PLVTARCHI

CHAERONENSIS MORALIA,

QVAE VSVRPANTVR:

Sunt autem omnis elegantis doctrinæ penus.
Id est, varij libri:

Morales, Historici, Physici, Mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem;

OMNES DE GRÆCA IN LATINAM linguam transscripti summo labore, cura, ac fide:

GVILIELMO XYLANDRO AVGVSTANO interprete.

Accesserunt Indices locupletissimi.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXXII.

LIBRORVM ET TRACTATVVM, QVI HOC PLVTARCHI MORALIVM volumine continentur, ordo.

IN PLVTARCHI CHAERONAEI OPERA MORALIA

INDEX RERVM ET VERBORVM COPIOSISSIMVS.

Primus numerus pagmam, secundus columnam, p, principium m, medium f, finem denotat.

adolefcen-

Index in Plutarchi Moral.

Index in Plutarchi Moral.

amicitię

Index in Plutarchi Moral.

Index in Plutarchi Moral.

Apolli-

Index in Plutarchi Moral.

Attalus

B

Bellum

Colo-

Cucur-

D

Dialectica

B

Flamini

G

gallinas

Index in Plutarchi Moral.

gruum

inimicum

Index in Plutarchi Moral.

M

Mene-

Mnemos-

Mulierum

Index in Plutarchi Moral.

N

nimis

O

Oraculum

P

Palma

philopęmen

podagticorum

Prou-

Q

R

Repre-

S

in Se-

spartani

theoria

troam

Vlisses

F I N I S.

PLVTARCHI CHAERONAEI, grauiſsimi & Philoſophi & Hiſtorici,

ETHICA, SIVE MORALIA OPERA:

PLVTARCHI

DE LIBERIS EDVCANDIS, COMMENTARIVS.

Procreatio.

CONSIDEREMVS in præſentia, quid dici poſsit de ingenuorũ puerorũ inſtitutione, & quanam vſi ratione bene morati euadere poſsint. Opinor autem initiũ ab ipſa ducendum procreatione. Ergo qui parentes fieri cupiunt laude dignorum liberum, ijs ego quidem hoc conſulerem, ne cum quibuſvis mulieribus rem haberẽt: quales, inquam, ſunt meretrices, & pellices. Quorum enim vel à patre vel à matre aliquid vitij habent natales, eos per omnem vitam opprobria comitantur, quæ elui nullo modo poſſunt, ſuntq; in prõptu vitia iſta, ſi qui afficere eos ignominia volunt. Ac ſapiẽter dictũ eſt à poëta,

Euripid. Hercul. furente.

Niſi fundamenta ſtirpis iacta ſint probè,
Miſeros neceſſe eſt eſſe deinceps poſteros,

Eſt itaq; preclarus libertatis theſaurus ingenuitas, cuius plurimam ducere debent rationem qui legitimam liberorũ affectant procreationem. Etenim eorũ quibus genus eſt ſubditicium & adulterinũ, animi ſpiritus ponere, humiq; repere ſolẽt. rectiſsimeq; hoc cecinit poëta,

Idẽ Hippolyto.

Non duritate tanta eſt quiſquam pectoris,
Obnoxio qui non animo & ſeruo fuat,
Culpa patris matriſve conſcius ſibi.

Sicut contrà arrogantia quadã animiq; exſultatione implent illuſtribus nati parẽtibus. quo modo Diophantũ Themiſtoclis F. frequenter aiunt & ad multos dixiſſe, Quidquid ipſi placuiſſet, id populo quoque Athenienſi probari. ſuæ enim ſententię matrẽ ſuffragari, huius Themiſtoclẽ, cuius vniuerſi Athenięſes ratũ habeãt decretũ. Omnino autẽ laude digni ſunt Lacedæmonij ob altitudinem animi, qui Archidamũ regem ſuum pecunia mulctauerunt, quòd puſillam vxorem ducere non eſſet veritus. cauſa expoſita, quod is non reges, ſed reguncculos ipſis ſtatuiſſet generare. His continuò id ſubiungendũ eſt, quod ne eos quidem feſellit, qui ante nos hoc argumentum tractauerunt. quid, inquies, illud? Quod qui rem habere cũ mulieribus prolis gignendę cauſa volũt, aut omnino vini vacuos, aut certè mediocriter eo vſos hoc conuenit facere. Adſolẽt enim vinoſi & ebrioſi fieri, quos patres ebrij ſeuerũt. Quamobrem etiam Diogenes adoleſcentulũ videns animo abalienatũ, & mẽtis malè compotem, dixit: Adoleſcens, pater te ebrius genuit. Atq; hæc quidẽ de procreatione dicta ſunto. nũc de inſtitutione dicẽdum. Vt igitur ſummarem totam complectar, quod de artibus & ſcientijs ſolemus, idem

Quę ad inſtitutionẽ neceſſaria.

& de virtute pronũciandũ eſt. ſcilicet ad eius perfectionem tria oportere concurrere: naturam nimirum, rationem, & adſueſactionem. rationem verò intelligi volo doctrinã, & adſueſactionis nomine exercitationẽ. Initia hoc in genere debent diſciplinæ, vſus exercitationi, perfectio omnibus. & vbi horum aliquid defecerit, ab ea parte mancã fieri virtutẽ neceſſe eſt. Natura quippe abſque diſciplina ſi ſit, cæca eſt: diſciplina, ſi à natura deſtituatur, defecta. exercitatio his duobus demptis imperfecta eſt. Et quemadmodũ ad agriculturã primũ requiritur bonũ ſolũ, deinde peritus colonus, deniq; ſemina frugi: ita planè hic natura ſolo, agricolę magiſter, ſemini pręcepta atque inſtituta reſpõdent. Hec ego omnia contendere auſim conueniſſe atque conſpiraſſe in animas omnium ore decantatorum hominum Pythagoræ, Socratis, Platonis, atq; aliorum, qui nulla vnquam obliuione delẽdam gloriam ſunt conſecuti. Sanè Beatus dijſque acceptus eſt, cui deus iſta omnia tribuit. Si tamen aliquis ita putat, eos qui ingenio non ſunt felici, vbi ad virtutem rectè inſtituuntur atque exercent, non poſſe naturæ defectum mediocriter exſarcire, ſcire debet in errore ſe non paruo, immò autem ſummo verſari. Naturæ enim bonitatem ſocordia corrũpit: vitiũ doctrina corrigit. & cùm facilia negligentes nos fugiunt, tum difficilia conſequimur accuratione. Et verò multarum rerum contẽplatione addiſcere poſsis, quãtũ efficacitatis atq; ad perficiendas res virium habeant induſtria atque labor. Nam & aqua guttatim lapſa lapidem cauat: & ferrum atq; æs manuum contrectatione atteruntur: & rotas curruum labore magno curuatas nullo poſsis conatu in priſtinã reſtituere rectitudinẽ: ac incuruos hiſtrionum lituos in rectũ dirigere nulla vis queat. adeò quod contra naturã labor effecit, ipſa naturali facultate fit validius. Quid? an hęc duntaxat ſunt quibus diligẽtiæ vis demonſtrat? immò verò ſunt innumera porrò alia. Solum telluris bonũ fuit: cultura ceſſante ſterileſcit. quantoque melius fuit natura, tanto deterius fit neglectu. Alia contrà eſt tellus dura atque aſperior ęquo, ea tamẽ culta præclaros illico edit fructus. Iã quæ arbores nõ tortuoſæ fiunt atque infrugiferę, ſi per incuriam habeãtur? quæ non frugiferæ fiũt atque fecundæ, ſi rectè educantur? Aut quorum corporum robur non hebeſcit atque diſsipatur ſocordia, luxu, prauaq; habitudine? quis contrà ita fuit in valida natura, vt non exercitationibus & certaminũ ſtudio maxima fecerit ad robur incremẽta? Qui verò equi à prima ætate, rectè domiti non parent ſeſſoribus? qui maturè nõ ſubacti, duri ceruicę & feroces nõ extiterũt? Et quid attinet alia nos admirari, quãdo de beſtijs feriſsimis multas videmus cicures manſuetaſque labore redditas? Rectè, etiam Theſſalus ille, qui percontanti quinam Theſſalorum eſſent placidiſsimi,

Induſtrię & exercitationis vis.

Educatio.

reſpondit, Qui militandi finem feciſſent. Cur verò inſiſtam pluribus recenſendis? cum mores ipſi Græco ſermone nihil ſint quàm adſueſactio diuturna, neq; abs re morales virtutes dixeris virtutes conſuetudinis eorũ lingua. Vno adhuc huius rei exemplo propoſito, deſinam prolixius iſta declarare. Lycurgus, is qui Lacedæmonijs leges poſuit, duos catulos iiſdem prognatos canibus diuerſa oĩno ratione educauit, alterum delicatum & luxurioſum, alterum indagini & venationibus aptũ reddens. Quodam inde tempore cum frequentes in concionem Lacedæmonij coiuiſſent: Magnum, (inquit) Spartani, ad virtutem concipiendã momentũ adſerunt adſueſactio, educatio, doctrina, atq; condoceſactio. quod ego vobis iam nunc cõmonſtrabo. ſimulq́; duos iſtos catulos productos poſita in medio patina & lepore, dimiſit. quorũ cum alter illicò leporem, alter patinam peteret, neque etiamnum aſſequerentur Lacedæmonij quid ſibi catulis illis oſtendendis vellet: hi, inquit, iidem nati parentibus, diuerſa educati ratione, veniri alter deditus, alter venaticus euaſerunt. Dictũ ſatis de adſueſactione & vitæ inſtitutione.

Quomodo nutriẽdi liberi.

Conſequẽs eſt vt de nutricione diſſeramus. Mea quidẽ ſententia matres ipſæ nutrire infantes atq; lactare debẽt. maiore.n. cum adſectu animi alent eos, maioreq́; ſtudio, vtpote intimè, & à teneris (quod aiunt) vnguiculis diligentes. Nutricum.n. amor ſubditicius atq; adſcititius eſt, vtpote mercedis gratia diligentium. Sed & ipſa natura docet ipſis matribus lactandam eſſe atq; alendam ſuam prolem. ideò.n. cuiuis animali parienti alimentum lactis ſuppeditauit. ac planè ſapiens eſt prouidentia, quæ bina mulieribus vbera dedit, vt etiam ſi gemellos partu ediſdiſſet, vterq; haberet alimenti ſui fontem. Abſque etiam hoc eſſet, tñ iſto modo matres liberis redderẽtur beneuolentiores, amoremq́; erga eos maiorem conciperent. neq; id iniuria. conuictus.n. quaſi intenſio quædam eſt beneuolentiæ. qñ etiam à beſtijs ademptas alias quarum vſe erãt conuictu, deſiderari videmus. Maximè igitur, vt dixi, tentandum hoc eſt, vt ipſæ matres mammã ſuis præbeant infantibus. Sin id præſtare nequeãt, vel ob corporis inualetudinem, (vſu.n. hoc venire põt) vel quia ad nouæ ſobolis feſtinant procreationem: ſaltem nutrices non quaſuis, ſed quàm fieri poteſt maximè probas deligamus. Primum in hac re ſit, vt moribus eę ſint Gręcanicis. Sicut enim membra corporis ſtatim ab ipſis natalib. infantis ſunt fingenda, vt recta adoleſcant, neq; diſtorqueantur; ita & iam inde ab initio indoles eius informanda eſt. Eſt nanq; puericia ob mollicię effictu facilis, animiſq; puerorum teneris etiamnum facilè inſidet quod diſcunt, ſicut contra quæ dura ſunt, ea difficulter molliuntur. Et ſicuti ſigilla mollibus imprimũtur ceris, ſic diſciplinę puerilibus adhuc animis infigũtur. Ac mihi videtur diuinus Plato nutricibus prudenter præcepiſſe, ne quaſuis fabulas pueris recitent, ne horũ animi à principio ſtoliditate ac prauitate occupentur. Sed & Phocylides videtur bene hortari hoc verſu,

Ad finem; ſecundi de repub.

Inſtituenda bonis eſt ipſa puericia rebus.

Cæterum ne id quidem prætermittendũ eſt, debere pueros qui alumnis inſeruient vnaq́; alentur quæri, primum qui bonis ſint moribus, deinde Græco vtantur eoq́; plano ſermone: ne cum barbaris & prauos habentibus mores ſi conſoeſcant, inde aliquid vitij ducant, prouerbio enim ſententia minimè abſurda iactatur, ſi cum claudo habites, fore vt ſubclaudicare diſcas.

Pędagogus.

Poſtquam eò ætatis puer peruenit, vt iam ſit pædagogo ſubdendus, ibi tũ adhibenda eſt accurratio, ne filios noſtros per imprudentiam mancipijs, aut barbaris, aut leuibus hominibus tradamus. Nam plus quàm deridiculum eſt, quod hodie pleriſque vſu venit, qui cum ſeruorum quos habẽt probos, alios agriculturæ, alios rei nauticæ, alios mercaturæ, alios adminiſtrationi rei familiaris, alios vſuræ exercendæ adhibeant: ſi quod inueniunt mancipium ebrioſum ac gulæ deditum, & ad omnia inutile negocia, id liberis præficiunt. Oportet autem bonum pędagogum eo eſſe ingenio, quo fuit Phœnix Achillis prædagogus. Nunc quod omnium eſt eorum quę hactenus dixi maximum atque ſummum, dicere aggrediar. Quærendi ſunt liberis magiſtri, quorum & inculpata ſit vita, & mores iuſtæ repræhenſioni non obnoxij, & peritia minimè vulgaris.

Magiſtri ſeu pręceptores quales quærendi.

Fons enim & radix virtutis atque honeſtatis vitæ, eſt inſtitutio proba. vtque agricolæ ſtirpibus pedamenta apponunt: ſic probi magiſtri accuratis præceptis admonitionibuſq; adoleſcentes ſuffulciũt, vt mores recti inde germinent. Nunc verò etiam deſpuas in contumeliam quorundam parentum, qui prius quàm futuri magiſtri vllum fecerint periculum, ignoratione aliquando aut etiam imperitia decepti, non ſpectatis, adeoq́; etiam malæ notę hominibus filios ſuos committunt. Quanquam non hoc eſt vſque adeò ridiculum, ſi quidem imprudentia peccatur. Illud extremè abſurdum, quòd aliquando, monentibus qui id melius norunt, ſciẽtes quanta ſit magiſtrorum quorundam imperitia iuxtà atq; prauitas iis tamen ſuos mandant liberos: vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes. quòd perinde eſt, ac ſi quis ægrotans omiſſo qui arte mederi poſſet medico, in amici gratiã deligat à quo ob eius inſcitiã necetur: aut repudiato nauis optimo rectore, amico petente peſſimum deligat. Pro deum atque hominum fidem. patris nomen gerit aliquis, & maiorem habet rationem gratię petentium, quàm liberum inſtitutionis? Nonne conſentaneum eſt, quod antiquus ille Crates dixit? ſe, ſi fieri poſſet, altiſsimo vrbis loco conſenſo proclamaturum: Quo tenditis homines? qui rei faciundæ omne impenditis ſtudiũ, filijs, quibus opes veſtras relinquetis, curam per paruam? Quibus ego adderem, tales patres perinde agere, ac ſi quis de calceo ſit ſolicitus, pedẽ nihil curet. Multi etiã parentes eò progrediuntur & auariciæ & in liberos ſuos odij, vt ne maiorẽ opus habeãt mercedẽ pẽdere, magiſtros filijs conducãt hoĩes nullius precij: inſcitiã ſectantes vilẽ. Quã ob rem Ariſtippus patrẽ excordẽ neq; inelegante, & perurbano ſermone pupugit à quo interrogatus quãtum mercedis pro filij ſui inſtitutione poſceret, Mille denarios rñdit. eoq́; exclamãte, Hercules, vt valdè nimiũ exigis, cũ poſſim mille denarijs ſeruũ emere. Proinde, dixit, duo habebis mancipia, filium.ſ. tuũ, & id quod emeris. Deniq; qui non ſit abſurdũ, cũ adſueſacias puerũ vt alimentũ dextra ſumat manu, increpeſq́; ſi læuã porrigat: nullam interim te curã adhibere, vt dextros, pboſq́; is ſermones audiat? Iam quid eueniat mirificis iſtis parentibus, poſtquã liberos malè enutritos malè inſtituerunt, audi. Poſtquam hi ſumpta iã virili toga, contẽpto ſano & cõpoſito vitę ductu, in incõpoſitas atq; ſeruiles voluptates ſeſe præcipitaverunt: tum demũ eos pęnitet neglectę liberorũ inſtitutionis, mœrorẽ ex eorũ ſceleribus percipientes, quẽ nulla ſubſequitur vtilitas. Alij.n. adulatores ſibi adiungũt ac paraſitos, hoĩum genus prauum & execrabile, perniciẽ peſtemq́ue iuuentutis. alij ſcorta & meretrices redimunt proteruas atque ſumptuoſas. alij abligurriunt ſua, alij in aleam & commeſationes à recto vitæ curſu efferuntur. ſunt qui & maiora audent flagitia, adulterãtes, orgia Bacchi obeuntes, & vel vnam voluptatem morte redimendam putantes. Qui ſi verſati cũ philoſopho aliquo fuiſſent, nunquã profectò talibus ſeſe emancipaſſent rebus: ſed Diogenis ſaltẽ pręceptũ didiciſſent, qui verbis quidem inſolentibus, verè tñ quod ad res ipſas attinet, monuit, Ingredere lupanar aliquando, vt diſcas nihil ne res honeſtæ ab indignis differãt. Vt autem vna ſumma rem totam explicẽ, & ſi haud iniuria vaticinari potius quàm præcipere videri poſſum, ita pronuncio: vnum eſſe primum, idemq́; & medium & vltimũ in hac re caput, educationem rectam, legitimamq́; inſtitutionem. atq; hæc ego conducere & adiumentum ad parandam virtutẽ adferre aio, adq́ue felicitatem. Nam reliqua quidem bona,

Bonorum humanorum comparatio.

humana

humana sunt, exigua, neq; digna in quę operá impendas. Natalium splendor res est pręclara sanè: sed bonū à maioribus profectū. Diuitiæ in precio sunt: verū earū possessio à fortuna pendet: quæ eas sæpenumero ademit habentibus, & non sperantibus obiulit. magnæ opes tanquá scopus propositę sunt ijs q cupiūt loculos exhaurire, seruis maleficis, ac calumniatoribus. &, quod maximum est, & pessimis adsunt diuitię. Gloria res est vt venerabilis, ita instabilis. Pulcritudo optabilis, sed paruo durans tpe. Sanitas preciosa res est, eademq; facilè mutatur. Robur digna res est laude ac voto, sed morbo ac senectute facilè aboletur. quanquá, vt vno verbo dicá, qui ob vires corporis sibi plaudit, scire debet se à vero aberrare. quantum.n. est hoīs robur cum aliorum aīalium robore comparatū? elephantorum puta, taurorū, leonū? Doctrina oīnm quæ nobis adsunt bonorū sola immortalis est & diuina. Sunt.n. duo in hominis natura principatū facilè obtinentia, Mens & Ratio. quorū Mens rationi præest, Ratio mētis imperia exsequitur. hæ fortunæ nó obnoxia, nulla calumnia auferri, nullo morbo corrumpi, senectute lędi non possunt. sola.n. mens senescens iuuenescit, & tēpus cum adimat alia, senectuti apponit scientiam. Et bellū cum torrentis in morem oīa proruat, solá doctriná auferre nequit. Ac mihi quidē videtur dignum memoratu Stilponis Megarensis philosophi dictū. qui à Demetrio, quo is tpe Megaram ciuibus in seruitutem abductis solo æquauit, interrogatus ecquid suarum rerū amisisset, Nihil se amisisse respondit: neq;.n. bellum virtutem inter spolia capere. Cui concinit atq; consonat Socratis illud, qui Gorgiæ (nisi fallor) quærēti quid de Persarum rege sentiret, & an eum felicem esse putaret, Ignotare se respódit, q nesciret virtute & doctrina præditus esset, nécne. s. in his felicitatem, non in fortunę obnoxijs bonis ponebat Socrates. Porrò quemadmodū hortor, vt institutione liberorū nihil habeamus antiquius: ita rursum moneo, sectandam esse eam, quæ corruptelarū vacua & sana sit rōnem. & à nugis istis ad populares coetus

Institutio vera & salutaris tenenda.

comparatis quàm longissime abducendum filios. Vulgo enim placere, sapientibus est displicere. Testimoniū mihi perhibet Euripides his verbis,

Hippol. coron.

Ad turbam ego verba facere sum imperitior,
Inter sed æquales paucosq; doctior.
Habet hoc locum, nam qui inter doctos nil valent,
Gratior apud vulgum est eorum oratio.

Equidem animaduerti, qui in eo studiū suum ponūt, vt dicendo placere promiscuis turbis hoīum, eorumq; reportare possint gratiá, eorum vitam ferè intemperátem voluptatibusq; deditá existere. idq; optimo me Hercle iure. qui.n. ita se comparant, vt hoībus nullam honestatis rōnem ducentibus voluptates concilient, multum abest ij vt propriæ oblectationi atq; luxuriæ prælaturi sint ea quæ recta sunt atq; sana, aut pro dulcibus moderata sectaturi. Ad hæc, quid pueros vtile ducebimus aliud, aut quibus eos bonis inhærere iubebimus? Pulcrū est profecto nihil, frustra neq; dici, neq; agi: & in prouerbio est, difficilia esse ea, quę sint pulcra. Verum orationes ex tpe

Ex tempore dicere.

habitæ, plenæ sunt multæ leuitatis atq; vanitatis, neque initiū habentes aptum, neq; finē. Ac præter alia delicta, qui subitò dicunt, in periculosam incidunt verborū redundantiam atque loquacitatē, cum meditatio non sinat orationem modi proportionē finesq; transilire. Narrát Periclem sępenumero vocatū à populo, non obtemperasse, quod se negaret esse præmeditatū. Eodemq; modo Demosthenes æmulus eius in republica gerenda rōnis, cum ab Atheniensibus ad consiliū dandū vocaretur, recusauit, se non esse commentatum secum rem inquiens. Verum hæc fortassis nullo auctore tradita sint, & conficta. In oratione quidē Mediana euidenter commendat meditationis vtilitatem. sunt.n. hæc eius verba. Ego verò, viri Athenienses, meditatum me esse profiteor, neq; inficiabor me quantum oīno in me fuit, studiosè commentatum esse orationem. profectò.n. miser essem, si talia perpessus, atq; etiamnum sustinens, ea neglexissem, quæ in mea mihi causa erant dicenda. Interim ego prōptitudinem differendi neq; improbandam prorsus, neq; rebus non dignis adhibendá aio: sed instar medicamenti vsurpandam censeo. tñ ante virilem ętatē non permisto ad subitò oblatum argumentū orare. vbi facultas differendi radices egerit, tunc inuitante occasione liberè vti oratione licebit. Nam quemadmodū qui diu fuerūt vincti, postmodò soluti, ob diuturná vinculorūm consuetudinem ambulare nescientes titubant: ita qui orationem multo à tpe constrictam tenuerunt, ij etiamsi aliquádo oporteat subitò dicere, nihilominus eandem tñ interpretationis formam retinent. Adhuc puericiá agentibus verò permittere vt ex tpe dicant, causam præbet extremę vaniloquentiæ. Ferunt quendá ineptū pictorem Apelli imaginem ostendisse, quá subitò à se pictam diceret tulisseq; id ab Apelle responsi: video vel te tacente eam esse festinanter pictá, sed id miror, q non plures tales eo spacio temporis pinxeris. Sicut igitur (redeo.n. ad institutum) orationis formam theatralem nimisq; tragicam

Oratio nimis exilis.

iussi, ita rursum iubeo nimiá dictionis humilitatem atq; exilitatem attentè vitare atq; fugere. nam & nimio turgens saltu ad res ciuiles inepta est: & nimis gracilis nihil habet ad percellendū roburis. ac sicuti corpus non sanū modò, sed & firmo habitu esse: sic oratio nó morbo tm̄ carere, sed & vires habere debet. tuta.n. laudantur duntaxat, quę etiam cum periculo sunt coniuncta, porrò & in admiratione sunt. Eademq; est mea de animi affectione

Animi moderatio.

sententia, quē neq; ferocem, neq; inaudacē deiectumq; esse conuenit. quorū illud impudentiæ, hoc seruili cuidá submissioni mentis ansam præbet. artificiolum verò est, atq; accuratum, in oībus Mediū tenere. Ac dum adhuc institutionis huius memini, volo meá de oratione sententiam exponere. Orationē ego prorsus vniformē primum pro signo literarū bonarū imperitiæ nó paruo reputo. deinde eam & in exercitatione statuo fastidiū gignere, & planè non posse diu placere. Vbiq;.n. vnius tenoris cantilena satietatē adfert, & offendit. varietas delectat & hic & vbique, vt in auditionibus & spectaculis. Oportet ergo puerū ingenuum ne eas quidem disciplinas, quæ ob vulgarē vsum Encyclia dicuntur, inauditas incognitasq; prætermittere. verum eas in tráscursu veluti gustus pecipiendi gratia discere: (nam in oībus perfectionem consequi nemo potest) philosophiá verò seriò colere. possumq; meam sniam hac similitudine exponere: quod pulcrum quidē est circa multas vrbes nauigare, vná autē præstantissimam inhabitare. Vrbanū est etiá Bionis philosophi dictū, qui aiebat, sicut Penelopes proci cum non possent cum Penelopa concumbere, rem cum eius ancillis habuissent: ita qui philosophiá nequeūt appræhēdere, eos in alijs nullius precij disciplinis sese conterere. Itaq; reliquorū studiorū quasi caput & summa,

Philosophię pręstantia, & vtilitas.

constituenda est philosophia. Etenim ad corporis curationem duæ inuentæ sunt ab hoībus scientiæ. Medicina & Gymnastice: quarū altera sanitatem, altera firmá sani corporis constitutionē conciliet. Animi aūt ægritudinibus atq; motibus sola medetur philosophia. Hac duce & comite cognoscere datur quid honestum sit, quid turpe, quid iustū, quid iniustum, quid ad summá expetendum, quid fugiendum quō nos erga deos, erga parentes, seniores, leges, alienos, magistratus, amicos, vxores, liberos, seruos gerere debeamus. scilicet, vt veneremur deos, parentes honore afficiamus, seniores reuereamur, legibus obtemperemus, amicos diligamus, vxores castè amemus, liberos animi interno quodam amore complectamur, seruos iniuriosè non tractemus. &, quod summum est, neque rebus secundis efferamur gaudio, neq; aduersis nimio luctu deijciamur: ac neque voluptatibus diffluamus, neque ira ad sæuiciam nos abripi sinamus.

quæ ego omnium nobis à philosophia obtingentiũ bonorũ antiquissima iudico. Fortuna.n.prospera ingenuè vti, viri est officiũ, citra inuidiam, hoĩs moderati, ratione vincere voluptatas, sapientis: iram compescere, non cu-

Homo pfectus.

iusuis viri. Perfectos aũt viros ego eos censeo, qui norũt facultatem ciuilem permiscere & contemperare cũ philosophia: duoq; illos summa bona existimo adipisci, vt & in republica versando cõis vitę vsum augeant, & philosophiam tractando vita fruantur tranquilla ac sedata.

Vitę rationes.

Cum.n.tria sint viuendi genera, vnum in agendo, alterũ in contemplando, tertiũ in perfruendis voluptatibus occupatum: qui tertiũ hoc sequitur, dissolutus & voluptatum seruus, belluarum similis abiectusq; est: contemplator, si actionibus abstineat, inutilis: rebus gerendis deditus philosophiæ ignarus, rudis est & facilè errat. Pro viribus igitur enitendum est, vt & publica tractemus, & quantum ratio tpis finit, philosophiæ nos demus. Sic in republ. versati sunt Pericles, Archytas Tarentinus, Dio Syracusanus, & Epaminondas Thebanus, de quibus posteriores duo Platonis fuerunt familiares. Neq; iam puto verbosius immorandũ disputationi de recta eruditio-

Bibliotheca.

ne. Præter aũt ea quę diximus, vtile est etiam, aut necessarium potiùs, vetustorũ cõmentariorum coemptionẽ non negligere, sed & ista colligere * secundũ agriculturę rationem * eodem modo instrumentũ doctrinę est vsus

Corporis exercitatio.

librorum, & fontibus conseruare scientiã vsu venit. Verum ne corporũ quidẽ exercitatio est prætermittenda, sed mittendi in ludũ eius rei pueri, vt in eo genere quantum est satis elaborent, cum propter corporis concinnã conformationem, tum roboris gratia. nam bonæ senectuti fundamentum in puericia iacitur, firma nimirum corporis ad sanitatem constitutio. Quemadmodum igitur tranquillo cœlo adornanda sunt quæ aduersus tempestates faciunt. ita in adolescentia moderationẽ & temperantiam ad viaticum senectuti parandũ adhiberi par est. Sic aũt labori moderandum est, ne eo exsiccati ad litterarum studia alum despõdeant. nam, vt ait Plato, som-

7 de rep. fine.

ni & defatigationes, disciplinarum sunt hostes. Sed quorsum hæc? quin id propero dicere potius, quod pręcipuã

Militia.

dictorũ iam vim continet. Exercendi sunt adolescentes ad militaria opera, iaculorũ & sagittarum missionibus, ac venationibus. Eorum.n.qui in prœlijs succũbunt bona, præmia victoribus sunt proposita. bello verò corporis habitus in vmbra educati non conuenit. gracilis autẽ miles bellicis adsuetus certaminibus, athletarum & ho-

De pauperum liberis instituendis.

stium phalanges disijcit. Enimuerò obijciat aliquis, me, qui de ingenuorum puerorũ educatione præcepta daturum promiserim, pauperum & plebeiorũ præterita institutione, solis profiteri diuitibus me rationẽ præscribere. Cui respondere non est difficile. Nihil.n.ego malem, quàm meam doctrinam oĩbus in vniuersum esse vtilẽ. si tamen quidã ob suam inopiam vtĩ meis præceptis nõ poterunt, fortunã ij culpent, non me talia præcipientẽ. Veruntamen pro virili etiam pauperibus annitendũ est vt q̃ optimè suos educẽt liberos. sin id non datur, ea vtantur qua datur ratione. Atq; hæc ego orationis cursui subserui, vt deinceps reliqua etiam ad rectã adolescentũ institutionem conducentia attexere possim. Sic itaq; dico, ad liberalia studia adducendos esse pueros verbis adhortationibusq;, non me Hercle verberibus, aut contume-

Plagę & contumelię instituẽdis nõ conueniũt Item laudationes & increpationes.

liosa tractatione. hæc.n.seruis magis quàm liberis conuenire videntur torpentq; & abhorrent sic tractati à laboribus, partim ob dolores plagarum, partim ob contumelias. Laudationes autẽ & vituperationes quauis contumeliosa tractatione plus valent apud ingenuos, illę ad pulcra incitantes, hæ à turpibus arcentes. Alternis porrò vicibus increpationes & collaudationes sunt adhibẽdæ, vt & cum exultant animi, repræhensionibus ad pudorẽ redigantur: & cũ deiecti sunt, rursus laudibus erigantur. imitandæq; in hoc genere nutrices, quę infantes cum ad fletum prouocarunt, rursum vt consolentur mammam præbent. Est verò ex vsu, eos non inflare & ad superbiã extollere nimijs laudibus. nam harum excessum vanitas quædam & luxuria animorũ comitari solet. Ac vidi ipse patres, quibus nimius amor causa fuit ne amarent verè. vtq; intelligi possit quod dico, exemplo rem faciam dilucidiorem. Dum festinant cò vt filij ipsorum primas in omnibus rebus ferant, immodicos eis imponunt labores. ad quos ij aĩo elanguescente deficiunt, ærumnisque alioquin oppressi, doctrinã ęqua mente non admittunt. Quo.n.modo stirpes mediocribus aquis aluntur, abundantibus suffocantur: eodẽ animus etiã moderatis cre-

Requies.

scit laboribus, nimijs obruitur. Danda est ergo pueris à continentib. laborib. respiratio: idq; in aĩo habendũ, totã nostram vitã in remissionẽ esse, seriumq; studium diuisam. quã ob causam nõ vigilia modò, sed & somnus inuentus est, neq; bellũ duntaxat, sed & pax: neq; sine serenitate tempestas, neq; seria negocia tm̃, sed & feriæ. vtq; vnam in summã contrahamus, Requies laborũ est condimentum. Neq; in animalibus solis, sed & rebus anima carentibus, id depræhendas. nam & arcus & lyras remittimus, vt intendere possimus. atq; in vniuersum seruatur corporis impletione atq; vacuatione, animus aũt remissione & labore. Culpandi aũt sunt parentes nonnulli, qui

Inspectio parentũ.

postquã filios suos pædagogis magistrisq; commẽdauerunt, ipsi quid discatur neq; inspiciunt vnquã, neq; inaudiunt: magno sanè cum errore. oportebat.n. ipsos interuallo paucorum dierum subinde explorare puerorũ profectus, neq; in mercenarij voluntate oẽm spem collocare. qui & ipse maiorem diligentiã pueris instituẽdis erat impensurus, si identidem sui sibi muneris rationẽ reddendam fore sentiret. Atq; huic loco eleganter conue-

Memoria.

nit equisonis illius dictũ, qui aiebat nihil esse, quod perinde saginaret equum, atq; oculus regis. In primis porrò puerorum memoria est exercenda atque adsuefactione roboranda. ea.n.est veluti penus eruditionis. eamque ob causam mnemosynem, hoc est memoriam, fabulati sunt esse Musarum matrem, innuentes nihil ita & gignere & alere eruditionem, vt facit memoria. Quapropter vtroque modo exercẽda ea est, siue naturę beneficio valeant memoria pueri, siue obliuiosi sint. Sic enim & copiã naturalem confirmabimus, & quod ei deest implebimus: atq; vt illi alios, ita hi seipsos vincent. Est enim præclarè ab Hesiodo dictum,

Operibus.

Nam si vel paruum pergas superaddere paruo,
Et crebrò id facias, ingens exsistet aceruus.

Ne id quidem ignorent parentes, memoriæ vim in discendo exercitatam non ad eruditionem modò conducere, & sed & ad ciuiles actiones non modicum adferre adiumentum. nam præteritarũ actionũ memoria exemplar præbet bene consultaturo de futuris. Præterea abdu-

Sermo.

cendi sunt filij à turpitudine sermonis: cũ auctore Democrito sermo actionis sit vmbra. Deinde opera est dãda, vt affabiles fiant, inq; colloquio comes. nihil.n. itã dignum est odio, vt eorum mores, qui compellantibus se difficiles præbent. Iam in colloquijs pueri inuisi alijs nõ fient, si non omnino in disputationibus victoriam semper obtinere laborent. Non.n.tantum egregium est scire vincere, sed etiam posse vinci pulchrum est, vbi victoria est damnosa. cum sit reuera etiam Cadmæa quædam victoria. Possumque huius sententiæ testem laudare Euripidem illum sapientem, cuius hæc sunt verba,

Dicentibus duobus, irato altero,
Qui non repugnat dictu, est sapientior.

Pręceptorum congeries.

Addamus his ea, ad quæ non minore quàm dicta hactenus, immò & maiore studio est contendendũ. Sunt aũt hæc. Vita degenda est sine luxu, lingua coercenda, ira superanda, manus continendæ. quæ quanti sint momenti, singulorũ exemplis propositis melius innotescet. Vtq; à postremo ordinamur nonnulli dum iniustis pecuniæ capturis manus adijciunt, omnem actæ vitæ gloriã fecerunt

Iræ coercitio.

runt irritam. vt Gylippus Spartanus qui nummorũ publicorũ sacculos cum aperuisset, actus ex in exsuliũ. Ira aũt superiorem esse, sapiẽtis est Socrates calce impetitus ab adolescentulo admodũ feroce & impuro, cũ suos videret indignè id ferre ac fremere, adeo vt illũ in ius quoque trahere cogitarent: Quid ergo, inquit, an si me asinus calce ferijsset, iussuri eratis vt contrà calcẽ ei impingerem? Neq; tñ inultum planè id adolescens tulit, sed oĩbus ei facinus hoc exprobrantibus, calcitronemq; appellantibus, suspendio vita sese exuit. Idem Socrates, qũ Nebulis fabula edita Aristophanes in ipsum oĩs generis conuincia iaciebat, ijsq; in scena recitatis amicorũ qnidã dicebat, Nõ ista molestè fers Socrates? nequaquã verò, inquit. nam in theatro, veluti in magno conuiuio, verbis vexor. Horũ germana sunt atq; ijs coniuncta Archytæ Tarentini & Platonis facta. Ille cũ à bello, in quo exercitum duxerat, reuersus agrum offendisset ob incuriam vitium contraxisse, accersito colono, Malè, inquit, tecũ ageretur, nisi ego admodum ira exarsissem. Plato seruo guloso & impuro iratus, vocato filio sororis suæ Speusippo, Hunc tu, inquit, verbera. ego.n. animo sum valdè, commotus. Diceres, difficilia sunt hæc, neq; ad imitandum procliuia. Fateor: Sed tñ his exemplis vtendũ est, summisq; conandum viribus, vt abundantiam intemperatæ insanientisq; iræ aboleamus. Nam neq; alijs in rebus eorum ęquamus vel peritiam vel virtutẽ: nihilominus veluti deorum quorundã sacerdotes ac facigeri sapientiæ, facta eorum, vbi fieri potest, imitari sectarique nitimur.

Linguę tẽperadum.

De frænanda lingua restat vt dicamus. quã rem qui exiguũ momenti aut vilẽ putat, plurimũ à verò aberrauit. Tempestiuum.n. silentium res est sapiens, ac quauis oratione potior. Eaq;, opinor, de causa prisci mystica sacra instituerunt, vt in his taciturnitati adsuescentes, ad fidem humanorũ arcanorum metũ deorum transferremus. Et quidẽ tacuisse neminem pœnituit, dixisse permultos. ac quod tacitum fuit, facilè datur eloqui: quod dictũ est, indictum fieri nullo pacto potest. Sexcenta auditu me percepisse memini exempla eorum, qui ob linguæ licentiã in grauissimas inciderunt calamitates. quorum reliquis omissis vnum duntaxat atq; alterum pro specimine adducam. Cum Ptolemæus Philadelphus sororem suam Arsinoen in vxorem duxisset, Sothades, q ei dixisset ipsum in nequaquã licitũ foramen intrudere aculeum, in carcere per longũ tempus contabuit: pœnamq; dedit importunæ loquacitatis non indignam, qui vt alijs risum poneret, multum ipse fleuit temporis. His æqualia & consentanea, imò grauiora multo passus est Theocritus sophista. Cum.n. Alexander Græcis mandaret, vt purpureas sibi vestes pararẽt, quippe domum reuersus è bello, sacrificiũ de parta è barbaris victoria peracturus, eoq; nomine gentes pecuniam viritim contribuerent: aiebat Theocritus se aliquando dubitasse, nunc aũt liquidò sentire, hoc ipsum esse purpuream, quã Homerus dixisset, mortem. qua voce Alexandrum sibi ini-

Iliad.e,83.

micum reddidit. Idem Antigonũ Macedoniæ regẽ altero carentem oculo, cũ vitium hoc ei exprobrasset, ad irã non mediocrẽ prouocauit. Iubebat is Eutropionẽ coquorum principem, cui munus aliquod gesserat, ad se venire ac rationes secũ conferre. quod cum hic ei renunciaret, ac sępius accederet, scio, inquit Theodorus, quod me crudũ vis Cyclopi apponere: huic quod coquus, illi quod vnoculus esset exprobrãs, & Eutropio, Ergo, ait, tu capite mulctaberis, easq; dabis loquacitatis istius tuæ atq; insanię pœnas: ac regi rem renunciauit, qui & misit

Veritas.

qui Theocritũ interficeret. Pręter hæc oĩa, adsuefaciendi sunt pueri vt vera dicant. qua in re summa est sanctimonia: mentiri.n. seruile est, dignumq; apud omnes homines odio, ac ne mediocribus quidẽ seruis ignoscendum. Atq; hæc quidem de pueris decorè & ad modestum instituendis hactenus, nihil dubitans aut ambigẽs disserui. Quod restat dicendum, dubium me tenet, ancipitemq; in deliberando adfert curam, ac quasi in trutina positus in vtranque partem momentis impellor, neutri insistere valeo. valdeq; cunctor rei huius vel autor fieri, vel dissuasor. Audendum tñ est, & eloquenda res. Est autem hec quæstio, an amatores puerorum sinere debeamus vti eorum consuetudine, an verò potius ab ijs arcere. Cum enim intueor in patres suo sensu oĩa metientes, moribusq; crudos & austeros, qui consuetudinem amatorum ob contumeliam liberorum intolerabilẽ putant: vereor eius autor esse atq; suasuor. Rursus cum in mentem venit Socratis, Platonis, Xenophontis, Aeschinis, Cebetis, totiusq; chori istorum virorum, qui masculos approbauerunt amores, adolescentulosq; produxerunt ad doctrinam, popularem rationem, morumq; honestatem: sententiam muto, flectorq; admiratione & æmulatione istorum virorum. Atque his quidem etiam Euripides testimonio hoc fauet,

Sed est & alter inter mortales amor,
Iustiq; castiq; animi scilicet, ac probi.

Non tamen omittendo est Platonis sententia quæ seriei admixtam habet vrbanitatem. ait.n. permissum debere esse ijs, qui rem præclarè gesserint, vt quemcunq; velint osculentur. Etenim arcendi sunt, qui pulchritudinẽ corporis spectant: aĩæ autem amatores omnino deligendi. & amores quidẽ, quales Thebis sunt & Elidę, & quæ in Creta vocatur raptio, fugiendi: ęmulãdi aũt qui Athenis sunt & Spartæ. Sed hac de re quisque suam sequatur sententiam. (5. de rep.)

Adolescentes vt regendi.

Ego de puerorum moderatione & decoro hactenus locutus, de adolescentia porrò pauca omnino subijciam. Sæpenumerò.n. vituperaui malarum consuetudinum introductores, qui cum pueris pædagogos & magistros pręfecissent, adolescentum impetus passi sunt libere ferri. cum contrà hi maiore q̃ pueri cura atq; custodia fuerint regendi. Quis.n. nescit puerorum peccata exigua, planeq; emendabilia esse? profecta.sã pædagogorum contemptu, aut quod magistrorum institutioni aliquando non obtemperarent. At iam ex ephebis egredientium peccata sæpenumerò ingẽtia fiunt & atrocia: ingluuies ventris, furta pecuniæ paternæ, alea, comessationes, potationes, virginũ amores, adulteria. Quapropter iuueniles impetus accuratis rationibus vinciri ac compesci conuenit. est enim vigor illius ætatis incontinens voluptatum, lasciuitq;, & fręno opus habet: & qui ætatẽ istam non magno opere regendã suscipiunt, imprudẽtes animo licentiam qua ad flagitia feratur concedũt. Ergo cordatis parentibus sub id temporis maximè vigilandũ est, vt custodiant adolescentes, ac intra modestiæ fines contineant, docendo, minando, rogando, cõsulendo, pollicendo, exempla demonstrando cùm eorum, quos voluptatum studiũ in miseriam coniecit, tum qui abstinentia laudem sibi gloriamq; parauerunt. Hæc.n. duo quasi elementa sunt virtutis, Spes honoris, & Metus pœnæ. quorum illa incitatiores ad pulcerrima studia, hic segniores ad vitia reddit.

Malorum consuetudo.

In vniuersum vero malorum consuetudine hominum prohibendi sunt pueri. nam affricatur illis aliquid inde vitij. Atq; hoc etiã Pithagoras suis monuit præceptorum inuolucris. quæ ego adducam atque euoluam: momentum enim ad virtutem conferunt non minimum.

Aenigmata Pythagorę explicat.

Tale est, Non gusta quibus nigra est cauda. significat enim non cõsuescendum cum hominibus ob maliciam nigris. Stateram ne transgrediaris: summã docet habendam esse rationẽ iusticię, neq; eius fines exeundum. Chœnici nõ inside. fugere iubet ignauiam: ac prospicere de necessario victu. Nõ cuiuis inijce dextrã. hoc vult, non temere esse cum quoquam contrahendũ. Angustum annulum non gesta. id est, vitæ genus liberũ sectare, nec vinculo temetipsum obstringe. Ignem gladio non scrutare. hoc dicit, iratos non esse irritãdos, (est enim hoc indecorum) sed ijs concedendum. Cor ne edas. vult animam curis non esse affligendam. Fabis abstine. hoc

est, reip. administrationẽ vita. nam olim magistratus per suffragia fabis lata creabantur. Cibum in matulam non inijce. præcipit prauo animo non esse elegantem orationem committendam. est enim oratio cibus animi, quem cibum immũdum humana reddit peruersitas. Ad fines vbi perueneris, non reuertito. monet cum moriendum est, & finem vitæ instare videmus, æquo id animo esse ferendum, ac citra mœrorem. Sed eò, vnde digressa fuit, nostra se referat oratio. Sunt itaq; pueri ab omnibus, vt dixi, malis hominibus abstinendi: maximè aũt ab adulatoribus. Quod enim identidẽ & multis dicere parentibus consueui, nunc quoque affirmo. Genus hominum adulatoribus pestilentius nullum est, neque quod magis ac celerius iuuenes in perniciem præcipitet. Illi enim & parentes & natos radicitus perdunt, & inter consulendũ esca voluptatis difficulter auribus illicientes, parentum senectutẽ iuxtà & filiorũ iuuenitutẽ dolorem plenã reddunt. Diuitibus liberis parentes sobrietatẽ cõmendant, adulatores ebrietatẽ. illi continentiã, hi libidinẽ. illi parsimoniã, hi prodigalitatẽ. industriã illi, hi ignauiam. punctũ (aiunt adsentatores) tẽpus est tota nostra vita, fruẽdum, nõ abuti ad alias res conuenit. quid attinet nos minas patris curare? delirus est, & alterũ pedẽ iam in sepulcro habet: mox illum sublimem arreptum efferemus. Non desunt ex ijs, qui & scorta submittant, & nuptas prostituãt: & quæ parentibus erant senij viatica, interuertant atque rapiant. Impuri sunt isti homines amicitiæ simulatores, libertatis imperiti, diuitum adulatores, pauperum contemptores, veluti lyrica quadã arte ad adolescentes decipiendos instructi, ad risum eorum qui ipsos alunt labia in risum diducentes, animi subdititiæ, ac vitę spurię partes, ad nutum diuitum viuentes, fortunæ statu liberi, instituto serui, ac se contumelia affici putantes, si non tractentur contumeliosè, sed frustra alantur. Quare si quis est pater solicitus de bene educandis liberis, fœdum hoc pecus domo eijciat. Amoliatur etiam condiscipulorum prauos mores, qui satis habent virium ad corrumpendũ vel optima ingenia. Atq; hæc quidem præclara sunt, & vtilia. quę subdam, humana sunt. Nam & parentes vicissim ego nolim vsquequaq; duro esse & aspero ingenio: sed sæpenumero eos quorundam peccatorum gratiã facere adolescentibus, sibiq; ipsis suam adolescentiam reuocare in memoriam. At quemadmodũ medici amara medicamenta dulcibus succis permiscentes, oblectatione ad vtilitatem sibi accessum aperiunt: ita conuenit parentes repræhensionum seueritatem lenitate temperare: & interdum habenas cupiditatibus filiorum laxare, interdum astringere. & maximè quidem peccata æquo animo ferre, vbi tamen fieri id nequit dare operã, vt concepta ob delictum ira celeriter deflagret. Præstat enim patris iras subitas esse, quàm graues. quia infensus & implacabilis animus patris, non leue est argumentum odij erga liberos. Conducibile est etiam nonnulla peccata liberũ simulare parentes se nõ animaduertere. cumq; sub senectutem visus soleat auditusq; hebescere, eò istã sensuum imbecillitatem transferre, vt vidẽtes quædam quæ aguntur, non videant, audientesq́ue non audiant. Amicorum delicta toleramus: quid mirum, si etiã filiorum? quando etiam seruorum crapulam ebrietatemq; sæpe non repræhendimus. Parcus aliquando fuisti, sis etiam impensior: indignatus es aliquando, ignosce vicissim: delusit te aliquando serui vsus opera, iram cohibe: par boum ex agro abduxit, venit aliquando hesternam olens crapulam, dissimula: vnguentum redolet, tace. sic lasciuiens domatur adolescentia. Danda porrò est opera, vt qui voluptatibus nimis dediti sunt, & repræhensionibus minus obtemperantes, matrimonio deuinciãtur, quod est tutissimum iuuentutis vinculum. Vxores autẽ filijs despondebunt, quæ neq; nobilitate generis, neque diuitijs multum eos superent. sapienter enim dictũ est, Tibi congruentem uxorem ducito. & qui multo se præstantiores

Adulatores.

Parentum lenitas.

Coniugiũ.

ducunt vxores, non mariti earum, sed dotis serui sua imprudentia fiunt. His pauca quædam si adiecero, finem præceptis imponam. Ante omnia debent parentes nihil peccando, omniaq; pro officij rationibus agendo, euidens sese liberis exemplum præbere: vt hi illorum ij vitam tanquam in speculum intuentes, à turpibus dictis factisq; auertantur. Etenim qui peccata filiorum increpantes, ipsi in eadem prolabuntur vitia, ij se non sentiunt sub illorum nomine seme ipsos accusare. Quorũ verò tota vita turpis est, ij ne seruos quidem obiurgandi libertatem sibi relinquunt nedum filios. Quo accedit, quòd tales patres scelerum consultores ac doctores suis sunt filijs. vbi enim senes sunt impudentes, necesse est ibi adolescentes quoq; inuerecundissimos esse. Ergo ad decoram liberorum educationem quęcunq; conducere possunt, in ijs elaborandum est: æmulatione Eurydices. quæ cum Illyria esset & plus quàm barbara mulier, tamen vt filios docere posset, prouecta iam ætate disciplinis animum studiumq; applicuit. Cuius quantus fuerit erga liberos suos amor, satis declarat inscriptio ab ea Musis cõsecrata. cuius hic est sensus,

Exempla parentum

Quod desiderio, Musæ, nouistis, amarit
Doctrinæ vestræ munera quoque animi
Eurydice studi flagrans Hierapolitetis:
Quæ grato vobis dedicat hæc animo.
Nam mater natis iam pubescentibus ausa est
Thesaurum sophiæ discere litterulas.

Enimuerò omnia, quæ exposuimus, vt in vnum concurrant atq; simul coniungantur, optari fortassis rectius potest q̃ mandari. Pleraque verò præcepta sequi & imitari, res quidẽ hęc ipsa est felicitatẽ requirens magnamq; accurationem: potest tamen ab humana pręstari natura.

PLVTARCHI COMMENTARIVS, Quomodo Adolescens Poetas audire debeat.

QVOD Philoxenus poeta dixit, M. Sedate, eas carnes suauissimas esse, quæ carnes nõ sint, itemq; pisces, qui pisces nõ sint: de eo pronũciare sinemus istos, quos palato plus sapere, quàm corde, Cato aie bat. De hoc autem nobis constat, adolescentulos magis gaudere, libentiusq; obsequi, ac mansuetiores se præbere ijs philosophiæ dictis, quæ philosophicè & serio dicta non videntur. Non.n. Aesopicas tantum fabellas & poetica argumenta, sed & Heraclidis Abarin, & Aristonis Lycoñe, inq; his sententias de anima fabulis permixtas legentes, quasi cœlesti quodam mentis instinctu non sine voluptate excitantur. Quare non id modò curandum est, vt circa voluptates quæ ex cibo & potu percipiuntur, modestiam seruent, sed magis etiã ad hoc sunt adsuefaciendi, vt in lectionibus & auditionibus delectatione tanquã obsonio fruantur, vtiliaq; & salubria ex ijs captent. Nã neq; vrbis portæ cæteræ clausæ id pręstabunt, vt nõ capiatur, si per vnam aliquam hostes recipiantur, neq; adolescentem continentia aduersus reliquas voluptates adhibita conseruabit, sic vbi imprudens per auditum se illis capiendum dederit. quinimò auditus, quo mentem ac rationem propius attingit, eo plus damni ac corruptelæ affert ea per negligentiam admissa illecebra. Quoniam itaque neq; fortassis licet, neq; etiam expedit à poematibus arceri eo natu adolescẽtem, quo Soclarus meus, est, & tuus Cleander, peraccurate nobis obseruandi sunt, quippe in legendo magis quàm in ambulando ductoris egentes. Proinde quem nuper de poetis sermonẽ habui, eum mihi subijt in præsentia, conscriptũ ad te mittere.

quem

quem vbi perlegeris, siquidem tibi videbitur non minorē vim ijs habere amuletis, quæ nonnulli ad conuiuia ebrietatis arcendæ caula appensa gestāt, aut ijs intra corpus antè sumptis accedunt: Cleandro imperti, vsq; ingenium ipsius, quod ob vigorem & alacritatem acumenq; facilè istis perducatur illecebris, præmuni.

Polypodis capitis perhibent bonum inesse, malumq;.

nam suauissimum esu cum sit, difficilem somnū facere, ac turbulenta & absurda visa excitare creditur. Eodem sanè modò poësis quoq; multa iucunda & adolescentis animo pabuli instar conducētia in se habet: non pauciora verò quæ conturbent eum, & de sanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta institutio defuerit. Neq;.n. de Aegypto tantum, sed de poetica etiam licet dicere,

Odyss. δ. 230. *Illam noxia multa, & multa salubria ferre*
Cui orime dicamenta — Etenim

Iliad. ξ. 216. *Hic amor, hic desiderium latet, hic quoq; blandum*
Alloquium, quamuis sapientem fallere callens.

Quippe illecebræ eius fatuos planè & stupidos non attingunt. quare Simonides quoq; interrogatus, cur solos Thessalos non deciperet: rudiores esse respondit, quàm qui ab ipso decipi possent. Et Georgias tragediam dixit esse imposturam, quam & qui adhiberet, non adhibēte iustior, & qui passus esset, non passo esset sapiētior. Vtrū igitur adolescentes instar Ithacensium, aures eorū cera solida obturantes, cogemus lintre Epicuri poësin prætervehi atq; fugere? an verò recta potius quadam ratione iudicium circundantes atq; vincientes ita dirigemus, ne delectatione ad noxia deferantur?

Iliad. ζ. 130. *Nam neq; atrox, natus genitore Dryante, Licurgus*

sana est vsus mente, quod multis vino captis ac per temulentiam peccantibus, vites passim excidit: cum debuisse potius fontes propius adducere, insanumq; (vt ait Plato) deū alio sobrio repressum castigare.) nā id quod noxium est, de vino aufert aqua admixta, vtili relicto.) neq; nos sanè poëticam Musarū partē excindamus aut aboleamus. Sed vbi præ nimia voluptate fabulosæ eius & theatrales partes contumaciter se iactant & efferunt, nimiaq; libidine insaniunt: ibi manus inijcientes, reprimamus eam. Vbi verò erudita venustas & suauis atq; alliciens illum oratio vana fructùsve expers non est, ibi philosophiam introducamus atq; admisceamus. Quemadmodum.n. mandragora iuxta vites nascens, suamq; in vinum vim diffundens, efficit vt suauius dormiant, qui id biberunt: sic poesis è philosophia doctrinā desumens, eamq; fabulis permiscens, facilem eius & gratam adolescentibus perceptionem præbet. Non ergo fugiēda sunt poemata philosophaturis: sed adhibenda poëmatibus philosophica cōsideratio, adsuescēdumq; vt in eo quod delectat vtilitatem quæras, & eam amplectaris: sin verò, repugnandum ei est, & succensendum. hoc.n. eruditionis principium est. Atqui secundum Sophoclem,

Quamcunq; rem ratione recta ceperis,
Bonum illius rectè sperabis exitum.

I. Præceptum. Pr[illegible] scire iubet, multa esse apud poetas ficta, idque bifariam.

Primum ergo introducemus in poemata hominem, cui nihil ita meditatum in promptuq; sit, atq; illud,

—permulta canunt mendacia vates:

id quod partim coacti, partim sponte faciūt. Spōte, quia ad delectationem auditionis, & gratiam, quam plurimi captant, ob austeritatem suam veritas mendacio minus ijs esse commoda videtur. Quod.n. re vera fit, id tametsi exitum habet tristem, non mutatur. Quod autē commentum est, id facillimè cedit, & de tristi in iucundum mutatur. Nam neq; numeri, neq; verborum immutationes, neq; dictionis maiestas, neq; translationis opportunitas, neq; concinnitas & compositio tantū habet blandiciæ atq; gratiæ, quantū fabulæ aptè connexa dispositio. Enimuerò sicut in picturis color plus afficit quàm lineæ, propter similitudinē corporis, & fallendi aptitudinem: ita in poematibus mendacium probabilitate tēperatum magis percellit, & gratius est apparatu carminis & dictionis fabula & figmento carentis. Itaq; Socrates quibusdā somnijs ad scribendum carmen compulsus, cum ipse, vt qui per oēm vitā pro veritate decertasset, facultate probabilia mendacia fabricandi destitueretur, Aesopi fabellas argumentū sibi delegit: poesin non putans eam à qua abesset mendacium. Etenim sacrificia quædā nouimus choris & tibijs carentia: poesin fabularum & figmentorum expertem non nouimus. nam Empedoclis & Parmenidis versus, Theriaca Nicandri, ac sententiæ Theognidis, orationes sunt, vt pedestris incessus humilitatem effugerent, granditatem & mensuram à poetica pro vehiculo mutuatæ. Proinde vbi absurdū aliquid aut durū in poematibus dicitur ab aliquo præstanti viro de dijs, dæmonibus, aut virtute: is qui eum vt verū amplectitur sermonem, in errorē incidit, falsaq; opinione animū corrumpit. At qui nunquam immemor est poeticarum in mentiendo præstigiarum, idq; perspicuè semper tenens, identidem poesin sic compellare nouit:

O machinatrix lynce versipellior,
Quid ludis, & supercilium quid contrahis,
Fraudemq; texens, te simulas verum loqui?

is, inquam, mali nihil feret, neq; quicquam absurdi credet. Nimirum is se reuocabit à metu, sic vbi timebit ne Iliad. υ. 61.
Neptunus terrā eruat, & inferos detegat: aut vbi subierit ei Apollini irasci ob Achiuorum principem,

Ipsius suaui quem celebrant in conuiuio,
Hac fatus ipsus, ipsus & letho dedit.

Quin & extincti iam Achillis, ac Agamemnonis lacrymas compescet, cupiditate viuendi manus viribus cassas intendentium. Quòd sic vbi à perturbationibus superatus, victusque veneficio erit, nulla interposita mora ita seipsum alloquetur: Odyss. λ. 222.

Affecta reditum, superas repete impiger auras
Quam primū: tum quæ sunt hic tibi visa sub vmbris,
Vxori quondam ratæ narranda memento.

venustè.n. hoc in suā Necyam dixit Homerus, quòd ea auditio propter fabulas est mulieribus congruens. Ac talia quidē sunt quæ poetæ sua spōte fingunt. Plura sunt, quæ non fingētes, sed ita esse opinantes, falsitatē eā nobis pigmentis fucatā offerūt. vt, cū de Ioue Homerus dixerit, Iliad. χ. 84

Iupiter ipse duas æquato examine lances
Sustinet, & fata imponit diuersa duorum,
Pelida huic magni, pugnacis at Hectoris illi.
Dardanidæ fatum lethali pondere lancem
Impulit, ad manes vergens. tunc Hectora Phœbus
Deserut: — totam tragœdiam huic fabulæ aptauit

Aeschylus, titulo Psycostasiæ. assistere enim facit lancibus Iouis, alteri Thetidem, alteri Auroram, deprecantes pro filijs suis Achille & Memnone manum conferentibus. Nemo non videt, fabulam esse hanc delectādi aut perterrendi auditoris causa confictam. Hæc autem,

Iupiter humana dispensans prœlia gentis: &,
Nam causam Iupiter præbet mortalibus,
Cum familiam statuit euertere funditus:

hæc iam ex ipsorum sunt dicta opinione, falsam de dijs sententiam, & ignorationem suam nobis tradentiū. Iam illæ apud inferos portentorū fictiones & dispositiones, quæ terribilibus nominibus spectra fabricantur ardentium fluminum, locorum horribilium, ac terribiliū supliciorum: ferè ab omnibus depræhenduntur esse fabulosæ admodum, & in quibus tanquam in alimentis venenum, ita mendacium sit admixtum: nemoq; pœnè nescit, neque Homerum, neque Pindarum, neque Sophoclem, pro certo habuisse id quod scribebant:

Odyss. ω. 11. *Vbi immensas ructant tenebras*
Validi vmbrosa noctis fluuij. Item,
Oceani fluctus legere, & Leucada petram. Item,
Vbi astus gurgitis, inferorum angustiaq;.

Tamen quotquot mortem veluti miserabilẽ, & sepulturæ priuationem tanquam miseram rem deplorantes huiusmodi verba exiulerunt:

Odyss.λ. 72. Iliad χ. 362, & alibi.

Non inhumatũ oro tu me, infletumq́; relinquas. Item,
Tunc anima ad manes de membris mœsta volauit,
Interitumq́; suum lugens & robur, & annos. Item,
Non me prius quàm fert ætas interfice:
Nam dulce lucem est cernere. noli cogere
Vt abdita infra terram conspiciam miser:

hæ inquã voces sunt ita sentiẽtiũ, & errore captorũ. quo magis nos attingũt, & perturbatione ista atq; imbecillitate exagitatos angunt, à qua proficiscuntur. Aduersum hæc ergo rursus promptè id aures nostras pſonet, poësi non admodũ curæ esse veritatẽ: quod aũt verũ sit de his rebus, id ne ab ijs quidẽ, qui in aliã nullam q̃ huius ipsius rei discendæ cognoscendæque curam incubuerint, oĩno percipi aut inuestigari potuisse: quod quidem ipsi etiã fateantur. Atq; hæc ad manũ sint Empedoclea hęc:

Non oculis possunt homines, non auribus ista,
Non comprehendere mente.—
Et illa Xenophanis,
De superis, sed & his quæ cœpi dicere cunctis,
Nullus homo fuit, aut qui possit certa docere

Existent.— sed & Socratis verba apud Platonẽ, eiurantis istarũ rerum noticiam. Minus.n. poëtis tanquam istorum aliquid scientibus aîum aduertent, qui videbũt de ijs rebus philosophis quoq; pronũciaturis veluti vertiginem quandã obortã. Magis quoq; adhuc cautum eum reddemus, si simul atque eum ad poëmata applicamus, ipsam poëticam ei describamus: artẽ nimirũ eam esse imitatricem, pingendiq́; arti quasi ex altera parte respondentem. Neq; id modò auditum habeat oĩum sermone tritũ, quo loquentis picturę nomine poësis, pictura tacentis poësis afficitur: sed præterea quoq; eum doceam, q̃ pictam lacertam, aut simiã, aut Thersitæ faciẽ videntes delectamur, miramurq́; nõ pulchritudinis, sed similitudis causa. Suapte.n. natura fieri id quod turpe est, pulchrum, non põt: imitatio, siue pulcræ siue turpis rei similitudinẽ exprimat, laudatur: eadẽq; rursus, si pulcrã turpis corporis imaginẽ effingat, decorũ non seruauerit.

II. Poetica in imitatione cõsistit.

Pingunt etiã quidã actiones absurdas, vt Timomachus Medeam liberos necantẽ, & Orestem matri necẽ inferentem Theo, Parrhasiusq́; Vlissis simulatam insaniam, & Chærephanes mulierũ cum viris impudicã consuetudinem. In his adolescens maximè est adsuefaciendus, vt discat rem quę imitatione est expressa, non laudari: sed artẽ, quę id quod propositũ erat, rectè repræsentauerit. Quãdo igitur poëtica etiã ars sæpenumerò turpes actiones, & prauas affectiones moresq; imitãdo exponit: adolescentis est, id quod in his pręclarè elaboratũ admirationem meretur, neq; probare vt verum, neq; amplecti vt pulcrũ: sed eatenus laudare, quatenus argumento congruit. Quomodo.n. porci grunnitum, & trochleæ stridorem, & venti fremitũ, & maris strepitũ, non sine molestia audimus: si quis verò commodè ea imitetur, vt fuẽ Parmeno, & trochleas Theodorus, delectamur. & morbo captos hoĩes, aut suspectæ valetudinis, tanquã spectaculũ iniucundũ fugimus: Aristophontis verò Philoctetam, & Silanionis Iocastã ad similitudinẽ contabescentium morientium effictos, cũ gaudio videmus. sic adolescens, vbi leget quæ Thersites scurra, aut Sisyphus corruptor, aut Batrachus leno, agens vel loquens in poëmate introducitur, sciat artẽ imitatricẽ laudandam: quę verò ista imitatione affectiones & facta exprimuntur, reijcienda esse, atq; vituperanda. Non.n. idem est, rem aliquam esse pulcram, & eam imitari pulcrè: quorũ hoc in decoro & conuenientia consistit, turpibus autẽ turpia conueniunt. Quippe Demonidis etiã claudi illius, quas eius qui furtò eas subtraxisset pedibus cõgruere optauit, crepidæ, erãt quidẽ ex malæ, sed Demonidi aptę. Iã hęc

Nam si violandum est ius, regnandi gratia
Violandum est.— &,
Existimationem iusti fac pares,
Sed lucri causa quid vis interim face. &,
Quod ni precario talentum cepero. &,
Viuam talento neglecto, & gratus sopor
Obrepet: atq; flagitij, hoc argenteum
Propter talentum quod patraui, non quidem
Apud inferos pœnas luam:

hæ quidem improbæ sunt, & falsæ orationes: sed quales Eteoclem, Ixionẽ, senẽ, fœneratorẽ deceant. Ergo si adolescentulos moneamus, hæc eos non vt quę laudi vertãt atq; probent, sed ita scribere vt absurda ac mala, ideoque moribus & personis improbis attributa: nunquã ij opinione de poëtis concepta decipientur. Quinimò de loquentis persona suspicio insinuata, & factũ & orationẽ suspectam reddet, vt mala, & à malis profecta. Tale est, q̃ Homerus Paridẽ è pręlio profugum, cũ Helena concumbere facit. Nam cum neminem alium interdiu cum vxore rem habere commemoret, extra intemperãtem hunc & adulterũ: satis euidenter docet, se hoc de eo opprobrij & reprehensionis causa referre. Quo in genere magnoperè aduertendus est animus, sic vbi poëta ipse cõtra ea quę dicentur, indicium suę probationis edit. quod in prologo Thaidis suæ Menander fecit:

Fine Iliad. γ.

III. Ipsi poetę de dictis iudicium vbi ferunt.

Ergo mihi talem velim dea tu canas,
Audacia & forma simul & facundia
Qua prædita, exerceat iniurijs suos
Procos, domo excludat, crebroq́; postulet
Munera, simulans amare semper, nullum amet.

Optimè omnium Homerus hoc est vsus genere, malè dictis reprehensionem, benedictis commendationem præmittens. Hæc ita:

Mox ille hæc blanda est astutè verba locutus. Item: Odyss.ζ. 148.
Hunc ille assistens pulcro sermone tenebat. Iliad.β. 189.

Illud verò agens, tantum non protestatur ea se non dicere aut probare, quippe inepta & praua. Exẽpli gratiã narraturus quomodo sacerdotem Agamemnon inhumaniter tractauerit, hæc præmisit:

Non hæc Atrides Agamemnon dicta probauit: Iliad.α. 24.
Sed malè reiecit,— id est, sæuè & superbè, ac pręter decorum. Achilli etiã ferocẽ hanc tribuens orationem,
Ebrie, cui ceruí est pectus, volcusq́; caninus: Ibidem. 223.
suum de ea iudicium addit,
Rursum Pelides prauis Agamemnona regem
Impetijt verbis, neq; adhuc dimiserat iram.
consentaneum quippe est, nihil per iram & vehementiã rectè dici. Sic & de factis:
Sic fatus, facinus concepit in Hectora diuum Iliad.ψ. 24.
Immane: extendens quem pronũ adstrata Patrocli, &c.

Præclarè etiam in fine dictum quoddam, quasi calculũ dictis factisve adiungit. Quale est, cũ deos facit de adulterio Martis ac Veneris dicentes:

Successu mala facta careat; celerent quoq; tardus Odyss.θ. 598.
Assequitur sontem vindex.—
& de Hectoris superbia atq; iactantia:
Talia iactanti Iuno succensuit alma.
& de Pandari sagittatione:
Hoc animum stulti Pallas sermone fefellit. Iliad.δ. 104.

Huiusmodi effata & sententias qui vis sanè deprehenderit, modò aĩum animaduertat. Alia in ipsis rebus documenta exhibent: quemadmodũ Euripides fertur Ixionem vt impiũ flagitiosumq; conuiciantibus dixisse.n. verò non ante eũ è scena eduxi, q̃ rotæ affigerẽ. Apud Homerum id mutũ doctrinæ genus extat, cõsiderationem habens vtilẽ ijs in fabulis etiã, quæ maximè vituperant. Quas allegorijs (ita.n. nunc vocant, cũ aliud dicitur, intelligitur aliud: antiqui hyponeam, ab occulto qui subesset sensu nominabant) non nulli aliò detorquentes ac peruertentes,

peruertentes, indiciú de Venere à Marte adulterata Solé detulisse aiunt hoc sensu, q Veneris sideri sidus Martis congressum, adulterio obnoxias natiuitates reddat: sole aút rursus elato & depræhendente ea, non lateant. Ita q se Iuno ornauit Ioué aggressura, & veneficiú cesti, volunt esse aëris quandá purgationem, ad igneá accedentis naturá. Quasi verò non ipse interpretationé poëta addiderit. Nam in Veneris fabula, eos qui aíum aduertunt, docet, musicam prauam & cantilenas malas, sermonesq; de rebus vitiosis facere ad corrumpendos mores, efficereq; vitam effeminatam, & viros luxum, mollicié, consuetudinemq; mulierum amantes, ac

Iliad. ξ. 570.

Odyss. θ. 249.

Mutatas itidem vestes, calida atq; lauacra,
Et thalamos — Iccirco Vlissem etiam facit citharœdo præcipientem,

Ibidé 492.

Hinc age digressus, potius quæ machina cepit
Vrbem Dardanidum, canta.

pulcrè docens, musicæ & poëticæ argumenta à prudentib. esse & cordatis petenda. In Iunonis fabula optimè demonstrauit consuetudinem mulierum cum viris, gratiamq; quam ex veneficio & præstigijs ac dolo sibi conciliant, non modò in diem durare, ac fastidiosam esse, & instabilem: sed in odium præterea inimicitiamq; mutari, postquam voluptas euanuit. Sic enim ei Iupiter in hác sententiam minatur:

Iliad. ο. 32.

Vt videas, iuuet an Venus hæc te, concubitusq;,
Quo mihi clam superis fraudem commixta struebas.

Nimirum effictio & imitatio facinorum malorum, vbi simul dedecus atq; damnum inde autores consecutum proponitur, non incommodum, sed vtilitatem affert auditori. Philosophi quidé exemplis vtuntur, eaq; ad cohortandum & instituédum sumunt, quæ ad manú sunt: at poëtę idem hoc agunt, exempla ipsi fingentes, ac fabulas proponétes. Sanè Melanthius, siue serio id, siue ioco, Atheniensium ciuitatem conseruatá fuisse dixit oratorú dissidijs atq; turbis: ita. n. nó in vnum vniuersos parieté inclinasse, sed eorum qui rempublicam tractabát in dissidio quippiam fuisse, quod recelleret à damnosa parte vrbem. Poëtarum quoq; contradictiones, quibus fidem dictorum dubiam faciant, non sinunt ea ad nocendum satis momenti habere. Vbi ergo iuxta se posita contraria dicta apud illos euidenter sunt, meliori parti adstipulandum est, vt in his:

IIII. Contraria poetarum dicta.

Multis homines in rebus decipiunt dij,
Mea proles, atq; dura conciliant mala.
FIL. Dixti id, nihil quo facilius dictu est, deos
Incusans.— Item,
Non copia auri te gaudere hac addecet?
R. Ditem esse, nilq; scire præterea, malum est.
Item:
Quid ergo? mortem te num nam appetere expedit?
R. Ita. nam piè colere deos, non est labor.

Hęc & horum similia dubij solutionem habent promptam: siquidem, vti dictú est, iudicium adolescentulorú ad meliora dirigimus. Quod si qua absurdè dicta sunt, neque statim soluta: ea refutanda sunt ijs, quæ in contrariá partem ab eodem alibi dicta sunt. neque succensendum poëtæ, aut molestè is ferendus, sed ea improbanda quæ vulgato more & per iocum dicta sunt. Statim aduersus ea quæ apud Homerum exposita sunt, deos aliú ab alio deiectú & sauciatos ab hominibus fuisse, inter se discordias & odia exercuisse, ita ei occines:

Iliad. [illegible] 358.

Rectius hoc aliquid poteras sermone poeta
Sentire, & multo melioribus edere verbis.

ac sentis profectò melius, & loqueris alibi rectius hæc ipsa:

Odyss. δ. 805. Odyss. ζ. 46. Iliad. ω. 525.

Dij facilem vitam ducentes.— &
Hic sese oblectant superi sine fine beati: &,
Hunc superi statuere modum mœrore carentes,
Viuendi miseris mortalibus.

Hæ enim sanæ sunt & verę de dijs opiniones: ista ad animos hominum percellendos conficta. Rursum Euripide dicente,

Multis dij formis homines sophismatum,
Quod his potentia præstant, in fraudem agunt:

inferre expedit, quod rectius idem dixit,

Si turpe dij faciant aliquid, non sunt dij.

Et cum Pindarus acerbè admodum, & ad iritádum accommodatè dixerit:

Verum est, cuncta delendi hostis gratia agere:

ipsius verbis ei respondebimus, quod dicit,

Fine voluptas acerbissimo iniusta clauditur.

Ac Sophocle dicente,

Suaue est lucrum, profectum etiam à mendacio:

respondebimus, At verò teipsum audiuimus dicere,

Mendacibus verbis fructum haud succedere.

Et ad ea quę de opibus protulit,

Omnia diuitijs, quamuis muta, peruia. &,
Voti sui pauper neq; compos maximè
Cum sit, potitur.—
Nam turpe corpus, & nullius nominis
Visu pulcrum facundia reddit, & elegans:

his multa opponet lector Sophoclea: de quibus & hæc sunt:

In honore pauper etiam qui sit, nil vetat. &,
Deterior haud est pauper, quicquam si sapit. Atq;,
Nam quæ honorem sit multorum gratia?
Autor malorum prosperas quando fouet
Diuitias cura.—

Menander quidem extulit apertè voluptatis studiú, animosq; vanitate impleuit, amatoria ista & feruida cantás:

Quæcunq; viuunt atq; nobiscum iubar
Solis vident, voluptati omnia seruiunt.

At idem nos rursus circumegit, & ad honestatem retraxit, luxuriæq; ferocitatem repressit, ita fatus:

Vtcunq; sit iucunda, si turpis fiet,
Opprobrium est graue vitæ.—

hęc prioribus aduersantur: meliora sunt autem & vtiliora. Ergo alterum horum necesse est ista contrariorú dictorum iuxta se collocatio & cósideratio efficiat: aut ad meliorem partem traducet, aut fidem quoque deteriori derogabit. Sine eueniat, vt ipsi eorum quæ absurdè dicta sunt refutationem non præbeant: nihil obstat, quin aliorum probatorum auctorú contraria dicta vel vt in trutina cum his comparantes, quid rectius sit experiamur. Veluti cum Alexis aliquos mouet his verbis:

V. Dicta fide digniorum hominum, poeticis opponenda.

Sapientis est voluptates sectarier.
Tres inter has potentia sunt prædita,
Verè vtilis quæ sit vitæ mortalium:
Edere, bibere, Venerisq; muneribus frui.
Accessionis omnia reliqua sunt loco,

tenendum hoc est, Socraté contrà dixisse, Malos viuere edendi & bibendi cá, bonos vitę gratia tolerádę edere & bibere. Aduersus eú qui scripsit, Contrà malú esse maliciá non inutile armorú genus: cú is iubeat nos quodammodo adsimilari malis: Diogenis illud obijciédum est, qui interrogatus, qua quis ratione vlcisci inimicum posset, respondit, Si ipse q optimus fiat. Eodé Diogene etiá contra Sophoclem vtédum, qui multa hominum millia animi ægritudine afflixit, de mysterijs hæc scribens:

His qui sacris visis abeunt ad inferos
Homines, beati sunt: solis quia viuere
Contingit illic istis. turba cætera
Omni malorum generi incidit.

At verò Diogenes cú tale aliquid inaudiuisset, Quid ais, inquit? num nam melior conditio erit Patęcionis furis, eo q sacris est initiatus, quàm Epaminundæ? Timotheo sanè in theatro Dianam canenti, insanam, furiosam, diuino instinctu concitam, rabiosam: Cinesias statim occinit,

einit, Talis tibi contingat filia. Elegans & illud Bionis ad Theognidem. cum enim Theognis diceret:

Paupertate etenim de victo lingua ligata est,
Vt facere aut fari iam nihil ille queat.

Bion contrà: Quo, ait, ergo tu pauper cũ sis, tam multa
VI. adiacẽtia. nugando & garriendo nos obtũdis? Neq; verò eæ quæ ad corrigendum dictũ præbẽtur ex adiectis & vna pronunciatis verbis occasiones sunt prætermittendæ. Sed quemadmodũ medici pedes ac alas cãtharidis, cũ quidẽ ipsa sit mortifera, prodesse, & dissoluendi vim habere putant: sic in poematis quoq; si quod est nomen aut verbũ adpositũ, quod efficiat quo minus ad deteriorẽ sententiã abducamur, arripiendum est, adq; explicationem adhibendum. Sicut quidã in his Homericis versibus faciunt:

Scilicet hoc miseris mortalibus extat honoris,
Odyss. δ, 197. *Vt lacrymis malasq; rigent, ponantq; capillos.* &,
Hunc superi statuere modum mœrore carentes
Iliad. ω, 525. *Viuendi miseris mortalibus —*

Non enim simpliciter omnibus hominibus miseram vitam à dijs fatali necessitate destinatam dicit, sed stultis ac imprudentibus: quos, prauitatis suæ causa miserabiles cũ
VII. Visus vocabulorum. sint, miseros solet appellare, & ærumnosos. Alius porrò modus est, quo quæ in poematis suspecta sunt, in meliorem partẽ vertuntur, qui ex vsu vocabulorum pẽdet: in quo magis decet exerceri adolescentem, quàm in ijs quę glossę dicuntur. Nam neq; inelegans quidem est, & eruditum, scire verbo [illegible] malam mortem adferens significari: quia Macedones δανὸν mortem nominant. Sic Aeoles victoriam καμμονίην, permanendo nimirũ & tolerando partam. Et πόπους Dryopes, quos alij dæmonas. At verò illud necessarium iuxtà atque vtile, si non damnum volumus, sed vtilitatem ex poematibus percipere, vt cognitum habeamus, quomodo deorum nominibus poetæ vtantur, itemque bonorum & malorum: & quid animæ aut fati vocabulo intelligi velint: vtrum scilicet hæc apud eos vno tantum modo, an verò pluribus sumantur, cuius generis sunt multa alia. Nam οἶκος aliquãdo significat domũ, vt οἶκον ἐς ὑψόροφον—
Odyss. δ, 42. aliqñ rem familiarem, ἐσθίεταί μοι οἶκος. Et βίοτος alias vitã,

—— Ἀμφινόωσιν δέ οἱ αἰχμὴν
Odyss. δ, 318. Κυανοχαῖτα Ποσειδάων βιότοιο μεγαίρεις. alias facultates,
—— βίοτον δέ μοι ἄλλοι ἔδουσιν.

Iliad. ε, 562. Et ἀλύειν est vbi pro morderi, & animo æstuare sumitur:
ὣς ἔφαθ᾽, ἣ δ᾽ ἀλύουσ᾽ ἀπεβήσετο, τείρετο δ᾽ αἰνῶς.
Odyss. σ, 429. alio loco pro gestire, & lætitia exultare: vt hic,
Ἦ ἀλύεις ὅτι Ἶρον ἐνίκησας τὸν ἀλήτην,
Iliad. ε, 352. Et θοάζειν vel moueri significat, vt apud Euripidem,
Κῆτος θοάζον ἐξ Ἀτλαντικοῦ ἁλός:
Odyss. σ, 332. vel sedere, id est θάσσειν, vt cum Sophocles scribit,
Τίνας ποθ᾽ ἕδρας τάσδε μοι θοάζετε.
Initio Oedypi tyranni. Scitum est etiam, vsum vocabulorũ rebus subiectis aptare, quemadmodum Grammatici docent, alibi aliud significantium. Quale est,
Hesiod. operib. Νῆ᾽ ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ᾽ ἐνὶ φορτία θέσθαι.
αἰνεῖν enim hic ἐπαινεῖν significat, id est, laudare: laudare autem pro recusare ponitur hoc loco. sicut vsitatum nobis
Iliad. ι, 457. est dicere, Bene habet, & Valeat, cum aliquid nolumus, & non accipimus. Atq; sic quidam aiunt Proserpinam vocari ἐπαινὴν, quasi aspernandam. Hanc ergo vocũ distinctionem maioribus in rebus & magis serijs obseruantes, à dijs incipiemus docere adolescentulos, quod deorum nominibus poetæ vtantur aliquando cũ de ipsis ijs intelligi volunt: aliquando commune vocabulum facultatibus ijs tribuentes, quæ ab ijs proficiscuntur. In promptu est Archilochi exemplum, à quo satis liquet ipsum Deum inuocari his versibus:

Tu mea propitius vota o rex Mulciber audi,
Adesq; supplici, & largire quæ soles:

Cum autem sororis maritum qui in mari perierat, neq; legitimam sepulturã consecutus, erat, deplorans, æquiore ait animo se eam calamitatem laturum fuisse,

Si caput illius pulchraq; membra simul,
Vulcanus puris tunicis velata cremasset:

de igne, non de deo hæc loquitur. Rursum Euripides his verbis in iuramento vtens,

Non per Iouis Martisq; cruenti sidera:

ipsos deos nominauit. Sophocle autem dicente,

Cæcus Gradiuus, visusq; expers luminum,
Confundit omnia, aper velut, mala impetu:

intelligendum est eũ nomine Martis bellum. Eodemq; es in illis Homeri:

Quorum nunc atrum tua propter Xante cruorem Iliad. η, 329.
Flumina Mars diffudit acutis —

Cum verò talia multa dicantur, sciendũ est, memoriaq; tenendum, ipso etiam Iouis nomine aliquando ipsum Deum, nonnunquam fortunam, sæpe etiam fatum nuncupari. Cum enim dicunt,

Iupiter, à celsa genitor qui consulis Ida. &, Iliad. γ, 276.
Te quis sapientiorem se Iupiter putet?

ipsum Iouem dicunt. Cum verò in causis euentum Iouem nominant, & dicunt:

Ille animas validas multas detrusit ad Orcum. &, Iliad. α, princip.
Consilij Iouis hic fuit exitus: —

fatum intelligunt. Non enim putat deum poeta hominibus mala struere: sed rerum necessitudinem rectè indicat, quod scilicet fato prosperitas & de hostibus victoria destinata sit ciuitatibus, exercitib. & ducibus, modestiã seruantibus: sin verò affectibus obsequuti peccẽt, (sicut illi secum dissident & tumultuãtur) indecorè agere, perturbari, & infortunium habere eodem fato eos cogi:

Fatale nanq; consilia est propter mala
Mortalibus tristes rependier exitus. ἔργων α.

Hesiodus verò vbi Prometheum inducit fratri Epimetheo suadentem, ne à Ioue vlla dona accipiat, sed ea alio dimittat: Iouis nomen de potentia fortunæ vsurpauit. Bonis enim fortunę tribuit appellationem donorũ Iouis, opibus, cõiugijs, imperijs, & omnibus in vniuersum externis bonis, quorum possessio inutilis est rectè vti ijs nescienti. Itaq; etiam Epimetheum, hoĩem vitiosum & fatuum, cauere sibi iubet, & metuere à rebus secundis, damno nimirum ei & exitio futuris. Iterum vbi ait:

Nunquam pauperiem diram, exitiumq; animæ Lib. 2.
Exprobare ausis homini nanq; illa deorum
Est munus: — diuinitus datum vocat, id, quod fortuna obtigit: innuens, non esse eos culpandos, qui fortunæ iniuria pauperes sunt: cum ignauia potius, socordia, mollicie & luxu coniunctas diuitias in turpibus & vituperatione dignis habebas. Cum. n. fortunæ nomen nondum vsurparetur, scirent autem illi, vim eius quæ nullo ordine nullisq; finibus contenta vagatur causæ validam esse, humanoq; consilio euitari non posse, deorum nominib. eam extulerunt. quomodo nos etiam res, mores, ac orationes adeò hominesq; solemus diuinos appellare. Hac ratione corrigi debent multa ista, quæ absurdè dicta de Ioue videntur, vt hoc: Iliad. ω, 527.

Dolia nanq; Iouis duo sunt sita limine in ipso:
Hoc aduersa, illud sed prospera fata repleruut. Item, Iliad. γ, 69.
Nanq; fidem Iupiter sacramenti ipse fefellit,
Exitium parti monstrans se voluere vtriq;. Item,
Hoc tunc exitij Teucris fuit atq; Pelasgis Odyss. θ, 81.
Principium magno sic hæc statuente Tonante.

hæc, inquam, de fortuna & fato interpretabimur, quas causas, neq; ratiocinando possumus assequi, neq; omnino in nostra sunt potestate. Vbi verò consentaneũ, decorum & probabile est, ibi propriè poni nomen dei iudicabimus. vt,

Priamides acies aliorum victor obibat, Iliad. λ, 542.
Aiacem tantum vitans Telamone creatum.

Succensebat

Saeccensebat enim melioris conserere ausu
Iupiter ipse manum. — &c,
Nam tales res curat Iupiter mortalium,
Alius minuta daemonibus tractanda dans.

Magnopere etiam alia sunt animaduertenda vocabula, multis ad res accommodata, & variè vsurpata à poëtis. Quo ex genere est Virtutis nomen. Quia enim non prudentes modò, iustosq; bonos virtus præstat in verbis & factis, sed existimationē etiam ferè & potentiam conciliat: eccicò & bonam famam ij, & potentiā virtutis nomine afficiunt. quomodo castaneæ fructum castaneā, & nucis nucem, communicato nomine dicimus. Noster proinde adolescentulus, vbi apud poetas legerit,

Virtus.

Numina virtuti sudorem præposuerunt. &c,
Ruperunt Danai iam tum virtute phalangem. Item,
Quod si fata iubent nunc vitam claudere morte,
Mors est pulcra quidem hæc virtuti immergere vitā.

Hesiod. operib. Iliad λ, 90.

hæc legens, statim cogitet dici hæc de præstantissimo & maximè omnium nostrorum diuino habitu, quem rationis rectitudinē, & naturæ ratione præditæ perfectionem, animiq; consentientem secum affectionem intelligimus. Rursum hæc legens,

Virtutem Iupiter mortalibus addit & aufert. &c,
—diuitias virtus & fama sequuntur:

Iliad υ, 242.

non desideat diuites cū stupore admirans atq; suspiciēs, quasi verò ij pecunia emere virtutē possint, aut suę prudentiæ incrementū decrementumve in fortunę sit potestate. Verum hoc iudicet, virtutis voce pro gloria, potentia, secundarum rerum, aut similis alicuius rei nota poetā vsum fuisse. Nam κακότητος etiam verbo aliquādo malitiam & prauitatem animæ designant, vt Hesiodus:

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι.

ε. ἔργων 2

aliquando calamitatem & miseriam, vt apud Homerū,

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Odiss. τ, 360.

Quomodo is quoq; falleretur, qui felicitatem eo modo apud poetas accipi putaret, quo philosophis significat perfectum bonorum omnium habitum, seu possessionē & perfectionem vitæ secundum naturam prospero cursu euntis: non sentiēs abuti eos sæpè nomine, & qui diues sit, eum fœlicem ab ijs appellari, aut beatum, potentiamq; & famam bonam fœlicitatis vocabulo insigniri. Nam Homerus quidē rectè vtitur appellationibus istis:

Non equidem gaudeo ego possideo bona tanta.

Odiss. δ, 93.

Et Menander:

Ampla facul ates mihi sunt, & ab omnibus
Diues vocor, nemo beatum me vocat.

Euripides multum confusionis & turbarum infert, hæc scribens:

Non sit mihi vita beata quæ molesta sit. &c,
Tyrannidem tanti quid multam facis
Beatitatem? — nisi, vt dixi, translationem & abusum vocum spectes. Ac de his quidē satis.

Medea.

Hoc non semel, sed sæpenumerò monendi sunt adolescentes, poetin, cū argumentum ei sit ad imitandum propositum, adhibere quidem eam ornatum & splendorē rebus moribusq;, quæ pro argumento inciplit, illustrandis: interim tamen veritatis similitudinē non dimittere, quippe quę in imitatione id habet quo lectorem delectet atq; ducat. Itaq; imitatio quæ non planè veritatis rationem nullam habeat, permixta actionibus virtutum & vitiorum indicia simul profert. Talis est Homeri poesis, quę longum valedixit Stoicis, neque virtuti vitium, neque vitio virtutem vnquam adesse censentibus, sed omnino vbiquequa que insipientem peccare, sapientem rectè agere. Hæc sane in scholis audiuntur. At in rebus ipsis vitaq; communi, sicut Euripides sensit,

VIII Vitia virtutibus admixta.

Nunquam à malo se iungitur prorsus bonum:
Quadam sed est horum inter se commixtio.

Veritate remota poesis maximè varietate multiplici vtitur. Nam animorum permotionem, vtq; à ratione aliena res & ab opinione videatur, (quod & ad animos percellendos magnam habet vim, & ad parandam gratiam) fabulis imitationes conciliant: quod simplex sit, id neque fabulis est, neque animo perturbando aptum. Itaq; neq; vincentes semper eosdem, neque perpetuò rebus secundis vtentes faciunt, neq; rem rectè gerentes. Adde, quod ne deos quidē, cum ij in humana incidunt negocia, affectuum vacuos & errorum finunt esse: nec vbi poësis, periculo & aduersario de rebus sublato, ociosa planè sit, ne que perturbans iam neq; percellens animos. His ad hūc modum habentibus, adducemus ad poemata adolescentem, nō illam secum opinionem de claris illis & magnis nominibus afferētem, quasi sapientes illi & iusti fuerint homines, prællantissimiq; reges, & omnis virtutis atque rectitudinis normæ. Damnum enim caperet, omnia magna putans, & cum stupore admirans, nihil auditum improbans: neque admitteret reprehendentem eos, cum talia dicunt aut faciunt, quale hoc:

Sic pater ipse deum faciat, sic casta Pallas,
Sic Phœbus: mortem Troum ne quis vel Achiuum
Euitet nobis detur superesse duobus,
Vt sacrata solo sternamus Pergama soli.

Achilles. Iliad π, 97.

Item:

Maxima tum trepidam subijt miseratio mentem,
Cum vox Cassandræ nostras peruenit ad aures
Mœsta, Clytæmnestra nobiscum fraude necata. &c,
Me misere patris iussit cum pellice corpus,
In sinus iniudiam quo me mala suada vocaret,
Quod suasit feci. — Item,
Non siit tr, iupiter superum damnosior vllus.

Agamemnon. Odyss. λ, 420.

Phœnix. Iliad ι, 452.

Menelaus Iliad γ, 365.

Condocefaciamus verò adolescentem, vt nihil tale laudet, neq; versutus esse velit, & probabiles sectari prætextus, aut rebus malis speciosas præscriptiones excogitare. Sed potius iudicet, poesin esse imitationem morum & vitarum hominum non perfectorum aut sincerorum, aut ab omni reprehensione immunium: sed in quibus locū habeat multum perturbationum, opinionū, mendaciorum, ignorationum: quæ tamen ij ob naturæ bonitatem sæpenumerò corrigāt. Hoc enim modo instructus adolescentis animus, nullum ex auditione damnum sentiet, elatus atq; concitatus ad ea quę rectè dicuntur, aut aguntur, contraria indignè ferens ac repudians. Qui verò omnia admiratur, omniaq; familiariter amplectitur, iudicio Heroicorum nominum existimatione mancipato: is imprudens, multis se vitijs facilè obnoxiū pręebit: quemadmodum ijs euenit, qui curuitatem Platonis & balbutiem Aristotelis imitantur. Oportet autem eum non timidè, neque vt in templo superstitiosè ad omnia horrere, omniaq; adorare: sed assueuim audacter acclamare suo loco non minus, Malè hoc & inconuenienter, quàm, Rectè hoc & decore. Verbi gratia Militibus morbo correptis Achilles concionem cogit, vacationem belli ægrè ferens, maximè quod ea fuæ in bello gloriæ & prælijs ęofficeret. Atque vt erat rei medicæ peritus, post nonū diem, quo iudicari talia natura scit, sentiens morbum nō esse vulgarem, aut ab vsitata aliqua causa profectum surgens que ad dicendum, non populo se accommodat, sed consiliarium regi se prabet:

Iliad α, 54. ac deinceps.

Nunc equidem retrò miseris erroribus actum
Atriden in patriam rediturum suspicor iri.

Rectè hæc, moderate & decorè. Cum autem vates dixisset, se potentissimi Græcorum iram metuere: iurans se viuo neminem illi manus illaturum, non rectè iam, neque moderatè hæc adijcit,

— sine ipsam Agamemnona dicas:

ostendens pro nihilo se ducere principem, ac despicere. Magis deinde irritatus gladium arripit, trucidandi regis cupiditate, neque rectè, neque vtiliter. Mox pœnitentia ductus,

Ingentem rursum vagina condidit ensem,
Parens consilio Tritonidis.—

rursum hoc rectè & præclarè, quòd cum iram omnino auertere non potuisset, eam tamen rationi obtemperare coegit, priusquam ad flagitium erúperet. Rursum Agamemno ridiculus est, in ijs quæ in côcinne dicit atq; gerit: grauitatis plus adhibet, & regij decori in Chryseidis negotio, quàm in simili causa Achilles. Hic enim, cum Briseis abduceretur,

Consedit lacrymans socijs procul inde relictis.

Agamemno ipse in nauem imponens, tradens, & amandans eam, quam antè sibi vxore sua chariorem dixerat, turpe aut amatorium nihil agit. Iam Phenix à patre ob pellicem diris deuotus, ait:

Iliad. ι. desunt post versum 457.
Hunc ferro iugulare ego sum meditatus acuto:
Verum aliquis superum rabidam compescuit iram,
Et famæ admonuit popularis. dura vereri
Tunc animo subyt varij conuicia vulgi:
Ne patris occisor Graecos ego dicier inter
Perferrem.—

Sanè Aristarchus sustulit hos versus, metués * Sed tempestiuè positi sunt, Phœnice Achillem docente quid rei sit ira, ac quæ per iram homines audeant, ratione non vtentes, neque consulentibus obtemperantes. Nam &
Iliad. 549. & inde.
Meleagrum inducit, ciuibus iratum, & deinde placatû. rectè perturbationes animi vituperans: vtque rem bonam & vtilem laudans ijs non obsequi, sed resistere, eas superare, ac pœnitudine earum duci. Ac in his quidem manifestum est discrimen. Vbi verò obscura est sententia, attento animo sic (exempli causa) distinguêdum est.
IX. Consideratio dictorũ aut factorum.
Siquidem Nausicaa peregrinum virum Vlissem conspicata, eodemque quo Calypso erga eum modo affecta, (quippe delicatè viuens, & nuptijs matura) hæc ad ancillas stultè verba loquitur,

O Vtinam tali me iungant fata marito,
Odyss. ζ. 244.
Hic; illi lubeat nobiscum ducere vitam:

reprehensionem audacia eius meretur, ac impudicicia. Sin ex sermone viri ingenium perspiciens, admirataque alloquium eius ita prudens, optat talem sibi potius maritum, quàm nauicularium aliquem, & saltatorem ciuem: admirationem meretur. Item, Penelopa cum procis comiter colloquente, ijsq; vestimenta & alium mundum donantibus, Vlisses lætatur,

Odyss. σ. 281.
Dona quod illorum captans, animos fallebat.

Hic si Vlisses captione munerum, & lucro gaudet, Poliagrum quoque infamem lenocinij causa in comœdijs superat. de quo est illud:

Poliagrus est felix, cælestem qui domi
Opes ipsi parantem alit capram.—

Sin eo magis illos in sua potestate fore arbitratur, nihil tale ob spem futuri expectantes: delectatio eius & animi confirmatio rationē habet. Rursum in numerandis donarijs, quæ Phæaces vnà cum ipso exposuerunt, ipsique auecti sunt: siquidem hoc modo in solitudine constitutus, & adeò ignarus incertusq; quid de se factum esset, de ijs tamen verè solicitus est, ne

Odyss. ν. 216.
Abstulerint secum nam Phæaces euntes:

miseranda est, imò abominanda mehercle hominis auaricia. Quod si, vt nonnullorum fert opinio, de Ithaca ambigens, quòd salua essent dona, id pro demonstratione pietatis Phæacum accipit, (non enim sine lucro deportaturos eum fuisse in alienam terram, intactisque bonis istis relicturos) neque inepto vtitur argumento, & prudentiam par est laudari. Sunt qui hanc ipsam expositionem, siquidem re vera dormient est è naui expositus, reprehendunt. & Aiunt apud Etruscos etiamnum narrari, somniculosum fuisse Vlissem, ideoque à multis difficulter potuisse compellari. Quod si is non fuit re ipsa somnus: sed cum & puderet cum Phæaces sine xe-

nijs, nullaque humanitatis officia expertos dimittere, & ipsis tamen præsentibus latere hostes non posset, somno simulato hac se difficultate expediuit: probant. Hæc ergo adolescentibus demonstrantes, non patiemur eos ad prauos mores momento aliquo impelli, sed ad delectum imitationemque bonorum: statim vbique quid laude, quid vituperatione dignum sit, docentes. Maximè id in tragœdijs adhibendum est, vbi turpibus ac prauis factis sermones accommodantur probabiles & astuti. Non enim verum prorsus est Sophocleum illud,

Non verba factis à malis veniant bona.

nam & ipse solet moribus peruersis, & factis prauis, rationes quæ arrideant, atque benignas excusationes applicate. Et in eadem scena versatus alter, vides vt faciat à Phædra porrò etiam ipsum incusari Theseum, cuius scilicet iniurijs ad amorem Hippolyti fuisset adacta. Eandemque dicendi libertatem in Troadibus Helenæ tribuit, quæ Hecubam et adulteri genetricem, quàm se, digniorem pœna affirmet. Horum ergo nihil scitum aut callidum arbitrari adolescens adsuescat, neque huiusmodi verborum commêtis arrideat: sed magis quàm ipsa impudica facta, orationes huiusmodi abominetur. Expedit etiam vbique causam eorum quæ dicuntur quærere. Ac Cato quidem puer etiamnum, facere
X. Causæ dictorum inquirêdæ.
quod iussisset pædagogus solebat: mandati tamen causam & rationem postulabat. Cæterum poetis non ita vt pædagogis aut legislatoribus parendum est, nisi rationem habeat: quod proponunt. Habebit autem, si sit recta fin prauum, inane & vacuum esse apperebit. Sed plerique acerbè causas postulant, inquiruntque quomodo & cur dictum sit:

Nec cum vina bibunt, supra cratera tenebis
Hesiod. ἔργ.
Tu cyathum.— &,
A curru quicunque suo transibit in axes
Iliad. δ. 306.
Alterius, pugnet porrecta protinus hasta;

grauioribus verò sine vllo examine assentiuntur. cuius generis est:

Animum viri, quantumuis fortis, deijcit
Eurip. Hippolyt.
Culpæ patris matris ve conscientia. &c.
Humili esse eor de calamitosos conuenit.

Atque talia ad mores pertinent, vitamque turbant, iudicio absurdis opinionibus deprauato, nisi adsuefacti ad singula dicamus: Cur abiecto animo esse debet qui passus est infortunium? Cur non potius reluctari fortunæ, seque ipsum erigere, & non deiectum præstare? Cur si patre malo & stolido genitus, ipse bonus & prudens sim, non deceat me propter meam virtutem spiritus altos ducere, sed demissum esse & humilem ob patris inscitiam? Qui enim hoc modo obuiam it & obsistit, neque se cuiuis orationi tanquam vento obliquè impellêdum exhibet, sed rectè illud dictum sentit. Stultus quouis verbo percellitur: is multa neque verè neque vtiliter dicta repudiauit. Hæc ergo sunt, quæ poesis auditionem innoxiam præstabunt. Iam sicut inter
XI. Occultus sensus inuestigatus.
vitis folia ac palmites copiosos sæpe fructus occultatur, subque vmbra latet: sic in dictione quoque poetica & fabulis circumfusis multa vtilia adolescentis conspectui subtrahuntur. Cæterum id ferendum non est, neque à rebus aberrandum: sed inhærendum ijs maximè, quæ ad virtutem ferunt, & formandis moribus apta sunt. Itaque ex re est de his quoque breuiter tractare, ita vt delineatis modò rebus, longitudinem apparatumque & multitudinem exemplorum ijs relinquamus, quorum ad rem demonstrandam scriptio instituitur. Principio bonas malasque personas indolesque cognitas habens adolescens, sermonibus animum factisq; aduertat, quas vtrique generi poeta decenter attribuit. Verbi gratia. Achilles ad Agamemnonem, quantum vis iratus, hæc dicit:

Non

Iliad. α, 163. *Non mihi quippe pares tecum tribuuntur honores,*
Præmiaq; Argiuus quandoque exercitus vrbem
Troianam capit.—

Thersites verò eidem conuicium faciens, sic loquitur:

Iliad. β, 226. *Aere tibi tua sunt multo tentoria plena,*
Captiuarum ingens numerus, quas vrbe potiti
Eximias tibi nos aliqua damus.—

Iterum Achilles,

—Si Iupiter olim
Iliad. α, 128. *Concedet muris munitam euertere Troiam.*

At Thersites,

Iliad. β, 231. *Quem vel ego captum, vel quisquam ducit Achiuus.*

Rursum Diomedes, ad Agamemnonis exercitum obeuntis conuicium, nihil ipse respondet,

Iliad. δ, 402. *Nimirum reuerens venerandi iurgia regis.*

Schenelus autem, nullius homo nominis, hæc regerit:

Noli, cum verum possis, rex, dicere falsa.
Nos nostris multo genitoribus esse priores
Virtute affirmo.—

Hoc enim discrimen obseruatum docebit adolescentem, fastus vacuitatem & moderationem animi rem esse præclaram: contrà, iactantiam & sui laudationem, vt vitium esse vitanda. Atque hic vtile est etiam in Agamemnonem intueri. Stelenum non allocutus præterijt: Vlissem autem non neglexit, sed respondit ac compellauit,

Ibid. 357. *Iratum cernens, rursusq; ita dicere cepit.*

Seruile enim est, omnibus se velle purgare: omnes antè despicere, superbi est & imprudētis. Optimè verò Diomedes in pugna tacet, à rege conuicio affectus: à pugna autem liberè aduersus eum loquitur,

Iliad. ι, 34. *Ante inter Danaos tu me virtute carere*
Dixisti:— & cætera.

Expedit etiam, non prætermittere discrimen viri prudentis, & vatis in populi conuentu multitudinis applausum captantis. Etenim Calchas, occasionis nulla ducta ratione, pro nihilo putauit in ipsa multitudine regem accusare, vt qui pestem populo intulisset. At Nestor de reconciliando Achillis animo sermonem illaturus, ne videretur Agamemnonem apud populum traducere, vt qui per iram peccasset, ita ei suadet:

Iliad. α, 94. Iliad. ι, 70.

Conuiuas accerse senes: te res ea digna est.
Collectis multis, tum cuius cætera vincet
Consilium pare.— atque à cœna legatos emittit.

Nimirum hoc erat peccati correctio: illud criminatio, & contumelia. Quin & nationum discrimina sunt consideranda quæ sunt huiusmodi. Troiani ad prœliū eunt cum clamore & ferocia, Achiui autem

Iliad. γ, principio. Iliad. δ, 431. *Ductorum taciti formidine.—*

Nam quod iam congressuri cum hoste duces suos metuunt, id signum est cum fortitudinis, tum obedientiæ. Atque iccirco & Plato adsuefacere nos vult, vt repræhensiones & turpitudinem magis metuamus, quàm labores & pericula: & Cato rubētes sibi pallidioribus chariores esse dicebat. Sua est etiam promissionibus nota. Dolon enim sic pollicetur.

Iliad. κ, 325. *Vsque adeò Graium prorsus pertranseo castra,*
Donec ad Atridæ nauem peruenero magni.

Ibidem, 220. At Diomedes nihil promittit: in minore tamen metu se fore ait, altero sibi adiuncto aliquo. Græcanicum proinde est, & scitum, prudentia: barbaricum verò & vitiosum audacia. & imitandum illud est, hoc aspernandum. Contemplationem quoq; non inutilem habet affectio animi Troum, & Hectoris cum Aiace singulari prœlio congressuri. Nam Aeschylus sanè, cum Isthmico certamine pugil in faciem ictum accepisset, essetque exclamatum: Quid rei, inquit, est consuetudo? spectatores vociferantur, ictus tacet. Et cum poeta dicat, Aiace in armis cum splendore viso gauisos esse Græcos, cum

Troum cuique graui quaterentur membra tremore, Iliad. η, 215.
Ipse etiam pulsum sentiret pectoris Hector.

Quis hic non miretur discrimen? cum eius qui adibat periculum, cor tantum saliret, nimirum tanquam lucta aut cursu decertaturi: spectatorum autem quaterētur & tremerent corpora, ob beneuolentiam & metum quem gerebant pro rege. Hic deprehendas etiam, quo optimus à deterrimo distet. Thersites enim:

Pelidæ in primis fuit, atque inuisus Vlissi. Iliad. β, 220.

At Aiax cum semper Achilli amicus fuit, tum ita ad Hectorem dicit:

Iliad. η, 226.

Solus iu soli congressus nunc mihi, nosces
Quales hic Danais præstantes Marte supersint,
Præter Pelidam, qui dissipat agmina vasto
Robore, magnanimi cui pectus forte leonis.

In his Achillis est laudatio. quæ sequuntur, commodè sunt de omnibus dicta:

Nos tales multi sumus, vt concurrere tecum
Possit pro se quisque.—

se neque solum, neque præstantissimum dicit: sed qui cū multis hoc habeat, quod Hectorē subsistere queat. De discrimine hæc satis: nisi id quoq; assumimus, quòd Troianorum multi in potestatem hostium viui peruenerunt, nemo Gręcorum. Et quòd illorum multi supplices facti sunt hostibus, vt Adrastus, Antimachi filij, Lycaon, ipseque Hector pro sepultura Achillem deprecans: horum nullus. quippe barbaricum esse, in pugna supplicare: Græcanicum, pugnando vincere aut mori. Cæterum sicut inter pascendum apis florem, capra germen, sus radicem, aliæ bestię semen fructum ve captant: ita legendis poematis alius historiam decerpit, alius elegantiæ & apparatui verborum inhæret, (quomodo Aristophanes de Euripide ait,

Iliad. ζ, 45. 125. φ, 73. χ, 338.

XII. Moralia obseruanda pręcipue.

(Oris rotunditate eius quoniam fruor)

alius verò ea, quæ de moribus vtiliter dicta sunt, cōsectatur. Iccirco eum, ad quem hic noster sermo pertinet, admonebimus: indignum esse, si honestatis pulcrique studiosus, & non ioci, sed doctrinæ capiendæ causa poemata legens, obiter negligenterque percipiat, quæ ad fortitudinem, temperantiam aut iustitiam declamātur in ijs: cum interim fabularum studiosum, quę in ijs insolenter aut impendio ornatè, aut orationis studiosum, quæ eleganter & artificiosè dicta sunt, minimè lateant. Quæ ad virtutem pertinent, talia sunt:

Martia quo casu, Diomedes, pectore virtus Iliad. λ, 313.
Excidit? huc assiste mihi, nam dedecus ingens
Hoc fuerit, naues capiat si splendidas Hector.

Videre enim hominem prudentissimum in mortis periculo cum tota multitudine communi constitutum, nō mortis, sed turpitudinis metu duci, animo adolescentis ad virtutis studium motum afferet. Et hoc,

Gauisa est sapiente viro, iustoque Minerua: Odyss. γ, 52.

idem ratiocinari docet, cum dea non diuite, aut formoso aliquo, aut robusto, sed prudēte & iusto delectari fingitur. Rursum vbi eadem dicit se Vlissem non destituere aut negligere,

Quòd prudens, animoq; sagax, cordatus & esset:

indicat, nihil de rebus nostris dijs esse charum & diuinū, præter virtutem: siquidem similia gaudere similibus solent. Porrò cum & videatur & sit magnum, iræ posse moderari: maius est cauere prudenter, ne ad iram delabamur, ac talia auditoribus non obiter sunt demonstranda. Verbi gratia, quod Priamum Achilles, homo minimè lenis aut patiens, quiescere iubet, ne ab eo irritaretur:

Odyss. ν, 332.

Irritare senex caue me (namque ab Ioue missus Odyss. ω, 560.
Nuncius est mihi: iamque tuum tibi reddere natum
Decreui) ne nostra tibi tentoria cano

Non sint tuta satis, violem præcepta Iouisq;
Supplice te caso.—

lotumq; & velatum Hectorẽ ipse currui imponit, priusquam eum pater videret turpiter tractatum:

Ibidẽ 584 *Pectore ne mæsto senis exardesceret ira,*
Conspecto nato, corq; irritaret Achillis:
Isq; illum magni violans mandata Tonantis
Caderet.

Admirandæ est enim prudẽtiæ, hominem ad iram procliuem, naturáque asperum & iracundum, seipsum non ignorare: sed cauere sibi, & declinare causas irascendi, eminusq; se ratione præmunire, ne vel inuitus in eã perturbationem delaberetur. Hoc modo & vinosus contra ebrietatem, & aduersus amorem ad eum affectum propensus se præparare debet. Quomodo & Agesilaus non passus est osculum sibi dari à formoso ad se accedente. & Cyrus, ne videre quidem Pantheam sustinuit. Cum contrà malè instituti materiam suis affectibus, ac tanquam fomites conquirant, ad eaque vltrò sedent mala, ad quæ periculosè sunt propensi. At verò Vlysses non seipsum modò iratum compescit: sed & Telemachum colligens iratum esse, & odio malorum occupatum, multo antè retundit, continere se iubens, & tolerare.

Odyss.π, 274. *Turpibus illi me verbis factisq; per ædes*
Incessent: firmo tu nostra opprobria perfer
Pectore. seu pedibus tractum me nate per ædes
Eijcient, seu missilibus manus improba adactis
Forté petens: hæc tu cernens, tolerare memento.

Sicut enim equos non in cursu, sed ante cursum frenant: sic eos qui difficulter continentur indignitate rerũ obiecta, & iracundos, ratione occupare & temperare atq; ita demum ad certamina adducere conuenit. Ne nomina quidem negligenter sunt adolescenti inaudienda. Ac Cleanthis quidem ludicra missa faciet, qui nõnunquam dum se interpretem fert, nugatur, vt in his:

VIII. Vocum obseruatio.

Iliad.γ, 276. * Ζεῦ πάτερ Ἴδηθεν μεδέων.— Et,
Iliad.π, 233. Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε.—

hoc ille legi vult vno vocabulo ἀναδωδωναῖε. scilicet ita appellari aërem, qui à terra exhalãdo effertur. Chrysippus quoque sæpenumerò ieiunus est, non ludens, sed quod nulla probabilitate dicatur comminiscẽs, detorquensq; verba hæc Εὐρύοπα Κρονίδην eò vt sit vi dicendi præditus, eaque alios excedens. Præstat his ad Grammaticos ablegatis, ijs insistere, quæ & vtilia sunt, & iuxtà vero consentanea.

Odyss.β, 146.

Iliad.ζ, 444. *Nec mi cor suasit: didici quoniam bonis esse.* &,
Iliad.ω, 671. *—uanq; sciebut cunctis esse benignus.*

Fortitudinem enim discendo parari pronuncians, comitatemque, & in consuetudine cum hominibus gratiam à scientia & ratione proficisci statuens, hortatur ne nos ipsos negligamus: sed discamus quæ honesta sunt, & animum docentibus aduertamus. quippe peruersitatem & timiditatem esse inscitiæ & ignorationis. Admodum his consentanea sunt quæ de Ioue & Neptuno dicũtur;

Iliad.ν, 354. *Amborum commune genus patria vna duobus.*
Sed natu Iupiter præcedit. pluraq; nouit.

Pronunciat enim, prudentiã esse diuinissimã, rem & maximè regiam: in qua Iouis summam ponit excellentiam, nimiram huic virtuti reliquas quoque comitari sentiens. Adsuescere quoque adolescentem debemus, vt & ista vigili animo audiat:

Odyss.γ, 20. *Est sapiens: non ergo tibi mendacia dicet.* &,
Iliad.ψ. *Antiloche, antè quidem prudens, facinus modò quale*
Patrasti, nostræ virtuti dedecus addens,
Læsisti mihi equos.— &,
Iliad.ρ, 171. *Cur absurdu adeò es tu talis Glauce locutus,*
Qui mihi visus eras reliquis prudentior esse?

nimirum docent hæc, neque mentiri homines prudentes, neque dolo in certaminibus vti, neque alios iniustè culpare. Idem dicens Pandaro stulticiam in causa fuisse vt fœdus confunderet, iniusticiam abesse à prudentibus liquidò ostendit se sentire. Eadẽ de pudicicia licet ostendere, his insistentem: Iliad.δ, 104.

Deperijt Præti hunc coniunx Antea, coire Iliad.ζ, 160.
Concubitu occulto cupiens: facinus tamen illud
Nunquam corduto persuasit Bellerophonti. Item,
Principio sana rectum rationis ob vsum Odyss.γ, 264.
Diua Clytæmnestra facinus tam turpe recusat.

In his prudentiam pudiciciæ causam facit. In exhortationibus porrò ad prœlium identidem hæc ponens,

Non pudet, ô Lycij? quorsum fugietis? an estis Iliad.π, 422.
Sic celeres?— Item,
Cordi cuiq; pudor sit, & indignatio iusta, Iliad.ν, 121.
Orto tam grandi certamine.—

hæc ostendunt, eum modestis adscribere fortitudinem, qui turpitudinis metu & voluptates vincere, & pericula subsistere possint. Qua occasione etiam Timotheus in Persis non malè hortatur Græcos,

Colite verecundiam, adiutricem virtutis bellicæ.

Aeschylus hoc quoque prudentiæ imputat, nullo fastu ad gloriam ferri, neque insolescere aut efferri multitudinis laudationibus, sic de Amphiarao scribens:

Neq; enim videri, sed vult esse is optimus, Septẽ ad Thebas.
Sulcum profundum in pectore consitum gerens
Suo, veneranda consilia vnde pullulant:

Cordati enim est hominis, sibi ipsi, animoque suo optimè affecto multum tribuere. Cum ergo omnia ad prudentiam reuocentur, ostenditur doctrina omne virtutis genus parari. Iam quẽadmodum apis à natura hoc habet, vt ex acerrimis floribus, spinisque asperrimis, lenissimum mel optimumque eliciat: sic pueri in poëmatis rectè instituti, etiam ab his quæ absurditatis & prauitatis suspecta sunt, commodi aliquid & vtilitatis trahere discent. Prima fronte Agamemnon videtur auaricia ductus, à diuite isto equam Aetham accepisse, ipsiq; militiæ vacationem concessisse, XIIII. Vtilitas ex suspectis locis captanda.

Vnà ventosum ne miles ad Ilion iret: Iliad.ψ, 296.
Sed se diuitijs, quas illi Iupiter amplas
Præbuerat, patriis in sedibus oblectaret.

Attamen rectè (vt ait Aristoteles) fecit, bonam equam tali viro præferens. nam neque canem, neque asinum mehercle precio æquat vir timidus & imbellis, diuitijs & mollicie diffluens. Rursum turpissimè videtur Thetis filium ad voluptates exhortari, & rei Venereæ admonere. verum hic quoq; ab altera parte continentia Achillis consideranda est, qui amata, & ad se redeunte Briseide abstinet, cum sciret sibi finem vitæ instare: neque ad voluptates fruendas festinat, neque (vt solent vulgò facere) amicum per ignauiam & intermissionem officij deplorat: sed præ luctu voluptatibus se abstinẽs, in agendo & exercitum ducendo strenuum se præbet. Item Archilochus nõ laudatur, quòd sororis maritum, qui in mari perierat lugens, vino & ioco mœrorem diluere cogitat. Causam tamen rationi consentaneam adducit: Iliad.ω, 130. XV. Correctiones.

Nam neque restituam lacrymis, neque deteriorem
Quærens delicias, vinaq; rem redigam.

Etenim si ille censebat se nihil malifacturum, si delicias & conuiuia sectaretur: quomodo nobis præsens conditio fieret deterior philosophantibus, rempub. gerentibus, & in forum progredientibus, & in Academiam descendentibus, & agriculturę vacantibus? Itaque correctiones etiam istæ vitio carent, quibus Cleanthes vsus est, & Antisthenes. Hic enim tumultuantibus in theatro Atheniensibus aduersum hunc,

Qui turpe ſit, niſi quod qui rem tractat putat?
ſubiecit hunc,
Quod turpe, turpe eſt: ſeu putes, ſeu non putes.
Ille verſus de diuitijs,
Quod des amicis, atq; morbo languidum
Corpus reficias ſumptu:—
ſic immutauit,
Quod des meretricibus, atq; morbo languidum
Corpus conficias ſumptu.—
Et Zeno Sophoclem illud,
Quiſquis tyranni ſcilicet intrat in domum,
Fit ſeruus eius, liber etſi venerit:
ſic correxit,
Non ſeruus ille fit, ſi liber venerit.
liber nomine intelligens metu vacuum, & magnanimum, & infractum. Quid verò impedit nos quoq; huiuſmodi acclamationibus adoleſcentes in meliorem partem vocare? Sic ergo agemus.
Hoc illud expetendum hominibus maximè eſt,
Si quis ſagitta cura quod vult attigit.
non ita nos, ſed
Cura ſagitta ſi tangit quod expedit.
Miſerum enim eſt, nulloq; modo expetendum, id conſequi quod non expediat, quantumuis id volueris. Item,

Eurip. initio Iphig. Aul.

Gaudere oportet & dolere te: pater
Neq; enim fruiturum rebus tantum proſperis,
Agamemno, te creauit Atreus.—
immò dicemus:
Mediocribus gaudere te rebus decet
Vtentem, non dolere. nam neq;
Atreus fruiturum rebus tantum proſperis
Agamemnonem creauit.— Rurſum,
Eheu, malum mortalibus diuinitùs
Venit, vt bonum videant, non vtantur tamen.
immò verò belluinum, non diuinum eſt hoc malum, & brutum ac miſerabile, melius videntem intemperantia & mollicie ad deterius rapi. Et,
Mores mouent dicentes, haud oratio.
ſanè & mores, & oratio: aut mores oratione, ſicut equus frӕno regitur, & nauis clauo. non enim virtus aliud oratione humanius magiſve familiare inſtrumentum habet. Tum hoc,
Mulieribus eſt mage deditus quàm maſculis,
In vtranq; partem pulcritudo eum mouet.
rectius dixiſſet:
In vtranq; partem impellitur modeſtia;
Non enim dexteritatis eſt, ſed ſiniſtri inſtabiliſq; animi, à voluptate & pulcritudine hac illac tranſigi. Iam illud,
Metus deorum hominibus abeſt prudentibus,
nequaquam rectè: ſed,
Prudentibus fiduciam afferunt dij:
metus cauſa cum ſint imprudentibus, ingratis, ſtultis, qui etiam eam vim quӕ omnis boni cauſa & principiũ eſt, damnoſum ſuſpicantur & metuunt. Tale ergo eſt correctionum genus.

XVI. Vnius dicti ad res plures accommodatio.

Quomodo autem ad plures vſus vnum aliquod dictum accommodari poſſit, rectè demonſtrauit Chryſippus: nimirum id ad ea quӕ eiuſdem ſunt generis transferendum. Sic quod Heſiodus dicit,

ἔργ. α.

Non vel bos pereat, niſi vicinus malus adſit:
id & de aſino, & de cane, & de omnibus eodem modo quӕ perire poſſunt, accipitur. Rurſum Euripides,
Quis ſeruus eſt? de morte penſi nihil habens.
hoc intelligendum eſt etiam de labore & morbo eum loqui. Vt enim medici ad certum morbum adhibito medicamento, id facultate eius perſpecta transferunt deinde & accommodant ad quӕcunque ſimilia: ſic orationem quoque communem, & quӕ vſum ſuum publicare poſſit, non debemus vni affixam rei relinquere, ſed ad omnia ſimilia traducere: adoleſcentesq́ue accuratè adſuefacere multis exemplis propoſitis, vt celeriter communitatem iſtam perſpiciant, ſentiantq́ue expeditè quid quò familiariter transferri poſſit. Vt cum Menandrum audiunt hӕc proferre,
Felix, opes qui cum ſapientia tenet:
iudicent hoc & de gloria itidem, & de principatu, & de facũdia dictum eſſe. Et quibus verbis Achillem in Scýro inter virgines ſedentem Vliſſes increpat,
Generis illuſtre lumen extinguens tui,
Proles parentis Graium prӕſtantiſſimi,
Lanificium tractas?—
poſſe & prodigo dici, & turpi quӕſtui dedito, & ſocordi & inerudito,
Potas parente natus Graiorum optimo,
aut teſſeris ludis, aut coturnices cӕdis, aut cauponaris, aut fœnebrem exerces rem, nihil magnum aut genere dignum cogitans?
Ne dixeris diuitias: non magni Deum
Facio hunc, parat facilè ſibi quem vel peſſimus.
ergo ne gloriam quidem, neq; corporis formoſitatem, neq; veſtem imperatoriam, neq; coronam ex ſacra feſtiuitate reportatam: quӕ omnia etiam peſſimis videmus contingere. Rurſum
Etenim metus turpes progenerat liberos:
& verò mehercle etiam intemperantia, & ſuperſtitio, & inuidia, & reliqua omnia vitia. Iam cum optimè dixerit Homerus:
—Infelix Pari, prӕſtantiſſime forma, &,
—Hector pulcerrime: (oſtendit enim vituperio & opprobrio dignum, cui nullum pulchritudine prӕſtantius adſit bonum) hӕc ſimilibus adaptanda porrò ſunt, ijsq́ue reprimendi qui ſe efferunt ob res nullius precij: docendique ſunt adoleſcentes, huiuſmodi verba exprobrationes eſſe & conuicia, Opibus prӕſtantiſſime, conuiuijs, pueris, iumentis, atque adeò facundia. Oportet enim bona excellentiſſima ſectari, inque primis rebus primum, & in magnis maximum eſſe. Gloria verò à paruis rebus & vilibus parta, ignobilis eſt, & non magni facienda. Atque huius rei nos ſtatim ſubmonebunt exempla, cum vituperationes & laudationes perpendimus: maximè in Homeri poëmatis. Magno enim argumento ſunt, corporis & fortunӕ bona non eſſe magni ӕſtimanda. Primum in congreſſibus & compellationibus non formoſos, aut diuites, aut robuſtos appellant, ſed huiuſmodi collaudationibus vtuntur:

Iliad. γ, 39. & 142.

O Ioue nate, vafer, Laerta proles, Vliſſes. Item, Iliad. β, 173. & paſſim.
O Priamo prognate, Ioui par conſilio Hector. &, Iliad. κ, 47.
O Pelida, ingens Graiorum gloria, Achilles. &, Iliad. ψ, 21
Diue Menӕtiades, noſtro gratiſſime cordi. Iliad. λ, 607.
Tum in conuicianda inceſſunt nõ ea quӕ corporis ſunt, ſed vitijs reprӕhenſiones offerunt:
Ebrie, cerui corde, & vultu inſtructe canino. Item, Iliad. α, 225.
Aiax ſtulte, alijsq́; magis contendere gnare; Item,
Idomeneu, quorſum blateras ita promptus? an vſquã Iliad. ψ, 483.
Te blaterare decet? &,
Aiax praua loquens, iactator. Ibid. 474.
Denique Vliſſes Therſitӕ non claudicationem, non caluiciem, non gibbum exprobrat, ſed promiſcuè garriendi vitium. Contrà Vulcanum mater blandè alloqui volẽs, à claudicatione titulum ei tribuit, Iliad. β, 246.
Cape agedum pedibus mi nate.— Iliad. φ, 361.
Sic Homerus deridet eos quos claudicationis, cӕcitatis, aut ſimilium pudet: neque vituperabile ducens, quod turpe non ſit: neque turpe, cuius non penes nos, ſed penes fortunam eſſe cauſa. Hӕc ergo duo prӕclara conſequuntur, qui poëtis audiendis adſueſcunt: ad moderationem,

tionem, ne cui fortunã importunè stultéve exprobrent: & ad magnanimitatem, vt aduersis rebus non deijciantur aut perturbentur, sed ęquo animo ferant sannas, conuicia, ac risus. Ac præsertim quidem Philemonis illud in promptu habendum:

Iucundius nihil est, neq; musicum magis,
Quàm posse hominum maledicta æquo animo perpeti.

Vbi tamen dignus aliquis increpationę videbitur, vitia eius & animi morbi incessendi sunt. Sic in tragędia Adrastus ab Alcmæone his verbis lacessitus,

Tibi, quæ maritum interfecit suum, est soror:

respondit,

Matrem necasti tu manu tua tuam.

Sicut enim qui vestes flagellant, ij corpora ipsa nón attingunt: sic qui fortunę aut natalium damna exprobrãt, stultè & incassum ij exteriora verberãt, animam ipsam non attingẽtes, neque ea quę re vera correctione aut in-

XVII. Poetarum dicta philosophorũ sententijs munita.

sectione indigent. Enimuerò sicuti suprà fidem derogare prauis & damnosis poëmatis docuimus, opponendis præclarorum & in republica illustrium virorum dictis atque sententijs: ita quicquid in poësi elegans inueniemus atque vtile, demõstrationibus id & testimonijs philosophorum quasi enutriemus atq; augebimus, hisq; eorum inuentionem adscribemus. Iustum enim hoc est & vtile, corroborata ita & aucta fide, cum ijs quæ in scena dicuntur, aut ad lyram cantantur, vel in schola discuntur, Pytagorę Platonisve decreta consentiãt, & Chilonis præcepta: eodemque tendant Biantis sententiæ, quò istæ pueriles pręlectiones. Itaque de industria ostendendum est, quod hæc,

Iliad. ε, 428.

Non mandata tibi, nata, est curatio belli:
Sint tibi coniugij suauissima munia curæ. Item:
Nam tibi succenset Iupiter, quando meliori
Congrederis.— planè eiusdem sunt sententię cum

hoc, Nosce teipsum. Hæc autem,

Hesiod. 1. operum.

Stulti, nec norunt multo præstantius esse
Dimidium toto.— &,
Consilioq; malo præ cunctis læditur autor:

hæc germana sunt ijs quæ in Gorgia & de republica Plato disputat, Iniuriam inferre peius esse, quàm ea affici. Et ad hoc Aeschyli,

Animo bono es tempore summus caret dolor:

dicendum, id esse ipsum quod apud Epicurum est tritum semper & in admiratione habitum, Magnos dolores celeriter prætererire, diuturnos magnitudine carere. quorũ illud perspicuè dixit Aeschylus, hoc est eius consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qui permanet, magnus non est, neque intolerabilis. Iam illa Thespidis,

Viden' vt ob hoc deum sit princeps Iuppiter,
Mendacio fastuq; & risu quia vacat
Stulto, voluptatemq; solus omnium
Ignorat.— quidnam differt ab hoc Platonis dicto,

Procul à voluptate & dolore locatum est numen? Tum illud Bacchylide prolatum,

Virtuti certam dicimus esse fidem,
Diuitiæ cum sæpe malis mortalibus adsint.

aque huic adfine illud Euripidis,

Antiquius nihil ipse temperantia
Duco, bonisq; semper adest. Itemq;,
Honorem consecuti, diuitias probæ
Virtutis instrumenta facite: sic boni
Credemini, & vitam beatam degere
Poteritis.— non ne hæc demonstrationem habẽt

eorum, quæ de diuitiis & externis bonis tradunt philosophi, ea sine virtute nihil possessoribus prodesse? Huiusmodi ad placita philosophorum reductio & accommodatio poëmatum, ea fabulis personaque exuit: facitq; vt seria habeantur, quæ sunt dicta vtiliter: præterea animum adolescentis philosophiæ decretis aperit, & ad ea inclinat. Accedit enim ad ea neque nullo prorsus eorum gustu percepto, neque omni auditione vacuus, neque sine vllo iudicio plenus tantum eorũ quæ ex matre identidem & nutrice audiuit, immò autem etiam ex ipso patre & pædagogo: qui diuitum beatitatem prædicare solent ac venerari, mortem autem & dolorem exhorrescere, virtutem sine opibus & gloria pro re despicabili & nihilo ducere. Quibus cum reclamantia apud philosophus decreta audiunt, principio statim terror quidam & perturbatio ac stupor inuadit, non admittentes ea, neque perferentes: nisi tanquam & ex tenebris ad solem aspiciendum prodituri, adsuescant tanquam in adulterina luce & veritate temperatis fabulis lenem habente splendorem intueri in ista, neque reformidare. Vbi enim iam antè apud poëtas hæc audiuerint, aut legerint,

Qui nascitur, lugendus est propter mala
In quæ venit: contraq; qui doloribus
Solutus, ærumnisq; morte tollitur,
Cum gaudio, faustis & ille vocibus
Domo efferendus est.— &,
Nam præter hæc duo quæ tandem mortalibus
Res sit opus? alma telluris cum frugibus,
Tum quæ sitim salubris lympha sublenet. &,
Iò tyrannis, amica genti barbaræ. &,
Hæc est enim mortalium felicitas,
Dolere, quàm fieri queat, rarissimè:

hæc, inquam, secum afferentes, minus perturbantur aut offenduntur apud philosophos audientes, Mortem nihil ad nos attinere, Diuitias naturæ esse definitas: felicitatem & vitam beatam non in multitudine pecuniæ, aut opum mole, aut principatu potentiaque consistere: sed in vacuitate doloris, affectuum animi moderatione, animique affectione naturæ finibus res omnes circunscribente. Itaque cum propter hæc, tum prædictorum causa omnium, adolescenti in lectione poëtarum bona opus est gubernatio: ne sinistra suspicione occupatus, sed præcedente potius institutione formatus, placidus ita familiarisque & amicus à poësi ad philosophiam deducatur.

PLVTARCHI DE Homero Liber.

SVPERVACANEVM fortasse nonnullis videbitur, de Homeri patria parentibusque inquirere, cum ne ipse quidem de suis rebus quicquam dicere dignatus sit: immò adeò se continuerit, vt ne nominis quidem sui vllam faceret mentionem. Attamen quandoquidem multarum rerum peritia facit saltem ad institutionem eorum qui erudiri incipiunt, conabimur exponere quæ de eo antiqui memoriæ prodiderunt. Iam Ephorus Cumæus in libro quem de Cumæis rebus inscripsit, hoc agens vt eum gentilem suum fuisse ostendat: Atellem, Męonem, & Dium fratres, Cuma oriũdos perhibet fuisse. Ex his Dium æris alieni causa Ascram, qui est Bœotiæ pagus, commigrasse: ibique Pycimeda vxore ducta, Hesiodum procreasse. Atellem Critheidũ filiæ suæ tutela Mæoni mandata, in patria mortem cum vita commutasse. Ab hoc auunculo vitiatam puellam: ab eodemque eam, ciuium ob perpetratum facinus damnationem metuentes, Phemio Smyrnæ litteras docenti nuptum traditam. Porrò eam, cum ad lauacra, quæ propter amnem Meletem sunt, deambularet: partu Homerum

merum edidisse, iuxta ipsum amnem: inde Melesigenē filium appellatum. Mutato aūt nomine Homerū vsurpatum fuisse, cum luminibus esset captus. Tales.n.à Cumæis & Ionibus ὅμηροι vocantur, quod ὁμηρεύοντων. id est, ductorum indigeant. Hæc Ephorus. Aristoteles tertiò de Poëtica scribit, in insula Io, quo tempore Neleus Codri filius coloniȩ in Ioniam ducendæ præfuit, puellā indigenam, à genio quodā ex eorum numero qui cū Musis choros ducunt compressam, cum intumescente vtero facti pudore moueretur, deuenisse in quendā locum, cui nomen est Aegina. Ibi à prædonibus, qui eò excursionem fecissent, captam, Smyrnamq; adductā ab his, Lydorum (sub his.n. tunc erat Smyrna) regi Mæoni socio suo dono datam: ab hocq; pulcritudinis causa in matrimonium eam adscitam. Hanc, cum ad Meletem fluuiū commoraretur, partus doloribus circumuentam, ad ipsum fluuium peperisse Homerum, statimque expirasse. Infantem à Mæone susceptū, filijq; loco enutritū: paulo pòst ipsum Mæonem in fata concessisse. Secundum hęc cum Lydi ab Aeolibus affligerentur, ac de Smyrna relinquenda cogitarent & duces per pręconem sequi iussissent eos qui vellent exire vrbe, Homerum, puerulum etiamnum, se quoq; ὁμηρεῖν (id est, sequi) velle dixisse. Inde pro Melesigene Homerum appellatum. Adultus iam, & poëtica arte nomen consecutus, de parentibus & patria Deum consuluit, isq; sic respondit:

Insula Ios matris patria est. vita hæc quoque functum
Accipiet: sed tu iuuenile ænigma caueto.

Alterum quoque oraculum tale fertur:

Felix & miser (ad sortem es quia natus vtranq;)
Perquiris patriam: matris tibi, non patris extat
Patria. in vndoso iacet hæc ponto insula, Creta
Non adeò vicina, & non longè vsque remota.
Hic te fata tua cogent decedere vita,
Cum pueri ignotis obscurum ambagibus olim
Sermonem inuoluent, teq; hunc euoluere poscent.
Quippe duplex vitæ fatum tibi contigit: orbum
Luminibus, superis Musa immortalibus æquat:
Post mortem te vita manet secura senecta.

Non multo pòst tempore Thebas nauigans ad Saturnalia (certamē ibi hoc musicum celebratur) Ium venit. ibi saxo insidēs, piscatores vidit adnauigātes, eosq; Ecquid haberent, interrogauit. Illi, quòd nihil cepissent, sed prædæ inopia pediculos legissent, ita responderunt:

Non capta afferimus fuerant quæ capta, relictis.

Per ambages aūt innuebant, se pediculos, quotquot cepissent, interfectos dimisisse: quos verò non cepissent, eos se in vestibus suis secum ferre. Hoc cum non posset conijcere Homerus, prę mœrore vitā finijt. Ienses eum magnificè sepeliuerūt, hac addita sepulcro inscriptione,

Terra sacrum caput hic diuini occultat Homeri,
Heroum egregias qui dixit carmine laudes.

Non desunt qui Colophonium fuisse demonstrent, maximo vtentes argumēto, elegiacis versibus, qui inscripti sunt statuæ. Eorum hæc est sententia,

Nate Meletis Homere, ornasti nomine Graios
Aeterno & patriam qui Colophona tuam.
Semideum gemino complexe volumine laudes,
Diuinæ mentis prole viges duplici.
Vna vagum duplicis reditum decantat Vlissis,
Altera luctifera prælia Dardanidæ.

Dignum etiam Antipatri epigramma, quod adscribatur, non carens grauitate, est autem tale:

Sunt Colophona tibi patriam qui rentur Homere,
Sunt & qui Smyrnam, quiq; fuisse Chium.
Quidam & Ion dicunt: alij Salamina beatam,
Ast alij Lapithas quæ tulit Aemoniam:
Diuersi diuersa ferunt. Oracula Phœbi
Quod si tam pleno mi licet ore loqui,
Omnipatens cœlum est tibi patria, nec mulier te
Mortalis peperit, sed dea Calliope.

Qua ætate vixerit, ambigitur. Quidam tempore belli Troiani aiunt, eiusq; fuisse inspectorem: alij centū post annis, alij centum & quinquaginta. Duo scripsit poëmata, Iliadem & Vlisseam. Quidā, non tamen verè ij, exercitationis & lusus gratia addidisse & Batrachomyomachiam & Margitem asserunt. Belli Troiani quidā iussé de sententia Homeri principium tradunt, de dearum Iunonis Mineruæ & Veneris formæ præstantia iudicium à Paride factum. ita enim canere Poëtam,

Nam Patris inuista damnauerat arbiter olim Iliad.ω,17
Voce deas, pastoralem in certamine formæ
Cum subiere casam: reliquis tunc prætulit illam,
Munus adulterij quæ præbuit exitialis.

Enimuerò isti versus haud immeritò pro non genuinis habiti sunt: quòd neq; deos hominum submittere se iudicio decorum sit, neq; huius rei Homerus alibi meminerit. Præstat igitur dicere, Alexandrum Priami F. cū Grȩcam vitæ degendæ rationem cognoscere cuperet, Spartam nauigasse, vsumq; ibi hospitio Helenȩ, absente ma- Ilia.γ.445
rito Menelao, ei persuasisse vt secum abiret: vt in insulā nomine Cranaam peruenit, primū cū ea corpus miscuisse: inde per Sidonem & Phœniciam nauigio Ilium delatum. Agamemnonem re cognita, Aulide, quæ est vrbs Ilia.β,303
Bœotiæ, exercitum collexisse. Ibi eis sacrificantibus draconem in vicinam arborem adscendisse, octoq; pullos passeris, nonamq; quæ ijs accubabat matrem perdidisse. eo ostento indicatum, Grȩcos nouem annis ad Iliū bello gesto, decimo vrbem capturos. Postquam ad Troiam Græcorum naues appulissent, Græci post primum conflictum, in quo Protesilaus occubuit, Menelaū & Vlis- Ilia.γ,205
sem legatos reposcendæ Helenæ causa miserunt. Troianis negantibus, rursus commissa pugna superiores facti Græci, partē exercitus obsidendæ vrbi reliquerunt: cæteri duce Achille circumiacentes vrbes vastauerunt, Ilia.α,initiū
vt auxilio Troianos spoliarēt. Inter alias capta Chrysa, Chryseidem, Chrysæ, qui sacerdos erat Apollinis, filiam Agamemnoni muneris eximij loco dederunt. Chryses redimendæ filiæ causa ad stationem nauium profectus, & per contumeliā ab Agamemnone habitus, ab Apolline votis contendit, vti Grȩcos is vlcisceretur. Deus rata vota ea habuit, pestemq; Græcis immisit. Quo tempore cum Achilles iuberet Chryseidem reddi, iritatus Agamemnon, minatus est se erepturum Achilli Briseidem, quæ ei honoris causa obtigerat. Hic ergo Thetidi matri persuadet, vt à Ioue imperret, vt Græci in bello succumbant. Id cum euenisset, Patroclus Nestoris moni- Ilia.λ, sub finem & initio π.
tu Achillem exorauit, vt ipsius armatura sibi vti aliquantisper ad repellendos à nauibas Troianos permitteret. itaque egressus, re fortiter gesta mox interfectus est. Achilles hoc ægrè ferens, ira, qua aduersus Agamemnonem flagrabat, missa, armis à Vulcano factis indutus, cū Iliad.σ.
multos alios, tum ipsum tandem Hectorē occidit. Hæc Iliad.χ.
est series rerum. Cæterum Poëta à nono demum anno orsus est: quod quȩ Achillis iram antecesserūt, minus essent grandia, neq; vel longas vel crebras actiones haberent, Nam Achilles inter Græcos pugnante,

Nunquam Dardanidis ausi se emittere portis Ilia.ε,788.
Troes erant, vim Pelidæ telumq; timentes.

At eo militiam deserente, receptis animis progrediebantur: & æquo vtrinque Marte pugnatum est, virtusque multorum heroum continentibus prœlijs eluxit.

HOMERVM poëtam tempore quidem plerisq;, virtute autem omnibus priorem, rectè primū omniū legimus: cum & ad sermonem, & ad intelligentiā, & ad multarum rerum peritiam plurimū nobis cōferat. De Poësi eius dicemus, paucis prius de genere eius commemoratis. Homerum ergo Pindarus & Chium & Smyrnæum fuisse ait: Chium Simonides, Antimachus & Nicander

Colophoniũ: Aristoteles aũt philosophus Iéſem, Ephorus hiſtoricus Cumæum. Quidã in Salamine Cypri vrbe oriundum dicere non dubitarunt: Argiuũ alij, Ariſtarchus & Dionyſius Thrax Athenienſem. Filius à nonnullis dr̃ Mæonis & Critheidis: ab alijs, Meletis fluuij. Nõ minor dubitatio eſt de tp̃e, quo vixerit. Ariſtarchus eũ ĩ id tp̃s reijcit, quo Ionũ colonia deducta eſt. fuit hoc annis poſt Heraclidarum reditũ ſexaginta: & is reditus octoginta annis Troiano bello eſt poſterior. Crates eum ante Heraclidarum reditũ extitiſſe tradit: vt ne octoginta quidẽ prorſus annis Troianum bellum ſit ſubſecutus. Apud pleroſq; pro certo habetur, centũ annis cum Troiano bello poſteriorẽ fuiſſe, non multo ante Olympicorum ludorũ inſtitutionẽ à qua Olympiades numerãtur. Duæ ſunt eius poëſes, Ilias & Vliſſea: vtraq; numero literarum libros diuiſa, non hoc ab ipſo poëta, ſed ab Ariſtarcho grammatico. De his Ilias à Græcis barbariſque res ob raptum Helenæ geſtas complectitur, ac precipuè Achillis eo in bello demonſtratã fortitudinem. Vliſſea, reditum Vliſsis à bello Troiano in patriã habet, ac quæ in reditu errans pertulerit: vtq; inſidiantes ſimiliæ ſuæ vltus ſit. Vnde liquet, eum Iliade fortitudinẽ corporis, Vliſſea aũt animi excellentiam propoſuiſſe contemplandam. Neq; culpandus eſt poëta, q̃ non virtutes tm̃, ſed & vitia animi in poëſibus ſuis deſcripſerit: dolores nimirum, gaudia, metus, atq; cupiditates: quaſi verò & hęc ad imitandum propoſuerit. Enimuerò citra hæc res magnæ & minimè vulgares non fiunt. Licet aũt auditori ea deligere, quæ præſtant. Deos hoĩum conſuetudine vtentes introduxit, non delectandi modò, aut aĩum percellendi cauſa: ſed vt hoc ipſo quoq; oſtenderet, curæ eſſe dijs hoĩes, neq; ab eis negligi. In ſumma aũt, narrationem rerum à cõi hominum opinione diuerſam, fabuloſamq; adornauit, vt auditoris aĩum ſuſpenderet, ac admirationis impleret, auditionemq; eam efficeret quæ animos percelleret. Inde eſt q̃ quædam parum cõſentanea dixiſſe videtur, q̃ non ſemper fidẽ inuenit id, quod prima fronte à cõi hominum opinione alienũ ac ſublime apparet. Ob id non res modò amplificat, & à conſuetudine hoĩum auerſas proponit, ſed etiam verba. Nemo aũt ignorat, noua & non in promptu poſita admirationem ſui excitare, auditoremq; allicere. Enimuerò in his ipſis fabuloſis ſermonibus, ſi quis non obiter, ſed accuratè ſingula quæ dicuntur obſeruet, videbit eum omni diſcendi ſcientia, omniq; artificio vſum, multaſq; occaſiones ac quaſi ſemina oĩs generis dictorũ factorumq; poſteris præbuiſſe: neq; id poëtis tm̃, ſed & ijs qui ſoluta oratione hiſtorias aut de contẽplatione rerũ ſcripſerunt. Nos priore loco dictionis Homericæ multiplicẽ copiam perſpiciemus: inde ad rerum doctã varietatem

Poeſis. nos conferemus. Omnis poëſis vocibus certo ordine quodam compoſitis, numero & menſura terminatur. Nam cum leuitate & facundia maieſtas coniuncta, atq; ſuauitas, delectando attentionem conciliat, Ita fit eadem opera, vt non modò ijs quæ percellunt aĩum; atq voluptate afficiunt, delectetur auditor: ſed etiam ijs quæ ad virtutẽ conducunt, facilè aſſentiatur. Homeri verò poëſis perfectiſsimũ conſtat carminis genere: nimirũ ſena-

Carmen heroicum ſenarium. rio, quod & heroicũ dicitur. Senarium, (id.n. hexametrum dico) q̃ quiuis verſus ſex pedibus abſoluitur, qui vel duabus longis ſyllabis conſtant, ac ſpõdei dicuntur: vel vna longa, & duabus quæ ſequuntur breuibus, dactylum vocant. (tantundem aũt temporis vtriq; competit, q̃ duæ breues vnius longæ ſpaciũ explent) atq; hi pedes inter ſe compoſiti, hexametrũ verſum perficiũt. Heroi-

Dialecti apud Homerum. cum autem dicitur, q̃ eo res heroum geſtas percenſet. Varia autem vſus dictione Homerus oĩs Græci ſermonis diuerſitatis, (dialecton ipſi appellant) notas operi ſuo intexuit. vnde liquet, eum vniuerſam Græciã, omneſq; eius nationes obiuiſſe. Dorẽſium vſitatam vocabulorũ diminutionem vſurpauit, δῶ pro δῶμα dicens: —αὐτὰρ ἐς δῶ Ἀφροδίτης πέλεται. & pro ὄψει poſuit ὂψ —ὄψει αὐτὸς ἰκτῆσαι & pro ὄπισω dixit ἄψ, mutato ο in α, & ps in duplicẽ quæ ex ijs fit. Pro ἄλλοτε, ἄλλο poſuit, ἐπεὶ γάρ μοι καὶ ἄλλοτ᾽ ἐπισσεύει ἔφετμή. ac quæ alia huiuſmodi ſunt. Ita etiã media vocabula concidens, pro ὀμέτροχας & ὁμοιτᾶς, dixit, ὄτροχας, ἀιστίαν. —ac pro ὁμοπάτριον ἀπάτριον: & pro τρέμον τρέον: pro τιμῶ, τίω. Eorundẽ eſt etiam litterarũ traiectio, vt cũ κάρτιστοι pro κράτιστοι ponitur. Aeolenſium conciſione in compoſitis vtitur, καδδραθέτην dicens, pro κατεδραθέτην. & ὑββάλλειν, pro ὑποβάλλειν. Tertiæ perſonæ ſingularis numeri præteriti imperfecti tẽporis, alijs in ν, Aeolibus in η finiuntur: vt ἔφην, ἔδην. Ita Homerus quoq; fecit: —δῆσε μὲν ἀσκῷ, pro ἔδει, ligabat. Et alibi, τὰς μὲν ἄρ᾽ αἰδ. ... ἐγρέσθαι. Aeolicum etiã eſt, q̃ σ in δ mutat: vt in ὀδμή, ὀδμῶν: & quòd aliquãdo litera abundant, vt in ξυνήλυσαν, αὐτάρ: quæ recta ſunt ... Sic & κεκληγόντες pro κεκληγότες. Tũ q̃ ſecũdę verborũ perſonę adijciturθα, vt in ἔφησθα ἄνωχθα. Geminationẽ conſonantum alij Doribus alij Aeolibus adſcribunt: quales eſt ἔλλαβε pro ἔλαβε, ὁππότερος pro ὁπότερος. Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος. —& Ὁππότερος τάδε ἔργα. —Ab Ionibus habet: q̃ præteritorũ verborũ principio aliquid detrahit: vt in ἔην, & δώκεν, quæ ſunt pro ἔην & ἔδωκεν. nam Iones pręterita ab ijſdem incipiunt literis, à quibus præſens. Item q̃ ι literã detrahit ex ἱερεὺς & ἱέραξ, pro omnibus ponit ἰρεὺς & ἴρηξ. Item q̃ tertij ſubiunctiuorũ perſonis σι in fine adijcit: vt ἔλθῃσι, λάβῃσι. Itemq; datiuis, θύρῃσι, πύλῃσι. Item q̃ pro ὄνομα, νόσος, κενόν, μέλας, ponit οὔνομα, νοῦσος, κεινόν, μάλας. Item q̃ α longum in η mutat: vt in Ἥρη, Ἀθήνη, pro Ἥρα, Ἀθηνᾶ. Aliquando vice verſa, λελασμένος pro λελησμένος. Nec non q̃ cõtracta verba ſoluiè effert, pro φρονῶ, νοῶ, dicens φρονέω, νοέω: quod idem in genitiuis in ος exeuntibus vſurpat, Διομήδεος dicens & Σαρπήδοος: & in genitiuis pluralibus contractis idẽ, pro πυλῶν, νυμφῶν, ponẽs πυλέων, νυμφέων: atq; plurales nominatiuos neutrorum in η exeuntes, & eorundem genitiuos diſſoluens dixit τεύχεα, μέλεα, τευχέων, μελέων, pro τεύχη, μέλη, τευχῶν, μελῶν. Peculiare etiam Ionibus eſt τετραφάται. & ſimilia. Attica præcipuè vſus eſt dialecto, quę reliquis per...ſcebatur. Itaq; cum Attici pro λαὸς dicant λεὼς: ea ipſe conſuetudine ductus, Πηνέλεως dixit, ac χρέως. Solent ijdem aliquando duas ſyllabas in vnam conflare (quod genus Synaliphe dicitur) quale eſt τοὔπος, & θοἰμάτιον, quorum integra ſunt τὸ ἔπος, τὸ ἱμάτιον. Talia ſunt apud Homerum, τρῶες δ᾽ ἐπὶ προὔτυψαν ἀολλέες. —id eſt, προέτυψαν, & πέδια λωτοῦντα, pro λωτόεντα. Eorũdem eſt, optatiuis adimere ν, vt ex δοκοίην fiat δοκοῖ, de τιμῴην fiat τιμῷ. qua forma dixit Homerus, Ilia.ε,249 Iliad.β,765. Odyſſ.α,392. Odyſſ.π,543. Odyſſ.,491. Iliad.τ,80 Ilia.λ,125 Odyſſ.ι, in fine. Iliad.ε,83. Ilia.γ.318 Ilia.ο,306

—ἄλλοι δὲ διακρινθεῖτε τάχιστα. Ilia.γ,102

Atticum etiã eſt, οἱ πλεῦνες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους, pro κακίονες ἀρείονες. Et q̃ ſimiles accuſatiui cõtractè enunciãtur, τοὺς βοῦς, τοὺς ἰχθῦς: quæ communis lingua βόας, ἰχθύας effert. Homerus autẽ, Βοῦς περὶ τεμνομένους. Item —ἰχθῦς δεινοὺς τε. Id quoq; Atticè dixit —οὐδέ τί μιν δύνω ζευγνῦσιν ὀλέσαντες. vt eorum ſunt ζευγνῦσι, ὀμνῦσι. Atticum etiam eſt, breues vocales elidere, ac pro λέγεται, οἴομαι ſcribere λέγετ᾽, οἶμαι. Sic ille λῦτο poſuit pro ἐλύετο. Eorundem eſt ſuperuacanea appoſitio elementi ε in ἐέλδωρ, ἐεικοσάβοιον. inde Homerus ſuum ἐεικοσάβοιον effinxit. Tum quòd in vnam cum alia ſyllabam ε coire facit, in ... Eſt & eorum ... μάλ᾽ ἀθλεύω. & in datiuis qui in ι purũ præcedente α deſinũt, κέρᾳ, γήρᾳ, σέλᾳ. Eſt & hoc Atticum, dicere ἕατο, ἐπίθοντο pro ἕωνται & ἐπίθοντο. Item vti optatiuis loco præteritorum indicatiui modi: quod crebrò facit Homerus. Tum, cum femininis articulos, participia, adiectiuave maſculini generis coniungere: vt τὼ χεῖρε. τὼ γυναῖκε: quomodo & apud Platonẽ eſt ἄγοντε καὶ φέροντε, & ἡ σοφὸς γυνή, & ἡ δίκαιος. Sic ergo Homerus etiam de Iunone ac Minerua dixit, Odyſſ.β,277. Odyſſ.δ,401. Ilia.φ, fine. Ilia.λ,781

Οὐκ ἂν ἐφ᾽ ὑμετέρων ὀχέων πληγέντε κεραυνῷ. Ilia.θ,455.

Et alibi: Ἤτοι Ἀθηναίη ἀκέων ἦν. —& πλωτὸς ἐπιτεθέμενα. Iam cum in vocabulorum conſtructione propria multa ſingulæ

Iliad. δ, 100. Iliad. β, 186. Iliad. α, 87.

gulę habeant dialecti, Atticam consuetudinem exhibet Poeta, cum dicit: ἀλλ' ἄγ' ἐλεύθερον Μυλλ... . Cum autem dicit, ... &, —... Dorice loquitur. Manifestum autem est eum, vt varietatem orationi conciliaret, omnes Græcorum voces collegisse: ac modò peregrinis vsum, vt sunt quas modò retulimus: modò vetustis, vt cum ... & ... profert: modò communibus aut vulgatis, vt cum ξίφος & ἀσπίδα. Ac miretur aliquis maiestatem orationis apud eum vulgatis quoq; vocabulis conseruari.

Ad tropos digreditur.

Enimuerò quoniam artificiò omni adornata oratio, aliquid à communi consuetudine requirit alienum, quod ei vel euidentiæ, vel maiestatis, vel omnino delectationis amplius adferat: porrò autem vocabulorum à sua significatione in aliam auersio Tropus, compositionis immutatio Schema appellatur, & vtriusq; generis species in artis pręceptionibus annotata sunt: contemplemur agedú, ecquid horum Homerus prætermiserit: aut num aliquid posteri inuenerint, quod non primus ille extulerit.

Onomatopœia.

De tropis Onomatopœia (nominis noui fabricationẽ possis Latinè dicere) admodũ ei est familiaris. Notat enim vetustam vocabulorum originem: nempe eos qui primi rebus nomina fecerunt, multas ac accidente aliquo appellationes traxisse: sonosq; articulatim non editos, scriptis vocibus expressisse. Cuius generis sunt φυσᾶν, quod est suflare: & πρίζειν, id est, serra findere: & μυκᾶσθαι mugire, & βροντᾶν tonare, ac horum similia, Proinde ipse quoque nomina quædam noua finxit, ea rebus quas designarent conformans: vt δοῦπος est, & ἄραβος, & βόμβος, & ῥοχθεῖ, & ... & ..., ac quæ talia porrò sunt, quibus significantiora non inuenias.

Iliad. φ, 337.

Rursus quædam vocabula alijs rebus imposita, in alium vsum transtulit: quorum est; φλέγμα κακὸν φορέουσα. significat enim efficaciã vrendi. & πυρετὸν, quo nomine febris intelligitur, pro igne posuit. &

Iliad. ν, 25

χαλκοτύπους ὠτειλὰς dixit, ab ære impressa vulnera. Omnino autem multa vsus est nouitate magna cum licẽtia, quædam à consueta significatione aliò traducens, quorundam significationem augens, quo orationem elegantiorem & ampliorem redderet.

Epitheta.

Magna etiam ei est Epithetorum (adiectiua hæc dicuntur, quæ eorum quibus adduntur naturam aut accidens aliquod insigne exprimant) copia, quæ propriè & cohærenter subiectis adaptata, tantundem atq; propria nomina valent, Ita cuiuis deorum peculiarem appellationem accommodauit, Iouem μητίετα vocans, & ὑψιβρεμέτην, hoc est, consultorem & altitonantem: Solem ὑπερίονα, quòd in sublimi feratur: Apollinem, à nitore aut mundicie φοῖβον. Sed videamus etiam alios post Onomatopœiam tropos.

Catachresis. Iliad. θ, initio.

Catachresis, quæ vocabuli vsum à propria significatione ad aliam rem proprio nomine carentem transfert, est apud Homerum: vt vbi σειρὴν χρυσείην dicit, hoc est, catenam auream. etenim σειρὰ propriè de fune dicitur. & cum dicit αἰγείην κυνέην. nam galerus ab eo κυνέη dicitur, quòd ex pelle canis fieri receptũ esset: hic eo nomine eam vocat, quæ ex capræ exuuio.

Metaphora.

Metaphora, quæ est vocis à proprio significato in aliam rem priori certa similitudinis ratione respondentem translatio, & frequens ei & multiplex est. Quale est,

Odyss. ι, 481. Odyss. κ, 195.

Tum magni rupem iaculatus vertice montis. Et alibi,

Insula, quam totam immensa æquoris vnda coronat.

Quo enim modo se ad hominẽ habet vertex, hoc montis summitas ad montem ipsum: & quæ ratio est coronæ ad id cui circundata est, eadem maris ad insulam. Cæterum venustior fit & euidentior oratio, vbi similia nomina propriorum loco ponuntur. Sunt autem variæ apud eum translationes. Quædam ab animatis ad animata: vt,

Nauis cæruleæ tum sic auriga profatur.

aurigam dixit pro nauta. Item,

Inis pastorem populorum Agamemnona quærens.

Iliad. β, 824.

id est, regem. Aliæ ab animatis ad inanima: vt,

—imo Ida sub pede montis,—

ita radicem montis appellans. &,

Iliad. ι, 141

—Vbere terræ, designans fertilitatem.

Iliad. ω, 205.

Rursus ab inanimis ad animata: σιδήρειόν νύ τοι ἦτορ. id est, ferreum habes pectus. ferreũ dixit pro duro. Et ab inanimis ad inanima: σπέρμα πυρὸς σώζων. —*Ignis conseruans semen.* id est, principium, et producendo aptum.

Odyss. ε, fine.

Neq; nominum modò, sed & verborũ trãslationibus vtitur, vt,

Ilia. ρ, 265

Eructante salóq; vndas, dant litora vocem. id est, resonant.

Metalepsis.

Alius tropus est Metalepsis, vbi communi nomine res diuersæ notantur. vt,

Odyss. ο, 298.

Ἔνθεν δ' αὖ νήσοισιν ἐπιπροέηκε θοῇσιν.

Vult enim denotare insulas eas, quæ propriè dicuntur ὀξεῖαι, id est acutæ. At in Græco sermone θοὸν idem est quod ὀξὺ: non modò id quod in motu velox est, sed id quoque significat quod in figuris acutum est, atque in tenuem mucronem desinit.

Odyss. ι, 327.

Inde est illud —ἐγὼ δ' ἐθόωσα παραστάς, id est, adstans exacui.

Synecdoche.

Alius tropus est Synecdoche, quæ propria vocabuli significatione aliquid aliud sub eodem genere compræhensum innuit. Non minus in hoc est varietatis. nam aut totius appellatione partem accipimus: vt,

Ilia. μ, 137

—πρὸ τείχεος εὐδμήτοιο βόας αὔας

de duobus tergora intelligi voluit, ex quibus scuta fierent. Aut à parte totum indicatur: vt,

Talis me capitis desiderium tenet.—

Odyss. α, 343.

per caput virum vult intelligi. sic formosam indicat vocabulo λευκώλενος, quod significat humeris albis præditã: & bene armatos voce εὐκνήμιδας. qui crura bene munierint. Aut ab vno multa: vt cum de Vlisse dicit,

Ilitio Vlisseg.

—Troiæ sacram ex quo diruit vrbem.

Non enim is solus, sed cum alijs Græcis Troiam excidit. Aut à multis vnũ: vt, *Pectora chara,*—id est, pectus;

Iliad. μ, 380.

Aut à specie genus: vt, *Marmore percutiens rigido.* nimirum lapide, cuius marmor est species. Aut contrà,

Odyss. β, 159.

Noscere aues, fatisq; ratos prædicere iussus.

genus pro specie. Non enim omnes aues vult intelligi, sed diuinationi tantum aptas. Aut actionem ab ijs quæ eam comitantur: vt,

Iliad. β, 827.

Pandarus, ipse arcum dederat cui magnus Apollo.

arcus enim peritiam sagittandi denotat. Item,

Odyss. μ, 172. Odyss. γ, 93

Inde maris lymphas fusi per transtra dealbant. &,

Illi lora die, quàm longa est, concutiebant.

horum prius impulisse eos remis nauim ostendit, posterius equorum cursum: vtrunq; ab accidente rei indicatum.

Odyss. λ, 244.

Aut à priori consequẽs: vt, *Virgineam soluit zonam.* sequitur enim, imminuisse virginitatem. Aut contrà, vt cum pro interficere ponit ἐναρίζειν, quod est spoliare. Ex posteriori enim prius intelligitur.

Metonymia.

Alius tropus est Metonymia, cum vocabulum aliud propriè, aliud relatione quadam, sine certo respectu significat: vt,

Cum verò Cererem metit agris lecta iuuentus.

frumentum innuens, quod à Cerere inuentum est. Item cum dicit,

Iliad. β, 424.

Viscera Vulcano verubus fixa imposuerunt.

Odyss. γ, 27

nomine enim Vulcani ignis intelligitur. Tale est etiam,

—Meam quicunque virorum

Antonomasia.

Chœnicem attigerit.—chœnice contẽta dicit. Est autem Chœnix, mensura frumenti. Alius tropus est Antonomasia, cum proprium nomen per epitheta, aut idẽ significantia vocabula enunciatur:

Ilia. α, 223

Rursum Pelides duris conuicia verbis

Iecit in Atridem.—

hoc Agamemnonem, illud Achillem designat.

Iliad. ι, 39. Iliad. υ, 39.

Nata bono mea sis animo Tritonia.—&,

Intonsus Phœbus.— quorum hoc Apollinem, illud Mineruam exprimit.

Antiphrasis. Iliad α, 330.

Est & Antiphrasis, contrariũ eius quod præ se fert significante voce: vt,

Nec verò hos cernens animo est gauisus Achilles.

Emphasis

contrarium enim voluit dicere, nimirum Achillẽ ijs visis Miner-

sis indoluisse. Est & Emphasis, quæ occulto sensu eius quod dicitur significationem intendit: vt,

Odyss.λ, 522. *Verum postquam in equum descendimus.—*

nam descendendi vocabulo equi magnitudinem notat. Item,

Iliad.π, 333. *Incaluit gladius tum sanguine totus.—*

Est enim in hoc maior significandi vis, scilicet cum intelligi velit, ita immersum fuisse corpori gladium, vt is caleferet. Hæc de tropis Homericis sufficiant. Iā & constructionis immutationes videamus, quę vocātur Schemata: ecquid ea primus omnium Homerus ostenderit.

Schemata. Schema est oratio, à communi consuetudine varians fictione aliqua, idq; ornatus aut vtilitatis gratia. Ornatum quidem conciliat orationi varietate & mutatione sermonis, dictioniq; aliquid maiestatis adijcit. Vtilis verò est, ad rerum qualitatem & vim extollendam atque amplificandam. De schematibus Pleonasmum (is est, cum superuacaneum ponitur vocabulum) vsurpat, aliquando

Pleonasmus. versus complendi causa, vt,

Iliad.τ, 246. χρυσοῦ δὲ στήσας Ὀδυσεὺς δέκα πάντα τάλαντα.

nam πάντα illud insertum est nulla significatione. Aliquando ornatus gratia: vt,

Iliad.σ, 12. ἦ μάλα δὴ τέθνηκε Μενοιτίου ἄλκιμος υἱός.

hic μάλα abundat, Attico more. Alicubi pluribus verbis rem exprimit, quę vocatur Periphrasis: vt cum filios

Periphrasis. Achiuorum pro Achiuis dicit, & vim Herculeam pro Hercule. Quin & Enallagen (immutationem ad verbū

Hyperbaton. diceres) adhibet, consuetum inuertens ordinem. Idque vel in medio vocabulum inferens, quod Hyperbaton dicitur, vt,

Iliad.ρ, 542. Αἱματόεις ὡς εἴ τε λέων κατὰ ταῦρον ἐδηδώς,

pro λέων ταῦρον κατεδηδώς. Aut totam orationem, vt,

—Ἀργεῖοι δὲ μέγ' ἴαχον, ἀμφὶ δὲ νῆες

Iliad.β, 333. Σμερδαλέον κονάβησαν ἀϋσάντων ὑπ' Ἀχαιῶν,

Μῦθον ἐπαινήσαντες Ὀδυσσῆος θείοιο.

Ordo enim est, ἴαχον μῦθον ἐπαινήσαντες. Eiusdem generis

Parenthesis. est & quæ Parembola vocatur, quasi interiectio, cum aliunde quædam ad propositam rem nihil pertinentia inserit: quibus etiam sublatis, nihil constructioni adimatur. Tale est,

Per sceptrum hoc iuro. nūquam illud germina fundet,

Iliad.α, 234. *Postquam in monte semel summo florere recisum*

Dedidicit, posuitq; comas & brachia ferro.

ac quæ alia ibi de sceptro sunt. quibus infert, id quod est initio (*Per sceptrum hoc iuro*) cohæret,

Pelida Graijs desiderium insidet olim.

Est etiam iteratio (palilogiam Græcus vocat) cum re-

Epanalepsis. petitur aliqua pars eorum quæ dicta sunt, aut etiam complura vocabula, duplicationem etiam appellant, seu ingeminationem, vt,

Iliad.υ, 371. *Contrà ibo, vel si manuum vis ignea ei sit,*

Sit manuum vis ignea, certet robore ferro.

Aliquando interiectis alijs quibusdam, priora repetuntur: vt,

Aethiopes longè sed adiuerat ille remotos,

Odyss.α, 22. *Aethiopes hominum extremi qui sedibus hærent*

Diuisi geminis. — hoc schema & motum dicentis indicat, & simul auditorem excitat. Et est eiusdem generis Epanaphora, cum eadem particula in principio multorum membrorum ponitur, cuius exemplum habes Homerus,

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας,

Iliad.β, 671. Νιρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς, Χαρόποιό τ' ἄνακτος,

Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

schema hoc ad mouendo, & elegantiæ sermonis est aptissimum. Est apud eum etiam Epanodos: quæ fit, cū duabus rebus atque vocabulis propositis, nondum sententia finita retrò redimus, ac de vtroque id quod sententiæ deerat exponimus, vt,

Iliad.ε, 593. Ἄρης τε βροτολοιγὸς, ἴσος τ' ἄμοτον μεμαυῖα.

Ἡ μὲν ἔχουσα κυδοιμὸν ἀναιδέα δηϊοτῆτος,

Ἄρης δ' ἐν παλάμῃσι πελώριον ἔγχος ἐνώμα.

schema hoc ad varietatem & perspicuitatem conducit.

Similiter desinens. Est etiam apud eum Homœoteleutō, siue similiter desinens, cum membra in easdem syllabas terminatis vocabulis, in eundem sonum exeunt vt,

Odyss.ο, 74. χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.

Et in eo,

Odyss.ζ, 42. Οὔλυμπόνδ', ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ

ἔμμεναι, οὔτ' ἀνέμοισι τινάσσεται, οὔτε ποτ' ὄμβρῳ

δεύεται, οὔτε χιὼν ἐπιπίλναται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη

πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

Similiter cadens. Cum autem conuersiones desinunt in nomina eodē modo declinata, eosdemq; casus, Homœoptoton id pecu-

Iliad.β, 87. liari nomine appellatur, quod est similiter cadens, vt,

ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων,

πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.

His & similibus maximè delectatio & suauitas orationi additur. Quantum artificio componendi studuerit, vel hoc indicio est, quòd sæpe simul duobus schematis, Epanaphora & Homœoteleuto vsus est, vt ī his versib⁹,

Ibid. 381. εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω,

εὖ δέ τις ἵπποισιν δεῖπνον δότω ὠκυπόδεσσιν.

Parison. Parison quod vocatur schema, his adiunctum est, quod fit ex duobus aut pluribus membris æquali vocum numero contentis. Hoc primus Homerus posuit, vt,

Iliad.η, 93. αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. &,

Iliad.π, 282. μηνιθμὸν μὲν ἀπορρῖψαι, φιλότητα δ' ἑλέσθαι.

Manifestum est autem, hac ratione admodum exornari

Paronomasia. dictionem. Eadem venustas etiam est Paronomasiæ, cū vox priori similis, non lōgo post interuallo statim subiungitur, vt,

Iliad.ζ, 130. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος.

Iliad.β, 758. Et alibi: —τῶν μὲν Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν.

Ellipsis. Atque hæc quidem quæ hactenus commemorauimus, aut abundantia aut fictione aliqua figurata sunt. Aliud eorum est genus, quæ fiunt defectu dictionis: qualis est Ellipsis, cum vocabulum aliquod etiamsi non efferatur, sententia tamen ex antecedentibus liquet: vt,

Iliad.ι, 328. Δώδεκα μὲν σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ' ἀνθρώπων.

πεζὸς δ' ἕνδεκά φημι. deest hic, ἀλαπάξαι, sed quod ex antecedentibus facilè suppleas. Est & in hoc Ellipsis,

Iliad.μ, 243. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

deest enim verbum substantiuum. &,

Iliad.υ, 293. ὢ πόποι, ἦ μοι ἄχος μεγαλήτορος Αἰνείαο.

deest πάρεστιν, aut συμβέβηκεν, aut aliquid tale.

Odyss.κ, 251. Affine huic est Asyndeton, cum coniunctiones omittuntur, quarum est dictionem coniungere: idq; non modò celeritas, sed etiam affectuum exprimendorum causa adhibetur. Exemplum:

Enallage. ἤομεν ὡς ἐκέλευες ἀνὰ δρυμὰ, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ,

εὕρομεν ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης.

nam eo qui narrabat breuitate summa cupiente rem referre, copulam ipse omisit. In Schematum numero est etiam Asyntacton, id est, non constructum: quod & Alloeosis, quasi alteratio dicitur: fitq; tum, cum vsitata constructio mutatur. Fit hoc variè, idq; ornatus causa, & venustatis: cum cohærere verborum structura ob insolentiā non videtur, & tamen suam habet peculiarem ad certū aliquid respectu cohærentiam. Sæpenumerò id euenit generibus ominū mutatis, vt in ὄνειδος ἱππιοδήμων pro ὀνειδῶν: & θηλυτέρων, pro θήλεα. Solebāt enim antiqui masculina etiam pro femininis ponere, vtpote præstantiora, ac maioris momenti. nō hoc tamen immodicè, aut sine ratione: sed tum, cum attribuendum esset adiectiuū substantiuo tale, quod in eius corpore non inhereret. Nam magnus magna, pucer pulcra, & horum similia, in ipso

ipso in sunt corpore. Extrà sunt, gloriosus, fortunatus. Ac præterea hæc, ideò quia composita sunt, (ἔνδοξος inquam, & εὐτυχὴς) communia sunt. Nam in vniuersum adiectiua composita vtriusq; sunt generis. Item cum nominibus masculino & feminino commune adiectiuum aut participiũ rñdet, tunc masculinũ genus præualet: vt,

Iliad. σ, 567. Παρθενικαὶ τε καὶ ἠΐθεοι ἀταλὰ φρονέοντες.

Quædam etiam secus extulit, quàm vel dialectorũ natura ferret, vel eius temporis vsus: vt,

Odyss. α, 53 —ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς

Μακράς. Sepe etiã metri causa genus mutat, vt in eo,

Odyss. ο, 125. Δῶρόν τοι καὶ ἐγὼ τέκνον φίλε τοῦτο δίδωμι.

nam ad personam respiciens, masculinum φίλε neutro τέκνον apposuit. cuius simile est in verbis Diones ad Venerem,

Iliad. ε, 382. Τέτλαθι τέκνον ἐμὸν, καὶ ἀνάσχεο κηδομένη περ.

Eandem rationem ac respectu etiam illud obtinet,

Odyss. λ, 90. Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο

Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων.—

nam ἔχων refertur non ad ψυχὴν, sed ad ipsum Tiresiam. Sæpe enim non ad vocabula, sed ad rem significatam accommodauit constructionem: vt in eo hoc,

Iliad. π, 20 ex. Πᾶσιν ὀρίνθη θυμὸς, ἐκίνηθεν δὲ φάλαγγες,

Ἐλπόμενοι παρὰ ναῦφιν ἀμύμονα Πηλείωνα.

nam hic ἐλπόμενοι nõ aptatur ad φάλαγγες, verũ ad ἄνδρες, scilicet ad viros, ex quibus phalanges erant compositæ. Alio quoque modo genus mutat: vt cum dicit,

Odyss. μ, 75. —νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε

Κυανέη, τὸ μὲν οὔποτ' ἐρωεῖ,—

nam quia idem significant νεφέλη & νέφος, priore posito, adiectiuũ ad posterius accõmodauit. Talia sunt & hęc,

Iliad. β, 459. Τῶν δ' ὥς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ,

Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων,

Ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτερύγεσσι.

nam cum neutro genera auium proposuisset, ac species masculino explicasset; rursum infert neutrũ genus κλαγγηδὸν προκαθιζόντων.—quod ad ὀρνίθων respicit. Prẹter genus numerus quoq; permutat sæpe poeta: vt cum scribit,

Iliad. ο, 305. Ἡ πληθὺς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν ἀπονέοντο

proposito enim singulari, plurale intulit, respectu nimirum significationis. Nam πληθὺς multitudinẽ significat: estq; numero singulare, cum in se multa complectatur. Contrà plurali proposito, singulare ei applicatiue,

Iliad. π, 265. —οἱ δ' ἄλκιμον ἦτορ ἔχοντες, Πρόσσω πᾶς πέτεται.—

πᾶς enim, quod omnis est, numero singulare, plurali respondet, quia idem significat quod πάντες. Eandem formam hoc habet,

Initio Odyss. γ, Οἱ δὲ Πύλον Νηλῆος ἐϋκτίμενον πτολίεθρον

Ἷξον, τοὶ δ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον.

τοὶ enim Pylios notat, quorũ vrbs modo nominata fuit. Iam casuum quoq; apud eum est permutatio. Vocatiuus pro nominatiuo positus, Θυέστα pro Θυέστης:

Iliad. β, 107. Αὐτὰρ ὁ αὖτε Θυέστ' Ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι,

& νεφεληγερέτα Ζεὺς, pro νεφεληγερέτης. Item,

Odyss. ρ, 415. Δὸς φίλος· οὐ γάρ μοι δοκέεις ὁ κάκιστος Ἀχαιῶν.

Datiuus pro genitiuo,

Iliad. γ, initio. Τρωσὶν μὲν προμάχιζεν Ἀλέξανδρος θεοειδής.

pro Τρώων. & contra σπείους pro σπῆϊ,

Odyss. ε, 68. Ἡ δ' αὐτοῦ τετάνυστο περὶ σπείους γλαφυροῖο.

Causa est, q̃ cognati inuicem videntur, rectus, accusatiuus & vocatiuus casus: itaque & in neutris omnino, & in multis masculinis ac fœmininis sunt ijdem. Itidem & datiuus genitiuo videtur cognatus quodammodo, vnde fit vt in duali numero in omnib. generib. ijdẽ sint. Quare & casuum à recepto vsu variãs mutatio aliquid habet consentanei. Quanquã causa nonnunquã etiam adferri

Iliad. ε, 222. potest, vt in ἐρχόμενον πεδίον, & in διέπρησσον πεδίοιο hoc.n.

Iliad. γ, 14. est perinde ac si dixisset ἔρχομαι διὰ τοῦ πεδίου. Bene habet etiam apud eum mutatio casuum initio vtriusque poematis, cum accusatiuo posito, deinde nominatiuus locatur pro eo. Μῆνιν ἄειδε θεὰ— Iliad. α. 1.

Μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν. &,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ Odyss. α, 1

Πλάγχθη.—Aliquando genitiuo rectum subijcit. vt,

Τῶν οἳ νῦν βροτοί εἰσι.— Iliad. α, 272.

Multa etiam alia forma protulit, vt,

Φημὶ γὰρ οὖν κατανεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα Iliad. β, 350.

Ἤματι τῷ, ὅτε νηυσὶν ἐν ὠκυπόροισιν ἔβαινον

Ἀργεῖοι, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες,

Ἀστράπτων ἐπιδέξι', ἐναίσιμα σήματα φαίνων.

Cuius simile est illud,

—ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθὼς, Ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει.— Iliad. ζ, fine.

Atque hẹc ipsa quoq; more antiquo quodã extulit, neq; nulla ratione. Quippe participijs per verba explicatis, cohærentia apparebit. nã ἀστράπτων id valebit quod ἤστραπτε, & πεποιθὼς idem quod ἐπεποίθει. Germana horum sunt,

Οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. & alibi:

Τὼ δὲ διακρινθέντε, ὁ μὲν μετὰ λαὸν Ἀχαιῶν

Ἤϊ', ὁ δ' ἐς Τρώων ὅμαδον κίε.— & similia. Odyss. μ, 73. Iliad. η, 306.

Non enim à ratione alienum est, dicturum de duobus, rectum casum pręmittere, in quo id quod commune est alteri cum altero seruatur, quam communitatem nemo non videt multũ gratię orationi apponere. Alicubi communi casu præposito, verba de altero deinde facit, vt,

Ἄμφω δ' ἑζομένω, γεραρώτερος ἦεν Ὀδυσσεύς. Iliad. γ, 211.

Species quoq; nominum permutat, sæpe ponens pro positiuo comparatiuum, vt,—σαώτερος ὥς κε νέηαι. Aliquando superlatiuum pro eodem, vt, φιλοκτεανώτατε πάντων. Talis ergo est in nominibus immutatio. In verbis porrò aliquando modos permutauit, vt cum loco imperatiui infinituum ponit, vt, Iliad. α, 122. Iliad. λ, fine.

Θαρσῶν νῦν Διόμηδες ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι, pro μάχου. Iliad. ε, 124.

Aut pro optatiuo indicatiuum, Iliad. β, 488.

Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω pro μυθησαίμην, ὀνομήναιμι. Ac vice versa optatiuum pro indicatiuo, Iliad. ε, 388.

Καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης.— pro ἀπώλετο.

Aliquando tempora. præsens pro futuro,

Τὴν δ' ἐγὼ οὐ λύσω, πρίν μιν καὶ γῆρας ἔπεισιν.

erat.n. dicẽdũ, ἐπελεύσεται. Aut pro pręterito imperfecto, Iliad. α, 29 Odyss. ζ, 51

Ἔνθ' ἦτοι πλυνοὶ ἦσαν ἐπηετανοί· πολὺ δ' ὕδωρ

Καλὸν ὑπεκπρορέει.—pro ἔρρει. Aut futurũ loco pñtis: Odyss. α, 24.

Οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.

Vel idem loco præteriti,

Δείδω μὴ δὴ πάντα θεὰ νημερτέα εἴπῃ. pro εἶπε.

Genera sæpenumerò permutat. Passiuũ ponit pro actiuo, aut mediũ, vt, Iliad. α, 194.

Ἕλκετο δ' ἐκ κολεοῖο μέγα ξίφος,—pro εἷλκε, & κεδρίμενος αἶας pro ὁρῶν. Ac vicissim actiuum loco passiui:

Δωρήσω τρίποδα χρυσούατον.—

cum esset dicendum δωρήσομαι. Numerum quoque pro numero ponit. pluralem pro singulari: quod vsitatum est, cum quis de se ipso loquitur: vt,

Τῶν ἁμόθεν γε θεὰ θύγατερ Διὸς εἰπὲ καὶ ἡμῖν. id est ἐμοί. Odyss. α, 10.

Est & vbi permutat personas: non modo sic,

Ἄλλοι μὲν γὰρ πάντες ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ, Iliad. ε, 877.

Σοί τ' ἐπιπείθονται, καὶ δεδμήμεσθα ἕκαστος.

Multi.n. cum sint dij, quorum vnus etiã est ea quæ loquitur persona, vtrunque rectè extulit ἐπιπείθονται tertia, & δεδμήμεσθα prima persona. Alias, cum misso eo de quo sermo est, ab vna persona transitus fit ad aliã, quod ἀποστροφὴ seu auersio propriè dicitur, atq; hęc figura imitatione verborũ loquentis, auditorem mouet atq; ducit. tale est,

Ἕκτωρ δὲ Τρώεσσιν ἐκέκλετο μακρὸν ἀΰσας Iliad. ο, 346.

Νηυσὶν ἐπισσεύεσθαι, ἐᾶν δ' ἔναρα βροτόεντα.

Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω.

A narratione enim & oratione obliqua ad mimesim, id est directam, qua ipsius Hectoris verba referuntur, desciuit. Quin & in ipsa narratoria oratione sæpe apostropha vtitur: vt,

Ἀμφὶ σὲ Πολίοσ ἐμὶ μάχησ ἀκόρητοι ἀχαιοί.

Iliad υ,2. Etiam personas in eo sermone mutat, quo verba alterius referuntur: vt,

—Ἢ δὴ παισὶν ἐοικότες ἀγοράασθε

Iliad. β. 337. Νηπιάχοις, οἷς οὔ τι μέλει πολεμήϊα ἔργα,
Ἀτρείδη σὺ δ' ἔθ' ὡς πρὶν ἔχων ἀστεμφέα βουλὴν
Ἄρχευ' Ἀργείοισι κατὰ κρατερὰς ὑσμίνας.

Aliud genus Apostrophæ hoc est:

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη. pro οὐκ ἂν πο
Iliad.ε.85. γνοίη. & alibi,
Odyss.ι, 209. —Ὀδμὴ δ' ἐσθλὴ ἀπὸ κρητῆρος ὀδώδει
Θεσπεσίη· τότ' ἂν οὔ τοι ἀποσχέσθαι φίλον ἦεν.

Participijs vtitur loco verborum: vt,

—ἐπὶ κύπτῳ καρπῷ βεβριθομένω — pro βεβριθυῖα
Iliad.δ, 306 Εὖ οἱ γ' εἰσέλασαι περὶ εἰδότα. — pro εἰδέναι.

Iliad.ν, 513. Sæpenumerò etiam articulos permutat, loco subiunctiuorum præpositiuis vtens: vt,

Iliad.π, 150. Τὸς ἱππεῦσι φύθη ἄτιμοι ἀρήϊα τοδ' ἔργα. pro οὗς. Et,
Iliad.ο, 460. καὶ θώρηχ', ὃ γὰρ ἦν οἱ, ἀπώλεσε πιστὸς ἑταῖρος. pro ὃς ac vice versa.

Ita præpositiones etiam solet commutare: vt,

Iliad.α, 424. Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. — pro ἐπὶ δαῖτα. Sic &
Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν,

Ib.d.10. Ac præpositionib' præterea nomẽ alieno casu subdit: vt,

Μή πως καὶ διὰ νύκτα μενοινήσωσι μάχεσθαι, pro διὰ νυκτός,

Iliad.κ, 101. Aliquando præpositiones omittuntur: vt,

Iliad.β, 694. Τῆς ὅ γε κεῖτ' ἀχέων. — id erat, περὶ ἧς. &
—Ποκλεγμένος εἰ πρμα εἴπη. pro προσεῖπε.

Odyss.δ, 91. & alias quoque præpositiones quà permutat, quà omittit. Aduerbijs quoq; localibus, ad locum, in loco, vel de loco significantibus, promiscuè vtitur: vt,

Iliad.κ, 216. Πλανοὶ δ' ἑτέρωσε κάθιζον. — pro ἑτέρωθι. &
Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε. pro ἐγγύς.

Odyss.α, 433. Coniunctionum quoque permutationem apud eum deprehendas.

Εὐνῇ δ' οὔ ποτ' ἔμικτο, χόλον δ' ἀλέεινε γυναικός:

pro γὰρ posito δέ. Hæ sunt dictionis figuræ, quibus & reliqui omnes non poetæ modò, sed & solutæ orationis scriptores vtuntur. At verò sententias multis figurarũ

Figuræ sententiarum. modis idem variauit. Est eius generis & προαναφώνησις, quæ fit, cũ aliquid narrãs, interim id prædicit, quod pòst futurum, & alio loco deinde dicendum erat: vt,

Odyss.φ, 98. *Gustaturus erat primus sanè ille sagittam.*

ἐπιφώνησις, seu acclamatio:

Nam rem, quando vsu venit, stultus quoque sentit,

Iliad.ρ, 32. Multæ quoq; sunt apud eum & variæ prosopopœiæ. nã multas ac varias inducit personas loquentes, ijsq; omnis generis mores affectusq; attribuit: nonnunquam etiam eas configens personas, quæ nullibi sunt. vt,

Proh quantus dolor annosum nunc Pelea tangat.

Iliad.η, 125. Est & Diatyposis, descriptio eius quod vel fit, vel est, vel fore dicitur, perspicuitatis causa proposita. vt in his:

Hypotyposis. Iliad.ι, 589. *Quippe viros cædunt, vrbem flammis improba delet,*
Abducit miseris natos cum matribus hostis.

Aut fit hoc miserationis mouendæ gratia. vt,

Iliad.χ, 60 *Me miserum, in senta Iupiter quem limine sæuus*
Aduerso perimet fato malis plurima passum:
Occidi postquam natos, natasq; videre
Raptari, excindi thalamos, duraq; misellos
Allidi infantes terra me cernere adegit.

Ironia. Est & Ironia, vbi contrariũ verbis indicatur, ciuili quadam simulatione, quale illud Achillis:

Iliad.ι, 346. *Nunc tecum Laertiade, & cum regibus ille*
Hostiles alijs depellere nauibus ignes
Cogitet. — & paulò pòst,
—alium sibi quærat Achiuum,
Ipsi qui quadret rectè, & mage regius extet.

Atque hic est modus, cum de seipso aliquis abiectè loquitur, vt contrarium innuat. Alius, cum simulamus nos aliquem laudare, quem reipsa vituperamus. Ita apud Homerum Telemachus:

Antinoe, vt genitor nato, sic tu mihi certè Consulis. — Odyss.ρ, 397.

Et vicissim, cum subsannandi causa magni aliquid alteri tribuimus:

Nimirum exitium parat illætabile nobis Odyss.β, 325.
Telemachus, sociosq; Pylo Spartave vocatos
Adducet: quorum toto quod pectore tractat,
Auxilio expediat facinus. —

Ironiç species est & sarcasmus, cum cõtrarijs verbis exprobrans quippiam alteri, subridere se fingit: vt Achilles in his, Sarcasmus.

Dona alijs sua tuta iacent. Graium mihi soli Iliad.ι, 336,
Abstulit ille meam: grata cum coniuge porrò
Oblectet sese. —

Affinis horum est Allegoria, cum aliquid aliud quàm quod dicitur, intelligi volumus. Tale est, Allegoria.

Certè equidem hanc duces omnino Melanthie noctem Odyss.χ, 195.
In molli stratus, nam conuenit hoc tibi, lecto.

qui.n. erat in vinculis, ac suspẽsus, illũ in molli strato dormiturũ ait. Hyperbola sæpe est vsus, quæ rẽ extollendo excedit veritatem, magnã intendẽdi vim habens: vt, Hyperbole.

Vincebat candore niues & flamina cursu. Iliad κ, 437.

Hisce ergo vsus est figuris ac tropis Homerus, vsumque eorum posteris ostendit: quo nomine ab omnibus gloria, quæ illis rebus debetur, meritò illi defertur. Iam cũ tria sint genera orationis, quas effictiones vocant, grande, tenue, ac medium: videamus, omnium ne apud Homerum sint exempla. Nam qui eum subsecuti sunt & poetæ & oratione soluta scribẽtes, vnum de his aliquod sectati sunt: vt, verbi gratia, Thucydides grande, Lysias humile, medium Demosthenes. Grande est, in quo & dictionum & sentẽtiarum apparatus vim in se quãdam magnam habet. exemplum est, Orationis genera.

Ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον, Odyss.ε, 291.
Χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Tenue, quod & materiam dicendi sumpsit exilem, & dictione gracili comprehenditur, vt,

Ὣς εἰπὼν οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ, Iliad.ζ, 466.
Ἂψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον ἐϋζώνοιο τιθήνης
Ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν ἀτυχθείς,
Ταρβήσας χαλκόν τε ἰδὲ λόφον ἱππιοχαίτην.

Medium quod vtrique interiectum, hoc grandius, isto humilius est, vt,

Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεύς, Initio Odyss.χ,
Ἆλτο δ' ἐπὶ μέγαν οὐδὸν ἔχων βιὸν ἠδὲ φαρέτρην
Ἰῶν ἐμπλείην, ταχέας δ' ἐκχεύατ' ὀϊστοὺς
Αὐτοῦ πρόσθε ποδῶν, μετὰ δὲ μνηστῆρσιν ἔειπεν.

Frequens esse apud hunc poetã orationis etiam id genus quod floridũ dr̃, quia floris instar pulchritudinẽ habeat, gratiamq; oblectando aptã, quid dicere attinet? Nã tali apparatu repleta est eius poesis. Forma igitur dictionis Homericæ eam habet varietatem, quã indicauimus paucis expositis exemplis, ex quibus etiã alia intelligere liceat. Cæterum quoniã omnis sermo qui inter homines vsurpatur, aut historicus est, aut ciuilis, agendũ dispiciamus, num & horũ principia apud Homerũ extẽt. Historica oratio est, quæ rerũ præteritarum continet narrationẽ. Omni narrationi occasionem prębent hęc, persona, causa, locus, tẽpus, instrumentũ, actio, affectio, modus, Oratio historica.

neque

neque extra hæc quicquam vllsm in historica narratione inest. Inuenias autem apud Poetam multas non modò rerum aut gestarum, aut tàquam gestarum narrationes: sed & singularum circunstantiarum. Personæ: vt,

Inter Dardanidas præstans virtutis opumq; — Iliad.ε, initio.
Laude Dares erat, atque tuus Vulcane sacerdos.
Huic duo erant nati quæcunque ad prælia docti
Phageus, Idæusq;, & noti fortibus armis.

Aut cum formam alicuius describit: vt Thersitæ,

Lumina distortus, claudum crus ille trahebat: — Iliad.β, 217.
Connexi in pectusq; humeri, deformis acumen
Insuper in summo capitis, tum glabra capilli
Caluicies illum turpabant.— & multa alia, quibus aut formam, aut mores, aut actionem, aut fortunam alicuius personæ solet enarrare. cuius generis est & hoc,

Principio Iouis est de semine Dardanus ortus: — Iliad.υ, 215.

ac quæ sequuntur in genealogia Aeneę. Loci descriptio: vt cum insulam insulæ Cyclopũ vicinam, quæ eius forma, quantitas, ac qualitates, quid in ea & circum eam sit explicat. (Odyss.ι, 116.) Item cum narrat, quæ circa antrum Calypsonis fuerint:

ὕλη δὲ σπέος ἀμφιπεφύκει τηλεθόωσα, — Odyss.ε, 63
κλήθρη τ' αἴγειρός τε καὶ εὐώδης κυπάρισσος.

Temporis: vt,

Quippe nouem toti flexerunt cælitus anni. & rursus: — Iliad.β, 134.
Aulide cum classis quondam conuenit Achiuum, — Ibid. 303.
Troibus & Priamo tristem allatura ruinam.

Causę, cum indicat propter quid fiat res aliqua, aut facta sit. quale est illud initio Iliadis:

Quisnam illos superum tam dira ad iurgia adegit?
Quem Latona Ioui peperit, deus ille Pelasgum
Iratus regi, pestem per castra malignam
Dispersit, populum sæuo exitioq; necauit:
Pontifici nullum quòd honorem habuisset Atrides
Chrysæ: — & cætera. Nam hic causa contentionis, quæ exortit inter Achillem & Agamemnonem, refertur pestis, pestis causa, ira Apollinis: huius, iniuria qua sacerdos ipsius erat affectus. Instrumenti, vt cum scutum describit, quod Achilli Vulcanus fabricatus est. (Iliad.σ, 478 inde.) & breuior alia hastæ Hectoris:

Huc superum gratus regi sese intulit Hector, — Iliad.ζ, 318.
Vndecimum in cubitum porrectum hastile gerebat
Ille manu, ærata præfixum cuspide, & illam
Fibula committens circundabat aurea ligno.

Actionum sunt cum aliæ, tum hæ:

Atque illi, vt vacuo concursum est æquore campi, — Iliad.δ, 446.
Inuadunt Martem clypeis, & robore & hastis,
Dantq; fragorem arma, inter sese vmbonibus asper
Collisis latè resonatq; tumultus in auras.

Affectionis, cum id quod accidit, aut causa, aut actione aliqua declarat: qualia sunt, quæ cõmemorat de ijs quos ira, metus, dolorvè incessit, aut qui vulnerantur, occiduntur, vel tale aliud quippiam patiuntur. A causa: vt,

Indoluit, sæuo præcordia concitaque æstu — Iliad.α, 103.
Intumuere, oculis arsitque furentibus ignis.

Ab actione,

Sanguine fœdata est coma ei pulcerrima, qualem — Iliad.ρ, 51
Formosa ostentant Charites: auroque & amæno
Intorti argento maduerant sanguine cirri.

Modus est, qui efficit actionem aut affectionem aliquã, aut respectum, cuius causa alterum certo modo agit, alterum certo modo afficitur: isq; omnibus talibus narrationibus adhæret. exemplum est,

Huic intentata guttur iuuenile sagitta — Odyss.χ, initio.
Transadigit Laertiades: moribundus at ille
Voluitur in latus eq; manu patera excidit illi,
Fistulaq; extemplò per nares crassa cruoris
Erupit.— & cætera.

Narratio apud eum plerunque dilatata verbis est, & pro rei quæ refertur magnitudine absoluta. aliquando breuis, ac iuxtà efficax: vt hæc,

Patroclus peryt tibi, deq; cadauere nudo — Iliad σ, initio.
Certatur: tenet arma, illum quibus exuit Hector.

quæ forma sæpenumerò vtilis est, quod breuitate & apud eum qui dicit, & apud eum qui audit, plus valet, ac facilè id quod vult consequitur. Aliquando rem nudam narrat, aliquando exemplo, aut similitudine, aut comparatione adhibita. Exemplo: vt,

Egressa est thalamo tum prudens Penelopea, — Odyss.ρ, 53.
Filia Latonæ velut, aut Venus aurea qualis.

Similitudine:

Verum tanquam aries, Graias obit ille cateruas. — Iliad.γ, 196.

Comparatione, cum similibus rebus iuxta se collocatis atque expositis, ad presentem rem accommodationem facit. Sunt autem varia apud eum comparationum genera: quòd assiduè & multifariam humanis actionis atque affectionibus, aliorum animalium naturas atque actiones confert. (Comparationes Homericę.) Aliquando à minimis similitudinem petit, non ad corporis magnitudinem, sed ad naturam eorum quæ comparat respiciens. Ita peruicaciam muscę exemplo expressit:

Atque animo illius muscæ indidit improbitatem. — Iliad.ρ, 570.

& multitudinem continuam, eodem:

Qualia muscarum quis crebrarum agmina cernat. — Iliad β, 469.

multitudinem verò bono ordine compositam, apum:

Qualia apum densa volitant examina turba. — Ibid. 87.

Iram quoque & insecutionem ita expressit:

Mox sese toto effuderunt agmine, quales — Iliad π, 259.
Sæpe viam propter cernis se effundere vespas,
Iritant quas more suo pueri.—

quod additum est, vt naturalis vesparum iracundia puerorum iritatione acrior facta, intelligeretur. Itẽ de continuo sermone ita dixit:

Fundere verba boni: quales vbi sylua cicadas. — Iliad.γ, 151.

nam cicada animal est, vt ita dicam, loquacissimum, ac vocem edere nunquam desinens. Promiscuas voces eorum qui nullo ordine incederent, ita expressit:

Vtq; gruum it cælo clangor.— — Ibid. initio

& multitudinem quæ in ordinem componitur, auibus comparat considentibus,

Cum clangore sedem capiunt.— — Iliad β, 46.

Celeritatem visus & actionis accipitri confert: qui,

Cęde palumbibus infensus, volucrumq; supremus — Iliad.ο, 283.
Impete pennarum celeri.—

aliquando aquilæ:

Illa etiam sublime volans cæloq; propinquans, — Iliad.ρ, 675.
Velocem pedibus leporem videt eminus, atque
Arripit.— visus acumen eo indicans, quòd tam procul cernit: velocitatem, quòd animal celerrimum capit. Perterritum adspectu hostis, assimilauit ei qui serpentem conspexerit, non dedignatus etiam ab humi reptantibus exemplum sumere,

Vt cum conspecto gressum quis retulit angue. — Iliad.γ, 33

Ab alijs animalibus, à lepore & ceruo timiditatis,

Quid statis? cur hinnuleorum instar ve pauetis? — Iliad δ, 243.

A canibus aliquando fortitudinis,

Vtq; canes validis duo freti dentibus.— — Iliad.κ, 360.

aliquando amoris erga prolem,

Vt cum pro teneris catulis canis anxia latrat. — Odyss.υ, 14.

aliquando ad studium diligentiamque custodiendi, eam comparationem adhibet:

Non secus atque canes, pecoris custodia clausi — Iliad.κ, 183.
Quis data, peruigiles sonitus cum fertur ad aures.

Raptum, qui animosè simul & nullo metu fit, lupis adsimilauit:

Vtq; agnos hædos ve lupi inuasere feroces. — Iliad.π, 352.

Fortes, & qui se de statione pelli non sinant, exẽplis aprorum, pardorum, & leonum depinxit: vnicuilibet id tribuens, quod esset naturę ipsius proprium. Apris impetũ ad pugnam, qui subsisti nequit:

Iliad. ν, 253. *Qualis apri, ad pugnam talis tunc impetus acrem*
Idomenea tulit.—

Pardali, audaciam compesci nesciam,

Nec transfixa grauem saeuam vim desinit hasta.

Iliad. φ, 577. Leonibus cunctationem, sed quæ in animosum erumpat facinus,

Tum geminum latus ille, & verberat ilia cauda.

Iliad. υ, 170. Rursum viri fortis cursum equo cibi saturo confert,

Qualis vbi satur, & stare ad præsepe recusans
Ilia. ζ, fine. *Fertur equus.—*

Contrà tardum incessum, ac inuictam in eo perseuerantiam sic indicauit,

Qualis vbi inertis asinus cum fertur in agros,
Iliad. λ, 557. *Et pascit pueris.—*

Formam regiam & excellentem, sic:

Qualis in armento bos præstantissimus omni.

Iliad. β, 480. Nec maritimorum quidem animaliũ similitudines prætérijt. Polypi permansionem, & quàm vix à saxo auelli posit, in his extulit,

Odyss. ε, 432. *Vt cum polypodem caca extraxere cauerna.*

Delphini principatum & imperium in alios, ita:

Ingentem veluti pisces delphina marini, &c.

Iliad. φ, 22. Sæpenumerò etiam quæ ab huminibus agerentur, alijs comparat actionibus: vt,

Iliad. λ, 67. *Quales messores, qui parte ab vtraq; locati,*

& cętera: quibus virorum sedulitatem ac laboris tolerantiam exponit. Perspicua similitudine exprobrat parum virilem fletum,

Iliad. π, initio. *Quid ploras instar teneræ Patrocle puellæ?*

Elementis quoque comparare ausus est humanas actiones. vt,

Iliad. β, 394. *Sic fatum populus clamore excepit Achiuus*
Ingenti. qualis resonat vox litore in alto,
Cum procurrenti scopulo in mare turbidus Auster
Allidit fluctus, quem nunquam non grauis vnda
Verberat omnigenis agitantibus æquora ventis.

Apparet autem hic eum & auxesi vsum esse, & hyperbola. Non enim contentus fuit clamorem sonitui fluctus conferre: sed addidit talis fluctus, qualis ad aliũ littus appellitur, ibiq; elatus in sublime, maiorem sonitum dat. neque fluctum simpliciter dixit, sed ab austro excitatum, qui maximè humida mouet: idq; in scopulo qui in mare protenditur, ab eoq; alluitur: itaque perpetuò fluctibus feritur, vndecunque venti incidant. Hoc ille modo narrationes suas elaborauit: quod ex his paucis exẽplis liceat etiam in multis depræhendere. Consideremus nunc alia quoque orationis genera, vt & ea primum omnium Homerus animo conceperit, euidenterq; composuerit. Hic quoque similiter pauca exempla proposita, reliquorum intelligentiam patefacient. Oratio contemplatiua (sic appellemus theoreticã) est, quæ ea quę theoremata dicuntur, complectitur: sunt autem ea disciplinarũ percepta, siue veritatis artificiosa cognitio. per hæc naturam diuinarum, humanarumq; rerum cognoscere, virtutes ac vitia morũ distinguere datur: ac præterea intelligere, artene aliqua differendi indagare veritatẽ conuenit.

Oratio philosophica.

Tractauerunt ista ij, qui philosophiæ studium suum, vitaq; addixerunt: & adhuc partes philosophię habentur, Physica, Ethica, ac Dialectica. Quòd si ergo depræhendamus omnium horum initia ac semina Homerum scriptis suis inseruisse, cur non is maiori, quàm quiuis alius, admiratione dignus habeatur? Neque alienum à ratione videri debet, si quædam per ambages & fabulas indicauit. Hęc enim causa est poeseos, isq; mos veterum: vt & qui discendi studio tenentur, quadam subtilitate illecti, eò facilius inquirerent veritatem, atque inuenirent: & indociles ea non contemnerent, quæ nequirent assequi. Nescio enim quomodo id quod occultè dicitur, in admiratione habetur: cum contrà vile videatur, quod manifestò effertur.

Philosophie partes.

Physica de rerũ principijs. Initium ergo sumamus ab vniuersi exordio & ortu, quæ Thales Milesius ad aquæ substantiam refert. Videamus, an non hoc primus senserit Homerus, cum diceret:

Iliad. ξ, 246. *Præbuit Oceanus cunctis primordia rebus.*

Post hũc Xenophanes Colophonius principia rerum autumans aquam esse ac terram, videtur ansam arripuisse de Homerico isto,

Iliad. η, 99. *Vos verò in terram cuncti redigamini, aquamq;.*

Elementa. Significat enim dissolutionem vniuersi in principia ea, ex quibus ortum habet. Maximè autem vera opinio quatuor elementa perhibet, ignem, aerem, aquam & terram: quæ videntur ipsa quoque Homero nota fuisse. singulorum enim non semel meminit. Quin & ordinem eorum intellexit. Nam quòd terra infimum sit omniũ, consideremus. Cum mundus sit globosus, rectè quidẽ superiorem locum cœlo, quod complectitur omnia, tribueris. Terra autem in medio prorsus constituta, inferior continente eam cœlo est. Id Poeta præsertim ibi ostendit, vbi Iupiter ait, se demissa cęlo catena terram ac mare sursum attracturum, ita vt omnia in sublimi pendeant. Locus est Iliadis octaui libri initio. Porrò cum supra terram sit aër, hoc ipso sublimioremætherẽ facit:

Iliad. ξ, 287. *Abiete conscensa procera, quæ super Ida*
Vertice ad æthereum sublata per aera sese m
*Creuerat.—*Aethere cœlum superius,
Iliad. ρ, 424. *—Sterilemq; per æthera longè*
It strepitus cœlo vehemens pugnantibus illis.

Item illud:

Iliad. α, 467. Ἠέριον δ' ἀνέβη μέγαν οὐρανὸν Οὔλυμπόν τε.

Partem enim aeris purissimam, quę summo loco est, longissimeq; à terra & eius exhalationibus remota, Olympum aiunt dici, quasi ὅλον λαμπρὸν, id est, totum splendidũ. Quòd aũt Iuno Iouis vxor dicitur, cuius est soror, videtur eo sensu dictum, quòd Iuno intelligatur esse aer, quæ est humida substantia. vnde etiam dicit,

Iliad. φ, initio. —Ἥρη δ' ἠέρα πίτνα πρόσθε βαθεῖαν.—

Iupiter autem æther sit, quæ est substantia ignea, & calida. vnde illud,

Iliad. ο, 192. *Sorte Ioui datus est æther, cœlum, nebulaq;.*

Germani itaque videbantur propter contiguitatem ac quandam similitudinem: vtrunque enim elementũ leue, & quod in motu sit: coniuges dicuntur, quod eorum coitu omnia nascantur. Itaque etiam in Ida congrediuntur, terraque eis herbas ac flores edit. Eodem pertinet, quòd Iupiter dicit, se suspendisse Iunonem, appensis ad pedes eius duabus incudibus: nimirum hæ sunt terra & aqua.

Iliad. ξ, 346. Iliad. ο, 18.

Maxime autem elementorum conficiunt explicationem, quæ apud eum loquitur Neptunus, tres esse filios Saturni & Rheæ, Iouem scilicet, se, & Plutonem, qui inferis imperet: in tres partes vniuersum esse tributum, ita vt cuiuis sua obtigerit dignitas. Ioui enim cessisse ignis substantiam, sibi Neptuno aquæ, Plutoni aeris: eum enim vocat ζόφον ἠερόεντα, quia lumen proprium nõ habet, sed à Sole, Luna, reliquisq; illustatur stellis. Quarta communis omnibus relicta esse dicitur terra. Nam cum trium elementorum natura in perpetuo sit motu, sola terra immobilis permanet. Atque huic Olympum adiungit: qui si mons sit, pars vtique est terræ: sin cœli splendidissima & purissima pars, etiã hæc erat quinta cũ elementis essentia: in qua sentẽtia nobiles quidã fuerunt philosophi. Itaq; conuenienter vtrunque commune dixit: & terram quæ infima est ob grauitatem, & cœlum quod ob leuitatem est summum. quippe versus hæc ea quæ in medio sunt alias deferuntur, alias efferuntur. Porrò cum elementorum natura ex contrarijs constet, sic-

Ibid. 185.

citate,humiditate,caliditate, & frigiditate:eademque ob
mutuam proportionem atque temperamentum vniuer
sas res producant : cumq; partes vniuersi mutationibus
sint obnoxiæ, interim tamen ipsum nequaquam dissol-
uatur:hæc inquam cum sint, Empedocles vniuersa con
stare dixit,

Vinculo amicitiæ coalescant cum modo cuncta,
Dissidij in diuersa alias cum pondere vergant
Singula.— elementorum enim concordiã & vni-
tionem amicitiæ vocabulo afficit,discordi, contrarium.
At Homerus eo prior,per ambages amicitiam istam,di
scordiamq; innuit,his verbis:

Iliad.ξ, 100. *Nunc terræ fines vado inspectura feracis,*
Principiumq; deum Oceanum, & Thetyn genitricem,
Dissidijs quorum longis imponere finem
Viscendo institui.

Tale est etiã quod Martis ac Veneris fabula innuit,quo
rum hæc Empedocleæ amicitiæ, ille discordiæ respon-
det. Itaque aliquando congrediuntur,aliquando disiun-
guntur.Indicat eos Sol,ac vinculis eos constringit Vul-
Odyss.θ, 366. canus:soluit autem Neptunus. Vnde apparet,calidã na-
turam ac siccam , tum huic contrariam quæ frigida est
& humida,aliquando omnia cõponere dissoluere.Qui-
bus conuenit id quod ab alijs est poetis traditũ ex Mar-
tis & Veneris coitu Harmoniam ortam : nimirum ex
contrarijs,grauibus ac leuibus certa ratione temperatis,
quandam conuenientiam . Quomodo autem repugnẽt
sibi inuicem ea quæ contrariæ sunt naturæ,id occultè in-
dicauit Poeta,vbi deorũ aduersos ordines describit,Græ
Iliad.υ,67 & φ,310. cis partim , partim Troianis auxiliantium , singulorum
vim sub inuolucro proponens. Ac Apollinem quidem
Neptuno opponit, calidũ & siccum frigido humidoq; :
Mineruam verò Marti , ratione præditum ei quod ra-
tionis est expers , hoc est bonum malo. tum Iunonem
Dianæ, id est, aerem stabilem Lunæ mobilissimæ.item
Mercurium Latonæ,cum ille rationem notet,quæ sem
per inquirit & meminit:hæc obliuionem, ei cõtrariam.
denique Vulcanum fluuio eadem ratione, qua Solẽ ma-
ri.Spectatorem pugnæ,eaque gaudentem,facit deorum
Mundus vnus & finitus. principem.Apparet porrò ex prædictis,id quoque Ho-
merum inuenisse, vnicum esse mundum, eumque fini-
tum.Nam si infinitus esset,non diuideretur in partes fi-
nito numero compræhensas.Et quidem ipsum Vniuer-
si nomen,vnum aliquid designat : * sicut & in alijs mul-
tis pro singulari,vtitur plurali.Idq; ipsum apertius osten
dit,dicens : *—fines terræ.* & rursus :

Iliad.ξ, 200. *Non si telluris fines adeas,pelagi ve*
Extremos.— Item:
Iliad.θ, 478. *Multijugi super extremo tum vertice Olympi.*
Iliad.α, 499. Vbi enim est summitas aut extremum, ibi etiam finis.
Sol. De Sole quoque quid senserit , manifestum est : nempe
eum motu circulari ferri,ac modò supra terram extare,
modò infra eã descendere. Hoc enim illi versus docent:

Odyss.κ, 191. *O socij, neq; enim noctis qua parte tenebræ*
Nascantur, vel qua roseis aurora quadrigis
Vecta diem referat, præceps vbi lampada condat
Titan, qua curru terram supereat ve supino,
Nouimus.— Sensit etiam, eum semper supra nos
ferri,itaq; eum Hyperionem appellat.Eundem ex aqua
terram circundante,id est, Oceano oriri,inque eandem
Odyss.γ. initio. occidere scribit.Ortum ita explicat:

Interea stagnum Phœbea relinquit amœnum
Lampas, & ærato sublata accedit Olympo,
Præbeat vt diuis lucem.—

Occasum sic:

Iliad.θ, 486. *Incidit Oceano clari lux splendida Phœbi,*
Frugiferæ noctem tellurique inculit atram.

Odyss.τ, 234. Formam quoque eius monstrat:
—splendebat solis & instar.

Magnitudinem:
Vt supra terram nitidus sese extulerat Sol. Iliad.λ, 734.
Item disertius,
Vt medium cursu Titan superauit Olympum. Iliad.θ,68
Vim,
Sol qui cuncta videt,qui præsens omnia inaudit. Iliad.γ, 276.
Animatum esse eum, suaque sponte & arbitrio moueri,
indicat his verbis:
Sub terras lucem laturus manibus ibo. Odyss.μ, 382.
A quo eum Iupiter dehortans, inquit:
Phœbe tuam lucem tu dijs ostendere perge,
Quiq; terunt terram mortalibus.—

Ex quibus liquet, solem non esse ignem, sed aliam præ-
stantiorem naturam:quod & Aristoteles cẽsuit. Quip-
pe cum ignis sursum feratur,anima careat,facilè interci-
piatur , interituique sit obnoxius : Sol in orbem fertur.
viuus est, æternus, & interitus securus. Reliqua etiam
cœli sidera Homero non fuisse incognita,ex his constat,
quæ scripsit :
Pleiadasq; Hyadasq;, & vim grauis Orionis. Iliad.σ, 487.

Descripsit etiam Vrsam,quæ perpetuò conuertitur cir-
ca polum Septentrionalem , qui nobis semper apparet,
ac quæ propter sublimitatem nunquam horizontẽ tan-
git. Ostendit etiam eodem tempore rotatione circum-
agi,& minimum Vrsæ,& maximum Orionis circulum.
Meminit & tardè occidentis Bootis , qui rectus defer- Odyss.ε, 273.
tur,ac descendunt cum eo quatuor signa, qualia sex toti
nocti tribuuntur. Neque mirari quispiam debet , quòd
non omnia quæ de siderum contemplatione habentur
percensuit, sicut fecit Aratus:non enim hoc instituerat.
Elementorum quoque accidentia quæ sunt , vt motus
terræ, & luminum defectus , quibus de causis existerẽt,
non ignorauit. Cum enim vniuersa terra in se aliquid
aeris, ignis & aquæ, à quibus ambitur etiam, contineat:
consentaneum est , in eius profundo vapores ventosos
coire.Hos,aiunt,si foras efferantur,aerem commouere,
intus autem detentos intumescere , cum vi foras erum-
pere nitantur. Quod autem spiritus intra terram con- Terræmotus.
cluditur,mari adscribitur eius rei causa, quod aliquando
exitus obthuret : quo etiam aliquando cedente , aliquæ
partes terræ corruãt. Hæc Homerus cum sciret,causam
terræmotuum Neptuno tribuit, γαιήοχον quasi tellurite-
nentem, & ἐνοσίχθονα, quod est motorem terræ , passim Iliad υ, initio.
appellans.Quia verò ventis intra terram conclusis,tran
quillitas aeris existit,& caligo, & Solis obscuratio: idea
mus an id quoque nouerit . Finxit ergo Neptunum ter-
ram concutere,Achille ad pugnam egresso . Qualis au-
tem pridie fuerit aeris constitutio , prædixerat, de Sar-
pedone loquens; Iliad.π, 567.
Iupiter ipse atra velauit prælia nocte.
Et rursus de Patroclo: Iliad.ρ, 366.
Non adeò solem,non tunc superesse Dianam
Dixisses,tanta crassus caliginis aer
Obstabat.—
& paulo pòst precatur Aiax: Ibid. 646.
Iuppiter è denso serua pater aere Graios,
Atq; oculis lucem miseratus reddere serenam.
Post terræmotum verò cum iam spiritus erupisset, ve-
hementes oborti sunt venti.hinc Iuno dicit. Iliad.335.
Ipsa Noti celerem à ponto,Zephyriq; procellam
Excibo impellent.—
Postridie ventos Iris ad Patrocli rogum excitat,
—at illi Iliad.ψ, 213.
Ingenti stridore ruunt,seq; ante frequentes
Conturbant nubes.—
Quin & defectum Solis apparet eum intellexisse natu- Eclipsis Solis.
raliter fieri, cum Luna cum eo coiens, inter nos eumq;
ad rectam lineam intercedit , eiusq; conspectum nobis
aufert.Cum enim prædixisset venturum Vlissem,

Iam

Iam finito alio mense, atq; alio incipiente,
(hoc est coeunte Luna cum Sole: tum enim finis mensis prioris, & initium sequentis est) postquam Vlisses venit domum, vates hæc procis ait:
Vnde malum hoc miseri? vobis nox desuper atra
Odyss. υ, 351. *Inuoluit capita & vultus, & fertur ad imos*
Vsque pedes: sed & vmbrosum vadentium ad Orcum
Vestibulum simulacra replent, aulamq; tremenda:
Disperijt cælo Titan, ac luminis exors
(Infandum) tristi caligine inboritur aer.
Venti. Ventorum porrò naturam accuratè cognitam habuit. Ortus ijs ex humore. nam in aerē mutatur aqua, & ventus est fluens aer. Hoc ille cum multis alijs locis indicat, tum his præsertim verbis:
Odyss. 478. *Humida ventorum vis.*—
Ordinem eorum rectè explicauit ita:
Ibid. 296. *Vnà Eurusq; Notusq; ruunt, Zephyrusq; procellis*
Creber, & ingentem, qui cælo nubila pellit,
Aduoluens fluctum Boreas.—
Primus horum ab ortu flat, secundus à meridie, tertius ab occasu, à septentrionibus quartus. Et Subsolanus cū sit humidus, in Austrum calidum mutatur: is tenuior factus in Fauoniū adhuc tenuior redditus expurgatusq;, fit Aquilo. Inde hoc.
Ibid. 385. *Impulit hic celerem Boream, fluctusq; retudit.*
Naturæ conuenienter etiam eorum oppositionem extulit:
Nunc auster Boreæ dimisit quippe ferendum,
Ibid. 332. *Nunc impellendum Zephyrus rapido dedit Euro.*
Nouit etiam polum Septentrionalem supra terram esse
Ibid. 279. eleuatum, nobis quidē qui hoc clima habitamus: & contrà Austrinum infra terram depressum. Itaque de Borea cum dicit, eum serenitatem efficere, & magnum fluctum torquere, ad vim desuper incidentis venti respexit. Vocabulo αἰθ. nisum à cauo ad sublime innuit. Pluuiæ. Pluuias ex humida exhalatione fieri, intellexit, atque his indicauit verbis:
Iliad. λ, 54 *Sanguinis humentes stillauit ab æthere guttas.* &,
Iliad. π, 459. *Sanguineum in terras rorem diffudit.*—
nam ante dixerat:
Iliad. ν, 329. *Quos vita exuerat dulci Gradiuus, eorum*
Sparserat effuso Xanthiripasq; cruore.
Vnde liquet, quòd quæ ab aquis terrestribus sursum efferuntur humida aquisque permixta, eadem similiter decidunt. Eodem pertinet & hoc:
Iliad. π, 385. *Luce autumnali quando largissimus imber*
Decidit.— tunc enim Sol ex profundo terræ, quæ sicca admodum est, humorem eleuat turbidum, ac terræ permixtum: isque ob pondus confertim decidit. Vt autem exhalationes humidæ pluuias gignunt, ita siccæ ventos. At cum in nube ventus includitur, eamq; vi perrumpit, tonitrua fiunt, & fulgura, & simul fulmen emittitur. Quod Poeta sciens, ita dixit:
Iliad. θ, 594. *Intonuit grauiter cum fulgure.*— &,
Odyss. μ, 414. *Tum simul horrendum intonuit Saturnius, atq;*
Iniecit naui fulmen.—

* * *

De dijs. Deos esse, omnes sana mēte præditi arbitrantur: interq; hos Homerus primus est. Semper enim mentionem facit deorum. vt cū dicit, μάκαρες θεοὶ ῥεῖα ζώοντες, beati dij: & facilè viuentes. cum enim sint immortales: facilè, & non cessaturam habent viuendi naturam, neq; cibo opus habent, sicut mortalium animalium corpora:
Odyss. δ, 46. Odyss. ε, 805.
Iliad. ε, 341. *Nam neque edunt panem, neq; vini ducere suetos*
Consueuere dij: quapropter sanguine cassi,
Atque immortales perhibentur.—
Quoniam verò poesis deos requirebat agentes aliqua: vt sensibus quoque obijceret quæ de ijs dicebat, corpora illis affixit. Et quia nullū corpus, excepto humano, sermone ac scientia præditum esse potest: itaque singulos deos hominibus assimilauit. Porrò magnitudine & pulchritudine eos exornans, simul hoc quoque ostendit imagines & simulacra deorum humana forma expressa ac dedicata esse propterea, vt etiam qui minus sapiunt, deos tamen esse admonerentur. At quia præstantissimi philosophorum corpore vacare iudicant deorum principem atque imperatorem, menteque potissimum esse intelligendū: videtur id quoque Homerus sensisse, apud quem Iupiter dicitur
—hominum pater atque deorum. Item, Passim.
O pater, & diuum princeps supreme potentum. Odyss. α, 56.
Atque ipse ait:
Quàm generi humano, diuisq; potentior ipse Iliad. θ, 17.
Sim cernetis.—
& Mineruа Ioui:
Nam satis iuicto scimus te robore fretum. Ibid. 32.
Quòd si id quoq; quæratur, an mente sola percipi posse deum senserit: tametsi id palam non professus sit, quippe poesin condens fabulis permultis temperatam, tamen intelligi hoc potest ex ijs quæ dicit:
Inuenit solum seereta in sede sedentem Iliad. α, 498.
Illa Iouem.— Item:
Solus in excelso cæli maneo ipse recessu, Iliad. υ, 22
Inde hæc grata meæ capiam spectacula menti,
Ipsa enim solitudo, & quòd non permiscetur reliquis dijs, sed secum se esse gaudet, seque vtitur in ocio, semperque vniuersas res temperat: hæc inquam deum exhibent, qui sola mente sentiatur. Sciebat autem hoc etiā, Deum esse mentem quæ omnia sciret, & administraret. Ita enim loquitur Neptunus:
Idem vtique pater sanè est, eadem patria ambos Iliad. ν, 354.
Protulit in lucem, sed me prior editus ille,
Nouit plura.—
Sæpe etiam hoc ponit,
His actis, aliud secum pater ipse volutat:
id nimirum significans, eum semper cogitare aliquid. Ad cogitationes Dei pertinent etiam prouidētia & fatum: de quibus multa apud philosophos disputantur, quibus omnibus ansam præbuit Homerus. Ac de prouidentia quidem quid dicamus? cum per totam poesin dij non tantum ipsi inter se de hominibus colloquantur, sed etiā in terram descendant, atque cum illis versentur. Pauca exempli causa consideremus. Tale est illud Iouis ad Neptunum: Prouidentia & fatū.
Qua mea sit nosti frater sententia: curam Iliad. υ, 20
Illorum, quanquam pereunt, gero.— Iliad. χ, 170.
Et alibi,
Proh mihi quam charus sua nunc vir mœnia circum
Cursu agitur, nostrumq; vrget miseratio pectus.
Regiam quoque dignitatem, & humanitatē, indicat his:
Nos Laertiadæ capiat ne obliuio magni? Odyss. α, 66.
Cuius in humana summa est sapientia gente,
Sacra deum summaq; colit qui relligione.
In quibus vides, vt Vlissem laudet primum à prudentia: deinde à deorum cultu. Passim autem licet animaduertere, quomodo deos inducat hominibus operam nauantes: vt Mineruam aliquando Achilli, semper Vlissi: Mercurium Priamo, & rursum Vlissi. In vniuersum autē arbitratur deos semper hominibus adesse. Sic enim ait:
Nanque peregrini sub forma sæpe; vagiq; Odyss. ρ, 486.
Hospitis occultè superi plerunque latentes
Perlustrant vrbes, hominumq; immitia facta,
Iustitiamq; vident coram.—
Prouidentiæ deorum proprium est, quod volunt homines iustè viuere. Id euidentissimè pronunciat Poeta:
Nam non facta hominum superis inhonesta probātur, Odyss. ξ, 83.
Sed

Iliad. π, 387. *Sed scelerum pœnas infligunt sontibus acres.* Item,
Iusta Iouem quando iam mortales asperat ira,
Iudicia exercent qui vi, non legibus æquis.

Quemadmodum autem deos hominum curam gerere, ita homines quoque eorum quacunque fortuna memores inducit. Itaque & Imperator rebus secundis ait,

Iliad θ, 527. *Damnabit voti Iupiter me, spero, diisq;:*
Hinc diros arcebo canes, abigamq;.

& in periculo constitutus,

Iliad. ρ, 646. *Iuppiter è denso serua pater aere Graios.*

Item interfecto hoste, ille:

Iliad. χ, 381. *Hunc hominem postquam superi iugulare dederunt.*

et moriens alter:

Ibid. 359. *Tu caue, me propter tibi ne diuum ingruat ira.*

Vnde ergo, nisi ex his, ortum est Stoicorum illud decretum? Proinde vnum esse mundum, in quo cum diis homines versentur tanquam in republica, iusticiæ cõmunicatione coniuncti, docet. Cum enim scribit,

Iliad. υ, initio. *Concilium Themidem superis indicere mandat*
Iuppiter. & paulo pòst,
Cur ad concilium Saturno nate vocasti
Cœlicolas? num res Danaum Troumq; volutas?

quid aliud hæc ostendunt, quàm ciuitatis in morem gubernari mundum, consiliaq; capere deos, principe deliberationis eo qui est deorum & hominum pater? De fato sententiam perspicuè his verbis indicat:

Iliad ζ, 488. *Nemo adeò, siue ille malus, siue est bonus, vnquam*
Natus homo, sese potuit subducere fato.

Fatum. Voluntas. atque aliis etiam locis vim fati confirmauit. Sensit autẽ id, quod post eum nobilissimi philosophi, Plato, Aristoteles & Theophrastus, non omnia fato euenire, sed & in hominibus aliquid esse positum, quibus initium quidem à voluntate est: cum eo autem coniungitur quodammodo necessarium, cum quis eo quod volebat acto, in id quod nolebat incidit. Hoc multis locis apertè monstrauit, atq; adeò vtriusq; poeseos initio. Nã in Iliade dicens, iram Achillis causam exitii Græcis fuisse, tunc Iouis voluntatis satisfactum ita scribit. In Vlissea monstrat, socios Vlissis sua stulticia in perniciem prolapsos; peccauerunt enim cũ sacros Soli boues aggressi sunt, quibus abstinere licebat. Erat enim prædictum,

Odyss. μ, 298. *Si condi reditus vobis, neque tangere Solis*
Armenta est: Ithacam quamuis mala plurima passi,
Ibitis: ex trito stabit tetigisse supremo.

Itaque ergo in ipsorum erat potestate, abstinere ab iniuria: quod autem ob illatam iniuriam perierunt, fato consecutum est. Licet etiam, id quod alias euenturum erat, prudentię auxilio effugere: quod hoc exemplo docet;

Odyss. ε, 437. *Hic etiam præter fatum periisset Vlisses,*
Quantumuis patiens: in mentem cæsia Pallas
Consilium præsens illi nisi prompta dedisset.
Irruit, atque manu saxum complexus vtraque,
Multa gemens retinet, dum fluctus transeat ingens.

Hic enim vice versa cum esset periturus, à prouidentia seruatus est. Cæterum quẽadmodum Philosophi de multis ac variis rebus diuinis loquendi ansas ex Homero plerunq; sumpserunt, ita etiam de humanis. Primum hoc in disputatione de Anima experiemur. Omnium De Anima. de hac opinionum nobilissima est Pythagoræ ac Platonis, qui eam immortalem asserunt: & quidem ei Plato etiam alas assingit. Quis ergo primus hoc pronunciauit? Homerus, qui præter alia hoc quoque dixit:

Iliad χ, 363. Ψυχὴ δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη, ἄϊδος δὲ βεβήκει.

vocabulo ἄϊδος intelligit locum qui videri non possit: siue aërem quis accipiat, siue locũ sub terra. Tum in Iliade Patrocli animam fingens dormienti adstare Achilli,

Iliad ψ, 66 *(Inde Menœtiadæ miserandi anima adstitit illi)*

sermonem ei attribuit, in quo & hæc sunt:

Nam simulacra procul me arcent, & lumine vita
Iam cassorum animæ.—

In Necya autem quid aliud tota agit, quàm vt post mortem superesse animas ostendat, animas & loqui, simul atque sanguinem biberint? Sciebat enim, sanguinem esse alimẽtum spiritus ac spiritum esse vel ipsam animam, vel animæ vehiculum. Apertissimè autem hoc quoque pronunciauit, se hominem nihil aliud existimare, quàm animam. Ita enim scribit:

Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο Odyss. λ, 91.
Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων.—

Dedita enim opera cum substantiuum ψυχὴ fœminino genere posuisset, masculino genere adiectiuum applicauit, vt ostenderet ipsam animam esse Tiresiam. Atque iterum post:

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην Ibid. 600.
Εἴδωλον, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

nam hic quoque ostendit quòd simulacrum, quod à corpore auolarat, neque quicquam secũ illius materiæ traheret, imaginatus sit: purissima autem animæ pars quæ discessisset, ipse fuerit Hercules. Hinc philosophis id quoque videtur, corpus esse quodammodo carcerẽ animæ. Quod & ipsum primus ostendit Homerus. Corpus enim viuentium semper appellat δέμας: vt,

Οὐ δέμας, οὔτε φυήν.— Et, Iliad. α, 115.
—δέμας δ' ἤϊκτο γυναικί. Et iterum, Odyss. δ, 796.
—Ἤτοι μὲν ἀρετήν, εἶδός τε δέμας τε.

Id autem, quod amisit animam, σῶμα, neque aliud quicquam appellat: vt in his, Odyss. ω, 251.

Σῶμα δὲ οἴκαδ' ἐμὸν δόμεναι πάλιν.— Et, Iliad. χ, 342.
Σῶμα τ' ἐνὶ Κίρκης κεῖται ἐνὶ μεγάροισ' Ὀδυσῆος. Et, Odyss. ω, 185.
Σῶμα γὰρ ἐν μεγάροισι Κίρκης κατελείπομεν ἡμεῖς. Odyss. λ, 54.

Idem enim corpus viuo homine, veluti vinculũ quoddam erat animæ: & eo mortuo, quasi σῆμα, id est monimentum relinquitur. His consequens est aliud Pythagoræ decretum mortuorum, nempe animas transire in formas alias corporum. Sed ne hoc quidẽ ab opinione Homeri alienum est. Qui. n. induxit Hectorem cum equis colloquentem, & Antilochum, ipsumq; Achillem: atq; hunc quidem non loquentem modò, sed & audientem verba equi: tum canem qui hominibus prius, iisq; domesticis, Vlissem cognouerit: quid aliud quàm communitatem rationis agnationemq; humanæ cum brutorũ animis ostendit? Ii quoque qui Solis boues ederunt, ideoq; periere, monstrant, non boues modò, sed & alia quæuis animalia, vt eandem viuendi naturam sortita, à diis magni fieri. Tum quòd socii Vlissis mutantur in porcos, & alia id generis animantia, eo ænigmate innuitur, dementium hominum animas in bestiarum corpora immigrare, cum incidant in vniuersi circularem reuolutionem: quam Circen ipse appellat, & (vt par erat) Solis filiã facit, habitantam in insula Aeæa, cui insulę à verbo αἰάζειν nomen dedit, quia homines propter mortem lamentantur. Atqui Vlisses, qui esset sapiens, istam mutationẽ perpessus non est: cõtra eum à Mercurio, id est ratione, munitus. Ac idem ille ad inferos descendit, quasi indicans, à corpore animam posse separari, inspectorq; sit animarũ cum bonarum, tum malarum. Ipsam porro animã Stoici definiunt spiritum cognatum, & exhalationem sensibus præditam, quæ ex humore corporis accendantur. In hoc Homerum secuti sunt, dicentem:

—Dumq; habitus hos reget artus. Iliad. κ. 89.
Et iterum,
Ipsa infra terram tenuis ceu fumus abiuit. Iliad. ψ, 102.

In his animam viuificantem humidę rei comparat: eam verò quæ iam extinguitur, fumo. Quin & ipso spiritus vocabulo vtitur, de anima loquens: Iliad. ο, 262.

Sic ait, atque animi magnam inspirauit ei vim. Iliad θ, 524.
Et alibi:
Expirans animam.— Item, Iliad. χ, 475.

Hæc vbi respirauit, & in præcordia rursum
Vis animi est collecta. —
id est, postquam spiritum dispersum collegit. Item,
Iliad. ρ, 697. *Tum respirauit rursum, Boreæ simul afflans*
Pæne exhalantem vitam leuis aura refecit.
Iliad. ω, 440. Ἤιος μένεα ψύχεσ. —
volens dicere, Contrà spirans. Iam Plato atque Aristoteles incorpoream esse animam senserunt, sed quę semper circa corpus versaretur, eoq; vehiculi loco vteretur: inde etiam à corpore digressam, spirituale quoddam quasi impressum simulacrum sæpe secum trahere, seruantem eam qui corpore fuerat prædita formam. Ita Homerum quoq; nunquam in sua poesi inuenies corpoream dicere animam: corporis enim vocabulum cadaueri vbiq; attribuit, vt & ante paucis ostendimus. Cum autem animæ, etiam philosophorum iudicio, pars ratione prędita, in capite sit collocata: altera ratione carens, cuius ea vis, qua irascimur, in corde sedem habet, quæ appetit, in ventri propinquis partibus, videamus num à ijs prior Homerus hoc nouerit discrimen. Finxit enim Achillis rationem iræ reluctantem, eumq; eodem momento deliberantem, vtrum vlcisceretur eum, à quo fuerat lęsus, an verò iram compesceret,

Facultates animę

Iliad. α, 193. *Hæc inter mentis iussus, animiq; furorem*
Voluebat dubius. — nimirum rectâ ratione & ira luctantibus inter se, ab illa autem superatam fuisse iram, Minerua superueniens indicat. Atq; alibi etiam rationē ostendit, quæ irascenti parti præcipiat, atque tanquam subito magistratus imperet,
Odyss. υ, 18. *Passe animę hic grauiora, feras.*
Ac sæpe quidem irascēs pars rationi obtemperat, vt hic. sequitur enim,
Sic animi motum fatus reprehendit: & illi
Paruit exemplo rationis, consilio cor.
Sic & ea pars qua dolemus, rationis dicto audiens inducitur,
Iliad. τ, 65 *Nunc quanquam tristes, quæ præcessere sinamus:*
Cogamusq; animo iustum parere dolorem.
Aliquando irā rationi præualentē ostendit, non obscurè ostēdens, se id non laudare, sed vituperare. vt cū Nestor Agamemnoni exprobrat iniuriā, qua Achillē affecerat,
Iliad. ι, 108. *Non equidem arbitrio nostro: nam plurima contrà*
Dicebam, cordis motus tu verò secutus
Indomiti, charum superis iniustus Achillem
Læsisti. —
Similia horum sunt Achillis ad Aiacem verba,
Ibid. 641. *Rectè cuncta quidem mihi tu dixisse videris,*
Sed mihi cor penitus turgescit tristibus iris,
Cum decore atq; omni me orbatum laude recordor.
Sic & à metu nonnunquam ratio vincitur. vt cum Hector cogitasset pugna Achillem subsistere,
Iliad. χ, 130. *Præstat quam primum sæuis concurrere telis,*
Et superum quæ sis ferro tentare voluntas.
mox, approquinquante Achille, retrocedit,
Hunc simul aspexitq; timoreq; inhorruit Hector,
Nec iam stare loco valuit, sed territus intra
Portam abijt. —
Id quoque manifestum est, affectus ab eo in corde collocari, Iram, vt,
Affectus. Odyss. υ, initio. *— Intus latrabat ei cor.* Dolorem, vt,
Quo tandem vsque tuum cor edes mi nate dolendo?
Iliad. ο, 126. Metum, vt,
Cor mihi quippe fuga linquit præcordia, & extrà
Iliad. κ, 92. *Procurrit, mihi membra mentis quassatq; tremore.*
Eodem modo etiam audaciam, siue animi confidētiam in corde reponit,
Iliad. λ, 12 *Perpetuiq; iubet cor prælia Martiis obire.*
Ex prædictis visum est, Stoicis principatum animi in corde esse, concupiscentiam circa ventrem habitare. Id Homerus multis indicat, atque hoc etiam,
Ad pugnam sed me venter damnosus adegit. Et, Odyss. σ, 54.
Non occultari ventris damnosa cupido Odyss. ρ, 287.
Sustinet. — Causas quoque & naturam affectuum, qui irascenti animæ accidunt, monstrauit. Iram ab iniuria excitari, esse sanguinis efferuescentiam, & eius qui huic inest spiritus, ostendens ait,
Indoluit, sæuo præcordia concitaq; æstu
Intumuere, oculis arsitq; furentibus ignis. Iliad. α, 103.
Pro æstu habet μένος quo spiritum notat vocabulo, qui insit, & iratis incendatur. Idem rursus spiritus in metu perculsis, confunditur atq; refrigeratur, & ob id horrores & tremores, ac pallores in corporibus eueniunt. Hęc enim omnia refrigeratio efficit, pallorē, quod calore in medio concurrente rubor superficiem relinquit, tremorem, quòd intus collectus agitatusq; spiritus, corpus pulsat, horrorem, quòd humore densato pili pressi eriguntur. Hæc omnia Homerus disertè indicat, ita,
Pallentesq; metu. — &, Iliad. initio. Sæpe.
Pallidus inuasit metus hos. — &, Iliad. κ, 93.
— mihi membra metus, quassatq; tremore. Item, Iliad. ω, 347.
Sic fatur: sed mens longæuo protinus ingenti
Est confusa metu, recti per membra piliq;
Tunc steterunt. — Eadē de causa, pro extimuit, ῥίγησε ponit, quod est, diriguit: & metum κρυόεντα vocat, id est gelidum: & cum audaciam, tum bonam spem, θαλπωρὴν appellat, quasi calorem diceret. Atq; hoc modo ille prauos affectus diuisit. Cum verò Aristoteles indignationem (id enim Nemesin intelligi volumus) & miserationem bonos affectus censeat: (nam Nemesis est, cum boni ægrè ferunt rebus secundis indignos vti: miseratio, cū ægrè ferunt bonis malè esse) etiam hæc Homerus bonis conuenire censet, cum ipsi adeò Ioui tribuat. Nam inter alia sic quoque scribit:
Maiori tamen Aiaci concurrere cauit, Iliad. λ, 543.
Succensebat ei quoniam Saturnius ipse,
Obuius aduerso si se ferret meliori.
Atque idem Iupiter alibi eūdem Hectorem miseratur, cum circa mœnia fugaretur. De virtute porrò & vitio animi quid senserit, passim significat. Cum enim animi pars aliqua intelligentia sit & ratione prædita, altera bruta, & affectibus obnoxia: ideoq; medium inter Deum & bestiam homo locum teneat, Poeta summam virtutem, diuinam censet: & extremum vitium, belluinum: quod ipsum postea Aristoteles indicauit. Atque hoc in cōparationibus declarat. Semper enim bonos θεοειδεῖς, id est, deorum similes appellat: Iliad. χ, 168.

Virtus & vitium.

— Consilioq; pares diuum genitori. Iliad. β, 169.
De vitiosis, timidos fugacibus ceruis assimilat, & pastore carentibus ouibus, & leporibus agitatis. De ijs autem qui temerè & inconsideratè ira efferuntur, scribit, Iliad. ν, 103.
Non furor est tantus pantheræ, siue leonis, Iliad. ρ, 20.
Siue immanis apri, quo vix vehementius vlla
Perfurit, aut rabie desæuit bestia tanta, Iliad. ρ, 23.
Pantoidæ claris est quanta ferocia in armis.
Dolore grauiori affectorum eiulatus vocibus lusciniæ contulit, quæ
Amissos queritur fœtusq; quos durus arator Odyss. π, 217.
Obseruans, nudo implumes detraxit. —
Virtutem porrò Stoici in vacuitate affectuum ponunt, ea secuti, quæ Homerus dicendo omnem affectum sustulit. vt de dolore ait,
Quo magis est æquum tumulis mandare peremptos, Iliad. τ, 228.
Immaniq; animo fletum donare diurnum? &, Iliad. π, initio.
Quid teneræ ploras instar Patrocle puellæ?
De ira autem, Iliad. σ, 108.
O vtinam ex hominum & diuum contentio cœtu,
Iraq; tollatur. — De metu, Iliad. ε, 252.

Iliad.ο, 494. *Vt metuam nobis, frustra ne perge mouere.* &,
Eminus at si quis nostrum, vel comminus ictus
Iliad.ω, 161. *Occumbat, pereat sanè.—*

Ita etiam ad singulare certamen prouocati, absq; metu parent, pluresq; vnius loco prodeunt. Et qui vulnus acceperat, nihilominus forti est animo, atque ait,

Iliad.λ, 388. *Te strinxisse pedis calcem mihi vulnere iactas.*

In iliade passim ε, 552. &c. Et fortis quisq; confertur Leoni, apro, torrenti, aut procellæ. Contrà Peripatetici vacuitatem affectuum humana conditione superiorem iudicantes, moderationẽ eorum statuunt, excessuq; eorum sublato virtutem mediocritate describunt. Ita Homerus etiam præstantissimum quenque neque abiecto animo, neque tamen omni timore vacuum atque dolore, sed hoc præstantem deterioribus inducit, quòd non omnino ab affectibus regatur. Hæc enim eius sunt:

Iliad.ν, 281. *Semper degeneris mutatur enim color, atque*
Stare loco haud patitur mens irrequieta pauentem,
Isque metu mortis quatiens præcordia, & ipsos
Collidens trepida dentes stridore sonantes,
Semper at est fortis color idem, nec grauis illum
Pertentat nimium metus.—

Quibus perspicuè nimium metum generoso animo adimens, moderatum aliquẽ eidem relinquit. Quod idem de similibus affectionibus, dolore nimirum, & ira, intelligendum est. Tale est & hoc,

Iliad.η, 215. *Tribus Aiacem membra intumuere videndo:*
Ipse etiam pulsum persensit pectoris Hector.

nam cum alij etiam aspectu tremerent, is qui in periculo esset constitutus, fortis quia erat, tantum animi motu
Iliad.κ. 358. afficiebatur. Sic aliter Dolonem vel Lycaonem fugere
Iliad.φ, 34 facit, aliter Aiacem & Menelaum: retrocedentes hos, &
Iliad.λ, 548. pedetentim se recipientes, veluti Leones à stabulo profligatos. Eodem modo dolentium & lætantium discrimina constituit. Verbi gratia: Vlisses, narrans quomodo
Iliad.ζ, 109. Cyclopibus imposuisset, ait,
Odys.ι. 413. *—Est mihi tunc in pectore risus obortus.*

At proci cum prostratum viderunt Irum,

Odys.σ. 99. *Sublatis manibus risu tum dissiluerunt.*

Discrimen autem vtrisque in inferioribus apparet. Et Vlisses quidem vxorem suam caram sibi videns ipsius causa flere, perfert. nam ei

Odys.τ, 211. *Intra palpebras, veluti si cornea haberet,*
Ferrea siue, immota manebant lumina.—

At procis amore eius correptis, cum eam cernerent,

Odys.σ, 211. *Genua labant, vis alta animum permutat amoris,*
Concubitumq; eius voto sibi quilibet optat.

De felicitate. Talia Homerus habet de animi facultatibus atque perturbationibus. Cum verò de bonis & felicitate multa sint à philosophis dicta, id apud omnes cõstat, maximũ bonorum esse virtutem animi. Sed Stoici virtutem sufficere putant ad beatitatatem: occasione ex Homericis petita, qui sapientissimum ac prudentissimum, virum Vlissem fingit, gloriæ causa labores summos perferre, ac voluptates contemnere. Prius ita,

Odys.δ, 243 *Quale fuit facinus, cui fortiter ille subiuit?*
Verberibus proprium corpus turpauit acerbis,
Inuoluensq; humeros pannis, seruiq; miselli
Assumpta hostilem forma penetrauit in vrbem.

Posterius hoc modo,

Odys.ι, 30 *Sanè detinuit secum me diua Calypso,*
Atque Aeaa domi tenuit me callida Circe,
Vtraque me gaudere suo conata marito:
Sed nunquam nostram suadendo impellere mentem
Eualuere.—

Maximè autem virtutis gloriam commendat, cũ Achillem quidem facit non fortem modò, sed & formosissimum, & pedibus velocissimum, & natalibus summis ortum, illustriq; patria, & summi deorum auxilio adiutum: Vlissem autem, sapientem sanè, & animo infracto præditum, sed neque statura, neque forma eadem, parentibus non admodum claris, patria ignobili, inuisumque Deo alteri, quorum tamen nihil obstitit, quin gloriam egregiam consequeretur, eo quod animi virtute præditus erat. Peripatetici verò primas partes bonis animi deferunt, prudentiæ scilicet, fortitudini, temperantiæ, iustitiæ. secundas, bonis corporis, vt sunt bona valetudo, robur, puchritudo, celeritas. externa bona, tertiæ sunt ijs classis, vt gloria, vt natalium nobilitas, vt diuitiæ. Ac laudabile quidem esse statuunt, & admiratione dignum, in doloribus, morbo, paupertate, aliusque non sponte nostra accitis calamitatibus vti animi virtute malis resistente, non tamen expetendum hoc, neque beatum. At in prosperitate sapere, id re vera esse felicis. Neque enim possessionem tantum virtutis, sed vsum etiã efficaciamque esse honestum. Atque hęc ipsa palàm demonstrat Poeta noster. Deos enim vocat δωτῆρας ἐάων, id Odys.θ, 325. est, datores bonorum, quæ etiam homines votis à dijs poscunt, nimirum, non vt nulli sibi vsui futura, aut neque vtilia, neque inutilia, sed vt ad felicitatem conductura. Quæ ergo sint bona, quæ ab hominibus expetuntur, & ob quæ beati habentur, passim declarat. Simul omnia de Mercurio,

Qualis corpore tu pulcher, formaq; stupenda, Iliad.ω, 330.
Atque animo prudens, & natus patre beato.

Tribuit ei pulchritudinem corporis, prudentiam & nobilitatem. Aliquando singula,

Huic formam superi dederant, & amabile robur, 156d.ζ, Ilia.
& rursus de alio quodam,
Diuitias diuum genitor superaddidit amplas.

Nam diuitiæ quoque donum sunt Dei, Iliad.β, 670.
Distribuit generi humano quas Iuppiter ipse. Iliad.ζ, 188.
Aliquando & honorem bonum esse censet,
Ac mihi Palladis & Phœbi tribuantur honores. Iliad.θ, 540.
Aliquando prolem,
Quàm prodest natum extincto superesse parenti. Odys.χ. 195.
Et fruitionem domesticarum suarum rerum, Odys.ν, 40

Nunc pateris libate Deo poriroq; valete,
Meq; domum incolumem patria dimittite vestra.
Omnia enim confecta, mea quæ mente volebam,
Aspicio comites, & splendida munera cerno,
Quæ mihi fausta precor diuorum & læta voluntas
Esse velit, socios cara vt cum coniuge saluos
Inueniam, patriam reduci cum corpore tangam.
Vos hic in dulci patria præbete manentes
Gaudia coniugibusq; & natis plurima vestris.
Prospera cuncta dij mittant: sit publica vestro
Lætitia, & secura malorum tempore regno.

In comparatione autem bonorum ostendit virtutem præstantius esse bonum, quàm diuitias,

Qui tunc bellum auratus adibat more puellæ, Fine Bœotię.
Stultus: non auro potuit depellere pestem. Item: Odys.δ, 93
Quàm non lætus opes ego diues possideam istas.

Item prudentiam pulchritudine esse potiorem,

Inuenias forma cui non sit tanta venustas: Odys.θ, 169.
Prudenti eloquio sed quem Deus exornarit:

Manifestum ergo est, etiam corporis dotes eum, & quę sunt externæ istius felicitatis, in bonis numerare. Quòd autem sine his ad vitam beatam virtus non sufficiat, ita ostendit. Duos viros perfecta virtute præditos inducit, Nestorem & Vlissem, alijs præstantiores, & inter se prudentia, fortitudine atque facundia pares, cæterum diuersa vsos fortuna. Nam Nestori quidem,

Odys.δ, 208. *Cum chara primum matris prodiret ab aluo,*
Et cum quærenda faceret connubia proli,
Fausta dedere dij, & vitam tribuere beatam.
Ipse domi longum fœlix pertexuit æuum,

Consilioq;

Consilioq; bonos natos, & fortibus armis
Spectauit.—

Contrà Vlissem quantumuis consultum, & astutum, & cordatum, sæpe interim infelicem nominat. quippe cũ Nestor reditum in patriam suam citò & tutò confecerit: Vlisses diu admodum vagatus, labores & pericula innumera subierit. Adeò optabile & beatum est, virtuti fortunam non repugnare, sed adminiculari. Virtutis porrò, nisi agat, possessionem nihil prodesse, ex verbis apparet, quibus Patroclus Achillem obiurgat,

Iliad. π, 35
O virtute quidem, at nullius prædite frugis,
Ni turpe exitium miseris defendis Achiuis,
Quis virtute tua fretus lætabitur olim?

αἰναρέτη, id est infelici virtute præditum eum appellans qui eam inutilem nihil agendo redderet. Atque hoc ipsum suum ocium Achilles deplorans, ait,

Iliad. σ, 104.
Nauibus assideo telluris inutile pondus,
Inter magnanimos virtute ego primus Achiuos.

Indignatur se virtute sua non vti. nam iratus Græcis,

Iliad α, 489.
Non ad concilium, non ille ad prælia adibat:
Seq; domi residens miserè cruciabat, & acri
Pugnandi desiderio proprium cor edebat.

erat verò à Phœnice edoctus,

Iliad. ι, 442.
Vt sermone simul, rebusq; valeret agendis.

Itaque etiam mortuus molestè fert istud ocium,

Odyss. λ, 487.
Mallem equidem in terris serui tolerare labores
Paupere sub domino, quàm manibus imperitare.

& paulo pòst causam explicat,

Odyss. λ, 245.
Nam non talis ei nunc sum defensor, ad altam
Qualis eram Troiam, supera cum vescerer aura.

Porrò quod Stoici dicunt, bonos viros dijs caros esse, ab Homero acceperunt. De Amphiarao enim dicit,

Iuppiter hunc magno, Phœbusq; amplexus amore.

Et de Vlisse:

Odys. γ, 52.
Gauisa est sapiente viro, iustoq; Minerua.

Eorundem decretum esse, disci posse virtutem, principiumque eius esse bonam indolem, (quod & Homerus docet,

Odys. δ, 206.
Nam tali genitore satus rectè omnia dicis.)

perfici autem institutione. Virtutis enim scientia, est rectè viuere, id est, scire quæ agenda sint rectè victuris. Hæc quoque apud Homerum sunt,

Ilia. ι, 440.
Infantem, nondum belli ve fori ve peritum. Et alibi:

Ilia. ζ, 444.
Nec mi animus tamen hoc suasit: nam viuere rectè
Doctus eram.—

Et Phœnix de Achille ait,

Idcirco hac opera voluit te discere nostra,

Ilia. ι, 442.
Vt sermone simul valeas, & rebus agendis.

Quia enim vita in actione & sermone consistit, propterea horum se doctorem adolescenti datum ait. Ex quibus liquet, quod omnem virtutem discendo percipi senserit. Ad hunc ergo modum primus omnium Homerus de natura & moribus philosophatus est.

Arithmetica.

Eiusdem considerationis sunt, Arithmetica etiam, quæ est numerorum scientia, & Musica, quas plurimi fecit Phytagoras. Videamus an de his quoque aliquid Homerus dixerit. Ac dixit sanè plurima: sed pauca adduxisse, satis erit. Pytagoras, cum maximam vim numeris tribueret, omniaq; ijs accepta ferret, tam conuersiones siderum, quàm ortus animalium: duo suprema principia constituit eorum: finitum alterum, quod est vnitas, alterum infinitũ, qui est binarius: alterum bonorum, alterum malorum principium. Vnitatis enim natura si aeri insit, bonam temperiem: si animo, virtutem: si corpori, sanitatem: si ciuitatibus & familijs, pacem & concordiam præstat. Omne enim bonum concordiæ cognatum est: contrà, binarij natura aeri tempestatem, animo vitium, corpori morbos, ciuitatibus & familijs seditiones ac odia infert. Omne enim malum ex dissidio oritur. Itaque & de reliquis ordine numeris, parem, imperfectum & indigentem: contrà imparem, plenum ac perfectum appellauit: quòd scilicet hic cum pari mixtus, semper suam retinet naturam, abundante semper impare: idemque impar secum ipse compositus parem generat. Fœcundus enim est, & habet principij vim, neque diuisionem admittit, semper in eo vnitate superante. at par, neque imparem producit secum compositus, neque diuisionis est expers. Proinde etiam Homerus vnitatis naturam in bono, & binarij in malo posuit non rarò. Apparet hoc & ex his, quòd bonus εἷς, ac talis affectio ἑνόω aliquoties dicitur: ac contrarium δίχα. Huc & id facit,

Iliad. β, 212.
—Dominos plures non expedit esse,
Est vnus dominus.— Et:

Odys. γ, 126.
Non in consilio, non nos dissensio in ipsa
Turbauit pugna: semper fuit vna voluntas.

Semper autem impari numero, vt præstantiori, vtitur. Nam totum quoque mundum in quinque partes diuidens: tres, quæ in medio sunt, distribuit,

Ilia. o, 188
Nam tribus est mundus diuisus partibus omnis,
Quisque suum sortitus honorem.—

Itaque etiã Aristoteles quinq; elemẽta esse sensit: quasi impari & perfecto numero in omnibus plurimam vim obtinente. Quin & dijs superis imparia dedicat. Nam & Nestor Neptuno nouies nouem bobus litat, & Vlissem iubet Tiresias immolare suo verruilia. Et Achilles parentat Patroclo paribus omnibus: quatuor equos, duodecim Troianos adolescentes, & de nouem (quos habebat) canibus duos rogo inijcit, vt sibi septem seruaret. Sæpe autem alias ternario, quinario & septenario vtitur numero, præcipuè autem nouenario: vt,

Odys. γ, initio. Odys. λ, 130. Iliad ψ, 171. &c.

Ilia. κ, 160. Odys. λ, 310.
Surrexere nouem ad pugnã, sic Nestore fato. Item:
Annos quippe nouem nati, iam pectore lato
Ter tres æquabant cubitos, proceraq; in vlnas
Corpora tollebant totidem.— &;

Iliad α, 53. Ilia. ζ, 174.
Tela nouem Phœbi volitabant dira diebus. Et,
Ter tribus hospicium cui præbuit ille diebus,
Mactauitq; boues totidem.—

Cur autẽ nouenarius numerus est perfectissimus? quia quadratus est, primum imparem numerum radicem habens, estque impariter impar, in tres diuisibilis terniones, quorum quilibet in tres vnitates diuiditur. Neque vim modò numerorum, sed & logisticam methodum docuit. Nam in Bœotia scripsit,

Initio.
Quinquaginta ibant naues, & quaq; ferebat
Centum & viginti iuuenes.— & rursum,
Quinquaginta fuere viri.—

Vnde supputare licet, cum naues vniuersæ fuerint ferè mille ducentæ, quarum singulæ haberent centum vectores, totum numerum hominum fuisse centum viginti milium. Iterum de Troibus dicens,

Fine Iliad. θ,
Mille rogi in campo flagrabant: cuilibet horum
Quinquaginta viri adstabant —

Musica.

colligendum nobis præbet, fuisse Troum numerum quinquaginta millia, præter sociorum copias. Musicam porrò, quæ animo maximè conuenit, quatenus est concinnitas ex diuersis temperata principijs, ac cantilena & numeris cum relaxatum animum intendit, tum nimis intentum remittit, Phytagorici magni fecerunt, atque his prior Homerus. Laudes eius Sirenum verbis celebrat: ita ea claudens,

Odys. μ, 188.
Pòst varijs auido satiatus pectore Musis
Doctior ad patrias lapsus perueniet oras.

Alibi in conuiuijs citharam adhibet, vt,

Odys. α, 270.
Et lyra quam sociam dapibus superi iunxerunt.

Et apud Alcinoum citharœdus,

Odys. θ, 267.
—Incepit amabile carmen. Et in nuptijs,

Fistula

Fistula cum cithara vocem dabat.—

Et in faciendo opere, cum in vindemia

Ibid. 569. *—puer cithara persuaue sonante*
Iucundum cecinit: argutam chordaq; vocem
Tacta dedit.—

Et in bello tibiarum ac fistularum sonitum audiri facit. Nec non luctui adhibet Musicam, cantorem lamentationi sua voce præire inducens: vt qui carminis lenitate, animi asperitatem demulceat. Non est autem ignotum, duplex esse genus canẽdi: vnum vocis, instrumentorum alterum, quæ vel inflantur, vel tenduntur: tum sonorum alium esse grauem, alium acutum. Horum quoque discrimina Homero nota fuerunt. Nam pueris, mulieribus & senibus acutam vocẽ attribuit, ob tenuitatem spiritus: viris autem grauem, cum alibi, tum hic:

Iliad. κ. 13 Iliad. ω, 720. & Odyss. ω, 60.

Iliad. σ, 71 *Astitit alta graui suspiria voce trahenti,*
Atq; amplexa caput nati Nereis, acuto
Lamentata sono est.—

Et alibi,

Iliad. ι, 74. *Ille graues ducens gemitus, sic fatur Achais.*

Iliad. γ, 151. Senes autem cicadis similes, animalibus acuta voce præditis, facit. Instrumentorum porrò fides, quæ sunt tenues, & identidem mouentur, facilè aerem secant, eoq; acutum edunt sonum, crassæ contrà, ob tardum motũ, grauem. Ea ratione flagellum Homerus acutè sonans (id esto enim λιγυρὴν μάστιξ) dixit, quod cum sit tenue, sonitum exhibeat acutum. Hæc de Homeri Musica. Ac quoniam facta à nobis est Pythagoræ mentio, cui maximè probatum fuit silentium, & eorum quę dicere nihil attineret taciturnitas: consideremus, an eiusdem Homerus quoq; fuerit sententiæ. Equidem de ebrio dicit,

Ilia. λ, 530

Silentiũ.

Odyss. ξ, 465. *Quòdque fuit melius tacuisse, in prouidus effert.*

Iliad. β, 244. At Thersitem obiurgans Vlisses, inquit:

Suauiter vt dicas, tamen heus ignare loquendi
Quis modus, aut quæ sis ratio, Thersita, taceto.

Ilia. ψ, 478 Et Aiax Idomeneum reprehendens, ait:

Mos garrire tibi multa est: neq; fundere verba
Te tamen, atq; adeò semper decet esse loquacem.

Initio Iliad. γ, Copiis quoque ad prœlium euntibus:

Ibant cum clangore auium instar vociferantes
Dardanidæ.— & mox;
Spirantes robur taciti sed Iaones ibant.

Vociferatio enim barbarorum est, silentium Græcorũ. Itaque vt quisque prudentissimus ab eo, ita & linguæ continentissimus esse idem dicitur. Et Vlissem facit ita

Odyss. π, 300. filio præcipientem,

Si meus es verè, nostro si sanguine cretus,
Sentiat huc rediisse domum caue ne quis Vlissem,
Non hoc Laertes intelligat aut Eumæus.
Non vel seruorum quisquam, vel Penelopea
Insasciat.—

Odyss. τ, 42.

& alibi eidem,

Parce loqui, sed mente tene, neq; quærere cura.

Sectę philosophorũ. Hæ sunt nobilium philosophorum sententiæ, ab Homericis principiis profectæ.

Quòd si mentio est facienda eorum quoque qui sibi sectas peculiares instituerunt, inueniemus sanè & eos ab Homero occasionem accepisse. Democritum quidem, cum visa seu simulacra sua comminisceretur:

Ilia. ε, 448.

Arcitenens verò simulacrum fecit Apollo.

Quosdam deceptos, cum quæ non ita sentiens, sed occasioni inseruiens aliquis dixerat, arriperent. Nam cum Vlisses apud Alcinoum detentus, luxuriæ & voluptatibus deditum, in gratiam eius hæc diceret,

Nam nihil in vita iucundius arbitror esse, Odyss. ι, initio.
Quàm cum lætitia populus perfunditur omnis,
Conuiuæq; domi, digno ordine quisque locati,
Percipiunt suaues cantus: mensæq; grauatæ
Muneribus Cererisq;, & gratis carnibus adstant Odyss. τ, 325.
Vinaq; depromens largo cratere minister Odyss. ξ, 194.
Infundit pateris: summè hæc mihi vita probatur. Odyss. ι, 197.

his seductus Epicurus, voluptatem summum esse bonum statuit. Et quoniam ipse Vlisses quandoque veste amictus fuit villosa & delicata, aliquando pannis & centonibus peram gestans: ac modò cum Calypsone dormiit, modò ab Iro & Melanthio est per contumeliam habitus, hanc vitæ imaginem arripiens Aristippus, cum paupertatem & labores fortiter tulit, tum voluptatibus affatim vsus est. Homeri sapientiæ hoc quoque est documentum, quòd præclara & multa sapientum dicteria prior ipse extulit. Quale illud, Deum sequere ille ita,

Odyss. π, principio. Odyss. ς, 232.

Apophtegmata. Ilia. α, 217

Qui superis paret, rata vota is nuncupat illis.

Et, Ne quid nimis, hoc modo:

Ipse modum si quisquam excedit amicus amando,
Aut odio nimis indulget, succenseo: præstat Odyss. ο, 69.
Cuncta modo fieri.— &,

Spoude, præstò noxa est, sic ille, Odyss. θ, 351.

Pro prauis spondere equidem est res plena pericli.

Et Phytagoras, quod quidam quærenti Quid est amicus, respondit, Alter ipse, sic:

Non secus atque meum caput. Iliad. σ, 82.

Eiusdem cum apophthegmatis forma est & Gnome, Gnome. siue sententia: quæ est, vniuersalis paucis verbis comprehensa de rebus ad vitam humanam pertinentibus enunciatio. Qua cum vsi sint omnes poetæ, philosophi, aliique librorum conditores, operamque dederint, vt sententiosè quædam dicerent, princeps Homerus multas atque præclaras sententias protulit, per totã sparsas poesin, easque partim exponentes quale sit id de quo agitur, quo sensu hæc dixit,

Quippe potens vbi rex succẽnseat inferiori, &c. Iliad α, 79

partim aliquid præcipientes,

Non decet hunc nocti somnos æquare, regendus Iliad. β, 24
Huius consilio est populus —

Cum autem multas Homerus sententias, ac de officiis præceptiones pręclaras extulerit, multi posteriorum eas transtulerunt, cuius rei aliquot apponere exempla, intempestiuum non est. Homerus ergo ita,

Quæ nos vana Iouem stolidos vecordia contra
Incitat? an ne adeò verbis vel viribus illum Ilia. ο, 103.
Proposito aggressos spes est deducere posse?
Ille sedens solio solus, nos, ceptaq; temnit
Nostra, nec illorum curam dignatur habere:
Vt qui robore se multum præstare potenti
Cælitibus ferat, & sceptro rebusq; potiri.
Ergo quæ vestrum cuiuis incommoda mittet,
Ferte dii. vestram tacitiq; agnoscite sortem.

Hinc illud Pythagoræ:

Iam cum fatali mortalibus infligantur Aur. car.
Fortuna, & diuum vexent mala plurima nutu:
Quæ tibi contigerint, animo æquo ferre labora,

Tum Euripidea hæc,

Rebus etenim aduersis frustra succenseas:
Nihil hæ tua mouentur ira: sed sua
Quicunque sorte, ceu decet, vtitur, sapit.

Rursum

Odyss. 126. Rursum Homerus ait:

Quo nato immensum produces vsque dolorem,
Ipse tuum cor edens?

Pythagoras verò,

Parce tuæ vitæ, neque eam perdas cor edendo.

Iterum Homerus cum dixisset:

Humanæ talis nam stat sententia menti,
Odyss. σ, 75. *Qualem quotidie lucem ipse Diespiter affert.*

Archilochus cum alia imitatus, tum hoc quoque transcripsit.

Mortalium mens, Glaucie Leptina
Create, talem præbet identidem
Sese, Tonantis summa qualem
Quotidie exhibuit voluntas.

Item cum alibi Homerum dixerit,

Nanque alicui dono diuorum bellica virtus
Ilia. ν, 730. *Obtigit: ast alium prudenti pectore iussit*
Pollere, ac mentis præclaris dotibus vti,
Iuppiter: atque huius prodest sapientia multis,
Adfert integris sed & vrbibus illa salutem.
Conscius ipse sibi propriæ virtutis honorem
Vindicat, & vanæ ridet conuicia turbæ.

Huius loci imitatione Euripides ita scripsit,

Nam ciuitas prudentis consilio viri
Bene temperatur, & domus: inq. bellica
Vel plurimum conducit hoc re, scilicet
Multas manus consilium vincit vnicum
Bonum: damno est inscitia multitudinis.

Iam quibus verbis socium Idomeneus adhortatur,

Ilia. μ, 322 *Si mortis vitam exsortem, duraq́; senecta,*
Fata darent bellum subterfugientibus istud
Tecum, chare mihi speśq; hæc nos certa maneret:
Non equidem aut acies primos ipse inter obirem,
Aut tibi famosi mandarem prælia Martis.
Nunc eum circunstent nos mille pericula mortis,
Extra etiam pugnas, & ineuitabile fatum
Omnigena rapiat mortales cæde cateruas:
Ibimus aucturi famam nobis, alijs ve.

Ea Eschylus ita expressit,

Neque multa vir qui pectore vulnera percipit,
Moritur: nisi vitæ concurrat terminus.
Neque ad focum quis desidens domi suum,
Fatale vitat eo magis infortunium.

De corona. Demosthenes autem ita soluta oratione: Omnibus hominibus vitæ terminus est mors: etiamsi quis eam in domuncula conclusam asseruaret. Itaque præclari viri est, omnia honesta quouis tempore aggredi: ac quod Deus iniunxerit, ferre forti animo. Rursum Homerus:

Ilia. γ, 630 *Nam præclara deum non sunt dona abijcienda.*

Sophocles ita hoc transtulit:

Est munus hoc Dei. proinde quæ dij
Dederint, nihil fugiendam eorum sentias.

Dixerat Homerus,

Ilia. α, 248 *Illius à lingua vox ipso melle fluebat*
Dulcior.—

Hinc Theocritus,

Dulce eius nectar quia Musa effuderat ore.

Aratus quoque Homerica transcripsit: vt,

Odyss. ε, 275. *Arctos, Oceani est expers quæ sola lauacri.* &c,
Ilia. σ, 628 *Nam vitam mori eripiunt.*

Pro his Aratus:

Vrsas Oceani metuentes æquore tingi. &c,

Et paruum gelido lignum defendit ab Orco.

At de his quidem satis. Ciuilis oratio est in Rhetorica: cuius peritia primum fuisse præditum Homerum apparet Si enim est Rhetorica, ad persuadendum appositè dicendi facultas: quisnam hac Homerum superauerit? quippe qui & grandiloquentia reliquos omnes excellat, & in sententijs non minorem ea vim ostédat.

Dispositio

Primum in arte locum obtinet dispositio. Hanc ille per totam poesin ostentat: maximè autem initio operum. Non enim longè repetijt Iliadis principium, sed ab eo tempore, quo vehementiores actiones ac frequentiores extiterunt. Quæ verò languidiora erant, ac antè gesta, ea alibi compendio recensuit. Idem in Vlissea fecit, à postremis errorum Vlissis temporibus sumpto initio, cum tempestiuum esset etiam Telemachum iam introduci, ac procorum libidinem declarari. Quæ verò his priora Vlissi erranti euenissent, ipsum ea narrantem introducit: vt ab eo qui ipse perpessus ista erant enumerata, plus fidei, & ad mouendos animos virium haberent.

Exordium.

Porrò cum Oratores principium in quauis adhibeant oratione, vt auditorem vel beneuolum sibi, vel attentum reddant: ipse Poeta vsus est exordijs, quæ ad mouendum, adque auditionem alliciendum maximè conducant. Nimirum in Iliade primo loco profitetur se explicaturum, quæ mala Græcis propter Achillis contumeliosè ab Agamemnone tractati iram euenerint: & in Vlissea, quantos labores, ac quæ in pericula Vlisses inciderit, quæ tamen omnia sapientiæ & tolerantiæ ope superauerit. In vtroque poemate Musam inuocat, vt dictis diuinitatis atque probabilitatis eo plus conciliarent. Cum verò multas introducat personas, quæ ad suas aut amicos, aut hostes, aut populum verba faciant: singulis decorum sermonem attribuit. Ita initio statim Chryses in sua ad Græcos oratione principio vtitur commodissimo. Comprecatur enim primo loco ijs, vt victis hostibus domum redeant, beneuolentiæ eorum sibi parandæ gratia: atque ita tandem filiam petit. Ilia. α, 149 &c. Achilles autem minis Agamemnonis irritatus, ijs quæ de seipso diceret, sermonem pro omnibus Græcis admiscet, vt eos sibi auditores beneuolentiores redderet. Vniuersos ait ad bellum id profectos esse non priuatarum causa inimicitiarum, sed in gratiam Agamemnonis, & fratris eius. Se, cum præclarè meritus esset, non ab his, sed à communitate Græcorum munus cepisse. Ibid. 172. His contradicenti Agamemnoni, ipsi quoque non deest quo populum demulceat. Cum enim Achilles dixisset, se in patriam abiturum propter iniuriam acceptam: non ait illi Agamemnon, Abi: sed, Fuge: id quod simpliciter fuerat dictum, ignominiosè peruertens. Et, Non, ait, te vt maneas oro: adsunt enim & alij qui me honore dignabuntur. quod ipsum erat auditoribus gratum. Post hos inducitur orator Nestor, quem suauiloquum & iucundum sermocinatorem appellat,

Ibid. 248. *Cuius & lingua flueret vox dulcior ipso*
Melle.—

qua maior laus oratori tribui nequit. Quid autem ille dicendo côficit? Exordium nempe adhibet, quo efficere conatur, vt pœnitendum sibi rixarum putent principes: significans eis, quòd rixando ipsi læticiam hostibus essent præbituri. Tum pergit vtrunque dictis castigare, sibique vt seniori vt obtemperent adhortari: ac dum alterum castigat, alteri simul grata loquitur. Agamemnonem quidem hortatur, ne præmium magnorũ laborum alteri eripiat: Achillem, ne cum rege ipsi præfecto contendat: ac vtrunq; decenter laudans, illum vt pluribus imperantem, hunc vt virtute priorẽ, ita eos mitigare intendit. Quid? quæ sequitur narratio, cũ in somnio Agamemnon, quod à Ioue missum bona ipsum spe impleuerat, excitatus, Græcos arma capere iubet: an non in Initio Iliad. β,

ea re

ea re oratorio vſus eſt artificio? quippe contrarium eius quod ipſe volebat, populo ſuadet, vt de eorum voluntate periculum faceret, neq; moleſtus eſſet, ſi ſui eos cauſa pugnare cogeret. Itaq; ipſe quidem verbis populo blanditur. alius autem aliquis, qui perſuadendi facultate eſſet præditus, manere iubet: ſcilicet hoc te ipſa velle regem, & in ſua oratione id innuere affirmans. Vliſſes eſt, cui hæ partes dantur. Is libertate decenti vtitur, præſtantisſimis comi oratione ſuadens, & minores minaciter cogens: tumultum multitudinis & motum incompoſitũ ſedans, omnibus prudenti ſermone perſuadẽs, & qua leuiter exprobans eis, quòd non ſtarent promisſis: qua venia eos dignans, quòd tanto tẽpore nulla re geſta, ijs quę chariſsima habentur, carerent: tum conſolationem quoque ex oraculis adhibens, ad fiduciam erigit, & manere perſuadet. Similiter & Neſtor orationem habet diuerſam quidem, ſed eodem tamen tendentem: maiorique libertate ad iam mollitos vtens, populo ſuadet: cauſamq; contemptus regis in paucos quoſdam nullius precij homines conferens, pudorem incutit plebi. minatur quoque inobedientibus ſtatimque conſulit regi, quomodo ordines militares ſint conſtituendi. Rurſum in bellicis actionibus, cum Græci modò proſperis vterentur rebus, modò aduerſis, atque in metum veniſſent: Diomedes, vt qui nuper præclarè geſta re libertatem dicen- Iliad.δ.369
di ſibi paraſſet, cum antè nondum ſua virtute declarata conuicium à rege ſibi factum ſilentio diſsimulaſſet, tũc eum increpat, vt qui timiditate adductus fugã ſuaderet. Ita enim loquitur.

Iliad.ι.32
Contra te primum, quia ſtultè dicis, Atrida,
(Quam libertatem ſibi poſcit concio) dicam:
Sed caue tu ſtomachere. —

Quibus verbis cum eum caſtigare vult, tum iram quoque amolitur. inde res à ſe geſtas citra importunitatem ita commemorat.

Nam mea facta ſenes Graij norunt, iuueneſq;.

Deinceps Græcos exhortatur, laudans eos artificioſè:

Inſane, vſq; adeon' imbelles dicere Achiuos,
Vſq; adeon' audes molles? —

Atq; ipſum Agamemnonẽ pudore afficit, cõcedẽs ei vt abeat ſi velit: ſatis viriũ in reliquis fore. Quinetiã ſi omnes fugiant, tamen ſe cum ſocio manſurũ & pugnaturũ.

Ipſe equidem, & Sthenelus mecum, pugnabimus. —

Ibid.53
At Neſtor cum huius & in conſulendo & in agendo virtuti teſtimoniũ tuliſſet, quia in fine deliberationis diſſen- Iliad.ι.225
tiebat ſe vt ſeniorẽ audiri par eſſe oſtendi, orationeque progreſſus, de mittenda ad Achillem legatione conſulit. Qua ipſa in legatione Homerus varium oratorib. tribuit artificiũ. Nã Vliſſes, qui primus orat, non hoc ſtatim dicit, Agamemnonẽ pœnitentia raptæ Briſeidis ductum, hanc reddere, & dona cum iam mittere, tum alia poſt daturum polliceri. neq; enim in rem erat futurũ, turgente huc animo horum memoriã renouare. Itaq; primũ miſerationem Græcarum calamitatum conatur in animũ Achillis inducere: deinde oſtendit fore vt poſt hac vbi voluerit cladibus eorum ſuccurrere, non poſſit. pòſt. Pelei præceptorum eum admonet, amolitus à ſe quod moleſtũ erat: & patris Pelei perſonæ, vt quæ maius monumẽtũ afferre poſſet, orationẽ tribuẽs. inde cum iã placatus aliquantũ videretur, donorũ Agamemnonis meminit: rurſumque orationẽ ad deprecationem pro Græcis conuertit, quos Achilles, tametſi iuſtè iratus Agamemnoni, ſeruare tamen deberet, nulla ab ijs leſus iniuria. Nã & per orationem oportebat omnibus quę offendere auditorem poſſent, vacare, quia maximè ea pars orationis animo inhæret. Et quidem extrema adhortatio facit aliquid ad excitandum in hoſtes, à quibus eum contemnĩ ait. Nunc, inquit, Hectorem interficere poteris, ſi te ſubſiſtat: nam nullum is Græcorum ſibi parem ait. At Phœ- Ibid.432
nix metuens ne deprecatio iuſto languidior eſſet lacrymas addit. Ac primũ aſſentitur inſtituto in patriã abeũdi dicens ſe nolle relinqui, eo nauigãte, id quod erat Achilli gratum. cauſamque refert, quomodo ſibi eum Peleus crediderit, educandum puerum etiamnum, docendumque & dicere & agere. inſerit etiam narrationi peccata per ætatem à ſeipſo, innuens conſilij expertem eſſe iuuẽtutem. In progreſſu orationis nihil omnino quod faceret ad exhortandum prætermittit, artificioſè omnia capita tractans: Honeſtum eſſe reconciliari deprecanti, ac dona mittenti, & præterea legatos, viros præſtantisſimos, & maximè apud omnes honoratos. Se quoque meritò impetrare quod petat, quippe alumnum & præceptorẽ. Pœnitentia correptum iri, ſi præſentem dimiſerit occaſionem. exempli cauſa narrationem de Meleagro inferens, qui ipſe quoq; à ſuis rogatus vt patriæ opitularetur, non antè aſſenſus ſit, quàm neceſsitas patriæ iam calamitatibus circumuentę eò adegit. At verò Aiax miſeratione & precibus nequaquam ſibi vtendum ratus, Achillis nimis altos ſpiritus ad humilitatem aliquam detrahere inſtituit: partim tempeſtiuè increpãdo, partim ingenuè adhortando, ne prorſus iritaret. Hæc enim oratio decebat hominem virtute præditum. Cæterum Achilles ſingulis reſpondendo, ingenium ſuum generoſum iuxtà atque ſimplex demonſtrat. Nam reliquis ita ſe opponens, vt præter magnitudinis animi indicia, etiam redargueret atque refelleret eorum dicta, iuſtas iræ cauſas afferens, Aiaci ſeſe excuſat. Ac Vliſſi quidem dixerat ſe poſtridie naui diſceſſurum. Inflexus autem quodammodò Phœnicis deprecatione, de abitu deliberaturum ait. Tandem victus libertate Aiacis, fatetur quicquid inſtituerat facere: ſcilicet non antè ſe ad pugnam exiturum, quã Hector ad tentoria eius & naues veniat, multis Græcis necatis. Tum, inquit, cenſeo à me Hectorem, quamvis ſumma vehemẽtia pugnantem, repreſſum iri. Addit autem hoc vt reſponderet ei quod Vliſſes de impetu Hectoris reprimendo dixerat. Porrò id quoq; Homerus in oratione Phœnicis oſtendit, rhetoricam eſſe artem. Ita enim is ad Achillem:

Te puerum pater ignarum bellią; cruenti
Miſit, & arandi, quo virtus maxima claret. Ibid.440
Iccirco tibi me præfecit, qui doceam te:
Dicendo rectè præſtare, & rebus agendis.

Quibus verbis hoc quoque ineſt, facundia viris ſummã parari gloriã. In multis quoq; alijs poeſeos locis orationes inuenias artificio rhetorico factas. Accuſationis etiã Ilia.γ.initio
& defenſionis modum indicauit, cum aliàs tum vbi Hector fratrem obiurgat, timiditatem ei exprobans, & luxuriam: ac quòd, talis cum eſſet, iniuriam remotas regiones habitantibus intuliſſet, malaque eo facto ſuis paraſſet & Alexander iram fratris mitigat, fatens ſe iuſtè increpatum, ac promittens ſe cum Menelao ſingulari pugna cõgreſſurum, timiditatis crimen ita diluit. Enimverò nemo ſanus non facilè & ex his, & omnino legendis eius ſcriptis depræhendat, artificem orationis fuiſſe Homerum. Notas quoque ſuas oratoribus addere non neglexit. Neſtorem introducit ſuauem, & auditoribus gratũ: Menelaum breuem, gratioſum, ac propoſiti tenentem: Iliad.γ.212
Vliſſem multa ac varia dicendi vi vtentem. Hoc enim his duobus heroibus teſtimonium Antenor perhibet, qui ipſos audiuerat, cum legati Ilium aduenisſent. Atque has orationis formas per vniuerſam poeſin ipſe Homerus exhibuit. Nouit etiam, in quavis re opponi contrarias orationes, fierique peritiæ dicendi abundantia quadam, vt quod ab altero affirmatur, id ab altero refutetur. Sic enim ait;

Lingua hominum quippe eſt verſatilis: atq; in vtranq; Iliad.υ.247
Hinc atque hinc magna eſt ſermonis copia, partem.
Qualia dixiſti, tibi talia verba viciſſim
Reddentur: —

Nouit etiam eadem multis verbis perſequi, & paucis in

ſumma repetere, quod Anacephalæoſis dicitur: eſtque
Ody. κ.λ.μ apud oratores in vſu, cū multas res narratas in memoriā compendio reuocari oportet. Sic quæ Vliſſes apud Phęaces quatuor totis rhapſodijs enarrat, eadem paucis verbis recenſet, ibi:

Odiſ.ψ.308 *Cœpit, qua primum Ciconas ratione domarit, &c.*

Leges Ciuili orationi adhęret legum ſcientia. Ne huius quidē expertem Homerū inueniemus. Ipſum legis nomen, quod eſt νόμος, an eius tempore in vſu fuerit, certò dici non poteſt. Sunt qui notum id ei fuiſſe dicant, argumēto verſus:

Odyſ.ɛ.487 Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες.

Ariſtarchus εὐνομίαν dictā putat, à recta diſtributione. Et quidē inde apparet etiam νόμον appellatum, quòd æqualiter omnibus, aut cuiuis pro eo atq; dignus eſt diſtribuatur. Sanè multis locis Homerus demonſtrat, ſe vim legum intellexiſſe, ſi non ſcriptarum, at ſaltem in hominū animis conſeruatarum. Sic enim facit Achillem de ſceptro loqui:

Ilia.α.237 *—Quod nunc manibus geſtatur Achiuum,*
Qui dant iura Iouis iuſſu.—

Iura autem legibus compræhenduntur, quarum autorē Iouem facit: cuius etiā conſuetudine Minoem Cretæ re-
Odyſ.τ.179 gē vſum ſcribit. Ea autem conſuetudo fuit diſcendarum legum, quod & Plato teſtatur. Apertè etiam oſtendit le-
Ody.σ.240 gibus parendum, neq; iniuſtè agendum eſſe, his verbis:

Non ergo illicitis ſeſe quiſquam efferat auſis:
Sed tacitè his, ſuperi quæ donauere, fruatur.

Re'publicę formę. Ilia.σ. Enimverò reſpublicas primus Homerus diſtinxit. Nam in ſcuto, quod totius mundi exemplum Vulcanus parauit, (is intelligitur ſpiritus vis) duas fecit vrbes, vnam in pace & lętitia degentē, alterā deditam bello: ac vtriuſq; conſectaria enarrans, oſtendit aliam eſſe ciuilem vitam, aliam bellicam. Sed ne ruſticam quidē præterijt, ſed hāc quoq; demonſtrauit, oratione cum peſpicua, tum ornata. Iam quòd in omnibus ciuitatibus leges iubent ſenatus eſſe quoddam concilium, quod de rebus conſultet, antequam populus coeat: id liquet ex his Homericis eſſe petitum:

Iliad β.53 *Cogere magnanimum ſed regi cura ſenatum*
Prima fuit.—

Senes enim ibi Agamemnō conuocat, cumq; his deliberat de armanda ad pugnā multitudine, Et quod præ alijs principem oporteat de omniū ſalute eſſe ſolicitū, in eadem perſona docet, cum ita monetur,

Ibid.22 *Non decet hunc ſomno totas impendere noctes,*
Cuius conſilio populus committitur.—

Ibid.186 Item quòd magiſtratui parere ſubditi debeant, ac quō is ſingulos tractare debeat, Vliſſes docet: præſtantiores, ſermone manſueto compellans, ijs qui de plebe erant acerbius obiurgatis. Iam quod receptum eſt apud omnes, vt aſſurgatur præſtantioribus, id dij quoque faciunt,
Iliad.α.533 Ioue enim intrante,

Aſſurgunt omnes ſuperi, neq; ſede ſedere
Suſtinuit quiſquam.

Lex eſt, vt in concione maximi natu verba faciant. Ergo Diomedes belli neceſſitate coactus, vt primus dicendi
Iliad.ξ.110 partes ſibi ſumeret, veniam precatur:

Ne mihi quis veſtrum ſuccenſeat, oro, loquenti,
Quòd minimus natu vobiſcum verſor.—

Id quoq; leges vbiq; iubent, ſpontanea peccata puniri, inuitis factis veniam dari. Id ipſum Poeta docet, apud quē ſic cantor Phemius Vliſſi,

Ody.χ.349 *Hoc tibi Telemachus verum ipſe fatebitur heros,*
Me neq; ſponte mea, neq; ſpe mercedis in ædes
Hue intraſſe tuas, conuiuiaq; arte procorum
Delectaſſe mea: ſed vi rapuere potentes
Ac plures numero & menſæ appoſuere coactum.

Cum autem tres ſint formæ reipublicæ ad iuſtitiam & leges aptæ: regnum, optimatum adminiſtratio, ac popularis poteſtas: hiſque tres opponantur iniuſtæ, & legibus contrariæ, tyrannis, paucorum potentia, plebis imperium: ne has quidem videtur Homerus ignoraſſe
Regnum quidem per totam poeſin celebrat, ac com- Iliad.β.196
mendat: vt & in his,

Nanq; animus regi Iouis altitonantis alumno
Magnus ineſt, Iupiterq; illum dignatur honore,
Atq; amat.—

Apertè etiam oſtendit, qualis debeat eſſe rex: Ody.β.234

Imperio populos manſuetus vt ille paterno
Rexerat.— Et
Nec quenquam è populo factis verbis ve ſuperbis Odyſ.δ.692
Læſit: ſed regis munus præſtantis obiuit, Initio Bœotię.

Optimatum gubernationem deſcripſit, cum Bœotorū quinq; reges numerat: & apud Phęaces Alcinous hęc.

Bis ſeni populum reges hunc iure gubernant:
Tertius bis ſupra decimum ſuperadditus ipſe Ody.θ.420
Sceptra gero.

Popularis ſtatus reipublicę picturam in ſcuto exhibuit. Iliad.σ.490.
duabus enim ei vrbibus inſertis, alteram populati adminiſtratione facit contentam, nemine imperante; ſed omnibus ſua ſponte ſecundum leges viuentibus: vbi & tribunal collocat. Quin & his verbis eam reipublicæ formam indicat,

Iratum fugiens populum, quia fœdere iunctos Ody.π.425.
Nobis Theſprotos ſocio violauerat ipſe,
Prædones Taphios, atque arma iniuſta ſecutus.

At eum qui per vim & contra leges dominaretur, tyrannum quidem non nominat, quod ea vox recentior eſt: qualia autem is agat, ita demonſtrat:

Ad regem te mittam Echetum notiſſima, cuius Ody.σ.84
Sæuitia in quoſvis homines, qui vulnere nares
Immani, & ferro truncabit protinus aures.

Aegiſthum quoq; tyrannū inducit, qui interfecto Agamemnone, potitus ſit Mycenis: neq; poſt mortē ſepultura fuerit afficiendus, ſiquidem Menelaus adfuiſſet. Ea enim pœna tyrannis conſtituta eſt:

Non hunc puluereo tumulaſſent membra ſepulcro, Ody.γ.257
Verum grata canum iacuiſſet, & eſca volucrum
In campo: facinus quoniam crudele patrarat.

Paucorum potentiam videtur innuere, cum de procorū ſcribit auaritia, inter alia hæc dicens,

Atq; Ithaca quotquot dura dominantur.— Ody.α.247

Plebis autem dominationem in Troianorum rebublica monſtrat, in qua & vniuerſi Alexandro opitulantes infortunium habuerunt, & ipſe Priamus liberos vt malorum cauſam increpat,

Nati infelices hæc mi properate.— Iliad.ω.262

Et alius quidam Antimachus.

Aurea cum Paridis cepiſſet dona, negabat
Reddendam eſſe Helenam Menelao.— Iliad.λ.123

Quandoquidem autem hoc apud homines iuſtum cēſetur, vnicuiq; pro eo atq; meretur tribuere. in quo præcipuè ineſt pietas erga deos, & cultus qui parentibus ac neceſſarij debetur: religionē quidem ſæpenumerò docet, Pietas.
introducens heroes ſacrificantes, vota facientes, & dona dijs conſecrantes, eoſq; hymnis honorantes, ab ijſq; auxilium præmium pietatis recipientes. Pietatem erga parentes præcipuè Telemachi perſona oſtendit, & in quibus laudat Oreſtem:

Non audis quantam laudem præclarus Oreſtes Ody.α.298
Retulerit, quem nunc vno cuncti ore celebrant,
Quòd patris interfectorem læſo dedit.—

Et quòd in ſenectute à liberis ali parentes naturæ lex iubeat, idque compenſandi cauſa ij debeant, vna dictione aperuit: Iliad.δ.

Non alimenta ſuis genitoribus ille rependit.

Fratrum

Fratrū beneuolentiā & fidē mutuā in Agamemnone & Menelao, amicorū in Achille & Patroclo proposuit: vxoris pudicitiā & amorē mariti in Penelopa, mariti desiderium vxoris in Vlisse. Quo autē modo pro patria sit agēdum, in hoc maximè versu declarauit:

Ilia.μ.243 *Vnicum id augurium est, patriam defendere, verum.*

Rursum, quomodo reipublicæ participes amicitiā oporteat colere:

Iliad.ι.63 *Ille tribu mihi, iure, domoq; carere videtur,*
Quem populare iuuat crudele & lugubre bellum.

Item quàm præclarum sit, esse veracem, quamq́; fugiendum mendacium:

Ibidē 312 *Pene mihi est Orci portis inuisior ipsis,*
Cuius verba sonant aliud, quàm mente recondit.

Et alibi:

Odyss.ρ.167 *Qui mala moliri sueuerunt, grata loquentes.*

Oeconomica. Cū familiæ saluti plurimū hoc conducat, vt neq; in arcana viri mulier curiosè inquirat, neq; iniussu illius agere quicquam intendat: vtrunq; exemplo Iunonis significauit, Priùs, hunc Ioui sermonem tribuens:

Iliad.α.544 *Iuno, ne mea te speres cognoscere posse*
Omnia consilia.—

Alterum, ita loquentem fingens Iunonem:

Iliad.ξ.309 *Ne mihi ad Oceanum post te ignoi ante profecta,*
Irascare.—

Neq; præterijt poeta id quod vsu apud omnes est receptū vt qui in bellum exeunt, aut alioqui sunt in periculo constituti, aliquid necessarijs mandent. Nā Hectorē deplorans Andromacha, sic loquitur:

Iliad.ω.768 *Nam neq; mi moriens de lecto perdite dextram*
Porrexti: neq; te suprema voce monentem
Audiui, semper quæ condita mente tenerem
Assiduos inter fletus, noctesq; diesq;.

At Penelope Vlissis præceptorum memor est; qui discedens ita mandauerat,

Ody.σ.264 *Illic an peream, an verò me fata reducant*
Incolumem, dubium est, hæc tu seruare memento
Interea, vt curæ tibi sint socrusq; socerq;
Quàm priùs iampridem, vel (postquam filius absum)
Maiori, natus postquam lanugine malas
Tectus erit, tunc arbitrio secura maritum
Quære tuo, atq; illi patrios concede penates.

Norat, & Curatores:

Ody.β.226 *Quippe domum, soluens Ithaca commiserat omnem*
Huic Laertiades, cunctos parere seniq;
Iusserat, & fidei mandauerat omnia amici.

Luctus propter familiarū mortē neq; nimios voluit esse (est enim nequaquā ingenuū) neq; planè nullos: quòd vacuitas affectionum supra humanam esse cōditionem.

Iliad ω.48 Itaq; hæc cecinit,
Sanè aliquis se plorato solatur amico,
Namq; hominu mentem patientem fata dederunt.

Alibi autem dicit:

Iliad.τ.228 *Quo magis est æquum tumulis mandare peremptos,*
Immaniq; animo fletum donare diurnum.

Nouerat & ista, quę nunc in sepulturis cōsueuerunt adhiberi. Inde hoc,

Iliad.π.455 *Hic illum socij tumulabunt, atq; propinqui,*
Et (qui defunctos vita comitantur honores)
Aggere donabunt, cumulo figentq; columnam.

Tum quæ de Hectoris nudo iacente cadauere loquitur Andromacha:

Iliad.χ. extremo. *Te vermes comedent, raptabunt membra canesque*
Postmodò, cum vestes iaceant tibi in ædibus amplis
Tegmina (heu frustra) muliebri texta labore
Solerter, quæ nunc igni crepitante cremabo,
Non tectura tuum miserande marite cadauer,
Sed mihi apud ciues laudem præbentia vanam.

Sic & Penelopa Laertæ heroi vestē sepulcralē texit. Atq; hęc quidem mediocria. At præterea refert superuacanea, Achillem cum rogo Patrocli cremasse cum alia animalia, tum etiam homines: non quidem hoc laudans, vt qui accinat, Odyss.β.98

Facta agitans animo mala.— Iliad.ψ.176

Quin & sepulcreta primus excitauit, vbi multi simul humarentur:

In campo tumulum nos exaltabimus vnum. Iliad.η.336

Primus quoque sepulcralia certamina memoriæ prodidit. Atque hæc communia belli pacisque sunt. Peritiam verò bellicam, quam scientiam ordinum instruendorum nonnulli appellant, ei non defuisse, docet tota poesis, pedestribus ac nauium etiam, tum oppidorum oppugnationibus, acierum conflictibus, & singularibus certaminibus variè exornata: ac multa quoque consilij imperatorij artificia comprehendens, quorum quædam referre conuenit. Cum in acie instruenda semper priori loco equitatum poni, sequi peditatū oporteat, id sic indicat: Iliad.ψ.257 &c. Iliad.δ.296

Prima equites & equos acie currusq; locauit,
Illis à tergo pedites multosq; bonosq;

Item in singulis ordinibus militum esse ductores:

Namq; duces septem præsunt custodibus, horum Iliad.ι.84
Hastati centum comitantur quenque.—

Ducum alios in prima acie pugnare, alios in extremo agmine versari, ac reliquos ad prœlium adigere: Iliad.δ.283

Idomeneus acie in prima fulgentibus armis
Cinctus, qualis aper, valido se robore agebat,
Merione extremas pellente in prælia turmas.

Et quòd fortissimi in extremitatibus castrorum debeāt tēdere, muri instar reliquis obiecti: rex autem in tutissimo .i. in medio: ostēndit, cum extremas nauium partes Ilia.θ.223 & sectorijs fortissimorū Achillis, & Aiacis adsignat, mediū initio Ilia.λ Agamemnoni & reliquis præstantissimis. Iam vallum iacere cū castra figuntur, fossas in longū latumq; ducere, easq; palis in orbem munire, vt & latitudo transilire, & altitudo transire prohibeat, Homerus ita docuit:

—nam fossa absterruit illos
Ampla, nec hanc vlli saltu superare dabatur,
Nec gressu transire, etenim præceps ab vtraque Iliad.μ.52
Margo parte viros arcebat, & vndiq; acutis
Grandibus & vallis confertim Graia iuuentus
Muniérat, defendendis opus hostibus aptum.

Moriuntur quoq; fortiter pugnantes, qui hæc eius verba sequuntur:

Non sanè ignauam mortem sine laude subibo: Iliad.χ.304
Sed seri accipient mea fortia facta nepotes. &
Eminus ac si quis nostrum, vel comminus ictus Iliad.ο.493
Occumbat, pereat sanè, neq; dedecus illi
Pro patria cecidisse sua est.—

Ijs quorum virtus claruit, honores dantur: Iliad.ι.334

Regibus, & meritis præclarè munera præbet.

Desertoribus autem supplicium denunciatur. Iliad. ο.348

Si quem se rigida subducere sensero pugna,
Hic illum ad naues occidam.—

Quid verò commemorem, quomodo & quā variè heroas in pugna inducat vulnerantes ac vulneratos? Id admonendū duxi ab Homero esse petitum, quòd qui aduerso corpore vulnerati sunt, eos gloria dignos iudicamus, vt qui hostem subsistendo, locumq; suum tenendo fortitudinem suam declarauerint: contraque ignominia notamus, qui in tergo vulnus acceperunt, quippe quibus Iliad.ν.288 id in fuga acciderit. Sic ille,

Nanq; inter Martis si fors feriare laborem,
Non in posticam colli tu vulnera partem
Excipies, tergum ve hostiles sentiet ictus.
Verum inter primos obeuntis prælia, pectus

Aut venter tellis occurret.—Item:

Iliad χ.283 *Non tua mi tergo fugientis lancea stabit:*
Verum traicies contra mihi pectus eunti.

Vtiliter etiam monet, fusis hostibus non debere prædæ statim intentos esse neque fugiendi tempus ijs concedere victores: sed & instandum, & persequendũ victos.

Iliad ζ. 70 *Ne studio quisquam spoliorum prælia linquat.*
Idque agat vt præda naues accedat onustus.
Cædere nunc hostes præstat: post inde quietis
Per campos spoliare cadauera fusa licebit

Omnibus ætatibus egregia facta attribuit, quæ ad quemuis hominem excitandũ faciant Iuuenis, exẽplo Achillis excitari potest, & Aiacis, & Diomedis: adolescens, Antilochi & Merionę: matura ętate vir, Idomenei & Vlissis: senex, Nestoris: rex autem horum omnium, & Agamemnonis. Huiusmodi apud Homerum sunt ciuilium

Medicina. orationum & actionum documenta. Medicę quoque rei videamus quam non fuerit ignarus. Magni eum fecisse artem eam, vel hic versus docet:

Iliad λ.514 *Namque vir est multis medicus præstantior vnus.*

Porrò medicina scientia videtur esse salubrium, & saluti aduersorum, Quod hinc discas. Esse scientiam.

Ody. δ.230 *Ast medicum reliquis diuina scientia mater*
Instruit.—

Esse salubrium & insalubrium:

Ibid. 229. *Atque bonis medicamentis permixta venena.*

Medicinæ altera est pars in contemplatione posita, quæ vniuersalibus rationibus certaque via doctrinæ ad singulorum cognitionem perducit: cuius alia pars signa, alia causas tractat. Altera est effectrix, quæ opus facit: cuius partes sunt, victus rationem præscribens, manuũ opera vtens, & medicamenta adhibens. Videamus, vt Homerus singula attigerit. Contemplatricem medicinã sibi notam fuisse, hoc versu obscurè indicat:

Ibid. 227 *Τὰ σοι ἐπιστάμενοι ἐσθλὰ φάρμακα μητιόεντα.*

Iliad λ.831 μητιόεντα dicit medicamenta, tempe contẽplatrice peri-
Iliad. α.54 tia apparata. Signa tractantem disertè in Achille proponit. Is enim vt Chironis discipulus, primus causam luis, quæ Græcos inuaserat, depræhẽdit: nimirũ sentiẽs morbos qui populum simul inficiunt (Epidemios vocãt) ab Apolline esse, qui idem est sol. Is anni tempestates adducit: quæ vbi inæquali temperie constãt, morbos gignũt. Et in vniuersum adeò salutẽ ac exitio virorum Apollini mulierum Dianæ, hoc est, lunæ harum, soli illorum adscribit: sagittarios eos fingens, ob coniectũ radiorũ: diuidens autem masculum à femineo, quòd illud natura est

Odyss. ρ.86 calidius. Propterea ait Telemachi tantam esse staturã vo-
Odyss. ω.71. luntate Apollinis: Tyndarei autem filias ope Dianę adoleuisse. Mortem ijsdem imputat cum sæpe alibi, tũ de filijs Niobes filiabusq; vbi loquitur, ita distinguens.

Iliad. ω.617 *Hos Titan, illas pernix Diana necauit.*

Caniculæ quoque ortum refert, signum ac causam ęstus morborumque:

Iliad χ.27 *Exsuperat splendore suo qui sidera cuncta:*
Sed mala designat, magnum mortalibus æstum
Ille ferens.—

Iliad. ε.341, Causas etiam persequitur, de ijs hæc scribens:
Nam neq; edunt Cereris, neq; Bacchi munera potant.
Hinc immortales & cassi sanguine viuunt.

Alimentũ quippe tam siccũ, quam humidum, sanguinẽ gignit: sanguis corpus alit, idemq; abundans aut corruptus morbos generat. Effectricem medicinam ita tractat, cuius pars est etiã ea quæ victus ratione vtitur. Pri-

Ody. λ.150 mum discrimen morborum acutorum & diuturnorum aperuit in his:

Nam quæ tè mortis species dulcissima mater
Abstulit? an longi vis morbi? Cynthia vel te
Ipsa suis telis subitò iaculata peremit?

Manifestum quoque est, eum tenuem victus rationem existimasse salubrem. Facit enim heroas assatis carnibus vesci, ciborum curiosum apparatum omnem amputans. Et quoniam venter semper indiget iterata alimentorum suggestione, postquam priores cibi concocti, corpori suum succum, ac quod idoneum est in cor & venas transmiserunt, & superflua excreta sunt, itaque sic scribit,

Me sinite interea quamuis cœnare dolentem
Nam nihil inuiso ventre importunius vsquam est.
Qui meminisse sui nolentẽ cogit, & vrget. Et statim Ody. η.215
Me iubet ille cibum capere, & potare, malorum
Obitumq; iubet se tantum explere.—

Vini quoq; diuersos vsos nouerat; nimiũ, damnosum; Vinum.
medriocrem verò, vtilem. Itaq; prius ita describit:

Temetum tibi dulce nocet quod pluribus antè Ody. φ.291
Obfuit immodicè vinosis faucibus haustũ Posterius sic Iliad ζ.260
Auget enim membris quæ languent fracta labore
Egregias vinum vires.—

Et quòd robur gignat: Iliad τ.167
Ast vir, Lenæi quem dona cibusq; refecit,
Per totam durent quantumuis prælia lucem,
Sufficit, & robur membris, audacia cordi
Acris adest: neq; eum vires & strenua virtus
Destituunt, campo priùs atq; eiecerit hostes.

Ac suaue quidem conuiuijs adhibet:
Sic ait, & grata præstans dulcedine vinum Ody η.182
Fudit Pontonous.—

Vehemens, & grauem soporẽ gignens, Cyclopi Vlisset Ody ι.204
rebent. Adstringẽs autẽ, ad medicinam facit. Tale n. est 243
πράμνειος οἶνος, quod Machaoni saucio datur. Exercitatio- Iliad λ.638
nibus vtendũ esse hortatur. Semper. n. agẽtes aliquid fin Ody. θ.120
git, vel opus facientes conuenienter, vel animi causa. quan Ody. δ.625.
do etiam deditissimos voluptatibus Phęaces, & luxuriosos procos exercere corpora facit. Ac sufficientes quidẽ labores facere ad sanitatem existimat: eorum vero qui- Ody. ι. supra
bus corpus aggrauetur, remediũ ponit somnum. Ait. n. Vlissi à maritima iactatione defatigato somnũ immissũ qui eum quàm celerrimè liberaret molestia illa defatigatione (Natura n. requirit, vt defessum corpus requiescat: & in quo calor est exiguus, cum is non possit in omnes partes egredi, vult eum in profundo manere. Quòd autem quiescat corpus animo remisso, & solutis membris Ody. δ.794
corporis, id euidenter dixit:

Illa reclinata obdormiuit, & omnia membra
Dissoluit sopor.—

Quòd autẽ in omnibus rebus ea quæ modum excedũt inutilia sunt, id de somno quoq; pronunciauit, cum ita, Ody. ο.392.
Est etiam nimio coniuncta molestia somno: Ody. υ.52.
tum sic; —*totam quippe molestum est*
Noctem peruigilare.—

Bonam quoq; aëris tẽperiem ad sanitatem cõducere cognitum habuit: vt apparet ex his,

Sed te, quà terra postremus terminus extat, Ody. δ.563
Elysium ad campum cælestia numina mittent,
Quem Rhadamanthus habet: quà vita facillima longè
Ducitur, haud campos Iupiter niue conspuit illos,
Miscetur varijs neq; tempestatibus aer.
Nulli imbres: tantum spirat leuis aura Fauoni,
Missaq; ab Oceano nimios refrigerat æstus.

In quibus duo hæc rectissimè vidit, cũ ventorum principium ab humore existere, tũ animalis innatũ calorẽ refrigeratione indigere. Affectuum quoq; corporis remedia sciuit: animi deliquium refrigeratione curari, ita Iliad. ε. 697
de Sarpedone scribens:

Tum respirauit rursum, Borea simul afflans
Penè exhalantem vitam leuis aura refecit.

Frigoris, calefactionem esse remediũ. Sic Vlissem iacta-
tum salo, & tempestate, facit sub arbusto occultari, vbi Ody. ε. ad f.
& à ven-

Iliad.α.fine & à ventis & à pluuijs esset tutus, & se præsenti materia
tegeret. Lauacris quoq; & vnctionibus suum vsum tri-
buit, vt cum ijs Vlissem & Diomedem se refecisse scri-
bit, qui insomnem exegissent noctem. Maximè etiam
his verbis vsum lauacri docet:

Odyss.κ.360 *Tunc animo gratam supra caput, atq; humeros mi*
Diua effudit aquam.—

manifestum est enim, quod cum nerui inde exoriantur,
Iliad.δ.210 rectè etiã defatigationis remediũ inde auspicetur, quod
consistit in calefaciendo & humectando: labor enim sic
cat. Restat vt videamus, quomodo chirurgiam intelle-
xit. Menelaum ergo Machaon curat, primum sagittam
Fine Ilia.λ. extrahens, deinde vulnus contemplans, atq; sanguinem
exprimens, ac siccantia medicamenta inspergens. Id se-
cundũ artem fieri, totum euidens est. Eurypylo porrò,
qui in femore vulnus acceperat, Patroclus primum cul-
tello oblato sagittam execat: deinde aqua tepida vulnus
abluens, vt dolor minueretur, radicẽ inijcit. Multæ autẽ
passim nascuntur vulnerariæ. Nouit autem hoc quoque
quod amara medicamenta ad siccandum sunt apta: vul-
nera autem siccari debent. Neq; statim Patroclus adhibi-
ta medicina abit: sed

Ibid.638 *Assidet, oblectatque suis sermonibus.—*

Alloquio enim indigebat, qui vehementi dolore vexaba
tur. At Machaonẽ, qui neq; magnum, neq; periculosum
vulnus in humero acceperat, minus accurato victu vti
non absurdè facit: fortassis artem quoq; eius eo ipso indi
cans. nam quacunq; vteretur victus ratione, seipsum ni-
mirum curare poterat. Id quoq; apud eum est obserua
In cura Eurypyli. re, quòd non ignorarit medicamentorum alia esse quæ
mollita imponantur, vel inspergantur: vt cum ait,

Ody.δ.220 *Leniaque inspersit medicamenta.—*

Alia quæ bibantur: vt cum Helena in cratere temperat
medicamentum, quod omnẽ dolorem & acerbitatẽ ani
mi aboleat, & obliuionem omnium malorum adducat.
Eodem modo sciebat venena alia illini, dicens.

Ody α.261 *Quærebat, posset quo tela linire, venenũ.* alia potari: vt
Ody.β 330 *Crateri inijciat, nos illoque enecet omnes.*

Diuinatio. Atq; hæc de re medica, quantum eius apud Homerum
est. Vtilitatem porrò homines percipiunt, vt ex medi-
cina, ita aliquãdo etiã ex diuinatione. Huius quandã par
tem Stoici dicunt artificio constare, vt extispicium, au-
gurium, omina, signa: quæ vno verbo artificiosa nuncu-
pant. aliam artis & disciplinæ expertẽ: vt insomnia, vt af
flatus diuinos. Ne hæc quidem Homerus ignorauit. No
uit enim vates, sacrificulos, somniorũ coniectores, augu
Ody.β.159 res: & quendam in Ithaca, qui aues nosset, & futura inde
vaticinaretur. Quin & Vlisses precatur:

Odyss.υ.100 *Omen nunc aliquis hominum intus mi vigilantum*
Exhibeat, Iupiterque foris signo omina firmet.

Odyss.ρ.540 Sternutatio quoq; apud eum inter felicia signa ponitur.
Ody.υ.351. Et procis adstat diuino furore correptus vates, futura qui
Iliad.η.52. busdam indicijs præsagiens. At cũ Helenus dicat, se vo-
cem deorũ immortaliũ auribus suis percepisse, fidem fa
cit Socrati, qui genij voce monitus diuinasse perhibe-
tur. Anne aliqua præterea dicendi ars aut scientia supe-
Tragœdia. rest? Nimirum ipsa etiam Tragœdia sui principium ab
Homero arcessit, rerũ verborumq; elata magnitudine.
Extant omnes apud Homerum formæ tragœdiæ: actio
nes grandes, & à cõmuni opinione alienæ, deorũ appa-
ritiones, orationes ab elato animo profectæ, & quibus
quænis ingenia, quiuis mores exprimantur. In summa, ni
hil aliud sunt Homeri poemata, quàm fabulæ quæ in sce
na agantur. Graues proponuntur res: eæque amplificatæ
verbis, sententijs, actionibusq;. Neq; tamen adsunt nefa
riorũ facinorũ commemorationes, qualia sunt incestæ
nuptiæ, parentũ aut liberorũ cędes, aut quæ alia portẽta
nouæ tragœdiæ sunt inuenta: quinetiam cum aliquid ta
le commemorat, lenire potius peccatũ, quàm exproba-
Ody.γ.266. re conatur: vt de Clytæmnestra. Ait enim, eam probam

fuisse, quandiu cantorem habuit secum: id est, magistrũ
quendam vxori ab Agamemnone adiunctum, qui ei op
tima præciperet. Hoc demum amoto, mulieri adulte-
Odiss.α.298 rium Aegisthus persuasit. Etiam Orestem laudans,
qui cæde Aegisthi vltus patrem sit, necem matris reti-
cuit. Multa etiam alia huiusmodi apud hunc poetam
inuenias, vt qui tragœdiam, magnificam quidem illam,
sed non inhumanam quoque scripserit. Nihilominus
comœdia quoque hinc ansam cepit. Inuenias enim a-
pud eum, qui res maximè sublimes atq; grandes referat,
quædam esse etiam, quæ interim risus materiam præ-
beant. Itaq; & in Iliade Vulcanus claudicans inducitur,
qui fundat vinum dijs: qua occasione.

Fine Ilia.α. *Immensus cepit cœlestia numina risus.*

& Thersites turpissimus animo ac corpore, tumultuan-
do, maledicendo, ac sese iactãdo Vlissem cõcitans, ab eo
que verberatus, omnibus risum mouet:

Ilia.β.270 *—Quantumuis mæsti, suauem tamen omnibus ille*
Elicuit risum.—

Et in Vlissea, apud diffluentes voluptate Phæaces Demo
Odyss.θ.267 docus Martis cũ Venere adulterium cantat: vtq; in vin-
cula Vulcani incidẽtes risum cęteris dijs mouerint, hiq;
Ilia.σ.initio festiuè inter se iocati sint. Et apud intẽperantes procos,
Iros mendicus fingitur cum Vlisse præstantissimo viro
palæstra congredi, ipsaq; in actione fit ridiculus. Omni-
no enim humanæ naturę consentaneum est, non intẽdi
modò animum, sed remitti etiã, vt sufficere possit ad vi-
tæ labores. Itaq; talis animi oblectatio à poeta inuẽta est
Quòd autem ij qui postea comœdias ediderunt, risus ca
ptãdi gratia turpibus, & nimis apertè obscenis verbis vsi
sunt: certè nõ possint dicere, se melius aliquid inuenisse.
Sobriè enim Homerus amatorias affectiones ac sermo-
nes memorauit, vt cum Iupiter dicit:

Ilia.ξ.315. *Nam nunquam cepit mentem mihi tanta cupido.*

Et de Helena:

Non equidem indignum est, quòd talis femina tantis
Iliad γ.156 *Aerumnis, tanto petitur iam tempore vtrinq;.*

Et quæ alia id genus sunt. At reliqui poetæ incontinen
ter, ac vltra modum isto affectu captos homines propo-
Epigrãma. nunt. Et hæc quidem hactenus. Elegans etiam est genus
orationis epigramma, siue inscriptio: quod inuentum est
imaginum & monumentorum gratia, compendio indi
cans, qualis sit cui honoris causa aliquid tale obtigit. Hoc
ipsum quoq; Homeri est. Sic enim alicubi.

Iliad η.89. *Hic situs est vita iampridem lumina linquens,*
Iliad ζ.460. *Qui quondã Hectoreo perculsus concidit ense.* & iterũ
Hectoris hæc vxor, quo circum Pergama nemo
Fortior hostiles Graiorum inuasit aceruos.

Pictura. Neq; aberrauerit à vero, si quis pingẽdi quoq; magistrũ
fuisse Homerũ dicat. Dixit sanè quidam sapientum, poe
sin esse picturam loquentem, & picturã esse poesin tacẽ
tem. Quis ergo vel priùs, vel posteriùs Homero, senten
tiarum imaginibus, aut verborum aptitudine exornauit
deos, homines, loca, actiones varias? Idem materia ver-
borũ effinxit etiã omnis generis belluas, maximè fortis
simas: vt leones, apros, pantheras: quorũ impetus & affe
ctiones depingens, vsq; humanas actiones comparans,
vtriusque proprietates demonstrauit. Ausus est etiã dijs
hominum formas affingere. Vulcanus verò scutũ Achil
li fabricans, auroque insculpens terram, cœlũ, mare, ma-
gnitudine Solis, Lunæ pulchritudinem, multitudinem
stellarum vniuersum hoc coronantium, vrbes diuersis
moribus ac diuersa fortuna vtẽtes, animalia motu & ser
mone prædita: quo tandem non pictore præstantior in
hoc genere artifex videbitur? Ex vno saltem de multis
exemplo consideremus, visu potius quàm auditu perci-
pi poemata videri. Qualia sunt, quę Euryclęę tribuit ver
ba, cum eã Vlissis cicatricem esset conspicata,

Ody.τ.467 *Quam pronis nutrix manibus complexa, per ipsum.*

Agnoscens tactum, subito perterrita casu est,
Dimisitq; pedem: simul impulit iste lebetem
Delapsus, sonitumq; dedit fuditq; liquorem.
Verum lætitia simul & correpta dolore
Est anus: atq; oculos lacrymæ implevere, repressa
Est vox, & mentum tangens ita fatur: Vlisses
Omnino meus es: neq; te tamen antea fili
Agnoui, quàm te contrectans omnia sensi.
Sic ait: atq; ad Penelopem sua lumina vertit,
Effari cupiens.—

Hic sanè plura ijs quæ in picta tabula oculis subijci possunt cernas, non visu, sed sola intelligentia percipienda, qualia sunt, pes propter subitam consternationem è manibus dimissus, aheni tinnitus, effusa aqua, vetulę dolor lætitię mixtus, eius ad Vlissem verba, & quę dictura erat ad Penelopem, in quam coniecerat oculos. Multa & alia quasi pictoria arte poeta ab oculos ponit: quæ inter legẽdum licet spectare. Cæterum hic finem orationi imponere, tempestiuum est: quã tanquam ex prato, multis floribus variegato coronã cum texuerimus, Musis cõsecramus. Neq; mouebimur, si quis reprehendat nos, quod cum Homeri poesis malum argumentum tractet, nos ei physicas, politicas, ethicasq; orationes, tum etiam varias adscribimus scientias. Necesse.n. habuit poeta, pro materia sibi actiones admirabiles, itemq; affectus & mores varios sumere. Cuius rei causa est, quod bona ipsa per sese simplicia sunt vnius generis; & ornatus nõ capacia. Quãdo verò cum rebus malis permiscentur, tum varios modos, & omnis generis formas admittunt: vnde rerũ materia existit. In qua ipsa tractanda cum iuxta se bona & mala collocentur, facilius meliorum & agnitio demonstratur, & electio. In summa autem, huiusmodi argumẽtum occasionem poetę tribuit omnis generis orationes referendi, alias à se, alias à personis quæ introducuntur, ex quibus magna ad lectores redeat vtilitas. Deniq; cur non omnis virtutis laudem Homero tribuamus? cũ posteri etiã ea in ipsius poesi animaduerterint, quæ ipsi fortuitò, etiam nihil tale cogitanti, exciderunt. Nam & quidem versibus eius ita vtuntur, vt oraculis deorum: & alij cum aliam sibi materiam sumpserint, versus eius trãscribentes atq; componentes eò accommodant.

Plutarchi de auditione libellus.

QVAM de audiendi ratione habui disputationem, eã litteris mandatam ad te, mi Nicander, mitto, vt quãdo virili sumpta toga è præceptorum potestate exiuisti, rectè monẽtibus obtẽperandi modũ habeas cognitũ. Nam licentia, quam nonnulli iuuenum non probè instituti libertatem putant, ijs qui pueros rexerant magistris, ac pædagogis importuniores imponit dominos, cupiditates, inquã, quasi vinculis iam solutas. Et quomodo Herodotus ait simul cum tunica mulierem etiam verecundiã exuere, ita adolescentũ quidã simul cum puerili veste pudorem ac metum deponentes, soluto, qui eos condecorabat amictu statim contumacia obruuntur. Tu verò, qui sæpenumero audiuisti idẽ esse Deũ sequi, & parere rationi, existimare debes eos qui sana sunt mẽte ita iudicare, se qñ à pueritia ad virilẽ euadunt ętatem, non abijcere imperiũ sed mutare imperatorẽ, dũ loco mercede conducti aut ære empti magistri diuinũ vitæ ductorẽ accipiũt Rationẽ cui qui parẽt, soli digni sunt qui pro liberis habeãtur. Soli.n. hi viuunt vt volunt, qui quid velle debeãt didicerunt. ineruditæ autẽ & rationis expertes animi incitationes atque actiones exilem quandam ignobilemque voluntatis libertatem multa cũ pœnitentia coniunctam habent. Iam sicut qui in ciuium numerũ adscribuntur alienigenæ & omnino peregrini, multa eorũ quæ fiunt repræhendunt ac iniquè ferũt: qui verò inquilini educatione ac consuetudine sibi leges familiares reddiderũt, absq; molestia quæ suarum sunt partium obeunt, vsq; sunt cõtenti. ita oportuit à multo tempore in philosophia enutritum, ac iam inde ab initio ætatis adsuefactũ ad percipiendum disciplinas auditionesq; pueriles philosophica oratione permixtas, mansuetum proinde atq; quasi domesticum conferre se ad philosophiam. quę sola virilem & re vera perfectum iuuenibus apponit ornatum. Neque iniucundum, puto, tibi erit audire de sensu auditus, quem Theophrastus omnium sensuum maxime ad motus animi ciendos facere ait. neq; enim quicquam eorum, quæ visu, quæ gustatu, quæ tactu percipiuntur, tantas mẽtis alienationes, tumultus, consternationesq; adfert, quãtæ animum occupant, strepitibus quibusdam & fragoribus & sonitibus ad aures accedentibus. Est tamen hic sensus magis rationi quàm affectibus idoneus. Vitijs enim multæ partes corporis multaq; loca aditum spaciumq; ad animam penetrandi præbent. vnica virtuti qua adolescentes arripiat ansa aures sunt, siquidem puræ sint, & iam inde ab initio adulatoriarum corruptelarum vacuę, intactæque à prauis sermonibus seruentur. Itaque Xenocrates aurium munimenta pueris potius quàm athletis applicari iubebat: quod horum aures verberibus illorum mores verbis peruerterentur. neque ille auditionis vacuitatem aut surditatem commendabat: sed hortabatur vt tantisper ab audiendis prauis sermonibus abstinerentur, dum bonæ orationes tanquam custodes ingenio philosophiæ educatione appositi eam regionem occuparent, quę maximè oratione mouetur, atque ducitur. Ac Bias quidem ab Amaside iussus simul & optimam & pessimam victimæ carnem mittere, linguam ei exsectam misit. nimirum quia sermo & vtilitatis, & damni plurimũ affert. Et vulgo paruulos qui deosculantur, cũ ipsi aures eorum tangunt, tum eos idem iubent facere, per iocum innuentes, maximè amandos esse eos qui per aures prosunt. Nã hoc quidẽ in promptu est, adolescẽtẽ ab omni exclusum auditione, vbi gustare doctrinã ceperit, non modò sterilem planè fore, neq; vlla virtutũ editurum germinã: sed & ad vitia facilè desciturum, cum ex animo rudi veluti solo inculto pleraq; pullulent syluestria. Impetus.n. animi ad voluptatẽ ferentes, ac sinistras de labore suspiciones (qui non extrinsecus in animũ allabuntur aut oratione introducuntur, sed veluti indigenæ sunt infinitorum affectuum ac morborũ fontes) si quis patiatur laxatis habenis eò quo natura ducit deferri, neq; bonis ea præceptis minuendo aut alio deflectendo naturam componat: nullum profectò animal est quod non mansuetius sit homine isto futurum. Quapropter cũ magnopere vtile, non minus tamen periculosum sit adolescentibus audire, operæ precium esse existimo vt quisq; & secũ semper, & cum alijs de ratione audiẽdi colloquatur. Nam in eo quoq; videmus errare plerosq;, quod in dicendo se exerceant ante quàm se ad audiendum adsuefecerint: putantq; dicendi esse disciplinam atq; meditationem, vtiliter autem quouis modo audiri. At verò qui pilæ ludum tractant, simul & iacere & accipere pilã discũt: in vsu verò sermonis prius est rectè accipere, quã emittere, sicut conceptio & retentio fœtus, partum antecedit. Iam quod aues interdum irrita & quæ Zephyria vocantur oua pariunt, in causa aiunt esse imperfectos, & inanimatos cõceptus. qui autẽ audire nesciunt adolescẽtes; neq; vtilitatẽ ex auditione capere cõdocefacti sunt, eorum sermo vere inanis ac subuentaneus excidens,

Irritus, ignotus, sub nubibus euanescit.

Et vasa quidem inclinare solent atq; obuertunt, vt quæ infundere volunt, recipi possint, fiatque verè infusio, nõ effusio: seipsos verò dicenti accommodare, attentionemque

Licentia.

Lib. 1 in Gygis historia.

Libertas vera.

Auditus.

Error audiendi rationem negligẽtiũ.

nemq; auditioni adhibere, ne quid vtiliter dictorũ effugiar, non discunt. sed (quod omniũ maximè deridiculum est) si incidãt in aliquem, qui cœnam, põpam, insomniũ aut altercationem sibi cum alio habitam narret, taciti audiũt, & vt pergat dicere flagitant. Sin verò eosdem alius ad se trahat, ac de re vtili docere, vel admonere, aut peccãtẽ verbis corrigere, aut demitigare animo commotum cupiat, nõ patiuntur: sed vel contentiosè impugnãt eius orationem si victoriam sperãt, vel eo omisso proripiunt se aliò vbi nugas audiant, aures suas tanquam inutilia, & vitiosa vasa, quauis potius quàm necessaria aliqua re implentes. Cæterum sicut equos qui rectè instituunt, eos docent fræno facilè parere, ita qui pueros, ad audiẽdum prõptos faciunt, docentque audire multa, loqui pauca.

Audire multa loqui pauca præclarum.

Nam Epaminondam laudans Spintharus aiebat, Non facilè se cum alio rem habuisse, qui & plura nosset & pauciora diceret. Ac naturam aiunt propterea vnicuiq; nostrũ duas dedisse aures, vnã linguã, quod pauciora loqui debeamus quàm audire. Proinde cum vbiq; silentium adolescenti tutum sit ornamentum, maximè tum prodest, cum audiens dicentem non perturbat, neq; ad singula elatrat: sed etiamsi oratio non probetur, sustinet tamen expectatq; dum dicendi ille finem faciat: ac vbi is perorauit, nõ illico contrà dicere orditur, sed (vt Aeschines præcipit) spacium ei relinquit siue addendi aliquid dictis si ita videatur, siue mutandi quidpiã vel detrahendi. Qui verò statim interrumpunt, & neq; audiũt neq; audiuntur, sed aduersus dicentes dicunt: ij contra decorũ agunt. At qui continenter verecundeq; audire adsueuit, is & quod vtile est sermonis eius percipit atque retinet, & inutile seu falsum facilius perspicit, ac depræhẽdit veritatisq; studiosus habetur, non contentionis, neq; temerarius aut rixator. Quare non ineptè quidam dixerũt non minus studiosè fastum ac spiritus elatos adolescẽtũ ex animis, quàm aerem ex vtribus excutiendum esse, si quid vtile velis infundere. alioqui arrogantiæ pleni inflatique non admittunt. Porrò inuidia cum liuore quodam & maleuolentia nullã ad rem vtiliter adhibetur, sed omnibus bonis impedimento est: pessimus autẽ assessor est auditori atq; consiliarius. quia enim inuidi quauis potius re delectantur quàm rectè dictis, ita fit quæ vtiliter dicũtur, molesta eis reddantur, & iniucunda, neq; approbentur. Et verò quem diuitię, gloria, aut pulchritudo aliorũ vrit, is tantum inuidus est: molestè enim fert res aliorum secundas. Qui orationi bonæ inuidet, hunc sua ipsius bona excruciant animi. Sicut enim lumen videntiũ, ita sermo audientium bonum est, si velint amplecti. Sed inuidiam aliarũ rerũ, incõpositæ aliæ quædam & prauæ animi affectiones efficiunt. quę aduersus dicentes inanem ob gloriæ cupiditatem, ambitionemque iniustam concipitur, hoc modo affectum ne attẽdere quidem animum orationi sinit: sed tumultuatur, mentemq; circumagit simul & suos habitus considerantem, & exquirentem an dicentis facundiæ cedant, simulq; in alios intuentem an delectentur & mirentur dicentem: iuxta consternatam laudibus, & frementem aduersus auditores, si probant dicẽtẽ. Eadẽq; quę dicta sunt dimittit, quia molesta est eorum recordatio: & turbata ac tremens reliqua audit, solicita ne prioribus sint meliora, ac tum maximè finẽ orationis fieri optat, cum prima dicuntur, & finita auditione nihil dictorum considerat voces tantum & affectiones præsentium supputat, ac laudantes quasi furore cõcita fugiẽs vitansq;, repræhendentibus ac peruertẽtibus dicta accurrens & se adsocians: aut si nihil peruerterit, iuniores aliquos comparans, qui videantur eadẽ de re melius ac maiore cũ vi dixisse, donec tandẽ corruptam vitiatamq; auditionẽ prorsus inutilem sibi effecerit. Oportet ergo factis studio audiendi cum ambitione inducijs, placido animo audire, tanquam ad sacrum conuiuium aut sacrificij primitias inuitatum, vimque oratori, sicubi scopum suũ assecutus est, collaudare: in reliquis bonis cõ-

Inuidia auditori cauẽda.

sulere studiũ eius, qui quæ notat in mediũ protulerit, vsque mouere auditores voluerit rationibus, quib. ipse fuerat motus. Quę dicta sunt pręclare, nõ debet auditor fortunæ aut casui imputare, sed studio, diligentiæ, laboriq; accepta ferre: eaq; cũ admiratione & æmulatione imitari. vbi peccatũ est, causas & originẽ erroris circũspectè perquirere. Sicut. n. Xenophõ ait bonis rei familiaris tractatorib. & ab amicis cõmodari & ab inimicis, ita vigili & attẽto auditori nõ modò rectè, sed etiã vitiosè differẽtes prosunt. Vilitas. n. sentẽtiæ, vanitas vocabuli, figura importuna, eruptio cũ inepto gaudio ad laudẽ, & alia id genus, magis audiẽdo alios depræhendũtur, quã dicẽdo. Itaq; culpa à dicẽte nobis est in nos transferenda, videndumq; an nostrum nos aliquod tale fallat vitiũ, Nihil. n. facilius est quã repræhendere aliũ. quod inutiliter fit, & vanũ est, nisi ad emẽdãdos aut vitãdos similes lapsus referatur. Itaq; aliorum peccata consideranti in promptu sit sibi Platonicũ illud occinere, Num nã & ego fortasse talis sum? Quẽadmodũ enim in oculis aliorũ nostros refulgere cernimus: ita in orationibus aliorum contẽplari formã nostræ debemus, vt neq; nimis audacter alios cõtẽnamus, & ipsi in dicẽdo nos maiori cũ diligẽtia obseruemus, Vtilis est hac in re etiã cõparatio vt cũ soli sumus post auditionẽ, eorũ aliquid, quæ nõ rectè aut non sufficienter dicta putamus resumẽtes, conemur idẽ tractare argumẽtũ, aggrediamurq; vel implere, vel corrigere, vel aliter dicere, vel prorsus noua oratione persequi, quod Plato fecit Lysiæ oratione proposita. Non. n. difficile est orationẽ alterius improbare, sed oppido procliue factu: meliorẽ autẽ eius loco reponere, id verò per quã magni est laboris. Qua ratione Spartanus illẽ cũ Philippus diceretur Olynthũ euertisse, Atqui (aiebat) ille profecò talẽ vrbẽ condere non posset. Qñ igitur in differendo de eadẽ materia sentiemus nos nõ multũ pręstare ijs qui ante dixerant, à contemnendo valdè retrahemur: & superbia qua nobis placemus ipsi, in huiusmodi contentionibus redarguta, facilè reprimetur. Contemtui admiratio est aduersa, quæ cadit in æquiora & mãsuetiora ingenia. verum hic quoq; non exigua, ac fortasse etiã maior adhibenda est cautio. quatenus nimirum contemptores & feroces minus vtilitatis audiẽdo sibi cõparant: ad admirationẽ autem propensi atq; simplices facilius damno afficiuntur. Et Heracleti dictum non improbatur, Stupidũ hominẽ quauis oratione percelli. Oportet verò laudẽ candidè tribuere dicenti: orationi fidem cautè adhibere, ac dictionem quidem & actionem æquo animo & simpliciter spectare: vtilitatem autem & veritatem eorum quæ dicuntur accurato acrique iudicio perpendere. vt & qui audiũt, odio vacẽt, & qui dicũt, nihil damni afferant. nam multas falsas & malas opiniones beneuolentia erga dicentes, eorumve apud nos auctoritate inducti in errorem amplectimur. Spartanorum principes cum sententiã hominis parũ laudatę vitæ approbarẽt, alteri spectatę vitæ morumque eam pronunciandam mandauerunt. rectè admodũ & ciuiliter populum adsuefacientes, vt moribus potius quàm verbis consulentium duci studerent. Sed quę in philosophia dicuntur, ea oportet existimatione eius qui dixit detracta, seorsim per se examinari. Vt enim in bello, ita etiam in auditione multa sunt inania. Etenim canicies dicentis, gestus, supercilium, sui iactatio, maximè autem vociferationes ac tumultus & salutationes eorũ qui intersunt, faciunt ad percellendũ imperitũ auditorẽ atq; adolescentẽ, veluti fluxu quodã abreptum. ipsa etiam dictio habet quippiam ad decipiẽdum conducens, si rebus applicetur suauis ac copiosa & cũ fastu aliquo atque apparatu. sicut enim eorum qui ad tibiam canunt errores plerique latent auditores: ita abundans atque ornatu superbiens dictio animum auditoris præstringit, ne rem de qua agitur intelligat. Et Melanthius quidem interrogatus (vt aiunt) de Diogenis tragœdia, negabat se eam videre, quòd vocabula eius con-

Vitia dicentiũ auditori vtilia.

Admirationis cautio.

Ornamẽta orationis inutilia.

ſpectrum intercluderent. Sed plerorunque ſophiſtarum orationes atq; declamationes, non vocabulis modò tanquam cortinis vel ınt ſententias, ſed vocem quoq; accuratis quibuſdam ſonis ae mollıcie & cantillatıonibus illi edulcantes, bacchicum quendam furorem in audıtorū animis concitant, eosq; transuerſos abripiunt: pro vana quam adſerunt volupıate vaniorem etiā gloriolā reportantes. itaq; illis vſu venit id, quod Dionyſiū ferūt dixiſſe: qui cum citharœdo cuidam pręclara cū approbatione cantanti inter audıendū magna qnædā dona promiſiſſet deinde nibil dedit, perloluiſſe ſe iam ei gratiā dicens: qui quanto tēpore canens delectaſſet, tanto etiā ſpe ſuiſſet oblectatus. Atq; boc ſtipendiū tales auditiones dicēti rependūt. Is enim in admiratione eſt quādiu delectat deinceps ſimul cū auditione deſinit & voluptas, & dicentis exiſtimatio, & alter tēpus, alter vitā fruſtra perdidit. Proinde oportet copia & vanitate dictionis remota, ipſum perſequi fructū, imitariq; non eas quę ſerta plectunt mulierculas, ſed apes. Illæ enim florida & odorata ſectantes folia, cōſerunt, atq; pertexunt opus iucūdū quidē illud, ſed in diē duntaxat durans atq; infrugiferū. Hæ ſæpenumero ptata peruolitantes violarum, roſarū, hyacinthorūq; copia conſita, in thymū aſperrimū atq; guſtus acerrimi deſeruntur, eiq; adſidēt mel meditātes flauū: percepto q; vtili ſucco ad ſuū reuolāt opus. Eo itaq; modo debet ſincerus artisq; ſtudioſus auditor omittere florida & luxurioſa verba, resq; ad actiones ſcenicas aut ſpectacula pertinētes, eaq; putare pro pabulo ſucorū ſophiſticen ambiēuū: animo aūt in ipſos orationis ſenſus penetrare, intentionēq; dicētis, & quod vtile eſt atq; cōmodū ad ſe trahere: memoria tenēs, nō in theatrū, ſe aut od eū, ſed in ſcholā ludūq; litterariū veniſſe, vt oratione vitā corrigat. Ideoq; auditionē conſiderare ſecū debet atq; examinare qūo ea ſit affectus, ac ratiocinari an aliquis ea motus animi factus ſit ſedatior, an aliquid de moleſto leuius redactum, an fiducia & animi altitudo cōfirmata, an ad virtutē & honeſtatē inſtinctus aliquis animi excitatus. Cū enim è tonſtrina abituri ſpeculo adſiſtamus, caputq; cōtrectemus, vt tonſuram & præciſionē crinium examinemus: quanto magis è ſchola atq; ab auditione diſcedētes ſtatim debemus animū noſtrum intueri, an ille moleſtis ocioſiſque depoſitis aliquibus cogitationibus factus ſit trāquillıor. Nā vt aiebat Ariſto, neq; balnei, neq; orationis nō purgantis vllus eſt vſus. Delectetur itaq; vtilitate ex oratione percepta adoleſcens: non tamen delectationem auditionis finem ſtatuat: neq; exiſtimet debere ſe è ſchola philoſopbi diſcedere cantillantē ac lætıcia delibutū, neq; vnguentū quęrere, cū irrigatione & cataplaſmate indigeat: ſed grato animo accipere, ſi quis aſpera oratione animū (vel vti ſumo aluearib. apes eijciunt) caligine & ſtupore quo fuerat occupatus euacuet. Etſi enim dicentē par eſt non nullā planè curā in id ponere, vt dictio ſuauis ſit, & probabilis: tamen auditor eius minimā debet habere rationē, ab initio quidē. pòſt, quēadmodū qui bibunt, exſtincta demū ſiti obuertunt pocula, celaturamq; contēplantur: ita ipſi ſentētijs impleto iā detur reſpirādi ſpaciū, dictionēq; an elegās aliquid & elaboratū habeat conſiderandi. Qui aūt ſtatim ab initio nō rebus ipſis inhæret, ſed orationē requirit Atticā atq; ſubtilem; perinde facit, ac ſi quis antidotū nolit bibere, niſi teſta ſit in Attica Colia deficta: aut hyeme veſtē ſumere recuſet, ſi nō ſit ex Attica lana texta. eodē enim ille modo in lacerna orationis Lyſiacæ deſidebit tenui ac vili, iners atq; immobilis. Hæc vitia magnam vanitatē animorū, magnāque inania garriendi ſubtilitatē atq; argutias adoleſcētū in ſcholis genuerūt, neq; vitā, neq; actiones neq; ī repu. cōuerſationē philoſophorum obſeruantiū, ſed vocabula duntaxat ac verba: laudantiumq; ſi quid bene pronūciaretur, id verò de quo pronunciabatur vtile eſſet an inutile, neceſſarium an inane & ſuperuacaneum neq; intelligentium, neq; inquirentiū. Conſequens his eſt præceptio de quæſtionibus. Nā eū quidē, qui ad cœnam venit, vti appoſitis decet, neq; vel alia poſcere, vel culpare appoſita. Qui verò īuitatus eſt ad auditionē, is ſi quidē certa lege vocatus eſt audiat tacitè dicentē. qui enim ad alia argumenta deducunt, aut interrogationes interijciunt, aut dubitationes mouent importuni auditores, & quibus cum dicente non facilè conueniat, nullam capiūt auditionis vtilitatē. ſed ſimul & orationē & oratorē cōturbant. Vbi verò is qui dicit, auditores quærere & ponere de quo diſputetur iuſſerit, ibi ſemper danda eſt opera, vt neceſſarium aliquid aut vtile quæſtio tua proponat. Deridetur apud procos Vliſſes

Fructus ex auditione captandus.

Delectationis quę habēda ratio.

Quales proponēdę quęſtiones.

Odyſſ. ρ. 222.

Panis fruſta petens, non enſes, ſiue lebetes,

magni animi quippe putabāt eſſe vt dare, ita etiā petere aliquid magnū. Rectius verò auditorē aliquis derideat, paruas & friuolas quæſtiones proponētē. quemadmodū adoleſcentes nonnulli vt ſuas argutias & dialectices aut mathematū peritiā oſtentent, ſolent quærere de infiniti ſectione, & qui ſit motus ſecūdū latus aut ſecūdū dimetiētē. Quibus reſpōderi poteſt, quo pacto Philotimus reſpōdit cuidā pure intus laborāti & tabi iā obnoxio, quod ex colore & reſpiratione medicus depræhēdebat, medicamētū petēti aduerſus reduuiā: Non eſt tibi, amice, aduerſus reduuiā opus medicina. Ita & adoleſcēti dicet. Nō eſt tēpus tibi de his quæſtionib. cogitādi, ſed quo pacto faſtu, arrogātia, amoribus, nugisq; liberatus poſſis vitæ ſtatū vanitatis expertē ac ſanū inire. Ad peritiā quoq; dicētis & naturalē propēſionē oportet auditor vt ſe accommodet ſtudioſè, & de ijs quærat, in quibus ille tractādis plus quā vllo alio in genere valeat, neq; aliò eū adigere: vt ſi morali philoſophię dedito phyſicas aut mathematicas difficultates proponas, aut naturæ cognitionē ſibi ſumentē in cōnexorū iudiciū, aut ſolutiones pſeudomeni trahas. Sicut.n. qui claui ligna findere, aut ſecuri fores reſerare conetur, nō tā illa inſtrumēta corrūpere, quā ſe ipſum vſu vtriuſq; & facultate priuare videatur: ita quià dicēte quod offert nō accipiētes id exigūt, quod is nō dicit aut non exercuit, non eo tantū læduntur, ſed & in malignitatis atq; odij cuiuſdā crimen incurrunt. Id quoque cauebis, ne multa aut frequenter quæras. eſt enim hoc eius, qui quodāmodo interim ſe oſtentet. alio antē proponente audire placidè, ſtudioſi eſt & communicantis rationem diſcēdi cū alijs: niſi ſit priuatim qui vrgeat affectus inhibitionem requirens, aut morbus admonitionis egens. Nimirum enim, vt aiebat Heraclitus, non conducit occultare inſcitiam: ſed in mediū proferenda, eique facienda eſt medicina. Quod ſi ira aliqua, aut ſuperſtitio, aut diſſenſio cum domeſticis vehemens, aut ab amore profecta furioſa cupiditas,

Non antè motas mentis commouens fides

animū conturbet: non debes repræhenſionis vitādæ ſtudio alia diſſerendi argumēta quærere, ſed in diſputationibus de bis ipſis audire, & digreſſus inde priuatim accedere & rem diſquirere. Contrà vulgò in ea peccāt, quod gaudent & admirātur vbi pbiloſophi de alijs loquūtur. quibus ij omisſis ſi ad ipſos orationem conuertant, & liberè moneāt de ijs de quibus ipſorum intereſt, indignè ferunt, operamque putant eam ſumi ſuperuacaneam, opinantes ſcilicet philoſophos in ſcholis ita eſſe audiendos, vt tragœdi in theatro audiuntur: in rebus extra ſcholā, philoſophos nihil ipſis eſſe præſtantiores. Quod quidē de ſophiſtis non iniuria ſentiunt. qui vbi de ſuggeſto deſcenderunt, libroſq; depoſuerunt & inſtitutiones ſuas, in ferijs vitæ rationibus explicandis ieiuni ſunt & vulgo nihilo meliores. Quod autē ad veros attinet philoſophos, ignorant eorū & ſeria & iocos, & nutus, & vultū ſiue ad ſubridendū cōpoſitū ſiue tetricum, maxime autē verba

Ad nos pertinentia audire debemus.

Philoſophi [illegible]

tē verba ad aliquem seorsim directa, habere fructū suū ijs conducibilem, qui sustinere animumq; attendere didicerunt. Iam quod ad laudationes attinet, requirit hoc officium cautionem aliquam & mediocritatem: quādo neq; excessus eo in genere neque defectus est liberalis. Modestus est.n.& importunus auditor, qui nulla oratio nis parte mouetur aut delinitur, repletus fastu quodā inuidia suffuso & insita sui solius approbatione, vel vti qui aliquid ijs quæ dicuntur melius dicere se posse præ se ferat: cum neq; supercilium pro decoro moueat, neq; vllā emittat vocem quę eum aīo ęquo audire testetur, sed silentio & fictitia grauitate atq; habitu opinionē venetur constantis profundiq; hoīs, qui laude perinde atq; pecunia seipsum ea priuaturū se putet quam alteri impertiat. Sunt aūt multi, qui malè & alieno sensu Pythagoræ dictum accipiūt, qui id se è philosophia lucri abstulisse dixit, nihil vt miraretur. ij verò in despicientia collocāt abstinentiam à laudando & honorando, contemptuq; alio rum grauitatē suam metiuntur. Etenim philosophica rō eam quæ ab hæsitatione & ignoratione proficiscitur admirationē atq; stuporē eximit, cognitione & enarratione causarū subiectæ facilitatē interim, magnanimitatem, humanitatemq; non delet. Qui.n.re vera & constanter sunt boni, ijs honor est pulcerrimus honore dignū aliquē afficere, summumq; ornamentū alios ornare: quod abundantia quadā gloriæ & liberaliter possunt. qui verò in alijs laudandis parci sunt, suarū adhuc inopes laudū famelici q; videntur. Peccat in alterā partē qui nihil interponit iudicij, sed cui vis voci aut syllabæ insistens acclamat, leuis quidā homo & auicularū similis. atq; is plerūque ne ipsi quidē probatur actori: auditoribus quidē molestus semper est, excitās eos inuitos identidē, & quasi vi obtinens, vt verecundia tracti vnà adstrepant. & nullam cōsecutus vtilitatē, quod plenam tumultus effecerit laudationibus suis concionē, discedit cum vno ex his tribus titulo, vt aut subsannator videai fuisse, aut adulator, aut orationum rationis imperitus & ineptus. Porrò qui iudicis officiū fungitur, is & odio & beneuolentia vacuus audire debet integro aīo quid oris sit. In ijs autem auditionibus quæ de literis fiunt, neq; lege vlla neq; iureiurando impedimur quo minus beneuolè audiamus differentem. quin & Mercuriū veteres in dedicandis fanis adiunxerunt Gratijs, significaturi orationem maximè flagitare benignas & amicas aures. Nūquam.n.putabant eum qui diceret adeò absurdum foreaut à scopo aberraturum, quin si non sententias laude dignas aut commemoratio nes aliarum rerum, aut argumētum ipsum institutumq; orationis protulisset applausum merēs, saltem dictio aut collatio orationis deberet approbari.

Laudandi modus.

Aequanimitas in audienda.

Inter echinopodes velut, asperam & inter ononin,
Interdum florent mollia leucoia.

Qū.n.quidā vomitus, febris, atq; adeo ollę laudationibus publicè declamatis nō expertes fuerū approbationis: viri aliòquin philosophi vel nomē vel existimationē gerentis oīo nō possit oīno respirationē aliquā & laudandi tps parere auditoribus benignis atq; humanis? Ait Plato, qui formosi sunt quocunq; tandē, aliquo saltē mo do mordere amatores suos. ꝙ amator albos deorū filios appellans, nigris virilium nomen tribuens, adunco naso præditis regiorum, cōpresso gratiosorum, pallido mellei coloris, amplectitur atq; diligit. nam amor hederæ instar valet se quauis arrepta ansa applicare. Multo igitur magis audiendi litterarumq; studiosus subinde aliquā repe rerit causam, cur non abs re qnēuis dicentē videatur lau dare. Nā & Plato cū Lysiæ orationis neq; inuentionem laudaret: & dispositionē conturbatam culparet, elocutio nem tñ laudauit, & ꝙ singula vocabula perspicuè essent ac rotundè tornata. Ac reprehendere posset sanè aliquis Archilochi argumentū, Parmenidis versuum compositionē, Phocylidis tenuitatē, Euripidis loquacitatem, Sophoclis inęqualitatē: quo pacto & ex oratoribus alius placidis animi motionibus caret, alius ad concitādos grauiter animos nil habet viriū, alium gratiæ destituūt. quiuis tñ peculiarem vim mouendi & ducēdi habuit ob quam laudatur. Quo fit, vt auditoribus copia suppeditet materiæ, vnde dicentem demereantur. Quibusdam.n.sufficit etiāsi voce non testemur approbatiōnē, oculus saltē placidus, faciesq; hilaris, & cōstitutio vultus. hæc enim iam vsurpari etiā vbi quis planè infeliciter dicit, vulgo receptum est, inq; omni auditione adhiberi. Sessio aūt nō insolens, & sine flexu recta forma, & oculi in ipsum dicen tem conuersi, ac seriæ attentionis, vultusq; quieta constitutio, & quæ non modò nullū contētus aut indignationis, sed neq; aliarū curarū aut occupationū animi indiciū habeat, eodē faciunt. Ac quemadmodū in quacunq; re id quod pulchrū est ex multis numero diuersis & ad vnū tpis articulum conuenientibus, quadam cōcinnitate & concentu perficitur: cū turpitudo statim existat, vel vna aliqua etiā leuicula re deficiēte, aut absurdē adsumta. sic etiam in ipsa auditione non modò grauitas supercilij, & vultus parū iucundus, oculi vagi, corporis circumactio, indecora femorū inter se permutatio: sed & nutus, & susurrus ad alterū, & subrisio, & somnolentę oscitationes, ac demissio vultus, & quidquid tale est, in vitio ponitur, eltq; accuratè cauendū. Sunt interim qui putēt suas esse dicentis partes, auditoris nullas. atq; illum volunt venire præmeditatū atq; paratum: ipsi meditationis curarumq; vacui & non ductis sui officij rationib. in auditorium se conijciunt, sedentq; vel vti ad cęnā si venissent aliorum labore partā voluptatē percepturi. Atqui & conuiua scitus suū habet officiū, & multo magis auditor. Particeps est.n.orationis, & dicētis auditor: neq; debet eius delicta seuerē examinare, dictionē actionemq; vbiq; sub censuram vocando, & ipse cēsurę liber in auditione turpiter se gerere. Sed quemadmodū in pilę ludo qui excipit iacien ti se motibus corporis concinnè solet acōmodare: ita inter dicentē qnoq; & auditorē, si vterq; officiū suū tueatur, quędā est proportio. Porrò in laudādo non est teme rè quibusuis vtendū vocibus. Nam Epicurus quoq; mo lestus est, qui à suis familiarib. ad epistolia amicorum tumultus plausuū excitari scribit. Et q nūc insolitas in au ditoria introducunt voces, dū acclamant Diuinitus, diui no instructu, Preclarius q̃ vt requeat ab vllo posit: (quasi verò ea non sufficiat quibus Plato, Socrates & Hyperides vsi sunt laudū indicijs, Rectè sapiēter, verè.) ij supra modū indecenter agunt, dicentesq; traducūt, quasi hi superbia impulsi nimias laudes affectarent. Vehementer & molesti sunt, qui iureiurando adhibito, vel vti in foro, testimonia dicentibus perhibent. Neque his minus ij, qui personarū decorū non obseruant, dū philosopho acclamant Acriter, seni Ingeniosè aut Floridè: voces ludentiū lasciuientiumq; in scholasticis declamationib. ad philosophos ij transferentes orationiq; seriæ amatoriā laudē accommodantes. perinde ac si quis athletæ sertū liliorum rosarumve, nō lauri aut oleastri coronā imponeret. Euripides sanè poëta, cū quidā risisset dictante ipso chori personis carmen quoddā ad harmoniā compositū: Nisi, inquit, stupidus esses indoctusq; homo non vtiq; risisses me Mixolydiè cantantē. Et vir nimirū philosophus ac ciuilis, audirons in lætitiā effusi luxuriā his verbis compesceret: Tu mihi demens quidā homo videris, disciplineq; expers. alioqui me docente, aut verbis castigāte, aut differente de deo, vel republica, vel imperio, non tu cantillasses aut saltasses. ac mihi seriò considera quid rei sit, philosopho differente eos qui foris sunt propter auditorum vociferationē & fremitum dubitare tibicen ne aliquis, an citharœdus, an verò saltans laudetur. Cæterum admonitiones & obiurgationes nō sunt fine doloris sensu, neq; effeminatè etiam audiendę. Qui.n.facile & neglectim ferūt se maledictis philosophorū peti, ita vt reprehensi

Auditorem debere esse pręmeditatum.

Laudū moderatio.

Obiurgationes vt audiendę.

5. de rep. ꝓpe finem.

prehensi rideant, laudentque reprehensores, quomodo parasiti eos à quibus aluntur laudant si ab ijs conuicio impetuntur: ij planè proterui & feroces, impudentiam neque bonum, neque verum fortitudinis argumentum ostentant. Salsè enim in se iactum aliquod dictum, citra tamen iniuriam & cum facetia, ferre sine dolore & hilarè, non est indignum ingenuo & disciplinam experto, sed omnino liberale ac Laconicum. Verum vbi castigatio vitæ corrigendæ gratia suscepta sermone vtitur acriter arguente tanquam medicamento mordente: ibi non audire submissè, neque pudore animum accensum vertigine corripi & sudore perfundi, sed immotum audire diductisque in risum labijs, ac dissimulare omnem dolorem, planè illiberalis est signum adolescentis, & à verecundia alieni: ob consuetudinem peccandi continentem animo eius, sic vt in dura sit & callosa carne, vibicem non admittente. Diuerso autem modo sunt affecti, qui cum semel malè audiuerunt, fugiunt ita vt nunquam retrò se conuertant omninoq; philosophiam transfugæ relinquunt: ij cum à natura habeant verecundiam, bonû ad salutẽ parandã principiû, perdunt illud dû ob luxû & molliciem non tolerant reprehẽsiones, neq; fortiter correctiones sustinent, sed ad blandas atq; delicatas auditiones se conuertunt, vbi adulatores aliqui aut sophistæ vocibus dulcibus quidẽ, sed vtilitatis oîs vacuis demulceant. Sic vt ergo qui post sectionẽ fugit medicû, neq; ligari factû vulnus finit, eã is medici operis partem quæ dolorẽ affert pertulit, eam quæ sanat aspernatus: ita qui orationem, qua stulticia ipsius lancinata ac sauciata fuit, non patitur etiã persanare vlcus & ad cicatricẽ perducere: is morsus & dolore affectus, nullo percepto commodo, à philosophia recedit. Non enim solum Telephi vulnus, vt est apud Euripidem,

Ramenta lima demta cuspid fouent:

sed etiam morsum bonæ indolis adolescentibus à philosophia inflictum eadem quæ fauciauit sanat oratio. Itaq; pati quidem oportet & morderi, non conteri autem, neque animo concidere qui reprehenditur. sicque statuat, se philosophiæ tanquam mysterijs quibusdam magnis initiarum, primas lustrationes ac tumultus vbi pertulerit, spem habere iucundi splendidiq; fructus præsentem molestiam & conturbationem secuti. Sic etiam vbi videbitur immeritò increpitus, rectè aget sustinendo, & ad finem vsque patienter audiendo: fine facto compellabit hominem sui purgandi causa, precabiturq; vt libertatem reprebendendam istam atque vehementiam qua aduersus le nunc fuit vsus, ad arguendum aliquod verè peccatum referuet. Præterea sicut in litteris, lyra, palæstra ea quæ initio discenda sunt multum habent tumultus, laboris, ac obscuritatis: inde paulatim factis progressibus consuetudo tanquam cum hominibus & noticia plenior parta, omnia amica, mansueta & faciliora dictu actuq; facit. ita cum philosophia quoque in primis vocibus atque rebus habeat omnino quippiam ieiunum & insolens, nõ conuenit quenquam ipsis initijs perterritum (quod planè fuerit ad quemuis timescentis strepitum huminis atq; inaudacis) rem totam deserere: sed conantem singula, operamq; impendentem, & progressibus intentum, expectare consuetudinem quæ omnia bona reddere valet iucũda. ea enim non multo pòst tempore aderit, magnam adferens disciplinæ lucem, & acres amores inferens virtutis: sine quibus planè ærumnosi est aut meticulosi hominis reliquam posse perferre vitam, vbi ob molliciem quis philosophia excidit. Neque abnuerim prorsus res ipsas habere quippiam quod imperiti & iuuenes initio perspicere vix, aut ne vix quidem possunt. sed tamen in maximam obscuritatis partem ipsi sua culpa incurrunt, in idem diuersis ingenijs peccatum prolabentes. Quidam enim verecundia quadam ducti, & parcere doctori volentes, metuunt interrogare & confirmare doctrinam, vt re percepta assentiri possint. alij intempestiua ambitione & inani cum alijs certandi studio vt acumen ingenij ac facultatem discendi ostentent, priusquam acceperint habere se profitentes, nihil percipiunt. Ita vsu venit, verecundis quidem istis ac taciturnis, vt digressi in mœrore sint ac dubitationibus, coguntur que tandem necessitate impulsi maiore cum pudore dicentes interpellare, & quæstiones reuocare ac retrorsum discurrere. ambitiosis autem illis atque audaculis, vt suam inscitiam semper occultent atque tegant. Repudiata itaque omni id generis stupiditate atque arrogantia, in id incumbamus vt discamus animoque comprehendamus quidquid vtiliter dicitur, patiamurque nos rideri ab his qui sibi ingeniosi videntur, sic vt fecerunt Cleanthes & Xenocrates. qui cum viderentur tardiores esse quàm qui vnà scbolam frequentabant reliqui, non profugerunt à discendo, neque animos desponderunt: sed vltrò in seipsos dicteria iecerunt, vasis angusti orificij, & æreis tabulis se similes dicentes, vt qui ægrè doctrinam perciperent, perceptam firmiter constanterque retinerent. Non enim duntaxat quod apud Phocylidem est,

Qui vult esse probus, falli hunc persæpe necesse est:

sed & derideri oportet sæpe, & ignominiam ferre, & falsè dicta, & scurriles inspectationes. omni denique robore animi aduersus inscitiam niti, eamq; deijcere oportet. Sed & illud vitandum est in quo in diuersas alij partes peccant. Sunt enim qui ob ignauiam suam molesti sunt doctoribus atque importuni. qui cum nolint seorsim ipsi laborem discendo impendere, sæpenumerò eadem de re interrogando negotium facesserunt doctori: instar implumium pullorum semper ad alienum os hiantes, cupientesque omnia sibi iam antè ab alijs præparatã & elaborata tradi. Alij attentionis & acuminis gloriam non suo aucupantes loco, garrulitate & curiositate magistros obtundunt, semper aliquid non necessariû in disputationem trahentes, demonstrationesq; rerum nihil ad institutum facientium quærentes.

Hoc pacto iter, breue quod sit, longum redditur,

vt Sophocles ait, non ipsis tantum, sed & alijs. nam identidem vanis & superuacaneis interrogationibus magistrum occupantes, vel vti in faciundo itinere, impediunt continuationem doctrinæ, interceptæ atq; moram passæ. Atque hi quidem, vt Hieronymus sentit, similes sunt ignauorum ac timidorum canum, qui cum domi pelles mordeant, ac villos vellant, ipsas feras non tangunt. Segnes autem illos hortor, vt cum capita rerum animo complexi fuerint, ipsi suo Marte reliqua adponant, memoriaque inuentionem quasi manu ducant, & orationem alterius veluti initium ac semen accipientes enutriant atque augeant. Non enim vt vas, ita mens quoque impleri opus habet: sed fomitem tantum & alimentum (sic vt materia effectoris eget) requirit qua incitetur ad inueniendum, & ad veritatis indagationem feratur. Sic vt ergo fatuus sit qui à vicino ignem petens, inuento ibi splendido foco perpetuò adsideat & se calefaciat. ita si quis ad alium accedens discendi causa, non existimet suum se peculiare sibi lumen debere accendere in sua mente, sed gaudeat auditione, eaque le oblectans magistro semper adsideat: is ruborem quidẽ nitoremq; opinionis quendam audiendo sibi parat, sed internam animi æruginem flammis non excoxerit, neque caliginem luce philosophiæ dispulerit. Quod si igitur alio præcepto vsus est ad rectam audiendi rationem, oportet nos huius quod modò exposui memores, simul cum discẽdo inueniendi exercere facultatem. vt cum statuerimus principium rectè viuendi esse rectè audire, habitum nobis non sophisticæ ostentationis aut undæ cognitionis, sed animo impressum, philosophicumque paremus.

Principia difficilia.

Cur nihil discant pleriq.

Exẽpla patientię in discendo.

Duo alia auditorum vitia.

Plutarchi cõmentarius, Quomodo posit adulator ab amico internosci.

Lib. 5. de leg. Amor sui.

APud Platonem est, Antioche Philopappe, veniam oẽs dare ei, qui sui sese maximo teneri amore ꝓfiteatur: verum præter alia hoc summum ex amore tali vitiũ in aĩo hominis existere, quod iustus sui ipsius incorruptusq; esse iudex nequit. cæcus.n. est rei amatę cognitor qui amat: nisi q̃s adsueuerit pulchra potius in precio habere ac sectari, q̃ cognata quæ sint & domestica. Hoc vitiũ adulatori sub specie amici sese ingerendi magnã aperit fenestram opportunã ad nos subigendos arce vtenti nostro amore nostri: qui amor facit, vt quisq; sui ipsius assentator cum sit primus atq; maximus, non difficulter admittat externũ, quem putat ac vult esse sibi atq; accedere testem adstipulatoremq́;. Cui.n. obijcitur ꝙ adulatoribus delectetur, is seipsum valdè amat, atq; ob beneuolẽtiam oĩa sibi vult adesse, oĩa putat ea, quæ velle quidem habere nõ est absurdum, opinari aũt se ijs esse preditũ, periculosum est, multamq; requirit cautionem. Quod si veritas res est, vt ait Plato, diuina, omniumq́; bonorum & dijs & hoĩbus principium, apparet inimicum esse adulatorem, Pythio præ cæteris Apollini. impugnat.n. semper hanc vocem, Nosce teipsum, aĩum vniuscuiusq; decipiens ignorationemq; ingenerans bonorũ ac malorũ quæ ei adsunt, propter quã necesse est & bona mutila imperfectaq;, & mala prorsus inemendata relinqui. Quod si, vt pleræq; aliæ solent res malæ, adulator aut solos, aut præcipuè adoriretur ignobiles atq; viles hoĩes: non ita periculosa esset ea res neq; adeo difficilis euitatu. Nunc, quemadmodũ teredines lignis innascitur potissimũ teneris atq; dulcibus: ita ferè generosa ingenia, & frugi atq; placida adulatorẽ recipiunt aluntq; adhærescẽtem. Atq;, vt Simonides ait, equos alendi studiũ non lecytho comitari, sed agris frugiferis: ita videmus adulatores non pauperib. se adiungere, aut inglorijs & plebeijs, sed magnarũ familiarum rerumq; amplarũ ruinã hanc morbumq; esse, qui sepe etiã regna imperiaq; subuertit. Quare non paruum est negocium, neq; prouidentia indigens exigua, ita adulationem considerare, ne cũ adeo sit agilis, amicitiã lędat aut criminibus obnoxiã reddat. Etenim pediculi morientes deserunt, abeuntq; ab eorũ corporibus, exstincto quo alebantur sanguine. Sed nunquã oĩno videbis adulatores eò se conferre, vbi res sunt accisæ & hoĩes frigent. vbi gloria est & potẽtia, eò aduolant, ibiq; augentur, & mutãte fortuna celeriter diffluũt. Non est aũt res ad illud vsq; experimentũ trahenda, qđ inutile sit, adeoq; damnosum, neque periculo careat. Durum est.n. in eo tẽporis articulo sentire non esse, qui putabantur, amicos, qñ res non sinit inconstantẽ & fictitiũ constãte ac probo permutare. Sed sicut nomisma, ita amicũ oportet habere antè q̃ vsus postulet probatũ, non ipso vsu repræhensum. neq; damno accepto sentire debemus, sed peritiã cognoscendi adulatoris habere, ne lędamur. Alioquin idẽ nobis vsu veniet qđ ijs qui gustato demũ veneno sentiunt id esse lethale, iudiciumq; ipsis hoc suo cõstat exitio. Nã neq; hos probamur, neq; eos qui amicitiam honestate ac vtilitate metientes, putãt adulatores ipso facto se deprahẽdisse eos, qui blãdè ac gratiosè conuersantur. Non.n. insuauis esse debet amicus aut inconditus, neq; grauitas austeritasq; amicitiæ morum acerbitate constat: sed ipsa illa eius pulchritudo atque grauitas, suauis est ac desiderabilis,

Ibidem.

Adulatores optimis insidiari.

Cautio.

Nõ omnes esse adulatores, qui sunt iucundi aut laudant.

Quam iuxta Charites, sedes posuitq; Cupido,

neque soli ei qui est in calamitate,

Faciem intueri dulce hominis est beneuoli,

sicut ille apud Euripidem ait: sed vitã comitatur amicitia non minus voluptatẽ rebus lætis adijciẽs ac gratiam, quàm aduersis dolores difficultatesq; adimens. Atq; vt Euenus dixit oĩum condimentorũ optimũ esse ignem: ita Deus amicitiã vitæ admiscens, oĩa læta, dulcia ac grata vt essent amico præsente vnaq; fruente fecit. Et verò qui voluptatũ occasione obrepere vellet adulator, si nosses amicitiam nihil iucundi vsquam admittere? Sed sicut quæ aurũ metiũtur & adulterina sunt, fulgorem tñ auri atq; nitorem imitantur: sic adulator suauitatem venustatemq́; amici imitans, semper hilarẽ se ac renidentẽ præbet, nunquã resistens, nunquã repugnans. Itaq; non statim debemus adulationis suspectos habere quicunq; laudant. non minus.n. suo tpe laus amicum, quàm obiurgatio decet. Quinimò morositas ac ad quæuis repręhẽdendum procliuitas, ab amicitia est & cõsuetudine res aliena. Quæ aũt beneuolentia liberaliter atq; alacriter laudẽ laude dignis tribuit, huius etiã in repræhendẽdo libertatem facilè & sine molestia perferimus ac probamus credentes necessitate ductũ increpare, qui laudando fuit facilius. Operosum est ergo, dicet aliquis, adulatorem ab amico internoscere, si neq; voluptatem afferando, neq; laudando differũt. nam & in ministerijs & in obsequijs videmus sæpe adulatores amicis esse celeriores. Quid ni verò sit, inquam, difficile? Siquidẽ agimus de vero adulatore qui artificiosè & cũ quadã calliditate rem gerit: neque cũ vulgo eos intelligimus adulatores, quos antolecythos & mensarũ vocamus asseclas, ac qui post datam manibus aquã verba eorum referunt quibus assentantur: quorũ ad vnicã patinam ac calicẽ illiberalitas scurrilitate & impuritate comitata sese prodit. Non.n. puto, necesse erat Melanthiũ Alexandri Pheræi parasitũ adsentationis cõuincere: qui interrogantib. qũo cõfossus esset Alexander, rñdit, Per latus in ventrem meũ. neq; eos qui circa opulentã mensam in orbẽ versantur, quos neq; ignis arcere, neq; æs ferrũmve potest à petenda cœna. neque adulatrices Cyprias, quæ postquã in Syriã transierunt, climacides (quasi scalarias dicere) appellatæ sunt, ꝙ scalarum loco essent regum vxoribus, ijs se submittentes, vt per ipsas hæ vehicula conscenderent. Quem igitur oportet cauere? Eum qui neq; vr̃ neque profitetur se adulari. quẽ non depræhendes circa culinã oberrare aut vmbrã metiri vt cœnæ tẽpus expolet, aut ebrium quouis modo sese prosternere: sed plerunq; sobrius est, curiosè agit, & actionum vult esse socius, arcanorumq́; particeps: & in summa tragicus est, non satyricus aut comicus histrio, amici personam gerens. Sicut enim Plato ait extremæ esse iniusticiæ, iustum videri neq; esse: ita & hæc periculosa est existimanda assentatio quæ fallit, non quæ aperta est, & quæ seriò, non quæ ioco agit. Hæc enim veræ quoq; amicitiæ plurimum fidei derogat, sæpe eodem recidenti, nisi animum aduertamus. Gobrias cum mago, quem persequebatur, in obscurum delatus conclaue ac colluctans, Dario superuenienti ac qui magnum altero saluo iugularet non reperienti, mãdasse fertur, vt vel per vtrunq; exigeret mucronem. Nos autem, quando minimè gentium dictum illud, Pereat cum inimico amicus, probamus: adulatorem multis similitudinib. cum amico implicatũ cupientes auellere, summo studio cauere debemus, ne aut cum malo bonũ abijciamus, aut dum vtilibus parcimus, in id incidamus quod est noxium. Sicut enim agrestia semina quæ tritico permixta eiusdẽ cum eo sunt figuræ ac magnitudinis, difficulter secernuntur, cum aut non excidat per angustiora cribri foramina, aut per ampliora vnà cum tritico excidant: ita adulatio amicitię sese admiscens similitudine omnis affectus, motus, vsus, atq; consuetudinis, difficulter deprahẽditur. Enim verò quia omnium rerũ suauissima est amicitia, nihilq́; plus adfert lęticiæ, ideò adulator etiam voluptatibus delinit, in ijsque administrandis est. Et quia gratia vsusque

Adulatoris artes.

amicitiam

amicitiam consequitur, quam ob rem dicimus igne magis & aqua necessarium esse amicũ: iccirco adulator ministerijs sese vltrò offert, conaturq; summo studio officiosus, impiger, promptusq; videri. Ac quoniam principium amiciciæ ac stabilitas in similitudine studiorum ac morum maximè consistit, earundemq; omnino rerũ appetitio aut versatio ob affectuum animi similitudinẽ primò homines coniungit ac continet: hoc sentiens adulator, seipsum veluti materiam quandam componit atque conformat, accõmodare se ac affingere studens imitatione ijs quos adoritur, mollis & facilis ad repræsentandos similitudine eos, adeò vt diceret:

Non filius Pelida, Achilles ipsius et.

Id verò astutissimè agit, quòd intelligens libertatem sermonis & dici & esse amiciciæ, tanquam animalis alicuius, propriam vocem, sicut contrà dissimulatio parum ingenua & amicitia aliena habetur: eam libertatem quoque nõ relinquit inimitatem. sed sicut periti coqui dulces succes, ne ij satietatem gignant, amaris austerisque condiunt: sic & adulatores non genuinam, neq; vtilem, sed veluti supercilijs adnictantem, ac titillantem temerè libertatem adhibent. His itaq; de causis difficulter deprehendi potest adulator, sicut & animalia ea, quæ colorem mutandi facultate prædita, subiectæ materiæ ac locis adsimilantur. Proinde cum ille similitudinibus decipiat, sub ijsq; delitescat, nostri muneris est, vt discriminibus expositis eum detegamus atque denudemus, alienis coloribus atq; figuris, vt Plato ait, propriorum ob inopiam ornatum. Atq; hoc ab ipso arcessamus initio. Diximus autem principium amicitiæ esse plerisque animi indolisq; affectionem similem, qua eosdem mores, easdem consuetudines amplectimur, ijsdem rebus, studijs occupationibusque capimur. in quam sententiam etiam hæc dicta sunt:

Seni senilis vox est iucundissima,
Puero puer, mulieri mulier congruit,
Aegrotus ægrotanti: cui res asperæ
Sunt, is experto calamitatem concinit.

Quomodo similitudinẽ ingenij ac studiorũ affectet adulator.

Ergo adulator sciens à natura insitum esse earundem rerum studium, hæc primum appropinquare & contubernio eodem vti aggreditur, vel vti in pascuis animali cuidam sese adiungens, sensim ijsdẽ institutis, earundemq; tractatione rerum, ijsdemque studijs & viuendi eadem ratione sese applicando, conformemq; exhibendo; donec tandem, quem petit, ansam præbeat, palpantiq; cicurem se & tractabilẽ exhibeat: itaq; & vituperat eas res, mores atque homines, quibus illum offendi intelligit & quæ placere ei sentit, ea non mediocribus sed nimijs fert laudibus, ita vt cum stupore quodam se ea admirari simulet, confirmetq; se iudicio magis quàm animi subito motu alia amare, alia improbare. Quibus ergo differentijs coarguetur, deprehẽdeturq; non similis esse, sed similem imitari? Principio intuendum est in similitudinem instituti atq; continuationẽ, perpetuo ne ijsdẽ gaudeat, eademq; laudet, vitamq; suam ad vnum dirigat atque exigat exemplar, sicuti decet ingenuum amicitiæ ijsdem moribus formatæ, consuetudinisque amatorem. talis enim est amicus.

Mutabilitas adulatorum.

At verò adulator, stabilem nullam cum habeat suorum morum sedem, neque certum aliquod viuendi delegerit genus sibi quod placeat, sed quod alteri, cumq; alteri sese effingat atq; accommodet: non simplex est aut vnius modi, sed varius ac multiplex, ex alia in aliam subinde formam transiens: quo modo aqua defluẽs subinde mutatur ad formam eorum in quę incidit. Simias aiunt capi, dum homines imitari conantes, eorum motus & saltationes adfectantur. Adulator autem alios imitando decipit atq; illicit, non eodẽ omnes modo. cum alijs saltat atq; cantat, alijs palæstræ se & exercitationum corporis socium adiungit. quòd si incidat in studiosum aliquem venationis, tantum non Phædræ ista inclamans sectatur,

Eurip. Hippolyt.

Dii boni maculosas ceruas
Insequens cupio canes incitare:

neque tamen illi quicquam cum feris rei est, ipsum venatorem in laqueos agit. quòd si adeptus est litteris ac disciplinis deditum adolescentem, totus iam in libris est, barbã ad talos vsque demittit, pallium gestat, rerum delectum omittit, in ore sunt numeri & rectangula ac triangula Platonis. sin cum socorde aut potatore diuite res ei sint,

Odyss. χ. initio.

Tum verò sapiens centones ponit Vlysses:

abijcitur pallium, tõdetur barba velut infrugifera seges, caldaria promuntur ac pateræ, ridetur in ambulationibus, & dicteria in philosophantes iaciuntur. Ita ferunt Syracusis, cũ eò venisset Plato, ac Dionysius insano philosophiæ studio exarsisset, regiã pulueris plenã fuisse ob multitudinem geometrica tractantium. postquam Plato gratia excidit, Dionysiusq; philosophia valere iussa rursum se vino, nugis, libidiniq; & intemperantię dedit, confertim vniuersos veluti à Circe aliqua trãsformatos inscitiam, obliuionem, fatuitatemq; esse amplexos. Testimonio sunt etiam magnorũ facta adulatorum, & eorum qui populari gratię intenti remp. gesserunt. quorum princeps Alcibiades, Athenis salsè dicta iaciendo, equos alendo, vitamq; facetã & gratiosam agendo notus, Spartæ raso capillo, palliatus, frigidaq; lotus degebat: idem in Thracia militabat ac potabat, vbi ad Tisaphernem ventum est, mollicie & luxu atq; arrogantia vtebantur: hocque modo omnes demulcebat, eorum se moribus studijsque adsimilans. Talis non fuit Epaminondas, non Agesilaus: qui tametsi cum plurimis versati sunt hominibus, vrbibus, moribus, suos tamen vbique mores, suũ vestitum, suam victus rationem, & dicendi, viuendique retinuerunt. Atque ita Plato etiam idem fuit Syracusis qui in Academia, & Dionysio talis, qualis Dioni. Cæterum adulatoris veluti Polypi mutationes facilè deprehendet, qui seipsum simulabit variè mutari, ac vituperata qua fuisset adhuc vsus vitæ ratione subitò tanquã sibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, aut rationem victus, aut genus orationis. videbit. n. illum nequaquam constãtem aut suum esse, aut qui proprio animi affectu amet vel oderit, gaudeat vel indignetur: sed instar speculi affectum alienorum, & vitæ institutorum ac motuum imagines recipere. Si vituperes amicorum aliquem apud eum, dicet: Serò depræhendisti quis esset; mihi ne antè quidem placuit. Sin mutata sententia rursum laudes, deierabit gratum sibi hoc esse, & gaudere hominis gratia, fidemq; habere. Si mutandam dices vitæ esse rationem, puta à reipublicæ cura ad ocium & quietẽ transeundum: Iampridem, inquiet, tumultibus & inuidia debuimus nos exonerare. vbi rursum videberis ei ad res gerendas & dicendum te conuertere, accinet tibi: Digna teipso cogitas: ocium enim suaue quidem est, sed inglorium atq; abiectum. Tali statim est occinendũ illud,

Odyss. π. 181.

Nunc alius subitò mihi, quàm paulo antè, videris.

non mihi opus est amico mecũ sese mutante & mea momenta sequente, (hoc enim vmbra melius præstat) sed qui verum vna mecum sequatur atq; dijudicet. Atque hæc vna est ratio depræhendendi adulatoris.

Alia ratio simulationis deprehendendę.

Alterum in similitudinibus discrimen est obseruandum, quòd verus amicus neque imitatur omnia, neq; laudat facilè, sed optima duntaxat: nam, vt est apud Sophoclem,

Non impetus solet esse, sed amoris comes.

Nimirum. n. vnà officium facere, & adiuuare in pulcrarum rerũ studio cupit, non peccandi aut malitiosè agendi socium se præbet: nisi inuitũ, sicut solet lippitudinis, ita vitij quoq; aut peccati quædã ob consuetudinẽ afficiat contagio. quemadmodum familiares aiunt Platonis curuitatẽ imitatos, & balbuciem Aristotelis, & Alexandri regis colli inflexionem inq; dicendo vocis asperitatem. quidam. n. imprudentes morum vitæque aliquam

percipiunt

percipiunt labẽ. Contrà adulatori euenit quod Chamæleoni. Hinc.n.omni colori ſe poteſt ſimilem præſtare, dempto albo. & adulator in ijs quæ operæprecium habẽt ſimilem ſeſe prebere non valens, nihil non turpe imitando capiſmit. Sed qũo inepti pictores pulcra repręſentare cum nequeant, rugas, verrucas, & cicatrices referunt: ſic adulator intemperantiam imitatur, ſuperſtitionẽ, iracundiam, acerbitatem aduerſum ſeruos, infidelitatẽ erga domeſticos & cognatos. Eſt.n.natura propenſus ad deteriora: ac præterea quàm longiſsimè à reprehendendo videtur abeſſe, ſi turpia imitetur. Suſpecti.n.ſunt qui meliora quærunt, videnturq́; iniquè amicorum ferre peccata, quæ res & Dionem Dionyſio, & Samiũ Philippo, & Ptolemæo Cleomenẽ inuiſum fecit, atq; perdidit. Adulator dum vult eſſe ac videri iuxtà ſuauis ac fidelis, præ nimio amore fingit ſe ne vitia quidem improbare, vt eodem modo vbiq; affectus atq; eiuſdem naturæ putetur. Itaq; neq; eorum, quæ nolentibus fortuitò eueniũt, expertes eſſe volunt. Sed ægrotis adulantes eodem ſe morbo teneri ſimulant: & viſu ſe audituq́; valere negant, ſi cum cæcutientibus aut ſurdaſtris viuant: ſicut Dionyſij adulatores luſcioſos ſe fingebant, aliusq́; in alium impingentes inter cœnandum paropſides de menſis deturbabant. Alij vt affectus magis æquent, altius penetrant, & ad arcana vſq; eodẽ ſe modo affectos eſſe fingentes procedunt. ſentientes.n.aut coniugium eius cui blandiũtur infelix eſſe, aut de liberis cum vel domeſticis ſiniſtra ſuſpicari: ipſi quoq; ſibi non parcunt, ſed de ſuis liberis, aut vxore, cognatis, familiaribuſve arcana quædam crimina cum luctu recenſent. Similitudo enim facit vt maiore affectu conſpirẽt. itaq; alter quaſi obſidibus iam acceptis aliquid arcani committit adulatori, ac deinceps eo vtitur, ac fidem fallere metuit. Ego verò noui qui amico ſuam vxorem eijciente, ſuam ipſe quoq; repudiauit. Sed tamen amici vxor depræhendit eum clã iſtam inuiſere, ac per internuncios cum ea agere. Quare quid rei eſſet adulator nõ habebat cognitum qui cancro magis quàm adulatori conuenire putabat Iambica hæc:

Adulator turpiũ imitator.

Nihil eſt niſi venter corpus omne, proſpicit
Partes in omnes beſtia, reptat dentibus.

Paraſiti enim eſt hæc effigies, amici circa ſartaginem & poſt prandium, vt ait Eupolis. Verum hæc in ſuum reijciamus orationis huius locum. Id verò commentũ adulatoris in imitationibus non prætereamus, quod etiam ſi quid boni imitatur, tñ ei cui aſſentatur palmã relinquit. Qui enim veri ſunt amici, apud eos nulla eſt obtrectatio, nulla inuidia: ſed ſiue vincant rectè agendo, ſiue ſuperentur, citra moleſtiam ſus deq́; ferũt. Adulator autem memor ſe vbiq; ſecũdas agere partes, ſimilitudinem ita affectat vt ſemper inferior ſit, primamq́; laudem & palmam alteri relinquat, exceptis prauis rebus. In his enim priorẽ ſibi vindicat. ac ſi ille ſe moroſum dicat, ſe profitetur atrabile exagitari: ſi ſuperſtitioſum, ſe diuinitus exagitari: ſi amare, ſe inſanire: ſi intempeſtiuè riſiſſe, ſe riſu emortuum. Contrà in bonis rebus: ſe ait velocem curſu, illum autem volare: ſe mediocriter equitare, ſed quid hoc ad equitem hunc centaurum? Ego, inquit, ad poëſin non inepto ſum ingenio, verſumque condo non peſsimum,

Adulator bona imitans, fingit ſe nõ æquare.

Sed mihi non datur, eſt poſſe tonare Iouis.

Simul enim & inſtitutum eius videtur pronunciare aſſe egregium dum id imitatur, & vim æquari nõ poſſe, dum certare conatus ſuccumbit. Atq; hęc ſunt, quibus in aſſimilando ab amicò differt adulator. Quando autem, vt docuimus, voluptas etiam vtriuſq; communis eſt, (vir enim bonus non minus delectatur amicis, quàm adulatoribus vitioſus) agendum hic quoq; diſcrimen conſtituamus. id autem erit, voluptatis ad finem relatio. Atque hoc ita conſideremus. Ineſt in vnguẽto gratus odor, ineſt etiam in medicamento. Sed hoc intereſt, q̄ illic tantum ad voluptatem refertur, neq; vllius præterea rei gratia ineſt: hic autem ei, quod purgandi corpus, aut calefaciendi, aut carnem reparandi facultatem habet, accedit. Rurſum pictores floridos colores admiſcent: ſed & medicamenta ſunt quædã conſpectu florido, & colore minimè ingrato. at diſcrimen in promtu eſt, quòd fine ſcilicet vtilitatis differunt. Ita amicorum quoque mutuæ delectationes voluptatem habent quaſi efflorescentem in re aliqua pulcra & vtili. aliquando etiam honeſti ac virtute prędit homines iocis, cõuiuijs, vino, riſu, atq; adeò etiam nugis inuicem veluti condimentis vtuntur. in quam ſententiam dicta ſunt hæc,

Voluptas ab adulatore aliter q̃ ab amico paratur.

Hi ſe oblectabant grato ſermone viciſſim. &
——neque nos iam res diuelleret vlla,
Quin nos colloquijs oblectaremus amicis.

Adulatoris aũt is finis, hoc opus eſt, vt ſubinde iocum aliquem, aut actionẽ, aut ſermonem voluptatis gratia & ad parandam voluptatem quaſi coquat atque condiat. Vtq́; vno verbo rem totã complectar, adulator oĩa putat ſibi faciẽda eſſe vt delectet: verus amicus ſemper id agens qđ debet, ſæpe delectat, ſępe moleſtus eſt, nõ q̄ ita velit, ſed quoniã ita vſus fert. Sicut.n.medicus vbi res poſcit crocum nardumve adhibet. & aliqñ leni lauacro alimentoq́; grato vtitur; nonnunquã his omiſsis caſtorium inijcit,

Aut polium, tetrum latè quod iactat odorem,

aut veratrum tritum potui exhibet: quod neq; hic moleſtiam, neq; ibi voluptatem finis loco ſibi proponit, ſed vtrobiq; vtilitatem eius reſpicit quem curat. ſic & amicus alicubi laudando & gratioſè prædicando atq; delectando ad honeſtum incitat, vt ille:

Carum Teucre caput, populi Telamonie princeps,
Hoc calamos torqueto modo.—— & alius, Iliad. 281.
Quonam diuini pectò obliuiſcar Vliſſis?

Rurſum vbi correctione opus eſt, mordacem ſermonẽ, Iliad. libertatemq́; curatore dignam vſurpat. 243.

Quid fruſtra inſanis, & præter rem Menelae? Iliad.

Aliquãdo etiam factũ verbis adiungit. Sic Menedemus 109. Aſclepiadæ amici filium intemperantem & diſſolutè viuentẽ foribus excluſum non dignatus alloquio, in rectã viuendi viam redegit. Et Arceſilaus Batto ſchola interdixit, cũ is in comœdia verſum in Cleanthẽ feciſſet: inq́; gratiam tum demũ recepit, cum is mutato facto Cleanthem placaſſet. Oportet.n.bene merendo amicũ offendere, non lędendo amicitiam abolere: ſed eo quod mordet vti tanquã medicamẽto, quo ſeruetur & ſanetur qui curatur. Itaq; amicus muſici inſtar mutationib. ad pulcrum & vtile commodatis alias intendendo alias remittendo, ſępe quidẽ delectat, ſemper aũt prodeſt. Sed adulator quaſi vnica tantũ nerui intentione identidẽ ſolitus eam vocem reddere, quæ delectet & grata ſit, neq; facto repugnare, neq; verbo moleſtus eſſe nouit, ſemper cum eo concinit eumq́; aſſectatur cui blãditi ſtatuit. Quemadmodum igitur Xenophon Ageſilaum ait eorum habuiſſe eõl laudationes gratas, qui & culpare per occaſionem vellent: ita eum amicè delectare ac gratificari cenſeamus; qui aliqñ etiã moleſtia afficere & aduerſari poſſit. eam verò conſuetudinem, quæ continentibus blandicijs vſa omni morſu caret, viri) ſuſpectam habeamus. Sitq́; nobis in promtu illud Laconis dictum, qui cũ rex Charilaus laudaretur, Qui, inquit, iſtẽ probus ſit, qui ne malis quidẽ acerbus eſt? Tauris ferunt aſilum ſub aures ſubire, itemq́; canibus ricinum. & adulator aures ambitioſorum laudibus occupans ijsq́; adhærens; non facilè depellitur. Itaq; ibi maximè iudicium eſt adhibendum ſobrium atq; cautum, vt diſcernamus homo ne laudetur an actio. Rem ipſam laudari intelligemus, ſi abſentibus potius fiat quàm præſentibus nobis, ſi eadem ipſi volentes atq; affectantes non nos modò, ſed omnes idẽ inſtitutum tenentes ſectentur, neq; nunc alia poſt agãt aut dicant (& quod maximum eſt) ſi nos ipſi ſentiamus non

Laudationum examen.

duci

duci nos pœnitudine eorum propter quę laudamur, neque eorum nos pudeat, neq; contrariū potius nos dixisse aut egisse optemus. Internum enim iudicium animi nostri laudi reclamans, eamq; non admittens, nullo affectu trahitur aut mouetur, neq; potest ab assentante corrumpi. Sed nescio quo pacto fit vt pleriq; cum in calamitatibus consolationes non admittant, magisq; delectētur ijs qui vna lamentantur: ijdem si quid peccauerint aut deliquerint, pro inimico atq; accusatore habeant quicunq; repræhensione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit: laudantem autem, & facinus verbis comprobantem amplectantur & beneuolū amicumq; sibi ducant. Sed qui factum tamen aut dictū alicuius siue seriū siue iocosum facilè laudant eiq; applaudunt: ij tantum in re præsenti sunt noxij. Qui autem ad ingenium ipsum laudando penetrant, & à moribus ad indolē pertingunt: idem ij faciunt quod serui qui nō aceruo sed semini aliquid furtim detrahunt. indolem.n. quæ initium est ac fons vitæ degendæ peruertunt, dum nomina virtutum vitijs imponunt. Equidem scribit Thucydides in seditionibus ac bellis nomina hoīum æstimatiune à consueta fuisse significatione detorta ad res alias. audacia.n. rationis expers, habita fuit pro fortitudine, prudens cunctatio pro timiditate speciosa, modestia ꝓ molliciei prætextu, & callida in omnibus rebus adhibita accuratio ꝓ summa ignauia. Ita in adulationibus quoq; obseruandū est, ꝙ prodigalitas liberalitatis vocabulo, timiditas cautionis, temeritas celeritatis, sordes frugalitatis, amoribus deditus consuetudinis amantis & ad caritatem propēsi, Iracundus ac superbus animosi, vilis humilisq; humani titulo afficitur. Sicut & Plato alicubi ait amatorē amasij adulatorem, simo gratiosi, aduncum habenti nasum regij, nigro virilis, albo deorum filij imponere nomē: deniq; planè adulatoriè ab amatore mellei coloris dici pallidos, verbo palloris odium minuente, & boni enim consulente. Sanè deformis persuaderi sibi sinens formosum se esse, aut paruus magnum, neq; diu in errore eo persistit, & damnum leue neque irreparabile accipit. Laus autem quæ vitijs adsuefacit dum pro virtutibus habentur, ita vt non dolori nobis sint, sed delectationi, & quæ verecundiā peccantibus aufert: ea inquam ratio laudandi effecit, vt Dionysij & Pharalidis tyrannidē Siculi iustitiæ ac odij in malos nomine ornarent. eadem Aegyptum pessundedit, molliciem Ptolemæi ac furiosam superstitionem, vlulatusq;, & liliorum ac tympanorū impressas in corpus notas, pietatis erga deos cultusq; numinum appellatione velans. Eadem eodem tempore parū absuit quin Romanorum mores corrumperet atq; perderet, luxum Antonij, & intemperantiā, & publicas profusiones pecunię voce molli actiones hilares atq; humanitatis plenas appellans, hominis liberaliter sua potentia fortunaq; vtentis. Quid verò aliud Ptolemæo capistrū tibicinis fistulamq; appēdit, quid Neroni scenam erexit tragicam, laruasq; & cothurnos induit, quàm adulātium laudes? an nō pleriq; reges dum cantillarent, Apollines; dum ebrij essent, Bacchi; dū palęstram exercerent, Hercules salutati, ijsq; gaudentes nominibus assentando ad extremam sunt adacti turpitudinem? Quapropter maximè vbi laudat cauendum est ab adulatore. Idq; non fallit adulatorem, sed callidus suspicionē cauere, vbi in delicatulum aliquem agrestem ve incidit, suilla cute crassa amictum: ibi tum quāto pōt flatu adulatur. vt Struthias calcans Biantem, eiusq; stupiditati laudationibus insultans: Alexandro rege amplius bibisti, & risu ad Cypriū decolans. Cæterū elegantiores adortus adulator, cū hos videt hunc locū hancq; occasionem potissimum obseruare, non rectā laudationē profert, sed longis in orbem ambagibus vsus accedit, veluti citra strepitum tacturus pecus aliquod atq; tentaturus. Modo.n. aliorum quorundam de ipso pronunciatas laudes refert, rhetorum exemplo aliena vsus persona: periucundū, inquiens, mihi fuit in foro cum peregrinis, vel senioribus colloquiū, qui de te multa in bonam partem non sine admiratione tui dixerunt. Modò leues & falsas aduersus eum criminationes confingens se ex aliorum habere dictis, studiosè accedit, ac interrogat, vbi nam tale quippiam egisti aut dixisti? inficiantemque, vt fieri solet, iam oblata ex ipsa inficiatione laudandi occasione, sic demulcet: Ego sanè mirabar te malè dixisse familiarium alicui, qui ne inimicis quidem soleas: aut si tu alienis inhiasses, qui de tuo adeò es liberalis. Iam sicut pictores lucida atque splendida appositis vmbrosis & tenebrosis reddunt illustriora: ita adulatores dum aduersa bonarum proscindunt maledictis, aut traducunt atque derident, occultè eorum quibus assentantur, vitia laudant atque fouent. Nam apud homines luxu perditos, auaros, maleficos, & opes turpibus malisq; rebus consecutos, modestiam vituperant sub rusticitatis nomine: & eos qui suis contenti facultatibus iustè viuunt, nihil animi aut viriū ad res gerendas habere criminantur. si cum socordibus ocioq; deditis & mediocrem in ciuitate stationem subterfugientibus versentur, non pudet eos administrationem reipub. denominare alienarum rerum laboriosam tractationem: & honoris studio, sterilis gloriolæ ambitionis nomen indere, deniq; etiam rhetorica quadā adulandi arte philosophū traducunt: & inter impudicas mulierculas palmā merentur, dum vno contentas marito, eiusq; solius amantes, Veneris expertes agrestesq: vsurpant. Ea verò est summa malicia, ꝙ ne sibi ipsis quidem parcūt adulatores. Sicut.n. luctatores corpora sua demittunt, vt alios prosternant: sic seipsos illi vituperando obrepunt ad alios laudandos. Ego, inquiunt, in mari timidū sum mancipium, ad labores animum despondeo, insanio præ ira maledictis impetitus. verum iste nullo terretur periculo, omni caret vitio, homo est singulari ingenio, omnia fert ęquo animo ac citra molestiam. Quod si quis sapere se præclarè existimans, cupiensq; videri austerus & à proprio pendens iudicio, rectitudine quadam rationis subinde illud obijciat,

Nec me Tydida nimia tamen affice laude, *Iliad.κ,249*

Nec nimium culpa: — non iam eadē hunc via adoritur adulator, sed aliam adhibet machinam. Accedit enim eum de rebus priuatis vtpote prudentiorem, consulturus. & habebam quidem, inquit, alios magis familiares, necessitate tamen cogor te interpellare. nam ad quē alium confugeremus consilio indigentes, aut cui potius credamus? audito deinde eius respōso, ita discedit, vt nō sententiam se, sed oraculum reportare dicat. Aut si eum peritiā affectare attiū dicendi senserit: aliquid ei ab se cōpositum exhibet, orans id vt legat atq; emendet. Mithridati regi, cum is rei medicæ studeret, nonnulli sociorum secandos se vrendosq; præbuerunt, facto, non verbis adulantes. testimonium enim peritię eius ferre videbantur, quod sese ipsi crederent. adeò,

Multa sunt rerum diuinarum forma. *Eurip. fine Alcestidis.*

Cæterum genus hoc occultatarum laudationum, quod cautionem requirit astutiorem, vt redarguas, dedita opera propones consilia, argumenta, correctiones, absurda omnia. nihil enim refellens, sed omnibus annuens, atq; omnia admittens, & ad singula exclamans bene ac sufficienter habere, depræhenditur liquidò

Rogasse compositò, atq; aliud iactarier,

nimirum quò laudādi inflandiq; nancisceretur occasionem. Porrò sicut nonnulli dixerunt picturam esse mutā poësin: sic etiam assentatio tacentem laudationem quandam habet. Quemadmodum enim venatores, dum nō venari se, sed iter facere, aut pascere, aut agrū colere fingunt, facilius feras latent: ita adulatores laudādo tum maximè penetrant, cum non laudare, sed aliud aliquid agere putantur. Qui.n. accedenti sella loco ve decedit, aut ad senatū populumve verba faciens, vbi videt diuitē aliquē accedere, *Tacitę laudes.*

Appellationum abusus. *3. de repub. non procul fine.* *Artes adulatorum in fidiose laudantium.*

accedere, oratione abrupta huic suggestũ & dicendi copiam tradit: is tacendo melius q̃ si vociferaretur, priores se huic prudentię partes deferre ostendit. Itaq; videre licet qui in auditorijs ac theatris prima sedilia occupent, non q̃ se ijs dignentur, sed vt diuitibus inde assurgentes atq; concedentes, adulentur. Alij in congressionibus & consensibus initiũ dicendi faciunt: deinde si quis potẽs, diues, aut nobilis contrà disserat, facillimè tanquã meliori adsentiuntur, suamq; retractãt sniam. Quare apprimè necessarium est hmôi cessiones locorum & victoriæ arguere, non peritiæ, virtuti, ætative, sed diuitijs & gloriæ delatas. Etenim Apelles pictor adsidẽti sibi Megabyzo, & de linea nescio quid vmbraq; volenti differere: Nonne vides, aiebat, puerulos istos qui meliðẽ terunt? tacenti tibi admodũ ij fuerunt intenti, purpurã aurumq; admirantes. nunc te ridens orsum loqui de rebus ijs quas non didicisti. Et Solon Crœso de felicitate perquirente, Tellum quendã obscurũ Athenis hominem, Bitonemq; & Cleobin ipso pronunciauit feliciores. At qui adulator reges, diuites ac magistratũ gerentes, nõ fortunatos modò & beatos, sed & prudentia, arte, virtuteq; oĩbus superiores affirmat. Iam Stoicos quidã ne audire quidẽ sustinẽt, sapienti simul diuitis, pulcri, nobilis, regis nomen attribuentes. adulatores verò diuitem iuxtà & oratorem, & poëtam, & (si velit) pictorẽ, tibicinemq; pronunciant, & pedibus velocem, & robustũ, cadentes si cũ eo lucta, & à tergo eorum manentes, si cursu certent. sicut Crisson Himeræus cursu cũ Alexandro certans dedita opera posterior f[illegible]it, quod & animaduersum ægrè tulit rex. Carneades dicebat diuitum ac regũ filios nihil aliud bene ac rectè discere, quàm equitare. quippe magistri in ludis ijs assentantur, & qui colluctatur vltrò se inclinat. equus nulla habita ratione, priuatus an princeps, pauper an diues insideat, eum qui regere nõ didicit, præcipitem excutit. Stultè itaq; ac fatuè Bio, qui agrũ laudando putabat se redditurũ fertilam ac frugiferũ potius, quàm fodiendo & colendo. Non tñ homo absurdè facit laudans, vbi id ijs qui laudantur est vtile. Atq; ager quidẽ laudando non fit deterior: hoĩem instant ac perdunt qui immeritò laudant. Verũ de his satis. deinceps deliberate agamus. Oportuit sanè, quemadmodum Patroclus Achillis arma cũ indueret, & equos eius ad pugnã educeret, solã non ausus fuit contrectare Peliadem hastam: ita adulatorem quoq; dum amici insignia atq; cultum sibi circumponit, solam libertatem, vt gestamen amicitiæ eximiũ,

Grande, graue, & validum, —

intactam inimitatamq; relinquere. Nunc qñ adulatores repræhensiones metuunt quibus ob risum, pocula, dicteria ac iocos sunt obnoxij, ideoq; superciliosè adsentantur ac tetrico vultu, vituperationis aliquid & increpationis admiscentes: agedum hâcquoq; partẽ examinemus. Puto aũt sicut in Menandri comœdia falsus Hercules in scenam progreditur, clauã gestans non validam, neq; robustam, sed figmentum quoddã inane ac mollem a expe rientibus visum iri libertatem adulatoris laxam, & ponderet vehementiaq; carentem, ac simile quippiam haben tem cum ceruicalibus mulierem. hæc.n. cum videantur capitibus reniti debere atque obsistere, multo magis cedunt ijs ac subsidunt: & adulterina ista libertas inanem ostentans ac mendacem & intus vitiosam molem, sublimis atq; inflata est, vt in sese concidens abripiat secum eum qui in ipsam impegit. Nam vera & amici propria libertas peccantes aduritur, adfertq; salutarem & tutelarem dolorem, mellis in morem: quod cũ vlcerosas partes mordeat atq; expurget, cætera vtile est ac dulce. qua de libertate suo peculiari loco dicet. At adulator primò quidẽ acerbitatem quandã aduersus eos quibus insidiatur præ se fert, iracundum se & implacabilẽ gerens. nam seruis eius difficilis est, promptusq; ad insultandum peccatis domesticorũ atq; cognatorum: nihil eorũ qui foris sunt laudare, nihil admirari, & despicere oĩa, nemini ignoscere, calumniosè ad iram alios prouocare, laudẽ odij in malos concepti venari, vt qui volens non facilè libertatẽ aduersus eos non vsurparet, aut in gratiam eodem quicquam vel faceret vel diceret. Deinde vera & grauia eius cui adulatur peccata oĩa simulans se nescire, in exiguas & externas culpas grauiter ac cum contentione quadam & vehementia inuehitur: puta si quid suppellectilis malè est collocatum, si incommodè habitat, si tonsuram, amictumve neglexit, si canem equumve non rectè curauit. At si parentes contemnit, liberos negligit, vxorem contumeliosè tractat, domesticos despectui habet, pecuniã prodigit: omnia hęc nihil ad se adulator pertinere putat, ad hæc mutus est, hiscere non audet. non aliter, quàm si aliptes athletam sinat inebriari ac libidini indulgere, eundemq; gutti olearij aut strigilis gratia grauiter obiurget, aut grammaticus ob tabellam ac stylum increpans puerum, solœcismos eius barbarismosve dissimulet. aut si rhetor ineptus ac ridiculus de ipsa oratione nullum ferẽs iudicium, vocem culpet, inculcetq; grauiter q̃ frigide potu arteriam corrumpas: vel perlegere iussus miserè compositũ scriptum, chartæ asperitatem insectetur, & librarij impuritatem atq; socordiam. Ita planè cum videretur Ptolemæus litteris operã dare, de glosla aliqua, versiculo, aut historia vsq; ad mediam noctem disputationes vnà traxerunt eius asseclæ: neq; in tanto tamen numero quisquam fuit qui eum inhiberet crudeliter agentem ac contumeliose, atrociaq; supplicia exercentem. Denique adulatores suam libertatem ijs duntaxat adhibentes, quæ neq; lædunt neq; dolent, perinde faciunt ac si quis hominis à tuberculis ac fistulis laborantis crines vnguesq; cultro medico desecet. Sunt alij his etiã astutiores, qui libertatem vituperationesq; ad voluptatẽ conciliandam accommodant. Sic Agis Argiuus cum Alexander cuidam scurræ magna daret dona, præ inuidia ac dolore exclamauit, Prob rem absurdissimam: cumque iratus rex se ad eum conuertisset, & Quid ais dixisset: Fateor, inquit, indignari me ac molestè ferre quod vos Ioue genitos omnes video hominibus adulantibus ac ridiculis vti, nam & Hercules Cercopibus quibusdã, & Bacchus Silenis sese oblectauit, & tales apud te in precio esse manifestum est. Tib. Cæsare aliquando in curiam progresso, quidam adulatorum surrexit, dixitq; liberorum hominum liberas debere esse voces, nihilq; dissimulandum aut reticendum eorum quæ prodessent. Qua oratione cum omnium attentionem excitasset, facto ei silentio, & Tiberiũ auscultante, Audi, inquit, Cæsar quid in te vniuersi desideremus, nemo tamẽ audet palàm eloqui. Negligis teipsum, corporisq; rationem tui non habes, sed te curis quas pro nobis geris neq; interdictu neq; noctu quietem capiendo atteris. cumq́ue multa id genus collegisset, Cassium aiunt Seuerum rhetorẽ dixisse, Ista hunc hominem libertas perdet. Atq; hæc quidem leuiora sunt. Illa verò grauia iam & exitiosa imprudentibus, cum contraria verorum vitia ipsis obijciuntur. Ita Himerius assentator diuiti cuidam Athenis illiberalissimo auarissimoq; homini prodigalitatem exprobrauit ac socordiam, fore inquiens vt aliquando cum liberis probè esuriret. Aut cum sumtuosis ac prodigis sordes obijciũt nimiamq; parsimoniam, vt Neroni fecit T. Petronius. Vel cum principes, à quibus subditi crudeliter inhumaniterq; tractãtur, deponere iubent nimiam clementiam, intempestiuamq; & inutilem misericordiam. Quorum simile est si quis cauere se & metuere vtpote callidũ versutumq; hominem simulet eum, qui stupidus sit & fatuus, aut inuidum ac maledicum adsiduisq; gaudentẽ repræhensionibus, fortè ad laudandum aliquem præclarũ virum sẽ conuertentem, corripiat, impugnetq;, & libertatem hanc laudãdi velut vitium ei inhærens carpat, dicens: Homines laudas nullius precij. quis enim est hic, aut quid præclari fecit dixitve? Maximè verò adulatores in amoribus adoriuntur suos, ignemq́ue augent.

Libertatẽ adulator affectat. Iliad. π, 100.

Adulato rũ libertas leuia inuadit grauia dissimulat delicta.

Libertas ob volupta tem.

Fratres enim eum vident dissentire, aut parentes despici, aut insolenter vxorem tractari: neque verbis castigãt, neque repræhendunt, sed iras etiam amplificant. Non enim, inquiũt, sentis qui sis. ipse causa es huius mali: semper enim obsequentem te ac submissum præbuisti. Verum vbi ex ira & obtrectatione animus exarsit meretricis aut adulteræ amore, ibi tum splendida cum libertate adulator præstò est ignem igni superaddens, amoriq; patrocinans, & amatorem eo nomine incusans, quod multa non amatoriè agat, dura multa & digna repræhensionibus faciat: occiniq; illud,

Ingratè tam crebris amoris osculis,

Sic Antonio amici flagranti Aegyptiæ amore persuaserunt ipsum ab ea amari, duritiemq; ei & superbiã exprobrauerunt. Illa quidem, aiebant, tanto regno vitæque ratione beata dimissis amore tui perit, tua castra sequens habitu pellicis:

Odyss. ε. 329. *Sed tibi non vlla mens est placabilis arte,*

qui negligit illam his animi molestijs conflictantem. ille autem repræhensionibus his iniustitiæq; insimulationibus magis quàm laudibus gaudens, non sensit eo seipso dum castigari putat peruerti. Similis est enim ista libertas morsibus lasciuarum mulierum, eo qui videtur esse dolore excitans voluptatem ac titillans. Ac sicuti merũ, quod alioqui aduersus cicutam valet, si cicutæ admisceatur, facit vt resisti veneno planè non possit, ob calorem celeriter ad cor penetranti: ita mali cum sciant libertatẽ dicendi magnum aduersus assentationem esse præsidiũ, illa ipsa ad adulandum abutuntur. Quapropter ne Biahtis quidẽ dictũ vitio planè caret qui interrogatus quodnam aĩalium esset molestissimũ, rñdit ferorum quidẽ tyrannum, cicurum autẽ adulatorẽ. Verius.n. dici poterat, adulatorũ quosdã esse mansuetos, qui balnea & mẽsas sectantur. qui verò curiositatẽ, calumnias, & malignitatẽ suã veluti polypus flagella in ipsas vsq; ædes & gynecea

Remediũ. protendunt, sæuos esse, ferosq; & intractabiles. Vna cauendi tales insidias ratio est, quod sciendũ atq; in promta semper habendum est memoria, cum animi pars vna veritati atq; honestati dedita rationi rectæ obtemperet, altera bruta sit, falsi appetens, incertisque obnoxia motibus: amicum semper meliori parti se accommodare consiliarium atq; monitorem, instar medici sanitatem augentis atq; conseruantis. adulatorem verò brutæ & cupiditatibus addictæ parti se applicare, eamq; prauis voluptatibus submittendis scabere ac titillare, & à rectæ rationis obsequio auertere. Quemadmodũ verò cibi quidam sunt, qui neq; sanguini, neq; spiritibus neque neruis neq; medullis virium quicquàm apponunt, sed pudenda tantum erigunt, ventrem suscitant, ac carnem generant putridam & morbosum: sic adulatoris oratio nihil sobriæ ac rationis imperio obsequenti parti adijcit. sed cũ semper vel amoris aliquam conciliet voluptatem, vel iram incõsultam augeat, aut ad inuidentiam excitet, aut molestum inanemq; arrogantiæ fastum ingeneret, vel dolorem lamentando augeat, vel malignitatem, illiberalitatem, infidelitatem ve nouis quibusdam calumnijs atque præsagijs exasperet, meticulosam ve & suspicacem reddat, non fallet eos qui animum attendunt. semper.n. sub aliquem subit animi affectum, eumq; saginat, bubonis instar subinde morbosis & inflammatis animi motibus adnascens. Irasceris: puni, inquit: appetis: eme. metuis: fugiamus. suspicaris: crede. Quod si circa hos motus non ita facilè depræhendi possit, ob vim & vehementiam rationis eum repellentis, tamen in minoribus capietur facilius, eundem sese gerens. Nam vbi te viderit suspicari crapula aut repletione tibi nocuisse, ideoque de balneo aut alimento dubium cogitare, amicus abstinere hortabitur & consideratè agere. adulator verò in balneum trahet, nouumque aliquid apponere iubebit, neque corpori iniuriam abstinentia facere. Idem si videat te ad iter, aut nauigationem, opusve aliquod obeundum animo esse ob molliciem segni: dicet nullam vrgere temporis necessitatem, ac posse idem agi re dilata, aut alio misso. Quod si pollicitus familiari alicui pecuniam mutuò dare aut largiri, mutes consilium, & tamen pudore ducaris: momentum in deteriorem partem afferet adulator, sententiamq; pro crumena confirmabit, & verecundiam expellet, parcere te iubens vt qui impensas facias magnas, multisque velis sufficere. Itaque nisi nos nostræ ipsorum fallant cupiditates, impudentia, timiditas: non latebit nos adulator is enim est horum identidem affectuum patronus, libereque nos vt in his modum transgrediamur monet. Ac de his quidem satis. Veniamus nunc ad vsus & officia. Nam in his frequenter suam & amici differentiam adulator confundit aut obscurat, dum se vbique impigrum atque alacrem absque vlla tergiuersatione ostentat. Etenim amici mores sicut veritatis apud Euripidẽ oratio, simplices sunt, sinceriq;, & nihil habent fictitium. Adulatoris autem re vera Phœnissis.

Praui suapte natura, artis indigent

& quidem callidis profectò, multisque & operosis adminiculis. Iam primum in ipsis congressibus amicus sæpenumerò neque compellans ipse neque compellatus, placido tantum contuitu atque reuidendo vltrò citroque declarata beneuolentia & familiaritate præterit. adulator verò currit, persequitur, eminus manum porrigit, ac si compelletur prius conspectus, sæpe testibus & iureiurando adhibitis se purgat. Eodẽ modo in actionibus amicus multa minuta negligit non percũctans curiose ve perquirens omnia, neque ad quæuis sese obijciẽs ministeria. adulator autem in his frequens atq; assiduus est & indefessus, nulli alteri locum aut spacium ministerij concedens, sed iuberi volens, ac nisi iubeatur, ægrè ferens, atque adeò etiam animum despondens & fortunã suam deplorans. Quæ ipsa quidem sanis argumenta sunt non veræ sobriæque amicitiæ, sed meretriciæ ac se promtius quàm oporteat ingerentis. Veruntamen est primum in promissionibus considerandum discrimen. Rectè enim maiores quoq; nostri dixerunt, amici hanc esse promissionem,

Officia & obsequia adulatorũ qualia.

Iliad. ξ. *Si possum præstare, & si fieri potè res est,*

Adulatorum promissiones. Adulatoris autem hanc,

Dic quodcunq; velis.— nam & comici tales introducũt,

Ibid. 426.

Nicomache, me precor huic oppone militi.
Peponis ego illum instar flagris emolliam,
Reddamq; mollius vel spongia caput.

Deinde amicus nemo rei gerendę socium se prębet, nisi prius in consilium adhibitus, decori aut vtilitatis rationibus subductis institutum comprobauerit. Adulator etiam si eum ad deliberandam rem, ferendamque sententiam adsciscas, non modò gratificandi palmamque concedendi studio, sed & ne in suspicionem veniat detrectantis officium, cupiditati tuæ locum dat, eamq; incitatione sua comitatur. Non enim temerè inuenias diuitem, aut regem, qui hoc vsurpet:

Vtinam mihi sit pauper, aut (si res ferat)
Paupere miserior, qui bene cupiens mihi,
Timore misso dicat id quod senserit.

nam hi quidem instar tragœdorum requirunt chorum accinentium amicorum, aut theatrum applaudens. Ac tragica quidem Merope sic præcipit:

Verbis amicos quære qui non mulceant
Blandis: & assentando gratiam tuam
Captantes foribus arce non probos tuis.

Vulgò autem contrà agunt. Qui enim non assentantur verbis, sed repugnant vtilitatis gratia, eos aduersantur. blandientes autem, malos homines & illiberales atque impostores, non intra fores duntaxat & domum, sed &

ad affectus

ad affectus resq; arcanas admittũt. Quorũ qui ſimplicio
res ſunt, tãtaſũ reru cõſultãdarũ negãt ſe poſſe ant debe
re eſſe ſocios, miniſteriũ obire & exequi decretũ ſui aiũt
eſſe officij. Aſtutiores autẽ interſunt deliberationi, ſuper
ciliũq; continent, vultumq; ad annuendũ cõponunt, ne
q; interim quicquã eloquuntur: vbi verò alter ſententiã
ſuã pronunciauit, Dij boni, inquiunt. paululo me ante-
uertiſti, idẽ planè meditatũ dicere. Sicut.n. mathematici
ſuperficies aiũt & lineas neq; flecti neq; intẽdi neq; mo
ueri per ſe ꝙ corpore careãt ac intellectu modo perci-
piantur, flecti autẽ, intendi, moueriq; vna cum corpori-
bus, quorũ ſunt extremitates, ita adulatorẽ quoq; depræ
hendes, ſemper alterius vocẽ, enunciata, ſenſum, iramq;
ſubſequentem. Itaq; hoc quidẽ in genere omnino facili
Officiorũ modus. mum eſt inueſtigatu diſcrimen. Magis tamẽ ipſo in mo-
do officiorũ præſtandorũ liquet. Ab amico enim quod
præſtatur officium, veluti animal quoddam intus præci-
puam habet vim, ad oſtentationẽ & pompã nihil. ſed ſæ-
pennmerò ſicut medicus occultè ſanat, ita & amicus ſua
præſentia aut abſentia amico prodeſt ignorãti pro ſe cu-
ram geri. Talis fuit Arceſilaus, qui (prætereo enim alia)
ægrotantis Apellis Chij paupertate cognita, reuerſus ad
eum drachmas vna viginti attulit, aſsidẽsque ægroto,
Hic quidem (aiebat) nihil eſt præterquam Empedoclis
illa elementa,

Ignis, aqua, & tellus, atq; ætheris ambitus almi,

ſed tu etiã incommodè cubas, ſimulq; mouens puluinar
eius, clàm pecuniã ſubiecit. quã cum vetula, quæ ægro-
to miniſtrabat, reperiſſet. Apelliq; cum admiratione re-
nunciaſſet, ſubridens hic: Arceſilai, inquit, hoc eſt furtũ.
Et vero in philoſophia locum habet illud Naſci prolem
parentum ſimilem. Arceſilai diſcipulus Lacydes, vna
cum reliquis amicis in iudicio aderat Cephiſocrati per-
petrati publici contra ius non ſcriptum delicti poſtula-
to. ibi actore annulum rei poſtulante, cuius argumento
eum conuincere poterat, eumque Cephiſocrate ſenſim
in terram demittente, pede annulum impoſito texit La-
cydes. abſolutus autem Cephiſocrates cum iudicibus
gratias priuatim ageret, vnus eorum, qui (vt apparet) fa
ctum obſeruauerat, Lacydi eum iuſsit gratiam habere,
remq; geſtam narrauit, cum Lacydes ipſe nemini eam
expoſuiſſet. Sic etiam deos puto plerumq; occultè bene
facere, cum ea ſint natura, vt ipſa ſua beneficentia dele-
ctentur. Adulatoris autem facta nihil habent iuſti, nihil
veri, nihil ſimplex, nihil liberale. Sudat, diſcurrit, clamat,
vultum contrahit, vt miniſterio ſpeciem laborioſæ ac
difficilis operæ conciliet: picturæ operoſo inſtar, cui eui
dentiæ ſimulacrum laſciuientibus coloribus, fractiſque
plicis, rugis, atque angulis paratur. Idem & narrando
moleſtus eſt, dum recitat quemadmodum huius rei cau
ſa vagatus, qua ſolicitudine fuerit, vt offenderit alios, tũ
alias ſexcentas res & affectus, vt dicere poſsis, Nõ erat
hoc operæ precium. Etenim omnis quidem quæ ex-
probratur gratia, moleſta eſt & ingrata atque intolerabi-
lis. Sed adulatorum non poſtmodò, ſed etiam dum ad
huc exhibentur officia, exprobrationem ſecum trahunt
& pudefaciunt. Quanto rectius Spartani, qui cum in-
digentibus Smyrnæis cibum miliſſent, ijque beneficiũ
hoc laudibus veherent, Nihil ſe admiratione dignũ præ
ſtitiſſe reſponderunt. qui cũ vnius diei prandio ſibi ſuiſ-
que iumentis decreto interdixiſſent, ſubſidium hoc ip-
ſis collegiſſent. Huiuſmodi beneficium non liberale
tantum eſt, ſed & accipientibus eo gratius, quòd cen-
ſent non magno damno præbentium ſe id accipere. Por
rò non tantum ex importunitate in nauanda opera, aut
pollicẽdi leuitate agnoſci poteſt adulator, ſed ipſius etiã
operæ honeſtate ſiue turpitudine, & ad vtilitatem volu-
ptatẽmve reſpectu. Non enim verum eſt quod Gorgias
Finis officij dixit amicum ab amico in rebus tantum iuſtis operam
poſtulaturum, ipſi autem in multis etiam non iuſtis re-
bus operam daturum. Amicus enim,

Vnà agere rectè, non peccare vnà ſolet.

itaq; amicum aut ab his quæ non decent auertet potius
aut ſi non perſuadeat, eo vtetur, quod Phocion ad Anti-
patrum dixit, Non potes me & amico vti & adulatore,
id eſt, & amico & non amico. Adiuuandus eſt enim ami
cus in factis, non flagitijs: in conſultando, non in paran-
dis inſidijs, teſtimonio, non fraude. Denique ſocius
etiam aduerſæ amico fortunæ eſſe', non autem maleficij
debet. vt enim aliquando conſcij amicis turpitudinis ali
cuius ſimus, non tamen conſortes facti turpis eſſe velle
debemus. Victi pugna ab Antipatro Lacedemonij, cũ
pacis conditiones componerentur, ab eo flagitarunt, vt
quæ vellet damnoſa ipſis, modò nihil turpe, iniungeret.
Ita amicus quoq;, ſi ſumptuoſum, aut laborioſum requi
retur officium primum ſe volet hoc poſci, alacriterq; &
nihil cauſatus obibit. tum duntaxat parci ſibi volet, ac re
cuſabit, cum res erit cum turpedine coniuncta. Con-
trà adulatorum eſt laborioſa ac periculoſa miniſteria
ſubterfugere: & ſi periculi faciundi cauſa veluti ollam
pulſes, ſub aliquo pretextu ſonitum reddit obtuſum in-
ſtar rupti vaſis in turbibus atque abiectis & inglorijs of
fic js abutere eo, calca, nihil indignum putabit aut con
tumelioſum. Simiam conſidera, domum vt canis cu-
ſtodire, ferre vt equus, arare vt bos nequit. ergo con-
tumelias fert & ſcurrillitatem ac luſus, & riſus inſtrumẽ-
tum ſe præbet. Sic adulator cum in dicendo, conſu-
lendo, certamina obeundo præſtare operam nullam
queat, laborque eum & ſeria ſtudia omnia deſtituant,
ad ea quæ ſub axilla geruntur, id eſt fœda & clandeſti-
na, impigrum ſeſe offert. miniſter amoris eſt fidus, in
meretrice adducenda accuratus, non indiligens ad di-
luendam de ſumptu conuiuij curam, induſtrius in cœ-
nis adornandis, pellicibus obſequens, iuſſus ferocire ad-
uerſum curatores, aut vxorem heri exemplo familia ex-
turbare, abſque miſericordia verecundiave obtemperat.
Itaque ne hic quidem difficile eſt eum depræhendere.
quidquid enim iuſſeris turpe aut indecorum, paratus
eſt in gratiam tuam nulla in re ſibi parcere. Quod ſi
obſerues quo modo erga alios ſit amicos affectus, facilè
quantum ab amico differat intelliges. Amico enim
nihil iucundius eſt quàm cum multis amare atque ama- Adulator qualis erga veros amicos.
ri, in idque perpetuo dat operam, vt amicus à quam-
plurimis diligatur atque colatur. amicorum enim com-
munia eſſe omnia cenſens, nihil magis putat commune
debere eſſe atque ipſos amicos. At falſus ille ac ſpu-
rius & vitioſus, vt qui maximè intelligat ſe iniuriam fa-
cere amicitiæ, quam inſtar nomiſmatis adulterat, natu-
ra inuidus cum ſit, aduerſum ſui ſimiles inuidentiam ex-
ercet, certans eos ſcurrilitate & garrulitate ſuperare, me
liores autem metuit ac tremit, non ſanè vt qui pedes iu
xta Lydium currum incedat, ſed qui collatus auro exco
cto ipſe, vt ait Simonides, ne plumbum quidem ſincerũ
habeat. Itaque vbi cum vero ac graui & ſolido compa
ratus amico impedire non poteſt quin leuis, adſciticius,
ac fallax deprændatur: tunc eum imitatur qui gallos
inſcitè depinxerat. is enim puerum veros gallos iu-
bebat lõgisſimè à tabula abigere. Ita ergo adulator ve-
ros amicos arcet, neque appropinquare ſinit, aut ſi hoc
non poteſt, palàm quidem eos demulcet, colitq; & ad-
miratur vt meliores, clanculum autem ſubmittit aliquas
& ſpargit calumnias: occulto aurẽ ſermone vlceris pru-
ritum excitante.

Quod ſi non ſtatim rem perficit, memoria tamen te-
net atque obſeruat medij dictum. Fuit is Medius cho
ri adulatorum qui Alexandrum cingebat veluti princeps
& ſophiſtarum ſummus in calumniandis optimis vi-
ris. iubebat autem ſuos audacter calumnias iacere,
ijsque mordere alios docens, tametſi morſi vlcus con
ſanaretur, tamen calumniæ cicatricem manſuram. His
quidem cicatricibus, aut gangrænis potius, & cancris
corroſus Alexander, Calliſthenem interfecit, & Par-

menionem, & Philotam, Agnonibus autē, Bagois, Agesijs & Demetrijs sese tradidit affatim supplantandum, cum ab his adoraretur, velliretur, adornareturque barbarici instar simulacri. Ita magnam assentatio habet vim, ac nimirum maximam apud eos qui maximi putantur. fidem enim & audaciam adulatori parat, quod ij, & putant se optima habere, & ea volunt. Etenim sublimia loca difficilia aditu sunt insidiantibus, sed animi ratione non instructi altitudo atque elatio à fortunæ, aut natalium bonitate profecta, paruis & humilibus aditum facillimum præbet. Quapropter & initio huius commentarij monuimus, & nunc iterum hortamur, vt sui quisq; amorem & arrogantiam excindat. hæc enim adulatione occupans, faciliores nos & iam præparatos externis præbet adulatoribus. Si verò deum secuti, tenentesq; summam vnicuique in eo positam esse salutis vt Norit seipsum, naturam, educationem, institutionemque nostram examinauerimus, quibus innumeri defectus pulcritudinis, plurimum vanitatis ac vitij admixtum est in actionibus, in verbis, in animi motibus: non ita facilè calcari nos ab adulatoribus patiemur. Alexander aiebat somno potissimum ac re venerea se doceri, fidem non esse habendam ijs qui ipsum deum appellabant, quòd his duabus in rebus seipso deterior esset, ac amplius æquo afficeretur. Et nos multa passim atque identidem turpia, molesta, imperfecta, ac peccata nobis inesse obseruantes, sentiemus non amico nobis laudatore atque prędicatore, sed repręhensore & liberè vitia nostra increpante opus esse. Pauci enim de multis sunt, qui liberè potius cum amicis loqui audeant, quàm gratificari, ac in illis ipsis paucis non facilè inueneris qui libertate vti sciat: sed ferè putant liberè se dixisse, si vituperauerint & conuiciati sint. Enimverò vt alia medicamenta, ita & libertas dicendi intempestiuè vsurpata, absque vtilitate molestiam adfert ac perturbat: facitque idem quodammodò cum dolore, quod adulatio cum voluptate. Non enim laudationes modò, sed & vituperationes nocent, si alieno adhibentur tempore. atque hoc maximè adulatoribus obijcit homines, cum à nimis arduis atque aduersis veluti in morem aquæ ad mollia & humilia delabuntur. Itaque lenitate oportet temperatam esse libertatem, orationique velut lumini adimenda est nimia copię vis: ne perturbati & dolore affecti ab omnia repræhendentibus & culpantibus ad adulatorem veluti in vmbram confugiant, eoque diuertant, vnde nō lædantur. Omne enim vitium, Philopappe, virtute, non aduersò vitio est corrigendum. in quo errant nonnulli, à nimia verecundia ad impudentiam, à rusticitate ad scurrilitatem confugientes, ac tum se longissimè abesse à timiditate & mollicie putantes, cum proximi videntur proteruitati esse & ferociæ. quidam etiam impietate superstitionem, stoliditatē improba astutia amoliuntur, mores instar ligni ab vna parte in alteram incuruantes, dum rectitudinis restituendæ sunt ignari. Turpissima verò est adulationis fuga, sine vtilitate molestias exhibere, omninoq; rudis & imperitę est ad beneuolentiā parandam consuetudinis, insuauitate ac morositate id euitare quod in amicitia illiberale habetur atq; abiectū. sicut & parum ingenuum est in comœdia accusandi impunitatem pro æquo iure liberè dicēdi vsurpare. Proinde quandoquidem turpe est gratiæ captandæ studio adulatorem fieri, turpe item vitandæ adulationis gratia libertate dicendi immoderata amicitiæ ac procurationis rationem corrumpere: ac vtrunq; vitium fugiendum est atq; vt alijs in rebus etiam libertatis in dicendo decorū è mediocritate sumendum: ipsa ratio videtur postulare, vt sub finem commentarij iam huius ea de re præcipiā. Ergo cum videamus libertati dicendi complura adhærere vitia: primo amorem nostri cæcum demamus, ac diligenter caueamus, ne aliquam ad nos priuatim pertinentem rem veluti læsi aut dolentes videamur exprobrare. non enim à beneuolentia, sed ab ira proficisci putant sermonē, quo quis pro se ipso vtitur: neq; admonitionis loco, sed vituperationis accipiunt. Est.n. libertas amica res & grauitatem habet: repræhensio & amorem sui, & animi illiberalitatē aliquā arguit. Vnde fit, vt reuereamur admiremurq; liberè nos increpantes, vituperatoribus autem par pari referamus, eosque contemnamus. sicut Agamemnon Achillem, qui tamen nō vltra modū prouehi libere dicendo videbatur, non ferens, Vlissi acerbè increpanti, ac dicenti,

Perdite, cuiq; vtinam non iste exercitus esset
Subditus.

concedit, ac perfert, oratione cordata & profecta ab animo de republica solicito correptus. Hic enim cum nihil esset priuatę causæ, ob publicum Græciæ commodum ista vtebatur libertate: Achilles sui ipsius potissimū causa videbatur esse molestus. Quin & ipse Achilles, homo nequaquam lenis aut placidi animi, sed

Difficilis, velq; insontem culpare paratus

tamen Patroclū tacitus audiuit multa ipsi talia obijcientem,

Iam neq; te Peleus genuit, neq; candida mater
Est tibi, saue, Thetis, sed duri cęrula ponti
In lucem hanc, alteq; minaria saxa dederunt
Immaui dotatum animo ——

Sicut enim Hyperides rhetor ab Atheniensibus postulabat, vt non tantū considerarent an acerbe diceret, sed & an iniquè esset acerbus, sic amici admonitio omnis priuati affectus animi vacua, venerabilis est & grauis, & contra quā oculos non audeas sustollere: Vbi verò eum qui liberè repræhendit cōstat quæ amicus in ipsum peccauit planè missa facere, alia autē eius delicta arguere, & ad se nō pertinētia ob facta dictis largiter incessere: id genus libertatis vim habet cui resisti nullo potest modo, ipsaq; castigantis suauitas acerbitatē & austeritatē increpationis auget. Itaq; rectè quidē dictū est, cū irascimur amicis aut cū ijs cōtendimus, tūc maximè nos agere aut spectare aliquid debere eorū, quæ ipsis prosint aut conueniāt. nō minùs tamē hoc quoq; ad rationes amicitię pertinet, cū ipsi negligentius haberi aut despici videmur, vt tū amicos pp neglectos ab ijs alijs liberè admoneamus Hoc modo egit Plato. Hic.n. qua tempestate à Dionysio contēptui habebatur, eratq; inuisus tyrāno, colloquēdi cū eo copiā petijt, eaq; impetrata, quòd tyrannus putabat Platonē sui ipsius causa expostulaturum atque verba facturum, in hanc allocutus est sententiā. Si quem sentires, Dionysi, hostili animo in Siciliā appulisse tui lædēdi causa, & tamen occasione destitui, patererisne eū impunè hoc ferentem inde soluere? Nihil verò minus aut Dionysius, inimicorū.n. non facta modò, sed & proposita odium pœnamque merentur. ergo subiecit Plato, si quis beneuolētia erga te adductus huc se cōtulisset, cuperetq; tibi alicuius boni esse auctor, neq; tu ei occasionē perficiendi pręberes: dignum est eum abs te præteriri, atque contemni? ad hoc interrogante Dionysio, quisnā ille esset: Aeschines, inquit Plato, est, moribus vt quisquam alius Socratis familiarium probis, aptusque ad castigandum verbis eos quibus cum agit. qui longo mari emenso vt tecum philosophicè colloqueretur, huc profectus, negligitur. Hęc ita permouerunt Dionysium, vt & Platonē statim manu iniecta sit amplexatus, beneuolētiā hominis animiq; magnitudinē admiratus & Aeschinis honestè atq; magnificè rationem habuerit. Proximū est, vt mala libertatis condimenta amoliamur, contumelias inquam, risum, insectationem salsam scurrilitatem. Quemadmodum enim medicus carnem secans, agilitatem aliquam debet ac mundiciem operi adhibere, gesticulatoria autem & temeraria atque vaga mobilitate atq; ociosis agitationibus manum abstinere. sic dicendi libertas dexteritatem vrbanitatemque admittit, si elegantia grauitatem

Nosse seipsum.

Libertatis in dicendo vetus vsus.

Vitiorū genuina correctio.

Moderatio libertatis in dicendo.

Primo Ilia.

Iliad. λ. 653

Iliad. π. initio.

Platonis egregium factum.

Libertas sine leuitate.

grauitatē seruet: quam perdit omnino temeritas, leuitas atq; cōtumelia. Qua de causa non ineptū est illud citharœdi, neq; inelegās quo Philippo os obthurauit dictum disputare cū ipso de sonis neruorū aggresso, dicebat.n. Absit verò, rex, vt eo tu infortunij deuoluare, vt harum rerum scientia me fias prior. Non rectè autem Epicharmus, qui ab Hierone, cum hic familiarium quosdam necasset, paucis pòst diebus ad cœnam inuitatus, respondit Atqui nuper cum immolares amicos, non vocasti. Malè etiam Antiphon: qui cum apud Dionysiū quereretur ac disputaretur quodnam æs optimum esset, id pronunciauit omnibus prestare, ex quo Athenienses Harmodij ac Aristogitonis statuas parauissent. Id genus dicta acerbitatem habent inutilem, & scurrilitatem iocumq; nō delectantem. sed incontinētium est, odium malicia ac cōtumelia permixtum gerentium, quo vtentes sibi ipsis exitium conflant, saltantes (quod in prouerbio est) circū puteum. Nam & Antiphōtem interfecit Dionysius: & Timagenes amicitia Cęsaris excidit, cum nulla vnquam libera voce vsus, in conuiuijs interq; deambulandū identidem nullius seriæ rei gratia, sed [Iliad. ς. 215]

Vt foret vnde corona cachinnum tollere posset.

cōuicia sub amicitiæ iaceret prætextu. Etenim & comici in theatris multa odiosa atq; ciuili ratione deprompta protulerunt, sed ridicula ijs & scurrilia admixta veluti cibis intritum vitiosum, effecere inutilis vt esset & inanis libertas: ac propterea actores in crimen malignitatis atq; impuritatis inciderunt. Proinde licet ioco & risu aduersum amicos etiam vtcunq; vti: sed libertas in dicēdo seria debet esse ac modesta: & si graue sit argumentū, affectu etiam, gestu, ac contentione vocis orationi autoritas mouendique vis concilianda est. Occasionis autem neglectio cum alijs omnibus in rebus est damnosa, tū vtilitatem præcipuè libertatis perdit. Satis verò liquet inter pocula & apud ebrios ea abstinendum esse. [Vbi abstinēdum libertate oris.] Nubē quippe serenitati inducit, qui inter iocos & hilaritates orationem mouet quæ supercilium attollat, & seueritatem vultus inducat, quasi aduersans Lydio deo, qui, vt ait Pindarus, funem molestarum soluit curarum. Sed & magno cum periculo importunitas vsurpatur. Sunt enim animi ob vinum ad iram præcipites, & sæpe ebrietas libertatem in inimicitiam conuertit. Omnino autem neq; generosi neque audacis, sed timidi est libertate apud sobrios abstinere, in mēsa latrare, sicut solent ignaui canes. Itaque hac de re nihil attinet prolixius differere. Iam cum multi amicos rebus secundis vtentes neque velint neque audeant castigare, sed planè inaccessam admonitioni prosperitatem putent: eosdem verò in calamitatē aliquam prolapsos adoriantur atque calcent fractos iam & humiles, & in eos torrentis instar præter naturam aucti inuehantur, abundè libertatis aduersus eos promentes, lætique mutatione hac fruantur, cum ipsi antè imbecilli, isti superbi fuissent. ex vsu est hac quoq; de re verba facere, & Euripidi dicenti:

Cum res secundæ sunt, quid amicis est opus?

respondere, Maximè amicis libero ore loquētibus opus esse ei cui fortuna est prospera, qui nimios retundat spiritus. [Rebus secūdis libertas, non aduersis adhibenda.] Pauci enim sunt qui non successibus lętis insolescāt: plerique indigent aliorū externis consilijs, rationibusq; foris eos deprimentibus à fortuna inflatos & æstuantes. vbi fortuna in aduersam mutata fastu exuit, ipsę calamitates in se habent quod pœnitentiam inducat & castiget. Itaq; afflictis rebus nullus est vsus liberarum amici vocum, aut molesti ac mordacis sermonis: sed reuera in his mutationibus,

Faciem intueri dulce est hominis beneuoli,

consolantis atque animum addentis, quomodo Xenophon ait prœliātes aut alijs in periculis cōstitutos milites viso Clearchi placido ac benigno vultu animosiores fuisse redditos. At qui libertatē dicendi morsumq; homini infortunio icto adhibet, perinde agit ac qui oculo conturbato ac inflammato medicamentum inijcit quod visum acuat: nam neq; sanat aut quicquam de dolore deminuit, & iram dolori addit. exasperatq; ægrū animum. Et quidem rectè valenti amico molestus non est, neq; planè agrestis videtur, reprębendens nimium eius venereæ rei ac vini vsum, ignauiam, assiduam in gymnasijs & balneis obuersationem. & repletiones corporis intempestiuas. ægrotus tolerare non potest, sed ipso morbo molestius ipsi est audire Hæc tibi euenerunt ex intemperātia & mollicie, ex vsu ciborum & mulierum. ò, dicet, te hominem intempestiuum, ego testamentū condo, castoriū mihi aut scammoniam præparant medici: tu me verbis castigas & philosopharis. Eodem modo res quoque aduersa fortuna laborantium non libertatem, non sententiarum recitationē requirunt, sed æquanimitatē & auxilium. Nā & nutrices puerulis cadentibus, non accurrunt vt maledictis incessant, sed erigunt, abluunt, sedant, postea tandem obiurgant atq; castigant. Demetrium ferūt Phalereum, cum patria exulans apud Thebas obscuram humilemque vitam ageret, accedente Cratete nonnihil cepisse molestiæ, Cynica eum erga se libertate asperisq; vsurum sermonibus opinantē. Sed cum Crates comiter ipsum allocutus de exsulio disseruisset, docuissetq; illi nihil mali, aut quod deberet ferre iniquius accidisse, negocijs liberato periculosis atq; lubricis: hortatusq; esset vt in seipso animiq; affectione sui omnē collocaret fiduciā. ibi tū Demetriu molestia abiecta, animoq; recepto amicis dixisse: Piget verò me actionū istarū atq; occupationum, quarum culpa tantum virum non licuit videre.

Quippe ægrum animum vox comis amicorum iuuat.
Stulto nimis debetur castigatio.

Atq; hi sunt mores ingenuorum amicorum. Degeneres & abiecti fortuna fauēte adulatores, sicut Demosthenes aiebat ruptura & conuulsas partes tum demum moueri, cum corpori malum aliquod accidit, ipsi quoq; mutationibus inhærescunt, quasi fruentes ijs & sese oblectātes. Etenim si qua opus est commonefactione ijs in aduersitatibus in quas seipsum aliquis consilij sui prauitate cōiecit, sufficit hoc,

Hoc equidem sine mente mea, qui plurima dixi [Iliad. 4. 108]
Dissuadens tibi rem. —

Vbi ergo, dices, vehemens debet esse amicus, & liberæ increpationis vigore vti? vbi inquā inhibēdus est ad voluptatem, irā, contumeliam ve factus impetus, aut auaricia excutienda habitusve animi alius stultus opugnādus. [Liberę voces vbi vsurpandę.] Sic liberè Solon Crœsum monuit, instabili rerum prosperitate corruptum ac luxuriantē. Finē respicere iubens. Ita Socrates Alcibiadē repressit, conuictoq; vitij veras extorsit lacrumas, ac cor inuertit. Talia sūt Cyri ad Cyaxarē, Platonis ad Dionē, cum eum splendentem summa gloria, & ora omnium hominum in se ob pulchritudinē facinorum conuersa habentē cauere sibi iussit, & metuere ab eo vitio, quo sibi soli placere aliorū spretis iudicijs homines solent, quòd ei vitio adsideat solitudo. [Epist.4.] Scripsit ad eundē Speusippus, Non debere eū altos ducere spiritus propterea quod multus de ipso sermo esset apud pueros & mulierculas: sed dare operam, vt sanctimonia, iustiaque & optimis legibus ornata Sicilia, gloriam Academiæ conciliet. Euctus contrà & Eulæus Persei socij, cū rebus vtenti secundis perpetuò assentati essent, & omnia eius momenta insequēdo comitati, apud Pydnā prœlio cū Romanis cōgressum atq; victū adorti acerbè obiurgauerunt, & singula eius peccata ac delicta cōmemorantes exprobauerunt, tantisper doocc dolore iraq; exagitatus vtrunq; pugione occidit. Definitum hoc modo esto, quæ sit in vniuersum liberè dicēdi occasio. Interim omittēdæ hæ nō sunt amico fideli, sed arripiendæ quas ipsi amici sæpe præbent occasiones. aliquando enim

interrogatio, narratio, similium rerum laudatio aut vituperatio ansam libertati exhibet. Hoc modo Demaratus Corintho in Macedoniam cum venisset sub id tempus, quo cum vxore & filio Philippus dissidebat, amicè à Philippo exceptus, interrogatusque quomodo Græcis inter se conueniret, dicitur (vt erat ei beneuolus atq; familiaris) respondisse: scilicet verò Philippe, rectum est te inquirere de concordia Atheniensium & Peloponesiorum, qui familiam tuam pateris tanta seditione & dissensione laborare? Rectè etiam Diogenes, qui in castra Philippi in bellum contra Græcos proficiscentis cũ venisset, essetque ad regem adductus, & non agnitus interrogaretur ab eo numnam explorator esset: Omnino, inquit, sum tuæ, Philippe, stulticiæ atque ameptię explorator, qui nulla necessitate vrgente de regno & corpore tuo venis vna hora fortunæ aleam subiturus. atque hoc quidem videri potest dictum vehementius. Alius modus est castigandi verbis, cum ob delicta sua aliorum maledictis impetiti animos ponunt ac submissiores fiunt, eoque accuratè vtetur scitus atque elegans amicus, obtrectatores depellens, atque refellens. priuatim autem amicum compellans atque monens, vt si nullam aliam ob rem, saltem ea de causa viuat cautius, ne fatociendi materiam inimicis præbeat. quo anim ore ijs respondebis, inquiet, si vltrò ipsis ea porrigis, ob quæ male audias? hoc pacto offensa conuiciatori, vtilitas monitori adscribitur. Alij venustiore vtentes ratione, alijs obiurgandis, suos, quos in eodem quod illis objiciunt, esse sciunt vitio, castigant. Ammonius magister noster in conuentu vespertino, cum animaduertisset discipulorũ aliquos vsos esse prandio non simplici, puerum suum à liberto verberari iussit, causatus eum absque aceto prandere nõ posse, simulq; in nos respexit, ita vt obiurgatio reos tetigerit.

Sub aliena persona castigare.

Ad hæc cauendum est, ne coram multis libertate aduersus amicum vtamur. tenendumque illud Platonis. Cum enim Socrates in conuiuio disputans quendam familiarium acrius incesseret, Platoni dicenti, Nonné præstabat hæc priuatim loqui? respondit, Et tu nonne rectiùs de hoc ipso seorsim me monuisses? Ferũt adolescentulum quendam à Pythagora, cui operam dabat, multis præsentibus compellatum asperiùs, suspendio vitam finijsse. atque ab eo tempore Pythagoram nunquam alio præsente quenquam corripuisse. Oportet tanquam morbi turpis, ita peccati etiam detectionem & sanationem occultam esse, nihil pompæ, nihil ostentationis habentem, neque testes spectatoresque adducentem. Non enim amici est, sed rabulę, in alienis gloriam quærere peccatis, venditantem se ostentatione sua præsentibus. sicut in theatris, medici manibus gesticulantur, vt suæ operæ conductores sibi parent. Porrò absq; etiam sit contumelia (quæ sanè abesse ab omnibus debet remedijs) considerandum tamen est quàm sint pertinacia atque contumacia vitia. Non enim quod est apud Euripidem, amor duntaxat castigatus magis premit, sed quodvis omnino vitium si quis coram multis liberius repræhendat, impudentiam induit. Sicut igitur Plato senes, vt verecundiam adolescentibus ingenerent, primum ipsos vult verecundè versari cum adolescentibus: ita verecunda amici libertas maximè pudore afficit: & cum peccantem sensim cauteque adorimur, subruitur atque aboletur vitium, dum verecundia occupatur is quem verecundè tractauimus. Quare percommodè vsurpatur illud,

Obiurgationes priuatim fieri debere.

Ody. α. 157. *Admoto capite, vt reliqui exaudire nequirent.*

Minimè autem conuenit vxore audiente maritum, patrem coram liberis suis, amatorem præsente amasio, aut apud discipulos magistrum obiurgare. nam pre ira ac dolore transuersi aguntur, qui eorum ijs repræhenduntur, apud quos volũt in precio & existimatione proba esse. Ac nisi fallor, non tam ebrietas fecit quod ita grauiter commotus Cliti obiurgatione fuit Alexander, quàm quòd multis coram testibus eam vsurpauit. Aristomenes etiam Ptolemæi præceptor, cum hunc in legatione audienda dormitantem excitasset, ansam adulatoribus præbuit, simulantibus se regis causa factum indignè ferre, ac dicentibus ei, si post tantas defatigationes ac vigilias somnus tibi obreperet, priuatim eras admonendus, non manus tibi tot hominibus præsentibus inijciendæ, sta Ptolemæus Aristomeni calicem veneno plenum misit, vtque biberet adegit. Cleoni etiã Aristophanes hoc exprobat, quòd.

Malè ciuitati diceret audientibus

Coràm peregrinis, —

Athenienlesque iritaret.

Itaq; inter alia magnopere cauenda est ostentatio, & popularis applausus captatio, sed cũ libertate dicendi volumus vti, faciendum est hoc vtiliter atq; ad sanandũ vitiũ aliquod accommodatè. & quod Corinthij nõ malè, vt est apud Thucydidem, de seipsis dixerunt, dignos se esse qui alios vituperent. id in prõptu habere debẽt, qui libertate dicendi volũt vti. Lysandrũ perhibent Megarensi cuidam, cum is inter socios pro Græcia liberiùs diceret, respondisse, sermones eius ciuitate opus habere. — Ostẽtatio.

Sed profectò libertas dicentis morũ probitate, vt cõmẽdetur requirit, idq; rectissimè obijcitur alios monentibus atq; castigantibus. Nã Plato suæ se vitæ exẽplo dicebat corrigere Speusippũ. sicut & Polemonem Xenocrates conspectus tantummodò in schola, & ipsum intuitus, ad aliud vitæ genus traduxit. Homini autem qui leuis sit, & moribus prauis, si liberè obloqui alij conetur, licebit semper occinere illud,

Alis medetur, ipsus vlceribus scatens.

Veruntamen quandoquidẽ sæpe res ipsa nos adigit eò, vt alios castigemus dictis, quãuis vitio ipsi non carentes: id hoc modo faciemus cõmodissimè, si quam obiicimus culpam, in ea nos quoque ipsos esse, quovis modo fiteamur, quo sensu dictum est hoc: — Cõmunicatio culpę.

Cur nos virtutis Tydida obliuio cepit? & illud: — Iliad. λ. 313

Nunc non arcendis vel solius Hectoris armis

Sufficimus? — — Iliad. ϑ. 234.

Et Socrates ita paulatim adolescentes redarguit, seipsum quoq; nõ vacare inscitis simulans, sed vna cũ illis se debẽre virtuti operã dare & verũ quærere profitens. Beneuolẽtiã.n. autoritatẽq; sibi parant, qui cũ eadẽ in culpa esse, tũ amicos eodẽ quo seipsos modo corrigere videtur. At qui alteri detrahens seipsum iactat, quasi sincerũ & vitij expertẽ nisi vel ætate multo sit grauior, vel ob virtutem nota sit autoritate atq; gloria pro molesto importunoq; habetur, & nihil adfert vtilitatis. Nõ ergo abs re Phœnix sua ipsius delicta protulit, qui per irã interficere patrem voluerit, moxq; mutauerit sententiam,

Ne patris (inquit) occisor Græcos ego dicier inter — Iliad. ι. post versum 457 deest.

Perferrem. —

ne Achillẽ obiurgãs, arrogare sibi videretur nihil se per irã peccasse. Penetrant autẽ hmõi admonitiones blãdè, faciliusq; concedimus ijs qui eodẽ modo lapsi, quã qui despicere nos videntur. Quoniã autẽ neq; lumen clarũ inflãmato oculo debet obijci, neq; affectu concitatus animus libertatẽ admittit obiurgationẽq; meram, inter vtilissims adiumenta est admixtio laudis modicæ, vt in his:

Vos verò turpe est forti desistere pugna, — Iliad. ν. 116.

Argolicæ inter primos virtute cohortes.

Haud equidem certare viro lubeat mihi, bellum

Qui fugiat timidus: grauiter succenseo vobis.

Et illud:

Pandare, qui nulli es nostrorum laude secundus, — Iliad. ε. 171.

Arcus vbi tuus est, volucres vbi suntq; sagittæ?

Sed & hmói vehemẽter reuocant in peius sublabentes.

Vbi Oedipus nunc est, & clara ænigmata? &

Tam multa passus sic ne loquitur Hercules?

Non

Non.n.modò excitat repræhensionis asperitas vim habens imperiosam, sed & sui ipsius emulationem ingenerat, & recordatio bonorũ suorum verecundiã increpato inducit, præclarè facta sua sibi ad imitandũ proponẽti. Si verò alios cũ eo cópares, vt æquales, ciues, cognatos, pertinacia vitij indignatur atq; exasperat. & sæpe hoc modo increpati stomacho moto occlamant: quin tu ergo me missum facis, adq; illos me præstantiores abis? Cauendũ est ergo dũ libere aliquem incusamus ne alios laudemus: nisi fortassis eorum parentes, vt Agamemnon.

Iliad.δ. 400

Non equidem similem natum genuit sibi Tydeus,

& Vlisses in Scyrijs:

Illustre generis lumen dedecorant tui
Proles parentis Graiam præstantissimi
Lanificium tractas?—

Certamẽ libertatis.

Minimè autem conuenit castigationem castigatione, libertatem libertate vicissim compẽsare. facilimè.n. hinc discordiæ exardescunt, omninoq; concertatio hæc nõ libertatem vicissim vsurpantis sed eam non sustinentis videri potest. Præstat itaq; ferre amicum obiurgantem, qui si ipse postmodò peccet, ac opus habeat castigatione hoc ipsi libertati dicendi libertatem iam quandam parauerit. commonefactus.n. absq; offensæ obiectione quod ipse quoq; non negligere amicos delinquẽtes, sed arguere soleat atq; docere, facilius concedet, & correctionem admittet, quam sentiat beneuolentiæ & gratiæ esse, nõ repræhensionis, aut iræ compensationẽ. Porrò sicut Thucydides ait qui ob rem maximam subit inuidiam, cũ rectum sequi consilium, ita & amicus debet molestiam castigandi in magnis modò rebus, & in quibus plurimũ est situm momenti, in se recipere, si.n. omnibus in rebus difficilem se præbeat, ac cum familiaribus pædagogi potius quàm amici more agat, admonitiones eius in summis rebus hebetes erunt & inefficaces: cum medici instar libertatem acre medicamentum aut amarum quidem, sed necessarium & preciosum in multa minuta & non necessaria inutiliter absumpserit. Ipse igitur summo studio cauebit ne continentibus vtatur querelis. socio autẽ in omnia curiosè etiam minima inquirente & calumniãte, ansam ipse habebit maiora eius peccata repræhẽdendi. Philotimus medicus, cum quidam pure circa iecur laborans ei digitum exulceratum commonstrasset: Heus, inquit, non tibi cum reduuia est negocium. Sic & occasio dabitur, cũ amico parua quadã & nullius momenti culpanti, iocos puta, cõuiuia, nugas dicere possimus. Ille vero scortum ableget, aut finẽ aleæ imponat, alijs in rebus quantiuis nobis erit precij. Qui.n. veniã minutorum impetrat, non illibenter de maioribus liberè dicendi facultatẽ amico concedit. qui vbiq; incumbit, semper odiosus ac molestus, omnia cognoscẽs, omnia curiose percunctãs, is neque liberis tolerabilis est, neq; fratribus, imo ne serui quidẽ ferre eum possunt. Ceterum quoniam neque senectuti, vt est apud Euripidem, neque amicorum stulticiæ omnia adsunt mala: debemus non delicta modò amicorum sed & rectè facta obseruare, ac sane initio alacriter collaudare, & sicut ferrum prius vi ignis laxatum atq; emollitum, deinde frigidæ immissum densatur ac duriciem cõsequitur. ita amicis, postquam laus eorum animos calefecit atq; relaxauit, paulatim quasi tincturæ loco adhibenda est libertas repræhẽsionum. Offeret enim se occasio, vbi dicere poteris. Hæccine cum illis comparari dignum est? Viden' quos fructus honestum referat? hęc abs te poscimus amici, hęc sunt conuenientia, ad hęc te natura formauit: illa verò alia repudianda sunt, & amandanda:

Laus libertati miscenda.

Libertatis vsus in magnis rebus.

In montem, rapidas aut obstreperi maris vndas.

Vt.n. humanus medicus somno aut victu mallet morbũ depellere, quàm castorio aut scammonio: ita & amicus verus & benignus pater & magister laude magis quã vituperatione vti gaudet ad morum emendationem, neq; quicquam facit vt liberæ correctiones tam & parũ molestię, & multum vtilitatis secum trahant, quàm cum eę sine ira placidè & animo beneuolo peccantibus accommodantur. Itaq; neque arguendi sunt acerbè qui inficiantur, neque purgandi sui potestas adimenda, sed in argumentis honesti prætextus excogitandis vtcunq; adiuuandi sunt, & causa deteriore omissa tolerabiliores suggerendæ. Ita Hector,

Iliad.ζ. 326.

Infelix animo tantas malè sugeris iras.

sic enim Paridem alloquitur, & eius digressum è prœlio iram vocat, non fugam aut timiditatem. Et Agamemnoni Nestor:

Iliad.ι. 109.

Sed te magnanimi iuuit concedere cordis
Motibus.—

humanius enim hoc nimirum dictum est, quàm Iniuriam fecisti, inhonestè egisti. & lenius est, Non percepisti, quàm Ignorasti: Noli certare cum fratre, quàm Noli inuidere fratri, & Fuge mulierem quę te corrumpit, quàm Desine mulierem corrumpere. Hunc enim modum libertas ad sanãdum comparata requirit: diuersum ea, quæ in agendo occupatur. Cum enim oportebit peccaturum ab incepto depellere, aut violentum animi impetum in diuersam partẽ euertere, aut ad res pulcras animo languentem incitare: tum rem præsentem ad causas indecoras ac absurdas transferemus. Ita apud Sophoclẽ Vlisses Achillem instigans, negat eum cœnæ gratia irasci: sed (inquit)

Duplex libertas.

Troiæ times iam conspicatus mœnia.

rursumq; hæc admodum iniquè ferente Achille, & secum suis nauibus abiturum dicente, ait:

Non me latet quid fugias: non opprobria,
Sed Hector est propinquus, hunc non sustines.

Sic ergo animosum & fortem opinione obiecta timiditatis, temperantem & modestum intemperantiæ, liberalem & magnificum sordium & auaritiæ terrentes, ad honesta excitamus, & à turpibus depellimus, & vbi remedio mali locus non est relictus, ibi mediocres nos gerimus, inq; libertate dicendi plus miserationis ac mœstitiæ quàm repræhensionis adhibemus: in puniendis autem delictis, & oppugnandis animi prauis motibus vehementes, inexorabiles, assiduique sumus. hæc enim occasio beneuolentiæ nihil blandientis, genuinæque libertatis indiget. Alioquin vituperatione factorum videmus etiam inimicos vti. Et Diogenes dicebat eum qui saluus esse deberet, amicis bonis, aut infensissimis inimicis opus habere: illi enim docent, hi reprehendunt. Præstat verò consulentibus obtemperantem vitare peccata, quàm commissa culpa pœnitentia ob maledicta affici. Atque hanc ipsam ob rem tanto accuratiore cum artificio adhibenda est libertas dicendi, quanto ea maximum est & validissimum in amicitia medicamentum, occasionis felicem coniectationem & temperiem moderatam requirens. Quia igitur, vt docuimus, libertas dicendi sæpenumerò molesta ei est, ad quem sanandum adhibetur, imitari debemus medicos. Neque enim illi vbi sectionem adhibuerunt, partem affectam in dolore relinquunt, sed buno placidè rigando ac perfundendo amoliuntur: nec qui ciuiliter verbis obiurgant, acerbitate & morsu orationis defuncti aufugiant, sed alijs colloquijs, sermonibusque lenibus demulceant ac recreent. quemadmodum lapicidæ statuas asperè excisas læuigant atque poliunt. Ictus autem aliquis libera oratione & compunctus, si relinquatur asper animoque ob iram turgente & æstuante, in posterum ad æquanimitatem reuocari ac consulando deliniri vix potest. Quare hoc inter præcipua obseruandum est, ne verbis amicum castigantes, colloquium verbis molestiam afferentibus & irritantibus abrumpentes discedamus.

Lenia post libertatem adhibenda

Plutarchi libellus, Quomodo quis suos in virtute paranda sentire possit profectus.

POTARITNE aliqua, Sosii Senecio, ratione conscius sibi quispiam suorum esse ad virtutem profectuum, si nullam ij de stulticia faciunt deminutionem, sed vitiũ æquali semper pondere appensum:

Plumbi instar est, deorsum quo re te trahitur?

Certè.n.neq; in discẽda grãmatica se proficere aut musica intelliget, qui nullam partem ignorationis istarum rerum deponat, sed eadem semper in inscita perseueret, neque medicina ægroto, quæ eum nihil alleuet, aut vtcunque remittente ac concedente morbo leuiusculè habere efficiat, vllum sensum mutatæ in melius valetudinis afferet, antè quàm corpore pristinæ sanitati reddito contrarius habitus integer morbo successerit. Sanè vt his in rebus profectus nullus est, si inter proficiendum põdere vitij tanquam in trutina diminuto, rursum in diuersam partem facto momento mutatio lateat. ita etiam his qui philosophiæ animum adiecerunt, nullum profectũ, neq; profectus sensionem vllam tribui permittemus, si nulla pars stoliditatis animo fugatur atq; expurgatur, sed donec summo perfectoq; is bono potiatur, meris vitijs interim occupatur. Non enim aliquis sapiens fieri potest, quanta esse potest maxima vitiositate in virtutis habitũ omni accessione superiorem puncto temporis mutata: quam (dico) vitiositatem non tẽporis aliquo spacio abiecerit, sed subitò totam simul exuerit. Nosti verò hoc qui fieri affirmant, quãtis seipsos implicent molestijs, ac quã difficiles agitent quæstiones, quánam fiat ratione, quòd non animaduertit aliquis etiamnum sapientem se factũ, sed ignorat atq; ambigit: eo quòd longo temporis decursu paulatim addendis alijs, alijs detrahendis ad virtutem progressus fecit. & quasi viá sensim carpendo ad virtutẽ peruenit. Quod si celeritas & magnitudo mutationis tãta esset, vt qui manè fuerat deterrimus, vesperi redderetur optimus: aut ea sic alicui accideret, vt cum obdormiuisset vitiosus, expergisceretur sapiens, dimissasq; ex animo hesternas fatuitates & imposturas ita compellaret,

In omnia vana valete, nihil eratis:

isne ignoraret tanto se à seipso discrimine fuisse mutatũ, & prudentiã subitò ac confertim elucescentẽ? Mihi quidem videtur facilius homo, si instar Cænei ex voto vir de muliere fieret, trãsformationem sui ignoraturus: quã vt non sentiat aliquis mutationem sui, è timido, stulto, atq; incontinente fortis, prudens temperansq; redactus, momentoq; temporis è belluina in diuinam videndi rationem translatus. Enimuerò rectè dictum est,

Stoicorum decreta cũ rebus pugnant.

Applicandus lapis amussi, non ad lapidem amussis est.

At Stoici non sua rebus accommodantes decreta, sed res ad decreta sua cum quibus consentire eas natura non sinit, detorquentes, multis difficũltatibus philosophiã impleuerũt. quarũ maxima est, qua homines, solo perfecto excepto, vni omnes vitio statuuntur subiecti, ex qua ænigma illud enatum est, quod Procopen ipsi Græcè nos Latinè puto Profectum dicimus. qui profectus cum ab extrema dementia exiguo distet interuallo, eius beneficio ab omnibus expeditos animi perturbationibus ac morbis, nõ minus miserá vitã degentes ijs relinquit, qui nullo summorũ malorũ sunt liberati. Atq; hi quidẽ seipsos repellunt, qui cũ in scholis iniustitiã Aristidæ & Phalaridis exæquent, metũq; Brasidæ timori Dolonis parẽ dicant, neque quicquam inter Meliti ac Platonis animi errorem differre: in vita & actionibus fugiẽtes illos vt implacabiles, his vt magni precij hominibus maximis in rebus vtuntur atque fidunt. Nos autem cum in omni vitiorum genere, maximè autem inordinato ac confuso animi statu, gradus quosdam quãtitatis inesse videamus, (vnde etiam discrimen est profectuum, prauitate instar vmbræ dilabente, dum ratio animum sensim illustrat atque expurgat) non putamus mutationis sensionem, ratione nulla æstimari, (quomodo qui ex profundo subitò attolluntur, moram motus supputare nequeunt) sed rationes eius iniri posse de quibus hoc primum consideremus. Quemadmodum qui datis velis vastum pelagus nauigãt comparata temporis ratione cum robore venti, colligũt quantum confecerint spacium. sic & philosophia profectuum suorum rationem ex assidua progressuum continuatione ratiocinari potest: quæ non multis institionibus, ac rursum impetibus ac incitationibus in medio; factis, sed planè æquabiliterque ad vlteriora semper absq; offẽsa vsu rationis ac doctrinæ progreditur. Quod enim dictum est,

Nam si vel paruum pergas superaddere paruo,
Idq; frequenter agas, magnum citò habebis aceruum:

Continuatio philosophię.

non de pecunia duntaxat augenda verũ est, sed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cum ad doctrinam assidua atq; efficax adiungitur assuefactio. contrà inæqualitates ac segnicies philosophantium, nõ modò inhibent progressus, veluti iter interrumpentes institutum: sed etiam regressus causa sunt, cum subsistentẽ vitia identidem per ocium adoriantur, ac retrò auferãt. Errantes quidem stellas mathematici finito eorum in anteriora progressu insistere perhibent. At in philosophando profectus nullam facit intercapedinem, nunquam intermitit aut subsistit. sed ingenium semper aliquo citatõ motu, ac velnti in trutina situm nunquã non momento aut ad meliora facto fertur, aut in diuersam partem ad mala exitiosè impellitur. Si igitur secundum Cirræis datum oraculum, quo dies noctesque belligerare iubebantur, conscius tibi sis dies te noctesq; contra vitia depugnare, aut saltẽ non sæpe statione abire neq; continenter veluti inducijs factis internuncios ab ijs, voluptates aliquas aut oblectationes aut aliena negocia, accipere, non iniuria alacri cõfidentiq; animo ad reliqua perges. Quin etiam si feceris aliquas philosophandi intercapedines, ita tamen vt posteriora tua studia prioribus cõstantiora fuerint ac prolixiora: id nõ leue indicium prębet, ignauiam esse labore ac exercitatione elisam. contrà malum est signum, si post exiguum tempus multis & continentibus cessationibus alacritas veluti elanguescens retundatur. Sicut enim calamus ab initio maximo & pulcerrimo incremento adsurgit in æquabilem & continuam longitudinem, magnisq; interuallis exigua admittit interstitia: dein vbi in altum se erexit, veluti qui ob anhelitus angustias in cõscendendo sublimi loco animũ despondẽt, ꝑ imbecillitatem suam multis ac crebris nodis intercipitur spiritu ictũ tremorẽq; patiẽte: sic qui initio magno cursu ad philosophiam contenderunt, si deinde nullũ ad meliora profectũ sentientes crebrò impingãt atq; ab instituto auellantur, ad extremũ omnino defatigantur ac desperãt. At verò alter ille veluti alatus, ad vtilitatẽ propositã recta fertur, omnesq; pręcidit pretextus (veluti turbã impedimẽ) vi & alacritate industrię. Sicut igitur signũ est amoris incipientis non delectatio quę pulcri pręsentia percipitũ, (est enim hoc vulgare) sed morsus & dolor qui auulso eo sentitur: ita multi capiuntur philosophię studio, & valdè magno cum conatu se ad discẽdum conferre videntur: vbi verò alijs rebus aut negocijs auocantur, animi iste motus euanescit, eaq; facilè carent.

Amor philosophię.

Amoris at morsum qui veri senserit,

is tibi præsens vnaq; philosophãs moderatus videbitur ac placidus. auulsum verò ac seorsim agentem cerneres inflamatũ, animiq; ęgrũ, omniumq; rerũ & occupationum ocio affectũ, & tanquã si rationis expers esset amicorũ oblitum desiderio philosophiæ impelli. Non enim

vt vnguento,ſic doctrina pręſentes deſectari debemus, abſentes nó eã requirere,n :q; cú moleſtia carere: ſed verè proficientis in philoſophia eſt,ſimile aliqnid fami ac ſiti ſenſire ſi auellatur:ſiue nuptiæ,ſiue diuitiæ, ſiue amicicia, ſiue expeditio incidens eum à philoſophiæ ſtudio ſeiungat.quãto.n.plus ex philoſophia perceptũ eſt, tãto maiorẽ animo moleſtiam exhibent quæ relinquuntur: Cum hoc nimirum aut eadem, aut proxima ei eſt antiquiſſima illa Heſiodea profectus declaratio,cum iã non amplius ardua aut nimis accliuis eſt via, ſed facilis ac plana,& expedita:quippe exercitando læuigata,illatoq; in philoſophandi conatũ lumine iam & ſplẽdore,poſt hęſitationes,errores,inſtitutiq: mutationes illas,in quas incidunt initiò,qui ſe philoſophiæ dant,exemplo eorum: qui terra ſibi nota relicta,nondum eam cernentes quam petunt, ſolicitudine anguntur.Sic enim iſti cómunibus & conſuetis ſtudijs relictis, priuſquam meliora cognoſcant asq; conſequantur,in medio ſæpenumerò circumaguntur ſubuertuntur curſu.Simile eſt, quod de Sextio Romano narrant, cũ vrbanis dignitatibus honoribusq; reſignatis vs philoſophiæ vacaret,cum inter philoſophãdum ab initio graues ſentiret moleſtias,animusq; doctrinam ægrè amplecteretur,parum abfuiſſe quin ſeſe de biremi quadam in mare abijceret.Et Diogenem memorant Sinopenſem cũ philoſophari cepiſſet,ac fortè Athenienſes feſtos agerent dies,epularenturq; ſplendidè, ſpectaculaq; eſſent,& conuiuia ac comeſſationes per totam noctem ducerentur,in quodam ſori angulo pannis inuolutum ſomni capiendi cauſa iacentem, in cogitationes incidiſſe animum ipſius non leuiter ab inſtituto auertẽtes atque frangentes,reputantem nulla ſe neceſſitate vitæ genus laborioſum atq; à communi vſu alienũ iniuiſſe ac ſeipſum omnibus bonis priuaſſe.vs verò murem arrepere,& circa micas mazæ eius obuerſari vidit, animum rurſus erexiſſe,ac ſeipſum increpaſſe damnauiſſeq; quid ais(inquiens) Diogenes? mus hic reliquijs tuis lætus veſcitur, tu verò præclarus ſcilicet homo teipſum deploras,quod non iſthic in ſtragulis teneris atque floridis inebriare?Cæterum vbi non frequẽtes huiuſmodi auerſiones accidunt,animusq; tanquam è fuga aduerſum eas ſeſe celeriter obijciens & efferens facilè moleſtiam ægritudinemq; diſſipat:exiſtimandum eſt profectum probè eſſe confirmatum.

Animi obfirmatio.

Quoniam verò philoſophantibus nõ modò a ſeipſis incidunt, quæ eos imbecilles etiamnũ cõcutiant & in diuerſam partem auertant: ſed & ſeria amicorum conſilia:& diuerſorum repręhenſiones ioco riſu, que mixtę flectunt & molliunt, nonnullos etiam prorſus è philoſophia excuſſerunt:non leue indicium profectus fueris æquanimitas hominis erga talia, non perturbari neq; morſum paſſi,cum ei narratur æquales aliquos ipſius in aulis regum florere,aut dotatas duxiſſe vxores, aut caterua hominum ſtipatos in forum petendi magiſtratus,vel patrocinandi gratia deſcendere. qui.n.aduerſus talia imperterritus eſt,neq; ijs mulcetur, eum cõſtat iam ita vti debuit captum deuinctumq; philoſophiæ eſſe.

Contẽptus externorũ bonorum.

quod fieri non poteſt vs mirari deſinamus quæ vulgò in admiratione ſunt niſi ingenerata ſit nobis iam virtutis admiratio.Etenim vel ira nonnullos mouet,vel dementia,vt aduerſus homines ferociãt.quas verò res multitudo hominum plurimi facit,eas contẽnere niſi vera conſtantiq; animi præditus elatione poteſt nemo.Tales qui ſunt,ſua cum iſtis comparantes,ſeipſos alto animo iactãt atq; exhortãtur,vt Solon:

At nos virtutem non permutabimus horum,
Pulcraq; virtutis munera diuitijs.
Virtutis quoniam ſemper poſſeſſio perſtat:
Incertæ varia ſorte feruntur opes.

Ac Diogenes ſuam Athenis Corinthum, Corinthoque Thebas tranſitionem, regis Perſarum migrationibus cõparabat, vere Suſis, hyeme Babylone. æſtate in Media commorantis.Et de eodem rege Ageſilau:: Qui.n.aiebat,maior me ille ſit,ſi non etiam iuſtior eſt? Ariſtoteles quoq; de Alexandro ad Antipatrum ſcribens, Non illum modò affirmabat animo debere efferri, ob imperij magnitudinem: nihilo enim minus id licere ei, qui veram deorum noticiam habeat. Ac Zeno videns Theophraſtum in admiratione haberi ob diſcipulorum multitudinem:chorus eius, inquit, maior eſt, meus melius concinit. Cum itaque virtutem hoc modo externis rebus opponens,inuidias,obtrectationes,alioſque id genus affectus qui multos philoſophari orſos vrunt, atque animum eorum deprimũt eieceris, id quoque magnum argumentum tibi tui ſit profectus. Non paruum eſt etiã orationis mutatio.Omnes enim ferè qui ad philoſophiã primum accedunt,eam lectantur quæ ad gloriam facit, quorum alij auium inſtar ob leuitatem & ambitionem in ſplendorem & ſublimitatem phyſicorum deuolant, alij catulorum(vt eſt apud Platonem) in morem raptando & laniando gaudentes,ad lites, diſputationes obſcuras,& ſophiſmata ſe conferunt.plerique dialecticis ſe immergentes,commeatum ſibi ſophiſticæ parant.ſunt qui ſententioſa dicta & hiſtorias colligentes, circumeunt (quomodo Anacharſis dicebat ſe non videre ad aliã rem nomiſmate vti Græcos quàm ad numerandum) enumerantes ea & metientes, nullo inde emolumento percepto. His vſu venit illud, quod ab Antiphane dictũ quidam ad auditores Platonis accommodauit. Ioco enim Antiphanes dixis, in vrbe quadam voces illicò frigore loci congelare,ac per æſtatem gelu ſoluto demum exaudiri,quæ dicta erant hyeme. ita ille quæ adoleſcentes è Platone audiuiſſent,aiebat pleroſque vix tandem ingraueſcente ætate intelligere. Hoc ſanè modo ad vniuerſam affecti ſunt philoſophiam,donec iudiciũ.probè cõſtitutum incipiat ea appræhendere, quæ ad componendos animi motus magnitudinemq; ei comparandam faciunt,ſectarique orationes,quarum (iuxta illud Aeſopi) veſtigia intrò magis quàm foras ſint conuerſa. Sophocles aiebat ſe primò faſtum Aeſchyli accidiſſe,deinde apparatũ nimis denſum atq; artificioſum,poſtremò etiã dictionis formã mutaſſe, quę pars maximè ad mores pertinet & eſt potiſſima.ita philoſophantes,cum à compoſitis ad oſtentationẽ & artificio nimio elaboratis orationibus,ad orationẽ animi motus placidos grauesq; attingentẽ tranſiuerint.verè incipiũt faſtu repudiato proficere. Animaduerte igitur,non tantum philoſophorũ ſcripta legẽdo,aut orationibus eorum audiendis, ne ſis verbis magis quàm rebus attentus,neq; maiori impetu feraris ad ea in quibus ſubtilitas aliqua & curioſa compoſitio,quàm ad ea in quibus medulla rerum & vtilitas ineſt ſed & Poëmata hiſtoriasq; tractaos caue,ne quid eorum prætermittas inobſeruatum,quæ ad morum correctionem,aut affectus animi alleuationem accommodatè dicta ſunt. Sicut enim in floribus verſari Simonides ait apem, flauum mel meditãtem,cum alij colorem eorum vel odorem, nihil aliud quærant aut percipiant. ita alijs poëmata voluptatis iociq; cauſa verſantibus, tu aliquid inueniens ac colligens ſerium,videberis iam conſuetudine & amore pulcritudinis & eorũ quæ philoſophis ſunt propria,horum cognoſcendi facultatem tibi paraſſe.Qui enim Platonis aut Xenophontis libros propter dictionem,nullaque alia de cauſa legunt,quàm vt Atticam illam mundiciem inde veluti rorem deſpument: quid aliud dicere illos facere, quàm fragrantiam & floridũ medicamenti colorem amplecti,vim verò expurgandi corporis aut ſedandi doloris neq; noſſe,neq; admittere.Iam qui magis etiam profecerunt,non ex orationibus ſolum ſed è ſpectaculis quoq; & rebus quibuſcũq; norunt vtilitatẽ capere.adq; colligere,quod ipſorũ inſtituto cõmodet.cuius rei aliquot ſubijciã exẽpla,Aeſchylus Iſthmici certamini ſpectator, cũ vnus pugillũ plagam accepiſſet, theatrumq; clamorẽ ſuſtuliſſet:latere Ionis Chij ſoſſo,

Quauis ex re decerpendam eſſe vtilitatem.

vt is animaduerteret: Viden', inquit, exercitatio qd pos- sit: tacet ictus, spectatores vociferantur. Brasidas murē inter aridas ficus deprehensum, morsus ab eo dimisit. tū sic secum: Hercules, q̃ nihil est ita paruum aut infirmū, vt non possit vitā tueri, si audeat se defendere? Diogenes è vola quendā bibere conspicatus, poculum pera eiecit. Adeò ad sentiendū & percipiendū ea quæ vndecunque ad virtutē conducant attentio & assidua exercitatio facit idoneos. Idq; fit eo magis, si orationes reb. adhibeātur nō modò, vt est apud Thucydidē, præsenti periculo meditantes, sed & circa voluptates, contentiones, iudicia, patrocinia, magistratus, quasi demonstrantes vim suorum dectetorum: aut potius ijs reb. tractandis sua condentes decreta. Nam qui adhuc discentes & occupati in circunspiciendo, arreptū aliquid è philosophia statim circulatorum in morem in forum, aut adolescentum scholam, aut regium colloquim proferunt: eos non magis credendū est philosophari, quàm medicinam facere medicamentorum & mixturarum institores. immò huiusmodi sophista nihil ab Homerica illa aut distat, quæ discipulis suis tanquam implumibus pullis ore in os ingerit quidquid est nacta, atque

Interea proprium genium defraudat:—

Iliad.ι.324. cum nihil eorum quæ percepit, in suam vertat vtilitatē, neq; cuncoquat. Quare considerare oportet, oratione ne vtamur seorsim ita, vt nobis hoc sit commodo, apud

Orati (qualis esse debeat. alios aūt non vanæ gloriæ aut cōtentionis gratia, sed audiendi ac cum docendi tum vicissim discendi causa. maximè aūt obseruemus, an studium contendendi & rixandi de propositis quæstionibus remiserit, ac desiuerimus oratione aduersus alios veluti cestibus aut pilis armati certare, magisq; impetendo & vincendo quàm discēdo docendove gaudere. nā in hoc genere modestia & mansuetudo, vbi colloquia neq; certandi studio incipis, neq; cum ira finis, neq; vel in refutando contumeliā adhibes, vel te refelli iniquius fers, nota est non pœnitendorum profectuum. Ostendit hoc Aristippus, qui quodam in congressu sophistica fraude circumuentus ab audace homine, alioqui stulto & furioso, cum videret eum exultare atq; fastu tumere, Ego quidē, inquit, ab eo suauiùs te qui me refelleris durmiturus. Possumus etiā inter dicendum nosmetipsos explorare, an neq; multis præter expectationē nostram conuenientibus præ metu tergiuersemur, neq; ægrè feramus si apud paucos agendū sit, neq; si ad populū aut corā magistratu verba facienda sint, penuria apparatus verborū occasionē agendi dimittamus: quod de Demosthene & Alcibiade fertur. hic.n. cum ad bene cogitandum de rebus esset facultate summa preditus, ad dicendum autē non satis animatus, in actionibus seipsum impediuit, ac sæpe inter dicendum vocē aliquā elapsam memoræ quærens & persequēs aberrauit. Homerus verò tm̃ fiduciæ in sua posuit facultate, itaq; abundauit confidētia, vt primum eiā operis versum legibus carminis non satisfacientē intrepidè posuerit. Quo magis æquum est qui de virtute & honesto certant, eos occasione & rebus vti, minimè solicitos de strepitu plausuve qui ob dictionem excitetur. Non orationem aūt solum, sed & actiones quisq; suas consideret, plura ne eę ad veritatē cōducentia, q̃ ad pompam ostentationemq; comparata in sese habeant. Si.n. verus adolescentis aut

Actionum examen mulieris amor non requirit testes, sed fructum percipit suauem, etiam si occultè rem desideratā conficiat: multo magis conuenit honesti & sapientiæ studiosum, cum agēdo fruitur virtute, ipsum apud sese tacitum aīo efferri, neq; laudatores ve vllos requirere. Sicut ergo ille qui domi ancillam vocans, clamabat, Cerne Dionysia, depo sui fastū: ita & is qui pulchrū aliquod atq; scitum facinus suum passim narrat ac circunfert, satis apertè ostendit se adhuc foras respicere & ad gloriā trahi, neq; etiamnum verum se virtutis fuisse spectatorem, neq; reipsa, sed per somniū vmbras eius & simulacra per vagatū, sictū dein de suū veluti picturam spectandū proposuisse. Proficientis ergo in virtutis studio est, nō modò si quid amico donauit, aut noto benefecerit, id alijs non narrare: sed etiā si inter multos iniustos suam iustam ipse dixerit, aut diuitis principis ve alicuius petitionē inhonestam obnixè repudiauerit, aut munera spreuerit, aut etiam noctu sitiēs potu abstinuerit, osculum ve formosi aut formosæ auer satus fuerit, vt fecit Agesilaus, secū id seruare & reticere. sic.n. ipse sibi placens, nō seipsum cōotenens, sed gaudens seipso atq; contentus vt satis idoneo teste ac spectatore pulchrorū, ostendit rationē iam intra sese conuer-

Fastus deminutio. sam radices agere, & (quod iubet Democritus) ex seipso sui oblectādi materiā petere condocefactū se esse. Agricolæ quidem, spicas libentius vident quæ inclinatæ versus terrā vergunt: quæ.n. ob leuitatem sursum attolluntur, eas inanes putant esse & cassas. Ita & adolescentum philosophiæ dare operā volentiū, qui maximè vani sunt & grauitatis expertes, audaciam ij habent, speciemq;, & incessum vultumq; plenum superbiæ ac contemptus nemini parcentis: vbi verò impleri incipiunt, fructumq; è doctrina colligere, tum ferocia ista & vanitas deponitur ac quemadmodū vasis humorē recipientibus inanis aēr eliditur: ita hominibus qñ veris implentur bonis, fastus decedit, & arrogantia remittit, cessantesq; propter barbam & pallium superbire, exercitationē ad aīum transferunt: mordaciq; & austera ratione aduersum seipsos potissimū vtentes, cum alijs mansuetius colloquuntur. nomen verò & gloriam philosophiæ non, vt antē, sibi arrogant atq; inscribunt: sed & hoc nomine compellatus adolescens ingenij probi, rubore perfusus & [illegible] maturè sic occurret,

Odyss.ν.187. *Non ego sum deus, ad quid me cælestibus æquas?*

Vt enim Aeschylus ait iuuenis mulieris, quę virum experta sit, oculum flagrantem non latere: ita virum iuuenem, qui veri in philosophia profectus gustum percepit, Sapphica hæc comitantur:

Lingua iam torpet, tenues per artus
Flamma demanat,—

oculisq; placidis & vultu constanti adstans, cuperes eius sermonem audire. Ac veluti qui sacris initiantur, initio cum tumultu & vociferatione coëunt seq; mutuo trudunt: cum peraguntur inde & cōmonstrantur sacra, animum timidi tacentesq; aduertunt. ita & in principio & circa fores philosophiæ multum videas tumultus, ferociæ, & loquacitatis, dum nonnulli ad gloriam rusticè & per vim se proruunt. qui intrò venerit, magnumq; lumē veluti sacrario aperto viderit, alio iam habitu accepto tacitus atq; attonitus, humilis modestusq; doctrinā veluti deum subsequitur. In hos videtur etiam iocus Menedemi congruere. Aiebat.n. eorū qui ad scholā Athenas nauigarent plerosq; primum sapientes sibi esse, deinde philosophos fieri, posteà oratores, tandē progressu tempo-

Correctio vitiorum. ris rudes ac plebeios: quo.n. magis doctrinæ se præberēt, eo magis eos fastū arrogantiamq; deponere. Quibus medicina opus est, si dens aut digitus malè est affectus, ipsi rectā ad medicū eunt: qui febricitant, domū vocant medicum; eiusq; opem implorant: qui in melancholiā, aut phrenitidē, aut delirια inciderunt, aliquando ne venientem quidem ad ipsos medicum sustinent, sed eijciūt aut fugiunt, vehementia morbi etiam sensum morbi tollente. Sic & eorem qui peccant, insanabiles sunt qui hostili animo affecti sunt sæuiuntq; ue aduersum reprehensores ac castigatores: qui verò sustinent admittuntq; disciplinam, mansuetiores sunt. id verò non vile est profectus indicium, si quis commissa culpa se reprehendentibus offert, vitiū exponit & malū detegit, neq; gaudet latēdo, contentus ve est si clām id ferat, sed confitetur opemq; correctoris requirit. quo Diogenes dixit, eū qui seruandus sit querere debere aut probū amicū, aut infensissimū hostem, vt vel reprehēsus vel correctus vitio liberetur.

Vbi

Vbi verò ſordes aliquis maculamve oſtentans veſtis,aut
ruptũ calceũ,venditat ſe alijs,exiſtimatq́; ſe præclari ali-
quid præſtare,ſi vana faſtus vacuitate ſuã ſtaturæ humi-
litatẽ aut curuitatẽ ipſe dicterijs notet:interim verò ani-
mæ turpitudinem,& vlcera,puta vitæ offenſas,inuidiã,
malignitatẽ,auaritiam,libidinẽ,velat atq; occultat,metu
q́ue repræhenſionis neminem ea videre aut contrecta-
re patitur:certè hunc parũ,aut nihil potius profeciſſe cẽ
ſendũ eſt.At qui vitia aggreditur, & vel(quod præcipũ
eſt)ſeipſum ob peccatũ damnare ac caſtigare nouit, vel
quod proximum eſt,alio caſtigante tolerantẽ ſe præbet,
vitijsq; exonerari correctoris opera libenter ſinit,eũ ap
paret verè deteſtari & excutere prauitatẽ.Equidem ve-
reri debemus & fugere nomen vitioſi,ſed cui vitium ip
ſum moleſtius eſt quàm infamia inde nata,is vt emenda
ri poſſit,non verebitur malè audire ac loqui. Scitũ eſt.n.
Diogenis illud ad quendã dictum adoleſcentem,qui vi-
ſus in caupona,intrò in eam fugiebat.quãtò dicebat, ma
gis intrò fugies,tanto magis in caupona,eris.ita quiuis vi
tioſus quanto magis inficiatur ſuum vitium,tanto magis
in ipſum penetrat ac ſeſe includit morbũ.quo nimirum
pauperes dum ſe diuites eſſe ſimulant,ob ipſam arrogan
tiam ſunt pauperiores. Qui verò reipſa proficit,exẽplũ
Hippocratis ſibi imitandum ducet, qui errorem ſuũ de
futuris capitis profeſſus eſt,inq; litteras retulit. exiſtima
bitq́ue indignum fore,ſi(cum tantus vir, ne alij eodẽ er
rores venirent: ſuam teſtatam fecerit ignorantiam)ipſe
ſalutis ſuæ ſtudio non auderet ſtulticiam inſcitiamq́; ſuã
detegere [illegible]; confiteri.Enim verò Pyrrhonis & Bionis
dicta,non profectus iam, ſed maioris perfectioris q́; ha-
bitus indicia poſſunt intelligi.Hic ſuos familiares tũ de-
mum certos profectu iubebat eſſe,cum perinde audirẽt
maledicta,ac ſi quis ita alloqueretur:

Ody. 187 *Hoſpes,non mihi tu malus inſipiens ve videris,*
Ody. 401. *Viue,vale lætus,tibi dij dent proſpera multa.*

Pyrrhonem ferunt,cum nauigans orta tempeſtate peri-
clitaretur,porcellum oſtendiſſe qui hordeo affuſo hilari
ter veſceretur,ac dixiſſe ſocijs, talem affectuum vacuita
tẽ doctrina & ſapientiæ ſtudio parandam eſſe ei qui nul-
Inſomnia. la obtingente re perturbari vellet.Zenonis porrò perpẽ
damus ſententiam, qui etiam ex inſomnijs ſuis vnũquẽ
que ſentire poſſe ſuos profectus dixit.nimirũ ſi neq; tur
pi aliqua ſe re per quietẽ ſibi videatur delectari, neq; in-
honeſtum aut iniuſtum vel agere quicquam vel approba
re:ſed veluti in ſerenitate profũdiſſima & omnis fluctus
Initio 9. de rep. expertè vis animæ imaginans affectionibusq́; obnoxia
pelluceat,à recta ratione illuſtrata.Hoc,puto, prius Pla
to animaduertit, qui eſſent brutę & imaginantis quæ in
animo tyranni eſt facultatis per ſomnũ motus,quaſi effi
gie propoſita declarans. nimirum affectatio coitus cum
matre,& appetitio quorumuis illicitorum ciborum. in-
dulget enim tunc tyrannus libidinibus ſuis tanquã ſolu-
tis,quas metu & pudore leges interdiu coercent. Sicut
ergo iumenta probè condocefacta, ne dimiſſis quidem
à rectore habenis à via aliò diuertere conantur, ſed quò
adſueuerunt iter ſine errore aut offenſa continuant:ita fa
cultas animi bruta vbi iam ratione ſubacta & ei obtẽpe
rans reddita eſt,neq; in ſomnis neq; in morbis porrò fa-
cilè cupiditatibus prauis ſe impelli patitur, vt contra ra-
tionis rectæ præcepta proteruè aliquid aut illicitè molia
tur:ſed conſuetudini inſiſtit,eamq́; ſequitur,quæ attẽtio
ni vim quandam & vehemẽtiam ingenarat. Nã ſi ipſum
corpus exercitatione poteſt animus cõdocefacere, vt va
cuitatem perturbationis eius ſubſequatur, parteſq́; ob-
ſequentes præbeat,ita vt & oculi in miſeratione lachry-
mis,& cor obiecto metu palpitatione, & pudẽda mota
ad conſpectum pulcrorum corporũ abſtineant:cur non
ſit probabilius exercitatione partem animi quæ affecti-
bus eſt obnoxia ita ſubigi, vt eius motus & imaginatio-
nes etiam ad inſomnia vſq; quaſi læuigentur,& rectæ ra

tioni conformes redigantur? Stilponem philoſophum
ſomniauiſſe perhibent, videre ſe Neptunum expoſtulan Profectus ex ſomnijs animaduer-
tem ſecũ,quòd non bouẽ ipſi immolaſſet, qui mos erat tendus.
ſacerdotũ.ſe verò nihil territũ,Quid ais Neptune dixiſ-
ſe?pueri inſtar venis mecũ conqueſturus,quòd nõ ſum-
pta in fœnus pecunia vrbem nidore impleui, ſed rem ti-
bi ſacram è mea rẽ familiari pro meis facultatibus feci,vi
ſumq; ſibi fuiſſe, Neptunum dextra porrecta ſubridentẽ
polliceri,ipſius gratia magnũ ſe aquarũ prouentũ Me-
garenſibus largiturũ.Proinde quibus ita læta,perſpicua,
& facilia ſomnia offeruntur, in quibus nihil terribile a-
perum,maliciuſum,aut obliquum in mẽtem reuocatur:
his profectus aiunt quaſi reſplẽdeſcere ſuos.ſtimulos au-
tem,pauores,degeneres fugas,puerilia gaudia, & luctus
in ſomnijs miſerabilibus,& abſurdis,ſimiles eſſe quorũ-
dã litorũ aſperitatibus,& iactationibus in mari.quòd ani
mus nondum in ſe habens quo cõponatur,ſed adhuc le-
gibus & decretis fingendum ſe præbens,ab his per ſom-
nũ longiſſimè abductus rurſum in priſtinũ habitũ reſol
uatur atq; explicetur. Verũ hęc tu ipſe mecũ perpende,
profectum ne debeant adſcribi,an habitui potius alicui,cõ Examen affectuum.
ſtantiã iam rationis & firmitatẽ inconcuſſam adepto. Iã
cũ omniũ affectuũ animi vacuitas res ſit magna ac diui-
na:nos autem profectũ remiſſione quadã & manſuetu-
dine affectuũ definiamus:neceſſe eſt & inter ſe,& cũ ali-
is comparare motus animi, itaq́; diſcrimen examinare.
Inter ſe,an cupiditates,metus, iræq́; nos quàm olim re-
miſſius nunc tentent, an celeriter ratione incendiũ eius
& excandeſcentiã reſtinguamus.cum alijs,magiſne iã ve
recundi ſimus quàm timidi,an æmulemur citra inuiden
tiã,an gloriæ & pecuniæ cupiditate careamus, deniq; an
cantorum inſtar Dorijs magis quàm Lydijs exceſſibus
peccemus, duriores in victus ratione q̃ molliores, cun-
ctãter magis quàm temere ad agendũ accedentes, nimij
potius admiratores aliorũ hominũ & ab alijs dictorum
quàm contemptores.Sicut enim bonũ recuperandæ ſa-
nitatis ſignũ eſt morbi in partes corporis non præcipuas
auerſio:ita vitia proficientiũ dũ in tolerabiliores mutan
tur affectiones,videntur paulatim extingui.Phrynidem
cum ſeptẽ neruis duos addidiſſet,ephori interrogauerũt
ſuperioreſne vellet an inferiores ipſis amputandas præ-
bere.Nobis autẽ & ſuperiora & inferiora ſunt præciden
da,ſiquidẽ ad medium volumus & mediocritatẽ perue-
nire.profectus tamẽ ea quæ nimia ſunt primò tollit acri
moniamq́; affectuum imminuit,ad quos(vt eſt apud So
phoclẽ)incontinentes furioſo feruntur impetu. Iã illud Imitatio.
quoq; dictũ à nobis fuit,debere nos orationem ad res ip
ſas transferre,in ijsq́; de ea iudiciũ facere.eſſe enim hoc
vel in primis officium proficientis. Eius rei indiciũ pri-
mũ eſt,ſi quæ laudamus,ea imitari conamur,promptique
ſumus agere ea quę admiramur, aut vituperamur, nolu-
mus admittere.Equidẽ probabile eſt ab omnibus Athe
nienſibus laudatã fuiſſe Miltiadis audacẽ fortitudinem,
ſed Themiſtocles ſomnũ ſibi Miltiadis trophæo adimi,
eoq́; ſe excitari è lecto fatus,ſtatim oſtendit ſe non lauda
torẽ modò & admiratorẽ,verumetiã æmulũ eius imita-
toremq́; eſſe.Parũ itaq; nos profeciſſe arbitremur, dum
nos præclarè agentium admiratio ocioſa.non ad imitã-
da eorum facta impellit. Nam neq; corporis amor effi-
cax eſt,niſi obtrectatio ei adſit:neq; laus virtutis ardens
atq; ſtrenua eſt,quæ non pungit neq; ſtimulat,& loco in
uidiæ æmulationem ingenerat bonorũ, idẽ præſtare cu-
pientẽ.Non.n.ad orationẽ dũtaxat philoſophi debemus
vt dicebat Alcibiades,animũ cõuertere, & lacrymas ex
cutere: ſed qui verè proficit, multo magis viri boni &
perfecti factis actionibuſq́ue ſeſe cõparans, ſimul mor-
dente ipſum ſuę inopiæ conſcientia,& ſpe deſiderioque
læticiam afferente,plenus inquieto impetu, volet quod
eſt apud Simonidem:

Lactens equum pullus vel vt curſu ſequi,

tantum non in idẽ cum præſtante viru corpus coaleſce
re affectans.

re affectans, Veri enim profectus hoc proprium est, vt quorū æmulamur facta, eorum institutum imemus atq; diligamus, & cum beneuolentia honorem ijs assiduum deferentes, collaudationibusq; lætis prosequentes, eorū similes fieri conemur. Cuius verò animo côtendēdi studium & inuidia aduersus præstātiores instillata est, is sciat se gloriæ alicuius aut potentiæ riualitate pungi virtutem neque hun orare, neque admirari. Quando itaq; sic incipiemus bonorum esse amatores, vt non modò, sicut Plato alicubi ait, ipsum temperantem putemus beatum, beatū etiā qui dicenti auscultat, sed & gestū eius, & incessum, & vultum & risum admirantes eatumq; habentes, parati simus nos quasi concinnare ei & agglutinare: tūc existimādū est nos verè proficere. Idq; eo magis, si non modò rebus vtentes secundis eos admiremur: sed sicut amatores formosorum etiam balbuciem aut pallorē diligunt, & Araspē lacrymę quoque & mœsticia lugētis & calamitate afflictæ Pantheæ perculerunt: sic nos neque exsiliū Aristidis, neque carcerē Anaxagorę, neque paupertatē Socratis, neque Phocionis dānationē surmidemus. sed virtutē etiā cū his amore dignā sentiētes, appetamus, ad singula Euripidis hunc versiculū accinentes.

Virtus cum rebus aduersis. Xenoph. 6. Insti Cyri.

Probi, quàm virtute præditos omnia decent.

Qui enim eo ad virtutem instinctu fertur, vt eius admirationē atq; æmulationē ne ea quidē reprimāt, quæ videntur grauia esse mala, eum nulla porrò res ab honestatis studio auertet. Consequens horū est, vt cū rē aliquam aggredimur, aut magistratū occipimus, aut fortoitū aliquid nobis offertur, ante oculos nobis proponamus exēpla bonorū virorū, siue ij sunt, siue fuerunt: cogitemusq; quid facturus fuerit hoc loco constitutus Plato, quid dicturus Epaminondas, qualē se gesturus Lycurgus aut Agesilaos. vt veluti in speculū intuentes, ornemus nos atque cōponamus, vel vocē aliquā degenerē corrigētes nostram, vel animi motū aliquem reprimētes. Qui Idæorum dactylorum nomina didecerunt, ijs singulis sensim recitandis vtuntur ad auerruncandos terrores. Sed bonorum virorū memoria, & consideratio celeriter adhibita in omnibus motibus animi aut difficultatibus oblatis, proficientes in studio virtutis integros conseruat atque erectos. itaque hoc quoque ipsum indicium est profectus. Ad hæc non iam vt ante vehemēter perturbari, aut rubore perfundi, aut occultate vel transformare aliquid suorum, viro illustri gloria & virtute subitò interuenien te, sed costanti animo ei obuiam ire, conscientiæ quandam habet confirmationem, Alexandrum ferunt, cū videret nuncium gaudio plenum ad se adcurrere, dextāqi porrigere, dixisse: Quid mihi nunciaturus es, nisi Homerum reuixisse? putabat enim suis rebus nihil deesse præter famæ ad posteritatem propagationem. Iuueni autē qui mores emendauit suos, nullius rei maior incessit amor, quàm se spectandum præbendi bonis honestiq; viris, conspiciendamq; exibere domum suam, mensam vxorem, liberos, studia, dicta & scripta sua. itaque etiam malè ipsum habet antè è viuis decessisse patrem aut præceptorē, quàm vt videre isto eum in statu potuissent: nihilq; tātopere à dijs immortalibus peteret votis, quàm vt ij vitæ redditi morum suorum actionumq; fierēt spectatores. Sicut contrà, qui seipsos neglexerunt ac eorruperunt, suos ne in somnis quidem sine tremore & metu vident. Id quoque, si lubet ad prædicta adiunge signum non exiguū, quod rectè proficiens nullū iam peccatum exiguum putat, sed omnia studiosè vitat atq; obseruat. Sicut enim qui diuires se fore desperant, paruos sumptus facere pro nihilo habēt, quòd nihil magni futurū putāt si paruum paruo adijciatur: spes autem ad finē propriùs accedens simul cū diuitijs auget diuitiarum amorem. ita & in rebus ad virtutem pertinentibus, qui non molra concedit neq; dicit Quid tum postea, modò sic aliàs me liius: sed singulis intētus, vbi vel minimo peccato vitium sese insinuans veniæ locum date videtur, ęgrè fert & indignatur. manifestum facit se purum aliquid sibi iā comparasse, quod inquinari nullo modo velit. faciles enim & negligentes facit, vt Aeschylus ait, opinio concepta oihil eorū quę habemus magnum esse. Maceriā aliquam aut sæpem conficientibus nihil refert obuium quodque lignum aut lapidem humi iacentem adhibere, aut columnam à monimēto aliquo delapsam subijcere. quo modo & homines vitiosi omnia promiscuè facta, omnes re merè actiones congerūt ac coarceruāt. At qui in virtute exercenda proficiunt, quibus vitæ, veluti sacri ac regij ædificij, iactum iam est aureum fundamentum, nihil eorū quę agunt temere admittūt: sed veluti amussi rationis aptant singula atq; concinnant. quo de ædificio vsurpari potest Polycliti dictum qui difficilimum opus tractare eos pronuntiauit, quibus lutū est ad vnguē exigēdom.

Exēpla proponenda.

Spectator virtutis expetendus.

Plutarchi, de capienda ex hostibus vtilitate, libellus.

VIDEMVS te, Corneli Pulcer, simul cum reip. administratione man suetissimum vitæ genus delegisse, in quo cū maximē publico prosis, priuatim compellantibus te facilimum iucundissimumq; præbes. Enim verò regionem aliquā inuenire licet, quę feris careat, quod de Creta narratur. respub. autē nulla adhuc extitit, quę nullam inuidiā, nullā æmulationem aut studium contendendi, qui sunt affectus inimicitijs generandis fœcundissimi, protulisset. Quod si nulla alia res, ipsæ saltē nos inimicicijs implicarēt amicitiæ. quod & Chilo ille sapiens sensit, cùm è dicēte neminem se habere inimicum, interrogauit nullúmne etiam amicum haberet. Itaq; viro in rep. versanti cū aliàs de inimicis disquisitio mihi non videtur negligenda, tū Xenophontis dictum attentè considerandū, qui cordati hominis pronunciat esse, Etiam ex inimicis vtilitatem capere. Quæ itaq; ea de re nuper mihi disserere subijt, ea totidem conscripta verbis ad te mitto, omissis maximè his quæ in præceptis reip. administrandę scripsimus: cum videā illū tibi librum frequenter esse ad manum. Priscis hominibus satis fuit, à diuersæ naturæ animalibus nullā accipere iniuriā: isq; fuit finis certaminū aduersus feras. Posteriores etiam in suos vertere eas vsus didicerunt, carnibus vescentes, pilis vestientes se, fellis aut coaguli medicina vtētes, pellibus se armātes, adeò vt nō iniuria metuēdum sit, ne si ferę homines deficerēt, vita humana esset sotura belluina, inops, & fera. Proinde quoniā alijs satis est nullo ab inimicis affici damno, prudentes autē etiam vtilitatem ex ijs capere Xenophon dixit. fidem eius dicto derogare non conuenit, ars tamen ac via & ratio quærenda est qua id bonum cōsequantur, quibus absq; inimico viuere non licet. Non potest quamuis arborem colonus exuete syluestri natura, neq; venator omnia cicurare animalia. inuēta tamē est ratio, qua & ille ex sterilibus, & hic ex feris emolumentū aliquod caperet. Aqua marina neq; potui est, & vitiosa: pisces ramē alit, hominibusque in diuersissimas regiones proficiscētibus loco vehiculi est. Cùm Satyrus ignem primò sibi visum osculari vellet & amplecti, monet eum Prometheus,

Vsus rerum nō optimarum.

Barbam caper tuam deflebis protinus,

Tangentem adurit ignis.

interim lumen præbet, & calorem, & vsus gnaris instrumentum est omnium artium. Inimicum etiam consideremus, an damnosus cæteroqui & intractabilis, quodam tamen modo ansam sui vtēdi præbeat. Multæ sunt res parum gratæ, inuisę, & aduersæ ijs quibus obtingūt. vides tamen & morbis corporis nonnullos ad ociū vsos, & laboribus alios oblatis cōfirmasse atq; exercuisse corpora.

pora nonnullis exsilium & iacturā pecuniæ viaticū fuere ad ocium & Philosophiam, vt Diogeni & Crateti. & Zeno cum nunciaretur nauim ipsius qua negociabatur fractam, Bene facis, inquit, fortuna, quæ nos intra palliolum compellis. Sicut enim animaliū ea quæ validissimo sunt ventriculo & sanitate firmissima, serpentes ac scorpios vorant atq; concoquunt, quædam etiam lapidibus & testis alontur vigore & calore spiritus alteratis, cū contrà languidi & morbosi vino & pane sumpto nauseent. ita stulti amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiā inimicitijs vti commodę norunt. Primò omnium id quo inimicitiæ maximè nocent, cautis videtur mihi fieri cōmodissimum. Quid nam illud est, inquies? Inimicus perpetuò vigilās res tuas infensus obseruat, circuitq; vitam tuā vndiquaq; ansam nocendi captans, neq; tantum per quercum visu vt Lynceus penetrat, aut per lapides vel testas, sed & per amicos, famulos, familiares, quoscunq; quid rei geras pro virili explorans, & quid consilij capias per cuniculos inquirēs ac perscrutās. Nam sæpe nobis non obseruantibus ob cunctationem & negligentiam ęgrotant, atq; adeò moriuntur amici. Inimicorum tantum non etiam somnia curiositate nostra perquirimus. morbus quidem, æs alienum, dissidium cum vxore tuum faciliùs teipsum, quàm inimicum fefellerit. Maximè autem peccatis inhęret inimicus, eaq; inuestigat. & sicut vultures ad odorem corruptorum putredine cadauerū feruntur, pura & sana non sentientes. ita inimicum vitia vitę malæq; affectiones mouent, ad hæc assiliunt m[illegible] soli, eaq; arripiunt laniant. Vtile igitur est, vt vsque quaq; cautus tibiq; attētus viuas, & neq; vel dicas vel agas quicquam temere aut inconsideratè, sed vitam tanquam in exacta victus ratione conserues omnis repræhensionis securam. hæc enim cautio sic reprimēs animi motus rationemque in officio cohibens, studium generat atque institutum rectè inculpateq; viuendi. Ac quemadmodum continentibus vicinorum bellis atque expeditionibus ciuitates edoctæ bonas leges reipublicæ quę sanam formam seruare volūt: ita qui ob inimicitias coacti sunt sobriè viuere, & à negligētia sibi incuriaq; cauere nihilq; nisi subductis vtilitatis rationibus agere, eos consuetudo etiam non sentientes ad vitæ rationem errorum vacuam adducit, moresq; componit & ornat, vel paululum adiuuante doctrina. Quibus enim in promptu est illud semper,

Inimicorū obseruatio & insidię nobis vtiles.

Iliad. 55.

Proh, quàm gauderet Priamus, Priamoque creati:

eos id monet, dehortaturq; & deducit ab ijs agendis, quę inimicis materiam gaudendi deridendiq; essent præbitura. Equidem histriones atque cantores scenicos videmus sępenumerò in theatris pro sese remissè ac nulla cū alacritate aut solertia agere: orta autem concertatione aduersus alios, non seipsos modò, sed & instrumēta sua maiore cum diligentia ad certamen aptare, fides explorare, accuratiusq; concentum instruere & tibijs canere. Ita & qui aduersarium sibi, vitæ existimationisq; suæ, paratum nouit esse inimicum: attentiús seipsum obseruabit, res suas circumspiciet, vitamque suam constituet. Nam & hoc vitij proprium est, quod cum peccamus, inimicos magis reueremur quam amicos. Itaq; Nasica nōnullis putantibus atq; affirmātibus rem Romanam in tuto esse statu collocatam, deletis Carthaginensibus, & in seruitutem redactis Achæis: nūc verò, dixit, periculosè res nostræ se habent, qui neque quos metuamus, neq; quos reuereamur, nobis reliquos fecimus. Adde his Diogenis effatum, oppidò philosophicum & ciuile. interroganti cuidam, Quo pacto vlciscar inimicum? respondit, si ipse probus honestusq; fias. Cum vident inimicorum equos preclarè se gerere, aut laudari canes, molestia affici solent homines. si agrum probè excultum cernunt inimici, aut bene florentem hortum, ingemiscunt. Quid censes futurum, si te exhibeas spectandum ijs hominem iustum, prudentem, frugi, in dicendo laudabilem, in agendo purum, in victus ratione mundum,

Inimicus vlciscitur, qui probus est.

Sulcum profundum habentem in pectore consitum
Tuo, veneranda consilia vnde pullulent?

Ait Pindarus homines victos linguam ita ligatam habere, vt mutire non audeant. Non simpliciter hoc neq; de omnibus verū est, sed de his, qui superatos se vidēt ab inimicis industria, bonitate, magnanimitate, humanitate, beneficijs. hęc, vt ait Demosthenes, linguam auertūt, os obthurant, spiritum intercludunt, silentium imponunt.

Tu te malis meliorem præsta. nam licet;

Vis inimicos vt ęgrè sit facere. noli ei exprobare lasciuiā, molliciem, intemperātiā, illiberalitatem: ipse fortis esto, castus, verax, humanumq; te & æquum ijs cum quibus tibi res est, præbe. Quod si ad maledicendum prouehere, cura vt quā longissimè absis ab ijs, quæ alteri obijcis, excute animum tuum vide vbi sis mendosus: ne tuum tibi vitium occinat illud tragœdi,

Conuiciandi modus.

Alijs mederi vis, ipse vlceribus scatens.

Si illiteratum dicis, studiū discendi tuum laboremq; intende: si timidum, excita fortitudinem tuam. Si lasciuū, dele ex animo si quod restat adhuc delitescens libidinis vestigium. Nihil enim turpius est aut molestius maledicto in auctorem recidente. sed sicut refractū lumē magis lædit imbecillos oculos, ita & maledicta grauiùs offendunt, ab ipsa veritate in maledicentē retorta. Sicut enim Cæcias nubes, ita vitiosa vita opprobria ad se trahit. Plato sanè quoties interfuisset hominibus contra decorum agentibus, digressus seipsum solebat ita alloqui: Nùmnam ipse quoq; fortassis tali vitio laboro? Et qui vituperauit alterius vitam, si suā statim examinet atq; emendet in diuersam partem dirigens, atq; vertens aliquid ex conuiciando habebit vtilitatis: cùm res ea alioquin inutilis ac vana & videatur & sit. Vulgo rident, si quis caluus aut gibbosus ipse, alijs ea vitia exprobret. In vniuersum verò ridiculum est iacere conuiciū in alium, cùm vicissim tibi conuicium ab eo reponi possit. Quale est, quod Leo Byzantius gibboso cuidam oculorum ipsi imbecillitatem exprobanti respondit: Humanum mihi infortuniū vitio vertis, ipse in dorso Nemēsim gestans. Nō itaq; adulterium obijce alteri, ipse insano puerorum amore flagrans; neque prodigalitatem, sordidus ipse. Alcmæon Adrastum hoc maledidicto incessit.

Tibi quæ maritum interfecit suum est soror,

Quid Adrastus? non alienum sed proprium ei reponit opprobrium,

Matrem necasti tu manu tua tuam.

Et Domitius Crasso: nonne tu ob mortē murenæ quæ in viuario tuo alebatur plorasti? vicissim Crassus: nonne tu absq; vlla lacryma tres tuas vxores extulisti? Enimverò non ingeniosus sit aut vocalis aut proteruus oportet qui infligere alteri maledictū vult, sed inculpatus. videtur enim deus nulli ita seriò mandasse vt seipsum noscat, atq; conuitiū alteri facturo. ne vbi dixit, quæ voluit quę nō vult audiat. Solet. n. his euenire illud Sophocleū,

—lingua abusus futili
Inuitus audit, qui volens dixit malè.

Hoc itaque commodi inest in maledicendo alijs. Sed non minus vtilitatis est in maledictis inimicorū audiendis. Vnde ab Antisthene dictum est rectè, eum qui saluus esse debeat, opus habere vel probis amicis, vel inimicis vehementissimis. quod illi admonēdo peccantes, hi criminando à vitijs auertant. Sed quoniam nostra ætate ad liberas repræhensiones voce valdè exili est prędita amicitia, loquax in adulando, muta in castigando: audienda est nobis ex inimicis veritas. Sicut enim Telephus domestico destitutus remedio, vulnus hostili hastæ sanandum præbuit: ita quos defecit beneuolus castigator, ij vt inimici sermonē audiant necesse est repræhēdentis & punientis culpam: non animum maledicētis, sed rem ipsam considerantes. Iasonem Thessalum qui volebat

Conuitiorū audiendorū vtilis ratio.

interficere, gladio vomicam eius aperuit, eaq; rupta salutem homini attulit. sic sæpe conuicium ab irato aut inimico nobis inflictũ, animi morbum latẽtem neglectũve sanauit. Sed pleriq; maledictis impetiti nõ cõsiderant an verè illis aliquid obijciatur, quid sit in maledicẽte dispiciunt: & instar athletarum puluere conuiciorum sibi ipsis non detergent, sed eodem alios conspergunt atque opplent, atq; ita cum his luctantur seq; mutuò deijciũt. Enim verò ab inimico crimine aliquo notatus, si id verũ sit, maiore studio id expurgare debes, quàm vestis aliquam commonstratam maculam. Si falsum, tamen quęrenda est causa quæ criminationi occasionem dedit: cauendumq; & verendum, ne imprudẽtes tale aliquid aut simile eius quod obiectum fuit committamus. Verbi gratia, Lacydem Argiuorum regem comæ quædam dispositio, & incessus delicatior, calumnię molliciei obnoxiũ reddidit. vt & Pompeium, hominem à mulierositate & libidine remotissimum, quòd vno digito caput scaperet. Crassus insimulatus est incestæ cum Vestali quadã virgine consuetudinis, quòd cum ab ea emere prædiũ quoddam pulcrum cuperet, sæpius eam demerendi gratia conueniret. Postumia quòd promtiùs rideret, & cum viris liberiùs colloqueretur, in suspicionem nõ seruatæ pudiciciæ venit, ita quidem vt etiam causam in iudicio cogeretur dicere. & insontem criminis compertã Sp. Minucius pontifex maximus cum absoluisset, monuit ne verbis vitæ castimoniã non æquãtibus vteretur. Themistoclẽ etiam innoxium, amiciciæ cũ Pausania vsus & missi crebrò nuncij ac litteræ, in suspicionem proditionis vocauerunt. Ergo cum aliquid obijcitur falsum, nõ id ideò quia verum non est, contemni debet aut negligi: sed circunspiciendum, quodnam tuum dictum aut factum aut propositum, vel quis eorum qui tecum sunt ansam similitudine huic calumnię dederit, idq; studiose cauẽdũ porrò & fugiendũ. Si enim alij rebus circũuenti insperatis atq; tristibus discũt quid sit vtile, quomodo Merope ait:

—me verò fortunæ vices,
Carissimis meorum mercedis loco
Erudiere ademptis,—

quid impedit, quo minus gratis docentem magistrũ admittentes inimicum, vtilitatem capiamus, & aliquid eorum quæ nos latebant discamus? Multa enim inimicus amico faciliùs sentit, cum amator, vt Plato ait, cæcutiat in amata re. Odio præter curiositatem etiam loquacitas adest. Hiero, cum ei quidam inimicus oris fœtorem exprobrasset, domũ se ad vxorem recipiens, Quid hoc, inquit, rei est? cur tu mihi hoc nõ indicauisti? illa verò, vt erat pudica & simplex, Existimabam, ait, omnes viros sic olere adeò & quæ in sensus incurrunt, & ad corpus pertinent, & omnium conspectui sunt exposita, priùs ex inimicis quàm ex amicis aut familiaribus cognoscimus. Iam linguæ continentiam, quæ pars est virtutis non exigua, obtemperantem rectæ rationi semper habere non potest, nisi qui exercitatione, accuratione, laborisq; cõtentione pessimos affectus, qualis est ira, edomuerit. Voces enim quæ inuitis excidunt, de quibus illud dici potest,

Linguę moderatio.

Erupit e claustris vallati dentibus oris,

Odyss. a. 64.

& quòd nonnulla verba euolant fortuitò, maximè vbi animi excandescentia exercitatione nõ subacta quasi labimur & diffluimus: hæc inquã proficiscuntur ab impotentia animi iram regere ignari, propter ruditatẽ iudicij, & vitæ rationem ferociorem. Cæterùm orationi, leuissimæ rei, grauissima (vt est apud diuinum Platonem) & apud deos & apud homines pœna est proposita. Silentium vbiq; est impune, neque tantùm, quod ait Hippocrates, cõtra sitim valet. maximè autẽ adhibitum vbi maledictis impetimur, grauitatẽ habet, estq; Socraticũ quippiam, aut potiùs Herculeum. siquidem Hercules etiam,

Non, quãtum vel musca animum aduertit maledictis.

Neq; hoc sanè grauius & pulchrius est quiescere inimico criminante, & maledicum,

Velut obstreperum scopulum prętermatare:

sed exercitatio potior est. Condocefactus enim tacitus ferre conuicia inimici, facilè etiam feres incitationẽ vxoris maledicẽtis, neq; perturbaberis amici aut fratris acerbioribus vocibus. & patrem quoq; aut matrem iacẽtem vel verbera ingerentem sine ira sustinebis. Etenim Socrates Xanthippam ferebat, iracundam morosamq; mulierem, quòd faciliùs cum alijs se versaturũ putabat, si istam sufferre adsueuisset. Multo autem præstat inimicorum & alienorum dicteria ac conuicia, iras, & obscenas insectationes exercitatione præparatum posse animo quieto & æquo tolerare. Atque hoc modo licet in inimicicijs mansuetudinem & malorum tolerantiam demonstrare. Simplicitati & magnanimitati atq; bonitati plus loci hic est, quàm in amicitijs. non enim tam pulcrum est, bene amico facere, quàm turpe non facere id, cum necessitas eius requirit. Cæterùm oblata occasione vlciscendi inimicum, eum missum facere æquanimitatis est. qui verò & miseratus inimicum afflictũ, & opẽ fert indigenti, & filijs eius ac familię aduerso ipsorum tempore operam suam studiumq; defert: hunc qui non amat ob animi humanitatem, neq; ob probitatem laudat,

Aequanimitas aduersus inimicos.

Huic pectus atrum est, atq; adamantinum,
Effecta ferro viscera vel rigent.

Cæsari cum statuas Pompeij deiectas erigi iussisset, Cicero dixit: Põpeij statuis restituendis tuas defixisti. Itaque laudationi quidem parcendũ est inimici, merito suo eam reportantis. hoc enim laudanti maiorem conciliat quàm laudato laudem: & cùm alio tempore vituperat, creditur nõ odio hominis id facere, sed quia factum eius improbet. &, quod pulcherrimũ est atq; vtilissimũ, longissimè abducitur ab inuidendo amicis res secundas aut familiaribus gloriã rei bene gestæ, qui vsu didicit etiam inimicos laudare, neq; morderi eorum successibus, aut inuidere ijs prosperitatem. Et verò quænam alia exercitatio maiorẽ cõferat animis nostris vtilitatẽ, aut affectionem meliorem, quàm quæ ex eis inuidẽtiam æmulationemq; malignam aufert? vt enim in ciuitate multa necessaria quidem ea, sed tamen mala, vbi consuetudine recepta vim legis adipiscũtur, nõ facilè possunt aboleri, quantum vis damnosa sint. ita inimicicia cum odio introducit inuidiã, obtrectationẽ, læticiã de aduersis inimici rebus, acceptarũ iniuriarum memoriã, eaq; in animo relinquit accedũt fraudes, imposturæ, & insidię, quę hæc putamus aduersus inimicos neq; male neq; iniustè adhiberi manentq; & altè radices agunt. quæ nisi vsurpare aduersus inimicos caueamus, victi consuetudine postmodò etiã ad amicos trãsferimus. Quod si rectè Pythagoras in brutis animalibus adsuefecit suos ad vitandã crudelitatẽ & iniurias, ideoq; & aucupes improbauit, & piscium redẽptis capturis, dimitti eos iussit, omnisq; non feri animalis cæde interdixit: multo profectò honestius est in dissensionibus & contentionibus cum hominib. alijs inimicos nos esse ingenuos, iustos, & veraces, affectusque prauos & degeneres ac maleficos cõpescere. vt in consuetudine cum amicis animus planè sedatus omni abstineat maleficio. Exercebat cũ Domitio inimicicias Scaurus, eique actionem iudiciariam intentauerat. ante diem iudicio dictum seruus Domitij ad Scaurũ venit, indicaturus eorũ aliquid quæ ad eã actionẽ pertinerent, Scaurumq; laterẽt. sed Scaurus indiciũ nõ admisit, hominemque correptũ, ad dominũ remisit. Cato Murenę diẽ dixerat ambitus, & argumẽta quibus reũ peragere criminis posset cõquirebat. eũ sequebãtur, vt erat moribus receptũ, qui obseruarent quid ageretur ij persæpe quęrebant è Catone, an ista die aliquid tractaturus esset quod ad iudicium Murenianum pertineret. si acturum se ea in causa quicquam negaret, fidem habebant viro, & discedebant. Hæc quidem maximum continent argumentum

rum Catonianæ existimationis. sed maius hoc est atque pulchrius, quod iustitiam etiam aduersus inimicos adhibera adsuefacti nunquam iniustè sumus aut per fraudationem cum amicis acturi. Sed quoniam, vt dixit Simonides, omnibus cassitis cassidē oportet esse innatam, ita etiā omnis natura humana profert studiū rixáq;, obtrectationē & inuidiā vanorū asseclā (vt ait Pindarus) hominū: nō mediocriter profectò rebus suis cōsuluerit, qui istas animi affectiones in inimicos quasi effundens expurget, & cloacis vt sic dicā quibusdā ductis ista q̄ longissimè à socijs & domesticis deriuet. Quod mihi animaduertisse Onomademus videtur, homo rationū ciuilium peritus. qui cū in Chio orta seditione à potentiore staret parte, hortatus est socios, ne omnes aduersarios eijcerēt, sed quosdam in ciuitate relinquerent, dicebat enim alioqui periculū fore, ne omnibus inimicis sublatis cū amicis exituræ ipsis essent cōtrouersiæ. Eodē modo isti in inimicos insumpti praui affectus, minùs molesti erunt amicis.

Vitia cōtra inimicos vsurpanda.

Necesse enim non est vt figulus figulo inuideat, & cantor cantori, sicut Hesiodus cecinit: neq; æmulatio maleuola inter vicinos, cognatos aut fratres necessaria est, altero ad opes properante, & successibus viēte prosperis. Sed si omnino nulla alia ratio inueniri potest, qua rixis, inuidia, contentionibus libereris: cōdocefacito teipsum, vt inimicorū lætis rebus mordearis, in ijsq; studiū concertandi tuū irrita, imprime, acue.

Hesio. Ope rum.

Sicut enim sciti agricolæ rosas & violas putāt se facere meliores, si halia & cepas iuxtà plan[illegible] quod in ea excernitur quidquid alimēto acerbi [illegible] aut fœtidum, ita inimicus quoq; excipiens inuidiæ & malignitatis tuæ ictus, beneuolentiorem te amicis secunda vtentibus fortuna reddet atq; commodiorem. Itaq; cum inimicis contendendum est de gloria, potentia, aut licitis rei familiaris incrementis, vt nō vtamur modò si in hoc genere ab ijs superemur, sed & omnia ea obseruemus vnde illi nobis priores fieri potuerunt, conemurq; eorum vincere industriam, cōstantiam laboris, & temperantiam, nosq; ipsi obseruemus. qua ratione dixit Themistocles, sibi Miltiadis Marathonia victoria somnos adimi. Qui enim inimicū existimat priores ferre in honoribus publicis, aut patrocinijs, aut reip. procuratione, aut apud amicos vel principes: is si ab agendo & æmulando omnino ad inuidendum & animo languendum se conuertat: inani certè inefficaciq; conflictatur inuidentia. Qui vero non excæcatur odio inimici, sed vitā eius, mores, dicta, factaq; vt incorruptus spectator contemplatur, is pleraq: eorum, quorū sinistra æmulatione correptus est, intelliget ei diligentia, prouidentia probisque actionibus parta esse: eademq; contendens, studium honestatis gloriæq; suum augebit, vanitate & socordia affectuum amputatis. Sin eueniat, vt inimici adulando, nequitiose agendo, causas forenses tractando, aut operam mercenariā locādo in rebus turpibus atq; illiberalibus videantur aliquid potētiæ, in aulis rebuspublicisve cōsecuti, fructū inde nonnullū percipere: nō modò id molestiā nobis obijciet nullā, sed & gaudiū adferet, nostrā libertatem vitamq; purā & contumeliæ expertē ijs opponentibus. Quidquid enim supra & intra terrā est auri, comparari cum virtute non meretur: si quidem Platonē audimus. Est etiam in promptu Solonis illud habendum:

Virtute nihil pulcrius.

At nos virtutem non permutabimus horum,
Pulcraq; virtutis munera, diuitijs.

nedum virtuti nostræ præferamus acclamationes theatrorum epulis corruptorum, aut honores & priores accubitus apud eunuchos & pellices & satrapas regū. nihil enim horum dignum est admiratione aut æmulatione, neq; pulcrū, quod à turpitudine proficiscitur. nisi quod amans obcæcatur in consideratione rei amatæ, & faciliùs sentimus turpitudinem cum ea ab inimicis admittitur. Cæterùm neq; conceptū de eorū peccatis gaudiū, neq; dolor nobis ob eorum rectè facta obortus ociosa esse debent: sed rationes vtrinq; instituendæ ita sunt, vt & eorū erratis cauendis præstantiores & imitandis rectè factis non deteriores ipsis existamus.

Plutarchi, de Amicorum multitudine libellus.

MENONEM Thessalum, qui in disserendo satis videbatur exercitatus, omninoque in summo (iuxta illud Empedocleū) sapientiæ versari culmine, Socrates interrogauit, Quid esset virtus. cumq; respondisset satis promptè atq; proteruè, virtutem & pueri esse, & senis, & viri, & mulieris, & magistratus, & priuati, & domini, & serui: Tu verò, inquit Socrates, præclarè, qui de vna interrogatus virtute, vel vt apiariū quoddam virtutum excitasti. non male conijciens, absne vnam quidem cognitā habente virtutē homine, plures nominaret. Nonne nos quoq; subsannauerit aliquis, qui cùm ne vnā quidē firmiter contraxerimus amicitiā, metuimus ne imprudentes in copiam complurium amicorum incidámus? ferè enim perinde hoc facimus, ac si mutilus cæcusve aliquis vereatur, ne in centimanū euadat Briareum, aut Argum illum oculorum multitudine nobilem. Atqui maiorem in modū laudamus adolescētem illum Menandri, qui se valde admirari ait vnumquenque bonorum cui amici vel vmbra obtigerit. Iam inter multas alias hæc non est minima causa cur nullos amicos paremus, quod multitudinem amicorum appetimus cū instar impudicarum mulierū sæpe & cū multis coëuntes, primos quosque neglectos & dilabentes retinere non possumus: aut potiùs quemadmodū Hypsipylæ alūnus ille in prato sedes carpebat aliū post aliū florē consectatus læto animo, vt est apud poëtam, insantia inutilem reddente delectum: ita quiuis nostrū studio quodā nouitatis & præsentiū fastidio recenti semper & quasi virente capitur amico, ac subinde mutatur multas simul imperfectasq; ordiēs amicitias ac familiaritates, & ob amorem eius quē sectatur, præterit iā partū. Proinde initio repetito ex ipsa antiquitate, tot à priscis tēporibus seculorū decursum testē & cōsiliariū rei huius adhibeamus, consideremusq; de veris amicis quæ fama sit ad nos propagata. Inueniemus autē binos semper amicos memoriæ perhibitos, Theseū & Pirithoū, Achillē & Patroclum, Orestem & Pyladē, Pythiam & Damonē, Epaminondam & Pelopidā.

Paria amicorum.

Est enim amicus animal vnà quidem degens, sed non vt in armento aut graculorū caterua. & quòd amicus dicitur alter ipse, id nihil aliud significat quàm binariū m esse amicitiæ mensurā. Iā neq; seruos, neque amicos multos exiguo nomismate emere licet. Quod autē est nomisma quo amici cōparantur? beneuolentia & gratia cū virtute cōiuncta. quibus rebus nihil rarius fert natura. itaq; valdè amare & amari inter multos locum non habet. Sed sicuti amnes in multos diuisi alueos, imbecilli fluunt ac tenues: sic vehemens amor in animo si dissipetur in multos, eneruatur. vnde fit vt ea etiā animalia prolem suam magis ament, quæ vnum tātùm gignunt: & Homerus carum filium appellat,

Solum, atq; in senio natum:—

Iliad. ι. 478.

scilicet cùm aliū parentes neque habent neque sperant. Nos amicum quidē esse vnicum non volumus, sed inter reliquos sit tardè comparatus, ac qui prouerbio vulgatum illum salis modium nobiscum ederit: non ita adscitus, vt hodie qui semel vnà potauerint, aut pila luserint, vel alea, aut ex caupona, palæstra, forove vnà discesserint, amici leguntur.

Amicus quo modo deligendus.

Porrò cū in domibus diuitū aut procerum magnam vidēt turbā hominū salutantium, prensantium, stipantium, vulgo eorum laudant fortunas tot

amicos

amicos habentium. atqui in culinis eorũ plures muscas videre posſint: neq; tamen vel hæ eĩci, vel illi vtilitate sublata manẽt. Enim verò ad germinã amicitiã tria requiruntur potiſſimum, virtus vt pulcrum, consuetudo vt iucundum, vſus vt neceſſarium. Nam & cum iudicio recipiẽdus eſt amicus, & consuetudo læta eſſe debet, & vſus occaſione exigente promptus. quæ omnia multitudini amicorũ aduerſantur, maximè, quod principem locum in hac re obtinet, iudicium. Etenim non parũ temporis requiritur ad diligendum qui in choro rectè colloquãtur, remosve pari incitatione ducans, aut rem familiarẽ probè adminiſtrent, vel liberorum pędagogi vtiliter ſint futuri: nedum ſubitò inueniri queant amici omnẽ vnà parati ſubire fortunam, ac quorum quiſque,

Socium ſecundis eſſe rebus te velit.
Tuum nec auerſetur infortunium.

Neque nauis ad tãtas tempeſtates in mare deducitur, neque locis munitiones, aut portubus clauſtra hac aggeres obijciunt tot tantorumq; periculorũ metu, cõtra quot aduerſitates auxiliũ & præſidium pollicetur amicitia veræ probatęq; cõſtantiæ. qui verò non explorati ſe pro amicis ingeſſerunt, eos cùm inſtar pecunię improbæ exploramus & depręhendimus, vel gaudemus ſi ſe ſubduxerint, vel ſi adſint, optamus ijs liberari. Eſt verò graue, & nequaquã facile, amicitiã quæ diſplicear diſſoluere. Sed quemadmodũ pernicioſum ac moleſtũ nobis cibũ neq; poſſumus ſine damno & dolore retinere, neq; talẽ qualem ſumpſimus eijcere, ſed fœdũ & alijs confuſum rebus atq; tetrũ: ita malus amicus, aut noſtra & ipſius cũ moleſtia nobis adeſt, aut per vim cum odio tanquam fel eijcitur. Non itaq; facilè recipere debemus, neque temere cõiũgi cũ quibuſvis nos compellantibus, neque amare eos qui nos ſectãtur: ſed potiùs ſectari dignos amicitia. Non enim ſemper dignũ eſt quod amplectare quidquid facile paratu eſt. Nã vt ericã & rubũ, quæ nos appræhendunt, calcantes & dimouẽtes ad oleã vitemve ferimus: ſic non debemus perpetuò eos qui ſe nobis applicant admittere in amicitiã, ſed ipſi potiùs eos appręhẽdere, quos experti ſumus dignos eſſe amicitia, vſuiq; futuros. Sicut igitur Zeuxis quibuſdã culpãtibus quòd tardè pingeret, reſpondit, Fateri ſe, multũ ſe tẽporis inſumere pingẽdo, quia in multũ tẽpus vellet ea durare, quæ pinxiſſet. ita multo tẽpore probata amicitia, perdurabit. Quid? facile non eſt multos ſimul amicos dijudicare, cũ multis ſimul verſari facile? immo autẽ impoſſibile eſt. Atqui conſuetudo id eſt, quo fruimur amicitia: neque dulcius in ſe quicquam ea habet præſentia & vitæ ſocietate.

Cõſuetudo amicorum.

Non etenim viui ſocijs abſentibus vnquam
Conſilium capiemus. — & de Vliſſe Menelaus:

Odyſ. Δ 679

Nec nos extrema citiùs diuelleret hora
Mutua præbentes, vt amicum eſt, gaudia quicquam.

Contrarium amicitia multos cõplexa præſtat. Simplex enim amicitia conducit, conciliat, & continet compactos colloquijs & officijs,

Cru niuei partes immiſſa coagula lactis
Conſtrinxere, — vt Empedoclis vtar verbis.

talem enim amicitia vnitionem & coitionem vult efficere. Multiplex verò illa diſſipat, auellit, auertitq;, alias alio auocans; neque ſinit beneuolentiã conſuetudine circumfuſa ac coëunte coaleſcere aut agglutinari. Atq; hinc ſtatim oritur officiorũ inęqualitas & ineptus in ijs obeundis pudor. Facit enim multitudo amicorum vt inutiles ſint eæ partes amicitiæ, quæ vtiles eſſe debebãt. cùm alij alijs hominibus mores, diuerſa diuerſis curæ ſint. neque enim omnium eodem incitãtur ingenia, neque omnium eadem eſt fortuna quibus cum viuimus, & occaſiones rerum agendarum ſicut & venti nauigantibus aliquando aduerſæ ſunt, aliquando ſecundæ. Quod ſi omnes amici eadẽ opera aliquando indigeant, ſufficere omnibus difficile eſt conſultantibus, remp. gerentibus, ambientibus, aut hoſpites excipientibus. Si eodem tẽporis articulo diuerſis negocijs & ſtudijs dediti ſimul poſtulent, alius vt nauiganti comitem te prębeas, alius vt ei cauſam dicenti ſuam adſis, alius, vt eũ in reo aliquo accuſando adiuues, alius vt ementi vẽdentive operam naues, alius vt nuptiali eius ſacrificio interſis, alius vt funus vnà deducas: ibi verò in iſta amicorum multitudine,

Ex Sophoc. tyranno.

Suffitibus plena vrbs, & eſt pæanibus,
Et gemitibus. — ibi neq; omnibus præſtare officiũ poſſis, & nulli, abſurdum eſt, & multos offendere dum vni te das, durum. Nõ enim quiſquam æquo fert animo negligi ſe, qui amat. immò negligentiæ amicorũ minùs ſuccenſent, & abſq; ira huiuſmodi excuſationibus placantur, quibus obliuio præſcribitur. Qui autem ſic ſe excuſat, Non adfui tibi in iudicio, aduocatus enim fui alterius amici: Non inuiſi te febricitãtem, quòd alteri amicis conuiuium præbẽti nauaui operam: dum ob alterius curam hunc ſe neglexiſſe fatetur, non diluit offenſam, ſed auget adiecta riualitatis materia. Sed nimirũ multi tantũ conſiderant quę commoda percipi ex amicitia poſſint, non obſeruantes quid oneris interim ea imponat: neque meminerunt debere multis viciſſim inſeruire eũ, cuius multi inſeruiuerũt vſibus. Sicut igitur Briareus cẽtũ manibus cibum in quinquaginta inferens vẽtres nihil eorũ aliquo amplius habuit, qui duabus manibus vni ventri ſufficiunt: ita amicitiarum vtilitatibus etiam hoc adeſt, quod iis qui fruitur, multis opus habet inſeruire, & occupationũ, certaminũ, laborumq; multorũ partẽ ſuſtinere. Neque enim audiendus eſt Euripides ſic præcipiens,

Hippolito.

Mortalium mediocres eſſe enim decet
Vſus amoris mutui, & ſolubiles,
Nec ad medullas penetrare intus vltimas:
Intendere vt poſſit facilè aut remittere.

ſcilicet veluti gubernaculo natim, ita vt vſibus amicitias verſes. Hoc verò, mi Euripides, ad inimicitias trãsferamus, iubeamuſq; contentiones eſſe mediocres, neque pertinere ad intimam animi medullam, ſed odia, & querelas, ſuſpiciones ita ſuſcipi, facilè vt aboleri poſſint. Id autem huc potiùs nobis pręcipe Pythagoricũ, Ne multis manum inijciamus: hoc eſt, ne multos faciamus amicos, neque multis communem & quaſi publicam amplectamur amicitiã, & in contrarium ** quæ multos ſecum affectus trahit, de quibus vnà cum amicis anxium eſſe, moleſtia affici, laborare, pericula ſubire, res eſt non planè intollerabilis ingenuis ac generoſa indole præditis. Verũ autẽ eſt illud Chilonis ſophiſtæ, qui dicenti nullum ſe habere inimicum, reſpondit: videris tu mihi amicum etiam nullũ habere. Inimicitię quippe ſtatim comitantur amicitias, ijſq; ſeſe implicant. neq; fieri poteſt vt amici non fiant iniuriarum, ignominiarum, odiorumq; participes. inimici enim amicũ eius quẽ oderũt, ſuſpectũ illico habent, maleq; ei cupiunt: amici ſæpenumero inuident, obtrectant, & circumagunt. Oraculum Timeſię de colonia ducenda quærenti, reſponſum fuit,

Quare examina apum, veſparum & habebis abundè.

Damna ex amicis.

Itaqui amicorum gregem quęrunt, incauti in examina inimicorum incidunt. Neque verò eiuſdẽ ſunt ponderis inimici iniuriarũ memoria & amici gratia. Cõſidera quomodo Alexãder tractauerit Philotæ & Parmenionis amicos atq; familiares: vtq; Dionis amicos Dionyſius, Plauti Nero, Seiani Tiberius torſerint atque necauerint. vt enim Creonti nihil profuit filiæ aurum & diuitię, ſed ignis ſubitò inflammatus accurentẽ amplectẽtemq; concremauit: ſic nonnuli cũ ex ſecundis amicorũ rebus nullũ perceperint fructũ, calamitatis eorũ & exitij fiũt comites. quod maximè vſu venit Philoſophis ac ſcitis hominibus. ſicut Theſeus Pirithoo pœnas danti vinctoque,

Compedibus alligatus eſt perennibus.

In peſte ait Thucydides maximè eos qui virtutẽ affectarent, dum ſibi ipſis non parcunt, ſed ſuos inuiſunt, vnà

cum

cum ægrotantibus perijsse. Itaq; virtute non ista abutendum, vt eam alijs alligemus atq; implicemus: sed dignis eius est seruanda communio, hoc est ijs, qui vicissim eodẽ modo amare, & cõmunicare possunt. Etenim id omniũ maximè multitudinem amicorum impedit, quod origo amicitiæ ex similitudine est. Cum enim bruta cum dispsparibus misceantur nõ nisi inuita, subsidãtq; & subterfugiant, cum suis autem generibus libenter mutua quadam affectione sociata coeant: qui possit existere amicitia vbi mores sunt diuersi, affectus dissimiles, vitæq; instituta discrepantia? Nam concentus quidẽ neruorũ ex contrarijs sonis conflatur, acutis & grauibus vtcũque similitudinem quandam gignentibus. Amicitię autẽ concentus, nullam vult partem esse dissimilem aut inęqualem; sed oportet omnia dicta, sensa cõnsilia, & affectus inter se conuenire, veluti vno animo in plura diffuso corpora. Quis verò est ita laboriosus & mutabilis & varius homo, vt se multis similẽ reddere atq; accommodare velit, ac non potiùs Theognidem rideat sic præcipiẽtem?

Similitudo amicitię origo.

Polypodis mentem versuti sume, sub omni,
Qui visu præbet se similem lapide,

Atqui polypodis mutationes non penetrant intrò, sed in ipsa fiunt superficie, densitate & laxitate sua defluxum recipiente rerum vicinarum. Amicitiæ est mores, affectus, sermonem, studia, & animi sensum exæquare. Proteus verò sit quidam infelix, neque adeò bonus, qui subinde præstigijs quibusdam ex alio sese in alium transformet, legat cum litterarum studiosis, in arena sit cum palæstræ deditis, venetur cum venationem amãtibus, cum ebriosis potet, cum ciuilibus comitia obeat, neque proprios habet suarũ actionum lares. Sicut autem philosophi naturam siue materiam formę ac coloris expertem, vt subiectum, sui mutationibus aiunt modò incendi, modò humectari, & aliàs in aërem dissolui, alias condensari: ita amicorum multitudini subijcere oportebit animũ multiplicem, versatilem, mobilem, & facilè mutabilem. Ceterùm amicitia stabile requirit quippiam, & immutabile ingenium. quod eãdem retineat consuetudinẽ. ideò rarus & inuentu difficilis est constans amicus.

Plutarchi libellus de Fortuna.

VITAM regit fortuna, non sapientia, dixit quidam, res humanas non consilij dexteritate, sed fortuito dispensari sentiens. Quid ergo? nec iustitia, neque æqualitas, neque temperantia, neque modestia res humanas dirigunt? sed à fortuna & propter fortunam factum est vt in sua perseueraret Aristides paupertate, cum parare diuitias sibi posset? & Scipio Carthagine capta nihil prædæ neque videret, neque acciperet? & Philocrates accepta à Philippo pecunia meretrices ac pisces emeret? Lasthenes & Euthycrates ventre ac rebus turpissimis metiti felicitatem, Olynthum perderent? Alexander Philippi F. captiuis mulieribus cũ ipse abstineret, tum vim facientes puniret? Alexander autem Priami F. aduersa fortuna eò adactus est vt stuprũ hospitis vxori offerret, eaque abducta duas continentes bello ac malis impleret? Hæc enim si fortunæ adscribuntur, quid impedit quo minus feles, hircos, simias dicamus fortuitò esse gulosos, libidinosos, scurriles? Sin est aliqua temperantia, iustitia, fortitudo, qui cõsentaneum est prudentiam, si prudentia, consilij dexteritatẽ nullam esse? cum & tẽperantia dicatur quædam esse prudentia, & iustitia pręsentem requirat prudentiã. Immò prudentiam qua adhibita circa voluptates officiũ tuemur, continentiæ & temperantiæ nomine afficimus: eandemque in periculis & laboribus tolerantiã ac fortitudinẽ, in contractibus & rebus publicis æquitatem iustitiamq; vocamus. Vnde fit, vt si fortunæ imputamus quæ cõsilij dexteritate præstantur, eidem etiam iustitiæ & temperantię opera sint imputanda: & furari me hercle, & marsupia desecare, & lasciuere, fortunæ acceptum ferretur. denique nostris ratiocinationibus valere iussis, fortunę totos nos trademus, quasi vento quodam instar pulueris aut quisquiliarum exagitatos atque dissipatos. Iam consilij dexteritate sublata, par est neq; consideratione vllã rerũ relinqui, neque inuestigationem vtilitatis. sed delirauit Sophocles, cum diceret,

Virtutes fortunę opponit.

—quicquid quæritur,
Licet inuenire: neglectum verò, latet.

& rursus, cum res diuidens ait:

Discenda disco, & inuenio inda si qua sunt,
Inquiro voti qua sunt, à dijs peto.

Quid enim inuenire aut discere possint homines, si fortuna omnia dirigũtur? cuiusnam vrbis curia, cuius regia concilium non euertitur, si fortunæ omnia parent? cui nos cæcitatẽ exprobramus, quia in eam cæci incidimus. Qui verò non incidamus, si consilij dexteritatem, quæ oculorum instar nobis est, abijcientes, cæcam vitæ ductricem eam nobis adsciscimus? Finge verò aliquẽ nostrum sic dicere: fortuna præstat vt videamus, non visus & oculi, quos luciferos Plato dicit. fortunas audimus, nõ facultatem ictum aëris appręhendente qui per aures ad cerebrum fertur. quis non vereatur hoc modo sensibus detrahere? Atqui visum, auditum, gustatũ, olfactum, reliquas item corporis facultates atq; partes natura nobis dedit, vt earũ ministerio prudentia vteretur. Mens enim videt, mens audit, reliqua cęca sunt, & surda. Et sicut sole sublato, quod ad reliqua sidera attinet, perpetuam haberemus noctem, vt Heraclitus dixit: ita præstare reliqui sensus non possent absq; mens esset & ratio, vt reliquis animalibus anteiret homo. Nunc quòd potiores sumus ijsq; imperamus, nõ casu aut fortuito fit, sed Prometheus, id est rationis vsus, hoc efficit,

Mentis vis.

Fœtus equorum, asinorumq;, & bonum genus,
Munera rependens, quæ nostris laboribus
Subeant.— vt est apud Aeschylum.

Alioqui sui ortus natura & cõditione pleraq; bruta sunt quàm nos meliore. alia enim cornibus armantur, dentibus, stimulis, & echinus, vt ait Empedocles,

Hominis cum brutis collatio.

Dorsum horret spinis, & specula torquet acuta:

tũ verò amicta sunt & suffulta squamis, villis, chelis, vngulis duris. Solus homo, vt ait Plato, nudus, inermis, sine calceis & tegmine est à natura relictus.

Vnum sed hæc largita, emolit omnia:

scilicet rationis vsum & industriam ac prouidentiam.

Vires exiguæ sunt mortalium.
Sed calliditate multiplici,
Bellvas maris, & terrestria,
Et sub cælo volitantia
Omnia homo domat.

Nihil agilius equo, nihil velocius: sed hominibus currũt. ferox est animal canis, & iracundum: sed homines custodit. multum carnis habet porcus, esu suauissimus est piscis: alimento & oblonium homini sunt. Quid maius elephanto, quid aspectu terribilius? verùm & hic ludicrum hominis factum est, & spectaculum in solennibus conuentibus, discitq; saltationes suas & choreas ac ingeniculare. Atq; hæc non inutiliter spectanda proponuntur. faciunt enim eò, vt discamus quò hominem attollat ratio, & quibus rebus eum superiorem faciat, vtque omnia in suam redigat potestatem,

Non etenim pugiles, luctatores ve profectò
Inuicti sumus aut cursu contendere digni:

Odyss. 246

sed in his omnibus pręstant nobis bruta. Peritia autem, memoria, sapientia & arte secundum Anaxagoram omnia quæ ipsa habent in nostros vertimus vsus. fauos apũ colligimus,

tatem is pro fundamento ſubſternat. alioquin etſi ſpes aliqua aut delectatio arriſerit, ſubitò eã cura aliqua erũpens confundet, ac conturbabit, ſicut trãquillo cœlo nauigantibus obiecta rupes. Congere aurum, collige argẽtum, ædifica ambulationes, imple mancipijs domum, debitoribus vrbem, niſi animi affectus ſedaueris, & inexpletę cupiditati finẽ impoſueris, teq; ipſum metu & ſolicitudinibus liberaueris: vinum ſebricanti colas, mel bilioſo offers, cibos cœliacis paras & difficultate inteſtinorum laborantibus, qui eos non perferunt, ſed ab ijs perduntur. Non vides, vt ęgroti puriſſimos & precioſos cibus auerſantur, conſpuunt, recuſant vi oblatos? Poſtmodò mutata temperie, boniſq; ſpiritibus & dulci ſanguine natis, caloreq; naturali reſtituto, ſurgunt, & vilẽ panẽ cum caſeo & naſturtio nõ ſine voluptate edunt? Hmõi doctrina animo ingenerat affectionẽ. Contentus eris te ipſo, ſi didiceris quid bonũ ſit, quid honeſtũ. Luxuriabis in paupertate, & rex eris, vitamq; priuatam & ocioſam non minùs habebis gratam, q̃ quæ in imperijs & magiſtratibus agitur. Philoſophiæ nauata opera, nunquã iniucundè viues, ſed diſces omni vitæ ſtatu delectari, omni conditione. Lætitiam tibi afferent diuitiæ, multis benefaciẽti: afferet etiã paupertas multis curis vacuo: & gloria, cùm honore afficieris: & obſcuritas, tuto ab inuidia.

Plutarchi de Conſolatione, ad Apollonium Liber.

IAm inde ab eo tempore, quo inaudiui filium tuum, Apolloni, adoleſcentem, modeſtum planè atq; frugi, & pietatis in deos, parentes, atq; amicos ita vt non multi alij obſeruantem, immatura morte extremum vitæ diem confeciſſe: ſocium me tui doloris ægritudiniſq; habuiſti. Verùm ſub ipſum funeris tempus, erat alienum te compellari abs me & moneri vt caſum hunc humaniter ferres, cùm tu ob inſperatam hanc calamitatem & animo langueres, & corpore: miſerari potius oportebat. quãdo periti ſſimi etiam medici conſertim ingruentibus vitioſorum humorum fluxionibus non ſtatim medicamenta applicant, ſed tumorem inde ortum patiuntur foris illitis remedijs ipſum vltrò concoctione quadam emolliri. Ergo nunc, poſtquam tempus, quo maturari ſolent omnia, aliquod ab iſta effluxit calamitate, animiq; affectio tui requirire videtur amicorum auxilium, exiſtimaui me facturum officium, ſi te ad conſolandum aptis rationibus impertirẽ, quibus & dolor tuus minueretur, & lugubres iſtæ inaneſq; tollerentur eiulationes:

Ex Aeſchyli Prometheo vincto.

Oratio ſaucij nanq; animi eſt remedium,
Si quis ſuo cor ægrum tempore molliat.

Et ſapienter Euripides:

Remedia morbis diuerſis diuerſa ſunt.
Dolentem amici ſermo benignus ſubleuat,
Fatuo nimis debetur caſtigatio.

Cùm enim animum multi affectus moueant, doloris ea eſt natura, vt omnium hoc grauiſſimè faciat. quẽ & inſaniæ nonnullis cauſam aiunt fuiſſe, & aliorum inſanabilium morborũ. ac fuerunt, qui præ dolore ſibi ipſis mortem conſciſcerent. Iam ex morte filij dolorem ægritudinemq; animi cõcipere, res eſt talis, quę à naturali profecta principio non ſit in noſtræ voluntatis ſita libertate.

Modus in dolore.

Non enim eos probo, qui feram quandam laudibus ferunt duramq; indolentiam: quæ neq; contingere nobis poteſt, neq; vt poſſe fingas, cõmodatura nobis eſſet. abolitura enim erat, quam conſeruari maximè oportet, quæ ex amore vltro citroq; exiſtit beneuolentiam. Mœrore autẽ vltrã modũ efferri, eumq; cumulare immodicè, pręter naturã eſſe affirmo, & à praua animi noſtri opinione proficiſci. Hoc itaq; vt dãnoſum & vitioſum, & virtute præditos viros minimè decẽs, vitemus. mediocritas aũt affectuũ non eſt improbanda. Optandũ eſt, inquit Crãtor Academicus, ne ægrotemus. ſed ſi in morbo ſimus, ſenſus eius aliquis adeſſe debet, ſiue ſecetur pars noſtri aliqua, ſiue auellatur. Indolẽtia. n. illa non ſine magna iactura homini põt parari. quippe neceſſe eſt vt ibi corpus ita hic animũ planè efferatũ eſſe. Poſtulat itaq; rõ vt qui ſana sũt mẽte, in talibus caſibus neq; nullos neq; nimios aĩ motus ſentiãt: quorũ alterũ eſt duri & feri, alterũ diſſoluti effeminatiq; animi. probè rõnes ſubduxit, qui ſe intra ſuos fines cõtinet, ac moderatè ferre nouit quidquid in vita vel iucũdũ obtingit vel aſperũ. matureq; ita ſecũ conſtituit, ſicut in populari reipublicæ ſtatu ſorte magiſtratus legũtur, vt ſi ea tetigerit te, imperandũ, ſi præterierit, ęquo aĩo ferenda ſit fortuna: ita & rerũ humanarũ diſpẽſationi eſſe obediẽter & abſq; incuſationibus obtẽperãdum. Hoc qui præſtare nequeunt, ij ne ſecũdas quidem res ferre prudenter moderateq; poſſunt. Eſt enim inter alia pulchrè dicta & præcepta etiam hoc:

Non vlla res tam proſpera accidat tibi,
Ducas ob hanc iuſto vt maiores ſpiritus.
Aduerſa rurſus animum haud deijciant tuum,
Fac ſemper idem ſis, vbiq; firmiter
Naturam, vt aurum in ignibus, ſeruans tuam.

Rectè. n. inſtituti & cordati hoĩs eſt neq; mutari ob euẽtũ rerũ quæ videntur proſperę, & cõſtãti aĩo decorũ in aduerſitatibus ſeruare. Et boni rõcioatoris officiũ hoc eſt, aut præcauere malũ ingruẽs, aut acceptũ corrigere & q̃ minimũ redigere, aut tolerantia ſeſe maſcula & generoſa illtruere. Quatuor quippe modis prudẽtia circa bonũ verſatur, aut parans id, aut conſeruans, aut augens, aut rectè vſurpans. hæ ſunt cùm prudentiæ, tum reliquarum virtutum regulę: quibus in vtraq; eſt vtendum fortuna.

Quatuor virtutis officia.

Non viuit, omnia cui contingant proſpera.

& mehercle

Quod oportet, haud efficies vt ſit non opus.

Sicut enim ſtirpes aliquando multos, aliquando nullos fructus fuerunt, & animalia copioſos aliàs, aliàs nullos, procreant fetus: & in mari tranquillitatis ac tempeſtatũ ſunt viciſſitudines: ſic & in vita multæ ac variæ eueniũt circũſtantiæ, quæ homines in diuerſos fortunę caſus trahunt. in quos diſpiciens aliquis, non ineptè dixerit,

Vices rerũ.

Eurip. Iphig. Aul.

Non te omnia ad læta genuit,
O Agamemnon, Atreus,
Opus eſt te gaudere, & mœrere:
Mortalis enim natus es. & vt haud velis,
Superi ſic conſtituerunt.

Et Menandri iſta.

Si natus es tu, Trophime ſolus omnium
Hac lege, partu cum ſe mater edidit,
Vt ſemper eant tibi res arbitrio tuo,
Felicitatem hanc ſi quis promiſit deum:
Iraſcereris iure. nam mala is fide
Et improbè egiſſet. Sin iiſdem legibus,
Quibus aerem nos ducimus, in lucem es datus
Hanc publicam: tecum vt liquidò mage fabuler.
Ferenda ſunt hæc, & putanda rectiùs.
Summam rei quod continet totius, homo es:
Quo celerius non vllum extollitur animal,
Citiùſve deiectum imo repit in ſolo.
Meritoq; ſanè. cum ſit enim infirmiſſimus,
Grauis inuoluit ſe negocijs,
Suaq; plurima ruina perdit bona.
Iam tu neq; rebus excidiſti illuſtribus.
Mediocre & obtigit tibi infortunium.
Reliqua ergo perfer fortuna in medio ſitus.

Sed tamen cum hic ſit rerum humanarum ſtatus, nonnulli præ ſtulticia eò progrediuntur ſtolidæ atque vanæ

iactantiæ, vt cùm aut diuitiarum magnitudo, aut magistratus sublimitas, aut in republica sessio superiore loco, vel honores aut gloria eos aliquantulum sustulit, minẽtur etiam & insultẽt inferioribus: non cogitantes quàm instabilis sit & lubrica fortuna, & quàm facilè sublimia deijciantur, humiliaq; in altum celeribus momẽtis mutationum fortunæ extollãtur. Est verò non rectè rationes rerum putantis, firmum aliquid in rebus instabilibus quærere.

Vertente enim rota, pars altera orbita
Superior, inferior altera subinde fit.

Humanæ res quales. Adparandam porrò doloris vacuitatem non est certius medicamentũ rõne, indeq; petita ad oẽs vitæ mutationes præparatione. Sic.n.cuiq; statuendum est, non modò mortalem se esse, sed & vitam sortitum mortalem, resq; facilimè in diuersam mutabiles partem. Verè nimirum hominum mortalia sunt inque diem durantia corpora, & furtunæ affectionesque caducæ, omniaque in vita fluxa,

Quæ non possit homo quisquam emitare cauendo:
sed, quod est apud Pindarum, Orci fundum obscuri calcamus ferreis necessitatibus. Euripidis sunt hæc:

Non sunt opes stabiles, sed durant in diem. Item,
Vel minima nos euertunt: vna adcò dies
Deijcere summa, extollere insima possiet.

Hæc omnia rectè dicta aiebat Demetrius Phalereus: id tamen rectius habiturum fuisse, si pro vna die momentum temporis dixisset:

Redeunt in orbem res generis mortalium,
Telluris instar fructuum atq; alij vigent,
Decerpit alios & metit necessitas.

Et Pindarus alibi. Quid est esse aliquem? quid nullum? Somnium vmbræ est homo. aptissima ad perspicuitatẽ & admodum artificiosa vsus hyperbola vitam hominũ depinxit. Quid enim est imbecillius vmbra? aut quibus verbis somnium eius effari possis? Hæc secutus est etiã Crantor, qui in consolatione ad Hippoclem, cui liberos mors eripuerat, in hanc scripsit sententiam. Hæc ergo sunt, quę vniuersa illa vetus philosophia docet atq; precipit. quæ si non omnia admittimus, id saltem nimis est verum, vitam nostram multis modis laboriosam esse ac difficilem. quod si non ita est natura comparatum, certè à nobis ipsis hæc ei inuecta est corruptela: & incerta ista fortuna eminus nos ac iam inde ab initio comitata nihil sanum aut salutare nobis infert. Mali quædam fatalis portio omnibus nostris rebus iam tum admiscetur cum nascimur. ipsa semina mortalia cum sint, partem huius causæ sustinent, vnde prauitas ingenij, morbi, curæ, aliaq; fatalia incommoda mortales insequuntur. Cur autem eo orationem auertimus? scilicet vt intelligamus, nouũ non non esse si homini infortunium accidat, sed omnes eos eidẽ casui esse obnoxios. Improuisa enim est, vt Theophrastus ait, fortuna, habetq; magnã vim auferendi quæ nobis labore parta sont, & quæ apparet prosperitatem euertendi, neq; vlla constituta temporis vtitur ratione. Hæc & alia id genus facile est cuiuis & apud animũ suũ reputare, & dicta à priscis ac sapientibus viris audire. inter quos princeps diuinus Homerus sic cecinit:

Odyss. σ, 128. *Nil homine in terris insi mius ętheris aura*
Vescitur, aut perreptat humum. nihil ille malorum
Posse sibi sperat contingere dum viget, & dum
Permittunt rebus superi gaudere secundis.
At postquam casus immittunt numina diros,
Inuito tolerat fatalia tum mala corde.
Humana talis stat enim sententia menti,
Qualem quotidie lucem ipse Diespiter adfert.

Et alibi:

Iliad. ζ, 145 *Quid genus inquiris Tydida strenue nostrum?*
Nil ortus noster foliorum distat ab ortu:
Quæ ventus modò fundit humi modò tempore verno
Multa renascuntur syluas passim per opacas.
Sic hominum pars orta viget, pars desinit esse.

Qua eum imagine humanæ vitæ vsum esse pulcrè, manifestum est ex ijs quæ alio loco dixit:

Cur hominum causa tecum contendere coner? Iliad. φ. 463.
Qui foliorum instar nati quandoq; frequentes
Gratis vescuntur telluris frugibus: idem
Differeunt quandoq; frequentes, robore cassi.

Simonides poeta lyricus, Pausanias rex Spartanorũ cõtinenter sese ob res gestas iactaret, ipsumq; subsanoans iuberet sibi aliquid sapienter præcipere: cognita hominis superbia monuit, vt se hominem esse memoria teneret. Philippus Macedonum rex, cum eodem tempore tres lætos accepisset nũcios: vnum, quòd quadrigę ipsius Olympia vicissent: alterum, quòd legatus ipsius Parmenio pugna Dardanos superasset: tertium, q̃ vxor Olympias marem ipsi peperisset: manibus ad cœlum intentis, O fortuna, inquit, modico isthęc compensa damno. scilicet intelligens solere fortunam magnis inuidere prosperitatibus. Theramenes, vnus de XXX Atheniensium tyrannis, cùm collapsa domo in qua cum alijs compluribus cœnabat, solus euasisset mortem, multiq; eo nomine ipsum beatum prædicarent, magna voce sic exclamabit: O fortuna, cuinam me reseruas occasioni. ac nõ multo pòst tempore excruciatus tormẽtis iussu collegarum è vita decessit. Sed singularem laudem videtur commeruisse Homerus, qui Achillem introducit his verbis vtẽtem ad Priamum, ad se redimendi Hector [illegible]daneris gratia profectum:

Nunc solo Troiane sede: tristesq; dolorem Iliad. ω, 522
Quantumuis mœsti fac alto corde premamus:
Nil etenim gelidis ploratibus efficiemus.
Hanc misero sortem superi iniunxere, malorum
Expertes hominum generi. nam dolia in ipso
Limine cœlestis primo duo sunt posita aulæ,
Vnde duum generum Iupiter mortalibus effert
Munera. in hoc bona sunt, aduersa recondita in illo:
Cui commixta Tonans depromit dona, fruetur
Nonnunquam aduersis, rebus quandoq; secundis.
Sed cui sola dedit de diro tristia vase,
Is miser est, neq; dijs, hominum nec amabilis vlli,
In terraq; suos lugubriter exiget annos.

Proximus ab hoc gloria & tempore, ac qui se Musarum profiteretur discipulum Hesiodus, inclusa dolio mala ipse etiam fingit, quo aperto Pandora omne genus malorum per maria ac terras disseminauerit.

Illa cadi tegmen manibus dimouit, & vnà 1. Operum.
Perniciem immisit miseris mortalibus atram.
Consedit sub supremis spes vnica labris,
Nec volucri nisu vacuas exiuit in auras,
Cùm Pandora cado priùs obderet improba tegmen.
Ast aliæ pestes diræ, numeroq; carentes
Per genus humanum, postquam erupere, vagantur.
Plena malis tellus, plenum est pelagusq; malorum.
Inuadunt homines morbi noctuq; diuq;,
Vltrò obrepentes & tristia damna ferentes,
Idq; (etenim Iupiter priuauit voce) silentes.

Ab his pendet Comicus, de ijs qui huiusmodi casus grauiùs ferunt, in hanc scribens sententiam:

Iam si mederentur nostris lacrymæ malis,
Finemq; ploratus dolori ponerent,
Auro redemptis vteremur lacrymis.
Nunc res eas, here, nil curant mortalium,
Nihil his mouentur, eadem sed pergunt via,
Seu tu fleas, seu sicca serues lumina.

Quid ergo proficiemus? nil. sed habet dolor
Hunc arboris instar fructum. nempe lacrymas.

Dictis quoque consolans Danaen nimio luctui indulgentem, ita loquitur:

Putasne Orcum lacrimis flecti tuis?
Natum remissurum ve tibi ob gemitus tuis?
Desine. intuensq; aliorum in infortunia
Solare mentem. fiet hoc, si cogites
In vinculis quàm multi homines mortem obierint,
Quàm liberis orbi multi consenuerint,
Vel ex tyrannide ampla in infimum ordinem
Fuerint redacti. cogitanda hac sunt tibi.

Iubet eam cõsiderare & minora & maiora aduersa perpessorum casus, vt animum inde ægritudine leuet. Atq; huc pertinet etiã Socratis senteotia, qui censuit si in vnũ congereremus nostras aduersitates, ea conditione vt æqualem inde quisq; portionem auferret, plerosq; libenter receptis quas attulissent abituros. Hoc genere animum demulcendi vsus est etiam Antimachus poeta. cũ enim morte amisisset Lyden vxorem suam, quã admodum caram habuerat, lemendi doloris causa elegiã scripsit Lyden nomine, in qua enumeratis heroicis calamitatibus, alienorum malorum cõmemoratione suũ mœrorem deteteret. vt satis euidens sit, eum qui consolatur lugenté, ostenditq; casum hunc ei cum multis esse communem, his quæ alijs euenisse demonstrat commemorandis, opinionem ægri de sua calamitate diminuere, fidemq; et facere, non esse tantum quantum videbatur incommodum. Aeschilus quoq; rectè videtur increpare eos qui mortem malum putant, ita pronuncians:

Mors non est malum.

Iniuria mors inuisa est mortalibus,
Summum malorum plurimorum remedium.

Eumq; imitatus is est, cuius hæc sunt:

O mors veni nostris certus medicus malis,
Qui portus humanis es tempestatibus.

Magnum enim est confidenter posse dicere,

Quis seruus est, qui mortem non meditatus est.

& hoc,

Orco adiuuante non vmbris ego terreor.

Quid habet tandẽ mors ita difficile, aut quod adeò molestum esse debeat nescio enim qui fiat, quod cum adeò cognata nobis sit & familiaris, tamen doloris plena videatur. Quid veró admirationis meretur res, si scissum est quod erat natura scissile, aut liquatũ quod liquabile, aut crematũ quod vstile, si perijt quod erat ita natum vt interire posset. Quando .n. non inest in nobis mors cũ, vt ait Heraclitus, idẽ si viuũ ac mortuũ, vigilans & dormiens, & adolescens & decrepitũ: quia hæc in illa, vicissimq; mutentur. Sicut qui argillam tractat, fingere ex ea animalis formam potest, rursumq; disfingere: iterumq; ac quoties liber. perpetuò vices illas repetere: sic etiá natura ex eadem materia olim auos nostros, postea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex alijs euoluet: ac fluuius ille ortus nostri absq; intermissione labens nũquam subsistet, sicut & interitus flumẽ huius contrariũ siue is Acheron est, siue Cocytus à poetis appellatus. Prima ergo causa, quæ nobis Solis ostẽdit iubar, eadẽ ad caliginosum orcum adducit. Ac mihi imaginẽ eius rei præbere videtur aer quo circumdamur, alternis vicibus diẽ ac noctem præstans, inducensq; vitá & mortem, somnũ & vigiliam. Hac de causa etiam vita dicitur fatale esse debitũ, quod contraxerint maiores nostri, sitq; à nobis persoluendũ. quod est faciundũ æquo aio & citra gemitus, vbi creditor repetet. hac.n. rõne summã modestiã præstabimus. Existimó autem naturam, quod confusionem & breuitatẽ vitæ haberet cognitam, voluisse nobis terminũ vitæ præstitutum esse ignotũ. est.n. hoc in rẽ nostram. Nam si prænossemus, multi profectò immaturis luctibus cõtabescerent, mortemq; morte anteuerterẽt. Iam hoc dispice, quot molestijs & curis vita nostra inũdetur: quas si enumerare instituerimus, valdè equidem culparemus eam, & sententiam quæ apud quosdam obtinet confirmaremus, qua mors vita potior statuitur. Simonides ea de re sic est commentatus:

Cur terminus vitæ ignotus.

Hominum est exile robur,
Curæ plerunq; inanes:
Breue vitæ tempus, vrgent
Alij ex alijs labores,
Ineuitabilisq;
Mortis crudele fatum,
Sorte æqua destinatum
Iuxtà bonis, malisq;.

Pindarus autem sic:

Semper vni sunt duo
Bono mala à dijs annexa summis, Pyth. oda 3.
Ferre quæ stulti probè nequeunt.

Sophocles verò:

Mortalis est quod abolitus hoc tu gemis,
Ignarus, an futura quid lucri adferant?

Euripides autem:

Natura quæ sit rebus humanis tenes?
Non certè opinor. Vnde enim? sic accipe: Alcestide.
Mortalibus mors imminet certa omnibus,
Nec vllus est eorum qui certò sciat
Victurus an sit lucem porrò crastinam:
Namque quo sit euasura fortuna haud liquet.

Cùm ergo talis sit vita hominum, qualem isti tradunt, cur non eorũ potius laudemus fortunas, qui eius obeundis muneribus liberati sunt, quàm miseremur ac deploremus eos, vt quorundam fert inscitia. Socrates mortem persimilem aiebat esse vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinquæ ac diuturnæ, vel vtiq; abolitioni animi iuxtà & corporis: quæ singula deinde examinans, mortem harum rationum nulla malam fieri ostendit. Primùm si somnus quidam est mors, dormientibus autem malè non est, constat ne cum mortuis quidẽ malè agi. Quid autem attinet differere somnum eum esse suauissimum, qui est altissimus, cum omnibus hoc sit notum hominibus. Testatur hoc etiam Homerus:

Mors somni similis.

Dulcis & alta quies, placidaq; simillima morti. & Odyss γ, 80
Hic fratrem lethi conuenit sedula somnum. & Iliad ζ, 231
Mortemq; & somnum geminos.—

quasi oculis ingerens eorum similitudinẽ, quod gemelli maximè exprimunt. Alibi etiam mortem somnum vocat ferreum, conans docere nos, in morte nullum esse sensum. Neque inscitè pronunciauit hac de re, quicunque versiculi autor est:

Nam parua mortis somnus est mysteria.

somno.n. verè initiamur morti. Sapienter etiam Cynicus ille Diogenes, cum ante exitũ vitæ obrepsisset ipsum somnus, medicusq; excitasset, & an grauiùs aliquid accidisset quæreret: respondit, nihil esse mali: fratrẽ.n. fratri anteuertere, somnũ morti. Quod si perigrinationi similis est mors, ne hac quidem rõne malum est, immò autẽ bonum potiùs. Beatum.n. est liberari à seruitute carnis, & affectionibus eam comitantibus, quæ mentem occupant, ac stulticia humana implẽt. Innumeras (inquit Plato) nobis facessit molestias corpus ob victus sui necessitatem. quod si præterea morbi aliqui incidunt, ij impediunt veri contemplationem. ad hæc amoribus, cupiditatibus, timoribus, omnisq; generis simulacris & vanitate nos opplet. vt reuera eueniat, quod ille dixit, nos nihil vnquam sapere posse. Bella enim, seditiones, & pugnas nulla alia res excitat quàm corpus & eius cupiditates: ob parandas enim opes omnia sunt bella: opes autem cogimur parare propter corpus cui seruimus curando, quare occupati philosophiæ vacare nõ possumus

Mors peregrinationi similis.

Phædone.

idq; extremum est, quod etiam nactos aliquid ocij, & ad considerandam veritatem conuersos vbiq; corpus interpellat, turbasq; dat & percellit, obstatque quo minus veritatē cernamus. Itaq; reuera demonstrat Plato, quod si aliquando volumus purè aliquid cognoscere, corpus exuendum sit ipsoq; per se animo res intuēdæ. ita demū consequemur quam expetimus, & cuius amatores non esse profitemur sapientiam. eam autem ratio docet nos viuentibus, sed mortuis nobis adfuturam. Si enim fieri non potest vt corpore præditi quicquam sincerè cognoscamus, alterum horum sit necesse est, vt aut nunquam, aut mortui scientiæ fiamus compotes. tunc enim ipse se cum erit animus à corpore separatus, non antè. ac dum viuimus, quàm fieri potest proximè ad sciētiam accedemus, si nihil cum corpore rei habeamus quatenus omnino licet, neq; cum eo quicquam nisi summa vrgente necessitate communicemus, neq; cōtagio eius naturæ nos oppleamus, sed ab ea puros nos conseruemus, donec ipse nos Deus eo exsoluet. tum demum puri, & stulticia corporea exonerati cum dijs erimus, omnia nobis ipsis sincera cernentes, scilicet ipsam veritatem. Nefas enim est purum ab impuro contingi. Quare etiam si ad alium locum mors nos traducat, malum non est, adeoq; bonū potiùs, sicut Plato demonstrauit. Itaq; diuinitus omnino dicta mihi hæc videntur à Socrate ad iudices: Mortem metuere, aliud nihil est, quàm falsò putare se sapere. Qui enim mortem metuit, videtur sibi scire quod ignorat. scit enim nemo, an mors sit omnium quæ homini contingere possunt bonorum maximū: metuunt autem eam, quasi certò sciant esse summum malum. Nihil ab his discrepare videtur qui dixit hæc,

In apologia.

Nemo metuat mortem, laborum terminum,

illa verò malis etiam maximis non soluit. His testimonium ferre dicuntur etiam dij. Multos enim accepimus pietatis ergò id muneris à dijs consecutos. quorum reliquis ob modum commentarij præteritis, eos duntaxat commemorabo qui sunt maximè illustres, & in ore omnium versantur. Primoq; tibi loco referam, quid Bitoni & Cleobi vsu venerit, adolescentibus Argiuis. Hos ferunt, cum mater ipsorum sacerdos esset Iunonis, ac instante momento temporis quo adscendere ad fanum debebat, muliq; vehiculum trahere soliti tardiùs venirent, subijsse ipsos vehiculum, matremq; ad templum peruexisse. eam verò maiorem in modum delectatam filiorū pietate, à dea flagitasse hoc illis vt largiretur, quod esset hominibus optimum. ibi eos in somnum solutos nūquam euigilasse, dea pietatem ipsorum morte vt præmio compensante. Porrò de Agamede & Trophonio Pindarus scribit, eos cùm templum Delphis ædificassent, ab Apolline mercedem postulasse: responsumq; fuisse, fore vt eam septima die reciperent, iussosq; interea genio indulgere. obtemperasse eos, septimaq; nocte sopitos, vitæ extremum diem eum habuisse. Ferunt autem ipsum Pindarum, cum mandasset is, qui ad oraculum scitādum communi Bœotorum nomine missi erant, vt interrogarent quidnam optimum esset homini, hoc ab antistita responsi tulisse, Ne ipsum quidem id ignorare, siquidem auctor esset scriptorū de Trophonio & Agamede. si tamen experiri velit, non multo post tempore rem ipsā fore perspicuam. itaq; Pindarum his auditis, ad mortem se comparasse, & paulo pòst viuendi finem fecisse. Iam de Euthynoo Italo talis historia fertur. Mortuum esse eū subitò, nulla causa cognita calamitatis. Ibi tū Elysio patri (qui hanc vnicā prolē habuisset diuitiarū & opū amplissimarū hæredem, vir inter populares suos Terinæos virtute, fortunis, gloriaq; primus) incidisse suspicionem hanc, fortassis veneno necatū esse filiū. quod cùm quomodo exploraret certo non videret, venisse in Psychomanteū, sacrisq;, vt erat in legibus, operatū, indormiuisse loco. Tum sibi per quietem tale fuisse visum oblatū. Venire ad se patrem suū, & abs se fuisse narrato filij casu magnoperè oratum, vt in caussa mortis inuenienda se adiuuaret. respondisse patrem: Equidem in hoc adsum: sed ab isthoc accipe quæ tibi adfert: inde enim omnia cōgnosces, propter quæ mœres. quem verò pater indicabat, planè Euthynoi fuisse statura & annis, vt apparebat, similem: interrogatumq; quis esset, retulisse hæc: Genius sum filij tui, simulq; porrexisse codicillos, quibus euolutis Elysius tres hos versus inuenerit intùs exaratos:

Deorum iudicia de morte.

Ignaris homines in vita mentibus errant.
Euthynous potitur fatorum munere læto,
Sic fuit vtilius, finiri ipsiq; tibiq;

Ex M. Tullio, sive 1. Tuscul.

Tales sunt narrationes hac de re ab antiquis perscriptæ. Deniq; si mors perfectus est interitus & dissipatio corporis animiq; (ea enim tertia pars fuit Socraticæ comparationis) ne sic quidem mors in malis numerari poterit. omnium nanq; sensuum priuationem gigneret, omniq; nos dolore & solicitudine liberaret: & vt nullum bonū, ita ne malum quidem vllū porrò nobis adesset. vt enim bonum, ita etiam eodem pacto malum necesse est rei alicui quæ sit & subsistat inhærere. quod nihil est, & è rerū natura sublatum, ei neutrum horum adest. Ergo mortui ad eam redeunt conditionem, qua ante ortum suum fuerunt. vt sicut nondum natis nobis neq; bene fuit neque malè, ita neq; post mortē sit futurum. ac quomodo ad nos nihil attinebant quæ ortum præcesserunt nostrum: ita & quæ hunc subsequentur nostrū, nihil nostra referent.

Mors si interitus, non malum.

Etenim dolor reuera haud tangit mortuos. quia
Idem puto esse prorsus non nasci, & mori.

Eadem enim est conditio post mortem, qu[illegible] fuit ante ortum. Nisi fortasse statuis differentiam aliquā inter nō esse ortum, & desinere esse: quo autem id pacto, nisi aliā putas rationem esse domus aut vestis nobis vita defunctis, quàm fuit eo tempore, quo nondum erant ista parata. quod si in his discrimē nullum sit, satis est manifestum nullā etiā esse status ante ortum à statu post obitum diuersitatem. Elegans est Arcesilai dictum, Mors quæ mali nomine censetur hoc vnum habet peculiare ex omnibus quæ mala iudicantur, quod præsens neminem vnquā affecit molestia, absens & dum in expectatione est, molestiam adfert. Reuera enim multi ob vilitatem animi, & conceptas aduersus mortem calumnias moriūtur ne moriantur. Præclarè igitur Epicharmus, concretum, inquit, fuit & discretum est, rediijq; vnde venerat, terra deorsum, spiritus sursum. Quid ex his oībus iniquū est? nihil. Quod autem Euripideus Cresphontes de Hercule dicit:

Apud inferos qui si sub terra nunc agit,
In his nihil qui iam sunt, ipse nihil valet.

mutatis verbis sic efferas licet:

Apud inferos qui si sub terra nunc agit,
In his nihil qui iam sunt, nil feret mali.

Generosum est etiam Laconicum hoc:

Nunc nos, antè alij viguere, alijq; vigebunt,
Quorum nos nunquam cernere fata vetant.

Et rursus:

His neq; defungi visum est, neq; viuere pulchrum:
Cura fuit rectè viuere, sicq; mori.

Admodum autem rectè Euripides de his qui diuturnas ægrotationes tolerant, pronunciat:

Odi suam qui vitam extendere expetunt:
Cibisq;, potibusq;, & magicis artibus
Fati cursum auertentes, & mortis viam:
Quos, cùm nihil terræ prosint, oportuit
Abire morte, & iuuenibus locum dare.

At Merope virilibus dictis spectantium in theatro animos commouet, hæc dicens:

Periere nati, non mihi mortalium
Soli: nec sola marito sum viduata ego:
Tulere easdem calamitates plurimæ.

quibus

quibus non absurdè hæc subiungas:

Vbi enim nunc inclyta illa? vbi iste Lydiæ
Potens tyrannus Crœsus? aut Xerxes, grauem
Qui ponte iunxit ceruicem Hellespontiam?
Omnes ad orcum, obliuionis & domos
Iuere, — opibus vnà cum corporibus scilicet abolitis. Enimuerò immatura mors luctum nonnullis eiulatusq; exprimit. Verùm & hæc adeò expeditam habet consolationis viam vt etiam de vulgo poëtarum quisq; eam obseruauerit atq; indicauerit. Considera enim quã orationem quidam Comicus tribuit consolanti aliquẽ qui immaturam mortem lugebat:

De immatura morte.

Si constitisset hac de re certò tibi,
Reliquum quòd ille vitæ cursum prosperè
Fuisset exacturus, mortem dicere
Intempestiuam tibi liceret. sin erat
Grauis aliqua euentura calamitas ei,
Mors melius illi, quàm tu, consuluit quidem.

Ergo incertum cum sit vtilitérne è vita discesserit, maioribusq; ita sit miserijs liberatus, nécne, non ita grauiter mors eius ferenda est, quasi omnibus amissis, quæ à viuente consecuturos nos esse opinabamur. Et apud poetam Amphiarans non ineptè videtur consolari matrem Archemori, ægram animo ob filij infantis mortẽ admodum intempestiuam:

Ex Cic 3. Tusc.

Mortalis nemo est, quem non attingat dolor,
Morbusq;. multi sunt humandi liberi,
Rursum creandi: morsq; est finis omnibus,
Quæ generi humano angorem nec quicquam adferunt.
Reddenda est terra terra, tum vita omnibus
Metenda vt fruges. sic iubet necessitas,
Vt ille viuat, ille non. nihil hac opus est
Lugere, naturæ quæ fiunt legibus.
Graue est nihil, homini quod fert necessitas.

Vitæ longitudo.

In vniuersum autem quisq; & secum cogitare, & cum alijs seriò commentari debet, non vitam longissimam esse optimam, sed quæ virtute maximè administratur: neq; enim qui plurimum fidibus cecinit, aut orauit, aut naues gubernauit, in laude est, sed qui optimè ista fecit: nam pulchritudo nõ in temporis longitudine, sed in virtute & tempestiua moderatione collocanda est: hoc beatum & dijs gratum censetur. Atq; hanc ob causam excellentissimos heroum & à dijs prognatos poetæ nobis proponunt, qui ante senectutem vitam cum morte commutent. quando ille etiam

Odyss. 245.

Quem summo Diuum genitor complexus amore
Dilexit, Phœbo neq; ex stitit alter,
Non potuit senij supremum limen adire.

Videmus enim quauis in re priores partes tribui nõ ętati longæ, sed maturitati. nam & inter plantas eæ habentur præstantissimæ, quæ plurimum fructus minimo tẽpore ferunt: & inter animalia, ex quibus non longo tẽporis spacio plurimũ vtilitatis vita nostra percipit. Præterea si cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breue & longum inuenies discriminis. nam de Simonidis quidem sententia anni CIↃ aut CCIↃↃ punctum quoddam sunt infiniti, aut minima potiùs pũcti portio. Iuxta Pontum animalia quædam memoriæ traditum est nasci, quorum vita vnius diei termino includatur, cũ manè nascantur, meridie vigeant, vesperi consenescant viuendiq; finem faciant. censésne, si his animus hominis & ratio inesset, eodem quo nos more affecta fore, eadémue illis euẽtura? scilicet vt quæ ante meridiem morerentur, luctus & lacrymarum causam præberent? quorũ autem totum diem durasset vita, beata prædicarentur? Mensura enim vitæ est non longitudo temporis, sed honestum. Has verò exclamationes, Non oportuit adolescentem adhuc ætate abripi, inanes esse & à magna pusillanimitate censendũ est. Quis n. diceret oportuisse? sed & alia facta sunt, fiunt, fientq; postmodo multa, quę dicere aliquis possit non debuisse fieri. Non enim ea lege in hanc vitã venimus, vt ei leges ipsi præscribamus: sed vt ijs obtemperemus, quæ decreta sunt ab vniuersi gubernatoribus dijs, & constituta à fato ac prouidentia.

Fatum tolerandum.

Quid, qui ita immature mortuos lugent, suáne id tandẽ, an verò mortuorũ causa faciunt? si n. sua id causa faciũt, q̃ adempta ipsis est voluptas, aut vtilitas quam ex ipsis capiebant, aut quòd in senectute sua se ab illis alitum iri frustra sperauerant, certè sui ipsorum amori doloris prę scriptionem adhibent: liquebitq; non defunctorum eos desiderio, sed suarum commoditatum teneri. sin mortuorum causa lugent, excutient facilè mœrorem, si cogitare apud se velint nullo eos in malo esse: veteriq; & sapienti adsentientur sentẽtiæ, quæ percipit vt bona quàm maximè amplificemus, mala autem summoperè extenuemus. Ergo si in bonis numerandus est luctus, quàm copiosissimum eum faciamus & maximum: si, quod veritas rei dictat, malis eum annumeramus, cõprimamus eum pro virili & diminuamus atque deleamus. Quod quàm sit facile, exemplo cõsolationis proposito illustre efficiam. Accepimus quendam philosophorum priscorum ad Arsinoam reginam, quæ tum filij lamentabatur mortem, accessisse, & huiusmodi vsum sermone: Quo tempore Iupiter honores inter dęmones distribuit, fortè tum Luctum abfuisse, ac omnibus iam diuisis superuenisse. cúmq; sibi quoq; tribui aliquid honoris postularet, Iouem omnibus iam in alios insumptis honoribus, Luctui largitum esse dolorem & lacrymas quę mortuis impenduntur: Tum sic intulisse: Sicut ergo alij dæmones eos diligunt à quibus coluntur: ita ad te quoq;, regina, Luctus non accedet, si nullo honore ipsum allicias. quod si ijs eum honoribus, qui ipsi sunt attributi, studiose venereris, (lacrymis inquã & lamẽtis) diliget te, semperq; aliquam tibi suppeditabit materiam, ob quam abs te continenter honoretur. Atq; hac oratione ille vsus mirabili arte feminam eam à luctu & lamentatione deduxit. Deniq; vt in summa dicam, quærere liceat ex lugente, statuerit ne finem aliquando ęgritudini imponere, an verò existimet eam sibi per omnem vitam esse continuandam. Hoc enim (dicerem) si decreuisti, omnibus absolutam numeris miseriam acerbissimamq; infelicitatem tibi ipsi ob animi tui ignauiam atq; molliciem imponis. sin est vt aliquando finem facere luctui statueris, cur non iam nunc mutas, teque ipsum miseria exsoluis? quibus enim rationibus ad liberãdum te decurso aliquo tempore vteris, ijs ipsis in pręsentia animũ aduerte, exoneraq; te molestia. quando etiam in corporis affectionibus quæ ratio maturrimè malum tollit, optima ducitur. itaq; quod eras tempori tributurus, id rationi ad doctrinæ deferens exime teipsum malo. At inquiunt, præter spem mihi hic casus & exspectationem euenit. Enimuerò oportebat exspectare, præmeditatum animo incertitudinem vtilitatemq; rerum humanarum: ne nunc imparatus veluti ab hostibus repente ingruentibus opprimeris. Praeclare enim Theseus ille Euripideus videtur ad id genus euenta fuisse præparatus sic loquens:

Luctus vt sit diminuendus.

Inspirati casus.

Ex Tullio 3. Tusc.

Nam qui hæc audita à docto meminissem viro,
Futuras mecum commentabar miserias,
Aut mortem acerbam, aut exsulij mœstam fugam,
Aut semper aliquam molem meditabar mali:
Vt si qua inuecta diritas casu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens.

Sed degeneri qui sunt ingenio & exercitatione nulla vsi, nunquã eò conuertunt animum, vt vlla de vtili ac decora re cogitẽt: ad extremas tantũ exorbitant miserias, innoxiũ corpus adflictantes, & quæ ægrota nõ sunt, secũdũ Achæũ, vna dolere cogẽtes. Ideò admodũ rectè videtur præcipere Plato, vt in huiusmodi casibus quiescamus: cũ

neq; constat bonúmne an malū acciderit, neq; proficias quicquam ægrè ferendo. dimoueri enim dolorem consultando, de eo quod factum est. itaque iubet vt in talorum iactu quidquid casus tulerit, id eo ponere, vbi maximè videbitur esse commodum. non debere ergo nos sic vbi offendimur, pueros imitari qui manibus læsæ parti iniectis vociferātur: sed adsuefacere animos nostros, vt quamprimùm eiulationē medica arte abolentes, sanandæ restituendæq; parti affectæ operam demus. Eum qui Lycijs leges posuit, aiunt mandasse ciuibus, vt in luctu veste vterentur muliebri: significare volentem rem eam muliebrem esse, neque conuenire viris moderatis & liberali doctrinæ deditis. est enim re vera muliebre, imbecillisq; & degeneris animi luctus: & vt ad eum mulieres viris, ita barbari Græcis, ac deteriores præstantioribus sunt propensiores. ac de ipsis barbaris si qui luctum exercent, non animosissimi hoc Celtæ, nō Galli, aut qui alij generoso pleni sunt spiritu id faciunt, sed Aegyptij, Syri, Lydi, alijq; horum similes. Horum quosdam ferunt in foueas certas sese per dies complures abdere, neque solis lumen videre sustinere, quo is quem lugent priuatus sit. & Ion tragœdiæ scriptor vt qui aliquid de stulticia hac inaudiuisset, quandam introducit sic loquentē:

Lex de luctu.

Barbarorū luctus.

Nutrix ego vestra, & vestræ prolis exij,
Scrobibus relictis ad luctum quas feceram.

quidam verò barbarorum etiam corpora sua naribus auribus, alijsve partibus amputandis fœdant: gratificari se aliquid defunctis putantes, cùm in hoc genere à natura constitutam mediocritatem excedant. Sunt porrò, qui nobis sic occurrunt, non quanuis mortem lugendam dicentes, sed immaturè sublatorum: quòd hi nullo eorū potiti sint, quæ vitæ nostræ bona putantur: nuptias intellige, doctrinam, perfectionem, honores in republica, magistratus. hæc enim potissimùm dolorem afferre, ijs quibus morte alicuius immatura calamitas accidit, cùm se spe sua ante tempus excidisse sentiant. Hi verò ignorant, præproperam mortem, quod ad naturam rerum attinet, nihil ab alijs differre. Sicut enim proposita in cōmunem patriam profectione omnibus necessariò & citra recusandi licentiam incumbente, alijs præcedentibus alijs sequentibus omnes tandem eodem conueniunt: ita etiam nobis ad fatale persoluendum debitum tendentibus, nihilo plus obtingit his qui seriùs, quàm qui citiùs eò peruenerūt. Quod si qua mors intempestiua dici debet, maximè id nomē competet in puerorum aut infantium, magisque etiam recens natorum obitum. quem tamen facile & bono animo ferimus: iniquè & lugubriter iam ætate aliquo prouectorum: ob vanas spes quas nobis finxeramus, putantes ijs, qui eò ætatis peruenissent, certam iam esse ac permansuram incolumitatem. Porrò si ætas hominis spacio X X annorum determinaretur, natum annos X V putaremus iam non immatura morte decedere, sed ad iustæ ætatis mensuram progressum: qui autem vigesimum annum aut impleuisset, aut ad eum terminū proximè accessisset, omnino eius fortunas laudaremus, vt vita felicissima ac perfectissima functi. Sin CC annis definiremus curriculum, vtiq; deploraremus eum qui annos natus centum exspirasset, planè immaturam eius mortem iudicantes. Liquet ergo cùm ob hæc, tum ea quæ superius disseruimus, eam quoque mortem, quæ intempestiua dicitur, consolationem admittere. Verissimum enim vtique est, minus lacrymasse Troilum, quàm Priamus erat ploraturus, si mortuus fuisset florente etiamnum regno & opibus, quas amissas defleuit. Vide enim qualia sunt quæ ad filium suum Hectorem dicit, hortans eum vt se à prœlio aduersus Achillem subducat:

De morte immatura.

Iliad. χ. 56.

Intra nunc vrbis, mi fili, mœnia, serues
Troadas vt, Troesq;, nec eximium decus addas
Pelidæ suauis spoliatus munere vitæ.
Præterea miserare tuum, dum viuo parentem
Me miserum, in senij Iupiter quem limine durus
Aduerso perimet fato, mala plurima passum.
Occidi postquam natos natasq; videre
Raptari, excindi thalamos, durasq; misellos
Allidi infantes terræ me cernere adegit
Excidio in patriæ diro. mea deniq; membra
Postremi, cùm quis iactu, vel cominus ictu
Infelici anima gelidos exsoluerit artus,
In primis foribus raptabit sæua canum vis.
Id verò nimis est homini miserabile visu,
Cùm canum caput & canum mentem atq; pudenda
Occisi fœdare canes senis aspiciendum est.
Sic ait euellens manibus de vertice canos
Longæuus. mentem sermo tamen Hectoris iste
Non flexit. —

Cùm itaque habeas exempla permulta huius rei, intelligere debes morte non paucos à magnis fuisse ac difficilibus seruatos calamitatibus, in quas omnino deueniendum ipsis fuerat, si vixissent. quæ ego exempla, ne nimiū extendatur oratio, contentus his quæ retuli omitto: sufficientibus demonstrare, non debere nos vltra quàm natura & mediocritas ferunt ad inanes luctus & degeneres eiulatus exorbitare. Crantor ait, vacare culpa in calamitatibus maximum esse solatium. Ego ad liberandos dolore animos habere id vim vel maximam dicere non vereor. Ad hæc, amare & bene velle ei qui mortuus est, non in hoc positum est vt tibi ipsi dolorem inferas, sed vt dilecto aliqua commodes ratione. quod præstiteris, si eum bona memoria honoraueris. Nemo enim bonus lamentis, sed hymnis dignus est & laudationibus: non luctu, sed honorifica recordatione: neq; lacrymis à dolore extortis, sed primitijs quibusdam ictis. siquidem is qui inter mortales esse desijt, diuinioris cuiusdam vitæ factus est consors, liberatus seruitute corporis, & ærumnosis istis solicitudinibus atque casibus, quos necesse est vt perferant quibus mortalis hæc vita obtigit, donec conficiant fato destinatum ipsis vitæ curriculum. quam quidem vitam nobis natura non vt perpetuam possessionem concessit, sed pro fati legibus vnicuique certa ratione attribuit. Qui ergo sana sunt mente, non debent ampliùs quàm natura & mediocritas postulant, animo in luctus inutiles & barbaricos efferri, idque exspectare, quod multis euenit, vt prius ærumnosæ vitæ suæ finem, quàm lugendi faciant, inque lugubri (quem propter alios ceperunt) habitu, infelici sepulturæ ipsi mandentur: eaq; obruantur simul & mœrores isti, & mala quæ sua sibi parauerunt imprudentia. de quibus Homericum illud commodè vsurpari possit:

Vera in mortuos beneuolētia.

Luctus finis.

Hos lamentantes atra nox obruit vmbra.

Proinde in tali re sæpe nos ipsos ita compellemus: quid igitur faciemus? an per omne vitę tempus miseriæ continuenti tempus prorogabimus? an potiùs lugendi aliquādo finem faciemus. Nam infinitum velle luctum facere, extremæ est insaniæ. cùm videamus qui in summo grauissimoque fuerunt mœrore, sæpissimè fuisse temporis progressu adeò demitigatos, vt apud monimenta, quæ sine acerbo eiulatu & pectoris planctu antè non visebant, iam conuiuia musicis alijsque ad lætitiam excitandam facientibus rebus adhibitis celebrarent. Insani ergo est, secum statuere velle se in luctu perseuerare. Si verò decreueris aliquando eum desinere, simul & hoc reputato, tempus esse quod leniturum sit ægritudinem. Etenim quod factum est, infectū reddere ne Deus quidem potest. ergo quod nobis nunc præter spem opinionemque euenit nostram, id ipso facto nobis demonstrauit quid plerisq; accidere soleat. Quid ergo? an nulla nos discere doctrina, neq; ratiocinari possumus, quòd

Terra

Terra malis scatet, aduersus pelagusq; redundat.
item illud:
Tales circum mortales miseriæ
Pendunt; tot aeq; fatalia mala,
Quibus nec in lucem vacat exitus.

Multi quippe, vt ait Crantor, ijq; sapientes viri nõ nunc primùm, sed pridem deplorauerunt res humanas, supplicium iudicantes vitam hanc esse, & summæ calamitatis loco ducentes, nasci hominem. Hoc ipsum Aristoteles

Sileni de vita humana iudicium.

ait Silenum, cum captiuus ad Midam adduceretur pronunciasse. cuius hæc sunt (præstat enim opinor ipsa apponere) in Eudemo siue libro de animo verba. Itaq; inquit, præstantissime omnium & beatissime, cum felices censemus esse & beatos qui vita hac defuncti sunt, tũ nefas putamus quicquam de ijs falsò aut contumeliosè dicere: quippe qui melioris iã præstantiorisque naturæ facti sint compotes. Atq; hæc nostra sententia ita vetusta est, vt eius & initiũ & autor prorsus ignorentur, sed ab infinita vsq; æternitate continenter ea sic est propagata. Ad hæc, vides in ore hominibus esse omnibus iã inde à multis annis tritum illud. Quódnam inquit ille. Quod (ait) omnium optimum est non nasci: præstat autem mori quàm viuere eius q; rei multis sunt diuinitus perhibita testimonia. Atq; huc pertinet quod narratur Silenũ à Mida isto captum, & à venatione ei sciscitanti quidnam optimum homini, maximéq; expetendum esset, principio respondere noluisse, vocemq; compressisse. tandem cum vrgédi vt aliquid diceret finem nullum Mida faceret, in hæc inuitũ erupisse verba: Aerumnosi genij, & difficilis fortunæ sobolem diem diarum, quorsum me cogitis ea vobis dicere, quæ vobis nescire erat melius. maximè enim vacantes dolore viuunt, qui sua ignorant mala. Hominibus autem omnino optimum est non nasci, neq; participem fieri præstãtioris naturæ. optimum enim omnibus vtriusq; sexus hominibus hoc est. proximum huic & inter ea quæ consequi homo possit primum est, quàm celerrimè mori. Manifestum verò est, sic eum pronunciasse, q melior sit mortuorum quàm viuorum conditio. Sexcenta alia, rursusq; totidem alia similia afferre ad huius capitis demonstrationem possem: sed opus non est protrahere orationem. Proinde lugendi non sunt qui in florente ætate mortem obeunt, quasi spoliati ijs, quæ in diuturna vita pro bonis cẽsentur. incertum est enim, vt aliquoties iam diximus, bonísne an malis priuati sint. cũ multo plura sint mala quàm bona: quorum hæc difficulter, & multis impensis curis consequimur, illa vel facillimè obtingunt. ferũt enim mala esse teretia ac continua inter se, inuicemq; sese multis de causis insequentia: bona verò destiũcta, & quæ difficulter sub ipsum vitæ terminum coëant. Itaq; videmur obliti esse nostræ sortis. Non enim tantùm, vt est apud Euripidem,

Non propria sunt quas homines tenent, opes:

Homini nihil propriũ.

sed in vniuersum nihil homo possidet proprium. ac de singulis vsurpare hoc licet,

Res procuramus à Dijs nobis creditas,
Arbitrio reposcunt illi quas sua.

Quapropter iniquius ferre nõ debemus, si repetũt quorum nobis exigui temporis vsuram concesserant. quando ne mensarij quidem, nisi animum paruũ gerant, indignantur vbi apud eos deposita sors reposcitur. & non promptè reddenti dicere possis haud iniuria, Oblitúsne es ea te hoc conditione accepisse, vt redderes? Idem verò omnibus vsu venit hominibus. Vita nobis contigit, dijs eam apud nos fatali deponentibus necessitudine, neq; certus est definitus terminus ad quem reddendum illud sit depositum: sic vt ne mensarij quidem scire possunt, quando reposcenda sit apud eos deposita sors. Qui ergo vel ipse moriturus, vel liberis morientibus nimis indignatur, nónne perspicuum est eum oblitum esse mortalem se natum fuisse, & mortales genuisse liberos? neque enim sani est hominis, ignorare hominem animal esse mortale, & ad hoc natum vt moriatur. Itaque si, vt in fabulis est, Niobe hanc sententiam in promptu habuisset, quòd

Non semper flore liberum
Vitæq; cursu prospero
Onusta suaue solis intuens iubar,

moritura esset: nunquã profectò eò indignationis prolapsa fuisset, vt & vitam cuperet abijcere calamitatis molem, & deos precaretur vt se ad quamuis grauissimam perniciem abriperent. Duæ sunt Delphis inscriptæ sententiæ, maximè ad vitæ humanæ vsum necessariæ, Nosce teipsum, & Ne quid nimis. Ex his dependent reliqua omnia: ipsa autem inter se concinunt, alterumq; alterius videtur vim declarare, alterumq; vicissim in altero inest. Itaq; Ion sic de his cecinit:

Sui cognitio, & Modus.

Breuis est, Teipsum fac noris, sententia:
Præstare solus rem sed nouit Iuppiter.

& Pindarus:

Sapientes hanc vocem, Ne quid nimis,
Assatim collaudauerunt.

Hæc ergo aliquis animo infixa tenens tanquam Apollinis Pythij oracula, facilè se ad omnes quas fert vita res accommodare poterit; easque dextrè ferre, cùm in suam intuẽs naturam, tum operam dans vt ne ampliùs quàm conuenit vel arrogantia efferatur ob fortunę euenta, vel animum abijciat, inq; luctus & eiulatus, ob fortunæ vel animi potiùs imbecillitatẽ, nobisq; insitum mortis metum, profectum ab ignoratione eorum quæ nobis in vita necessitatis fatíve decreto contingere solent. Egregium est Pythagoreorum præceptum:

Iniungent diuina tibi quos fata dolores,
Hos, vt vt eueniant, animo fer leniter æquo.

& tragicus Aeschylus:

Virtute præditorum est, & sapientium,
Non succensere in rebus aduersis deo.

& Euripides:

Necessitati qui cedit mortalium,
Sapiens apud nos, & diuorum gnarus est.

atque alibi:

Euenta quisquis rectè fert mortalium,
Mihi modestus is videtur, & optimus.

At plerique omnia vituperant, & quidquid eis præter spem euenit, existimant malignitate fortunæ ac geniorum accidere, itaq; ad omnes casus eiulãt & ingemiscũt, ac de suæ queruntur aduersitate fortunæ. quibus hoc dicto occurrere non ineptè liceat,

Non tibi deus nocet, sed ipse tu tibi

officis, & tua malè instituti væcordia. Hæc scilicet falsa & fallax opinio facit, vt quoduis mortis genus incusent. Moritur aliquis in peregrinatione: cum gemitu hæc adferunt:

Ah miser, haud illi genitor, venerandaq; mater Iliad. λ. 451
Compressere oculos.—

Moritur in patria, & apud parentes: lamentantur quòd è manibus abreptus nihil præter sui luctum ijs reliquerit. Moritur silens, neq; vlla de re mandauit quicquam: inter plorandum proferunt hoc:

—neq; te suprema voce monentem Iliad. ω. 779
Audiui, semper quæ condita mente tenerem.

Si collocutus ante excessum fuit, extremam eam vocẽ veluti alimentum doloris semper habent in promptu. Tollitur cita morte: deplorantes dicunt eum esse abre-

pnum. tollitur lenta morte: quiritantur excarnificatum contabuisse. deniq; nūquam deest præscriptio luctus & lamentationes excitandi. Hæc poetæ introduxere, primusq; adeò Homerus, ita canens:

Iliad.ψ,222 *Vt genitor nati lamentans concremat ossa*
Sponsi, qui infando miseros mœrore parentes
Affecit.—— atq; hæc quidem an rectè deplorentur, nondum liquet,

Vide autem quid adijciat,

Iliad.ω,478. *Vnicus in senio natus, magnas parentum*
Possessurus opes.——

Quis autem nouit, an deus paterna quadam prouidentia & procuratione humani generis, cernens quæ euentura essent, nonnullos immatura morte tollat? vt nihil ijs accidisse sentiendum sit, quod fuerit abominandum,

Graue est nihil enim, homini quod fert necessitas:

siue adeò id præcedente ratiocinatione contingat, siue consequatur. multiq; matura morte calamitatibus grauioribus subtracti sunt. & vtile fuit quibusdam vt ne nascerentur quidē: alijs vt nati illicò extinguerētur: alijs vt aliquantisper viuerēt, alijs vt in vigore ætatis morerentur. Hæc ergo oīa mortis genera boni sunt cōsulenda, cū sciamus fatū esse ineuitabile. estq; hominis probè instituti præmeditatū esse q͂ qui videntur ante tempus naturę debitum persoluisse, exiguo nos tempore præcesserunt: cùm vel longissimum tempus exiguum punctiq; instar sit, si cum infinita æternitate comparetur. & q͂ multi eorū qui luctui indulsissent, paulo pòst subsecuti sunt eos quos luxerant, cum nullam ex luctu percepissent vtilitatem, sed sponte sua miserijs sese afflictauissent inanibus. Iam cum peregrinationi in hac vita nostra breuissimū tempus sit præscriptum, nō debemus profectò in squalidis luctibus infelicissimoq; mœrore nosmetipsos doloribus cōficere, corporaq; nostra doloribus diuturnis excruciare: sed conari potius, vt humaniorē sectemur melioremq; viuendi rationem, ijsq; studiosè nos adiungamus hominibus, non qui se luctus nostri socios præbeāt,

Cōsolatio quęrenda. eumq; adulando excitant, sed qui generosa ac graui consolatione dolorem leniant. Et audire debemus, animoq; tenere Homerica illa, quibus Hector Andromachæ respondet, eamq; consolatur:

Iliad.ζ,486. *Infelix, animum nimio ne confice luctu.*
Nemo equidem iniussu poterit me occidere fati.
At fatum nemo mortali semine cretus
Euitare suum potuit bonus aut malus vnquam.

quod fatum alibi sic expresit:

Iliad.υ,128 *Stamina neuit et nascenti qualia Parca.*

Hæc in animum nostrum inducentes, vano & inutili luctu supersedebimus, præsertim cum admodum breue supersit viuendi tempus, cui parcendum est, ne id lugubribus mœroribus conturbemus, & luctus insignia deponenda sunt, habendaq; corporis ratio, & eorum qui nobiscum viuunt salutis. Conducit etiā memoria repetere, quibus aliquādo rationibus vsi simus apud cognatos vel amicos in simili calamitate versantes, cum cōsolaremur eos & hortaremur vt communes vitæ casus communiter ferrēt, ac humana humaniter. neq; enim committere debemus, vt cùm ad aliorum animos dolore leuādos fuerimus satis instructi, nobis nihil prosit istarum consolationum recordatio. Ergo partem animi quæ in dolore est, statim pæonijs rationis remedijs sanare conemur: cum in quauis re, quàm in vacuitate doloris quærēda cōmodius dilatio admittatur. Cum.n. tritum illud apud omnes dictum dilatorem quacunq; in re pronūciet cum exitio cōflictari: multo (opinor) magis hoc quadrabit in eum, qui animi molestis ac difficilibus perturba-

Exēpla eorū, qui filiorū mortem moderatè tulerunt. tionibus amoliendis tempus prorogat. Intuēdum est & in eorum exempla, qui generosè magnoq; animo filiorum mortes placidi pertulerunt. quales sunt Anaxagoras Clazomenius, Demosthenes Atheniensis, Dio Syracusanus, rex Antigonus, compluresq; alij, qui vel maiorum vel nostra vixerunt memoria. De his Anaxagoram narrāt cum rerū naturaliū caussas auditoribus explicaret, interq; differendū de filij morte nunciū sermone cujusdam acciperet, paululū oratione inhibita ijs qui vnā aderāt dixisse, Sciebā filium me genuisse mortalē. Pericles, qui ob excellentē eloquentiæ & sapientiæ vim Olympius est vsurpatus, cùm filios suos ambos, Paralū videlicet & Xantbippum, inaudiuisset extremū diem obiuisse, qualem segesserit, Protagoras his verbis exposuit. Cū filij, inquit, ejus ætate florētes atq; egregij intra nonum diem vita decessissent, casum illū absque luctu sustinuit. Erat.n. animi tranquillitate instructus: vnde in singulos dies magna percipiebat emolumenta ad felicitatem, doloris vacuitatem, & parandā apud ciues gloriā. quicunq; enim videbat eum suos casus ita obfirmata mente tolerare, magnanimum eum fortemq; iudicabat, ac multo q͂ ipse esset præstantiorem, probè sibi conscius suæ in tali re imbecillitatis: contrà Periclem statim post acceptum de morte filiorū nuncium, nihilominus pro patria consuetudine, albisq; indutum vestibus verba ad cōcionem habuisse, bonorumq; fuisse consiliorū principē, & Athenienses ad suscipiendum bellum animasse. Xenophontē Socraticum historiæ tradunt, cùm sacrificanti ipsi nuncium è bello allatum esset, Gryllum filiū in pugna perijsse, sertum capiti detraxisse, & quónam modo cecidisset perquisiuisse. cumq; responderetur, eum generosè fortiterq; præ cæteris prœliantem, multis hostium interfectis occubuisse: exiguo admodum temporis sumpto interuallo, dum ratiōe motum animi compesceret, rursus imposita capiti corona reliquum sacrificij absoluisse, nūcijsq; hoc respondisse: Non vt immortalem, aut longæuum filium meum redderent, à dijs postulaui (cùm incertū sit an hoc expediat) sed vt probum ac patrię amātem: cuius quidem nunc voti sum damnatus. Dio Syracusanus (ita enim accepimus) cum sederet consultandarum rerum causa cū amicis, & domi tumultus magnaq; vociferatio extitisset, sciscitatus quid caussæ esset, edoctusq; filium de tecto lapsum perijsse, nihil cōsternatus, corpusculum mortui iussit tradi mulieribus vt id sicut consuetudines ferebant sepelirent: ipse autem deliberationē institutā prosecutus est. Hunc imitatus fertur Demosthenes orator, cum vnicā & dilectissimā sibi filiam amisisset. qua de re Aeschines ita eum accusat: Septimo morte filiæ die, ante quàm luctu defunctus esset, aut mortuæ iusta persoluisset, coronatus albatusq; rem sacrā fecit, legesq; violauit improbus, vnica amissa filia, & quę prima eum patrem appellarat. Hæc Aeschines oratorio more protulit, cum vellet criminari Demosthenē: neq; animaduertit se eū laudare potiùs, qui luctu reiecto studium in patriam suum miseratione domesticorum antiquius sese habere ostenderit. Antigonus rex, vt accepimus, audita morte filij sui Alcyonei, qui in prœlio cecidisset, constante animo in nuncios calamitatis intuens, paululumq; vocē moratus, & vultu ad mœstitiam cōposito: ò Alcyoneu, inquit, seriùs opinione nostra occubuisti, adeò securè in hostes irruens, & neq; tuæ salutis, neq; nostrarū admonitionum rōnem habens. Hos quidē viros nemo nō admiratur ob animi magnitudinē atq; prędicat: imitari autē facta eorū ob imbecillitatem malè instituti animi non possunt. Cæterū cùm extent permulta in historijs & Græcis & Romanis exēpla eorū qui pręclarè & decenter mortes necessariorū tulerunt: quę ego retuli, sufficient puto ad permouendum te, vt olim rerum molestissimā luctum deponas, supersedeasq; inani, quæ in eum nulla vtilitate proposita insumitur, opera. Nam quòd homines virtute præstantes, in prima ætate mortem obiuerint deorum, quibus cari erant, beneuolentia, & iam antè monui in superiore orationis nostræ parte, & nunc denuò quàm breuissimè indicabo, testimonium ferreos insigni huic Menandri dicto:

Iuuenis

Iuuenis relinquit vitam, quem dij diligunt.

Sed fortassis, Apolloni carissime, ita nobis occurres: fuit Apollonius meus fato ad hoc cõstitutus, oportuitq; me vita defunctum ab ipso funerari. Fateor sanè ita naturã nostram, id est humanam, ferre. sed alia est ratio prouidentię vniuersum gubernãtis, & ordinis quo totus mũdus est dispositus. Illi enim beatitatem nunc adepto filio tuo secundum naturã non cõueniebat diutiùs quàm pręstitutus ei temporis ferebat terminus in hac vita cõmorari: sed ita postulabat natura, vt hoc expleto fatale iter conficeret, reuocante eum iam ad se natura. Dices immatura morte abreptum esse. atqui eo felicior est, qui tot mala non senserit. verè enim dixit Euripides:

Hæc vita nomine vita est, ipsa re labor.

Enimuerò Apollonius tuus in pulcherrimo flore ætatis decessit, perfectus iuuenis, suspiciendus & æmulandus omnibus æqualibus suis: cum & in patrẽ matremq; fuisset pius, & domesticorũ studiosus, philosophiæ deditus, deniq; (vt vno dicam verbo) prorsus humanus: vt qui seniores non aliter quàm parentes reuereretur, & æquales sodalesq; amaret, & præceptores veneraretur, & cùm peregrinis tum hospitibus mãsuetissimus esset, & vultu gratioso, comiq; humanitate omnibus suauis carusq;. Ergo ille tuę suæq; pietatis comitante eũ faustã acclamatione, ante nos ad æternitatẽ ex hac mortali vita digressus est: tanquam è conuiuio abiens priusquã in errorem ex temulentia aliquẽ incideret, quales in longa senectute accidere solent. Iam si, vt probabile est, vera sunt quæ veteres poëtæ ac philosophi perhibuerunt, pijs post quam vitam hanc cum morte commutauerint, esse suos quosdam honores, digrioremq; in cõsessu tribui locum, destinatamq; esse pijs animis certam in qua degant regionem: bene tibi sperandum est de beato tuo filio, qui inter eos viuet. De statu piorum apud inferos Pindarus poëta lyricus in hanc sententiam differit:

Fulget illis iubar Titanis,
Cum terras nox obumbrat,
Prataq; puniceis ornata rosis
Eorum sunt suburbium,
Thuriferis arboribus,
Et aureos ferentibus fructus opacum.
Exercent alij sese equitatu,
Alij fidibus oblectant:
Floret apud illos læta rerum
Omnigenum copia.
Regioq; amœna semper
Fragrat varijs in ignem
Odoribus coniectis lucidum,
Diuum super aras.

& paululum progressus in alia lamentatione, vbi de animo loquitur, hæc habet:

Felix sors obtigit omnibus,
Vita exsoluens laboribus
Mors, & calamitatibus.
Vis summa lethi corpora destruit:
Superest imago viua at aui,
A dijs quæ sola propago ducta est.
Hæc dormit membris laborantibus,
Eiq; somnia monstrant
Quæ comitetur voluptas
Benefacta, quæue pœna
Maneant incestos actus.

Diuinus verò Plato de immortalitate animi multa in libro qui Phædo seu de animo inscribitur, non pauca etiã in libris de republica, Menone, Gorgia, alijsq; sparsim disputauit dialogis. Sed quæ in dialogo de Animo sunt ab eo scripta, ea, sicut petijsti, seorsim ad te mittam commentario meo illustrata. Nunc ea adducam, quæ huius loci sunt, vtiliterq; hic poni possunt, Socratis ad Calliclẽ verba Atheniẽsem, socium & discipulum Gorgiæ rhetoris. SOCRATES. Audi ergo sermonem perelegantem, quem tu, puto, fabulam arbitraberis esse, ego verum censeo. nam pro veris tibi dicam, quæ sum expositurus. Diuiserunt, vt est apud Homerum, acceptũ hæreditate patris regnũ inter se Iupiter, Neptunus, & Pluto. *Platonis ex vltimo Gorgia d. mortuorũ statu.* Fuerat autem de hominibus regnante etiam Saturno hęc lex, valuitq; semper etiãmnumq; obtinet apud Deos, vt quicũque hominum vitam suam iustè pieq; exegisset, is ea defunctus in Beatorum insulas proficisceretur, ibiq; omnis mali expers in summa viueret felicitate: qui verò vixisset iniustè & impiè, is in vindictæ ac Iustitiæ carcerem, quem Tartarum appellant, abiret. De his sub Saturno, & primo imperij Iouis tempore iudicabãt viui viuentibus, ea ipsa die sententiam ferentes, qua rei erant mortem obituri. quo fiebat, vt iudicia malè exercerentur. Itaq; & Pluto & procuratores ex insulis Beatorum ad Iouem se contulerunt, questiq; sunt vtroque indignos commeare. Ne in posterum ergo hoc fiat, est fictum ego, inquit Iupiter. Nunc quod malè ferantur sententiæ, causa est quia rei amicti ad tribunal adducuntur, dum adhuc viuunt. Multi enim prauos gerentes animos, vestiti sunt pulchris corporibus, natalium nobilitate, & diuitijs: & quando iudicio sistunt, multi veniunt qui testimonium ipsis vitæ iustè actæ perhibeant. Iudices igitur cùm his rebus percelluntur, tũ ipsi quoq; amicti iudicant, cum animi eorũ oculis, auribus, dentibus, toto deniq; corpore obuelati sint. itaq; omnia hæc ipsis impedimento sunt, cùm sui tum reorũ amictus. Primũ ergo eximenda hominibus est mortis prænotio. nunc enim terminum vitæ prouident. estq; à nobis Prometheo iniunctũ, vt efficiat ne porrò id possint. Deinde in iudicium venire debent, exuti istis rebus quas dixi omnibus. mortui enim ad tribunal venire debẽt. Sed & iudices de ijs cognoscent nudi ipsi & vita defuncti, vt ipso animo animum cuiusque simulac is vita decessit contemplentur, cum is desertus omnibus à cognatis omnẽ istum ornatum in terra reliquerit. sic enim iustè pronũciari poterit. Quæ ego cum mecum priùs constituissem quàm à vobis sum admonitus, iudicium commendaui filijs meis, duobus Asianis Minoi & Radamantho, vni Europæo Aeaco. Hi ergo postquam viuendi in terra finem fecerint, iudicia obibunt in prato, in triuio, vbi itinerum est diuortium, vno ad insulas Beatorum, altero ad Tartarum pergente. In Asia itaque mortuos iudicabit Radamanthus, in Europa Aeacus. Minoi primariã iudicandi potestatem concedam, vt si quid alterum eorum fugerit, ipse sententijs eorum examinandis dijudicet, itaq; iustissimo iudicio decernatur, vtrum cuiq; hominum iter sit ingrediendum. Hæc sunt, Callicles, quæ ego auditu percepta, vera esse arbitror, indeq; sic ratiocinor habere rem. mors, mea quidem opinione, aliud nihil est, quàm duarum rerum, animi scilicet & corporis, à sese inuicem dissolutio. Hæc ego collecta, Apolloni carissime, accuratissimè composui, orationemq; hanc consolatoriam tibi confeci, apprimè necessariã & ad luctum præsentem excutiendum, & molestissimo dolori finem imponendũ. Complexus sum etiam eum honorẽ, quẽ abs me deferri dijs acceptissimo filio tuo Apollonio consentaneum fuit: quo honore nihil optabilius est ijs, qui fausta memoria sui perenniq; famæ prosperitate consecrati iam sunt. Tui est officij, obtemperare doctrinæ nostræ, filioq; eum te, quem par est, præbere, repudiataq; inutili illa corporis animiq; tui afflictatione & corruptela, ad consuetam tibi, & naturalẽ vitæ rationem reuerti. Cùm enim filius tuus, nobiscum adhuc communis huius lucis vsura fruens, illibẽter planè mœstos te matrẽmve viderit: iam cum dijs agens, eorumque consuetudine potiens, vtique hunc vestrum viuendi modum probare non potest. Proinde animum boni, generosi, liberosq; suos amantis viri recipe, & teipsum,

matremq;

matremq; adolescentis, cognatosq; & amicos miseriæ isti exime: tranquilliorem q; vitæ amplectere formam, quæ cùm filio gratissima tuo erit, tum nobis omnibus, quibus tu quantæ conuenit, es curæ.

Plutarchi, De tuenda sanitate præcepta.

Personæ dialogi sunt Moschio & Zeuxippus.

MOSCH.

LAVCVM iam Zeuxippe medicum auersatus es heri, cum is de philosophicis rebus nobiscū vellet colloqui? ZEVX. Equidem neque eum auersatus sum ego, mi Moschio, neque nobiscum ille philosophica tractare volebat. sugi autem hominem, quod nolebam contentioso ansam digladiandi præbere. Est enim in rebus quidem medicis, qualem Homerus esse vult,

Iliad. λ. 514.

—multis dignus componier vnus :

sed erga philosophiam animo est parū amico, semperq; asperitatem quãdam in disserendo & morositatẽ vitæ par. ac tum quoque aduersum nobis seferebat, eminus vociferans, nos qui aggressi essemus de salubri vitæ ratione disputare, cõfundendis artium finibus facinus neque paruum neque æquum commisisse; distinctasq; inquiẽs esse philosophica à medicis: perinde ac si de limitibus Phrygum & Mysorum statuẽdis ageretur. quin etiam à nobis quædam neque seriò & non tamen inutiliter dicta in ore habebat atque laniabat. MOSCH. Ego verò, Zeuxippe, cum hæc tum alia lubenter animoq; prompto audiuerim. ZEVX. Philosophico nimirū, Moschio, es ingenio, & succenses philosopho qui studiosus rei medicæ non sit: indigneq; fers, si existimabit magis sui esse officij vt videatur geometriæ, dialecticæ & musicæ deditus, quàm vt inquirere ac discere cœpiat, in suo corpore, hoc est

Medicinæ studiū decẽre philosophũ.

Odyss. δ. 392.

Aedibus in proprijs quid rectè, quid malè fiat.

Atqui plures ad spectaculum confluere solent, vbi publicitus pecuniæ aliquid inter spectatores distribueretur, sicut fit Athenis. Et verò medicina de reliquis liberalibus artibus nulli ainore, copia, iucunditateq; cedens; suis studiosis præmium spectandi porrò largitur incolumitatem corporis atq; sanitatem. Non itaq; intentandum id crimen philosophis de sanitate disputãtibus est, quasi verò limites trãsilierint. immò id potiùs vitio esset dandum, si non sublatis omnino terminis locum hunc sibi communem cum medicis ducerent, in eoq; suauitatem cum necessitate iunctam egregio studio consectarẽtur. MOSCH. Proinde missum faciamus Glaucū, qui est sese perfectus ob affectatam quandam vult videri grauitatem, & philosophia nihil opus habere ad suam possessionem. Tu autem Zeuxippe, totam nobis narra disputationem. &, si libet, ea primo loco, quæ ais cum non prorsus seriò essent dicta, repræhensa à Glauco fuisse. ZEVX. Aiebat ergo socius noster, auditum abs se esse quendam, qui diceret si semper calerent manus, neque sinerentur frigere, non leuiter hoc ad sanitatem conducere. contra extremitatum refrigerationem, qua calor introrsum cogitur, quasi consuetudinem quandã & affectationem febris ingenerare. qui calor salubriter foras in omnes partes eliciatur ad differendã ac distribuendam materiam. atq; hoc quidem motum præstare, vbi aliquid manibus agimus, vt ad eas euocetur; ibiq; contineatur calor. quando autem nullum opus manibus facimus, tunc nequaquam nos debere ad extremas corporis partes frigus admittere. Hoc vnum fuit ex ijs, quæ risu excepta sunt. Secundum, si rectè memini, fuit de cibis quos ægrotantibus exhibetis. Hoc ille interdū volebat sumi à nobis & gustari, vt ijs nos sani etiam nū adsuescentes, neque puerulorum instar formidantes iniuissimve habẽtes victus illam rationem, sed paulatim appetitui nostro familiarẽ reddentes, ægrotantes olim non ab ijs tanquam medicamentis abhorreamus, neq; molestè feramus cibum nobis apponi simplicẽ, & sine condimentis ac nullum culinæ nidorem referentem. Eandem ob causam etiam aliquando illoti capere cibum nõ verebimur; aut aquam vino præsente bibere, tepidū niue æstate, cùm ad manus sit nix. Atque hic ad ostentationem factæ & sophisticæ talium rerum abstinentiæ vitandæ sunt, & earum iactationes. ipsi apud nosmetipsos condocefaciamus appetitum, vt non inuitus vtilitati pareat, eminusq; animū auertamus ab illiberalibus propter victus rationem in morbis parum lautam querelis ac lamentis, quibus alij deplorãt suas fortunas; à magnis iucundisq; voluptatibus ad sordidū detrusi abiectumq; alimentorum genus. Præclarè dictum est, Vitam delige optimam, dulcem eam consuetudo efficiet. Verùm hoc vtile est etiam in singulis vitæ partibus conari; maximè in victus ratione, vt maximè sani consuetudine nobis familiaria ista naturæq; nostræ non adubrlantia redigamus: memoria tenentes quid nonnullis vsu veniat in morbis, qui ægrè aut ne vix quidem ferre possint aquã aut sorbitionem vel panem si cálida exhibeantur; impura hæc & molesta, impuros & importunos qui vti ijs cogunt appellantes. Multos etiam lauacra perdiderunt, cùm ab initio malum non fuisset magnum, tantùm eo quod non possent neque sustinerent cibum capere non loti. è quorum numero etiam Titus fuit Imperator, vt affirmant qui ægrotum curauerũt. His additū fuit illud; semper ea corpora saniora esse quæ tenuiora essent: maximè verò fugiendam redundãtiam, crãpulam, deliciarumq; vsum, cum præ manibus est festiuitas aliqua, aut amicorum conuiuium, aut epulæ à rege vel duce exhibendæ, aut vbi aliàs largiùs sese inuitaturi sunt cibis & poculis, ita vt tibi detrectare non liceat. tum enim velut tranquillo cœlo corpus tenue & leue præparandum est aduersum ventum & vndas ingruentes. Difficile enim est in contubijs mediocritatem consuetamq; edendi ac bibendi rationem ita tueri, vt non omnibus alijs molestus, iniucundus, importunusq; videare. Ne igitur crapula crapulæ, vino vinum, tanquã ignis igni (vt in prouerbio est) superaddatur, seriò imitandū est quod Philippus ioco satis elegantẽ egit. Inuitarat eum rure quidã ad cenam, paucos habere secum comites opinatus: cum autem modicè apparatam ad cœnam Philippus plures adduceret, perturbabatur. quod vt sensit Philippus, ad singulos amicorum submisit qui moneret, vt locū placentæ relinqueret. ita amicis obtemperantibus, placentamq; expectantibus, ac ideò parciùs vescentibus appositis cibis, omnibus cœna ea suffecit. Sic ergo præparare nos debemus ad necessarias istas inuitationes, vt obsonio, bellarijs, adeoq; etiam ebrietati locum relinquamus in corpore, nouumq; ad ea & paratum adferamus appetitum. Cùm verò talis nos subitò inuadit necessitas, vt corpore onusto & ad edendum bibendumq; inepto ob præsentiam principum virorum aut hospitum pudor videatur nos cogere potare cum probè ad potandum affectis: ibi tum maximè armatum esse oportet contra ineptam istam verecundiam, quæ magna adfert hominibus damna, vsurpandaq; illa sunt Creontis in tragœdia:

Cibis ægrotorum sano adsuescendum.

Repletio corporis vitanda.

Inepta verecundia.

Præstat inimicum fieri hospes tibi me modò,
Quàm gemerẽ postea, nunc agam si molliùs.

Fugiendo enim rusticitatis opinionem in laterum dolorem vel infamiam se conijcere, reuera agrestis est & vecordis hominis, qui rationem cum hominibus citra

pocula

pocula & nidorem verfandi ignoret. Ipfa enim recufatio, fi dextrè fiat & vrbanè, nō minus gratiofa eft quàm obfequium. & fi quis ab ijs quæ apponuntur in conuiuio fe tanquam à facra re abftinens, ad pocula interim menfamq; alacriter & hilaritet aliquid in feipfum ludat aut dicat, iucundior videbitur vnà fe inebriante aut obfonia vorante. Ac mentionem faciebat focius ille nofter ex vetuftate Alexandri Magni, qui poftquam abbibiffet liberalius, Medio præ pudore non aufus aduerfari hortanti, & ad nouam trahenti compotationem, denuò merum potauit, ex eoq; perijt. ex ijs qui noftra vixerūt ætate, Rigli pancratiaftæ, qui prima luce ad balneum vocatus à T. Cæfare, venit vnaq; lauit, cumq; femel inde bibiffet, apoplexia correptus fubitò vitam finijt. Hæc nobis per rifum exprobrabat Glaucus ad pædagogos dicens ptinere. neq; ad reliqua audiēda ille animo prompto erat, neque dicenda nos illo præfente putabamus, ne que enim fingula confiderabat. Iam primùm Socrates hortabatur vt caueremus à cibis qui non efurientes ad edendum inuitant, & potu, qui non fitientes ad bibendum pellicit. non vfu eorum in vniuerfum ille interdicens, fed docens tum vtendum effe cum eft neceffe, voluptate quæ inde percipitur ad neceffitatem accommodata. vt eum ciuitas pecuniam aliàs fpectaculis impendi folitam in vfus militiæ cōuertit. Quod enim fuaue fuapte natura eft, id dum nutritioni inferuit, vfurpare conuenit. efurientesq; frui debemus neceffario aut fuaui alimento, non commoni appetitui vbi fatisfactum eft, inuitamentis nouos ciere. Sicut enim ipfi Socrati exercitatio corporis non iniucunda erat faltatio: ita cui bellaria pro cibo funt, minus is læditur. id fummopere cauēdum eft, ne cum pro naturæ modo fatis accepimus, ac faturi fumus, ifta appetamus. Studio voluptatis ingluuieq; circa has res nō minùs vitanda eft ambitio, & mo di decoriq; imperitia, quibus fæpe adducuntur homines vt quædam edant non efurientes, & bibant non fitientes: dum illiberales planè & intempeftiuæ illæ fubijciun tur opiniones, abfurdum fcilicet effe fi rara re & precio fa appofita non fruaris, vt vbere, fungis Italicis, placenta Samia, niue in Aegypto. Hęc enim fæpenumerò impellunt ad vefcendum nobilibus rebus & raris, animo vanæ gloriolæ quafi nidore quodam illecto, corpufque nulla eius neceffitate ei inferuire cogente, vt alijs narrare pofsint ſe vefci ipfis obtigerit rebus paratu difficilibus & fuperuacaneis, eoq; fcilicet nomine in admiratio ne fint. Quo modo etiam nonnulli cubantes in lecto cū fuis vxoribus, caris etiam & dilectis, Venere abftinent: Phrynæ aut Laidi perfoluta mercede, corpus malè paratum ad coitum vana opinione ducti exftimulant & ad libidinem irritant. Ipfa quidem Phryne ætate iam gra uior dicebat, fe fæcem pluris vendere propter fuam nobilitatem. Mirum profectò eft, & incomparabile hoc commodum, fi quis cōcefsis corporis quas naturæ exigit neceffitas voluptatibus, immò autem diu corporis defiderijs in actionibus obluctatus, ac obfequi cunctatus, difficulterq; admodum eius neceffitati gratificatus, aut vt Plato ait mordenti atque vrgenti obfecutus tandem, illæfum fe poteft conferuare. Vicifsim cupiditates quæ in corpus ex animo defcendunt, idq; fuis cogunt inferuire & comitari motibus, fieri nō poteft quin poft obfcuras & languidas voluptates maxima ac vehementiſsima illata dāna relinquant. Minimè verò animi concupifcentia ad voluptatem permoueri corpus fine fum eft: ipfum enim principium naturæ repugnat. & ficut axillarum titillatio rifum ab animo elicit non leuē aut placidum, fed conuulfionis fimilem & moleftum: ita quas compunctum ab animo corpus voluptates & turbatum concipit, eæ à natura alienæ funt, & ad ftatū eius conuellendum atque tumultibus exagitandum faciunt. Cum ergo vefcendum offertur rarum aliquid aut nobile, abftinendo potiùs quàm fruendo quærenda eft gloria, cogitādumq; ficut Simonides dixit nunquā fe propter filentium, fæpe propter fermonem pœnitētia fuiffe correptum: ita nobis nunquam penitùs inde oborta fuiffe ob repudiatum aliquod obfonium, aut hauftum aquæ Falerno prælatum, fed contrà. Cæterùm tantum abeft vt vis facienda fit naturæ dum vefci aliqua re cupimus, vt appetentem etiam plerunque debeamus ad vulgaria & nobis vfitata auertere, vt adfuefaciamus eū & condocefaciamus.

Nam fi violandum eft ius, regnandi gratia
Violandum eft — inquit Thebanus ille, improbè quidem. nos rectiùs fic dicemus, fi quærenda eft gloria, optimè quæretur continentia ad fanitatem conducibili. Veruntamen funt, quos fordes & tenacitas eō adigunt, vt cupiditates fuas domi comprimentes atque attenuantes, apud alios preciofis alimentis perfruantur, ijfq; fe impleant non fecùs quàm fi ex hoftico commea tum nulla cum parfimonia auferrent. deindè malè affecti domum redeunt, viaticum ingluuiei in diem fubfequentem habentes cruditatē. Crates quod cenferet non minimam caufam, propter quam in ciuitatibus feditiones exifterent & tyrānides, effe luxum & nimios fumptus, iocosè hortabatur ciues, ne vltra lētem fubinde augendis patinis feditionum caufas præberent. Quifque verò feipfum hortetur, ne identidem vltra lentes augen do patinas, præteritoq; nafturtio & olea ad * thrium & pifcem pergēdo, corpus in tumultum ac fluxiones ventris ex redundantia conijciat. Vulgares enim cibi appetitum intra naturæ modum continent: coquorum & opificum artes, & callidifsimæ iftæ aromatibus conditę cupediæ, vt appellat Comicus, femper fines voluptatū proferūt, vtilitatemq; fupplantant. Ac nefcio quo modo fiat, vt vxores cūm fuoa maritos veneficio & poculis amatorijs adoriuntur, execremur auerfemurq; : interim mercenarijs & feruis permittamus vt cibos & obfonia tantùm non lenocinio commendent atque veneficio. Ergo tametfi acerbius videri poteft Arcefilai dictum in adulteros ac libidinofos, Nihil differre anticāve an poftica corporis parte cinædus aliquis fit: noftro tamen propofito non malè cōgruit. Quid enim intereft, fi veritatem rei fpectes, fatyriifne aliquis libidinem prouocet, aut guftatum odoribus & condimentis iritet, ac fcabiofæ partis alicuius inftar pruritu femper titillationeq; indigeat. Fortafsis fuus locus erit aliàs, vbi aduerfus voluptates dicamus, & quæ pulchritudo ac dignitas continentiæ per fe fit demonftrabimus. In præfentia autem multis magnisq; voluptatibus noftra patrocinatur oratio. Non enim tot actionibus, conatibus, pere grinationibus aut ludis morbi, nos priuant, quàm multis voluptatibus nos fpoliant. vt qui maximè voluptates confectantur, minimè ijs expediat fanitatem negligere. Sunt quibus in aduerfa valetudine, liceat tamen philofophari, atque etiam imperia gerere & regnare. at corporis voluptates aliæ omnino exiftere in morbo non pofſunt, aliæ vt oboriantur, parum habent genuini ac finceri, fed multis alienis confufæ contaminataq; affectionibus veluti ex æftu & tempeftate emergunt. Nō enim in redundantia corporis Venus locum habet, fed carnis quafi fereno & tranquillo ftatu Venerē, cibumq; & potum voluptas fubfequitur. & fanitas voluptatibus, veluti ferenitas alcyonibus, commodum tutumq; ortum præbet. Eleganter quidem dictum eft à Prodico, omnium condimentorum fuauifsimum effe ignem. Sed verifsimè dixeris, fanitatem condimentum effe diuinifsimum & iucundifsimum. Elixa quippe, affata, & cocta nullam voluptatem afferunt, neque grata funt ęgrotantibus aut crapula naufeáve laborantibus: fano corpori fincerus & integer appetitus omnia facit dulcia, & quæ (vt Homerus ait) auidè rapiantur atq; fumātur. Verùm ficut Demades de Athenieñfibus intempeftiuo bellige-

randi

Vtendum, nō abutendum fuauibus.

Voluptatibus corporis vt mode randum.

Abftinentia.

Tullius ex Phœnifsis Euripidis. I. Offic.

Voraces alienę domi.

* Vide Suidam de hoc edulio.

Voluptas corporis nulla eo non fano.

Odyff. ξ. 110.

randi studio deditis dicebat, nunquam nisi atratos pacẽ decernere: ita & nos nunquam tenui & temperante victus de ratione cogitamus, nisi cùm à medicis vrimur, & medicamenta nobis impinguntur. quo quidem nostro statu delicta nostra valdè supprimimus, memoriæ eorum reluctantes. & vulgus imitamur hominum, qui intemperantiam & nimium voluptatis studium suum dissimulantes, regionem morbo obnoxiã, aut luem publicè grassantẽ causantur. Lysimachus apud Getas fidi eò redactus, vt se cum toto exercitu in potestatem hostium dederit, posteà cum frigidam bibisset, Dij boni, inquit, quàm ob breuem voluptatem summã amisi felicitatem. Nos quoq; in morbis nobiscum reputemus, ob frigidæ potum, aut intempestiuum balnei vsum, aut obsequium in conuiuio præstitum nos multas nostras perdidisse voluptates, actionesq; honestas, & iucundas oblectationes. morsus enim huiusmodi ratiocinationũ memoriam faciat, vt quasi cicatrix reliqua in sanitate nos cautiore vti moneat victus ratione. Non enim nimis vehementes appetitiones in corpore sano existent, neque contumaces, neque insolentes aut quæ coërceri non possunt. sed obfirmandus est animus cõtra concupiscentias istas vbi inter fruendum sese efferũt & exsultant, tenendumq; querimonias earũ & eiulatus viles esse ac pueriles, & horũ finem fore sublata mensa: ac proinde appetitus istos nulla iniuria affectos, nihil nobiscũ conquesturos, sed contrà puros ac hilares, nõ molestos aut fastidiosos, crastinam diem expectaturos. Huc pertinet quod Timotheus cùm pridie in Academia cœnæ Platonis philosophicæ ac frugali interfuisset, dixit: Qui cum Platone cœnarent, eos postridie etiam suauiter viuere. Sed & Alexandrum Magnũ narrant dixisse, cùm Adæ cocos relegasset, Meliores se habere quos secũ duceat: nempe nocturnũ iter quod ei prandium, & exilitatẽ prandij, quæ cœnam facerũt dulcem. Non sum nescius febres hominibus, & ob defatigationes, & ob nimios cùm æstum tum algores accidere. Sed tamen sicut florũ odores imbecilles suapte natura, quando oleo admiscentur, vires vigoremq; nanciscuntur: ita externis causis atque principijs redundantia humorũ in corpore veluti substantiam & corpus suppeditat. absq; hac nihil mali causæ illæ inferunt, sed elanguescunt dissipanturq; facilè, sanguine tenero & spiritu puro motum excipiẽte: vbi autem redundantia est humorum, ibi velut cœnũ quoddam exagitatur impurum, omniaq; difficilia reddit & pertinacia. Non igitur imitari debemus bonos nauicularores, corpusq; subinde impletum & oneratum, purgando rursum & proluendo euacuare: sicut illi ob auaritiam multa in naues cũ ingesserunt, adsiduò deinceps aquam exhaurire coguntur. sed corpora nostra habilia & expedita seruare, vt etiam si aliquando premãtur, ob leuitatem suberis instar sursum sese efferant. Maximè autem præcauendum est in præsensionibus morborũ. Non enim oẽs morbi inuadunt nos, sicut Hesiodus ait,

Plenitudo morborum causa.

Muti, nam vocis priuauit Iuppiter vsu:

Præsensio morborũ.

sed plerique tanquam prænuncios habent & præcursores ac præcones suos, cruditatem & motus difficultatem. Grauitas membrorum, inquit Hyppocrates, & defatigationes sponte ortæ, morbum indicant. nimirum ob plenitudinem spiritu neruorum compresso & obstructo. Sed tamen multi, reluctante tantùm non ipso corpore & in grabatum atque ad quietem trahente, ob gulam & luxuriam seipsos in balnea conijciunt, & ad propinationes festinant, veluti obsidione imminente commeatu sa instruentes, metuentesque ne impransos febris corripiat. Qui videri volunt elegantiores, hac ratione nõ peccant. sed stolidè admodum, dum pudet crapulam aut cruditatem confiteri & in lecto diẽ exigere alijs ad gymnasium euntibus & ipsos eodem vocantibus, surgunt & exercitationibus sese quoque dant, eademque cum sanis agunt. Plurimos intemperantiæ & mollicei spes patrocinium à prouerbio quærens, quod vinum vino, crapulam crapula pelli & discuti ait, mouet, persuadetque vt omisso lecto audacter ad consueta redeant pocula. Cui quidem spei Catonis illa opponi debet cautio, qua is dicebat magna imminui, parua omnino aboleri: tenendumque est, quod præstat frustra abstinuisse & quieuisse, quàm sanitatem ad balneum aut cœnam se proripiendo in periculũ conijcere. etenim si mali aliquid subest, non cauisse, non se inhibuisse nocebit: si nihil suberat mali, non obest corpori abstinentia illa, qua factum est purius. Pueriles autem ille, qui veretur ne se ob repletionem aut crapulam malè affectum amici aut famuli sentiant: dum hodie pudet cruditatem confiteri, cras fatebitur fluxionẽ, aut febrem, aut tormina.

2. Aphor. 5.

Turpiter inopiam, eius si te pudet, feres:

inquit ille. multo turpiùs feres cruditatem, grauitatem corporis & redundantiam, si corpus in balneum trahas, velut nauim putridam rimisque hiantem in mare. Sicut enim qui nauigantes sub tempestatem dum in litore tempus terere pudori habẽt, deinde in altum prouecti turpissimè vociferando & nauseando se gerunt: ita in suspicione morbi corporeque non bene affecto qui parum decorum putant vnam diem in lecto consumere ciboque abstinere, turpissimè per plures inde dies decumbunt, dum purgantur, & medicamentis oblinuntur, medicisque adulantur, & demerentur vinum petentes aut frigidam, turpiaque multa & abiecta facere ac dicere ob dolorem & metum sustinent. Et verò qui propter voluptates sibi ipsis non imperant, sed cupiditatibus suis aguntur aut inclinantur, docendi sunt & admonendi, maximam sui partem voluptates ex ipso sumere corpore. Et quemadmodum Spartani coquo acetum & salem dantes, reliqua in ipso quod mactandum erat animali iubebant quærere: ita in corpore eius quod huic exhibetur condimenta præcipua insunt, si sano ei exhibetur, atque puro. Quòd enim cibus potúsve aliquis dulcis est, quòd preciosus, id à sua natura habet, & extra corpus fruentis. suauis autem fit & iucundus ita demum, si fruentis corpus secundum naturam affectum eo delectetur. qui verò eum auersantur, aut ebrij vel ægroti sunt, apud hos illa omnem suam gratiam venustatemque amittunt. Itaque non considerandum est, an recens sit piscis, an purus sit panis, an balneum calidum, an scortum formosum: sed an qui his frui vult, nausea vacet, corporis tranquillo sit statu, non hesterna crapula vexetur, non perturbatus sit. alioqui sicut comessatores ebrij in domum lugentium inuadentes, non læticiam aut delectationem adferunt, sed fletus excitant: ita venus, obsonia, balneum, vinum corpori adhibita cõtra naturam affecto, pituitam bilemve concitant, tumultuque illato etiam sanas adhuc partes corrumpunt: speratæ autem voluptatis & delectationis conferunt nihil. Enimuerò accuratissima illa & ad vnguem (vt aiunt) explorata victus ratio, corpus reddit admodum meticulosum & periculis obnoxium, ipsiusque animi alacritatem retundit, omnibus de rebus, omni tam laboris tractatione quàm voluptatis fruitione suspicantem sinistri aliquid, nihilque confidenter aggredientem. Oportet autem corpus naualis instar veli neque sereno & tranquillo cœlo nimis contrahere aut comprimere: neque cum aliquis subest metus, nimis passo & laxato eo vti. sed concedendum est aliquid corpori, alleuandumque est, neque eò vsque differenda cura, dum cruditates iam, & fluxus alui immodicus, aut æstus torporésve ingruant: quibus nonnulli vix tãdem tanquam à nuncijs aut apparitoribus admoniti febrim esse ante fores, conturbantur, & moderari sibi incipiũt: cum debuerint eminùs ante tempestatem sibi præcauere, veluti qui obseruant Boream (vt ille ait) ad maritimum promontorium flatu impingentem. Est enim

Corpore non sano voluptas nulla sincera.

Accuratissima victus ratio inutilis.

Morborum prænotio.

absurdum,

absurdum, cùm crocitationibus coruorum, gallinarum cantillationibus, suumq; furiosis in cœno volutationibus, vt appellat Democritus, studiosè animum attendamus, ventorum inde & imbrium præsagia sumẽtes: motus nos corporum nostrorum, & iactationes, affectionesq; morbum antecedentes non obseruare, non præcauere, neque indicia futuræ in nobis tempestatis præcipere animo. Ergo non ad nutritionem modò corporis quod attinet, & exercitationes notandum est, an ijs corpus seniùs minoríve cum alacritate, quàm consueuerat, vtatur, & an solito ampliùs fame sitíve tentetur: sed somnus quoque si continuus aut lenis nõ sit, verùm inæquabilitatem habeat & diuulsiones, suspicionem nobis morbi inijcere impendentis debet. atque ipsa adeò somnia absurda si sint, visaq; nobis per quietem offerantur non legitima neq; consueta, multitudinem aut crassiciem humorum internam, spirituúmve conturbationem deferunt. Ipsi etiam motus animi significant interdum corpus ad morbũ esse procliue. nulla enim causa extante oboriuntur aliquando subitæ mœsticiæ & metus, repente spes animo conceptas exstinguẽtes. stomachus quoque facilè quibusdam mouetur, irasque & dolores celeriter minutissimas ob res suscipiunt, lachrymantq; & animi sese angunt, cum vapores exhalationesq; vitiosæ coëuntes, animi (vt ait Plato) permiscentur circuitionibus. Quibus ergo hæc accidunt, ij perpendere secum ea debent, & scire si spiritalis nulla sit causa, subesse corpoream aliquam, quam comprimi aut contemperari oporteat.

Ex aliorum morbis sumenda vtilitas.

Magnopere autẽ conducit, vt cùm inuisis ægrotantes amicos, diligenter de causa morbi sciscitẽris non sophistarum hoc more & superuacanea curiositate, vt instantias, incidentias, communitates in ore habeas, & medicarum vocum litterarumq; peritiam ostentes: sed vt vilia hæc & vulgaria non obiter audias, redundantiam, defectum, defatigationem, insomnia: maximè autem eam victus rationẽ, qua is vsus in febrim incidit. Deinde, sicut Plato solebat aliorum peccatis animaduersis digressus secũ disquirere, an non ipse quoque eodem esset in vitio: ita exemplum ex alijs capias quid tibi vitandum sit, memoriaq; tenendum, ne in idem incidas malum, & affixus lectulo dignã gloriatione sanitatem cum desiderio prædices: sed alterius casus tecum te doceat perpẽdere quanti faciunda sit valetudo bona, quantaq; sit attentione & parsimonia eius conseruationi studendum.

Correctio peccatorũ in victu & similibus.

Expedit etiam in suam ipsius vitæ rationem inquirere. Si enim biberimus, ederimus, laborauerimus, aliúdve quicquam præter ordinem fecerimus, neque vllum indicium aut præsagium mali accepti corpus præbeat; nihilominus obseruare nosmetipsos debeamus, ac nos præmunire, si vsi sumus re venerea, aut lassati, quiete & somno: si vino liberaliùs vsi, aquæ potu: maximè autem si alimentis solidis, carnosis, aut varijs indulsimus, cibi paucitate, ne quam superfluorum copiam in corpore relinquamus, nam cùm ipsa per se excrementa multorum sunt causa morborũ, tum alijs causis materiam viresq; suppeditant. Est enim optimè dictum, saluberrima esse hæc, Alimenti citra satietatem vsum, alacritatem impigram ad labores, naturæ seminis conseruationem. intemperantia enim coitus, eò quod maximè eam facultatem debilitat qua nutrimentum conficitur, excrementorum gignit copiam.

De exercitationibus philologorum.

Verùm de his singulis repetito exordio disseramus. Primùm de exercitationibus quæ studiosis litterarũ conueniant, hoc dicimus. sicut is qui se nihil scribere iuxta mare habitantibus de curatione dentium aiebat, vsum marinæ aquæ hoc ipso docuit: ita & nos profiteri possimus, non esse cur litterarum studiosis de exercitationibus aliquid præscribamus.

Sermonis mirifica vtilitas.

Vsus enim sermonis voce pronunciati quotidianus, mirum dictu quam vtile sit genus exercitationis, non ad sanitatem dũtaxat, sed etiã ad vires: non quidem athleticas eas, aut quæ carnes augeant & extremas corporis, tanquã ædificij partes condensent: sed quia principibus corporis membris, penes quæ vitæ facultas potissimum est, naturale robur, vigoremq; verum ingenerat. Ac spiritu quidem augeri robur, alyptæ damonstrant, qui athletis præcipiunt, vt fricationibus renitantur, easq; subinde intercipiant, obseruatis semper partibus quæ contrectantur, & oleo ac puluere obducuntur. Sed vox cùm sit animæ motus, non in superficie, sed intimis in visceribus tãquam fonte inualescens, calorem auget, sanguinem tenerum reddit, omnes expurgat venas, omnes aperit arterias, coire & concrescere humorem nullum superuacaneum patitur, aut tanquam fæcem subsidere ijs in vasis quæ alimentũ excipiunt ac concipiunt. Itaque continenter orando debemus nobis familiarem hanc facere exercitationem: vel si suspicio insinuet, corpus imbecillius esse aut aliquanto lassius, legendo vel colloquendo.

Lectio, Colloquiũ.

quod enim gestatio est si cum exercitatione conferatur, id lectio præstat vice colloquij, tanquam vehiculo orationis alienæ vocem molliter mouens atq; differens. colloquiũ concertationem & vehementiam adijcit, animo conatum corporis adiuuante. Omnino autem vitandæ sunt vociferationes nimijs animi motibus expressæ, vocemq; per vim quandam extorquentes. inæquales enim spiritus eruptiones & cõtentiones, rupturas gignunt ac conuulsiones. Qui legerit aut disputauerit, is ante deambulandum leui atq; tepida vtatur fricatione carnis & mollitione, quantum ferri potest viscera tangens, spiritumq; leniter complanans ac vsque ad extremitates diffundẽs. modus fricandi sit sensui gratus, ac citra dolorem. Qui enim sic composuit tumultum in profundo corporis ac contentionem spiritus, ei excrementa nihil afferũt molestiæ: & si intempestiuum sit deambulare, aut per occupationes nõ liceat, nihil est incommodi. natura enim id accepit, quod ei debebatur. Itaque neq; nauigatione, neque diuersorio excusandũ prætexendúmve est silentium: sed exercenda vox, etiam si ab vniuersis derideate. Quo enim in loco turpe non est cibum capere, vtiq; etiam exercere ibi corpus inhonestum non est: sed turpius fuerit metuere ac pudore affici ob nautarum, agasonum, cauponumq; risum, non quòd pila ludas aut vmbrã pugnæ exhibeas te deridentiũ, quàm quod inter dicendum simul aliquid doceas, quæras, discas, in memoriam redigas exercendo. Socrates dixit, ei qui saltando exercere corpus velit, opus esse domo vel septem lectorum capaci. qui cantu aut sermone, ei sufficere se exercenti, stanti, cubantiq; quem vis locum. Id vnum cauendũ est, ne conscij nobis repletionis, rei venereæ, aut defatigationis, vocem asperiùs contendamus: quod multis rhetoribus ac sophistis vsu venit, cùm ad certamen dicendi vel gloria & ambitione, vel spe mercedis aut propter ciuiles contentiones protrahi se sinunt alieno tempore. Niger sanè noster oratoriã artem in Galatia docens, forte fortuna spinam piscis deglutiuerat, cùm subitò foris superuenit alius quidã rhetor, ac declamare cepit. ibi Niger, ne speciem concedentis silentio præberet metuens, etiamnum spina in faucibus hærẽte declamauit & ipse. sed orta inde magna ac dura inflammatione, impatientia doloris exsecari sibi spinã introrsum profundè vulnere adacto passus est. per quod vulnus exempta quidẽ est spina: verùm ipse eo ex vulnere, quod sanatu difficile esset, humoresq; affluerent parti læsæ copiosi, mortuus est. Sed de his inferiùs erat cõmodior monendi locus.

Frigida lauacra.

Ab exercitatione lauari, frigida quidẽ aqua, plus habet ostentationis quàm ad sanitatem vtilitatis. Videtur sanè hoc præstare, vt minùs facilè ab externis rebus corpus lædatur, duriciemq; corpori aliquã conciliare. Maius tamen internis partibus damnũ adfert, meatibus obsistens, humoresq; cogẽs, & vapores cõdensans, qui semper laxari & digeri suapre natura cupiunt. Præterea qui frigida lauant, necesse rursum est vt eam, quã nos fugimus,

mus, prorsus accuratam præciseq; nimis statutam vitæ rationem sectentur, semperq; curam adhibeant ne quid in eam delinquant: quod nunquã non vel quod vis peccatum acerbè castigetur. Vsus balnei calidi multo plus

Balneum.

veniæ meretur. Non enim tantũ vigoris roborisq; aufert, quantum ad sanitatem conducit eo, q exordia concoctioni præbet, eaq; lenia: ac ijs quæ concoctionem effugiunt, nisi planè sint cruda & in summo suspẽsa maneant, diffusiones dolorem nullum afferẽtes comparat, occultasq; membrorum defatigationes demitigat. Veruntamen vbi natura præbet mediocriter satisq; commodè affecti corporis sensionẽ, omisso balneo ad ignẽ inuagi præstat, si tepore corpus indigeat. Sic enim conseruatur magis insitus ac dispensatur calor.

Vnctio.

Sole neque magis neq; minus vtendum est, quàm temperies aëris ab eo profecta permittat. Atque hęc quidẽ de exercitationibus sufficiant.

De cibis philologorum.

Ad cibum porrò sumendũ quando acceditur, siquidem effecerunt aliquid ea quæ antè à nobis de appetitu demulcendo & mansuefaciendo disputata sunt, restat vt aliud deinceps præceptum subiungamus. Quod si eum tanquam vinculis solutum tractare, & contendere aduersus ventrem auribus, vt Cato dicebat, carentem difficile fuerit: danda est opera, vt ciborũ qualitate copiam minus molestã reddamus. Itaq; eos cibos, qui solidi sunt, multumq; habent nutrimenti, (carnes puta, caseos, ficus aridas, oua assa, & qui horum sunt similes) quando semper auersari vix possumus: tenues & leues arripiamus interim, cuius generis olera sunt pleraq;, & aues, & pisces non pingues. Licet enim his vescentem & gratificari appetitui, & corpus nõ affligere.

Carnis esus.

Maximè autem cruditates metuendæ sunt ab esu carniũ. nam hæ & initiò statim valdè prægrauant, & reliquias post se malas relinquunt. Ac optimum quidem erat, ita corpus adsuefacere, vt nullũ id carniũ requireret esum. non enim ad nutriendũ modò largiter sufficientia tellus producit, sed etiã ad delectationẽ voluptatemque facietium copiam: quibus partim nullũ apparatũ alium requirentibus vesci possis, partim sexcentis modis miscere & suauia redigere. Sed quando consuetudo, non quidem omnino naturæ ea aduersa, in naturã iam abijt, carnibus vescendum est sanè: non tamen ad explendum appetitũ, vt lupi faciunt ac leones: sed cum eas tanquam fundamentum quoddam & munitionẽ qua reliqui cibi contineantur ingesserimus, alij deinde cibi atq; obsonia addantur, quæ & naturam corporis nostri propiùs attingant, & mentem minùs hebetent nostram, velnti ex tenui & facili materia incensam.

Potus.
Lac.
Vinum.

De liquoribus, lac quidẽ vsurpandum pro potu non est, sed vt cibus vim validam, & ad nutriendum copiosam habens. De vino id pronunciabimus, quod de Venere Euripides:

Adsis mihi, sed mediocris:
Neque me destituas.

Est enim vinum & potuum vtilissimum, & medicamẽtorum suauissimum, & de obsonijs omnibus gratissimum appetitionibus nostris, si occasione magis etiam quàm aqua sit probè temperatum.

Aqua.

Aqua, & vino si misceatur, prodest: & quæ pura inter diluti vsum bibiť, ipsum dilatum reddit minùs noxium. Itaq; in quotidiano victu adsuefacere nos debemus, vt duo vel tria pocula aquæ ebibamus. hæc & vsum vini emollient, & corpori familiarem reddent aquæ potum, ne cùm ea potu opus sit, insolentia rei offendamur ac recusemus. Non enim desunt, qui quo tẽpore maximè aqua erat bibenda, ad vinũ ferantť: vt cũ Solis calore vsti sunt, cùm horruerunt, cùm vehementiùs perorauerunt, cùm maiore animi cõtentione de aliqua re cogitauerũt. deniq; à defatigatione & contentione vinũ existimãt bibi debere, q ipsa videať natura quandã corpori bonã affectionem, & post labores mutationẽ exposcere. Atqui non voluptatẽ (siquidẽ hoc bona affectione intelligi velis) natura requirit, sed mutationẽ quæ medio inter voluptatem & dolorem loco constituat. Quapropter in his casibus & cibi aliquid detrahendũ est, & vino aut abstinendum omnino, aut vtendum diluto interim multa aquæ potatione. cùm enim natura sit vinũ impetuosa & acri, conturbationes corporis intendit, atq; exasperat, & partes affectas irritat, demitigationẽ desiderantes ac læuigationem. quam rem aqua prę̃stare optimè potest. Etenim si etiam non sitientes aquam bibamus tepidã à defatigatione, contentione viriũ & æstu: lentimus internas partes relaxari & leniri. placida est enim aquæ humiditas, & quieta: cùm vini humiditas impetuum habeat multum, vimq; recentibus affectionibus nequaquã amicam aut æquam. Sin verò est, qui acrimonias illas & acerbitates metuit, quas nonnulli dicunt inediam ingenerare, aut sicut pueri miserũ putat si febre imminente malũ præsagiens non occupet cibo vesci: limes est inter has res optimè congruens, aquæ potus. nam ipsi etiam Baccho sæpenumerò sacra Nephalia, id est sobrietatis, peragimus: rectè nosmet ita comparantes vsu, vt non semper merũ desideremus. Minos quidẽ luctus causa tibiam sacrificio ademit & coronã: cum tamen sciamus animũ qui in dolore sit neq; coronis lædi neq; tibiarum cantu. Corpus autem ita validũ est nullũ, cui conturbato & inflammato vinũ adhibitum non adferat aliquid damni.

Auocatio animi à nimijs appetitionibus cibi.

Lydos aiunt fame premente alternis diebus cibum sumendo, & ioco se lusuq; oblectando tẽpus contriuisse. Sed hominẽ litteris Musisq; deditũ, sicubi tardiùs cœnare oportebit, proposita aliqua geometrica descriptio, aut libellus, aut cythara, non patientur à ventre agi ac ferri: sed ad hæc subinde cõuertens à mensa & transferens cogitationes, Musarum ope concupiscentias veluti harpyias quasdã abiget. Scythæ cùm poculis indulgent, subinde arcum tangunt, neruoq; sonitũ edentes animũ crapula dissolutum reuocant: & homo Græcus metuat irridentes ipsum, q immodestam pertinacemq; cupiditatem libris & litteris paulatim emollit atque demulcet? Apud Menandrum leno quibusdam adolescentulis insidiatur, introducendis formosis & sumptuosis scortis: sed eorum quisque, vt ibi dicitur,

Edebat, in sese intuens, bellaria:

scilicet metuens inspicere scorta, idq; cauens. eruditi verò, pulchras, multas, easq; iucundas habent res in quas à gulæ iritamentis animũ oculosq; diuertant, si aliter non possunt apposita mensa compescere cupiditatum impudentem ferociam.

An in cœna vel post cœnam disputandũ.

Iam aliptarum & pædotribarũ voces, subinde inculcantium alimentũ disputationibus in cœna litteratis corrumpi, caputq; grauatum pondus habere sinamus, cũ Indum, fallaciam illam sophisticã, cęnantes dissoluturi, aut de cornuta, quam vocant, ratiocinatione sumus disputaturi. Cerebrũ Phœnicis dulce admodũ est, sed dolores capitis inducere fertur. At dialectica in cęna bellarium est nequaquam dulce, interim tamen caput vehementer lædit ac fatigat. Quod si isti nihil etiam aliud sub cœnã quærere ac philosophari nobis permittunt de ijs rebus, quæ pulchræ iuxtà sunt, & vtilẽ prebent oblectationem: iubebimus, vt molestiam nobis facessere desinant, inq; Xysto & palæstris apud athletas disputent, quos à libris abalienatos, totos dies facetijs & scurrilibus iocis exigere adsuefaciunt, & vt scitè Aristo dixit, similes columnarũ in gymnasio, nitidos scilicet lapideosq; fecerunt. Nos aũt medicis pareamus, qui monent semper inter cœnã & somnũ faciendam aliquã intercapedinẽ: ne cõgestis in corpus cibis & oppresso spiritu, cõfestim crudo ac feruido alimẽto aggrauemus vim concoctricem, sed respirationẽ & relaxationẽ concedamus. Ergo sicut qui mouenda post cœnã corpora affirmant, non cursu aut pancratio id faciũt, sed lentis ambulationibus, & choreis modificatis: ita nos quoq; existimabimus à cœna animos nostros exercendos esse, non sanè negocijs, non curis, neque sophisticis

concer-

concertationibus, quæ ad ostentationẽ aut animorum motus concitandos tendunt. Sed multæ de rebus naturalibus quęstiones faciles ac probabiles suppeditãt: multæ narrationes quę ad disputationẽ de moribus faciant, non eam asperam, sed vt Homerus appellat menoeikea, id est, animũ demulcere quæ possit. & historicę ac poëticæ quæstiones non ineleganter quidã litteratorũ hominum in secundas mensas dixerunt. Sunt & narrationes non molestæ, & fabularum recitationes, & de tibia aliquid lyráve colloqui facilius est q̃ ea ipsa audire. Terminus autem temporis hic præfigitur, vt iam alimento sensim subsidente ac conspirante superior esse idq; elaborare possit concoctio. Porrò Aristotelis de sententia cœnatorũ exsuscitat ambulatio, somnus à cœna statim captus suffocat calorem: alij autẽ quiete adiuuari concoctionẽ, motu perturbari digestionẽ nutrimenti putant. ideoq; alijs vt à cœna statim deambulent, alijs vt quiescant persuasum est. Vtriusq; cõsilij videt scopũ non ineptè attingere, qui fouens à cœna quietumq; seruãs corpus, animũ non illicò ocio det, sed (vt dictũ est) dicẽdo & audiendo ea quæ blanda sunt & neq; mordent neq; grauant, spiritus digerat atq; attenuet. Vomitus & purgationes ventris per medicamenta, turpia redundantię remedia, sine magna necessitate non debent vsurpari. quod vulgo faciunt, vacuationis causa replẽtes corpus, & rursum repletionis gratia exinanientes, contra naturam non minùs repletionis quàm vacuitatis intolerantes, immò prorsus & plenitudinẽ vt impedimentũ fruitiones molestè ferentes, & vacuando subinde receptaculũ vol[illegible]tatibus parantes. cum quidẽ euidens sit, quid damn[illegible]de sequatur: vtroq; enim corpus conturbatur & conc[illegible]itur. Hoc peculiare vomitui est malũ, quod insatiabilitatẽ auget atq; alit. Fit enim fames veluti concussis alueis aspera & turbulenta, attrahitorq; vi alimentum, non citra dolorẽ: appetitusq; excitat non alimentum requirentis famis sitísve similis, sed inflammationi quæ medicamentorũ haustum applicationémve requirat. inde voluptates nascũtur celeres & imperfectæ, multum habentes pulsus atq; exagitationis atq; stimulorũ: quibus succedunt contentiones & ictus meatuũ, & spiritus includuntur, qui non expectare possint naturalis euacuationis tempus, sed in superficie corporũ versent, eaq; similia faciant nimis oneratarum nauium, in quibus mercium iactura, non rerum superuacanearũ opus est. Alui autẽ conturbationes, vbi medicamẽtis corrumpuntur atq; liquantur certi humores, plus addunt superflui quàm educunt. & sicut Græcus grauissimè erraret, qui Græcæ in vrbe turbæ multitudinẽ molestè ferens, Arabibus & Scythis conuenis vrbẽ impleret: ita nonnulli longissimè à recta ratione absunt, qui eijciendorũ è corpore redundantium humorũ causa, qui familiares corpori sunt & consueti, in corpus inijciũt coccos Gnidios, Scammoniã, aliaq; medicamenta à temperie corporis aliena & sæua, ac quæ expurgari debeant potiùs, quàm corpus purgare possint. Hac igitur in re optimũ est, moderata & temperante victus ratione corpus ita cõparare, vt vltrò sit ad euacuationes & repletiones rectè compositũ. Quod si tamen aliquando necessitas efflagitet, vomendũ est, citra tamen medicamẽti vsum & nimiam operam, nulla corporis cũ conturbatione: sed ijs quæ redundant sponte sua per gulã foras redeũdi pmittenda cruditatis vitandæ causa facultas. Sicut enim lintea quæ saponibus aut nitro detergentur, mundiora redduntur quàm si aquis eluerentur: ita medicati vomitus corpori noxam perniciemq; inferunt. Vbi aũt adstricta fuerit aluus, nullũ ad eam laxandam medicamẽtum ita valet, vt cibi nonnulli, qui & molliter eam iritant, & soluunt placidè. quorũ & peritia familiaris, & vsus doloris vacuus est. quibus tñ si non moueatur, adhibenda est aliquot dierũ potio aquæ, aut inedia, aut clyster potiùs, q̃ conturbantia ac corrũpentia corpus medicamenta ista, quę nonnulli arripiũt, quo modo libidinosæ mulieres abortũ aut fœtus interitũ efficientia pharmaca, vt impleri rursum & voluptates possint percipere. Verùm hos omittamus. Alij ab altera parte sunt nimis accurati, & qui statis temporũ conuersionibus inediam sibi imperant. non rectè ij naturã nulla eius vrgente necessitate cogentes ob cõsuetum temporis articulũ defraudare seipsam, & necessario, cum opus non sit, alimento suo priuari. Præstat autẽ his corporis castigationibus vti liberis, ita vt non præsentiantur antè, aut earum suspicio subsit: ac totã victus rationẽ ita instituere, vt ad quasuis mutationes obediens corpus, non obligatum mancipatúmve vni sit formulæ, aut præceptis animo dierũ numeris siue circuitibus: Nam neq; tutum, neque facile, neque ciuile, neq; homini, sed cõchylio cõueniens est, aut trunco, genus viuendi illud immutabile & coactũ: vbi quis in vmbratilem sese, ociosam, solitariã, & amicorum expertem obscuramq; vitam quàm lõgissimè à republica abdens, cibis & abstinentia, motibus ac quiete vteretur necessitate quadã sibi vltrò imposita præscriptis. idq; nullo mihi modo probatur. Non enim ocio ac inertia vænalis est sanitas: quæ duo maxima sunt malorum morbos comitantiũ. & si quis bonam valetudinẽ quiete & actionũ abstinentia putat se paraturum, perinde facit, ac si quis nihil dispiciendo oculos, aut vocem non loquendo conseruare instituat. quid enim ad tam multas & hominis officio cõsentaneas actiones proderit ei sanitas? Proinde desidiã salubrẽ esse, minimè putandum est. qui enim nihil agunt, sani non possunt verè dici: cùm cuius rei causa sanitas expetit, eã ignauia perimat. Neq; verò sanitatem Xenocrates quàm Phocion, aut Theophrastus quam Demetrios Phalereus maiorẽ est consecutus. & Epicuro, eiusq; sectatoribus nihil ad tritam illam corporis bonã affectionẽ contulit adiumenti omnium seriarũ & ad gloriã pertinentium actionum fuga. Equidẽ omnis generis curis conseruanda est corporis naturalis constitutio: cùm nullũ vitæ genus vicissitudini bonæ aduersæq; valetudini non sit obnoxium. Sed præcipuè in republica versantibus præcipiendũ est contrario atque adolescentulis Plato consuluit modo. Solebat is quoties è schola discederet dicere: Videte pueri, vt ociò ad honestam aliquam rẽ vtamini. nos autem illis mandabimus, vt labores in res pulchras necessariasq; insumant, neq; ob vilia aut exigua negocia corpus fatigent. Multi enim quauis de causa seipsos affligant vigilijs, peregrinationibus, circuncursitationibus, nulla proposita vtilitate, nullo fine laudabili: sed quia alijs nocere cupiunt, inuident, contentiosè aduersantur, aut sterilem inanemq; sectantur gloriolam. In quos ego præcipuè existimo competere dictũ illud Democriti: Animũ, si damni infecti postularetur à corpore, damnatum crimine eo iri. Apparet quidem Theophrastũ à vero non aberrasse, cùm translatione verborũ quadã vtẽs pronunciaret, Grandem pro conducto domicilio mercedem corpori animum dependere. Sed tamen plura ob animum eueniunt corpori mala, si hoc ille non secundũ rectæ rationis præscriptum vtatur, neque quantam conuenit eius curã gerat. Solet enim animus, dum in suis priuatim est affectionibus, conatibus, & institutis, corpore nimium abuti. Iason sanè Pheręus ille, nescio qua ratione adductus, iniustè quædam minuta agenda aiebat, vt iustè possent magnæ res confici. Nos rationi conuenienter ciuilem hominem hortabimur, vt in rebus paruis remissionem admittat, ibiq; ocio & quieti indulgeat: si quidem velit ad præclaras & honestas rationes afferre corpus non lassatum laboribus, non hebes, non succumbens oneri, sed in ocio (sicut in naualibus naues solent) refectum: vt animum ad vsus necessarios vocantem,

Lactens equum pullus vel vt possit sequi.

Eam ob rem cõcedentibus negocijs recreare nosmetipsos debemus, ac neq; somno defraudare neq; prandio corpus,

Iliad.,227. alabi.

Ambulatio à cœna.

De vomitu & purgationibus medicis.

In statas inedias.

Ocium rẽ facere ad sanitatem.

Quando ocio & delectationi indulgendum.

corpus, sed eam consectari corporis gratam affectionẽ, quæ inter voluptariam sit & doloribus infestatam media. quem limitem non obseruantes quidam, mutationibus corpus adflictãt, modò nimis pressum duratumq; laboribus, ferri instar quod è flammis aquæ immersum duriciem accepit, rursus voluptatibus immodicè colliquantes & atterentes, modò dissolutum venere & vino emollitumq; in forum, aulam, aliúdve negotium quod feruente & contento opus habet studio conijcientes: Heracletus aqua laborans intercute, à medico postulabat vt imbrium abundantiam in siccitatem conuerteret. At plerique in summo versantur errore, qui cũ defatigatio, labor, indigentia vsu venerunt, tum maximè corpora sua voluptatibus humectãda (sic dicere liceat) & colliquanda exhibent: rursusq; à voluptatibus ad labores conuertunt & intendunt. Non enim hanc compensationem natura exigit. quippe cùm hoc modo illiberalibus & libidinosis motibus animi à grauibus laboribus ad voluptates deliciasq; impudenter cõuersis rursumq; post voluptates perceptas animo corpus ad labores negociationesq; protrudente, natura non posit eã, quam maximè desiderat constitutionem & (vt nautica vtar locutione) tranquillitatem adipisci, inæqualitate illa semper turbante & tempestates concitante. At enim qui sana vtuntur mente, ij nequaquam corpori voluptates conciliant, dum in labore est. quippe omnino eas tum temporis non requirunt, neque meminerunt animo honestati actionis intento, eiusque lætitia & serijs cogitationibus alias cupiditates opprimentibus. Quod enim Epaminondas ioco dixit, viro præstante circa Leuctricæ pugnæ tempus morbo extincto: Dij boni, quomodo in tantis negocijs vacauit huic mortem obire? id verè vsurpare posis de viro vel actionem ciuilem, vel philosophicam aliquam disputationẽ præ manibus habente: Vnde huic homini nunc suppeditauit ocium cruditate laborandi, vino se obruendi, aut veneream libidinem exercendi? Defuncti autem ijdem laboribus, nactiq; ocium, corpus quiete reficiunt, non tam inutiles labores, quàm non necessarias voluptates, vtpote naturæ inimicas, vitantes atque fugientes. Auditu accepi, Ti. aliquando Cæsarem dixisse, Ridiculum esse virum eum, qui annum vitæ egressus sexagesimum, manum medico porrigat. Hoc quidẽ mihi dictũ aliquãto videt proteruius. Ita autẽ sentio, debere vnũquenque & cognitas habere pulsnũ suis in arterijs proprietates, (multæ enim singulis sunt differentiæ) neque ignorare, qua temperie corpus sit caloris aut siccitatis, quibúsve rebus iuuetur aut lædatur. se ipsum enim non sentit, suic q; in corpore cæcus inhabitat ac surdus, qui hæc ex alio cognoscit, & medicũ percunctatur, æstaténe an hyeme melius valeat, commodiúsne humidis q̃ siccis vescatur, naturáne crebrũ habeat an rarũ pulsum. Hæc & vtila est habere cognita, & facilè percipiuntur studio atque vsu. Expedit etiã ciborũ habere notitiam, vtilium potiùs quàm suauium, peritumq; esse ventriculo conuenientium potiùs quàm aduersantium stomacho, & quæ concoctionem non perturbent, quàm quæ gustus sensum valdè titillent. è medico quærere, quid sibi facile sit aut difficile concoctu, quid ventri inimicũ aut amicum, non minùs turpe est quàm sciscitari, quid sit dulce, amarum, austerum. Nunc vulgò coquorũ corrigunt errata, penitè sentientes ipsi sicubi plusquã oportuit dulcedinis aut salsedinis aut austeritatis cibo sit admixtum: ignorantes interim quomodo temperarijs debeat, vt corpori citra molestiã prosit. Itaq; in iure quidem condiendo apud eos raró peccatur: seipsos autẽ vitiosè cõdientes quotidie, multum negotij medicis exhibent. Non enim id ius putant optimum, quod sit dulcissimũ: sed & amara multa, acriaq; admiscẽt. in corpus verò multa voluptatẽ conciliantia ad fastidiũ vsq; inijciunt: siue ignari siue obliti naturã salubribus & vtilibus voluptatem molestiæ expertẽ stabilemq; addere. Itaq; cùm memoria tenere debemus quæ cognata & vtilia sint corporibus nostris, tũ contrà in mutationibus tempestatum anni alijsq; circũstantijs subinde victus rationem conuenientẽ vsurpare. Iam quæ multi damna sibi ipsis ob sordes & illiberalitatem inferunt, ob fructuum collectiones & conseruationes peruigilãdo ac huc inde cursitãdo malè affectas corporis partes vitiumq; intus alentes in apertũ conijcientes morbũ: metuendum non est ne eueniãt litteratis & in republica versantibus viris, de quibus suscepta est hæc nostra disputatio. sed alia his cauenda est nimis anxia minimorũ etiam momẽtorum cura in litteris & disciplinis versantibus, quæ eos eò necessitatis adigit interdũ, vt rationem corporis non habeant, neque parcant succumbenti laboribus, sed cogant mortalẽ immortali, ac terrestrem æthereæ parti in elaborando æqualem præstare industriam. Cæterùm vt camelo vsu venit, quod ei bos prædixerat, cùm eidẽ seruirent domino, & parte oneris leuare ipsum camelus recusasset, Fore vt paulo pòst & ipsum, & totum onus cogeretur gestare: (mortuo enim boue id impletũ est) ita animo quoque contingit, vt dum defatigato corpori & quietem flagitanti nullam remissionem concedere vult, paulo pòst febri orta aut vertigine, libris & disputationibus omissis cogatur vnà ægrotare ac dolere. Rectè itaq; Plato consulit, neque corpus esse absq; animo, neque sine corpore animum mouendum: sed quãdam esse velut iunctorum ad bigas equorũ debere momentorum æquabilitatem. vt quo maximè tempore corpus animi conatus laboresq; adiuuat, eo id maximè etiam curemus atq; foueamus, pulchramq; ei illã & amabilem sanitatem pręstemus: idq; nobis summum ab eo bonũ, omnium quę potest, exhiberi existimemus, cùm in cognitione virtutis vsuque in dicendo & agendo nullum nobis obijcit impedimentum.

Cuique sui corporis debere esse notas proprietates.

Ciborum notitia.

Parcendũ corpori.

Coniugialia præcepta.

PLVTARCHVS POLLIANO, & Euridicæ S. P. D.

POST patriam legem, quã vobis in coniugalẽ thalamũ conclusis antistita Cereris imposuit, arbitror etiã orationem nostram vtile aliquid legiq; consonũ facturam, si vox vnà compellet, hymenæumq; concelebret. De musicis modis vnus Hyppothorus appellatus fuit q̃ scilicet eo equi ad coitum excitarentur. Sed cùm multæ sint in philosophia pulchræ disputationes, nulli eorum postponenda videtur esse nuptialis oratio, quæ ad vitæ societatem coniungentes sese demulcens, placidos mutuò sibi cicuresq; reddit. Itaque eorũ, quæ vos in philosophia educati sæpe audiuistis, capita similitudinibus quibusdam breuibus complexus, vt eo faciliùs memoria teneri possent, commune ambobus donum mitto, Musas comprecans, vt adesse Veneri, eiq; operam suam dare dignentur: non enim tã lyræ aut cytharæ quàm coniugij & rei familiaris concentum ab ijs instrui oratione, concinnitate, & philosophia conuenit. quando etiã prisci Mercurium iuxta Venerẽ collocabant, vt ostenderent matrimonij voluptatem maximè orationis indigere: itemq; Suadam & Gratias, vt docerent coniuges inuicem quæ vellent impetrare debere persuadendo, non pugnando, aut rixando. Solon iubebat sponsam cum sponso concubituram priùs manducare malũ Cydonium: innuens ea re, primam quæ ore & voce initur gratiam concinnam debere esse & suauem. In Bœotia

sponsam

ſponſam velantes aſpharagonia coronant. Hæc enim planta dulciſsimum ex aſperrima ſpina fructum edit: & ſponſa non fugienti aut aſpernanti quod primò inſuauem ſe & difficilem ipſa præbet, mãſuetam ac dulcem vitæ ſociam ſe præbet. Qui verò primas virginum diſſenſiones non ſuſtinent, nihilo ſaniores ijs ſunt qui immaturæ offenſi vuæ ſapore, maturas alijs relinquũt. Multæ etiam recèns nuptæ à maritis ob primas actiones abalienatæ animis, eadem ſunt conditione qua qui ictum apis pertulerunt dimiſſo fauo. Sunt autem inito matrimonio præſertim principiò cauẽdæ diſſenſiones & offenſæ: conſiderandumq́; eſt vaſa quæ ex partibus compinguntur, initio facilè quauis alliſione diuelli: vbi verò temporis progreſſu cõpages firmata eſt, ſolideq́; coaluerunt, vix igni & ferro diſſolui. Sicut ignis in paleis aut pilis leporum facilimè exardeſcit, mox autem extinguitur, niſi materiã quæ ei ſuſtinendo & nutriendo ſit apta inueniat: ita amor recèns coniunctorũ à forma corporis incenſus, durabilis & ſtabilis non eſt putandus, niſi in ipſis animis defixus mentemq́; occupans viuam nanciſcatur affectionem. Quemadmodum piſces medicamentis celeriter capiũtur, ſed eſui inutiles fiunt: ſic mulieres quæ amoris poculis & veneficijs viros captant, voluptateq́; in ſuam poteſtatem redigunt, ſtupidos eos, væcordes, corruptosq́; deinceps vitæ ſocios habent. nam Circæ quidem nihil profuerunt ij quos veneficio mutauerat, neque vllam ad rem eis vſa eſt cum in canes & aſinos degeneraſſent: Vliſſem autem prudentem virum, prudenterq́; ſecum verſantẽ ſupra modum dilexit. Quæ verò malunt fatuis imperare viris, quàm obtemperare prudentibus: eorum ſunt ſimiles, qui in via cæcos ducere malunt, quàm videntes & itineris peritos ſequi. Non credunt mulieres Paſiphaen cùm regis eſſet vxor, bouem adamaſſe: cùm tamen videant quaſdam, quæ auſteros & tẽperantes non ferunt, intemperantibus & libidinoſis, veluti canibus quibuſdam aut hircis, libentiùs conſueſcere. Qui ob imbecillitatem aut molliciem non poſſunt inſilire in equos, illos condocefaciunt vt ſe ſubmittant ac ingeniculent, eodem modo quidam ducendis nobilibus vel opulentis vxoribus, nõ ſeſe meliores redigunt, ſed illas deprimunt, vt humilibus faciliùs imperare poſsint. cũ oportuerit ratione habita vt magnitudinis in equo, ita dignitatis in muliere, fræno vti. Lunam videmus cum longe à Sole diſtat illuſtrem eſſe ac lucidam, obſcurari autem cum ei appropinquat. contrà pudica mulier maximè cerni debet cum ſuo marito, eo autem abſente domi ſe continere & abſcondi. Non rectè eſt ab Herodoto dictum, ſimul cum tunica mulierem verecundiam exuere, quæ enim caſta eſt, poſita veſte verecundiã eius loco induit, maximaq́; verecundia coniuges teſſera maximi inuicem amoris vtuntur. Sicut cum ſumuntur duę conſonæ voces, cantus grauiori adſcribitur: ita in familia rectè inſtituta omnes res geruntur quidem conſenſu cõiugum, viri tamen vel imperium vel conſiliũ elucet. Sol Aquilonem viciſſe aliquãdo traditur. cùm enim ventus adimere homini pallium vellet copioſo flatu, arctiùs hic id contraxit atq; tenuit. Sole autem poſt ventum calidis radijs eum vrente, præ æſtu ſimul cum pallio tunicam exuit. Hoc modo plurimæ agunt mulieres. maritis vi luxum eripere conantibus repugnant & iraſcuntur: placidis verbis ſuadentibus miſſum eũ faciunt, mediocritatemq́; ſeruant. Cato ſenatu mouit eum qui præſente filia oſculatus erat vxorem. ſeueriùs fortaſsis æquo. Sed tamen ſi eſt (vt profectò eſt) turpe coniuges in præſentia aliorum blandiri, oſculari, & amplecti ſeſe inuicem: qui non ſit turpius coram alijs rixari & conuicia mutua iacere? & cũ quæ ad amorem pertinent agantur in occulto, qui conueniens ſit maritũ in caſtiganda, repræhendendáue coniuge libertate vti aperta & omnibus cõſpicua? Sicut ſpeculum auro & gemmis ornatum nihil valet, niſi ſimilẽ exhibeat rebus imaginẽ: ſic diuitijs mulieris nullus eſt vſus, vitam viro ſimilẽ, moresq́; conſonos non gerentis. Vitioſum eſt ſpeculum & prauum, quod læti imaginẽ triſtem, triſtis ac tetrici lætam atq; renidentem præbet. ita & vxor inutilis ac intempeſtiua eſt, quæ luſum quærente oblectationemq́; viro toruum tuetur, ſerias res agẽte ludit ac ridet: quorum alterum inſuauis eſt, alterum contemnentis maritum. Sed quemadmodum geometræ dicunt lineas & ſuperficies non ſeipſis moueri, ſed motus corporum comitari: ita vxor debet non proprias habere affectiones, ſed mariti ſeria, ioca, auſteritatem vultus, riſumq́; ſubſequi. Qui vxores ſecum edere ac bibere moleſtè ferũt, condocefaciunt eas vt ſolæ ſeſe impleãt: ſic qui nõ hilarè cũ vxoribus ſuis viuunt, iocisq́; & riſui ſocias nõ adhibent, docent eas ſeorſim ſibi voluptates quærere. Perſarũ regibus in cęna ac conuiuijs adſident reginæ: verũ vbi ludendi & inebriandi inceſsit volũtas, eas amãdant, & muſicas pellicesq́; aduocant. rectè hoc quidem, quod ebrietatis & libidinis ſuæ participes fieri vxores nolũt. Ergo ſiquis priuatus libidinis incontinens & malè motus aliquid ſcorto aut ancilla abuſus deliquerit, nõ indignari vxor aut iniquè ferre debet: ſed exiſtimare maritũ veritũ ſua libidine & temulẽtia ipſi eſſe iniurioſum aliò diuertiſſe. Reges ſi muſicã amẽt, multos efficiũt muſicos: ſi litteras, litteratos: ſi athletas, exercitationibus corporis deditos. ita vir ſi corporis cultui ſtudet, vxorẽ ornandi corporis ſtudioſam reddit; ſi voluptatibus indulget, libidinoſam & meretriciã; ſi honeſtatẽ & pulchras res ſectaẽ, tẽperantẽ ac modeſtã. Iuuencula quędã Spartana interrogata an iam cũ viro rẽ habuiſſet, Nõ, inquit, ſed vir mecũ. hic modus, ni fallor, matronam decet, vt neq; fugiat neq; moroſam ſe præbeat viro aliquid tale inceptante, neq; ipſa initiũ faciat. hoc enim meretriciũ eſt & proteruum, illud ſuperbum & ab amore alienum. Mulier amicos peculiares habere nõ debet, ſed viri amicis vti. Ergo cùm ex amicis primum potiſsimumq́; locum dij ſibi vindicẽt, eoſdem quos maritus noſſe Deos & colere ſolos vxor debet, ſuperuacaneis autẽ religionibus, & alienis ſuperſtitionibus fores occludere. nulli enim Deum grata ſunt ſacra, quæ mulier clanculum & furtim facit. Ait Plato felicem beatamq́; eam eſſe vrbẽ, in qua hæ voces, Meum, non meum, rariſsimè audiuntur: ꝙ ibi ciues rebus, quæ alicuius ſunt momẽti, quàm maximè vtantur communibus. E coniugio multo magis tolli iſtæ voces debent. Etenim ſicut medici aiunt ictus ſiniſtrorum in dextris partibus ſentiri: ita affici ijs quæ viro eueniunt mulierem par eſt, atque adeò viciſſim. vt ſicuti vincula alternis nexibus robur mutuò accipiunt, ita communitas coniugum reciprocam beneuolentiam vtrinq; vſurpantium conſtet. Ipſa enim natura miſcendis corporibus noſtris vtrinque partem ſumit easq́; confundit, vt amborum commune ſit quod producit, neutriq́; liceat quid ſuũ, quid alienũ ſit diſcernere. Proinde talis opũ cõitas maximè coniugiũ decet, vt in vnam oĩa congerãt cõmiſceantq́; ſubſtantiã, neq; pars habitus alia ꝓpria, alia aliena habeaẽ, ſed oĩa ꝓpria ducanẽ, nihil alienũ. Sicut vinũ aqua tẽperatum, tametſi aquæ adſit plus, vinũ tñ vocamus. ita rẽ familiarẽ æquũ eſt viri appellari, quãuis maiorẽ partẽ attulerit mulier. Inhiabat opibus Helena, voluptatibus erat addictus Paris. cõtrà Vliſſes prudens, pudica Penelope. itaq; horũ coniugiũ fuit beatũ & dignũ æmulatione: illorũ cõiunctio Iliadẽ malorũ Græcis barbarisq́; intulit. Romanus ille amicis caſtigãtibus, ꝙ pudicæ, diuiti, formoſæq́; vxori nunciũ remiſiſſet: pede porrecto, Hic quoq;, inquit, calceus pulcher adſpectu eſt ac nouus, ſed nemo ſcit vbi me ꝑmat. Ergo nõ doti, nõ natalibus, non pulchritudini fidere debet matrona, ſed ijs rebus freta eſſe, quibus maximè maritũ tãgit: cõſuetudine inquã, morũ comitate, & obſequio: vt ea in ſingulos dies nõ dura, neq; moleſta, ſed

Amor verus.

Imparum coniugiũ.

Verecundia.

Viri imperium.

Vxor mariti ſimilis.

Communitas rerũ in coniugio.

Lib. 5. de rep.

Aemilij Pauli eſt.

Mulier omnia in ſe repoſita debet habere.

sta, sed cócinna & grata iucúdaq; prestet. Quo.n. pacto medici febres ex occultis causis paulatimque collectis ortas periculosiores iudicant ijs quæ illustribus & manifestis de causis exsistunt: eodem quæ plerosq; fallunt exiles, continentes quotidianæq; offensæ coniugũ grauiùs diuellunt læduntq; conuictum. Rex Philippus deperibat Thessalicam quandam mulierem, quæ veneficio eum circumuenisse dicebatur. operá dedit Olympias, vt eam in suam redigeret potestatem. cùm in conspectum ea reginæ venisset, neque forma tantùm videretur egregia, sed & collocuta esset neque abiectè neq; imprudenter: Facessant, inquit Olympias, calumniæ. tibi tua in teipsa sunt reposita veneficia. itidem eam beneuolentiam mariti nulla res potest abolere quam vxor moribus & virtute sibi parauerit, dotem, genus, medicamenta, ipsumq; adeo Veneris cestum in sese ipsa collocans. Rursum Olympias cùm aulicus quidam adolescens formosam, sed malè audientem duxisset vxorem: Hic, inquit, si ratione esset preditus, nunquam profectò oculis matrimonium coiuisset. Enimuerò non oculis, non digitis ista res agenda est: quod faciunt nonnulli, dotem supputantes sponsæ, non explorantes qualis in conuictu sit futura. Socratis est præceptum, adolescentes, si in speculum intueantur, turpes formæ vitium debere morum virtute corrigere, formosos adhibere diligentiam, ne pulchritudinem prauitate morum contaminent. Si matrona etiam in manibus speculũ vbi erit, sic secũ loquatur, deformis si est, Quid essem, si deforet pudicitia? sin elegante forma, Quátũ fiam si accedat pudicitia? maius.n. decus adfert deformi amor moribus cõciliatus probis, quàm si ob pulchritudinẽ diligeret. Lysander cùm Siciliæ tyránus filiabus eius vestes cincinnosq; preciosos mitteret, dona ista repudiauit: ꝙ diceret hoc ornatu filias suas dedecoratũ potiùs q̃ ornatum iri. Sed prior Lysandro id docuit his versib' Sophocles:

Speculi vsus.

Ornatus.

Non hæc ornatus, sed deformitas, tua
Mentis (miser) putabunturq; insania.

ornatus enim, vt dicebat Crates, est id quod ornat. præstant autem hoc ea, quæ decẽtiorem faciunt mulierem. non autem id aurum potest, aut smaragdus, aut cocinna tinctura, sed quæ grauitate, modestia, ac verecundia informant. Qui Iunoni nuptiali seu pronubæ sacrificant, ij fel non cum reliqua conficiunt victima, sed exemptum apud altare abijciunt. quo instituto legis auctor obscurè significauit, cóiugio nunquam debere bilem iramq; interesse. nam matrisfamiliàs austeritatem esse oportet, vt & vini, vtilem suauitateq; conditam: non aloes in morem acerbam, & quæ medicamẽti instar ingrata sit. Xenocratem Plato, virum bonum & honestum alioqui, sed moribus aliquãto seuerioribus, hortatus est vt Gratijs sacrificaret. existimo autem pudicæ mulieri apprimè apud virum gratijs opus esse, vt, quod aiebat Metrodorus, suauiter cum eo vitam degat, neque pudicitia sua stomachum ei moueat. nam neque mundicies frugali, neque blandiciæ ei quæ maritum diligit, negligendæ sunt: cùm morositas insuauem reddat modestiá, itemq; sordes simplicitatem. Quæ arridere viro metuit, aut aliquid aliud id genus facere, ne videatur proterua & audax, nihil ab ea distat, quæ vt non videatur vnguento caput habere delibutum, etiam oleo abstineat, & ne fucare faciem putetur, ne lauet quidem eam. Videmus verò poetas atque oratores, qui genus loquendi plebeium, illiberale, ac malè affectatum vitant, rebus ipsis & earum dispositione ac sententijs artisiciosa industria comparatis delectare ac mouere auditores. ita sanè matrona etiam rectè faciet, si omnia superuacanea, meretricia, & ad pompam pertinentia fugiat atque repudiet: in eoq; operam ponat, vt moralibus & ad vsum vitæ pertinentibus officijs maritum demereatur, pulchritudineq; vitæ cum voluptate coniunctæ eum adsuefaciat. Si qua tamen natura est austera, nihilq; iucundi admixtum habet ingenio, neque vsu vitæ suauior reddi potest: æquo animo id ferre maritum decet. & sicut Phocion Antipatro respondit, parum honestam à se rem petenti, Nõ potes me & amico vti & adulatore: ita iudicare de publica & austera matrona, Non posse cum eadem se & vt vxore & vt scorto viuere. Aegyptiæ mulieres maiorum instituto calceis non vtebantur, vt domi meminissent tempus exigendum. hodie domi mansuræ sint pleræque, si aureos calceos, & armillas, & periscelides, & purpuram atque vniones auferas. Theano tunica se amiciens cubitum exeruit. & dicenti cuidam, Pulcher hic cubitus est, respondit: Atqui non est publicus. cæterùm pudicæ non cubitus solùm, sed & sermo publicus esse non debet, voceq; ad alienos, tanquam parum conueniente denudatione, abstinendum ei est. in voce enim insunt indicia omnis generis animi affectionum. Eleorum Venerem Phidias fecit, quæ testudinem calcaret: quo signo mulieres domi sibi degendum esse, seruandumq; silentium monerentur. nam aut viro, aut per virum mulieri loquendum est, neque indignè ferendum, si vt tibicen aliena lingua vocem edit propria grauiorẽ. Diuites & reges cum philosophos in honore habent, & se & eos ornant. philosophi diuites si demerentur, non gloriam illis addunt, sed sibi ipsis auferunt. Simili ratione mulieres laudem merentur, cùm se maritis submittunt: imperium affectantes, plura contra decorũ agunt, quàm ipsi viri qui dominium hoc sustinent. Imperare autem maritus mulieri debet, nõ vt dominus rei quam possidet, sed vt animus corpori, ijsdem affectibus obnoxius, & beneuolentia deuinctus: vt autem animi est curam corporis gerere, non tamẽ voluptatib[illegible]s inseruire ac cupiditatibus: ita læ[illegible]um esse debet officiosum mariti imperium. Corporum philosophi alia aiũt ex partibus deiunctis constare, vt classem, exercitum, alia ex compactis, vt domum, vt nauim, alia ex vnitis & in vnam naturam concretis, vt animalium. id si huc accommdare libeat, coniugium quoque mutuò amantiũ, ex vnitis constat: dotis liberúm ve gratia cohærens, ex compactis: concubitu solo iunctorum, ex deiunctis, quales contubernio vti quàm vitæ communitate, rectiùs censeas. Sicut autem humores physici dicunt totos totis permisceri, ita oportet matrimonium contrahentium, corpora, opes, amicos, familiaresque inuicem confundi. Etenim Romanus legislator lege cauit, ne coniugium alter alteri donaret quicquam: non vt nullius rei particeps fierent, sed vt omnia communia iudicarent. Lepti, quæ Africæ vrbs est, moris est patrij, vt postridie nuptiarum sponsa ad socrum mittat petitum ollam. illa verò negat, neque se habere ait: vt nuercalem socrus animum initio statim sponsa experta, si quid postmodò contingat asperius, non ferat iniquiore animo. Hoc nosse conuenit mulierem, & obuiam ire offensarum occasioni. petitur autem hæc ex æmulatione beneuolentiæ, cui mederi hac vna ratione potest, si peculiarem sibi mariti concilietbeneuolentiam, eam qua is matrem prosequitur non auertat aut deminuat. Filios matres magis amare videntur, quod ab his se adiuuari posse putant: filias patres, vt suo præsidio indigentes. & qui se mutuò honore afficiunt, operam dant vt quod alteri maximè familiare est, id alter gratum habere, eoq; apprimè se delectari præ se ferat. Verùm id fortasse aliquid diuersitatis habet. Illud scitum est, si mulier mariti parentibus conspiciatur plus honoris tribuere quàm suis, & si quid molestũ accidit, suos id celãs ad viri deferat parentes. fidem enim nobis paramus apud eos, quibus nos confidere ostẽdimus, & amorem apud eos, quos diligere credimut. Cyri militibus duces mandauerunt, vt hostes cum vociferatione irruentes taciti exciperent, tacẽtibus aũt eis ipsi sublato clamore occurrerent. Prudentes itidẽ matronæ viris ex ira vociferantibus tacẽt, silẽtes alloquio demitigãt. Rectè Euripides incusat

Ornatus.

Silentium.

Communitas.

Socrus.

Medea: verba nutricis.

incusat eos qui lyra vterentur ad vini potum. erat enim musica ad sedandas iras luctusq; potius vocanda, quàm ad eneruandum eos qui iam antè erãt in voluptate. Vos quoq; existimate perperam coniuges facere, qui voluptatis percipiendæ gratia concumbunt, cùm verò aliquid iræ & disidij obortum est, secubant: neq; tum potissimùm Venerem aduocant, quæ his malis optimè solet mederi. quod & Homerus alicubi docet, Veneri hũc sermonem tribuens:

Irarum remedium.

Iliad. ξ 205.

Dissidus quorum longis imponere finem,
Et thalami insueto iam dudum iungere nexu
Constitui.—

Semper quidem & vbiq; locorũ cauendæ sunt coniugibus offensiones mutuæ, maximè autẽ ne in concubitu incidant opera danda. Quędam cũ vrgeretur doloribus partus instantis, reclinantibus ipsam in lectum dixit: Et qui posit mederi lectus his malis, in quæ in lecto incidi? sed quæ in lecto nascuutur dissensiones, iurgia, iræ, difficulter possũt alio loco & tempore aboleri. Hermiones videtur verum esse hoc verbum:

Eurip. Andromacha.

Me perdiderunt ad me ventitando mulieres malæ.

verùm id non simpliciter fit, sed cùm discordię & obtrectationes aduersus maritos talibus mulieribus nõ fores duntaxat, sed aures etiam patefaciunt. Itaq; tunc maximè quæ sapit aures occludet susurris istis, ne ignis igni addatur. habebitq; in promptu Philippi illud, qui fertur amicis in Græcos eum concitantibus, quod beneficijs ab ipso affectos maledicere ei dicerent, respõdisse: quid ergo agent, si malè ipsis fecero? & cum mulierculæ calumniatri ·es dicent, Amãtem fui te & pudicam vir iniquè tractat: Quid ergo, dicet, fiet si odisse eum & iniurijs afficere inciperem? Fugitiuum quidã seruũ aliquanto pòst tempore cum vidisset, & insequeretur, isq; in pistrinum profugisset, Non erat, inquit, locus vbi te mallẽ inuenire, quàm hic. Ita mulier quoque disidij libellum meditans ob obtrectationem: seq; afflictans, ita secum dicat: quid verò riualis mea maiore cum voluptate cernat, quàm sic me excruciari, & cum viro disidere, domumq; eius & thalamũ deserere? Athenienses tres arationes sacras obeunt. vnam in Sciro, antiquissimæ segetis monimentum: secundã in Raria, tertiã sub ipsa vrbe, quam à iugo boum Buzigium nuncupant. His oĩbus sanctior est aratio atq; satio procreãdorũ liberorũ. & Venerem Sophocles præclarè vocauit fertilem Cytheream. itaq; huic maximè cũ cautione est danda opera viro & mulieri, abstinendumq; incestis & contra leges pugnantibus consuetudinibus, neq; seminandũ vnde nihil nasci velint, aut si quis existat fructus, eius pudeat & occultetur. Gorgia oratore Olympiæ orationẽ recitante, qua concordiã Græcis suadebat, Melanthius: Hic, inquit, nobis de cõcordia consiliũ dat, qui sibi ipsi, vxori, & ancillæ, tribus duntaxat priuatim hominibus, concordiam nõ persuasit. videbatur enim amare ancillam Gorgias, & ancillę ea de causa obtrectare vxor. Ergo probè concinnatam habeat familiã oportet, qui concionem aut amicos concinnare conatur. faciliùs enim mulierum peccata vulgus fallant, quàm quæ ipsi aduersus eas delinquimus. Felem aiunt vnguentorũ odore ad insaniam redigi. eodẽ modo si vnguentis mulieres afficerentur, flagitiũ vtiq; esset non abstinere vnguẽtis viros, sed exiguæ voluptatis causa tantam pati illis euenire miseriam. Quando igitur mulieres ad insaniã adigit non vnguẽti vsus, sed maritorũ cum meretricibus coitus: profectò iniustũ est, voluptatis gratia paruæ tñ doloris atq; perturbationis vxori inferre: ac non potiùs purum intactumq; ab omnibus alijs mulieribus ad vxorẽ accedere: sicut ad apes solemus, quas creditum est iritari & pugnare, si quis re cum muliere habita aggrediatur. Qui ad elephantos accedunt, splendido, qui ad tauros, puniceo vestitu non vtũtur, quod his coloribus animalia ista in rabiẽ vertuntur. tigres traditũ est tympanorũ circùm pulsatorũ sonitu omnino in furorẽ cõijci ac diuellere seipsas. Cùm itaq; viri quoq; sint, quibus coccinæ & purpureæ vestis cõspectus sit molestissimus, aut qui cymbala & tympana ægrè ferant: quid habet difficultatis abstinere his mulieres, neq; perturbare aut iritare maritũ, sed placidè & cõstanter cũ eo degere? Mulier quædam Philippo inuitam se trahensi Missam me fac, ait: sublata enim lucerna quæuis mulier cuiusuis est similis. id rectè dictum est in adulteros & libidinosos. Matrona verò maximè exstincta lucerna debet nõ cuiusuis mulieris similis esse: sed cũ corpus cerni nequit, elucere pudicitia eius, vnius viri studium, modestiaq; & amor. Plato senes hortabaẽ, vt corã adolescentibus verecundè agerent, vt sic reuereri senes illi discerent. vbi enim inuerecundè se gerunt senes, ibi nullã cẽsebat adolescentibus verecundiã ingenerari posse. Hoc memoria tenere maritus debet, neq; vllibi magis ꝙ apud vxorem verecundiã adhibere, sentiens ei thalamũ scholã esse aut modestiæ aut impudicitiæ. Qui aũt ab ijs voluptatibus vxorẽ auertit, quibus ipse fruiẽ, perinde agit ac qui iubeat mulierẽ contra hostes depugnare, quibus sese ipse dediderit. De ornatut verò studio, te quidẽ, Eurydice, legere, ac memoriæ mandare velim quæ ad Aristyllam scripsit Timoxenes. tu autẽ, Polliane, noli putare vxorẽ sibi à cultu superuacaneo & sumptuoso temperaturã, si in alijs rebus videat te sumptui indulgere, & gaudere auro inducẽdis poculis, ędibus pictura, mulis & equis phaleris ac tegminibus preciosis ornãdo. Non enim potest gynæceo luxuria sumptuosa eijci, quę in medio obuersatur virorũ conclaui. Ac tu quidẽ ętate iam ad philosophiam matura, ijs quæ demonstranẽ ac cũ apparatu docentur mores exorna tuos, & eam ob rẽ cũ ijs, ex quibus vtilitatis capere potes aliquid, versare ac colloquere. apum verò instar optima quæq; vndiq; colligens, tecumq; domum ferens, mulieri tuæ imperti, colloquendoq; amica ei & familiaria optima quæq; dicta reddito.

Verecundia.

Ornatus.

Namq; es ei pater & frater, venerandaq; mater.

Iliad. ζ 429.

vt illa apud Homerũ de suo marito dicebat. ego autẽ sic iudico, nõ minùs facere ad dignitatem viri, si mulier eũ suum præceptorẽ, philosophum, magistrumq; appellet, rerum quidẽ diuinissimarũ ac pulcherrimarum. Huius enim modi disciplinæ id præcipuũ habent, quod ab ineptis rebus studijsq; animos mulierũ abducũt. pudebit nimirũ saltationis mulierẽ geometrię gnaram & magicis incãtationis se capi nõ patieẽ, Platonicis Xenophonteisq; incantata disputationibus. Quod si qua erit, quæ se de cœlo Lunã detracturam polliceaẽ, stultitiã imperitiamq; deridebit mulierũ, quæ ista sibi persuaderi passæ sint. quippe nõ rudis astrologiæ, & quæ auditu pcceperit, quo pacto Aganice filia Hegetoris Thessali perita pleniluniorũ in quibus deficit lumine luna, cũ præcepisset ratiocinatione quo tẽpore luna in vmbrã illapsura foret, imposuerit mulieribus, persuaseritq; se lunã cœlo detrahere. Equidem nunquã auditum est mulierẽ absq; viri consuetudine prolẽ edidisse. informes autẽ fętus ac carnis moles quæ ex corruptis humoribus in vteris coëunt, molas vocant. quod vitij cauendũ est ne in animis mulierũ contrahatur: qui nisi semina honestæ doctrinæ concipiant & instituantur virorũ opera, ipsi ex sese opiniones absurdas, affectusq; prauos multos gignunt. Tu verò Eurydice in id maximè incumbe, vt sapientũ præstantiumq; hominum scitè dicta tibi reddas familiaria, semperq; in ore habeto voces istas, quas virgo etiamnũ è nobis percepisti, vt & virũ exhilares, & apud alias mulieres ob ornatũ ita multiplicẽ, ita decentẽ in admiratione sis, præsertim nulla partũ impensa. Nã diuitis alicuius mulieris vniones, aut alicuius peregrinæ sericas vestes adipisci ijsq; te ornare non possis, nisi magna emas pecunia. sed Theanus ornamẽta, & Cleobulinæ, & Gorgus quæ Leonidæ fuit vxor, & Timocleæ quæ Thea-

Litteræ mulieribus vtiles.

genis soror, & Claudiæ illius priscæ, & Corneliæ Scipionis sororis, aliarumq; illustris famæ mulierum gratis licet tibi sumere, ijsq; te condecorare, vitamq; viuere gloriosam atq; felicem. Si enim Sappho ob carminum quæ pangebat elegantiam tam magnificè de seipsa sensit, vt ad diuitem quandam sic scribere non dubitauerit:

Te simul lethum rapiet, iacebis,
Nec suo quisquam celebrabit ore:
Particeps non es quoniam rosarum
Pieriarum.

cur non altiores tibi liceat ducere spiritus, quæ non rosarum, sed fructuum compos facta sis, quos Musæ feruntur largiunturq; ijs, qui doctrinam & philosophiam magni faciunt.

Plutarchi, Septem sapientum Conuiuium.

DIOCLES.

MAGNAS nimirum tenebras, Nicarche, ingentemq; obscuritatem rebus offundet temporis longinquitas, quando iam nunc falsis sermonibus cōpositis de rebus quarum recens adhuc memoria est, fides adhibetur. Nam neque septem tantummodò illi, sicuti vobis narratum fuit, conuiuio interfuerunt, sed numerus hominum duplo istius maior, quorum vnus ipse quoque fui, ob artis vsum familiaris Periādro, & Thaletis (qui iussu Periandri apud me diuerterat) hospes: & quicunque fuit qui sermones conuiuarū retulit (quem quidem satis apparet non fuisse in conuiuio præsentem) malè rem is exposuit. Sed quoniam ocio abūdamus, neq; senectus idonea cauere sponsione de differenda in aliud tempus narratione potest, ita vobis cupientibus rem totā ab initio enarrabo. Conuiuium Periander apparauerat non in vrbe ipsa, sed in cœnaculo quod in Lethæo est iuxta templum Veneris, cui etiam sacrificabatur. Cùm enim ab eo tempore, quo ipsius mater ob amorē è vita sese subduxerat, Veneri rem sacram nunquam fecisset: tūc primùm quibusdam Melissæ adductus somnijs eam sacrificio placare instituerat. Proinde vocatorum vnicuique bigæ prçclarè exornatæ adducebantur. æstas enim tum erat, totamq; vsque ad mare viam ob curruum hominumq; multitudinem puluis tumultusque occupabant. Cæterùm Thales bigas apud ostium conspicatus, leni cum risu dimisit. Itaque ambulauimus via per agros diuersa tranquillitatem consectati, tertiusq; vnà nobiscū Niloxenus Naucratites, vir egregius, & cui in Aegypto cum Solone ac Thalete fuisset familiaritatis vsus. is tum denuò ad Biantem erat missus, neque causas legationis suæ ipse norat, nisi quod in libello suspicabatur se ei alteram quæstionem sigillo munitam portare: mandatū enim erat, vt si Bias abnueret, sapientissimis Græcorum aperiret. Ac mihi quidem, aiebat Niloxenus, cōdicissi hi (simulq; libellum nobis ostendebat) insperatū hoc lucrum opportunè obijcit, vt hoc in loco vniuersos vos inueniam. defero enim, vt vides, ad cœnam. Ibi tum Thales ridens, Si quid, inquit, meli est, Prienam referas. soluet enim Bias, sicut & priorem soluit ipse quæstionem. Quid, inquam, id erat quæstionis? Victimam, ait Thales, miserat ad eum Amasis Aegypti rex, iubens exemptam ex ea optimam ac pessimam carnē sibi mittere. at noster præclarè, linguam ex sectam ad regē perferri curauit. quę ei res magnā gloriam admirationemq; peperit. Non hoc duntaxat, inquit Niloxenus: sed & id, quod regum quoque amicitias nō refugit, quemadmodum tu facis. Nam cùm te quoque ob alia quædam suspicit, tum verò mirum in modū ei arridet q̃ Pyramidis altitudinem absque vllo labore aut instrumento dimensus es: sed scipione ad vmbræ, quam iaciebat pyramis, finem erecto, ac tactu radiorum duobus triangulis constitutis, demonstrauisti altitudinē pyramidis ad scipionis altitudinē ea esse proportione, quam vmbra illius ad huius vmbram haberet. Sed, cuius rei mentionē feci, ob odium in reges malè audis apud Amasin, sunt q̃ ad eum relata tua quędam cōtumeliosè in tyrannos dicta: qui interrogatus à Molpagora Ione quidnam vidisses insolens, Tyrannum responderis senem: rursumque alicubi de bestijs orta disputatione, pronunciaueris pessimam ferarum esse tyrannum, de cicuribus adulatorē. hæc enim reges, tametsi nihil minùs videri quàm tyranni volunt, auribus nequaquam æquis audiunt. Ad hæc Thales: Isthuc quidem, ait, Pittaci est, ioco aliquādo ad Myrsilum dictum. Ego verò non tyrannū, sed gubernatorem nauis si videam senem, pro miraculo sim habiturus, q̃ autem ab hoc ad illum transfertur hoc dictū, ego id de mutatione hac sentio, quod adolescens ille, qui cum canem saxo petens nouercam ferijsset, ne sic quidem malè cecidisse dixit. Itaque ergo & sapientissimum iudicaui esse Solonem, qui oblatam tyrannidem recusauerit: & Pittacus si solus dominari non fuisset aggressus, nunquam dicturus erat, Difficile est esse probū. Ac Periander mihi videtur tyrannide tanquam paterno morbo circumuentus non malè emergere sese, salutaribus adhuc vtens consuetudinibus ac colloquijs hominum prudentum, ijsq; obsequens: neque a'mittens Thrasybuli ciuis mei consilium, qui eum ad c[...]ssionem summorum hominū hortatur. Nihil er[...]m discriminis est inter colonum qui loco tritici & hordei locustas comportare velit & aues, atque tyrānum qui mancipijs quàm viris malit preesse. Quippe multa mala dominationis vnico hoc compensantur bono, honore videlicet & gloria, siquidem bonis aliquis tanquam melior, & magnis vt maior imperet. qui autem securitatē decoro neglecto quærunt, digni sunt qui non hominibus, sed ouibus, equis, bobusq; multis præsint. Verùm enimuerò hospes iste in sermones nos coniecit nihil ad rem facientes, dū non curat dicere atq; inquirere de ijs, quæ congruunt ad cœnam euntibus. nisi fortè non putas sicut præbitoris, ita etiam inuitati suum esse apparatum. Sybaritę feruntur toto antè anno mulieres inuitare soliti, vt eis liceret per ocium vestibus auroq; ornatis ad cœnam venire. Ego autem plus temporis requirere puto probè cœnaturi legitimā præparationē. quia difficilius est mores decorè componere, quàm corporis cu riosum inutilemq; ornatum conquirere. Qui enim sapit, is non sese tanquam vas implendum ad cœnam apportans venit: sed vt serio iocoq; aliquid acturus, auditurusq; & dicturus, prout occasio cōuiuarum quenque monebit, siquidem velint suauiter vnà esse. Licet sanè obsonium vitiosum auersari, & si vinum non probetur, ad nymphas confugere. at conuiua qui, caput obtundat, importunus, atq; intractabilis, omnem cum vini & cibi, tum musicæ gratiam corrumpit atque perdit. conceptamq; molestiā deponere non est facile, cùm nonnullis per omnem vitam inhæreant mutuæ offensæ, velut crapulæ quidam sensus pridianæ, ortæ ex cōtumelia inter pocula aut ira. Itaque Chilo rectissimè, qui cū heri vocaretur, non antè condixit, quàm eorum qui inuitarentur eōdem nomina singulatim cognouisset. dicebat enim quibus cū necesse esset vnà nauigare aut militare, eorum etiam molesto comitatu ac contubernio vtendum esse. vltrò autem qualibuscunq; admiscere se conuiuis, nō esse sani hominis. Aegyptij in conuiuia inferre solent sceletum, id est exsiccata hominis, atq; inter se compacta ossa, hortariq; conuiuas vt meminerint se non ita multo pôst tales fore. is quāquam ingratus & intem-

Periander Venerē sacrificat.

Bias de lingua.

Pyramidis mensura. Vide Euclid 6.4.

Tyrannus.

Quomodo ad conuiuiū sit accedendum.

Sceletus Aegyptiorum.

intempeſtiuus comeſator, tamen ſuum habet locū, non
ad potum & voluptates, ſed ad mutuū amorē dilectio-
nemq; cohortans, monensq; vitam breue tempus ſor-
titam non debere malis rebus longam reddi. Inter hos
ſermones ad cœnaculū peruenimus. Ibi Thales lauare
recuſauit, quod vnctū ſe eſſe diceret. obiens tamen cur-
ſus ſpatia, & palæſtras ſpectauit, & lucum ad mare pro-
bè exornatum: non quod eorū quicquam admiraretur,
ſed ne contemnere Periandrū, eiúſve deſpicere videre-
tur magnificentiæ ſtudiū. Cæteros, vt quiſq; vnctus lo-
túſve erat, famuli per porticū in conclaue viris deſtina-
tum introducebāt. Ea tum in porticu Anacharſis ſede-
bat, & ante eum puella ſtabat cæſariem eius manibus pe
ctens. Hanc Thales ad ſe perquàm liberaliter adcurren-
tem oſculatus, atq; ridens: Facat hoſpitē nobis pulchrū,
ne terribilis adſpectu nobis, ſeruſq; videat, cum ſit man
ſuetiſsimus. Mihi aūt quærenti quęnam hęc eſſet puel-
Eumetis, ſiue Cleobulina. la: Sapientem, inquit, & famoſam non noſti Eumeridē?
ſic enim eam pater, vulgo de patris nomine Cleobuli-
nam appellant. Tum Niloxenus: Nimirum, inquit, eā
ob ænigmatum peritiam ac ſapientiam laudas. nam &
in Aegyptum quædā ab ea propoſitæ quæſtiones per-
uenerunt. Non ſanè, reſpondit Thales. his enim illa tan-
quam taxillis vbi ita res fert vtitur, & concertat cū com
pellantibus. Sed & animi altitudo ineſt ei mirabilis, &
ingenium ciuile atque humanum, ac facit vt pater ciui-
bus humaniùs populariterq; imperet. Omnino, inquit
Niloxenus, ita videtur. idq; apparet intuenti tenuitatem
in amictu eius atq; ſimplicitatē. ſed quid cauſę eſt, quod
Ana[illegible]ſin ita amanter curat? Quia, reſpondit Thales,
vir is eſt temperans, multarumq; rerum gnarus, ratio-
nemq; victus & purgandi, qua in ęgrotis curandis Scy-
thæ vtuntur, prolixè ei libenterq; tradidit. atque adeò
nunc etiam diſcere eam aliquid atque diſputare puto,
dum virum tractat iſtum atque mulcet. Cùm iam cœ-
naculo appropinquaremus, occurrit nobis Alexidemus
Mileſius, Thraſybuli tyranni filius ſpurius, inde pertur
bato animo egreſſus, iratuſq; ſecum quædā, quæ nos p-
cipere nequiuimus, muſsitans. Is vbi Thaletem cōſpe-
xit, paululum ſeſe colligens, atq; ad ſe reuerſus: Atroci,
inquit, iniuria nos Periander affecit, non paſſus me ſolue
re nauim, cùm quidem id cuperem, ſed vt ad cœnā ma-
nerem exorans: & nunc venienti cœnatum ſedē adſi-
gnans indigniſsimā, Aeolibus, & inſulanis, ac quibúſuis
tandem hominibus Thraſibulo pręlatis. ſatis enim eui-
dens eſt, deſpici ab eo patrem qui me miſit, meamq; in
eum redundare contumeliam. Itáne verò, ait Thales,
metuis, ne quemadmodum Aegyptijs ſtellas aiunt vi-
ribus pro loci in quem attolluntur aut deuehuntur con-
ditione augeri minuíue, ita tibi quoq; claritatem obſcu
Locus. ritatémve adferat. & Lacone illo deteriores, qui cùm ei
in choro quodam vltimum locū præfectus adſignaſſet,
Bene, inquit, abs te factum eſt, qui rationē huius quoq;
loci cohoneſtandi repereris. non enim curandū eſt quo
loco aut poſt quos collocemur: ſed vt quibus adſide-
mus, cū ijs bene nobis conueniat, ſtatimq; in nobis ip-
ſis principiū anſamq; amicitiæ ineſſe oſtendamus, dum
non ſuccenſemus locāti, ſed laudamus quod talibus nos
adiunxerit. Etenim qui loci cauſa iraſcit, is magis ei iux-
ta quem poſitus eſt, q̄ collocanti ſuccenſet, & vtriq; in-
fenſus fit. Verba hæc ſunt, inquit Alexidemus, ac obſer
uaui vos quoq; ſapientes honorē ſectari. ſimulq; præ-
teritis nobis diſceſsit. Nobis autem inſolentiam homi-
nis mirantibus, Thales: Ingenio eſt, ait, ſtupido ac mon-
ſtroſo. qui etiamnū adoleſcentulus, cùm allatū Thraſi-
bulo eſſet vnguentū præclarū, id in magnam craterā in-
fudit, meroq; affuſo ebibit, inimicitia amoris loco per-
petrata. Secundū hęc famulus accedēs: Iubet, inquit, Pe-
riāder te vnà cū Thalete venire viſum quid rei ſit quod
modò eſt ad eū allatum, temeréne ſit natū, an monſtrū
ſit atq; prodigiū. ipſe enim valde videt perturbatus, cō-
taminari ac pollui eo ſacrificium cenſens. hęc locutus, in
domum quandā nos deduxit, vnā ex his quę circa hor-
tum erant. Ibi adoleſcens quidā paſtoralis, vt videbatur, Monſtroſus fœtus.
imberbis adhuc, forma non contemnenda alioqui, ex-
plicato ſcorteo ſacculo, monſtrauit nobis infantē equæ,
vt aiebat, partu editum, supernè ad ceruices vſq; & ma-
nus humana forma, reliquas partes equinas habentem,
cæterùm in morem hominum recèns natorum vagien
tem. Ac Niloxenus quidem, Dij auerruncent vocifera-
tus, oculos auertit. Thales aūt aliquandiu in adoleſcentē
intuitus, deinde ſubridens, vt ſolebat identidem de arte
mecum iocari: Númnam (inquit) Diocles luſtrationē
aliquam molieris, negociumq; dijs malorum profliga-
toribus faceſſes, re terribili ſcilicet atque magna oblata?
Quid ni, inquam ego? certè enim, Thales, portenditur
ſeditio ac diſsidium, metuoq; ne malum in ipſum pe-
netret matrimonium ac poſteros, cùm dea priore non-
dum expiata, alteram hanc, vt cernis, iræ ſignificationē
edat. Ad hæc nihil reſpondens Thales, ſed ridens diſceſ-
ſit. ac Periandro apud fores obuiam facto nobis, ſcita-
toq; quid videretur de ſpectaculo iſto, omiſſo me, ma-
num eius præhendit, & Quæ, inquit, Diocles mādabit,
ea tu per ocium perages. Ego autē tibi conſulo, vt equa-
rum paſtoribus nō vtaris, aut eis des mulieres. Viſus eſt
mihi Periander his verbis auditis maiorem in modum
delectari. nam & riſum tollebat, & Thaletē amplexus
oſculabatur. Tum ille: exiſtimo, inquit, ò Diocles, iam
eueniſſe quod ſigno iſto portendebat. vides enim quan
tum damnum ceperimus, Alexidemo nobiſcum cœna-
re nolente. Poſtquam intrò peruenimus, maiore iam vo
ce Thales, Et vbi tandem, ait, homo ille indignè tulit ſe
collocari? locoq; commonſtrato, ibi cùm ipſe accubuit,
tum nos vnà accumbere iuſsit, inquiēs vel pecunia ſuiſ-
ſe ſe redempturū vt eadem cum Ardalo menſa poſſet
vti. Erat autem Ardalus Trœzenius, tibicen ac ſacerdos
Ardaliū Muſarū, quas priſcus Ardalus Trężenius dedi-
cauerat. Ibi Aeſopus, qui nuper à Crœſo ad Periandrū, ac
præterea Delphos ad oraculū miſſus, humili ſella iuxta
Solonem supernè accumbentem adſidebat, Mulus, in-
quit, Lydus ſuam in flumine contemplatus imaginem, Muli fabula.
pulchritudinemq; & magnitudinem corporis ſuiádmi
ratus, ferocire & equi in morem procurrere intendit;
mox autem recordatus aſini ſe filium eſſe, inhibuit cur-
ſum, ferociamq; & ſpiritus repreſsit. Ad hæc Chilu La-
conica voce, Tu quoque, ait, tardus es, & muli curſum
irritaris. Secundū hæc Meliſſa acceſsit, & iuxta Perian-
drum accubuit. Eumetis autem inter cœnandum ſedit.
Cæterùm me Thales, qui ſupra Biātem accumbebam,
ita cōpellauit. Cur non ſignificaſti, Diocles, Bianti, Nau
cratitam hoſpitem iterū ad eum venire cum quæſtio-
nibus à rege propoſitis, vt ſobrius & cautus eas perci-
piat. Ille verò, inquit Bias, iampridem me iſtis adhorta-
tionibus territat. Ego autem noui Bacchum cum aliàs Vini vis.
validum eſſe, tum à ſapientia cognomentū Lyſij (quaſi
Soluentem diceres) inueniſſe. itaq; non metuo ne ple-
nus eius ad certamen minus animi ſim habiturus. His
illi inuicem verbis inter cœnandum ludebant. Mihi ve- Frugalitas doctorum.
rò conſideranti cœnam vſitata ratione nonnihil fruga-
liorem, ſubijt apud animum meum cogitare ſapientum
& bonorum virorū conuiuia non augere impenſas, ſed
minuere potiùs, dum ſuperuacanei obſoniorum appara-
tus omittuntur, & vnguēta peregrina ac bellaria, vino-
rumq; precioſorum diffuſiones. quibus cum Periander
quotidie vteretur, vtpote in tyrannide, opibusq; & re-
bus tantis, tum ſeſe iſtis viris tenuitate & frugalitate cō-
mendabat. nam non aliarum dūtaxat rerum, ſed vxoris
quoq; demens atq; occultans conſuetū mundum, fru-
galiter eam & modicè ornatā oſtendebat. Sublatis men
ſis, ſertiſq; à Meliſſa diſtributis, nos quidem libauimus:
& tibicina, cum paululum ad vota noſtra cecíniſſet, è
medio abijt. Tunc Ardalus Anacharſin allocutus,

interrogauit an apud Scythas tibicinæ essent. qui ex tēpore rñdit, Ne vites quidē apud Scythas esse.

De fistulis & ossibus.

Rursumq; Ardalo dicente, Atqui dij sunt Scythis? omnino, inquit Anacharsis, ijq; intelligētes humanæ linguæ. neq; Scythæ putant, quod Græci: qui quanquam Scytis eloquio præstare se censent, tamen Deos ossium & lignorū sonos quàm humanam vocem libentiùs audire opinātur. Quid, intulit Aesopus, si videres, ò hospes, nostri tēporis fistularū fabros, qui ossa hinnuleorū abijciunt, & asininis vtuntur, meliùs sonare hæc dicentes. qua de causa etiam Cleobulū tibia hinnulea ad fistulā Phrygiam impulit mirari aurē cornigerā ictus gratia. vt mirari subeat, asinū animal crassissimum & à musica alienissimum, tamē ossa tenuissima & maximè canora suppeditare. Hic

Asinus.

Niloxenus, nimirū, inquit, hoc est quod nobis Naucratitis Busiritæ vitio vertunt, qui asininis, iam vtimur tibijs, cùm ipsis etiā tubā audire nefas habeatur, quia eius sonus asininę voci est similis. nostis autem asinum apud Aegyptios propter Typhonē in infamia esse. Facto deinde silentio, Periander cernens Niloxenū cupere quidem, sed tamen non audere sermonis facere principiū, Ego verò, ait, ciuitates magistratusq; laudo, qui priore loco hospitibus, deinde ciuibus responsa dant. itaq; placet, vt in pręsentia nostri sermones, quippe indigenæ & familiaris, aliquantulū cessent, & quasi in concionē aditus permittatur Aegyptijs istis ac regijs quæstionibus, quas optimus hic Niloxenus ad Biantem adfert, Bias autem vult vnà nobiscum excutere. Et Bias: vbi enim, aut quibus cū malit quisquā de his experiri, si ita vsus ferat, quæstionibus soluendis? præsertim cū rex mandauerit, vt à me principium fiat disputationis, & ea ordine per vos omnes circumeat. Ad hæc verba codicillos Bianti porrexit Niloxenus, iussitq; apertos corā omnibus legere. eorum quæ continebantur scripta, hæc erat sententia.

Amasis rex Aegyptiorū, Bianti Græcorū sapientis-

De mari ebibendo.

simo S. Certat mecum Aethiopū rex de sapientię præstantia: victusq; alijs in rebus, vltimo loco absurdam & immanem rem postulat, mare me iubens ebibere: idq; ea cōditione, vt si præstem, multi eius pagi multæq; vrbes meæ fiant ditionis: sin verò, oppida quæ circa Elephantinam sunt amittam: Tu quo pacto id fieri possit dispice, & statim nos remisso huc Niloxeno doce. Si quid à me ciues amiciq; tui desiderabunt, non deero ijs. Vale. His recitatis, non multum temporis cūctatus Bias, sed paululum secum meditatus, & paucula cū Cleobulo, qui ponè accumbebat, collocutus, Quid narras, inquit, Niloxene? tot hominū rex Amasis, tātumq; ditionis præstantissimæ possidens, ebibere mare volet obscurorum & vilium pagorū gratia? Tu verò, inquit Naucratites, tuo arbitrio perpende quid fieri possit. Indicet ergo, ait Bias, Aethiopū regi, debere eum interim dum ipse mare quod nunc est ebibit, in mare exeuntes fluuios inhibere. nam de eo quod nunc est mari, non de futuro mandatū fuit. Quæ simulatq; dixit, Niloxenus præ voluptate non continuit se, quin amplecteretur atque oscularetur hominē. Reliquis autē responsum Biantis laudantibus atq; approbantibus, ridens Chilo: Hospes, inquit, Naucratita, antequā mare ebibatur domū nauigans Amasidi indica, non esse ei quærendum quomodo tantum salsuginis exhauriat, sed potiùs vt potabile ac dulce subditis regnum suum faciat. harum rerū callentissimus, optimusq; magister est Bias, quibus perceptis Amasis nihil opus habebit aurea ad lauandos pedes pelui qua terreat Aegyptios, sed oēs ipsum demerebuntur atq; diligent ob virtutem, etiā si millies esset q̃ nunc videtur inuisior. Est verò, inquit Periander, ope-

Odyss. γ. initio.

ræ precium vt vniuersi viritim (vt Homerico more loquar) Amasidi tales contribuamus primitias. Sic enim & illi additamētum ipsa negociatione præstabilius fiet, & nobis singulis aliquid vtilitatis accedet. Tum Chilo, Principium, inquit, dicendi Solon æquum est vt faciat, non tantùm quia natu omnibus reliquis est grādior, & primo accūbit loco, sed maximū ac perfectissimū quia gerit magistratū, Atheniensium legislator. Ibi tum Niloxenus submissa ad me voce: Profectò, inquit, multa falsò credunt, multiq; sunt qui sinistris rumoribus de sapientibus viris delectantur, quos vel ipsi sibi confingūt, vel ab alijs promptè accipiunt. quomodo etiā ad nos, in Aegyptū renunciatū fuit, Chilonē amicitiæ atq; hospitij ius resignasse Soloni, q hic leges mutabiles esse dixisset. Ridicula, inquā, narratio. ita enim primus Chiloni erat repudiādus Lycurgus, qui vnà cū legibus totam conuellit atq; immutauit rempubl. Lacedæmoniorum.

Sapientum dicta de principe.

Cæterùm Solon paululum moratus, Mihi, ait, videt hac ratione maximè gloriā cōsecuturus siue rex siue tyrannus, si vnius imperium in popularem reip. statū ciuibus conuertat. Subiecit Bias: si primus pareat legibus patrię. Post hos Thales pronunciauit, eum sibi principē videri beatum, qui naturæ ordine senex moriatur. Quartus Anacharsis: si solus sit prudens. Quintus Cleobulus, si familiarium nemini fidat. Sextus Pittacus: si subditos princeps ita condocefaciat, vt non ipsum, sed ipsius causa metuant. Vltimus Chilo: principē nihil meditari debere mortale, sed omnia immortalia. His dictis à Periandro postulauimus, vt ipse quoque diceret aliquid. Ille verò vultu non admodum hilari, sed ad seueritatem composito: addo ergo inquit, dictas sententias omnes ferè sanæ mentis hominem ab imperio gerendo deterrere. Et Aesopus, vt erat reprehendendi studiosus: Hæc igit, ait, oportebat nos seorsim tractare, ne dū cōsiliarij volumus esse & amici principum, eorū fiamus ac[illegible] res. Huius caput tangens Solon ac renidens, Non, [illegible]quit, videtur tibi moderationē principē ac tyrannū æquiorem reddere, qui ei persuadet præstare nō imperare quā imperare? Quis verò rñdit Aesopus, tibi malit credere, q̃ Deo? cuius sententia ex hoc tibi dato oraculo apparet,

Felix vrbs, vocem præconis quæ vnius audit.

Et Solon: enimuerò, inquit, nūc quoq; Athenienses vni cum audiunt præconem, nimirum legem, quanquā penes populum reip. sit potestas. Tu autem coruorū graculorumq; voces audire peritus, tuam ipsius vocem nō accuratè exaudis: sed qui vrbem de Apollinis sententia beatissimam fore putes quæ vnum audit, cōuinij hanc laudem esse censes, vt omnes differant ac de omnibus. Tu enim, infert Aesopus, nullā legem posuisti, ne inebrient serui, sicut Athenis seruis amoribus & sicca vnctione interdixisti. Cum risisset Solon, Cleodemus medicus: atqui siccæ vnctioni, inquit, simile est, vino rigatum loqui. est enim suauissimū. & Chilo id sic excepit: itaq; eo tanto magis abstinendū est. Rursum Aesopus, Et quidē, ait, Thales visus est dicere, fore vt celerrimè consenescat. Hic ridens Periander, sic est locutus. Meritò quidē nos, Aesope, pœnā dedimus, qui prius q̃ Amasidis sermonē reliquū in mediū proponeremus, in alias incidimus disputationes. Tu itaq; Niloxene reliquum Epistolæ inspice, virisq; his præsentibus vtere. Tū Niloxenus hæc. Equidem postulatū illud Aethiopicum nihil aliud quàm vt est apud Archilochum scuticā confractam appellare quis iure possit. Tuus autē hospes Ama-

Varię quęstiones.

sis in hoc quærendi genere humanior est & elegantior. Iussit enim eum explicare quid sit vetustissimum, quid pulcherrimum, quid maximū, quid sapientissimū, quid communissimū, atq; adeò quid vtilissimum, quid damnosissimum, quid fortissimum, quid facilimū. Quid, inquit Periander, respondítne, & soluit singula isthuc? Audietis, ait Niloxenus, quomodo, & vestrū erit iudicum. Summā enim in hoc rex noster impendit operā, vt neq; calūniari responsa possit dici verè, neq; lateat & non arguatur si quid erratum est respondendo. Recitabo autē vobis quo modo respondit. Quid antiquissimū? Tempus. Quid maximum, Mundus? Quid sapientissimum? Veritas. Quid pulcherrimum? Lux. Quid communissimum?

simum? Mors. Quid vtilissimum? Deus. Quid damnosissimum? Genius. Quid robustissimũ? Fortuna. Quid facilimum? Quod suaue est. His ita recitatis, Nicarche, factoq; silẽtio Thales Niloxenum interrogauit, an has solutiones probasset Amasis. Respondenteq; eo, quasdam admissas ab eo fuisse, quasdam improbatas, Et verò, inquit Thales, examinandæ sunt: omnes enim vitia magna erroresq; habent. quale est, (verbi gratia) quod tempus omnium rerum vetustissimum dixit quod qui potest esse verum? cũ pars eius prætererit, alia sit præsens, alia futura: & quod post nos erit tempus, rebus hominibusque qui nunc sunt recentius esse quiuis videat. Iam quod veritatem putat esse sapientiam, tantundem mihi videtur ac si lumen oculum vocaret. Quod si lumen, ita vt est, pulchrũ esse censuit, quomodo factũ est vt ipsum Solem præteriret. De cætero quod respondit de dijs ac genijs, id audax atq; periculosum est responsum: valdè etiam à ratione alienum est, quod de fortuna dixit: non enim ea tam facilẽ mutaretur, si ita validissima rerũ esset atq; robustissima. Sed neq; mors communissimum est, quæ nihil ad viuos pertinet. Cæterùm ne videamur in aliorum pronunciata inquirere, nostra cum eorum dictis componantur. & si Niloxeno ita videtur, primũ ego me offero qui de singulis interrogetur. Exponam deinceps quid quæsitũ, quid responsum fuerit.

Aliæ solutiones earum.

Quid est antiquissimũ? Deus, inquit Thales. ortu enim caret. Quid maximũ? Locus. reliqua enim mundus continet, ab hoc continetur. Quid pulcherrimum? Mundus. omnes enim eius partes ordine aptæ sunt. Quid sapientissimum? Tempus. id enim alia inuenit, reliqua inueniet. Quid communissimum? Spes. quibus enim reliqua omnia desunt, hæc adest. Quid vtilissimum? Virtus. hæc enim reliqua etiam rectè vtendo vtilia facit. Quid damnosissimum? animi vitium. huius enim præsentia plurima bona corrumpuntur. Quid validissimũ? Necessitas. ea enim sola est insuperabilis. Quid facilimum? Quod est naturæ consentaneũ. nam voluptates etiam sunt, quæ sæpenumerò respuantur. Cùm Thaletia dicta omnes approbassent Cleodemus, Huiusmodi, inquit, Niloxene quæstiones proponere & soluere regibus conuenit. Barbarus autem iste, qui mare Amasidi propinabat, breuitate sermonis refellendus fuit ea, qua vsus est aduersus Alyatten Lesbijs scripto superbè aliquid insulens mandantẽ Pittacus. nihil enim respondit aliud quàm debere eum cepas & calidum panem edere.

Quæstiones argutas mos inter se proponendi vnde?

Hunc eius sermonẽ sic excepit Periander. Enimuerò priscis quoq; Græcis in more positũ fuit, Cleodeme, huiusmodi inter se quæstiones ꝓponere. auditu enim accepimus, Chalcidem ad Amphidamãtis exequias conuenisse poëtas, quorum tum inter sapientes maximè vigebat gloria. Fuerat autem is Amphidamas vir ciuilis, cumq; multũ negocij exhibuisset Eretriensibus, in pugnis ob Lilantem commissis ceciderat. Sed cum poëtarum carmina arte elaborata difficilẽ molestamq; facerent dijudicationem ambigua victoria, & concertatores gloriosi Homerus atque Hesiodorus præ sui reuerentia plurimum arbitris dubitationis afferrent: vẽtum est ad huiusmodi quæstiones. proposueruntque, inquit Lesces, talia:

Musa mihi refer hæc, quæ nec priùs euenerunt,
Nec pòst euenient. — & respõdit Hesiodus ex tẽpore:
Sed Iouis ad bustum sonitu cùm quadrupedante
Frangentur currus ab equis certamine anhelo:

diciturque ea maximè de causa magni factus ac tripode donatus. Quid verò, inquit Cleodemus, hæc à scirpis Eumetidis differũt. quos illã animi iociq; causa nectentem, vt aliæ cingula solent & reticula, mulieribus proponere fortassis indecorum nõ est: ridiculũ verò, si eos vt rem seriã tractent viri cordati. Ac Eumetis quidẽ, cùm, vt apparebat, dicere aliquid aduersus Cleodemũ cuperet, præ verecundia sese cohibuit, faciesq; eius tota rubore oppleta fuit. Sed Aesopus, veluti vlciscens eam: An verò ait, non magis ridiculũ est, non posse nos ista soluere? quale est quod paulò ante cœnam nobis proposuit:

Igni hominem æs humano in corpore figere vidi.

Lasskoff.

potésne explicare, hoc quid sit? Nescire quidẽ opus habeo, respondit Cleodemus. Et verò, inquit ille, nemo te meliùs istam rem nouit aut vsurpat. quòd si inficias ire velis, testes habeo cucurbitulas. Risit Cleodemus: nemo enim medicorum ea tempestate frequẽtiùs cucurbitulis vtebatur, idq; remedij propter vsum non parũ laudis inuenerat. Cæterùm Mnesiphilus Atheniensis socius imitatorq; Solonis Periãdrum sub hæc ita compellauit. Equidem æqnum iudico, vt sicut vinũ, ita sermo quoque non pro censu aut præstantia virtutis, sed ex æquo inter omnes distribuatẽ, sicut in populari statu reipublicæ. At quæ iam à vobis dicta sunt de dominatione & regno, ad nos, qui populares sumus, nihil pertinent. Itaq; cẽseo debere vos denuò ea de reip. forma, in qua æquali omnes iure viuunt, viritim aliquid conferre, auspicante iterũ Solone. Placuit hæc sententia omnibus. Primusq; Solon: tu quidẽ, inquit, Mnesiphile audiuisti cũ vniuersis Atheniensibus, quis meus sit de repub. sensus. Quando autẽ nunc quoq; vis audire, videtur mihi ciuitas maximè beata fore & conseruatura popularẽ statũ, in qua iniuriæ alicuius auctorẽ non minùs illæsi quàm qui læsus est in ius rapiant atq; puniant.

De populari reip. statu.

Secundus Bias dixit, eum popularem reip. statũ esse optimum, in quo legem vniuersi tanquã tyrannũ metuant. Thales: vbi neq; diuites nimis neq; pauperes sint ciues. Anacharsis: in qua cùm reliqua omnia æqualia habeantur, virtuti tamẽ potior, vitio deterior conditio deferatur. Quintus Cleobulus pronuntiauit populũ maximè facturum officium, si ciues repræhensionẽ magis metuant quàm legẽ. Sextus Pittacus: vbi magistratũ gerere non licet malis, licet bonis. Cõuersus deinde Chilo: ea, inquit, optima est respublica, in qua maximè leges, minimè oratores audiũtur. Rursum vltimus omniũ Periander de dictis horum ita censuit, videri sibi omnibus his pronũciatis eam commendari popularẽ reip. formã, quæ simillima sit optimatum in ciuitate gubernationi. Hac quoq; disputatione finitã, postulaui ego, vt domus quomodo regẽda sit nobis illi explicarent: quòd regni & ciuitatis gubernatio paucis obueniret, quiuis autẽ nostrũ larem domesticum familiamq; haberet. Hic ridens Aesopus: Non ita, inquit, res habet: siquidem in quibusuis illis Anacharsidem numeras qui non modò nõ habet domum, sed & iactat se hoc nomine, quod domo carens, curru vtatur, quo modo Solem aiunt curru circumuehi, aliasq; aliã cœli obire regionem. Respõdit Anacharsis: Itaq; ergo aut solus Deorum liber, aut omniũ liberrimus ille est, omnibusq; imperat, nulli paret, sed regnat ac habenas tenet. Verùm Solis currus quàm pulchritudine excellens, magnitudineq; mirabilis sit, te fefellit. alioqui nõ eras eum cum nostro ioci gratia cõparaturus.

Domus quid sit.

Videris autẽ mihi, Aesope, pro domo habere lutea & figulina ista claustra, perinde ac si testam, nõ ipsum animal cochleæ nomine afficeres. itaq; nõ iniuria risum tibi mouit Solon, qui cùm domũ Crœsi sumptuosè ornatam vidisset, non statim pronunciauit dominũ eius beatè ac feliciter habitare: quòd bona in ipso domino sita potiùs, quàm quæ circa ipsum essẽt, spectare cuperet. Atq; apparet te tuæ oblitũ vulpis, quæ cũ in certamen de varietate ornatus cũ panthera venisset, ea quæ intus sibi essent ornamenta disceptatorẽ inspicere iubebat: his enim se magis variè, quàm pãthera esset, ornatã. Tu verò fabrorũ & lapicidarũ opera circumspicis, eaq; pro domo habes: non ea quæ intus quisq; sua habet, liberos, coniugiũ, amicos, familiã: cũ quibus probè cõpositis si quis vel in fouea formicaria vel in nido aliquo degit, rerumq; cõmunitate vtitur, domũ is bonã & beatã incolit. Hæc ego cũ Aesopo respõsa volo, tũ pro mea stipe

Famill[a] que optima.

Diocli collata . reliqui pro se suam quisq; sententiã pronuncianto. Tum Solon : Ea,inqnit , mihi optima videtur domus , vbi res est neque iniustè parta , neque in ea vel conseruanda diffidentiæ, vel insumenda pœnitentię est locus . Bias : In qua dominus sua sponte talẽ se gerit, qualem foris propter leges . Thales : in qua plurimum ocij domino conceditur. Cleobulus : in qua plures sunt qui diligant,quàm qui metuant dominum. Pittacus:vbi neque requiruntur superuacanea,neque desiderãtur necessaria. Chilon : maximè oportet domum vrbi quę sub rege est similem esse.adiecitq; , Lycurgũ cuidam qui populare imperiũ Spartæ instituere ipsum iuberet, respondisse, Priùs tu hoc domi tuæ facito. Hoc quoque sermone exacto, Eumetis,cum Melissa exiuit . Cum autẽ Periander Chiloni bene magnum calicem præbibisset , ac Chilo Bianti: Ardalus adsurgens Aesopo ait: Tu verò nõ huc ad nos poculum transmittes, cum videas istos calicem tanquam Bathyclis poculum inter sese circummittere,nemini alteri impertire ? Et Aesopus : ne hoc quidem,inquit,publicum esse videtur poculum,ita iam diu soli adstat Soloui. Tum Mnesiphilum compellans Pittacus:Cur,ait,Solon non bibit, sed versus suos testimonio suo impugnat hosce ,

Nunc Veneris mihi grata,& lati munera Bacchi,
Musarumq; : viris dant ea laticiam.

Ebrietas.

Subiecit autem Anacharsis : quia tuam illam duram timet legem,qua si quis per ebrietatẽ delinquat , duplam eius,quæ sobrio infligeretur,pœnam cõstituisti . Tu verò,inquit Pittacus,ita contumeliosè in legem meã peccasti,vt & superiore anno, & nunc ebrius , præmiũ poposceris atque coronam. Quid ni,ait Anacharsis,proposito ei qui plus bibisset præmio, primus inebriatus præmium victoriæ poscerem ? aut vos me docete quis alius sit multum bibendi merũ finis, quàm inebriari ? Cũ risisset ad hæc Pittacus, Aesopus talem narrauit fabulam . Lupus cùm videret pastores in tabernaculo ouem comedere,propiùs accedens , Quantus, inquit , tumultus exortus esset,si hoc ego fecissem ? Tum Chilo: Rectè, ait, Aesopus sese vltus est , cui paulo antè cùm os obturauerimus , nunc videt à nobis Mnesiphilo præripi facultatem respondendi , interrogato cur Solon non biberet. Ibi Mnesiphilus hanc rationem attulit. Scio, inquit, Solonis hanc esse sententiam , vniuscuiusnis artis seu facultatis tam diuinæ q̃ humanæ opus esse id potiùs quod ab ea efficitur,quàm quo id confit:& finẽ,quàm quę ad finem pertinent. Nimirum enim textor suum opus magis dixerit lænam aut tunicam,quàm radiorum dispositionem,& insubulorum excitationem.ac faber ferrumsnationem potius, aut securis aciem solidam , quàm aliquid eorum quæ eius gratia necessariò fiunt, vt carbonũ succensio, & apparatus ramenti lapidum. sed & architectus multo magis nos repræhendat, si opus eius affirmemus esse non nauim aut domum,sed ligna terebrare, & lutum miscere. Musæ antem omnino indignentur,si putemus ipsarum opus esse cytharam & fistulam, non morum institutionem , & affectuum animi moderationẽ, quæ consequuntur qui cantilenis & concentibus vtuntur. Ergo Veneris etiam opus non est cõcubitus & corporum mixtio,neque vinum & ebrietas Bacchi. sed qui his conciliatur amor,& desiderium, ac mutua consuetudo & familiaritas. Hæc diuina opera Solon vocat , eaq; se ait diligere & consectari maxime in senectute. Est autem amoris virorum ac mulierum mutui effectrix Venus , ob voluptatem corporibus simul commiscens ac colliquefaciens animos . Multi porrò non admodũ inter se noti aut familiares à Baccho vini veluti ignis opera cuiusdam ingenijs emollitis atq; humectatis principium aliquod contẽperationis inter se amicitiæq; nanciscuntur. Cæterùm vbi tales cõueniunt viri,quales vos Periander cõuocauit,nihil (puto) est quod calix aut poculum agat: sed ipsæ Musæ proposito in mediũ sermone,tanquam sobrietatis cratera, cui plurimũ voluptatis, ioci seriæq; rei item permultum adest , eo excitant , rigantq; & diffundunt amicitiam: plerunq; sinentes cyathum super cratera quiescere , quod Hesiodus ꝓhibuit fieri apud eos qui bibere potiùs quàm differere norunt.

Finis rerum.

Veneris & Bacchi opus.

Nanq; vbi se vino criniti forsan Achiui
Largiùs inuitant : plenus scyphus est tibi semper. Iliad. δ, 261.

Modus bibendi.

Alioqui teneo , apud antiquos moris fuisse vt propinatent inuicem,certaq;, vt apud Homerum est , mensura biberent per ordinẽ,quomodo Aiax partes carnis ei qui iuxtà adsidebat obtulit. Hęc cum dixisset Mnesiphilus, Chersias poëta (iam enim crimine eum Periander absoluerat , inq; gratiam Chilone deprecante receperat) Nónne,inquit , Dijs Iupiter , sicut heroibus Agamemnon,potũ fundit dimensum, vt apud eũ cõuiuantes inuicem propinarent? Et Cleodemus:Si,ait, palũbes quędam,sicut vos narratis,Ioui ambrosiam adferunt, volatu difficulter ægreq; superatis saxis cõcurrentibus, quas Planctas Homerus vocat:non censes etiã nectar ipsum paratu difficile ac rarum esse , vt parcè depromptũ cuiq; deorum tribuatur ? Fortasse ita est , respondit Chersias. Sed vellem de re familiari disputationẽ repeti , vt quod ei deest ab aliquo vestrum explicetur. puto enim omissum esse,quis modus rei faciundæ sit sufficiens. Ad hæc Cleobulus: Atqui,inquit, lex mensurã sapientibus præscripsit . ineptis fabulã narrabo , quam mater mea fratri obiecit. Aiebat enim Lunam à matre petijsse , vt sibi tuniculam congruentem texeret: ac matrem respondisse, Qui posim verò,cum te iam plenã , mox in co[rnua] attenuatam, rursum dimidio orbe videam? Sic e[ni]m , mi Chersia , homini fatuo & vitioso nulla mensu[ra] opum est. necessitates enim eius subinde cupiditatibus & fortuitis casibus mutant,suntq; similes Aesopi cani , quẽ is ait hyeme sese contrahentem ob frigus ac conuoluentem cogitare de domo sibi paranda: æstate autẽ cũ porrectus dormiat, magnum sibi videri, & putare neq; necessarium & magni laboris opus esse tantã exstruere domum. Nónne enim vides Chersia, eos qui modò humiles, planè in arctum se cogunt, vtpote præcisè ac Laconicè victuri, paulo pòst nisi omnes priuatorũ regumq; res possideãt, existimare se ob inopiam perituros? Postquàm Chersias tacuit, excipiens sermonẽ Cleodemus : Veruntamen,inqnit,videmus vos quoq;, qui sapientes estis, inæqualibus mensuris , si quis cõparationem instituat, distributa bona possidere. Tum Cleobulus: Nimirum,ait,mi homo,lex veluti textor cuiq; congruam decentemq; & mediocrẽ portionem attribuit. nã tu quoq; ratione legis instar in alendis corporibus, victus ratione præscribenda, adhibendisq; medicamẽtis vtens,non æqualia omnibus,sed cõuenientia singulis tribuis. Subiecit Ardalus hæc. númnam ergo etiã sodalem nostrũ, Solonis hospitem Epimenidẽ lex aliqua reliquis abstinere cibis iubet, ac tantùm exiguam partem arcentis famem materiæ, Alimũ Græci vocant : quam ipse sibi cõponit voluptatẽ , sumere ore, itaq; impransum incœnatumq; perdurare? Hæc oratio cum omnes conuiuas attẽtos tacitosq; reddidisset, Thales iocans, probè facere Epimenidem dixit, qui molendo coquendoq; cibos molestias sibijpsi facere nollet : quod Pittaco vsuueniret . se enim cũ in Lesbum venisset, audiuisse hospitam sic cãtare ad pistrinum: Mole pistrinũ, mole: nam & Pittacus molit, rex magnæ Mitylenæ. Solon autẽ: miror (inquit) Ardale, legẽ de victus Epimenidis ratione nõ legisse te in Hesiodi scriptã versibus. is enim est, qui primus Epimenidi semina huius alimẽti præbuit, dũ eum docuit quærere.

Odyss. μ, 61.

Modus rei familiaris.

Quanta sit vtilitas in maluis asphodelisq; .

Existimas verò,inquit Periander , tale aliquid Hesiodo in mentẽ venisse, ac non potiùs eũ, vt est adsiduus parsimoniæ laudator, ad cibos vilissimos nos, quippe dulcissimi

simi

simi qui sint, voluisse adhortari? vtilis enim est malnæ esus, & suauis hastula regia. Ista verò famem ac sitim arcentia, medicamenta potiùs esse audio quàm cibos, recipientia mel & caseum barbaricum, & multa minimè vulgarium seminũ. quomodo ergo non, quod est apud Hesiodum, in fumo poneretur clauus, &

Maluę & albuci vsus.

Mulorumq; opera, atq; boum iam cuncta perirent,

si tanto opus foret apparatu? Miror aũt tuum, Solon, hospitẽ, si nuper cùm Delijs magnã lustrarionẽ faceret, nõ obseruanit ab ipsis in tẽplũ inferri monimenta atq; exẽpla primi alimenti, cum alijs sponte sua nascennibus, maluã & albucum: quorũ probabile est Hesiodũ quoq; nobis vilitatem ac simplicitatẽ cõmendare. Non hęc modò, inqnit Anacharsis, sed & vt ad sanitatem inter præcipua conduces vtraq; planta laudatur. Rectè dicis, ait, Cleodemus. Apparet.n. Hesiodum medicũ fuisse, qui tã accuratè & peritè de victus ratione, vini temperie, aquę bonitate, lauacris, mulieribus, coitus tempore, & infantium sessione disseruerit. Mihi aũt videtur Aesopus rectiùs sese Hesiodi discipulũ professurus, q̃ Epimenides. ille.n. pulchræ suæ & variæ ac multarũ linguarũ vsu ornatæ sapientię initiũ sompsit ex accipitris ad luscinã sermone. Cuperẽ aũt Solonem audire, probabile.n. est hũc cùm Athenis Epimenide multũ temporis vsus sit familiariter, nosse qua de causa quóve instituto is talẽ amplexus sit victus rõnem. Quid attinebat, respondit Solon, ex eo causam quærere, cũ in promptu sit, proximũ à summo & maximo bono esse hoc, q̃ minimum requirere nutrimentũ: siquidem rectè creditũ est summũ bonum es[se] nullo prorsus alimento indigere. Hoc verò mihi nequ[a]quàm videtur, inqnit Cleodemus, si quidẽ licet dicere q[u]od sentio: maximè mensa apposita, quæ alimẽto sublato tollitur, cum sit dijs amicitiæ hospitũq; patronis consecrata. Sicut aũt Thales ait igne dẽpto totius vniuersi existiturã confusionem: sic mensa abolita necesse videtur esse oẽs familiæ partes deletũ iri. simul.n. tollitur ignis Vestalis, focus sacer, crateres, cõuiuia, hospitia, quæ prima sunt & humanissima hominũ inter se cõmercia. atq; adeò tota vitæ rõ peribit, siquidẽ à negotijs aliquod est hoĩbus ad oblectationes diuerticulum, quibus victus apparatio & vsurpatio plurimũ præbet materiæ. Iam & in agriculturã hoc mali redũdabit. qua cessante tellus nobis relinquetur informis, atq; inculta, ob vacationẽ operum repleta sterilis materiæ, & fluuiorũ eluuione inundata. vnaq; peribũt artes oẽs atq; opificia quibus illa prę est, fundamẽtumq; & materiã suppeditat, ac quæ illa remota nihil sunt. Quin & honor dijs nullus porrò erit: q[ui] Soli exiguus, Lunę etiam minor habebitur, vbi ad hoĩes ab ijs præter lucẽ & teporem nihil reditur ũ sit. Ioui autẽ pluuio, & Cereri arationis auspici, & Neptuno stirpibus prospero, vbi ara erit, vbi sacrificium? Aut quomodo gratiarum dator Bacchus erit, si nihil eorũ quæ largitur ipse requiremus? Quid sacrificabimus quid libabim', quas offeremus primitias? Oĩa hæc cum summarum subuersione rerum coniuncta sunt. Equidem brutũ est oẽs & vsquequaq; cõsectari voluptates: fugere autem oẽs, idq; omnino, voluptates, stupidi est. Esto.n. suas quasdam peculiares & præstantiores animi esse quibus is fruatur, voluptates. certè nulla est corpori alia, qua innocentiùs frui possit, q̃ ab alimento voluptas. quod oĩbus est compertum hominibus. Mensa.n. in medio proposita, cõmunicant cœnis. rei venereæ tenebras prætexunt densas. quia huius voluptatis cõicationem beluinam imprudentẽq; iudicant perinde, atq; illius abstinentiã. Vbi finem dicendi fecit Cleodemus, ego succedẽs in partes eius, Hoc verò, inquam, præteritis, q[uod] somnus simul cum nutrimento proscribitur. & somno sublato, somnia nulla sunt, ac vetustissima nobis diuinandi rõ aboletur. Ad hæc vita informis erit nostra, ac quodammodo corpus animo frustra fuerit circũdatum. plurimæ.n. eius, & præcipuæ partes ita sunt factæ, vt instrumenta sint nutritionis: lingua videlicet, dentes, stomachus, iecur: quorum nihil vel frustra, vel ad alios comparatum est vsus. Itaq; alimẽto qui non opus habet, ne corpore quidem is indiget. quod est nihil aliud, quàm ipsum seipso opus non habere: nemo enim nostrũ sine corpore est. Atq; hæc quidem, inquã, ego veluti symbolum ad patrocinandũ ventri dare volui: si Solon, aut alius habet aliquid quod obijciat criminis, paratus sum audire. Maximè verò, inquit Solon. nisi si volumus videri iudicio q̃ Aegyptijs minus valere. Ij enim mortuum dissecto ventre Soli ostendunt, deinde intestinis in profluentem abiectis, reliquum cadauer vt iam purgatum procurant. Reuera.n. corporis nostri contaminatio sunt ista, atq; orcus veluti apud inferos exitiosis quibusdam fluminibus & ventis simul atq; igni confusis, cadaueribusq; oppletus. Viuũ quippe nullum viuo nutritur alimẽto: sed nos necantes ea, quæ animata sunt atq; nascuntur, & vita non carere eo liquet q[uod] aluntur & augescunt, iniustè agimus. Enimuero esu carniũ abstinere, quod factitasse Orpheum illum priscum accepimus, calumnia magis arguta est, q̃ vera depulsio criminis iniuriarum à luxu profectarum. Vnica est rõ vitãdi sceleris. & purum se præstandi, si quis se ipso contentus, nihilq; extra se positum desiderans viuat. Quem verò Deus ita comparauit, vt citra aliorum damnum suam salutẽ tuiari non possit, huic ille naturam iniustitię principium destinauit. Nonne igitur, mi Diocles, æquum erat cũ iniustitia simul exscindere vẽtrem & stomachum & iecur? quæ membra nullius bonæ rei sensum appetitúmve ingenerant: coquorum aũt instrumentis similia sunt, cultris puta, lebetibus: tum molitorijs, caminis, & puteorũ fossioni, paniq; coquendo inseruientibus. Nimirum.n. possis animaduertere in multis hominibus animam in corpore esse tanquã in pistrino abditam, eius tantum necessitatum causa hac illac circumcursitantem. Quemadmodum profecto nos quoq; paulò antè inuicem non vidimus neq; audiuimus, sed quiuis nostrũ pronus necessitati nutritionis inseruiebat. nunc mensis remotis liberati, vt vides, sertisq; redimiti inter nos disserimus, mutuaq; fruimur cõsuetudine, & ocio, soluti necessitate expetendi alimenti. Quod si is status, in quo sumus in pręsentia, per omnem nostram duraret vitam, nónne in perpetuo degeremus ocio, neq; paupertatem metuentes, & diuitiarum ignari? Studium.n. rerum superuacanearũ statim comitatur necessariorum appetitionem. Iã quod alimentum debere esse putat Cleodemus, vt mẽsæ sint, & cratares, positque Cereri & Proserpinæ sacrificari: alius eodẽ iure dixerit bella debere esse & pugnas, vt muros, naualia, armentariaq; habeamus, & cẽtum hostibus occisis Hecatomphonia immolemus, quam ferunt apud Messenios legem valere. alius etiam sanitatem indignè ferat. scilicet iniquè fuerit comparatum, si nemine ægrotãte lecti mollis nullus sit vsus, nullus culcitræ, neq; Aesculapio sacrificemus, neq; dijs auerruncatoribus, & medicina cùm instrumentis medicamentisq; suis in gloria & abiecta negligetur. quid.n. hæc ab illo differunt? certè enim cibus vt remedium famis sumitur: & curare seipsos dicuntur, qui victus ratione vtuntur certa: quod nõ voluptatem aut iucunditatem aliquam consectentur, sed naturæ necessitati obsequãtur. Etenim molestias quàm voluptates plures enumerare licet à cibo ortas. immò autem voluptati in corpore & locus exiguus, & temporis parum est: cibi apparandi occupatio & difficultas quantis nos impleat turpitudinibus & doloribus quid attinet dicere? Equidem Homerũ arbitror eò respexisse, cùm Deos immortales esse eo argumento demonstraret, q[uod] alimento nullo vterentur.

Nullo nutrimento vti, an summum sit bonum.

Somnia.

Contra esum eorum quę vixerunt.

Cibi incommoda.

Nam neq; edunt Cereris, neq; Bacchi munera potant: Iliad ε,341
Hinc immortales, & cassi sanguine habentur.

innuit enim non viuendi modò, sed & moriendi viaticum esse nutrimentum. Hinc enim morbi corporibus adhærescunt, quibus repletio sæpiùs quàm inedia causam

ſam præbet:ac plerunq; maioris eſt laboris ingeſtū cōſumere & diſſipare alimentum, quàm comparare. Sed perinde ac ſi Danaides quærerent anxiè qualem acturæ vitam forent, & quid rei geſturæ, ſi dolij ſui tractatione liberarentur: ita nos percunctamur, ſi contingeret nobis finem facere tam varia terra mariq; conquirendi & cōgerendi in carnem noſtram inexplebilem, quidnam eſſemus acturi. quia ob imperitiam rerum pulcrarum vitā neceſſitatibus inſeruientem amamus. Quemadmodum igitur qui ſeruierunt, libertatē conſecuti pro ſeſe ac propter ſe ipſos ea faciunt, quæ olim dominorum obeuntes miniſteria fecerant. ſic anima nunc quidem multis occupata eſt laboribus in alendo corpore: ſed eo miniſterio vbi fuerit exonerata, ſeipſam nimirum libertate potitā alet, viuetq; in ſeſe & in veritatem intuens, nemine aliò abripiente aut abducente. Hæc, Nicarche, de alimento fuerunt diſputata. Nondum finem dicēdi fecerat Solon, cùm intrò venit Gorgias Periandri frater, à Tænaro reuerſus, quò miſſus fuerat vt oraculis quibuſdam ita monentibus rem ſacram faceret, ac pompam duceret. Eum à nobis ſalutatū, Periander amplexus atq; oſculatus iuxta ſe collocauit. Ibi fratri Gorgias ſeorſim quædam renūciauit, ita audienti, vt ſatis apparet variè ea narratione aſfici eum, modò dolentis, mox indignantis, ſæpè diffidētis, mox admirantis ſpeciem præbentem. Tandem ridēs nos ita affatur: Cupio, inquit, iā nunc vobis narrare quid nuncij acceperim: ſed vix audeo, qui meminerim Thaletem aliquando dixiſſe, efferenda ea eſſe quæ ſunt probabilia, reticenda incredibilia. Sub hæc Bias: Atqui, ait, Thaletis hoc quoq; ſapiēter dictum eſt, hoſtibus etiam vbi credibilia narrant fidem derogandam, amicis etiam quæ fidem excedunt credenda eſſe. inimicos aūt ego cēſeo malos & fatuos, amicos ab eo dici bonos & prudentes. Proinde, inquit Periander, coram vniuerſis Gorgia rem expone, aut potiùs ad nouos iſtos dithyrambos illis, quæ affers, recitandis deduc. Tum Gorgias huiuſmodi narrationem habuit. Cum ſacrificium tribus diebus exactis confeciſſemus, vltimaq; ſolenniter vniuerſi noctem inſomnē ad litus cum chorea & ioco duceremus, Luna mare illuſtrante, nulloq; ſpirāte vento, ſed malacia ac tranquillitate obtinente, eminus horror quidam maris conſpectus eſt verſus promontorium vergens, incitatione aquæ ſpumam ſtrepitumq; edente magnum, vt vniuerſi nō ſine admiratione ad locum quò appellebat adcurrerimus. Priuſquam vero poſſemus cōijcere quid eſſet quod aduehebatur (celeritate. n. impediebamur) delphines conſpecti ſunt, alij confertim in orbem circumnatantes, alij ad litus quà læuiſſimum erat præeuntes, alij ſubſequentes à tergo & agmen claudētes. in medio autem ſuper mare extabat moles quædam vehentis corporis, ignota nobis & īdiſcreta: donec delphini coëūtes & ad litus vnà applicantes in terram expoſuerunt hominem viuētem ac mouentem ſeſe. inde ipſi rurſum ad promōtorium reuerſi maiore q̄ antè ſaltatione luſerūt, præ voluptate (vt apparebat) quadam exſultim laſciuientes. Ibi verò pleriq; de noſtris conſternati à mari profugerunt: ego & mecum pauci ſumus auſi accedere. Inuenimus ergo & agnouimus Arionem citharœdum, qui & nomen ſuum edebat ipſe, & amictu innoteſcebat: gerebat enim veſtē qua in certaminibus muſicis ſolebat vti. Hanc nos in tabernaculum detulimus: neq; quicquam illi erat mali, niſi quod à celeritate & impetu vectationis defatigatus nōnihil languebat. Audiuimus autem ex eo narrationem omnibus incredibilem, præterquam nobis, qui finem & exitū rei ſpectauimus. Aiebat enim ſe, cū iampridem ex Italia diſcedere in animum induxiſſet, literis Periandri vt id maturaret permotum, Corinthiam nauim onerariam forte tum oblatam conſcendiſſe. cūq; vento veherentur ſatis cōmodo, animaduertiſſe ſe nautas ipſi necem machinari, idq; ſe deinde etiam ex rectore nauis cognouiſſe, clanculum monente ſtatuiſſe nautas conſilium ſuum noctu exſequi. Tū ſe omni deſtitutum auxilio, & in extremis hærentem difficultatibus, diuino quodam animi inſtinctu impulſum vt corpus exoneraret, ac veſtē qua in certaminib9 obeundis fuiſſet vſus pro funebri ſumeret, & ſub finē vitæ caneret, neque hac in parte oloribus palmam concederet. Sic ergo ornatum ſe dixiſſe nautis, veniſſe ſibi in mentem vt Pythicam cātilenam pro ſua nauiſq; & comitum ſalute cantaret: adſtitiſſeq; in puppi ad fores, inuocationeq; marinorū numinum quadā præmiſſa, inde ad fides ceciniſſe Pythiā odam. Nondum planè medium cantilenæ cum abſoluiſſet, occubuiſſe Solem, conſpectamq; fuiſſe Peloponneſum. Nautis verò non iam vlterius noctem præſtolantibus, ſed ad cædem ſe conuertētibus, cùm nudari gladios, & gubernatorem caput velare iā videret, ſeſe quàm potuiſſet longiſſimè à naui in altū proieciſſe. Verùm priuſquam totū corpus ſubſideret, delphinis ſubeuntibus elatum ſe fuiſſe, plenum initio anxietatis & ignorationis atq; perturbationis. cum autem leniter veheretur, multoſq; circa ſe cōgregari delphinos cerneret placidè, oneriq; pernices veluti neceſſario & publico ſubire, ſimulq; nauis procul à tergo relicta velocitatem vectationis argueret: tum verò aiebat ſibi neq; mortis tantum metū, neq; vitæ cupiditatem tantam ad animum accidiſſe, quātum ſibi ſtudium inceſſiſſet, vt ſeruatus & dijs charus videretur, & firmam de ijs opinionē conciperet. Simulque ſe cùm cœlum intueretur ſtellis frequentiſſimis nitens, lunamq; fulgidam & puram exorientem, ſtante mari tranquillo vndequaq;, & ſine fluctibus curſum veluti ſemitam ſciſſam præbente: cogitaſſe ſe cum animo ſuo, non vnum duntaxat iuſticiæ eſſe oculum, ſed his omnibus circumcirca Deum obſeruare quę terra mariq; agātur. His cogitationibus corporis partes grauatas iam & laſſas fuiſſe recreatas. Tandem cum ad promontorium appuliſſent delphini, quod ſublime erat ac pręruptū, optimè eius aſperitatem eos cauiſſe ac circumflexiſſe, ponè adnatantes: donec in terra ipſum, velut nauim in portum tutum, depoſuiſſent. vt planè ſenſerit, Dei procuratione ſic vectum ſeſe fuiſſe. Hæc cum Arion expoſuiſſet: ego, addebat Gorgias, percunctatus ſum, vbi putaret nauim iſtam appulſuram. reſpondit, omnino ad Corinthum, ſed multo pòſt venturam. nam ſe veſperi elapſum è naui exiſtimare vectum eſſe non minus 1 ɔ ſtadijs ſpacium: & ſtatim malaciam fuiſſe obortam. Dicebat præterea Gorgias ſe & naucleri nomine, & gubernatoris, & inſigni nauis cognito, emiſiſſe naues, & milites qui loca nauibus appellendis idonea obſeruarent, diſſimulato quod ſecum ferret Arionem, ne ſontes fuga elabi re cognita poſſent. omnino autem diuino caſui fortunæ hanc rem reſpondere: ſimul enim & ſe huc adueniſſe, & ſignificatum ſibi eſſe nauim in eorum quos emiſerat molitū poteſtatē vnà cū negociatoribus & nautis veniſſe. Sub hæc Periander Gorgiam ſtatim ſurgere iuſſit, depræhēſoſq; iſtos in carcerem compingere, vbi nemo accedere, aut de ſeruato Arione eos certiores reddere poſſet. Tum Aeſopus: Vos verò, inquit, graculos meos & coruos diſſerētes ſubſannate porrò, cùm delphini hoc modo iuuētur. Ego autem: aliud, inquam, Aeſope eſt quod dicimus * hæc. n. oratio, cui nos fidem adhibemus, amplius mille iā annos durauit, ab Inus & Athamantis vſq; temporibus. Solon verò hunc excipiens ſermonē: Hæc quidē, inquit, Diocles, ad Deos propiùs pertinēt, ſuntq; nobis ſuperiora. humanum eſt, & ad nos attinet, quod Heſiodo euenit. puto. n. te narrati audiuiſſe. Nō ſanè, inquā. Atqui, ait, auditu digna res eſt. Mileſius quidā, cum quo hoſpitij ac conuictus vſus Heſiodo intercedebat, apud Locros hoſpitis filiæ pudicitiā clàm imminuerat: re cōperta creditū eſt Heſiodū ab initio conſciū flagitij fuiſſe, in eoq; occultādo operā nauaſſe. cùm quidem hic inſons, nulla ſua culpa in irā hoīum per calūniam & ſiniſtras incidiſſet ſuſpiciones. Nihilominus eū puellæ fratres

Arionis fabula.

De Heſiodi morte narratio.

tres apud Lorensē Nemæum siue nemus ex insidijs trucidauerūt, vnaq; asseclam ipsius Troilū. Cæterū cadaueribus ī mare deuolutis, Troili cadauer foras in Daphnū fluuiū delatū, apud scopulum aquis ambitū & non procul à mari dissitū detentū fuit, qui scopulus etiamnum Troilus dicitur. Hesiodi aūt cadauer, vbi primū à terra excidit, excipiens delphinorum grex ad Riū & Molycriam deportauit. Fortè tū Locri solennē conuentum agebāt apud Rium, ac sacris operabantur publicis, quæ etiānū splendidè isto in loco peraguntur. Cum verò cadauer videretur adferri, mirati (vt par erat) ad litus adcurrunt. cumq; cadauer recens interfecti Hesiodi agnoscerent, gloria hoīs permoti nihil antiquius habuerunt q̄ cędis autores quærere. ac citò ijs successit res, inuentosq; percussores viuos in mare præcipitauerunt, & eorū domū diruerūt. Ipse Hesiodus apud Nemæum sepultus ē. & sepulcrū eius pleriq; peregrini ignorant. occultatur.n. propter Orchomenios, qui id quærūt, & reliquias Hesiodi monitu oraculi cuiusdā auferre, & apud se humare cupiūt. Itaq; si delphini ita sunt aduersus mortuos humani atq; familiariter affecti, multo probabilius est viuis eos opē ferre, maximè vbi fistulis aut cantu inuitantur. Hoc.n. iam oībus nobis compertum est, musica animalia ista delectari, eamq; sectari, & iuxta vehētes in tranquillo cū cantu ac tibia adnatare. Natatione etiā puerorū gaudent, certantq; cum nantibus. Itaq; lege nō scripta cautū ijs ē securitate. nemo.n. eos piscatur aut lædit: nisi si qū in retia ingressi piscationi nocent. tunc.n. puerorum instar delinquentiū verberibus castigantur. Ae me . me de Lesbijs audire, puellā quandam è mari à delphino fuisse seruatā. Verè, inquit Pittacus, hoc narratū tibi fuit: est.n. res nota, & multorū memoria cōfirmatur. Lesbū condentibus oraculū mādauerat, vt cum nauigando ad stationē appulissent noīe Mesogæum, quā si Mediterraneū dicas, ibi tū Neptuno taurū, Amphitritæ ac Nereidibus viuā virginē demitterent in mare. Septem erāt duces ac reges, octauus Echelaus princeps deducendæ coloniæ oraculo constitutus, isq; etiānū cœlebs. Cùm reliqui septem sorte de innuptis liberis comparassent, ea sorori Smintbei obtigit. hanc igitur vestibus & auro exornarunt, erantq; cū loco appropinquassent cōceptis votis in mare abiecturi. Erat inter eos qui vnà nauigabant adolescens quidam indolis nequaquā malæ, cuius nomen Enalus perhibetur. is cùm puellæ istius amore teneretur, & studio eius seruādæ ineffabili duceretur, sub ipsum tēporis articulū impetu dato eam complexus, vna se in mare demisit. Ac statim quidē fama certitudinis expers, sed cui tū multi de exercitu fidē adhiberēt, didita fuit incolumes eos fuisse in terram delatos. Postea verò tēporis aiunt ipsum in Lesbo fuisse visum Enalum, ac narrasse, à delphinis se è mari in continentē citra periculū fuisse euectos. Possem alijs bis diuiniora, ac multorum aīos quà percellentia quà demulcentia cō memorare. sed difficile est oībus fidem facere. Cùm.n. fluctus ingens circa insulam attolleretur, hominesq; ad mare accedere non auderent, solum ferunt Enalum accessisse, & secutam eum esse polypodum multitudinē ad templum vsq; Neptuni, maximo lapidem gestante, quē Enalus dedicauerit. isq; lapis à nobis Ei dicitur. In vniuersum autem vt verbo dicam, qui inter id quod fieri nefas est, & id quod innsitatum est distinguere possit, intelligatq; aliud esse à vero, aliud ab opinione hominū alienū, is ò Chilo tuum illud Ne quid nimis seruans, modum in habēda derogādaq; fide tenebit. Post hęc Anacharsis ita locutus est. Cùm rectè senserit Thales in omnibus præcipuis mundi partibus ac maximis animā esse, admiratione dignum non est q pulcerrima quæq; diuino nutu efficiuntur. Corpus.n. aīæ, anima instrumentū est Dei. & sicut corpus à sese multos habet, plurimos verò & optimos motus ab aīa: sic rursum aīa alia suoptè instinctu agit, in alijs deo sese vtenti præbet dirigendā atq; eius arbitrio mouendam, cum sit oīum instrumentorum pulcerrimū. Iniquè.n. fuerit comparatū, si ignis instrumētum sit, & ventus, & aqua, & nubes, & pluuiæ, quibus multa Deus seruat & alit, multa perdit atq; abolet: animalibus eum ad nullum prorsus suum opus vti. cùm rōni magis consentaneum sit animalia suspensa à vi diuina, ei subseruire, motusq; eius subsequi, q̄ Scythis arcus, Gręcis lyras & tibias obtēperare. Deinceps Chersias poëta cùm aliorum mentionem intulit mirabiliter seruatorum, tum Cypseli qui pater Periandri fuit. eū.n. eum missi occisum puerum admodum oblatum declinassent, pœnitentiaq; ducti rursum quærerent, inuentū nō fuisse, cùm esset à matre in cyselam.i. cumeram, abditus. itaq; ædem etiam Cypselum Delphis dedicasse, quod tūc temporis à Deo se inhibitum fuisse crederet ne vagiret, itaq; lateret inquisitores. Tum Pittacus Periandrum alloquens: Bene, inquit, à Chersia factum est, qui ædis istius mentionem proposuit. Sæpenumero enim ex te volui quærere causam ranarum istarū, cur tam multæ ad fundum palmæ torno insculptæ sint, ac qua rōne Deum dedicantēm ve attingant. Hic cum Periander Chersiam interrogandum diceret, cui notū id esset; vtpote qui in dedicatione adfuisset Cypselo, subridens Chersias: Non, inquit, ego prius ego id explicauero, q̄ ex his intelligam, quid sibi velit eorum isthuc Ne quid nimis, & Nosce teipsum, & (quę vox multos à nuptijs, alios à fide interponenda deterruit, nonnullos planè mutos fecit) Sponde, præstò noxa est. Quid verò, inquit Pittacus, necesse est tibi nos ea enarrare, cùm Aesopi orationem de singulis istis compositam laudes? Et Aesopus: Chersias (ait) quoties mecum iocatur, iocatur autem seriò, Homerum istorum dictorum autorem facit. Hectorem enim sui ipsius notitiam habuisse dicit, qui alios inuadens,

Maiori tamen Aiaci concurrere cauit. Iliad. λ. 542.

& Vlissem laudatorem huius sententię, Ne quid nimis, sic præcipere Diomedi:

Tydide, nimium neq; me lauda, neq; culpa. Iliad. κ. 249.

Sponsionem autem alij putant eum traducere vt rē periculosam & futilem, his verbis:

Pro prauis spondere equidem est res plena pericli. Odyss. θ. 351.

Chersias autem noster Aten ait propterea fuisse à Ioue de cœlo præcipitatam, q interfuisset sponsioni de Herculis natalibus, qua Iupiter circumuentus fuit. His subiecit Solon hæc verba: proinde pareamus sapientissimo Homero, Iliad. τ. 126.

Iam nox incessit: nocti nos cedere verum est. Iliad. η. 282

ergo libemus Musis. Neptuno, Amphitritæq;: eoq; facto, nisi vobis contrà videtur conuiuium dissoluamus. Hic fuit, Nicharche, istius conuentus finis.

Delphini hominum & musicę amantes.

Puella à delphino è mari seruata.

Aīa corpus, aīam deus mouet.

Plutarchi de Superstitione libellus.

INSCITIA deorū atq; ignoratio iā inde ab initio in duos quasi riuos dimanans, ab vna parte in duris ac refractarijs ingenijs tāquā in aspero solo impietatē, quæ nullos putat esse deos, ab altera veluti ī molli ac tenero solo superstitionē animis lenibus ingenerauit. Est quidē oīs falsa opinio, maximè de talibus rebus, perniciosa: cùm verò aī perturbatio adiungitur, perniciosissima existit. Oīs.n. aī perturbatio, instar morbi est cū inflammatione cōiuncti. & sicut luxationes artuū humani corporis accedēte vulnere, ita aī errores perturbatione comitāte periculosiores sunt. Putat aliquis indiuidua corpuscula & inane vniuersi esse principia: falsa est opinio, sed vlcus non gignit, neq; palpitationem, neq; dolorem lancinantem.

Error cum animi perturbatione, exitiosus.

lancinantem. Opinatur aliquis diuitias summú esse bonum: hic error venenatus est, animam depascitur, ab alienatq; dormire non patitur, identidem exstimulat, de saxis præcipitat, strangulat, libertatem adimit. Sunt rursus qui virtutem & vitia corpori adsignant: fœdus profectò hic error, non tamen dignus deploratione & lamentis. Aliæ quædam sententiæ sunt ac opiniones, vt

O misera virtus, verba tu cùm sis, ego
Tanquam rei nauaui operam tibi.—

omissa diuitias largiente iniustitia, & omnis voluptatis ferace intemperantia, huiusmodi opiniones cùm deplorandæ sunt, tú indignè ferendæ, quia vbi aïo insunt, ibi multos morbos multasq; perturbationes vermium instar ac lumbricorum ingenerant. Proinde, vt de ijs dicam de quibus institutus est nobis sermo vitijs, impietas prauè sentiēs nihil esse beatum, nihil interitus expers, aïo quendam videtur stuporem inducere negatione numinis, finisq; non credendi deum esse, est metu vacare: Superstitionē Græci δεισιδαιμονίαν nominãt: qua voce intelligitur opinionem de ijs esse turbulentam, ac timorem incutere homini, quem cōsternat & deprimit, existimantem quidem esse deos, sed eos acerbos damnososq; esse putantem. Ac videtur is qui nullos putat esse Deos (quem impij voce itelligi volumus) nihil moueri numinis mētione: superstitiosus autem moueri quidem, sed peruersè. illi.n. ignoratio ne credat esse quod prodest confert: huic, idipsum vt credat esse damnosum. Ergo impietas opinio est falsa, superstitio affectus animi ex errore ortus. Turpes quidem sunt oēs animi morbi, fœda omnia eius vitia. tñ alacritas quædam & elatio animi adest ob lenitatem, neq; impetui ad agēdum quicquam ferè decedit. hoc cōe oïum animi perturbationum crimē est, quod ad agendum vi quadam incitant, rõnemq; vrgent & circumscribunt. Solus metus, cùm non minùs q̃ audacia rationis sit expers, vacuitatem rõnis habet segnē, ociosamq; & perplexam, animumq; perturbat & vincit territum: vnde metum δεῖμα, quasi ligamentú, Græci dixerunt. Neque verò vllus metus est qui perinde ab agendo abducat & hæsitare cogat, atq; superstitio. Non metuit à mari sibi qui non nauigat: non bellum militiæ exsors, non latrones timet qui domi se continet, non sycophantam pauper, non inuidiam plebeius, non terræmotum in Gallia, non fulmē in Aethiopia formidatur. qui deos metuit, omnia metuit, terrã, mare, aerē, cœlú, tenebras, lucem, rumorem, silentium, somnium. Obliuiscuntur herilium minarum serui dormientes, qui in compedibus sunt, ijs vincula somnus alleuat: inflammationes, vulnera, sæua carnis & serpētia vlcera, doloresq; acerrimi somno mitigantur.

Impietatis & superstitionis comparatio.

Metus qualis affectus.

Eurip. Oresta.

Morbi leuamen suaue, & oblectatio
Iucunda, somne, quàm tempestiuè mihi
Nunc obrigisti.—

inquit ille. Hoc dicere non sinit superstitio. soli huic nullæ sunt per somnum induciæ, neq; vnquam quiescere animum patitur, neq; se colligere cú acerbis & molestis de numine opinionibus dimotis: sed veluti in impiorum regione in somno superstitiosorum simulacra terribilia, & visa monstrosa ferũtur: & superstitio semper pœnas quasdam exercens, miseramq; exagitans aïam somnijs somno exturbat, à seipsa tanquam ab alio aliquo excarnificatam, durisq; & absurdis parentem mandatis. Postquam euigilauerunt, nō contemnunt somnia sua, neq; rident aut delectãtur eo, q̃ nihil eorum quibus turbati fuerunt verú sit: sed vmbram fugientes fraudis innoxiæ, reuera sese decipiunt, ac conturbant, sumptusq; faciunt in agyrtas atq; impostores incidentes, qui eis sic dicant:

Somnus superstitiosorum.

Si te nocturna visa terruerunt,
Hecatesve comessatio terrena:

vetulam voca quæ pristino adsidet, & mari corpus merge tuum, ac per totum diem humi deside.

Hui, quàm mala inuenistis Græci barbara.

cœno contaminari, desidere in sterquilinio, sabbatú seruare proïjcere se in faciem, turpiter sedere, ritu alieno adorare superstitionis causa iubentes. Qui videbantur legitimá conseruare musicá, ij iusto ore citharœdos cànere iubebant. Nos quoq; postulamus, vt recto & iusto ore deum inuocetis: neq; in hostia quidem examinetis an pura sit & recta lingua, interim verò vestras ipsorum linguas peruertētes & inquinátes, absurdis nominibus ac barbaricis vocibus fœdetis ac peruertatis diuiná atque à maioribus acceptam religionis autoritatē. In comœdia quidam aduersus eos qui spódas auro argētóve obducerent non ineleganter dicit, non debere eos sibi ipsis somnú sumptuosum facere, quē solú gratis dij nobis largirentur. idē possis superstitioso dicere, Somnum dij nobis dederunt requiē & obliuionē laborum: cur tu eum tibi perpetuum redigis tormentum ac dolores miseriæ aïæ eo excitas, quæ alium ad quem confugiat somnú non habet? Heracliti est, viuis vnú esse & cōem oïbus mundum, dormientiú quenq; in peculiarē diuertere. Superstitioso autem nullus est cōis múdus. nam neq; vigilans rõne recta vtitur, neq; ab eo quod ipsum perturbat somno liberatur. sed dormit rõ, semper vigilat metus, fuga mali aut requies nulla datur. Terribilis fuit Sami tyrannus Polycrates, Corinthi Periander. nemo tñ hos timuit qui in liberá & populari forma constitutá ciuitatē secessisset. Qui verò deorum imperiú tãquam tyrannidē metuit tetricam & inexorabilem, quò concedat, quò fugiat, quá terram dei expertē, quod mare inueniat? in quá mundi partem penetrabis, ibiq; [illegible] dens, effugisse te deú putabis miser? Lex seruis hoc largitur, vt libertate desperata vendi se postulent, æquioreq; dño præsentem mutent. Superstitio deorú mutationem non relinquit, neq; inueniet deú quem non formidet, qui paternos & natalicos timet, qui Seruatores & Propicios metuit horretq; eos, à quibus petimus diuitias, copiam, cōcordiam, pacem, & verborum factorumq; optimum successum. Iam isti seruitutem pro calamitate habent, referuntq; illhæc:

Beneficium legis in seruos.

Grauis viro, grauis est mulieri calamitas,
Seruire sub dominis parum felicibus.

Quanto deteriorē putatis esse eorú sortem, qui metuũt quos euitare, à quibus profugere vel transire non licet? Aræ sunt ad quas confugere tutò seruus possit, multa sunt, quæ à latronibus non violantur tēpla, & qui hostē fugit, simulacrum aut fanú tenens animum recipit. Superstitiosus hęc maximè timet & expauescit, in quibus spem habent repositam qui extremorú malorú sunt in metu. Noli auellere tēplo superstitiosum: ibi.n. punitur atq; excruciatur. Quid multis? Oïbus hoïbus vitæ finis est mors: superstitioni ne ea quidem. profert.n. hęc suos terminos vltra vitæ exitum, metumq; vita diuturniorē facit, annectitq; morti malorú cogitationē immortaliú etiam tú cum soluitur malis, ingredi se putans in mala nullum habitura finē. Orci nescio cuius portæ aperiuntur profundæ, & fluuij simul ignis, stygisq; panduntur riui, tenebræq; obducuntur visis multis refertæ simulacrorum adspectu terribiliú, ac voces horrendas emittētium. tú iudices & carnifices, hiatusq; & penetralia malis infinitis plena. Ita infelix superstitio id ipsum quod non patiendo effugit, expectãdo sibi calamitosum reddit. Nihil eorum est in impietate. sed ignoratio damnosa, magnaq; animæ calamitas est excutire in tãtis rebus quæ notitiam Dei, de multis mentis oculis lōngè lucidissimú excæcat. sed, sicuti dixi, perturbationes animi, vlcera tumultus, & seruitus opinionē deorú sequuntur. Musicã ait Plato concinnitatis opificē hoïbus à dijs datam, non luxus gratia & pruritus aurium: sed quoniam animi circuitiones turbulentæ & vagæ in corpore Musæ & gratię inopia, sæpenumerò incōtinentia & errore

Superstitio morte non finitur.

Musica.

luxuriant

luxuriant: vt rursum in ordinem eius opera redigi possint. nam, vt Pindarus ait,

Quæcunq; Iupiter non dilexit,
Perturbantur vocem Pieridum audientia:

etenim efferantur, & indignantur. quomodo tigres aiũt circumsonantibus tympanis in rabiẽ agi, ita vt ad extremum seipsas dilanient. Minus igitur mali ijs est, qui ob surditatẽ Musicam prorsus non sentiunt, neq; ea quicquã afficiuntur. Infortunatus fuit Tiresias, quod videre liberos & amicos nõ potuit. infeliciores eo fuerũt Athamas & Agaue qui liberos videntes, leones & ceruos esse putauerunt. ac nimirum Herculi furenti vtilius erat præsentes filios neq; cernere neq; sentire, quàm carissimos ita vt hostes tractare. Quid ergo? non videtur tibi impiorum affectus eo modo à sensu superstitiosorũ differre? Illi omnino nullum agnoscũt numen, hi deos esse censent. Illi negligunt: hi terribile opinantur quod benignum est, quod paternum est, & tutelarem curam gerit, ac sincerum est, tyrannicum, damnosum, & sæuum existimant. Ergo fabris ærarijs, lapicidis, ac ijs qui cerea sigilla fingunt credentes, humano corpori similia putãt esse deorum corpora, ac talia fingũt adornantq; & adorant: philosophos aũt & ciuiles viros despiciũt, qui deorum maiestatem docent cum bonitate, magnanimitate, benignitateq; & procuratione esse cõiunctam. Ergo illi nimis sunt stupidi & fidẽ non habent bonis vtilibus: illi perturbantur, metuuntq; vnde vtilitatem percipere debebant. omninoq; impietas stupor quidam est deos non sentientium, neq; suum bonum agnoscentium: superstitio varios affectus animi procreat, bonum pro malo ducens. Metuunt deos superstitiosi, & ad eosdẽ cõfugiunt, adulantur ijs & malè dicunt, inuocant & incusant. Cõe hoc oĩum est hoĩum, non semper secunda vti fortunã. Dij.n. morborũ, senij ærumnarumq; sunt expertes, & (vt ait Pindarus) effugerunt raucũ sonantis fretum Acherontis. res humanæ aliàs aliter euenientibus temperantur casibus. Iam primùm in ijs quę cõtra animi sententiam contingunt, mecum cõsidera quomodo sit affectus qui nullos credit esse deos. siquidẽ aliàs moderatus fuerit homo, tacitus fert fortunam suam, auxiliaque sibi & solatia cõparat: quod si iniquiùs ea fert, oẽs suas querelas in fortunã & casum dirigit, vociferaturq; non iustè aut à prouidentia dispensari humanas res, sed oĩa confusè ac promiscuè ferri atq; raptari. Nõ hic mos est superstitiosi. sed etiam si leuissimum aliquid acciderit malum, sedet mœrendo alios sibi difficiles affectus, magnosq; & pertinaces affingens, vltroq; sibi ingerens metus, ac terrores, suspiciones, trepidationes, omnique luctu & gemitu percellitur. non enim hominem, fortunam, occasionem, séve accusat, sed omnia deo imputat: ab eo in se ingruisse ait fluxũ calamitatis diuinitus immissæ, neq; miserum se, de dijs exosum hominẽ à dijs puniri, istaq; perpeti. quod non iniuria credit, ita animo affectus. Rursum impios ægrotans reputat memoriaq; recolligit quoties cibo se nimio aut vino onerauerit, aut victus rationem conturbauerit, aut labore contentiore defatigauerit, tum aëris aut loci mutationes insolitas. Quod si in gerenda rep. offendit, & à populo ignominia affectus, aut apud principem falso crimine delatus est, causam in seipso & suis perquirit,

Impij superstitiosis feliciores.

Aduersa vt ferãt impij & superstitiosi.

Quæ prætergressus, quid gestum in tempore, quid nũ?

At superstitioso quæuis & corporis inualetudo, & pecuniæ iactura, & liberorũ mors, & in actionibus ciuilibus offẽsio aut repulsa pro dignitate diuinitus iniecta & insultu numinis habetur. itaq; non audet opitulari, aut corrigere casum, neq; mederi aut reluctari, ne videatur repugnare deo, eique pœnam infligenti resistere. Si ægrotat, excluditur medicus: si in luctu est, arcetur philosophus consolatum veniens. Sine, inquit, me pœnas dare, hominẽ impiũ & detestabilem, dijs genijsq; exosum. Hominis est deũ esse ignorantis, vbi ingens dolor incessit, lacrymas abstergere, comã desecare, vestẽ ponere. Sed superstitiosum alloquendi aut subleuandi nulla permittitur occasio. foris sedet amictus sacco, aut sordidis cinctus centonibus: sæpe etiam nudus in cœno se volutãs, peccata quædam sua aut delicta eloquitur, quod aliquid ederit, biberítve, aut aliquò ambulauerit inuito numine. Si verò optimè cum ipso agatur, & superstitione laboret benigna, domi sedet, omnis generis sacrificijs circundatus. vetulæ.n. ei tanquam paxillo, vt Bio dicebat, in quæcunq; inciderint rem, eam pro amuleto appendunt. Teribazum ferunt, cùm à Persis cõpræhẽderetur, stricto acinace, vt erat vir robustus, sese defendere aggressum, testantibus ijs ac vociferantibus iussu regis se ipsum capere, statim abiecto ense manus ligandas porrexisse. Nónne id de quo disputamus, eodem modo habet? Alij repugnant rebus aduersis, easq; repellũt, & effugia sibi machinantur auersiones incommodorũ. Superstitiosus verò nemine alio hoc dicente, ipse sibi denuncians, miserum se prouidentia iussuq; diuino ista pati, oẽm abijcit spem, prodit seipsum, auersatur opitulantes. Multa mala de mediocribus exitialia redegit superstitio. Midas ille priscus perturbatus quibusdam vt fertur somnij, animique anxius, eò peruenit mœstitiæ, vt poto tauri sanguine mortẽ vltrò sibi consciscceret. Aristodemus Messeniorũ rex, in bello contra Lacedæmonios, cùm canes luporum instar vlulassent, & circa lares paternos agrestis herba enata esset, eaq; signa arioli metuerent, animum despondit, sibiq; manus attulit. Ac ni fallor Niciam quoq; Atheniensium ducem multo erat melius Midæ aut Aristodẽmi exẽplo superstitione liberari, quàm metu vmbræ Lunæ delinquentis ociosum sedere, ab hostibus circumcluderetur, ac deinde XL millibus suorum partim occisis partim captis in potestatẽ hostium veniret, turpiq; morte periret. Nihil enim mali est, quod interiectu terræ Luna à Sole aliquando non illustratur, & in terræ vmbram Luna certis circuitionibus incidit. id miserum est, quod superstitionis caliginẽ incidens homo ita confunditur rationisq; vsus eius excæcatur, cùm eum res maximè flagitant.

Superstitionis exitialis exẽpla.

Fluctus cærulei iam mare concitant,
Et nubes rapidi prænia turbinis.
In gyrum celeri voluitur impetu:

Dij citra ignauiã inuocandi.

hoc videns gubernator, votis quidem salutem expetit, deos Seruatores inuocat: inter vota nihilominus clauũ adducit, antennas demittit.

Atq; inflata Noto carbasa contrahens
Obducto tenebris effugit è mari.

Hesiodus agricolæ præcipit, vt ante arationem atq; sationem stiuam tenens vota nuncupet Diti ac Cereri. Et apud Homerum Aiax singulari prœlio cum Hectore cõgressurus, Gręcos iubet Deos pro se comprecari, ipse illis precantibus se armat. ac Agamemnon postquam pugnaturis præcipit, Iliad. ,193

Hastam quisq; acuat, clypeumq; fideliter aptet.

tum demum Iouem sic precatur. Iliad β,382

Da Priami nobis euertere funditus aulam. Ibid. 414.

virtutis enim spes, non timiditatis prætextus est Deus. At verò Iudæi sabbato desidentes ociosi, hostibus scalas muris, admouentibus, murosq; occupãtibus nihil se mouerunt, sed superstitione tanquam reti capti se continuerunt. Talis est superstitio rebus & occasionibus voluntati nostræ non conuenientibus, & cũ periculo coniunctis. Sed ne in iucundis quidem rebus præstat impio superstitiosus, quales sunt ferię, epulæ ad templa, inuitationes, orgia, votorum nũcupationes, & venerationes, quæ solẽt hoĩbus eẽ iucundissima. Hic si cõsideres impiũ, videbis eum insano defluere cachinno. Sardonioq; ista risu ludere, & alicubi ad familiares submissa voce dicere, vano fastu agi & insanire qui deos his rebus coli opinentur: præterea autem mali nihil eum habere. Superstitiosus

perstitiosus autem cupit quidem, sed non potest gaudere aut delectari,

Vrbs tota cùm suffitibus referta sit,
Paeanibusq; gemitibus & suspiriis

anima superstitiosi occupatur. pallet coronatus, sacrificans trepidat, tremente voce vota facit, manibus adolet titubãtibus oĩnoq; ostendit nugatũ esse Pythagorã, cũ diceret optimè nos habere cũ ad deos accedimus. tunc enim miserrimè pessimeq; affecti aĩo sunt superstitiosi non aliter q̃ si ad vrsorum caueas, aut draconũ foueas, cetorúmve specus irent, ad templa delubraq; deorum adeũtes. Itaq; mirari mihi subit eos à quibus impietatis damnantur qui deos esse negant, & superstitio impietas esse non putatur. Atqui Anaxagoras impietatis dãnatus est, quod Solẽ dixisset esse lapidẽ: Cimmerios nemo impios iudicauit, qui ne esse quidẽ vllum censent Solem. Quid ais? qui opinatur nullos esse deos, impius est? qui tales esse credit quales superstitiosus, non longè magis impijs opinionibus tenetur? Ego sanè malim inter homines de me hũc esse sermonẽ, nullũ oĩno esse Plutarchum, q̃ hoc dici, esse Plutarchum hoĩem inconstantẽ, mutabilẽ, pronum ad iram, vindictæ ob leuissimas causas cupidum, ob minima quæq; indignantem: qui si vocandis ad cœnam alijs ipsum prætereas, aut occupatione impeditus ad eũ non veneris salutatũ, mordicus arrepto tibi corpus exedat, aut filium abreptum excarnificet, aut belluã ad hoc educatam frugibus tuis immittat vastetq; prouentus telluris. Athenis cũ Timotheus caneret Dianam insanam, furiosam, diuino instinctu cõcitam, rabiosam, surgens de spectatoribus Cinesias cãtilenarum conditor, Talis, inquit, tibi detur filia. Atqui similia his atq; etiã deteriora superstitiosi de Diana sentiunt * * neq; his meliora de Apolline, Iunone, & Venere. oẽs enim hos deos metuunt ac tremũt. Et verò quid tam cõtumeliosè dixit Niobe de Latona, quàm de hac credere fecit superstitio fatuos hoĩes. f. eam maledicto irritatam sagittis confecisse miseræ Niobes

Superstitiosus esse magis impios, quàm qui deos esse negant.

Iliad. ω, 604 *Sex natas, totidem natosq; ætate vigentes:*

adeò implacabilis. f. erat, vt exsatiari alienis calamitatibus nequiret. quæ dea si reuera fel habebat, malosque oderat, & ferre maledicta nequibat, neq; ridebat potiùs inscitiam ignorationemq; humanam: succensere profectò ijs debuit, qui tãtam ei acerbitatem sæuiciamq; falsò adscribunt, taliaq; de ipsa dicunt ac litteris mandant. Obijcimus Hecubæ immanitatem vt belluinam & barbarãm, quæ dicit

Iliad. ω, 212 *—Vtinam medium iecur eius*
Nacta vorare queam — At Syriam deam superstitiosi putant, si quis mænam aut apuam edat, eius crura corrodere, corpus vlceribus opplere, iecur colliquare. An ergo dicere de ijs praua impiũ est, sentire non item? aut vocẽ potiùs improbã opinio facit maledicentis? certè. n. ideò maledicta damnamus, quia signũ sunt maleuolẽtiæ, & qui malè nobis dicunt, eos pro inimicis habemus, vt infidos & malè de nobis cogitantes. Vides quid de dijs sentiant superstitiosi? stupidos, infideles, inutabiles, vindictę cupidos, crudeles, & qui minimis rebus offendantur eos esse putãt. vnde necesse est superstitiosum & odisse deos & metuere. quid ni enim? cum ab ijs maxima sibi illata esse, illatumq; iri mala existimet. iam qui deũ odit & metuit, eius est inimicus. Neq; interim mirũ est, q̃ eos timens, adorat sacra veneratur, & ad tẽpla assidet. Nam tyrannos quoq; coli videmus & salutari, ijsq; aureas statuas poni ab ijs, qui tacitè eos oderunt & execrantur. Alexandrum Hermolaus demerebatur, stipator Philippi erat Pausanias, Chærea C. Caligulæ, sed horum vnusquisq; inter assectandum dicebat,

Superstitiosi deorum inimici.

Certè equidem pendes, modò sint vires mihi, pœnas.

Nõ credit deos esse impius, superstitiosus nullos esse cupit, inuitusq; esse credit, nõ audẽs diffidere. quod si posset, sicut Tãtalus lapidẽ cupit à se remouere, superstitiosus opinionẽ suã (qua nõ leuiùs vrgetur) abs se proijcere, amplecteretur vtiq; & beatã duceret impij sñiam, vt liberalẽ. Nunc impius quidẽ superstitione vacat, superstitiosus aũt aĩ instituto impius, imbecillior est q̃ vt sentiat de dijs quod vult. Præterea impius nusquã superstitioni causam aliqua ex parte prębet. superstitio & initiũ præbuit impietati, & ortæ patrocinium nõ iustũ quidẽ aut honestũ, tñ pręscriptionis non exsors. Non. n. in hãc sñiam hoĩes venerunt vt Vniuersum dijs carere putarẽt, quod in cœlo, sideribus, tẽpestatibus, cõuersionibus & motibus Solis circa terrã, quibus dies & nox efficiũtur, aut alimentis animaliũ, frugúmve prouẽtibus culpãdũ aliquid inordinatũve viderent. sed ridicula superstitionis opera atq; affectus, verba, motus, præstigię, incãtationes, circũcursitationes, tympanorũ pulsationes, lustrationes impuræ, sordidæ castimoniæ, barbarica & iniusta in tẽplis supplicia, ac contumeliæ occasionẽ exhibuerũt nonnullis dicendi, præstare nullos esse deos, q̃ qui talia probẽt, ijsq; delectẽtur, adeoq; sint contumeliosi, sordidi, & morosi. Nónne enim magis expediebat Gallis istis & Scythis nunquã in mentẽ venisse aliquid de dijs, nihilq; eos de vllo numine imaginatos fuisse aut auditu percepisse, q̃ opinari deos esse, qui sanguine iugulatorũ hoĩum gaudeãt, idq; esse perfectissimũ sacrificiũ statuant? Nonne vtilius erat Carthaginẽsibus iam inde ab initio Critia vel Diagora ad cõdendas leges adhibito decernere nullũ esse deũ, nullum genium: quàm talia sacra facere, qualibus illi Saturno operabantur? vbi nõ, vt Empedocles ait reprehẽdẽs eos q aĩalia sacrificant,

Superstitio impietatis origo.

Mutata genitor iugulans sua pignora forma
Immolat, & vanis stultus ferit æthera votis:

sed sciẽtes prudẽtesq; suos ipsi liberos sacrificabant, & quibus nulla erat proles, ij à pauperibus infantes tanquã agnos aut pullos auiũ ad eã rẽ emebãt: adstabatq; mater sine luctu aut gemitu, quem si ederet aut fleret, precio mulctabatur, & infans nihilominus mactabatur. & ante simulacrũ oĩa strepitu fistularũ tympanorumq; opplebantur, ne eiulatus mactati exaudiri posset. Quod si typhones aliqui aut gigantes dijs profligatis nobis imperarent, putásne alia eos sacrificia, aliósve ritus fuisse desideraturos? Amestris, quę Xerxis fuit vxor, Plutoni duodecim pro sese viuos hoĩes defodit: quẽ quidẽ Ditẽ suę Haden Plato ait hoc noĩs inde habere, quod humanus cũ sit, & sapiẽs, atq; diues, persuadendo ac sermone aĩas detineat. Xenophanes Physicus cũ videret in solẽnibus festiuitatibus plãgere & eiulare Aegyptios, aptè eos sic monuit: Hi siquidẽ dij sunt, nolite eos lugere: sin hoĩes sunt, nolite ijs sacrificare. Cæterũ nullus est animi morbus tã multis erroribus perturbationibusq; scatẽs, ac tã inter se dissidẽtibus & pugnãtibus opinionibus refertus atq; superstitio. Fugiẽda itaq; hæc est. non tñ eo modo, quo nonnulli latronum aut ferarum insultum, ignẽmve inconsideratè & imprudenter fugientes, incidunt in loca inuia, vbi præcipitia sunt & voragines periculosæ. Sic enim quidam superstitionem fugientes, dum transiliunt in medio positam pietatem in asperam pertinacemque incidunt impietatem.

Plutarchi liber, De scitè dictis regum ac imperatorum, qui Apophthegmata dicitur.

ARTOXERXES Persarũ rex, Traiane Cæsar Imperator maxime, existimãs nõ minus regiã maiestatẽ decere & humanitatẽ parua benignè alacriterque accipere, q̃ magna largiri, cũ sibi iter faciẽti operarius quidam ac plebeius homo vtraque manu haustã è profluente aquam (quia nihil habebat aliud) obtulisset, hilari vultu accepit

accepit, munus non vsu rei oblatæ, sed studio dantis metiēs. Et Lycurgus minimi sumptus sacrificia Spartę cōstituit, vt Deos immortales honorādi semper in promptu esset copia. Eo cōsilio ipse quoq; tenue tibi munus, ac strenam, & primitias philosophię cōes cùm offeram, autoris iuxtà studiū, & cōmentarij vtilitatē vt probes rogo. conducet.n. ad perspiciēda ingenia institutaq; animi principū virorū, quæ magis in dictis eorū q̄ actionibus elucēt. Sanè aliud à nobis elaboratū opus continet illustrissimorū inter Græcos ac Romanos ducū, legislatorū, atq; imperatorū vitas. Verùm enimuerò plereq; actiones admixtā habēt fortunā: quæ verò inter agēdū, interq; animi affectiones & euenta proferuntur voces atq; pronunciata, purè tanquā in speculis contéplādum vniuscuiusq; aī sensum proponunt. Ac Serānes et Persa

Dictorū & factorum discrimen.

admirātibus q̄ cùm sermone vteretur prudenti, actiones tñ ipsius successu destituerētur, dixit: Se in sua potestate orationē habere suam, in actiones suas fortunæ ac regi ius esse. Cæterū in eo q̄ dixi operedicta vnà cum factis cōmemorata, auditorē studio cognoscēdi captū, sed eundē ocio fruentē exspectāt. hic ipsos pro se collectos sermones tāquā vitarū iudicia & semina legēdi tēpus arbitror tibi non fore molestū: cùm breui eius spacio possis multos homines memorabiles considerare.

Persæ adunco naso præditos amant, pulcherrimosq; eos iudicant. quod tali forma fuit Cyrus, quo neminē regum ij maioris fecerunt. Is dixit, qui sibi ipsis nollent, eos cogi alijs commoda parare. Item: magistratu dignū non esse quenquam, qui non sit melior subditis. Cùm Persæ vellent pro sua regione, montosa ea & aspera, aliā plan[illegible] & mollē occupare, prohibuit: q̄ diceret & stirpium i[illegible]aina, & hominum mores locis adsimilari.

Locus mores mutat.

Darius Xerxis pater laudans seipsum, dicebat se in prœlijs & periculis esse solito prudentiorē. Cùm tributa imponeret subditis, proceres prouinciarū euocatos interrogabat an ea essent grauia. cùmq; responderēt esse mediocria, dimidiū eius quod proposuerat singulos pēdere iubebat. Aperto grandi malo punico, interrogatus, cuius rei tantā sibi optaret multitudinem, quāta esset granorum eius mali, respondit: Zopyrorum. erat autem Zopyrus amicus regis, & vir bonus. Is Zopyrus cū seipsum naso & auribus amputatis fœdasset, deceptisq; hac fraude Babylonius, rebus ab ijs præfectus vrbem Dario prodidisset: sæpennmero Darius dixit, Malle se integrum habere Zopyrum, q̄ C Babylonibus potiri.

Liberaliter

Semiramis.

Semiramis cū ipsa sibi sepulcrū cōdidisset, inscripsit hæc: Si quis res pecunia indiguerit, is recluso hoc monimento, sumat quantum velet. Darius aperto eo, nullā inuenit pecuniā, sed in aliā incidit inscriptionē, cuius hic erat sensus: Nisi malus fuisses homo, & pecuniæ insatiabilis, nūquā sanè loculos mortuorum inuasisses.

Arimenes cum fratre suo Xerxa Darij F. de regno cōtendens, è Bactriana descendebat. Ei Xerxes dona misit, ministris mandans, vt significarent his eum à fratre in præsentia affici, qui si regnū obtineret, primā ei apud se statuerit dignitatē, summamq; potentiā deferre. Xerxe rege renunciato, statim corā eo Arimenes genua flexit: Xerxes aūt eū à se fecit secundū. Idē Xerxes iratus Babylonijs ob defectionē, cū eos in potestatē suā redegisset, interdixit armorū gestatione, iussitq; fidibus & fistulis canere, lenociniū & cauponam exercere, ac tunicas gestare sinuosas. Ficus Atticas negauit se comesturū vænū allatas: sed tum, cùm potitus fuerit terra eas producēte. Cū in exercitu depræhendisset Græcos exploratores, iussit exercitū rutō perspicere, illæsosque dimisit.

Mollicies.

Artoxarxas Xerxis F. Lōgimanus cognomento, quod alteram manū haberet longiorē, dicebat Magis regiū esse addere, q̄ detrahere. Hic primus in venatione sociorū iussit eū qui vellet ac posset, primū cōijcere telum. Idē primus instituit, vt cū principes viri supplicio afficerētur, nō corpora sed vestes quibus se exuissent flagellarent, & nō crines capitis euellerētur, sed tiara deponeretur. Satibarzani cubiculario iniustū aliquid à se petenti, cùm intelligeret hoc fieri impetrandorum trigesies CIↃ Daricorum gratia, eam pecuniam à quęstore iussu suo allatam tradidit, inquiens: Accipe Satibarzana. hoc enim largitus, nihilo pauperior fuero: isthuc verò si fecissem, essem iniustior.

supplicia.

Cyrus minor cum Lacedæmonins ad societatem belli hortaretur, dicebat se fratre esse cordatiorē, plusq; meri illo bibere posse ac meliùs ferre: illū in venatione difficulter in equo, terrore oblato ne in solio quidē manere. Hortabatur vt sibi viros auxilio mitterēt, promittens se peditibus equos, equitibus currus, ijs qui villas possiderent pagos, qui pagos his vrbes daturum, & argentum atq; aurum non numero sed pōdere largiturū.

Magnificè.

Huius frater Artoxerxes, Mnemon (id est Memor) cognomine, non tantùm compellantibus liberalissimè vacabat, sed & vxorem suam iubebat pilenti aulæa dimouere, vt posset ab ijs qui vellent compellari in via. Cùm ei pauper quidam pomum eximiæ magnitudinis obtulisset, hilarè accepto eo: Per Solem, inquit, videtur hic mihi commissam sibi vrbem de parua magnā redacturus. Cùm impedimenta eius quadam in fuga essent direpta, ficus comedens aridas & hordeaceum panem, Quantæ, ait, voluptatis imperitus fui.

Humanè.

Sobriè.

Parysatis Cyri & Artaxerxis mater, eum qui liberè cū rege colloq vellet, byssinis iubebat vti verbis.

Regum colloquia.

Orontas regis Artaxerxis gener ignominia à rege irato affectus ac damnatus dixit: Quemadmodū digiti rationes supputantium modo CCIↃↃ, modò vnitatem repræsentant: ita regum amicos aliquando summo, mox infimo haberi loco.

Aulici.

Mamnon, qui Darij exercitum aduersus Alexandrum duxit, militem quendam mercenarium suum, qui multis & impuris cōuicijs Alexandrum proscindebat, lancea feriens: Ego, inquit, te alo non vt maledicas Alexandro, sed vt contra eum pugnes.

In maledicum.

Aegyptiorum reges legem suam quandam seruant, qua iuramento obstringunt iudices, vt rege ipso iniustam flagitante sententiam, ei morem non gerant.

Iusta iudicia.

Poltis Thracię rex, cùm bello Troiano ad ipsum simul & à Troianis & à Græcis venissent legati: Paridi suasit, vt Græcis Helenam redderet, se ei daturum duas formosas feminas pollicens.

Liberale consilium.

Teres Sitalcę pater dicebat, se cū in ocio esset à militia vacaret, nihilu meliotē suis equisonib' sibi videri.

In ocium.

Cotys eum, qui panthera ipsum donauerat, leone remuneratus est. Hi cùm natura iracundus, acerbeq; in ministrorum delicta animaduertens, cùm hospes quidam fictilia ei vasa attulisset tenuia & fragilia admodū, alioquin eleganter ac subtiliter sculpturis cælaturisque adornata: hunc quidem donis affecit, sed vasa ista omnia confregit, quòd vereri se diceret, ne ministros, ea si cōstingerent, sæuiùs puniret.

Irę declinatio.

Idatyrsus Scytharum rex, cum expeditionē aduersum ipsum Darius fecisset, Ionum regulis suasit vt ponte quo Ister instratus erat soluentes iugum Darij excuterent. cumque ob fidem Dario datam id recusarent, proba & ignaua eos vocauit mancipia.

Atbas Philippo sic scripsit, Tu Macedonibus imperas, hominibus bellandi peritis. Ego Scythis, qui etiā aduersus famem sitimq; pugnare norunt. Equum porrò strigili purgans, legatos Philippi interrogauit, an hoc quoq; rex ipsorum faceret. Amuniam tibicinē præstantissimum cùm cepisset, canere iussit. mirantibusq; reliquis, iurauit se maiore cū voluptate audire hinnitū eq.

Scilvrus moriturus, cum XXC filios post se esset relicturus, fasciculum hastilium singulis porrexit, ac cōfringere iussit. cùm nullus id præstare posset, ipse singulatim fasci vnū post alterū eximens fregit. docēs eos, iūctos quidē inter se, vires habituros ac perduraturos: sin

Cōcordia.

verò

verò diffūgeretur & discordijs agitarent, infirmos fore.

Piè.

GELO tyrānus Carthaginiensibus ad Himerā debellatis, pacē componens cū victis, coēgit eos inter cōditiones pacis hāc quoq; adscribere, Ipsos in posterum liberos Saturno nunquā immolaturos. Sæpenumerò ad culturam agrorū tanquam in militiam Syracusanos hic eduxit, vt & regio cultu melior redderetur, neque ipsi

Ocium.

ocio corrūperētur. Cum pecuniam ipso poscente ciues tumultuarētur, mutuam se petere dixit, belloq; confecto reddidit. Cùm in conuiuio lyra circunferretur, eāq; cōuiuæ ordine cōponerēt atq; canerent, ipse equū iussit adduci, & in eum facile atq; expeditè insiluit.

Libertas dicendi Arcana.

HIERO, qui in tyrannide Geloni successit, nemine dixit sibi intempestiuum esse qui liberè aduersum se loqueretur. Qui arcanū enunciarent, eos facere iniuriam dicebat ijs quoq;, id quibus patefacerent. quod nō mō eos qui efferūt, sed hos quoq; odimus qui inaudiūt quæ

Castè.

nolumus. Exprobrauerat ei quidam oris fœtorem. itaq; vxorem suam culpauit, ꝙ nunquam id sibi indicasset. illa verò ita se excusauit, ꝙ diceret, Se putasse omnes viros hoc modo olere. Xenophani Colophonio ægrè se

Homerus.

duos seruos alere querēti, Atqui Homerus, inquit, quē tu traducis, mortus etiam amplius CCIↃↃ alit. Epicharmum poetam mulctauit, quod is indecorum quippiam vxore præsente dixisset.

Pudicè. Omnis correctio.

DIONYSIVS senior cùm oratores publici sorte legerentur, ipsiq; litera M obtigisset, dicenti Morologus eris (id est, stultas orationes habebis) respōdit: Imo monarcha siue tyrannus ero. habitaq; oratione statim est à Syracusanis imperator creatus. Initio statim tyrannidis cùm oppugnaretur à ciuibus coitione facta, amicique hortarentur vt dimitteret imperiū potiùs ꝗ captus ne-

Cupiditas imperij.

caretur: cernens bouē à coquo iugulari ac celeriter corruere. Nónne, inquit, indignum est nos metu mortis tā breuis tantū deserere imperiū? Filiū, quem successorem tyrannidis erat habiturus, vbi deprēhēdit viri liberi vitiasse vxorem, iratus interrogauit, Ecquid talis facinoris

Diuturnitas eius.

ipsi esset conscius. cumq; ei responderet adolescens, Tu nō habuisti tyrannū patrē. neq; tu, inquit, filiū habebis tyrannū, si sic pergas. Rursus cū in eius cōclaue intrasset, poculorumq; aureorū & argenteorū multitudinem

Liberaliter

ibi offendisset, exclamauit: Nō est in te tyrānidis capax ingenium, qui tot à me acceptis poculis nullo eorū ad parandū tibi amicū vsus es. Pecuniam cū exigeret à Syracusanis, videretq; eos lamētari, ac deprecari, & inopiā prætendere, nouā instituit exactionē, idq; bis térve fecit. cùm aūt denuò imperās tributū, ridere eos audiuit,

Astutè.

& in foro ambulātes salsè dicta in ipsum iacere, finē fieri iussit, dicens: Nūc nihil ipsis est reliquū pecuniæ, qn̄ nos contēnunt. Matre, cuius prætererat iā ad nubendū

Ingenuè.

ætas, marito se dari postulāte: Ego, inquit, ciuitatis legibus vim facere possum, naturę legib. nequeo. Cùm maleficia reliqua acerbè vindicaret, vestium furibus solis pepercit, vt Syracusani cogerētur aliqn̄ finē conuiuā-

Callidè.

di & sese inuicem inebriandi facere. Hospes quidā seorsum dicebat iudicaturū se ipsi rōnem ac doctūrū quomodo insidiantes sibi prænosceret. iussusq; dicere, Da, aiebat, mihi talentū, vt videaris percepisse indicia insidiantiū. dedit ei hoc Dionysius, simulans ea se cognouisse, mirarusq; est hoīs astum. Interrogatus à quodam, ociosúsne esset: Isthuc verò, inquit, absit vt vnquā mihi contingat. Inaudiuerat duos adolescentes de ipso & tyrannide multa contumeliosè locutus esse inter pocula. vtrunq; ad cœnā vocauit. quorum cum alterū videret in vino multa ineptire atq; effutire, alterum rarò &

Vinum.

cautè bibere: hunc vt maleuolū & instituto animi hostem interfecit: illum vt natura futilē & per temulentiā cōuiciatum dimisit. Repræhendētibus quibusdā quod ornaret & eueheret malū ciuibusq; inuisum hominē: Etenim (inquit) volo eē aliquē, qui me magis exosus sit. Corinthiorum legati munera quæ ijs offerebat, recusauerunt legis respectu, quę dona à principe sumere prohibebat. eos indignam rem dixit facere, qui quod vnū

Tyrannorū dona.

bonum est tyrannidi, aboleant, doceantq; beneficia ēt tyrannorum esse formidanda. Audiuerat quendam ciuium habere aurum domi defossum: id sibi eum adferre iussit: cumq; is paululum suffuratus in aliam migras-

Pecunia.

set vrbem, fundumq; ibi emisset, reuocatum iussit reliquum omne aurum ad se recipere, neq; porrò rem vtilem inutilem facere.

Mercenarij philosophi.

DIONYSIVS iunior alere se aiebat multos sophistas, non quod eos magni faceret, sed quod propter eos vellet in admiratione esse. Polyxeno dialectico dicenti, ego te redargui, respondit: nimirum verbis. ego aūt re ipsa te conuinco: tuis. n. rebus dimissis, me & mea sectaris. Exutus tyrannide, ei quidē, qui quid vtilitatis Plato

Philosophia.

& philosophia contulissent interrogabat, respondit: vt tantam mutationem æquo possem aīo ferre. Quærenti aūt, qui factum sit, vt pater ipsius pauper & plebeius imperium in Syracusanos obtinuerit, ipse tyrannus & tyranni filius eā amiserit: pater (inquit) meus ad res gerendas se contulit cū popularis reip. status esset in odio, ego cùm tyrannidi inuideretur. Alteri hoc ipsum sci-

Hereditas

scitanti respondit, paternæ se non fortunæ, sed tyrannidis relictum hæredem.

AGATHOCLES filius fuit figuli. It rex & dn̄s factus

Virtus.

Siciliæ, fictilia pocula interferere solebat aureis, eaque demonstrans adolescentibus dicere, Industria se & fortitudine hoc consecutum vt aurea nunc faceret qui lutea finxisset anteà. In oppugnatiōe verbis cuiusdā nōnulli de muris eum conuicijs impetiuerunt, Figule, dicentes, vnde militibus persolues stipendia. placidus ipse, & subridens, Hanc, inquit, si cepero. expugnataq; vi vrbe cū venderet captiuos: posthac, inquit, si mihi male-

Salsè.

dicetis, cum dn̄is vestris expostulabo. Accusabant Ithacenses ipsius nautas, quod ad insulam appellentes nonnihil pecoris abstulissent. atqui inquit Agathocles, cum ad nos venisset rex vester, nō ouibus tantùm ablatis, sed excæcato insuper pastore abijt.

DIO, qui Dionysium tyrānide eiecit, audiens à Callippo sibi insidias parari, cui omnium amicorum hospitumq; maximè fidebat, inquirere noluit, ꝙ diceret mo-

Vita in metu misera.

riendum potiùs esse quàm viuendum, vbi non ab hostibus modò sed etiam ab amicis sibi esset cauendum.

Euripidis laus.

ARCHELAVS in conuiuio quodam poculum aureum petente, familiari quidē, sed improbo, Euripidi id iussit puerū dare. tu quidē dignus es qui flagitas, inquiēs: Euripides autē etiam tacens id accipere meretur. A gar-

In garrulū.

rulo tonsore interrogatus quomodo tōderi vellet, Tacente, inquit, te. Cum Euripides formosum Agathonē in conuiuio amplecteretur atq; oscularetur iā pubescētem: ad amicos dixit, Nolite mirari. pulcrorum. n. etiam post autūnū durat pulcritudo. Timotheus citharœdus minus sua exspectatione donū ab eo acceperat, & haud

Salsè.

obscurè incusabat, & aliqn̄ cantans incisum istud, Tu terrigenum argentum laudas, in Archelaum torqueret:

Humanè.

subiecit Archelaus. Tu verò id postulas. Aqua à quodā perfusus, amicis aduersus hoīem instigātibus: atqui, inquit, non me is perfudit, sed eū quem me putauit esse.

PHILIPPVM Alexandri patrē Theophrastus tradit non maiestate modò regni alijs regibus præstitisse, sed fortuna etiam, moribusq; & moderatione. Is Philippus Atheniensium laudabat fortunas, qui quotannis decem imperatorum deligendorum copiam haberent: se dicebat intra multos annos vnum modò ducē reperisse Par-

Nemesis.

menionem. Cùm vna die multis de prosperis euentis nuncij ei adferrentur, O fortuna, exclamauit, pro tot tantisq; bonis paruū aliquod mihi retribue malū. Post-

Humaniter.

quā Græcos deuicit, nō defuerūt qui ei suaderēt vt vr-

Maledici vt tractandi.

bibus præsidia imponeret. rn̄dit aūt, malle se diu benignū, ꝗ exiguo tēpore dn̄m perhiberi. Maledicū iubētibus amicis eijcere: nō, inquit, faciā, ne circumiens apud

plures

plures nobis obloquatur. Deferebat Smicythus Nica-
norem, vt qui semper Philippo verbis detraheret: puta
bantq; amici accersendum esse hominem, & supplicio af
ficiendum. tum Philippus: profectò ait, Nicanor nõ est
deterrimus Macedonum, considerandumq; est ne pe-
nes nos aliqua sit culpa. cognitoq; Nicanorem graui pre
mi inopia neglectum à se, dono aliquo iussit affici. rur-
sum inde Smicytho narrante, miris regem laudibus à
Nicanore passim ferri, Videtis, inquit, in nostra esse po-
testate vel bene vel malè audire? Atheniensium orato-
ribus gratiam aiebat se habere, quod crebris conuicijs
meliorem se redderent. nam conari se cùm verbis tum
factis suis eos mendacij conuincere. In pugna ad Chæ-
roneam Athenienses quotquot erant capti, gratis dimi
sit. qui cùm præterea vestimenta & stragula reposce-
In ingratos. rent, Macedonibusq; crimina intentarent, ridens Phi-
lippus, Nónne, inquit, vidētur vobis putare Athenien-
ses, talorum lusu se esse à nobis victos? Clauicula in bel-
Salsè. lo fracta, cum medicus cuius opera in ea sananda vteba-
tur, quotidie aliquid posceret, Accipe, ait, quantum lu-
bet: habes enim clauiculum. Duo erant fratres, Vterque
& Alteruter. de quibus hunc cùm videret prudentem
& rebus agendis aptum, illum fatuum ac stolidum, Al-
Scitè. teruter, inquit, Vterq; est, Vterq; autem, neuter. Con-
Gloriæ studium. sulentes vt acerbè Athenienses tractaret, absurde sen-
tire dixit, qui tot tantaq; gloriæ causa agentem ac tole-
In malos. rantem iuberent gloriæ theatrum euertere. Iudex in-
ter duos malos constitutus, alteri vt è Macedonia abi-
Vita. ret, alteri vt eum persequeretur imperauit. Opportuno
loco castra positurus, cum audiret ibi non esse pro iumē
tis alimenta: Qualis, tandem, inquit, est vita nostra, qui
etiam ad asinorum commoda eam cogimur dispensare?
Castellum quodpiam munitum occupare statuerat: vbi
exploratoribus referentibus planè expugnari non pos-
Pecunia. se: estne, ait, adeò inaccessum, vt eò aurum portans asi-
nus non possit peruenire? Lasthenes Olynthius & socij
indignabantur, conquerebanturque, quòd nonnulli de
Philippi comitatu proditores ipsos appellarent. ad hæc
Liberè vi. cet. Philippus, Rudes & agrestes homines esse Macedones,
ac solere ligonem ligonis nomine afficere. Filium hor-
tabatur, vt in colloquio cum Macedonibus gratiam ca-
Comitas. ptaret, comitateq; sibi, dum alius regnaret, multorum
Callidè. animis conciliandis potentiam pararet. Eidem consu-
luit, vt de ijs qui in ciuitatibus largiter possent & bonos
& malos sibi amicos faceret, illisq; vteretur, his abutere
tur. Philoni Thebano, cuius hospitio vsus erat atq; be-
neficia expertus cum obses Thebis ageret, nullum mu
Liberaliter nus suum admittenti: Noli, inquit, opinionem inuicti
adimere mihi, dum benefaciēdo & demerendo te red-
dar inferiu. Multos bello captos sub hasta vendebat, in
decenter sedens tunica reducta. inter mācipia tum qui-
dam exclamauit, Parce mihi Philippe, ius enim amici-
tiæ tibi paternum est mecum: quærentiq; Philippo oc-
casionem & modum huius amicitiæ, explicaturum se
dixit, si propiùs admitteretur. adductus aliquantulum vt
Gratus animus. demitteret lænam monuit: nunc enim ipsum turpiter
sedere. dimitte hunc, ait Philippus. verè enim, id quod
Callidè. ignorabam, bene mihi vult, & amicus est. Iter faciens,
ab hospite quodam inuitatus ad cœnam multos secum
adduxerat: quem vbi perturbari vidit, quod non satis
esset apparati, misit ad singulos qui placentæ locum re-
linquere eos iuberent. ijsque obtemperantibus, & ob
placentæ expectationem parciùs edentibus, cœna om-
nibus suffecit. Mortuo Hipparcho Euboënse, dolorem
quem morte eius cepērat non obscurè tulit. cumque il-
lum quidam diceret tempestiuè vita defunctum: Sibi
Grati. quidem, inquit, mihi verò præmaturè, cuius obitu prę-
uētus sum, ne dignam ei sua amicitia referrem gratiam.
Incusari se ab Alexandro audiens, quod filios ex pluri-
bus susciperet mulieribus, ita eū refellit: Quin tu mul-
Magnanimiter. tos nactus de regno tecum certaturos, virtuti operam

da, vt eo non propter me, sed propter te potiaris? Ius-
sitq; eum Aristoteli animum aduertere & philosopha- Philosophia.
ri, ne inquiens, multa talia facias, ob quæ ego commissa
pœnitudine moueor. Antipatri quendā amicum in iu-
dicium collegiū cooptauerat. sentiens autē eum barbam Seuerè.
caputq; tingere, remouit, quod diceret fidelem in negocijs
tractandis eū se non censere, qui mala fide crines tracta
ret. Iudicio præerat Machætæ cuiusdam, dormitansq;
non obseruabat quibus ille iuribus se tueretur, ideoque
damnabat: tū exclamante Machæta se prouocare, ira- Iustè.
tus, Ad quē, inquit, prouocas? ad te ipsum, ait ille, ô rex,
siquidem vigilans & attentus audias. Ibi excitatus Phi-
lippus cùm ad se rectiùs redijsset, sentiretque iniuriam
Machætæ fieri, nō rescidit quidē sententiam, sed mul-
ctā reò imperatā de suo persoluit. Rogatus ab Harpalo,
vt pro quodā ipsius cognato ac familiari iniuriarū qua-
rundam reo mulctā depēderet, eumq; causæ cognitio-
ni subtraheret, ob quā videbatur reus sermonibus ho-
minum vapulaturus: Præstat eum, respondit, quàm nos ma-
lè audire. Indignè ferentibus amicis, quod ipsum Pelo- Prudenter.
ponnesij, de quibus erat bene meritus, Olympiaca fe-
stiuitate exsibilarent: quid ergo, inquit, facient si male-
ficiū à nobis accipiant? Cùm in expeditione quadā diu- Magnanimiter.
tius dormiuisset, à somno exsurgens, Tutò se dormiuis
se dixit, vigilante interim Antipatro. Rursum dormiē- Antipater.
te interdiu ipso, Græcisq; qui ad fores conuenerant in-
dignantibus & culpantibus, Parmenio dixit: nolite mi-
rari quod nunc dormit Philippus: vigilat enim idē vo-
bis dormientibus. Fidicinē quendā in cœna volebat cor
rigere, ac de pulsandis neruis disserere. ille autē, absit ve-
rò à te, rex, ista calamitas, vt me meliùs isthæc tu noris. Liberè.
Quo tempore cum Olympiade & filio dissidebat, ve-
nit ad eū Demaratus Corinthius. Is à rege interroga-
tus quàm bene inter se conueniret Græcis: nimirū, rñdit, de
Græcorū cōcordia tibi est inquirendū, intimis tuis hoc Aliena curans.
modo tecū cōsentiētibus. his ille verbis ad rē rectiùs p-
pendēdā excitatus, posita ira in gratiā cū suis redijt. Anu
quædā inops sæpenumerò petiuerat vt causam suā di-
sceptaret, ac interturbabat frequēter. respōdēte Philip-
po; nō vacare sibi, subiecit: noli ergo regnare. quod ille Regis officium.
dictū admiratus, nō illā mò, sed & alios statim audiuit.
ALEXANDER puer etiānū; Philippo multas pręcla
rè gerēte res, nō ē gauisus, sed pueris qui vnà educaban- Gloriæ studium.
tùr dixit, Pater mihi nihil faciet reliquū. cūq; rñderēt pa
trē ipsi ista parare, Et quorsū, īquit, proderunt, si possi-
deā multa agā nihil? Quia agilis erat & celer pedibus, Regius animus.
hortabat eū pater vt ludis Olympijs stadiū curreret. fa-
cturū se rñdit, si cū regib' certādū cursu foret. Adductā
ad se iā nocte facta puellā quæ vnà cubaret, īterrogauit
cur tā serò veniret. quæ cū rñdisset præstolatā se dū ma
ritus somno se daret: acerbè increpauit famulos, quòd parū
absuisset, quin ipsorū culpa adulter fieret. Dijs adolēti li
beraliùs, ac sæpe thus corripiēti adstās Leonidas pæda- Castè.
gogus, Sic, inquit, largiter tibi, fili, adolēdū erit, vbi thu-
riferā regionē ī tuā redegeris potestatē. Alexāder ea po
titus, per litteras eū sic cōpellauit: Talēta aliquot thuris Magnificè.
& casiæ tibi mitto, vt me thuriferæ et regionis dñm fa-
ctū sciēs, sordidus erga deos esse desinas. Prœliū ad Gra
nicū cōmissur', Macedonus hortatus ē, vt largiter cœna
rēt, oïaq; in mediū cōferrēt: quippe cras hostiū opibus
cœnā instructuri. Amicorū quodā Perillo dotē filiabus
petēti, L talēta obtulit. cūq; is sufficere x diceret, Tibi, Magnificè.
īquit, accipere tātū satis ē, mihi dare nō itē. Dispēsatorē
iusserat Anaxarcho philosopho dare quantū posceret.
cūq; is eū c talēta petere diceret: Rectè, inquit, facit, q
īntelligit se habere amicū, qui tātū dare & possit & velit.
Mileti cōspicat' multas statuas athletarū qui Olympia
& Pythia vicissent, Vbi, īquit, ista tū erāt corpora, cum
barbari vrbē vestrā oppugnarēt? Regina Cariæ Ada ci-
bos & bellaria curiosissimo apparata à cupediarijs & co
quis artificio subinde ad ipsum studio quodā ostētandi Frugaliter.

mittente: Meliores sibi esse dixit coquos, iter nocturnũ quo prádiũ, & parcitatẽ prádij qua cœnã sibi suauẽ redderet. Omnibus ad pugnam paratis, cùm interrogarent duces ecquid præterea mandaret: Nihil, inquit, quàm vt menta Macedonum radantur. cumq; miraretur Parmenio, An, ait, ignoras in pugna nullibi faciliùs virum quàm barba apprehendi? Cùm Darius CCIↃↃ talenta offerret, Asiæq; fructus æquali portione secum percipiendos, ac Parmenio dixisset accepturum se cõditionem si Alexandri loco esset: & ego me hercle, subiecit, si Parmenio essem. Dario autem respõdit, neq; terram duos soles, neq; Asiam duos reges sustinere. Dimicaturum iam ad Arbela de summa rerũ, cùm quidẽ hostis in aciem CCCCIↃↃↃↃ virorum eduxisset, accesserunt amici de militibus conquerentes, q ij in tentorijs colloquia agitarent, componerẽtq; inter se totã se in suum lucrum versuros prædam, nihilq; inde in ærarium regis illaturos: tum subridens Alexander: Bona, inquit, nunciatis. audio.n. colloquia hoĩum non fugere sed vincere paratorum. Multi tum ad eum accesserunt milites, bono esse animo iubentes, neq; multitudine hostium terreri, qui ne axillarum quidem ipsorum fœtorem essent substituri. Explicatis iam aciei ordinibus, militem quẽdam videns amento hastile aptare, è phalange vt inutilẽ eiecit, qui tum demum arma pararet, cùm ijs esset vtendum. Epistolam quandam à matre allatam quæ arcana & quasdam aduersus Antipatrum criminationes continebat, legens vnà pro more inspiciente Hephæstione, nõ vetuit: sed epistola pellecta digito manui suæ detracto, Hephæstionis ori sigillum imposuit. In tẽplo Ammonis ab antistite Iouis appellatus filius, dixit, Nõ esse hoc mirum. Iouem.n. qui natura omnium sit pater, optimos suorum filiorũ nomine dignari. Iaculo crus ictus; multis concurrentibus eorum qui ipsum sæpenumerò solebant deum salutare, renidente vultu, Hoc quidẽ, inquit, sanguis est, vt videtis, non ille

Humor, qui superum manat de corpore diuum.

Laudantibus nonnullis Antipatri frugalitatem, qui austerè & sine luxu viueret: foris, inquit, Antipater albo panno prætextus, intus totus est purpureus. Hyeme in magno gelu exceptus cõuiuio ab amico quodam, cùm is focũ ignemq; exiguum intulisset, aut ligna eum, aut thus adferre iussit. Antipatridas formosam psaltriã adduxerat in conuiuium: ea visa commotus Alexander, Númnam, inquit, eam tu amas? confesso, Impure, ait, quin tu eam è conuiuio educis? Pythonem Euij tibicinis amasium Casander vi osculabatur. quod cùm videret molestè Euium ferre Alexander, iratus aduersus Casandrum exsiluit, vociferans: per vos etiam amare non licet quẽquam. Cùm ad mare dimitteret Macedonum quotquot ægrotiaut mutilati essent, monstratus ei quidam est qui rectè valens inter ægrotantes tamen nomẽ suum retulerat. Adductus in conspectum Alexandri & examinatus, fassus est se hoc prætextu vsum ob amorem Telesippæ ad mare proficiscentis. quæsiuit: rex, quis huius nomine conueniendus esset: cumque liberam esse comperisset, Proinde, inquit, mi Antigenes, persuadeamus Telesippę vt nobiscum maneat. liberam enim cogere non est nostrum. Cum Græcos qui mercede apud hostem militabant viuos in potestatem redegisset, Athenienses iussit in compedibus adseruari, quòd ęra mererent alimentis è publico suppeditantibus: itemque Thessalos, quod agrum, quem possiderent optimum, non colerent. Thebanos missos fecit, quòd his solis diceret se neque vrbem neq; agrum reliquum fecisse. Ex Indis celeberrimum arte sagittandi, & qui traijcere sagittam per annulum diceretur, cùm cepisset, artis suæ specimen edere, recusantemque ira motus necari iussit. is cùm ad suppliciũ duceretur, dicebat ducentibus se exercitationem multis iam diebus intermisisse, ideoque metuisse ne aberraret. quod vbi Alexandro renunciatum est, donis affectum hominem dimisit, admiratus eum, q mori maluisset, quàm gloria sua indignus videri. Taxiles de regibus Indorum vnus occurrens Alexandro, hortatus est ne bellum sibi inferret, néve pugnam consereret: sed siue inferior esset, acciperet, siue superior, conferret beneficia. huic respondit, de hoc ipso certandum, vter alterum possit beneficijs superare. Inaudiens Aornum petram in India natura loci inexpugnabilem esse, sed à formidoloso homine teneri. hoc, sit, facit, vt locus iste iam facilis captu sit. Alius qui saxum quod inexpugnabile putabatur tenebat, se ipsum locumque Alexandro dedidit: hunc & copijs præfecit Alexander, regionem ei adiecit, fatus: Sapere mihi vir hic videtur, viro bono se potiùs credens, quàm munito loco. Capta petra, cum amici dicerent eum factis Herculem superasse: ego verò, inquit, actiones imperiumque meum ne vni quidem dicto Herculis æqualia arbitror. Amicorum quosdam sentiens talis seriò lusisse, mulctauit. De primis & pręstantissimis amicorum, maximè venerari visus est Craterum, amare Hephæstionem, quòd ab illo rege, ab hoc Alexandrum diligi diceret. Xenocrati philosopho L. talenta dono miserat. quæ cum is repudiaret, non se indigere inquiens, Nullúmne, ait, amicum habet Xenocrates? Mihi quidem Darij diuitiæ vix suffecerunt in amicos impendenti. Post prœlium Porus ab ipso interrogatus quomodo se vellet tractari, respõdit, Regiè. rursúmque interrogatus, ecquid vellet præterea, omnia in Regiè contineri addidit. miratus itaq; Alexander sapiẽtiam viri & virtutem, maiorem pristina ditionem ei subdidit. Audiens sibi à quodam maledici, Regiũ est, inquit, malè audire cũ benefacias. Moriturus iã in socios intuens, Video, inquit, magnũ fore meũ funebre certamẽ. Mortuo ipso Demades orator dixit exercitũ Macedonii ĩperatore carẽtẽ similẽ videri Cyclopi excæcato.

Barba. | Magnificè. | 1000000. | Apparatus vium prę cedat. | Arcanum. | Magnas animas. | Iliad. 1, 340 | In simulatorem. | Amoris fautor Alexander. | Mercenarij milites. | Amor gloriæ. | Loci natura. | Modestè. | Ludus. | Amicis benefaciẽdũ. | Regiè. | Dux.

PTOLEMAEVS Lagi F. crebro apud amicos cœnabat & dormiebat. quod si quando conuiuium præberet, eorum pocula, vestes stragulas, & mensas vsurpabat, ipsa plura necessarijs non possidebat: dicens Magis regium esse ditare quàm diuitias possidere.

Magnificè.

ANTIGONVS continẽter pecuniã exigebat. cumq; diceret quidã Alexãdrũ non fuisse talẽ: Nec iniuria, inquit. ille.n. metebat Asiã, ego stipulas colligo. Militũ quosdã vidẽs thoracibus & galeis indutos ludere pila, delectatus est, acciuitq; eorũ duces, laudãdi gratia. hos autẽ potare inaudiens, munia ipsorũ ad milites trãstulit. Mirantibus omnibus quod cùm iam senectutem attigisset, benignè humaneque imperaret, hanc reddidit caussam, Olim se potentiam quæsiuisse, nunc gloriam & beneuolentiam captare. Philippo filio pluribus præsentibus interroganti quãdo castra moturus esset, Quid, inquit? an metuis ne solus tubam non audias? Cupiente eodem adolescente diuertere apud viduam quæ tres habebat formosas filias, vocato ad se ei qui hospitijs designandis præerat, Non, inquit, filium meum ex istis angustijs expedies? Leui morbo cùm laborasset, recepta sanitate dixit, Hunc sibi morbum nequaquam accidisse incommodè: eo enim se monitum, ne mortalis cum sit, animo efferatur. Cùm Hermodorus in poëmate eum Solis filium appellasset, Diuersum, inquit, nouit qui matulam mihi fert. Dicente quodam, omnia honesta & iusta esse regibus, subiecit: Omnino; barbarorum quidẽ regibus. nobis sola honesta pro honestis, sola iusta pro iustis sunt habenda. Causam in iudicio habebat Marsyas frater, petebatq; vt de ea domi cognosceretur. sed Antigonus: Si culpa, inquit, vacamus, disceptetur in foro & cunctis auscultãtibus. Hyeme aliquando castra loco rerum necessariarũ copia destituto posuerat necessitate iubente. ibi cùm milites, ne scientes in propinquo esset, maledicerent ipsi, tentoriũ baculum

Iustè: | Prudenter. | In curiosũ. | Castè. | Homo. | Regis potestas. | Innocẽtia. | Patienter.

baculum dimouens, Infortunium, ait, habebitis, nisi lõgiùs hinc digressi me conuicijs proscindetis. Aristodemo vni de amicis, sed qui coqui filius esse credebatur, consulenti vt sumptuũ minus faceret, munificentiamq; contraheret: Tui, inquit, Aristodeme sermones cinctũ culinarium redolent. Athēniensibus seruũ ipsius honoris gratia ciuitate donantibus: Nollem, aiebat, vllũ Atheniensiũ abs me flagris cædi. Adolescente quodã Anaximenis rhetoris discipulo orationem, quã studiosè erat premeditatus, coram se recitante, volens aliquid meliùs cognoscere interrogauit. qui cum obmutuisset, Quid ais, inquit?

Salsè.

In ostentatores.

Sunt hæc inscripta codicillis, quos tenes?

Alium audiens oratorem, qui diceret anni tempus niuiacum factum stirpi defluam fecisse regionem: Non finem facies, dixit, apud me tanquam apud plebem loquendi? Thrasyllo Cynico denarium poscenti, respõdit, Rege dignũ non esse hoc donũ. subijcienti, Da ergo talentum, retulit, Capturam hanc non esse Cynico conuenientem. Demetrium filium cum nauibus multis magnisq; copijs mittens ad liberandũ Græcos, gloriæ lucem è Gręcia tanquã specula aiebat in orbẽ terrarum emicaturam. Antagoræ poëtæ congrum elixanti, catinumq; sua manu agitanti à tergo adsistens, Putásne, dixit, Antagora Homerum Agamemnonis res gestas describentem, congrum elixasse? respondit ille: Tu verò, rex, Agamemnonem credis istas res gerentem curiosè inquisiuisse an aliquis in exercitu congrum elixet?

Argutè.

Gloriosè.

Incuriosum.

Per quietem imaginatus erat Antigonus, Mithridatẽ auream metere segetem. hunc itaq; interficere statuit, DEMETRIOq; filio consilium aperuit, iureiurando ad tacendum obstricto. Demetrius accito Mithridate, ad litus maris deambulauit, & stimulo qui in hastili imo est in arena inscripsit, Fuge Mithridates. atq; hic re intellecta in Pontum profugit, ibiq; regnum ad vitę vsq; finem tenuit. Idem Demetrius Rhodum oppugnãs, in suburbio quodam cepit tabulam, in qua Protogenes Ialysum pinxerat. cumq; Rhodij missis præconibus hortarent vt tabulæ parceret, respõdit, Patris se potiùs imagines, quàm illam picturam corrupturum. Pace cũ Rhodijs facta, machinam quam ab expugnandis vrbibus Helepolin appellauerat, apud eos reliquit, futurãm suæ magnificentiæ, & ipsorum fortitudinis argumentum. Defecerant Athenæ, & vrbe potitus ciuibus iam ob cibi inopiam malè habentibus, cùm statim ei data esset concio, frumento ciues donauit, interq; concionãdum de re præsente, barbarismum fecit. ibi vnus quispiam de multitudine assidente acclamauit quomodo dicendum congruè fuisset. tum Demetrius, Huius, inquit, correctionis gratia alijs vos 100 medimnis dono.

Fideliter.

Artificij honos.

Patienter & liberaliter.

ANTIGONVS secundus, Demetrij F. cùm pater captus monuisset eũ per litteras, ne si quid ipse à Seleuco coactus scripto mãdaret, obtemperandum, aut vrbibus decedendum sibi putaret, vltrò ad Seleucum scripsit se ei toto regno cedere, obsidemq; se pro patre, vt hic diminatur, offerre. Nauali prœlio cum Ptolemæi legatis congressurus, dicente gubernatore multo plures numero esse hostium naues: Me verò, inquit, ipsum præsentem quàm multis comparas? Cedens aliquando hostibus ingruentibus, fugere se negabat, sed commodum aiebat à tergo situm se persequi. Adolescente, qui non admodum bonus videbatur miles, natus patre viro forti, stipendium paternum postulanti: ego, inquit, mi adolescens mercedem & munera dare propriæ, non paternæ virtutis causa dignis soleo. Mortuo Zenone Citiensi quem omnium maximè philosophorum in precio habuit, dicebat theatrum suarum actionum perijsse.

Piè in patrem.

Fortiter.

Fuga.

Parentum merita.

Philosophia.

LYSIMACHVS in Thracia circumuentus à Dromichæta, cùm se exercitumque propter sitim in potestatẽ hostium tradidisset, postquam captiuus bibit, Proh deũ fidem, inquit, quàm exiguæ voluptatis gratia seruũ me de rege feci. Philippidem comœdiarum scriptorẽ amicum familiaremq; suum interrogauit, Cuius vis rerum mearum participem te faciam? respondit ille, cuiuscumq; volueris, exceptis arcanis.

Voluptas.

Arcana.

ANTIPATER occisum ab Alexandro Parmenionẽ cùm audiuisset, dixit: Si Parmenion insidiatus est Alexandro, cui tandem credẽdum erit? sin verò, qui agendum est? De Demade oratore in ætate prouecto dicebat, eius tanquam victimæ confectæ nihil iam præter ventrem restare & linguam.

ANTIGONVS tertius scribebat ciuitatibus, si quid contrarium legibus per epistolam mandaturus esset, ne parerent, sed ipsum ignoratione lapsum cẽserent. Idem cùm Dianæ antistitam vidisset excellenter formosam, statim Epheso cum suis discessit, ne quid inuitus incestum perpetraret.

Iustè.

Castè.

ANTIOCHVS cognomento Accipiter (hoc enim Hierax significat) bellum de regno aduersus fratrẽ Seleucum gerebat. qui cùm à Gallis victus nusquam appareret, putareturque in pugna concisus, posita Antiochus purpura pullam induit vestem. paulo pòst audita incolumitate fratris, dijs rem sacram ob lætum nunciũ fecit, ciuitatibusq; sibi subditis vt serta gererẽt ĩperauit.

Fratrum amor.

EVMENES structis à Perseo perijsse putabatur. Quæ fama cùm esset Pergamum perlata, Attalus eius frater sumpto diademate, ductaq; ipsius vxore regnum occepit. Pòst fratrem viuere & Pergamum venire inaudiens, cum stipatoribus ei pro more obuiam iuit, hastile gerens. Eumenes eum amanter salutauit, inque aurem insusurrauit.

Idem.

Vxorem haud duc, nisi defunctum videris.

aliud per omnem vitam quod offensæ speciem præberet nihil neq; fecit neq; dixit, sed & moriens vxorem ei regnumq; tradidit. Vicissim Attalus nullum suorum liberorum (habebat enim complures) educauit, sed Eumenis filio adulto viuens regnum detulit.

PYRRHVS à filijs pusionibus interrogatus cuinam regnũ vellet relinquere, Ei respondit, qui de vobis acutiorem habebit gladium. Interrogatus de Pythone & Caphisio tibicinibus, vter eorum præstantior esset, respõdit: Polysperchon imperator. Cùm duobus prœlijs vicisset Romanos, multosq; amicorum & ducum amisisset, Si adhuc semel, inquit, Romanos vincemus, actũ est de nobis. Sicilia excidens, cùm inde soluisset, conuersus retrò ad amicos dixit: qualem Romanis & Carthaginiensibus palæstram relinquimus. Militibus Aquilæ cognomen ei tribuentibus: Quid ni sim aquila, inquit, vestris armis tanquam solidis alis subleuatus? Audiebat adolescentes quosdam multis inter pocula maledictis ipsum proscidisse. eos postridie vniuersos ad se adduci iussit, primumq; ex ijs percunctatus est, an de ipso talia dixissent. omnino, respondit hic, talia: pluraque dixissemus, si plus vini nobis fuisset.

Liberè.

ANTIOCHVS is qui iterum in Parthos expeditionem fecit, in venatione quadam dum feras insectatur, ab amicis & famulis aberrauit, casamq; hominum egenorum ignotus ijs intrauit. cumq; inter cœnandũ mẽtionem regis intulisset, responsum est esse regem alioqui bonum, sed qui pleraque amicis prauis hominibus mandaret, ac negligeret ac præ nimio venãdi studio sępenumerò res necessarias omitteret. Ac tunc quidem tacuit. Sub lucem autem cùm ad casam venirent satellites, & allata purpura diademateque agnosceretur: Ab eo, inquit, die, quo vos recepi, heri primùm veros de me sermones audiui. Obsidentem Hierosolyma Iudęi vt maximã suã festiuitatẽ possent celebrare, septem dierũ inducias poposcerũt. Nõ id modò cõcessit, sed & tauros auratis cornibus apparuit, aromatũq; copiã & vsque ad portas cum pompa deduxit, traditaque ipsorum

Reges rarò de se vera audiunt.

Liberalitas vtilis.

sacerdotibus victima in castra rediit. Quod mirati Iudæi, statim post exactos festos dies deditionē fecerūt.

THEMISTOCLES adolescens etiamnum potabat ac scortabatur. sed postquā Miltiades imperator ad Marathonem barbaros vicit, non amplius offendere licuit. Themistoclem aliquid contra officium facientem. Mirantibus mutationem: Non finit (inquit) dormire me aut socordem esse trophæū Miltiadis. Interrogāti vter esse mallet, Achilles an Homerus, respondit: Tu verò malléne Olympico certamine victor esse, an præco q victorū noīa proclamares? Xerxe magna illa classe Græciā inuadente, metuens ne Epicydes, vnus de popularibus oratoribus, homo turpis lucri studiosus & timidus, imperium nactus vrbem perderet, pecunia data eū à petendo imperio detraxit. Admāto nauali pugna cū hoste decernere trepidante, & sibi Græcos ad eam cohortanti atq; animāti dicente, O Themistocles, flagris cædere moris est eos qui in certaminibus priùs q iubētur surgunt: respondit: næ ita est Adimante: sed neq; coronantur qui iusto tardiùs prodeunt. Eurybiade baculū tollente ac plagam minante, Feri sanè, inquit, modò audias. Cùm nō persuaderet Eurybiadi vt in angustijs nauale prœlium consereret, clàm ad barbarum misit, hortans ne metueret Græcos fugientes. Cumque is parens huic consilio victus esset, rursum misso ad eū internuncio suasit vt q primùm ad Hellespontum fugeret: cogitare enim Græcos de ponte rescindendo. vt dū seruaret Græcos, ipsius saluti cōsulere putaretur. Seriphio cuidā objiciēti, non propter sese, sed propter vrbem celebrē ipsum esse: verum, ait, dicis. cæterùm neque ego si Seriphius fuissem, factus essem nobilis, neq; tu, si Atheniēsis. Cùm Antiphates formosus, qui amāt priùs ipsum fugerat atq; spreuerat, gloria magna potētiaq; auctum accederet atq; adularetur: Heus, inquit, adolescēs, Serò ambo, sed tamen sapere cœpimus. Postulanti à se Simonidi, vt sententiam quandam iniustam ferret: Neq; tu, inquit, poëta bonus esses si præter numerum caneres, neq; ego princeps probus, si contra leges iudicarem. Filium suum erga matrem petulantiùs se gerentē, omnibus Græcis potentia antecellere dicebat. Græcis enim imperare Athenienses, Atheniensibus se, sibi vxorem, huic filium. De filiæ procis probū diuiti prætulit: quod diceret virum se malle pecuniæ, quàm peceniam viri egentem adsciscere. Fundum vendens, præconem indicare iussit commodum eius esse vicinum. Atheniensibus ipsum contumelia afficientibus, Quid laboratis, inquit, sæpe ab ijsdem affecti beneficijs? Ac platano sese comparabat, sub quam confugiunt homines orta tempestate: reddita serenitate, prætergredientes folia eius stringunt, ipsamq; dicterija incessunt. Eretrienses subsannans dicebat eos instar reuthidum piscium gladios quidē habere, sed cor non habere. Eiectus Athenis primùm, deinde etiam Græcia, et Persarum regem se cōtulit. iussusq; loqui sermonē aulæis similem esse dixit. nā eorum in morem, exporrectum quidem ostendere formas, contractum occultare. Petijtq; tempus sibi dari dū Persicam linguam addisceret, vt suo arbitrio suis ipsius verbis, non per interpretem, regi suam posset explicare sententiam. Multus donis ornatus, & celeriter ditatus, pueris suis dixit: Perijssemus pueri, nisi perijssemus.

MYRONIDES bellum contra Bœotos faciens, expeditionem Atheniensibus denunciauerat. cùm instaret hora exeundi, ac centuriones significarent nondum omnes ad signa conuenisse: præstò sunt, ait, qui pugnaturi sunt, ijsq; vsus alacribus, hostem vicit.

ARISTIDES cognomento Iustus semper pro se ac solus remp. gessit, societatesq; fugitq; parta amicorum præsidio potentia soleret ad iniustos conatus animare. Atheniēsibus eò tendentibus, vt ostracismo ipsum vrbe eijcerent, homo rusticus literarumq; rudis testam ei ac tulit, petijtq; vt nomen Aristidis inscriberet. Nosti vorò, inquit, Aristidem? Nō equidem respondit rusticus: sed molestum mihi est iusti cognomentum, tum Aristides silens nomen suum testæ inscripsit, eamq; homini reddidit. Intercedebat ei cū Themistocle inimicitia. cū eo missus aliquò legatus, Visne (inquit) ô Themistocles inimicitias in finibus deponamus? si.n. videbitur, reuersi eam rursum suscipiemus. Tributa Græcis imponens, tanto rediit pauperior, quantum in peregrinationem insumptum fuit. Aeschylus in Amphiaraum hos fecit versus:

Neq; enim videri, sed vult esse is optimus,
Sulcum profundum in pectore consitum suo
Habens, veneranda consilia vnde pullulant.

hi cùm in theatro recitarentur omnium oculi sunt in Aristidem conjecti.

PERICLES præturam gesturus, chlænam sumēs ita seipsum solebat alloqui: Memento Pericles liberis te imperaturum, Græcis, atq, Atheniensibus. Aeginā abolere iubebat, tanquam oculis Piræei damnosam. Amico falsum à se testimonium, quod iureiurando erat sanciendum, exigenti, Amicum se vsq; ad aram esse respōdit. Moriturus seipsum felicem prædicauit, quòd nulli Atheniensium atræ vestis gerendæ causa fuisset.

ALCIBIADES etiamnum puer in palæstra ita comprehensus, vt non posset effugere, colluctantis manum momordit. qui cum diceret, Mordes, sicut mulieres: respōdit, Nequaquam, sed vt leones. Canem possidebat perpulcrum, emptum LXX minis. ei caudā amputauit, eò id se facere dicens, vt habeāt Athenienses quod de ipso loquerentur, neq; in alias inquirerent res eius. Ad ludum aliquando litterarium veniens, rhapsodiā Iliadis poposcit magistrum: eiq; cùm nihil Homericū se habere diceret, colapho impacto transijt. Veniēs ad fores Periclis, audiuit eum occupatū esse, ac circumspicere quomodo rōnes posset Atheniensibus reddere: Nónne, inquit, præstabat excogitare rōnē, ne eas redderet? Euocatus ab Atheniensib. è Sicilia ad dicēdam causam, cùm quidem capitis anquireretur, abdidit sese: stultū esse dicens reum qui cùm fugere iudiciū liceat, quærat qui in eo se defendat. Ac dicenti cuidam, Non fidis patriæ de te iudicaturæ? ne matri quidem, inquit: metuerem.n. ne per errorem atrum calculum pro albo in vrnā inijceret. Audito se & qui cum ipso erant morti ab Atheniensibus addictos esse, Ostendamus, ait, illis nos viuere. Simulq; se ad Lacedæmonios contulit, & bellū Decelicum contra Athenienses excitauit.

LAMACHVS centurionem quendam commissi erroris causa verbis increpabat. ac respondenti, posthac se nihil tale admissurum, hoc referebat: In bello nō licet bis peccare.

IPHICRATES despiciebatur, quòd cerdonis filius esse putaretur. tunc primùm existimationem sibi peperit, cùm saucius ipse hostem vnà cum armis viuum corripiens in suam transtulit triremem. Is cùm castra in regione amica & confœderata posuisset, accurateq; ea vallo & fossa communiuisset, Quærenti cuiusnam metu hoc faceret respondit, Turpissimam esse imperatoris vocem, Non putaram. Pugnam contra barbaros instruens, aiebat vereri se Iphicratem barbaris non esse notum. suo enim nomine ab ijs hostibus terrorem se incutere. Rei capitalis postulatus, aduersus calumniatorem dixit: Vide quam rem agas, qui instante bello suades ciuitati vt de me potiùs quàm mecum decernat. Cùm ei Harmodius, vnus de prisci illius Harmodij posteris, exprobraret ignobilitatem, respondit: Meum à me incipit genus, tuum in te desinit. Interrogatus à quodam oratore, quis tandem esset, qui ita magnificè de seipso sentiret, equesne, an sagittarius, an peltam gerens, an pedester: Nihil, inquit, horum, sed qui sciam hisce omnibus imperare.

TIMO-

Margin notes: Aemulatio. Callidè. Patria. Iustè. Vicinus. In ingratos. In stupidū. Sermo. Fortuna. Fortiter. Societas. Patienter. Vera laus. Amicitia. Homerus. Iudicia. Error in bello. Cautio bellica. Natales.

Imperatoris cautio.

Timotheus fortunatus videbatur esse imperator, ac nonnulli inuidi pingebant vrbes vltrò in ipsius dormientis nassam se induentes. dicebat itaq; Si tantas ego vrbes per somnū capio, quid me vigilantem putatis facturum? Quodam de audacibus ducibus vulnus acceptum Atheniensibus demonstrante: Me verò, inquit Timotheus, puduit, quod cum ego dux vester in Samo essem, prope me telum catapultæ décidit. Oratoribus Charetem commendantibus, talemq; debere Atheniensium esse imperatorem dicentibus: nō, inquit, imperatorem, sed eum qui imperatori stragulam vestem portet.

Animosè.

Chabrias dicebat optimum hunc esse imperatorem, qui maximè cognitas habeat res hostium. Proditionis vnà cum Iphicrate accusatus, gymnasium frequentabat, solitaq; hora prandebat. repræhensusq; eo nomine ab Iphicrate: Proinde, inquit, si quid sinistrum de nobis statuerint Athenienses, squalidum & te ieiunum, me pransum vnctumq; interficient. Solebat dicere, terribiliorem esse ceruorum exercitum leone duce, quàm leonum agmen ducente ceruo.

Imperator.

Hegesippus cognomento Crobylus, aduersus Philippum Athenienses instigabat. cumque è concione quidam occlamasset, Bellum introducis? Omnino, inquit: atq; atras etiā mehercle vestes, & publicas funerationes, funebresq; orationes, siquidem liberi viuere, neque facere Macedonum imperata volumus.

Libertas.

Pytheas etiamnum adolescēs progrediebatur in publicum, dicturus contra decreta de Alexandro promulgata. cumq; diceret quidam, Tu adolescens cū sis, de tantis rebus audes dicere? Enimuero, inquit, Alexāder, quem vos deum decreto vestro facitis natu quàm ego minor est.

Grauiter.

Phocionem Atheniensem nemo neq; ridentem vidit, neq; lacrymantem. Coacta cōcione dicenti, Videre mihi ô Phocion cogitabundus: Rectè, inquit, cōijcis. delibero enim an aliquid amputare possim de verbis quæ sum ad populum facturus. Oraculo Atheniensibus significatum erat, vnum esse in ciuitate qui omnium aduersaretur sententijs. cū quæri iuberent quisnam ille esset, ac vociferarentur, Se illum esse Phocio dixit: Soli enim sibi nihil eorum probari, quę vulgo fierent ac dicerentur. Aliqn̄ dicens suam sn̄iam, cùm placere se, & æqualiter ab oībus approbari suam videret orationém, conuersus ad amicos: Númnam, inquit, mihi imprudēti prauū aliquod dictū excidit? Postulātibus ad sacrificiū quoddā stipē Atheniensibus, cōferētibusq; reliquis, aliquoties vocatus, Puderet verò me, inquit, vobis donare, huic (simul creditorē demonstrabat) nō reddere. Demosthene oratore dicente, interficient te Athenienses si insanient: Planè, inquit, me, si insanient: te, vbi sapient. Aristogito iudicū sentētijs morti addictus, cùm iā moriturus in carcere flagitaret vt Phociō ad se veniret, huncq; amici ad malū hoīem accedere prohiberēt: & vbi tandē, ait, Phociō, Aristogitonē mallet aliquis cō pellare? Irascebātur Athenienses Bysantijs, q̄ in vrbem nō admisissent Charetē missum cū copijs præsidio ipsis cōtra Philippū. ibi Phocio nō succēsendū socijs diffidētibus, sed ducibus potiùs fidē nō merētibus pronūciās, ipse dux est creatus, admissusq; à Byzātijs fidē sibi habētibus, effecit vt Philippus re infecta discederet. Alexādro rege C talēta dono mittēte ipsi, quæsiuit ex adferētibus, quā ob rē de tāto Atheniensiū numero sibi soli istuc largiretur Alexāder: cùm respōderēt, solū ipsum à rege bonum virū iudicari: talē ergo, inquit, me & videri & esse patiatur. Poscēte Alexandro triremes populoq; nominatim Phocionē prodire iubēte & in mediū cōsulere, surgens: Suadeo igitur, ait, vt vel ipsi armis potentiam obtineatis, vel potentiū amici sitis. Allatus incerto autore erat de morte Alexādri nuncius: ad quem cùm oratores statim in rostra prouolassent, bellumque absq; mora vlla suscipiendū autumarent, Phocion expectare iubebat, remq; certò explorare. nam (dicebat) Si hodie mortuus est Alexander, cras etiā ac deinceps erit mortuus. Leosthenes Athenienses in bellum Lamiacū coniecerat, magna spe ob nomen parandæ libertatis & imperij exagitatos. huius orationem cupressorū similē dicebat esse Phocio: quæ cùm sint pulchræ, & proceræ, fructum tñ ferunt nullum. Rebusq; initio prospere succedentibus, & ciuitate victimas ob lætum nunciū immolante, interrogatus An rem ita gestam nō vellet: vellem, inquit, altero modo decretū fuisse: hæc sic acta esse placet. Macedonibus Atticam incursantibus, oramq; maritimam populantibus, eduxit qui ætate erant ad militiam apti. multis aūt ad ipsum occurentibus hortantibusq; vt tumulo quē monstrabant occupato ibi aciem instrueret: Dij boni, inquit, q̄ multos duces, paucos milites video: cōmissa tñ pugna vicit, & Nicionē Macedonum ducē interfecit. Non multo post tēpore Atheniensibus bello victis præsidiū ab Antipatro est impositum. cuius præfectus Menyllus pecuniā Phocioni cùm offerret, indignè id Phocio tulit, Neq; hunc Alexādro meliorem esse dicens, & minùs honestas accipiēdi causas habere, qui olim repudiasset. Antipater autem dicebat duos se amicos habere Athenis Phocionem ac Demadē, quorū alterū nunquā adducere potuisset vt missa dona acciperet, alterum nunquam dandis muneribus exsaturasset. Eidē abs se iniustam quandā actionē postulanti Phocio, non potes, inquit, Antipater, Phocionē & amicū habere & adulatorē. Post mortē Antipatri forma reip. populari constituta, in concione pronunciatū est Phocionē amicosq; eius morte mulctādos esse. Ibi reliqui flentes cū ad suppliciū ducerentur, Phocioni tacitè eunti inimicorū quidā obuiā factus in faciem exspuit. Tum ad magistratū respiciens Phocio, Nemóne, inquit, cōpescet hūc cōtra decorū agentē? Vnà moriturū Euippū, idq; deplorantem & indignè ferentē sic compellauit: Pigetne te cum Phocione mori? Allato iā cicutæ poculo interrogatus filióne aliquid mandaret: Mando, inquit, tibi fili, atque hortor te, ne Atheniensibus memorem te iniuriarum præbeas.

Constāter.

Comiter.

Grauiter.

Patienter.

Piè.

Pisistratus Atheniensiū tyrānus, cùm ab eo facta defectione sociorū quidā Phylen occupassent, venit ad eos veste stragulā portans. Interrogantibus quid vellet: Aut vobis, inquit, persuadere volo, vt mecum in asty redeatis, aut si id non consequor, vobiscū hic manere, & ad eam rem instructus venio. Delata apud ipsum erat mater, q̄ adolescentē quēdā deperiret, cū eoq; rem haberet metuente sibi & crebrò recusante. Hūc ad cœnam vocauit, eaq; peracta percunctatus est, quomodo tractatus esset: respondētiq; Iucundè: hoc, inquit, quotidianū tibi erit, si matri meæ placueris. Thrasybulus filiā ipsius amabat, obuiamq; aliqn̄ factū osculatus erat. instiganti ea de causa aduersus illum vxori Pisistratus: Si, inquit, amātes odio prosequimur, quid faciemus ijs, quibus in odio sumus? virginem porrò nuptū tradidit Thrasybulo. Comesatores quidā in vxorē ipsius inciderant, multaq; lasciuè dixerant atq; fecerant. qui cùm postridie lacrymis adhibitis veniā flagitarent à Pisistrato: Vos quidem, inquit, in posterum date operā modestiæ: mea vxor heri nusquā oīno prodijt. Ducturū aliā vxorem interrogantibus filijs ecquid eò id faceret, quod ipsos improbaret: respondit, nequaquā verò, sed vos laudo, cupioq; alios præterea tales liberos nancisci.

Comiter.

Demetrius Phalereus regi suadebat vt libros de regno & principatu pararet ac legeret. de quibus enim amici reges monere non audent, ea in libris exstare.

Libri.

Lycurgus Lacedæmonius ciues asuefecit ad alēdā comā, inquiens ea formosos pulcriores, deformes terribiliores reddi. Poscentem vt popularem reipub. formam Spartę institueret, iussit priùs domi suæ id facere. Domos non nisi securi & serra ædificare iussit: fore. n. sic, vt pudeat in vilia domicilia pocula, & stragula, &

Coma.

Frugalitas.

mensas sumptuosas inferre. Pugillatione & pancratio interdixit, vt ne per iocum quidem victos se fateri sui discerēt. Vetuit ijsdem sæpius bellum inferre, ne ij hoc pacto pugnaciores reddantur. Itaq; inferioribus temporibus Antalcidas Agesilao vulnerato dixit, præclara eū doctrinæ præmia à Thebanis reportare, quos inuitos exercuerit, docueritq́; bellum gerere.

CHARILLVS rex interrogatus cur tam paucas leges Lycurgus posuisset, respondit, eos qui paucis vterentur verbis non habere opus multis legibus.

Ira.

Ferociùs se aduersus ipsum gerenti de seruis helotibus vni, Per Castores, inquit, occiderem te nisi irascerer.

Coma.

Interrogatus cur comam Spartani nutrirent: quia, inquit, omnium ornatuum hic minimo constat sumptu.

Iniuriæ ferendæ.

TELECLVS rex fratri ciues apud ipsum accusanti, quod se non tanta quāta ipsum beneuolentia prosequerentur, Causa est, inquit, quod ferre iniurias tu nō nosti.

THEOPOMPVS quadam in vrbe ostentāti murum & quærenti pulcérne videretur & altus, respondit, Ne si mulierum quidem sit.

Belli sumptus.

ARCHIDAMVS bello Peloponnesiaco socijs poscentibus, vt tributi certam præscriberet quantitatē, Bellum, ait definito non aliter emolumento.

BRASIDAS inter caricas murē cum cepisset, morsus ab eo dimisit. tum ijs qui aderant, Nihil, inquit, ita paruū est, quod salutē sibi non paret, si vlcisci adoriētes audeat. In prœlio iaculū sibi per scutum adactū è vulnere extraxit, eoq; ipso hostē interfecit. interrogatus autē quomodo vulneratus esset, rñdit: Prodente me scuto. Postq̄ hic liberatis qui ad Thraciā habitabāt Græcis in pugna occubuit, missos Spartā legatos scitata est mater eius primùm, an honestè mortuus esset filius: & laudātibus eū Thracibus, neq; similē eius quenquam futurū dicētibus, Erratis, inquit, hospites. fuit Brasidas vir præclarus, sed habet Lacedæmon multos eo fortiores.

Modestè.

AGIS rex dicebat Lacedæmonios nō interrogare q̄ multi, sed vbi sint hostes.

Fortiter.

Et apud Mantineā vetātibus pugnam cum hostibus conferere quod numero vincerent, dixit: Aduersus multos pugnet necesse est, qui multis vult imperare. Cùm Elei laudarētur quod Olympia iustè administrarent, Quid, dignum, inquit, admiratione præstant, si toto quadrienno vnum per diem iustitia vtuntur? Pergētibus aūt laudare qui ceperāt: quasi verò, inquit, mirū sit si re pulcra, nimirū iustitia, pulcrè vtūtur?

Salsè.

Hoī malo sæpius quærenti quisnā Spartanorum sit optimus, respondit, Is, qui tui est dissimilimus. Alij interroganti quāta sit Spartanorū multitudo, reddidit: quanta sufficit malis arcendis. Idemque alio quærente, Multi, inquit, tibi videbuntur Lacedæmonij, si eos pugnantes spectes.

LYSANDER cum filiabus ipsius Dionysius tyrannus preciosas vestes misisset, nō accepit: q̄ vereri se diceret, ne filiæ ijs indutæ turpiores viderentur.

Fraus.

Culpantibus ipsum, q̄ multa per dolum agendo parū dignum Hercule se gereret: dixit: Vbi leonina pellis non sufficit ibi adsuenda est vulpina. De agro controuerso cum viderentur Argiui iustiora q̄ Spartani afferre argumenta; stringens gladiū, Hunc, ait, qui tenet, is optimè de agrorum finibus disputat. Cernens Lacedæmonios non satis habere animi ad oppugnandos Corinthiorum muros, cum è fossa leporem prosilire videret, Hos, inquit, metuistis hostes, quorum ob ignauiā muris lepores indormiunt. In concilio liberius à Megarensi quodam compellatus, Tua, inquit, verba ciuitate indigent.

AGESILAVS dicebat Asiæ incolas si libertate fruerentur, malos: si seruirent, bonos esse.

Quis magnus.

Cùm solerent illi Persarum regem appellare magnum: quomodo, aiebat, is me maior est, si non iustior est & temperantior? De fortitudine & iustitia interrogatus, vtra harum maior esset, Respondit nihil opus fore fortitudine, si omnes iusti essemus. Noctu subitò castra ex hostico moturus, cùm amasium videret ob imbecillitatem relinqui à tergo & flere, Difficile est, inquit, simul misereri & sapere.

In superbū.

Menecrati medico, qui Iupiter cognominabatur, in epistola ad se scribenti, Menecrates Iupiter Agesilao regi S. rescripsit: Rex Agesilaus Menecrati sanam mentē.

Intestina bella.

Cùm ad Corinthum Lacedæmonij vicissent Atheniēses eorumq́; socios, multitudine hostium occisorū audita dixit: O infelicem Græciam, quæ tantum hominū ipsa sibi interemit, quantum satis erat ad vniuersos vincendum barbaros. Olympiæ à Ioue oraculum ex animi sententia consecutus, Ephorisq́; iubentibus Apollinem Pythium eadem de re consulere, profectus Delphos ex Deo quæsiuit, An quod visum esset patri, idē ipse probaret.

Iniustè.

Pro amico quodam apud Hidrieum Carem intercedens, ita ad hūc scripsit: si insons est Nicias, missum eum fac: si autem sons est, mea causa eū dimitte, omnino autem dimitte. Inuitanti ad audiēdum hominem, qui lusciniæ vocem imitabatur, dixit ipsam se sæpenumerò audiuisse lusciniam.

Sapienter.

A pugna Leuctrica cùm lex iuberet ignominia omnes affici qui trepidassent: Ephori videntes vrbem virorum vacuam, ignominiam istam abolere statuerunt, Agesilaoq; legis condēdæ autoritatem detulerunt. Hic igitur progressus in publicum; Iubeo, inquit, leges à crastina die ratas esse.

Strategema.

Missus vt regi Aegyptiorum ferret suppetias, cùm vnà cū eo obsideretur ab hostibus, quorum multitudinis partem tantùm aliquantam suorum numero æquabat, ijq; fossam circum ipsorum castra molirentur: iussus à rege in aciem suos educere & pugna decernere, Ego verò, inquit, non impediam quo minùs hostes nobis fiant, quod instituerūt, æquales. cùm iam fossam ferme in orbem absoluissent, in ea quæ adhuc restabat intercapedine aciem instruxit, prœlioq; commisso æquali ordinum vtrinq; latitudine, victoriam reportauit.

Vera gloria.

Moriens amicis mandauit, ne vllum sibi fictile aut pictum monimētum (sic enim appellabat imagines) facerēt. si quid enim egisset præclari, id sibi monimentum fore: alioqui vel magnam statuarum copiam nihil ad gloriam conducturum esse.

ARCHIDAMVS Agesilai F. catapultæ cernens telum, tunc primùm è Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, actum est de virtute viri.

AGIS iunior, Demade dicēte gladios Laconicos ob paruitatem deuorari à præstigiatoribus: atqui, respōdit, gladijs maximè Lacedæmonij suos hostes tangunt.

proditoris fides.

Iubentibus Ephoris milites suos proditori tradere, negauit alienos se crediturum ei qui proprios prodidisset.

CLEOMENES promittēti daturum se ipsi gallos, qui inter pugnandum moriantur: Ne dederis, inquit, mihi istos, sed qui in pugna interficiant.

PAEDARETVS inter trecentos, qui primarius in vrbe honor erat, non allectus, lætus ac renidens abijt, gaudium se ex eo inquiens percipere, si ciuitas trecentos ipso meliores habeat ciues.

Fiducia sui.

DAMONIDAS ab eo qui chorum constituebat vltimo collocatus loco, Bene verò, inquit, factum, inuenisti enim huius quoq; stationis ornandæ rationem.

NICOSTRATVS Argiuorum dux Archidamo petenti vt castellum sibi quoddam proderet, mercedisq́; loco magnam pecuniam & nuptias Spartanæ mulieris quam vellet, solis exceptis regijs, polliceuti, respondit: Nō tu es ex Herculis posteritate. hic. n. terras obiēs malos supplicijs affecit: tu de bonis malos vis redigere.

In philosophos.

EVDAMIDAS in Academia videns Xenocratē grādi iam natu cum discipulis philosophantem, audiensq; virtutem ab eo quæri: Et quando, inquit, vtetur ea? Rursum philosophum audiens disputantem, solum sapientem esse bonum imperatorem: verba quidem, ait, admirationem merentur, sed qui dicit cum tubæ nunquam circumsonuerunt.

ANTIOCHVS Ephorus, audito Philippū Messenijs agrum

ágrum attribuisse, quæsiuit A n id quoq; eis dederit, vt
pro eo pugnantes posint vincere.

Antalcidaa Atheniēsis Spartanos apdellāti in-
doctos, Soli ergo, inquit, nos nihil mali à vobis didici-
mus. Alij Atheniensi dicenti, Enimuerò nos aliquoties
vobis à Cephiso profligatis institimus, rñdit: Sed nos
nunquam vos ab Eurota repulsos persecuti sumus. So-
phista laudationem Herculis recitaturo, Quis verò, in-
quit, eum vituperat?

Epaminonda Thebanorū imperatore, nūquam
Panicus terror exercitui incidit. Dicebat hic, pulcherri-
Militaris exercitatio mam esse mortem in bello. Pronunciabat grauis arma-
turæ militum corpora debere esse exercitata non athle-
ticè tantùm, sed & militari rōne. Itaq; obesos oderat, &
quendam eorum exercitu eiecit, dicens ventrē eius, præ
quo sua virilia videre nequiret, vix tribus posse aut qua
Frugalitas tuor scutis tegi. Adeò aūt frugali vtebatur victus rōne,
vt inuitatus aliqñ ad cœnam à vicino, cùm inuenisset ibi
bellariorum, obsoniorum, vnguētorumq; apparatum,
statim discesserit, inquiens: Ego te sacrificare putabam,
nō luxuriare. Coquo collegis rōnem de sumptu aliquot
dierum reddente, soli olei impensi multitudini succen-
suit: professus non sumptū se ægrè ferre, sed q olei tan-
Cura pro publico. tum intra corpus esset receptum. Ciuitate diem festum
agente, omnibusq; vino & conuiuio deditis, occurrit
cuidam familiarium squalidus & cogitabundus. mirā-
tiq; & causam quærenti cur solus ita affectus obambu-
laret, respondit: vt liceat vobis oībus potare & animo es
se ocioso. Malum hominem, qui mediocrem aliquā cul
Grauiter. pam cōmiserat, Pelopida deprecante non dimisit: ama-
sia autem orante, absoluit: huiusmodi dona, inquiens, ac
cipere meretriculas conuenit, non imperatores. Lacedæ
monijs bellum inferentibus cùm essent allata Theba-
nis oracula, cladem quædam, victoriam alia denuncian
tia: hæc ad dextram, illa ad sinistrā tribunalis poni ius-
sit. quo peracto, surgens, Si, inquit, ducibus parere vultis
& in hostem pugnare, hæc vobis oracula sunt, prospera
ostendens. si periculum prælij formidatis, hæc sunt, de-
teriora monstrans. Cùm iam ad hostem cum copijs ac-
cederet, & tonitru extitisset, interrogantibus suis quid
significari tonitru eo putaret, respondit: deum attonitos
reddidisse hostes, stuporéq; ijs iniecisse, qui cùm pro-
pe apta loca essent, iniquo loco castra ponerent. Eorum
quæ ipsi euenissent bona atq; commoda, oīum hoc sibi
aiebat accidisse iucundissimum, quod vtroq; viuente pa
rēte Lacedæmonios ad Leuctra vicisset. Solitus alias vi-
deri vncto corpore, vultuq; sereno, post illam pugnam
postridie processit squalidus atq; humilis. & interrogā-
tibus amicis ecquid aduersum obtigisset, Non sanè, in-
quit. sed heri sensi me animo altiùs quàm rectū est ela-
tum fuisse: itaq; hodie immoderatum illud gaudiū ca-
stigo. Sciens autem Spartanos id genus calamitatum te-
gere, vt magnitudinem cladis eorum demonstraret, ca-
dauerum receptionem non simul vniuersis, sed singula
rim vrbibus permisit: quo depræhensum est amplius
Contemptus pecuniæ. c ıɔ Lacedæmoniorum cecidisse. Cum Iason Thessa
lorum tyrannus Thebas (nam ea cum ciuitate fœdus ei
societasq; intercedebat) venisset, & Epaminondę admo
dum egeno duo millia aureorum mitteret: aurum Epa-
minondas repudiauit, cumq; Iasonem conspexisset, In-
iuriam, inquit, mihi infers vltrò. & L denarijs à quodam
ciue mutuò sumptis, eo fretus expeditionis viatico in
Peloponnesum irrupit. Rursum cum ei rex Persarū tria
Daricorum millia misisset: acerbè Diomedontem ob-
iurgauit, qui tantam nauigationem confecisset corrum-
pendi Epaminondæ gratia. regiq; eum renunciare ius-
sit, se ei gratis fore amicum, Thebanorum cōmodo stu
dēti: incommoda autem eorum meditanti hostē. Cùm
Argiui facti essent Thebanorum socij, & legati Athe-
niensiū in Arcadiam missi vtrosq; culparent, atq; Cal-
listratus orator ciuitatibus his Orestem & Oedipū ex-
probaret: surgēs Epaminōdas: Fatemur, īquit, apud nos
patricidā, apud Argiuos fuisse matricidā. verùm istos à Salsè retortū cōuiciū.
nobis eiectos Athenienses receperunt. Spartanis verò
multa & magna Thebanis crimina impingētibus dixit:
Hi quidē vestræ breuiloquētiæ finē imposuerunt. Post-
quā Alexandrū Pheræorū tyrannū, hostem Thebano-
rum, Atheniēses sociū sibi fœdere iunxerūt, pollicitum
seipsis minā carnis semiobolo vendit urum: Nos verò,
inquit Epaminondas, Atheniensibus ligna ad coquen-
das carnes istas gratis suppeditabimus: sed si quid tenta-
bunt noui, agrū eorū depopulabimur. Bœotos ocio dis
solutos cupiens semper in armis continere, cùm Bœo-
tarcham (sic summū apud eos magistratum vocant) de-
ligerēt, hortari solebat vt denuo cōsultarent. se.n. si crea
rent ducē, militandum ipsis fore. Regionemq; ipsorum
supinā atq; apertam, belli orchestram appellabat, q eam
tenere non possent nisi manu clypei ansæ inserta. Cha-
brias apud Corinthum Thebanos paucos quosdā sub
ipsos muros cupidius pugna progressos occiderat, ac
trophæum ibi constituerat. quod deridens Epaminon-
das, ibi non trophæū aiebat, sed Triuiæ statuam stare. so
lent.n. Triuiæ statuas ante portas in triuijs ponere. Nū-
ciante quodam, Athenienses exercitū nouis armis orna
tum in Peloponēsum misisse, Quid tum postea, inquit?
an gemit Antigenidas nouas fistulas Telline nactos? erat
autem tibicines, Antigenidas optimus, Tellis pessimus.
Armigerum suum comperiens multum pecuniæ acce-
pisse à quodam qui captus fuerat: Proinde, inquit, scutū
tu mihi redde, tibiq; cauponam eme in qua vitam exi-
gas, diues.n. & vnus beatorum factus, non voles adhuc
pericula adire. Interrogatus, séne meliorem putaret im-
peratorem, Chabriam, aut Iphicratem, respondit: Hoc
dijudicatu difficile est dum viuimus. Reuersus ex Laco
nica, capitis postulatus est, cumq; eo reliqui duces, cri-
men erat, quod Bœotarchiæ contra leges quatuor pro-
rogasset menses. Tum reliquos duces in ipsum culpam
conferre iussit, tanquam ab eo coactos. Ipse verò præfa-
tus se non dicendo plus quàm rebus gerendis valere: Si
tamen, ait, omnino aliquid est ad iudices dicendum, po-
stulo vt si me interficitis, inscribatis damnationem co- Fiduciæ sui.
lumnæ alicui. vt scire posint Græci, Epaminondā The
banos inuitos adegisse ad vastandam incendijs Laconi-
cam, nihil hostile à ıɔ annis passam, Messenemq; post
CCXXX ab excidio annos condendam: & in vnū cor-
pus vt redigerent Arcades, ac redderēt Græcis liberum
suarum legum vsum. hæc enim sunt isto expeditionis
tempore acta. His auditis iudices multo cum risu disces
serunt, non admisso ad suffragia ferenda populo. Vltima
in pugna accepto vulnere in tentoriū relatus, Daiphan-
tum vocauit, ac post illum Iollidam. quos cùm interijs-
se intellexisset, suasit suis vt pacem cum hoste compo-
nerent, imperatore iam carentes. & verba eius res com-
probauit, ita præclarè ciues suos nouerat.

Pelopidas Epaminondæ collega, dicentibus ami
cis rem eum negligere necessariam, pecunię scilicet cō-
quisitionē, Me hercle, inquit, pecunia res est necessaria Pecuniæ cōtemptus.
huicce Nicodemi, monstrans hominē claudū & muti-
lum. Cum exeuntem ad pugnā oraret vxor, vt seipsum
seruaret, Alijs, inquit, hoc consulendum est, principi au-
tē & imperatori, vt ciues seruet. Quodam militum di- Principis officium.
cente, Incidimus in hostes: Qui magis, respondit, q illi
in nos? Postquam violata fide Alexander Pheræorū ty-
rannus in vinculis eum captiuū tenuit, maledictisq; im
petitus ab eo dixit, Acceleras tibi mortē? Oīno, inquit,
vt tanto magis irati Thebani supplicium de te sumāt.
Thebe autem tyranni vxori ad se venienti, mirariq; di
cēti q ita hilaris esset in vinculis, Ego, inquit, te multo
magis miror, quæ nō vincta Alexandrum fers. Libera-
tus Epaminondæ opera, gratiam se habere Alexandro
dixit. nunc enim maximè expertum se esse, non ad bel
lum modò, sed etiam ad mortem animo se esse forti.

Romanorum apophthegmata.

Frugaliter.

M'CVRIVS repræhendentibus quibusdam quòd de agro bello capto paruam singulis portionẽ attribuisset, maximam publicasset: optauit ne quis foret Romanorum, qui exiguum agrum putaret quo aleretur. Samnites accepta clade ad eum venerunt aurum offerẽtes. Elixabat autem tum fortè rapas in olla. Respõdit itaq; ijs, Nihil opus auro esse qui sic cœnaret: sibiq; vtilius esse imperare aurum possidentibus, q̃ aurum possidere.

Magno oĩa animo.

C. FABRICIVS audito Romanos à Pyrro victos, à Læuino dixit, non Epirotæ Romanos, sed Pyrrhus vicit. Cùm liberãdorum captiuorum gratia ad Pyrrhum venisset, multũ ab eo auri oblatũ non accepit. Postridie Pyrrhus curauit, vt maximus elephas Fabricio ignorãti à tergo statueretur & vocem ederet. quod vbi factũ est, conuersus Fabricius, subridensq;, Me, inquit, neque aurum heri, neq; bellua hodie pepulit. Hortãti Pyrrho, vt secũ maneret, proximoq; à se loco imperaret: Hoc, ait, ne tibi quidem conduceret. nam si me Epirotæ nossent, à me mallent q̃ à te regi. Consulatum gerenti Fabricio Pyrrhi medicus per epistolam promisit, se iubẽte ipso Pyrrhum veneno necaturum. eam epistolam Fabricius Pyrrho misit, iussitq; animaduertere, pessimè ipsum & de amicis iudicare & de inimicis. Cumq; insidijs cognitis Pyrrhus medicum suspendisset, & Fabricio captiuos gratis reddidisset, non accepit hos ea conditione Fabricius, sed totidẽ captiuos reddidit ne mercedem beneficij accipere videretur, non gratia aliqua in Pyrrhum collati, sed ne putarẽtur Romani dolo interficere tanquam aperto Marte vincere non valentes.

FABIVS Maximus nolens cũ Annibale prœlio cõgredi, sed copias eius meditatus tempore atterere, pecuniæ, & commeatus inopes, sectabatur hostem per aspera & montosa ab altera parte ducens. ridentibusq; multis & pædagogum Annibalis eũ dictitantibus, contẽtis dicterijs sua sequebatur cõsilia. & amicis dicebat, quẽ

Maledicta spernenda.

maledicta & conuicia mereret, hunc sibi timidiorem existimari eo qui hostes fugiat. Cùm autem collega ipsius Minucius quibusdam hostium deiectis in oĩum esset ore, virq; Roma dignus ferretur, dixit Fabius, Magis se à prospero Minucij q̃ aduerso euentu aliquid timere mali. Eumq; paulo pòst in insidias delapsum, ac de sua & exercitus salute in summo versantem periculo, subueniens ipse magna cum strage hostiũ seruauit. Itaq; Annibal ad amicos dicebat: Nonne prædixi vobis, à nubecula ista montibus insidente tempestatem aliquando in uos erupturam? Post Cannensem cladẽ consul creatus Claudio Marcello collega, homine audace, atq; idẽtidem cũ Annibale prœliari studente, ipse sperabat nemine pugnante mox exercitum Annibalis mora eneruatum animos desponsurũ. itaq; dicebat Annibal, magis se à non pugnante Fabio, q̃ pugnante Marcello sibi timere. Erat apud Fabium delatus Lucanus quidam miles, qui ob amorem mulierculæ cuiusdã frequenter noctu à castris euagaretur. Hunc cum alioqui in armis admiranda esse virtute inaudiuisset, capi occultè atq; ad se afferri mulierculã iussit adductaq; ea, vocato ad se reo: depræhensum est, ait, noctu te à castris cõtra leges abesse. sed ne hoc quidẽ me fefellit, strenuum te antè fuisse. meritis igitur peccata tuis tua condonata sunto, in posterum autem nobiscum eris: habeo. n. fideiussorem. simulq; productam ei tradidit amicam. Tarentum, quod præsidio tenebatur ab Annibale, abducto per fallaciam hoste q̃ longissimè, recepit ac diripuit. scribæq; interroganti quid de sacris simulacris statuisset, Relinquamus, ait, Tarentinis deos iratos. Cùm autem M. Liuius, qui Tarentinam arcẽ præsidio tutabatur, sua opera eũ Ta-

Salsè.

rẽto pontũ diceret: alijs deridẽtibus, Vera, ĩquit Fabius, dicis. nisi. n. tu vrbẽ amisisses, nũquã ego recepissem. Senectute iã ingrauescente, cũ filius eius consul in publico magna hoĩum frequentia officio fungeretur, conscenso equo ad eũ adiuit. cumq; filius misso lictore descendere eũ ex equo iussisset, reliquis pudore affectis desiluit ex equo, & contẽtiore q̃ ætas ferret impetu accurrit ad filium, amplexusq; eum, Rectè, inquit, sapis fili, sentiẽs quibus præsis, & quantã imperij maiestatẽ adeptus sis.

Magistratus dignitas.

SCIPIO maior quod ocij à gerendis imperijs & repub. erat litterarum studijs insumens dicebat in ocio se plura quàm aliàs agere.

Ocium.

SCIPIO iunior, cùm vi expugnasset Carthaginem, ac milites quidnã captam virginem eleganti forma ipsi adducerent atq; offerrent: Perlibenter, inquit, accepissem, si priuatus, neq; cũ imperio essem. Cùm oppugnaret vrbem Bathεam, supra quam extabat templũ Veneris, vadimonia iussit eò promitti: nimirũ tertia pòst die de causis cogniturus litigantium in illo Veneris templo. pollicitumque impleuit vrbe ea capta. Interrogatus Scipio maior in Sicilia à quodam, qua re fretus auderet exercitũ in Africam aduersus Carthaginienses traijcere: demonstrauit ei CCC viros qui in armis exercebantur, turrimq; ad mare excelsam: hocque addidit: Nullus horũ est qui non me iubẽte sit conscensa hac turri precipitem sese in mare deiecturus. Idem cùm peruenisset quo intenderat, occupasset regionẽ, & castra hostiũ cõbussisset, Carthaginiensesq; missis legatis pacẽ his conditionibus componerent, vt se belluas, naues, pecuniãq; daturos promitterẽt: ijdem verò Annibale ex Italia aduecto resumptis animis pactorum ducerentur pœnitẽtia. intellecta re Scipio dixit, Se pactis iam non staturũ, nisi addant ıɔɔ talentorum propter accitum Annibalem. Deinde illis deuictis, ac legatos mittentibus qui pacem & pacta ambirent, statim eos iussit discedere, audi-

In ciuem pietas.

turum se eos negans antè, q̃ L. Terentium adducerent. Erat antè L. ille Terẽtius vir bonus, captus à Carthaginiensibus. quem postquam adduxerunt. eo in tribunali ponè se collocato, ita demũ Carthaginiensibus responsa dedit, pacificationemq; confecit. Atq; huic Scipioni triumphanti comitauit Terentius pileum gerens tan-

Grati exemplum.

quã libertus. & ijs qui funeri adfuerunt Scipionis efferẽdo, vinum melle mullum propinauit, reliquaq; iusta liberali studio persoluit. sed hæc posterioribus acta sunt temporibus. Cùm rex Antiochus, iã Romanis in Asiã contra ipsum trãsvectis, de cõponenda pace misisset ad ipsum: Respondit hoc priùs faciendum fuisse, non iam

Fiducia sui.

vbi frænum sessoremq; rex receperit. Decreuerat senatus, vt ex ærario ei pecunia daretur. hoc cùm quæstores illa die nollẽt aperire, seipsum aperturum dixit. se. n. quẽ id pecuniæ impleuisset, in causa fuisse cur clauderetur. Grauibus criminibus accusatus apud populũ à duobus Petillijs, Hac ipsa, inquit, die Carthaginienses & Annibalem deuici. itaq; nunc coronatus adscendo ad Capitolium, rem ibi sacram facturus: qui volunt, de me ferãt suffragia. atq; hæc locutus, adscendit, sequente populo, destitutisq; qui ipsum accusabant.

T. QVINCTIVS Flamininus ita fuit maturè illustris, vt nõdũ obitis tribunatu plebis, prætura, atq; ædilitate, tamẽ consul renunciaretur. Imperator missus aduersus Philippũ, persuaderi sibi passus est, vt cum eo in colloquiũ veniret. cũq; Philippus obsides peteret, q̃ illũ multis stipatũ Romanis, se cũ paucis adesse videret Macedonibus, ita rñdit: Hãc tu circa te solitudinẽ ipse effecisti, amicis cognatisq; interficiẽdis. Victo pugna Philippo, in cõuentu Isthmico præconis voce oẽs Græcos liberos & facultate suis legibus vtẽdi donatos pronũciauit. Quotquot aũt Romanorũ Annibalici belli tẽpore

Magnificè.

capti apud Græcos seruiebant, horum vnumquenque ıɔ denarij redemptum Achæi, vniuersos ei dono dederunt. ijq; Romæ triumphum ducentis currum sunt secuti, pileos in capitibus gestantes, qui mos fuit libertatem è seruitute consecutorum, Achiuos bellum inferre Zacyntho molientes, monuit ne instar

testu-

teſtudinum prolato extra Peloponneſum teſtam ſuam capite periculo ſeſe exponant. Quo tempore Antiochus magno cum exercitu in Græciam contendebat, omnibus ob multitudinem & armaturã metu perculſis, ad Achæos huiuſmodi fabulam recitauit. ſe Chalcide apud hoſpitem in cœna quadã miratum fuiſſe multitudinem carnium, hoſpitem verò ſibi dixiſſe, omnes eas carnes ſuillas eſſe, condimentisq; duntaxat & apparatione differre. ita ipſos quoq; non debere regis copias admirari, quod nominari audiant lancearios, cataphractos, pedeſtres, ſagittarios equeſtres. omnes enim illos, Syros eſſe armaturæ neſcio quibus modis differentes.

Pecunia. Philopœmeni Achæorum prætori, multis equitibus ac grauis armaturæ militibus inſtructo, pecuniæ autẽ inopi, illudens, Manus eũ aiebat habere & crura, ſed ventre carere. nã & corporis eo habitu erat Philopœmen.

Cõfidenter. CN. DOMITIVS, quem Scipio maior pro ſe adiunxit L. Scipioni in bello cõtra Antiochum, vt hoſtiũ exercitum exploraret, ducibus quos ſecum habebat ſtatim adoriri hoſtes iubentibus, non eſſe ſatis tẽporis reſpondit ad tam multa hoſtium millia occidẽdum, direptisq; eorum impedimentis in caſtra redeundum & curandum corpora. cras hoc ſe tempeſtiuè facturũ. & poſtridie commiſſo prœlio L milia hoſtium interfecit.

Magnanimiter. P. LICINIVS cos. victus à Perſeo rege equeſtri prœlio amiſerat CIↃ CIↃ IↃCCC viros partim occiſos partim captos. cùm autem poſt pugnam Perſeus legatos ad ipſum de pacificatione miſiſſet, reſpondit victus victori, debere eum ſuas res arbitratui Romanorum permittere.

PAVLVS AEMILIVS ſecundum petens conſulatum repulſam tulit. Bello autem contra Perſeum & Macedones moram trahente ob ducum imperitiam & molliciem, conſul creatus, negauit ſe populo gratiã habere. nõ enim ſe honorem requiſiuiſſe, ſed eum ſibi inopia imperatoris alterius delatũ eſſe. A foro domo reuerſus, Tertiã filiolam flentẽ reperit, cauſamq; ei quærenti ea reſpondit, Perſeum (catellum hoc nomine habuerat) mortuum eſſe. accipio, inquit, fauſtũ hoc omen. *Omen.* In exercitu cum inueniret multum ferociæ ac garrulitatis, in imperatoris officia militibus ſeſe ingerentibus, ac curioſè multa agentibus, Quieſcere eos iuſsit, ac gladios modò acuere: ſibi reliqua curæ fore. Excubias ſine gladio & haſta iuſsit peragi, vt eò magis ſomnũ vitarẽt, quia ſpes aduerſus hoſtem ſe defendendi omnis adempta erat. Cum per montium extremitates in Macedoniam perueniſſet, hoſtiumq; videret inſtructam aciem, *Peritia.* Naſicæ hortanti vt ſtatim eos aggrederetur, Facerem, inquit, ſi tua eſſem ætate. ſed me diuturna experiẽtia docuit nõ inire pugnã ex itinere aduerſus exercitũ ſuis diſpoſitum ordinibus. Victo Perſeo cum pro gratulatione victoriæ conuiuia exhiberet, Eiuſdem dicebat eſſe peritiæ exercitũ hoſtibus valdè terribilem, & amicis conuiuium admodũ iucundũ reddere. Cum Perſeus captus duci in triumpho recuſaret, In tua, inquit, hoc eſt poteſtate. nimirum ei facultatẽ conſciſcendæ necis largiens. Potitus innumera pecunia, nihil quicquã de ea ipſe accepit, genero duntaxat ſuo Tuberoni pateram argenteam quinque pondo appendentem virtutis præmiũ eximiũ dedit. quam primam argenteam ſupellectilem in Aemiliam domum veniſſe ferunt. De quatuor filijs ſuis iam antè duos adoptandos tradiderat. reliquorum quos domi ſuæ retinuerat alter quinq; ante triumphum diebus vitam cum morte commutauit, annos natus XIV, alter quinto poſt triumphum die, anno ætatis 12. Progreſſus in publicũ, populo calamitatem eius lugente, Nunc, inquit, patriæ metuere demum deſino, poſtquam fortuna quę felicitatẽ calamitatibus ſolet cõpẽſare, in meã incubuit domũ, eiusq; clade proſperos reip. ſucceſſus vlta eſt.

In luxum. CATO maior ad populũ verba faciens, intẽperantiam eius & luxũ perſtringens aiebat, Difficile eſt loqui ad ventrem auribus carẽtem. & mirari ſe, quomodo ſalua poſsit eſſe vrbs, in qua pluris vendatur piſcis q̃ bos. Aliquando imperia mulierũ in viros nimis q̃ vſitata inceſſens dixit: Omnes homines mulieribus imperãt, nos omnibus hominibus, nobis mulieres. Aiebat malle ſe nullam pro beneficio collato gratiã adipiſci, q̃ ob delictum non dare pœnã. omnibusq; ſe peccantibus, ſe vno excepto, ignoſcere. Inſtigans magiſtratus ad imponẽda ſontibus ſupplicia, dicebat, Eos qui malè agentes prohibere poſſent, neq; id facerent, eorum flagitijs aſſentiri. Adoleſcentibus erubeſcẽtibus aiebat magis ſe delectari, q̃ pallentibus. Odiſſe ſe affirmabat militem qui inter deambulandum manus, in pugna pedes moueret: & qui clariùs ſterteret, q̃ in cõgreſſu pugnæ vociferaretur. Peſſimũ eſſe principẽ, qui regere ſeipſum nequiret. Vnumquemq; ſeipſum maximè reuereri debere: nunquã enim eſſe ſine ſeipſo. Cùm videret multis poſitas ſtatuas, Malo, inquit, homines quęrere cur Catoni nõ ſit poſita ſtatua, q̃ cur ſit. Parcè vſurpare poteſtate ſua iubebat potẽtes, vt liceret eam ſemper habere. Qui virtuti honorem detraherent, eos aiebat virtutem adoleſcentiæ adimere. Magiſtratum aiebat & iudicẽ debere neq; opus habere *Honor.* exhortatione ad iuſtè, neq; pati exhortando ſe permoueri ad iniuſtè agendum. Iniuſtè facta vt auctori non ſint, omnibus tamen eſſe periculoſa. Hortabatur ſenes, ne ſenectuti cui aliàs multa adeſſent incommoda, turpitudinem à vitijs proficiſcentẽ ſuperadderent. Iratum ab inſano tempore duntaxat differre. *Ira.* Minimè inuideri ijs, qui fortunam ęquo animo & moderatè ferrent. non enim nobis, ſed ijs quæ circa nos ſunt, inuideri. Qui ridiculis rebus ſeriam impenderent operam, eos aiebat in rebus ſerijs fore ridiculos. Honeſtas actiones, ne earum fama efflueret è memoria, confirmandas alijs eſſe honeſtis actionibus. Repræhendebat ciues, quod magiſtratus ſemper ijſdem deferrent, inquiens: Aut magiſtratũ gerere putatis rem eſſe non magni precij, aut paucos eſſe ea dignos. Qui agrũ mari vicinum vendiderat, mirari *Salſè.* ſimulabat ſe, quòd mari eſſet valentior. quæ n. mare vix illuuie proluerет, ea cũ nullo negocio abſorpſiſſe. Cenſurã ambiẽs, cùm cęteros videret rogare populũ & adulari, ipſe vociferatus eſt populũ opus habere acri medico & magna purgatione: non itaq; blandiſsimũ, ſed inexorabilẽ aliquẽ & ſeueriſsimũ eſſe deligendũ. hæc dicens, præ omnibus eſt cenſor renũciatus. Docẽs adoleſcentes audacter pugnare, dicebat ſæpe ſermone ac voce magis quàm gladio & manu terreri fugariq; hoſtem. Bellum gerens aduerſus Bœtis fluuij accolas, cùm ob hoſtium multitudinem in diſcrimine verſaretũ, & Celtiberi paciſcerentes CC talentorum mercedẽ auxilia promitterent, Romani non ſinerent eum hanc barbaris hominibus promittere: Erratis, inquit. ſi enim vincemus, nõ de noſtra, ſed hoſtium pecunia perſoluemus: ſi vincamur, neque qui exigat erit, neq; à quo exigatur. Cùm autẽ plures cepiſſet vrbes, q̃ dies in hoſtico egiſſet, (vt ipſe de ſe profitetur) nihil tamen præter cibum & potum inde ſe accepiſſe ait. Militibus viritim libram argenti largitus, præſtare dicit multos à militia cum argento, quàm paucos cum auro redire. ducum enim nihil præter gloriam, debere in prouincijs augeri. Militiæ quinque habebat famulos. quorum vnus cum duo emiſſet mancipia, neq; res Catonem latuiſſet, antequam in conſpectum domini veniret, ſuſpendio vitam ſibi ademit. Rogatus à Scipione Africano vt Achæis exulibus opem ferret, reditũ in patriam flagitantibus, præ ſe tulit nihil ſe iſtud curare negocium. In ſenatu autem multis ea de re habitis ſermonibus, ſurgens: Perinde, inquit, ac ſi deeſſet quod ageremus, ſedemus hic diſputantes de Græcis ſenibus, à noſtriſne ij, an verò ab ijs qui illhic ſunt veſpillonibus debeant efferri. *Salſè.* Scripſerat Poſtumius Albinus hiſtoriam Græco ſermone, veniamq; à lectoribus petebat. quem ſubſannans Cato, Dandam ei veniam aiebat, ſi decreto,

Amphi-

Insti.

fatus à multis Trebonius, nihil inficiatus cædé tribuni, causam protulit atq; demonstrauit. Iussit Marius coronam, quæ ob res præclarè gestas donari solet, afferri, eaque Treboniũ ornauit. Opposuerat Teutonibus castra loco aquæ inopi. & dicẽtibus se sitire militibus, demonstrans amnem prope vallum hostiũ decurrentẽ, Illhinc, ait, peti à vobis potest potus sanguine venalis. Orauerunt itaq; milites vt eò duceret, sanguine ipsorũ adhuc humido, necdũ ob sitim cõcreto.

Leges. Bellum,

Bello Cimbrico Camertes viros CIↃ ob rem bene gestã vniuersos ciuitate Romana donauit, nullius legis beneficio. reprehendentibusq; factũ respondit, se præ armorũ strepitu leges nõ potuisse exaudire. Bello ciuili fossa cinctus & oppugnatus, tolerauit omnis idoneam operiens occasionem rei gerendæ. Vbi quidem Popedio Siloni (erat is hostium dux) dicenti, si es, Mari, magnus imperator, descende & prœlio decerne: responde: Immò tu si magnus es imperator, cogito me inuitum decertare.

Stratagema.

LVTATIVS CATVLVS bello Cimbrico cũ haberet castra ad flumen Athesin, suiq; barbaros transitum moliri cernentes retrò cederent: videns fugam se inhibere nõ posse, ad primos aufugientiũ ordines celeriter se cõtulit: ne fugere hostẽ sui, sed ducẽ seq viderent.

SYLLA cognomento Felix, sed hæc duo maxima fortunæ munera putauit, Amicitiam Metelli Pij, & Quod non deleuisset Athenas, sed vrbi pepercisset.

C. POPILLIVS à senatu litteras Antiocho attulit, quæ eũ ex Aegypto iubebant exercitum abducere, neque regnũ pupillorum Ptolemæi vita defuncti sibi vindicare. Accedẽs per castra, eminus ab Antiocho comiter salutatus, non reddita salute epistolã tradidit. qua lecta cũ is deliberatione habita responsurũ se rex diceret, palmite Popillius orbem circa eum descripsit, inquiens: Hic ergo stans delibera & responde.

Maiestas P.R.

Omnibus magnanimitate hominis perculsis, cùm Antiochus profiteretur se ex sententia Romanorum acturum, ita demum regem salutauit amplexusq; est Popillius.

LVCVLLVS in Armenia cum decẽ grauis armaturæ militũ millibus & mille equitibus contra Tigranẽ contẽdebat, instructum CL millium exercitu: idq; pridie Nonas Octobris, qua die Cimbri antè copias Cæpionis deleuerant. dicente tum quodã, istam diẽ abominari Romanos & formidare: pugnemus ergo, inquit, hodie strenuè, vt hanc diem quoque ex nefasta & tristi festã lætamq; Romanis redigamus.

Omen refutatum.

Cumq; à cataphractis maximè sibi metuerent milites, bono eos esse iussit animo. plus enim in spoliandis ijs fore laboris, quàm in vincendo. Primus ad tumulũ aggressus, cùm motum videret barbarorũ, exclamauit: Vicimus ò commilitones. nulloq; subsistente persequens hostẽ, quinq; dũtaxat Romanorũ amissis, vltra C millia hostiũ interemit.

CN. POMPEIVM Romani tãto prosecuti sunt amore, quanto patrẽ odio. Adolescens totũ se Syllæ partibus addixit, nulloq; etiamnum gesto magistratu, neq; in senatũ allectus, multos per Italiã conscripsit milites: & vocanti ad se Syllæ, respondit, Non se sine spolijs & nullo facto sanguine imperatori suum commonstraturum exercitũ. neq; ad eum antè accessit, q̃ hostium ductores multis vicisset pugnis. Missus deinde in Siciliam legatus, inaudiuit milites in itinere faciundo sæpe euagari, vimq; hominibus facere, & prędas auertere. Igitur eos qui temerè oberrabant & circumcursitabant, suppliciis cõpescuit. A se autem missorũ gladijs sigilla imposuit. Mamertinos, q ab aduersarijs stetissent, vniuersos neci dedere constituerat. Tum Sthenius, qui orator eius in ciuitate principatum tenuerat, iniustè agere Pompeium dixit, qui ob vnũ sontẽ multos innocentes vellet occidere, se solum in culpa esse qui amicis persuasisset, inimicosq; vi adegisset ad Marianã factionẽ defendendam.

Virtuti prœmium datum.

Miratus Pompeius hominem, Gratiã se delictis facere Mamertinis pronunciauit, talẽ secutus virũ, qui patriam sua vita haberet priorem. ignouitq; & ciuitati & Stheni.

Magnanimè.

Cùm traiecisset in Africã aduersus Domitium, eumq; magno superasset prœlio, salutatus ab exercitu imperator, negauit se hoc ornamentũ accepturũ, rectò adhuc stante hostium vallo. itaq; milites, quanq̃ imbre largo incumbente, castra hostiũ diripuerũt. Reuersum Sylla cùm alijs honoribus benignè affecit, tum primus Magnum cognominauit. triumphũ aũt petẽti negauit, q nondũ esset in senatũ receptus. Ad hæc Pompeius ijs qui aderant dixit, Ignorare Syllã, q plures orientẽ Solẽ adorent, quàm occidentẽ. quo audito Sylla exclamauit, Triumphet. Seruilius tñ vnus ex optimatibus indignè id ferebat, multiq; militũ triumpho reclamabant, dona quædã exposcentes. Vbi quidẽ Pompeio dicẽte, Omissum potiùs à se iri triumphum, q̃ vt militibus adularet, dixit Seruilius: Nunc demũ se intelligere, esse Põpeium re vera magnũ, triũphoq; dignũ. Moris Romani erat, vt equites qui cõstitutũ legibus tẽpus militassent, equos in forũ ad censores adducerent, ibiq; quoties & sub quibus meruissent ducibus, enarrarẽt. Proinde consulatum gerens Põpeius, equũ ipse ad censores Gelliũ atq; Lentulũ deduxit: interrogatusq; pro more, Omnesne obiuisset militias, rñdit: Oẽs, & quidẽ sub me ipso imperatore.

Humaniter.

In Hispania nactus scrinia epistolarũ Sertorij, in quibus multæ erãt principũ virorũ litteræ, nouandarũ rerum & conuellendi præsentis reipublicæ status causa Sertoriũ Romã euocãtiũ: oẽs eas cõbussit, resipiscendi largiens corrigendiq; occasionẽ malis. Phraathi Parthorum regi missis ad ipsum internuncijs petẽti vt Euphrate limite vteref, respõdit Romanos ius potiùs pro termino habituros. L. Lucullus post obita imperia voluptatibus sese luxuiq; tradiderat, Põpeiumq; vituperabat, qui aliena ætate negocijs sese implicaret. ad hęc Põpeius, Magis aiebat alienũ esse à senio luxuriare, q̃ gerere rempublicã.

Senectus.

Aegrotanti medicus cõsuluerat vt turdo vesceref. nullus aũt poterat inueniri, q anni tempus erat ab eorũ captura alienũ. quidã inuẽtũ iri aiebat apud Lucullum, qui per annũ eos aleret. Ergo dicebat, nisi luxuriaret Lucullus, viuere Põpeius nequiret? iussoq; valere medico, vsus est re facilè parabili. Cùm Romæ ingens frumẽti oborta esset caritas, creatus verbo quidẽ annonæ procurator, reipsa dñs terræ marisq;, in Africã, Sardiniam, Siciliamq; nauigauit, magnaq; vi frumenti cõgesta, Romã properauit. Existente aũt graui tempestate, & gubernatoribus trepidantibus, primus nauim conscendit, euelliq; mãdato anchorã exclamauit, Nauigare necesse est, viuere nõ necesse. Detecto eius cũ Cæsare dissidio, Marcellino cuidã, qui euectus à Pompeio, studijs mutatis ad Cæsarem transiuerat, multa in senatu contra ipsum dicenti: Non te, inquit, pudet Marcellinæ mihi conuiciũ facerè, qui te è muto loquentẽ, de famelico vomentem fecerim? Catoni acerbè ipsum repræhendenti, quod sibi sæpenumerò prædicenti Cæsarem augeri potentia ad detrimentum popularis status reipublicæ, non aduertisset animum, respondit: Tua consilia magis à diuinatione, mea ab amicitia proficiscebantur potiùs. De seipso autẽ liberè hoc prædicabat, oẽm magistratũ se & occepisse sua, & deposuisse aliorũ opinione citiùs. A Pharsalica pugna in Aegyptũ fugiens, è triremi sua transiturus in piscatoriã cymbã à rege missam, conuersus ad vxorẽ & filiũ aliud nihil dixit, q̃ Sophoclea ista:

Etenim tyranni quisquis intrat in domum,
Fit seruus eius, liber etsi venerit.

Transgressus, cùm gladio feriretur, semel tñ ingemuit, nullaq; emissa voce caput obuoluit veste ac procubuit.

CICERO orator, cũ cognomẽ eius exagitarẽt detractores, amiciq; hortarenf vt id mutaret, dixit se Ciceronis nomẽ effecturũ Catonũ, Catulorũ, Scaurorumq; nomine illustrius.

Fiducia sui.

Poculũ porrò aureum dijs dedicans, prænomen suũ nomenq; litteris insculpsit, cognomentũ Ciceronis cicere cælato indicauit. Oratores qui altũ

clama-

clamarent, dicebat ob imperitiã dicendi ad vociferationem, sicut claudos ad equũ cõfugere. Erat Verri filius, qui in flore ætatis pudicitiã suam malè custodierat. Ei Verri Cicero, molliciẽ sibi exprobranti, ac cinædũ appellanti: Nescis, inquit, filijs esse intra fores cõuiciandũ. Metello Nepoti dicenti, plures testimonio tuo pdidisti, q̃ patrocinio seruasti, rñdit: Quia enim plus mihi fidei est q̃ facundiæ. Eidẽ interroganti quo patre natus esset,

Salsè. Tua, inquit, mater fecit, vt tibi difficilius esset respõdere sic interrogato. Erat.n.ea impudica, Metellus aũt leuis & inconstans atq; cupiditatibus obsequẽs. Hic cùm Diodoto, quo oratoriæ artis doctore vsus erat, coruum lapideũ in monimento statuisset, dignã ei relatã gratiam Cicero dixit, ꝙ is volare Metellũ, non dicere docuisset. Audito Vatinium inimicũ suũ, hominẽ alioqui prauũ, mortuũ esse, cùm postea viuere eũ cognouisset, Malè, inquit, pereat, qui mentitus est malè. Cuidã qui domo Afer putabat, dicenti non audire se ipsum dicentẽ, Atqui, inquit, aurẽ habes foraminis non expertẽ. Quodã in iudicio Popilium Cottam ad perhibendũ testimonium vocauerat, qui se iureconsultũ profitebat, homo indoctus & ineptus. is cùm nihil se scire diceret, Putas fortasse, ait, de iure te interrogari. Hortensio oratori, qui accepta mercedis loco à Verre Sphinge aurea, sibi obscuriùs aliquid dicenti se ænigmatum soluendorum imperitum esse aiebat, respondit: Atqui Sphingem domi habes. Voconio occurens tribus filiabus deformissimis comitato, placidè amicis dixit:

Phœbo olim non sinente hic seuit liberos.

Cùm Faustus Sullæ F. propter æris alieni magnitudinẽ proscripsisset se auctionẽ facturum suorum bonorum: Hanc, inquit, magis probo, q̃ paternam proscriptionẽ. Orto inter Cæsarẽ & Põpeium dissidio, dixit Nosse se quem fugere, ignorare quẽ sequi debeat. Põpeium reprehendit, quod vrbẽ deseruisset, ac Themistoclẽ potiùs q̃ Periclem esset imitatus, rebus non illius, sed huius tẽpestati similibus. Ad Põpeium cùm venisset, ducereturq; pœnitentia, interrogatus ab eo vbi Pisonem generum suũ reliquisset, Apud socerũ, rñdit, tuũ. Et cũ quidam qui à Cæsare ad Põpeium desciuerat, præ festinatione se equũ reliquisse ibi diceret: meliùs eũ equo suo q̃ sibi cõsuluisse dixit. Renuncianti Cæsaris amicos esse vultu tetrico, Ais, inquit, eos Cæsari bene velle. Post Pharsalicã pugnã cùm fugisset Põpeius, & Nonius quidam septẽ adhuc adesse aquilas diceret, ideoq; bene sperandũ, Rectè, inquit, moneres, si aduersus graculos esset pugnandũ. Cæsar rerũ potitus cùm deiectas Põpeij statuas erigeret honorificè, Hoc, inquit, facto suas Cæsar figit. Tantum verò bene dicendo studuit, tantiq; eam rem duxit, vt cùm causa ipsi oranda esset coram centumuiris, dieq; appetente Eros seruorũ vnus nunciaret in sequentẽ diẽ differri iudiciũ, hũc libertate donauerit.

C. Caesar adolescens dũ Syllam fugit, incidit in piratas, primumq; exigentes summã pecuniæ derisit, ꝙ ignorarent quẽ cepissent, duplumq; eius daturum se promisit. Deinde habitus in custodia dũ cogeret pecuniã, mandauit eis vt silerent, seq; sinerent dormire. orationes etiã & poëmata scribebat, ipsisq; recitabat, & nõ admodũ laudantes, stupidos barbarosq; appellabat, ac suspensurũ se eos per risum minabat, quod & fecit paulo pòst. allata enim qua se redimeret pecunia dimissus, viros nauesq; ex Asia collegit, latronesq; correptos in cruces egit. Romæ cum Catulo principe in ciuitate viro de pontificatu maximo certans, matri progressurum in campũ ad fores vsq; comitãti, Hodie, ait, aut pontificem maximũ, aut exulẽ habebis filiũ. Pompeiam vxorem dimiserat, quã corruptã à Clodio esse rumor ferebat. quo nomine cùm Clodio esset dictus dies, citatus ipse testis nihil de ea sinistri dixit. & interrogãti actori,

Fama. cur ergo nunciũ vxori remisisset, rñdit: Quia Cæsaris vxorẽ etiã criminis purã oportet esse. Res Alexãdri gestas legens, fleuit, dixitq; amicis: Quo natu Alexander Darium vicit, eo ego adhuc nihil egi. Oppidulũ in Al- Ambitio.
pibus transiens nullius nominis, amicis quærentibus an ibi quoq; tumultus & contentiones essent de principatu, meditatus aliquãtulũ: Mallem, inquit, hic primus esse, q̃ Romæ secũdus. Audacia & magna facinora facienda aiebat, non deliberanda. & è Gallia prouincia contra Pompeium proficiscens, traiecto Rubicorum flumine, Omnis, inquit, iacta esto alea. Cùm Põpeius Roma ad mare fugisset, Metellus qui ærarij curã gerebat, volentem ipsum inde pecuniam sumere, prohibuit, occlusitq; ærariũ. ei mortẽ minatus est, cõsternatoq;, Hoc, inquit, mihi, ô adolescens, difficilius est dicere q̃ facere. Militibus ipsius Brundusio tardè ad Dyrrachium trãsuehentibus, oĩbus ignorantibus lembũ conscendit, conatusq; est mare traijcere. cùm verò nauiculam fluctus pœnè obruerent, aperiens sese gubernatori exclamauit: Fide fortunæ, sciens te Cæsarẽ vehere. prohibitus tñ est trãsmittere tẽpestatis violentia, & concursus militũ ægerrimè ferentium, ꝙ ipsi non confidens aliũ exspectaret exercitũ. Commissa pugna cùm vicisset Põpeius, neq; persequeretur victoriã, sed in castra reduceret, dixit Cæsar: Hodie victoria erat penes hostes, sed nõ habent qui vincere nouerit. Quod ad Pharsalũ Põpeius exercitum instructũ stare & exspectare hostẽ iussit, id Cæsar reprehendebat, vehementiã & impetũ militũ qui fit cursu cũ quodam quasi furore in hostem tendentibus, eum eneruauisse dicens. Pharnacem Ponticũ primo accessu cùm superasset, ad amicos scripsit: Veni, vidi, vici. Scipione in Africa pulso victoq; cùm Cato sibi necẽ consciuisset: dixit inuidere se Catoni mortẽ, quando is sibi salutẽ inuidisset. Malè suspitãtibus de Antonio quibusdam & Dolabella, & ab ijs vt sibi caueret monentibus: Non hos, inquit, metuo ignauos & pingues, sed graciles istos ac pallidos, Brutum monstrans & Cassium. In cœna sermone incidente quodnam mortis genus esset optimum, respondit Inopinatum.

Caesar, qui primus Augustus est cognominatus, adolescens etiamnum Antoniũ reposcebat millies sestertium, quã pecuniã ex Iulij Cæsaris interfecti domo is abstulerat: cupiebat enim persoluere Romanis legatum Iulij, viritim denarios LXXV. Antonio aũt pecuniam detinente, ipsumq; si saperet abstinere hac postulatione iubente, hæreditatẽ paternã proscripsit ac vendidit, legatoq; persoluendo beneuolentiã sibi, odium ciuium Antonio parauit. Rymetalces Thracũ rex ab Antonio ad ipsum defecerat, societatemq; hanc immoderatè in conuiuijs odioseq; iactabat. itaq; Augustus cuidã

Proditor. reliquorum regum propinans dixit: Ego proditionem amo, proditores non laudo. Cùm Alexãdrini vrbe capta acerbissima quæq; exspectarent, conscenso tribunali Arium Alexandrinum iuxta se statuit, vrbiq; se parcere dixit: primùm ob eius magnitudinẽ atq; pulchritudinẽ, deinde propter auctorẽ eius Alexandrũ, deniq; in gra-

Severè. tiam amici sui Arij. Erotem suum in Aegypto pcuratorem audiẽs coturnicẽ quæ in pugna omnes vinceret, insuperabilisq; esset, emisse atq; comedisse, acciuit, & inquisiuit: fassumq; malo clauis affigi iussit. Siciliæ procuratorem Ariũ loco Theodori cõstituit: cumq; ei quidam libellũ exhibuisset, in quo scriptũ erat: Caluus, aut fur est Theodorus Tarsensis, qd tibi videt? subscripsit, Videt. à Mæcenate, qui cũ vitã agebat, quotannis in natalicijs dono accipiebat pateram. Athenodoro philosopho domũ redeundi ob senectutẽ petenti veniam, con-

Ira. cessit. qui cũ valedicens ei hæc verba protulisset: Cùm irasceris, Auguste, nihil antè vel dixeris vel feceris, quã tecũ XXIV. orationis elemẽta repetieris: manu eius arrepta Augustus, etiamnũ, inquit, tua mihi opus est præsen-

Silentium. tia, ac per totũ porrò annũ secũ detinuit, Silẽtij, inquiẽs, tutũ esse præmiũ. Audito Alexandrũ, cùm annos natus XXXII. pleraq; subegisset, anxiũ fuisse de materia agẽdi ad re-

ad reliquum tēpus: Miror, inquit, Alexandrū nō existi-
masse maioris esse operæ imperiū partū bene consti-
tuere, q̃ parare. Lata de adulteris lege in qua de reorum
eius flagitij iudicio & supplicio erant oīa definita, post-
ea in adolescentē, qui cū Iulia adulteriū cōmisisse dice-
batur, iratus irruit, manibusq; eū pulsauit, qui cū excla-
maret, Legē tulisti ò Cęsar: ita pęnitudine est correptus,
vt cœnā ea die recusauerit. C. Cæsari filiæ suæ filio, cùm
eum in Armeniā mitteret, precatus est à dijs gratiā Pō-
peij, audaciā Alexandri, fortunā suam concedi. Roma-
nis aūt se imperij sui hæredem relicturū dixit, qui nun-
quam bis vna de re consultauerit: Tiberiū innuens. Tu-
multuantes iuuenes qui in honore erant volens compe-
scere, cùm non animum aduerterent, sed obstreperent:
audite, inquit, iuuenes senem, quem iuuenē senes audiue
runt. Quod peccasse aliquid videbať populus Athenien
sis, ab Aegina scripsit ad eū. Existimo nō vos fallere me
irasci vobis: alioqui enim nō exegissem hyemem Aegi
Humanitas. næ. aliud nihil vel dixit eis vel fecit. Cùm vnus de Eury
clis accusatoribus effusiùs libertate dicendi & ad fastidiū
vsq; vsus, ad hæc verba prolapsus esset: Si hæc tibi, Cæ-
sar, non videntur magna, recitare eū mihi iube septimū
Thucydidis. iratus Augustus eum se inde auferre iussit.
audiens autem esse eum de Brasidæ posteris superstitē,
acciuit verbisq; mediocriter castigatum dimisit. Piso-
ne domum à fundamentis vsque ad summum tectum
accuratè exædificante: Animum, inquit, exhilaras meū:
ita ædificans, ac si Roma sit futura sempiterna.

PLVTARCHI,

Apophthegmata Laconica.

AGASICLES Lacedæmoniorū
rex cuidā miráti q̃ auditionis aliàs
studiosus Philophanē tñ sophistā
non admitteret, respōdit se debere
Tutū imperium. eorū esse discipulū, quorū etiā fi-
lius esset. Idem interrogatus quo-
modo princeps absq; stipatoribus
esse posset tutus, respondit: si sub-
ditis ita imperaret, vt pater filijs.

AGESILAVS magnus ille forte quodā in cōui-
uio magisteriū nactus, pincernæ interroganti quantum
cuiq; conuiuarū vini iuberet apponi: Si multū, inquit,
vini in promptu est, cuiuis quantū poscet fundito: si pa-
rum, æqualiter inter omnes distribue. Malefico quodā
constanter tormenta perpetiente, Quàm valdè, ait, ma-
lus hic homo est, in res malas ac turpes tolerantiam per-
In vaniloquum. seuerantiamq; impendens. Laudante quodā rhetorem,
quod magna dicēdi facultate res paruas exaggeraret: Ne
sutorem quidem, inquit, probum putem, qui paruo pe-
Principū responsa. di magnum circumdet calceum. Dicenti quodam, As-
sensus es, idq; repetenti sæpius: omnino, inquit, assensus
sum, si res iusta est. sin minùs, dixi sanè, verùm assensus
non sum. inferentiq;, At verò reges par est implere

Iliad. α, 527. *Quod capite annuerint:* — respondit: Nō magis,
q̃ æquum est vt qui regem accedūt, petant dicantq; iu-
sta, cōsiderato quid occasio & decorū regis ferat. Quo-
Dicentis mores. ties laudantes aut vituperantes audiret, cēsebat non mi-
nùs dicentiū mores cognoscendos esse, q̃ eorū de qui-
bus dicerent. Puerū ipsum etiamnū, cùm puerorū nu-
dorū exhiberet spectaculū, chori magister loco obscu-
ro constituerat. obtēperauit, quanq̃ iam rex designatus,
ita fatus: Bene habet: ostendā enim non loco virū, sed
Fiducia sui. viro locū cohonestari. Medico quodam rationē meden
di corporis malo ei demonstranti non simplicē, sed mul
tis subtilibus ac superuacaneis admixtā: Aecastor, inqt,
nisi mihi vita est destinata, nō sum victurus etiā omni-
bus istis vsurpatis. Adstans aliquādo aræ Mineruæ, quæ
ab æde ærea Chalciœcus dicitur, bouemq; immolans,
morsus à pediculo, nihil reueritus in conspectu omniū
arripuit eum & occidit, his additis verbis: Per Deos, iu- *Vltio.*
cundum est vlcisci insidiatorem, etiam ponè aram. Alio
tempore videns murem ac puero tenete trahi de fene-
stra, eumq; mordere manū tenentis ac profugere, re ijs
qui aderant ostensa dixit: quando minimum animalcu
lum sic propulsat vim illatam, quid existimandū est vi-
ros debere facere? Bellū regi Persarum illaturus liberan
dorum gratia Græcorū qui in Asia erant: oraculū Do-
donæum consuluit. acceptoq; responso, vt expeditionē
sicuti animo agitabat, ita susciperet, id respōsum Epho-
ris exposuit: hi eum iusserunt Delphos proficisci, deq;
eadē re sortē sciscitari. Eò itaq; cū venisset, ita rogauit:
Apollo, idémne tibi videť, quod patri? Eoq; adstipulan
te imperator creatus, expeditionem fecit. Eius in belli
initio Tisaphernes Agesilaū metuens, pacis impetran-
dæ causa promiserat, regē vrbibus Græcis libertatē, &
quas ipsæ haberent legum vsum permissurū: mox ma-
gnis à rege euocatis ad se copijs bellū ei denunciauit, ni-
si Asia decederet. Grata fuit hæc perfidia Agesilao, si-
mulásq; in Cariam se ducturū, cùm eò cogeret suas co-
pias Tisaphernes, cōuerso itinere in Phrygiam irrupit,
plurimisq; vrbibus, & ingēti potitus est pecunia. Cùm *Perfidia &*
quidē amicis dixit, Impium esse iniustè fidem datā vio- *calliditas*
lare: hostes aūt decipere, non iustum modò esse & lau- *differunt.*
dabile, sed suaue etiā ac lucrosum. Equis cùm destitueře
tur, Ephesum reuersus est, opulentisq; iniunxit, vt pro *Stratage-*
se quisq; equum virumq; præberet, hocq; pacto ipse va- *ma.*
cationem militiæ haberet. ea ratione subitò equi equi-
tesq; idonei timidorū diuitumq; loco collecti sunt. qua
in re imitari se Agamemnonem dicebat, qui accepta bo
na equa hominē ignauum ac diuitē militiæ immunē fe-
cisset. Vendentibus nuda mancipia (quæ ceperat ex ho- *Iliad. ψ,*
ste) sectoribus, & vestium multis existentibus empto- *295.*
ribus, corpora autem alba & oīno tenera ob educationē
intra parietes & in vmbra factā oībus deridentibus, qp-
pe inutilia & nauci: adsistēs Agesilaus, Hæc, inquit, sunt
propter quæ, isti aduersus quos pugnatis. Apud Lydiā
cùm ingenti hostium strage Tisaphernem profligasset,
& regis ditionē popularet, isq; pecuniā dono ipsi mitte
ret, pacificationemq; posceret, rñdit, Pacis compositio-
nem fore in reipublicæ Spartanæ potestate: locupletandis
militibus magis delectari, q̃ opibus possidēdis: hoc au-
tem sibi pulchrū videri, si Græci non accipiant ab ho-
stibus dona, sed manubias adipiscātur. Megabutē Mi-
thridatis F. qui erat formosissimus, offerendi osculi gra-
tia accedentē (admodum enim amari se putabat) decli-
nauerat, cumq; is finē fecisset accedēdi, requirebat eum
vltrò. tū amicis dicentibus ipsum esse in culpa, qui pul-
chri osculū formidasset, præ timore nō ampliùs venturi:
paululū tacitè secū meditatus Agesilaus, Nihil, inquit,
attinet, eū à uobis adduci persuadendo. malle enim mi-
hi videor hmōi vincere cupiditates, q̃ populosissimam *Victoria*
hostiū repugnantium vrbē capere. melius est enim tuā *sui.*
ipsius cōseruare libertatem, q̃ alijs eam adimere. Cætera
accuratus & iustus, in amicorū causis existimabat nimiā
iustitiā prætextū esse cōtra eos. Fert sanè epistoliū eius,
pro amico apud Hidricū Carem sic intercedentis, tale.
Si insons est Nicias, missum eum fac: si aūt sons est, mea
causa dimitte, oīno aūt dimitte. Ac in plerisq; sanè ami
corū rebus talis fuit Agesilaus. est tñ vbi occasionem ad
vtilitatem potiùs accōmodauit. Castra enim aliquando
mouens non nullo cū tumultu, inualidū à tergo relin-
quens amasiū precantē, & cū lachrymis reuocantē, con
uersus: Difficile est, dixit, simul misereri & sapere. Vi-
ctus ratione nihilo q̃ qui vnà degebant vsus est melio-
re. abstinuit oīno satietate & crapula: somno vsus est nō
vt dño, sed eū actionibus habuit suis obedientē. Frigus
& æstū ita facilè tulit, vt solus tēpestatibus anni vterec.

Tentoriū in medio militū habens, nullo meliorē le-
ctū habuit. Assiduè in ore hoc habebat, ducē non mol-

liciē &

licie & luxu, sed tolerantia ac fortitudine debere subdi-
Dux. tis ante ire. Itaq; cuidã interroganti, quid boni leges Ly-
curgi Spartanis attulissent, rñdit, Contemptũ voluptatũ.
Admiranti eius, reliquorumq; Lacedæmoniorũ in ve-
stitu & victu frugalitatẽ: Hac, inquit, è semente vitæ li-
bertatem metimus. Hortãti vt aliquid de seueritate vi-
ctus remitteret, monentiq; ob incerta casuũ fieri pos-
se vt postmodo nunq̃ viuere mollius det, rñdit: Ego ve-
rò me adsuefacio vt in nulla mutatione mutationẽ quę-
ram. Senior etiam factus, eandẽ viuendi tenuit rationẽ:
ideò quærenti cur magno in frigore tanto ipse natu si-
ne tunica obambularet, rñdit: Vt imitentur iuuenes ex-
emplum seniorũ atq; principũ. Thasij per agrũ ipsorũ
cum exercitu transeunti farinam, anseres, bellaria, pla-
Frugalitas. centas, aliosq; cibos sumptuosos potusq; miserunt. Solã
aũt farinam accepit, reliqua eos, vt nulli vsui sibi futura,
auferre iussit. cùm instarent, vtq; oĩno acciperet preca-
rentur, in seruos distribuere iussit. quærentibusq; cau-
sam, dixit: Qui virtutẽ colunt, eos non admittere hu-
iusmodi gulæ delicias. aliena enim à liberis ea esse, qui-
Inanis honoris contemptus. bus seruilia ingenia alliciuntur. Rursum Thasijs eum,
quod magna ab ipso se adeptos beneficia sentirent, tem-
plis diuinisq; honoribus venerantibus, eaq; de re lega-
tos mittentibus: vt legit quos honores sibi decernerent,
quęsiuit è legatis an ciuitas ipsorũ homines in deos pos-
set cõuertere: cùm affirmarent, Agedũ, inquit, vos ipsos
primũ deos facite: eo facto, credã vobis posse me quoq;
à vobis in Deũ mutari. Cùm Græcæ in Asia gentes de-
creuissent ei in nobilissimis vrbibus statuas ponere: re-
scripsit: Nullum mei esto simulacrũ, neq; pictum, neq;
fictum, neq; artificio vllo adornatũ. Cõspicatus in Asia
domum, quadrangulis laqueatam trabibus, dominum
eius interrogauit, ecquid ibi locorũ arbores nascerẽtur
quadrangulæ. respondenti, non, sed rotũdæ: quid ergo,
inquit, an si quadrangulæ nascerentur, rotundas facere-
In luxũ. tis? Interrogatus olim quò vsq; fines Laconicæ pertin-
gerent: hastã vibrans, quousq;, inquit, hęc peruenit. Alij
interroganti cur Sparta muris careret, ciues common-
Munitio. strans armatos, istos esse dixit Spartæ muros. Alteri hac
ipsa de re percunctanti rñdit, vrbes nõ lapidibus & li-
gnis, sed virtute inhabitantiũ debere esse munitas. Hor-
tatus est amicos suos, vt non pecuniæ, sed fortitudinis
& virtutis fiant locupletes. Si quando aliquid vellet ce-
leriter à militibus peragi, id primus ipse in cõspectu om
nium aggressus est. Hoc gloriabat, quod à nemine supe-
raretur laborando, & sibi ipsi magis q̃ subditis impera-
ret. Cùm quidã Laconem claudũ videret in bellum exi-
re, & equum quæreret, Non sentis, inquit, bellum opus
habere manentibus, nõ fugientibus? Interrogatus quo-
modo magnã parasset sibi gloriã, rñdit, Contemnendo
mortem. Quærente quodã cur ad tibiæ cantũ Spartani
pugnarent: vt, inquit, ad numerũ ijs incedentibus timi-
di fortesq; sint in cõspectu. Fortunas Persarũ regis prę-
Sapiẽter. dicante, iuuenis admodũ, Neq; Priamus, inquit, ista æta
te calamitosus fuit. Subacta magna Asiæ parte, statuit
aduersus ipsum regẽ ducere, finemq; ocio eius impone
re, quo is abusus Græcorũ oratores solebat corrũpere.
Euocatus aũt ab Ephoris ob bellũ quod à Græcis Spar
tæ imminebat, cuius causa erat pecunia à rege Persarũ
transmissa, ratus bonũ principẽ debere parẽre legibus, ex
Asia abijt, magno sui desiderio Græcis ibi degentibus
relicto. Et quia nomisma Persicũ sagittario erat signa-
tum, castra mouens dixit, triginta sagittariorũ millibus
à rege se ex Asia expelli. Tot enim aureis Daricis à Ti-
mocrate Athenas perlatis, ac inter oratores diuisis, po-
puli ad bellum contra Spartanos suscipiendũ concitati
" erant. Ephoris aũt in hanc rescripsit sententiã. Agesilaus
" Ephoris S. Magnã Asiæ partẽ subegimus, barbaros pro-
" fligauimus, & in Ionia multum armorũ parauimus. Sed
" quoniam me ad definitũ venire diẽ iubetis, sequor epi-
" stolam, ferè aũt & anteuertã. Imperium enim gero nõ
mihi, sed ciuitati ac socijs. ac tũ imperator verè iusteq; "
imperat, quãdo regit à legibus & Ephoris, aut siqui sunt "
alij in ciuitate magistratus. Postquã traiecto Hellespon- "
to per Thraciam fuit proficiscendũ, nullos barbarorum Magistratus.
precatus est, sed misit ad singulas gentes quæsitũ, vtrum
vellent se per ipsorũ regionem vt sociam an vt hostilẽ
transire. Cæteris amicè eũ admittentibus ac deducenti- Magno animo.
bus, Troadenses, à quibus etiã Xerxes (vt fertur) transi-
tũ donis redemerat, mercedis nomine ab Agesilao po-
stularunt c talenta argenti, & totidem mulieres. Irrisit
eos Agesilaus, dicensq; cur non rectà venissent acceptũ
quod petebant, adduxit exercitum, collatisq; signis eos
multa ipsorũ cũ strage fudit, atq; transijt. Macedonum
regi cùm eandẽ proposuisset quæstionẽ, isq; se delibera-
turũ diceret: Deliberet ergo, inquit, nos pergemus. mi-
ratus itaq; audaciam eius Macedo, sibiq; timens, vt ami
cum transire iussit. Thessalorũ, qui hostium erant socij,
agrũ populatus est, missis Larissam Xenocle & Scytha
amicitiæ coëundæ causa. Qui cùm cõprehensi custodi-
rentur, reliquis grauiter hoc ferentibus, ac censentibus
debere Agesilaum obsidere atq; oppugnare Larissam,
ratus nolle se alterius istorũ virorum interitu vel totam
mercari Thessaliam, pactis cõditionibus eos recepit. Au
dito pugnatũ esse apud Corinthum, & Spartanorũ pla-
nè paucos, Corinthiorũ, Atheniensium, reliquorumq;
sociorũ permultos occubuisse, nullã in vultu lætitiam,
aut ob victoriã animi elationẽ præ se tulit: sed altè du-
cto gemitu, O infelicẽ, dixit, Græciam, quæ tantũ ho- Bella intestina.
minum ipsa sibi interemit, quantũ satis erat ad vniuer-
sos vincendum barbaros. Pharsalijs ipsum vrgẽtibus &
exercitũ ipsius vexantibus 10 equitibus eos fudit, tro-
phæũq; sub Narthacio statuit, & omniũ victoriarũ hac
maximè delectatus est, quod suo instructo seorsim eq-
tatu, eo solo superasset hos, qui se equestri maximè se
iactabant. Diphrida Lacedæmone mandatũ ei adferen-
te vt statim ex itinere in Bœotiã irrumperet: quanquam
id statuerat alio tempore & maiore cũ apparatu facere,
paruit tñ magistratui, & accitis x x millibus eorum qui
ad Corinthum castra habebant, in Bœotiã inuasit, præ-
lioq; ad Coroneam congressus cum Thebanis, Athe-
niensibus, Argiuis, & Corinthijs, victoriã obtinuit. Et
quanquã corpus eius multis vulneribus malè fuit eã in
pugna mulctatum, quæ omniũ eius tempestatis fuit te-
ste Xenophonte maxima, nihil tamen reuersus domum
in vitæ & victus ratione post tot victorias prosperosq;
successus mutauit. Videns ciuium quosdã equis alendis
sibi arrogare famam ac superbire, Cyniscæ sorori per-
suasit, vt conscenso curru ludis Olympicis decertaret.
volens demonstrare Græcis certamina ista non virtutis
alicuius, sed diuitiarũ esse & sumptuum. Cũ haberet se-
cum studioseq; tractaret Xenophontẽ sapientẽ, suasit ei
vt filios suos Spartam accerseret, ibiq; educaret, vt insti
tuerentur omniũ pulcherrima disciplina imperandi ac
parendi. Aliàs interrogatus, quãmnam ob causam Spar Obedientia.
tani alijs feliciores essent, rñdit: Quia plus q̃ alij exer-
cent se in imperando & obediendo. Lysandro mortuo
cum inuenisset magnam factionẽ, quam ille statim post
reditũ ex Asia aduersus Agesilaũ excitauerat: animum
adiecit ad demonstrandũ qualis dum viueret ciuis fuis-
set Lysander cumq; orationem legisset in libro relictã,
quam Cleo Halicarnassensis cõposuerat, Lysander aũt
fuerat ad populũ habiturus de rebus nouis, & immutan
da republica: statuit eam in medium proponere. Sed cũ
de senioribus quidã ea perlecta vim dicẽdi artificiumq;
metuens, suaderet ne è sepulchro effossum produceret
Lysandrũ: obtemperauit, eamq; rem omisit. Eos autẽ,
qui clanculum se ipsi opponebant, palàm quidẽ non in-
cessit. sed conficiens hoc vt quidam eorum se duces aut
alio cũ magistratu sequerentur, demonstrauit eos vbi Inimici vt tractandi.
potestatem adepti essent, malos esse ac rapaces. accusatis
deinde opitulans atq; patrocinans, familiares sibi rede-
git,

git, atq; ad se traduxit, ita vt nullũ deinde haberet aduersarium. Petenti à se vt ipsius nomine suis in Asia hospitibus scriberet, vt quod iustum erat cõsequi posset: Commendatio. Mei quidem, respondit, hospites vltrò faciunt quod iustum est, me etiam nihil scribente. Monstrabat ei quidã vrbis alicuius muros validè admodũ exstructos, & querebat, Pulchróne eos iudicaret? rñdit: Ita per Deos, sed non vt viri, verùm vti mulieres intus habitent. Megarensi cuidã ad se de vrbe gloriosè loquenti: Adolescens, inqt, tui sermones magna opus habent potentia. Quæ alios admirari videbat, ea ne nosse quidem statuerat. Et cùm aliquando Callipides tragœdiarũ histrio, celebris apud Græcos famæ & cui omnes multũ tribuerent, primùm ei occurrisset atq; salutasset, deinde proteruè in comitatum se ingessisset, atq; ostentaret, sperans blandè se ab Agesilao compellatũ iri, tandẽ diceret, Nõ agnoscis me rex, neq; inaudiuisti quis sim? intuitus in eum, Nónne, inquit, tu Callipides es mimus? Contemptus rerũ inanium. Vt audiret quendã, qui vocem lusciniæ imitabatur, rogatus renuit, q̃ diceret se ipsam sæpe audiuisse lusciniam. Menecrates medicus quia in quibusdã desperatis morbis vsus erat successu felici, cognominabat̃ Iupiter. quo titulo cũ vteretur importunius, & ausus fuisset ad Agesilaum scribere, Menecrates Iupiter Agesilao regi S. non lectis reliquis rescripsit: Rex Agesilaus Menecrati sanam mentẽ. Cùm Conon & Pharnabazus classe regia mare obtinerẽt, ac orã Laconicæ maritimã oppugnarent, Atheniẽsium autem Astu muniretur præbente pecuniã Pharnabazo: pacem cum rege Persarum fecerunt Lacedęmonij, miseruntq; vnũ de suis ciuibus Antalcidam ad Tiribazum, qui regi ipsorũ nomine Græcos in Asia habitantes traderet, pro quibus Agesilaus bellũ gesserat. quo factũ est improbissimè, vt huius rei infamię particeps esset Agesilaus. Inimicus enim ei erat Antalcidas, pacemq; omnibus viribus machinabatur, q̃ bello Agesilaus cresceret, summamq; adipisceretur gloriam & potentiam. Enimuerò dicenti Lacedæmonios ad Medorum partes inclinare, Immò, respondit. Medi potiùs Laconizant. Interrogatus aliquando, vtra virtutũ harum, fortitudinis & iustitiæ, præstantior esset: Respondit nullũ fore vsum fortitudinis non præsente iustitia. omnibus aũt iustitiã colentibus, nihil opus fore fortitudine. Asianis regẽ Persarum ex consuetudine magnũ appellantibus, Quid, inquit, maior me est, si non iustior est, neq; tempeṙãtior? Qui in Asia habitabant, eos aiebat in libertate malos, si seruirent, bonos esse. Interrogatus, quo quis maximè pacto inter homines præclarũ inuenire posset nomẽ: Gloria. Respondit, si optima dicat, & pulcherrima agat. Ducẽ aiebat debere aduersus hostes audacia, aduersus subditos beneuolentia instructũ esse. Quærenti quid pueris esset discendum, Hæc ait, quibus etiã ad virilẽ prouecti ætatem vtant̃. Ius dicens, cùm actor benè dixisset, reus malè, atq; hic identidẽ inculcaret, Agesilae regẽ tutari leges Iudicis officium. opottet: si, inquit huic, domũ tibi aliquis tuã perfodisset, aut vestẽ abstulisset, putásne architectũ aut textorẽ tibi opem laturũ fuisse? Pace cõposita epistolam ad se à rege scriptam, & à Persa quodã cum Callia Lacedæmonio missam, in qua hospitium & amicitia offerebant̃, nõ accepit: sed regi iussit renunciare, nihil eũ opus habere ad se mittendis epistolis. nã si amicum se rex Spartæ & Græciæ gerat, ipsum summopere ei fore amicũ: sin verò insidiari depræhendatur, non esse quod se credat ipsi amicum fore, etiã si plurimas acciperet epistolas. Amor liberum. Ferunt eum, quod impensissimè liberos suos diligebat, domi in arundine cum puerulis ludendi gratia equitasse. conspectumq; à quodam amicorũ, monuisse, ne cuiquã hoc diceret priusquã ipse quoq; pater esset factus. Continenter cum Thebanis bella eo gerente, & in pugna quadã vulnerato, Antalcidam ferunt dixisse: Pulchrã à Thebanis mercedem reportas, quos inuitos & nescientes pugnare docuisti. Nã reuera narratur, nunquã bellicosiores fuisse Thebanos, q̃ tum temporis, ob crebras Lacedęmoniorum aduersus eos expeditiones. Idcirco etiam Lycurgus ille priscus in legibus, quas Retras appellant, vetuit sæpe contra eosdẽ bellum gerere, ne ij bellãdi rationem discerent. Vt intellexit molestũ esse socijs, q̃ in continentibus expeditionibus paucos Lacedæmonios ipsi tanta multitudine sequi cogerent̃, vt eorũ numerũ demonstraret, omnes socios iussit inter sese permixtos sedere, seorsim Lacedæmonios. Milites veri. Tum præconis voce surgere iussit, primùm figulos, & postq̃ hi surrexerunt, fusores deinde ęrarios, tum fabros, pòst architectos, deniq; singulorum artificiorũ id genus tractatores. ita factum est, vt vniuersi propè socij surgerent, nemo Lacedæmoniorũ: his enim per leges non licet tractare vllã sordidam artem: ridens ergo Agesilaus, Videtis, inquit, quanto nos plures q̃ vos milites emittamus. In Leuctrica pugna multi Lacedæmonij fugerant, & obnoxij erãt infamiæ legibus decretæ. Ibi cùm Ephori viderent vrbem viris vacuam, quæ tunc militibus opus habebat, cogitabant quo pacto saluis legibus illos tñ infamia liberarent, ideoq; Agesilao munus legis ferendę iniungebant. Is in publicũ progressus, Nouarũ, inquit, legum auctor Callidè. equidem non fuero: neq; enim ijs quæ sunt addere, detrahere, aut in ijs mutare quicquam velim. Bene autem habet, vt leges nostræ à crastina die sint ratæ. Epaminondam aũt tanta cũ procella & æstu irruentẽ, quanq̃ pauci essent in vrbe, arcuit tamen Lacedæmone & repulit. In pugna ad Mantineam hortatus est Lacedæmonios, vt omissis reliquis in solũ pugnarent Epaminondam: In duce quantum situm. solos, inquiens, prudẽtes esse fortes, & illo necato facilẽ fore de reliquis victoriam, fatuis & nullius precij hominibus. idq; consiliũ exitus comprobauit. Cũ enim vinceret Epaminondas, fugientibus Spartanis, hunc se obuertentem & suos vocantẽ quidam Lacedæmoniorum lethali vulnere deiecit. tum reuersi à fuga qui cum Agesilao erant dubiam reddiderunt victoriã, Thebanis multo q̃ antè deterioribus, Spartanis melioribus apparentibus. Cùm pecuniæ egerent Spartani ad bellum, vt qui militem alerent peregrinum profectus est in Aegyptum Agesilaus mercede militaturus regi Aegypti Vestis. ipsum accersenti. Contemnebatur autem ab Aegyptijs ob vestitus vtilitatem: putantibus regẽ Spartę itidem vt Persarum visuros se in splendido corporis ornatu, malè de regibus opinantes. ostendit enim eis deinde maiestatem & gloriam prudentia & virtute esse parandã. Cùm autem videret eos qui in pugna adfuturi ipsi erant, terreri periculo ingruente ob multitudinem hostiũ, (erant enim ducenta millia) suorum paucitatem: statuit ante conflictum nemine conscio animare eos. Fraus vtilis. itaque manui substratæ victoriam inscripsit, sumptoq; ab ariolo iocinore id in manum notis inscriptam imposuit, aliquandiuq; tenens, dubitare se & animi pẽdere simulauit tantisper dum à iocinore notæ receptæ & infixæ sunt. tunc socijs eam scripturam monstrauit, Deos, inquiens, ea victoriam polliceri. quod illi certum boni successus argumentum se habere putantes, ad pugnam animati sunt. Hostibus verò ob multitudinem castra Aegyptia fossa circumuenientibus, ac Nectanabi (huic enim regi opitulabat̃) iubente in aciẽ educere ac decertare, Nolo, inqt, Stratagema. prohibere quin hostes, id quod agũt nobis fiãt æquales. Post exiguo interstitio fossæ extremis distantibus, acie eo ipso in interstitio instructa æqualis latitudinis ordinibus cũ hoste pugnans, paucis suis militibus fudit hostes, magnamq; eorũ stragem edidit, ac multum pecuniæ Spartam misit. Ex Aegypto in patriã reuertens, ea in nauigatione vita decessit. cùm quidem suis moriens mandauit, ne vllam sui corporis fingendo aut alia imitatione pararent imaginem. Vera gloria. Si quid enim, aiebat, à me est præclarè factum, id monimentum mihi erit: sin verò, ne omnes quidem statuæ, hominũ opera illiberaliũ.

AGESIPOLIS Cleombroti F. narrante quodã

Philippum

Philippum intrà paucos dies Olynthũ euertiſſet: Atqui per Deos, inquit, multis modis maiori tẽporis ſpacio talem vrbẽ non cõdet. Obijcienti ipſum, cũ rex eſſet vnà cum ijs qui ætate florebant obſidem fuiſſe, nõ mulieres & filios ipſorum: Quia enim, reſpondit, iuſtũ rectumque eſt noſmetipſos noſtra peccata luere. Cum vellet è patria catulos accerſere, quidamq; diceret vænales Spartæ nullos eſſe: Antè, inquit, ne viri quidẽ: ſed nunc ſunt.

AGESIPOLIS Pauſaniæ F. Athenienſibus de controuerſia quæ ipſi cum ijs erat ad Megarenſiũ prouocantibus iudiciũ: Turpe, inquit, eſt principibus Græciæ minus eſſe ius notum quàm Megarenſibus.

AGIS Archedami F. mandãtibus aliquãdo Ephoris, vt aſſumpta iuuenũ manu quendã in eius patriam ſequeretur, qui eſſet ipſum in arcem ducturus, reſpondit: Quomodo verò, Ephori, conuenit tot iuuenes credere ei, qui ſuã ipſius patriam prodit. Interrogatus quænam diſciplina maximè exerceref Spartæ, Peritis, inquit, imperandi & parendi. Dicebat Spartanos non quærere numerum hoſtiũ, ſed vbi ſint. Ad Mantineam cùm prohiberetur pugnare quod hoſtes numero vincerent, Neceſſe eſt, inquit, contra multos pugnet, qui multis vult imperare. Interrogãti quot eſſent Lacedæmonij, rñdit, quanti ad profligandos malos ſufficiunt. Corinthiorum muros perambulans, cum ſpectaſſet eos ſublimes, validos, & in longũ porrectos ſpacium, Quænam, inquit, hic habitant mulieres? Sophiſtæ dicenti Orationẽ omnium rerum eſſe optimã, Proinde, inquit, tu, cùm taces, nullius es precij. Cùm Argiui accepta clade ferociùs ei occurrerẽt, videretq; ſociorũ pleroſq; turbari, dixit: Bono eſte animo viri: vbi enim nos, qui vicimus, formido inceſſit, quid putatis animi eſſe ijs qui à nobis fuerũt ſuperati? Abderitarũ legato, cùm is tandẽ facto multa loquendi fine interrogaret quid ciuibus renũciaret: Hoc, inquit, referes, q̃ diu tibi viſum fuit loqui, tã diu me tacitũ audiuiſſe. Laudãtibus Eleos, qđ iuſtiſſimè Olympicum certamen adminiſtrarent, Quid præclari eſt, inquit, ꝙ toto quinquennio per vnicũ diem iuſtitia funguntur? Narrantibus inuidere ei quoſdã ex altera familia, reſpondit: ergo & ſua ipſis moleſta erũt mala, & præterea mea amicorumq; meorũ bona. Conſulẽti vt fugientibus hoſtibus tranſitũ concederet: Quomodo, inquit, pugnabimus cõtra eos qui fortitudine freti nos ſubſiſtunt, ſi in eos nõ pugnamus, qui præ timiditate fugiũt? Proponente quodã de libertate Græcis parãda ſententias, nõ ignobiles quidẽ eas, ſed exſecutu difficiles, Tua, inquit, hoſpes verba vim & pecuniã deſiderant. Dicenti Philippum ipſis Græciã inacceſſam redditurũ, Sufficit, inquit, nobis ò hoſpes in noſtra verſari terra. Legatus Perintho Spartam miſſus, cum poſt longũ ſermonẽ demũ interrogaret Agin quid reſponſi Perinthijs ferret, Nihil aliud, inquit, q̃ te, me tacente, vix tandẽ finem loquendi feciſſe. Cùm ſolus veniſſet ad Philippum legatus, iſq; quæreret quid ita ſolus veniſſet: rñdit, Etenim ad vnũ. Iam ſeniori quidã antiquas leges vidẽs elangueſcere, prauaſq; alias obrepere, dicebat Spartæ res ſurſum verſum inuerti. Tum Agis per iocũ: Hoc ſi ſit, rationi conuenienter ſit. nã puer ipſe audiui patrem meũ dicere, ſurſum verſum res ſua ętate inuerſas eſſe: idemq; is ſe puerum ex ſuo patre audiuiſſe aiebat. nõ ergo mirandum, ſi poſteriora prioribus deteriora eueniũt, ſed ſi quãdo meliora aut ſimilia obtingerẽt. Interrogatus, quã quis ratione liber permaneat, rñdit, ſi mortem deſpiciat.

AGIS iunior Demade dicente præſtigiatores gladios Laconicos ob paruitatem deglutire: Atqui, inquit, gladijs potiſſimum nos hoſtem impetimus. Prauo homini ſæpenumerò interrogãti quis eſſet Spartanorum optimus, reſpondit: Qui tui eſt diſſimillimus.

AGIS vltimus Lacedæmoniorum regum per inſidias captus, indictaq; cauſa dãnatus ab Ephoris, cùm ad laqueum, quo erat ei guttur elidendum, duceretur, cuidam miniſtrorum, quem plorare videbat: Deſine, inquit, me deflere, qui tam ſcelerate atq; iniuſtè morti addictus, meliore ſum quàm qui me necant conditione: atq; ſic locutus, funi vltrò ceruicem præbuit.

ACROTATVS parentibus poſtulantibus vt iniuſta quadam in re operam ipſis nauaret, cùm aliquandiu verbis repugnaſſet, grauiùs vrgẽtibus dixit: Quandiu vobiſcum vixi, nullam habui iuſtitiæ notitiam. ſed poſtquam me patriæ eiuſq; legibus tradidiſtis, & ad iuſtitiam honeſtatemq; pro viribus facultatibuſq; veſtris erudiuiſtis, conabor his potiùs quàm vobis obſequi. ac quoniam vultis me optima agere, optimum autem eſt cùm priuato, tum multo etiã magis principi id quod eſt iuſtum: agam quæ vultis, quæ verò dicitis detrectabo.

ALCAMENES Telecli F. interrogatus quo quis pacto regnũ optimè cõſeruaret, rñdit, Si lucrũ poſthabeat. Alij quærenti cur dona à Meſſenijs nõ accepiſſet, reſpondit: Quia ijs acceptis fieri nõ poterat vt cũ legibus pacẽ tenerem. Dicenti viuere ipſum contractè, ſatis alioquin opulentũ, præclarum eſſe dixit eum qui ſit locuples viuere ſecundũ rationẽ, nõ ſecundũ cupiditates.

ANAXANDRIDAS Leonis F. cuidã exſulium iniquiùs ferenti, Heus tu, inquit, non quod ab vrbe ſis alienus grauiùs eſt ferendũ, ſed ſi à iuſtitia eſſes. Ei qui ad Ephoros quædã nõ quidẽ abs te, ſed tñ verboſiùs æquo verbis explicuerat, Hoſpes, inquit, re neceſſaria vteris nulla neceſsitate poſtulãte. Interrogãti cur ſeruis Ilotibus agros colendos traderent, non ipſi curarent, reſpondit: Quia eos parauimus nõ vt ipſos, ſed vt nos curaremus. Quodam dicente, Exiſtimationẽ eſſe damnoſam beatumq; fore qui de gloria paranda non laboret: hac, inquit, tua ratione flagitioſi erunt beati. qui enim ſacrilegus aut iniuſtè agens famam curaret? Interrogantì cur Spartani in bellis ita audacter pericula adirent, Reſpondit, Quia nobis ſtudio eſt vt ſoliciti ſimus de vita, non, vt alij, timidi. Interrogatus cur cùm de vita anquiritur in iudicio, cauſa à ſenioribus per cõplures dies diſceptetur, & qui abſoluitur, nihilominus reus maneat, ſic rñdit. plures dies iudicio impendi, ꝙ in tali caſu error correctionem nõ admittat. interim reũ legibus teneri, q̃a hac lege pmiſſum ſit rectiùs aliqđ de eo decernere.

ANAXANDER Eurycratis F. quærenti cur pecuniam in ærarium non colligerent Spartani, reſpondit, Ne cuſtodes ei præfecti corrumpantur.

ANAXILAS, miranti cur Ephori regibus non aſſurgerent, cùm quidem ab ijs conſtituantur: cauſa, inquit, eadem eſt cum ea, ob quam Ephori ſunt.

ANDROCLIDAS Laco mutilatus pedem inter milites ſuum nomen profeſſus eſt. prohibentibus, ꝙ eum mutilum dicerent, Atqui, inquit, non fugientẽ ſed manentem oportet pugnare in hoſtes.

ANTALCIDAS in Samothrace cùm initiaret ſacris, quærenti ſacrificulo ecquid in vita flagitij perpetraſſet: ſi quid, ait, tale egi, norunt ipſi dij. Athenienſi indoctos appellanti Spartanos, dixit: Soli ergo nos nihil à vobis didicimus mali. Alij Athenienſi dicẽti, Nos quidẽ vobis à Cephiſo pulſis ſæpenumerò inſtitimus: at nos, inquit, vobis nunquã ab Eurota. Interroganti quaquis ratione maximè placere hominibus poſſet, reſpõdit, Si dicendo eos quamplurimũ delectet, & in vitæ vſu maximè eis proſit. Sophiſtæ cuidã laudationẽ Herculis recitare volẽti, Quis enim, inquit, eũ vituperat. Ageſilao in pugna à Thebanis vulnerato, Habes, ait, mercedem, qui eos inuitos ignaroſq; pugnare docueris. videbantur enim Thebani continentibus in ipſos Ageſilai expeditionibus bellicoſi facti. Muros Spartæ aiebat eſſe iuuenes, terminos autem haſtarum cuſpides. Quærenti cur in bello gladijs breuibus vterent Spartani, cauſam reddidit, ꝙ comminus in hoſtem pugnarent.

ANTIOCHVS Ephorus, audito Meſſenijs agrũ à Philippo adſignatum, An, inquit, vim quoq; ijs dedit,

vt do

Proditor.

Fortiter.

Inuidia.

Omnia in peius euunt.

Salsè.

Iuſtitia.

Lucrum.

Oratio.

Capitalia iudicia.

Pecunia.

Gratiam quid pareat.

vt de eo pugnantes vincant?

Mulier.

ARIGEVS, cùm quidã non suas, sed alienas laudarent mulieres, Me hercle, inquit, de pulchris & honestis mulieribus nihil temere dici, sed quales eæ sint omnibus extra maritos ignotum esse oportebat. Aliquando per Selinuntem Siciliæ vrbem iter faciens, in monimento quodam hanc legit inscriptionem:

Hos restringuentes Mars fortè tyrannida sæuus
Ponè Selinuntis mœnia strauit humi.

Salsè.

tum ille: meritò estis interfecti, aggressi tyrannidem ardentem restringuere, quæ vt conflagraret sinere potius debebatis.

ARISTO, laudante quodã Cleomenis dictũ, qui interrogatus quod esset boni regis officiũ, responderat, Amicis bene, inimicis malè facere: quanto, inquit, mi homo rectius erat amicis bene facere, ex inimicis autẽ amicos redigere? Hoc constat primũ oĩum Socratẽ dixisse, eiq; vt auctori acceptũ ferr. Interroganti quot numero essent Spartani, Tot, inquit, quot hostibus arcendis sufficiant. Recitãti cuidam funebrem orationem in Athenienses à Lacedæmonijs cæsos, Quales, inquit, putas esse nostros, à quibus ij victi sunt?

Prudentes.

ARCHIDAMIDAS laudanti Charilaũ, ꝙ omnibus ex æquo mitis esset, Qui potest, inquit, iustè laudari, qui etiã malis se mitem præbet? Cuidã Hecateum sophistam reprehendenti, ꝙ in conuictum ipsorum (quod sysition vocant) receptus nihil diceret: Ignorare mihi videre, dixit, Quòd qui dicere nouit, tempus etiam dicendi non ignorat.

Grauiter.

ARCHIDAMVS Zeuxidami F. interrogatus quínam Spartæ præessent, rñdit Leges, & magistratus ex earũ præscripto. Laudanti citharœdũ, eiusq; peritiã admiranti, Mi homo, inquit, quis honor apud te erit bonis viris, qui fidicinẽ adeò laudes? Cùm ei quidam fidicinẽ commendaret ab arte: Hic quidem (dixit alio cõmonstrato) apud nos bonus est iuris coctor. innuens nihil præstare artificiũ quod voce voluptatem gignit ei quod obsonio aut iusculo parando voluptatem cõciliat. Pollicenti se vinum ei dulce redditurum, Quid attinet, inquit? nam & plus insumet, & virilia reddet minùs vtilia. Castra ad Corinthum metatus, cùm è loco muris vicino prodire lepores cerneret, cõmilitonibus dixit: Facilè hostes in nostram veniẽt potestatẽ. Arbiter à duobus sumptus, adductus in Chalciœci Mineruæ fanũ sacramento deuinxit, staturos eos ei quã tulisset ipse sententiæ. qua confecta re, Pronunciare se dixit, non nisi priùs cõposita lite ipsos inde abire debere. Cùm Dionysius Siciliæ tyrannus preciosas vestes filiabus ipsius misisset, non accepit: ꝙ vereri se diceret, ne his indutæ deformes ipsi viderentur. Filium audaciùs pugnare aduersus Athenienses videns, Aut adde, inquit, viribus, aut aliquid de animi elatione deminue.

Leus quibus debeatur.

Omen.
Arbitrium egregium.

ARCHIDAMVS Agesilai F. Philippo, qui ad Chæroneam victoria potitus litteras ad ipsum dederat asperiores, rescripsit: Si tuam vmbram metiaris, depræhendes eã nihilo ꝗ̃ fuit ante victoriã esse lõgiorem. Interrogatus quantũ regionis Spartani possiderent, Quanto, respondit, hasta pertingimus. Cùm Periander nobilis laudatissimusque medicus inepta carmina scriberet: Quánam, inquit, de causa pro scito medico cupis appellari malus poëta? In bello contra Philippum, suadentibus nonnullis procul à patria pugnandũ esse: Non hoc, ait, considerandũ est, sed an hostẽ prœlio superaturi simus. Laudantibus ipsum quod Arcades vicisset, respondit: Præstabat eos prudẽtia à nobis, ꝗ̃ viribus esse victos. Impressione in Arcadiã facta, Eleos Arcadibus auxiliũ velle ferre audiens, sic per litteras cõpellauit: Archidamus Eleis: bonum est quiescere. Socijs in bello Peloponnesiaco quærentibus quantũ pecuniæ sufficeret, & tributum definiri sibi postulantibus: respondit, Bellum determinato sumptu non ali. Vbi catapultæ tormẽtum vidit, tum primùm ex Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, perijt viri virtus. Græcis ei obtemperare, & solue re cum Antigono & Cratero Macedonibus inita pacta, libertatemq; amplecti recusantibus, quia molestiores sibi fore Spartanos ꝗ̃ Macedones putarent: Ouis, dixit, semper voce vtitur eadem: homo multis & varijs, dum conficiat quod vult.

In superbiam.

Inepta curiositas.

Belli sumptus.

Perfidia.

ASTYCRATIDAS, postquã Agis rex ad Megalopolin fuit ab Antigono pugna superatus, dicenti, Quid facietis Spartani? an Macedonibus seruietis? respondit: Quid? an impedire potest victor, ne pugnantes pro Sparta mortem oppetamus?

BIAS insidijs circũuentus ab Iphicrate Atheniensium duce, militibus interrogantibus quid faciendum foret: Quid aliud, inquit, quàm vt vos vestræ saluti consulatis, ego pugnans moriar.

BRASIDAS murem in caricis à se depræhẽsum morsus ab eo dimisit. tum ad eos qui aderant conuersa oratione, Nihil, inquit, ita est exiguum quod saluum esse non possit, si vim inferẽtes vlcisci audeat. Quadam in pugna telo per clypeũ adacto vulneratus, hoc ipso eculeo hostẽ interfecit. interrogatusq; quomodo vulnus accepisset, respondit, Prodente me clypeo. In bellũ proficiscens, Ephoris scripsit: In bello omnia pro viribus rectè geram, aut moriar. Postquam liberatis qui in Thracia habitabant Græcis in acie cécidit, missiq; Spartam legati matrem eius Argileonidem conuenerunt: primũ ea quæsiuit, an honestè obijsset Brasidas. deinde Thracibus eum laudibus ferentibus, nullumq; alium esse talem dicẽtibus, Erratis, inquit, hospites, vir egregius fuit Brasidas, sed multos eo præstantiores habet Sparta.

Vltio.

Modestè.

DAMONIDAS vltimo loco in choro constitutus ab eo qui chorum instituebat, Laudo te, inquit, chorage, qui rationem inueneris, qua hunc quoque locum alioqui ignominiosum cohonestares.

Fiducia sui.

DAMIS ad postulata ab Alexandro missa, quibus decreto se in numerum deorũ referri iubebat: Concedimus, inquit, Alexandro, vt si ita vult, Deus vocetur.

DAMINDAS Philippo in Pelopõnesum irruente, cùm quidã diceret fore in periculo Lacedæmonios, nisi cum illo pacem componerent, rñdit: Semiuir, quid mali nobis expectãdum est, qui mortẽ contemnimus?

DERCYLLIDAS Pyrro, ad quem iam exercitum ad Spartanorum fines habentem missus erat legatus, imperanti vt Cleonymum regem suum reciperẽt, alioqui cognituri nihilo se alijs fortiores esse, respondit: si Deus es, nihil te metuimus, nulla tibi orta à nobis iniuria. sin homo es, nihilo nobis præstas.

DEMARATVS verbis ab Oronte asperiùs tractatus, dicenti, Duriter te vsus est, Demarate, Orontes: respondit: Nihil is in me peccauit. nocent enim non qui ex odio loquuntur, sed qui gratiam blandiendo captant. Interrogatus à quodam, cur Lacedæmone ignominia notarentur qui clypeum amisissent, non item qui galeam aut thoracem, rhetulit: quia hæc sui ipsorum causa gestant, clypeum autem propter communem ordinem. Audito fidicine, videtur, inquit, mihi hic non malè nugari. Quodam in consessu interrogatus, an ob fatuitatem quidam, aut potiùs ob inopiam materiæ dicendi taceret: atqui, inquit, stultus tacere non posset. Quærenti cur rex cùm esset Sparta exularet, respondit, Quia maiore vi sunt leges eius ciuitatis. Persæ cuidam, qui continentibus largitionibus amasium ipsi abstulisset, ac diceret, Heus Laco, venatus sum tuum amasiũ, respõdit: Minimè verò, sed emisti. Defecerat quidam Persa à rege suo, eiq; Demaratus persuaserat vt ad regem rediret. quẽ cũ deinde rex necare intenderet, Demaratus: Turpe, inquit, est ò rex, à quo cùm inimicus esset pœnas sumere defectionis non potuisti, eũ nũc amicũ factũ abs te occidi. Parasito regis

Adulatio.

Silentium.

Iustè.

sæpius exilium sibi exprobranti respondit: nolo, hospes, tecũ contendere: cõsumpsi.n. vitæ ordinatos sumptus.

ECPREPES Ephorus Phrynidis musici fides de nouem duas ascia præcidit, inquiens: Noli maleficium Musicæ inferre.

Mendaciũ.

EPAENETVS omnium aiebat peccatorũ & iniuriarum causam esse homines mendaces.

EVBOIDAS quosdam audiens mulierẽ laudantes alienam improbauit, dicẽs omnino de muliebri natura apud exteros nullum debere sermonem fieri.

In philosophos.

EVDAMIDAS Archidami F. Agidis frater, videns in Academia Xenocratẽ iam grandi natu cũ discipulis philosophantẽ, quæsiuit quisnam esset iste senex. cùm rñderetur, sapientẽ esse, vnumq; eorũ qui virturẽ quærerent: Et quando, inquit, vtetur virtute, si eã etiãnum quærit. Philosophũ audiens disserere solũ sapientem esse bonum imperatorẽ: oratio (inquit) admiratione digna, sed qui dicit fidẽ non meretur: non enim eũ tubę circumsonuerũt. Venit ad Xenocratẽ Eudamidas, cùm is explicato proposito iam finẽ dicendi fecisset. ac quodam comitũ dicente, Quando nos venimus, iste cessat.

Argutè.

disserere: non iniuria, inquit, si quidem iam dixit quæ voluit. addenti, Atqui expediebat audire, Quid, ait? an si venissemus ad iã cœnatũ, iuberemus eũ denuò cœnare? Interrogatus cur ciuibus bellũ cõtra Macedones moliẽtibus ipse quiescere decreuisset: Quia, inquit, nihil mihi opus est eos erroris conuincere. Alio Persicis victorijs commemorandis eum ad bellũ exhortante, Videris, inquit, mihi ignorare hoc idem esse, ac si quis quod cl oues superasset, cõtra L. lupos pugnandum sibi duceret. Cũ fidicem quidã placuisset, rogatus qualis sibi is videretur, rñdit, Magnus delinitor in re exigua. Laudãte quodam Athenas, dixit Non posse meritò laudari eam vrbem, quam nemo propterea dilexerit, q̃ ibi esset factus melior. Argiuo cuidã dicenti Lacones deteriores peregrinando fieri, q̃ à patrijs descisceret legibus: At vos, inqt, Spartã venientes nõ deteriores abitis sed meliores.

Peregrinatio.

Alexãdro apud Olympiã edicto oĩbus exsulibus reditũ in patriã pmittẽte, solis demptis Thebanis: Infelix quidẽ, aiebat, ò Thebani hoc edictũ vobis, sed gloriosum. vos.n. solos Alexãder metuit. Interrogat' cur añ pugnã Musis litarẽt, Vt, inqt, actionib. bona obueniãt pconia.

EVRYCRATIDAS Anaxandridæ F. quærenti cur de contractibus Ephori quotidie ius dicerent, respondit: vt etiam in hostico nobis inuicem credamus.

ZEVXIDAMVS interroganti cur de fortitudine leges non scriptas seruarent, neq; potiùs literis conceptas adolescentibus ad legendũ proponerent: qa, inquit, cõdocẽ laciẽdi sunt vt facinoribus fortibus potiùs animũ aduertant, q̃ scripturis. Aetolo quodam dicente virtutem affectanti commodiorem bello pacem esse, Non per deos, inquit: sed ei mors q̃ vita est melior.

Leges non scriptę.

Ocium.

HERONDAS Athenis quodam ocij damnatõ, cùm adesset idq; inaudiuisset, ostendi sibi petijt istum, qui tam liberalis criminis esset conuictus.

THEARIDAS gladium in cote subigens, cùm interrogaretẽ acutúsne esset, rñdit: Acutior est q̃ calũnia.

THEMISTEAS vates cum prædixisset Leonidæ regi suã & exercitus ad Thermopylas internecionẽ, rexq; ipsum Spartã ablegaret, prætextu eo vt quæ futura erant significaret, re ipsa autem vt ne vnà is periret: non sustinuit abire, sed dixit, Pugnatum se, non nunciatum à patria missum.

THEOPOMPVS interroganti quo quis modo regnum tutò conseruaret, rñdit: Si iustam dicẽdi libertatẽ amicis permittat, & subditorũ, quantũ fieri potest, vindicet iniurias. Hospiti dicẽti apud suos se ciues amatorem Laconum appellari, Præstabat, inquit, ciuium te q̃ Laconũ amatorem nominari. Legato Elidemisso, qui se iccirco à ciuibus aiebat missum, quod solus Laconicã imitaretur viuẽdi rationem, Tuine, inquit, an reliquorum vita melior est? respõdẽte suam, Quomodo igitur, inquit, seruari ea potest vrbs, in qua de multis vnus tantùm est bonus? Dicente quodam Spartæ salutẽ inde proficisci, quod reges ad imperandũ habet idoneos, dixit non eam esse causam, sed quod ciues obedire nossent. Pylijs maiores honores ipsi decernentibus scripsit, Mediocres honores tempore augeri, nimios aboleri.

Ciuis officium.

Salus reip.

THERYCION Delphis domũ proficiscens cũ in Isthmo videret angustias ab exercitu Philippi occupatas, dixit: Malis vobis, ò Corinthij, ianitoribus vtitur Peloponnesus.

Mors.

THECTAMENES iudicio Ephororũ addictus morti, subridens abibat. ac quodam eorum qui vnà aderant rogante ánne Spartæ leges contemneret, Nequaquam, respondit. sed lætor hanc mihi soluendam esse mulctam, quam possim neque precario neque fœnori sumpto quoquam præstare.

HIPPODAMVS cum Agide, qui cum Archidamo in castris aderat, à rege Spartam missus vt ibi res necessarias administraret, Nónne, inquit, honestiùs moriar pro Sparta fortiter pugnãs? (excesserat autem iam annum ætatis octogesimum) ac postmodo sumptis armis, & ad dextram regi adstans in pugna mortem obijt.

HIPPOCRATIDAS satrapæ Cariæ, qui per literas significabat Lacedæmonium quendã conscium insidiarum sibi structarũ eas reticuisse, quærebatq; quid de eo statuendũ putaret, rescripsit: Si magno eum aliquo affecisti beneficio, interfice: sin verò, ditione tua ejice, hominem ob timiditatem ineptum ad virtutem. Occurenti adolescenti, quẽ amator insequebatur, & colorem præ pudore mutanti: Cum talibus, dixit, ambulandũ est, quibus cum visus eundem retineas colorem.

Consortia.

Iustè.

CALLICRATIDAS classis præfectus, Lysandri amicis flagitãtibus vt faceret ipsis facultatẽm cuiusdam inimici interficiendi, eoq; nomine L. talenta offerentibus, quanq̃ ad stipendia naualibus socijs danda admodum pecuniæ egeret, tñ non assensit. cumq; Cleander vnus de consiliarijs diceret, Ego si tuo fuissem loco, accepissem: rñdit, Et ipse, si tuo. Sardes ad Cyrũ iuniorẽ pfectus confœderatũ Lacedęmoniorũ, impetrãdę gratia pecuniæ ad stipendia classiarijs persoluenda, qua prima venit die, Cyro iussit nunciari se ipsius colloquium expetere: cumq; responsum esset Cyrum bibere, Expectabo, inquit, donec biberit ac tũ, vt sensit congrediendi sibi copiam non fieri, discessit relicta de se rustici hominis opinione. Postridie iterum audiens eum bibere, & non prodire: fatus maiorem in id operam impendendum, vt nihil indignum Sparta agatur, q̃ pecunia vt pararetur, Ephesum redijt: diris prosecutus eos, qui primi sese barbarorum contumelijs exposuissent, eosq; docuissent propter diuitias alijs insultare. iurauitq; coram præsentibus, se, vbi primùm Spartam redijsset, omnia conaturum vt Gręcos in concordiam redigeret, barbaris ita terrori futuros, neq; eorum auxilijs, dum se inuicem premerent, opus posthac habituros. Interrogatus quales viri essent Iones, rñdit: In libertate mali, serui boni. Cùm Cyrus classiarijs stipendia, ipsi autem xenia misisset, remissis xenijs sola accepit stipendia, Nihil sibi cũ Cyro opus esset priuata amicitia: ad se enim pertinere eã, quæ cũ rep. Lacedæmoniorum esset facta, inquiens. Apud Arginusas nauali prœlio decertaturus, Hermoni gubernatori monẽti ex re esse classem abducere, q̃ multo plures essent Atheniensiũ triremes, respondit: Quid tum postea? fugere quidem & turpe est, & damnosum Spartæ, optimum est manentẽ aut mori aut vincere. & ante cõflictũ cùm audiret aruspicem ex extis vaticinari exercitui victoriam, duci obitũ, nihil territus, idq; tantùm fatus, Nõ in vnius vita verti res Spartæ: ac se mortuo nihil decessurum patriæ, decessurum autẽ si hostibus cedat, Cleandrũ suo loco subire iussit præfecturæ classis, & ad prœliũ nauale se contulit, inq; eo occubuit.

Magnitudo animi.

CLEOM-

CLEOMBROTVS Pausaniç F. hospiti cum patre de virtute contendenti, Eò vsque, inquit, pater te præstabit, dum & tu genueris.

CLEOMENES Anaxandridæ F. Homerū Lacedæmoniorū poëtā esse dicebat, Hesiodū seruorū helotum.

Homerus. Hesiodus.

illum .n. præcepisse quomodo bellū sit gerendum: hunc, quomodo agri colēdi. Hic aliquot dierū pactus cū Argiuis inducias, cùm explorasset eos tertia nocte dormire, retos inducijs, adortus partim necauit, partim cepit. cumq; ei violatio iureiurandi exprobraret, negabat se vnà cū diebus noctes in eo cōplexū fuisse. addebatq; aliàs quocunq; quis hostes modo læderet, & apud deos & apud homines summo iure factū putari. Vsu tñ ei venit, vt & tum Argis (quorū occupandorū gratia fidem fefellerat datā) non potiref, cùm mulieres Argiuæ arma è templis detrahentes ijs eū propulsarent: & postmodò mēte captus, arrepto quodā cultro à talis vsq; ad loca lethalibus opportuna vulneribus sese dissecaret, itaq; iter ridendū ac ringendū vita abiret.

Perfidia nō impunis.

Vate dehortante à ducendo ad Argos exercitu, ignominiosumq; fore discessum inde prędicente, duxit tñ eam ad vrbē: cumq; portas inuenisset clausas, & mulieres in muris stātes: Hic tibi, inquit, videf inglorius recessus, vbi mortuis viris mulieres portas occluserunt? Argiuis ei periuriū & impietatē exprobrantibus: Penes vos est, inquit, malè vt mihi dicatis: penes me, malè vt vobis faciam.

Improbè.

Legatis à Samo prolixa prorsum oratione hortātibus vt bellū Polycrati tyranno faceret, sic rñdit: Eorum quæ dixistis, prima non memini, ideoq; ne media quidē intelligo: vltima verò mihi non probanf.

In verbosos.

Cùm maritimus prędo incursiones in agrū fecisset Laconicū, essetq; depræhēsus, ac diceret, Se nō habuisse vnde stipendia militibus suis persolueret, neq; se ab habentibus potuisse impetrare vltrò vt darent, itaq; venisse, vt vi auferret: Compendiosum hanc esse dixit malitiā. Maledictis ab improbo quodam proscissus, Videre, inquit, mihi propterea oībus malè dicere, vt nobis defendendis nostris cōuicijs tēpus de tua malitia dicendi præripiaf.

Scitè in maledicum.

Quodā ciue dicēte bonū regē debere vsquequaq; benignū esse: Sanè, inquit, dum non exponat se contēptui. Diuturno vexatus morbo, cùm animū lustratoribus nonnullis atq; ariolis, de quibus antè diuersum senserat, aduerteret, miranti factum: Quid, ait, miraris? non sum idē qui antè, mutatus itaq; & sententiā mutaui. Sophista quodā de fortitudine differente, affatim risit. dicentiq;, Quid rides Cleomenes, audiēs de fortitudine differētem, cùm quidē rex sis: rñdit. Idē, hospes, fecissem hoc argumentū tractante hirundine: aquila aūt perorante, quietissimè audiuissem. Cū Argiui dicerēt se acceptā cladem exsarcituros: (Greci hoc anamachesthæ dicunt: machesthæ pugnaturū esse) miror, inquit, si duarū syllabarū additio meliores vos, q̃ eratis antè, reddidit. Delicatiusculā viuendi rationē obijciēti, retulit: præstat hoc, q̃ iniustū esse. tu quidē, etiāsi satis locuples, tñ amore pecuniç teneris.

Salsè.

Quidā vt fidicinem ei cōmēdaret, cū alias laudabat hoīem, tū optimū de Grçcis fidicinē esse aiebat. huic Cleomenes quodā, qui ponè erat, ostēso, Mehercle, dixit, hic apud me coquorū optimus est. Mæander Sami tyrānus ob irruptionē Persarū Spartā confugerat, eiq; ostēdebat quantū pecuniæ attulisset, donoq; offerebat quātū accipere vellet. accepit nihil: sed veritus ne alijs ciuiū ea elargiref. ad Ephoros se contulit, atq; è re Spartæ fore docuit, si hospes suus Samius Pelopōneso discederet, ne quē corrūperet Spartanum. Ephori parētes consilio, ea ipsa die publico edicto cedere Mæandrū iusserunt.

Pecunia.

Dicenti, cur Argiuos deuictos, qui sępe bellū contra vos susceperūt, nō deleuistis? Nequaq̃ delendi nobis sunt, rñdit, ne desint qui iuuenes nostros exerceant. Interroganti cur Spartani capta ex hostib. spolia non suspenderent dijs: Quia, inquit, è timidis capta sunt. talia autem neque cerni ab adolescentib. neque dijs dedicari conuenit.

Spolia.

CLEOMENES Cleombroti F. offerenti gallos pugnaces, eosq; inter pugnandum mori dicenti: Quin tu, inquit, aliquos horum mihi da, qui interficiunt eos, vtpote præstantiores.

LABOTAS cuidam verbosiùs dicēti, Quorsum, inquit, de paruis rebus magna texis exordia? cùm rei quantitatem oratio debeat æquare.

LEOTYCHIDAS primus dicenti pro occasionum ratione ipsum esse mutabilē: rñdit, Nō enim sicut vos propter vestram malitiam.

Mutatio sententiç.

Interroganti, qua quis ratione præsentia bona potissimùm cōseruare posset, respondit: Si non oīa fortunæ cōmittat. Rursum interrogatus, Quidnam maximè ingenuis pueris sit discendū: Ea, retulit, quę prodesse queunt virilem ætatem assecutis. Quærenti cur pauco potu vterentur Spartani, respondit: Ne alij de nobis consultent, sed nos pro alijs.

Sobrietas.

LEOTYCHIDAS Aristonis F. narranti, Malè tibi dicunt Demarati filij: rñdit, Non me hercle miror. bene enim eorū nemo loqui posit. Cū propioris portæ pessulo se draco circumplicauisset, idq; ostentum vates dicerent: non sanè, dixit, hoc mihi videf. cæterùm tum putarem esse portentū, si pessulus anguem circumplicauisset.

Contra superstitionem.

Philippo Orphei sacrificulo extremè pauperi, dicēti abs se sacris initiatos post mortem beatos esse: Cur, inquit, fatue non quamprimùm moreris, vt desinas tandem infelicitatem tuam, paupertatemq; plorare.

Salsè.

LEO Eurycratidæ F. interrogatus quánam in vrbe aliquis tutissimè habitaret: rñdit, In ea, in qua oīum ciuium possessiones essent æquales, plurimumq; haberet virium iustitia, minimum iniustiria.

Aequalitas.

Ad Olympiam videns cursores operam dare vt cùm emitterenf carceribus alius alteri fraudem faceret: Quanto, inquit, maius studiū est cursoribus de celeritatis, q̃ iustitiæ laude? Intempestiuè cuidā de rebus nō inutilibus differenti, Hospes, inquit, ꝑter rē vteris re alioquin valdè opportuna.

Victoria fraude parta.

LEONIDAS Anaxandridç F. Cleomenis frater, cuidā dicenti, Nihilo nobis es prçstātior, q̃ eo quod regnū geris, rñdit: atqui nunq̃ rex vester factus essem, nisi vobis præstarē. Proficiscēs ad Thermopylas, vt cū Persis dimicaret, vxori Gorgoni scitanti quid ipsi mandaret: Vt bonis, inquit, nubas, & bonā prolē parias. Ephoris dicentibus paucos ipsum ad Thermopylas ducere: satis, respondit, multos, ad id quod sumus acturi. Rursum quærentibus, an aliquid aliud statuisset agere, sic rñdit: Verbis præ me fero, ire me vt barbaris transitus intercludam: re vera ꝓficiscor moriturus pro Græcis.

Fortiter.

Postquam in Thermopylas cū suis venit, ita eos est allocutus. narrant barbarū esse in vicinia, nos autē tempus terere. iam enim aut moriendum est nobis, aut vincendi barbari. Dicente quodā fore vt sagittæ barbarorū etiā solis conspectū eriperēt: scitū ergo erit, inquit, in vmbra pugnare. Alij nuncianti, Prope nos sunt hostes, respondit: Nimirum ergo & nos prope ipsos sumus. Dicenti, ades ò Leonida cum paucis cōtra tantam decertaturus multitudinem, respondit. si numero æstimatur res, ne tota quidē Græcia sufficiet, exigua portio barbaricarum copiarum: sin virtute, satis est hæc manus. Alteri idem dicenti: Ait enim, dixit, multos adduco, quippe morituros. Xerxi in hanc scribenti sententiā, Licet tibi, si contra Deū pugnare nolis, & à meis velis stare partibus, soli vniuersis imperare Græcis: sic rescripsit, Si bona vitæ cognita haberes, vtiq; alienarū rerum cupiditatē deposuisses; mihi quidē potius est mori pro Græcia, quàm in omnes gentiles domiuationem obtinere. Eidem scribenti vt arma sibi mitteret, rescripsit, Veni & accipe. Cùm adoriri iam vellet hostes, & polemarchi reliquos eū iuberent exspectare socios: Quid, inquit, an non adsunt qui sunt pugnaturi? aut nescitis solos eos cū hoste manum cōserere, qui reges reuerenf & metuūt? Milites monuit, vt ita pranderent, tanq̃ apud inferos cœnaturi. Interrogatus cur optimi nobilē mortē obscuræ vi-

tæ anteponerẽt, rñdit: Quia hoc propriũ naturę, illud sibi esse censent. Cũ cuperet adolescẽtulos eripere neci, & liquidò sciret id nõ passurns, vni post alterũ scytalã dedit, ac cũ ea ad Ephoros misit. Sed & de his qui iã ętate erãt perfecta, tres eodẽ modo voluit seruare. ij aũt accipere scytalas noluerũt. primus aiebat se nõ vt tabellariũ, sed vt militẽ in exercitu esse: alter, p̃stantiorẽ se fore si in pugna adesset: tertius nõ post, sed ante hos se pugnaturũ.

Lochagvs, Polyænidis & Seronis pater, quodam nunciante alterum filiorum esse mortuum: iamdudum, inquit, noram fore ei moriendum.

Educationis vis. Lycvrgvs legum lator, vt ciues ex vsitata victus ratione (viuebãt aũt delicatè) ad magis sobriã traduceret, virtutisq; studiosos redigeret, catulos duos educauit ijsdẽ natos canibus, horumq; alterum domi desidentẽ ad gulositatẽ adsuefecit, alterũ ad venationẽ cõdocefecit, deinde in cõcionẽ eos p̃duxit, propositisq; quibusdã gulę iritamentis, leporem etiã emisit. vtroq; ad id se incitante, ad quod erat adsuefactus, cùm leporem alter cepisset, dixit: Videtis, ciues, hos ijsdẽ natos parẽtibus, educatione admodũ dissimiles effectos, & exercitatione magis q̃ naturã ad virtutẽ nos formari? Quidam dicunt, nõ p̃duxisse eũ catulos eorundẽ canũ, sed alterũ è domi desidẽtibus, alterũ de venaticis sustulisse, ac domesticũ ab eo fuisse venationi, venaticũ catulũ voracitati adsuefactũ, cumq; vtroq; ad id se proripiẽte, quod ei erat factũ vsu familiare, ciuibus ostẽdisset quãtũ ad meliora aut deteriora studia cõferret educatio, dixisse: Proinde vos quoq;, Spartani, videtis, nihil nobis illã vulgo celebratã nobilitatẽ, ductumq; ab Hercule genus prodesse, nisi ea agimus, quibus ille oĩ alia humana gloria & celebritate maiorẽ sibi p̃parauit, honesta per oẽm vitam discentes exercentesq;. Cum agrorũ diuisionẽ ita instituisset, vt oĩum ciuiũ portiones essent ęquales, ferũ postea temporis aliq̃n è peregrinatione reuertẽs cùm agros

Aequalitas. Spartanorũ pertrãsiret recẽns demessos, cõspicatus aceruos æquales iuxta sese iacere, delectatus fuisse, vultuq; renidẽte comitibus dixisse, Videri sibi totũ agrũ Laconicũ, fundũ esse fratrũ multorũ nuper diuisum. Nouis porrò tabulis introductis, conatus est etiã domesticã supellectilẽ apud omnes æqualẽ redigere, vt inæqualitatẽ

Nomisma. oẽm aboleret. Animaduertens aũt ciues difficilimè passuros palàm sibi ista adimi, aureo & argẽteo nomismate abrogato, solo iussit vti ferreo, ac definiuit quantum eius æquare vniuscuiusq; facultates deberet. Hoc facto, oĩs iniustitia Lacedæmone exterminata est. Nã neq; furari, neq; muneribus corrũpi, neq; defraudare alium aut rapere quisq̃ poterat porrò, cùm neq; occultare iniustè partũ liceret, neq; possidere id magnum haberet, neq; vsus periculo careret, neq; in cõmercijs apud exteros locũ haberet. Præterea oĩbus supervacaneis rebus Spartæ interdixit. Quare nullus mercator, rhetor, ariolus, aut circulator, aut supellectilis supervacaneæ opifex Spartã veniebat: cùm ibi nomisma vtile abolitũ esset, solumq; ferreũ vsurparet, cuius mina Aeginensis quatuor asses æreos valeret. Vt aũt luxũ exscindere, & diuitiarũ stu-

Syssitia. dium exstirpare posset, cõuictus (syssitia, q̃ cibũ multi vnà caperent, Græci dicunt) instituit. Proinde causam quærẽtibus, cur ea introduxisset, ciuesq; ita diuisisset, vt pauci armati simul discũberẽt, rñdit: Vt p̃ptè mãdata capessant, & si quid rerũ nouarũ moliant̃, penes paucos sit peccatũ. Aequalibus aũt portionibus cibus potusq; cunctis distribuebat̃, & non hac modò in re, sed & veste stragula, vasisq; & alijs in vniuersum oĩbus rebus nihil amplius diuiti erat atq; pauperi. Ita ergo diuitijs ad vilitatẽ redactis, cùm neq; vti quisq̃, neq; ostentare eas posset, familiaribus dixit: Præclarũ est, socij, rebus ipsis

Diuitię cęcę. demõstrare diuitias, id quod dicunt̃, esse cæcas. Id quoque p̃cauit, ne domi priùs cibo potuq; saturati ad syssitia venirent. & nõ bibentẽ edentemq; secũ reliqui culpabant vt intemperantẽ, ac qui ob molliciẽ victus communis esset impatiens. Multabatur etiã, qui eius criminis esset cõpertus. Agidi quidẽ regi non multo pòst tẽpore debellatis Atheniensibus domũ reuerso, semelq; cũ vxore volẽti cœnare, ac partes suas qui adferret mittenti, Polemarchi eas non miserunt: eumq; postridie Ephori re cognita mulctauerunt. Cæterùm Ephori huiusmodi instituta Lycurgi molestè ferẽtes, coitione facta maledictis eũ prosciderunt, lapidibusq; obruere aggressi sunt. Fuga cùm se per forũ proripuisset, & cæteris euitatis in fanum Mineruæ Chalciœci cõfugisset: Alcander eũ insequens, respicientis oculũ baculo excussit. Hũc Lycurgus plebiscito sibi traditũ vt pœnas sumeret, neq; vltus est, neq; obiurgauit: sed adhibitũ suo cõuictui, laudatorẽ vitæ rõnis quã vnà vsurpabat, studiosumq; oĩum suarum actionũ reddidit. Monimentũ autem sui casus posuit ad fanum Chalciœci, sacellum Mineruæ Optiletidis. nam oculi Doriẽsium istorum lingua optili dicuntur. Interrogatus cur scriptis legibus nõ esset vsus, rñdit: Quia rectè instituti atque educati norunt vtilitatem temporis. Alijs sciscitãtibus cur ad fastigium domus faciendum sola securi, ad ianuam sola serra vti, nullo alio instrumento permisisset, rñdit: Vt ciues mediocritatẽ seruent in oĩbus quæ in domũ inserũt, neque eorũ quicq̃ possideant, quæ ab alijs magni fiunt. Ex hac consuetudine tractũ esse aiunt, quod Leotychidas prior, rex Spartæ, cęnans apud quendã, cõspicatus fastigium domus magno sumptu exstructũ & laqueatum, quæsiuit ex hospite, númnam ista in regione arbores nascerentur quadrangulæ. Interrogatus præterea Lycurgus, cur vetuisset contra eosdẽ hostes sæpius expeditionẽ facere: causam attulit, Ne sæpius defendere se adsuescentes periti fiant rei bellicæ. Ideo non leuiter vitio datum est Agesilao, q̃ cõtinentibus in Bœotiam expeditionibus Thebanos bello pares Lacedæmonij redegisset. Percunctanti cur corpora virginũ cursu, lucta, disci Virginum educatio.

& iaculi iactu exerceret, rñdit: Vt in valido corpore fetus validas agens radices pulchrè adolescat, ipsæq; deinde mulieres robore in partu fretæ dolores facilè sustineant atq; superent: vtque si ita necessitas postulet, pro se suisq; liberis & patria possint pugnare. Repræhẽdentibus virginũ in pompis solẽnibus nudationẽ, causamq; eius requirẽtibus: Vt, inquit, eadẽ cũ viris exercẽtes studia, neq; viribus corporis & sanitate, neq; animi cõtentione & virtute ijs cedant, popularemq; despiciant opinionẽ de se. Hinc est, quod Gorgo Leonidæ vxor narratur peregrinæ cuidã mulieri ad ipsam dicẽti, Solæ vos Lacænæ viris imperatis, rñdisse: Solæ.n. nos viros parimus. Ludorũ nudorũ spectaculo ĩterdicẽs cęlibibus, addensq; ignominiã, accuratè prouidit, vt ciues liberis p̃creãdis darẽt operã. Cęlibes honore & cultu, quẽ senio- Cęlibatus.

ribus adolescẽtes debẽt, priuauit. Et quod in Dercyllidã dictum fuit, à nemine est repræhẽsum, quanq̃ præclarũ alioqui imperatorẽ. accedẽti.n. ei quidã iuniorũ sede nõ decessit, inquiẽs. neq;.n. tu genuisti, qui mihi olim cessurus sit. Præterea interrogatus Lycurgus cur virgines sine dote nuptũ dari iussisset? rñdit: Ne vel ob inopiã aliquæ manerẽt innuptæ, vel p̃p opes expeterent̃: sed quivis in mores puellæ intuens, virtutẽ in delectu sequeret̃. Eadẽ de causa etiã fucandi artificiũ vrbe eiecit. Tẽpus etiã ineundi matrimonij cõstituit vtriq; sexui, causamq; rogatus hanc exposuit, vt valida nascerẽtur è perfectis corporibus. Miranti cur nouo marito concubitu cum sponsa interdixisset, iussissetq; eum maiorem diei partem totamq; noctẽ cum æqualibus degere, cum sponsa autẽ furtim & cautè cõgredi: eò, inquit, hæc tẽdunt, vt & validi corporibus maneant, neq; satietas incessat, & amor semp̃ sit recẽs, prolemq; edat validã. Vnguentũ ex vrbe sustulit, vt olei perniciẽ: itemq; tincturã, vt sensus adulationem. omnibus verò fucãdi exornãdiq; corporis artem tractantibus, Spartã inaccessam esse iussit, q̃ malis artibus mores corrumperẽt. Tanta aut istо tẽpore mulierum

lierum pudicitia, tantumq; absuit à leuitate earum quæ postea tẽporis extitit, vt crimen adulterij apud ipsas habitum sit pro incredibili. Ac sermo memoria ferẽ Geradatæ cuiusdam è priscis Spartanis, qui interrogatus ab hospite qua pœna Spartæ in adulteros vindicẽ, nihil.n. se videre hac de re à Lycurgo statutũ: respõdit, Nullus apud nos fit adulter. Inferenti, Quid autẽ, si aliquando existeret? taurũ, inquit, pendere cogitur tãtæ magnitudinis, vt capite trans Taygetũ porrecto ex Eurota bibat. Dicenti, Quomodo possit tantus inueniri taurus? subiecit: Quo verò pacto Spartæ possit adulter existere, vbi diuitiæ, luxus, & fucus ignominiosa cẽsentur, verecundia autẽ, modestia, & subditorũ obedientia obtinent? Postulanti vt populo administrationẽ reip. traderet Lycurgus: Tu prior, inquit, domi tuæ imperiũ domesticis tuis trade. Interrogatus cur tam modica & vilia constituisset sacrificia, rñdit: Ne vnquã Deos venerari cessemus. Quærenti cur hæc duntaxat ciuibus permisisset certamina, in quibus nemo manũ intendens victũ se profiteẽ, rñdit: ne quis eorũ inter laborandũ despõdere animũ adsuescat. Scitanti cur crebrò iubeat mouere castra: vt, inquit, pluribus hostes dãnis afficiamus. Alij quærenti cur turrim ac murorũ oppugnatione suis interdixisset: rñdit, ne à muliere aut puero aut eorũ simili

Argutè. homine præstantiores interficianẽ. Consultãtibus Thebanis de sacrificio & luctu quibus Leucotheam venerantur, suasit, Si deam esse crederent, ne lugerent: si hominem, ne sacrificarent tanq̃ numini. Quærentibus ciuibus quo pacto hostiũ insultus amolirentur, Si, inquit, pauperes sitis, neq; vnus altero amplius quærat. Interrogantibus etiam de muris quid sentiret, negauit Vrbẽ munitiore carere, quæ viris non lateribus coctis cincta

Coma. sit. Comã quoq; colebant Spartani, Lycurgi memorantes dictũ, qui comã formosis pulchritudinem augere, deformes terribiliores reddere pronunciasset. Idẽ præcepit suis, vt si prœlio hostem fudissent ac vicissent, tantisper modò insequerenẽ fugientes, dũ victoriã cõstabilirent, deinde statim se reciperẽt. non modò, quia Grecanicũ non esset cedẽtes interficere: sed & vtilis hęc ratio. hostes.n. si scirẽt cedẽtibus parci, repugnãtes occidi, fugã pugna vtiliorem sibi arbitraturos. Interrogatus cur hostiũ cadauera spoliare vetuisset: Vt ne, inq̃t, spolijs intẽti pugnã negligãt, sed simul cũ paupertate ordinẽ seruẽt.

Improbè. LYSANDER cùm duas ei stolas misisset Dionysius & vtrã mallet filiæ afferre iussisset, fatus ipsam filiã rectiùs delecturã, vtráq; sumpta abijt. Hic homo versutus, & pleraq; fraudibus miscens, iosq; in sola ponens vtilitate, veritatẽ aiebat nihilo meliorẽ esse mendacio, sed vtriusq; dignitatẽ & preciũ vsu definiri. Repræhendentibus ipsum, & indignũ Hercule dicentibus, q̃ pleraq; imposturis ageret, doloq; res non ingenuè gereret, ridens rñdit: Vbi non sufficit leonina pellis, adsuẽda est vulpina. Alijs vituperantibus ipsum ob violatũ iureiurandũ, quod Mileti dixerat: Pueros talis, viros sacramẽtis decipi debere rñdit. Cùm Athenienses ex insidijs vicisset ad Aegos potamos, fameq; pressos vrbem dedere coëgisset, Ephoris scripsit: Captæ sunt Athenæ. Argiuis in controuersia de agris aduersus Spartanos iustiora sese afferre argumenta dicentibus, gladiũ stringens: Qui hunc, inquit, tenet, is optimè de finibus agrorũ disputat. Bœotos, cũ per eorũ ditionẽ esset transiturus, cernẽs in vtranq; nutare partẽ, misit qui interrogaret, Rectis ne se hastis vellent, an verò demissis transire. Megarẽsi cuidã in cõcilio liberiùs ipsum appellanti, Tua, inquit, hospes verba ciuitate opus habẽt. Cùm defecissent Corinthij, & iuxta eorũ muros ducẽns suos videret ad oppugnationem parũ habere animi, lepus aũt conspiceret

Omen. fossam transilire. Non pudet, inquit, Spartani hos hostes metuere, quorũ ob ignauiã muris lepores indormiunt. In Samothrace oraculũ consulentẽ sacerdos cùm iuberet dicere, quod in vita suam maximũ perpetrasset scelus, Tuóne, inquit, an deorũ iussu? rñdenti, Deorum: tu itaq;, ait, apage hinc, & ego dijs, vbi interrogabunt, dicã. Persæ quærenti quã reip. formam maximè probaret: in qua, inquit, fortibus & ignauis suũ tribuiẽ. Dicenti, laudo te & defendo, rñdit, Duos se ruri habere boues, quibus tacentibus, se tñ exquisitè nosse vter eorũ piger sit, vter industrius. Cuidã peregrino conuicia in ipsum iacienti dixit: Crebrò ista dicito, dicito absq; intermissione, si fortassis animi tui mala, quibus plenus videris esse, possis egerere. Aliquo post mortẽ eius tẽpore oborta sociali cõtrouersia, Agesilaus domũ Lysandri venit inspecturus ea de re litteras, quas secum is retinuerat. Inuenit autẽ librũ Lysandro scriptũ de repub. in quo erat hæc sententia, regnũ familiæ Eurytionidarũ & Agiadarum adimendũ, inq; medio ponendũ esse, regemq; ex optimatib. creandũ: ne posteris Herculis is honor haberẽ, sed ijs qui imitarenẽ virtutẽ Herculis, qua is ad deos euectus fuit. hanc orationẽ cũ vellet euulgare ad ciues Agesilaus, vt ostẽderet qualis ciuis Lysander fefellisset, eiusque amicos traduceret: Lacratidã ferũt Ephororũ tunc principẽ veritũ ne oratio ea persuaderet, inhibuisse eũ ac monuisse, Nõ esse eruendũ è sepulchro Lysandrum, sed orationẽ consepeliendã, vafrè & ad persuadendum aptè compositam. Qui filias eius ambiuerant, mortuo Iustè. autem eo, quod pauperem fuisse tum liqueret repudiabant, Ephori mulctauerũt, q̃ quem ob diuitiarum opinionem coluissent, hunc iustitiam eius ac probitatem paupertate arguente spernerent.

NAMERTES legatus aliquò missus cùm à quodã isthic felix prædicaretur ob multitudinem amicorum, Habésne, inquit, indicium certum quo probare possis quis multos habeat amicos? doceri se id postulanti, Rebus, ait, secundis.

NICANOER narrãte quodã Argiuos ipsi maledicere, Pœnas ergo, inquit, dabũt, qui de bonis malè loquantur. Quærenti cur comã & barbã alerẽt Spartani, rñdit: Quia virũ & maximè ornat, & minimo sumptu cõstat proprios ornatus. Atheniensi cuidam dicenti, Nimiom ò Spartani ocio estis dediti: Vera, inquit, dicis: at non, vt vos, in quascunq; res operam impendimus.

PANTHOEDAS in Asia legatione fungẽs, ostẽdẽtib. quibusdã murũ probè munitũ, Per deos, inquit, hospites, pulcrũ est gynæceũ. In Academia philosophis multa & p̃clara disserẽtibus, ac deinde ex ipso quærentibus, quid sentiret de his disputationibus: Equidẽ, inquit, p̃claræ sunt, sed nullios precij, cũ vos istis rebus nõ vtamini.

PAVSANIAS Cleombroti F. Delijs de insulæ suæ iure aduersus Athenienses disputãtibus, ac dicẽtib. Lege apud ipsos receptum esse, vt neq; pariãt in insula mulieres, neq; mortui sepelianẽ: Et quomodo, inquit, Delus Argutè. patria vestra sit, in qua neq; natus est quisq̃ vestrũ, neq; erit post mortẽ? Cùm exsules ipsum in Athenienses vt duceret exercitũ, hortarenẽ, dicerentq; Olympicis ludis cùm renunciareẽ victor, à solis Atheniensibus fuisse exsibilatũ: Quid verò putatis, inquit, qui beneficio accepto me exsibilauerunt, facturos si lædanẽ? Quærẽti cur Tyrtęũ poetã Spartani donassẽt ciuitate: rñdit: Ne vnq̃ Tyrtęus. videremur peregrino vsi duce. Imbecillo homini terra mariq; decertandũ esse suadẽti, Vísne, inq̃t, vestibus te exuere, & ostẽdere qualis homo pugnã nobis suadeas? Mirantibus nõnullis inter spolia barbarorũ sumptuosas Grauiter. vestes, dixit: Præstat aliquẽ ipsum magni esse p̃cij, q̃ res possidere p̃ciosas. Post Plataicã de Medis victoriã, mandauit suis vt p̃paratã Persæ cœnã sibi apponerẽt. q̃ cùm esset admirabili luxu adornata, Per deos, inq̃t, gulæ deditus fuit Persa, q tot rerũ cõpos, nr̃ã appetijt mazam.

PAVSANIAS Plistonactis F. interrogãti cur de anti- Leges. quo iure nihil Lacedæmone liceret cõuellere: Quia, inquit, legũ in viros, nõ virorũ in leges dẽt esse auctoritas. Exsul hic cũ Tegeæ laudaret Lacedæmonios, & quidã diceret, Cur ergo non mansisti Spartæ, sed solũ vertisti?

rũdit: Quia ne medici quidẽ apud sanos, sed apud ægrotos solẽt versari. Interrogãti quomodo Thraces possẽt vinci, Si, inquit, optimũ exercitui ducẽ pficiamus. Medico ipsum visitãti, ac dicẽti, Nihil habes mali: retulit, Id fit, quia te medico nõ vtor. Amico repræhẽdẽti ipsum, q cuidã medico male diceret, nõ expertus ipsum, neq; passus quicquã: Si, inquit, expertus eũ essem, non viuerẽ. Et dicẽti medico, Senex es factus: qa, inquit, te non adhibui medicũ. Optimũ dicebat esse medicũ, qui ægrotos non cõficeret putrescẽdo, sed quãprimùm sepeliret.

In medicos.

PAEDARETVS dicente quodã magnũ esse hostium numerũ: Tanto, inquit, maior erit nostra gloria, quia plures interficiemus. Videns quendã natura mollẽ à ciuibus pp placidos mores laudari, dixit: Neque viros mulierũ similes debere laudari, neq; mulieres virorũ similes, nisi earũ aliqs vsus incidat. Nõ allectus in trecentorũ numerũ (q primus in ciuitate erat honoris gradus) hilaris ac renidẽs è comitijs discessit. reuocatusq; ab Ephoris, & cãm risus sui interrogatus: Hæc, inquit, est, qd gratulor ciuitati, q CCC q ego sim meliores habet ciues.

Grauiter.

PLEISTARCHVS Leonidæ F. quærẽti cãm, cur nõ à primis regibus cognomentũ ducerẽt: Quia, inquit, illis vt imperarẽt ac regnarẽt necesse fuit, posterioribus nequaq̃. Cùm aduocatus quidam ridicula diceret, Non cauebis, inquit, hospes, ne quomodo cõtinenter in palæstra se exercentes palæstræ euadũt, ita tu quoq; idẽtidẽ risum captans, ridiculus fias. Narranti esse maledicũ quendã qui ipsum laudet: Mirũ, inquit, nisi aliquis ei me mortuũ esse dixit. de viuo. n. nemine bene ille loqui põt.

In nimis facetum.

PLEISTONAX Pausaniæ F. cùm Atticus quidã rhetor Lacedæmonios indoctos vocaret, Vera, ait, prędicas. soli. n. Græcorũ nos mali nihil à vobis didicimus.

POLYDORVS Alcamenis F. cuidã crebrò hostibus minanti, Nõ animaduertis, inquit, maximã te vindictæ partẽ sic insumere. Cùm exercitum duceret contra Messenios, interrogantibus cuidã an pugnare cũ fratribus vellet: Nõ sanè, inquit, sed ad hæreditatẽ nondũ diuisam pficiscor. Cùm Argiui post trecentorũ pugnã denuò ingẽti pugna vniuersi essent victi, hortabant Polydorũ socij ne occasionẽ dimitteret, sed recta ad Argos duceret, vrbemq; occuparet: quod fore aiebãt facilimũ, viris occisis, solisq; superstitibus mulieribus: rñdit: collatis signi hostẽ superare ego pulchrũ iudico: vt aũt vrbẽ occupẽ, qui de finibus ditionis dimicauerim, iniustũ mihi videt. veni. n. nõ vrbis capiẽdæ, sed agri recipiẽdi gratia. Quærẽti cur ĩ bellis Spartani pericula fortiter adirẽt, rñdit: Quia reuereri duces didicerũt suos, non metuere.

Minę.

Iustitię exemplũ in bello.

POLYCRATIDAS cum alijs missus legatus ad regis præfectos, interrogatus, priuatímne adesset, an publico nomine, sic retulit: si consequimur quod volumus, publicè: si repulsam patimur, priuatim.

PHOEBIDAS ante pugnã Leuctricam dicẽtibus nonnullis, istam diem manifestaturam qui sit vir bonus: Magni, inquit, æstimanda talis est dies.

SOVS fertur cùm loco quodã iniquo & aquæ experte à Clitorijs obsideret, pactus esse agrũ se ijs bello partum traditurũ, si de proximo fonte oẽs qui cum ipso erant bibissent. Iureiurando pactis vltro citroq; firmatis, suos conuocasse, regnumq; detulisse ei q nõ biberet, nullo aũt sitim cohibẽte, oĩbusq; bibẽtib. postremũ ipsum descẽdisse, seq; aqua cõspersisse, & pręsentib. adhuc hostib. discessisse, ditionẽq; vt q non bibisset, obtinuisse.

Callidè & toleranter.

TALECLVS narranti, malè de re loquitur pater tuus: non faceret, inquit, si nõ esset faciundũ. Fratri quęrenti non eadẽ se beneuolẽtia qua ipsum apud ciues accipi, ijsdẽ hortũ parentibus, respõdit: Non enim item, vt ego, ferre nosti iniurias. Interrogatus causam cõsuetudinis Spartanæ, qua senioribus iuniores assurgunt: respondit, Eo id fieri, vt adsueti hoc honoris deferre alienis, tanto magis venerentur parentes. Quærenti quantas possideret opes respondit, Non maiores q̃ satis est,

CHARILAVS interrogatus cur tam paucas leges posuisset Lycurgus: Quia, inquit, pauca loquentes paucis opus habent legibus. Quærẽti cur Spartani virgines detectas, mulieres velatas in publicũ emitterent: Quia, inquit, virginibus quærendi sunt viri, mulieribus opera danda vt seruẽt maritos. Heiloti cuidam asperiùs ipsi se opponenti: Interficerẽ te, inquit, nisi iratus essem. Interrogatus quænam esset optima reip. forma, respondit: In qua plurimi de virtutis laude absque seditione certant. Causam scitanti cur Spartæ omnia deorum simulachra essent armata: Ne, inquit, quę opprobria hominib. obijciuntur ob ignauiam in Deos referamus: ac ne inermes nostri iuuenes dijs vota nuncupent.

Certamen virtutis.

Spartanorum & Laconum apophtegmata, vbi auctoris nomen ferè non exprimitur.

Samiorũ legatis longa vsis oratione Spartani rñderunt: Primorũ obliti sumus: eamq; ob rem posteriora nõ intelleximus. Thebanis cõtrouersiam quibusdam de reb. mouentibus, dixerunt: Aut summissiores oportet vestros animos, aut maiorẽ esse potẽtiã. Laco quidã interrogatus cur tã prolixã aleret barbã, rñdit: Vt canos videns, nihil ijs indignũ in me admittã. Laudante quodã optimos bellatores, Laco: Ad Troiam, ait, fuerũt. Alius cùm audiret quosdã in cœna se ad bibendũ inuicẽ coëgisse, dixit: An etiã ad edendũ? Cùm Pindarus scripsisset Athenas fulcrũ esse Græciæ, dixit Laco quidã, Vtiq; Græciã collapsurã, quæ tali inniteret fulcro. Spectãti in tabula pictos Spartanos qui ab Atheniensib. occiderentur, ac dicenti, Fortes sanè Athenienses, excipiens Laco verba, In tabula, inquit. Cuidã calumnias admittẽti Laco, Desine, inquit, cõtra me aures impendere. Qui supplicio afficiebat, ac se nolentẽ peccasse dicebat, ei quidã dixit: nolens itaq; etiã pœnas da. In discessu videns quidam homines in curribus sedere: Absit, inquit, vt ibi sedeam, vnde seniori assurgere nõ licet. Chij Spartã profecti cùm à cœna in Ephoreo vomuissent, oletumq; fecissent in sellis Ephororũ: principiò inquisitũ accuratè est in auctores facinoris, si forsè ciues essent: sed vbi senserunt Ephori Chios esse, edixerũt publicè, Chijs permissum esse turpiter agere. Quidã amygdalas duras videns duplo vendi, An, inquit, rari sunt lapides? Laco cũ plumis lusciniã nudasset, ac parũ admodũ carnis reperiret, dixit: Vox tu es, & nihil prætereã. Laco Diogenẽ canem vidẽs statuã æneã amplecti cùm esset acre frigus, interrogauit, An riges? neganti, Quid ergo, inquit, magnũ facis? Laco Metapontino cuidã timiditatẽ obijciebat. qui cùm diceret, Atqui multũ agri alieni nos possidemus: Ergo, inquit, non timidi solum, sed iniusti etiã estis. Peregrinus quidã Spartæ rectus vno stans in pede, Laconi dicebat: non arbitror te tãdiu vni pedi posse insistere. rñdit Laco: sanè. sed nullus est anserũ, qui hoc nõ possit. Iactanti se ob artẽ oratoriã, Laco quidã: p Castores, inquit, neq; est, neq; erit ars vlla sine veritate. Argiuo dicẽti apud Argos multa esse Spartanorũ sepulchra, rñdit Laco: at Spartæ Argiuorũ nulla sunt. innuẽs Spartanos sæpe Argos adiuisse, Argiuos Lacedæmonẽ nunquã. Laco captiuus cũ venderet, præconi clamanti Laconẽ se vẽdere, os obthurauit, Captiuũ, inquiẽs, pclama. Acra apud Lysimachũ merẽtũ qdã ab ipso interrogatus an ex heloub. vnus esset: putas verò, inquit, Laconẽ aliquẽ ad tuũ denarij bessem vẽturũ? Thebani victis ad Leuctra Spartanis cũ ad ipsum Eurotã accessissent, ac qdã gloriabũdus diceret, Vbi sunt Lacones? qdã Spartanus ab ijs captus, Absunt, inqt: alioqui vos huc nõ venissetis. Atheniẽsib. Spartani vrbẽ dedẽtib. ac Samum duntaxat sibi relinqui postulãtibus, rñderunt: Quo tpe vñi iuris nõ estis, alios vobis dari poscitis. hinc pverbiũ.

Senectutis honor.

In ostentatorem. Arguté.

Veritas.

Qui non habet seipsum, habere vult Samum.

Cũ Lacedæmonij vrbẽ quãdã vi cepissẽt, Ephori dixerũt, Perijt palæstra iuuenũ, nõ habiturorũ cõcertatores.

Vsus ex hoste.

Aliam

Aliã vrbẽ, quæ ſæpe negociũ exhibuerat Spartanis, re-
ge ipſorũ pollicẽte ſe funditus deleturum, nõ ꝑmiſerũt,
inquientes: Noli abolere aut delere cotẽ iuuentutis. In
palæſtra ſe exercentib. nullos adiunxerunt pædotribas,
vt ne artis, ſed virtutis iſtud eſſet certamẽ. itaq; Lyſan-
der etiã interrogatus quomodo eſſet victus à Charõte,
rñdit, Artificij varietate. Philippo, cùm in agrũ Laconi-
cum veniſſet, per litteras quęrẽti amicúmne ipſum vel-
lent aut inimicũ venire, rñderunt Spartani, Neutrũ. Le-
Liberè. gatũ quẽ ad Antigonũ Demetrij F. miſerãt, quanq̃ in pe-
nuria ille ab hoc medimnũ tritici in caput ciuis impetra
tum adferebat, tñ ꝙ regẽ appellaſſet Antigonũ, mulcta-
uerunt. Cùm prauus homo optimã tuliſſet ſnĩam: pro-
bauerunt quidẽ eã, ſed ab eo ad hominẽ qui honeſtè vi-
xiſſet tanq̃ eius auctorẽ tranſtulerunt. Fratribus inter ſe
litigãtibus, patrẽ mulctauerũt, ꝙ diſsidere filios patereẽ.
Seuerè. Peregrinũ fidicinẽ mulctauerunt, ꝙ digitis fides feriret.
Duo pueri pugnabãt. horũ alter alteri falce vulnus letha-
le intulit. cũ aũt pueri familiares, q pacis cõponẽdæ gra-
tia interuenerãt, promitterent ſe vltores fore, & pcuſ-
ſorẽ interſecturos: Nolite obſecro, inquit: fieret.n. hoc
iniuſtè. idẽ.n. ipſe facturus erã, ſi ſtrenuus fuiſſem, & an
teuertiſſem. Alius puſio, cùm appetiſſet tẽpus quo lege
iubebanẽ ingenui pueri furari quidqd poſſent, turpe aũt
habebaẽ depræhẽdi: ſocijs vulpeculã furatis, ipſiq; vt ad-
Patientia. ſeruaret tradẽtibus, vbi quęſitũ venerũt qui perdiderãt,
ſubter tunica abdiderat beſtiã: quæ cũ efferata latus eius
vſq; ad viſcera corroderet, tñ ſe cõtinuit, ne furtiuã rem
proderet. illis deinde digreſsis cùm ęquales viderẽt quid
eſſet ꝑpeſſus, repræhẽderentq́; factũ, ꝓſtare dicẽtes vul-
peculam detegere, q̃ vſq; ad mortẽ occultare. Nequaq̃,
inquit. nã moriendũ potiùs fuit in doloribus, q̃ furti cõ-
Fortiter. pertum ob mollicieẽ vita turpiter potiri. Obuij quidã in
itinere facti Laconibus dicebant, Fauit vobis fortuna.
iam.n. latrones hinc diſceſſerunt. rñderunt: non ꝑ Mar-
tem: ſed latronibus fuit ſecunda, ꝙ in nos ij non incide-
runt. Laco quid ſciret interrogatus, reſpõdit: Liber eſſe.
Puer Spartanus captus à rege Antigono & vẽditus, om-
nib. in rebus emptori morẽ geſsit, quas libero cõuenire
putabat: iuſſus aũt matulã adferre, recuſauit, ſeruiturũ ſe
negans. ac vrgente dño, tectũ conſcendit, fatusq́;, Scies,
quid emeris, præcipitem ſe inde dedit, ac vita deceſsit.
Alius cũ vendereẽ, quærens, Probũ ſne eris ſi te emero:
rñdit, Etiã ſi non emeris. Alius captiuus cùm vendereẽ,
& præco ꝓclamaret Mancipiũ vendo: ſceleſte, inquit,
cur non dicis captiuũ? Laco quidã clypeũ muſca inſi-
gniuerat, non excedente viuę muſcæ quantitatem. cùm
deridentes eũ nonnulli dicerent latendi cauſa ab eo fa-
ctum hoc eſſe: Immò, inquit, vt agnoſcar. ita.n. ꝓpè ad
hoſtes accedo, vt cernere poſsint inſignis mei quantita-
tem. Alius allata in conuiuio lyra dixit: Non eſt Laconi-
cum nugari. Spartanus interrogatus an tuta eſſet Spartã
via, rñdit: Pro eo atq; deſcenderis: Leones.n. venatũ ꝓ-
dimus, lepores in latebris venamur. In lucta quidã cum
appræhẽſus collo ad terrã detrahereẽ, neq; corpus ſuſti-
nere poſſet, colluctantis brachiũ momordit. cumq́; hic
diceret, Mordes ò Laco ſicut mulieres: rñdit, Nequaq̃,
ſed vt Leones. Claudus in militiã proficiſcẽs cùm deri-
dereẽ, dixit: Non fugientibus opus eſt, ſed ſtantibus &
locum ſuum tuentibus. Alius ſagitta ictus cùm animã
ageret, aiebat Non mortẽ ſibi moleſtã eſſe, ſed ꝙ nulla
re geſta necatus eſſet ab effeminato ſagittario. Quidam
cũ in diuerſorium publicũ ſe recepiſſet, cauponi, cui ap-
parandũ dederat obſonium, caſeum oleumq́; poſcenti,
Quid, inquit, ſi caſeũ haberẽ, an præterea obſonium re-
quirerem? Felicẽ prædicanti Lampidẽ Aeginetam, ꝙ
prædiues putabaẽ ob multarũ negociationib. deſtinata-
rum nauium poſſeſsionem, Laco quidam dixit: nõ mo-
ueor felicitate à funibus pendente. Laco ei, qui menti-
ri ipſum dicebat, Quia enim inquit, liberi ſumus: reliqui
niſi vera dicant, eiulabunt. Intendebat quidam cadauer
rectum conſtituere. cùm autem omnia experto res non
ſuccederet, Profectò, inquit, oportebat aliquid intus eſ-
ſe. TYNNICHVS Thraſybuli filij mortem ma-
gno tulit animo. extatq́; in hunc tale epigramma:

Exanimis Pitanam Thraſybulus in aſpide venit,
Argiui ſeptem vulnera cui dederant,
Cuncta gerens aduerſa. rogo pater huncce cruentum
Tynnichus imponens protulit iſta ſenex:
Plorentur timidi. te fili ſiccus humabo
Lumina, qui meus es, qui Lacedæmonius.

Cùm Alcibiadi Athenieñſi plurimũ aquæ præberet bal-
neator, Laco dixit: cur huic velut immundo & admo-
dum ſordido plus aquę affundit? Philippus cũ in Laco-
nicam irrupiſſet, Spartaniſq́; vniuerſis videreẽ exitium
imminere, dixit cuidã Spartano, Quid nũc facietis La-
cones? rñdit is, Quid aliud, q̃ moriemur fortiter? ſoli.n.
Græcorũ nos liberi eſſe, & nõ obedire alijs didicimus.
Poſt cladẽ duce Agide acceptã, cùm Antipater obſidũ
loco poſceret L. pueros, ETEOCLES tũ Ephorus da
turum ſe eos negauit, ne malè educarenẽ, & ab inſtitutis
patriæ deſciſcẽtes ciuitati incõmodi fierẽt: ſenũ aũt aut
mulierũ duplum, ſi vellet, numerũ obtulit. cumq́; Anti- Educatio.
pater atrocia minareẽ niſi darenẽ, publico nomine re-
ſpõdit: Si difficiliora morte imperas, facilius nobis erit
mori. Senex quidã Olympiæ cõmiſſum certamen ſpe-
ctare cupiẽs, ſedẽ nõ inueniebat, cumq́; multa obiret lo-
ca, à nemine admiſſus contumelijs inſuper dicterijsque
exagitabatur: cùm autem ad Lacedæmonios veniſſet,
omnes ei pueri aſſurrexerunt, multiq́; viri loco ceſſerũt.
quem morem vniuerſis Græcis plauſu approbantibus,
ſummiſq́; laudibus vehentibus, ſenex iſte

Concutiens canam barbamq́;, & tempora cana:

Proh, inquit, calamitatẽ: norunt oẽs Græci quid ſit ho-
neſtũ, ſed eo ſoli vtunẽ Spartani. Idẽ aiũt Athenis quoq;
eueniſſe. Cùm.n. agerenẽ Panathenæa, Attici ſenẽ con-
tumelioſè vexabant vocantes vt locũ daturi, neq; tñ ſi
acceſsiſſet recipiẽtes. qui cùm pœnè præter oẽs iuiſſet,
vt venit ad eos qui Lacedæmone ſpectatũ miſsi erant,
vniuerſi relictis ſubſellijs locũ dederũt ei. quod factum
cùm populus magno cum plauſu & admiratione appro-
baſſet, Spartanus quidam, Per Caſtores, inquit, norunt
Athenienſes quid ſit honeſtũ, ſed non agunt. Mendicus In mendi-
à Lacone ſtipem petebat: hic verò, Si darem, inquit, ti- cos.
bi, eò magis mendicares. nam huic tuæ deformitati cau-
ſam præbuit is qui primus tibi dedit, eoq́; te ignauum
reddidit. Lacon videns quendã dijs ſtipem colligẽtem,
Non curo, ait, Deos me pauperiores. Quidam cum de-
præhendiſſet adulterum cum vxore deformi, Infelix,
inquit, quæ te hoc coẽgit neceſsitas. Alius rhetorem au-
diens magnas torquentem conuerſiones orationis, Ae-
caſtor, inquit, fortis iſte homo eſt, nulla re propoſita tã
bene voluẽs linguam. Quidam cùm veniſſet Spartam,
ac cerneret quem honorem ſenibus iuniores haberent,
Hac ſola in vrbe dixit expedire fieri ſenem. Laco inter-
rogatus qualis eſſet Tyrtæus, Vtilis, reſpondit, ad blan- Tyrtęus.
dè ducendos iuuenum animos. Alius ex oculis laborans
ad pugnã ibat. interrogatus quò iret, aut quid facturus,
qui hoc modo eſſet affectus: Si nihil aliud agam, inquit,
hoſtis falcẽ gladiũ hebetabo. BVRIS & SPERTIS La-
cedæmonij ſponte ſua profecti ſunt ad Xerxem Perſa-
rum regem, pœnas perſoluturi quas ex oraculo debebat
Lacedæmon ob interfectos præcones Perſæ ad ciuitatẽ
miſſos. Vt ad regẽ venerunt, iuſſerunt eũ ipſos quo vel-
let modo pro Lacedæmonijs interficere. Abſoluti à re-
ge virtutẽ eorũ admirante, rogatiq́; vt ſecum manerẽt,
dixerũt: At qui poſſemus hic viuere, patria legibuſq́; re-
lictis, ijſq́; viris pro quibus morituri tantũ confecimus
iter? & Indarne duce impenſiùs orãte, ac promittente
æquali eos in honore fore cũ primarijs regis amicis, re-
ſpõderũt: Videre nobis ignorare, quãta res ſit libertas: q̃ Libertas.

qui sapit, non permutaret Persarũ regno. Lacon hospite, qui pridie ipsum declinauerat, splendidè eũ precario sumpta veste stragula excipiente, pedibus vestẽ stragulam calcauit, inquiẽs: Propter ista heri ne in storea quidem dormiui. Alius cùm Athenas venisset, videretque Athenienses salsamẽta & obsonia pręcone proclamante vendere, vectigalia exigere, lenociniũ exercere, multaq; alia parũ decora agere, nihilq; inhonestũ ducere: reuersus in patriã, ciuibus interrogantibus Quales Athenis res essent, respondit, Omnia pulchra. per iocũ & simulationem innuens, apud Athenienses oĩa pulchra putari, turpe nihil. Alius quadã de re interrogatus, negauit. & cũ qui interrogauerat responderet, Mentiris: viden', inquit, vanum te esse hominem, qui interroges de re tibi nota? Venerunt aliquando legati Lacones ad Lygdamin tyrannum. qui cum aliquoties colloquio diem produxisset, tandemq; indicari iuberet valetudine se nõ satis esse firma, responderunt: Atqui per Deos non colluctatum aduenimus, sed collocutum. Laconem quidã sacris initiãs, dicere iubebat cuius maximi sceleris sibiipsi conscius esset. rñdit Laco, dijs id notum esse. instantemq; & omnino profitendũ esse dicentem, interrogauit, Cui ergo id indicãdum est, tibine an Deo? cùm responderet, Deo: tu ergo, inquit, interim recede. Alius noctu sepulchrum prætericns, spectrumq; imaginatus, hasta irruit, eaq; id traiecit dicens: quò fugis anima bis moritura? Alius cum vouisset se præcipitem à Leucata sese daturũ, altitudine conspecta abijt retrò. cumq; id ei vitio verteretur, dixit: Non putaueram hoc votum alio maiore voto indigere. Alius in prœlio gladiũ hosti iam incussurus, cùm audiret receptui cani, ictum non intulit. & interrogatus cur pepercisset hosti quẽ necare potuisset; rñdit: Quia melius est imperatori parére q̃ interficere. Laco qdã ad Olympiã victus, dicẽdi Colluctator tuus te fuit melior, Nequaq̃, inqt, sed deijciẽdi peritior.

Salsè.

Obedientia.

Institvta Laconica.

Arcana.

Ingredictiũ in sysitia vnicuiq; maximus natu ostẽdens ianuã: per has, aiebat, nullus effert sermo. Maximè apud eos probabat ius atrũ quod vocabant, ita vt seniores carnem non requirerent, sed eã adolescẽtib. cõcederent. Eius gratia fert Dionysius Siciliæ tyrannus Laconicum cocũ emisse, ac iussisse vt nulli parcens impendio ius illud coqueret. coctum autẽ cùm gustasset, indignatum exspuisse. tum ei cocum dixisse: O rex, corpore prius Laconicum in morẽ exercitato, & abluto in Eurota ius istud cœnandũ est. Lacones vbi mediocriter in Sysitijs biberunt, domũ absq; face abeunt. non. n. licet ijs vel hanc vel aliam viã ire cũ lumine: vt adsuescant in tenebris & noctu audacter & sine pauore ambulare. Litteras vsus gratia discebant. reliquas disciplinas vrbe sua exigebãt, vt & peregrinos homines. Institutio ipsis erat bene obtemperandi, labores tolerandi, & in pugna aut vincendi aut moriendi. Permanebant absq; toga, & vnicã in annũ sumebant tunicã, squalidi corpora, & plerunque lauacris vnctioneq; abstinentes. Simul dormiebant adolescentes gregatim ac turmatim in toris, quos ipsi cõgerebant arundinũ quas Eurotas fert summa manibus sine ferro defringẽtes. hyeme lycophonas quos vocant substernebant, & toris permiscebant, q̃ ista materia vim calefaciendi putabat habere. Permissum erat amare pueros præclara indole præditos, sed turpe iudicabat, si quis ab animo ad corpus amorẽ trãsferret. & q̃ pollusse aliquẽ crederet, is infamis p oẽm vitã habebat. Mos erat porrò vt iuniores à seniorib. interrogarentur, quorsum irent, & cuius rei gratia: ac qui nõ rñderet, vel prætextus necteret, obiurgaret. qui se pręsente peccantem non castigaret verbis, in eadẽ erat culpa cum delinquẽte: & qui ægrè ferret se increpari, in magno erat pbro. Qui in aliquo delicto depræhendebatur, cogebatur aram quãdam in orbem circuire: compositamq; sui ipsius vituperationẽ cãtare, quod nihil erat aliud, q̃ ipsum à seipso obiurgari. Condocefaciebãt pueros, vt nõ suos modò parentes reuerent, ijsq; obedirent, sed & omnes alios senes, ijsq; & de via decederent, & de sedib. assurgerent, & præsentib. quiescerent. quo factũ est, vt quilque præesset non, vt alijs in ciuitatibus, suis tm̃ liberis, seruis, atq; bonis, sed vt de suis, & de vicini rebus curam gereret: vt q̃ maximè inter se cõmunia haberent oĩa, & tanq̃ propria quiuis procuraret. Puer punitus ab aliquo si id ad patrẽ deferret, turpe erat patri nõ alia porrò addere verbera. ex sua. n. quisq; disciplina psuasum sibi habebat, nihil quenq̃ pueris inhonestũ mandare. Furabãtur adolescentes etiã cibi quidquid poterãt, discentes callidè insidiari dormientibus, aut negligenter sua adseruantibus. Depræhensi pœna erant plagæ & fames. cœua. n. tenuis dabat, vt suapte opera inopiã profligare coacti, audaces & astuti fierent. & cùm hac de causa parcè cibus dabat, tũ vt adsuescerẽt nunq̃ repleri, sed famẽ posse ferre. sic. n. existimabant eos & in bello maiori fore vsui, si etiã post inediam possent laborare: & tẽperantiores atq; frugaliores, si in longius tẽpus sumptus exiguus sufficeret. & si absq; obsonio cibus pximus quisq; vsurparet, id ad augendã corporũ sanitatẽ censebant conducere, cùm corpora possent in altũ ac profundũ ali, neq; obstaret nutrimentũ incremento in altitudinẽ. quin & ad pulchritudinem corporũ hoc cõferre. gracilẽ. n. & laxũ corporis habitũ formandis artubus esse obsequentẽ: cũ alimento multo vsa ob molẽ resistãt. Modulationib. quoque & cantilenis nõ minus impenderunt studij, quæ stimulum haberent ad excitandũ augẽdumq; animũ, impetumq; & quasi instinctũ quendã ad agendũ ingenerarent. dictio simplex erat, minimeq; fucata. materia, laudes eorũ qui præclarè vixissent, ac pro Sparta occubuissent, & beati prædicarãt. item vituperationes eorũ qui timidè se gessissent, quippe vitã miserã infelicemq; degentium: tum exhortatio ad virtutẽ, & gloriatio ætatibus consentanea. Tres. n. chori erãt in festiuitatibus pro triplicis ratione ætatis, quorũ princeps senũ sic canebat:

Castigatio.

Modici cibi vtilitas.

Olim iuuentutem nos strenuam egimus.

cui respondebat virorum ætate vigentium chorus:

Fortes sumus nos: fac, si vis, periculum.

tertius puerorum cantabat:

Nos erimus his præstantiores plurimo.

Embaterij quoq; moduli ad fortitudinẽ, audaciã, mortisq; contemptũ animabant, quibus vtebant cũ choris & ad tibiã ducentes in hostẽ. Lycurgus. n. bellicæ exercitationi musicæ adiunxerat studiũ, vt nimiũ belli studium modulatione temperatũ cõcinnitatẽ nancisceret. Itaq; ante pugnã Musis immolabat rex, vt pugnantium forent memorabiles actiones, bonaq; dignæ fama. Neque patiebant quenq̃ priscæ musicæ modũ egredi. sed & Terpandrũ adeo odũ vetustũ citharœdũ ac sua ætate fidicinum principẽ, heroicorumq; facinorum laudatorem mulctauerunt Ephori, citharamq; ei ademptam in publico affixerunt, q̃ vna chorda amplius intendisset vocis variandę gratia. sola enim simplicia pbabant carmina. Et cum Timotheus Carneа certaret, vnus aphororum arrepto cultro quæsiuit ab vtra parte vellet abscindi neruos qui septẽ essent plures. Vniuersam de sepulchris superstitionẽ Lycurgus abstulit, concesso vt in vrbe mortui sepelirentur, & monimenta essent templis vicina. Sustulit & pollutiones, & nihil permisit cũ cadauere humari, verũ illud in punicea veste ac folijs oleæ cõponi eodẽ ab oĩbus modo iussit. Inscriptiones quoq; monimentorum, nisi siquis in bello cecidisset, & luctus eiulationesq; aboleuit. Peregrinãdo Spartanis interdixit, ne mores peregrinos, vitęq; malè institutã rationẽ addiscerent. Quin & arcuit Sparta peregrinos, ne in vrbẽ illi se insinuãtes malũ aliqd ciues docerẽt. Si quis ciuiũ nõ patereт puerorũ istitutionẽ, is iure ciuitatis excludebat. Sũt qui dicãt peregrinos quoq; huic se istitutioni accõmodantes,

Musica.

Terpander.

Timotheus.

Sepulchra.

Peregrinatio.

modátes, admissos à Lycurgo fuisse in partem ciuitatis ab initio destinatam: vendere aūt non licuisse. Vicinorum seruis itemq; canibus & equis, nisi dñi vsu eorū indigerent, vti licebat tanq̄ proprijs. sed & rure siquis aliqua re opus haberet, aperto vicini penu inde necessaria auferebat, penuq; obsignatū relinquebat.

Punicea vestis.

Punicea veste in bellis vtebātur. nam & color virilis videbatur, & ob similitudinē sanguinis formidinē imperitis oblaturus, vtilisq; ad fallendum hostem ob eandem rē, si quis vulnus accepisset. Cùm callido consilio hostē vicissent, bouem Marti mactabant, si apertè, gallū: duces adsuefaciētes, vt non pugnaces modò, sed callidi etiā fierent.

Votum.

Votis hoc annectebant, posse ferre iniurias. Votum autem erat pulcra post bona consequi: nihil præterea. Venerē colebāt armatam, omnesq; alios deos tam mares quàm feminas hastatos faciebant: omnes eos virtute militari præditos innuentes. Prouerbio iactabant,

Labor.

Postquam manum operi admoris, Fortunam inuoca:

innuentes dei opem implorandā non esse, nisi rem aggressus ipse sis, aliquidque egeris. Vt pueros ab ebrietate auerterent, seruos ijs vini plenos demonstrabant. Moris erat apud ipsos, non pulsare ostia, sed foris clamare. Strigilibus non ferreis, sed è calamo factis vtebantur. Comœdias & tragœdias non audiebāt, ne vel seriò vel ioco contra leges dicentibus aures præberent.

Archilochus.

Archilochum p.ëtam, cùm is venisset Spartam, eadē hora expulerunt, quòd in carmine quodam eum scripsisse intellexissent; præstare arma abijcere, quàm mori.

Nunc aliquis nostra se ex hostibus aspide iactet,
Sub vepre quam reliqui inuitus integram.
Illa quidem valeat. nunc ipse à clade superstes
F.uam suo non deteriorem tempore.

In luxum.

Pueris & puellis cōia erant sacra. SCIRAPHIDAM ephori mulctarunt, q̄ multi ipsum iniuria afficerēt. Sacos solitū baiulare necarunt, q̄ prætextam sacco inseruisset. Adolescentē à gymnasio verbis corripuerūt acribus, q̄ viam nosset, quæ ducit ad portā, vbi in triuio colloqui homines solebant. Cephisophontē professum de quauis re per integrū diem se dicere posse, vrbe eiecerunt, dicētes: Boni oratoris esse orationē rebus æqualem habere. Lacedæmone pueri per integrum diem flagellis cæsi, sępenumerò ad mortē vsq; apud Dianę Orthię aram, læti alacresq; tolerant, atq; inter se de victoria certant, in eo posita, quis diutius magisq; perferat verbera: victoremq; summa consequitur gloria. Certamen illud flagellatio dicitur, & quotannis habetur. Vnū hoc eximiū & apprimè felix parasse videtur Lycurgus ciuibus,

Ocium.

Ocij abundè. nam artē attingere sordidam omnino ipsis nō licebat: neq; opus erat laboriosa aut negociosa pecuniæ acquisitione, cū planè oēm honorem & admirationem diuitijs iam ademisset.

Auaritię obuiā itum. Nautica res.

Heilotes agros colebāt, ac antiquitus constitutos reditus pendebant: cùm diris agendū statuissent si quis pluris prædiū locasset. causa erat, vt & Heilotes lucrū facientes eò libentiùs operā nauarent, & dñi solito amplius non requirerent. Cauit etiam lege, ne Spartani vel nautæ fierent, vel nauali prœlio pugnarent. Posteriorib. tñ temporibus, naualib. pugnis decertauerunt: marisq; imperio potiti, rursum destiterunt, videntes mores ciuiū corrumpi. Sed & in hac re, & in alijs, inconstantes fuerūt. Aliqñ. n. qui pecunias Spartanis collegerant, morti fuerunt adiudicati. q̄ Alcameni & Theopompo regib. oraculum erat datum.

Auaritia.

Nil Spartam perdet, nisi cara pecunia facta.

Nihilominus Lysander captis Athenis, multum auri argētiq; intulit Lacedæmoni, probatumq; eius id factum & honor ei habitus fuit. Enimuerò Sparta, quandiu institutis Lycurgi stetit, iureiurandumq; ratum seruauit;

Lycurgi legum vis.

per annos 10 princeps Græciæ fuit, cùm legum bonitate, tū gloria reliquis superior vrbibus. Paulatim verò desciscentibus ciuib. diuitiarumq; studio & iniqua auaritia irrepentibus: cùm vires deminutæ sunt, tum animi sociorum maiorē in modum abalienari. Et tñ isto rerū suarum statu, cùm Philippum Macedonem victoria ad Chæroneam potitum, omnes Græci terra mariq; ducē renunciassent, itemq; Alexādrum eius F. post subactos Thebanos: Lacedæmonij quanq̄ & muris carentē vrbem incolerent, & continentib. bellis ad paruum essent redacti numerum, multoq; imbecilliores & oppressu faciliores redditi, paucas admodum à Lycurgo latarū legū seruātes reliquias, neq; his, neq; alijs deinceps Macedonum regibus socios se expeditionū præbuerunt, aut in cōe concilium se adiunxerunt, aut tributum cōtulerunt, donec prorsum posthabitis Lycurgi legibus, tyrānidi suorum ciuium subiecti, nihilq; priscorum institutorum seruantes, pristina gloria & libertate amissis, reliquorum similes sunt facti, inq; seruitutem redacti. Et nunc Romanis, sicut & cæteri Græci, obediunt.

Spartę ruina.

Lacænarum apophthegmata.

ARGILEOLIS Brasidæ mater, cùm occubuisset filius ipsius, & ab Amphipoli Spartam nonnulli profecti ipsam conuenissent, quæsiuit ex eis, an honestè & Spartæ conuenienter Brasidas mortem oppetijsset. magnificè eum prędicātibus, affirmantibusq; præstantissimum eum Lacedæmoniorum in id genus rebus gerendis fuisse, respondit: Fuit, hospites, vir præclarus meus filius, sed multos Lacedæmon habet viros eo fortiores.

Modestè.

GORGO regis Cleomenis filia, cùm patrem Aristagoras Milesius magnæ pecuniæ pollicitatione ad bellū pro Ionibus contra regem Persarū suscipiendū hortaretur, ac quanto magis repugnabat verbis, tanto plura adderet: Corrūpet te, dixit, mi pater homuncio hic peregrinus, nisi eum quamprimùm domo exturbas. Mandanti patri aliqñ vt frumentum cuidam mercedis loco daret, dicentiq; eū sibi tradidisse rōnem, qua vinum mitte redderetur: proinde, inquit, mi pater, & vini plus exhaurietur, & biuentes magis luxuriabunt, eruntq; deteriores.

Vinum.

Calceos videns Aristagoræ à seruo subnecti: Pater, inquit, hospes hic manus non habet. Peregrinum quendam molliter ac lentè accedentē depulit, inquiēs: Non tu hinc te aufers, qui ne ea quidem potes, quę mulieres præstant?

In molles.

GYRTIAS, cùm quodā tēpore Acrotatus nepos ipsius in puerorū cōflictu multis acceptis plagis pro mortuo domum referretur, domesticis & familiaribus plorātibus, Non, inquit, tacebitis? ostēdit quo sanguine ortus sit. neq; vociferari debent boni, sed medicinam applicare. Cū è Creta nūcius esset de morte Acrotati allatus, dixit illa: An non debuit cùm ad hostes venisset, aut illos interficere, aut ipse mori? mihi quidem iucundius auditu est, se pro eum, patria, maioribusq; dignam mortem oppetijsse, quàm vt lōgum tempus viueret vitiosè.

DAMATRIA filium ad se reuersum, timidè & ipsa indignè se gessisse eum audito, interfecit. In epigramma fertur tale:

Peccantem in leges Damatrion ipsa peremit
Spartanum mater de Lacedæmonijs.

Alia Lacæna filium, qui ordines deseruisset, vt indignum patria necauit, inquiens: non mea est hæc soboles. de qua hoc extat epigramma:

I pessum proles mala nunc, tenebrasq; petitum:
Eurotas ceruis ne fluat vt timidis.
I catule, i mala sors pessum, manesq; petitum,
Indigno Spartæ sis malè: non peperi.

Alia cū fuga seruatū ex hostibus intellexisset filiū, sic ad eū scripsit. Mala de te fama spargitur. aut igitur hāc elue, aut viuere cessa. Alia, cū filij è prœlio fugissēt, & ad ipsā venirēt: quò, inquit, perfugere voluistis mala mācipia? an huc (simul veste sublata vētrē nudatū eis ostēdebat) vnde exi is, redituri? Quædā filiū aduētātē cernēs, interrogauit quo loco res patriæ essent. cumq; is rńderet,

occidione

occidione ciues esse occisos, sublata cũ regula petijt atq; interfecit, dicens: Ergo te infaustæ rei nunciũ illi miserũt nobis? Cùm quidã matri narraret fratrem honesta morte obijsse: Non, inquit, ea, turpe est talis te comitatus occasionem dimisisse? Quædam cùm quinq; filios in bellũ emisisset, stans in suburbio expectabat pugnæ exitũ. cumq; ei quidam adueniens scitanti quid rei ageretur renunciaret filios oẽs occubuisse: prauum, inquit, mancipium, non hoc quęrebam, sed quo loco essent res patriæ. cùm responderet, victoria suos potiri: ergo, inquit, mortem quoq; filiorũ nõ inuita audio. Ad quãdã, quæ filiũ sepeliebat, anicula accedens dicebat, Heu fortunã. tum illa, Per Castores, inquit, propiciã. cuius.n. rei gratia eũ peperi, vt pro Sparta moreretur, id sum consecuta. Ionicæ cuidã mulieri glorianti de suo quodam precioso textto, Lacæna commonstratis quatuor suis filijs elegantissimis: Huiusmodi, inquit, esse oportet honestę mulieris opera, hisq; eas sese iactare. Alia, cùm audituac cepisset filium peregrè malè se gerere, scripsit ei: Mala de te spargitur fama, aut abole eam, aut viuere desine. Affine huic est illud. Chij exsules cùm venissent Spartã, multa de PAEDARETO vulgabant crimina. acciuit eos TELEVTSA mater, criminibusq; auditis, cũ sonté iudicaret filium, ita per epistolam compellauit. Mater Pędareto: aut viue rectius, aut isthic desperato: Spartã redi tu mane. Altera filio criminis alicuius causa in iudicium vocato, dixit: Aut crimen amolire, aut vitam. Alia claudum filium in pugnam emittens, Fili, inquit, ad singulos gressus virtutis recordare. Alia filio reuertẽti à pugna, in qua vulnus in pede acceperat, & ex eo magnum percipiebat dolorẽ: Si, inquit, fili virtutis sis memor, & dolore leuaberis, & bono eris animo. Laco ĩ bello ita erat sauciatus, vt cùm aliter nequiret, quadrupes cogeretur incedere. ei, cùm puderet ipsum ita esse diridiculũ, mater: quanto, inquit, præstat, de virtute gaudere, q̃ ob risum fatuum pudore affici? Alia cùm filio aspidem traderet, eumq; ad rem bene gerendum hortari vellet: Fili, inquit, aut hanc, aut super hac. Alia filio in bellũ proficiscenti porrigens scutum: Hoc, ait, pater tuus semper seruauit. itaq; aut tu idem facito, aut peri. Alia filio dicẽti paruum sibi esse gladium, Adde, inquit, gressum. Alia audito filium re probè gesta in acie cecidisse, Meus.n. inquit, erat. alterum audiens fuga ob timiditatem sibi salutem parasse, Non.n. inquit, meus erat. Alia cùm narraretur filium ipsius in pugna statione sua seruata cecidisse: Hunc, inquit, sepelite, inq; ipsius locum frater eius succedat. Alia cùm solenni pompæ ducendæ interesset, nunciato filium in prœlio victoria potitum è vulneribus quæ multa accepisset mori: non detracto serto, sed iactabunda proximis mulieribus dixit: Multo pulcrius est, amicæ, vincentem in acie mortem oppetere, quàm superstitem vincere Olympia. Cum quidã sorori narraret suæ, filiũ eius mortem generosè obijsse: respondit ea: quantum eius nomine gaudij, tantum tui gratia mihi doloris accidit, qui comitatum tã honestum nõ assecutus sis. Ad Lacænam mittebat quidã percunctatum, an vitio vellet adsentiri. respõdit ea, pullam se didicisse patri obtẽperare, idque fecisse, mulierem autẽ viro. proinde siquid honestum peteret, primùm id liquidò declararet. Virgo inops interrogata quid dotis esset spõso allatura: paternam, inquit, pudicitiã. Lacæna interrogata an virum adiuisset: Non, inquit, sed vir me. Quædam occultè compressa virgo, cùm letũ interfecisset, tanta patientia dolores pertulit, vocemq; protinus inhibuit, vt & patrẽ & vicinos partus fefellerit: opprimẽte magnitudinẽ doloris metu dedecoris. Lacæna cum vænirer, interrogata quid sciret, Fidelis, inquit, esse. Alia eadem conditione, cùm ex ipsa idem quæreretur: Noui, inquit, domum bene incolere. Quædam scitanti, Probáne esset futura si ipsam emeret: Sum, inquit, proba futura, & si non emas. Alia dum venderetur, præconi quid posset quærenti: libera, inquit, esse noui. Cumq; emptor quædã ei iniungeret, non decentia liberã hoc fata Flebis, qui tibi talem possessionẽ inuideris, mortẽ sibi ipsa cõsciuit.

Castè.

Dos est magna, parentum Virtus, &c. Horatius 324.

PLVTARCHI, De mulierum virtutibus liber.

ALIA est, ò Clea, de mulierũ virtute mea, q̃ Thucydidis sententia. Is.n. ei primam laudem tribuit fœminæ, de qua foris minimus ẽ vel in bonã vel in malã partẽ sermo. censes nimirũ vt corpus, ita famã quoq; bonæ mulieris domi inclusam esse, neq; in publicũ exire debere. Mihi autem elegãtior videtur Gorgiæ opinio, qui mulieris non formã, sed famam vult multis esse notam. Et Romanã legẽ maximè probo, quæ mulieres itidem vt viros post mortem publicè laudari pro dignitate iubet. Itaq; optima Leontide vita defuncta, cùm statim, tunc mihi tecũ colloquium fuit non expers philosophicæ consolationis: tũ in præsentia quidquid restabat eorum, quæ ad docendum eãdem esse viri ac mulieris virtutem disseruntur, historica demonstratione tibi conscripsi. Non est hic noster commentarius ad voluptatẽ auditione parandam accõmodatus. sed tñ si exemplorũ hæc est natura vt persuadendo simul oblectent, oratio non abhorrebit à venustate. demonstrationem adiuuãte, neque verebitur Musis admiscere Gratias, pulcerrimo (vt ait Euripides) coniugio maximè cùm ab animo honestatis cupido captet fidẽ. Agẽdum.n. si dicentes eãdem esse virorum ac mulierum artem pingendi, tales à mulierib. elaboratos proferremus picturas, quales Apelles, Zeuxis, aut Nicomachus reliquerunt: essetne qui nos reprehenderet, ac gratificandi & delectandi maiorem nos, q̃ fidem faciẽdi rõnem habuisse diceret? non sanè opinor. Rursus si poëticã imitandíve artem esse mulierum & virorum affirmantes, Sapphus carmina cũ Anacreõteis, aut Sibyllæ cum Bacidis oracula compararemus iusténe aliquis culpare demonstrationẽ posset, q gaudentem ea & voluptate affectũ auditorẽ ad fidem proposito habendã adduceret? nõ profectò. Atqui similitudinem ac discrimen mulieris atq; virilis virtutis aliũde rectius discere non possis, q̃ si vitas vitis, & actiones actionibus tanquam magnæ artis opera componens, consideres eandémne habeãt formã atq; effigiẽ Semiramidis & Sesostris magnificẽtia, Tanaquilidis & Seruij regis calliditas, Porciæ magnanimitas & Bruti, Timocleæ & Pelopidæ, si ad vim istarum virtutum præcipuam respiciatur. Alias enim quasdã differentias virtus, tanquã colores quosdã peculiares accipit ob diuersitatẽ naturæ, adsimilaturq; moribus, temperiei corporis, cibo & viuendi rõni eius cui inest. Aliter.n. fortis fuit Achilles, aliter Aiax: neq; prudentiæ Nestoris similis fuit Vlissis prudẽtia: neq; eodẽ modo iusti fuerũt Cato & Agesilaus: aliter maritũ dilexit Eirene q̃ Alcestis: diuersa fuit ratio magnanimitas Cornelię & Olympiadis. Neq; tñ eo adducimur, vt multas & diuersas constituamus fortitudines, prudentias, & iusticias: dum modò diuersitates singulorũ nullã virtutẽ sua definitione excludant. Proinde exempla nimis trita, & quæ tibi (quippe versatæ in frequẽti librorũ lectione) cognita esse puto, in præsentia omittam, nisi siqua digna memoratu fugerunt eos qui ante nos vulgaria & publicè nota in literas retulerunt. Quando autem mulieres multa præclara facinora cũ publicè tum priuatim ediderunt, pauca quædam de publicis referre operæprecium videtur.

Hercul.fur.

TROADES.

Qui ab Ilio, cùm id euerteretur, profugerunt, eorũ plerique tempestatis vi, & ob imperitiã nauigandi, marisque

ignoratio-

ignorationem ad Italiã ſunt delati; & ad Tiberim fluuiũ ægrè portubus ac ſtationibus neceſſarijs ſubuecti, peruagati ſunt regionem, quærentes qui ipſis locorum iſtorum conditiones enarrarent. Interim mulieribus cogitatio incidit, qualẽcunq; ſedem quauis in terra potiorẽ eſſe rectè ſuas res gerentibus hoſbus q̃ errores & nauigationẽ: patriamq; eã eſſe faciendã, cùm amiſſa recuperari non posſit. Proinde cõſpiratione facta, naues cremauerunt, duce facinoris Roma, vt aiũt. Hoc facto, maritis opitulatum nauibus ad mare cõtendentibus occurrerunt, metuentesq; irã eorũ, aliæ maritos, aliæ neceſſarios amplexæ, blandeq; deoſculatæ ſunt, eaq; ſuauitate animos eorum deliniuerũt. Inde mos ortus eſt etiãnum durans, vt Romanæ feminæ cognatos oſculo ſalutent. Nã neceſſitatẽ nimirum cernẽtes Troiani, ſimulq; humanos & benignos experti incolas eorum locorũ, factũ mulierũ probauerunt, ibiq; cũ Latinis habitauerũt.

Oſculi mos.

PHOCIDES.

Phocidum facinus à nullo nobili ſcriptore commemoratur. ſed virtutis laude nulli muliebri facto cedit. teſtimoniũ ei ferunt magna ſacrificia quæ Phocenſes hodieq; ad Hyampolin peragunt, ac vetuſta decreta. Singulas hiſtoriæ totius partes ego in vita Daiphanti perſcripſi. Phocidũ res ita geſta eſt. Implacabile bellũ erat ortum inter Theſſalos & Phocẽſes. Hi.n. principes ipſorum & tyrãnos in Phocicis vrbibus vna die vniuerſos necauerant: illi autem CCL. Phocenſiũ obſides trucidauerãt, oĩbusq; cum copijs per Locros in Phocidem irrumpebant, decretoq; facto iubeant nulli adulto parcere, pueros & mulieres captiuos abducere. Ibi Daiphãtus Bathylij F. qui cũ duobus collegis Phocenſium reip. præerat, ſuis perſuaſit, vt ad pugnã conferendã Theſſalis obuiã irent: mulieres aũt cum liberis vnũ in locum ex vniuerſa Phocide cõducerẽt, eumq; congeſtis lignis cingerent, ac cuſtodes adderent, mandato vt ſi ſuos victos ſentirent, confeſtim materiã accenderent, ac corpora cõburerent. Hęc cũ eſſet reliquorũ ſententia, vnus in concilio ſurgens, Aequũ eſt, inquit, vt mulieres quoque iſtuc probent, alioquin omittendum eſt, neq; vi eò ſunt adigẽdæ. Qui ſermo vt peruenit ad mulieres, ipſæ ſeorſim cõuenerũt, itaq; fieri debere decreuerunt, Daiphantumq; coronauerunt, vt qui optimè rebus Phocicis conſuluiſſet. Idem quoq; pueros aiunt cõcione priuatim conuocata ſciuiſſe. His ita actis, Phocẽſes ad Cleonas Hyampolidis cũ hoſte conflixerũt, victoriaq; ſunt potiti. Decretũ hoc Phocenſiũ, Græci Aponoeã vtpote deſperatis rebus audacter factum, appellauerunt. Oĩum autem feſtiuitatũ ſuarum, maximam Elaphebolia Mineruę Phocenſes in hunc vſq; diem quotannis peragũt atq; celebrant, vox à feriendis ceruis ducta eſt.

Daiphantus.

Theſſali à Phocenſibus victi.

CHIAE.

Chij Leuconiam coloniam duxerunt tali de cauſa. Quidam in Chio non minimi nominis matrimonium contraxerat. cũ autẽ ſponſa in curru duceretur, rex Hippoclus ſpõſi familiaris, qui vnà cũ reliquis aderat, oborte ex ebrietate iocandi ſtudio, in currũ inſiluit, non aĩo vllius iniuriæ faciendæ, ſed communem conſuetudinẽ luſumq; ſecutus. tamẽ hunc ſponſi amici interfecerũt. Inde cùm Chij iræ diuinæ argumenta cernerent, oraculo cõſulto iuſsi ſunt percuſſores Hippocli necare. eũque vniuerſos eius cædis fontes eſſe ſe eſſe dicerent, vniuerſos deus iuſsit vrbe excedere, ſiquidem vniuerſi flagitio iſto ſe obſtrinxiſſent. Ita demũ fontes, cædisq; ſocios aut approbatores, vtcunq; & multos & potentes, in Leuconiã deportauerũt. Hãc Coronẽſibus adẽptam primùm cum Erythræis poſſederant Chij. Poſtea temporis bello cum Erythræis Ionũ potẽtisſimis contracto, cũ hi ad Leuconiã ducerẽt exercitũ, Chij impares ſe viribus vidẽtes, pacti ſũt exceſſuros ſe Leuconia, vnã tantũ quoq; chlænã, vnamq; tunicam ſecum auferentes. Mulieres aũt Chios obiurgabãt, q; armis dimiſsis nudi per hoſtes eſſent exituri. cumq; hi dicerent iureiurãdo adhibito ſe id promiſiſſe, monuerunt ne arma relinquerent, ſed hoſtibus dicerẽt haſtam eſſe loco chlænę, clypeũ loco tunicæ viro aĩoſo. Cùm obtẽperaſſent Chij, libereq; aduerſus Erythręos locuti arma oſtẽderẽt: territi eorũ audacia Erythræi ſunt, nemoq; eorũ acceſſit aut prohibuit, ſed diſceſſum eorũ gratũ habuerũt. Atq; ibi quidẽ à mulieribus edocti audere, hoc modo tũ ſeruati ſunt. Sed nihilo minoris virtutis facinus eſt Chiarũ mulierũ, longo poſt perpetratũ tẽpore. Philippus Demetrij F. vrbem Chiorum oppugnans, ſuperbũ ac barbaricum edictũ propoſuerat, quo ſeruos ad defectionẽ ad ſe inuitabat, pollicens ijs dominarum coniugia & libertatem. Mulieres verò atroci atque effera correptæ ira vnà cum ſeruis, ipſis quoq; vnà indignantibus & auxilium ferentibus, cum impetu in muros euaſerunt, lapidesq; & tela congerentes, ac pugnantes exhortantes & animantes, ipſęq; etiam ad extremũ hoſtẽ profligãtes & telis impetentes, Philippum repulerunt: cùm quidem ad hunc nullus omnino ſeruorum tranſiuiſſet.

Seruorum fides.

ARGIVAE.

Inter res à mulieribus publicè præclarè geſtas, nullũ illuſtrius extat facinus certamine, quod Argiuæ pro patria aduerſus Cleomenẽ Teleſillæ poëtriæ hortatu obiuerũt. Hãc ferunt nobili ortã familia, cùm eſſet corpore morbis obnoxio, deos de parãda bona valetudine cõſuluiſſe: oraculoq; monitã vt Muſas coleret, deæ obtẽperaſſe, ſtudiumq; in carmina & harmoniã collocaſſe: & cũ morbo liberatã eſſe, tũ ob poeticã in admirationẽ mulierib. fuiſſe. Cũ Cleomenes Spartæ rex multis Argiuorũ occiſis (fabula eſt quod quidã numerũ eorũ perhibẽt IↃↃ.CIↃ CIↃ IↃ CCLXXVII.) ad ipſã vrbẽ duceret, impetus & diuinitus quædã iniecta audacia mulieres quæ ætate integra eſſent excitauit ad propulſandos à patria hoſtes. Proinde Teleſilla duce arma capiũt, propugnacula occupãt, muros corona cingũt, non ſine admiratione hoſtiũ. Ac Cleomenẽ quidẽ repulerunt, multos ſuorũ deſiderantẽ. alterũ regem Demaratum (vt Socrates ait) qui in vrbem peruenerat & Pamphyliacum occupauerat, vi exturbarunt. Hoc modo vrbe ſeruata, mulieres quæ in pugna ceciderãt, in via Argiua ſepultæ ſunt à ciuibus: ſuperſtitibus aũt præmiũ virtutis dedicatio Martis conceſſa eſt. Pugnatũ alij ſeptima die, alij ipſo in nouilunio tradunt menſis, qui nunc quartus, olim Hermæus, i. Mercurialis, apud Argiuos dicitur. Ea die etiam hodie Hybriſtica (id eſt cõtumelioſa) ſacra agũt, mulieres virilibus tunicis & lænis, viros muliebribus vittis ac velis veſtientes. Virorũ penuriã vt exſarcirent, mulieres non (vt Herodotus narrat) ſeruis, ſed vicinorũ optimis in ciuitatem receptis coniunxerunt: quos illæ videbantur contemnere & ignominia afficere in cõcubitu. Itaq; legem poſuerunt, quæ nuptas barbã iubebat habere, quando cum viris concumberent.

Teleſillę.

PERSIDES.

Cyrus cùm Perſas Aſtyage rege & Medis abalienaſſet, prœlio victus eſt. Perſis autem fuga ſe ad vrbẽ recipientibus, cùm parum abeſſet quin ſimul hoſtes irruerent, occurrerunt ante vrbem mulieres, veſtibusq; ſurſum ab inferioribus partibus attractis, dixerunt: quò fugitis olim hominũ peſsimi? non quidem fuga hac penetrare poteſtis, vnde exiuiſtis. Hoc ſpectaculum, atque hæc vox pudorẽ incuſsit Perſis, ſeq; ipſos culpãtes cõuerſi ſunt, & inſtaurata pugna hoſtes fuderũt. Inde lex poſita à Cyro eſt, vt quoties rex in vrbem intrat, ſingulis mulieribus aureus detur. Ochum ferunt, alioquin & prauum hominem & regum auariſsimum, ſemper circumuiuiſſe vrbem, neq; ingredi vnquam voluiſſe, itaq; mulieres dono defraudaſſe. Alexander verò bis intrauit, & grauidis duplum dedit.

Auaricię exemplũ.

CELTICAE.

Celtæ, antequàm Alpes tranſgreſſi Italiæ eam obtinerent

nerent partem quã nũc incolunt, è graui & implacabili discordia in bellũ inciderant ciuile. Mulieres autẽ inter media arma progressæ, cognitis cõtrouersijs, tã dextrè eas & inculpatè dijudicauerũt, vt admirabilis earum ex arbitrio amicitia oĩum cum oĩbus per vrbes singulasq; familias extiterit. Itaq; in posterũ à Celtis mos seruatus est, vt cõsultationibus de bello & pace mulieres suas adhiberẽt, & lites cũ socijs ortas earũ opera disceptarẽt. Quare in suo et fœdere, quod cum Annibale icerunt, scripserunt: si Celtæ haberent quo nomine Carthaginienses accusarẽt, iudicium fore Carthaginiensium ducum ac præfectorum in Hispania: si verò Carthaginiẽses Celtis aliquid obijcerent, causæ cognitionem futuram penes Celtarum mulieres.

Celtarum cum Annibale fœdus.

MELIAE.

Melij cùm solo ampliore indigerẽt, Nymphæo iuuene pulcherrimo coloniæ ducendæ præfecto, nauigauerũt, deo iubente ibi habitare, vbi à quibus portabantur amitterẽt. Accidit aũt vt cũ ad Cariã nauibus applicatis egressi in terrã essent, naues tẽpestate perderẽtur. Cares aũt qui Cryassam incolebãt, siue inopiã eorum miserati, siue audaciã metuentes, habitare eos secũ iusserũt, partemq; agri sui impertiuerunt. deinde, cũ viderent eos breui tẽporis spacio magna fecisse incrementa, per insidias eos interficere statuerunt, conuiuio ad hoc instructo. Fortè virgo quædã Caria, noĩe Caphena, Nymphæum amabat. quæ cùm ista agerentur, non sustinens salutem amasij negligere, consilium ei ciuium aperuit. Cùm ergo Cryassenses venirent eos vocatum, respõdit Nymphæus moris non esse Græcis, ad cœnã venire sine mulierib. quo audito Cares, eas vt secum adducerent iusserunt. Tum Nymphæus re Melijs exposita, ipsos tunicatos & inermes secũ ire ad cœnam iussit, mulierum aũt quamq; gladiũ sub sinu gestare & suo marito assidere. Sub mediam cœnam cum Cares tesserã dedissent, Græci articulum temporis rei gerendæ adesse sentientes, simul oĩbus vxoribus sinus pandentibus gladios arripuerunt, barbarosq; adorti vniuersos interfecerunt: agroq; & vrbe ea potiti, aliã nouam condiderunt, Cryassamq; nouam appellauerunt. Caphena aũt Nymphæo nupsit, dignamq; beneficio gratiam & meritos honores consecuta est. Digna autẽ est admiratione mulierum taciturnitas atq; audacia, & q̃ nulla earum inter tam multas ne inuita quidem præ metu officium prodidit.

TYRRHENAE.

Tyrrheni cùm Lemnum & Imbrum occupassent, Atheniensium mulieribus Braurone abreptis filios procreauerunt, quos vt semibarbaros Atheniẽses insulis expulerunt. Hi cũ Tænarum appulissent, Lacedæmonijs in seruili seu helotico bello vtilem præbuerunt operam, ideoque ciuitate & matrimonijs dignati sunt. Quod autẽ in senatum & ad consilia non adhibebantur, venerunt in suspicionem quasi nouarum rerũ moliẽdarum causa coirent. Itaq; à Spartanis cõpræhensi & in carcerẽ cõiecti, accuratè custodiebãtur, cupientibus liquidis & stabilibus eos conuincere argumentis. Captorũ verò vxores ad carcerẽ venerũt, multisq; obsecrationibus & precibus à custodibus impetrauerunt, vt ad maritos intromitterentur, salutaturæ eos & cõpellaturæ. Postquã intrò venerũt, celeriter viros secũ permutare vestes iusserũt, muliebribusq; in vestibus exire. Ita mulieres quidẽ paratæ ad oĩa aduersa in carcere mãserũt, viros autẽ decepti custodes pro vxorib. dimiserũt. Exinde Tyrrheni Taygeta occupauerũt, helotesq; ad defectionẽ suamq; societatem pertraxerũt. quare Spartani cum in magnũ venissent metũ, pacẽ cũ ijs per internũcios cõposuerunt, ea cõditione, vt receptis vxoribus, acceptaq; pecunia & nauibus discederent, alibiq; agrũ & vrbẽ nacti, coloni Lacedæmoniorũ cognatiq; haberẽtur. Fecerunt hoc Pelasgi, Polli duce & fratre eius Crataida Lacedæmonijs. ac pars quidẽ eorum in Melo sedẽ fixit: plerique cum Polli in Cretam nauigarunt, oraculiq; euẽtum periclitati sunt. responsum enim fuerat, vbi deam & anchoram amisissent, fore finẽ errorum, ibiq; eis esse vrbem condendam. Cùm ergo ad locum Cretæ, qui dicitur Cherronesus (id est peninsula) appulissent, noctu panici terrores oblati ijs sunt, quibus consternati tumultuaria festinatione naues conscẽderunt, relicto in terra Dianæ simulacro, quod à maioribus acceperant Braurone in Lẽnum aduectũ, & à Lẽno semper secũ circũtulerant. Cũ autẽ tumultu sedato nauigantes id desiderarent, Pollis, qui simul etiã anchoræ vnguẽ deesse senserat, (vi. n. attracta anchora is in saxosis, vt apparet, locis abruptus erat) oraculum Pythiæ finem suũ cõsequi iam dicens, signo dato retrò nauigauit in Cretam, occupauitq; regionem, multisq; pugnis cum vicisset hostes, Lyctum aliasq; vrbes in suam potestatem redactas incoluit. Itaq; Lyctitij & Atheniensium se cognatos matrum causa dicunt, & Spartanorum colonos.

LYCIAE.

Fabulosum est quod euenisse in Lycia dicitur, quanquam ei fama testimonium ferat. Sic autem narratur. Amisodarus, quem Isaram Lycij nominant, ex colonia Lyciorum quę apud Zeleam erat cũ nauibus venit piraticis, duce Chimaro, homine bellicoso, cæterũ crudeli & effero. eius nauis in prora leonis, in puppi draconis habebat insigne. Multũ is mali fecit Lycijs, infestumq; habuit mare, vt neq; nauigari hoc, neq; maritimæ vrbes habitari possent. Hunc cũ interfecisset Bellerophõtes, fugientem Pegaso insecutus, & Amazones quoque ieicisset, nullam retulit ab Iobate gratiam, sed est ab eo iniustissimè tractatus. Itaq: ad mare accessit, ac Neptunum precatus est vt Iobatę regionem sterilem inutilẽq; redderet, votisq; factis retrò discessit. Fluctus autẽ elatus terram inundauit: eratq; atrox spectaculum, cũ sublime mare sequeretur eum & agros occultaret. Cùm de precantes viri Bellerophontem non mouerent, mulieres occurrerunt ei, tunicis sublatis corpora denudantes: itaq; præ pudore eo retrò recedente, fluctus quoq; (vt aiunt) simul recessit. Alij fabulam vitantes, non execrationibus mare ab eo adductum dicũt: sed cum pinguissima pars planicei ad mare esset humilior, supercilium montosum, quod præter litus maris porrectum vndas arcebat, fuisse à Bellerophonte perruptum: cumq; mare vi inferretur, & planiciem illuuie tegeret, viros Bellerophontem deprecando nihil impetrasse, mulieres autem facto agmine circumfusas obtinuisse vt iplas teueritus iam poneret. Sunt qui affirmẽt, Chimæram illam poëtarum fabulis nobilitatam, montem oĩno fuisse Soli oppositum, in quem Solis radij cũ reflecterẽtur, & æstum vehementũ ac quasi igneum in planiciẽ retorquerẽt, factũ esse vt fruges marcescerẽt. Bellerophontẽ autẽ causa mali intellecta, præcipitij eam partẽ quæ erat læuissima, & maximè Solis radios reflectebat, excidisse. cũq; ei non haberentur gratiæ, iratũ ad vlciscendũ Lycios se cõtulisse, à mulierib. aũt fuisse placatũ. Nymphis quarto de Heraclea libro causam adfert à fabula maximè remotã. Aprũ, qui in agro Xanthio aĩalia & fructus perderet, fuisse interemptũ à Bellerophonte, neq; ei vllã relatam gratiã. Itaq; eum Xanthios fuisse execratũ, impetrasseq; vt totũ solum salsuginẽ emitteret, terræq; amarore indito oĩs fruges corrũperẽtur. idq; durasse, donec mulierũ victus reuerentia deprecantiũ, Neptunũ exorauerit vt finẽ iræ faceret. Atq; hinc legẽ esse apud Xãthios, vt non à patribus, sed à matribus nomine sumãt.

Bellerophontis fabula.

Chimera.

Lex de nominibus.

SALMANTICAE.

Cùm Annibal Barcæ F. antequam bellum Romanis inferret, in Hispania Salmanticam vrbem magnam oppugnaret, metuentes sibi oppidani, promiserunt imperata se facturos, daturosq; Annibali ccc argenti talenta, & ccc obsides. vt Annibal ab obsidione destitit, mutata Salmantici sententia promissis non steterunt. Itaq;

reuersus

reuersus est, vrbēq; diripiendā militibus proposuit. Ibi tū prorsus perterriti barbari, pacti sunt, vt liceret liberis corporibus discedere tunicatis, relicta vrbe, armis, opibus & mancipijs. At mulieres ratæ in viros inquisitum singulatim, se exploratum non iri, gladijs sumptis occultatisq; viros exeuntes comitatæ sunt. Egressis olbus Annibal custodiæ causa Masæsylios addidit, indque suburbio eos his stipatos cōtinuit: reliqui promiscué vrbem diripuerunt. Masæsylij autem magnam agi prædā cernentes, continere se ampliùs, aut captiuorum custodiæ intenti esse non potuerunt: sed indignè suam ferentes sortem, ipsi quoq; abiuerunt vt prædę partem peterent. Interim mulieres viros suos exhortatæ sunt clamore, eisq; gladios tradiderunt. atq; adeò nonnullæ ipsæ custodes sunt adortæ: inter quas vna Bannoni interpreti hastam eripuit, eaque ipsum, quamuis thorace indutum, ferijt. viri alijs fugatis, alijs occisis, frequentes vnà cum mulieribus effugerunt. Annibal nuncio rei accepto insecutus, quos in fuga arripere potuit, necauit: reliqui montes cùm attigissent, cæde euitata, postmodo supplicibus missis deprecatoribus, gratia impunitateq; impetrata, in vrbem ab eo sunt reducti.

MILESIAE.

Milesias virgines quodam tempore, atrox animi & absurda incessit perturbatio, qua de causa, incertum: nisi quod putabatur aeris temperies veneno infecta, & ad in saniam excitandam parata, mutationem istam animorū atq; abalienationem effecisse. Subitò omnes mortis cupiditas, & ad vitam suspendio finiendā furiosus impetus egit, & multę clā consecutæ sunt quod volebant. Verba & lacrymæ parentum, amicorumq; alloquia nihil agebant, sed sese interficiendis oēm ipsas custodientium industriam atq; calliditatem vincebant. ita vt calamitas diuinitus immissa, & remedijs humanis videretur validior, donec quidam homo prudens legum promulgauit, quæ iuberet omnes quæ sibi suspendio mortem consciuissent, nudas per forum efferri. Hæc lex sancita, non inhibuit modò, sed & oīno aboleuit illam qua virgines laborabant mortis cupiditatem. Magnū verò argumentum est bonæ indolis ac virtutis, metus ignominiæ: & quod nihil formidantes mortem ac dolorem, quæ omnium maximè terribilia habentur, turpitudinis tamen imaginationem non pertulerunt, neq; sustinuerunt dedecus post mortem ipsis euenturum.

Verecundia.

CIAE.

Cianis virginibus mos erat, vt ad sacra publica coirent, diemq; vnà exigerent, proci autē ludentiū & choreas ducentium spectatores erant. sub vesperam autem singularū domos adibant, inuicemq; parentibus & fratribus inseruiebant, adeò vt pedes eorū abluerent. Sæpe eandē plures amabant, ita modestè atq; legitimè, vt puella vni despōsa, reliqui statim eam amare desinerēt. Muliebris aūt huius modestiæ, vt in summa dicam, hic fuit fructus, quod apud Cianos annorum 1 2 0 spacio neq; adulterij vllius, neq; virginitati oblati extra matrimonium vitij mentio vlla fuit.

Castus amor.

PHOCIDES.

Cùm Phocensium tyranni Delphos occupassent, cōtráq; eos à Thebanis bellum quod Sacrum vsurpatur, gereretur: Baccho addictæ mulieres, quas Tyadas vocāt, furore correptę, actæq; per noctē erroribus, imprudentes Amphissam venerūt vtq; erant defatigatæ, nec dū ad sese redierant, corporibus sparsim in foro demissis obdormierūt. Amphissensium autē vxores veritæ, ne quia multi tyrannorum milites ea in vrbe, Phocensibus nimirum fœdere iuncta, aderant, iniuria aliqua Bacchis fieret in forum vniuersæ procurrerunt, tacitæq; in orbem adstantes, neque aggressæ dormientes, somno solutis aliæ alijs operam dederunt, cibumq; obtulerunt, tandemq; à maritis hoc impetrauerunt, vt eas tutò deductas ipsæ ad fines vsque comitarentur.

VALERIA ET CLOELIA.

Lucretiam, viri vxorē illustris & genere regibus propinqui, vsus eius hospitio mulieris quidam de filijs Tarquinij, eius qui cognomine Superbus, à Romulo septimus rex Romæ fuit, vi constuprauerat. hæc re amicis atque necessarijs indicata, confestim seipsim iugulauit. Hoc flagitium, & virtus mulieris, Tarquinium regno eiecit. Pulsus cùm alia multa gessit bella, conatus regnū recipere, tum Porsenæ Etruscorum principi persuasit, vt magno cum exercitu ad Romam expeditionem faceret. Romani simul & bello & fame pressi, cognito Porsenam non bello tantum, sed & iustitia atq; humanitate præclarum esse, arbitriū huic causæ Tarquinianę detulerunt. Contumaciter hoc Tarquinio recusante, ac dicente Porsenam iustum arbitrum non fore, si in fide societatis non persisteret: eo omisso Porsena hoc egit, vt Romanorum amicus, quem hi Etruscis ademerant agro, captiuisq; receptis, discederet. daris ei hanc ob rē obsidibus decem pueris, totidemq; puellis, tametsi nōdum confectis pactis, omnem statim belli apparatū dimisit. Virgines, quas obsides datas dixi, cum sub lauandi præscriptione ad fluuium aliquātulum longiùs à castris processissent, vna earum Clœlia ipsas exhortante, tuniculis circum capita alligatis, ausæ sunt fluuium vastum atq; vorticibus profundis periculosum magno cum labore tranare, inuicem sese tenentes, ægreq; vlteriorem in ripam euaserunt. Sunt qui Clœliam dicunt nactam equum eo conscenso sensim transiuisse, alijsq; natanti bus ducem se præbuisse, & animum verbis adiecisse, opemq; tulisse. quo hi vtantur argumento, mox dicetur. Romani vbi eas saluas tedijsse videre, audaciam quidē & virtutem admirati sunt, reditum tamen non probauerunt, neq; vinci se fide ab vno homine sustinuerunt. Itaq; additis qui deducerent in castra eos Porsenæ temiserunt. cum transijssent fluuium, parum absuit quin per insidias à Tarquinio interciperentur. consulis tamē Publicolę filia Valeria cum tribus famulis occupauit in castra Porsenæ effugere: reliquas Porsenæ F. armis statim suppetijs latis ex hostibus eripuit. Adductas ad se contemplatus Porsena, quæsiuit quænam autor fuisset huius consilij. tū Clœlia, tetiquis, q; ei metuerent tacentibus, ipsa de sese indicium professa est. Magna autē admiratione permotus Porsena, equum egregiè ornatum adduci iussit, eò Clœliam donauit, vniuersasq; benignè & humanè suis remisit. Hoc signo multi docere volunt, Clœliā equo amnē traiecisse. Alij hoc negant. sed Porsenam, aiunt virtutem eius audaciamq; muliebri maiorem admiratū, dignatum esse dono quod bellatori conueniret viro. Sanè equestris statua posita est mulieris in via sacra. ab alijs ea Clœliæ. ab alijs Valeriæ attribuitur.

Fidei exemplū, & aliud humanitatis.

MICOLA ET MEGISTO.

Aristotimus auxilio regis Antigoni tyrannidem, quam in Eleos occupauerat, constabilita, iniquè admodū atq; immoderatè sua vsus est potentia. quippe homo natura ferus, barbarisq; stipatoribus corpus tyrānidemq; eius tutantibus conueniens seruiens præ metu, multa ab ijs in ciues cōtumeliosè, multa crudeliter facta dissimulabat. Quo in numero fuit Philodemi calamitas. Huius enim filiam formosam, Miccam nomine, quidā tyranni peregrinis militibus aliquot dux præfectus Lucius, contumeliæ inferendæ magis studio quàm amore ductus cū cuperet corrumpere, misit qui eam accerserent. Parentes quidē necessitatē animaduertētes, ire eam iubebāt. Micca verò vt erat generosa indole, animoq; magno, patrem amplexa supplexque obsecrari, pateretur potius mori ipsam, q̄ ita turpiter atq; iniustè virginitate spoliari. Interiecta mora, ipse Lucius libidine ac vino ebrius, inter potandum prosiluit iratus. cumq; Miccam inuenisset caput inter patris habentem genua, sequi se iussit. detractanti vestem deripuit, flagrisq; eam cecidit, tacitè dolores perferentem, cùm pater & mater postquam deprecando

precando & flẽdo nihil se proficere sentirent, deos hominesq; testarentur atrocia se & iniqua pati, tandẽ barbarus ira & crapula planè in furorem actus, virginem, vt in patris tum sinu faciem habebat, cõfodit. Neq; hoc animum tyranni flexit facinus. sed & multos interfecit, & plures ijs in exsulium eiecit. nam octingenti ad Aetolos venisse dicuntur extorres, flagitantes vt se in vxoribus & liberis à tyranno auferendis iuuarẽt. Paulo pòst Aristotimus vltro proposuit edictum, quo mulieribus, si quæ vellent, permittebat proficisci ad maritos, ac de dotalibus bonis quantum vellent secum ferre. Vbi sensit omnibus gratum esse hoc edictum, (nam amplius 1ↃC erant quæ se ad iter parabant) diem definijt ad quã confertim irent, tutum se iter ipsis præbiturũ simulans. Cùm dies appetijssent, & mulieres ad portã cõuenirẽt, pecuniamq; congererent, & pueros aliæ in vlnis gestarẽt, aliæ curribus imponerent, ac se inuicem præstolarẽtur: subitò multi à tyráno immissi satellites, eminus clamore elato eas manere iusserunt: cũ aũt appropinquassent, mulieribus vt retrò abirẽt, ĩperauerũt currusq; & vehicula inuertẽtes per ipsas retrò ĩpulerũt nihil cuiquã parcẽtes, & neq; abire, neq; manere, aut infantibus opitulari sinentes: quorũ alij curribus excidentes peribãt, alij curribus superuehentibus delapsos elidebantur. deniq; eas vniuersas cum clamore & flagris tanquã oues mutuò sese trudentes & euertentes in carcerem compulerunt, & pecuniam ad Aristotimum retulerunt. Hanc rem cum grauiter ferrent Elei, Baccho sacræ mulieres, quas sedecim vocant, supplicibus ramis & stemmatibus dei sumptis in foro obuias sese Aristotimo tulerunt, decedentibusq; ob reuerentiam stipatoribus, tacitæ primùm adstiterunt, supplicatorias frondes prætendentes. At Aristotimus, simul atq; deprecari eas ꝓ mulieribus sensit, stipatoribus iratus & cum clamore exprobrans ꝙ eas passi essent accedere, effecit vt alias trudendo, alias verberando è foro exigerent. vnamquanq; porrò duobus talẽtis mulctauit. His ita actis, Hellanicus Elide cõsilium de opprimendo tyranno agitauit, re cum alijs cõposita: homo quem vt senem & duobus filijs orbatũ, ideoq; nihil quicquam acturum tyrannus negligebat. simul etiam exsules ex Aetolia traijciẽtes, in agro Eleo Amymonam locum commodam arcem bello futurũ occuparunt, complures q; ciuium Elide profugientes ad se receperunt. Aristotimus, cui metum ista obijciebant, ad captiuas se contulit, remq; terrendo se facilius quàm gratia cõfecturum ratus, mandauit vt missis ad maritos litteris discedere ex ea regione iuberẽt: ni facerent, vniuersas se contumeliosè vexatas necaturum, liberis antè interfectis, minitans. Cùm aliquandiu instaret atq; dicere iuberet an facturæ essent quod postulabat, reliquę nihil respondẽtes, intuitæ sunt sese mutuò, tacita inuicem beneuolentia significantes, nihil se metuere, neq; minis his terreri. At Megisto Timoleontis vxor, & cùm mariti, tum propriæ virtutis causa cæterarum facilè princeps, non dignata assurgere, neq; reliquas passa, sedẽs tyranno respondit.

Fortitudo mulieris.

>> Si vir esses cordatus, non vtiq; de viris
>> cum mulieribus colloquereris: sed ad ipsos, vt qui in nos
>> ius habẽt, misisses meliori inuenta oratione, quàm qua
>> nos decepisti. quod si autem desperato te ijs persuasurũ
>> nostra opera imponere illis moliris: neq; sperare debes
>> te nobis denuò verba daturũ, & absit tam nullius ij con
>> silij vt sint, vt dũ parcant mulieribus & infantibus suis,
>> patriæ prodant libertatem. non enim tantum mali est
>> non amittere, quibus quidem aliàs carent, quantum bo
>> ni est ciues tua sæuicia & insolentia liberare.

Hæc fãtã Megistone Aristotimus animi impos, filium eius adferri illicò iussit, ante oculos matris eum necaturus. quem cùm quęrerent ministri inter alios ludentem & lucta se exercentem, mater eum nominatim vocans: Ades huc, inquit, fili, & antequã sentias ac intelligas, liberare acerba tyrannide. mihi enim difficilius fuerit seruientem te indignè, quàm morientem cernere. Aristotimum verò stricto gladio ipsam iam matrem impeliturum, iraque concitum in eam ruentem, Cylo vnus de familiaribus, cui tyránus fidem habebat, cùm quidem is ipsum odisset, sociusq; factæ ab Hellanico conspirationis esset, restitit, eumq; auertit orans, monẽsq;, Indignum fore hoc ipso, & muliebre factum, non conueniens principi viro & rerum gerendarum gnaro. itaq; vix tandem Aristotimus, cùm ad se redijsset, inde abijt. Magnũ verò ostẽtum ei factum est. Cùm enim meridie cum vxore cubaret, prandiumq; esset paratum, visa est aquila in aere se librans supra domum, ac quasi prudens & dedita opera lapidem instæ magnitudinis in eam partem tecti deiecit, vbi erat cubiculũ in quo iacebat Aristotimus. simul autem désuper ingenti sonitu existentè, & foris clamore sublato ab his qui auem viderent, perterritus tyrannus re cognita vatẽ acciuit, quo solebat assiduè in foro vti, perturbatusq; interrogauit quid isto signo portẽderetur. Vates bono ipsum esse animo iussit, ꝙ excitatus & adiutus esset à Ioue. ciuium autem quibus fidebat, ijs dixit, vindictam tyranni capiti impendere, ac iamiam illapsuram. Itaq; etiam Hellanico visum est non cunctãdum, sed postridie rem gerendam.

Ostentum.

Nocte ista Hellanicus per quietem imaginatus est alterum filiorum suorũ mortuorum sibi adstare, ac dixisse: Pater, quid tibi accidit vt dormires? cras te ciuitatis ducem esse oportet. Hoc ille somnio confirmatus, socios ad institutum exequendum cohortatus est. Et Aristotimus audito Craterum auxilij sibi ferendi gratia Olympiæ cum magno exercitu castra habere, tantũ concepit audaciæ, vt absq; stipatoribus in forum Cylone comitante descenderit. Hellanicus occasione conspecta, tesseram, qua data ad irruendum suos è cõposito fuerat hortaturus, non protulit: sed ambas intendens manus, clara voce, Quid cessatis, inquit, viri boni? præclarum est hoc theatrum in medio patriæ certaturis. Primus ibi Cylo ense stricto quendam comitum Aristotimi ferijt. Thrasybulo autem & Lampide aduersis sese ei inferentibus Aristotimus fuga in Iouis templum euasit. Hunc eum interfecerunt, & cadauere in forum protracto, ciues ad libertatẽ vocarunt. Neq; verò multum anteuerterunt mulieres suas. statim enim eę procurrerunt cum gaudio & eiulatu, virisq; circumfusæ eos coronauerunt. Deinde multitudine ad tyranni domum confluente, vxor eius cubiculo clauso sese suspendio vita eduxit. Erant tyranno duæ filiæ, virgines adhuc & forma pulcherrima, iamq; nuptijs tempestiuæ. has Elei captas foras protraxerũt, omnino quidem necaturi, sed prius excruciare ac contumelijs afficere volentes. Quibus occurrens cum alijs Megisto vociferata est, Indignum verò eos facinus meditari, qui populum se profitentes liberum, facinora libidinosorum tyrannorũ imitentur. Multis dignitatem mulieris reuerentibus, liberè loquentis ac plorãtis, placuit omissis contumelijs, ipsis vita sese exuendi permittere potestatẽ. Cùm intrò adductas virgines iussissent absque mora necem sibi consciscere, maior natu Myro cum zonam solutam collo circundedisset, sororem cõsalutauit, hortataque est vt se imitaretur, ne (inquiens) abiectè nobisq; indignè finiamus vitam. Iuniore precante vt sibi prius moriẽdi copiam faceret, cingulumq; apprehendente, Neq; antè, inquit, quicquam tibi oranti denegaui, & nunc hanc quoq; tibi facio gratiam. ego autem id, quod morte ipsa mihi est grauius, tolerabo, spectans te carissima me priùs morientẽ. Proinde cùm docuisset sororẽ cingulo ceruicem elidere, vt mortuam vidit, deposuit atq; texit. ipsa autem Megistonẽ orauit, vt curam sui gereret, neq; pateretur mortuam se indecorè collocari. Itaq; inter eos qui aderant nemo fuit ita acerbus, nemo ita infensus tyránis, qui non defleret aut miseraretur virginum egregiam indolem. Hæc exempla rerum à mulieribus publicè præclarè gestarũ de in-

Somnium.

de innumeris pauca hæc sufficiant. Singularum autem pulcra facinora sparsim vti sese nobis offerent referemus: nihil arbitrati temporum ordine præsentem indigere narrationem.

PIERIA.

Ionum, qui Miletũ se contulerant, nonnulli ob natam cum Nelei filijs discordiam Myuntem sunt profecti, quibus ob defectionem Milesij bellũ multaq; dãna intulerunt. Neq; tamen id bellum omnino inducijs cõmercijsq; carebat, sed quibusdam festis diebus mulieres Myunte Miletum commeabant. Erat inter Myuntios Pythes quidam vir illustris, eiq; vxor Iapygia, filia Pieria. Is cùm festiuitas Mileti in honorem Dianæ esset, & sacrificiũ, quod Neleium dicebatur, eò vxorem & filiã misit, precatas vt ei se pateretur interesse festiuitati. Ibi Phrygius Nelei filiorum potentia primus amore Pieriæ flagrans, cogitare cepit quidnam præstare posset ei quã maximè gratũ. illa verò significauit, nihil sibi fore acceptius, q̃ si efficeret, vt frequẽter sibi Miletũ & multis comitatæ venire liceret. Sẽsit Nymphius, amicitiam suis eum ciuibus ac pacem expetere, bellumq́ue pacauit. Ex eo celebris vtraque in vrbe, inque honore fuit Pieria: ac mulieres Milesiæ etiamnum optãt ita se amari à viris, vt Pieriam amauit Phrygius.

POLYCRITA.

Propter Neæram Hypsicreontis Milesij vxorẽ bellũ inter Naxios & Milesios ortũ fuit. Ea.n. cùm amaret Promedontem Naxium mariti sui hospitẽ, corpus cum eo miscuit, veritaq; iram mariti, cum eo in Naxum nauigauit. Eam Promedon supplicem Vestæ collocauit. Naxijs autem mulierẽ sub præscriptione supplicationis in gratiã Promedontis non dedentibus, bellũ quod dixi, conflatũ est. Milesijs cùm alij multi, tum Ionũ studiosissimè Erythræi auxilia tulerũt, bellumq́; hoc tractum magnis calamitatibus, tandẽ virtute mulieris finitum est, sicuti ceperat mulieris ob prauitatem. Diognetus Erythræorũ dux munitionẽ quandam sibi cõmissam tenebat, opportunè admodum contra Naxiorũ vrbem sitã. itaq; & magnam Naxijs prędam abstulit, & mulieres ac virgines liberas. Harum vnam, noĩe Polycritam, amore captus, secum non vt captiuam, sed vxoris loco habuit. Euenit vt in castris Milesiorũ dies ageretur festus. ibi cùm omnes poculis essent ac conuiuijs dediti, rogauit Diognetum Polycrita, vt liceret sibi fratribus partes placentarum mittere. cumq́; is permitteret ac iuberet, plumbeã tabellã placentæ inseruit, mandato ei qui eã fatribus adferebat, vt solos vesci iuberet fratres ijs quæ mittebat. Hi cùm ostendissent tabellam, & legissent quæ scripserat Polycrita, (hortabatur autẽ vt noctu hostes adorirentur, ob ebrietatẽ festo die cõtractum planè socordia dissolutos) rem ducibus Naxiorũ significauerunt, & permouerunt vt secum exirẽt rei gerẽdæ causa. Occupato à Naxijs castello, multisq; hostium interfectis, Diogneto precibus Polycrita à ciuibus impetrauit salutem. Ipsa autem ciuibus ad portam occurentibus magno cum gaudio, collaudantibusq; & serta ferentibus, magnitudine lætitiæ exanimata, in ipsa porta concidit mortua. atq; ibi sepulta est, & monimẽtũ eius vocatur Liuoris tumulus: quod inuidia quadam fortunæ fascinata Polycrita putaretur meritis honoribus nõ potuisse frui. Hæc Naxiorum historicorum est narratio. Aristoteles captam Polycritam fuisse non dicit, sed conspectam à Diogneto, sui eum amore irretiuisse, ipsumq́; promisisse omnia se, vt ea potiretur, dare ac facere paratum esse. at Polycritam se ad ipsum venturã pollicitam, si vnicum quippiam ab eo obtineret, fuisse. cumq́; id iureiurando interposito Diognetus cõfirmasset, tradi sibi Delium postulasse, (id enim castello nomẽ erat) aliter se morẽ gesturam ipsi negasse. victum amore Diognetum, & iureiurandi permotum religione, Polycritæ castellum, hocq́ue eam ciuibus tradidisse. Ita Naxios rursum Milesijs pares viribus factos, pacem in suas leges confecisse.

Astutè factum.

Mors ex gaudio.

LAMPSACE.

Codridæ genere, patria Phocæenses fuerũt duo gemini fratres Phobus & Blepsus, quorũ Phobus primus à Leucadibus petris in mare se dedit, vt Charo Lampsacenus scriptũ reliquit. Is Phobus, vir potentia & dignitate præditus regia, cũ nauigasset Pariũ suorũ causa negotiorũ, amicitiã & hospitij ius contraxit cũ Mandrone Bebrycũ rege, eorũ qui Pityoëssenses cognominãtur, eiq; à vicinis bello infestato auxiliũ tulit. Mãdro autẽ nauibus auehenti Phobo cùm alia detulit officia, tum partẽ vrbis agriq; largiturũ se promisit, si Phocæorum coloniã liberet Pityoëssam deducere. Phobus cũ id cõsiliũ ciuibus probasset, fratrẽ misit, qui colonos eò deduceret. Stetit sanè promissis Mandro. Sed Phocæi, cũ spolijs, præda, opibusq; magnis è finitimis barbaris potirẽtur, inuisi primùm, pòst etiã terrori Bebrycibus fuerũt. Cupiẽtes itaq; ijs liberari, cùm Mandro homo probus & iustus persuaderi sibi nõ pateretur vt mala fide cum Græcis ageret, peregrè eo profecto moliti sunt, quomodo eos per dolũ necarent. Lãpsace aũt Mandronis filia virgo, cũ insidias prænosset, primũ à facinore hoc amicos & domesticos auertere dictis aggressa est, impiã docẽs eos rẽ & atrocem perpetraturos, si benefactores, & quorũ auxilijs in bello vsi essent, eosq; iam ciues, interficerent. vbi non persuasit, occultè Græcis quid ageretur detexit, vtq; sibi cauerẽt monuit. Phocæi sacrificio quodã & cõuiuio apparato, Pityoëssenos in suburbium euocauerũt: ipsi in duo diuisi agmina, altero vrbẽ occuparunt, altero hoĩes trucidauerũt. Sic vrbe potiti, Mandronẽ acciuerũt, vt de suis consilijs vnà caperet: Lãpsacenq́; cũ ea ex inualetudine mortua esset, magnificè in vrbe sepeliuerunt, cui & ab eius noĩe Lampsaci nomen imposuerũt. Vt aũt Mandro proditionis vitãs suspicionem, habitare cũ ipsis recusauit, petijtq́; vt mulieres liberiq; defunctorũ ad se mitterentur: Phocæi absq; omni maleficio studiosè eos miserunt, & Lampsacæ cum initiò heroicos honores habuissent, postmodò vt numini sacrificandum decreuerunt, idq; decretum adhuc ratum est apud eos.

ARETAPHILA.

Aretaphila Cyrenæa, nõ ita prisca fuit, vt quæ belli Mythridatici tẽpore vixerit: sed virtute & rebus gestis comparari cũ heroidibus posse meruit. Filia fuit Aeglatoris, vxor Phædimi, illustriũ virorũ, forma egregia, prudẽtia singulari, & rerũ ciuilium dextrè gerẽdarum non ignara. Hãc cões patriæ calamitates illustrẽ reddiderũt, Nicocrates.n. occupata in Cyrenæos tyrãnide, cũ alios ciuiũ multos interfecit, tũ sua manu Melanippũ Apollinis sacerdotẽ, idq́; sacerdotiũ ipse inuasit. Maritũ quoq; Aretaphilæ Phædimũ interemit, & ipsam inuitã vxorẽ duxit. Infinitis alijs cõtra leges institutis adiecit hoc. custodes ad portas vrbis cõstituit, qui mortuos quotquot efferrẽtur violarẽt, mucronibus eos pungẽtes, & materiã ardentẽ applicantes: ne quis ciuiũ suo mortuũ specie clàm efferri vrbe posset. Enimuerò Aretaphilæ cũ proprię calamitates molestæ erant: (quanquã tyrannus ob amorem ipsius, quo subactus erat, maxima potẽtię parte frui eam sineret, mulieriq́; huic solicicurem & mansuetum se præberet, durissimus alioqui & efferus) tum apprimè patriæ vicẽ dolebat, indignis modis atrocia patientis. Iugulabatur.n. ciuiũ vnus post aliũ, neq; erat vnde vltio speraretur: cùm exsules timidi planè atq; infirmi, hinc inde dispersi essent. Itaq; Aretaphila spes patriæ in sesolã recipiens, æmulatione quadã Thebes Pheræ pulcrorũ egregiorumq́; conatuũ, adiutoribus tñ fidelibus & domesticis (quales huic res ipsę suggesserunt) destituta, venenis maritum interficere aggressa est. Quam ad rem dum se parat, materiam cogit, & vires paratorũ periclitatur, non fefellit delato indicio, & argumẽtis per

Tyrannidis singulare exemplum.

quisitis

quisitis, Calbia Nicocratis mater, femina ad cædes natura procliuis atq; implacabilis, censuit statim interficiendã esse, priùs tamen contumeliosè tractatam, Aretaphilam. Nicocratis autẽ iræ moram inijciebat viresq; adimebat amor: eiq; affectioni excusationem parabat, q̃ Aretaphila animosè criminibus se opponebat, & sese defendebat. Quę vbi vidit se cõuinci, neq; locũ esse veneficij negandi, fassa venenũ se, non tñ exitiale, parasse: magnis, inquit, est mihi de rebus certamen. qua.n. gloria fruor, quaq; potentia ob tuam erga me beneuolentiã, ea me inuisam multis reddidit malis mulieribus. quarum ego metuens veneficia & technas, animũ induxi contra quędã moliri: fatua fortassis, & muliebria, mortis tamẽ non digna supplicio. nisi fortè tibi iudici videbitur vxor interficienda amatorij gratia veneficij, quod amplius, atq; tu velles, diligi voluerit. Visum est Nicocrati Aretaphilã hoc modo se defendentem quæstioni subijcere, pręsidente tormentis Calbia immiti implacabiliq; muliere. At.n. Aretaphila in cruciatibus ita sibi constitit, adeoq; inuictam se præbuit, vt ipsa tãdem Calbia inuita & defatigata cõcesserit, ac Nicocrates fide innocẽtiæ sibi facta, missam vxorẽ fecerit, torturæq; pœnitentia ductus sit. Exiguo autem intermisso tẽpore, statim amore superatus ad eã venit, beneuolentiãq; blandicijs & honoribus reparans, eius vsus est consuetudine. Illa verò, quæ tormentis ac doloribus nihil fracta esset, demerendo se euerti passa nõ est: sed ad studiũ honestatis accedẽte quadã pulcri propositi tenendi peruicacia, rẽ alia via instituit aggredi. Filiã habebat satis elegante forma, & iã viro maturam. hac tyrãni fratri Leandro submisit, vt eũ inescaret, adolescentem qui voluptatibus propositis facilè caperetur. fama tenet, Aretaphilã pręstigijs & veneficijs vsam ita cõparasse filiã, vt adolescentẽ ei mancipare, ac de sanæ mentis vsu dimoueret. Postquã in casses incidit, precibusq; multis à fatre ĩpetrato matrimonio est potitus: partim eũ puella à matre docta instigare ad libertatẽ ciuitati reddẽdã, quĩ in tyrãnide ne ipsi quidem libero esse, aut ducendæ retinẽdæve vxoris potestatem habere liceret: partem amici Aretaphilæ gratificãtes subinde calũnias ei aduersus fratrẽ aliquas & suspiciones suggerere. Leander vbi Aretaphilã sensit eadem consilia tractantẽ, negociũ aggressus Daphnidem famulum subornauit, qui Nicocratẽ iussu ipsius necaret. Deinceps aũt Aretaphilæ animũ non aduertit, sed factis illicò demonstrauit fratricidã se esse, non tyrannicidã: cũ stolidè & insolẽter rebus præesset. Erat tñ Aretaphilæ suus apud eũ honor atq; potẽtia, nõ inimicã se gerenti, neq; palàm repugnanti: sed occultè suas res disponenti. Ea primùm aduersus Leandrũ cõcitauit bellũ Africũ, pellecto Anabo quodã regulo ad incursandã regionem hostiliterq; ad vrbem accedendũ. Deinde amicos & duces apud generũ culpauit, vt ad bellũ nõ alacres, sed pacẽ magis quietemq; requirentes. quam quidẽ etiã flagitare tyranni res aiebat, si firmũ in ciues vellet obtinere imperium. se quoq; promittebat pacificationẽ cõfecturã, & Anabũ ad colloquendas cũ eo res adducturam, si ita juberet, priusquam immedicabile aliquod damnum eo ex bello acciperetur. Mandante sic vt ageret Leandro, priùs ipsa eũ Afro est collocuta, magnisq; donis & multa promissa pecunia impetrauit, vt tyrãnũ ad colloquiũ venientẽ à se cõpræhẽsum iri polliceretur. At verò Leãder cunctari, & tñ verecundia Aretaphilę, interfuturam sese colloquio dicentis, permotus, absq; armis & præsidio exire: ac vbi propius accessisset, conspecto Anabo tergiuersari, & stipatores operiri cupere. socrus contrà præsens eũ quà cohortari, quà incusare: ac tandẽ cũ mora necteretur, manu iniecta audacter, planè ac proteruè ad barbarũ adducere, eiq; tradere. Leãder cõfestim abreptus ab Afris, cõpræhẽsus, victusq; est adseruatus, donec promissam mercedẽ Aretaphilæ amici, comitantibus reliquis ciuibus, attulerunt. Horum.n. plerïq; re nũciata, ad locũ colloquio destinatũ excurrerunt: & conspecta Aretaphila, parũ absfuit quin iræ in tyrannũ obliti, suppliciũ de eo sumere alijs rebus posthaberent. atq; adeò primũ hunc libertatis ceperunt fructum, nihilque aliud eo duxerunt antiquius, q̃ vt eã læti flentesq; salutarent, tanquã simulacro alicuius dei circumfusi. alijs autẽ supra alios affluentibus, vix tãdem sub vesperã recepto Leandro in vrbem reuerterunt. Ibi postquã honoranda & laudanda Aretaphila cupiditati suæ satisfecerunt, ita demum ad tyrãnos conuersi, Calbiã viuã cremauerunt, Leandrũ culleo insutũ in mare abiecerunt. ab Aretaphila autẽ contenderunt, vt gerendę gubernandæq; reipublicæ sociam sese adiungeret optimatibus. Illa verò, tanquam si variam & multis constantem partibus in theatro fabulã vsq; ad coronæ donationẽ peregisset, simul atq; liberam esse vidit ciuitatem, continuò in gynæceum sese recepit, omniq; rebus tractandis se admiscendi repudiato studio, reliquum ætatis inter stamina cum amicis & familiaribus exegit.

Callidè.

CAMMA.

Inter Galatiæ tetrarchas potentissimi erant Sinatus & Sinorix, genere etiã inuicem propinqui. Erat Sinato vxor, quam virginem duxerat, Camma nõie, nõ formæ duntaxat præstantia & ætatis flore spectabilis, sed multo magis ob virtutem in admiratione habita. non.n. pudica modò & mariti amans fuit, sed & prudẽs & magnanima, ac propter mansuetudinẽ benignitatẽq; subditis mirificè accepta. augebat etiã splendorem, q̃ Dianæ, quam deam maximè colunt Galatæ, sacerdos, semper in sacris pompis & apud sacrificia magnificè ornata spectabatur. Eam cùm deperiret Sinorix, & neq; pellicere neque vim facere viuo marito posset, facinus ausus immane, Sinatũ dolo necauit; exiguoq; interposito tẽporis spacio, Cãmam ambiuit, in fano frequenter degẽtem, casumq; mariti non abiectè aut miserabiliter, sed aĩnosè ferentẽ, prudenterq; intentam occasioni vlciscendi Sinorigis. Is verò assiduis ambiebat mulierẽ precibus videbaturq; ei non prorsus deesse honesta in speciẽ oratio: alijs se in rebus pręstantiorẽ fuisse Sinato, ac interfecisse eũ nõ malicia, sed amore Cãmæ impulsum. Illa initiò non admodum asperè denegare, ac deinde paulatim molliri videbatur. nam & amici ac familiares instabant, Sinorigẽ cuius maxima erat potentia demerentes, suadebantq; vt assentiretur & vrgebant. Tandem cõcessit Cãma, & ad se venire Sinorigẽ iussit, vt corã dea matrimoniũ stipularentur inuicẽ. Venientẽ blande excepit, & ad arã adduxit, cumq; deæ libasset è patera, reliquã partẽ ipsa hausit, partem ei ebibendam propinauit. erat aũt mulsũ veneno infectũ. Postquã bibisse eum vidit, claro sublato eiulatu deam adorãs: Te, inquit, venerãdissima dea, testẽ inuoco, huius me diei causa vitã à morte Sinati produxisse, tãto tẽpore nullũ ex ea fructũ adeptã pręter spẽ vltionis. quã consecuta nunc ad maritũ meũ descendo. Tibi verò oĩum scelestissime hoĩum, loco thalami & nuptiarũ apparent sepulcrũ tui. Hæc cùm audiuisset Sinorix, & agere iã venenũ, corporiq; motũ inferre sentiret, vehiculum conscendit, vt agitatione & cõcussione sibi mederetur. statim autem eo relicto in lecticam se posuit, ac vesperi est mortuus. At Camma cum per noctem durasset, audito eum viuendi finem fecisse, lęto animo exspirauit.

STRATONICA.

Eadem Galatia Stratonicã Deiotari, & Chiomaram Ortiagontis vxores protulit, dignas memoratu. Stratonica cũ esset sterilis, maritũq; legitimos liberos quos hæredes regni relinqueret desiderare sciret, persuasit ei, vt alia ex muliere prolẽ susciperet, sibiq; eã subderet. Deiotaro solam admirante, vxorisq; arbitrio rẽ totã permittente formosam ea ex captiuis virginem Electram nomine adornauit, & Deiotaro copulauit: natosque ex ea liberos tanquam suos amanter ac magnificè educauit.

Chio-

CHIOMARA.

Quo tempore Romani duce Cn. Manlio vicerunt Gallos Asiaticos, qui ijdē Gallogræci dicuntur & Galatæ, vsu venit Chiomaræ vt inter alias ipsa quoq; duceretur captiua. Qui ea potitus erat cēturio, homo & libidinosus & auarus, pudicitiæ eius vim fecit. Victus deinde pecuniæ cupiditate, cùm mulier corporis sui liberandi gratia magnā ei vim auri pollicita esset, eduxit eā ad locū, qui amne secabatur. hunc cū transiuissent qui eam redēptū venerant Galatæ, datoq; auro Chiomarā recepissent, vni eorū illa innuit, vt cēturionē, qui ipsam tum amplectens valedicebat, percuteret. cumq; is paruisset, & caput occiso amputasset, Chiomara id gremio inuolutū secū abstulit, cumq́; ad maritū venisset, ante eū projecit. & mirāte eo, ac dicente, O mulier, præclara res est fides: omnino, inquit: sed id pulcrius est, vnum tantum viuere qui mecum rem habuerit. Cùm hac muliere Polybius scribit se collocutum Sardibus, miratumq́; fuisse animi magnitudinem eius ac prudentiam.

MVLIER PERGAMENA.

Mithridates Galatarū præstantissimos LX sub amicitiæ specie Pergamū euocatos cùm tractaret contumeliosè ac pro imperio, omnesq́; id indignè ferrent: Toredorix Tosioporum tetrarcha, vir & corpore robustus, & animo magno prędiuts: in se recepit, velle se Mithridatem, quando is in gymnasio pro tribunali sedens ius diceret, arreptum cum tribunali in conuallem præcipitare. Cùm forte fortuna Mithridates in gymnasium ea die non adscendisset, Galatasq́; ad se domum suam vocaret: bono idē aīo suos esse iussit, cumq́; cōuenissent, vndiq́; in eum impetū facere, corpusq́; eius diuellere. Non fefellit hoc Mithridatem, sed re ex indicio cognita Galatas vnū post alterum iugulandos tradidit. Deinde recordatus adolescentis inter eos cuiusdam, qui elegantia formæ reliquis antecedebat æqualibus omnibus, miserabatur eū, ac factum mutabat, satisq; præ se ferebat, ægrè se interitum eius ferre, quē inter primos necatum fuisse putabat. misit tamen qui viuū relinqui iuberent si nondū perijsset. Nomē adolescenti Bepolitanus erat: eiq́ue mirabilis casus euenit. cum.n. comprænhenderetur, pulcrā & preciosam gestabat vestē, quam dum sibi puram à sanguine seruare cupit carnifex, ideoq́; paulatim detrahit, vidit regis nuncios accurrere, nomen Bepolitani clamantes. Ita huic auaritia, quæ multos perdidit, insperatam attulit salutem. Toredorix autem occisus, & sepultura cadaueri proiecto negata est. Muliercula autem Pergamena, cū qua is viuus cōsueuerat, ausa est mortui corpus componere & humare. quam custodes deprænhensam ad regem adduxerunt. Fertur sanè Mithridates aliquantolum fuisse conspectu puellæ affectus, cùm iuuencula planè simplex videretur: magis tamen inflexit animum, quod causam ei facinoris fuisse amatoriam audiebat. itaq; ei permisit, vt vestitu & ornamentis de bonis ipsius sumptus afferret ac sepeliret Toredorigem.

TIMOCLEIA.

Theagenes Thebanus de ciuitate eandem cum Epaminonda, Pelopida, alijsq́; optimis viris sectatus sententiam, in communi Græciæ ad Chæroneam clade occubuit, cū iam vicisset & persequeretur sibi oppositos. Is enim fuit, qui vociferāti. Quousq; persequeris? respondit, Vsq; ad Macedoniā. Mortuo ei soror superfuit, quæ testaretur & ipsum virtute generis & naturā magnum illustremq́; factum virum. huic tamen mulieri contigit fructum percipere suæ virtutis præclarum, vt tanto faciliùs ferret quantum in ipsam ex publicis rĕdūdauit calamitatibus. Cùm enim Thebas in potestatem redegisset Alexander, alijq́; alias vrbis partes peruagantes diriperent, domum Timocleæ occupauit homo nihil minus quàm modestus, sed insolenter iniurias atq; stolidus, Thracicæ cuiusdam turmæ dux, Alexandri cognominis, sed planè cætera dißimilis. Is neque generis, neque vitam mulieris reueritus, cum sese vino impleuisset à cœna, dormire Timocleam secū coēgit. neq; hunc iniuriarum finem fecit, sed præterea aurum argentumq́ue requirebat, si quid horum ea reconditi haberet, adhibitis partim minis, partim pollicitationibus, q̄ habiturum se eam perpetuò vxoris loco diceret. Illa ansam ab eo sibi præbitam arripiens: Vtinam verò, inquit, hanc noctem mors mea anteuertisset: vt omnibus rebus perditis saltem corpus contumeliæ inexpertum conseruassem. nunc quando res ita acta est, & te diuinitus mihi tutorem, dominum, virumq́; datum existimare debeo, nō spoliabo te tuis rebus. nam me quidem id futurā video, quod tu volueris. Habui mundum muliebrem, & pocula argentea, nonnihil etiam auri & nomismatis. cùm autem vrbs caperetur, ancillis mandaui vt omnia conuasarent, abieciq́;, aut potiùs deposui in puteum aqua carentem paucisq́; notum. est enim tectus operculo, vmbrosumq́ue circa nemus occultat. Hæc tibi accipienti fausta sint: mihi quidem apud te erunt argumēta & indicia fortunarum ac splendoris familiæ meæ. His auditis Macedo, non exspectata die confestim ad locū perrexit ducēte Timoclea, ac hortum claudi iussit ne quis sentiret, tunicatusq́; in puteum descendit. Horribile autem eum ducebat ad supplicium parca, irrogante id Timoclea. supernè enim adstās, cùm è voce sensit eum in imo esse, multos ingessit lapides, multos etiam magnosq́ue aduolutos ancillæ iniecerunt, donec eum contuderunt atq; obruerunt saxis. Macedones vbi de ea re facti sunt certiores, sublato cadauere, cùm iam edictum esset ne quis Thebanorum occideretur, captam Timocleam ad regem adduxerunt, facinusq́; narrauerunt. Alexāder ex vultus constantia, lentoq́; incessu grauitatem generosamq́; indolem ratiocinatus, principio quæsiuit quęnam esset mulier. Illa verò impauide prorsus & confidenter, Mihi, inquit, frater fuit Theagenes qui ad Chęroneam dux exercitus & contra vos pro libertate Gręciæ dimicans cécidit, ne quid nobis tale accideret. cùm autem perpessa sim genere meo indigna, mori non recuso. potius enim hoc est, quàm viuētem aliam talem experiri noctē, nisi tu id prohibeas. Humanissimus quisq́; adstantium ad hæc lacrymas emisit. Alexandro miserari mulierem, vt miseratione superiorem. non subijt. admiratus autem virtutem, orationemq́; qua satis grauiter se notatum sentiebat, ducibus mandauit vt attenderent præstarentq́;, ne porrò talis cōtumelia familiæ alicui illustri inferretur. Timocleam autem dimisit, omnesq́; qui eam cognatione attingere inuenti sunt.

Vltio diuino.

ERYXO.

Batti, eius qui Felicis cognomentū tulit, filius fuit Arcesilaus, moribus patri nequaquā similis. Nā & viuens eū pater talento mulctauerat, q̄ propugnacula ædibus suis circūposuisset: & mortuo patre, cùm & ingenio esset aspero, (vnde & cognomē ASPER repperit) & amico malo vteretur Laarcho, pro rege tyrānus fuit. Laarchus aūt cū affectaret tyrānidē, ac Cyrenęorū optimos aut pelleret vrbe aut interficeret, culpā in Arcesilaū cōferebat tandēq́; eū in morbū grauē ac tabificū propinato lepore marino cōiecit, vitaq́; exuit: & ipse imperium occupauit, Batto eius filio id se adseruare prætendēs. Filius porrò Arcesilai & quia claudus erat, & propter ętatē cōtēnebatur: matrem eius magni faciebāt pleriq;, feminā pudicā atq; humanā, & familiaribus multis potētibusq́; stipatā. Itaq; eā Laarchus demerēs, nuptias ipsius expetebat, promittebatq́; se ea ducta Battū adoptaturū, & sociū regni habiturū. Eryxo (ita.n. appellabatur mulier) re cū fratribus deliberata, Laarchum cum his agere iussit: se fingēs assentiri. Laarcho cum fratribus Eryxus locuto, cùm rem illi de industria traherent, moramq́ue producerent, Eryxo ancillam ad eum mittit nunciatq́; Fratres in præsentia repugnare. q̄ si secū concubuisset, finem eos dissentiēdi facturos, & concessuros nuptias.

veniret itaq; ad se noctu, si videretur: facto enim initio, reliqua facilè successura. Voluptati hæc fuerunt Laarcho, animoq; ob blandicias mulieris vana spe protinus inflato, venturum se vbi ipsa iussisset, pollicitus est. Hęc autem Eryxo agebat Polyarchi, qui fratrum natu erat maximus, cōsilio. Constituto coitus tempore, Polyarchus occultè in cubile sororis introductus est, stipatus duobus adolescentibus gladios tenentibus, pœnasq; de nece patris exacturis, quem Laarchus recèns interfecerat. Laarchus ergo ab Eryxone vocatus, absq; stipatoribus venit, & irruentibus gladijsq; ferientibus adolescētibus interfectus est. Cadauere trans murū eiecto, Battum productum regni paterni successorem declarauerunt, pristinamq; reipublicæ constitutionē Polyarchus Cyrenæis restituit. Aderant ea tempestate permulti milites Amasidis regis Aegyptiorum, quorum fideli opera vsus Laarchus, & propter eos non minimè terribilis ciuibus fuerat. Hi ad Amasin miserūt, qui Polyarchum & Eryxonē accusarent. Is cùm indignaretur, ac de bello Cyrenæis inferendo cogitaret, matrē eius mori contigit: iustaq; ipso faciente, renunciatum est illud Cyrenā. Placuit itaq; Polyarcho sui excusandi gratia ad Amasidem proficisci: cumq; Eryxo vnà ire ac periculū obire vellet, mater etiam Critola, quantumuis vetula, comitem se adiunxit, maximæ autoritatis mulier, vtpote soror Batti quondam Felicis. Postqoam in Aegyptū venerunt, cùm alijs maiorem in modum causam suā probauere, tum ipse Amasis maximo operè pudicitiam fortitudinemq; Eryxonis est amplexus, donisq; honoris gratia affectos & regio more tractatos Polyarchum ac mulieres Cyrenean remisit.

XENOCRITA.

Aristodemus

Non minorem admirationem meretur Xenocrita Cumana, ob facinus in Aristodemum tyrannum. Qui Mollem hunc à mollicie cognominatum putant, ignoratione veri id faciunt. Fuit enim Mollis dictus à barbaris, quasi Ephebus: quod adolescentulus admodum inter æquales adhuc comam alentes, quos (vt apparet) coronistas à coma dicebant, in bellis contra barbaros claruit, non audacia modò & opere militari, sed calliditate etiam ac prouidentia vsus singulari. Itaq; à ciuibus in admiratione habitus, & ad maxima imperia euectus fuit. Romanis quoq; missus est suppetias adducens, cū ij bello vrgerentur ab Etruscis Tarquinium Superbum in regnum restituere conantibus. In ea expeditione, quæ diu durauit, omnia in gratiam militum agens, magisq; popularem captantis fauorem quàm dulcis personam gerens, persuasit eis vt se inuadendo senatu, eijciēdisque vrbe Cumana optimis potentissimisque ciuibus adiuuarent. Inde potitus tyrannide, iniurijs quas in mulieres & ingenuos pueros exercebat, omnia sua superauit flagitia. Memoriæ enim proditum est, masculos eū pueros condocecisse vt comam alerent, aurumq; gestarent, mulieres autem coegisse vt tonderentur rotundè chlamydes epheborum gestarent, & tuniculas perbreues. Erat Xenocrita quædam Cumis, puella patre nata, qui tum in exsilium actus erat. Hanc Aristodemus singulari amore ardens secum habuit, non adductam aut persuadendo conciliatam sibi, sed ratus vtcunq; gratum futurum puellæ, quòd cum tyranno viueret, & à ciuibus suspiceretur ac beata putaretur. At Xenocritam hæc nihil mouebant. sed cùm molestè ferebat se nullis pactis nuptialibus, absq; vlla desponsione cum viro degere, tū eorum qui tyrannum oderant libertatis patrię cedebat desiderio nemini. Fortè tum eo tempore Aristodemus fossa regionem quandam ambiebat. quod opus neque necessarium erat neq; vtile, tantùm ad vexandos laboribusq; atterendos ciues excogitatum. Erat enim singulis certa mensura egerendæ terræ designata atq; imperata. * vt vidit accedētem Aristodemum, declinauit, tunicaq; faciem velauit. eoq; digresso cùm adolescētes per iocum & illudendi gratia quęrerent, quid esset causæ, quòd solum præ pudore fugeret Aristodemū, neq; alijs maribus eodem modo afficeretur: planè seriò respōdit, Solus enim inter Cumanos Aristodemus vir est. Ea vox cùm omnes tangeret, generosos etiam pudor instigauit ad recuperandæ libertatis studium. Et quidem ipsam Xenocritam aiunt cū hoc inaudiuisset, dixisse: Malle se quoq; pro patre, si ei reditus esset in patriam datus, terram portare, quàm in tanto luxu & potentia cum Aristodemo viuere. Hæc confirmauerunt eorum animos qui principe Tymotele in Astristodemum cōspirauerant. cumq; eis aditum securum præberet Xenocrita, & Aristodemum inermem atq; custodiæ expertem: non magno negocio irruerunt, eumq; trucidauerunt. Hoc modo Cumę duarum mulierum virtute libertatem receperunt: altera cogitationem eis rei gerēdæ, stimulūq; inijciente, altera ad rem conficiendam auxilium ferente. Cùm autem magni honores & dona ampla Xenocritę offerrentur, omnibus ea repudiatis hoc petijt, vt Aristodemi cadauer sibi sepelire liceret. Neq; hoc tantùm à ciuibus impetrauit, sed & Cereris eam sacerdotem fecerunt: rati hunc honorem non minus gratū deæ, quàm Xenocritæ decorum fore.

PYTHIS vxor.

Pythæ quoq; vxor, qui Xerxis ætate vixit, à sapientia & humanitate cōmendatur. Inciderat (vt aiunt) maritus eius in metalla auri: & quas inde consequebatur diuitias, non moderatè amplexus, sed inexpleti animi studio persequens, cùm ipse supra modum ei negocio vacabat, tum vniuersos ciues eò adductos ex æquo fodere, aut egerere, aut purgare aurum cogebat, omnib. alijs actionibus operibusq; prorsum neglectis. Multis tum pereuntibus, omnibusq; animum despondentibus, mulieres ad ianuam Pythis vxoris sese contulerunt, ibique de more supplicationis signum deposuerunt. Ea, discedere his, & bono esse animo iussis, aurifabros, quibus maximè fidebat, ad se acciuit, domiq; inclusos iussit panes, bellaria, poma, & alios cibos quibus maximè delectari Pythen nouerat, ex auro omnia conficere. Ierat tum fortè Pythes peregrè. Qui vt domum redijt, cœnamq; poposcit, aureā ei mulier mensam apposuit, nullo esui apto cibo, sed omnibus aureis instructam. Cū initio delectatus artificio naturam imitante, satur spectaculi posceret cibum: quodcunq; peteret, id aureū ei mulier attulit. Indignanti, & esurire se respondenti: atqui, inquit, harum tu nobis rerum copiam, nullius præterea parauisti. omnia enim artificia, omnis vsus aliarum rerū desertus est. agros nemo colit, & posthabita satione, plātatione, alimētorumq; è tellure comparatione, fodimus inutilia ac quærimus, nobis ciuibusq; extremam exhibentes molestiā. Permouit hæc oratio Pythem: & quāquàm à secturis aureis non planè destitit, contentus tamen quinta ciuium parte ad hanc rem, reliquos agriculturæ & artibus incumbere iussit. Is Pythes cùm Xerxem in Græciam proficiscentem splendidissimè excepisset, donisq; amplissimis demeritus esset, hanc sibi petijt à rege fieri gratiā, vt cùm plures haberet filios, vnus eorum immunitate militię donaretur, qui domi manēs senem patrem curaret. Xerxes verò iratus, hunc vnum, quem sibi relinqui pater orauerat, iugulari ac dissecari iussit. castrisque motis reliquos omnes abduxit eos fratres; qui omnes diuersis in prœlijs perierunt. Qua ex re cum magnum animi dolorem cepisset Pythes, idem in se est expertus, quod vitiosis solet fatuisq; euenire hominibus. Nā & mortē timebat, & vitā ægrè tolerabat, eūq; & viuere nollet, & vitā proijcere nequiret, hoc egit. Agger in vrbe erat magnus, perq; eā amnis habebatur, quē Pythopolitē nominabant. Eo in aggere monimentū sibi parauit, fluuijq; alueū ita auertit, vt delapsu suo sepulcrū attingeret. opere perfecto, vxori vrbem imperiumq; oē commisit, mādato ne ad monimentū accederet

deret, sed sibi quotidie cœnã lintri impositam per amnem demitteret, tantisper dum linter cum cibo intacto sepulcrum prætervcheretur: hoc si eueniret, tum mittendi faceret finem, seq; mortuum sciret. Hoc ille modo vitæ reliquum consumpsit. Vxor autem rebus præclarè præfuit, ciuibusq; malorum mutationem parauit.

Aquá'ne, an ignis sit vtilior.

Initio Olymp.

PINDARVS pronunciauit, aquam esse rerum optimam, aurum autẽ flagrantem ignem. is ergo palã posteriorem locum igni assignauit. Adstipulatur huic Hesiodus, ita scribens:

Principio factum Chaos est. —

nam voce Chaos plerią; eum existimãt expresisse aquã ob diffusionem, quæ est Græcis chysis. Ceterũm testiũ in vtranq; partem æqualia sunt mométa. Sunt enim qui ignem vniuersi principium esse pronunciant, eumq; tãquam semen & gignere ex sese omnia, & in sese facta conflagratione recepturum. Omissis itaq; autoribus, rationes ipsas consideremus in vtram nos partem inclinent.

Pro aqua.

Nónne autem id vtilius est, quo semper continẽterq; indigemus, & quidem plurimo? quomodo supellex, aut instrumentum, atq; adeò amicus alijs pręfertur, qui nobis quauis hora & ad quásvis occasiones vtendi pręsto est. Atqui ignis non semper vtilis est: & aliquando eum molestè ferimus atq; amolimur. Aquæ & hyeme & æstate, tam sanis quàm ægrotis, noctu dieq; , denique nunquam non vsus est & opus. nimirũ enim mortui hinc alibátes dicuntur, quòd humore careant. ideoq; vita sint priuati. Deinde absq; igni multa fuerũt: sine aqua nullus vnquam homo. Est verò id quod initio statim & ab ipso ortu hominum exstitit, vtilius eo quod postea temporis inuentum fuit. liquet enim illud naturam nobis vt rem necessariam dedisse, hoc ob vsus superuacaneos studio machinationeq; partum esse. At verò dici non potest quãdo aqua cauerint homines: neq; eius inuentor deorum aliquis aut heroum perhibetur. Ignis vsus nuper adeò, vt aiunt, à Prometheo est repertus. ita sine igni, non absq; aqua vita fuit. Et nõ esse hoc à poëtis confictum, nostra demonstrat vita. Sunt enim quædam hominum gentes, absq; igni vitam degentes, domibus focisq; carentes, & sub diuo agentes.

Diogenes.

Quin & Diogenes cynicus minimè igni est vsus. qui etiam polypũ crudum deglutiens, Tantum, dixit, pro vobis adeo periculum. Absq; aqua autem neq; commodam, neq; omnino tolerabilem quisquam putauit vitam. Quanquam cur in has me conijcio angustias? cùm infinitæ sint aliæ naturæ, quo solo ferè homine ignis vsum sciente, absq; igne nutriuntur & viuunt pascentes, volantes, repentes, aluntur q; fructibus, radicibus, carnibus, sine igni. Sine aqua autem nihil viuit neq; marinũ, neq; aëreum, neq; terrestre. & ipsa illa carniuora animalia, quę bibere Aristoteles negat, mero tamen humore vitam sustentant: est autem omnino id vtilius, absq; quo nulla constat aut perdurat natura. Transeamus nũc ab his quę vtũtur, ad ea quibus nos vtimur, stirpes inquam & fructus. Horũ alia prorsus expertia sunt caloris, quædam exiguã eius & obscuram habent partem. Humor autem omnibus, quorum stirpes terra continentur, nascendi, augescendi, fructumq; ferendi suum causa est. Iam quid attinet me enumerare vinum, oleum, & alia quę vindemia nobis suggerit, aut quæ mulgemus, & in promptu sita cernimus? quando ipsum quoq; triticum, quod alimentũ siccum putatur, mutatione, putrefactione, diffusioneq; humoris nascitur. Porrò autem vtilius hoc est; quod nũquam nocet. Ignis verò facilè perniciem affert: atque natura est damnosa. Interduo id quoq; vtilius censetur, quod minimo apparatu suũ exhibet vsum. Atqui ignis vsus sumptum materiamq; desiderat: ideoq; magis eo diuites & reges vtuntur, quàm pauperes & priuati. Habet autem aqua id humanis vsibus commodum, quòd æqualiter omnibus prostat, & similiter non indiget instrumẽtis, non supellectile, nihil extra sese desiderat, bonum est seipso perfectũ. Ad hæc, minus vtile est, quod multiplicatum suam vtilitatem amittit. quod sanè igni accidit tanquam feræ voraci, & obiecta insumenti, & quia arte magis scitaq; moderatione quàm suapte natura sit vtilis. Ab aqua nihil vnquam timendum est. Præterea de duobus illud vtilius iudicatur, quod cum altero coniungi potest. Sed ignis quidem aquam non recepit, neq; eius communione prodest. Aqua autem igni adscito conducibilis est. nam aquę suapte natura calidę remedium habent aduersus morbos ipsis etiam sensibus manifestum. Et ignem profectò humidum nusquã reperies. aqua autẽ tam calida quàm frigida, humanis apta est vsibus. Adde, quòd cùm quatuor sint elementa, aqua quintum, vt sic loquar, ex se produxit elemẽtum, mare, puta, quod vtilitate illis inferius nõ est, cùm alias ob res, tum ob hominum commercia. Mare.

Vitam enim nostram agrestem alioqui & commerciorum expertem hoc elementum coniunxit ac perfecit, mutuis auxilijs directam, ac permutationibus communitatem amicitiasque conciliantem. Heracleti est, si sole careremus, noctem nobis futuram perpetuam. Licet autem nobis eodem modo dicere: absque mare fuisset, animal fuisset homo omnium animalium ferissimum & imprudentissimum. Nunc mare ab Indis vitem Græcis aduexit, & transmarinis frumenti vsum è Gręcia attulit, & è Phœnicia litteras memorię aduersus obliuionem remedium acciuit. vinum quoq; apportauit. denique maior hominum pars ne absque fructu & institutionis exsors esset, præstitit. Quomodo ergo non sit vtilior aqua, quæ elemento excedit ignem? An verò potiùs pro igne dicendi aliquis hæc habeat argumenta. Pro igni.

Quatuor elementa deus vniuersi conditor ad omnium rerum effectionem constituit. quæ elementa rursum hoc ipso differunt, quòd aqua & terra materiæ instar subijciuntur effectioni, ac finguntur: eoque ornatum & ordinem, adeoque vt sint & procreent consequuntur, quòd ab aere & igne tanquam artificibus formantur: & cùm antea tanquam mortua iacerent, ab his ortus sui initium habent. Ignis verò in efficientibus causis dignitate hic præstat. Quod dixi, inductione potest intelligi. Terra enim absque calore, sterilis est infrugifera. ignis sua eruptione & vi diffundendi materiam turgentem fertilem reddit. Quam enim aliam adseres causam, cur saxa & aridiores montiũ partes steriles sint, quàm quòd ignis vel nihil, vel parum nanciscuntur? In vniuersum autem, tantum abest vt aqua ex sese sufficiat alijs rebus generandis aut conseruandis, vt ipsa quoq; igne destituta pereat. Calor enim est, qui quemadmodum cæterarum rerum formam naturamque, ita aquæ etiam conseruat. & calore deficiente, putrescit aqua: ita vt aquæ interitus ac quasi mors sit penuria caloris. Nimirum enim palustres aquæ, & aliæ quæ non profluunt, aut exitu carentibus in cauitatibus inclusæ tenentur, vitiosæ sunt, ac ad extremum putrescunt: quòd motum, cuius agitatione calor in rebus souetur atque conseruatur, habent nullum. Contrà aquas quę maximè feruntur atque concitantur viuas vocamus, quòd in ijs calorem motus continet.

Aqua viua.

Quomodo autem duabus rebus ratione vtilitatis comparatis, hæc non præferatur, quæ efficit vt sit altera? quod quidem ignis aquæ confert. Enimuerò vtilius est id, quo prorsus summoto animal perit. liquet enim id, quo sublato res interit, causam fuisse ei, vt subsisteret in natura. At humor etiam cadaueribus adest, neque omnis aboletur. alioqui non putrescerent humida corpora: cùm putrefactio sit sicci humidũ mutatio,

aut potius humidi in carne corruptio. Tum ipsa mors nihil est aliud, quàm omnis caloris priuatio. vnde fit vt frigidissima sint cadauera, adeò, vt sua frigiditate hebetent acies nouacularum admotas. Quin etiam in ipso animali quę minimum sortita sunt caloris, minus etiã habent sensus. vt (verbi gratia) ossa & capilli, & quæ à corde absunt longiùs. Ferè enim sensus largior minórve adesse intelligitur, pro eo atque caloris in re plus est aut minus. Stirpes quidem & semina, non humor producit, sed calidus humor. frigidæ enim aquæ aut minus sunt frugiferæ, aut prorsus steriles. Quòd si suapte natura fertilis esset aqua, omnino oportebat ipsam quoq; ex sese proferre fructus. illa verò fructibus nocet. Iam alio sumpto initio sic ratiocinemur. Ad ignis, quatenus ignis est, vsum aqua nihil indigemus. immò aqua vsum ignitis impedit, eumque exstinguit atq; abolet. in plerisque autem rebus aqua nisi igne adiuuante vsui non est. aqua enim calida aptior vsibus est, alioqui damnosa. Est verò inter duo illud vtilius, quod seorsum suos præbet vsus, neque altero indiget. His accedit, quòd solo tactu vtilis est aqua lauantibus aut contrectantibus. Ignis per omnes sensus suam vtilitatem spargit: non solo tactu, sed procul etiam visus prodest. vt accedat reliquis eius vtilitatibus multitudo emolumentorum. Cæterùm id falsum est, quod dicitur aliquos homines absq; igni esse. in vniuersum .n. carere eo nullus homo potest: discrimina in hoc genere, vt & alijs in rebus, fatemur esse. Mare autem vt esset vtilius, à calore est consecutum: quoniam magis quàm aliæ aquę à calore afficitur. pro se .n. nihil à reliquis differebat aquis. Qui verò ignem foris adhiberi sibi non requirunt, non eo id faciunt, quod nihil opus habeant calore: sed ob abundantiam insiti caloris hoc fit. vt hac quoq; in parte ignis priores ferat: quandoquidem aqua nunquam ea est conditione vt non indigeat externis, virtus sua ignẽ seipso facit contentum. Sicut ergo ducem præstantissimum censemus, qui vrbem ita instruit, vt externis non indigeat auxilijs: ita hoc quoque elementum dicemus potiùs, quod efficit, vt plerisque in rebus extra nos nihil desideremus. Quod idem de alijs volo intelligi animalibus, quæ caloris externi non indigent. Et verò in contrariam sentẽtiam sic possumus argumentari: Melius id esse, quo soli vtimur, eiusque bonitatem ratione percipimus. Alioqui ratione quid conducibilius est homini, quid vtilius? Dices: atqui eo carent bruta. quid inquam? an propterea minus vtilis est, in nẽtus ex prouidentia vtilitatis. Denique quoniam huc nos oratio deduxit, scire velim quid artiin conferendis ad vitam commoditatibus præstet aqua. Ignis verò & reperit omnes, & conseruat artes. itaque etiam Vulcanum principem ac ducem artium faciunt. Dixit Aristo, temporis nobis ad vitam dati exigui somnum quasi vectigalis exactorem dimidiam auferre partem. Ego autem sic dico: etiam si quis tenebris obtinentibus vigilaret per totam noctem, nullum fore huius vigiliæ fructum, nisi ignis bona nobis diei repræsentaret, noctisque & diei discrimen aboleret. Itaque si nihil homo habet, cui ratione vtilitatis vitam postponat: ignis, qui vitam multiplicat, quomodo non mereatur omnibus anteferri rebus? Deniq; cuius tẽperiem sensus oẽs maximè participant, id haud dubiè arbitrari debemus esse vtilissimum. Nónne autem animaduertis humore nullum per se vti sensum, nisi in eius temperie spiritus aut ignis sit admixtus? Omnis autem sensus igne, vtpote vitalem ingenerante facultatem, communicat: maximè omnium visus, qui acutissimus est sensuum corporis, ignea quædam natura exsiliens cùm sit: & qui fidem nobis fecit esse deos. quo accedat, quod à Platone est dictum, visu animum hoc consequi, quòd cœlestium corporum conuersionibus sese potest accommodare.

Somnus.

Visus.

PLVTARCHI,

Capitulorum descriptio: hoc est, Quæstionum solutio, siue problematum.

QVAESTIONES ROMANAE.

QVID causæ est cur sponsa in nuptijs iubeatur aquã & ignem tangere? An quòd horum, quatenus in elementis ac principijs numerantur, alterum mas est, alterũ femina: & ignis principia motionis suggerit, aqua subiecti ac materiæ facultatem obtinet? An quia ignis lustrat, aqua purgat: debet autẽ quæ nubit puritatem ac castimoniam conseruare? An q. sicut ignis absque humore nutriendi vi destituitur, estque aridus, aqua autem absq; calore sterilis est & ociosa, ita mas quoq; & femina seorsim nihil valent, coniunctione eorum vitę consuetudo perfecta à nuptijs redditur? An id significare volunt, alterum ab altero deseri non debere, sed eos in societate qualiscunq; fortunę persistere, etiam ita rebus ferentibus, vt præter ignem & aquam nihil boni vnà frui detur? I.

Cur in nuptijs quinq; faces, (cereos ipsi vocant) non plures his aut pauciores accendunt? An quia, vt Varro ait, prætores trinis, pluribus ædiles vtebantur, ab his autem sponsi accendunt ignem? An quòd cùm vtantur compluribus aliàs etiam numeris, tum alioqui præstantior atq; perfectior impar creditus est, tum ad nuptias meliùs quadrare visus? Par enim diuidi se patitur, partesq; eius æquis inter se viribus contendunt. Impar autem omnino diffindi se non fert, sed diuisus semper aliquid relinquit. Inter impares porrò omnium maximè congruit nuptijs quinarius. nam ternarius primus est de imparibus, binarius primus de paribus: ex his tanquam mare & femina miscetur quinarius. Aut potiùs, quoniã lumen procreationis signum est, mulieres autẽ ad quinque plerunque pariunt, totidem vtuntur facibus? Aut quia matrimonium contrahentes quinq; deorum ope indigere putant, Iouis perfecti, Iunonis perfectæ, Veneris, Suadæ, ac Dianæ, (ea Lucina est) quam parturientes inuocant. II.

Paris & imparis numeri vis & quinarij.

Quamobrẽ de multis quæ Romæ sunt Dianæ templis, id solum non intrant viri, quod est in vico patricio? An id fit ob sermonem vulgatum? narrant enim mulierem ibi deæ cultum exhibentem à quodã vi fuisse compressam, eumque à canibus discerptum. inde superstitionem natam, ne viri eò intrarent. III.

Cur reliquis Dianæ fanis soliti ceruorum cornua affigere, ei quod in Auentino est boum cornua affixerunt? Fortassis vt monimentum esset antiqui casus. Fuit quidam in Sabinis Antro Coratius, is vaccam habebat magnitudine & forma reliquis præstantem: monitusque à vate quodam, qui in Auentino bouem hanc Dianæ immolasset, ei fata summam potestatem deferre, vrbemque ipsius Italię totius regno potituram, Romam se contulit bouis ibi mactandæ gratia. seruus autem regi Seruio clàm id vaticinium, idque rex Cornelio pontifici indicauit. tum Cornelius Antroni mandauit, vt ante sacrificium aqua Tiberis profluente sese ablueret: sic enim legibus præscriptum esse litaturo. ita hic lotum abijt. interim Seruius occasionẽ immolãdæ vaccæ in honorem Dianæ præcepit, mactatæque cornua templo affixit. Hoc & Iuba narrat, & Varro, nisi quod hic Atronis nomen non habet, deceptumq; nõ à Cornelio sacerdote Sabinum, sed ab æditu o refert. IV.

Cur

V. Cur quos peregrè mortuos falsò fama nunciauit, reuersos non per fores admittũt, sed cõscenso tecto in domũ demittunt? Fabula oĩno est, quod Varro pro causa adfert. Cũ bello apud Siciliã magnũ natale prœliũ fuisset cõmissum, multosq; fama mẽtiretur perijsse qui erãt superstites, hos domũ reuersos, intra breue tẽpus vniuersos fuisse mortuos. vnũ ex illis domi suę ianuã fortè fortuna occlusam offendisse, neque aperire potuisse. ipsum cùm ante fores obdormiuisset, per quietem spectrũ vidisse, quod ei præciperet, vt se de tecto in domũ demitteret. eumq; consilio huic paruisse, longamq; vitam feliciter exegisse. atq; huius ab exemplo istã fuisse introductã consuetudinẽ. Quid verò, si ea quoq; Græcis moribus est similis? Græci.n. profanos habebãt, neq; ijs sese permiscebant, neq; ad sacrificia admittebãt eos, quibus factũ fuerat funus & sepulcrũ tanquam mortuis. Et relatum in commentarios reperi, Aristinum quẽdam ea ipsa obstrictũ religione Delphos misisse, qui pro se deprecarentur, & quo pacto difficultatibus, in quas legum autoritate compulsus erat, sese extricaret, rationẽ ostẽdi peterent. ei sic à Pythia fuisse responsum. — Aristianus.

His, peragit quæcunq; puerpera, ritè peractis
Omnibus, ad superum tua dona altaria sistes.

eumq; oraculo probè intellecto, mulieribus sese quasi renatum præbuisse lauandum, vinciendũ, lactendũ. idq; reliquos deinde, quos idẽ casus excepisse, imitatos fuisse omnes, nomenque ijs factum Hysteropotmi, q̃ scilicet à credito exitio quasi postliminio reuertissent. Sunt, qui hunc de Hysteropotmis expiandis morem ipso putent Aristino priorem, priscumq; fuisset. Non itaq; mirum est, si Romani tunc quoq; eos quos semel semel sepultos ac rebus humanis exemptos esse fuerat creditũ, existimauerunt non debere per ostiũ ingredi, per quod sacrificaturum exitur, ac sacrificatu reditur: sed eum deorsum ex aëre voluerũt in atrium sub dio positum demitti. Expiationes enim oẽs solent ferè sub dio peragere.

VI. Osculi mos. Quare mulieres osculo salutant cognatos suos? An ãd sentiẽdũ est, quod plerisq; probatur? Interdictũ vsu vini mulieribus fuisse: ac proinde ne latẽre posset si qua vinũ bibisset, sed à familiaribus inter cõgressum deprędenderetur, osculandi morem fuisse institutum. An verò quam adfert Aristoteles philosophus causam, ea recipienda est? Id enim quod fama peruulgatum est, multisq; locis adscribitur, facinus Troadũ, ab ijs in Italia ꝑpetratũ fuit. nam ibi cù post nauiũ appulsum viri essent digreßi, mulieres ignem nauibus iniecerunt, vt erroribus finem imponerent ac nauigationi. deinde sibi metuẽtes à maritis, cognatos & familiares, vt quisq; se obtulerat, cũ suauio sunt amplexæ. itaq; placata vt in gratiam fuit reditum, hoc deinde eis blãdiendi genus retinuerũt. Aut potiùs datum est hoc mulieribus, vt honorem simul eius potentiamq; conciliãs, si viderẽtur multos ac probos habere cognatos & ꝓpinquos? Siue hoc verius est? cũ esset legibus interdictum cognatarũ nuptijs, vsq; ad osculũ tamen amori permissum progredi, eaq; fuit consanguinitatis tessera & cõicatio. Antiquitus.n. sanguine iunctas Romani nõ copulabant sibi matrimonio, vt ne nunc quidẽ materteras aut sorores. Serò cõcessum fuit, vt ducere consobrinas liceret: idq; tali de causa. Vir quidã, pecuniæ indigens, aliàs honestus, & gratia populari nemine inferior, cõsobrinã habere putabatur vxoris loco, ad quã hæreditate dos magna peruenerat, eaq; tõne diues ipse esse. cui cũ esset eo nomine dies dicta, populus omissa causę cognitione eum absoluit, decretoq; facto nuptias consobrinarũ permisit publicè, coniugio autem superiorum graduum interdixit. — Nuptię cũ propinquis

VII. Donatiões coniugum. Cur donationes inter maritũ & vxorem prohibitæ sunt? An quemadmodũ Solon donationes mortis causa factas valere voluit, ijs tantũ rescissis quæ necessitate extortæ, aut muliere persuadẽte factæ essent; nimirum q̃ necessitas vim aĩo faceret, voluptas aũt eidem imponeret: an, inquam, eodẽ modo Romanis suspectæ erant coniugũ donationes? Aut potiùs, q̃ signum beneuolẽtiæ futilissimum putarent esse donũ, (dant.n. etiam alieni & non amantes) ideò istud demerendi genus è coniugio sustulerũt, vt absq; mercede gratis, ac propter se nõ alius causa coniuges inuicẽ amarent? An, quia muneribus capiundis maximè corrũpũtur mulieres vt alienos admittant viros, grauitatem ijs conciliare censuerunt q̃ suos nihil dantes diligerent? An hæc est verior ratio, q̃ mariti & vxoris omnia debent esse communia? Qui enim accipit quod datur, is discit ꝓ alieno putare quod datum non est: itaq; pauca inuicem dantes, reliqua omnia adimunt.

Cur à genero aut socero donum capere vetitũ fuit? A genero, quia id per patrem videbatur ad vxorem rediturum. à socero, Quod iustũ videbatur nihil accipere eum, qui nihil daret. VIII.

Quamobrẽ rure aut peregrè domũ redeũtes mariti, præmittunt qui adesse ipsos significet? An quia hoc est probitati vxoris suę confidẽtis viri, (nã ex improuiso & subitò superuenire, speciẽ insidiarũ & offensæ obseruationis habet) ideo dãt operã vt desiderãtib. se atq; exspectãtibus vxoribus lætũ sui aduẽtus nunciũ offerãt? Aut potiùs q̃ ipsi rescire cupiũt, saluáne & desiderio sui affectas vxores domi sint offẽsuri? Vel qm̃ plura sunt mulieribus domestica negocia & rei familiaris occupationes plures, mariti vbi absunt, variæq; curæ & discursus: ideò aduentus nuncium accipiũt, vt omissis istis negocijs absq; tumultu ac suauiter maritum excipiant? IX.

Cur deos velato capite adorãt, cũ alioquin hominibus obuiã facti venerandis, caput, si fortè eo tecto incedunt, detegãt? hoc.n. est, quod quæstionem videtur facere difficiliorẽ. Narrant Aeneã cùm rem sacrã faceret, Diomede prętereũte caput velasse, itaq; sacrificiũ absoluisse. Hoc si verum sit, non est alienũ à ratione, sed consentaneum, vt quemadmodũ aduersus hostẽ caput tegimus, ita amicis & præstantibus hominibus obuiam factis idem nudemus, & quòd deos velato capite venerantur, non proprium.i. sed fit per accidens, facto isto Aeneę in consuetudinem tracto. Quod si alia est afferenda causa, vide ne id modò quęrẽdum sit, cur in veneratione deorum caput tegatur: alterũ verò eius sit consectarium. Nam q̃ corã potentioribus hominibus caput nudant, non faciunt augẽdi honoris eorum gratia, sed vt eos inuidia liberent potiùs, ostendant eos non poscere sibi eosdẽ cũ diuinis honores, neq; ferre aut gratum habere eodẽ se quo deos modo coli. Deos aũt operto capite adorauerunt, vel q̃ ea re animi demissionẽ cõfiterẽtur, potiùs, q̃ verẽtes ne qua vox mali ominis foris accideret, vsq; ad aures vestẽ sursum attrahunt. hoc.n. eos admodũ vitare, ex eo liquet q̃ ad oraculũ consulendum accedentes, tinnitu æris circumsonantur. Aut, vt Castor tradit, qui Romani instituta Pythagoricis accommodat, vt ostendant genium qui in nobis est deorũ qui extrà sunt ope indigere vsq; supplicare: capite operiẽdo ꝑ ambages arguẽtes aĩum à corpore occultari atq; tegi. — X. Capitis nudatio & velatio.

Cur Saturno sacrificantes capita habent retecta? An quia velare caput institutũ est Aeneæ, Saturni aũt sacrificium multo est vetustius? An q̃ capita operiunt corã cœlestibus dijs: Saturnum autem inter inferos terrestresq; deos numerant? An q̃ veritati nihil opertũ est, nihil occultum? nam veritatis patrem Romani Saturnum (qui Cronos Græcis dicitur) esse censent. — XI. Saturnus qualis deus

Cur verò Cronum hunc veritatis patrem faciũt? Siue quòd tempus est Cronus, vt nonnulli philosophorũ interpretantur; veritatem autem eruit tempus. siue q̃ seculum Saturni cùm fabulæ ferant iustißimum fuisse, probabile est plurimum fuisse vsum veritate. — XII. Veritas Tẽporis filia.

Cur honori sacra faciũt aperto capite? An q̃ honor splendida est res, illustrisq; & aperta, qua de causa etiam XIII.

egregios honoratosq; viros capite retegendo venerantur: ideo numini quoque eiusdem nominis hunc ritum exhibent?

XIIII. Cur parentes efferunt filij velatis capitibus, filiæ nudis capitibus, passisq; crinibus? An quia filijs venerandi sunt patres tanquam dij, filiabus aût lugendi vt mortui, lex vtriq; parti suû decoro conueniens assignauit officium? An quie luctui maximè cõgruit, quod est alienû à consuetudine? solent eñt ferè mulieres tectis, mares nudis capitibus in publicû progredi. Nam apud Græcos etiam si qua calamitas incidit, tondentur mulieres, viri comam aluntt: cû alioquin hi tonderi, illæ crinẽ gestare soleant. Aut potius de filijs prior causa meliùs est allata: nam super sepulcris parentum circumagunt se, vt Varro scribit, ea tanquã deorû templa colentes: crematisq; parentibus cùm primû os reperiunt, mortuû diuinû esse consecutû naturã dicunt. Mulieribus oĩno nõ licebat caput obnubere. Etenim narrant historiæ, primû oĩum Sp. Carbilium vxori nûcium remisisse ob sterilitatem: secundum Sulpitium Gallum, quod suam vidisset veste attracta caput tergere: tertiû P. Sempronium, quòd sua vxor ludos funebres spectesset.

In luctu rei ĩsolitę.

Diuortia.

XV. Cur Termino, quẽ Deum cẽsent, & sacris terminalibus honorant, nullû animal immolatur? An quie Romulus terminos agro populi nullos posuit, vt liceret progredi, alijsq; ademptum adijcere suo, & putare omnem ditionẽ ad se pertinere, quam (vt Laco ille dicebat) hasta essequi posset: Numa aût Pompilius, homo iustus, ciuilis, ac philosophus, limitibus suum agrû à vicino distinxit, ijsq; Terminum nuncupans inspectorem atque custodem amicitiæ & pacis, existimauit sanguinis purum, nullaq; inquinatum cæde debere seruari?

XVI. Cur seruæ aditu tẽpli Matutæ (quæ Leucothea Græcis est) prohibentur: vnam duntaxat matronæ introducût, & colaphos genis eius infligunt? An hæ ipsæ alapę signum sunt interdicti: reliquas autem arcent fabulã secutæ? Fertur enim Ino ex æmulatione aduersus maritû, quem ancillã amare suspicabatur, in insaniam prolapsã filium perdidisse. eam ancillam Græci Aetolam domo, nomine Antipherã fuisse tradunt. Itaq; apud nos Chæroneæ ædituus ante fanum Leucotheæ stans, accepto flagello edicit. Ne quis seruus ĩtret, ne qua serua, ne quis Aetolus, néve vlla Aetola.

XVII. Cur ab hac dea nulla suis, sed sororû liberis bona precantur? An q Ino sororis studiosa fuit, eiusq; filiû enutrijt: in proprijs autem liberis infelix fuit? aut eliàs etiã consuetudo hæc boni moris est, multumq́ne necessitatibus conciliat beneuolentiæ.

XIIX. Cur multi diuitum Herculi decimam suorû bonorû consecrant? An q is quoq; Romę decimam boû Geryonis partẽ deposuit? Aut q effecit, ne Romani porrò decimas Etruscis penderent? Aut hæc quidem fide digna historia nulla confirmantur? Herculi autẽ vt voraçi & largiter cœnanti copiosiùs sacrificauerunt? Aut potiùs nimias diuitias ciuibus inuisas carpentes; ijsque tanquam corpori nimio incremento turgenti aliquid detrahentes, maximè honorari ac delectari huiusmodi contractione abundantiæ putauerunt Herculem, cuius vita fuit modicis contenta rebus & frugalis?

XIX. Cur à Ianuario nouum annum auspicãtur? Antiquitus enim Martius primus fuit mensis numeratus. quod cùm alijs multis manifestum fit indicijs, tum eo præcipuè, q quintus à Martio mensis Quintilis, sextus Sextilis, reliquiq; sic deinceps nominẽtur vsq; ad vltimum, qui December appellatur, numero decimus à Martio. quæ res nõnullos mouit vt opinarentur atq; affirmarẽt etiam antiquos Romanos non duodecim, sed decẽ mẽsibus annum compleuisse, quorû nonnulli plures xxx diebus haberent. Alij sic tradunt, Decembrem à Martio mensem esse decimum, Ianuarium vndecimum, Februarium duodecimum, quo mense lustrationibus vtûtur, & defunctis parẽtant anno finiente. mutato autem ordine Ianuarium primum factum, quod Kalendis Ianuarij consules primi eiectis regibus Romæ magistratum inierunt. Probabilius est, quod alij dicunt. Martiû à Romulo, homine bellicoso Martisque cupido, & qui Martis filius putaretur, cæteris mensibus præpositû esse, vtpote Martis cognominem. Numam verò pacis studiosum, & qui ciues à re bellica ad agriculturam transdere cuperet, Ianuario principem locum assignasse, Ianoq; magnos honores detulisse, vt qui ciuilis & terrę colendæ quàm belli fuisset studiosior. Verùm hoc considera, an non potiùs Numa anni principium sumpserit nostræ naturæ magis accõmodatum; In vniuersum enim in his quæ circulo circumaguntur, natura nihil est primum aut vltimum: sed arbitrio hominum alius aliud têporis statuit initium. Optime verò, qui post solstitiû hybernum anni exordium faciunt, quando Sol progrediendi fine facto conuertitur, & ad nos cursum reflectit. tûc enim in ipsa quoq; natura conuersio quædam fit, quę luminis tẽpus auget, & tenebrarû minuit, nobisq; propiùs admouet principẽ atq; dominû vniuersæ fluxę naturę.

Mensium ordo.

Bruma.

XX. Cur matronæ domi suæ sacellum muliebris deæ, quã Bonam vocant ornantes, myrtum non inferunt; quanquam omnibus germinantibus, & florentibus studiosè ad eam rem vtantur? An credendû est fabulæ, quã perhibet, Fauij cuiusdam aruspicis vxorem cùm clam pôto vino non fefellit, à marito virgis myrteis fuisse castigatam: ideoque mulieres myrtum non inferre, sed vinû ei sub lactis appellatiõe libare? An verò q cùm ab alijs rebus puræ, tum maximè rei Venereæ, sacra ista peragunt? non enim solùm maritos, sed oẽs in vniuersum mares domo exterminant, cùm deæ sacris operantur ritibus. Itaque myrtum vt Veneri sacram abominantur. Nam quæ hodie Murtia Venus dicitur, ea scilicet olim Myrtia fuit dicta.

Myrtus.

XXI. Cur picum Latini venerantur, eoq; vniuersi magnopere abstinent? An quia Picum veneficio vxoris mutatum in picum auem fabula fert, & oracula pronûciasse, ac responsa interrogantibus dedisse? An hoc quidẽ omnino incredibile est & mõstrosum? alia verò fabula probabilior, Romulo & Remo expositis non tantùm vbera lupum præbuisse, sed & picum frequenter aduolasse ac bucceas in ora inseruisse? Frequenter enim etiamnû in locis quę sub montibus sita sunt ac syluestria, vbi picus, ibi etiã lupus visitur, vt narrat Nigidius. Aut potiùs sicut aliæ aues alijs dijs sacræ, ita picus Marti sacer est? est enim audax & ferox auis, rostrumque habet ita robustum, vt quercus etiam exscindat, cùm rostri ictibus vsq; ad medullam peruenerit.

XXII. Cur Ianum bifrontem fuisse credût, talemq; fingût & pingunt? Num quia genere Græcus ex Perrhœbia fuit, ac profectus in Italiam, sedibus apud Barbaros positis linguam vitæq; rationẽ mutauit? hoc.n. narratur. An verò, quòd Italos feris vtentes incultisque moribus suadendo ad aliud vitæ genus traduxit, agriculturæq; & ciuili institutione composuit?

Ianus.

XXIII. Cur quæ ad funera pertinent, in templo Libitinę vẽdunt, quam eandem esse cum Venere cẽsent? An hoc quoq; vnum est de Numæ regis sapiẽter institutis, quo discerent ab his rebus non abhorrere, neq; pro piaculis eas ducere? Aut potiùs eo monebantur caducum esse, quod esset natum, vna eademq; dea & ortibus & interitibus præsidente? Nam Delphis quoq; Veneris Sepulcralis) Epitymbiam ipsi dicût) est imaguncula, ad quam euocant eorum manes, quibus libant.

Venus ortui & interitui hoĩs præfecta.

XXIIII. Cur tria principia mensis habẽt, non eodẽ dierû numero distincta? An Iubæ fides habenda est? is Kalendis dicit populû fuisse à magistratibus vocatû, & ei indictas in quintum abinde diẽ Nonas: Idus autẽ diem sacram habitas. Aut potiùs cùm tẽpus Lunæ varietatibus definirent, animaduerterunt quóvis mense tribus eam

Kalendę. Nonę. Idus.

maximis

maximis variari differentijs. quarum prima est, cũ occultatur congressa cum sole: altera, cùm radijs solaribus elapsa, primũ in occidua plaga cõspectui sese offert: tertia, cũ Soli opposita pleno orbe fulget. itaq; occultationẽ eius vocant calendas, quia omne quod occultè & furtim fit, clàm appellãt, tracto inde verbo celare. Primum autem Lunæ conspectũ Nonas aiunt iustissimo noĩe vocari, cùm sit nouilunium. Eidus aut ob pulcritudinẽ dici creditur, ꝙ tũ integra Luna est lucida: aut cognomines esse Ioui. hunc Dia, speciem seu formã Græci εἶδος appellant. Neq; verò oportet numerorũ subtilissimam rationem cõsectari, aut si quid exiguum rationes offendat, calumniari. quando hodieq;, cælestium motuũ obseruatione artificiosa interim tanto aucta incremento, tamen inæqualitas motionum peritiam mathematicorum vincit, ratiocinationemq; subterfugit.

XXV. Dies atri, siue nefasti. Cur diebus postridie Kalendarũ, Nonarum, atq; Eiduum exire vrbe aut peregrinari non licet? An id fit ea de causa quam plerią; putant, & Liuius tradidit: Postridie Idus Quinctiles, quas nunc Iulias vocãt, tribuni militum legiones ad Aliam fluuium educentes, à Gallis pugna sunt victi, vrbemq; amiserunt. Is dies cùm nefastus esset iudicatus, superstitio (vt solet) morẽ hunc amplificauit, eidemq; religioni obnoxios fecit etiã die postridie Kalendarum & Nonarum. Aut multa sunt, quæ cõtra hanc opinionem dicuntur? nam & alia die clades ea accepta fuit, quã diem Aliensem à flumine dictã abominantur: & cũ multi sint atri siue nefasti dies, non eosdẽ in oĩbus obseruant mensibus, sed in vnoquoq; prout res tulit: & veri speciem nullã habet, vnam Idibus proximè posteriorem diem omnibus quæ Nonas atq; Kalendas continenter insequuntur, hanc superstitionẽ cõciliasse. Videndũ igitur, numnam sicut de mensibus primũ dijs cœlestibus cõsecrarunt, secundũ dijs manibus, quo mense & lustrationes quasdam peragunt, ꝙ defunctis parentãt: ita etiam dierum initia quasi & principes statuerint tres eos quos diximus cuiusq; mẽsis, festosq; hos dies & sacros esse voluerint: proximos autẽ ab his dæmonibus & vita defunctis destinauerint, nefastosq; & ad agendum ineptus esse iusserint? Nam Græci etiã in nouilunio dijs rem sacram facientes proximũ ab eo diem heroibus ac genijs addixerunt, craterumq; secundus heroibus heroinisq; miscetur. Oĩno autem tempus quidam est numerus. numeri autem principium Vnitas sacra habetur. binarius, qui eam excipit, principio opponitur, vt parium primus. Par autẽ numerus imperfectus est & mancus atq; infinitus: sicut cõtra impar definitus,

Numerorũ discrimen. finiẽs, atq; perfectus. Ideo Nonæ quinto die Kalendas, Idus nono die Nonas subsequuntur. imparibus.n. principia definiuntur. Qui verò principia insequuntur dies, pari numero cùm censeantur, ordinis eam dignitatem ac vim non habent. itaq; his diebus actionem nullã aut peregrinationem ordiuntur. Quid si huc pertinet fabula Themistoclis? contendisse aliqñ diem post festũ diẽ proximè succedentam cum festo die, obiecisseq; Hunc multum habere laboris ac molestiarum, se ocium præbere, & facultatem per quietem fruendi ijs quę ad festiuitatem fuissent parata. respondisse festum diem: vera dicis: sed ego nisi fuissem, nunquã tu esses. Hoc autẽ Themistocles dicterio duces Atheniensium, qui ipsi successerant, refutauit, Nunquam eos fuisse extituros significans, si ipse vrbem non conseruasset. Cùm itaq; omnis feria profectio & actio apparatũ requirat & dispositionem, Romani autem festis diebus nihil adornare consueuissent, neq; vlli curæ extra cultũ deorum intenti essent, adeoq; quod etiamnum edicunt põtifices ad sacrificia accedentes, Hoc agerent: haud abs re fuit, ꝙ statim à ferijs iter ingredi aut actionem suscipere noluerunt. quippe imparati cũ essent, domi diẽ à ferijs proximum meditandis apparandisq; rebus consumserunt. An quẽadmodum hodieq; cum in templis deos adorauerunt, manere solent atq; assidere: ita sacris quoq; diebus non statim agendo dicatas subiecerunt, sed intercapedinem quandam fecerunt, cùm difficilia multa & præter voluntatem hominibus inter agendum eueniant?

XXVI. Albas lugebant. Cur in luctu mulieres albas gerunt vestes, albasq; vittas? An id faciunt exemplo magorum, qui aduersus Plutonem & tenebras lucido & illustri amictu se muniũt? Aut sicut defuncti cadauer albo inuoluunt tegmine, ita etiam amictos volunt esse necessarios? Corpus aũt hoc modo ornant, quia animam non possunt, quam volunt purã illustremque prosequi, vt peracto difficili ac vario certamine iam dimissam. Siue luctum maximè decent vilia & simplicia? quæ autem colore infecta sunt, partim luxũ, partim superuacanearum rerum studium arguunt. non enim minus de nigro, quàm de cœruleo colore dici potest: dolosæ sunt vestes, dolosus color. iam nigra ex sese quę sunt, nõ arte, sed natura tincta sunt, vmbrosoq; colore permixta. Solum itaq; album sincerum est mixturæq; expers, purum, & tinctura non imitabile, ac proinde optimè cõuenit ijs qui sepeliuntur. Mortuus enim simplex quippiã factus est & impermixtũ, ac purum: scilicet nihil aliud, quàm à corpore tãquam fucco colorẽ inducente liberatus. Socrates scribit, Argis in luctu albas geri vestes aqua elutas.

XXVII. Cur omnem murum sacrũ intaminatumq; habent, portas non item? An vera est Varronis sententia? muros propterea sacros existimandos, vt pro ijs propugnare alacriùs ciues, mortemq; etiam oppetere sustineãt. (Et videtur Romulus quoq; fratrem propterea interfecisse, ꝙ sacrum locum & inaccessum trãsilire aggressus, transcendendum profanumq; reddidisset.) Portę autem sacræ esse non poterant, cùm per eas & alia necessaria, & cadauera etiam efferrentur. Itaq; vrbem qui de nouo cõdebant, aratro cui bouem marem & feminam subiunxissent, locum quãtum erat murus occupaturus designabant: portarumq; dimensi spacia, vomere exẽpto aratrum earum locis intactis transferebant. ꝙ omnem terram aratam sacrã & inuiolabilẽ cẽserẽt futurã.

XXVIII. Iureiurandum. Cur pueros Herculẽ iuraturos non sinunt iusiurãdum hoc intra domum facere, sed exire sub diũ iubẽt? An ea est vera quorundam opinio, quia Hercules non sit delectatus vita parietibus cincta, sed sub dio & peregrè solitus degere? Aut quia deus iste nõ indigena, sed peregrinus & hospes fuit? Nam Bacchum quoq; non iurant sub tecto, hunc quoq; peregrinum. An verò hęc ioco tãtùm pueris dicuntur? aliàs verò hac ratione cohibere eos à leuitate & iurandi temeritate voluerũt, sicut Fauorino placet. nam iste quasi apparatus cũctationem inijcit, facultatemq; deliberandi præbet. Hunc ritum non communem, sed Herculi peculiarem fuisse cũ Fauorinò aliquis affirmauerit, ijs q̃ de eo narrãtur cõsideratis. adeò.n. religiosum hac in re fuisse tradunt Herculem, vt semel duntaxat iurauerit, soli nimirum Phyleo Augeæ F. Ideoque etiam Pythiam hæc sacramenta Lacedæmonijs exprobrasse, ꝙ diceret melius vtiliusq; fore, citra iureiurandum promissa implere.

XXIX. Nuptiales ritus. Cur nuptam non patiuntur ipsam transcendere limẽ domus, sed sublatam transportant pronubi? An quia in prima raptione mulieres non vltrò intrauerũt domos, illatæ sunt? aut quia videri volunt non volentes, sed vi coactæ eò ingredi, vbi sunt virginitatem amissuræ? aut hoc signum est, exire etiã eas, domúmve relinquere nõ debere, nisi vi eijciantur, sicut vi introductæ sunt? Nã etiam apud nos in Bœotia in nuptijs axem plaustri ante fores cremant, innuentes sponsæ manendũ esse, sublato auehendi instrumento.

XXX. Cur sponsam introducẽtes dicere iubent, Vbi tu Caius, ego Caia? An quia hac conditione pacta intrat, vt particeps omnium rerum & gubernandæ familiæ sit? itaque hæc verba id significant, Vbi tu dominus eris & paterfamiliàs, ego domina ero & materfamiliàs. No-

mine autem Caij & Caiæ communibus, vsi sunt peculiariter. quomodo iurisconsulti Caium, Seium, Luciũ, Titiũ nomen ei de quo agitur imponunt. & philosophi Dionis aut Theonis voces vsurpant. Aut quia Caia Cæcilia honesta fuit ac proba matrona, vxor vnius de filijs Tarquinij? cui Caiæ in Sancti templo statua priscis têporibus posita fuit cũ sandalijs & fuso: quæ domiciliæ vitæ, industriæq; sunt signa.

XXXI. Cur in nuptijs canitur iste omnium sermone notus Talasius? An à lanificio, quæ Græcis est talasia, talasum pro talaro dicentibus? nam sponsæ introductæ vellus substernunt, ipsasq; secum colum & fusum importat, ac mariti ianuam lana coronat. An verum est, quod historici tradiderunt? est autem tale. Quo tẽpore Romani Sabinarũ filias Romã ad spectaculum profectas rapuerunt, Talasio (erat autem hic Talasius iuuenis re bellica præclarus, & c. probus) virginem insigni forma plebeij quidam & eius clientes afferebant, vtq; ideo possent tutius, neq; intercipererentur aut virgo ipsis eriperetur, vociferabantur eam se Talasio adducere. ita reliqui honorẽ Talasio habentes, faustis acclamationibus & côprecationibus eos sunt prosecuti ac comitati. cumq; feliciter istud coniugium cecidisset, morem introduxerunt alijs quoq; Talasiũ accinẽdi, vt Hymenęũ solet Grœci.

XXXII. Argei quid? Cur simulacra hoium, quæ Maio mense de ponte ligneo in flumen abijciuntur, Argeos vocant? An q antiquitus barbari ista loca incolentes hoc modo interficiebant si quos Græcorum cepissent? Hercules autẽ, cuius virtutem admirabantur, docuit eos more interficiẽdi peregrinos dimisso, simulacris eũ repræsentare, ipsiq; iaciundis religione se soluere? Argeos autem, siue Argiuos antiquitas simpliciter quoslvis Græcos nominabat. Nisi hoc potius sentiendum est: Cum Arcadibus Argiui ob viciniam inimici haberentur, Euandrũ è Græcia profugum cùm in istis consedisset Italiæ locis, istam odij & inimicitiarum memoriam conseruasse?

XXXIII. Cur antiquitus foris nô cœnabant absq; filijs pueritiã etiamnũ agentibus? An hoc est quod etiam Lycurgus instituit, vt pueri in phiditia introducerentur, assuefieri nô belluino more aut incôpositè, sed modestè voluptates adire, cùm haberent senes qui inspicerêt ac moderarêtur? Immò vel magis hæc causa fuit, vt filijs præsentibus ipsi patres verecũdius ac modestius se gererẽt? Vbi enim (inquit Plato) inuerecundè agunt senes, ibi necesse est adolescentes fieri imprudentissimos.

XXXIV. Cur cùm reliqui Romani Februario mense mortuis parentent, D. Brutus, vt Cicero narrat, mense Decembri hoc egit? (Is autem Brutus est qui Lusitaniã peragrauit, primusq; cum exercitu Obliuionẽ fluuium traiijt.) An quemadmodũ sub mensis & diei finem solent vulgo mortuis iusta persoluere, ita rationi consentaneũ est etiam vltimo mense & anno desinente id fieri? vltimus autẽ mẽsium est December. An quia dijs manibus isti honores habentur, quos venerari tempestiuum est omnibus fructibus iam perfectis? Aut quia tunc potissimùm mentio inferorum est facienda, cùm appetente satione terra incipit moueri? Aut quia Saturno à Romanis est hic mensis consecratus, quẽ in Manibus, non superis dijs censent. Aut cũ Saturnalia sint instituta, festiuitas facilè maxima, & in qua côuiuiorũ oblectationisq; plurimũ vsurparetur, horũ quoq; primitias quasdam mortuis tribuere placuit? Quid si falsum omnino est, solum Brutum isto mense parentasse? cùm Larentiæ quoq; mense Decembri parentetur, & ad sepulcrũ eius libationes offerantur?

XXXV. Larentię duę. Quid verò causę est, q Larentiam tanto afficiût honore, cũ fuerit meretrix? Aliam.n. fuisse perhibent Accam Larentiã Romuli nutricem, quã Aprili mense venerantur. Sed Larentia scortum, cuius cognomẽ Fabula editur, hac ratione innotuit. Aedituus quidam Herculis abundans, vt fit, ocio, solebat dies ludo talorum ac cuborum consumere. & quodam tẽpore, cũ casu factũ esset vt sociorũ lodi nemo adesset, tędij impatiẽs ipsum deũ ad cuborũ ludũ pronocauit, hoc pactus, vt si vicisset, deũ aliquid ab eo beneficij côsequeretur: sin victus ipse esset, se deo cœnã exhibiturũ, & puellã elegantẽ qui cum concumberet. tesseris deinde duabus, vna pro deo, altera pro se propositis ac iactis, superatus stetit pactis, ac deo & cœnã adornauit splendidiorem, & Larentiam, quæ palam corpore quæstũ faceret, ei cœnę adhibuit, ianiq; foribus clausis intus eam reliquit. porrò aiunt eam à deo cognitã non humano fuisse more, iussamq; prima luce in forum prodire, & in quẽ primũ incideret, eũ obseruare amicitiãq; eius captare. Larentiã vt surrexit, q iuit, Taruntio cuidã occurrisse homini opulento, sed liberorum experti & iã ętate ad seniũ vergente: qui postquam notitiam ipsius habuit, cùm viuus familiæ præfecerit, tum moriens hæredem instituerit. Larentiam postea temporis sub mortem opum suarum hæredem P. R. nuncupasse: ideoq; honores ei istos haberi.

Cur Romæ portarum vna appellatur Fenestra, iuxta quã est Fortunæ qui vocatur thalamus? An q Seruius fortuna vsus secundissima, cũ Fortuna consuescere creditus est, per fenestrã ad ipsum cômeantẽ? An hoc quidẽ fabulosum est? quoniã autẽ tege Tarquinio Prisco mortuo Tanaquil vxor Seruij, mulier prudẽs & regia, capite per fenestrã exserto ciues allocuta permouit, vt Seruio regnũ deferrẽt: loco id cognominis fuit inditũ? XXXVI.

Cur inter ea quæ dijs consecrantur, lege permissum est vt sola spolia sinantur têpore corrumpi atq; aboleri, neq; ea licet reparare aut instaurare? An vt existimãtes gloriam priorem simul cũ spolij intercidere, semper nouum aliquod virtutis monimentũ parare operam dent? Aut potius, q cùm tempus signa contẽtionum cũ hostibus habitarum obscuret, odiosum est & nimij discordiarũ studij ea reficere atq; innouare? Nam apud Græcos etiam parũ laudis adepti sunt, qui primi lapidea aut ærea statuerunt trophæa. XXXVII. Spolia.

Cur Q. Metellus, vir prudẽs ac ciuilis creditus, cũ esset factus summus Pontifex, auspicijs vti post Sextilem mẽsẽ, qui nũc est Augustus, prohibuit? An quoniã sicut die nascente aut adulta istas res agitamus, itemq; initio & medio mẽsis: cauemus aũt à diei fine & mẽsis tãquã agẽdo inutilibus: ita ipse & têpus anni post finitos octo mẽses reliquũ, pro vespera quadã anni iam ad exitũ vergentis ac deficientis habuit? An verò auibus vtendum est vigentibus & integris? tales autẽ sunt ante æstatem: circa autumnum morbis & imbecillitate languent aliq, aliæ pulli adhuc sunt & imperfectę, aliæ omnino ob anni tempestatẽ migrantes visuntur, in alias auectę regiones. XXXVIII. Auguria

Cur qui sacramẽto militari nô tenebãtur, etsiã aliãs in castris & exercitu versarentur, nô habebãt ius interficiendi aut vulnerandi hostis? (Rem sic habere, Cato Maior in epistola quadã ad filium demôstrauit, qua iubet eũ si tempore completo miliciæ exautoratus esset, domũ redire: aut si manere vellet cum exercitu, ab imperatore potestatem cędẽdi necandiq; hostis impetrare.) An q solam necessitatem oportet homini hominis necem permittere: qui nulla lege nullóve mandato hominem occidit, is homicida eũ: ideoq; Chrysantã laudauit Cyrus, quod sublato iam gladio hostem interfecturus, vt receptui cani audiuit, cæde sibi interdictum putans hominem intactum dimisit. Aut q qui in prœlio manum cum hoste est conserturus, si formidine victus pedem referat, non debet hoc impune ferre, aut ex lex esse? non enim tantum vtilitatis feriendo hostẽ adfert, quantum damni fugiendo. at qui exautoratus est, legibus proinde militaribus non tenetur: is verò qui rogauit vt quæ militum sunt sibi liceat agere, rursum se legibus iam & imperatoris iudicio submisit? XXXIX.

Cur Iouis flamini non licet sub dio inungi? An quia etiam filios in conspectu patrum, aut generum vidente socero XL.

socero nudari inhonestumq; nefasq; putabat, neq; antiquitus vnà lauabant? Pater autem est. Iupiter, & eius oculis maximè expositum videtur quod est sub dio. An quemadmodum in templo aut fano nudare sese nefas est, ita aërem etiam sub aperto cœlo & dio reuerebantur, vt dijs genijsq; refertum? itaq; ergo plerasq; res necessarias sub tecto facimus; domi nosmet occultantes, & deorum subtrahentes conspectui. Ant alia quidé soli sacerdoti, alia lex per sacerdoté omnibus. imperat? Hoc sanè modo apud nos coronatum esse, comam alere, ferro armatum Phocensiú fines non ingredi, propria sunt sacerdotis munia. pomum nó gustare ante æquinoctiú autumnale, vitem non putare ante æquinoctium vernum, ferè à magistratu vniuersis imperatur: vtrumq;.n. vt suo fiat tempore, edicitur. Eodem planè modo apparet apud Romanos proprium esse hoc pontificis, vt equo non vehatur, neq; plures tribus noctes ab vrbe absit, neq; pileum (apicem ipsi vocant) vnde flaminis habet nomen, vnquam deponat. Multa vero alia pontifici dicta, ad omnes alios pertinent. de quibus hoc etiá est, sub dio non inungi. Ista enim sicci (vt verbú exprimamus) corporis inunctio valdè malè apud Romanos audit: & existimant non vllam aliam rem magis in causa fuisse q Græci ita emollirentur, & in seruitute redigerentur, atq; fuere gymnasia & palæstræ: quæ res multú tædij, malitq; ocij vrbibus inferrent, vnde extiterint puerorum obsceni amores, & corruptelæ corporum apud adolescentes ob somnos, ambulationes, motusque suis omnia legibus determinata, ac victus exquisitioné vulgari rationem. quibus rebus Græci paulatim, ac ne sentientes quidem armorú vsu abdicato, gratum habuerút loco bonorú grauis armaturæ militú & equitum, agiles, palæstritæ, formosiq; nominari. Hanc verò molliciem difficulter possunt effugere, qui sub dio nudant: qui verò domi inunguñt, & corpora sua curát, ij nihil peccát.

XLI. Nomisma priscum. Cur antiquum nomisma ab vna parte Iani bifrontis imaginé, ab altera nauis aut puppim aut proram insculptam habet? An, quę vulgata est opinio, in honoré hoc fit Saturni, nauigio in Italiam aduecti? Ant hoc ei cum multis alijs est commune? nam Ianus quoq;, Euander, & Aeneas mari in Italiam appulerunt. Id profectò probabilius est, cùm vrbibus alia bono sint, alia necessitatibus inseruiant: ac bonorú maximum sit bona legú constientio, necessariarum autem rerum, copia: quádoquidem Ianus eis vitæ rationé tradidit ordinatam moribus ad mansuetudinem redactis, abundantiam autem rerú necessariarum præbet fluuius, eas partim à mari, partim ex agris conuehens: ideò nomisma monimentú legumlatoris quidem habuit caput bifrons ob mutationem, vt docuimus, factam, fluuij autem nauigium. Alio etiá vsi sunt nomismate, cui bos erat insculptus, & ouis, & sus. q re maximè pecuaria se alerent, indeq; opes pararent. Nomina vetera. Hinc & nomina apud veteres multa sunt deducta, vt Suilliorú, vt Bubulcorú, vt Porciorú: auctor Fenestella.

XLII. Aerarii. Cur Saturni templo vtuntur loco ærarij, ibidemque contractuum monimenta adseruant? An quia obtinuit opinio, regnante Saturno auaritiam apud homines iniustitiamq; locum non habuisse, sed fidem & iustitiam? Falx Saturni. Aut quia Deus ille fructuum atque agriculturæ præesse creditur? Hoc enim falx designat: non id quod Hesiodum imitatus dixit Antimachus:

Hunc contra situs est hirtus, genitalia patris
Acmonidæ Cœli Saturnus falce reuellens.

Ex vbertate autem frugum & venditione pecuniæ nascitur copia. itaque Saturnum auctorem custodemque eius faciunt. Huic sententiæ testimonio esse id potest, quod coitus in forum, qui nono quoque die celebrantur, (Nundinas vocant) Saturno sunt consecrati. frugum quippe abundantia, venditioni & emptioni præbuit initium. Aut hęc quidem vetusta sunt? Primus autem ædem Saturni ærarium fecit post exactos reges Valerius Poplicola, cùm sentiret locum istum munitum esse & conspicuum atque ab insidijs tutum.

XLIII. Cur legati, vndecunq; Romam missi, ad Saturni ædem accedunt, ibiq; nomina sua dant præfectis ærarij? An hoc fit eò, q Saturnus cùm fuerit peregrinus, hospitibus gaudeat? Aut historia potiùs quæstionem soluit? Lautia. Antiquitus enim, vt apparet, quæstores legatis munera mittebant, quæ lautia dicebantur, ægrotantium curam suscipiebant, mortuisq; funus è publico faciebant. nunc autem ob multitudinem legatorum qui veniunt, sumptu omisso id tamen seruatur, vt legati accedant præfectos ærarij, qui eorum nomina in tabulas referunt.

XLIV. Cur flamini Diali non licet iurare? An quia tormentum liberorú est iurisiurandum? sacerdotis auté & animum & corpus oportet torturæ esse expers. Aut quia non conuenit de rebus paruis fidem non haberi ei, cui sacræ & maximæ sunt creditæ? Aut quia omne iusiurandum in exsecrationem periurij desinit? Est auté exsecratio tristis res & mali ominis: quæ causa est, vt diras imprecari alijs sacerdotes per leges non possint. Et sanè laudi datum est Athenis sacerdoti, quæ populo iubente Alcibiadem deuouere noluit, votorú se, non detestandi causa antistitam esse inquiens. Aut quia publicum est periurij periculum, si homo impius ac periurus pro ciuitate vota nuncupet ac sacris operetur?

XLV. Cur Veneralibus multú vini effunditur è templo Veneris? An verum est quod plurimi narrant: Mezentiú Etruscorum imperatorem Aeneę per internuncios pacem ea conditione obtulisse, vt sibi is annuum vinú daret: & abnuente Aenea, suis id vinú promisisse si prœlio victor discessisset: Aeneá cognita eius pollicitatione, dijs vinum id consecrasse, partaq; victoria vinum è congestis vuis factum ante fanum Veneris effudisse. Sobrietas. An hoc signo monebant festos dies sobriè, non per ebrietatem debere agitari? quod dij magis delectentur nimium merum effundentibus, quàm bibentibus.

XLVI. Horta. Cur Horteæ templú antiquitus semper mansit apertum? An quia, vt Antistius Labeo tradit, ab hortando dictam deam, quæ ad honestas actiones exhortaret & incitaret, existimauerunt vt industriam semperq; occupatam nunquam cunctari debere, nunquam inclusam impeditámue teneri? Hora. Aut potiùs ea est, quá nunc Horam dicunt, agilis dea & multis intenta negocijs, quę cú obseruet omnia & solicita sit, nunquam ab ea res humanas negligi voluerunt indicare? Aut potiùs id quoq; nomen, vt multa alia, Græcum est, significatq; deam inspicienté res: (horan Græcis est videre) ideoq; eius vt peruigilijs semper apertum est templum? Quod si Horam ab hortando rectè deducit Labeo, videndú an non potiùs indidem dicatur orator, qui consulendo suadendoq; exhortetur & incitet, quàm ab orando seu precando, vt nonnulli volunt.

XLVII. Cur Vulcani fanum Romulus extra vrbem posuit? An q filius Martis cum existimaretur, propter fabulosam illam Vulcani aduersus Martem Veneris causa simultatem, Vulcanum in eadem vrbe eodemq; cú Marte domicilio esse noluit? Aut hoc quidem ineptum est? sed illud templum iam inde ab initio, ædificatum à Romulo fuit, vt ibi vnà cum collega suo Tatio curiam haberet, in qua de rebus arcanis cum senatu absque interuentoribus quietè possent consultare? Aut cùm Romæ ab incendijs statim à primis temporibus multum esset periculi, colendum quidem Deum igni præfectú, sed extra vrbem locum ei assignandum statuerunt?

XLVIII. Cur Consalibus ferijs equos asinosque coronant, & ociari sinunt? An quia feriæ istæ Conso, qui equester Neptunus est, aguntur, asinus tum equo consors est, iuxtaque fruitur vacatione laboris? Aut quia tum commoda nauigandi maris tépestas exhibita, iumentis qualemcunque quietem præbet?

IL. *Mos petendi magistratum.* Cur qui magistratum petebant, mos erat vt hoc absque togis in indusio facerent? sic enim Cato tradit. An ne argentum in sinu gestantes suffragia redimerẽt? Aut potiùs quòd magistratu dignos non generis nobilitate, opibus, aut fama, sed vulneribus & cicatricibus cùm iudicarent, vt conspicua hæc essent, absque toga comitia obibant? Aut quemadmodum præfando, orando, & sese submittendo, ita nuditate quoque corporis humiliter gratiam populi captabant?

L. Cur flamen Dialis vxore mortua Flaminio decedit? sic enim Ateius tradidit? An quia, cœlibe miserior est qui vxorem amittit? qui enim vxorem duxit, eius domus perfecta est. qui ductam amisit, eius non imperfecta modò, sed & mutilata est familia. Aut quia in plerisque sacris rebus obeundis vxor ei adest, neq; ea absente peragi eas fas est? Ceterùm vxore mortua confestim aliam ducere neque factu fortassis facilè, neq; vt fit humanum, videtur. *Dissidium coniugij.* Itaq; etiam antiquitus vxorem repudiare non licuit, ac ne nunc quidem licet: nisi quod hoc permisit eius rei gratia interpellatus nostra ætate Domitianus: aderant autem dissidio matrimonij sacerdotes, terribilia multa & inusitata atq; tristia agẽtes. Minus autem hunc morem flaminis Dialis mirabitur, qui obseruauit etiam censorum altero vita defuncto, alterum abdicare se censura opus habuisse. *Censorum mos.* Mortuo quidem Liuio Druso censore, collega eius Aemilius Scaurus abdicare non antè voluit, quàm eum tribunorum plebis quidam duci in carcerem iusserunt.

LI. *Lares Præstites.* Cur Laribus, quos Præstites propriè vocant, canis præficitur, ipsi autem caninis pellibus amiciuntur? An præstites sunt qui præsunt, ideoq; custodiã domus eius curæ, alienisq; eos terrori esse par est, domesticis mansuetos? qualis est canum natura. Aut id verius est, quod nonnulli Romanorum dicunt? sicut qui Chrysippũ sectantur philosophi, dicunt oberrare quosdam malos genios, quibus loco carnificũ dij vtantur in puniendis flagitiosis & impijs hominibus: ita Lares genios quosdam esse diros ac furiarum naturæ affines ad puniendum factos, qui in vitas & familias hominum inspiciant. itaque canum exuuijs vestiri, & canem eis adsidere, vt callidis scrutari atque vlcisci malorum facinora.

LII. Cur Manæ Genetæ canem immolant, votoq; petũt ne quis dominatorum bonus fiat? An quòd hæc dea ortui ac partui præest interitui obnoxiorum ac fluxorũ corporum? (fluxum enim quendã & generationẽ, seu generationem fluxã vox à manando ducta indicat) vt igitur Græci Hecatæ, sic Romani Genetæ canẽ immolãt pro domi nascẽtibus. Argiuos etiã Socrates ait cane Luciuæ rem sacram facere, ob facilitatem pariẽdi. Votum autem quid si non ad homines pertinet domi nascẽtes, sed ad canes? vt hos optent non bonos aut placidos, sed iracundos fieri & terribiles. *Bonus pro mortuo.* Aut quoniã venustè boni dicuntur, qui mortem cum vita commutauerunt, hoc voto obliquè precãtur ne quis domesticorum moriatur? Atque hoc alienum putare nemo debet. nam in fœdere Arcadũ cũ Spartanis facto scriptũ esse Aristoteles testatur, Neminẽ Tegeatarũ debere bonũ redigi, (id est interfici) si auxilij causa rebus Lacedæmoniorũ studeat.

LIII. *Sardiani.* Cur ludis Capitolinis etiamnum præconis voce proclamant Sardianos venales, & senex quidã ludibrij gratia producitur bullam collo appẽsam gerens puerilem? An quia Veientes Etruscorũ populus per longũ tẽpus Romulo bello restiterunt, hancq; is vltimam vrbẽ cepit, multosq; captiuos sub hasta vẽdidit vnà cum ipsorum rege, futilitatem eius & stultitiam deridens? nam Etrusci à Lydis originem trahunt, Lydorum primaria vrbs Sardes. ideò Veientes Sardianorũ noĩe proclamant, & in hunc vsq; diẽ ludicri gratia morẽ istũ conseruant.

LIV. *Macellum.* Cur locus vbi carnes publicè venduntur, macellum dicitur? An consuetudo vt multa alia, ita hoc quoq; vocabulum à mageris (qui Græca lingua sunt coci) deprauatum retinuit? sunt enim C & G cognatæ litteræ, & G littera serò vti ceperunt à Sp. Carbilio adiecta reliquis: & qui blæsi sunt, lingua ob hebetudinem aberrante à R littera ad L delabuntur. Aut historia rem explicabit? Ferunt enim Romæ latronem truculentum fuisse, nomine Macellũ, qui multis deuerberatis vix tandẽ captus, supplicioq; affectus, & ex pecunia eius locus carnibus publicè vẽdẽdis ædificatus fuerit, nomẽ ab ipso hñs.

LV. *Tibicines. Liuius lib. nono aliter.* Cur Idibus Ianuarij tibicinibus permissum est per vrbem circuire, vestẽ indutis muliebrẽ? An hoc fit propter causam quæ subijcietur? Magnos illis honores Numa rex religionis causa cõtulerat. quibus cùm postea tribunis militũ consulari potestate remp. administrãtibus priuarentur, vniuersi Roma Tibur secesserunt. desiderati inde, quòd religio animos tenebat Romanorũ, nemine sacrificijs præcinente, accitiq; cùm non obtẽperarent, sed Tibure manerent, libertus quidã magistratibus promisit occultè, se eos Romam reductorũ. Instructo proinde pollucto, tanquã si dijs rem sacram fecisset, inuitat tibicines, adhibitis etiam conuiuio mulieribus, & per totam noctem compotatio, ioci, choreæq; protrahuntur. tum subitò ficta trepidatione, improuiso patroni superuentu se perturbatum ait, persuadetq; tibicinibus vt vehicula circumquaq; pellibus obtecta conscendant, Tibur se eos reuecturum dolosè promittens. ibi circumactis vehiculis eos, qui per temulẽtiam & tenebras animaduertere vbi locorum essent nequibant, vniuersos Romam prima luce perfert. erant autem plerique vestibus floridis & muliebribus amicti ob nocturnã comessationem & conuiuium. Exinde cum magistratu tibicines in gratiam redierunt, decretumq; est vt tali habitu istum diem eis per vrbem vagari liceret.

LVI. Quamobrem Carmentæ templũ matronæ & antiquitus dedicauerũt, & hodie in primis colunt? Memoria proditum est matres, cùm vsu vehiculorum quibus iumenta trahendis iungerent senatus ipsis interdixisset, inter se conspirasse, neq; vterum gerere se neq; parere velle, ac viros hac ratione vlcisci. idq; fecerunt, donec mutata sententia vsus vehiculorum concessus fuit. Exinde cum parerent, secundæ & liberorũ copia claræ tẽplum Carmentæ posuerunt. Ea Carmenta nimirum Euandri mater fuit, nomine suo Themis, aut, vt alij volunt, Nicostrata. quæ cùm in Italiam venisset, oraculaq; versibus illigata caneret, à Latinis Carmenta dicta est, voce à carmine deducta. Sunt qui Carmentam putent esse Parcam, ideoq; ei matronas sacrificare. ratio autem nominis hæc est: Carẽs mẽte, ob instinctus videlicet diuinos, quibus ad fatiloqua fundẽda carmina impellebat.

LVII. Cur Ruminæ sacrificantes mulieres, lac victimæ inuergunt, vinum non adhibent? An quia ruma Latinis mammam significat: & ruminalẽ ficum eam appellant, ad quam lupa mammam Romulo præbuit: ergo Rumina, id est lactẽtibus ac nutricibus & alendis pueris præfecta merũ nõ admittit, quod est infantibus periculosum?

LIIX. *Patres simplices.* Cur senatorũ alios patres conscriptos, alios simpliciter patres vocant? An patres & patricij vocanẽ qui initio à Romulo sunt lecti, qui possent suos patres ciere: qui verò postmodò è plebeijs adscripti sunt, patres conscripti dicuntur.

LIX. *Ludus litterarius.* Cur cõmunis fuit ara Herculis & Musarũ? An quia Euandrũ litteras docuit Hercules, vt Iuba narrat: resq; ea videt perhonesta, cùm litteras Prisci amicis ac cognatis traderẽt. Serò ceptum est mercede doceri. primusq; ludum litterarium aperuit Sp. Carbilius, Carbilij libertus, eius qui primus vxorem dimisit.

LX. Quare cùm duæ sint aræ Herculis, mulieres nihil sumunt neque gustant de ijs quæ in earum altera immolantur? An quia post sacrificium iam peractum superuenit Carmenta? Hoc idem familiæ Pinariorum accidit, qui inde nomen habent. nam exclusi ab epulis, alijs edentibus esuriunt. quod Græcè est πειναν. Aut propter

fabulam

fabulam quæ de tunica & Deianira fertur?

LXI. Cur tutelarem Romæ Deum, másne sit an femina, dicere aut quærere, eiusq; nomẽ efferre nefas est? quod quidam interdictum à superstitione repetunt, narrãtes Valerium Soranũ malè perijsse, quod nomen illud edidisset. An quia, vt nõnulli rerum Romanarum scriptores tradunt, carmina quædam sunt & præstigiæ quibus dij eliciuntur: quibus vsi Romani cũ putarent se quosdam hostium Deos ad se traduxisse, cauere voluerũt ne idem sibi ab alijs eueniret? Itaq; sicut Tyrij vincula injicere simulachris dicunt, alij autem cùm ea ad lauacrũ aut lustrationem aliquã deducunt, fideiussores pro reditu exigunt: ita Romani tutissimè ac constantissimè adseruari Deum crediderunt, qui neque de nomine notus alijs esset. An quemadmodum Homerus scripsit:

Iliad. 8, 393. *Terra est communis cunctis cælestibus vna,*

vt homines vniuersos Deos colerent æquo iure terrã tenentes: ita prisci Romani salutis publicæ auctorẽ occultauerunt, quod vellent non istum duntaxat, sed omnes etiam alios Deos à ciuibus suis coli?

LXII. Pater patratus. Cur inter Feciales maximus est is, quem patrem patratum appellant? is antẽ est qui liberos habet viuo adhuc patre suo, atq; etiamnum priuilegiũ auctoritatemq; aliquam retinet: pretores enim corpora quæ ob formã & florem ætatis custodia opus habebant pudica, eorum fidei commendant. An quia & liberos reuerentur suos, & timent genitores? An ipsum nomẽ rem explicat? est enim patratum quasi perfectum & absolutum: & perfectior alijs putabatur, qui viuo patre pater esset factus. Iliad. 3, 90. Aut iureiurandi & pacis præsidem oportet simul (vt ait Homerus) prorsus & retrorsum videre? id verò maximè præstare possit, qui & filium habet de quo consulter, & patrem qui cum deliberet.

LXIII. Rex sacrificulus. Cur regi sacrorum magistratum gerere aut orationẽ ad populum habere non licet? An quod antiquitus reges pleraq; & potissima sacra peragebãt, inq; immolandis hostijs sacerdotibus aderant: cùm verò modum non seruarent, sed superbè iniqueq; dominarentur, Græci plerique ijs omnem ademerunt potentiã, id tantùm relinquentes vt dijs sacra facerent. Romani autẽ regibus omnino eiectis, sacrificijs alium præfecerunt, neq; magistratum gerere eum, neq; cum populo agere finẽres, vt nunquam nisi in sacris seruire, & in gratiam deorum sustinere regnum viderentur? Sanè à maioribus tradito ritu ante Comitium rex sacrorũ postquam rem diuinam fecit, fuga sese inde è foro proripit.

LXIV. Cur mensa cùm tolleretur, semper omnino aliquid super ea volebant relinqui? An hac ambage significabant semper ex partis aliquid in futurum reseruandum, & in præsenti die subsecuturæ aliquam habendã rationem? An scitum putabant appetitum cohibere, eumq; reprimere dum adhuc aliquid ad fruẽdum in promptu est? minus enim appetũt absentia, qui præsentibus abstinere didicerunt. Aut erga famulos aliquid habet humanitatis mos iste, qui sic quodã modo videntur à dñis ad societatẽ mensæ admitti? non enim tantũ delectant accipiendo, quantum participando. Aut rerum sacrarũ nulla vnquã debet inanis relinqui? est autẽ mẽsa sacra.

LXV. Cur vir primò cum sponsa non congreditur luce, sed in tenebris? An præ verecundia, quod ante coitũ alienã existimat? An etiam cum propria verecundè coire doctus? Aut quemadmodum Solon mandauit vt sponsa manducato malo Cydonio in thalamum veniat, vt prima salutatio non iniucũda sit aut ingrata: sic Romanus legislator occultari voluit si quod esset corporis sponsæ vitium? Aut eo more illiciti coitus damnantur, vbi etiã legitimis pudor adhibetur?

LXVI. Cur Circorum vni nomen est Flaminio? An quòd cùm de priscis Romanis quidam Flaminius vrbem agro donasset, eius reditibus vsi sunt ad equestria certamina? cumq; adhuc superessent pecuniæ, viam ex ea strauerunt, quam ipsam quoque Flaminiam appellauerunt?

Cur qui fasces gerunt, lictores dicunt? An quia Ro- LXVII. Lictores.
mulum sequebantur lora in sinubus gerẽtes, quibus vincirent sontes? vulgus enim Romanum alligare, qui purius loquuntur, ligare vsurpant pro vincire? An hodie littera C vocabulo intercalata vsurpatur: antiquitùs autẽ litores, quasi liturgi, id est qui publica ministeria exequerentur, dicti sunt? Nemo enim ferè nescit, etiamnũ in multis Græcorum legib. liton legi pro publico.

Cur Luperci (hi sunt qui Lupercalibus nudi, solisq; LXVIII.
præcincti subligaculis discurrunt, & scutica obuios fe- Luperci.
riunt) canem immolant? An quia Lupercalia vrbis sunt Canis.
lustratio, & fiunt mense Februario, cui ab expiando nomen est: ipsorumq; dies februatus dicitur, cum februatio purgamentum significet? Iam cane in piacalis ferè omnes vsi sunt Græci, vtunturq; in hunc vsq; diem eo pro piaculari hostia nonnulli: Hecatæq; inter alia purgamenta etiam catuli offeruntur, expiandosq; catulis tangunt, quam februationem sua lingua perisкylacismũ vocant. Aut lycus lupus est, Lyceа Lupercalia? canis ergo animal lupo inimicum Lycæis immolatur. Aut quia Lupercos per vrbem discurrentes allatrant & vexant canes? Aut quia Pani ista fiunt sacra, cui canis gratus est ob captarum custodiam?

Cur festo die, qui Septimontium dicitur, vsu vehicu- LXIX.
lorum quæ iumentis traherentur, antiquitus abstinue- Septimon-
runt, idq; etiamnum obseruãt antiquitatis studiosi? Fe- tium.
riæ autem istæ institutæ sunt propter adiectum septimũ Romæ collem, quo facta est septicollis. An vt, quidam Romanarum rerum scriptores putant, quia vrbis partes non sunt omnino inter se coniunctæ? Aut hoc quidem nihil ad rem facit? Sed cùm vrbe cõdenda magnũ opus peregissent, iamq; vlteriùs incrementũ vrbis nullum animo conciperent, quietem cùm sibi tum iumentis quorum opera fuissent vsi, per istas ferias parauerũt? Aut cùm vellent omnes festiuitates ciuiũ præsentia ornari, eam verò in primis quę ob contractas in vnã multas vrbis partes instituta erat, ciuibus vsu vehiculorum iumentariorum ista die interdixerunt, ne vrbe, cui dies agebatur festus, exirent?

Cur furti, aut alius seruilis delicti damnatos furcife- LXX.
ros dicunt? Nónne hoc quoq; vetustæ accurationis ar- Furcifer.
gumentum est? Qui enim serui sui nequiciosum factũ comperisset, coëgit eum duplex lignum, quod curribus subijci solet, (furcam Romani appellant) per viciniam circumgestare in conspectu hominũ, vt ab eo sibi porrò cauendum esse scirent. Itaque à furcæ gestatione dicebatur furcifer.

Cur ad cornua boum cornipetarum fœnũ alligabãt, LXXI.
quo obuij monebantur vt sibi cauerẽt? An quia ob sa- Fœnum in
tietatem luxuriant petulantesq; sunt boues, equi, asini, cornu.
& homines? sicut alicubi ait Sophocles:

At tu ferocis pullus vt pastus nimis,
Buccis & ventre plenus. —

Ideoq; M. Crassum fœnum in cornu habere dicebant Romani: & qui alior in repub. solebant exagitare, ab illo sibi cauebant, & præteribant hominem paratũ ad vlciscendũ & oppugnatu difficilem. quãquam postmodò dictum fuit Cæsarem Crasso fœnum ademisse, cùm is primus in rep. eum contempsisset, seq; ei opposuisset.

Cur augurum, quos antè auspices nominabant, later- LXXII.
nas semper esse apertas voluerunt, neq; operculo vnquã Lucerna au
tegi? An potius res magnarum voluerunt esse tesseras, gurιs.
more Pythagoricorum? Vt enim hi chœnici insidere, ac ignẽ gladio agitare vetabant: ita prisci multis vsi sunt obscuris significationibus, maximè rerum sacrarum, de quibus etiam lucernæ hoc institutum est. Nam lucerna respondet corpori animum continenti, qui lumen est, semperque debet intellectu esse apertus ac perspicax, nunquam includi aut flatu extingui. Iam cùm venti spirant, aues non constanter manent, neque firma auguria

exhibent,

exhibent, quia tum vagantur & inæqualibus aguntur volatibus. ista igitur consuetudine docent captanda auguria, non cum venti flant, sed cum est tranquillitas, & apertis licet vti lucernis.

LXXXIII. Cur interdictum erat auguri, Si vlcus haberet, aues obseruare? An id quoque argumento est, animo ab omnibus molestijs ac quasi vlceribus & morsibus vacuo, sinceroq; & ocioso debere sacras res tractari? An rationi cõsentaneum est, cùm neq; victimam aut autem vlcerosam vsurparet quisquam rei sacræ faciundæ gratia, capiendiue augurij: multo magis ipsos augures curare, vt puri sincerique; & integri ad diuina indicia obseruanda se conferant? Vlcus enim videtur quædam esse mutilatio & pollutio corporis.

LXXXIV. Cur paruæ Fortunæ, quam Breuẽ vocant, fanũ Seruius Tullus dedicauit? An quòd initio humilis & obscurus, matre natus captiua, Fortunæ beneficio ad regnum Romæ euectus fuit? Aut magnitudinẽ potiùs mutatio ista quàm exiguitatem Fortunæ indicat? Omniũ verò maximè videtur Seruius Fortunæ vim diuinam extulisse, omnibusq; eam inscripsisse actionibus. Non enim Fortunæ duntaxat bonæ spei, auerruncæ, blandæ, primigeniæ, & virilis templa cõdidit: sed & propriæ Fortunæ ædes est, & conuertentis, & bene sperãtis, & virginis. & quid reliqua persequar cognomina? cùm viscatæ etiã Fortunæ templũ sit, quasi eminus nos captantis & rebus adhibentis. Quin hoc vide, an non depræhenso Fortunã minimis momentis plurimum posse, multisq; vsu venisse vt exiguis planè rebus aut euenientibus aut non contingentibus maxima consequerentur vel perderẽt, paruæ Fortunæ templum dedicarit: docens animum rebus esse aduertendum, nihilque eorum quæ offeruntur ob paruitatem esse negligendum. — *Fortuna.*

LXXXV. Cur lucernam non extinguebant, sed vltrò consumi atque exstingui sinebant? An venerabãtur eam vt cognatam & germanam ignis perennis & inexstinguibilis? An eo significabant, animata nisi noceant, interficienda non esse? animalis autem similis est lucerna, quòd & alimento habet opus, & à seipsa motũ habet, & cùm exstinguitur, vocem edit quasi necata. Aut hic mos docet, neque ignem, neque aquam, neque vllam rem necessariam, cuius copia nobis suppeditet, perdere nos debere, sed alijs relinquenda esse quibus vsus est ijs, vbi nos non ampliùs indigemus?

LXXXVI. Cur qui nobilitate generis alijs præstare videbãtur, lunulas in calceis gestabant? An, vt Castor ait, signum hoc est habitationis supra Lunam quę fertur, & quòd post mortem rursus animæ Lunam sub pedibus habebunt? An hoc prisci habuerunt eximium, qui erant Arcades cum Euandro, & ante Lunam nati dicebantur? Aut, vt multa alia, hoc quoq; institutum erat, vt rebus secundis elati ac superbientes, mutationis Fortunæ in alterã partem admonerentur? Exemplo videlicet Luna, quæ

Primùm recens existit è caligine:
Fulgore dehinc subinde faciem splendido
Augescit illustrans: & cum pulcherrima
Renidet orbe pleno, rursus exuit
Lumen suum paulatim, & ad nihilum redit.

Aut obedientiæ sic adsuescere discebant, Lunæ exemplo præstantiori parére non recusantes? & quemadmodum illa secundas obit partes,

Phœbi semper radijs intenta nitoris.

vt canit Parmenides: ita ipsi quoq; contenti esse secundo loco magistratibusq; obtemperare, ab ijsq; potentiæ & honorum fructu aliquo impertiri.

LXXXVII. Cur annum Ioui, menses Iunoni consecrant? An quòd in Deos inuisibiles & soli intelligentię notos regnũ obtinent Iupiter & Iuno: in eos qui conspectui patẽt, Sol & Luna? Efficit autem Sol annum, Luna menses. Neq; simpliciter censendũ est hos istorum esse imagines, sed ipsum in materia Iouem esse Solem, ipsamq; in materia Iunonem esse Lunam. ideoq; Iunoni nomẽ est à iuuenescendo: & Iunonem vocant Lucinam, quasi Lucidam diceres, putantq; eam in partibus auxilium ferre mulieribus, vt & Lunam. vnde illud: — *Iupiter. Iuno.*

Per cæruleum astrorum polum,
Partus celerantemq; Lunam.

facilimè enim mulieres sub plenilunium videntur prolem eniti.

Cur aues sinistræ quæ dicuntur, in auspicio habẽtur pro addicentibus? An verũ hoc non est, multosq; decepit? An sinistrũ (si quis probabilibus argumẽtis velit vti) à sinẽdo dictũ est? ideoq; auẽ quæ actionẽ suscipi permittit, sinistram pro sinisteria vulgus malè dicit. An res ita habet? cùm Ascanio Aeneę F. signa cum Mezentio collaturo fulgur à læua victoriam portendisset, rem in omen tractam in posterum quoq; fuisse obseruatã. Alij tamen Aeneæ hoc vsu venisse dicunt. Et quidem Thebani, quòd læuo cornu in pugna Leuctrica fudissent hostẽ atq; vicissent, deinceps omnibus in prœlijs principẽ locum sinistræ aciei attribuerunt. Aut potius versus ortũ Solis intuentibus ad læuam est septentrionalis mundi plaga, quam nonnulli dextram & superiorem mundi partem appellãt? hæc est Iubæ opinio. Quid si sinistris natura imbecillioribus augures quasi vim quandã addere, & defectum exsarcire ista ratione voluerunt? aut terrestria cœlestibus opposita censentes, quæ nobis læua videntur, arbitrati sunt Deos à dextra mittere? LXXXIIX. *Sinistra.*

Cur eius qui triumphum egisset, ac deinde mortuus crematusq; esset, licebat os sumptum in vrbem inferre ac deponere? hoc enim Pyrrho Liparæus tradidit. An hoc fit in mortui honorẽ? Nã ijs qui res præclarè gessissent, atq; imperatoribus hoc dederunt Romani, vt in foro sepelirentur: vt Valerio & Fabricio. quorum tamẽ posteros aiunt ita inuidiam honoris istius declinare solitos, vt funeri in forum allato fax ardens subijcerẽt, statimq; auferretur: facultate duntaxat sepulturæ in foro sic confirmata. LXXIX. *Sepulchri honor.*

Cur cùm publico epulo exciperent eum qui triumphum duxisset, à consulibus missis internuncijs petebant, ne ad cœnam venirẽt? An quòd locum assignari honoratissimum triumphatori oportebat, tractariq; eum magnificentissimè, & domũ deduci peracta cœna: quæ omnia cõsulibus, si interessent, nulli alij licebat deferri? LXXX. *Triumphi mos.*

Cur purpura prætextam vestẽ tribunus plebis nõ gestat, alijs magistratibus gerẽtibus? An quia omnino magistratus nõ est? nã neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali sedens responsa dat, neq; initio anni (quod alij solent magistratus) ineunt, neque dictatore creato abdicat, sed omni magistratuũ iure in hunc trãslato, ipse solus officiũ retinet suum: vtpote non magistratum gerens, sed diuersæ functionis ordinisq; persona. Atq; vt oratores nonnulli exceptionem negant esse iudicij genus, cũ contrarium eius quod iudicij est præstet: (iudicio enim sentẽtia ferẽ, exceptione infringitur & aboletur) eodẽ modo cẽsent tribunatũ plebis impedimentũ potiùs magistratus esset, aliquidq; huic aduersum, quàm magistratũ. Obuiam. n. ire potentiæ magistratus, nimiamq; eius licentiã retundere, munus est & potestas tribunatus plebis. An verò hæc & horum similia afferunt, qui causas cõminiscuntur? Sed cũ tribunatus plebis populi voluntate extiterit, popularis etiã ratio vim in eo obtinet, magnumq; habetur non supra plebem se in tribunatu efferre, sed interuenientibus ciuibus habitu, amictu, victusq; rõne esse similẽ? Fastus enim cõsulem prætoremq; decet. tribunũ plebis (vt dicebat C. Curio) conculcandũ se præbere cõuenit, neq; maiestatem in vultu præ se ferre, aut aditus ad se difficiles facere, vel molestũ multitudini, sed propter hãc alijs odiosum, popularibus aũt tractabilẽ promptumq; esse. Eam ob rem id quoq; receptũ fuit, vt tribunorũ ianuæ nunquàm clauderentur, XXCI. *Tribunatus plebis.*

rentur, sed noctes diesq; apertæ essent tanquã portus & perfugium ope indigentibus. Quanto autem submissiùs se pro sua persona gerit, tanto magis augetur potentia tribunus. publicus enim existimatur, quod ad vsum attinet, omnibusq; accessus veluti ara est; estq; honoris gratia sacrosanctus & inuiolabilis, quando etiam incedens in publico * omnibus lege piacularis lustratio mandatur, tanquam pollutis.

XXCII. Fasces. Cur Prætorum fasces colligati feruntur, appensis securibus? An id signo est, iram magistratus nõ debere esse in procliui & solutam? an solutio fascium, quæ paulatim fit, moram aliquã iræ iniicit & cunctationẽ, & nõnunquam fecit vt sententia de supplicio exigendo mutaretur? Iam cum vitiorũ alia sint sanabilia, alia insanabilia: virgis corrigebantur qui emendari poterãt, securibus amputabantur immedicabiles.

XXCIII. Humanæ victimæ. Cur Romani, cùm inaudiuissent à Bletonesijs, qui est populus Barbarus, immolatũ dijs hominẽ esse, eorũ magistratus acciuerunt, vt pœnas de ijs sumerent: cum autem appareret legis cuiusdã iussu id factũ, missos eos fecerunt, sed isto sacrificio in posterũ interdixerunt; ipsi aũt non multis antè annis, duos viros totidemq; mulieres in foro boario, alteros Græcos, alteras Gallas, viuos defoderunt? Videtur.n. absurdum ista facere, & Barbaris tanq̃ nefaria exprobrare eadẽ. Ac dijs immolare homines, nefas putabant: genijs autem, necessitatẽ cogere? Aut qui consuetudine ac lege ista sacrificia recepissent, eos peccare existimantes, ipsi Sibyllinis libris mandantibus istud fecerunt? Narrant.n. Elbiam quandã virginem equo vehentem fulmine ictam, repertumq; fuisse equum nudũ iacentẽ, nudã quoq; virginem ipsam, tanquam dedita opera vestibus à genitali mẽbro reductis, calceis, annulis, capitisq; redimiculo hinc inde dispersis, lingua extra os exserta. Tũ vates rñdisse, ingens opprobriũ sacris virginibus oblatũ, foreq; vt publicè id innotesceret, sed & equitũ coniunctũ fore quoddã dedecus. Ibi Barbari cuiusdã equitis seruum iudiciũ detulisse de tribus Vestalibus virginibus Aemilia, Licinia, & Martia, sub idẽ tẽpus vitiatis, & quæ iam diu cũ viris incestã consuetudinẽ habuissent, de quibus viris esset etiã Butetius iudicis dñs. Et Vestales quidã criminis cõuictas, pœnas dedisse. Cæterùm vt atroci in re placuisse, vt à sacerdotibus Sibyllini libri consulerentur, ibi inuẽta fuisse oracula, quę euẽtura isthæc & malum publicũ allatura prędicerent: cuius auertendi causa peregrinis quibusdam & alienis genijs duos Græcos, totidẽ Gallos homines viuos eo ĩ loco defossos Romani iubebant dedere.

XXCIIII. Diei exordium. Cur à media nocte diei sumunt initiũ? An quia reipublicæ constitutio principio fuit militaris? nam in re bellica pleraq; noctu autẽ capiunt vtilia consilia. Aut actionem ordiri sub ortũ solis volentes, apparatui noctẽ destinauerunt? Priùs enim paratos ad agendum par est accedere, nõ inter agendũ se pararet: quod Myso Chiloni sapienti rñdit, hyeme ventilabrũ fabricans. Aut q̃ meridies plerisq; finis est publicas & serias res agẽdi, mediam noctem placuit pro exordio sumi? cuius regi magnum argumentũ est, q̃ nullus Romanus magistratus post meridiẽ fœdus aut pactũ icit. Aut quia ortu occasuq; Solis principiũ & finis diei definiri non possunt? Quo enim modo pleriq; sensus arbitrio diei principiũ diiudicant primũ Solis ortũ, noctis aũt plenã eiusdẽ occultationẽ; nullũ habebimus æquinoctiũ, sed ob magnitudinem Solis nox etiam illa, quã maximè æqualẽ diei credimus, die erit breuior. Quod aũt mathematici absurdo huic medentes diei ac noctis discrimẽ in appulsu centri Solis ad horizontem seu finitorẽ circulũ constituunt, id euidentiã euertit: fit enim ista ratione, vt diem esse negare, & noctẽ etiamnũ durare cogamur fateri, cũ adhuc infra terrã multa luce manente Sol nostrã plagam illustrat. Quando igit̃ ortu & occasu Solis principiũ diei & noctis ob dictas difficultates non potest percipi, restat vt pro principio diei sumamus illum articulũ temporis, quo Sol vel in medio cœli est, vel in opposito eius puncto. hoc autem posterius meliùs congruit. Sol enim à meridie versus occasum à nobis fertur: à mediæ noctis puncto versus ortum ad nos.

XXCV. Mulierum libertas. Cur antiquitus mulieres neq; molere sinebant̃, neq; coquere? An memoria pactorum cum Sabinis initorum? Post raptum enim Sabinarum, & bellũ pace mutatum id quoque in pactis scriptum fuit, Mulierem viro Romano neque molere debere neque coquere.

XXCVI. Maius. Cur mense Maio mulieres non ducuntur? An quia is medio loco inter Aprilem est & Iunium, quorum ille Veneri, hic Iunoni sacer est, numinibus matrimoniorũ tutelaribus, vel anteuertũt Maium, vel Iunium præstolantur? Aut quia mense isto maximam expiationẽ peragunt, simulachra nunc de ponte in fluuium, antiquitus homines iacientes? ideoq; etiam Flaminicã, quæ Iunonis habetur antistita, leges tunc iubent esse tetricã, lauacroq; & ornatu abstinere. Aut quia multi Latinorũ isto mense parẽtant mortuis? atq; ideo fortasis Mercurius eo mense colitur, à Maia nomen ducẽte. Aut verius est quod alij dicũt? Maium à seniorũ, qui sunt maiores, Iuniũ à minorũ ætate nomẽ hr̃e, qui sunt iuniores: magis aũt conuenit nuptijs iuuentus, vt & Euripides monet:

Etenim senectus Cypridem missam facit:
Annisq; onustos Venus auersatur viros.

itaque Maio non contrahunt matrimonium, sed in Iunium continuò sequentem differunt.

XXCVII. Comam hasta discernere. Cur nuptarum comam discriminant hastæ cuspide? An id signum est primas vi & bello fuisse ductas? Aut monent nuptæ, quia bellicosis iungant̃ maritis, debere ipsas ornatu vti simplici & à luxu ac mollicie alieno? quemadmodũ Lycurgus fores & fastigia ędiũ iubẽs serra & securi, nullo alio adhibito instrumento fabricari, oẽm luxũ superuacaneamq; operã præcidit. Aut p ambages innuit̃, solo ferro coniugiũ discissum iri? Aut quia pleraq; ad nuptias pertinentia ad Iunonẽ referunt? Iunoni autẽ sacra habetur hasta, & pleræq; eius statuæ hasta nitunt̃, ipsaq; dicitur dea Quiritis. hasta enim antiqs Quiris nominabatur. inde Mars Quirinus vsurpabatur. Iuno.

XXCVIII. Lucar. Cur pecunia quæ spectaculis impenditur, Lucar dicitur? An quia multi circa vrbem sunt luci dijs consecrati, quorum reditus in spectacula insumebant?

XXCIX. Quirinalia stultorum festum. Cur Quirinalia festum stultorũ appellãt? An q̃ dies iste his erat destinatus, vt Iuba scribit, qui suam curiam ignorabant? Aut q̃ qui Fornacalibus ferijs ob occupationes, peregrinationẽ, vel ignorationẽ nõ sacrificassẽt ĩ sua tribu, ijs p̃missæ fuerũt istę ferię harũ locu obeũdę?

XC. Hercules. Cur in sacrificio Herculis nullus alius Deus nominat̃, neq; intra sepimenta canis conspicit̃? sic.n. tradit Varro. An ideò alium Deum nõ nominant, quia semideus censetur Hercules? Aut quia adhuc inter homines degent Euander aram posuit, & victimã obtulit? id enim nonnulli tradunt. Omnium autem animalium nullũ infestius habuit Hercules cane. hic enim ei plurimum negocij identidẽ exhibuit. & Cerberus canis fuit. ac præter omnia cùm Licymnij filium Oeonum canis causa interfecissent Hippocoontidę, coactus pugnam cõmittere, cùm alios sociorum multos, tum Iphiclum amisit.

XCI. Cur patricijs non licebat prope Capitolium habitare? An quia M. Manlius ibi habitans tyrannidem affectauit? propter quem illa familia iureiurando sese obstrinxit, nemini se ex ea Marci prænomen facturam. Aut antiquus tenebat metus? etenim Poplicolam hominem magis quàm quisquam fuerit alius popularem non destiterunt calumnijs impetere potentiores, metuere verò plebs, antequàm domum suam ipsus diruit, q̃ ea imminere foro videretur.

XCII. Corona quercea. Cur eum qui ciuem seruasset, corona donabant quercna? An q̃ vbique copia in expeditionibus est quercus, & quidem nullo negocio? Aut quia Ioui & Iunoni, sa-

cra est

cta est ista corona, quibus dijs vrbium tutelã adsignant? Aut prisca est hæc Arcadum consuetudo, quibus aliqua est cum quercu cognatio? Primi enim hominum è terra enati creduntur, sicut quercus inter stirpes prima.

XCIII. Vlturum natura. Cur ad auspicia maximè vsi sunt vulturibus? An quòd Romulus Romam condens duodecim vultures obseruauit? An quia auium omnium minimè ista frequenter conspici solet? non enim facilè in pullos vulturis incideris: sed ex remotis locis alicunde subitò aduolant: vnde sequitur, eorum conspectu aliquid portendi. An hoc quoq; ab Hercule didicerunt? Si tamen verum est quod Herodotus scripsit, Herculem in auspicio capiendo maximè delectatum fuisse vulturibus oblatis, quòd hanc omnium volucrium carniuorarum iustissimam censeret. Primùm quia nihil animatum tangit aut necat: id quod aquilæ faciunt, accipitres, & quæ noctu volant aues: sed solis vescitur cadaueribus. Deinde quòd suæ quoque naturæ & generis cadauera præterit. nemo enim vnquam vidit à vulture auem gustari: cùm aquilæ & accipitres maximè insectentur & occidant aues. at verò vt est apud Aeschylum,

Incesta auis sit oportet, si volucrem voret.

Præterea hæc auis minimè omniũ aliarum homini nocet, cùm neque fruges perdat, neque plantas, neque vllum mãsuetum animal lædat. Deniq; si verum est quod Aegyptij perhibent, totum vulturum genus esse femininum, & concipere subsolani flatu excepto, sicut arbores Fauonij admisso spiritu: omnino probabile est præsagia ab ijs ducta, firma esse & erroris vacua: cùm in alijs agitatio circa coitũ, tũ rapinæ, fugæ, insectationesq; multum tumultuationis & incertitudinis exhibeant.

XCIV. Aesculapius. Cur Aesculapij fanum extra vrbem est? An quia salubrius extra, quàm intra vrbem degi putant? nã Græci quoque ferè locis puris & sublimibus posita Aesculapij habent sacraria. Aut quòd Deum illum Epidauro accersitum venisse Romam existimant? Epidaurij autẽ non in vrbe, sed procul inde templum Aesculapij habent. Aut quòd angue apud insulam è trireme egresso & è conspectu hominum sublato, ipsum Deum arbitrantur locum sui templi indicasse?

XCV. Legumina. Cur castimoniam seruãtibus vsu leguminum est interdictum? An fabam ob easdẽ quas Pythagorici caussas abominati sunt? lathyrum autem & erebinthũ (hoc est pisum, puto, & cicerem) quod lathæ & erebo, id est letho & orco nomina horum sunt affinia? Aut quòd ad circumpotationes funebres & mortuorum euocationes maximè vtuntur leguminibus? Aut potiùs quia ad castimoniam afferre oportet corpora pura & tenuia? legumina autem flatus generant, & superfluitatẽ gignunt multa opus habentem expurgatione. Aut quia, etiam ad rem veneream instigant ob flatuum & spirituũ generationem?

XCVI. Vestalium impudicarum pœna. Cur Vestales virgines si pudicitiam prodiderunt, nõ alio afficiunt supplicio, quàm quòd viuas defodiunt? An quia mortuos cremãt: cremare aũt eam, quæ ignẽ sacrũ non custodiuerit piè, iniustum esset? Aut quia corpus summis consecratum cæremonijs interficere, & manus adferre sacræ mulieri, nefas censentes, ipsam vltrò mori volentes infra terram demiserunt, in extructum ad hoc domicilium, vbi & lucerna ponebat ardens, & panis, atque lactis & aquæ nonnihil, deinde terra supernè ingesta occultabatur locus? Ac ne hoc quidem modo defunctos se religione putabant, sed hodieq; mos obtinet, vt ad illum locũ sacerdotes accedẽtes parentẽt.

XCVII. Equus Marti immolatus. Cur Idibus Decembribus exhibitis equestribus ludis, dexter equus victor Marti sacer immolabatur, & caudam aliquis amputatam fert ad locum cui Regia nomen, aramq; cruentat, de capite alij sacra via, alij à Suburra descendentes depugnant? An, quæ est quorundam opinio, equo Troiam captam putantes, equũ plectunt? vtpote qui sint

Troum splendida proles natis mixta Latinum.

Aut quia animosa est bestia, & bello apta atq; Martialis equus? dijs verò ea potissimum immolant, quæ ijs accepta sunt & conuenientia? victor autem equus mactatur, quia Deo victoria est accepta ferenda. Aut rectiùs hoc dicetur, opus illius Dei statariam esse pugnam, victoriamq; stando suos ordines qui seruant de fugientibus reportare: itaq; puniri celeritatem vt fugæ cõmeatum, moneriq; isto argumento ciues, fugientibus nullam esse salutis fiduciam?

Cur censores vbi magistratũ occeperunt, nihil prius habent locatione alimentorum pro sacris anseribus, & simulachri exornatione? An quia volunt ab ijs ordiri, quæ sumptuum & occupationis minimum desiderãt? Aut pro veteri beneficio animalibus hæc refertur gratia, quòd Gallos Roma capta iam muros Capitolij superantes canibus dormientibus senserunt anseres, vigilesque suo clangore excitauerunt? Aut censores, cùm rerum maximarum custodia ipsis demandata officijq; ipsorũ esset accuratè obseruare & inspicere in sacra, res publicas, vitas, mores, rationemq; victus initio statim vigilantissimum animal procurant, eaq; industria ciues hortantur, vt sacrorũ curam diligentẽ gerant? Simulachri autem illustratio necessaria est. minium enim quo antiqua simulachra inducebãt, colorẽ hẽt facilè euanescẽtẽ. XCVIII. Anseres sacri.

Quid causæ est, quòd cùm alios sacerdotes in locum damnatorum atque solum vertere iussorũ sacerdotioq; priuatorum sacerdotum sufficiant: soli auguri, etiam si summorum flagitiorum compertus habeatur, non abrogant sacerdotium, quandiu viuit? An quòd sacrorũ arcana à quoquam qui sacerdos non sit cognosci nolunt? Aut quia iureiurandi, quo sanxit se nemini disciplinam istam traditurum, eum abrogata dignitate factum priuatum soluere nolunt religione? Aut non magistratus vel dignitatis, sed scientiæ artisq; nomen est augur? vt qui vatem ne vates sit prohibere conetur, perinde agat, ac si musico ne musicus, aut medico ne medicus sit, velit edicere: cum vt maximè titulum deroget, scientiam tamen adimere non posit. Alium porrò non creant, quòd numerum augurum ab initio constitutũ retinere volũt. XCIX. Augur.

Cur Idibus Sextilis, qui nunc Augustus dicitur, feriæ sunt vtriusq; sexus seruis, mulieres autem tum maximè lauare & purgare capita studẽt? An hoc seruis datum, quòd ea die Seruius rex natus è captiua fuit ancilla? lotio autem capitis ab ancillis feriarum causa cepta, etiã ad liberas peruasit? C. Seruorum feriæ.

Quare pueros bullis ornant? An in honorem raptarum id quoque, vt multa alia, decretũ earum natis est? Aut Tarquinij virtutẽ hoc modo venerantur? Is enim etiamnum puer in pugna aduersus Latinos simul Etruscosq; commissa fertur in hostes impetum dedisse, delapsusq; de equo irruentes audacter substitisse, Romanorumq; animos auxisse: fusisq; magno prœlio hostibus, quorum interfecti sunt sedecim millia, à rege patre suo virtutis ac rei optimè gestæ illud præmium accepisse. An quia antiquis formosos seruos amare inhonestum non erat, (quod etiamnum comœdiæ testatũ faciunt) ab ingenuis autem maximopere abstinebant: ideoq; vt ne nudis quidem incidentes errarent, id insigne liberi gestabant? An ad ordinis hoc quoque signum rationem commodam pertinebat, tanquam frænum immodestiæ iniectũ, cùm puderet in viros euadere priusquam pueritiæ signum deposuissent? Probabile enim non est quod Varro tradit, quia consilium (Græcis hoc bule est) Aeolicè bolla dicatur, hoc pueris signum probi consilij fuisse additum. Sed vide an non bullam quoque propter Lunam gestent? Lunæ enim figura, cum dimidiato fulget orbe, non est globi similis sed lentis aut disci formam præ se fert. vtq; opinatur Empedocles, etiam subiecta ei materia. CI. Bullæ. Tarquinius.

Cur pueris nono, puellis octauo die nomẽ imponit? CII.

An causa

An causa est naturalis, quod priùs puellis? femina enim citiùs augetur, ad vigorẽ peruenit atq; absoluitur quàm mas. Dies porrò post septimam sumunt. Septima enim periculosa est infantibus, cùm aliàs, tum quòd ea die vmbilicus décidit plerisque. quod antequam fit, plantæ quàm animalis similior est infans. Aut maribus & feminis hunc dierum numerum censuerunt congruere, Pythagoricos secuti? Hi enim marem imparem numerũ vocant, parem feminam. Impar enim fœcundus est, & in compositione præstat pari: diuisisq; in vnitates ambobus, par instar feminæ vacuum in medio relinquit spacium, impar semper medium habet plenum. Aut quia omnium numerorum nouem primus est quadratus, natus ex ternario qui est impar & perfectus: octo autem, primus est cubus natus è binario pari? oportet autẽ marem quadratum esse, & agilem, & perfectum: feminam cubi instar stabilem, domi affixam, & non facilè mobilem. Hoc addendum. Sicut nouem quadratus est ternarij, octo cubus binarij: ita mares tribus, feminas duobus vti nominibus.

Dies. Numeri.

CIII. *Spurij.* Cur eos, qui patrem certum non habent, spurios appellant? Est quidem Græcis sporos semen. sed tamẽ verum non est quod ijdem putant, & rhetores in orandis causis afferunt, sic dictos quòd promiscuo semine sint nati. Sed Spurius prænomen est, vt Sextus, Decimus, Caius. Porrò non integra scribũt Romani prænomina, sed aut vnica littera notant, vt Titum, Lucium, Marcum, sic: T. L. M. aut duabus, vt Tiberium, Cneum, sic: Ti. Cn. aut tribus, vt Sextum, Seruiũ, sic: Sex. Ser. Spurius quoq; duabus litteris indicatur, Sp. Ijsdem litteris etiã nothos significant S. P. nimirum Sine Patre. quæ res errori ansam præbuit, cùm Spurius & incerto patre natus ijsdem elementis notarentur, vt hi quoque spurij vsurparẽtur. Est & alia, verũ absurdior ratio. Aiunt à Sabinis pudenda mulieris spurium nominari: itaque sic ignominiosè appellari qui ex non nupta muliere natus esset.

Prænomina.

CIIII. *Liber pater.* Cur Baccho Liberi Patris nomẽ imposuerunt? An quòd bibentibus libertatem ingenerat? plerique enim per ebrietatem feroces, liberiq; nimium sunt. Aut quia libaexhibuit? Aut, vt Alexãder tradit, ab eo, quod Bacchus apud Eleutheras Bœotiæ vrbem Eleutherius, id est liber, dictus fuit?

CV. *Nuptiæ.* Cur publicis ferijs mos non est nubere virgines, nubunt tamen viduæ? An causa est, quam adfert Varro? Virgines nubere inuitas & tristes, mulieres autem cum lætitia: festo autẽ die nihil cum molestia, omnia lubenti animo sunt agenda. Aut quia decori est virginibus nuptias earum multis præsentibus peragi, idemque viduis dedecori? primæ enim nuptiæ optandæ sunt & in precio: secundæ votis recusandæ, quòd vel cũ turpitudine nubunt viuente priore marito, vel cum luctu, si is sit mortuus. itaque viduæ ad suas nuptias quiete magis gaudẽt quàm frequentia hominum & tumultu. festiuitates porrò multitudinem ad se trahunt, neque nuptijs vacare patiuntur. Aut quia festo die raptis Sabinis virginibus bellum est exortum, religio ipsis inde fuit virginũ nuptias festis diebus celebrare?

CVI. *Fortuna.* Cur Fortunam Primigeniam Romani venerantur? An, quæ multorum est Romanorum opinio, Ser. Tullo ex ancilla, vt fertur, nato Romæ regnum Fortunæ beneficio obtigit? Aut potius quòd ipsi Romæ sui ortus initia suggessit Fortuna? Aut causam res habet magis ad naturalium rerum contemplationem referendam? nimirum omnium rerum principium esse fortunam, & naturam ex euentis fortuitis constitui, quando fortuita euenta ordinem inter se sortiuntur.

CVII. *Histriones. Liuius initio 7.* Cur scenici artifices Baccho fieri, histriones dicũtur? An veram causam Cluuius Rufus? Is narrat priscis temporibus C. Sulpicio & Licinio Stolone Coss. pestẽ Romæ grassatam omnes ad vnum scenæ administros exstinxisse. itaque alios requirentibus aduenisse ex Etruria multos bonosq; eius rei artifices: inter quos gloria & vsu artificij longissimo pręstantem reliquis fuisse Histrum nomine: ab eo cæteris, quoque histrionum nomen factum.

CIIX. *Cognatæ non ductæ.* Cur cognatas non ducunt vxores? An vt coniugijs augeant necessitudines, multosq; sibi parent cognatos alijs dando, ab alijs accipiendo mulieres? Aut metuentes sibi à discordijs coniugialibus, quæ exortæ inter cognatos, præter coniugum debitum amorem etiam naturæ iura essent abolitura? Aut videntes mulieribus ob imbecillitatem opus esse multis defensoribus, noluerũt cognatas ducere, vt ipsis auxilio esse possent si à maritis iniuria afficerentur?

CIX. *Farina. Fermentũ. Flamen Iouis.* Quamobrem flamini Diali non licebat farinam aut fermentum tangere? An quia farina alimentum est imperfectum & crudum? nam neque mansit triticum id quod erat, neq; factum est quod fieri debet, nimirũ panis: sed simul & seminis vim amisit, & vsum cibi non est assecutum. Itaq; poëta farinam mylephaton translatione vsus dixit, quasi interfectũ & perditum molendo frumentum. Fermentum cùm ipsum natum est ex corruptione, tum farinam cui admiscetur, corrũpit, vt languidior fiat & inefficax. omninoq; fermentatio putrefactionis speciem gerit: quæ si modum excedat, planè acidam reddit & perdit farinam.

CX. *Caro.* Quare eidem interdictum est contractu carnis crudæ? An is mos quàm longissimè à crudorum esu abducit? Aut eadem quam de farina attulimus causa subest? Caro enim neque animal est, neq; cibus adhuc est reddita: assatio & elixatio qualitatibus eius mutandis formam demum aliam inducunt. recens autem & cruda caro neque aspectũ quidem habet purum & labis expertem, sed deformem visuiq; aduersum, & vlcerosum.

CXI. *Capra.* Cur eundem lex iubebat canis & capræ cùm tactu, tum nominatione omnino abstinere? An capræ abominabantur lasciuiam, fœtoremq;? an quòd morbo comitiali animal istud obnoxium est, contagionem mali metuebant ad eos peruenturam, qui tum vescerẽtur capra, aut eam tangerent, cùm in morbo est? Causam morbi tradunt esse angustiam meatuum per quos spiritus fertur, ob quam is sæpe intercipitur. pro argumento vsurpant vocis tenuitatem. nam & homines morbo Herculeo correpti exilem vocem emittunt, balatui adsimilẽ. *Epilepsia.* Cani fortassis minus adest fœtoris & lasciuiæ. quanquã sunt qui canem & arce Atheniensi, & Delo insula aiũt arceri, propter coitum in propatulo: quasi verò bones, sues, & equi non promiscuè & palàm, sed intra thalamos proli dent operam? Isti veram causam ignorant. *Canis.* Quia canis animal est pugnax, ideò asylis & sacrosanctis prohibetur sacrificijs, in quibus omnis periculi exsors perfugium supplicibus conceditur. Veri ergo simile est Iouis quoque sacerdotẽ, vtpote viuum, sacrumq; perfugij simulachrum, ad se liberè admittere quosuis supplices & deprecantes, nemine arcente aut terrente. Itaq; lectulus ei positus erat ad ipsum domus vestibulum: & qui ad genua eius accidisset, is ea die à verberibus & supplicio immunis erat: ac si vinctus accessisset, soluebatur. *Supplicandi ritus.* Vincula autẽ foras non per ianuã, sed de tecto in publicum proijciebantur. Nihil verò supplicibus pro futurum erat, si ita benigno, & humano se præbẽte flamine, canis adsistens banc veniam petituros terruisset atq; arcuisset. Enimuerò canem antiqui non vsquequaq; mundum esse iudicabant. nã & nulli cœlitum is immolabatur: & Hecatæ terrestri in triuio cœnæ loco missus, piacularis sacri, auertendi mala expiandiq; gratia facti partes obibat. *Canis.* Lacedæmone porrò Marti, Deo cædibus deditissimo, catulos insecabant. apud Bœotos publicum est sacrificium, quo cane in duas discisso partes, per earum medium transibant. ipsi Romani Lupercalibus mense Februario cane litant. Itaque abs re non est, quod sacerdoti supremi ac purissimi numinis familiæ

suæ canem aut aliquid cũ eo rei habere nefas statuerũt.

CXII. Cur eidem non licet ederã tangere, neq; p viã transire, vbi vitiũ propagines in sublimi sunt prætentæ? An hæc horum sunt similia, Non edere in curru, neq; insidere chœnici, neq; scopas transcendere? non ista metuentibus, aut caueri volentibus Pythagoricis, sed alijs rebus per has ambages interdicere. *Vinum.* Ad vinum enim refertur, quod subire viti prohibetur sacerdos: scilicet nefas esse eũ inebriari. qui enim ebrij sunt, eorũ superius capitibus est vinũ, atq; ea degrauat & premit: cùm par sit voluptate ista superiores esse, & non vinci à vino, sed ei moderari. *Edera.* Ederam autem an vt sterilem & inutilem hominibus, imbecillamq; & ea de causa alijs quibus innitatur opus habentem, vmbraq; & virore suo multis quasi prælligiando imponentem, non voluerunt absq; emolumento & frustra in domibus ali, & circumplicare se alijs stirpibus, quibus ea re nocet, solumq; occupat? Hanc quidẽ ob rem edera & Olympijs sacris arcetur: & neq; Athenis in Iunonis, neq; Thebis in Veneris sacris rebus vllus ederæ syluestri locus est. Bacchanalibus, alijsq; id genus sacris, quorũ maior pars peragitur in tenebris, adhibetur. An hoc ipso etiã signo orgia Bacchi volebant esse vetita? Bacchicis enim furoribus deditæ mulieres, recta ad ederã feruntur, eamq; discerpunt manibus arripientes, & vorantes. ita vt non planè fide careat quod nonnulli dicunt, inesse spiritum ederæ, qui de statu rationis deturbet, mentemq; abalienet, exagitetq;, & prorsus ebrietatem à nullo ortam vino inducat, ac permolestã: si quis alioquin hominũ ad concitationes animi furiosas, instinctũ sue diuinos sit procliuis.

CXIII. Cur ijsdem flaminibus Dialibus permissum non est vt magistratum suscipiant aut ambiant? cum tamen & lictorem habeant, & sellam curulẽ, honoris gratia, vtq; ferant æquiore animo magistratuum gerundorũ facultatem sibi ademptam? An quia in Græcia etiã aliquibus in locis sacerdotiũ dignitate regno cùm æquale esset, repulsam passos sacerdotio dignati sunt? Aut potiùs, q cùm certæ & ordine definitę essent sacerdotũ actiones, regũ verò ordine carentes & infinitæ, fieri nõ poterat vt qui rex simul sacerdosq; esset, diuersi generis in eundem tẽporis articulũ incidẽtibus negocijs vtrũq; procuraret: sed necesse erat futurũ vt vtroq; vrgente alterum omitteret, itaq; interdũ deos ritè nõ coleret, interdum ciuibus esset damno? Aut q in magistratus humanos intuentes, cũ non minus necessitate eos, q̃ potestate administrari obseruaũt: populiq; principẽ (quod *Magistratus medico similes.* de medico Hippocrates pnũciauit) multa horrẽda adspectu videre, multa tãgere, & ex alienis miserijs p fructu suas capere molestias: impiũ rati sunt istũ dijs sacrificare, & auspicẽ esse diuini cultus, qui dãnationibus & capitalibus, lethoq; finitis supplicijs ciuiũ (nõ rarò ẽt cognatorũ & domesticorũ, vt Bruto vsu venit) ĩterfuisset.

Quæstiones Græcæ.

QVI sunt apud Epidaurios conipodes & artyni? Rempublicã tractabant CLXXX viri. Ex his senatores deligebant, quos appellabant Artynos. maior porrò populi pars ruri solebat versari. vocabantur autẽ conipodes, quasi pulueripedes, q agnoscerentur è pedibus puluerulentis, quoties in vrbem veniebant.

II. *Adulterij pœna.* Quæ est apud Cumæos Onobatis? nomen hoc à conscenso asino est factũ. Depræhensam in adulterio mulierẽ in forũ producebant, & in lapide omnibus cõspicuo sistebant, deinde asino impositã circa vrbem circumducebant, postea rursum iñ eodem lapide adstare coacta, infamis per totam habebatur vitam, & vocabatur onobatis. lapidem aũt ob eam rem vt pollutũ abominabanẽ. Magistratus etiã apud hos fuit, qui phylactes dicebaẽ à custodiẽdo. Eũ qui gerebat, reliquo tpe carcerẽ custodiebat. Nocturno aũt cõcilio in senatũ veniẽs, manu iniecta reges educebat, ac detinebat donec occultè latis suffragijs de ijs iudicasset, senatus, iniustẽne agerent nécne.

III. Quæ est apud Solenses Hypeccaustria? Si appellabant Mineruæ antistitam, q auerruncandorum malorum gratia certis quibusdam sacris operatur.

IV. Qui sunt Cnidijs Amnemodes, & quis Aphester? Ex optimatibus viri LX delecti erant, quibus per omnem vitam tanquam inspectoribus vtebantur, & eorũ summis in negocijs auctoritatẽ sequebãtur. Amnemones, id est immemores, dictos suspicari licet, q factorũ rationes ab ijs non exigebantur: aut potius me hercle, q plurimum valerent memoria. Aphester autem dicebatur, qui sententias interrogabat.

V. Qui sunt apud Arcades & Lacedæmonios chresti, id est boni? Lacedęmonij Tegeatis reconciliati, fœdus pepigerunt, & communem columnam ad Alpheũ posuerunt: in qua inter alia fœderis capita hoc scriptũ erat, Messenios regione pelPelluntoNeminem bonum faciunto. hoc Aristoteles interpretans, ait eo significari Tegeatarum neminẽ debere interfici, qui auxilij causa Laconicis rebus studeret.

VI. *Ho. deum in sacrificijs.* Quis est apud Opuntios Chritologus? vox hordeũ legentem designat. Græcorum pleriq; in vetustissimis sacrificijs hordeo vtebantur, primitias eius ciuibus offerentibus. Præsidi itaq; sacrorũ, & primitias istas colligẽti, hoc nomen factũ est. duos autẽ habebant sacerdotes; vnũ qui deorũ, alterũ qui geniorũ sacra administraret.

VII. Quæ sunt ploiades nebulæ? quæ maximè imbrem conceptũ haberent, & circumagitarenẽ, sic appellabantur. Theophrastus libro de ijs quæ in sublimi fiunt quarto: Ploiades, inquit, nebulæ sunt, & quæ consistunt. immobiles autẽ & colore albo differẽtiam quandam materiæ indicant, neq; in aquam neq; in spiritũ conuersæ.

VIII. Quis est Bœotorum Platychætas? Sic appellabant ædibus agrisue suis vicinos & conterminos, tanquã plurimum possidentes. apponam autem vnam vocẽ ex legethesmophylacij seu archiui, cũ sint plura vocabula.

IX. Quis est apud Delphos Hosioter, & cur vnũ de mẽsibus appellant Bysium? Hosioter est victima quæ immolaẽ cùm creatur Hosius. (vox sanctũ notaẽ) Quinque autem sunt hosij per omnem vitã, multisq; in rebus adsunt vatibus, atq; vnà etiam sacrificant: quippe à Deucalione genus crediti trahere. Bysius mẽsis, vt plerique putant, Physius est, à nascendo sic dictus. est enim veris initio, quo tempore pleraq; nascunẽ & germinant. Sed res ita non habet. Non enim Delphi B littera pro Ph vtuntur (vt Macedones, qui Bilippum, Balacrũ, Beronicam dicunt, quæ sunt Philippus, Phalacrus, Pheronice) sed loco litteræ P soliti barein dicere & bicron, quæ sunt parein & picron. Est ergo Bysius dictum pro Pysius, quod eo mense deũ scitantur. Atq; hæc sententia consuenit cũ antiquis Delphorum obseruationibus. Mense enim isto oraculum primò exstitit, & septimanam istam deo nataliciam putant, polyphthonumq; nominant, non à coquendis phthoibus, quod est placentæ genus, sed q multa tum responsa deus edat. Serò enim cepit singulis mẽsibus oracula requirẽtibus respondere; antiquitus semel duntaxat in anno vaticinabat Pythia, idq; ista die: vt Callisthenes & Anaxãdridas tradiderũt.

X. Quid est phyximelum? planta est exigua & humi iaciens, cuius germina pecus inambulans conculcat atque affligit, & incremẽtum impedit. cùm itaq; se subijcit, & ad iustam magnitudinem peruenit, euitatis olim iniurijs ac damnis, phyximelũ dicitur. testis Aeschylus.

XI. Qui sunt aposphendoneti? quasi fundarum telis pulsos diceres. Corcyram insulam Eretrienses incolebant: Charicrate autem à Corintho cũ copijs profecto, bello

ab eo

ab eo victi, conscensis nauibus domum versus nauigarunt. ciues re maturè animaduersa, arcuerũt eos patria, fundisq; impetentes egredi in terrã nõ sunt passi. Cùm itaque neque persuadere hominibus rigidis, naque vim facere multitudini eorum possent, in Thraciam nauigauerunt. Ibi loco occupato, quem prius coluisse Methon Orphei de posteris vnus fertur, vrbem Methonam nominauerunt. ipsi à vicinis aposphẽdoneti sunt appellati.

XII. Quid est apud Delphos Charila? Delphi tres deinceps nono quoq; anno agunt solennitates, Septerium, Heroida, Charilam. Septerium imitationem habet pugnæ Apollinis cũ Pythone, & à pugna fugæ dei ad Tẽpe, aut persecutionis. alij enim fugisse eum ferunt, quòd peracta cæde opus expiatione haberet: alij Pythonem saucium & fugientem via, quæ nunc Sacra dicitur, cum insequeretur, superuenisse ei recèns è vulnere mortuo, & funerato à filio, cuius nomen Aex, id est capra, perhibent. Septerium ergo harum, aut similium rerũ imitatio est. Heroidis pleraque fabulosam habent rationem, Thyadibus notam: ex ijs quę aguntur, liquidò quis excitationem Semeles conijciat repræsentari. De Charila hæc tradit fabula. Fame ob anni siccitatẽ vrgente Delphos, cum liberis & vxoribus ciues ad fores regis supplices venerunt. Is farina & leguminibus notiores sibi (nõ enim omnibus sufficiebat) impertijt. puella autẽ paruula cum accederet orba parentibus, & instaret petendo, calceo malam eius percussit, calceumq; in faciem eius coniecit. hæc, vt erat aĩo minimè abiecto, pauper alioquin & deserta, è medio se subduxit, cinguloq; soluto fauces illigans sese suspendit. Tum crescente penuria, & morbis accedentibus, Pythia regi respondit, Placandos esse manes Charilæ virginis quæ ipsa sibi mortem consciuisset. Vix tandem inuestigato id nomen puellæ quæ alapam accepisset fuisse, piaculare quoddam sacrificium peregerunt, quod etiamnum nono quouis anno fit. pręsidet rex, & farinam leguminaq; impertit omnibus & peregrinis & ciuibus. infertur puerile simulacrũ Charilæ. postquam omnibus datũ fuit, rex id calceo ferit: quæ autem Thyadum est princeps, simulachrum ad confragosum defert locum, ibiq; collum fune cingẽtes simulachri, id defodiũt: vbi olim Charila sepulta fuerat.

Delphica sacrificia.

XIII. Quid est mẽdicatoria caro apud Aenianes? Sæpius migrauerunt Aenianes. Principiò enim cum habitarẽt circa Dotium campũ, inde à Lapithis ad Aethicas fuerunt expulsi. Pòst Molossiæ regionem quæ est circa Auum occuparunt, vnde ijs nomen Parauæi factũ fuit. Deinde Cirram obtenuerunt. vbi cum iussu dei regem Oenoclum lapidibus obruissent, in regionem Inacho amni adiacentem descenderunt, quæ tum ab Inachijs & Achiuis tenebatur. His erat oraculum datum, fore vt si partẽ agri darent, vniuersum amitterent: illis, potituros esse, si à volentibus acciperent. Tum Temo primi inter Aeniades nominis vir, pannis oblitus, peramq; gestans in morem mendici, se ad Inachios contulit. cui cùm ludibrij causa rex glebam terrę tribuisset stipẽ petenti, acceptam eam in peram coniecit, munereq; optimè contentus isto sese subduxit, nihil porrò exigẽs. seniores hoc mirari, & in memoriam reuocare oraculũ, regem adire, hortariq;, ne rem negligeret, sed hominẽ appræhenderet. Temo animaduertere quid ij cogitarent, fugaq; data ad suos euadere, vota Apollini hecatõba. Secundũ hæc singulari prœlio reges congressi sunt: ibi cùm Hyperochum Inachiorum regem videret comite cane contra se venire Phemius Aenianum rex, iniustè agere dixit qui sociũ ad pugnam adduceret: & auertentem se canis abigendi gratia lapidis iactu interfecit. Sic Aenianes potiti ea ditione, pulsis Inachijs atq; Achæis, lapidem istum tanquam sacrum colunt, eique rem sacram faciunt, ac adipe hostiæ eum tegunt. cumq; Appollini hostiam persoluunt, Ioui taurum immolantes, partem carnium eximiam Temonis posteris tribuunt, ac mendicatoriam carnem appellant.

Astutè factum.

Quinam sunt apud Ithacenses Coliadæ, & quis Phagilus? Aduersus Vlissem procorum ab ipso necatorum necessarij seditionẽ mouerunt. arbiter adscitus ab vtraque parte Neoptolemus, iudicauit debere Vlissem vt sanguine inquinatum exsulare Cephallenia, Zacyntho, atque Ithaca: socios autẽ & familiares procorum quotannis pro damno rei familiari Vlissis illato, ei pendere multam. Itaq; Vlisses in Italiã commigrauit, multã filio dedicauit, eiq; ab Ithacensibus solui iussit. erat autẽ farina, vinum, faui mellis, oleum, sal, & victimæ adultiores phagilis. Cæterùm Aristoteles phagilum ait esse agnum. Porrò Eumeum cum suis Telemachus libertate donatum ciuibus inseruit: estq; ab Eumeo Coliadarum genus, à Philœtio Bucoliorum. XIV.

Quæ est canis lignea apud Locros? Locrus Physcij F. Amphictyonis N. ex Cabia filium habuit Locrum, cum quo postquam in discordiam incidit, magno ciuiũ numero assumpto oraculum de colonia deducenda consuluit: tuliq; responsum ibi se vrbem condere debere, vbi morsus esset à cane lignea. Mari traiecto rubum caninum (sic cynosbaton exprimo fruticem spinosum) calcauit, vulnereq; vexatus, per aliquot dies ibi commoratus, regionis natura considerata, Physcenses, Hiantheamq; condidit, vrbesque alias quæ à Locris deinde Ozolis cultæ sunt. Ozolæ autem quasi fœtidos si diceres, Locros alij propter Nessum putant dictos, alij propter Pythonem, qui à mari eiectus in regionem Locrorum, ibi computruerit. alij fœtorem eos contraxisse putant, q̃ pelles ouium ac caprarum pro vestitu gererent, & plerumq; inter caprarum grẽges viuerent. Alij cõtrà sic dictos quasi fragrantes autumant, q̃ regio ipsorum floribus abundet. è quorum numero est etiam Architas Amphissensis, qui sic scripsit: XV.

Vitiferam, innumeris fragrantem & odoribus illam
Macynam iucundam. —

Quid rei est, quod Megarenses aphabroma vocant? Nisus rex Megaridis, quę ab eo Nisæa fuit cognominata, è Bœotia vxorem duxit Abrotam, Onchesti filiam, Megarei sororem, mulierem insigniter prudentẽ iuxtà atque pudicam. Eam vita functam Megarẽses vltrò luxerunt. & Nisus vt æternum ei monimentum conficeret, ossa ipsius quas ea gessisset vestibus amiciri iussit, & ab eius nomine aphabroma appellauit. Viderurq; gloriam mulieris deus defendisse. nam Megarides feminæ cum vestẽ mutare sæpius statuissent, semper ꝓhibuit. XVI.

Quid est doryxenus? Antiquitus Megaris regio colebatur per pagos, in quinq; partes distributis ciuibus: dicebantur autẽ Heraẽnses, Piraẽnses, Megarenses, Cynosurenses, & Tripodiscæi. Hos cùm Corinthij (qui semper Megaricam in suam redigere potestatem conati sunt) in bellum ciuile coniecissent, id tamen æquitatis studio ab ijs placidè fuit ac socialiter gestum. Agricolis enim nemo quisquam faciebat iniuriã. qui captus esset, certo se precio redimere opus habebat, quod non antè exigebatur quàm esset dimissus. captiuũ enim qui ceperat, domum abducebat, impertitusq; eum sale & mensa sua, domũ dimittebat. qui precium sui redimendi afferebat, is laudabatur, & amicus eius qui ceperat ipsum perpetuus manebat, ac pro captiuo doryxenus, id est hospes hasta bellica partus appellabatur. qui fraudẽ solutioni fecisset, non apud hostes modò, sed etiã apud ciues infamis ob iniustitiam & perfidiam habebatur. XVII.

Quid est palintocia? Megarenses cum eiecissent tyrannum suũ Theagenẽ, non diu ciuilẽ tenuerunt modestiã: mox oratoribus nimiã eis & merã propinantibus (vt Platonico more loquar) libertatẽ omnino corrupti, cùm alijs in rebus petulanter diuites tractauerunt, tũ in ædes eorũ venerunt, vtq; sibi splendidũ appararet conuiuium postularunt: ac si repulsam paterentur, vim libidinemque in omnes exercuerunt. Denique facto XIIX.

Megarentium petulantia.

plebiscito, à feneratoribus fenora quæ ipsis persoluerāt repetiuerunt: & factum hoc à receptione fenorum palintociam dixerunt.

XIX. Quænam est Anthedon, de qua Pythias dixit,

Fæcatum bibe vinum, vt non Anthedone degens:

neque enim Bœotiæ Anthedon vini ferax est multi? Calauria antiquitus dicta fuit Irene à femina Irena, quā fabulantur natam Neptuno & Melanthea Alphei filia. Postmodo cùm Anthes Hyperesq; cum suis ibi habitarent, dicta fuit Anthedonia & Hyperea. Oraculum, vt Aristoteles tradit, tale fuit:

Fæcatum bibe vinum, vt non Anthedone degens,
Aut Hyperæ sacræ quod ibi sine fæce bibisses.

Mnasigeto autem scribit, Anthum Hyperæ fratrem etiamnum infantem fuisse amissum, Hyperemq; vagatum eius quærendi causa, Pheras ad Acastum aut Adrastum venisse, vbi tum fortè Anthus seruus à poculis erat. hunc in conuiuio fratrem, cui poculum præbebat, agnouisse & clàm ei dixisse,

Fæcatum bibe vinum, vt non Anthedone degens.

XX. Quid sibi volunt tenebræ apud quercum, quæ Prienæ memorantur? Samij & Prienæi bello cōmisso, mediocribus inuicem damnis se affecerunt. collatis autem signis, Prienæi Samios mille trucidauerunt. septimoq; post anno cum Milesijs pugna congressi ad locum qui Quercus dicitur, optimos primosq; ciuium amiserunt. quo tempore Bias Priena in Samum missus legatus claruit. Cùm autem Prienæas mulieres calamitas hæc grauiter perculisset, exsecratio & iureiurandum maximis de rebus constitutum est per tenebras ad quercum: quòd ibi liberi, parentes, viriq; earum mortem oppetijssent.

XXI. Qui sunt qui apud Cretenses dicuntur katakautæ? Tyrrhenos ferunt, qui quo tempore Imbrum ac Lemnum tenuerunt, Atheniensium filias & vxores è Braurone rapuerunt, sedibus pulsos in Laconicam venisse, & cum eius regionis mulieribus tantum habuisse cōmercij, vt etiam liberos ex ijs procrearent. Ob suspicionem verò & calumniam coactos Laconica cū vxoribus & liberis excedere, Polli & Fratre ducibus, in Cretam appulisse. ibi bellum cum incolis gerentes, multos qui in pugnis cecidissent insepultos iacere passos fuisse, cùm & humare initio ob bellum & pericula non vacaret, & posteà cadauera tempore corrupta & putredine soluta tangere. Ibi Pollin excogitasse honores quosdam & priuilegia immunitatesq;, quarū alias sacerdotibus, alias cadauerū sepultoribus tribueret, vtq; perpetua ista essent, dijs Manibus ea consecrasse: sortitum deinde cū Fratre super ijs fuisse. Itaq; alijs nomen sacerdotum, alijs katakautarum à cremandis cadaueribus obtigisse. vtrosque seorsim suā remp. habere. cumq; Cretenses mutuò furtis & rapinis se infestent, ad alias humaniter ipsis concessas immunitates id quoque accedere, quòd ab ijs omnia id genus maleficia abstinentur.

XXII. Quid rei est puerorum sepulchrum apud Chalcidenses? Cothus & Arclus Xuthi FF. in Eubœam habitatū venerunt, cùm Aeolenses plerasq; insulæ eius partes obtinerēt. Oraculum autem Cotho datum erat, si emisset terram, fore vt rebus vteretur secundis, hostesq; superaret. Facta exscensione, mox incidit in pueros ludentes apud mare. quibus se cum addidisset socium, ac multa peregrina ludicra monstrauisset, vt sensit ea ipsos cupere accipere, negauit se alia lege daturum, quàm si terram ab ipsis accepisset. pueri proinde terram humi sublatam ei dederunt, ludicrisq; acceptis discesserunt. Aeoles re comperta, cùm hostes nauibus contra ipsos adueherentur, ira doloreq; conciti pueros interfecerunt. Sepulti sunt iuxta viam, qua ex vrbe ad Euripum itur, locusq; Puerorum sepulcrum dicitur.

XXIII. Castores. Quis est Argis Mixarchagetas, & qui sunt Elasiæ? Mixarchagetā appellant Castorē, & apud se putant sepultum. Pollucem autē colunt vt vnū de dijs Olympijs seu cœlitibus. Iam quidem qui sunt de posteris Alexidæ Amphiarai filiæ, morbū comitialem auertere cùm existimentur, à depellendo Elasiæ dicuntur.

Quid est Encnisma Argiuorum? Qui cognatū aut familiarem amisisset, solebat statim à luctu rem sacram Apollini facere, ac XXX pòst diebus Mercurio. Existimant enim sicut corpora mortuorum terra, ita à Mercurio animas excipi. Apollinis autem ministro bordeū dantes, carnem hostiæ accipiunt, ignemq; vt pollutum exstinguentes, aliunde nouum accendunt, quo carnē eā coquāt, eāq; encnisma appellabāt à nidore ducta voce. XXIV.

Quid significant alastor, aliterius, palamnæus? non enim fides habenda est aliterios dictos perhibentibus, qui famis tempore obseruant molentes (hos Græci vocant aluotas) & farinam diripiūt. Verùm est alastor qui perpetrauit alasta, id est obliuioni nunquam mandanda, sed diuturnam habitura memoriam. aliterius, quem vitare (aleuasthæ) ob improbitatem conuenit. Hæc Socrates ait facinora in tabulis æreis inscripta fuisse. XXV.

Quo sensu fit, quod qui Aeno bouem Cassiopæam abducunt, ijs virgines quæ eos deducunt vsque ad fines, accinunt XXVI.

O vtinam in dulcem nunquam patriam redeatis?

Aenianes. Aenianes primùm à Lapithis pulsi circa Aethiciam, deinde apud Molossidem & Cassiopæam habitauerūt. quæ regio cùm nulli esset ipsis vsui, molestosq; præterea haberent vicinos, in Cirræum campum Onoclo rege ducente transiuerunt. vbi cum grauis siccitas & crebra vrgeret, oraculo (vt fertur) iussi Onoclum interfecerunt, rursumq; vagati, eam occupauerunt regionem, quam nunc obtinent bonam & feracissimam. itaq; nō iniuria à dijs petunt ne vnquam in patriam antiquā redeundum sit, sed lætis rebus ibi permanendum.

Cur apud Rhodios in sacellum Ocridionis nō ingreditur præco? An res ita habet? Ochimus Cydippen filiam despondit Ocridioni. sed Cercaphus Ochimi frater, cum amore puellæ laboraret, præconi (nam per hos accersi sponsas moris erat) persuasit, vt sponsam acceptam sibi adduceret. quo facto Cercaphus cum puella profugit: & Ochimo demū iā sene facto redijt. Rhodij itaq; sanxerunt, iniuriæ istius causa, ne quis præconum intraret in sacellum Ocridionis. XXVII. Præco sponsam accersit.

Cur apud Tenedios in Tenæ fanum tibicini intrare, ibidemq; Achillis nomen proferri non licet? Cùm nouerca Tenē hunc solicitasset de incesto cōcubitu, Molpus tibicen falsum testimonium contra Tenem dixit; quo factum est vt Tenes cum sorore profugere in Tenedum sit coactus. Achilli porrò (vt aiunt) Thetis mater seuerè mandauerat ne Tenem, quippe Apollini carum, necaret, vniq; famulorū negocium dederat, vt animū aduerteret, Achillemq; moneret, ne per imprudentiam Teni necem inferret. Sed cùm Achilles Tenedum populans sororem Tenæ, vtpote formosam, insequeretur, Tenesq; obuiam iens pro sorore propugnaret, eaq; fuga elapsa ipse esset interfectus: Achilles re cognita famulum occidit, quod præsens eum non monuisset, Tenemq; sepeliuit. huius fanum est hodieq;, in quod neq; tibicen intrat, neque Achillis in eo nomen auditur. XXVIII.

Quis est apud Epidamnios poletes? Epidamnij Illyriorum vicini, cùm suos ciues cum istis commercia agitantes viderent deteriores fieri, & ea de causa sibi à nouis rebus metuerent, ad cōtractus & permutationes istas quotannis vnum spectatæ vitæ ciuem delegerunt, qui ad barbaros commeans omnium ciuiū nomine cū his negociaretur, poletesq; ab isto commeatu diceref. XXIX. Prudens factum.

Quænam est ad Thraciam Aræni acta? Andrij & Chalcidenses cum sedium petendarum causa in Thraciam nauigassent, Sanen vrbem communi iure proditione deditam ceperunt, audito autem Acanthum à barbaris desertam, duos miserunt eò exploratores. XXX. Acanthus.

qui cùm

qui cùm ad vrbem accessissent, hostesq; planè profugisse depræhenderent, Chalcidensis prior excurrit tanquam ciuibus suis vrbẽ occupaturus. at Andrius cùm eum cursu non assequeretur, hastam, coniectam valido ictu vrbis portæ infixit, ac se hasta Andrijs vrbem eam præcepisse pronunciauit. Orta hinc discordia, quæ tamen in bellum non erupit, ita conuenit inter partes, vt Erythræis, Samijs, ac Parijs arbitriũ disceptatioq; controuersiæ deferretur. hic cùm Erythræi ac Samij secundum Andrios litem dedissent, Parij autem Chalcidensium causam probassent:, eo loco Andrij conceptis verbis Parios detestati sunt, seq; nullum postmodò dandarum aut accipiendarum mulierum commercium cum illis habituros pronunciauerunt. Itaque litus illud Aræni appellarunt, cùm antè Draconis diceretur.

XXXI. Cur thesmophorijs sacris Eretriensium mulieres nõ ad ignem carnes, sed ad Solem assant? neque Calligeneã inuocant? An quia captiuis quas à Troia abduxit Agamemno vsu venit vt ibi thesmophoria cum facerent, tempestate ad nauigandum apta oblata subitò auectæ sunt, imperfecto sacrificio?

XXXII. Qui sunt Milesijs aeinautę? Thoante & Damasenore tyrannis deiectis, duæ Mileti sodalitates vrbem obtinuerunt, quarum altera Plontis, altera Cheromacha dicebatur. cùm autem potentes præualuissent, rerumq; summam ad se transtulissent, deliberaturi de maximis negocijs in nauigia ingressi, ac longè à terra prouecti, facto decreto reuerterunt. hinc illis aeinautarum nomen, id est semper nauigantium.

XXXIII. Quamobrem Chalcidenses locum qui ad Pyrsophiũ est, acmæon lescham, id est ætate vigentium conuentui ac confabulationibus destinatum publicè locum, appellant? Nauplium ferunt persequentibus ipsum Achæis supplicem factum Chalcidensibus, quà diluisse crimina, quà alia vicissim Achæis obiecisse. Chalcidenses nequaquam de eo dedendo cogitasse: sed metuente ne dolo interficeretur, præsidium ei adolescentũ ætate vigentium addidisse, eoq; in loco constituisse.

XXXIV. Quis est qui bouem benefactori immolauit? Apud Ithacam in statione erat nauis piratica, in eaq; senex cũ testis picem continentibus. Ad hanc fortè fortuna portitor appulit Ithacensis, nomine Pyrrhias qui senẽ nullius sui commodi causa, sed precibus ac miseratione illius inductus redemit, cadorum etiam nonnullis hortatu eius emptis. Postquam discessu prædonum data est licentia, senex Pyrrhiam ad fictilia ista adduxit, ostenditq; multum auri argentiq; pici permixtum. ita Pyrrhias subitò ditatus, cùm alijs officijs senem coluit, tum bouem ei immolauit. Hinc prouerbio dicunt, Nemo bene merito bouem immolauit præter Pyrrhiam.

XXXV. Cur Bottiæorum puellis mos fuit choreas ducentibus dicere, Eamus Athenas? Cretenses, vt perhibetur, ex voto primitias hominum Delphos miserunt. Missi cum viderent nullam ibi rerum copiam esse, inde in coloniam profecti primùm incoluerunt Iapygiam, pòst Thraciæ istam partem, quæ Bottiæorum dicitur, obtinuerunt, permixtis Atheniensibus. Apparet enim adolescentes, qui tributi nomine ab Atheniensibus mittebantur, à Minoë non fuisse interfectos, sed pro seruis detentos. horum ergo aliqui facti & habiti Cretenses, vnà cum reliquis Delphos missi erant. Itaque Bottiæorum filiæ gentis suæ memoriam celebrantes in festiuitatibus canebant, Eamus Athenas.

XXXVI. Bubulus pes. Cur Eleorum mulieres Bacchũ in sacro carmine hortantur vt bubulo pede ad ipsas accedat? ac bis accinunt, Digne taure? Hymni hæc est forma: Veni heros Bacche maritimum ad templum sanctum cum Gratijs, ad templum pede bubulo. An quia bouigenam nonnulli & taurum cognominant Bacchum? Aut bubulo dicũt pro magno? sicut boopin poeta dixit magnis præditam oculis, & bugaium qui se gloriosè iactaret. Aut potiùs, quia pes bouis innoxius est, cornua damnosa, sic deum hortantur vt lenis veniat atq; innoxius? Aut quia multi hunc deum aratri & sationis inuentorem fuisse putãt?

Cur Tanagræis ante vrbem locus est, nomine Achilleum? inimicitiæ enim ei potiùs cum hac vrbe q̃ amicitia fertur intercessisse, vt qui inde matrem Pœmandri Stratonicam rapuerit, & Acestorem Ephippi F. interfecerit. Pœmander itaq; Ephippi pater cum Tanagrica regio etiamnũ per pagos habitaretur, in Stephonte (loci hoc nomen est) ab Achæis oppugnatus ꝙ sociũ expeditionis se addere nollet, noctu eo loco deserto Pœmaodriam muro munijt. aderat ei Polycrithus architectus, qui opera eius contẽnens atq; ridens, fossam transilijt. iritatus Pœmander saxum grande, quod ibi occultatum erat antiquitus, nocturnis quibusdam sacris impositum, arripuit, eoq; ferire Polycritum volens, iactu aberrante filium Leucippum ictum interfecit. Erat itaq; ei è Bœotia profugiendum, & peregrè alicuius ad lares supplicandum: verùm id impresio ab Achæis in Tanagricã iam tũ facta reddebat difficile. itaq; Ephippum filium ad Achillem supplicatum misit. Ephippus cùm Achilli vt veniret persuasit, tum Tlepolemo etiã Herculis F. ac Peneleo Hippalcmi F. omnes ipsi genere propinquos. ab his Pœmander Chalcidem deductus, ibiq; apud Elephenorem à cæde expiatus, honorem viris habuit, omnibusq; sacra loca adsignauit, quorum nomen suum retinuit Achilleum. XXXVII.

Qui sunt apud Bœotos psoloes, & æoleæ? Minyæ filias ferunt Leucippam, Arsinoam, & Alcathoam furore correptas esum humanarum carnium appetiuisse, sortitasq; munus tradendi ad necẽ filij, ac obtigisse Leucippæ vt filium Hippasum traderent: hunc ab ijs fuisse discerptum. Hinc maritos ipsorũ, quia præ luctu & dolore vestibus vterentur fœdis, psoloes dictos quasi caliginosos à squalore: ipsas autem æoleas, tanquam oloas, id est diras. Atque etiamnum earum posteritatem his afficiunt nominibus Orchomenij: & quotannis fugantur festis Agrionijs à sacerdote Bacchi stricto gladio, licetq; depræhensam interficere. & quidem necauit nostra ætate Zoilus sacerdos. Verùm ea res infelix ipsi vrbiq; fuit. nam & Zoilus leui admodum ex vlcere in diuturnum lapsus morbum computruit ac decessit: & Orchomenij in causis publicis damnati mulctatiq; sacerdotium à familia transtulerunt, deligereq; ex tota multitudine optimum instituerunt. XXXVIII. Furoris exemplum.

Cur qui sponte sua in Lycæum intrãt, lapidibus obruuntur ab Arcadibus, qui per imprudentiam, Eleutheras deportantur? An quasi liberatis hoc modo hisce sermoni fides paratur? vt similes sit locutio, Ad Eleutheras: qualis est: XXXIX.

In regionem Amelus. — &
Ad sedem venies Aresantis. —

Aut fabulam sequi præstat? quoniam soli de Lycaonis filijs Eleuther & Lebadus facinoris, quod in Iouẽ molitus fuit pater, insontes fuerunt, & in Bœotiã fugerunt: vnde & Lebadensibus ius ciuitatis cum Arcadibus intercedit. ergo Eleutheras relegant qui in Ioui sacro & inaccesso loco imprudentes rei fuerunt. Architimus in Arcadicis scribit quosdam qui Lycæum intrassent per ignorantiam, ab Arcadibus traditos fuisse Phliasijs, ab his Megarensibus. inde cum Thebas mitterentur apud Eleutheras fuisse imbre, tonitribus, alijsq; cœlestibus denunciationibus detentos. atq; inde etiam loco nomẽ Eleutheras factum nonnulli affirmare. Quod autẽ Lycæum ingressus vmbram nullam à se iácere putabatur, falsò dictum est, quantùmuis creditum. An fieret hoc, quod aer se in nubes cogeret, ac quasi tetricum vultum propter ingressos induceret? aut quia necatur ingressus? nam occisorum animas aiunt Pythagorici neq; vmbrã iácere, neq; conniuere. Aut ꝙ sol vmbram gignit, lex

autem solem adimit intranti? atq; hoc inuolucro tectũ proponunt. Ceruus enim vocatur qui intranit. & hac de causa Cantharionem Arcadem, qui ad Eleos bellum Arcadibus facientes perfugerat, ac cũ præda per Lyceũ trãsiuerat, bello soluto Spartani, ad quos ab Eleis se contulerat, Arcadibus tradiderũt, iubẽte deo ceruũ reddere.

XL. Quis est Eunostus heros Tanagræ, & cur lucũ eius intrare mulieribus nefas est? Elieus Cephisi & Sciadis F. pater Eunosti fuit, cui nomen impositũ ab Eunosta nympha quæ eum enutriuerat, aiunt. Hic Eunostus vt honestus & iustus, ita pudicus etiam fuit atq; austurus. Eius amore captã ferunt Ochnam vnã de coloni filiabus, consobrinam suam. à qua solicitatus ad concubitũ, auersatus mulierẽ & conuicio insectatus, ad fratres eius abijt querelam de ipsa propositurus. sed Ochna Eunostum occupauit apud fratres accusare, viq; se ab eo compressam mentiri: obtinuitque vt Ochemus & Leo (hi enim erant fratres eius) adolescentem per insidias exceptum interficerent. Percussores filij Elieus in vincula condidit. Ochna autem pœnitentia facti animiq; perturbationibus compulsa, simul vt se molestia ob amorẽ concepta exoneraret, simul fratrũ miseratione ducta, rẽ vt erat Elieo vera narratione, isq; porrò Colono exposuit. Colono iudice sententiam ferente, fratres Ochnæ solũ vertére. Ochna præcipitẽ sese dedit: sic refert Myrtis Anthedonia poëtria. Eunosti autẽ sacrarij & lucus ingressu atq; etiã accessu ita diligenter arcebantur mulieres, vt siquando terræ motus, siccitates, aliáue ostenta accidissent, (quod factũ est sæpe) Tanagræi studiosè atque adeò curiosè inquisiuerint, núm nam mulier aliqua fefellisset loco isti propinquans. & fuerint qui dicerent, è quibus est Clidamus vir illustris, obuiam sibi factum esse Eunostum, lauandi gratia ad mare accedentem, quòd lucum ipsius mulier quædam intrauisset. Sanè Diocles in commẽtario de sacellis edictum refert Tanagræorum de ijs, quæ Clidamus renunciasset.

XLI. Vnde in Bœotia apud Eleonem fluuius, Scamander dictus est? Deimachus Eleonis F. cum Hercule, cuius erat socius, ad Troiam oppugnãdã fuit profectus. quod bellum cùm, vt fit, traheretur, Glauciam Scamandri filiam, quæ ipsum deperibat, admisit, grauidamq; fecit: pòst ipse in pugna aduersum Troianos occubuit. Glaucia metuens ne admissi cõperiretur, ad Herculem confugit, eiq; amorem suũ, & habitam cũ Deimacho consuetudinem narrauit. Hercules, quod & mulierẽ miseraretur, & genus viri probi sibiq; familiaris superesse cuperet, in naues Glauciam recepit: cumq; filiũ partu enixa esset, cũ eo adductam in Bœotiã Eleoni tradidit. Et filio Scamandri impositum est nomen, regnauitq; ijs locis. & Inachum fluuium à se Scamandrum, proximũ amnem de matris nomine Glauciam appellauit, fontẽ vxori cognominem esse iussit Acidusæ, ex qua tres habuit filias, quas Virginum nomine etiamnum colunt.

XLII. Vnde tractum est prouerbium, Isthæc rata esto? Dinon Tarentinorũ dux, vir bello præclarus, cùm ciues quãdam ipsius sententiã manuum (vt fit) elatione improbassent, ac præco sententiam quæ vicisset proclamaret: ipse manum sursum intendens, Hæc verò (aiebat, *Vincat melior pars maiorem.* suam sententiã innuens) melior est, Sic narrauit Theophrastus. Apollodorus in Rhytino addit, cùm præco dixisset: Hæc suffragia habet plura, subiecisse: Hæc autem meliora: & pauciorum sententiam iussisse ratam esse.

XLIII. Vnde vrbs Ithacensiũ Alalcomenæ appellat? Quòd Anticlea virginitate per vim à Sisypho erepta Vlissem concepit. hoc plures asserunt. Ister Alexandrinus in suis commẽtarijs retulit, nuptam Anticleam Laërtæ & adductam ad Alalcomeneum quod est in Bœotia, Vlissem peperisse. indeq; eũ quasi vrbis nomẽ cõmendantẽ posteris, in qua esset natus, Ithacæ vrbẽ eodẽ nõie donasse.

XLIV. Qui sunt qui in Aegina monophagi dicũtur? Aeginetarum qui ad bellum Troianum sunt profecti, magna pars in prœlijs, maior in mari vi tempestatũ perijt. Cùm itaq; paucos superstites necessarij recepissent, viderentq; reliquos ciues in luctibus ac mœrore esse, rati sunt neq; gratulandũ publicè, neq; palã dijs sacrificandum: sed domi suæ singuli eos qui seruati erant cõuiuijs comiter excipientes, patres, cognatos, fratres, aut familiares, ipsi mensis ministrauerunt, alieno nemine in domum admisso. Eam rem repræsentantes, sacrificiũ Neptuno celebrant, quod Thiasi dicitur, vbi seorsim per sedecim dies conuiuia agitant nullo adhibito seruo. deinde Veneri optantes, finem ferijs imponunt. hinc monophagi, id est seorsim edentes vocitantur.

Cur Iouis Labradensis in Caria simulachrũ non sceptrum aut fulmen, sed securim elatam tenet? Hercules XLV. Hippolytã cùm necasset, inter alia arma securim quoq; eius captã, Omphalæ dono dedit. Lydorum post Omphalen reges eam gestauerunt, vt vnã de alijs rebus sacris, successoriq; itidem tradita fuit: donec Candaules dedignatus, cuidam sociorum ferendam eam dedit. Postquam verò Gyges defectione inita Candaulæ bellum intulit, venit à Mylassensibus Arselis auxiliares Gygi copias adducens: interfecitq; & Candaulen & socium, bipennemq; in Cariam inter alia spolia pertulit, Iouisq; adornato simulachro, eam illi in manũ aptauit, Labradeumq; nominauit Iouem. Labram enim Lydi vocãt, quod Latini securim.

Cur Tralliani eruum Kathartera, id est lustrale, vocant, vtunturq; eo maximè ad expiationes & piacularia? XLVI. *Eruum.* Leleges & Minyæ quondam Tralles, regionemq; ad vrbem pertinentẽ pulsis vi Trallianis occupauerũt. Reuersi postliminio Tralliani, rerumq; potiti, quotquot Lelegum non perierant, neque profugerant, sed ob inopiam ac imbecillitatem remanserant Trallibus, eorum neq; viuentiũ neq; morientium aut pereũtium vllam habentes rationem, legẽ tulerunt, vt si quis Trallianus Minyam Lelegémue occideret, is medimnum erui si necessarijs interfecti demetiretur, castus purusq; cædis haberetur. Hæccine est causa?

Quæ causa est prouerbij apud Eleos vsitati, Atrociora quàm Sambicus pateri? XLVII. *Prouerbiũ de Sambico.* Sambicus quidam Eleus cùm haberet multos sub se ministros, multa (vt fertur) donaria ænea Olympiæ posita accidit atq; vendidit: tandẽq; Dianæ etiam Episcopi (hoc est inspectricis) cognominatæ fanum, quod Elide est, & Aristarcheum dicitur, compilauit. A quo sacrilegio statim captus, per integrũ annum tormẽta perpessus est, quæstione ex ipso de sceleris socijs habenda. itaque mortuus, adagio locum suis miserijs fecit.

Cur Lacedæmone iuxta Leucippidũ templũ Vlissis sacellum est dedicatũ? XLVIII. Ergieus quidam, vnus de posteris Diomedis, passus sibi est à Temeno persuaderi vt Palladium Argis suffuraretur, conscio ac socio facinoris Leagro. hic Leager cùm esset Temeni familiaris, postmodò cum eum sibi iratum haberet, vnà cũ Palladio Lacedæmonem migrauit. *Palladium.* Reges eum promptè exceperunt: Palladiumq; prope Leucippidum templũ ęde dedicata locauerunt, Delphosq; miserũt, qui oraculum de eo adseruando ac retinendo consulerent. his responsum est, vni eorũ qui id sustulissent custodiam eius demandandam. ergo ibidem sacellum Vlissi posuerunt, quem aliàs quoque ob coniugium Penelopæ cũ sua ciuitate coniunctum censebant.

Cur Chalcedoniæ feminæ hanc seruant consuetudinem, vt alienos viros, magistratũ maximè, compellantes, alteram genam obtegant? XLIX. Erat Chalcedonensibus bellũ aduersus Bithynos, omnis generis iniurijs in præscriptionem eius irritatis. Zipœtus rex Bithynorũ omnes suos in bellũ educit. Chalcedonenses auxilijs Thracum aucti, Bithynorum agrum incendijs populationibusq; vastant. ad Phalium autem à Zipœto per insidias impetiti, re ob ferociam & ordinum neglectã rationẽ

malè

malè gesta, amplius octo millibus militū amittunt. internecionem Byzantij auerterunt, quorū in gratiā Zopœtus pacificationē admisit. Cùm aūt Chalcedone magna esset virorum penuria, pleræq; mulieres necessitate adactæ sunt vt libertatis & inquilinis consuescerēt. aliæ quæ viris carere, quàm sic matrimonio frui, mallent, ipsæ per sese expediuerūt si quid erat apud iudices & magistratus negocij, alteram veli partē à facie diducentes. quæ verò nupserant, pudore ductæ quod istas sibi virtute præstare sentirent, eundem morem sunt secutæ.

L. Cur Argiui oues, quas iniri volunt, ad Agenoris lucū feturæ causa abigunt? An quia optimè greges curauit Agenor, pecudumq; copia omnes reges superauit?

LI. Cur Argiuorum pueri quibusdā ferijs per iocum lusumq; ballachradas seipsos appellāt? An quòd primos qui ex agris in planiciem ab Inacho sunt deducti, piris syluestribus victitasse aiunt? scilicet quòd tum primùm Græcis in Peloponneso conspectæ essent achrades, id est pira syluestria, cū regio illa etiamnū à piris Apia diceret. postmodò apios, i. pirum syluestre, achras nominari cepit.

LII. Quid subest causæ, quòd Elei equas extra fines suos educunt, cùm ab equis eas conscendi volunt? An imprecationem Oenomai sic abominant? is enim cùm studio alendorū equorum omnibus regibus anteiret, equosq; amaret maximè, multa & dira imprecatus est ijs qui equos in Elide admitterent.

LIII. Cur apud Cnosios moris erat, vt mutuā fœnore pecuniam accipientes, eam raperent? An vt creditorē frustrantes, rei violentæ actionis eo grauius punirentur?

LIV. Cur in Samo Dexicreontis Venerē inuocant? An quòd Samias mulieres cùm præ luxu & luxuria libidini indulgerent, Dexicreo circulator piacularibus quibusdā ritibus adhibitis væsania ista soluit. Aut verius est quod dicitur? Dexicreo cùm esset nauclerus Samius, mercaturæ faciūdæ gratia in Cyprum nauigauit. anım iam nauim oneraturū Venus nihil aliud importare quàm aquā iussit, & illicò auehi. Paruit cōsilio, multaq; imposita aqua soluit. mox cùm altum ventorum silentiū & tranquillitas in mari obtinuisset; reliquis mercatoribus & naucleris siti laborantibus aquam diuendens, multum corrasit argenti. Itaque deæ simulachrum à se nominatum dedicauit. Hæc narratio si vera est, videtur dea non vnum ditare, sed multos vnius ministerio seruare voluisse.

LV. Quare Samijs, quando Mercurio Charidotæ, id est munifico, sacrificāt, permissum est furari & vestes aliorum clepsere, si quis hoc velit agere? Quia oraculū secuti facta ex insula migratione in Mycalen, decem annos è latrocinijs vixerunt. quibus finitis cum rursum ad insulam nauigassent, hostes suos deuicerunt.

LVI. Quæ origo est vocis Panæma in Samo insula, loci nomen exprimentis? Amazones Bacchum fugientes è ditione Ephesia in Samum enauserunt. ille nauibus constructis transfretauit, consertoq; prœlio multas eo in loco concidit, quē spectantes à copia fluētis sanguinis panæma appellauerunt ex admiratione. Qui occisas has aiunt, ex his nonnulli rem ad Phlœum gestam asserunt, & ossa earum monstrantur. alij Phlœum quoq; illis morientibus ruptum perhibent, magnam & penetrātem vocem edentibus.

LVII. Samiorum resp. Andròn qui vocatur Sami, (est autem ædes) cur Pedetes (nomine à compedibus ducto) appellatur? Cum Geomori (agrarios intelligeres) post necatum Damotelem, sublatamq; eius tyrannidem, Samiam remp. in sua haberent potestate, Megarenses bellum Perinthijs intulerunt, coloniæ Samiorum, compedes secum ferentes (vt aiunt) quibus captiuos induerent. Geomori re cognita, rapòm Perinthijs auxilio miserunt sub nouem ducibus naues instructas triginta. quarū duæ extra portum prouectę, fulmine ictę perierunt. duces reliquis vsi vicerunt Megarenses, viuosq; ex ipsis ceperunt IↃC. Ea victoria ita aucti sunt ducibus animi, vt de euertenda paucorum in patria cogitarent, quæ penes Geomoros erat, dominatione. occasionē ipsis præbuerunt reip. principes, qui per litteras mandabant, vt Megarenses captiuos suis ipsorum impeditos compedibus adducerēt. Has illi litteras acceptas Megarēsibus clanculum ostendunt: vtq; se ipsis in Samia liberanda rep. socios adiungerent, persuadent. Re consilijs communicatis tractata, placuit compedum annulos excutere, sicq; demum cruribus Megarensium aptare compedes, ac ne ob laxitatē de pedibus defluerent inter eundum, loris ad cingula alligare. Sic instructos Megarenses, & gladijs singulis armatos, postquam ad Samum applicuerunt naues, per forum in curiam duxerunt, omnibus ferè ibi Geomoris considentibus. signo deinde dato, Megarenses impetu facto eos trucidarunt. Liberata ad hunc modum vrbe, Megarenses, quotquot vellent, in ciuitatem suā admiserunt. ædeq; ampla exstructa compedes pro monimēto suspenderūt. quæ suū illud inde sortita est nomē.

Cur apud Coos Herculis sacerdos in Antimachia muliebri indutus veste, capite vittato, sacrificium auspicatur? Hercules sex nauibus à Troia auectus, tempestate aduersa vsus quæ naues eius perderet, vnica ad Conuento compulsa ad Laceterem (loci hoc nomen) excidit, armis virisq; reliquis, ceteris omnibus rebus amissis. Ibi cùm in oues incidisset, à pastore vnum petijt arietē. Pastori nomen fuit Antagoras. qui cùm robore corporis vigeret, luctæ hanc conditionem Herculi obtulit, vt arietem, si Antagoram vicisset, auferret. Postquam conseruerunt manus, Meropes Antagoræ, Græci Herculi opem tulerunt, acrisq; exorta est pugna. In hac tradunt Herculem aduersariorum multitudine defatigatum ad Thressam confugisse mulierem, & fefellisse, cùm se texisset muliebri veste. Deinde autē cùm debellasset Meropes, & expiatus esset, ducta Alciopi filia, vestem sumpsit floridam. Itaque eo in loco, vbi pugnatum fuit, rē sacram facit pontifex. sponsi autem sponsas amplectuntur muliebrem induti amictum. LIX. Herculis cum Antagora pugna.

LX. Vnde Megaræ genus est Hamaxokiliston? In effræni illa popularis in repub. potentiæ licentiæ, quæ palintociam etiā & sacrilegiū protulit, accidit vt missi Delphos consultum oraculum atq; ad solennem festiuitatē Peloponnesij legati, cùm per Megaricam irent, apud Aegira cum vxoribus & liberis vt res tulerat in quadrigis ad paludem pernoctarent. Megarensium autem ferocissimi, ebrietate, petulantia, immanitateque incitati, quadrigas in paludem deuoluerunt, ita vt multi legatorum fuerint suffocati. Ac Megarenses quidē in ista reip. confusione flagitium istud impune esse passi sunt. Amphictyones autem, habita ratione sacrosanctæ ad Delphos missionis, sceleratos istos partim extremo humanorum supplicio, partim exilio pœnas pendere coegerunt. Horum flagitiosorū posteri Hamaxokilistæ, quasi vehiculorum deuolutores nominares, appellati sunt.

PLVTARCHI,

Cur oracula edi desierint, commentatio.

AQVILAS quasdā, Terenti Prisce, aut olores fabulantur ab extremis terræ partibus ad medium eius volatu tendentes Pythiæ eodem conuenisse ad locū, cui Omphalo, id est vmbilico nomen est. Vmbilicus terrę. Postea autem temporis Phęstium Epimenidem fabulam hanc vanitatis coarguisse apud Deum: cumq; oraculum accepisset ambiguum atque obscurum, dixisse,

Non equidem terra, aut extat medius maris vmbo,
Aut superis solis hominum non cognitus vlli est.

Atque hunc quidẽ meritò vltus est deus, fabulæ priscę, tanq̃ picturæ conatũ in probitatẽ inquirere. Enimuerò paulo antè Pythia nostra ætate à Callistrato acta, euenit vt à diuersis terræ finibus Delphos conuenirent duo sacri viri: Demetrius grãmaticus è Britannia Tarsum, q̃ ei patria erat, reuertens, & Cleõbrotus Lacedæmonius. Hic diu per Aegyptũ & Trogloditicã vagatus, & magnam maris rubri partẽ subuectus erat, non sanè negociandi gratia: sed homo spectandi & parandi sibi splendoris cupidus, cùm esset re satis lauta, non magni ducẽs possessionem opũ ijs quæ sufficerent ampliorẽ, his rebus ociũ insumebat, historiamq; colligebat quasi materiã philosophiæ, cui (vt aiebat) theologia finis erat propositus. Et quia nuper apud Ammonẽ fuerat, satis præ se ferebat cætera se non valdè admiratũ: de lucerna autẽ perpetuò ardente rẽ narrabat dignam animaduersione, de qua ex sacerdotũ sermone percepisset. subinde enim quouis posteriore anno minus olei absumi q̃ præcedente: atq; hoc illos pro certo argumento annorũ inæqualitatis ducere, quæ sequentẽ annũ semper breuiorẽ superiore faceret. ꝙ probabile sit minori tẽpore minus absumi. Mirantibus qui aderant, Demetrius ridiculum esse pronunciabat, velle ex tam minutis rebus tã arduas indagare. non enim hoc esse (id quod Alcęus ait) ex vngue leonẽ pingere, sed è papyro, & lucerna occasione petita cœlum simul & totũ vniuersum mutare; ac mathematicam scientiã funditus abolere. Tum Cleombrotus: Nihil, inquit, horũ istos viros perturbauerit, neq; verò accurata subtilitate superari se à mathematicis concedent: quos faciliùs in tam longis motuum ac temporũ interuallis ratio fefellerit annorũ; q̃ istos olei mensura, cùm ob insolẽtiam rei quæ euenit semper accuratè obseruent eam.

Parua esse magnorũ argumenta.

Iam multis artibus impedimento fuerit, Demetri, qui non concedat exigua magnorũ esse argumenta: atq; hac ratione multarũ artium demonstrationes, multarum prædictiones perimenꝭ. Sanè vos quoq; rem non paruam demonstratis, Heroës corpora sua solitos læuigare nouacula, eo ꝙ apud Homerũ in mentionẽ nouaculæ incidistis. & antiquum esse pecuniam in fenore ponere docetis, ꝙ apud eundem quidam dicit:

Iliad. κ, 373.

Odyss. γ, 367.

Namq; hic augetur mihi magna pecunia pridem.

Iliad. κ, 394.

augeri enim interpretamini fenerando. rursum noctem eo acutã cognominante, arripitis hoc dictũ cupidè, atq; hoc ipsum traditis esse, ꝙ vmbra terræ quippe globosæ, turbinis seu metæ figurã habeat. Præterea quis medicos pestilentem æstatẽ prædicere ex telarũ araneatum multitudine, aut vernis fici folijs cornicis pedẽ referentibus patietur, qui contendat parua magnorũ non posse esse indicia? quis mẽsurã Solis ad congiũ heminámue explorari sinet? aut laterculũ hunc, qui ad superficiem soli acutũ angulũ sua inclinatione facit, mensurã esse cõcedet altitudinis eius, in quam mundi vertex semꝑ conspicuus supra horizontẽ attollit? Ista enim ex Ammonis sacerdotibus audire licebit. Aliud ergo quęrendũ est quo eos oppugnemus si volumus ostẽdere, sicut à maioribus nostris accepimus, Solis motũ eodẽ ordine constare, neq; ab eo vnquã desciscere. Hic Ammonius philosophus (intererat enim colloquio) Non Solis duntaxat, exclamans aiebat, sed totius adeò cœli causa agitur.

An anni An alcát.

Si enim anni decrescunt, necesse est iter Solis quod ab vnius solstitij puncto ad alterũ tenditur, contrahi, vt nõ maneat tanta finitoris pars, quantã esse tradunt mathematici, sed subinde curtetꝭ austrinis partibus versus septentrionales coarctatis. quin & ęstas nostra breuior fiat oportet ac frigidior, Sole interiùs cursum flectente, & parallelos maior tropicis signis describente. vmbilici quoq; Solis quos gnomones à recto angulo vocãt Gręci, Syenæ cõstituti non ampliùs vmbra carebunt circa solstitiũ æstiuum. & multæ stellarũ inerrantium interuallo diminuto loca sua deserere, quædã etiã mutuò se tangere & confundi cogentur. Quod si dicant, reliquis suum æqualiter ordinem tuentibus, vnius Solis motum sibi non constare: neq; causam poterunt mõstrare, quæ eum solum ex tanto stellarum numero accelerare motum suum cogat, & eorũ quæ in cœlo fieri sensu depræhenduntur pleraq; conturbabunt: planissimè vniuersa ea, quæ Lunæ Solis respectu eueniunt. Nihil ergo istis opus habemus, qui olei mensura discrimen arguant: defectus enim Solis & Lunæ mutui, cũ vel hæc in vmbrã terræ à Sole proiectam incidit, vel ipse ad lineam supra Lunam positus à nobis conspici non potest, optime rẽ detegent. vt porrò vanitatem illius rationis explicare nihil attineat. At verò, inquit Cleombrotus, mensurã olei ipsemet vidi, frequenter ab eis monstratã, & præsentis anni quantitas à prisca aberat permultũ. Respõdit Ammonius. Ergóne res ea fefellerit reliquos homines, apud quos ignes coluntur adseruanturq; per tẽporis pœnè infinitum spaciũ? Quod si quis tamen omnino verã esse rem ponat, equidem præstat causam adscribere frigiditatibus aliquibus & humiditatibus aeris, quibus ignis lãguefactus non possit multũ conficere alimenti, neque opus eo habeat: aut siccitates cõtrà & caliditates causari. iam.n. audiui qui de igne dicerent, hyeme eum meliùs ardere plusq; habere viriũ, frigore in sese coactum ac stipatũ: in æstu autẽ raritate contracta imbecillũ reddi atq; languidũ: & sub Sole accensum remissiùs agere, materiamq; molliter inuadere ac tardiùs cõsumere. Maximè verò liceat causam in ipsum conferre oleum. non enim absurdum est, olim id ex recenti natũ stirpe plus aquei habuisse admixtũ, minusq; alendo valuisse: posteà coctũ in perfecta planta ac coactũ, eadem quantitate plus potuisse, ignemq; faciliùs fouisse. * oportebat Ammonis administros seruare propositũ suum, quanq̃ abhorrens à fide & insolẽs.

Ignis natura.

Vt finẽ dicẽdi fecit Ammonius, ego: Quin tu, inquam, Cleombrote, de oraculo nobis enarra. antiqua enim fama, multũ ei diuinitatis tribuit, nunc quidẽ videtur emarcescere. Tacente Cleombroto, & oculos in terrã conijciente, Demetrius: Nihil, inquit, attinet de isto pcunctari oraculo, & causam quęrere, cùm videamus oracula quæ in his sunt locis obsoleuisse, atq; adeo duobus aut tribus exceptis, omnia defecisse. id potiùs indagandũ est, quibúsnam causis extincta sint. Nã vt alia taceã, Bœotiã, quæ superioribus temporibus ob oraculorum multitudinẽ vocalis admodum fuit, nunc prorsus destituerunt oracula, tanq̃ amnes siccati, ingensq; diuinationis quasi æstu quodã abolitæ penuria regionem occupauit. neq;.n. alibi hodie, q̃ apud Lebadiam Bœotia haustum vaticinationis responsa desiderantibus præbet: reliqua partim silent oracula, partim vasta prorsus desertaq; iacent. Atqui ea tempestate, qua Medi bellũ Græciæ intulerũt, Amphiarai oraculum non minori fama clarebat.

Oracula Mardonio data.

Sanè vtrunq; tunc cõsuluit Mardonius. & vates apud Lebadiã, Aeolica lingua missis à barbaro respondit, ita vt hosiorũ (sic vatum socios appellant) nemo intelligeret: furore diuino id significante, nihil ad barbaros pertinere oracula, neq; ijs voce, quã intelligere possent, responderi. Seruus autem qui missus erat ad Amphiarai, per quietẽ imaginatus est apparere sibi ministrũ dei. ab eo primum verbis se eijci fano deũ abesse dicente. deinde manibus pulsatũ, cùm perstaret, magno saxo ab eo in caput ictum esse. atque hæc quasi vocis loco fuerunt futura denunciantis. Victus est enim Mardonius non rege, sed regis procuratore & ministro Græcos ducente, & saxo ictus cécidit, sicut Lydus se percussum in somnis putauerat. Floruit tum etiam apud Tegyras oraculum, vbi natum Apollinem aiunt, duorumque alluentium riuorum alterum Phœnicem (palmam arborem), alterum Elæam (oleã) quidam etiamnum nominant. Medici belli tempore, Echecrate vaticinante, deus victoriam Græcis &

robur prædixit. Bello autẽ Peloponnesiaco Delijs insula sua exturbatis oraculũ Delphis allarũ ferunt, quo iuberentur locũ quærere, quo in loco natus fuisset Apollo, ibiq; sacrificia quædã peragere. mirantibusq;, & dubitatione perculsis ꝙ nõ in Delo sed alibi natus Apollo diceretur, addidisse Pythiam, cornicem eis locũ indicaturum. Profectos deinde Chæroneam venisse, & ibi mulierem, in cuius cauponam diuerterant, audiuisse cũ hospitibus quibusdã Tegyras euntibus de oraculo colloquentẽ, eosq; digredientes eam Cornicem (hoc enim erat mulieri nomen) consalutantes: atq; sic oraculi sententia percepta, Tegyris rem sacram fecisse, neq; multo pòst tempore reditũ in patriam cõsecutos fuisse. Recentiora etiam horum oraculorum documenta exstiterunt: quæ oracula cum prorsus iam obmutuerint, operę precium est nos, cùm apud Apollinem Pythium conuenerimus, causam mutationis quærere. Dum hæc colloquimur, interea à tẽplo progressi ad fores curiæ seu leschæ venimus, in quam Cnidij solebant coire. ingressi, amicos, quos volebamus conuentos, sedentes offendimus & aduentũ nostrũ præstolantes. Quiescentibus ibi tum reliquis, ꝙ ea diei erat hora, vt vel vngerentur, vel athletas spectarent, Demetrius leniter subridens:

Mentiar, an potiùs verum eloquar, — inquit?

Odyss. δ, 140. nihil mihi præ manibus habere videmini, quod dignũ disquisitione sit: adeò vos ego ociosos & vultibus in hilaritatem solutis hic desidere conspicor. Eius verba excipiens Heracleo Megarensis: Nõ enim (ait quærimus quæ sit ratio ꝙ Iacio in præterito Ieci A in E, in longã breui mutata, & syllabarũ imminuto numero, effertur, aut à quo primitiuo deducant vocabulo hę voces, Melius, Peius, Optimũ, Pessimum, Hæc.n.& alia id genus corrugãt frõtẽ: de alijs licet placidè disputare ac inquirere, superciliјs quietis, & absq; vultus tristitia, aut aduersus præsentes morositate. Nos ergo, inquit Demetrius, accipite, & quæstionẽ in quã incidimus, huius loci propriã, & Apollinis causa ad oẽs pertinẽtẽ: ac videte, ne inter ratiocinandũ supercilia adducatis. Postquã permixti eis adsedimus, & quæstionem in mediũ proposuit Demetrius: confestim prosiluit Cynicę sectę philosophus Didymus, cognomento (quod ei à vagando tanquam erroni factum probabile videtur) Planetiades: ac Scipione duobus aut trib' editis ictibus exclamauit: Eho, eho, scilicet rem difficilem & multæ indigentẽ disquisitionis adsertis nobis? nimirũ verò tanta malitia ꝑ humanum dissipata genus mirũ est, si non tantùm (quod prædixit Hesiodus) Verecũdia & Iusta indignatio (quę Nemesis dicitur) humanã reliquerunt vitã: sed Prouidentia etiam diuina conuasatis oraculis omnino abijt. Immò ego hoc contrà vobis disputandũ propono, cur non iamdudum ab edendis oraculis animũ Apollo auerterit, aut ei Hercules rursum aliúsue deorũ tripodẽ sustulerit, oppletũ obscenis & impijs quæstionibus, quas deo proponunt: alij eum tanq̃ sophistã tentantes, alij de thesauris, hęreditatibus, incestísne nuptijs sententiã sciscitantes. vt quidem palàm coarguatur Pythagoras erroris, qui tunc sibi ipsis maximè præstare, quod ad probitatem attinet, homines dixerit, quãdo ad deos accedũt: cùm quæ conuenit vitia aut perturbationes animi coram seniore homine inficiari atque tegere, ea aperta ac nuda homines deo exponant. Plura dicturi lacernã Heracleo arripuit. & ego, de toto numero ferè ei maximè familiaris: Desine, aiebam, mi Planetiade, lacessere deũ irritabilem, & ingenio nequaquam leni. quanq̃, vt Pindarus ait, hoc ei est iniunctũ iudicio deum, vt hominibus sit benignissimus. & siue is Sol est, siue dñs paterq; Solis vltra omnẽ visui expositã collocatus naturã, verisimile non est eum nostra ætate homines voce sua dedignari, quibus nascendi, nutritionis, vitæ ac intelligendi causa ipse est. neque hoc est consentaneum, Prouidentiam, quæ veluti beneuola mater omnia ad vtilitatem nostram parat atq; conseruat, in sola diuinatione rationẽ habere acceptarum iniuriarum, & quã ab initio largita sit nobis, eam adimere: quasi verò non tũ quoq; inter homines mali bonos numero vicerint, cùm oracula multis in terræ partibus vocalia fuerunt. Itaq; huc sodes adside, & pactis cũ peruersitate, quam nunquam non oratione tua soles incessere, Pythicis inducijs, nobiscum aliam quandã cur oracula desitũ sit edi causam perquire, quæ res proposita est: Apollinem autẽ irritare caue, eumq; propitiũ relinque. His ego verbis tantum perfeci, vt tacens per ianuam exiret Planetiades. Silẽtio aliquandiu exinde facto, Ammonius me cõpellans, Videsis, inquit, ò Lampria quam rem agamus, animumq; disputationi aduerte, ne deũ in causa huius rei esse negemus. Qui.n.alia quadã de causa, non voluntate dei putat oracula desijsse, suspicionẽ inijcit ea ne extitisse quidẽ diuinitus, sed alio quodã cepisse modo. neque.n.maior alia aut potentior vis est, quæ abolere diuinationẽ possit, siquidem ea dei opus est. Sanè mihi Planetiadæ sermo cùm ob alia non probabaẽ, tum ob incõstantiã quã deo tribuebat, qui modò auersaretur improbitatẽ, modò rursus admitteret: non aliter, q̃ si quis rex aut tyrannus alteris foribus malos excluderet, alteris intromitteret, ijsq; responsa daret. Sed cùm deos id opus maximè deceat, quod maximum sit & sufficiens, nusquã superuacaneũ, vbiq; plenũ & nihil extra se requirens: si quis hoc sumens, cõmunis hominũ penuriæ, quã superiorũ temporũ seditiones & bella toti ferè orbi terrarũ inuexerunt, maximã partẽ Græciã sensisse: (quippe vniuersa Græcia hodie vix tria millia grauis armaturæ militũ posset præbere, quantas copias olim sola Megarensium ciuitas misit ad Platæas) sic ratiocinetur, deum si multa reliquisset oracula, nihil aliud acturũ fuisse, q̃ Gręciæ vastitatem arguturum: huius ego subtilitatẽ cõmenti admodũ probauero. Quorsum.n.prodesset oraculũ, si vt quondã esset Tegyris aut apud Ptoũ? vbi interdiu hominem inuenires pecus pascentẽ. Et verò huic ipsi huius loci oraculo & tẽpore antiquissimo, & fama clarissimo illatã à dracone femina, bellua sæua, solitudinẽ, idq; longo tpe inaccessum fuisse narrant: vacationẽ non rectè, sed præposterè accipientes. Solitudo.n.bestiam potiùs adduxit, q̃ bestia solitudinẽ effecit. Postquam verò dei voluntate Græcia vrbibus creuit, & locus frequentari hominũ copia cepit, duabus vsi sunt vatibus, quæ ꝑ vices ad cortinam sederent: eratq; etiã tertia designata, tanq̃ adsidens ijs. Nunc vnica est antistita: neq; incusamus, cùm eius opera consultoribus sufficiat. Non igitur incusandus est Apollo. diuinatio enim quæ reliqua est, omnibus sufficit, & vnumquenq; adeptum quod volebat dimittit. Itaque sicut Agamemno præconibus vsus Iliad. β, 96. nouẽ vix cõtinuit concionẽ præ multitudine: hæc antẽ paucis pòst diebus vnam vocem in theatro ad omnes peruenientem sentietis. ita quondam pluribus vocibus ad plures vsa est vis fatidica: nunc contrà mirari debuissemus, si pateretur oracula inutiliter aquæ instar diffluere, aut resonare quomodo in solitudine saxa pastorum & pecoris voces reddunt. Cùm hæc dixisset Ammonius, & ego tacerem, Cleombrotus me appellans: Iámne, inquit, hoc tu cõcessisti, oraculorũ deum & auctorẽ esse & euersorẽ? Non sanè, inq̃. Nullum.n.oraculum, nullũ vaticiniũ aboleri à deo ipse affirmo. Sed quẽadmodũ multis alijs rebus, quas dij nobis cõficiunt atq; apparant, interitũ natura infert, aut materia potiùs priuationi obnoxia retexit atq; mutat quod à præstãtiore causa fuerat conditũ: ita diuinãdi quoq; facultatẽ arbitror obscurationes esse aliunde atq; abolitiones. quippe pręclara multa hominibus deus dedit, immortale nihil, vt deorũ quoq; pereant opera, ipsi nõ, secundũ Sophoclem. Naturã porrò & vim oraculorũ ijs aiunt cõsiderandã esse, qui naturæ rerũ & rerũ materiæ ꝓditarũ gnari sunt: ita quidem vt Deo, sicut par est, principiũ imputetur.

Hominum penuria.

Pythagoras notatur.

Deorum opera caduca.

tetur. est enim nimis quàm puerile, & fatuum, opinari ipsum deum in corpora vatũ, quos olim Engastrimythos Eurycleas, quòd è ventre sermonẽ fatidicũ promerent, nunc Pythonas nominant, se immittere, eorumq; ore loqui, & voce pro instrumento vti. * Qui enim deũ humanis admiscet necessitatibus, is maiestati eius non parcit, neq; dignitatẽ & magnitudinẽ potestatis eius cõseruat.

Dij an ore vatum loquantur.

Ad hæc Cleombrotus: Rectè, inquit, dicis. Cæterùm quando difficile est intelligere ac definire prouidẽtiam quo modo & quatenus explicandis rerũ causis adhibere debeamus: quidã nullius rei, alij omniũ in vniuersum rerum causam deo inscribẽtes, vtriq; à mediocritate & decoro aberrãt. Non malè quidem dicunt, qui Platonẽ aiunt principio quod qualitates quæ gignũtur subiectũ sustinet (materiã nunc vocant) excogitato, multis magnisq; philosophos liberasse difficultatibus. Mihi tamẽ plures ac difficiliores dubitationes videntur soluisse, qui geniorũ seu dæmonũ genus medio inter deos & hoĩes loco cõstituerunt, & quod nos cũ his quodãmodo conciliat atq; coniungit inuenerunt. siue hæc magorum ac Zoroastris doctrina est, siue Thracica ab Orpheo profecta, siue Aegyptiorum, aut Phrygum, vt colligimus ex vtrorumq; sacrificijs, orgijs & ritibus sacrorũ multa admixta funebria & lugubria cernentes. De Græcis Homerus videtur promiscuè deorũ ac geniorũ vsus nominibus, vt dijs quoq; aliquando dæmonũ nomen imposuerit. Hesiodus purè & distinctè primus quatuor genera præditorũ ratione exposuit: primùm deos, deinde genios, pòst heroës, deniq; homines. atq; hinc mutationẽ instituit aurei generis in genios multos ac bonos, semideorum autẽ in heroës. Alij vt corporum, ita etiam animarũ mutationem statuũt. sicut enim ex terra aqua, ex hac aër, ex aere ignis fieri cernit, sursum se efferente natura: sic meliores animas ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari: è genijs quasdam paucas longo tempore virtutis ope prorsus purgatas diuinæ naturæ participes reddi: alijs vsu venire vt sui metipsarum impotes rursum demittãt se, inq; humana corpora denuò illapsę, fulgoris expertem obscuramq; nanciscantur vitam. Hesiodus verò certis temporum conuersionibus mortem genijs obtingere censet, & tempus etiam sub inuolucro proponit, hæc sub Naidis persona loquens:

Materia.

De genijs.

Quanta homini est ætas vegeto dum corpore durat,
Ter tres ætates humanas garrula cornix,
Viuax cornicis complet ceruus quater æuum:
Triplicat & cerui viuendo tempora coruus.
At seclum corui nouies complectitur ætas
Phœnicis. sed vos, soboles formosa Tonantis
Nymphæ, phœnicis decuplos duratis in annos.

Hoc tempus in numerum ingentem extendunt, qui ætatem seu æuum non rectè accipiunt. Est enim annus intelligendus: & fit totum spaciũ vitæ geniorũ anni ɪx cɪↄ ɪↄccxx. Ac multi quidem mathematicorum minus id ponunt: longius ne Pindarus quidem, qui nymphas ait viuere æuum tanti temporis, quantũ durare arbor potest, indeq; Hamadryadas, quasi cum quercubus viuentes, dici. Huius adhuc loquentis sermonem excipiens Demetrius: Quomodo, inquit, dicis Cleombrote ætatem viri dictam annum? quando neq; vigentis, neque (vt apud Hesiodũ nõnulli legunt) senescentis ætas hominis tantilla est. etenim qui vigentis legũt, ij xxx annos intelligunt de Heracliti sentẽtia: quod tanto tpe natũ genitor gignentem præbet. qui senescentiũ legũt, cɪx annos ætati tribuunt. nam ʟɪv statuunt esse numerum dimidiæ vitæ humanæ, cõpositum ex vnitate, primis duobus planis, duobus quadratis, & duobus cubis: quos Plato etiam numeros ad animæ procreationẽ adhibuit. & Hesiodus omnino videtur obscurè innuisse conflagrationem, in qua necesse est vnà cum humidis rebus aboleri etiam Nymphas

—lucis quotquot degunt in amœnis,
Ad fontesq; colunt fluuiorum, atq; humida prata.

Ibi Cleombrotus: audio, inquit, & video hanc Stoicorũ cõflagrationem, quæ vt Heracleti & Orphei versus inuasit & peruertit, ita Hesiodum quoq; arripit. Sed neq; mundi interitum ego admitto, neque alia quæ fieri non queunt: cũ maximè ipsa vox cornicis & cerui moneat, in tantam annorum summam excrescere non posse tẽ. Cæterùm annus cum initium in se contineat finemq; omnium quæ temporalibus statis nascuntur, nõ ineptè hominis ætas dicitur. Nam & vos fatemini ab Hesiodo ætate non significari vitam humanam. nónne? Fatente hoc Demetrio, Cleombrotus: Iam hoc quoq;, inquit, manifestum est, sæpenumero rem & mẽsuram eius vno eodemq; vocabulo appellari, vt hemina, chœnix, amphora, modius docent. Quo igitur modo vnitatem, vtpote omnium numerorũ mensuram minimã atq; principium, nomine numeri dignamur: sic annũ Hesiodus, cùm eo primo vitam metiamur humanam, voce cũ eo quod metitur communicata ætatem nominauit. Quos enim isti numeros faciunt, ij nihil eorũ habent, quæ in numeris illustria ac præclara habẽtur. Numeris ɪx cɪↄ ɪↄ ccxx procreatus est quatuor primis ab vnitate numeris in vnam summam collectis, eaq; quater accepta. sic enim conficiuntur xʟ. qui numerus quinquies triangulis in morem assumptus, ɪx cɪↄ ɪↄ ccxx producit. Verùm de his mecum Demetrio contendere non est opus. Siue enim longius est, siue breuius, siue constitutum, siue incertum tempus, quo mutatur genij anima aut herois vita, quouis tamen dato iudice, euincetur testibus productis sapientibus atq; antiquis, naturas esse quasdam veluti in confinio deorum atq; hominum interpositas, motibus quibus mortalia afficiuntur, mutationibusq; obnoxias necessarijs. quas genios maiorum instituto appellari rectũ est ac censeri, & coli. Huius argumenti exemplum Xenocrates Platonis sodalis proposuit formas triangulorum, cùm diuinæ naturæ conferret æquilaterum triangulum, mortali omnibus inæqualibus lateribus contentum, geniorum id, quod duo latera æqualia, eademq; reliquo inæqualia habet. æquilaterũ enim vndiquaq; æquale est, secundũ vsquequaq; inæquale, tertium & æqualitatem & inæqualitatem habet: atq; huic geniorum natura respõdet, affectiones humanas in se habens, iuxtaq; vim diuinam. Ipsa verò natura sensiles imagines, ac visilia nobis proposuit simulachra. deorum quidẽ, Solem & astra, mortalium autem subitos fulgores, cometas, ignes in sublimi traijcientes. quò etiam allusit his versibus Euripides:

Annus.

Deorum, geniorum, & hominũ simulacra.

Verùm ille carne florens nuper, cælitos
Delapsa tanquam stella, exstinctus in atherem
Emisit animam.—

Cæterùm Lunam condidit, corpus mixtum, ac dæmonum simulachrũ, quę cum geniorum mutationib. conuenit ob vices incrementorũ & decrementorum. quod obseruantes, alij eam terreum astrum, alij cœlestem terram, alij terrestris iuxtà ac cœlestis sortem Hecates nominauerunt. Quemadmodum igitur si quis aerem qui inter terram & Lunã est interiectus subduceret, is vniuersi vnitatem ac cohærentiam solueret, vacuo in medium & nexus experte loco existente: ita qui geniorum gentem non admittunt, ij inter deorũ ac hominum res nullum relinquunt commercium, vim interpretem (vt Plato nominat) atq; administram perimentes. aut profectò confundere nos omnia & cõturbare cogunt, deũ in humanas res & affectiones cõijcientes, detrahẽtesq; ad vsus, quo modo Thessalę Lunam deducere cœlo ferũtur. Quanquã hoc quidem creditũ fuit à mulieribus, astutia Aglaonicę Agetoris filię, quã aiunt astrologię peritam, Luna delinquente semper simulasse eam suis se deducere veneficijs. Nos autem neq; his aures præbere debemus, qui vaticiniũ aliquod, aut sacrificiũ, aut orgia negligi

Geniorum necessitas.

negligi à deo dicunt:neq; rursum deum in his obuersari,adesse, & in agendo occupari opinemur:sed adscribētes ista deorum quibus par est administris,velusi famulis ac scribis,statuamus genios esse,qui sacra deû & orgia inspiciant atq; obeant:tum alios circumire, vindices superborum atq; immanium scelerum. Sed & alios esse, quos Hesiodus admodum grauiter diuitiarũ datores appellat castos, aitq; hunc ijs regium honorem obtigisse:

a. ἔργ. 225.

quia scilicet regium est,beneficentia.

Geniorum non vnum genus.

Vt.n. inter homines,ita etiam inter genios gradus sunt & discrimina virtutis,& naturæ perturbationib. obnoxiæ ac brutæ,alijs reliquiæ & languidæ & obscuræ, tanquam excrementum quoddam adsunt, alijs copiosæ & deletu difficiles: quarũ vestigia atq; notæ multiplices in sacrificijs, imitationibus, & fabulosis narrationibus dispersæ conseruantur. Ac de mysterijs quidem,ex quibus maxima indicia & argumenta veritatis de natura geniorum duci possunt, os, vt cum Herodoto loquar, meum se contineat.

Sacrificia fœda.

Quæ verò feriæ & sacrificia, tanquam atri dies & nefasti,peraguntur,in quibus cruda vorantur,discerpũtur hoĩes, ieiunia & planctus adhibentur, sæpenumerò etiam obscena dicta,furoresq;, & conclamationes bellicæ excitatæ cum fremitu & ceruicum iactatione: his ego nullum deum coli puto,sed placandorum & depellendorum malorum geniorum gratia instituta ea dixerim.& ꝙ olim hoĩes immolati fuerũt, probabile est neque deos poposcisse aut admisisse talia sacrificia:neq; reges tñ atq; duces frustra sustinuisse dare pro hostia prolem suam,& sacra ipsos fuisse auspicatos hostiamq; iugulasse: sed fecisse hoc vt iras & indignationes malignorũ morosorumq; auerruncarent geniorum, aut diris satisfacerent dæmonibus,nonnullorum etiam insanos & tyrannicos exsatiarent amores.qui cũ non possent,aut nõ vellent corpore corpori misceri,sicut Hercules Oechaliam virginis causa oppugnauit,ita validi violentiq; dæmones illi poscentes dedi sibi animam humanã corpori inclusam, cùm corporis cõmixtione amorẽ suum non possint explere, pestes vrbibus ac sterilitates inferunt, bellisq; eas & seditionibus exagitant,donec consequantur amatam aĩam. Nonnulli contrà. Cùm enim in Creta permultum exegissem temporis, cognoui ibi sacrum peragi absurdum, in quo etiam simulacrum viri capite truncatum ostendunt,aiuntq; hunc fuisse Molum Merionis patrem,qui cùm Nymphã vi compressisset,absq; capite inuentus fuerit. Et verò quas deorum raptiones, quos errores in fabulis referunt atq; agitant,tum occultationes eorũ,exsilia, & obita ministeri;,non dijs isthęc euenerunt, sed genijs, quorum casus ob virtutem ipsorum & potentiam memoriæ sunt proditi. & neq; Aeschylus rectà dixit,

Castumq; Apollinem, extorrem cælo deum:

neq; Sophoclis Admetus:

Hunc Gallus ad molam excitans duxit meus.

Longissimè autem à veritate aberrant Delphorũ theologi,qui putant hic aliquando Apollinem cum dracone de oraculo decertasse:patiũturq; ista dici à poëtis & oratoribus in theatris de palma cõtendentibus,ac quasi dedita opera testimonio suo damnantibus, ea quæ ipsi in sanctissimis agunt sacris. Admirante Philippo (aderat enim is historiarum scriptor) & quærente, contra quos tandẽ ritus putaret testimoniũ ferri ab istis concertatoribus: Contra hos ipsos (inquit Cleombrotus) qui apud

Ritus Delphici.

oraculũ peraguntur hocce,quibus oẽs Græcos qui sunt extra Pylas initiauit vrbs hæc,& vsq;ad Tẽpe progressa est. Nam tabernaculum quod nono quoq; anno iuxta areã excitatur,non cauernosa draconis est specus, sed exẽplum tyrannici aut regij domicilij,itemque irruptio in eam taciturna per locum qui Dolonea dicitur. tũ patrimus matrimusq; puer facibus ardentibus adducitur, igniq; tabernaculo iniecto, subuersaq; mensa effusè nũquam retrò oculos reijcientes fugiũt. deniq; errores & ministeria pueri, & piacula quæ ad Tẽpe fiunt lustrandi gratia, magni alicuius sceleris facinorisq; audacter perpetrati suspicionem insinuãt. Nimis ꝗ enim ridiculum est,Socij, Apollinem ob interfectam bestiã expiationis indignum ad Græciæ extrema fugisse, ibiq; libationes quasdam fecisse, & ea egisse, quæ homines agunt vt irã auertant ac placent geniorum quorundam,quos alastores & palamnæos nominant, tanꝗ veterum aliquorum & nulla obliuione conterẽdorum scelerũ vltores. Quẽ verò ipse de fuga hac & exsulio sermonem audiui, valdè quidem absurdus & à probabilitate alienus est: sed si quid tamen veri continet, existimemus non exiguum aut vulgare aliquid istis temporibus circa oraculum euenisse. Sed ne videar, vt cum Empedocle loquar,

Culminibus nectens alijs fastigia summa.

Sermonum varijs incedere callibus.—

finite me primis dictis finem conuenientem imponere. Iam.n.eo peruentum est,audeamusq; id post multos alios ipsi quoq; pronunciare, genijs qui oraculis ac vaticinijs præfecti sunt vel deficientibus omnino,etiam intercidere ista, vel fugientibus aut aliò migrantibus vim suã amittere:rursusq; longo pòst tempore reuersis ijs, tanquã instrumenta sonare fatidica loca eorum ob præsentiam. Quæ cum dixisset Cleombrotus, Heracleo: Sanè, inquit,nemo nobis adest profanus,aut qui de dijs incõcinnas foueat sententias. ipsi interim tamen, Philippe, nos attendamus, ne imprudentes orationi principia grãdia,eaq; absurda largiamur. Rectè moues, respõdit Philippus. sed quid nam in dictis à Cleõbroto est, quod te potissimùm terret? Tũ Heracleo: Quod oraculis, inquit,præesse statuuntur non dij,quos par est nihil habere cum terrestribus negocijs,sed deorum administri genij,id videtur mihi non malè pronunciatum esse. ꝙ autem genij istis tãtùm non ex versibus Empedoclis palàm arreptis peccata quædam, calamitates, & errores à dijs iniuncti adscribũtur, deniq; morti perinde atq; homines subijciuntur,ferocius mihi videtur dictum, magisque barbaricè. Quæsiuit è Philippo Cleombrotus, quisnam & cuias esset hic adolescens. cognitoq; nomine & patria, Ne nos quidem,inquit,mi Heracle,ignoramus in sermonem nos incidisse absurdi suspectum. Sed non potest in disputatione de magnis rebus ad consentanea opiniõi perueniri,nisi magnis vtamur initio principijs. Tu verò nõ animaduertis id te auferre quod das. fateris enim esse genios:dum verò negas eos vitiosos esse ac mortales,non iam genios esse sinis eos. Qua.n.re à dijs different,si & natura interitui nõ obnoxia, & quod ad virtutem attinet perturbationum errorisq; expertes sunt? Cum ad hæc Heracleo tacitus quippiã secũ cõmentaretur,sic Philippus infit. Non Empedocles tantùm,ò Heracleo, scriptum reliquit esse quosdã prauos genios: Plato etiam, Xenocrates,atq; Chrysippus. Sed & Democritus dũ precatur imagines sibi obtingere felices, profecto ostendit esse alias quasdam aduersas atq; prauas, & quæ voluptatẽ ad mala incitent. De morte aũt geniorũ narrationẽ audiui viri nequaquã fatui aut vani.

De geniorũ morte.

Aemiliani rhetoris,quẽ & vestrum nonnulli audiuerunt, pater fuit Epitherses,ciuis meus, & grammaticæ doctor. Is aiebat se aliqñ in Italiã nauigare intendisse,ac conscẽdisse nauim, quæ mercibus & multis vectoribus esset onusta.sub vesperã verò, cũ iuxta Echinadas essẽt, vẽtũ posuisse,nauimq; incerto cursu prope Paxas delatã. vigilasse sũ vectorum plerosq;, multos etiamnũ à cœna potasse. Tum subitò ab insula Paxis auditam fuisse vocem, quæ Thamùn quendã nominatim diceret,non sine admiratione hominum. erat aũt Thamùs iste Aegyptius gubernator,paucis vnà vehẽtiũ de nomine notus. Hũc bis vocatũ,siluisse:tertiò vocanti se dedisse. eumq; contenta voce dixisse: Vbi ad Palodes veneris,annuncia magnũ Panẽ esse mortuum. Perterritos aiebat Epitherses hoc audito vniuersos, ac inter se disputasse præstarétne

exsequi

exsequi hoc mãdatum, an verò omittere, neq; quicquã curiosè agere. Thamũn aũt statuisse, si ventus spiraret, tacitum se præteruectur ũ: sin malacia ad eũ locum peruectis exsisteret, expositurum quod audiuisset. Postq̃ ad Palodes peruentum fuit, cùm neq; ventus esset, neq; fluctibus mare exagitaretur, Thamũn è puppi versus terrã prospexisse, ac quod inaudiuerat dixisse, Mortuus est magnus Pan. Vixdum conticuisse illum, & gemitũ magnum exauditum fuisse, non vnius sed multorũ, admiratione mixtũ. Quod aũt fieri solet cũ euenit aliquid multis testibus præsentibus, statim rei famam Romæ fuisse diditam, Thamunq; à Ti. Cæsare fuisse accersitũ, ac Cæsarem ita pro certo credidisse, vt de Pane illo diligenter inquisiuerit. Doctos verò, quos ille multos secũ habebat, coniecisse eum esse, qui Mercurio & Penelopa fuisset natus. Habuit autem Philippus testes quosdã ex ijs qui tum vnà aderant, & Aemiliani iam senis auditores fuerant. Demetrius porrò narrauit, insulas circa Britanniam esse multas hinc inde sparsas (quales ex eo Sporades Græcis dicuntur) easq; desertas, quarũ nonnullæ geniorum & herou m dicantur. Se quoq; mittente imperatore cognoscendi atq; perlustrandi gratia profectum in eam quæ desertis proxima, à paucis tenebatur incolis, sed quos omnes Britanni sacros inuiolabilesq; haberent. statim verò post ipsius aduentum magnam in aëre confusionem exstitisse, & portenta multa, ventosque in procellas erupisse, & ignitos vortices in terram delatos fuisse. sub horum finẽ, insulares dixisse, aliquẽ eorũ qui præstantioris humana sunt naturæ, esse desijsse. sicut. n. lucerna, dũ accenditur, nihil secum mali trahit: cùm exstinguitur, molestiã multis adfert. sic magnas aĩas effulgere quidem placidas & innoxias: dum delentur autem, atq; occidunt, sæpe (sicut & in præsentis) ventos ac tempestates excitare, aliqñ etiam pestilentia aërem inficere. Sanè ibi quandã esse insulã, in qua Saturnus captiuus detineatur à Briareo, dormiens: (hoc enim vinculũ aduersus eum fuisse excogitatum) & adesse Saturno multos genios, comites ipsius ac famulos. Hunc sermonem excipiens Cleombrotus, Habeo, inquit, ipse etiam quæ narrare possim horũ germana: sed ad præsens propositũ sufficit non aduersari dictis, neq; impedire quo minus vera putentur. Et verò Stoicos nouimus non modò de genijs in eadẽ nobiscum sentẽtia esse, sed etiam de dijs, quorum tantum statuunt numerũ, vnũ duntaxat æternũ interitusq; expertem, reliquos & natos & obituros censere. Neq; metuendæ sunt nobis Epicureorum sannæ atq; risus, quibus etiam aduersus prouidentiã vti nõ verentur, dũ eã fabulæ titulo irrident. Nos fabulæ nomẽ rectiùs competere dicimus in infinitatem eorũ, quæ de tot mũdis nullũ habet diuina gubernatum rõne, sed oẽs casu vt natos, ita etiã constantes. Quod si oĩno ridendũ est in philosophia, imagines istæ rideantur mutæ, cæcæ, atq; inanimę, quas illi nescio vbi permanere aiũt, & ĩfinitos annorũ circulos cõficere apparẽdo, passim oberrando, cùm aliæ à viuis, aliæ à pridem crematis aut etiã putredine absumptis defluxerint corporibus. hos, inquã, rideamus, qui nugas ac vmbras huiusmodi in philosophiã attrahunt, interim indignè ferẽtes, si quis asserat genijs nõ natura modò, sed rõne etiã cõgruere vt multũ temporis permaneant. Secundum hæc Ammonius: Rectè, inquit, mihi pronũciasse videtur Theophrastus. Quid enim obstat quin vocẽ grauissimã & philosophię conuenientissimã recipiamus? quæ si reijciatur, multa eorum simul abolet quæ fieri possunt, demonstratione autem carebunt: sin admittitur, nihil secũ trahit impossibile aut quod non exstiterit. Quod tñ vnũ audiui Epicureos adferre contra Empedoclem genios introducẽtem, non posse eos, mali cùm sint vitiosi, beatos esse ac longæuos, q̃ multa adsit prauitati cæcitas, procliuisque ad ea quæ interimunt lapsus: id verò fatuum est. Hac. n. rõne efficitur, Epicurũ Gorgia sophista, & Metrodorũ Alexide comœdiæ scriptore esse deteriorem. hic. n. duplum annorũ vitæ Metrodori viuẽdo cõfecit: Gorgias ampliùs triente seculũ Epicuri superauit. Alia nimirum rõne validã rẽ esse virtutem, vitium imbecillã dicimus, nõ q̃ ad corporis durationẽ aut dissolutionem respiciamus, qñ etiam aĩalium multa tarda hebetiq; indole pręđita, multa ẽt libidinosa & incomposita diutius viuũt, q̃ ingeniosa & calidissima alia. Itaq; nõ rectè deo Epicurei immortalitatẽ ideo tribuunt, q̃ caueat & repellere possit quæ vim habent interimendi. oportebat enim in ipsa natura beati immunitatem perpessionum ac interitus inesse, neque opus habere labore ad eam consequendam vllo aut negocio. Sed fortassis parum æqui animi esse videatur disputatio contra absentes. itaq; Cleombroti est quã de migratione & fuga geniorũ intermisit orationẽ resumere ac persequi. Tũ Cleõbrotus: Atqui mirer profectò, inquit, si non multo absurdior dictis vobis iudicetur, quanquã cum naturæ rerum explicatione videatur cohærere, Platoq; ei incentiuũ præbuerit, non apertè pronũcians, sed obscura opinione suspicionem quandam de re ambagibus perplexam prodiderit: cautè is quidẽ, sed tñ multis ipse quoq; philosophorum clamoribus impetitus. Verùm quando in medium proposita est cratera fabularum sermonibus permixtarum, neq; temere in æquiores auditores incidere liceat, vbi hæ narrationes veluti peregrinũ nomisma examinari possint: non grauate vobis barbari hominis narrationem largiar. quem hominem multis ipse erroribus, indicijq; mercede ampla persoluta, apud rubrũ mare semel quotannis hominum congressui se exhibẽtem, reliquum tempus (vt ipse aiebat) cum vagis Nymphis & genijs degentem, ægrè demum inueni, ab eoque comiter ad colloquiũ sum admissus. Formosissimus iste hominũ, quos ego quidẽ viderim, erat, & ab omni perpetuũ morbo securus viuebat, singulis mensibus semel fructu herbæ cuiusdam medicato & amaro vescẽs. multis vtebatur linguis, mecũ autẽ Doricè maximã partem locutus est, sermone non multũ à carmine ac cantu differente. loquente autem ipso suauis odor locũ obtinebat, ore ipsius suauissimè fragrante. Is cùm totũ tempus in cognitione ac consideratione rerum cõsumeret, vno die quotannis afflatu ad vaticinandũ agebatur, & ad mare se cõferens futura prædicebat: accedebant autẽ eò & principes & regum scribę, eoq; audito discedebant. Hic ergo diuinationem genijs acceptã ferebat, plurimusque erat in Delphorũ mentione. & quæ hic Baccho euenisse dicuntur, & sacrificia peraguntur, oĩa inaudiuerat. Verũ cũ hęc esse magnos geniorũ casus affirmabat, tũ ea ipsa, quæ de Pythone feruntur. Quẽ qui occidit, cũ neq; per nouẽ annos, neq; apud Tempe exsulasse aiebat: verùm eiectum venisse in aliũ mundũ, atq; inde circumactis nouẽ magnorũ annorũ curriculis, expiatũ, vereq; Phœbum, i. mundum redijsse, atq; oraculum recepisse, quod interim custoditum à Themide fuerat. Eandem esse rationem docebat Typhonicorum & Titanicorũ fuisse pugnas geniorum aduersus genios, tum exsulia superatorũ, aut pœnas à deo peccantibus impositas: quomodo Typhon in Osiridem, & Saturnus in Cœlũ fertur commisisse: quorum obscurior factus est cultus, aut etiam planè intercidit, cũ ij in alium commigrauerint mundum. Nam & Solymos audio Lyciorum vicinos Saturno quãtos non alij maiores habuisse honores. sed cum is interfectis ipsorum principibus Arsalo, Dryo, & Trosobio, fugit, ac aliò (incertũ quo, neq; ipsi possunt hoc dicere) cõmigrauit: eo neglecto principes istos Scirorum deorum appellatione adfecisse. perq; eorum nomen publicè ac priuatim exsecrationes fecisse Lycios. Huius generis multa desumi possunt ex his, quæ tradita sunt de dijs. Quod autem nominibus deorum receptis quosdam genios appellamus, id (addebat hospes) mirum videri non debet. cui enim deo quiuis geniorũ

Insulæ ad Britanniã.

Contra Epicureos.

Homo sine cibo viuẽs.

adiunctus

adiunctus est, & à quo vim honoremq; adeptus, ab eo nomen habere gaudet. sicut & nostrũ alius Iouius, alius Mineruius alius Dionysius, alius Appollonius, alius Mercurialis dicitur. Sed quidã geniorũ etiã fortuitò rectè appellati sũt: alij nihil ad se pertinẽtes, sed alienas deorum denominationes nacti. His dictis cũ obticuisset Cleõbrotus, nemo fuit cui non admirabilis sermo hic videretur. Heracleone autem interogante, Quónam modo ista ad Platonem pertinerent, & quomodo is occasionẽ huic præbuisset sermoni: Probè, inquit Cleombrotus, meministi, Platoni infinitatem mundorũ absq; vlla dubitatione improbatam, de multitudine autem definita eum dubitasse: cùmq; ijs qui singulos mundos singulis elementis adsignant, vsq; ad quinarium mundorũ numerum probabilia secutus argumenta concesisset, ipsũ in vnius mundi assertione se continuisse. Videturq; hoc Platoni esse peculiare, reliquis à mundorum multitudine valdè abhorrentibus, ꝙ eam non pro materiæ rõne definirẽt, sed hãc egressi statim in infinitã & molestã inciderent infinitatem.

Geniorum nomina.

Quot sint Mundi.

Tum ego: Peregrinus verò, aiebã, iste tuus eandémne quam Plato mundorum multitudinem censebat? aut in tuo cum eo congressu ne explorauisti quidẽ eius sententiam? Respondit hæc Cleombrotus. An verò mihi quicquã prius esse debuit, quàm vt de talibus rebus interrogarem audiremq; alacriter? cùm se ille mihi tam facilem præberet. Dicebat ergo ille mundos neq; innumeros esse, neq; vnum, neq; quinque mũdos, sed numero CXXCIII, triquetra figura collocatos, ita vt quovis latere sint LX, ĩ quouis angulo vnus. qui verò deinceps sint positi, horum proximum à proximo semper sensim tangi, ac circuire eos veluti in choreã. Planiciem porrò, quæ triangula hac figura includitur, communem esse omnium larem siue focum, & cãpum veritatis dici, vbi repositæ sint rationes & formæ atq; exemplaria eorum quæ exstiterunt & existẽt, immobilia hæc omnia, circaq; ea esse æternitatem, cuius quasi defluens quædã portio feratur ad ea quæ sunt in tempore. Hæc videnda & contemplanda offerri humanis aoimis semel intra annos ↀↀ, siquidem rectè viuant. & quæ hæc optima sacra aut mysteria putantur, somnium esse istius contemplationis atq; sacri spectaculi. addebatq; aut propter ea quæ isthic sunt bona homines litteris philosophiæque studere, aut inanem sumere operam. Hæc, aiebat, ego ipsum hisce de rebus audiui. suvi sic in sacrificiorũ & mysteriorum traditione differentem, cùm nullam dictis demonstrationem adderet, neq; argumentis fidem eõciliaret. Hæc ego è Demetrio quærere, qui haberent procorum verba Vlissem admirantium, cùm is arcum manibus tractaret. cumque memoria ipsi ea suggessisset: Idem, inquam, mihi subit dicere de peregrino isto:

Odyss. φ. 397.

En contemplator fuit, ac fur callidus iste

sententiarum sermonumq; omnis generis, varieq; peruagatus litteras: neq; barbarus fuit, sed Græcus, & eruditione Græcanica affatim refertus. Arguit hoc numerus mundorum, non Aegyptius aut Indus, sed Doriensis, è Sicilia propagatus, cuius autor Petro fuit Himeręus. Huius quidẽ libellũ ipse non legi, neq; scio an extet etiamnũ. Sed Hippys Reginus, cuius meminit Phanias Eresius, hanc ait opinionem ac sententiam esse Petronis, mundos esse CLXXXIII, qui sese inuicem elemento attingant. quid autem sit contactus ratione elementi, non explicat, neq; quicquam aliud adijcit, quod rem probabilem faciat. Sub hæc Demetrius: Et quæ, inquit, probabilitas his in rebus insit? quando ipse Plato nihil consentaneum aut verisimile effatus, autor duntaxat huius fuit sententię. Vos tamen grammaticos, inquit Heracleo, audimus nos, opinionem istam Homero vindicantes, qui vniuersum in quinq; diuiserit mundos, Cœlum, Aquã, Aërem, Terram, Olympũ: de quibus duos relinquat cões, terram vniuersi infimã

Iliad. o, 189

& Olympum suprèmam partem: reliquos aũt tres tribus dijs attribuat. Eodem autem modo Plato quoq; videtur pulcherrimas easdemq; primas corporum species vniuersi distinctis partibus accommodans, quinq; facere mundos, Terræ vnum, vnum Aquæ, alios Aeris, & Ignis: extremũ, qui hos contineat, quem duodecim basium corpori ob varietatem motus & multitudinem laterum comparauit, ꝙ illam figuram maximè conuersionibus motibusq; animalibus congruere existimaret. Intulit hæc Demetrius: Quid in præsentia Homerum mouemus? satis iam est fabularum. Plato aũt nequaquã quinque in partes diuidendo vniuersum, quinq; mundos voluit appellari. quo enim loco pugnat aduersum eos, qui infinitos ponunt mũdos, sibi inquit videri vnicũ à deo factũ esse, eoq; contentum deum, ꝙ ex vniuersa corporea mole totus, perfectus, nihilq; extra se positum requirẽs exstiterit. Vnde etiam non nemini mirari subeat, qui verum ipse dicens, alijs ansam præbuerit sententiæ probabilitatem non habẽtis neq; rõnem vllam. Vniuersi quidem infinitas pro argumento sumi vtcũq; poterat, si quis ab vnitate mundi discederet. ꝙ autẽ precisè quinq;, non plures neq; pauciores mundi statuũtur, id nimis ꝙ est ab omni veri specie & rõne alienum: nisi tu quid dicis, aiebat in me respiciens. Ego autem: Nimirum videtur, inquam, vobis omissa de oraculis disputatione, quasi ad finem iam perducta, aliã suscipere? Nõ, inquit Demetrius, istam missam faciemus: sed hanc nobis sese ingerentem non præteribimus. non enim huic immorabimus, sed ita attingentes, vt quid probabile sit nobis appareat, ad propositam initiò quæstionẽ nos referemus. Tum ego sic: Primùm, inquam, ea quæ non sinunt infinitos mundos statuere, non impediunt quo minus vno plures censeantur mundi. fieri.n. sic quoq; potest vt pluribus in mundis diuinationi locus sit, & fortunæ minimus interuentus, pleraq; aũt & maxima ordinatis motibus ac vicissitudinibus ferantur. quorum nihil infinitas admittere potest. Deinde rationi magis cõsentaneum est diuinæ naturæ, non esse vnicum ac solitarium mundum. Deus.n. perfectè bonus cùm sit, nullius virtutis est expers, minimè omnium iustitiæ & amicitiæ: quæ pulcherrimæ sunt, deumq; apprimè decent. Ad hæc nihil frustra vt habeat aut quo non vtatur, defert natura. Sũt ergo extrà alij dij alijq; mũdi, erga quos vtitur virtutibus istis ad communitatem pertinentibus. non enim erga se ijs vtitur, neq; pars ipsius sunt vsus iustitiæ, gratiæ, benignitatis: sed ad alios referuntur. Quara probabile non est amicitiæ, vicinitatis, ac cõmerciorum exsortem mundum in vacua infinitate fluctuare. Iam ipsam videmus naturam ea quę sunt singula, generum & formarum complexu tanquam vasculis aut leminum inuolucris continere. Neq;.n. vlla res naturalis subsistit, cuius non sit etiam cõis aliqua ratio siue notio: neq; appellatio ei sui generis congrueret, nisi præter eã communem rationem suis peculiaribus qualitatibus ab alijs eiusdem generis rebus distingueretur. Atqui mundus nõ dicitur cõis esse, sed certis qualitatibus siue proprietatibus describitur. ergo certis differentijs ab alijs eiusdem generis mundis distinctus, suam peculiarẽ hãc formã obtinet. Præterea cùm neq; homo vnicus, neq; vnicus equus in natura rerũ sit, neq; astrum, neq; deus, neq; genius: quid obstat quin dicamus non vnicum, sed plures numero mũdos naturam complecti? Qui enim dicit vnam quoq; duntaxat esse terram, vnicum mare, is allucinatur, partium similitudinem in rebus euidentem non animaduertens. Terra.n. in eiusdem nominis partes diuiditur, itemq; mare: mundi pars iam non itidẽ mundus est, sed diuersæ naturæ res. Porrò quod nõnulli vniuersam materiam vni mundo impendunt, maximè id metuentes, ne si quid extra illum relinqueretur, id allisionibus atq; ictibus huius mundi compagem disturbaret: inanis est metus. Cum.n. sint plures mundi quo-

Esse plures vno mundos.

tum

rum quisq; sua contineatur substantia atq; materię quã certa mensura definit suæq; extremitates: nihil ordinis exsors & incompositum ac tanquam excrementum foràs prolapsum relinquetur. Vniuscuiusque enim mundi forma materiam sibi destinatam continens, nihil patietur temerario motu citatum in alium decidere mundũ, aut ex alio in se. eò φ natura neq; infinitã admittit multitudinem, neq; temerarias & ordine rationeq; carentes motiones. Quod si quid ab vno mũdo in alium defluit: necesse est huiusmodi influxus cognatos inter se, gratosq; esse, & mixtione fieri optime mundorum naturæ cõueniente: quo modo siderum fulgores siue radij inter se consemperantur. ipsosq; mundos delectari dum benigno inuicem se contemplantur vultu: dijsq;, qui in singulis sunt multi ac boni, congressus amicos exhibere. Horũ oĩum, quæ dixi, nihil nefas est, nihil fabulosum, nihil rationi aduersum. Nisi me Hercle Aristotelis aliquis sententia terretur, tanquã naturæ consentanea. Cũ enim, vt ipse inquit, quoduis corpus suum habeat proprium locum: necesse est terram vndiquaq; ad medium ferri, & aquam super hanc, leuioribus subsidentem. ergo si plures sint mundi, eueniet vt terra multifariam igni & aëre superior, multifariam item inferior extet: idemq; de aere & aqua intelligendum, quæ alicubi suis in locis à natura attributis erunt, alicubi non erunt. quæ cũ sint, vt ipse censet, impossibilia: neque duos esse, neq; plures mundos statuit, sed vnum hunc ex vniuersa cõpactum substãtia, in quo corpora iuxta legem naturæ sint locorum differentijs disposita. Verùm hæc ipsa probabiliter magis q̃ verè dicta ab eo sunt, idq;, mi Demetri, sic dispiciamus. Corporũ alia ad mediũ & deorsum, alia à medio & sursum, quædam circa mediũ & in orbem moueri dicens, cuiúsnam rei respectu medium sumit? Non equidem inanis cõparatione sumit, quod nullũ est ipsius sententia. & qui vacuũ ponunt, medio hoc ipsorũ opinione caret, vt & principio, & fine: quæ sũt extremitates, quibus in infinito non est locus. Atq; vt extorqueas Aristoteli assertionem inanis, tamen intellectu arduũ est, quęnam eius ratione corporibus differẽtia motuum debeat tribui. nam neq; in inani vis est corporũ, neq; voluntatẽ habent corpora & appetitum quo medium affectent & vndiquaq; ad illud cõtendant. sed tamen difficile est intelligere, quomodo corpora ad incorpoream atq; indifferentem rem ferantur, aut ab ea motũ momentúmve consequantur. Restat vt medium non loci rõne, sed corporis accipiamus. Cùm.n. mundus hic ex multis ac dissimilibus corporibus in vnam compactus sit concinnatus molem, necessariò differentiæ eorum motus vicissitudines efficiunt. Id ex eo fit euidens, φ singula dũ substantiam mutant, simul etiam locum alium à priore occupant. dissipatio enim à medio sursum elatam materiã per circulum didit: concretio & stipatio deorsum eã ad medium cogit atq; deprimit. qua de re nõ est opus hoc loco copiosiùs differere. Quam.n. causam harum affectionum atq; mutationũ effectricem posueris, ea vnũquemuis in seipso continebit mundum. quiuis.n. peculiare habet medium, suas corporum affectiones, mutationesq;, suam naturã & vim, quæ suo quodq; in loco conseruet. Quod.n. extrà est, siue id nihil est, siue infinitum inane, non præbet medium: sicut docuimus suprà. Cùm autem plures sint mundi, vnicuiq; suum est medium, ac proinde peculiaris etiam cuiuis motus, alijs ad medium, alijs circa id, alijs ab eo: sicut ipsi distinguunt. Qui autem proposita mediorum multitudine contendit vndiq; oĩa grauia ad vnum medium cõpelli, is perinde facit ac si postulet oĩum hominũ (qui numero sunt permulti) sanguinem in vnam aliquam venam conflue re, omniaq; cerebra vna contineri membrana. quia nimirũ iniuriam naturæ fieri putet, si corporũ naturalium non omnia solida vno, rara itidẽ suo quodam sint in loco. Nam & hic absurdũ tuetur, & is ineptè facit, qui ferre æquo aio nõ potest vt tota quæq̃ suis vtãtur partibus, naturę ratione atq; ordine debito dispositis. Id quidem absurdum foret, si quis diceret mũdum esse qui ita in se Lunã habeat, sicut homo in calcibus cerebrum si gestet, & cor in temporibus. Sed plures à se inuicẽ separatos mundos statuentem, vnà cum totis etiam partes segregare ac diuidere, non est à ratione alienũ. vnius enim cuiusq; mundi terra, mare, cœlum secundum naturam erunt collocata. & quiuis mundus superiora, inferiora circulo ambientia, cẽtrum habebit non alterius, sed sui ipsius suarumq; inter se partiũ respectu, intra, nõ extra se. Quem.n. quidem lapidem extra mundum positum pro argumento adhibent, is neq; quietis expeditam, neq; motus opinionem adfert. Quomodo.n. vel manebit, pondere præditus? vel ad mundum feretur, reliquorum instar grauiũ, cuius pars non est, neq; in naturam eius compositus? De terra autem in altero contenta atq; deuincta mundo non erat necesse solicitum esse, quomodo non auulsa pondere suo ab vniuerso in hunc mundum transiret: cùm videamus naturã suo quasque partes loco cohibere. Etenim si non ipsius mundi respectu, sed extra eum superiora & inferiora comparare instituamus, in easdem cum Epicuro incidemus difficultates, qui atomos vniuersas mouet in loca sub pedibus sita: quasi verò aut inane pedes habeat, aut infinitum in se cogitari superius inferiúsve aliquid sinat. Itaq; Chrysippum admirari licet, aut potiùs vehementer dubitare quid nam ei ad animũ acciderit, cùm mũdum in medio collocatum scriberet, eiusq; substantiam ab ęterno medium occupasse locum, qui non minimũ ei ad permanẽdum & interitus immunitatẽ momẽtu contulerit. Hoc enim in quarto de Possibilibus libro tradit, mediũ inanis locum non rectè somniãs, & adhuc causam cur mũdus permaneat absurdiorẽ fictitio isto medio adsignãs. cum quidem alibi sæpe dixisset substantiam suis in medium & à medio suo motibus dispensari ac contineri. Æt quidem reliqua Stoicorum interrogata quem terreant? dum quærunt qui vnum fatum, vna prouidentia maneat, ac non plures Ioues fiant, si plures sint mundi. Primùm.n. si absurdũ est multos esse Ioues, ipsorũ decreta multo erunt absurdiora. faciunt.n. in infinitis mũdorum conuersionibus infinitos Soles, Lunas, Apollines, Dianas, Neptunos. Deinde quę necessitas cogit multos esse Ioues, si plures sint mundi, non singulis præesse principem Vniuersi deum mente ac ratione præditum, qualis est qui à nobis dñs omnium ac pater cognominatur? Aut quid obstabit, quo minus Iouis fato ac prouidentiæ oẽs ij obediant, isq; singula inspiciat, ac dirigat, singulis præbens initia, semina, ac rõnes eorũ quæ peraguntur? Cùm.n. in rebus humanis sępenumerò vnum aliquod corpus ex diuersis corporibus constet, quorum pro se quoduis viuat, intelligat, sentiat, vt est concio, vt exercitus, vt chorus, quod & Chrysippo visum fuit: in vniuerso nefas nequaquam putandum est, esse mundos x, l, aut c, qui omnes vna regãtur mente, & ab vno pẽdeant principio. immò autem admodum deos decet talis dispositio. Non.n. tãquam apum examinum ductores eos debemus statuere qui nusquam exeant, aut materiæ inclusi adseruentur, ac quasi in ea obthurentur. id quod faciunt Stoici, qui deos introducunt aërum, aquarum, & ignium affectiones seu facultates quasdam insitas, eosq; & gignunt cum mundo, & rursus cum eodem comburunt. neq; eos liberos ac solutos instar aurigarũ aut gubernatorum faciũt: sed quo modo simulacra suis basibus adfixa sunt, ita deos corporeæ inclusos naturæ ac tãquam clauis immissis adstrictos faciunt, consortes omnium mutationũ, etiam ad interitũ vsq;. Hęc verò, nisi fallor, magnificentior est & maiestati deorum aptior sententia, esse eos liberos, neque alienos subiectos dominio. vtq; Castores auxilium iactatis tempestate ferunt, suoque aduentu

Aristotelis sententia confutatur.

Medium mundi.

Dij Stoicorum

Leniunt

Leniunt fluctus, celeresq; ventos,

nô ipsi simul nauigantes, aut in eodẽ versantis periculo, sed ab alto superuenientes salutẽq; adferẽtes: ita eos aliũ aliàs inuisere mundum, cùm contemplationis ductos iucunditate, tum quod sua natura singulorum gubernationem adiuuant. Nam Homericus quidẽ iste Iupiter non vsq; adeò longè oculos à Troia diuertit, in Thraciã & Nomades Istri accolas intuens, verus autem pulcras habet, ipsiq; conuenientes in varijs mundis mutationes, non inane extra infinitum cernens, neq; seipsum ac nihil aliud (quæ nonnullorum fuit opinio) considerãs: sed opera deorum & hominum, motusq; & conuersiones siderum multiplices cõtemplans. Non.n. odit mutationes diuina natura, sed admodũ ijs delectatur, si licet hoc colligere ex siderum vicissitudinibus conspectui nostro expositis. Enimuerò infinitas oĩno bruta est & importuna, neq; deũ admittit, fortuna & casu omnibus in rebus vtitur. At in certa multitudine definitoq; numero mũdorum administratio ac prouidentia versans, ei quæ in vnũ aliquod corpus illapsa eiq; adfixa id infinities trãsmutat atq; refingit, neq; maiestate cedit, neq; est laboriosior. Hæc ego locutus, conticui. Philippus autem tẽporis exiguo spacio elapso, Hæc, inquit, Sicne habeant an secus, meum non est affirmare. Quod si tamẽ deum extra vnum mundum proferimus, cur eum quinq; duntaxat artificem faciamus mundorũ, nô plurium, & quæ sit huius numeri ad multitudinem mũdorum ratio, cogniturum me maiore cum voluptate arbitror, quàm quæ sit Et hæc dedicati causa. Is.n. numerus neq; triangulus est, neq; quadratus, neq; perfectus, neq; cubicus, neq; vllã aliam videtur elegantiam offerre ijs, qui studio istarum rerum afficiuntur, hasq; magni faciunt subtilitates. Illa autem ab elementis ratiocinatio, quam Plato per ænigma innuit, oĩno obscura ac intellectu difficilis est, neq; probabilitatem aliquam præ se fert, quã inductus concluserit, cùm sint quinq; corpora æquiangula & æquilatera æqualibusq; contenta superficiebus, ea in materiã venisse, & ex his statim quinq; confectos esse mundos. At verò, inquam ego, videtur Theodorus Solensis non ineptè rem explicasse, vbi mathematica Platonis interpretatur. Sic autẽ tractat. Pyramis, octaëdrõ quod est octo, icosaëdron quod est viginti, & dodecaëdron, quod est duodecim basiũ corpus, quæ prima ponit Plato, pulcra quidem sunt omnia, ob proportionum & rationum æqualitates: neq; his melius quicquã aut aliud simile componere naturæ atq; cõcinnare est relictum. Vnam tamen oĩa compagem sortita non sunt, neq; ortum habent similem. sed tenuissimum est corpus atque minimum Pyramis, maximũ & plurimis constans partibus dodecaëdron: reliquis è duobus icosaëdron numero constat triangulorũ ampliore quàm duplo, si cum octaëdri conferatur triãgulis. Impossibile itaq; est, ex vna simul isthæc omnia nasci materia. Tenuia.n. & exigua, ac quorum simplicior est constructio, illa prima obtemperare motori atq; efformatori materiei, constituiq; oportet, & priùs existere quàm ea quæ magnas partes ac multa habent corpora: è quibus est dodecaëdron, cuius compages plus requirit laboris. Hinc sequitur solam pyramidem esse primum corpus, reliquorũ nullũ, cùm ortus eorum natura sit posterior. Est autem huius quoq; absurdi remedium, materiæ in quinq; mundos diuisio ac diductio. alibi.n. primũ pyramis extitit, alibi octaëdron, alibi icosaëdron. ex eo autem, quod in quauis materiæ parte primum exstitit, reliqua oriuntur secundum concretionem partium, qua omnium in oĩa mutatio efficitur. id quod Plato ipse monstrat ferè per omnia orationem deducens. nobis satis erit breuiter sic intelligere. Aer fit igni exstincto, rursumq; aer attenuatus ignẽ edit. horum affectiones & mutationes considerari debent in vtrinsq; seminibus. Semina ignis sunt pyramis ex XXIV primis triãgulis conflata: aeris autem, octaëdrum ex XLVIII eiusdẽ generis trigonis. Fit ergo aeris vnum elemẽtum è duobus ignis coactũ & tẽperatum: rursusq; vnũ aeris corpus diuisum, in duo ignis corpora secernitur. iterumq; in sese compactũ atq; coiens, abit in aquæ formam. Itaq; vbiq; semper illud quod primò exstitit, mutatione sui reliquis expeditã nascẽdi rõnem præbet. vt iam non vnũ duntaxat sit primũ, sed aliud in alia materiæ parte princeps originis reliquorũ, idemque oĩbus primordij nomen hoc modo seruetur. Hic Ammonius. Animosè quidem, inquit, ista & magno cũ studio Theodorus elaborauit. mirer verò, si nô sumpserit ea, quorum alterum ab altero euertitur. Ponit.n. quinq; ista non simul oĩa nasci, sed id semper prius oriri, quod tenuissimũ est ac minore negocio constituitur. Deinde, tanquã non pugnãs huic sumptioni, sed eius consequẽs subdit, Non oẽm materiam occupari à tenuissimo & simplicissimo corpore: sed aliqñ etiã grauia & multis cõstantia partibus ortum ex materia antecapere. Præterea quinq; primis corporibus propositis, ideoq; totidẽ esse mundos affirmato, probabilitate tantùm quatuor corporibus tractandis vtitur, cubũ autẽ tanquã in calculorũ ludo subtrahit, qui neq; mutari in reliqua potest, neque reliqua in ipsum, cùm triangula sint diuersi generis. Illis enim oĩbus cõe ponitur principium semissis trianguli, huic autem soli peculiare æquicrurum triãgulum, quod cũ illo inclinatione aliqua coiere, aut cõmisceri & vniri nequit. Ergo cũ sint quinq; corpora, quorũ vnũquodq; vt primũ in vno de quinq; mundis materiam occupauit, reliquorũ originis princeps sit: fiet vt vbi cubus primò exstitet, reliquorum nullum sit futurũ, cùm in eorũ nullum mutari cubus queat. Omitto, quod elementũ dodecaëdri aliud faciunt, nô scalenũ istud, ex quo Pyramidem, octaëdrum, & icosaëdrum Plato constituit. Itaque tibi (subridens autẽ simul hæc dicebat Ammonius) aut dissoluenda hæc sunt, aut proprium aliquid adferẽdum, quo nos à cõi hac hæsitatiõe expedias. Ego in hæc verba respondi. Non habeo sanè in præsentia probabilius aliquid. præstat tñ fortasse suæ quàm alienæ opinionis rõnes reddere. Rursum ergo sermonem à principio arcessens dico. Cùm constet duas esse naturas, vnã sensilẽ, ortui, interitui, mutationibusq; & motibus varijs obnoxiam: alteram, quæ solo intellectu percepta semper eodem se habet modo: periniquum, amice, videtur hanc diuisam suisq; distinctam dicere differentijs, corpoream autem & motibus subiectã si quis non cõcedat vnã esse cohærentem sibi & partiũ inuicẽ momentis vnitã, sed separet ac diuellat, indignari & fremere. Nimirum.n. stabilia & diuina magis conuenit inuicẽ esse cõtinuata, omnemq; quãtum eius fieri potest sectionem ac diuulsionem fugere. quanquã Diuersi natura hæc quoq; aggressa, maiora fecit quàm quæ distãtia locorũ æstimantur inter ea interualla: tanta est mẽtis notionum & idearũ dissimilitudo. Itaq; Plato opponens se ijs qui vnum pronũciant esse Vniuersum, quinq; statuit principia, Ens, Idẽ, Diuersum, Motum, Quietẽ, quæ cum sint, non est mirum si corporeorum principiorum quoduis sui aliquod exẽplum imitando in natura impressum habet, non expers mixtionis aut sincerum, sed vt singula singularum facultatũ participẽt aliquid. Proinde cubus perspicuè signũ est quietis conueniens, propter superficierũ stabilitatem, pyramidis igneã vim & ad motũ agilitatẽ quiuis in laterũ & angulorum acumine deprehenderit. natura dodecaëdri, quæ apta est ad complectendũ reliquas figuras, Entis effigies oĩa corpora comprehẽdentis videtur esse. de reliquis duobus icosaëdrũ diuersi, octaëdrũ eiusdem ideæ conuenit. itaq; alterũ aerẽ qui vna in forma oẽm substãtiã cõtinet, alterũ aquã quæ tẽperando plurimas qualitatis species recipit, exhibuit. Quod si ergo natura in oĩbus æqualitatem exigit, mundos neq; plures exemplis istis consentaneũ est, neq; pauciores esse: vt cuiuis sua sit princeps cõstitutio atq; vis, sicut in cõpositionibus

Initio Iliadæ.

Cur quinq; mundi.

Quinarij natura.

Cubus.

Natura duplex.

Principia Platonica.

positionibus erat corporũ. Atq; hac quidẽ ofone eos li buit demulcere, qui mirantur nos naturã ortui & mutationi obnoxiam in tot partiri genera, Hoc aũt vnà mecum vniuersi perpendite, ꝙ supremorũ principiorum, Vnius inquã & infiniti Binarij, hoc quia elemẽtum est oĩs informitatis & confusionis, Infinitas dicitur: Vnitatis aũt natura cũ definiat ac determinet infinitatis vacuũ, & rõne ac finibus carentẽ naturã, informat eã, atq; vtcunq; appellationẽ quæ in singulis monstratur sensibus sustinet atq, accipit. Hæc principia primùm in numeris apparent. immò oĩno numeri appellatio multitudini non congruit, nisi infinitatẽ materiæ tanquã forma quædam subiẽs, alicubi minus, alicubi amplius decidat. tunc.n. vnaquæuis multitudo fit numerus, cùm vnitate definitur. vnitate abolita, rursum infinitus binarius oĩa confundẽs, incõposita, infinita, immensaq; reddit. Quoniam autẽ forma non est abolitio materiæ, sed subiecto speciẽ ordinẽq; adfert: necesse est etiã in numero vtrũque inesse principiũ, vnde primũ discrimẽ, maximaque dissimilitudo ortũ habet. Est.n. infinitũ principiũ causa paris numeri efficiens, melius principiũ imparẽ gignit. Primus aũt pariũ est binarius, impariũ ternio. è quibus conflatur quinarius, ob compositionẽ vtriq; cõis, vi autem sua impar. Oportebat.n. cùm natura sensilis & corporea concreta, necessitate diuersi in aliquot diuiderentur partes, harum numerũ neq; pariũ esse primũ, neque impariũ, sed tertiũ ex his compositũ. vt fieret ab vtroq; principio, & eo quod parẽ, & eo quod imparẽ architectatur. non.n. poterat alterũ ab altero diuelli: cũ vtrunq; principij naturã facultatemq; obtineat. Ambobus ergo copulatis, melius principiũ præualuit infinitati diuidẽti, inhibuitq;, & cũ ab vtroq; diuelleretur materia, in mediũ iniecta vnitate effecit, ne Vniuersum in duas scinderetur partes. ita multitudo quidẽ mũdorũ extitit ob diuersitatis naturã quæ inest infinito discernenti: finiti aũt & eiusdẽ vis imparem eam redegit. Talis aũt est imparitas, quia naturã progredi longius ꝗ expediebat non siuit. Si.n. sincerum purumq; fuisset vnum, nullam oĩno diuisionẽ admisisset materia. Quoniam aũt illud binario vim diuidendi nacto admixtũ fuit, admisit sectionẽ materia & diuisionẽ, sed quæ ibi constiterit, victo à pare impari. Ideoq; veteribus in vsu fuit pempezasthæ dicere, pro numerare. Puto autẽ panta quoq; (id est oĩa) vocem esse à pente (quod quinq; significat) deductam ꝙ is numerus è primis sit cõflatus numeris. Et cum alij numeri in alios multiplicati, aliud genus numerorũ producãt: quinarius pari multiplicatus, denariũ gignit perfectum numerum: in imparem multiplicatus, seipsum refert. Mitto, quod è primis duobus quadratis vnitate & quaternione confit quinarius. & quod tantũ potest quadratum, quantum coniuncta duorum faciunt quadrata numerorũ qui ipso proximè sunt priores, pulcherrimumq; rectangulũ ita triangulum constituit. & quod primus hic numerus sesquialteram proportionẽ continet. Hæc enim fortasse ad propositam nobis materiam non pertinent. Id propiùs huc facit, quod natura huius numeri facultatem habet diuidendi, ac secundum eum plura diuisit natura. In nobis ipsis quinq; insunt sensus, totidem animæ partes, vitalis, sentiens, appetens, irascẽs, rõcinans. totidẽ in vtrauis manu digiti. & semen fecũdissimũ quinquefariam diuiditur. non.n. mulierẽ plures quinq; fetus partu edidisse memorãt, multæ aũt quinq; vno enixæ partu. ac Rheam Aegyptij fabulãtur quinq; deos peperisse, per inuolucrum innuentes ortũ quinque mundorũ ex vna materia. Ipso in vniuerso terra quinq; Zonis, cœlũ quinq; circulis distribuitur, polaribus duobus, totidem solstitialibus, & medio horũ æquinoctiali. Quinq; etiam sunt cõuersiones stellarũ vagarum, cùm eadem sit Solis, Luciferi, & Mercurij. Ipse etiam mundus ad quinarij concinnitatem est cõpositus, sicut apud nos harmonia ex quinq; tetrachordorum positu constare cernitur, summorum, mediorum, adiunctorum, deiunctorum, ac excedentium. & in cantu quinq; sunt interualla, diesis, semitonium, tonus, sesquitonium, ditonus. Ita videtur natura magis delectata fuisse rebus quinario construendis, ꝗ globi ad formã redigendis, quod visum fuit Aristoteli. Quærat hic aliquis, Quidnã causæ sit quod Plato, cùm quinq; mundorũ numerũ ad quinque corporum reuocauerit figuras, fatus quinaria constructione deum vsum in describendo vniuerso, ac deinde proposuerit de multitudine mũdorum difficilem dubitationem, vnúmne an quinq; re vera extitisse dicẽdum sit: tñ depræhendatur hinc suspicionẽ eius rei iniecisse. Quod si id quod probabile est, acõmodari ad eius sententiam debet, eò ipse respicio in hac re explicanda, quod scilicet senserit Plato differentijs corporum istorum & figurarũ, necessariò motuum quoq; comitari discrimina. hoc.n. ipse docet, vbi pronunciat id quod coit aut secernitur, vnà cum substãtia & qualitatibus locum etiam nomenq; mutare. Si enim ex aere ignis fiat, soluto octaëdro, & i pyramides dissipato: aut vicissim ex igni aer, in octaëdrum coacto & compulso: non potest suo manere loco id quod mutatum fuit, sed fugitferturque ad alium locum exturbatum priore, pugnatq; cũ ijs quę obsistunt & impellunt. Adhuc etiam plenius similitudine eorum quę cribris alijsq; ad purgandum frumentum paratis instrumentis concutiuntur atq; ventilantur, rem explicat. eodem modo etiam elementa docens, dum quassant materiam, atq; ab ea quassantur, similia semper ad similia ferri, aliaq; alijs locis contineri, antequã eorũ compositione Vniuersum constituatur. Hoc ergo modo tum affecta materia, vt par fuit Vniuersum esse affectum vbi Deus abest, statim primæ quinque qualitates suis singulæ præditæ momentis, incitatę sunt: neq; omnino separatæ tamen, aut sincerè secretæ, ideo ꝙ omnibus permixtis natura ita comparatũ est vt semper quod superatur ei comitetur quod præualet. Itaq; in ortu corporum cùm alia aliò ferentur, æquales numero partes atq; diuisiones effecerunt. vnam partem non puri ignis, sed ignea specie præditam: aliam nõ sinceri ætheris, sed ætheris similem: aliã non terræ puræ putæ, sed formæ terreæ: maximè tamen aer cum aqua fuit permixtus, ꝙ hæc multis diuersi generis admixtis discesserunt, sicuti dictum fuit. Non enim deus separauit aut disposuit naturam, sed cùm ipsa vltrò diuortiũ fecisset, & in diuersa discessionem loca admodum inordinatum, accepit, cõposuit, & proportione ac medietate adhibita concinnauit. deinde rationem vnicuiq; imponens veluti gubernatorem & custodis loco, tot effecit mundos, quot sunt formæ primorum corporũ. Atq; hæc propter Ammonium gratię Platonis dedicata sunto. Ego autem de numero mundorum, ꝙ sint tot, nunquam sanè contenderim. eam verò sententiam, quæ plures vno mundos, nõ tamen infinitos sed numero determinatos facit, neutra istarum absurdiorem censeo: in materiæ naturã intuens, dissipabilem eam ac diuiduam, & quæ neq; vnitatem seruet, neq; eam ratio in infinitum euagari sinat. Sed, quod aliàs solemus, hic quoq; Academiæ recordemur, nimiamq; vitemus assensionem, ac tanquam in loco lubrico in disputatione sola de infinito firmiter cõsistamus. Hæc ego cùm dixissem, Demetrius: Probè, inquit, Lamprias hortatur.

Multis enim dij formis, non sophismatum.

vt est apud Euripidem, sed rerum decipiunt, cùm veluti scientes de tantis rebus audemus pronunciare. Sed ad argumentum initiò propositum reuocãda nobis est disputatio. Quod.n. dictum fuit, oracula relinquẽtibus & deserentibus genijs, tanquam instrumenta artificẽ iacere ociosa & muta, aliam maiorem excitat quæstionem de causa & facultate, qua vsi genij vates vtriusq; sexus & imaginatione futurorum impleant. Non possumus

quippe

Margin notes: Vnitas. Binarius. Multitudo. Numerus. — Quinarij proprietates. — Platonis sententia explicatur. — Redit ad disputationem oraculis.

quippe causam silentij oraculorum adscribere discessui geniorum, nisi persuasum nobis sit quo modo præsentes eadem vocalia & operosa reddant. Sub hæc Ammonius. Putas verò, inquit, genios aliud quicquam dicendos, quàm quod ait Hesiodus, animas circumuagantes.

Genij quid.

Aere vestitas? — Mihi enim quo pacto homo differt ab homine tragicam comicámve agente personam, eodem differre videtur animus ab aio corpore in hac vita amicto. Nihil igitur est causæ cur absurdũ aut mirũ videri debeat, si animi in animos incidentes, futuri imaginationẽ aliquam ingenerant. sicut & nos inuicẽ non oĩa voce, sed & litteris, & tactu, & intuitu significamus multa præterita, & futura præmonstramus. Nisi tu quid, Lampria, diuersum habes. est enim nuper nobis renunciatum, multa te hac de re cum hospitibus apud Lebadiam disputasse, quorũ nihil nũcius perfectè memoria tenebat. Noli mirari, inquam ego. multæ.n. actiones multæ occupationes mediæ incidentes, propter oraculum & sacrificiũ quod tractabatur, fecerunt vt sparsim ac per interualla commentaremur. Atqui nunc, aiebat Ammonius, & ocio vtentes habes auditores, & paratos alia quærere, alia discere, omni contẽtione ac studio altercandi remotis, libertateq; & venia omni sermoni, vt vides proposita. Eadem reliquis etiam postulantibus, ego postquam paululum subticuissem: Et quidem, inquam, ijs quæ tum disputata sunt, ipse tu casu quodam exordium occasionemq; hic referendi dedisti. Si enim animi secreti à corporibus, aut omnino quibus nullum est cum corporibus commercium, sunt, quæ tua est, & diuini sententia Hesiodi, dæmones

Custodes hominum casti, terras obeuntes.

Animos & humanos, diuinandi vim habere.

cur animos in corporibus degẽtes ista vi priuamus, qua futura præscire & prædicere possunt à natura sua genij? Probabile quidem non est animis vllam facultatem, vllámve partẽ adnasci abitu è corpore, qua caruerint antè: sed ea semper habere, habere autem deteriora, dũ mixti sunt corpori. atq; alia quidẽ omnino obscura & occulta, alia infirma & languida, & sicut cùm per caliginem videmus, aut in humore mouemur, ip[...] cacia & tarda, multamq; suæ naturæ curationem & restitutionẽ, multam eius à c[orp]o impediuntur detractionẽ atq; expurgationem desiderantia. Sicut.n. Sol non tum fit splẽdidus, cùm nubes effugit: sed cũ semper talis sit, in nebula nobis obscurus videtur, ac vix apparet. sic animus vim diuinandi non adipiscitur è corpore tanquam nube egrediendo: sed iam nunc ea præditus, cæcatur ob permixtionem & confusionem cum natura mortali. Quod ne miremur, aut fidem rei derogemus, videamus, si nullam aliam animi facultatem, saltem eam quę ex aduerso rũdet diuinatrici, memoriã dico, quantũ illa præstet opus, quę præterita seruat ac retinet, aut potiùs ea quę nõ sunt. eorũ.n. quæ facta sunt nihil est neq; subsistit, sed simul exsistunt oĩa & intereunt, siue facta, siue verba, siue affectiones, tempore fluminis instar oĩa proripiente. ista autem vis animi, nescio quo modo ea appræhendit, & nõ cùm sint, ijs tamen speciem ac substãtiam circũponit. Sanè oraculum Thessalis de Arna datum iubebat eos

Memoriæ vis.

Visum oculis capti, muti vocemq; notare.

At memoria nobis & surdorũ auditio, & visio cæcorũ est. Itaq;, sicut dixi, mirum non est, si appræhẽdens quæ iam esse desierunt, multa etiam nondum quæ sunt adsciscat. Hæc.n.ei magis conueniunt, & ab his consensu quodam adficitur. accingitur.n. futuris, eaq; aggreditur, à præteritis & finem nactis absoluta, nisi quatenus eorũ meminit. Hanc ergo vim animi cum habeant innatam, obscuram tamen, & imaginatu difficilem, quidã tamen subitò in somnis aut sacrificijs efflorescunt, eaq; vtũtur siue quę tum corpus mundatum est, siue aptam ad hanc rem consecutum temperiem, siue quòd mens laxata & à præsentibus liberata, imaginandi vim futuris intẽdit: Non enim, vt Euripides ait,

Optimus is est vates, probè qui conijcit.

sed hic quidem intelligens est vir, rõnem pręcedentem ac indicio probabili ducentem sequens. Vis aũt diuinãdi, tanquam tabula scripturæ expers, rõne carens, & infinita ex sese, capax tñ ortarũ à visis affectionũ & præsensionum, absq; vlla ratiocinatione futurum attingit, maximè vbi è præsenti exit statu. hoc fit, cùm ob tẽperiem & affectionem corporis mutatio ei accidit, quæ enthusiasmus, hoc est diuinus instinctus, dicitur. Ipsum quidem corpus ex seipso sæpe huiusmodi consequitur affectionem. Terra autem cùm multarum aliarum facultatum fontes hominibus effundit, alios furorem diuinum, morbos, mortemq́ue ferentes, alios vtiles, iucundos, & commodos, id quod ij qui accedunt, experientia depræhendunt: tum verò diuinandi fluxus atq; Spiritus diuinissimus est & sanctissimus, siue is seorsim per aerem, siue cum liquore percipiatur. In corpus enim admixtus, temperiem in animis ingenerat insolentem atque alienam ab vsitata. cuius proprietates difficile est exprimere verbis, coniecturas autem multiplices de ijs ratio suggerit. Calore nimirum & diffusione meatus aperiri quosdam imaginandi futura præditos facultate, probabile est, quemadmodum vinum, sublatis ad cerebrum vaporibus multos animo motus infert, multaq; eius sensa abdita priùs & occultata detegit. Multa enim vis diuinandi bacchationi & furori inest, si quidem Euripidi credimus: quando incalescens animus atque ignitus metum amolitur, quem humana prudentia inducens sæpenumero auertit & restinguit diuinum instinctum. Ad hæc non abs re dici posse videtur, siccitatem vnà cum calore animo ingeneratam, spiritum reddere tenuem, æthereumque eum & purum redigere. Hęc est enim illa Heracleti anima sicca optima. Humiditas non visum modo & auditum hebetat, sed & speculis incidens splendorem & aeris lucem adimit. Contrà etiam non est nefas refrigeratione & densatione spiritus, ad instar tincturæ ferri, vim præsagientem animo indi ac durari. & quidem sicut stannum illiquefactum æri, quod rarum est ac multis hians meatibus, simul hoc & stipat densatque, & splendidius puriusque redigit: ita nihil impedit, quin diuinandi facultas, vapor quippiam consentaneum & cognatum animo habens, laxas eius partes impleat, concinnet, ac contineat. Alia enim alijs sunt conducibilia. sic faba purpuræ, nitrum cocci tincturam expedit admixtũ, & vt Empedocles ait,

Diuinandi spiritus qualis.

Glauci flore croci byssus miscetur amœnus.

de Cydno autem, & sacro Apollinis qui Tarsi est gladio, te, mi Demetri, narrantem audiuimus, gladium eum nulla alia aqua perinde tergi & purgari, fluminis eius. sicut etiam Olympiæ cinerem aqua Alphei amnis affusa aræ circumglutinant: cùm nulla hoc alia possint aqua efficere. Non est igitur mirum, si terra multos alios liquores edente, isti soli animis enthusiasmum & futurorum imaginationem inferunt. Citra controuersiam porrò hanc rationem fama confirmat. Hęc enim vim loci huius primùm innotuisse ferunt, cùm casu pastor quidam in eum incidisset, vocesq; deinde à diuino instinctu edidisset profectas. quas cùm initio spreuissent qui aderant, postea euentu probatis quæ is prædixerat, mirati sunt. Delphorum doctissimi, nomen quoque hominis perhibent Coretam. Mihi vero videtur maximè huiusmodi cum diuinatione contemperationem atque cohæsionem animus admittere, qualis est visui cum luce consentiente. Oculus enim videndi facultate præditus nihil sine luce agere potest, & animi vis diuinatrix, tanquam oculus, sua quadam re indiget, à qua incendatur atque exacuatur. Quare multi antiquorum

Origo Delphici oraculi.

quiorum

quiorum esse vnum eundemq; deum Apollinem & Solem putauerunt. Qui verò proportionem, pulcram ac sapientem sanè rem, cognitam habent ac magni faciũt: ij sicut corpus ad animum, visus ad mentem, lux ad veritatem se habet, ita Solis facultatem se habere censent ad naturam Apollinis. illam huius propaginem fetumq; existimantes, illam semper ab hac quæ semper est procreari. Ille enim accendit, producit, atq; excitat videndo sentiẽdi vim: hic animi diuinatricem facultatem. At qui vnum eundemque deum eos esse senserunt, probabili ratione moti Apollini & Terræ commune oraculũ adscripserũt. arbitrati Solem terræ ingenerare affectionem illam & temperiem, à qua vapores ad diuinandum facientes exhalent. Ipsam proinde terram, vt Hesiodus meliùs quàm à nonnullis factum est philosophis, re cõsiderata appellauit

Immotam sedem cunctorum: —

Terra, & eius facultates. ita nos quoq; sempiternum interitusque expertem statuimus. facultatum autem eius aliquando defectus, aliquando ortus, nonnunquam aliò migrationes probabile est euenire, vniuersque temporis circuitu tales conuersiones in ea reuoluit. quod conijcere licet ex ijs quæ animaduerti sensu possunt. Nam & lacus, & amnes, ac frequentius thermæ quibusdam in locis defecerunt ac omnino euanuerunt, in alijs quasi subterfugerũt ac delituerunt: aliquanto pòst tempore rursum ijsdem aut vicinis locis extiterunt. Iam metalla quędã prorsum exinanita iacent: vt in Attica secturæ argentariæ, & in Eubœa æris venæ, ex quo cudebantur gladij qui aquę tinctura durabantur, quorum sic meminit Aeschylus:

Sumens acutum mucronem Euboicum manu.

Neq; diu est quod Carystia rupes desijt simul cum marmore proferre stamina quædam mollia ac quasi fila lapidea (existimo enim quosdam vestrum vidisse mantilia, retia, & inuolucra capitis ea ex materia cõfecta: quæ neq; vruntur, & cùm vsu sordes cõtraxerunt, in ignem coniecta nitorem splendoremq; suum recipiunt) planè enim desijt, & vix graciles quædam tanquam fibræ & quasi capilli eius materiæ per metalla discurrunt. At.n. horum omnium opificem Aristoteles facit vaporẽ qui est in terra: cuius defectum, migrationem, nouumque ortum necesse est ista omnia sequi. Hæc itaq; de spiritibus diuinationi seruientibus cogitanda sunt, vim eorum non esse sempiternam aut senij immunem, sed mutationibus obnoxiam. Nam consentaneum est & magnis eos extingui imbribus, & dissipari fulmine ictis locis, maxime autem cum terræ motu concussæ in sese subsidunt ac confunduntur, petere ima aut etiam planè elidi. sicut hic aiunt vestigia apparere magni terræ motus, eius qui vrbem subuertit. Orchomeni aiunt peste multis absumptis hominibus, Tiresiæ oraculum planè defecisse, & in hunc vsq; diem manere ociosum & mutum. Idem de Ciciliç oraculis auditu accepimus: verène dictum, tu Demetri omnium optimè exposueris. Hic Demetrius. Vt nunc, inquit, res habeat, ignoro. scitis.n. me permultum temporis iam peregrinando consecisse. Cum autem essem in patria, florebant adhuc Mopsi & Amphilochi oracula. Habeo autem rem apprimè admirabilem, quæ me præsente apud oraculum Mopsi

Mopsi oraculum. euenit, quam vobis referam. Præfectus Ciliciæ, homo dubiæ de dijs sententiæ (quod ei accidisse puto propter imbecillitatem incredulitatis de dijs conceptæ) cæterò qui contumeliosos & prauus, cùm circa se haberet Epicureos, qui freti pulcra (si dijs placet) ista sua physiologia religioni illudunt, motus eorum vocibus libertum ad oraculum Mopsi misit, tanquam exploratorẽ in castra hostium, cum tabella obsignata, in qua nemine cõscio quæstionem scripserat. Libertus cùm pro more nocte in delubro exegisset, ac obdormiuisset, facta die talem narrauit somnium. visum fuisse sibi adstare virũ pulcrum, qui vna hac voce, Nigrum, edita statim discessit. Absurdum nobis hoc videbatur, multumq; hæsitationis inijciebat. At præfectus consternatus, flexisq; genibus veneratus Mopsum, aperuit tabulam, ostenditq; nobis hanc inscriptam quæstionem, Albúmne tibi, an verò nigrum immolabo taurum? Itaque & Epicureis pudor est iniectus, & præfectus sacrificio peracto isto, deinceps Mopsum coluit. His dictis Demetrius conticuit. Ego autem, qui summam disputationi imponere cuperem, sum in Philippum ac Ammonium intuitus, qui simul sedebant. videbanturq; mihi velle aliquid dicere, & rursum vocem inhibere. Tum Ammonius. Habet, inquit, mi Lampria, Philippus etiam quæ dicat de disputatis. Ipse enim quoq; in eam, quæ plerorunq; est, venit sententiam, Apollinem non esse à Sole alium, sed eundem cum eo deum. Mea autem grauior est, ac maioribus de rebus dubitatio. Antè, nescio quo modo, oratione eò rem deduximus, vt à dijs diuinationem ad genios vtcunq; reijceremus. Nunc videmur mihi hos iterum oraculo & tripode detrudere atq; exturbare, diuinationis principium, immò ipsam substantiam ac vim, in spiritum, vapores, exhalationesq; referentes. Quæ.n. commemoratę sunt temperies, calores, & quasi aciei ac roboris (qualia ferro candenti quæ tinctura conciliat) in animum introductiones, sententiam nostrã etiã longiùs à dijs abducunt: quandamque talem causæ oraculorum ratiocinationem proponunt, quali Cyclopem vti facit Euripides.

Tellus oportet, seu velit, seu non velit,
Gignendo gramine sagi net meum pecus.

Hoc interest, quòd ille negat se dijs sacrificare, sed sibi ipsi ait & nentri geniorum maximo. Nos autẽ & sacrificamus, & vota facimus, nescio sanè cur oraculorũ isthæc gratia, siquidem animi nostri in se vim habent diuinandi, quam aeris aliqua aut venti excitet temperies. Iam quid sibi volunt cõlustrationes antistitarũ? & quod oraculum non editur, nisi hostia tota ab imis talis contremiscat dum liquor inter libandum ei ingeritur, & cõcutiatur? Non enim satis est quassare caput, vt in alijs sacrificijs: sed oportet omnibus membris trepidationẽ & concussionem accidere cum tremulo sonitu. hoc nisi fiat, negant oraculum respondere, neq; Pythiam introducunt. Atqui certè necesse est vt hęc cum faciunt, & fieri debere statuunt, dijs aut genijs eorũ causam adscribant. quo tu modo rem explicabas, probabile non est. vapor enim siue tremat victima, siue nò tremat, vbicunq; aderit, diuinum instinctum incutiet, animumque afficiet. idq; non tantùm si Pythiæ, sed si quodcunque corpus attigerit. vt ineptum sit vna muliere vti ad oracula, eiq; facessere negocium, ac per omnem vitã castã eam intactamq; seruare. Etenim Coretas ille, quem primum aiunt Delphi, cùm eum in locum incidisset, facultatem loco insitam demõstrasse, nihil (arbitror) habuit, quo alios caprarios aut pastores excelleret. si tamen narratio de eo non est fabula & inane commentum. Mihi quidem nugæ videntur. & quoties ratiocinor, quantorum bonorum causam Græcis hoc prębuerit oraculum in bellis cõdendis vrbibus, pestilentijs, sterilitatibus: indignum facinus iudico, inuentionem eius atq; principiũ non deo, ac prouidentiæ, sed fortunæ & casui imputari. Hac de re cum Lampria paratus sum disserere. modò tu, Philippe, moram hanc æquo animo feras. Maximè, inquit Philippus, cùm ego, tum omnes isti. oratio enim hæc tua omnes nos commouit. Me verò, inquam ego, non mouit tantùm oratio hæc, sed planè pudorem incussit, si in tanto tãtorum hominum cœtu vobis videar præter ætatem probabilitate sermonis sucũ faciens cõuellere aliquid aut in dubium vocare voluisse eorũ quæ vere & diuinitus de rebus diuinis statuta ac recepta sũt. Purgabo tamen me, teste ac patrono interim Platone adscito.

Confertum diuiso.

adſcito. Hic.n. Anaxagoram veterem culpauit, ꝙ nimis in naturales immerſus cauſas, ſemperq; neceſsitatē earū quæ corporibus naturalibus accidunt affectionum cōſectans atq; perſequēs, finalem & efficientem cauſam, præſtantiores in genere cauſarum, & potiora principia omiſiſſet. Interim ipſe aut primus aut maximè omniū philoſophorum has vtraſq; tractauit, ita quidem vt deo principium eorum quæ rōne fiunt adſcriberet: neq; tñ materiam neceſſarijs cauſis ad rerum ortum pertinentibus ſpoliaret. perſpiciebat quippe, ꝙ his cauſis quæuis res naturalis ac expoſita ſenſui cùm adornetur, nō ſimplex eſt aut mixtionis expers, ſed materiæ cū forma implicatione oritur. Cōſideremus primùm hoc in operibus artium. Offert ſe nobis ſtatim famoſus iſte crateræ fundus ſiue baſis, quam hypocraterìdium .i. fundamentum crateri ſubſtratum Herodotus appellauit. materiales hic crater habet cauſas, ignē puta, ferrum, mollitionem vi ignis, immerſionem in aquam: ſine quibus nullo pacto opus hoc potuit confici. præſtantiorem tamen cauſam, & quę his mouēdis operaretur, ars & ratio operi præbuit. Præterea exemplaribus his atque ſimulacris, autor & opiſex inſcriptus eſt.

Aglaophonte ſatus, patria Thaſius, Polygnotus
Arcis depinxit Dardaniæ exſcidium.

ac pinxit, vt videtis, exſcidium Ilij. verùm id fieri nō potuit, vt niſi multis pigmentis tritis ac inter ſe permixtis picturæ hæc efficeretur forma. An ergo qui vult materialem cauſam attingere, quæritq; & docere affectiones & mutationes, quæ accidunt Sinopidi rubricæ cū ochra permixtę, aut atramento cum melide, aliquid pinctoris detrahit gloriæ? Aut qui explicat qua rōne ferro durìcies ac mollicies inducātur, (nēpe ꝙ igni laxatū tundētibus & percutiētibus cedit, in aquā aūt recentē immerſum, ac frigore ob partam vi ignis teneritatem ac raritatem, coactum in ſe atq; denſatū, robur acquirit & craſſiciem, quam Homerus vim ferri appellat) iccirco operis effectionem non relinquit artifici integrā? Nō equidem opinor. Nam & ſunt qui vires medicamentorum aut qualitates examinát, nequaquam ij artem medicam abolentes. Sicut etiam haud dubiè Plato videre nos oculorum ſplendore cum Solis luce contemperato, ictoque aëre audire dicens, non hoc negat, ratione & prouidentia nobis facultatem videndi atq; audiendi obtigiſſe. In vniuerſum enim, cùm (vt dixi) quiuis ortus duas habeat cauſas: antiquisſimi theologi atq; poëtæ ſoli præſtantiori animum aduertere dignati ſunt. ſcilicet cōmune hoc omnibus rebus accinentes: *Odyſſ. 193.*

Principium Iupiter, medium Iouis, omnia ab ipſo.

Ad naturales autem & neceſſarias cauſas nunquam acceſſerunt. His poſteriores, quibus phyſicorum nomen fuit inditum, diuerſo à prioribus inſtituto, à pulcherrimo illo & diuino aberrauere principio. oīa corporibus, eorumq; perpeſsionibus, colliſionibus, mutationibus, mixtionibus accepta ferre malnerunt. Quo fit, vt vtrorumq; rō imperfecta ſit. his per quem, & quapropter, illis è quibus rebus, & ob quas cauſas factæ ſint ignorātibus, aut ſaltem nō exponentibus. Enimuerò is, qui primus liquidò vtrunq; cauſarum genus attigit, certaq; ratione efficienti & mouenti cauſæ adiunxit ſubiectū neceſſariò motionum capax: is nos quoq; omni ſiniſtra ſuſpicione & calumnia exonerat. Non.n. dei aut rōnis expertem facimus diuinationem: dum ei pro ſubiecto animum humanum, ſpiritum autem ſeu vaporem enthuſiaſmos cientem inſtrumenti plectríve loco tribuimus. Iam primùm terra quæ exhalationes iſtas parit, tū qui omnis temperiei ac mutationis facultatem terræ largitur Sol, Dij maiorum noſtrorū inſtituto cēſentur. Deinde huic temperiei genios, tanquam præſides, inſpectores, cuſtodesq; cùm addimus, qui alia tempeſtiuè ſuggerant, alia intendant, nimiamq; abalienationem metus & conturbationem reſtringant, ſpiritumq; ita temperent, vt ſine noxa & dolore moueat correptos: non videbimur aliquid vel abſurdū vel impoſſibile facere. Preterea noſtræ rōcinationi hoc non aduerſatur, ꝙ antè ꝗ oraculū petimus, victimā immolamus, coronamus, libamus. Sacerdotes.n. & alij quorum eſt immolare victimā & libare, ac habitum eius & motū obſeruare, aliam eius rei cauſam habent, ꝗ nos qui oracula petimus. Nam hoſtiā oportet & quod ad corpus, & quod ad aīum attinet, purā eſſe, integrā, atq; incorruptā. de corporibus iudicium non eſt difficile. Aīam explorant, farinam tauris, ciceres ſuibus apponētes. ſi.n. non guſtēt, nō eſſe ſanos iudicāt. Caprā argui frigida affuſa, ſi non moueatur. non.n. eſſe aīæ ſecundum naturā affectæ, nō moueri neq; affici cū libamēta inuergūtur. Quod ſi conſtanter verū ſit, litare ſignū eſſe exituræ ſortis, non litādo demonſtrari reſpōſum nullū acceptū iri: non tñ ego video quid aduerſum ijs, quæ ſuprà ſunt dicta, conſequatur. Nimirū vnaquæque facultas ſuo tempore meliùs ꝗ alieno id ad quod natura eam deſtinauit, præſtat. & cū ille temporis idoneus articulus nos fugiat, cōſentaneū eſt à deo nobis eius ſigna monſtrari. Id quoq; ſentio, exhalationē iſtā nō perpetuò eſſe eiuſdē modi, ſed intēdi atq; remitti interdū. Et mei argumēti, quo id confirmo, teſtes habeo cū multos peregrinos, tū eos oēs qui adſiduo ſacrariū hoc obeunt adminiſtros. Cella.n. in qua collocātur conſultores oraculi, neq; ſæpe, neq; ſtatis temporibus, ſed fortuitis interſtitijs ſuaui odore impletur, ac Spiritu è delubro tāquā fonte quodā oblato: q fragrātia ſuauiſsimū quodq; & preciosiſsimum æquet vnguentū. expelli aūt veriſimile eſt à calore, aut alia quadā innata vi. Hoc ſi cui non videtur probabile, at illud quidē vniuerſi fatebimini, ipſam Pythiā aliàs alijs & diuerſis inter ſe affectionibus citatā habere eam animi partem, quam tangit ſpiritus: neque ab ea vnam ſemper animi temperiem, inſtar harmoniæ nullo temporis puncto mutabilis, conſeruari. *Oraculi antiſtita quemodo afficiatur.* Multæ enim ſentiente ipſa, plures non animaduertente corpus eius inuadunt, animoque obrepunt moleſtię & commotiones: quibus oppleiam neſas eſt ire ad cortinam & deo ſeſe vtendam exhibere: cùm ſit tunc non pura, ſed inſtrumētum quaſi non ſatis rectè adornatum aut bene ſonum redditurum, verùm turbulentum atq; incompoſitum. Nam neque vinum ebrioſum, neque fiſtula enthuſiaſmis captum eodem ſemper afficit modo. ſed pro eo atque aliud vel aliud temperamentum in corpore obortū eſt, ijdem aliàs magis, aliàs minus bacchantur ac inſaniunt. Maximè omnium partium animi ea, qua imaginamur, videtur corporis alterationibus permoueri, eiusque mutationes imitari. Quod manifeſtum faciunt ſomnia, quę aliquando nobis varia & multiplicia offeruntur, aliquando eorum vacui, animoq; ad hæc quod attinet tranquillo ſumus. Ipſi nouimus Cleonem à Daulia iſtum, qui toto vitæ ſuæ decurſu (vixit autem ſatis multos annos) vllum ſe vidiſſe ſomnium negat. Antiquiores idem tradūt de Traſymede Heræenſe. In cauſa ē corporis tēperies. Sicut ab altera parte melancholicis freqūētia viſa & ſomnia offeruntur. quæ ꝙ veracia creduntur, ideo fit, ꝙ aliàs aliò vim imaginandi cōuertentes, ſicuti ij qui crebrò iaciūt, ſæpenumero ſcopum attingunt. Ergo quoties facultas imaginādi atq; diuinādi, ad ſpiritus, tanquā medicamenti, temperamentū cōcinnè affecta eſt: neceſſe eſt vates inſtinctu diuino cieri. Sin verò, aut nullus erit enthuſiaſmus, aut incōpoſitus, intēpeſtiuus, & turbulentus. ſicut nuper mortuæ Pythiadi accidiſſe nouimus. Cùm enim quidam ſcitatum oraculum peregrè veniſſent, fertur ad primas libationes victima immobilis manſiſſe, neq; paſſa quidquā tandem inſtātibus certatim libando ſacerdotibus, velut imbre rigata ac madefacta contremuiſſe aliquantum. Quid ergo Pythiadi vſu venit? Deſcendit in opertum oraculi inuita, vt aiunt, & animo minimè alacri. ſtatim *Pythias Spiritus interiecta.*

autem in primis responsionibus apparuit. ex asperitate vocis eam instar nauis vento impulsa: nō sustinere vim Spiritus, adeoq́; repletam esse spiritu maligno & muto. tandem prorsus exagitata cū terribili clamore ad exitum contendit, ibiq́; sese proiecit, ita vt non tantū consultores fugerint, sed & Nicander vates, & quotquot hosiorū aderant. (id est sanctorū. Sic vatum sodales appellantur) Paulo tn̄ pòst ingressi sustulerunt eam mente captā, ac superuixit paucos dies. Eam ob rē Pythias necesse est vt corpus & à viris intactū, & ab omni alieno cōmercio purum cōseruet. & signa ante oraculum exigunt, existimantes deo notū esse qn̄ ea cōmodè affecta atq; tēperata sustinere instinctū diuinū possit. Neq;.n. omnes, neq; eosdē eodē semper modo vis Spiritus afficit: sed fomitis instar initiū (sicuti diximus) præbet ijs, qui ita comparati sunt, vt cōmodè affici ac mutari possint. Est autem vis ea diuina quidē, non tn̄ quæ deficere nunquam aut senectute elāguescere, sed durare per infinitum tēpus possit. quo sane oīa debilitantur, quę inter Lunam sunt & terrā. vt quidē nostra doctrina perhibet, Sunt.n. qui superiora etiā non perdurare putēt, sed cùm æternitatē atq; infinitatē assequi non possint, celeribus vti mutationibus ac renouationibus ortuū. Hæc, inquā ego, sæpenumero perpēdere & vos iubeo, & meipsum, cùm multis videantur exposita repræhensionibus, & in contrariā sententiam suspiciones prębeāt: quas oēs persequi disputandum tempestiuum in præsentia non est. Ergo & hæc in aliud reijciamus tempus, & quę Philippus de Sole & Apolline dubia explicanda habet.

PLVTARCHI,

De Ei, inscripto foribus templi Delphici, commentatio.

INCIDI nuper, mi Sarapio, in versiculos quosdam neqnaquam inelegantes: quibus Dicæarchus existimat Archelaum fuisse ab Euripide compellatum:

Nolo tibi dare dona pauper diuiti:
Desipere ne putes me, vel dando petere.

Pauper diuiti donās. Nullam.n. gratiam init, qui de exiguis opibus paruū aliquid multa possidenti dat: & cùm fidē non facit se gratis dare, in malitiæ simul ac illiberalitatis venit suspicionē. At enim, qn̄ liberalitate ac pulcritudine munera pecuniaria donis doctrinæ & sapientiæ multo sunt inferiora: honestū est cùm dare hæc, tum ab ijs quibus dantur similia reposcere. Itaque ego ad te, & propter te ad amicos isthic degentes Pythicis de rebus quosdam cōmentarios mittens, fateor alios me à vobis, & plures & meliores exspectare. quippe cùm & magna vos in vrbe versemini, & ocio inter multos libros atq; oīs generis disputationes fruamini. Enimuerò Apollo noster, vt apparet, cùm difficultates vitæ incidētes subleuet atq; dissoluat edendis oraculorū responsis, eas quæ circa doctrinā sunt, relinquit & proponit excutiendas ei animi facultati quæ studio sapientiam sectatur, appetitū ingenerans qui ad veritatem ducis loco sit. Id cùm alijs multis rebus manifestum sit, tum inscriptionis Ei dedicatione. Consentaneum.n. est eam litterā nō forte fortuna, neq; sorte inter litteras comparato solā à Deo principe in sede collocatam, ac donarij sacri & spectaculi cōditione ornatā fuisse. sed eos, qui primi de hoc deo philosophati sunt, aut Ei huius vim quandā peculiarē & insignem perspexisse, aut hac nota & tessera seriæ alicuius rei vti voluisse. Qua de re quęstionē cū sæpenumerò in schola propositā sensim declināddo euitauissem, nuper deprænsus sum à filijs cū hospitibus quibusdā concertans, quos statim Delphis abituros decorū non erat præterire, aut sermonē detrectare illis aliquid oīno audire cupientibus. Cùm ergo apud tēplū cōsedissemus, & alia ipse inquirere, alia ex istis interrogare cepissem: ipse locus ipsaq́; disputatio eorū memoriam mihi renouauit, quæ quo tēpore Nero apud Delphos est peregrinatus, eodē in loco eademq́; quæstione oborta Ammoniū disserere audiueramus. Iā primū oībus Ammonius tectè videbatur eò dei istius noīa accōmodasse, vt nō minus philosophū eū q̄ vatē esse ostenderet. ac docuisse, Pythiū vocari ijs, qui discere incipiunt & percunctantur: Delium aūt & Phaneū ijs, quibus iam aperitur & elucescit veritatis aliquid: Ismeniū scientibus: Leschenoriū, ijs qui iā vtuntur ac fruuntur sciētia, ac inter se disputār & philosophātur. Qm̄ aūt philosophiæ est inquirere, mirari, dubitare: aiebat nō abs re pleraq; de dijs occultata esse ænigmatis, rationemq́; aliquā & causæ explicationē desiderare. verbi gratia, cur ad ignē sempiternum de oībus lignis sola vratur abies, cur sola laurus suffiatur, cur duæ sint positæ Parcæ, cùm vbiq; tres censeantur, cur nulli mulieri liceat ad cortinā accedere, quæ tripodis ratio, atque alia, quæ non planè brutis & dementibus submissa, alliciunt eos, & ad considerandū, audiendumq́; & disserēdū aliquid de ijs incitant. illa quoq; vidē vestibulo præscripta, Nosce teipsum, ac Ne quid nimis, quātas philosophorum excitauerunt disputationes, quātaq́; de singulis sermonū multitudo tanquā è semine pullulauit. Ego autem præsentē quæstionē fecunditate nulli istarū cedere existimo. Hæc locuto Ammonio, Lamprias frater meus: Atqui, inquit, tō quā nos adduci audiuimus ea de re, perbreuis est ac simplex. Dicunt.n. sapiētes istos, qui à nōnullis sophistæ appellantur, numero fuisse quinq; Chilonē, Thaletē, Solonem, Biantem, Pittacum. Postq̄ verò Cleobulus Lindiorū tyrannus, & Periander Corinthius, quanquā virtutis essent sapientiæq; expertes, potētia, amicis, officijsq́; vim famę fecerunt, & se in nomen sapientum ingesserunt, stidemq́; vt quinq; illi sententias quasdā & dicta emiserunt ac per Græciā sparserunt: ibi tum quinq; istos, qui molestè hoc ferrēt, arrogantiā quidem horum refellendum, aut de gloria palàm inimicitias suscipiendum, & contendendū cum præpotentibus viris non censuisse: ipsos autem hoc conuenisse, interq; se collocutos, litterā eam, quæ & in ordine est quinta, & quinq; numerū designat, dedicauisse, coram deo protestatos se quinq; numero esse, ac sextū & septimum vt nihil ad se pertinentes repudiasse & abdicasse. Quæ nō dici abs re, cognoscere potest si quis audiat eos quibus templi cura est commissa. Ei.n. aureum illi Liuiæ Augustæ nominant, æreum Atheniensium, ligneū autem, antiquissimū ac primū omnium, hodieq; sapientum appellant, non ab vno, sed cōiter ab omnibus dedicatū. Ad hæc Ammonius placidè subrisit, suspicatus Lampriam peculiari quadā opinione duci, & ne eius rōnem cogeretur reddere, fingere historiam ab alijs se audiuisse. Alius autē quidam de ijs qui vna aderant, similē aiebat esse hoc nugis quas proximè Chaldæus hospes protulisset. Septem.n. esse vocales litteras, septem in cœlo stellas quæ suo proprio & primi cœli motui non alligato ferātur motu. E, autē esse in ordine vocaliū secundam ab initio, & Solem à Luna secundum: omnes autē ferè Græcos vno ore eundem cum Apolline Solē perhibere. Verùm isthæc planè sunt inepta & triuialia. Cęterùm Lamprias non sensit se templi curatores cōmouisse aduersus suam orationem. Quæ enim ipse dixit, ea nemo Delphorum agnoscit. Sed communem ij & interpretem opinionem in medium produxerunt, contēdentes neq; formam, neq; sonum, sed solum nomē litteræ notare aliquid. Est.n. vt Dalphi opinantur, & Nicander sacerdos omniū nomine dixit, quasi vehiculū & forma sermonis quo deū compellant homines, syllaba Ei, quod Latinè Si dixeris, principemq́; locum obtinet in interrogationibus: dū consultores identidē quærunt

Apollinis nomina.

Aenigmata

Sapientum priscorum numerus.

sunt ac scitātur, Si victoria sint potituri, Si ducēda vxor, Si expediat nauigare, Si agriculturam exercere, Si peregrinari. Dialecticis aūt valere iussis Apollo sapiens deus, qui ex particula Si & pronunciato ei adiuncto nullam censent confici rem, omnes interrogationes huic subiunctas particulæ pro rebus accipit & admittit. Quoniam autem nobis proprium est interrogare vatem, cōmune autem inuocare vt deum: existimant litteram illam Ei, siue Si, non minus optandi quàm interrogandi significationem habere. Optantes enim dicimus, Si mihi contingeret. & Archilochus,

—si mihi

Manum liceret Neobules tangere mea.

Et in Eieη posterior syllaba THE locū implet, nihil significat, vt & particula ΘH'N. Sed Ei optandi vim habet sufficientē. Hæc cū dixisset Nicander, Theo socius noster, notus (opinor) tibi, ex Ammonio quæsiuit, libertásne relicta esset dicendi dialecticæ, tanta affectæ iniuria. Et Ammonio dicere, opemq; ei ferre iubēte: At verò, inquit, artis huius peritissimū esse Apollinē, pleraq; oracula ostendunt. est.n. eiusdem nimirū soluere & texere ambiguitatē. Iā sicut Plato dicebat oraculo dato, quod aram Delphicā duplā prioris facere iuberet, (quod summæ est rerū geometricarū peritiæ opus) non de ara deū fuisse locutum, sed Græcis hoc modo mādauisse vt geometriæ darent operam: ita sanè ambigua edens oracula Apollo, auget cōmendatq; dialecticā, qua.s. opus habeāt qui ipsum velint intelligere. In dialectica aūt maximam vim habet coniunctio Si, eam cōponens enunciationē, quæ oīum maximè rationi humanæ congruit. Quid ni enim? cùm etiam bruta rerum substantiæ habeant notitiam: considerationem autem & iudicium consequētiæ soli homini natura dederit. Esse.n. diem, esse lucem, sentiunt nimirū & lupi, & canes, & aues. quod autem Si lux est, dies sit, nullum excepto homine animal intelligit. solus.n. homo antecedentis & consequētis, & significationis horum atq; cōnexionis, mutuiq; respectus & discriminis notionē percipit. ex qua demonstrationum principiū petitur præcipuū. Quoniam aūt philosophia versatur circa veritatem, lux veritatis est demōstratio, huius principiū est connexa oratio: conuenienter ea particula vim habet hanc conficiendi & cōtinendi, à sapiētibus hominibus ei deo consecrata fuit, qui maximè diligit veritatem. Vates ergo est deus, ars circa futura fatidica ex præsentibus aut præteritis. Nullius enim rei vel sine causa est ortus, vel sine rōne prænotio. sed cùm oīa præsentia præteritis, omnia futura præsentibus cōnexa sint & alterū ex altero sequatur progressu ab initio ad finē pertendente: is qui causas naturalibus rationibus perspicere & inter se contexere potest, is nouit ac prædicit

Dialectica.

Quæ sunt, quæ venient post hæc, quæ præterierunt.

Iliad. 10.

Et præclarè Homerus primo loco posuit præsentia, deinde futura & præterita. Nam è cōnexi natura ducitur ratiocinatio: Si hoc est, istud præcessit. & Si hoc est, istud fiet. Artificiosa.n. vt dixi, res est, & ab humana proficiscitur rōne cognitio consequentiæ. assumptionē autem sensus rōni præbet. Itaq; etsi turpe videtur, tñ nō verebor dicere, tripodē nihil esse aliud q̄ rationem veritatis: quæ posita eius quod est ad antecedēs consecutione, deinde assumens rem extansem, conclusionē demonstrationis infert. Quid mirū aūt, si Apollo, qui Musica delectatur, & olorum cantu, citharæq; sono, ob amorem dialecticæ hanc particulam amplectitur & diligit, qua maximè & crebrò vti videt philosophos? Hercules autem cùm nondū soluisset Prometheū, neq; cū Chirone & Atlante sophistis collocutus fuisset, iuuenis etiamnū ac planè Bœotius, dialecticam abolens, & Si prius ac posterius deridens, creditus est vi abstulisse tripodē, & de arte cum deo dimicasse. nā aucta quidē ætate, ipse quoq; & diuinationis & dialecticæ factus est peritissimus. Vs

finē dicēdi fecit Theo, Eustrophus Atheniensis fuit, vt puto, qui ad nos dixit: Viden' q̄ alacriter Theo dialecticam tueatur, tantùm non leonis indutus exuuiis? ne nos quidem porrò, qui oēs in vna summa res, naturas, principia diuinarū iuxtà humanarumq; rerū, numeris assignamus, numerumq; multo maximè omniū pulcrarū bonarumq; rerum facimus principē ac dominū, quiescere sciens, sed primitias charæ mathematices deo offerre. quippe qui statuamus Ei illud neq; virium, neq; formæ, neq; significationis gratia quicq̄ ab alijs differre litteris: sed iudicemus hoc honore eximio ornatū esse, vt notam quinarij, cuius numeri magnū est in vniuersam naturam ius. quem nos pemptada, & ab eo sapientes pempazein numerare appellant. Hæc ille ad nos dicebat, non ioco, sed quia tū mathematibus ego ardenti studio animi incumbebā. fortassis etiam, vt versans in Academia, vbiq; magni facturus vocem illam, Ne quid nimis. Ad * hæc itaq; ego sic respondi. Equidē dubitationē Eustrophus optimè numero soluit. Cùm.n. numerus in parem ac imparem diuidatur, vnitas facultate vtriq; generi est cōis: vt quæ pari addita imparē, impari adiecta parē cōficiat numerum: principiū autem paris numeri duo, ternio imparis statuitur: Quinarius ex his duobus compositis cōflatus, meritò in honore est, vtpote primus ex primis cōfectus, nominaturq; Matrimonium, ob paris cū femina, imparis cum mare similitudinem. Qñ.n. numeri in æquas diuidūtur partes, par oīno diuulsus, principiū quoddam capax in seipso, spaciumq; relinquit. impari diuiso, semper mediū restat gignendo aptum. itaq; & fecundior pari est, mixtusq; semper præualet, nūquàm vincitur. nunq̄ enim par impari mixtus parem, semper imparem producit. immò autem vterq; secū compositus, discrimen ostendit. nunq̄ scilicet par pari adiunctus imparem procreat, neq; suā mutare naturā potest, imbecillus & vi aliū gignendi destitutus. impares, quia vsquequaq; sunt fecundi imparibus iuncti multos generant pares. Reliquas numerorū facultates ac differentias non est hic persequendi locus. Proinde quinariū Pythagorei, ob similitudinē congressus primorū maris & feminæ Coniugiū appellauerunt. Idem etiā natura dicitur, q sui multiplicatione in se redit. sicut.n. natura tritici loco seminis accipiens, multas alterando eo mutandoq; formas interim inducens, tandem triticū reddit, in fine totius mutationis principiū restituens: ita cùm reliqui numeri in sese multiplicati, incremento facto in alios desinant: soli quinarius & senio in se ducti, seipsos referunt & cōseruāt. Sexies.n. sex, XXXVI sunt: quinquies quinque, XXV. Verùm senarius semel hoc facit, vnoq; duntaxat modo ex seipso quadratum producit. Sed quinarius præter hunc multiplicationis fructū, sibi ipsi adiectus denarium gignit: idq; durat perpetuò. qua in re imitatur hic numerus principiū illud, quod Vniuersum temperat. Sicut.n. Heracletus ait eo sese conseruante ex seipso mundum, ex mundo se refici, igniq; oīum vicissitudines effici, ex quo oīa fiant & in quem oīa redeāt, quo modo ex auro fit pecunia, è pecunia aurū. sic quinarij ea est natura, vt cū quinario congressus nihil imperfectum aut alienū possit procreare: sed aut sese, aut denarium. i. vel suæ naturæ, vel perfectum numerum. Quod si quis interroget, quid hæc ad Apollinē attineant, respondebimus, non ad hunc modò, sed & ad Bacchum, qui nō minori iure q̄ Apollo Delphorum sibi partē vindicat. Audimus.n. theologos partim carmine, partim libera oratione canentes atq; tradentes, deum interitus expertem atq; æternū suapte natura, fatali quodam decreto ac ratione mutationibus sui vtentem, aliàs in igneam naturam accēdi, omniaq; omnibus assimilate: aliàs in varias se omnisq; generis formas induere, diuersisq; affectionibus & facultatibus obnoxium facere, idq; fieri quod notissimo nomine mūdus dicitur. Sapientiores aūt isthæc vulgus hominum celātes, mutationē in ignē Apollinis

Quinarij vis & præstantia.

ob negationem multitudinis, & Phœbi ob puritaté nomine afficiunt. Mutationem autem in spiritus, aquam, terram, sidera, stirpes, atq; aïalia, eiusq; dispositioné, diuulsione quadã & in membra distractione perambages proponũt: ipsum deũ Dionysum, Zagreũ, Nyctelium, & Isodætam appellant. Interitus etiam quosdã, & è medio sublationes, mortes, rursumq; in vitam reditus, cõsentanea dictis mutationibus ænigmata, agunt: canũtq; Baccho dithyrãbos, plena motuũ animi & mutationũ carmina cũ vagis erroribus & circũcursitatione coniũctarũ. nã, vt Aeschylus ait, Promiscui clamoris dithyrambũ conuenit comitari Baccho. Apollini aũt canunt Pæãné, carmenq; modestæ Camœnæ. Atq; hunc semper iuuené, & senectutis exsorté, illũ multiplici forma, variaq; specie pingunt atq; fingunt. deniq; Apollini tribuunt æqualitaté, ordiné, sinceritatemq; serio constantem: Baccho admixtos iocos, & petulantiã, & furoré & inæqualitaté: Euium, in mõtibus inter mulieres versanté ac currenté Bacchũ væsanis honoribus inuocãtes: nõ ineptè vtriusq; mutationis naturã cõtéplati. Quoniam autem circuitionũ in mutationibus tempus æquale non est, sed longius eius, quã Coron, i. satietatem vocãt, breuius Chresmosynes, i. indigentiæ: proportioné hic obseruantes, reliquis anni partibus pæane ad sacrificia vtẽtes, ineũte hyeme dithyrãbum illo silere iusso excitãt, ac per tres menses Bacchũ loco Apollinis inuocãt, tempus quo in igné redigantur oĩa triplũ alterius esse cẽsentes. Verũ hęc prolixius q̃ pro rõne temporis sunt cõmemorata. Id quidé manifestũ est, huic rei theologos quinariũ accõmodasse: quæ nunc ipsa seipsã gignit, vt ignis nunc denariũ constituit, nimirũ mundũ. Quid? Musicam, quæ deo illi gratissima est, censebimus quinario carere? Harmonica certe maximè vocum in cõcentibus (symphonias vocant) occupata est tractandis. at quinq; non plures, neq; pauciores, esse symphonias, rõ conuincet, & refellet eum qui sine rõne ista sensu in fidibus aut fistularũ foraminibus velit examinare. omnes. n. proportione numerorũ oriuntur. quæ est diatessarõ symphoniæ sesquitertia, diapente sesquipla, diapason dupla, diapason cum diapẽte tripla, disdiapason quadrupla. quam enim his addunt harmonici diapason cũ diatessaron, ea recipiẽda non est, neq; auribus est aliquid cõtra rõnem; quæ legis vice est, gratificandũ. Porrò vt quinq; dispositiones tetrachordorũ omittã, vt taceã de quinq; primis tonis siue modis siue harmonijs, q̃ vocé intẽdunt ac remittũt, & maioré minoréve faciũt, cũ reliquæ grauitate aut acumine cõsiderãtur: nõ cũ multa, adeoq; innumera sint interualla, quinq; tantùm in cantilenis vsurpantur? diesis inquã, semitoniũ, tonus, trisemitonium, ditonus? nullũ aliud neq; minus neq; maius in vocibus interuallũ grauitate & acie definitũ in cantũ venit? Multa id genus alia ego præteriens, Platoné producã, qui aut vnum mundũ esse affirmauit, aut si præter eũ alij sint, omnino quinq; numero esse mũdos, non plures. Enimuerò etsi vnicus mundus hic est, quod & Aristoteles sensit: tñ is quodãmodo ex quinq; cõpositus est & cõcinnatus mũdis: nimirũ mundo terræ, aquæ, aëris, ignis, & cœli, quẽ quintã substantiã ille, alij lucé, alij ętheré nominant: cui soli oĩum corporum non necessitate, nõ accidentis rõne, sed à natura datũ est, vt circulo rotetur. Ideoq; primas etiã & perfectissimas earũ quæ in natura sunt figuras Plato animaduertens, pyramidé, cubũ, octaëdrum, icosaëdrum, & dodecaëdrum, singulas singulis accõmodauit mundis. Neq; desunt, qui sensuum facultates numero iidé æquales primis illis applicent corporibus. vi-

Sensus quinque. dentes tactum esse terrestre quippiam & resistens, gustatum ob humiditaté sapidorũ qualitates percipere. aer porrò ictus, vox fit & sonus. de reliquis duobus odor, quem olfactus arripit, igneæ est naturæ, cùm sit exhalatio à calore elicita. visus fulgore æther & lux res cognatæ contemperãtur, sensumq; cõcordi motu percellunt. Aliũ neq; sensum animal, neq; mũdus simplicẽ & mixtionis vacuã habet naturã. sed mirabilis quædã, vt apparet, distributio est facta, quinq; ad quinq; in ita aptatis, vt cuiq; suus quasi collega destinaretur. Hæc ego inter dicendũ paululũ subsistẽs, intercapedine aliqua facta, En, inquam, Eustrophe, quid nobis vsu venerit? parũ abfuit quin Homerum præteriremus. quasi verò non ille pri-

Iliad.ω,190 mus mundum in quinq; diuiserit partes: quarum tres in medio sitas tribus assignauit dijs, duas extremas olympũ & terrã, quarũ hæc imorũ, illa summorũ est terminus, cões & non distributas relinquens. Sed, vt est apud Euripidé, referẽda est ad id vnde exijt oratio. Qui quaternariũ magnificè prædicant, nõ ineptè docẽt, eius rõne omni corpori ortũ suum contingere. Cùm. n. oĩs soliditas intelligatur esse in lõgitudine & latitudine crassicié nacta: & ante longitudinem exsistat punctũ vnitatis rõnem habens: linea aũt sit longitudo latitudine carens: lineę aũt in latitudinem motus, & superficiei procreatio ternario constet: huius profunditate accedente, soliditas quaternario conficiatur: nemo non videt, quaternariũ, postquã naturã vsq; ad corporis perfectionem produxit, tactuiq; renitenté molem exhibuit, destituere eã potissimæ rei indigã. Nam quod aïæ est expers, id, vt verbo dicã, orbum est & imperfectũ, neq; vllam ad rem aïa non mouente cõmodũ. Motus aũt siue affectio animam introducens, mutatione per quinq; fit, naturæq; one perfectionem conciliat, vt quinarij rõ tanto sit q̃ quaternionis præstantior, quanto maior est animalis quàm anima carentis corporis dignitas. Præterea concinnitas & facultas quinarij plus viriũ nacta, non siuit in infinitũ

Animaliũ genera. progredi animatorum naturã, sed animaliũ quinq; definiuit genera: deos scilicet, genios, heroes, homines, bruta. Iam si ipsam animam ita vt natura eius fert partiare, prima eius & obscurissima vis est vegetandi, proxima sentiendi, post hanc appetendi, deinde irascendi: in rõcinãdi facultate quinta, tanq̃ in extremo, perfectionem adsecuta substitit natura. Tot tantisq; prædita quinarij facultatibus, ortus quoq; elegans est. non is quem supra commemorauimus, vbi è binario & ternario constari eum docuimus: sed quod nascitur principio cũ quadrato primo coeunte. oĩs. n. numeri primordium est vnitas quaternarius quadratorũ primus. Ex his, tanq̃ forma & materia finita, quinarius cõponitur. Quod si rectè nonnulli vnitaté quoq; quadratum censent, quæ ex sese ipsa propagatur: quinarius coitu duorum primorũ quadratorum natus, non potuit nobiliori ab origine exsistere. Quod autem maximum est, id vereor ne si dicã, ita prẽmat Platoné, sicut ipse Lunæ causa pressum fuisse Anaxagoram perhibet, q̃admodum vetustam de eius illuminatione rõnem pro sua vsurpasset. Nonne enim in

Platonica principia. Cratylo ita scriptum reliquit Plato? Oĩno, inquit Eustrophus. sed quid simile eueniat, non cerno. Atqui, inquã, nosti eundé in Sophista quinq; potissima demonstrare principia, Ens, Idẽ, Diuersum, Motũ, Statũ. Et in Philebo alia instituta diuisione, Vnũ ait esse Infinitũ, alterũ Extremũ, his mixtis oẽm exsistere. Ortũ. quartum ponit Causam eius mixtionis: & quintũ nobis cogitandum reliquit, Causam secretionis & dissipationis mixtorũ. Existimo aũt hæc illorũ quasi imagines proponi, Entis id quod fit, Motionis infinitum, Status extremũ, Eiusdẽ miscendi, Diuersi secernẽdi principiũ. Quod si diuersa sunt, & illo & isto modo quinque erunt principiorũ genera ac differentiæ. Hæc aliquis ante ętaté Platonis cùm comperisset, Ei Apollini eam ob ré consecrauit, notã atq; indicium numeri vniuersorũ. Enimuero bonum quoq; perspiciens in quinq; tributum genera, quorũ primũ est Mediocre, secundum Proportione mẽsuræ concinnum, tertium Mens, quartum in aïo Scientiæ, artes, veræq; opiniones, quintũ Voluptates puræ & à dolore secretæ: ibi dicit Orphicum illud subijciens:

Aetate in sexta studium finite canendi.

His ita dictis inter nos, breuiter ex Nicandro aliquid quæram, ac [illegible] *Cantabo gnaris*.

Sexta noui mensis die, cùm Pythiam in prytaneum introducit, prima vobis de tribus sortibus ducitur quinario, neq; binario iacto, neq; ternario, aut inter se comparatis. Nónne ita est? Tum Nicander, ita est, inquit: sed causam alijs effari nefas est. Ergo, aiebam ego, interim dum nobis consecrandis deus veritatē cognoscendam præbebit, id quoq; adiectum sit his, quę de quinario sunt dicta. Hic fuit, quantū ego memini, finis arithmeticarum & mathematicarum notę, Ei, laudationum. Cæterùm Ammonius, qui & ipse nequaquam cōtemnendam mathematicæ philosophię operā impendisset, delectatus ea disputatione, dixit: Non equidem conuenit isthæc ab adolescentibus nimis studiosè refelli. id tñ dissimulandum non censeo, vnumquemuis numerū facilè laudare volentibus materiā sui laudandi præbiturū. Et quid attinet alios cōmemorare? Ipse Apollini sacer septenarius diē antè consumet, q̄ dicēdo vires eius vniuersæ possint explicari. Decet verò nos pronūciare, sapientes viros bellum cōi legi indixisse ac vetustati temporis, & septenario de principe sede exturbato, quinarium deo tāquam magis illo congruentē dedicasse? Ergo neq; numerū, neq; ordinē, neq; copulā, neque aliam deficientem partem existimo littera Ei significari. sed est ex sese perfecta compellatio dei, simul cum verbo enunciantis aīu obijciens vim dei. Deus.n. vnumquēq; nostrum huc accedentem veluti salutās cōpellat, Nosce teipsum inquiens: quod nihilo est q̄ Salue deterius. Nos vicissim respondentes deo, Eı, id est, Es, dicimus: verā, certam, solamq; soli conuenientem ei appellationē, qua esse dicitur, tribuentes. Reuera.n. essentiæ nos nequaq̄
Caducę res nō sūt vera.
sumus participes: sed vniuersa mortalis natura in medio ortus & interitus versans, speciē opinionemq; obscuram & instabilem sui præbet. q̄ si animum intendas, vt intellectu eam compræhendere possis: quemadmodum aquā si complectaris vehementiùs, fit vt comprimēdo ea & in se conducēdo diffluat ac pereat: sic vniuscuiusuis perpessionibus & mutationibus obnoxiæ rei nimis euidentem perceptionem dum sectatur rō, aberrat vel ad ortum eius, vel ad interitū, nihil arripere quod permaneat aut si re vera cùm possit. Heracleti est, non posse quenquam bis in eundem fluuiū descendere. Substantiam quoq; caducā bis eodem in statu nemo attinget: sed celeritas mutationum eam dissipat mox, statim, colligit rursum. Immò non iterum, non postmodò tāgere licet, sed simul & exsistit & interit, simul accedit atq; recedit. Hinc est, vt quod fit, eò vsq; non perducatur, vt verè dici possit esse, ortu nimirum nusq̄ desinēte, nusq̄ insistente. Statim iam inde à semine continentibus mutationibus fetus fit, infans, puer, adolescens, iuuenis, vir, senex, silicernium: semper posteriore priores abolente ortus. Sed nos ridiculi sumus, qui vnā metuamus mortem, toties iam mortui, toties morientes. Nō enim tātùm, vt Heracletus dicebat, Ignis mors aeri est ortus. & aeris mors aquæ ortus. sed multo hoc euidentius in ipsis hominib. animaduertas. Interit vir facto sene: at vir factus erat intereūte iuuene, hic puero, hic infante. & qui heri fuit, mortuus est orto hodierno, hodiernus in crastinum desinit. nullus autem manet, neq; est vnus, sed nascimur multi, materia circa vnum simulacrū & exēplar quoddā expressum circumagitata atq; labascente. Etenim si ijdē perduraremus, quomodo núc alijs gauderemus rebus, gauisi antè diuersis? contraria diligeremus, odio haberemus, miraremur, vituperaremus: aliter loqueremur, afficeremur, non formā, nō figurā, non sensum pristinum retinētes? Nam neq; absq; mutatione probabile est istam diuersitatem oriri, & qui mutatur, idem non est. Si idē non est, ne est quidem: sed alius ex alio mutationibus factus. Sensus aūt ob ignorationē eius quod est, fallit nos vt esse putemus quod esse videtur. Quid ergo reuera est, quod sit? id quod sempiternum est ortus & interitus exsors, cui nullus à tempore motus infertur. Mobile.n. quiddam & quod cū mobili imaginatio concipiat materie, semper fluens, nō solidum aliquid, sed veluti vas ortuum & interituum est Verū Ens.
tēpus: cuius ipsæ appellationes hę, Prius, Posterius, Erit, Fuit, fatentur ipsum non esse. facias.n. fatuè ac absurdè, id quod núquam dici potuit esse, aut quod iam esse desijt, si esse dicas. Id antē, in quo maximè innitimur intellecturi tempus, nimirū quando Instans, Pręsens, Núc dicimus: id rursum elāguescens rō perdit. eliditur.n. dissipaturq; in futurū & præteritū. idque nobis hic vsu venit, quod ijs qui rē nimis procul dissitam videre volūt, prius elanguescentibus radijs q̄ eò pertingant. Quod si Tempus.
idem accidit naturę quam tēpore metimur, quod mensuræ eius: ipsa quoq; nihil est permanens, nihil ens, sed omnia sunt fientia & intereuntia, iuxta eorum cū tempore comparationē. Itaq; de eo quod est, nō licet dicere fuisse id aut fore: quæ verba inclinationē signifi. ant atq; discessum & mutationē, quæ locum in eo quod est non habet. Deus aūt, si ita dicendum sit, Eατ, & est nulla ratione temporis, sed æternitatis immobilis, tempore & inclinatione carentis: in qua nihil prius est, nihil posterius, nihil futurū, nihil præteritū. nihil antiquius, nihil recētius, sed vna cū sit, vnico. Nunc sempiternā implet durationem: & huius rōne quod esse dicitur, verè est, non futurū, nō præteritū, neq; orsum, neq; desiturum. Sic itaq; deus nobis est venerationis studio salutandus atq; compellandus. Nisi mauis veterum quorundā formulam, Eι ἕν, Vnum es. Non.n. multa sunt numina, sed vnū: non vt vnusquisq; nostrum congeries ex infinitis diuersissimisque affectionibus variè cōmixta, quo modo ex omnis generis hominibus solennes conuentus conflantur. Sed vnū oportet esse id quod est: & esse, id quod vnum dicitur. nā diuersitas cùm differentia entis ponitur, iam ad procreandū id quod non sit ens vergit. Proinde deo huic rectè & primum, & secūdum, & tertium nomen est inditum. Apollo.n. dicitur, q̄ vnicus sit: voce multitudinis negationem arguente. Ieius autē, vt vnicus & solus. Phœbus, quia hoc vocabulo antiqui omnia casta & pura designauerūt: sicut (ni fallor) Thessali hodieq; sacerdotes nefastis diebus priuatim & extra templa degentes phœbonomeisthę, id est lustrari, dicūt. Vnum aūt quod est, sincerū est & mixtionis purum. alterius quippe cum altero mixtione res contaminantur. quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur Iliad.δ,131
unctum. & infectores colorū mixtos corrūpi, mixtionem corruptelam nominant. Ergo vnū esse, neq; cum alio contemperari, semper cōpetit in naturā interitus expertam ac purā. Qui verò Solem cū Apolline eúdem faciunt, eorū par est exosculari atq; amplecti ingenij bonitatem: qui quod maximè oīum quæ habent cognita venerantur atq; desiderant, ei notitiam ac indicium dei huius adsignant. In præsentia autem deum quasi in pulcherrimo omnium somniorum somnio imaginantes, excitemus animos nostros, hortemurq; vt altiùs se efferant, & dei substantiam sublimiorē naturalibus contēplentur. neq; tamen non hanc eius imaginē colamus, & veneremur, quæ (quantū oīno res sensilis de ea quā sola mēs cernit, & caduca de perēni præstare potest) secūda est, indicia nobis quædā & simulacra effulgentia vtcūq; suggerendo, bonitatē & felicitatē numinis illius repræsentantia. Illas verò Apollinis è sua natura egressiones, ac mutationes, quibus ignis fiat, rursumq; seipsum dissipet, & in maria, ventos, aut animalia, vel stirpes, transformetur, aliasq; id genus diras perpessiones, ne audire quidem pium est. nisi eum puero illo à poeta descripto facimus deteriorem: & quod ille ludicrum in sabulo, id componens ac diffingens idem idē, sibi animi causa fingit, hoc deū vti in Vniuerso semper statuimus, dū aliàs mundum format qui non erat, aliàs conditum perdit.

Immò contrà quantum eius mundo vtcunq; innatum est, id substantiam mũdi constringit, corporeamq; imbecillitatem ad interitum propensam coërcet. Ac mihi quidem maximè oppositum est opinioni videtur dei, nomen, vt Ei appellemus eum, testantes nunquam illũ suo de statu exire, nulla mutatione affici. Hoc enim magis conueniebat tribuere alij cuidam deo, aut potiùs genio præfecto naturæ quæ ortibus & interitibus variatur. quod statim ex nominibus liquet, contrarijs atq; significantibus rem aduersam. Nam Apollo noster, alter Pluto à multitudine: ille Delius, hic Aidoneus ab obscuritate & cæcitate nominatur: ille Phœbus, hic Scotius, quod ait tenebricosus. apud illum Musæ versantur, & quam Latini Memoriam dicunt Mnemosyne: apud hunc Lethe, seu obliuio, & Silentium. ille à contemplãdo Theorius & Phanæus vsurpatur: hic

Obscuræ noctis, segnis princepsq; soporis.

** atq; hic quidem omnium est deorum inuisissimus. in illum non ineleganter Pindarus dixit, damnatum esse eo nomine, quod maximè omnium deorum sterilis & infecundus sit. Rectè itaq; Euripides dixit:

Libationes, atq; cantus
Vita solutis: auricomus quas
Non admittit Apollo.

Priorq; eo Stesichorus:

Cantus atq; iocos præ reliquis amat
Apollo rebus: sed gemitus graues
Luctusq; Diti sorte cedunt.

Sophocles sua etiam vtriq; instrumenta perspicuè denotat his verbis:

Non nabla sunt amica, nec lyra luctibus.

* Nam idem ille nuper admodũ ausus est vocem * emittere: cùm priore tempore ad luctum vocaret homines, & nõ valdè honoratam aut splendidam obiret istarum rerum actionem. postea omnino sunt commixta, magnæq; perturbatiões hominibus inde obortæ, quòd res deorum cum rebus geniorum permiscuerunt. At enim notæ Et dictum Nosce teipsum videtur quodammodo repugnare, alio consonare. Hoc enim pronũciatum est vt nos percellat, & ad venerationem numinis, vtpote quod sit semper, excitet. illa nos mortales esse docet, naturæq; imbecillitatis nostræ admonet.

PLVTACHI

De Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis. sententiarum de rebus naturalibus,

LIBER PRIMVS.

VM instituerimus naturæ cognitionis rationes explicare, ipsam rẽ hoc flagitare censuimus, vt principiò statim philosophiæ totã tractationẽ in suas divideremus partes: vt liquere possit, quid sit, & quota eius pars sit physica, seu naturæ rerum enarratio. Stoici pronunciauerunt, sapientiam esse rerum diuinarum humanarumq; scientiam: philosophiã, quod est sapientiæ studium, exercitationem esse artis ad sapientiam acommodatæ. talem autem esse artem vnicam ac supremam, virtutem. virtutes, quæ suo complexu latissimè pateãt, tres esse: naturalem, moralem, & differendi. itaq; etiam philosophiam habere tres partes, naturalẽ, moralẽ, & differendi. Naturalẽ esse cùm de mundo, & ijs quæ in mũdo sunt, disputamus. moralem, quæ occupatur vitæ humanæ rationibus. logicam (sic enim Græci rationem differendi appellant) quæ circa orationem versatur, eademq; ab ipsis dialectica dicitur. Aristoteles & Theophrastus, omnesq; ferè peripatetici, hac ratione philosophiam distribuerunt: quam explicabo. Virum perfectũ necesse est & cognitiõe rerum instructum esse, & aptũ ad faciẽdum in actionibus humanis officium. Patet hoc exemplis propositis. Quæritur Sol animal sit nécne, siquidem videtur. hoc qui quærit, in contemplatione versatur: nihil enim aliud considerat, quàm quid rei sit. Itidem qui disputat de infinitate mundi, aut an extra Vniuersum aliquid existet. Ista omnia sunt cõtemplationis. Rursum quæritur quo modo vita sit instituenda, quomodo liberis conueniat præesse, quomodo gerendus magistratus, quo pacto leges ponendæ. Omnia hæc agendi causa quæruntur, & qui hæc tractat, vir agendis rebus intentus (ita practicum exprimere Græcorum liceat, dicitur.

Philosophiæ diuisiones: Stoica & Peripatetica.

Quid sit natura. Cap. 1.

QVando præ manibus habemus rerum naturaliũ contemplationem, necessitatẽ hoc exigere puto, vt quidnam sit natura, patefaciam. Absurdũ enim est aggredi dissertationem de natura rerum, cùm nõdum sit explicatum quid valeat natura vocabulum. Est itaq; natura, si Aristotelem audimus, principiũ motus ac status ei rei, in qua inest primò, & non per accidens. Omnia enim quæ sub conspectũ veniunt nostrũ, quæ neq; fortuitò fiunt, neq; necessariò, neque diuina sunt aut diuinitus effecta, naturales res dicuntur, suamq; habent propriam naturam: vt terra, ignis, aqua, aër, stirpes, animalia. præterea hæc quæ gigni cernimus, imbres, grandines, fulmina, procellæ, venti. Habent enim hæc principium quoddam, cùm nihil eorum sit æternum, sed quoddã à primordio sit natum. Atq; hæc quidem, vt animalia, vt stirpes, initium habent sui ortus a primumq; in ijs principium est natura, non motus modò, sed etiam status. quæ enim principium motus nacta sunt, eadem finiri etiã possunt. Itaq; & motus & quietis principium est natura.

Res naturales.

Discrimen principij & elementi. Cap. 2.

ARistoteles ac Plato, & qui ab eorum sunt secta, differre à principio elementum dicunt. Thales Milesius pro eodem vtrũq; habet: cùm quidem longissimè à se inuicem dissideant ista. Elementum.n. omne compositum est: principia neq; composita sunt, neque effecta. Verbi gratia. elementa vocamus terram, aquam, aërem, ignem. Principia ideò dicuntur, quod nihil est eis prius ex quo nascantur. non enim principij nomẽ ei debetur, quod natum est alicunde: sed huic potiùs, ex quo id est natum. Terræ autem & aquæ ortu prior est materia ex qua extiterunt, forma carens ipsa, & speciei: tum ipsa forma, quam vocamus entelecheiam: tertium priuatio. Falsa itaq; est Thaletis sententia.

Quæ sint principia. Cap. 3.

IDem THALES principium rerum esse dixit aquã. videtur autem princeps philosophiæ hic fuisse, & ab eo secta Ionica nomen duxit. Plurimæ enim fuerunt successiones philosophorum. Hic cum in Aegypto philosophiæ operam dedisset, Miletum redijt ætate iã grãdior. Quòd autem ex aqua omnia orta sint: inq; eã omnia suo interitu resoluantur, id ex eo primùm coniecit, quod semen, omnium animalium principium, humidũ est. inde fit probabile, omnia ex humore nasci tanquã principio. Deinde, quia omnes stirpes humido aluntur, idq; suæ fecunditatis causam habent, eoq; destituta exarescunt. Præterea quoniã ipse Solis stellarumq; ignis aquæ exhalationibus aluntur, ipseq; adeò mũdus. Itaq; etiam Homerus aquæ omnium rerum primordium adscribit, hoc versu:

Thales Ionicæ sectæ philosophorum.

Aqua.

Oceanus cunctis præbet primordia rebus. Iliad. ξ. 246.

ANAXIMANDER, Milesius & ipse, principium rerum infinito adscribit, ex quo omnia fiant, & in quod omnia dissoluantur: ideoq; etiam nasci infinitos mundos, & interitu suo ad id redigi, ex quo erãt orti, tradit. additq; infinitum propterea esse, ne aliqñ ortus rerũ reficiant atq; subsistant. Peccat autem in eo, ꝙ non exprimit quid sit infinitum, aérne, an aqua, an terra, ant alia quædam corpora. In hoc etiam, ꝙ materia exponenda effectricem causam abolet. Infinitum enim aliud nihil est, quàm materia: quæ nisi efficiens causa accedat, rem creare nullam potest. — *Infinitum.*

Aër. — Horum ciuis ANAXIMENES principium rerum pronunciauit esse aërem, ex quo omnia nascantur, suoq; in eum redeant interitu. Ita, inquit, anima nostra aër est, quæ nos temperat: totumq; mundũ spiritus & aër continent. Peccat autẽ hic quoq;, ex simplici & vnius formæ aëre ac spiritu putans cõstare animalia. Nefas enim est, solam materiam vt principium omnium rerũ subsistere, ex eaq; nasci omnia, sed & effectrix causa ponẽda est. neq; enim argentum sufficit ad poculi ortum, nisi etiam faber accedat argentarius, qui id conficiat. idem de ære, ligno, & alia quauis intellige materia.

Similares partes. — ANAXAGORAS Clazomenius similares partes principia rerum statuit. nulla enim ei ratione explicari posse videbatur, qui ex eo quòd non esset fieri aliquid, aut quod esset, in nihilum redigi posset. Sanè cibũ sumimus simplicem atq; vniformem, vt cùm pane vescimur, & aquam bibimus. illo tamen alimento nutritur crinis, vena, arteria, nerui, ossa, omnes deniq; partes. quæ cùm fiant, fatendum est in alimento istas omnes naturas inesse, singulisq; singula augeri: inesseque in eo particulas sanguini gignendo aptas, itemq; suas neruis & ossibus aptas. quæ quidem parriculæ mente cernantur. Non enim ad sensum omnia sunt referẽda, vt quod panis & aqua isthęc cõficiant: sed in his ipsis insunt particulæ mente intelligendæ. quas similares partes alimẽto insitas vt inde nascẽtibus sit primordium, Homœomereas (quasi similarium semina partium) appellauit ille, & rerum principia esse dixit: ita quidem, vt materiæ locum obtineant. Efficientem enim quoq; causam, & quæ disponeret vniuersa, prodidit mentem. Opus suũ sic orsus est. Confusa in vnum erant omnia: mens ea diuisit & in ordinem composuitq;. Hic approbandus est, qui materiæ artificem adiunxerit.

ARCHELAVS Apollodori F. Atheniensis aërem & infinitum, eiq; raritatem & densationem additas, quorũ hoc terra, illud ignis sit, principia ponit. Hi se deinceps subsecuti à Thalete Ionicam propagauerunt philosophiæ sectam.

AB alio rursum initio, PYTHAGORAS Mnesarchi F. Samius, is qui princeps philosophi nomen vsurpauit, rerum principia censuit esse numeros, eorumq; inter se siue proportiones siue concinnitates, & ex vtrisq; cõposita elementa, quæ geometrica dicuntur. Rursus vnitatem, & infinitati coniunctum binarium in principijs ponit. Tendunt autem principia eius, alterum ad effectricem causam ac formantem, quæ est Deus, mens videlicet: alterum ad perpessionibus subiectam & materialem, quæ est mundus in visum incurrens. Porrò docebat, naturam numeri esse denarium. nam ad decem vsq; numerando progrediũtur omnes & Græci & barbari, atq; hinc rursus pedem ad vnitatem referunt. Rursum denarij numeri vis & natura in quaternione inest. nam ab vnitate vsq; ad quatuor inclusum colligẽdo numerorum summam conficies decem vnitatum. vnum quippe, duo, tria, & quatuor, omnia coniuncta, summã decem conflant. si quatuor terminis amplius sumas, etiã summa denarium excedet. Ergo numeri natura vnitatum ratione in denario, facultatis respectu in quaternario inuenitur. Itaq; sanctissimum iusiurandum Pythagorei quaternario sunt cõplexi, quam tetractyn vocant, — *Quatuor.*

Per tibi nostræ animæ præbentem tetrada iuro — Aur. carm. 47.
Naturæ fontemq; & firmamenta perennis.

Quin & animã nostram Pythagorici aiunt quaternione constare: esse enim hæc quatuor, Mentem, Sciẽtiam, Opinionem, Sensum: vnde omnes artes ac scientię profectæ sunt, ipsiq; ratione præditi propterea sumus. Mẽs .n. est vnitas: ꝙ mẽs quę percipit, vnitatis in morẽ percipit. Exempli causa, multi sunt homines. horum vnusquisq; pro se percipitur sensu, numerus eorum definiri à nobis nequit. Vnicam verò mens hominis notionem concipit, quæ in singulis repræsentatur. idem de equo, & alijs intelligimus, quorum indiuidua (vt Logici appellant) sunt innumera. Formæ enim siue species, itemque genera omnia, rationem habent vnitatis: itaque singula eorum definientes, dicunt, animal ratione præditum, animal hinniens. Hæc causa est, cur mens, quæ formas rerum percipit, vnitatis adficiatur nomine. Sed & hoc consentaneum est rationi quòd binarius infinitatis socius, scientiæ accommodatur. Omnis enim demõstratio, omnis ratiocinatio quæ sciẽtiæ fidem parat, adeoq; omnis in vniuersum ratiocinatio, ex quibusdam in cõfesso positis id de quo disceptabatur concludit, aliudq; è præmissis colligit. quorum appræhensio cum sit scientiæ, eam binario æquũ est comparari. Opinio autẽ ternarius est, perceptio scilicet probabilis, quæ multarum sanè est rerum. nam multitudinem ternarius notat, vt: — *Mens. vnitas.* — *Scientia. duo.* — *Opinio. tria.*

O ter felices Danaos. — — Odyss. 1, 306.

Itaq; ternarium non inserit.* *

Ignis. — HERACLEITVS, & HIPPASVS Metapontinus, ignem omnium esse rerum principium perhibuerunt. omnia enim dicunt ex igne nasci, & in ignem resolui: & ignis exstinctione Vniuersum hoc creatum esse. Primũ enim crassissimas eius partes in sese coëundo, terram cõstituisse. deinde vi ignis laxatam terram, aquam edidisse. hanc exhalando aëri ortum præbuisse. Porrò mũdum & omnia corpora igni consumptum iri in cõflagratione Vniuersi. Ita ignem principium esse ex quo existãt omnia, & finem in quem omnia récidant.

Atomi. — EPICVRVS Neoclis F. Atheniensis, Democriti in philosophia naturali sectator, omnium rerum principia statuit corpora mente percepta, expertia vacui, sempiterna, interitus secura, & quæ confringi nõ possint, neq; deformationem partium admittans, neq; alterationem, & sola mente cernantur, moueãtur in vacuo & per inane. esse autem ipsum inane infinitum, & corpora infinita. Tria autem hæc accidere corporibus, figurã, magnitudinem, pondus. quorũ hoc tertium duobus, quæ Democritus perhibuerat, ab Epicuro est adiectum. quod hic motum corporum fore nullum sentiebat, nisi grauitate perculsa mouerentur. Figuras atomorum esse cõpræhensibiles, non infinitas. neq; esse vel vncinatas, vel tridenses, vel armillares: quæ figuræ sint collisioni obnoxiæ: cùm atomi sint perpessionis ac contritionis exsortes. Dictam atomum, non quòd sit minimum, sed ꝙ secari non possit, aut conteri, sitq; immunis à perpessionibus & inanis expers. Esse autem atomum, liquere. esse enim elementa semper durantia, & animalia inania, & vnitatem.

EMPEDOCLES Metonis F. Agrigẽtinus, quatuor dicit elementa, Ignem, aërem, aquam, terram, duo autem principia, Amicitiam & discordiam, quorũ hoc veniat res, alterum discernat. Sic autem ait:

Radices primùm rerum tibi quatuor edam.
Iupiter æthereus, Iuno vitalis, ad hos Dis,
Et Nestis lacrymis humanos quæ rigat alueos.

Iouis enim nomine ignem intelligit atque ætherem, Iunonis vitalis aërem, Plutonis terram, Nestis & humanorum canalium, semen & aquam.

SOCRATES Sophronisci F. Atheniensis, & Plato Aristonis F. ciuis eius, (ambo enim idem de Vniuerso

ferunt) tria statuunt principia, deum, materiam, ideam. Mens est, quod deum nominant: materia primum rebus orientibus & intereuntibus subiectum: idea natura corporis expers, in conceptis mentis & imaginationibus dei. deus autem mens mundi.

ARISTOTELES Nicomachi F. domo Stagyrita, principia designauit, Formam, quã entelecheiam dixit, Materiam, Priuationem. elementa quatuor. quintũ corpus quoddam æthereum immutabile.

ZENO Mnaseæ F. patria Citiensis, deum efficiendi, materiam perpetiendi principium posuit. tum elementa quatuor. Horum secta Italica dicitur. à Pythagora, qui è Samo ob Polycratis tyrannidem sibi displicẽtem in Italiam commigrauit, ibiq; scholam aperuit.

Quomodo coaluerit mundus. Cap. 4.

MVndus vndiquaq; confractus forma concreuit, hoc modo. Cùm insectilia corpuscula (sic nunc atomos voco) fortuitò mouerentur, nulla motus gubernante prouidentia, cõtinenterq; & celerrimè agitarentur: multa in vnum collecta sunt corpora, ob eãq; causam magna ijs fuit & figurarum & quãtitatis varietas. Sic illis coactis, quæ maiora erãt & grauissima, vtiq; subsederunt. quæ minora, rotunda, læuia, ac lubrica fuere, elisa in cõcursu corporum, in sublime subuecta sunt. Postquam elanguit vis impellens, atque in sublime protrudens, reliqua, cùm sursum efferri desijssent, neq; deorsum ferri quirent, compulsa sunt ad loca recipiendo apta, nimirum ea quæ sunt in ambitu. ad hęc multitudo corporum reflexa est: cumq; inter se cohærescerent inter reflectendum, cœlum genuerunt. A tomi autẽ eiusdẽ naturæ ac variæ, sicut dictum est, compulsæ in sublime astra confecerunt. Iam multitudo corporum exhalãdo sursum elatorum, aërem percussit, eoq; eliso, cùm is motu in ventum esset redactus, complexus astra secum circumduxit, & eam sublimium corporum circumagitationem, quæ adhuc durat, effecit. deinde ex corporibus subsidentibus terra exstitit, ex subuectis in altum, effecta sunt cœlum, ignis, aër. Cum autem multum materiæ etiamnum in terra esset comprehensum, ac ictibus ventorum condensaretur, aurisq; ab astris venientibus, omnis terræ figura exiguis cõstans partibus compressa fuit, humidamq; produxit naturam. Hæc cùm esset fluida, in caua defluxit & capacia ob soliditatẽ. aut ipse per se aqua consistens, subiecta loca excauauit. Hoc modo principes mundi partes ortæ sunt.

An vnicus sit mundus. Cap. 5.

STOici vnum mundum esse pronunciauerunt, quem & vniuersum appellaut & corporeum. EMPEDOCLES vnum quidem mundum, sed hunc non esse idem cum Vniuerso, verùm exiguam Vniuersi partẽ: reliquum esse ociosam materiam. Vnum esse mũdum, eundemque cum Vniuerso, sentit, ac tribus rationibus PLATO colligit, quòd perfectus non esset, si non contineret omnia: quòd non similis exemplari, si non vnigenitus: quòd non in sempiternum duraturus, si quid extra ipsum exstaret. Platoni verò obijci potest, mundum esse perfectum, neq; omnia tamẽ complecti. nam homo quoque perfectus est, neque tamen omnia continet: & multa eius rei exempla suppeditant statuæ, domus, picturæ. Qui autem perfectus sit, extra quem aliquid circumagitari potest? Interitui autem neq; nõ est, neq; potest nõ esse obnoxius, cùm sit ortus. METRODORVS absurdum esse ait in magno agro vnicam nasci spicam, & in infinito vnicum mũdum exstitisse, perinde absurdum. Esse autem infinitos numero mundos inde constare, quòd infinitæ sunt causæ. Nam si finitus esset mondus, causæ autem infinitæ ex quibus hic mũdus constat, necesse est infinitos esse. Vbi enim omnes adsunt causæ, ibi necesse est etiam effectus esse. causæ autem sunt vel atomi, vel elementa.

Vnde dei notitiam homines habuerint. Cap. 6.

DEi naturam Stoici definiunt, spiritum intelligentia præditum, igneum, formę expertem, & in quã velit speciem se mutantem, ac rebus quibusuis assimilantem. Notionem dei suggessit primum conspecta eorum quæ in mundo insunt pulcritudo. nihil enim pulcri temere & fortuitò nascitur, sed ab arte aliqua efficitur. Mũdum pulcrum esse, figura, color, magnitudo, & astrorum varietas arguunt. Globi forma est mundo, omnium facilè præstãtissima, quod sola omnibus suis partibus est similis. cumq; rotundus sit, partes quoq; habet rotundas. ideoque secundum Platonem mens, res diuinissima, in capite sedem habet. Color quoq; cœli pulcer est. nam cœruleum purpura nigrius est, & fulget: atq; ob fulgorem & vehementiam color hic tantũ aëris interuallum penetrans tam procul dissitum nobis cœlũ dat conspiciendum. Pulcritudinem etiam magnitudo ei conciliat. Nam in quouis genere id quod reliqua continet, pulcrum est, vt homo & arbor. Ea quoq; ad pulcritudinem mundi faciunt, quæ nobis apparent. Obliquus, enim in cœlo circulus, quem Zodiacum seu signiferum appellant, diuersis est simulacris distinctus. Mundi pulcritudo.

Cancer inest illi, post hunc leo, virgo deinde,
Chelæ, scorpius, arcitenens, capricornus, aquai
Post illos fusor, mundi duo sidera pisces:
Mox aries, taurus sequitur, fratresq; gemelli.

Innumera autem alia similes reflexiones in mundo effecerunt. Vnde & Euripides:

Cœli renidens pulcris sideribus iubar,
Varium sapientis opus artificis. —

Id quoq; nos ad Dei cognitionem deduxit, quod cum Sol, Luna, & reliquæ stellæ infra terram deferuntur, eadem rursus magnitudine, colore, locis, temporibusq; iisdem oriuntur. Itaq; ij, qui cultum deorum nobis tradiderũt, tribus formis vsi sunt, naturali, fabulosa, testimonio legum. naturalem philosophi, fabulosam poëtæ docent, leges suas singulę habent ciuitates. Tota doctrina in septem tribuitur partes. Prima est eorum quæ in cœlo & sublimi fiunt obseruatio. homines n. ceperunt deum agnoscere, cùm viderent stellas tantam concinnitatem efficere, ac dies noctesq;, æstate & hyeme suos seruare statos ortus atq; obitus: indeq; terram animantia & fructus proferre. Itaq; pro patre cœlum, pro matre terram acceperunt. patrem illũ, quod aquam instar seminis effunderet, matrem hanc quòd cõciperet & pareret. Cùmq; viderent stellas perpetuò moueri, & in causa nobis esse vt Solem & Lunam contemplaremur, deorum ijs nomen fecerunt à cursu ductum. Secundo & tertio loco deos distinxerunt in vtiles, Iouem scilicet, Iunonẽ, Mercurium, Cererem: & damnosos, Diras, Furias, Martẽ, quos vt violentos & sæuos placant sacris atq; auertunt. Quartum & quintum locum rebus & motibus animi adsignauerunt, vt Amori, Veneri, Desiderio, & de rebus, Spei, Iustitiæ, Aequitati. Sextum locum figmenta poëtarum occupauerunt. Hesiodus enim cum genitis dijs vellet patrem statuere, hos deorum genitores protulit, Classes eorum.

Cœumq; induperantem, Hyperionaq; Iapetumq;.

itaq; hic locus fabulosus dicitur. Septimus ijs est tributus, qui ob beneficia in vsum communis vitæ collata honoribus diuinis sunt affecti, humano nati more, vt Hercules, Castor & Pollux, Bacchus. Formam humanam ijs adscripserunt, quia omnium rerum principatus est penes numen: omnibus autem animalibus præstat homo pulcritudine, virtutum ornamentis, mente. Itaq; præstantissimos similes eorum quæ essent alijs omnibus superiora rectè censuerunt.

Quid

Quid sit Deus. Cap. 7.

PHilosophorum quidam, vt Diagoras Melius, & Theodorus Cyrenæus, & Euemerus Tegeata, omnino negauerunt esse deos. & Euemerũ etiã Callimachus Cyrenæus innuit, in Iambis scribens

Venite frequentes ante muros in fanum,
Vbi qui vetustum ex ære Tonantem formauit
Senex loquax cum libris impijs friget.

hos dicit, quos composuit non esse deos docens. Et Euripides tragicus poeta apertè quidam profiteri hanc sententiam non est ausus, metuens Areopagiticum iudicium; indicauit tamen hac ratione: Sisyphum introduxit, qui eam proferret ipseq; ei patrocinatus est.

Incondita olim vita fuit mortalium,
Et belluina, viribusq; seruiens.

legibus deinde positis ait iniustitiam fuisse repressam. sed cum hæ aperta possent flagitia prohibere, multi autem occultè scelera perpetrarent, tum quendam callidũ virum prodijsse, qui docuerit veritati tenebras mendacio offundendas, hominibusq; persuadendum esse,

Quòd sit perenni vita aliquis vigens deus,
Qui cernat ista, & audiat, atque intelligat.

Nugæ enim poetarum valeant vna cum Callimacho, cuius hoc est:

Esse deum si credis, & hoc te scire necesse est,
Nil non hunc etiam posse deum facere.

Non enim potest oĩa deus facere. aut faciat, si est deus, niuem nigram, ignem frigidum, rectum eum qui sedet, vel contrà. Nam Plato etiã vocalis ille cùm diceret deũ seipso vsum exemplari condidisse muodum, nænias redolet priscæ antiquitatis obsoletas, quales becceselenas vetus comędia vocat. quomodo enim finxit in seipsum intuens, aut qui globosus est deus, & homine inferior?

ANAXAGORAS dixit initiò constitisse corpora, dei autem mentem ea digessisse, itaq; omnium rerũ ortus effecisse. PLATO posuit prima corpora non stetisse, sed absque ordine fuisse mota. Deus autẽ, inquit, ordinem animaduertens confusioni præstare, ea cõposuit. Cõmunis ambobus hic est error, quod deũ faciunt res humanas curantem, ac ea de causa mundũ adornantem. Beatũ enim interitusq; expers animal, omnibusq; bonis perfectè cumulatum, neq; vllius capax mali, totũ in sua beatitate atq; perpetuitate occupatũ, non conuertit se ad curam rerum humanarum. miser quippe fuerit deus, si opificis aut fabri in morem onera subeat, solicitusq; sit de mundo apparando. Rursum is quem perhibent deus, aut non fuit priore illo sæculo, quo corpora siue immobilia erant, sine nullo ordine ciebantur: aut dormiuit tum, aut vigilauit, aut neutrum horum. Primum admitti non potest: est enim deus æternus. Neq; secundum: si enim dormiuit ab æterno, mortuus fuit. ęternus enim somnus mors est. sed ne capax quidẽ somni deus est: magno enim interuallo diuisa sunt immortalitas dei, & res vicina morti. Quod si vigilauit, aut defuit ei aliquid ad felicitatem, aut perfectè fuit beatus. Prius eum felicem esse non fineret: cui enim aliquid deest, felix non est. Absurdum quoque est posterius. si enim nihil ei deerat, inanis fuit rerum superuacanearũ aggresio. Iam si deus est, & eius curis res humanæ temperantur, qui fit quod malis bene est, bonis malè? Nã Agamemno quidem,

Deum non curare, humana nec fecisse mundum.

Iliad. γ, 179.

Rex bonus, atque idem clarus bellator in armis,

à mœcho & adultera per insidias est occisus. eiusq; gentilis Hercules cùm multa mala humanam vitam infestantia aboleuisset, Deianiræ veneficio & fraude perijt. THALES mentẽ mundi statuit deum. ANAXIMANDER stellas cœlestes deos. DEMOCRITVS deũ in igne globoso, mundi animã. PYTHAGORAS de principijs vnitatem deũ, ac bonũ, quæ sit vnius natura, ipsa mens. Infinitam autem binarij naturam, genium & malum, vnde est multitudo materiæ, & visui expositus mũdus. SOCRATES & PLATO vnum singularis & per se subsistentis naturę ac solitarium, re vera bonum. omnia autem hæc nomina ad mentem referuntur. Mens ergo est deus, species separata, sincera ab omni materiæ admixtione & perpesionibus obnoxij. ARISTOTELES supremũ deũ ait esse speciem separatam, quæ insistat globo Vniuersi, qui globus corpus est æthereũ, quintum ab eo nuncupatum. quod cùm in orbes seu sphæras sit diuisum natura contiguas, ratione seiunctas: harum quamuis existimat esse animal ex anima & corpore compositũ, quorum corpus æthereum sit, ac in orbem circunducatur, anima autem ratio immobilis, motum actu efficiens. STOICI communiùs deum pronũciant esse ignem artificiosum via ingredientem ad mundi procreationẽ, qui mundus in se cõtineat omnes seminales formas, ex quibus singula fato nascantur. Ac spiritum quidẽ per totũ penetrare mundum, nomina autẽ à materiæ, quã peruadit, sumere mutationibus. Ad hæc, deum esse mũdum, stellas, terram: supremum autẽ oĩum deorum esse mentẽ quæ est in æthere. EPICVRVS oĩbus dijs humanam formam tribuit, solaq; eos ait cerni ratione, ob tenuitatẽ partium naturæ simulachrorũ. Idẽ alias quatuor naturas prodidit interitus expertes: atomos, inane, infinitũ, partes similares: quæ etiam elementa vocat.

De genijs & heroibus. Cap. 8.

TRactationi de dijs, adijciamus narrationem de genijs & heroibus. Thales, Pythagoras, Platõ, Stoici, esse aiunt genios, substantias anima præditas. Heroës quoque esse animas à corporibus separatas. bonos, si bonæ: malos, si malæ. Epicurus nihil horum admittit.

De materia. Cap. 9.

MAteria est primum ortus interitusq; subiectũ, aliarumq; mutationum. Qui Thaletem, Pythagoramq; sequuntur, & Stoici, mutabilem fluxamq; tota suapre natura per Vniuersum eam statuũt. Democriti sectatores non affici prima, atomum, inane, & incorporeum. Aristoteles & Plato materiam esse corpoream, formæ specieiq; expertem ac figuræ, qualitatis etiam suapte natura vacuam: sed formarum receptaculum, tanquam nutricem & subiectum in quo rerũ imagines impressu referantur, ac matriciem. Qui pro materia aquam, terram, ignem, aeremue ponunt, ij iam non informem materiam, sed corpus ponunt. informem, qui indiuidua corpora siue atomos.

De Idea. Cap. 10.

IDea substãtia est corporis expers, quæ cùm per sese ipsa subsistit, tum formæ expertem materiam informat, ijsq; rebus causam pbet vt exsistant ac monstrari posint. Socrates & Plato ideas putauerunt à materia secerni, & in intellectu ac imaginatione dei subsistere. Aristoteles formas atque ideas reliquit: non tamen à materia secretas. Idẽ enim alienus ab ea fuit sententia, quæ mundi creationem deo adscribit. Stoici, cuius sectæ Zeno princeps fuit, nostræ mentis conceptus idearum nomine intelligunt.

De causis. Cap. 11.

CAusa est, cuius effectus est, aut à qua aliquid proficiscitur. Plato triplicem facit causam, Efficientem, Materiam, Finem. Principatum tamen efficienti defert, quæ est mens. Pythagoras. * Aristoteles primas causas facit corporis exsortes, alias participatione aut per accidens substantiæ corporeæ, ita vt mundus sit corpus. Stoici omnes causas statuunt corporeas: dicunt enim esse Spiritus.

De corporibus. Cap. 12.

Corpus est quod tres habet dimensiones, latitudinem, profunditatem, longitudinẽ. aut moles sensui per se renitens: aut quod locum occupat. Platoni, quod neq; graue est suapte natura, neq; leue, dum suo proprio est in loco: cùm verò est in alieno, tum id inclinari, inclinandoq; momentum aut ad grauitatẽ aut ad leuitatem adipisci. Aristotelis sententia est, terrã simpliciter esse grauissimum, ignem leuissimum: aërem & aquam aliàs aliter habere. STOICI duo de quatuor elementis leuia esse, aerem & ignem: duo grauia, aquã & terram. Leue enim esse, quod nõ inclinatione aliqua, sed natura fertur à medio: graue, quod ad medium. ipsum enim medium nõ est graue. EPICVRVS incomprӕhensibilia esse corpora: prima autem, simplicia. quӕ aut ex his concreta sint, omnia esse grauia. atomos moueri, aliàs ad perpendiculum, aliàs deflexione quadam: quӕ sursum ferantur, aliàs ictu, aliàs trepidatione.

De minimis. Cap. 13.

Empedocles ante quatuor elementa ponit quӕdã minutissima fragmenta, tanquam elementa elementis priora, similariũ partiũ & teretia. HERACLETVS ramenta quӕdã minima & diuisionẽ non admittentia introducit.

De figuris. Cap. 14.

Figura superficies est, & circumscriptio atque terminus corporis. Pythagorici quatuor elementorum corpora globosa esse aiunt, igni dempto, cui vt supremo, turbinis formam tribuunt.

De coloribus. Cap. 15.

Color qualitas corporis est, quӕ visu potest percipi. Pythagorei colorem appellauerunt superficiem corporis. Empedocles, id quod congrueret meatibus visui inseruientibus. Plato flammam à corporibus emicantem, cuius partes proportione respondeãt visui. Zeno Stoicus colores primam materiӕ figurationem esse dixit. Pythagorei coloris genera faciunt albũ, nigrum, rubrum, pallidum. discrimina colorum deducunt à certis mixtionibus elementorum: & in animalibus, ob varietates locorum atque aeris.

De sectione corporum. Cap. 16.

Thaletis & Pythagorӕ sectatores, negant in infinitum progredi sectionem eorum corporũ, quӕ motibus sunt obnoxia, sed subsistere in ijs quӕ indiuidua sunt, & atomi dicuntur. Aristoteles facultate infinitam esse docet sectionem corporum, sed actu eã facultatem nullo finiri.

De mixtione & temperatione. Cap. 17.

Veteres qualitatũ mutatione censuerunt elementa misceri. Anaxagoras, & Democritus, eorumque asseclӕ, iuxta se inuicem positione. Empedocles ex minoribus molibus coalescere elementa, quӕ sint minimӕ, ac tanquam elementorum elementa. Plato tria corpora. non enim vult ea esse elementa, aut appellare: sed inter se commutari, ignem, aerem, aquam. terram in horum vllum non posse permutari.

De inani. Cap. 18.

A Thalete ad Platonem vsq; philosophi naturam scrutantes, vacuum esse negauerunt. Empedocles sic:

In mundo vacuum nihil est, nihil est quod abundet.

Leucippus, Democritus, Demetrius, Metrodorus, Epicurus, corpora sectionẽ non admittentia dixerunt multitudine infinita, inane autem magnitudine esse infinitum. Stoici cẽsuerunt nullũ intra mundũ esse inane, sed extra mundum esse. Aristoteles tãtum esse inane extra mundũ, vt respirare posset cœlum: esse enim hoc igneũ.

De loco. Cap. 19.

Plato id locum vocauit, quod in se admitteret formas, translatione vtens in materia notanda, quӕ quasi nutrix sit atque receptaculum. Aristoteles, extremitatem corporis continentis, contiguã contẽto.

De capacitate. Cap. 20.

Stoici & Epicurus differre volunt inane, locũ, capacitatem: & definiunt inane vacuitate corporis: locum, qui à corpore occupetur: capacitatẽ, quod partim à corpore impletur, vt dolium à vino.

De tempore. Cap. 21.

Pythagoras sensit, tempus esse globum ambientis corporis. Plato, mobilem ӕternitatis imaginem, aut motus mundi interuallum. Eratosthenes, Solis motum.

De natura, seu substantia temporis. Cap. 22.

Iam Plato dicebat esse motum cœli. Plerique Stoicorum, ipsum motum: nec non, temporis nullum fuisse exordium. Plato, intelligentia genitum.

De motu. Cap. 23.

Hanc Plato post Pythagoram differentiam quandam aut diuersitatem esse in materia dixit. Aristoteles, actũ (ipsius vox est entelechia) rei mobilis. Democritus, vnum genus motui dedit, obliquum. Epicurus duas motus species, ad perpendiculum, & ad declinationem. Herophilus, motum alium sola mente intelligi, alium sentiri. Heracletus motum & statũ prorsum è natura sustulit. hunc mortuorum esse dicens, motum autem sempiternorum perennem, intermittentẽ esse rerum fluxarum.

De ortu & interitu. Cap. 24.

Parmenides, Melissus, Zeno, cùm omnia motus expertia esse opinarentur, ortum & interitũ prorsus negauerunt. Empedocles, Epicurus, denique quotquot mundum è minutis construunt particulis: ij concretiones quidem ac secretiones quasdam introducunt, ortus & interitus esse negant. neque enim qualitates alterando, neq; coaceruatione incrementa fieri. Pythagoras, & quotquot materiã perpessionibus obnoxiã ponunt, ij propriè ortus & interitus esse affirmãt. res.n: alteratione, mutatione, & resolutione elementorũ fieri.

De necessitate. Cap. 25.

Thaletis est: validissima omnium est necessitas: omnia enim ei subsunt. Pythagoras aiebat mundo circumdatam esse necessitatem. Parmenides & Democritus, omnia fieri ex necessitate. eãdemq; esse fatum, Iustitiam, Prouidentiam, mundi effectricem.

De natura, siue substãtia necessitatis. Cap. 26.

Plato quӕdam ad prouidentiam, quӕdã ad necessitatem reuocat. Empedocles naturam necessitatis, causam esse ait, quӕ vtatur principijs & elementis. Democritus renisum, lationem, & percussionem materiӕ. Plato aliàs materiam, aliàs effectricis causӕ respectũ ad materiam.

De fato. Cap. 27.

Heracletus omnia fato fieri dixit: idq; idem esse cum fato. Plato inserit quidem fatũ humanӕ vitӕ atque actionibus: addit tamen causas à nobis profectas. Stoici, hac in re Platonis similes, necessitatẽ aiunt causam esse immobilem & violentã: Fatum verò connexum esse causarum ordine contentum, quo etiã includantur ea quӕ sunt nostra: quorum alia fatalia debeant haberi, alia fato non concessa.

De natura fati. Cap. 28.

Heracletus fati substãtiam esse ait rationem quӕ per vniuersi naturam transeat: ipsa autem sit ӕthereum corpus

corpus, semen procreationis vniuersi. Plato rationē legemq; æternam naturæ vniuersi. Chrysippus facultatē spiritalem, quæ totum mundum ordine disponat. Idem in Definitionibus, Fatum, inquit, mundi est ratio, aut lex eorum quæ sunt in mundo, ac prouidentia administrantur: Aut: ratio, secundum quam & quæ fuére, facta sunt: & fiunt, quæ fiunt: & fient ea, quæ erunt. Stoici seriem causarum, id est ordinem & connexionē inuiolabilem. Posidonius tertium à Ioue locum tribuit: primum n. Ioui adsignat, secūdum naturæ, tertiū fato.

De fortuna. *Cap. 29.*

HAnc Plato ait causam per accidens esse & consequi inopinato in ijs, quæ consilio institutoque hominum suscipiuntur. Aristoteles causam per accidens in his, quæ in appetitu mouente finis causa aguntur: incertam esse, & instabilem. Porrò fortunam à casu differre: cùm illa in actionibus locum habeat duntaxat, casumq; admittat: casus autem fortunæ locū non det semper. quippe cum casus & in ratione præditis, & in brutis, adeoq; etiam inanimatis locum habeat: fortuna non, nisi vbi ratio inest. Epicurus causam esse dixit instabilem, ob mutationem personarum, temporū morum. Anaxagoras & Stoici, causam dicunt esse quæ humana ratiocinatione cognosci nequeat. Fieri enim alia necessario, alia fato, alia instituto animi, alia forte fortuna, alia casu.

De natura. *Cap. 30.*

EMpedocli visum fuit, nihil esse naturam, nisi permixtionem & diuulsionem elementorum. Sic n. scribit in primo libro de Naturali philosophia:

Iam quod naturam mortales nomine dicunt,
Hoc nihil est: neque enim mortem natura, vel ortum
Humano præbet generi: nam mixtio tantùm,
Mixtorumq; subest quædam secretio rebus,
Idq; homines vulgò naturam dicere fuerunt.

Indem Anaxagoras concretionem, & secretionem, id est ortum & interitum, naturæ nomine intelligebat.

PLVTARCHI, De Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER SECVNDVS.

ABSOLVTA relatione de principijs, elementis, & alijs quæ ad eandem pertinent classem, ad effecta proinde me conuertam, ordiarque ab eo, quod omnia reliqua continet.

De mundo. *Cap. I.*

PRinceps PYTHAGORAS complexum vniuersi affecit mundi nomine, propter ordinem qui in eo est. Græca enim vox Kosmos, ordinem ornatumque significat. THALES & eius sectatores, vnum censuerunt esse mūdum. DEMOCRITVS, EPICVRVS, & discipulus eorū METRODORVS, infinitos mundos in infinito, secundum omnes circumstantias. EMPEDOCLES Solis conuersione mundum circūscribi ait, huncq; esse eius finē. SELEVCVS infinitum mundū. DIOGENES Vniuersum infinitum, mundum autem finitum. STOICI discrimen statuunt inter Vniuersum & mundum. Vniuersum enim esse infinitum adiuncto inani, totum mundum seorsim ab inani subsistere.

De figura. *Cap. 2.*

STOici globi figuram mundo adsignant, alij turbinis, oui quidam. EPICVRVS, posse mundos esse globosos, posse etiam alia esse figura.

An mundus animatus sit, & à prouidentia gubernetur. *Cap. 3.*

ITa esse, reliqui omnes sentiūt. DEMOCRITVS autem, EPICVRVS, & qui præter hos inane ac atomos introducunt, & animæ expertem mundum faciunt, neq; prouidentia, sed natura quadam bruta administrari aiunt. ARISTOTELES neq; animatum totum per omnes partes dicit, neque sensu, ratione aut mente præditum, neque à prouidentia temperari. Nam cœlestibus quidem hæc omnia adesse, q orbibus contineantur animatis atque animalibus. Terrestria autem omnibus istis carere: & ordinem per accidens ijs, non per se aut à causa antegressa contingere.

An expers interitus sit mundus. *Cap. 4.*

PYTHAGORAS, & PLATO mundū à Deo factum arbitrati sunt, & quod ad naturam attinet, obnoxium interitui, quia corporeus, ideoq; sensibus sit expositus: non autem periturum, prouidentia eius & Deo continente. EPICVRVS caducum, quia ortus, vt animal, vt stirpem. XENOPHANES, neque ortum, & sempiternum, ac nunquam interiturum. ARISTOTELES, partem mūdi quæ infra Lunam est, affectionibus obnoxiam, in qua parte etiam terrestria suas patiuntur mutationes.

Vnde alatur mundus. *Cap. 5.*

ARISTOTELES sic: si alitur mundus, etiam peribit. at nullo indiget nutrimēto. est ergo sempiternus. PLATO, ipsum mundum sibi mutatione eorum quæ intereunt suppeditare nutrimentū. PHILOLAVS, duplicem esse interitum, vnū igne cœlitus defluente, alterum lunari aqua per reuolutionem aeris effusa: atque horum exhalationes esse alimentum mundi.

A quo elemento mundi opificium sit orsus Deus. *Cap. 6.*

PHysici à terra inchoasse aiunt mundi ortum, tanquam à centro. Est enim centrū globi initio. PYTHAGORAS ab igni, & quinto elemēto. EMPEDOCLES primò fuisse secretum ætherem, deinde ignem, pòst terram, quæ nimis in arctum coacta ob impetum circumagitationis, aqua ebullierit: ex hac aerem exhalasse. ac cœlum quidem ex æthere natum, Solē ex igne. reliqua circa terram quæ sunt, cōdensata coijsse ex reliquis. PLATO ait, visibilem mundum factū ad exemplum eius qui in mente fuit. eius visibilis mundi priorem tempore partem exstitisse animam, pòst corporea, quæ primò ex igni & terra, posteriore loco ex aqua & aere coaluerint. PYTHAGORAS, cùm sint quinque formæ solidarum corporum (mathematica etiam hæc vocantur), è cubo ortam ait terram, è pyramide ignem, ex octo basium corpore aerem, è viginti basium forma aquam, è duodecim basium solido globū Vniuersi. Plato in his quoque Pythagoram imitatur.

De ordine mundi. *Cap. 7.*

PARMENIDES corollas ait esse crebras inter se cōfertas, vnam ex raro, alteram è denso. his interiectas alias, ex lumine & tenebris mixtas. esse autē solidum quidpiam instar muri, quod istas omnes corollas contineat. LEVCIPPVS & DEMOCRITVS mundo in orbem tunicam atq; membranā circumtendunt. EPICVRVS quorundā mundorum extrema rara, quorūdam densa, & mobilia alia, alia immobilia statuit. PLATO ignem primo loco statuit,

proximo

proximo ætherem, deinde aerem, post hûc aquam, postremò terram. interdû æthere igni coniungit. ARISTOTELES primò ætherem omnis exsortem perpessionis, quintû scilicet corpus: deinceps obnoxia motibus, ignem, aerem, aquam, denique terram. Horû cœlestibus motum circularem adsignat: inferioribus, quæ quidem leuia sunt, sursum: quæ grauia, deorsum lationem. EMPEDOCLES non perpetuò aut definitis locis reposita elementa dicit, sed quoduis in cuiusuis locum succedere.

Quæ causa sit inclinationis mundo. Cap. 8.

DIOGENES, & ANAXAGORAS, postquam mundus constitutus fuit, & è terra produxit animalia, quodammodo inclinatum mûdum, fortuitò censent in austrinas partes: fortassis prouidentia sic satagente, vt mundi partes quædam habitari, aliæ non possent, ratione gelus, ardoris, commodæ temperiei. EMPEDOCLES aere cedente Solis impetui, septentriones docet declinasse, ita vt partes ijs vicinæ in sublime attollerentur, deprimerentur austrinæ: atque hanc inclinationem toti proinde mundo accidisse.

De eo quod est extra mundum: an id vacuum sit. Cap. 9.

PYTHAGORICI extra mundû inane esse putant, in quod, & è quo mundus respiret. STOICI inane esse, in quod quidem conflagratione sua mundus dissolutum eat. POSIDONIVS non inane, sed quantum dissolutioni sufficiat. In libro primo de Inani. Aristoteles affirmat, nullum esse inane. & tam extra quàm intra mundum esse inane, Plato negat.

Quæ partes mundi dextræ sint, quæ sinistræ. Cap. 10.

PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, dextras mundi partes faciunt quæ ad ortum sunt, vnde motui initium: sinistras, quæ ad occasum. EMPEDOCLES dextra vocat quæ sunt ad circulum æstiuæ Solis côuersionis, sinistra quæ ad hybernû.

De cœlo, quæ eius natura. Cap. 11.

ANAXIMENES dicit rotationê esse extremi orbis. EMPEDOCLES cœlum esse solidum glaciei in modum ab igne ex aere compactum, quod igneam aëreamq́; naturam in vtroque globi semisse contineat. ARISTOTELES è quinto corpore, igni, vel calidi cum frigido mixtione.

In quot orbes cœlum diuidatur. Cap. 12.

THALES, PYTHAGORAS, & huius sectatores cœlum in circulos quinque diuidunt. ipsi Zonas, id est cingula, appellant. Nomina eorum sunt, Septentrionalis, qui semper est côspicuus: solstitij æstiui circulus, Aequinoctialis, brumæ circulus, Arctico oppositus, semper nobis occultus. Horum tribus medijs substernitur obliquus, singulos attingens, qui signifer seu Zodiacus nomen est. Omnes autem isti à meridiano per septentriones in oppositam ducto partê medij finduntur. Primus PYTHAGORAS inuenisse dicitur signiferi obliquitatê, quam OENOPIDES Chius tamen vt abs se excogitatam sibi vindicat.

Quæ stellarum natura sit, ac quomodo conflatæ sint. Cap. 13.

THALES censuit terrestres quidem esse stellas, sed ignitas interim. EMPEDOCLES igneas, eo ex igne, quem in se continens æther in prima secretione elisert. ANAXAGORAS ætherê circumsitum igneum quidem esse natura, circumuolutionis autem vehementia abripuisse lapides è terra, eosq́; adussisse, & sic in stellas conuertisse. DIOGENES pumicum instar esse stellas sensit expirationes mundi exhalantis. idem, lapides quosdam esse qui nusquam appareant, & sæpe in terram delapsi exstinguantur: quomodo ad Aegos potamos sub ignis forma decidit stella saxea. EMPEDOCLES inerrantes stellas crystallo ait alligatas, errones ab eo solutas. PLATO maiori ex parte igneæ naturæ esse stellas, sed ita, vt glutinis loco reliquorum etiam elementorum partes admittant. XENOPHANES nasci ex inflammatis nubibus, quæ quotidie exstinguantur, noctu quauis rursus carbonum instar accendantur. ortus quippe & occasus, nihil esse aliud quàm accendi & exstingui. HERACLIDES & PYTHAGOREI quamuis stellam dixerunt esse mundum in æthere infinito, qui terram, aerem, ætheremq́; contineat. Hæc opinio etiam in Orphicis perhibetur. nam ORPHEI sectatores singulas stellas esse mundos dicunt. EPICVRVS horum nihil improbat, contingentiæ inhærens.

De figura stellarum. Cap. 14.

STOICI globosas esse stellas, vt mundum quoque, vt Solem, vt Lunam. CLEANTHES metæ seu turbinis forma. ANAXIMENES clauorum instar infixos esse crystallo. alij laminas esse igneas, tanquam picturas.

De ordine stellarum. Cap. 15.

XENOCRATES secundû vnam superficiê stellas moueri æstimauit. reliqui Stoici alias alijs esse humiliores atque altiores. DEMOCRITVS hoc ordine collocat: primò fixas stellas, deinde errones, in quibus Solem, Luciferû, Lunâ. PLATO vbi ab inerrantibus abijt, proximâ facit stellam Saturni, quæ ei Phæno dicit, nos fulgidâ (puto) possemus: tû Phaethontê, nisi nitentê mauis, qui est Iupiter: ab hoc proximum Pyroenta, id est igneû, stellâ Martis: inde Luciferû, qui Veneri tribuit: quintû Mercurij sidus, quod Stilbô appellat, quasi rutilâs. Mathematicorû quidâ Platoni subscribût: alij Solê in medio reponût. ANAXIMANDER, & METRODORVS Chius, CRATESque, summum locum Soli detrunt, proximeq́; Lunam et subijciunt: sub his fixa, & vagâ etiam sidera collocant.

De latione & motu stellarum. Cap. 16.

ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, CLEANTHES, ab ortu versus occasum ferri omnes stellas. ALCMAEO & mathematici planetas fixis ex aduerso, hoc est ab occasu ad ortum citari. ANAXIMANDER à circulis & orbibus, quibus quæuis insistit, moueri. ANAXIMENES similiter sub, terram, ac circa eam ferre stellas. PLATO & mathematici æqualê cursum adsignant Soli, Veneri, ac Mercurio.

Vnde illuminentur stellæ. Cap. 17.

ILlustrari omnes stellas fixas à Sole, ab eoq́; suum lumen accipere, METRODORVS dixit. HERACLETVS & STOICI, stellas ali eo quod à terra sursum euaporat. ARISTOTELES, cœlestia non indigere alimento, quia interitui non sint obnoxia. PLATO & STOICI idem stellis atque vniuerso mundo nutrimentum destinant.

De stellis quæ dicuntur Castores, siue gemini. Cap. 18.

XENOPHANES istas stellas, quæ supra naues apparent, paruas putauit esse nubeculas, ob certum affulgentes motum. METRODORVS micationes esse, à videntium oculis, quos terror & consternatio tenet, profectas.

Quis denunciet stellæ, & quomodo fiat hyems atque æstas. Cap. 19.

PLATO indicationes æstatis atq; hyemis fieri Solis,

lis, Lunæ, aliorumq; fixarum & vagarum stellarum ortu atque occasu percipi tradit. ANAXIMENES ad solum hæc refert Solem. EVDOXVS & ARATVS, omnibus communiter accepta isthæc stellis ferunt. Arati verba subiecimus:

Ipse hæc altitonans in celso infixit olympo,
Et totum prudens distinxit signa per annum,
Eximia vt rebus de certis astra monerent.

Quæ Solis natura sit. Cap. 20.

ANAXIMANDER Solẽ dixit esse circulum, cuius duodeuigesima pars terræ molẽ æquet: orbita præditum qualis ferè est rotis curruum, ignis plena, qui quadam ex parte eius effulgeat per orificium, tanquam per fistulæ foramen. eumq; ignem esse Solem. XENOPHANES ex igniculis qui appareant, collectis ex humida exhalatione, & Solem cogentibus: aiunt nubem ignitam. STOICI incendiũ mente preditũ, è mari. PLATO è plurimo igne. ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, METRODORVS, massam aut lapidem igni candentem. ARISTOTELES globum è quinta natura. PHILOLAVS Pythagoreus discum vitreum, qui resplendentiã mundani ignis recipiat, lumenq; ad nos retorqueat: vt Sol videatur ignis in celo, qui ad nos quasi speculi reflexione lucem dispergat. quã nos vocamus Solem, tanquã simulachri simulachrũ. EMPEDOCLES duos Soles facit. vnũ primigeniũ ignem in altero globi mundi semisse, qui eum semissem impleat, semper ex aduerso situs suæ repercussioni splendoris. alterũ in altero semisphærio resplendentiam huius, quod semisphærium impleatur aere cum calida natura permixto: hanc resplendentiam à rotunditate terrę reflecti in Solem crystallinum, & cum motu ignei elemẽti circumtrahi, vtq; verbo dicam, Solem esse resplẽdentiam ignis qui est circa terram. EPICVRVS è terra compactã molẽ, ac pumicis spongięue modo pertusam, ab igne accensam.

De magnitudine Solis. Cap. 21.

ANAXIMANDER Solem terræ æqualẽ esse, circuli autem, à quo erumpit halitu, & in quo fertur, quantitate molem terræ viciesoctíes contineri. ANAXAGORAS multiplici ad Peloponnesum proportione Solem esse. HERACLITVS, latitudine vestigij humani. EPICVRVS rursum ait, posse omnia ista vera esse, aut tantum esse, quantus & qualis videtur, vel maiorem paulo aut minorem.

De forma Solis. Cap. 22.

ANAXIMENES, folij instar latũ esse. HERACLITVS scaphæ in formã, subcuruum. STOICI, globi forma, qua & mũdus & stellæ. EPICVRVS fieri posse isthæc omnia.

De conuersionibus Solis. Cap. 23.

ANAXIMENES censuit, astra impelli à condensato & renitente aere. ANAXAGORAS aeris, qui ad septentriones est impulsione in diuersam partẽ, quem aerem stipando cogens facit validum. EMPEDOCLES ne in directũ semper progrediatur, impediri à continente ipsum globo & à tropicis, hoc est solstitiorum circulis. DIOGENES à frigore calori occurrente exstingui Solem. STOICI secundum interuallum alimenti subiecti progredi Solem. Oceanus autem terra est, cuius vaporem exhalantem depascit. PLATO, PYTHAGORAS, ARISTOTELES, Solem obliquum cursum conficere aiunt propter signiferi, in quo mouetur, inclinationẽ, stipati solstitialibus circulis: quæ omnia in sphæra artificio elaborata proponuntur ad spectandum.

De Solis defectu. Cap. 24.

PRimus THALES docuit Solẽ deficere, quando Luna ad lineam infra eum fertur, quæ natura est terrestri. idq; in speculis cerni, subijci Soli discum Lunæ. ANAXIMANDER obthurato foramine, per quod ignis exspirat. HERACLITVS inuersione corporis Solis (quod scaphæ simile eum ponere diximus) ita vt cauum sursum, curuum deorsum versus nostrum visum obuertatur. XENOPHANES exstinctione. rursum autem nasci in ortu alium. Narrationem porrò adiecit de quodã Solis defectu, qui totum durauerit mensem: & alio perfecto, qui diem in noctẽ mutauerit. Quidam nubiũ condensationem causantur, quæ visu non cernẽte eas disco Solis obducantur. ARISTARCHVS Solem fixis stellis adiungit, Lunam autem moueri ait circum Solis orbẽ, & suis inclinationibus vmbram disco inferre. XENOPHANES multos esse Soles, multas Lunas, secundum terræ diuersa climata, segmenta, ac Zonas. quodam autem tempore Solis discum incidere in quandam terræ portionem à nobis non habitatam, & sic tanquã in vacuum delato deliquium accidere. Idem Solẽ in infinitũ progredi: nobis autem videri quod rotet, ob distantiã.

De natura Lunæ. Cap. 25.

ANAXIMANDER circulum esse nouendecuplũ proportione terrę, itidem vt Solẽ ignis plenum, ac luminis defectũ ei accidere ob inuersionẽ rotæ. similem enim esse rotæ currus, quæ habeat orbitam concauã igne impletã, vnoq; exspirandi foramine præditam. XENOPHANES, nubem esse constipatã. STOICI mixtam ex igni & aere. PLATO maiorem eius partem esse terream. ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, firmamentum ignitum, quod in se contineat planicies, montes, conualles. HERACLITVS terram caliginosa nube contentam. PYTHAGORAS corpus Lunæ igneam sequi naturam.

De magnitudine Lunæ. Cap. 26.

STOICI eam, sicut & Sol, maiorẽ terra pronunciant. PARMENIDES æqualem Soli, à quo etiam illuminetur.

De forma Lunæ. Cap. 27.

STOICIS, vt & Sol, globosa est. EMPEDOCLES disci forma. HERACLITVS scaphę. alij cylindri tribuunt.

De illuminatione Lunæ. Cap. 28.

ANAXIMANDER tradit, eam proprium habere lumen, sed rarius. ANTIPHO suo fulgore niteram Lunam: qui cùm occultatur, fieri hoc appulsu Solis. quia natura sic comparatũ sit, vt ignis validior imbecilliorem obscuret: quod idem alijs quoq; stellis euenit. THALES, & qui eius sequuntur decreta, à Sole illustrari Lunã. HERACLITVS eodem modo affici Lunam, quo Solẽ. Scaphæ. n. figurã esse sideribus hisce, cùq; humidũ excipiant vaporem, illustrari sicut videntur. clariùs quidem Solem, vt qui in puriore feratur aere, Lunam obscuriùs, quia in turbidiore.

De Lunæ defectu. Cap. 29.

ANAXIMANDER, osculo rotæ obstructo. BEROSSVS, obuersa nobis parte igni experte. HERACLITVS scaphę inuersione. PYTHAGOREI nonnulli resplẽdentiã & obstructionẽ profectã à terra, quã antichthonẽ, quasi oppositã terrã, dicũt. Recẽtiores secundũ cõsumationẽ ignis ordinatè incensi paulatim, donec perfectũ pleniluniũ prstet, ac deinde senlim proportione seruata decrescat vsq; ad coitũ, vbi planè exstinguit. PLATO, ARISTOTELES, STOICI, MATHEMATICI in hoc consentiunt, menstruas occultationes Lunæ obtingere à Sole cum quo coit, & eius radijs obruitur. deficit autem lumine, cùm in vmbram terræ incidit, vtriusq; sideris in medio constituta. aut potiùs eius officitur illuminationi à terra.

De adspectu Lunæ, & cur terrestris videatur. *Cap. 30.*

PYTHAGOREI aiunt terrestrem videri, quia, sicut & nostra terra, circumhabitatur, à maioribus quidē & pulchrioribus animalibus, quinquies decies nostrorum quantitatem continentibus, neq; vllum excrementum deijcientibus: tanta item diei longitudine. ANAXAGORAS causam inæqualitatis arcessit à concretione frigidorum & terrestriū: admixtas.n.esse igneis partes caliginosas.itaq; Lunā dici falso vultu apparentem. STOICI ob diuersarum formarū cōcretionē negant eius naturæ compagē esse interitus securā.

Quanto interuallo Luna à Sole absit. *Cap. 31.*

EMPEDOCLES duplam Lunæ à Sole distantiam esse eius, quæ Lunæ à terra est. Mathematici octodecuplam. ERATOSTHENES Solem
804000000 à terra disitum stadiorum millibus octingenties millibus ac quater: Lunam autē à terra millibus septingen-
7000. tis octoginta.

Quantus cuique planetarum sit suæ circumitionis annus. *Cap. 32.*

SATVRNVS ambitū cœli suū conficit annis Solaribus XXX. Iupiter XII. Mars duobus. Sol mēsibus XII. totidem Mercurius & Venus: (nā æquales his cursus) Luna XXX. diebus. hic enim est pfectus mensis ab apparitione Lunæ ad congressum cum Sole. Magnum annum alij octennio definiunt, alij XIX annis, alij LIX. HERACLITVS annorum Solariū millibus octodecim. DIOGENES CCCLXV. annis tantis, quantus vnus est Heracleto. Alij VII CIↃ-
7777. IↃCCLXXVII.

PLVTARCHI, De Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER TERTIVS.

PRAECEDENTIBVS libris cōpendio percurri cœlestium rerum enarrationem, quarum vltimo loco Luna est, hoc tertio libro ad ea me confero, quæ infra eam in sublimi sunt, ac Meteora pinde Græcis dicuntur: sita à Lunæ orbe vsque ad terræ positum: quam centri locum in Vniuerso censuerunt obtinere.

De lacteo circulo. *Cap. I.*

ORdiar à lacteo circulo. is nebulosus est, semperque in aere cernitur, & ob albedinem coloris lacteus dicitur. PYTHAGOREORVM alij dixerunt stellæ ardore effectū, quæ suo loco delapsa tempore incendij à Phaethonte excitati, quidquid loci circulari decursu peragrauit, adusserit. Alij Solis cursum initio hac fuisse. Quidā speculare visum esse putant, splendore Solis in cœlum reflectente, quod idem in iride fit & nubibus. METRODORVS, ob transitū Solis: hunc enim esse Solis circulum. PARMENIDES, densi ac rari mixtione lacteum colorem confici. ANAXAGORAS vmbram terræ ea in parte cœli insistere, cum Sol infra terram delatus non totum illuminat. DEMOCRITVS splendoris collectionem & densationē, à multis, ijsq; paruis & continentibus stellis collucentibus profecti. ARISTOTELES incendium vaporis sicci, multique & continui: itaque crinitum etiam ignem fieri infra ætherem, sub planetis. POSIDONIVS ignis compagem, stella clariorem, splendore densiorem.

De cometis, traijcientibus, ac trabibus. *Cap. 2.*

PYTHAGOREORVM quidā cometam putant esse stellā ex earū numero, quæ non semper videantur, sed stato tempore sua reuolutione exoriantur. Alij reflexionem nostri visus ad Solē: quomodo in speculis quædā apparēt. ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, coitum stellarū duarū aut plurium fulgorem suum coniungentium. ARISTOTELES igneam coagmentationem ex vapore sicco enatā. STRATO lumen sideris nube compræhensum densa, sicut fit in lucernis. HERACLIDES Ponticus nubem in sublimi à sublimi lumine illustratā. eandē etiā pogoniæ, hoc est barbatæ stellæ, causam adsignat. ab his trabiformē, colūnarē, aliasq; cognatas harū impressiones differre itidē, vt Peripatetici, statuit pro ratione figuræ in quā nubes conformatur. EPIGENES elationem in sublime spiritus terra pmixti & accensi. BOETHVS imaginem ab aere soluto oblatam. DIOGENI visum fuit, crinitas istas apparitiones, qui cometæ dicuntur, esse stellas. ANAXAGORAS diattontas, hoc est ignes traijcientes, ab æthere scintillarū instar deferri: quæ etiam causa sit, quod statim extinguunt. METRODORVS, elici scintillas violēta solis in nubem impressione. XENOPHANES, omnia id genus compactū aliquid aut motum esse nubiū ignitarū.

De tonitrubus, fulguribus, fulminibus, presteribus, typhonibus. *Cap. 3.*

ANAXIMANDER ista omnia gigni ab aere. Cùm enim is densa cōpræhensus nube vi erumpit ob suam partium tenuitatē ac leuitatem, ruptura sonitum edi: diuulsione iuxta nigredinem nubis, fulgorē. METRODORVS cùm in nubem crassitie concretam ventus incidit, eum perfractione nubis sonitum edere, ictu autē & scissione fulgorem. celeritate autem motus calorem à Sole sumere, & fulmen iacere. fulminis imbecillitatem in presterē, hoc est ignitā procellam abire. ANAXAGORAS, quando calidū in frigidum incidit, scilicet ætherea pars in aëream, eam fragore tonitru edere, colore autem qui est ad nigredinē nebulosæ partis fulgorem, multitudine autē ac magnitudine luminis fulmen: igni autē corpulentiore typhonē, hoc est vorticē, nebuloso presterē efficere. STOICI tonitru collisionē nubium, fulgorem ortū ex ea incendiū, fulmen fulgorē vehementiorē, presterem languidiorem. ARISTOTELES hoc quoq; fieri è sicca exhalatione docet. quæ cū in humidū illapsa vaporē vi exitum sibi conficit, allisione & perruptione tonitrus sonitum nasci, sicci autē accensione fulgur. presteres & typhones multiplicatione materiæ, quam vtrique attrahunt, calidiorem prester, crassiorem typho.

De nubibus, pluuijs, niue, grandine. *Cap. 4.*

ANAXIMENES, nubes exsistere aere quàm maximè densato, quæ cùm magis comprimantur, pluuiam elici: niuem, quando aqua delabens congelatur: grandinem, si humido vento cōprehendatur. METRODORVS humido vapore sursum elato coire nubes. EPICVRVS ex exhalationib. teretem verò grandinē fieri & pluuiā ob delapsus lōginquitatē.

De iride, qui est arcus cœlestis. *Cap. 5.*

QVæ in sublimi fiunt, partim per se subsistunt, vt pluuia, vt grando: partim videntur duntaxat esse, cùm non subsistant, quomodo moueri terra nobis nauigantibus videtur. Iris quoque tantum species apparens est. PLATO ait, homines ei Thaumantem patrem fecisse, quod eam admirarentur. admirari thaumazein Græcis est. HOMERVS: Iliad.

Vt cùm purpuream pangit mortalibus irim. 547.

Ideoq;

Ideoq; fabulati sunt quidam, capite eam tauri preditam exhaurire flumina. Quomodo ergo fit iris? Videmus aut secundũ rectam lineam, aut secundũ curuam, aut secundũ reflexam, quæ sensui occulta & corporis expers sola ratione percipiť. Rectis lineis cernimus quæ in aere sunt, & per lapides pellucidos ac cornua: omnia enim ista tenuium sunt partiũ. Linea autem visus incuruatur in aqua, vi crassitiei eius. itaq; remũ in mari eminus cernentes, fractum putamus. Tertius modus videndi refracta, vt quæ in speculis contemplamur. ac talis est iridis species. Intelligendum enim est humidum vaporem in nubem mutari, quę deinde sensim in guttulas dissoluť. Sole itaq; ad occasum accedente, necesse est ex aduerso Solis oẽm arcum cœlestẽ apparere, cũ visus guttulis incidens reflectitur, vt iris fiat. Sunt autẽ stillæ istæ nõ figuræ forma, sed coloris. Habet autẽ iris colores, primũ puniceũ, secundũ purpureum, tertium cœruleũ & viridem. Causæ videntur, ꝙ splendor solis occurrens, fulgorq; integer refractus, rubrum ac puniceũ parit colorem. Secunda autẽ pars turbidior, splendore ob guttas elanguescente, purpureũ: qui rubri coloris est imminutio. cumq; adhuc turbidius fit obiectum, in viridẽ transit. Hos ipsis rebus probare licet. Si quis enim eregionè radiorũ Solis aquã exspuat, ita vt guttulæ refractionem radiorũ Solis excipiant, inueniet iridem fieri. quin & ex oculis laborantes hoc experiuntur, cum in lucernã intuentur. ANAXIMANES iridem fieri Sole illuminante nubem densam, crassam, ac nigram, in qua cogantur Solis radij, cùm non possint vltra eam penetrare. ANAXAGORAS Solis splendorẽ reflecti in nube densa, semper eregionè astri posita, quod in ea tanquã speculo exprimitur. Hoc modo etiã causa explicatur pareliorum, qui sunt, cũ plures soles apparent, vt fit in Ponto. METRODORVS ait, cũ Solis splendor nubẽ penetrat, nubem cœruleo colore apparere, splendorẽ rubrũ.

De virgis. Cap. 6.

HAs & Soles Soli oppositos aiunt mixtum habere quippiam ex substantia & apparitione: ꝙ nubes videantur, nõ suo tamen colore, sed alioqui visui exhibetur. In his omnibus similes affectiones accidũt & naturæ, & ijs quæ in rebus naturalib. cõtingũt.

De ventis. Cap. 7.

ANAXIMANDER ventũ esse fluxionẽ aeris, motis in eo à Sole aut colliquatis partibus tenuissimis humidissimisq;. STOICI omnẽ ventũ esse fluxum, sed nomina mutare pro locorum rationibus. vt à Zopho, id est caligine, & occasu Zephyrum, qui nobis est Fauonius: à Sole & ortu Subsolanũ, à septentrione Aquilonem, à meridie Africũ. METRODORVS, aqueæ exhalationis incendium à Sole factum, excitare diuinos flatus. Etesias, qui sunt venti anniuersarij, spirare aere qui ad septentriones est, densato, vnà cum Sole qui à solstitio æstino à nostris recedere incipit partibus, se prorumpentes.

De hyeme & æstate. Cap. 8.

EMPEDOCLES & STOICI hyemem fieri, cùm aer sua densitate obtinet & sursum vi eluctať: æstatem, igni deorsum vi tendẽte. Sed sublimibus descriptis, ad ea me conferã explicanda, q̃ ponè terrã sunt.

De terra, tum quæ natura eius, quæ quantitas. Cap. 9.

THALES statuit, vnicam esse terram. OECETES Pythagoreus, duas: nostrã, & ei oppositã, quam antichthona vocat. STOICI terram vnicam & finitam. XENOPHANES ex inferiori parte radices eã egisse in infinitam profunditatem, compactam autẽ esse ex aere & igne. METRODORVS terrã esse fæcem ac subsedimentum aquæ, Solem aeris.

De figura terræ. Cap. 10.

THALES, STOICI, & qui hos sequũtur, globi forma. ANAXIMANDER planæ columnæ lapideę. ANAXIMENES mensæ. LEVCIPPVS tympani. DEMOCRITVS disci in superficie, in medio cauam.

De terræ situ. Cap. 11.

QVi THALETAM sequuntur, in medio terram collocant. XENOPHANES primum assignat locum, ꝙ radices egerit in altitudinem infinitam. PHILOLAVS Pythagoricus, igni mediũ defert locum, ꝙ sit quasi focus Vniuersi: secundũ antichthoni: tertiũ ei in qua nos degimus terræ, sitæ ex aduerso, & contrario motu circũuertenti: vnde fiat vt qui in vna sunt terra, ab ijs, qui constituti in altera sunt, non cernantur. Princeps PARMENIDES terræ habitata loca discreuit à duabus sub solstitialibus circulis quæ iacent Zonis.

De inclinatione terræ. Cap. 12.

LEVCIPPVS terrã in partes austrinas prolabi putat ob istarũ raritatem: quippe ob gelu concretis partibus ad septentrionẽ vergentibus, dum oppositæ interim ardẽt. DEMOCRITVS, quia ambitus pars austrina sit imbecillior, ideò terrã mole auctam eò declinare. Partes enim septentrionales inæqualiter, meridionales ęqualiter esse tẽperatas. eò itaq; inclinasse terrã, vbi fructib. & incremẽtis abũde suppeditat materia.

De motu terræ. Cap. 13.

ALij immotã manere terram sentiunt. PHILOLAVS Pythagreus, in orbem eam circumferri circum ignem, obliquò circulo, in morem Solis & Lunæ. HERACLIDES Ponticus, & ECPHANTVS Pythagoreus, motum terræ tribuunt: non vt loco suo excedat, sed rotæ instar circa axem circum vertatur ab occasu versus ortũ, circa suũ centrũ. DEMOCRITVS initio effictã fuisse terrã ob paruitatẽ & leuitatem: successu autem tẽporis densatam atq; degrauatã subsedisse.

In quot Zonas distincta sit terra. Cap. 14.

PYTHAGORAS opinio est, terram eadem qua totius cœli globũ proportione in quinque esse diuisam partes, septentrionalem, æstiuam, hybernam, æquinoctialem, antarcticam. quarum media terræ mediam regionem definiat, hac ipsa de causa nomine adustæ seu torridæ prædita. Eam quæ incoli potest, in medio iacere æstiuæ atque hybernæ, temperatam.

De terræ motibus. Cap. 15.

THALES ac DEMOCRITVS eius rei causam aquę imputant. At STOICI dicunt terræ motum esse, cum humor in terra inclusus excernitur, inq; aerem excidit. ANAXIMENES siccitatem & raritatẽ terræ, eius concussionis causam, quorũ illam quidẽ æstus, hanc nimiæ pluuiæ gignant. ANAXAGORAS aerem se emergere volentem, qui cũ sua crassitiæ incidit in terræ superficiem, neq; tamen excerni potest, tremore terram continentẽ succutit. ARISTOTELES propter frigidum, terram vndiquaq; circumstans supernè atq; infernè. Calidum.n. ob leuitatẽ suã sursum nitiť: itaq; siccam exhalationem sursum euadendi via interclusa, terram, ex qua cuneo quasi acto eluctari contendit, cõtrarijs innicem reuolutionibus exagitare. METRODORVS, nullũ corpus in suo proprio loco moueri, nisi qd sit à quo impellať aut detrahatur efficaciter. ita ne terrã quidẽ, vtpote suo naturali sitã loco, moueri: partes duntaxat eius quasdã aliò migrare. PARMENIDES, ac DEMOCRITVS terrã vndiq; æqualiter distantem, ęquilibrioq; suspensam, ꝙ causam nõ habeat cur huc potiùs q̃ illuc vergat, cõcuti tantùm, non moueri. ANAXIMENES eã ob latitudinẽ vectari aere cui incũbit. Alij aquę innatare instar platani foliorũ aut asserũ, ideoq; moueri. PLATO motuum sex circũstantias perhibet, sursum, deorsum,

deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, prorsum, retrorsū. horum motuum nullum terræ posse accidere, cùm vndiquaq; ima sit, maneatq; immota, q nihil eximium sit ob quod in hanc vel illam partem momentū faciat. partes tamen eius raritatis causa cōcuti. EPICVRVS fieri posse vt terra aeris subiecti, qui aquosus est, crassitie impulsa ac quasi succussa moueatur: fieri etiā posse vt infimis sui partibus cauernosa cùm sit, aere qui per eam dispergitur in cauitates antrorū similes incidēte quassetur.

De mari, quæ eius origo, & qui sit amarum. Cap. 16.

ANAXIMANDER mare ait primi humoris esse reliquias, quarū maior pars ab igni exsiccata, reliquum ob ardorē mutatū sit. ANAXAGORAS cùm humor ab initio stagnans à solari motu esset adustus, exhalassetq; eius pinguedo, reliquum salsugine & amarore infectum substitisse. EMPEDOCLI mare est sudor terræ, adustæ à Sole, eumq; sudorē nimia sui compressione emittentis. ANTIPHON sudorē calidi, à quo excretum est quod supererat humidi, elixando in salsuginem conuersum, quod in quouis fit sudore. METRODORVS quia mare sit percolatum per terrā, ideò crassitiem eius participasse: sicut euenit ijs quę per cinerem colantur. PLATONICI aquæ elementaris partem aliā ex aere frigore coactam exstitisse dulcem, aliam quæ à terra ex ardore & incendio exhalasset, salsam.

De causis æstus maris. Cap. 17.

ARISTOTELES & HERACLITVS à Sole fieri aiunt, qui plerosq; spiritus moueat, secumq; circumducat. quibus incidentibus propellatur mare Atlāticum, intumescatq; & affluxum maris efficiat: iisdemq; desinētibus retrò abstrahatur ac recedat, quo pacto resorbeatur mare. PYTHEAS Massiliensis Lunæ implemento affluxū, decremēto defluxum fieri. PLATO esse quippiam in sublimi suspensum, ex cuius foramine seu orificio quodam prorumpat æstus, vicissimq; maria intumescant. TIMAEVS causam imputat fluminibus, quæ ex montibus Gallicis in Atlanticū procurrentia mare, id excursu suo propellant atq; augeāt, rursumq; subsistentia retrahant atq; deminuant. SELEVCVS Mathematicus, ipse quoq; motum terræ tribuēs, eius reuolutioni ac motui Lunā aduersam ire ait: cumq; ventus qui intra duo ista corpora intercipitur in diuersas partes hoc pacto agitetur, eo in Atlāticum mare incidente, hoc quoque secundum eius motus concitari.

De area, quæ halos dicitur? Cap. 18.

SIc ea fit. Inter Lunam aut aliud sidus ac visum nostrum aer crassus & nebulosus exstat, in quo cùm visus noster reflectitur, ac dilatatur, itaq; ad externam circūferentiam circuli astri pertinet, circulus circa illud esse videt, qui halos, id est, area dicit. videturq; ista apparitio proximè ibi fieri, vbi visus in crassitiē incidit.

PLVTARCHI,

De Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum.

LIBER QVARTVS.

CVm peragrāuerimus mundi partes, ad ea nunc veniamus, quæ sunt singularia.

De Nili incremento. Cap. I.

THALES censet Etesiarum, qui venti Aegypto aduersi spirāt, flatu Nili aquas attolli, quòd ostia ipsius quibus se exonerat maris obtrusi influxu obthurent. EVTHYMENES Massiliensis, ex Oceano mariq; externo suapte natura dulci fluuium impleri. ANAXAGORAS niue Aethiopica, quæ hyeme frigens, æstate liquetur. DEMOCRITVS niue in partibus ad Septentriones sitis sub solstitiū æstiuum resoluta atque diffusa, densari ex vaporibus nubes, quæ compulsæ versus meridiem & ad Aegyptum ab Etesijs ventis, in magnos ac vehementes dissoluantur imbres; quibus cùm paludes, tum Nilus impleantur. HERODOTVS historiæ scriptor, æqualem à fontibus fluere Nilū hyeme æstateq; perhibet: minorem autē hyeme videri, quia tum Sol Aegypto vicinior in vaporē aquas redigat. EPHORVS, historicus is quoq;, æstate ait relaxari totam Aegyptū, ac quasi exsudare copiosam aquam. ac conferre ad hoc etiā Arabiam & Africam ob raritatem & sabulosum solū. EVDOXVS ait, sacerdotes imbribus & oppositis temporū anni rationibus rem imputare. quando enim apud nos æstas est, qui sub æstiuo habitamus Tropico, tū ijs q e regione sub brumæ circulo degūt hyemē esse, à quibus tū exundās aqua prumpat.

De anima. Cap. 2.

PRimus THALES animam dixit naturā esse quæ semper, aut à seipsa moueatur. PYTHAGORAS numerum qui seipsum moueat. numerū autē sumit pro mente. PLATO substantiā mēte præditam, à seipsa mobilē, & quæ moueat secundū numerū harmonicū. ARISTOTELES actū (entelecheian) primum corporis naturalis & instrumentis apti, viuendi facultatē habentis: DICAEARCHVS harmoniā quatuor elemētorū. ASCLEPIADES medicus coexercitationē sensuū.

Anima corpus an sit, & quæ eius substantia. Cap. 3.

OMnes hi, quos nominaui, corporis expertē animam statuunt, naturā ei tribuentes quæ moueatur à se seipsa, & mente sit instructa, & actus naturalis corporis ad viuendum apti ac instrumentis adornati. ANAXAGOREI corpus esse censuerunt, idq; aereæ naturæ. STOICI spiritum calidū. DEMOCRITVS igneam compagem partiū mente sola perceptarū, quæ formis sint globosis, ignea vi, deniq; corpus. EPICVRVS temperatū quippiā ex quatuor qualitatibus, ignea, aerea, aquea, & quarta cui nomen non sit positū, quod ei erat vis sentiendi. HERACLITVS animam mundi exhalationem esse humidarum eius partium. animaliū autem, ab externa, & exhalatione interna cognatam.

De animæ partibus. Cap. 4.

PYTHAGORAS, PLATO, secundū supremā rationem duas partes ei assignant, quarū vna ratione sit prædita, altera eius expers, siue bruta. secūdū propinquam autē & subtiliorem rationē tres: diuidūt enim brutā in iræ, & in cupiditatibus deditā. STOICI ex octo partibus cōponunt animā: quinq; sensibus, visu, auditu, olfactu, gustatu, tactu: sexta vocali: septima seminēa; octaua ea quæ principatū obtinet, & à qua reliquæ omnes dispositæ sunt suis quæq; instrumētis, conueniēter flagellis polypi. DEMOCRITVS, EPICVRVS, bimembrem faciunt animā, cuius pars rationis compos in pectore sita sit, bruta per totā corporis concretionē diffusa. DEMOCRITVS porrò omnia ait quandā habere animam, etiam cadauera: q hæc semper perspicuè aliquid obtineant caloris & sensus, maiori parte exspirata.

De principe animæ parte. Cap. 5.

INesse hanc aiunt PLATO & DEMOCRITVS in toto capite. STRATO in superciliorum intercapedine. ERASISTRATVS circa membranā cerebri, quā epicranida nominat. HEROPHILVS in cauo seu fundo cerebri. PARMENIDES in toto pectore. EPICVRVS, & STOICI in vniuerso corde, aut cordis spiritu. DIOGENES in arteriosa cordis cauea, quæ est spiritualis.

EMPE-

EMPEDOCLES in sanguinis substantia. Alij in collo cordis. Alij in membrana cor ambiente. Alij in septo transuerso. Nonnulli recentiorum eò vsq; à capite pertingere. PYTHAGORAS vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa caput.

De motu animæ. Cap. 6.

PLATO semper moueri animam, mentem autem non moueri à loco ad aliū. ARISTOTELES animam immobilē, omnis motus per se exsortē: per accidens autem moueri, vt & formas corporum.

De animæ immortalitate. Cap. 7.

PYTHAGORAS & PLATO interitus expertē animam: cum enim exit, peruenire in cognatā sibi animam mundi. STOICI exeuntem è corpore simul cum concreto interire, eam scilicet quæ sit imbecillior: quales sunt ineruditorū animæ. Validiores, quales sunt sapientū, durare vsq; ad conflagrationem. DEMOCRITUS & EPICURUS caducam esse, & simul cum corpore interire. PYTHAGORAS, PLATO, ratione præditam partem non interire: esse animam quippe nō deum, sed opificium æterni dei. brutam esse obnoxiam interitui.

De sensibus & sensilibus. Cap. 8.

STOICI sensum definiunt appræhensionē quæ fit à sentiendi instrumento. Variè autem dicitur sensus. nam & habitus, & facultas, & actus, & imaginatio apprehendens sensus instrumēto fiunt, ipsaq; etiā octaua pars princeps à quo pēdet. Rursum instrumenta sentiendi sunt spiritus intelligētes à principe parte ad instrumenta corporea dispositi. EPICURUS, sensum dupliciter accipit. pro facultate & pro actu sentiendi. PLATO sensum definit animæ & corporis communionem cum externis. vis enim sentiendi est in anima, instrumentum corporis. ambo autem per phantasian (hoc imaginationem voco) externa appræhēdunt. LEUCIPPUS, DEMOCRITUS, sensum & intelligentiam munus suum obire, visis siue imaginibus (sic illorum simulachra, ειδωλα, exprimo) foris oblatis. his non accidentibus, neutrū istorum quicquam moliri.

Verine sint sensus, veræ imaginationes. Cap. 9.

STOICI sensus non falli iudicant. visorum alia vera esse, alia falsa. EPICURUS vtrisq; veritatē ex æquo attribuit. Opinionū alias veras esse, alias falsas. Sensum vno tantùm modo falli, cùm suum de rebus mente cernendis interponit iudicium. phantasiam duobus, cū & sensilium sit, & intelligibilium. EMPEDOCLES, HERACLIDES pro meatuū concinnitate sensum fieri, cùm quoduis sensile suo sensui accommodetur.

Quot sint sensus. Cap. 10.

STOICI quinque numerant sensus, quibus formæ appræhendantur: visum, auditum, olfactum, gustatum, tactum. ARISTOTELES sextum quidem nō dicit, ponit tamen cōmunem sensum qui dijudicet inter com positas species, in quem singuli conijciant sensus simplices sua visa: in quo ostendit transitus ab vno ad aliam quasi speciem, & sub forma motus. DEMOCRITUS plures esse sensus, brutorū animalium, deorum, sapientum.

Quomodo sentiamus, notionem animo, orationemq; concipiamus. Cap. 11.

STOICI dicunt, quando in lucē prognatus est homo, tum principem animi facultatē, perinde ac si ageret de conscribenda charta, in anima singulas exarare notitias. Primū inscriptionis modū esse à sensibus. vbi enim sensu aliquid percipimus, vt albū, eo sublato memoriam tamen eius retinemus. pòst cū eiusdē generis multæ concurrerint formæ, experientiam adepti dicimur. hæc enim definitur multitudo eiusdem generis notionum. Iam notionum quæ naturales sunt, eo quo dictum est modo fiunt, nullaq; artis industria: aliæ doctrina porrò nostra accurationeq; parantur. Hæ tantùm notitiæ dicuntur, istæ etiā anticipationes siue prænotiones. Ratio præterea, à qua rationis dicimur compotes, istis anticipatis notionib. dicit absolui, primo septenario. Est autem conceptus mentis visum intelligentiæ ratiocinanti, in animali rationem habēte. Visum. n. vbi ad talem accidit animam, tunc conceptio mētis dicitur. Itaq; visa, quæ Græci phantasmata dicūt, reliquis animalibus non accidunt. quæ dijs, ea nobis tantū phantasmata: quæ nobis, & in genere ea sunt phantasmata, & in specie notiones. sicut denarij & stateres ipsi per se id sunt, quod nomine referunt: sin pro vectura nauali penduntur, hoc ijs accedit, vt etiam portorium dicantur.

Quid inter se differant phantasia, phantaston, phantasticum, phantasma. Cap. 12.

CHRYSIPPUS isthæc sic distinguit. Phantasia affectio est in animo oborta, rem perceptam simul cum percipiente repræsentans. vt cùm percipimus viso albedinem, affectio oritur in animo nostro à visu profecta, cuius subiectū nominare possumus albedinē. idē de reliquis dico sensibus. Græca origine phantasiæ vox ad lumē redit: nam sicut lumen & se ostēdit, & ea quæ ipso cōpræhenduntur: ita phantasia & sese, & id vnde effecta est, demōstrat. Phantaston, quasi si phantasia perceptibile dicerē, est quod phantasiam efficit: vt album, vt frigidum, & quidquid animam mouere potest. Phantasticum, quod inanis imaginationis efficax posse videor interpretari, inanis prorsus est animi tractus, quando exagitatur eius imaginatio nulla re imaginanda (sic phantaston refero) oblata: quale videmus in ijs qui cū vmbra depugnant, & inani aëri manus inferunt. Imaginationi enim, siue phantasiæ, obijcitur aliquod imaginabile: imaginationē futilem cienti, hoc est phantastico, nullum. Phantasma, id intellige vanam imaginationem, est ad quod trahimur inani tractu phantasticæ motionis: Accidunt hæc atra bile laborantibus, & furentibus. Itaque Orestes in tragœdia hæc dicens,

O mater, obsecro te, ne incutias mihi Eurip. Orest.
Has sanguinolentas & colubrinas virgines,
Quæ pone me discurrunt, inquam, ponè me.

furens ista dicit, neque videt quicquam, putat modò. Itaque Electra ei dicit:

Tuo quietus in lecto, miser, mane,
Cernens eorum, quæ cernere putas, nihil.

Sic & apud Homerum Theoclymenus. Odyss. 350.

De visu, quomodo videamus. Cap. 13.

DEMOCRITUS, Epicurus, imaginū insertione putauerunt nos videre. Alij radiorum quorundam receptione, qui postquam obiectæ rei infixi fuerunt, rursum ad oculum reuertantur. EMPEDOCLES imaginibus radios admiscuit, id quod fit appellans radios imaginis cōpositæ. HIPPARCHUS radios ait ab vtroque oculo porrectos extremitatibus suis tanquam manibus appræhēdere corpora extra oculos posita, apprehensionemq; eorū visui reddere. PLATO splēdoris coniunctione seu concursu, quod synaugeiam Platonicam appellant. lumen ab oculo per aliquantum spaciū profluere in cognatum aerem, aliudq; contrà à corporibus: aerem autem qui in medio est diffusu ac conuersu facilem esse, penetrare eum visus vi ignea.

De imaginibus quæ in speculis videntur. Cap. 14.

EMPEDOCLES apparere eas dicit ob effluxus qui in superficie speculi coeant, perficianturq; ab ignea vi quæ à speculo excernitur, propositumq;

aërem in quem effluentia feruntur simul circumagat. DEMOCRITUS, EPICURUS imaginum subsistētia, quæ à nobis ferantur, & circumagitatione subsistant in speculo. PYTHAGORAS reflexione visus. qui cum intentus feratur ad æs denso læuiq; corpori occurrens, abeo repercutiatur ac in se redeat. ac simile quippiā ei accidat cum manu, quæ extenditur & ad humerum rursus reducitur. His omnibus capitulis vti licet in explicanda visionis ratione.

Viderène possint tenebræ. *Cap. 15.*

VIderi censuerunt Stoici. visui enim ad hoc ipsum circumpositum esse quendam fulgorem, & non mentiri visum, cerni enim reuera q̄ sint tenebræ. CHRYSIPPUS secundum intentionē intermedij aëris videre nos, icto quidē & perfosso à spiritu visui destinatō, qui à principe animi parte vsq; ad pupillā pertinet: sed post appulsum ad vicinum aërem intendente seipsum turbinis in formam. Profunduntur autam ex oculo radij ignei non nigri aut caliginosi. itaque videri possunt tenebræ.

De auditu. *Cap. 16.*

EMPEDOCLES auditionem fieri dicit, aëre accidente ad auris partem quæ cochleæ instar in gyros contorta, intra aurem suspensa tintinnaboli instar percutiatur. ALCMAEO audire nos inani quod intra aurem est. id enim personare appellente aere. omnia enim vacua sonant. DIOGENES, aere qui in capite continetur icto & moto à sono. PLATO & qui eum sequuntur percuti aerem qui in capite est, eumq; reflecti ad partem principem, sensumq; auditus sic fieri.

De olfactu. *Cap. 17.*

ALCMAEO in cerebro esse partem animæ principem. ea sentiri odores spirando ab ea attractos. EMPEDOCLES cùm respiratione pulmonis. cū igitur difficulter spiratur, vt fit in humorum defluxu, tū ob asperitatem non sentiri odores.

De gustatu. *Cap. 18.*

ALCMAEO humiditate & tepore qui in lingua est discerni sapores. DIOGENES raritate & mollicie & q̄ eò pertinens à corpore nerui, diffundi sapores attractos ad sensum & principem partē tanquam à spongia.

De voce. *Cap. 19.*

PLATO vocem definit, spiritū per os ab animo eductum & ictum aeris, qui per aures, cerebrū & sanguinem vsq; ad animam dicitur. Impropriè etiam brutis & anima prorsum carentibus rebus tribuit vox, vt cùm hac appellatione complectimur binnitū & strepitum. Propriè autem vox articulata est, Græcis ab illustrando mentis conceptu dicta. EPICURUS vocē esse fluxum emissum à rebus vocalibus, aut sonantibus, aut strepentibus. eum fluxum in frusta confringi eiusdem formæ. conformia dicuntur teretia teretibus, inæqualium laterum & triangula cum sui generis formis comparata. His conformibus frustis ad aures accidentibus, sentiri vocem. Hoc manifestū fieri ex vtribus qui perfluunt, & follonibus qui vestes inflant. DEMOCRITUS aerem comminui ait in conformia frusta, simulq;
Odyss. ς, 218. cum vocis frustis volutari. graculum enim graculo assidere, ac semper similem ad similē duci, vt est in prouerbijs. nam etiam in litoribus similes calculi eodē apparent in loco, alio globosi collecti, alio oblongi. & inter cribrandum congregantur quæ sunt eiusdem generis, ita vt à ciceribus fabæ secernantur. Aduersus hæc dicere aliquis posit: Quomodo exigua frustula aeris implere possint theatrū aliquot hominum millibus refertum? STOICI dicunt, aerem non esse cōpositum ex frustis, sed totum continuum, nihil habentē in se inane. Eum verò perculsum vento fluctuare in infinitū porrectis rectis circulis, donec impleatur aer circumsitus: sicut fit in piscinam lapide coniecto: nisi q̄ aer sphæricè, circulariter talis aqua mouetur. ANAXAGORAS vocem edi, si spiritus occurrat solido aeri, & auersus retrò ob ictum vsque ad aures referatur, quomodo etiam fiat Echo, quæ est cum sonus repercutitur.

An uox sit corporis expers, & quomodo fiat Echo. *Cap. 20.*

PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, corporis experiem. non enim esse aerem, sed aeris figuram & superficiem certo ictu fieri vocē. porrò nullam superficiem corpore præditam esse. Tametsi enim corporis motum sequitur, ipsa tamen prorsus caret motu. sicut cùm flectit virga, nihil patitur superficies eius, materia duntaxat flectitur. STOICI vocem dicunt esse corpus. quidquid enim agat, aut vim efficiendi habet, id esse corpus. atqui hoc esse vocis. audimus enim & sentimus, ipsa auribus accidere, & formā imprimere, quomodo annulus ceræ sigillum imprimit. Rursum quidquid mouet & molestiam exhibet, corpus est. Mouet autē nos concinnitas sonorū, offendit discrepantia. Iterū, quod mouet, corpus est. vox aūt mouet & refringit illapsa in læuia loca, sicut cum pila in parietem conijcitur reliditur. Itaq; ergo in pyramidibus Aegyptijs intus vna voce edita, quatuor aut quinque soni redduntur.

Vnde sensus obtingat, & quæ pars sit eius princeps. *Cap. 21.*

STOICI dicunt supremam partē animi esse principem, effectricem imaginum, assensionis, sensus, appetitus: principem autem illam partem vocant ratiocinationem. Cæterùm ab hac principe parte septem esse enatas animi partes, quæ instar polypi acetabulorū per corpus extendantur. De his septem partibus quinque sunt sensus isti, visus, auditus, gustatus, olfactus, tactus. Sunt autem spiritus, visus quidē à principe ad oculos vsque pertingens: auditus ab eodem vsque ad aures: olfaciendi vis, indidem vsque ad nares: gustatus, ab eodē principio vsque ad linguam: tactus à principe parte spiritus propagatus vsque ad superficiem, vt facilè sentiat occurrentia. Reliquarum partium altera dicitur semen, quæ ipsa quoque est à principe parte spiritus vsq; ad testiculorum addites deductus. Altera est quam vocalem Zeno, vocem alij vsurpant, spiritus à principe vsque ad guttur & linguam aliaq; loquelæ peculiaria instrumenta. ipsa autem illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanquam in mundo, habitat.

De respiratione. *Cap. 22.*

EMPEDOCLES primam putat fieri primi animalis respirationem, in fetu edito nacta abcessionem humiditate, in cuius locum extrinsecus succedat aer in vasa corporis aperta. Postmodò autē cùm iam innatus calor foras erumpens, vnà elideret aerem, exspirationem: eodemq; introrsum recedente, & aeri vicissim ingressum præbente, inspirationem. At nunc, cum sanguis feratur versus superficiem, suoq; accursu aerē per nares foràs pellat, huius elisione fieri exspirationem, aere autem recurrente & illabente per loca quæ calor rara & peruia fecit, inspirationē. ASCLEPIADES rem clepsydræ exemplo proponit. pulmones infundibuli loco statuit: causam respirationis ponit tenuitatem partium in pectore sitarum, ad quam exterius aer feratur, fluatq; crassis cōllans partibus, rursumque extrudatur, cùm pectus non posit ampliùs vel intrò admittere, vel alio carere. semper tamen aliquid, quod sit tenuium partium, in pectore superesse: non enim totum excerni, sed quod intus est, ei grauitate respondere,

respondere, quod intrò adducitur. hæc aût cucurbitulis comparat. Eam porrò respirationem, quæ dedita opera instituto q; animi fit, fieri dicit cõtractione tenuissimorum in pulmone meatuum, branchijsq; in arctum coactis. hæc enim nostræ obedire voluntati. HEROPHILVS facultatés relinquit corporibus motus efficaces, in neruis, arterijs, musculis: Pulmonem aût existimat suapte natura solum indigere dilatatione & contractione: deinde etiam alia. Atq; actũ quidem pulmonis esse attractionẽ spiritus extrinsecus: quo cùm est impletus, secundo appetitu pectoris partẽ adiacẽtem in se deriuare spiritum: impletumq; ita vt ampliùs attrahere non possit, rursus in pulmones abundantia deducere, indeq; foràs protrudi, vicissim sese afficiẽtibus corporis partibus. Aliquando enim diduci pulmonem, aliorum participatione facta vel impletione vel euacuatione: ita vt quatuor sint motus pulmonis. primus, quo externũ haurit aërem: secũdus, quo receptum intus in pectus deuoluit: tertius, quo id quod coactum est à pectore, rursum in se recipit: quartus, quo idipsum foras euomit. Horũ motuũ duos esse dilatationes, cũ scilicet vel externũ attrahit in se aërem, vel redditũ à pectore in se admittit: reliquos esse cõtractiones, quãdo. s. pectus spiritũ ad se trahit, vel foràs pulmo à pectore traditũ expellit. Pectoris enim duo tñ sunt motus. vnus dilatatio, cũ à pulmone spiritũ ad se trahit: alter cõtractio, cũ ei supfluũ reddit.

Pulmonis motus.

De affectionibus corporis, & an in animam ea redundent. *Cap. 23.*

STOICI affectus ponunt in locis affectis: sensus aũt in principe parte. EPICVRVS tam affectus q̃ sensus in locis affectis: q̃ statuit partem principem omnis esse affectionis expertem. STRATO & animi affectus, & sensus in principe parte collocat, non in affectis locis. In hac enim parte esse sitã tolerantiã, vt in terribilibus & dolorẽ adferentibus, vtq; in fortibus & timidis.

PLVTARCHI,

De Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER QVINTVS.

De diuinatione. *Cap. I.*

PLATO & STOICI diuinationem introduxerunt, quæ sit diuinus mẽtis instinctus, secundũ animi diuinitatem. Huc etiã diuinationẽ ex insomnijs referunt: deniq; plurimas diuinandi rationes probant. XENOPHANES & EPICVRVS diuinationem reijciunt. PYTHAGORAS eam duntaxat partem improbat, quæ constat sacrificijs. ARISTOTELES & DICAEARCHVS eas solũ diuinationes admittunt, quæ furore diuinitus immisso, aut insomnijs fiunt: animam non immortalem esse, sed diuinæ quadam re impertiri tamen sentientes.

Quæ insomniorum ratio. *Cap. 2.*

DEMOCRITVS accessu imaginum ea fieri putauit. STRATO, q̃ animi bruta natura in somnis aliquo modo plus sensus nanciscatur, itaq; à mente cieat. HEROPHILVS somnia diuinitus inspirata necessariò fieri: naturalia, imaginando sibi anima repræsentante quod expediat, & euenturum sit: mixta, fortuitò & appulsu imaginum, cùm videmus per quietem quæ volumus, quo modo amicis in somno potiri se putãt nõnulli.

Quæ sit seminis natura. *Cap. 3.*

ARISTOTELI semen est id quod præditum est facultate mouendi donec tale aliquid absoluat, quale est vnde ipsum fuit excretum. PYTHAGORAS spumam vtilissimi sanguinis, superfluitatẽ alimenti, sicut sanguinem & medullam. ALCMAEO partẽ cerebri. PLATO à medulla dorsi deriuatam rem. EPICVRVS particulam corpori & animæ auulsam. DEMOCRITVS à totis corporibus & præcipuis partibus semen genitale est carnearum venarum.

An semen sit corpus. *Cap. 4.*

LEVCIPPO & ZENONI corpus est. esse enim aliquid ab anima auulsum. PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, vim seminis incorpoream dicunt, sicut mentem mouentẽ: corpoream autem materiam quæ profunditur. STRATO & DEMOCRITVS ipsam quoque vim corpus esse, quippe spiritum.

An feminæ etiam semen promittant. *Cap. 5.*

AFfirmant hoc PYTHAGORAS, EPICVRVS, DEMOCRITVS. habere enim adstites testiculares, sed inuerso modo. ideoq; eas etiam præter vsum appetere. ARISTOTELES & ZENO humidam materiam emitti ab ijs, sicut ab exercitatione sudores eliciuntur: non tamen vim habere seminis. HIPPON haud minus seminis eas, quàm mares, emittere, sed id non facere ad prolem generandam, quia extra vterum éxcidat. ideoq; quasdam sæpenumero absque viris semen effundere, maximè viduas. & ossa à mare, carnes à mulieribus originem habere.

Quomodo conceptio fiat. *Cap. 6.*

ARISTOTELES fieri matrice sursum attractâ à purgatione, menstruisq; attrahẽtibus ab vniuersa mole aliquid puri sanguinis, qui áccidat semini maris. Non concipi, ob impuritatem vuluæ, aut inflationem, metum, ægritudinem, infirmitatẽmue mulierum: aut quia viri languent.

Quomodo mares nascantur, quomodo feminæ. *Cap. 7.*

EMPEDOCLES causam calori & frigori adscribit, itaq; narrant primos homines è terra enatos ad ortum Solis & meridiem sitis in partibus exstitisse ferè mares, feminas in septentrionalibus. PARmenides contrà in his exstitisse mares, quia plus his dẽsitatis inest. in meridionalibus autem feminas ob raritatẽ. HIPPONAX pro eo atque semen vel consistat & validum sit, vel diffluat & infirmius sit. ANAXAGORAS, PARMENIDES, semen à dextra parte in dextram vteri partem conijci, à sinistra in sinistram. q̃ si secus fiat, feminas concipi. LEOPHANES, cuius Aristoteles meminit, illos è dextro testiculo, has è sinistro seminari. LEVCIPPVS secundum variationem membrorum, q̃ mas colem, matricem femina habet. tantum enim duntaxat dicit. DEMOCRITVS communes partes, ex vtro cõtigerit: peculiares, prout præualuerint. HIPPONAX, si semen præualuerit, marem: si alimentum, feminam concipi.

Monstra vt nascantur. *Cap. 8.*

EMPEDOCLES vel abundantia vel defectu seminis, aut à motus initio, aut diuisione in plura, aut quod aliò vergat. sic videtur ferè omnes causas complexus. STRATO propter additionem, aut deminutionem, transpositionem, inflammationẽ. Medicorum quidam, quòd tunc matrix flatibus illapsis peruertatur.

Cur mulier sæpius concumbens non concipiat. Cap. 9.

DIocles medicus causam esse putat, quod vel omnino nullũ, vel iusto minus semen emittat, aut proli gignendæ non aptũ ob calorẽ, aut frigus, aut humiditatem, aut siccitatem deficienrẽ, aut ob resolutionem vteri. Stoici, obliquitatem vteri, quod non possit recta eiaculari semen: aut quia membra coẽuntiũ nõ sint inter se legitima proportione cõdita ad matricis distantiã. Erasistratus, vbi vulua callos cõtraxerit: aut carnosior, rariórue, aut minor fuerit quã natura exigat.

Quomodo gemini & tergemini nascantur. Cap. 10.

EMpedocles, ob abundantiã & diuisionẽ genituræ. Asclepiades, ob corporũ differentiã: sicut hordei spicæ existunt duobus aut etiã tribus granorũ ordinibus, esse enim semina fecũdissima. Erasistratus ob cõceptiones, vt in brutis. cùm enim matrix purgata est, tunc superfetationẽ admittit. Stoici ob loca quę sunt in vtero: cũ.n. in primũ & secũdũ inciderit semẽ, tunc fieri superfetationẽ, & tergeminos nasci.

Quæ causa, quòd proles parentum aut etiã progenitorum similitudinem refert. Cap. 11.

EMpedocles similitudinẽ desert semini præualenti: dissimilitudinem euaporationi caloris qui in semine erat. Parmenides, si à dextra vuluæ parte semen excernat, patrũ: si à sinistra, matrũ similes nasci. Stoici, à toto corpore & anima ferri semẽ, exprimiq; imagines & effigies ex eadẽ gente, perinde atq; si pictor rei conspectæ similitudinem coloribus similibus referat. præterea à muliere quoq; semen emitti: qđ si præualeat, matri: si viri, patri similem nasci fetum.

Quomodo aliorum, non parentum forma similes fiant. Cap. 12.

MEdicorum pleriq; fortuito casu refrigeratis maris & feminæ feminibus dissimilẽ gigni prolem putant. Empedocles imaginatione mulieris inter concipiendum formari fetum. sæpe enim imagines etiam & statuæ sunt à mulieribus adamatæ, similisque earũ proles in lucem edita. Stoici ob consensum quendam ac similem animi affectionem, fluxuũ & radiorum, non imaginum, insertione similitudines effici.

Quomodo cùm mulieres, tum viri steriles reddantur. Cap. 13.

STerilitatis in muliere causas medici vtero imputãt, si aliquid horũ ei accidat: puta vt fiat densior, rarior, durior, obstruatur callo, aut carnea mole. itẽ animi languorẽ, defectũ nutritionis, corporis vitiosam cõstitutionem, peruersionẽ figuræ, aut deuulsionem. Diocles steriles mares fieri, siue quod omnino nullum emittant semen, aut minus iusta quantitate, aut quia semẽ sit sterile, aut ob resolutionẽ membri, aut obliquitatẽ colis recta semen eiaculari non valentis ad matricis distantiã. Stoici causantur dissimilitudinẽ naturæ & qualitatũ in his qui corpora cõmiscent: nã quando separantur, & cũ suæ naturæ familiaribus coẽunt, tum fetum procreari.

Cur mulæ steriles. Cap. 14.

ALcmaeo mulos steriles esse dicit ob seminis tenuitatem siue frigiditatẽ: mulas, quia matrices earũ non hient. Empedocles, ob exilitatẽ, humilitatẽ, angustiáq; uuluę, inuersẽ vẽtri annatæ, vt neq; recta ad eã semẽ eijciat, neq; si id fiat, excipiatur. Huic Diocles testimoniũ phibet, tales se matrices mularũ in dissectionibus sæpenumero depræhẽdisse inquiẽs: ac fieri posse, vt ijsdẽ de causis mulieres quoq; fiant steriles.

An fetus in vtero sit animal. Cap. 15.

PLato animal censet, quia & moueatur in vtero & alatur. Stoici partem ventris, nõ animal. vtq; fructus, qui stirpium partes sunt, vbi maturuere, defluunt: ita rem quoque habere de fetu. Empedocles fetum non esse quidem animal, spiritu tamen præditum in vtero. primam autem animalis respirationem fieri cùm partu editur, decedẽte humore qui est in fetu, & in exhausti locum succedente in vasa relerata aëre externo. Diogenes inanimata nasci animalia, sed cum calore. atque insitum calorem simul atque natum est animal, animam in pulmones attrahere. Herophilus naturalem fetui in vtero, nõ animalem motum permittit, motusq; causam edit neruos. animalia autem tum demum fieri, cùm ex vtero effusa aliquid aeris accipiunt.

Quomodo alatur fetus. Cap. 16.

DEmocritus, Epicurus, fetum in vtero per os ali: itaque statim atque natus est, ore ad mammam ferri. nam & in vtero esse vbera quædam & oscula quibus alatur. Stoici per secundinam & vmbilicum: itaque hanc statim ab obstetricibus à partu ligari, & os infanti aperiri, vt ab alio cogitet alimento. Alcmaeo ali per totũ corpus, quod spongiæ in morem recipiat quæ alendo sunt idonea.

Quid primum in vtero absoluatur. Cap. 17.

STοici, plerisque fieri* Aristoteles primùm lumbos, tanquam carinam nauis. Alcmaeo caput, partem scilicet principem. Medicus cor, in quo sint venæ & arteriæ. Alij magnum pedis digitum. Alij vmbilicum.

Cur fetus qui septimo mense in lucem editur, vitalis sit. Cap. 18.

EMpedocles, quo tempore humanum genus è terra est enatum, propter tarditatem motus Solis, tantam fuisse longitudinem vnius diei, quanta nunc est decem mensium. progressu temporis contractam fuisse ad quantitatem septem mensium. itaque & decimo mense & septimo editos fetus vitales esse, naturæ mundi hoc edita, vt in vna die infans augescat & nascatur. Timaeus non decem inquit menses, sed nouem censeri ab inhibitione mẽstruorum postquam conceptus est fetus. sic etiam septimestria censeri quæ non sunt, cùm aliquando mulier post conceptum menstruit purgetur. Polybus, Diocles, Empirici etiam octauum mensem aptum partui agnoscũt: sed fetum esse tum imbecilliorem, ideoq; multos perire. ac tametsi ferè in vniuersum nemo octauo mense natam prolem alendam censet, tamen multos sic natos in viros euasisse. Aristoteles & Hippocrates dicunt, si vterus implicatur septem mensibus, tunc fetum se excrere, ac in lucem edi. quod si se excerens non alatur ob vmbilici languorem, laboriosè gestato fetu, tunc eum non nutriri: si verò nouem menses in vtero maneat, tunc se promere, integrumq; nasci. Polybus vitalem prolem nasci diebus post conceptum CCLXXXIII. hoc enim esse sex mensium tempus, quanto etiam Sol à tropico ad tropicum decurrat. Dici autem septimestrem, cum dies qui huic sexto mensi desunt, à septimo adsomuntur. Octauo autem mense natam non viuere, quando fetui ex vtero se exerens grauius vmbilicũ adfligit, vt ab eo nutriri non possit. Mathematici octo menses ad quenuis partum insociabiles aiunt, septem sociabiles. Signa porrò cœli insociabilia sunt, quæ incidunt in stellas domibus cœlestibus dominantes, & sub se natis vitam infelicem ac non longæuam portendunt. Sunt autem insociabilia quorum vnum ab altero octauum numeratur, vt Aries ad Scorpium,

Signa inferiorum. pium, Taurus ad Sagittarium, Gemini ad Capricornũ, Cancer ad Aquarium, Leo ad Pisces, Virgo ad Arietẽ, & cetera. Hinc fieri vt septimo & decimo mẽse edita in lucẽ vitalia sint: octauo nata ob dissidiũ mundi pereant.

De ortu animalium, quomodo exstiterint, & an caduca. Cap. 19.

QVi mundum statuunt ortum, ijs orta etiã habentur animalia, atq; interitura. EPICVREI, quibus non videntur nata, mutua permutatione nasci ea censent. Partes enim esse huius mũdi. Quod idem sensit ANAXAGORAS & EVRIPIDES:

Mutationum sed vicissitudine
Alijs subinde formis illa prodeunt.

ANAXIMANDER prima animalia ĩ humore nata, corticibus contenta spinosis: adultiora autẽ facta, ad siccita tem desciuisse, ruptoq; cortice non multum temporis superuixisse. EMPEDOCLES primo animalia ac plantas nequaquã integro ortu extitisse, sed membris que nondũ coaluissent: deinde partes coaluisse, ita vt spectri formam compages referret. tertium ortũ fuisse ex bis quæ vicissim nascuntur. quartum nõ iam ex similibus, vt ex terra & aqua: sed proinde vicissim, cùm alimentũ aliorum esset densatum, alijs mulierum formę venustas incitamentum emittendi seminis attulisset. Animalium porrò omnium genera discreta fuisse certorum ratione temperamentorum: ob quam alia aquam expetant, alia aerem, quæ plus ignei habeant: alia quæ grauiora sint, ad terram suo appetitu ferantur. quæ autem æquabili sunt temperamento, ea vocem è pectore emittere.

Genera animantium quot sint, & an omnia sensu ac ratione prædita. Cap. 20.

EST opus ARISTOTELIS, quo in opere quatuor statuit animalium genera, Terrestria, aquarica, volucria, cœlestia. nam & in his dici animalia ratione prædita, immortalia. DEMOCRITVS, EPICVRVS, cœlestibus rationem tribuunt. ANAXAGORAS omnia animalia habere mentẽ agentem: non item patientem, quæ est mentis quasi interpres. PYTHAGORAS, PLATO, animas omniũ etiam bruta quæ dicuntur animalium esse rationis compotes, non tamen ea agere secundum rationem, idq; fieri ob incommodum corporum temperamentum, & quia loquela destituunt. quod in canibus & simijs apparet, vocem, non articulatam tamen eam, emittentibus. DIOGENES, rationis & aëris partem ea percipere, sed vel ob crassitiem, vel ob abundantiam humoris neque intelligere neque sentire: ac se rè affecta esse eo modo quo sunt insanientes, qui de mẽtis exiuerunt potestate.

Quantum tempus ad formandũ in vtero animalis fetum requiratur. Cap. 21.

EMPEDOCLES hominum membra incipere confromari ait à die XXXVI, perfici mẽbra die vndequinquagesimo. ASCLEPIADES masculorũ, quod sint calidissimi, initium vigesimæ sextæ diei deferet, nõnullos etiam maturius auspicari dicens: perfici membra die quinquagesimo. Femellarum initium bimestre, finẽ conformationis exitum quarti mensis, ob inopiã caloris. Brutorum perfici fetus contẽperatione elementorũ.

Quibus ex elementis constet in nobis vniuscuiusq; generis membrum. Cap. 22.

EMPEDOCLES arbitratur carnes nasci ex interna elementorum contemperatione: neruos ignis & terræ duplicibus portionibus admixtus: vngues, neruis vbi aëri occurrerunt refrigeratis. ossa ex aqua & interna terra. quatuor autẽ ignis & terræ contemperatis portionibus sudorem & lachrymã corporis fieri sic

Quãdo & quo incipiat homo perfici. Cap. 23.

HERACLITVS & STOICI sub annum decimumquartũ, cùm iam etiã genitalia vrina secerni incipit. nam & arbores tum incipere perfici, cùm gignere semina incipiunt: immaturas antè esse & imperfectas, dum fructu carent. Præterea eo nam homo iam in notitiam boni ac mali venit, eorumq; disciplinæ capax exsistit.

Quæ causæ sint somni & mortis. Cap. 24.

ALCMAEO somnũ existere ait sanguinis in concursum venarum recepti: eiusdemq; diffusione nos euigilare: plenum aũt abscessum, mortis esse causam. EMPEDOCLES moderata caloris qui in sanguine inest refrigeratione somnũ, perfecta mortẽ accedere. DIOGENES, si vniuersus sanguis in venas diffusus contentũ in eis aërem in pectus subiectumq; ei ventrẽ contrudat, somnum fieri, ac thoracem incalescere, quod si vniuersus aër venas deserat, mortem consequi. PLATO & STOICI somnum fieri remissione sensitiui spiritus, non relaxatione, sicut in terra: sed cùm is ad interuallũ superciliorum, id est partem principem, fertur. qui spiritus si omnino remittatur, mortem subsequi.

Ad animamne, an verò ad corpus pertineãt somnus & mors. Cap. 25.

ARISTOTELES somnũ corpori cũ anima facit cõem: esse.n. euaporationẽ humidi è pectore in caput, & refrigerationẽ caloris in corde ab alimento subiecto. mortẽ esse absolutã refrigerationẽ: sõlusq; corporis esse, animam esse immortalẽ. ANAXAGORAS somnum accidere putat functionibus corporis: non enim animię esse, sed corporis adfectionẽ. mortem esse animæ diuulsionẽ. LEVCIPPVS solius corporis esse somnum: cùmq; ob tenuitatẽ partium plus iusto excernit animati caloris, eo mortem effici. corporis hæc esse, non animæ affectiones. EMPEDOCLES mortem esse ignẽæ naturæ secretionem ab his ex quibus homo coaluit. ideoq; communem esse animæ corporique mortem. somnum aũt euenire secretione naturæ igneę.

De plantarum incremento, & an sint animalia. Cap. 26.

PLATO, EMPEDOCLES, stirpes quoq; anima prę ditas esse, & in animalium numero censent: eo argumento, quod & nutent, & ramos habeant directos, quũ inflexi si remittantur; suum repetant locum atq; rectitudinem. ARISTOTELES viuere dicit, animalia esse negat. quod animalia appetitu, sensuq;, & quædam porrò ratione sint prædita. STOICI & EPICVREI animam ijs derogant: quod animata alia appetant, cõcupiscentiaq; incitentur, alia etiam ratione vtantur: plantæ autẽ fortuitò natæ sint, non animæ effectione. EMPEDOCLES primo inter animalia loco arbores è terra enatas ait, antequàm Sol circumuolueretur, noxq; à die discerneretur. & ob concinnitatem temperamenti sexus masculi ac feminei rationem continnisse. incrementum eis obtigisse à caloris terræ inclusi distributione. itaq; terrę esse partes, sicut fetus in vtero matricis sunt partes. Semina, excrementa esse terræ & ignis abundantium. & quæ humoris satis non habeant, earum sub æstatom defluere folia exsuctatarum: plerasq; durare, vt laurum, oleam, palmam. Discrimina succorũ esse ob diuersitatem partium & causarum varietatem, maximè nutrimentorum: vt in vitibus. non enim harũ differentiæ vinũ vino præstantius efficiunt, sed soli, quo alunt, diuersitas.

De nutritione & incremento. Cap. 27.

EMPEDOCLES animalia nutriri subsidente eo quod ijs est natura accõmodatũ: crescere ob caloris psentiã: decrescere & tabescere vtriusq; defectu. nostrę ætatis hominis priscis comparatos, infantiũ instar esse.

Vnde appetitus animalia, vnde voluptas incessat. *Cap. 28.*

APpetitum EMPEDOCLES animalibus obtingere defectu elementorum quibus conficiuntur: voluptates autem ex humiditate, & periculorũ similiumq; motus: inter turbationes autem & * *

Febris vt fiat, & an ea sit affectio alius affectionis appendix. *Cap. 29.*

ERASISTRATVS febrim sic definit. Febris motio est sanguinis illapsi in pulmonis vasa, nõ proficiscens à nostra voluntate. sicut enim mare nemine commouente quiescit, vento aũt contra naturam incidente violento totũ exagitat, inq; circulos torquet: sic & in corpore vbi cõmotus fuerit sanguis, incidit in vasa spiritui destinata, ibiq; excãdescens calorẽ toti corpori adfert. placet aũt ei febrim morbi esse appendicẽ. DIOCLES inquit: Quæ vident, cõspectui nobis exhibẽt ea quę in obscuro sunt. Hoc aũt apparet, febrim vulneribus, ardẽtibus abscessibus, & bubonibus comitari.

De sanitate, morbo, senectute. *Cap. 30.*

ALCMAEO sentit, causam bonæ valetudinis continentem esse ęquabilitatẽ facultatis humidi, calidi, sicci, frigidi, amari, dulcis, ac reliquarũ qualitatũ. contrà si qua harũ qualitatũ sola præualeat cæteris, morbũ gigni. v.g. si nimiũ possit calor aut frigus, aut reliquorum aliquid deficiat vel abundet: vt cũ sanguinis aut cerebri non est satis. ideoq; sanitatẽ esse temperiem qualitatũ concinnam, hoc est certa inuicẽ proportione inuicẽ respondentiũ. DIOCLES plerosq; morborum existere ait ob inęqualitatẽ elementorũ corporis, eiusq; cõstitutionẽ. ERASISTRATVS morbos ob multitudinem alimenti, cruditatẽ, & corruptionẽ existere: victus rationem moderatam & sufficientem corpori, esse sanitatem. STOICI vno ore dicunt senectutẽ accidere ob caloris defectũ, quibus enim plus est caloris, ij senectuti morã longiorẽ producũt. ASCLEPIADES ait Aethiopes celerius senescere, anno scilicet trigesimo: idq; propterea, quod eorũ corpora nimio Solis æstu exurantur. In Britannia cõtrà seniũ anno CXX inchoari: quod corpora ob frigiditatem istarum regionum igneã in sese contineant naturã. Et corpora Aethiopũ rariora esse, quod relaxentur calore Solis. in septentrionalibus regionibus corpora densiora, ideoque etiam viuaciora.

PLVTARCHI,

Parallela, id est, historiarum Græcarum cum Romanis coniuncta recensio.

PLERIQVE existimant veteres rerum gestarũ narrationes figmenta esse & fabulas, propterea quod alienæ sunt à cõmuni opinione. Ego qui obseruassem posterioribus tẽporibus euenisse germana eorum quæ priscis tẽporibus perhiberentur contigisse, collegi cuiuis antiquæ rei gestæ respondentem recentiorem historiã, simulq; auctoribus nominatis exposui.

I. DATIS Persarum satrapes, exercitu trecentorũ millium ad Marathonẽ Atticæ planiciẽ adducto, positisq; castris, incolis bellũ denunciauit. Atheniẽses spreta barbarorum multitudine, nouẽ millia hominum miserunt, ducibus Cynægiro, Polyzelo, Callimacho, Miltiade. Collatis signis cùm pugnaretur, Polyzelus aliquid humana conditione augustius conspicatus, est luminibus captus. Callimachus multis transfixus hastis, etiã mortuus stetit. Cynægiro, dum Persicam nauim receptui se dantem retinet, manus sunt amputatæ.

ASDRVBAL rex Sicilia occupata, bellum Romanis indixit. Metellus à senatu bello gerendo præfectus, vicit. in prœlio L. Glauco patricius, dum nauim Asdrubalis detinet, vtranq; amisit manum. Narrat hoc Aristides Milesius, primo libro rerum Sicularum: à quo desumptum hoc argumentum Diodorus Siculus tractauit.

XERXES ↀↀↀ hominũ exercitu instructus ad Artemisium appulit, eiusq; regionis incolas sum hostilia abs se exspectare iussit. Athenienses conturbatis animis, Agesilaum Themistoclis filiũ misere exploratum, quanquam pater eius Neocles in somnis vidisset illum ambabus truncatũ manibus. Is Agesilaus vbi peruenit habitu Persico ad barbaros, Mardoniũ quendam de regis stipatoribus, Xerxem ratus esse, interfecit: comprehensusq; à circumstantibus, vinctus ad regem est adductus. Boue tum litaturus erat rex ad arã Solis. Ibi Agesilaus igni in ara excitato dextrã imposuit manũ, cruciatumq; absq; vllo pertulit gemitu. vinculis proinde solutus, dixit: Tales sunt omnes Athenienses: quod si non credis, etiam sinistram imposuero. Xerxes metu concepto, in custodia eum iussit adseruari. Narratio est Agatharchidæ Samij, libro Persicarum rerum secundo. II.

PORSENA Etruscorum rex trans Tiberim positis castris Romanos oppugnabat, cõmeatuq; intercepto fame eos vrgebat. Inopia consilij tũ laborãte senatu, MVCIVS de viris illustribus vnus, quadringẽtis cõsulũ permissu assumptis æqualibus, habitu priuati hominis indutus amnẽ trãsijt: cũq; satellitẽ regis videret militib⁹ necessaria distribuere, regẽ ipsum esse ratus interfecit. Adductus deinde ad regẽ, igni, vt erat ibi parat⁹, dextrã imposuit manũ, doloribusq; animosè tolerans subridens: Soluar, inqt, Barbare, ẽt te inuito. scito. n. i castris CCCC esse qui te ad necẽ quærũt. Territus Porsena pacẽ cũ Romanis fecit. Refert Aristides Milesius 3. historiarũ libro.

ARGIVIS & Lacedæmonijs de agro Thyreatico altercãtibus, Amphictyones pugna vtrinq; lectorũ hominũ rẽ decernendã cẽsuerũt, victoriq; agrũ detulerũt istũ. Lacedæmonij à sua parte OTHRYADEM summę rei, Argiui THERSANDRVM præfecerũt. Prœlio dẽ Argiuis duo superstites fuerũt Agenor & Chromius, qui de victoria ciuib. nunciũ attulerũt. Facta aũt qete, Othryades enãnũ viuẽs, fulrusq; hastilib. semifractis, mortuorũ scuta abstulit, trophæum erexit, suoq; sanguine id Ioui trophæorũ tutori inscripsit. Integrata lite Amphictyones in rẽ pręsentẽ venerũt, litẽq; secũdũ Lacedęmonios dederũt. Sic Chrysermus lib. 3. rerũ Peloponnesiacarũ. III. Stratagema.

ROMANI bello Samnitico ducem exercitus creauerunt Postumium Albinũ. Is in angustijs, quæ Caudinæ furcæ dicuntur, circũuentus hostium insidijs tres legiones perdidit, & ipse vulnere graui accepto cecidit. Intempesta nocte, iamiam moriturus, hostibus occisis scuta ademit, trophæum statuit, manuq; in sanguinẽ intincta inscripsit, Ioui trophæorum vindici de Samnitibus Romani posuerunt. Fabius autẽ Gurges cognomento missus cũ copijs, vt ad locum venit, viso trophæo omẽ arripuit, cõmissoq; prælio vicit hostes, regemq; eorũ captum Romã misit. Ex Aristidis Milesij Italicorũ tertio.

Cùm Persæ in Græciam adduxissent ↀↀↀ hominum exercitũ, missus est Leonidas à Spartanis, cum CCC militibus. Is ingruente prandẽtibus barbarorum multitudine, ijs conspectis dixit ad suos: sic prandete, vt cœnaturi apud inferos. factoq; in barbaros impetu, multis confixus hastis in ipsum Xerxem contendit, eiq; diadema auellit. Mortui cor barbarus secans, hirsutum reperit. Aristides primo Persicarum rerum. IV.

ROMANI bello punico trecentos miserunt, duce Fabio Maximo. Is conserta pugna omnes amisit: ipse lethali affectus vulnere in Annibalem irruit, diadema ei detraxit, cumq; eo mortuus est. Ita Aristides Milesius.

Ad Ce-

V. Ad Celænas Phrygiæ vrbem hiatu terræ cum aquæ illuuie orto, multæ domus vnà cũ habitatoribus in profundum abreptæ sunt. Midas autẽ rex oraculo accepto, si preciosissimũ iniecerit, fore vt hiatus coiret, auro argentoq; iniectis nihil profecit. ANCHVRVS autẽ Midæ F. cogitans preciosius anima humana esse nihil in vita, amplexu dato genitori & vxori suæ Timotheæ, eques in hiatũ sese deiecit. Cùm aũt in se coiuisset terra, aureã Midas eo in loco posuit arã, eamq; manu tangens Ioui Idæo cõsecrauit. Hęc ara circa id tẽps, quo hiare terra solebat olim, lapidea fit: stato isto tẽpe elapso, aurea visitur. Auctor Callisthenes libro trãsformationũ secũdo.

PER medium forũ fluens Tiberis ob irã Iouis Tarsij, ingentẽ aperuit hiatum, multasq; absorpsit domos. Oraculo moniti finem fore, si preciosam rem iniecerẽt, aurum & argentũ iniecerunt. Sed CVRTIVS vnus da primarijs iuuenibus sentẽtia oraculi intellecta, animãq; istis præstantiorẽ sentiens, eques seipsum in hiatum immisit, suosq; calamitate soluit. Aristides XL Italicorum.

VI. Ducibus qui cũ Polynice erant conniuantibus, aquila deuolans hastã AMPHIARAI raptam in sublime aduexit, inde dimisit. ea terræ infixa, in laurum est mutata. Postridie bellũ cùm gererẽt, eo loco Amphiaraus vnà cum curru terra haustus est, vbi Harma vrbs nũc est à curru sic dicta. Sic Trisimachus libr. 3. de cõditis vrbib.

ROMANIS bellum aduersus Pyrrhũ Epirotã gerentibus, oraculo victoria promissa est Aemilio Paulo, si aram posuisset eo loco, quo videret virũ illustrẽ aliquẽ vnà cum curru hiatu terræ hauriri. Triduo pòst VALERIVS Conatus, homo diuinus, per somnium iussus vestem pontificiam sumpsit, & in aciẽ suos eduxit, ac magna hostiũ cęde edita à terra absorptus est. Aemilius arã statuit, victoriaque potitus CLX turrigeros elephantos Romam misit. Ara ista vaticinatur sub id tempus, quo Pyrrhus est victus. Scribit hoc Critolaus tertio Epiroticarum rerum libro.

VII. PYRAECHMES Euboënsiũ rex bellũ in Bęotos gessit. Hũc Hercules etiamnũ adolescẽs vicit, pullisq; equi alligatum in duas partes discerpsit, insepultumq; abiecit. Locus pulli Pyræchmæ dicitur. situs est ad flumen Herculeum, & hinnitum equis bibentibus edit. vt scriptum est libro de fluminibus tertio.

TVLLVS Hostilius Romanorum rex bellum gessit contra Albanos, quorum rex erat Metius Suffetius, ac prœliũ sæpius distulit. Semel victo eo Albani sa ad conuiuia dederũt. quos Tullus vino captos adortus, regem eorum duobus pullis equinis alligatum discerpsit. Alexarchus quarto Italicorum.

IIX. PHILIPPVS Olynthum & Methonem oppugnaturus, dum traijcere Sandanum fluuium vi contendit, sagitta ictus est ab ASTERE Olynthio, qui & dixit,

After lethale Philippo mittit spiculum.

Philippus retrò ad suos natãdo euasit, amisso ex eo vulnere oculo. Callisthenes tertio Macedonicorum.

PORSENA Etruriæ rex positis trans Tiberim castris bellũ Romanis intulit, interceptaq; cõmeatus subuectione, fame eos pressit. Horatius autẽ COCLES dux creatus sublicium occupauit pontem, hostesq; transire volentes inhibuit: multitudineq; eorum superatus, suis mandauit vt pontẽ rescinderẽt, hostiumq; turbã trãsitu prohibuit. sagitta autẽ oculũ ictus in amnẽ sese abiecit, & ad suos tranauit. Theotimus secundo rerũ Italicarũ.

IX. FABVLA de Icario, cuius hospitio Bacchus est vsus, ab Eratosthene in Erigona refertur. SATVRNVS apud agricolam diuersans, filiã eius Entoriam insigni forma cõpressit, & filios ex ea genuit Ianum, Hymnum, Faustum, Felicem. Cum aũt vini vsum & vitis cultum tradidisset Icario hospiti suo, mandauit vt eo vicinos quoq; impertiret. Quod cum factum esset, vicini insolito potu in grauiorẽ consuato delapsi somnũ, putauerunt sibi venenũ esse propinatũ, lapidibusq; Icarium obruerũt, filiæ filij præ mœrore seipsos suspenderunt. Cũ autem Romam pestilentia inuasisset, respõdit Apollo Pithius finem mali fore, si Saturni iram placassent, & genios iniustè occisorum. Itaq; Lutatius Catulus vnus da principibus viris, Saturno templum prope Tarpeiũ montem condidit, aramq; in eo collocauit quatuor habẽtem facies: siue ob nepotes Icarij, siue quòd anni partes sunt quatuor. mensem quoq; Ianuariũ statuit. Saturnus autẽ vniuersos in sidera retulit: quorũ alij Protrygeteres vocantur, quasi vindemiam antecedentes, Ianus autem prior oriens cernitur stella ante pedes Virginis. Critolaus libro quarto eorum quæ in cœlo visuntur.

PERSIS Græciam populantibus Pausanias Lacedæmoniorum dux acceptis à Xerxe IↃ talentis voluit Spartam prodere. Re comperta, pater Agesilaus eũ vsq; ad fanum Mineruæ Chalciœci persecutus est, obturatisq; fani foribus latere cocto, fame necauit. mater etiam insepultum abiecit. Chrysermus historiarũ secũdo libro. X. Seueritas parentum in liberos.

ROMANI bello Latino P. Decium imperatorẽ designauerunt. Quidam autem patricius iuuenis pauper, nomina Cassius Brutus, hostibus pro certa mercede portas aperire instituit: deprædensusq; ad templum Mineruæ auxiliariæ confugit. Pater autem eius Cassius Signifer ibi eum inclusit, fameq; interemptum inhumatum abiecit. Cletonymus in Italicis.

DARIVS Persa prœlio congressus cum Alexandro ad Granicum, amissis septem satrapis, ac falcatis curribus IↃLI, postridie instaurare pugnam volebat. Ariobarzanes autẽ filius eius, vt qui Alexandro faueret, promisit ei, se patrem ipsi proditurum. Pater autem indignitate rei commotus, filio ceruices præcidit. Aretades Cnidius tertio Macedonicarum rerum. XI.

BRVTVS ab vniuersis ciuibus consul creatus, Tarquinium Superbum, qui tyrannicè se gesserat, in exsilium egit. Is ad Etruscos confugit, eorumq; opera Romanis bellũ fecit. * filij patrẽ prodere voluerũt, req; detecta securi sunt percussi. Aristides Milesius Italicis.

EPAMINONDAS Thebanorum dux bellum cõtra Spartanos gerens, ad comitia in vrbem est profectus, cùm priùs iniunxisset hoc Stesimbroto filio suo, ne cũ hoste confligeret. Spartani eius absentia cognita, iuueni timiditatem exprobrauerunt. quod ille indignè ferens, oblitus paterni mandati pugnam conseruit & vicit. Pater autem iratus ei coronato collum abscidit. Ctesiphon tertio libro rerum Bœoticarum. XII.

ROMANI bello aduersus Sãnitas præfecerũt Manliũ Imperiosum cognomento. Is cùm ad comitia creandis consulibus indicta Romã proficisceretur, filio mandauit ne pugnam committeret. Samnitæ re percepta, conuicijs iuuenem iritauerunt, & ad prœlium elicuerunt. Ex eo is victor discessit: pater autem eum securi percussit. vt narrat Aristides Milesius.

HERCVLES Iolæ coniugium petens, passus repulsam oppugnauit Oechaliam: Iole se de muro præcipitẽ dedit: casu autem vestem vento sinuãte nihil mali passa est. Refert Nicias Maleotes. XIII.

ROMANI bello in Etruscos ducem præfecerunt Valerium Torquatum. is cùm vidisset filiam regis Tuscorum Clusiam, eam petijt: cumq; non impetraret, vrbẽ obsedit. Clusia de turri seipsam deiecit. veste autem sinuata (curauerat hoc Venus) incolumis ad terram delata est. cui cũ vitiũ Torquatus obtulisset, ob isthæc facta cõmuni Romanorũ decreto deportatus est in Corsicã, quæ est insula ante Italiã. Theophilus Italicorũ tertio.

CVM Pœni societatem cum Siculis aduersus Romanos machinarentur, Metellus Romanorũ dux soli Vestæ rem sacrã non fecit: ea ventum classi aduersum immisit. C. autẽ Iulius aruspex cessaturum edixit, si filiam suam dux immolasset. Coactus itaq; hic filiam Metellã produxit mactatum. Vesta eius miserta, buculam eius in locum submisit, ipsamq; * Lamusium detulit, & dra- XIV.

*Fortè Lanuuium.

conis qui ibi colitur antistitam fecit. Sic Pythocles tertio Italicorum.

AVLIDE, quæ est Bœotiæ vrbs, simile quippiã Iphigeniæ accidisse, Meryllus scribit primo Bœoticorum.

XV. BRENNVS Gallorum rex Asiã vastans ad Ephesum venit, ibiq; puellam plebeiam adamauit. ea se corporis sui vsuram ipsi concessuram, Ephesumq; tradituram pollicita est, pacta mercedis loco armillas & mundum muliebrem. Brennus militibus mandauit, vt quidquid auri haberent, id in sinum auaræ conijcerent. itaq; illa multitudine auri obruta perijt. Tradit hoc Clitophon primo libro rerum Gallicarum.

Proditionis & auaritię exitus.

XVI. TARPEIA vna de nobilibus virginibus Capitolij custos, bello Sabinorũ contra Romanos, Tatio promisit, se aditum ei in montem Tarpeium patefacturũ, si monilia mercedis loco acciperet quę Sabini gestabãt. Sabini hoc sentientes, viuam eam monilibus obruerũt. Aristides Milesius in Italicis.

Cùm diuturnum fuisset inter Tegeatas ac Pheneatas bellum, placuit vtrinq; mitti fratres tergeminos, qui de summa rei decernerent. Tegeatæ Reximachi, Pheneatæ Damostrati filios delegerunt. Conserta pugna, duo de filijs Reximachi ceciderunt. Tertius Critolaus calliditate duos fratres hostes vicit. simulata enim fuga eos dum inulcẽ diuulsi insequuntur interfecit. Redeunti cũ omnes gratularentur victori, sola soror eius Demodice gaudio abstinuit, ob interfectũ ea pugna à fratre Demoticum, cui desponsa fuerat. Quod indignè ferens Critolaus, sororem trucidauit: cædisq; postulatus, à matre absolutus est. Demaratus Arcadicorum secundo.

ROMANI & Albani bello conflato, tergeminis rem decernendam permiserunt, Albani Curiatijs, Romani Horatijs. Vt ventum est ad conflictum, Curiatij duos de Horatijs obtruncauerunt. Tertius superstes simulatæ fugæ auxilio Curiatios singulos insequẽtes trucidauit. Gaudentibus omnibus sola victori non est gratulata soror Horatia, cuius sponsum Curiatiũ frater necasset. ab eoq; ipsa est interempta. Aristides Milesius in rerum Italicarum commentario.

XVII. APVD Ilium ardẽte templo Mineruæ, Ilus accurrens cœlo delapsum Palladium eripuit, ac captus est luminibus, q illud videri à viro nefas erat. Postmodò tamen placato numine visum recepit. Hoc Dercyllus libro primo de conditis locis.

METELLVS vir primarius in suburbiũ pergens à coruis retentus fuit alijs eum plangentibus. Eo ostento territus in Vrbem redijt: cumq; videret Vestę ædem flagrare, Palladio inde rapto excæcatus est: posteaque temporis expiata ira numinis vsum oculorum recuperauerit. Aristides Milesius Italicis.

XVIII. THRACIBVS, cùm bellũ aduersus Athenienses gererent, oraculum victoriam promiserat, si Codro parcerent. Ille aũt vili amictu ad hostes venit, falcẽ gerens, & vno interfecto occisus ab alio est: itaque vicerunt Athenienses. Socrates auctor, libro Thracicarum rerum secundo.

P. DECIVS Romanus contra Albanos belligerans per quietem imaginatus est, se sua morte Romanis vires additurũ. Itaq; in medios hostes irruit, multisq; occisis itersectus est. Eodẽ modo filius eius Deci' bello Gallico rẽ Romanã conseruauit. auctor Aristides Milesius.

XIX. CYANIPPVS Syracusanus cum dijs sacrificaret, solum Bacchum prætetijt. Iritatus deus ebrietatẽ ei immisit, per quam in obscuro loco filiam Cyanẽ cõpressit. ea patris digito detractũ annulum nutrici adseruandum tradidit, agnitionis argumento futurũ. Peste oborta, cũ Apollo Pythius respondisset incestum hominem esse dijs auerruncatoribus malorum immolandũ, Cyane sensum oraculi alios fallentem percipiẽs, crinibus arreptum patrem protraxit, ac eum; seq; insuper ipsam

Ebrietas.

ingulauit. Dositheus tertio rerum Sicularum.

ROMAE cùm celebrarentur Liberalia, Aruntius, qui ab ortu suo fuerat abstemius, vim Liberi patris despicatui habuit. A quo in ebrietatem cõiectus, filiæ suæ Medullinæ virginitatem per vim eripuit. Ea ex annulo violatorẽ agnoscens, maius ætate sua meditata facinus patrem inebriauit ac coronauit, adductumq; ad arã Fulminis, illachrymans interfecit eum qui suæ virginitati insidias struxerat. Aristides tertio Italicorum.

ERECHTHEVS bellum contra Eumolpum gerens, XX.
doctus victorem se fore si filiam loco victimæ immolasset, re cum vxore Praxithea cõmunicata, filiã hostiæ in morem mactauit. Meminit Euripides Erechtheo.

VICTVS bello Cimbrico Marius, somnio monitus est victorem se fore, si filiam suã Calpurniam immolaret. Fecit hoc ille, ciuium saluti naturę vinculo posthabito, ac vicit. atq; etiamnum duæ sunt in Germania aræ, quæ sub id tempus sonum tubarum edunt. Dorotheus quarto Italicorum.

CYANIPPVS genere Thessalus identidem venatũ XXI.
exibat. Vxor eius, quam recèns duxerat, eum cum alia muliere cõsuescere suspicata, quod sæpenumero in syluis maneret, vestigia mariti secuta in quodam loco arboribus consito delituit, euentumq; præstolata est. Ramis autem agitatis, canes feram esse rati impetum fecerunt, mulieremq; mariti amantem instar brutę bestiæ dilaniauerunt. Cyanippus insperatæ rei spectaculo oblato seipsum iugulauit. Auctor Parthenius poëta.

Zelotypię exitus.

a SYBARI, quæ Italiæ vrbs est, Aemilius raræ formæ XXII.
iuuenis, deditus erat venationibus. Mulier, cũ qua nuper nuptias peregerat, cum alia rem ei femina esse opinata, nemus intrauit. ramis autem agitatis canes accurrerunt, eamq; discerpserunt. Maritus super ea clade sese confodit. Clitonymus secundo Sybariticorum.

Incesti exempla.

SMYRNA (quam Myrrham Latini vsurpant) ob irã Veneris Cinyram patrem deperijt, & amoris tormentum nutrici aperuit. Hæc dominũ astu subiuit, narrans in vicinia virginem esse, quæ ipsum adamaret, palàm autem adire præ pudore nõ posset. ita pater cũ filia ignota concubuit. quodã verò tẽpore cernere amasiã cupiens, lumen poposcit. & filiã agnoscẽs, stricto ense incestam secutus est. illa Veneris prouidentia in arborem myrrham mutata est. Theodorus in transformationibus.

VALERIA Tusculanaria propter irã Veneris amore patris Valerij correpta, rem cũ nutrice cõmunicauit. hæc fraude dñm ad filiæ concubitum induxit, à virgine eum deperiri inquiens vicina, & quæ cũ ipso vereri cõcũbere si agnoscat. Pater cũ filia cõgressus, per ebrietatẽ lucernã postulauit. nutrix Valeriã excitare occupauit. q profuga cũ ruri degeret, vterũq; gereret, aliquando deiecta est per præcipitiũ, incolumis tñ, saluo etiã fetu, quẽ suo tempore peperit, nomine Syluanum. (Gręci Aegipanem vocant.) Valerius præ mœrore de eodẽ se præcipitio deiecit. Aristides Milesius tertio Italicorum.

POST Ilij excidium Diomedes in Africam maris XXIII.
fluctibus eiectus est. Regnabat ibi Lycus Martis F. qui peregrinos de more patri ĩmolabat. Sed filia huius Calliroë Diomedis amore capta, patrem prodidit, Diomedemq; vinculis exsoluit. Hic benefactricis nulla habita ratione auectus cùm esset, Calliroë tunc sibi mortem consciuit. Ex Iubæ tertio Libycorum.

Filię patres produnt.

CALPVRNIVS Crassus vir illustris Reguli legatus, in Massylos missus vt Garætium castellũ superatu difficile oppugnaret, captus fuit. cumq; esset Saturno immolandus, Bysatis regis filia adamans eum victorẽ prodito patre fecit, ac seipsam ob ipsius discessum iugulauit. Hegesianax tertio rerum Africarum.

PRIAMVS Polydorum in Thraciam exposuit cum XXIV.
auro apud Polymestorẽ affinẽ, cùm iam excidium Ilio impenderet. Polymestor Troia capta Polydorum necauit, vt auro potiretur ipse. Hecuba eò loci delata, astu eũ

Auaritia.

circum-

circumuenit vt aurum datura, captiuisq; adiuuantibus oculos ei manibus eruit. Euripides tragœdiæ scriptor hoc perhibet.

ANNIBALE res Campanorum agente & ferente, L. Tymbris Rustiũ filium vnà cum pecunia deposuit apud Valerium Gestium necessarium suum. Hic cũ hostẽ rebus potiri intellexisset, præ cupiditate pecuniæ naturæ iura violãs, puerum interfecit. Thymbris iter per agros faciens, reperto filij cadauere necessarium istum suum ad se vocauit, thesauros ei se ostensurum prætendans: nactusque hominem oculis priuauit, ac in crucem sustulit. Aristides tertio Italicorum.

XXV. Fratricidia. PHOCVM Acaci è Psamathe filium, dilectũq; patri Telamon eduxit venatum aproq; oblato hastam in fratrem quem oderat contorsit, eumque interfecit. Pater exsulio mulctauit Telamonem. Scribit hoc Dorotheus primo transformationum libro.

* C. MAXIMVS cum filios haberet Similium & Resum, hunc quidem ex Ameria. Cononem cognomẽto: hic venatione fratrẽ interfecit, domumq; reuersus fortuitò, non consultò rem ita confectam dixit. Pater verò eum re comperta vt erat, extorrem egit. Aristocles tertio rerum Italicarum.

XXVI. MARS ex Althæa Meleagrum procreauit * ex Euripidis Meleagro.

SEPTIMIVS Marcellus ducta in vxorẽ Syluia, plerunq; venationibus operam dabat. Nouã autem vxorẽ Mars sub pastoris specie stuprauit vi, atq; fetu impleuit. fassusq; quis esset, stipitem dedit, in quo futuræ prolis fatum cõtineri diceret. Interfecit autem Septimius Tuscinum. Mamercus autem cùm fertilitatis telluris gratia dijs sacrificaret, solam neglexit Cererem. ea aprum ipsi immisit. Hunc is aprũ multis collectis venatoribus interfecit, caputq; & pellem desponsæ sibi feminæ tradidit: Scimbrates aũt & Muthias auunculi ea virgini ademerũt. quos cum ille iritatus trucidasset, mater stipitem cremauit. Sic Meryllus tertio Italicorum.

XXVII. TELAMON Aeaci & Endeidis F. in Eubœam cum venisset, Peribœã Alcathoi filiã vitiauit, noctuq; fugit. Pater sentiẽs hoc, & factũ ab aliquo ciuiũ suspicatus, filiam cuidã satellitum in mare abijciendam mãdauit. qui motus miseratione, eam vendidit. cumq; mulier esset ad insulam Salaminam naui aduecta, Telamon eã emit. peperit autem Aiacem. Reperies historiã hanc apud Aretadem Cnidium libro de insulis secundo.

L. TROSCIVS filiam habuit ex Patride Florẽtiam, cuius cùm à Calpurnio Romano pudicitia esset imminuta satelles cui propterea in mare demergendam pater tradiderat, eã misericordia adductus vendidit. naui autem bona fortuna ad Italiam applicata, Calpurnius Horontiam emit, ex eaq; Contruscum sustulit.

XXVIII. Incestus. AEOLVS Etruriæ & vicinorum locorũ rex ex Amphithea filias sex, totidemq; filios habuit. Horum minimus natu Macareus cum sororum vna corpus miscuit. ea cùm puerulum peperisset, misso à patre ad prolẽ necandam ense, impium hoc rata, interfecit seipsam. Idem fecit Macareus. Adductum ex Sostrati libro rerũ Etruscarum secundo.

PAPIRIVS Tolucer ducta in vxorem Iulia Pulcra, sex filios, totidemq; filias progenuit. filiorum natu maximus Papirius Romanus Canuliã sororem amore victus grauidam fecit. pater ea cognita, gladium filiæ misit. ea se confodit. idemque fecit Romanus. Historia est apud Chrysippum primo Italicarum rerum.

XXIX. ARISTONYMVS Ephesius filius Demostrati mulieres exosus asinam inijt: quæ suo tẽpore filiam peperit formosissimam, Onoscelin nomine, quod sonat Asininis cruribus præditam. Ab Aristotelis libro paradoxorum secundo.

FVLVIVS Stellus à mulieribus alo alieno cum equa rem habuit, ea suo tempore filiam edidit perpulcram, cui pater Eponę nomen indidit. atq; hęc dea est equorũ procurationem gerens. Agesilaus tertio Italicorum.

XXX. SARDIANI bello cũ Smyrnæis contracto, Smyrnam obsederunt, missisque legatis denunciarunt se non antè obsidionem soluturos, quàm suarum vxorum copiam ipsis Smyrnei fecissent. Malè tum cum Smyrnęis actum fuisset, necessitate circumuentis, nisi quædã formosa ancilla ad dominum suum Philarchum accurrens subiecisset hoc consilij, ancillas ornatas loco liberarum esse mittendas. Quod cũ exsecuti essent Smyrnæi, hostes ab ancillis defatigati, in potestatem Smyrneorũ venerunt. Itaq; hodieq; Eleutheria, festiuitas, quasi liberarum diceres, apud Smyrnæos celebratur, in qua seruæ liberarum ornatu decoratæ incedunt. Dusitheus tertio Lydiacorum.

XXXI. ATEPOMARVS Gallorum rex bello Romanos infestans professus est non antè se recessurum, quàm Romani suas vxores Gallis cognoscendas misissent. Romani consilio ancillarum obsecuti, has pro liberis miserũt: & barbari nimio rei Venereę abusu fatigati in somnum sunt soluti. Retana (ea princeps consilij fuerat) caprifico conscensa in murum euadit, remq; consulibus indicat. Ita Romani facta eruptione vicerunt, atque hinc festus ancillarum dies sumpsit initium. Aristides Milesius autor, primo Italicorum.

XXXI. Bello Atheniensium contra Eumolpum, cũ non sufficeret commeatus, Pyrander publicus quæstor parcè annonam administrans, aliquid de mensura deminuit. Ciues eum proditionis ideò insimulante, lapidibus obruerunt. Callisthenes tertio Thracicorum.

ROMANIS bellum cõtra Gallos gerentibus, & rebus ad victum quæ pertinent non suppeditãtibus, Ciuna mensuram, qua populo solebant frumentum dimetiri, cõtraxit. estq; propterea à ciuibus, quasi regnũ sibi affectaret, lapidibus obrutus. Aristides III Italicorum.

XXXII. Bello Peloponnesiaco durãte Pisistratus Orchomenius infensus nobilitati, tenuibus fauebat. Itaq; senatus eum per insidias necauit, discerptumq; in frusta in sinubus egesserunt, erasa (ne vestigia cædis apparerẽt) terra. Plebeia autem turba suspicione facti concitata ad curiã concursum vt fecit, Tlesimachus iunior regis filius, cõiurationis conscius, multitudinem auertit, quod diceret à se cõspectum patrem suum, qui forma quàm humana est augustiore ad Pisæũ montẽ se proriperet. itaq; deceptus est populus. Theophilus secundo Peloponesiacorum.

PROPTER bella cum vicinis gesta senatus Romanus frumenti in populũ dimensionem sustulerat: quod Romulus ægrè ferens populo restituit, multis potẽtiorũ multatis. Itaq; à primarijs est in senatu occisus, frustraq; discerpti in sinubus egesta. Romani autem cum igni ad curiam concursum fecerunt: crematuri, nisi Iulius Proculus vnus de procerũ numero dixisset, visum abs se in mõte Romulum, quouis homine ampliorẽ, ac deum factum. quod credidere Romani, & se receperũt. Aristobulus tertio rerum Italicarum.

XXXIII. Nouercalia. PELOPS Tantali & Euryanassę F. ducta Hippodamea filios procreauit Atreũ ac Thyestam. & è Danaide nympha Chrysippũ, quẽ & maiore atq; genuinos amore est prosecutus. Laius aũt Thebanus cupiditate impulsus Chrysippũ rapuit, cõpræhẽsusq; ab Atreo & Thyesta, à Pelope dignatus est venia, quod amor raptionis causa fuisset. Hippodamia verò Atreo & Thyestæ hortatrix fuit, vt interficerent Chrysippum, sciens eum inhiaturũ regno. cumq; id detrectarẽt, ipsa flagitio manus admouit, ac nocte intempesta, dũ Laius dormiret, stricto eius gladio Chrysippum sauciauit, gladio in eũ defixo. Laius cum in necis suspicionem venisset propter gladium, liberatus ab ipso est Chrysippo, qui semimortuus iam veritati tulit testimonium. Pelops filio sepulto, Hippodameam solum vertere coëgit. Dositheus in Pelopidis.

EBIVS Tolieix duos filios ex vxore Nuceria sustulit, aliumq;

lit,aliumq; forma eximia Firmum è liberta,quem legitimis habuit cariorem. Nuceria, quæ in priuignum animo esset infenso,filios hortata est vt Firmum interficerent. quod cùm illi piè recusassent, ipsa cædem peregit, ac noctu eius,cui Firmi corporis custodia erat mandata, mucrone stricto lethale vulnus priuigno intulit,inq; eo pugionem reliquit,per custodem suum suspicione liberauit,re vt acta erat explicata. Ebius sepulto filio,vxorẽ extorrem egit. Dositheus tertio Italicorum.

XXXIV. THESEVS verè Neptuni F. suscepto filio Hippolyto ex Amazone Hippolyta, ei superinduxit nouercam Phædram Minois filiam. quæ priuignum deperire orsa, ad incestum per nutricem internũciã solicitauit. ille relictis Athenis Trœzenem se cõtulit, ibiq; venando incubuit. Impura autem illa cùm spe sua decidisset, mẽdacibus de casto priuigno exaratis litteris, vitã laqueo finijt. Theseus fidem litteris habens, à Neptuno petijt, vt Hippolytum perderet. nam ab eo ius trium votorũ habebat. Neptunus Hippolyto ad oram maris currũ agitanti taurum immisit, quo territi equi Hippolytum contriuerunt.

COMMINIVS Super Laurẽtinus ex Aegeria nympha filium sustulit Comminiũ. Gidicã deinde nouercã ei superinduxit. quæ cùm deperiret priuignũ, & repulsam esset passa, suspẽdio sese vita exuit, calumniosis post se relictis litteris. Cõminius cognitis criminibus, fideq; habens obtrectationi, Neptunũ inuocauit. Is puero curru vehenti obiecit taurum, quo consternati equi eum raptando perdiderũt. Dositheus tertio Italicarũ rerum.

XXXV. Pestilentia Lacedæmonem vrgente, diuinitus significatum est cessaturam luẽ, si pro more generosam im-
Victimę humanę. molarent virginem. Helena autem cum esset aliquando sorte ducta, & ornata produceretur, aquila deuolãs gladium abripuit, & in armentum deferens buculæ imposuit. quo factnm est vt cæde virginis abstineretur. Aristodemus tertia congerie fabularum.

FALERIIS grassante peste, oraculo indicatum est finem fore mali, si quotannis Iunoni litarent. Ea superstitio cùm perduraret, sorte lecta victimæ loco Valeria Luperca, strictum ab ea gladiũ rapuit aquila, depositoq; in ea quæ cõburenda igni erant bacillo, cui exiguus erat præfixus malleus, gladium iniecit buculæ cuidam propter templum pascenti. Id intelligens virgo, bucula mactata rem sacram cuidam fecit, sublatoq; malleo secundum domos circumiuit, leniq; ictu excitauit ęgrotãtes, Valere vnicuiq; dicens. Atq; hinc est, ꝙ illa sacra in hũc vsq; diem peraguntur. Aristides XIX libro Italicorum.

XXXVI. PHILONOME Nyctimi & Arcadiæ filia, venatum cum Diana solebat proficisci. Illam Mars pastoris sumpta forma vitiauit, ac fetu impleuit. Geminos cùm partu edidisset, patris metu in Erymantum eos abiecit: ij fatali quodam prouidẽtiæ decreto incolumes delapsi sunt in excauatam quercum. Lupa autẽ, quæ ibi suum habebat lustrum, suis catulis in fluuiũ abiectis, mammã in-
Aferis aucti. fantibus præbuit. Tyliphus pastor, qui suis istud vidisset oculis, sustulit pueros, ac pro suis educauit, nominatos Lycastum & Parrasium, qui & in regnum Arcadiæ successerunt. Ita sanè refert Zopyrus Byzantius libro historiarum tertio.

AMVLIVS fratrem Numitorem tyrannicè tractãs, filium eius Aenitum in venatione interfecit: & filiã Syluiam Iuliam Iunonis sacerdotem fecit. Hanc Mars prægnantem reddidit. cumq; gemellos partu edidisset, tyrãno veritatem ipsa confessa est. Is in metum venit, proiecitq; vtrunq; ad ripam Tiberis. amne autẽ deuecti sunt ad locum, vbi lupa catulos alebat. Lupa his abiectis nutriuit infantes. Faustus, qui spectandæ rei interuenerat, pueros educauit, Remi & Romuli nominibus impositis. Hi sunt qui Romam condiderunt. Narratio est Aristidæ in Italicis.

Post Ilij excidiũ Agamemno cum Casandra interfectus est. Orestes autẽ apud Strophium educatus, necẽ patris vultus est. Pyrander IV. Peloponnesiacorum. XXXVII. Matricidę.

FABIVS FABRICIANVS, MAXIMI cognatus, diripiens Tuxium principem Samnitium vrbem, Venerem Victricem, quæ apud illos colebatur, Romã misit. Huius vxor Fabia stuprata à formoso quodam iuuene Petronio Valentino, maritum dolo interfecit. Fabia autem fratrem Fabricianum etiamnum infantem periculo eripuit, & aliò furtim educandum misit. is adultus matrem adulterumq; occidit, estq; senatus sentẽtia absolutus. Dositheus tertio Italicorum.

BVSIRIS Neptuni & Anippę Nilo genitæ F. prętereũtes simulata hospitalitate exceptos mactabat. Sed in eum mactatorum vltio vindicauit. Hercules.n. insidias sentiens claua eum peremit. Ex Agathone Samio. XXXVIII.

HERCVLES Geryonis boues p Italiã agens, hospitio vsus est Fauni regis, qui Mercurij fuit filius, ac patrio immolare hospites solebat: is aggressus Herculem, ab ipso est trucidatus. Dercyllus tertio Italicorum. Inhospitales.

PHALARIS Agrigentinorũ tyrannus crudelis, hospites torquebat & excruciabat. Perillus faber ærarius æream buculam confecit, tyrannoq; obtulit, vt in ea peregrinos viuos cremaret. Phalaris tum duntaxat iustus, ipsum iniecit. videbatur autem mugitum edere bucula. Ex secundo libro quæstionum siue causarum. XXXIX. Malum inuentum inuentori pessimum.

AEGESTAS, quæ Siciliæ vrbs est, sæuus quidã fuit tyrannus Aemilius Censorinus, donis eos afficiens, qui noua inuenissent tormenta. Erat quidam Aruntius Paterculus, qui equum æreum fabricatus dono dedit tyrãno, vt in eum conijceret cruciandos. Tyrannus tũc primùm ius secutus, ipsum tormenti auctorem in equum cõiecit, vt quos alijs parauerat cruciatus, ipse primus experiretur. * eum cõpræhensum de mõte Tarpeio deiecit. Et videntur qui crudeliter imperãt, ab illo dicti Aemilij. Aristides quarto Italicorum.

EVENVS Martis & Steropes F. ex Alcippa vxore, Oenomai filia, progenuit filiã Marpissam, eamq; virginẽ adseruauit. Idas aũt Apharei F. ea rapta profugit. quẽ Euenus persequens cùm non adsequeretur, in Lycormam fluuium sese coniecit, immortalisq; est factus. Dositheus primo rerum Italicarum. XL.

ANIVS Etruscorum rex cùm haberet filiã eleganti forma Saliam, virginem eam custodiuit. Cathetus autẽ primi nominis homo cùm ludentem eam vidisset, amore captus atq; victus rapuit, Romamq; abduxit. Pater insecutus cùm non consequeretur, in profluentem sese saltu dedit, qui ab eo est dictus Anio. Cathetus è Salia Latinum ac Salium procreauit, nobilissimarum autores prosapiarum. Hæc Aristides Milesius, & Alexander Polyhistor tertio Italicorum.

HEGESISTRATVS Ephesius ciuili nece perpetrata Delphos fugit, scitatusq; deum est vbínam locorũ sedẽ poneret. Respondit Apollo, ibi vbi rusticos visurus esset choreas ducere frondibus oliuæ coronatos. Quod cùm ille in quadam Asiæ regione depræhendisset, vrbẽ ibi condidit, & ab oleis Elæuntem appellauit. Hoc inuenies scriptum in III libro Pythoclis. Samij de rebus rusticis. XLI.

TELEGONVS Vlissis è Circe F. missus ad indagandũ patrẽ, monitus est vt ibi vrbẽ conderet, vbi serta gerentes agricolas saltare videret. cumq; in quendam Italiæ locum venisset, offendit colonos ramis ilignis redimitos choreis vacare. itaq; vrbem ibi condidit, & ab euentu Pristinum (est enim ilex Gręcis prinos) nominauit. Romani eam vrbem voce detorta Præneste appellant. Sic commemorat Aristocles libro rerum Italicarum tertio.

Compen-

Compendium commentarij, quo osten ditur Stoicos quàm poetas absurdiora dicere.

REPREHENSUS fuit Pindarus, q Cæneum parum probabiliter finxisset ferro inuiolabilem, & corpore quod lædi non posset, terram subijsse nullo accepto vulnere, cùm

Recto pede scidisset solum.

At Stoicorú iste Lapitha ex adamantina vacuitatis omnium perpessionum conflatus materia, non vulnerum duntaxat, morborum, dolorumque fingitur expers, sed & metu & mœsticia carere, insuperabilis manere, nullis cedere viribus: tum quidem, qñ vulneratur, dolores patitur, torquetur, atque adeò etiam in patriæ excidio, alijsq; id genu summis calamitatibus. Ac Pindari quidem Cæneus dútaxat ictus nullo cum vulnere excipit. Stoicorum sapiens inclusus non prohibetur, præcipitatus non patitur vim, in tormentis non cruciatur, si vratur non læditur, deiectus in palæstra tamẽ inuictus manet, munitionibus circumuentus non obsidetur, si vendatur ab hostibus capi nequit. adeoq; similis est earú nauium, quibus cum inscribatur prosper cursus, prouidẽtia seruans, commodum ministerium, eæ interim tẽpestatibus iactantur, colliduntur, euertuntur. Euripideus Iolaus ex imbecilli & decrepito voti cuiusdam vi subitò iuuenis & ad pugnam validus redigitur. At Stoicorum sapiens heri erat insensissimus ac pessimus, hodie subitò mutatus est in virum bonum: atque ex rugoso, pallido, & (vt ait Aeschylus)

Heraclidis.

Languente lumbos, conuulso doloribus

Silicernio misello — decorus, dei similis, forma eximia. Sanè Vlissi Minerua rugas, caluiciem & fœditatem adimit, vt pulcer videatur. Istorú sapiens nõ relinquente corpus senio, sed grauiùs etiam vrgente, molestiamq; alia molestia cumuláte, curuus (si ita res tulerit) edentulus, vno oculo captus dum manet, neq; turpis tñ est, neque fœdo adspectu. Amor.n. Stoicus, instar scarabeorum, (qui perhibentur vnguento suauiter fragante omisso, malè olentia sectari) cum turpissimis & fœdissimis versans, hos auersari, vbi sapientia eos formosos reddidit, docet. de Stoicorú sentẽtia is qui manè fuit deterrimus, sub vesperá optimus est: & qui somno se dedit stolidus, ineptus, iniustus, luxuriosus, immò seruus, pauper, inops: ea ipse die surgit, rex, diues, beatusque factus, prætereaq; temperans, iustus, constans, opinionũ vt quisquam maximè vacuus. non ille barba aut pubertate nata in adolescente & tenero corpore: sed in imbecilla teneraq; anima, adde effeminata & incóstante, adeptus mentem perfectam, extremè probam prudentiá, affectionem diuinæ æqualem, scientiam ab omni opinione purgatá, habitumque qui labefactari nullo queat modo. non q pristinæ aliquid decesserit prauitati, sed repentè heros (vt sic dicam) aliquis, genius, aut deus è bestia factus pessima. Licet enim sumenti è Stoicorum schola virtutem dicere,

Odyss. initio, & alibi.

Optato quod vis, assequeris omnia.

virtus ijs diuitias confert, regnum parat, fortunam conciliat, felices facit, nullius rei indigẽtes, totos ex se aptos, etiam si ne denarius quidem sit in patrimonio. Etenim poëticæ fabulæ rationi quod est consentaneum perpetuò retinentes, nusquam Herculem inducunt immunẽ necessitatum, sed ei ac familiaribus quasi è fonte quodá semper aliquid earum affundunt. At qui Stoicorum nactus est Amaltheam, is diues factus est, tametsi alimenta ab alijs emendicet: rex est, vtut interim mercede cóductus syllogismos soluat: omnia solus habet, quanquam & conductis precio habitet in ædibus, & farinam emat sæpe sumpta mutuò pecunia, aut ab inopibus mendicádo exigat. Mendicat quidem Ithacensium rex, vt quis sit latere possit, ideoq, se ipsum facit quàm maximè

Mendico similem misero. — At Stoica qui est à secta, alta contentaque voce proclamans, Ego solus sum rex, ego solus sum diues, sæpenumero conspicitur apud alienas fores, dicens

Da pallium Hipponacti. nam rigeo gelu,
Tremorq; membra quassat. —

De vnius in republica dominatione, populari statu, et paucorum imperio.

QVAM heri vobiscum habui disputationem, ad vos disceptatum adducturus, visus sum mihi non per somnium, sed reipsa ciuilem virtutem dicere.

Nunc iacta fundamenta sacris
Aurea sun[t] quidem camœnis.

Hortatus & [...]sidens ad rẽpublicam explicandam proni, si Attico [...]idem debitam doctrinam exhortationi * superstruẽtes [...]ebetur autem recepto exhortatio ad capessendá rẽp[ub]licam. ex qua sumptis præceptis, quantum humana [...]t conditio, vtilis in publicum sit, tutò simul & cum [h]onore merito suas res rectè componẽs. Quod autem [a]d sequentia maximè conducit, & ab his pendet, quæ i[a]m dicta sunt, id consideremus. nimirum quæ reipublicæ forma sit optima. Sicut enim homo plures vitæ degendæ rationes habet propositas, ita & de formis reipublicæ, quæ sunt quasi vita ciuitatis, deligere oportet optimam. hanc verò ciuilis homo aut ex omnibus formis deliget, aut si non possit eam, similimam saltem eius præferet reliquis.

CIVILIS ratio (sic enim polit[ei]am liceat exprimere) dicitur communicatio iuris quod in aliqua est republica. quomodo dicuntur Megarenses Alexandro ius ciuitatis decreuisse: cumq; is studium ipsorum pro ridiculo haberet, respondisse ipsos, Nemini se hunc honorem vnquá nisi olim Herculi, nunc Alexãdro habuisse. itaq; Alexandrú admiratum raritatem, quæ honorem secum traheret, boni æquique id decretum consuluisse. Vita quoq; hominis ciuilis, & qui rem administrat publicá, polit[ei]a dicitur. vt cum Periclis aut Biãtis in gerenda republica occupationẽ (polit[ei]am) laudamus: Hyperboli & Cleonis vituperamus. Sunt qui vnicam illustrem & reipublicæ causa susceptam actionem, quæ scopú attigerit, polit[ei]am appellant: vt pecuniç elargitionem in ciues, belli in pacem mutationẽ, decreti alicuius promulgationẽ. quomodo certos homines dicimus gesisse rẽpublicam, id est tractauisse polit[ei]am, si quid eorum cófecerint, quæ optimo publico prosunt. Deniq; polit[ei]a appellatur ordo & constitutio ciuitatis, ad quam dirigútur actiones. quo modo tres polit[ei]ç, id est formæ reipublicæ dicuntur: Monarchia, quæ vnius est dominatio: Oligarchia, quæ paucorum: Democratia, quç penes populum summam gubernationis ponit. Has etiam Herodotus libro tertio inter se comparauit. videnturq; esse præcipuæ. reliquæ enim intentione aut remissione harum ortæ, vitia potiùs sunt & corruptelæ quàm formæ reipublicç. quomodo in musico cócentu modis seu tonis principibus nimium aut non satis contentis error incidit. Has principes formas potentissimæ gentes delegerunt. Persæ regnum cum mera potestate, nulli obnoxia iudicio. Spartani paucorum optimatum liberam dominationem. Athenienses legibus suis contentam purá populi administrationem. Hæ formæ vbi vitiantur, deprauatus fit & confusus reipublicç status: quales sunt tyrannis, paucorum potentia, plebis licentia. existũt enim

quando

quando regnum libidinem ingenerat nullis subiectam iudicijs, aut cùm paucorum potentia contẽptum aliorũ fastumq́; secũ trahit, vel populi dominatione ordo magistratusq́; abolentur, aut æqualitatem iuris immodica licentia consequitur. omnia isthæc rationi sunt aduersa. Ergo quemadmodum vir musicę peritus quouis instrumento oblato vti artificiosè, idque tractare affabrè nouit, vt pro sua cõditione vocem concinnam reddat: nihilominus tñ Platonis consilio parens, omissis pectidibus, sambucis, psalterijs, barbitis, triquetris, alijs instrumentis quæ varias edunt voces, lyram & citharam ijs præfert. sic ciuilis vir probè administrabit oligarchiam Laconicam, qualis à Lycurgo instituta fuit, æquales dignitate & potentia viros placidè ad societatem gerendę reipublicæ inuitans: probè etiam se accommodabit democratiæ, tanquã varijs neruis & sonis instructo instrumento, aliquando remittens, interdum intendens, tempestiueq; fræna laxans, & rursum contrahens, vbi multitudini resistendi locus datur. Quod ei detur optio formam reipublicæ tanquam musicum instrumentum suo arbitratu capessendi, nullam profectò delegerit aliam q̃ Monarchiam, Platonis fidem secutus. Ea enim sola potest perfectum istũ & orthium siue rectum virtutis tonum & contentionem sustinere, & vtilitatem neq; necessitatis, neq; gratiæ causa inflectere. Reliquæ id habent, ꝙ ferè is qui imperat, sub imperio & potestate est; & qui gerit eas, ipse geritur ferturq́;, ꝙ non habet vim solidam & stabilem qualis est in monarchia. sed sæpe cogitur Aeschyleum illud exclamare, quo vsus est Demetrius Polioreetes amisso imperio:

Tu me creasti, tu fers exitum mihi.

Bruta animalia ratione uti.

Colloquuntur Vlisses, Circe, Gryllus.

VLISSES. Hæc quidẽ, ò Circe, percepisse me atq; memoria tenere arbitror. Sed libet ex te quærere, an inter hos, quos de hominibus lupos & leones redegisti, aliquos habeas Gręcos. CIRCE. Ac quidem multos, suauissime Vlisses. Sed quorsum isthuc interrogas? VLIS. Quia magnam me mihi apud Græcos paraturum mehercle opinor gloriam, si hosce rursum tuo beneficio vitæ humanæ restituam, neq; patiar vt ob meam incuriam ita miserè fœdeq; vitam tolerãtes, in bestiarum forma contra naturam consenescant. CIRCE. Hic homo non sibi modò & socijs, sed etiam nihil ad se pertinentibus præ stulticia vult suam ambitionem esse calamitosam. V. Hoc tu iam alterum poculum monstrosæ orationis misces, omnino me in bestiam mutatura, si tibi hoc adsentiar, calamitatis loco habendum si quis è bestia fiat homo. C. Quasi verò nõ peius iam antè tibi consulueris, qui immortali & senectutis immuni vita, quam apud me licebat degere, dimissa, ad mulierem mortalem, adde etiam vetulam, per infinita quæ te manent mala contendis? scilicet vt celebrior ac nobilior quàm adhuc es factus, inane bonum & imaginẽ veritatis loco consequare. V. Sint isthæc ita vti dicis, ne de eadẽ re sæpius altercemur. Hibus tu mihi viros restitue & largire. C. Nõ per Proserpinã, nõ hoc ita simpliciter fiet. sunt enim nõ vulgares. Sed priùs ex ijs quære, an fieri hoc velint. quod si negent, disserendo ijs tu, homo præclare, persuade. si verò non persuadeas, sed disputãdo ab ijs vincare, satis tibi sit de tuis amicorumq; rebus malè statuisse. V. Cur me, beata, rides? quomodo enim cum ijs colloquar, quomodo respondeant, dum asini, sues, ac leones sunt? C. Bono es animo, hominum ambitiosissime. ego tibi eos præbebo & intelligentes & differentes. aut potiùs hoc, vnum sufficiat audire voces, & reddere loco omniũ. En tibi huncce, habes qui cum dispures. V. Quo autem, mea Circe, hunc nomine compellabo, aut quisnam hic est hominum? C. Quid hoc ad rem? vocetur tibi, si videtur, Gryllus. ego autem vos relinquam, ne quid videatur in meam gratiã dicere præter animi sui sententiã. GRYLLVS. Salue Vlisses. VL. Et tu per Iouem Grylle. GR. Quid vis interrogare? V. Intelligo vos fuisse homines. itaq; miseror vniuersos, qui hanc in conditionem decideritis. par autem est eorum me habere rationem maiorẽ, qui cùm fuerint Græci, huc miseriæ peruenerunt. Exoraui itaque Circen, vt quicunq; ex vobis ita velit, eum illa restitutum pristinæ formę mecum dimittat. GR. Desine Vlisses, neque verbum addideris vlteriùs. vsq; adeò à nobis tu omnibus cõtemneris, qui frustra callidus, reliquisq́; multò prudentior hominibus iactabare: cùm tu tamen per imprudentiam & incogitantiam mutationem de statu deteriore in meliorẽ reformidaueris. quo modo pueri solent subterfugere remedia, eaq́; reformidant pati, quæ de morbosis & fatuis saniores ac vsu rationis valentiores efficiunt: eodem tu pacto mutari ex alio in alium renuisti; nuncq́; cùm ipse horres ac metuis ne si cũ Circe degas, ea te imprudentẽ rei in lupum aut suem conuertat: tum nobis auctor sis vt relicta vita omnium rerum copia affluente, simulq́; ijsquę nobis ista bona parat desertis, tecum discedamus rursum homines facti, quo animali nullum est quod ad miserias facilius feratur. VL. Videre mihi, Grylle, non formam tantùm, sed animum quoq; perdidisse poculi istius veneficio, ac repletus esse absurdis & fœdis vsquequaq; opinionibus. nisi fortè quædam consuetudinis voluptas ad hoc corpus te præstigijs suis deuinxit. GR. Neutrum horum est, ò rex Cephalleniæ. Quod si colloqui placet, non conuiciari, facilè nos, qui vtrunq; vitæ genus callemus, in eam te sententiam traducemus, rectè nos hanc isti vitam anteferre. VL. Enimuerò, Grylle, paratus sum isthæc è vobis audire. GR. Proinde nobis quoq; in promptu est dicere. Ordiamur autem à virtutibus, quarum gratia videmus vos superbire, vt qui iustitia, prudentia, fortitudine, alijsque virtutibus bruta maiorem in modum præstetis. Respõde igitur mihi hominum sapiẽtissime. Memoria teneo te aliquando Circæ narrasse de agro Cyclopum, ꝙ is neq; arante quoquam neq; plantante quicquam, tamen ea sit soli præstantia, vt vltrò omnis generis fruges edat. Vtram ergo præfers, háncne terram, an capris cõpascuã istam Ithacam & asperam, quæ magno culta labore & molestijs diuturnis, vix tandẽ paucos quosdã & nullius precij fructus cultoribus reddit? Ac cane sis, ne molestũ tibi sit aliter respõdere, quàm patrię amor postulet. V. Atqui mentiendum non est. Magis quidem amo & amplector meã patriã. istam autem Cyclopum regionem laudibus & admiratione maiore dignor. G. Sic ergo rem habere dicemus, sicut prudentissimus hominum censet: alia magis laudanda & approbanda, alia magis deligenda & diligenda esse: Atq; hoc ipsum etiam de anima abs te responsum esse censeo. eadem est. n. tõ animæ, vt melior sit ea, quæ absq; labore virtutem tanquam sponte enatũ fructũ edat. V. Concessum sit tibi hoc quoq; G. Proinde id simul iam das, animam brutorũ ad virtutẽ esse natura feraciorẽ, ac perfectiorẽ. Nã absq; imperio & disciplina, tanquã terra non arata neq; consita, naturæ instinctu producit augetq; vnicuiq; cõuenientẽ virtutẽ. V. Et quænam sit ea virtus, Grylle, cuius bestię sint participes? G. Immo nulla est virtus, qua nõ magis præditæ sint, quàm hominum aliquis sapientissimus. Ac, si placet, primo loco fortitudinẽ considera, ob quã tu superbis, neq; pudori tibi ducis ꝙ audax & domitor vrbis appellaris: cùm quidẽ dolis, improbissime, & technis homines simplicẽ ingenuumq́; belli modũ callentes, fraudis & mendaciorum rudes, deceperis, ac virtutis nomen versutiæ indas, quę minimè versutiam admittit. Atqui brutorũ inter se & aduersum homines certamine Brutorum fortitudo.

tamine

tamina vides vt sine arte ac fraude aperta & nuda cum viriũ fiducia peragantur, vt suo freta robore se defendant, neq; legem vocantem ad pugnam, neq; actionem desertæ militiæ metuentia: sed quia natura metuunt superari, vsq; ad extremũ perdurantia inuicta. non enim vincuntur qñ corpore superantur, neq; despondent animum, sed inter pugnandum moriuntur. ac multis, dum moriuntur, robur & iræ ardor in vnam aliquã corporis partem recedentia atq; coëuntia, interficienti resistunt, subsultantq; & fremũt, donec ignis instar prorsum exstinguãtur & pereant. nulla hic deprecatio, nulla misericordiæ imploratio, neq; victa se fatẽtur, neq; leo leoni ob fortitudinem seruit, aut equus equo: sicut homo homini seruit, ac facilè amplectitur timiditatis affinẽ seruitutem. Quæ verò homines tendiculis aut dolo ceperunt, ea si iam adulta sunt, inedia ac siti mori malunt q̃ seruire. Pulli & catuli ob ætatem tenelli ac deceptu faciles, multis ijsq; fallacibus illecebris atq; inuitamẽtis tã quã veneficio deliniuntur, vt contra naturã gustatis voluptatibus elãguescant tẽpore, sustineantq; eam quę cicuratio dicitur, cum sit effeminatio ferocię natiuæ. Vnde maximè patet bruta natura ad audaciã proclinia, hominum verò confidentiam præter naturam esse. quod vel hinc potissimum, Vlisses optime, addiscere possis. In brutis natura paria ad robur momenta in vtroq; posuit sexu, vt femina mari nihil concedat vel in tolerãdis necessarijs laboribus, vel in propugnando profecto. sed & suem quendam Cromyoniam celebrari audis, quæ multum negocij Theseo exhibuit: & illam in Phicio Sphingem desidentẽ, ac ænigmata & griphos texẽtem, non tuta esset sua sapientia, si non viribus & fortitudine Thebanis multum antecelluisset. circum quæ loca etiã vulpẽ Theumesiam fuisse aiũt, animal perniciosum, & in vicinia serpentem femellam, quę apud Delphos cum Apolline de oraculo certamine singulari decreuerit. atque Aetam rex vester à Sicyonio illo accepit mercedis loco vt eũ immunem militiæ faceret: optimo sanè cõsilio, vt qui homini timido equam bonã ac certandi cupidã anteponeret. Ipse pantheras ac leænas sæpius vidisti, nihilo masculis ferocia & robore inferiores. cũ tua vxor te belligerante domi ad focum desideat, & ne tãtum quidem, quantum hirundines, moliãtur cõtra eos, qui ipsam familiamq; oppressum eunt. & quidẽ ea Spartana est, ne Caricas tibi aut Mæonidas mulieres obijciã. Ex his tamẽ quæ dixi, liquet viros nõ naturali esse prędítos fortitudine. (alioquin hęc etiam mulieribus adesset) sed legũ necessitate coactos, nõ sponte vestra, moribus, repręhensionibus, aduenticijsq; opinionibus seruientem, verbisq; effictam meditari fortitudinẽ: laboresq; pericula subsistere, non q̃ aĩos aduersum ea geratis confidentes, sed q̃ alia his magis metuitis. Sicut itaq; tuorum sociorum qui reliquos anteuertit, is remum leuem arripit, non q̃ hunc contemnat, sed q̃ sibi à grauiore metuit. ita qui dictum sustinet ne vulneretur, & hostem vlciscitur ne cruciatum aut mortem perferat, nõ animosus aduersum illa, sed ad hæc timidus est. Itaq; apparet fortitudinem vestram, prudentem esse timiditatem, confidentiam autem metum cum scientia coniunctum alia per alia euitandi. Deniq; si fortitudine vos præire brutis putatis, cur poëtę vestri eos qui optimè in hostem pugnant, luporum, leonum, aut apri robore similes perhibent? cum vicissim nemo leonem homini animo vel robore similem dicat. Sed nimirum sicut veloces aiunt ventorum celeritatem in pedibus habere, & formosos deorum formæ æquales, re nimis exaggerata dicunt: sic etiam pugnacium similitudinem à præstãtiore ducunt. Cuius rei causa est, q̃ fortitudinis tanquam acies & induratio est animi feruor, quo puro vtuntur bruta in certaminibus. vobis cum ratione commixtus, veluti aqua dilutum vinum, cedit periculis & occasionẽ dimittit. Sunt quidam vestrũ qui omnino in pugna negant deberẽ animum excãdescere, sed hoc feruore excluso sobria vtendum ratione. rectè dicẽtes, quod ad salutem tutandam attinet, pessimè quod ad vltionẽ & robur exserendum. Qui enim non sit absurdum, q̃ cũ naturam incusetis, quæ corporibus non adiecit stimulos, neq; dentes ad vlciscẽdum paratos, aut curuos vngues ipsi arma animæ à natura data aufertis aut eneruatis?

Iliad. ψ, 296.

Vl. Papæ Grylle, videre mihi egregius factus sophista, qui etiam nunc ex suilla loquens cute tam strenuè de proposito argumentaris. Sed cur non deinceps de temperantia disseruisti? Gr. Quia dicta existimabam te prius repræhensurum. Sed tu festinas ad auditionem de hac virtute, quia & pudicissimam habes vxorem, & ipse videris documentũ edidisse temperantiæ, Circes cõcubitu spreto. Atqui profectò nihil hac in re antecellis animalibus brutis. Nam hæc quoq; voluptates & amores captant à sui generis animalibus. Itaq; admiratione dignum non est, si quemadmodum Mendesius in Aegypto caper inclusus cũ multis ac formosis mulieribus coitu abhorret, & capras desiderat: ita tu venere cõsueta vtens, homo cum sis, concumbere cum dea noluisti. Cæterùm Penelopes tuæ castitatem innumeræ cornices crocitantes ridiculam esse ostendent atq; contẽptui exponẽt, quarum vniuscuiusq; si moriatur mas, viduitatem non per exiguum tempus, sed per nouem ætates hominum seruant. vt si libeat cõparare, vnaquæuis cornix nouies castitatem tuæ superet Penelopes. Sed quando obseruauisti me esse sophistam, agedum dispositione quadam vtar orationis, expositaq; temperantiæ definitione, concupiscentiarum genera persequar diuidẽdo. Est ergo temperantia contractio quędam cupiditatum, & ordo, perimens superuacaneas & adscititias, tẽpestiuè autem & mediocriter cum decora ratione obsequens necessarijs. Iam in appetitionibus nõnne cernis inesse infinitum differentiarum numerum? Potus & à natura desideratur, & à necessitate flagitatur. Res venerea quanquam suum habet à natura principiũ, tamen sunt qui ea nullo cum incommodo careant. itaq; naturalis hæc, nõ etiam necessaria vocatur. Sed eæ appetiones, quæ neq; à natura neq; à necessitate oriuntur, ob imperitiam autem recti foris ex inani quadam opinione intrò superfusæ sunt, parum abest quin vestras naturales obruerint cupiditates sua multitudine vniuersas. itaq; se gerunt, vt turba peregrinorum cõuena vi vrgens ciues atq; indigenã populum. At n. omnes bestiæ animis prędítæ, quę inaccessæ sint omnibus foris introductis affectionibus, & à vanis opinionibus tanquam à mari longè remotam vitam agant, elegantia superuacaneo vitæ degendæ cultu vobis sunt inferiores: temperantiã præclarè tuentur, appetitionesq; rectis legibus regunt, quæ ijs adsunt neq; multæ neq; alienæ. Me quidẽ ipsum, nõ minùs q̃ nunc te, aurum perculit, vt cui nulla res dignè posset comparari. ad se trahebant me ebur & argẽtum. qui horum possideret plurimũ, mihi felix & dijs charus videbatur homo, siue Phryx esset, siue Car, & vel Dolone ignobilior, vel Priamo calamitosior. huc ego semper meis accommodatis cupiditatibus, nullam neq; gratiam neq; voluptatem alijs ex bonis vitæ percepi, cùm quidem essent abundè, q̃ me maximorum indigum & exsortem bonorũ esse arbitrarer. Itaq; memoria recolo me, quo tempore te in Creta vidi amictum veste ad solennem facta ostentationem, non admiratum fuisse prudentiam aut virtutem tuã, sed amiculi textum tenuitatis eximiæ & coruscationem in læna coloris purpurei, attonitumq; fuisse ob pulcritudinem vestitus. sed & fibula aurea habebat, si rectè memini, aliquid operis elegantis cœlo parati subtilissime. deniq; mulieris in modum pręstigijs captus sectabar. Nunc inanibus istis opinionibus euacuatis, aurum & argentum sicut quoduis lapides contemno & super ea incedo, tuis autem lænis & tapetibus non per Iouem suauius indormiam, q̃ plenus

De temperantia.

Odyss. τ, 245.

cibi

eruditriciq; inter hominum manus, deteriùs cantat, quia præpostere à magistro sunt remoti. Ego iam, ex quo in hoc corpus sum illapsus, miror rationes istas, quib. mihi à sophistis persuaderi passus sum omnia aīalia, homine dempto, esse bruta & rōnis expertia. VL. Nunc ergo tu Grylle à mutatiōe tua ēt oui atq; asino rōnem tribuis? GR. Mi Vlisses, ex his ipsis colligere par est, bestiarum naturā non esse mentis atq; intelligentiæ ex pertem. Sicut.n. non est stirps alia stirpe magis exsors sentientis animæ, sed eodē omnes modo destituuntur sentiēdi facultate, quia nihil eorum, quorū stirpes terra continentur, anima est præditū. ita animalium quoq; nullum altero ignauius aut ad discendum ineptius diceretur, nisi vniuersa rōnem atq; intelligentiam, sed alia minùs vel amplius, haberent insitam. Atq; mihi hoc cōsidera, stupiditatem ac fatuitatem quarundā bestiarū, acumine & versutia aliarum demonstrari. verbi gratia, si compares cum vulpe, lupo, aut ape asinum vel ouē, perinde est ac si tecū componas Polyphemum, aut cum auo tuo Autolyco Glaucum illum Corinthiū, de quo est apud Homerum. Non.n. existimo tāto differre bestiam à bestia interuallo, quanto homo ab hoīe disiungitur, quod ad intelligendum, rōcinandum, memoriaq; tenendū attinet. VL. Attamē Grylle hoc vide, ne improbum sit & violentum, rōnem ijs adscribere, quæ notitia dei carent. GR. Non ergo dicemus te, Vlisses, ita sapientem ac curiosum, Sisypho genitum fuisse?

Iliad. ζ. 153.

PLVTARCHI

Commentarius, Ne suauiter quidem viui posse secundum Epicuri decreta, docens.

COLOTES Epicuri familiaris librū edidit, hoc indice, Ne viui quidē posse iuxta aliorū philosophorum decreta. Cōtra quem quæ pro philosophis differere nobis subijt, ea iā antè conscripsimus. Quoniam autem soluto qui disputationi interfuerat cœtu, in ambulatione cō plures ad eā sectā se dederūt, visum mihi fuit hos quoque in viam reducere: si nullā aliam ob rem, saltē vt his qui in alios inquirunt, demonstrarem debere ab his eorum quos arguunt aut refellunt scripta non obiter percurri, neque eos voces hinc inde auulsas & dictiones absq; scriptura adoriri, itaq; fraudem imperitis facere. Progressis.n. nobis more nostro in gymnasiū è schola; Zeuxippus: Mihi, inquit, sermo fuisse videtur habitus aliquanto molliùs, q̃ libertas conueniens rei exigeret. abit quidem Heraclides nos culpans, & in Epicurū ac Metrodorū asperiùs inuectus, cum nos ei huius rei causam præbuerimus nullam. Hoc verò, inquit Theo, non dicis, q cum his comparatus Colotes, hominum in dicendo videri potest modestissimus. Congesta.n. in vnū quæ inter homines habentur fœdissima vocabula, scurrilitates, ampullas, arrogantias, scortationes, homicidia, graues gemitus, multorum perditionem, cerebri grauedines: in Aristotelē, Socratem, Pythagoram, Protagoram, Theophrastum, Heraclidē, Hipparchum, denique neminem non virorū illustriū effuderunt vniuersa, vt si alioquin oīa sapienter statuissent, certè ob maledicta hæc, hasq; criminationes longissimè fuerint à sapientia arcendi. Inuidentia.n. excludenda est à diuino sapientū * choro, & obtrectatio quæ ob imbecillitatē id quod dolet dissimulare nō potest. Hæc verba excipiens Aristoteles, Heraclides, aiebat, grammaticus cùm sit, poëticæ turbę (vt Epicurei appellant) & Homericorū deliriorum gratia Epicuro hanc repēdit mercedem: vel eo commotus, q Metrodorus tam multa scripsit ad ignominiam Homeri pertinentia. Sed hos, Zeuxippe, omittamus. Quod autem initio disputationi aduersum Epicureos dictum fuit, Ex eorū præscripto ne viui quidem posse, cur non potiùs, quando hic defessus est, ipsi adscito Theone ad finem perducimus. Theo sic respondit: Atqui ante nos hoc iam alij peregerunt certamen.

Nunc alius scopus est, — Odyss. χ. 6.

si placet, collocandus: & sic vlciscamur philosophis factas iniurias, vt demonstremus, siquidē fieri potest, Secundum Epicureos ne posse quidem iucundè viui. Papæ, ego risu edito dixi: Videre mihi istis hominibus in ventrem velle insilire, litemq; de carnibus moturus: qui voluptatem detrahas hominibus clamantibus,

Non pugiles sumus, — Odyss. θ, 246.

non rhetores, non ciuitatum præsides, non principes:

Semper sola iuuant sed nos conuiuia, —

omnisq; carnē suauiter afficiens motio, anima ad voluptatem quandā atq; gaudiū excitata. Itaq; mihi videris non voluptatem auferre, sed vitam illis, vbi suauem vitā eis nō relinquis. Quid ergo, inquit Theo, si ipse orationem probas, qua opus est te * præsenti vtar, inquit, audiens & respondens vbi requiretis. principatū aūt vobis trado. Cum itaq; parūper tergiuersatus esset Theo: Aristodemus, Quàm, inquit, cōpēdiosa & plana nos interclusisti via, dū nō finis sectā illā de honesto causam priore loco dicere. Nam hoīes, qui finē vitæ statuunt voluptatē, non facile est suaui vita depellere. sed si honesta vita exciderint, iucunda simul exciderūt. ipsi.n. dicūt, Impossibile esse suauiter viuere sine honestate vitæ. Tum Theo: Hoc ergo, inquit, in progressu sermonis, si ita videbitur, reponemus. Nunc ijs vtemur, quæ ab ipsis dātur. Existimant Epicurei, circa ventrem esse bonū, reliquosq; meatus carnis vniuersos, per quos voluptas, non dolor se insinuat: omnesq; pulcras & sapientes inuētiones extitisse ob voluptatē quæ circa ventrē versatur, & spem bonā de eo, vt sapiens dixit Metrodorus. Itaq; ab initio statim, amice, videntur ieiunā, putridā, & instabilē boni causam statuere: & quæ cū meatib. istis, p quos voluptates introducuntur, ēt ad dolores perinde perforetur: aut potiùs, quæ voluptatem paucis, dolorē oībus partibus admittat. Oīs enim voluptas circa artus, neruos, manus, & pedes est: quibus partibus subeūt atroces atq; miseri affectus, fluxus podagrici & phagedænici, corrosiones, putrefactiones. Iā odorū & saporū suauissimos corpori si offeras, exiguū planissimè in eo locum offendes qui leniter & iucundè afficiatur: reliquæ plerunq; auersantur & ægrè ferunt. at nulla interim pars ē, cui igni, ferro, morsu, scutica non sensus doloris inferatur. sed & æstus, & gelu, & febris totū corpus peruadūt. Voluptates aurarū instar ad alias atq; alias corporis extremitates renidentes, statim diffunduntur. neq; multū durant tēporis, sed instar ignium in aere subitò discurrētium, simul & oriuntur in carne & extinguuntur. De dolore testimoniū Philoctetę Aeschylei sufficit. qui serpentem non immisisse pedi, sed tanquā sedem in eo fixisse morsu ait dolori * neq; alia talia, mouens ac titillans corpus. * Sed sicut Medicæ herbæ semen multis flexibus & per obliquū terrę innascens, ob asperitatem multo tēpore perdurat: sic dolor vncinos ac radices disseminans, carniq; implicatus, adhærensq; non diē modò aut noctē, sed & annos aliquot atq; lustra, ægre alijs doloribus tanquā clauis violentioribus expulsis discedit. Quis.n. tantum tēporis edendo bibendóve extraxit, quanto sitiunt febricitantes, & esuriunt obsidione circumuenti? quænam animi relaxatio & cum amicis oblectatio tanta est, quanti sunt cruciatus & torturæ à tyrannis immissæ? Hoc ipso scilicet corpus quàm sit prauum, & natura ad iucundè viuendum ineptū intelligitur, quod magis perfert dolores q̃ voluptates: prædicumq; aduersus illos robore ac viribus, in his imbecillum est ac satietati fastidioq; obnoxiū. Neq; verò nos aggressos

Voluptas Epicureorum.

aggressos de iucũda vita dicere, plura patiũtur ipsi proferre, vtpote qui fateantur vltrò voluptatem corporis exiguam esse, adeoq; momentaneam. si quidem nõ nugatur aut vana in dicendo vtitur iactantia Metrodorus, dum ait sæpenumero nos exspuere in despectum voluptatum corporis. itemq; Epicurus, qui sapientẽ ægrotãtẽ inquit sæpe ridere ob morbi quo vrgetur corpus magnitudinem. Quibus ergo dolores corporis ita sunt faciles atq; lenes, qui sint voluptates alicuius momẽti? nã vt neq; tempore neq; magnitudine doloribus sint minores, certè circa dolores versantur, finemq; voluptatibus extremum hunc cõmunem præscripsit, omnis doloris sublationem. nimirum q natura vsq; ad dolorem abolendum augeat voluptatem, vltrà autem progredi huius nequeat magnitudo, variari duntaxat modis non necessarijs possit, cũ nõ in eo est vt doloris vacuitatẽ cõciliet. Quæ autem cũ appetitu eò tendit via, vtpote mẽsura voluptatis, breuis admodum est ac compendiosa. Itaq; hoc loco sentientes rei exilitatem, è corpore tanquam sterili agro finem bonorum in animum transferunt. nimirum q ibi volnptatibus pascua & ampla prata suppeditent: quando

Odyss. δ, 601.

Non est aptus equis Ithaca locus, vt neq; planie
Porrectus spacijs: —, quando scilicet non facilis est in caruncula hac voluptatum perceptio, sed aspera, admixtis multis alienis & quæ pulsando exagitent. Sub hæc Zeuxippus: Itáne, inquit, non tibi rectè videtur isti facere homines, qui initio facto à corpore, in quo primũ ortus voluptatis conspicitur, inde animã transeunt; remq; in ea absoluunt? Rectè, inquam ego, & naturæ cõuenienter: si quidem melius aliquid hæc & perfectius re vera indagant atq; inueniunt, sicut homines faciũt in contemplatione rerum versantes ac ciuiles. Cum verò audias ipsos testari ac vociferari, nulla re animã gaudere posse, nulla tranquillitate frui, nisi vel adsint vel expectẽtur voluptates corporis, hasq; bonum eius esse: nónne videntur tibi animam pro corporis colo vsurpare, voluptatem vini instar è corpore tanquam prauo & influente vase diffundentes per colum istud, ætatemq; ei conciliantes, vt fiat aliquanto melior & honestior. Quãquã vinum quidem diffusum à tempore conseruatur, fitque suauius. voluptatis præter memoriam conceptam tanquam odorẽ quendam, nihil animus aliud cõseruat, quę in carne vt efferbuit ita exstinguitur. Ipsaq; eius memoria obscura est, ac nidoris similis; perinde ac si quis pridie quæ edit bibítve, eorũ sibi imaginationes suggerat, inq; animo recondat, s. his vsurus cùm recentia nõ sint ad manum. Vide autem, quanto molestiùs Cyrenaici, quanquam ex eodem cum Epicuro poti poculo: qui re venerea vti adhibita lucerna nequaquã censuerunt debere homines, sed tenebras prætendere: ne animus è cõspectu simulacra actionis concipiens euidẽtia, crebriùs appetitum inflammet. At qui hac maximè re sapiẽtem excellere sentiunt, quod euidenter recordatur, inq; seipso cõtinet voluptatũ imagines, affectiones, motus: ne dicamus nihil eos sapientia dignum profiteri qui voluptatũ eluuiẽ quasi quandã è corpore in aĩo relinqui putant: statim quidẽ manifestũ est, Ex his vini suauiter nõ posse. Fieri.n.potest, vt absq; voluptate sit hęc voluptatis recordatio, quæ præsens quoq; exigua interdũ est, & moderatè percepta facilè effugit: quando & istis, qui attoniti corporeas mirãtur magniq; faciunt voluptates, his finitis non remanet delectatio, sed vmbra quędã & somnium relinquitur in animo voluptatis quæ auolauit, quo somnio quasi fomite ignis cupiditatum excitatur. Et quemadmodum qui per soporem sitiunt aut amant, eorum imperfectæ voluptates ac perceptiones acrius exstimulant libidinem: ita & his non iucunda est voluptatum perceptarum memoria, sed reliquiæ voluptatis inanes ac languidæ multum habent stimulorum atque aculeorum, quibus pungant palàm se efferentem

Recordatio voluptatũ qualis.

cupiditatem. Neque probabile est, modestos ac temperantes homines huiusmodi cogitationibus immorari, aut ea facere, ob quæ Carneadẽ subsannat ille, tanquam ex ephemeridibus repetentem, Quotiès cum Hedia aut Leontio rem habuisset; vbi Thasium vinum bibisset, quibus Idibus splendidissimè cœnasset. Atrocem enim ac belluinam in fruendis aut expectandis voluptatibus exagitationem animi ac rabiem designat tanta ipsius ad recordandum bacchatio atque adhæsio. Vnde & ipsi videntur mihi hæc absurda animaduertentes, ad vacuitatem doloris & firmam affectionem carnis defugere: ac si in eo sita sit vitæ iucunditas, vt cogites ista vel adfutura vel affuisse. summum enim & constantissimum gaudiũ afferre ijs qui ratiocinari possint aiunt, carnis firmam affectionem, eiúsque exploratam spem. Hęc primùm cõsidera quam rem agant, illam siue voluptatem, siue indolentiam hinc inde transferentes, è corpore in animum, ex hoc sursum quia contineri eo non possit, in corpus dilabentem. Itaque coguntur ad principium redire, delectationẽ carnis (sic enim aiunt) gaudio animæ vt fundamentum substernentes, ac rursus lætitiam spe voluptatis finientes. At qui fieri quit, vt fundamento concusso, non id simul concutiatur, quod ei insistit? aut qui explorata spes potest, gaudiumq; illabefactabile esse de re tot iactationib. ac mutationibus obnoxia? quale est corpus, cui & foris imminent plurimæ necessitates, plurimi ictus: & in se intus habet principia malorum, ratione auerti vlla quæ nequeunt. aliàs non accidissent cordatis hominibus difficultates vrinæ, intestinorum morbi, tabes, aquæ intercutes: quorũ cum quibusdam ipse conflictatus est Epicurus, alia Polyænum, Neoclem, Agathobulum è vita eduxerunt. Neq; nos illis hæc exprobramus, qui & Pherecydẽ & Heracletum nouimus in grauibus fuisse morbis. sed hoc postulamus, vt si fateri libet ipsis suorũ perpessiones corporum, neq; vanis vocibus ferociendo & aurã popularẽ captando vltrà arrogantis futilitatis culpã incurrere, aut non statuant carnis firmam affectionẽ principium oĩs gaudij, aut nõ dicant gaudere & insultare doloribus eos, qui in grauissimis morbis sunt aut cruciatibus. Sępe enim affectio corpori firma contingit: sed de ea spẽ exploratã ac stabilẽ nemo sanæ mentis compos nunquã cõcipit. verùm sicut in mari (vt est apud Aeschylum)

De voluptatibus corporis spes nulla certa.

Nox incutit gubernatori, qui sapit,
Dolorem, — immò etiam in tranquillitate metu non vacat: (futurum.n.incertum est) sic animũ corpore benè affecto & in spe de eius bono statu felicitatem collocantem, non licet absq; metu & fluctuatione degere. Non.n. foris duntaxat vt mare, ita corpus etiã tẽpestatibus & procellis potest exagitari: sed plus turbarum, earumq; maiorum, intus alit atq; effert. ac rectiùs tranquillitatẽ hybernã aliquis q̃ carnis incolumitatem sperauerit sibi cõstanter adfuturam. Quid.n.aliud poetas monit, vt hoẽs aĩalia dicerent in diẽ viuentia, instabilia, incerta, foliorum similia, quæ anni statis temporibus nascũtur ac pereunt: quàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia? cuius etiã optimã affectionem metuere iubent, ac deminuere. Est enim, inquit Hippocrates, ad summum progressa corporis bona affectio periculosa. Et Euripideus ille,

Humani corporis miseria.

Modò qui vigebat carne cælitus velut
Delapsa stella, exstinctus est. —
Et formosos putant lædi fascino & inuidia contuentiũ: quia vigor corporis ob imbecillitatẽ celerrimè admittit mutationem. Oĩo autem res ipsorum esse ad vitam doloris vacuam parandam malè acommodatas, ex his intelligo, quæ contra alios ipsi differũt. Flagitiosos aiunt omne tempus vitę miserè & in metu exigere: quod etsi fallere possint, tamen spem latendi certam atq; indubitatam sibi sumere nullo modo possint: itaq; futuri metum identidem incumbentem non sinere eos gaudere,

Metus felicitati aduersatur.

aut

aut præsentibus confidere. Non animaduertũt hoc ad-
uersum seipsos esse ab ipsis dictum. Sæpe.n.potest cor-
pus bono in statu esse,ac sanitate frui:explorata spes fo-
re vt semper eo in statu maneat,fieri potest nulla.neces-
se est ergo,semper vt perturbere anxiusq; sis de corpo-
re propter futura,ac quid sit exspectandum , neque vn-
quam te certam posse ac stabilẽ animo inducere fidu-
ciam. Iam nihil peccare non eò facit , vt bono esse aĩo ,
& fidere rebus possis. Non.n.hoc formidamus,ne quid
iustè patiamur:sed ne quid oĩno patiamur . neq; mole-
stũ est,esse iniustum:non molestũ aliorũ iniustitiã expe
riri.sed si non maiori, non minori quidẽ certè malo fuit
Atheniensibus Lacharis , & Syracusanis Dionysij im-
portunitas , q̃ ipsi Lachari & Dionysio. hi.n.turbantes
perturbabantur , & malè se tractatum iri suspicabantur
quia iniurias & maleficia vltrò alijs intulerant. Iã turba
rum iras,latronũ crudelitates,hæredum iniustitias,tum
pestilentias aëris , mari pericula , quo se Epicurus cũ na-
uigaret Lampsacum pœnè fuisse absorptũ scribit,quor-
sum attinet referre ? sufficit ipsa carnis natura , materiã
morborum in se cõtinens , &(quod prouerbio dicitur)
loris ex ipso boue petitis, doloribus è corpore, vitã bo-
nis malisq; iuxtà periculosam reddit , metusq; plenã: si-
quidem de carne duntaxat & eius spe discant, nulla alia
de re gaudere aut fiduciam concipere. quemadmodum
Epicurus cùm alijs multis in libris scripsit,tũ in ijs,quos
de Fine composuit. Ergo non tantùm infidũ atq; incõ-
stans principiũ suauiter viuẽdi sumũt , sed oĩno contẽ-
ptu facile ac exiguũ:siquidẽ gaudendi materies & bonũ
ipsis est malorum euitatio, neq; aliud se excogitare pos-
se oĩno in natura esse aiunt , in quo bonũ collocetur, eo
vno excepto , vnde malũ eius expellitur , vt Metrodo-
» rus scripsit in bis quę aduersus sophistas disputat. Est er-
» go Bonum ipsum fuga mali : vbi.n. ponatur bonũ nihil
» est,nisi vnde nihil porrò potest exigi dolorẽ molestiã ve
» faciens. Similia sunt bæc Epicuri,dicentis naturam Boni
» exsistere ex euitatione mali, memoriaq; & reputatione
» ac gratulatione,q̃ sibi ita euenerit. Quod.n.inquit facit
» incomparabile gaudium, est magnũ malũ euitatũ quod
» imminebat. Atq; bæc est natura boni , si quis rectè ad-
» sequatur,deinde cõsistat,neq; inaniter obãbulet de bo-
» no nugans . O ingentem hominum istorũ voluptatem
& felicitatem,qua fruuntur gaudentes q̃ nihil mali sint
passi,neq; molestia aut dolore afficiantur . Nónne iure
suo ob ista & sentiũt de se & dicũt quæ dicunt ? immor-
tales dũ seipsos & dijs æquales iactãt,atq; ob nimiã bo-
norũ excellentiã præ voluptate in fremitus atq; vlulatus
bacchando efferuntur q̃ scilicet alijs spretis soli diuinũ
inuenerint bonum cum vacuitate oĩum malorum.adeò
vt iam neq; porcis cedant,neq; ouibus,in eo felicitatem
statuentes,vt carni, & aĩo de carne procuranti benè sit .
Enimuerò animaliũ quæ sunt natura elegantiore & ve-
nustiore,ijs finis nõ est fuga mali.sed & ad cauendũ præ
satietate aguntur,& natatione aut volatu se oblectãt, ac
voluptate & animi elatione instigata oĩs generis voces
ac sonos imitari aggrediuntur, sibiq, inuicẽ blandiũtur
& exultim ludunt : natura eò ducente , vt euitato malo
bonum quærant,aut potiùs, vt oẽ molestum atq; alienũ
propulsent, vtpote impedimenta sui boni & præstantio
ris naturæ. Quod.n.necessarium est,id bonũ non est:sed
vltra fugam mali situm est id quod appeti & deligi de-
bet : immò autem id quod suaue est, & naturæ conue-
niens ac vernaculũ. Hoc.n.Plato pronunciauit,qui pro-
hibuit etiam ne dolorũ aut molestiarum euitationẽ vo
luptates putaremus, sed veluti quandam adumbrationẽ
seu mixtionẽ vernaculi & alieni , tanquã albi & nigri ab
imis partibus ad medium sese efferentium:quæ imperiti
atq; inscientes imi & medij,pro summo extremoq; ha-
beant. Quo in errore Epicurus est & Metrodorus, sub-
stantiam summumq; gradum Boni ponentes mali fu-
gam,gaudiumq; gaudentes mancipiorũ quoddã aut ca
ptiuorum, qui è vinculis sint dimissi , ac post contume-
liosam tractationem flagellorumq; verbera pergratum
habeant vngi & lauare:cùm quidẽ liberalem, purã, sin-
ceram,& vibicum expertem lætitiã neq; degustauerint
vnquam,neq; spectauerint . Non.n.si alienum est carnẽ
scabie , oculos lippitudine laborare:ideò scabere & de-
tergere ex oculis defluentem humorem, res est sulpiciẽ
da.neq; si malũ est dolere , & deos timere, perturbariq;
ob ea quæ apud Manes esse putantur:ideò harũ opinio-
nũ vacuitas beatũ aliquid aut præclarũ haberi debet. Im
mò exiguũ quẽdã planeq; arctũ gaudio locũ(in quo ver
setur ac voluteτ eò vsq;, vt malis quæ apud inferos credũt
esse nõ perturbeτ)attribuit istorũ opinio, aliquantulum
vltra vulgo receptas progrediens,huncq; finẽ sapientiæ
præfigẽs,quẽ citra dubiũ apparet oĩbus brutis esse. Si.n.
ad indolentiã corporis nihil interest, ex se séne an à natu
ra vacuitatẽ habeat doloris: ne ad perturbationis quidẽ
animi vacuitatẽ referet , per sène, an à natura adeptus is
hoc sit,vt ne perturbeτ. Et quidẽ nõ absq; rõne dici po-
test affectionẽ à natura profectã,quæ perturbationes ex
cludit,validiurẽ esse ea,quæ has rõne & industria subter
fugit. Deferaτ tñ vni tãtũ, quãtũ alteri.certè sic liquebit
nihil eos brutis antecellere , quod attineat ad vacuitatẽ
perturbationis propter ea quę de dijs & inferis dicũtur,
& nõ extimescẽdos dolores aut cruciatus ĩfinitos . (Ip-
se profectò Epicurus dixit , Nisi nobis molestias exhi-
buissent ea quę in sublimi sũt, & quæ de morte ac dolo-
rib.ferũtur,nihil ad hęc amoliẽda nobis opus fuisse phi-
losophia naturali)nã bruta neq; de dijs in malã suspicã-
tur partẽ,neq; opiniones habẽt de ijs quæ mortẽ subse-
cutura sint sinistras quib.cõturbẽtur, atq; oĩno his de re
bus nihil vel cogitãt vel norũt metuendũ. Quòd si Epi
curei in anticipata dei notione tradẽda prouidentiã reli
quissent, videri poterat hoĩes prudentes plus bonæ spei
de vita iucũda habere q̃ belluas. Quoniã autẽ finis dispu
tatiõi de deo ab ijs hic proponiτ, vt nõ metuamus deũ,
desinamusq; turbari : cõstãtiùs ego arbitror teneri hoc
ab ijs,quæ oĩno dei esse nõ intelligũt,q̃ ab ijs, qui didi-
cerũt deũ cẽsere qui nõ lædat. Illa.n.nõ liberãtur super-
stitione, sed ne capta quidẽ ea vnquã fuerũt:neq; depo-
nũt cogitationẽ de numine perturbãtẽ,sed ne venerunt
quidẽ vnquã in eã. Eadẽ de inferis sunt dicenda. Inde.n.
bonum aliquid sperare,neutris cõtingit. Suspicari aũt &
metuere aliquid post mortẽ, minùs euenit ijs quæ oĩno
anticipata mortis notitia carẽt , q̃ ijs qui præcipiũt mẽte
nihil ad nos mortẽ pertinere. certè.n. eatenus ad eos p-
tinet mors,quatenus de ea rõcinãtur & considerãt:bel-
luæ prorsus vacãt cura rerũ ad se nõ pertinentiũ. & cùm
verbera, vulnera, cædẽ fugiunt, eatenus mortẽ fugiunt,
quatenus & isti. Talia sunt , quæ sibi sapiẽtia comparata
Epicurei dicũt. Consideremus porrò qualia sint, quibus
seipsos priuãt,& à quibus sese abigunt. Aĩæ delectatio-
nes,quæ eis ob iucundã corporis affectionẽ accidunt, si
mediocres sunt,magni aut præclari habẽt nihil. Sin ex-
cellentes sint,præter q̃ q̃ vanę & instabiles,importunas
ẽt & proteruas , nõ profectò animi voluptates aut gra-
tos motus,sed corporeas dixerit aliquis voluptates, aĩo
veluti arridẽte ijs simulq; luxuriante . Quas verò dignũ
æquumq; est lætitias & gaudia animi dici , eæ contrarij
sunt vacuæ, neq; palpitationẽ aut morsum admixtũ vl-
lũ, vllámve pœnitentiã habent . Eæ delectationes bonũ
habẽt aĩo familiare,eiq; verè cõueniens, & genuinũ,nõ
adscititiũ,non brutũ,sed summè consentiens rõni,enatũ
ea ex animi facultate,quæ contẽplando vero,discen-
dique studio , aut quæ agendo & honesti tractationi est
destinata . Quàm multas, & quantas voluptates harum
vtraq; proferat,dicẽdo enumerare frustra quisquã cone
tur:breuiter mentionẽ earũ subijcere licet. In promptu
sunt historiæ , quæ cùm multas habeant aĩum oblectã-
tes tractationes , perpetuum veritatis studiũ nũquã ex-
plẽt,nunquam exsatiant voluptate:quæ voluptas ẽt fal-

Bonũ quid Epicureis.

Ridet Epicureorum lætitiam.

Mali fuga an sit bonũ

Animi voluptates.

Historię. Fabulę.

sis aliquam conciliat gratiam, vt cùm figmentis & poëmatis fidem non adhibeamus, tamen insit his quædam persuadendi vis. Cogita enim apud animũ tuum, quem morsum sentiamus, vbi Platonis Atlanticum, aut Iliadis postremā partē legimus; veluti templo clauso aut theatro desiderantes fabulæ reliquum. Ipsius autem veritatis cognitio ita est amabilis, ita desiderabilis, vt ipsũ hoc viuere & esse propter cognitionē data videantur: & quę mors habet tristissima, obliuio sunt, ignoratio, & tenebræ. Itaq; ergo me hercle omnes ferè vno ore reclamāt ijs qui mortuos sensu priuant: quod in sola animæ sentiente ac cognoscente vi ponunt vitam, esse, & gaudere. Licet enim etiam eorũ quę molesta nobis sunt quędā interdũ cum voluptate audire: ut sæpe turbati aliorũ sermone & lacrymantes, tamen dicere iubemus, vt ille:

Cognitio veri.

A. Eheu, mali ipsius est dicendi iam locus.

B. Et audiendi mihi. Sed audire est opus.

Verũm hoc quidem videtur voluptatis omnia cognoscendi quędam esse intemperantia ac fluxus vim rationi faciens. Cùm verò nihil in se habens molestum aut damnosum historia, vel narratio de rebus pulcris ac magnis, adsciuerit orationem vi, elegantiāq; prædita: (vt cũ res Græcas Herodotus, Persicas Xenophon exponit,

Et quod diuinus numeros cantauit Homerus,

aut Eudoxi de conuersionibus orbium cœlestium, Aristotelis de conditis vrbibus & de rebus publicis libri, Aristoxeni vitæ virorum) non modò ingens & copiosa ibi exhilarādi animi materies offertur, sed & pura, pœnitentiæq; secura. Quis. n. vel esuriens edere, vel sitiens bibere malit ea quæ apud Phæaces fuerunt proposita: q̃ Vlissis recensionē suorũ errorum cognoscendo percurrere? aut quē magis iuuet dormire cum formosissima muliere, q̃ inuigilare ijs quę de Panthea Xenophon, de Timoclea Aristobulus, de Theba scripsit Theopompus. Verùm ab his delectationibus Epicurei animum auocant. Adde, q̃ etiam à mathematibus profectas inde exturbant. At enim historijs simplex quædam & plana ac læuis adest delectandi occasio. Quæ à geometria, astrologia, & harmonica veniunt voluptates, ijs acres & variæ illecebræ aditum parant, neq; vlla deest inescandi occasio. delcriptionibus enim ijsis mathemata tanquam illicibus quibusdam ad se trahunt. quarum qui gustum percepit, siquidem rerum imperitus non sit, obambulat Sophoclea ista cantillans:

Voluptas è mathematis.

Musarum exagitat me validus furor.

Nec cura mihi nunc, quàm lyra, quàm modi,

Est quidquam.

non Thamyras alia de causa Musis operam impendit, ac me hercle ne Eudoxus quidē, Aristarchus, & Archimedes. Q. n. n. picturæ dediti adeò suorũ afficiuntur operũ specie, vt Nicias pingens Necyam sæpè è seruis quæsiuerit, Prandisne esset: & opere absoluto cũ Ptolemęus rex eius emendi gratia mitteret LX talenta, non accepe rit pecuniā, neq; tabulā vendiderit. quas & quantas credemus voluptates è Geometria & Astrologia decerpsisse, Euclidem cùm scriberet Dioptica, Philippũ demonstrationē de figura Lunæ litteris mādata, Archimedem, cùm anguli ministerio deprehendisset, diametrũ Solis tantā esse maximi circuli portionē, quāta est angulus ille de quatuor angulis rectis? quod idē volo intelligi de Apollonio & Aristarcho aliarũ id genus rerũ inuētoribus, quarũ hodieq; cōsideratio magnas voluptates & mirabilē alorũ alacritatē apud discentes excitat. Indignũ verò, est è culinis & prostibulis accersitas voluptates cum his contendendo, dedecus inferre Musis & Heliconi,

Vbi neq; pastor pascere conatur pecus,

Ferroq; sunt intacta loca.

Nam mathematicæ hę voluptates verè sunt pascua apũ vitij exsortia: istæ porcorum & caprorum pruritibus sunt similes, porrò animi facultatem quæ omnis generis affectionibus est opportunissima opplētes. Sanè res est varia & proterua, studium voluptatis. Neq; tamen in hunc vsq; diem quisquam amica potitus prę gaudio solenne sacrificium fecit: aut statim mori optauit, si daretur obsonijs bellarijsq; regijs impleti. At verò Eudoxus Phaëthontis modo comburi voluit, ea lege, vt sibi antè liceret ad Solem adstanti, figuram, & magnitudinem, formamq; astri perdiscere. Et Pythagoras bouem immolauit, delineationis geometricæ causa, sic. n. perhibet Apollodorus:

Pythagoras celebri diagrammate quando reperto,

Mactato fecit splendida sacra boue.

siue id pertinet ad hoc, q̃ in rectangulo triquetro longissimi lateris quadratum reliquorum laterum quæ angulum rectum conficiunt quadratis in vnum conflatis æquale esse demōstrauit, siue ad quæstionem de area parabolę. Iam Archimedem à descriptionibus geometricis vi auulsum serui vnxerunt, ille interim strigili lineas in ventre ducebat. & inter lauandum cum ex aquæ (vt traditum) supra labrum solij elatæ effluxu excogitasset coronæ dimensionem, tanquam furore quodam aut diuino instinctu exagitatus prosiluit, vociferans, Reperi, hacque voce sæpius repetita perrexit ire. Neq; verò audiuimus, vel gulæ addictissimum quenquam clamare, Voraui: vel lasciuissimum, Amaui. cùm quidem & sint & fuerint innumeri intemperantes. sed & vt impuros, auersamur eos, qui cœnarum vehementiori cum affectione animi recordantur: vt qui nimium delectentur exiguis & nullius precij voluptatibus. At Eudoxi & Archimedis ac Hipparchi instinctu diuino concitatorum comites esse volumus, Platoniq; credimus, qui de mathematib. pronunciauit, ea ob inscitiam hominum imperitiamq; neglecta, vi tamen ob venustatem suam incrementa facere. Enimuerò has tot tantasque voluptates veluti perenni è fonte manantes Epicurei deuitant atque auersantur, neq; patiuntur earum gustum percipere quicunque se ad ipsos contulerint. sed alijs mandant, vt citatis lembis eas fugiant: & Pythoclem omnes ab ea secta viri, omnes mulieres per Epicurum orant atq; obsecrant, ne disciplinam, quæ liberalis dicitur, magni facere sectarive studeat. & Apellem quendam mirãtur ac maiorem in modum amplectuntur, quòd (vti scribunt) a mathematibus iam inde ab initio abstinendo purum sese conseruauerit. De historijs, vt cetera omittam quæ hac in re eorum ruditatem arguunt, verba duntaxat apponam Metrodori, qui in libro de poetis sic scripsit. Proinde ignorare te dicens ab vtra parte fuerit Hector ignorare etiam primos Homeri versus aut quæ in medio sunt, non est quod trepides. Iam corporis voluptates Etesiarum in morem, post vigorem elanguescere ac desinere, non fugit Epicurum. Dubitat itaq; an sapiens iam senex factus & ad coitum ineptus, pulcrarum adhuc tactibus & contrectationibus gaudeat. sanè non cum Sophocle sentiens, qui libenter à voluptate hac tãquam à domino agresti & furioso se profugisse dixit. At n. voluptatibus fruendis deditos oportebat, cũ cernerent multas voluptates senectute aboleri, & quod est apud Euripidem,

Aetate grandibus Venerem aduersarier:

huiusmodi, quales retuli, voluptates potissimũ conquirere, & quasi obsidionis metu frumentum quod corrũpi & perdi non posset congerere. atq; ita postquã Veneris per vitam sacra coluissent, præclaras eius festiuitatis appendices conficere, versando in historijs aut poematibus, & musicas ac geometricas tractãdo quæstiones. Non enim in animum inducere subijsset cæcas istas & edentulas contrectationes, si didicissent vt nihil aliud, saltē de Homero aliquid & Euripide scribere, vt fecerunt Aristoteles, Heraclides, Dicæarchus. Illi verò nimirũ hoc cõmeatu neglecto, cũ reliqua ipsorũ tractatio

tio delectationis expers & arida eſſet, (quomodo ipſi virtutem appellāt) & omnino tū voluptate affici vellent, corpusq; ad eam rem deficeret, fatentur turpiter ſe & intempeſtiuè agere, dum & priſtinas in memoriam ſibi reuocant voluptates, & antiquis penuria nouarum vtuntur, tanquam maria conditis & mortuis, aliasq; rurſum exanimas in carne, veluti in frigido cinere ignem, contra naturam ſuccendunt. quippe nihil proprium in animo paratum qui habeāt, quod alicuius momēti oblectationem gaudiumque conciliare poſsit. Ac cætera quidem à nobis, ita vt in buccam venerunt, dicta ſunt.

Muſica ab Epicuro poſthabita.

Muſicam verò (quantarum voluptatum & elegantiarū fertilem?) eos vitare & fugere, ne ſi velis quidem, ignorare poſsis: ita abſurda ſunt quæ hac de re Epicurus tradidit. Pronunciat enim ſapiētem ſpectaculis debere eſſe deditum in publico, ſcenicisq; actionibus & muſicis auditionibus ita vt quenquam alium gaudere. ſed muſicis quæſtionibus, & eruditis diſquiſitionibus eorum qui iudicium ſibi de hac re ſumunt, ne inter pocula quidē locū concedit. immò regibus Muſarum ſtudioſis autor eſt, vt in cōuiuijs narrationes militares, & importunas ſcurrilitates potiùs tolerent, quàm diſputationes de muſicis aut poëticis quæſtionibus inſtitutas. Hæc enim auſus eſt ſcribere in libro de regno; tāquam ſi ad Sardanapalum ſcriberet, aut Naratum Babylonis ſatrapam. Non enim Hieroni, Attalo, aut Archelao perſuaſiſſet, vt iuſſit è conuiuio ſurgere Euripide, Simonide, Melanippide, Cratete, Diodoro, Cardaces ſecum collocarent, & Agriantas, & Callias ſcurras, ac Thraſonidas aliquos & Thraſyleontas, vlulatus & plauſuum tumultum excitaturos. Quod ſi Ptolemæus qui primus muſicos conduxit in præclara iſta & rege digna īcidiſſet præcepta, nónne dicturus erat Samijs: O Muſa, quæ inuidia? Nam Athenienſium quidem nemini conuenit ita infenſum Muſis eſſe, ijsq; bellum facere.

Pindarus Pythiorum I.

Sed quæ cara Ioui non ſunt,
Conſternantur, vbi audiunt
Pieridum vocem.

Quid ais Epicure? prima luce in theatrū progrederis, citharœdos auditurus & tibicines? in conuiuio Theophraſtus de cōcētib. vocū diſſerat, aut earū de mutationibus Ariſtoxenus, & Ariſtophanes de Homero, manibus aures occupabis indignans & abominans? Nónne magis ſcitus fuit Atheas ille Scytha, qui cùm Aminias tibicē captus inter pocula fiſtula ceciniſſet, iurauit ſuauiùs ſe auditurum equum hinnientem? Nónne profitētur ſe pulcras aduerſum res bellum ſuſcepiſſe nulla pace finiendum, idq; non indictum, qui niſi voluptas adſit, nihil purum nihil egregiū amplectuntur & amant? Nónne æquius erat ſuauiter viuendi gratia vnguentis eos & ſuffitibus, cantharorum & vulturum in morem eſſe iniquos, quàm criticorum & muſicorum ſermonem impurum ducere eumque fugere? Quæ enim tibia aut ad cantum concinnata tibia, aut

Quis clarum chorus ex probè
Doctis artificum gutturibus ſonum
Depromens —

ita delectauit Epicurum & Metrodorum: vt Ariſtotelem, Theophraſtum, Hieronymum, Dicæarchum diſputationes & doctrinæ de choris, & quæſtiones de tibijs numeris, ac concionatione ſonorum? Verbi gratia, Cur ęqualiū tibiarū ea quæ anguſtior eſt, grauiorē edit ſonum? cur fiſtula ſurſum elata omnes ſonos acutiores, inclinata rurſus grauiores profert? cur cum alia ſi coniungatur, grauiùs, ſola autem acutiùs ſonat? Cur ſi in orcheſtra theatri paleæ ſpargantur aut puluis, populus cæcatur? cur Alexandrum Pellę proſcenium æreum facere volētem inhibuit artifex, corrupturum eum vocem hiſtrionum dicens? Cur inter muſices genera chromaticum animum maximè diffundit, harmonicum componit. Iam poëtarum ſingularia ingenia, figmēta, & formarum diſcendi diſcrimina, ac quæſtionum difficilium ſolutiones, cum decoro & nitore conuenientē rei propoſitæ probabilemq; habentes rationem, videntur mihi (quod Xenophon aiebat) etiam amoris obliuionem inducere, tantam adferunt voluptatem: cuius neq; ſiūt, & nolle etiam ſe fieri participes aiunt Epicurei. Qui ſanè cùm facultatem animi contemplatricem intendant corpori, & quaſi plumbeis molibus in carnis cupiditates detrahāt, nihil abſunt ab equiſonibus & paſtoribus ſenum aut calamum aut herbam aliquam prædicantibus, quòd ſuis iſta paſcere & edere pecoribus cōueniat. Nonne enim ita volunt animā voluptatibus corporis porci in morem paſcentis ſaginari, quantum ſpes aliqua ſuppeditat de carnis ſuaui affectione, eiúſue recordatione? cùm non ſinant peculiarem ſibi eam ex ſeſe capere aut petere delectationem. At verò quid poteſt abſurdius fieri, quàm, cùm duæ ſint è quibus homo componitur partes, corpus & anima, quarum quidem hæc principatum obtinet, corporis proprium quoddam, domeſticum, & naturæ conueniens eſſe bonum, nullum animæ? ſed eam deſidentem in corpus habere conuerſos oculos, eiusq; affectionibus arridere, vnaq; voluptate & gaudio frui? ipſam ab initio immobilem, omnisq; affectionis vacuam, nihil omnino habere quod deligat, quod appetat, quo gaudeat? Aut enim oportuit eos ſimpliciter ſententiam ſuam reuelantes hominem totum carneum facere, quod nonnulli audent animæ ſubſtantiam negantes, aut duas naturas diuerſas in nobis ſi relinquunt, proprium vtriuſq; etiam relinquere bonum & malum, familiare & alienum. quo modo ſcilicet ſenſuum vnuſquiſq; ſuo eſt deſtinatus ſenſili, & omnino ſimili inuicem afficiuntur modo.

Hoīs duę partes.

Eſt autem animæ proprium ſentiendi inſtrumentum mens, cui nullam rem peculiarem ſubijcere quam ſpectet, qua moueatur, nullam cognatam affectionem qua ſoleat gaudere, oīum eſt abſurdiſsimū. niſi fortaſsis aliqui hoc illis falsò & per calumniam imputantes fallunt? Reſpondi tum ego in hæc verba. Non equidē nos talem ſentētiam feremus. itaq; intrepidè reliquum orationis perſequere. Qui? aiebat. Non enim in dicendi partes nobis Ariſtodemus ſuccedet, ſi tu planè feſſus es? Omnino, inquit Ariſtodemus, ſi itidem tu vt ille eſt defatigatus fueris. Verùm tu, bone vir, qui etiānum viges, vtere teipſo, neq; ob molliciem detractātis opinionem de te excita. Et quidem, ſubijciebat Theo, id quod reſtat admodum eſt facile. ſupereſt enim vt enarretur, quanta actionibus concilietur homini voluptas. Cęterùm ipſi hoc Epicurei dicūt, ſuauius eſſe afficere quàm affici beneficio.

Actionum voluptas.

Non abnuerim etiam verbis beneficium poſſe conferri. ſed certè actione pars maxima & potiſſima conſiſtit: quod & benefaciendi vocabulum indicat, & ipſi fatentur. Paulò nāntè audiuimus iſtum dicentem, quales voces emiſerit Epicurus, quales ad amicos litteras dederit, prædicans & ſummis vehens laudibus Metrodorum, quòd is prǽclarè & egregio conatu ex Aſtu in Piræeum deſcendiſſet Mithro Syro opem laturus. cùm quidem nihil tum egerit Metrodorus. Quas ergo & quantas fuiſſe exiſtimatis Platonis voluptates, cùm ab ipſo profectus Dio euertit Dionyſium, & Siciliæ libertatem reddidit? Aut Ariſtotelis, quando patriam humi proſtratam erexit, ciueſque poſtliminio reduxit? aut Theophraſti & Phidiæ, vbi patriæ ſuæ tyrannos exciderunt? quid enim apud vos, quibus iſthæc ſunt notiſſima, commemorem quàm multis ſubuenerint viris, non tritico mittendo, aut farinæ modio: ſicut Epicurus miſit quibuſdam. ſed exſulibus reditum conficiendo, vinctis liberandis, reddendisque vxoribus & liberis his qui eos amiſerant? Sed ne ſi cupiam quidem, poſſim prætereire ineptias hominis, qui cùm Miltiadis & Themiſtoclis res geſtas ſub pedibus collocaſſet & extenuaſ-

set, de seipso ad amicos hæc scripsit. Strenuè ac magnificè res nostras in frumento cõparando administrauistis, vestræq; erga me beneuolentię signa ad cœlũ vsq; pertinentia edidistis. Quod si quis ex epistola philosophi modicũ illud frumenti exemisset, verba opinionẽ poterant excitare, scriptã esse causa agendarũ pro tota Græcia aut Atheniensi populo liberato gratiarũ. Mittamus in præsentia hoc, ꝙ ad corporis voluptates natura multiplici sumptu atq; impendijs indiget, neq; in iure & lẽte dulcissimum inest: sed appetitiones deditorum fruẽdis voluptatibus obsonia requirunt, & Thasium vinũ, & vnguenta, & cupedias, & placentas mille largo rigatas: præterea formosas & ætate integra mulieres, quales circa hortum Epicuri versabantur Leontium, Boidiũ, Hedea, Nicedium. Id quidem in confesso est animi lætitia subiectam oportere esse actionum magnitudinem & pulcritudinẽ facinorum memorabilium, si nõ vana, ignobilis, & puerilis, sed ponderosa debeat esse, stabilis, ac magnifica. Quod autẽ Epicurus ob suauẽ affectionẽ aĩo effertur nautarum instar Aphrodisia (ea sunt festum Veneris) agentium, & magni sese facit, ꝙ in morbo se exercuerit, conuiuia amicorum quędã instituerit, aquę intercuti humorem superinducere nõ inuiderit, & extremorum Neoclis verborum recordatus sua peculiaris modi voluptate cum lacrymis contabuerit: hęc nemo sanæ mentis vera gaudia appellauerit. sed si quis est animæ Sardonius risus, is in huiusmodi est violentis læticijs ac permixtis fletu risibus. Siquia tamen læticiæ nomine ista dignabitur, considera mihi excellentiam harum voluptatum: — *Epicuri iactantia.*

Consilijs nostris laus est attonsa Laconum. &:

Hic patria est, hospes, Roma memorabile sidus. &:

Ambigo, tene hominem, vel numen dicere par sit.

Cùm autem mihi ante oculos pono Thrasybuli & Pelopidæ illustria facta, & apud Platæas, Aristidem, Miltiadem Marathonæ: ibi (secundum Herodotum vt loquar) cogor hanc proferre sententiam, Vitæ in agendo occupatæ plus voluptatis q̃ honesti esse. Testimonium mihi etiam Epaminondas præbet, qui hoc sibi (vt fertur) iucundissimum euenisse dixit, ꝙ parentes ipsius viuentes tropbæum ipso duce apud Leuctra erectũ conspexerunt. Contendamus ergo cum Epaminondæ matre matrem Epicuri, gaudentem ꝙ filius in hortulũ sese abdidit, & communi iure cum Polyæno meretrice Cyxicena ad sobolem procreandam vtitur. Matrem.n. & sorores Metrodori nimio ob eius nuptias gaudio fuisse euectas, rescripta ad fratrẽ, quæ in libris extant, abũde docent. vociferando enim in clamorem erumpentes isti homines produnt suauiter se vixisse, florere, & vitã suã summis vehunt laudibus. Serui cùm Saturnalia cœnant, aut Liberalia in agro vagantes celebrant, vlulatum eorum & tumultus ferre non possis, præ gaudio & imperitia rerum pulcrarum talia agentium & loquentiũ:

Quid desides? quin bibimus, & capimus cibos?
Sunt hæc, miselle, in promptu: cur tibi inuides?
Vocem statim hi dedere. tum Bacchi liquor
Infunditur, & corona aliquis ornat caput.
Lauriq; pulcram ad frondem turpiter canit
Indigna Phœbo: ianuamq; alius domus
Pulsam operiens, excludit caram coniugem.

Nónne verò horum similia sunt ea quæ ad fratrem scribit Metrodorus. Nihil attinet, ò Timocrates, Græcis salutem parare, aut ob sapientiam ab ijs coronas accipere: sed edere, & bibere vinum ita vt vẽtri non noceat, eiq; sit gratum. Et rursum ijsdem in litteris scribit. Gauisus sum vehementer, & ferocite cepi, ꝙ ab Epicuro didici rectè ventri gratificari. Et: Nam, ò naturæ indagator Timocrates, circa vẽtrem est bonum. Oĩno autem illi hoĩes totam voluptatem, eiusq; magnitudinem ventre quasi centro posito circumscribunt: splendida, & regali, ac magnitudinẽ aĩo, lumen, tranquillitatemq; conferente voluptate, quæ verè gaudio totũ perfundat hominem, non possunt frui. quippe vitam exitus expertem, à rep. & humanitate alienam, & quæ nullo ad honorem elegantiamque cieatur instinctu, cùm sibi delegerint. Enimuerò aĩus res est minimè iners aut exilis aut abiecta, neq; cupiditates suas, quomodo polypi flagella sua, tantùm vsq; ea quę esui sunt extendit. sed has celerrimè præcidit satietas momento temporis, & minima horæ portruncula. Augescentibus autẽ impetibus quibus ad pulcrum incitatur, eiq; propositum honorem & gratiã, mensura eius non est vitæ tempus: sed honoris humanitatisq; studium totam attentans æternitatem, certatim pulcris actionibus elegantibusq; factis contendit, voluptatem habentibus immensam. quas ne fugiendo quidem euitare possunt boni, vndiquaque occurrentes sibi & circumfusas, cùm lætitiam percipiunt ex eo ꝙ multis benefecerint. — *Animi vis.*

Hunc vel vti numen, quacunq; incedit in vrbe,
Suspiciunt cuncti. —

Qui.n. sic alios afficit, vt & gaudeant eo viso exsultent, tangereque & compellare desiderent, vel cæcus videat hunc magnas in se habere ac perfrui voluptates. Itaque etiam non defatigantur benefaciendo, neq; animũ despondent, sed huiusmodi eorum audiuntur voces:

Magni pater precij creat mortalibus. Item:

Non desinamus bene mereri de hominibus.

Et quid opus est de summè bonis dicere? Si cuipiã mediocriter malorũ iam morituro, potestatẽ vitæ & mortis habens siue deus siue rex vnam proroget horam, vt ea vsus vel ad honestum facinus vel ad fruitionẽ voluptatis, statim vita decedat: quis isto tempore mallet cũ Laide concumbere, aut vinum bibere Ariusium, q̃ Archia occiso liberare Athenas? Equidem puto neminẽ. Nam gladiatores etiam video qui non planè sunt belluini sed Græci, in arenam intraturos, multis ac preciosis propositis cibis, libentiùs isto tempore mulierculas suas amicis commendare, & seruos libertate donare, quàm ventri gratificari. Immò si quid magnum habent voluptates corporis, commune id est ijs qui in agendis rebus versantur. Nam hi quoq;

Vescuntur Cerere, & Lenæi rore rubentis. — Iliad. 2, 341.

& cum amicis conuiuia agitãt. idq; multo ni fallor alacriùs certaminibus & actionibus obitis, vt Alexander, vt Agesilaus, ac mehercle Phocion & Epaminondas: q̃ hi ad ignem vncti, & lecticarum gestatione sensim cõcussi. Verum illi has contẽnunt voluptates, quia in maioribus istis sunt. Quid enim referam noluisse cœnare Epaminõdam, cùm cœnam vidit quàm pro re familiari sumptuosiorem, ac dixisse amico: Putabam te sacrificare, non insolenter luxuriare? quando Alexander etiã Adæ coquos reiecit, Meliores inquiens se obsoniorum conditores habere, nocturnum iter ad prandij, & huius exilitatem ad cœnę suauitatem. & Philoxenum qui per epistolam eum ne vellet formosos pueros interrogaret, parum abfuit quin procuratione commissa deijceret. & verò cui magis licebat? Sed sicut inquit Hippocrates è duobus doloribus minorem à maiore obscurari: sic voluptates etiam corporeæ à voluptatibus agendo & honesti studio partis ob animi lætitiã ingentẽ ac incõparabilẽ oblitterantur & exstinguuntur. — *Sobriè.*

Quod si ergo, vt aiunt, memoria pristinorũ bonorũ maximè facit ad iucunditatẽ vitæ: Epicuro quidẽ nemo, puto, nostrũ fidem habebit, eum inter maximos dolores & grauissimis in morbis animam agentem recreatum fuisse memoria perceptarum olim voluptatum. Imaginem enim visus in profundo conturbato & fluctu faciliùs aliquis animo concipiat, quàm voluptatis memoriam renidentem in tanta corporis exagitatione atque laniatione. Memoriam verò actionum nemo, ne si id conetur quidem, potest amoliri à se. An enim, aut quomo- — *Memoria voluptatũ.*

quomodo Arbelorum Alexáder oblitus fuiſſet, aut Pelopidas Leótiadæ, aut Salaminis Themiſtocles? Marathoniã.n. pugnam hodieque Athenienſes, Leuctricam Thebani & nos Daiphanti apud Hiãpolin, vt noſtis, celebramus ſolenniter, ſacrificijsq; & honoribus Phocis repletur. neq; quiſquam noſtrũ cibo & potu quibus veſcitur ita delectatur, vt eorũ rebus geſtis. Cogitari verò poteſt quãta in lætícia gaudioq; & hilaritate ij vixerint, qui horum autores fuerunt facinorum: cùm memoria 5 0 & amplius annorum delectationem non amiſerit.

Voluptates à gloria profectæ.

Porrò à gloria etiam quaſdam proficiſci voluptates Epicurus fatetur. Qui verò non hoc faceret? ita inſano flagrans atq; æſtuans gloriæ ſtudio, vt non modò negaret vllis ſe vſum præceptoribus, & cum Democrate decreta eius totidem verbis ſuffurato altercaretur de ſyllabis & apicibus, nullumq; diceret extitiſſe ſapientem extra ſe & ſuos diſcipulos: ſed ſcriberet etiam, ſibi cùm explicaret naturam rerum ad genua accidiſſe ſuppliciterq; ea tetigiſſe Coloten: Neoclem autem fratrẽ ſtatim à puero pronunciauiſſe, neminem Epicuro ſapiẽtiorem vnquam fuiſſe: matrem quoque ſuam in ſe tot tantasq; habuiſſe atomos, quarum congreſſu ſapiens ederetur. Nõ igitur, ſicut Callicratidas aiebat Cononem mare adulterare, ita iure aliquis dixerit Epicurũ turpiter ac furtim captare gloriam, viq; in eam ſe ingerere, cùm palàm ea non putiatur, ſed amet tantùm ac totis viribus affectet? Sicut enim per ſame corpora cibo deſtituta coguntur contra naturam ex ſeipſis alimentum petere: ita ambitio hoc mali in animis ingenerat, vt laudum auidi, quãdo ab alijs eæ non conferuntur, ipſi ſeſe laudent. Cæterum qui hoc modo ſint erga laudẽ & gloriam adſecti, nónne fatentur ſe magnas dimittere volnptates, dũ ob imbecillitatem vel molliciem fugiunt magiſtratus, reip. gubernationem, amicitias regũ: quibus à rebus magna bona vitæ proficiſci dixit Democritus. Nemini enim homini perſuaſerit Epicurus, ſe, qui Colotæ adorationẽ & Neoclis teſtimoniũ tanti feciſſet, ſi à Græcis Olympiæ publica exciperetur plauſu, non inſaniturũ prę gaudio & vlulatum fuiſſe editurum: ac non potiùs ita præ lætitia ſe elaturum,

Inflata ceu veteris lanugo cardui,

vt eſt apud Sophoclẽ. Quod ſi dulce eſt gloria eſſe præditum, nimirum moleſtum erit eſſe inglorium. atqui nihil eſt ab omni gloria alienius, q̃ amicis, actionibusq; carere, deum nullum putare, ſoli vacare voluptati, omnes res negligere. quæ quidem omnes ipſis exceptis homines Epicureorum ſectæ tribuunt. Dicat aliquis, immerito hoc. At qui non veritas hic, ſed fama ſpectatur. Et ſanè libros ac decreta maledica ciuitatum contra Epicureos ſcripta non proferemus. odioſum enim hoc fuerit. Sed profectò ſi oracula, diuinatio, deorum prouidentia, parentum in prolem innatus amor & dilectio, ſi reip. adminiſtratio, principatus, magiſtratus, hæc inquam ſi cum gloria & laude ſunt coniuncta: eos qui dicunt non eſſe ſalutem Græcis parandam, ſed edendum bibendumq; ita vt ventri neq; noceat & ſit gratum, neceſſe eſt infamia laborare, maloſq; exiſtimari. & cũ tales habeantur, dolore aſſici, & vitam viuere turpẽ: ſiquidem dignitatem & gloriam pro re iucunda putant. Hęc locuto Theone, placuit finem deãbulandi facere. & pro more noſtro in ſubſellijs conſidentes, dictaq; conſiderãtes ſilẽtium tenuimus non diuturnũ. Zeuxippus enim iniecta è dictis cogitatione, Quis, inquit, reliquã orationis partem abſoluet? nondũ enim ſuo fine cõcluſa eſt, cùm modò diuinationis & prouidentiæ intulerit mentionem. quorum contemptum Epicurei aiunt nõ minimum conferre momentum ad voluptatem, tranquillitatem, & fiduciam vitæ. itaq; etiam de his dicendum eſt aliquid. Ariſtodemus ſub hæc ita locutus eſt. De voluptate quidem ferè dictum eſt hoc, Epicureorum ſermonem, vt maximè id conſequatur quod habet propoſitum, metum auſerre quendam & ſuperſtitionẽ, nullã autem lætitiæ & gaudij deorum cauſa concipiendi prębere materiam: ſed facere vt ita ſimus erga eos affecti neq; timẽdo neq; gaudendo, quomodo ſumus erga Hircanos aut Scythas affecti, neq; boni ab ijs quicquã neq; mali exſpectantes. Si quid autem addendum eſt dictis, id ab ipſis ſumemus. Primum eſt hoc, q̃ dolores, lacrymas, & gemitus in morte eorum qui cari fuerunt excludentibus repugnant, dicuntq; indolentiam quæ affectionum vacuitatem efficit, à maiori malo proficiſci, crudelitate nimirũ aut immoderata arrogantia & rabie. itaq; præſtare affici, mœrere, oculos rigare, flendoq; tabeſcere, & quę alia ſunt geſtuum genera vſurpare, quibus homines vtentes volunt molles & ſuorum ſtudioli videri.

Mortui an lugendi.

Hæc enim Epicurus cùm alijs multis locis tradidit, tum in ſcripto ſuper morte Hegeſianactis ad patrẽ eius Doſitheum, & fratrem mortui Pyrſonem. nuper enim forte fortuna has epiſtolas perlegi. Ego autem contrà dico, opinionem quæ deorum naturæ eſt aduerſa, nõ minus eſſe immanitate & ambitione malum. quã ad opinionem ij nos ducunt, dum gaudiũ propter numen vnà cum eius iræ metu abolent. Præſtat.n. inſitam eſſe opinioni de deo ac contemperatã affectionẽ quandã mixtã è verecundia & metu, quàm hoc dum fugimus, neque ſpem nobis, neq; gratiam, neq; fiduciam bonis pręſentibus, neq; rebus aduerſis cõuerſionem ad deum relinquere. Equidẽ oportet omnino opinioni de dijs ſuperſtitionem, tanquam oculo lemam, adimere. quod fieri cùm poſsit, non eſt vnà cum ſuperſtitione excidẽda aut excæcanda fides, quam de dijs pleriq; habent. Ea autem non eſt horribilis quædam aut tetrica perſuaſio, qualem iſti fingunt, calumnia prouidentiã impetentes, quæ hominibus tãquam pueris ingruat, aut ſupplicio ſcelerum tragico ſit inſcripta.

Opinio de dijs qualis eẽ debeat.

Verùm pauci homines deum ita timent vt non præſtet non metuiſſe. Qui autem eum timent vt principẽ bonis benignum, malis infeſtum, vno illo metu liberati à ſtudio peccãdi, neq; multis opus habentes liberatoribus, cùm malicia apud ipſos paulatim quaſi cõtabeſcat, minùs animo conturbantur, quàm qui indulgent vitijs audentq; ſcelera, ac ſtatim deinde metu & pœnitentia corripiuntur. Plerorumq; verò & indoctorum, neq; penitus tamen prauorum hominũ de deo ſenſus, habet is quidem cultui & honori permixtũ quẽdam tremorem & metum, quæ ſuperſtitio vocatur. innumeris verò modis antecellit bonæ ſpei copia, gaudij abundantia, omniſq; proſperitatis, vt à dijs proficiſcentis, votis atq; exſpectatione.

Metus deorũ rectus.

Quod ipſum maximis ac certiſſimis oſtenditur ſignis. Nam neq; ſacerdotum in templis cõſuetudines, neq; ſolennitatum tempora, neq; actiones aut ſpectacula alia magis nos delectant, quàm ea quæ ipſi facimus & cernimus orgia agentes, aut choros ducentes, aut ſacrificijs myſterijsve vacantes. Non enim tunc animus in mœrore eſt, non languet, neq; ei ęgrè eſt: quod futurum erat, ſi cum tyrannis ſe aut atrocibus vindicibus agere putaret. ſed vbi maximè opinatur ac ratiocinatur deum adeſſe, ſibi potiſſimùm doloribus, metu, curisq; repudiatis, delectationi vſq; ad ebrietatẽ, riſum, iocũq; ĩdulget. Scripſit in Amatorijs poëta,

Annoſum Cytherea virum, vetulamq; ſuaui
Lętitia quandoq; implet repetita trementem.

At in pompis & ſacrificijs nõ vir modò ſenex aut anus, non pauper duntaxat & plebeius, ſed &

Ancilla ſuras craſſa in piſtrino molens,

& vernæ & mercenarij gaudio lætitiaq; efferuntur. Diuitibus & regibus conuiuia ſunt, & viſcerationes quædam publicę: ſed multo maiorẽ ijs voluptatẽ ac delectationem ſacrificia & ſolẽnitates præbent, vbi cũ veneratione & cultu proximè animo ad deos accedere videntur. At.n. in nullam huius voluptatis partẽ venit, qui de prouidentia ſpem opinionemq; abiecit. Non enim vini copia, aut carnium aſſatio, id eſt, quod in ſacrificijs dele-

delectat: sed bona spes atq; sentẽtia de præsentia dei ,p-picij, & qui grata habeat ea quæ fiunt. Sũt quędã sacrificia, quibus fistulę & serta adimuntur. Sacrificiũ deo non præsente, tanquam solennitas conuiuij expers, reliqua habet impia, festiuitatis & instinctus diuini expertia. immò planè totum insuaue & molestum Epicureo relinquitur. Simulat enim se adorare & vota facere, non ꝙ sibi his rebus aliquid quærat, sed metu multitudinis impulsus: vocesq; contrarias his quas inter philosophandũ ederet, pronunciat. ac sacrificans quidem mactanti sacrificulo tanquam coquo adsistit: operatus autem sacris discedit, inquiens:

Rem sacram inutiliter feci. neq; enim dijs
De me vlla cura est. —

Sic enim Epicurus censet sacrificãtem debere se componere, neq; inuidere aut insensum esse vulgo hominum qui cum gaudio ista agunt, ipsi molestè ferentes.

Quod facere est etenim cumq; necesse, graue est,

inquit Euenus. Itaq; etiam superstitiosos arbitrantur sacris & mysterijs interesse non gaudentes, sed sibi timẽtes. nihil ipsi ijs meliorẽ conditione, siquidem ob metũ eadem agunt, neq; tantum bonę spei, quantum illi, animo concipiunt: id duntaxat animo perturbato metuentes, ne deprehendantur multitudinem hominum impostura circumueniẽtes. aduersus quam multitudinem libros etiam suos de deo & diuina natura cõposuerunt,

Cuncta inuoluta, distorta, & sani nihil:

sed in quibus suam opinionẽ metu adducti omnis generis tegumentis operiunt atq; occultant. Porrò post malos & vulgus hominũ, tertio loco consideremus hominũ præstantius & dijs amicissimũ genus quantis in voluptatibus sit, de deo purè sentiens, nimirũ hunc oĩum esse bonorum principem, oĩum pulcrarum rerũ parentem, neq; fas eum aut agere aut pati mali quicquã. Bonus.n. cùm sit, bono nullius rei vel inuidia vel metus, nõ odium, non ira subit. vt.n. caloris non est refrigerare, sed calefacere: ita boni quoq; non est nocere. Iram porrò à gratia, bilem à benignitate, ab humanitate & beneuolẽtia maleuolentiam ac tumultus animi natura longissimè deiunxit: cùm altera virtutis sint ac potentiæ, altera imbecillitatis & vitij. Non igitur ira aut gratia numen tenetur: sed suapte natura beneficũ & auxiliare, irasci & lædere non nouit. Verũ magnus in cœlo Iupiter, volucrẽ citans currũ primus deorsum concedit oĩa componens atq; procurans. reliquorũ deorũ alius est largitor, alius blandus, alius malorũ depulsor, & Apollo damnatus est eo nomine, ꝙ sit (vt ait Pindarus) benignissimus erga homines. Cæterùm oĩa sunt deorũ, Diogeni si credimus, itemq; amicorum cõia omnia: & boni dijs sunt amici. itaq; fieri non potest dijs chari qui sunt, vt felices non sint: & homo temperans aut iustus dijs non carus esse nequit. Ergóne aliam mereri pœnam putemus eos qui prouidentiã tollunt, non satis hoc ipso puniri, quod tantum sibi voluptatis atq; gaudij adimunt, quantũ nobis cõtingit hoc modo erga deos affectis? Epicuro quidem Metrodorus, Polyænus, & Aristobulus præsidiũ fuere & gaudium: quorum ille plerosq; vel ægrotantes curans, vel mortuos deplorans vitam exegit. Quid? Lycurgus à Pythia sic compellatus,

Care Iouis, cunctisq; domus quibus altus Olympus est.

& Socrates existimans geniũ secum præ beneuolentia loqui: & Pindarus audiens à Pane carmen quoddã cantari à se compositũ, mediocriter sunt gauisi? aut Phormio Castores, Aesculapium Sophocles hospitio suo exceptum ipsi persuasum habentes, alijsq; idem sentientibus ob factam apparitionẽ? Sententiam verò Hermogenis de dijs, par est verbis ipsius referri. Hi, inquit, qui & sciũt oĩa dij & possunt omnia, ita mihi sunt amici, vt propter curã quã pro me gerunt, nunquã eos lateã neq; noctu neq; interdiu, quãcunq; rem aggrediar aut acturus sim. vtq; præscire possim exitus singularum rerum, eos mihi significant mittendis nuncijs suis, ominibus, somnijs, augurijs. Cõsentaneum quidem est pulcra esse quæ à dijs veniunt. sed hoc ipsum, suggeri ea diuinitus, magnam voluptatem conciliat, fiduciamq; immensam & animi elationem ac gaudium veluti arridens bonis. Aliter affecti, rerum secũdarũ suauissimũ quod est, mutilant, in aduersis quò se auertãt, nihil sibi faciũt reliqui sed fortuna vrgente, ad dissolutionẽ & sensus vacuitatẽ tanquã vnicũ refugium & portum respiciunt. Perinde ac si tempestate in mari agitatum aliquis consolaturus sic dicat: Neq; gubernatorem habet nauis tua, neq; ipsi Castores suo superuentu emollient vim maris ingruentis, celeresq; ventorum impetus. nihil tñ mali est: iam iã enim nauim mare deglutiet, aut statim ad scopulos eiecta conteretur. Talis est.n. planè oratio Epicureorum in morbis atrocibus & doloribus ingẽtibus. Speras aliquid boni à dijs ob tuam pietatem? aĩo es inflato: beata.n. & interitus exsors natura neq; gratia capitur, neq; ira. melius aliquid post vitam oblatum iri speras ꝙ in vita? in errore es. quod.n. dissolutum est, sensu caret. quod sensu caret, nihil ad nos. Quomodo itaq; mi homo, edere me iubes, & gaudere? quia.s. tẽpestate iactato imminet naufragium. dolor enim excellens morti tradet. Atqui è naui quidem elapsus vector dissipata, cum spe tamen aliqua vehitur, tanquã terræ corpus applicaturus & enataturus. Horum philosophia animo

E ponti canis nusquam datur exitus vndis:

sed statim abolitus est ac dissipatus, & corporis interitũ anteuertit: adeò vt summo afficiatur gaudio, sapiẽs hoc & diuinum decretum arripiẽs, miseriarum sibi finẽ esse interitũ, inq; nihil abitionem. Verùm enimuero (hæc dicens me adspiciebat) Fatuũ est de hoc disserere, qui nuper vos audiuerimus sufficienter disputantes cõtra eos, qui Epicuri doctrina putant nos ad mortẽ obeundã faciliores æquioresq; reddi ꝙ Platonis de aĩo tractatione. Ergo, inquit sermonem excipiens Zeuxippus, hæc propter illam imperfecta erit disputatio, & oraculum metuemus, contra Epicurum disputantes? Minimè verò, inquam ego. nam secundum Empedoclis sententiam,

Quæ sunt pulcra, iterum atq; iterũ est audire necesse.

Itaq; rursum nobis Theo est exhortandus: quem & interfuisse illi disputationi puto, & adolescens cũ sit, non metuit ne adolescentes ei obliuionis dicã scribant. Tũ Theo quasi vi adactus, Si videtur, inquit, sic agendum, non mirabor te Aristodeme. Tum enim veritus es huius sermonem vsurpare: ego autem tuo vtar. Videris.n. mihi rectè hoĩes in tria diuisisse genera: iniustorũ vnũ & malorum, secundum vulgi & plebeiorum, tertiũ bonorum & prudẽtum. De his iniusti & mali supplicia in vniuersum pœnasq; dum timent, earumq; metu à flagitijs sese cohibent ac faciliùs quiescunt, suauiùs viuẽt, ac minus dabunt turbarum. neq; enim Epicurus alia re existimat ab iniustitia arcendos homines, quàm supplicij metu. Ergo his vltrò propinanda est superstitio, cõcitandaq; aduersum eos omnia terrorũ genera, quę cœlo & terra suppeditãtur, hiatusq;, & metus, & suspiciones: siquidẽ his perculsi, honestiùs viuẽt atq; placidiùs. Magis quippe in rem ipsorum est, vt metu eorum quæ mortem sunt consecutura sibi à flagitijs temperẽt: ꝙ facinoribus malis perpetratis vitam in metu ac periculis traducant. Vulgo autem hominum, quod metu eorum vacat quæ apud inferos esse perhibentur, fabulis adiuncta sempiternitatis spes, ac viuendi desideriũ, quo nullus est amor vetustior aut maior, voluptates quasdam & delectationes subijcit, puerilemq; istũ metum eximit. Itaq; vbi liberos, vxores, amicos amiserunt: esse alicubi & durare etiam in miseria malunt, ꝙ omnino perijsse & ad nihilum redacti videri. Iidem ergo libenter audiunt illa vocabula, quibus eum qui moritur notãtes, migrare aut commutare dicimus, aut quæ alia mortẽ nõ interitum,

Hominum tria genera

Superstitionis vsus.

Essendi desiderium.

tum, ſed mutationem animæ euenientem ſignificant. & ſic ipſi loquuntur:

Iſthic rurſus euocari memor ipſe ſodalis.
Quid Hectori tu nuncias per me, tuo
Vel quid ſeni marito? —

Hinc adeo conuerſione orta, arma, inſtrumēta, veſteſq; mortuis frequentius vſitatas, & vt Minos Glauco

Membra hinnuleæ varia defunctæ Creticus
Vbi tibias —

iuxta ſepeliuerūt, æquiore ſunt animo. & ſi quid moriēs petat aut deſiderare videatur, læti tribuunt. vt Periander mundum muliebrem vnà cum vxore, rogante & algere ſe dicēte, cremauit. Aeaci autem, Aſcalaphi, & Acherontes non admodū perturbāt: quibus ij & choros, & theatra, & Muſicam qua ſe oblectarent oīs generis obtulerunt. Eam verò mortis faciem vt terribilem, tetricā, tenebricoſam omnes reformidant, quę ſenſuum priuatione omnium, obliuione, & ignoratione deſcribitur: turbanturq; cùm mortuum audiunt perijſſe, ſublatum eſſe, non iam eſſe amplius: & animo ægro tales admittunt voces,

In tellure conſita arboribus
Computreſcet hic lyre;
Et conuiuiorum exſors,
Omnigeniq; tibiarum
Suauium ſonitus. Item:
Aſt hominis poſt mortem obitam reparabilis arte
Aeneid. 6 *Non vlla eſt animus ſemel expiratus ab ore.*

Et ſunt alicubi, qui ſeſe in carorum iugulant funeribus, iſthæc dicentes: ſemel nati ſumus homines: bis naſci nō datur: porrò æuum noſtrum iā deſinere oportet. His.n. vitam pręſentem vt exiguam, immò vt pro nihilo ſi cū æternitate comparetur deputantes contemnunt, itaq; exigunt vt ea non fruātur, negliguntq; virtutē & actiones, collapſis animis ſeipſos ſpernentes vt ad vnius diei vitam natos, inſtabiles, & ad nullam rem factos memorabilem. Nam ſenſuum abolitio, diſſolutio, & hæc ratio id quod ſenſu caſſum eſt nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum: ſed quaſi demōſtrationē eius adijcit. Hoc enim illud ipſum eſt, à quo ſibi natura metuit:

Iliad. n. *Sed vos in terram cuncti redeatis, aquamq;.*

nimirum ab animæ diſſipatione tali, quæ ei intellectū & ſenſum auferat. quam Epicurus diſperſionem in vacuum & atomos faciens, tanto magis ſpem perpetuitatis exſcindit. ob quam ſpem parum abeſt quin dicere auſim omnes vtriuſq; ſexus homines paratos eſſe Cerbero ſe dilaniādos permittere, & in dolium Danaidū aquā congerere, ea lege vt eſſe detur, neq; prorſus aboleatur. Et verò hæc, vt dixi, non admodum multi metuūt, matrum & nutricum opiniones, ac fabuloſa commenta, & rurſum qui timent, quaſdam initiationes & expiationes putant opitulari, quibus purgati permaneant apud Manes ludo choreiſq; dediti inter eos, qui lucem ſpiritum, ſonumq; mundum retinent. Vitæ autem priuatio, iuuenes ſeneſq; perturbat. Videmur.n. īfelici amore torqueri. tū non facilè aut citra moleſtiam iſthæc audimus

Infra terram abijt fulgor, —

vt Euripides loquitur. Et,

Iſthac eum loquentem, lucidum iubar
Solis peremit exacto liquet die.

ita Epicurei cū immortalitatis opinione iucundiſſimas plerorumq; hominum & maximas ſpes tollunt. Quid cenſetis de bonorum exſpectatione? qui cùm vixerint piè & iuſtè, nihil poſt mortem mali, ſed bona pulcherrima & diuiniſſima ſibi pollicentur. Primò omnium, ſicut athletæ non priùs peracto certamine & parta victoria coronantur: ſic illi victorię viuendo impetratæ pręmia bonis poſt vitam dari iudicantes, mirum dictu eſt quantum huius ſpei gratia ſibi de virtute plaudant: qua in ſpei copia videre eſt etiam eos qui nunc opes & po- (Exſpectatio bonorum poſt mortem.)

tentiam inſolenter ſe ac impotenter gerunt melioreſq; ſtultè deſpiciunt, dignas pœnas luere. Deinde nemo vnquā eorum qui veritatis indagationi ac contemplationi fuere dediti, cupiditatem ſuam in hac vita expleuit, per corpus tanquam caliginē aut nubem humida ac perturbata vſus ratione. ſed auis inſtar ſurſum ſpectant, vtpote euolaturi hoc ex corpore in magnum aliquē ſplendidumq; locum animumq; à rebus caducis liberatum, facilem expeditumq; reddunt, philoſophando vtētes pro mortis meditatione. adeò ingens aliquod & verè perfectum bonum exiſtimant eſſe mortē, qꝫ ab ea veram vitam ſit adepturus aīus, qui hīc non rebus ipſis, ſed tanquā ſomnijs rerum adficitur. Quòd ſi amici memoria eſt, quod voluit Epicurus, vndiquaq; iucunda: iam hinc intelligi poteſt quanto ſeipſos gaudio ſpolient, imagines & viſa mortuorum ſociorum opinantes ſe accepturos & venaturos, mentis ſenſuſq; inania: cum ipſis autē rurſum ſe verè futuros, carumq; patrem, carā matrem, & vxorem alicubi probam viſuros ſe non ſperantes, neq; animo præcipientes conſuetudinē iſtā & familiaritatē, quam exſpectant qui de animo idem cum Pythagora, Platone, & Homero ſentiunt. Cuius rei ſimilis ſit ipſorum ſententia, Homerus obſcurè ſignificauit, Aeneæ velut mortui ſpeciem in medium proijciens prœliantium, poſtea ipſum illum viuum &

Intrantem firmo greſſuq;, & robore fretum
Egregio —

oſtendens ſocijs, gaudentibus qꝫ ſimulacro amoto ipſis præberetur. Nónne igitur nos quoq; ita de Epicureis rectè ſentiemus, ratione demōſtrante fore vt reuera cū vita functis poſſimus congredi, priſtinamq; amicitiam renouare, eos iudicij inopia & abijcere non poſſe viſa iſta atq; cortices, in quibus lamentando nouiſq; ſe affectibus animi perturbādo omne vitæ tempus conterunt. Præterea qui mortem alterius vitæ melioris initiū exiſtimant, ij & rebus proſperè fluentibus maiorem capiunt delectationem ob maiorum exſpectationem bonorum: & ſi hic nō planè ex animi ſententia res ſuccedant, non admodū ægrè ferūt: ſed ſpes de bonis mortem ſubſecuturis conceptæ, inexplicabilibus voluptatibus & exſpectationibus pręditę, omnē defectum, oēm offenſionem ex aīo eluunt atque abolent, veluti in via, aut declinatione potiùs breui itineris facilè ac mediocriter obuia quæq; ferrente. At quorum vitæ finis deſtinatus eſt ſenſus oīs amiſſio & diſſolutio, his mors quia non adfert mutationem malorum, vtriq; fortunę moleſta eſt, magis tamen proſperè q̄ miſerè viuentibus. his enim amputant ſpem felicioris vitæ, illis certum bonum ac ſtabile, vitam.ſ. iucundā, adimit. Et quēadmodū medicamenta non cōmoda ſed neceſſaria ſubleuant quidē ægrotos, ſed ſanos lædūt atque diuexant: ſic Epicuri doctrina neq; aduerſa conflictatis fortuna vitā pollicet meliorē: & quorū res ſecūdę ſunt, ijs finē felicitatis denūciat animi interitū atq; diſſolutionē. prudētiū aūt, ſapientū, & bonis vigentiū oīno deijcit animi læticiā trāquillā, eos è vita beata ad vitæ amiſſionē & in nihilū reuocans. Cæterū in promptu eſt cogitationē de amiſſione bonorū tātum adferre doloris, quantū gaudij exhibent ſpes de bonis præſentibus firmæ, eorumq; fruitio. At.n. dicunt cogitationē de futura diſſolutione ipſis bonū ſtabiliſſimū & ſuauiſſimum in aīo relinquere, quia.ſ. eximat ſuſpicionē de infinitis & innumeris malis: atq; hoc præſtare doctrinā Epicuri, mortis metū aīæ diſſolutione reprimētis. Quod ſi verò ſuauiſſimū eſt liberari exſpectatione malorū infinitorū, quomodo nō erit moleſtū priuari ſpe æternorū bonorum & ſupremam amittere felicitatē. Bonū.n. ventris, ſed oībus in vniuerſum quæ ſunt contra naturā eſt & alienū, non eſſe. & quibus malo mortis vitę mala auferuntur, ea ſenſus vacuitatē ita ſolatij loco habent, ac ſi ſubterfugiſſent. Cōtrà aūt quibus è bonis in nihilū mutatio imminet, eorum video terribiliſſimum exitum (Animi interitus.) (Amitti una metus.)

quo beatitas finietur: non.n. natura sensus amissionem metuit tāquam initiū alterius rei alicuius: sed quia præsentium bonorū est abolitio. Etenim quod nihil ad nos pertinere dicitur, ortum ex oīum nostrarum rerum interitu, iam cogitādo ad nos pertinet, & sensuum amissio eos, qui iam non sunt, non afficit sanè molestia: afficit profectò eos qui sunt, planè in nihilum eos demergens, non sub terram aliquò saltem detrudens. Itaq; ergo non Cerberus, neq; Cocytus infinitum mortis mesum reddidit: sed minæ istæ, nos in nihilum iri, redactū, vnde ad Esse non datur mutatio aut reditus his qui interierunt. Bis enim non licet nasci: & Epicuri de sentētia oportet æuum aboleri. Si.n. non esse æuum finit, nō esse autem infinitum est & immutabile: iam paratū nobis est æternum malum, priuatio bonorū & sensus nūquam desitura. Et sapientiùs Herodotus, qui Deum inquit dulcedine æternitatis gustata, apparere inuidū suapte natura esse. maximè quidem his qui beati putantur, quibus dulcedo gustū præbens eorū quæ amissuri sunt, esca est doloris. Quam.n. læticiam, quam perceptionem voluptatis, quam exsultationem nō expellat & frangat continenter id animum accidēs cogitatio, fore vt in infinitū is tāquā vastū in mare effundat, apud eos qui pulcrū & beatitudinē in voluptate ponunt? Tū si, quæ est Epicuri opinio, plerisq; vsu venit vt cū dolore intereāt: planè nullā admittit cōsolationē mortis metus, per mala ac priuationē bonorū ducētis. Præterea nō defatigantur Epicurei pugnando & oēs homines cogendo, vt malorum euitationem pro bono ducant, pro malo autē bonorum abolitionē non reputent: interim fatentur, mortem omni spe ac gaudio carere, sed præcisa esse omnia iucunda & bona. quo quidē tempore multa pulcra, magna, diuinaq; exspectent, qui aīos interitus expertes esse sentiunt & immortales, aut qui longas quasdam temporis circuitiones aliàs in terra aliàs in cœlo peragrādo cōficiāt, donec vnà cū mundo dissoluantur, cū Sole & Luna in ignē mente prǣditū conflagrantes. Huiusmodi cāpū voluptatū tantarū Epicurus exscindit, & ijs quæ diuinitus sperātur, (vti docuimus) muneribusq; deorū sublatis, studio cognoscēdæ veritatis facultati contēplatrici, actrici cupiditate honorū adēpto, naturā in læticiam animi corporis gratia conceptā, nimis hanc angustam, ac ne puram quidē, conijcit atq; includit: tanquā si natura maius aliud bonum, q̃ est mali fuga, haberet nullum.

PLVTARCHI,

Libellus, An rectè dictum sit, Latenter esse viuendum.

ATQVI ne is quidē, qui hoc pronūciauit, latere voluit: sed ne lateret hoc dixit, tanquā reliquis subtilius aliquid intelligēs: & cohortādo ad nominis obscuritatē, iniqua ratione gloriam captauit. Ego autem

Odi sapientem, qui ipsus non sapit sibi.

Philoxenum Eryxidis F. & Gnathonem Siculū obsoniorum nimia cupiditate impulsos, narium sordes emūgere in patinas solitos ferunt, vt alijs ab edendo deterrisis ipsi soli implerentur propositis cibis. Atq; sic etiam

Ambitio occulta. isti nimio gloriæ studio repleti, gloriā apud alios traducunt tanquā riuales suos, vt ipsi ea absq; certamine potiri possint. Qua in re imitantur remiges. vt enim hi ad puppim nauis obuersis oculis proram propellunt, nimirum vt ex allisione refluxus ortus lembum vnà incitet: ita qui talia dant præcepta, gloriam ij tāquam auersi sectātur. Quorsum enim attinebat hoc dicere, quid scribere, scriptumq; ad posteros edere, si fallere voluit eos qui tum erāt, cùm ne ab olim quidem victuris se vellet ignorari? Verùm ipsa res qui non sit praua, Viue ita vt ignoreris? scilicet viue, vt qui sepultum recluseris. An viuere est turpe, ita vt omnes sciemus te viuere? Ego sanè dicere non verear, Ne si malè quidem vixeris, dandā tibi operam esse vt lateas. immò enim innotesce, redi ad sanitatem, corrige peccatum. Siue virtus tibi adest, noli esse inutilis: siue vitium, noli negligere medicinam. Quin tu potius hoc distingue ac defini, cuinam homini istud Latere tuum præcipis. Si enim indocto, prauo, & fatuo, perinde est ac si febricitantem aut insanientem ex morbo occultare se iuberes, ne agnosceretur à medico, & se aliquo in tenebras abijcere vbi lateret vnà cū suis morbis. Tu quoq;, dicis vitioso homini, cum vitijs tuis te abde, morbumq; insanabilem & pestilentem perfer, celaq; inuidiam vel superstitionem veluti palpitationes quasdam, & tradere te ijs qui docere ac sanare possunt caue. At verò prisci ægrotos suos in publico proponebant, vt prætereuntium quiuis si quid vel ipse eodem morbo conflictatus, vel similiter laboranti opitulatus medelæ nosset, id ægrotanti significaret. aiuntq; artem hoc modo experientia adiuuante creuisse. Hoc modo etiam vitæ vitia animiq; prauas affectiones expediebat detegere, vt cuiuis liceret ijs inspectis & consideratis dicere, Iratus es? hoc caue. riualitate vexaris? istud facito. amas? ipse quoq; aliquando amaui, sed resipui. Nunc dum vitia sua negant, occultant, velant: penitus ea in sese defigunt. Si verò bonis suades vt lateant, Epaminondam iube bello gerendo, Lycurgum legibus ferendis, Trasybulum tyrannis occidendis, Pythagoram instituendis discipulis, Socratē disputationibus supersedere. Immò tu primùm ipse Epicure, non scribe ad amicos in Asia, non ex Aegypto hospitibus te præbe, non stipator esto Lampsacenis ephebis, non libros ad omnes vtriusq; sexus homines dimitte sapientiā ostentās, neq; de sepultura manda. Quid enim sibi volunt communes mensæ, quid necessariorū & pulcrorū conuentus quid tot millia versuum scripta & cōposita laboriosè in Metrodorum, Aristobulum, Chæredemum, vt ne mortui quidem ignorari possent, si obliuione virtutem, ocio artem, silentio philosophiā, oblitteratione felicitatem leges tuæ describunt? Sin è vita, tanquam è conuiuio lumen, aufers cognitionem, viuito sanè occultè, qui omnia è voluptate ad voluptatem facis. Omnino si cū Hedea meretrice sim vitam acturus aut Leontio, & inhonesti contemptū despuēs bonum in carne & titillationibus quæsiturus: ista tenebras desiderēt sacra, ista noctē, his obliuio & ignoratio induci debeant. At si quis in naturæ rerum inuestigatione deum celebret, Iusticiam, Prouidentiam: in morū doctrina legem, communionē, rempublicam, in rep. honestatem, non vtilitatē: cur viuens ignorari velit? an ne quem doceat, ne cuiusquam studium ad virtutem excitet, néve alijs exemplo sit? Si Themistocles Atheniensibus ignotus fuisset, non repulissent Græci Xerxem: si Camillus Romanis, perijsset Roma: si Dioni Plato, non fuisset liberata Sicilia. Nimirum sic sentio. sicut lumen non manifestos tantùm nos sed & vtiles inuicem facit: ita notitia non gloriam modò, sed & agendi materiam virtutibus parat. Epaminondas quidem ad quadragesimum vsque annum obscurus, nihil profuit Thebanis: postmodo cognitus & rebus præfectus, patriam pessum euntē seruauit. Græciamq; seruitute liberauit, in fama tanquam luce virtutem apto tempore efficacem præbens.

Namq; æris instar quod longo pòst tempore
Vsu refulget attritum, virtus viri
Comperta splendet actionibus probis.

vt est apud Sophoclem.

sicut cōtrà in ocio delitescens ingenium viri velut ærugine ac seniū cōtrahit. Quies.n. alta, vitaq; in ocio deposita, nō corpora modò, sed & animos tabefacit. & sicut Ocium.

aquæ

Vitia non tegenda.

aquæ latentes sub vmbra ac non fluentes putrescunt: ita in vita motuū expertæ facultates hominibus insitæ cōsenescunt & pereunt, cùm quod vtile adfuit, vsurpatum non est. Non vides, vt nocte appetente & corpora grauis quidam languor inuadit, & animas torpor inefficax, & contracta in seipsam ratio tãquam obscurus ignis ob ignauiam & languorē leuiter diuulsis agitatur visis, hoc vnum indicans viuere adhuc hominem?

Verùm vbi Sol oriens velocia somnia abegit,

& tanquam in vnum commiscens conuertit & excitauit vnà cum luce omniū cogitationes: tunc (vt ait Democritus) noua inita die homines mutuis conatibus tãquam condimento quodam refecti, aliùs aliunde ad res agendas sese conferunt. Ac mihi videtur ipsa vita, & quòd homines nati sumus, ad innotescendum nobis diuinitus obtigisse. est autem quisq; nostrum obscurus & ignotus dum in vniuersi mole seorsim exiguus fertur. cùm autem inter se coëunt homines, adepti iam magnitudinem effulgent, clariq; ex obscuris fiunt, & conspicui ex abditis. Non enim notitia via est ad substantiā, vt nonnulli dicunt: sed essentia ad notitiam. Non enim ortus singulas res efficit, sed demonstrat: sicut neque interitu res in nihilum rediguntur, sed tantùm in obscurum abducuntur. Hinc est quòd maiorū instituto Solem cū Apolline eundem putantes, Delium & Pythium cognominant à manifestando: sicut aduersæ dominum sortis, siue is deus est siue genius, Aden nominant (nos Plutonem): quòd nos cum dissoluimur, abeamus in locum visui inaccessum: & vocant

Somni socordis dominum, cæcæq; noctis.

Existimo autem ipsum quoque hominem veteres phōta dixisse, quòd vnicuiq; nostrum ob cognationem cum lumine (id ipsis est phos) acris est insitus amor cognoscendi & innotescendi. Ipsam verò animam nonnulli philosophorum lumen, suapte natura esse statuunt, cùm alijs vtentes argumentis, tum quòd nullam rem anima magis auersatur quàm ignorantiam, & omnia lucis expertia vitat, tenebrisq; turbatur, metuit, ac suspecta habet. ita autem ei dulce est lumē, ita desiderabile, vt nihil aliud ipsi iucundū sine eo aut in tenebris velit admittere: sed omnem ei voluptatem, iocum, ac delectationē lux admixta veluti commune condimentum suauem reddat atq; gratam. Qui verò seipsum in obscuritatem conijcit, ac se tenebris inuoluit, vitamq; inanis similem sepulchri facit: is ipsum videtur ortum fastidire, & quod exstiterit iniquè ferre. Iam recepta est hæc sententia, esse quendā locum, vbi pij post mortem degant.

Lux.

His apud inferos per noctem
Solis fulget iubar almi,
Per prata puniceis rosis
Consita. —
Illis campus floridus patet
Virensq; frondibus arborum,

fluuijq; quidam lenes & lachrymarum vacui perfluūt, mutuaq; se consuetudine oblectant, commemorandis & explicandis rebus præteritis ac præsentibus. Tertia via est eorum qui impiè & flagitiosè vixerunt, quę animas in orcum & voraginem detrudit,

Vbi immensas tenebras eructant
Validi nigræ noctis fluuij,

recipientes & ignorantia ac obliuione occultantes eos qui puniuntur. Non enim vultures semper iacentium in terra depascuntur iecur. aut enim igni id aut putredine absumptum est: neque ponderum moles gestandorum fatigant atque conficiunt corpora pœnas luentium:

Odyss. λ. 218.

Non etenim fibris sunt cinctæ carnibus ossa:

neque reliquiæ sunt corporum post mortem, quæ cruciatus sustinere possint. Sed re vera vnicum eos qui malè vixerunt manet supplicium, obscuritas & ignoratio, & abolitio in nihilum redigens, ac obliuione in fluuiū illum illætabilem abripiens, indeq; in abyssum demergens, & in vastissimum mare, inutilitate & ocio, ignorationeq; & obscuritate omnia inuoluens.

PLVTARCHI,

An vitiositas ad infelicitatem sufficiat.

* sustinet

Muliebri dote corpus venditum gerens,

vt est apud Euripidē: sed pauca manifestata sunt & instabilia. huic autem non multum per cinerē, sed per regium incedenti rogum atque ambusto, anhelitus pleno & metus, & sudoris transmarini, diuitias ea apponens Tantalicas, ob occupationem frui non valenti. Etenim Sicyonius ille equos alens, bono vsus consilio equā Agamemnoni velocem cursu dono dedit,

Vnà ventosum ne miles ad Ilion iret, Iliad. ψ. 295.

sed domi manens oblectaretur, in amplas diuitias & ocium molestiæ expers se reclinans. At qui nūc citra molestiam viuere, & rebus agendis dediti videntur, nemine vocante vltrò se præcipites deuoluunt in aulas, comitatus, excubiasq; laboriosas, vt equum aliquem, scortum, aut aliud quippiam istarum quæ beare putãtur rerum consequantur.

Est & cui laniata genas sit in ædibus vxor, Iliad. ω. 700.
Et domus imperfecta: —

cùm ipse interim trahatur & oberret inter alios, sperãs ac contumelias tolerans. Quod si adipiscatur eorum quę desiderabat aliquid, circumagitatus, & oborta ad ludū fortunæ vertigine, discessum quærit, & beatos prædicat eos qui obscuri vitam securam agunt. At hi contrà eum supra ipsos situm suspicientes, felicē deputant. Sic vitiositas afficit homines, omnia in se habens ad infelicitatem fabricandam posita, neq; instrumentorum egēs, neq; famulorum. Alij verò tyranni operam dantes vt quos puniunt miseros faciant, carnifices alunt & tortores, & cauteria ac cuneos bruto animo fabricantur. Prauitas absq; vllo apparatu, simul atq; animum attigit, adfligit atq; deijcit, implet dolore, lamentis, mœstitia, pœnitentia hominem. Indicium hoc certum est. Multi tacent dum secantur: tolerant flagrorum ictus: cuneis adactis torti à dominis aut tyrannis, vocē emittunt nullãt quandoquidem animus cominens vehementiam affectionis tanquam manu iniecta comprimit atque cohibet. Excandescentiæ autē nunquam quietem imposueris, aut luctui silentiū, aut metuenti vt subsistat persuaseris, aut ob pœnitentiam ægro ne vociferetur, néue in crines inuolet suos, aut femur pulset. Adeo vitiū & igne est & ferro violentius. Ciuitates quando locationē templorum aut colossorum proscribunt, artifices audiūt de conducendo opere certantes, rationesq; & exempla adferentes. eum deinde deligunt, qui minori sumptu opus videt confecturus & melius & celeriùs. Finge nos quoque publicè proposito scripto inuitare, qui nauare velint mercede conducti operam ad vitam hominis miseram efficiendum. venire dicatum suam operam fortunā & vitiositatem, inter se contendentes. Fortunam adferre abundantiā omnis generis instrumentorum, quibus vita misera & miseranda possit effici. puta latrocinia, bella, tyrannorum homicidia, tempestates marinas, fulmē de cœlo immissum: tum cicutas, gladios, calumniatorū conductas copias, febrium incendia, compedes, carcerum circumuentionem. quanquā pleraq; horū prauitati potiùs debentur quàm fortunæ. sed sint omnia fortunæ. Vitiositatē porrò nudā adstare, neq; aduersus hominem vlla re externa indigentem: & è fortuna quærere: Fortuna, quo pacto miserū efficies hominē? Minaris paupertatem?

Fortunę & vitiositatis comparatio.

pertatem? deridet te Metrocles: qui hyeme inter oues, æstate in vestibulis templorum dormiens, prouocas ad certamen de felicitate Persarum regem Babylone hyemantem, & æstiuo tempore in Media degentem. Seruitutem, vincula, venditionem inducis? spernit te Diogenes, qui cùm à prædonibus venderetur, præconis voce proclamauit, Ecquis emere vult dominum? Venenatũ tem peras poculum? nónne & Socrati id præbibisti? ille tamen placido sedatoq; animo, nihil territus, & neq; colore neq; vultu mutato, admodum facilè ebibit. mortui verò beatitatẽ laudauerunt viuentes, vt ne apud inferos quidem absq; forte diuina futuri. Sanè ignem tuũ Decius Romanorum imperator anteuertit, quo tempore exstructo in medio exercitnũ rogo, ex voto sese pro patriæ principatu Saturno immolauit. & apud Indos castæ maritorumq; amantes vxores de igni litigant atque certant: victricem, quia cum mortuo marito comburitur, reliquæ vt felicem laudib. vehunt atq; decantant. ac qui sapientes ibi sunt, nullus eorum dignus admiratione, nullus beatus habetur, nisi viuus etiamnum, & animo ac corpore valens, animã à corpore igni discernat, purusque à carne discedat eluta mortalitate. At enim è magnis opibus, domo splendida, victu magnifico ad lacernam, peram, & quotidiani cibi emendicationem rediges? hæc verò beatitatis principia Diogeni, libertatis gloriæq; Crateti fuerunt. Inquies, in crucem te suffigã, aut ad palum. atqui Theodori nihil interest, humíne an sublimè putrescat. sepultura isthæc Scythis beata putatur. canes Hyrcanorum, Bactrianorum volucres cadauera præscripto legum vorant, vbi feliciter vitam finiuerunt. Quos ergo ista faciũt miseros? eos qui molles sunt & parum habent rationis, malè educatos, non exercitatos, qui opiniones à teneris cõceptas vnguiculis seruãt. Proinde non fortuna infelicitatem perficit, nisi prauitate vtatur adiutrice. Sicut enim ossa finduntur filo, postquam sunt aceto & cinere perhumectata: ac sicut ebur Zytho emollitũ atq; laxatũ flectunt, inq; varias formas fingunt, cùm id fieri aliàs non posit. sic fortuna quod iam sese malè affectum, mollitumq; est vitijs, superueniens vulnerat atq; perforat. Et quemadmodum * nulli noxius, neq; lædens tangentes & gestantes, si dũtaxat vulneratus aliquis inferatur, statim eum interficit affectionis quendam defluxum in se recipientem. ita cuius animus à fortuna sit subuertendus, eum intra corpus suum oportet peculiare vulnus malumq; habere aliquod: foris accidentia quod miseranda & lamentabilia redigat. Est ne vitiositas etiam talis, vt ad inferendam miseriam fortunæ requirat opem? Nequaquam. Non asperum ac tempestuosum excitat prauitas mare, nõ deserto imminentes montiũ radices occupat ac cingit latronum insidijs, non agris frugiferis nubes grandinem eiaculantes immittit, non Melitum, Anytum, aut Callixenum subornat sycophantam, non repulsam præturæ cõficit, vt miseros faciat. sed percellit diuites, rebus abundantes, hæreditatem adeuntes: terra mariq; subit & inhæret, cupiditatibus colliquans, iris incendens, superstitionibus conficiens, vultum mutans.

PLVTARCHI,

Libellus de Amore prolis.

QVOD ad peregrinos iudices Græci appellauerunt aliquando, & in alieno foro litigauerunt, id initiò hinc excogitatum fuit, q alij de aliorum iustitia diffidentes, eam vt rem necessariam & apud ipsos nõ exsistentem aliunde petẽdam sunt opinati. Nónne eodem modo philosophi etiam de quæstionibus quibusdam propter mutuas inuicem dissensiones ad naturam brutorum animalium, tanquam ciuitatẽ alienã, prouocauerunt, eorumq; affectionibus & ingenijs, vtpote integris & nullo alloquio, nullo dono corruptis, iudicium permiserunt? Aut hoc quoque commune est humanæ vitiositatis crimen, q de maximis & apprimè necessarijs rebus dissentientes, apud equos, canes, & aues quærimus, quomodo nobis matrimonia contrahenda, proles procreanda & educanda sit: ac quasi nihil in nostra natura sit proditum, brutorum mores & affectus appellamus: hocq; aduersus vitam nostram testimonij dicimus, multa in ea cõtra naturam agi atq; vsurpari, statim ab initio & primis in rebus confusione ac perturbatione insinuante. Nam in brutis quidem proprietates suas natura sinceras simplicesq; conseruat. inter homines ratio & consuetudo eas, sicut oleum solent seplasiarij, multis permiscens opinionibus ac iudicijs adscititijs, non patitur simplices manere, sed multipliciter variat. Neq; est quod miremur bruta magis q̃ ratione prædita sequi naturam: nam in eo bruta etiam superantur à plantis. hæ enim neq; imaginandi vi, neq; appetitu præditæ qui naturam aliò auerteret, tanquam vinculo constricta manent ac tenentur, vnicumq; semper natura ductum sequuntur. Brutis rationis mãsuetudo, subtilitas, & libertatis studium non admodum sunt insita: incitationes tamen & cupiditates rationis expertes habent, quibus vsa euagantur: plerunq; tamen non longè efferuntur, sed in natura tanquam anchora subsistunt. Sicut itaq; asinum habena & fræno dominus dirigit: sic & in homine ratio, penes quã principatus est, modò has modò alias inueniens digressiones ac diuerticula, nullum cõspicuum aut euidens relinquit naturæ vestigium. Initiò in brutis considera, quàm sint omnia naturę accommodata. Primùm non exspectant dum leges contra cœlibatum aut seriùs matrimonium ineuntes ferantur, vt Lycurgi & Solonis ciues. neq; metuunt ignominias prole carentibus propositas, aut honores trium liberum: sicut Romanorum multi vxores ducunt & liberis operam dant, nõ vt hæredes, sed vt ius adeundæ hæreditatis habeãt. Deinde miscetur mas feminæ, non omni tẽpore: quia non voluptas ei, sed procreatio est finis propositus. Itaq; verno anni tempore, cùm auræ spirant genitabiles, & temperie prægnantibus commodæ, coit cum mare femina mansueta & desiderabilis, suaui corporis odore, & peculiari corporis ornatu exsultãs, rore & pura herba impleta. ac vbi se concepisse sentit, modestè abit, & ea prospicit quæ ad fetum perferendũ edendumq; pertinẽt. Quę agant, dignè dici nequit. in omnibus quidẽ amor prolis est manifestus, in prouidẽdo, in tolerãdo, in cõtinentia. Cæterùm nos apem sapientẽ vocamus, ac celebramus

Coniugia brutorum.

Mel flauum meditantem:

adulantes ei ob dulcedinem nos titillãtem. reliquorum animalium sapientiam & artem, quam adhibent partui & educationi, negligimus. Occurrit primo loco alcyõ, quę postquam concepit, nidum componit è spinis marinæ acus. quas inter se complicans atq; conferens, formam circumfractam, qualis est retis piscatorij, & prælongam struit, concinneq; densa serie spinis inter se accuratè contextis, opus illuuiei vndarũ supponit, vt paulatim percussum atq; stipatum textum, solidam nanciscatur superficiem. ita autem duratur, vt vix diuidi lapide aut ferro posit. & quod est mirabilius, orificium nidi ea proportione ad modum & magnitudinem alcyonis effingitur, vt nullum neque maius intrare neq; minus animal posit, ac (vt nõnulli tradunt) ne mare quidem aut rem vllam minimam admittat. Maximè autẽ feles viuum edunt partum, qui catulos in se continent, eosq; sinunt foras prodire ac pasci, deinde rursum intra viscera recipiunt dormituros. Vrsa, animal quo neque deformius est aliud, neq; morosius, informes artubusq; carentes catulos parit. lingua autem tanquã instrumento format membra: vt non solùm parere, sed etiam fabricari videatur fetum. At Homericus leo ille:

Alcyone.

Feles. Vrsa.

Iliad. ε, 135.

Cui venatores, catulosq́; dum ducit, in alta
Occurrunt sylua, frendens, & robore fretus
Omne supercilium tectis demittit ocellis.

nónne tibi videtur similis esse meditáti venatoribus de catulis pacisci? in vniuersum enim amor prolis animalia audacia redigit timida, & de segnibus industria, ac de gulosis parca. Sic Humerica illa auis pullis tradit

Iliad. ι, 324.

Escæ quidquid habet, malè sit sibi quamlibet ipsi.

sua enim ipsius fame pullos alit, cibumq́; iam vētri appropinquantem abstinet & ore premit ne imprudens deglutiat. Apud eundem Poëtam,

Odyss. υ, initio.

Vt cum pro teneris catulis canis anxia latrat
Ignoto accedente viro, pugnæq́; parat se:

Perdices. metum pro catulis quasi secundam iram concipit. Perdices quando vnà cum pullis exagitantur, eos præuolare sinunt ac fugere, idq́; machinantur in propinquo voluentes se ac post pullos relictę, vt aucupes ipsas captēt: deinde paululum cursu prouectæ, rursum spe capiendi aucupem lactant, donec ita parta pullis suo periculo securitate longiùs producant persequentem. Gallinas autem quotidie ante oculos habemus, ac cernimus quo modo pullos suos foueant, alios passas sub alas recipientes, alijs tergum conscendendum & vndiquaque aditū præbentes, simulq́; blandam & gaudij indicem vocem edentes. eædem canes & angues fugiunt, cùm sibi metuunt: cùm verò pullis timent, defendunt, & vltra q̄ vires patiantur ijs propulsandis certant. Enimuerò huiusmodi affectiones opinabimur istis animalibus ingenerasse naturam, de gallinarum, canum, vrsarum propagatione solicitam: non nobis hoc modo pudorem voluisse incutere? nimirum reputantes, ista naturam sequentibus exemplorum loco esse: duris autē suā exprobrare inhumanitē, propter quos sola hominis incusatur natura, q̄ amorem gratuitum non ferat, neque nisi vtilitatis causa diligere norit. In admiratione enim est is, qui in theatris pronunciauit:

Gallinæ. (margin)

Mercedis ergò namq; hominem homo diligit:

Epicurus censet hoc pacto à parentibus liberos, & à liberis parentes amari. Quòd si sermonis intelligētia brutis concederetur, & coactis in theatrum cōmune equis, bobus, canibus, volucribus, mutato carmine pronunciaret aliquis, neq; à canibus catulos mercedis gratia, neq; ab equis equuleos, neq; ab auibus pullos, sed gratis & naturæ impulsu diligi: omniū brutorū affectionibus hoc vt rectè ac verè dictū approbaretur. Turpe enim, proh Iupiter, fuerit, bestiarum procreationes, partus, dolores in partu, educationes gratis esse & à natura: homines verò fenus, mercedem, arrabones istarū rerum causa exigere. Sed neq; verū hoc est, neq; dignum creditu. Natura enim sicut in plantis syluestribus, vt labruscis, caprificis, oleastris principia fructuum mitium cruda & imperfecta gignit: ita brutis quoque amorem fetus inseuit imperfectum & non pertinentem ad iustitiā, neq; vltra vtilitatem sese proferentem. homini verò, quē protulit vt animal esset ratione præditū ac ciuile, iustitiamq́; leges, & deū coleret, vrbesq́; conderet & amicè cum alijs viueret: semina quoq; harum rerū præclara, pulchra, & fecunda inseruit, amorem, s. prolis: secuta in hoc prima principia, quæ in ipsa corporis insunt constructione. Etenim natura, cùm omnibus in rebus accuratam artificiosamq́; adhibeat diligentiā, nihilq́; mancū aut superuacaneum admittat, & (vt ait Erasistratus) nihil habeat ociosum aut friuolum: nulla oratione satis explicari potest, qua industria confecerit ea quæ ad humani generis procreationē attinent. Ac fuerit fortasse non satis decorum nimis subtiliter ea persequi, quorum vocabula parum honestè proferunt, sed occultātur: vt intelligi possit quæ sit & q̄ apta constitutio eorum membrorū, quæ gignendo, fouendo, in lucē edendo & enutriēdo homini natura destinauit. Sola lactis confectio ac dispensatio sufficit ad demonstrandā naturæ prouidentiā atq; industriam. Quantū. n. sanguinis in mulieribus supra necessarios vsus abundat, atq; ob languorem exiguitatemq́; spiritus in superficie vagās molestia adficit: id reliquo tempore solet menstruis dierū circuitionibus, natura ad hoc canales & meatus aperiente, effundi, & cùm reliquum corpus leuare ac purgare, tum vterum tanquam aruum aratro & semini concipiendo aptum auidumq́; tempestiuè reddere. Verùm postquā genitale semen complexus est vterus, actis iam radicibus: (primū enim in vtero vmbilicus nascitur, vt ait Democritus, tanquam anchora qua fetus nitatur contra fluctuationes, & tanquā retinaculum aut pedamentum conceptæ sobolis) ibi tū menstruæ illos purgationi aptos meatus natura occludit, sanguinemq́; vagum arripiens, eo alimenti loco vtitur, fetumq́; humectat eo, qui iam cogitur & fingitur, donec iusto dierū numero in vtero exacto auctus, aliū locum is, aliumq́; victum requirat. Exinde natura quouis solertior colono sanguinem ad alios identidem deriuans vsus, paratos habet quasi subterraneos fontes quosdam, qui laticem affluentem recipiant. & quidem recipiant non ociosè aut sine affectione aliqua, sed spiritus leni calore muliebriq́; mollicie excoquant, læuigēt ac mutent. Hoc enim modo vbera internè sunt affecta atq; temperata. Lac autem ex ijs non per tubulos cōfertim effunditur. sed in carnem scaturiginum plenam ac sensim exilibus meatibus peruiam desinentia vbera, infantis ori tactu suaue & lene penu præbēt. Verū enimuerò hæc tot tantaq́; ad procreationē instrumenta, tot apparatus, tantum studium, tantaque prouidentia nihil erant profutura, nisi parientibus natura amorem procurationemq́; fetus sui ingenerasset.

Hominès à natura esse amantes prolis. (margin)

Lactis confectio. (margin)

Quando nil spirat, terra neque repit in alma Iliad. ε,
Tam miserum, quàm sunt homines. —

id quod de infante recèns nato dictū, minimè fallit. Nihil enim est ita imperfectum, inops, nudum, informe, spurcum, vt homo à partu statim conspectus. cui soli ferè ne exitum quidem in lucem mundū natura concessit: sed sanguine inquinatus, taboq́; oppletus, & occiso magis quàm nato similis, à nemine tangi, tolli, suauiari, ac amplexu foueri potest, nisi natura insitū gerēte amorem. Itaq; alijs quidem animalibus infra ventrem vbera in mammas desinunt: mulieri supernè ad pectus nascuntur, vt in promptu sit osculari, amplectiq; & fouere infantem. nimirū quia pariendi & alendi finis est non necessitas sed amor. Refert enim sermonem ad prisca tempora. quæ primæ pepererunt, qui primi natū infantem viderunt, his neq; lex vlla necessitatē alendæ prolis imponebat, neque exspectatio gratiæ iubebat infantibus alimenta tanquam fenore locare. Quinimmò infensæ potiùs proli, & memores acceptorum maleficiorum erant alioqui futuræ: vtpote tantis periculis, laboribus, doloribusq́; exhaustis.

Vt cum parturiens mulier penetrante sagitta Iliad λ, 269.
Fixa gemit, duris quam partibus Eilusbyæ
Quæ præsunt natæ iaciunt Iunonis acerbam,
Et sæuos partu cumulant vrgente dolores.

Hæc mulieres aiunt non ab Homero scripta fuisse, sed ab aliqua Homeride, quæ peperisset, aut etiamnū pareret, mixtionemq́; doloris simul acerbi atq; acuti in visceribus sentiret. Verùm insitus à natura amor parientem flectit atque ducit. Etiamnum calida doloribus, ac cruciatibus concussa & tremebunda, infantem nō præterit neque fugit, sed ad eum se conuertit, arridet, tollit, osculatur: nullam sanè percipiens dulcedinem, nullam vtilitatem, sed laboriosè ac ærumnosè

Ad hoc paratis excipiens cunabulis.
Fouet, refrigeratq́;, identidem nouum
Cumulans labore laborem, nocturnumq́; opus
Mutans diurno. —

Qui vitem æquinoctio verno ferit, vuas ex ea legit autumnali. occidentibus Pleiadib. qui triticũ seminat, metit sub ortum earum. Boues, equi, alites, iam vsibus paratos edunt fetus. Hominis educatio laboriosa est, incrementum tardum, virtus ita in longinquo sita, vt plerique parentes priùs ex hac vita decedant, quàm filij virtuté suam demonstrent. Non vidit Salaminiam Themistoclis victoriam Neocles, neq; Cimonis res ad Eurymedontem gestas Miltiades, non audiuit Periclem cócionantem Xanthippus, neq; Platonem philosophantem Aristo. neq; Euripidis & Sophoclis victorias patres eorum cognouerũt. Balbutiẽtes eos, & litteras in syllabas cogentes audiuerũt: comessationes, potationes, amores, aliaq; id genus filiorũ delicta videre patribus contingit. adeò vt illa dũtaxat Eueni īscriptio memoret ac laudet.

Per tempus patri est filius omne dolor.

Et tamen finem non faciunt filios educãdi: ij maximè, quibus nihil opus est filijs. ridiculum est enim opinari diuites natis ipsis liberis rem sacram facere & gaudere, quia habeant alimenta præbituros & sepulturam curaturos. Nisi me hercle hæredum inopia liberos alunt: scilicet quia non licet inuenire qui aliena accipere velit. Arena, puluis, & pennæ auium varias voces edentium tanto non sunt numero, quãtus est hæreditates ambientium. Danaus filiarum L. fuit pater. qui si prole caruisset, vel plures habuisset hæredes. Tum diuersa est ratio. Filij enim gratiam hanc ob causam non habent, neq; colunt ac venerantur eo nomine; sed vt rem debitam, hæreditatem exspectant. At alienorum circa liberis carentem voces audiuntur, similes comicis istis:

* * *Impone, sorbe, deuora, habet triobolam.*

Iam quod Euripides dixit,

Hominibus amicos conciliat pecunia,
Rebusq; plurimum in mortalium potest:

non est simpliciter verum, sed de ijs quibus nulli sunt liberi. His pecuniam diuites dant mutuam, hos principes colunt, his solis oratores gratis patrocinantur:

Multum potest hæredem habens incognitum
Diues. —

itaque ergo multos qui amicorum magnum haberent numerum, & à multis honorarentur, vnica nata proles amicis potentiaque exuit. Ita ne ad potentiam quidem liberi conducunt: sed naturę tota est vis, non minùs apud homines, quã apud bestias. obscurantur enim & hæc & multa alia à vitijs: sicut cùm sylua hortensibus seminibus consita floret. An hoc dicemus, ne seipsum quidem diligere hominem? quia multi seipsos jugulant aut præcipites dant, & Oedipus sibi

Oculos domo funesta auersos eruit:

& Hegesias sua disputatione multos auditorum permouit vt mortem sibi consciscerent.

Multa sunt species rerum fatalium.

Verùm & hæc & ista, morbi sunt, affectiones animi à sua desciscentis natura. & homines ipsi hæc contra se dicunt testimonium. Si enim porca aut canis à se editum fetum dilaniauerit, animum abijciunt, perturbantur, ac dijs pro auerrũcanda calamitate sacrificant, remque pro ostento habent: quia sentiunt à natura animalibus omnibus datum vt ament suos fetus & enutriant, non vt interficiant. Enimuerò sicut in metallis aurum quanquam multa terra permixtum atque tectum, tamen enitet: sic natura etiam in vitiosis factis atque affectibus amorem prolis declarat. Pauperes enim non alunt liberos, metuentes ne iusto deteriùs educati, seruiles, & rudes culturæ, omniumque bonorum inopes fiant. nam paupertatem, quam vltimum malorum censent, tanquam grauem & magnum morbum, non sustinent suæ proli tradere.

PLVTARCHI,

De Iside & Osiride liber.

QVI sapiunt, ò Clea, ijs omnia bona sunt à dijs immortalibus petenda. maximè autẽ cognitionẽ deorũ pro captu humanæ naturæ consectantes, ab ipsis petimus nobis eam concedi: quia neq; maius homo accipere, neq; dignius dare munus homini deus pót veritate. Reliqua quippe non sibi propria & peculiaria deus homini largitur, possidens ea atque vsurpans tantùm. Neque enim argentum & aurum deo beatitatem, neq; tonitru & fulmen vim parat: sed scientia & prudentia istas laudes consequitur. Ac omnium quæ dixit Homerus, hoc est ab eo præclarissimè pronunciatum:

Est ambobus idem sanè genus, & patria vna. Iliad. ;
Sed Iupiter natu prior exstat, pluraq; nouit: 354.

maiestate Iouis imperium anteire dicens, quod scientia & sapientia esset antiquius. Existimo etiam ęternæ vitæ, quam deus occupauit, beatitatem in eo esse, ꝙ cognitiones vi pręterita nõ dimitit. alioqui cognitione & intelligentia rerũ sublatis, immortalitatem non esse vitã sed tempus. Est ergo diuinitatis appetitus, veritatis, maximà de natura deorum, indagatio, tanquã recuperationem sacrorũ vsurpans inquisitionẽ ac perceptionem: & res quauis castimonia, quauis æditui munere sanctior, non leuiter eadem grata isti deæ, quam tu colis eximiè sapientem & rerũ cognitioni deditã: & ipso è nomine intelligitur, nulli alij numini magis cõuenire scientiam atq; cognitionẽ. Græca enim Isis vox est, à scientia demanãs. & huius deæ inimicus Typhon, à fastu (qui typhos Græcis dicitur) nomen habet, ꝙ inscitia & erroribus inflatus, discerpat aboleatq; sacram doctrinã, quã dea colligit, cõponit, traditq; diuinitati cõparandæ initiatis. quos ea temperanti continenter victus rationi, & abstinentiæ multorũ ciborum ac rei Venereæ adsuefactos, qua libido & voluptatũ appetentia reprimũtur, sacra in templis luxus expertia & austera obire condocefacit. quorũ finis est, primi, rerum domini, ac sola mente percipiendi cognitio dei: quẽ dea apud se quęrere iubet, secum degentẽ. Ipsum quoq; fani nomen palàm pollicetur cognitionẽ & scientiã Entis. appellatur enim Iseum, vt cum ratione & sanctè adeamus sacra deæ, cogniturі Ens. Ad hęc Isidem multi Mercurio, multi Prometheo natã perhibent: quorũ hunc sapiẽtiæ & prouidẽtiæ, illũ grãmaticæ & musicæ inuentorẽ esse cẽsent. Itaq; Hermopoli etiã Musarũ priorẽ Isidis & Iustitiæ nominib^{9} afficiunt, ꝙ sit (vt diximus) sapientia, resq; diuinas demonstret ijs qui re vera ac ritè à sacris gerendis sacroq; vestitu Hieraphori & Hierastoli nominantur. hi autem sunt qui sacram de dijs doctrinam omni à superstitione & curiositate purã in animo suo, tanq̃ in cista, gestant atq; cõtinent: fugiuntq; atra & vmbrosa, manifesta autẽ & splendidã de deo sententiã monstrantia amplectunt. Quod ipsum veste quoq; sacra innuit. Itaq; mortui Isiaci hac ornant, quod signũ est eò istos abire, nulla alia re quàm doctrina instructos. Non.n. ò Clea, philosophum barba & palliũ, neq; Isiacũ lini gestatio aut rasura faciũt. sed Isiacus is verè est, qui quæ ostendunt & aguntur de dijs istis, ritè cõparat cũ rebus, & veritatẽ philosophica inquisitione indagat. Vulgo.n. etiã vsitatissima ista atq; minima sunt incognita, cur capillos ponant sacerdotes, cur lineas gerant vestes. quidã ne curãt quicq̃ his de rebus cognoscere: alij lanis eos vt & carnibus ouiũ religionis gratia putãt abstinere, radi capita ob luctũ, lignũ gerere ob colorem quem flos lini habet similem nitori ætheris mundum ambientis. Vera autem horum omnium causa est, quod purum tangi à nõ puro nefas est,

Rasuræ capitis & linearum vestium vsus causa.

vt ait

vt ait Plato.atqui nullum excrementum alimenti, nullum reiectaneum castum purúmue est.cęterùm ex excrementis nascuntur lanæ, villi, crines, vngues atq; germinant.ridiculum verò fuisset, Isiacos, vbi castimoniæ gratia suos posuissent capillos, raso æqualiter toto corpore, amiciri pecorum lanis & eas gestare. Quod autẽ Hesiodus præcipit:

Operibus 741. *Nunquam à quinque fronde inter conuiuia diuum*
A viridi siccum cures abscindere ferro.

docere eum est intelligendum, debere nos rem diuinã obire, iam antè vnguibus defectia alijsq; id genus rebus procuratis, nõ in ipsis sacrificijs adhibere purgationem & excrementorum remotionem. Linum porrò è terra nascitur immortali, & fructum fert esui aptum, vestem exhibet tenuem ac puram, quæ gerentem non grauat, & est apta omnibus anni temporibus, minimeq; pediculos gignit, vt aiunt.de quo alia est disputatio. Sacerdotes autem ita abhorrent ab excrementorum natura, vt non legumina modo pleraq; auersentur, & carnes ouillas ac suillas, quæ multum superuacanei gignunt: sed

Sal. salem quoque cibis detrahant quo tempore sanctè ac purè viuũt. cùm alijs hoc de causis, tum q sal appetitu exacuẽdo magis bibulos & voraciores reddit. stultum est enim salem propterea pro immundo haberi, q, vt Aristagoras ait, dũ is cogitur, multa animalcula deprehensa ei immoriantur. Dicũtur etiam Apin peculiari è puteo potare, & à Nilo eum omnibus modis arcere. non q pollutam Nili aquam propter crocodilum censeant, vt visum quibusdam: cum nihil in maiore sit Aegyptijs honore atq; Nilus. sed quia eius aqua pota creditur pinguedinem carnisq; magnum efficere incrementũ. non volunt Apin pinguem esse & multa carne obesum, vt ne seipsos quidem: sed animis volunt leuia atque gracilia circumdata esse corpora, ne diuina pars à mortali pre

Vinum. matur atque adfligatur. Iam vinum ij, qui Heliopoli Solem colunt sacris, nullum prorsus in templum inferunt: q non conueniat interdiu bibere, domino & rege inspiciente. reliqui vino vtuntur, sed modico admodum: habentq; multos ritus quos purè casteq; obeunt, vini expertes, vbi philosophando, rebus sacrisq; docendis ac discendis tempus exigitur. Reges quoque ex sacrarũ pręscripto litterarũ certa mensura vinũ bibebant, vt scribit Hecatæus, quia & ipsi essent sacerdotes. Bibere cepit Psammeticulus, cùm neque bibissent antè, neq; dijs libassent vinum, non id gratum dijs rati, sed sanguinẽ eorum qui aliquando bellum dijs intulissent: ex quorum cadaueribus terræ permixtis putant vites esse ortas. itaque etiam ebrietas insanos facit & abalienat mentem, impletis hominibus sanguine suorum maiorum. Atque hęc Eudoxus secundo Circuitionis libro à sacerdotibus ita narrari scribit. Piscibus autẽ marinis non omnes omnibus, sed quibusdam abstinent: vt Oxyrynchitę hamo captis. quia enim oxyrynchum piscem sic ab acuto dictum rostro venerantur, metuunt ne hamus aliquando ab oxyryncho tactus polluatur. Syenitæ etiã phragrũ cauent. videtur enim vnà cum Nilo apparere, eiusq; exoptatum incrementum conspectus ipse nunciare. Sacerdotes omnibus abstinent piscibus. Primi autem mensis nono die, cùm reliquorum Aegyptiorum vnusquisque ante fores domus suæ assum piscem edat: sacerdotes nõ gustant, sed ante ianuam ædium comburunt pisces. Cuius rei duæ sunt rationes. sacra altera & subtilis, quã infrà adducam, concinentem ijs quæ de Osiride & Typho-

Piscis qualis cibus. ne piè philosophamur. Altera manifesta est & in promptu, piscem cibi genus esse non necessarium sed superuacaneum. & suffragatur Homero, qui neq; Phæaces istos delicatos, neque Ithacenses insulares piscibus vti scripserit, ac ne socios quidem Vlissis in mari tamq; longa na-

Mare. uigatione priùs q̃ extrema adegit eò inopia. Planè autẽ mare ab igni censent factum, exclusum finibus elementorum: q neque mundi pars sit, neque elementum, sed alienum excrementum, corruptum & morbosum. Etenim in sacrificia nihil est insertum ratione carens, aut fabulosum, aut à superstitione profectũ, vt nonnulli censent. sed alia morales habent vtilesq; causas, alia historicæ aut è natura rerum repetitæ elegantiæ non sunt inania. Quale est de cæpa. incidisse enim in fluuium ac pe- Cępa.
rijsse Dictyn Isidis alumnum dum cæpas captat, extremè est absurdum. Sed sacerdotes auersantur cæpam & cauent, quia sola hæc planta Lunæ decrescente vigere & augescere solet. & cæpæ vsus neq; castimoniã exercentibus commodus est, neque dies festos celebrantibus: alteris quia sitim creat, alteris quia lachrymas elicit. Suem quoque alienum à sacris animal censent. q maxi- Sus.
mè coëat Luna decrescente, & lac eius bibentium corpora lepram asperamq; scabiem efferant. Quod autem semel in plenilunio suem mactantes comedunt, rationemq; hanc reddunt, Typhonem cùm plena Luna suẽ persequeretur reperisse ligneam arcam, in qua Osiridis corpus iacebat, idq; disiecisse: id nõ omnes probant, sed, vt & alia multa, non rectè inauditam rem existimant. Enimuerò priscos aiunt ita luxuriam, prodigalitatem, Frugalitas.
ac deliciarum studium traduxisse, vt columnam quoq; perhibitum sit Thebis in templo positam fuisse, in qua diræ imprecationes inscriptæ fuerint in Menim regẽ, qui primus Aegyptios à tenui, & opum pecuniæq; non indigente victus ratione deduxisset. Dicitur etiam Technatis Boccorem qui filium habuit, cùm expeditionẽ in Arabes faceret, & impedimenta morarentur, obuio cibo suauiter vsus, super toto somnum cepisse profundum. eaq; re inductum, Menin fuisse exsecratũ, ac approbantibus sacerdotibus exsecrationẽ eam in columna incisam posuisse. Reges porrò aut è sacerdotibus, aut è bellicosis legebantur: cùm hæc gens ob virtutem, illa ob sapientiam in honore & auctoritate esset. Qui autẽ Philosophia Ae-
è bellicosis creabatur rex, statim se sacerdotibus dabat, gyptiorũ.
ac philosophiæ fiebat particeps, pleraque fabulis occultantis ac sermonibus obscura veritatis indicia & argumenta habentibus. quod sanè ipsi declarãt, ante templa Sphinges plerunq; collocantes: quo innuunt, suam rerũ sacrarum doctrinam constare perplexa & sub inuolucris latente sapientia. Quod Sai est Mineruæ, quam eandem cum Iside arbitrantur, simum, hanc habebat inscriptionẽ: Ego sum omne quod exstitit, est, & erit: meũq; peplum nemo adhuc mortalium detexit. Porrò cum pleriq; existiment peculiare apud Aegyptios nomẽ Io- Iupiter
uis esse Amun, quod nos producto vocabulo Ammo- Amun &
nem dicimus: Manethos Sebennita ea voce occultatũ Ammon.
& occultationem iudicat significari: Hecatæus autem Abderita hoc verbo inuicem vti Aegyptios ait cum alter alterum vocat. esse enim vocem inuocatiuã: & cùm principem deum eundem cum Vniuerso putent, vtpote obscurũ & absconditũ, vocari ab ijs & orari Amun dicentibus, vt prodat se ac conspiciendũ præbeat. Talis ergo fuit Aegyptiorũ accuratio in contemplatione rerum diuinarum. Testimonium perhibent etiam Græcorum sapiẽtissimi, Solon, Thales, Plato, Eudoxus, Pythagoras, & quorundam opinione etiam Lycurgus: qui in Aegyptum venerunt, & cũ sacerdotibus versati sunt. & ab Eudoxo quidem Chonuphin Memphitam fuisse auditum aiunt, à Solone Sonchiten Saitam, à Pythagora Oenuphin Heliopolitam. Pythagoras autem ma- Pythago-
ximè, vt apparet, in admiratione habitus admiratusque rę philo-
sacerdotes istos, imitatus est rationem eorum, res nutis sophia.
quibusdam & per ambages proponendi, suasq; sententias inuolucris texit. Nam quæ vocantur litteræ hieroglyphicæ, his pleraq; Pythagoræ præcepta nihil concedunt, qualia sunt, Non edere in curru, Nõ insidere chęnici, Non plantare palmam, Ignem in ædibus gladio non agitare. Ego verò sentio, q Pythagorei vnitatem appellant Appollinem, binarium Dianam, septenarium

Mineruam, primum cubum Neptunum, conuenire cũ his quæ fixa sunt in templis, atq; adeò aguntur & pinguntur. Regem enim & dominum Osirin, oculo & sceptro pictis exprimunt. & nomen quidam interpretantur Multioculum: ꝙ Os Aegyptiorum sermone multum, Iri oculum notet. Cœlum, quia ob perpetuitatem nunquam senescat, corde picto significant, cui focus ardens subiectus sit. Thebis simulachra fuerunt dedicata iudicum manibus carentium, & princeps iudicũ oculos in terram deiectos habẽs: quo innuebatur iustitiam donis & alloquijs non esse obnoxiam. Bellicosis sculptura annuli erat scarabeus. hoc enim insectum sexu femineo caret, omnes sunt masculi, & semine in materiam in globum redactam immisso propagant genus, nõ alimento magis q̃ procreationi locum parantes. Ergo audiens fabulas quas de dijs Aegyptij referũt, errores eorum, dissectiones in membra, multosque alios id genus casus: necesse est vt dictorum recordere, nihilq; horum credas ita vt narratur actum fuisse aut euenisse. Non.n. propriè cani Mercurium nomen faciunt: sed ob custodiendi ac vigilandi studium, & sapientiã, qua inter amicum & inimicum internoscit, eum callidissimo (vt Plato ait) deorum accommodant. Neque putant Solẽ infantem recèns natum è loto exstitisse: sed sic ortum Solis pingunt, innuentes quomodo is ex humidis accendatur. Nam & Ochum Persarum regum crudelissimum ac apprimè terribilem, quòd is multis interfectis, Apin quoque ad extremũ mactasset & cum amicis epulando absumpsisset, Gladium vocauerunt: itaq; etiamnum in recensione regum appellant. non sanè substantiam eius ita exprimentes, sed morũ asperitatem ac malitiam instrumento cædibus parato adsimilantes. Hac itaque ratione ea quæ dicuntur de dijs inaudiens atque accipiens ab ijs qui fabulam piè ac philosophicè interpretantur, ritusq; sacrorum legitimos obiens & seruans perpetuò, ac statuẽs nullum dijs te sacrificium, nullum præstare officium posse perinde gratum, ac si de dijs rectè sentias, non leuius impietate vitium superstitionem euitabis. Fabula ipsa, inutilibus omnino & ociosis quantum fieri potest amputatis, sic breuissimè narrat. Rheæ aiunt occultè cum Saturno congressæ Solem, qui id flagitium depræhendisset, imprecatum fuisse vt neque in mense neque in anno pareret. sed Mercuriũ amore deæ captum, cum ea coijsse, ac deinde in ludo cum Luna victorem, septuagesimam partem cuiusuis diei abstulisse, atque ex his omnibus dies quinque confecisse, ac CCCLX anni diebus adiecisse: quæ quinq; dies nunc ab Aegyptijs Epagomenæ, id est adiectitiæ vocantur, & ve natales deorum festi aguntur. Prima autem earum die Osirin natum, & simul cum eo vocem editam, quæ indicaret dominum omniũ rerum in lucem prodire. alij Pamylen quandam aiunt cùm Thebis è templo Iouis aquam peteret, vocem exaudiuisse, qua iuberetur proclamare, Osirin magnum regem & beneficum esse natum. itaque & hanc Osirin à Saturno traditum enutriuisse, & Pamylia ei sacra peragi, Phallephorijs (id est sacrificijs in quibus penis imago vsurpatur) similia. Secunda die Aruerin natum, quem alij Apollinem, nonnulli Orum seniorem dicunt. Tertia Typhonẽ, nõ suo tempore & loco, sed latere ictu perrupto exsiluisse. Quarta Isidem in Panygris. Quinta Nephthyn, quam & Finẽ, & Venerem, & Victoriam nominant. Patrẽ autẽ Osiridis & Arneris fuisse Solem: Isidis Mercuriũ, Typhonis & Nephthys Saturnum. itaq; etiam tertium epactarum diem reges pro nefasto habentes, non dabant responsa, neque ante noctẽ corpora curabant. Porro Nephthyn Typhoni nupsisse. Isidem & Osiridem mutuo impulsos amore, antequam ex aluo matris exirẽt, in tenebris corpora miscuisse. ac sunt qui sic natum putent Aruerin, & ab Aegyptijs seniorẽ Orũ, à Græcis Apollinem nuncupatum. Iam Osirin regno inito statim Aegyptios inopi & belluina victus ratione soluisse, cùm & fruges ijs ostenderet, & leges poneret, & deorum cultũ præciperet. Postmodò vniuersam obiuisse terram hominesq; mansuetos redegisse, minimo armorum vsu, cùm plerosq; persuadendo & docendo adhibitis carminibus ac musica alliceret. itaq; creditũ esse Græcis eundem cum Libero patre. Typhonem verò, qui eo absente res nouas moliri non esset ausus, ꝙ Isis continentiæ seruans magno studio & attentione sibi caneret, redeunti insidias struxisse, adscitis in cõiurationem viris LXXII, & conatum adiuuante regina Aethiopiæ quæ ad ipsum se contulerat. Aso nomen huius fertur. Metitum furtim Typhonem corpus Osiridis, ad magnitudinem eius arcam apparasse elegantem, exacteq; ornatã, eamq; in conuiuium intulisse. quam vbi cõuiuæ cum voluptate & admiratione spectassent, per iocum promisisse Typhonem se dono arcam huic daturũ, qui inclusus quantitatem eius exæquaret. cùm omnes periculum fecissent, neque cuiquam quadraret, Osirim in eam ingressum decubuisse. ibi eos qui intererãt, accurrisse, & operculum arcæ iniecisse, & quà clauis externè, quà liquido plumbo immisso cùm obfirmassent, ad Nilum detulisse, ac in mare demisisse per Taniticum ostium: quod eã ob rem hodie nominatu abominabile est Aegyptijs. Acta hæc esse decimaseptima die mensis Athyr, quo mense Sol Scorpium peragrat, annum regnante Osiride duodetrigesimũ. alij non regnasse, sed vixisse tot annos eum perhibẽt. Cùm autem primi hoc sensissent Panes ac Satyri, qui loca circa Chennin sita incolunt, & hoc de facto mentionem hominibus iniecissent, subitas multitudinũ perturbationes & consternationes, nomen Panicorum terrorum inde obtinuisse. Isin certiorem factam, eo in loco cincinnorum vnum desecuisse, ac vestem sumpsisse lugubrẽ, vbi vrbs est quæ Coptus hodieq; dicitur. quo nomine quidam priuationem notari existimãt, Aegyptijs Kopten pro priuare vsurpantibus. Vagatam inde passim & animi anxiã, nemini occurrisse quem nõ appellaret: ita etiam puerulis obuiàm factis, quæsiuisse ex ijs de arca. hos autem vt forte fortuna viderant arcam, Isidi ostium indicasse, per quod amici Typhonis arcam in mare eiecissent. Hinc tractum, ꝙ Aegyptij pueros facultate diuinandi præditos putãt, & maximè hominis loco accipiunt, si quid ij in templis ludentes fortè pronunciant. Porrò Isidem, comperto Osirin cum sorore per errorem tanquam secũ coiuisse, & argumento rei viso corona melilotina quam is apud Nephthyn reliquerat, puerulum quæsiuisse: (nam præ metu Typhonis eum statim mater exposuerat) magnoq; labore canibus indagantibus repertum enutriuisse: eumq; custodẽ deinceps comitemq; habuisse, Anubin appellatum, & creditũ deos custodire, vt canes hominibus custodes esse assolent. Exinde inaudiuisse arcã apud Byblum maris fluctibus eiectam, ericæ cuidam molliter insedisse. ericam autem breui temporis spacio pulcherrimum atque maximum edidisse germen: eoq; arcam circùm amplexam occuluisse intra se. regem verò admiratum plantæ magnitudinem, præcidisse sinum quo arca non visa cõtinebatur, ac tecto fulcri loco supposuisse. Hæc aiunt diuinitus emisso famæ spiritu Isidem edoctam Byblum venisse, & ad fontem consedisse demissam atq; lachrymantem, neq; cum vllo hominum verba commutasse. reginæ autẽ ancillis salutem dixisse, & comiter allocutam, crines earum replicasse, & à se mirabilem fragrantiæ suauitatem corporibus earum adspirasse. reginam visis ancillis desiderio peregrinæ captam fuisse, cùm earum & crines & corpora spirarent ambrosiam. ita Isidem accitam & familiarem redditã, à regina nutriendo puerulo fuisse præfectam. Regis nomen Malcander fertur. reginã alij Astartam, alij Saosin, quidam Nemanun, quasi Mineruam perhibẽt. Isidem nutriendo puero digitũ mammæ loco in os inseruisse

noctu

Fabulæ de dijs.

Osiridis res gestæ.

noctu mortales corporis partes ambussisse, & sumpta hirundinis forma ad columnam illam aduolasse atq; lamentatam fuisse. tandem reginam re obseruata, clamore edito cùm videret infantem amburi, eum immortalitate exuisse. Deam verò iam patefactam, postulasse columnam cui tectum incumbebat: eaq; subducta, nullo negocio ericam amputauisse, hancq; linteo velatam affuso vnguento regibus in manus tradidisse, coliq; etiãnum à Byblijs lignum istud in fano simm Isidis. Ipsam ad arcam accidisse, tantoq; vsam eiulatu, vt regis filiorũ natu minor ex eo sit mortuus. cum maiore & arca Isidẽ naui conscensa auectam. cumq; Phædrus amnis sub auroram ederet auram asperiorem, iratam eum exsiccauisse. Vt primùm nacta fuit ocium & solitudinem, arcã aperuisse, facieq; faciei imposita exosculatã illacrumasse. cùm verò puer tacitè à tergo accederet & quid ageretur obseruaret, sentientem Isidem se conuertisse, truciq; in eum ex ira intuitam vultu: puerũ eo terrore consternatum obijsse. alij non sic dicunt, sed quo modo commemoratum est in mare excidisse. In honore tamẽ haberi propter Isidem. esse enim Manerotem hũc, quem in conuiuijs Aegiptij cantant. Alij puero nomen fuisse Palæstino, & à dea conditam vrbem ei cognominẽ Pelusium. Manerotem autem illum qui cantatur, auctorẽ fuisse musices narrant. Sunt qui Manerotem negent hominis esse nomen: sed affirment ista voce Aegyptio sermone conuiuas modestiæ admoueri: atq; hoc esse quod identidem nominando Manerote Aegyptij significẽt. quo pacto scilicet etiam mortui simulachrum in cistella circumlatum, non sit monimentum eorum quæ Osiridi euenerunt, vt nonnulli existiment: sed quòd censeãt monendos conuiuas ita vt fruantur præsentibus, vt mox ipsi quoq; tales futuri, ideoq; inferri eam in conuiuia imaginem.

Orus. Cùm autem Isis ad Orum filium, qui Buti educabatur, iter faceret, & arcam extra conspectum hominũ deposuisset, Typhonem noctu venantem ad Lunã incidisse in arcam eam, cadauerq; agnitum in partes quatuordecim discerpsisse, easq; disiecisse. Isidem re comperta, paludes papyreo lẽbo pernauigasse & frusta conquisiuisse. hinc esse, quòd qui papyrinis nauigijs vehuntur, ij à crocodilis non infestantur, aut metuentibus aut venerantibus eos propter, atq; hanc esse causam, quòd multa sunt in Aegypto sepulchra Osiridis, quia Isis frustum quodq; ita vt inciderat humauerit. Alij hoc negant. simulachra aiunt Isidem fecisse, & singulis singula vrbibus dedisse, simulantem cadauer se dare, vt is à pluribus coleretur: & si Typhon præualeret, verumq; Osiridis sepulchrum quæreret, multis commonstratis, de inueniendo desperaret. de omnibus membris solum penem Osiridis non fuisse ab Iside repertum. hunc enim statim fuisse in Nilum abiectum, gustatumque à lepidoto siue squameo, phagro, & oxyryncho piscibus: quos præ alijs piscibus exsecrantur Aegyptij. Isidem autem eius loco phallum (id est veretrum) eius imitatione confecisse atq; consecrasse: quo hodieq; in sacris vtantur Aegyptij. Deinde Osiridem Oro ab inferis præstò adfuisse, eumq; ad prœlium instituisse atq; exercuisse. percunctatum etiam postea fuisse quid pulcherrimum putaret. cumq; respõdisset Orus, Vlcisci patrem & matrem iniuria adfectos, vlteriùs quæsiuisse, quodnam animal ad pugnam eunti censeret vtilis. cùm equum respõdisset Orus, miratum fuisse & in dubium vocasse, quod nõ leonem potiùs quàm equum dixisset. respondisse Orum, esse leonem vtilem indigenti auxilio, equum autem facere ad instandum hosti eumq; interficiendum. his auditis delectatum Osirin fuisse, vt qui satis instructũ ad pugnam Orum sentiret. Narrant subinde compluribus ad Orum transeuntibus, pellicem quoq; Typhonis, nomine Thueridem ad eum se contulisse, & anguem qui eã persequebatur ab Ori hominibus fuisse occisum. ideoq; adhuc funiculum in medium proijci & conscindi. Prœ-

Typhon victus. lium porrò per plures dies durasse, ac victoria Orũ potitum. Isidem, cùm vinctum Typhonem esset nacta, non modò non interfecisse, sed & soluisse & missum fecisse. idq; Orũ ita indignè tulisse, vt matri iniecerit manus, & regium ornatũ à capite eius detraxerit. sed Mercurium Isidi galeã è bouis factã capite imposuisse. Cũq; Typhon Oro diem illegitimorum natalitũ dixisset, auxilio Mercurij Orum à dijs fuisse legitimum iudicatũ. Typhonem alij duabus pugnis debellatũ. Isin ex Osiride, qui à morte cũ ipsa coiuisset, exterricineũ & inferioribus debilẽ membris filiũ peperisse, Harpocratẽ nomine. Hæc ferè sunt fabulæ capita, omissis ijs quæ auditu sunt difficilima, vt de Oro membratim discerpto, & Isi de capite truncata. Enimuerò hæc si sentiant ac dicant homines de beata & interitus experte natura, qua potissimùm intelligitur numen, tanquam re vera sic gesta & obita, despuendum esse ob indignitatẽ rei, & os purgandum, vt est apud Aeschylum, nihil attinet ad te dicere. vltrò enim succenses ijs, qui tã impias & barbaras de dijs habent opiniones. Non tamen ignoras ista non omninò germana esse fabularũ & inaniũ figmẽtorum, qualia comminiscunt poëtæ & fabularũ scriptores, aranearum instar ex seipsis gignentes initia nullo fundamento innixa, eaq; pertexentes: sed habere disputationes quasdã in se, & certorũ narrationes euentorum. Et quemadmodũ mathematici arcũ cœlestem Solis tradũt esse imaginem variatam visus ad nubẽ reflexu: sic fabula hoc loco indiciũ est orationis aliò reflectentis intellectum. Declarant hoc sacrificia lugubrem ac tristem speciem præ se ferentia, tum templorũ dispositiones, aliquando in pinnas, & stadia desinentiũ sub dio sita ac pura: aliquando tenebricosa & operta infra terram habentium sacraria, cellulis similia & adytis. Non minimum huc faciunt Osiridis templa tã multis in locis celebria, cuius corpus multis in partibus terræ sepultum fertur. Inter alias vrbes Abydus & Memphis nominantur, in quibus solis verè extet Osiridis sepulchrũ. Et Abydi quidẽ humantur Aegyptiorũ fortunis ac potẽtia præcipui, studiosè hoc ambientes, vt eodẽ cum Osiride potiantur sepulchro. Memphi autẽ Apis nutritur, vtpote animæ eius simulachrũ, ibiq; etiã corpus conditũ perhibent. ac nomen vrbis alij portũ bonorũ interpretantur, alij sepulchrum Osiridis. exiguam quoq; insulã quæ est ante vrbem sita aiunt reliquo tempore omnibus inaccessam esse, ac ne aues quidem eò deuolare aut pisces appellere. stato tempore sacerdotes in eam traijcere, ac parentare, & monimentũ coronare methidæ plãtæ obumbratum, quæ omnis oleæ magnitudinẽ excedat. Eudoxus, cùm multa in Aegypto sepulchra Osiridis perhibeantur, corpus sitũ esse Busiride ait: eam enim fuisse patriam eius. iam de Taphosiri disputandũ non esse, cũ ipsum hoc nomen significet sepulchrũ Osiridis. Laudo autẽ ligni secturã, & lini scissionẽ, & liba quæ inferiarũ gratia fundunt, quòd his multa admixta sunt arcanum sensum sacrorũ innuentia. Neq; horũ modò, sed & reliquorum deorum corpora pontifices aiunt apud se obita morte deposita procurari: seorum deorũ, qui ortus & interitus expertes non sint. eorũ autem animas in cœlo fulgere, & esse stellas. nam Isidis vocari à Græcis Canẽ, ab Aegyptijs Sothin: Orionẽ esse Ori, Typhonis Vrsam. Cùm autẽ ad alenda quæ venerant animalia sumptum suppeditent constitutũ Aegyptij, soli (vt fertur) Thebaidos incolæ immunes sunt. hi enim mortalem deũ nullũ censent, sed deũ qui Kneph ipsis dicitur, ortus exsortẽ & immortalẽ putant. Cæterùm quia multa talia dicuntur & monstrant, qui arbitrantur hoc pacto cõmemorari euenta regum aut tyrannorũ, qui cùm ob excellentem virtutẽ aut potentiã diuinæ naturæ dignitatẽ sibi arrogassent, grauibus postmodò fortunæ aduersitatibus fuerint perculsi: ij facilimo vtunt orationis effugio, & quæ auditu sunt molesta, nõ ineptè à dijs ad homines

mines

mines transferunt, habentq; sua adminicula ex historijs vulgatis. Narrant.n. Aegyptij Mercuriũ alterũ cubitorũ habuisse breuiorẽ, Typhonẽ fuisse rufum, Orũ albũ, Osirin nigrũ: vt qui homines natura exstitissent. ad hęc imperatorẽ nominant Osirin, & gubernatorẽ Canopũ, cum quo stella idem habeat nomen. & nauim, quæ Argo Græcis dicitur, inter sidera relatam in honorẽ nauis Osiridis, non procul ab Orione & Cane ferri: quorum siderum alterum Oro, alterũ Isidi sacrũ Aegyptij censent. Vereor aũt ne hoc sit immobilia mouere, & bellũ inferre non tantùm, vt Simonides aiebat, longo tẽpori, sed multis hominibus, gentibus & familijs, quas religio sus horũ deorũ cultus quasi furore diuino correptas tenuit. neq; aliud mihi ferè hoc esse videt̃, q̃ tanta nomina è cœlo in terras deducere: honoremq; & fidẽ omnibus propemodũ hominibus ab ipso ortu ingeneratam exturbare atq; dissipare. ac cùm magnas aperire valuas impiæ turbæ, quæ res deorũ in humanas conuertit: tum splendidã licentiã conciliare imposturis Euemeri Messenij. Is enim commentario conscripto incredibiliũ & vanarũ fabularũ, omne impietatis genus per totũ sparsit terrarũ orbem, eos qui dij existimant̃ vniuersos ęqualiter expungens, & ad nomina priscorũ imperatorũ, nauarchorũ, ac regum detorquens, descripta aureis litteris in Panchæa, in quas quidẽ litteras nemo neq; barbarus neq; Gręcus, sed solus si dijs placet Euemerus inciderit, naui aduectus ad nullibi terrarũ degentes aut natos Panchæos ac Triphylios. Sanè magnæ res gestæ à Semiramide celebrant̃ apud Assyrios, à Sesostri in Aegypto. & Phryges præclara facinora hodieq; Manica appellant: quia Manis quidã antiquorũ regum apud ipsos virtute & potentia polluerit, quẽ nonnulli Masden vocant. tum Cyrus Persas, Macedones Alexãder victores pœnè vsque ad fines terræ perduxerunt. Verùm istis nomina & memoria præclarorum regum obtigerunt. At si qui fastu elati, & (vt Plato ait) simul iuuentute & inscitia animis inflammatis per lasciuiã deorum cognomina acceperunt, ac templa sibi poni voluerunt: eorũ gloria breui floruit tempore. deinde præter vanitatem & arrogantiam impietatis etiam ac iniustitiæ culpam sustinentes,

Diuina ad homines qui transferunt.

Deos se facientes homines.

Euolitauerunt tenues ceu fumus in auras
Præpete surrepti fato.

& nunc tanquã fugitiui serui, in quos ius abducendi est dominis, auulsi à templis & aris, nihil pręter monumenta & sepulchra habent. Itaq; Antigonus senior, cũ Hermodotus quidam in carmine ipsum Solis filiũ & deum prædicauisset, Non taliũ sibi conscium esse rerum dixit seruum qui matulã gestaret. Rectè etiam Lysippus fictor Apellem pictorẽ repræbendit, q̃ is imaginẽ Alexandri fulmen manu tenentem pinxisset, ipse hastã. huius inquiens gloriã, quæ vera Alexandro & propria esset, nullo tempore abolitum iri. Meliùs ergo faciunt, qui quæ de Typhone, Osiride, Iside narrant̃, neq; deorum, neq; hominum, sed magnorum geniorũ euenta sentiũt. quos genios & Plato, & Pythagoras, & Xenocrates & Chrysippus priscorũ theologorũ imitatione, hominibus robustiores exstitisse aiunt, & potentia nostram naturam longè superare: diuina autem natura non sincera aut pura præditos, sed quæ animæ natura corporisq; sensu cõpræhensa, voluptatis esset dolorisq; capax, alijsq; id genus obnoxia affectionibus, ac mutationibus, quibus alij magis, alij minus turbant̃. nam vt in hominibus, ita etiam inter dæmones sunt virtutum & vitiorũ discrimina. Etenim quæ de Gigantibus & Titanibus apud Græcos cantantur, & Saturni quædã scelera, Pythonis cũ Apolline certamẽ, exsulia Bacchi, Cereris errores, nihil absunt ab Osiridis & Typhonis euentis, alijsq; similibus, quæ omnibus licet licenter cõficta audire. eadem est eorum quoque ratio, quæ in mysticis sacris occultè aguntur, & efferri ad vulgus aut ab eo videri nefas ducitur. Iam Homerum quoque animaduertimus insigniter bonos viros identidem appellare deorũ similes, dijs æquales, &

Geniorum natura.

Consilijs superùm instructos:

appellatione autem à genijs (qui Græcè dicuntur dæmones) promiscuè vti de bonis & malis, q̃ genij mixta & inæquali sint natura ac voluntate præditi. itaq; & Hectorẽ Aiax, & Iunonẽ Iupiter vituperandi gratia genij similem appellat: & dæmonis in morem irruere in hostem Achilles dicitur. Hinc adeò est, quod Plato cœlestibus dijs dextra & imparia, horũ aduersa genijs adscribit. Xenocrates etiã nefastos dies, & ferias in quibus verbera, planctus, ieiunia, mali hominis voces aut obscena dicta vsurpantur, neq; deorũ conuenire venerationi, neq; bonorũ geniorũ censet: sed esse in aëre quasdã naturas magnas & validas, easdemq; tetricas & morosas, quæ istis delectentur rebus, ac consecutæ à maleficio abstineant. Hesiodus bonos & cõmodos genios vocat

Odyss., initio.

Iliad., 810.

Iliad., 31.

Iliad., 447. 493. alibi.

Castos, custodes hominum, rerumq; datores
Lautarum, quod sint regalis honoris adepti.

Operibus 122.

& Plato hoc genus inter homines ac deos interpretum administrorumq; fungi muneribus ait: quia ab hominibus vota precesq; ad deos perferant, à dijs ad homines oracula & dona bonarũ rerũ. Empedocles genios etiã pœnas peccatorum delictorumq; luere affirmat.

In mare namq; illos adigit vis ætheris vrgens,
Exspuit in terræ pontus sola: terraq; in almi
Lampada propellit Solis: Sol ætheris illos
Vorticibus celer immittit. sic ordine longo
Vnus post alium exosos scelerum excipit vltor:

donec supplicijs expiati ac lustrati pristinæ naturæ locoq; suo restituantur. Horum ac similiũ germana sunt, quæ de Typhone feruntur. qui cùm odio impulsus & malignitate atrocia patrasset facinora, omnibusq; cõturbatis rebus terras omnes omniaq; maria malis impleuisset, tandem pœnas dederit. Vltrix aũt Osiridis soror atq; vxor postquam Typhonis furias & rabiẽ compescuit atq; exstinxit, non neglexit certamina ærumnasq; suas & errores quibus fuerat iactata, neq; passa est tam multa sapienter, multa fortiter abs se gesta silẽtio oblitterari: sed sanctissimis sacrificijs admiscẽs imagines, indicia, & exempla suorum euentorũ, simul & pietatis documentum, & solatiũ viris mulieribusq; aduersa fortuna vtentibus consecrauit. Ipsa autem, & Osiris de bonis genijs ob virtutẽ in deos mutati, vt postmodò Hercules & Liber, haud abs re deorũ & geniorũ permixtis honoribus colunt̃, vbiq; magna, maxima aũt in rebus supra & infra terrã potẽtia pręditi. Neq; verò Sarapis alius est q̃ Pluto, aut Isis à Proserpina differt: vt & Archemachus Euboënsis docuit, & Heraclides Põticus, qui oraculum Canopicũ, Plutonis esse iudicat. Ptolemæus verò Soter Plutonis colossum qui Sinopæ erat sustulit, cũ neq; nosset neq; vidisset vnq̃ talẽ, quali forma p̃ quietẽ imaginatus fuerat se videre, ac iuberi eũ quamprimùm Alexãdriã p̃ferre. ignorãti autẽ, & anxiè inquirẽti vbinam locorũ situs esset, amicisq; rem narrãti, oblatus est Sosibius quidã latè vagatus homo, qui Sinopæ à se visum talem colossum diceret, qualẽ rex imaginatus fuerat. missi itaq; Soteles & Dionysius, longo t̃pe & ægrè, neq; sine prouidẽtia diuina, furtim ablatũ colossum ad regẽ ptulerunt. qui vbi cõspectus fuit, Timotheus interpres, & Manetho Sebẽnita à Cerbero & dracone cõiecturis ductis collegerũt Plutonis esse simulachrũ, Ptolemæoq; p̃suaserunt, nõ esse alius dei, q̃ Sarapidis. nõ.n. istinc hoc nomẽ gerens venerat: sed allatus Alexãdriã, Sarapidis nomen, quo Aegyptij Plutonẽ afficiunt, inuenit. Iam cùm Heraclitus physicus dicat, Pluto & Liber hic * cũ ergo insaniunt & delirant, in hanc concedunt sententiam. Qui enim Ditem existimant corpus animæ dici tanquam desipientis & ebriæ in eo, interpretatione nimis exili vtuntur. Præstat autem Osirin cum

Sarapis.

Baccho

Baccho eundē facere, & cum Oſiride Sarapin: ſic dictū poſtquā naturā mutauit. quia omnibus cōmunis eſt Sarapis. quomodo autē Oſiris ſit appellatus, norunt qui ſacrorum ſunt facti participes. Non enim par eſt Phrygijs credere litteris, in quibus dicitur Charopos quædā Herculis filia fuiſſe, Herculis autē Iſiaci filius Typhon. Contemnendus etiam Phylarchus, qui ſcribit primū ex India Bacchum adduxiſſe boues duos, quorum Apis alter, alter Oſiris ſit dictus. cæterum Sarapin eſſe nomē eius qui Vniuerſum ordinat atq; ornat, quod voce ſerun quidam exprimunt. ſunt enim hæc Phylarchi abſurda. Multò abſurdiora ſunt quæ quidam dicunt, Sarapin non eſſe deum, ſed ſepulcralem ciſtam, quæ Grǽcè eſt Soros, Apidis ſic nominari: & apud Memphin æreas quaſdam portas, quæ Lethes & Cocyti, hoc eſt obliuionis atq; lamentationis appellentur, aperiri cum Apin ſepeliunt, grauem alperumq; edentes ſonitū. ſcilicet quia quonis æreo opere reſonante nos obliuio inuadat. Tolerabilius ſentiunt, qui à ſeueithæ & ſuſtę deducentes, ſignificāt rapido motu citari Vniuerſum. Pleriq; ſacerdotū in idem aiunt recidere Oſirin & Apin, enarrantq; & docent nos, Apin eſſe intelligendum formoſam animæ Oſiridis imaginē. Ego autem, ſiquidem Aegyptia vox eſt Sarapis, gaudium ea & læticiam ſignificari cenſeo: hoc adductus argumento, quod Charmoſyna. i. feſtum læticiæ diem, Særa appellāt Aegyptij. Nam & Plato Aden. i. Ditem, tanquam Aedus quæ eſt Verecundia, filium ait nominatum, vtpote comem benignumq; deum erga eos qui ad ipſum peruenerunt. Et apud Aegyptios cum multa alia nomina rationem habent: tum ſubterraneum ij locum, in quem putāt à morte animas ferri, Amenthen vocant, quod vocabuli ſignificat dantem & accipientem. An autem hoc vnū ſit de verbis, quæ antiquitus è Græcia in Aegyptum trāſlata fuerunt, inferius diſquiremus. nūc ea perſequemur, quę de explicatione ſumptæ in manus opinionis reſtant. Etenim Oſiris & Iſis è bonis genijs in deos tranſiuerūt. Typhonis autem obſcuratam atq; contritam potentiā, atq; adeò ſemianimam & inſtante interitu trementē, cū ſacrificijs quibuſdam demulcent atq; leniunt, tum contrà in alijs feſtiuitatibus deprimunt, contumelijsq; afficiunt. In his ignominioſè tractant rufos, aſinumq; de pręcipitio deijciūt, vt Coptitæ ſolēt: propterea quod rufus & aſinino colore fuerit Typho. & Buſiritæ ac Lycopolitæ omnino vſu tubarū abſtinēt, quod harū ſonus voci aſininę ſit ſimilis, planeq; animal illud non mundū, ſed genijs peculiare putant ob ſimilitudinē qua ei cū Tiphone conuenit. & menſibus Payni ac Phaophi cū in ſacrificijs placentas condant, aſinū vinctū in ijs effingūt. In Solis item ſacrificio eos qui deum venerantur, hortātur ne in corpore aurū ferant, néve aſino alimentū prębeāt. Apparet etiā Pythagoricos Typhoni vim genij adſignaſſe. natum. n. eum aiunt eſſe menſura pari quinquageſimaſexta nimirum, rurſumq; triangulam figurā, Ditis, Bacchi, & Martis eſſe aiunt: quadratā Reæ, Veneris, Cereris, Veſtæ, & Iunonis: duodecim angulorū figuram Iouis, quinquagintaſexangulā Typhonis, vt Eudoxus tradidit. Aegyptij porrò quia Typhonē colore ruſo fuiſſe cenſent, boū quoq; non niſi ruſos immolant. itaq; accuratā adhibēt obſeruationē, vt ſi vel vnū capillū habeat albū aut nigrū, non immolandū iudicent. non. n. aptū eſſe ad victimam pręſtandam id quod carum ſit dijs. ſed contrà ijs corporibus ſacrificandū eſſe, quę animas impiorū, & iniuſtorū hominū in alia corpora tranſeuntes exceperunt. Itaq; in caput victimę exſecrati, amputatū in flumē abijciebant antiquitus, nūc peregrinis id dant. & bouē qui immolandus eſt ſigillo impreſſo notabāt ſacerdotes certi, qui Sphragiſtæ, id eſt, ſigillatores dicebantur. ſigilli autem ſculptura exprimebatur, vt Caſtor perhibet, homo in genua deſidens manibus poſt tergum reductis, iugulo enſe imminente. Aſinū quoq; arbitrantur ſimilitudinis (vt docuimus) pœnas date, non minus ob inertiam & petulantiam quàm ob colorem. Itaque etiam de Perſicis regibus maximè exoſi Ochum, vt ſceleſtum & impurum, aſinū appellarunt. & Ochus hoc fatus, At enim hic Aſinus veſtrum bouem epulabitur, Apim mactauit. vt narrat Dino. Qui autem dicunt è prœlio Typhonē aſino vectum per ſeptem dies fugiſſe, elapſumque filios genuiſſe Hieroſolymum & Iudæum: facilè patet eos Iudaicas res in fabulam hanc adſciſcere. Hæc itaque tales ſententias verbis tectas præbent. Nunc alio principio facto, de hisquę magis philoſophicè dici videntur, primum ſimpliciſſimas perpendamus opiniones. Sunt qui dicant, quemadmodum apud Græcos Cronos (qui Latinis eſt Saturnus) tempus, Iuno aerem, Vulcani ortus mutationem aeris in ignem notat, ſic apud Aegyptios Oſiride intelligi Nilum, qui cum terra, quam Iſis deſignat, coeat. Typhonem mare eſſe, in quod incidens Nilus diuelſitur & perit, niſi quantum eius terra excipiens ab eo fecunditatē conſequitur. Eſtq; ſacra lamentatio de Saturno. deplorat autē natū in ſiniſtris partibus, in dextris pereuntem. Nā Aegyptij ſtatuunt partes mundi ad ortum Solis ſitas eſſe faciem, dextra quę ad ſeptētrionē, ſiniſtra quæ ad meridiē vergunt. Ergo Nilus à meridie labens, & verſus ſeptentrionē à mari abſorptus, rectè dicitur naſci in ſiniſtris partibus, perire in dextris. Itaq; & mare abominātur ſacerdotes, & ſalē Typhonis ſpumā vocant, interq; alia interdictū eſt ipſis, ne ſalē in mēſa ponāt: nauiū quoq; rectores ab ijs non cōpellātur, vtpote mari, vtētes indeq; victū ſuū petentes. eademq; potiſſimum de cauſa piſcē auerſantur, & odiū pingendo piſcem notant. Sai in veſtibulo templi Mineruæ erat inſculptus infans, ſenex, deinde accipiter, pòſt piſcis, vltimo loco equus fluuialis. hæc ſymbola notabāt infans & ſenex ortum atq; interitū, accipiter deū, piſcis odium (vt diximus) propter marę, equus fluuialis impudentiā. Fertur. n. patrem interficere, & poſtea cū matre per vim coire. Videri poteſt etiam id quod Pythagorici dicunt mare lacrymā eſſe Saturni, innuere no purū id eſſe neq; noſtro generi familiare. Atq; hæc profana ſunt vulgatis narrationibus prodita. Sed ſacerdotū ſapientiores, non Nilum duntaxat Oſiridis, mare Typhonis nomine accipiunt: ſed Oſiridem in vniverſum cenſent omne principium facultate humectādi præditum, vtpote cauſam ortus & ſubſtantiam ſeminis: & Typhonem omne ſiccum, igneum, & quicquid denique exſiccandi vim habēs aduerſum eſt humori. Ideò rufum & ſubpallidum fuiſſe Typhonē cēſentes, nō admodū libenter cōpellant tali colore qui ſunt homines, ingrataq; ipſis horum eſt conſuetudo. Oſirin autē nigro colore fuiſſe fabulantur, quia aqua omnē terrā, omnē veſtē, & nubes etiā nigras reddit admixta: & humor in iuuenibus capillos edit nigros, canicies veluti in pallidum mutat hos à ſiccitate contingens corporibus iā poſt vigorē elangueſcentibus. ac ver virens eſt, fecundū, & amœnū: autumnus ob humoris defectū cum ſtirpibus inimicus eſt, tum animalibus morbos fert. Iam qui Heliopoli nutritur, bos, (Mneuin vocant, ſacrum Oſiridi, & nonnullorum ſententia Apis patrem) is niger eſt, & proximè ſecundum Apin colitur honoribus. Præterea Aegyptum quæ vel maxima nigram habet terram, tanquam nigram oculi partem, chemia vocant, & cordi comparant. calida enim eſt & humida, & auſtrinis mūdi partibus, vt cor ſiniſtris hominis, includitur atq; accedit. * Solem quoque & Lunam dicunt non curribus, ſed nauigijs vectos curſus ſuos continuare: innuentes humore ali res atque procreari. Exiſtimant etiam Homerum itidem vt Thaletem ab Aegyptijs doctum, principium & ortum omnium rerum poſuiſſe aquam. eſſe enim Oceanum Oſirin, Tethyn Iſin, quæ omnia enutriat vna atq; educat. Etenim Gręci ſeminis emiſſionē apuſiā, & coitum ſynuſiā vocant, & filium hyon, ab aqua & pluuia, quæ ſunt hydor & hyon. & Bacchū Hyē appellāt, vt humidę dn̄m naturę, qui ſanè nō eſt alius ab

Fabulę phyſica explicatio.

Illad. ξ. 246.

Osiris. Osiride. Quippe Hellanicus Hysirin pro Osiride po-
suit,itaq; eũ crebrò nominat, nimirũ à natura & inuen-
tione,aitq; se eum ita à sacerdotibus nominari audiuisse.
Esse autẽ Osirin eundẽ cũ Baccho deũ, cui nã magis cõ-
ueniat scire,quàm tibi, ò Clea? quæ & Thyadũ Delphi
carum es princeps,& à patre ac matre Osiriacis consecra
ta sacris.Si tamen aliorumq́; gratia adducere oportet testi-
monia,suo loco relinquamus ea quę effari nefas est.Quę
autẽ palàm faciunt sacerdotes, dum Apidis cadauer rate
aduectum sepeliũt,nihil distant à Bacchi sacrificio. quip
pe & hinnuleorũ pelles circum appendunt, & thyrsos
gestant,ijsq; vtũtur clamoribus & motibus, quibus Bac
chico furore correpti dum orgia peragunt. Ea de causa
plerique Græcorum Bacchi simulacra faciunt tauri for-
ma:& Eleorum mulieres vota facientes precantur vt ad
se deus veniat bubulo pede,& Argiuis Bacchus est boui
gena,& euocant eum tubis ex aqua,ianitori ouẽ in abys
sum inijcientes,& tubas inter thyrsos occultant, vt So-
crates scripsit in libris de Hosijs,siue sacris.Conueniunt
& Titanica,& nox quæ perfecta dicitur, his quæ dicun-
tur de discerpto Osiride & rediuiuo ac renato.Nec non
& sepulturæ. Nã & Aegyptij multis in locis sepulcrum
Osiridis monstrant,vt suprà ostendimus,& Delphi reli-
quias Bacchi apud se iuxta oraculũ sitas putant,arcanũq;
sacrificium Husij in fano Apollinis peragunt,quo tem-
pore Thyades Licnitam (id Bacchi est nomen) excitãt.
Quòd autem Liberum Græci non vini tantummodò,
sed & omnis humidæ naturæ dominũ atq; principem
faciant,testimonio Pindari sufficicit docere sic dicentis,

Bacchus lætitiæ dator
Gratis frugibus arbores
Fecundet.—

eaq; causa est,quòd Osiridis cultoribus nefas est arborẽ
hortensem perdere,aut fontẽ aquę obthurare. Non solũ
autẽ Nilũ,sed omnẽ simpliciter humorẽ, defluxũ Osiri
dis vocãt:& ante sacra in põpa semper pręcedit vas aqua
riũ in honorẽ dei.& ficus folio regẽ, ac meridionale mũ
di clima pingunt.interpretanturq; foliũ ficus irrigationẽ
& fetationem omnium: videturq; natura simile genitali
membro.Porrò Pamylitia festum agentes,quæ, vt dictũ
fuit, phallo, id est, virilis membri simulachro adhibito
fiunt, imaginem proponunt atque circumferunt, cu-
ius triplus est penis. nam deus est principium omne au-
tem principiũ vi genitali multiplicat id quod ab eo pro-
ducitur. multiplex autem solemus ternario notare, vt
cùm dicimus:

O ter felices.— &
Ter tot vincla.—

Nisi potius ita sentiendum est, triplum à veteribus pro-
priè fuisse vsurpatum. Humida enim natura cùm ab ini
tio principium & ortus omnium esset rerum,tria prima
effecit corpora,terram,aerem,ignem. Quæ enim fabula
rei additur, membrũ Osiridis in flumen fuisse à Typho
ne abiectũ,& Isidẽ cùm id nõ inueniret, simulacrũ eius
adornasse,idq́; vt honoraretur & phallus gestaretur insti
tuisse:ea huc facit.docetq́; genitalẽ vim & semẽ dei pro
materia prima habuisse humorem,& humoris interuen
tu coaluisse cũ his quæ nascendi facultate erant prædita.
Alia etiã apud Aegyptios fertur fabula, Apopin Solis fra
trem bellũ mouisse aduersus Iouẽ.& Osiridẽ à Ioue,cui
in hoste debellando auxiliũ tulisset, adoptatũ filij loco,
Dionysiumq́; .i.Bacchũ,fuisse appellatũ. Hanc quoq; fa
bulã veritati & naturę congruere,demonstrari potest.Io
uẽ.n.Aegyptij spiritũ vocãt,cui sicca & ignea natura est
aduersa & inimica.ea verò non est Sol,sed quandã habet
cũ Sole cognationẽ.humor autẽ extinguens nimiũ sicci
tatis,auget & roborat exhalationes. quib. spiritus alitur
& viget.Prætetea & ederã Græci Baccho consecrant,&
hæc ab Aegyptijs dicitur nominari Chenosiris, q̃ signi
ficat plantã Osiridis.Proinde Aristo, qui coloniã Athe-
niensiũ scripsit,in epistolã quandã Alaxarchi inciderit *

*

Fertur etiam apud Aegyptios Bacchus filius Isidis, qui
non Osiris,sed Arsaphes nomen gerat,quo fortis signifi
catur. Indicat hoc etiam Hermæus primo de Aegyptijs
libro,validũ esse si interpretetur Osirin inquiens.Omit
to Mnaseã,qui Epapho apponit Liberũ,Osiridẽ,& Sara
pin.omitto Anticlidã,qui Isidem Promethei filiam,Li-
beri vxorem facit. Nam quas retuli festorũ & sacrificio-
rũ similitudines,apertiùs quàm testes rei fidem faciũt.Et
de sideribus Sirium Isidi adscribunt,cum aquam ducat,
& Leonem venerantur rictibusq; leoninis ianuas tem-
plorum ornant,quia Nilus exundat,

Titanis primum curru tangente Leonem.

Sicut autem Nilum Osiridis defluxum,ita corpus Isidis Isis.
terram putant,nõ vniuersam, sed quam Nilus inuadens
ac coiens fetam reddit.hoc ex coitu Orũ nasci perhibẽt. Orus.
Est autẽ Orus tẽpestas ac temperies aeris ambientis om Nephthys.
nia seruans atq; alens.quẽ in paludibus apud Butũ à La-
tona dicunt enutritũ:quia aquosa & irrigua terra maxi-
mè educit exhalationes quibus siccitas restinguitur atq;
laxatur.Nephthyn porrò appellant extremas terræ par-
tes,quę mare attingunt:ideoq; eam vltimã nominant
& Typhonis vxorẽ dicunt.Cũ autẽ exundãs Nilus errã
in istas partes diffluit,hoc Osiridis cũ Nephthy coitũ nũ
cupant,quẽ stirpes germinantes arguerint, inter quas &
melilotum est,quo fabula fert delapso & relicto Typho
nẽ adulterium depræhendisse.itaq; Isis Orum iusto par
tu edidit, Nephthys autem Anubin furtiuo. Sanè in de-
scriptione successionis regũ scribunt Nephthyn Typho
ni nuptã principiò fuisse sterilẽ.quod si non de muliere,
sed dea dicũt,innuere volunt terrã soliditatis suæ causa
omnino sterilem fuisse & infrugiferã.Iam Typhonis in
sidiæ ac tyrannis vim significat siccitatis obtinentis, &
consumentis humorẽ quo nascitur & augetur Nilus.Re
gina verò Aethiopũ quæ Typhonẽ adiuuerit, flatus au-
strinos ex Aethiopia notat:qui si vincãt Etesias à quibus
versus Aethiopiã nubes pellũtur, prohibeantq; imbres
decidere quibus Nilus augetur, tũ præualens Typhon
æstu vrit,ac planè obtinens. Nilũ in diuersam partẽ ob
imbecillitatẽ fluẽtẽ,cauo alueo & humili in mare expel-
lit.Quod.n.inclusus in arcã dicitur Osiris, eo nihil aliud
significatur quã aquæ occultatio & defectus.Itaq; men-
se Athyr perijsse Osiridẽ dicunt,quãdo Etesijs omnino
deficientibus Nilus recedit,& solum nudatur.Quãdo au
tẽ nox fit longior,tenebræ crescunt,lucisq; superatur &
tabescit vis:tunc sacerdotes cum alios tetricos ritus exer
cent,tum bouẽ auratũ nigro byssino amictu ostentant
in luctu deæ,(bouẽ.n.Osiridis ducũt imaginẽ) per qua-
triduum continuũ à decimaseptima mẽsis die.Quatuor
enim sunt quæ lugentur.primũ, Nilus recedens atq; de
ficiens secundũ,septentrionales flatus, qui inualescenti-
bus austrinis vẽtis admodũ extinguuntur.tertium,quòd
dies minor fit nocte.vltimũ,denudatio terræ,simul etiã
tunc stirpibus folia abijcientibus. Decimanona mensis
die,noctu ad mare descẽditur,& sacrã cistã Stolistę (qua
si vestitores diceres) vna cũ sacerdotibus efferunt,in qua
est intus aurea arcula,cui infunditur ab ijs aqua potabilis
ac clamor tollitur ab his qui adsunt,vociferantibus,Osi-
ridem esse inuentum.exinde tellurem frugiferam aqua
permiscent,additisq; mixturæ aromatibus & suffimẽtis
sumptuosis,effingũt imagunculã luniformẽ, & hãc ami
ciũt & ornãt:significãtes deos istos ab ipsis putari esse na
turã terrę & aquę.Rursũ vbi Osirin Isis recipit,& Orũ
educat,exhalationibus, & nebulis ac nubibus crescẽtem
ac roboratum,superatus quidem,non tamen etiam inter
fectus est Typhon. non enim passa est dea, quæ terræ
domina est,vndiquaq; aboleri natiuam humori contra-
riam:sed dimittit eam & laxat,cupiens tẽperiẽ relinqui.
quia non poterat mundus esse perfectus, abolita ignea
natura

natura. Quod si hæc ab ijs non absurdè dicuntur, par est
Bacchus idem qui Aegyptus. ne hanc quidē repudiari rationem, qua dicitur antiqui-
tus Typhon partem Osiridi debitā obtinuisse: Nā Ae-
gyptus olim mari fuit tecta. itaque in metallis & monti
bus multa etiamnum inueniuntur conchylia: & omnes
fontes, omnes putei, cum quidē eorū tanta sit multitudo
salsam atque amaram habent aquā: vtpote quòd eò reli-
quiæ veteris maris obsoletæ confluxerint. Successu autē
tēporis Orus Typhone est factus superior, id est, cū tem
pestiuè imbres oborti essent, Nilus mari expulso plani-
ciem detexit, & terræ aggestione compleuit. Ipse sensus
huic rationi testimoniū fert. Etenim hodieq; cernimus
fluuio nouum aggerente limum, terramq; adducēte, pau
Ilia. δ. 356. latim recedere mare, atq; retrò defluere: fundo ob agge-
stionem materiæ altitudinem nanciscente. Pharum cer-
tè, quam Homerus cursu vnius diei abesse ab Aegypto
norat, nunc partem esse Aegypti constat. non quòd ipsa
suo loco mota accesserit, sed quòd mare intermediū flu
Stoicorum theologia. mine opplente & complanante continenti adiecta est.
Verum enimuerò hæc similia sunt eorum quæ Stoici de
sacris rebus disputant. Nam genitabilem & alendo aptū
spiritum Bacchi nomine afficiunt illi: qui vim percellen-
di ac diuidendi habet, Herculis: qui recipiēdi facultatem,
Ammonis: id quod per tellurem & fruges penetrat, Ce-
rerem ac Proserpinam: quod per mare, Neptunū nomi-
nant. Qui autem naturalibus istis etiam mathematica
quædam astrologica admiscent, ij putant Typhonē esse
mundum solarem, Osiridem lunarem. Lunam n. quæ lu
men habet genitabile & humectans, prosperam esse &
animalium procreationi, & stirpium pullulationi. So-
lem hoc sortitū, vt intēperato igni calefaciat exiccetque
natas & florentes stirpes: & suo ardore magnam partem
terræ fecisse habitationibus ineptam, ac sæpe etiam Lu-
nā ab eo superari. Itaq; Aegyptij Typhonem Seth no-
minant: id significante vocabulo, quod vi præualet. & in
Sole situm Herculē vnà circumagi, in Luna Mercuriū
fabulantur. quæ enim Luna efficit, ea orationis & sapien
tiæ operum sunt similia: Solis autem, verberū, vi & ro-
bore effecta. Stoici Solē è mari incendi atq; ali aiunt: Lu
næ à fontanis & lacustribus aquis dulcem mollemq; sub
mitti exhalationē. Decimaseptima mensis die interijsse
Osiridem Aegyptij fabulantur, qua die maximè plenilu
nium fit euidens. Ideò diem istam Pythagorei vocāt an
tiphraxin, quasi oppositionem cum obstructione cōiun
ctam: & omnino numerū XVII. auersantur. Nam inter
XVI, qui quadratū, & XIIX, qui altera dimensionū lon
gius parallelogrammū refert, atq; hi duo soli omniū nu
merorum planorū ambitus habent areis suis æquales, me
dius interueniens XVII obstruit & disiungit eos inuicē
inq; partes scissus inæquales, sesquioctauam proportio-
nem constituit. Annos XXIIX alij vixisse, alij regnasse
Osiridem dicunt. toties enim lucet Luna, totque diebus
suam circumitionem absoluit. Lignum autē in sepultu-
ra, vt vocant, Osiridis secantes, arcam apparāt lunata for-
ma: quia Luna Soli appropinquans falcatur & occulitur.
Quod autem in XIV partes discerptus dicitur Osiris, re
ferendū est ad dies quibus à plenilunio vsque ad nouilu-
nium deficit Luna. Diem, qua primum conspicitur eui
tatis & preteritis radijs Solis, imperfectum bonum no-
minant. Est enim Osiris beneficus: & nomen hoc mul-
ta significans, præcipuè vim efficacem & beneficā desi-
gnat. Alterum dei huius nomen quod est Omphis, Her
mæus interpretatur beneficū. Existimant autē Nili in-
Nilus. crementa ratione quadā illuminationibus Lunæ respon
dere: Maximum n. apud Elephantinam, cubitorum fit
XXIIX, quot dies sunt mēstruę circuitionis Lunę. apud
Mendetam & Xoin, vbi est minimū, cubitos ęquat VI,
quot diebus Lunę orbis fit dimidiatus. Medium apud
Memphin, si iustum sit, XIV cubitis conuenit, & re-
Apis. spondet tempori plenilunij. Porrò Apin animatam di-
cunt Osiridis esse imaginem. itaque etiam figuris Lu-
næ similia habet multa, atratus circumsplendidas partes
& vmbrosis tectus. & in nouilunio mensis Phamenoth
festum celebrant quod Ingressum Osiridis in Lunam ap *
pellant. Est autem id veris initium. Hoc pacto vim
Osiridis in Luna collocantes, Isidem ei vxorem, ex qua
prolem procreet, adscribunt. Ideò & Lunam mundi
matrem appellant, & naturam ex vtroque mixtam sexu
adsignant ei: quòd impleta & grauida facta à Sole, rur-
sum à se in aerem emittat ac disseminet genitabilia prin
cipia. Non enim semper obtinere corruptelam Typho
nicam, sed sæpe victam à vi procreatrice atq; vinctam,
rursum emergere, & cum Oro decertare. Orus autem
est mundus terrestris, neque interitus vnquam omnino
expers, neq; ortus. Neque desunt, qui defectus hac fabu-
la per ambages notari censeant. Etenim in plenilunio Eclipses.
deficit Luna, Sole ipsi ex aduerso stante in terræ vmbrā
incidens: sicut in arcam fertur incidisse Osiris. Rursum
ipsa Solem occultat & conspectui subtrahit vltima men
sis die, neque tamen Solem omnino interimit, vt neque
Isis Typhonem. Pariente Anubin Nephthy, Isis subii- Nephthys. Anubis.
citur. Nephthys enim est id quod infra terram situ non
cernitur, Isis quod supra terram manifestū extat. at circu
lus isthæc ambo tangens & dirimens, qui à definiendo
Horizon dicitur, ambobus communis, Anubis vocatur
ac forma cani adsimilatur. quia canis visu perinde noctu
vtitur atque interdiu. Videturque Anubis apud Aegy
ptios eam obtinere vim, quam apud Græcos Hecate,
numen scilicet terrestre simul & cœleste. Nōnullis Anu
bis Saturnus esse videtur, quia omnia gignens ex se & in
se tanquam prægnans mulier gerens (quod Kyein Græ- *
cè dicitur) Kyon (id est canis) appelletur. Et verò anti-
quitus canem violare Aegyptijs religio erat, summisq;
id animal honoribus afficiebatur. sed postquam Apis à
Cambyse necati & proiecti cadauer nullum extra canē
animal adijt vel gustauit primos inter animalia honores
canis perdidit. Sunt qui vmbram terræ, in quam delapsā
Lunam deficere putant, Typhonis nomine accipiant.
Itaq; ergo absurdum dictu non est singulos non rectè,
vniuersos rectè pronunciasse. Non enim siccitas dunta-
xat, aut ventus, mare, tenebræ, sed quęcunq; naturę pars
damnosa est & corrumpendis rebus apta, Typhonis est.
Quippe nec in corporibus animæ exsortibus principia
Vniuersi sunt constituenda, vt fecere Democritus &
Epicurus. neq; qualitatis expers materię opifex prouí-
dentia vnica, quę omnia superet atque contineat, hūc ti *
tulum meretur, qui fuit Stoicorum error. Impossibile
enim est, vbi nullius rei causam deum statueris, aliquid
vnum vel bonum facere omnium rerū principiū. cum,
Heracleto teste, vt lyræ & arcus, ita mundi quoque con
cinnitas contentionem & remissionem admittat. & si
Euripidem audimus,

Seiungier non possunt à bonis mala,
Sed est eorum, vt res habeant satis benè,
Commixtio quædam. —

Mundi gubernatio qualis. Vetustissima proinde à sacrarum professoribus rerum
& legumlatoribus deriuata est opinio, auctore inco-
gnito, fide firma & indelebili, non in sermonibus ea
tantum, & rumoribus, sed & in mysterijs ac sacrifi-
cijs tam barbaris quàm Græcanicis exstans. neque ca-
su ferri & à fortuna pendere Vniuersum, mente, ratio-
ne, ac gubernatore destitutum, neque vnicam esse ra-
tionem quæ contineat id & dirigat tanquam clauum aut
fræna moderans. sed cū permulta è bonis iuxtà malisq;
sint cōfusa, immò nihil hæc natura sincerū (vt verbo di
cā) proferat: non esse vnū aliquē promum qui è duobus
dolijs res nobis veluti aliquē liquorē cauponis in morē
Duo aduersa rerū principia. distribuat atq; misceat, ergo a duobus principijs contra-
rijs, aduersisque duabus facultatibus, quarum altera ad
dextrā & rectà ducat, altera retrorsum auertatur atq; re-
flectat, cum vita esse mixtā, tum ipsum mundum (si nō

vniuersum, eũ saltẽ qui ad terrã est, & Lunę subiacet) inęqualiter ferri, varijsq́; & omnis generis motibus agitari. Si.n. nihil absq; causa fit, & mali cãm bonũ non præbet: necesse est in natura vt boni, ita etiã mali ortũ peculiarẽ, suumq́; principiũ exstare. Atq; hæc quidem sententia plerisq; & ijsdẽ sapientissimis probatur. Existimant enim alij duos esse deos, quasi contrarijs deditos artibus vt bona alter, alter mala opera conficiat. alij eum qui est melior, deũ. qui deterior, dæmonẽ dicunt. In qua sententia fuit Zoroastes magus, quem narrant IↃↃ annis antiquiorem bello Troiano extitisse. Is ergo Zoroastres

Magorum theologia. melioris nomẽ Oromazi, peioris Arimaniũ perhibuit. addiditq́; hoc enunciatũ, de rebus sub sensum cadẽtibus, illum maximè simila esse luci, hunc tenebris & ignorationi. mediũ horũ esse Mithram. quę causa est quòd Mithram Persæ Mesiten, id est, mediatorẽ seu intermediũ nuncupant. Docuitq́; votiuas & pro gratijs agendis oblatas victimas illi immolandas: huic auerrũcandi mali causa institutas & tetricas. herbam.n. quandã, Omomi appellatam, in mortario tundentes, Ditem inuocant & Tenebras, tum admixto lupi iugulati sanguine, efferunt & abijciunt in locum quò Solis radij non pertingũt. Nam & de stirpibus ita iudicãt, quasdam boni dei esse, mali quasdam genij, & animaliũ alia, vt canes, aues, & echinos terrestres bono, aquaticos malo adiudicant. itaq; & beatũ eum prædicant, qui plurimos interfecerit. Enimverò illi quoque multa de dijs fabulosa narrant: cuius generis est quod referam. Oromazen natũ aiunt è luce purissima, Arimanium è caligine: eos bellũ inter se gerere. sex deos fecisse Oromazen: primum beneuolentię, secundũ veritatis, tertium æquitatis, reliquos sapientię, diuitiarum, & voluptatis quæ honesta cõsequitur opificem. Arimaniũ totidem numero his aduersa efficientes. Deinde Oromazen sese triplicasse, & à Sole tanto se interuallo remouisse, quanto à terra Sol abest. ac cœlum stellis decorasse, vnãq́; ante alias tanquã custodẽ & speculatorẽ cõstituisse Siriũ. alios porrò XXIV deos condidisse & in ouo posuisse. At totidẽ numero factos ab Arimanio ouum illud perforasse * hinc mala bonis esse permixta.} Appetere porrò fatale tẽpus, quo necesse sit peste & fame ab his adducta Arimaniũ oĩno perdi atq; aboleri. terraq́; ęquabili & plana facta, vnã vitã vnamq́; ciuitatẽ beatorũ hominũ vniuersorũ, vnaq́; lingua vtentiũ fore. Theopompus ait de sententia magorũ vicibus ter mille annorũ alterũ deorum superare, alterum succũbere: & per alia tria annorũ millia bellum eos inter se gerere, pugnare, & alterũ alterius opera demoliri: tandem Plutonẽ deficere. & tũc homines fore beatos, neq; alimento vtẽtes, neq; vmbrã edentes. deum porrò ista qui machinetur, quiescere ad aliquod tẽpus, non quod longũ sit deo, sed rectũ & mediocre tanquã hominis dormientis. Hoc modo se habẽt Magorum fabulæ. Chaldæi planetas deos faciunt. quorum duos beneficos, tòtidẽ maleficos, reliquos tres medios affirmant & promiscuos. Græcorum opinio nemini ferè ignota est, qui bonam partẽ Ioui Olympio malã Diti auerrunco adsignant. & Harmoniã (quasi concinnitatẽ) è Venere & Marte natã fabulantur: quorum hic sæuus est & contentiosus, illa comis & genitabilis. Iam phi-

Philosophorũ sententię de principijs. Iliad. σ. 107 losophos vide cum his consentientes. Heracletus enim apertè bellum nominat patrem & regem & dominum omnium. & Homerum dum optat,

Ex diuum atq; hominum vt pereat discordia cœtu,

occultè exsecrari vniuersorũ ortum, quia nascuntur ex contentione & aduersatione. & Solẽ non transgressurũ positos sibi limites: alioqui fore vt in linguas incidat iustitię patrocinantes. Empedocles principium boni efficax amorem ac amicitiam, sæpe etiã harmoniã appellat, deterius autem,

Rixam perniciosam, & litem sanguinolentam:

Pythagorici pluribus vtrumque principium afficiunt nominibus. Bonum Vnitatis, finiti, quiescentis, recti, imparis, quadrati, æqualis, dextri, splendidi, malum Binarij, infiniti, in motu versantis, curui, paris, altera dimensione longioris, inæqualis, sinistri, tenebricosi. hęc esse principia ortus rerum statuunt. Anaxagoras mentem & infinitum. Aristoteles formam & priuationem. Plato multis locis quasi occultans & obumbrans suam sententiam, alterum contrariorum principiorum Idem, alterum appellat Diuersum. At in libris de Legibus iam senior non per ambages aut notas, sed disertis verbis pronunciat mundum non vnica anima, sed cõpluribus fortasse, ad minimum autem duabus cieri: quarum vna boni sit efficax, altera eius contraria & contrariorum opifex. relinquit etiam tertiam quandam in medio naturam, non animæ, non rationis expertem, neque ex sese immobilem, vt nonnulli putant: sed vtrique harum expositam, ita vt semper appetat ac desideret meliorem & sectetur. id quod sequens oratio explicabit, vbi Aegyptiorum theologiam maximè ad hanc accommodabimus philosophiam. Mixta est enim huius mundi origo atque compages ex contrarijs facultatibus, sed quarum non sint æquales vires. melior enim prępualet quidem: deteriorem autem funditus aboleri nefas est, cum & in corpore ea validè inhæreat, & in anima vni-

Typhonis & Osiridis interpretatio. uersi, & meliori semper repugnet. In anima ergo mens & ratio, optimorum omnium princeps atque dominus, Osiris est. In terra autem, spiritibus, aquis, cœlo, & stellis quod ordinatum est, æquabile, & sanum, id defluxus, & imago est Osiridis, tempestatum, temperamentorũ, ac conuersionum vicibus conspicua. Typhon autem animę pars rationis vacua est, & varijs motibus exagitata, tumultuosa & bruta. in corpore facultas morbos & mutationes adsciscens. tum aeris intemperies & inconstantia, solisq́; & lunæ defectus, veluti excursiones sunt Typhonis. Et ipsum nomẽ Typhonis, quod eum Seth appellant, rem arguit. notat enim id quod vi obtinet, ac multas conuersiones admittit, sępe transilit. Quidam dicunt Bebæonem vnum de socijs Typhonis fuisse: Manethos Typhoni etiam Bebonis nomen factum: voce obstaculum seu impedimentum significante. quòd rebus rectà incedentibus & ad suum finem tendentibus vis Typhonis obsistat. Itaque de cicuribus animalibus inertissimum ei tribuunt asinum: de feris fęuissima crocodilum & equum fluuialem. Ac de asino quidem dictum est suprà. Cæterum apud Hermypolin simulacrum ostenditur Typhonis, equus fluuialis, cui accipiter insistit in serpentem pugnans. equo Typhonem indicante, accipitre vim & principium, quibus vi potitus ille sæpenumerò non defatigatur præ malicia turbatus atq; turbans. itaque etiam septima mensis Tybi sacrificantes, quam diem nominant Isidis è Phœnice aduentum, placentis adfingunt equũ fluuialẽ vinctũ. In vrbe Apollinis statutũ est vt quisq; omnino de crocodilo edat. certa autẽ die quadã venari quotquot possunt crocodilos, interficiunt, & ex aduerso tẽpli abijciunt, Typhonẽ dicentes in crocodilũ mutatũ Oro se fuga eripuisse. ita oĩa animalia, stirpes, & euẽta mala atq; dãnosa Typhonis opera & effecta putãt. Cõtrà Osirin oculo & sceptro pictis exprimũt, oculo prouidẽtiã sceptro potẽtiã demõstrãte. sicut Homarus etiã Iouẽ oĩum regẽ atq; principẽ appellat

Induperatorem, consultoremq́; : — Iliad. θ. 22

Accipiter. priore voce imperiũ, posteriore prudentiã innuẽte. Accipitra etiã picto Osirin sæpe proponunt. auis.n. ea pollet acumine visus & volatus celeritate, eaq́; est natura, vt celerrimè alimẽtũ digerat. fertur etiã cadaueribus inhumatis terram inijcere superuolans, & cũ in Nilum bibendi causa deuolat, pẽnã constituit rectam, ac inclinans eam postquam bibit, ostendit se euitato crocodilo incolumẽ euasisse, si enim rapiatur, manet penna recta sicut eam fixerat. Vbique porrò ostenditur simulacrum Osiridis humana specie, recto pene, ob vim gignendi & alendi

At ami-

At amiculum flammeum quo imagines eius velãtur, Solẽ exprimit, quod corpus benefica prædiuũ facultate visu percipitur, & exemplum est sola mente cernendę substãtię. Itaq; meritò contemptui habentur, qui globum Solis Typhoni adscribunt: cui nihil splendoris, nihil salutare nullus ordo, nulla procreatio aut motio ratione modoq; constans, contraria omnia conueniunt. & æstus, quo multa animalium ac terra nascentium corrumpuntur, nõ Solis opus existimari debet, sed spirituum, aquarumque in terra & aere intempestiuè confusarum, quãdo principiũ incompositæ & infinitæ facultatis errore cõmisso exhalationes exstinxerit. Porrò in sacris de Osiride cãticis inuocant eum, qui in Solis occultatur vlnis. & vltima die mensis Epiphi, Sole & Luna in eadem linea coeuntibus ferias agunt natalicias oculorum Ori. quippe non Lunã modò, sed & Solem oculum lumenq; Ori censentes. Vigesima secunda die mensis Phaophi, post ęquinoctium autumnale, festum diem celebrant, tum Solis baculos natos dicentes. quo innuunt veluti fulcro & roboratione Solem iam indigere, qui inclinatus cum iam à nobis per obliquum ferri incipit, & caloris & luminis aliquam sit passus deminutionem. Præterea bouem femellam sub solstitium hybernum septies circa templum circumferunt vocaturque Osiridis indagatio Solis circuitus, aquã hyeme desiderante dea, toties autem circumeunt, quia septimo mense pecursus Solis ab hyberno ad æstiuũ solstitium conficitur. Omnium primus Orus Isidis F. Soli sacrificasse fertur quarta die mensis, vt scriptum est in libro, qui Natalicia Ori titulum habet. Et verò quauis die ter adolent Soli: resinam sub ortum, myrrham meridie, Kyphi (quod vocant) circa occasum. quorũ quodq; quam habeat rationẽ, infrà exponam. singulis quidem illis conciliare se & venerari Solem opinantur. Quanquam quid refert multa colligere talia. Sunt, qui Osirin disertè aiunt esse Solem, & à Græcis Sirium appellari: articulum O pręppositum huic nomini apud Aegyptios obscuritatem dubitationemque de vocabulo genuisse. Isidem verò eandem cum Luna esse pronunciantes etiã eadem vtranque imagine repræsentant. in qua cornuta Lunæ indicant illuminationes falcatas, nigræ autem vestes occultationes eius & obumbrationes designant, quibus Solem desiderans sectatur. Itaq; & ad res amatorias Lunam inuocant: & ijs rebus præesse Isidem Eudoxus affirmat. Atque hæc quidem veri saltem aliquam habent similitudinem: qui autem Typhonem faciunt Solem, indigni sunt qui audiãtur. Sed nos eò, vnde abijt oratio, reuertamur. Est ergo Isis naturæ ea pars, quæ quasi feminea, omnes in se recipit ortus, tanquam nutrix quædam & omnium commune receptaculum à Platone dicta, à plerisq; alijs Myrionymos, id est, innumeris prædita numinibus: quòd ratio eam in omnes formas, speciesq; vertat. Huic Isidi à natura insitus est amor primę omniumq; principis & prestantissimę naturę, quæ est Bonum. hoc ea desiderat atque persequitur, & portionẽ à malo sibi obtingentem fugit atque repellit. Cum enim sit receptaculum & subiectũ vtriusq;, sua tamen sponte semper vergit ad melius, seq; prębet implendam & conserẽdam defluxibus ac similitudinibus, quibus feta & rebus referta gignendis gaudet atque exsultat. Quod enim nascitur, id imago & exemplum in materia est Entis. Itaque ergo non abs re fabulantur Osiridis animam sempiternam esse interitusque securam: corpus eius à Typhone subinde diuelli atq; aboleri, idq; ab Iside vagante conquiri, rursumq; componi. Id enim quod re vera est, solaq; cernitur mente Bonum, extra interitus mutationisq; aleam situm habetur. eius imagines quasdam sensilis atque corporea natura impressas gerit, rationesq; eius & formas ac similitudines in se recipit, quomodo in cera sigillorum simulacra figuntur. verum ista non semper permanent, sed confusione & tumultibus excipiuntur in hac regione, superiore expulsa, & aduersus Orũ pugnantia, quẽ Isis gignit sensile exẽplũ mundi sola mente videndi. Eam ob rem pro spurio accusatus à Typhone dicitur, vtpote non purus neque sincerus vt pater ipsius forma per se mixtionis & motionis expers, sed corporea materiei natura adulteratus. Causam tamẽ in iudicio obtinet Orus, Mercurio, id est, ratione, demõstrãte mũdũ à natura cõformari imitatione substãtiæ sola intelligẽtia perceptæ. Quod.n. Apollo ex Iside & Osiride adhuc in vtero Reæ versantibus dicitur natus, eo innuunt antequam hic mũdus conspicuus fieret & materiã forma perficeret, naturam ex sese imperfectionis conuictã primũ ortũ edidisse. ideoq; illũ deũ mancũ in tenebris natũ esse aiunt, & seniorẽ Orũ appellant: quòd non mũdus erat, sed futuri mundi imago quædã ac species. Orus autẽ ipse finitus est & perfectus, neq; Typhonẽ omnino interfecit, sed vim eius efficacitatemq; abstulit. Itaque Copti ferunt simulacrũ Ori altera manu Typhonis genitale mẽbrum tenere. & Mercuriũ fabulantur Typhonis neruos exemisse, vtiq; ijs pro fidibus: docentes rationem cõcinnando vniuerso id de dissonante consonum redegisse, & vim interimendi non aboleuisse sed impleuisse. quo fit, vt ea imbecillis atque languida in hoc mundo rebus mutationum affectionumq; variatum capacibus adhęrescat & id terra quidẽ concussiones tremoresq;, in aere æstus ventosq; intempestiuos, tum turbines igneos atque fulmina moliatur: aquas etiam & spiritus pestilenti lue inficiat: & vsque ad Lunam excurrat, seque efferat sępe splẽdidum obfuscans aerem. quod sentientes Aegyptij, Typhonem dicunt aliàs percussisse, aliàs erutum deglutisse oculum Ori, deinde Soli reddidisse. ictu menstruam Lunaris luminis diminutionem innuentes, impletione autem defectum, cui Sol medetur Lunam, vbi ea vmbram terræ euitauit, aduersus illustrans. Iam præstantior ac diuinior natura e tribus constat, eo quod mente cernitur & materia, & quod ex his compositum Grecis Kosmos id est, Mundus. dicitur. Ac Plato quidem primum illud ideam, exemplar, patremq; nominat: Materiam matris, nutricis, sedis, & regionis ortuum capacis vocabulo notat: quod ex vtroq; constat, prolem ortumq; nominare adsolet. Aegyptios autem probabile est triangulorũ pulcerrimo in primis comparasse Vniuersi naturam, qua cumparatione etiam Plato in rep. videtur vsus, vbi figuram Nuptialem componit. Cõstat id triangulum tribus lateribus, quorum basis est quatuor, angulum rectum ad eam conficiens trium, & huic subductum angulo latus quinque scrupulorum, tantum potest quantum latera cũ conficientia. Intelligendum est autem linea ad rectũ angulum alteri insistente marem, basi feminam, subtendẽdente prolem vtriusque repręsentari. & Osirin esse principium, Isidem receptaculum, Orum effectũ, ternarius quippe primus est impar ac perfectus numerus: quaternio est quadratum lateris paris binarij, quinarius qua patri, quà matri congruit, cõflatus è binario & ternione. is Græcis est pẽte, à qua voce manasse videtur panta, quo Vniuersum, & pempasasthæ, quo numerare intelligitur vocabulo. quadratũ porrò quinarius producit à se, quantus est numerus litterarum apud Aegyptios, & quot annos vixit Apis. Orũ solent ij Kæmin appellare, quod est visui expositum. est.n. mundus res sensilis ac visilis. Isis aliquando Muth, nonnunquam Athyri, quandoq; Methyer nominatur. prima voce mater intelligitur, secunda domus Ori mundana, (sicut & Plato locum ortus & receptaculum fecit) tertia ex plenitudine & causa componitur. plena enim est materies mundi, & cum bono, puro, probeque composito subsistit. Fortassis etiam Hesiodus prima omnia faciens chaos, terram, tartarum, & amorem, videri potest non diuersa, sed eadem rerum principia ponere: siquidem Isidis nomine terram, Osiridis amorem, Typhonis tartarum accipimus. nam chaos videtur quasi locum quendam & regionem Vniuerso subiecisse. Enimverò res ipsa quodãmodo citare videri

Isidis, Osiridis, Typhonis physica explicatio.

Triãgulum rectangulũ primum.

Theogonia 116.

potest fabulam, quam in cõuiuio Platonico Socrates de ortu amoris narrat. Paupertatem scilicet cum prolē desideraret, Poro (id est, copiæ) dormienti accubuisse, atque ex eo grauidam factā, Amorem peperisse, natura variū & ad omnia sese vertentem: vt qui patre bono, sapiente atque in seipso omnium habente rerum copiá, matre autem inope, ac ob paupertatē semper aliorum appetente natus esset. Porus enim ille nihil est aliud, quàm id quod primò amatur atq; appetitur perfectum & seipso contētum. Materiæ autē nomen paupertatis indidit, quæ suapte natura indiga est boni, ab eoq; impletur, & id semper expetit atq; recipit. Ex his natus Orus siue mundus non sempiternus est, neq; mutationum exsors & interitus, sed identidem nascens, vicibus mutationum subinde atq; affectionū nouus recuditur, permanetq; vt nunquá periturus. Porrò autē fabulis vtendum est, non quasi eæ rem prorsus doceāt: sed quod ob similitudinem cum re ipsa aliquam commodum ad eius explicationem offertur, desumendum inde est. Ergo vbi materiam nominamus, non debes philosophorum quorundam opiniones secutus corpus aliquod animæ expers ac qualitatum & ociosum suapte natura atque inefficax imaginari. nā & oleum vnguenti materiam vocamus, & aurum statuę non omni planè carentia qualitate. ipsumque animum & intellectum hominis tanquá virtutis & scientiæ materiam rationi expoliendam atque componendam tradimus. & mentem quidam formarum locum, & in qua rerū intellectu percipiendarum quasi expressa sint simulacra appellant. sunt etiam qui semen muliebre non facultatem aut principium, sed materiam & alimentum fetus censent. Hæc tenentes, etiam deam hanc sic intelligere debemus participem fieri primi dei, & amore perpetuo bonorum eius duci, non vt ei aduersam: sed quæ tanquam maritum legitimum & iustum amore iusto sectetur. quomodo probam mulierem cum suo viro degentem, tamen eius desiderio trahi dicimus: ita eā semper eum auere, eique adesse, ac præcipuis & purissimis repleri partibus. Vbi autem Typhon extrema tangens incidit, ibi videri eam mœstam, ac dici lugere, & reliquias quasdam frustaque discerpti Osiridis conquirere ac velare, dum ea quæ intereunt excipit atque occultat, vt rursum ex sese edat ac emittat res nascentes. Etenim quæ in cœlo & sideribus sunt formæ ac defluxus dei permanent. quæ autem sparsa sunt in res motibus obnoxias terrā, mare, stirpes, animalia, ea mutantur, intereunt sepeliunturque, & sępenumerò rursum exsistunt, in lucemque emicant orta. Itaque fabula Typhonem maritum Nephthyos facit, & cū hac occulte coiisse Osirin. Extremas. n. materię partes, quę Nephthyos & Finis nomine intelliguntur, vis maximè interitum rebus adferēs continet. vis autē genitalis & conseruatrix rerum, imbecillum semen & languidum in eas didit, & à Typhone perimitur, nisi quantū eius Isis excipiens seruat, alit, atq; constituit. In vniuersum autem ille est pręstantior: sicut & Plato opinatur & Aristoteles. Ad hunc naturæ pars genitabilis & salutaris, & ad exsistendum mouetur: ab eodem facultas interimens atq; abolens cietur & ad interitum impellitur. Itaque illi Isidis nomē est factum, quòd scienter proficiscatur atq; procedat: quippe motus cum sit animatus ac prudens, Non enim barbaricum est nomen. sed sicut omnibus dijs à theato & theôte, id est, spectabili & currente nomen theos inditum fuit: sic istam deam à scientia simul & motu cū nos Isidem, tū Aegyptij appellant. Sic etiam Plato ait Vsiam, quod est substātia, veteres nomine Isias expressisse: & intelligentiam ac prudentiam vocasse itidem, quasi mentis agitationē, vocibus omnibus ab ienæ (quod est ire) deductis. hinc synienę intelligere est. & omnino simili ratione ab eu boni, virtutisque explicantur vocabula: sicut contrarijs notantur traducunturque appellationibus ea quæ naturam impediunt eiusque progressionibus moram obstando

Materia.

Isidis nomē & Osiridis.

Vide Cratylum.

inijciunt, vt malum, indigentia, timiditas, molestia. Sic ergo Osiris nomen habet ex hosio & hiero, quod est sancto & sacro, & conflatum. communis enim est ratio eorum quæ in cœlo & apud inferos sunt, quorum altera hiera, altera hosia veteres nuncupabant. Iam qui cœlestia ostendit Anubis, superiorum quasi ratio, (ano. n. suprà est) aliquando etiā Hermanubis vsurpatur: altero nomine superioribus, altero inferis scilicet cōueniente. itaque ei immolant aliàs album, aliàs flauum gallum, supera sincera & manifesta, infera mixta & varia innuētes. Neque verò mira debet videri nominum ad Gręcum sermonem effictio. nam innumera alia hodieq; manēt vnà cum migrantibus è Græcia ad exteros propagata: quorū quædā reuocantem poeticam vituperant tanquá barbariei se dantem ij, qui id genus res glossas appellant. Cæterum memoria proditum est in libris, qui Mercurij libri dicuntur, scriptum esse de sacris nominibus, facultatē quæ præest conuersioni Solis Orum, Græcis Apollinē vocari. quæ vento, ab alijs Osirin, ab alijs Sarapin, Aegypticè Sothi: quæ vox Kyesin. i. grauiditatem siue feturam notat. atq; hinc facta inclinatione stella Caniculæ, quę propria Isidis censetur, dicta est Kyon siue Canis. Minimè equidem de nominibus est contendēdum. ego tamen Sarapidis potius quàm Osiridis nomen Aegyptios sibi vindicare sinā. illud enim peregrinū, hoc Græcum, ambo vnius dei seu facultatis vocabula censeo. His conueniunt etiam Aegyptia. Isidem enim sæpenumero nomine Mineruæ significant * * quæ vox significat motum à seipso profectum. Typhon autem, sicut monstratum fuit, Seth, Bebon, & Smy appellatur: quibus verbis indicatur violenta quædam inhibitio, contrarietas, aut inuersio: Pręterea magnetem lapidē ossis Ori, ferrum ossis Typhonis nomine afficiunt, vt Manethos narrat. sicut enim ferrum sæpe simile est tracti à lapide & eum sequentis, sæpe auertitur in diuersam partem. ita motus mundi salutaris, bonus, & ratione constans aliquādo versat, ad se ducit atque molliorem reddit obsequentem sibi duram illam ac Typhoniam vim: aliquādo hęc in sese reuertitur, & in infinitatem relabitur. Ad hæc de Ioue perhibet Eudoxus fabulam Aegyptios celebrare, eum pedibus inter se connatis cum ire non posset, ob pudorem in solitudine vixisse. Isidē autem dissectis & diductis ijs mēbris Ioui gressum expediuisse. qua fabula hoc innuitur, dei mentē suapte natura in inuisibili & inconspicuo degentē, motu ad res procreandas processisse. Sistrū quoq; arguit quasi omnia naturalia & nunquá motu vacare debere, sed veluti excitari atque exagitari vbi torpere & tabescere ceperint. aiunt enim sistris Typhonā auerti atq; depelli: ostendentes interitu res vinciente & inhibente, ortum rursus motu naturam soluere atque expedire. Et sistri superiore parte rotundi conspectus admonet de quatuor corporibus quæ concutiuntur. nā quæ pars mundi ortui & obitui est obnoxia, ea continetur globo Lunæ: inq; ea omnia mouentur ac mutantur ratione quatuor elementorum, ignis puta, terrę, aquę, & aeris. Curuamini sistri autem in vertice insigunt felē humana facie, imæ parti infra ea quę quatiuntur, aliquando Isidis, interdum Nephthyos faciem. his faciebus adumbrant ortum & interitum, quę sunt elementorum mutationes atque motus: fele Lunam repræsentante, ob animalis illius varietatem, ac vim noctu agendi & fecunditatem. dicitur enim vnum principiò catulum parere, deinceps duos, tres, quatuor, vnoque subinde plures donec septem vno partu edat. itaque duodetriginta in summa parit, qui est numerus dierum Lunę. Verum hoc fortasse fabulæ sit similius. sed felis oculorum pupillę impleri dilatarique videntur sub pleniluniū, & Lunæ lumine decrescente attenuari atque languescere. humana autem felis facie innuitur Lunę mutationes menti ac ratione gubernari. Sed vt rem in pauca verba contraham, neque aquam, neque Solam, neque

Sistrum.

Felis natura.

que terram , neque cœlũ Ofirin vel Ifidem effe rectum
eft putare:neque Typhonis nomine ignem, æftum,aut
mare intelligere verum. fed fimpliciter quantum in his
modo & ordine caret ob exceffum aut defectum, Ty-
phoni imputantes:quæ ordine & compofitè fiunt,quæ
bona funt & vtilia, vt Ifidis opus, imitationem autem
& imaginem ac fpeciem Ofiridis venerantes atque co-
lentes,non peccabimus. quin & Eudoxi dubitationibus
finem imponemus , anxiè quærentis cur non Cereri
procuratio rerum amatoriarum adfcribatur, fed Ifidi,
& cur non Bacchus Nilum augeat, neque mortuis pof-
fit præeffe. Vna enim ratione communi hos deos om
ni bonorum portioni præeffe cenfemus, & quidquid
in natura pulcrum bonumve ineft, ijs acceptum feri-
mus: illo principia fuppeditante, hac vim excipiente &
conferuante. Eodem pacto vulgares quoque & mole
ftas fententias refellemus eorum,qui vel aëris fecundum
anni partes mutationibus, vel frugum procreationi, fe-
menti, arationi gaudent accommodare ea quæ de his
dijs memorantur. vt cum dicunt Ofiridem fepeliri quan
do femen terra occulitur : in vitam redire & rurfum ap-
parere quando pullulare incipit. ideoque dici, Ifin cùm
fe fentiret effe grauidam,appendiffe fibi amuletum, fex
ta die menfis Phaophi. & peperiffe Harpocratem fub
folftitium hybernum imperfectum ac recentem, quòd
tum præuij flores & germina prima enafcuntur. ideoq;
ei fabarum nafcentium primitias offerunt : dies autem
puerperii poft æquinoctium vernum folennes agunt.
Hæc enim vulgo audientes amplectuntur atq; credunt,
illicò ab ijs quę in promptu funt petita probabilitate. ne
que fentiunt hoc primum effe iniquum , vbi deos non
communes omnium hominum faciunt , fed proprios
Aegyptijs dicant, & dum Nili Aegyptique nomine , ac
paludum , Lotum , & deorum effectionem de his fo-
lis intelligunt, quibus ea nomina funt tributa : magnis
fe dijs alios fpoliare homines, quibus nullus Nilus eft,
neque Butus, neq; Memphis: cùm tamen hi Ifin alios-
que id genus deos vniuerfi habeãt atq; norint , & quof-
dam fanè Aegyptijs nominibus afficere non ita pridem
didicerint, fingulorum autem vim iam inde ab initio co
gnouerint atque honorauerint. Deinde maius etiam
incommodum eft. Nifi enim attentiffimè cauerint,
imprudentes numina in fpiritus, fluxus, fementes, aratio
nes , terræque adfectiones & tempeftatum mutationes
permutent atque diffipent. vt ij qui Bacchum pro vino,
Vulcanum pro flamma accipiunt. fic & Cleanthes alicu
bi Proferpinam (quæ Gręcis eft Pherfephone) ait effe
fpiritum qui per fruges dum fertur , interimitur. & qui-
dam poëta de mefforibus dixit:

Cùm lecti iuuenes Cereris iam membra fecarent.

Hi fanè nihil ab ijs differunt, qui vela, rudentes & ancho
ram pro gubernatore , & fila ac ftamina pro textore , &
cyathum, mulfum, vel ptifanã pro medico habent. Ad-
de quòd peffimas & impias ifti opiniones excitant, qui
deorũ nomina rebus fenfu animaq; carẽtibus, & vfu ho
minũ neceffariò pereuntibus imponunt: quæ vt dij fint,
nullo modo intelligi poteft. Non enim deus res eft ani-
mæ expers, & manibus hominũ fubiecta aut obnoxia:
fed deos inde cenfuimus effe, quod ij noftris vfibus res
perpetuas atq; perdurantes largiti funt. Neq; verò alij
apud alios funt dij, aut fui Græcis, barbaris itẽ fui, alij fe-
ptẽtrionalibus, alij auftrinis. Sed quemadmodũ Sol, Lu-
na, cœlũ, terra, mare, cõmunia funt omnibus, tantũ aliter
ab alijs appellantur: ita vnius mẽtis hoc Vniuerfum tẽpe
rantis, vniufq; prouidẽtię huic prefectæ, & facultatũ ad
miniftrarum omnibus rebus deftinatarũ, alij apud alios
honores, alia nomina legum inftituto habentur. notifq;
vtitur obfcurioribus ij qui facris funt dedicati, alij aper-
tioribus intellectũ ad diuinas res quafi manu deducunt.
quæ res periculo non vacat. Nõnulli enim à recto itine
re deuiantes, prorfus in fuperftitionẽ delapfi, alij fugien-
do, vt par erat fuperftitionẽ, imprudentes in præcipitiũ
quafi quoddã impietatẽ delati funt. Itaq; oportet appri-
mè ratione è philofophia defumpta , quę nos facris ini-
tiet, fanctè eorum quæ aguntur dicuntorq; vnumquod-
que cõfiderare, ne quomodo Theodorus dicebat fe ora
tiones dextra porrigente, auditorũ nõnullos læua eas ac
cipere: fic nos quę leges de facrificijs & feftiuitatibus be
ne præcipiunt, aliter quàm rectũ eft intelligẽtes , pecce-
mus. Etenim omnia effe ratione peragenda, ex ipfis illis
poteft depræhendi. Vnde vigefima die primi menfis, diẽ
Mercurio feftũ celebrantes, mel & ficos edunt, fimul di-
centes, Dulce eft veritas, Ifidis amuletum, quod appen-
diffe eam fibi fabulantur, interpretatum fonat Vocẽ ve-
ram, Harpocrates neq; deus imperfectus ac infans putan
dus eft, neq; vllum leguminum: fed præfes atque corre-
ctor recentis, imperfectæ, & incompofitę hominum de
dijs fententiæ. itaque & digitum ori impofitum tenet,
argumentũ taciturnitatis & filentij. & menfe Mefore of
ferentes ei legumina, dicunt : Lingua eft fortuna , lingua
genius. De ftirpibus Aegyptijs maximè confecratã deæ
aiunt perfeam: quod eius fructus cordis , folium linguæ
fpeciem refert. Quippe eorum quæ homini obtingere
poffunt omniũ nihil diuinius eft oratione , præcipuè de
dijs neque maius res vlla ad felicitatem momentum ad-
fert. Itaque hic oraculum intraturo mandatur , vt fan-
ctè fentiat, & modeftè loquatur. Plerique autẽ ridiculè
agũt, qui in põpis & feftiuitatibus fauere linguis iuben-
tes. poft de dijs ipfis peffimi ominis voces fententiafq;
vfurpant. Quomodo ergo triftia illa & rifus expertia ac Sacrificia triftia.
lugubria facrificia funt obeũda? fiquidẽ neq; omittere le
gibus præfcripta conuenit, neq; opiniones de dijs con-
fundendæ & cum fufpicionibus abfurdis mifcendę funt.
Equidem quo tempore Aegyptijs facris operãtur, mul
ta eodẽ tempore fimilia apud Græcos aguntur. Nam &
Athenis mulieres Thefmophoria obeuntes ieiunant hu
mi defidentes. & Bœoti Achææ Megara mouent, fefti-
uitatemq; eam moleftam nominant, quòd inimirũ Ce-
res ob Proferpinæ filiæ defcenfum in dolore fit. Fiunt
hæc menfe fationis circa Virgiliarum ortum, quem men
fem Athyr Aegyptij, Pyanepfionem Atheniẽfes, Bœo
ti Damatrium, id eft Cerealem nuncupant. Theopõpus
narrat eos qui ad Solis occafum habitant cenfere & ap-
pellare hyemem Saturnum, æftatem Venerem, ver Pro-
ferpinam: & omnia nafci ex Saturno atq; Venere. Phry
ges deum opinantes hyeme dormire, æftate vigilare,
hyeme fopitiones ei, æftate excitationes bacchando ce-
lebrãt. Paphlagones vinciri eum atque coercert hyeme,
vere moueri & folui aiunt. Et tẽporis ratio inijcit fufpi-
cionem, triftia facra inftituta effe ob occultationem fru-
ctuum : quos antiqui non deos, fed dona putauerũt deo
rũ magna & neceffaria ad feræ & belluinæ vitę euitatio
nem, Ac quo tempore fructus arborũ omnino defecif-
fe abolitofq; effe cernebãt, alios ipfi ferentes parcè & cũ
penuria, terraq; manibus haufta occultabant, incerta fpe
fructus capiendi deponentes , multa agitabãt in morem
fepelientiũ atque lugẽtiũ. Porrò ficuti nos eũ, qui libros
Platonis emit, emere Platonẽ dicimus, & Menãdrũ age
re, qui poema Menãdri agit: ita illi nomina deorũ libera
liter donis ac operib. deorũ tribuerunt, ob vtilitatẽ ea ho
norantes atq; exornantes. Sed pofteri horũ indoctè ifta
accipientes, imperiteq; in ipfos deos detorquẽtes, ea quę
frugibus accidunt aliàs exorientibus aliàs occultatis ,
deorũ ortus interitufq; non vocando duntaxat, fed etiã
fic habere rem arbitrãdo, feipfos abfurdis, impijs, tumul-
tuofifq; opinionibus obruerunt. At verò abfurditas rei
in confpectu fuit non modò Xenophani Colopho-
nio , aut qui eum fubfecuti Aegyptios monuerunt , vt
aut ne lugerent eos quos deos cenferẽt effe , aut pro dijs
non haberẽt, fi lugendos crederent: fed & ridiculũ ex fe
eft inter lugendũ votis petere vt noui nafcantur fibi fru
ctus , quos rurfum infumendi ac porrò lugendi habean

Neptuni tridens signũ est tertiæ regionis, quã mare obtinet post cœlũ & aerẽ collocata. & à ternione etiã Amphitritæ ac Tritonũ sunt nomina. Pythagorei autem numeros quoq; & figuras deorum ornauerunt appellationibus. Nam triangulum æqualium omnium laterũ nominauerunt Mineruam è vertice natã, & Tritogeniã: quia tribus perpendiculis eductis è tribus angulis suis diuiditur. Vnitatem Apollinis vocabulo affecerunt, duplũ eius Dianæ, videlicet binarium. eundem binarium Contẽtionem & Audaciam vocauerunt. ternarium dignati sunt Iustitiæ titulo. æqualitas enim in medio posita est eorũ quæ iniustè aguntur, & contra ius tolerantur, ab excessu & defectu proficiscẽtia. tetractyn, quæ celebratur, id est, quaternionem mysticum, XXXVI. vnitatibus constantem, loco iureiurandi maximi fuit, sicuti omniũ sermonibus est tritum: & appellabatur Mundus. conficitur autẽ primis quatuor paribus, & primis imparibus in vnã sũmam collectis. Proinde cum philosophorũ probatissimi conspectam aliquã occultam dei imaginem ne in animę corporisq; expertibus quidẽ rebus neglexerint, aut contemnendũ senserint, multò (nisi fallor) pluris faciẽdę sunt quæ in sensilibus, animatisve proprietates eò pertinent, eorumq; adfectionibus & moribus. At.n. probandi sunt non qui illhæc, sed qui per hæc numen venerãtur: illaq; rectè habentur pro speculis clarioribus, & à natura suppeditatis, tanquã instrumenta & artificia dei vniuersa ornantis. Aequum etiã est hoc intelligi, nihil animatũ inanimato, nihil sensu carens sentiente pręstantius esse: etiã si quis vniuersum aurũ, & smaragdũ in vnũ cõportaret locum. Non.n. in coloribus aut figuris aut læuitatib. inest diuina natura. quinimmo deteriore illud conditione est quàm res vita exutæ, quod neq; vixit vnquam, neq; viuendi habuit in se facultatẽ. quæ verò natura viuit, videt & in se principiũ motus, noticiamq; sibi conuenientiũ & alienorum à se continet: omnino particulã aliquã defluentem hausit eius prouidẽtiæ, qua gubernari hoc Vniuersum Heraclitus dixit. Itaq; in his rebus nihilo deterius diuinæ naturæ concipitur imago, quàm in æreis aut lapideis operibus, quæ itidem interitui & mutationi obnoxia, sensu interim omni, omniq; intellectu priuatit natura. Atq; hæc sunt quæ maximè ex istis admitto, quæ de animalibus cultu dignatis disputantur. Porrò autem

Isidis vela. amicula Isidis variæ sunt tincturę. nam vis eius versatur circa materiam in omnia mutabilem, omnium capacem rerum: lucis, inquam, tenebrarũ, diei, noctis, ignis, aquæ, vitæ, mortis, principij, finis. Osiridis non vmbram, non varietatem habet: totum est luminosum, principiũ enim temperamenti est exsors: & quod primum est, solaq; cernitur mente, id mixtione vacat. Itaque Osiridis simulacra semel tantum promuntur, deinde ita reponuntur, vt videri tangive non possint: Isiacis sæpenumerò vtuntur. Sensilia enim in promptu sunt, inque vsu versantur, varijsque sui mutationibus multiplicia exhibent spectacula. Intelligentia verò sinceri, sancti, & non nisi mente percipiendi principij, fulguris instar emicans animum id semel attingere atq; intueri tandem sinit. Itaq; & Plato & Aristoteles eam philosophiæ partem inspectricem appellant: quando scilicet homines ratione prætervectis opinabilia ista, mixta, & omnigena, ad primũ illud, simplex, & materię expers prosiliunt, veramq; de eo sententiã attingẽtes, perfectũ se ad finẽ philosophię peruenisse

Osiris quomodo mortuis præsit. existimant. Id etiã, quod hodie sacerdotes veluti abominãtes & occultantes trepidè significant, Osiridẽ mortuis imperare, neq; à Dite seu Plutone aliũ esse: ignoratũ quomodo verum sit, plerosq; turbat, suspicantes in terra, & infra terram sacrosanctum istum verè Osirin habitare, vbi corpora latent eorum qui iam esse desijsse putantur. At verò ille ipse longissimè à terra abest impollutus intaminatusq;, & purus ab omni natura interitum mortẽq; sustinente. Hominum autẽ animæ quandiu hac à corporibus & adfectionibus continentur, nihil habent cum deo consortij, nisi quatenus philosophiæ adiumento veluti per somnium intelligentia eum attingunt. at postquã solutę migrauerunt in purum, & visui atque perpessionibus non obnoxium: ibi tum earum ipse deus ductor est, ab ipso pendentium, spectantiumq; absque vlla satietate & desiderantium ineffabilem hominibus pulcritudinẽ: cuius amore prisca fabula Isidẽ correptam ait, ea persequenda & potiunda implere res caducas omnibus pulcris atq. bonis. Hæc est harum rerum explicatio, maximè deorũ naturæ consentanea. Quod si est, sicuti in me

Suffituum ratio. receperam, aliquid etiã dicendũ de ijs quę quotidie adolentur: illud primò cogitandum videtur, viros istos studium rerũ ad sanitatẽ conducentiũ nunquam nõ fecisse maximi: in sacrificijs autẽ, castimonijs, ac vitæ quotidianæ vsu non minorem pietatis duxisse quàm sanitatis rationem. sentiebant videlicet neq; corporibus neque animis morbi suspectis aut vitij rectè coli eam posse naturã, quę vndequaq; pura, impolluta, atq; illæsa est. Ergo quoniam aer, quo assiduè vtimur, inq; eo degimus, non eodẽ semper affectus tẽperatusq; est modo: sed noctu densatur, corpus comprimit, animamq; cõpellit ad mœstitiã quandam & solicitudinẽ, veluti caligine ei quadã & grauedine inducta: statim vt à somno surrexere, resinam adolent, reficientes aerem & secretione purgantes, spiritumq; qui concretus cum corpore languorem contraxit resuscitantes, habet enim odor resinæ vehementiã quãdam & vim percellendi. Rursum meridie sentientes Solem è terra attrahentem vi sua admodum multũ ac grauem vaporem, & aeri admiscentem, myrrham suffiunt. nam calor dissoluit atq, dissipat turbulentas fęces quę in aere coeunt. Etenim medici censent aduersus pestẽ remedio esse copiosam flammam, vtpote quæ aerem attenuet. hoc autem fit rectius, si odorata ligna vrantur, vt cupressi, iuniperi, piceæ. & Acro medicus Athenis tẽpore magnę pestis gloriam sibi parauit, iubendo ignem ponè ægrotantes accendi: nam iuuit non paucos. Aristoteles etiam affirmat, vnguentorum, florum, pratorumq; suaues fragrantias non minus ad sanitatem facere quàm ad voluptatem, quòd cę cerebrum natura frigidũ & ad concretionẽ procliue sensim suo calore & leuitate relaxent. Id quoq; ad rationẽ causę reddendę nonnullũ adfert testimonium, quòd myrrham Aegyptij Bal gominant: quę vox si interpreteris delirationis significat amolitionem Kyphi porrò, mixtura est sedecim rerum in vnum cõpositarum: mellis, vini, vuæ passę, cyperi, resinę, myrrhę, aspalathi, seselis, iunci odorati, bituminis, folij, ficulni, rumicis, iuniperi vtriusq;. (duas enim nominant, maiorem ac minorẽ) cardamomi, & calami. Has autem species non temerè componunt, sed seplasiarijs, dum isthęc miscent, sacrę recitantur litterę. Ipse numerus aliquid videtur habere, quòd nimirum quadratus est à quadrato procreatus, solus talium pariter par, & areæ quantitatem cum ambitus numero eandem * sed ad hoc conducunt plurima eorum quæ miscentur, aromaticis prædita facultatibus. Itaq; Kyphi suauem emittit vtilemq; exhalationẽ, qua aer mutatus spiritu suo etiã corpus afficit, tẽperiemq; blandam adipiscitur: & molestiam ac vehemẽtiam diurnarum curarum quasi vincula quædam animi citra ebrietatem relaxat: facultatemq; animi imaginatricem & somniorũ capacem læuigat instar speculi, purioremq; reddit: non minus id quidem efficaciter, quàm lyræ strepitus, quibus ante somnum Pythagorei vtebãtur, brutam motibusq; subditis obnoxiam animę partem ea ratione excantãtes atq; sedantes. Odores.n. sæpe sensum deficientẽ reuocant, sępe etiam contrà hebetant ac sopiunt diffusis ob leuitatem per corpus exhalationibus, sicut medicorũ nonnulli somnũ oboriri aiunt, quãdo alimenti vapor veluti serpens leniter circum intestina & ea contrectans titillationem quãdã inducit. Kyphi porrò Aegyptijs etiã ad bibendũ temperatur. potum enim videtur ob vim molliendi suam interiora purgare. Præter

ter hæc,resina Solis est opus: & myrrha lacryma est ad Lunam à stirpibus edita. Eorum porrò quę in kyphi componuntur, sunt quæ nocte magis gaudent, vt quæ spiritibus frigidis,vmbris, rore, & humoribus aluntur. Nam diei lux vna est & simplex: & Solē Pindarus cerni ait per vacuum ætherem. Nocturnus autem aer mixtus temperatusque est è varijs luminibus atque facultatibus,quæ veluti semen in vnum ab omnibus stellis cōfluunt. Ergo non abs re illa vt simplicia & à Sole procreata interdiu: hæc vt mixta & omnigenis qualitatibus prædita, ineunte nocte adolent.

PLVTARCHI

De his qui serò à numine puniuntur, commentarius.

HAec ergo locutus Epicurus, Cynie,prius quàm responderet quisquam, cum in vltima porticu nos essemus,proripuit seatq; discessit. Nos cū admirati hominis insolentiam aliquantulū taciti substitissemus,inuicemq; intuiti essemus,rursum,vt tum fortè deambulabamus reuersi sumus.Ibi primus Patrocles,Quid,inquit,an nō absentis perinde atq; si coram adesset videtur sermo reuocandus,& quæstio tractanda?Sub hæc Timon: Non sanè ait,si coniecto in aliquē nostrū iaculo abijsset,iaculum inhęrens corpori negligere conueniebat. Brasidas quidē, vt fertur, hasta è suo extracta corpore eū ipsum percussit ac necauit,à quo in ipsum fuerat missa.nos quidē nullo negocio vlcisci possumus eos, qui absurdo & falso conuicio nos impetunt:quod satis est à nobis profligari,ante quàm attingat. Quid est ergo,inquam ego,quod ex ijs quæ Epicurus dixit potissimū vos moueat. multa enim cōfertim,nihil ordine protulit homo,& alia aliunde petita,ira quadā & maledicendi studio interim exagitatus,aduersus Prouidentiā effudit.Tum Patrocles,Mihi inquit,vel maximè tarditas & cunctatio numinis in pœna malis irroganda res videtur esse grauis atq; atrox. & nunc oratione istius quasi rudis factus sum quod ad opinionē hanc attinet atq; nonicius.Iampridē cum indignatione audiebam isthuc Euripidis: Oresta.

Cunctatur,hæc quippe est natura numinis.

Enimuerò nullam ad rem, minimè autem omniū aduersum malos decebat deum esse segnē,non segnes eos, aut qui suæ maleficentiæ diem producat,sed qui celerrimis impetibus ab animi adfectionibus ad flagitia incitētur.Thucydidis est sententia vltionem maleficio quamproximè adiunctam statim viā intercludere ijs qui quā plurimum malicia bonos habente successus vtūtur. Nullum enim aliud debitum perinde,atque dilatio iustæ vindictæ,iniuria affectorum spes eneruat animosque eorū deijcit,contrà improbos ferocia & audacia augens. Sed supplicia statim facinoribus imposita, etiam futurorum sunt inhibitiones maleficiorum, illisque maxima inest consolatio, quæ passos iniuriam reficiat. Itaque mihi etiam Biantis dictum molestum est, sæpe id mecum repetenti: quod dixisse fertur cuidam malo: Non metuo ne non sis daturus pœnas,sed ne ego id non sim visurus. Quid enim vtilitatis redijt ad Messenios, antè interfectos quàm de Aristocrate sumptū est suppliciū?qui prodita in Cypro pugna, cū supra viginti annos delituisset, totoq; eo tēpore Arcadum rex fuisset, tandem depræhēsus pœnas dedit: Messenijs pridem pessūdatis. Aut quid solatij attulit Orchomenijs,qui proditione Lycisci liberos,amicos,& familiares suos amiserunt,morbus qui lōgo pòst tempore Lyciscum inuasit,corpusq; eius depastus est? qui identidem pedes in fluuium intingēs imprecatus est ijs putredinem,siquidem prodidisset aut iniquè egisset.Nam quòd Athenis scelestorum corpora proiecta,& cadauera extra fines patriæ deportata sunt,ne nepotibus quidem videre licuit eorum, quos isti interfecerant. Et Euripides absurdè his vtitur verbis,dehortaturus aliquem à malicia:

Trepidare noli,non te accedens comminùs
Iustitia icens feriet,aut alium improbum.
Sed tacita,lento tardeq; adrepens pede
Suo malos aliquando tempore obruet.

Non.n.profectò alia,sed hæc ipsa ea esse consentaneum est, quibus mali sese ad capessenda flagitia exhortantur atq; excitant,quòd nimirum malicia fructū statim maturum & ante oculos sitū præbeat,pœna autem serò demum & longè pòst fruitionem subsequatur.Hæc Patrocle fato,Olympiacus ista subiecit.Expediendū erat tibi, Patrocles,quodnam absurdum cūctatio numinis in puniendo secum trahat.Nimirum quòd tarditas fidem prouidentiæ derogat.& quia non quoduis flagitium malorum aliquid aduersi comitatur,sed spacio temporis succedit:infortunij alicuius loco accipiunt mali, ac non supplicium,sed calamitatem appellantes,nihil percipiūt cōmodi ægre quidem ferentes aduersa quæ eueniunt, sed facinora sua tamē non mutantes.Sicut.n.pœna illicò peccatum insequens,ictus est & compunctio quæ corrigat, adq; officium redigat:quæ aliquanto pòst tempore subsequuntur conuulsiones,repetitiones,& exprobationes, alio magis quàm ad docendū pertinere videntur, quia molestiam adferunt sine institutione.ita malus, si quoties aliquid delinquit,vapulet pœnaq; imposita reprimatur,saltem tādem ad mentem redibit,metuq; dei humiliter se demittet,eum præstò humanis actionibus atque affectibus intelligens esse vindicē non qui in aliud iudicium reijciat tempus.At iustitia ea,quæ paulatim, &(vt Euripidi visum)tardo pede & vtcunq; malis ingruit,ob incertitudinem ac dilationem & inordinatā vindictæ rationem à casu potius quàm à prouidentia pendere videtur.Atq; adeò non video quid vtilitatis adsit ijs,qui serò tandem molere molis deorum dicuntur.cum hoc pacto & iustitia reddatur obscura,& maliciæ metus euanescat. His ita dictis,cū ego mecum rem meditarer, Timo, Vultisne,inquit, vt ipse quoq; difficultatibus huius disputationis colophonem addam? aut sinam potius istū aduersus hæc decertare.Quid enim,respondi ego, attinet tertium fluctum immittere,eoq; obruere argumentum, si id priora non possit depellere aut euitare crimina? Primum itaq; sumpto,tanquam à Lare initio ab auita Academicorum philosophorū de rebus diuinis disserēdi cautione atq; modestia,ita de his rebus dicere ac si earū sciētiā profiteremur,piè detrectabimus. Grauius enim est quàm de rebus musicis imperitum mulices, aut de bellicis militiæ rudē verba facere, res deorum & geniorū velle perspicere eum qui sit homo, & tanquā artificis sentētiam artis ignarū opinionibus & probabilibus coniecturis inuestigare.Nam cum perdifficile sit homini plebeio consilium medici depræhendere, quod secutus nō antè sed pòst sectionem adhibuit, neq; heri lauit ægrotū sed hodie,certè de deo non facilè aliud quicquam firmū homo pronunciabit,quàm eum,vt qui optimè opportunū medendi flagitijs tempus habeat cognitum,medicamenti instar pœnam sceleri cuiuis imponere neque eadem in omnibus magnitudinis mensura,neq; eodem temporis articulo definitam. Medicinam enim animæ, quæ Iustitiā cognominatur,omnium esse artium maximā,præter sexcentos alios etiam Pindarus testatur, principem & dominū omnium deum appellans Aristotechnam, id est,artificum præstantissimum: quippe iustitiæ administratorem,quæ ius habet determinandi quando,quomodo,& quatenus quilibet malorum sit puniendus. Atque

Margin notes (right column): Tarditas pœnæ. (beside "puniendo secum trahat") — A Lare (beside "Primum itaq; sumpto") — I. Tempus pœnę soli deo notum (beside "ris inuestigare")

hanc artem Minos Iouis F. didicit, vt Plato ait: indicans ius rectè administrare, rectamq; iuris administrationē intelligere nō posse, qui eam scientiam discendo non fuerit cōsecutus. Etenim & eæ leges, quæ ab hominibus ponuntur, nō vbiq; habent rationē eorum quæ præcipiuntur illustrè. immò quędam videntur omnino ridicula. vt quòd Lacedæmone Ephori statim ab initio magistratu edicunt ne quis mystacē alat: & vt legibus obtēperēt, ne eæ ipsis sint difficiles obseruatu. Romani quos in libertatem vindicant, eorum corporibus stipulam tenuem inijciunt. & vbi testamentum condunt, alij scribuntur hęredes, alij vendunt bona. quod videtur alienum à ratione, alienissimum illud Solonis, qui in seditione neutri se parti adiungentē ignominia notauit. & planè multa legū absurda esse dixerit, qui autoris mētē, & causam scriptorum singulatim nō cognouerit. Quid ergo miremur vbi humana ita difficulter à nobis intelliguntur, si nō facile explicatu nobis est quanam de causa dij peccantium alijs maturius, alijs lenius supplicia imponant? Quę dixi ea nō tergiuersationis sunt præscriptio, sed veniæ petitio vt disputatio nostra portū quasi & tutū effugienti locū respiciens, probabilia ad explicandas quæstionis difficultates tanto animosius possit consectari. Proinde hoc primū considerate, q Platone autore deus se in medio exēplar omnium bonorum cum proposuisset, humanā virtutem, qua homo similis dei aliquo modo saltam redditur, parandam concessit his, qui deum sequi possunt. Etenim ipsa huius vniuersi natura cum omni careret ordine, habuit principium suæ mutationis vt mundus fieret, quod similis particepsq; facta est cuiusdā ideæ & virtutis quæ in deo erat. Idē ille Plato visum in nobis à natura fuisse accensum ait, vt spectandis admirandisq; cœlestium corporū motibus anima nostra amplecti condocefacta decorum & ordinem, odium conciperet incōpositorum & vagorū motuum, temeritatēq; & casui fidentem leuitatē fugeret tanquā omnis vitij & erroris originem. non est enim maior alius fructus quē ex deo possit capere homo, quàm quòd imitatione pulcrorū & bonorū quæ diuinę naturę insunt, virtute potitur. Propterea deus malis interposita mora ac tardè pœnas infligit, non quòd vereatur, ne accelerando supplicio erret aut cōmittat cuius pœnitentia aliquando ducatur. sed vt in vindicandis aliorū peccatis sæuiciam & vehementiam nobis hoc exemplo suo eximat. docens non per iram, aut cum maximè feruet & palpitat.

II. Cunctatione dei in puniendo, nos debere imitari.

Visus vtilitas.

Animus, super rationem se saltu efferens,

tunc nos debere quasi famis sitisve replendæ gratia inuadere in eos qui nos irritauerūt: sed imitatione ductos eius mansuetudinis & cunctationis, ordine & accuratione adhibito tēporis spacio in consilium, quod minimè locū parabit pœnitentiæ, ad puniendū nos conferre. Nam vt Socrates dicebat, si in aquam turbatā incidēs, eam ob incontinentiā bibas, minus mali est, quam si animo conturbato, iræq; & furoris pleno, priusquā subsistat & purus fiat eò te des, vt supplicio cognati & ad eandem gentem pertinētis eū expleas. Non enim vltio proximè iniuriam, vt voluit Thucydides, sed longissimè potius ab ea distita, conuenientem sibi locū obtinuerit, quippe sicut ira. vt est apud Melanthium,

Ira compescenda.

Migrare coacta ratione malas res agit:

ita ratio vicissim ira & excādescētia submotis iustè moderateq; agit. Hinc est q etiā humanis exemplis auditis homines fiunt placidiores. quale est Platonis qui cū sublato baculo plagam puero intentasset, aliquandiu constitit, irā (vt ipse aiebat) puniens, & Archytę, qui ruri depræhensa seruorum suorum socordia & ordinis neglectione, vt sensit se asperius aduersum eos animo esse cōmotū, nihil egit, nisi quod discedens dixit, Bona vestra fortuna fit, quòd iratus sum vobis. Quòd si cōmemoratio humanorum dictorum factorumq; iræ vehementiā asperitatemq; possunt adimere: multò magis conuenit nos in deum intuentes (qui tametsi nullius rei metu pœnitentiave ducatur, tamen supplicium differt, & in futurū reijcit tempus) cauere in hoc genere versari, & mansuetudinem grauiumque læsionum tolerantiam pro diuina habere virtutis parte. quam deus nobis demonstrat, puniendo paucos emendantem, tardè puniendo multos iuuantem atq; corrigentem. Secundum porrò hoc consideremus. Humanę malefactorum vltiones legitimæ id duntaxat habent, quod vicissim ægrè faciunt, repositoq; maleficio subsistunt, neq; vlterius progrediuntur, quæ causa est, quòd delicta canum instar cum latratu persequuntur, & facinora extemplò vlciscuntur. Atqui deum credibile est, quancunque vitio captam animā iusto suo iudicio aggreditur, eius motus perspicere, sicubi ad pœnitentiam inflectuntur, tempusque correctionis largiri ijs, quorum non extrema est & incurabilis nequicia. Videlicet sciens quantam virtutis portionē animę ab ipso ad hominis ortum proficiscentes secum ferant, & quàm valida eis, minimeque euanida generositas sit innata: vtque eædem contra suam naturam vitia proferant cum sunt victu consuetudineque malis corruptę: ita quidem vt nonnullę rectè curatæ, sibi conuenientem recuperent habitum: non omnibus eodem modo pœnā accelerat. sed quod insanabile est, statim præcidit vitaq; priuat: quia & omnino alijs nocent, & sibi multo maximè, qui semper in vitijs viuunt. quibus autem ignoratione boni potius quàm appetitione boni peccata obrepūt: ijs tempus vitia mutandi largitur: quod si persistant in vitijs, ipsos quoque punit. non enim periculum est vllum, ne ipsius manibus elabantur. Considera verò quam multorum hominum mores & vita fuerint mutata, qua occasione Græci mores tropos à mutādo, & ethe à cōsuetudine nomināt, quę in hac re semel adhibita plurimum potest. Equidē ita sentio, Cecropē a priscis fuisse biformē dictum, non quòd è bono rege immanis & draconis naturam imitans sit factus tyrannus: sed contrà, quòd peruersus ab initio & terribilis, post modò benignè humaniterque imperauerit. Quod si hoc incertum est: certè Gelonem nouimus, & Hieronem Siculos, & Pisistratū Hippocratis F. qui tyrannide per maliciam parta vsi sunt secundum virtutis rationes. & iniustè potiti imperijs, mediocriter ijs & cum vtilitate publica functi sunt. nam & optimarum vsum legum, & agriculturæ subditis studiū commendando ciues de captatoribus risuum ac garrulis modestos ac industrios redegerūt. & Gelo aduersus Carthaginienses gesto optimè bello, cum eos magno vicisset prœlio, pacem petentibus non antè concessit, quā id quoque insertum eius fuit conditionibus, finem facturos Carthaginienses Saturno suos immolandi liberos. Megalopoli tyrannus fuit Lydiades. is ipsa in tyrannide cōsilio mutato & improbata iniustitia, ciuibus rempub. & leges restituit: & pro patria in hostes pugnans, illustrē oppetijt mortem. Iam si quis Miltiadem in Cherroneso tyrannidem gerentem interfecisset, aut Cimonē cum sorore concumbentem in iudicio reū tanti criminis peregisset, aut Themistoclem lasciuè comesantem, petulanterque per forum bacchantem Athenis expulisset, sicut postmodò de Alcibiade reo facto statutum fuit, nonne perijssent nobis Marathon, Eurymedon, Dianium, vbi,

III. Pœnitendi locū dari cunctatione puniendi.

Exēpla eorū qui mores emendauerunt.

— Pubes attica iecit

Illustre fundamentum libertati?

Nihil enim præstantes naturæ exiguum efferunt, & ob acumen vehementia earum atque efficacias ociosa esse non potest. sed quasi æstu fluctibusque iactantur, donec mores stabiles atq; cōpositos sibi pariant. Sicut ergo rudis aliquis agriculturę nullo modo probaret locum, quē videret densa obsitum sylua, agrestibus stirpibus, & multis feris ac riuis lutoque repletum: perito autem, & iudicandi

Magnę indoles nō sine vitiis.

candi gnaro, hæc ipsa virtutẽ molliciemq; agri demonstrarent. sic multa inepta & praua magnę naturæ primò efferunt: quorum nos asperitatem & aculeos initiò non ferentes, putamus statim exscindi opprimiq; debere: qui verò melior est ratiocinator harum rerum, is ætatem tẽpusq; præstolatur quod rationi & virtuti auxiliũ fert, quo etiam tẽpore indoles suũ profert fructũ. Atq; hæc quidẽ hactenus.

IV. Seram malorum pœnã iis prodesse

Legem autem Aegyptiam nonne videntur rectè quidam Gręcorum descripsisse quæ iubet grauidam si mortis fuerit damnata, asseruari donec pariat? Plane assensum ab ijs est. Tum ego. Quid si prægnans aliquis non sit, sed progressu temporis Actionem aut consilium arcanum in lucem possit producere, aut occulti alicuius mali indiciũ deferre, vel salutaris autor fieri consilij, aut necessarij vsus inuentor? nonne rectiùs facit qui dilato supplicio eam vtilitatem operitur, quàm qui præmature eum interficiat. mihi quidẽ sic videtur. Nos quoq; idem sentimus, respondit Patrocles. Rectè, inquam ego statuius. Hoc enim reputa. si de Dionysio sub initium tyrannidis sumptum fuisset supplicum, nemo vtique Græcorum Siciliam fuerat inhabitaturus, à Carthaginiensibus euastatam. neque vel Appoloniam, vel Anactorium, vel peninsulam Leucadiam quisquam Græcorũ incoluisset, si Periandri pœna non fuisset in bene longum dilata tẽpus. Existimo etiam Cassandro obtigisse moram debiti supplicij, vt rursus Thebæ ciuibus frequentarenrur. Barbarorũ, qui in hoc tẽplo occupando suam sacrilegis nauarunt operam, bona pars cum Timoleonte profecti, quo is tempore Carthaginiensibus deuictis tyrannides destruxit, mali male perierũt postmodò.

Deus malis vt vtitur.

Nimirum enim deus quibusdam malis tanquam carnificibus vsus est ad sumendas de alijs malis pœnas. quod verũ esse de plerisque tyrranis arbitror. Quemadmodum enim fel hyęnę, & phocę aliorumq; fœdorum animalium coagula aliquid habent ad morbos sanãdos vtile: sic nonnullis morsu & pœna indigentibus deus inijciens tyrram alicuius tauriciam implacabilem, aut magistratus molestam asperitatem, non ante id quod excruciabat ac turbabat sustulit, quã vitiosos morbo liberasset ac purgasset. Tale medicamentum fuit Agrigentinis Phalaris, Marius Romanis. & Sicyonis deus disertis verbis prædixit, flagella incutientibus vrbem opus habere: quando ij Teletia puerum ludis Pythijs coronatum tanquam suum ciuem Cleonæis auferentes discerpserunt. Et vero Orthagoras tyrannus, ac post eum Myro & Clisthenes Sicyoniorum lasciuiæ finem imposuerunt: Cleonæi, quibus eadẽ medela non obtigit, pessum eunt. Audiuistis etiam Homerum alicubi sic loquentem:

Iliad. o, 641.

Filius hoc patre est permultum deteriore
Editus, omnigenis potior virtutibus.—

& tamen filius iste Coprei nullum pręclarum edidit aut memorabile facinus. Sisyphi, Autolyci, & Phlegyæ posteri gloria & virtute inter magnos reges floruerunt. Quin & Pericles Athenis natus fuit è familia sceleratas & Pompeius Magnus Romæ patre Strabone, cuius cadauer pop. Romanus odio victus deiecit atque calcauit. Quid ergo absurdi est, si quo modo agricola spinam nõ exscindit nisi priùs sumpto ex ea asparago: & Afri sarmentum non antè comburũt, quàm Ladanum inde collegerint? sic deus nobilis ac regij generis radicẽ malam atque asperam non priùs abolet, quàm debitus ex ea fructus prouenerit. Præstabat enim Phocensibus aliquot milia boum Iphisi & equorum perire, plusq; auri & argenti Delphis ablatũ esse, q̃ nõ nasci Vlissem, nõ Aesculapiũ, non alios, qui è malis & prauis hominibus præstantes & vtilissimi in publicũ viri nati sunt: Nonne autẽ sic statuendũ est, tempore & modo conuenienti irrogatas pœnas pręstare celeriter ac subitò immissis? quale est Callippi qui quo pugione Dionem sub amici specie interfecit, eodem rursus est à socijs suis necatus.

V. Modum & opportunitatẽ supplicii considerandam.

& cùm Mitius Argiuus in seditione esset interemptus, ærea statua in foro cùm exhiberentur spectacula, incidit in percussorem Mitij eumq; occidit. Quid Besso Pannoni, & Aristoni Oetæo ductori peregrinorum militũ euenerit, scis, opinor, Patrocles? Non profectò aiebat Patrocles: sed cupio audire. Aristo, inquam ego, mundum Eriphylæ hic depositum permissu tyrannorum abstulit, donoq; suę mulieri apportauit. filius autem ipsius certa quadam de causa iratus matri, domum succẽdit, in eaq; totam familiam combussit. Bessus, vt narratur, cum patrẽ suum necasset, diuq; id scelus clàm fuisset, postea temporis ad hospites quosdam cùm iuisset cœnatũ, nidum quẽdam hirundinum hasta incussa deiecit, pullosque interfecit. cumque ij qui aderant quærerent (vt fieri adsolet) quanã re impulsus rem tam insolentem egisset, Non (inquit) auditis hirundines falsò de me vociferari & testari, me patris mei esse interfectorem? Mirati qui intererant, hunc sermonem ad regem detulerũt, req; certis indicijs comperta, pœnas luit Bessus. Verùm hęc ita à me dicta sunt, posito (quod pro certo sumptum fuerat) moram aliquã intercipere malorum supplicia. Quod reliquũ est, statuamus audiendum esse Hesiodũ, qui non vt Plato affectionem quandam molestam animi sentit esse vltionem peccati comitẽ: sed vltionẽ delicti æqualẽ facit, simulq; ait eodem è loco eademque radice enasci. Sic enim inquit: 5. Leg. prin

Molitur damnum ipse sibi qui intentat alij. Operibus 263.
Consiliumq; malum autori fert maxima damna.

VI. Simul cum flagitio pœnam existere.

Cantharidem ferũt in se habere quoddam damni quod iniunxit remedium, aduerso modo afficientibus prædictam facultatibus, sic malicia simul secũ gignẽs id quod animum mordet atq; vexat, non subsequentem, sed in ipso malefacto præsentẽ pœnã habet. Et quemadmodum malefici cùm ad supplicium educuntur, quisq; suã effert crucem: sic vitiositas ad singula peccata ex sese fabricatur, singula tormenta: solertissima opifex vitę miserabilis, & in qua præter turpitudinem terrores multi, animiq; motus graues, pœnitentia, tumultusq; continentes insint. Sed multos inuenias homines, nihil à pueris differentes, sępenumerò dum maleficos in theatris spectãt in vestib. auro pertextis & lænis purpureis coronatos saltare, stupentibus, vtq; beatos admirãtibus, tantisper dũ compungi eos ac flagellari & è preciosa ista veste ignẽ edere cernant. etenim malorum multos magnis familijs circumdatos, magistratibusq; gestis & potẽtia illustres, nõ apparet pœnas dare, donec conflagrent iugulati aut præcipites deiecti. quod non tam rectè pœnam, quàm extremum & perfectionẽ pœnę dixeris. Est apud Platonem Herodicum Selybrianum, cũm incidisset in tabẽ, morbum insanabilẽ, & primus hominum arti medicæ artem corporis exercendi miscuisset, diuturnam sibi alijsq; eodẽ modo ægrotãtibus mortẽ redegisse. Sic & mali homines, cũ in præsentia effugisse ictum vindictæ putantur, non post longius tempus, sed longiore temporis tractu supplicium non serius sed diuturnius perferunt, neque senes facti puniuntur, sed intolerãda pœna consenescũt. De tẽpore longo cũ dixi, intelligẽdũ est hoc vt ad humanam refertur naturã. Nam dijs quidem omne humanæ vitę spacium pro nihilo est: & quod nũc, uó ante XXX. annos, tale est, atque hoc, quod non manè, sed vesperi cruciatur aut suspenditur sceleratus: maximè qui in hac vita captiuus detineatur, tãquam in carcere vnde migrare aut effugere non possit, vtcunque interim multũ conuiuiorum, negociorum, munerum, officiorumq; obtingat. scilicet ea sunt similia ludorum, quos alea aut talis in carcere captiui ludunt, fune super capita pẽdente. Quanquam quid impedit dicere, neque eos qui ad mortem in carcere inclusi tenentur, puniri antequàm ceruices præcidãtur? neque eum qui cicutam biberit, iamque obambulet & expectet dum cruribus ingruat grauitas: priùs quàm exstinctio caloris & concretio eum sensu spoliẽt? 3. de repub

si ex

si extremum duntaxat supplicij articulum pro supplicio deputamus: animi autem interuenientes tumultus, terrores, metus, pœnitentias (quibus malorum vnusquisq; commissa culpa deuincitur) omittimus. quod perinde est ac si piscem qui hamum vorauit negemus captum, antequàm à coquis assatum aut in frusta cócisum videamus. Nam vt primùm quis improbè egit, iam obstrictus pœnæ tenetur & suauitate flagitij veluti esca illicò deuorata, conscientiam intus vrgentem plectentemq; habens,

Agitatur, vt mare thynnus fluctuat impetu.

Etenim proteruitas illa & ferocia prauitatis vsq; ad perpetrandũ facinus vim suã perfert atq; exstat: deinde motu animi tãquã vẽto sensim deficiẽte, imbecilla & humilis reddita terroribus se & superstitionibus submittit. vt ad rerũ ipsarum euentũ & veritatẽ Stesichorus somniũ Clytæmnestræ estinxisse videatur, in hanc sententiam:

Somnia scelератorum.

Visus adesse draco, tabo caput oblitus atrum:
Ex illo se rex promere Plisthenides.

Quippe somnia, & spectra diurna, oracula, de cœlo sermationes, & quidquid aliud diuinitus obijci videtur, tempestatibus & terroribus percellit malè sibi conscios. Hoc modo narrãt Appolodorũ aliquãdo in somnis vidisse; cutim sibi à Scythis detrahi, deinde elixari se, & cor ex ipso lebete sibi tacitè dicere, Ego tibi horum sum causa. rursumq;, filias ignitas & ardentes in orbẽ circa ipsum discurrere. Hipparchũ Pisistrati F. Paulo ante mortẽ, Venerẽ sanguinem ipsi è patera quadam in faciem conijcere. Ptolemæum Ceraunum amici per quietem imaginati sunt à Seleuco in ius vocari, vulturibus & lupis disceptationi præfectis, ipsumq; multas carnes inter hostes distribuere. Pausanias Cleonicam virginem liberã Byzantij per libidinẽ ad se vocauit, vt ea per noctẽ poriretur: deinde accedentem perturbatione quadam & sinistra suspicione concitus interfecit. hãc sæpe dormiens vidit sibi dicere,

Perge ad supplicium: valdè est damnosa libido.

quod visum cũ nõ desineret, Heracleã nauigauit ad Psychopompeon, qui locus est curãdis animabus destinatus, puellæq; animã deprecationibus inferijsq; certis euocauit, atq; ea in conspectũ venit, ac finẽ ei malorũ fore prædixit, vbi Spartam venisset, reuersus autem Lacedæmonẽ, statim perijt. Ac profectò, si nihil animæ post corpus reliquũ est, sed morte omne & beneficiũ & supplicium finitur: celeriter sua flagitia luentibus & morientibus malis benignè ac indulgenter fieri à dijs dixeris rectiùs. nam vt vitam & tempus nihil aliud mali flagitiosis adferre dicas: tamen vbi vitiositas conuincitur esse res sterilis & ingrata, ac quæ operæprecium nullum persoluat tam multis & magnis ęrumnis: harum ipsarum rerũ sensus animã subuertit. quo modo narant Lysimachum siti victum Getis corpus imperiumq; suum in manus dedisse, cumq; deditícius iam bibisset, dixisse: Proh me hominem prauum, qui tantullæ voluptatis gratia tantum amiserim regnum. At enim perdifficile erat homini aduersus necessariam naturę affectionem pertendere. Verùm vbi homo aut ob auariciam, aut gloriæ potentiæq; ciuilis inuidiam, aut Venereæ voluptatis causa facinus iniustum atq; atrox commisit: ac deinde furiosa siti libidinis suæ dissipata, sumpto tẽpore perspicit reliquos mansisse fœdos & horrendos flagitij impetus, vtile autem, necessarium, aut conducibile nihil ijs partum: nonne in eam vt sæpenumerò incidat cogitationem necesse est, se vanæ glorię aut illiberalis ingratæq; voluptatis causa, peruersis pulcerrimis & maximis inter homines iuribus, vitam turpitudine tumultibusq; impleuisse? Iocans dicebat Simonides, se argenti cistã semper inuenire plenam, beneficiorum autem vacuam. Sic etiam praui homines, maliciam in se suam contemplantes, ob voluptatẽ vanam statim gratiam habentem inueniunt spei inanem esse: eandemque semper abundare metu, dolore, memoria tristi, & de præsenti statu diffidẽtiæ, de futuro sinistrarum suspicionum plenam esse. In theatris Inonẽ audimus dicere, pœnitẽtia factorũ ductã;

VII. Celeriter puniti serò punitis fortunatiores.

Quonam modo, caræ mulieres, denuò
Athamantis incolam domum, quæ sunt retrò,
Factis dissitæ? —

nonne hoc modo etiam quæuis impia anima secum versat atq; rationes init, quomodo excussa delictorũ memoria, eiectaq; consciẽtia, puriciem nacta aliã alio ab initio vitam posset viuere? Nisi enim omnino sapientiæ titulum deserimus iniustitię, profectò malicię consilijs atq; ad agendũ propositis nihil fiduciæ, nihil grauitatis, nihil stabilitatis, nihil constantiæ adest. verùm vbi vel diuitiarũ vel voluptatũ cupiditas effusior, vel odiũ ardẽtius cũ hostili malignitate atq; improbitate coniunctum insederit: ibi re considerata diligentiùs, deprædhendes & superstitionem delitescere, & molliciẽ labores subterfugientem, & mortis metũ, & animi impetuum celerẽ mutationem, & vanitatem animi ob arrogantiam hiantis. hoc genus hominum & terretur si reprehendatur, & laudatores metuit, vt impostura ipsorũ iniuria affectos, eoq; vel maximè infestos, quia etiã hos alacriter laudent, qui boni videntur, Duricies enim malicię, itidẽ vt ferri vitiosi, putrida est: rigorq; eius facillimè retũditur. Inde fit, quod longo tẽporis decursu pleniùs seipsos cognoscẽtes, ægrè ferunt culpantq; vitæ suæ statũ. Scilicet aliquis vitiosus homo vbi depositum reddidit, aut pro amico fideiussit, vel in patriam aliquid ambitiosè impendit: statim pœnitentia ducitur, factumq; ei suũ est molestum, ob vagam vsquequaq; animi mobilitatẽ. & nõnulli plausu in theatro excepti, extemplò ingemiscunt, ambitione in auariciam recidente. qui verò tyrãnidis & conspirationis gratia homines mactauerũt, vt Apollodorus, aut amicos pecunijs spoliauerũt, vt Glaucus Epicydis F. credemus nõ mutasse factũ, non in seipsos odium concepisse, nulla ob facinus affectos fuisse molestia? Ego, si fas est dicere, censeo scelestos nullo neq; deo neque homine indigere qui supplicia ipsis imponat: ipsam ad hoc eorum existimo sufficere vitam, totam à prauitate corruptam atq; cõturbatam. Vos tamen, inquam, videritis, ne vltrà quàm conuenit nostra progrediatur oratio. Hæc Timo, fortasse, inquit, lõgiùs progressa videatur si ad ea quæ restãt reorũque longitudinẽ respiciatur. Iam enim ego vltimam dubitationem, quæ exitum priorum quæstionũ, mediocriter sanè solutarũ, pręsto lata est, in mediũ adduco. Quę Euripides libero ore incusans dijs obijcit, maiorum delicta posteris imputantibus, eadem existima nos quoq; tacẽtes vitio ijs dare. Siue enim sontes puniti sunt: iniustũ est porrò etiam ab insontibus pœnas exigi, cũ bis ob idem delictũ ne eum quidẽ puniri qui in noxa fuit, ęquitas sinat. siue socordia quadam prætermissam pœnam noxiorum serò ab innocentibus exigunt, non rectè tarditatem suã iniusticia exsarciũt. Cuius generis est, quòd hæc actum fertur. Aesopum huc aduenisse allato à Crœso auro, vt & magnifico sacrificio Apollinem veneraretur, & Delphis viritim quaternas minas distribueret. cũ verò ei offensa & discordia quædam cũ Delphicis esset oborta, sacris quidem eum fuisse operatum, sed pecuniam Sardes remisisse, vt qui homines istos beneficio indignos iudicaret. Delphos è cõposito sacrilegij insimulatum eum interfecisse præcipitatũ de saxo, quod Hyampeam nominant. Ex eo deum iras in ipsos exercuisse, & cùm solo sterilitatem, tum hominibus omnis generis tetros morbos intulisse. ita vt Delphi singulis Græcorũ conuentibus edixerint, se paratos esse, si quis Aesopi gratia pœnas ab ipsis exigere vellet. Tertia demum ætate venisse Idmonem Samium, qui genere Aesopum nequaquam attingeret, sed prognatus ab his esset qui Aesopũ Sami emissent. huic pro delicto satis dedisse Delphos, itaque eos malis liberatos fuisse. Ferunt ex hac re tractũ,

VIII. Cur maiorũ delicta posteri luant.

Aesopi mors.

vt sup

vt supplicium sacrilegorũ ab Hyampea in Naupliam petram transferretur. Alexãdrum porrò ne hi quidem qui vel maximè amant, quorum & nos sumus, laudãt, quòd Branchidarum vrbem euertit, omnisq; ætatis homines interfecit propter proditionem Milesij templi, à proauis horum factam. Agathocles verò Syracusanorum tyrannus etiam cum risu subsannans Corcyreos quærentes cur ipsorum insulam popularetur, respondit: Quia mehercles maiores vestri Vlissem hospitio exceperunt. & Ithacensibus itidem expostulãtibus quòd milites ipsius eorum oues auferrent, At vester, inquit, rex cum ad nos venisset, præterea etiã excæcauit pastorem. Quid? nonne his insolẽtior Apollo, si Pheneatas qui nunc sunt perimit obthurato barathro, & vniuerso eorum agro illuuie perdito, qui ante annos, vt aiunt, mille Hercules hinc abrepto tripode oraculum ad Pheneum trãstulit? idemq; Sybaritis finem malorum prædicens, postquam tribus exitijs irã Iunonis Leucadię expiauerint? Neque diu est quòd Locri desierunt virgines ad Troiam mittere.

Quæ pedibus nudis, ceu seruę, corpore nudo,
Sub lucem circum verrebant Palladis aram
Vittarum exsortes, gelidam quoq; adusq; senectam,

ob Aiacis libidinem. Vbinam hæc rationem habent? quo iure fiunt? Neq; enim Traces laudamus, qui in hãc vsq; diem suas compungunt vxores vlciscendi Orphei causa neq; barbaros ad Eridanum accolẽtes, qui atris vestibus amicti Phaëtontem lugent, si vera est fama. magis etiam puto, ridiculum hoc fuerit, si eorum hominũ, qui vixerunt pereunte Phaëthonte, nemine id curante, nati quinq; aut decẽ pòst ætatibus cœpere eius gratia vestem mutare & lugere. Quãquã hęc stulta duntaxat sunt, cum nulla pernicie coniuncta. Deorum autem iræ quanam ratione subitò occultatæ, veluti nonnulli animum, deinde rursum in alios erumpunt, & in eorum extremas calamitates desinunt? Vt primum inhibuit vocem, Ego metuens ne de integro orsus plura & grauiora proferret absurda, statim interrogaui hominẽ: Esto inquam. Hęc enim tu omnia vera putas? Tum ille, An, inquit si non omnia quędam tamen vera sint, non putas eodem absurdo rem laborare? Fortasse, inquam. sicut vehementer febricitãtibus siue vnica, siue multis vestibus sint amicti, idem aut similis ardor adest: tamen recreandi gratia multitudo est amolienda. Sed, si ita videtur, ista sic relinque, quanquam pleraque fabulis & commentis videntur similia. In mentem verò reuoca nuper celebrata Theoxenia, & præclaram illam portionem, quam eximiam præco edicit Pindari posteros accipere debere: & quàm tibi res ea fuerit visa pulcra, quàm iucũda. Quis verò inquit, non delectaretur venustate honoris, ita Græcanicè & simpliciter antiquitatem referentis, nisi si cuius atrũ cor (vt cũ ipso illo Pindaro loquar) frigida flamma sit fabricatum? Missum facio igitur, inquam ego, huius simile edictum Spartę, secundum Lesbium cantorẽ, quod proclamabatur in honorem & memoriam Terpandri. eadem est enim vtriusque ratio. Sed & vos nimirum inter Bœotos alijs potiores haberi vultis, vt qui Opheltiadæ genere sitis: & apud Phocenses propter Daiphantum. Et mihi primum adfuistis causamque meam iuuistis, quando Lycormæ & Satelæi dicebant auitam Heraclidarum dignitatem & coronę gestationem conseruari ambientibus debere. quod maximè posteris Herculis beneficia & honores oportet sartos tectos curari, cùm ipsi pro collatis in Gręcos beneficijs gratia parrelata non fuerit. Egregij, inquit, nobis certaminis & philosophia digni memoriam renouasti. Mitte ergo inquam, sodes vehementiam istam accusationis, neque iniquè fer si qui malis aut improbis prognati puniuntur: aut lætari ac probare noli, si bonis natalibus honor habetur. Nam si gratiam quę virtuti refertur arbitramur ad posteros debere propagari: consentaneum omnino rationi est vt sentiamus debere etiam pœnas flagitiorum non intercidere, aut ante gratiam desinere: sed eodem vsque se extẽdere, vt vtrinque pari suum cuique tribuatur ratione. Qui verò Cimonis postero Athenis honorari cum voluptate videt, Lacharis cõtrà vel Aristonis stirpẽ exsulare indignatur: is nimis q̃ mollis est & socors, aut potiùs querelarũ captator & morosus aduersus deos. incusans eos si iniusti maliq́ue hominis posteritas videatur rebus vti secundis: incusans rursum si familiæ improborum alterentur & aboleantur: & siue boni, siue mali patris proli res contigant aduersæ, deos culpant. Atque hęc, aiebam posita tibi sunto veluti sæpes obiecta nimis acerbis istis & ad vituperandum propensis. Nunc autem quasi glomeris initio repertito, in tenebricosa & multas inuolutiones, multos errores habente de dijs disputatione, cautè nosmet & paulatim euoluamus filo deducente ad ea quę probabilia videntur. Veritatem enim & de quo constet, ne in his quidem quæ ipsi nos agimus, certò possumus habere. Verbi gratia, cur tabe aut intercute aqua exstinctorum liberos, tantisper dum cadauer comburitur, sedere iubemus pedibus in aquã demissis? creditur enim sic effici, vt morbus in eos non transeat, neque eos attingat. Aut quæ causa est quòd capra eryngium in os sumente totus subsistit grex, tantisper dum accedens caprarius eximat? aliæ quoq; sunt facultates antis ac propagationibus prædite, & incredibili celeritate etiam in longinquum penetrantes. Sed nos temporum interualla miramur, non locorum. Atqui plus admirationis mereretur, si lue in Aethiopia exorta Athenę sunt impleræ, mortuusq; est Pericles, & morbo correptus Thucydides: quàm si Delphis ac Sybaritis praua vsis viuendi ratione, pœna in eorum liberos incubuit. Est enim facultatibus suus quidam recursus & continuatio ab extremis ad prima pertinens. quorum causa, etiam si à nobis ignoretur, tacitè suum peragit officium. Enimuerò publicæ vrbium ob iras deorum calamitates, rationem in promptu sitam habent. Est enim ciuitas res quædam vnica & continens, animalis instar: neque mutationibus secundum ætates suam exuit naturam, aut ratione temporis aliud fit ex alio: sed semper easdem erga se affectiones & naturę suę consentaneas seruat, omnesq; eorum quæ publice agit aut egit causas in se continet, quandiu communitas, quæ mutuis complexibus deuincit vnumq́ue corpus efficit, vnitatem suam conseruauerit. Qui verò ex vna vrbe ratione temporis instituta diuisione plures atq; adeò infinitas facit: is perinde de agit ac si vnum hominem in multos diducat, propterea quòd nunc senex est, ante iuuenis, olim adolescens fuit. Immò isthęc planissimè cum Epicharmeis istis quadrant, ex quibus sophistæ ratiocinandi formulam desumserunt, auxomenon, id est augescentem, appellatam. qui dudum pecuniam sumsit mutuam, is nunc eam non debet, cum sit factus alius. & qui heri est ad cœnam inuitatus, is hodie inuocatus venit; est enim alius. Et verò ætates discrimina maiora in quouis nostrum efficiunt, quàm in vrbibus. Qui enim Athenas vidit, anno pòst trigesimo agnoscat: & mores, motus, ludi, seria, gratia, irę populi quæ nunc sunt, priscorum sunt admodum similia. Hominis diu non visi formam vix domesticus aut amicus agnouerit occurrens. morum ea est ad quemuis sermonem, laborem, affectionem, ac legem mutatio, vt etiam ei qui semper vnà sit miranda insolentia hominis atq; nouitas videri possit. & tamen vnicus homo ab ortu vsq; ad mortem dicitur. Ergo vrbem quoque eodem modo perdurantem volumus opprobrijs maiorum suorum obnoxiam esse, quo etiam sibi gloriam eorum & potentiam vindicat. nisi imprudentes omnia velimus in Heraclitеum illum inijcere fluuium: in quem ille negabat bis posse eundem descendere, natura subinde omnia mutante atq; alterante. Quod si vrbs vna res est & cõtinua, est nimirum etiã genus à principio pendens vno, quod vim quandam

De publicis vrbium calamitatibus.

quandam & communionem assiduam in se habeat. & quod inde nascitur, non ita à procreante liberatur, quomodo opificium ab opifice. non enim ab ipso, sed ex ipso fit. itaq; aliquam conuenienter à sua origine partem trahit, siue honore, siue pœna afficiatur. Ac nisi vererer, ne quis iocari me putaret, dicerē grauissimam iniuriam Casandri statuæ factam ab Atheniensibus cùm eam conflauerunt: aut Dionisij cadauer, cùm est à Syracusanis extra fines ipsorum proiectum. multo iustiùs eorum posteros pœnas luisse. Nam statuę quidē Casandri nihil inerat naturę: & cadauer Dionysij ab anima fuit desertū, Nysæo autem, Apollocrati, Antipatro, Philippo, alijsq; itidē omnibus nequam hominib. princeps innata est inhærētq; portio, non quieta aut ociosa illa: sed per eam viuunt, aluntur, gubernātur, sentiunt. & iniquum minimè est, si illorū cum sint, habeant quæ illorum sunt. In vniuersum denique sicut in medicina id quod vtile est, iustum etiam censetur: (ridiculus enim sit qui iniustè fieri dicat quod coxendicibus laborantibus pollices vruntur: & iocinore vitiato, incidere ventrem circa vmbilicum: & boum extrema cornua mungere quando eorum vngulæ mollicie tentantur (ita qui aliud iut in supplicijs quærit quàm maliciæ curationem, & indignatur si medicina per alios alijs adhibeatur, (veluti cū lippitudinis leuandæ gratia vena secatur) videtur nihil vltra ea quæ sentiri possunt prospicere: neque meminit magistrū vno puerorū cæso reliquos officij mouere, & decimatione facta imperatorē totum plectere exercitū. Atq, sic quidem non tantùm vni parti per aliā, sed & animæ per animam accidunt quædā affectiones, vitia, & correctiones; magis quàm corpori per corpus. Ibi enim, vti par est, oportet eandem affectionem, eandem mutationem euenire: hic anima vitijs ducta vt fidēdo metuēdove meliùs aut deteriùs afficiatur, à sua habet natura. . Nondum ego finem dicendi feceram, cùm Olympiacus sermonem excipiens: Videris, inquit, huic disputationi quasi fundamentum magnum supposuisse, animæ permansionem Sanè, inquam, vobis dantibus, aut potiùs iam antè largitis. sermo enim huc processit ab eo principio, quòd dare deus cuiq; quod eo dignum est ponebatur. Tum ille, Ergo, ait, censes ex hoc, quòd deus singulas res nostras inspicere, ac distribuere pro meritis ponitur, sequi animas aut omnino interitus esse expertes, aut aliquandiu saltem à morte corporis superesse? Non sanè, inquā. Sed scilicet sordidus admodū est deus, ac inanem sumere voluit operam, qui nostrum nihil in nobis diuinum, nihil habentiū ipsius simile quocunque modo, & permanens ac stabile, sed foliorū instar (vt est apud Homerū) breuis temporis spacio emarcescentium atque pereuntium, tantam habeat rationem. cùm quidem quomodo mulieres Adonidis hortos in testis colunt atque educant, ita nos animas in diem victuras in carne delicata vitaq; non durabili germinantes habeamus, & qualibet occasione extinguēdas. Quod si iubet, reliquis dijs omissis, Apollinē hac degentē nostrum considera. Videturne is tibi cōpertū habēs animas mortuorū statim interire, ac fumi instar aut nebulę à corporibus exspirare, tā multas expiationes vita defunctorū, ac tot tātaq; prēmia & honores ijs habendos exigens, credulis hominibus fraudem facere & ora sublinere velle? Ipse profectò animæ perpetuitatem nunquam sim inficiaturus, nisi quis Herculis in morem erepto Pythiæ tripode aboleat et perdat hoc oraculum, qui tam in hûc vsque diem multa id genus hæc data fuisse responsa. sicut Coraci Naxio ferunt edictum esse, Impium esse animam morte damnare. Ibi patrocles, Quid inquit, hoc oraculi est, aut quis Corax iste? nam & res mihi ignota, & inauditum est nomen. Nequaquam verò, inquam. sed ego in causa sum loco nominis cognomine vsus. Is enim qui Archilocum in pugna interiecit, Callondes nomine fuit, cognomento Corax. ij primùm eiectus à Pythia vt qui Musis sacrum virū necasset, Asut deinde supplicibus precibus & obsecrationibus cum excusatione sui, iussus est proficisci ad Tettigis habitationem, ibique animam Archilochi placare. Is autem locus erat Tænarus, quò fertur Tettix Cretensis cum classe appulisse, ac vrbe cōdita habitasse ponè Psychopompeum, qui est locus animis demulcendis sacer Similiter cùm Spartani oraculo essent iussi placare animam Pausaniæ, exciti ex Italia animarum lustratores, facto sacrificio simulacrum templo auellerunt. Vna igitur, aiebam, eademque ratione & prouidentia dei, & animæ humanæ permansio stabilitur: neque potest relinqui altero sublato alterum. Ergo animæ post mortem extanti magis probabile est vel præmia vel pœnas reddi. vitam enim quasi certamen quoddam obit, & certamine peracto consequitur quod meruit. Enimuerò quos ibi honores, aut quæ supplicia ob actam vitam percepit ea sola existens, nihil ista ad nos qui viuimus attinent, sed ignorantur, fidesque ijs derogatur. quę liberos stirpemque peruadunt pœnæ, viuentibus conspicuę, multos malorum dehortantur atque reprimunt. Non esse autem fœdiorem vllam pœnam aut quæ maiorem afferat dolorem, quàm si quis videat sua culpa suis posteris malè esse, & cùm impij sceleratiq; anima hominis post mortē cernit nō statuas suas aliquas euerti aut honores antiquari, sed propter sua ipsius flagitia liberos suos, aut amicos, aut necessarios grauibus premi calamitatibus & pœnas dare ** nemo acquiescet Iouis honoribus iniustum fuisse & intemperantem. Posse etiam sermonem quendā nuper mihi auditum referre, nisi vererer ne vos fabulam putaretis, itaq; tantùm vtar probabilibus. Quin tu, inquit Olympiacus, eum nobis narra. Eadē reliquis orantibus, Sinite, inquam, me probabilia persequi: deinde, si ita videbitur fabulam (si quidem fabula est) proferemus. Etenim Bio dei si qui malorū liberis supplicia inferet, magis aiebat ridiculū esse medico, qui filio aut nepoti ob morbū patris vel aui medicinā adhiberet. Sunt verò hæ res aliquatenus dissimiles, aliquatenus etiā similes. Alius enim dum sanatur, alium qui simili est in morbo, nihil iuuat: neque quisquam ex oculis aut febre laborans leuatus est malo, quòd aliū videret vngi aut emplastro illini. malorum autem supplicia omnibus hoc demonstrant. Iustitiæ oratione pergentis opus esse alijs puniendis alios coërcere. Neque sensit Bio, quid in hac similitudine conueniret propositæ quæstioni. Quippe viri qui in morbum grauem, neque tamen immedicabilem, inciderit, ac deinde ob intemperantiam & molliciem prodito corpore perierit, filium non ægrotare, sed procliuem duntaxat ad idem morbi genus creditum medicus, aut necessarius aliquis, aut alipta sentiens, aut bonus dominus, in victus rationem austeram cōijcere, adimensque obsonia, bellaria, potationes, scorta, vtensque continentibus medicationibus, exercitationibusq; corpus durans, magnum malum exiguo semine dissipando auerterit, non passus progrediendo augeri. Nonne enim sic præcipimus, animaduertendos, non negligendos esse qui patre aut matre morbosa nati sunt, statimque innatum mali principium mobile & ad lædendum in procliui situm eijciendum esse anteuertendo? Omnino quidem, respondebant. Non ergo absurdam, inquam ego, sed necessariam, neque ridiculam, sed vtilem agimus, quando filijs comitiali morbo, melancholia, aut podraga detentorum exercitationes, victus rationem, & medicamenta accommodamus, non quòd ęgrotent, sed vt ne hoc fiat. Natum enim è malo corpore corpus supplicium sanè nullum, sed medicinam tamen & custodiam meretur: quam quia voluptatibus abstinet, morsumque & dolorem infert, qui ob molliciem & timiditatem supplicij afficit nomine, missus est faciendus An ergo corpus è vitioso natum corpore curare & custodire conuenit? maliciæ innatam similitudinem in tenera indole germinantem & enascentem negligere debemus,

[Left margin: De animę perpetuitate.]

[Left margin: Iliad. ζ. 47. φ. 464.]

[Right margin: Posteri propter culpā maiorum puniti.]

bemus, & moras nectere tantisper dum se effundat, motibusq; prauis malignum occulti animi fructum detegat, vt ait Pindarus? An hac ratione nihilo deus sapientior videbitur quàm Hesiodus, qui sic præcipit.

Neu serito rediens tristi de funere prolem.

Da natis operam diuum conuiuia linquens.

scilicet non vitij modò & virtutis, sed gaudij etiam ac tristitiæ, omniumque id genus rerum capax quia esset genitura, ideò ad procreationem prolis iubens nos hilari animo serenoque aggredi? Illud verò non à sententia Hesiodi proficiscitur, neque humanæ est opus sapientiæ, sed dei, perspicere ingeniorum similitudines & discrimina, priusquam ab animorum motibus in magna erumpentibus flagitia detegantur. Sanè vrsorum catuli, & luporum ac simiarum, statim suam ostendunt indolem, nulla velatam aut oblitam re. Humanum ingenium in mores, opiniones, legesq; se conijciens, sæpenumero vitijs occultatis bona imitatur, vt aut omnino tandem eluat innatam vitij maculam, aut versutia tanquam exuuio quodam tectum longo tempore delitescat, ac nos fallat. qui velut icti aut morsi vno quouis flagitiorum vix tandem nequitiam sentimus, immò tum demũ iniustos fieri putamus homines, cùm iniuria nos afficiunt, intemperantes cum libidinem exercent, timidos cùm fugiũt: non aliter quàm si quis opinetur scorpijs stimulum innasci quando pungunt, & viperis venenum quando mordent. Quæ quidem stulta est opinio. Non enim simul & fit malus aliquis, & malus esse cernitur. sed iam inde ab initio prȩditus prauitate, occasionem facultatemque nactus furatur, fur, leges violat tyrannicæ indolis homo. At verò deus non ignorat cuiusque ingenium & naturam, vt qui animam suapte natura magis quàm corpus sentiat, neque eò rem differt, vt violentiam iam manibus, impudentiam voce, libidinem pudendis proditam puniat. Non enim vlciscitur se accepta iniuria, neque raptori irascitur vim passus, aut mœchum odit affectus iniuria: sed medicinæ faciundȩ causa sæpe plectit ad adulterium, auariciam, vel iniuriam faciendam procliuem, vitium veluti morbum comitialem anteuertens priusquam erumpat. Nos interim qui paulò ante indignabamur ob sera sontium supplicia, nunc id culpamus, quod deus ante quàm committantur flagitia ipsum prauum animi habitum coërcet: quippe ignorantes sæpe futura factis, & occulta apertis deteriora, maiorique digna metu esse: neq; docti ratiocinari causas, propter quas nonnullos expedit etiam perpetrato scelere missos facere, alios etiamnum meditantes maleficium pœna anteuerti. quomodo medicamentorum quædam non congruunt ægrotantibus, conducunt autem alijs non laborantibus, sed in periculo quàm ægroti versantibus maiore. Hinc est, quòd non omnia parentum peccata dij in liberos conuertunt. sed si quis de malo nascitur bonus, tanquam bene affecti corpore natus de morboso, is generis pœna liberatur, vtpote è malicia vt qualitate ortus. qui verò morbo in similitudinem generis refertur atque redigitur vitiosi, ei nimirum conuenit tanquam hæredi debitas pœnas vitij persoluere. Non enim profectò Antigonus propter Demetrium, non Phyleus propter Augeam, non Nestor propter Neleum sustinuit pœnam: nati enim hi malis, boni ipsi fuerunt. sed quorum natura amplexa est cognatam maliciam, hos Iustitia similitudinem prauitatis persequens supplicio affecit. Verrucȩ, næui, lentes parentum in filijs nõ visi, aliquando in nepotibus denuò apparuerunt. & quædam mulier Græca cùm nigrum peperisset infantulum, adulterij postulata, inuenit se quarto gradu progeniei ab Aethiope procreatam. ac Pythonis Nisibensis, qui nuper commutauit vitam cum morte, dictus genus à Spartis (hi sunt homines è satis à Cadmo draconis dentibus enati) ducere, filiorum quidam hastæ figuram in corpore suo in lucem extulit: similitudine generis tam multis pòst ætati-

Malicia delitescit.

IX. Pœna nondum cõmissi flagitij.

Qui posteri puniantur ob delicta maiorũ.

bus tanquam è profundo emergente. Eodem modo sæpe animi adfectiones in prima prole occultantur: in posterioribus propaginibus natura demum similitudinem vitij aut virtutis instaurat. His dictis ego cùm conticuissem, subridens Olympicus: Non, inquit, laudamus te, ne quasi satis demonstrato proposito videamur fabulam dimittere. hac demum audita, pronunciabimus. Tum ego narrationem sic sum prosecutus. Thespesius Solensis vir Protogenis, eius qui hæc nobiscum fuit, familiaris atque amicus, cùm primis temporibus perquàm dissolutè vixisset, atque exinde rem familiarem celeriter perdidisset, aliquandiu etiã necessitate impellente malis se dedit artibus: & pœnitentia ductus, dũ diuitias sectatur, idem est expertus, quod vsu venire intemperantibus solet. qui vxores dum habent, non custodiunt, dimissasq; & alijs coniunctas improbè corrumpere conatur. Is ergo Thespesius dum nulla turpi re abstinet quæ voluptatem aut quæstum videretur conciliatura, breui temporis spacio opes non sanè magnas, opinionem autem maliciæ summam sibi parauit. Maximè autem eum notauit oraculum ab Amphilocho allatum. cùm enim (vt fertur) misisset ad deum, sciscitatum an reliquum vitæ victurus esset meliùs, responsum fuit, Meliùs habiturum postquam mortuus foret. Ac sanè hoc illi quodammodo non post multum temporis accidit. De sublimi enim in ceruicem delapsus, ictu absque vllo vulnere accepto mortuus est. tertiaque post die sub ipsam funerationem reuixit. Mox recuperatis viribus ad se reuersus, incredibilẽ quandam vitæ mutationem instituit. nam neque iustiorem in contractibus vllum eo tẽpore nouerunt Cilices, neq; maiore aduersum deos pietate, neque hostibus molestiorem, neque magis fidum amicis. quo factum est vt quibus res cum ipso erat causam cognoscere tantæ diuersitatis auerent, non vilem aut vulgarem eam fuisse arbitrantes. Quam eorum fuisse veram opinionem, intelligi potest ex his quæ ipse Protegeni, alijsq; bonis amicis narrauit. Nam simul atque mens corpore excidit, principio eiusmodi sensit mutationem, qualis eueniret gubernatori è naui in profundum mare abiecto. Deinde paululum elatus, visus est sibi totus respirare, & anima veluti vnico oculo aperta vndiquaq; circunspicere. Conspexit autem nihil eorum quȩ anteà. sed stellas ingẽtes, & inter se immensis distantes interuallis, splendoremq; admirabilis coloris emittentes efficacitate prȩditum, ita vt anima eò leuiter vecta, tanquam in serenitate in lumine vsquequaque celeriter vagaretur. Prætereo hic plurima spectacula ab eo commemorata. Animas autem morientium narrabat cùm sursum adscendunt, aëre cedente bullam efficere flammeam: qua deinde sensim rupta exeant forma præditæ humana, mole exigua, & motu non eiusdem omnibus modi. quasdam enim celeritate admirabili exilire, & ad rectam lineam sursum emicare. aliàs fusi instar in orbẽ conuersas, aliàs rursum, aliàs deorsum vergendo, mixta quadam & turpida moueri agitatione, vix longo admodum temporis tractu subsistente. Plerasque earum ignorabat (vt retulit) quorum essent. duas aut tres notas sibi cùm conspexisset, conatus est accedere & alloqui. illæ autem neque audiebant, neq; apud se erant, sed mentis expertes ac consternatæ, omnẽ conspectum tactumque fugientes vagabantur primùm seorsim vnaquæque, deinde multis eodem modo affectis obuiam factȩ & implicatȩ, motibus promiscuis & temerarijs ciebantur, vocesq; edebant obscuras, quasi vociferationes eiulatu & pauore mixtas. Aliæ autem supra in summo ambientis erant adspectu splendidȩ, & inuicem ob beneuolentiam coeuntes, tumultuantibus istis vitatis, significabant nimirũ sese in se contrahendo molestiam, extendendo autem & pandendo gaudium & approbationem. Ibi aiebat quandam cuiusdam cognatorum animam, quem vtpote ipso puero mortuum, non satis bene agnosceret propè accessisse, ac dixisse: Salue Thespesi.

Fabula de Thespesio Solensi redíuiuo.

De animis morientium fabula.

Mira-

Miratum se respondisse, Non Thespesius ego sum, sed Aridæus. tum animam intulisse: Prius quidem Aridæus fuisti, postmodò autem Thespesius (vox ea diuinum significat) eris. non enim mortem obijsti, sed diuino quodam fato tua huc venit mens, reliquis animæ facultatibus veluti anchora in corpore relictis. atque rursum nunc tibi argumento hoc sit, quòd animę defunctorum neque vmbram faciunt, neque conniuent. His auditis Thespesius iam & magis colligere se ac ad rationis vsum redire cepit, & cum perspexisset, animaduertit sibi comitari appendicis loco obscuram quandam & vmbrosam lineam, illas verò animas fulgore circundari ac intus esse pellucidas, non omnes tamen eodem modo. nimirum alias plenæ instar purissimę Lunæ vnum colorem læuem ac cõtinentem æquabiliter exhibere, alias squamis quibusdam exilibus ac vibicibus percurrentibus maculatas, alias admodum vario & insolenti adspectu, nigris notis viperarum instar compunctas: alias etiam obtusis distinctas fissuris. Cæterum singula enarrans Thespesij ille cognatus (nihil enim impedit, quin hominum nominibus animas adficiamus) docuit Adrasteam Iouis & Necessitatis filiam omnibus flagitijs vindicem supremo loco collocatam esse, neq; malorum quenquam ita vel magnum vel paruum vnquam fuisse, vt aut latendo aut vim faciendo pœnæ subducere se potuerit. Porrò alios aliter puniri, & ipsam tria supplíciorum genera tueri atque exsequi. Quosdam enim (aiebat) statim in corpore & per corpora plectendos pœna velox arripit miti quadam ratione, & quæ multa omittat expiationis indigentia. Quorum verò malicia operosiorem flagitat medicinam, eos genius post mortem Iusticiæ tradit. Prorsus autem insanabiles Iusticia repellente, tertia & sæuissima Adrasteæ administrarum Erinnys hinc inde vagantes atque fugientes cursu adsequens miserabiliter atque immaniter vniuersos abolet, inque locum demergit qui neq; cerni oculis, neque visu adiri potest. De cæteris vindictis, ea quæ in hac vita pœnam infligit, barbaricarum est similis. Sicut enim apud Persas eorum qui puniuntur vestes atque tiaras conuellunt ac flagellant ipsis plorantibus & vt desistatur cepto obsecrantibus, ita supplicia quę à facultatibus & corporibus exiguntur, vehementem non inferunt ictum, neq; ipsam attingunt maliciam, sed pleraq; tantum opinionem quandam sensumq; externũ pœnæ præbent. Qui verò hinc pœna euitata & inexpiatus eò peruenit, hunc excipiens Iusticia conspicuum atque nudum, ac qui prauitatem suam nulli rei immergere, nullo velare modo possit, sed vndequaque ab omnibus talis qualis est perspiciatur, primum parentibus ac maioribus suis probis (si quidem tales sint) demonstrat, indignum ipsis atque conspuendum. sin mali fuerunt, pœnas eorum videns, ipsis vicissim cernentibus plectitur per lõgum satis tempus, singula vitia ijs luens doloribus ac cruciatibus, qui magnitudine & vehementia tanto superãt corporis dolores quanto res vera est quàm somnium efficacior. cicatrices autem & vibices restant à singulis vitijs, maiores alijs, alijs minores. Iam mihi (aiebat) cõsidera varios istos animarum & omnigenos colores. Squalidus iste & caliginosus, illiberalium sordium est pigmentum atque auaricię. sanguinolentus & ignens, crudelitatis atque sæuiciæ. cœruleus intemperantiæ circa voluptates * liuidus ac violaceus, & qualis atramẽti quod seipsa emittit, inuidiæ ac malignitatis. Etenim vt hic vitiositas per animę motus in corpora certos colores dedit, ita ibi color finis est lustrationis atque pœnæ. His coloribus omnino deterſis, anima splendida & macularum expers redditur. Quandiu autem inhærent, reciprocant affectus cum saltu quodam & agitatione, quæ in quibusdam languidior est ac facilè extinguitur, in alijs vehementer se intendit. Ac harum animarum aliæ iterum iterumq; punitæ conuenientem sibi habitum affectionemq́ue tandem adipiscuntur, alias rursum in corpora animalium expellit violentia quædã inscitiæ ac cupiditatis voluptatum genus. nam rationis imbecillitas ob contemplatricis facultatis socordiã actiuã inclinat ad procreationem, hęc cum instrumentũ intẽperantiæ desideret, cupit suos appetitus ad fruendum * perducere, & per corpus implere. isthic.n. nihil nisi vmbra quędam imperfecta & somnium voluptatis nunquã implẽdæ adest. Hæc locutus, Thespesium celeriter sanè, cæterũ per immensum spacium, vt apparebat, produxit facilè atq; expeditè pergentem, quippe qui splẽdore luminis tanquam alijs veheretur, donec ad magnum quendam hiatum deorsum penetrantem fuit peruentum. ibi desertus à vi eum tenente, vidit alias idem pati animas instar auium.n. coëũtes eò, atque in orbem circum hiatum obambulantes, rectà transire non audebant, Ipse hiatus intus bacchici in morem antri conspiciebatur materia, viriditate, & floribus omnis generis variè ornatus exhalabat autem lenem auram quæ odorem exhibebat suauitatis admirabilis, eamq́; temperiem adferebat fruentibus, quam vinum solet ebrijs. nam fragrantia illa perfruentes animæ, læticia perfundebantur, sibiq́ue inuicẽ blandiebantur. Circa eum locum in orbem erat bacchatio, risus, omnisq́ue iocantium & sese oblectãtium musa. Atque ea cognatus ille Thespesij dicebat Bacchum in deos abijsse, Semelemq́ue postea eodem adduxisse. vocari autem Lethæ, id est, Obliuionis locum. Itaque cupientem nõ passus est ibi commorari Thespesium, sed vi abstraxit, simul docens, præ voluptate colliquari & humectari mentem, brutam verò partem rigatam & obstupefactam, memoriam corporis excitare, ex ea desiderium nasci quod trahat ad generationem, quæ sic dicatur, cum sit inclinatio intendens animam humore grauatam. Tantundem porrò itineris vbi confecit Thespesius, visus est sibi videre ingentem craterem, inque eum riuos influere, quorũ alius candidior maris spuma aut niuibus esset, alius purpurã arcus cœlestis referret, alij alijs coloribus infecti eminus suum perhiberent splendorẽ. vt propiùs accessit, crater ambiente aere magis abolito, & obscuratis coloribus floridissimũ retinuit absque albedine colorem, vidit autem tres genios ibi in formam trianguli considentes, qui aquam influentẽ inter se mensuris quibusdam dimetirentur. Huc vsque aiebat Thespesij animæ ductor Orpheum peruenisse, quo tempore animam vxoris quęsiuit, & non probè memoria suggerente falsum hunc ad homines sparsisse sermonem, oraculum quod apud Delphos est, Apollini esse cũ nocte cõmune, cum quidem commune Apollini cũ nocte sit nihil. Verũ hoc (addebat) noctis est & Lunæ cõmunę oraculum, nullo terræ fine inclusum, neq; vna certa fixum sede, sed quod vsquequaque inter homines visis somnijsque vagetur. Hinc enim somnia, vt vides, tẽperata, & fallaci ac vario simplex verumq́ue adsciscentes disseminãtur. Apollinis autem neque vidisti, neque videre potes. altiùs.n. se non effert, neque concedit animæ terrestris portio, sed deorsum tendit à corpore dependens. Simulq́ue conatus est adductio Thespesio ostendere lumen, quod (vt narrabat) è tripode per sinus Themidis enititur in Parnassum. sed cũ id is videre cuperet, præ splendore non conspexit. audiuit tamen præteriens vocem acutam mulieris carmine edentis cũ alia quædã, tum tempus etiam quo ipse extremũ esset vitæ diẽ consecturus. Dicebat autem genius, vocem hanc esse Sibyllæ, quæ in facie Lunæ circumvehens futura caneret. Cum autem plura vellet audire, impetu Lunę veluti fluctu in diuersam partem compulsus, pauca percepit, è quibus fuit etiã vaticiniũ de mõte Vesuio, & Dicæarcheæ conflagratione. ac de principe eius temporis insisum hoc, Bonus cũ sit, morbo tyrannidem finiet. Secundum hæc ad spectanda supplicia se conuerterunt. Atque initio quidẽ tantũ difficilia & miserabilia

Supplicia mortuorũ.

visa ipsis sunt oblata. pòst in amicos etiam, familiares, & socios præter omnê suam exspectationem incidit Thespesius, qui graues cruciatus, ac fœda supplicia durissimaq; perferentes ipsum cum lamentatione & ploratu compellarent. deniq; etiã patrem suû cõspexit e voragine quadam emergentem, plenum puncturarum atq; cicatricum, manus aduersus se intendentem, ac silere non passum, sed coactum à præfectis suppliciorum fateri, nefariè se hospites quosdam auro præditos veneno sustulisse, & cum isthic latuisset, hic sceleris cõuictum partim dedisse pœnas, & iam duci vt reliqua patiatur. Deprecari ibi aut intercedere pro patre non ausus præ metu & terrore Thespesius, cû referre pedê & fugere vellet, non iam amplius benignum illum & familiarem vidit ductorem: sed ab alijs quibusdam aspectu terribilibus propulsus, reliqua spectauit. Eorum qui apertè mali fuerãt, aut in vita pœnas dederant, animaduertit vmbram non ita iam difficilem esse neq; atteri similiter imperfectam
* aut laborare de bruta & adfectibus obnoxia parte. Qui verò sub prætextu & opinione virtutis vitã latente improbitate exegissent, hos alij adstantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ foras obuertere, contra naturam torquentes sese, & flectentes, quomodo marinæ scolopêdræ hamo vorato sese voluentes inuertunt. quosdam cute derepta explicantes, ostendebãt intus vitiosos, & qui nequiciam in ratione animæ partis principe tectam gessissêt. Alias quoq; se vidisse animas perhibebat, quæ viperarum instar binæ, ternę, aut etiam plures complicatæ, inuicem se manderent, ob memoriã iniuriarum & mœsticiam de rebus in vita actis aut toleratis. Esse etiam lacus iuxta se positos, vnum feruentis auri, alium frigidissimi plumbi, tertium asperi ferri. his adstare quosdam genios, qui fabrorum ærariorum in morem instrumentis suis animas eorum qui ob auariciã & habendi inexpletam cupiditatem malefici fuissent lacubus quà demitterent, quà extraherent. nam in aureo lacu cum candentes ac vi ignis perspicuæ essent redditæ plûbeo iniectæ congelabant, & grandinis ritu duratæ, in ferreo nigerrimæ fiebant ac constringebantur contereban turq; ob duriciem, formaq; mutata rursum ad aureû lacum reijciebantur, atroces (vt aiebat) hisce in mutationibus cruciatus perferentes. Omnium autem miserrimè excruciari eas, quę iam missę factæ cum viderentur, ad supplicium retrahebantur. hæ autem erant, quarum pœnæ in posteros redundarent, cum enim harum aliqua eodem peruenit, irata incidit, & clamore obtundit, signa ostendens eorum quæ passa est, exprobratq; & insequitur fugere & se subducere frustra conantem. celeriter. n. tortores accurrunt ad supplicium, & denuo compellût eiulantes ob prenotionem pœnæ. nonnullas quoque & multas posterorum animas ferebat à se inuicem pêdere, & apum aut vespertilionum modo maiorum animã insectari ac stridere ob memoriam eorum, quæ ipsis propter eos eueniunt. Extremo loco vidit animas quę ad secundum ortum conuersę in varia animalia vi flecterentur atq; transformarentur instrumêtis ac verberibus, ab ijs quibus illud opificium cõmissum est, qui integra mêbra aut contundunt, aut auertunt, aut etiam omnino dedolant atq; abolent, vt alij vitæ congruere possint. In his conspexit etiam Neronis animam, malè iam cû aliàs affectam, tum clauis confixam aureis. Hic cum iam opifices formam viperæ Pindaricæ præberent, in qua gesta in vtero & matre peresa viueret, subitò (vt narrabat) magnum effulsit lumê, & vox ex eo edita iussit in aliud mansuetius animal mutari, quod circum paludes & lacus caneret, dedisse. n. pœnas flagitiorum, & aliquod ei à dijs deberi beneficium, quòd subditorum optimam pijssimamq; gentem Grecos liberasset. Atq; hactenus fuit spectator, Reuersurus autem præ metu in extremû mali venit. quædam. n. mulier mirabili forma ac magnitudine eum arripiens, Huc, ait, adest, vt singula rectius memoria complectaris, & bacillum quoddam, quali pictores vtuntur, candens ingessit. alia autem prohibuit. Ipse autem tanquam à fistula subitò vento vehementi impulsus in corpus incidit, & oculos aperuit, tantum non iam in sepulcrum conditus.

PLVTARCHI

Virtutem doceri posse.

DE virtute consultamus ac disputamus, docerine possit prudentia, iusticia, vitæ rectitudo. Ergo rhetorum prȩclara opera, & gubernatorum, & architectorum, & rusticorum admiramur: (sunt. n. sexcêta) viri autem boni nominantur tantû eo pacto, quo hippocentauri, gigãtes, & cyclopes: opus autem reprahensioni non obnoxium virtutis atq; sincerum nullum est, neq; mores malarum perturbationum vacui? sed si quid sponte sua natura producit boni, id multo alieno obscuratur, tãquam fructus syluestri & immunda permixtus materia? Fidibus canere discunt homines, & saltare, & legere litteras, & agros colere, & equitare: calceis se & vestibus induere discunt, vinum infundere, cibos parare, atq; hæc omnia nisi discantur, rectè non fiunt. bene autem viuere, cuius rei gratia isthæc sunt omnia, disciplina, ratione, atq; arte caret, & fortuitum est, o mortales? Cur virtutem nõ doceri dum affirmamus, virtutem esse vllam negamus? Si enim discendo ea nascitur, qui disci eam vetat, is ne exsistat ea impedit. Atqui, vt est apud Platonem, ob pedis ad lyram incõcinnitatem neq; frater fratri bellû facit. neq; amicus cum amico litigat, neq; ciuitates ciuitatibus orta contentione extrema mala vicissim inferunt. neq; seditionem ortam dicere possis in ciuitate propter accentum, & quomodo pronunciandum sit Telchines; neq; in familia iurgium inter maritum & vxorê de stamine aut subtegmine. Et tamen telam, librum, aut lyram non tractabit, qui non didicit, quanquã nullû inde magnum damnû accepturus: sed ridiculus fieri veretur. nã, vt Heracletus ait, præstat inscitiam celarę. Domum autê coniugiû, rêpublicã, magistratû putat rectè tractari * Pueri obsoniis edendis dediti pędagogo Diogenes pugnum incussit, rectè non ei qui non didicisset, sed qui non docuisset culpam imputans. Iam participare patinam aut calicem dextrè non potest qui non statim à puero didicerit, vt Aristophanes ait, Nebulis.

Non obsonia, non turdos auere, non pedes
Alternos ponere, —

familię autem, ciuitatis, coniugij, vitę, magistratus societas iniri inculpata potest ab his, qui non didicerunt quomodo se inuicem gerere homines debeant? Aristippus interrogatus à quodam, Ergo vbiq; tu es? ridens, Nonnè, inquit, ego naulû perdo si vbiq; sum? Cur ergo non ipse quoq; dicis: si homines discêdo non fiunt meliores, perit merces pędagogis data? Hi. n. primû accipientes ab ipso lacte puerû, sicut nutrices corpus manibus formant, ita ipsi animû fingunt, consuetudine ad prima virtutis vestigia adducentes. Et Laco interrogatus quid vtilitatis adferret pueris quos instituebat facio, respôdit, vt honesta eis fiant suauia. Atq; ipsi pædagogi docêt in via ambulare capite demisso; vno digito salsamentum, duobus tangere piscê, panê, carnê, sic scabere, sic vestem gerere. Quid, dicens vitiliginis esse & reduuiæ medicinam nô esse pleuritidis, febris, phrenitidis, differtne ab eo qui rerum puerilium affirmet rectè scholas esse, doctrinam, precepta, magnarum & perfectarû vium rationis expertem atq; fortuitû? Sicut. n. ridiculus est qui remum agnari ait ab eo qui didicerit ita qui aliarû artium disciplinã ponens, virtutis tollens, contrarium videtur eius facere

quod

Inicio Mel pon.

quod Scythę solent. Hi enim,vt Herodotus ait,seruis oculos eruunt,vt ipsis adsistant, hic ancillis & inseruientibus artibus rationem veluti oculum tribuens, virtuti eum adimit. Atqui Iphicrates imperator Calliæ Chabriæ F. interroganti, Quid es,sagittarius cetratus,eques, grauis armaturæ miles? nihil, inquit,horum,sed qui his omnib.præcipio. Ridiculus proinde fit, qui dicat artem sagittandi,arma tractandi,funda iaciendi,equitandi posse doceri,ducẽdi exercitus rationem esse fortuitam. Nonne magis etiam ridiculus ille, qui solam prudentiam doceri posse neget, sine qua reliquarum artium vsus est nullus, nullum emolumentum. Quod si ea princeps est, ornatusque & ordo omnium, quodvis ad vtilitatem componens: imprimum quæ gratia est cœnæ, pueris ita institutis vt coquere, assare,& vinum infundere possint, si nulla sit dispositio, nulla ordinatio administrantium?

PLVTARCHI

Libellus, docens Qua quis ratione seipsum citra inuidiam laudare possit.

NEmo est, Herculane,qui non dicat molestum atque illiberale esse, de seipso ad alios loquendo aliquam sibi dignitatem aut potentiam vindicare. sed re ipsa pauci,eorum etiã qui rem istam vituperãt, ingratam eius importunitatem euitauerunt. Euripides quidem insolentissima vsus est iactantia, hæc canens;

Venalis oratio si esset mortalibus,
Laudes nemo sui ipsius vellet dicere.
Nunc (ex profundo nanq; gratis aere
Sumere licet) nemo non gaudet dicere
Tam falsa quàm vera: hoc impunè quia licet.

Olymp. oda 9.

adde, quòd orationem de seipso inseruit casibus & rebus in tragœdia propositis, nihil ad eas pertinentem. Similiter Pindarus quoq;, qui intempestiuam iactantiam insaniæ succinere dixit, nullum facit finem magnifice loquendi de sua facultate, digna quidem laude. quis hoc negaret? Sed tamen & eorum qui in certaminibus coronantur, alij victoriam proclamãt, vt molestam de seipso loquendi ansam præcidant. & Timotheo in victoriam de Phrynide partam scribenti, Beatus eras Timothee, quando præco dixit, Vincit Timotheus Milesius Carbonis filium Ionocamptam, non iniuria succensemus, qui indoctè & iniustè suam ipsius prædicauerit victoriam. Vnicuiq; enim, vt ait Xenophon laus ab alijs profecta suauissima est auditu: alijs autem ea molestissima, quam sibi quis ipse tribuit. Primum enim impudentes eos arbitramur, qui seipsos laudant: quia decebat eos pudor, etiam si ab alijs lauderentur. Secundò, iniustos, sibi sumentes scilicet, quod tribui ab alijs debuit. Tertiò aut silẽtes videbimur molestè ferre & inuidere: aut hoc dum vitamus, cogemur præter animi nostri sententiam ipsi quoq; nos ad laudandum conferre, & ipsos testimonium dicendo in faciem laudare, hoc est, rem in nos recipere, quæ magis illiberali adulationi, quàm honoris exhibitioni conuenit. Verum enimverò quanquam hæc ita habent, vsu venire tamen potest, vt audendum sit viro ciuili aliquid de seipso dicere, nõ glorię vllius aut gratię captandæ causa, sed quia occasio & res ita postulent, vt sicut alia vera, ita de seipso etiam proferat: maximè cum ad præsens institutum commodè cadit, vt liberaliter profiteatur tale aliquid abs se fuisse gestum aut confectum. Huiusmodi enim laus bonũ producit fructum, ex ea tanquam semine pluribus & auctioribus pullulantibus laudibus. Quippe gloriam ciuilis vir non vt præmium aut solatium virtutis exigit, aut amplectitur suis actionibus comitantem: sed quòd credi & haberi pro probo, causam & occasionem ipsi plurium pulcriorũq; parit facinorum. dicto enim audientibus & amantibus facilius & suauius licet prodesse: qui suspecti sunt aut calumnijs onerati, virtute sua non possunt vti, & vim facere beneficium ipsorum fugientibus. Si verò alias etiam ob causas ciuilis vir seipsum laudare debeat, considerandum est quales eę sint: vt vanitatem & importunitatem euitantes, quod vtile est, interim non prætermittamus. Proinde vana est laus eorum qui seipsos propterea vidẽtur laudare, vt laudentur, ac maximè contẽnitur ab ambitione intempestiuæ gloriæ proficisci credita. Sicut.n. qui cibi penuria laborant, contra naturam ex suis ipsorũ corporibus alij coguntur, isq; finis est famis, sic qui laudes esuriunt, nisi obtingant alij laudatores, decorum violant, dum ob arrogantiam ipsi sibi aliquid tribuere ac cõferre videntur. Quando autem non simpliciter & pro se laudari cupiunt, sed certamine aduersus aliorum laudes suscepto res suas gestas ijs opponunt, tanquam obliteraturi, ad vanitatem facinus inuidum atq; malignum adijciunt. Nam qui in alieno choro pedem ponat, eũ prouerbio curiosum atq; ridiculũ demonstrãt. sed de seipso inter aliorum laudes in medium ab inuidia & obtrectatione extrusum sermonem, cauere diligenter debemus ac ne alios quidem ferre qui tum nos laudent, sed meritis laudem suam concedere, aut si eo honore indigni ac vitiosi videantur, non nobis laudandis hunc ipsis adimere, sed palàm arguere atq; ostendere, non competere in eos qui habetur honorem. Hæc cauenda esse, liquet. Seipsum autem absq; culpa reprehensionis laudare aliquis potest, primum si calumniæ aut accusationis depellendę gratia hoc faciat, vt Pericles, Ac mihi quidem vos irascimini, ei viro, qui nemini vestrum cedo vel peritia rerũ, vel elocutione intellectarum, vel amore patriæ, vel pecuniæ despicientia. Non.n. crimen modò arrogantiæ, vanitatis & ambitionis effugit tunc de se magnificè loquẽdo: sed & altitudinem animi, & virtutis declarauit magnitudinem, eo ipso inuidiam opprimentis, quòd deijci se & frangi non est passa. Et non iam ferre de talibus suffragia volunt ciues, sed extolluntur, lætantur, & instinctu quodam animi prosequuntur talem iactantiam, si vera sit & constans. Testimonio sunt historiæ. Pelopidã à principibus reip. accusatũ, quòd exacto Bœotarchiæ tẽpore non statim domum redijsset, sed in Laconicã irrupisset, ac Messenam instaurauisset, submittẽtem se & deprecantem Thebani ęgrè absoluerunt. At contra Epaminondam, qui eius tum fuerat collega, multa de rebus suis gestis magnificè prædicantem, eumq; orationi finẽ imponentẽ, vt diceret, Paratũ se esse mori, si fateri velint ciues, ipsum ijs inuitis Laconicam vastasse, Messenem condidisse, & Arcades in vnũ corpus conduxisse, nõ sustinuerunt ijdẽ ire in suffragia, sed admiratione viri gaudio simul risuq; oborto discesserunt. Itaq; ne Homericus quidẽ Sthenelus planè dãnãdus nobis ẽ, cũ diceret,

Gloria.

vanę laudes sui.

I. occasio seipsum laudandi defensio.

Nos nostris multo meliores patribus esse Ilia. δ. 405.
Iactamus, —

siquidem horum meminimus etiam verborum,

Eheu Tydide, tam forti nate parente,
Quid trepidas, timidusq; acies circumspicis amplas? Ibid. 370.

ipse.n. nullo impetitus maledicto, amicum ignominiosè cõpellatũ defendit, ipsa causa veniã de se dicenti conciliãte. Et quidẽ Romani ægre tulerũt Ciceronẽ crebrò res suas cõtra Catilinã gestas prędicãtẽ. ijdẽ tamẽ Scipionẽ dicentẽ, Non debere eos sententiã de Scipione ferre, quibus ipse potestatẽ decernendi de omnibus hominibus parauisset, coronati in Capitoliũ deduxerũt, sacrificioq;

Propria laus cur sordeat.

eius interfuerunt, ille.n. nulla vrgente necessitate, tantũ gloriæ cupiditate impulsus laudibus suis vtebatur, hunc periculũ inuidia liberauit. Non autem reis duntaxat, & in periculo constitutis, sed etiã ijs qui in aliquã inciderũt calamitatẽ iactantia & fastus cõuenit, magis quàm cum rebus vtuntur secundis. hi enim veluti arripere gloriam, & ambitioni suæ indulgere videntur: illi procul ab arrogantia ob temporis rationem deiuncti, emergere aduersus opprimentem fortunam, ac magnitudinem animi fulcire, omninoq; fugere aduersarũ rerũ miserationem deplorationemq; existimantur. Quemadmodũ ergo eos qui inter ambulandum sese erigunt, ceruicẽq; sublimem attollunt, stolidos vanosq; putamus, qui in pugillatione vel pugna seipsos excitant, eos laudamus. sic vir fortuna iniqua vbi se rectum statuit atque reluctatur,

Soph. Trachin.

Tanquam pugilq; conferens manum

de abiecto & miserabili gloriositate sua elatum se & altũ redigens: non molestus aut ferox, sed magnus esse videtur atq; inuictus. Hoc scilicet modo Homerus Patroclum moderatum & inuidię expertem in re pręclarè gerendã, gloriosum in morte facit,

Iliad.π.847

Si mihi viginti tales equidem occurrissent.

Et Phocio, mansuetus aliàs, postquam damnatus fuit, cum multis alijs indicijs suam derexit magnanimitatem tum cuidam vna moriturorum eiulanti & grauiter casum suum ferenti, Quid? inquit, Nõ tibi gratum est cũ Phocione mori. Non minor, sed maior etiam ciuili homini iniuria affecto licentia datur de se verba faciẽdi ad ingratos. Sic Achilles aliàs dijs glotiã concedens, & moderatè loquens,

Iliad.α.128

— Si Iuppiter olim

Concedet nobis euertere Pergama Troiæ.

indignè autem adfectus contumelia & circumscriptus, iræ iactantiam permittit.

Iliad.ι.328.
Iliad.π.70

Cepi bis fenas comitatus nauibus vrbes.

Non etenim galeæ fulgorem cernere nostræ

Comminus audebunt. —

admittit enim libertas, quæ excusationis sui pars est, magniloquentiã. Sic nimirum etiam Themistocles, cum in actionibus suis nullum dictum aut factum molestũ adhibuisset, ab Atheniensibus se ob satietatem fastidiri ac despici animaduertens, non abstinuit dicere, Quid, o felices, defatigamini sępenumero beneficijs ab eodẽ accipiendis? & tempestate oborta sub arborem hanc confugitis, serenitate reddita inter digrediendum frondes eius stringitis? Hi ergo iniurijs lacessiti, aduersum ingratos memoriam rerum abs se præclarè gestarum intulerunt.

III. Defensio rei bene gestę

Iam cuius rectè facta culpantur, is ea si laudat, omnino veniam meretur, & repræhensione vacat: videtur enim non exprobare, sed defendere. Hæc res splendidã Demostheni parauit libertatem, laudumq; amolita est fastidium, quas ferè per totam pro corona orationem vsurpauit, iactans suasque culpabantur de bello legationes & decreta. His admodum vicina est venustas oppositionum, cum quæ cui res vitio datur, eius contrariũ turpe ostendit esse atq; vitiosum. Ita Lycurgus Athenis, cũ ei exprobraretur, quòd argento dato calumniatorẽ placasset, Et qualis tandem, inquit vobis videor ciuis, qui apud vos tanto tempore rem gerens publicam, dare potius quàm accipere iniustè depræhensus sim? Et Cicero Metello obijcienti, plures ipso testimonium contra eos dicente damnatos, quàm defendente absolutos esse,
" Quis verò, inquit, nõ hoc dicit, plus in me fidei esse quã
" eloquentię. Talia sunt etiam isthęc Demosthenis. Quis
" verò me non iure occidisset, si quid eorum quę vrbi pul
" cra sunt verbo saltẽ ausus fuissem dedecorare? Et. Quid
" existimatis dicturos fuisse impuros istos homines, si tũc
" me his de rebus subtiliter rationes subducẽre abiuissent
ciuitates? Omnino autem oratio illa de Corona ingeniosissimè oppositionibus & solutionibus causarum laudes superinducit. Verum hoc quòque vtile est illa ex oratione discere, quòd de se dictis accuratissime admiscens auditorum laudes, inuidiam & amorem sui à se remouit vt cum refert quales se Eubœensibus prębuerint Atheniẽses, quales Thebanis, quæ in Byzantios & Cherronesitas beneficia cõtulerint, quorũ se administrũ duntaxat ait. Ita.n. occultè proprijs laudibus auditori se insinuat cũ voluptate admittẽti quæ dicuntur, & gaudenti suis pulcris facinoribus, cui gaudio statim comitatur admiratio & amor eius, cuius opera res ita bene gesta fuit. Eo respiciens Epaminondas, Meneclida ipsum aliquãdo traducente, vt qui de se quàm Agamẽnone amplius sentiret; Facio, inquit, hoc propter vos, Thebani, quorum solorũ opera Lacedæmoniũ imperiũ vnica die euerti. Sed quoniã qui seipsos laudãt, ijs plerũq; admodũ aduersantur & succẽsent, non itẽ alios laudantibus, sed frequẽter gaudent alacriterq; adstipulantur suis testimonijs solent nõ nulli ijs, quibus idẽ studiũ fuit, eędẽ actiones, ijdẽ deniq; mores, tẽpestiuẽ laudandis conciliare sibi & in se conuertere auditorẽ, qui statim intelligit dicentem, etiamsi de alio loquatur, ob virtutis similitudinẽ dignum eadem esse laude. Sicut enim qui alteri exprobrat ea quibus ipse obnoxius est, facilè sentitur non tã alium quàm sese vituperare: sic boni dũ bonos honorant, sui ipsorũ memoriã renouant apud eos qui virtutis ipsorũ sunt conscij, vt statim acclament, Quasi verò tu non sis talis? Sic Alexander Herculem venerans, & rursus Alexandrum Androcottus, effecerunt vt ipsi quoq; à similibus honorarẽtur. Dionysius autem Gelonem subsannando, & gelota id est, risum, Siciliæ nominando, imprudens per inuidiã suæ potentiæ magnitudinem auctoritatẽq; infregit. Atque hæc quidem etiã aliàs scire & obseruare ciuilẽ hominem conuenit.

IV. Se per alium laudare.

Qui verò cogumur sese laudare, eos tolerabiliores facit si non omnia sibi arrogent: sed gloriã molestam alijs sentientes, alia fortunæ, alia deo accepta ferant. Itaq; præclare Achilles:

V. Translatio suę laudis in aliũ.
Iliad.χ.379

Hunc postquam superi nobis superare dederunt.

Præclarè etiam Timoleo, qui Syracusis fanũ Fortuitorum casuũ ob res à se gestas posuit, domumq; suam bono genio consecrauit. Optimè Pytho Ænius, qui cum Cotyn interfecisset, ac deinde Athenas venisset, certatim oratoribus ipsum ad populũ laudantibus, cũ inuidere sibi quosdã & indignè ferre hoc sentiret, progressus, Hæc inquit, Athenienses deorũ aliquis fecit, nos manus ei vtendas prębuimus. Sylla quoq; inuidiã amolitus est, identidem Fortunæ mentionẽ faciens, & ad extremum Venusti cognomẽ sibi sumens. Malunt.n. homines fortunæ quàm virtutis laudẽ alijs concedere, quòd illius dona bonũ alienũ, huius defectũ à seipsis proficisci existimãt. Quare Zaleucus maximè suas leges Locrẽsibus cõmẽdauit, Mineruã identidẽ sibi in conspectũ venire, legesq; dictare & exponere dicens nihil eorũ quę promulgaret abs se excogitatũ aut consultatũ esse. Verũ hęc quidẽ remedia, hasq; excusationes fortassis necesse est aduersus planè morosos inuidosq; pręparare.

VI. Correctio tribuẽdę laudis.

Apud moderatos non est absurdũ etiã correctionib. laudũ vti: Verbi gratia, Laudauit aliquis te à doctrina, aut diuitijs, aut potentia. hunc tu iubebis non ista de re cõmemorare, verũ hoc potius dicere, si bonus sis, si innocuus, si vtilis. Hoc qui facit, nõ infert, sed transfert laudẽ, neq; videtur gaudere laudatoribus, sed succẽsere quòd non conueniẽter laudauerint, aut ob eas res quas oportuit, ac deteriora melioribus occultare, vt qui nõ velit laudari, sed doceat laudare ita vt decet. Tale aliquid spectare videntur ista Demosthenis. Non.n. lapidibus ego, non latere cocto vrbẽ muniui: sed si meas munitiones considerare velis, arma inuenies, equos, atq; socios. Ac multo magis illud Periclis. Cum.n. iam morientẽ necessarij mœsti deplorarent ac præturas cõmemorarẽt, potẽtiã, & quę trophęa, quas victorias vrbesq; Atheniẽsibus partas relinqueret, paululum

lulum sese erigens, reprehendit eos, quòd cõmunes multorum, & fortunæ magis quàm virtuti debitas laudes retulissent, pulcerrima, & maxima ipsiq; propria hac laude prętermissa, Quód propter ipsum nemo Atheniensium nigram vestem vnquã sumpsisset. Hoc exemplum & oratorem docet, si quidem vir bonus sit, laudatũ ob facundiam, laudem in vitam & mores auocare: & imperatorem, si ob peritiam rei militaris aut felicitatem sit in admiratione, de mãsuetudine sua & iusticia libere loqui. Et contrà vbi nimiæ laudationes proferuntur, vt vulgo per adulationem solent inuidiosa tribuere, dicere:

Ody.σ.187 *Non deus ipse ego sum, quid me immortalibus æquas?*

si me rectè nosti, integritatem meam lauda, aut temperantiam, aut æquanimitatem, aut humanitatem. Inuidia enim citra molestiam ei qui maiori recusat, minora concedit, veraq; laus ijs non adimitur, qui falsas, & vanas nõ admittunt. Itaq; reges quoq;, qui non deos se, aut deorũ filios, sed fratrum, aut matris amatores, aut beneficos, aut dijs charos appellauerunt, haud grauatè pulcris quidem illis, sed humanis tamen cognomentis honorauerunt. Sicut rursum de his qui scribunt aut docent eos molestè ferunt, qui sapientum nomen sibi adscribũt, amplectuntur autem se philosophiæ studere, aut proficere, aliudve aliquid tale moderatum & inuidiæ expers dicentes. At oratores & sophistæ dum declamantes patiuntur

VII. Vitiorũ inter laudes cõfessio. sibi acclamari, Diuinitus, moderatorũ & humanorũ laudẽ amittũt. Porro sicut qui oculorũ debilitate affectis cauent ne molestiam exhibeant, ij nimium splendidis vmbræ aliquid admiscent: ita sunt qui suas laudes non omnino splendidas ac puras proferunt: sed defectus quosdã & errata aut leuia peccata inijciendo, importunitatem & inuidiam declinant. Ita Epeus non mediocriter se de pu-

Ilia.ψ.670 gillatione iactans atq; ferociens,

Communus huic corpus rumpam, —

simul & hoc dicit:

Non satis'est aliis me pugnando esse minorem:

Quanquam hic quidem fortasse ridiculus est, athleticã arrogantiam timiditatis & ignauię confessione excusãs. Is accuratus & elegans, qui obliuionem de se aliquã, aut ignorantiam, aut ambitionem, aut auditionem alicuius

Odys.μ.192 disciplinæ vel sermonis prodit. Sic Vlisses,

At st ego Sirenum voces audire cupiui,
Soluere me socios nutuq; oculisq; iubebam. Et

Odys.ι.228 *Nec mihi persuasum est (meliusq; parere fuisset*
Multo equidem) volui lustrare, & munera ab illo
Sperabam. —

atq; omnino quæcunq; nõ planè turpia & indecora peccata laudibus admixta, inuidiam auertunt. Multi paupertatem, imperitiã, atq; adeò ignobilitatem inter suas laudes dum confitentur, inuidiam retundunt. Sic Agathocles aurea pocula cælata præbibens adolescentibus, iussit etiam fictilia proferri, & Talis, inquit, res est assiduitas laboris ac tolerantia & fortitudo. nos olim lutea, nunc aurea facimus pocula. etenim Agathocles, qui ob obscuritatem generis & egestatẽ credebatur in figuli officina educatus, postmodo regnum totius propè Siciliæ obtinuit. Atq; hęc quidem remedia extrinsecus adsciscuntur

IIX. Fiducia se laudãtis. orationi quã de se quis habet. Quędã alia in ipsis quodã modo insunt, qui seipsos laudant. His Cato vsus est, Inuideri sibi dicens, quod suis rebus neglectis noctes patriæ causa vigilaret. tale & istud:

Iactione me? qui poteram sine negocio,
Numeratus in vulgari censu exercitus,
Fortuna eadem cum primo sapientia
Frui. — Item
Vereor laborum gratiam profundere
Quos pertuli, neq; nunc hos detrecto nouos.

Vt.n. domum aut prædiũ, ita gloriam quoq; & virtutis laudem vulgo, ijs qui gratis & nullo negocio, non qui redemerint multis laborib. & periculis, inuident. Quoniã autem non modò citra dolorem aliorum & inuidiã, sed etiam cum eorum vtilitate vsurpandę nobis sunt nostrę laudes ne hoc agere, vt nos laudemus, sed eo ipso aliud aliquid moliri videamur, primum hoc considera, an excitandi studij æmulationisq; virtutũ gratia apud auditores aliquis seipsum laudare possit. Hoc sanè modo Nestor

IX. Laus propria ad vtilitatẽ auditoris referenda.

suas pugnas & pręclara facinora narrando, & Patroclum Iliad.λ.669
ad pugnam instigauit, & nouem Græcos heroes ad sin- Iliad.η.132.
gulare cum Hectore prœlium excitauit. Exhortatio.n. quæ factum verbis coniunctum habet, exemplũq; proprium ad imitationem inuitans, animata est & mouet atque exstimulat, & cum impetu ac proposito animi spẽ etiam consequendi & potiundi eius, ad quod impellimur, certam inijcit. Hinc est, quod Lacedæmone chorus senum cantat,

Nos fuimus olim iuuenes valdè strenui, puerorum
Nos erimus olim fortiores plurimò, iuuenum
Fortes sumus nos fac si vis, periculum.

legislatore præclarè & ciuili rationi conuenienter vicina & domestica exempla adolescentibus eorum qui rẽ gessissent proponente. Enim verò interdũ etiã ad reprimendum, ac humiliandum & cicurandum hominẽ insolentem ac ferocem conducit de seipso aliquid tumidius iactare, vt rursum Nestor,

Ilia.α.260. *Certè, ego cum, quàm vos sitis melioribus olim*
Consueui, vixiq; viris, neque me tamen illi
Spreuerunt. —

Sic etiã Alexandro Aristoteles scripsit, Non his tantum qui magnũ tenerent imperiũ permissum esse magnificè de se sentire: sed his etiam, qui rectè de dijs statuerent. Vtilia sunt etiam aduersus hostes & inimicos illhæc, Iliad.ζ.127.

Occurrunt nati miserorum viribu' nostris,

Et de persarũ rege, qui Magnus vsurpabatur, Agesilaus, Qui, inquit, maior me est, si non etiam iustior? Et aduersum Lacedęmonios, cum ij Thebanos accusarent Epaminondas: Sanè, ait, nos breuiloquentiæ vestrę finem imposuimus. Atque hæc quidem in hostes & inimicos. De amicis porrò & ciuibus, tempestiuè nos iactãdo non modò ferocientes retundere possumus & humiliores reddere: sed & timidos atq; attonitos animare. Sic & Cyrus in periculis & prœlijs magnificè de se loquebatur, non aliàs. & Antigonus secundus, cætera fastu vacuus & moderatus in nauali ad Con prœlio amicorum quodam dicente, Non vides quanto plures sint hostiũ naues? Me verò ipsum, inquit, quot nauibus opponis? Apparet hoc perspectũ fuisse Homero. Facit enim Vlissem socijs ad fluctus & strepitum circa Charybdin animos despondentibus, in memoriam ijs redigentem calliditatem suam & fortitudinem, Ody.μ.209

Non tamen hocce malum nunc grandius ingruit illo.
Cum nos vi tenuit vasto Polyphemus in antro.
Et tamen hinc virtute mea nos consilioq;
Fugimus. —

Non est enim popularem captantis aurã, aut sophisticæ ostentationis ista laudatio, neq; strepitum & applausum quærentis, sed eius, qui confidendi pignus virtutẽ scientiamq; suã amicis exhibeat. Nã in periculis ad salutẽ per multũ conducit auctoritas & existimatio viri imperatoria peritia ac facultate prędíti. Cęterum supra docuimus

X. Quando aliorũ laus impugnanda.

nequaquã ciuile esse laudi ac gloriæ alienę seipsum opponere. Tamẽ vbi falsæ laudes nocent ac corrumpunt, studiumq; rerũ malarum & prauum de rebus magnis consiliũ animi generarit, non inutile est eas refutare, aut potius indicato discrimine auditorem ad meliorem auertere sententiã. Etenim quis nõ gratum habeat, si plerosq; vltrò videat abstinere à vitio quod maledictis ac reprę-hensionibus sit exagitatũ? Quod si autem malicia honestam opinionem nacta fuerit, eiusq; ad voluptatem auariciamve illecebris honor & gloria accedat: nulla iam ita felix, ita valida est natura, quæ his non vincatur. Itaque

oportet non hominum laudibus, sed ipsarum rerum, si prauæ sint, aduersari ciuilem hominem. hæ enim laudes peruertunt, secumq́; trahunt imitationem turpium pro honestis habitorum. Maximè autem refelluntur, veris iuxtà oppositis. Hoc modo Theodorus actor tragœdiarum fertur aliquando ad Satyrum histrionem comicũ dixisse. Non spectatoribus risum mouere, sed lacrymas elicere admirabilitatem habet. Quod si huic ipsi Theodoro philosophus aliquis diceret, Atqui, mi homo, non id præclarum est fletum mouere, sed fletu & mœsticia liberare: is seipsum prædicando auditorẽ iuuaret, eiusq́; iudiciũ corrigeret. Sic Zeno de multitudine discipulorum Theophrasti, Chorus inquit, eius maior, meus est cõcinnior. Et Phocio Leosthene adhuc rẽ feliciter gerente interrogatus ab oratoribus quidnam beneficij in Vrbem contulisset? Nihil inquit, quàm quòd me prætore vos orationem funebrẽ nullam habuistis, sed quotquot mortui sunt, in sepulcris maiorum sunt humati. Admodũ venustè etiam Crates his versibus,

Hæc habeo, quæ edi, quæq́; exsaturata libido
Hausit, —

poposuit hos,

Hæc habeo, didici studio quæ pulcra, Camœnæ
Me quibus instruxere. —

Pulcra enim est hæc laus & vtilis, docens vtilia & commoda mirari atq; amplecti, vanis & ociosis rebus posthabitis. Itaq; hoc cum dictis ad quæstionem explicandam coniungatur.

Quomodo vitanda sit importuna sui laudatio.

Restat vt ipsa iam disputatione hoc flagitante porrò explicemus, qua quis ratione intempestiuam sui laudationem cauere possit. Etenim amorem sui arcem habens de seipso dicendi studium munitam, etiam his qui admodum mediocriter erga gloriam affecti videntur, depræhenditur sæpenumerò insidians. Sicut enim de præceptis bonæ valetudinis tuendæ vnum est, omnino cauere sibi à locis insalubribus, aut maiori cura valetudinis vti in illis versantẽ: sic de seipso loquẽdi studium quasdam habet occasiones & rationes lubricas, & quouis prætextu propriam laudem elicientes. Primum vbi laudantur alij, ibi (vt diximus) ambitio sermonem de seipso facilè extrudit, animumq́; morsum aliena laude ac titillatum pruritus instar occupat quædam gloriæ cupiditas & ad eam parandam incitatio, idq́; cũ alias tum adprimè si alius æqualis aut inferior etiam nobis sit in ea re ob quam laudatur. Quemadmodũ enim esurientium appetitio alijs coram edentibus magis acuitur, & irritatur: ita laus in proximum collata intemperanter erga gloriam affectos quasi riualitate quadam accendit. Secundo loco narrationes rerum feliciter & ex animi sententia gestarum, multos præ leticia in iactantiam ampullasq́; verborum efferunt. incidentes enim in commemorationem victoriæ suæ alicuius, aut rei in rep. præclarè gestæ, aut actiones vel orationes principibus probatas, non se tenent, neq; modũ seruant. quo genere sui prædicandi maximè videas homines nauticos & militares decipi. Accidit etiam his qui è prouincijs à se gubernatis, aut magnis negocijs reuertuntur hoc frequenter, mẽtione n. facta illustriũ & egregiorũ hominũ, annectunt collaudationes sui ab ijs profectas arbitrantes nõ se à seipsis laudari, sed aliorum laudes ipsis tributas referri. sunt qui planè rem ab auditoribus non animaduerti putant, cum regum aut imperatorem erga ipsos in dextra danda, alloquendo & amicè tractando referunt comitatem, non vt suas hęc laudes, sed illorum humanitatis atq; benignitatis documenta narrantes. Qua in re attendere se quisq; diligenter debet, vt cum alios laudat, laudatio ea suspicione amoris sui ipsius, ac studij de se verba faciundi careat: ac ne videatur,

Ilia. v. 301. *Patroclum prætendendo —*

seipsum laudandis alijs laudare. Proinde id dicẽdi genus, quo alios vituperamus aut culpamus, periculosum est, & ambitiosis multas prębet ad excurrendum in sui laudationem occasiones. In hoc vitij cum primis incidunt senes, vbi ad castigandum alios & culpandũ malos mores ac malè facta conuersi, eò progrediuntur, vt seipsos laudibus vehant, qui mirabilem in tali re virtutem ostenderint suam. His quidem, si non ætate tantum, sed gloria etiam & virtute sint præditi, danda est venia. tantũ enim abest vt inutilis sit horum iactantia, vt qui hic modo castigantur, magna simul virtutis æmulatione & pulcritudinis studio incendantur. Nos alij cauere diligẽter & metuere etiam istas debemus digressiones. Nam cum alioqui molesta sit & pœnè intolerabilis proximi repræhensio, multamq́; requirat cautionem, qui alterius repręhensioni suam immiscet laudem, sibiq́; gloriam ex alterius dedecore venatur, molestissimus planè importunissimusq́; est, quippe qui ex aliorũ culpa laudem sibi videatur velle quęrere. Addamus hoc. Qui facile in risum soluũtur, ij maximè cauere debent & fugere titillationes atque contrectationes, in quibus læuissimæ corporis particulæ delabentes & confluentes, excitant impelluntq́; eam adfectionem. Et qui effusius ad gloriæ cupiditatem feruntur, ijs vel maximè hoc consulendum est, vt cum laudantur ab alijs, sese laudando abstineant. Eum enim qui laudatur, erubescere conuenit, abijcere verecundiã non conuenit, & inhibere eos, qui magnum aliquid de ipsis dixerint, non repræhendere tanquam intra modũ laudes ipsorum prosecutos. qua in re peccant multi, admonentes præterea de alijs quibusdã suis actionibus & egregijs facinoribus, eaq́; dictis inculcantes, donec simul & à se, & ab alijs tributam ipsis laudem corrumpant. Non nulli dum sibi ipsis blandiuntur, quasi titillant se atque inflant. Sunt qui aliquam laudem quasi escam submittentes malignè, prouocent eos, qui suorum ipsorum prædicandorum vitio correpti sunt. Alij percunctãtur eo modo quo illi apud Menandrum,

Vt rideant. Hoc vulnus vnde tibi accidit?
Sum læsus hastili qui prodeunte gradus
Muris admotos conscendens. promptè simul
Ostendo vulnus, rursum me sannis premunt.

In omnibus his quàm potest fieri maximè cauendũ est, ne laudibus præcipites agi nos patiamur, neve interrogati nosmet prodamus. Ad quam rẽ perfectissima est hæc cautio atque custodia, vt animaduertamus alios qui seipsos laudant, quàm ij rem omnibus ingratam molestamq́; agant, vtq́; nulla alia oratio sit perinde inuisa & grauis. Quippe vt nullam aliam iniuriam in nos eorum qui seipsos laudant allegare possimus, tamen tanquã naturæ instinctũ moleste ferentes eam rem & auersantes, dimitti ab eis & respirare properamus. Cum quidẽ adulatori & mensarum asseclę atque indigenti intolerabilis sit etiam tum cum eius est vsus, diues aliquis, aut satrapa, aut præbitor atq; has symbolas aiunt conuiuiorũ se dare maximas. vt ille apud Menandrum,

Hic me enecat, fio macer conuiuijs,
Sapientia audiens, & militaria
Dicteria ista: gloriosus est nimis,
Nimisq́; impurus ac scelestus. —

Hæc etenim non ad milites duntaxat, atque recens ditatas, prætextatis illis & comptis suis narratiunculis, alios detinentes, sed & de sophistis, philosophis, imperatoribus sua nimium extollentes atque cum fastu iactantes adsueuerimus dicere: si quidem memoria teneamus proprijs laudibus aliorum comitari vituperium, ac vanam hanc gloriæ cupiditatem desinere in ignominiam: idque ad extremum nos consequi, (quod Demosthenes dixit) vt offensis auditoribus existimemur tales non esse, quales nos ipsi prædicauimus. his (inquã) consideratis, ipsi de nobis loqui omittemus, nisi magna id vel cum nostra, vel cum auditorum vtilitate futurum speremus.

PLVTARCHI
De cohibenda ira dialogus.

SYLLA. Rectè mihi, Fundane, facere videtur pictores, qui opera sua, priusquam ea absoluãt, per interualla temporis cõtemplantur. ita enim abducto ab ijs paulisper visu, sępius iudicium reuocantes, etiam exigua discrimina obseruando attingunt, quæ continenti inspectione & consnetudine quotidiana occultarentur: Nobis autem quandoquidem non licet vt aliquandiu à nobis ipsi digrediamur, nostrive sentiendi faciamus aliquam intercapedinem: (quod ipsum efficit potissimum vt sui quisq; peior sit quàm aliorum iudex) proximum est, vt interdũ amicos conueniamus, ijsq; nos præbeamus considerandos. non an celeriter consenuerimus, aut corpus melius peiusve sit affectum: sed an moribus nostris tempus boni aliquid addiderit, aut vitij ademerit. Ego itaq; ãno reuersus Romam secundo, ac quintum hunc tecum degens mensem, felicitate naturæ tuæ reputata non admodum mirabile duxi tantum virtutum tuarum esse factum incrementum. sed mihi animaduertenti vehementiam illam tuam, & ad irascendum efferuescentiam ita placatã, & rationi obedientem atq; mansuetam redactam, subijt ad animum dicere:

Iliad X 373 *Proh superi, verè quàm multo mollior hic est?*

Atq; hæc mollitudo non ignauiam, non dissolutionem, sed instar subactæ cultura terræ læuitatem quandam & profunditatem ad agendum efficacem habet, loco pristinæ illius incitationis ac celeritatis. Vnde liquet, iracundiam non ob decedentem ætatis, vigorem, neq; fortuitò elanguisse, sed rationibus quibusdam bonis procuratam fuisse. Sanè (vt verum tibi dicam) cum Eros socius nobis hæc nunciaret, suspicabar eum non quæ adessent, sed quæ decerent præclaros homines beneuolentia adductum suo testimonio tibi tribuere. tametsi, vt nosti, aliàs persuaderi sibi nequaquam sineret, vt in gratiam alicuius de sententia sua decederet. Nunc autem & illũ crimine falsò dicti testimonij absolui, & tu, profectione ocium præbente, expone nobis tuam quasi medicã curationem, qua vsus animum ita probè frænatum, simplicem, rationiq; obtemperantem reddideris. FVNDANVS. Caue amicissime Sylla, ne ipse quoq; amore nostri in aliqua rerum nostrarum allucineris. Eroti enim
Odyss v.23 cui ipsi quoque non raro animus suo loco nũ manet, neque Homericam illam seruat obedientiam, sed odio malorum asperiùs effertur, par est nos mansuetiores fuisse visos. quomodo in musicis descriptionibus quædam de infimis fides aliarum respectu summæ habentur. SYL. Neutrum horum factum est Fundane. Sed age, in gratiam nostram fac quod petij. FVND. Equidem pręclarè dictorum Musonij, quæ memoria tenemus, vnum hoc est Sylla, Eos qui salui esse velint, ita viuere debere
Aduersus iræ habitu esse animũ obfirmãdũ vt perpetuò curentur. Non.n. puto, iauo, curationi morbi ita est adhibẽda, vt vsurpatur elleborus: sed animo percepta doctrina inhærere debet, iudiciaq; cõtinere & custodire. Quippe vis rationis non medicamenti est, sed salubris alimenti similis, quæ nobili indoli familiaris vsu facta probũ inducit habitum. Cæterum admonitiones & castigationes, quæ vigentibus animi turgentibusq; accõmodantur motibus, ægrè & vix efficiunt quicquam, nihilo vtiliores odoratis rebus, quæ prostratos comitiali morbo excitant quidẽ, non tamen morbo liberant. Quã quam aliç quidem animi perturbationes etiam quo tempore vigent, vtcunq; concedunt & admittunt rationem extrinsecus in animam opitulandi causa venientem. Excandescentia non, vt ait Melanthius,

Migrare coacta ratione malas res agit,

sed eiecta prorsus, & exclusa, & perinde ac qui se vnà cũ domo incedunt, omnia que intus sunt tumultus, fumi, & strepitus plena facit, nihil vt eorum quæ conducũt videri, audirive possit. Itaq; facilius in tẽpestate & alto mari nauis vacua aliunde gubernatorẽ recipiet, quàm homo ira feruẽs atq; fluctuans alienam admittat orationem si suam intus rationem non habeat præparatam. Sed quẽadmodum qui obsidionem exspectant, desperatis externis auxilijs intrò necessaria congerunt atq; deponũt, ita maximè oportet quæ aduersus irã faciunt eminus è philosophia desumpta in animũ comportare. Quippe nõ facilè facultas dabitur ea inserendi cum eorũ vsum tẽpus postulabit. Non enim audit ob tumultum tunc anima quæ foris sunt, nisi intus suã rationẽ habeat quasi moderatorẽ, quæ celeriter accipiat & intelligat singulas exhortationes, ac si audiat etiam, placidè dicta contemnit, asperius si quis instet, iritatur. Etenim animus superbus, contumax, omninoq; ab alio difficulter se moueri sinẽs veluti munita tyrannis, necesse est, vt in se habeat, domesticũq; sit id, quo debet opprimi. Proinde continentes irę, & crebrę offensę, habitum animo ingenerant malũ, qui iracundia dicitur, ac in leuitatem stomachandi, acerbitatem, morositatemq; desinit: quãdo exulceratus animus minimas ob res dolorem concipit, & quæuis etiam vilia culpat, ab ijs ferri instar tenuis atq; mollis lancinatus. At iudicium illicò iras inhibens atq; reprimens, non in præsentia tantum medetur, sed in posterum quoq; firmũ facit animũ & affectionũ securũ. Mihi quidem bis terve
Iram posse cohiberi. iram continenti id vsu venit quod olim Thebanis, qui cum primum Lacedæmonios antè inuictos credit os pulissent, nullo vnquam deinde ab ijs victi sunt prœlio. Sic & ipse fiduciam animo concepi, posse iram ratione superari. Vidi autem non modò frigida affusa iram sedari, vt Aristoteles narrauit: sed & metu oblato extinctã, & subito etiam me hercle gaudio delinitum (vt est apud Ho-
Ilia.ψ.600. merum) multis pacatumq; animũ. Itaq; in hãc veni sententiam, ijs qui operã nauare velint, iram non esse incurabilem. Nam ne initia quidẽ semper habet magna ac valida. cum & dicterium, & iocus, & risus, & nutus & multa id genus alia multis irę causa fuerint. vt Helena consobrinam suam compellans,

Euri. Orest. *Electra longo sanè virgo tempore,*

ita iritauit, vt ea responderet,

Serò sapis, olim turpiter ædes deserens.

& Alexandrũ Callisthenes, cum diceret magno circũlato calice, Nolo poculo Alexandri hausto Aesculapio opus habere. Sicut ergo flammam pilis leporis, ellychnio, aut paleis accensam facile est inhibere, vbi verò solidas ac crassas res corripuit, celeriter absumit,

Sublime fabrorum se subijciens opus,

Irę initio resistendũ. vt ait Aeschylus. ita qui iram ab initio animaduertit, sensimq; intelligit eã à sermone aliquo aut promiscua scurrilitate incensam fumare, is non magno opus habet labore, sed plerunq; ipso silentio & contẽptu oppressit. vt.n. ignem exstinguit qui materiam ei non suggerit: ita iram præcauet & arcet, qui eam initiò nõ alit, neq; sese inflat. Quare tametsi multa alia vtiliter dixerit atque docuerit Hieronymus, mihi tamen hoc eius dictum non probatur, quòd iræ non nascentis, sed iam natæ atq; existẽtis ait ob celeritatẽ esse sensum. cũ nulla animi perturbatio alia collecta & exagitata tã conspicuum habeat ortum
Ira nascens sentitur. atq; incremẽtũ. Atq; hoc peritè docuit Homerus, Achillem audito sermone subitò corripi dolore faciens,

Dixit, at hunc nubes circumdedit atra doloris.

lentè autem irascentem Agamemnonẽ, ac multis verbis inflammatum. quæ si quis ab initio intercepisset, non in tantam magnitudinem excreuisset iurgium. Itaq; Socrates quoties sentiret se vehementius commotum aduersus amicorum aliquem,

Antè fluctum subiens maritimũ aliquod promontoriũ

vocem remittere solebat, vultu reuidere, & mansuetios obtueri: vergendo in diuersam partē. & contrarios perturbationi motus instituendo inuictum erectumq; seruans. Est.n. amice, prima quædam excandescentię, tāquā tyranni, opprimendæ ratio, non parere, neq; obtemperare ei iubēti vociferari, toruum tueri, cædere seipsum, sed quiescere, neque affectum morbi in morem intentiorem iactatione & clamore facere. Nam amatoriæ quidem actiones, vt comesatum ire, cantare, sertis ianuam ornare, habent vtcunq; alleuationem aliquam neq; inelegantem neq; rudem

Nil clamans quis vel cuius veniam, oscula amicæ
Fixi, ni licet hoc, flagitiosus ego.

& permissi in luctu fletus atq; eiulatus, multum doloris vna cum lacrymis educunt. Ira autem magis etiā accenditur ijs quæ irati agunt ac dicunt. Ergo optimum est vt placidè nos contineamus, aut fugiamus, occultemusve nos, & in quietem tanquam portum confugiamus, vbi iræ quasi morbi comitialis accessionem præsensimus, ne cadamus, aut in alios potius incidamus. Incidimus autē

Ira qualis affectus. potissimum & sæpissimè in amicos. Non enim omnes amamus, non omnibus inuidemus, non omnes metuimus: Soli iræ nihil intactum, nihil inaccessum est, irascimur & hostibus, & amicis, liberis, parentibus, atque adeò etiam dijs, bestijs, anima carentibus instrumentis, vt Thamyris,

Auro illigatum cornu rumpens,
Rumpens harmoniam tendiftiles lyræ.

& Pindarus sese exsecrans, nisi arcum combureret

Iliad.6.516. *Confractum manibus.*

Xerxes autem & mari stigmata ac verbera ingessit, & ad montem epistolā misit, Atho diuine, cœlū tangens vertice, noli meis operibus lapides facere magnos & intractabiles, alioqui te excisum in mare deturbabo. Sūt enim irę multa terribilia, multa ridicula. itaq; nullus animi motus perinde & in odio est & contemnitur. Expedit autē ambo isthæc considerari. Ego itaq; nescio an rectè, medicinę aduersus id malū hoc initium cepi, vt in alijs (quō Lacones in helotibus ebrietatem) obseruarem iram qua

Coicis prę notionibus. lisnam ea res esset. Ac principio, sicut Hippocrates eum morbum periculosissimum ait esse, in quo ægrotantis facies sui dissimillima fiat: ita sentiens iratos maximè mutare faciem, colorē, incessum, vocem, veluti imaginem quādam eius affectionis animo mihi conformaui. admodū indignā rem existimans, si ita terribilis & abalienatus aliquando conspicerer ab amicis & vxore & filiabus, nō visu modo ferus & insolens, sed & vocē edens immanē atque asperā. sicut ipse in quosdam familiariū incidissem, qui prę ira neq; mores, neq; formam, neq; sermonis elegantiam, neq; in colloquio comitatē seruare poterāt. C. quidē Graccho oratori, qui & moribus esset austerioribus, & in dicēdo vehementior, fistula fuit cōcinnata, qua li Musici vocē paulatim in vtrāq; partem per tonos deducunt. hanc eo orante seruus tenens à tergo adstabat, tonumq; lenem suggerebat, itaq; herū à vociferatione reuocabat, asperitatemq; & iracundiā vocis auferebat, ita is iram dicentis demulcebat atq; sedabat,

Vt pastoralis cera iuncta fistula,
Quando soporiferos sonitu ciet modos.

At mihi si quis elegans & accuratus comitetur famulus, ęgrè non tulerim si mihi irascenti speculū offerret, sicut nonnullis: vbi lauerint nulla vtilitate exhibetur. Etenim videre seipsum contra naturā affecto & conturbato vultu, nō parū facit ad dānandam irā. Iocus fertur, Mineruam cum fistula caneret, Satyro his verbis castiganti

Non te decet forma isthæc, pone fistulas,
Et arma capesse componens rectè genas.

non obtemperasse: cum autem in flumine faciem suam esset contuita, indignatam fuisse, ac missas fecisse fistulas. quanquam ars deformitatem cantus suauitate hic quidē compensabat. Et Marsyas, vt aiunt, capistro quodam atque orificio violentiam flatus intercepit, ac faciei inęqualitatem occultauit atq; composuit,

Aurum tunc splendens malis circundedit hirtis,
Os patulum loris strinxit retroq; ligatis.

Ira verò fœdè inflans atq; intendens faciem, etiā turpiorem & ingratam vocem emittit,

Mentis fides mouens immotas anteà.

Mare quidem purgari tradunt, quando ventis exagitatum muscum algamq; eijcit. Quæ verò excandescentia animo conturbato euomit impudica, amara, & futilia verba, ea primum dicentes conspurcant, infamiaque obruunt, quod semper eorum pleni, tum per iram detegere videntur. itaq; irati sermonis (quod apud Platonem est) rei leuissimæ grauissimas dant pœnas, inimici, maledici, & maligni crediti esse. Hæc mihi videnti & obseruanti vsu venit nimirum vt mecum sic cogitarem, & memoriæ mandarem, Bonum esse in febri melius adtem in ira, linguam habere teneram, atq; lęuem. Nam Lingua. febricitantium lingua si non sit naturæ conuenienter affecta, signum est malum, non causa. at iratorum lingua exasperata & inquinata, cum in absurda dicta erumpit, inimicitiæ implacabilis effectricem iniuriam effert, & maleuolentiæ occultæ delatricem. Vinum sanè nihil æquè intemperans & inuisum, vt ira edit. & à vino quæ veniunt, risui & ioco debentur: hęc felle mixta sunt. Atq; inter pocula qui tacet, molestus est compotoribus atque insolens. In ira nihil magis decet quàm quies, vt Sappho præcipit:

Ira cum pectus rapida occupauit,
Futiles lingua iubeo cauere
Vana latratus iaculantis.

Non hæc duntaxat monent vt ira capti nosmet attendamus, sed & reliquam iræ naturam perspiciendam proponunt. Irę natura. scilicet non esse eam ingenuam, non virilem, neq; à magni elatione animi proficisci. Videntur quidem plerique eius tumultus efficacitatem, comminationes audaciam, contumacia vim habere, sicut & crudelitatem nonnulli magnificentiæ, implacabilitatem constantiæ, morositatem odij malorum nomine falsò afficiunt. Sed facta, motus, formæ iratorum magnam pusillanimitatem imbecillitatemq; declarant. non tum modò, cū pueros laniant, acerbè cum mulieribus expostulant, canesq; equos, & mulos putant puniendos, vt Ctesipho pancratiasta mulam calce feriendam sibi existimans: sed & in tyrannorum sceleratis homicidijs in sęuicia animi humilitas, & in actionibus perpessiones eorum conspectę, morsus serpentum referunt, quæ inflammationis & doloris impatientia æstum in ea, à quibus læsa sunt, emittunt. Sicut enim œdema nascitur in carne à magno icto: Dolor irę principiū. sic in mollissimis animis ad lædendum facta inclinatio maiorem excandescentiam à maiore profert imbecillitate. Itaque & mulieres magis iracundæ sunt quàm viri, & ægroti quàm sani, & senes iuuenibus, rebus aduersis vtentes prosperam habentibus fortunā. maximè irascitur auarus dispensatori, gulæ deditus coquo, zelotypus vxori, ambitiosus malè dicenti. omnium morosissimi sunt qui honores in ciuitatibus petunt, aut factionē, dolorem, (vt ait Pindarus) manifestum. Itaq; ergo maximè passo aliquid & dolore affecto animo, ob eius imbecillitatem exurgit ira, non (quod quidam dixit) neruis animi similis, sed intentionibus & conuulsionibus in vlciscendi cupiditatibus vehementius se efferentis. Vitiosa porrò exēpla considerationē habebant, nō incūdā: sed necessariā duntaxat. Nunc eorū qui placidè & leniter se gesserunt aduersus irā, pulcerrimas voces, pulcerrima facta ad contemplandum proponā: spretis istis qui dicunt:

Virum læsisti, sunt toleranda isthæc viro. &
Pedibus preme ceruicem, atq; allide solo,

aliaq;

aliaq; id genus ad irritandũ facientia, quibus vsi nonnulli iram è muliebri conclaui perperam in virile traduxerunt. Enimuerò fortitudo alijs in rebus optimè cũ iustitia congruẽs, de sola videtur mihi certare mãsuetudine, eamq; sibi vindicare. Etenim imperium in hoſtes, etiam deterioribus in meliores obtigit. at in animo trophæum de ira statuere (cui pugnare difficile esse, Heraclitus dixit: quod quidquid concupiscit, id anima pro precio data emit) magnæ est victriciſq; potentiæ, quæ veluti neruis ac tendinibus motus animi rectis iudicijs dirigat. Quamobrem semper conor colligere & legere nõ philosophorum tantùm ista facta, quos rectè sentientes felle carere dicunt: sed magis ea, quæ regum sunt & tyrannorum. Quale est illud Antigoni, qui militibus ipsi prope suũ tabernaculũ tanquã non audienti maledicentibus, exserto scipione, Papæ, inquit, non longiùs hinc digressi nobis obloquemini? Arcadio Achiuus Philippũ nunquã non insectabatur verbis, alijsq; solebat dicere, fuge hinc

Exempla eorum qui iram continuerunt. Allusum ad Odyss. λ. 122

Donec ad h s venias qui non nouere Philippum.

hunc aliquãdo in Macedonia conspectũ cùm amici non omittendum, sed supplicio afficiendum dicerent, Philippus humanè compellatum donis muneribusq; hospitalibus affecit. iussit deinde inquirere, quos de se ille apud Græcos spargeret sermones. omnibusq; testantibus mirabilem eum Philippi laudatorem factum. Ego itaque, inquit, melior vobis sum medicus. Idem cùm in festiuitate Olympica dictũ in se esse esset aliquid, & essent, qui Græcos debere infortunium habere censerent, quòd à Philippo beneficijs acceptis malè ei dicerent: Quid ergo, ait, facient, si malè ipsis fecero? Præclarè etiam Pisistratus se erga Thrasybulum, & Porsena aduersus Mucium gessit. Magas à Philemone publicè in theatro comica scurrilitate exagitatus his verbis erat:

A rege litteræ venerunt tibi Maga.
Infortunate litteras nescis Maga.

hunc Philemonem Magas tempestate ad Parętoniũ eiectum cùm cepisset, militi mãdauit vt eius ceruicem nudo gladio tantùm attingeret, ac comiter discederet. misit deinde pilã ei ac talos vt puerulo mẽtis inopi, ac dimisit. Ptolemæus grãmaticũ ob inscitiã subsannans, interrogabat quis Pelei fuisset pater. respõdit ille, Tu prius dic, quis Lai fuerit pater. id dicterium obscuritatẽ generis regi exprobabat, videbaturq; indignantibus omnibus non esse impunè ferendũ. ait Ptolemæus: Si non regium est, inquit falsè in se dicta ferre, ne falsè dicta quidẽ in alium iacere, regium est. Alexãder in Callisthenem & Clitum fuit sæuior. itaque & Porus captus, petijt vt ab ipso tractaretur regaliter: & interrogatus an præterea aliquid peteret, in regali tractatione omnia inesse respondit. Itaq; etiam deorum regem Melichiũ quasi mitẽ & blandum, Athenienses Mæmacten, puto, vocant, At supplicia exigendi vis non diuina, non cœlestis est, sed Furijs & genijs conuenit. Quo igitur modo de Philippo, cũ is Olinthum excidisset, quidã dixit, At certè tantã is vrbem condere non posset: ita etiã iræ dicere liceat, Euertere potes, perdere deijcere: at erigere, seruare, parcere, tolerare, mãsuetudinis est, indulgẽtię, moderationis, & Camilli opus, Metelli, Aristidæ, Socratis. inhærere autem & mordere, formicarũ, est & muscarũ. Verũ enimuerò re probè cõsiderata, eam quę ab ira dependet vlciscẽdi sui rationem inuenio plerunq; inefficacem, vt quæ ferè in morsum labiorũ, ferẽdendũ dentibus, vanas incursiones, maledicta stultas habẽtia minas insumatur, ac deinde ridiculę ante quàm ad finẽ ad quẽ festinabat perueniatur, vltrò concidentẽ: sicut pueris, in cursu ob viriũ exilitatẽ vsu venit. Itaq; nõ ineptè Rodius ille ad lictorẽ prætoris Romani clamantẽ & ferocientem, Non curo, inquit, tu quid clames, sed iste quid taceat. & Sophocles Neoptolemũ Eurypilumq; armans, ait eos sine conuicijs sese iactasse. Ferrum quidem nonnulli barbarorũ veneno inficiũt. at fortitudini bile nihil opus est, rationẽ pro tinctura habenti

Iram vltionã & fortitudini non conuenire.

furiosi autẽ impetus iræ, putridi sunt ac facilè retunduntur. Itaq; Lacedæmonij tibiarũ cãtu pugnantiũ animos iracundia soluũt: & ante pugnã Musis sacrificãt, vt ratio sibi cõstet: hostesq; fusos non persequuntur, sed reuocãt animum, instar pugionis modici facilem receptu. Ira innumeros peremit antè quàm sese vlciscerentur. de quibus est etiam Cyrus, & Pelopidas Thebanus. Agathocles verò ab obsessis conuicijs impetitus, æquo animo tulit. & quodam dicente, Figule, vnde mercenarijs persolues stipendia? respondit, Vbi hanc vrbem cepero. Antigonus quoq; de muro quibusdam ei deformitatem exprobrantibus, Atqui, inquit videbar mihi facie esse honesta. capta deinde vrbe, irrosores istos vendidit, protestatus si denuo conuiciarẽtur, apud dominos ipsorum se acturum. Video autem & venatores & oratores per iram grauiter lapsos. Aristoteles ait Satyro amicos causam in iudicio dicturo, aures cera obthurasse, ne inimicorum irritatos maledictis ob animi feruorem à proposito dilaberetur. Quid? nonne nobis ipsis sæpe euenit vt seruus delinquens non det pœnas? aufugiunt enim minarum & verborũ ob metum. Quod ergo nutrices pueris dicunt, Si non plores, accipies: id non incommodè animo efferuescenti dicemus, Noli festinare, non clama, non vrge, eo magis & rectiùs fiet quod volebas. Etenim puerum pater videns aliquid ferro conantem diuidere aut scindere, ipse ferro accepto id facit: & iræ vindictam aliquis adimens, ipse tutò & sine damno atq; vtiliter supplicium digno intulit, non sibi ipsi, vt ira sępenumerò facit. Iam cùm omnes animi motus assuelactionem desiderent, qua bruta & contumax animi facultas dometur, rationiq; subijciatur: erga seruos nullus alius exercitationem requirit perinde atq; ira. Non enim inuidemus seruis, non metuimus eos, neq; contentionem de honore cum ijs suscipimus: iræ, & quidem continentes oboriuntur, & multis delictis atq; offensis causam præbent, in potestate, tanquam lubrico loco, constitutis, ideoque obstante aut prohibẽte nemine facilè labentibus. Nõ enim libertas nulli cognitioni aut pœnæ subiecta abstineri à peccando potest, nisi quis magna eam muniat mansuetudine, multasque possit perferre voces mulieris & amicorum molliciem & socordiam vitio dantium: quibus ego etiam vocibus maximè irritatus aduersum seruos fui, tanquam impunitate deteriores futuros. Serò tamen hoc primùm perspexi, quòd pręstaret eos indulgentia peiores fieri quàm sæuicia & furore aliorum corrigẽdorum causa meipsum peruerti. Secundò hoc etiam videns, multos impunitate eò adduci, vt mali esse vereantur, & mutandorum morum initiũ veniam potiùs quàm pœnam ijs præbuisse: alijsque eos tacitè ad nutũ promtiùs, quàm alijs verberantibus & flagellantibus seruire: persuasi mihi, ad imperandum plus conducere rationẽ ira. Non enim, vt poeta dixit,

Serui vt puniendi.

—Vbi sit pudor, hic pudor exstat:

sed contrà verecundia affectus innascitur modestiæ magister metus. Tertiò identidem memoria reuoluens atque cogitans, quòd neque qui sagittas iacere non docuit, prohibuit iacere, sed nõ aberrare: neq; punitionem impedit doctrina rectè id faciendi, & tempestiuè, vtiliter atque conuenienter: eo maximè conor iram amoliri, quòd defensione puniendos non priuo, sed audio. nam & tempus moram perturbationi animi iniicit, & cunctationẽ quæ motũ mitiget: & iudicio inuenitur ratio conueniens, modusque pœnę iustus. ad hæc ei qui plectitur nõ datur præscriptio correctioni sese opponẽdi, quãdo nõ ob irã, sed conuictus pœnas dat. &, quod turpius sit, non videbitur seruus iustiora quàm dominus dicere. Itaq; sicut Phocio Athenienses audita Alexandri morte nõ sinebat præmaturè insurgere, neq; celeriter credere, sed aiebat: si hodie, Athenienses, mortuus est Alexander, etiam cras ac perẽdie erit mortuus. sic arbitror eum

qui ad

qui ad capiẽdũ suppliciũ properat iratus, debere sibi subijcere, si hodie iste meruit pœnã, etiã cras erit, & perendie in noxa: neq; in eo mali quicquam est, si seriùs luit flagitiũ, sed si celeriter puniens perpetuò videatur insons. quod quidẽ sæpenumerò accidit. Quis enim nostrũ ita sæuus est, vt cruciet aut flagellet seruũ, propterea quòd quinto antè aut decimo die adussit cibũ, vel mẽsam euertit, vel tardiùs dicto fuit audiens. at ob hæc ipsa, statim atque fiũt & dũ sunt recentia, turbamur, & implacabiles sęuiq; sumus. vt enim per nebulã corpora, sic per irã res videtur maiores. Itaq; oportere illicò similia in memoriã reuocare, & vbi animus perturbatione vacat, tũ si factũ rationi puræ ac sinceræ videatur pœna dignum, in id animaduertere, neque tum omittere vindictam: quomodo qui appetitu carent, cibum prętereunt. Nihil enim perinde in causa est quod ira correpti punimus, atque hoc ipsum, quod ira finita non punimus, sed lãguemus, cùm quidem id nobis euenit, quod ignauis nautis, qui tranquillo tempore in statione tenent naues, vento orto nauigãt cum periculo. etenim nos rationi in puniendo languorẽ & mollitiẽ tribuentes, festinamus ad pœnã ira tanquã subito vento impellente. Qui esurit, is cibo secundum naturã vtitur. qui punit, is nulla ad hoc debet impelli cupiditate, neq; ad eã rem ira veluti condimento indiget: sed quando longissimè ab ea abest, tunc necessariã rem ratione adhibita peragit. Narrat Aristoteles suo tempore seruos in Etruria ad tibiæ cantum solitos flagris cædi. Non profectò itẽ voluptatis perfruendæ gratia exsaturare animum sumẽdis supplicijs debemus, eaq; re gaudere, postmodò pœnitentia duci, quorum illud belluinũ, hoc muliebre est. sed ita exercenda est punitio, vt absq; vllo dolore, absq; vlla voluptate pœnæ exigenda, nullaq; iræ ansa reliqua fiat. Atque hæc quidem fortassis non iræ videbitur sanatio. sed amolitio & cautio qua euitẽtur quæ aliàs per iram peccantur. Sed tamen lienis tumor febris est accidens, qui quidẽ sedatus, etiã febrim facit leuiorẽ, vt ait Hieronymus. Cæterũ ipsius iræ originẽ ego contẽplans, animaduerti alios alijs de causis in iram incidere, quibus tamen ferè omnibus opinio contemni ac negligi se adfuit. Quare qui irã deprecãtur, ijs hoc auxilio est, vt factum quàm longissimè à contemptu & ferocia auocantes, demẽtię, necessitati, perturbationi, infortuniove alicui imputent. Tale est illud apud Sophoclem:

Contẽptus iram parit.

Antigona

O rex, prior mens, vegeta quantumuis fiet,
Aduersis rebus haud manet, sed excidit.

Et Briseidis raptũ Agamẽno Atę adscribens, ait deinde:

Iliad.τ.138

Te placare volo, & tibi maxima munera ferre.

Deprecari enim non est contemnentis: & qui iniuriam fecit, vbi humilẽ sese exhibet, opinionẽ fastus diluit. Quã quã irascẽti hæc nõ sunt exspectãda. sed quod Diogenes dicentibus Hi te rident, respondit, Ego autẽ non rideor: id sibi sumere, atq; existimare debet, non se cõtemni, sed potiùs eum sibi contemnendũ esse, à quo læsus est quippe cuius peccatum ab imbecillitate, errore, temeritate, incuria, illiberalitate, ętatæ vel prouectiore iam, vel admodum tenera fuerit profectũ. Famulis autẽ & amicis hoc omnino largiendũ est. non enim vt impotentes aut ignaui, sed ob æquanimitatẽ nostram & beneuolentiam vel vt benigni, vel vt amantes spernimur. Nũc verò nõ modò aduersus vxorem, seruos, amicos tãquam despecti ab ijs, exasperamur: sed & cũ cauponibus, & nautis, & agasonibus ebrijs sæpe per iram nos committimus, contemni putantes: & canibus latrantibus, aut asinis occurrentibus indignamur. vt ille, qui cùm agasonem vellet ferire, & is exclamasset Atheniensem se esse, ad asinũ cõuersus, ac fatus, Tu verò Atheniensis non es, multis verberibus bestiam obruit. Equidem continentes, & crebras, ac paulatim apud animũ collectas iras, pręcipuè sui amor & morositas cum luxu mollicieq; iũcta nobis veluti apum aut vesparum examen ingenerat. Itaq; ad mansuetudinem & erga vxorẽ & amicos non est quicquã plus emolumenti adserens, quàm facilitas & simplicitas: si discamus præsentibus esse contenti, neq; multa & ociosa requiramus. qualis ille apud Poetam:

Luxurios iracundi.

Est laude dignus hic: quia nec assis nimis,
Neq; gaudet elixis: sus deq; fert, cibus
Quo condiatur pacto.—

Qui autem nisi niue præferente non bibit, neq; panem in foro emptum edit, neq; obsonium gustat vili aut figlina allatũ in patina, neq; nisi turgẽti instar maris è profundo exagitati lecto indormit, qui baculis & verberibus famulos ad mensas ministrantes vrget cũ clamore cursu & sudore vt accelerent, perinde ac si irẽt inflammato vlceri cataplasmata allatũ: hic imbecillę & morosæ atque ad culpanda quæuis inseruiens victus rationi, non sentit se tanquam tussi continente aut crebris offensis, affectionẽ quandã vlceribus & destillationibus obnoxiam, quibus iracũdia augeatur, parare. Proinde corpus frugalitate ad facilitatẽ est ad suefaciendũ, vt contentum quouis victu esse possit. Nã qui pauca requirunt, non multis excidũt. Neq; ita ardua res est, facto ab alimentis initio, tacitè ijs quæ oblata sunt: vti non stomachando & quiritãdo sibi amicisq; obsoniũ longè inuisissimum inferre iram. nam

Facilitatis & frugalitatis laus.

Dicere quid cœna posses ingratius ista,

vbi quia adustum sit aliquid, aut fumum oleat, aut sal desit, aut frigidior sit panis, serui cęduntur, & vxori fit conuicium? Arcesilaus cùm peregrinos quosdã, cumq; his amicos conuiuio accepisset, cibo apposito panes deerãt, quòd eos emere pueri neglexissent: quis hic nostrum parietes vociferando non rupisset. at ille subridens: qualis, inquit res est, sapientem esse conuiuijs aptum? Socrates à palęstra secum duxerat ad cœnã Euthydemum. ibi cũ Xanthippe irata accurisset, ac factis conuicijs, mensam ad extremum subuertisset: surgẽs Euthydemus magno concepto dolore abitum parabat. tum Socrates: nonne, inquit, nuper apud te gallina quædam inuolãs idem hoc fecit, nihil me indignante? Amici enim cũ facilitate quadam, risu, & blanditijs sunt excipiẽdi, nõ supercilijs contractis, aut horrore ac tremore famulis incusso. Condocefaciamus etiam nos, vt vasis facilè quibusuis, non vno aliquo præ reliquis vtamur. sicut nonnulli multis ad manum propositis, vnum deligentes antharũ, vt Marius, aut certę formę poculum, ex alio nolunt bibere. similiter etiã de trullis olearijs sentientes, & strigilibus, de omnibus vnam deligũt: ac confractum aut amissum vbi tale aliquid est, grauiter ferunt & plectunt. Procliui ergo ad iram cauendum etiam est à rebus raris & curiosè elaboratis, qualia sunt pocula, sigilla, & præciosi lapides. hęc enim perdita, magis furorẽ cient quã partu facilia & quotidiana. Neronem, cũ is octãgulam scenam, ob sumtus magnitudinem pulcritudinemq; spectaculum admirabile, confici curasset. Seneca reprehendit dicens: nũc te pauperem esse demonstrauisti: hac enim scena amissa, similem aliam nullam adipisceris. & quidem contigit, vt ea scena naui submersa periret. & Senecæ verborum recordatus Nero casum eum animo æquiore tulit. Facilitas porrò quã rebus adhibemus, etiã erga seruos mansuetum facilemq; reddit: ac proinde absq; dubio etiam aduersus amicos & subditos. Videmus etiam seruos nuper emptos, nõ quęrere an superstitiosum vel inuidũ, sed an iracũdum nacti sint dominum. deniq; cernimus vbi iræ locus est, ibi neq; pudiciciam mulierum viris, neq; mulieribus maritorum amorẽ, neq; cõsuetudinẽ amicorũ, neq; coniugiũ, neq; societatem esse tolerabilem. Atqui absque ira sit, etiam ebrietas molesta nõ est. ferula enim dei illius sufficit ad puniendũ ebriũ nisi vbi ira accedẽte pro Lyæo & Choreo, id est animũ laxãte & choreas suadente, Crudelem & Furiosum Bacchum [illegible] imus. tum insaniam ipsa pro se sana t Anticyra; iræ c[illegible]cta, tragœdias & fabulas exhibet. Proinde iræ neq; [illegible] r iocos

andus

dandus est locus: amicitiam enim in odium mutat. neq; in disputatione: nam studium cognoscendi in libidinem contendendi vertit. neq; in iudicio potestati enim insolētiā addit. neq; in institutione liberali: animo enim mœstitiam ingerit, odiumq; disciplinæ gignit. neq; in rebus secundis quia inuidiam auget. neq; aduersis: nam misericordia se priuant, qui miserantibus insensi sunt & cum ijs litigant, vt Priamus:

Ira vbiqua damnosa.

Iliad.ω,239

Ite malam hinc in rem probosa & pessima turba.
Nilne domi vestræ quod deploretur habetis,
Quod nostro vultis solatia promere luctu?

Facilitas contrà quibusdam rebus opitulatur, alias ornat, quibusdam suauitatem conciliat: & mansuetudinē iram morositatemq; omnem abolet. Sic Euclides fratri dicenti in quodam iurgio, Peream, nisi te vlciscar, respondēs, Ego verò peream, nisi te in meam traduxero sentētiam, confestim pudorem homini incussit & mutauit. Polemo, maledictis incessitus à quodam homine lapidum preciosorum studioso, & qui vitio conquirendi sigilla magno empta laborare, nihil respondit, sed sigillorum vni animū aduertit, idq; perspexit. quo facto delectatus ille, Non sic, inquit Polemo, sed expolitum luci contemplare: longè enim pulcrius tibi videbitur. Aristippus, ira aduersus Aeschinem aliquando oborta, interrogatus à quodam, Vbi nunc vestra illa Aristippe amicitia? dormire eā respōdit, sed se in eo esse, vt eā resuscitet. & Aeschinem conueniens, Itane, inquit, prorsum ego tibi infelix & insanabilis videor, vt me castigatione indignū putes? Tum Aeschines, Nihil, ait, miri est, si in alijs rebus omnibus me ingeniosior, etiam hic prior sensisti quid facto opus esset.

Non tantùm enim mulier caprum horrentem iuba,
Tenera puellus sed quoq; pruriens manu
Quouis palæstra faciliùs prostrauerit.

At enim nos qui feras cicuramus, & luporum demulcemus, ac leonum catulos in vlnis circumgestamus: ijdem iræ concedētes, liberis amicis, familiaribusq; eiectis, seruis nostris ciuibusq; excandescentiam animi nostri quasi feram immittimus. nō profectò odij malorum nomine hoc vitiū, vt meliori, probè velantes: sed quia (nisi fallor) reliquis animi perturbationibus atq; vitijs huic prudentiæ, alij liberalitatis, alteri pietatis nomē affingentes, aliud in isto numero inuenire non possumus. Et tamen, sicut Zeno dicebat semen esse mixturam atq; tēperaturam ab omnibus auulsam animæ facultatibus: sic omnium animi perturbationū semina videntur in irā confluxisse. nam & doloris particulam sibi sumsit, & voluptatis, & insolentiæ. habet hoc ab inuidentia, quòd aliorum è malis gaudiū percipit, deterior est homicidij affectatione: nō.n. in hoc elaborat, vt nihil patiatur ipse, sed cupit malè sibi esse dummodò alterum perdat: deniq; concupiscentiæ id quod est minimè iucūdum, in se habet ira. si quidem dicēda est appetitio, quādo alteri quis vult ægrè facere. Hinc adeò fit, vt cùm ad intemperantiā diffluentium domos accedimus, tibicinam audiamus matutinā, & argillā (vt quidam aiebat) terra vino rigata factam, & diuulsorum fragmenta sertorum, & famulos in foribus ebrios: indicia autem amarulētorum & morosorum hominum possis cōspicere in faciebus seruorum, stimatis compedibus:

Ira mixtū ex omnibus malis affectionibus animi aliquid.

Semperq; solus iracundi in ædibus
Auditur eiulatus cantor:—

dum intus dispensator flagellatur, torquentur ancillæ: ira quidem, vt qui isthæc tam tristia ab animi excandescentia profecta vidēt, etiā inter voluptates miseratione tangātur. Tamē quibus accidit vt malorū odio verò aliquoties ab ira vindicātur, ij nimiā vehementiā simul, & persuasionem de fide eorū quibus cū degūt nimiā debēt deponere. non est enim alia causa, quæ vehementius animum inflammet, quàm cùm pro probo aliquis habitus, prauus esse deprehenditur, aut cū eo iurgiū vel discordia incidit, qui amare videbatur. Meū quidē nosti ingeniū, quantis momētis scilicet id impellatur ad cōplectendos beneuolentia homines; ijsq; adhibendā fidē, ac mihi id vsu venit, quod descendentibus per inane. quanto magis innitor alicui, eum amando. tāto magis fallor, & deceptū me esse indignor. Et nimiā quidē ad amandū propensionem abijcerere, iā nunc mihi non est amplius integrum. Nimiæ crudelitati fortasse hoc inijciam frænū, quo sibi Plato cauit. qui neq; Heliconē mathematicū abs se laudatū dicebat, vt natura mutabile animal: & metuere se ne qui in ciuitate essent bene educati, vtpote homines & semen hominū, alicubi naturæ imbecillitatē demonstrarēt. Sophocles autem nimis videtur nobis insultare, nosq; premere, hæc dicens:

Credulitatis remediū

Mortalium res perscrutans intelliges
Plerasq; turpes:—

Et tamen morosum hoc atq; conquerendi de omnibus nimio studio editum iudicium, facit vt leuiùs irascamur. Subita.n. & improuisa facile de statu rationis deiiciunt. Oportet autē, vt Panætius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. vtq; is narrata filij morte respondit, sciebam me genuisse mortalem: ita irritantibus identidem nos delictis hoc accinere, Sciebam me cùm emerē seruum, non emisse sapiētem: Sciebam me parasse amicum, cuius animus motibus esse obnoxius: Sciebam mulierem mihi esse, cum acciperē mulierem. Quod si quis Platonicum illud, Numnam & ego talis sum, subinde insusurrans intrò rationem auertat, ac aliorum reprehensionibus de cauendo peccato cautionem sibi inferat: næ is non magno vitiorum in alijs odio indulserit, seipsum venia plurima indigere sentiēs. Nunc quiuis nostrum iratus & puniēs Aristidis & Catonis voces ingerit, Noli furari, mentiri, socors esse: & quod est omniū turpissimum, iratos irati ipsi obiurgamus, & quæ per iram sunt peccata, in ea per iram vindicamus. non sicut medici, qui

Amaram amaro bilem pharmaco eluunt:

sed perturbationem animi augentes ac vehementiorem reddentes. Ac quando in has peruentum à me est sententias, simul etiam de curiositate aliquid deminuere conabor. Accuratè consectari & scrutari inquirendo omnia, atq; in mediū protrahere omnia serui negocia, omnes amici actiones, omnia filij studia, omnes vxoris susurrus: ea verò res iras gignit multas atque continuas & quotidianas, quarū summa eò redit, vt morosi intractabilesq; reddamur. Euripidis est, deū res magnas curare, exiguas fortunæ dimissas sinere. Ego hominem cordatum non censeo quicquam fortunæ mandare aut negligere debere, sed tamē quædā operæ vxoris, alia amicorū, nonnulla seruorum committere. ita vt his vtens procuratoribus, ratiocinatoribus, atque dispēsatoribus, ipse principis instar rationis vsu maxima & præcipua quæq; conficiat. Sicut .n. exiles literæ visum, ita leuiusculæ res animū magis intendentes offendūt atq; turbant, malamq; consuetudinem ingenerant etiam de maioribus procliuiùs irascendi. Præter hæc omnia, magnum & diuinum mihi illud Empedoclis visum est,

Curiositas iræ præbet materiam.

—Esse velis abstemius improbitatis.

quin & ista pacta siue vota, vt non inelegantia, neq; aliena à philosopho probaui, cùm per annum pollicebātur se velle re Venerea & vino abstinere, deumq; continentia sua venerari. itemq; per certum tēpus mendacio vacare, vt animaduertere possent, quomodo & in iocis, & in serijs omnibus veritatē tenerent. His ego animis meā comparans, pietate illis nihilo inferiorem, sacros quosdā initio dies, quibus ira vacarem, paucos institui, tāquam vini & ebrietatis vacuas, ac si Nephalia (id est sobria) sacra, & libationes mellis agerem. deinde mensem, mox duos eandem tenui rationem. atq; hoc pacto me ipsum, expertu, successu temporis magnos feci ad patientiā progressus

Vota.

gressus, temperanter meipsum attendens atq; custodiẽs cum boni ominis comprecationibus, immunem, & purum omnis praui sermonis, absurdæq; actionis, ac perturbationis quæ propter voluptatem exiguam atque ingratam, turbas, magnas, turpissimamque adserret pœnitentiam. atq; hinc, nisi fallor, deo etiam nonnihil adiuuante, comprobauit experientia iudicium hoc: Placidos, mansuetos, atque humanos mores, nemini eorum quibus cum viuitur ita gratos, iucundosq; esse, vt ei ipsi, qui ijs est preditus.

PLVTARCHI
De Curiositate commentariolus.

DOMVM quæ non perflatur, aut tenebricosa sit, vel hyemi tempestatibusque ob noxiam, deserere fortassis optimum est. si quis tamẽ ob cõsuetudinem loco eo delectetur, potest ea fenestris transpositis, scalis mutatis, ac ianuis aliquibus apertis, alijs clausis, splendidior, perspicabilior, ac salubrior reddi. quo genere mutationis quidam vrbibus magnam vtilitatem, conciliauerunt. sicut meam patriam ad Fauoniũ ventum inclinatã, Solisque radios sub vesperam Parnaso incumbentis excipientem, versus ortum conuersam à Chærone ferunt. Empedocles verò physicus quodam mõtis hiatu, vnde grauis & insalubris in planiciem exhalabat auster, obthurato, creditus est pestem ea regione exclusisse. Quando igitur sunt affectiones quædam morbosæ ac damnosæ, & quę tempestatem tenebrasq; animo inferant, optimum quidem fuerat eas expellere & solo prosternere, animoque hac ratione serenitatem, lucem, purumq; spiritum parare. at si fieri hoc nequit, saltem circumagendo & vertendo ita mutandæ sunt, vt commodiores nobis aptioresq; fiant. Talis est, quæ se nobis offert curiositas, cupiditas quędã cognoscẽdi aliorum mala, morbus neque inuidiæ, vt apparet, neque malignitatis vacuus.

Mutationes ędificiorum.

Aliena quorsum acutè peruides mala,
In proprijs cæcus, hominum inuidissime?

transfer extrinsecus, & intrò conuerte curiositatem, si quidem delectaris malorum tractanda historia, domi tibi copiosa est materia.

Quãtũ ad Alizona aquæ est, folia aut quot germinat ilex:

tantam multitudinem inuenies peccatorum in vita, & perturbationum in animo, & delictorum in officio. Xenophon ait ijs qui familiam probè administrant suum esse reponendis sacrificiorum vasis, suum cœnæ, suum rusticorum, suum bellicorum instrumentorum locum. tu quoq; itidem habes reposita mala quæ ab inuidia, quę ab obtrectatione, quæ à timiditate, quæ à sordibus illiberalitatis proficiscantur. hæc recense, hæc ordine considera, fenestras quibus in viciniam prospicis, & diuerticula curiositatis occlude: alia aperi quæ in conclaue tuũ, quæ in gynæceum, quæ in familiæ ducant cellas. ibi negocium inueniet non inutile, non malignum, sed conducibile & salutare cupiditas ista sciscitandi & agendi, quouis se ita compellante,

Qua prætergressus, quid feci, quid ve reliqui
Infectum, facto quod opus fuit? —

Nunc, quemadmodum in fabulis est Lamiam domi dormire cæcam, oculis in quodam vasculo repositis, foràs autem egressam inserere oculos & videre: ita quisque nostrum foris & aduersum alios malignitati curiositatem quasi oculos aptat, in sua ipsius peccata & mala impingens sæpenumerò ob ignorationem, visum ijs & lumen non adhibens. Quo fit vt inimicis quàm sibi vtilior sit homo curiosus. eorum enim res arguit & in lucem protrahit, ostenditque ipsis quid cauere, quid corrigere debeant: suas autem maiori ex parte prętęrit & non videt, attonitus studio aliena noscendi. Equidem Vlisses ne cum matre quidem colloqui sustinuit, antè, quàm è vate audiuisset ea, quorum gratia ad inferos venerat. his cognitis, & ad matrem se conuertit, & in reliquas mulieres inquisiuit, quæ Tyro esset, quę formosa Chloris, & cur mortua fuerit Epicasta,

Sublimis funem tecti de culmine nectens. Odis. λ. 27.

Sed nos cum nostrarum rerum socordia, ignoratione, & neglectu summo, in aliorum natales inquirimus. scilicet vicini nostri auum fuisse Syrum, auiam Thressam. illum tria debere talenta, neque persoluisse vsuras. quin & talia indigamus, vnde vxor huius redeat, quid iste & iste in angulo inter se sint locuti. At Socrates circumibat perscrutans, quibus dictis Pythagoras fidem sibi parasset. & Aristippus in Ischomachum ludis Olympicis incidẽs, quęsiuit quibusnam disputationibus Socrates ita in animos adolescentum afficeret: acceptisque exiguis sermonum eius seminibus atque documentis, ita vehemente sensit animi ardorẽ, vt & corpus marcescèret, & planè pallidus gracilisq; redderetur. donec sitibũdus & flagrans Athenas nauigauit, ac ipso de fonte hausit, Socratemq; & doctrinam eius atq; philosophiã cognouit: cuius philosophiæ finis est, perspicere sua mala, ijsq; liberari. Verũ quidã suam ipsorũ vitã, tanquã iniucundissimũ spectaculũ, inspicere, ac rationẽ veluti lumen in sese reflectere non sustinent. quippe anima omnigenũ vitiorum plena horrens & metuens ea quæ intus sunt exsilit foras, & vagatur circum aliena, pascens & saginans suam vitiositatem. Sicut enim gallina proposito sæpe alimento in angulum aliquem sese subducit, vbi vel in sterquilinio vnicum apparet hordei granum: ista curiosi in medio sitos sermones & historias, & de quibus nemo prohibet aut indignatur queri pretereuntes, occultata & latentia cuiusq; familię mala colligunt. Et quidem scitum est illud Aegyptij, qui interrogatus quidnã id esset, quod velatum gerebat. ideò, inquit, velatum est, vt ignoretur. Tu quoque, dicerem curioso, quid inquiris in rem absconditam? nõ celaretur, si non esset malum. Nisi pulsato priùs ostio ingredi in alienam domum non est moris: & nunc eius rei gratia ianitores habentur. antiquitus malleis ianuis appensis signum dabant. ne scilicet alienus matrem familias in medio offenderet, aut virginem, aut seruum vapulantem, aut vociferantes ancillas. Curiosus in hæc ipsa se insinuat, familiæ quidem bene constitutę haud libenter, etiam si rogaretur, futurus spectator: quorum verò causa clauis, vectis, & fores inuentæ sunt, ea detegens alijsq; enuncians. Ventorum, aiebat Aristo molestissimi sunt ij, qui amictum nobis retegunt. Curiosus non vestes proximorum, non tunicas, sed ipsos parietes detrahit, fores pandit, atque adeò venti instar etiam teneram virginem peruadit, bacchationes, choreas, & per noctem ductas hilaritates examinans atque calumnians. & quemadmodum in comœdia exagitatis Cleonis

Philosophię finis.

Manus in Aetolis, animus in Clopidis Aristoph.

erant: ita curiosi animus simul & in diuitum ædibus est, & casis pauperum, in aulis regum, in cubilibus recens nuptijs iunctorum, omnes res indagat, peregrinorum, principum: has quidem non sine periculo. Nam sicut aconitum aliquis gustans qualitatem eius scrutandi causa priùs perit quàm saporẽ sentiat: ita qui maiorum mala rimantur, sæpe prius seipsos pessundant, quàm cognouerint quod quærebant. nam & hos qui præterito copiosissimo hoc Solis, & omnibus circumfusi splendore radiorum, ipsum eius vrbem liberè intueri, introque penetrare suo visu conantur, luminibus capi videmus. Ideò preclarè Philippides comicus poeta, cum ei Lysimachus rex quodam tempore dixisset, Quanam mearum rerum te impertiam? respondit, Modò ne arcanu vllo. Quæ enim

Arcana principum indagare periculosum.

enim suauissima & pulcherrima habent reges, ea conspectui sunt exposita, cœnæ, opes, festiuitates solennes, beneficia. si verò arcani quid est, caue accesseris aut moueris. non occultatur gaudium regis fortuna ventis secunda, non risus iocantis, non beneficij apparatus. terribile est quod celatur, tetricum, risu & accessu periculo sum, iræ puta alicuius latētis reseruatio, aut supplicij atrocis meditatio, aut riualitas aduersus vxorē, aut sinistra de filio suspicio, aut de amico diffidentia. fuge atram illam, & se condensantem nubem: non latebit te id quod nunc occultatur, vbi cum tonitru & fulgure eruperit. Quomodo ergo fugiam, inquis? curiositatem auellendo, & auertendo, vt dixi: maximè animo ad meliora & iucundiora traducto, Considera quæ in cœlo, terra, mari, aëre sunt. Autem in magnarum, aut paruarum rerum contemplatione ducetis. Si magnarum, de Sole inquire, quæ eius ortuum & obituum sit ratio. examina Lunæ tanquam hominis mutationes, quò tantum luminis insumpserit, atque vnde id recuperet,

Curiositas rerum cognitione sanaranda.

Primum tenebris cur ex obscuro prodeat,
Fulgore pleno faciem collustrans suam:
Rursumq;. postquam visa fuit pulcherrima,
Spoliata sensim luce in nihilum diffluat.

Sunt quidem hæc naturę arcana: sed ei molesta est eorum indagatio. At magnarum rerum de cognitione desperasti? minora scrutare. cur stirpium aliæ semper floreant, vireant, vigeant, suasq; opes omni tempore ostentent, aliæ nunc his similes, paulo pòst, veluti rei familiaris administrandæ ignarus homo, profusis cūfertim suis copijs, nudæ atque inopes relinquantur. cur aliæ oblongos, aliæ angulos habentes, alia teretes & rotundos edant fructus: Sed fortasse hęc tu noles perquirere, quia nihil ijs est mali. Proinde si omnino curiositas in malis, tanquam serpens in lethali materia, versari ijsq; pasci debet eam in historias traducamus, malorumque copiam immensam fruendam præbeamus. In historijs enim inueniuntur casus & subitæ mortes virorum mulierum corruptelæ, insidiæ seruorum, calumniæ amicorum, veneni apparatus, inuidiæ, obtrectationes, familiarum naufragia principum de suo statu deturbatio. Imple re his, & oblecta teipsum, nulli molestiam, nulli dolorem tuorum exhibens. Sed apparet curiositatem non gaudere obsoletis, verùm recentibus malis: & nouas tragœdias cum volu ptate spectare, comicis & lætis actionibus non admodum libenter interesse. itaque ergo nuptias aliquo, aut sacrificium, aut solennem pompam, narrante, socors est negligensque auditor homo curiosus, & pleraque se iam ante audiuisse ait, iubetque ista præteriri, & orationem contrahi, si verò quis assidens vitium virgini oblatum, matronæ adulterium, litis intentationem, discordiá fratrū referat non iā dormitat aut alijs occupatus est rebus,

Curiosi qui bus malis delectentur

Verùm aures præbet tum, verbaq; plura requirit

& profectò dictum illud, Heu, quòd mala magis quàm res prospere ad aures mortalium feruntur, verissimè in curiosos competit. Sicut enim cucurbitulæ pessimum è carne humorem educūt, sic aures curiosorum pessimos sermones ad se trahunt. Immò, sicut quibusdam in vrbibus sunt portę quędam nefastę & tristes, per quas educuntur qui à carnifice necandi sunt, & sordes atque piacula, nihil autem castum & sacrū per eas intrat vel exit: sic etiam curiosorum aures bonum nihil aut elegans, sed tantùm de cædibus sermones, ac piaculares & impuræ narrationes personant atq; atterunt;

Semperq; solus curiosi in ædibus
Auditur ciulatus. —

hæc est vnica id genus hominum Syren, hæc Musa, hęc illi omniū auditionū est suauissima. Quippe curiositas studium est audiendi quæ occultata sunt & latent. at bonum nemo nactus celat atque adeò etiam quę non habēt bona solent, sibi affingere homines. Ergo malorum cognitionem curiosus affectans, eo tenetur morbo, quòd gaudium ex aliorum aduersis rebus captat. quod vitium est inuidentiæ germanum. inuidentia enim est dolor cōceptus ob res alterius prosperas. gaudium seu voluptatem qua afficimur ob aliena mala, epichæreca ciam vno verbo Græci dicuot. vtrunq; horum nascitur è malignitate, sæuo & belluino animi affectu. Ita verò molesta vnicuiuis suorum malorum est patefactio: vt multi inuenti sint qui mori maluerunt, quàm secretos morbos suos medicis ostendere, ac mihi finge Herophilum vel erasistratū, vel ipsum (dū homo fuit) Aesculapiū medica mentis & instrumentis suis præditum domos singulatim obire, & sciscitari, An aliquis fistulam habeat iuxta podicem, aut mulier cancrum in vtero: quanquam salutaris esset hæc artis curiositas, tamen quiuis (puto) medicum talem repelleret, quòd is non expectato dum ipsius imploraretur operà, vltrò ad inquisitionem alienorum ma lorum se contulisset. Curiosi verò hęc ipsa hisq; addhuc peiora quærunt: neque hoc medendi, sed tantùm patefaciendi causa. Iure itaque inuisi & exosi sunt. Nam & publicanis succensemus & ægrè ferimus, non quando mercesapertas inspectant, sed cùm abscondita vestigantes in alienis vasis atq; sarcinis versantur. & tamen illis hoc lex concedit, & ni si faciant, damnum accipiunt. Curiosus autem sua perdens atque dimittens, circa aliena occupatur, Id genus homines rarò rus abeunt quòd tranquillitatē & silentium solitudinis ferre non possunt. Quod si eò interdum accedunt, magis tum vicinorum quàm suas inspiciunt vites, & interrogant quot boues vicino mors abstulerit, aut quantum vini acorem contraxerit. atque his mox impleti, cursu se proripiunt. Etenim verus rusticus, ne casu quidem allatum ex vrbe rumorem lubens inaudit, sed in hanc loquitur sententiam,

Malorū patefactio nostrorū nobis molestissima.

Rus curiosis inuisum

Nunc ille mi rastris exercenti solum
Fuerit quibus pax facta conditionibus
Narrabit hæc cum scelestus obambulans
Nunc curiose quærit ille. —

Sed curiosi rus, vt rē obsoletā, frigidam, & tragœdijs carentem fugientes, in tribunal, forum, portusq; se intrudunt, quærentes Nouine aliquid? Atqui manè fueras in foro: aut putas trium horarum spacio vrbis statum esse immmutatum? At enim si in aliquem incidit qui habet quod narret, huic ab equo delapsus dextram Inijcit, amplexusq; hominem & exosculatus audit. Si verò occurrens aliquis dicat nihil esse noui, indignabundo similis, Quid ais, inquit? non fuisti in foro? non prætergressus es curiam? non cōpellasti eos qui ex Italia venere? Egregiè Locrorum principes, qui peregrè venientem, & quę rentem ecquid noui, multauerunt. Nam sicut coqui pecudum, piscatores piscium vbere prouentum, ita curiosi multorum malorum exoptant exortum, multorumque negociorum, & res nouas ac mutationes: vt semper venari aliquid & mactare possit. Rectè etiam Charondas, qui vetuit ne quis ciuium in comœdia traduceretur, præterea adulteros & curiosos, videtur enim adulterium curiosa in alterius voluptatem esse inquisitio, eorumq; indagatio quæ absconduntur & plerosque latent. & curiositas corruptela est ac denudacio arcanorum. Iam necesse est, vt multarum rerum cognitioni loquacitas comitetur. itaq; Pythagoras etiam adolescentibus silentiū quinquennium durans iniunxit, echemythian à sermone cohibendo dictū. Curiositatem autem nō potest non subsequi maledicentia. quæ enim libenter audiunt, libenter etiam loquuntur: & quæ ab alijs studiose colligunt, apud alios cum gaudio efferūt, Quo fit, vt cum alijs ma lis hic morbus etiam cupiditati ipsorum sit impedimento. Omnes enim à curioso sibi cauent, & sua eum celant, & neque agunt libenter curioso inspectante, neque loquuntur audiente: sed & consultationes in aliud tempus reijciunt, & deliberationes, donec is homo sese moueat

Curiosi vt garruli.

quo

quod si arcano alicui proposito, aut rei seriæ tractationi superueniat curiosus, veluti cibum accurrente sele tollunt è medio & occultant id de quo agebatur. vt plerunque ea quæ alijs dicenda spectandaque committuntur, solis curiosis neque videre neque dicere contingant. Eadem de causa etiam omnis fides curioso derogatur. nam seruis & peregrinis faciliùs credimus epistolas atq; litteras & sigilla, quã amicis & familiaribus curiosis. At Bellerophontes ille litteras, quas in seipsum scriptas ferebat, non aperuit: sed sua vsus cõtinentia, tã litteris quã vxore regis abstinuit. Incontinentiæ enim affi curiositas, vt & adulterium: accedente ad incontinentiam atroci stultitia atq; insania. Tot enim prætenitis cõmunibus & publicatis mulieribus impetu ferri ad inclusam vnam atq; sumptuosam, sæpenumero etiam deforme, extremę est dementiæ. Atqui eadẽ est ratio curiosorum. Omissis namque pulcris multis spectaculis, auditionibus, scholis, disputationibus, aliorum litteras resignant, aures parietibus vicinorũ applicãt, & cũ seruis eorum atq; muliercul is susurros miscẽt. plerunq; id non sine periculo, semper cum turpitudine. Proinde vt quàm fieri potest maximè à vitio suo abducantur curiosi, vtile erit ipsis, si præterita in memoriã sibi reuocẽt. Nã quo pacto Simonides dicebat se duas suas cistas tẽporis certi decursu aperientem, inuenire eã quæ præmiorũ esset semper plenã, quæ beneficiorum, semper vacuam reperire: ita si quis interposito temporis spacio penum suę curiositatis inspiceret, inueniens eam multis inutilibus, vanis, atque iniucundis plenam rebus: nimirum ipsa re offensum iri arbitror, quæ se ita planè molestam futilemq; declararet. Nonne enim si quis veterum scripta euoluens, pessima quæq; ex ijs excerperet, librumque conderet, in quo capite carentes Homeri versus, atagicos solœcismos, & Archilochi in mulieres indecenter ac fœdè dicta, quibus is sese ostentui præbuit complecteretur: is dignus videretur tragica ista imprecatione,

Per eas hominum calamitates malè colligens?

ac exsecratione etiã dẽpta turpis & inutilis esset iste alienorum peccatorũ thesaurus: similisq; eius vrbis, quam Philippus pessimis & contumacissimis à se frequentatam hominibus, Poneropolin, id est vrbem malorũ nominauit. At verò curiosi non carminum, non poematum, sed vitarum lapsus, mendas, & solœcismos colligentes, archiuum à Musis Gratijs alienissimum, membrum suam circumferunt. Sunt Romæ, qui picturis, statuis, pulchritudine adeò puerorum venalium & mulierum spreta, in foro monstrorum obuersantur, & quærũt si qui sint vitiosis tibijs aut cubitis, tribus oculis aut struthionis capite præditi, deniq; an sit aliquod natum è

Mixtis naturis monstrum abominabile.

quos tamen si freqnenter ad hęc adducerentur spectacula, mox satietas & nausea inuaderet. Eodem modo qui vitæ infortunia, turpitudinesq; gentium & corruptelas ac peccata alienarum familiarum curiose colligunt, recordentur primo loco obseruatorum, sentiantque nihil ea sibi gratiæ, nihil vtilitatis attulisse. Maximum ad huius vitij propulsationem momentum adfert adsuefactio, si eminus orsi condocefaciamus nos & paremus ad hanc continentiam. quando consuetudine etiam id morbi augetur, ac sensim vlteriùs progreditur. Modum huius adsuefactionis exponere placet. Ergo initium faciamus à vilissimis & minimis rebus. Quid enim mali est, in via non legere inscriptiones monumentorum, aut in ambulationibus litteras parietibus inscriptas visu prætercurrere? si nobiscum cogitemus nihil hinc ad nos commodi oblectationisque rediturum, sed certos homines certorum hominum memoriam honorificam fecisse, ac scripsisse, Amicorum iste fuit optimus, ac quæ multæ aliæ istius generis sunt nugæ. quæ lectæ nihil videntur afferre damni, nocent tamen occultè, dum curam quærendi nihil ad nos pertinentia ingenerant. Et quemadmodum venatores non sinunt canes euagari aut quemuis odorẽ sectari, verùm loris capita eorum sortium trahunt atque cohibent eos, sensumq; ipsorum purum sincerumque ad rem sibi destinatam seruãt: nimirum vt vestigijs possint eo acriùs in herere, qnando,

Naribus indagant miserarum lustra ferarum.

sic oportet curiosi ad quæuis spectacula & quasuis auditiones vagabundam excursionem inhibere, & ad vtilia cautè retrahere. Sicut enim aquilæ & leones inter ambulandum vngues intrò auertunt, ne eorum aciem atterant: ita curiositatis acumen, quod habere videtur in studio cognoscendi, non debemus in vilissimis rebus retundere & hebetare. Secũdum est proinde, vt adsuescamus ianuam prætereuntes alienam non intrò adspicere, neq; ob curiositatem oculis, tanquam manu, quę intus sunt apprehendere. habeamusque potius in promptu illud Xenocratis dictum, Nihil interesse, pedesne quisquam an oculos in aliena domo ponat. Nam neque iusta, neq; bunesta, neque suauis adeò est ista inspectio.

Sunt intus, hospes, sanè visu turpia.

cernuntur quippe plerunq; vasa iacentia, ancillę sedentes, nihil serium aut adspectu iucundum. verum obtutus iste & eiaculatio oculorũ animum simul conuertens, turpis est, morisq; praui. Diogenes cùm videret Dioxippũ Olympico certamine victorem curru inuehentem, à muliercula formosa, quæ põpam spectabat, oculos nõ posse auellere, sed reiecto retrò vultu eam intueri. Vide te, inquit, athletam, cui puella ceruicem intorquet. At curiosorum videas collũ quouis spectaculo circumagi, quando ob studium & consuetudinem vsquequaq; eorum se oculi obuertunt. Debet autem puto, sensus non instar petulantis ancillę foras euagari, sed cùm à mente e mittitur ad res celeriter eas percipere & renunciare, de inde rursum modestè intus cũ ratione esse, eiq; parere. Nunc Sophocleum illud vsu venit,

Hinc Aenianis effrænes pulli viri
Feruntur indomito ore.—

scilicet sensus non rectè instituti atque condocefacti, frequenter excurrere occupant, animumq; vna trahunt in res nihil attinentes. Equidẽ falsum est, quod dicitur Democritum sponte sua oculos extinxisse, in ignitum speculum eos defigentem luminisq; reflexionem accipientem: nimirum ne obturbarent, animum sæpe foras euocando, sed veluti fenestrę prospectus in viam obthuratæ, intus eum manere finerent, ac immorari rebus sola mente cernendis. Id tamen verissimum est, qui mente plurimũ vtuntur, eos sensuum motu perparco vti. Nam & Musea longissimè ab vrbibus ædificabant, & noctem Euphronam dixerunt Græci à bene intelligẽdo: ad considerationẽ & inuentionẽ eorũ quæ quæruntur, admodũ conducere, quietẽ & interuentorũ aut alio abstrahentium vacuitatẽ rati. Porrò nec hoc quoque difficile aut arduũ est. hominibus in foro mutuis cõuicijs se proscindentibus, non accedere: aut vbi cõcursus multorũ aliquã ad re fit, sede se sua cõtinere, aut si hoc ob incontinentiã nequeas, surgere & domum abire. nihil enim boni consequeris permiscẽdo te curiosis: magnã verò vtilitatem percipies, curiositate per vim auersa & cõpressa, rationique obtẽperare adsuefacta. Exinde magis intẽdens exercitationẽ rectè facies, si theatrum in quo aliquid cum applausu auditur prætereas, & amicos ad saltatoris aut comœdi alicuius spectaculum trahentes submoueas, ac vociferatione in stadio aut circo sublata non mouearis. Vt enim Socrates aiebat cauẽdos esse cibos, qui nõ esurientes ad edendum alliciunt, & potus qui faciunt vt non sitiens bibas: ita nobis fugienda sunt spectacula ista & auditiunes, quæ nullo vsu exigente nos ad se trahunt. Cyrus quidem Pantheam videre noluit. Araspe dicente mu lieri

Iliad. ζ. — Curiositatis remediũ — Adsuefactio aduersus curiositatem. — Sensuum officium. — Electra.

lieri formam esse spectatu dignam, respôdit: Tanto magis ergo abstinendum. si enim nunc tibi parens ad eam veniam, fortassis ipsam rursum mihi persuaserit etiam cùm ociosus non ero ad se ventitare, spectare, & assidere, multis rebus serijs neglectis. Et Alexander Darij vxorem, quia formosissima dicebatur, noluit in suum venire conspectum, sed ad matrem eius anum accedens, videre iuuenem & pulcram nô sustinuit. Nos lecticis mulierum oculos subijcientes, & eos à fenestris suspendentes, nihil peccare nobis videmur, adeò lubricam & ad omnia fluentem curiositatem facientes. Proinde etiam ad iusticiæ exercitationem facit, aliquando capturã honestam omittere, vt lôge abesse ab inhonestis adsuescas. & ad intemperantiam conducit, interdum propia abstinere vxore, ne vnquam in aliena commoueare. Húc morem in curiositatem introducens, conare etiam tuorum quædam aliquando surda aure prætermittere ac clausis oculis: & volentem aliquid de rebus domesticis nunciare differre, & quæ de te dicta videbuntur, non admittere. Etenim Oedipum quidẽ curiositas iu extremas conjecit calamitates. Querens enim seipsum, vt qui non Corinthius esset, sed peregrinus, Laio occurrit, eoq́; necato matrem cum dote regni vxorẽ duxit. cumq́; videretur felix rursum seipsum querebat, & prohibẽte vxore tanto magis examinauit senem totius rei consciũ, omni necessitate vrgens, tandem re iam ei suspicionem inijciente, & sene exclamante,

Damnosæ curiositatis exemplum.

Sophocl. Oed. tyr.

Heu, restat hoc nunc, dicere quod grauissimum est,

tamen affectu inflammatus atque tremiscens ait,

Mihiq́; dirum auditu: sed tamen audiam.

Ita pruritus quidam est curiositatis dulcedini amorem habens permixtum & elkeois, tanquam vulnus sibi ipsi sanguinem eliciẽs vbi sauciatur. Qui verò liberatus hoc morbu est, & natura placidus, is vbi aliquid mali ignorauit, dicet secum,

Eurip. Orest.

Veneranda malorum obliuio, quantum sapis.

Quare ad hoc etiam adsuescendum est, vt allatã epistolam non statim neq; festinãter soluas, quod multi faciũt, manibus cunctantibus dentes vinculis inijcientes, eaque morsu rumpentes. nuncio alicunde veniente non accurras neq; assurgas, amico aliquo dicente, Habeo noui aliquid quod tibi dicã, respondeas, Malim vtile aliquid & conducibile. Ego cùm aliquãdo Romę dissererem, Rustico (quem postea Domitianus inuidia gloriæ eius impulsus interfecit) me audienti interueniens miles epistolam à Cæsare missam tradidit. hic ego intermittere cùm vellem orationem, ipsiq́; spacium legendi litteras concedere, renuit ille, neq; ante epistolam soluit, quam ego perorassem & missa esset schola: omnibus viri grauitatẽ admirantibus. At verò vbi aliquis potentia & licentia præditus vitium curiositatis alit, idq́; vires & violẽtiam acquisiuit: is iam non facilè abstinere ab his, quibus ipsi interdictum est, potest. nam qui hoc modo sunt affecti, ij & epistolas resignant, & cõsilijs amicorũ arcanis sese ingerunt, sacra quę cerni ab ipsis est nefas intuẽtur, loca inaccessa calcant, res & sermones regum scrutantur. Sanè tyrannos, quibus omnia cognoscere est necesse inuisissimos reddit hoc genus hominũ qui auscùltatores & delatores appellantur. Primus Darius minor auscultatores vsurpauit, sibi ipsi nõ credens, omnesq́; habẽs suspectos atq; metuens. Delatores, quos ipsi Protagogidas nominabant, Dionisij inter Syracusanos sparserunt. quos quidem delatores cõuersione rerum facta primos arripuere Syracusani, & exquisito tympani supplicio affecerunt, Calumniatorum enim genus, e tribu & curia curiosorum est. quanquam calumniatores tantùm id scrutantur. an malum aliquis cõsilium ceperit, an aliquid flagitij perpetrauerit: curiosi etiam calamitates quæ nolẽtibus acciderunt, exquirunt inq́; mediũ proferunt. Quin- & alterũ, id est scelerosum, à curiositate principio aiunt inuenisse. narant enim penuria frumenti Athenis oborta, ita quibus esset triticum, ij id non in publicum promerent, sed domi suæ per noctẽ molerent quosdam obambulasse qui malorũ obseruarẽt strepitum, atq; inde hoc nomen reportarent, quasi molarios si diceres. est enim alein Græcis molere. Similis est origo vocabuli Sycophanta: quem Latini delatorẽ, puto, dicerent. Eos enim sic appellabant, qui cùm prohibitum esset ficus exteris vendere indicium de ijs deferebant, qui foras ficus vendidissent. Atq; hoc nõ inutile est cõsiderari à curiosis, vt studij sui pudore afficiantur, quod ipsis cum inuisissimis atq; molestissimis hominibus ob similitudinem & cognationem rei est commune.

PLVTARCHI

De tranquillitate animi, libellus.

PLVTARCHVS Paccio S. Serò tuas accepi literas, in quibus me hortabaris, vt aliquid de animi tranquillitate tibi scriberem, & de his quæ in Timæo scripta accuratiorẽ desiderant interpretationẽ. Sub idem tempus Eroti sodali nostro incidit Romam nauigãdi necessitas, accepta à Fundano optimo viro epistola, more suo festinare iubente. Ita cùm neq; tempus haberem ijs quæ institueram vacandi, neq; pati vellem istum planè vacuis manibus ad te abs me venire: ex cõmentarijs, quos mihi feceram, isthæc de animi tranquillitate collegi. cùm & te existimarem. non auditionis elegantem, venantis orationem gratia, sed ob vsum commodantẽ ea requirere: tibiq; gratuler, qui & principum vsus amicitijs, & gloriam, quantam in foro dicentium nemo, consecutus, non itidem vt Merops ille tragicus passus ex vocibus te beatum predicantium percelli, & vltra quàm naturales animi motus sint attonitum reddi. quippe qui memoria teneas id quod sępius audiuisti, neq; calceum podraga, neq; annulũ preciosum reduuia, neq; diadema dolore capitis liberare. Etenim, vnde ad vacuitatem molestię animo vitęq; constantiam parandam diuitijs, aut gloriæ, aut potentiæ aulicæ facultas sit, nisi eas res vel præsentes vsus venustus, vel absentes nullum desideriũ perpetuò comitetur? hoc autẽ quid est aliud, quàm ratio condocefacta motibus obnoxiã & brutam animæ partem sæpe de potestate exeuntẽ celeriter repræhendere, neq; permittere vt præsentibus citata rebus diffluat atq; inuertatur. Itaq; sicut Xenophon præcipiebat, debere nos deorũ maximè meminisse, ijsq; honorẽ habere, cũ secundę essent res: vt vsu flagitante inuocare eos cum fiducia possemus, iã scilicet propicios atq́; amicos. ita eas quoq; rationes, quę aduersus animi perturbationes auxilio sunt, cordati ante quàm perturbentur meditari debent, vt multo antè præparatæ tanto plus habeant virium. Quemadmodum enim feri canes cùm ad omnẽ vocẽ exasperentur, sola ea cui adsueuere demulcẽtur: sic & animi motus sęuientes nemo facilè deliniuerit, nisi rationes familiares & consuetæ animo perturbato prællò sint eumq́; inhibeant. Cęterùm is qui dixit, Animi tranquillitatem affectanti neq; priuatim multa neq; publicè debere agere: primùm magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertia: tanquam vnicuiq; infirmo præcipiens,

Animus aduersus perturbationes muniendus

Ocio animum non reddi tranquillum.

Eurip. Orest.

Quietus in stratis mane tuis miser.

et quidem vacatio laboris aduersus sensuum stuporem malum est corpori remedium: neq; melior est medicus animo socordia, & mollicies amicorũ, familiarũ, patriæque neglectu pertubationes eius amoliens. Deinde id quoq; falsum est, animo tranquillo esse eos qui non agãt multa.

multa. Oportebat enim mulieris viris esse animo quietiore, plerunque domi in re familiari curanda desidentes. Nunc Aquilo quidem,

Virginis intactæ nunquam per membra penetrat,

Oper. 517. vt ait Hesiodus: sed dolores, tumultus, ęgritudinis ob riualitatem, superstitionem, ambitionem, & vanas opiniones innumerę in gynæceum confluunt. Et Laerta per viginti annos seorsim in agro degens,

Odyl a. 190. *Cum famula vetula, quæ mensam & pocula soli*
Poneret, —

patriã quidem, & domũ, regnumq́; fugit, dolorem autẽ cum ocio & mœsticia perpetuò secũ habuit. Sunt quos ipsum ocium in animi conijcit ægritudinem. qualis,

Iliad. a. 488
Ille sedens iuxta naues diuinus Achilles
Pascebat rabidas animis feruentibus iras.
Non ille aut socium cœtus veniebat in vllos,
Ad pugnam sumptis aut procedebat in armis.
Sed desiderio belli pugnæq́. suum cor
Conficiebat, in inuisa sceniq́. manebat.

atque ipse hoc de se grauissima affectus molestia dicit.

Iliad σ. 104 *Nauibus assideo telluris inutile pondus.*

Hinc adeò etiam Epicurus cupidos honorum & gloriæ nõ vult quiescere, sed obsequi naturæ suæ remp. tractando iubet: quòd faciliùs ocio perturbatũ iri eos & lædi putaret, si nõ consequerentur quæ appetiissent. Verũ absurdè is nõ qui possint ad remp. gerẽdã adhortatur, sed qui nequeant quiescere. Enimuerò nõ multitudine aut paucitate actionũ, sed pulchritudine ac turpitudine animi vel tranquillitas definienda est vel perturbatio. nam, vt dixi, non minus pulcrorũ omissio, q̃ actio turpiũ molesta est. Eos enim, qui vnum aliquod certum vitę genus molestia putant vacare, vt agricolarum quidã, alij cœlibũ, alij regũ, eos Menander satis clarè erroris sui admonet his verbis,

Existimabam diuites ego, Phania,
Fenore quibus non est sumenda pecunia,
Non gemere noctu, nec sursum deq; voluier,
Eheu mihi dicentes: sed placidum magis
Carpere soporem suauiter, —

deinde postquam narrando explicauit, animaduertisse se diuitibus idem quod pauperibus euenire, inquit:

Est ergo vita consanguinea molestia.
Vita hæc adest molli, claræ vitęq; adest,
Inopiq; consenescit vita. —

Sed veluti timidi inter nauigandum nausea correpti meliùs se habituros putant si in lintrem è lembo, rursumq; inde in triremem conscendant, nihil agentes ij, quia bilẽ & metum secũ transferunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id quod ægrè facit ac perturbat. id autem est imperitia rerum, inopia iudicij, & impotentia atq; inscitia recti vtendi statu præsenti. Hæc sanè tam diuites iactant, quàm pauperes, tam cœlibes quàm cõiunges. ob hæc forum fugitur, rursus molestum est ocium, ob hæc produci in aulis volunt, & producti statim ægrè ferunt,

Eur. Orest. *Ob inopiam morosi sunt quibus est malè.*

ægrotis & vxor molesta est, & medicum incusant, & lectulus displicet, & de amicis,

Grauis est qui venit: abiens parit molestiam,

vt Ion ait. morbo autem fugato, aliaq; facta temperie, sanitas redit omnia grata redigens atque iucunda. qui enim heri oua, amylũ, panem è cribrata farina respuebat, hodie cibarium panem cum oliua & nasturtio comedit alacriter ac suauiter. Eodem modo recta ratio quoduis vitę genus, quamuis mutationem facit facilem. Alexander

Recta ratio est fons tranquillitatis animi.

cùm infinitos mũdos esse ex Anaxarcho audiuisset, fleuit: ac rogantibus amicis quid accidisset. Non dignum, inquit, fletu vobis videtur, si cùm sint infiniti mundi, nos ne vno quidem etiamnum potiti sumus? At Crates pera & palliolo instructus, vitam tanquam festiuitatẽ quandam per iocum & risum exigebat. Et quidem Agamemnoni molestiam attulit imperium in multos:

Iliad. κ. 88.
Atridem cernes Agamemnona, Iuppiter vnum
Præ reliquis inexhaustos tolerare labores
Quem iubet assiduè. —

Contrà Diogenes cùm venderetur, sedens surgere noluit, subsannauitq; venditorem surgere iubentem, cũ ioco & risu dicens: Quid faceres si piscem venderes? Socrates in carcere philosophans cum amicis colloquebatur. Phaethon conscenso cœlo plorabat, quòd nemo ei patris equos & currum traderet. Sicut igitur calceus vnà cum pede, non in diuersam partem conuertitur: sic animi affectio vitam sibi conformẽ reddit. Non enim consuetudo, vt quidam dixit, vitæ optimũ modũ electũ facit iucundum: sed prudentia simul optimam & suauissimam parat vitę rationem. Ergo fontem tranquillitatis animi in nobis insitum expurgemus: vt externa etiam tanquam familiaria non cum molestia nobis accidant atque vsurpentur.

Nihil est quod irascare rebus scilicet.
Non ira curæ illis tua est. bene huic erit,
Qui rebus obtingentibus rectè vtitur.

Ludo enim tesserarum Plato vitam comparabat: vbi & iacendum est quod sit commodum, & iactu quod cecidit rectè vsurpandũ. ac iacere quidẽ in nostra nõ est potestate: si vero rectè sapimus, penes nos est quod fortuna obtulit conuenienter accipere, & suo quodque disponere loco, vbi & propria maximè conducant & quæ præter voluntatem eueniunt minimè offendãt. Alioqui eos qui vitam nulla arte adhibita, nulla prudentia degunt, quo modo morbis obnoxios videmus neq; calorem ferre, neque frigus posse, cùm res secundę supra suam extollunt sortem, tum aduersæ deiiciunt. vtraq; autem fortuna turbantur, aut potiùs ipsi vtroq; fortunæ statu turbas sibi cient, magisq; adeo bono (vt vsurpatur) rerũ successu. Theodorus, qui Atheos, q̃ deos esse videretur negare, dictus est, aiebat se suas rationes dextra manu porrigente, ab auditoribus eas sinistra excipi. Rudes autem homines sæpenumero fortuna ad dextrã adsistente, turpiter manu sinistra excipiunt. Ab altera parte homines cordati, sicut apibus mel præbet thymus, acerrima & aridissimas herba, ita è rebus aduersissimis sæpenumero cõueniens aliquid & commodũ decerpunt. Id ergo est primò omniũ exercitatione perdiscendum, vt quo pacto is qui canẽ lapide ferire cùm voluisset, icta nouerca dixit

Correctio fortuitorũ.

Ne sic quidem iactũ lapidis malè cecidisse: ita nos quoq; ea, quæ nolentibus nobis fortuna obtulit, aliò transferre sciamus. Actus est in exsiliũ Diogenes, ne hoc quidem malè: nã factus extorris, philosophari cepit. Zeno Citiensis, audito naui oneraria, quã vnicã reliquã habebat, vnà cũ mercibus esse vi fluctuũ obrutã atq; demersam, Laudo, inquit, tuũ factũ ò fortuna, quæ nos in palliolũ & porticũ redigis. Quid obstat, quo minùs illa imiteris? Obeũdo aliquo magistratu impegisti? viues postmodò ruri, rerũ tuarũ satagens. Ambiens principis alicuius amicitiã, passus es repulsam? viues periculorũ & negociorũ liber. Rursum res gessisti curarum & occupationũ plenas? at qui ne calida quidem aqua ita fouebis mollia membra, vt est apud Pindarum, sicut gloria & honor coniuncta potentiæ alicui laborem faciens dulcem, molestiamque molestiæ expertem. Accidit per calumniam vel inuidiã exsibilatio aliqua & infelix successus? secundo vero ad Musas & Academiam nauigare licet. quod fecit Plato postquam naufragium amicitiæ cum Dionysio fecit.

Exempla.

Ac profectò ad parandam animi tranquillitatem multum conducit, illustres viros cõsiderare, qui eadem qua nos fortuna ęquo sunt animo vsi. Molestũ tibi est quòd prole cares? at Romanorum vide reges, quorum nullus filio regnum reliquit. Paupertas tibi grauis est? quis verò Bœotorũ esse malles quàm Epaminondas, at Romanorum

norum quàm Fabricius. Adulterata est mulier? nonne legisti inscriptionem apud Delphos,

Agis me posuit terræ rex & maris idem?

& audiuisti vxorē eius Timæā fuisse ab Alcibiade vitiatā, & ancillis insusurrasse, Alcibiadē esse quē peperit infantē? Verū id Agidi non obstitit, quo minus Græcorū fieret clarissimus atq; maximus. Neq; Stilponem prohibuit iucundissimè omniū suæ ætatis philosophorū viuere intemperans filia. quin etiā Metrocli id exprobranti, Meumne, inquit, hoc est peccarū, an filiæ? ac dicēte Metrocle, Filiæ peccatum est, tuū infortunium: Quid ais? respondit. nonne peccata etiā sunt lapsus? Omnino, aiebat Metrocles. Quid, inquit? nonne lapsus sunt earum rerū lapsus quibus assequendis excidimus? Assensit. Nonnè verò, inquit, istæ à rebus appetitis aberrationes eorum sunt infortunia, qui eas non assequuntur. Sic ille placido & philosophico sermone ostendit vanū latratū esse cynicam calumniam. At multos non amicorū modò & familiariū, sed inimicorū etiā perturbant atq; iritant mala. Nā maledicta, irę, inuidiæ, maleuolentiæ, obtrectationes cum malignitate coniunctæ, pestes sunt eorum quibus insunt: stolidos autē turbant atq; exasperant. sicut etiam vicinorum iurgia, familiarium morositas, & administrorum rebus agendis adhibitorum improbitas: Qua quidē re tu mihi non minimum videris iritatus, quemadmodū apud Sophoclem medici,

Amaro amaram pharmaco bilem eluunt,

ita eorū peccatis acerbū te sæuūq; vicissim exhibere, nō quidē hoc rationi cōuenienter. Quas.n. tu res tibi demādatas agis, earū ministeria non simplicia aut bona ingenia, tanquā cōmoda instrumēta, sed plerūq; aspera & distorta obeunt. Quorū tu persequi delicta, nō debes existimare muneris tui esse, aut rē consectu facilē. Quòd si ijs talibus vtens, sicut medicus forcipib. ad euellendos dētes & hamulis ad constringēda vulnera vtitur, placido animo mediocriter quę cōtingūt feras, magis tua te affectione animi oblectabis, quàm aliorū prauitate & malitia perturbabis; neq; instar canis, qui vbi allatrauerit suo se defunctū officio putat, singula persequēdo imprudens eo rē deduces, vt multa molestiā afferentia in hāc animi tui paruitatē atq; imbecillitatē, tanquam locum cauū & humilem confluentia contrahas, eamq́; alienis oppleas malis. Quando.n. philosophorum nonnulli misericordiam qua afficimur ob aliorum calamitates. vituperant, (quòd debere nos opitulari alijs, non vna dolere & animū demittere statuant) & quando, quod sanè maius est, delicta nos nostra, aut morbos animi vbi sentimus, non sinunt mœstos esse & ægrè ferre, sed absq; dolore mederi vitio iubent, qui nō sit rationi aduersum hoc in nos per negligentiā admittere, vt ęgri, indignabundiq́; simus propterea, q̄ nō omnes quibus cū nobis res est, probi sunt atq; sciti. Verū hoc vide mi Pacci, ne nosmetipsos non satis attēdentes, non in vniuersum improbitatē eorū quibus vtimur, sed nostrā affectionem à sui amore non malorū odio proficiscentē, pretendamus atq; metuemus. Nimię enim animi ad res incitationes, & vehementiores iusto appetitiones, aut contrà auersationes & vituperationes, eæ suspiciones & morositatē aduersus homines nobis ingenerant, quorū culpa vel non adeptos quod cupiebamus, vel in ea quæ nollemus incidisse nos putamus, qui verò in rebus cū facilitate animi & moderatione versari adsueuit, is cū hominibus agere facilimè ac mansuetissimè potest. Itaq; sermonē de rebus ceptū repetamus. Febricitātibus, quidquid gustēt, amarū & insuaue videtur, sed tamen vbi alios videmus eadē citra molestiam gustare, non iam cibum, potumve, sed morbum & ægrotantes in causa esse dicimus. Eodem modo culpare res & iniquè ferre desinemus, si videamus ijsdem alios absque dolore & cum hilaritate vti. Iam id quoq; multum ad animi tranquillitatē conferri, si in his quę nobis inuitis euenerunt, non negligamus in hæc intueri quę nobis grata & venusta adsunt, sed mixtione vtrorumq; instituta, meliorum momētis deteriora aboleamus. Sed nos, qui oculos nimio splendore offensos ad florida & viridia auertentes reficimus, ijdem cogitationem rebus dolorem afferentibus intendimus, eamq; recensioni molestiarum immorari cogimus, tantum non vi abstractam à melioribus, Atqui huc non ineptè transferri potest, quod scitè dictum est in curiosum,

Aliena quorsum acutè peruides mala,
In proprijs cæcus, hominum inuidissime?

Quid enim mala tua mi homo, nimis subtili visu perspiciens, semper conspicua facis ac renouas? bonis autem præsentibus animum non adhibes: sed quemadmodum cucurbitulæ deterrimum è carne sanguinem eliciunt, ita de rebus tuis pessima quæque aduersum te colligis? nihil sanè Chio illi præstans, qui molto boni vini alijs diuendito, acidum sibi ad cœnam gustando exquirebat, seruus autem quidam ab alio interrogatus, quidnam rei agentem heri reliquisset, Bonis, respondit, præsentibus mala quærentem. Plerique enim bonis & suauibus rebus præteritis, ad difficilia & grauia tolerata currunt. Ex horum numero non fuit Aristippus, gnarus quasi in trutina meliorum rerum momentis aduersus incommoda sese subleuare atq; efferre. Itaq; prædio amisso quodam egregio, ex aliquo eorū qui maiorem in modum se casum eius dolere & iniquè ferre simulabant, quæsiuit, Nonne tu vnicum pŏssides agellum, mihi tres fundi sunt reliqui? Assenso, Cur itaq; non tuam potius vicem doleam? inquit est enim insani, ob amissa dolore affici, non gaudere relictis. ac sicut pueruli si quis ludicrarum rerum vnam ipsis auferat, reliquis etiam omnibus proiectis plorant ac vociferantur, ita vna aliqua in re fortuna nobis obturbante iniquè ferendo & lamentando cætera omnia nobis reddere inutilia. Diceres, quid habemus? Immo autē, quid non habemus? huic gloria, illi familia, alij coniugium, alij bonus amicus contigit. & Antipater Tarsensis, cum iam moriturus bona quæ ipsi contigissent recenseret, ne prosperam quidem nauigationē præterijt, qua è Cilicia Athenas vsus fuerat. Communia quoq; negligenda non sunt, sed eorum habenda ratio est, & gaudendum quòd viuimus, valemus, Solem videmus, bellum nullum, nulla est seditio, terra cultui, mare nauigationi liberè prostat licet nobis loqui, tacere, res agere, ocio frui. Hæc præsentia maiorem nobis animi parabunt tranquillitatem si absentium imagines nobis fingamus, sæpius nobiscum memoria repetētes, quàm desiderabilis sit ægrotanti, sanitas, in bello constitutis pax, glorię in tanta vrbe & amicorum copia peregrino & ignoto, & quàm sit molestū priuari partis ijs. Sic fiet, vt non tum demum magna ac præclara singula ista deputemus, quando amittimus, antè autē, & dū potimur, pro nihilo ducamus. non.n. precium rebus istis interitus addit, neq; eas debemus tanquam magnas comparare, semperq́; trepidare & metuere ne tantis rebus spoliemur, dum verò possidemus, tanquam nullius precij res contēnere & negligere, sed ita maximè frui, vt voluptatē ex ijs gaudiūq; capiamus, vt etiam amissionē eorum, sicubi accidat, æquiore animo feramus. Sed pleriq; poemata (vt aiebat Arcesilaus) aliena, & picturas, & statuas putant sibi exactè singulis partibus animo oculisq́; perlustratis contemplanda, vitā autem suam multa habentem consideratu non iniucunda prætereunt, foras semper prospicientes, aliorumq́; famā & fortunam admirantes, sicut adulteri alienas spectant mulieres, suas despiciunt. Cæterum id quoq; ad animi tranquillitatem magnopere conducit, maximè quidem se & suas res intueri: sin verò id non possit locū habere, non cum præstantioribus se cōparare, quo vitio vulgò laboratur. nam, verbi gratia, qui vincti sunt, solutorū lau

Aduersus morositatē. Mala bona compensanda. Bonorum nostrorum cōsideratio. Cōparatio cū infelicioribus.

dant fortunam, soluti liberorum, liberi ciuium, ciues diuitum, diuites satraparum, satrapæ regum, reges deorū, tantum non tonare & fulgurare cupientes,

Non res mihi sunt cordi Gygæ diuitis,
Neq; cepit æmulatio me, superum neq;
Magna obstupesco facta, nec tyrannidem
Magnam appeto, procul ab oculis sita est meis.

At verò Thasius aliquis, Chius, Galata, vel Bythinus, nō contentus se aliquo inter suos ciues loco, in honore & cum potentia esse, plorat se non gestare vestem patriciā: & si ferat, quòd non sit Pretor Romanorum, & hoc adeptus, quòd non consul: & consul, quòd non prior, sed posterior fuerit renunciatus. Hoc autem quid est aliud, quā occasiones ingrato animo fortunam accusandi conquirentem, à seipso sumere suppliciū? At qui sana mente preditus salubriter sapit, is Sole infinita millia hominum intuente,

Amplæ quicunque fruuntur terræ frugibus,

non si quem de his gloria sibi & opibus præstare videt, ideò deplorans sortem suam abiecto animo sedet, sed in publicum procedit, fortunam suam & vitam prædicans, quæ sibi in tanta multitudine alijs beatior obtigit. In Olympiaco quidē certamine non ita permittere vincere, vt ipse tibi qui cū certes deligas. At in vita licet, ac res humanæ concedunt vt cum multis præstes felicitate, magno sis animo alijsq; potius æmulandus, quàm aliorum admirator. si quidem te non cum Briareo, aut Hercule componas. Ergo vbi magna te ceperit admiratio eius qui lectica gestatur, oculis paululum demissis etiam baiulos contemplare. & cum Xerxem illum rati mari transeuntem cum Hellespontio illo beatum prædicabis, inspice etiam eos qui flagellis vrgentibus Atho montē perforant, & quibus ob ruptum fluctibus pontem aures naresq; amputātur. simulq; eorum sensum cōsidera, quòd vitam & res tuas ij felices existimant. Socrates quendā amicorum audiens dicere, Quàm sumptuosa est Vrbs? mina venditur vinum Chium, purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs, adduxit ad farinas, Hæc dicens, semisextarius venditur obolo, frugaliter in Vrbe viuitur. tum ad oliuas, Duobus æreis chœnix, deinde ad exomides, Hæc decem drachmis venditur vestis, viles sunt res in vrbe. Ita & nos, cum audiemus aliquem pronunciantem tenues res nostras esse & afflictas, qui consules aut procuratores non simus, esse nos in lauta atque splendida re dicemus, vt qui neque mendicemus, neque oneribus baiulandis aut adulando viuamus. Enim verò quādo ea est nostra stulticia, vt magis aliorū quam nostri respectu viuere adsuescamus, ingeniumque ita est obtrectatione ac inuidentia corruptum, vt non tam gaudeamus nostris, quàm ob aliorum bona doleamus, eorum quos æmularis atque admiraris, non tantum vide splendida illa & nobilia bona, sed aperiens ea, & gloriæ ac speciei tanquam florido aliquo conopeo reducto, intus penetra. cernes multa molesta & minimè iucunda ijs inesse. Pittacus ille, cui magnam fortitudo, magnam sapientia & iusticia parauerunt gloriá, cum hospites conuiuio excepisset, vxorque irata superuenisset, & mensam subuertisset, hospitibus perturbatis. Vnicuique, inquit, vestrum est mali aliquid, felicissimus hic. cui hoc tantum,

Mala bonis admixta aliena obseruanda.

Hic in foro beatus esse creditur,
Cum foribus apertis fit suis miserrimus,
Imperat mulier, iubet omnia, semper litigat.
Multa adferunt illi dolorem, nil mihi.

Talia multa opibus, gloriæ, regno inhęrent, ignota vulgo, officit enim luminibus fastus,

I Ilia. γ. 182

O felix, satisq; Atrida beantibus orte,

extrinsecus illa beatitatis laudatio ducta, ob circūfusam armorum, equorum, militum copiam. at intus voces perturbationum animi vanæ huic gloriæ reclamant,

Iuppiter implicuit noxa me prorsus acerba. Ilia. β. 111.

Item hæc,

Eurid. Iphi. Aulid.

Suspicio te ò senex,
Et quicunq; virorum
Sine periclo vitam exegit
Inglorius, ignotusq;.

Ergo id genus ratiocinationes valent ad carpēdū exhauriendumq; hunc animi morbum, quo de fortuna nostra queruli, ob vicinorum admirationem res nostras extenuamus ac deprimimus. Id quoque non leuiter tranquillitati mentis obest, quòd non mediocribus & ad facultates nostras accōmodatis appetitionibus, tanquam velis, vtimur, sed spe maiorum rerū concepta, postmodo frustrante conatu genium fortunamq; incusamus, non nostram (quod erat rectius) stulticiā. Etenim non is infortunatus est, qui iaculari aratro, aut boue leporē venari voluit, neq; ei qui frustra verriculo aut funda captauit ceruum, vllus malus aduersatur genius, sed stulticia & peruersitas eum ad tentanda impossibilia adigunt. In culpa est sui amor, studium ingenerans primas sibi in omnibus rebus contentiosè arrogandi, & inexsaturabili cupiditate omnia aggrediundi, non.n. diuites modò simul, & docti, & robusti, & ad compotandum idonei, & comes esse atq; amici regū & vrbiū principes volunt, sed malè secū agi putant, nisi canes etiā, & equos, & coturnices, & gallos alijs habeant præstantiores. Dionysius maior nō cōtentus omniū ea tēpestate tyrannorum quòd esset maximus, irritato atque exasperato animo quòd Philoxenū poetam canendo, Platonem disserendo non superaret, alterum in lapicidinas coniecit, alterum in Aeginam vendidit. Non hoc modo egit Alexander, qui cum Criso stadij cursor cum ipso de velocitate certans dedita opera visus fuisset succumbere, vehementer est indignatus. Probè etiam Homericus Achilles, cum dixisset,

Mediocritas appetitionum.

Non me inter Danaos cum sit præstantior alter Ilias. σ. 105

subiecit,

Pugnando. mea namq; alijs facundia cedat.

Megabyzo Persę cum in officinam Apellis pictoris descendisset, & nescio quid de arte dicere cepisset, silentiū imposuit Apelles his verbis: quandiu tacebas, existimabare aliquid esse ob auri & purpuræ ornamenta, at nunc te nugantem etiā pueruli isti ochram terentes deridēt. Sed nonnulli Stoicos ludere putant, quādo ab ijs audiūt sapientē non modò prudentē, iustum, fortem, sed rhetorē quoq;, imperatorē, poetam, diuitem, regemq; cognominari. cum interim hos sibi titulos ipsi arrogent omnes, & nisi obtinent, indignentur. Atqui deorū alius alia virtute pręditus, hic bellicosus, ille fatidicus, rursum alius lucri præses nominatur. & Venerē Iupiter, quòd ad eam res bellicæ nihil pertinerent, ad nuptias & cubilia ablegat. Et verò sunt quæ simul locum habere non possunt, sed inuicem pugnant studia. puta, ocio opus habet dicēdi exercitatio, & mathematū tractatio, atq; aliarum vacatione occupationū. facultas ciuilis, & amicitiæ regum, non sine negocijs & occupationibus parari possunt. tum vini & carniū vsus largior, corpus validū ac robustum facit, animū imbecillum. assidua rei faciundæ cura & cōseruatio diuitias auget, cōtemptus opum ad philosophiā est perquam vtile viaticum. Hinc equidem constat non omnia esse omnium: sed oportere Pythicæ obtemperātem inscriptioni, Seipsum nosse: deinde vti suo ingenio ad ea, ad quæ natura factus est, neq; id ad alius vitæ studium trahendo, huic vim facere,

Iliad. ε. 429

Nō omnia possumus omnes.

Equus est ad currum idoneus.
Ad aratra bos. propter ratem
Delphin celerrimè incitatur.
Apro si quis necem struit,
Canem inueniat laboriosum.

Qui

Qui autem indignè fert, quòd non simul est,

Robore confidens leo, montibus innutritus,

& catellus Melitæus in sinu viduæ mulieris educatus: stupidus est. neq; eo melior, qui simul vult & Empedocles, Plato, aut Democritus esse de mundo scribens, & cũ vetula diuite dormire, vt Euphorion, aut cũ comessatoribus Alexandri potare, vt Medius. & qui iniquo animo toleret, nõ simul, & ob diuitias, vt Ismeniã & ob virtutẽ, vt Epaminondam se in admiratione haberi. Nam neq; cursores animo sunt ægro, quia non auferunt coronas luctatorum, sed suis gaudent atq; exsultant. Spartam es natus, hanc orna. sic & Solon,

At nos virtutis non permutabimus horum,
Pulcraq; virtutis munia diuitijs,
Cum stet virtutis stabilis possessio semper,
Incertæ varia sorte ferantur opes.

Et Strato physicus audito Menedemum multis modis plures habere discipulos, Quid mirũ est, aiebat, si plures sunt qui lauare, quàm qui vngi volunt? Aristoteles quoque ad Antipatrum scribens, Non solũ Alexandrũ debere multum sibi tribuere ob imperium in tot homines pronunciat: nihilo minus id licere ijs, qui rectè de deo sentiant. Etenim eos qui hoc modo sua extollunt bona, minus aliorũ perturbabant. Nunc nos, qui à vite ficus, aut ab olea vuas nõ requirimus, nisi prærogatiuas simul omnes diuitũ, doctorum, bellatorum, philosophantium adulantium, liberè dicentium, parcorum, sumptus faciẽtium habeamus, calumniamur, ingratiq; aduersum nosmetipsos sumus, ac vitam nostrã vt inopem mutilamq; spernimus. Præter hæc verò, ab ipsa nos natura admoneri videmus. vt enim brutorum animalium alijs aliunde nutrimentum suggerit, neq; omnibus carnem edendi, semina legendi, radices effodiendi facultatem indidit ea sic homini quoq; varias ad vitam tolerandam opportunitates præbuit. opilioni suas, suas aratori, aucupi, & quẽ mare alit. Quo æquius est nos id genus vitæ, quod nobis est cõmodum, amplexos, in eo elaborare, reliqua omittere, neque ostendere Hesiodum intra modum substitisse

Operibus 26.

cum diceret,

Succenset figulo figulus, fabrum faber odit.

non enim eandẽ modò artem, eandẽ vitæ rationẽ exercentes dum æmulantur, sed & doctos opulenti, & opulentos fama clari, & causidici sophistas, atq; adeò comœdos in theatris pulcrè stantes, histrionesq; & seruos regũ aulicos liberi homines ac patricij cum stupore admirantes beatosq; dicentes, non mediocrem sibi ipsis dolorẽ perturbationemq; afferunt. Iam quòd hominum vnusquisq; penum vel tranquillitatis animi, vel ægritudinis

Iliad. ω. 527

in sese habeat, & dolia bonorum ac malorum non in Iouis limine, sed in animo suo reposita affectionum diuersitates demonstrant: Stolidi. n. bona etiã præsentia non cernunt, neque curant, quòd cogitationes suas semper futuris habent intentas. prudentes ea quoque, quæ esse desierunt, memoriæ perspicacitate sibi præsentia faciũt. Quippe stultis id quod præsens est, & exiguissimo temporis

Memoria bonorum.

puncto se tangendũ præbens, deinde sensum effugit, nõ iam amplius ad ipsos pertinere videtur, sed quemadmodum apud Manes pingitur quidam funẽ torquens, & id quòd contexuit asino vorandũ permittens: ita multorũ stupida quędam & ingrata obliuio omnem actionẽ, omnes res præclarè gestas, omne iucundum ociũ, omnẽ cõuiuiorum & voluptatum fruitionem abolens, non finit vitam esse continuam, præsentibus ad præterita adiunctis: sed hesternam ab hodierna, hanc à crastina diuidẽs, quidquid euenit obterens tanquam nõ factũ redigit. Nã qui in scholis incrementa corporũ negant, ob continuatã substantiæ fluxionem, ij verbo faciunt nos subinde alios. qui autem priora non complectuntur memoria, neq; reuocant, sed effluere sinũt, ij re ipsa faciunt se quotidie indigos inanesq;, & à crastino pendentes, tanquam ea quæ superiore anno, dudũ adeoq; heri obtigerũt, planè ad ipsos nihil pertineat, neq; omnino ipsis euenerint, quæ res animi trãquillitatẽ non leuiter impedit. Grauius etiam huic officitur, quando homines muscarũ in morẽ in speculis de læui superficie delabentiũ, ac asperitatibus & fissuris inhærentium, a iucundarum rerum memoria defluentes recordationi molestarum implicantur. immò, sicut Olynthi cantharos ferunt in locum quendam qui ab exitio eius insecti Cantharolethrum dicitur iniectos, quòd exire inde nequeant, perpetua circõuersione enecari: ita ipsi quoq; in malorũ commemorationẽ vbi incidere, inde se reuocare & recreare nolũt. Oportet autem sicut in tabula colorum, ita in animo rerum eas quę maximè nitent ac splendent proponere, ijsq; tetrica obscurare & opprimere, quandoquidem omnino deleri & amoueri non possunt. Vt. n. lyræ aut arcus nerui, ita mũdi quoq; concentus vicissitudine quadam intenditur ac remittitur, & in rebus humanis nihil sinceri, nihil puri est. Sed quemadmodum in musica soni sunt & graues & acuti, & in grammatica litteræ cum vocales, tum mutæ, musicus autem & grammaticus est, non qui alterum genus molestè fert, atq; fugit, sed qui omnia vsurpare & permiscere arte sua potest. ita in rebus quoque humanis cum sint oppositi inuicem ordines (quando, vt est apud Euripidem,

Rerum humanarum varietas.

Seiungier non possunt à bonis mala,
Sed est eorum, vt res habeant satis bene,
Commixtio quadam)

non debemus in altero animum ob dolorem despondere, verum harmonicos imitari, & melioribus deteriora obscurando. ac mala bonis occupando, concinnum vitę, nobisq; conueniens temperamentum conficere. Non enim verum est quod dixit Menander,

Vnicuiq;, in lucem cum primò editur,
Genius bonus vitæ magister totius
Adsistit.—

sed Empedoclis probanda potius est sentẽtia, qui vnũquenq; nostrũ, postquam est natus, arripi gubernariq; à duplicibus fatis genijsq; docet.

Hic inerant Chthonia, & cernens procul Heliopea,
Et vario Harmonie vultu, Derisq;, cruenta
Turpis Callistoq;, Thoosaq;, Denæq;,
Nemertes & amœna, nigro fructuq; Asapheia.

quorum geniorũ nominibus variæ animi perturbationes exprimuntur, quarũ omniũ semina cũ ortus noster secũ tulerit, ideoq; vitæ magna sit inæqualitas: meliora quidẽ optat, qui sana est mẽte, sed tamẽ altera quoq; exspectat, & vtrisq; vtitur ita, Vt ne quid nimis. Non. n. tãtũ qui minimè desiderat crastinã diẽ, sicut Epicurus aiebat, suauissimè procedit in crastinam diẽ, sed & diuitiæ, & gloria, potentia, honores eos maximè delectant, qui contraria horum minimè metuunt. Nam nimia istarũ rerum appetitio, acerrimum amittendi metũ ingenerans, gratiam earũ fruendarum infirmam reddit atq; instabilem, instar flammæ vento agitatæ. Cui verò ratio hoc parauit, vt ad fortunam intrepidè dicere possit,

Suaue est, si quid das, paruus dolor, hoc vbi tollis,

hunc fiducia & vacuitas metus amissionis, tanquã intolerabilis, docẽt suauissimè vti rebus præsentibus. Ac licet Anaxagoræ affectum animi, à quo profectũ est vt de morte filij hãc vocẽ ederet, Sciebã mortalẽ esse quẽ genuerã, nõ admirãtes modò sed & imitantes, ad singulos fortunæ casus dicere: noueram diuitias me possidere in diem durãtes & instabiles, noueram magistratum ab ijs adimi posse, qui eo me ornauerant, noueram mihi esse probam mulierem, sed tamen mulierem. nouerã amicũ esse hominẽ, facilè (vt ait Plato) mutabile animal. Huiusmodi enim pręparatio animiq; informatio, si quid eorũ quæ nollemus quidem, posse tamen euenire cogitaba-

Animi ad res aduersas pręparatio.

mus accidat non admittentes voces istas, Non putaram Multa sperauí, Hec non exspectabam, salũ cordis & trepidationẽ auertunt, ac celeriter furiosam & perturbatam facultatem sedant. Carneades de magnis rebus admonebat omnem dolorem mœroremq́; ab hac vna causa nasci, quòd inexpectatò nobis accidit quippiam. Equidem Macedonum regnum cum Romano comparatum imperio, vix aliquãta huius pars erat, & tamẽ Perseus amissa Macedonia, cum ipse suam deplorabat fortunam, tũ ab omnibus miserrimus infelicissimusq́; homo iudicabatur, at qui hunc deuicerat Aemilius, tradito alteri terræ marisq́; imperio coronabatur ac sacrificabat, nõ iniuria beatus habitus. norat.n. se magistratũ occepisse, quẽ esset depositurus, Perseus autem suo regno præter exspectationẽ suam erat exutus. Pulcrè etiam Poeta docuit, quid rei sit id, quod inexspectatò contingit. Vlisses enim cane mortuo cum non continuisset lacrymas, vxori adsidens fleti nihil tale passus est. huc enim venerat animo, ratione iam antè confirmato, & aduersus motũ munito in illum autem fletũ subita res & inexspectata eum coniecerat. In vniuersum verò quæ dolentibus nobis accidunt, partim suapte natura molestiam ea afferũt, partim opinio nos adsuefacit vt ægrè feramus. & aduersum hæc vtile est in promptu habere illud Menandri.

Odyss. 304 / Ody. π. 110

Nisi ipse feras præ te, nihil es passus mali
Quid enim, inquit, ad te pertinet id,
Quo neq; animus, neq; corpus tangitur tuum?

cuius generis sunt ignobilitas patris, adulterium vxoris, coronæ aut primarij in consessu loci priuatio, quibus etiam absentibus nihil obstat quin & animo & corpore optimè valeas. Ad ea autem, quæ natura suapte dolorẽ videntur excitare, vt sunt morbi, ærũnæ obitus amicorum liberorum accomodari debet Euripideum illud:

Heu mihi. qui heu mihi? more hominum sanè accidit.

Non est.n. alia ratio quæ facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentẽ magis reuocet & confirmet, quã quæ communis naturæ & necessitatis memoriam renouat; cui necessitati homo propter corpus expositus, hæc tantum fortunæ ansam præbet, in potissimis maximisq́; rebus tutus ac securus. Demetrius cum Megara cepisset quæsiuit è Stilpone, Ecquid in ista direptione ipsi perijsset? cui Stilpo, Neminem, respõdit, vidi, qui meas res ferret. Proinde fortuna vbi reliqua deprædatur omnia, atq; adimit, habemus aliquid in nobilmet ipsis tale,

Iliad. ν. 584. *Quod ferre aut agere immitis non possit Achiuus,*

Itaq; cõsequẽs est, non ita planè extenuare ac deprimere naturã, ac si nihil ea supra fortunã posset, nihil stabile, aut propriũ haberet. sed hoc cognitũ habere, quod exigua est pars hominis putrida illa & morbosa, quę fortunã admittit, meliorẽ in partẽ esse penes nos dominiũ, in qua bonorũ maxima collocata sunt: bonę, inquã, opiniones, disciplinę, rationes in virtutẽ desinentes, quę aboleri & corrũpi nequeunt. proinde inuicti quòd ad futura attinet atq; animosi, fortunæ his verbis respõsabimus, quæ Socrates visus in Anytũ & Melitũ dicere, in ipsos tursit iudices, Interficere me Anytus & Melitus possunt, nocere mihi non possunt. Potest.n. fortuna me morbo aliquo grauare, opes auferre, in odiũ populi aut tyrãni vocare, malũ, timidũ, animi abiectũ, degenerẽ, inuidũ, nõ potest eũ afficere, qui sit bonus, fortis, magnanimus, neque animi habitũ auferre eũ. cuius ad vitã rectè degendam vsus maior est, perpetuò in promptu siti, quàm gubernatoris aduersus mare. Quippe gubernator neq; fluctus demitigare potest asperos & violentũ ventũ, neq; in portũ subire quoties opus est, neq; audacter & intrepidè tẽpestatẽ sustinere. sed quãdiu arte sua vtitur, rebus nondũ desperatis fugit, Magnũ (vt poetæ verbis vtar) velũ demittẽs, dũ malus inferior supra tartareũ mare emergat, tremens ipse & titubans. At.n. affectio animi prudẽtis, cũ ipsi corpori, plerũq; tranquillitatẽ conciliat, morborum

Plat. apolog. 3

occasiones continẽtia, victu moderato, ac mediocribus laboribus auertens: tũ si quod extrinsecus mali principiũ ostenditur, veluti cũ præter cautes aliquas in mari latentes est nauigandũ, contractis facilè antennis præteruehitur, vt ait Asclepiades, quod si verò inopinata aliqua & vehementior procella occupet, in propinquo est portus licetq́; enatare è corpore, tanquã scapha aquã admittẽte. Insipientẽ.n. mortis metus, non vitæ desiderium iubet à corpore dependere, id amplexum, quomodo Vlisses caprificum tenuit metu subiectæ Charybdis: Mortis cõtemptus.

Manere vbi ventus nauigare, & vbi vetat, Ody. μ. 431

& hoc iniquè ferentẽ, & illud metuentẽ. At qui animæ naturã vtcunq; didicit, reputatq́; eã morte vel in meliorẽ, vel saltẽ nihilo peiorẽ statũ abire: is vacuitatẽ metus aduersus mortẽ, nõ exiguũ habet ad tranquillitatẽ animi in vita viaticum. Nã cui licet virtute ac præstantiore parte sui præualẽte suauiter viuere, alienis autẽ & naturę aduersa quæ sint superantibus intrepidè abire, fato hæc,

Ipse Deus, simul atq; volam, me soluet,— Eurip. Bacchis.

quid excogitari potest quæso, quod huic graue, molestũ aut tumultũ adferẽs possit accidere? Certè qui dixit Anteuerti te ò fortuna, omnesq; tibi ad me aditus obstruxi: non is vectibus, clauibus aut muris fidens hoc dixit, sed doctrinæ & rationibus, quarũ sanè qui volũt, participes fieri possunt. Neq; de vllo taliũ dictorũ desperandũ aut diffidendũ est: sed admiratione hoiũ atq; ęmulatione, & quasi diuini cuiusdã instinctus societate impulsi periculũ de nobis facere in minoribus rebus demũ, quo simus ad maiora affecti, nõ fugere aut auersari hãc animi accusationẽ. Mihi quidẽ videtur hoc studiũ nõ vsq; adeo difficile. Etenim animi oblectatio subducens se à rerũ aduersarũ cogitatione, & circa facilima & suauissima idẽtidẽ versans, sauitatẽ quandã & imperitã molliciem ingenerat. qui verò morbi etiã, doloris, exsulii speciẽ meditatur, ac ratione imperiose ad ista sustinẽda componit animus, multa is inueniet falsa, inania, & putrida esse in his, quæ grauia vulgo ac terribilia videntur. id quod de singulis initæ rationes demõstrant. At multi etiam ad hoc Menandreum exspauescunt:

Dicere haud viuus potest quisquã, Hoc non obtinget mihi.

scilicet ignorantes quantũ sit ad vacuitatẽ doloris bonũ meditari ac posse aduersus fortunã apertis oculis respicere, neq; in seipso imaginationes cõcipere delicatas, neq; in vmbra educatum imbibere spes multas subinde cedentes, nulliq; reluctantes aduersitati. Menandro quidẽ sic possumus respondere:

Dicere haud viuus potest quisquã, Hoc non obtinget mihi,

atqui hoc licet dicere, Viuus nunquã in me isthuc admittã, nõ mẽtiar, nõ agã subdolè, nõ defraudabo, nõ insidiabor. Hoc.n. in nostra situ est potestate, nõ paruũ, sed ingẽs ad animi tranquillitatẽ adiumẽtũ. Cõtrà malè facto rũ cõsciẽtia, veluti vlcus in carne, in animo pœnitẽtiã relinquit, pungẽtẽ subinde atq; sauciantẽ. Alios.n. dolores ratio tollens pœnitẽtiã solã efficit, à sese ob pudorẽ morsibus crebris vexatã & pœnas dantẽ. Ac quẽadmodum qui rigẽt, aut epialis febribusve æstuãt, grauiorẽ sentiũt molestiã, ac deterius afficiũtur, quã quibus eadẽ extrinsecus ab æstu aut gelu accidunt, ita fortuita leuiores inferunt dolores, tanquã ab externis illatos. at verò hoc, Consciẽtia Pœnitẽtia.

Horum non alius, mihi sum causa ipse malorũ,

qui suis delictis intus cũ luctu accinit, is dolorẽ turpitudine aggrauat. Quo fit, vt neq; preciosa domus, neq; auri copia, neq; generis dignitas, neq; magistratus amplitudo, neq; facũdia aut eloquentia tantã vitæ serenitatẽ tranquillitatẽq; præstet, quantã animus actionũ cõsiliorũq; prauorũ purus, ingeniũq; (vitæ actionũ hic est fons) perturbationis expers, intaminatũq;, vnde promanãt honestæ actiones, efficacitateq́; quasi diuino instinctu exagitatã hilarẽq́;, & cum animi honesta elatione coniunctam habent, memoriamq́; dulciorem & stabiliorem Pindarica

illa ſpe, quam is alumnam ſenum dixit. Non enim roris quidem marini frutices (vt Carneades téſtatur) etiã exci ſi diu fragrantiam ſuam ſeruant, in anima autem viri prudentis actiones pulcrę non ſemper gratam recentemque ſui relinquũt memoriam, quibus lęticia rigatur, floretq; & contemnit eos qui deplorant vituperantq; hanc vitã, veluti quandam malorum regionem, aut locum exſulij animis in hoc mundo deſignatum. Per quàm mihi placet illud Diogenis dictum, qui hoſpitem Lacedæmone videns parare ſe magno ſtudio ad quandam feſtiuitatem Quid, aiebat? an non vir probus quenuis diem feſtum cenſet? Et quidem, ſi ſobriè viuimus, admodum illuſtrem. Eſt enim ſanctisſimum templum ac diuinisſimũ hic mundus: in hunc inducitur homo cum naſcitur, non manu factorum & immobilium ſpectator futurus ſimulacrorum, ſed earum, quàs mens diuina ſenſiles mẽte ſola cernendorum effigies, in ſe inſitam vitæ motusq; habentes facultatem fabricata eſt. Solem, inquam, Lunam, ſidera fluuios nouam ſubinde aquam edentes, terrã ſtirpibus animalibusq; alimenta ſubmittentem. quorum ſacrorum initiatio atq; inſtitutio perſectisſima cum ſit vita, profectò par eſt eam tranquillitatis animi ac læticiæ eſſe plenam. Nam vulgus hominum imitari minimè debemus, qui Saturnalia, Liberalia, ac Panathenæa aliasque harum ſimiles præſtolantur feſtiuitates, vt ibi oblectentur, ſeq; empticio riſu recreent, perſoluta mimis & hiſtrionibus mercede. Quid? Sedemus ibi ſilentes & compoſiti (nemo enim lamentatur dum ſacris inititiatur, neque ſpectans Pythia luget, aut Saturnalibus potãs) quas verò nobis deus ferias ſuppeditat, & ad quę nos ſacra deducit, fœdant homines vulgò, maiorem vitę partem in lamentis, mœrore; ac laborioſis ſolicitudinibus exigentes. Delectantur inſtrumentis ſonitum bellè ac ſuauiter reddentibus, cantu auicularum itidem, & non ſine voluptate ſpectant beſtias ludentes atque exſultantes: contrà rugitibus earum, fremitibus ac adſpectu tetrico offendũtur. Suã verò ipſorũ vitam riſus expertem, mœſtam, iniucundisſimisq; affectibus, rebus, & curis nullum exitũ habentibus atteri atq; elidi videntes, non ipſi tantũ nullam ſibi reſpirationem aut alleuationem alicunde quærere negligunt: ſed ne ſociorum quidem admonentium orationes admittunt. quas niſi repudiarent, & præſentia citra vituperationem ferre poſſent vtiq;, & pręterita grato animo recolere, & in poſterum ſpe bona ac benigna vſi, abſq; metu & ſiniſtra de vitæ ſuæ conditionibus ſuſpicione viuere.

Bonorum perpetuę feriæ.

PLVTARCHI

De Vitioſo pudore, Commentariolus.

QVAEDAM eorũ quæ è terra enaſcuntur, cum ſint ipſa per ſe ſylueſtria, ſterilia, & incremẽto ſuo noceant hortenſibus ſeminibus atq; ſtirpibus, agricolæ tamen pro certo indicio ſoli non mali, ſed egregij atq; pinguis habẽt. Eodẽ modo animi etiam quædam ſunt affectiones non bonæ, ſed quaſi germina è bono pullulãtia ingenio, & quod culturæ ſe ſatis exhibiturũ ſit tractabile. In his etiam vitioſum cenſeo pudorẽ. qui vt ſignum eſt non malum, ita cauſam prauitati præbet. Etenim ſępenumero in eadem cũ impudentibus peccata incidunt verecundi, niſi quòd his ſua errata dolorem incutiunt, non, vt illis, voluptatem afferunt. nullo enim ob turpitudinem dolore impudens afficitur, in quem facilè etiam ſpecie tantum turpitudinis oblata prolabitur is qui ineptè verecundus eſt. Hoc vitij dyſopiã Græci dixerunt, in quo pudoris modus exceditur: quòd vultus quodammodo cum anima deijciatur. Sicut. n. Katephean (hoc eſt mœſticiã) vocant dolorem oculos in terram deijciẽtem, ſic verecundiã, præ qua intueri in alios non audemus, dyſopiam dixerunt. Orator quidem impudentem in oculis non Koras, (quæ vox & virgines ſignificat, & luminum pupillas) ſed meretrices habere pronunciauit. At qui ad nimium propenſus eſt pudorẽ, animum nimis effeminatũ ac delicatũ ipſo prodit viſu, verecundię honeſto nomine prætexens molliciem ſuam, qua impudentibus ſuccumbit. Sanè Cato dicebat adoleſcẽtes ſe eos magis probare qui erubeſcerent quã qui palleſcerent: rectè cõdocefaciens probrũ magis quàm repręhenſionem timere, & ſuſpicionem, quàm periculum. Veruntamẽ & nimius vituperationis metus, ac ad quemuis ſtrepitum trepidatio, coerceri debet, quando ſæpe non minore malè audiendi, quàm mala patiẽdi metu ducti, honeſtatem prodiderunt, nonnulli ob impatientiam infamiæ. Ergo neq; horũ negligenda eſt imbecillitas: & nequaquã laudanda animi pertinax illa & rigida affectio,

Qualis Anaxarchi vis, quò ſe cunq; canina
Verteret indomita, & pertendens porſus & audax.

ſed concinna quędam vtrinq; tẽperanda eſt ratio, quę & nimiæ pertinaciæ impudentiã, & modum excedenti lenitati imbecillitatem auferat. quæ quidem correctio difficilis eſt, neq; periculo vacat huiuſmodi exceſſu coercitio. Sicut enim colonus ſylueſtrem plantam & inutilem exſcindens, ligone viribus adacto nihil parcens radicitus etiam proruit, aut igne adhibito cremat: ad vitem autem, malum, vel oleam putandi gratia accedẽs, cautè manum admouet, metuens ne quid vtile lædat. ſic philoſophus ex animo adoleſcenti inuidiam tollens, degener germen & intractabile. aut auariciam intẽpeſtiuam aut ſtudium voluptatis intemperans, ſauciat, premit, vulnus altè adigit, cicatricemq; ducit magnam. quando antẽ delicatæ ac teneræ parti animæ orationẽ correctricem applicat, qualis eſt quę nimio pudore ſubuertitur, ſummo ſtudio cauet, ne imprudens ſimul cum vitio verecundiam eijciat. nam nutrices etiam puerorum ſordes dum detergunt, interdũ carnem ſauciant atq; adfligunt. Itaq; oportet adoleſcentibus non ita penitus vitioſum pudorẽ eximere, vt ſecuri fiant nimisq; inuerecundi. Sed ſicut qui domos demoliuntur templis vicinas, ii ſaltem cõtinuas his partes ſinunt atq; ſuffulciunt, ſic nimius pudor ſubruendus eſt, vt tamen caueamus ne ſimul cum eo confinia verecundiæ, æquanimitatis, & manſuetudinis eijciantur, quibus rebus ſe inſinuat ille in animũ ad hoc vitij propenſum, eumq; occupat, dum ſibi is humanus, ciuilis, communi ſenſu præditus, non durus aut obſtinatus videtur. Itaq; iam inde à principio Stoici ipſis verbis pudorem à verecundia diſtinxerunt, ne ambiguitas vocabuli occaſionem vitij habens relinqueretur. Ii tamen nobis hoc relinquant, vt vocabulis citra calumniã vtamur, atq; adeo Homeri imitatione. Is enim dicit,

Sæpe verecundis ſua fert affectio damnum. Iliad.ω.45
Grande, verecundis ſua ſæpe actio prodeſt.

& non malè priore loco eam dixit nocere. vtilis. n. ratio ne demũ ſit verecundia, quæ ſublato exceſſu mediocritatem relinquit. Primo omnium perſuaſum eſſe debet ei quem nimius pudor vrget, affectu ſe damnoſo teneri. nihil autem eorũ quæ damnoſa ſunt, pulcrum eſt. neq; debet laudibus delinitus gaudere, vbi comis & hilaris loco grauis, magnanimi, & iuſti dicitur: neque ſicut Euripideus Pegaſus,

Pauens magis quàm vellet ille, ſubdidit

ſe Bellerophonti, ita ipſe ijs qui volunt ſe dedere ac ſubmittere, metuentẽ ne durus & immitis [illegible]diat. Aegyptio Bocchoridi, homini ingenio intractabili, ferunt ab Iſide aſpidẽ miſſam, quę ſupernè capiti circumuoluta obumbraret, vt iudicaret iuſtè. At pudor vitioſus languidis

mollibus incumbens, & nihil renuere, nihil dicendo refellere sinens. cũ disceptatores à iustè dicenda sententia abigit, tũ consulentiũ ora occludit: multaq; cogit prȩter animi sentẽtiã dicere atq; facere. & quanto quisq; est animo iniquiore, tanto is crebrius in talem hominẽ imperiũ obtinet, impudentia sua eũ ad pudorẽ cogens. Vnde fit, vt dysopia tanquã locus humilis & mollis, quia nullum congressum auersari, aut detrectare potest, turpissimis quibusq; rebus & vitijs occupandam se præbeat. Pessima sanè custos ea puerilis ętatis: sicut & brutus dicebat malè sibi videri eum florem ætatis collocasse, qui nihil negare auderet. eadem pessima thalami est & gynæcei administra: sicut apud Sophoclem adultero quȩdam corrupta ab eo dicit,

Tu blandiendo persuasisti mihi.—

hoc adeò vitium intemperans ingenium corrũpere occupans, insidiantibus omnia expugnatu facilia, reclusa, atq; prona reddit. dando eas capiunt, quæ impurissima sunt indole, persuadendo & pudorẽ ineptum inijciendo sæpe etiã probas subigunt. Mitto quæ damna is pudor adfert: quando eo ducti mutuum damus quorum suspecta ast fides, spondemus inuiti, ac laudãtes illud, Spõde, prȩsto noxa est, vti eo in rebus nequimus. Quã multis exitio fuerit hoc vitium, non est enumeratu facile. Etenim Creo hæc ad Medeam dicens,

Euripid. Med. *Præstat iam nunc mulsum me fieri tibi,*
Ob molliciem quàm postmodo gemere meam,

alijs præclarã subiecit sententiam, ipse vitioso victus pudore, vnicã diem petenti dũm assentitur, familiam suam perdidit. Nonnullos etiã cædem sibi aut venenũ parari suspicantes, pudor ineptus à tuenda salute deterruit. Sic periit Dio, non ignorans sibi abs Callippo strui insidias, sed ab amico & hospite sibi cauere pudori ducens. Sic Antipater Casandri F. cũ cœna excepisset Demetrium, vocatus postridie ab eo, quod puderet fidẽ non habere sibi habitam, iuit & à cœna est interfectus. Herculẽ Alexandri Magni e Barsina F. Casandro Polysperchon promisit acceptis C. talentis se interfecturũ, atq; ad cœnã inuitauit. adolescens, cui suspecta res metũ inijciebat, minus integra se valetudine prescripta excusauit. vt autẽ Polysperchon venit, & ò adolescentule, dixit primò omniũ facilitatẽ patris, atq; erga amicos comitatẽ imitare, nisi me hercle nos vt insidiatores times, ductus pudore vna ad cœnã iuit, estq; ab accũbentib. strangulatus. Non ergo ridiculum est, vt nonnulli esse dixerunt, neq; stolidũ, sed sapiens Hesiodi præceptum,

Operibus 340. *Qui te amat, hic conuiua inimico sit tibi omisso.*

noli eius qui te odit pudore moueri, neq; ideò, quòd tibi is videtur fidem habere, cauere ab eo desine, nam vocaberis si vocaueris, & cœna præbenti præbebitur, incredulitatẽ tanquam aciem cautionis pudore emollitã vbi dimiseris. Enim verò hoc vitium, vt pote multorum causam malorum, primum conabimur amoliri ab adsuefactione petito, ad res (vt solemus in alijsque meditamur) exiguas initiò, & nõ admodũ difficulter in quibus huic malo resistatur. Verbi gratia; In cœna tibi saturo aliquis præbibit: noli verecundia inepta ductus vim tibi facere, sed depone poculum. Alius inter pocula poscit vt tesseris secum ludas: abijce inanẽ pudorem, neq; metue dicteria: & Xenophanẽ imitare, qui timidus dictus à Laso Hermionense quòd ludere cũ eo tesseris nollet, fassus est ad res inhonestas se timidissimũ etiã esse. Incidisti in garrulum qui tibi inhȩret ac te detinet: noli vereri, sed prȩciso colloquio propera & age quod cepisti. Huiusmodi fugæ & repulsiones, quibus vili repræhẽsione comitante [illegible] pudoris vacuitatẽ meditamur, ad maiora nos præpara[illegible]q; hoc loco tẽpestiuũ est Demosthenicum illud com[illegible]morare. is cum Athenienses ad ferendam Harpalo op[illegible]se, & aduersus Alexandrũ arma capessenda incitarent, ac subitò adueniente Philoxeno copiarum Alexandri maritimarum præfecto populus perterritus metu conticuisset: Quid, inquit, facient Sole conspecto, qui aduersus lucernam oculos attollere non audent? Quid enim facies in magnis rebus, rege aut populo pudorem tibi incutiente, si non audes poculum præbibente familiari repudiare, aut garruli præhensionem effugere? Sed nugatorem tibi insultare pateris, non tantum animi habens, vt dicas, Aliàs te videbo, nunc non vacat? Vtilis est etiam in paruis & vilibus rebus exercitatio vacuitatis pudoris inepti, quod ad laudandum attinet. Puta, In conuiuio citharœdus amici malè canit, aut magno emptus histrio Menandrum agendo flagellat, plerisque laudantibus & applaudentibus: non est equidem ita arduum, audire cum silentio, neque illiberaliter contra animi sententiam laudare. nam in hoc genus re si compos tui non sis, quid facies amico poema ineptum recitante, aut orationem ostendente ridiculè fatueque scriptam? scilicet laudabis, & adulatorum obturbantium cateruæ te socium addes. quomodo ergo in rebus eum gerendis peccantem inhibebis? quomodo in magistratu, coniugio, aut republica delinquentem castigabis? Ego enim ne Periclem quidem probo, qui amico postulanti vt falsum pro ipso testimonium, idq; iuratus, diceret, respondit, Se vsque ad aras amicum esse. nimis enim propè accesserat. At qui eminus se adsuefacit, vt neq; dicentem laudet diuersum sentiens, neque canenti applaudat, neq; scurrilibus dictis arrideat: is rem eo vsq; deduci non patietur, vt ipsi istis in rebus inepti pudoris vacuo dicat aliquis, Iura pro me, falsum perhibe testimonium, pronuncia iniustè. Eodem modo adsuescere debemus, vt pecuniam petentibus reluctemur in rebus neq; magnis neq; recusatu difficilibus. Etenim Archelaus Macedonum rex in cœna aureum poculum poscente quodam, cui nihil pulcrũ videbatur nisi accipere, puerũ id Euripidi dare iussit, & in alterum illum intuens, Tu quidem, inquit, ad petendum idoneus es, non ad accipiendũ, ille autem ad accipiendum, etiã non petens. rectissimè dandi ac donandi arbitrium iudicio, nõ inepto pudori deferens. At verò nos sæpenumerò hominibus probis, familiaribus, & indigentibus præteritis, alijs continenter ac proteruè petentibus damus: non studio dandi, sed quia negare non possumus. Ita Antigonus senex à Biante crebrò interpellatus, Date, dixit, Bianti & necessitati talentum. quanquam is quidem aliàs ita vt quisquã regum in huiusmodi petitoribus repellendis accuratus fuit atque argutus. Cynico enim cuidam drachmam postulanti, Non est, ait, hoc donum regium. & subiiciẽte illo. Da ergo talentum, respondit, Hoc accipere non est Cynicum. Sanè Diogenes in Cemarico statuas circumibat, ab ijsque stipem exigebat, mirantibusque hoc dicebat, Meditari se repulsas. Nobis autem primum in vilibus adsuescendum est & paruis rebus, vt denegare possimus quæ petuntur inconuenienter, vt maioribus in rebus nobis non desit copia opitulandi ijs, quibus recusatio adhiberi nõ debet. Rectè enim Demosthenes, Nemo, inquit, præsentibus in quæ nõ debuit insumptis absentiũ copiã ad vsus necessarios consequetur. multiplicatur autẽ nobis turpitudo, si abundantes in ociosis rebus, inopes simus in pulcris. Enimuerò vitiosus pudor nõ in pecunia modò dispẽsanda prauos nos & iniquos, sed etiã in maioribus rebus facit vt respuamus quod recta ratio vtiliter suggerebat: quippe ægrotãtes, non peritũ accersimus medicũ, pudore nobis familiaris moti: & liberis magistros loco bonorũ prȩficimus eos qui nobis operã suam obtrudunt: & litis nostræ patrociniũ nõ vtili & in foro versato committimus alicui, sed gratificandi studio amici alicuius aut cognati filio eam ostentandi sui materiã offerimus: deniq; inuenias, qui philosophantiũ nomẽ gerẽtes, Epicurei aut Stoici fiunt non iudicio aliquo, sed ob pudorem ineptũ vrgentibus familiaribus

& amicis

& amicis se addentes. Quæ cum sint, age dum in vilibus ac quotidianis rebus eminus nos condocefaciamus, vt neq; tonsore neque pictore pudore inepto impulsi vtamur, neq; in diuersorio incōmodo diuertamus, omisso cōmodiore quod ad manū est, quia caupo nos sępe salutauerit: sed adsuescēdi gratia vtamur eo quòd melius est etiāsi leue sit discrimen, quo Pythagorei obseruabāt, ne vnquā dextro femori sinistrū imponerent, neve parem numerū pro impari acciperent, cum reliqua æqualiter haberent. Adsuescendum est etiā, vt ad sacrificiū, nuptias aut conuiuium inuitemus non eum potius qui nos salutauit aut accurrit, quàm beneuolum & vtilem. Qui.n.sic fuerit exercitatus, is in maioribus non modò non capietur, sed ne tentabitur quidē à vitio. Atq; hæc de exercitatione dicta sufficiant. De ratiocinationibus autē vtilibus prima hæc est, qua docemur & admonemur. Cū omnibus alijs affectibus ac morbis animi ea comitari ipsa mala, quæ illorū opera euitare volueramus: vt ambitioni infamiā, cupiditati voluptatū dolores, mollitiei labores, cōtentendi studio dānationes & partes inferiores: tū verò inepto pudori hoc planè vsu venire, vt qui cū fecuti fumū fugiunt, in ignē incidant. dum.n. verentur cōtradicere iniquè vrgentibus, postmodò pudore turpi afficiūtur in iustas illapsi accusationes, & ob metū exiguę reprehēsionis, plerunq; apertum dedecus sustinent. Etenim amico pecuniā flagitanti, denegare ob ineptū pudorem non ausi, carentes ea ipsi, paulo pòst turpiter stant re patefacta. eodemq; modo polliciti se patrocinaturos alicui in iudicio, pudore alterius partis ducti vadimoniū deserūt. Multos etiam pudor vitiosus in stipulationem nuptiarū filiæ sororisve inutilem coniectos, mentiri mutata sententia coëgit. Dixit quidā, nō seriò tamen, sed iocans oēs Asiæ incolas vni seruire homini, ideò q vnicā syllabam Non pronūciare nequirēt. at qui improbè vrgent ad peccandū pudoris metu, ij etiam si nihil dicās, falsè sublato supercilio, oculisve in terram defixis, multa possunt aduersa ipsis & absurda euitare ministeria. Etenim silentium Euripides sapientibus esse dixit responsum. videmur autem magis eo aduersus iniquos opus habere. Nam verbis quidem possumus placare vrbanos homines. ad quam rem in promptu sunt habenda multi illustrium ac bonorum virorum dicta. quale est Phocionis ad Antipatrum, Non potes me simul & amicum habere & adulatorem. & Atheniensibus quadam in festiuitate iubentibus eum stipem conferre ac plaudentibus, Pudeat verò me, inquit, si vobis contribuam, huic non retribuam, Callicle creditore suo monstrato. paupertatem enim non fateri turpe est, vt ait Thucydides, sed turpius re ipsa non effugere. At qui ob fatuitatem & molliciem passus sibi incuti pudorem, petenti dicere metuens,

Non est in antris argentum, hospes, candidum,

ac quasi pignus deinde promissionem emittit,

Non ære fabricatis hunc pudor illigat

Compedibus. —

Persæus cuidam sociorum argentum mutuò dans, in foro & apud mensarium contractum confecit, scilicet memor Hesiodei præcepti,

Operibus 371.

Quin etiam fratri testem ridens adhibeto.

cumq; alter admiraretur, ac diceret, Adeone Persæe omnia secundum ius? Omnino, respondit, vt amicè recipiam, neq; iure experiar in repetēdo. Multi.n. initio ob pudorem vitiosum omissa cautione, deinde lege agere suscepta inimicitia opus habuerunt. Rursum Plato Heliconi Cyziceno epistolam ad Dionysiū tradens, à probitate hominē & moderatione animi laudauit, sed epistolam his verbis clausit. Hæc ad te scribo de homine, quòd animal natura est mutabile. Xenocratē verò, quāuis austeris hominem moribus, pudor tamen ineptus flexit, vt Polysperchonti commendaret hominem, vt res docuit, non probum. comiter.n. exceptus à Macedone, & interrogatus ecqua re opus haberet, talentū petijt. dedit hoc Polysperchon: sed Xenocratē monuit per litteras, vt accuratius post hac examinaret quos cōmendare vellet. Atq; hoc quidē Xenocrati ignoratione vsu venit. Nos autē sæpe cum optimè nouimus malos, litteras tamen & pecuniam largimur, nobisq; ipsis nocemus. neque id cum voluptate aliqua, vt qui scortis adulatoribusve donant, sed indignè interim molesteq; ferētes impudentiam hominum, nostram rationem quæ vi facta subuertat. Quòd si aliās, maximè ad eos qui nobis pudorem incutere volunt, dicere licet:

Intelligo bene quid facturus sim mali,

falsum dicturus testimoniū, iniustè iudicaturus, inutilē legē probaturus, alienū æs contrahens eius causa qui non reddet. Neq; verò vllus est animi morbus, vbi pœnitentia non iam consequatur, sed statim in ipsa actione præsto sit, vt fit cū inepto pudori indulgemus. nam dantes molestiam percipimus, & testimoniū ferentes pudore suffundimur & adiuuamus cum infamia, & promissa nō implentes conuincimur. Quod.n. ad contradicendum sumus imbecilli, fit vt multa recipiamus ijs quibus cū vimus, quæ præstare non possumus, vt cōmendationes in aulam, & ad principes, quia scilicet nolumus & non audemus etiam dicere, Non nouit nos rex, alios magis respicit. Lysander quidem, cum è se animum Agesilai abalienāsset, & ob gloriam tamen putaretur apud eum plurimum posse; non veritus est commendationem à se petentes ad illum reijcere, iubens ad alios ire, ac per eos rē tentare, qui largius ipso apud regem possent. Non.n. turpe est non omnia posse: sed quod non possis, & ad quod factus non sis, id in te recipere & vi velle consequi, præter quàm quòd turpe, etiam molestissimum est. Rursum ab alio principio ordiamur. Oportet mediocria & cōuenientia officia petentibus præstare alacriter, non victos incusso ab ijs pudore, sed vltrò concedentes. in damnosis autē & absurdis semper Zenonis illud habere in promptu, qui cum obuiā esset factus adolescenti cuidam familiari suo iuxta murum lentim ambulanti & audiret eum fuga se subducere amico postulanti vt falsum pro ipso diceret testimoniū: Quid ais, inquit, stulte. iste improbè iniusteq; agens te non fugit, neq; veretur: tu eum in iusta re subsistere non audes? Qui enim dixit nequiciā aduersus hominē nequam non esse malam armaturam, is malè adsuefacere voluit nos vt imitando vlcisceremur maliciā. At impudenter nobis molestos, & ad vitiosum vrgētes pudorē, vacuitate pudoris amoliri, neq; ob verecundiā hominibus perfrictæ frontis gratificari, opus est iustū ac rectū, & quidē hominis cordati. Iā obscuris, abiectis, & nullius precij hominibus, cum ij nos improbè incessunt, resistere nō est magni laboris: sed quidā cum risu & sanna tales reijciūt. vt Theocritus: qui cū in balneo duo strigilē ab ipso vtēdā peterēt, alter peregrinus, alter notus furtorū, iocosè vtrūq; remouit dicēs, Te nō noui te verò noui. Et Lysimache Athenis Mineruę Poliadis antistita, cū agasones sacra adportātes infundere iuberēt Vereor, inquit ne hoc quoq; i cōsuetudinē trahat. Et Antigonus adolescēti cuidā egregij cēturionis filio timido atq; molli, cū is ornari & produci ad honores postularet: Apud me, inquit, ò adolescēs, proprię, nō patriæ virtutis sunt præmia. Verū vbi is qui instat nobis in honore est, & cū potentia (quod genus hominū difficillimè possunt auerti & excusationibus flecti, cū in iudicijs aut comitijs sentētias nostras expetūt) fortassis neq; facile, neq; necessariū facto videatur id, quod egit Cato iuuenis etiamnū aduersus Catulū. Is Catulus inter Romanos dignitate princeps, quo tēpore censurā gerebat, ad Catonē accessit, tunc quæstorē, deprecaturus pro quodā, cui Cato multam dixerat. cumque vrgeret precando, tandem impatientia impulsus Cato: Turpe est, inquit, Catule te censorem hinc discedere nolentem à lictoribus trahi.

ita Catulus pudore perfusus, iratus abijt. Moderationis & æquitatis plus habent dicta Agesilai & Themistoclis Agesilaus in quodam iudicio iussus à patre sententiam à legibus alienam ferre: à te, inquit, mi pater iam inde ab initio edoctus sum legibus parere. itaque etiam nunc tibi obtemperabo, nihil in leges peccando. Temistocles Simonidi postulanti rem iniustam, Neq; tu, inquit, poeta esses bonus, si contra carminis legem caneres, neque ego bonus magistratus, si iudicarem secus quàm est iustum. Et verò non ob pedis ad lyram inconcinnitatem vt Plato dicebat, vrbes vrbibus, amici amicis infesti redditi extrema inferunt accipiuntq; damna: sed ob iuris & legum violationem. & tamen sunt qui cum accuratã in cantilenis, litteris, versibusq; seruent rationem, alios volunt in magistratu, iudicijs, actionibusque id quod rectũ est negligere. quibus maximè hoc modo occurendum est. Flagitat aliquid à te ius dicente orator, aut consulente in publicum? dic te morem ei gesturum, si in exordio solœcismum, aut in narratione barbarismum admittere velit. nolet enim, ob turpitudinis speciem, cum videamus quosdam etiam vocalem cum vocali concurrẽtem in dicendo non ferre. Rursum aliquem illustrium virorum improbi aliquid abs te contendentem, iube saltando per forum exire, aut peruerso vultu, si neget hoc, iam tuum est quærere, Vtrum sit turpius solœcismũ facere, & vultum peruertere, an legem violare, periurij se obligare, iniustè malo quàm bono plus tribuere? Nicostratus Argiuus, Archidamum petentem vt Cromnũ sibi traderet, ac promittẽtem eo nomine magnam vim pecuniæ, & Lacænæ mulieris quamcumq; vellet matrimonium, negauit ab Hercule genus ducere. nam Herculem circumiuisse terras, vt malos interficeret: Archidamum conari de bonis malos facere. Ita nos quoq; homini, qui vir bonus atq; pręclarus haberi velit, postulanti aliquid improbius & vim facienti dicemus, Indigna eum sua nobilitate & virtute agere. In vitiosis autẽ hoc considerabis, an auarus tua importunitate possit eò adigi, vt talentum det mutuum absq; syngrapha, aut ambitiosus, vt primo loco cedat: aut magistratus gerendi cupidus, vt petitionem dignitatis omittat spe proposita potiundi. Indignum quippe fuerit re uera, cum videamus hos in vitiosis istis affectionibus rigidos, inuictos, immutabilesq; pertendere: nos, qui profitemur honesti & iustitiæ studiũ, non esse nostrum ipsorũ compotes, sed subuerti & prodere virtutẽ. Etenim si qui poscendo pudorem nobis volunt incutere, id faciunt gloriæ ac potentiæ parandæ gratia, absurdũ est nos ornandis augendisq; alijs, nobis ipsis dedecus & infamiã conficere. sicut qui in certaminibus præmia iniuste tribuunt, & in designandis magistratibus suffragia ad gratiã ferunt: ij dum alijs perperam, honores, coronas, & gloriã conciliant, seipsos bona opinione & honestatę spoliant. Sin id pecunię causa faciunt, qui non videatur flagitium, nostram nos gloriam & virtutẽ prodigere, vt crumena alterius fiat onustior? Atqui hæc plerisq; ad animum accidunt, neq; fallit ipsos peccare se, sicut qui magna pocula ebibere cogũtur, ægrè & gementes vultumq; distorquentes perficiunt mandatum. Sed imbecillitas illa animi similis est, temperamento corporis quod neq; calorẽ possit ferre, neq; frigus. Nam & laudati ab ijs qui petendo pudorem denegandi incutere volunt, protinus franguntur atque emolliuntur: & ad omnem reprehensionis strepitũ, omnemq; suspicionem repulsam petentium tremunt atq; expauescunt. Oportet autem animo aduersus vtrunque obfirmato, neq; terrentibus, neq; adulantibus cedere. Equidem Thucydides docet, quandoquidem necessariò potentiam sequatur inuidia, rectè eum sibi consulere, qui ob maximas res inuidiam subeat. Nos autem inuidiam haud difficulter vitari putantes, in repræhensiones autẽ vt nõ incidamus eorum, quibus cum viuimus, vtq; nunquam eos offendamus, fieri non posse videntes, ita benerem instituemus, si iniquorũ potius odia in nos suspiciamus, quàm accusationes iustas, vbi illis iniustè operam nauauerimus. Enimverò à laudibus, quas importuni isti in nos conferunt, prorsum adulterinas, cauendum est summo studio, ne porcorum in morẽ pruritu & titillatione deliniti patiamur nos tractari ex istorum animi sententia, deijciq; vltrò inclinantes. Nihil. n. differunt ab his qui crura prosternere volentibus porrigunt, qui aures adulatoribus præbent, nisi quòd turpius subuertuntur atq; cadunt, vel inimicitias ac malorum supplicia hominum dimittentes, vt misericordes, humaniq; videantur vel contra inimicitias & accusationes non necessarias, non sine periculo in se recipientes suasu laudantium, ac solos eos viros, solos adulationis vacuos, adeoque solos qui vocem & ora habeant appellitantium. Tales Bio similes esse dicebat amphorarum, quæ auribus apprehensæ facilè circumferuntur. Quo modo Alexinum ferunt sophistam inter deambulãdum multa mala dixisse de Stilpone Megarensi, cumq; eorum qui aderant quidã diceret, Atqui Stilpo te nuper laudauit, intulisse, Optimus namque vir est & generosissimus. Contrà Menedemus audito se ab Alexino sępe laudari, Ego autẽ, inquit semper vitupero Alexinũ, malus proinde homo est, vel qui malum laudat, vel quem bonus vituperat. Adeò is talibus rebus se mutari aut capi non sinebat; tenens nimirũ Antisthenici illius Herculis præceptum, qui pueros iubebat neminem ipsos laudanti gratiã habere. quod nihil aliud erat, quàm ne inepta verecundia capti laudantibus vicissim adularentur. Ac sufficit, puto, illud Pindari, qui dicenti, Ego te vbiq; & apud omnes laudo, Respondit, & ego tibi gratiam refero, facio enim vt verax sis. Quod itaq; aduersus omnes animi prauas affectiones vtile est, eo maximè indigẽt, qui facilè sibi vitiosum pudorem incuti patiuntur, vt quando victi eo vitio præter animi propositum peccauerunt atq; subuersi sunt, arctè memoria cõplectantur, eiq; penitus infigant signa morsus atque pœnitentiæ, ac plurimũ tẽporis ijs recordandis & obseruandis tribuant. Sicut. n. viatores vbi in saxum impegerunt, & nautę apud promontoriũ aliquod nauim alicubi alliserunt, memores sui casus non ista modò ad quæ offenderunt, sed & similia horum perpetuò horrent atque vitant: ita qui vitiosi pudoris turpitudinem & dãna continenter pœnitentiæ morsum sentiente animo reuoluunt, in simili re cohibebunt seipsos, neq; facilè rursus in peccatum prolabentur. Laudes suspectę.

PLVTARCHI
De fraterno Amore, libellus.

VETVSTA Castorũ simulacra Spartani Dokana, quasi trabalia appellant. sunt autem duo ligna ęqualiter inuicem distantia, duobus alijs transuersis coniuncta. ac videtur communitas indiuidua eius sigilli admodum conuenire fraterno deorum istorum inter se amori. Horũ ego imitatione vobis, Nigrine, & Quinte, scriptum hoc dedico, dignũ vobis donũ. nã ad quę libellus cohortatur ea vos iã agentes, testimonio potiùs ornari, q̃ officij admoneri videbimini. gaudiũq; è rectis perceptũ actionibus iudicio permãsionẽ faciet stabiliorẽ, cũ probare vos facta vr̃a bonis & honesti studiosis spectatorib. cernatis.

Aristarchus Theodectæ pater in sophistarũ multitudinẽ illudens, olim ægrè septẽ sophistas inuentos dicebat, nunc autem vix totidẽ reperiri, qui se non profiteantur litteratos. Ego autẽ nostra ætate non minus rarã fratrum amicitiam video esse, quàm fuerunt quondã odia fratrum. quorum exẽpla ob absurditatem tragœdijs, ac theatris sunt publicata. oẽs adeò homines hodie si in fra

tres incidant probos, haud aliter eos admirantur, atque Molionidas illos, quorũ corpora in vnũ coaluisse existimatum fuit. vsumq; communem opum, amicorum, & seruorum à parentibus acceptorum, non minùs incredibilem & monstrosum putant, quàm si vna anima duorũ corporũ manus, pedes, oculosq; regeret. Atqui exẽplũ vsus fraterni natura nõ longè à conspectu remouit: sed in ipso corpore pleraq; necessaria fecit duplicia, germana, & gemella, manus, pedes, oculos, aures, nares. eo significans, omnia hæc salutis & mutui auxilij, nõ dissidij causa & pugnæ sic esse diuisa: ipsasq; manus in multos atq; inęquales scissas digitos omniũ instrumentorũ accuratissimè & artificiosissimè parauit. adeò vt Anaxagoras ille priscus humanæ sapiẽtię causam manibus imputauerit. falsò quidẽ hoc. Nõ.n. propter manus homo est sapiẽtissimus: sed quia natura cum ratione & arte prędiderat, instrumenta quoq; talia est nactus. Id verò omnibus est manifestũ, naturã ex vno semine ac principio duos, tres, aut etiã plures fratres gignere, nõ discordiæ ac repugnantiæ causa, sed vt separati faciliùs sese mutuò adiuuarent. Quippe tricorpores illi & cẽtimani, si quidẽ extiterunt omnibus inter se mẽbris concreti, nihil foris aut seorsim agere potuerũt. cùm fratres & manere, & peregrinari, & simul remp. gerere, atq; agros colere mutuis operis possint: siquidẽ principiũ beneuolentiæ ac concordiæ à natura inditũ conseruent. quod si nõ faciunt, nihil differunt à pedibus inuicẽ sui supplantãtibus, opinor, aut digitis cõtra naturã mutuò se implicãtibus ac distorquẽtibus. Immò sicut in vno eodemq; corpore vnius cõmunicatione naturę atq; alimẽti humida & sicca, frigida & calida, cõcentu consensuq. suo temperiẽ corpori optimã suauissimamq; conciliant, sine qua neq; diuitiæ (vt dicitur) neq; regnum quod homines dijs æquat, vllã habẽre gratiã aut vtilitatẽ: si autem inter ista oboriatur seditio, altero alterũ opprimente, fœdissimè animal corrũpitur atq; perditur. sic ob fratrũ cõcordiã, & genus floret, & viget familia, & amici familiaresq; instar chori scitè instituti, nihil, neque dicunt, neque sentiunt aut faciunt.

At per dissidium vel pessimus est in honore,

scilicet obrepente aut calumniatore seruo, aut adulatore extrinseco, aut ciue inuido. Sicut enim morbi corporibus sui auersantibus alimentum multorũ absurdorum ac damnosorum ingenerãt appetitionem: sic sinistræ de cognatis suspiciones, consuetudinem malorum hominũ adsciscunt extrinsecus in locum eius quod deest affluentem. Sanè Arcadicus ille apud Herodotum vates suo pede spoliatus necesse habuit ligneum assumere. frater autem ob dissidium cum fratre alienum e foro aut palęstra sibi sociũ accersens, nihil videtur agere aliud, quàm carneam & secum natã partem corporis vltrò amputãs alienam apponere sibi. Ipse.n. vsus amicitiam consuetudinemq; admittẽs ac desiderãs, docet cognatos esse honorandos, colẽdos, atq; conseruãdos: cùm neq; possimus, neq; naturas nos nostra sinat viuere sine amicis, atq; cõmercijs solitarios. Itaq; rectè illud apud Menandrum;

Non pocula & quotidianus luxus, pater,
Nostras parans quõs res possimus credere,
Ingens profectò se inuenisse putat bonum,
Adeptus vmbram amici nostrum quisquis est.

Re vera enim plæręq; amicitię nihil aliud sunt quã vmbræ & imagines illius primæ, quam natura liberis erga parentes, fratribusq; aduersum fratres ingenuit. quam qui nõ veneratur & colit, an is fidem facit vllam se alijs esse beneuolum? aut qualis tibi videtur, qui socio in salutatione ac litteris nomen fratris tribuens, ne eadem quidem via cũ fratre sibi ambulandum putat? vt enim furiosum est, simulacrũ ornare fratris, corpus eius pulsare & mutilare: sic nomen fratris in alijs venerari & colere, ipsum fratrem odisse & fugere, parũ sani est, ac eius qui nondum in animum induxerit naturam sanctissimum esse ac maximũ sacrum. Memini me cùm Romę essem, arbitrium inter duos fratres suscepisse, quorũ alter videbatur sapientiæ studium operam nauare: erat autẽ, vt res docuit, non fratris modò, sed etiam philosophi falso titulo ornatus. me enim petẽte, vt cum fratre & indocto ita ageret, sicut philosophum deceret. hæc aiebat, tu verè ad rudem litterarũ hominem diceres ego autẽ nihil puto præclari esse in eo, quòd eodem ex vtero nati sumus. Tu verò, dicebam ego, satis ostendis, ne id quidem magni abs te fieri, quòd ex genitalibus natus es. At verò reliqui omnes, etiam si secus sentiant, tamen hoc dicunt atque canunt, primum secundum deos honorem ac præcipuum parentibus naturam, & legem naturę destinasse: neq; dijs quicquã gratius homines facere, quàm si parentibus alumnisq; suis veteres super nouis feneratas gratias benignè & alacriter persoluant. neq; cõtrà maius est argumentũ impietatis, quàm parentũ despicatus & in eos iniuriæ. Itaq; interdictum est nobis, ne alijs malè faciamus: matri autem & patri nõ ita se dare, vt semper & dicas atq; agas quibus lætentur, etiam si molestiam pręterea nullam afferas, impium iniustumq; habetur. Quę autem liberorum actio, quod officium, quę affectio maiorem parentibus afferat lætitiam, quàm cõstans fratrum inter se beneuolentia atq; amor? Quid? nonne id facilè ecõtrario potest perspici? vbi.n. vernam pater & mater à se in honore habitum filijs ignominia afficiẽtibus, aut plãtas & agros quibus ipsi gaudebãt aliquãdo negligentibus molestiam capiunt, domiq; natus canis aliquis aut equus non curatus sæuum humanorum atq; liberalium animos tangit, & ęgrè ferunt à liberis cantus, spectacula, aut athletas quos probauerant ipsi despici, aut exsibilari; æquone ijdem ferre animo possint filios inter se discordias alere, odia gerere, maledictis mutuis incessere, in omnibus rebus & actionibus inuicẽ se opponere, denique vnum ab altero euerti? non, puto, quisquam hoc dixerit. Ergo contrà amantes ac diligentes mutuò fratres, & quantum natura corporibus deiunxit eos, tantum animi affectionibus & actionibus in vnum coeuntes, & studia, orationes, denique seria & ioca omnia inter se communia habentes, suauem & beatũ senectutis parentum alumnũ mutuũ amorem parãt. Nemo vnquam pater ita dicendi, honorum, pecunię studiosus fuit, vt liberorum. itaq; neq; dicentes, neque magistratum gerentes, neque rem augentes filios tam suauiter vident, quàm mutuò amantes. Apollonidem Cyzicenam. Eumenis regis matrẽ ac triũ præterea filiorũ Attali, Philetæri, & Athenæi prędicasse subinde se beatam, dijsq; egisse aiunt gratias, non propter diuitias vel imperium: sed quòd tres filios videre natu maximi esse satellites, eumq; in medio ipsorum gladios hastasq; ferentium absq; metu versari. Contrà Xerxes Ochũ filium insidias fratribus struxisse cum comperisset, mœrore est extinctus. Inimicitiæ enim fratrũ cùm sint, vt dixit Euripides, graues, parentibus ipsis sunt grauissimæ. quippe qui fratrem suum odit, eumque fert molestè, non potest non & patrem eius & matrem incusare. Equidem Pisistratus filiis iam adultis aliã ducẽs vxorem, dicebat quia hos bonos præclarosq; esse putaret, velle se plurium his similium patrem fieri. Boni autẽ & iusti filij, non modò gratia parentum magis se inuicẽ diligent: sed parẽtes quoq; ipsos vnus propter alterum, itaq; sentiẽt & dicent, se his cùm ob multa alia bona debere gratiã, tum maximè ob fratres: scilicet hos a parentibus consecutos, rem omniũ quæ habentur preciosissimam ac suauissimam. Pulcrè etiam Homerus facit Telemachum calamitatis loco deputare, quòd fratre careret:

Vsq; adeò nostram gentem Saturnius orbam
Reddidit, vt me stirps dependeat omnis ab vno.

Hesiodus autẽ nõ bene præcipit, vnicũ filium debere paternorum esse hæredem bonorum: & quidem Musarum discipulus, quę quia ob beneuolentiam & amorem

sororium

Fraternum amorem naturę conuenire.

Pietas in parentes.

Odyss. 517.

foriorum simul semper degerent, Musę quasi homa?vsę dicuntur. Ergo parentum respectu fraternus amor talis res est, vt qui fratrem diligit, is simul demonstret parentes quoq; à se amari. Liberis autē eadem res exemplum mutuò amandi præbet, quo efficacius nullum inueniri possit. sicut ab altera parte pessimum mutuò odia gerendi studium ijdem specimen parentum secuti suscipiunt. Qui enim filios ad concordiam cohortatur, cum ipse in litibus, rixis, & certaminibus fraternis consenuerit, is

Alijs mederi vult, ipse vlceribus scatens:

factisq; suis orationi vires adimit, Quis verò non despiceret Eteoclem illum Thebanum, si hæc aduersus fratrem fatus,

Eurip. Phœnis.

Ad solis ortum sita sidera scandere velim, &
Subire terras, hoc si possim consequi,
Deorum maxima vt potiar tyrannide:

suis liberis prçciperet,

Aequalitatem colere, quæ vrbes vrbibus,
Sociosq; socijs, iunctos iunctis fœdere
Deuincit, obligatq; soliq; omnium
In rebus humanis huic est permansio?

Aut quis tibi videretur Atreus, si tali prandio fratri exgirbito, filios suos hac sententia institueret?

Vsus equidem cognato iunctis sanguine
In rebus aduersis opem fert vnicus.

Odium fratrum quale

Expurgandum est ergo odium fratrum, quod & parentum senectutem male alit, & pessime liberos educat. Adde, quòd etiam apud ciues criminibus obijcit. existimant enim ex tanta necessitudine, conuictu, & familiaritate fratres ad inimicitias delabi nunquam potuisse, nisi multorum & atrocium sibi inuicem essent flagitiorum conscij. quippe magnas oportet esse causas, quæ magnam beneuolentiam amicitiamq; dissipent: vnde fit, vt non facilè locus sit reconciliationi. Nam sicut quæ compacta sunt, etiam glutine soluto rursus colligari ac coire possunt: corpus autem quod natura vniuit si rumpatur aut scindatur, difficulter glutinari aut rursum potest coalescere. ita quas vsus contraxit amicitias, eç dissidio accidente nullo negocio redintegrãtur. fratres vbi naturali amore exciderunt, neq; in gratiam facilè redeunt, & reconciliatio semper cicatricem sordidã ac latente malo infectam retinet. Enimuerò omnis hominis aduersus hominem inimicitia cum maximè molestis animi subiens affectionibus, studio inquam contendendi, ira, inuidia, memoria iniuriarum, dolorem animo perturbationemque adfert. Sed aduersus fratrem suscepta, cum quo sacrificia sunt, & sacra parentum, sepulcrumque communia, communis etiam, aut saltem vicina dumus, ante oculos expositam habet molestiam: quotidie in memoriam redigens væcordiam, qua factum est vt iucundissimus vultus adspectu iam sit inuisissimus, & terrori summo vox à pouero grata ac familiaris. multos quoque alios fratres videntes eadem domo ac mensa & non diuisis inter se prædijs ac mancipijs; vti ipsi amicos etiam hospitesque diuersos habent, inimica omnia ducẽtes quę fratri sint accepta. cùm quidē omnibus hoc facilimum sit ratiocinari, Amicos & compotores, affines & familiares parari alios posse, prioribus armorum instar aut instrumentorum perditis: fratrem recuperari non magis posse quàm manum abscissam, aut erutum oculum. Præclarè etenim mulier illa Persica dixit, cùm fratris salutem saluti liberum antetulisset, Posse aliam se prolem nanscici, fratrem autem, àmissis parentibus, nullum. Quid ergo agendum est, dicceres si cui malus obtigerit frater? Primò omnium tenendum hoc est, vitium omni amicitię generi se insinuare: &, vt est apud Sophoclem,

Malus frater vt tractandus.

Mortalium res si cunctas examines,
Inuenies in plerisq; turpitudinem.

nam neq; cognatorum, neque sodalium, neq; venereus amor sincerus, purus, nulloque vitio suffusus reperietur: Equidem Laco quidam cùm pusillam duxisset vxorẽm, dicebat de malis minimum esse deligendum. Fratribus autem modestè hoc suaseris, vt familiarissima potiùs sustineãt mala, quàm aliena experiantur. illud enim quia necessitas imponit, culpa & crimine vacat: hoc quia spõte suscipitur, reprehensioni est obnoxium. Non enim compotori nos, non æquali, non hospiti,

Sine are factis compedibus pudor obligat:

sed consanguineo, simul educato, eundem patrem, eandem matrem habenti. huius & peccatis quibusdam ignoscendum est, & dicendum fratri aliquando,

Non ego deserere, aut miserum te linquere possum, Odyss. v. 331.

vitiolumq; vel insipientē, ne imprudens odio in te meo vitium aliquod à paterno maternoue semine tibi ingenitum in tę acerbiùs puniam. Etenim alienos, vt aiebat Theophrastus; non à mando iudicare debemus, sed iudicium amori præmittere. vbi autem natura iudicio ad cõtrahendam beneuolẽtiam non concedit prerogatiuam, neque præstolari sinit sermone tritum illum salis modium, sed amicitiæ principium insequi sibi non morosi; neq; accurati debemus esse delictorum censores. Nunc quid his faceres, qui peregrinorum & alienorum hominum, cum quibus vitiosam amicitiam in conuiuio, lusus aut palæstra coiecerunt, facilè tolerantes peccata, & cum voluptate; fratribus se acerbos & implacabiles exhibẽt? cumque & canes iracundos, & equos, quinetiam lynces feles, simias, leones alant atq; ament iras fratrum, aut infestias, aut ambitiones non sustinent? alij cum pellicibus aut scortis domos agrosque perscripserunt, de area domus atq; angulo cum fratre duello decertant: deinde malorum odium suo in fratrem odio perscribentes obambulant sitel maliciam obijcientes, quam in alijs etiã magnam tolerant eaque vtuntur. Atque hoc quidem sit totius exordium disputationis. Principium autem doctrinæ sumemus non, vt alij diuisione bonorum paternorum, sed à vitando vitioso demerendorum adhuc viuentium parentum certamine atq; obtrectatione. Agesilaum Ephori multauerunt, quòd is vnicuilibet senum designato bouem præmiũ virtutis dono mitteret, eamque attulerunt rationem facti, quòd publicos largiendo priuatim sibi conciliaret suosq; faceret. Filio autem rectè hoc suaseris, vt parentibus colendis non sibi soli eorum beneuolentiam captet, inq; se vnum eam deriuet. quomodo multi fratres astu supplantant, iniustitiæ huius specioso, sed iniusto vsi prætextu. maximum enim & prestantissimum bonorum paternorum, beneuolentiam parentum ijs adimunt, illiberaliter & veteratoriè capta occasione ipsis occupatis occurentes, & ignorationibus germanorum insidiantes, inque his maximè compositos se, dictoq; parentum audientes, ac modestos gerentes, in quibus peccare fratres, aut delicti suspectos vident. Atqui contrà fratris est opus vbi irascuntur fratri parentes, partem irę subire atque in se recipere, eamque veluti labore adiuuando faciliorem reddere. ministerij & capiatę gratię in societatem quocunque modo eundem admittere atque adoptare: & vbi is occasionem aliquam neglexit, eum excusare vel aliam occupationem eius prętexendo, vel naturam ad alias res aptiorem. Rectè etiam Agamemnon de fratre;

Fratrum officium, viuis parentibus.

Non hunc desidia aut vecordia vana moratur, Iliad. x. 12.
In me respiciens sed enim, nostrosq; subinde
Expectans cessat conatus, —

sibi hoc muneris à Menelao relictum dicens. Libenter etiam nominum permutationem admittunt parentes fidemq; adhibent filijs, cùm socordiam fratris simplicitatis, prauitatem dexteritatis, pertinaciam animi cõtemptum non ferentis nomine velant. vt qui sic fratrem in gratiam reponit, simul & iram aduersus eũ conceptam minuat, & patris erga se augeat beneuolentiam, Purgato

ad hunc modum fratre, iam is ipse arripiēdus est, ob peccatumque serio obiurgandus, & libere ostendendū vbi officium prodiderit. Nam neque negligendus est frater peccans, neq; insultandum peccanti: quorū hoc est gaudium ex alterius malo capientis, illud peccandi societatem ineuntis. sed curam se fratris gerere & dolorem ex ipsius incommodo sentire ostendet qui castigat. Vehementissimè autem fratrem coram incusare potest, is qui ei studiosissime apud parentes fuit patrocinatus. Quod si frater iniuria culpetur, in alijs quidem rebus iras parentum ferre atque indignationes, ijsq; in omnibus ministerijs, operam nauare æquum est: patrocinium autem excusatio fratris absque culpa malè audientis apud parentes, res sunt nullam merentes reprehensionem, atq; pulcræ. neq; in hoc genere metuēdū est illud Sophocleum,

O pessime fili, cum patre disceptans tuo,

cùm tu libera voce vtaris pro fratre quem iniquius tractari arbitraris. ipsis enim parentibus, vbi coniunguntur iniuriç, in hoc huis genere cadere causa quàm vincere est iucundius: Cæterum vbi mortuus est pater, rectum est fratres magis etiam quàm priùs beneuolentiæ mutuæ esse tenaces. ita vt primùm in deplorando ac mœrendo societas quædam cernatur: deinde suspiciones ac calumniæ seruorum atque aliorum quorum alij huic fratrum alij alij sese accommodant, repellantur. credantque fratres cùm alia esse vera, quæ de Castorum fraterno amore fabulis sunt prodita, tum quod Pollux quendam de fratre nescio quid rumusculi sibi insusurrantem pugno impacto trucidauit. Deinde ad herciscondam familiam nō ita se conferent, vt priùs bellum sibi inuicem indicant. sicut vulgò solent exclamare,

Fratrum officium, mortuis parentibus.

O tumultuatio, belli filia,

& parati ad fraudem rixamq; adire. Sed illi diei maximè est adhibenda cautio, quæ aut discordię amicitiæque implacabilis, aut concordiæ amicitięque erit principium. Itaq; pro se maximè, si vero id fieri non possit, communi amico & omnibus fauente adhibito teste, iusticię suffragijs, vt Plato ait, quæ amicè ac conuenienter possunt dantes accipientesque ita sentient, curam rerum ac dispensationem inter ipsos esse diuisam, vsum & possessionem in medio positam omnibus integramque relinqui. Qui verò nutrices, puerosq; vna educatos & familiares in auctione superato fratri auellunt, discedunt mancipio vno re aucta, cùm interim id vendiderint, quod de bonis paternis maximum est atque honoratissimum amicitiam fratris inquam, & fidem. Nouimus porrò quosdam nullo proposito lucro, contendendi tantùm studio hæreditatem à parentibus relictam nihilo creuisse ęquiore animo, quàm si ad spolia ex hoste diripienda venissent. quorum è numero Charicles erant & Antiochus Opuntij. qui argēteo poculo in duas discisso partes, itemq; veste, ita discesserunt, ac si imprecatione aliqua tragica coacti fuissent,

Eurip. Phœnis.

Hæreditatem acuto ferro hercisceere.

Sunt qui etiam iactanter alijs prædicent, quòd in diuisione versutia, vehementia, & impostura vsi plus fratribus abstulerint. cùm eo se deberent iactare, si æquitate, gratia, & concedendo superiores fuissent. Proinde dignum est memoria factum Athenodori: quod quidem omnes nostrates commemorāt. Habuit hic fratrem Xenonem natu maiorem: qui in tutelę administratione cùm multa prodegisset, tandem ob raptum mulieris damnatus est in iudicio, bonaq; ipsius in fiscum Cæsaris sunt redacta. Erat tum adolescens Athenodorus, imberbis etiānum. cui cum esset pars opum reddita, non neglexit fratrem, sed omnibus in medium expositis, denuò cum eo partitus est: cumq; inter diuidendum multis à Xenone afficeretur iniurijs, neq; indignatus est, neq; mutauit factum: sed mansueto hilariq; animo tulit fratris sui vęcordiam, in tota Græcia nobilitatam. Solon quidem effatus de republica, Ab æqualitate nullā proficisci seditionem, visus fuit nimis gratificari vulgo, & arithmeticam proportionem, qua populo ciuitatis gubernatio traderetur, loco pulchræ istius geometricæ introducere. Qui autem in re familiari fratres hortatur, maximè quidem vt quod ciuibus præcipiebat Plato Meum & tuum exterminent: si verò id fieri nequeat, saltem vt æqualitatem colant atq; teneant: is egregium concordiæ & pacis fundamentum iaciens, identidem etiam illustribus hoc exemplis confirmet. Quale est Pittaci, qui à rege Lydorum interrogatus an pecunias possideret: Duplas respondit se potuisse habere, siquidem voluisset fratre mortuo. Sed quoniā non tantùm in pecunię possessione ac defectu id quod minus est, inimicū extat ei quod habet amplius: sed in vniuersum, vt Plato ait, inæqualitatem motus, æqualitatem status ac permansio sequitur: fit vt omnis quidem inæqualitas cum periculo discordiarum inter fratres sit coniuncta, & tamen ijdem in omnibus pares esse nō possint rebus. quædam enim ipsa statim natura inæqualiter distribuit, alia fortuna vitæ in sequentis. discordiæ porrò inuidiam ingenerant, & obtrectationem, turpissimos morbos, ac non familiarium modò, sed & vrbium pestes. Huic itaque etiam incommodo est quantum res patitur obuiam eundum. Ergo ei qui fratres præstat hoc consuluerim, primùm vt quibus rebus videtur excellere, eas communicet cum fratribus, amiceque eos in suæ glorię partem adoptet. (eloquentia, verbi gratia, antecedis fratrem: vtendam ei tuam facultatem, tanquam cum ipso communem, præbe.) Deinde non fastum aut superbiam vsurpando, sed demittendo se placidè, præstantiā suam inuidiæ securam reddat, ac fortunæ inæqualitatem compenset quantum eius fieri potest moderatione animi. Sic Lucullus noluit prior fratre minore natu magistratum gerere, sed suo anno prætermisso, fratris annum prçstolatus est. Pollux ne deus quidem solus, sed semideus vna cum fratre esse voluit, ac in partem mortalitatis venire, vt immortalitate eum sua impertiret. Tibi verò, dixerit aliquis, mi homo licet nihil tuorum bonorum deminuenti æquare vnaq; exornare fratrem tuū concedenti tanquam vsumfructum ei gloriæ virtutisq; tuæ, aut prosperitatis, sicut Plato fratribus suis celebritatem nominis parauit, cùm eos in pulcerrimos suorum librorum inseruit, Glauconem & Adimantum in Rempublicam, Antiphontem natu minimum in Parmenidem. Præterea sicut ingenijs & fortunis fratrum inæqualitates insunt, ita fieri nequit vt alter in omnibus omnino rebus altero potiores ferat. Elementa quidem aiūt ex vna eademque materia orta esse, cùm diuersissimę tamen eorum sint facultates. Nemo autem vnquam vidit duos fratres eodem patre ac eadē matre natos, quorum alter esset Stoicus, simul sapiens, pulcer, gratiosus, liberalis, honoratus, diues, facundus, disciplinis honestis deditus, humanus: alter turpis, inuenustus, ignobilis, illiberalis, pauper, infans, illiteratus, inhumanus. sed inest etiam obscurioribus & abiectioribus quędam tamen vtcunque portio gratię, aut facultatis, aut ad prçclarum aliquid aptitudinis à natura insita.

Inæqualitati fratrum vt medendum.

Inter echinopodes velut, asperam & inter Ononin
Nascuntur passim mollia leucoia.

Ergo isthæc, qui in alijs præstare videtur si non deprimat neque occultet, neque tanquam in certamine omnem palmam prçripere fratri laboret, sed cōcedat ei, inq; multis rebus eum quàm se plus valere fateatur, identidem inuidiam occasione, velut materia igni subtracta extinguet. immo ne exsistere quidem & conflari inuidiam sinet. Qui autem is ipsis in rebus, quibus se anteire nouit, fratris operam consiliumq; adsciscit, vt rhetoricæ peritus in agenda causa, ciuilis rationis gnarus rep. gerenda aut actionibus ad amicitiam pertinentibus, denique, vt verbo dicā, qui nulla in re memorabili & honorem

conciliante fratrem suum omittit, sed omnium pulcrorum eum socium facit, præsenti vtitur, absentem expectat, planeque id significat, se non minùs illo ad agẽdum idoneum, gloria tamen & facultate concedenda vincere: is nihil, sibi adimens, fratri magna addit ornamenta. Atque hęc præcepta sunto præstantiori. Rursum qui inferior est, cogitet non vnum ac solum fratrem ipso locupletiorem, aut doctiorem, aut gloria splendidiorem esse: sed in multis se à multis superari atque adeò innumeris,

Telluris ampla qui fruuntur frugibus.

Quod si aut omnibus inuidens obambulat, aut de tam multis beatis solus eũ vrit is, qui vt sanguine proximus: esse debuit carissimus: certè hoc infelicior nemo quispiã alius possit dici. Proinde sicut Metellus censebat debere Romanos dijs gratias agere, quòd Scipio, cùm talis esset, non alia in vrbe exstitisset: ita vnusquisque in votis habere hoc præcipuè debet, vt ipse alijs possit felicitate anteire. sin verò, fratri id optare excellentiæ, quòd ipse expetebat. Inuenias autem ita infelices in rebus pulcris æstimandis quosdam, vt cùm ob amicos illustres gaudio efferantur, multumque sibi tribuant quòd hospitio virorum principum ac diuitum vtantur: splendore fratrum suis offici luminibus ijdem opinentur. cumq; ob parentũ res bene gestas, proauorumue pręturas, vnde ad ipsos nullus redit fructus, sese iactent, propter fratrum hæreditates, magistratus, illustres nuptias animo concidant & sint in mœsticia. Atqui conueniebat omni prorsum vacare inuidentia: aut si hoc fieri non posset, foras eam cõuertere & in alios deriuare, imitarique eos, qui seditionem è ciuitate in hostes transferunt.

Nam mihi sunt multi Troes, socijq; vocati,
Iliad.ζ.227 *Indq; vicem multi tibi sunt de gente Pelasga,*

quibus inuideas, cum quibus æmulationẽ exerceas. Non debent autem fratres lancium instar in trutina alter altero elato deprimi, humiliato extolli. sed alter alterius bonis vnà augeri ac vicissim ad crescendum aliquid momẽti adferre. quo pacto exigui numeri magnis vltro citroque multiplicando simul excrescunt. Quippe etiam inter digitos is qui scribere aut psallere nescit, id sciente nõ est deteriore cõditione, sed mouetur vna, & omnes quodammodo mutuas tradunt operas: tanquam dedita opera facti inæquales, itaq; oppositi, vt parui maioribus adiumento essent. Sic Craterus Antigono fratre regnante, & Casandro Pirilaus, ad munera legati obeunda, & administrationem rei familiaris sese contulerunt. Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni, cùm non didicissent secundo à fratribus esse loco, sed purpuras ac diademata appeterent, seipsos innicem, ipsamque adeò Gręciã multis calamitatibus oppleuerunt. Ceterùm quãdo quidem ambitiosis præserum ingenijs inuidia atque obtrectatio incidit aduersus honore aut gloria pręstantes, vtilissimũ hoc loco fratribus est, ne ab ijsdem honores dignitatesq; petant, sed alij ab alijs. nã feræ quoque inter se pugnant, quæ alimentum iisdem ex rebus captant: & aduersarij inuicem sunt athletæ, qui eidem certamini student. cùm interim pugiles pancratiastis, & stadium currentes luctatoribus faueant, studioq; & opera adsint. Ita etiam Tyndaridarum alter Pollux pugillatione, Castor alter cursu vincebat. Rectè etiam Homerus Teucrum fecit arte sagitandi inclytum, Aiace fratre inter grauis armaturæ pedites principe,

Iliad.θ.272. *Illum qui clypeo splendente subinde tegebat.*

Sic & in repub. prætores oratoribus popularibus rarò inuident, & de oratoriam artem tractantibus causidici sophistis, & de medicis ij qui victus rationem prescribunt chirurgis: sed mutuò se adiuuant atque commẽdant. At gloriam velle & admirationem captare eadẽ ex arte aut facultate, inter prauos perinde est, ac si duo aliqui eandẽ amantes mulierem, vterque plus altero placere laboret. Sanè qui diuersis incedunt itineribus, nihil sibi mutuò prosunt. Qui autem vitæ genera sectantur diuersa, ij & inuidiam declinant, & faciliùs alter alteri est adiumento. quales fuerunt Demosthenes & Chares, rursumque Aeschines & Eubulus, item Hyperides & Leosthenes: cùm alteri ad populum orarent & referrent, alteri exercitum ducerent ac res gererent. Itaque fratres, vbi citra inuidiam communicare gloriam & potentiam nequeũt, quàm longissimè debent alter ab alterius studijs & ambitione animum diuertere: vt decore partoraxhilarare mutuò, nõ molestia afficere possint. Enimuerò pręter hęc omnia canendum est ab affinium, domesticorum, mulierumq; prauis sermonibus, qui nonnunquam ambitioni nostræ succenturiati seruntur. Frater tuus, aiunt omnia est, omnes eum admirantur & colunt, ad te nemo accedit, nullo es in honore. Ego verò, diceret homo sanę mentis, fratrem habeo laude florentem, cuius ad me gloriæ maxima pars pertinet. Dixit quidem Socrates, malle se Darium habere amicum, quàm Daricũ. Sed fratri rectè sentienti non minori bono cedit frater magistratum gerens, diues, aut facundia clarus, quàm si hæc ipsi obtigissent. Atq; hoc potissimum modo istę inęqualitates debent excusari. Verùm ætatis ratione aliæ inter nõ rectè institutos fratres incidũt statim discordię. Etenim natu maiores iunioribus dũ volunt imperare ac præesse, omnique in re eos gloria & potẽtia anteiri, molesti sunt & iniucundi. contraque minores frenum auersando & ferociendo ad despectum & contemptum maiorum se adsuefaciunt. hinc fit, vt & iuniores fugiant, ęgreque ferant admonitiones maiorum, inuideri sibi, seque opprimi ab ijs putantes: & natu maiores excellentiam vndiquaque affectantes, minorum incrementa timeant, tanquam ipsos deiectura. Enimuerò sicut in beneficio volunt gratiam ab hoc qui eam init minorem, ab eo in quẽ confertur maiorem æstimari: ita si quis pręcipiat maiori vt ne magnum aliquid putet esse ætatem, minori vt ne paruum, vtrumque despectu, neglectu, contemptuque alterius liberauerit. Et quoniam maiori curam gerere, præire, castigare conuenit: minori honorare, imitari, sequi: procuratio socialis magis esto quã paterna, plusque persuadendo quàm imperando agat, multoq; & alacrior & humanior sit in gratulatione & collaudatione rectè factorum, quàm in culpandis plectendisq; delictis. & minoris æmulationi adesto non concertatio, sed imitatio. hæc.n. est admirãtis, illa inuidentis, vnde est, quòd amantur, qui similes fieri student: ęgrè tolerantur & reprimuntur, qui æquari contendunt. Inter multa, quæ honoris gratia deferre minores natu maioribus debent, maximè laudatur obedientia quæ cum reuerentia validam gignit beneuolentiam, gratiamque vicissim obsequentem. Hac ratione Cato Capionem ætate priorem à puero demerens obedientia, mansuetudine, & silentio, tandem in virili ętate ita suum fecit, tantamque sui in eius animo excitauit reuerentiam, vt ipso ignorante nihil egerit Capio, nihil dixerit. Memoriæ mandatum est, cùm tabellas testimonijs quodam tempore obsignasset Capio, Catonem qui posteà superuenisset, addere suum sigillum noluisse. tum Capionem repetijsse tabellas, ac sigillum abstulisse suum, priusquam intelligeret qua de causa frater non credidisset, & testimonium suspectum habuisset. Conspicua est etiam magna fratrum erga Epicurum reuerentia, ipsius procuratione & beneuolentia parta, cùm alijs in rebus, tum quòd philosophandi rationem eius quasi diuino quodam perciti furore sectati sunt. nam tametsi opinionis errore decepti sunt, ita tim a teneris vnguiculis pro certo hoc habentes & profitentes. Neminem exstitisse Epicuro sapientiorem: tamen dignum est mirari & eum qui ipsos sic animauit, & ipsos ita affectos. Sed & de recentioribus philosophis Apollonius peripateticus refutauit eum, qui gloriã communicari posse negauerat, cùm Sotioni fratri suo natu

Aetatis discrimina & decorum.

minori decus honoremq; conciliasset. Mihi quidem ipsi ad reliqua, ob quæ Fortunæ gratias agere debeo, accessisse Timonis fratris & constare beneuolentiam, nemo eorum ignorat, qui quouis modo mecum rem habuit: minimè omnium vos familiares mei. Sunt porrò fratribus ætate propinquis etiam alia quædam cauẽda, exigua

Offensę leues vitādę.

quidem hæc, sed continentia & crebra, prauumq; inuicem offendendi iritandiq; studium ingenerantiã, quòd in immedicabile odium, extremamq; abit maleuolentiam, Orsi enim à contentionibus de rebus ludicris, puta de alendis animalibus, & eorum pugnis, vt coturnicũ & gallorum, deinde certaminibus puerorum in palæstra canum in venatione & equorum: continere se in maioribus rebus postmodo, & cupiditatem contendendi ambitiosam reprimere non possunt. Ita Græcorum nostra ætate potentissimi studijs histrionum, mox citharœdorum diuersis in discordiam prolapsi, deinde de lauacris Aedepsijs, cœnaculis, ac conclauibus altercantes identidem atq; de locis pugnantes, & aquæductus incidentes atq; aliò auertentes, ita ad extremum efferati sunt atque perditi, vt omnibus bonis à tyrãno spoliati, ac pauperes & exules, adeoque tantùm non alij quàm fuerant antè facti pristina duntaxat inuicem odia retinuerint. Ergo ęmulationi & contentioni cum fratribus in rebus vilibus & primò occurentibus se insinuanti, non leui opera est resistendum, meditandumque est vt concedere & vinci discamus, gaudeamusque gratificando ijs potiùs, quàm superando. non. n. Cadmeã victoriam prisci aliã, quàm fratrum apud Thebas, vt turpissimam & pessimam, appellauerunt. Quid? inquies. nonne etiam his qui placido & moderato sunt animo, ipsæ res sæpenumerò ansam præbent dissensionis & contradicendi? Omnino quidem. Sed hic quoque curandum est, vt contentio sit causarum, neq; ab ira aut contendendi studio ijs quidam veluti vncus inseratur. Ius veluti pro bilance adhibendum est, & communi cura eius momentum considerandum: ac controuersia iudcio statim arbitrisq; permissa, ex animo eluenda priùs est, quàm næuũ aliquem aut maculam inhęrentem & expurgatu difficilem imprimat. Imitandique sunt hoc loco Pythagorei, qui non generis, sed doctrinæ duntaxat societate iuncti, si quando per iram ad maledita prorupissent, ante Solis occubitum dextris mutuo datis & salutatione facta gratiam redintegrauerunt. Nam sicut bubonis febris superueniens nihil habet mali: bubone autem sublato remanens, morbus videtur esse, & profundius habere principium. sic

Pulcherrima exempla fraternę beneuolentię.

discordia fratrum re confecta desinẽs, ipsius est rei: post rem manentis tantùm pręscriptio fuit res ipsa, alia praua & occulta causa. Operæ est precium in pręsentia disceptationem audire barbarorum fratrum, non de particula eam agelli, aut mancipijs, vel pecore, sed de regno Persiæ. Mortuo Dario, alij regnũ Ariameni, vt de filijs eius natu maximo deferebant, alij Xerxi, qui ex Atossa filia Cyri, Dario iam regnum gerente natus erat. Descendit itaque Ariamenes è Media, nõ bellico apparatu, sed placidè ad iudicium. Xerxes, qui præsens ea agebat quę erãt regis, veniẽte fratre, deposito diademate, & deiecta tiara quam erectam ferunt reges, occurrit, fratri eumque salutauit. ac dona mittens, dicere eos qui portabant iussit: His te nunc honorat Xerxes frater tuus, qui si rex iudicio & suffragio Persarum declarabitur, proximum tibi à se locum tribuit. Respondit Ariamenes: Ego dona quidem accipio, regnum autem in Persas mihi censeo deberi, honorem tamen fratribus meis minoribus seruabo suum, & primo inter fratres Xerxi. Instante porrò iudicij die, Persæ communi sententia Artabanum iudicem designauerunt. Hinc Xerxi, quòd multitudini fideret, iudicem recusanti Atossa obiurgãs, Quid fugis, inquit, Artabanum patruum & Persarum optimum, fili? idq; certamen metuis, in quo pręclarum est, si vincare, fratrem regis Persarum secundo te loco vocari? Xerxe obtemperante, & causa cognita Artabanus pronũciauit Xerxi regnum conuenire, Ariamenes autem statim prosiliens fratrem adorauit, dextaque appræhensum in solium regium collocauit. Exinde primo apud eum loco habitus, beneuolum se prębuit: ita quidem, vt pro gloria fratris nauali apud Salaminam prœlio præclarè pugnans cecide rit. Atque hoc tanquam purum & inculpabile exemplar beneuolentiæ & magnanimitatis propositum esto. Antiochi verò vt cupiditatem regnandi iure vituperaueris, ita amorem erga fratrem non planè ea obrutum mirari decet. Bellum Antiochus regni causa faciebat Seleuco fratri, minor ipse ętate, matre auxilium ferente. Vigente eo bello, pugna cum Galatis congressus Seleucus & victus, nusquã apparebat, credebaturq; perijsse, toto exercitu à barbaris occidione occiso. Antiochus hoc nuncio allato, purpuram deposuit, pullaq; sumpta veste, & clausa regia fratem luxit. paulo post audito eum viuere & alium exercitum colligere, progressus dijs sacrificauit, vrbibusque sibi subiectis imperauit vt sacrificarent & serta gererent. Athenienses, quanquam fabulam de deorum contentione absurdè finxerunt, inseruerunt tamen istius absurditatis correctionem minime ineptam. secũdã enim diem mensis Boedromionis semper eximunt: quòd ea die cum Minerua Neptuno fuerit contẽtio. Quid ergo obstat, quo minus & nos aliquando cum domesticis, cognatisque altercati, istum diem obliuioni consecremus, ac pro atro censeamus? nisi si malumus multorum ac lætorum dierum, quibus vnà educati sumus & viximus, memoriam abijcere? Nam aut frustra & nullius rei gratia nobis largita est natura mansuetudinem, & moderationis animi progeniem tolerantiam malorum: aut maximè his vtendum est aduersus cognatos & familiares. Iam petere gratiam delicti non minorem demõstrat beneuolentiam atque amorem, quàm eam facere peccanti. ergo neq; negligere debemus ira commotos. & deprecantibus nequaquam repugnare: sed & ipsi vbi quid offendimus, anteuertere deprecatione iram: & ipsam, vbi nos sumus lęsi, deprecationem danda venia. Celebris est in scholis fama Euclidis Socratici, quòd audita iniqua & belluina voce fratris, qui diceret, Peream nisi te vlciscar. respondit: Ego verò peream, nisi tibi persuasero, vt posita ira nos ames sicut olim. At regis Eumenis non dictũ sed factum, tale est quo nullum inueniri possit magis mansuetum. Huic Eumeni Perseus Macedoniæ rex inimicus, submiserat qui interficerent. hi cùm sentirent à mari terra proficiscentem Eumene ad oraculum, ex insidis retro hominem adorti, ingentes lapides in caput & collum cõiecerunt, ita vt vertigine circumactus corrueret, mortuusq; putaretur. atque fama hęc latè sparsa fuit, ita vt amici quidam & famuli Pergamũ venientes, nuncium rei abs se visæ adferre crederentur. Proinde Attalus fratrum Eumenis natu maximus, moderatus homo, & qui erga fratrem se gessisset optimè, non modo rex creatus, & diademate ornatus fuit: sed & vxorem fratris Stratonicam duxit, cumq; ea concubuit. Sed postquam narratum est viuere Eumenem, & aduentare, posito Attalus diademate, sumpto hastili pro more ei obuiam cum reliquis iuit stipatoribus. Quem Eumenes & amicè amplexus est, & reginam honorificè ac splendidè salutauit. cumque nõ multum temporis superuixisset, absque vlla repræhensione aut suspicione extremum vitæ diem morte confecit, Attalo & regnum & vxorẽ suam cùm legasset. Quid autem Attalus? multis ex vxore sibi natis liberis, nullum sustulit: sed Eumenis filium educauit, eiq; virilem ętatẽ adepto viuus diadema imposuit, regisque nomen detulit. At Cambyses somnio territus, fratrem suum, quem regem Asię futurum erat imaginatus, nulla interposita quęstione, nulla demonstratione, interfecit, quo factum est vt ipso mortuo regnum à stirpè Cyri in Darium transferretur eiusque posteritatem, qui non fratres modò, sed amicos etiam admittere in societatem

tatem

tatem rerum & potentię nouerat Pręterea memnria est hoc e:iá tenendũ in fraternis dissidıjs, vtnunc maximè amicos fratris accedas, inimicosq́; vites, neque admittas. eaq́; in re par est imitari Cretenses, qui crebris seditionibus bellisq́; ciuilibus exagitati, extrinsecus aduentantibus hostibus pacem ac societatẽ coiuerunt. Is enim erat, quem ipsi appellabant Syncretismũ. Nam sunt, qui aquæ instar rebus luxatis: & hiantibus affluentes, familiaritates & amicitias euertunt, vtrisque inimici, & ei insidiantes, quẽ ob imbecillitatem vident magis expositum iniurię. quippe amantẽ adiuuant recẽtes & simpliciores amici: irato autem & cum fratre dissidenti apparet malignissimos inimicorum se indignationis, iræq́; sociũ prębere. Quare sicut gallina illa apud Aesopum feli percootanti ficta beneuolentia ex ægrotãte ipsa, Quomodo valeret, respondit: Bene, si tu discedas. ita tali homini sermonem inijcıenti de discordia, & arcana eruere molienti quædã dicendũ est: Nihil mihi cum fratre est litis, si vterq; nostrum calumniatoribus aures non præbeamus. Nunc nescio qui fit, vt oculis vitio aliquo laborantibna arbitremnr visum auertendum esle à coloribus & corporibus radinm recellentibus: tamen ıra, repræhensione, aut suspicione aduersus fratrem oborta, ijs gaudeamus ac nos implicemus, qui magis nos exagitant. quo quidem tempore oportebat nos euitatis inimicis, maximè cum affinibus & familiaribus amicisque eorũ versari, & ad vxores eorum intrare, ac libero ore conqueri. Atqui fratres aiũt vna ambulantes non debere lapidẽ in medio admittere: quin & canem per medios discurrere ominis sinistri habetur, ac multa talia metuunt, quorũ tamẽ nibil fraternã discindit concordiam, cęcutiunt interim, homines caninos & calumniatores in mediũ adhibentes, & in vitium ab his compulsi. Proinde (ipsa disputatione id quod continuò subsequirur suggerente) quod rectè dixit Theophrastns, Si omnia amicorum sint communia, maximè debere amicorũ communes esse amicos: id non vlumo loco fratribus est pręcipiendum. Dum enim seorsim ac pro se alij cum alijs consuetudinem vitæ societatemq́ue colunt, ipsi inuıcem diuelluntur. quia dum amant diuersos, sequitur vt gaudeãt etiã diuersis, diuersos æmulẽtur, à diuersis ducãıur. Etenim amicitijs mores fingũtur: & nullũ est diuersitatis ingeniorũ certius argumentum, q̃ vbi amsci diuersi deliguntur. Ergo cibi, potus, ludorum conturbenij societas non perinde continet fratrũ concordiam, atq; eorundem hominum amor & odium, vt eorundem consuetudinẽ & gratã habeant, & eorundem fugiant atq; abominentur. Neq; verò communes amicitiæ admittunt calumnias, aut offensionem. sed etiam si quid iræ aut obiurgationis inciderit, elluunt id in medio interpositi amici, atq; exceptũ dissipant: si quidẽ ambobus ex æquo faueant. Nam quo modo stãnu æs ruptum cõmittitur atq; ferruminatur, vtranq; tangente extremitatem, & ad naturam vtriusq; contemperato. sic amicum decet aptum & accommodatum esse vtrique fratrum, suaq́; communitate eorum stipare beneuolentiã mutuam. inęquales, & non attemperati, instar inconcinnorum in modis musicis sonorum, non coniunctionẽ, sed disinnctionem efficiunt. Idcirco dubitari potest, rectene ao contrà Hesiodus dixerit:

Aequalem fratri caueas fecisse sodalem.

Operib. 705. Equidẽ æquo præditus animo amicus, & ambobus cõmunis fratribus, vinculum quoddam est mutui inter eos amoris. Hesiodũ verò apparet respexisse ad plerosq;, & quidem malos: à quibus ob sinistrum sui ipsorum amorẽ & procliuitatẽ ad rinalitatẽ fratribns metueret. Hoc mali vbi caueris, nihil impedit quin amicũ eadẽ qua fratrem complectare beneuolentia: dũ modo huic primæ partes semper deferantur in magistratibus & rep. gerendis, in inuitationibus ad conuiuia, in contrahenda cũ principibus viris noticia. deniq; si qnæ in vulgus vidẽtur ad gloriã dignıtatemq́; conducere, & illustrare, ın ıjs ætati conuenientem honore concedas. neq; enim adeò amicum hac in parte ista prærogatiua ornat, quàm de existimatione fratris posthabiti ignominia detrahit. Sed de hac quidem sententia plures perscripserunt, quid sentirent. Tamen illud Menandri verum est:

Nemo sui contemptum æquo animo fert amans.

quę vox monet vt curã fratrũ geramus, neq; naturæ fiducia eos neglıgamus. Nam & equus natura homini & canis domini amans animal est: sed nisi probe curentur atq; tractentur, infensa fiunt & aliena, & corpus animæ cognatissimum, si ab ea non colatur, aut neglectim habeat, adiuuare actiones ipsins recusat ijsq́; officit & defserit. Ratio autem curandı cùm ipsis fratribus admodũ conueniens tũ eorũ soceros atq; affines maximè decens est, vt in omnib. rebus semper beneuolos se alacresq́uè præbeant, seruos dominorum studiosos salutem comiterq́ue demereantur, medicis gratias agant qui fratri sanitatem restituerunt itemq́; fidelibus amicis, arq; promptã in vna cõficiẽda expeditione & peregrinatione operam nauent. Vxorẽ porro fratris, vt omniũ sacrorũ sanctissimum, frater suspiciat atq; veneretur, itaq; fratrem honoret eiq́; gratuletur, neglectæ rationem habeat, iritatam demitiget. si mediocre aliquid peccauit, in placando & deprecando viro adsit. si quid cum fratre sibi seorsim exstiterit iurgij, apud eam hunc accuset & litẽ componat. Maximè autem cœlibatum & orbitatem fratris ægrè feret frater, eumq́; hortando & exprobrando quouis modo ad matrimoniũ cõtrahẽdũ adigat, legitimisq́; includat nuptijs. Vbi liberos fuerit nactus, euidẽtiùs porro sua in eũ beneuolentia, & aduersum vxorẽ eius reuerẽtia vtatur. Liberis se tãquã suis beneuolũ, sed benigniorem tamen & indulgentiorẽ exhibeat: ne pro ętate aliqnid delinquẽtes, ob metũ patris & matris profugiãt, ac cũ vitiosis & socordibus hominibus cõsuescant: sed habeant quò se cõnertentes castigẽtur officijq́; admoneantur. Sic Plato sororis suæ filiũ Speusippũ è magna negligentia & intẽperantia reuocauit, nulla voce, nullo facto ei molestus. nam fugienti parentes criminũ eum conuincentes & maledictis incessentes, placidũ se & iræ vacuũ dans, magnum homini pudorẽ, suiq́; & philosophię admirationem incussit. cumq́; à multis amicorũ repręhenderetur, ꝙ non castigaret adolescentẽ: Ego verò, inquit castigo vitæ meæ ratione ipsi demonstrans quod sit honestorum & turpium discrimen. Aleuam Thessalũ pater, vt ferocẽ hominẽ & iniuriosum, deprimebat, eratq́; ei infensus: patruus ad se recipiebat & amplectebat. Mittentibus autem Thessalis fabas ad oraculũ Delphicum, quibus deum de rege futuro consulebãt, clã patre patruus bis vnam de Aleua quærentem inseruit. Cumq́; Pythias Aleuam regem designasset, & ipse pater professus est se nullã de hoc fabã misisse, & omnes existimauerũt errorem aliquem in nominum descriptione cõmissum esse. itaque denuò missi sunt scitatum. Pythia autem veluti confirmans primam designationem, respondit:

Archedice peperit quem rufum, nomine dico.

Atque hoc modo Aleuas ab Apolline rex studio patrui creatus, cùm ipse priores longo post se reliquit interuallo, tum gentẽ ad gloriam potentiamq́; magnam euexit. Enimuerò fratris filios frater, eorũ rectè factis, honoribus ac dignitatibus gaudẽdo gratulandoq́; debet augere, & impetus ad res honestas eorũ promouere, ac largiter laudare vbi rem præclarè gerunt. suum enim filium laudare, odiosum videtur: fratris, pulchrum est, & non sui, sed honestatis diuino cuidã planè amori adscribendum. Atq; ipsum nomẽ fratris Adelphua videtur rectè commouere de beneuolentia & dilectione. Quin & eos imitari decet, qui humana pręstantiores natura fuerũt. Hercules, cũ duodeseptuaginta filios genuisset, nullo eorum parciùs amauit fratris filium. atque etiamnum multis in locis eadem cum Hercule ara colitur Iolaus, atq; vna ei

vota

vota nuncupantur, & adstes Herculis nominatur. Iphiclo autem fratre in pugna apud Lacedæmonem interfecto Hercules ingenti dolore perculsus, totā deseruit Peloponnesum. Et Leucothea infantem defunctę vita sororis educauit, secumq; inter deos retulir. Hinc matronę Romanæ in ferijs Leucotheæ, quam Matutam nominant, non suos sed sororum filios in vlnas accipiunt & honorem ijs habent.

PLVTARCHI
De Garrulitate, libellus.

TAnè difficilem curatu morbum philosophia garrulitatem suscipit, mederiq; ei conatur. nā oratio, quæ aduersus eum morbū valet medicina, audientium est: garruli verò neminem audiunt, semper loquūtur. idq; adeò primum malis qui tacere nesciunt adest, quòd nihil audiunt. Est enim ista impotētia quasi vltrò accita quędā surditas, hominum, vt apparet, vitium naturam culpantium, quòd vnicā ea linguam, duas aures dedit. Ergo si Euripides rectè dixit in auditorem stupidum,

Implere te nequeo capientem ego nihil,
Sapientia dicta infundens in fatuum virum:

meliori iure hoc in garrulum, aut potiùs de garrulo dixerit aliquis:

Implere te nihil admittentem ego nequeo,
Sapientia dicta infundens in fatuum virum:

aut veriùs circumfundens sermones homini loquēti ad non audientes, non audienti loquētes. quippe vt exiguū aliquid inaudiuerit, id arreptum garrulitas veluti æstus affluentis maris illicò multiplicatum reddit. Porticum Olympiæ, quæ vnam vocem multis reflexionibus resonat, Heptaphonum vocāt, id est Septiuocē. at garrulitas vel minima voce si tāgitur, statim sonitus reddit varios,

Immotas antè mentis commouens fides.

Proinde in eam venire possis cogitationem, auditus foramina garrulis nō in animum, sed in linguam desinere. cùm alijs perdurent audit voces, garrulis autem effluāt, ac vasa tanquam mente vacua. sono plena obambulent. Si tamen videbitur nihil intentatum esse relinquendū, hoc dicamus ad garrulum,

Sile puer, bona multa habet silentium:

duo autem hæc & prima & maxima, Audire, & audiri: quorum neutrum cōtingit garrulis, sed & eò ipso quod appetunt, infeliciter, ac cū animi molestia excidunt. Nā reliqua quidē animi morbis, auaricię puta, ambitioni, voluptatū nimio studio, hoc saltem contingit, vt potiantur ijs quę appetiuerūt. garrulis hoc molestissimum accidit, quòd auditores ab ijs frustra expetuntur. quippe nemo non eos effusè fugit. ac siue in semicirculo sedentes, siuè vnà ambulantes vbi vident garrulum accedere, illico migrationem sibi ipsis indicunt. Et quemadmodū orto silentio in collocutione aliqua, Mercuriū aiunt subintrasse: ita cùm in consessum aut conuiuium notorū garrulus aliquis se infert, omnes obticent, quia ansam præbere loquendi ei nolunt. & si ipse vltro hiscit, illicò vniuersi digrediuntur, æstum & nauseam veluti Borea circa maritimum promontoriū fremente præuidentes. Quo fit, vt neq; in conuiuio vnà adesse quisquā velit, neq; nisi coactus contubernio eorū comitatuq; in itinere aut nauigatione vtatur. adeò vsquequaq; vrgent vestes præhēdendo, & barbam, ac manu latus fodiendo. Qua in re summus honor pedibus debetur, secundum Archilochum immò autem de sapientissimi Aristotelis sententia. Hic enim à garrullo quodā vexatus & absurdis quibusdā narrationibus exagitatus, subinde dicenti, Nunne hoc mirū est Aristoteles? respōdit: Non profectò hoc est mirū, sed si quis pedibus præditus te sustinet. Alijq; cuidam id genus homini post multa verba dicenti, Molestus tibi mea loquacitate fui philosophe: Non me hercle, inquit: non enim aduerti animū. Etenim garrulis cùm vi obtinuerunt vt dicant, natura hoc concessit, vt alienas aures extrà circūfundant vocibus. animus interim audientis alias intus secum explicat atq; persequitur curas. vt neque attentorū, neq; credulorū auditorū copia loquacibus fiat. qui in Venerem sunt procliues, eorum semen aiunt esse sterile. ita & garrulorum sermo imperfectus est atq; inutilis. At vero nullum nostrorum membrorū natura perinde atq; linguam vallo coercuit, positis ante eam præsidij loco dentibus; vt si ratione intus,

— *Resonantia fræna premente,*

obedire nolens prosiliret, morsibus eā lancinantes, eius cōpesceremus intemperantiam. Non enim serta obijcibus ve carētium penuum aut conclauium, sed oris effrænis finem esse calamitatē dixit Euripides. Qui verò existimant ædes foribus carentes, & crumenā quæ claudi nō possit, nullo vlui esse: ore interim semper aperto semper foras diffluentes, quo modo Pōtus per suum ostium semper in Propontidē effluit, ij videntur sermonem prore omnium abiectissima ducere. Vnde est, quòd fides ijs non habetur: quàm quidē omnis oratio expedit. Est enim suus orationis finis, fidem facere audiētibus: loquacibus, ne si vera quidem dicant, fides habetur. Nam sicut triticum vasi inclusum, mensura amplius reperitur, vsu deterius: sic loquacis hominis sermo additamentū mendacij largum habet, quod fidē vero derogat. Iam ebrietatem verecundus quisq; & modestus vitat. nā, quod fert quorundam opinio, insaniæ comes est ira, contubernalis ebrietas. immò vt insanię cedit duratione, ita eā hoc superat, quod vltrò adsciscit. At nullo tāto opere culpatur nomine ebrietas, atq; intēperātia & infinitate loquendi.

Bacchis.

Ebrietas.

Nam vinum vel prudentem cantare coegit,
Et tenerum ridere, pedesq; inferre choreis,
Atq; tacenda loqui, nec idonea dicere dictu.

Ody.ξ.465.

de his verò postremum demum noxium est & cum periculo: cātus, risus, saltatio non eò vsq; se proferūt. Quid autem, si hoc sit à poeta propositū ad id quod apud philosophos quæritur soluendum de vinolentię & ebrietatis discrimine? vt vinolentiæ animi quandam remissionem & leuitatē, ebrietati futilitatē tribuerit. Quod enim est in corde sobrij, id est in lingua ebrij, vt prouerbio fertur. hinc Bias in quodā conuiuio cùm sibi tacenti à garrulo quodā stoliditas obijceretur, Quis verò, dixit, stultus, inter pocula posset tacere? Athenis autem quidam conuiuium regijs legatis præbens, operam dedit vt ijs hoc cupientibus philosophos eodem cōduceret. ibi cū reliqui colloquio instituto vltro citroq; pro sua quisque persona disseruissent, Zenonē, qui tacitus se continebat, comiter allocuti hospites cùm salutassent poculo, De te verò, aiebant, quid dicemus regi? Respondit Zeno: aliud nihil, quàm esse senem Athenis, qui inter pocula silere sciet, adeò profundū quiddam, & arcarni sacri simile, ac sobrium est silentium. at ebrietas loquax est. mēte enim & prudentia vacat, ideoque vocalis est. Philosophi porrò ebrietatem definientes, vaniloquentiam in vino aiunt esse. ita potatio non culpatur, si coniunctum ei sit silentium. Sed stulta loquela de vinolentia redigit ebrietatē. Enimuerò ebrius in vino nugatur: garrulus vbiq; in foro, in theatro, in ambulatione, interdiu, noctu. ægrotum curans ipso morbo molestior est, vnà nauigans, quàm nausea, laudans repræhendente. Malunt etiā colloqui cū prauis hominibus linguæ potentibus, quàm cum bonis garrulis. Nestor Sophocleus Aiacem exasperatum verbis demulgans, moratè hoc dixit:

Non culpo te: maledicis enim, faciens bene.

Aduersus garrulum verò non sic sumus affecti: sed omnem factis initam gratiam dictorum importunitas corrumpit

rumpit atque disperdit. Reo cuidam Lysias orationē à se conscriptam dederat. eam cùm ille sępius relegisset, venit ad Lysiam, mœstusq; significabit, sibi primùm eam cognoscenti mirabilē visam fuisse: cùm autem denuò atq; tertiùm repetijsset, prorsum eneruatam & languidā. Lysias verò ridens: Quid, inquit? Nonne semel tantū apud judices eas recitaturus. Ac mihi Lysiæ vim ad persuadēdum venustatemq; considera. nam & hunc ego affirmo,

A Musis quæ violis caput

Redimiunt probè ornatum fuisse:

Inter ea autem quæ de Homero dicta sunt, hoc omniū est verissimum, solum hunc poetam fastidia hominum euitasse, nouum semper & ad captandum gratiam florentem. & tamen hoc de sese pronuncians,

Odyss. μ, fine. *— scilicet odi*

Res clarè dictas, verbosa iterare loquela:

fugit atque auersatur insidiantem cuiuis sermoni satietatem, auditorem ad alias ex alijs narrationes trahens, ac nouitate fastidium amoliens. At garrulis aures palimpsestorum in morem iterationibus molestis eorundem sermonum obtundunt. Primùm ergo id eius in mētem reuocemus, ꝙ sicut nōnulli vinum voluptatis blanda q; consuetudinis gratia inuentum nimium alios & merum bibere cogentes quosdam in tristiciam ac temulentiam conijciunt: ita sermonem, cuius suauissimū est & humanissimum commercium, qui malè eo ac temere vtūtur, inhumanū, ac insociabilem reddunt: molestiaq; afficiūt eos quibus se putant gratificari, & derident ur ab ijs quibus se miros videri volunt, inuisiq; eorū causa fiunt ob quæ se amari cupiunt. Itaque sicut à Venere alienus sit, qui cesto auertat atque abigat consuescentes: ita Musarum expers inscitusque est, qui verbis molestiam exhibet ac se inuisum reddit. Iam reliquorum vitia quædam cum periculo cōiuncta sint, alia odiosa, partim ridicula omnia hæc garrulitati cōgruunt. subsannantur enim cū narrant communia: in odium incurunt mala annunciantes: in periculum veniunt arcanorum incontinentes. Nō abs re Anacharsis à Solone conuiuio exceptus, cùm postea obdormiuisset, conspectus est læua manu pudendis, dextra ori imposita. censuit namque, rectèque cēsuit linguam validiori coercendam fræno. Non enim facilè tot viros numerare posses qui ob Veneream libidinem perierint, quot vrbes & imperia secretum proditum euertit. Obsidebat Athenas Sylla, neq; ei vacabat trahere obsidionem, alio vrgēte negocio: cum & Asiam subitò cepisset Mithridates, & Mariana factio rursum Romæ obtinere. Sed cùm senes quidam in tonstrina disputarent, Heptachalcum nō teneri præsidio, ac periculum esse ne ea parte vrbs caperetur: exploratores eum sermonē exceptum ad Syllam retulerunt. Sylla statim exercitum ad duxit, ac circa mediam noctem in vrbem perduxit. ac parum sanè abfuit, quin Athenas solo æquaret. cædibus quidem & cadaueribus ita oppleuit, vt Ceramicus sanguine fluxerit. Iratus autem Atheniensibus Sylla magis ob dicta quā ob facta erat, maledictis. n. Impetebāt ꝑm & Metellam, exilientes in muros, &

Mala comitantia garrulitati.

conuicia iactātes,

Murum farina conspersum Syllas sonat,

& multa alia id genus nugātes, rei, vt Plato ait, leuissimæ sermonis pœnam grauissimā sibi acciuerunt. Ne Roma Nerone exonerata libertatem consequeretur, vnius factum est hominis futilitate. Vnica restabat nox, post quā pereundum fuerat tyranno. omnibus iam ad hoc instructis rebus. Qui autem eum erat interfecturus, in theatrum vadens, conspicatus in foribus quendam vinctum qui ad Neronem ducendus suam lamentabatur fortunam, propè accedens in aurem homini insusurrauit: Precare tantùm vt hęc dies abeat, cras mihi ages gratias. Is verò hoc oblique dictū arripuit, ac nimirū intelligēs esse

Stultum qui quæris certis incerta relictis.

certiorem salutem iustiori prætulit, Neronique vocem istam renunciauit. Ille ergo statim arreptus est, & tormēta homini, ignes, ac flagella adhibita: neganti necessitate imposita dicendi, quę antè nulla re cogente prodiderat. At Zeno philosophus, ne corpus necessitate expugnatū arcanum animi vllum posset efferre, linguam dentibus abscissam in tyrannum exspuit. Præclarum etiē Leæna habet suæ taciturnitatis premiū: amica Harmodij & Aristogitonis, &, vt mulier, in partem spei coniuratione in tyrannos cōceptæ venerat. nā & ipsa pulchro illo Amoris cratere ebria bacchabatur, & propter deum illum arcanis his orgijs erat initiata. Postquam ergo illi frustrate ipsos conatu sunt interfecti, quæstioni subiecta; at iussa indicium facere de adhuc ignoratis socijs, nihil dixit, sed tormenta continenter pertulit: demonstrans nihil illos viros seipsis indignum admisisse, qui talem amassent mulierem. Athenienses autem æneam leænam lingua carentē fecerunt, inq; foribus arcis dedicauerunt: iracundia animalis peruicacitatem feminæ, linguæ absentia taciturnitatem & arcani continentia significantes. Et enim nulla vna ita oratio dicta profuit, vt multæ silentio pressæ. quippe quod tacitum est, aliquando tamen dici potest: non item quod dictum est, taceri, cùm iam effusum ac diditum sit. Vnde, puto, est, quòd loquendi magistros habemus homines, tacendi deos: adhibito ad sacrificia & arcanos ritus silentio. Homerus porrò Vlissi facundissimo homini summam adscripsit taciturnitatē: itemque filio eius, & vxori, & nutrici. Audis enim dicentē hanc,

Taciturnitas.

Hæc tacita vt ferrum vel quercus dura tenebo. Odyss. τ, 494.

Ipse autem Penelopę adsidens,

Vxoris lacrymas miseratus mente pudica,

Intra palpebras ceu cornu immota tenebat Ibid. 210.

Lumina, vel ferrum. —

adeò totum corpus plenum gerens cōtinentię, omniaq; rationi habens parēția & subiecta, oculis imperaui fletu, linguę verbis, cordi tremore & latratu abstinere.

Paruit extemplò menti cor plurima passum: Odyss. υ, 23

vsque ad brutos motus penetrantę ratione, spiritumque & sanguinem sibi obedientem domando adepto. Tales etiam plerią; sociorū Vlissis fuerunt. quot enim raptati, solo q; allisi à Cyclope Vlissem non prodiderūt, neq; ignitum illud, & ad oculum eruendum adornatum instrumentum indicauerunt, sed crudi vorari quàm arcanum quicquā efferre maluerunt: maioris fuit quàm quę excedi posset continentiæ ac fidei. Proinde Pittacus reɛtè cùm ei hostiam misisset rex Aegypti, iussissetq; optimam & pessimam carnē eximere, exemptam linguam ei misit: vt cùm bonorum, tum malorum maximorum instrumentum. Ino autem Euripidea liberè sese prædicans, ait se scire,

Tacereq; in loco: & cùm tutum est, eloqui:

qui enim generosę, & re vera regio more instituuntur, primùm tacere, deinde loqui discūt. Antigonus ille rex filio quærenti quādo castra essent moturi; Quid, inquit metus ne solus tu non audias tubam? Ergo vocem ei arcanam non credidit, quem erat regni hæredem habiturus? immo autem docuit eum in talibus rebus continēter se & cautè gerere. Metellus senex militiæ simile aliquid interrogatus: Si, inquit scirem tunicam meam arcani mihi cōsciam, exutam profectò in ignem abijcerem. Eumenes cùm audiuisset Craterum aduersus se cùm copijs venire, nemini amicorum rem aperuit, sed Neoptolemum esse sanxit. hūc enim milites Eumenis contemnebant: illius & gloriam admirabantur, & virtutem diligebant, rem ipsam excepto Eumene norat nemo. Commissa igitur pugna vicerunt, Craterumque ignari interfecerunt, mortuumque demum agnouerunt. Ita taciturnitas callidè certamen hoc gessit, tantumque aduersariū occultauit. atq; sunt adeò amici magis admirati Eumenē qui non prædixisset, quàm reprehenderunt. Tametsi vt maxime culpetis in tali casu, præstat saluis rebus ob non

habitam

habitam fidẽ inculari, quàm eos accuſare, quorũ fidẽ ſecutus perieris. Omnino autẽ quo ore obiurgabis eũ qui nõ tacuit id, quod tu ei dixiſti? Si enim tacitum & ignoratum oportuit, malè alteri fuit indicatum. ſi verò rem arcanam ex te dimittẽns in alio continère vis, iã tua prodita in alius cõfugiſti fidem. qui ſi tui ſimilis eſt, iure peris, ſi melior, præter rationem ſeruaris, inuento qui tibi ſit quàm tu ipſe fidelior. Inquies, At meus eſt amicus iſte. Sanè. Sed & hic amicum habuerit, cui tantundem credat, isq; rurſum alij. ita deinceps incrementum facit multiplicaturq; continuata incontinentia oratio. Quemadmodum enim vnitas non egreditur ſuum terminum, ſed (quod & nominis ratio docet) ſimpliciter vnum manet, binarius autem principium infinitum eſt diuerſitatis, qui ſtatim duplicãdo ſuam mutat naturam, & ad multitudinem vergit. ſic ſermo in primo manens, verè arcanus eſt, ſi ad alterum efferatur, iam famę locum obtinet, verba enim alata vocat Homerus. Nam neq; auem è manibus dimiſſam facile eſt denuò comprehendere, neque poteſt ſermo ex ore emiſſus rurſum capi & teneri, ſed ab alijs ad alios diditur,

Ody.a.122 *Fertur rotans volucres alas impete.*

Quippe nauim à vento correptam funibus & anchoris inhibent, eiusq; velocitatem frangunt. orationi tãquam è portu ſemel egreſſę nulla ſtatio, nullus anchoræ iactus eſt reliquus; ſed magno cum ſonitu & fragore vecta autorem in graue magnumq; aliquod conijcit ac demergit periculum.

Namq; exigua de lampade Idæum nemus
Succendere poſſis, atq; vni quod dixeris,
Facilè hoc per ciuium aures iuerit omnium.

Romanus ſenatus occultum quoddam conſiliũ per aliquot dies intra ſe agitauerat. cumq; res ea multũ obſcuritatis haberet, variasq; excitaret ſuſpiciones, quendã ſenatorum vxor, muliercula is pudica, ſed tamẽ mulier, maiorem in modum precibus inſtando vrgebat, vt arcanũ ſibi aperiret, deierans interim ſe ſilentio rem tecturam, & ni faceret, diris ſeſe deuouens exſecrationibus, flensq; & quiritans fidem ſibi non haberi. Ille vt ſtulticiæ eam ſuæ coargueret, Vincis, ait, mea vxor, proinde audi terribilem rem atque prodigioſam, relatum ad nos eſt à ſacerdotibus, caſſitam viſam eſſe volantem cum galea aurea & haſta, de eo oſtento vna cum auguribus deliberamus, ac anxiè diſquiremus, bonine an mali aliquid denunciet. tu verò tace. hęc locutus, in forũ proceſſit. At verò mulier ancillam, quę primum intrauerat, arripiens, pectus ſuum plangẽs & crines ſcindẽs, Eheu, inquit, mi vir, mea patria; quid nobis fiet? volens docensq; ancillam quærere, Quidnam igitur euenit? Ancilla, poſtquam interroganti mulier rem narrauit, addiditq; communem omnis loquacitatis clauſulam, Caue ne cui hęc dixeris, & tace, vix dum à domina vt eſt digreſſa, vna ſeruienti alteri, quã maximè videbat ocioſam, narrationẽ inijcit. illa amatori ſuo ad ſe veniẽti exponit. Hoc modo fabula in forũ deuoluta, ita vt præcurreret autorem, quidam ad eũ notus accurrit, & an recens domo adueniat quęrit. Ait ille. Nihil ergo, inquit, noui inaudiuiſti? Quid, ait ille, an noui aliquid euenit? Tum alter, Caſſita, inquit, conſpecta eſt volans, haſtata, aurea caſſide, ac de eo principes ſenatũ habebunt oſtento. Ibi ridens iſte, Laudo, ait, mulier celeritatẽ tuã, qua factum eſt vt me in forum euntẽ ſermo hic antreuerteret. Proinde ad magiſtratũ acceſſit eosq; de trepidatione liberauit. Vt autẽ mulierẽ vlciſceretur, domũ reuerſus, Perdidiſti me, inquit, mulier; compertũ eſt.n. è domo mea in publicum elatum eſſe arcanũ, itaq; ob tuam incontinentiam ſolum mutare cogor. Eunti q; inficias, & dicenti, Quaſi vero tu nõ trecenteſimus ipſe hæc audieris? Quomodo, inquit, treceteſimus, qui te vrgente vt periculum facerem poſſemne audita reticere iſthuc confixerim? Atq; hic quidem mulieris ſuæ continentiam tutò & cautè probauit, veluti in vas ſatbiſcẽs non vinum aut oleum, ſed aquã infundens. Fuluius autem amicus Auguſti Cæſaris, cum hunc deplorare audiuiſſet domus ſuę ſolitudinem, cum & duo è filia nepotes morte ſublati eſſent, & qui reſtabat vnicus Poſtumius propter calumniam in exſilio viueret, cogereturq; priuignum imperij ſucceſſorem relinquere, quanquam miſeraretur, cuperetq; ex exſilio nepotem reuocare. hæc cũ audiuiſſet Fuluius, narrauit vxori, vxor porrò Liuiæ indicauit, Liuia acerbè cum Auguſto expoſtulauit, quòd iampridem hoc decreto, nepotẽ non reuocaret, ſed ipſã inuiſam imperij ſucceſſori redderet. Manè cum pro more ad Auguſtum veniſſet Fuluius, eumq; ſalutaſſet, Auguſtus contrà, Sanam mentem Fului. Senſit rem Fuluius, rectaq; domum reuerſus vxorem acciuit, & Animaduertit, inquit, Auguſtus arcanum me non reticuiſſe, ideoque ſtatui mortem mihi conſciſcere, meritò, reſpondit vxor qui cum tandiu męcum vixeris, non ſenſeris, neq; vitaueris meã futilitatem, ſed me ſine tibi pręcedere, ſimulq; arrepto gladio ſe ante maritum occidit. Rectè itaq; Philippides comœdiarum ſcriptor, amice eum compellãti Lyſimacho regi, ac quærenti, Quanam mearum rerum vis te impertiã? reſpondit, Quacunq; volueris ò rex, dũmodò nullo arcano. Præterea garrulitati malũ hoc ipſo non minus malo adeſt curioſitas. Multa enim audire volunt garruli, vt multa habeant, quæ dicant. ac maximè arcana & abſcondita ſcrutantur atque inueſtigant, futilitati tanquam materiem quandam obſoletam ſarcinarum apponentes. Deinde ſunt inſtar puerorum, qui glaciem neque tenere volunt neque dimittere, immò veluti ſerpentibus in ſinum collectis, nõ continent, ſed ab ijs perroduntur. Belonas piſces, & viperas partu rumpi aiunt. Arcana autem eos qui non continent, foras elapſa perdunt. Seleucus Callinicus in pugna aduerſus Galatas omni exercitu, omnibus copijs amiſſis, abiecto diademate equis tribus vel quatuor comitãtibus profugit, & per auia longum iter vagatus, ac iam animum ob inopiã deſpondens, ad caſam quandã peruenit, ac cum forte fortuna in dominum eius incidiſſet, panem & aquam petijt. is non iſta modò, ſed & quę alia ruri aderant liberaliter comiterq; præbuit. cumq; faciem regis agnouiſſet, non continuit ſe præ gaudio illius caſus, neque cupiẽtis latere regis diſsimulationem adiuuit, ſed cum ad viam vſque deduxiſſet, & iam diſcederet, Salue, dixit, ò rex Seleucẽ. Tum rex porrecta dextra, eum ad ſe trahens veluti oſculaturus, vni comitum innuit vt ceruicem homini præcideret,

Sic caput eſtq; loquentis adhuc cum puluere miſtum. Iliad.x.457

qui ſi tacuiſſet, & ſe aliquãtulum repreſſiſſet, paulo pòſt à rege rurſum florente & opibus aucto maiorem puto pro ſilentio quàm pro hoſpitalitate gratiam retuliſſet. Quanquam hic quidem vtcunque ſuæ incontinentiæ excuſationem habuit ſpem, & exhibitum officium. Pleriq; autem garrulorum etiam ſine cauſa ſeipſos perdunt. In tonſtrina quadam (vt exemplis res pateſiat) orto ſermone de tyrannide Dionyſij, quòd ea adamantina & inexpugnabilis eſſet, tonſor ridẽs, Hæccine, inquit, vos de Dionyſio dicere? cuius ego ceruici paucis itidem interpoſitis diebus nouaculam adhibeo. Hæc cum ad Dionyſium eſſent allata, hominem in crucem ſuſtulit. Non autem eſt abs re tõſores eſſe loquaces. nam loquaciſſimi ad eos confluunt, iisq; aſſident, ita vt conſuetudinẽ garriendi inde pareant. Itaque eleganter Archelaus rex garrulo tonſori, qui iam tectis linteo humeris quęrebat, Quomodo te tondebo rex? reſpondit, Tacens. Sed & Athenienſium magnam in Sicilia acceptam cladem tonſor primus annunciauit. qui cum de ea inaudiuiſſet in Piræeo ex inde fuga elapſorum cuiuſdam ſeruo ſtatim officina relicta contento curſu in Aſtu ſe proripuit,

Ne quis præriperet decus hoc, — Iliad.x.207

famam in vrbem apportans,

Curioſitatis mala.

Tonſores.

— Poſt ipſe veniret.

Ibi orto, vt ſolet, tumultu, populus in concionem collectus, autorem rumoris quæſiuit, adducitur ergo tonſor ille, examinatur, qui ſanè etiam nomē indicis ignorabat, & principium rumoris ſparſi in ignotam ac nomine carentē perſonā referebat. Exinde fremitus & clamor in theatro, Torque & excrucia ſceleſtum, qui iſthæc finxit atq; compoſuit, quis.n. alius audiuit, quis credidit. Adfertur rota, intenditur tonſor. ſub hoc ipſum adſunt nuncij calamitatis, qui ex ipſa clade profugerāt. itaq; omnes diſſipati ſinguli ad ſuos ſunt luctus, miſerum tonſorem rotæ illigatū relinquentes. Atq; is ſerò & iam ſub veſperā ſolutus, è lictore quæſiuit, Audiuiſſentne etiam de Nicia duce exercitus, quo is modo perierit. Adeò inexpugnabile & inemendabile malū fit conſuetudine garrulitas. Et verò ſicut qui amara & malè olentia medicamēta biberunt, ipſa etiam oderunt pocula, ſic qui mala annunciāt, auditoribus inuiſi ſunt. Sanè Sophocles venuſtè iſtā dubitationem propoſuit,

In mente numnam, vel morderis in auribus?
Cur tu dolorem mi imputas, vbi tua
Facti autor agrè menti facit, ego auribus?

nam moleſtia afficiunt vt ij qui lædunt, ita etiā qui factū narrant. Sed tamen nulla eſt linguæ fluentis inhibitio, nulla coercitio. Lacedæmone Mineruæ Chalciœci templū repertum eſt compilatum, intusq; iacens inanis lagena, ea de re eum inter multos qui accurrerant diſquireretur *Suo iudicio pereuntes.* quidam è corona hominum, Si vultis audire, inquit, ego vobis exponam quid mihi in mentem venerit de hac lagena: exiſtimo ſacrilegos rem aggreſſos ita periculoſam prius cicutam bibiſſe, ac vinum ſecum attuliſſe, vt ſi fallerent, epoto mero vim veneni diluerent, incolumesque diſcederent, ſi verò deprehenderentur, ante tormenta facili & doloris vacua morte decederent. Hęc illo fato, res tam intricata ac perplexa, viſa fuit non ſuſpicātis aliquid tale, ſed ſcientis. Itaq; circumfuſi homini, alius aliūde ceperunt interrogare, quiſnam eſſet, cui ve notus, & vnde iſta haberet cognita. denique hoc modo examinatus, cōfeſſus eſt ſe vnum de iſtis eſſe ſacrilegis. Quid? qui Ibycum interfecerant, nonne eodem modo ſunt depræhenſi? Hi cum ſederēt in theatro, ac fortè tum grues eſſent conſpectæ, cum riſu inuicem ſibi inſuſurrauerunt, Ibyci vindices adeſſe. Hanc vocem qui propius aſſidebant, quod iam multo tempore nuſquam apparens Ibycus deſideraretur, exceperunt, indiciumq; de ea ad magiſtratū detulerunt. ita illi facinoris comperti ad ſupplicium abducti ſunt, non à gruibus eo iniuncto, ſed à ſua ipſorum linguæ impotentia tanquam Erynni quadam & vltrice Dira coacti cædem prodere. Sicut.n. in corpore ad malè affectas & dolore correptas partes feruntur atque vergunt quæ ſunt in vicinia, ſic loquacium lingua perpetuò inflāmatione laborans atq; palpitatione, trahit & adducit ad ſe aliquid arcanorum & abſcōditorum. Oportet igitur eam obturatam habere, & ratione veluti obijce linguæ oppoſito identidē fluxū eius lapſusq; cohibere, ne ſtultiores anſeribus videamur eſſe, quos aiunt cum è Cilicia tranſuolant Taurū montē aquilarū plenum, ſingulos recepto in os iuſtæ magnitudinis lapide, quo tanquā fręne aut clauſtro vocē compeſcant, ita noctu latentes tacitè traijcere. Iam ſi quis quęrat, quiſnam hominū peſſimus atq; perditiſſimus ſit, nemo vtiq; proditore omiſſo aliū *Garruli proditores.* quenquam reſponderet. At.n. Euthycrates domui ſuæ è Macedonicis lignis faſtigiū impoſuit, vt ait Demoſthenes, Philocrates multo accepto argento ſcorta piſceſque emit, Euphorbo & Philagro, qui Eretriā prodiderunt agrū rex adſignauit. Garrulus autē proditor eſt nullo eō ductus precio, vltroq; ſuā offert operā. nō equos prodēs, aut munitiones, ſed arcana publicans dicta in iudicijs, in ſeditionibus, in certaminibus de republica, nemine ipſi agente gratias, quas ipſe vltrò debet ſi audiatur. Ergo quod dictum eſt in eum qui temere & abſq; iudicio ſua profundebat ac donando prodigebat,

Non tu humanus es, vitio laboras, nam gaudes dare,

id etiam in garrulum competit. non amicus es, non beneuolus qui iſta indicas, morbo hoc laboras, quòd gaudes loquendo & nugando. Verum hæc non accuſandæ, ſed curandæ ſanandæque garrulitatis gratia dici intelligendum eſt. Vitia enim iudicio & exercitatione cum vincantur: iudicium præcedat oportet. *Vitia vt curentur.* nemo enim ſe adſuefacit ad vitandum & ex animo euellendum ea, quæ moleſta ei non ſunt. inuiſa autem nobis fiunt vitia, cum ratione perſpicimus quæ damna ea dent, quam adferant turpitudinem. Quo modo nunc cernimus, garrulos dum volunt amari, in odia incurrere, dum gratificari, moleſtiam adferre, dum admirationi eſſe, ridari: nullo cum lucro ſumptus facere, iniuria amicos afficere, inimicis prodeſſe, ſemetipſos peſſundare. Itaque primum huius morbi remedium eſt, ratiocinatio turpium atque noxiarum quæ ab eo proficiſcuntur. Secundo loco rationes ſunt ſubducendæ eorum, quę à contraria virtutę veniunt, bonorum. *Silentij & breuiloquentię laus.* ſemperque audiendę, memoriterque tenendæ & in promptu habendæ ſunt taciturnitatis ac ſilentij laudes, eorumque maieſtas, ſanctimonia, ac cum ſacris arcanis ſimilitudo, & quòd maiori ſunt in admiratione, magis cari ſapientesque habentur quàm effrænes iſti & concitati, ij qui rotundi ſunt ac breuiloquētes, & quorū in exigua dictione multus ineſt ſenſus. Nam & Plato hos laudat, ſimiles eſſe dicens peritorum *In Protagora.* iaculatorum, dum criſpa, ac denſa, inter ſeq; conuoluta verba emittunt. Et Lycurgus ciues ſtatim à puero ſuos ſilentio compeſcens, ad huiuſmodi contractè ac preſsè loquendi peritiam condocefecit. Etenim ſicut Celtiberes ferro aciem ſoliditatemq; parant, eo in terram defoſſo craſſas terreſtresq; partes expurgando, ita Laconica oratio cortice carebat, & ſuperuacaneorum remotione in efficacitatem coacta acuebatur. quippe illa ſcitè dicendi breuitas, & verſatile in reſponſionibus acumen: multi erat ſilentij fructus. Atque id genus dicta maximè ſunt loquacibus obijcienda, vt ſentiant quantum ea gratiæ habeant atq; vitium. Quale eſt, quod Philippo Lacedæmonij dixerunt, Dionyſius Corinthi. & rurſum cū Philippus ſcripſiſſet, Si in Laconicam impreſſionem fecero extorres vos agam, reſcripſerunt, Si. Demetrio regi indignanti & clamitanti, Vnū ad me legatum miſére Spartani? nihil territus legatus reſpondit, Vnum ad vnum. In admiratione etiam de priſcis ſunt breuiloquentes. & templo Apollinis Pythij non Iliadē aut Vliſſeam, neq; Pindari Peanes inſcripsére Amphictyones, ſed Noſce teipſum, Ne quid nimis, Sponde, præſtò noxa, admirati grauitatem teuuis ſermonis, in tanta breuitate ſenſum quaſi malleo ductum cōcludentis. An non ipſe ille deus in oraculis breuitati ac cōpendio ſtudet? & Loxias ideò vocatur, quòd loquacitatem magis fugit quàm obſcuritatem? Nonne qui abſq; verbis aliquid per teſſerā quandam ſignificant, in admiratione ſunt, magniſq; vehūtur laudibus? vt Heracletus. qui ciuibus poſtulantibus vt aliquam de concordia ſententiam diceret, conſcenſo ſuggeſto calicem aqua plenum ſumpſit, farinamque ei inſperſam cum pulegio agitaſſet, ea epota abijt, cum demonſtraſſet ciuibus, in pace & concordia conſeruari ciuitates, ſi contenti eſſe quibuſvis, & non requirere ſumptuoſa ciues noſſent. *Frugalitas.* Scilurus Scytharū rex octoginta filios iam moriturus adferre faſciculū haſtiliū iuſſit, eūque ſingulis ita vt erat colligatus confrigendum dedit. cum autem quiſque pro ſe id præſtare poſſe negaret, ipſe vno poſt alterum extracto haſtili, omnia nullo negocio confregit. oſtendens concordiam ipſos firmos & inſuperabiles conuerſaturam, diſſidio imbecilles & inſtabiles eorum res redditum iri. *Concordia* Si quis ergo hæc & ſimilia horum continenter recitet atq; repetat, opinor nugis gaudendi finem eum facturum. Mihi quidē etiam ſeruus, de quo

dicam

dicam, pudorem admodum incutit, consideranti qnid rei sit rationi animũ aduertere, & institutum animi tenere. P. Piso orator, ne interturbaretur, seruis mãdauerat, vt tantum ad interrogata responderent, nihil præterea dicerent. Euenit, vt Clodiũ, qui tum magistratum gerebat, amicitiæ gratia ad conuiuium, quod (vt moris erat) splẽdidũ instruxerat, vocari iuberet. Vt hora cœnę appetijt, cũq; iã adessent reliqui conuiuæ, exspectabatur Clodius, ac seruum qui solebat conuiuas inuitare, aliquoties misit Piso visum an veniret. vespere iam facto, cum aduẽtus eius desperaretur, Quid, inquit Piso seruo, an non inuitanisti Clodium? etiã, respondit. Cur ergo non venit? quia venturum se negauit. Cur id non statim dixisti? quia de eo abs te non fui interrogatus. Hic est seruus Romanus, at Atticus domino fodiens interim narrabit quibus conditionibus pax sit facta. Tanta est in omnibus rebus vis cõsuetudinis. Ac de hac quidẽ iã nunc dicemus. Non.n. fræno iniecto cohibere garrulitas, sed adsuefaciẽdo morbo illo obstari potest. Primũ itaq; vbi ex ijs qui vna sunt aliquid quęritur, tacere adsuescito, donec omnes respondere abnuerint.

Adsuefactione garrulitas vitanda.

Cursus enim non finis idem, & consilij,

ait Sophocles, neq; vocis & responsi. quippe in cursu victoria est alios anteuertẽtis. hic, si rectè respõdit aliquis, satis est collaudando & adstipulando candidi hominis opinionem reportasse, sin verò, tum & docere quod fuit ignoratũ, & implere quod deerat citra inuidiã & importunitatẽ licet. Maximè autem attendamus nosmetipsos, ne alio quodã interrogato, ipsi occupemus respondere. Fortasse.n. ne aliàs quidem conuenit, vbi quid ab alio petitur, nos illo dimoto à nobis hoc promittere, vtriq;.n. videbimur exprobrare, alteri ꝙ nõ possit pręstare quod poscitur, alteri ꝙ nesciat postulare inde, vnde possit accipere. Maximè autẽ in responsionibus huiusmodi temeritas & audacia cum iniuria coniuncta est. Nã qui respõdendo præcurrit eum qui fuit interrogatus, simul isthæc innuit, Quid attinebat ex isto quæri? Quid ille nouit? Me pręsente non debet alius de hisce rebus interrogari. Atqui sæpenumero interrogamus, non ꝙ responso nobis sit opus, sed ꝙ vocem aliquã, & comitatem elicere, & ad colloquium adducere interrogatũ volumus. vt Socrates Theętetũ & Charmidem. Ergo quale est accurrere & osculari eum, qui volebat osculũ alius, aut intuentis in alium oculos in se auertere, tale est occupare responsionẽ, auresq; & cogitationes ab alio in se traducere, vbi etiam si is qui interrogatus est, respondere detrectet, pulcrũ est se continere, & ad voluntatẽ interrogantis accõmodato, tanquam in prouocatione aliena, responso modestè atq; verecundè occurrere. Etenim interrogatus aliquis si non satis commodè respondeat, veniam meretur ac consequitur. qui vltro in se respondendi munus alteri pręreptũ suscipit, is cum bene se gerens molestiam exhibet, tũ aberrãs gaudio & risu omniũ excipitur. Proxima condocefactio est, quę ad nostras vbi interrogati sumus pertinet responsiones, vbi maximè cauere debemus futilitatẽ. primũ quidem, ne per imprudentiã serio respondeamus ijs qui risus aut contumeliæ causa nos ad dicẽdũ prouocant. Quidã.n. nullo vsu exigente, ioci tantum & fallendi temporis gratia compositas ab sese quæstiones ad garrulitatem procliuibus proponunt, vt eos ad nugandũ pertrahant. Adhibenda est hic cautio, ne celeriter ad dicendum, ac veluti gratiam agentes ob oblatã verba faciendi ansam prosiliamus. sed & mores interrogantis cõsideremus, & vsum loquendi. Quòd si videatur re vera voluisse aliquid cognoscere, tum cõtinere nos discamus & inter interrogationem atq; responsionem aliquid interijcere interualli, vt & adijcere, si quid libeat, possit is qui interrogat, & interrogatus quid respondendũ sit dispicere, ne raptim anteuertat interrogantem etiamnũ ac (vt sępe fit) festinãdo diuersum ab eo quod quęrebatur respondeat. Sanè Pythia etiam priusquã interrogaretur aliquando, oracula edebat. deus enim, cui inseruit,

Mente videt muti sensa, exauditq; tacentem.

Qui verò concinnè respondere vult, ei accuratè sententia & institutum interrogantis est percipiendum, ne id eueniat, quod est in prouerbio,

Ego postulabam rutra, sarcula hi negant,

Alioquin etiam effusa illa ad dicendum tanquam ab acri famè proficiscens festinatio inhibenda est, ne videatur interrogatione quasi fluxus quidam linguam occupans nobis volentibus eductus. Etenim Socrates ita sitim reprimebat, non permittens sibi ipsi vti à gymnasio biberet antè, quàm primam vrnam haustam effudisset, vt cõdocefaceret brutam animæ partem ad exspectandam loquendi opportunitatem. Proinde tria sunt genera respõdendi ad interrogata, necessarium, come, superfluum. Ponamus exemplum. Interrogatus aliquis, intusne Socrates: tanquam inuitus & nihil quicquam alacris respondebit, Non est intus. aut si placuerit Spartanos imitari, tãtum hoc referet, Non. quomodo illi Philippo per epistolam sciscitanti an se in vrbem admitterẽt, epistolã NON litteris magnis inscriptis miserunt. Alius humanius respondebit, Non est intus, sed in mensa. additamẽti quoque, si videbitur, loco, adijciet, Ad mensas eum esse, & ibi hospites quosdam præstolari. Superuacaneus autem ille & loquax, siquidem etiam fortè antimachum legerit Colophonium, sic respondebit, Non est intus, sed ad mẽsas, hospites expectans Iones, pro quibus ad ipsum scripsit Alcibiades, apud Miletum degens cũ Tisapherne satrapam regis Persię, qui antè Lacedæmonijs, nunc propter Alcibiadem Atheniensibus opitulatur, nam Alcibiades conficiendi in patriam reditus gratia Tisaphernem suis conciliat. Deniq; cõtenta oratione totum octauum Thucydidis librum recitabit, eoq; auditorẽ proluet, donec & Miletus capiatur, & Alcibiades denuò in exsiliũ agatur. Hoc loco maximè inhibenda est garrulitas, vt interrogationis veluti vestigia respondendo sequaris, responsionemque interrogantis vsu tanquam centro & circino circumscribas. Carneadem, cum in gymnasio dissereret, neqnedum magnam sibi parasset gloriam, pręfectus gymnasij, misso qnid id nunciaret iussit de vocis magnitudine (erat autem vocalissimus) aliquid remittere. cumq; is peteret, vt sibi modus vocis ab eo daretur, non ineptè subiecit præfectus. Do tibi modi loco eum, qui cum disputas. Respondenti itidem modus sit voluntas interrogantis. Porrò autẽ sicut Socrates maximè ab ijs abstinendum cibis aiebat, qui non esurientes ad edendum, & potibus, qui non sitientes ad bibendum pelliciunt, sic & eos sermones ad garrulitatem procliuia maximè vitet, ad quos cum voluptate aliqua fertur, inq; ijs solet esse nimius; eosq; occurrentes sibi auersetur. Puta, bellicosi multi sunt in bellis narrandis, talemque facit Homerus Nestorem, sæpenumerò sua præclara recẽsentem facinora. eodemq; modo ijs qui in iudicio causas obtinuerunt, aut præter exspectationẽ apud reges vel principes viros gratiosi fuerunt, veluti morbus quidam incidit atq; comitatur, quòd sæpenumerò memorant narrantq;, quo modo ingressi, adducti sint, certauerint, disseruerint, actores aut aduersarios aliquos redarguerint, laudẽ retulerint. Est.n. gaudium longè comica illa vigilia loquacius, subinde seipsum exsuscitans, & narrando innouans. itaq; procliues ad huiusmodi sermones quauis data ansa feruntur. Non enim tantummodò,

Respondendi genera.

Ilia. a. n. λ. & c.

Vbi dolor vrget aliquem, ibi manum tenet.

sed & delectatio vocem in se habet, secumq; linguã circũducit, semper cupiens memoriã ea fulcire. Ita & amãtes plerunq; in eo occupatos videas, vt sermone aliquo memoriam eorum quæ amant repræsentent. de quibus si non cum hominibus saltem cum rebus animæ expertibus colloquuntur. vt,

O sponda mi carissima.—

Lucerna beata, Baccbis te deum putat,
Eiq́; si videre, deorum es maximus.

Nimirum autem garrulus est vbi ad verba venitur alba (quod dicitur prouerbio) amussis. & tamẽ alius ad aliud sermonis genus cum sit propensior, id ipsum potissimũ vitare, ab eoq́; se abstinere & reuellere debet, quia hoc eum quàm longissimè prouehere, & ob voluptatẽ prolixum in loquendo facere possit. Eodẽ modo affici solent sermonibus de eo rerum genere, in quo ob peritiam habitumve aliquem alijs se præstare censent. sui enim, & gloriæ studiosi tales homines, quisq;

Partem diei tribuit maximam huic rei,
In qua præstare nouit ipsus se sibi.

sic qui multæ lectionis est historias, grammaticus artificia sermonis, peregrinas res qui multum terræ peruagatus est, solent inculcare. Itaque hic quoq; adhibenda est cautio. inescata enim garrulitas ijs rebus tanquã animal ad vsitata sibi pascua fertur. Dignus admiratione Cyrus, qui cum æqualibus contentiones susceperit, non earum rerum in quibus præstabat, sed quarum erat imperitior, ad has prouocans, vt neque contristaret eos vincens, & discendo vtilitatem perciperet. Contrà garrulus, si sermo incidat de re aliqua, vnde discere & cognoscere aliquid sibi ignotum queat, eum profligat, nescius tacendo ei exiguam dare mercedem. orationem verò in obsoletos iam & vsu protritos centones in orbem redigit. Ita quidam apud nos, cum forte fortuna duos aut tres legisset Ephori libros, omnes obtundebat homines, & omnia conuiuia deuastabat, semper Leuctricam pugnam & quæ sequuntur narrans. vnde Epaminondæ cognomentum ei factum fuit. Enimverò hoc quidem omnium est malorum minimum, eoque auertenda est loquacitas. minus enim est molesta, quando rerum ad humanitatem pertinentium commemoratione nimia peccat. Quin & adsuefaciendi sunt qui vitio huic sunt obnoxij, vt scribant aliquid, & seorsim differant. Stoicus quidem Antipater, vt fertur, cum neque posset neque vellet congredi cum Carneade, magno cum impetu in Stoicos inuehente, interim scribens librosq́; implens cõtradictionibus aduersus eum, Calamoboas appellatus est, quòd calamo scilicet vociferaretur. garrulum autem vmbratilis illa scribendi concertatio & vociferatio à multitudine abducẽs, fortassis paulatim tolerabiliorem consuescentibus præbuerit. sicut canes vbi in ligna aut lapides desæuierunt, minus aduersum homines ferociunt. Congruet illis etiam admodum perpetua cum prę stantioribus & senioribus consuetudo. vt verecundia illorum existimationis ducti ad tacendum adsuescãt. Atq; his quidem adsuefactionibus semper debet adhiberi & implicari hæc obseruatio & ratiocinatio, vbi aliquid sumus dicturi, & verba ad os procurrũt. Quisnã est hic sermo qui instat & vrget? quorsũ tendit lingua? quid boni dicendo, quid mali tacendo sum consecuturus? Neq;.n. oratio vrgens deponenda est oneris in morem, cum etiã emissa permaneat nihilo minus. Sed aut suæ alicuius necessitatis causa loquuntur homines, aut vt prosint auditoribus, aut gratiæ inuicem alicuius conciliandæ causa conuersationem actionemve susceptam sermone tanquam sale condiunt. vbi verò neq; dicenti vtile, neq; audienti necessarium est quod dicitur, neq; voluptatem aut gratiam parit, quorsum dicitur? vanitas.n. & frustra esse, nõ minus in verbis quàm in rebus locum habet. Præter hęc omnia postremo loco in promptu habeatur & memorię inhæreat Simonidis illud, qui dixit sæpe pœnitentia se ductum quòd locutus esset, nunquam quòd tacuisset. Tum hoc, adsuefactionis magnam esse in omnibus rebus vim, quando singultum etiam & tussim homines attendendo profligantes, cum labore & dolore expulerunt. Silentium autem nõ siti modò, vt Hippocrates ait, sed molestia etiam ac dolore vacat.

PLVTARCHI

De cupiditate diuitiarum libellus.

HIPPOMACHVS alipta, quibusdam hominẽ procerum lõgisq́; manibus pręditum laudantibus, tanquã ad pugillationem aptum, Sanè, inquit, si corona in sublimi suspensa foret detrahenda. Idẽ hoc vsurpare licet qui pulcros fundos, & amplas domos, argẽtiq́; copiam cum stupore admirantur, inq; his felicitatem ponunt, rectè scilicet iudicare eos, siquidem vęnalem beatitatem emere oporteret. Et verò multos videas, qui diuites iuxtaq; miseri esse malint, quã pecunia impensa felices fieri. Atqui non est vænalis argẽto vacuitas doloris, magnanimitas, constantia, confidentia, vita tota ex sese apta. diuitiæ in se non habẽt contemptũ opum, neq; superuacanearũ possessio rerũ hoc pręstat vt eas non requiras. Quo autẽ alio malo diuitię liberent, si ne cupiditatem quidem diuitiarum tollunt? Sanè potu bibendi appetitus exstinguitur, & cibus cibi desiderio medetur, & is qui dicit,

Da pallium Hipponacti, nam valdè egeo,

si quis plures ingerat vestes, nõ ferat sed reijciat. At auariciam neq; argentum neq; aurum exsaturat, neq; auctis opibus aboletur. sed dici potest de diuitijs id quod in medicum gloriosum dictum est,

Tuum remedium morbum grauiorem facit.

quippe nos qui pane opus habebamus, domoq́; & operculo modico, ac qualicũq; obsonio nactus, impleuit, concupiscẽtia auri, argẽti, eboris, smaragdorũ, canũ, equorũ, appetitu à rebus necessarijs ad difficilia, rara magno labore paranda, & inutilia auerso. Etenim rerum ad vitam tolerandam sufficientiũ nemo est pauper, neq; vnquam fenore argentum sumpsit homo vt emeret caseum, panem, oliuas. sed alium sumptuosa domus debitorem fecit, alium oliuetum finitimum, aliũ granaria, vineę, aliũ mulę Galaticę, alios iugales equi,

Pulsantes vanos currus — Iliad.a.453

pręcipitauerũt in voraginẽ cõtractuũ, fenorũ, pignorũ pòst, sicut qui post exstinctã sitim bibunt, & edũt postquã fames sublata fuit, vna euomũt quę esuriẽtes & sitiẽtes ingesserãt, ita qui inutilia appetũt atq; ociosa, ne necessaria quidẽ retinẽt. Hi quidẽ tales sunt. Qui verò nihil amittũt, sed cũ habeãt multa, plura semper desiderãt, eos magis adhuc mireẽ aliquis, Aristippi memor. Solebat.n. is dicere, Si quis multa edens, multa bibẽs, nunquã saturaretur, eũ ad medicos iturũ, & interrogaturũ, qualis hic morbus, quæ affectio, quis sanandi modus esset. Si quis autẽ quinq; habens culcitras, decẽ requireret, & decẽ mẽsas possidẽs, alias totidẽ coëmeret: multisq́; prædijs, multo argento parto nõ expleretur, sed ad alia paranda se intenderet, vigilaret, neque vllis rebus ei satisfieret, eum non putare sibi medico opus esse, qui causam huius affectionis ostenderet. Atqui sitientem qui nondum biberit, spes est potu sitim aboliturum, qui verò continenter bibens sitire non desinat, non impletione sed purgatione censemus opus habere, & vomere iubemus, quia non indigentia eum vexet: sed acrimonia, aut calor aliquis contra naturam inhęrens. Eodem ergo modo de his qui in rebus comparandis sunt, pauperem & indignum apparet finem facturum, si domũ nactus fuerit, aut thesaurũ inuenerit, aut amico opitulante debitũ persoluerit creditoriq́; satisfecerit. Qui verò plura necessarijs possidens plura expetit, eum non aurũ & argentum, nõ equi, oues, boues sanare possunt, sed iactura opus habet ac purgatione. nõ.n. pauperie laborat, sed

inexplebili, auaricia, ob prauam & rationis expertē opinionem inhærentem animo. quam nisi quis euellat, tanquam obliquum nodũ, nunquam desinet appetere superuacanea, hoc est concupiscere quæ nihil attinent. Medicus si intret ad hominem in grabato iacentem, gementē, & cibum auersantē, si tetigerit ac inquisiuerit omnia, & febre eum vacare depræhenderit, satus animi esse morbum discedet. Nos quoq; cũ videbimus hominem rei faciendæ prorsus deditũ, gementem cum sumptus facit, nulla re turpi, nulla molesta abstinentē quę ad lucrũ conducat, possidentē domos, prædia, greges, seruos, vestes, quo alio morbo laborare dicemus, quàm paupertate animi? Nam pecuniariam paupertatem, vt ait Menander, vnus aliquis amicus beneficus sanauerit animo inhærētem illam non exsaturauerint omnes & viui & mortui. Rectè adeò in hos Solon dixit,

Diuitiarum hominum finis non vlla statuta est.

quippe qui sana sunt mente, ijs natura diuitię definitæ sunt, terminusq; adest vsu tanquam cētro & circino circũscriptus. Peculiare hoc est amori diuitiarũ, quòd hæc cupiditas pugnat contra sui impletionē, ad quam reliquę momentum afferunt. nemo.n. obsoniorum cupidus propterea obsonio abstinet, neque vino quia vinosus, pecunia auari ob amorem pecuniæ abstinent. At qui non sit hęc insana & miserabilis animi affectio, propter frigus veste, propter famem pane, propter auariciam pecunia non vti? Est hoc de Thrasonidæ malis. Apud me (inquit) intus est, licet vis, & volo vt qui insanissimè amāt, non facio autem. Ergo eum concluserim omnia, & obsignauerim, & numerauerim feneratoribus ac negociatoribus, alia colligo, & sector, & certo cum seruis, cum colonis, cum debitoribus. Apollo, an vnquam vidisti hominem inseliciorem, aut qui miserius amaret? Sophocles interrogatus vteretur ne rebus venereis Bona verba, inquit, homo. libenter verò isthinc à furioso & agresti domino profugi. Est.n. scitum simul cũ voluptatibus etiā concupiscentias dimittere. quas Alcęus ait neque virum subterfugere neq; mulierem. Hoc verò in auaricia locũ non habet. quæ veluti molesta & morosa hera parare cogit, frui prohibet, & concupiscentiam cum excitet, voluptatem adimit. Stratonicus Rhodiorum luxum subsannans, ædificare eos aiebat tanquam immortales, & obsonari vt breue tempus victuros. Auari autem in parandis rebus sumptuosorum similes, partis vtuntur vt sordidi: ac labores quidē sustinent, voluptates antè nō percipiũt. Demades cum aliquando prandenti Phocioni superuenisset, videretq; mensam eius tetricam & parcā, Miror inquit, te, qui sic prandere possis, remp. tractare. Ipse.n. ventrem suis actionibus in rep. procurabat suũ, & quòd Athenas exiguum putaret suæ luxurię viaticum, è Macedonia præterea commeatum petebat. Itaque Antipater cum eum vidisset iam senem, dicebat Demadis tanquam confectæ victimæ nihil superesse pręter vētrem & linguam. Te verò, ò miser, quis non miretur? qui cũ possis viuere tam illiberaliter, inhumaniter, qui nemmē vlla re impertias, & erga amicos tam sis durus, neq; vllā in ciuitatem exerceas munificentiam, tamen te affligas vigiles, conducas opera, hæreditates cernas, omnibus te rebus submittas, tantam habens ad viuendum absq; negocijs occasionem illiberalitatem. Byzantiũ ferũt, cum adulterũ cũ vxore sua deformi cōpræhendisset, dixisse, ò miser, quæ necessitas te huc adegit? * tu que conturbas succendis * Heus improbe, reges necesse habent opes parare, & regij procuratores, ac qui in ciuitatibus principem tenere locum atq; imperare volunt. his opus est parto, dum ambitione, iactantia, & inani ostētatione, impulsi conuiuia præbent splendida, largiuntur, stipant, dona mittunt, milites alunt, gladiatores emunt. Tu verò tot tantaque possidens. angis, versasq; teipsum cochleæ vitam ob sordes viuens, ac difficilia omnia perferens, nũquam consequeris vt bene sit tibi, & planè asinũ balneatoris refers, qui ligna & malleolos identidem adportans, fumo semper & fauilla oppletus, in nullam lauacri, caloris, mundiciæq; partem venis. Atq; hæc dicta mihi sunt in asininam illā & fornicariam diuitiarũ cupiditatē. Alia porrò est belluina ac fera, quę calumnias struit, hæreditates inuadit, in fraudē inducit, solicitè inquirit ac numerat amicorũ quot adhuc viuant, deinde ad nullam rē vtitur bonis vndiq; conquisitis. Ergo sicut viperas, cantharides, & phalangia magis vituperamus atq; odimus quā leones & vrsos, quod illæ bestiæ homines interficiũt, neq; interfectorũ vllus ijs est vsus, ita maiore digni sunt odio qui propter illiberalitatē & sordes mali sunt, quā qui propter intēperantiam. auferunt.n. alijs ea illi, quibus vtendi nullam habent facultatem. Itaq; hi quidem copia rerum parta ferias agunt, suppeditante luxurię materia. quomodo Demosthenes ijs dixit, qui Demadem improbitati finē fecisse putabāt, Nunc eum plenũ videri instar leonis. Qui verò nulla voluptate, nullo vsu proposito opibus inhiant: eorũ auaricia nullas admittit inducias, nullũ ociũ cum semper inanes sint & omnia desiderent. Dicat fortassis aliquis, liberis eos & hęredibus thesauros cōgerere, Qui verò? quibus viuētes nihil dant? vt similes sint muribus qui in metallis Chrysitidē (ea est terra glebulas auri permixtas habens) vorantes, aurum nō reddunt nisi mortui & dissecti. Cur ergo liberis & hæredibus volũt, multũ pecunię & rē auctā relinquere? scilicet vt hi quoque alijs hęc, rursumq; ij alijs seruent, instar figlinorũ canaliũ, qui nihil in se retinent aquæ, sed vnusquisq; proximo à se eā tradit, nēpe donec extrinsecus sycophanta aliquis aut tyrannus custode sublato, fractoq; tubulo aliò deriuet auertatq; diuitias, aut, quod dici solet, vnus in ea stirpe pessimus existat, qui bona reliquorũ omnia deuoret. Non.n. seruorũ modò, quod Euripides aiebat, sed & auarorũ filij fiũt intēperātes. Indicauit hoc falsè Diogenes, præstare inquiens arietē esse Megarensis viri quā filiũ. Etenim auari dum hęredes suos instituere & informare moribus volũt, peruertunt eos atq; perdunt, auariciā eis & sordes implantantes, eamq; quasi arcē & castellũ tutandæ hæreditati aptũ in animis eorũ exędificātes. Hæc.n. sunt quę docent ac pręcipiunt, Lucrare, & parce, ac tanti te crede esse, quantum est quod possides. Hoc verò non est erudire, sed stipare & consuere tanquā crumenam, vt cōtinere ac seruare possit quod inijcitur quāquam crumena quidem iniecto demum argento fit sordida & fœtida, auarorum filij antè quàm accipiant diuitias, implentur paterna auaricia. Et quidē dignam disciplinæ suæ mercedem hi parentibus persoluunt, nō amātes quod multa sint accepturi, sed infensi ijs, quòd non iam nunc accipiunt. Cum enim didicerint nihil aliud admirari quàm diuitias, neque alium finem propositum vitæ habere quàm multa possidere, parentum vitam suæ impedimento esse existimant, & quantum ijs accedit tēporis, tantum sibi decedere. Itaq; viuis etiamnum parentibus vtcunq; occultè aliquid voluptatis & fruitionis suffurantur, tanquam de alieno amicis aliquid largientes, & in suas cupiditates insumentes, si quid furtim potuerunt auferre. Vbi verò mortuis parentibus claues sunt & sigilla adepti, ibi iā aliud vitæ initur genus, vultusq; tristis & austerus, & non affabilis. non iam Colophon, nō pila non lucta, nō Academia, non Lyceum, sed seruorũ examen, tabularum consideratio, cum dispensatoribus aut debitoribus collocutio, occupatio, solicitudo prandium subtrahens, & noctu in balneum agens. exercitationes autem à puero familiares, Dircesq; aqua prætereauntur, quod si quis dicat, Nō audies philosophũ? Qui possim? dicet, non mihi vacat à morte patris: ò te miserum. quid tantum tibi ille reliquit, quantum est quod tibi abstulit? ocium inquam, & libertatem, immo autem non ille hęc ademit, sed diuitiæ circumfusę & imperiũ in te nactæ, veluti Hesiodea illa mulier,

Vrunt absq; face, in crudam truduntq; senectam.

Belluina auaricia.

Auarorum filij.

Operibus 704.

tanquã rugas intempestiuas, aut canos animo inducẽtes solicitudines, cupiditates, occupationes, ob quę elatio animi, eiusq; liberales conatus & humanitatis studium concidunt atque tabescunt. Quid ergo? diceret aliquis. nonne vides quosdam suis opibus largiter vti? Tu autem, respondebimus, non audis quid dicat Aristoteles? alios ijs non vti, alios abuti, neutros rectè. nam neq; illis sua vsui ornamentove sunt, & his damnum præterea ac dedecus adferunt. Agedum prius illud cõsideremus. Vsus ille, ob quem diuitias admirantur, quarum tandem est rerum? an sufficientium ad vitam tolerandam? At hoc modo nihil amplius habent diuites, quàm mediocris fortunæ homines, & cecæ re vera sunt, vt aiebat Theophrastus inque nulla admiratione diuitię, si Callias Atheniẽsium & Ismenias Thebanorum ditissimi ijsdem vtebantur rebus, quibus Socrates & Epaminondas. Sicut enim Agatho fistulam è conuiuio ad mulieres emisit, sufficere ratus sermones conuiuarum, ita repudiauerim etiam stragula purpurea, mensas sumptuosas, & superuacanea omnia, vidės diuites ijsdem vti rebus quibus pauperes. neq; verò sic,

Hesiod,45 *Ilicet & temo iam suspendetur ad ignem,*
Iamq; boum labor & mulorum cura peribit.

sed præclato ac sobrio instituto profligatis rebus inutilibus, aurificum, tornatorum, vnguentariorum, cocorum opera cessabit. Quod si res necessariæ diuiti sunt cũ pauperibus communes, iactant se autem diuites possessione rerũ superuacanearum, & probatur tibi Scopa Thessalus. qui petenti aliquid de eius suppellectile, quòd id diceret superuacaneum ac proinde inutile esse, respondit, At his rebus nos sumus beati & felices, superuacaneis, non necessarijs istis. vide sis, ne pompam potius aliquã & solennem apparatum, quàm vitam laudaueris. Accepta à maioribus Bacchanalium festiuitas antiquitus plebeio more & hilari agebatur. amphora uini, & palmitis sarmẽtum, tum aliquis caprum trahebat, sequebatur alius calathũ ficis plenum gestans. vltimo loco phallus. nunc ea negliguntur & obsoleta sunt dum interim gestantur aurea pocula, vestes preciosæ, bigæ agitantur, personatiq; incedunt. Sic quæ necessaria & vtilia habẽt diuitiæ, ea superuacaneis & inutilibus obruũtur. Plerisq; autem id accidit, quod Telemacho. Is enim ob imperitiam, aut rudi-
Odyss.γ. tatem potius, cum vidisset domum Nestoris culcitris, mensis, stragulis, vestibus, vinoq; dulci instructã, nõ laudauit fortunam necessariarum vtiliumq; rerũ copia pręditi. apud Menelaum autem conspicatus, ebur, aurum, & electrum, attonitus dixit,

Ody δ.74 *Talem intus Iupiter, nisi fallor, Olympius aulam*
Possidet. vt multis hæc ornatissima rebus
Resplendet, me cernentem veneratio tentat.

Socrates verò aut etiam Diogenes dixisset,

— Vt miseris, vanis oppletaq; rebus

hæc est, & inutilibus,

— Mihi cernenti ridere subibat.

Quid ais fatue? cum adimere vxori deberes purpuram & mundum muliebrẽ vt luxuriãdi & hospites depereũdi finem faceret, tu interim domum exornas vt theatrũ aut thymela intrantibus videatur? Talem habent diuitię felicitatẽ, à spectatoribus & testibus pendentem, quibus omnibus tanquã ad pompã adornatus ostentare se opus habet diues, alioquin ea felicitas, nulla est. Non ita temperantia, philosophia, deorũ recta noticia, nam hæc vt omnes homines lateant, in animo suum habent proprium splendorem, suam lucem magnam, animusq; bonum summum amplectẽs gaudiũ sibi contubernale adsciscit, siue videatur virtus, siue sit dijs hominibusq; ignota. Talis res est virtus, veritas mathematum, pulcritudo rerum geometricarũ & astrologicarum. cui indignũ est istas diuitiarũ phaleras, & bullas ac puellaria spectacula cõparari. Quippe hęc si nemo videat, nemo spectet, verè cæcæ fiunt & obscuræ diuitiæ. Nã si solus aut cũ familiaribus cœnat diues, nõ ille magnificis mensis aut aureis poculis negocium facessit, sed quibusvis vtitur, mulierq; ei sine auro & purpura habitu simplici adest. vbi verò conuiuium, hoc est pompa & spectaculũ paratur. & fabula diuitiarum agitur, ibi demum,

Nauibus exportant tripodes simulatq; lebetes.

tum lychni curantur, tum occupantur circa calices, mutant pincernas, omnia vestiunt, omne aurum, omne argẽtum, omnia gẽmata promunt, simplices diuitias suas profitentes. At verò temperantia diuiti & animi hilaritate opus est, etiam si solus cœnet.

PLVTARCHI

Animine an corporis affectiones sint peiores.

HOMERVS mortalia animalium genera contemplatus, facta vitæ institutorum atq; rationum comparatione exclamauit,

Nil homine in terra spirat miserum magis alma, Iliad.ι.445
Nil repit. —

primas homini minimè felices tribuens, dum malã omniũ maxima ei assignat. Nos autẽ hominẽ, vt iam infelicitate superãtẽ, omniumq; animaliũ miserrimũ proclamatũ, ipsum secũ cõparabimus, instituta peculiarium corporis cum peculiaribus animi malis contentione. quæ distributio inutilis non est, sed admodum conueniens, vt discamus propter animumne, an propter nosmetipsos plus miserię nobis eueniat. Morbus quidẽ in corpore existit à natura. prauitas autẽ & malicia quæ in animo est, primò eius opus deinde etiam morbus est. Non paruum autem ad animi tranquillitatem momentum adfert, si sanabile sit malũ, alleuariq; & aboleri tandẽ possit. Apud Aesopum vulpes de varietate cum panthera disceptans, cũ hæc superficiem corporis variegatam maculisq; nitentibus cõpũctam ostentasset, ipsa autẽ rufum colorem squallidũ gereret & ingratũ aspectu, Quin tu, inquit, ò iudex, mea quę intus sunt inspiciens, magis me quã est panthera variã cernes, ingenij ostẽdẽs volubilitatẽ, variè prout vsus incideret versatilis. Ita nobis quoq; dicamus. Multos tibi, ò homo, morbos, multos affectus corpus cũ ex se ob naturam effert, tum extrinsecus recipit. quòd si verò intus teipsum aperias, varium aliquod & multis affectum modis penu malorum inuenies: atq;, vt ait Democritus thesaurum, non extrinsecus affluentiũ, sed insitos & indigenas fontes habentium, quos prauitas aperit copiosè largiterq; varias fundens affectiones. Quod si corporis morbi pulsibus & rubore cutis, calore, ac subitis doloribus indicantur, animi autem morbi plerosq; fallunt non animaduertentes se in malo esse, hi tãto sunt deteriores, quòd sic affecto sui sensum auferunt. nã ratio sana morbos corporis sentit, de animi morbis, simul ipsa laborans, iudicium ferre non potest, affecto eo ipso, cuius erat iudicare. Proinde inter morbos animi primus maximusque est censendus dementia, quæ facit vt multis prauitas insanabilis per omnẽ vitã inhæreat atq; cõmoriatur: Principium. n. profligandi morbi est sensus eius, qui malè affectum ducit ad vsum eius quod opitulatur. qui ęgrotare se non credit, ideoq; nescit qua re indigeat, is remedium etiam si adsit, repudiat. Nam & corporis morbi ij sunt peiores, qui stuporem sensuum habent adiunctum, vt veternus, vt dolor capitis, vt morbus comitialis, vt febres. ipsæq; illę febres, quæ vehementi inflãmatione animum abalienant, sensum tanquam in instrumento quodam conturbantes,

Non antè motas mentis commouent fides.

Itaq; medici hoc volunt, ut ne ægrotet homo, si ęgrotet, ne hoc nesciat. At ignoratio ferè omnibut aoimi morbis accidit. nā neq; insaniētes, neq; libidinosè, neq; iniustè agētes peccare se putāt: quidā etiā rē à se prę clarè tū geri censent. Nemo quidē febrē sanitatis, aut tabē firmæ corporis affectionis, aut podagrā velocitatis pedū, aut pallorem ruboris nomine afficit, animi excandescētiam multi fortitudinis, amorem amicitiæ, inuidiā certaminis, metum cautionis tutæ titulo donant. Inde fit, q corpore malè affecto medicos vocant, sentiētes quo remedio adoersus quē morbum indigeant. Animo vitiato fugiunt philosophos, quòd quibut in rebus peccant, eas se rectè gerere opinantur. Quā nos secuti rationem dicimus, lippitudinē insania leuius esse malū, & podagram phrenitide: Corpore.n. ęgrotans, sentit, & medicū inuocat, eiq; oculum inungendū, venam secandā, caput curādum præbet. At insanientē Agauen audis ob animi morbum etiam carissima non agnoscere,

Eurip. Bacchis.

Ferimus è monte capreolum
Recens laniatum,
Prædam felicem.

Etenim qui morbo corporis infestatur, is statim concedit seq; in lectulum dimittit, ibiq; quietè curationes sustinet. & sicubi inflammatione accidente nonnihil corpus se commoueat & exsiliat, aliquit eorum qui adsidēt, placidè fatus,

Idē Orest.

Mane tuis in stratis tranquillè miser.

inhibuerit atque detinuerit. Qui verò in morbis animi sunt, tunc maximè agunt, tunc minimè quiescunt. incitationes enim animi, priocipia sunt agendi. morbi autem animi, sunt vehementioret eius incitationes. itaque quiescere eum non sinunt, sed quando maximè patientia, silentio, & quiete opus est homini, tunc eum sub dium protrahunt & detegunt iræ, studium contendendi, amores, offensæ, coguntque pro re nata multa facere iniquè & loqui inconuenienter. Sicut ergo periculosior est tempestas quę nauim ad portum appellere non sinit, quàm quę nauigare prohibet, ita difficiliores sunt animi tempestates, cohibere se hominem, & perturbatam rationem placare ac sedate non sinentes. itaque gubernatore & retinaculis carens homo per tumultum vagumq; errorem cursibus perniciosis & incertis quasi obtorto collo raptus, tandem in terribilem aliquem scopulum impingens naufragium facit, vitamque suam disperdit. Quapropter eò quoque præstat corpore quàm animo ægrotare, quòd corpus tantum afficitur malè, animus & afficitur malè, & afficit. Et quid attinet multos animi morbos recensere. ipsum temporis punctum nos de re admonet. Videtis ingentem istam & promiscuam turbam hominum, quæ huc in forum & ad tribunal confluxit? Non hi conuenerunt vt dijs more maiorum colendis rem sacram facerent, non vt gentilibus sacrificijs communicarent, non vt Ioui Ascræo Lydiorum fructuum primitias offerrent, non vt Baccho communibus per sacras noctes orgijs atque bacchationibus & comessationibus consecrarent libum. sed tanquam anniuersarijs circuitionibus vigor morbi exasperans Asiam huc eos coegit, vt iudicia & contentiones, quibus certus dies constitutus, hic peragant. multitudo autem causarum tanquam fluminum magnorum confertim in vnum incidit forum, feruetq; res, & commissa sunt certamina perdeotium & pereuntium. Quæ febres, qui epiali tale aliquid efficiant, quæ instantia aut illapsos aut mala temperies caloris, quę abundantia humoris? Si vt homines, ita causam quoq; & litem vnamquamque examines, vnde orta, vnde profecta sit: inuenies aliā à contumaci ira, aliam à furioso contendendi studio, aliā ab iniusta cupiditate originem traxisse.

PLVTARCHI

De Fortuna Romanorum, commentariolus.

VIRTVTI & Fortunæ, quæ multa sæpenumerò & magna inuicē certamina sustinuerunt, maximum in pręsentia certamem est de Romanorū imperio, vtra eius autor fuerit, vtra tantam ei imperio potētiā pepererit. Vtra vicerit, ea magnum suæ præstantiæ testimoniū atque adeò magnum depellendi criminis, quod ei intentatur, argumentum reportabit. Accusatur enim virtus, vt pulcra quidem cæterum inutilis quæ sit: fortuna, vt bona quidem, sed instabilis. & illiut labores fructu, huius dona fide carere aiunt. Quis verò neget virtutem, si ei res Romana addicatur, lōgè vtilissimam esse, quę bonis tot bona parauerit? vel fortunam, si penes hanc victoria stet, stabilissimam, cum quæ dedit, tanto iam tēpore cōseruauerit? Ion poeta in his quæ soluta oratione scripsit Fortunam ait & sapientiā, cū sint inter se dissimilimę, simillimarū rerū effectricet esse, augent ambæ & ornant viros, ad gloriā, potentiā, imperiū euehunt. Quorsum attinet longā enumerationē instituere? ipsam quæ nobis omnia gignit atq; profert naturā alij Fortunā esse arbitrantur, alij sapiētiā. Itaq; pręsens disputatio Romę magnā suspiciendāq; conciliabit dignitatē, si de ea id quod de terra, mari, cęlo, sideribus solet fieri disquirimus Fortunāne an prouidentiā autorē habeat. Equidē hoc me rectè opinor censere, Fortunā & Virtutē, tametsi maxima & continentia inter se gerunt bella, tamē ad tanti cōpagē imperij atq; potentiæ tantæ structurā pace cōposita coiuisse, humanorūq; operū pulcerrimum cōmunicatis operis absoluisse. Plato affirmat ex igni & terra, vt necessarijs primisq; vniuersum mundū coaluisse, ita vt & videri posset & tangi. terra grauitatē & stabilitatē cōferēte, igni autē colorē. formā, motū, reliquis in medio interpositis naturit aqua & aere molliētibus & restinguētibus. itaq, extremorū dissimilitudinē cōpingentibus, atq; materiā tēperātibus. Sic vtiq; quod fundamēta Romę iecit Tēpus cū Deo, Fortunā & virtutē cōiunxit atq; cōmiscuit, vt vtriusq; proprias facultates adhibēs, oībus hominibus cōficeret Vestā re vera sacrā & beneficā, ac stabile retinaculū, & elemētū sempiternū, & quod rebus fluctuantibus atq; sublabētibus anchora esset, vt cū Democrito loquar. Sicut.n. physici tradunt, mundū non fuisse mūdū, neq; corpora voluisse cocūtia & cōmixta cōmunē ex omnibus formam naturæ præbere, sed alijs paruis etiānū ac sparsim agitatit, subterlabentibusq; & cōpræhensionē nexumq; effugientibus grādioribus autem & cōpactis iam atrocia inuicē certamina exercētibut, turbasq; dātibut, cū fragore fluctuasse omnia, antè quā terra suā nacta ex cōpactis & agitatis magnitudinē ac stabilita esset, cā firmatā, etiā reliquit in ipsa aut circū ipsam subsistēdi opportunitatē exhibuisse. ita maximis hominū potentijs atq; imperijs fortuitis casibus iactatis & inter se collisis, q nemo vnus imperaret reliquis, vellēt omnes, inexplicabilis fuit clades & error ac mutatio continua omniū: donec Roma vires nacta & aucta, & in se cōstringēte cū gētes & populos, tū peregrina etiā atque trāsmarina regna & dominia, maximè res fundamentū cui inniterentur & firmitatē adeptæ sunt, imperio in pacatū statū, circuituq; immobilē redacto. quem qui machinati sunt, eos & omni virture instructos, & a fortuna plurimis in rebus adiutos fuisse, progressu orationis licebit demonstrare. Iam verò tanquam è specula quæstionis positæ prospicere mihi videor, & cernere ad collatio-

Virtutis & Fortunę cōsensus.

per ocium ſæpenumerò certamen pilæ, teſſerarum
atq; etiam animalium, vt conturnicum vel gallorũ, inſti
tuerunt, ſemper victum Antoniũ diſceſiſſe. & quendam
amicorum, qui vaticinãdi arte gloriaretur, liberè dixiſſe
Antonio & monuiſſe: Quid tibi, mi homo, rei eſt cũ iſto
adoleſcente? quin tu eum fugis? gloria ei anteis, maior
es natu, pluribus imperas, certamina bellica obiuiſti, prę-
ſtas experientia. ſed tuus genius genium iſtius metuit: &
tua fortuna ſeorſim magna, eius fortunæ adulaĩ, ad eũq;
niſi procul te ſubducis, tranſibit. Atq; his quidẽ hominũ
teſtimonijs Fortunæ cauſa nititur. Alia nunc ab ipſis
rebus petemus, ſumpto initio ab ipſo Vrbis primordio.
Iam primùm negari non poteſt Romuli partum, ſalutẽ,
Romuli fortuna. educationem, incrementa, ſummæ virtutis fundamenta
fuiſſe iacta, ſed exſtructa tamen à Fortuna. Principiò ge-
neratio autoris vrbis Romæ, admiranda cuiuſdam feli-
citatis fuit. mater enim eorũ cum deo corpus miſcuiſſe
perhibetur. Et quemadmodũ Herculem ferunt in lõga
nocte ſatum, die præter naturam in ubita, & Sole morã
te: ita quo tempore Romulus eſt creatus, narrant Solem
defeciſſe, cùm quidem verè cũ Luna coiret, ſicut Mars
deus cũ mortali Syluia. Idemq; eueniſſe etiam ſub finẽ
vitæ Romulo. nã eũ Nonis Caprotinis (quẽ diẽ hodieq;
feſtiuitate inſigni celebrant) Sole deficiente inter morta
les habere deſijſſe. Deinde cùm in lucẽ editos Romulũ
& Remũ tyrannus interfici vellet, Fortunæ ductu traditi
ſunt nõ barbaro aut ſæuo, ſed miſericordi humanoq; ſer
uo. qui eos non interfecit, ſed in ripa fluuij, vbi is viride
pratũ alluebat, locusq; humilib. obũbrabatur arboribus,
depoſuit pone caprificũ, cui Ruminali poſteà nomẽ eſt
factũ. Exin lupa, quæ recens pepererat catulosq; amiſe-
rat, turgentib. lacte vberibus grauata, leuationisq; indiga
ſuperueniẽs infantes fouit, & vbera prębuit, quaſi alterũ
partũ lac deponens. Marti autẽ ſacra auis picus ſubinde
ad deos ventitans, ſummisq; inſidens vnguibus alternis
infantiũ ora roſtro ſuo aperuit, ſuiq; alimẽti bolos inſe-
ruit. Ac ficũ quidẽ Ruminalẽ appellãt à ruma, id eſt vbe
re, quã lupa ibi ſeſe demittẽs infantibus prębuit. Diu au-
tẽ loci iſtius accolæ hũc morẽ tenuerũt, vt nihil natum
exponerẽt, ſed omnia tollerent atq; educarent, Romuli
caſum & ſimilitudinẽ venerantes. Enimuerò quòd tũ ſeſel
lerunt occultè Gabijs educati, ignoratũq; eſt eos Syluiæ
filios, Numitoris regisq; nepotes eſſe aſtu & furto For-
tunæ videtur eueniſſe: ne ante rẽ gerendã generis cauſa
perirent, ſed in ipſis pręclaris agnoſcerentur facinoribus,
virtute indiciũ nobilitatis præbente. Hoc loco mihi oc-
currit dictũ magni prudentis imperatoris Themiſtoclis
in quoſdã Athenienſiũ duces, qui ipſum ſecuti & rebus
vſi ſecundis pręferri ei cupiebant. aiebant enim diẽ, qui
feſtum ſubſequitur, feſto diei dixiſſe in quadã conten-
tione, Tu tumultus multos habes & occupationes: ego
quæ parata ſunt fruendi quietem exhibeo ac feſtum diẽ
reſpondiſſe: Vera dicis. ſed ego niſi fuiſſem, vbi tu eſſes?
Et ego dicebat Themiſtocles, ſi Medico bello non fuiſ-
ſem, quis nunc veſtrum eſſet vſus? Eodem mihi modo
Fortuna videtur Romuli virtutem compellare: Illuſtria
ſunt ſanè & magna tua facta, & re vera docuiſti te ſangui
nem & genus deorum eſſe. ſed viden' quanto me ſubſe-
quaris ſpacio. nam niſi ego tum benignitate & huma-
nitate mea adfuiſſem, ſed deſeruiſſem ac prodidiſſem in-
fantes, qui tu exſiſtere & elucere potuiſſes? ſi tũ non
femina beſtia ſuperueniſſet, inflãmata lactis copia & im-
pectu, magisq; requirens quod aleret, ipſa, quàm quo ale
retur, ſed fera aliqua planè fera & eſuriens: non iam pul-
chrę iſtæ eſſent regię, templa, theatra, ambulationes, fo-
ra, archiua: paſtores eſſẽt, caſæ, ſtabula, Albanũ, aut Etruſ
cum, aut Latinũ virũ dominum agnoſcentia. Sanè prin-
cipium vt in omnibus rebus maximi eſt momenti, ita
præſertim in condenda vrbe. atqui id præbuit Fortuna,
quæ conditorẽ vrbis ſalute donauit & conſeruauit. nam
virtus Romulũ magnum fecit: Fortuna eò vſque cuſto-
dijt, dum magnus fieret. Enimuerò ipſum quoq; Nu-
Numę regnum. mæ regnum, quod durauit diutisſimè, conſtat admirabi
li gubernatum fuiſſe Fortunæ proſperitate. Quòd enim
Egeria, vna de Dryadibus nymphis, dea docta, ob amo-
rem cum Numa conſueuerit, eumq; in inſtituẽda & cõ-
formanda rep. adiuuerit, fabuloſius fortasſis eſt. nam &
alij qui deas habuiſſe vxores, ab ijsve dilecti fuiſſe dicũ-
tur, Pelus, Anchiles, Orion, Emathion, vitã non admo-
dũ ex animi ſententia & citra moleſtiã exegerũt. Sed Nu
ma videtur reuera bonã fortunã habuiſſe contubernalẽ,
& collegã, quæ tanquã in turbulento ęſtu, conturbatoq;
mari, in vicinorum ac finitimorũ odijs atque inimicitijs
vrbem exagitatã & inflammatã innumeris laboribus ac
disſidijs amplexa, iras & inuidias aduerſariorũ tanquam
ventos ſedauit, & ſicut mare dicitur alcyonũ partus in
tempeſtate excipere, conſeruare, ac fouere: ita rerũ tran-
quillitatẽ Romę circũdans, ſtatumq; bellorũ, morborũ,
periculorũ, & terrorũ expertem, recens collecto populo
& variè concuſſo occaſionẽ præbuit radices agendi, ciui
tatemq; conſtituendi per ocium tutò atque citra impe-
dimentum. Quemadmodum. n. nauis oneraria aut trire-
mis ictibus & vi multa cõpingitur, malleis, clauis, cuneis
ſerra, ſecuribus adhibitis: compactã autẽ ſtare ad certum
tempus neceſſe eſt, & coaleſcere, dum vincula roboren-
tur, & claui firmentur: quòd ſi recenti adhuc & lubrica
cõpage in mare deduceres, omnia concuſſu fatiſcerẽt,
& aquam admiſſura eſſent. ita Romã primus cõditor &
opifex ex agreſtibus hominibus & paſtoribus cõponẽs
tanquam ex validis roboribus, haud exiguos tolerauit la
bores, neque leuia bella & pericula ſuſtinuit, neceſſitate
compulſus obſiſtentes origini ac inſtitutioni eius pro-
pulſare. Secundus autẽ tempus nactus, benignitates For
tunæ, ſpacium Vrbi coaleſcendi & ſe confirmandi largitus
eſt, multũ pacis adeptus, multum ocij. Si verò tũ tẽporis
Porſenna aliquis Etruſca caſtra exercitũq; muris admo-
uiſſet, aut bellicoſus aliquis defectione facta Marſus, in-
uidusve & contentioſus Lucanus, quales poſterioribus
temporibus exſtiterunt Mutius, aut ferox ille Silo, aut
vltima Syllę ærumna Teleſinus, qui quaſi vna data teſſe
ra totam armauit Italiam, philoſophum Numam tubis
circumſonaſſet immolantem & deos comprecantẽ: nul
lo modo principia vrbis reſiſtere tanto potuiſſent æſtui
atque motui, neque ad tantam hominum multitudinẽ
ac virtutem incrementa facere. nunc iſtius temporis pax
videtur Romanis quaſi commeatus fuiſſe ad bella quæ
poſtmodo inciderunt ſuſtinẽda: & athletæ inſtar popu
lus e certaminibus ſub Romulo obitis in pace XLIII.
annorum corpore exercitato vires ſufficientes aduerſus
hoſtes futuros parauiſſe. Nam neque famem, neq; peſtẽ,
neque ſterilitatem terrę, neque alienam ęſtate hyemeve
tempeſtatem illis annis Romæ fuerunt incubuiſſe: nimi
rum non humana prudentia, ſed diuina fortuna illud tẽ-
pus gubernante. Ergo tunc Iani quoque bifores portæ,
Iani templum. quam Belli portam vocant, clauſæ ſunt. aperiebantur. n.
cùm eſſet bellum, pace facta claudebantur. Numa mor-
tuo apertę ſunt, bello cum Albanis commiſſo. ſexcentis
deinde alijs bellis continenter ſubſecutis, quadringentis
poſt & octaginta annis iterum clauſus eſt Ianus, poſt Pu
nicum primum bellum pace parta, C. Atilio, & T. Man
lio COSS. Ab illo ãno rurſum apertus fuit, durauerũtq;
bella vſque ad victoriam Auguſti Actiacam. tunc ar-
ma Romanorum exiguo tempore conquieuerunt, Can
tabricis tumultibus, bellisq; Gallicis & Germanicis ir-
ruentibus, pacemq; conturbantibus. Atquę hæc adiecta
ſunt fortunati Numæ teſtimonium exponentia. Sed &
qui eum ſecuti ſunt reges, Fortunam admirati ſunt, vt
principem alumnamq; Romæ, & (quod Pindarus dixit)
re vera vrbem ferret. id ſic conſiderare licet. Templum
Virtutis eſt Romæ, ſed ſerò conditum multis ab Vrbis
initio annis, à Marcello qui Syracuſas cepit. Eſt etiam
Mentis: ſed id dedicauit Scaurus Aemilij qui bello Cim
brico

brico vixit: cū iā oratoria ars, & argutiæ sophistatū in vrbē se insinuassent. Sapiētiæ in hunc vsque diē tēplū nō habbeant, neque Temperantiæ, neq; Tolerantiæ, neq; Magnanimitatis. Fortunæ verò templa permulta antiqua & splendida omnis generis ferè honoribus posita sunt, & permixta partibus ac locis Romæ potissimis. Virilis Fortunæ templum ab Anco Marcio quarto rege est ædificatum: nomenq; inde petitum, quòd ad victoriam parandam fortitudini fortuna plurimum adfert adiumenti. Muliebris Fortunæ templum dedicauerūt matronę, cùm Marcium Coriolanum hostes aduersus Romam ducentem auertissent: quod nemo ignorat. Ser. porrò Tullius, qui omniū regū maximè & potentiā auxit populi, & remp. ornauit, ordinemq; census, ordinem militię instituit, primusq; censor &, inspector vitę ac modestię ciuium fuit, creditusq; est vir fuisse fortissimus ac prudentissimus: ipse seipsum ad fortunam reiecit, eiq; regnū suū acceptum tulit: ita vt etiam cum eo cōsuescere Fortuna putaretur, per fenestellam in domum eius descendens. Is ergo Fortunæ templa posuit, Primigeniæ in Capitolio, & Obsequentis. Est & Priuatæ Fortunæ templū in Capitolio, & Viscosæ quòd etsi ridiculum est cognomen tamen tralatione contemplandam Fortunæ naturā exhibet, eminus ad se trahentis, & tangentia retinentis. Ad fonté, qui Muscosus dicitur, Virginis adhuc Fortunæ fanum est, in * Abescymis versantis. In Longo angiportu Fortunæ bonæ Spei est ara. Est & sacellum Masculæ Fortunæ sacellum apud aram Veneris Epitalariæ. aliæq; sexcētæ appellationes & honores Veneris sunt, quorū plereq; Seruius instituit, gnarus magnum momētum, immò summam in rebus humanis vim esse penes Fortunā: maximè cùm ipse esset fortunæ fauore de captiuo & hostili gente nato rex factus. Nā Corniculo à Romanis capto, Ocrelia virgo captiua, cuius neq; formam neq; mores obscurauit Fortuna, Tanaquilidi Tarquinij regis vxori data seruiuit, nupta cuidam clientum. ex his natus fuit Seruius.

Fortunę templa.

Ser. Tullij regnum.

Alij rem sic narrant. Ocresiam virginem identidem primitias & libationes à regia mensa accipere, & ea ad focū perferre cōsueuisse. quę, cū aliquādo pro more ea in ignē inijceret, subitò collapsa flamma, genitale viri membrū è foco extitisse. virginē perterritā eo ostēto, rē Tanaquilidi exposuisse. hāc, vt erat cordata ac sapiens mulier, diuinā eā rē cēsuisse, virginéq; sponsę in moré ornata cū spectro illo conclusisse. amorem hunc alij Lari, alij Vulcano adscribunt. inde ergo natum Seruium: & infantia etiamnum caput fulgorem fulguris ęmulū edidisse. Antias non ita, sed Seruio vxorem Geganiam morte fuisse sublatā, ipsumq; præsente matre prę mœrore in somnū prolapsum, ac caput dormientis visum fuisse mulieribus igni circùm illustrari. quod erat testimonium, ipsum ex igni natum, bonumq; indicium insperati regni, quòd à morte Tarquinij studio Tanaquilidis obtinuit. Nā omnium alioqui regum hic ad imperiū absque vllo collega gerēdū fuit ingenio ineptissimo, animiq; minimè alacri. qui etiam deponere volens regnum, prohibitus est. moritura enim, vt apparet, Tanaquil iureiurandū ab eo exegit, non dimissurum se esse formam reip. à maioribus acceptam, regemq; permansurum. Ita Seruij regnū planè Fortunæ debetur, quod ille & præter expectationem suā occepit, & præter suam voluntatem retinuit. Sed ne videamur ex illustribus & euidentibus argumentis ad prisca tempora, tanquam obscurum in locum cōfugere & recedere: agendū omissis rebus ad notissimas actiones & celebratissima bella oratio nostra se conuertat. Quis verò non fateatur ad bellum requiri multum audaciæ ac fortitudinis, quæ virtuti hastiferæ, vt Timotheus ait, auxilium & opem ferat? & tamen qui rectè ratiocinari volet, is secundam rerum prosperarum affluētiam, impetumque ad tantam potentiam & incremēta, non hominum manibus aut consilijs, sed diuina quadam incitatione & accelerantis Fortunæ vento ad tantam Romani imperij molem peruenisse intelliget. Etenim trophęa alia super eriguntur, triumphi triūphis occurrunt, priorq; in armis sanguis adhuc calidus secundo occupatus eluitur: victorias autem non interfectorum & spoliorum multitudine numerāt: sed captis regnis, subactis gentibus, insulisque & continentibus ad magnitudinem imperij accedentibus. Vna pugna Philippus Macedoniā amisit. vna accepta plaga Antiochus Asia excessit. semel victi Carthaginienses Libyā perdiderūt. vnus vir, vnius expeditionis impetu, in potestatem P.R. redegit Armeniam, Pontū, Syriam, Arabiam, Albanos, Iberos, & quæ vsq; ad Caucasum sunt atq; Hyrcanos, terque eum orbi terrarum circumfusus Oceanus victorem vidit. nam & Numidas in Africa vsq; ad meridionalia litora repressit: & Hispaniam, quę Sertorij à partibus steterat, vsque ad Atlanticum subegit mare: & Albanorum reges insequēs Ad Caspium contigit mare. Hæc ille omnia cōfecit, publica adiutus fortuna: deinde à suo subuersus est fato. Nimirum magnus ille Romanorū genius, non ad diem vnum spirans, aut exiguo tēpore vigēs, vt Macedonum: neq; in terra tantùm potēs, vt Laconū: aut mari, vt Atheniēsium: neq; serò commotus, vt Persarum: neq; subitò sopitus, vt Colophoniorū: sed iā inde à principio cū Vrbe adolescens, vnaq; crescens & augens rempublicā, constanter adsuit, terra mariq;, in bellis & pace, aduersus barbaros & Græcos. Is genius Annibalē Carthaginiensem, cùm ob inuidiā & ciuiles cōcertationes populus ei nulla mitteret subsidia, torrentis instar effudit & consumsit circa Italiam. Is Cimbrorum & Teutonū exercitus magnis locorum temporúmq; interuallis disiunxit vt sufficere Marius posset cum vtrisq; seorsim confligens: ne inter se coniunctæ ter centum millia hominum inuictorum & insuperabilium consertim quasi proluuie Italiā inundarent. Eadem causa fuit, quòd & Antiochus cùm Philippus bello peteretur occupationibus fuit distentus: & Philippus Antiocho in discrimine versante iā antè prostratus iacuit. Et Mithridatem Marsico bello Romā vrgente, Sarmatica ac Bastarnica bella detinuerunt. Tigranem à Mithridate, cùm hic rebus prosperis clareret, suspicio & inuidia auellerūt: victo socium fortuna fecit, vt communi ruina periret. Quid verò? an nō extrema mala passam Vrbem restituit Fortuna? Gallis castra circa Capitolium metatis & arcem oppugnantibus,

Fortuna Romani imperij.

Immisit castrisq; lucem, multosq; necauit.

Iliad. ω initio.

& nocturnam ipsorū aggressionē, quę omnes homines fefellerat, Fortuna & Casus prodiderunt. Qua de re fortasse intēpestiuū non est paulò prolixiùs differere. Victis ad Aliam, maximaq; clade affectis Romanis, alij superstitū Romā præcipiti fuga perlati, populū terrore & tumultu exagitauerunt, cùm quidē pauci conuasatis rebus in Capitolium se contulerūt, ibiq; euentū præstolari sustinuerunt: alij rectà à clade Veios confluentes, dictatorē dixerunt Furiū Camillum. & quem antè rebus vtens secundis atq; cristas erigens populus abiecerat atq; oppresserat peculatus reū factūt eum consternatus & fractus à clade repetijt, tradēs magistratū nullis obnoxiū legibus. Cęterùm Camillus ne temporis gratia, sed legitimè sibi is delatus magistratus videri posset, neue tanquam Vrbe deplorata armis dissipati & vagi exercitus comitia conficeret, oportuit senatores qui in Capitolio erant militū sententiam, certiores de ea factos, approbare. Erat tum C. quidā Pontius in exercitu, vir strenuus: qui in se recipiens nuncium se decreti ijs qui in Capitolio erant allaturum, ingens adijt periculum: cū eundū esset per hostes, qui in orbem excubijs & vallo arcem cinxerant. Vt ergo noctu ad amnem peruenit, iniecto suberibus latis pectore, & corpore vehiculi leuitati commisso, secundo Tiberi defluxit, atque ab eo leni lente deuectus, tutò in vlteriorem ripam traiecit, indeq; per loca hominum vacua (è tenebris autem & silētio solitudinem colligebat) ad rupem Capitolinā peruenit: curuaturisq; se & asperis

Galli Roma potiti, profligantur.

committens

procesſibus eius, quæ conſcendi & teneri ſe patiebātur committens, ac ſurſum enitēs ad Capitolium euaſit: vbi receptus ab excubitoribus ijs qui intus erā ſententiam ſuorū renunciauit, decretoq; accepto rurſus ad Camillū contendit. Poſtride quidā barbarorum temere locū illū circumiēs, vt vidit partim veſtigia pedū ſummis impreſſa digitis, ac lapſus, partim detritas ac confractas herbas quæ terreſtribus innaſci ſolent partibus, tū corporis tractus, & obliquos niſus: cęteris ſignificauit. Ij vero viam ſibi ab hoſtibus ipſis commonſtratā putātes, conati ſunt contēdere: obſeruataq; ea noctis parte, ſub quam maxima eſt ſolitudo, euaſerunt ad arcem, nō vigilibus modò non animaduertentibus, ſed ne canibus quidem vigilum ſocijs & excubitoribus. ita omnes ſopor oppreſſerat. Neque tamē defuit Romanorū fortunæ vox, quę tātū malū

Anseres. Romam seruant.

indicare & prodere pósſet. Anſeres ſacri circa fanū Iunonis alebantur ad cultū deę. Id animal & natura ea eſt facilè vt perturbetur, atq; ad omnē ſtrepitū expaueſcat: & tū ob magnā in arce difficultatē rerū quia negligebantur, leui & famelico ſomno iacebant. itaq; ſtatim ſenſum perceperunt hoſtiū iā ſupra muros apparentiū, editaq; alta voce proteruè aduolauerunt: magisq; deinde armorum conſpectu territi, clangorē ſonorū ad modū & aſperum ediderūt. quo excitati Romani, re intellecta repulerūt & per præcipitia hoſtes deiecerūt. Etiamnū ſolenni in pōpa geſtatur canis in crucē actus, & anſer ſplendidè admodū in lectica & veſte ſtragula precioſa ſedens. Quis non verè obſtupeſcat, animoq; cōmoto miretur, complexus animo & quę tū erat Vrbis miſeria, & quę hodie cernitur eiuſdē felicitas, ſplendorē intuens donariorū ac diuitias, artium certamina, vrbiū largitiones, miſſas à regibus coronas atq; omniū quæ terra, mare, inſulę, cōtinentes, fluuij, arbores, animalia, campi, montes, metalla ſerunt primitias certatī pulchritudine & elegātia ornātes iſtum locum: tā parū abfuiſſe quin neq; fierēt iſta omnia, neq; eſſent? igni autē, & tenebris horrendis, caligine, gladijs barbaricis, ac cædē ſpirantibus animi cūm omnia opplerentur; viles & brutas timidasq; altiles principiū ſalutis attuliſſe: magnosq; illos duces & factis præſtantiſſimos viros, Manlios inquā, Seruios, Poſtumios, Papyrios, qui familias poſtmodò illuſtres propagauerunt, in extremo iam de ſalute periculo cōſtitutos, ab anſeribus fuiſſe excitatos, vt pro dijs patrijs patriaq; propugnarent? Quòd ſi verū eſt, quod Polybius libro ſecūdo de Gallis qui tū occupauerant Romam ſcribit, eos accepto nuncio ſuas res agi ferriq; à finitimis barbaris, qui ipſorū ditionē facta impreſſione occupaſſent, pacta cum Camillo pace diſceſſiſſe: iam ne controuerſia quidē Fortunæ moueri poteſt, quin ea ſalutis cauſam præbuerit, aliò hoſtes trahens, aut potiùs à Roma pręter omniū expectationem auellens. Sed quid in his refert immorari, quę certi nihil habent, nihil definiti? cùm & res Romanorū perierint, & confuſi ſint cōmentarij; vt Liuius narrat. Quæ.n. po-

Iulio sextu.

ſterioribus temporibus euenerunt, magis aperta & conſpicua Fortunæ demonſtrant benignitatem. Ego verò etiam Alexandri Magni mortem in parte felicitatis Romanæ pono, viri magnis ſucceſſibus & rebus clariſſimè geſtis inſuperabili confidentia & elatione animi, qui ſtellæ inſtar ab ortu Solis in occaſum tranſiliebat: ac iam in Italiam fulgorem armorum iaciebat. Erat ei præſcriptio expeditionis ſuſcipiendæ Alexander Moloſſus, apud Pādoſiam à Brutijs & Lucanis occiſus: re autem ipſe gloriæ amor eum (quid aduerſus omnes homines inſtigabat) & æmulatio de imperio ſtimulabat, cupientem expeditione vltra terminos Bacchi & Herculis progredi. Porrò autem Italiæ audiuerat Romanā potentiā atq; robur tanquam aciem prępoſitam eſſe. nam Romanorum nomē & gloriam clariſſimorum ad eū fama pertulerat tanquā athletarum innumeris bellis exercitatorum.

Non equidem poterat durus ſine ſanguine pugna,

ſi conflixiſſent inter ſe armis inuicti, & animis nullo metui obnoxijs præditi. Quippe hi erant numero cxxx millibus non inferiores, bellicoſi omnes, forteſque, &c,

Gnari cornipedes agitare in prælia duros,

Et gnari pugna quoq; decertare pedeſtri.

PLVTARCHI

De Alexandri Magni ſiue fortuna, ſiue virtute, oratio prior.

HAEC ergo Fortunæ oratio eſt, Alexandrum ſibi ſoli totum vindicantis. Contrà autem pro philoſophia diſſerendum eſt: aut pro ipſo potiùs Alexandro indignante & ægrè ferēte, ſi imperium gratis & à Fortuna accepiſſe videatur, quod multo ſanguine vænale aſſiduis conſecutus vulneribus,

Inſomnes noctes permultas peruigil egit. Iliad.1,325

Atq; dies, dum bello gerit, pugnatq; cruenta,

aduerſus inuictos exercitus, & innumeras gentes, & flumina nunquam tranſmiſſa, & ſaxa ſagitis inacceſſa: conſilio: tolerantia, fortitudine, ac temperantia ſtipantibus. Arbitror autem ipſum Fortunę res ab eo geſtas ſibi adſcribentem dicturum: Noli meæ virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuū opus eſt Darius, quē ex

Alexandri ad fortunā.

ſeruo & aſtanda regis dominū Perſarum feciſti: tuū Sardanapalus, cui purpurā pectenti diadema regium circūpoſuiſti. Ego autem victor ab Arbelis ad Suſa perrexi, & Cilicia mihi latam aperuit Aegyptum, Ciliciam Granicus, quem cadaueribus Mithridatis & Spithridatis pro ponte vſus trāſiui. Orna teipſam & iacta regibus vulnerum & cruorum expertibus. illi enim fortunati erant, Ochi & Artaxerxę, quos ſtatim à partu in ſolio Cyri collocaſti. Meū quidē corpus multa ſigna, certaq; ea fert, Fortunæ non adiuuantes, ſed repugnantis. Primū apud Illyrios caput mihi ſaxo, ceruix vecte eſt cōtuſa. deinde ad Granicū caput mihi gladio barbarico eſt cōminutū, femur ad Iſſum enſe. ad Gazā malleolū ſagitta ſum ictus graui: autē de ſella lapſu luxaui humerū. ad Maracandā os tibiæ mihi ſagittis eſt perruptum. ſubſecuta ſunt ab Indis vulnera, & vbique violentia, vbi ſagitta mihi ictus fuit humerus. apud Gandridas crus vulneratū. apud Mallotas arcu actum telum pectori meo infixum ferrum reliquit, & vecte ſunt ceruices verberatæ cùm quidem appoſitę muris ſcalæ ruptæ ſunt, & Fortuna me vnicū incluſit, ne illuſtribus quidē aduerſarijs, ſed ignotis barbaris tantam rem gratificata. quòd niſi Ptolemæus parma texiſſet me, & Limnæus ante me innumeris occurrens telis cecidiſſet, ac animis efferueſcentibus vim adhibentes Macedones muros ſubuertiſſent: oportebat Alexandri ſepulcrū fieri barbarum illū & nullius nominis pagū. Atq; hęc quidē ipſius ſunt expeditionis, tēpeſtates, ſiccitates, fluminū profunditates, altitudines ſaxorū ad quæ euolare aues nequeant (Aorna ſaxa) ferarum conſpectus naturā excedentium, agreſtis & inhumana victus ratio, mutationes regulorū, rurſumq; proditiones. Ante illam verò expeditionē à Philippicis bellis recalcitrabat Græcia, & Thebæ Cheronēnſem puluerem ab armis decutiebant, è ruina reſurgentes, adiuuantibus, auxiliareſque porrigentibus manus Athenienſibus. adhæc tota nouas occultè res meditabatur Macedonia, ad Amyntam & Aeropi filios animis inclinans. erumpebāt Illyri, & Scythicæ res fluctuabant vicinis turbas molientibus. aurum quoq; Perſicū per omniū locorum oratores diffuſum, exagitabat Peloponneſum. ad hæc exhauſti erant Philippi theſauri, & debebat rex prętereà, vt autor eſt Oneſicritus, ducenta talenta. In tanta inopia, ac rerum perturbatione, auſus eſt adoleſcens, qui vix dum ex ephebis exceſſerat, Babylonem ſperare & Suſa, immò vel imperiū

in vniuerſo

in vniuersos homines animo concipete? fretus(putatis) x x x. peditum, & quatuor equituum millibus? tot.n. fuisse Aristobulus affirmat. rex Ptolemæus equitū quinq; millia ponit. Anaximenes x l i i i. millia peditū, equites ↀↀↀ. Preclarum verò, quod ei Fortuna parauerat, viaticū, l x x. erant talēta, si Aristobulo credimus: si Duris audiendus est, x x x. duntaxat dierum commeatus. Incōsultus igitur fuit & temerarius Alexāder, qui ita tenui cū re aduersus tantam potentiā ausus est bellum suscipere? Nequaquam verò. Quis.n. vnquam maioribus pulcrioribusve instructus rei gerendæ occasionibus ad bellum profectus est? magnanimitate inquam. prudentia, temperantia, fortitudine. quibus eum viaticis philosophia ad expeditionem instruxit, vt maiorem à preceptore Aristotele. quā Philippo patre commeatū ad rē gerendā cōsecutus, in Persas mouerit. Nos autem credimus ijs, qui scribunt Alexandrum aliquando dixisse Iliadem se & Vlisseam habuisse secū expeditionis suæ viaticum: atq; Homerū eo nomine prædicamus. Si quis verò affirmet eum libros istos animi reficiendi, laborisq; consolandi, & ocio suauitatem conciliandi gratia secum tulisse: viaticum re vera ei fuisse doctrinā è philosophia perceptā, ac cōmentationes de vacuitate, metus, fortitudine, tēperantia, magnanimitate: contemnimus. scilicet quia nihil de syllogismis aut pronuntiatis scripsit, neq; ambulationē in Lyceo occupauit, neq; de propositis in Academia disputauit. His enim rebus philosophiam definiunt, qui eam verba, non res putant. Atqui neq; Pythagoras quicquam scripsit, neq; Socrates, neq; Arcesilaus, neq; Carneades, nobilissimi philosophi: neq; illos tanta occupabant bella, neq; barbaros reges cicurando, & Græcanicas vrbes in feris condendo nationibus, & iniustas contumacesq; gentes pacem legesq; docendo terras peragrabant: sed quantumvis in ocio vitā agentes, scribendi munus sophistis relinquebant. Vnde ergo creditum est eos philosophari? è dictis, è factis, ex eijs quæ docuerūt. Ex his itaq; de Alexandro iudicetur, qui dixit, quę egit, quæ docuit philosophum fuisse ostendēt. Ac primò id, quod ab opinione vulgi est alienissimū, cōsidera, comparationem discipulorum Alexandri cum discipulis Platonis & Socratis. Ingeniosos hi, & eadem lingua vtentes instituerunt, si nihil aliud, saltem Græci sermonis intelligentes. & multis horum sua non persuaserunt: cum Critiæ, Alcibiades, Clitophontes precepta tanquam frenū expuētes alio deflecterent. Alexandri doctrinam si inspicias, Hyrcanos docuit coniugijs vti, Aracholios agriculturā: Sogdianis persuasit vt alerent, non interficerent patres, Persas vt venerarentur, non vxorum loco haberent matres. O admirabilem philosophiā, quæ fecit vt Indi deos Græcorū colerent, & Scythę mortuos humarent, non (vt ante) comederent. Admiramur Carneadis vim, qui Clitomachum domo Carthaginiensem prius Asdrubalem vocatū Græcos mores institutaq; amplecti docuit. & Zenonis, quòd Diogeni Babylonio persuasit vt operam philosophię daret. At verò Asia ab Alexandro pacata Homerum passim legebat: & Persarum, Susianorum, Gedrosiorumq; filij Euripidis ac Sophoclis cantabant tragędias. Et Socrates quidem nouos introducēs genios pœnas Atheniensibus calumniatoribus dedit: Alexādri opera factum est, vt Bactra & Caucasus Grecorū deos adorarent. Plato vnicam reip. formam scripsit, neq; cuiquam persuasit vt ea vteretur, quòd erat austera: Alexander amplius l x x. vrbibus in barbaris condidit gētibus, disseminatisq; per Asiam Græcis institutis, à fera & belluina vitæ ratione homines detraxit. Ac Platonis sanè leges pauci legimus: Alexādri legibus multa hominū millia vsa sunt & vtūtur, victisq; ab eo feliciores ijs sunt qui ipsum subterfugerunt: cùm his nemo miseri viuendi finē imposuerit, illos victor coegerit feliciter viuere. Itaq; quod Themistocles dixit quo tempore à patria profugum rex Persiæ magnis affecit donis, tresq; ei vrbes stipendiarias fecit, vnam ad frumentum, alteram ad vinū, tertiā ad obsoniū suppeditandū: o pueri, perieramus nisi perijssemus. id rectiùs de his dici potest, quos Alexāder subegit. Nunquam enim mansueuissent, si domiti non fuissent. nō haberet Alexādream Aegyptus, neq; Seleuciam Mesopotamia, neque Sogdiani Prophthasiā, neque Bucephaleam Indi, neque Caucasus circumpositas Gręcanicas vrbes. quibus barbara feritas repressa paulatim est, moresq; de malis in bonos cōsuetudine redacti. Proinde si rectè maximam sibi laudem philosophi inde petunt quòd dura & inculta ingenia emolliunt atq; componunt: meritò pro summo philosopho Alexander habēdus est, qui innumeras efferas gentes atq; indoles cicurauerit. Iam illa reip. forma à Zenone Stoicæ sectę autore tradita, quæ tantopere laudatur, ad vnum hoc caput tendit, vt non per vrbes ac pagos habitemus, singuli proprio nobis iure ab alijs distincti: sed vniuersos homines populares ciuesq; nostros censeamus esse, vna omnium vitę ratio, vnus ordo sit, tanquā gregis alicuius quæ communibus vtitur æquali lege pascuis. Atq; hoc quidē scriptum reliquit Zeno, tanquam somnium aut imaginem æquitatis & reip. philosophicæ informans. Alexander re ipsa doctrinam eam expressit. Neq; enim secutus est Aristotelis consilium, qui eū iubebat Gręcis se tāquam principem, barbaris vt dominum præberet: & illorum quidem vt amicorum & domesticorum curam gerere, his tanquam brutis aut stirpibus vti. quod si fecisset, regnum suum bellis, exilijs, seditionibus, simultatibusque impleuisset. Sed ita statuens, diuinitus se communē omnium nationum moderatorem atq; arbitrū esse missum quos verbis non poterat, armis ad communitatem adigens, omnes vndique gentes in vnum corpus conduxit, tanquam in amicitiæ cratera commiscens vitas, mores, nuptias, victus rationes: mandauitq; vt vniuersi mundū pro patria agnoscerent, castra pro arce & præsidio, bonos pro cognatis, malos pro peregrinis. inter Græcū & barbaricum non chlamyde, pelta, acinace, candya distinguerent: sed Gręcum virtute, barbaricū vitiositate æstimarent. communes autem ducerent vestes, mensas, coniugia, victus rationes, cùm hæc omnia sanguine & prole inuicem esset contemperata. Demaratus Corinthius, vnus de hospitibus & amicis Philippi, cùm Alexandrū Susis videret, magno correptus gaudio, effusis lacrymis, Magno dixit gaudio priuatos esse Græcos ante id tempus vita defunctos, quòd Alexandrum non vidissent in solio Darij sedentem. Ego autem me hercle eo, quibus id spectare contingit, illo nomine beatos nō censeo: cū Fortunæ id fuerit munus & multorum commune regū. Illam verò videre voluissem præclaram sacramq; sponsalium procurationem, cùm Alexander vno tentorio, quod auro erat ornatum, complexus centum Persidas sponsas, totidemque Macedones & Græcos sponsos, cōmunibus penatibus mensæq; eidem adhibuit: primusq; ipse serto redimitus hymenæum orsus, tanquam cantilenam amoris mutui testem accinens, maximas & potētissimas gentes in communitatem conduxit centum copulatis cōiugio paribus, vnius ipse sponsus, reliquis omnibus auspex simul, & pater & moderator. Cū voluptate.n. aliqua dixissem: O barbare & fatue Xerxe, & frustra tanto conatu pontem Hellespontiū molite: sic prudentes reges Asiam Europę coniunguntur. non lignis, non ratibus, non animæ & consensionis expertibus vinculis: sed legitimo amore, castisq; nuptijs, & prolis communione gentes vniendo. Ad hunc respiciens ornatum Alexander, non Medicum adsciuit vestitum, sed Persicum, multo quàm est Medicus viliorem. nam aliena ista & inusitata ac tragica barbarici ornatus recusans, vt tiaram & candyn & anaxyrides, vestem gestauit ex habitu Macedonico & Persico compositam, vt Eratosthenes narrat. vt philosophus, indifferentibus vtens: vt autē princeps communis, & rex humanus, vestis honore superatorum

Alexandrum fuisse philosophum.

Alexander omnes gentes in vnā remp. conduxit.

Macedonū & Persidū coniugia.

Vestitus Alexand.

peratorum

peratorum sibi parans beneuolentiam, vt constantes permanerent, Macedonesq; nō vt hostes odio, sed vt principes amore prosequerentur. Contrà enim insipientis erat & inflati animi, chlamydē vnicolorem admirari, tunicā Punica prętexta odisse. vel à diuersa parte ista contemnere, ad hæc obstupescere: ac in morē infantis eū cōseruare vestitum, quem maiorum vsus tanquam nutrix circumdedisset. Qui feras venantur homines, ij pellibus ceruorum se amiciunt: & alatis tuniculis vtuntur, qui aucupantur volucres. cauentq; tauris se ostētare in punicea veste, aut in alba elephantis: quia his coloribus ista animalia efferantur & in rabiem aguntur. Si antē rex magnus gentes intractabiles & imperio reluctantes, tāquam bestias cicurans, vestitu ijs cōsueto demitigauit, victusq; vsitata ratione cōspescuit, mœrorem animi eorum & tristiciam deliniens: id repræhendunt? ac non potiùs admirantur sapientiam eius? qui leui admodum habitus mutatione Asiam demulserit? vtq; corpora armis debellauit, ita veste animos sibi deuinxerit? Enimuerò Aristippum Socraticum admirantur, qui & vili pallio, & læna Milesia ita vsus est, vt vtrobique decorum seruauerit. Alexādro autem vitio dant, quòd patrio habitu exornato non contemsit vestem bello domitorum: cùm quidem ille magnarum iaceret rerum fundamēta. Non enim latrocinio Asiam incursare, aut insperatæ fortunæ dono prædas & spolia rapere meditatus: (quomodo postea temporis Italiam Annibal, & priscis temporibus Treres Ioniam, ac Scythę Mediā populati sunt) sed omnes terrę populos vni subijcere imperio ac reip. formæ omnes homines in vnum populum conducere cupiens, hoc modo sese composuit nisi tam celeriter genius qui animi Alexādri hūc demiserat, eundem ad se reuocasset: vna vtique lex omnibus hominibus proposita fuisset: mortalesque vniuersi ad vnicum ius tāquam communem lucem respexissent. nunc ea pars terræ quasi Solis radiorum expers mansit, quæ Alexandrum non vidit. Ergo primùm ipse expeditionis scopus hominem à philosophia commendat: vt qui non sibi luxum & opes ac splendorem, sed omnibus hominibus concordiam, pacem, mutuamque communicationem parare instituerit. Secundo loco dicta eius

Dicta, ingenij argumēta. consideremus: quando aliorum etiam regum atque principum mores & ingenia vocibus potissimùm animi patefaciunt. Antigonus senex sophistæ cuidam, libros ei de iusticia scriptos occinenti: Stultus es, inquit, qui mihi quē vides alienas vrbes vexare, de iusticia loquaris. Dionysius tyrannus dicebat pueros talis, viros iureiurando esse fallendos. Sardanapali monimento inscriptum fuit:

Hæc habeo, quæ edi, quæq; exsaturata libido,
Hausit.—

Quis ex his dictis non pronunciet primo iniusticiam & alienorum appetentiam, secundo impietatem, tertio luxuriam tribui. Alexandri autem dicta, si diadema ijs, & Ammonem, & nobilitatem generis adimas, Socratis tibi, aut Platonis, vel Pythagorę videbuntur. Non enim cōsideremus eas voces, quas poetæ imaginibus & statuis eius magniloquentes subscripserunt, non ad moderationem animi, sed ad potentiam Alexandri respicientes.

Aereus inspiciens diuosq; hominesq; regentem
Velle mihi est visus talia verba loqui:
Magne tene Iupiter, neq; enim prohibemus, Olympum,
Dum tellus toto pareat orbe mihi.

Et, Alexander ego Iouis quidem F. Hæc, vt dixi, poetarum sunt fortunam eius adulantium. De genuinis autem Alexandri dictis primū perpendamus puerilia. Adolescens cùm æquales velocitate pedum superaret, & socij ad Olympicum cursus certamen incitarēt, quæsiuit, Regesne cursu essent certaturi. negantibus, Inique comparatum fore certamē dixit, vbi priuatos victurus esset, victus autem rex priuatis palmam cessurus. Patri Philippo hasta femur in Triballis transfixo, cū is euitato mortis periculo claudicationem iniquiùs ferret, Bono animo es pater mi, inquit, ac palàm progredere, vt ad singulos gressus virtutis tuæ recorderis. Nōne hæc animi sunt philosophici, & qui ob diuinum instinctum quo ad honesta fertur, aduersus corporis vitia se erigat? Quomodo putas eum exsultasse propria vulnera cōmemorantē, ad singula gentem domitam aliquam, aut victoriam partam, vrbemue captam, aut regem se dedentem dum referret: neque tegeret cicatrices, sed velut impressas virtutis & fortitudinis suæ notas circumferret? Porrò si quādo in scholis Homeri versuum instituebatur comparatio, aut in conuiuijs, alio alium pręferente, ipse hunc omnibus alijs pręstare dixit:

Rex idem bonus, & fortis bellator in armis. Iliad.γ.179

quam alius laudem tempore pręceperat, eam sibi legem positam existimans: vt dicere liceat, Homerum vno versu & ornasse præstantiam Agamemnonis, & de Achillis virtute oraculum edidisse. Cùm in Hellespontum traiecisset, Troiam est contemplatus, & formam heroicarū actionum cum animo suo commentatus. ibi cùm quidam se Paridis lyram ei daturum, si vellet, polliceretur: Nihil, inquit, ea mihi opus est: habeo enim Achillis, qua is animum solatus est,

Magnorum cantans illustria facta virorum. Iliad.ι.189

nam Paridis omnium mollem ac muliebrem cantū edidit amatorijs cantilenis. Animi est philosophici sapientiam amare, & sapientes apprimè admirari. qua in re Alexandrum nemo regum æquauit. Dictum est quo modo erga Aristotelem fuerit adfecto animo. Idem Anaxarchum musicū inter amicos in summo habuit honore. Pyrrhoni Eleo ad primum congressum CCIƆƆ. aureos dono dedit. Xenocrati Platonis familiari quinquaginta talenta dono misit. Onesicritum Diogenis Cynici discipulum ab eo fuisse magistrum gubernatorū factū multi memoriæ prodiderūt. Cum ipso Diogene apud Corinthum collocutus, ita obstupuit & attonitus est viri vita & grauitate, vt sæpenumerò eius mētionem faciens, dixerit Nisi essem Alexander, Diogenes vellem esse. hoc est, operam dedissem & ocium impendissem disputationibus, nisi rebus gerendis philosopharer. Non hoc dixit, Nisi rex essem, Diogenes esse vellem: neque si non diues etiam Argeades. non.n. fortunam sapientiæ præferebat, neque purpuram & diadema pallio ac peræ. sed hoc dicebat, Nisi Alexāder essem, Diogenes esse vellem. hoc est, Nisi instituissem gentes barbaricas cum Græcis cōmiscere, omnesque terras obeundo cicurare, scrutatusq; continētis fines Macedoniam ad Oceanum propagare, Græciamque serere, & omnis generis iusticiam atque pacem disseminare: non equidem in ocio desidens potentiam meam ad luxuriandum contulissem, sed frugalitatem Diogenis æmulatus fuissem. Nunc ignosce nobis Diogenes, Herculem imitor, Perseū ęmulor, Bacchique qui deus autor mei est generis, inhærens vestigijs, rursus in India vincentium Græcorum choro volo ponere, & apud montanas agrestesq; trans Caucasum gentes Bacchi comesationum memoriam renouare. sunt & ibi quidam duræ philosophię nudato corpore adsueti, viri sancti. & suo iure viuentes, deo operam dantes, Diogenem vilitate rerum suarum superantes, nulla pera indigentes. non enim recondunt alimentum, quòd ijs terra subinde recens suggerit, potum fluuij, folia ab arboribus defluentia, & herba è terra enascens lectum. per me & hi Diogenem cognoscēt & ipsos Diogenes. oportet etiam me nomisma cudere, & barbarica è materia factum Græcanicæ forma reip. signare. Agedum actiones Alexandri num fortuitum casum, & vim bellicam ac manuum robur præ se ferunt? an verò multum fortitudinis & iusticiæ,

ciæ, multum temperantiæ ac mansuetudinis, cum decoro & prudentia, sobria ac sapienti ratione omnia agentis? Non enim me hercle distinguere inter facta eius, & hoc fortitudini, illud humanitati, aliud continentię adscribere possum. sed quoduis ex omnibus videtur contemperatum virtutibus: confirmante Alexandro Stoicorum illud decretum, Quidquid agit sapiens, omnibus eum virtutibus agere, Vnamq; virtutem aliquam primas obire partes, reliquas autem omnes socias sibi perficiandæ rei adsciscere. Ita in Alexãdro videre licet bellicã virtutẽ humanitate temperatam, mansuetudinem fortem, liberalitatem in donando rei familiaris rationibus accommodatam, iram placatu facilem, amorem temperantem, remissionem non ociosam, tolerantiam laborum non uacantem solatio. Quis miscuit bello festiuitates, quis comessationibus expeditiones, quis obsidionibus & rebus difficilibus gerẽdis bacchationes, nuptias, hymenæos? quis peccantibus se magis infensum, aduersas res passis humaniorem præbuit? quis pugnantibus grauior, veniam petentibus benignior fuit? Subit mihi hic Pori dictum referre. Is enim vt captiuus est ad Alexandrum perductus, interrogatusque ab eo quomodo se tractari vellet, Regio more o Alexander, respondit. rursumque interrogatus, an aliquid præterea aliud vellet, respondit, Nihil. nã in regio more insunt omnia. Et mihi lubet singulis Alexandri actionibus acclamare, Philosophicè. nam in hoc quoque omnia insunt. Captus amore Roxanes, Oxyathris filiæ, quæ in cœtu captiuarum erat, non libidinosè eam violauit, sed vxorem philosophicè duxit. Darium videns iaculis confixum, non sacrificauit, non pæanem cecinit, vt qui ad finem longi belli peruenisset: sed chlamydem corpori suo detractam cadaueri iniecit, Philosophicè hoc exemplum regiæ fortunę tegens. Cùm aliquando epistolam à matre missam arcanã legeret, & Hephæstio, vt tum fortè assidebat, simpliciter vnà eam percurreret, non prohibuit. sed annulum ori eius imposuit, silentium amica fide philosophicè obsignans. Hęc enim si non sunt philolophica, quęnam sunt alia? Apponamus eorum exempla, quos philosophos fuisse est in confesso. Socrates secum cubare Alcibiadem passus est. Alexander Philoxenum oræ maritimę pręfectum, cùm is scripsisset Alexandro, esse in Ionia puerum ętate florẽtem, pulchritudine summa, quęreretque per epistolã an hunc emi & ad se mitti vellet: acerbè increpauit, in hanc sententiam rescribens: Pessime hominum, cuius mihi talis flagitij conscius es, vt huiusmodi voluptates mihi obijciendo blandiaris? Xenocratem laudamus, quòd dono missa ab Alexandro sibi quinquaginta talenta non accepit: dantem non laudamus? an quia non tam à largiente quàm à non accipiente contemni pecuniam credimus? Philosophia fecit ne pecunia opus haberet Xenocrates. atqui eadem fecit vt ea opus haberet Alexander, vt largiri talibus posset. Hoc quoties dixit Alexander ictus, vi pulsus? Et sanè iudicia recta omnibus hominibus putamus inesse: quòd natura vltrò ad honestatem ducat. Philosophi autem in eo præstant vulgo, quòd iudicia habent rebus aduersis incidentibus firma & roborata. non enim tum his vtuntur anticipatis sententijs,

Iliad. μ, 243 *Est hoc augurium cunctis præstantius vnum:*

&: Finis omnibus hominibus est mors. Sed rationes periculo imminente franguntur, ac imaginationibus iudicium expellitur, vbi propè adsunt res terribiles. Metus enim non solam memoriam cõsternat, vt ait Thucydides: sed & institutum animi omne, & laudabilem conatum atque incitationem. * Funiculos philosophia circumposuit. * *

PLVTARCHI
De Fortuna, vel virtute Alexandri, oratio posterior.

IN hesterna disputatione obliti sumus, vt apparet, dicere, bona quadam fortuna factum fuisset, vt ætas Alexandri multas etiam artes, multa præclara ingenia produceret. quã quam id fortasse non tam Alexandri fortunæ imputandum, quàm istorum felicitati adscribẽdum est, eum suæ pręstantiæ spectatorem testemq; nactis, qui & optimè iudicare egregia opera, & liberalissimè compensare posset. Sanè posterioribus temporibus perhibent Archestrato poetę eleganti, sed qui in paupertate inglorius viueret, quendam dixisse: Si tu Alexandri ætate vixisses, is tibi pro quouis versu Cyprum aut Phœnicem dedisset. Existimo autem eos quoque, qui tum fuerunt artifices primos, non tam ætate Alexandri, quàm propter Alexandrum extitisse. Vt enim frugum copiam bona temperies ac tenuitas aeris gignit: ita artium & bonorum ingeniorum incrementa benignitas, honor, & humanitas regis efficit. & contrà principum inuidia, sordes, aut studium contendendi omnia ista extinguit atq; perdit. Dionysius tyrannus, vt fertur, citharœdum quendam egregium audiens, pollicitus est se talentum ei dono daturum. cumq; homo postridie promissum flagitaret, Heri, inquit, exhilaratus abs te eo quo cecinisti tempore, te quoque spe iniecta exhilaraui: habes ergo mercedem, pro eo quòd me delectauisti vicissim delectatus. Alexãder Pheręorum tyrannus (tyrannum duntaxat appellari par erat, neque Alexandri nomen ab eo pollui) is ergo tyrannus cùm spectaret tragœdiam, præ voluptate animi vehementiore motu est ad misericordiam prolapsus. exsiliens itaque è theatro concitatiore gressu discessit, Rem indignam fore inquiens, si qui tot interficeret ciues, conspiceretur Hecubæ & Polyxenæ calamitatibus illacrymans. parumque adeò absuit, quin pœnas à tragœdo exigeret, quòd is ferreum ipsius animũ emolliuisset. Archelaũ, quòd in donando restrictior videbatur, Timotheus canens sæpe hoc pupugit cauillo.

Tu terrigenæ argento faues.

& Archelaus non inconcinnè hoc ei reposuit.

Tu terra genitum argentum aues.

Scytharum rex Ateas captiuum adeptus Ismeniam tibicinem iussit inter pocula canere. cumque cãtum eius reliqui plausu & admiratione prosequerentur, iurauit se suauiùs audire hinnitum equi. adeò procul is aures suas à Musis abduxerat, animumq; in pręsepibus habebat, non equos, sed asinos qui audiret dignum. Quid putas apud tales reges incrementi aut honoris artibus & Musicæ futurum? Quinetiam non ferunt, si quis aliqua arte superet, ideoq; veros artifices per inuidẽtiam infenso animo deijciunt. qualis rursum fuit Dionysius, qui Philoxenũ poetam in lapicidinas iniecit, quòd scriptam à tyranno tragœdiam corrigere iussus, ab initio totam vsque ad coronidem deleuerat. Sed & Philippus, quia serius ad discendum se cõtulerat, fuit in hoc genere seipso inferior, & adolescentuli in morem arrogans. itaque psalten quẽdam, cùm rex de sonis quibusdam disputaret, ac coargui à se musicum putaret, hunc leni voce subridentemque aiunt dixisse, Absit verò, rex, istuc abs te miserię, vt hæc tu quàm ego meliùs intelligas. Sed Alexander gnarus cùm quæ spectanda ipsi & audienda essent, tum in quibus sibi esset elaborandum atque certãdum, in armis sese adsiduò exercebat, vt fieret secundum Aeschylum

Terror casuris hostibus armipotens,

hanc enim artem à maioribus ſuis Aeacidis & Hercule ad ſe tranſmiſſam colebat, reliquis autem artibus honorem abſque æmulatione tribuebat, gloriamque & elegantiam: ſed delectatione ad imitandum ſe duci non ſinebat. Fuerunt ætate Alexandri Theſſalus & Athenodorus tragœdi, quibus inter ſe certantibus ſumptus ſcenicos fecerunt Cypriorum reges, iudicium tulerunt duces laudatisſimi. cum autem victor eſſet renunciatus Athenodorus, dixit Alexander, ſe maluiſſe partem regni amittere, quàm videre Theſſalum vinci. neq; tamen vel intercesſit apud iudices, vel iudicium reprehendit: ſentiẽs debere ſe omnibus alijs ſuperiorem, iuſticiæ tamen ſubditum eſſe. Comicus tũ ſuit Lyco Scarphẽſis. Huic, cùm in quandam comœdiam verſum inſeruiſſet quo donum petebat, ridens decem talenta dedit. Citharœdi cùm alij, tum Ariſtonicus, qui in pugna quadam cùm ad auxilium ferẽdum accurriſſet, ſtrenuè prœliatus cecidit. Huic æream ſtatuã fieri & Pythijs collocari iusſit Alexander, cythara & haſta proiecta conſpicuam. non virũ modò honorãs, ſed muſicam etiam, vt quæ fortes faciat, ac rectè educatos apprimè impleat diuino quodam ſuſtinctu & impetu. Etenim ipſe aliquando Antigenida modum qui Harmatheos dicitur canente tibia, ita fuit cantu illo concitatus atque inflammatus animum vt dato impetu arma, quæ propè iacebãt, corriperet. teſtimoniumq; ferret Spartanus cantantibus,

Ferrum capeſſere inſtigat citharæ melos.

Vixere tũc etiam Apelles pictor, & Lyſippus fictor. horum Apelles fulminigerum Alexandrum pinxit ita perſpicuè & attemperatè, vt diceret duos eſſe Alexandros, vnum Philippi F. inſuperabilem, alterum Apellis inimitabilem. Lyſippus autem cùm finxiſſet primum Alexãdrum facie ſurſum conuerſa in cœlum intuentem, ſicut ſolebat ſuſpicere Alexander leniter inflexo collo: ſubſcripſit quidam non abſurde:

Aereus inſpiciens diuosq; hominesq; regentem,
Velle mihi eſt viſus talia verba loqui:
Magne tene Iupiter, neq; enim prohibemus, Olympum,
Dum toto tellus pareat orbe mihi.

Itaque etiam ſolum Lyſippum Alexander fabricari ſuas iusſit imagines. quod nimirum is ſolus ære ingenium ipſius exprimeret, ſimulq; cum forma etiam virtutem proponeret. reliqui inclinationem ceruicis, oculorumq; renidentem volubilitatem imitari volẽtes, maſculum eius leoninumq; vultum non ſeruabant. Inter alios artifices fuit tunc etiam Staſicrates architectus, nullum opus mohens quod varium iucundumque adſpectu eſſet, ſed & manu magnifica, & diſpoſitione operum vtens quæ ſumptus à rege ſuppeditari opus haberet. Is cùm adſcendiſſet ad Alexãdrum, pictas eius, & ſculptas atque fictas imagines culpauit, vt timidorum & humilium opera artificum. Ego, aiebat, ſtatui corporis o rex tui ſimilitudinem in viuam & interitus expertem æternisque firmatam radicibus materiam, & immota prẹditam grauitate introducere. Thraciæ enim mons Athos, vbi maximus & planè conſpicuus aſſurgit, latitudines & altitudines habens porpotione toti congruentes, tum membra & artus atque interſtitia quæ conformari queant, poteſt artificio ita tractari, vt imago Alexandri & ſit & dicatur: fundamentis ſuis marę attingens, manuum autem altera geſtãs vrbem CCIƆƆ. ciuium capacem, dextra perennem fluuiũ è patera in mare libans. proinde aurum, æs, ebur ligna, tincturas, ſimulacra exigua, vænalia, & furtis expoſita abijciamus. Hoc vt audiuit Alexander, audaciam ſanè artificis & fiduciam admiratus laudauit. Tu tamen, dixit, Atho montẽ intactum relinq;. ſatis eſt eum eſſe monimentum petulantiæ quam vnus in eum rex exercuerit. me Caucaſus monſtrabit, & Emodi montes, & Tanais, & Caſpium mare. hæ ſunt meorũ factorum, imagines. Enimuerò ponamus obſecro, fuiſſe cõfectum iſtud opus: eratne futurus aliquis qui illud videns, fortuitò hanc formam, figuram, diſpoſitionemque obtigiſſe putaret? non equidem arbitror. Idem de fulminigero, de haſtato eius ſimulacro ſentiendo. Iam ſtatuæ magnitudo abſque arte à fortuna effici non poteſt: vtcunque multum auri, æris, eboris, aliusq; præcioſę materię ſuggerente. vir autem magnus, immò omnium qui vnquã extiterunt maximus abſolui potuit abſque virtute opera Fortunæ, arma, opes, vrbes, equos ei largientis? quę ipſa vti his neſcienti, non potentia ſunt, non ornatus, ſed periculum, imbecillitatisque & impotentiæ ſuę argumentum. Rectè enim Antiſthenes dixit, hoſtibus omnia bona nos optare debere excepta fortitudine. ea.n. ſi fiunt non posſidentium, ſed vincentium. Atque hanc ob cauſam creditur naturam ceruo ingauisſimo animali cornua mirandæ magnitudinis atque aſperitatis ad ſui defenſionem dediſſe: docentem nihil vires & arma prodeſſe ijs, qui ſubſiſtere non audent. Sic etiam Fortuna ſępenumerò timidis & ſtultis potentiam & imperia tribuens, in quibus turpiter ſe gerant, ornat atque commendat virtutem, vt quæ ſola virum magnum præclarumque reddat. Probè dictum eſt ab Epicharmo, Mentem videre, mentem audire, reliqua cæca & ſurda, rationis indigere. nam ſenſus ſuas habent proprias opportunitates. Mentem autem prodeſſe, mentem ornare, hanc eſſe quæ vincat, ſuperet, regnet, reliqua omnia cæca, ſurda, exanima poſſeſſores deijcere, grauare, & dedecurare vbi virtus abeſt, licet ex ipſis rebus diſcere. Nam eadem potentia, eodem regno propoſito, Semiramis cùm eſſet mulier, claſſes inſtruebat, legiones armabat, Babylonas condebat, rubrum mare circumuecta Aethiopes & Arabes ſubigebat. Sardanapalus virili natus ſexu, domi purpurã carpebat inter pellices deſidens ſurſum erectis pedibus. cui mortuo lapideum poſuerunt ſimulacrũ, barbarico more ſibi ſaltantis, digitisq; ſupra caput comploſis crepitum edentis: inſcripſeruntq; Ede, bibe, Veneri da operam, reliqua nihil ſunt. Equidem Crates cum videret aureã imaginem Phrynes meretricis apud Delphos ſtantem, exclamauit Eſſe eam trophæum de Grẹcorũ intemperantia erectum. at Sardanapali ſiue vitã, ſiue ſepulcrum (nihil.n. puto intereſſe) inſpiciens, diceres trophæum eſſe de Fortunæ bonis poſitum. Ergone patiemur eam poſt Sardanapalum etiam Alexandrum attingere, eiusq; magnitudinem & potentiã ſibi vindicare? Quid verò huic amplius dedit, quàm alijs etiam regibus? arma, equos, iacula, pecuniam, ſatellites? His Fortuna magnum, ſi poteſt, faciat Arridæum, Amaſin, Ochum, Oarſen, Tigranem Armenium, aut Nicomedem Bithynium. quorum ille diademate pedibus Pompeij ſubiecto turpiter regnum amiſit, prædę id cedens: hic raſo capite & ſumpto pileo, libertum ſe populi Romani eſt profeſſus. Dicamus potiùs, Fortunã paruos, timidos, abiectos facere iniuſtum verò eſſe, qui vel vitium infortunio, vel fortitudinem & prudentiam proſperæ fortunę accepta ferat. Multum verò Fortuna debet imperio Alexandri. in eo enim conſpecta eſt illuſtris, inuicta, magnanima, modeſta, humana. Statim autem mortuo Alexandro exercitum eius vagantem, & in ſeipſum impingentem Leoſthenes ſimilem dixit Cyclopi eſſe qui amiſſo oculo vſquequaque manus intendebat nullum ad certum ſcopum directas. ita ſublato duce magnitudo exercitus incertis motibus agitabatur. Atque adeò ſicut anima deſerente cadauera non conſiſtunt, non cohærent, ſed disſipantur & diſſoluuntur: ita exercitus Alexandro amoto palpitabat, concutiebatur, atque ęſtuabat, Perdiccis, Meleagris, Seleucis, & Antigonis tanquã ſpiritibus etiamnum calidis ac pulſibus in corpore diſcurrentibus: tandem planè flaceſcẽs & putreſcens, vermium inſtar ex ſeſe pullulauit degeneres reges atq; principes ſemianimes. Hocque ipſe etiam Alexander indicauit, cùm Hephæſtionem, qui cum Cratero in rixam inciderat, obiurgans dixit: Quæ verò tuas

Alexandrũ non fuiſſe Fortunę opus.

res

res gesta est, si quis tibi Alexandrum auferat? Quod ego intrepidè ad eius temporis Fortunam dixero: Quæ tua magnitudo, quę gloria quę potentia, vbi vis illa est insuperabilis, si quis Alexandrum tibi detrahat? id est, si quis tibi adimat armorum peritiam, diuitiarum magnificum vsum, continentiam in tanta luxus materia, audaciam in certaminibus, mansuetudinem erga subditos. Alium fac, si potes, magnum, qui pecuniam non elargiatur, non antè exercitum periculis se offerat, non honoret amicos, non misereatur captiuos, voluptates non sobriè percipiat, non in tempore excubias agat, victor non placabilis & humanus sit. Quis magnus est in potentia constitutus, prauitate & stulticia eum tenentibus? aufer virtutem à fortunato, prorsum humilem cernes: in gratia parādā ob illiberalitatem, in laboribus ob molliciem, erga deos ob superstitionem, erga bonos ob inuidiam, inter viros ob timiditatem, inter mulieres ob libidinem. Sicut.n. inepti opifices dum magnas bases paruis donarijs supponunt, eorum paruitatem hoc ipso arguūt: sic Fortuna cùm ingenium vile magnis ac splendidis rebus extollit, id eò magis demonstrat atq; infamiæ exponit, cùm præ leuitate labascit atq; impingit. Non ergo in possessione, sed in vsu bonorum id inuenies, quod laudē meretur. quando etiam infantes regna & imperia paterne hæreditatis iure consequuntur: vt Charilaus, quem Lycurgus cū ipsis incunabilis in phiditium attulit, ac suo loco regē Spartanorum renunciauit: & sanè nihil laudis infans merebatur, Lycurgus plurimum, qui infanti paternam dignitatem redderet, non ad se eam traheret. Quis verò magni fecit Arrideum? quem nihil infanti præstantem, tātum purpura veluti cunabulis inuoluens Meleager in Alexādri solio collocauit. rectè is; vt conspicuum fieret intra paucos dies, quomodo virtute, homines, quomodo fortunā regerentur. Nam post Imperijs verum administratorem, histrionem introduxit: aut potiùs tanquam in scena diadema orbis terrarum imperij tacitum traduxit:

Imponente viro molem mulier quoq; perfert.

inquit ille. Contrà verò hoc rectius est dicere: potētiam, diuitias, imperium vel mulier, vel puer potest alicui imponere. Oarsę & Dario Bagoas diadema ereptū, cū mq; eo regnum Persicum imposuit. Vt autem is, qui magnam est adeptus potentiam, tolerare eam, & administrare possit, neque mole rerum conteratur aut subuertatur, viri est virtute, mente, altoque animo præditi. qualis fuit Alexander, cui à nonnullis ebrietas & temulentia obijciuntur. Ille verò magnus fuit vir, sobriusque in tanta rerum mole, neque passus à potentia & imperio se inebriari aut ad bacchandum incitari. cuius gustum alij exiguum cum percepissent, sui compotes esse nequiuerūt.

Etenim mali, saturati vel pecunia,
In ciuitate vel potiti honoribus,
Luxuriant insperatam ob fortunam domos.

Superbè dicta & facta quorundā,

Clitus, cùm apud Amorgum tres vel quatuor Græcas triremes subuertisset, Neptuni cognomen accepit, & tridentē gestauit. Demetrius, cui Alexandreæ potentiæ paruam Fortuna portiunculam contulerat, passus est se Catebatem (tanquam deum qui in terras descendisset) appellari, & ab vrbibus ad eū non legati sed cōsultores numinis mittebantur, responsaq; ipsius oracula dicebātur. Lysimachus Thraciam, quasi extremos regni Alexādrei fines, adeptus, eò superbię & ferociæ processit, vt diceret: Nunc ad me veniunt Byzantij, cùm hasta coelū tango. cùm quidem Pasiades Byzantius, tūc præsens, Abeamus hinc, inquit, ne cuspide coelum perforet. Et quid de ijs dicam, quibus licuit propter Alexandrum altos ducere spiritus? quando Clearchus etiā occupata Heracleæ tyrannide sceptrum gessit, & filiorum vnum Geraūni (quę vox fulmē significat) nomine affecit. Dionysius verò iunior Apollinis se filiū prædicauit hac inscriptione:

Dorica quem genuit Phoebeo semine mater.

Pater huius, cum ciuium ccıↄↄ. aut amplius interfecisset, fratrem ob inuidiam hostibus prodidisset, matrem vetulam, paucis post diebus morituræ exitum præstolari nō sustinēs, suffocasset, atq; in tragœdia ipse scripsisset,

Tyrannis iniusticiæ mater est enim:

tamen filiabus Virtutis, Pudiciciæ, Iusticiæ nomina imposuit. Alij Euergetas, id est benefactores, alij Callinicos, id est pulcras victorias consecutos, alij Soteres, hoc est seruatores, alij Magnos se denominauerunt. Alias autem supra alias eorum nuptias equorum instar in armētis mulierum promiscuè versantium, filiorū cædes, exoletorum excarnificationes, ludos tesserarū quotidianos, tibiæ cantus in theatris, noctes in coenis, dies in prandijs consumptos, enarrare nemo queat. At enim Alexander prima luce sedens prandebat, tenebris noctis iam ingruētibus coenabat, bibebat dijs sacrificans, cum Medio tesseris certabat febricitans, ludebat iter faciens interimq; arcu iaculari discens, & de curru descendere. Roxanem sibi soli duxit, amore eius captus. Darij autē Statiram regno & rebus: proderat.n. gentium commixtio. Reliquis Persidibus tantum superior fuit pudicicia, quantum fortitudine Persis. nullam enim inuitam vidit, & quas vidit, magis præterijt quàm non visas. vt cùm alias fuerit humanissimus, aduersus pulchritudinem formæ duntaxat superbè se gesserit. De vxore Darij longè formosissima ne vocem quidem audire voluit formę eius commendatricem. mortuam verò ita regię ornauit, itaque misericorditer defleuit, vt pudicicia eius in tanta humanitate fidem non inuenerit, iniuriæq; crimen ei bonitas conflauerit. Sinistram enim de eo suspicionem Darius concepit, ad potentiam & ætatem respiciens: quod ipse quoq; erat eorum è numero, qui putabant à Fortuna Alexandri esse victoriam. Postquam autem veritatem diligentissima inquisitione comperit, Proinde, dixit, non planè res Persica perijt. neque nos quisquam prorsum ignauos, mollesq; dixerit, à tali victos hoste. Equidem deos bonum successum, victoriamq; belli huius flagito, vt beneficijs Alexandrum possim superare: ac me studium quoddam ęmulatioq; tenet benignitate eum vincendi. Sin actum est de rebus meis, patrie Persarum Iupiter, dijque regij, nemo precor alius quàm Alexander in Cyri solio sedeat. Ita dijs testibus vocatis ille Alexandrū adoptauit. sic vincitur virtute. Si lubet, Fortunæ accepta fer Arbela, & Ciliciam, & alia vi gesta ac peracta. Fortunæ beneficio bellicæ quassata fuerit Tyrus, & aperta Aegyptus. huius opera ceciderit Halicarnassus, & capta sit Miletus, & Euphratem vacuum reliquerit Mazæus; ac Babylonius campus cadaueribus fuerit oppletus. Non quidem temperantem eum Fortuna reddidit, neque continentem, neque inuictum à voluptate, & nulla cupiditate violabilem animum conseruauit. Atqui ea fuūt quibus Darium vincit Alexander: reliqua, armorum erant & equorum clades, pugnæ, cædes, fugæq; virorū. illa priora sunt quibus magnam & in confesso positam victoriā ille de Dario reportauit, concedente virtuti, magnanimitati insticiæq; eius, mirantiq; eius in voluptate, laboribus, & officijs inuictum animum. Quippe inter scuta, sarissas, conclamationem acierum, & armorum conflictus Tarrias quoq; Dinomenis F., & Antigenes Pelleneus, & Philotas Parmenionis F. inuicti erant. ijdem verò ad voluptates, mulieres, aurumq; & argentum nihilo meliùs affecti quàm quiuis captiuorum. Nam Tarrias, cùm Alexander Macedonas ære alieno exsolueret, creditoribusque pro omnibus satisfaceret, mentitus se debere quendam, qui se ei credidisse simularet, ad mensam adduxit. deinde facinoris comperitus, erat seipsum interfecturus, nisi Alexander eum absoluisset crimine & argentum habere iussisset: recordatus eum Philippo Perinthum oppugnante iaculo oculum ictum, non passum antè sibi iniisse telum extrahi, quàm hostes fudisset. Antigenes ijs qui ob morbum aut mutilationem in Macedo-

niam remittebantur se immiscuit. inque eorum numerum adscriptus, cum deprahenderetur nihil habere mali, sed finxisse morbum vir bellicosus & cicatricum corpus plenum habens, molestiam Alexandro exhibuit. interrogatusque ab eo causam, confessus est Telesippæ amore se teneri, & quòd ab ea diuelli non pateretur, ideò comitem ad mare ei se præbuisse. quæsiuit Alexander, cuius ea mulier esset, & quis eius gratia compellandus, liberamque esse Antigeni respondenti, Muneribus ergo, inquit, & pollicitis ei persuadeamus vt nobiscū maneat. Adeò cuiuis amanti Alexander facilius quàm sibi ignouit. Philotas Parmenionis F. vitio incontinentiæ laborauit. Antigona fuit Pellæa muliercula inter eas quæ apud Damascum captę erant, quondam capta ab Autophradate, cum ipsa in Samothraciam traijceret, forma satis egregia. Hæc Philotam, cum amare eam cepisset, plane tenebat sibi deuinctum. Et verò ferreus ille emollitus, in voluptate cogitationes suas nō continuit, sed aperuit, & multa arcana mulierculę enūciauit. Quid enim, dicebat, erat Philippus iste sine Parmenione? quid esset, si Philotam non haberet, Alexander? vbi Ammon, vbi angues, si nos nolimus? Ea verba ad quandam familiarium mulierum extulit Antigona, hæc Cratero indicauit: Craterus Antigonam occultè ad Alexandrum adduxit. Is corpore quidem mulieris abstinuit, sed opera eius Craterum totum excussit tacitèque omnia consilia eius expiscatus est. Et quidem annis amplius septem exinde elapsis, neq; in vino vnquam simultatem Alexander ebrius vllam indicauit, neque per iram iracundus, neque amico vlli aperuit rem, omnia solitus Hephæstioni credere atque communicare. Ferunt enim Alexandro epistolam matris arcanam tacitè secum legente, Hephæstionem leniter admoto capite vna eam pellegisse, neque Alexandrum prohibere sustinuisse, sed detracto annulo sigillum ori eius admouisse. Enimverò defatigari dicendo oporteret, qui omnia ea vellet commemorare, quibus demonstratur pulcerrimè & vt regem maximè decebat sua vsum fuisse Alexandrum potentia. vt si Fortuna magnum eum fecerit, maius hoc sit quòd ea rectè vsus est, & quanto magis fortunam eius laudes, tanto magis virtutem ipsius extollas, quę dignum fortuna sua eum fecit. Sed iam nunc ad principia incrementorum, ac initia potētiæ Alexandri venio, consideraturus quodnam Fortunæ opus in ijs sit, propter quod Alexander à Fortuna euectus & auctus dicatur. Quid ni enim, dij boni? Scilicet illæsum incruentatum, nulla obita expeditione, equi hinnitu eū in solium Cyri extulit, vt antè Darium Hystaspis F? aut muliebri adulatione inductus vir hoc ei contulit? quomodo Darius Atossa impellente Xerxi ad fores diadema regni attulit? aut sicut Parysatis filio per Bagoā vt stolā exuens astandæ, regiam erectamq; tiarā sibi circūposuit? aut subitò præter exspectationē sorte electus, imperiū orbis terrarū suscepit? sicut Athenis thesmothetę & archontes sorte legūtur. Discere vis quomodo homines Fortunæ fauore reges creentur. Apud Argiuos aliquando defecit Heraclidarum genus, è quo regem eos deligere patria consuetudo iubebat. quærentibus ac sciscitantibus oraculum datum est, regem ab aquila demonstratum iri. ac post paucos dies aquila in domum Aegonis deuolare conspecta fecit, vt Aegon rex designaretur. Rursum in Papho cum rex improbè iniusteque se gereret, Alexander eo eiecto alium quærebat è stirpe natum Cinyrę, cum ea gens iam deficere & perire putaretur. vnum ergo dicebāt inde superesse hominem pauperem & obscurum, qui in horto quodam neglectus ab alijs alebatur. ad hūc missi à rege venerunt. estq; inuentus aquā areolis olerum in horto infundens, ac perturbatus est, cū milites eum arriperent, & ire iuberent. cæterum adductus ad Alexandrum in vili sindone, rex est factus, purpuraq; ornatus, & in numerum eorum receptus qui Sodij appellabantur. nomen ei fuit Alynomus. Hoc modo fortuita euenta reges faciunt, vestitum mutantes, ac celeri mutatione alia nomina imponentes nihil tale exspectātibus aut sperantibus. Alexandro autē quid præclari obtigit præter meritum, quid sine ludore, sine sanguine, quid gratis, quid absq; labore? Sanguine mixtos fluuios bibit, per cadauera veluti pontem amnes transiit, herbā edit fame vrgente quam primam conspexit, gentes altis niuibus obrutas, & vrbes infra terram desidentes penetrauit, mare hostile nauigauit, tumulosq; arenarū in Gedrosiis & Arachosiis peruadens, antè in mari quā in terra vidit stirpem. Quòd si libero ore aduersus Fortunam tanquā contra hominem loqui liceret pro Alexandro, equidem eam sic compellarē. Quando tandē, ò Fortuna, Alexandri actionibus tu, & vbi viam aperuisti? quodnā saxū tua ope adiutus cepit sine sanguine? quam vrbem ei præsidio nudatam tradidisti? quem exercitum inermē? in quem regē incidit socordem? in quem ducē negligentē? in quem ianitorem dormientem? quem fluuium traiectu facilem, quam hyemem temperatam, quā æstátē molestię expertē præbuisti? Ad Antiochum Seleuci F. ad Astaxerxem Cyri fratrem, ad Ptolemæū Philadelphum abi. eos viui etiamnum patres regio titulo dignati sunt, ij prœlia nullis lacrymis constantia vicerūt, ij inter festos dies ac pompas & spectacula vitam exegerunt ij ob felicitatē in regia dignitate consenuerunt. Alexandri si nihil aliud, saltem totū corpus considera à summo capite vsq; ad imos pedes hostilibus vulneribus contusum atq; dissecatum,

Fortunam Alexandro fuisse aduersam.

Hastis, & gladiis, saxisq; ingentibus ictum. Il. a. λ. 265.

Ad Granicum galea eius gladio fuit dissecata, ictu vsque ad capillos penetrante. Gazæ iaculo humerus est vulneratus. in Maragandis sagitta crus; ita vt os radij fractum eo ictu eminuerit. apud Hyrcaniam lapide ceruicem ictus est, qua ex plaga visus ita fuit hebetatus, vt per non paucos dies in periculo amittendi vsus oculorum fuerit. Ad Assacana Indico telo sauciatus talum est. quo quidē tempore adulatoribus subridens dixit: Hic quidem sanguis est,

Non ichor, qualis stillat de sanguine diuum, Iliad. ε. 342.

Apud Issum gladio femur ei vulneratum est à Dario manum cum ipso conserente, vt Chares scribit. ipse simpliciter & verissimè scribens ad Antipatrum, "Mihi quoque, inquit, vsu venit vt pugione femur sauciarer, sed neque tum, neque postmodò quicquam mali ex eo vulnere euenit." In Mallis sagitta bicubitalis per thoracem in pectus & sursum vsque ad ceruicem fuit adacta. autor Aristobulus. Tanaim transgressus Scythas fudit, & equo ad CL. stadia insecutus est, cum quidem alui profluuio vexaretur. Euge Fortuna, Alexandrum auges scilicet atque magnum facis, vndique perfodiens, vndique lędens, omnia corporis membra vulneribus aperiens, non quo modo Minerua sagittam in Menelaum coniectam in validissima armorum auertit, ac thorace, mitra, & cingulo ictus vim ita retudit, vt leuiter perstricto corpore duntaxat sanguis flueret, sed nuda membra vulneribus exponens periculosis, ictusque per ossa dirigens, corpusque in orbem ambiens, oculosq; & pedes oppugnans, impediens persequentem hostes, victorias subtrahens, spes subruens. Mihi profectò nullus rex videtur Fortunam expertus, iniquiorem. In multos quidem ea incidit grauis atque inuida. sed alios fulminis in morem succidit atque perdidit, ira eius & odium in Alexandrum pertinax fuit, & cum inuicto contendendi, studio coniunctum, quale aduersus Herculem. Quos enim Typhones aut vastissimos Gigantes non in eum excitauit? quos hostes non muniuit armorum multitudine, aut fluminum profunditate, aut rupium asperitate, aut peregri-

Ilia. δ. 428.

narum belluarum robore? Quòd nisi magna fuisset Alexandri altitudo animi, & à magna virtute suscepti conatus contra virtutem eniti pertendissent, quomodo non despondisset animum toties signa conferens, exercitum armans, oppugnans, persequens? innumeras defectiones, auersiones, insultus gentium perferens? quid reges iugum abijcientes, Bactra, Maracanda, Sogdiani? denique inter gentes infidas & insidiosas hydram secans semper nouis bellis pullulantem? Absurdum videbitur quòd dicam, sed dicam tamen quia verum est. Parum abfuit quin Fortunæ culpa Alexander desineret Ammonis filius haberi. Quis enim diuina stirpe natus tot laboriosas exantlauit ærumnas, Hercule dempto? Verum huic vnus vir improbus iniunxit vt leones caperet, apros insequeretur, aues abigeret, ne maiores res obeundi, Antæumq; puniendi, & Busiridis homicidijs finem imponendi ocium haberet. Alexandro autem virtus imposuit regium ac diuinum certamen, cuius finis esset non aurum ab innumeris circumferendum camelis, non luxus Medicus, mensæ & mulieres, neq; vinum Calydonium aut Hyrcanici pisces, sed vt omnes homines in vnam reipublicæ constitutionem redigens, omnes vni principatui subditos, vni vitæ rationi adsuefaceret. Hunc amorem à puero gerens insitum, vnaque cum corpore auctum & adultum, vt legati venerunt à rege Persarum ad Philippum, qui tum peregrè aberat, ipse eos comiter hospitio exceptos, nihil puerile (vt alij) interrogauit, de aurea illa arbori maritata vite, aut hortis pensilibus, aut ornatu regijs. sed totus in ijs erat, quæ imperij summam & vim continebant, sciscitans quantus esset Persarum exercitus quo loco rex in prœlijs pugnaret. exemplo nimirũ Vlissis, rogantis,

Arma vbi sunt illi, stabulum quod quadrupendantum?

quæ itinera breuissima sursum à mari tendentibus? ita vt attoniti hospites dixerint, Ille puer magnus est rex, noster autem diues. Posteaquam verò mortuo Philippo ad traijciendum in Asiam appulit animum, iamq; & spe & apparatu totus ea fuit in expeditione, iniecit manum Fortuna, auertitque eum & retrò abstraxit, innumerasque occupationes ei & moras circumdedit. Initiò vicinis barbaris conturbatis, Illyricum & Triballicum bellum ei immisit. quibus ab Asiatica re vsque ad Scythiam Istro adiacentem auulso, & circumcursitando magnisq; periculis ac certaminibus obeundis defuncto, cum debellatis hostibus rursum expeditioni incumberet, eadem denuò Thebas incussit, Græcumque bellum, & atrocem aduersus cognatos & populares per cędes, ferrum, ignemq; vindictam, cuius fuit tristissimus finis. His peractis reb. traiecit in Asiam, viatico instructus, vt Phylarchus prodidit, xxx dierum. Aristobulus scripsit, lxx eum habuisse talenta. Interim rem familiarem & reditus regios maxima ex parte inter amicos diuisit. Solus Perdiccas nihil accepit, quanquam offerente rege. sed interrogauit, Tibi verò, Alexander, quod facis reliquum? isq; vbi respondit, Spes. nos ergo etiam, inquit, in earum parte acquiescemus. rectum quippe est nos Darij potius exspectare opes, quàm tuas accipere. Et quænam tandem erant illæ spes, quibus fretus Alexander in Asiam transmisit? non copiæ ex vrbibus quarum quantis multa ciuium millia inhabitarent, certo numero conductæ, non classis quæ per montes nauigaret, non flagella, non compedes, barbaricę insanię supplicia mari imponenda. Verum extra ipsum in exiguo exercitu vigebat magnum laudis studium, & æmulatio ætate æqualium. certamenque de gloria & virtute cum sociis susceptum. Ipse autem magnas in se spes continebat. pietatem aduersum deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiam, peritiam, mortis contemptum, magnanimitatem, humanitatem, comitatem, candorem, cõstantiam in consilijs, celeritatem in actionibus, principatum in gloria, institutum animi in rebus gerẽdis efficax. Alexandri cũ alijs imperatoribus comparatio.
Nam Homerus quidem neq; conuenienter neq; probabiliter Agamemnonis pulcritudinem è tribus compegit similitudinibus,

Ille caput magno similis, oculosq; Tonanti, Iliad.β.478
Neptuno pectusq;, truci zonamq; Gradiuo.

Alexandri autem naturã si genitor deus ex multis cõcinnauit cõposuitq; virtutibus, quid obstat quo minus dicamus fuisse in eo magnanimitatem Cyri, modestiã Agesilai, prudentiam Themistoclis, peritiam Philippi, audaciã Brasidæ, vim & reipublicæ gerendæ calliditatem Periclis? Quinimmò si eum velis cum vetustioribus cõponere, temperantior fuit Agamemnone. hic. n. captiuam Iliad.α.
prætulit vxori quam primam virginem duxerat, Alexãder etiamnum coniugij exsors captiuis abstinuit. Maiore etiã fuit quã Achilles animo. hic. n. Hectoris cadauer Iliad.ω.
exiguo precio redemptũ reddidit, noster grandi sumptu Iliad.ψ.
funus Dario fecit. atq; ille cum amicis in gratiam rediẽs, Iliad.ι.
veniã donis ac pręmio vendidit, Alexãder victor hostes ditauit. Pietate porrò Diomedem superauit. is enim paratus fuit aduersum deos pugnare, noster omnẽ successum prosperũ dijs acceptum tulit. Acceptior quoque ne Ody.λ.101
cessarijs fuit quàm Vlisses. huius. n. mater ob luctũ & desiderium vita excessit, mortẽ Alexãdri mater hostis ob beneuolẽtiã est comitata. Deniq;, vt verbo dicam, si Solon rempublicam fortuitò constituit, si Miltiades fortunæ munere exercitũ duxit, si Aristides casu fuit iustus, nullũ iam virtutis erit opus, sed nomẽ hoc & oratio esto quæ aliqua cũ gloria homines peruagetur, ficta à sophistis & legum latoribus. Sin autẽ eorum, quos recensui, virorũ, vnusquisq; pauper quidem aut diues, imbecillis vel robustus, deformis siue pulcer fuit, ac vel in senectute felici mortẽ obijt, vel præpropere vitam reliquit, Fortunę nutu, magnum verò imperatorẽ, magnum legũ conditorem, magnũ reipublicæ & magistratus administratorẽ virtute seipsum quiuis & doctrina adiutus præstitit, agedũ cum singulis Alexandrũ cõparemus. Solon Athenis nouas tabulas confecit. eamq; rem blando nomine Sisachtheiam, id est, oneris excussionẽ, appellauit. Alexãder nominum loco pecuniã debitã creditoribus de suo dissoluit. Pericles tributo à Græcis exacto, templis ea è pecunia exstructis arcem ornauit, Alexander barbarica potitus pecunia, in Græciã CCIↃↃ talenta misit, mandans vt ædes dijs inde ædificarentur. Magnam nominis celebritatem per Græciam Brasidæ peperit, q hostiũ ad Methonã castra percurrit ad mare posita. Alexandri autẽ in Oxydracis saltum illũ atrocem, incredibilẽ audientibus & spectantibus terribilem, cum de muro seipsum in hostes demisit hastis, & iaculis, & strictis ensibus eum excipientes, cuinam alij rei similẽ dicas, quam fulminis igni cum impetu proripientis se & vento? tale tũ spectrum in terras se deiecit ille, ardentibus circum fulgens armis. Et barbari initiò perterriti, nõ sine horrore dissipati recesserunt. deinde cũ viderent vnũ hominẽ in multos irruere, restiterunt. Enimverò ibi loci Fortuna suæ erga Alexandrũ beneuolentię pręclara & euidentia opera edidit, quando ipso in locũ obscurũ & barbarũ abiecto, murisq; incluso, eos qui auxilium ferre summo studio cõtẽdebant, murosq; foris inuadebãt, cõfractis scalis prostrauit atq; pręcipitauit. de tribus verò, qui soli in muros euaserant ac seipsos demiserant vt iuxta regẽ cõsisterẽt, vnũ statim rapuit atq; interfecit, alter multis confixus iaculis tantũ abfuit à morte, q sentire adhuc & quid ageretur cernere potuit. interim foris inanes incursiones atq; conclamationes erant Macedonũ, cũ machina ad oppugnãdum nulla, nullum in promptu esset instrumentum, sed muros præ opitulandi studio gladijs percuterẽt, nudisq; manibus rumpere ac tantũ non mordicus cõminuere niterentur. At enim fortunatus ille rex, vtpote quem perpetuò stiparet custodiretq; Fortuna, feræ in modũ cassibus implicatæ, desertus & auxilij inops agebat, nõ eo re-

dactus

dactus, vt Susis, Babylone, vel Bactris potiretur, aut præclaram de Poro illam victoriam reportaret. nam qui arduas ac gloriosas res gerendas suscipiunt, ab illorum infortunio, si quòd habent, saltem dedecus abest. Sed ita pertinax & inuidiosa fuit Fortuna, ita barbaris fauit, Alexandro malè voluit. vt (quantum in ipsa quidem fuit) non corpus modò tunc eius atque vitam, sed & gloriam decusq; aboleuerit. Neque enim adeò indignum erat vel turpe Alexandrum ad Euphraten vel Hydaspen occumbere, aut manu cum Dario conserta eqnis, gladijs, & securibus Persarum pro rege suo propugnantium interfici, aut cõscensis Babylonis mœnibus, ruere, & à magna spe decidere. Sic Pelopidas & Epaminondas extincti sunt, quorum in tantis conatibus mors virtuti, non calamitati est imputanda. Sed quodnam fuit facinus Fortunæ, in quam nunc inquirimus? Vt in extremo angulo barbaricę fluuij ripæ, intra muros ignobilis oppiduli inclusus atqne occultatus orbis terrarum rex atque dominus periret, armis inhonestis & instrumentis temere oblatis percussus atque contusus. Nam securi per galeam caput vulneratum eius est, & sagitta aliquis arcu emissa thoracem perrupit, cuius ad mammam infixæ ossibus & inhęrentis, colis eminuit aggrauans, cuspis autē ferrea IV digitos fuit lata, longitudo qninque. Extremum mali hoc fuit. dum ipse aduersos hostes defendit & eum qui coniecerat telum, ac gladio armatus accedere audebat, pugione præuentum deijcit atq; necat, interea quidam è pistrino accurrens à tergo, ictum ceruicibus Alexãdri ingerit, quo in vertiginem acti sensus sunt hebetati. Verùtamen præstò adfuit virtus, fiduciam ipsi, socijs robur sellinationemq; inferens. Limnęus enim Ptolemæus, Leonnatus, atque alij, qui vel superato vel perrupto muro ante regem constiterant, murus erant virtutis, ob beneuolentiam & amicitiam, qua Alexandro erant iuncti, corpora, facies, animasque suas pro eo opponentes. Non enim Fortunæ casu fit, quòd alij vltrò pericula pro regibus adeunt, & mortem oppetunt, sed ob virtutis amorem, sicut ob illex aliquod meditamentum apes solent, principi se adiungunt & adhærent. Quis autem qui tunc extra periculum constitutus spectator adfuisset, non hoc erat dictnrus? Conspicere se magnum Fortunæ aduersus virtutem certamen, & barbaros indignè superiore esse locu, Fortuna fauente, Græcos autem resistere vltra vires, virtutis præsidio. ac si barbari vincant, Fortunæ hoc & inuidi genij ac Nemesis fore opus: si Græci, victoriam virtuti, audaciæ, amicitiæ ac fidelitati deberi. Etenim hæc sola aderant tum Alexandro, reliquis copijs, apparatui, classibus, exercitibus, equitatui murum obiecerat. Tamen barbaros funderunt Macedones, eosque stratos ruinis oppidi texerunt, Verum hoc Alexandro nihil tulit opis. Raptus enim inde est vt erat telo onustus, & bellum in visceribus cõtinebat, tanquam vinculo aut clauo thoracē sagitta corpori adstringente. Qnam cum vi euellere è vulnere tanquam è radice essent aggressi, ferramentum manus non est secutum, pectoris ossa quæ cor muniunt pro firmamento nactum. Neque calami prominentem partem ferra abscindere sunt ausi, metuentes ne vehementiore agitatione fissum os, nimios excitaret dolores, & sanguinis è profundo proruptioni causam præberet. Ipse Alexander cum magnam videret perplexitatem difficultatemq; & moram rei, sagittam conarus est ad ipsam thoracis superficiem pugione abscindere, sed manus torpēs præ inflammatione vulneris, conatum non pertulit. Iussit ergo eos rem tentare, ac nihil metuere, vltrò animos addens nõ vulneratis, alijsq; exprobrauit lacrymas & nimium mœrorem, alios desertores appellauit, qui opem ipsi ferre non auderent. altaq; voce testatus est ad socios, Neminem pro ipso debere timidum esse. nam si vos aiebat, pro me trepidatis, nõ credetur me nullo mortis metu teneri.

PLVTARCHI DE ESV CARNIVM ORATIO PRIOR.

TV verò qnęris, qua ratione inductus Pythagoras esu carnium abstinuerit. At ego miror quomodo affectus, quo animo, qua ratione impulsus homo ille fuerit, qui primus ore suo tangere cadauer, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulachrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimento habuit membra, quæ modò mugiebant, vocē edebant, mouebantur, & videbant. Quomodo oculi sustinuere conspectum cædis, cum animal iugularetur, pelle spoliaretur, in frustra secaretur? quomodo odorem nares tulerunt? qui gustatum non auertit inquinatio, aliena tangentem vlcera, lethaliumque vulnerum succos & saniem haurientem, Figmentum est hoc & fabula,

Vellera repebant, carnes verubus quoq; in ipsis
Mugitum edebant assa, crudaq; boabant. Ody. μ. 395

Atqui cœna hæc verè est monstrosa. esurire aliquem adhuc mugientia animalia, & docere ijs vesci, quæ viuunt adhuc, & vocem edunt, ac disponere condiendi, assandi, apponendique modos. Is quærendus fuit, qui primus ista cepisset, non qui serò tandem ab ijs destitisset. Enimverò primi isti, qui carnibus vesci sunt aggressi, omnem fortasse culpam in inopiam reiecerint. non enim cupiditatibus iniustis capti, & inter copiam omnium rerum libidine elati ad voluptates quæ à natura, & societate animantium essent alienæ prouecti eò se contulerunt. Quibus si in præsentia sensus & sermo daretur, haud dubiè sic nos compellarent: O beati, qui hodie viuitis, & dijs cari, quale vobis contigit æuum, qui omnium rerum abundantia sorte oblata perfruimini? quàm multa vobis nascuntur, quàm locuples rerum vobis vindemia? quantum è campis diuitiarum, quantas è stirpibus voluptates percipitis? ita qnidem vt potiri illis & luxuriare vobis absque vlla pollutione detur? Nos autem tristissima excepit & apprimè terribilis ætas, cum in immensam atque difficilimam primi ortus incidissemus inopiam. Adhuc cœlum occultabat aer, ac stellas, turbido & penetratu difficili humore confusas, ignique, & ventorum æstibus. nondum suo loco Sol fixus hæserat, nondum certum conficiebat cursum, nondum ortus eius occasusque definitis distinguebantur limitibus, neque suis statis conuersionibus frugifera tempestatum anni interualla discernebantur. Tum terra fluminum incompositis eluuijs vastata erat, multa ob plaudes informia, cœnu alto, saltubus infrugiferis & syluis erant inculta. Immò ad producendos mites fructus, ad artem culturæ nullum suppetebat instrumentum, nulla sapientiæ machina. neque fames moram patiebatur, neque anniuersarium tempus semens facta exspectabat. Quid ergo mirum, si animalium carnibus vsi sumus præter naturam eo tempore, quo cœnum edebatur, & cortex vorabatur ligni, & gramen inuenire virens, aut radicem alicuius herbæ fortunatum putabatur? qui verò glandem gustassent atq; comedissent, præ voluptate choros circa quercum aliquam aut fagum duxerunt, vitę datricem eam matrem, nutricemque appellantes? hanc enim eius sæculi festiuitatem vnicam nouerant homines, reliqua omnia perturbationis ac tristitiæ plena erant. Vos autem quo- Pri. notum hor ninum vict us.

modo nunc rabies quædam & œstrus agit ad cędes sceleratas, in tanta rerum necessariarum abundantia? Cur terram mendacio grauatis, tanquam alere vos quę nequeat? cur legiferam Cererem impiè offenditis, cur Mansuetum & Comem hac contumelia afficitis, vt non satis vos ab illis accipere præ vobis geratis? Non pudet mites fructus cum sanguine & cæde miscere? Dracones, pantheras, leones, dum sæuiciæ accusatis, ipsi interim improbis cædibus eorum feritati, nihil ceditis. quippe ijs ea animalia alimentum, vos obsonium vobis paratis. Non enim leones & lupos, eorũ vlti iniurias, voramus, sed his omissis, innocua, mansueta, & stimulis dentibusq; ad lędendũ carẽtia interficimus. quæ me Hercle pulcritudinis, venustatisq; gratia videtur natura produxisse. Ac perinde facimus, ac si quis exundantẽ cernẽs Nilum, à quo terra impleatur genitabili ac frugifero fluore, non admiretur eius vim, fecundam mitissimarum ac vitæ vtilissimarum frugũ. sed sicubi crocodilum innatare, aut aspidem deuolui, muscarumq; videat feram & impurã nationẽ, has vituperationis causas proferat. Aut si quis solum hoc telluremq; cernens mansuetis frugibus refertam, setamq; spicis, dispiciens deinde in segete ista lolij aristam aut orobanches, frugum omissa lectione, isthęc incuset. Quid, si quis orationem rhetoris in iudicio ac patrocinio sentiat ferri ad depulsionem periculi, aut demonstrationem & coargutionem facinorũ quæ non simpliciter, neq; tenuiter incitata fluat, multis simul motibus variorum animorum instructa, & ingeniorum, quę diuersis sunt auditoribus, aut iudicibus, aut excitandis aut mutandis, aut etiam placandis atq; sedandis, omissis istis, neq; reputans aut metiens operam, impensam, atq; contentionis magnitudinem, aliqua vocabula non rectè prolata excerpat, quæ inter orationis impetũ elapsa sunt, eoq; nomine oratorem ipsum vituperet? * Sed nihil nobis verecundiam incutit, non color floribus certans, non vocis concinna suauitas, non solertia, non puritas in victu, nõ summa prudentia miserorum animalium, exiguæ carunculæ gratia spoliamus ea Sole, luce, & vitæ tempore ijs dum nascerẽtur destinato. Deinde quas emittunt ea voces, putamus indistinctas esse, non deprecationes singulorũ, non obtestationes, quouis eorũ dicente, Non deprecor si necessitas te cogit, iniuriam deprecor, interfice vt cibum habeas, noli interficere vt suauius edas. Proh crudelitatem. Atrox quidem est res, videre appositam homini diuiti mensam, qui coquis vtatur sua obsonia de cadaueribus qui conficiant. Atrocior, videre sublatam. plura .n. reliqua sunt quàm quę sint vorata. ergo reliqua frustra sunt interfecta, & cum appositis abstinuerint, non sinunt alios carnes recusatas scindere, cum non pepercerint viuis. Verum enimverò accepimus istos homines hoc dicere, esum carnium habere à natura initium. At non à natura hominem hoc habere vt carnes edat, primum ipsa corporis humani demõstrat constitutio. Non oris vncus, non vnguis acumen adest, non dentium asperitas, non ventris robur, non calor spiritus, quo subigere & mutare possit carneã molem. Sed iam tum ipsa dentium læuitate, oris exiguitate, linguæ mollicie, & spiritus ad concoctionẽ imbecillitate, esum carnium eiurat. Quòd si contendis te natum esse ad hoc cibi genus sumendum, primum id quod vis edere, ipse interfice, idq; tua solius opera, non secespita vtens, non malleo, non securi, sed sicut lupi, vrsi, & leones ipsi necãt quæ vorare volũt, ita tu morsu bouem, aut ore suem neca, ouemq; aut leporem irruens in viuum etiamnum diripe, sicut istæ feræ. Sin exspectas dum moriatur, vererisq; præsentem animam è carne expellere, cur cõtra naturam edis id quod anima est præditum? Immò nemo anima cassum & mortuum animal ita edit sic vt est. elixant assant, ignis & condimentorum ope mutãt, cędẽq; medicamentis innumeris amoliuntur, vt gustatus deceptus alienum alimentum admittat. Et verò scitum est illud Laconis, qui cum in caupona emisset pisciculũ, idq; cauponi coquendum tradidisset, atq; caseum, & acetum oleumq; ab eo postularetur: Quid, inquit? an si ista hæc haberem, piscem emissem? Nos autem ita flagitiosas inter cędes istas luxuriamus, vt carnem obsonij nomine dignemur. deinde obsonijs indigemus ad ipsam condiẽdã carnem, admiscentes oleum, mel, vinum, garum, acetum aromata Syriaca & Arabica, haud aliter, ac si re vera cadauer humi condendũ cõdiremus. Etenim carnes, quas edimus, hoc modo dissluẽtes, emollitas, ac quodã modo putrefactas difficile est à cõcoctione subigi. Quinetiã superatæ vi cõcoctionis carnes, cruditates tamen molestas gignunt. Diogenes verò crudũ polypũ vorare sustinuit, vt amoliretur confectionẽ, qua ignis obsonia conficit, & sacerdotibus multisq; alijs circũstãtibus, caput pallio velans, polypũq; ori admouens, Pro vobis, inquit, ego me periculo obijcio. præclarũ me hercle periculũ, scilicet vt Pelopidas pro Thebanorũ Aristogiton pro Atheniẽsiũ libertate, ita philosophus aduersus crudũ polypũ decertauit, vt vitam humanã efferaret. Porrò carnis esus, non modò præter naturã corporibus nostris accidunt, sed satietatẽ etiam crassiciemq; ingenerant. Vinum .n. & carnium esus, corpus quidem robustum validumq; faciunt, animos autem hebetant. Ac ne athletas adducẽdo, offendam, vtar cognatis exemplis. Bœotos nos Attici crassos, stupidos, stolidos maximè ob voracitatem appellauerũt atq; adeò sues, & Menander,

Contra naturam esse carnium esum.

Damna ex esu carniũ.

mandibulas habent.

& Pindarus. Notum verò est, secũdum Heraclitum animam siccam esse optimam atq; sapiẽtissimam. Id quoq; constat, vasa vacua cum pulsantur sonitum reddere, impleta obmutescere. ærea vasa icta vocem in orbẽ didũt, nisi quis iniecta manu obthuret atq; inhibeat. Oculus etiam humore occupatus abundante hebescit, & officiũ suum facere nequit. Solem per aerem humidum, vaporumq; multitudinẽ crudorum intuentes, nõ purum aut splẽdidum, sed obscurum & caliginosum dubioq; lumine conspicimus. Ita profectò etiam in corpore repleto & turbido, alienisque cibis grauato, omnino necesse est splendorem animi lucemq; retundi, atq; conturbari, vagariq; & ad viles res cernendas se conferre, cum ad cõsideranda ea quæ aliquid habẽt difficultatis, nihil ei sit acuminis atq; virium. Iam absq; hæc essent, quis non maximi faciat adsuefactionem ad humanitatem? quis enim lędere vellet hominem, ita benignè & humaniter affectũ animo ad aliena & non cognatorum sibi mala? Nudiustertius disserens, mentionem feci Xenocratis, & q Athenienses pœnam ab eo exegerunt, qui viuo arieti pellem detraxerunt. non est autem, puto, viuum torquens deterior eo qui interficit. Sed nimirum magis ea sentimus quæ consuetudini, quàm quę naturę repugnant. Initium autem nostrę opinionis, magnum illud & sacri mysterij germanum, ignauisque (vt ait Plato) & mortalia sapientibus incredibile, equidem vix audeo verbis attingere, tanquam cum nauim in tempestate gubernator torquet, aut in theatro scena labante, machinam tollit poeta. Tamen nihil obstat quo minus empedocleam sententiam procemij loco præcinam. Quòd enim nostræ animæ mortalibus corporibus sunt illigatæ, id ita interpretatur, quòd pœnas ea cædium & esus carnium pendant. Quanquam hæc quidem oratio videtur esse antiquior. Quæ enim fabulæ feruntur de Baccho membratim discerpto, & quę aduersus eum conati sint Titanes, vtque gustauerint cæsi cadauer, punitique & fulminibus icti perierint: sermo est qui ad nouos refertur natales, secundumque ortum. Brutam enim in nobis animæ facultatem, incompositam eam & violentam, non diuinam, sed à genio profectam veteres Titanas appellauerunt, eaq; est quæ dat pœnas.

PLV-

PLVTARCHI

De carnium esu, oratio posterior.

RATIO nos hortatur, vt recentibus alacribusq; cogitationibus ad disputationem de carnium esu pridianã reuertamur. Est vero, vt aiebat Cato difficile verba facere ad ventres auribus carentes, haustusque est à plerisque consuetudinis ille è varijs mixtus ac confusus potus, Circæi cyceonis instar pariens,

Ody. κ.235 *Fraudes, & gemitus, cruciatus, atq; dolores.*

neq; facilè hamus eximi potest esus carnium, voluptatis cupiditate occupatis ac tanquam transfixis. Equidem cõueniebat, vt quo more hominis mortui ventrẽ exsecant atq; aduerso Sole conscissum abijciunt, eum innuentes fuisse causam omnium quæ in vita peccauit homo, ita nos gulę cædisq; studio euulso, reliquum vitæ tempus castè exigere. quando ipse venter non ad cædes impellit sed intẽperantiæ nostræ culpa ijs polluitur. Veruntamen si fieri nequit vt planè vitemus esum carniũ, & cõsuetudo facit vt nos pudeat isto peccato abstinere, saltẽ cũ ratione peccemus. Edamus, inquã, carnes, sed fame, non luxuria impulsi, interficiamus animal, sed miserantes & do-
Variæ deliciæ. lentes, non insultantes & excruciantes. qualia nunc multi multa perpetrant. alij verubus ignitis porcos iugulant, vt ferri tinctura sanguis extinctus atq; diffusus carnem molliat delicatamq; reddat. alij vberibus suum fetarum instante iam partu insiliunt eaq; calcant: vt sanguinẽ & lac & tabum fetus simul interfecti inter matris dolores eximentes, (proh Piacularis Iupiter) maximè inflammatam animalis partẽ vorent. alij grues & olores oculis cõsutis inclusos in tenebris saginant, alienis tẽperamentis, atq; condimentis gustũ nouũ obsonio suo conciliantes. Vnde apprimè manifestum fit, non alimenti aut vsus necessitatis ve gratia, sed ob satietatem, luxũ & prodigalitatẽ nefas hoc ad voluptatẽ parandã fuisse cõuersum. Proinde sicut libidinẽ in mulieribus suis non explentes, omnia tentãdo ac incestis cupiditatibus vagando tandẽ ad infanda prolabuntur, sic circa nutrimentũ intemperãtia naturalem & necessariũ transgressa finẽ crudelitate ac flagitio cupiditatem variauit. Etenim sensus contagio quodã vitiantur, vnusq; alterius vitio & libidini sociũ se præbet, vbi modũ à natura præscriptũ excedunt. Sic auditus vitio laborans, Musicam corrupit, vt molles quidam effeminatiq; modi turpes palpationes, muliebresq; titillationes ederent. Ita visus didicit non pyrrichio salti gaudere, non gesticulationibus manuum, non saltationibus elegantibus videndis, sed cædes & mortes hominum, vulneraq; & pugnas spectaculũ sumptuosissimum sibi parare, Ita ininfstæ mensæ comitatur coitus intemperans coitui turpi auditiones à musica alienæ, cantibus & auditionibus impudẽtibus theatra absurda, spectaculis inhumanis immanitas & aduersum homines crudelitas, Itaq; diuinus ille Lycurgus in tribus suis legũ tabulis, quas retras appellant, serra & securi solis ianuas domorũ ac fastigia fabricari iussit, nullo alio instrumento adhibito. non profectò quod ascijs, terrebris, alijsq; ad subtile opus faciendum vtilibus bellũ indixisset: sed sciens, te talibus ędificijs non illaturum lecticam auro ornatam, mensas argenteas, purpureos tapetes, lapides preciosos, ac domum talem, culcitram, mensam, calicemq; trahere secum cœnã tenuem, prandiumq; vulgare. Initio verò prauæ viuendi rationis succedit

(Lactens equas propter ceu pullus cursitat)

omnis luxuria & profusio. Quę enim non est sumptuosa cœna, ad quam aliquod necatur animal? An paruum impendium videtur nobis anima? nondum dicam, fortasse patris, matris, filij aut amici anima, vt Empedocles, sed tamen sensu, visu, auditu, vi imaginandi, intelligendiq; prædita? quam ad sui appetitum & consecutionem, alieniq; fugam vnumquodq; animal à natura cepit. Iam hoc considera, vtri nos melius cicures humanosq; faciant philosophorum, isne qui liberos, amicos, parentes, vxores a nobis manducari volunt, vt morte verè extinctos, an Pythagoras & Empedocles, qui nos condocefaciunt etiam erga alius generis animalia iustiam exercere? Tu quidem rides eum qui ab ouis esũ abstinet. Is tamen dicet, cum vos videmus mortui patris aut matris portiones abscindere, amicisq; eas absentibus mittere, pręsentes verò inuitare, carnesq; illis larga manu apponere, non rideam? Quanquam nos fortasse peccamus, qui libros istos attingimus, manibus, oculis, pedibus, & auribus non prius lustratis. nisi profectò hæc ipsa lustratio est, cum de hisce disserẽtes oratione liquida (vt ait Plato) salsum auditum proluimus. Tamen si quia librorum disputationumq; instituat comparationem, deprædendet istorum philosophiam ad Scythas pertinere Sogdianos & Melanchlęnos, de quibus scribenti Herodoto non habetur fides, Pythagoræ autem & Empedoclis decreta, leges fuisse priscorum Græcorum bosq; eorum institutis in vita degenda stetisse, neq; eos vllam in bruta vim fecisse. Qui ergo sunt, qui postea temporis decreuerunt cędes animalium?

Qui primum gladios duxere ex ære malignos,
Primi & aratoris gustarunt viscera tauri.

Hoc sanè modo etiam tyranni homicidiorum initia iaciunt. vt Athenis principiò interfecerunt pessimũ sycophantam, qui Epitedeus appellabatur, itemq; secundum & tertiũ. deinde cędibus adsueti Niceratum Nicię F. interfici viderunt, & imperatorem Theramenem, atq; Polemarchum philosophum. Sic ab initio ferum aliquod & noxium animal deuoratum fuit, deinde auis aliqua aut piscis. donec his condocefacta & gustui adsueta libido ad bouem operarium progressa est, & ouem quę nos ornat, custodemq; domus gallum. itaq; paulatim inexpletam roborantes auiditatem, in cædes hominum & bella sunt delapsi. Verum nisi quis pręterea demonstret, animas dum renascuntur, promiscuè vti corporibus hominum & brutorum, & quod nunc est brutum, pòst fieri hominem, ac per vices ferum ac mansuetum, naturamq; omnia mutare & transferre alieno carnis velantem amictu, hæc non auertunt eum qui gulę se dedidit, quòd gulæ studium & corpori morbos grauedinemq; ingenerat, & animam ad bellũ traductam iniustius vitiat, vbi nos adsuefecimus, vt absq; cæde & sanguine neq; hospitem excipere, neq; nuptias celebrare, neq; cum amicis viuere velimus. Quòd si illa quæ de animarum per vicissitudinem quandam in corpora illapsu disputantur, non faciunt fidem, attamen dubitatio ipsa magnam nos cautionem, magnum iubet adhibere metum. Verbi gratia, si in nocturno aliquis prœlio in virum, qui collapsus armis corpus cooperiat, irruat stricto gladio, audiatq; interim quendam dicere, Non certò sibi constare, putare tamen eum qui iacet imminentis esse filium, fratrem, patrẽ aut contubernalem, præstatne opinioni et falsę subscribentem dimittere hostem amici loco, aut contempta ea quòd ad fidem faciendam firma satis non sit, domesticũ pro hoste interficere? hoc sanè omnes dicetis indignum fore facinus. Considera mihi etiam Meropen illam, quę sublata securi filium, quem percussorem filij putat esse, ferire iam volens dicit,

Penetrabili te mactabo ictu nunc ego hoc,

quantum in theatro excitat motum intentorum cedi, ac metuentium ne senem anteuertat inhibentem, adolescẽtemq; feriat. At enim si tum alius aliquis senex adsistisset,

ſet,dixiſſetq́;, Feri,hoſtis eſt,alius Ne ferias,filius eſt,quę ro vtrū ſit flagitiū maius, Filij gratia hoſtem impunitū dimittere,an ob iram aduerſus inimicum,incidere in cædem filij? Quapropter,quandoquidē non odiū nos.non ira,non vlciſcēdi cupiditas in brutorum cædem agit,ſed ad partem aliquā voluptatis parādam adſtat reducta ceruice victima,neci deſtinata. ſi iam philoſophorum alius dicat,Perime,brutum eſt animal,alius,Inhibe necē.quid enim,ſi in hoc corpus cognati alicuius aut dei anima cōceſſerit? prob deū fidē,in eodémne verſor periculo,ſiue hoc credens abſtineo carnis eſu,ſiue fidē derogans interficio filiū aut aliquē aliū neceſſariorū? Impar verò huic diſputationi eſt Stoicorū pro eſu carnium decertatio? Quis.n.eſt iſte,cui tā multa in ventrē & culinā ora patent? Cur voluptatē effeminatā dicentes,& neque inter bona,neq; inter ea,quę præcipua vocant,neq; inter naturę conuenientia numerantes, tanto ſtudio pro ijs laborant,quæ ad voluptatē cōducunt? Certè conſequēs hoc erat,vt cum è conuiuijs vnguētū & placētas exegiſſent, multo magis carnē & ſanguinē auerſarentur. Nunc veluti ſi ſuā philoſophandi rationē ad diarias editūū inſtituiſſent annotationes, ſumptū in res inutiles atq; ocioſas faciendū amputant,inhumanitatē luxus atq; crudelitatē non auerſantur.Quid tū poſtea? dicent.nulla nobis cū brutis eſt familiaritas.Nec cū vnguentis quidē, inquā, & exoticis condimētis,& tamen hæc, tanquā inutilia & ſuperuacanea,ſoliq; voluptati inſeruiētia,vndiq; expellitis. Verū enimuerò hoc ipſum iā nunc diſpiciamus,an nullo nobis iure natura brutū animantiū genus deuinxerit,nō artificiosè hoc aut ſophiſtarū more diſputātes,ſed in ipſas noſtrorū animorum affectiones intuiti humaniterq́; nobiſcum iſta meditantes atq; perpendentes.

* * *

PLVTARCHI libellus,

Maximè cum principibus viris philoſopho eſſe diſputandum.

QVOD inſtituiſti te in amicitiam Sorani inſinuare, eamq́; amplecti, & colere,quæ multis priuatim, multis etiam publicè ſit vtilis,atq; frugifera futura, rem facis honeſtatis, reip.humanitatisq́; ſtudioſo homini conuenientem,non.vt nonnulli opinātur,ambitioſo.Etenim hoc potius verum eſt,ambitioſum eſſe,& meticuloſum eū, qui fugit vereturq́; dici adhærere ijs qui in aliqua poteſtate ſunt cōſtituti,& eos demereri. Nonne.n.homo ingenij culturæ patiens,& philoſophiæ indigens diceret, vtinam Simo fierem cerdo,aut Dionyſius litterator de Pericle vel Catone,vt mihi ſicut illis adſideret ac colloqueretur Socrates? Ariſto ſanè Chius à ſophiſtis impetitus maledictis,quòd cum omnibus qui hoc vellent diſſereret,Optare ſe dixit,vt etiā bruta animalia intelligere poſſent verba ad virtutē incitantia. Nos verò potentium & principum virorum conſuetudinē,tanquam agreſtiū & ferorū animaliū,vitabimus? Non ſtatuarij morē ſeruat philoſophię oratio,vt ſimulacra (quod eſt apud Pindarum) faciat in ſua perpetuò hęrentia baſi.ſed quidquid attingit id induſtriū vult reddere,efficax atq; animatum, impetusq́; ingenerat, & iudicia quibus id ad vtilia incitetur, conſilia honeſtatē reſpicientia,altitudinēq́; animi cū manſuetudine & cautione coniunctā.Atq; hęc cauſa eſt,cur libentius cū eminētibus ac potētia pręſtantibus conſueſcant viri ciuiles. Quippe & medicus honeſtatis ſtudioſus malit oculum ſanare qui pro multis videat, multosq́; cuſtodiat: & philoſophus promptior erit ad curandum animum quē pro multis procurare videt, & qui debeat multis ſapere,philoſophari, ac iuſticiam colere. Nam qui peritus eſſet aquæ inueniēdæ & conducendæ,(quod de Hercule & multis veteribus narratur) is profectò non oblectaret ſe in aliqua agri extremitate aperiendo fonte, qualis illa ſubulci eſt ad Corui ſaxum Arethuſa, Odyſſ.ν.408 ſed fluminis alicuius perennes fontes propagando ad vrbes,caſtra, agros regum cultos atque lucos. Homerum audimus, qui Minoem Iouis oariſtam appellat, Ody.τ.179 hoc eſt, Platone interprete, familiarem atque diſcipulum. non enim priuatos homines, aut domi deſidentes, ocioſoſve deorum eſſe voluerunt diſcipulos, ſed reges, qui prudenciam, iuſticiam,bonitatem ac magnanimitatem conſecuti, ea ad omnium eſſent vtilitatem conuerſuri. Eryngium herbam aiunt ſi vna capella in os ſumat, ipſam primum, mox totum gregem ſubſiſtere, donec accedens paſtor ori eam eximat. tantam vim celeritatis odor eius habet, qui ignis in morem in proxima quæq́; diſsipetur atque ea occupet. At enim philoſophica doctrina, ſi in priuatum aliquem incidat, qui ocio gaudens, & corporis ſui vſibus ſe tanquam circulo ducto circumſcribat, non propagatur ad alios, ſed in eo ſolo tranquillitate ac quiete facta euaneſcit. Si verò in principem virum ac in rep. verſantem rebusq́; gerendis deditum illibatur,eumq; ſtudio virtutis impleat, multis per vnum prodeſt. Tales fuerunt Pericles Anaxagora,& Platone Dio præceptore vſus, ac Pythagora principes Italorum. Cato quidem ipſe ab expeditione ad Athenodorum nauigauit.& Scipio Panætium accerſiuit,cum eſſet legatus à Senatu,vt quemadmodum Poſſidonius ait,

Inſpiceret mores hominum prauosq́;,bonosq́;.

Quid,putas,fuit dicendum Panætio? ſi eſſes Cato, aut Pollux,aut alius quidam idiota,qui è medio vrbis te ſubducens per ocium in aliquo angulo ſyllogiſmos reſolueret,ac de elenchis philoſopharetur,libenter me tibi darē tecumq́; eſſem,nūc quia Aemilij Pauli filius es, eius qui duos geſſit conſulatus, nepos Scipionis Africani à quo Annibal Carthaginienſis victus eſt,nolo tecum philoſophari. Quod autem dicitur,orationem eſſe duplicem, vnam intus contentam,Mercurij munus principis,alteram quæ enunciatur,Diactoro, hoc eſt adminiſtram & inſtrumenti vices gerentem,friuolum eſt, ac ſubijciatur huic dicto,Noueram hoc antequam Theognis exſiſteret. Id autem nihil moleſtiæ adferet, quòd & intus inſitæ orationis,& enunciatæ finem eſſe amicitiam, illius cum ſeipſo,huius cum alio.Quem enim philoſophia ad virtutem perducit,is homo redditur ſibi ipſi concinens nunquàm ſeipſum culpans,paceq́; ſecum & amore perpetuo fruens.

Non èſt ſeditio in membris,contentio nulla eſt,

non rationi refragans animi motus,non cupiditatum inter ſe concertatio, non cogitationi contraria cogitatio, non tanquam in confinio concupiſcentiæ & pœnitētiæ aſperum ac tumultuoſum gaudium. Sed pacata omnia & amica,ac plurimorum bonorum fertilia,efficientiaq́; vt ſeipſo quis gaudeat. Muſam verò enunciatiuæ orationis præſidē neq; antè Pindarus dixit lucri cupidam eſſe, atque operariā,neq;(puto)nunc diceret,ſed ob inſcitiam atq; imperitiam honeſti communē Mercuriū factū fuiſſe mercenarium atq; vænalem. Non enim Venus quidē adminiſtri ſui filiabus ſuccenſuit,

Quòd prima iuuenes in fraudem inducere turpi
Inſtituere dolo,—

Vrania autem, Calliope & Clio gaudeant ijs, qui pecuniæ gratia doctrinam profiterentur. Sed mihi videntur Muſarum opera & dona magis etiam quàm Veneris philoteſia, id eſt, amicitiæ ergo data ac gratuita, eſſe. Etenim gloria quem nonnulli finem orationis faciunt, tanquam ſemen & initium amicitiæ in precio fuit.immò autē omnino pleriq; gloriam pro beneuolē-

tia

tia tribuunt, putantes eos duntaxat à nobis laudari, quos diligimus. Verũ hi quidem, quo modo Ixion Iunonem periequens in nubem delapſus eſt, ita loco amicitię ſimulacrũ fallax, & ad pompã compoſitũ, atq; inſtabile amplectuntur. Sana mente prӕditus autem, ſi in rep. ac rebus gerendis verſetur, tantã captabit exiſtimationẽ, quãta ob fidẽ quӕ ei habetur, potentiã ipſius actionibus conciliet. Nam neq; iucundũ eſt neq; facile nolentibus prodeſſe, vt velint, fides faciet. Sicut. n. lumen melius eſt vidẽtibus, quã non videntibus, ita gloria magis conducit ſentientibus quã neglectis. Qui verò omiſſa reip. tractatione ſecũ viuit, felicitatẽ in ocio & quiete ponens, is eam quidem gloriam, quę in hominũ turba, theatriſq; publica proſtat, ita vt Hippolytus Venerẽ eminus, ipſe caſtus, ſalutabit, bonorũ tamen ac celebriũ virorũ de ſe opinionẽ nequaquã negliget, diuitias autem, & principe dignã gloriã ac potentiã in amicitijs neq; ſectabitur neq; ſi modice aſſluant, auerſabitur. Nam neq; formoſos adoleſcẽtes ſectatur, ſed modeſtos, compoſitos, & diſcendi cupidos, neq; quibus forma, flos ętatiſq; & venuſtas adeſt, reformidat, neq; culturę dignos ob pulcritudinem reijcit. Ita dignitate & potentia principe digna prӕditus homo ciuilis ac moderatus, non abſtinebit amando & diligẽdo nec verebitur aulicus appellari & qui principem colat.

Nam qui Venerem fugiunt nimis mortalium,
Aegrotant. —

& qui bona ſectantur, itidem errant gloriam & gratiam apud principes fugiendo. Philoſophus ergo rebus gerendis abſtinens tales non fugiet. Ciuilis etiam amplectetur eos, auideq; audiet, nihil obturbans, neq; aures intempeſtiuis atque ſophiſticis collocutionibus interpellans, ſed volentibus illis diſſerere gaudens, colloquens, vacans & conuerſans.

Bis ſex dierum confero viam, ſolùm
Berecynthiam regionem. —

Is ſi non tantum agriculturӕ ſtudioſus, ſed etiã humanitatis fuiſſet, maluiſſet profectò conſerere agrum, tot alendis ſufficiẽtem: quã Antiſthenis illum agellum, quẽ ęgrè ipſi rurſus exemiſti, quòd ſi interrogarem, orbem terrarum obire totum recuſo. At verò Epicurus bonum in altiſſima quiete, tanquam in portu ab vndis tuto ac ſilẽtẽ collocans, beneficiũ dare non modò pulcrius, ſed etiã iucundius eſſe ait quàm accipere. Nil. n. tam eſt ferax gaudij, atque gratia. & ſapuit, qui Gratijs nomina impoſuit, Aglaię, Euphroſynes, & Thaliӕ. Maior, n. & purior eſt lӕtitia dantis. Itaq; ſępe pudet accipere beneficium, ſemper cum gaudio gratificamur alijs. Bene autem multis faciunt, qui eos bonos reddunt, quorum opera multi indigent. ſicut contrà qui principes reges, tyrannoſq; ſolent corrumpere ſycophantę. calumniatores, atque adulatores, ab omnibus profligantur atque puniuntur, vt qui lethale venenum non in vnum aliquem iniecerint calicem, ſed in fontem publicum, & quo vniuerſos vti norint. Sicut igitur Calliӕ illos in comœdia traductos adulatores Eupolis ait, non igni, non ӕre, non ferro arceri poſſe ne ad cœnam commeent, Apollodori autem tyranni, & Phalaridis, & Dionyſij amicos atque familiares exquiſitis ſupplicijs petemerunt, diriſq; deuouerunt quòd illis vnum iniuria afficientibus, hi per vnum principem multos lӕderent. ita qui cum priuato conſueſcit philoſophus, efficit vt is ſeipſum nulla moleſtia, nullo damno afficiat, placideque viuat, qui verò principis alicuius malos mores corrigit, animumque ad officium dirigit, is quodammodo publicè philoſophatur, optimũq; publicum emendat quo omnes gubernantur. Sacerdotibus ciuitates honorem habent, eoſq; venerantur, quòd bona ij à dijs non ſibi tantum, ſuiſq; amicis & familiaribus, ſed in commune omnibus ciuibus prӕcantur, & verò ij deos non faciunt bonorum largitores, ſed cum tales ſuapte ſint natura, eos obſecrant. Principes philoſophi cum ijs verſantes iuſtiores faciunt, moderatiores, & ad beneficentiam propenſiores, vt par ſit eos etiam magis gaudere. Mihi quidem faber lyram quoque eo libẽtius videtur alacriuſq; fabricaturus, ſi ſciret eum, qui habiturus eam eſſet, canendo Thebas muris circundaturũ, vt fecit Amphion, aut Lacedęmoniorum ſeditionẽ pacaturum, vt fecit Thales, itemq; gubernaculũ conficiens ſi gubernatorẽ eo intelligeret vſurum ad regẽdam Themiſtoclis prӕtoriam nauim propugnantẽ pro Grӕcia, Pompeijve prӕdones maritimos excidentis. Nonne hoc etiã de ſua doctrina ſtatuet philoſophus, ea imbutũ ciuilem atq; principem virũ, in publicũ vtilem futurum ius dicendo, leges condendo, malos puniendo, bonos augendo? Equidem nauium opificem bonum aliqua cum Odyſ. μ. 70 voluptate arbitror clauum fabricaturum, ſi audiat eo gubernandam Argo nauim illam ab omnibus celebratam, neq; tam alacriter carpentarius aratrum currumve conſtruet, vt axones in quos Solon ſuas ſit leges inſcripturus. Et quidem doctrina philoſophica vbi in animum principis ac ciuilis viri inſcripta hӕſit, vim legis adipiſcitur. atq; eo nomine in Siciliam nauigauit Plato, ſperãs ſe id conſecuturum, vt Dionyſius in agendo decretis philoſophiӕ tanquã legibus vteretur, eaq; factis reprӕſentaret. ſed Dionyſiũ inuenit inſtar libri, in quo quӕ ſcripta ſunt, rurſum expungi ſolent, iã ſordibus & maculis refertũ, neq; tyrannidis tincturã dimittentem, quam temporis longinquitas penetrabilem iã & indelebilem reddiderat. Oportet autẽ tales, dum in curſu adhuc & motu ſunt vitia, bonas amplecti diſputationes.

PLVTARCHI

Ad principem ineruditum.

PLATO à Cyrenӕis rogatus, vt leges ipſis ſcriptas relinqueret, rempublicamq; conſtitueret, recuſauit, quòd diceret difficulter Cyrenӕis leges poſſe poni, rebus eorum ita lętis, ac nihil ita eſſe petulãs, ferox, atq; imperio reluctans, atq; eſt homo rebus, vt videtur, ſecundis fruẽs. Itaq; difficile eſt imperantibus conſilium de imperio dare. verentur enim doctrinam, vtpote imperaturã ipſis admittere, ne potentiӕ ipſorũ prӕſtantiã ea rationibus officij ſubiugãs minuat. Quippe ignorãt iſti Theopõpi Spartanorũ regis cõſilium, qui cũ primus Spartę regibus ephoros adiunxiſſet, exprobrãti vxori ꝙ filijs regnum minus quã accepiſſet ipſe relicturus eſſet, reſpõdit, Tanto id maius eſſe relicturum, quanto firmius. nimia. n. vehemẽtia ac immoderata regni potentia remiſſa, ſimul cum inuidia periculum declinauit. Et tamen Theopompus imperio tanquã magno fluuio ad alios deriuato, quantũ ijs dedit, tãtũ ſibi ipſe ademit. Doctrina autem philoſophica in principe habitans, eiuſq; cuſtos & tanquam conſiliarius, potentiӕ veluti nimis habiti corporis maiorem iuſto vim detrahens, id relinquit quod eſt ſanum. Sed plerique principum atque regum ob amentiam imitantur imperitos ſtatuarios, qui putãt magnos ac validos viſum iri coloſſos, ſi eos admodum diuaricatis cruribus, diſtentoſq; & biantes fingant. Sic enim & ipſi vocis grauitate, & vultus toruitate, morumq; importunitate, & auerſatione conuictus videntur maieſtatẽ imperij prӕ ſe ferre, nihil omnino differentes à coloſſicis iſtis ſtatuis, quę foris heroica aut diuina ornatӕ forma, intus terra, lapidibus, & plumbo ſunt repleti. Hoc intereſt, quòd ſtatuarũ iſtarum moles rectitudinem ſeruat perpetuam abſque inclinatione. inerudi autem principes ab interna ſua inſcitia ſӕpennumeròq; labefactantur atque ſubuer-

tuntur,basi.n.non sitæ ad lineam & angulos rectos potestatẽ superstruentes excelsam, vna vergunt. Enimverò sicut necesse est primò omnium ipsam regulã rectam & firmã esse,atq; ita deinde ea quibus applicatur,ipsa quoque sui similia facere atq; ad rectitudinem perducere,ita oportet principem prius in seipso imperium moresque rectè constituere atque dirigere,postea ei subditos accõmodare.nam neq; cadentis est erigere,neq; componere incompositi,neq; ordinare inordinati, neque imperare nulli imperio subditi.Sed pleriq; inepta decepti sententia,primum hoc putant esse in imperio bonũ,nulli subesse imperio.atq; adeò rex Persarum omnes pro seruis habuit,excepta sua vxore,cuius maximè debuit esse dominus.Quis ergo imperabit principi? Lex, omnium rex mortalium atq; immortaliũ,vt ait Pindarus,non ea foris scripta in libris,aut lignis insculpta,sed viua in ipsius corde ratio,semper vna habitans atq; excubans,& animum nunquam sinens esse principatus vacuum. Sanè Persarũ rex vnum de cubicularijs ad hoc habebat constitutũ, vt manè ad regem ingrediens diceret, Surge ò rex,& curã rerum gere,quas te curare Oromasdes voluit. eruditus & cordatus princeps intus habet qui hoc identidẽ occinat & admoneat. Etenim Polemo deorum administrũ esse dicebat Amorem,ad adolescentium procurationem destinatum. Verius autem hoc dixeris, principes dei esse administros ad tutandam hominum salutem, vt quæ dij bona hominibus largiuntur,ea partim distribuãt,partim conseruent,

Vides sublime fusum immoderatum ætherem,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur,

Is quidem principia demittit seminum conuenientium, terra autẽ ea vegetat,augentur alia imbribus,alia ventis, alia calore siderum lunæq; fouente.omnia autem ea Sol ornat,& illum quem ferunt amoris illicem indit, & tamen illis tot tantisq; donis quæ dij largiuntur, absq; lege,iusticia,& principe sui non est permissum. Etenim iustitia legis est finis,lex principis opus,princeps dei imago omnia digerentis, neq; is opus habet Phidia qui fingat,aut Polycleto,vel Dyrone,sed virtutis opera seipsũ deo quàm simillimum facit, iucundissimumq; spectatu opus,& dijs charissimum. Quale verò elegantissimum in cœlo simulacrum sui deus Solem atq; Lunam infixit, tale in ciuitatibus eius exemplũ est atq; lumẽ princeps,

Ody.τ.111 *Iura Dei similis qui dat mortalibus æqua.*

scilicet rectâ præditus ratione,idq; habens diuinum,nõ sceptrum,non fulmen,non tridentem.quomodo nõnulli se pingi ac fingi iubentes,stulticiam suã inuidiæ exposuerunt,dum affectant ea quæ consequi nequeunt.Succenset.n.deus tonitrua & fulmina radiorũq; proiectus imitantibus,qui verò virtutem ipsius æmulantur, & honestate humanitateq; ipsum referre conãtur,hos studio eorum delectatus auget,suaq; eos æquitate,iusticia,veritate,ac mãsuetudine impertit.quibus nihil est diuinius,nõ ignis,non lumen,non Solis cursus,non siderũ ortus atq; obitus,non ipsa perpetuitas atq; æternitas. non enim ob tempus vitæ beatus est deus,sed virtutis principatu,id.n. diuinum est,& pulcrum idipsum,quod ab ea regitur.Sanè Anaxarchus Alexandrum consolans ob Cliti cędem animi se angentem,An ignoras,aiebat,Ius & Fas Ioui assidere,vt quidquid rex agat,id fas iustumq; putetur? nõ rectè ille pœnitentiam delicti animo ad alia audendum similia exhortando eius amoliens. Quod si coniecturis hęc sunt examinanda,non profectò Ioui Iusticia adsidet sed ipse ius & fas est ac omnium legum antiquissima & perfectissima.atq; propterea veteres illi hæc finxerũt do cueruntque, vt ostenderent sine iusticia ne Iouem quidem rectè potuisse imperare. Illa autem virgo est, vt

Oper.254. ait Hesiodus,incorrupta,verecundiæ,pudicitiæ,& veritatis contubernalis. Atque hinc reges venerandi vocãtur,maximè enim venerationem merentur,qui minimè metuunt.Debet autem princeps magis metuere ne quid faciat mali quàm ne quid patiatur, illud enim huius est causa.Atque hic metus humanus est principis,& non degener,timere subditis, ne quod imprudentibus accidat malum.

Qualis propter oues canibus metus acris in aula Iliad.κ.183
Incidit,audita est vbi fors fera,—

non pro se,sed pro custodię suæ commissis. Epaminondas quidem,cum festo quodam die Thebani effusius se compotationi dedissent,solus circumiens arma & muros lustrabat, sobrium se esse ac vigilare dicens, vt alijs ebrijs esse ac dormire liceret. Et Cato Vticæ cum reliquos à clade vniuersos per pręconem ad mare conuocasset,inq; naues imposuisset,felicem ijs precatus nauigationem,seipsum interfecit. docens, pro quibus princeps metum gerere,quę debeat contemnere.At Clearchus Ponticus tyrãnus,in cistam irrepens anguis in morem dormiebat. Et Aristodemus Argiuorum tyrannus sponda in sublimi conclaui posita,supra ianuam pensilem,cum amica dormiebat,& amicæ mater vbi adiccti dissent,scalas remouebat, rursumq; luce facta apponebat, Quomodo, putas, hic archiuum, theatrum, curiam,conuiuium metuebat, qui de cubili suo carcerem redegerat? Re enim vera principes subditis, tyranni subditos metuunt. itaque horum cum potentia crescit metus,& quo pluribus imperant,eo plures timent. Non enim probabile est, neque conuenit, (quod nonnulli philosophorum putant) deum permixtum esse materiæ omnia sustinenti,& infinitas rerum necessitates, casus, mutationesq; perpetienti. sed nobis suprà alicubi apud naturam sempiternam,eodemq; semper modo affectam collocatus supra sacra (vt ait Plato) fundamenta,rectã secundum naturam proficiscens ad finem pergit. Sicut autem in cœlo pulcerrimum sui documentum posuit, in quo tanquam speculo gnaris se cernendum præbet, ita in ciuitatibus iusticię splendor quandam diuinæ sapientiæ imaginem reddit, quam beati & prudentes è philosophia describunt,ad rem pulcerrimã studium suum adiungentes. Cæterum hanc animi affectionem nihil aliud efficit quàm doctrina philosophica,ne idem nobis vsu veniat,quod Alexandro. qui cum esset Diogenem,Corinthi contemplatus, miratus amplexusq; hominis ingenium magnanimitatemq; dixit; Nisi Alexander essem,Diogenes esse vellem. tantũ non oneratus felicitate, splendore ac potentia sua tanquam impedimentis virtutis atque ocij, æmulansque pallium & peram, quibus inuictum se præstabat Diogenes, vt armis Alexander, & equis ac sarisis. Atqui licebat ei philosophanti & animo fieri Diogenem,& fortuna manere Alexandrum, eoq; magis fieri poterat Diogenes, quia erat Alexander,cui ad magnam fortunam multisq; ventis & fluctibus agitatam opus erat validum firmamẽtum atque gubernator. Apud humiles enim & plebeios imbecillitati admixta stulticia peccandi occasionẽ destituitur, & stulticia tanquam somnijs vitiosis animus exagitatur, cum non habeat tantum virium vt cupiditatibus obsequatur.At potentia vbi prauitas accessit,dementia motibus animi additur.& verum est illud Dionysij, qui tum maximè se frui imperio aiebat,cum celeriter fa ceret quæ vellet. Valdè autem magnum periculũ est, ne cui licet facere quod vult,is velit quod non debet.

Nam simul ac dictum verbum est,factum itidem extat. Iliad.τ.242

Prauitas à potentia celerem nacta cursum,omnes animi motus in facta expellit.de ira cædẽ,de amore adulteriũ, de auaricia publicationem alienorum bonorum facit,

Nam simul ac dictum est,—

perijt qui offenderat,simul ac suspicio incidit, interficitur qui delatus fuit. Ac sicut physici dicunt fulgur tonitru posterius erũpere,vt sanguis vulnus sequitur, prius tamen videri,auditu sonũ expectante,visu lumini occur rente

rente:ſic imperijs ſupplicia accuſationibus anteuertût, & damnatio criminis demonſtrationem,

Impellit:ira namq; ſtatim reſiſtere
Vt curuus fluctibus vncus anchoræ haud valet:

niſi grauitate præpedita ratio compeſcat reprimatq; potentiam. vt ſcilicet Solem imitetur princeps, qui ad ſummam euectus altitudinẽ in partibus ſeptẽtrionalibus, lentisſimè mouetur, tarditate curſum tutum reddens. Nam ne latere quidem vitia potentum poſſunt. Sed ſicut morbo comitiali laborantes ſi in frigore verſentur, vertigine corripiuntur & agitatione morbum eorum arguẽte: ita Fortuna vbi inerudito ac ineptos homines aliquantulũ opibus, gloria aut principatu extulit, ſtatim eorum ruinam demonſtrat. Atq; adeò ſicut inter vacua vaſa non facilè diſcernere posſis, quòd eorum integrum, quod ſit vitioſum: vbi aliquid infuderis, ſtatim apparet quod perfluat. ita animæ rimis ſathiſcentes inſuſam potentiã non continent, ſed foràs diffluunt cupiditatibus, iris, arrogantijs, ineptijs. Et quid attinet iſthæc dicere? quãdo etiam minima vitia illuſtrium ac celebriũ virorum calumnijs impetũtur. Cimoni vinũ vitio dabatur. Scipioni ſomnus. Lucullus male audiebat quòd cœnaret ſumptuoſius.

PLVTARCHI
De virtute morali, commentarius.

DE virtute, quæ cùm appellatur tum videtur ad mores pertinere, eoq́ue præcipuè à contemplatiua differt, quia pro materia animi motus, pro forma rationem rectam habet, propoſitum nobis eſt differere: quænã ſit eius natura, quo modo ſubſiſtat, an quæ eius capax eſt animi pars peculiari ſit ratione ornata, an alienę particeps: mixtane ea pars cum meliore ſit, aut potiùs ea tanquam magiſtra & principe vtens, particeps dicatur imperantis facultatis. Quod enim posſit virtus etiam exſiſtere atque permanere omnis materiæ expers, omniſq́ue mixtionis, exiſtimo manifeſtum eſſe. Expedit autem breuiter aliorum ſententias percurrere, non tam recenſionis gratia, quàm vt ijs priùs expoſitis noſtra & euidentię plus habeant & firmitatis. Menedemus, cui patria fuit Eretria, virtutum & multitudinem ſuſtulit, & differẽtias: quòd vnam eſſe arbitraretur, quę diuerſis vteretur nominibus. idem enim dici temperantiam, fortitudinem, iuſticiam, quomodo idem ſunt gladius & enſis. Ariſto autem Chius, vnicam & ipſe quod ad ſubſtantiam attinet virtutem fecit ac ſanitatem appellauit: certarum autem reſpectu rerum, plures. vt ſi quis vellet viſum noſtrum, quando res albas intuetur, leucotheam, id eſt alborum, quãdo nigra, melantheam, id eſt nigrorum ſpectatorem, aut alia ſimili ratione appellare. Etenim virtus dum conſiderat quid agendum ſit aut non agendum, prudentiæ nomen gerit: dum moderatur cupiditatibus modumq́; & legitimum voluptatibus tempus definit, temperantiæ: dum commercia contractusq́ue hominum inuicem temperat, iuſticię. ſicut culter vnus quidem eſt, aliàs autẽ aliud ſcindit. & ignis vnica ſua natura vtẽs in varias agit materias. Sublabi in hanc ſententiam Zeno etiam quodamodo videtur Citieus, qui prudentiam definiens in tribuẽdis rebus iuſticiam, in ſequendis aut fugiendis temperantiam, in ſuſtinendis fortitudinem nuncupant. Tamen qui id negant, volunt prudentiæ vocem à Zenone pro ſcientia fuiſſe vſurpatam. Chryſippus autem dum ſecundũ qualitatem, quamuis peculiarem aliqnam virtutem putat debere cõſtitui, imprudẽs totũ (vt eſt apud Platonem) examen virtutũ excitauit incognitũ atq; inſolens. nã ſicut à forti fortitudinẽ, à manſueto manſuetudinẽ, à iuſto iuſticiã, ſic à gratioſo gratioſitatem à bono bonitudinẽ, à magno magnitatem, ab honeſto honeſtitudinem, aliasq́; id genus dexteritates, compellabilitates, verſabilitates virtutum in numero cenſens, multis & abſurdis nominibus nihil tale deſiderantem impleuit philoſophiam. In eo omnes conueniunt, quòd virtutem partis animę principis affectionem quandam & facultatem ratione partã, aut ipſam potiùs eſſe rationem ſibi conſentientẽ, firmã, atq; inexpugnabilem ponunt. ſentiuntq́ue partem animi motibus obnoxiam ſubitis atque brutam, non differẽtia naturæ quadam à ratione diſcretam eſſe: ſed ipſam illam animi partem, quam rationẽ & principem vocant, totam prorſus conuerſam ac mutatam ſub motus animi ſubitos, mutationesq́; habitum aut affectionem efficientes aliquam, fieri vitium vel virtutem, nihilq́; habere in ſe brutum. ſed brutum dici, quãdo vi incitatæ appetitionis præualente & obtinente, ad abſurdum aliquid contra rationis conſilium effertur. motum enim illum rationem eſſe prauam & intemperantem, à vitioſo & falſo iudicio vehementiam viresq́ue conſecutam. Cæterùm omnes hos videtur latuiſſe quo modo vnuſquiſque noſtrum reuera duplex ſit atque compoſitus. Nõ enim perſpexerunt vtranque duplicitatem noſtri: ſed eam duntaxat, quæ euidentior eſt, ex anima & corpore compoſitionem. Atqui ipſam animam è duabus ac disſimilibus ijs naturis eſſe conflatam, bruta parte inſtar alterius corporis cum ratione naturę quadam necesſitate commixta atque cõcinnata, ne Pythagoram quidem (puto) feſellit; idq́; conijcio ex eius ſtudio muſicę, quam ille animę demulcendæ atque pacãdæ cauſa induxit, vt quæ non omnia haberet doctrinæ ac diſciplinis obedientia, aut quæ de vitio ad virtutem oratione traduci poſſent: ſed quippiam alius generis ſuadelam, formationem, atq; circurationem præterea deſiderans, ne planè philoſophiæ intractabile ſe atq; refractarium præbeat, Plato quidem apertè, firmiter, atq; citra vllam controuerſiam ſenſit huius mundi animam non eſſe ſimplicem, nõ compoſitionis expertem, non vniformem: ſed quę ex Eiuſdem & Diuerſi vt contemperata, aliàs vno ordine vi prædito vtens eodem modo ſemper regatur atque obuerſetur: aliàs in motus ſciſſa, orbesq́ue vagos & inuicem contrarios, rerum differentijs atq; ortibus principiũ exhibeat. Tum hominis animam, quæ animę Vniuerſi proportionibus ac numeris huic congruentibus ſit concinnata, non ſimplicem eſſe aut eodem per omnia modo affectam: ſed aliam eius partem intelligentẽ eſſe ac ratiocinatricem, qua hominem regi naturæ ſit conueniens: aliã quæ varijs motibus obnoxia, bruta, vaga & incompoſita ſuapte natura, gubernante opus habeat. atq; hanc rurſum in duas ſcindi partes: quarum altera ſemper appelletur & ſit corporea: altera nonnunquam huic ſe accommodet, aliquando rationi obtemperare. quam vim atque facultatem Thymoides appellat ipſe, quòd in ea irarum exſiſtat ardor. diſcrimen autẽ maximè demonſtrat mentis ac rationis aduerſus concupiſcentiam & iracundiam pugna, quæ oſtendit multa alia eſſe, quæ optimæ aduerſentur parti. His principijs plurimum vſus eſt Ariſtoteles, quod ex eius ſcriptis eſt manifeſtum. Poſteà tamen iraſcentem partem concupiſcentia adiunxit, quòd excãdeſcentia animi appetitus quidam ſit vicisſim lędẽdi. tamen partem brutam & ſubitis affectionibus obnoxiam ſemper & ad extremum vſq; ita vt diuerſam à ratiocinatrice vſurpauit. non quòd ea prorſum bruta ſit ſicut ea animę vis qua ſentimus, alimur, vegetamur: ſed cũ hęc rationi nihil quicquã omnino obedientia, ac ſurda quodãmodo e carne edita ſit, omninoq; corpori inhęreſcat: illa altera motuum ſubitorum capax propriæ expers rationis, ea tamen eſt natura, vt mentem ac rationem audire, ad eam ſe cõuertere parere, & conformari ab ea posſit, niſi inſcita voluptate & intemperante vitæ ratione planè ſit peſſundata. Qui verò non aſſequuntur, quomodo brutum quod eſt, rationi obtemperare posſit: ij

mihi

Varię de virtute ſententię.

Hominis quomodo duplex anima.

mihi non videntur vim rationis perspicere, quãta sit ea, quò penetret imperando ac ducendo: non duris hoc & refractarijs ductibus, sed cõformantibus & obediẽtia ac concedendo plus quauis necessitate ac vi conficiẽtibus. Etenim spiritus, nerui & ossa, reliquæq́; corporis partes vtique rationis vacua sunt. tamen dato impetu, vbi ratio quasi concussit habenas, omnia suum ordinem seruant, congruunt, & parent. ac pedes, vbi visum fuerit animo vt curratur, intendunt se cursui, manus operi, si quid iacere aut appræhendere voluit. Optimè autem poeta his verbis expressit, quomodo cum ratione consentiant, ad eamq́; se accommodent brutæ partes:

Odyss. τ. 308.

Huius per teneras lacrymarum flumina malas
Manabant, socium thalami deflentis. Vlysses
Vxoris fletum miseratus mente pudica,
Intra palpebras ceu cornu immota tenebat
Lumina, vel ferrum. lacrymas astuq́; premebat.

ita spiritum, sanguinem, & lacrymas habuit rationis dicto audientes. Hoc etiam demonstrant apud formosos aut formosas, vbi tangere ratio & lex vetat, pudendorũ recessio, se demittentium ac quiescentium: quòd maximè vsu venit amore correptis, qui simul atque audiuerunt se per errorem sororis aut filię amore captos fuisse, statim concupiscentia ratione eam tangente subsidet, & corpus membra iudicio honestè conformata prębet. Sæpe etiã cibos & obsonia cum magna voluptate edentes, vbi sentiunt aut discũt se aliquid impurum aut illicitum sumsisse, non tantùm iudicio assentientes animi morsus & molestiam percipiunt, sed & ipsum corpus opinione ista exagitatum vomitus & alterationes cum nausea coniunctæ inuadunt. Ac vereor ne planè ad alliciendum in hanc sententiam composita, audaciusq́; adscita orationi videar inferere, si barbita commemorem, lyras, fistulas, tibias, & quæ alia canendi ars ad animorum humanorũ motus accommodata excogitauit instrumenta: quæ animę exsortia, tamen se animorũ nostrorũ iudicijs, vtentiumq́; voluntatibus applicant, vnà lugentia, cantantia, lasciuientia. Et tamen ipsum Zenonẽ ferunt, cùm cithara caneret alternis cantare solitus musicus adscendisse ad theatrum, ac dixisse discipulis: Eamus, vt discamus qualem viscera, nerui, ligna, & ossa numero atq; ordine instituta vocem ac subtilitatem habeant. Verùm illis omissis, audire ex ipsis velim, An cùm videant canes & equos atq; aues domi educata animalia, adsuefactione, alimento, & doctrina cò redigi, vt voces edant sensum aliquem habentes, motibusq́;, gestibus, & actionibus se rationis iussui parentes exhibeant, nostrisq́; vsibus applicet: cùmque Homeri Achillẽ audiant ad pugnã equos virosq́; instruere: adhuc mirentur, & dubitent, si facultas animi nostri qua irascimur, appetimus, gaudemus, dolemus, ea sit natura, vt obedire menti, affici ab ea, eiq́: consentire possit. cum quidem ista facultas non alibi habitet non extra limites circunscripta sit, non foris vagetur, neq; necessitata aut verberibus subigatur: sed ab eadem dependeat natura, vnà versetur, vnà educetur, impleaturq́; mentis cõsuetudine. Itaq; moribus Græci nomen ethos fecerũt percõmodè. sunt enim, vt discriptionem informem, mores (de quibus nobis sermo est) qualitas quędam in bruta animi parte, ac nomen inde habent, quod hanc siue differentiã siue qualitatem effecta à ratione pars bruta in se recipit cõsuetudinis (quæ illis est ethos) interuentu. Non.n. ratio omnẽ prorsus euellere perturbationem animi conatur: cùm neq; fieri id possit, neq; expediat: sed finẽ ei, quendamq́; imponit ordinem, intenerátq́; virtutes morales, quæ non sint vacuitates motuum seu affectuũ animi, sed eorum mediocritates & concinnitates. ingenerat autem, prudentiæ opera facultatem istam mobilẽ in habitu probo constituens. Tria enim hæc aiunt esse in animo hominis, facultatem, perturbationem seu mobilem affectionem, habitum. Est autem facultas principiũ & materies talis qualem dixi perturbationis. vt sunt iracundia, ad pudorem, ad confidentiam propensio. Ipsa perturbatio isthæc, motus iam est facultatis, vt ira, vt confidentia, vt pudor. Habitus robur iam est & conformatio brutę facultati consuetudine parta: isq́; aut vitiũ, vbi malè, aut virtus est, siquidẽ probè cõdocefacti fuerint motus. Porrò autem, quando non oẽm virtutem mediocritatẽ faciunt, moralemve appellant: altiùs repetita re differendum hoc de discrimine videtur. Rerum aliæ pro se ipsæ sunt, alię certa ratione ad nos referũtur, Pro se ipsæ sunt, terra, cœlũ, sidera, mare, Ad nos certo modo respiciũt sic ue referuntur, Bonum, malum, expetendum, fugiẽdum, iucundum, molestum. Horum vtrunq́; cum consideret doctrina, ea quę rebus duntaxat suo modo habentibus intenta est, contemplatiua dicitur ac scientijs comprehenditur: quę in certa conditione ad nos affectis, consultatrix est & actionibus destinata. huius virtus prudentia, illius sapientia dicitur. Inter prudentiam ac sapientiã hoc interest, quòd vbi contemplatrix philosophia ad actiuã & motus animi temperantem comparatur, rationi consentaneum est ei prudentiam cedere. Nam prudentiæ Fortuna opus est: quam, vt & consultationem, ad suum finem sapientiam non desiderat. versatur enim in ijs considerandis, quæ semper eodem sunt modo. Atq; vt geometra nõ deliberat de triãgulo, an tres eius anguli duos rectos æquent necne, quippe qui certus sit rem ita habere: (consilia enim ineuntur de rebus aliàs aliter habentibus, non de perpetuis & immutabilibus) ita contemplatrix veri mens, prima, stabilia, vnamque semper naturã seruantia, nullam admittentiam mutationem tractans, vacationem habet deliberandi. Prudentiam autem quæ se in res demittit plenas erroris atque tumultus, necesse est sæpenumerò cum fortuitis casibus rem habere, & deliberatione vti de rebus incertioribus atque obscurioribus: ac deinde consilium agendo exequi, bruta etiam parte præsente & vnà ad iudicandum tracta. Impetu enim appetitionis actiones indigent, quẽ mores motu aliquo & affectione animi non perpetua incitãt, rationis opus habẽtem opera, modum describentis, ne vel nimius sit, vel occasionem & officiũ prodat. nam subitis affectionibus obnoxia & bruta isthęc animi facultas motibus cietur, nonnullis vehementioribus ac celerioribus, quibusdam etiam remissioribus & quàm conueniat segnioribus. Itaq; ergo eorum quæ agimus vnumquodq; vnica tantùm modo rectè consit: multipliciter errari in eo potest. sicut scopum attingere, vnicũ est & simplex: ab eo autem variè excedendo deficiendoq́; aberratur. Proinde hoc rationis actiones ad præscriptũ naturę dirigentis opus est, affectus animi vbi vltra citraue modum se incitando ij peccãt, ad mediocritatem reuocare. Vbi.n. ob imbecillitatem, mollitiem, metum, aut trepidationẽ appetitionis impetus remittit, ac antequam perueniatur ad bonum propositum desinit: ibi ratio adest excitans atq; resuscitans. Idem si quando nimius fertur atq; incompositus, vehementiã eius ratio reprimit & cohibet. Ad hũc modũ itaq; ratio motus appetitionis definiens, morales in homine virtutes gignit, quæ sunt mediocritates inter nimium & parum à bruta animi parte proficiscens. Neq; enim dicendum est quamuis virtutem in mediocritate consistere: cùm sapientia, nihil indigẽs brutæ partis, inq́; sincera mente & perturbationum vacua locum habens, rationis quædam sit excellentia in se ipsa perfectionẽ habens: qua vi scientiam consequimur, rem diuinissimã atque beatissimam. Ea autem virtus, quæ propter corpus necessaria nobis est, eiusq; gratia appetitus tanquam instrumenti ministerio opus habet, non internecio brutæ partis animi, sed ordinatio ac moderatio, facultate quidẽ ac qualitatis suæ ratione excellentia ipsa quoq; est: quantitate autem mediocritas fit, quod nimium est auferens, & quod deest implens. Iam cùm multis modis medium intelligatur: nam & contemperatũ inter sincera est medium

Ethicę & contemplatricis philosophię discrimen.

Iliad. τ. 399

Mediũ multiplex.

dium, vt pullus color inter albú & nigrum: & inter continens ac contentum, id quod & continet & cõtinetur, vt I I X. inter X I I. & I V: & quod neutrius extremorum est particeps, vt inter bonum & malum ea quæ vocãtur indifferentia: nullo horũ modo virtus est mediũ. Nam neq; mixtum aliquid è vitijs est: neq; id quod non satis est continens, ab eo quod nimium est continetur: neque omnino vacat perturbationibus & impetibus concupiscentiæ, in quibus plus minusve ęque locum habet. sed est diciturque mediocritas, maximè quomodo in sonis harmonia spectatur. Sicut.n. ibi concinna est vox, quæ mese (id est media) dicitur, netes & hypates, hoc est imę & summæ, illius acumini nimio, huius grauitati interiecta: ita virtus cùm sit motus & facultas circa brutam versans animę partem, remissiones & intẽtiones, atq; adeò id quod vltra vel citra modum est appetitionis auferẽs, vnumquemq; animi motum ad mediocritatem rectitudinemq; perducit. Iam primùm fortitudinem medium faciunt inter timiditatẽ & audaciã: quarũ in hac exsuperat, in illa deficit ea animi vis, ob quã animosi dicimur. ita liberalitatem inter sordidã parcitatem ac prodigalitatem: mansuetudinem inter indolentiam & sęuiciam, ipsamque adeò temperantiam & iusticiam, hãc quidem quæ in contractibus neque plus iusto tribuat, neque minus: illam quæ appetitus subinde in medium inter stuporem animi nullo sensu voluptatum affecti, & luxuriam profusam dirigit. Atque hac quidem in re, quam vltimo loco dixi, maximè se præbet sentiendam differentia quę inter brutam animi facultatem est & rationẽ, euidensq; fit planè diuersam à ratione esse rem perturbationes illas affectionesq; animi vagas. Non enim à temperantia discerneremus continentiam, & ab intemperantia

Continentię & temperantię discrimen. incontinentiam circa voluptates & cupiditates, si eadem esset animi vis qua appetimus, & qua iudicamus. Nunc, ea dicitur temperantia, vbi concupiscente partem veluti placidum & obsequens pecus ratio gubernat atq; tractat, sibi in appetendo parentem continentia autem ea est, vbi obtinet quidem & imperat ratio concupiscẽtiæ, non tamen sine molestia, aut vltrò obtemperanti: sed reluctantem & oblique incedentem verbere quasi & freno cogit atque compescit, animo certaminum ac turbarum pleno. quod similitudine explicans Plato, iumenta animi ait inter se contendere, cùm deterius meliori renitatur simul & aurigam perturbet, coactum summa ope habenas premere & ea inhibere, ne (quod est apud Simonidem) punicea de manibus ei excidant lora. Itaq; etiam continentiam non dignantur perfectę virtutis nomine, sed minus aliquid virtute statuunt esse. non enim facta est mediocritas consensu inferioris partis cum præstantiore, neque amputatum est quod erat nimium affectionis, neque paret consentitue rationi appetitus: sed molestiam afferens vicissimq; molestiam percipiens, ac necessitate cohibitus veluti in seditione, infensus atque hostis intus habitat. denique continentis animus ob inęqualitatem & dissidium est velut vrbs illa,

Sophoc. tyr. *Simul frequens referta quę suffitibus,*
Paeanibus simulq; gemitibusq; fit,

Eandem secuti rationẽ cõtinentiã quoq; minus aliquid vitio esse censet. perfectum autem vitium intemperantiam, in qua & affectus animi prauus est, & vitiata ratio: quorum ille appetitum ad turpia ducit, hæc malè iudicando turpibus cupiditatibus assentitur, sensumq; peccati perdit. At verò incontinentia rectum rationis iudicium seruat: sed perturbationibus contra iudicium mouetur, maiore quàm sit ratio vi præditis. itaq; eo differt ab intemperantia, quòd incontinẽtis vincitur ratio à perturbatione, intemperantis ne pugnat quidem: ille cupiditates sequitur, interim ijs contradicens, hic eas ducit consentiens: hic gaudet suis peccatis, ille ægrè fert: hic volẽs ac sponte ad turpia fertur, ille inuitus honestatem prodit. vt & in verbis, & in factis manifesta eorũ appareant discrimina. Intemperantium enim hę sunt voces:

Gratia quęnam sit sine Cypride, quæ ve voluptas.?
Hac mihi cùm cura non erit, emoriar.

Item.

Vesci cibis, potareq;, & Venere frui:
Namq; additamenta omnia sunt mihi cætera.

quippe hominis toto animo ad voluptates vergẽtis atq; prolabentis. neq; minus ille etiam, qui dicit,

Sine me perire, namq; id est in rem meam:

tam iudicio malè affecto, quàm vitiosa perturbatione, Alia sunt incontinentium dicta:

At enim mihi natura, sentienti rectè, vim facit.

& alius:

Eheu, diuinitus hoc malum mortalibus
Accidit, bonum vt videns, non vtaris tamen.

& alius.

Impellit ira: nec porrò resistere
Litoreus vt vncus anchora queo fluctibus.

hamum anchoræ litoreum non ineptè appellans rationem non peruicacem, neq; constantem, sed quæ ob vanitatem animi ac molliciem iudicium deserit. neque ab hac similitudine abludit isthuc:

Nam nostra nauis à terra rudentibus
Suspensa perstat: spirat aura, sed tamen
Hæremus nostris firmiter retinaculis.

retinacula vocat iudicium turpitudini repugnans: quæ aliquando à perturbatione, tanquam valido vento, rumpuntur. Reuera enim plenis cupiditatum velis ad voluptates incitatur intemperans, deditq; seipsum eò & dirigit, incontinẽs oblique, dum eniti conatur aduersus motum vitiosum, sublabitur & in turpitudinẽ decidit. quo modo Anaxarchum in Sillis traducit Timo:

Hic & Anaxarchi vis illa canina videtur,
Se quocunq; dedisset, eò pertendere sueta.
Is tamen, vt perhibent, miserè prudensq; sciensq;
Vixit: namq; voluptates amplexa stupensq;
Natura (haud paucis ea formidata sophistis)
Retrorsum ad vitium recto de tramite agebat.

Nam neq; sapiens qui sit, continens est: sed temperans. neq; stultus incontinens est, sed intemperans. & alter honestis delectatur, alteri turpia non sunt molesta. Est itaq; incontinẽtia animæ sophisticæ, tab ratione præditæ quę in rectè decretis perstare non possit. Exposuimus incõtinentiæ & intemperantiæ discrimen. At continentia à temperãtia differt rationibus proportione iam dictis & ab altera parte respondentibus. Morsus enim animi, & molestia, & indignatio nondum deserit continentiam. At si intemperantis animo vndiquaq; æquabili quietem & sanitatem, qua bruta pars deuincitur rationi ac contẽperatur, mirabili exornata obedientia ac tranquilitate, intueri posses: vtique diceres,

Tum venti posuere, quies tranquilla per alta
Incubuit latè sopiuit cærula numen: Odyss. e. 391.

ita vehementes, furiosos, rabidosq; motus ratio extinxit. quæ verò à natura necessariò requiruntur, hæc consentientia, parẽtia, amica, & operã nauantia redegit consilijs propositisq; ad agendum susceptis: ita vt nunquãm rationem præcurrant, nunquam eam deserant, nũquam inordinatè se gerant, nũquam imperium detractent: ita vt omnis appetitio dicto rationis audiẽs, eã subsequatur:

Lacteus equum propter ceu pullus cursitat.

Atque hoc pacto Xenocratis illud confirmatur dictum, qui pronunciauit de verè philosophantibus, Solos eos vltrò facere ea, quæ legibus coacti alij faciunt, tanquã canis morsu aut felis metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum respicientes. Obscurum verò non est, in animo huiusmodi roboris & aduersus cupiditates quasi concertationis atq; cõtradictionis sensum percipi. Non desunt

tamen

In Stoicos. an affectus sint opiniones.

tamen qui rationē, & eā quę perturbationibus cietur par tem negēt esse res diuersas: neq; in animo duarū facultatum exsistere seditionē aut discordiā. sed vnius eiusdéq; rationis conuersionē in vtranq; partē, quæ nos mutationis celeritate fallat, nō animaduertentes quod eadē animi facultas à natura facta est ad cócupiscendū, irascēdū, & metuendū, voluptatis causa ad turpitudinē inclinandum, & rursus istam incitationem inhibendum. nam & cupiditatem, & metum, & quæ id genus reliqua sunt omnia, opiniones esse & sententias prauas, non in vna aliqua animę parte obortas: sed motus ac momēta totius principis animæ partis assensiones, atque impetus, deniq; actus quosdam qui facillimè aliò recidant: sicut puerorum impetus vehementiā imbecillitatis causa lubricā habēt & incōstantē. Horū sententia primū euidentiæ sensuiq; nō congruit. Nemo enim vnquam sensit cupiditatem suā in iudicium, aut iudiciū in cupiditatē cōmutari. neq; desinit amare is, qui iudicat reprimendum esse amorem, eiq; reluctandum: aut à ratiocinando & iudicādo tunc desistit, cùm victus mollicie cupiditati herbam porrigit. Sed & túc, cùm ratione affectui it obuiā, perturbatio ipsum tentat: & rursum ab hac superatus, ratione peccatū dispicit. & neq; perturbationibus obnoxiā partē abolet, neq; ratiocinando ab ea liberatur: sed in vtranq; partē agitatus, medius cómunisq; amborū est. Qui autē modo principē partē in cupiditatē, modò cupiditatē in rationē cōuerti opinantur: perinde faciunt, ac si venatorē & ferā non duo, sed vnū putarent esse corpus, quod sui mutatione iā venator, mox fera fieret. nā & sic in re manifesta cæcutirent: & illi hic contra sensum ferūt testimoniū, cū non vnius alicuius mutationē, sed dissidiū ac pugnam in seipsis sentiant. Obijciūt, Ipsam etiam nostri animi eā vim quæ consultat, sæpenumero in diuersas trahi sententias de eo quod expediat, & momenta opinandi in vtramq; facere partem: cùm quidē & ipsa sit vnica. Fatemur sanè. sed similitudo non congruit. Non enim ratio sibi ipsi repugnat: sed vna eademq; vtens facultate, diuersas tractat cogitationes. immò, vna est ratio, diuersis in rebus tāquā materijs occupata. Itaq; neq; dolor ratiocinationib. quæ sine affectu instituuntur vllus comitatur, neq; tanquam vi cōpulsi cōtra animi sentētiā, deflectimus in alterā partem. nisi sicubi, tanquā in trutina, in altera lance affectio aliqua aduersus rationē appensa examinetur. Hoc enim sæpenumero contingit, vt rationi nō ratio, sed ambitio, vel contendendi, gratiæ, obtrectationisve studium aut metus aliquis aduersetur: ac tum quæ sibi inuicem repugnare videantur rationes. cuius generis ista sunt:

Cōsultatio

Iliad. η. 93.

Turpe recusatu hac fuit illis: & metuebant
Accipere oblatam interea quoq; conditionem. Item.
Miserum trucidari est, sed iunctum gloriæ:
Subterfugere mortem timidi est, suaue est tamen.

Sed & in disceptandis contractibus animo motum adferentes affectus, plurimum iniiciūt moræ. Et qui regibus consulentes gratiam captant, nō de duabus sententijs alteri patrocinantur: sed affectui alicui se accommodant contra vtilitatis rationem. itaq; optimatibus rerump. administrātibus, non permittitur oratoribus vt in animis motus excitent. Quippe recto momēto vacua perturbationis ratio ad iustū inclinat: perturbatione oborta, pugna ac dissidiū inter partē voluptatis aut doloris capacē, & inter consultantem iudicantemq; exsistit. Nā alias qui fit, vt in philosophicis commentationib. absq; vllo dolore nos ab alijs patiamur duci, & à sententia discedamus nostra? sicut cū ipse Aristoteles, tū Democritus & Chrysippus nonnulla priùs sibi probata decreta, absq; tumultu, doloreq;, & quidem libēter dimiserunt? nimirū quia parti animi quæ in contemplando ac scientijs tractādis versatur, nullus obnititur affectus: atq; in hoc genere se se cōtinet, neq; curiosiùs se effert bruta facultas. quo fit, vt ratio verum conspiciens, ad id omisso falso perquàm libenter se conferat: eò quod in se ipsa vim eā habet, quæ & assentiri, & sententiā mutare facit. At quæ actionū gratia suscipiuntur cōsultationes, & iudicia, & arbitria, quia perturbationes his admiscentur, rationi quandā adferunt discrepantiam atq; difficultatē: cui rationi nimirū in tali re obstat atq; obturbat bruta pars, voluptatē & aliquam objiciens, aut metū, aut dolorem, aut cupiditatē. Iudiciū hac in disputatione est penes sensum, qui vtranq; attingit partem altera. n. vincens, alteram non perimit: sed assectatur vim moliens & renitens. Scilicet qui seipsum amore captū castigat, is ita ratione aduersus affectū vtitur, vt vtrunq; in animo habēs insitū: duo inter se pugnare sentiens, & eorū alterū tanquam inflammatione exagitarū iniecta manu comprimens. Contra in illis deliberationibus, ad quas motus brutę partis isti non pertingunt, & quales omnino sunt cōtēplatricis philosophiæ: vbi equalia in vtranq; partē sentiendi sunt momēta, ibi nō iudiciū interponitur, sed dubitatio relinquitur: quasi institio quædam cogitationis aduersus vtranq; partē assectæ. quod si in alterā partē aliquid decernatur, superior in inferiorē iam sustulerit, ita vt sententiæ conceptæ nihil ad uersetur: neq; molesta porrò sit. Vt autē vniuersè dicam quoties ratio rationi videtur opponi, sensus non duarum diuersarū rerū repugnantiā arguit, sed vnius cuiusdā in diuersis visis quod versetur examinandis. Quando autē bruta pars contra rationē cótendit, vbi ita natura comparatū est, vt neq; vincere, neq; vinci citra molestiā possit: statim animus quasi in duas partes dirimitur, & manifesta fit discordia. Cæterū non tantū è pugna, sed & ab ijs quę subsequūtur nō minùs expeditū est videre principiū affectuū aliud esse à ratione. Cùm. n. fieri possit, vt amet aliquis ingeniosum & bona ad virtutē indole puerū; possit etiā malū & impudicum: itemq; vti ira impro-bè in liberos & parētes suos, iustè pro ijsdē aduersus tyrannos & hostes: sicut ibi sentitur pugna perturbationis cōtra rationē & discordia: ita hęc obsequij & tanquā affluentis atq; adiuuantis motus accursus. Equidē vir probus, vbi legibus conuenienter vxorē duxit, in eā cogitationē incūbit, quomodo possit cū ea rectè & pudicè viuere. tēporis autē successu vbi cōsuetudo amorē ingenerauit, sentit ratione dilectionē augescere. Et adolescētes vbi scitis præceptoribus se dederunt, principio eos vsus gratia sectātur atq; æmulanē, postmodò autē eos diligūt, ac de familiaribus discipulisque amatores & fiunt & dicuntur. Idemq; in ciuitatibus vsu venit hominibus erga magistratum, vicinos, necessarios. postquam enim ceperunt necessitatis causa inuicem pro officij ratione consuescere, paulatim deinde in amorē delabuntur, ratione secum trahente & parere sibi docente eam partem, quæ affectuum est sedes. Qui verò dixit:

De affectibus.

Et verecundia duplex est ista. quædam non mala est:
Altera autem familiarum onus est, labesq;—

nonne præ se fert, quòd sentiat sibi affectum istum sæpe contra rationem cunctando tergiuersandoq; occasionē rerum gerendarū perdidisse? Deniq; ipsi nobis euidentia conuicti hoc largimur, vt pudorem verecundiē nomine afficiamus, voluptatem gaudij, metum cautionis: nemine profectò hanc honestorum pro odiosis vocabulorum vsurpationem culpaturo, siquidem easdem affectiones rationi se dedentes honestis, ei repugnantes & vim facientes odiosis appellemus nominibus. Quando autem lacrymis conuicti, & tremoribus, coloris q; mutationibus, loco doloris aut metus morsus quosdam & conturbationes nominant, cupiditatesq; studij voce velant: videntur non philosophicis, sed sophisticis effugijs vti, dum moliuntur nominum ope res ipsas euitare. Et sanè rursum ipsi dum gaudia ista, & voluntates, & cautiones, non vacationes affectionum, sed bonas affectiones appellant: vocabulis rectè vtuntur. Bona enim affecto, cùm ratio non abolet affectum, sed componit atque

constituit in animo temperantis. Quid vitiosi & incontinentes? Vbi decreuerunt se petrem ac matrem loco amasij aut amasiæ diligere velle, nequeunt hoc præstare: si amicam aut adulatorē statuerunt amare, illicò etiā amant. At si idem essent iudiciū & affectus, oportuit decreto amandi aut odiendi statim amorem aut odium comitari. nunc contrarium euenit, affectu quibusdam indicijs obsequente, quibusdam refragante. Hinc est quòd ipsi rebus cogentibus pronunciant, non omne iudicium esse perturbationem, sed id demum, quod excitet appetitum violentum atq; nimium: latētes scilicet aliud esse in nobis quod iudicat, aliud quod afficitur: sicut aliud est quod mouet aliud quod mouetur. Ac ipsē Chrysippus multis locis definiens tolerantiam & cōtinentiam habitus qui obsequantur rationi deligenti: prodit se rebus ipsis eo adactum fuisse, vt fateretur aliud in nobis esse id quod obsequitur, ab eo cui vel obsequitur dicto audiēs, vel repugnat non parens. Porrò cum omnia peccata paria, omnia delicta æqualia faciunt an etiam alias à veritate discrepent, arguere inpræsentia non est tempestiuum certè in plerisq; videntur admodum contra euidentiam ratiocinari. Sunt enim ex ipsorum sententia omnes perturbationes siue affectus peccata: & quicunq; dolet, metuit, cōcupiscit, is peccat. At verò magna sunt affectuū

Affectuum inæqualitas.

pro eo atq; magis minusve afficimur, discrimina. Quis enim dixerit metui Dolonis partē fuisse Aiacis metū, retrò pedē referentis, & pedetentim ex hostibus recedentis, sensimq; genu genui præponentis?

Iliad. κ, 375
Iliad. λ, 543

Aut dolorē quē morte Socratis cepit Plato, ei quē Alexāder, vbi propter Clitinecē manus sibi ipsi inferre est aggressus? Intēdunt enim dolores nō mediocriter eo quod nec opinātibus contingit: insperatiq; casus acerbiores ijs sunt, quos suspicari aliquis euēturos potuit. verbigratia, si quis eum, quē lætis rebus florētē ac in admiratione hominū viuentē sperabat se visurū, excarnificatū esse audiat, vt Philotā Parmenio. Quis autē affirmet eadē ira in Philemonē à Maga, qua in Anaxarchū à Nicocreonte desęuitū fuisse, eadem quidē in causa, quòd essent ab ijs cōuicio proscissi? nam Anaxarchum pistillis ferreis contudit Nicocreon: Magas Philemonis ceruicibus nudum imponi à lictore gladium iussit, deinde eum dimitti. Itaque iram Plato neruos animi cognominauit: qui & intenderentur acerbitate, & laxarentur mansuetudine. Hæc & alia id genus illi vt amoliantur, contentiones & vehementiam affectuū negant fieri secundum iudicium, quod errori sit obnoxium: exitus, & contractiones, & diffusiones aiunt esse, quæ ratione maiores minoresve fiant. Enimuerò differentiæ iudiciorum satis apparent. Paupertatē enim alij malum non esse censet, alij magnum: sunt qui maximū; vt eius euitandę gratia de saxis & in mare se præcipitare homo debeat.

Theognis 173.

Et mortem alij bonorum duntaxat amissione, quidam æternis porrò infra terram pœnis, horrendisq; supplicijs malum esse arguunt. Bonā valetudinem corporis sunt qui vt naturæ conuenientem vtilemque rem amplectūtur: alijs omnium rerum optima videtur, vtpote sine qua nihil iuuent diuitiæ, nihil liberi, nihil regia, quæ dijs (vt ille ait) æquat potestas. ad extremum ipsam quoque virtutem ea absente inutilem esse pronunciant. vt appareat in iudicando alios magis, alios minus peccare. Sed de hoc nunc non est locus differendi. Hoc autem sumendum est, ipsos etiam cōcedere aliud quàm iudicium esse brutum illud, quo affectus fiat vehementior ac maior: ac dum de vocabulo litigant, rem ipsam dare ijs qui affectibus obnoxiam ac rationis expertem partem differre affirmant à ratiocināte & iudicante. Iam Chrysippus in ijs quæ de * Anomologia scripsit, post quam iram esse cæcam pronunciauit; quæ sæpenumerò res conspicuas videre non sinat, sępe ea quæ iam apprę-hendimus obscuret: paulo pòst: Oborti .n. inquit, affectus rationes explodunt, & ea quę iudicium ab ijs diuersa statuit, vsque ad contraria his actiones propellūt. De-

dissensione partiū animi puto.

inde Menandri vtitur testimonio, sic loquentis

Me miserum. vbi mea mens in nostro corpore
Fuit isto tempore? non equidem hoc decreueram,
Sed ab hoc aliud longè diuersum. —

Progressusq; longiùs, Ea, inquit, natura est animalis ratione præditi, vt in singulis rebus ratione vti, ab eaq; gubernari possit: sæpe tamen eā aspernatur, aliò motione violenta impellente. nimirum fatens id, quod fit ex dissensione affectus cum ratione. Etenim ridiculum fuerit quod Plato ait, vnūquenq; seipso alias meliorē, alias deteriorē esse, & modò vincere seipsum, modò à seipso vinci. quomodo .n. fieri hoc potest, nisi vnusquisq; duplex quodāmodo sit, & in sese aliquid præstantius, aliquid deterius habeat? ita .n. sui potens ac præstātior seipso erit, si deteriorem partem meliori habeat obediētem. qui verò intemperanti ac brutæ parti patitur obsequi & inseruire principem facultatem, is seipso inferior, incontinens, & secus quàm natura postulat affectus dicitur.

I. de legibus.

Natura .n. vult, vt ratio, quæ diuina est, imperet brutę parti quę ex ipso corpore ortum habet, ideoq; in illud demersa & contemperata similis eius fit, corporeisque referta affectibus. Demonstrant hoc impetus concupiscentiæ, qui pro modo corporis incitantur, ac secūdum eius mutationes vel concitatiores vel languidiores fiunt. & hæc est causa quòd adolescentū cupiditates ob copiā & calorem sanguinis celeres, feroces, ardentes, atq; rabidę sunt. senibus quia principium concupiscentiæ circa iecur testinctum est ac debilitatum, magis viget ratio, elanguescente vnà cum corpore affectuum capace parte. Hoc ipsum scilicet est, quod brutorum animalium mores & affectus format. Nō enim opinionum alia bonitate, alia prauitate robur & audaciam, vel cōtrà metum trepidationemq; ingentem sortiuntur: sed facultates sanguinis, spiritus, & corporis, discrimina faciūt affectuū: quia pars eorum capax è carne tanquam radice enascens, qualitatem propensionemq; talē secum effert. Hominis autem impetibus ab affectu ortis etiam corpus vnà affici atque cieri, cōuincunt pallores, rubores, tremores, saltatio cordis rursumq; diffusio in expectatione voluptatū. At verò cùm ipsa per se mens absque vllo affectu mouetur, tū corpus quiescit ac consistit placide: nihil commune nimirum cū ea mentis actione habens. quæ si mathematicam considerationem suscipit, non adsciscit brutā partē sibi. Quo ipso ostenditur duas animi partes esse, facultatibus differentes. In vniuersum autem quidquid est, id constat, ac ne ipsi quidem negant, vel habitu aliquo gubernari, vel natura, vel bruta anima, vel rationem habente. quorū simul omniū particeps est bomo, omnibusq; istis subiectus est differentijs. nam & habitu continetur, & natura nutritur, & ratione vtitur. itaq; etiā brutū aliquid in se, & principiū innatū habet perturbationū, non extrinsecus subiens, sed necessarium: & quod nō exscindendum omnino sit, sed cultura atq; disciplina indigeat. Itaque non Thracico aut Lycurgeo modo agit ratio, vt affectuū vtilia simul cū damnosis exscindat: sed vt Pythalmius & Hemerides, id est prosper frugum atque de sylnestribus satiua redigens deus, tantū immoderatā auferat feritatē: ac deinde quod reliquū est cicurare & ad vitæ cōmoda conuertere.

Iliad. ζ, 130.

Quo .n. pacto ij qui ab ebrietate sibi metuūt, nō effundunt vinū, sed diluūt: ita affectus non abolent qui perturbationes iment, sed ijs moderātur. Ita boum etiam, equorumq; non motus, non opera, sed petulantiores saltus fręniq; reiectionem auferunt. & affectibus subactis ac cicuribus vtitur ratio, non planè eneruans aut euellens ex animo partem ministerijs eius destinatam. Pindari, est sub curru equum, ad aratrum bouem prodesse: aprum autem qui velit venari, ei laboris tulerantem canem esse inueniendum. Multo autem his vtiliores sunt affectuum fetus, rationi præstò vbi sunt, eique ad virtutem enitenti opem ferūt. Sin moderata ira

fortitudini

fortitudini adiumento est, odium in malos iusticiæ, ac iusta, indignatio aduersus nullo suo merito rebus secundis elatos, quando hi dementia simul atq; petulantia inflammatis animis coercitione opus habent. iam ab amicitia naturalem ad diligendum propensionem, ab humanitate misericordiã, à vera beneuolẽtia gaudere vna atq; dolere, ne si velis quidem, auellere vllo possis modo. Præterea si peccant qui vnà cum insano amore omnem tollunt amorem: equidem non rectè agunt, qui propter auariciam omnes etiam alias damnant appetitiones. sed perinde agunt ac si quis currendum, quòd aliquando impingatur, aut iacendum neget, quia nonnunquam à scopo aberretur, aut canendum, quòd interdum inscitè canatur. Enimverò sicut musica in sonis concentum non acutorum ac grauium vocum exstirpatione, in corporibus medicina sanitatem non internecione caloris aut frigoris, sed proportione contemperationis quærunt atq; conficiunt. ita in animo etiam rationi victoria paratur, cùm ea perturbationibus modo mediocritatemq; imposuit. Animus enim nimio dolore aut gaudio correptus, similis est corpori affluxu humoris alicuius superuacanei tumẽti atq; inflammato: non ipsum gaudium aut dolor. Et præclare Homerus his verbis,

Iliad.ω.284 *Semper at est forti color idem: nec grauis illum*
Pertentat metus:—

non metum ademit, sed nimium metũ: vt fortitudo nõ in væcordiam, aut fiducia in temeritatem abeat. Sic etiã circa voluptatem nimiæ cupiditates, & in vindicandis flagitijs nimium in malos odium tollantur: & habebis temperantem, qui tamen non omnis sensus voluptatum sit expers, iustumq; citra sæuiciã & acerbitatem. Adde, quòd si omnino euelli ex animis affectus possint multorum: eorum ratio hebetior fieret atque ociosior. sicut gubernator vento cessante non admodũ habet quod agat. Atque hæc, vt apparet, obseruantes legum cõditores, in ciuitate ambitionem emulationemq; excitant: aduersus hostes autem tubis etiam ac tibijs instigant augentq; irarum ardores & pugnãdi cupiditatem. Non enim in poesi duntaxat, sicut est apud Platonem, artifex & accuratissimè formatus, ridiculus esse ostenditur ab eo qui furit diuino Musarũ instinctu impulsus: sed in prœlijs etiam animo concitati ac furore correpti subsisti superariq; nequeunt. qualem instinctum Homerus ait à dijs homini inseri.

Sic ait, atq; duci permagnas flamine vires
Inseruit.— & rursum:

Non absq; instinctu furit hic ita numinis.—

nimirum quòd dij quasi incitamentum & vehiculum quoddam rationi affectum apponant. Ipsos adeò illos, contra quos nobis est sermo, videmus in eo esse, vt sæpenumerò & laudando adolescentes exciteat atq; propellant, & castigando coerceant: quorum alterum delectatio, alterum dolor subsequitur. correctio.n. & repræhensio pœnitentiam pudoremq; incutit: quorum prius dolorem, posterius metum genus habet: ijsq; maximè ad castigandum vtuntur. Vnde etiam Diogenes Platonem laudantibus quibusdam dixit: Et quidnam ille habet tãtopere prędicandum, qui tanto philosophatus tempore, neminem dolore affecit? Non enim tam rectè cum Xenocrate dixeris, mathematicas disciplinas esse ansas philosophiæ: quàm hoc, affectus istos, vereeundiam, cupiditatem, pœnitentiã, voluptatem, dolorem, ansas esse adolescentium: quas salutari atque concinna opportunitate ratio & lex appræhendentes, eos cum profectu in rectã perducant viam vt non malè professus fuerit Laco ille pædagogus, effecturum se, vt puer gaudeat honestis, ac molestè ferat turpia. quo liberalis institutionis fine neq; maior potest vllus, neq; pulcrior nuncupari.

PLVTARCHI
Commentarius, An seni gerenda sit respublica.

NOVIMVS te, mi Euphanes, Pindari, cuius laudator es, dictum illud tanquam probabiliter ac rectè enunciatum in ore frequenter habere:

Instituto certamine
Prætextu aliquis virtutem
In altas tenebras deiecerit.

Quando autẽ cunctatio & mollicies à certaminibus nos euocãs ciuilibus cùm plurimas alias præscriptiones vsurpant, tum vltimam hanc quasi à sacra (quod dicitur) linea adducunt senectutis excusationem, eaq; cumprimis honestos nostros conatus retundere atque deterrere nituntur, dum persuadere volunt quendam esse cõuenientem non athletici tantùm, sed etiam ciuilis decursus terminum atq; conclusionem: quæ mecum identidem de senili reipublicę administratione ratiocinur, ea tecum quoque mihi cõmunicandam sum arbitratus: vt neuter nostrum quem hactenus vnà longũ tenuimus cursum deserat: neue ciuilem vitam, quasi æqualem & consuetudine nobis deuinctum amicum, omittat ad aliamque transeat inusitatam, & cuius consuetudini ac familiaritati parandæ tempus non suppetat: sed in eo persistamus quòd à principio institueramus, eundemque viuendi & honestè viuendi & finem faciamus: nisi velimus in exiguo quod superest vitę spacio ostendere, longam, quam exegimus, ętatem à nobis fuisse nulla præclara in re consumptam. Non rectè is, qui Dionysio dixit tyrannidem pulcrum esse sepulcrum. sed hæc illi tanto perfectiorem parauit miseriam. & Diogenes melius, qui cùm postea temporis filium eius Corinthi videret priuatum de tyranno factum: Quàm indignam, aiebat, teipso vitã agis. non enim hic te liberè ac tutò viuere conueniebat, sed in patria arci tyrannicæ inclusum exẽplo patris tui consenescere. At respublica popularis ac legitima viro, qui ita eam gerit, vt nõ minus pareat vtiliter quàm imperet, pulcrum te vera ornamentũ gloriam viuendo partã morti ac funeri parit. Ea.n. vt Simonides ait, vltima subit terrę. nisi siqui sunt quorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisq; studium, priusq; elanguescit pulcri ęmulatio, quàm necessariarũ rerum appetitio. quorũ animi facultatem ad agendum destinatam ac diuinã corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neq; verò nobis audiendi sunt, qui omnibus alijs rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari aiũt. sed & Thucydidis sententia in meliorem partem accipienda est: itaq; statuendum, non modò honoris studium non cõsenescere, sed multo minus cõmunitatis atque reipublicæ: quod apes etiam & formicę conseruant vsque ad finẽ. Nemo enim vnquam vidit apem senectute in fucũ degenerasse: quod à ciuilibus quidam viris exigunt, vt vigore ætatis prætersapso domi desideant, cibumq; conquirant & reponãt, ocioque patiantur virtutem agendi, tanquam rubigine ferrum absumi. Cato quidem dicebat senectuti, quę ex sese multa haberet incommoda, non debere turpitudinẽ vitijs superaddi: Atqui cùm multa sint vitia, nullo minus ocium, ignauia, & mollicies, quæ viro seni dedecus adferunt, è curia se in muliebrem domus curationem includẽti, aut in agro messores & lectrices stipularũ inspiciẽti:

Ast Oedipus vbi, nobiliaq; ænigmata?

Etenim qui in senectute ad rempublicam se conferat, nũquam antè in ea versatus. sicut Epimenidem dicũt, cùm adulescẽs obdormiuisset, post L. annos euigilasse iam senem (& tam longinquo secumque aucto ocio relicto, in certamina se ac occupationes conijciat insuetum atque

inexercitatum

ineχercitatum, & neque in rebus ciuilibus, neque inter homines verſatum, repræhenſurus aliquis Pythię illud obijcere poſſit: Serò ad me veniſti, magiſtratum & populi gubernationem quærens: intempeſtiuè pulſas prætorij ianuam (velut inſcitior aliquis noctu per comeſſationem accedens aut hoſpes) non locũ aut regionẽ mutare, ſed vitam cuius es imperitus, inire cupiẽs. Quod.n. Simonides dixit, Ciuitas virum docet, verum eſt de his quibus adhuc tempus eſt dediſcendi ſue, & addiſcendi ſcientiam, quæ multis certaminibus atque rebus ægrè elaboratur, vbi tempeſtiuè ingenium eppræhẽdit, quòd labores difficultatesq́; facilè ferre poſſit. Hęc videtur nõ malè in eum dici, qui in ſenectute incipiat remp. gerere. Atqui contra videmus à prudentib. adoleſcentes & iuuenes à tractandis publicis negocijs arceri: teſtanturque hoc leges, vbi præco in concione non Alcibiadas aut Pytheas ad ſuggeſtum progredi iubet, ſed qui annum ætatis quinquageſimum exceſſerint, ad dicendum & conſulendum exhortatur. Non enim iaſolentia audacię & imperitia & impulſio vnicuique militum * * At Catn octogenario maior cùm diceret cauſam, Difficile, inquit, eſt eum qui cum alijs vixiſſet, aliorum ſubire iudicia. Cæſaris verò Auguſti actiones ſub finem vitæ, nihilo reliquis minùs imperatore dignas, aut in publicum vtiles fuiſſe in cõfeſſo eſt. & ipſe cùm iuuenes moribus legibusq́; auſteris corrigeret, iíque tumultuarentur: Audite, aiebat, iuuenes ſenem, quem ſenes iuuenem audiuerunt. Periclis quoque adminiſtratio reipublicæ plurimum in ſenectute virium habuit, cùm & bellum vt ſuſciperent perſuaſit Athenienſibus: & cùm alieno tempore confligere cum LX. millib, armaturæ grauis militũ vellent, obſtitit ac prohibuit tantùm nõ arma populi & claues portarum ſigillo ſuo muniens. Quę autem Xenophon de Ageſilao ſcripſit, par eſt ipſius verbis referri. Qua, inquit, iuuentute non fuit præſtantior eius ſenectus? Quis enim ętate vigens tãto terrori hoſtibus fuit, quanto Ageſilaus prope finem vitę? Quo ſublato magis gauiſi ſunt hoſtes, q̃ Ageſilao, quanquã grauis annis deceſſit? Quis ſocijs animos addidit, niſi Ageſilaus, quanquã ei iam mors immineret? Quæ iuuenẽ amici maiore ſunt proſecuti deſiderio, q̃ Ageſilaum ſenem mortuum. Ergo illos à tanti rebus gerendis ætas non abſtinuit nos in republica luxuriantes, nullam tyrannidem, nullũ bellum, nullam obſidionem ſuſtinentes, certamina duntaxat & contentiones quæ legibus plerũque, orationibus, ac iudicio finiantur, ob ignauiã actiones ſubterfugimus? ſcilicet non prætoribus modò & oratoribus priſcis, ſed & poëtis, & ſophiſtis, & hiſtrionibus fatentes nos eſſe deteriores. Siquidem ſenex Simonides chori victoriam reportauit: idq́; inſcripto teſtatur his extremis verſibus:

Exempla ſenilium actionum.

In fine lib. de Ageſilao.

Octoginta annos Simonida iam tibi nato
Gloria doctrina eſt parta Leoprepida.

Sophocles fertur, cùm vt deſipiens eſſe à filijs in iudiciũ vocatus, recitaſſe de Oedipo Colo neo chori in ſcenam progredientis carmen, quod incipit:

Equorum feracis huius, hoſpes regionis
Veniſti ad optimum agrum
Albicantem Colonum.
Vbi frequens philomela ſuaue cantillat virentibus in vallibus.

quod cùm perplacuiſſet, è foro tanquam è theatro cum plauſu & clamore eorum qui aderant deductus eſt. Hãc quidem conſtat Sophoclis eſſe inſcriptionem.

Carmen hoc Herodoto compoſuit Sophocles, annos natus LV.

Philemonem quoque comicum, & Alexidem in ſcena certantes mors occupauit. Paulum tragœdum Eratoſthenes & Philochorus ſcripſerunt annos XXC. natum, octo tragœdias quatriduo decertaſſe paucis autem obitum diebus. Nonne autem turpe eſt ſenibus ſcenicis concionales ſenes videri turpiores, & deſertores ſacrorum re vera certaminum, depoſita ciuili perſona, neſcio quã eius loco induere. nam de rege agricolam fieri, nimis eſt humile. Quando enim Demoſthenes ait iniuriam Paralo nsui fieri (quæ ſacra erat triremis) quòd ligna, vallos, & pecudes cogeretur Mediæ vehere: nonne vir ciuilis poſt præmiorũ in certaminibus tribuendorum, & Bœotarchię, ac inter Amphictyones primi in conſeſſu loci obitam functionem, ſi his relictis videatur occupatus farinarum aut fracium dimenſione, vel lanę ouillæ negociatione, videbit planè id quod prouerbio iactatur equi ſenium ſibi nulla coactus neceſſitate inducere? Equidẽ illiberale opificium & forum ſectari ab adminiſtratione reipublicæ, non eſt aliud, quàm ſi matronę liberali & pudicæ veſtibus ſuis detractis cincturem illiberalem circundes, eamq́ue in caupona colloces. eodem quippe modo ciuilis virtutis maieſtas atque dignitas peſſundatur, vbi ad rei familiaris procurationem, & quęſtũ faciendum pertrahitur. Quod ſi (id quod reſtat) oblectationes & ſaginationes iſtas, nomine quietis, atque fruitionis commodorum velantes, in his paulatim tabeſcentem conſceneſcere iubent ciuilem virum: neſcio de duabus turpibus imaginibus vtri ſimilior ſit futura eius vita. Voluntne eum Veneris ſacra per omnem vitam colere, & nauim nondum portui ſubeuntem, ſed adhuc in in alto vehentem deſerere? Aut quemadmodum nonnulli ioci cauſa Herculem ineptè pingunt apud Omphalem in veſte crocota ſedentem, ſeque verberandum & comendum ancillis præbentem: ita ciuilem virum poſito leonis exuuio ad menſam reclinabimus, vt ſemper epuletur, ac tibias barbitaque audiat? Nec pudorem nobis vox illa Pompeij Magni incutiet? qui à Lucullo ob intempeſtiuam tanto natu ambitione honorum ac magiſtratus gerendi repræhenſus, poſt rem domi militięq; geſtam balneis, cœnis, ac quotidianis conuiuijs, ocio diſſoluto, ac ſplendidiſsimis edificijs dedito, reſpondit: Magis eſſe tempeſtiuum luxuriare ſenem, quàm rempublicam gubernare. Idem Pompeius, cùm ægrotanti ſibi medicus turdi eſum mandaſſet, & tunc is per anni tempus haberi vix poſſet, ac quidam multos turdos apud Lucullum ali ſignificaret: non miſit petitum, Quid, inquiens? niſi Lucullus luxuriaret, non viueret Pompeius? Nam vt maximè natura voluptatem & delectationem deſideret: tamen ſenum corpora ferè ad omnes voluptates, paucis, ijsque neceſſarijs exceptis, facta iam ſunt inepta. Non modò enim,

Voluptatũ ſtudium dedecet ſenes

Aetate prouectos auerſatur Venus,

vt ait Euripides: ſed etiam ciborum ac potus ſuauitas ijs hebes & quaſi edẽtula eſt, exiguumq́; ſui guſtum exhibet. In animo itaq; parare ſibi voluptates debẽt, non indignas eas ipſis aut illiberales, vt Simonides, qui eum ob auariciam culpantibus reſpondit, ſe per ſenectutem reliquis ſpoliatum voluptatibus, vnica lucrandi oblectatione grauem recreare ætatem. Sed reipublicæ adminiſtratio pulcerrimas habet maximasq́ue voluptates, quibus aut ſolis aut pręcipuis frui deos probabile eſt. eæ autem ſunt quæ à bonis actionibus, honeſtisq́; factis proficiſcuntur. Si enim Nicias pictor ita artis ſuæ operibus gauiſus eſt, vt ſæpenumero è ſeruis quæſiuerit, Lauine, pranſuſne ſum? & Archimedem vi à tabula cui inhærebat euellentes atque veſtibus exuentes vnxerunt famuli, ille autem in vncto corpore figuras geometricas pinxit: Canus quoque tibicen quem tu etiam noſti, dicebat, Neſcire quãto ſeipſum magis quàm alios delectaret canens, alioquin audire volentes mercedem non daturos ipſi, ſed exacturos: non intelligimus quantas virtus honeſtis, & ad ſocietatem humanitatemque facientibus actionibus voluptates ea vtentibus conciliet? nõ titillantes illas aut emollientes, ſicut in carne faciunt lenes ac ſuaues motiones, quę pruritũ habent furioſum & inſtabilem

Voluptates animi ob virtutem.

bilem ac magna eũ exagitatione coniunctum: sed pręclara facta, quorum quasi opifex est qui rectè rempublicam tractat, nõ aureis Euripidis, sed Platonicis ac diuinis alis animum elatione & gaudio prædirum euehunt. In memoriam tibi redige, quæ sępe audiuisti. Epaminõdas interrogatus quid ipsi iucundissimum accidisset, respõdit: Quod patre ac matre viuẽtibus Lenctricam victoriam reportasset. Sylla cum liberata ciuilibus bellis Italia Romã peruenit, ꝑima nocte ne tantillũ quidem dormiuit, præ lætitia ingentiq; gaudio, tanquam vento animum incitante. atque hoc ipse de se in commentarijs scripsit. Esto enim, vt Xenophon ait, nulla suauior auditio laude. spectaculum quidem & recordatio atque considerano nullius rei tam est grata, quàm propriarũ actionum in magistratu & republica tanquã illustribus & publicis lòcis contemplatio. Enim verò gratia benigna, factis testimonium perhibens, ac laus cum virtute certans, dux & auctor iustæ beneuolẽtiæ, tanquam lumen & nitorem aliquem gaudio de virtute concepto adijciũt. Neque est gloria, veluti corona athletica, negligenda, committẽdamue vt in senectute exarescat: sed semper noui aliquid ac recens proferendum, quo veterum gratia excitetur, augeatur, stabiliatur. quomodo Deliacam nauim, lignis quę vitium concepisset identidẽ submotis, alijsq; eorum loco insertis, ẽri diti sunt homines ab antiquissimo tempore in hanc vsq; ætatẽ pertulisse, & quasi ęternitati asseruisse. Cæterùm vt flamma, ita etiam gloria nõ difficulter conseruatur, sed alimentum seu fomitẽ haud magnum requirit. exstinctam neutram facilè & sine labore rursum incenderis atque excitaueris. Lampis nauicularius interrogatus, quo modo diuitias cõsecutus esset, respondit: Magnas non difficulter, paruas cum ærumna & tardè. Sic ab initio gloriam in republica & potentiam sibi parare, non est facile: augere partam & conseruare quibusvis crescẽtem actionibus in promptu est. Nam neque qui amicus factus est, multa aut magna desiderat ministeria, vt retineatur: sed assiduitas etiã exiguorum signorum beneuolentiam conseruat. & populi amicitiæ ac fides nõ semper requirit sumptus publicè faciẽtem: * sed ipsius magistratum gerentis alacritate retinetur, dum is reipublicæ curam non deserit neque defatigatur. quando ne bellum quidem semper conflictus, prœlia, & obsidiones habet: sed sacrificia nonnunquam intercedunt, & induciæ, & loci ac ludi. Vnde autẽ sit, ꝙ reip. administratio pro tristi & tetrica, laboriosa, ac difficili debeat haberi festũ & theatra, & põpæ, & diribitiones, & chori, & musici, & lętitia, semper honor aliquis alicui deo habitus frontem exporrigant in archiuis & cõsessibus, multoq; ampliorẽ molestis delectationẽ & gratiam adferant. Iam inuidia, quod maximũ habet reipublicæ administratio malum, minimè in senes incumbit.

Inuidia in sep. Canes quidem, vt aiebat Heracletus, quẽ non agnoscũt, latratu excipiunt obscuro. & subdiu etiã quodam modo tanquam præ foribus accessuro ad suggestum repugnãt, aditumque negant. consuetam autem & familiarem gloriam non ęgrè ferunt sed placidè tolerant. Ideò inuidiã nonnulli fumo comparauerunt. qui cùm initio adeuntibus ad rempublicam quasi incensis largus efferatur, postquam hi effulsere, euanescit. Ac reliquis quidem excellentijs, vt virtutis, nobilitatis, ambitionis, solent repugnare ac de ijs litem mouere: quòd tantum in his concedimus alijs, tantum nobis videmur detrahere. Sed honor senectutis, quod presbeion Græci ab ea ætate deflexo verbo dicunt, obtrectationis securus est & conceditur vltro. nullus enim alius honor ita eum qui habet magis quàm cui habetur cohonestatus, vt qui senibus defertur. Ad hæc, honorem diuitijs, eloquẽtia, aut sapientia partum nõ quiuis se quoq; sperat cõsecuturũ. ad quam autẽ senectus producit reuerentiam & gloriam, eam quilibet in republica agentium expectat. Planè igitur similis est nautæ qui vbi aduerso fluctu & vento periculosè nauigauit, tranquillitate & bona aeris constitutione oborta nauim in stationem velit subducere: qui cùm diu aduersus inuidiam repugnauerit, ea desinente & pacata se è republica recipiat, simulq; cum actionibus communitates societatesq; deserat. Quanto enim diutius in republica aliquis fuit versatus, tantò plures etiam amicos ac conatuum & certaminũ socios sibi parauerit: quos neq; educere secum omnes vt chorum magister potest, & relinquere iniustũ est. Sed sicut vetustæ arbores, ita antiqua reipublicę tractatio difficulter euelli potest, cùm multas egerit radices, sitq; negocijs implicata, quæ abeuntibus quàm manentibus plus exhibeant turbarum ac occupationum. Tum si quæ omnino reliquię supersunt inuidiæ in senes ob ciuilia certamina susceptę: magis eæ opprimendæ potentia parta sunt, quàm dandum tergum, si nudi inermesq; discedamus. non enim tam certãtibus inuidi instant, quàm ob contemptum insultant animũ despondentibus. Testatur hoc illud magni Epaminõdæ ad Thebanos dictum, cùm hyeme Arcades ab ipsis peterent, vt vrbem ipsorum ingressi in ædibus vna habitarent. prohibuit enim ac dixit: Nunc Arcadibus nos sumus admirationi, cũ nos spectant in armis corpora exercentes atque luctantes: si autem videant nos ad ignẽ desidere & fabas tundere, nihilo ipsis pręstantiores nos putabunt. Ita pręclarum sanè est spectaculum senex orans, agens aliquid rei, & honore affectus, qui verò dies ad mensam exigit, aut in angulo porticus desidens nugatur, is facilè contemnitur. Nimirum autem Homerus hoc quoq; docet eos, qui ipsum rectè intelligũt. Etenim Nestor in bello versans Troiano, suspiciebatur, inque summo erat honore. Peleus autem & Laertes domi desidentes, abiecti erant ac spreti. Neque enim habitus prudentiæ qualis fuerat manet in ijs, qui sese ocio dederunt: * sed * ignauia eũ paulatim dissipat. cùm ad hoc requiratur subinde cura aliqua & meditatio, quæ ratiocinatricẽ & actiones gubernantem animi facultatem excitet atq; repurget. etenim vsu ratio splendescit, quo pacto,

Aes vsibus nitescit. —

Cetærùm imbecillitas corporis non tantum adfert incõmodi ijs qui confecta iã propè ætate ad tribunal & prætorium se conferunt, quantum vtilitatis eorum ipsorum * cautio atque prudentia secum trahit. Vsu enim rerum instructi, non vana ambitione impulsi rẽpublicam capessunt. neque populum vi secum rapiunt tanquã mare ventis exagitatum: sed placidè ac moderatè cùm ijs agunt, cum quibus res est. Itaque ciuitates vbi aliqua aduersitas aut metus incidit, gubernari à senibus cupiunt: & sæpe ex agro senem aliquẽ nihil tale desiderantem inuitumq; ad clauum reipublicæ pertrahunt, eiq; reipublicæ constituendę munus dant: repudiatis prætoribus & oratoribus qui magnũ clamare & vno spiritu perorare, immò etiam per medios hostes penetrare pulcrè pugnãdo calleant. In locum Timothei & Iphicratis oratores Athenienses Charetem Theocratis F. subornantes, valido & vigenti viribus corpore virum, talem autumabant debere esse ducẽ Atheniensiũ. Ibi Timotheus, Non me hercle, inquit, ducẽ talem oportet esse, sed eũ, qui ducis stragula sit portaturus. imperatorem autem eum esse necesse est, qui rem antegressa & consecutura animo vidẽs, nulla perturbatione sibi rationes eorum quæ sint in rem futura excuti sinat. Sophocles quidem dixit, lubenter se à re Venerea profugisse tanquam à fero & rabioso domino. At in republica non vnus tantùm dominus fugiendus est amor mulierum aut puerorũ, sed hoc multo insaniores, studium contentionis, ambitio, primi loci appetentia, qui morbus inuidiæ est & obtrectationis ac dissidiorum feracissimus. Horum vitiorum alia senectus retundit atq; deminuit, alia omnino abolet atq; restinguit non tantum de incitationibus animi ad agendum detrahens, quantũ ab impotentibus ac feruidis reuellẽs motibus, vt sobria ac cõposita ratione cogitationes possint suscipi.

ſuſcipi. Veruntamen habeat, videaturq́; habere momentum hęc oratio ad mouendū cohibendumq́; eam, qui iá caneſcens ad rempublicá ſe iuuenili conatu conſerre incipit, inhibeatq́; à longa rei domeſticæ procuratione veluti diuturno morbo exſurgentem ſenem, & ad præturam ſe aut negociationem efferentem,

Miſer, tuis te in ſtratis placidè contine.

ea quidem certè iniqua eſt, nihilq́; cum illa ſimile habet, quæ eū qui in adminiſtratione reipublicæ ac certaminibus ciuilibus vitam exegerit, non ſinit ad facem ac coronidem vitę progredi, ſed reuocat, iubetq́; tanquam è lōgo itinere aliò ſe conuertere. Sicut.n. qui ſenem nuptias meditantem, coronatumq́; & vnctum dehortas, & ea occinens quæ in Philoctetam dicta ſunt,

Quæ te puella, quæ virgo iuuencula
Te recipiet? quas nuptias paras miſer?

nihil facit abſurdi, (quando ipſi qnoq; in ſeipſos multa ludunt talia,

Duco vxorem, probè ſcio, vicinis quoque.)

qui verò per longū tēpus cū vxore vixerit commodè, eum iubens hac dimiſſa propter ſenectuté ſolum viuere aut pellice adſcita in vxoris locū, nihil is ad extremá peruerſitaté ſibi fecerit reliquū. ſic ratione nō caret, ſi quis accedenté ad populi gubernationé ſené, aut Chlidoné agricolá, aut Lamponé nauiculariū, aut aliqué ex Horto philoſophū, redhibeat, inq́; ocio vſitato contineat. Phocioné autē vel Periclé vel Catoné ita cōpellás, Heus hoſpes Athenienſis aut Romane, arida confecte ſenectute, miſſam iam nunc rempublicá fac, ac verſari circa tribunal & procurare prætoriū deſinés rus propera, ibi cū vetula ancilla agriculturæ vacaturus, aut in rei familiaris admini-
Odyſ.α.190 ſtratione reliquum vitæ conſumpturus, is iniqua ſuadet, & iniuria virū ciuilé afficit. Quid verò? dices, nōne audimus militem in comœdia dicentem?

Albus capillus iam me donant rude.

Omnino, amice. ná famulos Martis vigere viribus ętateq́; conuenit, vtpote qui tractent

Bella manu, belliq́; opera ardua. —

in quibus vt etiam canos ſenis galea occultet,

Robore membra tamen paulatim deſtituuntur,

alacritatemq́; vires produnt. At à Conſiliarij, Forenſis, Vrbaniq́; Iouis adminiſtris, non pedū manuūmve opera exigimus, ſed conſilij, prouidentię, rationis, nō tumultum & ſtrepitū in turba excitantis, ſed prudenter ac tutò conſulētis, vnde eluceſcat canicies & ruga rideri ſolita, teſtis peritiæ, auxiliū ad perſuadendū adferés, gloriáq́; ingenij concilians. Ná ad parendū iuuenilis, ad imperandū ſenilis ætas accōmodata eſt. ac maximè ſalua eſt ciuitas, vbi conſilia ſenū, & iuuenum arma obtinent. laudaturq́; maiorem in modum iſthuc:

Iliad.ς.53 *Primum ætate graues, & forti pectore claros*
Neſtoream ad nauim conductos dicere iuſſit,
Conſiliumq́; dare. —

atq; ideò optimatū magiſtratum Spartanæ ciuitatis regibus adiunctū Apollo presbygeneas. i. magno natu prędictos, Lycurgus diſertè Gerontes. i. ſenes nominauit. Et Romanorū Senatus in hunc vſq; diem à ſenio nomē gerit. atq; vt lex coroná ac diadema, ita canos natura venerabile dignitatis & principatus ſignum fecit. Et geras, quod eximiū honoré, ac geræreïn, quod venerari ſignificat, à ſenectute eiuſq; præſtantia Græcis retinētur. quæ ſanè non in eo conſiſtit, quod calida lauātur, & mollius dormiūt ſed quod ob prudentiá in ciuitatibus regio ſunt in honore, quæ inſtar ſerò fructum reddentis plantæ ſuum & perfectum bonum in ſenectute demū, ita natura cōparante, profert. Certè regem illum regum à dijs hoc petentem,

Iliad. .372 *O conſultores mihi ſint bis quinq; Pelaſgi,*
Iliad.γ.8 *Tales conſilio, qualis Nelida ſenex es:*

nemo de bellicoſis iſtis, & robur ſpirantibus Achiuis repręhendit, ſed conceſſerunt hoc vniuerſi, non in pacē modò, ſed in bello etiam magnum eſſe ſenectutis momentum.

Sapiens enim conſilium plurimas manus
Superat vel vnum, — & vnica ſententia ad perſuadēdū apta atq; ratione nitens, pulcerrima ac sūma reip. negocia poteſt conficere. Enimverò regium imperium, (Regni moleſtia.) quę eſt perfectiſſima & ampliſſima reipub. forma plurimis curis, laboribus, occupationibus diſtinetur. Seleucū quidē perhibent identidem dixiſſe, ſi pleriq; hoc ſaltem ſcirent quantū haberet moleſtiæ, tot ſcribere & legere epiſtolas abiectū diadema nō eſſe accepturos. Et Philippū, cū caſtra oportuno poſiturus loco audiuiſſet pabulū ibi iumētis defuturū, Qualis, dij boni, vita noſtra eſt qui cogimur eá vel aſinorū cōmoditatibus adaptare. Tēpus ergo eſt, vt regi quoq; grandęuo ſuadeamus, vt depoſito diademate ac purpura, tunicá pedumq́; ſumat, & ruri degat, ne canus regnans, res ſuperuacaneas & intempeſtiuas videatur agere. Quod ſi hoc indignum eſt Ageſilaū, Numam, aut Darium iuberi, ex Areopagitico concilio Solonē, è Senatu Catoné itidem non ęxpellemus, neq; Pericli ſuadebimus, vt popularē reip. formá deſerat. ná aliàs quoq; abſurdū eſt, vt qui iuuenis ad tribunal per laſciuiá proſiluerit, is poſtquá furioſas ſuas ambitiones atq; impetus in publicum profuderit, vbi ætas peritiá ac prudentiá attulit, remp. omittat atq; deſtituat, quaſi muliercula quà ad ſuam libidinem explendam fuerit abuſus. Equidem Aeſopi illa vulpecula à vicinis infeſtata, abigere eos volētem echinum non ſinebat, quòd diceret his qui iá eſſent ſaturi remotis, alios eſuriētes ſucceſſuros. Ita rēp. quoque quæ ſubinde ſenes dimittat, neceſſe eſt occupari à iuuenibus gloriæ & potentię cupidis, prudentiæq; ciuilis imperitis. vnde.n. parauerint, qui nullius ſenis remp. gerētis diſcipuli ac ſpectatores fuerint? Niſi fortè nauis rectoré (Iuuenes à ſenibus docendi.) arte gubernandi ſcriptus liber facere nun poteſt eū, qui non ſæpe in puppi ſpectauerit certamina aduerſus tēpeſtatem, fluctus & ventos ac noctem,

Quando in profundo Tyndaridas maris
Votis nauta vocat, —

ciuitatem autem regere, populumq́; ſenatū ſuadendo ducere poterit iuuenis, lecto libro aut ſchola in Lyceo de rep. ſcripta, qui non ſæpenumerò fræna moderátibus clauumq́; tenentibus adſtiterit oratoribus atq; ducibus peritia ſimul, fortunaq́; certantibus adiutrice, & cum ijs in vtranq; partem inclinando nō ſine periculis & negociis gerere didicerit rempublicam? Nequaquá hoc conceſſero. Immò ſi nulla alia ſeni ſit cauſa, docendorū formádorumq́; iuuenū cauſa gerere rempublicam debet. Sicut.n. qui litteras & Muſicam docent, ipſi prælegunt ac prȩeūt canendo diſcipulis, ita vir ciuilis non dicens modò dictáſve foris, ſed agens ac publica adminiſtrans iuuenem inſtituit, ſimul & verbis & factis animum eius intus formans atque fingens. Et qui hoc modo fuerit exercitatus nō in palæſtra aut ceromate ſine periculo inter artifices verſabitur, ſed re vera in quaſi Olympicis & Pythicis certaminibus,

Lactens equum ceu pullus propter curſitat,

vt ait Simonides. ita ſectatus eſt Cliſthené Ariſtides hūc Cimon, Chabriam Phocio, Cato Fabium Maximū, Syllá Pompeius, Philopœmené Polybius. qui cum adoleſcentes ſe ſenibus adiunxiſſent, deinceps tanquá effloreſcētes, & creſcētes eorū reip. adminiſtratione atq; factis, peritiá reip. gerendę cū gloria & potentia ſibi parauerūt. Aeſchines Academicus ſophiſtis quibuſdá dicētibus eū fingere ſe Carneadis fuiſſe, cum non fuerit, diſcipulum, Ego verò, inquit, Carneadé tunc audiui, cū oratio ipſius contentione & ſtrepitu ob ſenectuté omiſſis in vtilia & cōmunicationi idonea ſe contraxit. Senilis auté reip. adminiſtratio non verbis duntaxat, ſed ipſis etiá iá ab ambitioné & oſtentatione abſtinés (ſicut Ibin aiunt cū vetus

est facta,ex halatis virosis & turbidis partibus odoratio-
rē haberc aromaticā virtutem)nullum iam senile decre-
tum,nullū tumultuosum haber consiliū, sed grauia om
nia & firma.Quapropter,vt diximus,iuuenū gratia seni
bus est in rep.versandū.vt qūo Plato de vino aqua dilu-
to ait insanū deū alio sobrio coerceri atq; temperari,ita
cantio senilis cū feruente in populo iuuenū ac bacchāte
glorię & bonorū studio cōmixta,insaniā & nimiā vehe
Actiones si ne fine. mentiā eorū reprimat.Iā præter hæc peccant,qui vt na-
uigandi & militandi, ita etiā remp.tractandi finē aliquē
statuunt,ad quē vbi peruentum sit,actio ipsa delinat, ad
aliud relata.non.n.reip.tractatio ministeriū est aliqnod,
cuius terminus & finis sit vtilitas,sed vira est mansueti,
cinilis,& ad societatē facti animalis,quod à natura habet
vt omne tēpus viræ ciuiliter,honestatisq; & humanita-
tis studiosè viuat.Itaq; cōuenit nō gessisse, sed gerere rē
publicā,sicut esse,non fuisse veracē,colere, non coluisse
iusticiā:non amauisse,sed amare patriā ac ciues. Huc.n.
natura ducit,ac tales suggerit vnces ijs,qui nō planè igna
uia mollicieq; sunt corrupti.

Magno æstimandum te pater mortalibus
Creauit.— &
Nec desinamus benefacere mortalibus.

Qui verò imbecillitatem corporis excusationi præten-
Senes vali-di. dunt,ij non tam senectutem quàm morbū & mutilatio
nem corporis accusant.Quippe multi valetudinarij ado
lescentes,multi robusti senes inueniūtur.vt par sit à rep.
non senes,sed viribus destitutos arcere, ad eamq; capes-
sendam non iuuenes cohortari,sed qui præesse valeant.
Etenim adolescens fuit Arridæus,senex Antigonus, &
tamen hic vniuersam pœnè Asiam subegit, ille velut in
scena stipatus mutā regis personam gerebat,semper eo-
rum qui plus valerēt expositus ludibriis. Ergo sicut illu-
tus sit,qui Prodicum sophistam, aut Philetam poetam
iubeat remp.gubernare,integra quidem ætate, rerū gra
ciles & ob infirmitatem valetudinis crebrò decūbētes,
ita is quoq; qui magistratum bellum ve gerere vetet tales
senes,quales fuerunt Phocio,Masinissa Afer, Cato Ro-
manus. De his Phocio,cum Athenienses intempestiuè
ad bellum suscipiendum ruerent,ad sexagenarios vsque
arma capere omnes ciues iussit,& se sequi. cumq; rē in-
dignam putarent,Nihil,inquit,est iniuriæ,cum ego im
perator sim vobiscū futurus,octogenario maior. Masi-
nissam verò Polybius scribit è vita discessisse annos na-
tū xc,relicto quem ipse genuerat quatuor annorum fi-
liolo.pauloq; ante obitum, cū prœlio vicisset Carthagi-
nienses,postridie conspectum fuisse pane vescentē sordi
do,idq; mirantibus dixisse,Facere se hoc *

Namq; æs velut decorum splendet vsibus,
Cum non habitata tempore concidat domus.

vt ait Sophocles.quod nos rectè dicimus de luce & splē
dore animi,eiusq; vi ratiocinante,memoria,ac mente.
Itaq; reges etiam meliores fuisse tradunt in bellis & ex-
Ocium. peditionibus,quā in ocio, Attalum sanè Eumenis fratrē
longo ocio & pace dissolutū Philopœmen amicorum
vnus saginabat pinguem ignauia redditū. ita vt Roma-
ni subinde per iocum quærerent ex his qui ex Asia naui
gabant,Rēxne apud Philopœmenem aliquid posset.In-
ter Romanos non inuenies multos Lucullo meliores im
peratores,dum is rebus gerendis curam impēdit. vbi ve-
rò sese in vitam ociosam domi delitescēs & curis vacuus
demisit,spongiæ instar tranquillitate enecatus & conta-
bescens,ac Callistheni libertorum vni se alendū,suamq;
senectutem cicurandam tradens,creditus fuit ab eo ve-
neficijs & amatorijs poculis corruptus, donec Marcus
frater hoc remoto,ipse reliquā fratris vitam(non multā
illam)pœdagogi in morē curauit. At verò Darius Xer-
xis pater dicebat, se sibi ipsi in rebus arduis prudentia
præstare. Et Ateas Scytha,se nihilo equisonibus melio-
rē si ociaretur. Dionysius maior interrogātus an esset ocio

sus,respondit,Absit vt hoc mihi vnquam cōtingat. Ni-
mirum arcus,vt fertur,nimium si intendatur, rumpitur,
anima laxando perit. Etenim musici si concentus audiē-
di, Geometrę demonstrationes resoluendi,arithmetici
ratiocinandi adsiduitatem si omittant,vna cum exercita
tione etiam ipsos habitus progressu ætatis deminuunt,
quanquam non in agendo sed in considerando positos.
At ciuilium habitus virorum.consilii facultas,prudētia,
& iusticia,tum peritia coniecturam faciendi, & ad per-
suadendum aptè dicendi,semper aliquid loquendo,agē-
do,ratiocinando,ac iudicando continetur,vt indignū sit
facinus,eum hæc subterfugiendo cōmittere, vt tot tan-
tæq; virtutes ex animo effluāt, simul etiam humanita-
tis:societatis, & beneficentiæ studio elanguescentibus,
quarum nullus finis,nullus terminus debuit esse, Quòd
si pater tibi esset Tithonus,immortalis quidem, sed qui
tamē senectutis causa multa identidem indigeret cura-
tione,nō puto te detrectaturum aut grauatè subiturum
esse laborem eius curandi,compellandi,& adiuuandi,qui
tam longo tibi inseruiuisset tēpore. At enim patria &
(Cretensium more vt loquar)matria plus in te quàm pa
rentes tui ius habet, diuturna quidem, non tamen à se-
nectute immunis aut sibi ipsa sufficiēs. itaq; semper pro
curationis & opitulationis indiga ad se trahit & reuocat
ciuilem vitum,

Iniectaq; manu vesti tenet ire volentem, Iliad. v. 9

Equidē nouisti me Apollini Pythio multis iam Pythi-
cis solennitatibus operam nauasse.neq; tamen hoc mihi
diceres satis abs te,ò Plutarche,sacrificatum est, & Pō-
pæ choreæq; ductæ:iam tempus est vt prouectæ ætatis
rationē habens coronā deponas,atq; oraculū relinquas.
Proinde tu quoq; existimare noli tibi sacrorū ciuilium
principi atq; interpreti deferendos esse Forensis atq; Vr
bium protectoris Iouis honores,quibus curandi iāpri-
dem es consecratus.Sed,si ita videtur,repudiata ea dispu Senum offi-
tatione,quæ à publicis munerū functionibus senem ab- cia in repu-
strahit,id nunc deliberemus, quo modo nullū indecorū blica.
aut grauè senectute iniūgamus certamen, cum quidem
respublica multas habeat partes senibus conuenientes.
Nam quemadmodū si decuisset nos ad extremū vsq; vi
tæ diem canere,cum multæ sint vocis contentiones,mo
di multi in prōptu,quas musici vocant harmonias,opor
tebat iam ætate ingrauescente nō acutū nos & arduū cō
sectari tonū,sed cum qui decorā haberet facilitatē ita cū
hominis naturę magis consentaneū sit vt ad mortē vsq;
agat & dicat,quàm oloris vt canat, non actiones lyrę in
morē contentæ semper debent tractari:sed remittendæ
sunt,& ad faciliora,moderata,senibusq; congruētia reip.
argumenta accommodandę. Neq; enim patimur corpo
ra omni prorsus motu atq; exercitatione vacare, propte
rea quòd non possumus ligonibus aut ponderum libra-
tionibus vti,vel discum iacere,& in armis depugnare,vt
quondam,sed gestationibus & ambulationibus, nōnulli
pilę lusu aut differēdo spiritū mouemus,calorēq; resocil
lamus.Itaq; neq; refrigerari omnino nos atq; cōgelare si
namus,neq; omni magistratu,omni publico negocio ca
pessendo,cogamus seniū imbecillitatis conuictū in hu-
iusmodi delabi voces,

O dextra quàm gestis tenere hastam manus
Sed imbecillitas desiderium opprimit.

quādo ne vigens quidē ętate & viribus probatur vir,qui
omnia in vniuersum publica in se recipit munia,& nihil
aliis volens relinquere,omnibus se rebus (quòd Inuem
facere Stoici autumant)ingerens,siue inexsatutabili glo-
rię cupiditate actus,siue inuidia aduersum eos,qui vicū-
que in ciuitate in partē glorię aut potentię venerūt. At-
qui seni,vt absit infamia rei,vsquequaq; laboriosa & mi
sera est ad quæuis comitia prensatio ob principatus appe
tentiam & omnibus insidians tribunalis occasionibus,
ambitio,curiosa in omne consilium insinuatio,omnē le
gationem.

gationem, omne patrocinium ad se rapiens arrogantia. Hæc enim agere fauentibus aliis aliena iam ætate, difficile est. quin contrà in iuuenum odia incurrunt, vtpote quibus nullas relinquant rem gerendi occasiones, neque eos in medium progredi sinant. & apud alios non minus malè audit eorum primi loci ac principatus, quàm aliorum senum diuitiarum & voluptatum appetitio. Ergo sicut Alexander bucephalum iam annis grauiorem nolens premere, ante pugnam aliis vehebatur equis, obiés exercitum & ordines instruens, deinde illum data tessera conscēdebat, in hostes ducebat, ac decertabat. ita vir ciuilis, siquidem sapit, senectutem assecutus moderabitur sibi ipsi, ac nō necessariis negociis abstinebit. iunioribusq; vti ciuitatem in rebus minoribus sinens, ipse in grauioribus alacriter elaborabit. Athletæ quidem corpora sua à laboribus necessariis immunia atque integra seruant, vt inutiles sustineant. nos cōtrà exiguis & leuibus negociis omissis, seriis nosmet seruemus. Fortasse enim iuuenem vt est apud Homerum, decent omnia, ciuesq; eum probant vbiq; & amplectuntur, ob exiguas & crebras actiones popularem ac ad labores impigrum, ob splendidas & magnificas generosum & alto animo prædium appellātes. interdum etiam contentio & temeritas eorum tēpestiua & grata videtur. Senex autem in rep. ministri officia sustinens, vt vectigalium locationes, portuum procurationes, ac fori, item legationes & profectiones ad principes & regulos obiens, in quibus necessarium aut splendidum inest nihil, tantum ministerium & captatio gratiæ, mihi quidem, mi Euphanes, miser & æmulatione indignus, aliis fortassis etiam insolens importunusq; videtur. Senem enim ne cum magistratu quidem esse tēpestiuum est, nisi qui amplitudine & dignitate præstet. qualis est quam tu nunc geris Areopagitici consilij præfecturá & me hercle Amphictyonici muneris excellentia, quod tibi patria per totam vitam administrandum tribuit, cū grato & felici labore coniunctum. Sed & hos honores non affectare debet senex, verum recusans suscipere, nō petens, neq; eos tam sumere sibi, quàm seipsum illi officio largiri. Nō rectè Ti. Cæsar dixit turpe esse ei qui sexagesimum ætatis annum excesserit, manū medico porrigere. immò hoc eum magis dedecet, manum ad populum intendere in comitiis suffragium petentē. Est enim hoc animi degeneris & abiecti, sicut contrà decus maiestatemq; aliquam conciliat, patria deligente, vocante, & exspectante descendere cū honore & gratia, grauemque ætatem re vera grauē & suspiciendam salutandā amplectendamq; præbere. Hoc modo etiā in concione senex oratione vtetur, non identidem ad suggestum prosiliēs. neq; galli in morem loquentibus reclamans, neq; colluctando & ritando verecundiā ipsi à iunioribus debitam effrænans, neq; iis studiū ingenerans & consuetudinem refragandi, sed nonnunquam iis suam sententiam impugnandi facultatem concedens, absens ipse & nihil curiosè inquirens, vbi id de quo disputatur non habet magnū momentū ad cōmunem salutem vel honestatem & decorum. Sin verò, iam etiam nemine vocante præter vires cursu in publicū se proripere, aut manu se eō ducēdū vel humeris gestandum præbere debet. quale est quod de Appio narratur Claudio. Is cum audiuisset senatū, q Romani à Pyrrho magna erant pugna victi, de cōditionibus pacis ineundæ consultare, impatientia compulsus quanquam vtrunq; amiserat oculum, per forum in curiā delatus venit. ingressusq;, & in medio adsistens, Antè se ægrè tulisse dixit, q captus esset luminibus, nunc optare, vt audire etiam nequiret senatum tam turpia & indigna consultare & agere. porrò autem qua repræhendēdis patribus, qua docendis & excitandis, persuasit vt rectà arma caperent, & de Italia cum Pyrrho decertarent. Et Solon, vbi deprehensum fuit Pisistratum gratiam popularem captando tyrannidē moliri neminē resistere neminem libertate defendere audēte, ipse sua arma extulit, & ante domū proposuit, auxiliumq; ciues poposcit. cūque ad eum mitteret Pisistratus qui interrogarent, Cuiusnā fiducia rei ista faceret, respondit Senectute se esse fretū. Verum tantæ necessitates etiam confectos planè senio viros, modò spiritus superlit, accendunt & erigunt. Aliis autem in rebus, interdum (vt dixi) eam adhibebit accurationem, vt recuset vilia & seruilia munera, quæ obeunti plus molestiarum, quàm iis quorum gratia fiunt vtilitatis atque commodi afferunt. aliquando exspectando dum desideratus ad ea vocetur, è domo deinde ad ciues descendet rogatus, eoque fidem sibi augebit. Sed pleraque etiam præsens iunioribus dicenda relinquet, tanquam arbiter ciuilis de honore certaminis. & vbi aliquid vltra modum fuerit actum, benignè reprahendet, ac comiter contentiones, maledicta, & iras auferet, si quid in sententia erratum fuerit, corriget absque vituperatione, & docebit: bene autem dicentem laudabit liberè, quin & victoriam interdum vltrò concedet, ac se in diuersam perduci sententiam sinet, vt animos iuuenibus addat. quibusdam etiam cum collaudatione implebit id, in quo defecerant. vt Nestor Diomedi,

Oratio senis in rep.

Sanè hunc sermonem nemo culpabit Achiuum,
Nec dicet contrà, sed non oratio fine
Est abs te conclusa suo, non omnia dixti.
Es iuuenis tamen, & posses mihi filius esse. Iliad.i.55.

Illud verò adhuc ciuilius est, non modò apertè & publicè reprēhendere absq; morsu qui animos nimium reprimat atq; deiciat, sed multo magis priuatim iis qui ad remp. gerendam apto sunt ingenio subiicere comiter bona præcepta & cōsilia, & excitare ad res pulcras, animisq; eorū alacritatē addere, ac (quod solent facere qui docēt equitare) populum illis ita parare, vt ad primū accessum eorum mansuetum is se facilemq; præbeat. tum si quis iuuenum initiò impegerit, non pati vt animo is cōcidat, sed consolari & erigere. Sic Aristides Cimonē, & Mnesiphilus Themistoclem initiò à ciuibus malè exceptos, & proteruitatis atq; intemperantiæ nomine eorum sermonibus vapulantes, confirmauerunt. Demosthenē quoq;, cum exactus à populo in graui esset mœrore, accessisse dicitur quidam senex, qui Periclem olim audiuerat, & monuisse, Iniustè ipsum agere, qui indole Pericli similis, ita de seipso desperaret. Sic etiā Timotheum exsibilatum ob nouitatem artificii, & peccasse in leges musicæ creditum, bono esse animo iussit, vt qui paulo pōst sub se habiturus esset theatra. Deniq;, sicut Romæ Vestalibus tēpus distinctū fuit, ita vt prima eius parte sacra discerent, secunda facerēt, tertia alias docerent, vtq; sacerdotes Dianæ apud Ephesum primum Mellieren, id est, futuram sacerdotem, deinde Hierens, vt iam sacerdotē, postremò parieren vocant, quasi defunctam sacerdotio. sic vir perfectè ciuilis primum initiabatur reipub. eamq; gerere discet, deinde geret, vltimo loco alios initiabit atque docebit. Equidem qui præest aliis certantibus, is ipse interim certare non potest. Qui verò iuuenem in negociis communibus & certaminibus publicis instituit, patriæq; eum ita format, vt possit

Ore loqui docto, & rebus clarere gerendis, Iliad.i.443.

is ad non exiguā aut vilē reip. partē conducit, se ad eam, ad quā potissimū Lycurgus contendens, adsuefacit, adolescentes, vt cuiuis seni tanquam legislatori constanter obtemperarent. Nam quo putas Lysandrum respexisse, cum diceret homines Spartæ pulcerrimè senescere? an quia senibus ibi maxime licet agros colere, fenerari, talis ludere, potare vnà? non profectò. sed quia quiuis senex quodammodo vices magistratus alicuius, aut pædagogi gerens, non rempub. modò inspectant, sed singula etiam singulorum adolescentum facta, exercitationes, ludos, victū. idq; non obiter, sed ita vt & peccantibus sint terrori, & probi eos reuereantur ac desiderēt, co

sunt enim eos & sectantur adolescentes, quorũ elegãtia & generosa indoles ab ijs prouehitur & alacritate imbuitur absq; vlla inuidia. Hoc enim vitium quanquam nulli ætati conuenit, tamen apud adolescentes speciosis nominibus certaminis æmulationis, & honorũ studii velatur, sed in sene omnino est intempestiuum, serum, & indecorum. Oportet itaque ciuilem senem quàm longissimè ab inuidentia abesse, neq; instar veterum truncorum fascino qnodam iuxta virentia & succrescẽtia succo priuare, eorumq; impedire incrementa, sed benignè recipere ad se eos qui se adiungunt atque sectantur, eosque dirigere, manu ducere, & educare. nõ præceptis modò & cõsilijs bonis, sed & concedenda ijs facultate res ad publicũ pertinentes gerendi, vnde bonor aliquis & gloria ad eos possit redire, aut ministeriorum obeundorum, quæ nullo cũ reip. damno, gratæ multitudini sint futuræ, ipsisq; gratiã cõciliaturæ. Quæ verò aduersarios habent causæ, & sunt arduæ, ac medicamentorũ instar morsum principiò molestiamq; inferunt, bonum & vtilitatem postmodò suo tempore allaturę, ad has iuuenem tractandas nequaquã producet, neque eum rerum imperitum in turbas hominum coniiciet malè sentientium, vt ex euentu in ipsum odia redundent. Hoc pacto, iuuenum erga se beneuolentiam augebit, eosq; ad alia ministeria reddet alacriores.

Inuidia.

Præter hęc, quæ diximus, omnia, illud memoria tenendum est, reip. administrationem non in boc solo cõsistere vt imperes, legationes obeas, in concione vehementer vocifereris, & ad suggestũ baccberis, dicendoq; & scribẽdo grasseris, quibus rebus nonnulli reip. administrationẽ definiunt, sicut & philosopbari hos duntaxat putãt, qui in exhedra disserunt, aut libris conscriptis scholas suas cõplectuntur. Interim eos non fallit, quæ quotidie in factis actionibusq; continuatur atq; conspicua est philosophia atq; ciuilis ratio. nam, sicut Dicæarchus refert, eos aiebãt ambulare, qui in porticibus spacia sursum deorsumq; cõficerent, non qui in agrum aut ad amicos irent. At enim eadem est philosophandi ratio, quę remp. tractandi. Nã Socrates, cum neque posuisset subsellia, neque cathedrã conscendisset, neque discipulis scholę aut deambulationis vllam certam constituisset horam, cum alijs ludens, cum alijs (vt res dabat) bibens, militans, in foro versans ad extremum etiam vna in carcere vinctus, & venenum bibens, philosophabatur, primusque ostendit vitæ omne tempus, partem, casum, negocium omnino aptum esse studio sapientiæ. Quod cogitandum me hercle est etiam de gubernatione ciuitatis. Scilicet stolidos, siue ij prætores sint, siue scribę, siue oratores, nunquam gerere rempublicam, sed vel popularem captare laudem, vel sese conuentui ostentare, vel moliri dissidia, vel necessitati in obeundo aliquo ministerio inseruire. Eum verò, qui ciuilis societatis, humanitatis, reipublicæq; serio sit studiosus ac verè horum curam gerat, etiamsi nunquam chlamydem induat, semper tamen rempub. gerere, dum eos excitat qui duces autoresque iis esse possunt, quib. opus est, dum consulantib. adest, pudorem incutit malè agentibus, confirmat eos qui rectè sentiunt, vt constet eum non obiter animum reipub. aduertere, aut tum demum, cum hoc agitur vel requiritur, vt principe loco in theatrum curiamve ambulet, alioquin animi gratia tanquam ad spectaculum aut auditionem solitus vbi ita libuerit in senatum venire. sed absentem etiam corporæ, sua coram esse senteotia, in audiendoq; alia eorũ quę aguntur probare, alia improbare. Profectò enim neq; apud Athenienses Aristides, neque apud Romanos Cato sæpe magistratum summum gessit. sed tota tamen eorum vita semper patriæ efficacitatem industriamque suam nauauit. Et Epaminondæ vbi exercitum duxit, multæ ac magnæ memorantur res præclarè gestæ. id tamen eius facinus, quod absque omni prorsus cũ esset magistratu, fecit, cuivis earum potest æquari. Apud Thessaliam, cum duces exercitum in loca iniqua ac difficilia coniecissent & tumultuarentur, vrgentibus, ac telis impetentibus hostibus, ipse de grauis armaturæ militibus euocatus, primum verbis animos suorum confirmãdo perturbationem & metum depulit, deinde phalangem conturbatam in ordinem componens, non magno negocio è difficultate locorum eduxit, hostibusq; aduersam constituit, ita quidem vt ij mutata sententia retro cederent. Cum Agis Spartanorum rex in Arcadia instructum iam ad pugnam exercitum io hostes duceret, quidam de senioribus Spartanis inclamauit velle eum malo aliud malum remedij loco adhibere, quasi diceret, Agidem temerariæ ex Argis discessioni, in præsentia alacritate ad pugnandum intempestiua mederi velle, vt ait Thucydides. Agis hoc audito, obtemperauit, & receptui cecinit. Vicit tamen, & quotidie ei sella ante archiui fores posita est. ac sæpenumerò de concilio surgentes Ephori ad ipsum exiuerunt, de maximis rebus consiliũ eius sciscitantes. vir enim fuisse cordatus & prudẽs perhibetur. Itaque ille ipse Agis iam planè exhaustis corporis viribus, cum plerunque in lecto decumberet, in forũ ab Ephoris euocatus, conatus est lecto relicto ire, cumque ægrè incederet, inque pueros in via incideret, quęsiuit ex ijs, sciretne aliquid magis necessarium, quem obedientiam domino præstandam. qui vbi responderunt ab imbecillitate maiorem imponi necessitatẽ, hunc ratus sui ministerij finem esse, domum redijt. Voluntatem scilicet non oportet deponere viribus suppetentibus, viribus deficientibus vis non est inferenda corpori. Sanè Scipio etiam in bello ac pace gerendis rebus consiliarium adhibuit C. Lælium: ita quidem, vt non defuerint, qui poetam actionum eius Lælium, Scipionem actorem dicerent. Cicero autem ipse confessus est se in pulcerrimis ac maximis suis consilijs, quibus suo cõsulatu præclarè fungens patriã seruauit, opera auxilioque P. Nigidij philosophi vsum concipiendis. Vsq; adeò multis modis expeditum est senibus rempub. adiuuare, optima vtentib. re: ratione, inquam, sententia, libertate dicendi, & prudentia. Non enim manus nostræ aut pedes aut robur corporis tantummodò à ciuitate possidẽtur, sed ipse in primis animus, eiusq; ornamenta, iustitia videlicet, temperantia, prudentia. quæ cum tardè seroq; ita comparentur, vt suo respondeaur nomini, absurdum est domo & agro reliquisq; opibus & pecunia nos frui per ætatem, per eandem verò publicè, patriæ, ciuibusq; nihil nos prodesse. cum quidẽ de facultate obeundorum ministrorum non tantum nobis detraxerit senectus, quantum ciuili & gubernatrici peritię adiecit: Eam ob causam etiam Mercurios seniores sine manibus & pedibus, rigente fascino singunt. hoc ænigmate indicantes, minimè hoc à senibus requiri, vt corpore seruicia obeant, modò ijs ratio (vt conuenit) efficax sit & secunda.

Lib.V.

4. Famil. vlt.

PLVTARCHI
Pracepta gerenda reipublica.

QVOD apud Homerum ille dicit,

Sanè hunc sermonem nemo culpabit Achiuum,
Nec dices contrà, sed non oratio fine
Est abs te conclusa suo, non omnia dixti.

Iliad.1,55.

id sicubi alias rectè vsurpari, equidem commodè in eos philosophos verti potest, qui adhortantur quidem, nihil tamen docent, neque præceptis instruunt. Similes videlicet eorum, qui lucernas cum emungant, oleum non effundunt. Itaque te, mi Menemache, cernens doctrina ad capessendam rempublicam

publicam concitatum, cupere nobilitati tuæ conueniẽter in patria,

Iliad ı.443. *Ore loqui docto, & virtutem ostendere factis,*

quãdo tibi nõ vacat philosophi viri vitã sub dio versentis ex actionibus ciuilibus, publicisq́; certaminibus perspicere, contemplariq́; exempla factis non verbis repræsentata, petis autẽ præcepta tibi tradi ciuilia. detrectationẽ quidem planè me indignam iudico, quod autem sum aggressus, id vt & studio tuo & meæ animi prõptitudini satisfaciat opto. Vsus sum autem, quod postulaueras, exẽplorum varietate aliquantò maiore. Iam primum administrationi reipublicç soli instar firmi ac validi substratũ sit institutum animi, à iudicio & ratione profectũ, nõ à leui quodã animi impulsu, vanæ glorię aut contendẽdi studio, vel aliarum actionũ penuria excitati. Quẽadmodum.n. quibus domi nihil est boni, ij in foro maximam temporis partẽ nulla etiam de causa exigunt, ita nonnulli quia nihil habent quod agere sit operæ precium, in publica sese ingerunt negocia, ac reip. tractatione animi ludiq́; gratia vsurpant. Multi cũ forte fortuna rempub. attigissent, saturi earum rerũ, discedere inde non facilè possunt. quibus idẽ vsu venit quod ijs qui vectationis causa nauigium ingressi, deinde à terra auulsi in altũ abripiuntur, ac foras prospiciunt nauseantes atq́; conturbati, interim necesse habentes manere hac pręsentem ferre fortunam, Hi maximè reipub. administratione in odium adducunt sua pœnitentia, atque indignatione animi, cũ vel gloriæ spe inducti in ignominiam inciderunt, aut ob potentiam se aliis terrori futuros rati, in res periculis ac turbis obnoxias deuenerunt. Qui verò, vt maximè se dignũ est, rempublicam gerere (quod est præstantissimum facinus) ratione cõsilioq́; ductus aggreditur, eum nihil istorum percellit aut de sententia deturbat. Nam neq́; capturæ quęstusve gratia accedendum est ad rempublicã, quomodo Stratocles & Dromoclidas ad aureã messem (sic enim tribunal per iocum nominabant) se inuicẽ sunt cohortati, neque subito quodã animi motu perculsi ac quasi furore correpti cõferre nos eò debemus. quod C. Graccho contigit, qui cum recente adhuc fratris exitio lõgissimè à reipub. cura vitæ suæ institutum abduxisset, deinde iniuria ac contumelijs quorundam iritatus, coniecit sese in reip. administrationem, moxq́; rerum gestarũ & gloriæ satur, desistere cupiens, mutationemq́; & ocium quęrens, potentiam suam pręmagnitudine quomodo deponeret non reperit, sed suo eam interitu deleuit. Iam qui contentione vel ambitione ducti se veluti histriones ad theatrum fingunt, eos necesse est consilij pœnitere suicum vel seruiunt his quibus volebant imperare. vel offendunt eos, quibus placere studebant. Enimverò sic statuo, sicut qui in puteum, ita etiam qui in rempublicam fortuito & de improuiso incidunt, ęos perturbari ac pœnitudine capi, qui verò eò sensim descendunt præmeditati ac præparati, eos & mediocriter ferre quæ eueniunt, & nulla re grauiter affici. quippe quibus actionum finis præter ipsam honestatem nullus sit propositus. Hoc pacto animi institutum vbi firmatum fuerit, penitusque fixum ac immobile redditum, conferendus est ad contemplandum ciuium ingenium, quale ex tota multitudine maximè contemperatum apparet atque præcellit. Qui enim ipsi statim conantur fingere mores populi, eiusq́; indolem mutare, rem ij tentant neq́; facilem neq́; tutam, ad quam pręterea & temporis multum, & magna requiratur potentia. Sed quemadmodum vinum initiò bibentis ingenio obsequitur, dum sensim calorẽ diffundens ac corporis temperiem occupans bibentem iã mutet, moresq́; eius fingat, ita qui ad rempublicam se contulit, is donec gloria sua fideq́; vim sibi ad ducendos populi animos sufficientem conciliet, interim se eorum quos subiectos habet moribus accõmodare, eosq́; sibi ad sequendum propositos habere debet, gnarus eorũ quibus ij gaudent, quibusq́; duci adsolent. Verbi gratia, Atheniẽses ad irã facilè prouocantur. & ad misericordiã non magno negocio traducuntur, maluntque celeriter suspicari quippiam, quã per ociũ de re doceri, vtq́; promptius obscuris & humilibus viris subueniunt. ita sermonis iocosum & faceũ genus maximè amplectuntur, laudari se apprimè gaudent, ęquissimo animo salsè in ipsos dicta ferunt, metuendi ipsis etiã magistratibus, ne hostes quidẽ sua humanitate dedignantur. Diuersum Carthaginiensis populi ingenium, morosum, tetricũ, magistratibus obsequens, subditis graue, abiectissimũ dũ metuit, sæuissimũ vbi irascitur, perstans in decretis, durũ aduersus iocos & blandicias, non illi Cleone concionem differri petẽte quod sacrificasset ipse & excepturus conuiuio esset hospites, risu sublato datoq́; plausu concionẽ soluissent. neque coturnicem, quæ Alcibiade concionante è veste eius auolarat, certatim venati reddidissent. quin immò eos interfecissent vt lasciuientes ac insultantes. quãdo Annoni exsulium ij indixerunt, affectari ab eo tyrannidẽ causati, quod militiæ impedimentorum baiulo vteretur leone. Neq́; verò (nisi fallor) Thebani ab hostilium litterarum, si quę in eorum peruenissent manus, lectione abstinuissent, cũ Athenienses captis Philippi tabellarijs epistolam Olympiadi inscriptam ferentibus, non soluerint eam, neq́; patefecerint mariti peregrè absentis vxori missam salutationem. Neq́; vicissim Athenienses fastum Epaminõdę æquo animo tolerassent, cum is crimine oblato causam dicere nolens è theatro discessit, ac per mediam concionem in gymnasiũ abijt. Nullo verò pacto arbitror Spartanos toleraturos fuisse Stratoclis scurrilem insultationem, qui suis vt ob lætum partæ victoriæ nuncium acceptum sacrificarent persuasit, cumq́; ij de accepta clade vero allato nũcio succenserẽt, populũ interrogauit, ecquid iniuriæ passi essent, qui ipsius opera triduum suauius vixissent. Enimverò adulatores aulici aucupum more vocem suã ad imitationẽ regum componunt, itaq́; eos subeunt & decipiunt. Rempub. autem gerenti non cõuenit mores populi imitari, nosse eos, eaq́; se ijs ratione accõmodare, qua capi singulos posse cernit, operæ est. Morũ enim ignoratio non minus impedit irritaq́; facit consilia in ciuilibus negocijs quàm in amicitijs regum. Ergo ciuium mores potentia iam ac fide instructus formare conaberis, sensim eos ad meliora subducens, ac placidè tractans. operosa enim est multitudinis mutatio. Ipse autẽ ita vt deinceps in aperto victurus theatro, mores tuos compone atque orna. quod si non facile sit omnia arcere animo vitia, ea tamen amolire aut deminue, quæ maximè in promptu ac conspectu sunt. Audis enim Themistoclem, cum animum ad gerendam rempublicã appulisset, à potationibus se & comesationibus abstraxisse, vigilantemq́; iam & sobriũ ac serijs deditum curis dixisse ad amicos, trophæum Miltiadis sibi somnum adimere, & Periclem corporis quoq́; gestũ, ac vitæ rationẽ mutasse, vt & incederet tardius, & placidè colloqueretur vultumq́; semper constantem gereret, & manum intra amiculum cõtineret, vnamq́; eam viam, qua ad tribunal & curiam itur, tereret. Non enim ita tractabilis est multitudo, vt cuiusvis sit salutare ei frænum inijcere, inq́; aliqua felicitatis parte ponendum, si vt est bellua suspectiosa & inconstans, nullo visu, auditu ve costernata rectorẽ admittat. Itaque ne hæc quidẽ negligenter obseruanda sunt, etsi minus foriè de vita & moribus curæ videbitur gerendum, vt tamen ista omnis sint repræhẽsionis & criminis expertia. Non.n. qui rempub. gerunt, iis tantum de publicè dictis factisq́; ratio est reddenda. sed & in cœnam eorũ inquiritur, & cubile, & matrimoniũ, & quidquid serij ioci ve agunt. Quid enim attinet Alcibiadẽ dicere? qui cum in republica gerenda esset summa præditus efficacitate, & imperator inuictus, vitæ ratione effrę ni atque ferocia sua perijt, & vt nihil ex reliquis quæ in eo erant bonis vtilitatis percipere posset ciuitas, luxuria

Volũtas reip. gerẽdę

sibi ducat si existimetur dixisse ex habitu, secũdũ artem, & scientiam diuidendi, sed plena esse debet ingenuitatis, & verę animi magnitudinis, & paternę libertatis, ac prouidentiæ & sapientiæ suorum curã gerentis, in bono proposito gratiosam adhibens & ad persuadendum aptam rationem, ex verborũ maiestate, & sententiarũ, proprietate ac probabilitate. Admittit autem ciuilis oratio facilius quàm iuridicialis sententias communes, historias, fabulas, & translationes, quibus maximè mouentur animi hominũ, modicè & opportunè vsurpatis, quale fuit eius qui dixit. Nolite Græciam altero oculo priuare. & Demadis, qui se naufragia reipublicæ aiebat tractare. & Archilochi istbuc,

Neve Tantali lapis
Huic immineat insulæ.

sic & Pericles lemam Piræei auferri iussit, & de Leosthenis victoria pronunciauit Phocio, Stadiũ decursum sibi probari, sed metuere quomodo eius belli dolichus absoluatur. In vniuersum autẽ maiestas quædam ciuili orationi magis cõgruit. exemplo sunt Philippicę, & apud Thucididem conciones Sthenelaidæ Ephori, Archidami regis ad Platæas & Periclis post pestẽ habita. Sed de Ephori, Theopõpi, & Anaximenis oratiunculis ac cõpræhensionibus sententiarũ, quibus vtuntur in armandis & in aciem educendis exercitibus, licet effari,

Quis inter arma locus sit his ineptijs?

Veruntamen & salsè dicta, & ridicula nónunquã in partẽ orationis ciuilis admittuntur, cum non petulanter aut scurriliter, sed ab eo qui vtiliter increpet aut subsannet proferuntur. Maximè autem probantur ista in respõsionibus & obiectionibus. nã sublannare de industria, idq; non prouocatus qui volet, risum captare putabitur, neq; sine suspicione malignitatis. quod vitium turpauit Ciceronis, Catonis maioris, Euxitheiq; sales, eius qui Aristotelis fuit familiaris. ij enim sæpenumerò verbis mordebant, nulla lacessiti aliorum dicacitate. Qui se salibus defendit aut vlciscitur, ei opportunitas & veniam cõciliat, & gratiam. quale est responsum Demosthenis, ei datum qui furti suspectus lucubrationes ipsius exagitabat, Noui me ægrè tibi facere, qui lucernam vram. & Demadi ab eodem, vociferãti, Corrigere me vult Demosthenes sus Mineruam, illa quidem Minerua superiore anno est in adulterio depræhensa. Illud quoque Xenæneti venustũ qui ciuibus ei fugam tum factam ab ipso cũ ductor esset exercitus exprobrantibus, Equidem, respondit, sed vobiscũ, ò suauissimi homines. Verum in ridiculis cauendum est ne quid vltra modum fit. tum ne quid excidat, quod vel audientes offendat alieno tempore, vel dicti autorẽ ostẽdat esse ignobili aut abiecto animo. Exẽplo sunt Democratis dicta. Nã is in concione dixit, Se itidẽ vt ipsam ciuitatẽ parũ posse, & magnos edere flatus. Et clade Chæronensi accepta ad populũ progressus, Nollem (inquit) hac fortuna vsam esse ciuitatẽ, vt ego quoq; consiliatus vobis essem audiendus, quorũ dictorũ hoc abiecti animi fuit, illud insani, ciuili homini neutrũ cõueniens. Breuitas autẽ dictorũ Phocionis ipsa quoq; admirationi fuit, eã ob rẽ Polyeuctus pronunciauit maximũ oratorẽ esse Demosthenẽ, Phocionẽ autem dicendi vi omnibus alijs antecellere, quòd huius oratio breuissimis verbis plurimũ sententiæ cõplecteretur. Et Demosthenes reliquorũ contemptor dicere solebat Phocione vt diceret surgente, Meorum dictorum securis surgit. In primis autẽ danda est tibi opera, vt ad multitudinem oratione vtaris meditata cautè, non inani, cum scias etiam magnum illũ Periclem antequam in publico verba faceret optare solitũ ne vel vllum sibi verbum à re alienum incideret. Interim tamen oportet orationem ad ea quę occurrunt versatilem exercitatamque habere. pręcipites enim sunt occasiones, multáq; feruntur in negocijs publicis repentina. Itaque & Demosthenes multis fuit inferior vt aiunt, cum vrgente occasione tergiuersaretur, & Alcibiadem narrat Theophrastus cum non tantum quæ, sed & quo modo dicenda erant cuperet dissereret, sępe inter orandum verba conquirentem atque componentem hæsisse atque excidisse. Qui verò ab ipsis rebus & oblatis occasionibus excitatur ad dicendum, is maximè percellit multitudinem atque permouet. Sic Leo Byzantius, cum ad Athenienses seditione exagitatos verba facturus processisset, & ob staturæ breuitatem risu exciperetur, Quid, inquit, si meam videretis vxorem, quæ vix genu mihi attingit? maiore oborto risu, Atqui, inquit, nos ita paruos, vbi inuicem dissentimus Byzantium non capit. Et Pytheas rhetor, cum contra honores Alexandro decretos dissereret, dicente quodã, Tune, cum adeò sis iuuenis, tantis de rebus audes dicere? & verò, respondit, Alexander, quem vos decreto vestro in deorum refertis numerum, me natu minor est. Oportet etiam bono vocis habitu ac robore spiritus exercitatam atque firmatam orationem adferre ad reipublicè non vilia, sed acerrima certamina, ne aliquando defatigatum dicendo atque exstinctum superet aliquis,

Rapax clamator, Cyclobori vocem gerens.

Cato, cum se gratia ac studijs præoccupato senatu populóue obtinere causam non posse videret, totam diem dicendo exegit, itaq; occasionem aduersarijs præripuit. Ac de orationis quidem apparatu vsuq; dicta hæc sufficiunt ei, qui porrò id, quod horum est consequens inueniendo addere potest. Cæterum ad rempublicam duo sunt aditus & quasi viæ. altera breuis & ad gloriæ splendorem expedita, non tamen periculi expers, altera vt magis pedestris ac tardior, ita tutior. Sunt enim qui à splendido aliquo & magno facinore, quod non fiat sine audacia, veluti à promontorio quodam in altum procurrente soluentes, in remp. dant vela, existimantes rectè dictũ à Pindaro, Aditus ad rẽpublicã.

Incipiente opera, primordium
In fronte proponendum est latè fulgens. Olymp.6.

sic enim ordientem & pleriq; consuetorũ satietate ac tædio prõptius excipiũt, quemadmodũ spectatores certatorem, inuidiamq; absterret splendido ac celeri incremẽto cõstans potentia, Nam, vt ait Aristo, neq; fumũ ignis gignit, neq; inuidiam gloria, si subitò ac celeriter effulgeat. qui paulatim extollũtur & tardè, ijs alij aliunde manus iniiciunt, vnde factum vt multi circa tribunal ante florem emarcuerint. Vbi autem (quemadmodũ Ladam ferunt carcerum funiculo adhuc in auribus à laxatione sonante decurso stadio coronam reportasse) subitò aliquis legatione obita, triumpho ducto, aut summo potius magistratu effloreſcit, in eum neque inuidia, neque contemptus quicquam facilè possunt. Hac via Aratus ad gloriam contendit, initiũ gerendæ reipublicę à Nicoclis tyranni excidio faciens. Sic Alcibiades, Mantinense contra Lacedęmonios bellum conflando. Pompeius etiam triumphum postulauit, nondum senator factus, & Sylla negante, Plures esse dixit qui orientẽ, quã qui occidentẽ Solem adorent. quo audito concessit Sylla. Cornelium quoq; Scipionẽ, cum ædilitatem peteret, subitò consulẽ præter leges designauit populus Romanus, non sanè leuia secutus principia, sed quòd & victoriã eius quã adolescens etiamnum in Hispania singulari prœlio obtinuerat, & paulò post res ab eo tribuno militum ad Carthaginem gestas admirabatur. de quibus etiam Cato maior exclamauit,

Tanquam vmbræ volitant alij, solus sapit iste. Ody.495.

Nostra verò tempestate, cum ciuitates bellicis imperijs tyrannorum excidiis, aut confœderatis actionibus careãt, quodnam principium illustris in repub. versationis possit sumi? Restant vtique iudicia publica, & ad Imperatorem legationes, quę virum acrem atque audacia

simul & consilio instructum flagitat. Multa etiam in vrbibus præclara negliguntur, quibus restituẽdis multa cũ dedecore damnove vrbium ex praua consuetudine introducta sunt, quibus corrigendis animos multitudinis in te conuertas. Quin & nonnullis magna in iudicio rectè disceptata controuersia, aut fideli patrocinio impotentis contra aduersarium potentẽ, & libera iusticiæ aduersus principem iniustum defensio, primum in rep. locum cum splendore parauerunt. Alios inimicitiæ extulerunt, qui homines dominationem inuisam atq; formidolosam gerentes adorti sunt, statim enim potentia deiectis, cum meliore existimatione in eum qui deiecit, transit. Sanè ob inuidiam se opponere viro bono & quẽ sua virtus ad summa euexit, (qualis fuit in Periclẽ Simmias, in Themistoclem Alcmæo, Clodius in Pumpeium, Meneclides rhetor in Epaminondam) neq; ad gloriam facit, neque omnino vtile est. cum enim populus aliquid in bonum virum commisit culpæ, vbi primum (quòd celeriter fit) iræ pœnituit, eam quæ iustissima est, expeditissimam sui excusandi delicti rationem arripit, vt autorem iniuriæ bono viro factæ ac suasorem pessundet. Qui verò contra improbum hominem, ac qui sua audacia & calliditate ciuitatem subegit (quales erãt Athenis Cleo & Clitophon) insurgens, eũ opprimit, is progressũ tanquã in fabulis in scenam, in rempub. splendidum sibi conficit. Non sum nescius quosdam senatu molesto & paucis imperium vindicante deiecto potentiam & gloriam adeptos, vt Athenis Ephialten, apud Eleos Phormionem. verum in hoc magnum est ei qui iam tum primum se ad remp. confert, periculum, & meliore vsus est principio Solon, qui ciuitate in tres diuisa partes, Diacriorũ, Pediæorum, Paralorum, nulli harũ se immiscens, sed communẽ omnibus præbens, omniaq; dicta ac facta sua ad concordiam dirigens, legumlator ad tollenda dissidia delectus rempub. constituit. Hæc tot ac talia sunt principia splendidioris ad capessendam rempublicã aditus. Tutum autem & tardum illum multi nobiles viri secuti sunt, Aristides, Phocio, Pammenes Thebanus, Lucullus, Cato, Agesilaus Spartanus. horum vnusquisq; imitatus hederam quæ validam amplexa arborem simul at tollitur, seni alicui iuuenis, & illustri obscurus se applicuit, eiusq; potentia paulatim sese subijciens atq; vna augescens, radices in rempublicam egit. Nam Aristidẽ auxit Clisthenes, Phocionem Chabrias, Lucullum Sylla, Catonem Maximus, Epaminondam Pammenes, Lysandet Agesilaum. Verum hic intempestiuo contentionis studio & opinione æmulationis tritatus, contumeliosè suum agendi præceptorem abiecit. reliqui præclarè, & ciuiliter, ac ad finem vsq; coluerunt suos & exornarunt, quemadmodum solent obiecta Soli corpora, ipsos vicissim augentes & illustrantes. Certè qui Scipioni inuidebant, histrionem eum vocabant, actionum autorem esse Lælium ipsius socium. neque Lælium tamen quicquam istorum inflauit, sed perrexit suo studio virtutem & gloriam Scipionis amplificare. Afranius autem Põpeij amicus, quanquam planè humili loco ortus, tamen cũ se cõsulem designatum iri certò crederet, vbi intellexit Pompeium alijs cupere, petitione destitit, quod diceret consulatum adepto sibi non tantum accessurum splendoris, quantum molestiæ ac difficultatis, si Pompeio neque volente neque adiuuante consul crearetur. itaque vno tantum anno cum supersedisset, deinde neque repulsam est passus, & amicitiam conseruauit. Porrò qui hoc modo quasi manu ducuntur ab alijs ad gloriam, ij simul & vni & multitudini gratificãtur, minusq; sunt in odio siquid incommodi accidit. Itaque & Philippus Alexandrũ hortabatur, vt dum liceret alio regnante amicos sibi obsequijs ac officijs suis pararet. Deligendus autem est dux ad rempub. nõ simpliciter gloriosus & potens, sed & qui ob virtutem est talis sit. Nam sicut non quęuis arbor patitur educitq; circumplicatam sibi vitem, sed quædã suffocant, & incrementis eius officiunt, ita in rebus publicis qui non sunt studiosi bonorũ, sed tãtũ honorũ & potentiæ cupidi, nullas concedũt iuuenibus actionũ occasiones, sed gloriã sibi eos quasi alimentũ præripientes in uidia premunt. sic Marius cũ in Africa, ac rursum in Galatia multa opera Syllæ feliciter gessisset, progressus ad gloriã eius ægrè ferens, vti ipso desijt, planeq; abiecit, sigilli vsus præscriptione. Etenim Sylla cũ esset Marij prætoris in Africa quæstor, missus ab eo ad Bocchũ, adduxit Iugurthã captiuũ, eumq; successum vtpote ambitiosus iuuenis, & qui recens gloriæ gustũ percepisset, non tulit mediocriter, sed imaginẽ rei in annulo insculpens Iugurthã sibi traditũ, pro sigillo gestauit. idq; ei vitio vertens Marius hominẽ abiecit. at Sylla ad Catulũ, Metellumq; viros bonos & Mario inimicos transijt, moxq; Marium exegit ac deiecit ciuili bello, cũ is pœnè Romã euertisset. Sanè Sylla Põpeiũ quoq; iã inde ab adolescentia extulit, assurgens accedenti, capuṫq; detegens, reliquisq; iuuenibus actionũ principe dignarũ subministrans occasiones, quoldã etiã inuitos instigans, gloriæ studio & æmulatione impleuit exercitus, omnesq; sub se habuit, vt qui nõ solus, sed primus & maximus esse inter multos & magnos cuperet. Tales ergo viri tenendi sunt, ijsq; adhærẽdũ. nec quõ regulus Aesopi humeris aquilæ vectus subitò euolauit & anuertit, ita eorũ debemus suffurari gloriam, sed ab ijs amicè & cũ beneuolentia accipere, quando qui non antè seruiuere, dominari rectè non possunt, vt ait Plato. Sequitur de amicis iudicium, quo neq; Themistoclis probamus, neq; Cleonis sententiã. Cleo. n. ad rempub. se collaturus, conductis in vnũ amicis suis, amicitiæ eorũ renunciauit, q̃ ea in rep. persæpe à recta ac iusta voluntate animũ auerteret atq; emolliret. Rectius hic diuitiarũ & contẽdendi cupiditatẽ animo eiecisset, eũq; ab inuidia & peruersitate purgasset, non. n. hominibus amicorum & sodaliũ exsortibus, sed bonis indiget resp. ac temperantibus. Nunc ille amicos quidem repudiauit, centum autem in orbem capita violentorũ adulatorum lambebant, vt aiunt Comici. & qui asperũ se præberet ac molestum bonis, rursum multitudini gratię captandæ causa se submittebat,

Ductans senes, vtq; pueros rursum educans,

plebisq; perditissimã acvitiosissimã partẽ aduersus optimates sibi adsciscens. Cõtrà Themistocles cuidã pronũciãti Optimẽ ipsum reip. præfuturũ, si se omnibus æqualem præberet, respondit, Absit vt ego tali insideã solio, vnde nõ plus a me ad amicos quã ad alios perueniat. ne hic quidẽ rectè, qui ciuitatẽ amicitiæ addiceret, resq; publicas priuato fauori ac studio submitteret. & quidem Simonidi abs se aliquid iniustũ peteñti idẽ respondit. Neq; poetã probũ esse qui præter cantilenę modũ cãtet, neq; magistratũ probũ, qui præter leges gratificetur. Indignũ enim reuera est ac miserandũ, cum nautas eligat gubernator, & gubernatorem nauis magister,

Qui rectè in puppi norit defigere clauum,
Et rectè antennas surgente intendere vento,

cũq; architectus ministros & operarios cõducat, nõ qui corrũpant opus, sed qui in eo quã rectissimẽ absoluendo adiuuent, ciuilem virum, qui optimę fit, vt Pindarus loquitur, artis magister, opifexq; iusticiæ & iuris, nõ statim ab initio deligere amicos eodem modo affectos, & ministros eodem ad honestatem animi instinctu excitatos, sed eos adhibere, qui ad alios subinde atq; alios vsus eũ iniustè ac violẽter detorqueant. Nihil profectò is differet ab opifice, qui per imperitiam & inscitiam normis vtatur regulisq; & libellis ijs, ob quas prauum fieri opus necesse sit. Etenim ciuiliũ virorum viua & intelligentia instrumẽta sunt amici, neq; is peccantibus ijs socium se lapsus præbere, immò operã dare debet, ne le inscio etiã ij delinquant. quę res Soloni dedecus attulit & calumnijs ciuium fecit eum obnoxium. Cũ enim in animum induxisset

Qualis ductor ad rép. deligẽdus.

De amicitia.

xisset æris alieni deminutionem, & σεισάχθειαν (sic nouæ tabulæ mitiori voce ab oneribus excutiendis ducta appellabantur) ait rep. institutioné, rem cũ amicis cõmunicauit. ij autẽ indignissimũ fecerunt facinus. magnã enim præcepto tempore pecuniam sumpserũt mutuã: ac paulo pòst prolata in lucem Solonis lege, apparuit eos mutuò sumpta pecunia splendidas domos, multumq; agri coemisse: Solon autem insimulatus fuit tanquam iniustum id facinus, quo quidem facto ipsi fiebat iniuria, aliqua ex parte ipsi esset imputandum. Agesilaus autem nulla in re impotentior atque animi demissioris fuit, quàm in studijs erga amicos: ac veluti Euripidis Pegasus,

Magè quàm volebat se submisit territus:

alacriusque amicorum calamitatibus subueniens quàm officium ferebat, creditus est eorũ flagitijs esse similis nam & Phœbidam seruauit (in iudicio accusatũ, quòd sine mandato Cadmeam occupasset:) factus id genus negocia iniusto esse conficienda. & Sphodriã iniusti atrocisq; facinoris reum, quòd in Atticam impressionem fecisset socijs tum & confederatis Spartanorum Atheniẽsibus, damnationi subtraxit, amatorijs filij mollitus precibus. & fertur eius ad quendam potentem tale epistolium: Niciam, si insons est, dimitte: sin verò, mei causa dimitte omnino autem dimitte. At verò Phociõ ne genero quidem suo Charillo, cũ is de Harpalea pecunia reus esset factus in iudicio adfuit: sed hoc factus, se eum sibi generum ad omnia iusta allegisse, discessit. Et Timoleo Corinthius cum fratrem suum monendo & deprecando à tyrannide non deduceret, cędem eius consilio suo aiuuit. Oportet enim non modò vsq; ad aram amicũ esse, neque se periurij socium facere, vt aliquando Pericles dixit: sed & vsque ad omnem legẽ, ius, atque vtilitatem. quod neglectum, in magnum atque publicũ exit damnum. quo & pertinuit Sphodriæ ac Phœbidæ impunitas, qui nõ minima causa fuerunt Spartanis, cur in Leuctricum conijcerentur bellum. Alioqui mediocribus amicorum delictis grauiter insultare ciuilis ratio non cogit: sed concedit maxima reipub. parte in tuto collocata, ex eo quod superest opitulari amicis, ijsque adstare, & pro ipsis elaborare. Gratificari etiam licet amicis citra inuidiam, eisq; potissimum ad magistratum cõsequendum adiumento esse, administrationem aliquam splendidam ijs demandando, aut plausibilem legationẽ, vt vbi legatus principis honore afficitur, aut cum aliqua repub. de pace & concordia agit. Cùm verò difficilis aliqua, sed eadem illustris ac magna impediet actio: si causis vir primùm ipse suscipiet, tum ad eius societatem amicum adsciscet, quemadmodum Diomedes:

Iliade. 242 *Quod si me socium mihi vos adsciscere vultis,*
Diuini quonam pacto obliuiscar Vlyssis?

Vicissimque Vlysses ei conuenienter laudem facinoris attribuit:

Quæris equi, Nestor, modò quos adduximus, isti
Ibidem. 557. *Vnde adsint? Thraces bello adduxere feroces.*
Rex quorum, & bis sex fortissima corpora, iuxtà
Tydidæ manibus socij cecidere perempti.

Huius enim modi concessio qua amicis laudem deferimus, non minus laudantem exornat, quàm laudatum. quando seipsum duntaxat probare, vitium est, vt ait Pla-Epist. ad Dionem. to, solitudini habitandæ conueniens. Præterea vero honestorum humaniterque à nobis exhibitorum officiorum pars amicis est adscribenda, & quibus benefactum est ij iubendi amicos nostros laudare atque diligere, vt qui causam ac consilium nostro officio in ipsos conferẽdo præbuerint. Quæ verò amicorum sunt ineptæ & absurdæ petitiones, eæ non acerbè, sed mansuetè sunt reijciendæ, dehortandiq; sunt & ostendendum istas virtute existimationeq; ipsorum nõ esse dignas. Optimè omnium hominum Epaminondas, qui cùm cauponẽ è carcere ad deprecationẽ Pelopidę dimittere abnuisset, paulo pòst eundem amasia precibus intercedẽte missum fecit: huiusmodi, inquiens, beneficia accipere meretriculas par est, non prætores. Morosè Cato & insolenter, qui cũ Catulus censor summus eius amicus & familiaris deprecaretur pro quodam qui ab ipso tum quæsturam gerente iudicabatur: Turpe, ait, est te qui nobis adolescentes debes bene moratos reddere, à meis eijci famulis. licebat enim re ipsa officium hoc denegantem, asperã dicti acerbitatem prætermittere: vt videretur facti quoq; amico molesti causa non voluntas ipsius, sed legum & iusticiæ necessitas fuisse. Sunt & ad adiuuandos in paranda pecunia amicos in administratione reip. rationes nequaquã illiberales. vt Themistocles cum à pugna videret cadauer aureis torquibus & monili insigne, præterijs ipse, & ad amicum conuersus, Aufer, inquit, hæc: non. n. tu quoque es Themistocles. Talia amicis præstãdi res ipsæ vęr santi in rep. sępenumerò occasionem præbẽt. Non enim omnes sunt Menemachi: proinde huic patrociniũ iustę causę cum præmio coniunctum demãda, alteri diuitem cõmenda procuratione & defensione indigentẽ, aliũ in conductione aliqua quęstuosa adiuua. Epaminõdas quidem amico cuidam suo mandauit, vt diuitem quępiam accederet, & ab eo talentum posceret, ita se imperasse dicens. cumq; diues accessisset causam sciscitans: Quia, inquit, hic vir bonus eget, tu diues es, qui multa ciuitati bona in rem tuam vertisti. Et Agesilaum Xenophon scribit lætatum fuisse quoties amicum ditaret, cùm quidem ipse diuitias despiceret. Cæterùm quoniã omnibus, vt ait Simonides, cassitis necesse est cristam innasci, itaq; nulla reipub. administratio non fert inimicitias aliquas & dissensiones: non minimum refert etiã hanc rem prę meditatum esse eum qui in rep. gerẽda versari instituit. *Inimicitiarum regula* Laudãt plerique Themistoclẽ & Aristidã, qui quoties ad obeundam legationem, aut ducendũ exercitũ proficiscerentur, inimicitiam in finibus patrię deposuerunt, reuersiq; domũ eã resumpserunt. Nonnullis factum Cratinę Magnetis maiorem in modum placet. Is cum in reipub. tractatione aduersaretur Hermeæ viro non potenti quidem, sed bonorũ tamen percupido, animique elati, cernens sub initium belli Mithridatici ciuitatẽ in discrimine versari, optionẽ hanc Hermeæ detulit, vt vel is se in exsiliũ profecto vrbẽ gubernaret, vel (si ita videretur) ipse solum vertens sibi imperium relinqueret: ne sua cõtentione ciuitatem pessundarent. Placuit oblata cõditio Hermeæ, fassusq; bello gerendo prębstare sibi Cratinam, cum liberis & vxore vrbe excessit. & Cratinas cũ eum deduxit de suo largitus quę exsulantibus esse quàm obsessis commodiora, tum re optimẽ gesta vrbem contra omnium spem à præsente exitio conseruauit. Si enim nobilis est magniq; animi vox ista,

Liberos amo meos, sed patriam magis meam:

cur non cuiuis promptius sit dicere, Odi hunc & cupio lędere, sed maiore patriæ amore detineor? nolle enim cum inimico in gratiam redire eam ob causam, ob quã vel amicus sit dimittendus, nimis quàm immane est & efferati animi. Veruntamen rectiùs Phocio & Cato, qui nullas prorsus inimicitias cum reip. administratione priuatim coniunxerunt. sed cùm in publicis certaminibus pro vtilitate reip. acres se & propositi tenacissimos gererẽt, in rebus priuatis pacatẽ & humaniter ijs vsi sunt, qui in publica dissentirent. Nullus enim ciuis pro inimico habendus est, nisi quis est Aristionis instar, aut Nabidis, aut Catilinæ, morbus & vomica veluti reipublicæ. Qui verò aliàs discrepant, eos instar musici debet reip. moderator vel relaxando placidè vel intendendo ad cõcentum reducere: neq; peccantes iracundè aut cõtumeliosè incessere, sed placidè obiurgare. cuius generis sunt Homerica ista:

Nugator, te plus aliis ego mente valere
Credideram.— &:

Rectius

Rectius hic aliquid poteras depromere verbis.
rursumq; vbi rectè aliquid dixerint aut fecerint, neq; honori eorum inuidere, neq; faustis acclamationibus parcere. ita fiet, vt & reprehensioni sua sit in loco autoritas, & à vitio eos auertamus, virtutem augendo, & probè facta ac dicta, tanquam ipsis digniora, delictis comparando. Ego verò versantem in repu. virum & inimicis iusta in causa testimonium perhibere iubeo, & in iudicio eos contra calumniatorem tueri, alienisq; ab eorum animi instituto criminibus fidē denegare. quemadmodum Nero ille paulo antè quàm Thraseam interficeret, quem maximè oderat ac metuebat, quodam conquerente iniquam in sua causa à Thrasea latā fuisse sententiā: Vtinā verò, inquit, ita me amaret Thrasea, vt optimus est iudex. Non abs re est etiam, obiurgandi causas eos qui vitio quodā naturę ad peccandū sunt procliuiores, proferre inimicū eorū melioribus preditum moribus, ac dicere: atqui hic nō erat ita locuturus siue acturus. Nonnullis peccātibus parētū preclarorū est obijciēda mētio. sic apud Homerū

Haud similem natum tibi Tydeu magno dedisti.

& Appius in comitijs cum Africano Scipione cotendēs, Quàm, inquit, ingemisceres Paule apud manes, si sentires filium tuum censuræ petendæ gratia in campum descendentem à Philonico publicano stipari. Huiusmodi enim dicta & peccantes emēdant, & correctores decēt. Ciuiliter etiam Nestor apud Sophoclem respondet conuicianti Aiaci:

Non culpo te: bene enim meritus, dicis malè.

Et Cato cum Pompeio restitisset, Cæsari in vi reip. faciēda sociū se præbenti, exorto inter hos bello, Pompeium summæ rerū iussit præfici, eisdem esse inquiēs, magna mala ciere & amoliri. Permixtam enim laudationi reprehensio, non contumeliā, sed libertatem in se habēs, neq; irā, sed morsum & pœnitentiā excitans, benigna videtur & ad corrigendū apta. Cōuicia ciuiles minimè decent. Tuū enim facio iudicium, an quę Aeschines & Demosthenes alter in alterum scripserunt, aut quæ aduersus Demadē Hyperides: Solon, aut Pericles, aut Lycurgus Spartanus, aut Pittacus Lesbius fuissent vsurpaturi. quanquam Demosthenes in iuridiciali tantùm oratione vsus est maledictis: Philippicæ omnis & dicacitatis & scurrilitatis sunt purę. Nā id quidem genus dicteria dicētibus quàm in quos dicuntur plus afferunt dedecoris: ac præterea confusionem secum trahunt negociorū, cōturbātq; deliberationes & conciones. Optimè itaq; Phocio, qui cum cessisset conuitianti ac dicere destitisset, postquam ille tandē cōticuit, rursum in cōcionē progressus: Ergo, inquit, de equitibus & grauis armaturæ militibus audiuistis. reliquū mihi est de leuis armaturæ militibus & cetratis disserere. Verū quia plerįq; in hoc negocio cōtinere se non possunt, ac sæpenumerò non inutiliter maledicentiū ora respōsis obthurātur: esto responsio breuis, neq; irā præ se aut stomachū ferat, sed mā suetudinē cum ioco & gratia tamen vtrunq; mordente. quales maximè sunt quę dictū retorquent. Sicut.n. tela in eū qui misit redeuntia, vi quadā & soliditate ijs im perità retrò auerti videtur: ita maledictū robore & calliditate eius in quē iactū fuit in autorē reuerti apparet. Quale est, q̃ Epaminōdas Callistrato exprobranti Thebanis Oedipi qui patrē, & Argiuis Orestis qui matrē interfecit, facinora, respōdit: Atqui vos hos ipsos à nobis eiectos recepistis. Et Antalcidæ Spartani ad Atheniēses dicētem, Vos sæpe à nobis estis à Cephiso in fugā acti, responsum: At vos à nobis nunquam estis ab Eurota fugati. Eleganter etiam Phocio Demade vociferante, Athenienses te interficient vbi ceperint insanire: Te verò, ait, vbi sapere ceperint. Et Crassus orator Domitio obijcienti, Nonne tu mortuam murænā, quā alueras in piscina, defleuisti? redidit: nonne tu nullā lacrymā triū vxorū sepulturæ impendisti? Atq; hæc quidē etiā in reliqua vita suā habent

Quę munera obeūda.

vtilitatē. Sunt porrò qui nullā non partē publici muneris subeunt, vt Cato, existimātes bono ciui nullā curam aut industriā omittendā quæ ad potentiā conciliandam cōducat. Laudantę; hi Epaminondam q̃ cū eum Thebanis inuidia ducti & contumeliæ faciūdæ causa Telearcham designassent, non detrectauit: sed factus Non modo magistratu virū, sed etiā viro magistratum qualis sit demonstrari, Telearchiā ad magnam dignitatē ac maiestatē euexit: cùm antè is magistratus non fuisset nisi stercorū ex angiportis eijciundorū, ac aquarū deriuandarū procuratio quędā. Atq; ipse quoq; nimirū peregrè huc aduenientibus risum moueo, cùm talia videor frequenter in publico tractare. Sed tueatur me Antisthenis dictū memoriæ proditum. qui miranti cuidam, quòd salsamentum per forum gestaret, respondit: Mihi quidem ipsi fero. Atq; ego vicissim incusantibus quòd dimensioni tegularum adsto, ac cęmenti & lapidum vecturę respondeorim, Non mihi me, sed patriæ illa administrare. Vt enim sordidus haberi potest, qui multa id genus sibi ipsi tractat, suiq; causa administratuta cum publicè ista, & commodo ciuitatis tractantur, nequaquam illiberalis est, sed magna etiā exigua hæc se demittens procuratio & officij promptitudo. Alij Periclis institutum magnificētius ac splendidius iudicant, in quorum numero est Critolaus quoq; peripateticus. Volebat enim, quemadmodū Athenis Salaminia nauis & Paralus non cuiusvis negocij, sed necessariorum tantùm ac magnorum deducerentur in mare: ita se quoq; non nisi ad summam rerum continentes maximasq; adhiberi actiones. exēplo regis Vniuersi qui (vt est ab Euripide scriptum)

— summa procurat modò
Deus, adq; fortunam minora relicit.

Neque enim nimium honoris ac contendendi studium in Theagene probamus. qui cum non solum conuersione vicisset, sed & multa cetiamina alia, non tantum pancratio, sed & pugillatione, & longa decursione, ad extremū cū funebribus quibusdam heroicis ludis cœnaret, proposita de more cuius portione prosiliuit, ac pācratio decertauit, perinde ac si nemini liceret vincere se præsente. vnde factū est, vt coronas congesserit CCCC, quarū plerasq; pro quisquilijs haberet. Nihil ab hoc diuersum faciunt, qui omnia subeunt ciuilia munera, nā reprehensionibus multorum sese exponunt, molestiq; fiunt, & cum bene rē gerunt, inuidia, cū male, gaudio excipiūtur, deniq; quę ab initio admirationi erat eorū industria, in ludibrium & risum excidit. Quale est, Metiochus prætor est, Metiochus viarū procurator, Metiochus panes, Metiochus farinā distribuit, Metiochus omnibus præest, Metiochus habebit infortuniū. Fuit hic vnus de sociis Periclis, & (vt apparet) potentia, quapropter hunc erat præditus, odiose & cum fastidio ciuium abusus. Oportet autem ciuilem virūad populum amore ipsius captum accedere, suiq; etiam absentis desiderium in animis ciuium relinquere. quod fecit Scipio Africanus, multum temporis ruri degens, vt & inuidiæ minueret onus, & respirandi facultatem concederet ijs, qui gloria ipsius premi videbantur. Contrà Timesias Clazomenius, vir alioqui de repub. bene meritus, non animaduertit se propterea quòd omnia solus ageret in inuidia esse & odio apud suos. donec tale ei quippiam vsu venit. in via pueri talum è fossa excutiebant Timesia prætereunte. eorum alij dicebant non excussum iri talum, qui verò eū excutiebat, Vtinam, inquit, ita Timesiæ cerebrum excutiam, vt hunc talum excussero. hoc audito Timesias, intelligensq; odium sui omnium animos peruagari, domum reuertit, ac vxori re exposita mandauit, vt rebus conuasatis se sequeretur, rectāq; à foribus digressus vrbe exiuit. Apparet etiam Themistocli aliquid simile ab Atheniensibus euenisse, cum diceret, Quid defatigamini ò felices, crebra accipiēdo beneficia? Horum autem quædam

Amor populi.

dam rectè dicta sunt, quædam secus. Nam quod ad studium & procurationem attinet, nulla pars reip. ciuili viro deferenda, curandæ cognoscendæq; sunt omnes: neque debet veluti in naui sacra anchora, seipsum ad extremas ciuitatis necessitates ac casus reseruare. Sed quemadmodũ gubernator nauis alia suis ipse peragit manibus, alia instrumentis ac manibus aliorum eminus ipse sedẽs verlat, vtiturq; nautis, pro retis, & remigum magistris, quorum nonnullis interdum in puppim euocatis clauũ trãdit. sic ciuilis viri est officium, vt alijs quoq; imperiũ concedat, eosq; benignè ad tribunal inuitet neq; omnes ciuitatis res suis vnius orationibus, decretis, atque actionibus administret, sed fidos habeat bonosque viros, quorum vnumquenque peculiari alicui negocio accommodet tractando. Sic Pericles Menippo vsus est ad gerenda bella, Ephialtis opera concilium Areopagiticum depressit, per Charinum legem contra Megarenses pertulit, Lamponem Thurios conditum emisit. Non enim tantum minus obnoxia est inuidiæ ob magnitudinẽ potentia, quæ in multos distributa videtur: sed & rectius negocia conficiuntur. Sicut.n. manus in digitos diuisio nõ imbecillum eius reddidit, sed artificiosum & instrumentis expeditũ vsum: ita qui in rep. alijs munera publica cõmittit, actiones efficit ob societatem efficaciores. Atqui insatiabili gloriæ potentiæve studio totã sibi imponit remp., & ea quoq; aggreditur ad quę vel à natura vel ab exercitatione est imparatus, (vt cum Cleo ad ducẽdum exercitũ, Philopœnem ad gerẽdam classem, Annibal ad cõcionãdũ se cõtulit) eius vbi quid peccatũ est nõ habet locũ excusatio, sed occinitur preterea et Euripideũ hoc:

Tractasti, qui faber esses, non fabrilia:

scilicet legationem obiuisti artis persuadendi rudis, annonam procurasti socors, quæsturã gessisti ignarus calculi senex vel imbecillus exercitum duxisti. Pericles verò etiam cũ Cimone potentiam diuisit, vt ipse in vrbe imperaret, Cimo classem in barbaros duceret: erat enim hic ad bellum, ad ciuiles res ille natura aptior. Laudatur etiã Eubulus Anaphlystius, qui cum fide esset summa atq; potentia, nihil rerũ Græcarum gessit, neq; ad prætoriam bellicam se contulit: sed administratione pecuniæ amplexus, publicos auxit reditus, magnoq; fuit patriæ emolumento. Iphicrates contrà domi multis præsentibus declamans risui fuit. quia etsi fuisset, quod minimè erat, orator bellus, tamen contentus bellica gloria, decedere schola sophistis debeat. Præterea quoniam omnes populi ea laborant animorum peruersitate, vt de ijs maligne sentiant qui remp. regunt, vtq; ansas eos culpandi captent, multaq; vtilia quæ citra dissidium aut altercatio nem aguntur in suspicionem vocent tanquam per conjurationẽ gesta, eaq; res maximè sodalicia & amicicias calumnijs obijcit: non debet sanè vir ciuilis verè inimiciciam vllam aut dissensionem sibi facere relinquam. quã tum vis Onomademus Chiorum populi ductor cum in seditione victor extitisset, non passus fuerit omnes eijci aduersarios, quòd vereri se diceret ne inimicis omnino liberati cum amicis dissentire inciperent. hoc quidẽ fatuum est. Verũ cũ multitudini suspecta est actio aliqua magna & salutaris, non expedit vniuersos tanquã ex cõposito ad vnam eandemq; dicendam sententiam euenire sed duo vel tres facta discessione placidè contra amicum dicant, ac tandem veluti conuicti à sua sententia discedant. sic enim vnã in sententiam propositam populus ab ijs perducitur, dũ eos vtilitate moueri existimat. In exiguis quidẽ causis & ad nullã magnã rem perducentibus nihil impedit quin re etiam vera sinas amicos dissentire, vnoquolibet suas secuto rationes: vt in negocijs principalibus atq; maximis videatur optimi publici causa, nõ dedita in hoc priùs opera consentire. Enimverò ciuilis vir naturę ratione semper princeps est ciuitatis, vt rex inter apes. idq; cogitantẽ oportet reip. gubernacula in manibus habere. reliquos minores magistratus neque

Dissensiones.

Minores magistratus.

admodum capessere, neq; sæpe: (nã magistratuũ gerendorum cupiditati neq; cum maiestate, neq; cum popularis gratia conuenit) neque rursum auersari eos deferente ac inuitante populo, sed tametsi inferiores gloria ipsius sint, in ijs capessendis studium multitudini cõprobare. ęquum enim est vt ex superioribus magistratibus orna menta adeptus, inferiores vicissim exornet: vtq; in maioribus illis dignitatibus, qualis est Athenis prætura, Rhodi prytania, & apud nos Bœotarchia ea moderatione versatus, vt nonnihil de eorum maiestate vltrò remiserit, minoribus aliquid dignitatis atque amplitudinis conciliet: atq; vt in his à contemptu se, sic in illis ab inuidia tutum præstet. Porrò qualẽcunq; magistratum occipienti, nõ eæ modò in prõptu sunt habẽdæ rationes, quibus Pericles seipsum officij cõmonefaciebat quoties chlamydem sumeret, Animum aduerte Pericles, liberis Græcis præes, preęs ciuibus Atheniensibus: sed & hæc secum commemoranda. Imperas subditus, vrbi præfectos quæ proconsulibus, aut procuratoribus Cęsaris est subiecta. non hic lanceæ campi sunt, nec priscę Sardes, neq; Lydorum illa potẽtia. gestanda est tibi chlamys vilior, & à prætorio oculi in tribunal conuertendis, neq; multum fiduciæ in corona ponendum, cum supra caput tuũ calceos cernas. sed imitandi sunt histriones, & suo modo actioni affectus, gestusq; & ornamenta adhibenda, interim verba suggerentiaures præbendo, neq; extra modum & mensuram ab eo cuius summa est potestas præscriptam muneri concesso egrediẽdo. Hoc.n. loco error non sibilos aut sannas excitat: sed multos arripuit,

Vindex atrox securis ceruicem amputans:

quod euenit Pardalę nostro, finium oblito. alius in insulam relegatus, factus est, iuxta illud Solonis,

—Pholegandrius, aut Sicinita

Extorris patria limine Cecropia.

Etenim cum videmus puerulos parentum crepidas conari subligare sibi, aut coronas eorum capitibus suis imponere, per iocum ridemus. at vrbani magistratus maiorum opera, arduos conatus, & facta præsentibus tempo ribus ac rebus non congruentia stultè inbentes imitari, multitudinem concitant: & cũ ridicula sunt moliti, non risu iam digna patiuntur, nisi planè sint contempti. Sunt sanè multa priscorum Græcorum facta quibus recẽsendis nostrorum possimus formare & corrigere mores. vt si quis Athenis non bello gestas res sed (verbi gratia) de creto de cõterendis obliuione iniurijs factum post deiectos XXX. tyrannos referat: & quòd Phrynicum mulctauerunt qui tragœdiam de capta Mileto docuisset: quòd Casandro Thebas instaurante coronas gestauerũt: quòd audito Argiuos scytalismo facto CIↃ IↃ. ciues interfecisse, coniunctionem lustrare iusserunt: quòd ob Harpali pecunias domos perscrutantes, eam solam eximiã habuerunt, in qua nouus maritus agebat. His enim etiamnum imitandis licet maiórum similes fieri. Marathõ autem, Eurymedon, Platęę, & quę alia exẽpla animos multitudinis inflant, inaniq; ferocia extollunt, in rhetorum scholis sunt relinquenda. Non modò autẽ se & patriam ciuilis vir inculpatam apud principẽ prẽstare debet, sed prætera semper aliquem ex potentissimis habere amicum, veluti fulcrum reip. stabile. Eo enim sunt Romani ingenio, vt in officijs ciuilibus promptissimos se amicis exhibeant. Estq; vtile, exempla eorum proferre, qui magnas ex principum familiaritate vtilitates perceperunt. sicut Polybius & Panętius Scipionis adiuti fauore, patrię vterq; suæ magnum ad felicitatem attulit adiumentum. & Cæsar cum Alexandream cepisset, Areum manu tenens, cumq; eo familiarium solo colloquens, in eam vrbem est ingressus. metuentibusq; extrema Alexandrinis ac deprecantibus, Veniam se dare respondit, cùm ob vrbis amplitudinem, tum ob conditorem eius Alexandrum, ac tertiò in Arei amici sui gratiam. Numnam huiusmodi

Principum amicicię.

iusmodi beneficio comparari merentur procurationes illę & administrationes prouinciarum pecuniosissimæ, quas plerisq; sectantes rebus domi relictis consenescunt ad alienas fores? aut potiùs Euripides corrigendus, itaq; canendum & dicendum:

Nam si peruigilandum est, — & aula alterius frequentanda, submittendumq; sese principis familiaritati, patrię causa hæc rectissimè subeas, cæteroqui amicitiæ æquis & iustis conditionibus parandæ sunt. Interim qui patriam principibus obsequentem reddit, nō debet ei opprimendæ sociū se præbere, neq; ligato crure subijcere etiam ceruices. sicut nonnulli omnia & parua & magna ad principes dum deferunt, patriæ seruiturē exprobrant immò totam potius remp. abolent, pauidam eā & formidolosam, nulliusq; rei compotem reddentes. Quo enim pacto qui sine medico neq; cœnare neque lauare sunt adsueti, ne tantum quidem quantum naturę eoocesfit sanitate fruuntur: eodem qui cuiuis decreto consilio muneri administrationi principis autoritatem inducūt, cogunt principes magis quàm ij vellent ipsorum dominos esse. In causa est præcipuè procerum auaricia & contendendi studium. nam aut in his quæ cum damno inferiorum agunt, operam dant vt ciuium iudicium subterfugiant: aut de quibus inter se altercantur, dū non ferunt se inter ciues posteriores ferre, ea vt consequantur potētiores introducunt. inde fit, vt & senatus, & populus, & iudicia, & magistratus omnis autoritatem suam amittat. Est autem ciuilis viri plebeios æqualitate, potēs mutuis obsequijs demulcere, & negocia intra reip. fines ac ratione contenta transigere, ijsque ciuilem quandam, tanquā morbis arcanis, medicinam facere. vt & ipse potiùs inter cines cadere causa dignetur, quàm cū contumelia & corruptela patriæ legum victoriam consequi. reliquosq; singulos ad idem precibus cohortabitur, docēdo quantū in peruicacia sit mali. Nunc verò vt ne domi ciuibus, ac tribulibus vicinis, ac collegis cum honore & gratia mutuò concedant, magno cum damno ac dedecore lites suas ad rhetorū fores & in causidicorū manus deferunt. Ac medici quidē morbos, quos planè abolere non possunt, foras in superficiē corporū auertunt. ac ciuilis vir, si nō potest efficere, vt omnibus litibus careat ciuitas: at saltē in ipsa ciuitate conabitur id quod turbas dat ac dissidia excitat occultatum sanare ac componere, vt quàm minimum externis medicis atque medicamētis habeat opus.

Ciuilis viri animus. Esto enim viri ciuilis institutum animi tenax eorū quæ tuta sunt, fugiatq; inanis gloriæ tumultuatricem istā, de qua verba fecimus, ac furiosam affectationem: interim illi affectioni insit elatio quædam animi, & confidentia,

Iliad.ρ.157. *Intrepida, & qualis subeat fiducia ciuem*

Pro patria — inimicis, ac rebus difficilibus, durisq; tempestatibus renitens atq; decertans. Nō enim oportet ipsum causam prębere tempestatibus: sed incidentibus ijs non est reip. nauis deserenda. neq; exagitare vrbem periculosè ipsius est, sed quassatæ ac periclitanti subuenire, ac tanquam sacram anchoram iacere suam in agendo libertatem, vbi res in summum fuerint discrimen adductæ, in quales difficultates incidit Pergamenaciuitas sub Nerone, & nuper Rhodij sub Domitiano, atque antea temporis Thessali sub Augusto, cùm Petręum viuum cremassent.

Iliad.δ.223 *Non hic horrentem videas,* — nec formidantem verè ciuilem virum, neque incusantem alios, dū ipse periculis sese eximat. sed & legationes obeūtē, nauigātem, primumq; omnium dicentem, non hoc tantū:

Auerte exitium Titan: namq; adsumus vltrò

Interfectores: — sed etiam si culpæ multitudinis particeps non sit, tamen pro ea subeuntem pericula. Est enim hoc prǽclarum. acceditq; ad honestatem, quòd sæpenumerò voius viri virtus atque magnanimitas admirationi habita iram quæ concepta fuerat in vniuersos de mitigauit, comminationisq; terrorem & acerbitatē dissipauit. Id videtur Persarū regi vsu venisse, Buli & Sperthi Spartanis oblatis ei: & Pompeio cùm in Sthenonem incidisset. Cùm enim Mamertinos ob defectionem afficere supplicio Pompeius statuisset, Iniustā, aiebat Sthenoagis, qui ob vnum sontem multos innoxios decreuisti perdere. Ego enim ciuitati autor defectionis fui, amicis persuadendo, inimicis cogendo ad eam faciendā adactis. qua oratione ita fuit affectus Pompeius, vt & ciuitati veniam largiretur, & Sthenonem tractaret humaniter. At Syllę hospes eadem virtute apud dissimilem vsus virum, nobili letho extremum diem vitæ cōfecit. Cum enim Præneste capta statuisset oppidanos omnes Sylla interficere, at soli illi ob hospicij vsum parcere, tantum fatus, Nolle se patrię suæ interfectori salutis datę gratiā agere, permiscuit se popularibus, atque vnà cum illis est trucidatus. Atque huiusmodi quidem tempora abominari par est, & meliora sperare. Proinde summopere in honore habere oportet omnem cùm magistratum, tū qui eum gerit, rem quippe sacrosanctam & excellētem. Honor autem is est vt cū collegis vnanimitas atq; amicicia colatur, longe magis congruens quàm serta & vestis purpura ora prætexta. Qui verò pro amiciciæ initio habent vnà militię esse, vnà pubescere, ijdemq; vnà magistratus gerere pro exordio inimiciciarum deputant: vnum ex his tribus malis non euitauerunt. aut enim collegas pro æqualibus habentes, ipsis obturbant: aut potiores ijs partes sua opinione tribuentes, inuident: aut vt humiliores contemnunt. Atqui conuenit & pręstantiores colere, & inferiores ornare, & æquales in honore habere, vniuersos autem amplecti atque amare: vt quos nō mensa, aut poculum, vel conuiuium amicos conciliarit, sed respublica, quodāmodo hæreditaria ob patriæ cōmunitatem beneuolentia iunctos. Propterea malè audiuit Romę Scipio, quòd in dedicatione Herculei fani cōniuium amicis præbens, Mummium collegam ei non adhibuisset. vt enim alijs in rebus amicitiam non colerent, in hoc tamen genere collegæ ob magistratum erat honor habendus. Quando igitur Scipionē, virum alioqui admirabilem, tā exiguę comitatis neglectio aliorum despicientiæ suspectum reddidit: is qui de dignitate collegę detrahat, aut splendidis actionib. maliciosè officiat, aut præ fastu omnia sibi vni arroget adēpta socio, æquus haberi & moderatus numnam poterit? Meminime, cū iuuenis adhuc ad proconsulem essem legatus cum collega missus hoc nescio qua de causa in itinere subsistente, solum rem confecisse. cùm autem reuersus rationē obitæ legationis essem redditurus, seorsim mihi pater adsistens monuit, ne dicerem Profectus sum, sed Profecti sumus, & Diximus, non Dixi eodemq; modo reliqua omnia cum socio inter referēdum communicarē, hoc enim non modò benignum humanumq;, sed & inuidiæ tutā gloriam pręstat. Quamobrem etiam magni viri rebus præclarē gestis genium & fortunam secum vt autores inscribunt, sicut Timoleon excisis in Sicilia tyrannidibus, Casui fanum dedicauit. & Pytho, cùm Athenienses eum ob Cotys necem admirarentur atque venerarētur, Deū dixit hæc egisse, sua autē manu vsum. Cęterùm Theopompus Lacedæmoniorum rex dicenti Spartam seruari regum imperandi peritia, respōdit magis ideò hoc fieri, quòd ciues imperio essent obsequentes. Atq; horum quidem duorum alterum ab altero proficiscitur. plerique tamen dicunt, & sentiunt ciuilis institutionis opus esse, efficere vt ciues bene pareant. plures enim in vnaquauis ciuitate sunt qui regātur, quàm qui regant: & præest qui uis exiguum temporis, totam ætatem in reip. forma populari regitur degens: itaque pulcerrima est & vtilissima disciplina, parere magistratibus, etiam si minus instructi à potentia & gloria sint. Absurdum enim sit principem in tragœdia actorem Theodorum vel Polum sæpe numerò mercede conducto histrioni tertiario obsequi-

Amor collegarum.

Ciuiū obedientia.

& hu-

& humiliter, cum eo colloqui, nimirum diadema & sceptrum gerenti: in rebus autẽ serijs ac publicis diuitem ac gloria insignem parui facere plebeium aliquem & pauperem qui cum magistratu sit. cũ hac ratione diues suo splendore dignitatem vrbis contumelia afficiat atq; deprimat: vbi potius magistratum exornare suæ gloriæ ac potentiæ accommodatione debeat, quomodo Spartæ reges Ephoris de via decedebant, & reliquorum vt quisque vocatus erat, non lento gradu, sed cursim per forum se proripiens obedientiam suam ciuibus ostẽtabãt, exultantes ob habitum magistratib. honorem. Non ita honestatis rudes atq; barbari quidam, qui veluti compti suæ potentiæ abundantia, in certaminibus arbitros ac præmiorum collatores circumscribunt, choragis in Liberalibus conuiciantur, prætores ac gymnasiorum præsides derident: neq; scientes neq; dicentes honorare esse interdum quàm honorari gloriosius. Viro enim in rep. largiter potenti plus ornamẽti adfert stipatus ab eo magistratus ac comitatus, q̃ stipans & deducens, immo hoc inuidiã & molestiã, illud verã parat ac à beneuolẽtia profectã gloriã. cumq; fores eius visere aliquando, salutatũque prior venire cernitur, mediumq; ei inter deambulandum cedere locum, nihil sibijpsi demens, ciuitati ornamentum confert. Populare est etiam interdũ cõuiciũ & irã magistratus ferre. vel Diomedis illud subijciẽtem:

Iliad. ρ, 415 *Scilicet eius in hac re gloria vertitur:* — aut illud Demosthenis, non ipsum nunc esse Demosthenem duntaxat, sed & legumlatorem & choragum, & coronã gestare. Defensionem aũt tempori cõmendabimus. ita aũt persequemur iniuriam nobis factam, vbi eius autor magistratu abierit, aut id lucri habebimus, quòd expectãdo irã dimisimus.

Magistratus adiuuandus. Omni quidẽ studio ac prouidentia in curandis reip. cõmodis certãdũ est viro ciuili cum quouis magistratu, & siquidẽ homo aptus est qui eũ gerit, monere eũ debet, & probè consultata rectè perficiendi occasiones suppeditare, & in reip. gloria ac vtilitate augẽda adiuuare. vbi verò magistratum à re gerẽda vel ignauia, vel cũctatio, vel malicia abstinet, ipse ad populum debet eo de negocio referre, neque remp. eo nomine negligere aut destituere, quòd alio reip. præfecto ipsum non conueniat curiosum esse & in alienã se ingerere administrationem. Lex enim semper ei qui iusta facit, & vtilia cognoscit, primũ in repub. locũ tribuit. Erat, inquit Xenophon, quidã in exercitu, neq; imperator neq; cohortis alicuius dux, sed qui quæ opus erat intelligendo audendoq; seipsum reliquis ducem creassat, itaq; Græcos seruaret. Atq; inter facinora Philopœmenis illustrissimũ est illud, quòd cum Agis Messenã occupasset, & Achęorum prætor subuenire nollet præ formidine, ipse absque decreto adscitis prõptissimo quoq; erupit, vrbemq; eã liberauit. Neq; tamen nouæ res leuibus aut qualibuscunque de causis tentãdæ sunt: sed vel necessitate vrgẽte, vt Philopœmen fecit: vel præclarę rei gratia, vt Epaminondas, qui prorogata sibi contra legem Bœotarchia in quatuor menses, eo tempore in Laconicam irrupit, & Messenam condidit. Ita fiet vt si propterea accusetur ac culpetur, necessitatis præscriptione crimen amoliri, aut consolationem periculi habere possit magnitudinem ac pulcritudinem facti.

Populo vt concedendum. Memoratur Iasonis Thessalorũ tyranni dictum, hoc ab eo cùm multis vim faceret importuneq; molestus esset, pronunciatum, Necesse esse vt in minutis rebus iniustè agant, qui in magnis iusticia velint seruare. Quam quidem voce nemo nõ statim agnoscat eius esse, qui sibi potestatem omnem vsurpet. Ad rem ciuilem magis cõgruit hæc præceptio, vt quę leuia sunt, ijs omittendis vulgo gratificere: in momenti alicuius rebus eidem te opponas, neq; patiare eos delinquere. Qui enim omnibus in rebus nimis est accuratus & vehemẽs nihilq; concedit aut dissimulat, is dum se vbiq; asperum & implacabilem gerit, multitudinem ad certamen mutuæ contenionis ac morositates adsuefacit. Itaq; interdũ debet (vt est apud poëtam) aliquantulum remittere clauum ob magnam fluctus vim: aliquando ipse veniã dãs ac ludendi se socium captandæ gratiæ causa prębens, vt in sacrificijs, certaminibus, & spectaculis: nonnunquam veluti in familijs fit in puerorum peccatis, simulans se non obseruare quæ delinquũtur, ac surda aure prætermittens. vt facultas castigandi & libera oratione increpãdi, tanquã medicamentũ, non vsu iã debilitata & inefficax, sed viribus suis prædita atq; autoritate in maiorib. negotijs magis percellat atq; mordeat multitudinẽ. Etenim Alexander cùm esset certior factus sororẽ suã cũ formoso quodã iuuene rẽ habuisse, non est indignatus: sed dandũ hoc sorori esse dixit, vt regni aliquẽ & ipsa fructum perciperet, nõ rectè ille, neq; sibi conuenienter talia permittens. neque. n. petulantiã & imperij subuersionẽ pro fructu eius duci par est. At ciuilis vir cõtumeliã in ciues nullã suis, neq; publicationẽ alienorũ, aut distributionẽ publicorũ bonorũ (quantum omnino præstare potest) cõcedere debet: sed huiusmodi rerũ affectiones, suadendo, docẽdo, perterrẽdoq; debellare, quas, Cleo nutriens atq; augens, multos (vt ait Plato) aculeatos fucos in rẽp. introduxit. Si verò festiuitatẽ aliquã à maioribus institutã populus, aut Dei venerationẽ pro occasione arripiẽs ad spectaculũ aut diuisionẽ pecuniæ modicã animo feratur, aliamve appetat aliquã rem quã largiri sit humanitatis: hic ijs liceat & liberalitate & copia perfrui. Nã in Periclis & Demetrij administrationib. reip. multa insunt talia. & Cimon exornauit forũ platanorũ consitione ac deambulationibus. Cato etiã in Catilinaria actione populũ vidẽs à Cęsare cõturbatũ, ac ciuitatẽ in discrimẽ nouarũ rerũ adductã, senatui persuasit vt in pauperes largitionẽ decerneret. eaq; munificẽtia tumultũ sedauit, ac seditionẽ inhibuit. Sicut. n. medicus multũ corrupti sanguinis vbi subduxit, modicum innoxij alimẽti suggerit: sic vir ciuilis magna aliqua re, quæ ad dedecus aut damnum spectabat sublata, vicissim exiguo aliquo & accepto hominib. munere animos à reprehensionibus & quiritationibus auertit. Expedit etiã id, cui populus studet, ad vtilẽ aliquã rẽ traducere, sicut fecit Demades, quo tempore vrbis reditus in sua habuit potestate. Cùm enim adiecissent animũ Athenienses ad mittendũ triremes quæ auxiliũ his ferrent qui ab Alexandro defecerant, & ab ipso pecuniam poscerẽt: dixit in promptu ipsis esse pecuniã. se enim ita eã ad Choas (sacrificium id erat solẽne) cõparasse, vt ciuium quiuis acciperet dimidium minæ, quod si in classem id pecuniã vellẽt impendi, ad Choas quisq; de suo conferret. Atq; hoc modo illis, ne diuisione ista spoliarentur, classis missionem omittentibus, efficit ne Alexãder haberet quo nomine populum iustè culparet. Sunt enim multa inutilia, quæ rectà non possis amoliri, sed ad hoc requiritur aliquis vtcunq; flexus & circumductio. Quali etiam Phociõ est vsus, qui cùm iuberetur in Bœotiã facere alieno tẽpore impressionẽ, statĩ edixit vt omnes se à pubertate vsque ad sexaginarios sequerentur: ac tumultuantib. senioribus, Nullã esse rei indignitatẽ dixit, ipso pręsente ac duce octogenario. Hoc pacto etiã intempestiuæ legationes sunt disijciendæ allectis in numerum legatorũ ijs qui ad eam rem non sunt parati: & apparatus inutiles impedies, mandando vt eorum autores pecuniam eò conferant: & iudicia indecora, iubẽs suasores vnà adesse: & profectiones parum honestas, si imperes autorib. simul peregrinari. Maximè autem eos qui primi talia suadent atq; vrgent, oportet in societatem rei agendæ trahere. ita enim aut ipsi tergiuersando irritam rem facere videbũtur: aut partem molestiarum vnà perferent. Cęterùm vbi res aliqua magna & vtilis conficienda est, sed quę magnum certamen ac studiũ vehemẽs requirat: ibi conare aut optimos amicorũ, aut optimorũ placidissimos adsciscere. hi enim minimè in diuersum nitentur, maximè adiutores negocij peragendi erunt, absq; contendendi cupiditate prudentia præditi,

Veruntamen

Veruntamen te naturę tuę peritum oportet ad ea,in qui bus minus ipse à natura vales,non tui similes,sed qui præstare id quod tibi deest rectiùs possint, deligere.quemadmodum Diomedes ad speculandum fortibus præteritis prudentem sibi socium assumpsit.Hoc enim modo & actionum magis æqualia diuiduntur inter socios momenta: & à diuersis virtutibus profecta gloriç cupiditas contentionib.non est obnoxia. Ergo in obeũdo iudicio aut legatione,si ipse non sis facundus, arte dicendi instructum tibi adiunge,vt Epaminondam Pelopidas: & si ad persuadendum multitudini ineptus sis,atq; elatior,(qualis fuit Callicratidas) gratiosum aliquem & demerendi populi gnarum:si corpus imbecillum & laboris impatiens sit, laborum tolerantem ac robustum aliquem, vt Nicias Lamacbum.Sic enim in admiratione fuit Geryones,habent crura multa,& manus,& oculos, quibus omnibus vnus præsuit animus.Datur autẽ ciuilibus hoc, vt non corpora tantùm & pecunias,sed & fortunas,& potentiam,& virtutem(siquidẽ concordes ipsi sint) in cõmunem vsum cõferre, ac maiore q̃ vnus aliquis alius cũ gloria rẽ gerere possint.quod contrà Argonautis euenit, qui Hercule deserto coacti sunt ad gynęceũ coniugere, magicisq; incantationibus & veneficijs subditi vitã suã seruare,vellusq; furti in auferre.A urũ quidẽ,in quędã fana intrantes,foris ralinquunt:ferũ aute,vt semel dicã,in nullũ important tẽplũ.Quando igitur tribunal cõmune quoddã est tẽplũ Consuliorũ atq; Vrbitenentis Iouis,ac Themides,& Iusticię:iã inde ab initio diuitiarũ & pecuniæ cupiditatem,tanquã ferrũ,& morbũ animi æruginis plenũ exuens,in cauponum aut feneratorum fora abijce

—longeq; auertere ab illis: atq; sic habe,eum qui quæstũ è publico captat,furari de sacris,de bustis,de amicis,proditione,falsi testimonij dictione,lucrum quærere, infidũ esse consiliarium,periurum iudicẽ,magistratũ dona captantem,deniq; nullo non genere iniusticiæ obstri ctũ.vt hac de re non sit multis opus verbis. Ambitio autẽ,quanquã sit cupiditate quęstus nitidior,tamen nõ pauciores in rep.gignit pestes. Magis enim ei adest audacia, quippe nõ ignauis aut abiectis,sed tribus maximè & pręcipitibus animis inhęrẽti: eamq; plerunq; popularis impetus euehens laudibus atq; incitans,effrænẽ reddit atq; intractabilem.Quemadmodũ igitur Plato præcipit adolescentibus à tenera statim ętate inculpandũ,nõ esse, eis fas foris aurum oppositum gestare, neq; omnino possidere, cùm in animis suũ aurũ peculiare habeant admixtũ:innuens nimirũ virtutẽ quæ à genere in ingenia eorum propagatur) sic ab ambitione etiam nos animũ abducemus,monendo habere nos in nobis aurũ corruptele expers,sincerum, & illæsum ab inuidia & reprænsionibus honorem,qui simul cum ratiocinatione & contemplatione factorũ & in rep.gestorũ à nobis augetur: ideoq; nihil opus esse honoribus pictis,fictis,aut ex ære ductis,in quibus etiam id quod pręclarũ habetur,alienũ est.non.enim cui, sed is à quo factus est tubicem aut statorem,laudatur. At Cato,cùm iam tum statuis Roma oppleretur,nullã sibi passus est poni,q; diceret malle quæri cur non,quã cur ipsi statua esset collocata.Sunt enim ida genus res inuidiæ expositę,ac pleriq; censent gratiã se ijs debere quibus tale dederint nihil: deberi autem sibi ab his qui acceperint,eosq; molestos esse,qui veluti merce de suã locent operã. Ergo sicut qui Syrti euitata nanim ad fretum subuertit,nihil præclarũ aut memorabile præstitit: sic qui ærario & redẽpturis publicis cùm abstinuisset,vincitur prima in consessu dignitate aut prytaneo,is sublimi quidem impingit promontorio, nihilo tamen, minus mergitur. Optimè itaq; cum eo agitur,cui nihil cum vlla tali re est negocij, sed fugit ac recusat omnia. Quòd si populi huc propendentis gratiam ac studiũ nõ facile sit repudiare:quia in reip.certaminibus non argentum aut munus præmij loco petitur,sed sacrũ est reuera & coronarium certamen. inscriptio aliqua sufficiet, & tabella,& decretum,& germẽ,sicut ex arce accepit Epimenides,cùm vrbem lustrasset.& Anaxagoras honorib. qui offerebantur recusatis, postulauit vt ea qua decessisset è vinis die, pueris vacatio scholarum & discendi concederetur.& septem Persis qui magos interfecerunt, eorumq; posteris concessum est vt tiaram in anteriorẽ capitis partem obuerterent: apparet enim eos cùm rẽ eam aggrederentur,hac fuisse vsos tessera.Habet etiam Pittaci honor ciuile quippiam. iussus enim de agro, quidem ciuibus acquisiuerat,sumere sibi quantam vellet portionem,tantum accepit, quantum misso iaculo consequebatur:vt Cocles Romanus, quantum vna die claudus ipse circumararet. Debet.n.honor non merces facinoris esse,sed signum:vt & diu perduret, sicuti illi durauerunt. At de ccc. statuis Demetrij Phalerei, nullam corrupit ærugo aut situs,sed omnes viuente ipso euersę sunt: De madis statuæ conflatæ sunt in matulas. Multasq; talia honoribus contigerunt,non tantum ob eius cui decreti essent prauitatem,sed etiam ob molem suam in odium adcti. Itaq; tenuitas sumptuum optimè ac firmissimè ob honorarij custodiã facit:magna & immodica,itidẽ vt statuæ nõ respõdẽtes proportioni,subuertũtur. Voco autẽ nunc honores,quos (vt Empedocleo loquar more)

Sic vulgò dicunt,tamen haud assentior ipse.

Nam verum honorem,gratiamq; fundatam in beneuolentia animique memorum affectione,non despiciet vir ciuilis,neq; gloriam contemnet,fugiens proximis placere,vt volebat Democritus. Nam neq; canum salutatio, neq; equorum beneuolentia venatoribus & qui equos alunt videntur aspernandaimmò vtile est ac iucundum in animalibus familiaribus & vnà viuentibus huiusmodi affectionem erga se generasse, qualem Lysimachi canis demonstrauit,& de Achillis equis erga Patroclũ poeta refert.Existimo etiam cum apibus meliùs actum iri,si eos à quibus nutriuntur & curantur admittere potiùs & adblandiri,quàm abigere & pungere velint, nunc eas fumo puniunt:equos autem petulantes, & infidos canes in vitos numellis agunt ac frænis.At hominem homini ob sequentem vltrò circumeq; nihil aliud facit, quàm fides beneuolentię,integritatisque & iusticię opinio.quò nomine Demosthenes rectè pronunciauit,nullam ciuitatibus aduersus tyrannos meliorem esse diffidentia cautionem.maximè enim ea pars animi, qua fidem adhibemus,capi potest. Sicuti ergo Casandræ vaticiniũ ciuibus inutile erat,quòd fides vati derogabatur:

(Voluit enim,inquit, Deus me farı incredita:
Et à suum iam nactis infortunium,
Sapiens vocor,furere cùm dicerer antea.)

sic ciuium erga Archytam fides, & in Battum beneuolentia, ob existimationem eorum plurimum conduxit his,qui opera ipsorum vtẽrentur. Atque hæc primus est & maximus ciuilium virorũ existimationis vsus, quòd autoritas ijs aditum ad res gerendas conficit. Altera est, quòd multitudinis beneuolẽtia aduersus inuidos ac malignos teli instar est bonis viris:

Vt cùm filioli somno sua membra soluti,
A cute mordacem pellit matercula muscam Iliad.δ. 131.

inuidiam arcens, & æqualem superioribus potentia reddens ignobilem patricij,pauperem diuitibus,& priuatũ magistratibus.denique accedentibus, veritate & virtute, existimatio secundus est ad reip.administrationem tendentibus ventus. Iam contrariam affectionem considera ratis exemplis perpende.Dionysij liberos & vxorẽ,libidnosè corporibus tractatis Itali necauerunt, ac crematis cadaueribus cinerem è naui in mare dispersierunt. At Menandri cuiusdam,qui apud Bacta regnum moderatè gesserat, in castris mortui ciuitatis funus cùm pro consuetudine procurassent, de reliquis in certamen peruenerunt,ægreq; pax hac conditione coijt,vt singulæ parte cinerum ablata æquali, monimentum ei viro apud se quæq;

Margin notes: Iliad.κ.243 (beside "admodum Diomedes"); In auariciam. (beside "seruare,vellusq;"); Honores. (beside "ctũ.vt hac de re"); Iliad.r. (beside "di affectionem erga se generasse").

quæq; ponerent. Rursus Agrigentini Phalaride exonerati, decreto sanxerũt ne quis glauca veste vteretur: quia tyranni glaucis subligaculis fuissent vsi. At Persæ quia Cyrus adunco fuisset naso, etiamnum tales amãt, ac pro formosissimis habent. Adeò omnium amorum cùm validissimus est tum diuinissimus is quem ciuitates & populi erga vnũ aliquem ob virtutem eius cõcipiunt. Falsò autem sic dicti honores, ac falsa testimonia, quæ propter spectacula, diribitiones ac ludos gladiatorios deferuntur à multitudine, similes sunt meretriciarum adulationum, plebe subinde ei qui dat ac gratificatur aliquid arridente, vniusq; diei & instabilem gloriolam blandiendo tribuente. Equidem rectè dixit, quicunque tandem dicti eius est autor, populum ab eo primùm fuisse eneruatum, qui eum largitione inescasset primus. intellexit enim multitudinem robur suũ amittere, dum accipiendo sit imbecillior. Sed & hoc sentiendum est, largitores istos suam quoque ipsorum vim euertere, quãdo gloriam magnis impensis mercati, validam ac ferocem reddunt plebem, quæ se magni alicuius & dandi & adimendi potestate præditam existimat. Neq; tamen interea sordidè agendum est in largitionibus secundum leges faciundis, vbi copia rerum suppeditat. etenim vulgo magis inuisus est diues de suo nihil largiens, quàm pauper publica depeculans: hoc enim necessitati, illud superbiæ & contemptui sui imputant. Primùm ergo largitiones gratuitæ sint. Sic enim eos qui accipiunt facilius permouẽt atque deuinciunt. Deinde per occasionem fiant, quę prętextum habeat elegantem atq; honestũ, coniunctũ cum cultu dei omnino ad pietatẽ ducente. sic.n. simul in animis multorũ excitatur & confirmatur opinio, nùmen esse magnum aliquid ac venerandũ: cũ quos ipsi colunt ac in magnis viri censent, eos ita liberaliter atq; alacriter sumptus in venerationẽ deorũ facere cernunt. Quo igitur pacto ab adolescentibus qui liberali instituerẽtur doctrina prohibuit Plato Lydiã & Phrygiã harmoniam: quòd altera animi facultatem ad lugendũ & dolendum procliuẽ excitaret, altera propensam ad voluptatẽ & libidines partẽ impelleret. sic tu eas largitiones, quę belluinũ & trucẽ, aut scurrilẽ seu intemperantẽ motũ animorũ efficiunt atq; fouent, omnino ex ciuitate profliga: sin verò, fuge & repugna multitudini huiusmodi spectacula deposcenti, bona autem semper & modesta sumptuũ argumenta facito, quæ ad finẽ honestum aut necessarium spectẽt, aut eam saltem voluptatẽ ac gratiã, à qua damnũ ac petulãtia absit. Quòd si facultates sint mediocres, & ad vsus vitæ quasi circino circũscriptę, nequaquã indecorũ est neq; abiecti animi confessum suã paupertatẽ eorũ quibus res est liberalitati locũ concedere, neq; in publicis actionibus simul & miserabilẽ fieri & ridiculũ. non.n. ignorantur qui destituuntur, & vel amicis sunt molesti vel feneratores demerentur adulando: vt planè huiusmodi impensis non gloriã aut potentiã, sed dedecus potiùs & cõtemptum sibi parent. Itaq; vtile semper est in tali re exemplorum Lamachi ac Phocionis meminisse. quorum hic in sacrificio quodam poscẽtibus Atheniensibus aliquid vt contribueret, sæpiusq; plausum dantibus, At verò, inquit, pudeat me vobis dare, & huic Callicli (simul feneratorẽ cui debeat ostendens) non redderẽ. at Lamachus in pręturæ suæ militaris rationibus semper adscripsit argentum quod pro se in calceos & vestẽ impendisset. Hermoni quoq; Thessalo magistratus administrationẽ paupertatis causa detrectanti, populares in mensen decreuerũt lagenã vini, & modiũ farinæ, in singula quatridua. Ita neq; seruile est paupertatẽ suã præ se ferre, neq; in ciuitatibus posteriores cœnas & ludos exhibentibus habentur pauperes, si sua sibi virtute libertatem dicendi fidemq; parauerint. Sane oportet quammaximè in talibus rebus seipsum cõtinere, vt ne pedester in campum descendat contra equitem pugnaturus: hoc est, ne pauper glorię potentiæve causa cum diuitibus de stadijs, scenę apparatu, aut epulis in contentionẽ sese det. sed vt conetur ijs se ęquare, qui virtute, prudentia, ac facundia vrbẽ volunt temperare. quibus rep. non modò honestas atq; maiestas, sed gratia etiam adest, & ad pelliciendum vis, Crœsi optabilior stateribus. Vir enim bonus non insolens, neque molestè odiosus est, neque vir modestus sua tantùm probans,

Incedit inuisu omnibus ore ciuibus.

sed primũ facilem se compellatu prębet omnibus, neminemq; non admittit ad suum colloquium, domum suam tanquam portum perfugij identidem omnibus habens apertam. suamq; humanitatem & pro ciuibus procurationem, non operam nauando tantùm & agendo, sed & aduersa patientibus sociũ se doloris exhibẽdo, & gratulando ijs qui successibus vtuntur bonis demõstrat. neq; vspiam molestus est multitudine famulorum in balneo, aut occupatione locorum in theatro, neque ijs insignis quæ inuidiæ ob luxum & sumptuum magnitudinẽ sunt obnoxia: sed æqualis vestitu ac victus ratione & liberorũ educatione ac muliebri familia reliquis, vt qui simul cum alijs vnam eandemq; popularem tenere rationem vtq; alij homines degere velit. Deinde consiliarium se & aduocatum nullã mercede conductum, benignumq; arbitrum præstat virorum vxoribus reconciliandorum, amicorumq; in gratiam reponendorum. neque ita aliquã diei partem, tribunali aut concioni dans rempub. tractat vt non reliquo vitæ tempore veluti Cęcias nubes, ad se itidem attrahat vndiquaq; vsus ciuiũ & procurationes. sed curis semper suis publico est intẽtus, & reip. administrationem vitam sibi opusq;, non ocium aut munus publicum (vt faciunt multi) deputans, his omnibus eorũq; similibus in se conuertit sibiq; conciliat multitudinem: quę aliorũ adulationes & illecebras cum huius procuratione & prouidẽtia comparatas animaduertat adulterina esse & fucata irritamenta. Etenim Demetrij adulatores reliquos non dignabantur nomine regis, sed Seleucum elephãtorum magistrum, Lysimachũ gazę custodem, Ptolemęum classis pręfectũ, Agathoclẽ insulæ pręsidem appellabant. At multitudo, etiamsi initiò bonum ad prudentem virum reijciat, tamen postea tẽporis eius depræhendens veritatem atq; ingenium, hunc solũ iudicat ciuilem, popularem, atq; principem esse: reliquos, alium choragum, aliũ epulũ præbitorem, alium gymnasiarcham & putant & nominant. Ad hæc, sicuti in cõuiuijs Callia rege aut Alcibiade Socrates tamẽ auditur, in eumq; sunt omnium oculi conuersi: sic in rectè habentibus rebus publicis sumptus facit Ismenias, & Lichas cœnas pręber, chorum instruit Niceratus: Epaminõdas autem, & Aristida, & Lysander imperant, remp. ac bella gerunt. In quæ intuentem conuenit non submittere animũ, neq; terreri ea existimatione, quæ plebi ex theatris, cauponis, ac cœtibus hominum frequẽtibus adest: cùm ea perexiguo duret tẽpore, simulq; cum gladiatorijs & scenicis ludis dissipetur: honore aut veneratione dignũ habeat nihil. Qui apum curæ atq; educationis periti sunt, eum alueum maximè sanas & feliciter agẽtes apes putant habere, ad quem strepitus est tumultuq; plurimũ. At verò is, cui deus ratione donati ac ciuilis examinis curam imposuit, tranquillitate pręcipuè & placiditate populi felicitatem æstimans, Solonis reliqua & probabit, & pro viribus imitabitur: id tamen in dubium vocabit, admiraturq;, quid in mentem illi venerit, vt legem ferret, qua qui seditione in ciuitatem exorta neutri parti se adiunxisset, infamia notatur. Nam neque in corpore è morbo ad sanitatẽ redeũdi initiũ fit ab vnà correptis morbo membris, sed tum, cùm rectè valentium partium temperies præualens id quod naturę repugnabat depellit: & in populo non atroci neq; exitiosa seditione cõturbato, sed quę componatur, sub eius finem maximè necesse est vt quod incorruptum ac sanum mansit, multùm contemperetur, adsit, atq; vnà habitet. ad hoc enim cõfluit quidquid

De largitionibus.

De seditionibus & dissidijs ciuiũ.

quidquid sanorum hominum est idem sentiēs, eorumq́; vis etiam per eos diffunditur qui vitiati fuerant. At ciuitates in vniuersum seditionibus conturbatæ, funditus perierunt, nisi aliqua foris ingruēte necessitate, malisq́; castigatæ, vi ad sanitatē redigerentur. Neq; verò decet in seditione nullo mali sensu, nullo dolore perculsum sedere, ac suā perturbationis vacuitatē, vitamq́; ociosam & beatā prędicare, interim aliorū erroribus delectari. Sed hic maximè Theramenis induēdus est cothurnus, itaq; vtraq́; cū parte conferendus sermo, vt neutri te aggreges. Existimaberis.n. nō eo, quòd nullius faciundæ iniuriæ sociū te geras, alienus à ciuibus, sed ob auxilij lationē omnibus esse communis: neq; inuidebitur tibi si nō venias in partem calamitatis, cùm videare omniū ex æquo sortē dolere. Est autem pręclarissimum, in id operam dare nulla vt vnquam oriatur seditio: idque artis quasi ciuilis opus maximū est & pulcerrimū existimandū. Hoc enim considera cùm maxima quæ ciuitatibus contingere possunt bona sint pax, libertas, vbertas, hominū copia, & concordia: ad pacē quidē in præsentia nihil est quod operam ciuilium virorum requirāt populi, omni & Græcanico & barbarico bello penitus sublato. libertatis quoq; tantum est ciuitatibus, quantum imperatores concedunt: neque expediret fortasse amplius. tū ea est terrę vbertas, ac frugum copia abūdans, anniq́; tēporū constitutio salubris:

Hesiod. *Nupta facit similisq; virum nunc prole parentem:*

vt sani hominis sit, ijs qui nascūtur suis ciuibus salutem

Concordia ciuium. à dijs optare. Ergo ex officio ciuilis viri subiectis rebus hoc vnū ei restat, quod nulli alteri bono pręstantia cedit vt ciues suos concordia, mutuaq́; amicitia inter sese vti doceat, lites, discordias, inimicitiasque omnes aboleat. Qua in re idē aget, quod amicorū dissensionibus. cū ea parte, quę iniuria affici videbitur, ita colloquetur, vt ipse quoq; particeps iniurię acceptę indignationisque videatur, deinde animū placare eius conabitur, ac docere eos qui iniurias dimittunt quibus sunt affecti, his qui contendere & vincere litigando instituerunt non æquitate modò & placiditate, sed & animi magnitudine potiores esse: & cùm de suo iure paulum remiserint, in pulcerrimis maximisq́; rebus victoriā reportare. post & singulos & vniuersos de imbecillitate rerum Gręcarum edocebit, qua perfrui cordatus quisque satius arbitretur, & in pace ac concordia inter suos vita defungi, quàm certamen cuius nullum fortuna præmium fecerit reliquum, obire. Quis enim principatus, quę gloria victorem, quæ manet potentia, quam non leue aliquod proconsulis edictū vel abolere possit, vel aliò transferre? nihil studio dignum habituram, ne si quidem perduraret. Quoniam autē sicuti incendium non sæpe à sacris & publicis exoritur locis, sed plerunq; neglecta in domo aliqua lucerna, aut inflammatæ quisquiliæ ingentem ediderunt ignē, ac publicam perniciem: sic non semper seditionē cōtentiones de publicis negocijs excitant: sed sæpenumerò ex rebus & offensis priuatis in publicum propagatę lites totā exagitant ciuitatem. ciuili viro in hoc nō minor, quàm vlla in alia re, ponēda est industria, vt his occurrat medeaturque, vt aliæ quidem lites omnino ne existant quidē, aliæ mox sopiantur, aliæ nō faciant incrementū, neq; ad rēp. pertingāt, sed penes ipsos maneāt aduersarios. & cùm ipse animum debet his rebus attendere, tum alios docere, priuata publicis, parua magnis causam præbere si negligantur, neq; ab initio ijs medecina & correctio adhibeatur. Quo quidem modo Crates apud Delphos maximā periculosę rerum mutationi occasionem suppeditauit. Erat filiam huius ducturus vxorē Orgilaus Phalidis F.; cumq́; in ipsis sponsalibus cratera media crepuisset, eo casu in omen tracto, derelicta spōsa cum patre discesserat. His paulo post sacrificantibus vas aureum eorum quę sacra sunt subdidit, indictaque causa Orgilaum cum fratre de saxo præcipitauit: rursumq́; amicorum familiarium quosdā supplicantes in fano Prouidētiæ interfecit. Cùm multa talia essent perpetrata, Delphi Cratetem & seditionis socios necauerunt, & è pecunijs, quas nefastas appellabant, templa exædificarunt inferiora. Syracusis de duobus familiaribus adolescentibus, alter amasium alterius suæ custodiæ à peregrè proficiscente creditū absente illo vitiauit. reuersus, vt vicem rependeret, adulterauit alterius vxorem. tum quidam seniorum in conciliū progressus, consuluit esse vtrunq; eijciendum, prius quā sua inimicitia vrbem corrumpentes exitio essent neq; tamē is persuasit, sed orta ex hac occasione seditio, maximis cum calamitatibus optimam reipub. formam pessundedit. Habes nimirum & ipse domestica exempla, Pardali eum Tyrrheno inimicitiam, quæ parū absuit quin Sardes perderet ab exiguis & priuatis initijs defectione & bello conflatis. Non itaq; sunt negligendæ ciuium veluti vno in corpore offensæ, quæ discursus habent celeres: sed inijcienda manus, opprimendæq́; sunt, & facienda medicina. nam (vt ait Cato) attentione & magna in parua, & parua in nihilum rediguntur. Ad hanc rem nō alia maior est persuadendi efficacior machina, quàm seipsum præstare in proprijs dissidijs placidū pacificatorem, absque ira in primis causis persistentem, nulliq́; adhibētem contendendi vehemētiam, aut iram, aut alium affectum aliquem, qui necessarijs disceptationibus asperitatē acerbitatemq́; ingerat. Etenim eorum qui in palæstra decertant manibus globos quosdam pręligant, ne certamen in plagam aliquam atrociorem & lethalem desinat. At in disceptationibus causarum & iudicijs pręstat nudis purisq́; causæ fundamentis rem gerere, neq; res tanquam iacula acuendo conuicijsq́; malignitate & minis veluti veneno, imbuendo, extremè perniciosas & in publicum erumpentes damnum redigere. Qui enim quo dixi modo eos quibus cum ipsi res est tractat, alios quoq; sibi habebit obtemperantes. at contentiones de publicis negocijs, vbi priuatæ inimicitiæ fuerint detractæ, viles fiūt, neq; magnum vllum aut atrox malum inferunt.

PLVTARCHI,

De vitando ære alieno, commentariolus.

PLATO in legibus vicinos alienę aquæ participes fieri non sinit, nisi vbi domo solo vsq; ad terram ceramitidem (ita argillam vocat) exhausto, aquæ id sterile depræhenderint. argilla enim cùm sit pingui ac densa natura, humorem acceptum continet, neq; dimittit extra se. eos aūt vult alienorum in partem venire, qui propria parare nequeunt, lege inopię opitulante. Nonne euidens est eam legem ad rem pecuniariā pertinere, ne ab alijs mutuum sumant alienosq́; fontes adeant, non antè domi suis copijs examinatis, & quasi guttatim collegerint quod vsibus & necessitati eorum suppeditet? Nunc luxu, mollicie, & prodigalitate adducti, non vtuntur suis, sed magno fenore ab alijs accipiūt nulla necessitate compulsi. magnumq́; est huius rei argumentum, quòd egeno pecuniam nemo credit, sed ijs qui sibi copiam aliquā parare volunt, testemq́; & sponsorem habent esse se quibus tutò mutuum committatur. cùm debuerit cui res est mutuum nihil sumere. Quid mensarium aut negociatorem demereris? tu à tua mensa petis mutuum? pocula habes & paropsides & pelues argenteas: hæc vsibus tuis adhibe. me nsam Aulis au: Tenedus vicissim ornabunt figlinis, purioribus quàm sint argentea ista. non enim exhalant grauem illum ac molestum fenoris odorem tanquam ęruginis quotidie contaminantis luxum, neq; Kalendarum & nouilunij admonebunt: quam sacratissimā diem

dié feneratores atrã & abominandã faciunt. Equidẽ eos qui potius quàm vendant, pignori sua opponunt, ne Iupiter quidẽ à possidendo Ctesius dictus seruare possit. pudet preciũ suarũ rerũ accipere, vsuras persoluere non pudet? At.n. Pericles mundũ Mineruę, appendentẽ auri excocti talenta XL. ita cõposuit vt detrahi posset, hac de causa, vt aiebat, vt si eo auro Athenienses aliquãdo ad bellũ vterentur, æquale postmodò restituerẽt. Ergo & nos tanquã in obsidione vsibus nostris inseruientes, nõ patiamur nobis ab hoste feneratore præsidiũ imponi, neq; sustineamus res nostras mãcipio duci, sed à mẽsa auferẽdo, quorũ vsus necessarius nõ est, à sponda, à vehiculis, de victus ratione detrahẽdo, libertatẽ nostrã tueamur, ociosa ista reparaturi vbi res secũdæ affluxerint. Sanè Romanæ mulieres mundũ suũ Apollini Pythio dederũt primitiarũ loco, ex quo aureus crater confectus Delphos venit. Carthaginiẽses autẽ mulieres capita totonderũt pro patria, vt crinibus earũ machinæ & instrumẽta iotẽderentur. Nos, dũ cõtentos esse nostris rebus pudet, dandis pignoribus cõtractibusq; subeũdis in seruitutẽ nosmet damus, vbi par erat contractis ad vtilia cupiditatibus inutilia nos & ociosa concidere aut diuendere, itaq; nobis ac familiæ fanũ libertatis extruere. Diana quæ Ephesi colitur, debitores qui ad ipsius tẽplũ confugiunt, tutos à creditoribus & intactos præstat. At frugalitatis asylũ vbiq; patet tẽperantibus, cũ multo ocio amplitudinẽ parãs hilarem atque honorificam. Sicut.n. bello Medico Pythia Atheniensibus ligneum murum diuinitus dari cũ dixisset, illi regione, vrbe, opibus, & domibus relictis, libertatis seruandæ causa se in naues contulerunt, ita nobis concedit deus ligneam mensam, peluim figlinam, & vestem asperam, si liberi viuere volumus.

Frugalitas.

Non tu cornipedes exspecta,—

non bigas cornutas atq; argento ornatas, quæ celeribus, fenoribus anteuertuntur, sed quouis asino aut caballo vtens, fuge hostẽ & tyrannũ feneratorẽ, qui non terrã & aquã Xerxis more poscit, sed libertatẽ inuadit tuã, & dignitatẽ tuam prostituit, si nihil des, obturbat, si habes, nõ accipit, si quid vendis, preciũ diminuit, si nihil vendis, vt vendas cogit, si iudicia exerces, cõpellat, si iuras, imperat, si ad fores eius venis, excludit, si domi inclusus es, ostiũ seruat atq; pulsitat. Nã quid profuit Atheniensibus Solõ lege lata ne corpora debitorũ obligarentur? Quasi verò non seruiant feneratoribus, qui debent ijs? Immo ne ipsis quidem seruiunt, quid.n. mali esset? sed seruis eorum contumeliosis, barbaris, sæuis, eorumq; similibus, quos apud inferos Plato ait ignitos pœnarũ exactores sceleratis adsistere. Hi sunt qui miseris debitoribus de foro locum flagitiosorum pœnis destinatum redegerũt, vulturum instar eos edentes & laniantes, &

Ody. λ. 578 *Altius inserto tundentes viscera rostro,*

alijs tanquam Tantalis adstant, vetantq; eorum quicquã gustare quę colligunt. Sicut autem Darius Athenas misit Datin & Artaphernem, catenas & vincula manibus gestantes ad vinciendũ captiuos, ita hy syngrapharũ & tabularum tanquam cõpedum plena vasa Gręcię importantes, circum vrbes ambulant easq; transeunt, non, vt Triptolemus, mitem frugem ferentes, sed debitorum radices laboriosas & fecundas atq; inextricabiles, quę circumquaq; succrescẽtes & germina proferentes, premũt atq; suffocant ciuitates. Lepores ferunt simul eodemq; tempore & parere, & alere, & alios concipere fetus. At verberonum istorum & barbarorum debita, pariunt antè quàm concipiant. Nam simul atq; dederunt, reposcũt ac ponendo tollunt, & in fenore collocant ipsum fenus. Fertur apud Messenios,

Est Pylus ante Pylum, Pylus atq; alius tamen exstat.
in feneratorem autem rectè sic torseris:
Fenus præcedit fenus, superest quoq; fenus.

Errident proinde isti physicos, qui ex eo quod non sit existere quicquã posse negant, nã apud ipsos ex eo quod neq; est neq; subsistit, nascitur fenus. Et cũ publicanũ esse pro dedecore ducãt, quod tamẽ leges permittunt, ipsi cõtra leges fenerãdo sibi homines vectigales faciũt, aut potius, vt verũ dicam, inter fenerandum defraudantes. qui.n. minus accipit quàm in tabulas acceptũ retulit, is circũscribitur. Enimvero Persæ secundum locum inter peccata adsignant mendacio, primũ æri alieno. Nam plerũq; mendaciũ comitatur debito. Magis autẽ mentiũtur qui dant quã qui accipiunt. mala.n. fraude in suis aduersarijs solent plus scribere quã dederint. Cuius mẽdacij causam habent non necessitatẽ, non inopiam, sed insatiabilẽ auariciam, cuius finis ipsis non datur fruendus, neq; quicquam vtilitatis eis adfert, pernicie interim stat eorũ quos illi premunt. Non.n. agros eorũ, quibus eos eximunt, colunt, neq; debitoribus eiectis domos eorũ inhabitant, neq; mensas spoliatorum apponunt: aut vestes vsurpant. Sed statim vno pessundato, alium venantur atq; inescãt. Serpit.n. ignis instar malum cum pernicie & exitio eorũ quos arripit, vnum post alium consumens. Ignem autẽ hunc qui exsuscitauit atq; aluit fenerator, nihil amplius habet, quàm vt interdũ suas rationes relegens notet quã multos ad auctionem bonorum faciẽdam adegerit, quã multos domo exegerit, vnde ac vbi volutatum argentũ creuerit. Neq; hoc me dicere putetis, quasi qui belliũ feneratoribus indixerim,

Nam nemo illorum de nostris bobus, equisve
Aucteit prædam.— Iliad α, 154

hoc specto: vt ijs qui faciles sunt ad pecuniam fenore sumendã demonstrem, quantũ ea res turpitudinis habeat, quantum illiberalitatis, deniq; quàm sit extremæ cũ dementiæ tum mollicies. Habes, noli te ęre alieno obstringere, cũ non indigeas. Non habes, ne sumito mutuum, non es.n. soluendo. Verum hęc singulatim perpẽdamus. Cato cuidam seni malè se gerenti, Heus homo, dixit, cur senectuti multis alioqui malis laborãti, malicię dedecus superimponis? Et tu, dicerem pauperi, noli paupertati multis alioquin onustæ incommodis difficultates mutuum petendi & ære alieno te obligandi accumulare, neque id, quo vno diuitijs præstat paupertas, ei aufer vacuitatem inquam solicitudinum. Nam illud quidem ridiculum est, quod prouerbio iactatur: Capram non possum portare: imponitis mihi bouem, paupertatem sufferre nõ potes, & feneratorem in ceruices tuas imponis onus cui ferendo difficulter etiã diues sufficiat: Dices, At quo modo alar? Hoccine, inquam, te rogare æquum est, qui habeas manus, pedes, vocem? qui homo sis, qui & amare possis & amari, beneficium accipere, & agere gratias? ale te litteris docẽdis, pueros liberaliter formando, ianitoris munus obeundo, nauigãdo, propter nauim in lẽbo nauigando. nihil eorum turpius est, nihil molestius, quã audire hanc vocem, Persolue quòd debes. Rutilius ille Romæ cum accessisset ad Musonium, Musoni, inquit, Iupiter Seruator quem tu imitare atque æmularis nõ sumit pecuniam mutuam. respondit Musonius subridens, Idem neq; mutuò dat. Nam Rutilius fenus mutua dãda pecunia quærens, ei exprobrabat quòd mutuam acciperet pecuniã. Insana me herclè fuit hæc Stoici fastus affectatio. Quid enim attinebat Iouem Seruatorẽ huc adduci, cũ ex iis quæ semper ante oculos sunt licuerit, ita monere, Hirundines, formicæq; non mutuãtur, quibus neq; rationẽ, neq; manus, neq; artem natura dedit. Atqui homines abundantia quadã calliditatis, iuxta se alũt equos, canes, perdices, ceruos, graculos, Cur itaque animum ita despondisti? dicerem. an minus ad persuadẽdũ habes graculo virium? an mutior es perdice? an cane minus generosus? ita vt à nullo homine speres posse te iuuari, si famuli, pędagogi, oblectatoris, custodis, propugnatoris munus obeas? Non vides quam multas ter-

Paupertas ęre alienum cauendum.

Alluditur ad Necyę 58 t. ra, multas mare occasiones & materias tibi tui alēdi suggerat? Audi Cratetem,

Micylon hic etiam vidi mala magna ferentem,
Vellera carpentem vxore adiutante misella,
Euitare famem vt possent ita tempore duro.

Cleanthem Antigonus rex cum longo interposito tempore vidisset Athenis, interrogauit. Etiamnum ne molis Cleanthe? Ego verò, (respondit ille) ò rex, idq; vitæ tolerandæ gratia facio, facturus quiduis aliud, dum ne auellar à philosophia. En tibi ingentē viri animum, qui à pistrino & alueo pistorio digressus, ea ipsa manu, qua molam versauerat, aut farinam coquendo pani subegerat, de dijs, Luna, Sole, sideribus scriberet? Atqui ista nobis videntur seruilia opera, Itaq; ergo libertatis retinendę causa æs alienum contrahentes, adulamur vernas, stipamus, cœnas præbemus, dona pensionesq; damus, nō hoc paupertate cogente, (nemo enim pauperi pecuniam credit) sed prodigalitate impellente. Nā si cōtenti voluissemus esse rebus ad vitā necessarijs, tam non esset feneratorum genus, quàm non est Centaurorum aut Gorgonū. Cæterum luxus vt aurarios argentariosq; fabros, & vnguentarios ac preciosorū colorū tinctores, ita feneratores etiā produxit. Non, n. panis aut vini preciū debemus, sed prædiorum, mancipiorū, mulorū, tricliniorum, mensarū, & ea quæ effusè in publicum faciendo sumptu, aut ambitiosè inutiliterq; magnificentiā affectando prodegimus. Iā qui semel inuolutus est debitis, is semper manet obæratus, aliū ex alio sessorē frænati in modū æqui suscipiens. Neq; datur effugere in pascua illa & prata, sed vagantur sicut illi Empedoclei dæmones siue genij, deorū ira impulsi ac cœlo deturbati,

Aetheris hos almi vis in maris abijcit vndas,
In terram eructat pontus: Titanis ad orbem
Subuectat tellus: ia vasta volumina magni
Aetheris impellit Titan.—

Ita alius ex alio excipit fenerator aut negociator, iam Corinthius, modò Patrensis, mox Atheniēsis, donec ab omnibus oppressus vi fenorum, tandem dissipetur, ac in minutias quasi discerpatur. Sicut. n. qui in cœnū lapsus est, aut surgere debet, aut manere, versans ac volutans se madefacto corpore maiorem in se contaminationem recipit. sic in versuris soluendis debitores alia super alia contrahentes debita, magis magisq; sensim grauātur, ac persimiles fiunt bile flaua laborantium, qui curationē nullā admittentes, tantummodò id quod erant iussi egerentes deinceps amplius choleræ colligere pergunt. nam eodē modo hi quoq; expurgare malū nolunt, sed singulis anni portionibus cum dolore & adflictatione fenus pendētes statim imminente soluendi alterius tēpore, rursum nausea & capitis grauedine vexantur. cum debuerint semel omnibus excussis id genus oneribus integros se ac liberos præstare. Iam. n. ad locupletiores illos mea, & molliores se conuertit oratio qui dicerent. Ergone seruis carebo, & ædibus domoq;? quod perinde est, ac si infirmus & intercute aqua tumens medico diceret, Ergo gracilē me vis inanemq; fieri. responderit sanè medicus. Quid ni, vt sanitatem recuperes? Tu quoq;, inquam, seruis care, ne seruias, & possessionibus, ne ab alio possidearis. Atq; adeò fabulam de vulturibus audi. Vomente vno, & eijcere se intestina dicente, alter adstans, Quid inquit, mali est? non enim tua egeris viscera, sed cadaueris quod recens laniauimus. Ita etiam æs habentium alienum quilibet non suam villam, non domum vendit suā, sed creditoris, quem sibi dominum iuxta leges ipse fecit. At dices me hercle, Agrum hūc mihi pater hereditario reliquit. Etiam libertatem is tibi & dignationē tradidit, quarum rerum maior est ducenda ratio. Idem pedem & manum tibi fecit, sed si quid horum computrescat, mercede conducit qui abscindat. Vlissi verò Calypso circū-
Ody.ε.264. dederat vestes fragrantes diuinum odorem, sui amoris monimentū. Verū vbi de rate in profundū præcipitatus ęgrè emersit veste madente ac graui facta, exuit eā atq; abiecit, nudumq; pectus viræ cuidam internens Ibid 439

In terram enauit.— seruatusq; è mari, neq; veste neq; cibo deinde caruit. Quid? an non etiam debitoribus tempestas oboritur, cum interiecto tēporis spacio fenerator inuadens, Persolue inquit?

Sic fatus, nimbos conduxit cærula turbans. Ibid.291
Vna Eurusq; Notusq; ruunt, Zephyrusq; tumultus,

fenora super fenora illuuie obruētibus, & qui sic obruitur, is reluctatur quidē aggrauantibus: sed cū non possit enatare, in fundū deprimitur, atq; vna cū amicis qui suā pro eo obligauerunt fidē pessundatur. Cōtrà Thebanus Crates, cū nemo ab ipso exigeret, cū nemini quicquā deberet, ipsam rei familiaris dispensationē, curasq; & occupationes auersatus, rē t i x talentū deseruit, sumptisque palliolo & pera ad philosophiā & paupertatē confugit. Anaxagoras agrū ouibus pascēdum reliquit. Sed quid necesse est hos cōmemorare? qū etiā Philoxenus odarum conditor in colonia Siciliēsi hæreditatē, rem, domumq; adeptus, cū videret luxuriā, luxum, & inscitiā vulgo obtinere, Me hercle, inquiens, bona hęc me non perdēt, sed ego ista, relicta alijs hęreditate ex insula soluit. At qui debent, dum exiguntur, tributum postulantur, seruiūt adulterina moneta circumueniuntur, omnia ista perferunt, atq; tolerant, instar Phinei harpias quasdam alatas nutriētes, diripientes suum victum alieno tempore, & frumentū ante messem vendentes, oleum antè quàm oliuæ decutiantur, vinū ante vindemiā. Emptor ait tanti se habere, & notari precium iubet, interim adhuc pēdente vua, & viti adhærente, atq; Arcturum exspectante.

PLVTARCHI

Quæstiones Platonicæ.

QVidnam rei hoc est, ꝙ Socratē deus alijs obstetricis ministerium pręstare iussit, ipsum gignere prohibuit? Socratis i mo philosophandi. Sic. n. in Thęteto ipso loquitur, non vtiq, suo more ludens & iocās neq; enim adhibuisset dei nomē dicto non serio. Et alioqui Plato eo in libro multa arroganter ac per iactantiam dicta Socrati tribuit. de quibus etiam hoc est. Multi enim, ò lepidum caput, eo sunt erga me animo, vt parati sint illicò mordere, quoties aliquid delirij eis adimo, putantq; ductum beneuolentia hoc me facere. admodum quippe ignorāt neminem deum malé velle hominibus, ac proinde me quoq; nihil horū maleuolentię impulsu facere, sed quia nefas ducam mendacio assentiri, aut veritatem obruere. Numnam igitur suam naturam, vt maiore iudicij vi ac fecunditate prędītam, dei nomine affecit? sicut Menander,

Nam mens nobis Deus est.—

& Heracletus, Ingenium hominis numen. Aut diuina aliqua causa, geniusque aliquis Socrati hunc philosophandi morem præcipit? vt semper alios examinans, fastu eos & errore atque arrogantia, quibus rebus primum sibi ipsis, deinde etiam vna agentibus, erant molesti, liberaret. Ea enim tempestate quasi fortuna quadam sophistæ in Gręcia prouenie bant frequentes, quibus adolescentes multum pendentes pecuniæ, implebantur doctrinæ ac sapientię opinione, studioque disputandi certatim, quod genus disputationis inutilibus contentionibus ocium tempusque conterebat, neque pulcri aut vtilitatis quicquam habebat. Socrates autem ratione disserendi ad redarguendum apposita instructus, eaq; tanquam purgante vtens medicamento, eo fidem sibi autoritatemque, comperabat, quòd alios refellens nihil ipse æstimabat, & admittebatur

facilius,

facilius, quia vna quærere veritatē, non suā opinionē defendere videbatur. Nam iudicium, res perutilis, impeditur familiaritate. amantem.n. res amata cæcum facit de his autem quę nostra sunt, nihil perinde amamus atque opinionem & orationem à nobis fictam. Etenim quæ iustissima dicitur liberum diuisio, hic fit iniustissima isthic.n. suam quisq; prolem debet accipere, hic teneri debet quod est optimum, etiā si alienum sit, quo fit, vt qui ipse gignit opiniones, eo deterior sit alienarum iudex. ac sicut sophista ille dicebat Eleos optimos fore Olympicorū certaminū arbitros, si nemo Eleus certaret, ita qui de disputatione aliqua rectè volet pronunciare, par est ipsum non ambire coronam, neq; aduersari ijs quę sunt diiudicanda. quippe & Græcorū duces suffragia ferentes de his qui rem optimè gessissent, seipsos singuli optimos pronunciarunt, neq; vllus est philosophus qui non eodē egerit modo, extra eos qui Socratis exēplo professi sunt nihil se de suo dicere: atq; hi soli puros se & incorruptos iudices veritatis præbent. Nam sicut aer in auribus contentus si non tranquillus sit proprięq; vocis expers, sed sonitus ac fremitus plenus, non accuratè excipit voces, sic in philosophia iudicium, si intus sit quo commoueatur & quod obstrepat, rectè intelligere nequit ea quę fo- * ris dicuntur. Domestica enim & nobiscum habitans opinio, si optimè cum ea agatur, à philosophia regitur atq; constituitur, reliquæ omnes à veritate aberrant. Præterea si compræhendere homo ac pernoscere nihil potest haud iniuria deus Socrati interdixit procreatione falsorū ac instabilium sermonum, qui instar zephyriorum ouorum essent, alijs autem dicere eum coegit, vanis eos duci opinionibus. Nā haud exigua, sed maxima vtilitas erat eius orationis, quæ hominem maximo malorum vanitate opinionis liberaret.

Indiciū de philosophia vt instituendū.

Non Asclepiadis hocce deus dederat.

non.n. corpori medicinam faciebat Socrates, sed animū occulto vitio expurgabat. Quòd si veritatis aliqua est scientia, vnica autem est veritas, non minus fert eo qui eam inuenit is qui ex inuentore eam discit. is autē facilius assequitur veritatem, qui non persuadet sibi se habere, & ex omnibus optimum deligit, sicut is qui nō genuit optimum adoptat. Quin & hoc cōsidera, reliqua omnia nullius fuisse momenti, poemata, mathemata, orationes arte compositas, sophistarum decreta, quæ gignere Socratē numen prohibuit. quam verò solam is existimabat sapiētiam, & amatoriam appellabat, dei & mente percipiēdæ naturę nimirum cognitionē, eam non gigni ab hominibus, non inueniri, sed in mentem reuocari. Quapropter nihil docuit Socrates, sed principia dubitandi tanquā dolores partum præeuntes adolescentibus suggerens, exsuscitauit atq; vna confirmauit insitas noticias. idq; artem obstetricandi appellauit, quæ non (vt alii profitebantur) intelligētiā extrinsecus ingereret auditoribus, sed demōstraret eam in ipsis insitam, imperfectā tamen, atq; cōfusam, & alumni egentem esse.

II. *Deus qualis e Plat. Timęo.*

Cur supremum Deum omniū patrem & opificē appellauit? An deorū qui creati sunt & hominū pater est, vt Homerus vocat brutorū autē & anima carentiū opifex? Non.n. agri pater, si Chrysippo credimus, is dicitur qui eum conseuit, quanquā è semine deinde fruges nascā- * tur * sed vsus est translatione more suo, & autorē mundi patrem eius nominauit, sicut in conuiuio Phædrū patrē amatoriæ disputationis. quam is introduxerat, & in Phędro Lysiam, quo initium præbente multa ac præclara de philosophia erant disputata. Aut interest aliquid inter patrem ac opificem, procreationem & ortum? sicut enim quod procreatum est, id omnino etiam ortum est, non vicissim, ita qui genuit, is etiam fecit. ortus enim animati, est procreatio. Tum opus ab opifice confectum, vt ædificatore, textore, lyrę fabro, aut statuario, prorsus ab auctore suo abscedit. vis autem & principium procreantis, insita est progeniei, eiusque continet naturam, portiuncula quædam à genitore auulsa. Quando itaque mundus non effictis aut compactis operibus similis est, sed magna ei inest pars vitæ atque diuinitatis, quam à se deus materię inseruit atque admiscuit, haud iniuria iuxta & pater mundi, qui viuens extitit, & opifex appellatur. Hæc cum maximè ad sententiam Platonis accedant, considera an & hęc probabiliter dici possint. Cum mundus constet è duabus partibus, corpore & anima, corpus quidem nō genuit deus, sed à materia exhibitum confirmauit ac concinnauit, suis terminis ac figuris deuinciens definiensq; infinitum. anima autem mentis, rationis, concentusq; particeps, non opus modò, sed & pars dei est, neque ab ipso facta, sed de ipso & ex ipso extitit. Itaq; in repub. vniuerso comparato lineæ in partes inæquales duas sectæ, vtranque rursum in duas eadem proportione partes diuidit, & cum eorum quæ vidētur, tum eorum quæ mente sola percipiuntur genera constituit. eorū quę mēte cernuntur prius genus quod complectitur primas formas, alterum mathematicum, eorū quæ sentiūtur prius quod continet solida corpora, secundum quod visa & imagines eorum. Vnicuique porrò horum generum suam vim qua perciperetur atque iudicaretur adsignauit. primo mentem, mathematico intellectum, sensilibus fidem, simulacris & visis coniecturam. Quid autē voluit sibi, cum Vniuersum in partes inæquales diuideret? & vtra maior est, sensilis an menti exposita? ipse.n. nō explicauit hoc. statim autem apparet, quòd sit maior portio sensilis. Nam diuisionem non admittens, eodemque semper modo habens natura rerum sub mētis adspectum cadentium in arctum contracta est & pura. ea quæ dissipari circum corpora potest & hinc inde vagari, sensilē partem præbuit. Iā quod corpore vacat, suo continetur termino. corpus materiæ ratione infinitū est atq; immensum, cū sensile sit, participanda mente definitur. Præterea sicut ipsarum rerum sensilium quęuis complures habet imagines, vmbras, & simulacra, & vniuersæ ab vno exemplari permulta exempla fieri natura atque arte possunt, ita necesse est quæ hic sunt, multitudine ijs quæ isthic sunt præstare de Platonis sententia qui sensilium rerum tanquam formarum in materia expressarū species (ideas ipse vocat) & exemplaria esse notiones mēte conceptas statuit. Cæterum mens vnum genus idearū quod omissa corporis consideratione abstrahitur à materia concipit, quod ad mathemata pertinet. ea ab arithmetica ad geometriam, hinc ad astrologiam, denique ad musicā seu harmonicā deducit. nam geometricæ fiunt res magnitudine ad numerū accedente, solidæ accedēte magnitudini crassicie, astrologicæ cū mouentur solida, harmonicæ vbi motum sequitur sonus. Quo fit vt si vocem motis, motū solidis, crassiciem superficiebus, magnitudinem quantis adimamus, iam in ipsis simus mēti expolitis ideis, quæ inuicem nulla differentia discernuntur ratione Vnius & Solius. Non enim numerū vnitas efficit, nisi infinitum si attingat binariū. sic facto numero, ad puncta, tum lineas, deinde superficies, crassicies, mox corpora, & qualitates corporū affectorū progredimur. Porrò autem quæ mente cernuntur, vnicum habent quo iudicentur, mentem. Intellectus enim mēs est in mathematicis, sicut in speculis ex apparētibus formis sola mente cernendis. Ad corporum verò cognitionem ob multitudinem quinq; nobis sensus natura dedit qui de ijs iudicent. neq; tamen hi omnia depręhēdunt, multis sensum ob sui exilitatem subterfugientibus. At enim quanquam quisq; nostrum animo & corpore cōstat, tamen vis princeps mētis exigua latet in magna corporis mole. Eodēq; modo in Vniuerso res habet cum formis menti & sensibus expositis nam quas mēs videt formas eæ sensilibus præsunt. principio autē cuiuis plus in eo est * & maius id, quod ex se habet. Contra autem aliquis dicet, primum nos sensilia mente percipiendis comparan-

Fine libri sexti. — * — *Mathemata.*

do, quodammodo mortalia diuinis exæquare. Deus.n. est ex iis quæ mens considerat. Deinde vbiq; id quod continetur continēte minus est. At Vniuersi natura eo quod mente videtur sensilia continet. deus.n. animā in medio positam per omnia extendit, eique foris corpora circundedit. Videri autē nō potest anima neq; vllo alio sensu percipi, vt in legibus dictū est. itaq; & vnusquisq; interitui obnoxius est, mūdus nequaquam interibit. Nā quiuis nostrum intus vitalem vim mortali ac dissolubili corpore continet. in mundo contrà à principe parte & semper eodē modo se habēte, corporea perpetuò cōseruatur natura in medio sita. Et verò diuersis modis sensile & sola mente perceptibile dicuntur indiuidua esse, nullamq; admittere partitionem. illud ob exiguitatem, hoc ob simplicitatē ac sinceritatem, & quod omnis priuationi, expers est atq; differentiæ. Quin & alioqui stolidum est corporeis rebus iudicare de incorporeis velle. Nam nunc indiuiduum dicitur, & quod in partes scindi nequeat, simul tamen vbiq; instat, neque eo vlla mundi pars vacat, sed & affectiones omnes & actiones, interitusque & ortus eo, quod Nunc dicitur, continentur. Quod autem mente percipitur, de eo sola mens iudicat, sicut solus visus de luce, ob simplicitatem & similitudinem. Corpora autem cum varias habeant differentias, & diuersitates, alias alijs iudicandi instrumētis percipiūtur. Cæterum ne hoc quidem rectā, quòd mentē cuiusuis in nobis intelligit atque intelligitur, despiciunt, quæ cum sit magna atque multa, complectitur omnia sensilia, & vsque ad res diuinas pertingit. Id verò maximū est quod ipse in Conuiuio docens quo pacto amatoriis vti debeamus, animum à sensilibus bonis ad ea quæ sola mens cernit traducendo, hortatur nos, ne vllius corporis, studii, aut scientiæ pulcritudini addicti seruiamus, sed abiecta ista pusillanimitate ad vastum pulcritudinis mare nos conuertamus.

III. Anima corporis principium. Timæo & legum X. Qua de causa Plato, cum semper animam dicat corpore antiquiorem, eiq; ortus principium & causam, tamen dicit neq; animā extitisse sine corpore, neq; mentem sine anima, sed animam in corpore, mentem in anima? sic.n. videbitur corpus & esse & non esse, quod & simul cum anima existat, & ab anima gignatur. An verū est id quod sæpe diximus? Scilicet mentis expers anima, & corpus informe semper simul fuerunt, neutrumq; eorū ortum habuit aut principiū. Postquam autē anima mentē & harmoniam participauit, atq; ob concentū sapiens facta mutationē materiæ intulit, suisq; motibus superior motiones eius ad se traxit atq; conuertit, ita corpus mundi ab anima principiū duxit, eiq; conforme & simile est factum. Nō.n.ex seipsa naturam corporis est fabricata anima, neq; ex nihilo, sed ex incōposito & informi corpore conditū atq; obtēperans redegit. Ergo sicut is, qui diceret semper vim seminis esse cū corpore, tamē corpus ficus aut oleæ à semine factum, nihil diceret dissonans: (ipsum quippe corpus motus & mutationis principio à semine indito sic natū est atq; pullulauit) ita informis & indefinita materia ab insita anima cū formare tur, talē formam atque dispositionem accepit.

V. De figuris & corporibus elementorum Timæo. Cur, cum corpora & figuræ partim circulis, partim rectis lineis contineantur, rectilineorū principia statuit triangulum æquilaterum & inæqualium omnium laterū (qui scalenus dicitur) quorum illud cubum cōfecerit, terræ elementum, hoc pyramidem, ac octo & viginti basium corpora, ignis, aeris, & aquæ primordia, circularia autem omnino omisit, quanquam globi mentionem fecisset, vbi dictarum figurarum à quauis rotundum corpus ait posse in equalia diuidi? An vera est eorum sententia, qui eum dodecaedrum, id est duodecim laterum corpus, globo adscripsisse dicunt, cum ait deum eo vsum in expingenda Vniuersi natura? Etenim corpus XII. basium multitudine laterū, angulorumq; amplitudine recti naturam subterfugiens, flexile est, & circū extenden do sicut globi è duodecim pellibus compacti, circulum imitatur, ac multa cōplectitur. Habet.n. XX. angulos solidos, quorum quiuis tribus planis obtusis continetur, singulis rectum & eius quintam partem continentibus. Con pingitur autem atq; concinnatur ex duodecim quinquangulis equilateris atq; æquiangulis, quorum quoduis con stat è triginta primis scalenis. itaq; videtur simul & Zodiacū & annum repræsentare, quòd in æquales cum illis numeru portiones diuidatur. An quia ordine naturæ rectum circumferentiæ antecedit? aut potius circūferentia accidens quodpiam recti est omnino. flecti.n. dicitur rectum, & circulus describitur è centro, certa inter id & circumferentiam intercapedine, quæ rectam lineam capit, & sui mensuram habet. vndiquaq;.n. circumferētia à medio equè distat. Tum conus quoq; (siue turbinē mauis dicere, siue metam, nihil moror) cunus inquam & cylindrus à rectilineis propagātur. ille si fixo latere vno trianguli, reliqua in orbem circumagantur, hic, si idem parallelogrammo contingat. Et quando principio, id est propius, quod est minus, minima vtiq; est omniū linearū recta, vtpote simplex. cū in circūferente aliud sit con cauum, aliud cōuexū. Præterea numeri figuris sunt priores, sicut & vnitas prior puncto. quod est vnitas in positu considerata. At verò quæuis vnitas, triangulus est. Nā omnis triangulus numerus, si octies sumptus vnitatem adsciscat, quadratum exhibet, estq; hoc ei cū vnitate cōmune. Prior ergo circulo est triangulus, ac proinde etiā recta circumferentem antecedit. Iam elementum nullū in ea diuiditur, quæ ex seipso sunt composita, hæc in elementa resoluuntur sua. at triangulus non resoluitur in vllam circumferentia compræhensam figuram, circulum duę diametri in quatuor diuidunt triangulos. ergo prius est rectilineum circulo, magisq; elementi naturā habet. Sed & ipse Plato ostendit priore loco esse rectilineum, circulū eius quasi appendicē quandā & accidens. Vbi.n. terrā ex cubis constituit, quorū quiuis rectilineis cōtinetur superficiebus, ait corpus eius globosum fieri ac teres. Non itaq; opus fuit peculiare elementum rotundis ponere, quādo etiā certo modo inter se cōcinnata rectilinea hāc figurā præstare possunt. Adde, q rectæ lineæ, siue magnæ sint siue paruę, eandē prorsus conseruant rectitudinē, circulorū circumferentię quanto sunt minores, tāto magis curuatæ atq; arctatę sunt, quāto maiores, tāto laxiores. Insistētes itaq; in superficie cōuexa, aliæ in pūcto aliæ in linea, attingūt subiectas planas superficies, vt suspicari nō nemo posit, à rectis paulatim multis cōpositis circūferentē lineā absolui. Hoc autē vide ne eorū quę in caduca sunt natura circulariū & globosorū, fortasse nihil sit ex omni parte suo respondēs nomini, sub insistētia & extensione rectilineorū, aut exiguitate particularū latente discrimine, vt id quod non est, videatur rotūdum atq; teres. Itaq; ergo caducorum corporū nullum circulari motu circumagitatur, sed ad rectam omnia lineam. Verè autem globosum esse, non est sensilis corporis, sed animæ & mentis elementū, quibus etiā circularē reuolutionē, vt naturæ conuenientem eorum, adsignat.

Quomodo in Phędro dicitur naturā ale, qua id quod graue est sursum euehitur, maximè eorū fieri participē, quæ sunt circū corpus dei? An quia de amore sermo est amor autē est pulcritudinis corpori inhærētis, pulcritudo autē similitudine rerū diuinarū mouet animū, eique res in memoriā redigit? Aut potius absq; vlla curiosa interpretatione, verba simpliciter sunt accipienda. nēpe q multis animi facultatibus circa corpus occupatis, vis ratiocinādi & intelligēdi maximè diuinā participei naturā, quā ille vim diuinarū ac cœlestiū rerū capacē cum dixisset, non abs re alam appellauit, vt quę animā ab humilibus & caducis rebus sursum euehat. V.

Qua tandem ratione ait Plato motus circumresistentiam (hoc enim nubis fit antiperistasi) eò quòd nusquā quicquam sit inane, causam esse eorum quæ eueniunt medico-

medicorũ cucurbitulis, glutitioni, onerum iactationi, aquarum fluxui, fulminibus, succino & Herculeo lapidi res ad se trahentibus, & sonorũ cõsonantiæ? videtur.n. absurdè tam multorũ tamq; diuersorum effectuum vna causa adferri; Nam quomodo ob circumresistentiam aeris respiratio fiat, ipse satis explicauit, reliqua omnia dicens mirabiliter effici, nihilq; esse, atq; ipsa sese inuicẽ contrudere, & vicissim impellẽdo suas sedes petere, singula nobis explicanda reliquit. Primũ de cucurbitula res

Cucurbitulę.

sta habet. Aer carni proximus ab ea cũ calore compręhẽsus & inflammatus: rariorq; quàm sint æris meatus redditus, excidit non in vacuum spacium (quod nullum est) sed in eum aerem qui foris ambit cucurbitulam, eumque impellit, is ante se situm. atq; ita semper aerem aer impellit cedentem, appetens succedere in locum vacuatũ prioris cessione. sic autem aer accidens ad carnem à cucurbitula compræhensam, atq; efferuescens, simul humorẽ in cucurbitulam elidit. Eadem est deglutiendi ratio. Cauitates.n. quæ circa os sunt & stomachum, aeris sunt plenæ.

Glutitio.

cum ergo cibus in eas deprimitur à lingua simul, & tonsillis intentis, elisus aer cedentem insequitur, vnaq; cibũ detrudit. Pondera autem iactata aerem scindunt, cũ ictu incidentia, ac dissipant. is autem retrò circumfluens, eò quòd eius natura est hæc vt vacuatũ sequatur impleatq; locum, subinde impulsum insequitur, motumque accelerat. Fulminum autem casus ipsi quoque similes sunt iactationi. Ab ictu enim, qui in nube fit, ignea materia, explosa in aerem exsilit, isque contrà ruptus cedit, ac rursum in sese concidens desuper, vi deorsum & contra naturam fulmen deprimit. Electrum verò nihil eorum attrahit quæ ei apposita sunt, vt neque Herculeus lapis, neque quicquam ad ea sponte sua adsilit. Sed lapis hic halitus emittit graues, quibus continens aer impulsus, eum qui ante se est trudit, isque in orbem agitatus, ac ad vacuatum reuertens locum, vi vnà trahit ferrum. Electro quippiam inest flammeum aut spiritus habens naturam. atque hoc attritione superficiei reclusis meatibus emissum, idem agit quod magnes. trahit quippe secum proximorum corporum leuissima atque siccissima, ob tenuitatem & imbecillitatem. non enim ita validum est, neque grauitate impetúve præditũ, quo multum aeris impellere, & maioribus magnetis in morem vim facere possit. Cur verò neque lapidem aer, neque lignum, sed ferrum modò ad Herculeum promouet lapidem? hæc enim est quæstio communis & horũ qui tractione lapidis, & eorum qui incitatione ferri existimant istorum corporum fieri coitionem. Ferrum neque adeò rarum est vt lignum, neque ita solidum omnino vt aurum vel lapis, sed meatus habet quosdam & transitus atque asperitates, quę ob inæqualitatem aeri proportione respondent, quibus efficitur vt non elabatur aer, sed sedibus quibusdam receptus, & à ferro moderatè reluctante compręhensus, cum in id ad lapidẽ reuertens incidisset, vnà secum rapiat atque perferat. Atq; horum quidem hæc ferè est ratio. Modus autem quo aquæ per terram fluentes contrà aerem circumagunt: nõ perinde est euidens. Sed animaduertendum est lacuum ac paludum aquas immotas manere, quòd eis circumfusus est vndiquaque aer immobilis, & nullum vacuũ prębens locum. Itaque ergo quæ in superficię est aqua lacuum & marium, turbatur atque fluctuat aere exagitato sequitur enim statim eo locum mutante, atque ob inęqualitatem vnà defluit. Nam ictus qui infernè accidit, cauitatem fluctus efficit, qui supernè, grauitatem, donec considat & conquiescat humorem continens ambiẽsq; aer. Fluxus ergo aquarum, quæ ita ferantur vt subinde cedentem aerem insequantur, vicissimque ab impulsu aduerso circumacti impellantur, absque fine continuantur. atque hęc est causa, quòd fluuij aucti aquis celerius currunt, iidem tenues & cauo aluco tardius meant ob imbecillitatem, non cedente aere neque magnam cir-

Fluuij.

cumresistentiam percipiente. Sic & fontium aquas necesse est effluere, aere extrinsecus in loca vacuata succedente in profundum, rursumque aquam foras eiiciente. In domo etiam opaca & aerem ventumve continẽte, solum aqua conspersum edit spiritum aut ventum, quòd humori incidenti ictumq; afferenti aer è suis sedibus cedit. Ita natura comparatum est, vt mutuò se pellant, vicissimque cedant aer & aqua, quòd nullum est vacuum in quo alterum subsistens ab altero non moueatur. De consonantia ipse modum aperuit, quo soni concinunt.

Cõsonãtia.

Sonus enim celer, acutus, tardus autem grauis. itaq; etiam sensum citius mouent acuti soni, quibus iam euanescentibus, vbi superueniunt graues, quod ex ijs ob similem affectionem contemperatur, id voluptatem auditui adfert, quę concentus dicitur. Facilè autem ex ijs quæ antè dicta sunt intelligitur, horũ instrumentum esse aerem. Quippe vox est ictus audientis sensus per aures ab aere illatus. icit.n. aer à mouente re ictus, quod mouẽs si vehemens fuit, acutè si languidum, molliuculè & quidem vehemens ictus ac contentus ad aures celerius accidit, deinde aer circumiens & ictum assumens, tardiorẽ assequitur & secum ducit sensum.

VII. Terrę anima & motus.

Quomodo ait Timęus animas in terram, Lunam, & quæ alia sunt instrumenta tẽporis dispersas esse? An hoc modo moueri statuebat terram, quo Solem, Lunam, & quinq; planetas, quos cõuersionum causa appellat instrumenta temporis? & oportuit terram deuinctã circa axẽ Vniuersi, non ita fabricatam intelligi, vt vno contẽto loco maneret, sed quę conuerteretur & circumageretur? postmodò Aristarchus & Seleucus ostenderunt. Sanè hoc ille ita vt poneret tantum, hic etiã pronunciãs Theophrastus porrò etiam id narrat, Platonem iam natu grandem pœnitentia fuisse ductum, quòd terram in medio Vniuersi non suo loco collocauisset. An verò his repugnant multæ aliæ haud dubiè probatæ Platoni sentẽtię? Mutata igitur scriptura, datiuus chrono, pro genitiuo chronu legendus videtur, vt intelligas nõ sidera, sed animalium corpora appellari instrumenta, quo modo Aristoteles animam definiuit actũ corporis naturalis instrumentis præditi ac facultate vitæ. Talis ergo fuerit sententia, animæ in congruentia ipsis & instrumentis prædita corpora in tempore sunt dispersæ. Sed & hæc aliena est opinio. Non.n. semel, sed sępius stellas instrumenta temporis appellauit, quando etiam ipsum Solem ait cum reliquis errantibus stellis factum ad definiendos & custodiendos temporis numeros. Optimum igitur fuerit sic accipere, dici terram instrumentũ tẽporis, non quæ itidẽ vt stellæ moueatur, sed quòd suo ipsa semper in loco manẽs, ijs motu cuiq; suo citatis ortuum & occasuum causa sit, quibus primæ temporum mensuræ dięs & nox definiuntur. itaq; custodem eam, & veracem noctis dieiq; artificem dixit. Etenim horologiorũ quoq; gnomones non quia vna cum vmbris locum mutent, sed quia suo in loco persistant, instrumenta sunt dimetiendi tẽporis, eoq; terram imitantur, quę Solis infra ipsam delati lumẽ intercipit. Sicut ait Empedocles,

Noctem terra facit, dum lucem intercipit almam.

Hoc ergo hanc habet expositionem. Id verò magis adhuc suspicetur non nemo dictum esse præter probabilitatem atq; adeò absurdè, Solem & Lunam ac planetas factos esse ad distinctionem tẽporis. Nam cũ aliàs magna est Solis dignitas, tum ab ipso Platone in Republica vocatur rex dominusq; omnis sensilis naturę: sicut Bonũ naturæ sola mente cernendæ. nam Boni soboles dicitur, visilibus rebus hoc dans vt & sint conspiciãtur, sicut res quę mente videntur sola, id à Bono habent, vt sint & intelligantur. Eum igitur deum, tali natura tantaq; potentia, instrumentũ tẽporis, ac cõspicuam mensuram discriminis, quòd ratione tarditatis ac celeritatis octo orbibus inter se intercedit, non admodũ dictu decorũ ac pro-

Sol. lib. VI. prope finem.

babile videtur. Respondendum est, eos qui his rationibus turbantur, ignoratione labi, quòd putant tempus mē suā esse motus & numerū secundū prius ac posterius, vt Aristoteles dixit. aut quantitatē in motu, vt Speusippus, aut interuallum motus, aliud nihil, vt Stoicorū nonnulli. ab accidente scilicet rem definientes, naturā autem eius & vim non perspicientes. Quā quidem Pindarus nō ineptè videtur intellectam protulisse his verbis,

Tempus quid.

Ad tempus, quod omnibus præstat cœlitibus.

Pythagoras quoq; interrogatus quid esset tempus, Animam Vniuersi respondit. Non enim affectio aut accidēs cuiusuis motionis est tempus, sed causa, vis, & principiū, omnia orta continentis concinnitatis atque ordinis. quo natura Vniuersi mouetur, animata ea, aut potius ipsa cū sit motus & ordo ac concinnitas, tempus dicitur. omnia enim mortalia iustè temperat, viam absque strepitu ambulans suam. Etenim anima secundum antiquos numerus est seipsum mouens. itaque etiam Plato ait tempus vna cum cœlo exstitisse, motum ante cœli ortum fuisse, tempus non item. neq; enim ordo tum erat, neq; mensura, neq; definitio, sed motus infinitus, tanquam informis & rudis materia temporis. quæ motio cum deinde figuris materiam, motum conuersionibus seu circuitionibus informasset, ex altero mundum, ex altero tempus fecit. Haud iniuria autē ambo hæc deo tribuuntur, substātię mundus, ęternitati tēpus in motu sicut in ortu mūdus est deus. Itaq; simul orta cœlū & motū simul ait desitura, siquidē eis interitus accidat. Fieri. n. non potest, vt quod ortū est absq; tēpore sit, vt neq; sine æternitate id, quod mente sola percipitur, quando id semper manere debet, illud ortum nunquam dissolui. Adeò itaq; necessariam cū cœlo habet complexionem & compagem tempus, non simpliciter motus, sed (vt diximus) motus ordinatus, mensura sua, finibus, & reuolutionibus contentus quibus præfectus Sol cum sit, eorumq; inspector, vt definiat, temperet, producatq; in lucem mutationes & discrimina temporum, quæ, vt Heracletus dicebat, omnia ferunt, non vilibus aut exilibus, sed maximis ac præcipuis summamq; continentibus in rebus principi ac primo deo operam nauat.

IIX.
De animę facultatibus.
Ex fine quinti.

Cum Plato in Republica de animæ facultatibus disserens consonantiam rationis, eius in qua irarum ardores exsistunt, & concupiscentis optimè comparauerit, concentui imæ, mediæ & supremæ chordæ, haud abs re dubitauerit aliquis, rationémne an verò iracundię capacem vim in medio collocauerit. neq;. n. id ibi expressè significauit. Sanè facultatum ratione loci facta dispositio, irascētem mediæ chordæ loco ponet, rationem summæ, quā Græci hypaten vocant. Antiquitus. n. primum & supremum ij hypaton dicebant. ita etiam Xenocrates Iouem in rebus immutabilibus hypatum vocat, imū in ijs quæ sunt infra Lunam. & ante eum Homerus principū principem deum vocauit ὕπατον κρειόντων. Iustè autem natura præstantissimam partē summo statuit loco, ratione gubernatoria instar in capite collocata, longè autem hinc, & vltimo atq; infimo loco posuit concupiscentem, vim vnus. n. locus nete & neatos vocatur, quod ex mortuorū appellationibus patet, qui νέρτεροι & ἔνεροι dicuntur. quidā etiam ventū, qui ex imo & obscuro loco spirat, inde Notum vocari autumant. Quo itaq; modo vltimum primo imum summo opponitur, cum se cōcupiscentia habeat eodem modo ad rationem, non potest ratio summū esse & primum, non etiam supremum, sed aliud. Qui autē ei medium locum, vt principem, tribuunt, ignorant se ei præstantiorem adimere. nempe summum, qui neque irascenti tribui. neque concupiscenti potest facultati, cum vtriusque ea sit natura, vt regi & obsequi rationi possit, neutrius vt ei imperet. Magis etiam ita videbitur cōparatum natura, vt irascendi vis in medio cōstituatur reliquarū. Nā rationis quidem ea est natura, vt imperet, irascēdi facultatis, vt & regat, & regatur. cū & pareat rationi, & compescat coerceatq; concupiscentiam rationi nō obedientem. Ac sicut litteræ eæ quæ semiuocales dicuntur, mediæ sunt inter mutas & vocales, quòd his minus, ijs plus habent, ita in animo hominis irascendi facultas, non intemperatè patiendi potestatem habet tantum, sed sæpe admixtam honesti imaginem, cum ratione ad vlciscēdum fertur. Ipse Plato cum animam pari equorum cognato & aurigæ contulisset, aurigam (quod neminē fallit) rationem facit. de equis eum qui concupiscendi vim refert, omnino contumacem & refractarium, hirtū circa aures, surdū, & qui vix flagello stimulisq; pareat. irascentem verò partem fræno facilè obsequentem rationis, eiusq; adiutricem. Sicut ergo in bigis non auriga est virtute & potestate medius, sed equorum alter deterior rectore, idemq; iugali suo melior, ita in anima Plato non principi parti medium locum tribuit, sed ei facultati quę minus rationis habet, quàm princeps pars, plus quā tertia. Hic ordo etiam consonantiarum proportionem conseruat. cum irascendi facultas mediæ chordæ vicem gerens ad rationem veluti hypaten siue summam, referat diatessaron, (quartam vulgò dicunt) ad cōcupiscentiam, verò, vtpote quę neten seu imam chordam repręsentat, diapente conficiat, quæ Quinta vsurpatur ratio autē ad concupiscentiam, tanquam hypate ad neten, diapason siue Octauam exhibet. At si medio loco rationem collocares, iam longius irascendi vim à vi appetendi dimoueres. cum nonnulli philosophorum similitudine harum moti iram cū cupiditate idē statuerint esse. Quid quòd ridiculū videtur primum, mediū & vltimū locis describere? cum videamus hypaten in lyra supremam, in tibia vltimam habere sedem. & quocunq; loco mesen in lyra posueris eodē modo contentā, eam acutius hypata, grauius neta sonare. Sanè oculus non in omnibus animalibus eūdem obtinet locum, vbicunq; autem situs sit hoc à natura habet vt videat. Pædagogus etiam non præcedens, sed à tergo sequēs, ducere dicitur. & Troianorum ille ductor exercitus

In Phędro.

Odyss.α.45

Iliad.λ.64

Nunc inter primos cernendus prælia obibat.
Nunc acies inter postremas imperitabat.

vtrobiq; tamen primus erat, & primaria potentia pollebat. Eodē pacto animæ facultates non loci ratione in ordinē cogendæ sunt, sed vires & proportio examinandę. Quòd. n. ratio in corpore hominis principe loco inest, id per accidēs fit. Primam autem atq; primariam vim tāquam mesa ad hypatam, ad partem appetentem, & vt ad netam ad partē irascentē habet ratio, quatenus vtranque & laxat & intendit, omninoq; consonantiam eorū efficit, vel auferendo id quod est nimium, vel nō sinendo eas planè luxari atque torpere, moderatū. n. & concinnū quod sit atq; proportione respondens, mediocritate definitur. Immò autē hoc imperfectū est, rationis facultatis mediocritates in animi affectionibus facere, quas sacras vocant substantias, extremorum ad rationē, & inter se ratione temperaturam habentes. Nō. n. in bigis medio loco habetur iumentorum præstantius, neq; summo loco ponenda est aurigatio, sed mediocritas in inæqualitate celeritatis atq; tarditatis equorum. quomodo rationis vis corripiens absurdè concitatos affectus, & ad se accommodans inq; modum redigens, mediocritatē inter nimium & parum constituit.

IX.
De partibus orationis.
In Sophista.

Cur dixit Plato orationē è nominibus & verbis tēperari? Omnes. n. aliæ partes orationis pręter has nihil fierent. Iuuenili quidem studio quodā Homerus omnes in hunc versum coniecit,

Iliad.α.185

Αὐτὸς ἰὼν κλισίηνδε τὸ σὸν γέρας, ὄφρ᾽ ἐῢ εἰδῇς.

nam pronomen, participiū, nomen, prępositio, articulus coniunctio, & aduerbiū ac verbum in eo sunt particula δὲ loco pręposititionis εἰς posita, cū κλισίηνδε tale sit quale est Ἀθήναζε. Quid ergo pro Platone afferemus? Nēpe antiquos ab initio id orationem siue λόγον appellasse, quod enun-

enunciatũ hodie, id est, protasis aut axioma Gręcis dicitur, quod scilicet primũ vbi effertur, veritas in eo vel falsitas inest. Ea verò oratio è nomine & verbo constat, hoc prędicatũ, illud subiectũ dialectici appellant. Cum enim hæc audimus, Socrates philosophatur, Socrates mutatur nihil pręterea desiderãtes, alterũ verum, alterum falsum esse dicimus. Apparet nempe homines ab initio ad hoc orationem & vocem articulis distinctam desiderasse, vt & actiones & qui eas agerent, itemq; affectiones & qui ijs afficerentur inuicem significare & explicare possent. Quoniam igitur actiones & affectiones verbo, qui agũt & afficiuntur nomine satis dilertè exprimũtur, sicut ipse inquit, hæc significare ideo videntur. Reliqua autẽ dixerit aliquis non significare, Verbi gratia, gemitus, & vlulatus histrionũ, atq; adeò arrisio & reticentia interdum, faciunt vt maiore vi sermo aliquid exprimat, nõ tamen ita vt nomen & verbũ necessariã habeant significandi vim, sed adscititiã quandã, quæ orationẽ variet, quo pacto litteras variant, qui spiritus & quantitates litteris annotant, non litteras sed affectiones potius, & accidentia atq; differentias litterarũ, quod manifestum fecerũt veteres, quibus xvi litteræ suffecerunt ad eloquenda & scribenda omnia. Porrò vide ne nõ obseruemus Platonẽ dicere ex his, nõ per hęc orationẽ misceri, ac proinde, vt si quis dicat, medicamentũ è cera & galbano misceri, aliquis id calumnians obijciat ignẽ & vas omissa esse, sine quibus mixtio fieri non potuit, ita nos Platonẽ culpemus, quod coniunctiones & pręposítiones aliaq; id genus omiserit. Nõ enim ex his oratio, tamen eorũ opera, neq; sine his confici videtur. Nã qui Verberare aut Verberari dicit, qui Socrates aut Pythagoras, is vtcunq; aliquid intelligendũ ac cogitandum præbet. non item si quis Quidẽ, aut Enim, seorsim pronunciet, licet concipere animo corporis aut rei alicuius notionem, sed nisi talia vocabula cum nominibus & verbis efferuntur, inanibus sonis ac strepitibus similia sunt. nã neq; seorsim, neq; inter se coniuncta illa quicquã notant rei, sed vt vt coniungas inter se ac in vnũ confundas cõiunctiones, articulos, & præpositiones, conatus aliquid vnũ ex ijs facere, videbimur inanes sonos præcinere, non disserere. Nomine autẽ cũ verbo cõstructo quod cõponitur, illico iã oratio est. Itaq; non iniuria nõnulli has tantũ partes orationis ponunt. Atq; Home-
Iliad.α.391 rus etiam fortassis hoc declarare voluit, subinde dicens,

—— ἔπος τ' ἔφατ', ἔκ τ' ὀνόμαζεν.

Verbum enim voce ἔπος solet innuere, vt in his,

Ody ψ.191 Ὤγαθέ, ἦ μάλα τοῦτο ἔπος θυμαλγὲς ἔειπες, &,
Ody θ.408 Χαῖρε πάτερ ὦ ξεῖνε, ἔπος δ' εἴ πέρ τι λέλεκται
Δεινόν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι,

Non.n. coniunctio, aut præpositio, aut articulus cũ dicitur, animo dolor adfertur, sed verbũ hoc Efficitur, actionẽ designans turpẽ à motu animi inepto profectã. Itaq; etiã poetas & scriptores laudãtes & vituperãtes, solemus dicere, aliquẽ vsum verbis Atticis, bonis, aut cõtrà pedestribus. at talibus vsum articulis Thucydidẽ aut Demosthenẽ nemo diceret. Quid? inquies, nihilne reliquę partes ad orationẽ conducunt? Respondeo sic cõducere, vt salẽ ad obsoniũ, aqua ad mazã. Euenus quoq; ignẽ cõdimentorũ optimũ dixit * dicimus, neq; ignẽ neq; salẽ rei elixæ aut cibi, quibus semper potimur, non sicut oratio istis sępe videtur nihil indigere, Id quod de Romana lingua dicere possum, qua fere oẽs hodie Homines vtuntur. Præpositiones.n. paucis exceptis omnes sustulit, neque vllis omnino vtitur articulis, nisi sicubi eos tanquam fimbrias nominũ adhibet. Neq; hoc est mirũ. quãdo etiã Homerus heroici carminis ornatu omnibus superior paucis nominibus articulos, tanquam poculis ansas, aut galeis cristas adiecit. Itaq; etiam notati sunt ij versus in quibus articuli exprimuntur. vt

Αἴαντι δὲ μάλιστα δαΐφρονι θυμὸν ὄρινε
Τῷ Τελαμωνιάδῃ —— &

ποίησεν, ὄφρα τὸ κῆτος ὑπεκπροφυγὼν ἀλέοιτο.

& pauca horum similia. In alijs infinitis articulus omissus neq; perspicuitati neq; elocutioni quicquam detraxit. Et verò neq; animal vllum, neq; instrumentũ, neq; armorum genus, neq; vlla deniq; alia res partis suæ alicuius sublatione fieri solet pulcrior, efficacior, gratior. Oratio coniunctionibus ademptis sępe maiorem sortitur ad mouendum vim. vt in hoc

ἄλλοι ζωὸν ἔχουσι νεούτατον, ἄλλοι ἄουτον, In Mediã.
ἄλλοι τεθνειῶτα κατὰ μόθον ἕλκε ποδοῖιν.

Et ista Demosthenis. Multa facere potest verberãs, quorum aliqua percussus ne indicare quidem alij possit, figura, vultu voce, quando contumeliosè agens, quando inimicus, quando pugnis, quando in malam. hæc mouent, hæc de statu rationis deturbant homines qui contumelijs non sunt adsueti. Item. Quid? nonne Midias ab hac ipsa die perorat, criminatur, clamitat? Si in suffragia mittitur populus, Midias Anagyrasius obtruditur, Plutarchi publicus est hospes, arcana nouit, vrbs ipsum non capit? Hinc est qood ea figura, qua coniunctiones omittuntur, valde ab ijs comendatur qui artis oratoriæ præcepta scribunt. ijdemque eos, qui nimis adstricti legibus ac consuetudini nullam prætermittunt coniunctionem, incusant vt ociosam languidamq; molestamq; eo quòd omni varietate careat orationem efficientes, Iam res ipsa ostendit dialecticos, qui maximè cõiunctionibus opus habent ad connexiones aut disiunctiones enunciatorum, ita eas vsurpare, vt iugo auriga Ody.ι.427. vtitur & viminibus Vlisses ad oues Cyclopis non enim partem orationis aut compagem ista vocabula, sed colligandi instrumentum significant, quod ipsa docet appellatio. neque constringuntur ijs omnia, sed ea tantum, quæ non dicuntur simpliciter. nisi velis etiam lorum oneris, & gluten libri partem esse, ac diuisiones pecuniæ partem reipub. gerendæ. quomodo Demades dixit, pecuniã, quæ populo ex ærario dabatur ad spectaculorũ vsum, gluten esse popularis in rep. status. Quæ verò coniunctio ita ex multis vnum facit pronũciatum copulando atque connectendo, vt marmor colliquefactum igni ferrum constringit? neq; tamen marmor ferri pars vel est vel dicitur. quanquam id quidem genus res dum in liquata subeunt atque penetrant, & afficiunt & afficiuntur vicissim. Coniunctiones sunt qui censeãt nõ vnum aliquid efficere, sed esse recensionem tanquã cũ ordine aliquot enumerantur, qui deinceps magistratũ gesserint. Porrò ad reliquas quod attinet orationis partes, pronomen manifestò nominis est species. non tantum quia casus habet eosdem, sed quòd quædam prolata, proprijssimè id, quod antè definitum dicendo fuit, exprimunt. neque video quid amplius dicat qui Socratẽ quàm qui nominatim hunc hominẽ dicat. Quod participium appellatur, mixtum quidpiã è nomine & verbo, ipsum pro se nihil est, vt neque communia femineorum & virilium nomina. cõstruitur ergo cum nomine & cũ verbo, temporum ratione verba, casuum causa nomina attingens. Dialectici talia vocant ἀνακλάστους, quasi si refracta aut decerpta diceres, quia scilicet nominum & appellationum vim habent. vt cum militantem pro milite, amantem pro amatore diceres. Præpositiones galearum cristis, & basibus atque subucibus licet comparare, quòd non verba sint, sed circa orationem versentur. Tu vide, ne frustis potius fragmentisq; vocabulorum similes sint, sicut literarum portiunculis & apicibus scribũt qui festinant. Nam ἐκβῆναι & ἐμβῆναι manifestum est concisa esse pro integris ἐντὸς βῆναι, & ἐκτὸς βῆναι. & προγενέσθαι loco πρότερον γενέσθαι, & καθίζειν pro κάτω ἵζειν. sicut haud dubiè etiam λίθους βάλλειν & τοίχους ὀρύττειν festinantes orationemq; coarctantes dixere λιθοβολεῖν & τοιχωρυχεῖν. Proinde vnumquodque horum vsum orationi

aliquem præstat, pars autem & elemētum eius non est. hoc enim (vt docuimus) solis nomini & verbo debetúr honoris. quę primā istam conficiunt iuncturam, in qua verum falsumve locū habet. quam protasin alii, alij axioma, Plato logon siue ora-tionem appellat.

PLVTARCHI
De primo frigido, libellus.

Sit ne aliqua frigidi vis, Phauorine princeps atque natura, sicut calidi ignis, cuius præsentia quadā & participatione reliquorū vnumquodq; fiat frigidum? aut potius frigiditas caloris priuatio est, vt tenebras lucis dicūt, & motus quietē? etenim frigiditas statui seu quieti videtur accōmodata, sicut contra calor mouendi facultatem habere, & calidorum frigefactio nullius præsentia facultatis agentis fit, sed discessu caloris. simul enim hic consertim abiit, & friget id quod relinquitur. & vapor quem aqua feruens emittit, vna cum discedente calore elabitur. quo fit, vt frigefactio quantitati aliquid detrahat, calorem elidens, nihilo in eius locum succedente. Quid si hoc primum nomine isthæc ratiocinatio falsi suspecta sit, quòd multas illustres facultates perimit, easque non qualitates & habitus, sed habituum & qualitatum facit priuationes? grauitatem putà leuitatis, duriciem molliciei, nigredinem albedinis, amarorem dulcedinis, & quæ aliæ qualitates ob vim suam sibi inuicem opponuntur, non vt habitui priuatio. Deinde, quòd omnis priuatio ociosum quippiam est & inefficax, vt cæcitas, surditas, silentium, mors. formarum enim discessus sunt, & naturarum abolitiones, non naturæ & substantię per se. At verò frigus in corporibus obortum non minores quàm calor affectiones motusque efficit suapte natura. Coguntur enim multa frigore, stipantur, atque densantur, & quies stabilitásve eius non ociosa est, sed grauis atque constans, ob vim eius subfulciendi atque continendi robore præditam. Itaque priuatio quidem defectus est & discessio oppositę facultatis, at frigescunt multa multo intus calore inhærente, multa etiam frigus, quo magis ea calida sunt, tanto magis cogit atque densat, vt cum candens ferrum in aquam intingitur. Stoici quoque spiritum aiunt in corporibus infantium refrigeratione acuī, mutataque natura in animam verti. verum hoc controuersia non caret. Sed cum frigus appareat opificem esse multarum rerum aliarum, haud par est id pro priuatione haberi. Prætera nulla priuatio cōparationem secundum plus aut minus admittit, neque eorum quæ visu orbata sunt, aliud alio magis minusve cęcum dicitur, nec quæ loqui non possunt, aliud alio magis tacere, neque quę vitam amiserunt, aliud alio magis mortuum. At inter frigida non minus quàm calida gradus isti sunt, vt aliud alio magis minusve, hoc admodum, illud non adeò, vnum remissius, aliud intentius dicatur frigidum, quòd materia aliàs vehementius, aliàs languidius affecta à contrarijs facultatibus, alia alijs magis calida frigidave ex sese exhibet. Etenim habitus cum priuatione misceri non potest, neque admittit vlla vis priuationem sibi aduersam aut sociam in subiecto adsciscit, sed ea subeunte cedit. Calida tamen aliquousque manent frigido admixto, vt nigra albis, grauibus acuta, dulcibus austera. quæ quidem communicatio & concinnitas colorum, sonorum, medicamentorū, ciborum gratos multos amicosq; ortus præstat. Nā quæ est priuationis aduersus habitum oppositio, hostilis est & pacti exsors: cum vnius natura alteram perimat. Ea verò, quia aduersę facultates opponuntur, tempestinè si fiat cum multæ artes vtuntur, tum verò natura plurimū & in aliis gignēdis rebus & maximè in aeris mutationibus, ijsq; effectis, quę quia tēperat atq; dispēsat deus, musicus appellatur. non sanè quòd grauia acutis, aut nigris alba accōmodet, interq; ea consonantiā efficiat, sed quòd caloris & frigoris in mundo societatē dissidiumq; ita gubernet, vt & coeant & discessionem faciant moderate, & nimia vtriq; vehementia adempta, in rectū modum cōponat. Iam frigus perinde atq; calor sentitur. Priuatio autē non visu, non auditu, non tactu, deniq; nullo planè sensu percipitur. Sentiri.n. est substantiæ. vbi substantia nulla apparet, ibi priuatio intelligitur, quæ substantiæ est negatio, vt cæcitas visus, vocis silentium, corporis inane. nā neq; inane tangendo sentimus, sed vbi nullū corpus tactui occurrit, vacuum animo concipitur. neq; silentiū audimus sed quando nihil audimus, silētium intelligimus, eodēq; modo cæcorum, nudorū, & inermiū non est sensio, sed sensus negatione noscuntur. Ergo frigus, si quidē caloris esset priuatio, non sentiri oportebat: sed ea intelligi frigida, vbi calor abesset. Sin vt calor corporis tepore & laxitate, ita frigus eiusdem concretione atq; densatione sentitur, huius iā quoq; constat vt & caloris suum esse peculiare principiū atq; fontem. Proinde vniuscuiusq; formę priuatio vnica est & simplex, substantiæ ipsi plura discrimina, complures facultates sunt. Vnius modi est silentiū, vox res varia, modò offendens sensum, aliàs oblectans. ac tales sunt etiam colorū figurarumq; differentiæ, aliàs aliter afficientes sentientem. quod autem tangi non potest & quod colore, deniq; quod qualitate caret, nullō discrimine est præditum, sed sui simile. Videtúrne ergo frigus priuationum istarum de genere esse, nulloque discrimine afficere? Immò contrà magnę vtilesq; voluptates corpori à frigore offeruntur, ac vicissim vehementia damna, dolores, ac prægrauationes, quando non semper cedit ac corpus deserit calor, sed sæpe intus inclusus reluctatur atq; pugnat. (cui pugnæ nomen est horror atque tremor) & victo calore congelatio & torpor succedunt, calore frigus superāte corpus intepescit ac relaxatur, quod ἰαίνεσθαι vocat Homerus. Verum hęc omnibus sunt manifesta, hisq; maximè affectionibus ostēditur frigus calori vt substantiā substantiæ, vel qualitatem qualitati repugnare, non vt negationem aut priuationem, neque interitum esse caloris, sed naturam vi eius perimēdi præditam. Alioquin & hyemem tempestatibus anni, & Aquilonem ventorum numero eximemus, vt ęstatis, & Austri priuationes, quæ proprium nullum habeant principium. At.n. cum in Vniuerso sint quatuor prima corpora, quæ ob numerum, simplicitatem & vim pleriq; reliquorum elementa & principia statuunt, ignis inquam, aqua, aer, & terra: necesse est etiā totidem esse primas, ac simplices qualitates. quę verò sint, nisi calor, frigus, siccitas, humiditas, quibus elementorum omnes motiones absoluuntur? Vt autem in grammatica elementorū sūt breuitates & longitudines, in musica graue & acutū, non vnum alterius priuatio, ita in naturalibus quoque rebus pro elemētis accipere debemus calida frigidis, & humida siccis opposita corpora, si quidem & rationi & ijs quę in natura visuntur effecta cōsentire volumus. Nisi si placet sequi Anaximenem illum antiquum, & neq; frigidū in substantia, neq; calidum relinquere, sed ea facere communes affectiones quæ materiæ mutationibus comitentur. Is.n. materiæ contractionem atq; densationem appellabat frigus, laxationem eius & raritatem, calorem. ideoq; non ineptè dici, calida hominem ex ore & frigida emittere. halitum.n. compressum labiis atq; densatū fieri frigidum. emissum aperto ore, ob raritatem calescere. Quem quidem eius errorem refellit Aristoteles, aperto.n. ore è nobis ipsis calidum efflari docet, cum verò flamus compressis labijs, non nos è nobis exspirare aerem, sed eum qui ante os est impelli & rebus incidere. Enimuerò si substantiam caloris frigorisque esse concedimus, progrediamur disputando, & quæ substātia, quod

principium

Frigus non esse priuationem.

Iliad.a.10. alibi.

principium,quæ natura sit frigoris, inuestigemus. Ij qui scalenis ac triangularibus figuris in corporibus sitis, rigere nos,tremere,horrere , aliaq; id genus pati ob asperitatem eorum dicunt : quanquam in particularibus errant, principiũ tamen inde sumunt vnde petendũ fuit. Oportet enim tanquam à Vesta , à substantia Vniuersi quæstionem inchoare. Qua in re maximè apparet quo philosophus à medico,rustico, tibicine differat . His enim sufficit extremarum causarum cõsideratio. Sic enim proximá causam perspexerint, vt febris est causa intẽtio aut humoris in locum alienum illapsus, rubiginis frugum ardores Solis post imbrem grauis soni fistularum inter se inclinatio:satis hoc artifici est suum opus,Physico autẽ, qui veritatem contemplatur , vltimorum cognitio non finis est sed initium ad prima supremaq; proficiscendi. Itaque rectè Plato & Democritus causam caloris & grauitatis quærentes,disputationem non ad mentionẽ ignis & terræ finiuerunt,sed sensilibus at mente sola cernenda principia reuocandis,vsq; ad minima tanquam semina progressi sunt. Veruntamen priùs etiam hæc sensilia tractare expedit,in quibus Empedocles,Strato & Stoici substantias facultatum ponebant:Stoici primum frigidũ aeri adscribentes,Empedocles & Strato aquæ. Fortasse etiam fuerit qui terram substãtię frigidi subijciat. Verũ priùs illorum sententias consideremus.Quoniam ignis

Aeran primum frigidum.

& calidus est & splendidus oportet naturam ei oppositam frigidam esse & tenebrosam.vt enim splendido tenebrosum,sic calido frigidum opponitur : quia sicut tenebræ visum,ita frigus tactum confundit : & calor sensum tangendi,vt splendor vidẽdi diffundit : Ergo quod primum in natura tenebrosum est, primum etiam frigidum erit.Aerem autem primũ esse tenebrosum, ne poetas quidem fefellit. tenebras enim aeris nomine afficiũt.

Aer crassus apud naues erat:haud quoq; Luna
Effulsit cœlo.— & iterum:
Iliad.5,649 *Aere disiecto,& pulsa caligine Solem*
Reddidit, vt pugnam posset iam quisq; videre.

aerem quoque luminis expertem cnephas dicunt,quasi cenonphaus,id est inanẽ lucis:& nephos,nubes aer coactus densatusq; appellatur. Achlys etiam & homichla, quæ caliginem & nubeculam notant,& quę alia luminis sensum impediunt , aeris sunt differentię : cuius id quod videri non potest & colore vacat, Ades,i.Pluto & Acheron nominatur.Sicut ergo splendore deficiente tenebrosus fit aer:ita calore deserente quod restat, nihil aliud est quàm aer frigidus.itaque etiam tartarus dicitur à frigore

Theogon. 119.

quod etiam Hesiodus docuit, tartarum appellans aerosum.& qui horrore tremunt ac quassantur,tartarizein dicunt.Horum ergo hæc est ratio.Iam quoniam interitus rei,mutatio eius est in contrariũ,videamus rectène hoc dictum sit, ignis mortem esse ortum aeris . Ignis enim moritur,ipse etiã sicut animal , vel vi exstinctus , vel sua sponte emarcescens. Exstintio autem illustriorem facit eius in aerem transmutationem.nam fumus aeris est species,& nidor(vt est apud Pindarum)aeris recalcitrans fumo.

Aer ex igne.

Veruntamen etiam flamma ob inopiam tabescente, vt in lucernis , cernere licet fummũ eius in caliginosum ac tenebrosum aerem abire.Vapor quoque qui à balneo vel cùm ad ignem calefacti sumus, affusa frigida,satis demonstrat calorem pereuntem in aerem mutari,vt naturæ ordine oppositum igni:vnde sequebatur, aerem primum tenebrosum esse & frigidum.Porrò omnium quę à frigore in corporibus efficiuntur vehementissima & violentissima res congelatio , in aqua à frigore efficitur. Ipsa enim suapte natura aqua facilimè diffunditur, instabilisq; est & à cõcretione aliena:ab aere autem propter eius frigiditatem constricta crassescit & cogitur.Ideò dictum est:

Continuò ninget, Boream si prouocet Auster.

austro enim tanquam materiam præparante humorem eum succedens Aquilo adstringit.& maximè hoc niues docent:aerem enim edentes & ante se spirantes tenuem atque frigidum,ita defluunt.Aristoteles etiam cotes plũbi colliquari scribit ac fluere præ gelu & hyeme , sola aqua accedẽte.aer autem.vt apparet,cogit corpora frigore,itaq; dissipat & rumpit. Pręterea aqua à fonte auulsa facilius concrescit. magis enim aer obtinet vi sua aduersus minorem rem.Quòd si quis frigidã ex puteo aquã in vase rursum in puteum demittat,ita vt aquam vas nõ attingat,sed in aere pendeat:paulo post temporis spacio eã quam ante frigidiorem sentiet.Quod quidem maximo est argumento, primam frigoris causam non esse adscribendam aquæ,sed aeri.Equidem magnorum fluuiorum nullus profundè gelu coit. non enim ad imum penetrat aer,sed ea tantum adstringit frigore suo,quæ amplectitur proprius retinẽs . itaq; barbari pedites eos transeunt, præmissis vulpibus.nam nisi crassa sit glacies, sed tãtum superficiem durauerit, animaduertentes ex hoc è strepitu infra profluentis aquæ,retrò abeunt. Sunt etiam qui pisces tum captant partem glaciei aqua soluentes calida, aqua tunc funiculum hami demitti sinente. Adeò nihil in profundo agit frigus.At verò quæ in summo sunt,ita à concretione ista mutantur , vt aqua in se coacta atque compressa naues collidat atq; perfringat. vt testãtur qui nunc cum Cæsare ad Istrum in hybernis fuerunt.Quanquam id ipsum quod nobis vsu venit , satis locuples testimonium perhibet . Nam postquam loti sumus & desudauimus,tunc magis refrigeramur: corporibus laxatis multum frigoris vnà cum aere recipiẽtes. Idẽ hoc aquæ accidit.nam facilius frigescit,si calefiat prius:quòd sic facilius ab aere potest affici. quando etiam qui feruentes aquas sursum exhauriunt inq; sublimi collocant,nihil nimirum agunt aliud , quàm quòd eas multo permisceri volunt aere. Atque his quidem,Fauorine,probabilitatibus nititur ea oratio,quæ principem frigidi facultatẽ aeri vindicat. Quæ verò eam aquę deferunt,nõ dissimilibus vtuntur principijs: nempe hoc ipsum quoque fato Empedocle:

An aqua sit primum frigidum.

Splendentem, & calidum cernes equidẽ vndiq; Solem:
Ast imbrem prorsus tenebrosumq; horribilemq;.

Cùm enim calido frigidum ita, vt splendido nigrum opposuerit,hoc nobis colligendum dedit,ita eiusdem substantiæ esse nigredinem & frigus, vt eiusdẽ sunt splẽdor & calor.Nigredinem verò nõ ad aerem,sed ad aquã pertinere sensus testatur.Nulla.n.res ab aere nigra , ab aqua omnes nigræ redduntur.si enim candidissimam lanam vel vestem in aquam inijcies , nigra inde eximetur, colorq; is manebit tantisper ,dum vel calor liquorẽ exsiccet, vel pręlum aut pódus superimpositum elidat. Et cũ terra conspergitur aqua , nigricant loca guttis occupata; reliquis pristinum colorem conseruantibus. Ipsiusque adeò aquę,si copiosa sit, quod imum est , obscurissimũ est:cùm partes aeri propinquæ pelluceant atque niteant. Ad hęc de reliquis humoribus maximè pellucidum est oleum,quia plurimum in se habet aeris.cui rei certo id est argumento leuitas,ob quam omnibus innatat humoribus,ab aere sursum elatum. Quin & in fluctus marinos si inuergatur,tranquilitatẽ facit: non ventis ob leuitatem eius inde labẽtibus,(quod Aristoteles putauit)sed quia fluctus quouis humore ictus subsidat . Hoc oleo peculiare est,quòd splendorem & perspicuitatem in fundo aquę pręstat,aere humorem dissipante.nõ enim dũtaxat in superficie ijs qui noctu spongias captant , sed etiam vrinando eas in profundo maris consectantibus ex ore efflatum lumen prębet.Non plus igitur nigredinis aeri quàm oleo,minus etiam frigidi inest.Nam oleũ, quo nullus humorum plus in se habet aerei,minimè frigidum est,molliterq; coit.quia aer in eius temperie consentus,non patitur id duriter adstringi. Acus quoque & fibulas ferreas, aliaq; horum affinia opera non aqua tingunt,

gũt,ſed oleo, veriti ne aqua ob nimiam ſuam frigiditatẽ
ea peruertat. Nimitum enim ab his equius eſt iudicium
peti, quàm à coloribus.quandoquidem nix,grando,gla-
cies,ſimul & nitidiſsima ſunt & frigidiſsima. & rursũ pix
cùm opacior eſt,tum calidior melle. Cæterùm hoc etiã
miror,eos qui aërem propterea quòd ſit tenebroſus,fri-
gidum ſtatuunt, non animaduertere eum ab alijs propte
rea calidum aſſeri,quia ſit leuis. Nam tenebroſum iſthuc
non tam familiariter congruit frigido, quàm graue & in
ſtatu perſiſtens. Multa quippe caloris inania ſplendorem
tamen hebent.leue,& quod ſponte ſurſum efferatur,ni-
hil eſt eorum,quæ ſint frigida. Ipſę quidem nubes,dum
aeream ſeruant naturam, in ſublime feruntur. deinde in
humidũ mutatæ,ſtatim deorſum labuntur: & frigore re
cepto non minus leuitatem quàm calorem amittunt. ac
vice verſa calores in eas incidente,rurſum ſurſum ferun
tur, ſimul & aeream recuperantes naturam, & ſurſum
enitentes. Id quoq; argmentum quod de interitu aſſere-
batur, vanum eſt, Non enim in cõtrarium abit quidquid
interit, ſed à contrario corrumpitur. Sic ignis vel aqua
dum perimitur,in aerem mutatur. Nam Aeſchylus non
tam tragicè quam verè dixit:

Compeſce aquam,ignis ſupplicium.

& Homerus fluuio Vulcanũ, Neptuno Apollinem in
Iliad. φ. pugna phyſicè magis quàm fabuloſè oppoſuit.ac Archi
lochus de contraria ſentiente non malè dixit,

Illa dolos nectens, aquam ferebat altera
Manu,alteraq́; ignem.—

Apud Perſas verò ſupplicandi genus erat acerrimũ &
repulſæ ſecurum, ſi ſupplex cum igne in fluuium deſcen
dens, minaretur ignem ſe in eum abiecturum niſi im-
petraret quod petebat. fiebat enim cõpos voti, ſed pu-
niebatur propter comminationẽ, vtpote iniuſtã & natu
ræ contrariã. Illud quoq; tritũ, Ignẽ aquę miſces, vſurpa
tum in eos qui vi conantur efficere quod fieri eſt nefas,
teſtari videtur igni aquam eſſe hoſtem,ab eaq́; illũ peri-
mi & extinguendo multari: nõ ab aere,in quẽ ſuo interi
tu mutatur. Sic enim id,in quod quiduis mutatur,cõtra-
rium eſt: magis aduerſabitur aeri ignis quàm aqua. Mu-
tatur enim in aquã, dũ coit: in ignem, cũ diſsipatur. ſicut
* rurſum aqua diſsipando in aere, coeundo in terã abit: vt
ego arbitror, ob familiaritatem & cognationem cũ vtro
que,non quòd alteri eorum contraria ſit atqe inimica. Il
li vtro modo dixerint, argumentum corrumpunt. Ab-
Cauſa con- ſurdiſsimum verò dictu eſt,ab aere aquam cogi: cùm ip-
gelationis. ſum aerem nuſquam videamus cõcreſcere. Nubes enim
nebulæ, & nubeculæ, congelatio nõ ſunt, ſed coitio quæ
dam & craſsicies humidi ac vaporibus repleti aeris: cùm
ſiccus aer ne ad eam quidem vſq; mutationem refrigere
tur. Sunt enim certi quidam montes qui neque nubem,
neq; rorem,neq; nubeculam admittunt, verticibus eo-
rum in aerem purum humorisq́; expertem penetranti-
bus. vnde liquet vel in primis inferioris aeris coitionem
& denſationem aeri ob humoris & frigoris admixtio-
nem contingere. Rationi autem cõſentaneum eſt, quod
magnorum fluminum ima non conſtringuntur gelu. Su
periora enim congelata, exhalationem non tranſmittũt:
eaq́; intus contenta atque reliſa calorem præbet humori
qui in profundo eſt. quod eo demonſtratur, quia glacie
ſoluta multum vaporem aquæ emittunt. Hinc & anima
lium corpora per hyemem ſunt calidiora, quòd calorem
à foris circumſtantis frigore intrò compulſum intus co-
hibent. Illæ verò ſurſum exhauſtiones aquæ & in ſubli-
mæ elationes non tantum calorem aquis auferũt, ſed &
frigiditatem. itaq; minimè niuem aut ex hac expreſſum
humorem mouent, qui valdè frigidam requirunt. mo-
tus enim vtunq; amolitur. Hanc autem vim non aeris
eſſe ſed aquæ, ſic licet de integro ratiocinari. Principiò
Aerem non probabile non eſt aerẽ, qui ætheri appropinquat, ſuper-
eſſe frigidũ. ficiemq; eius contingens, ab ignea tangitur ſubſtantia, vi

eſſe prȩditum contraria. nam neq; alias id fieri poteſt, cũ
tangatur & extremis continuetur ei ſuis: & rationi non
conuenit, naturam deinceps à corrũpente poſuiſſe, eiq́ue
contiguum feciſſe id quod corrumpatur, tanquã ea non
communicationis & conſonantiæ, ſed pugnę eſſet effe-
ctrix. Vtitur verò natura rebus non ſinceris, neque repu
gnantibus: ſed alternatim poſitum quendam rerum or-
dinemq́;, non perimendis, ſed communicãdis naturis ap
tum medijs inſertis inſtituit. Talis eſt aeris natura, qui in
ter ignem & aquam interiectus, & vtrunque eorum con
tingens, neque calidus ipſe eſt, neque frigidus, ſed tempe
riæ ex vtroq; extremorum leui innoxiaq́; mixtus. Por-
rò aer vbiq́; eſt ęqualis: non tamen omnibus in locis ęq;
hyems & frigus ſunt. nam aliæ partes orbis terrarum fri-
gidę ſunt & humidę, aliæ ſiccæ & calidæ, non fortuitò
quidem hoc, ſed quòd vna eſt frigoris & humidi natura,
Africæ enim maior pars calida eſt & aquarũ expers. Scy-
thiam, Thraciam, & Põtum qui peruagati ſunt, lacus ha-
bere magnos aiunt, ac fluminibus permeari magnis. &
quæ in medio ſunt paluſtria & lacuũ ſimilia, maximè frĩ
gent ob exhalationes humorum. Poſidonius dum frigo
ris cauſam facit, quòd aer paluſtris recẽs ſit & humidus,
noſtram opinionem magis etiam probabilem facit, tan-
tum abeſt vt fidem ei deroget. non enim aer vt recẽtior
quiſque eſt, ita videretur frigidior, niſi in humidis origo
ineſſet frigoris. Rectius ergo Homerus fontem eius in-
dicans dixit:

Frigida de lymphis ſpirabat fluminis aura.

Prætereà verò ſenſus nos ſępenumero fallit, vt veſtem Odyſſ. 4.
aut lanam tangentes frigidã, humidam nos tangere pute 469.
mus: quòd ſcilicet vtriuſque eſt qualitatis communis ſub
ſtantia, naturæq́; vicinę & familiares. In gelidis porrò re
gionibus multa rumpit frigus vaſa ærea & figlina: nullũ
tamen inane, ſed plena omnia, frigore vim aquæ facien-
te. Sanè ait Theophraſtus aerem vaſa rumpere, vſum hu
more tanquam clauo. Sed vide ne elegãtius quàm veriùs
hoc ille dixerit. nã hac ratione ea oportuit magis ab aere
rũpi, quæ pice aut lacte eſſent repleta. Sed videtur aqua
ſuapte natura & primò eſſe frigida. opponitur enim ratio
ne frigoris calori ignis, vt ſiccitati humiditatis, & graui-
tatis leuitati. denique ignis naturam habet diſsipãdi & di
uidendi: aqua glutinandi & continendi, frigore conſtrin-
gens & cogens. quod etiam innuens Empedocles, ſubin
de ignem Litem pernicioſam, aquam Amicitiam vehe-
mentem appellauit. Etenim ignis quidem alimẽtum eſt
id quod mutari in ignem poteſt: mutatur autem quod fa
miliare ei eſt: ſicut mutari id nequit, quòd eius eſt con-
trarium, vt aqua. nam & hæc, vt ſimpliciter dicam neq;
vri poteſt, & facit vt materia, herba, lignum humida diffi
culter vrantur, & ob virorem flammam edant languidã
ac caliginoſam, humore calori ob naturalem inimicitiã
repugnante. Atque hæc tu cum illorum argumẽtis com
parando perpende. Cæterùm Chryſippus cenſens ae-
rem primò frigidum eſſe, eò quòd tenebroſus eſt; men-
tionem fecit duntaxat eorum, qui longius diſtare aquam
ab æthere quàm aerem dicerent: & contra eos aliquid di
cturus. Hoc pacto (inquit) etiam terram diceremus pri-
mò eſſe frigidam, quia longiſſimè abeſt ab aere. itaq; hãc
rationem tanquam planè abſurdam repudiat atq; reijcit.
Ego autem pro terra quoq; adferri poſſe puto probabi- Terra an
lia argumẽta, quibus eam primò frigidam eſſe fides fiat. primo frigi
Idq; primum ponam, quo Chryſippus pro aere vſus eſt da.
præcipuo. quodnam? quia is primùm ſit tenebroſus. Nã
ſi ille duas ſumens facultatum oppoſitiones, ex vna alte-
ram neceſſario ſequi arbitratu ſexcentæ nimirum iã ter
ræ aduerſus aerẽ oppoſitiones & aduerſationes poſſunt
proferri, quibus etiã hanc, de qua agimus, eſſe, conſequẽ-
tẽ aſſeramur. Nõ.n. opponitur tãtũ terra aeri vt grauis le
ui, deorſum vergẽs ſurſum ſe efferẽti, aut vt dẽſa raro, tar
da & ſtabilis velocib. prædito momentis: ſed vt grauiſſi
ma leuiſſimo, denſiſſima rariſſimo, deniq; vt immobi-
lis

lis omnino suapte natura, ei qui sponte sua citatur moti
bus ,.& medium obtinēs locum ei qui semper in orbem
circumuoluitur. Non est itaq; absurdum, his tot ac tan-
tis oppositionibus etiam calidi ac frigidi contentionem
comitari? Non sanè. Splendidus verò est ignis, terra te-
nebrosa. immò autem tenebrosissima omnium rerū, lu-
minisq; vacuissima. Aer quidem primū particeps est lu-
minis, mutaturq; celerrimè, impletusque splēdore, eum
vsquequaq; differt seipsumque corpus lucis præbet. Sol
enim surgens, vt quidam scriptor dithyramborū cecinit
statim implet magnam ventorum per aerem ingredien-
tium domum. ex hoc lacui mariq; portio luminis immit
titur, renidentq; flumina, quatenus aer ea attingit. Sola
omnium corporum terra semper luminis expers est, ne-
que radijs Solis & Lunæ illuminantibus percellitur. fo-
uetur quidem ab ijs, & exiguam sui partem à calore sub-
eunte patitur tepefieri: sed ob soliditatem suam lumē nō
admittens, tantum in superficie circum illustratu: interio
ra tenebræ, chaos, & inferi nominantur, & erebus nihil
est aliud, quàm tenebræ in terræ corpore. Porrò noctē
poeta terra natam fabulantur: mathematici ostendunt
vmbram esse terram aduerso Sole lumini officiētem. aer
enim tenebris impletur à terra vt lumine à Sole: & quæ
non illuminatur pars aeris, noctis est ea quantitate, quan
tam vmbra obtinet. Itaq; exteriore aere etiam per noctē
homines ac bruta animalia vtuntur, ambulantque in eo
per tenebras, in quibus vtcunque vestigia quædam lucis
atque reliquię dispersæ sunt. intra domos autem & tectis
parietibusq; inclusus, omnino cæcus est & luminis ex-
pers, terra scilicet circumquaque ambiente. Quin & ter
gora & cornua integra ob soliditatem lumen non trans-
mittunt, dissecta, autē & polita aeris participatione fiunt
pellucida. Existimo terram quoq; à poetis identidem ni-
gram appellari, ob tenebras & luminis vacuitatē, vt pre-
ciosa illa tenebrosi cum splendido contentio, terrę ma-
gis quàm aeri congruat. Verùm ea ad propositam quæ-
stionem nihil facit, cùm ostenderimus, multa frigida esse
Frigoris adiuncta. splendida, multa calida obscura & tenebrosa. Illæ verò
frigoris magis cognatæ sunt facultates, graue esse, perma
nens, densum, immobile: quarum aeri nulla, terrę omnes
magis quàm aquæ insunt. Et quidem pręcipuè frigidum
sensu iudice durum est, ac duriciei efficax, & resistens, nā
Theophrastus narrat, pisces gelu concretos, si in terram
demittantur, frangi ac conteri vitrorum instar aut fictì-
lium vasorum, Apud Delphos ipse audiuisti eorum, qui
Parnasum conscenderant opitulatum Thyadibus, à ve-
hementi vento & niue circumuentis, ita gelu duratas li-
gni in morem diriguisse chlamydes, vt distentę etiā rū-
perentur ac confringerentur. Quin & neruis & linguæ
motum eripit, duriciemq; infert nimium frigus, conge-
lans humidas & molles partes corporis. Quæ cùm sint
in conspectu, rem nunc sic consideremus. Omnis nimi-
rum facultas quando præualet, ea est natura vt mutet si-
biq; simile faciat id quod ab ipsa est victum. ita quod ab
igne vincitur incēdi, quod à spiritu, in aerem verti, quod
in aquam incidit, nisi effugiat, videmus penitus humę-
ctari. Est ergo necesse vt quę valdè frigore afficiuntur,
mutetur in id quod primò est frigidum. frigefactionis ve
rò exsuperantia, est congelatio, quę ad extremum rem in
lapidem conuertit, vbi frigore prorsus obtinente humor
congelauit eliso calore, Itaq; terra in profundo concretū
aliquid frigore, & (vt sic dicā) glacies est. frigus enim me
rum & nulla alia qualitate emolitum ibi habitat, longissi
mè ab æthere repulsum. Ista autem conspicua, pręcipitia
scopulos, saxa, Empedocles censet ab igni qui medio ter
rę ardeat edita sustētari. magis tn̄ apparet, ea quorū calor
elisus est prorsusq; abijt calor hæc omnino à frigore cō
stringi & indurari: vnde & pagi Græcis dicuntur. multo
rumq; extrema denigrata, qua ignis excidit, igni adusta
videntur intuentibus. Frigus enim alia magis, alia minus
cōgelat, maximè ea quibus primò inest. Sicut enim quan
do caloris est leue reddere, quod calidissimum, idem &
leuissimū est: & quia humiditas mollit, quod humidissi
mum, simul etiam mollissimum est: ita si frigoris est co-
gere frigidissimum quod est, erit etiam concretissimum,
videlicet terra. Quod autem natura est frigidissimum, id
vtiq; etiam primò erit frigidum. vnde conficitur, terram
primo & natura esse frigidam. Idq; nimirū etiā sensu de-
pręhenditur. Nam & lutum aqua est frigidius: & ignem
terra ingesta extinguunt. Fabri quoq; ferro candenti &
emollito marmorum scobem seu ramenta inspergunt, ni
mium fluxum inhibentes ac refrigerantes. Puluis etiam
athletarū corpora refrigerat, sudoresq; extinguit. Quid
verò sibi vult nostra quotannis migratio, dum hyeme
longissimè à terra nos in sublimia subducimus ædificia,
æstate autem rursum ad inferiora & humilia confugien-
tes, suauem in vlnis terræ habitationē quærimus? nōne
id facimus, quia frigus petētes sensus ad terram deduci-
mur, eamq; primum natura frigidum agnoscimus. certè
ad mare per hyemē victus, fuga quodammodo terrę est
relinquentium ob gelu eam quantum omnino fieri po-
test, aeremq; maritimū, vtpote calidū, amicientiū. at æsta
te terrigenam rursum & mediterraneum aerem aduer-
sus ardores desideramus: qui non frigidus ipse est, sed ex
eo quod primum & natura frigidum est editur, terræ vir
tute imbutus est, tanquam feri quandam tinctura. Nam
fluentium quoq; aquarum eę sunt frigidissimę, quæ de
montibus aut saxis manant, & putealium aquarum quæ
in profundissimis sunt puteis. his enim ob profunditatē
non ampliùs admiscetur exterior aer: illæ è sincera terra
erumpunt. qualis est apud Tænarum, quam Stygis aquā
appellant, è saxo parcis scaturiginibus cōfluens, ita frigi
da, vt, omnia vasa rumpat, solaq; asini vngula possit con-
tineri. Atq; etiam medicos audimus omni vniuersæ ter-
ræ facultatem refrigerādi ac adstringēdi naturalē tribue-
re, multaq; ab ijs fossilia recenseri, quibus in medicina vis
insit obthurandi atque cohibendi. Quippe elementum
terræ non ad secandum, aut mouendum natura aptum
est, neq; acumina habet, neq; molliri aut facilè circūfun-
di potest. sed cubi in morem firma est ac stabilis. itaq; &
grauitate prędita est, & frigore: siquidem ea vis eius est *
vt denset, compingat, elidat humorem, horrores & tre-
mores in corporibus efficit ob inęqualitatem: quòd si su
peret omnino calore fugiente aut exstincto, habitū con-
stituit omnino congelatum atq; exanimem. Itaque terra
prorsum non ardescit, aut lentè admodum atq; ægrè vri
tur. Nā aer sępe ex seipso flammā edit, fluitq; & fulgurat
accensus humore autem alimenti loco vtitur calor. non
enim solidæ, sed humidæ ligni partes cremando sunt ido
neę: quo exsiccato, solidum & siccum relinquitur, in ci-
nerem redactum. Neq; ij quicquā agunt, qui hunc quo-
que mutari & consumi contendentes, sæpe oleo aut adi-
pe humectantes incendunt: cùm rursus ac denuò pin-
guedine exulta, omnino tamen superet ac permaneat
quod est terreum. Itaq; terram, quòd non tantùm locū
suum seruet, sed etiam substantia sit immutabili, ac sem-
per in deorum maneat domicilio, à stando Hestiam seu
Vestam nominauerunt prisci ob statum & concretionē
cuius vinculum est frigus, vt Archelaus physicus aiebat,
nulla eam re laxante, nulla molliente, vt quæ calefieri aut
tepescere nesciret. Ij autem, qui aerem & aquam frigida
se cognouisse aiunt, terram negant: respiciunt ad proxi-
mam terram, aere, spiritibus, aqua, & calore plenam mix
turam atque congeriem. Nihil verò differunt ab ijs, qui
non ætherem primò & natura calidum, sed aquam feruē
tem aut cadens ferrum pronunciant: quòd hæc tangūt
& contrectant, primum purum cœlestemq; ignem non
sentiunt. vt hi quoq; terram in imo latentem non vidēt,
quę maximè terra intelligēda est, ab omnibus alijs secre-
ta. Cuius tamen indicium etiam hæc sunt saxa, quæ è pro
fundo magnum & toleratu difficile frigus emittūt. Qui
autē potum frigidiorem facere volūt, ij silices in aquam
inijciunt.

inijciunt. fit enim spissior, & vis eius intenditur frigore quod à lapidibus recens & sincerũ in eam emititur, Veteres ergo sapientes ac doctos cẽsendum est statuisse cœlestia terrestribus non permisceri: non quòd velus in trutina ad inferiora loco & superiora respexerint, sed ad facultatum differentiã. quippe calida, splendida, velocia, leuia immortali ac sempiternę naturę adscripserunt: tenebrosa, frigida, tarda, mortalium & inferorum sortem parum beatam arbitrantes. Quando corpus etiam animalis dum spirat, &(vt poeta ait) viret, tantisper etiã calore vitaq; fruitur: his priuatum, & iam solis terrestribus restantibus partibus, statim frigore & gelu corripitur. scilicet quòd in quauis potiùs quàm terrena re secundum naturam calor insit. Hæc tu, Phauorine, cum ijs cõpone, quæ ab alijs sunt dicta. quæ si non multũ vincant vincanturq; probabilitate, valere iube opiniones, & existima, Philosophi magis esse in rebus dubijs assensionem cohibere, quàm aliquid tanquam certum probare.

PLVTARCHI

Commentariolus, Bellò ne an pace clariores fuerint Athenienses.

* * *

Historici res gerentibus posthabentur.

ATQVI hoc quidem rectè respondit ipsum subsecutis ducibus Themistocles, quibus ille aditum ad res gerendas patefecit, barbaro profligato, & liberata Græcia. Rectè autem dicetur in eos idipsum, qui propter libros à se scriptos multum sibi tribuunt. Si enim desinit qui res gerant, nullus erit historiæ scriptor. Aufer Periclis administrationẽ reip. & de naualis prœlij victoria ad Rium à Phormione erectũ trophæum, tũ Niciæ apud Cythera, Megara & Corinthũ egregia facinora, Pylũ Demosthenis, Cleonis captiuos CCCC. & Tolmidã qui circũ Peloponesum nauiget, ac Myronidẽ qui Bœotos vincat apud Oenophyta seu Vineta: iã deleueris Thucydidẽ. Tolle Alcibiadis conatus audaces apud Hellespõtũ, Thrasylli ad Lesbũ, & euersam à Theramene paucorũ in rep. potestatẽ, Thrasybulũ & Archippũ, ac LXX. istos qui à Phyla profecti contra principatũ Spartanorũ insurrexerunt, Cononem res Athenienses rursum in mare deducẽtem: sustuleris Cratippum, Ipse verò Xenophon suę sibi historiæ fuit argumentum, scribens quomodo exercitũ duxerit, & quid præclare gesserit rei, ac de ijs compositã historiam esse à Themistogene Syracusio. gloriã hanc alij deferens scriptionis, vt de seipso tanquã alio scribẽs faciliùs fidẽ inueniret. Reliqui omnes historici, Clinodemi, Dylli, Philocori, Philarchi, alienorum amorum tanquã fabularum fuerunt histriones, imperatorum & regũ res gestas disponentes, ac sub eorum memoriã subeũtes, vt ab ea in partem aliquã splendoris & lucis collocarẽtur. Quippe ab auctore factorum recellitur in scriptorẽ, atq; in eo refulget imago glorię: vbi tanquam in speculo apparet in oratione effigies alieni facinoris. Profecto vrbs hæc multarum etiam aliarum mater nutrixque benigna fuit artium: quarum alias prima reperit inque lucem protulit, alijs honorem, vim, incrementa contulit. non minimam

Pingendi ars.

vero ei debet & inuentionis & exornationis partem ars pingendi. Nam Apollodorus pictor, qui primus hominum inuenit colorum temperationem diuersorũ & vmbræ coloribus exprimẽdæ rationem, Athenis natus fuit. cuius operibus inscriptum fuit,

Faciliùs hæc culpabit quis, quàm imitabitur.

Tũ Euphranor, Nicias, Asclepiodorus, Plistænetus frater Phidię: quorum alij ducum victorias pinxerunt, alij pugnas, alij heroas. vt Euphranor, qui Theseum à se pictum Parrhasij Theseo comparans, hunc dixit rosas edisse, suũ autem bubulas carnes. Re vera enim Parrhasij pictus effictusq; fuit nitidè: & similis nonnihil alterius est. sed Euphranoris videns aliquis, non inscitè diceret:

Ad ciues ingenti pectore præditi Erechthei.
Quem Ioue nata Minerua aluit, — *Iliad. β. 547*

Pugnę ad Mantineã expictio.

Pinxit etiam equestre aduersus Epaminõdam prœlium ad Mantineam pugnatum Euphranor non sine diuino quodam instinctu. Res ita habuit. Epaminondas Thebanus Leuctrica victoria elatus, cũ insultare Spartæ ruenti, fastumq; & dignitatem ciuitatis conculcare in animo haberet, principiò cum LXX. milliũ exercitu facta impressione ditionem Laconicam vastauit, finitimosq; ad defectionem à Spartanis faciẽdam pertraxit. Deinde apud Mantineam cùm ij aciem opposuissent, ad pugnam prouocauit. cumq; recusarent, & congredi non auderẽt, sed ab Athenis suppetias expectarẽt: noctu castra mouit, hostibusq; deceptis in Laconicam descendit: parumq; abfuit quin ipso aduentu suo Spartam desertam caperet. tamen socijs Lacædemoniorum id sentientibus, & celeriter ad tutandam vrbem auxilia ferentibus, prę se tulit rursum se ire agros populatum: itaq; deceptis & sopitis hostibus noctu è Laconica mouit, continentiq; itinere Mantinensibus nihil tale expectantibus superuenit: cũque ij tum maximè de mittendis Spartam suppetijs deliberarent, statim Thebanos se armare iussit. Ergo Thebani, vt qui in armis sibi multũ tribuerent, statim accurrere, & vrbem in orbem cingere. Mantinenses verò trepidare, promiscuè vociferari, discursare, vt qui neque tantas copias subitò fluctus in morem irruentes propulsare possent, neq; spem auxilij vllam viderent. Ecce autẽ hoc ipso temporis & fortunæ in articulo Athenienses è superioribus locis in Mantinensem agrum descendunt, ignari momentorum, & quantam præsens periculum festinationem requireret, sed lento gradu iter institutum peragentes. Verum vbi quidam excurrens quo res loco esset exposuit: tametsi & pauci erant, si quis cum hostium numero compararet, & ex itinere defessi, aliorum etiam sociorum præsentia destituti, statim tamen aciẽ instruxerunt. equitesq; instructi & prouecti vsq; sub ipsas portas murosque Mantinęę, acre prœlium equestre commiserunt, victoriaq; potiti eã vrbem è manibus Epaminondæ eripuerunt. Hãc rẽ Euphranor pinxit. videreq; est in pugnę eius imagine, quanta vi ac feruore animorum pugna fuerit commissa atq; peracta. sed non puto vos pictoris artificium ducis virtuti comparaturos, aut passuros si quis tabulam trophæo, & imitationem ipsi rei vellet præferre. Dixit quidem Simonides picturam esse poesin tacen-

Pictura & poesis.

tem, poesin picturam loquentem. Nam quas res tanquã si coram agerentur pictores repręsentant, hæ vt pręteritæ oratione enarrãtur atq; conscribuntur. ac cũ pictores idem coloribus & figuris exprimãt, quod scriptores verbis & dictionibus: tantũ hi materia & modo imitationis differunt, vtrisq; idem est finis propositus, isque optimus historiæ scriptor habetur qui narrationem personis animoq; mouendo aptatis figuris ita conformat, vt picturã referat. Ad hanc quidem Thucydides euidentiam semper enititur, vt auditorem tãquam spectatorem faciat: & quę animorum perturbationes atq; cõsternationes spectantibus accidissent, in easdem lectorem conijciat. Nã ad ipsius Pyli asperum litus Atheniensium aciẽ instruẽs Demosthenes, Brasidasq; gubernatorem vt foras nauim impelleret instingans, & ad transtra vadens, ac sauciatus & animo deficiẽs, & ad locum remigibus vacuum declinans: tum è mari pedestre certamẽ Spartani, nauale e terra Athenienses obeuntes: rursumq; bello Siciliẽsi terrestre prœlium, nauali æquali Marte. hæc inquam omnia ita sunt descripta, itaq; euidẽter quasi ob oculos posita; vt non minores ferè quàm in re pręsente factum fuisset motus perturbationesq; animus legentis persentiat. Tamen si pictores non comparamus imperatoribus, ne historicos quidem ijs æquabimus. De Marathonia autem pugna nuncium attulit Thersippus Eroeensis, si Heraclidæ Pontico credimus. Plerique ferunt Eucléa cum armis à

pugna

pugna adhuc calentem in fores principum incidiſſe: idq; vnum ſatum, Saluete, ſalui ſumus, illico expiraſſe. Verum hic quidem nuncius venit rei quã coram vidiſſet, interque alios, pugnaſſet. Agedum ſi quis de colle aliquo aut ſpecula caprarũ ouiumve paſtor eminus pucerrimi iſtius certaminis, omnemq; orationem ſuperantis ſpectator, in vrbem nunciam rei attuliſſet, ipſe ſine vulnere & incruentis, ac præmij loco eos poſceret honores, qui Cynægiro, Callimacho, Polyzeloque habiti ſunt, propterea quod eorum res geſtas, facinora vulnera, interitus ipſe renunciaſſet: nonne videretur tibi omnem exceſsiſſe impudentiæ magnitudinem? quando Lacedęmonios aiunt nuncio victoriæ ad Mantineam partæ, quam deſcripſit Thucydides carnẽ è phiditio muneris loco miſiſſe. Scriptores quidem rerum geſtarum, nuncij quidam ſunt vocales, resq; ipſas orationis vi atq; pulchritudine ęquant. debentq; ijs gratiam, qui primi eos legunt atque cognoſcunt. ſed & laudatur eorum memoria propter eos, quorum præclara facinora litteris commendauerunt. Non enim oratio, quantumuis eam dignemur auditione, res efficit. quando etiam poeſis gratiam honoremq; inuenit factis ſimilia narrans, vt ait Homerus:

Odiſſ. r. 203. *Plurima narrabat conficta, ſimillima veris.*

Ferunt etiam Menandro familiarium quendam dixiſſe: inſtant Liberalia, & tu comœdiam nondum compoſuiſti? atq; eum reſpondiſſe: Ego mehercle comœdiam feci agumento iam materiaq; diſpoſitis: reſtat tantum vt ei verſus accinam. Nam ipſi quoq; poeta exiſtimãt res magis eſſe quàm verba neceſſarias atq; præcipuas. Corinna etiam Pindarum iuuenem adhuc, & audacius eloquentia vtentem monuit, eſſe eũ artis muſicæ rudem, quòd nullas fabulas ſcriptis inſereret, quod poetæ eſſet officium: cum elocutio, & figuræ, ornatusque, & cantilena ac carminis modus tantùm eò aſſerantur, vt rebus propoſitis ſuauitatem cõcilient. Huic admonitioni Pindarus, cũ animũ perattẽtè aduertiſſet, carmen ſcripſit cuius eſt initiũ:

Iſmenumne, an aureis vtentem fuſis Meliam,
Aut Cadmum, aut Spratorum genus virorum,
Aut Herculis omnia ſuperantis vim canam?

cumq; id Corinnę exhibuiſſet, ridens eã, Manu, inquit, ſerendum eſt, non toto ſacco. verè enim congeſta omnis generis fabularum ſemina promiſcuè in illam odam Pindarus confudit. Enimuerò poeſin fabularum compoſitione occupatam eſſe, etiam Plato docuit. Eſt autem fabula narratio falſa, veræ ſimilis. longè itaq; abeſt à rebus. Narratio enim rei, fabula narrationis ſimulacrum eſt: tantoq; interuallo abſunt fingentes à narrantibus, quãto hi à rem gerentibus. Sanè poeſos & lyrici carminis opificem nobilem Athenę nullum tulerũt. Cineſias quidem videtur infelix fuiſſe dithyrãborum conditor, homo nullis natalibus & ignobilis: exagitatusque à comœdiarum ſcriptoribus & deriſus, famam parum ſibi fauentem expertus eſt. De dramatibus autem comœdiam ita cenſuerunt eſſe rem indecorã & importunã, vt lege Areopagitæ cauerint, ne quis porrò comœdiam ſcriberet. Floruit interim tragœdia, ac celebri fuit gloria, auditio & ſpectaculum quod eius ętatis homines maiorem in modũ admirarentur. quia fabulis animorumq; motibus fraudem faceret, qua & qui deciperet (vt dicebat Gorgias) non decipiente iuſtior, & qui deciperetur non decepto ſapientior eſſet. iuſtior decipiens, quia præ ſe hoc tulerat ſapientior deceptus, quia qui non planè ſunt ſtupidi, facile voluptate orationis capiuntur. Et tamen, quã vtilitatẽ pulcræ iſtæ tragœdiæ Athenienſibus attulerunt? Themiſtoclis certè calliditas muris vrbẽ munijt, Periclis induſtria arcem exornauit, Miltiades libertatẽ reddidit patriæ, Cimon ad principatum euexit. Si Euripidis ſapientia, Sophoclis facundia. Aeſchyli grandiloquentia perinde vel aduerſitatem aliquam depulit, vel ſplendorem pa

Scenicam poeſin eleuat.

rauit Athenienſibus: par eſt dramata cum trophæis conferri, ac theatrum prætorio opponere, & diſciplinas cum rebus præclarè geſtis comparare. Placẽtne ipſos viros introducere, notas & inſignia ſuorum operum adſerentes, ſeorſimq; vtrisq; ingreſſum dare? Accedant ergo præcinentibus lyris & tibijs poetę dicentes & cantantes: Fauete linguis, cedite noſtris, ſi quis imperitus talium orationum, aut linguam non habet puram, aut nobilium orgia Muſarum neq; cecinit, neque choris ducendis interfuit, *
neque cornigeri tauriuori lingua Bacchi ſacra peregit. ſimul geſtent inſtrumenta, laruas, aras, machinas in ſcena verſatiles, & tripodes victoriarum præmia. vnà cant Tragi hiſtriones, & Nicoſtrati, & Callippidæ, & Meniſci, & Theodori, & Poli, tragœdiæ tanquam ſumptuoſę mulieris comptores & geſtatores, aut potiùs tanquam ſtatuarũ incruſtatores, deauratores & tinctores. ſequantur etiam vaſa, perſonę trabeę purpureæ, machinæ à ſcena: tũ choros conficientium & ſtipatorum negocioſiſſima turba: ſumptusq; in iſtas res magnificus paretur. Quæ omnia cernens Laco ille non ineptè diceret, Grauiter peccare Athenienſes, res ſerias in ludicrum impendentes: hoc eſt magnarum claſsium & exercituum commeatum atque ſumptus in theatrum prodigẽtes. Si enim rationes ſubducantur quanti conſtiterint ſingulę Athenienſibus fabulæ: apparebit eos in Bacchas, Phæniſſas, Oedipos, Antigonam, Medeæq; & Electrę mala plus feciſſe ſumptuũ, quàm in bella pro imperio & libertate contra barbaros geſta. Etenim imperatores ſæpe ad pugnandũ eduxerũt viros, cibum ignis expertem ſecum portare iuſſos. & triremium præfecti ſocijs naualibus naues inſtruxerũt, parata ijs farina, atque obſonij vice cepis & caſeo. At choragichorum agentibus anguillas, lactucas, alliorum nucleos, medullam apponentes, per multum tempus conuiuia præbebant, vocem exercentib. atq; luxuriantibus. atque hi quidem ſi vincerentur, reſtabat vt exagitarẽtur *
atque deriderentur. victoribus non tripos erat, aut dona *
rium quod ob victorium dedicaretur, vt Demetrius ait: ſed in funib. effuſa vita: & inanis tumulus deſertæ domus. Hoc.n. vectigal eſt poetices, nihilq; ex ea ſplendidius expectandũ. Contrà nunc huc accedentes conſideremus imperatores, quib. progredientibus reuera fauendum eſt linguis, debentq; ijs de via decedere quicunque nulla re domi militiæq; geſta nihil tale audent, animoq; non ſunt puro, neq; Miltiadis Medicidæ, neq; Perſicidæ Themiſtoclis manu orgijs ſunt initiati. Martia hæc eſt caterua, in terra phalangibus, in mari claſſibus, ſpolijsq; & trophæis admixtis onuſta. Audi Alala belli ſoror: haſtarum hoc exordium. Audite viri ſacris mactantem mortem, vt aiebat Epaminondas Thebanus: pro patria, ſepulcris, & aris in pulcerrima vos & ſplendidiſſima date certamina. Videre mihi videor victorias eorum accedere, non bouem trahentes præmium aut hircum, neq; coronatas edera, & fæcem Bacchicam redolentes. Totas ſecũ vrbes, inſulas, continentes, & oras maritimas adducunt, coloniasq; populorum ampliſſimas, vndiq; trophæis & ſpolijs coronatæ. quarũ ornamenta & monimenta ſunt parthenones c. pedũ menſura, auſtrini muri, naualia, propylæa, Cherroneſus, Amphipolis. Marathon Miltiadis victoriam deducit, Salamis Themiſtocleã, mille nauium inſiſtent naufragijs. Fert Cimonis victoria c. triremes Phœniſſas ab Eurymedonte. Demoſthenis & Cleonis à Sphacteria captum Braſidæ ſcutum, vinctosq; milites. Cononis victoria mœnia Vrbi circundat. Thraſybulæa populum liberum à Phyla reducit. Alcibiadeæ apud Siciliam res Vrbis labaſcentes erigunt. è certaminibus Nelei & Androcli apud Lydiam & Cariam vidit Ioniam Græcia reſurgentem. Reliquarum ſingulæ, ſi interroges quid boni attulerint reipublicę: hęc Samũ, alia Cyprum, alia Pontum Euxinum, alia tↃ. triremes, alia. CCIↃↃ. talentorum ſui mercedem ac trophœorum reſpondebit. Ob hæc populus feſtos agitat dies, ac dijs ſacrificat: non

Victorię Athenienſium.

ob

ob Aeschyli aut Sophoclis victorias: neq; quando Carcinus cum Aeropa rem habuit, aut cum Hectore Astydamas. sed sextam Boedromionis diem hodieque Athenæ festam celebrant, memoria Maratoniæ pugnæ. Sexta vltra decimam eiusdem mensis, vinum funditur ob victoriam naualem Chabriæ apud Naxum ea die partam. Duodecima gratiarum ob receptam libertatem agendarum causa sacrificabant, tunc enim à Phyla in vrbem redierunt. Tertia autem eiusdem mensis die apud Platæas prœlio vicerunt. Decimamsextam Munychionis Dianæ consecrauerunt. tunc enim Luna vincentibus apud Salaminam Græcis pleno orbe apparuit. Duodecimam Scirophorionis sacram fecit pugna ad Mantineã, in qua pulsis cedentibusq; sociorum copijs, soli à sua parte vicerunt Athenienses, trophæumq; de victoribus hostibus posuerunt. Hæc vrbi gloriam, hæc maiestatem parauerunt. hæc sunt ob quę Pindarus Athenas fulcrum Græcię nominauit. non quòd à Phrynichi vel Thespidis tragœdijs Græcos erexisset: sed quòd primùm (vt idem ait) apud Artemisium filij Atheniensium iecerunt splẽdidũ libertatis fundamentum: & ad Salaminam, Mycalen, Platęas tanquam adamantinis fulcris muniuerunt Græcię libertatem, & ad alios homines propagauerunt. At verò * dices, poetarum scripta esse lubrica. oratores autem habere aliquid, quo cum imperatoribus comparẽtur; vnde, vt apparet, sumptum sit quod Aeschines Demosthenẽ subsannans, eum dixit scribendo litem intendere oratoriæ contra artem imperatoriam. Ergone dignum est præferre Plataicam Hyperidæ orationem Aristidę rei ad Platęas gestæ? aut Lysię in XXX. tyrannos orationẽ, Thrasybuli facto, aut Pelopidæ Archiam tyrannum interficientis? aut Aeschinis in Timarchũ de scortatione, Phocionis facinoris Byzãtio auxilium ferentis, quo fecit, ne confœderatorum filij ludibrio & contumelijs Macedonum essent obnoxij? aut publicis coronis quibus ob liberatam Greciam ille ornatus est, cõparabimus Demosthenis orationem pro corona? in qua id vnum splendidissimè ac doctissimè fecit orator, quòd maiores suos iurauit qui apud Marathonẽ pro libertate propugnassent: potiùs, quàm eos qui scholis adolescẽtulos docẽt, in quibus erant Isocrates, Antiphontes, Isæi: verùm illos quorum ciuitas publica sepultura reliquias dignata est, in deorum numerum retulit orator iurans eos, quos non imitaretur. Isocrates autem cùm eos qui in Marathone periculum vitæ pro patria adiuissent, tanquam alienis animis vsos decertasse dixisset, & eorum audaciã mortisq; contemptionem prędicasset maiorem in modũ: ipse (vt fertur) iam senex factus, interrogãti quomodo viueret, Ita, respõdit, vt homo qui nonagesimum annum excesit, ac malorum omnium maximum mortem existimat. Non enim gladium acuens, non cuspidem lanceæ præfigens, non galeam poliens, non militans, non remum ducens: sed opposita, paribus membris constantia, similiter desinentia glutinans atq; componens, ac tantum nõ dolabris atq; scalpellis læuigans ac complanans circuitiones verborum, consenuerat. quomodo itaque non metuisset is homo strepitum armorum & acierum armatarum conflictum, qui timuisset vocalem collidere vocali, & isocolon vna syllaba curtatum enunciare? Profecto Miltiades ad Marathonem profectus, postridie à cõmisso prœlio in vrbem venit victor cum exercitu. Et Pericles cùm Samios nono mense subegisset, Agamemnoni se præferebat, qui Troiam decimo demum anno cepisset. Isocrates autem tres penè olympiades consumpsit scribenda Panegyrica oratione: cùm quidem tãto temporis spacio nunquam neq; militasset, neq; legationem obiuisset, neque vrbem cõdidisset, neq; classi pręfectus emissus esset, & tamen innumera bella in id tempus inciderunt. Verũ interim dum Timotheus Eubœam liberat, Chabrias, nauali prœlio apud Naxum depugnat, Iphicrates apud Lechæum Lacedæmoniorum legionem (Moram ipsi dicunt) concidit, & populus omni in libertatem restituta vrbe, secum vt sentiret Græcia effecit: noster ille domi desedit, librum vocabulis suis effingens tanto tempore, quanto Pericles Propylæa & Hecatompedum extruxit, Quanquam hunc ipsum quoq;, vt opus tarde conficientem, dicterio impetens Cratinus, ita ferè loquitur de ducendo per medium muro:

Verbis cum Pericles promouet quidem,
Ipsa tamen re proficit nihil.

Ac mihi sophisticam considera pusillanimitatẽ, quę nonam vitæ partem in vnius orationis compositione conterat. Iam vt ad Demosthenis veniamus orationes, æ- * quumne est eum imperatoribus comparari, aut orationem eius in Cononem de iniuria cum verberibus coniũcta equalem iudicari apud Pylũ statuto tropheo? aut * eam quę est in Amathusium de mancipijs, ijs quos manu cepit ille Spartanis? aut quę ille de inquilinis scripsit, paria putare rebus ab Alcibiade gestis, cùm is Eleos & Mantinenses Atheniensibus contra Spartanos adiunxit? Quin & publicæ eius orationes id habent admiratione dignum, quòd in Philippicis àd res gerendas cohortatur, & Leptinæ factum laudat.

PLVTARCHI,
De exsulio commentariolus.

QVOD de amicis dicitur, idẽ etiam de oratione rectè vsurpatur, eã esse optimam atq; fidissimã, quę rebus aduersis vtiliter adest, auxiliumq; suggerit. Nam multi esse præsto solent calamitate aliqua ictis, cumque his colloqui, sed inutiliter, atque adeò damnosę. sicut natare nescientes, dum in aquis demergi incipientibus conantur opem ferre, ijsq; complexu nectuntur, vnà etiam infra aquas deferuntur. Oportet autem ei qui in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non quę assentetur, sed quę consoletur. Quippe in rebus aduersis non opus nobis est qui vna nobiscum tragici in modum chori plorent atque lamententur: sed qui liberè nos moneant, doceantq; nos: quod cũ alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit atq; futile & fatuum tum, vbi res ipsę ratione tractatæ atque ante oculos expositæ monent te sic teipsum debere compellare,

Non facta tibi est, si dissimules, iniuria:

nimis quàm ridiculum esse non carnem interrogare, aliquidne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atque indignantibus magistris lugendi vti. vnde fit, vt ipsi cùm soli sumus, calamitatum tanquam onerum pondera examinemus cum animo nostro. At verò corpus premitur mole * imposita: animus plerunq; à se grauitatem rebus adijcit. Lapis durus est, frigida glacies: suapte vtrunq; natura, nõ extrĩsecus istis adscitis suis qualitatibus. Sed exsulia, ignominias, honorum amissiones, cõtraq; coronas, magistratus, primum in consessu locum, quæ vt nobis vel gaudium vel mœsticiam adferant, non in ipsorum est situm natura, sed nostro iudicio ijs modus præscribitur: ea quiuis nostrum sibi vel facilia toleratu, vel difficilia suo arbitratu facit. Audire licet, quid Polynices, interrogatus,

Quid? patria carere num magnum est malum? Eurip. Phœniss.

respondeat:

Est maximum, & re maius, quàm dici queat.

Sed cognosce quid in diuersam sententiam Alcmam dixerit, vt quidam de eo hoc epigrammate expressit:

O mea, maiorumq; meorum patria Sardes,
Mihi tu te si obtigisset educatrix:
Rumperem in aurata caua nunc ego tympana veste,

Magnæ sacerdos matris, aut fœdus spado.
Alcmanem nunc me Lacedæmon nomine ciuem
Agnoscit, eruditum Graijs litteris:
Quæ me non paulo vestris fecere tyrannis
Præstantiorem seu Gyge, siue Dascyle.

Remedium aduersus ea, quę molesta habentur.

Ita eandem rem nomismati instar vel vtilem vel damnosam redigit opinio. Esto tamen, vt multi dicunt atq; cantant, exulium res grauis atq; dura. Atqui multi sunt cibi amari & acres, mordentesq; palatum, aut linguam vellicantes: quibus tamen dum dulcia quædam & grata admiscemus, id quod offendebat adimitur. Sunt & colores adspectu molesti, ad quos ob vehementiam nimiamque vim oculorum acies confunditur & hebetatur. at pro remedio ijs adijcere licet vmbras, aut auertere oculos ad viridia & iucundum habentia colorem. Idem hoc facere potes in tuo casu, vt cum eo temperies quæ tibi in præsentia commoditates adsunt atque oblectamenta. diuitię puta, amici, ocium, & quòd nulla res ad vitam necessaria tibi deest. Paucos enim Sardianos puto esse, qui non malint cum tuis fortunis etiam extorres esse, optimeq; secum actũ putare, si ita potius apud exteros ijs detur viuere, quàm domo affixos testudinis instar nihil habere boni quo absq; molestia perfrui possint. Quemadmodum ergo in comœdia quidam amicum fortunæ iniquitate læsum bono animo esse, fortunamq; vlcisci iubet: quærentiq; quonam id facere modo posset, Philosophicę faciendum respondet: ita & nos eam, vt dignum est nobis, philosophicè vlciscamur. Quid enim? quomodo pluuiarum & Aquilonis iniurias defendimus? non equidem sedemus pluuia vel Borea incidẽte, aut flemus: sed ignem, balneum, vestem, tectum, quærimus. Tibi verò ita, vt non facilè vlli alteri, hanc vitę quasi occupatã frigore partem datum est refocillare, atq; recalfacere: non qui indigeas adminiculis externis, sed vt rationi conuenienter vtaris ijs quæ tibi parata sunt. Nã curcubitulæ medicorũ humorem è corpore pessimum ad se trahentes, alleuant & seruant reliquũ. qui verò ęgritudini animi nimis sunt dediti, ij dum pessima quæque suarum rerũ conquirũt, de ijs secum sob disputant, inhærentq; ijs vnde ad ipsos molestia peruenit: ij etiã ea, ex quibes vtilitatẽ capere poterant, inutilia sibi reddunt. Quo quidẽ tẽpore potissimũ ijs opitulandũ est. Duobus.n. illis dolijs, quæ fataliũ euentuum plena Homerus in cœlo ait iacere: non Iupiter promus adsidet, vt alijs lenia & temperata, alijs sincera malorum exhibeat fluenta. sed nostrum vnusquisque, si sapimus, haurientee de bonis quo mala temperemus, vitam facimus iucundiorẽ & tolerabiliorem: cęteris tanquã colis aut cribris intus manent atq; inhærent, optimis per foramina aut rimas eiectis. Quapropter si in veram aliquã incidimus calamitatem: id quod ad bilaritatem animiq; tranquillitatem facit ex ijs quæ in nostra sunt potestate accersere debemus, bonorũ quæ nobis adhuc supersunt consideratione aliunde oblatum incommodum mitigare. Vbi verò in ipsa re nihil inest mali, sed omnis dolor inanis opinionis errore confictus est: ibi quemadmodũ laruas pueris metuentibus proprius adhibemus rectas, inq; manus tradimus, vt adsuescant eas contemnere: ita nos quoq; rationis lumine proprius admoto detegemus quidquid preter rem putridum, vanum, & tragice inflatum nobis obijcitur.

Iliad. ω. 527

Patria quę sit.

Talis autem est tua è patria, quã putas, nunc tibi imperata commigratio. Natura enim patriam nullam cuiquam fecit, vt neq; domum, neq; agrũ, neq; ærariam, vt Aristo dicebat, neq; medicam officinã: sed fit, aut potius nominatur horum vnumquodq; quouis tempore ab eo, qui possidet & vtitur. Quippe homo si Platoni credimus, planta est non terræ infixa aut immobilis, sed cœlestis, cuius tanquam è radice caput sursum erectũ in cœlũ dirigatur. Inde est, quod Hercules dixit:

Argiuus, aut Thebanus. haud enim peto
Vnius esse ciuis vrbis, patria
Græca vrbs mihi quæcunq; est.—

Et Socrates meliùs, qui non Atheniẽsem, non Gręcum, sed mundanum seu mundi ciuẽ se esse dixit. noluit enim sic à patria ista appellari, quomodo Rhodius aut Corinthius aliquis diceretur: neq; se inclusit Sunio, Tęnaro, aut Ceraunijs montibus.

Ex Euripide.

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur?

Ci. 2. Nat. deor.

isti patriæ nostrę sunt termini. neq; hæc quisquam exsul, hospes, peregrinua est, vbi idem ignis, aqua, aer. vbi ijdẽ gubernatores atq; dispensatores, Sol, Luna, Lucifer. vbi eædem omnibus leges, sub eodem magistratu, solstitiũ æstiuum, bruma, æquinoctium, Pleas, Arcturus, tempora serendi, tempora plantandi. vbi vnus rex & princeps deus, principium, medium, finemq; complexus Vniuersi rectà pergit, & secundum naturam circumiens. Hunc comitatur Iusticia vltrix eorũ qui diuinam legem deleruerũt. hac omnes homines natura aduersus omnes vtũtur tanquam ciues.

Ex Plat. IV. Leg.

Quòd autem non habitas Sardibus, nihil est. Nam ne Athenienses quidem omnes Colyttũ inhabitant, neq; vniuersi Corinthij Cranæum, neq; Pitanam Lacones. Ergone tibi peregrini atq; extorres videbuntur Athenienses, qui ex Melita in Diomeam commigrauerunt? Illi verò & mensem Metagitnionem appellarunt, & sacrificia Metagitnia peragunt, commigrationem in viciniã è suis sedibus (vnde illis nomen) æquo hilariq; animo ferrentes. Quę autem terræ pars ab altera longè potest distate, cũ ipsam totam mathematici demõstrent cũ cœlo comparatam puncti loco esse? nos autẽ instar formicarum aut apum, si ex vno formicarum nido aut aluearı excidimus, in mœrore sumus, & peregrinos esse factos ęgrè ferimus, ignari omnia, vt sunt, nostra putare atq; vsurpare. Ridemus quidẽ eum, qui dixit meliorem Athenis esse lunam quàm Corinthi. & tamen idẽ quodãmodo nobis euenit, cum extra patriam constituti terram, mare, aerem cœlum dubij consideramus, tanquã diuersa ab ijs quibus adsueueramus. Quippe natura nos liberos solutosq; dimittit: ipsi nosmet deuincimus, in angustias concludimus, inq; arctum compingimus. Ergo Persarum reges subsannamus, qui (siquidẽ hoc verè narratur) solam Choaspis aquam bibentes totum reliquum orbem terrarum aquæ expertem sibi faciũt: ipsi interim aliò locorum translati, Cephisi, Eurota, Taygeti, Parnasi ue desiderio mundum nobis ad habitandum non satis idoneum reddimus? Sanè quidam Aegyptiorum ab offenso & irato rege in Aethiopiam depoitati, hortantibus vt ad liberos & vxores suas redirent pudenda) canınum quidẽ satis hoc) ostendentes responderunt. Quandiu hęc secum essent habituri, neq; vxores ipsis neq; liberos defore. Honestius hoc & maiori cum grauitate dixeris, Hominem vbicunque mediocriter suppeditabunt res ad vitam tolerandam necessariæ, neque vrbe neq; lare cariturum: tantùm adsit mens & ratio, anchoræ & gubernatoris vice, vt quouis portu, ad quem delatus fuerit, vti possit. Vt enim diuitię amissæ non facilè aut celeriter possunt reparari: ita patria sit quæuis vrbs homini qui rebus vti possunt, radicesq; habeat, quibus viuere vbiq; & ali, & adnasci queat. quales habuit Themistocles, habuit Demetrius Phalereus. Hic enim postquam in exulium fuit actus, Alexandreę primò inter Ptolemæi regis amicos loco, non ipse modò vixit in abundantia rerum, sed Atheniensibus etiam dona misit. Themistocles cùm regio sumptu omnia suppeditarentur, ad vxorem & liberos dixisse fertur: Perijssemus nisi perijssemus: Ideò Diogenes etiam dicenti, Sinopenses te exulio è Ponto damnauerunt: respondit, & ego illos mansione in Ponto,

Ad Euxini maris prærupta litora.

Stratonicus autem in Seripho ex hospite quęsiuit, quodnam flagitium apud ipsos exsulio puniretur. respondentique eos qui mala fraude egissent, Cur, inquit, ergo non

falsum

fallum committis, vt ex his angustijs emigres? & tamen Comicus ibi ait ficus fundis deijci, omniaq; habere necessaria insulam. Enimuerò si ipsam veritatem remota inani opinione consideres, qui vni vrbi se addicit, is à reliquis omnibus est alienus, & peregrinus in ijs. non enim iustum videtur, sua relicta eum habitare aliam. Spartam nactus es, eam orna: etiam si obscura sit, si morbis obnoxia, si seditionibus malisq; rebus turbetur. Cui verò suã vrbem fortuna adimit, ei concedit habitare quam delegerit. Pulcrum enim illud Pythagoreorum præceptum, Delige vitæ rationem optimam, suauem eam consuetudo faciet: etiam hic sapiẽter potest vsurpari. Vrbem delige optimam & tibi iucundissimam: patriam eam tibi tẽpus faciet. & quidem patriam, quæ te non distrahat occupationibus, non molesta sit interpellando, nõ iubeat modo Romam ire legatum, excipere modò præfectũ, aliàs publica obire ministeria. Quæ si quis memoria repetat non planè fastu inflatus, sua patria eiectus vel insulam sibi pro domicilio deliget. Gyaron puta, aut Cinarũ asperã, sterilem, atq; cultu difficilem. idq; non animo ęger, nõ lugẽs, neq; ista mulierũ apud Simonidẽ vsurpans verba:

Angustia so ei nihil adimi felicitati.

Tenet me purpurei maris
Fremitus circum exagitari.

Sed illud Philippi potius secum reputabit, qui cũ aliquando in palæstra cecidisset, postquam conuersus in puluere suam vidit imaginem: Dij boni, dixit, vniuersum terræ orbem appetimus, tam exigua terrę portione à natura nobis tributa? Existimo Naxum abs te spectatam, aut saltẽ Thuriam ei vicinam. atqui illa Otum & Ephialtem cepit, hæc Orionis fuit domicilium. Et Alcmæo in limo recens cumpacto quem Achelous adgesserat, sedem posuit cùm (vt est apud poëtas) Eumenides fugeret. ego autem arbitror eum quoq; ciuiles fugisse. magistratus & seditiones furiosasq; calumnias, ac sibi delegisse exiguam sedẽ, vbi in ocio tranquillè viueret. Ti. sanè Cæsar septẽnium vsq; ad mortem Capreis vixit, tantoq; tẽpore totius orbis terrarum imperij sacra in vno corde conclusa, locum nusquam mutauerunt. Verum ei quidem curæ imperij circumfusæ & vndiquaq; ingruentes, non concesserunt puram & trãquillam quietem insularem. Cui verò licet in exiguã digresso insulã nõ paruis liberari malis, is miser est, si nõ secum Pindarica ista loquitur, ac sæpe cantillat:

Amabo leuem cupressum.
* *Omissis Cretæ pascuis*
Terrę mihi datum est parum,
* *Careo interim doloribus.*

& verò absunt seditiones, mandata principum, ministeria publica, & officia difficulter excusanda. Si enim rectè dixit Callimachus, non debere nos sapientiam schœno (mensura hoc genus) Persica metiri: cur beatitatẽ schœnis aut parasangis metientes, si insulam incoleremus cc. stadiorum, non vt Sicilia quatridui ambitu contentam, deploraremus nosmet tanquam infelices? Quid enim confert loci amplitudo ad molestię vacuitatem? Non audis quid in tragœdia dicat Tantalus:

Bis sex dierum mensura consero ego agros,
Berecynthia arua. —

ac paulo pòst dicentem:

Animus meus sursum vsq; euectus ad polum,
Decidit humi, & me sic videtur alloqui:
Disce haud nimis magni facere mortalia.

Et Nausithous amplã spacijs Hyperiam deserens, quòd vicini ei essent Cyclopes, in insulam commigrauit.

Odyss. ζ initio.

Quæ procul à reliquis mortalibus vsq; remota,
Solaq; in vndosi sedes foret æquore ponti:

& euitatis aliorum hominum commercijs, suauissimam suis ciuibus viuendi rationem parauit. Iam Cyclades insulas olim Minois filij, postea Codri & Nelei progenies inhabitauerunt. hodie in ijs fatui exsules supplicium se

Insularum laus.

perferre putant. Quanquam quæ tandem exsulibus destinata insula non est amplior Scilluntio prædio, in quo Xenophon post expeditionem illam nobilem præclarè cõsenuit. Academia tribus drachmarũ millibus empta, domicilium fuit Platonis, Xenocratis, Polemonis ibi disputantium ac totam ętatem consistentium: vnica dempta die, qua Xenocrates quotannis in Astu ibat Liberalibus, vt (quod aiunt) nouorum tragicorum histrionum condecoraret festiuitatem. Aristoteli etiã exprobrauit Theocritus Chius, quòd Philippi & Alexandri conuictũ amans,

Spreta Academia, loca quæ se Borborus amnis
Effundit posthac maluerit colere.

Est enim fluuius apud Pellam, qui Macedonibus dicitur Borborus: cùm Græcè ea vox cœnum significat. Quid quòd Homerus insulas nobis quasi ex professo prædicat atque celebrat.

Lemnum diuini venit inde Thoantis in vrbem. item; Iliad. ξ, 230.
Et quæ Lesbus habet sedes præclara deorum Et; Iliad. ι, 664
Scyron Enyei celsam cum cepimus vrbem. rursum Iliad. β, 625.
Tum qui Dulichiam sacras & Echinadas. —

Ac de illustribus viris habitasse in insulis aiunt dijs charissimum Aeolum, sapientissimum Vlissem, fortissimum Aiacem, hospitalitatis laude clarissimũ Alcinoum. Equidem Zeno, cum narratum ei esset nauim, quam vnam reliquam habuerat, vnà cum mercibus esse à mari absorptam, Bene, inquit, o fortuna facis, in pallium me & vitam compellens philosophicam. Homo autem non fastu tumens, neq; plane insaniens turbę hominum amore, non (puto) culpabit fortunam si ab ea insulã aliquam detrudatur: sed gratias aget, quòd ipsi multas istas molestias, vagosq; errores, & iactationes peregrinationum, pericula nauigationum, tumultusq; forẽses adimens, stabilem & quietam, ociosamq; & suauissimam re vera vitam dederit, rerum necessariarum mensuram veluti circino describens. Quæ enim insula est, quæ non habeat domum, ambulationem, lauacrum, pisces, lepores, si quis venatione & animi oblectatione parum seria vti velit? Et quod est potissimum, quies, cuius sitis plerosq; tenet, tibi plerunque in manu tua erit. Tesseris ludentes, & domi sese occultantes, inuestigant sycophantæ & curiosi homines, consectanturq;, & ex suburbanis, hortisq; in forũ & aulã vi pertrahunt. in insulam nemo interpellandi, petendi, ęs alienum contrahendi, aut ad fideiussionem exorandi, vel ad comitia pro ipso obeundum petendi gratia nauigat: sed hoc faciunt necessariorum & familiarium optimus quisq;, beneuolentia & desiderio impulsus. reliquum vitæ tanquam in asylo cõstituti & sacrosancti est ei, qui velit & didicerit liberali ocio frui. At qui foris discursentes vitæq; maiorẽ partem in diuersorijs publicis & telonijs consumentes beatos prædicant, similes sunt eorũ qui planetas inerrantibus stellis meliore putant esse conditione. Et tamen vnusquisque planetarum suo in orbe tanquam insula aliqua ita circumuertitur, vt suum seruet ordinem. Sol enim (inquit Heracletus) nunquã suos fines transgredietur: si peccauerit, Furię eum Iusticiæ adiutrices inuenient. Verùm enimuerò hæc amice, his dicimus atq; accinimus, quibus cum in insulam commigratum est, commercia cum alijs præcidit,

Vnda maris, multos inuitos illa repellens.

Tibi, cùm non sit vnus adsignatus locus, sed vno prohibitum: dum vno interdicitur, omnium aliorum potestas est data. Porrò autem his cogitationibus, Non gero magistratum, non sum in senatu, non pręmiorum in certaminibus sum arbiter, si hæc opponas: Non inter sumus seditionibus, nõ sumptus facimus, non fores præfecti obseruamus, non curæ nobis est cui nunc prouincia nostra obtigerit, iracundúsne sit an importunus, * Sed quẽadmodũ Archilochus Thasi insulæ frugifera arua & vineta silentio prætermittens, eam ob asperitatem & inęqualitatem traduxit, ita scribens,

—illa

—illa asini dorsum velut
Stat, materie sylvestri prorsus obsita,

sic nos exsulij vnam partem acrius consideramus, in qua est obscuritas & ignominia, ab altera ociū, quietē, & liberalitatē negligimus. At.n. reges Persarū eo nomine felices prædicant, q̄ hyemem Babylone, ęstatē in Media. Susis suauissimū veris tempus exigerent. Licet verò exsuli mysteriorū tēpore Eleusine degere, Liberalibus Argis festiuitati solēnt interesse, Pythiis Delphos. Isthmijs Corinthū se conferre, siquidem spectaculis delectatur. Sin verò ociū in manibus est, deābulatio, lectio, somnus absq; interturbatione, Diogenis illud, Prandet Aristoteles quando Philippo lubet, Diogenes quādo Diogeni, cū neq; negocium, neq; magistratus, neq; pręfectus victus rationem vsitatā sibi interrumpat. Ob hāc adeò causam paucos de prudentissimis & sapiētissimis inuenies in sua patria sepultos. Pleriq; nemine cogente reuulsis anchoris vitæ nauim ad alium portum applicuerunt, alij Athenas, alij ex Athenis. Quis enim ita patriam suam laudauit, vt Euripides cuius hæc sunt,

Primum, nec inquilinus nos populus sumus,
Sed indigenæ, natiq; in hoc adeò solo,
Cum cæteræ vrbes tesserarum instar cit ę
Alijs aliæ ciues mittant identidem.
Quòd si quid extra propositum me, feminæ,
Iactare fertis, cælum temperie optima
Tellurem apud nos ambit. haud æstus grauis
Nos vrget, haud hyems gelu nimio premit.
Tum quidquid habet Asia, aut iucundum Græcia,
Hoc omne consectamur genij gratiâ.

Et tamen is ipse, qui hęc scripsit, in Macedoniam abijt, atque apud Archelaum vitę reliquum exegit. Audiuisti (puto) etiam hoc epigramma,

Aeschilus Euphorionis, Athenis natus in aruis
Frugiferi iacet hic post sua fata Gelæ.

Nam & hic in Siciliam abiit, & ante eū Simonides. Tū illud, Herodoti Halicarnassei historię editio hæc, sunt qui sic scribant, Herodoti Thurij, Migrauit.n. Thurios, parsq; fuit eius colonię. Iam sacrum illum & diuinū Musarum spiritum, Phrygiæ exornatorem pugnæ Homerum, nonne hęc est causa cur tam multæ vrbes sibi vindicare voluerint, q̄ non vnam aliquam laudat? At Ioui quoq; Hospitali multi habent, magnosq; honores. Quòd si quis dicat, istos gloriam & honores captasse, ad sapientes animum refer, sapiētesq; illas Atheniensium scholas & disputationes tecum recense, Lycei, Academiæ, Stoę, Palladij, Odei. Si Peripateticam reliquis præfers philosophiam, Stagira patriā habuit Aristoteles, Eressum Theophrastus, Lampsacum Strato, Troadem Lyco, Chiū Aristo, Phaselites fuit Critolaus. Si Stoicam probas, Citiēsis erat Zeno, Cleanthes Assius, Chrysippus Solensis, Diogenes Babylonius, Antipater Tarsensis, adeoq; Atheniēsis Archedemus ad Parthos abiit, ac Babylone Stoicæ scholæ successionem reliquit. Quis autem illos extorres egit? Nemo. sed vltrò ocium sectantes honestum, quod nō temere contingit iis qui in patria alicuius nominis sunt aut potentia pollent, reliqua verbis nos docuerunt, hoc factis: Atq; etiam hodie celeberrimi & præstantissimi viri viuunt extra patriam, non indicto, sed vltrò suscepto exsulio, neq; iussi fugere, sed sponte sua fugientes negocia, occupationes, molestias, quas patria adfert. Etenim Musæ, quātum video, veteribus pulcerrima & nobilissima scripta vt cōponerent, exsulium pro adiumēto adsumpserunt. Thucydides Atheniensis bellū Peloponnesiorum & Atheniensium conscripsit in Thracia apud Scapten Hylen: Xenophon in Scillūte Elidis, Philippus in Epiro, Timæus Tauromenii in Sicilia natus, Athenis Androtion Atheniensis Megaræ, Bacchylides poeta Cous in Peloponneso. Hi omnes, iisq; adhuc plures, patria sua amissa non desponderunt animos, neq; sese proiecerunt, sed bonitate suorum ingeniorum vsi, tanquam cōmeatum fortuna exsulū suppeditāte, apud omnes etiā post mortē fama sunt celebri, neq; ab illis vlla vllius qui in exsulium egisset facta interim extat mentio. Quare is quidem ridiculus est, qui exsulium putat cum ignominia coniunctum. Quid.n. dices. Obscurus fuit Diogenes? quē cum Alexander vidisset in Sole apricantem, & quęsiuisset aliquane re indigeret, isq; respondisset, nulla, nisi vt paulum secedēs Solis radios non intercipias, miratus animi magnitudinem, amicis dixit, Nisi Alexander essem, Diogenes vellem esse. Obscurusne fuit Camillus Roma eiectus? qui nunc alter Romæ conditor dicitur, Et quidem Themistocles solū Græciæ coactus vertere, non amisit partam apud Græcos gloriam, sed apud Barbaros nouam est adeptus, neque adeò quisquam est abiecto animo, qui non mallet esse Themistocles eiectus, quā Leobates qui de eo retulit eiciēdo, aut qui Clodius potius rogationem de Cicerone in exsulium mittendo ferens, quā Cicero exulare iussus esse cuperet, vel Aristophōtis accusatoris statum Timothei patria extrusi cōditioni pręferet. Cæterum, quando multos verba Euripidis mouent, qui vehementer accusare exsulium videtur videamus quidnam ille singulatim dicat, interrogante & respondente introductis,

IOC. Quid, patria carere num magnum est malum? Euripides refutatur. Phœniss.
POL. Est maximum, & re maius, quàm dici queat.
IOC. Modus exsuli quis est? quid exsulibus graue est?
POL. Hoc maximum vnum est, libertate quòd carent.
IOC. Seruile sane est non dicere quod sentias.
POL. Dominorum ad hæc oportet ferre inscitiam.

Hæc neq; rectè, neq; verè concedi sibi ille postulat. Principiò.n. non serui hoc est, non dicere quod sentias, sed viri cordati, cū occasio & res silentiū taciturnitatemve desiderant. quod ipse alio loco melius pronunciauit.

Tacere, vbi res poscit; cum tutum est, loqui.

Deinde dominorū, siue eorū penes quos potestas rerum est, inscitiā nō minus ij cogūtur ferre, qui domi sunt, quā qui exsulāt, imò illi metu calūniarū aut violentię magis plerunq; tolerare istā cogūtur. Illud verò grauissimū est & absurdissimū peccatū, q̄ exsulibus libertatē adimit. Mirū.n. si dicendi libertas Theodoro Cyrenæo fuit adēpta. qui cū ei rex Lysimachus diceret, Te, quia talis esses, patria eiecit: Omnino, respōdit, neq;.n. me ferre poterat sicut & Bacchum Semele eiecit, cum ferre nequiret amplius, cumq; ei rex Telesphorum ostendisset, qui oculis, naribus, auribusq; mutilatus in cauea continebatur, ac diceret, Sic ego tracto eos qui mihi malè faciunt, Quid? An Diogeni libertas fuit adēpta, qui cū in castra Philippi bellū Græcis inferētis venisset, essetq; ad ipsum pro exploratore adductus, fassus est se venisse exploratū Philippi inexplebilem auariciā ac demētiam, qui eò iret, vt momento horæ de imperio suo, atq; etiā vita pugnæ aleam subiret. An verò Annibal non vsus est libertate dicendi aduersus Antiochum, exsul aduersus regem, quem cū oblata occasione iussisset hostes aggredi, isq; mactata hostia negāret exta addicere. Quid, inquit? tu carnē pluris facis, quā hominē prudentem? Porrò autem cum soli mutatio neq; geometris neq; litteratoribus libertatē adimat de rebus sibi perceptis disserendi, bonis atq; honestis viris eam adimet? Enimverò futile ingeniū vbiq; & vocē intercludit, & linguā peruertit, suffocat, silere cogit Qualia verò sunt, quæ sequuntur apud Euripidem?

IOC. At spe tamen feruntur exsules ali.
POL. Vultu aspiciunt iucundo, cunctantur tamen.

Id crimen profectò stulticię potius intentetur, quā exsulio. Qui.n. non didicerunt, neq; norunt rebus pręsentibus rectè vti, ij semper à futuris pēdentes, & absentia desiderantes, spe tanquam rate feruntur atq; fluctuant, etiā si nunquam extra muros prodeant.

IOC. Patris munere nil amici & hoſpites?
POL. Felix vide vt ſis, nil miſeros iſti iuuant.
IOC. Non nobilitas in altum te tua extulit?
POL. Malum eſt habere nihil. me non aluit genus.

Hæc verò iam Polynices ingratè dicit, ignominiam nobilitati, amicorum inopiam exſulio inſcribens. qui & ob generis ſplendorem exſul regis eſt dignatus nuptijs, & amicorum ſociorumque tanta ſtipatus multitudine bellum ſuſcepit. quod ipſum ipſe paulo pòſt ſic fatetur,

Multi Mycenæorum, multi principes
Danaorum & vna nunc adſunt, mihi gratiam
Dantes moleſtam hanc, qua mihi ſit peropus tamen.

Qualis verò eſt illa lamentatio matris?

Non ego tibi pro more in nuptijs
Facem ſuccendi, non lauacra mollia
Iſmenus præbuit tibi.

Enimuerò gaudere debebat, ac gratisſimum hoc habere quòd inaudiret filium in tanta regia habitare. illa verò non accenſam facem deplorans, & non ſuppeditatas ab Iſmeno aquas (quaſi verò Argis & aqua & ignis deeſſēt nuptiis) ſaltus & ſtoliditatis mala exſulio appingit.
Exſulium nõ eſſe probroſum. Attamen, inquies, exprobratur exſuli exſulium? à quo tandem, niſi à fatuis? qui & pauperiem, & caluiciem, & breuitatem ſtaturæ exprobrant, & pro flagitio deputant, ſi quis peregrinus ſit, aut inquilinus. verum qui in horum ſententiam non deſcendunt, ij admirationi habent viros bonos, ſiue pauperes ij ſint, ſiue peregrini, ſiue exſules. Nonne antem videmus vt Parthenonem & Eleuſiniũ, ita etiam Theſeium ab omnibus aduran? & tamen exſulauit Athenis Theſeus, cui hoc debent homines, quòd Athenas inhabitant, vrbeq; excidit, quam non inquilinus tenuit, ſed ipſe condidit. Quid verò Eleuſini præclarum relinquetur, ſi nos Eumolpi pudet? qui è Thracia Athenas profectus initiauit ſacris, atq; etiamnum initiat Græcos. Cuius deniq; filius Codrus Athenis regnauit? nonne Melanthi, qui Meſſena extorris fuit? An nõ laudas Antiſthenis dictum? qui obijcienti matrem ipſius Phrygiam fuiſſe, reſpondit, Etiam deorum matrẽ Phrygiam fuiſſe. Tu quoq;, ſi quis te probri cauſa exſulem appellet, reſpondebis, Etiam Herculis, cui ob victoriarum pulcritudinem Callinico nomen factum eſt, pater exul erat, & auus Liberi patris, miſſus ad quærendum Europam, domum non redijt,

Phœnixq; natus, exſul mutauit genus,
Thebas profectus.—

* vbi mulieres furibundæ Bacchum ab eo genus ducẽtem ſacris venerantur. Quod verò Aeſchylus obſcurè innuit dicens,

Caſtumq; Apollinem, exſulem cœlo deum,

de eo meum os, vt cum Herodoto loquar, continẽs eſto. Empedocles porrò ſic orſus ſuam philoſophiam,

* *Fata iubent, ſtant hęc decreta antiqua deorum.*
Si quid peccando longæui dæmones errant,
Quiſq; luit pœnas, cœloq; extorris ab alto
Triginta horarum per terras millia oberrat.
Sic & ego nunc ipſe vagor, diuinitus exſul.

equidem oſtendit non ſe modò, ſed ſuo exemplo omnes homines hic exſules & inquilinos eſſe. Hoc enim voluit intelligi. Non ſanguis vobis, ò homines, non ſpiritus concretus animę ortum naturamque præbuit, ſed ex his corpus conformatum eſt terrigenum atque mortale. originem animæ aliunde huc aduenientis leniſſimo vocabulo peregrinationis indico. quæ, ſi veriſſimè loqui velis, exſulat & vagatur diuinis eiecta decretis atq; legibus. Deinde tanquã in inſula quę multis agitatur fluctibus, oſtrei in morem, vt Plato ait, illigata corpori, quia non meminit, neque reminiſcitur ex quanto honore, & quanta beatitate demigrauerit, non Sardibus Athenas, non Corintho in Lemnum aut Scyrum, ſed de cœlo & luna in terram & terreſtrem vitam delata, vt ibi exiguum ſubinde locum alio loco mutet, ægrè fert inſolẽtem ſui mutationem, ac tanquam degener planta emarceſcit. Quanquam plantæ quidem vnus locus alio eſt creſcendo germinandoque aptior. Homini felicitatem nullus locus adimit, vt neque virtutem, neque prudentiã. Itaq; & Anaxagoras in carcere quadraturam circuli deſcripſit & Socrates venenum bibens philoſophabatur, adque philoſophandum familiares exhortabatur, beatusq; ab ijs prędicabatur. Phaethontem autem atq; Tantalum, cum ij in cœlum adſcendiſſent, poetæ in maximas tradunt ob ſtulticiam deueniſſe calamitates.

PLVTARCHI,
De Inuidia & Odio.

ITA quidem videtur nihil ab odio differre inuidia, ſed idem eſſe. Vniuersè autem malicia tanquam multis hamis prędita, prauis ab ipſa dependẽtibus affectionibus hinc inde variè in ſeſe implicatur atq; cõmittitur, quę morborũ modo vna alterius inflammatione excitantur. Cui res ſunt ſecundæ is odium gerenti & inuidenti æquè eſt moleſtus. quare beneuolentiam vtriq; vitio cenſemus opponi, quæ vult vt proximo bene ſit, & inuidere atq; odiſſe pro eodẽ ducimus, quia contrariũ beneuolentiæ ſtudiũ habent. Sed quoniam non ita conueniunt ſimilitudinibus duo hæc, vt differentiis diſcrepant, has confectemur, initio ab origine vtriuſq; ducto. Odiũ gignitur, quòd quẽ odio quis habet, eũ vel ſimpliciter, vel erga ſe malum eſſe imaginatur. Nã & qui iniuria ſe affectus putãt, autorẽ iniurię odiſſe ſolent, & qui alias iniurioſi aut malicioſi vidẽtur, eos auerſamur atq; moleſtè ferimus. Inuident autem ſimpliciter iis, qui fortuna vtuntur propicia. Itaque inuidẽtia videtur infinitũ eſſe quidpiam, ſicut ophthalmia, quæ eſt oculorum vitioſus affectus, omnibus ſplendidis offenditur. Odium ſemper definitur ſubiecto certo, in quod incumbit. Deinde, odium cõcipitur etiam in bruta animalia. Sunt enim qui feles, cantharides, rubetas, ſerpentes oderunt. Et Germanicus galli gallinacei neq; vocẽ neq; adſpectum ferebat. mures magi Perſarum interficiebant quod & ipſi eos odio haberent, & deo inuiſos arbitrarẽtur. Ex æquo enim & Arabes omnes, & Aethiopes murem abominantur. Inuidia ſoli homini aduerſus hominẽ eſt. Neq; enim probabile eſt brutam beſtiam brutæ inuidere, cum de alterius vel ſecũdis vel aduerſis rebus nihil imaginetur, neq; de bona aut mala alterius fama, quibus opinionibus maximè exaſperari ſolet inuidentia. Interim oderunt inuicem bruta, exercentq; inimicitias, & ſi de maiora bella gerunt. Pugnant inter ſe aquilæ & dracones, cornices & vlulæ, parus & carduelis quorũ etiam ſanguinem occiſorum permiſceri negant, ſed etiã ſi quis confundant, vtrunq; ſeorſim diffluere narrant. Probabile eſt etiam leoni aduerſus gallum, & elephanto aduerſus murẽ atrox odiũ eſſe à metu natum. Quod.n. timetur, id odio eſt. Hoc ergo videntur odium & inuidia diſcrepare, quòd hanc brutorum natura non item vt illud admittit. Præterea inuidia cõtra neminem iuſtè ſuſcipitur. Nemo.n. eo iniuſtè agit, quòd fauſtis vtitur ſucceſſibus, propter quos tamen ei inuidetur. At multi meritò odio habẽtur, & qui eos non fugiant atq; auerſentur, ipſos odio dignos dicimus. Atque huius rei magnum hoc eſt argumẽtum, quòd ſunt qui multos ſe odiſſe fatentur, nemini autem dicunt ſe inuidere. Odium.n. malorum, laudabile habetur, & fratre Lycurgi natum Charilaum Spartæ regẽ, benignum manſuetumque hominem cum laudarent nonnulli, collega eius, Et quomodo, inquit, probus iſte ſit,

sit, qui ne malis quidem se difficilem gerit? Ac Thersitæ corporis vitia Homerus cum multiplici atq; copiosa oratione depinxisset, animi prauitatem breuissimè, ac quasi vno verbo expressit,

Ilia.2.220. *Pelidæ in primis erat, atq; inimicus Vlissi.*

nam maior nulla potest esse vitiositas, quàm optimis esse inimicum. Quinetiam negant se inuidere, & si arguantur, sexcentas præsctiptiones adferunt, irasci se dicentes, aut metuere, aut odisse hominem, aut quodvis aliud nomen affectioni prætendentes, quo inuidiam velent, vt solam omnium animi morborum infandam. Porrò necesse est easdem vt stirpes ita etiam affectiones ijsdem ali atque augeri rebus. Atqui eos magis odimus, qui deteriores fieri pergunt, inuidetur ijs potissimum, quorum virtus crescere videtur. itaque etiam Themistocles dicebat, se adolescentem nullum splendidum fecisse facinus, nondum enim sibi fuisse inuisum. Sicut enim cantharides maximæ adultis iam frugibus, & rosis florentibus incumbunt, ita inuidia maximè adoritur bonos, & ad virtutem proficientes atque gloriam. Rursum extrema malicia facit vt simul etiam odium fiat vehemẽtius. eos quidem, quorum calumnia Socrates fuit oppressus, vt extremè malos, ita oderũt, itaque auersati sunt ciues, vt neque ignem eis accenderent, neque interrogãtibus responderent, neque in balneo aqua vterentur eadem, sed qua illi lauissent, eam tanquam pollutam iuberent à ministris effundi, donec illi impatientia odij sese suspenderunt. At rerum secundarum excellentia atq; splendore sæpenumerò exstinguitur inuidia. Non enim verisimile est Alexandro quenquam aut Cyro inuidisse, postquam summa rerum sunt potiti. Sed quemadmodum Sol quorum per verticem transit, in eos diffuso lumine aut nullam aut exiguam vmbram facit, sic qui prosperitate elati supra caput æmulorum eminent, splendore suo eorum inuidentiam coercẽt atque abolent. Odiũ verò potentia & excellentia inimicorum non minuit. nam Alexander neminem quidem habuit qui inuideret ipsi, qui odissent, multos, quorum tandem interfectus est etiam insidijs. Similiter etiam aduersæ res inuidiam tollunt, odia non perimunt. nam etiam deiectos inimicos oderunt, cum nemo inuideat misero. Sed & hoc verum est, quod nostra ætate quidam sophista dixit, Inuidos ad miserandum esse facilimos. vt in hoc etiam magnum inuidiæ & odij discrimen appareat, cum hoc neutram fortunam relinquat, illa vtriusque abundantia elanguescat. A contrario denique idem hinc intelligemus. Inimicitia & odium tolluntur, vel vbi fides fit nos non esse affectos iniuria, vel vbi quos vt malos oderamus, bonos eos esse persuadetur, vel beneficio accepto. vltima enim gratia, vt Thucydides inquit, etsi minor sit, tamen tempestiuè inita, potest maius diluere crimen. Horum primum inuidiam non perimit. oderunt enim, quantumuis constet nulla se affectos iniuria. Reliqua duo etiam augent eam. nam & magis inuident ijs quos bonos putant, vtpote virtute rerum bonarum optima præditus, & si beneficium à fortunatis accipiant, ægrè ipsis est, inuidentq; ijs & voluntatem & facultatem, quorum illa virtuti, hęc fortunæ debetur, vtraque bonum est. Ergo planè diuersæ sunt affectiones odium & inuidia, quando quibus illud lenitur rebus iis hæc exasperatur. Iam nunc porrò vtriusque affectionis propositum consideremus. Institutum est eius qui odit, male, si possit, facere. atque ita odium definiunt, affectionem quandam & propositũ malè faciendi, eiusq; occasionem captandi. Verum hoc quidem ab inuidia abest. Multi familiaribus ac domesticis suis inuident, quos perire aut in calamitatem incidere nollent, tantum molesta ipsis eorum est prosperitas, & gloriam splendoremq; eorum pro viribus minuũt, graue autem incommodum & perniciem inferre nollent, contenti veluti excelsæ domus eam partem quæ lumini officit deiecisse.

PLVTARCHI
Consolatio ad vxorem suam.

PLVTARCHVS vxori S. quem misisti mihi de obitu filiolæ nunciaturum, eũ apparet à via aberrasse cum Athenas iret. Ego autem Tanagram veniens, de nepte inaudiui. Et quæ ad sepulturam quidem pertinent, existimo iam esse peracta itaq; velim sacta omnia, vt & nũc: & in posterum quàm maximè tibi vacuitatem doloris præstent. Quod si quid volens pretermisisti meamq́ue expectas sententiam, arbitrarisq́; te facilius laturam me præsente: hoc quoque fiat citra omnem curiositatem & superstitionem, à quibus alioquin longè abes. Tantum, me vxor, & me & te huic casui serua animo composito atque tranquillo. Ego enim ipse scio, atq; definio quanta sit accepta calamitas. si verò te grauiter ferendo modum excedentem offendero, id me magis etiam quàm res ipsa perturbabit. Sanè ipse quoque non sum (quod aiunt) è quercu natus aut saxo. quod tute scis, quæ me tot liberum educandorum adiutorem habuisti, quos omnes domi nostræ, nostraq́ue opera educauimus. Hanc autẽ, quæ tibi desideranti filia post quatuor filios nata fuit occasionemq́ue mihi dedit vt tuum ei nomen imponerem, scio egregiè caram fuisse. & peculiaris dolori acrimonia inest apud animum liberorum amore flagrantem, cùm consideratur quàm illa delectauerit, quàm ingenio fuerit mundo, & omnis iræ repræhensionisq; puro. tum naturalis illa bilis vacuitas & mansuetudo, mutuusq́; amor & gratia simul & voluptatem exhibebat & humanitatis contemplationem. non enim alijs modò infantibus, sed vasis etiam atque ludicris quibus delectabatur nutricẽ mammam præbere hortabatur, præ humanitate tanquam ad mensam communem ea vocans, suauissimisque rebus impertiens ea quæ habebat iucunda. Verum non video, mea vxor, cur hæc & alia id genus viuente ea nos cum delectauerint, nunc in memoriam reuocata perturbare & dolorem adferre debeant. Sed metuo vicissim, ne vna cũ dolore etiam memoriam abijciamus, vt Clymene illa dicens,

Odi nunc arcum corneum habilem,
Exercitationes pereant,

quia semper fugiebat & formidabat recordationem pueri qui vna eas obiuerat. fugit enim natura omne id, quod molestiam adfert. Oportet autem, quemadmodum ipsa nobis fuit omnium iucundissimum oblectamentum & spectaculum atq; auditio, ita recordationẽ quoq; ipsius nobiscũ adsiduò esse atq; viuere, quæ multo, immò multis modis plus adferat læticiæ quàm doloris. siquidẽ par est eorum sermonum, quos sępenumerò inter nos habuimus, suo tempore ad nos quoq; aliquam redire vtilitatem, neque nos desidere, & multiplices ijs quæ læta percepimus dolores opponere. Hoc quoque narrant qui interfuerunt, & admirantur, te neque lugubrẽ sumpsisse vestem, neq; vel tibi vel ancillis vllam intulisset deformitatem, vllum planctũ, neq; fuisse in sepultura sumptum vllum insolentẽ aut magnificum adhibitum, sed cũ necessarijs omnia esse peracta modicè & tacitè. Atq; id quidem mirum mihi non est visum. si quæ ne ad theatrum quidem aut solennes põpas vnquã te comere aut ornare consueuisses, luxumq́; adeò ad ipsas inutilẽ voluptates putauisses, in tristi materia frugalitatẽ conseruasses. Non enim in bacchationibus modo oportet modestã mulierẽ corruptelę expertẽ manere, sed ita sentire etiam, in luctu quoq; cõcussionẽ animi opus habere continẽtia nõ quę aduersus naturalẽ in liberos parẽtũ amorẽ pugnet, (vt multi arbitrantur) sed cõtra incõpositos intẽperan-

Mortuorũ recordatio dualis esse debeat.

tesq; animi motus. Condonamus enim dilectioni liberorũ desideriũ, honorẽ, & memoriã defunctorũ. Sed lugendi inexpleta cupiditas, ad lamentationes planctusq; prouehens, nõ minus turpis est quã intẽperantia voluptatũ, verbis tamen effectũ est, vt veniã impetraret, quia loco delectationis dolor & acerbitas turpitudini coniunguntur, Quid.n. quæso, magis est à ratione alienũ, quã nimiũ risum & gaudiũ amputare, fletui & eiulatui ex eodẽ fonte promanãti fluxũ liberũ permittere? aut de vnguẽto & purpura nonnullos cũ vxoribus delitigare, interim concedẽtes tonsurã lugubrẽ, atratã, vestẽ, sessionẽ deformẽ, accubitũ laboriosum? aut, quod omnium est atrocissimũ, si seruos ancillasve dominę aliquãdo immodicè & iniquè puniant, obstare iis & prohibere, pati interim eas ipsas acerbe de seipsis sumere ac crudeliter suppliciũ tali in casu, qui aliquã animi relaxationẽ humaniorẽ requirat. Verũ nobis, mea vxor, neq; ista opus fuit lite, neque hac opus fore puto. Nã frugalitate quod vel ad cultũ corporis, vel ad victus rationem attinet, nullus philosophorum est quem nostra familiaritate ac cõsuetudine visum non in tui admirationem traxeris, neq; ciuium cui non in sacris sacrificiis, & theatris tua cultus vilitas spectaculo fuerit. Iam verò etiam in simili re magnam animi grauitatem declarauisti, liberorum natu maximo amisso, & rursum, cũ nos elegans iste Cheron reliquisset. Memini enim quando à mari cũ hospitibus mihi domũ redeunti allatus est de pueri morte nũcius, illiq; vna mecũ domũ venerunt, aliis etiam comitantibus, eos cum omnia intus pacata, altamq; offendissent tranquillitatẽ, opinatos fuisse (id quod postea etiam aliis narrauerunt) nihil accidisse aduersi, vanumq; fuisse illum rumorem. ita tu tũ modeste domum adornaueras, eo tempore, quod magnam cõfusionis materiam præberet. Atq; hunc quidẽ tuis vberibus lactaueras, ac mammę collisionem passæ sectionem sustinueras Hęc.n. generosam & prolis suæ amantem decent. alias plerasq; matres videmus, quando liberos suos tanquam ludicrum aliquod ab aliis in manus traditos sumunt, postea iis mortuis in vanũ, ingratumq: luctũ effundi, non ob amorẽ hoc, (is.n. honeste ac circũspectè agit) sed ꝙ exiguè naturali affectioni multũ vanæ gloriæ studium admixtum, feros facit, & furiosos, implacabilesq; luctus. Atq; hoc videtur non ignorasse Aesopus. Ait.n. ille, cum Iupiter dijs honores diuideret, & Luctus quoq; sibi aliquid posceret, concessum ei esse vt honoraretur, sed tantum ab ijs qui volentes vltroq; id facerent. Et profecto ab initio luctus ita habet. Vnusquisq; luctum sibi ipse adsciscit, qui vbi actis radicibus subsedit, familiarisq; est factus, non iam volẽtibus his quos occupauit rursum abit. Ergo præ foribus ei repugnandum est, neq; cõmittendum vt veste, tonsura, aliáve consimili re nobis quasi pręsidium imponat, quæ quotidie occurrẽtia, & fatuum incutientia pudorem, ita deijciunt, inq; angustias redigunt, & meticulosum faciunt animum, vt luctus gratia sic obsessus, neq; risum, neq; lucẽ, neq; mensam humaniorẽ participet mœrens. Huic malo comitatur corporis neglectio, & auersatio vnctionis, lauacri, ac reliquę victus rationes. cũ cõtrà debeat anima à corpore bene habente sibi auxilium accersere. Magna.n. pars mœsticiæ retunditur atq; luxatur, quando corpus veluti fluctus in tranquillitate maris diffusum est. vbi autem ęstus & asperitas ex victus mala ratione obortus facit, vt corpus nihil commodum aut gratum animo suggerat, tantum dolores & molestias, tanquã acerbas quasdã & infensas exhalationes submittat, ne volentes quidẽ facilè ad quietẽ animi sese possunt recipere, tot prauis affectionibus animo lęso. Id verò quod in tali re maximũ est, & apprimè metuendũ, nihil me terret, scilicet malarum mulierũ aditus, voces, & in lamentando societas, quibus illæ dolorẽ exacuunt, non sinẽtes eum vel aliis rebus, vel à seipso cõfici atq; elanguescere. Non.n. nescio quantum nuper certamen certaueris, cum opem tulisti Theonis sorori, & pugnauisti contra mulieres, quæ extrinsecus cum eiulatibus & conclamationibus tanquam ignem inferẽtes accurrebant. Quippe amicorũ ædes, cum vident ardere homines, vnusquisq; ad extinguendum incendiũ omnem suam celeritatẽ, omnẽ vim confert, cũ animum vidẽt ardere, ipsi fomites & alimenta incendio suggerũt. Et cui oculi dolent, illũ nõ patiuntur, quantũuis cupientẽ, inflãmationi manũ adiungere, neq; eam ipsi tangunt, qui in luctu est, sedet dolorem suũ exhibens cuiuis tanquã fluẽtum aliquod comouendum atq; exacerbandum, cũ quidem is ex leui agitatione & titillatione in magnum ac difficilimum curatu morbum abeat. Verũ ego satis scio, ab his te tibi cauturam. At.n. id te conari velim, vt frequẽter te cogitatione in illud transferas tempus, quo tempore nondũ nobis ista prole nata nihil erat quod cum fortuna conqueremur. deinde hanc cum illa continues tẽpestatem, atq; sic ratiocinere, eundem nunc esse nostrum, qui tunc fuit, statum. Alioqui videbimur, mea vxor, iniquè ferre illũ filiolę nostræ partum, si res nostras ante ortum eius minus culpandas pronunciemus fuisse. Biẽniũ verò, quod intercessit, neutiquã eximendũ est memorię sed voluptati nobis ducẽdũ, ꝙ nobis gratã oblectationẽ prębuerit, neq; debemus exiguũ bonũ pro magno malo deputare, aut aduersus fortunã ingrati pro eo ꝙ dedit esse, quia non adiecit id ꝙ spe conceperamus. Sẽper quidẽ pulcrum suauemq; fructũ fert de diis bona verba dicere fortunamq; æquo animo & circa incusationem ferre. in tali autẽ casu qui bona in memoriã sibi reuocat, & cogitationẽ ab obscuris & animũ conturbantib. ad lucida ac splendida cõuertit, aut omnino is dolorẽ exstinguit, aut cũ contrarijs tẽperando exilẽ debilemq; reddit. Sicut.n. vnguentũ semper olfactui adfert delectationem, aduersus fœtida etiam remedij vim obtinet, sic bonorũ in animo cõmemoratio rebus aduersis visum quoq; necessarij auxilij præbet ijs, qui non fugiunt meminisse commodorũ pręteriti tẽporis, neq; vbiq; & semper culpãt fortunã. Quod sanè minimè nos decet, vt calumniã vitæ nostræ impingamus, si ea libri instar reliquis omnibus puris & sinceris vnicam lituram habet. Sæpenumerò hoc audiuisti beatitudinem pendere à rectis consilijs in affectionem animi constantem desinentibus, fortunæ autẽ mutationes nullum magnum momentum adferre ad summam vitæ. Si tamen opus sit nos quoque gubernari rebus externis, ac fortuita cum vulgo enumerare, iudicibusque nostrę felicitatis vti quibusvis hominibus, noli respicere in præsentes lacrymas, & luctus hominũ qui ad te veniunt casum tuum miserantes, prauo quodã more susceptos, sed hoc potius considera, quomodo ij te singuli suspiciant, ob liberos, domum, vitã. Turpe verò fuerit, cũ alii tuam exoptent fortunam etiam cũ hoc quod nunc nobis molestiam adfert coniunctam, te eam præsentem vituperare, neque ex ipso calamitatis morsu sentire, quantum habeant gratiæ ea quæ supersunt. Ac sicut nonnulli capite vel fine carentes Homeri versus seligunt, multis interim tot atq; pręclaris eius poematũ partibus supina oscitantia pręteritis, ita incommoda vitę calumniosè conquiremus & enumerabimus cõmodis promiscuè neglectis? imitabimurq; auaros & sordidos homines, qui multa vbi quęsiuerunt, non vtuntur partis, sed amissa deplorant? Sin autem eam miseraris ꝙ in nupta atq; sine sobole decesserit, alia habes quibus te consoleris, in quibus nihil tale deest, non enim sunt hęc magna mala iis quibus desunt, & interim parua bona habentibus. Illa verò cum iam eò venerit, vbi nullus est dolori locus, nihil nostro opus habet dolore, quid enim nobis ab ea mali euenire potest, cũ omni ipsa vacet molestia? nã magnarum rerũ amissiones dolorẽ abijciunt, cum eo peruenerint, vt nihil ijs dolore sit opus. Cæterum Timoxena tua paucis est priuata rebus, pauca enim norat, paucisque gaudebat, quæ verò neque sensu neque cogitatione percepit, quomodo ei hęc adempta diceres?

Vxori Plutarchi laus.

Luctus natura.

Pręteritorũ recordatio.

Enimuerò

Enimuerò quę alios audis dicere, quibus persuadent vulgo nullum malum, nullum incommodum esse ijs qui soluti sunt corpore, scio ne credas vera, impediri te doctrina a maioribus accepta, ac mysticis tesseris sacrorũ Bacchi, quæ nobis inter nos notę sunt, qui eas communicamus. Itaq; ergo animam, vtpote interitus expertem, cogita idem pati, quod accidit auibus captiuis. Si.n. multum temporis in corpore ea fuerit educata, multisq; rebus & longa consuetudine cicurata huic vitæ se subdiderit, rursum auolans, denuò subit corpus, neq; desinit nouis ortibus subinde implicari huius vitæ casibus atq; euentis. Noli.n. arbitrari propterea senectutẽ malè audire & culpari, quia rugas, canos, imbecillitatemq; corporis secum trahit. sed hoc habet molestissimum ea, quod animã rerum ad corpus pertinentium memoria quasi obsolescẽtem, hisq; nimio studio deditam redigit, flectitq; & premit, figurã quam affecta à corpore accepit, conseruans. illa autem accepta quidem * à melioribus, tenetur, tanquam è molli flexu renitens ad suam naturam. Sicut.n. ignis extinctus, si quis illico accendat, rursum exsuscitatur, ac celeriter reficitur * * *

Aut simul est natus, Plutonia tecta subire.

nisi quòd magnus ei amor rerum terrestrium, ingeneratur, emolliturque vsu corporis & tanquam medicamentis colliquatur. Sed in acceptis à maioribus per manus moribus atque legibus magis elucet quid in his rebus sit verum. Suis enim infantibus mortuis neque inferias libant, neque aliud quicquam faciunt eorum, quę fieri mortuis apud alios solent. neque enim terræ, aut terrestrium infantes vllam partem percipiunt. neque circum eorum sepulcra & monimenta ac cadauerum expositionem commorantur aut adsident. nam leges id non permittunt, quia hoc nefas sit, cum ij in meliorem ac diuiniorem conditionem simul locumq; concesserint? Quoniam verò difficilius est fidem ijs derogare quàm adhibere, externa quidem sicut leges pręcipiunt constituamus, interna autem etiam magis incontaminata, pura atque moderata sunto. * * *

Infantum mors.

PLVTARCHI

De fato libellus.

NOstram de fato sententiam qua fieri potuit perspicuitate ac breuitate cõscriptam, ad te mitto, carissime Piso, quando ita tu flagitasti, nõ ignarus quàm cautè me ad scribendum conferam. Primum hoc scito, Fatũ dupliciter & dici & intelligi, vel vt actionem (sic enim energeian Græcorum liceat interpretari) vel vt substantiam siue naturã. Actionẽ in Phædro adũbrauit Plato, sic scribens, Lexq; hęc est Adrasteæ, vt quæcunq; anima deo comes, &c. Et in Timæo, Leges, quas de natura Vniuersi deus sanxit animis immortalibus. Et in Republica, Fatum ait esse orationem virginis Lachesis, quæ Necessitatis sit filia, non tragicè, sed theologicè suam opinionem enunciens. Quod si quis hęc velit magis vulgaribus verbis exprimi, dicamus in Phædro Fatum describi, vt sit diuina oratio, quam transiri sit nefas, & quæ à causis pendeat nulli impedimento obnoxia. in Timæo, Legem appellari comitem naturæ Vniuersi, secundum quam omnia quæ fiunt transigantur, hoc.n. efficit Lachesis, Verè Necessitatis filia, vt & antè cõmemorauimus, & postea progressu disputationis plenius aperietur. At Fatũ quod substantia sit, est (vt apparet) vniuersa mundi anima in tres partes quasi distributa, scilicet in positionẽ inerrantẽ in eã quæ errare siue vagari putatur, & in eam quæ infra cœlũ circa terrã versatur, harũ suprema Clotho appellatur proxima Atropos, infima Lachesis, quę sororũ suarũ cœlestes actiones excipiens connectit: & in terrestria quibus perfecta est didit; Quid, quotuplex, & quale sit Fatũ, quod substãtia cẽsetur, quis eius ordo, quis ad se inuicẽ, quis ad nos respectus cõpendio diximus. singula pnitẽ alia in Rep. fabula mediocriter suo inuolucro innuit, & nos pro virili conati sumus tibi ea enarrare. Nobis ad Fatũ quod in actione sit referenda est oratio. nã de hoc sunt illę tã multę naturaliũ, moraliũ, & ad dialecticã pertinẽtiũ rerũ quęstiones. Satis definitũ est, quid sit hoc Fatũ. Dicẽdũ ergo deinceps, quale sit, quanquã hoc multis videtur absurdũ. Fatũ.n. cũ suo orbe omnia quæ infinita ex infinito infinitũ fiũt, cõplectatur, infinitũ ipsum non est, sed finitũ. Nã neq; lex, neq; oratio, neq; diuinũ quicquã infinitũ esse potest. Idq; rectius percipies, quod dixi si consideres totã conuersionẽ, & vniuersum tẽpus, quãdo octo orbiũ (vt ait Timeus) inter se finibus continuis coniunctę celeritates ad caput redeunt, dimensa circulo eiusdẽ & eodẽ semper modo moti orbis. Hac.n. ratione, quæ definita est & animo cernitur, omnia quę in cœlo & in terra sunt, necessariò ex hoc primordio efficiuntur, * stabuntq;, cũ ad idẽ redierit principiũ, & eodẽ vt antè facta erant modo reddentur. Itaq; solus cœli habitus & erga se, & erga terram ac terrena omnia ita est constitutus, vt longis temporũ circuitionibus omnia reuoluantur atque reuertantur. eaque est rerum necessitas, vt illũ omnes deinceps suo ordine causę comitentur. Atq; hoc nũc euidẽtię gratia in nostris rebus intellige, non sine efficacitate cœlestiũ (vtpote quæ omniũ rerũ causę sunt) vel me nũc scribere isthęc. vel te quidquid agis, eo modo agere quo agis. Rursum itaq;, cũ eadẽ redibit causa, ij ipsi nos eadẽ ista eodẽq; modo agemus. idemq; de omnibus hominibus & omnibus alijs rebus accipe, omnia vt sunt vnica Vniuersi conuersione in eundẽ statũ restitutũ iri. Manifestum ergo iam est quod diximus, Fatum quodammodo infinitũ, nõ esse tamẽ infinitũ, mediocriter potuit perspici esse circulũ quendã. Vt.n. motus est, circularis, & circulus temporis eum metientis, ita ratio etiam eorum quæ circulo fiunt, est pro circulo habenda. Ferè id quoq; liquet, qualis res sit Fatum, id tamen nõdum explicatum est singulatim. Quale ergo est ipsa sui forma? Est, quantum coniici potest, similis ciuili legi. Primum enim si non omnia, tamen pleraq; conditione certa mandat. deinde quidem vniuersè sua potẽtia omnia complectitur, quæ ad ciuitatem pertinent quorum vtrunq; quale sit, agedũ consideremus. Suo ordine ciuilis lex de eo qui rem fortiter gesserit, & de eo qui ordinẽ deseruerit, verba facit, eodemq; modo etiam de alijs, nõ tamen de certis personis, sed quę vniuersa sunt, ea principe loco, consequenter ea quę sub iis continentur, proponit. Itaq; legibus dicemus esse pręceptum, vt ille vel iste ob rẽ præclarè gestã honore afficiatur, alius ob desertam aciẽ puniatur, scilicet quia lex facultate, & non expressis quidẽ verbis, sed tamẽ ita vt istos ea cõpræhẽdant, de iis sanxerit. sicut medicorũ quoq; & corpora exercentiũ leges, singularia in vniuersalibus potestate inclusa proponũt. Ita naturæ etiã lex vniuersalia primariè ac pręcipuè: cõsequẽter singularia illi tuit, vt ista fatalia sint quodãmodo, hæc eorũ fatis omnia adhęreant, sintq; (vt sic dicã) cõfatalia. Sed fortassis eorũ aliquis qui isthęc nimis accuratè examinãt, subtiliusq; rimãtur, cõtrà dixerit fato pręcipuè singularia, propter hæc vniuersalia demũ tãquã cõfatalia destinari, quæ horũ gratia sunt, præcedit.n. id propter quod reliqua sunt, & posteriora sunt: quæ alterius gratia sunt: ijs propter quæ sunt. Verũ de hoc alibi agetur. non omnia autem simpliciter atq; expressè hoc cõtineri, sed tantũ vniuersalia, id in præsentia dicturi & ad sequentes & ad præcedentes nostræ disputationis partes congruit. Quod enim definitum est, id diuinę conuenit prouidentiæ & verò in vniuersali conspicitur. talis ergo est & diuina lex, & ciuilis, in singularibus infinitas lo-

Lib. X.

Fatum finitum.

Leges.

cum habet. Videamus nunc quid sit cum conditione poni, quod ex hypothesi Græcis dicitur, & tale esse fatum monuimus. Poni ergo certa quadam conditione dicitur quod non per se vel absolutè, sed ad aliud relatū, eo posito ponitur ipsum, atq; hac ratione iudicatur, hoc illius esse consequens. Atq; talis est Adrasteę sanctio. Quicunq;

Plat. Phędro.

animus Dei comes factus aliquid veri perspexerit, is vsq; ad alteram circuitionem à supplicio sit immunis, & ,, si possit perpetuò id facere, perpetuò sit illæsus. Hoc & ,, vniuersè dictum est, & cum conditione. Ipsum autem fatum tale esse, è natura eius, & appellatione constat. Heimarmene etiam dicitur, quasi nexa & conserta, & sanctio est ac lex, quia ciuili modo constitutum habet quid ex factis consequatur. Deinceps consideremus ea quę ad mutuam relationem seu affectionem attinēt, id est, quo pacto Fatum cum Prouidentia, cum Fortuna, cum eo quod in nostra est potestate, cum contingentia comparetur atque componatur, addendumque est, quatenus verum sit, quatenus falsum, Omnia fato fieri. Hęc ergo enūciatio, si quidem, id notat, Fato omnia contineri prorsus est concedenda. siue quis de rebus humanis & terrestribus, siue de cœlestibus velit intelligi. atque hoc in præsentia, quod ad nostram attinet disputationem, concessum esto. Sin, quod multo magis illa vox præ se fert. Fatum non omnia, sed illud potissimū significat, quod Fati est consequens, non dicendum est omnia fieri secundū fatum, ne si compræhenderentur quidem fato. Non enim legitima sunt, neq; iuxta leges fiunt omnia, quæ legibus continentur. Nam & proditionem, & ordinis desertionem, & adulterium aliaq; id genus multa leges cōplectuntur, quæ legitima esse nemo dixerit. & ego ne rē quidē egregiè gerere, aut tyrannum interficere, aut tale aliquid dicturus sim esse legitimum. Quod enim legitimum est, legis est mandatum. At si ista leges iuberent, quomodo non contumaces ac legibus aduersi iudicarentur ij, qui nullum præclarum edunt facinus, qui non cædunt tyrannos, qui nihil id genus rerū gerunt? aut si hi nihil contra leges delinquunt, cur non iustum est illos alteros puniri? Proinde cum his nulla faueat ratio, ista tantum dicemus legitima esse, & secundū leges fieri, quæ legibus sunt expressa, quocunq; alias modo acta sint. Eodemq; iure illa tantum fatalia censebimus, & fato fieri dicemus, quę consequuntur causas in diuina dispositione causarum antegressas. Hinc concluditur, omnia quęcunque fiūt, fato contineri, multa autem, atq; adeò pleraque antecedētibus causis effecta, nō rectè fato addici. His ita

Quomodo omnia fatalia.

cōnstitutis, porrò dicēdū est, quomodo potestas in rebus & actionibus nostra, fortuna, possibile, & contingens, & quæ alia his cognata in antegrediētib. ponūtur, causis, cōstare constante fato possint. Etenim Fatū omnia continet, sicut etiā videtur. neq; tamē propterea omnia necessariò eueniēt, sed vnūquodq; pro suę naturæ modo. Natura porrò ita cōparatū est, vt possibile tanquā genus cōtingēti sit prius, cōtingens veluti materia subiiciatur ijs quæ in nostra sunt potestate, & nostrū arbitriū quasi dominiū exerceat in contingentia. At fortuna ijs, quę in nostra sunt potestate incidit, ob libera in vtranq; partē euētus momēta cōntingētiæ sese ingerit. Atq; id quod dixi, palàm intelliges, si hoc consideres. omne id quod oritur, ipsumq; adeò ortū, non esse absq; facultate, facultatē non absq; substantia. Tum si neq; ortus, neq; id quod oritur, absq; facultate esse potest, ista autē circa hominē sunt, homo substantia est, præterea autem facultas (quam potentiā vsurpant) medio loco est inter substātiam quę potest & inter motum quo res fit (generationē vocāt) ipsumq; effectum, quorum vtrunq; est de possibilium genere sit. vt cum hæc sint tria, facultas, id quod agere potest, & id quod fieri potest, id quod vim habet agendi facultatem anteeat, hæc possibili sit prior. Atque sic existimo quid possibile sit, explicatum esse satis perspicuè. Rudi autem Minerua possibile diuidas licet, in id quod vsitatius sic dicitur, quia facultatem habet ad fiendum, & in id quod magis propriè ita appellatur, quia nihil foris est quod impedire possit quò minus fiat. Nam possibilium quædā

Possibile Necessariū Contingēs quid?

nunquam possunt prohiberi, vt ortus occasusque cœlestium corporum, & id genus alia quædam possunt prohiberi, vt pleraque humana, multa eorum etiam quæ in sublimi fiunt. Ac prioris quidem generis, quæ sunt, necessaria nominantur, quia necessariò fiunt. posterioris contingentia, quia contingere potest, vt in diuersam partem eueniant. Sic etiam distinguere licet. Necessarium tale fas seu possibile est, cui opponatur nefas seu impossibile. contingens tale possibile, cuius etiam contrarium sit possibile. Nam Solem occidere cum necessarium est, tum possibile, quod autem ei aduersatur, Solem non occidere, id impossibile est. occidente Sole imbrem fieri, contingens est, & possibile, itidemque contingens & possibile Sole obeunte non delabi imbrem. Rursum eorum quæ contingentia diximus, alia plerunque, alia rarò, quædam ęqualibus in vtranque partem momentis & vtrum fors tulerit fiunt. Quorum hoc sibi inuicem opponi satis est manifestū, sicut & quod plerunq;, & quod rarò fit inter se pugnant, quę duo maximè in rebus naturalibus, quod æqualia vtroq; momenta habet, in nostris locū habet actionibus. Nam quòd sub ortum caniculę æstus est plerunq; contingit, rarò, quòd frigus. deambulare aut nō deambulare possumus, & quæ alia similia nostræ voluntati sunt subiecta, ac in nostra esse potestate, & consilio delectuve nostro dicuntur fieri. Generis tamen vox est magis, cum in nostra potestate esse dicimus, cuius duæ sunt species. vna eorum quæ subito animi motu, aut ex ira, vel concupiscētia fiunt, altera, vbi ratiocinatio & deliberatio præcessit, quæ iam consilio & delectu agi dicūtur. Id autē interest inter contingens ac possibile, & id quod in nostra potestate est atq; appetitu nostro incitante sit, quòd ratione futuri possibile & cōtingens dicitur: *

ratione præsentis temporis, in nostra potestate & secundum appetitum. atq; sic etiam discernere possis, Cōtingens est quod & ipsum & eius contrarium fieri potest, in nostra potestate, altera iam contingentię pars quā voluntas nostra delegit. Ergo contingenti possibile ordine naturæ anteire, cōtingensq; eo quod in nostra esse potestate dicitur prius existere, quæ ita sint, quę hominum ratio, quæ adiuncta, ferè explicatum iam est. Proinde de Fortuna & casu, & quæ cum his in considerationem veniunt, dicēdum est. Est itaq; fortuna ex causarum numero. Causæ autem aliæ per se sunt causæ, aliæ per accidēs.

De Fortuna.

verbi gratia, domus aut nauis causa per se est ars ædificādi vel naues compingēdi, per accidens, musica, geometrica, & quidquid omnino arti domū nauimve fabricandi siue corporis, siue animi, siue externarum respectu rerū accidit. Vnde perspicuum fit, quod per se est, id vnicum esse & finitū, id quod per accidens, neque vnum esse, & infinitum. nam vni rei infinita inter se differentia accidere possunt. Ceterum quod per accidens est in ijs, quę nō modò finis gratia fiunt, sed etiā vbi consilium seu delectus locum habet, id iam fortunæ appellationē habet. vt si quis plantandi causa fodiens, aurum reperiat, aut si quid pręter morem tibi eueniat fugienti, insequenti, ambulanti, re obuertenti, cuius gratia tu istud nō susceperis. Propterea veterum nonnulli fortunam causam dixerūt esse, quę humana prouideri ratione non possit. De Platonicorum verò sententia, qui propius ad rei explicationem accesserunt, definitur fortuna causa per accidens eorum quæ sine proposito in iis fiunt quæ consilio agūtur, adduntque eam improuisam & ignotam humanæ rationi esse. Et quidem ijsdem de causis etiam rarum & præter opinionē esse inhærent ei quod per accidēs fit, quòd quale sit, si non ex disputatis, saltem ex Platonis verbis liquidò intelligi potest. Sic.n. scribit in Phædone. PH. Ergo ne de iudicio quidem inaudiuistis, quo modo fuerit peractum? EC. Immò, nam renunciauit quidā nobis, ac mi-

ac mirati sumus, quòd dudum eo confecto tam multò post sit moriturus. quidnam hoc rei est cedò Phædo? Ph. Fortuna ei, ô Echecrates, quædam euenit. pridie.n. eius diei, qua iudicarū est, casu puppis coronata fuit eius nauis, quam Athenienses quotannis in Delum mittunt. In his verbis vocabulum Evenit non significat factū aliquid fuisse, sed multo magis concursu quodam causarum obtigisse, alio alius gratiā facto. Nam sacerdos nauē coronauit Socratis, sed alius rei causa. illi autem aliam ob causam Socratem damnauerunt. Id ipsum verò quòd euenit, præter rationē, ac tale euenit, quale etiam prouidentia vel hominis vel diuina effici potuisset. Atque hæc de fortuna sufficiant. * vt simul subsistere sit necesse, & quod ab eo deducto nomine dicitur. docuimusq; poni antè debere, id in nostra esse potestate. Casus autem latius patet, quā fortuna, quādo & eam cōplectitur, & multa alia quę alias aliter accidere suapte natura possunt. Ipsum nomen hoc indicat. Est enim automaton Græcis, quod vltrò & à se fit, intelligiturq; casus, cum quod alterius causa fieri solet, fit non propter illam causam. quale frigus sub caniculę ortum esse videtur. non enim frustra neq; * Denique, sicut quod est in nostra potestate pars est contingentis, sic fortuna pars est casus. vtq; casus contingenti, ita iis quę in nostra sunt potestate fortuna accidit, non omnibus tamen, sed in quibus consilium delectusq; adhibētur, vti diximus. Proinde casus communis est animatorum & animæ expertium. fortuna hominis est propria, eius qui iam agere possit. Idq; hic constat, quod fortunatum esse & felicem esse pro eodem habentur, & felicitas est quædam agendi dexteritas, hæc autē solius est perfecti hominis. Quæ ergo fato comprænbendūtur, hæc sunt, contingens, possibile, delectus, in nostra sitū potestate, fortuna, casus, ijsq; adiuncta, de quibus est etiā fortassis, & perinde quæ omnia continentur quidem fato, nullum autem eorum fatale est. Restat vt de prouidentia etiam dicamus, quomodo hęc fatum complectatur. Est itaque prouidentia, suprema quidem & prima: primi dei intelligentia siue mauis voluntas benefica erga res omnes, qua primum singulæ diuinæ res omnino optimā ac pulcerrimè sunt ordinatæ. Secunda verò, secundorum est deorum, qui per cœlum ingrediūtur, qua & mortalium res ordinatè fiunt, & singulorum generū permansio atque salus procuratur. Tertia non absurdè dicetur prouidentia atque procuratio geniorum, qui circa terram collocati humanarum sunt custodes inspectoresq; actionum. Cum ergo triplex spectetur prouidentia, quarum prima præcipuè & potissimum sic nominatur, non verear dicere, tametsi hoc philosophorum sententiis repugnans videri poterit, omnia fieri fato & prouidentia, non etiam natura: sed quædam fieri secundum prouidentiam, alia quidem secundum aliam, quædam iuxta fatum, & fatū omnino subesse prouidentię, hanc fato nequaquam. loquimur autem hæc de principe & summa. Quod autem fit secundum aliquid, posterius eo est secundum quod fieri dicitur, vt quod secundum legem fit, lege, & quod secundū naturam, natura est posterius, ita & quod fit secundū fatū, fato est recentius. Sūma autem prouidentia, omnium est antiquissimū, eo excepto, cuius est siue intelligentia, siue voluntas, siue vtrunq; est autem, vt antè dixi, patris & opificis omnium. Dicamus enim, inquit Timæus, causam, cur Vniuersum hoc machinatus sit auctor. Bonus erat, in bonū autē nulla aduersus quicquam aut vlla de re cadit inuidia: Ea itaque vacuus, voluit omnia sibi quam maximè fieri similia. Hāc de origine mundi sententiam potissimam à prudētibus traditam rectissimè amplecteris. Volens.n. Deus omnia bona, nihil (quantū omnino fieri posset) malum esse, ita, omne id quod cernitur adsumens, non quietē, sed motibus citatū incompositis & vitiosis, in ordinē disposuit, ratus hunc vtique confusione meliorē esse. Fas enim neque fuit, neq; est, vt optimus aliquid faceret, nisi pulcerrimū. Hæc & quæ sequuntur vsq; ad disputationem de animis humanis, de prima sunt accipienda prouidentia, quæ principiò omnia constituerit. Post ita loquitur. Igitur postquā Vniuersum condidisset, animas distribuit æquali cū stellis numero, & cuiq; suā dedir, ac tanquā in vehicula imposuit, naturamq; Vniuersi mōstrauit, & leges fati eis dixit. Hęc quis non censeat expressè ac planissimè de fato dici, tanquā fundāmento quodā & ciuili lege, quę humanis conueniat animis: cuius etiā causam deinceps explicat. Secūdā verò prouidentiā his indicat verbis. Cū verò ita legibus latis omnia constituisset, vt si quid postmodò accideret mali, ipse eius culpa vacaret, alios in Solē, alios in Lunam, alios in alia tēporis instrumenta disseminauit, ac post factam sementem iunioribus dijs tradidit vt ij mortalia effingerent corpora, & quod reliquū est animæ humanæ indigens illis appone rēt, reliquisq; horum cōsequentia quæ essent perfectis, præessent, animalq; mortale gubernarent quā fieri omnino posset optimè, ne id sibi ipsi mala adsciceret. His enim verbis. Vt si quid postmodò accideret mali, ipse eius culpa vacaret, luculentissimam fati causam reddidit. Iuniorum porrò deorum ordo & ministerium, secundā declarat prouidentiam, videturq; simul etiam tertiam attingere, siquidem propterea legibus ita omnia sanxit, vt extra culpam mali esset, quod singulis erat venturum. Deus autem vitij & maliciæ exsors, neque legibus neq; fato opus habebat, sed prouidentia cōditoris vnusquisq; tractus suas res agit. Hæc autem vera, & Platoni placentia, manifestè id testari videntur mihi, quod in Legibus autor legum sic dicit, Quod si quis homo ingenio his sufficiat, diuino natus fato, nihil illi opus fuerit legibus, quibus pareat, Nulla enim legum constitutio sciētię eius præstat, neque fas est vlli parere aut subditum esse eum, sed omnibus pręesse ac imperare debet, qui verè liber est natura. Atque ego proinde Platonis sententiam hac imagine complector. Cum triplex sit prouidentia, vna quidem quippe quæ fatum genuerit, quodammodo illud complectitur. Ea quę vna cum fato est genita, omnino in illa vna cum fato continetur. reliqua, vtpote post fatum genita, ab illo compręhēditur, sicut & de eo quod in nostra potestate est, & de fortuna dictum fuit. Quorum enim consuetudinem genius suscipit, ijsq; opem fert, ij (vt ad Socratem loquitur Theages, tantū nō hinc quoque sanctionem quandam Adrasteæ proponēs) sunt quos etiam tu sentis, ij celeriter proficiunt. Quibus in verbis quòd ait quosdam diuinitus adiuuari, id vtiq; tertiæ prouidentiæ adscribendum est. atque id ipsum velox incrementum fato debetur, neq; obscurum est quin hoc totum sit aliquod fatum. Ac fortasse multò probabilius videbitur, etiā secundam prouidentiam à fato contineri, atq; adeò omnia, quæ fiunt, siquidem rectè à nobis fatum quod substantia definitur, in tres diuisum fuit partes, & illa catenæ fabula, cœlestes orbium circuitiones cum ijs recenset, quæ conditione quadā eueniūt. Verum he his quidem ego nolim vehementius contēdere * * prius cū conditione dicta, aut quòd magis cū fato, præcedente fatali fati decreto. Nostra ergo ratio, vt in summa dicam, talis ferè est. Qui autem contra nos sentiunt, non tantum in fato includit omnia, sed & fato fieri omnia affirmat. Alteri autem consonant omnia, & quę vni, satis constat etiā alteri consentire. Ac secundo hāc ratione dictū est quid sit contingens, quid in nostra potestate secundum atq; tertium, tum quid fortuna casus, & alia quæ ab ijs pendent. quarto loco dictum est de laudibus, vituperationibus, & quæ his sunt cognata, quinto loco ponamus vota ad deos, eorumq; cultum. Nam iste argutiunculę, quæ Ignaua oratio, & Metēs, & is qui de Fato appellatur, reuera fallaces sunt conclusiunculę è disputatione de fato tractę. Ex opinione contraria, id maximè primoq; videbitur sequi, nihil fieri sine causa, omnia casus antegressis. Deinde, à natura hunc mundum

De casu.

De prouidētia.

Origo mūdi.

Totus locus est lacer.

gubernari, conspirantem secũ, mutuisq; obnoxium affectionibus. Tertio loco, videbũtur ijs quædã suere testimonia, diuinationẽ puta, quæ vt verè à deo profecta in summo est apud homines honore. tũ sapiẽtiũ ad quasvis res accidentes æquanimitas. tãqnã si omnia fato eueniãt secunda. Tertiũ est peruulgatũ illud, Omne enunciatũ aut verum esse, aut falsum. Atq; horum hactenus mẽtionem fecimus, vt summa breuitate quæ de fato * quæ oportet perscrutari, & vtriusque disputationis rationes subtilissima statera perpendere. Iam nunc ad singularia excutienda veniendum est nobis. * * * *

PLVTARCHI
De Musica Commentarius.

PHOCIONIS, eius qui Probus vsurpatus est, vxor suum ornatum esse dicebat mariti sui res præclarè gestas. At ego ornamentũ non mihi tãtum peculiare, sed cum omnibus familiaribus commune existimo mei magistri in doctrina bonarum artium diligẽtiam. Nouimus enim imperatorum pulcerrima facinora salutem attulisse duntaxat è pręsenti periculo paucis militibus, aut vni siue vrbi siue gẽti, meliores neutiquam fecisse vel milites illos, vel ciues, vel gentiles. At liberalem disciplinam, quæ & felicitatis est corpus, & consilij boni causa, non familiæ modò aut vrbi vel populo, sed vniuerso generi humano vtilem comperias. Quãto igitur ea est quàm res omnes bellicæ vtilior, tanto etiam magis colẽda ast eius memoria. Enimuerò secunda Saturnalium die Onesicrates, homo egregius, ad conuiuium vocauerat Sotarichum Alexandrinum, & Lysiam vnum eorum, qui ab ipso stipendium sumebant. Postquam omnia ritè peracta fuerunt, ita infit. Quę causa sit humanę vocis, ò socii, in cõuiuio quærere non cõuenit, & magis sobriam ea quęstio requirit disputationem. Sed quoniam optimi grammatici definiunt vocem aerem percussum esse, qui auditu sentiatur, heriq; à nobis de grammatica est inquisitũ, vt arte: quæ facultatem habeat voces litteris exprimendi, ac memoriæ tanquam in penu recondendi, videamus nũc quæ post eam proximè sequatur scientia ad vocẽ pertinens. Est autẽ, nisi fallor, Musica. Pium enim est, ac pręcipuum hominum hoc studium, laudes canere deorum, qui soli ipsis articulatam vocem sunt largiti. quod Homerus his versibus significauit,

Iliad.a.472 *Ergo die tota placabant carmine Phœbum,*
Formosum Paeona Achaica turba canentes,
Et magni laudes modulantes arcitenentis.
Illius auditu pertentant gaudia pectus.

Agite ergo, ò chori musici sodales, in memoriam redigite, quis primus musica sit vsus, quid ei tempus adiecerit, qui musicam scientiam tractãdo nobiles extiterint, nec non & ad quot quantasq; res musica sit vtilis. Hæc cum dixisset magister, Lysias sermonem excipiẽs, Quæstionẽ, inquit, bone Onesicrates, proponis à multis agitatam. nam & Platonicorum plerique, & Peripateticorum præstantissimi de veteri musica, & quę ei accidit corruptela scribendi laborem susceperunt, Sed & grãmaticorum atque harmonicorum doctissimi multum in eam rem studii impenderunt. Magna verò est eorum qui de hac scripserunt dissensio. Heraclides in libro, in quem collegit res musicas, citharæ cantum eiusque artem excogitatam primum perhibet ab Amphione Iouis & Antiopæ F. patre nimirum docente, atque fidem
Musici primi. facit huic sententiæ ex descriptione quę Sicyone est dedicata, ex qua & sacerdotes Argiuas, & poetas, & musicos, nominat. Eadem tempestate Linũ ex Eubœa ortiũdum ait lugubriã carmina fecisse, & Anthem Anthedone Bœotia natum hymnos, & Pierium è Pieria de musis poemata. Philammonem quoque Delphum Latonæ Dianæ & Apollinis natales carmine explicãsse, & ab eo primum choros apud Delphicum templum fuisse institutos. Thamyrin autem Thracẽ genera vocalius & elegantius omnibus ea ętate cecinisse, vnde eum poetæ cũ Musis certamen iniuisse dixerint. fertur autẽ poema scripsisse de Titanum bello aduersus deos. Fuisse etiam Demodocum Corcyræum veterem musicum, qui carmine expresserit Ilij excidium, & Veneris cũ Vulcano nuptias. Sed & Phemium Ithacensem de reditu eorum qui cum Agamemnone fuerant ad Troiam profecti versus fecisse. Neq; vero iam commemoratorum poematũ solutam fuisse dictionem, aut quæ mensura careret, sed Stesichori aliorumq; veterum Lyricorum poematis similem, qui versibus modos quibus canerentur adiecarunt. Nam & Terpandrum ait citharœdicorum poetam modorum (nomus Græci, hoc est leges, appellant) & sua & Homeri carmina in certaminibus certo quodque modulo cecinisse, eumque primum modis citharœdicis nomina imposuisse. Simile Terpandri studio studium fuisse Clonæ, qui princeps tibicinum nomos & accentus instituit, scriptor elegiarum & epicus. Eodemq; poematis vsum genere Polymnestum Colophonium, qui ætate fuit posterior. Nomi autem (hanc enim vocem ambiguitatis vitandę gratia vsurpemus) erant ergo, mi Onesicrates, nomi quibus illi vterentur tibici- Nomi.
num, Apothetus, Elegi, Comarchius, Schœnion, Cepiõdeus, Trimeles, siue triplex. Postea temporis etiam inuenta sunt Polymnastia quæ vocantur. At citharœdicæ artis nomi multo ante tibicinum nomos tempore instituti sunt à Terpandro. Is ergo citharœdicis nomina fecit Bœotium, Aeolium, trochęum, acutum, Cepionem, Terpãdrium, Tetracœdium. Fecit etiã Terpander procemia citharœdica in heroicis carminibus. Quòd autem citharœdici nomi antiquitus ex heroicis versibus constiterint, Timotheus declarauit, qui primos nomos heroicis permiscens, dithyrambicam cantauit dictionem, ne prima fronte videretur veterem musicam violare. Apparet autem Terpandrum citharœdica arte excelluisse. nã quater vicisse Pythia deinceps scribitur. Admodũ verò antiquus est. nam Glaucus Italus, quodam in libro de veteribus poetis & musicis, priorem eũ Archilocho pronunciat. ait enim eum secundum extitisse post eos, qui primi tibiis canere instituerunt. Alexander in collectaneis de Phrygia, primũ Olympum asserit in Græciã pulsationẽ fidium intulisse, deinde Idæos dactylos. & Hyagnidem primum tibia cecinisse, post Marsyam huius filium, inde Olympum. Terpandrũ porrò æmulatũ esse Homeri versus, & Orphei cãtilenas. Orpheus autem neminem videtur imitatus. nemo enim tunc natus fuit extra poetas qui facerent ea, quę tibijs canerentur. horum autẽ cum opere Orphicum nihil habet simile. Clonas vero tibicinum modos qui fecit, paulo posterior Terpandro, fuit patria Tegeates, si Arcadibus credimus, Thebanum enim Bœoti affirmant. Post Terpandrum & Clonam Archilochus extitisse traditur. Alii nonnulli scriptores Ardalum aiunt Trœzenium Clona priorem tibicinam instituisse musicam. Fuisse etiam Polymnestum poetã Meletis Colophonij F., qui Polymnestum & Polymnestam nomos fecerit. Quòd autem Apothetũ & Schœnionem nomos fecerit Clonas, scriptores recensionum memorant. Polymnesti mentionem Pindarus & Alcmam lyrici faciunt. Et quosdã citharœdicorum nomorũ à Terpandro factorũ, Philammonẽ Delphum veterem aiunt composuisse. In summa autem, citharœdica musica Terpandri ætate vsurpata, etiam vsque ad Phrynidis tempora plenè simplex perdurauit. Neque enim ãtiquitus, vt nũc, licebat cithara canere, neq; harmonias (siue cõcẽtus mauis) & rythmos siue numeros trãsferre

Nam

Nam in quouis nomo propriam conseruabat intentionē,atq; hinc nomi dicti sunt,hoc est leges: quòd in vnoquoque non licebat transgredi pręscriptam intētionem. Etenim vbi deorum veneratione erant suo arbitrio defuncti,tum statim ad Homeri & aliorum poemata transibant.idq; manifestum est ex initijs Terpandri. Figura etiam citharæ primum facta est sub Cepione Terpandri discipulo: & vocabatur Asiatica, quia Lesbij citharœdi ad Asiam accolentes ea vterentur. At extremum fertur Periclitus citharœdus Lacedæmonem vicisse Carnea, domo Lesbius. quo mortuo continuam citharœdorum apud Lesbios desijsse successionam. Quidam falsò putant Hipponactem fuisse Terpandri ętate:cùm etiam Periclitus Hipponactem præcessisse videatur. Sed quoniā simul veteres tibicinum & citharœdorum nomos retulimus,transibimus iam ad tibicinum nomos. Traditū est enim Olympū de quo diximus,cū esset tibicen è Phrygia,tibicinum nomum fecisse in Apollinem, qui Polycephalus, id est, Multiceps, diceretur.hunc Olympum aiunt vnum fuisse eorū qui descenderūt à primo Olympo Marsyæ discipulo, qui nomos in deos fecit.is enim cùm amasius fuisset Marsyæ, & ab eo artem tibia canendi didicisset, harmonicos nomos in Græciā intulit, quibus nunc Græci vtuntur in ferijs deorum. Alij Crateté polycephali nomi autorem faciunt, qui Olympi fuit discipulus.Pratinas Olympo iuniore adscribit. Harmatiū autem nomum, cui à curru nomen videtur esse, dicitur primus fecisse Olympus, Marsyæ discipulus.Marsiā quidam Massen appellatum,alij Marsyam dicunt: esse autē Hyagnidis filium, eius qui primus artem tibia canendi inuenit.Olympi autem esse harmatium nomū, ax Glauci veterum poetarum recēsione cognosci potest: tū hoc, Stesichorum Himerȩum neque Terpandri fuisse imitatorē,neq; Antilochi,neq; Thaletæ:sed Olympi:vsum nomo harmateo,& ea specie quæ dactylo procedit,quā alij de orthio nomo esse volūt, Alij quidam à Mysis inuentum nomum illum aiunt. nam veteres fuisse Mysos tibicines.Est & alius antiquus nomus, qui Cradias dicitur, quo Mimnermum cecinisse ait Hipponax. Initio enim elegias modulatas tibicines canebant. quod Panathenæorum descriptio indicat,vbi de musico certamine verba fiunt. Fuit & Sacadas Argiuus, qui odas & elegias fidibus accommodatas scripsit.idemq; bonus poeta, ter vicesse Pythia in recensionibus traditur.eiusq; etiam Pindarus mentionem facit. Cùm ergo de sententia Polymnesti & Sacadę tria sint tonorū genera,Dorium,Phrygium, Lydium: ferunt Sacadam in vnoquoque horum fecisse stropham,docuisseq; chorum canere Doricè primam, Phrygicè secundam, tertiam Lydio tono.atque hunc nomū fuisse ob mutationē dictum tripartitum. (sic enim Trimeres interpretemur.)In fastis verò seu recēsione poetarum quæ Sicyone est, Tripartiti huius nomi autor fertur Clonas. Prima proinde musicæ constitutio Spartę facta est à Terpandro. Secundę autores hi potissimū memorantur: Thaletas Gortynius,Xenodamus Cytherius,Xenocritus Locrensis, Polymnastus Colophonius,Sacadas Argiuus. Cùm enim hi introduxissent gymnopædias,hoc,est,puto,ea quæ accinerētur nudis corporum exercitationibus: in Arcadia traduntur institutæ fuisse demonstrationes quę dicuntur,& Argis quæ endymatia siue indumenta appellant: Fuerunt autem Thaletas,Xenodamus,& Xenocritus Pæanum scriptores: Polymnestus carmina composuit quæ orthia dicebantur: Sacadas elegias.Alij Xenodamum non Pæanas scripsisse aiunt,sed hyporchemata: in quorum numero est Pratinas. ipsiusq; adeò Xenodami cantilena memorię prodita est,quæ non obscurè hyporchema sit. Vsus est hoc genere poematis etiam Pindarus. Differre autem pęanem ab hyporchemate,carmina Pindari docent: qui vtrunq; scripsit. Et Polymnestus tibicinos nomos fecit: in orthio lyricis est vsus modulis, vt quidem harmonici aiūt: non enim certum possumus pronnnciare, cùm antiqui hac de re nihil quicquam prodiderint. Te Thaleta etiā Cretense dubium est,an Pęanes scripserit. Nam Glaucus post Archilochum fuisse Thaletam affirmans,imitatum aum odas Archilochi fatetur,prolixius tamen extendisse,& Maronem ac Cretensem rythmum odarum poesi inseruisse:quibus neq; Orpheus vsus fuerit, neq; Terpāder, neque Archilochus. hęc enim ex Olympi tibicina musica aiunt Thaletam depromsisse,boniq; tibicine laudem inuenisse. De Xenocrito præterea, Locris Italicis oriundo,controuersia est,an is Pæanas composuerit, ferunt enim eum res scripsisse,quarum heroica fuerint argumenta:eaq; ob hanc causam fuisse à quibusdam dithyrambos nominata. Eundem Glaucus Thaleta posteriorem fuisse scribit. Porrò autem Olympus, vt ait Aristoxenus,à musicis putatur euharmonij generis fuisse repertor.nam ante ipsum omnia diatona fuerunt, & chromatica.Suspicantur autem Olympum sic inuenisse.cū versaretur in diatono genere, & carmen sæpe transferret in diatonum parypatem,hoc est summæ proximam chordam,nunc ab ipsa media,nunc ab ei proxima fide: pręteriretq; lichanon diatoni neruum,deprȩhendisse eius cōsuetudinis elegantiam, miratumq; & amplexum Systema,quod ea cōstitueretur proportione, id in Dorio vsurpasse tono. Non enim eum vel ea quæ diatoni sunt propria, vel quæ chromatici attigisse: ac ne harmoniæ quidem.Fuisse autem ei prima euharmoniorum talia. Primo enim in his loco spondeum ponunt: in quo nulla diuisionum proprietatem suam indicat:nisi quis in contentiorem spondei vsurpationem respiciens, eum putet esse diatonicum genus. Qui verò hoc ponet eum liquet cū falsum,tum absonum à cantu ponere. Falsum,quia dieli inferior tono erit eo, qui principe ponitur loco. à cantu alienum, quòd etiam si quis in potestate tonici ponat cōtentioris spondeorum vsurpationis proprietatem: eueniet vt duo deinceps sita ponantur diatona, compositū alterum, alterum incompositum.nam densum illud euharmonium, quod in medijs fidibus collocatum hodie in vsu est, nō videtur esse poetȩ. Facilè aūt hoc animaduerti potest, si quis aliquē prisco more canentē tibia audiat. nam etiam mediarum semitonium vult esse incompositum. Atq; tale fuit initio genus euharmonicum.postea tēporis diuisum est semitoniū in Lidijs & in Phrygijs. Videtur autem Olympus cùm auxisset musicam, nondum natam,ignoratamque adhuc rem introduxisse, princepsq; fuisse Græcæ & pulcræ musices. Est etiā aliqua de rythmis ratio. Inuenienda enim vlterius sunt quędam genera & formę rythmorum:atq; etiam cantilenas & rythmos scribentium. Primū enim Terpandri nouarum rerum in ea arte molitio, venustum quendam modum in musicā inuexit. Eo post Terpādrum vsi sunt deinceps Polymnestrus, Thaletas, Sacadas.nam hi etiā rythmis conficiendis suffecerunt: non egressi sunt pulcrā illam formam. Sunt & alia ab Alcmane & Stesichoro nouata sed ita, vt à pulcro non discederetur modo. Krexus autē Timotheus,atq; Philoxenus, alijq; ętate ijs inferiores,importuniores aliquanto,ac nouitatis studiosi magis fuerunt. modum enim affectauerunt qui humanus nuc & thematicus appellatur. Euenit enim, vt paucitas chororum, simplicitasq; & maiestas musicæ plane ob vetustatem spernenda videretur. * pro virili locutus de prima musica,de primis eius inuentoribus,tum quorum ea temporis progressu adinuentionibus aucta fuerit, finē faciam dicendi:locumq; dabo socio meo Sotericho, qui non Musicam modo, sed & reliquum disciplinarum orbem studiosè excoluit.nos enim magis exercitati sumus in ea musicæ parte,quæ manu & instrumentis tractatur. His dictis Lysias obticuit. Tum Soterichus in hæc verba orsus est: De venerabili studio, & dijs maximè accepto, optime Onesicrates, verba nos facere iussisti. Probo itaque Lysiæ præceptoris cùm doctrinam, tum memo

nam

Toni.

Euharmonius cantus

riam, quam ostendit recensendis primis musicæ inuentoribus, ijsq;, qui has res conscripserunt. Id vnum monebo, eum tantú scripta secutum esse in ijs ostendẽdis. Nos autem non hominem aliquem accepimus repertorẽ musicæ bonorum, sed omnibus virtutibus ornatum deum Apollinem. Non enim Marsyæ, aut Olympi, aut Hyagnidis, vt putant quidam, inuentum tibia, neque sola cithara Apollinis est: sed idem deus & citharæ & tibiæ cãtum inuenit. Manifestum hoc est è choris & sacrificijs quæ tibijs interim canentes deo adferebant: quod & alij, & Alcęus in quodam hymno narrat. Sed & simulacrum Apollinis in Delo positum in dextra manu arcum, læua gratias habet, quarú quæuis aliquod musicum instrumẽtum tenet: lyram vna, alia tibias, media fistulam ori admotam. Neque meus est hic sermo: sed Anticles & Ister in Illustrationibus suis hæc retulerunt. & simulacrum illud ita antiquũ est, vt dicatur à Meropibus factum, qui Herculis ætate vixerunt. Sed & puerũ, qui Tempicã laurum Delphos defert, comitatur tibicen. Quin & Hyperboreorum sacra adhibitis tibijs, citharis, & fistulis in Delum missa ferunt antiquitus. Sunt qui ipsum deum tibia cecinisse autument. vt narrat optimus cantilenarũ conditor Alcmam. Corinna è Minerua didicisse tibijs canere Apollinẽ ait. Itaq; venerãda prorsus est musica, deorum inuentum cũ sit, Prisci porrò ea vt dignum fuit vsi sunt, vt & reliquis omnibus institutis. Nostra ętate maiestate eius omissa: pro mascula illa & diuina confractam & garrulam in theatra inducunt musicã. quã Plato III. De rep. libro vituperat: Lydiam quidem harmoniam repudians, vt accommodatam lamentis: vnde & primam eius institutionem lugubrem fuisse dicunt. Nam Aristoxenus scribit in primo De musica libro, Olympum de morte Pythonis lugubre carmen tibijs cecinisse, Lydo modo. Sunt qui Melanippidem autorem eius cantilenæ faciũt. Pindarus in pęanibus primùm de Niobes nuptijs Lydiam harmoniam vsurpatam ait. Alij Torebum principem ea vsum dicunt: de quibus est Dionysius Iambus Mixolydia quoque animum percellens, tragœdijs est apta. Hanc Aristoxenus scribit primum à Sapphone inuentam: ab ea didicisse tragœdos, qui cum Dorica coniunxerint. cùm hęc maiestatem conciliet, illa mentem perturbet: quibus rebus commixta est tragœdię. Io historia musica legitur eam à Pythoclida excogitatam tibicine. Lysis perhibet, Lamproclem Atheniensem, cùm is animaduertisset non ibi esse diazeuxin, (quod nos deiunctionis verbo volumus intelligi) vbi ferè omnes esse putauerunt sed versus acutam vocem: talem eius instituisse modum, qualis est à paramesa ad hypaton. (id est, à mediæ chordæ proxima, ad summarum summam.) Quinetiam remissam illam Lydiam harmoniã, siue Mixolydiam, adsimilem Ioniæ, inuentam autumant à Damone Atheniensi. Has harmonias, cùm altera earum sit ad lamentandum parata, altera dissoluta, rectè Plato reiecit, ac Doricam, vt bellicosis temperantibusq; conuenientem viris delegit. Neq; is mehercle id fecit ignorans (quod ei impingit crimen Aristoxenus in secundo musicarum rerũ libro (etiam in istis aliquid esse quod parti reipublicæ, cui custodiendi incumbit munus, prosit. Studiosissimus enim musices fuit Plato: vt qui Draconẽ audiuisset Atheniensem & Metellum Agrigentinum. Sed quia, vt monui, magnam in Doria maiestatem esse intellexit: eã harmoniã prætulit. non nescius interim multa Doricè Parthenea seu virginalia ab Alcmane, Pindaro, Simonide, & Bacchylide facta. quinetiam prosodia, (quæ apparet fuisse carmina, qualia supplicationibus deorum accinerentur) pæanes, adde etiam deplorationes tragicas, & amatoria quædam carmina, Doricæ harmoniæ esse inclusa. Sed ei sufficiebant quæ in Martem, Mineruamq; cantarẽtur, & ad libationes spondea dicta. satis enim ea valebant ad animum viri honesti confirmandum. Idem Lydiæ & Ioniæ harmonię vsum non ignorauit: sciens ista modulatione tragœdiam vti. Sed & veteres omnes nullius imperiti harmoniæ, tamen vsi quibusdam modò sunt. Neq; enim ignoratio tantas angustias & paucitatem chordarũ peperit apud illos: neque inscitia factum est, quòd Terpander, Olympus, horumq; sectatores multitudinem & varietatem neruorum sustulerunt. Atque hoc arguunt Olympi, Terpandri & aliorum qui modum eundem tenuerunt carmina omnium. quę cùm tribus fint contenta fidibus ac simplicia, præstant omnibus varijs & multas chordas requirentibus: ita quidem, vt Olympi modũ exprimere nemo possit, inferioresq; eo omnes sint, vbi se ad multiplicem & multis chordis opus habentem modulationem contulerunt. Quòd autem prisci in modo qui spondeis aptus est non ignorauerint tertiæ chordæ vsum, satis demõstrat eius in pulsatione (Krusin Gręci dicunt) vsurpatio. non enim ea cũ parhypata (quę est proxima summæ chorda) cõsonãte vsi fuissent, si vsum ignorauissent. sed manifestũ est, quòd elegantia quæ spõdeaco modo conciliatur per tertiam, sensum eis prębuit transferendi carmen ad parhypaten. Eadem est etiam de neta ratio. Nam & hac in pulsatione vsi sunt, & ad paranetam seu imæ proximam dissonantium, & ad mediam consonantium. Sed ratione cantilenæ non visa est illis conuenire spondeaco modo. Neque his tantum, sed & syemmena neta, hoc est adiunctarum chordarum vltima sic vniuersi sunt vsi. Nam secundum pulsationẽ ipsam dissonabant ad paranetam & paramesam, & lichanum. sed in cantilena vtenti pudorem incussisset, quia contra morem ibi vsurpata esset. Ex Phrygijs etiam cõstare, quod non ignorauerit Olympi & qui eum secuti sunt. Vsi sunt enim ijs non tantum in pulsatione, sed & in cantilenis de matre eorum & quibusdã Phrygijs. De pypatis etiam seu summis neruis constat, non ignoratione factum esse quòd eo quatrichordo nõ vsi sunt in Dorio: cùm in alijs tonis vsi, vtiq; cognitum habuerint. Sed vt morem seruarent, à Dorio tono id abstinuerunt, pulcritudinem eius venerantes. Tale est etiam in tragœdia quippiam. Nam chromatico genere & rytbmo nusquã ne hodie quidem tragœdia vtitur. cithara autem, quę tragœdiã ętate multis seculis anteit, ab initio vsa est. Chroma autem quàm harmoniã esse antiquius, in promptu est. est enim nimirum ætas definienda secundum humanæ naturæ occursum & vsum. Nam quod ad ipsorum generum attinet naturam, non est aliud alio antiquius. Si quis ergo Aeschylum aut Phrynichum diceret ob ignorantiã abstinuisse chromate, non absurde diceret? Idem enim etiam Pãcraten diceret ignorauisse chromaticum genus: nam & is plerunq; id vitauit, etsi in quibusdã est vsus. abstinuit itaq; non ignoratione, sed cõsilio ductus: sectabatur enim, vt ipse aiebat, Pindaricum ac Simonideum modum, & omnino eum qui nunc antiquus appellatur. Eadem de Tyrtæo Mantinense, & Andrea Corinthio, Thrasyllo Phliasio, multisq; alijs valet ratio: quos omnes scimus consulto abstinuisse chromate, mutatione, fidium multitudine, aliaq; multa in medio sit rythmorum, harmoniarum, vocabulorum, modulationum, interpretationũ genera. Statim enim occurrit Telephanes Megarensis, qui ita infensus fuit fistulis, vt tibiarum opifices nunquam sit eas passus imponere tibijs. quin & Pythico certamine hac maximè de causa abstitit. In vniuersum autem si quis ex eo, quòd vsum aliquis rei omiserit, colligendum putet eam ipsi rem ignotam fuisse: multi restant ei etiamnum inscitię damnandi. vt Dorionij, qui Antigenideum modum spernunt, siquidem eo non vtuntur: & rursum Antigenidei, qui eadem de causa Dorionium: & citharœdi, qui Timothei modum vitant. ferè enim abiuerũt in quisquilias, & ad Polyidi poemata. Iam si quis rectè & peritè consideret varietatem, & prisca cum nostris comparet, olim quoque varietatẽ in vsu fuisse inueniet. Nam varietatem in rythmis faciendis, quę magis varia esset, vsi sunt veteres. vt qui rythmicam

Apollo tibię & citharę autor.

De harmonijs.

Chroma.

cam

cam varietatem in honore haberent. Sed & pulsationũ elocutiones tunc fueruut magis variæ. nam nostri discendi sunt studiosi, prisci rythmorum amatores erant. Constat ergo, non ob ignorationem, sed consilio veteres fractis cantilenis abstinuisse. Neque hoc mirum est: cũ multa alia vitę instituta non ignorentur ab ijs, qui ea nõ vsurpant: vsuq; dempto ea ab ipsis abalienantur, quod in quibusdam aliquid indecorum animaduersum fuit. Sed Platoni neque ignorantiam neque imperitiam in causa fuisse vt quędam reijceret: verũ id eum fecisse, quia indecorũ reip. iudicaret ea esse: iam nunc ostendemus, eumque harmonicæ rei gnarum fuisse docebimus. Is ergo in ortu seu procreatione animæ ea, quam Timæo inseruit, suam in rebus mathematicis ac musicis diligẽtiam fecit testatã.

Platonem fuisse rerũ musicarum peritum.

Hæc enim sunt eius verba. Et secundum hæc impleuit cùm dupla tum tripla interualla: portionesq; inde abscidit, & in medio eorum collocauit, vt in quouis interuallo duo sint media. Hoc exordium manasse ab harmonica paritia, mox ostendemus. Tres sunt medietates (liceat enim sic verbũ verbo referre) vnde omnis mediocritas æstimatur: Arithmetica, Harmonica, Geometrica. in prima æqualis est numerus quo se inuicem excedunt exceduntur q; termini: in tertia eadem fit proportione: in media neque proportione, neque distantia eadem termini sese consequuntur. Itaque Plato, cùm animalem harmoniam quatuor elemẽtorum, causamq; ex dissimilibus inter se consonantia vellet harmonicè demõstrare: in vtroque interuallo duas animales medietates musica ratione ostendit. demonstrare: in vtroque interuallo duas animales medietates musica ratione ostendit. Nam consonantia, quam in rebus musicis diapason Græci, nostri vulgo Octauam nominant, duo inter extremos terminos media recipit. quorum proportionem ostendemus. Extrema consonantiæ diapason duplam inter se rationem tenent: vtq; hoc intelligere exemplo possis, numeris rem explicabimus. Ergo maior extremitas ad minorem ita se habet, vt x i i, ad v i. Hoc interuallum (id enim adhuc diastema dicendum putaui) ab summa mediarum (ea est hypate meson) chorda porrigitur vsque ad imam deiunctarum, hoc est netam diezeugmenon. Quærendi iam sunt duo numeri in medium intercidẽtes, ad quos extremorum maior ad sibi proximum sesquitertius, ad reliquum sit sesquiplus siue sesquialter. ij numeri sunt i x. & v i i i. Nam v i. semel, eiusq; præterea triens in v i i i. continentur: in i x semel cũ semisse. Et alter extremorum, x i i puta, i x pro dodrante, v i i i. pro besse habet. Ergo his numeris inter v i & x i i interiectis, cùm diapason constet ex interuallis diatessaron, (nos Quartam) ac diapente (nos Quintam vsurpamus) distantijs: liquet medię chordæ numerum v i i i, ei proxima seu paramesę i x deberi. quo facto, erit ea ratio hypatæ seu summæ ad mediam, quæ parameses erat ad imam seu neten adiunctarum siue connexarum. nam à parhypata mediarum erit diatessaron ad mediam: à paramesa ad netam diezeugmenon, diapason. Eademq; inuenitur numerorum proporsio. eadem enim est v i ad i x, quæ v i i i ad x i i ratio. & vt v i ad i x sunt affecta, ita v i i i ad x i i. Nam v i i i ad v i sesquitertiam habent rationem, & x i i ad i x. & rursum sesquialteram, vt i x ad v i, ita x i i ad v i i i. Ceterũ hæc sufficient ad demonstrandũ, quanta fuerit in rebus mathematicis industria atque peritia versatus Plato. Porrò autem quòd harmonia res sit diuina, veneranda, magna: Aristoteles Platonis discipulus his verbis confirmauit.

Proportio musicorum interuallorum.

Enimuero harmonia res est cœlestis, eiusq; natura diuina atque pulcra. Cùm autem sit facultate quatripartita, duas habet medietates, arithmaticam & harmonicam. appareatq; partes eius, magnitudines, & eminẽtias numero & mensuræ ęqualitate constare. Nam in duobus quatrichordis cantilenæ sua modulatione concinnantur. Atque hæc sunt verbis eius expressa. Corpus porrò eius constare dixit ex partibus dissimilibus, sed quæ inter se consonent. Quin & medietates earum arithmetica proportione consentire. Nam ima chorda ad summam proportione dupla coeunte, conficit diapason consonantiam. cum hypate v i, nete x i i numero reprę sentetur, Paramese sesquialtera proportione hypatæ respondet, eiq; i x congruere, media v i i i diximus. At enim interualla musices pręcipua constare his rationibus certũ est. diatessaron sesquitertia, diapente sesquialtera, diapason dupla proportione. interim etiam conseruari rationem sesquioctauam, qualis est i x ad v i i i, & tonum exprimit. Iam id quoq;, in harmonia æqualibus terminis excedi atque excedere, medietatesq; mixtum ex arithmeticis & geometricis rationibus respectum inter se habere. Atque hoc sic declarat Aristoteles, vt neta triente maior quàm mese sit: & eadem portione paramese hypatẽ excedat. itaq; relatio quędã interuallorũ siue discriminũ constat, cũ terminis ęqualibus portionibus, superẽt atque superentur: vtrobique sesquialtera & sesquitertia proportionibus rem gerentibus. Atque hæc est, quã harmonicam vocant auctionem, vel (vt hodie vsitatis vocibus ipse vtar) progressionem. Nete autem à mesa, & paramese ab hypata, arithmeticis interuallorum discriminibus distant. nam paramese mesam sesquioctaua ratione excedit. rursum nete ad hypatam dupla est, paramesa hypata semel eiusque semissem valet: & mesa ad hypatam est sesquitertia. His ergo partibus atque numeris harmoniade Aristotelis sentẽtia cõponitur. Idẽ optimè ex infiniti, & finiti paris & imparis, atq; pariter imparis natura eandem constituit, eiusq; partes. Tota enim par est, cùm constet quatuor terminis. partes ipsius, proportionibus continentur, quorũ termini sunt pares, impares, pariter impares. Nete enim par est, quia x i i numero exprimitur. paramese impar, quia i x. mesa pariterpar, quia v i i i. hypate pariterimpar, quia v i. His ergo rationibus atque partibus conflata harmonia, sibi toti, omnibusque partibus consonat. Sed & sensus, qui ob harmoniam corporibus innati sunt: cœlestes alij & diuini, cum deo sensum præbent hominibus visus & auditus, cum voce & lumine harmoniam ostendunt. & alij sensus horum comites, quatenus sensus sunt, secundum harmoniam constant. nihil enim ne ipsi quidem sine harmonia conficiunt: minores sanè illis, non tamen absque illis. illi enim simul cũ aduentu dei pręsto adsunt iuxta rationem, & validã pulcramq; habent naturam. Porrò autem ex his planum fit, priscis Gręcis haud iniuria id pręcipuę curę fuisse, vt adolescentes musica disciplina imbuerunt. Horũ enim animos existimabant musicę opera fingi atque concinnari ad decorum posse. quippe quòd musica vt ad omnia, omnemq; seriam actionem vtilis esse, ita in primis ad bellica pericula. Quam ad rem alij tibijs vsi sunt: vt Lacedæmonij, qui composito agmine in hostem vadentes, Castoreum carmen præcini tibijs instituerũt. alij lyra: sicut diu sic ad pugnam profectos Cretenses ferunt. nostra ætate tubę in hunc vsum apud plerosq; successerunt. Argiui ad luctam, quæ Sthenitorum dicebatur, tibiam adhibebant. quòd certamen initio Danai causa institutum, post modo Ioui Sthenio cõsecratum perhibetur. Enimverò hodieq; moris est, vt ad pentathlum tibijs canatur. ac tametsi nihil accinitur certum, nihil antiquum, aut quale priscis vsitatum fuit: (quale erat carmen Hieracis ad hoc certamen factum, quod Endrome siue incursus dicebatur (tamen vt languidum & non certa destinatum lege eo fuerit, equidem accinitur nihilominus. At enim apud antiquiores Grecos ne notam quidem aiunt musicam quæ theatris inseruiret: totam scientiam illam deorum venerationi, adolescentumq; institutioni impensam fuisse: quòd tum nondum theatro vllo apud illos homines ædificato, musica adhuc in templis versaretur, deorum venerationi, & laudibus bonorum virorum inseruiens. Et verisimile est theatri vocem, ac multo antiquiorem theoron, quod est spectare, à deo (ipsis Theos dicitur)

deductas

deductas esse. Cæterùm nostris temporibus tantum est receptum discriminis, vt eius musicæ quę ad disciplinam puerotum facit nulla memoria iam exstet, nulla cura sit: omnes qui animum ad musicam appellunt, theatris ler-uientem musam amplectantur. Sed diceret aliquis: heus tu, nihilne à priscis adinuenrum fuit, nihil nouarũ? Equidem adinuenta quædam fateor, sed cum maiestate & decoro. Qui historiam barum rerum scripserunt, ij Terpandro neten Dorij toni acceptam ferunt, cùm ea priores vsi non fuerint. quin & totum mixolydium touum superaddirum aiunt, & orthiæ cantilenæ modum, & orthiorum ad orthium notabilem trochęum. Si Pindaro credimus, etiam scolia carmina Terpander reperit. Sed & Archilochus trimetrorum rythmos excogitauit, & institutionem in diuersi generis rythmos, & paracatalogam siue immutationem exitus, & pulsationem eorum. primo ipsi etiam epoda, tetrametra, procriticũ, & prosodiacum tribuuntur, primiq́ue augmentum. à nonnullis etiam elegiacum. Ad hæc iambici ad pæonem epibatum intentio, & heroici aucti in prosodiacum & creticum: & quòd iambicorum alia dicuntur ad pulsationem, alia canuntur, id ab Archilocho monstratum, à tragicis deinde vsurpatum ferunt. idq́ue Krexum accepisse, & ad dithyrambum traduxisse. Putant etiam pulsationem sub cantilenam ab eo primùm inuentam, cùm veteres omnes ad chordas pulsassent. Polymnasto autem tonum qui nunc bypolydius dicitur adscribunt. valdeq́; ab eo auctá ferunt eclysin & ecbolam. Ipsum quoque illum Olympum cui principum Græca & nomis contentæ musicæ imputatur, genus harmonię protulisse in lucem tradunt: rythmosque prosodiacum, in quo Martis est nomus, & choreum quo multi vsi sunt in Metrois, boc est carminibus de magna Matre. Quidam etiam Baccheium putant ab Olympo inuentum. bæc ita esse, quouis antiquo carmine ostendi potest. Lasus verò Hermionensis cùm rythmos in dithyrambicam rationem transtulisset, ac tibiarum multiplices voces sectaretur, pluribus vtens sonis & dissipatis, antiquæ musicæ mutationem inuexit. Idẽ fecit Melannipides odarum scriptor superueniẽs, qui in priore musica nõ acquieuit. vt neq; Philoxenus, neq; Timotheus. Hic enim, cùm lyra septem fidibus vsq; ad Terpandrum Antissæum contenta fuisset, in plures eam sonos dispersit. Verùm tibicina quoq; musica de simpliciore in magis variá est mutata. Nam antiquitus, vsq; ad Melanippidem qui dithyrambos composuit, tibicines à poetis mercedem accipere consueuerant: nimirum primas gerente partes poesi, & tibicinibus operam ijs qui fabulam docerent nauantibus. Is postea mos perijt: adeò quidem, vt Pherecrates comicus musicam introduxerit figura mulierbi, totum corpus verberibus fœdè multatá. facitque iusticiam quærentem de causa huius fœditatis, & poesin sic respondentem.

Musicam vt auxerint veteres.

Musicę corruptores.

MVS. Dicam, neq; boc inuita audire cùm tibi
Mibiq́; dicere voluptatem animo adferat.
Malorum initium mibi fuit Melamppides.
Is primus arreptam me laxauit nimis,
Fidibusq́; bis sex molliorem reddidit.
Ad calamitates ille non tamen meas
Suffecit vnus basce. Nam Cinesias
Atheniensis ille detestabilis,
Contra barmoniam dum flexus intulit strophis,
Pessundedit me sic, vt iam poesos
Dithyrambicæ, perinde sic vt clypeis,
Quæ dextra sunt, sinistra quiuis deputet.
Neq; boc tamen satis est. miseria creditum.
Phrynis peculiarem immittens turbinem,
Flectendo me, & versando totam perdidit,
In quinque chordis bis sex barmonias babens.
Sed iste vir potuit adbuc tolerarier:
Peccata nanq; correxit rursum sua.
At Timotheus me confodit, carissima,
Turpissimeq́; vulneribus me confecit.
IVST. Quis Timotheus. MVS. Milesius ille Pyrrhias
Maiora mi mala quàm reliqui omnes, intulit.
Is solam vbi ambulantem me nactus fuit,
Bis sex me neruis illico vinctam illigat.

Sed & Aristophanes comicus mentionem facit Philoxeni qui cantilenas in cyclios choros intulerit. & musica apud eum sic loquitur:

Exbarmonios, hyperbolæos, niglaros:
Quibus me totam raphani in morem flexilem
Oppleuit. —

Sed & alij comœdiarum scriptores demonstrauerunt eorum ineptias, qui postea temporis musicam in minuta quasi fragmenta conciderunt. Quòd autem educationẽ & disciplinam vel genuina vel praua artium tractatio sequatur, Aristoxenus ostendit. Nam Telesiam Thebanũ, qui ipsius ętate vixit, narrat adolescentem in pulcerrima educatum musica, cùm aliorum nobilium poetarum carmina didicisse, tum Pindari, Dionysij Thebani, Lampri, Pratinæ, & reliquorum qui lyrico carmine præstiterunt. eundemq́ue etiam tibia bene cecinisse, & in reliquis totius disciplinæ partibus satis felici cum industria versatum fuisse. Aetate autem iam matura, adeò fuisse à scenica & varia illa musica deceptum, vt cõtemptis pulcris ijs in quibus enutritus fuerat, Timothei ac Philoxeni edisceret carmina, ac de bis ipsis ea potissimum, quæ maximæ essent varia, plurimumq́; haberent nouitatis. cumq́ue se ad lyricum pangendum carmen contulisset, ac tam Philoxeni quàm Pindari modum tentasset, in Philoxeneo ei rem non successisse: cuius causa fuerit pulcerrima illa primę ętalis institutio. Qui ergo vult musica rectè & cum iudicio vti is veterẽ modũ æmuletur, Sed interim alijs quoque eam perficiat disciplinis, philosophiamq́; ei pædagogi loco preficiat, ea enim iudicare valet quid musicam deceat. Nam cùm musica vniuersè in tres diuidatur partes, diatonum, chroma, harmoniam: qui ad musicam se applicat, is necesse est gnarus sit hisce vtentis rebus poeseos, interpretationeq́ue poematum præditus. Principio itaque tenendum est, omnem disciplinam musicam, adsuefactionem esse, quæ discenti nondum simul ostendat, cuius finis gratia vnum quodque præceptum discatur. Deinde id cogitandũ est, ad huiusmodi institutionẽ, & non esse adhibẽdam modorum enumerationẽ. Sed plerique temere, docent: aut discunt quę discipulo doctoriue placent. prudentes inania reijciunt. vt antiquitus Lacedæmonij, Mantinenses, Pellenæi. Hi enim vnũ aliquẽ modũ, aut paucos omnino deligẽtes, quos formãdis moribus aptos iudicarẽt, ipsa musica vsi sunt. Hoc manifestũ euadet, si quis singulas scientias examinans, dispiciat cuius vna quæque rei consideratione tractet. Liquet enim harmonicam de concinno genere, diastematibus seu interuallis, systematibus, sonis, tonis mutationibusque systematicis cognitionem habere: vlterius non progredi. ita que id genus quæstiones non suscipit, an proprie poeta sumpserit, similia esse hæc, siquis initio carminis bypodorium, in fine mixolydium aut dorium, hypophrygium & phrygium in medio adhibeat. Non enim harmonica eò vsque pertingit, sed multis præterea alijs opus babet. Vim.n. proprietatis ignorat. neque adeo chromaticum aut enbarmoniũ genus vnquã ad proprietatis perfectã vim procedit, qua demũ genio carminis iudicatur. hoc enim artificis est munus. Manifestum est ergo quòd vox systematis alia est à modulatione cantilenæ in systemate: quam considerare, nõ est harmonicæ tractationis. Eadem est rythmorum ratio. nullus enim rythmus in se perfectã proprietatis vim habet. Propriè enim aut accommodate aliquid dictum cum affirmamus, ad indolem seu naturam modi respicimus

Musicę rectus vius.

mus: eiuſque cauſam eſſe dicimus compoſitionem quandam aut mixtionem aut vtrunque. vt quòd Olympus enharmoniū genus in Phrygio poſitum tono cum pæone epibato miſcuit. hoc enim initiū in Mineruæ nomo ſuam ei indolem conciliauit. nam adſcitis modulatione & rythmi confectione, artificioſeque eo tranſſumpto, & trocheo in pęonis recepto locum, Olympi enharmonium genus eſt conditum. Et tamen enharmonio genere & Phrygio tono totoque ſyſtemate manentibus, magna mutatio genio carminis accidit. quæ enim in Mineruæ nomo dicitur harmonia, procul diſtat ab experimenti indole. Si ergo muſicæ peritiæ accedat facultas iudicandi, his præditum conſtat perfectum fore muſicum. Qui enim nouit Doricum tonū, neque tamen iudicare quit vbi is propria & conuenienter vſurpetur. non ſciet quid faciendum ſit, neque genium eius ſeruabit. Nam de ipſis Dorijs cantilenis quæretur an harmonica ſcientia diiudicet, vt Doriorum quidam putant. necne. Eadem eſt ratio etiam vniuerſæ rythmicæ ſciētiæ. Qui enim nouit pæonem, is proprietatem eius neſcit. tantùm hoc ſcit, vnde pæan componatur. Nam quando quidem de ipſis pæonicis rythmorum confectionibus dubitatur, diſceptatiuane ſit an rythmica earum tractatio. aut, vt quidam dicūt, non eò vſque ſe proferat: Oportet igitur eum, qui velit de his rebus iudicium ferre ad minimum duo hæc poſſe perſpicere. proprium ſeu domeſticum, & alienum primùm eius affectionis ob quam facta eſt compoſitio. deinde eorum, ex quibus ea facta eſt. Proinde neque harmonicā, neque rythmicam, neque vllam aliam quæ vt ſpecies muſicæ ſubiiciuntur, ipſam per ſe ſufficere ad intelligendum carminis genium, ac cætera iudicandum, ſatis puto dictum eſſe. Iam cùm tria ſint genera, in quæ harmonicum ſeu concinnatum illud diſtribuitur, cùm ſyſtematum quantitate, tum ſonorum vi, atque etiam quatrichordorum æqualitate conuenientia. vnum duntaxat eorum veteres tractauerunt. Etenim qui nos ætate anteiuerūt, neque de chromate, neque de diatono diſputauerunt. ſed de ſolo enharmonio. atque adeò etiā de huius vnico ſyſtemate, ſiue complexu, quod eſt diapasō. Controuerſia quidem eius fuit de vſu. ſed quin hæc vnica eſſet harmonia, in id omnes ferè conſenſerunt. Non ergo harmonicam quiſquam perſpexerit tractationem qui vſque ad cognitionem eius fuerit progreſſus. Sed oportebit, vt liquet, eum perſequi particulares etiā quas vocant ſcientias, totumque muſicæ corpus, & partium mixtiones atque compoſitiones. Qui enim tantùmodo eſt harmonicus, is circumſcriptus eſt certo modo. Vt autem vniuerſe dicam, ſenſum & intelligentiam oportet cōcurrere in iudicandis muſicæ partibus. vt neque præeant ſenſus, quod accidit præcipitibus. neque à tergo relinquantur, quod vſu venit tardis. Contingit aliquando in ſenſibus vtrunque vt ob naturæ inæqualitatem & antecurrant & tardiùs æquo veniant. hoc ergo adimēdum eſt ſenſui. vt poſſit equali curſu comitari intellectū. Semper enim eſt neceſſe, tria hæc vnà in auditum incidere. ſonum, tempus, & litteram vel ſyllabam. Fiet autem vt è ſono eiuſque ingreſſu harmoniā, è tempore rythmum, è littera aut ſyllaba id quod dicitur intelligas. quæ cùm ſimul procedant, ſimul etiam ſenſus excipere debet. Simul & hoc euidens ſit, vbi horum quodque ſenſus à reliquis ſeparare non poſſit, ac ſeorſum perpendere. eū non poſſe diſcernere vitioſum à recto. Enimuero principe loco de continuatione eſt cognoſcēdum, quæ apprimè ad vim iudicandi requiritur. Bene enim an ſecus habeat carmen, non deiunctis à ſe inuicem ſonis, temporibus, literiſ ve cernitur, ſed in cōtinentibus. eſt enim cōmixtio quædam partium quæ in vſu non ſunt compoſitæ. Ac de aſſequendo intelligentia carmine hæc ſint dicta. Secundùm hęc conſiderandum enim, muſicæ ſcientes nū eſſe ſatis ad iudicādi ſcientiam à ſe inſtructos: Fieri enim non poteſt, vt abſolutus omnibus numeris ſit muſicus

Iudicium Muſicum.

& criticus ſiue cenſor is, qui complexus cognitione ſit eas quę cenſentur muſicæ partes totius: peritiā in quam inſtrumentorum & cantilenarum, ac exercitationis ſenſu, quod attinet videlicet ad harmoniæ & rythmi perceptionem. tum è rythmica & harmonica tractatione, & conſideratione pulſationis atque elocutiones, & ſi qua ſunt alia huc pertinentia. Cur autem hæc omnia eū non poſſint præſtare perfectū cenſorem, ſic conabimur expedire. Primò id nobis extra controuerſiam poſitū eſto, eorum quæ iudicio ſubijciuntur, alia perfecta, alia imperfecta eſſe. perfecta ſunt, cùm carmen vnūquodq; , quod vel voce, vel tibia, vel cithara canitur: tum eorundem expreſſio, vt tibiæ, vel vocis cantus, & cætera. imperfecta, quæ huc conducunt, & propter iſta fiunt, vt expreſſionis ſeu interpretationis illius partes. deinde è poeſi. eodem enim modo & ipſa habet. Audiens enim aliquis tibicinem, dubitare poſſit, an conſonent vel diſſonent tibiæ: & elocutio perſpicua ſit necne. horū autem quoduis pars eſt interpretationis tibicinæ, non finis ipſe, ſed finis cauſa ſuſceptum. nam ſecundum hæc & id genus alia omnia iudicium fieri debet de expreſſionis ſeu modulationis genio, an is accommodatus ei poemati, cui muſicè accinitur: an ſcilicet eam quæ petabatur placidam animi commotionem efficere poſſit. Eadem eſt etiam grauiorum animi perturbationum ratio, quas poemata affectant. Verùm enimuerò veteres, qui tantùm placidos animi motus curarent, maieſtatem & ſimplicitatem priſcæ muſicæ primo coluerunt loco. Equidem Argiuos etiam multam definiuiſſe traditur ijs qui muſicam violauiſſent: eamque ab ijs exegiſſe, qui primus fuiſſet auſus pluribus quàm ſeptem ab ipſis receptis fidibus & ad mixolydium tonum alludere. Sed & Pythagoras, grauiſſimus ille philoſophus, improbauit iudicium muſicæ à ſenſibus profectum: ſolaque mentis acie eam examinari voluit, & proportione harmonica, non auditu. Idem iudicauit intra diapaſon debere contentam eſſe muſicam. Noſtrę ætatis homines pulcerrimum illud genus, cui ob maieſtatem antiqui maximè ſtuduerunt, ita omnino repudiauerunt, vt plerique nullam harmonicorum interuallorum habeant rationem. Atque eò proceſſum eſt ignauiæ, vt dieſin harmonicam putent nullum ſui ne indicium quidem ſenſui præbere quidam, eamque è cantilenis exterminent, dicantque nugatos eſſe qui de ea aliquid ſenſerint, aut iſtud muſicæ genus probauerint. Suæ ſententiæ validiſſimum ſcilicet hoc firmamentum habent ſuorum hebetudinem ſenſuum; opinanturque ſi quid ipſi percipiant, id planè iam nihil eſſe, neque vllam habere vtilitatem. Alterum hoc, quòd conſonantiæ opera eius quantitas non poſſit expreſſa percipi: ſicut ſemitonij, toni, & reliquorum interuallorum. Sed ignorant iſti, eadem ratiocinatione ſe, tertium, quintum, & ſeptimum interuallum exturbare: quę dieſes habent tres, quinque, ſeptem. Denique omnia in vniuerſum interualla, quæ impari notātur numero, neceſſe fuerit vt inutilia reijci. nullum enim eorum conſonantiæ adminiculo poteſt percipi: omnia inquam quę minima dieſi inæquali metitur numero. Hinc ſequetur, nullam quatrichordorum diuiſionem vtilem eſſe, demptis his, quorum omnia interualla pari numero definiuntur. qualis erit ſyntoni, diatoni, & toniæi chromatis. Atqui huiuſmodi ſententia eorum eſt hominum, qui non modo ijs quæ in ſenſum incurrunt, ſed etiam ſibi ipſis ipſi repugnent. quippe cùm notum ſit eos talibus quatrichordorum diuiſionibus præcipuè vti, quæ vel imparibus numeris notentur, vel proportione reſpondentibus. Molliunt enim ſubinde, lichnos, paranetas, atque etiam ſtantium ſonorum quodā interuallo quòd ratione explicari nulla poſſit remittentes tertiasq; etiam & paranetas. atque hunc maximè vſum ſyſtematum probari putant, in quo multa ſint interualla, quorum ratio numeris enunciari nullo modo poſſit: neque tantū mo-

De dieſi, & auriū iudicio.

biliuw

bilium sonorum, sed etiam immobilium remissione facta. Non possuns hęc ignorare ij, qui sensu istiusmodi rerum sunt instructi. Vsum verò musicæ conuenien-
Vsus musicę. tem Homerus docuit. Ostendens enim musicam multis in rebus esse conducibilem: introducit Achillem, qui irā aduersus Agamemnonem suam conqueret musicæ opera, quam didicerat à sapientissimo Chirone.

Iliad.ι,186. *Inuenere illum mentem cithara oblectantem*
Affabrè facta, iugum erat solido ex argento.
Eetioneæ è spolijs quam ceperat vrbis.
Hac animum mulcens, clarorum facta virorum
Inclyta cantabat.

Disce, inquit Homerus, vbi sit vtendum musica. Achilles, quod dignum ipso erat, filio iustissimi Pelei, canebat egregia facta virorum & semideorum. Ac præterea tempus idoneum vsui docens, in ocio degenti exercitationem vtilem iucundamq́ue reperit. Bellicosus enim homo Achilles, & gerendis rebus factum, ob iram in Agamemnonem cōceptam, aberat à prœliis. censuit itaque eius herois animū pulcerrimis carminibus exacuendum esse, vt paratus esset ad eruptionem, quam erat paulo post facturus. idque fecit, commemorandis veteribus historiis. Talis ergo fuit, & tales commoditates attulit veterum musica. Namque & Herculē musica vsum fuisse
Iliad.λ.831 audimus, & Achillem, & alios multos. quorum magister fuit Chiron sapientissimus, musicę simul, & iusticię & medicinæ doctor. Denique vt in summa dicam, non hoc vitio dabitur scientiæ, si quis ea non vt par est vtatur. sed propria abutentis ea culpa censebitur. Proinde si quis musicæ eum modum, qui ad probe instituendam adolescentiam conducit, labore industriaque consecutus, in prima ętate accuratione conueniente fuerit formatus. is pulcra quidem laudabit & amplectetur, vituperabit autem his aduersa, non in musica tantum, sed & aliis in rebus. eritque is homo vacuus omnis turpis actionis, maximum hunc fructum è musica consecutus, & cùm sibi ipsi, tum ciuitati plurimum proderit, nullo neque facto neque verbo inconcinno vtens, sed vbique decorū modumq́ue seruans. Cęterum ciuitates qui optimis legibus vterentur, maximam ingenuæ musicę curam gessisse, multis testimonijs doceri potest. Nobis satis sit Terpandrum produxisse, qui Lacedæmone coortam seditionem pacauit. & Thaletam Cretēsem, quem Pythij Apollinis oraculo accitum à Lacedęmoniis, musica pestem tum grassantem sedasse Pratinas scribit. Sed Homerus etiam Gręcos pestem musica depulisse scribit, qua infestabantur. Sic enim canit.

Ergo die tota placabant carmine Phœbum.
Iliad.α.472 *Formosum Paeona Achaica turba canentes,*
Et magni laudes modulantes arcitenentis.
Illius auditu pertentant gaudia pectus.

Hos ego, bone magister, versus, pro colophone mei de musica sermonis attuli, cùm tu eos ante ad vim musicæ indicandam allegasses. Re enim vera, primum hoc eius est & pulcerrimū officiū, grata aduersum deos remuneratio. proximū, animæ pura & concinna sibique conueniens constitutio. Hęc locutus Soterichus. habes, inquit, bone magister circularē de musica disputationē. Admirationem autē sui excitauit sua oratione, cùm suum musicæ studium & vultu & voce demonstrasset. Magister autem meus. vna cum reliquis, inquit, id mihi vtriusque vestrū probatur, quòd suum vterque ordinem seruauit Lysias enim ea tantū nobis proposuit, quę citharœdum manibus opus facientem scire conuenit. Soterichus vero liberaliter admodum quę ad vtilitatem, contemplationem, vimque etiā & vsum musicæ pertinent attulit. Puto autem eos hoc, quod dicam, volentes ac studio mihi reliquisse. nō enim hoc illū timiditatis impingam crimen, vt veritos pronūciem musicam in sysitiis, seu conuiuia detrahere. Nam si alicui in iis sit vsui, Homerus disertè id docuit, sic dicens.

Cantusq́ue, & chorea, dulcis donaria cœnæ. Odyss.α

Neque velim quenquā suspicari, id voluisse Homerum significare, duntaxat ad delectationem conducere musicam. sed altior latet sensus in illis verbis. Adsciuit enim vtilitatem & auxilium musices opportunissimo loco, in cœnas inquam & conuiuia veterum. Ideò quippe eam his adhiberi receptum fuit, quòd animum reuellere, & vim caloris vini mitigare valeret. In quam sententiam etiam Aristoxenus noster dixit, musicam introductam in cœnas esse, quòd sicut vinum nimio ipso vtentium & animos & corpora labefactat: ita musica suo ordine & concinnitatem in contrarium statum abducit atque sedat. Ea igitur occasione Homerus ait prisco musica tanquam remedio quodam vsos. Sed maximum, o socij, & quòd maximè musicæ dignitatē maiestatemq́; demonstrat, à vobis omissum est. Etenim motus rerum, & stellarum circuitiones Pythagoras, Archyta, Plato, reliquique antiqui philosophi sine musica neque fieri neq; constare affirmauerunt: omnia enim à deo secūdum harmoniam fuisse instituta. Verùm intempestiuum esset nunc de ea re disputationē protrahere. summū est, & musicæ cōuenientissimū, omnibus rebus suum modū imponere. Hæc ille fatus, pęanē cecinit: cumq́; Saturno, eiusq́; filijs dijs omnibus ac Musis libauisset, conuiuas dimisit.

PLVTARCHI

Comparationis Aristophanis & Menandri breuiarium.

VNIVERSE vt dicam, multo pręfert Menandrum. Singulatim autem hæc adijcit. Genus dicendi tumidum & scenæ accommodatum atque illiberale Aristophanem vsurpasse, Menandrum nequaquam. Indoctus enim aliquis & plebeius illius oratione capitur, doctus offenditur. loquor de antithetis, similiter cadentibus, & paronymijs. quibus Menander rarò & cum ratione vtitur atque accuratè: alter crebrò, & intempestiuè ac frigidè. Laudatur enim, inquit, quòd tamias submersit, non tamiæ, id est promicōdi, sed lamiæ seu striges quòd essent. atque sic siue maliciam siue sycophātiam spirat. &, Ventre viuit, intestinis, artubus. &, Præ risu ad Gelan (quod ridere est) perueniam. &, Quid tibi faciā misera amphora exostracisata. (ostracismus modus est in exsiliū agendi) & ostracus testa est, Camphora testacea notari videtu (&, Agrestia vos o mulieres mala. quia ipse agrestibus erat enutritus oleribus. &: sed trichobiotes meum lophū Acharn. deuorauerūt. id est pediculi verticē meū exederunt. Itē,

LA. Fer Gorgonitergum huc aspidis mihi circulum.
DI. Mihi placentæ casei tergum orbem cedō.

multaque id genus alia. Habet nimirum in apparatu verborum aliquid tragicum, nec noncomicum, proteruum, pedestre, obscuritatem, communitatem, fastum, elationem, loquacitatem, nugas quæ nauseam cieant. Cumq́; dictio eius tantum habeat dissimilitudinis & inæqualitatis, ne decorum quidem singulis generibus & suum accommodauit locum. verbi gratia, regi fastū, oratori vim dicendi, mulieri simplicitatem, pedestrem sermonem plebeio, insolentem forensi. sed veluti forte personis vocabula vt occurrebat vnumquoq; attribuit: vt dignoscere non possis filiúsne loquatur, an pater, rusticus, deus, anus, heros. At Menandri ita dolata est, itaq́ue inter se conspirat contemperata dictio: vt cùm per tam varios omnis generis motus animorum ducatur, ac omnigenis accommodetur personis: vnica tamen videatur. æquabilitatemq́ue

litatemq; perferuet suam in vulgatis vsitatisq; vocabulis. Quòd sic alicubi res præstigiarum aliquid strepitusve requirat: tibicines solertes imitatur; qui omnibus tibiæ apertis foraminibus, mox vocem artificiosè in suam restituunt. Tametsi autem multi fuerunt præclari opifices, nullos tamen calceum, laruam, aut vestem fecit, quæ simul viro, mulieri adolescenti, seni, ac vernæ conueniret, At Menander tali est sermone vsus, qui congrueret cuiuis naturæ, statui, ętati cùm quidem & iuuenis se ad eam rem contulisset, & in ipso vigore scribendi ac docendi fabulas decesserit: quãdo maximè scribentes incrementa facere ad elocutionis virtutem Aristoteles testatur. Si quis verò primas Menandri fabulas cum medijs & vltimis comparet, indicare poterit, quanta fuisset additurus si diutiùs vixisset. Item. Poetarum comicorum alios in scribendo populo & multitudini se accommodare, alios paucis: non facilè ex omnibus inueniri, qui vtrique generi se applicuerit. Sed Aristophanes neque plebi placere, neq; ferri à prudentibus potuit. nam poesis eius similis est meretricis, quæ ętate iã vltra vigorẽ progressa matronam imitans, neq; fertur à vulgo hominum ob insolentiã, & graues homines impudicitiã eius maliciamq; abominantur. Contrà Menander cum venustate quadã vbiq; se gratum aptumq; exhibuit, in theatris, colloquijs conviuiis: suàmque poesin ita composuit, vt esset communissimus omnium quæ Gręcia tulit bonorum commentarius, qui legeretur, disceretur, & certatim ageretur. ostenditque adeò quanta res esset dexteritas dicẽdi, vbique vi persuadendi ineuitabili incedens, omniumque auditum & intelligentiam Grææ linguæ sibi subiugans. Cuius enim rei gratia vir rectè institutus venire dignaretur, quàm propter Menandrum? Qando implentur theatra viris eruditionem amantibus, quàm cùm comica ostenditur persona? cui in conuiuiis iustius mensa cedit, locùmque bacchus dat? Iam sic vt pictores oculis defessis ad floridos & virides se auertunt colores: ita philosophãs & laboriosis requies grauium atque continentium meditationum est Menander, tanquam prato pulcrè florenti & opaco atque auræ pleno excipiens animũ Item. Cũ hoc tẽpus actores comœdiarũ multos bonosque vrbs ferat: Menandri comœdiæ plurimos habent sacrosque sales, tanquam eo natos mari quod Venerem protulit. Aristophanis aũt sales amari & asperi, acrem & mordentem, adeoque exulcerantem vim habent: vt nesciam vbi sit illa ab ipso decantata dexteritas, in verbisne an personis. Quinetiam quæ imitatus est, corrupit. calliditatem facit non ciuilem, sed maliciosam: rusticitatem non cautam, sed fatuam: iocos non qui rideantur, sed deridean tur: amores nõ hilares, sed impudicos. Nulli enim moderato videtur is homo suum poema scripsisse: sed turpia & libidinosa intemperantibus, maledica, & acerba inuidis atque malignis hominibus.

PLVTARCHI
De vita decem Rhetorum.

ANTIPHON. I.

ANTIPHON Sophili F. tribu Ramnusius, patrẽ audiuit. is enim sophista fuit, cuius opera etiam Alcibiades adolescens vsus in discendo est, vt nonnulli tradunt. Facultatẽ dicẽdi adeptus (quidam suopte ingenio eam consecutũ existimãt) animum quidem ad remp. appulit. tamẽ prius ad scholam se conuertit, & cum Socrate philosopho de ratione disserendi disputauit, non studio contendendi, sed industria redarguendi vsus. ita enim Xenophon in libris De dictis & factis Socratis scripsit. Præterea ciuibus quibusdam id petentibus orationes scripsit quibus causas in iudicio suas tuerẽtur: idque primus ipse aggressus à nonnullis dicitur. Sanè eorum, quos ipse ætate subsecutus est, nullius vlla iuridicialis exstat oratio: ac ne æqualium quidem eius, Themistoclis putà, Aristidis, Periclis: cùm quidem tempora his & occasionum satis offerrent, & necessitatis imponerent. Neque verò hos imbecillitas à scribendo detinuit: quod satis docent ea quæ de singulis historiarum conditores memoriæ prodiderunt. & quos habemus qui id genus orationis tractauerint. omniumque habentur antiquissimi: eos inuenies cum Antiphonte iam sene rem habuisse. Alcibiadem inquam, Critiam, Lysiam, Archinoum. Primus etiam oratoriæ artis præcepta edidit. Prompto fuit ingenio, ideoque Nestor cognominatus. Cœcilius in commentario quem de eo scripsit, fuisse coniicit discipulum Thucydidis historici, ex iis quæ hic in laudem Antiphontis prodidit. Accuratissimus est in suis orationibus, probabilis, in inueniendo callidus, in perplexis rebus artificiosus, ex improuiso argumenta intentans, sermonemque ad leges & motus animi conuertens, maximè decori studiosus. Vixit tempore Persici belli, ac Gorgiæ sophistæ, paulum minor natu: produxitque vitam vsque ad popularis status in rep. mutationem à Quadringentis factam. cuius quidem ipse fuisse autor putatur, interdum duabus triremibus præfectus, interdum præturam gerens: & qui magnis potitus victorijs multos belli socios eis adiunxisset, ætate florẽtes armasset, LX triremes impleuisset, identidemque ipsorum nomine legatus Lacedæmonem iuisset, quo tempore Eetionea fuit munita. Cęterum deiectis Quadringentis istis, vna cum Archeptolemo (qui vnus de eorum numero fuit) in ius vocatus condemnatusque, & pœna proditoribus constituta de eo sumpta, cadauer insepultum abiectum: & cum tota posteritate inter infames relatus est. Sunt qui à XXX tyrannis interfectum narrent, vt Lysias in oratione pro filia Antiphontis: reliquit enim filiolam, quam lege propinquitatis Callæschrus sibi sponsam vindicauit. Theopompus quoque XV Philippicorum libro scribit, à triginta istis eum trucidatum. Sed ille quidem mansuetior Lysidonida patre. & Cratinus in Pytina eius vt non mali meminit. Quomodo aũt iam antè occisus à CCCC, denuò sub XXX vixerit? Quin & alius sermo fertur de eius obitu. Grandem iam natu eum Syracusas nauigasse, florentẽ tum Dionysij prioris tyrannide. ibi cùm in vino quæstio agitaretur, Ecquod æs optimum esset, diuersè alijs respondentibus, ipsum dixisse, id æs optimum esse, è quo statuę Harmodio & Aristogitoni essent factæ. id tyrannum, cùm audiuisset, quasi exhortationem ad se insidiis petendum excepisse, ac iussisse interfici Antiphontem: alij, quòd inique ferret suas ab eo tragœdias exsibilari. Huius oratoris feruntur LX orationes, quarũ XXV spurias perhibet esse Cęcilius. Plato cum Pisandro eum in Comœdiis tanquam auarum traducit. Tragœdias fertur composuisse & seorsim, & cum Dionysio tyranno. Dum adhuc poeticæ esset deditus, artem dolorum abolendorum condidit, qualem medici ægrotantibus curationem promittunt. ac Corinthi ponè forum exstructa taberna proscripsit, se eos qui in mœrore essent verbis subleuare. auditisque ęgritudinum causis, consolatus est ægros. Istam tamen artem se non satis dignam esse arbitratus, ad oratoriam se contulit. Sunt etiam qui Glauci Regini de poetis librum ei adscribãt. Maximè laudantur orationes eius de Herodoto, ad Erasistratum de generibus seu formis dicendi, & quam pro se scripsit postulatus delicti contra legem non scriptam: & in Demosthenem prętorem de publico flagitio. Scripsit accusationẽ etiam in Hippocratem prętorem, eumque reum peregit cùm quidem is vadimonium deseruisset: res acta archonte seu præfecto verbis Theopompo, cuius in magistratu Quadringentorum potestas delata est.

DECRETUM,

DECRETVM, secundum quod placuit Antiphõtem iudicari, Cęcilius annotauit. XXI. Prytanneæ placuit Senatui. Demonicus Alopecensis scribæ munus obiuit, præfuit cognitioni Philostratus Pellenensis, retulit Andro. Viros, qui à prætoribus pronuntiantur legati iusse Spartam incommodo reipub. Atheniensis, & è castris nauigasse vectos hostili naue, ac per Deceleum terra iusse, Archeptolemum, Onomaclem, & Antiphontem, cõpræhendendos esse, & in curia sistendos, vt causam dicant. Sistant eos pretores, & alij de Senatu vsque ad decẽ, quos videbitur prætoribus adsciscere: vt de prçsentibus fiat iudicium. Aduocent eos thesmothetæ ad crastinam diem, indicantque, quando in iudicium adducti aderunt, tum actores prætores eorumq; patrocinium sustinẽtes, ac si quis alius voluerit, reos proditionis accusent. qui in iudicio damnatus fuerit, in eum animaduertẽdum è præscripto legis in proditores latę. Huic decreto subscriptũ est. DAMNATI sunt proditionis Archeptolemus Hippodami F., Agrylensis, præsens: Antiphon Sophili F., Ramnusius, præsens. Ijs hæc pœna constituta est, vt Vndecimuiris dedantur, bona eorum publicentur, decima portione Mineruæ consecrata: vtq; eorum ædes solo æquentur & areis termini ponantur, cũ hac inscriptione. ARCHEPTOLEMI & ANTIPHONTIS, PRODITORVM. Præfecto autem populi pronunciare * neq; permitti, vt Archeptolemus & Antiphon Athenis, aut in terra Atheniensium imperio subdita sepeliantur. Porrò cùm ipsos infames haberi debere, tum qui ex ijs siue spurij siue legitimi nascantur: infamem etiam eum, qui ex istorum progenie aliquem adoptauerit. Hæc inscribenda esse columnę æneæ, eamq; ibi ponendam, vbi ea sita est, quę decreta de Phrynicho continet.

ANDOCIDES. II.

ANDOCIDES Leogoræ F., eius qui aliquando Atheniensibus pacem aduersus Lacedæmonios composuit. pago Cydatheniensis, aut Thurẽsis, gente patricia, adeoque (si Hellanico credimus) à Mercurio propagata ortus. nam ad ipsum pertinet præconum progenies. itaque aliquando fuit cum Glaucone delectus populi votis, vt cum viginti nauibus opem ferret Corcyræis, quibus aduersum Corinthios lis erat. Postmodò violatæ religionis postulatus est: quòd & ipse de eorum esset censu, qui statuas Mercurij truncasset, & arcana Cereris inuulgasset. (cui accusationi ansam prębuit, quòd is homo alioquin intemperans, noctu per comesationem aliquando quandam Mercurij fregisset statuam: & cùm seruum eum, quem actores ad quęstionẽ exposcebant, dedere noluisset, malè ex ea re audiret, itaque secundo crimini occasionem exhiberet.) quæ posterior actio aduersus eum suscepta est paruo tempore ab expeditione classis in Siciliam ab Atheniensibus missę. Cùm enim Corinthij submisissent Leontinos & Aegestæos, * priuatim ijs auxilio futuris Atheniensibus, noctu Mercurios qui apud forũ erant * collati mutilauerunt, vt ait Cratippus. Cui delicto Andocides cum mysteriorum publicationem adiecisset, in iudicium pertractus, ita absolutus est, quòd professus est se indicium de ijs delaturum qui sacra violassent. In qua re cõficienda cùm nihil industrię sibi fecisset reliquum, fontes conquisiuit, atq; inter eos etiam patris nomen cõmemorauit. ac reliquos quidem omnes reos peregit, exitiumq; eis consciuit. patrem, tametsi iam vinctũ, eripuit neci, pollicens eius operam multis in rebus vtilem ciuitati futuram. Neque verò in hoc mentitus est. multos enim peculatores, alijsq; flagitijs obligatos Leagoras coarguit: eaq; de causa absolutus suo est crimine. Cæterum Andocides cũ ob ea quæ in rep. gesisset, clarus haberetur, animum ad nauiculariam mercaturam adiecit: & cũ regibus Cypriorum, alijsq; multis viris illustribus hospitij ius contraxit. Quo quidem tempore etiam consobrinam suam quandam ciuem, Aristidę filiam, suis clàm subductam dono misit Cypriorum regi, ac sentiẽs se eo nomine in ius pertractum iri, rursus eandem è Cypro surfuratus, comprahensusq; in facinore, & in vincula datus à rege fuit: elapsusq; Athenas redijt, Quadringentiuiris tum remp. obtinentibus. à quibus in vincula cõiectus, rursumq; fuga elapsus, quando paucorum in rep. concidit potestas, solum vertit summa rerum ad XXX tyrannos delata, atq; Elide vixit. Thrasybulo demum cum suis in vrbem reuerso, ipse etiam in patriam redijt. Postea de pace Lacedæmonem missus, & suspectus rei mala fide gestæ, in exulium abijt. Horum omnium ipse argumenta in orationibus à se compositis reliquit. Alię enim sunt crimen de violata abs se religione propulsantis: aliæ reditum flagitãtis: extatq; eius etiam de indicio delato alia, & ad Phæacem, & de pace. Floruit eodem quo Socrates philosophus tempore, natus Olympiade LXXVIIX, archonte Athenis Theognida: ita vt Lysiam præcesserit ætate, annis ferrè viginti. Nomen ab eo habuit etiã Mercurij simulacrum Andocideum, à tribu Aegeide dedicatum proximè domum Andocidis. * Sumptus etiam suppeditauit choro cyclico in tribus suæ gratiam, ad certamẽ dithyrambicũ. victoriaq; potitus tripodẽ dedicauit loco sublimi, è regione Porini Selini. In suis orationibus simplex est, apparatuq; caret & figurarum ornamentis.

LYSIAS. III.

LYSIAS Cephali F. Lysaniæ N. Cephali PN. fuit. huius quidem Syracusani domo, sed qui Athenas commigrasset, cùm vrbis desiderio eius adactus, tum Periclis Xanthippi F. suasionibus obtemperans, quo amico atq; hospite vtebatur: homo prædiues. alij expulsum Syracusis eum fuisse aiunt, cùm eam vrbem Gelo tyrannus teneret. Natus est Lysias Athenis, Philocle archonte * qui Phrasicli successit anno secũdo Olympiadis XXCIS. Initio inter nobilissimos Atheniensium fuit institutus. Cùm autem ciuitas coloniam ad Sybarin mitteret, cui posteà Thuriorum nomen factum fuit, eò vnà cum fratre maiore natu, qui nominabatur Polemarchus, mortuo iam patre, (Habuit etiam alios duos fratres, Eudemum & Brachyllum.) vt in partem sortis veniret. Actũ hoc anno ætatis eius quinto supra decimum, archonte Praxitele. Ibi ergo mansit, & formandum se Tisiæ atque Niciæ Syracusanis præbuit: domoq; parta, sorte ductus remp. gessit vsque ad id tempus, quo LXIII annos impleuit, archonte Athenis Clearcho. Proximo anno, Callia archõte, Olympiadę XCII, cum in Sicilia cladem accepissent Athenienses, commotiq; essent & alij socij, & pręcipue qui Italiam incolebant: culpatus Cleocritum archonte, cùm iam Quadringentiuiri vrbi imperarent: ibiq; cõmoratus est. Pugna portò apud Aegospotamos facta, cum XXX tyranni vrbem occupassent, ad annos septem relegatus est, bonisq; suis multatus est, amisso fratre Polemarcho: ipse per posticum domus, in qua adseruabatur, elapsus Megaram venit, ibique vixit tanquam rebus deploratis. Cum autem ciues à Phyla reditum molirẽtur, atque maximo vsui ipse fuisset, (nam & duo millia drachmarum suppeditauit, & scuta ducenta, & cum Hermane missus CCCIS milites mercede conduxit, ac Thrasylæo Eleo hospiti suo persuasit vt aliquot talenta conferret (Thrasybulus idcirco ei post reditum decreuit reip. administrationem, in magistratuum vacatione ante Euclidem. Quòd donum cum ratum esse iussisset populus, Archino id contra leges factum referente ad iudices, quia absq; auctoritate scitum fuisset, rescissum fuit. Ita repulsus à publico munere Lysias priuatus reliquã ætatem exegit: mortuusque est Athenis, annos natus XXCIII, aut vt alij volũt LXXVS: alij cũ annos vixisset vltra XXC aiunt, ab eoq; Demosthenem adolescentulum visum fuisse. Natus perhibetur archonte Philocle. Orationes eius feruntur CCCCXXV. de quibus genuinas

affirmant

affirmant Dionysius & Cecilius esse c c x x x, ac bis tantum victus dicitur. Est & oratio eius pro decreto, quod Archinus repræhendit, ostendens quomodo in republica sit versatus, & alia aduersus x x x tyrannos. Vim ad persuadendum habuit maximã, summaq́; est vsus breuitate. Orationes priuatis hominibus vulgo dedit. Sũt etiã eius præcepta artis oratoriæ, & concio, atq; epistolę, laudationes, funebres orationes, & amatoriæ. itẽ defensio Socratis ingenijs iudicum accõmodata. Videtur dictio eius facilis esse, quanquã est imitatu difficilis. Demosthenes, in oratione contra Neæram ait eum amatorẽ fuisse Metaneiræ, quæ Neæræ fuerit conserua. post autẽ duxit filiã Brachylli fratris sui. Plato in Phędro mentionẽ eius facit, vt summa vi dicendi præditi, & qui ætate Isocratẽ anteiuerit. Philiscus ipsius socius, & Isocratis auditor, carmen composuit de eo, vnde idem potest cognosci quod ex Platone diximus. eius sententia hæc est,

Filia Calliopes argutula, nunc age monstra
Quid subtile tibi quid ve fiet sapiens:
Namque aliam nactum formam, mundiq́; in alius
Diuerso latebris corpore conspicuum
Lysida præconem virtutis te parere est fas,
Cuius apud manes gloria sit celebris.
Qui mea defuncti iactet præconia laudes
Et nostrę socius dicat amicitiæ.

Conscripsit etiã orationẽ Iphicrati, quę est in Harmodiũ. & aliã qua proditionis accusauit Timothæum, vicit ambabus. Cũ autẽ Timothei actiones in se recepisset, & crimina proditionis diluere vellet, oratione vsus est ad defensionem à Lysia conscripta, estque absolutus. Timotheo maximi mulcato pecunia. Recitauit etiam in solenni Olympico conuentu orationem, in qua ostendit Græcos hoc maximum fecisse, quòd inter se instaurata gratia Dionysium deiecerunt.

ISOCRATES. IV.

ISOCRATES Theodori F. fuit, Erechthiensis, vnius de mediocribus ciuibus, & qui famulos haberet qui tibias conficerent, atque inde tantum rei faceret, vt & choro sumptus suppeditaret, & filios liberaliter institueret, (nam pręter Isocratem etiam alios habuit, Telesippum ac Diomnestum, ac filiam.) itaq; tibiarum gratia eũ traduxere Aristophanes atq; Stratis comici. Natus est sub L X X X V I Olympiadem, archonte Lysimacho Myrrhinusio. Lysia posterior fuit annis X X I I, Platone prior annis V I I. Puer institutus est ita ingenuè, vt quisquam alius Atheniensium, audiuitq́; Prodicum Ceum, Gorgiã Leontinum, Tisiam Syracusanum, Theramenem rhetorem. Huic, cum x x x tyranni eum compræhendi iussissent, & ad aram curiæ confugisset, solus Isocrates surrexit opitulaturus, & aliquandiu initio tacuit. Deinde ipse eum dehortatus est Theramenes, quòd diceret auctum sibi iri dolorem, si suæ calamitatis amicorum aliquis fieret particeps. Sed & præcepta artis quædam ab ipso facta hunc ferunt vsurpasse, cum in iudicio impeteretur calumniis, quæ Botoni inscribuntur præcepta. Postquã virilem ætatem attigit Isocrates, ciuilibus abstinuit rebus, quòd & gracili esset voce, & ingenio timido, & paterna bona bello contra Lacedæmonios perdidisset. Apparet autem alijs eum orationes composuisse, vnicam ipsum dixisse de permutatione. Cum scholam instituisset, animum ad philosophandum ac scribendum applicuit, scripsitq́; orationem panegyricam, & alias quasdam quæ in consulendo versantur, quas partim ipse recitauit, partim alijs declamandas dedit, opinans ita se Græcos ad curam rerum necessariarum suscipiẽdam excitaturum. Sed conatu eo ad irritum cadente, omisso hoc instituto, ludum aperuit in Chio primum, vt aiunt, nouem discipulis. cum quidem ferunt eum, vt numerari mercedem vidit, flentem dixisse, Nunc intelligo me his esse venditum. Ad sui consuetudinem omnes admisit qui vti ea vellent. Primus contentiosas orationes à ciuilibus, quibus operam dabat, segregauit. Quin & magistratus in Chio constituit, & similem Atheniensis formam reipublicæ. Argenti quantum nemo alius sophistarum confecit, ita quidem, vt etiam triremes suo sumptu instrueret. Auditores eius fuerunt amplius C. interq́; alios Timotheus Cononis F. cum quo multas obiuit vrbes, epistolas componens eas, quas Timotheus ad Atheniẽses misit, qui eam ob rem talento ex ijs quę à Samo erat adẽptus ipsum donauit. Discipuli Isocratis fuerũt etiã Theopompus Chius, Ephorus Cumæus, Asclepiades tragœdiæ scriptor, & Theodectes Phaselita, qui ipse etiã postmodò tragœdias scripsit. (Huius monumentum fuit ad Cyamitidem euntibus via sacra quæ Eleusinem ducit, nũc rudera exstant, ibi etiam cum sua, statuas nobilium poetarum excitauit, de quibus solius Homeri superest.) Præterea Leodamus Atheniensis, & Lacritus, qui leges Atheniensibus condidit. Sunt qui Hyperiden & Isęum addunt. Sed & Demosthenẽ studiosè aiunt se ei etiamnum docenti artem adiunxisse, & quia C I Ↄ drachmas, (tanti is docebat) soluẽdo nõ esset, C C obtulisse, vt quintam partem disceret. ac respondisse Isocratem, At verò nos, ò Demosthenes, non in frusta tribuimus artẽ, sed eorum more qui bonos pisces totos vendunt agimus, tibi, si discere est animus, totam tradituri artem. Mortuus est Cheronida archonte, cũ in Hippocratis palęstra nuncium de Chæronensi clade accepisset, nam quatriduana inedia seipsum è vita eduxit, præfatus tria initia Euripidearum fabularum.

Danaus natarum quinquies decem pater.
Pisas petens prognatus Tantalo Pelops.
Vrbem Cadmus linquens, olim Sidoniam.

Annos vixit X C I X, aut (vt alij tradunt) C, non sustinẽs videre Græciam quartum in seruitutem redactam Anno (sunt qui quatuor annos dicant) ante mortem, Panathenaicam scripsit orationem, panegyricum annis ante exitum X, aut (si alijs credendum sit, X V, quem è Gorgiæ Leontini & Lysiæ scriptis fertur trãstulisse. de permutatione, annos natus X X C I I, ad Philippum, paulò ante obitum. Iam senex Plathanes, quam Hippię oratoris antè vxorem duxerat, filium de tribus natu minimũ Aphareum adoptauit. Satis diues fuit, quòd non tantum mercedem à discipulis exigeret, sed etiam à Nicocle Cypriorum rege, Euagoræ F. X X talenta pro oratione de ipso scripta accepisset. Inde inuidiæ obnoxius, ter delectus est ad instruendam triremem, quod cum valetudine aduersa pręscripta bis per filium excusasset, tertiò rem suscepit, sumptusq́; fecit haud exiguos. Patri, qui diceret se filio neminem excepto vno mancipio adiunxisse, Abi ergo, inquit, habiturus loco vnius duo mancipia. Obiuit etiã certamẽ in honorem Mausoli ab Artemisia institutum, sed ea laudatio perijt. Fecit & Helenę laudationem & Areopagiticum. Vita excessisse aiũt, alij cum nouem, alii cum quatuor diebus cibo abstinuisset, inciditq; eius obitus in funerationẽ eorũ, qui ad Chæroneam oppetierant. Orationes conscripsit etiam filius eius Aphareus. Sepultus est cum gentilibus suis prope Cynosarges ad læuam in tumulo. ibi enim conditi sunt Isocrates, & pater Theodorus, & mater, eiusq́; soror Anaco, & adopticius filius Aphareus, & Socrates Anacus filius, & Isocratis frater idẽ cum patre nomẽ gerẽs, & nepotes Isocratis Aphareo nati, Aphareus, eiusq́; pater Theodorus & vxor Plathane, mater Apharei adoptati. Horũ monumẽtis impositæ erãt mensæ sex, quæ perierunt. In ipsius autẽ Isocratis cippo positus fuit aries X X X cubitorũ, eiq́; incubuit Siren cubitorũ septẽ, quod argumẽtum fuit ipsius eloquentiæ. non extat amplius. Fuit etiam prope mensa, habens poetas & magistros eius, interque eos

Gorgiam, qui in globum cœlestem intueretur, adstante Isocrate. Eleusine etiam statua ei ærea dedicata est à Timotheo Cononis F. ante vestibulum porticus, cum hac inscriptione.

Dedicat Isocratis statuam sacrasq; deabus
Hospity & study nomine Timotheus.

opus fuit Leocharis. Orationes ipsius ferũtur LX. de quibus genuinę sunt, si Dionysium sequimur, XXV, si Cœcilium, XXIIX. reliquæ adulterinę. Alienus fuit ab ostẽtatione. itaq; de tribus ad ipsum audiendum aliquãdo venientibus, duos retinuit, tertio in posterum diẽ reiecto, quod diceret sibi nunc theatrum esse in auditorio. Solebat etiam discipulis suis dicere, se docere decem minarũ mercede, sed ei qui ipsum audacem ac vocalem docendo redderet, XII millia minarum daturũ. Interrogatus cur cum ipse ad dicendum non satis esset instructus, alios tamen instrueret, respondit. Cotes etiam non habere facultatem secandi, habere autem vim ferri acuendi. Sunt qui eum præcepta artis oratoriæ scripsisse dicant, alij nõ via ac ratione vsum, sed sola exercitatione tradunt. A ciue nunquam vllo mercedem exegit. Discipulis ad concionem eunti obuiam factis iniunxit, vt quæ ipse dixisset ad se referrent. Morte Socratis haud mediocrem cepit dolorem, atque adeò atratus postridie processit. Interrogatus quę vis esset rhetoricę, respõdit, de paruis magna, de magnis parua redigere. Conuiua aliquando apud Nicocreontem Cypri tyrannum, cum ad disserendũ ab vna accumbentibus inuitaretur, respõdit, de quibus ego vim habeo dicendi rebus, eas occasio non admittit: de quibus autem dicere iam esset tempestiuum, de ijs nihil valeo eloqui. Sophoclẽ tragœdię scriptorem vidẽs amatoriè puero cuidam comitari dixit. Non manus modò te ò Sophocles, tecum cõtinere, sed etiam oculos oportet. Cum Ephorus Cumæus re infecta discederet è schola ipsius, denuoq; à patre Demophilo mitteretur secũdam mercedem adferens: Ioci gratia eum Diphorum (hoc est bis ferentem) appellauit. Magnam tamen homini impendit operam, ita sanè, vt etiam historię scribendæ argumentum ei subiecerit. Pronus porrò fuit in venerem, quippe substrato prolito vtens in lecto, & ceruical croco humectatum vsurpans. Integra ætate non duxit vxorem, senex cũ scorto consueuit, cui Lagiscæ nomẽ fuit, ex eaq; filiolam suscepit, quæ anno ætatis suæ duodecimo ante nuptias diẽ obijt. Duxit postea Plathanã Hippiæ rhetoris vxorem, quę tres habebat filios. quorũ natu minimum Aphareum adoptauit, sicut antè diximus. isq; ei imaginem æream ad Olympium tanquam in columna posuit, tale ferme inscriptione,

Isocratis Aphareus patris hoc posuit simulachrum
Diuos, atque Iouem venerans, meritosq; parentes.

Fertur etiamnũ puer equo celete certauisse. ac tali statura celete equo vehens ęreus in sphæristerio arcis quod Arrephororũ dicitur (erant autẽ hi Mineruę sacrificuli) dedicatus fuisse. Duæ omnẽ ei per vitam lites sunt intẽtatæ. vna, cum eum ad permutationem Megaclides prouocaret. ad cuius disceptationem morbo impeditus nõ comparuit, sed misso filio Aphareo vicit. altera, cũ ei ad munus sumptuũ in triremẽ pro rep. faciendorũ de bonorũ permutatione postularet Lysimachus. tum quidẽ sumptus illos, ꝙ cecidisset causa, in se recepit. Sed & picta eius fuit in Põpeio effigies. Scripsit etiã Aphareus orationes iuridiciales & deliberationẽ proponẽtes, sed paucas. Tragœdias etiam ad XXXVII scripsit, de quarũ duabus est controuersia. Orsus sub Lysistrato docere fabulas, vsq; ad Sosigenẽ perrexit annos XXIIX, ac sex vrbanas actiones reliquit, bisq; vno tẽpore vicit Liberalia, alijsq; actoribus duas reportauit victorias Lenaicas siue Torcularias. Matris eorum, Isocratis, Theodori, & amitæ Anacus simulacra in arce fuerunt dedicata. Maris nunc iuxta Salutis visitur, mutata inscriptione, Anacus intercidit. Filios habuit, Alexandrum è Cœnone, Sosiclem è Lysia.

ISAEVS. V.

ISAEVS Chalcidensis patria, cum se Athenas contulisset, Lysię operã dedit. a b eoq; ita didicit vocabulorũ concinnationẽ, & in causis tractandis vim, vt qui nõ peritus sit generũ dicendi, quod vterq; sectatus pro se est, de multis orationibus iudicare facilè non possit vtrum habeant autorem. Floruit post bellum Peloponnesiacũ, vt est conijcere ex ipsius orationibus, & vsq; ad Philippi imperium durauit. Demosthenem docuit à schola deductum, mercede drachmarum CCIↃↃ. quare maximè claruit. Sunt qui eum dicant Demostheni orationes cõposuisse, quas habuit cõtra suos tutores. Reliquit orationes LXIV, de quibus L sunt germanæ. Sed & præcepta peculiaria artis oratoriæ. Primus etiã figuras adhibere cœpit, & ad res ciuiles animum adiecit, quod maximè imitatus est Demosthenes. Mentionem eius facit Theopompus comœdię scriptor in Theseo.

AESCHINES. VI.

AESCHINES Atrometi F. (eius qui à triginta tyrãnis in exsiliũ pulsus, in reducẽdo Athenas populo interfuit) & Glaucotheæ, tribu Cothocides, neq; natalibus fuit, neq; opibus præstans. Is adolescens robusto corpore, gymnasijs operã dedit, & ob vocis claritatem, postea tragœdijs agẽdis, si Demostheni credimus, Aristodemo in Bacchanalibus inseruiuit describẽdo, tertiasq; partes agẽdo, repetẽs in scholas veteres tragœdias. Puer etiamnũ docuit litteras cũ patre, & adultus inter vulgares militauit. Cũ verò audiuisset Isocratẽ & Platonẽ, vt quidã dicunt, vt Cæcilius, Alcidamantẽ, & in republica versatus contrariam Demosthenicæ partem non obscurè gereret, cum alias multas legationes obiuit, tum ad Philippum de pace. Ob eam Demosthenes ei actionem intendit, Phocensium exitij causam eum, belliq; inflãmatorẽ arguens, quòd quo tẽpore ab Amphictyonibus Pytagoras seu disceptator aduersum Amphissẽses delectus fuisset * portum molientibus, vnde factũ fuerit, vt Amphictyones ad Philippum confugerint, isq; ab Aeschine adiutus res aggressus gerere Phocidẽ occupauerit. Verum Aeschines patrocinio Eubuli vsus, qui Spinthari F. tribu Probalinthius tũ ad populum orabat, XXX. suffragijs fuit absolutus. Sũt qui dicãt fuisse quidẽ orationes ab oratoribus conscriptas, sed interueniente Cheronẽsi clade, in iudicium controuersiam non esse deductã. Aliquanto pòst cum Alexander patre mortuo in Asiã traiecisset, Ctesiphontem Aeschines contra leges commissi facinoris accusauit, quòd is Demostheni honores decreuisset. Sed cũ quintam suffragiorum partem pro se non obtinuisset, neq; CIↃ drachmas vellet vbi cecidisset causa deponere, Rhodum in exsiliũ abijt. Alij infamia vlterius notatum aiunt, cum nollet vrbe excedere, & venisse Ephesum ad Alexandrum. Quo mortuo cũ turbæ fierent, Rhodũ abijt, ibiq; scolam aperuit atq; docuit. cũ quidem ostentandi gratia postquã Rodijs suam in Ctesiphontem orationem recitauisset, vniuersis admirantibus quòd tali habita oratione succubuisset, dixit: Non admiraremini, si contra hæc orantem Demosthenem audiuissetis. Ac Rhodi quidem scolam reliquit, qui ludus Rhodiacus dicitur. Nauigauit deinde Samũ, paululũq; in ea commoratus insula, vitam cum morte commutauit. Vocalem fuisse & è verbis Demosthenis, & è Democharis oratione liquet. Quatuor ipsius feruntur orationes. quarum in Timarchũ, de malè obita legatione, cõtra Ctesiphontem, solæ sunt germanæ. quæ.n. Deliaca inscribitur, non est Aeschinis, nã designatus quidẽ fuerat, vt causam de templo in Delo oraret, sed fuit in locũ ipsius delectus Hyperides, vt ait Demosthenes. Habuit etiam fratres Apholum & Damocharem, vt ipse ait. Primus etiam victoriam apud Tamynas partam denuò

nuò Athenienſibus annunciauit, qua de cauſa etiã eſt coronatus. Quidam neminis fuiſſe diſcipulum Aeſchinẽ, tradunt, ſed cũ in iudicijs ſcribæ munere fungeretur, inde ad oratoriam elatum artem. Primumq; ipſum contra Philippũ dixiſſe, & cũ placuiſſet populo, ab eo legatũ ad Arcades deſignatum, eò profectum decem Arcadũ millia aduerſus Philippũ contraxiſſe. Timarcho etiam ſcortationis dicam impegit, qui deſerta cauſæ dictione ſeſe ſuſpẽdit, vt alicubi Demoſthenes inquit. Legatus ad Philippum de pace cõtra Cteſiphontem & Demoſthenes, hoc priores tulit. Deinde cum nouẽ alijs iureiurando pacẽ ſanxit, & in ius vocatus, euaſit, ſicut diximus.

LYCVRGVS. VII.

LYCVRGVS Lycophronis F. Lycurgi N. eius quẽ XXX tyranni interfecerunt, cauſam necis præbente Ariſtodemo Bateſi, qui etiã Græcorũ quæſtor (hic eſt Hellanotamias) factus, ex ſulauit populo remp. gubernante. Tribu Lycurgus fuit Butades, genere ortus Eteobutadarum. Initio philoſophatus eſt, auditor Platonis philoſophi. Poſtea diſcipulus Iſocratis oratoris factus, exinde rẽp. orando agendoq; geſſit. Commiſſa ei etiam fuit pecuniæ adminiſtratio. nam quæſtor per tria quinquennia diſpenſauit talentorũ millia XIV, aut (vt alij perhibẽt) talenta CCIↃↃ IↃↃ CIↃ CIↃ ↃIC IↃ CL. Qui ei hũc honorẽ decreuit Stratocles rhetor, ipſe primum ad hoc delectus, deinde amicorũ aliquẽ præſcribens ipſe pecuniam adminiſtrauit. fuerat.n. lex lata, ne quis quęſturã eam quinq; annis amplius curaret. Cęterũ Lycurgus ad ſidnut fuit in procuratione rerũ conficiendarum æſtate, hyemeq;, & ad apparatũ bellicum ſuffragijs populi deſtinatus, multas vrbis res correxit, populo triremes CCCC, confecit, gymnaſium in Lyceo parauit ac plantauit, palęſtrã ędificauit, mortuusq; tãdẽ eſt in pręfectura theatri Bacchici. Idẽ depoſitũ priuatorũ ciuiũ, talenta CCL, cuſtodiuit. Vrbi põpatum vaſa aurea & argentea, victoriasq; aureas adornauit, multa etiã imperfecta abſoluit, & naualia, armamentariũ. ſtadio Panathenaico crepidinẽ circõpoſuit, ac conualla cõplanauit. Dinia quodam, cuius ille locus erat, Lycurgo cõcedente poteſtatẽ ex ipſius bonis ciuitatẽ demerendi. Vrbis etiam cuſtodia ei mandata fuit, & maleficorum cõprehenſio, quos quidẽ omnes expulit, adeò vt ſophiſtarũ quidam diceret, Lycurgum ita contra malos ſcribere, vt qui calamũ nõ atramento ſed morte imbueret. itaq; cum ab Alexãdro poſtularetur populus eum non dedidit. Quo tempore Philippus ſecundum contra Athenienſes bellum geſſit, legatus ipſe cũ Polyeucto & Demoſthene in Peloponneſum & circum alias vrbes profectus eſt. Omni tempore in magna fuit apud Athenienſes exiſtimatione, & iuſtitiæ opinione, ita ſanè, vt in iudiciis dicta eius magnã patrocinij vim haberent. Legum quoque autor fuit. quarũ vna eſt de comœdis vt ij Chytris certamen theatrico æmulũ peragerent, victorq; in Aſtu reciperetur, quod antè non licebat. Eo pacto certamen iam obſoleſcens renouauit. Alia, vt æreæ imagines ponerentur poetis Aeſchylo, Sophocli, Euripidi, eorumq; tragœdię exſcriptę publicẽ adſeruarentur, eaſq; ſcriba ciuitatis recitare loco hiſtrionũ, quibus eas agere non liceret. Tertia. nõ licere cuiquam Athenienſi aut Athenis habitãti liberũ corpus captũ in ſeruitutem vendere ſine prioris domini cõſenſu. Præterea, Neptuno certamen in Piræeo faciundũ, tribus circularibus choris victoribus dandas X minas, non infrà, ſecũdis octo, tertijs ſex. Et mulierẽ nõ debere in bigis Eleuſinẽ ire, ne à diuitibus pauperes ſuperentur. quæ cõtrà feciſſe deprehẽderetur, multandã drachmis IↃↃCIↃ. Cum vxor ipſius hãc legẽ violaſſet, delatoribus qui id reſciuerant talentũ dedit. eoq; nomine accuſatus poſt modò apud populũ, Ergo dixit. ego dediſſe, non accepiſſe inuentus ſum. Publicano qui Xenocrati philoſopho manus inieciſſet, eumq; abduceret ob non ſolutũ inquilini tributum, obuiam factus baculum in caput inflixit. eumq; liberato Xenocrate in carcerẽ incluſit vt qui indecenter egiſſet. Cumq; id eius factum laudaretur, poſt aliquot dies Xenocrates Lycurgi filijs occurrens, Celeriter, inquit, ò pueri gratiam veſtro patri retuli, nam ob auxilium mihi nullo labore latum à multis laudatur. Decreta etiam fecit, opera vſus Euclidis cuiuſdam Olynthij ad eam rem aptiſſimi. Quanquã autem erat diues, tamẽ eandem tunicam æſtate atq; hyeme geſtabat, calceosq; neceſſariis diebus geſtabat. Meditabatur dies noctesque non ſatis idoneus ad extemporalem dictionem. Lecto ſubſtrato vſus eſt, cui tantum pellis villoſa & ceruical incumberent, vt eò facilius excitaretur ad meditandũ. Culpanti cuidam, quòd orationi ſtudens mercedẽ ſophiſtis penderet, reſpondit, ſi quis promitteret ſe filios ipſi meliores redditurum, ei ſe non CIↃ drachmas, ſed dimidium bonorum ſuorum daturum. Libertate etiam ꝓcẽdi vſus eſt ob nobilitatem. nam cum aliquando concionantem Athenienſes non ferrent, exturbarentq;, exclamauit, O Corcyræa ſcutica, quàm multorum talentorum æquas precium. rurſus ijs Alexandrum in deos referentibus. Qualis verò, aiebat, iſte ſit deus, cuius è templo exeuntes opus habeant aqua ſe luſtrali cõſpergere. Mortui Lycurgi filij vndecim viris traditi ſunt, Meneſæchmo accuſante, dica à Thraſycle ſcripta. ſed cum Demoſthenes tũ exſulans ſcripſiſſet Athenienſibus, malè ipſos audiri propter liberos Lycurgi, mutata ſententia eos abſoluerunt, Democle Theophraſti diſcipulo eos defendente. Publicè ſepultus eſt Lycurgus, & quidam ex eius poſteris. ſuntq; eorum monumenta eregionẽ Mineruę Pæoniæ in horto Melanthij philoſophi, menſæ factæ, & Lycurgo liberiſq; eius inſcriptæ, quæ hodieq; extant. Id maximum eſt, quòd reditus vrbis, qui prius erant LX talenta, ad CIↃ CC talenta auxit. Moriturus, in Metroum, & curiam ſe iuſſit portari, rationem volens reddere adminiſtratę reipublicæ. nemine autem extra vnum Meneſæchmum accuſare auſo, reportatus domum eſt dilutis calumnijs, ſupremumq; vitæ diem morte confecit. Toto vitæ tempore probus eſt habitus, orationesque eius laudatæ, & quanquam à multis accuſatus, nunquam cauſa cecidit. Tres habuit liberos è Calliſtone Abronis filia, & Calœi Abronis curia Bateneſis ſorore, eius qui Chæron da archonte quæſtor bellicam pecuniam tractauit. de hac adfinitate loquitur Dinarchus in oratione contra Paſtinm. Filios reliquit Abronem, Lycurgum, Lycophronem. de his Abrõ & Lycurgus ſine prole deceſſerũt, cũ quidem Abron in rep. præclarẽ fuiſſet verſatus. Lycophron ducta Calliſtomacha, filia Philippi Aexonenſis, genuit Calliſtonẽ. hæc nupſit Cleõbroto Dinocratis F. Acharnẽſi, & ei Lycophronẽ peperit. qui ab auo adoptatus, ſine ſobole mortem obiit. Eo mortuo Calliſtonem duxit Socrates, filiumq; ex ea ſuſtulit Symmachus. Eo natus eſt Ariſtonymus, hoc Charmides, qui Philippę pater fuit. Ex hac & Lyſandro natus eſt Medeus, qui & interpres, oriundus ab Eumolpidis. Huius & Timotheæ Glauci filiæ liberi fuere Laodamea & Medeus, qui ſacerdotium Neptuni Erechthienſis geſſit, & Philippa quæ Mineruę poſtea fuit ſacerdos. antè. n. eam duxit Diocles Melitenſis, genuitq; Dioclem, qui grauis armaturę dux fuit. Hic vxorem duxit Hediſtã Abronis filiam, ac procreauit Philippidem ac Nicoſtratam. Hæc nupſit Themiſtocli Theophraſti F. facigero, & pepetit Theophraſtũ ac Dioclẽ. cõſtituit etiã ſacerdotiũ Neptuni Erechthienſis. Orationes eius feruntur quindecim. A populo coronatus eſt aliquoties, & ſtatuis donatus. Imago eius ærea poſita eſt in Ceramico, ex decreto, archonte Anaxicrate. quo eodem ei etiam, ac filiorum natu maximo decretus eſt in Prytaneo victus. Mortuo ipſo, Lycophroni liberorum maximo lis fuit de ea donatione. Multas etiã de ſacris habuit orationes Lycurgus accuſauitq;

Autolycum Areopagitam, Lysiclem prætorem, Demadem Demij F. Menesæchmum, aliosque complures, quos omnes reos peregit. Item Diphilum, qui è metallis argétariis subduxerat columnas, quibus substruebantur moles, indeq; iniustè diuitias parauerat, fecitque vt morte damnatus puniretur, ac L. drachmas ex opibus eius cuiuis ciuium dedit, summa donationis CLX taléta, æquante, alii minam viritim datam asserunt. Qui autem in ius pertraxit Aristogitonem, Cleocratem, & Autolyco controuersiá mouit status liberi * cognominabatur auté Lycurgus Ibis, Xenophonti noctua * Genus auté ab his deduxerunt, ac Erecthei, qui fuit Terræ, & Vulcani F. proximè auté à Lycomede & Lycurgo, quos populus publica sepultura honorauit. Est eorũ generis succesio, consecratorum Neptuno, in tabula perfecta, quæ dedicata est in sacrario Erechthei, picta ab Ismenia Chalcidense, & imagines Lycurgi, eiusq; filiorũ Abronis, Lycurgi, & Lycophronis, ijs fecerunt Timarchus & Cephisodotus filii Praxitelis. Tabulá dedicauit Abron filius eius, qui natalitum iure adeptus sacerdotium id fratri Lycophroni concessit, ideoq; pictus est qui tridentem traderet. Cęterum Lycurgus descriptioné omnium abs se gestarum rerum fecit, ac in columna suspendit ante palæstram à se factam, vt quibus cordi esset inspicere possent, nemo tamé virum arguere peculatus potuit. Retulit etiam de Neoptolemo Anticlis F. coronando, eiq; statua dedicanda, quòd promiserat se ará Apollinis in foro obductũ rum auro, vt dei oraculum flagitabat. Decreuit etiam Diotimo Diopithis F. Euonymensi honores, archonte Ctesicle.

DEMOSTHENES. IIX.

DEMOSTHENES Demosthenis F. è Cleobula Gylonis filia, curia Pęaniensis, a patre fuit relictus pupillus annos natus septem, cum sorore annorum septem, Orbitatis tempore apud matrem viuẽs, operam dedit Isocrati. ita enim quidam sentiunt. plures aiunt Isæi Chalcidensis auditorem fuisse, tunc Athenis degentis. Alii Thucydidis & Platonis fuisse studiosum narrant, atque huic quidem eum præcipuè vacasse perhibent. Hegesias Magnes scribit, precibus eum à pędagogo impetrasse, vt sibi liceret audire Callistratum Empædi F. Aphidnæum, oratorem nobilem, & qui aliquando equitum magister fuisset, ac Mercurio forensi aram dedicasset, verba tũ ad populum facturũ. Quem vbi audiuit, amore dicendi captus, ei se quandiu Athenis ille fuit, discipulum præbuit. Sed Callistrato in Thraciam profugo, tum ex ephebis, egressus Isocrati se atque Platoni adiunxit. Postea Isæum domum suam recepit, ac per annos quatuor elaborauit in eius orationibus imitandis. Ctesibius in libro de philosophia perhibet, eum Calliæ Syracusani opera Zethi, Amphipolitę, per Chariclem Alcidamantis Caristij orationes nactum, in iis sese exercuisse. Virilem ætaté adeptus, tutores suos quòd ab iis minus æquo accepisset, malæ administratæ tutelæ accusauit, Timocrate archonte, erant autem tres, Aphobus, Therippides, & Demophō siue Demea, atque hunc auunculum suum, magis quàm alios. & vnamquamuis actionem decem talentis ęstimauit, cũ autem reos peregisset, multam nō exegit, alios pecunia, alios etiá gratia * Aristophonte auté iam ob senectutem præfecturam deferente, etiam choragus factus est. Mediam Anagyrasium qui ipsum in theatro chorum instruentem percusserat, in iudicium pertraxit, sed acceptis tribus drachmarum millibus missum fecit. Ferunt Demosthenem etiamnum adolescentem in antrum iuisse, ibiq; meditatum orationes fuisse, rasa dimidia capitis parte, ne exiret, inq; angusta cubuisse sponda, vt citò expergisceretur, cumq; litteram R nō posset pronunciare, labore cōsecutum vt proferret. cumq; inter declamandum mouere soleret humerum inconuenienter, id desneuisse, suspenso è culmine veru, aut (quod alti dicũt) gladio, vt eius metu se contineret. Cũ iá auctus esset vi dicédi, ferunt cō speculũ fecisse sibi æquale, inq; id inspiciété se exercuisse, vt corrigeret vitia. Descédisse etiá ad Phalericũ litus, & aduersus vndas obstrepentes declamasse, vt si quando populus obturbaret, hoc sibi nō esset terrori. Cũq; eũ spiritus deficeret, Neoptolemi histrionis opera decé drachmarũ millibus conducta didicisse, vno spiritu integras circuitiones efferre. Postquam se ad rēp. cōtulit, diuiso in duas factiones populo, quarũ altera Philippo faueret, altera pro libertate concionabatur, Philippo aduersátibus se addidit, omniq; tépore ciuibus suasit vt iis auxiliũ ferret, quos à Philippo oppressum iri periculũ erat, sociosq; sui instituti habuit Hyperidé, Nausiclé, Polyeuctũ, Diotinũ. Ideoq; etiá Atheniésibus fœdere iunxit Thebanos, Eubœéſes, Corcyrenses, Corinthios: Bœotos, multosq; alios. Quodá tempore, cum eiectus è concione, mœstus dumum abiret. Eunomus ei Thriasius occurrit iá senex, atq; cohortatus iá est. Maximè autem confirmatus est ab Andronico histrione, eiq; operam dedit, edoctus ab eo orationes suas bene habere, sed actioné iis deesse. Itaq; interrogatus quid primũ, quid secundum, quid tertium in arte esset oratoria, subinde respondit. Actio, Rursus in conciones progressus, cũ nouè quædam diceret, exagitatus est, vt etiam comici Antiphanes, & Timocles eum vexauerint.

Vos iuro, terra, fontes, flumina, latices.

nam cũ hoc modo apud populum iurasset, rumultu exceptus, Quin & Asclepiũ (is Aesculapius Latinis est) iurauit, acuta syllaba ACLE, docuitq; se hoc rectè facere: esse. n. deum epium siue mitem, quo nomine sępe ei obturbatum esse. Sed omnia ista emendauit, cum vacasset Eubulidæ dialectico Milesio. Cum venisset in solennem conuentum apud Olympiam, audiuissetq; Lamachum Terinæum recitantem Philippi Alexandriq; laudationem, Thebanosq; & Olynthios perstringentem, contrà ad dicendum surrexit, veterumq; poetarum testimoniis prolatis de pręclaris Thebanorum atq; Olynthiorũ factis effecit, vt Lamachus porrò quiesceret, eq; connentu prosugeret. Philippus autem ijs, qui orationes à Demosthene contra ipsum habitas referebant sibi, respondèrit, etiam ipsemet, si audiuissem dicenté Demosthené, bellō contra me suscipiendum decreuissem. Suas orationes Demosthenes militibus ob vim comparabat, Isocraticas athletis, quòd delectationem exhiberét theatricam. Annos natus XXXVII, (à Dexitheo enim supputo vsq; ad Callimachum, sub quo legatio ab Olynthiis venit auxilium petentibus, quos Philippus bello premebat) suasit vt mitterentur Olynthijs suppetiæ, Anno postero, in quem mors Platonis incidit, Philippua Olynthios perdidit. Nouerat Demosthenem etiá Xenophon Socratis discipulus, siue incipienté, siue iam florentem. res enim Grecæ ei in Mantinensem pugnam & archontem Charicleidam desinunt. noster iam antè sub Timocrate curatores reos peregit. Aeschiné fugientem à damnatione, equo est persecutus. cumq; is se compræhensum iri putans ad pedes ei accidisset capite velato, erexit hominem, consolatusq; talento argenti donauit. Autor fuit populo, vt milites mercenarios in Thaso aleret, eoq; nauigauit ipse triremibus præfectus. Coëmendi frumenti gesto munere, accusatus peculatus, absolutusq; est. Cum Philippus Elateam occupasset, ipse etiam cum iis egressus in bellum, qui ad Chæroneam pugnauerunt, atq; ibi eum ordines deseruisse aiunt, & cum fugientis chlamydem rubus appræhendisset, se conuertisse, ac clamauisse, Viuum cape, clypei insigne habuit bonam fortunam. Orationé tamen funebrem habuit de iis qui tũ ceciderunt. Secundũ hæc cura ad vrbem exornandam cōuersa, cum publicè esset murorum procurator delectus, impensam ei rei pecuniam de sua persoluit pe-

cunia,

cunia, minas centum. impendit etiam CCIↃↃ ijs qui publicè ad sacras res conficiendas mittebantur, (theoros Græci appellant) & conscensa triremi circumuectus, à sociis pecuniam collegit. Itaq; ob hæc sæpius coronatus fuit, à Damotele, Aristonico, Hyperide, coronis aureis, tandem à Ctesiphonte. Cuius decretum cum vt contra leges factum accusarent Diodotus & Aeschines, ipse defendens vicit, cum sanè actor quintam suffragiorum partem non obtineret. Postea temporis cum Alexander expeditionem in Asiã fecisset, atq; Harpalus cum pecunia Athenas fugisset, initiò ne reciperetur egit. Sed postquã ille naui appulit, acceptis CIↃ Daricis sententiam mutauit: cumq; Harpalum Athenienses dedere Antipatro statuissent reclamauit, pecuniamq; promulgato decreto in arce deponi, summamque populo iudicari iussit, cũ Harpalus dixisset esse IↃↃCCL, aut non multo pauciora talẽta, vt est apud Philochorum. Post cũ è carcere profugisset Harpalus, in quo tantisper adseruandus fuerat, donec aliquis ab Alexandro veniret ac se, in Cretam, vel Tænarum Laconicę (nam & hoc quidam dicunt) contulisset, vitio datum est Demostheni, quòd muneribus se passus corrumpi, neq; numerum relatæ pecuniæ edidisset, neque custodum incuriam iudicasset, itaq; in iudicium pertractus ab Hyperide: Pythea, Menesæchmo, Himeræo, Patrocle, à concilio Areopagitico damnatus in exsilium abijt, cũ quintuplum persoluere nõ posset, etenim XXX talenta accepisse culpabatur. alij eum subire iudicij aleam noluisse dicunt. Secundum hanc tempestatem, cum Athenienses Polyeuctum ad rempub. Arcadum misissent, vt eos à societate Macedonum abstraheret, isque persuadere nequiret, superuenit Demosthenes, patrocinansque causæ ciuium persuasit. Hoc ei admirationem peperit, & aliquãto post tempore ab Atheniensibus missa triremi est reuocatus in patriam, cum ij Damone Pæaniensi, consobrino Demosthenis, autore sciuissent, vt culpa solueretur, modò de XXX, quæ debebat talentis ædificaret aram Iouis Seruatoris in Piræeo. Hoc pacto ad remp. rediit. Cęterum Antipatro Lamiam à Græcis concluso, & Atheniensibus ob faustum nuncium sacrificantibus, cuidam sociorum Agesilrato dixit, se de rebus hisce nõn idem cũ aliis sentire. scire enim se, Græcos stadium conficere belligerando posse, dolichum porrò nequire. Vt Antipater Pharsalo capta minatus est se Athenas obsessurum, nisi oratores dederent, Vrbe relicta Demosthenes fugit, primum Aeginam, vt in Aeaci templo sessurus, deinde metu compulsus, in Calauriam transiit. cumq; decreuissent Athenienses vnà cũ aliis oratoribus ipsum quoque esse dedendum, supplex in fano Neptuni sedebat. Vbi eò venit Archias, qui à conquirendis ad supplicium exsulibus nomen Phygadotheræ inuenit, discipulusque fuit Anaximenis oratoris, suasitq; vt progrederetur, amicus Antipatro futurus: Neque antè, inquit, tragœdias agens te mihi probauisti, neque nunc consulendo persuadebis. Cumque vim Archias moliretur, prohibuere oppidani. Demosthenes autem dixit, Non se salutis cupiditate Calauriam confugisse verum vt demonstrarem etiam sacrosancta à Macedonibus violari. Poposcit deinde tabellam, eiq; si Demetrio Magneti credimus, inscripsit elegiacum hoc, quod postmodò ipsius simulacro inscribi curauere Athenienses, eius hic est sensus.

Si tibi vis animo, Demosthenes, æqua fuisset,
Non Macedum ferret Græcia victa iugum.

Situm est simulacrum propè septum & aram XII deorum, à Polyeucto factum. alii hoc aiunt fuisse scriptum inuentum, Demosthenes Antipatro S. Mortuum eum esse tradit Philochorus epoto veneno, Satyrus autem historiæ scriptor, veneno imbutum fuisse calamum, quo scribere epistolam cœperit. eoq; gustato ipsum periisse. Eratosthenes, iampridem sibi à Macedonibus metuentem, armillam veneno infectam gestasse circa brachium. Sunt qui dicant contento spiritu mortem sibi parasse. alij venenum hausisse, quod in sigillo habebat. * * duo & viginti. Mortuo autẽ Philippo, nitida indutus veste prodiit in publicum, gaudens morte illius, quanquam ipse nuper filiam amisisset. Thebanis quoq; contra Alexandrum bellantibus adiumento fuit, ac reliquos Græcos subinde animauit. Itaque Alexander cum Thebas euerteret, hunc ab Atheniensibus postulauit, addens, nisi dederent minis. Huic in Persas ducenti, & nauale subsidiũ petenti, Demosthenes contradixit, Incertũ esse inquiens an non contra præbẽtes id vsurus eo esset. Duos reliquit filios ex vna vxore Heliodori cuiusdam Eudocimi filia. Vnicam habuit filiam, quæ puella ante quàm nuberet, è viuis excessit. Soror etiam illi fuit, qua, & Lachete Leuconensi consobrino natus est Demochares, vir bellicis rebus, & orationibus ciuilibus nemini secundus. Statua ei posita in Prytaneo exstat ad dextram introitus partẽ: prima, non tantum tunica, sed etiam gladio accincta, hoc enim habitu concionatus dicitur, quo tempore Antipater oratores quæsiuit. Postea temporis Athenienses cognatis Demosthenis alimenta in Prytaneo dederunt, ipsique mortuo statuam in foro posuerunt, Gorgia archõte, cũ hos honores ei flagitasset Demochares sorore ipsius natus, cui & ipsi filius Laches Democharis F. Leuconensis dona impetrauit, decẽnio pòst, Pytharato archõte. nempe vt statua in foro poneretur, & cum ipse, tũ posterorum semper qui natu maximus esset, cibũ in Prytaneo haberent, primamque sessionem in omnibus certaminum spectaculis. Hæc de vtrisq; decreta, infrà perscripta leges. Statua Democharis, vt memorauimus in Prytaneum est translata è foro. Feruntur orationes eius germanæ LXV. Quidam eũ etiam impudicè vixisse narrant, vestitu vsum subinde muliebri, ac comessationibus, vnde Batalus fuerit cognominatus. alii diminutiuè à nutricis nomine ferunt sic per contum eliam vocatũ. Diogenes, qui Canis vsurpatus fuit, cum eum aliquando in caupona conspexisset, pudore commoto ac intrò recedẽti, quanto magis, inquit, intrò te recipies, tanto magis intus eris. Eundẽ salsè cauillans, in orationibus aiebat esse Scytham, in prælijs vrbanum. Accepit enim ab Ephialta aurum, vno popularium oratorum, qui legatus ad regem Persarum missus, clàm attulerat pecuniam, qua inter oratores Athenienses distributa, horum opera bellum contra Philippum inflammaret. ac Demosthenem à rege nominatim dono Daricorum ter mille corruptum autumant. Anaxilam Oritem hospitem suum cõpræhendit, & vt exploratorem torsit. nihilq; confitẽtẽ, Vndecimuiris tradi facto decreto iussit. Cũ aliquãdo in concione Athenienses eum non sinerent orare, breue quippiam se ijs velle dicere professus est. Factoq; silẽtio ita est fatus. Adolescens quidã æstate asinũ conduxit ex Astu Megaram eo vsurus. Meridie cum solis æstus esset vehemens, cum ipse, tum asini dominus in vmbra iumenti cubare volentes, alter alterũ pellebat. cum dominus non vmbrã à se, sed asinum esse locatum, conductor in sua potestate esse omnia contẽderet, His dictis ille abire cœpit Atheniensibus autẽ retinentibus, vtq; orationem pertexeret rogãtibus. Ergo, inquit, de asini vmbra audire vultis, de rebus serijs disserentem audire recusatis? Polo histrioni aliquando ducẽti ad ipsum, Bidui certamine se talẽtum pro mercede retulisse, respõdit, Ego quinq; talentis vnius diei silentium vendidi. Aliquando in concione voce ipsum deficiente cum obturbaretur, de histrionibus, dixit, è voce oratoribus, è sententia iudicium esse petendum. Exprobranti continentem meditationem Epicli, Ego vero, inquit, dedecori hoc ducerem, si tanto populo consulens aliquid subitò ad animũ mihi allapsum pronunciarem, Lucernam ab eo nunquã exstinctam perhibent. Attigit annum ætatis quinquagesimum, orationes diiudicans, ipse ait, se aquam potasse.

* Nouit eum etiam Lysias orator, & Isocrates in rep. versanté vidit, vsq; ad pugnã Chæronensem, & quidam Socraticorũ philosophorũ. Plerasq; orationes ex tẽpore * dixit, à natura ad hoc factus. Primus de eo aurea corona donãdo retulit Aristonicus Nicophanis F. Anagyrasius, quanquam Diondas iureiurando dato intercessit.

HYPERIDES. IX.

Hyperidas Glaucippi F. Dionysii N, curia Colyttensis fuit. Habuit filium cognominẽ auo Glaucippum rhetorem, qui etiam orationes conscripsit, filiumq; habuit Alphenum. Sed Hyperides cũ fuisset Platonis philosophi auditor, vna cum Lycurgo remp. gessit, quo tẽpore Alexander res Græcas est aggressus, cui etiam postulanti pretores Atheniensium, & triremes, dicendo restitit. Consilium etiam dedit de non dimittendo mercenariorum militum præsidio, quod erat Tænaro impositum, idq; visus fuit facere ob beneuolentiam, qua eorum ducem complectebatur. Initiò mercede conductus causas orauit. Creditus est cum Ephialte particeps fuisse regiarum pecuniarum. Triremibus præfectus suffragiis populi, quo tempore Philippus Byzantium oppugnauit, missus ad ferendam ei vrbi opem * eo anno sustinuit chorum sumptibus instruere, cum alii omnia publica ministeria dimisissent. Rogationem etiam tulit de honoribus Demostheni deferendis. cumq; illud decretũ Diondas vt cõtra leges factum intercessione iurata impugnaret, absolutus est. In amicitia Demosthenis, Lysiclis, & Lycurgi non vsq; ad finem permansit. nam his duobus vita defunctis, Demosthene in ius vocato quòd ab Harpalo corruptus pecunia diceretur, ex omnibus ipse designatus (solus enim corruptelam non admiserat) eum accusauit. Postulatus violatarum legum, quòd lege promulgata iussisset inquilinos in ciuium numerum referri, seruos libertate donari, sacra, liberos, & vxores in Piræeum deponi, absolutus est. ac quibusdam culpantibus, quòd eo in decreto multas leges quasi non videns eas præteriuisset, Arma respondit Macedonum sibi tenebras offudisse, neque à se id decretum, sed à Chęronensi pugna fuisse confectum. Tamen Philippus postmodò cadauera tolli cæsorum permisit metu ipsi illato; cùm id anteà profectis à Lebadia legatis denegasset. Denique post cladem ad Cranonem acceptam cum postularetur ab Antipatro, populusque eum esset dediturus, vna cum aliis damnatis Aeginam ex Astu profugit, congressusq; cum Demosthene purgauit se de dissensione, inde profectus ab Archia (qui cognomento Pygadotheras, Thurius patria, olim histrio, tunc Antipatro inseruiebat) in templo Neptuni Hermionensi comprehensus, & vi à simulacro quod complectebatur abreptus, ad Antipatrum est Corinthum perductus. ibi inter tormenta quæstionis linguã suam dentibus suis conscidit, ne quod patriæ arcanum posset eloqui, itaque mortuus est, mẽsis Pyanepsionis nona die. Hermippus ait eum cum in Macedoniam esset perlatus, lingua fuisse mutilatum, insepultumq; abiectum. sed Alphenum, consobrinum eius, siue (vt aliorum fert opinio) nepotem è filio Glaucippo, opera Philopithis cuiusdam medici, cadauere aui potitũ, id cremasse, ossaq; Athenas ad cognatos pertulisse, cõtra & Atheniensium & Macedonum edicta. nam non exsulium modò ei imperauerant, sed etiam vetabant ne in patria sepeliretur. Alii apud Cleonas eum aiunt, eò cũ aliis abductum, lingua truncatum periisse eo quo dictum est modo. cognato autem ossa abstulisse, atque humauisse iuxta parentum reliquias, ante portam Hippadẽ siue equestrem. autor Heliodorus libro De monumentis tertio. Nunc illud monumentum ignotum est, vetustate collapsum. In dicendo ad populum fertur omnibus aliis præstitisse. Sunt qui eum ante Demosthenem ponant. Orationes ipsius feruntur LXXVII, quarum germanæ sunt LII. Fuit etiam in rem veneream procliuis, ita quidẽ, vt filio eiecto introduxerit in domum suã scortum sumptuosissimum Murrhinã, in Piræeo habuerit Aristagorã, Eleusine in suis prædiis Phidã Thebanã XX minis redempta. Deambulauit in foro piscario. Coniectura fert, in eum etiã vna cum Phryna meretrice impietatis accusata fuisse inquisitũ. id enim ipse initio orationis innuit, illam cum iamiam damnanda esset, in medium produxit, ac detracta veste pectus mulieris ostentauit. ita iudicibus pulcritudinẽ respicientibus ea absoluta fuit. Cõposuit paulatim crimina quæ Demostheni intentaret, nec fefellit. cũ enim egrotantem ipsum Demosthenes visendi gratia accessisset, deprehendit eum tenentẽ librum in se scriptũ, cumq; indignaretur, respondit Hyperides, Hic liber neminem amicũ lædet, inimicum autem factũ prohibebit, quicquam aduersus me agere. Honores etiã decreuit Iolæ, qui Alexandro venenum dedit. Socius fuit Leosthenis in Lamiaco bello conflando, in eoq; occisos funebri oratione admirabili celebrauit. Cum Philippus classem instruxisset ad petendum Eubœam, & Athenienses sibi metuerent, Hyperides XL triremes comparauit priuatim cõtribuentibus ciuibus, primusq; pro se & filio duas contulit in publicum triremes. Cõtrouersia cum Delus orta Atheniensibus, vtri sacris præesse deberent, Aeschine delecto vt causæ Atheniensium patrocinaretur, senatus Areopagitarum Hyperidem negocio ei destinauit. extatq; oratio eius, Deliaca inscripta, Legationem quoq; ad Rodios obiuit. Cum ab Antipatro legati venissent, laudarentq; eum à bonitate, occurrens iis dixit, Scimus Antipatrum esse bonum, sed nobis quidem bono domino opus non est. Dicitur absque fuco ad populum orasse, & rebus vt erant gestæ narrandis contentum, iudices non perturbasse. Missus est etiam ad Eleos, excusandi Callæ athletæ causa, qui certaminis corrupti insimulabatur, & obtinuit causam. Cum autem sententiam de donando Phocione à Media Mediæ F. Anagyrasio latam accusasset, succubuit, actum hoc archonte Xenio, Gamelionis mensis die XXIV.

DINARCHVS. X.

Dinarchvs Socratis siue Sostrati F. à quibusdam Atheniensis perhibetur, alii Corinthi natum, adolescentem etiamnum Athenas se contulisse aiunt, ibique sedẽ posuisse, quo tempore Alexander Asiam peragrauit. Auditor fuit Theophrasti, eius qui Aristoteli in schola successit. Vsus etiam est consuetudine Demetrij Phalerei. maximè in gerenda republica post mortem Antipatri versatus, cũ oratorum alii necati essent, alij exsularent. Amicus autem Casandri cum esset, plurimum profecit pecunias pro orationibus exigendo, quas requirentibus conscribebat. Aduersabatur autem nobilissimis oratoribus, non ad populum dicendi causa procedens, (neque enim poterat) sed orationes eorum aduersariis componens. Et postquam Harpalus profugit, complures scripsit orationes in eos qui numerum acceptorũ & corruptelæ rei habebantur. Postea temporis obiecto sibi crimine, quòd cum Antipatro & Casandro de occupãda Munychia rem composuisset, quando eam Antigonus & Demetrius præsidio tenuerunt, Anaxicrate archonte, maxima bonorum parte in pecuniam conuersa, Chalcidem profugit. ibique exsulio ad XV annos commoratus, reque aucta, in patriam rediit Theophrasto ei, aliisq; exsulibus redeundi potestatem impetrante. Vsus verò tum hospitio Proxeni amici sui, aurum amisit iam senex & visu debilitato, Proxenum, quòd is inquirere de furto recusaret, in ius vocauit, tũcq; primũ in curia dixit. extat ea oratio. Feruntur orationes eius genuinę LXIV. quarum quædam probantur, vt contra Aristogitonem. Aemulatus est Hyperidem, aut vt nonnulli ex animi grauioribus motibus, vehementia ac figuris colligunt, Demosthenis.

DE-

DECRETA.

Demochares Lachetis F. Leuconensis postulat. Demostheni Demosthenis F. Paeaniensi dari hoc donum, vt ęrea ei ponatur in foro statua, cibus detur in Prytaneo, ac princeps in consessu locus ipsi, & posterorũ subinde ei qui natu est maximus. Multa.n.beneficia in populum Atheniensem contulit, sępe consilio cum iuuit patrimoniumq; suum in remp.contulit. talenta XXX & triremem suppeditauit quando P. A. liberauit Euboeam & iterum triremem, quando Cephisodorus in Hellespontum nauigauit: aliam, quando Chares & Phocio pretores à populo Byzantium sunt missi. redemit precio multos Pydnę, Methonę, & Olynthi captos à Philippo. Sumptus in chorum fecit, cum Pandionidę deficientibus ea res cessaret. largitus etiã est & armauit ciues indigos. in muri confectionem sumptus fecit trium talentorum, ad hoc munus à populo delectus; iterum de suo insumpsit cum duabus fossis Piraeeum cingeret. Post Chaeroneensem pugnam talentum in publicum contulit, aliud in frumentationem in penuria. Benefaciendo, consulendo, persuadendo ad societatem populi Atheniensis pertraxit Thebanos, Euboenses, Corinthios, Megarenses, Achaeos, Locros, Byzantios, Messenios: copias populo ac sociis contraxit, peditum CCIↃↃ, equitum CIↃ. item pecuniae collationem ad bellum legatus impetrauit à sociis, amplius CC talentis, & legatus dum pecuniam obtinuit à Peloponnesiis, ne Alexandro ad Thebas auxilia mitterent: multa alia praeclara & vtilia praestitit consulendo & remp. gerendo, ita vt nemo aequalium de libertate & imperio populi tantum sit promeritus. Cumque imperio populi euerso ob paucorum in repub. potentiam exsularet, mortuus est in Calauria ob beneuolentiam erga populum, missis ei ab Antipatro militibus, perseuerans in studio & amicitia populi: & neque in manus peruenit, neque in extremo periculo quicquam populo indignum fecit. Archon Pytharatus. Laches Democharis F. Leuconensis à senatu & populo Atheniensi postulat dari hoc donum Demochari Lachetis F. Leuconensi, vt ęrea in foro ponatur statua, cibus in Prytaneo ipsi & subinde posteritatis eius natu maximo, primumq; consessus locum in omnibus certaminibus. Quia bene & fecit & consuluit populo, hęcque in eum beneficia contulit. legationes obiit, rogationes tulit, remp. gessit, murum refecit, arma, tela, machinasq; parauit, muniuit vrbem sub bellum quatuor annorum, pacem, inducias, societatemq; cum Boeotis composuit. Ob hęc eiectus vrbe fuit ab iis qui populi potestatem euerterant. Reuersus archonte Diocle, populo reuocante, contraxit administrationem, suis facultatibus non pepercit, & Lysimachum legatus adiit, populo XXX. talenta impetrauit ac rursum C. autor fuit legationis ad Ptolemaeum mittendę, qua functi populo L. talenta attulerunt. legatus ad Antipatrum iuit, ac XX. argenti talenta confecit, & ad Eleusinia populo attulit. Hęc omnia egit consensu populi, & propter huius in repub. imperium exsulauit, nihil cum vlla paucorum dominatione commune habuit, neq; populo oppresso vllum gessit magistratum. solus omnium sua ętate, Atheniensiũ qui remp. gessissent, nulla alia quàm populari administratione rempublicam mouit: iudicia, leges, bona omnia Atheniensibus in tuto collocauit sua opera, neque contra populi in rep. principatum quidquam facto dictoue egit. Lycophron Lycurgi F. Butades petiit de cibo sibi Prytaneo dando, secundum donum quo populus ornauit Lycurgum Butadem Anaxicrate archonte in Prytaneo, Antiochidis tribus: Stratocles Euthydemi F. Diomeensis pronunciauit. Lycurgus Lycophronis F. Butades à maioribus suis propagatam suscepit erga populum beneuolentiam, eiusq; maiores Diomedes & Lycurgus cum viui in honore apud populum fuerit, tum mortuis ob virtutem populus publicam in Ceramico sepulturam concessit & Lycurgus ipse remp. gerens, multas bonasq; patrię leges tulit, & publicorum redituum quęstor factus non vnum quinquennium eos procurauit. Distributisque è communibus redditibus ↀↀↀↀ ↀↀↀ CIↃ CCCC talentis, multam etiam priuatorum pecuniam fide mutuoque accepit opportuno vrbis & ciuium tẽpore, in vniuersum DCL talenta, omnia creditus est iustè dispensasse, ideoq; aliquoties coronatus est à ciuitate. Praeterea delectus à populo, multum pecunię in arcem conduxit, Deęq; apparauit ornatum, victorias ex solido auro, pompanum vasa aurea & argentea, mundumq; aureum ad Canephoros. Praefectus etiam bellico apparatui arma multa, & iaculorum L. millia in arcem retulit, CCCC triremes ad nauigandũ instruxit, aliis adornatis, aliis de integro fabricatis. Porrò cum imperfecta inuenisset naualia, armamentarium, ac Liberi patris theatrum, absoluit ea, nec non stadium perfecit Panathenaicum, gymnasium, Lyceum, multisque aliis structuris vrbem exornauit. Cum verò Alexander rex tota Asia subacta imperium in omnes Graecos sibi sumens, Lycurgũ sibi dedi iuberet, vt qui contra ipsum egisset, populus non dedidit eum metu Alexandri. Sępenumero etiam rationem reipub. gestę reddens in libera ciuitate, & in qua summa rerum penes populum esset, nunquam vllius fraudis aut corruptelę compertus est. Ergo vt omnibus constaret eos qui pro principatu populi & libertate iustè volunt remp. gerere, cũ viuos maximi fieri, tum mortuis honores haberi ad omnem memoriam duraturos, quod felix faustumq; sit, sciuit populus laudandum esse Lycurgum Lycophronis F. Butadẽ virtutis ac iustitię causa, eiq; à populo statuendam ęream imaginem in foro, nisi sicubi lex eam stare vetat, dandũque in Prytaneo cibum ad omnem posteritatẽ quouis tẽpore ei qui ipsius de propagine natu sit maximus, omnia eius decreta rata habenda, & à scriba ciuitatis insculpta in lapideas columnas debere dedicari in arce, ac poni propè donaria. ad columnarum scriptionem quaestorem populi debere pendere L. drachmas, ex ea pecunia, quam populus in decreta impendit.

PLVTARCHI

Commentarius Repugnantiarum Stoicarum.

PRINCIPIO decretorum consensionem ex ipsa vita considerari debere censeo. Non.n.tam oratores (vt dicebat Aeschines) & lex idem debent loqui, quàm vitę philosophi cum doctrina eius conuenire. quippe doctrina philosopho lex est propria & quam sibi ipse tulerit, si quidem non ludũ & argutias gloriolę gratia inuẽtas sed rem summo dignã studio philosophiã, id quod est, censeat esse. Quoniam ergo multa cùm ipse Zeno, tum Cleantes, plurima Chrysippus scripta reliquerunt de rep. de parendo & imperando, de iudiciis, de caussis dicendis, in vitis autem eorum nusquam inuenitur pretura, legum latio, in senatum progressus, patrocinium apud iudices, militia pro patria, legatio, in publicum largitio, sed peregrè in ocio eius gustu tanquam Loto detenti, vitam omnem, neque eam breuem, sed oppidò longam inter disputationes, libros, & ambulationes exegerunt, non obscurum est, eos magis secundum aliorum scripta aut dicta, quàm sua decreta vixisse, omninoque vitam in ea quiete consumpsisse, quam Epicurus & Hieronymus laudant. Ipse quidem Chrysippus in quarto De vitis libro, existimat vitã scholasticam siue literario ocio dedită, nihil

Demosthenis in remp. merita.

Lycurgi in remp. merita.

Stoicorũ vitam eorum placitis repugnare. I.

à voluptaria differre. Verba adeò ipsius apponam. Qui verò opinantur philosophis cógruere maximè ociosam vitá ab initio. non videntur mihi ij errare, censent enim delectationis aut alius similis rei gratia hoc esse faciendum, itaq; totam vitam protrahédam. Hoc, si quis apertius consideret, nihil aliud significat, quàm suauiter. Non enim sensus eorum fallere vos debet, cum multa apertè, obscurius non pauca pronuncient, Quis autem magis in ociosa ista vita consenuit, quàm Chrysippus, Cleáthes, Diogenes, Zeno, Antipater? qui quidé suas deseruerunt patrias, non q̀ esset quod de ijs quærerentur, sed vt quietè in suaui ocio apud Zosterem suis disputationibus perpetuò vacarent. Aristocreon quidem Chrysippi discipulus & familiaris, æream imaginem in columna ponens, hos elegos inscripsit.

Hunc Academiacos solitum discindere nexus
Chrysippum iuuenem ponit Aristocreon.

Hic ergo est Chrysippus, senex, philosophus, qui regiá & ciuilem laudat vitam, & scholasticam à voluptaria nihil differre putat. Qui verò Stoicorum de secta se ad rem publicá conferunt, ij magis adhuc suis placitis repugnát, Nam imperant, disceptant, consulunt, leges ponunt, puniunt, honorantuta vt qui ciuitates esse putent eas in quibus rempub. gerunt, pro iudicibus & magistratibus habeant eos, quibus ista munera obtigerunt, prætores iudicent esse eos qui suffragijs deliguntur, leges Clisthenis, Solonis, Lycurgi leges esse sentiant, cum interim eos prauos & stultos fuisse dicant. ergo rempub. gerentes, ipsi sibi aduersantur. Et verò Antipater, in ijs quæ de discordia Cleáthis & Chrysippi scripsit, narrat Zenonem & Cleanthem noluisse ciues Athenienses fieri, ne viderentur in suas iniurij patrias. Non dicam, si hi rectè fecerunt, Chrysippum peccasse cum inter ciues Athenienses se referri fineret. Id quidem multum repugnantiæ & absurditatis habet, quod corpora & vitam tam longè à patria apud peregrinos constituentes, nomina nuda patrijs suis reseruauerunt, perinde ac si aliquis vxore deserta, cú alia viuens, dormiens, liberosq; ex ea suscipiens nuptias litteris non firmaret, ne iniuriam priori vxori scilicet facere, videretur. Rursum Chrysippus in libro De rhetorica scribens ita oraturum atq; rempub. gesturum sapientem, vt qui diuitias, gloriam, ac sanitatem bona arbitretur, fatetur doctrinam suam nullos habere exitus, neque ad rempublicam gerendam conducere, ac decreta vsibus non quadrare atque actionibus. Porrò hoc est Zenonis decretum, templa deorum non esse ædificanda, quod enim non sit magni precij, id ne sacrum quidem esse. iam fabrorum & sordidas artes exercentium opera, non esse magni precij. Iidem illi, qui hæc laudant, nihilominus sacris initiantur, adscendunt in arcem, adorant pulminaria, coronant sacrariá, nimirum opera fabrorum & illiberales artes tractantium hominú. Deinde refelli à se putant Epicureos, qui dijs immolent, cum ipsi potius coarguantur, sacrificantes in templis & altaribus, quę neq; esse, neq; extrui debere pro indubitato ponunt.

Virtutum numerus.

Præterea virtutum vt Plato, ita etiam Zeno differentiarum respectu multitudinem admittit, prudétiam putà, fortitudinem, temperantiam, iusticiam ponens abs

II.

se inuicé non separari quidé, sed tamen diuersas esse atq; inter se differre. Mox singulas definiens Zeno, fortitudinem ait prudentiam esse in rebus gerendis, iusticiá in distribuendis, vt vnica iam fiat virtus, sed quę comparatione cum rebus tantum actione videatur discrimé admittere. Neq; solus Zeno in hoc argumento sibi repugnare ipsi videtur, sed Chrysippus etiam, Aristonem culpans, quòd reliquas virtutes vnius virtutis dicat diuersos esse respectus, Zenoni patrocinans, qui singulas virtutes sic definiret.

* Cleanthes in Physicis cómentarijs dicit, ictum ignis esse tonum seu contentioné, qui si in animo factus sufficiat ad perficiendum officiú, robur vocetur & vis. tum hæc subiungit verba. Hoc auté siue robur siue vis si in illustribus obiectis sit in quibus persisti debeat, vocatur continentia, cum in perferendis, fortitudo, circa id quod quoq; dignum sit, iusticia; circa deligenda & declinanda, temperantia. Aduersus eum qui dixit,

Nec litem decide, vbi non audita vtraq; est pars.

Zenonis sophisma in ipsum retorquetur. III.

sic fuit Zeno ratiocinatus. Aut is qui prior dixit rem demonstrauit, vt iam inuento quod quęrebatur, nihil expediat alterum audire. aut non demonstrauit, tum perinde est ac si vel non cóparuisset in iudicio, vel inanibus verbis auribus obstrepuisset. at enim vel demonstrauit, ergo non est audiendus, qui secundo loco erat dicturus. Hoc modo ille interrogando concludens, tamen & contra Platonis De repub. libros scripsit, & sophistarum cauilla dissoluit, dialecticamque, vt huc conducenté, discipulis discendam commendauit. Atqui aut demóstrauit Plato ea quę in Republica scripsit, aut non demonstrauit. proinde vtrum horum ponas, non erat necessarium, sed superuacaneum & vanum à Zenone contra scribi. Idem de sophismatibus licet pronunciare.

Quęstionis de deo ordo. IV.

Chrysippus censet adolescentibus primò audiendá esse disserendi artem, deinde moralem, denique naturalem philosophiam, & in hac etiam quæstionem de dijs. vltimo loco iis attingédam. Sępe hoc dicit, sed satis erit verba eius de quarto librorum, quos de vitijs scripsit, apponere. Primum, inquit, videntur mihi secundum ea quę veteres rectè dixerunt, tria esse genera ad philosophicam pertinentia considerationé, logicú, ethicum, physicum de his primo loco ponenda esse logica, inde moralia, vltimo naturalia, atq; horum vltimam esse disputationé de dijs vnde etiam eius institutio a fine nomen teleton inuenerit. Enimverò id quod vltimo dicit ponédú loco, solet pręmittere omnibus adeò moralibus quæstionibus. ná neq; de finibus, neq; de iusticia, neque de bonis aut malis, neque de matrimonio & liberis educandis, neque de legibus & republica eum quidquam videas eloqui, nisi quomodo qui in ciuitatibus proclamant decreta, hæc præmittunt verba, Quod felix faustumque sit, ita ipse pręscribat Iouem, fatum, prouidentiam, mundum vnicum esse, & finitum, atque eum vna quadam contineri potentia. quorum nihil persuaseris cuiquam, qui nó altè in physicas disputationes penetrauerit. Audi, quid de his dicat in tertio De diis libro. Non enim inueniri potest, inquit, aliud iustitiæ principium, alia origo, quàm à Ioue & communi natura petitum. inde enim necesse est omnia ista nos exordiri, si volumus aliquid de bonis & malis dicere. Rursum in naturalibus propositionibus, Non enim licet vel aliter, vel magis proprie peruenire ad explicationem bonorum ac malorum, virtutum, felicitatis quàm si initium ducatur à communi natura, & múdi gubernatione. Ac deinde. Ab his enim suspendenda est de bonis & malis disputatio; cum nó sit vllum aliud melius principium aut relatio, neque aliam ob rem naturæ consideratio adhibeatur, quàm ad discrimen bonorú & malorum constituendum. Ergo Chrysippo autore naturalis doctrina moralem simul & sequitur & præcedit. immò planè inextricabilis fit inuersio ordinis, si hæc posteriore loco ponenda sunt, sine quibus priorum cognosci potest nihil. atque apertè secum ipse pugnat, qui doctrinam naturæ cum dicat principium esse doctrinæ de bonis & malis, non ante sed post moralia tradi naturalé philosophiam iubet. Iam si quis dicat, Chrysippum in libro De vso sermonis scripsisse, eum qui logicam disciplinam primá adeat, non vniuersè alijs abstinere debere sed & eas quantú licet attingere, is verum quidem dicet, sed tamen confirmabit crimen. Sibi enim ipsi cótrarius est, aliquando doctrinam de deo postremo dicens loco assumendam, quæ etiam ideo telea appelletur, alias in primis etiam hanc adhibédam tradens, Actú quippe est

de

de ordine, si omnia vbique sint vsurpanda. Id verò maius, quòd cùm de deo cognitionem principium esse dicat cognitionis bonorum ac malorum: non ab illa ordiri iubet eos qui moralia incipiunt tractare: sed ea assumpta, hæc prout licet tractare: atque inde à moralibus ad quęstionem de deo progredi, sine qua nullum initium, nullum aditum moralis doctrinæ esse dixerat.

De differendo in vtranque parté.

Porrò rationem disputandi in vtranque partem ait se non prorsus repudiare: sed hortatur vt ea cautè vtamur tanquam in iudicio, non patrocinantes aut adsentientes alteri parti, sed quid vtrinque probabile sit discernentes. Is enim (inquit) qui de omnibus rebus assensionis retentionem probant, illud conuenit, & instituto ipsorum conducit. Qui verò scientiam constituere volunt, secũdum quam ex professo viuamus, ab initio ad finem vsque debent suis ordinibus vtrinque contraria disponere: & vbi occasio offertur in vtranque partem disputandi, ibi tanquam in iudicijs, probabilitas est rationum disceptanda. Enimuerò quòd absurdum sit putare, debere philosophos in contrarijs rationibus versari non cum assensione vel patrocinio, sed causidicorum in morem, quasi non veritatis, sed victoriæ causa disputetur: alias contrà eum ostendimus. Quòd autem ipse in suis disputationibus frequenter aduersas suæ sententiæ rationes proposuerit, idque seriò, ac tanto cum studio, vt non cuiuslis sit perspicere quid ei placuerit: hoc illi ipsi affirmant, qui vim disputandi in eo admirantur: aiuntque Carneadem nihil dicere proprium, sed argumenta quibus quid in vtranque sententiam dici posset Chrysippus explicare aggressus fuit, Carneadem arripuisse, ijsque vsum quæ Chrysippi sententiæ aduersarētur, placita hominis adortum fuisse. & Chrysippo solent acclamare,

Iliad ζ 470.

Infelix, tua te vis perdet:—

quòd magnas contra se dicendi ansas præbuerit ijs, qui placita ipsius labefectare animum intēderent. Ob ea autem, quæ de consuetudine edidit Chrysippus, ita superbiunt, itaque se iactant, vt non vereantur dicere, omnes omnium simul Academicorum disputationes in vnum congestas non esse dignas quę comparentur cum ijs quæ ille scripsit contra sensus. Atque hoc quidem vel imperitiam, vel vanum sui amorem dicentium talia arguit. Hoc autem verum est, eum cùm rursum vellet consuetudini & sensibus patrocinari, seipso fuisse inferiorem, huncque librum illo esse inualidiorem. Proinde impugnat seipsum, qui cum iussisset semper contraria non cum assensione sed notatione falsitatis proponere: sua ipsius decreta oppugnauit maiore vi quã defendit. & alios monens vt sibi à contrarijs caueant rationibus, quòd eę assensionem reuellerent, ipse rationes quę assensionem tollerent firmiores eam confirmantibus composuit. Hoc ipsum autem se metuere aperte ostendit, cùm in quarto vitarum libro ita scribit. Non temere autem contrariæ rationes proponendæ sunt & ea quę in diuersam partem probabilia videntur, sed cautè: ne ijs circumacti auditores ab assensione desciscant: cum neque horum refutationes satis audire ac intelligere possint, & ita priora perceperint, vt facilè excuti eis assensio queat. quando etiam hi qui secundum consuetudinem percepe runt, aut sensilia & quæ ijs sequuntur: facilè ea dimittunt à Megaricorum quæstionibus in diuersam partem tracti, alijsve pluribus & robustioribus argumẽtationibus. Lubenter itaque è Stoicis quæsiuerim, an Megaricas quęstiones existiment validiores esse ijs, quæ Chrysippus sex libris contra consuetudinem scripsit. quin ipse potiùs interrogandus est, Considera enim, quæ de Megarica ratione in libro De vsu rationis posuit verba. Tale est quod Stilponis & Menedemi rationibus euenit. qui cũ in magna sapientiæ existimatione fuissent, nunc ijs opprobrior factę sunt eorum ratiocinationes, partim crassiores, partim apertè sophisticam fraudem præ se ferentes. Atenim, lepidum caput, illæ eæ rationes, quas tu derides, & opprobria autorum appellas, quòd vitium eorum in promptu sit: metuis tamen ne quos ab asserenda perceptione auellant: ipse tot libros scribens contra consuetudinem, quibus inuenta abs te adijceres, conarerisque Arcesilaum superare, nemini legentium scrupulum te iniecturum prouidebas. Non enim nudis vtitur ratiocinationibus aduersus consuetudinem Chrysippus sed tanquam in iudicio, pro causa grauiter animo commotus, motusque in aliorum animis excitans, stulta dicere, & inanem sumere laborem aduersario ait. Vtque contra dicendi occasionem præcidat, hæc in Physicis quæstionibus scribit. Licet autem & vbi aliquid perceperis, in contrariam aliquid partem argumentis experiri, & quantum datur ei patrocinari: aliquando etiam neutra parte percepta, in vtranque disputare. Et in libro De rationis vsu cùm dixisset, non debere rationis viros vti ad ea quę non conueniunt, vt neque armis: hæc subiungit. Nam ad veri inuentionem ijs vtendum est, & eius cognata: in contrariam partem non item. quamuis hoc faciunt multi. Multos dicit (puto) eos qui cohibent assensionem. At illi quidem neutrum se percipere dicentes, in vtramque partem disputant: quòd si quid possit percipi, hoc vno modo putent vel saltem præcipuè veritatem sui comprehensionem prębituram. Tu autem Chrysippe, qui illos accusas, cùm & ipse de consuetudine scripseris contraria eorum quę percepisses, aliosque in rebus inutilibus ac damnosis cum protestatione id facere iubeas: fateris te differendi facultate fretum, ob ambitionem iuuenatum fuisse.

De officijs seu rectè factis Stoicorum, & lege. VI.

Stoici rectum seu perfectum officium (quod ipsi Katorthoma nominant) legis esse pręceptum: peccatum, legis interdictum aiunt. ideoque legem malos à multis factis prohibere, præcipere nihil eis, quia rectè facere non possent. Quis autem nescit eum qui rectè agere nequeat, non posse non peccare? Itaque legem sibi ipsi aduersantem ponunt, quæ malis imperet quæ præstare non possint, interdicat ijs, quibus abstinere non valeant. Etenim homo qui temperans esse nequit, non potest nõ intemperanter agere: & qui sapere nescit, desipiat necesse est. Ipsi quidem dicunt, eos qui interdicunt, aliud dicere, alio interdicere, aliud mandare. qui enim dicat, Non furaberis: dum hoc dicit, simul furto interdicere. Nihil ergo est, quod lex malis vetet, siquidem nihil imperet. Medicum etiam aiunt discipulo præcipere vt secet & vrat, omissa clausula, vt hoc tempestiuè & modicè faciat. & musicum suo, vt voce aut lyra canat: non facta mentione huius conditionis, vt concinnè & consonanter. ideoque puniunt (vt ipsi aiunt) eos qui absque arte & vitiose egerunt tale aliquid: quòd cùm esset mandatum vt rectè hoc facerent, illi non rectè fecerunt. Ergo etiam sapiens cùm seruum iubet aliquid dicere aut facere, isque in eo modum non obseruans plectatur: liquet eum non mediocre, sed perfectum ei imperasse officium. Sin verò sapientes media officia iniungunt prauis: quid obstat quin etiam legum præcepta talia habeantur? Porrò autem incitatio (sic hoc loco liceat hormen exprimere) hominis, ratio est eum aliquid iubens facere. sicut ipse in libro De lege scripsit. Ergo etiam aphorme (quam nos puto auersionem dicere licet) ratio est aliquid prohibens, & inclinatio, eaque rationi consentanea. Cautio itaque (sic eulabeian interpretor) ratio est, aliquid sapienti prohibens: cauere enim solorum est sapientum, neque his cum vitiosis commune. Itaque si aliud est sapientis ratio, & aliud legis ratio: cautionem habent sapientes, quę legi sit contraria. ac si lex nihil aliud est, quàm sapientis ratio: inuentum iam est legem ea sapientibus ne agant prohibere, quę cauent.

De accommodatis ad naturam. VII.

Vitiosis Chrysippus ait nihil esse vtile, nulla re ipsis opus esse. Quod cùm in primo De rectè factis libro dixisset: rursum ait & commoditatem & gratiam ad media pertinere: quorum nullum secundum ipsos est vtile. Ibidem

nihil

nihil ad naturam accommodatum, nihil congruens esse vitioso asserit. ac proinde nihil alienum à viro bono, prauo nihil accommodatum siue secundum naturam esse, cum hoc bonum sit, illud malum. Cur ergo obtundit, in quouis physico seorsim, in quouis ethico libro inculcans, statim nos ab ortu nostro, partesque, & sobolem quadam inter nos necessitudine constringi? cùm in primo etiam De iusticia libro scribat ipsa etiam bruta animantia pro ratione eorum à quibus procreata sunt quadam familiaritate deuinciri: demptis piscibus, quorum fetus seorsim alantur? Atqui neque sensus est, vbi nihil sentitur, neque accommodatio ad naturam, vbi nihil sit accommodatum. illa enim siue accommodatio, siue familiaritas, siue necessitudo, sensus vtique est eius cui familiaritate aut necessitudine coniungitur. Opinio etiam hæc earum consequens est, quas ipsi præcipuas appellant, eamq; Chrysippus, quanquam multa contrà scripserit, omnino tamen deprehenditur probauisse: Neque vitium vitio maius esse, neque peccatum peccato: neque virtutem virtuti, neque perfectum officium perfecto officio præstare. adeoque in tertio De natura libro inquit, Si vitæ actæ causa Ioui liceat sese efferre, ac magnificè de seipso sentire & loqui: concessa bonis digna ipsorum vitæ iactantia, vnumquenque eorum eadem de se iactaturum, cùm nulla in re à Ioue superetur. Enimverò idem tertio De iusticia libro dicit, Iusticiam ab ijs exscindi, qui voluptatem pro summo bono habeant: qui duntaxat bonum esse dicant, nihil ei nocere. Verba sunt hæc. Fortassè enim si voluptati hoc relinquamus, esse eam bonum, non tamen finem, sed ex eorum numero quę per se expetenda sunt & pulcra: incolumis nobis erit iusticia, cùm honestatem & ius voluptate maiora bona retineamus. At verò si id tantùm bonum est, quod honestum ac suapte natura laudabile sit: peccat qui voluptatem bonum appellat: minus tamen eo peccat, qui etiam felicitatem in ea statuit. cùm hic iusticiam aboleat, ille seruet. & huius sententia societatem vitæ humanæ perimat: ille bonitati & humanitati locum relinquat. Iam quod in libro De Ioue ait virtutes augeri atque pergere: omitto, ne vocabula videar carpere. quanquam ille quidem hoc in genere Platonem aliosque acriter mordet. Sed vbi vult non omnia laudari quæ secundum virtutem agantur: ostendit sanè quoddam rectè factorum seu katorthomatum discrimen. Sic autē loquitur. Nam cùm sint facta secundum virtutem, accommodata naturæ sunt ea tantum, quę præcipua sunt siue præposita. Nimirum enim frigebit, qui laudandum aliquem & prædicandum suscipiat, quia digitum fortiter extendisset, aut continentes abstinuisset à vetula moribunda, aut patienter audiuisset dicentem tria non omnino esse quatuor. Horum germana sunt, quæ in tertio De dijs libro scribit. Adhuc enim arbitror, inquit, animos offensuras laudes huiusmodi à virtute profectarum actionum, si quis à moribunda vetula abstinuisset, aut morsum muscæ pertulisset. Quem præterea reprænsorem Chrysippi placitorum requiremus, vltra ipsum Chrysippum? Si enim frigidus est, qui isthæc laudet: multo vtique frigidior est, qui vnumquodque horum pro perfecto, magno, maximo iudicat officio. Nam si fortè esse, & muscæ morsum ferre, sunt æqualia: itemq; temperantem esse, & à vetula abstinere: nihil arbitror interesse ab vtris vtrum bonū laudes. Præterea in secundo De amicitia docens non cuiusuis peccati ergo amicitias esse dissoluendas, hæc posuit verba, Quædam enim omnino sunt dissimulanda, alia leuiter castiganda, alia grauiùs, nonnulla planè diremptione amicitiæ digna ducenda. Et, quod maius est, eodem in libro ait, Quia alijs magis, alijs minus vtamur, ideò etiam alios alijs magis minusve esse amicos. atque hanc diuersitatem latè patere: cum alij alium amicitiæ mereantur gradum, fidei, aliarumque id genus rerum. Quid, quæso, his dicēdis aliud efficit, quàm quòd harū rerū magna discrimina demonstrauit. Quinetiā in libro De honesto, vt euinceret id solum quod honestum est, esse bonū, talibus vsus est ratiocinationibus. Quod bonū id expetendum est: quod expetendū, id placet: quod placet, laudabile est: quod laudabile, id est honestum. Et rursum. Bonum quod est, id adfert gaudium: quod tale est, id honorabile: atque hoc porrò honestum est. Hę verò rationes cum isto pugnant. siue enim omne bonum laudabile est, fiet vt castè à vetula abstinere laudem mereatur: siue non meretur, iam non omne bonum honorabile & gaudio afficiens erit. atque sic actum fuerit de hac ratione. fortassis enim fieri potest, vt ineptum sit alios talem ob rem laudare: ipsum aliquem tali suo facto gaudere & gloriari ridiculum non sit. Passim autem talis est Chrysippus. & quando contra alios disputat, ne quid sibi contrarium & discrepans proferat, nihil habet pensi. Nā in libro De exhortando, Platonem reprehendens, qui dixisset, Ei qui neque didicisset neque sciret viuere, vtile esse non viuere: his vocibus loquitur. Hæc oratio & secū ipsa pugnat, & minimè pertinet ad exhortationem. Primùm enim innuens optimum nobis esse non viuere & quodammodo mori iubens, ad alia quædam nos magis excitabit, quàm ad philosophandum. nam neq; philosophari potest qui non viuit: neque prudens fieri vnquam, qui multum temporis malè & imperitè viuendo produxerit. Progressus deinde, malis quoque ait conuenire, vt in vita maneant. tum hæc ad verbum. Primum enim virtus nuda nihil facit ad id vt viuamus. atque ita vitiositas nihil eò facit vt discedere debeamus. Neque verò necesse est alios libros euoluere, è quibus ostendamus Chrysippū sibi repugnare. sed in his ipsis aliquando Antisthenis illud citans collaudat, qui dixerat. Aut mentem parandam, aut laqueum. & illud Tyrtæi.

Seu per virtutem viuere, siue mori.

Quid autem hæc aliud volunt ostendere, quàm mortem vita vtiliorem esse malis & fatuis. aliquādo etiam Theognidem corrigens, ait eum non debuisse dicere,

Vt paupertatem fugias — sed ita:

Vt vitium fugias, vel sallu te in maris vndas

Cyrne, vel à scopulis deijce præcipitem.

Ergone aliter iudicari potest, quàm hæc eum decreta ipsum suis inscribere libris, alijs autem scribentibus expūgere? cùm Platoni vitio vertat, quòd is pręstare mortem malæ & inscitę vitæ ostendat: Theognidem probet, qui consulit vt fugiendę maliciæ causa aliquis se pręcipitet aut in mare demergat. Antisthenem enim laudans, qui mentis inopes ad suspendium redigit: idem vituperauit, nihil dicens vitiositatem ad subeundam facere mortem. Cæterùm in his quæ de rep. disputat, statim insultat rationi de deo, aitq; non rectè metu deorum ab iniusticia Cephalum deterrere: & rationem hanc esse expositam calumnijs, & in diuersam partem multi abducere reuulsionibus, ac multa occurrere probabilia quæ sermonem de pœnis diuinitus irrogandis impugnent, similemque faciant Acconi & Alphitoni, quarū formidine puerulos mulieres à malo ocio deterrent. Hoc modo exagitatum Platonem, alibi rursum laudat, & hæc Euripidea aliquoties producit.

Sed est, tametsi verba aliquis hæc rideat,

Iupiter, deiq; facta qui mortalium Vident.—

Similiter in primo De iusticia, Hesiodea hæc citans:

Iuppiter e cœlo cladem his immisit atrocem,

Afflixitq; fame populos & peste necauit:

hæc inquit deos facere, vt punitis malis, reliquis his exēplis moniti, tanto minus conentur aliquid tale facere. Rursum in libro De iusticia tertio subiungens, eos qui voluptatem bonum quidem, non tamen finem iusticiæ faciant, etiam iusticiam posse retinere: totidē verbis hæc dixit, Fortasse.n. si hoc relinquatur voluptati, esse eā bonum, non etiam finem, cum etiam honestum sit ex eorū

numero,

An omnia peccata æqualia, itē que omnia officia. IIX.

Chrysippū sibi repugnare. IX.

Oper. 240.

De iusticia & voluptate.

„ numero, quæ per se expetuntur: licebit iusticiam seruari,
„ cum maius ipsa voluptate bonum honestate & iusticiã
„ constituamus. Hæc ibi. ad hęc Platonẽ cum reprębẽdisset, quid sanitatẽ inter bona relinquisse videretur: non iusticiã modò, sed & magnanimitatẽ, & temperãtiã, & omnes alias virtutes sublatũ iri affirmat: si voluptatẽ, aut bonam valetudinẽ, aut vllã aliã rẽ quæ non sit absolute honesta, in bonorum censu haberi patiamur. Alibi ea aduersus ipsum scripsimus, quæ pro Platone dici possunt. Hic aũt repugnãtia est manifesta. vno. n. loco dicit, si quis vna cum honesto etiam voluptatem dicat esse bonum, locũ fore iusticię: alio, nisi solũ honestũ pro bono habeatur, omnes tolli virtutes. Ac ne quã suis repugnãtijs relinqueret excusationẽ, contra Aristotelẽ De iusticia scribens, non rectè eũ dicere inquit, si voluptas pro fine statuatur, tolli iusticiã, vnaq; cæteras oẽs virtutes. Iusticiam. n. verè sublatũ iri: reliquæ quin maneãt, nihil impedire, etsi nõ per se expetendę, bonæ, tamen & virtutes ac singulas de inde nominatim recenset. Sed præstat ipsius verba apponere. Nã cùm hac ratione videatur effici, voluptatẽ esse
„ finẽ: totum hoc mihi non videtur in eo contineri. itaque
„ dicendũ est, neq; virtutum vllam per se esse expetendã,
„ neq; vllũ vitiũ fugiendũ verũ omnia hęc referẽda esse
„ ad propositum scopum. Nihil tamen secundũ eorũ sen-
„ tentiam obstabit, fortitudinẽ, temperantiã, tolerantiã, si-
„ milesq; harũ virtutes esse è bonorũ numero: & his con-
„ traria esse fugienda. Scire velim, vnquamne disputator aliquis extiterit petulantior Chrysippo: qui duos præstantissimos philosophos repræhendit: alterum, quòd nõ solũ honestũ pro bono ponens oẽm virtutẽ tollat: alterum, quòd virtute pro fine reputata, præter iusticiam etiam reliquas virtutes perimi censet. Mirabilis. n. est licentia, ijsdẽ de rebus differentem, quæ ponit Aristotelẽ culpans, eadem rursum in accusando Platone abolere. At. n. in demõstrationibus de iusticia expressẽ dicit omne perfectũ officiũ & legitimũ esse & iustum factum. quòd verò continẽter, tolleranter, prudẽter, fortiter agitur, perfectũ esse officium: ergo etiã iuste factũ. Quomodo igitur quibus prudẽtiã, fortitudinem, continentiã relinquit, fortitudinẽ adimit: cùm ea ipsa, quæ perfectẽ secundum eas virtutes agunt: iustè agant? Dixerat Plato, Iniustitiam animi esse corruptelã & seditionẽ, quæ ne in ipsis quidẽ iniustis suã vim amitteret: sed ipsum secũ cõmitteret, confligere, ac turbare vitiosum hominem. Id vituperans Chrysippus, absurde ait hoc dici, Aliquẽ seipsum iniuria afficere. nã iniustiã non aduersus iniustũ, sed aduersus alium tẽdere. Oblitus deinde huius effati, in Demõstrationibus de iusticia, ẽ seipso iniuria affici iniustũ ait. nam dũ alij iniuriã in-

De iniusti-cia. ferr, ipsum sibi iniurium esse, dum sibi autor est contra leges agendi, seq; immerito lædit. Verũ in ijs quę aduersus Platonem scribit, iniustũ iciam dici non sui, sed alterius respectu cõtendit: nam qui seorsim vel pro se sint, iniusti, constare è pluribus talibus contraria: dicentibus. & aliàs iniusticia sic accepta, vt quæ sit in pluribus aduersus seipsos, ita habentes: in vnũ aũt nihilo tali pertinẽte, sed quãtum ad proximũ, ita habent. In demonstrationibus porrò talibus argumentationibus vtitur, vt ostendat iniustũ
* etiam sibi ipsi iniuriam facere. Aliquo modo causam fie-
* ri delicti seu violatę legis, lex vetat. Iniuste agere, delictũ
* est. ergo qui aliquomodo sibi ipsi causa est iniustẽ agẽdi, delinquit in se ipsum. iam qui in vnũ aliquẽ delinquit, eũ etiam iniuria afficit. ergo qui quęvis alium iniuria afficit, seipsum iniuria afficit. Itẽ. peccatũ est è damnorum genere. quicunq; peccat, se indigne peccat. ergo qui peccat, sibi ipsi indignẽ damnũ infert. proinde etiam iniuria se afficit. Aliud. Qui ab alio læditur, sibi ipsi nocet, idq; indignẽ. hoc aũt erat iniuste agere. ergo quicunq; à quocũq; iniuria afficitur, iniurius in sese est. Rationẽ de bonis & malis, quam ipse introducit & probat, maximẽ consentire cum vita affirmat, & maximè innatas attingere prenotiones. sic. n. loquitur in tertio Exhortationum libro.

At in primo ea ratione hominẽ asserit ab omnibus alijs abstrahi, vt nihil ad nos pertinentibus, neq; ad felicitatẽ quicquam conducentibus. Iã nunc video quàm belle sibi consonet, qui rationem abstrahentem nos à vitæ, sanitatis, indolentiæ, sensuum incolumitatis consideratione, eaq; nihil ad nos pertinere dicentem quæ nos à dijs immortalibus expetimus: affirmet maximẽ cõsentire cum vita & cõmunibus prenotionibus. Sed ne inficiari hanc posset repugnantiã, audi verba eius De iusticia libro ter- „
tio scripta. Itaq, ea quæ dicimus, ob excellentiã magnitu- „
dinis & pulcritudinis, fabularũ similia videbuntur, & nõ „
cõuenire homini humaneq; naturæ. Potestne quisquam „
disertius fateri, se sibi ipsi contraria dicere, quàm hic noster? qui ea, quę ob excellẽtiã cõmenta, & homine superiora habitum iri dicit, vitæ humanæ congruere, insitasque noticias maximẽ attingere pronunciat. Naturam infelicitatis vitiositatem esse in omnibus physicis ethicisque libris tradit: cõtendens, vitiosẽ viuere idẽ esse, quod viuere infeliciter. In tertio De natura cùm dixisset, expe- De infelicitate, malis, indifferentibus.
dire insipienti vt viuat potius q̃ moriatur, etiã si nunquã
fit futurũ vt sapiat: hæc subijcit. Talia. n. sunt hominibus „
bona, vt mala quodãmodo indifferẽtibus præstẽt. Mitto, „
quòd alibi fatus nihil insipiẽti prodesse, nunc ait ei prodesse „
viuere insipienter. Cùm autẽ indifferẽtia sint Stoicis ea, quę neq; bona sunt neq; malasi: ijs potiora dicẽs esse mala, nihil dicit aliud, q̃ nõ malis mala esse potiora: & præstare infelicẽ esse, quã m infelicẽ non esse. Atqui si id est, sequetur eius opinione minus etiã cõducibile esse nõ esse miserũ, q̃ esse miserũ. ergo damnosius etiã erit. Hoc ille absurdũ vt mitigaret, addit hoc de malis. Præstant autẽ non „
ipsa mala, sed ratio: cum qua viuere magis cõuenit, etiam „
si erimus insipientes. Primũ itaq;, mala vitiositatẽ dicit, „
& quę ei participant: aliud nihil. Vitiositas autẽ cũ ratione aliquid est coniunctũ, aut potius deprauata ratio. Ergo nihil aliud est insipientem viuere cum ratione, quam viuere cũ vitiositate. Deinde viuere insipiẽtẽ, viuere est infeliciter. Cui ergo indifferenti hoc præstat? non enim (puto) dicet felicitati: aut hãc infelicitati. Omnino enim hoc illi dicũt, Chrysippũ neq; permãsionẽ in vita bonis, neq; discessum ex ea malis annumerasse: sed vtrunq; ijs quę media sunt natura siue indifferentia. hinc enim & felicis interdũ officium fieri, vt mortẽ sibi cõsciscat: & miseri, vt vitam producat. Quę verò maior potest dari repugnantia in rerum delectu & fuga? scilicet suum è felicibus vt conueniat ob defectum alicuius rei indifferentis bona præsentia derelinquere? cùm quidẽ nullũ indifferens vel expetendũ vel fugiendũ censeant, solumq; bonum expeti, malũ fugi debere statuant. itaq; de ipsorum sententia concluditur, in deliberandis actionibus nõ ad bona vel mala respiciendum: sed vitę mortisq; rationes subducendas confectandis alijs quibusdã rebus neq; fugiendis neq; diligendis. Malorum & bonorũ summũ esse discrimen fatetur Chrysippus. idq; ita esse oportet, Virtutes & vitia an sentiantur.
si illa summẽ miseros faciunt eos in quibus sunt, hęc extremẽ beatos. Sensilia autem esse bona atq; mala, in prio re De fine libro sic conficitur. Nam cùm bona, tũ mala esse „
sensilia, etiam sic conficitur. Non enim perturbationes „
duntaxat sentiuntur: vt ægritudo, metus, aliaq; horũ si- „
miles. sed furtum & adulterium, aliaq; id genus, sensum „
sui præbent, sicut etiã insipientia, timiditas, & alia vitia „
haud pauca. Rursumq; non gaudium modò, beneficen- „
tia, & alia rectẽ facta sentiuntur: sed prudentia quoq; for „
titudo, ac reliquę virtutes. Hæc quàm sint absurda, dicere supersedeo. repugnare autem ea sententię, quam de eo qui sapientem se factum non animaduerterit ipsi habẽt, quis neget? quippe si bonum est sensile, tantoque discrimine differt à malo: ignorare aliquem si subito fiat de vitioso probus, & virtutem eum non sentire, sed putare se adhuc vitio teneri, nonne est absurdissimum? Nam aut nemo ignorare potest, vel de eo dubitare, quod virtutes habeat omnes, siquidem habeat: aut exigua est, & omni-
no

no difficilis perspectu differentia virtutis & vitij, felicitatis & miseriæ, pulcerrimæ ac turpissimæ vitæ, si quis illa pro his se adeptum non sentit. Vnum est volumē De vitis, libri quatuor. in quorum quarto ait sapientem cum ocium esse, tum sua negocia tractare. Verba sunt hęc. Censeo. n. ego prudentem & carere negocijs, & pauca habere negocia, & suas res agere: cū & sparū rerum tractatio, & paucarum perinde sint elegantes. Fere similia horū dicit in libro De se expetendis. Videtur. n. inquit, reuera ociosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc pauci perspiciunt. Hæc non dissonare ab Epicuro, qui prouidentiam ideò sustulit, vt deum redderet ociosum, quiuis videt. Sed ille idem Chrysippus in primo De vitis, Sapientem ait vltrò regnum suscepturum, vt inde quæstum faciat: aut si rex ipse esse nequeat, victurū cū rege, & ei in expeditione adiuturum: etiam si talis sit, qualis Idanthyrsus Scytha, aut Leuco Ponticus. Sed & hęc ipsius dictionē apponā, vt videamus an sicut ima & summa chorda concinunt, ita cōsentiat vita hominis qui ocium & paucarū rerum tractationē delegerit cum eo, qui vna cum Scythis equitet, & Bosporani tyranni res agat quauis necessitate inductus. Quod enim, inquit, in expeditione futurus sit cū potentibus, vitamq; vnà acturus, rursum considerabimus, his intenti. quidā enim ne hæc quidem suspicantur ob similes ratiocinationes: nobis hæc relinquentibus ob similia argumenta. & paulo post. nō modo cum ijs qui iam profecerūt in disciplina & moribus, vt apud Leuconem & Idanthyrsum. Atqui Callisthenis sunt qui vitio vertant, quòd ad Alexandrum nauigauit spe Olynthi restituendæ, sicut Stagira instaurauerat Aristoteles. & Ephorum, Xenocratē ac Menedemū laudant qui Alexandri conuictum recusassent. At Chrysippus quæstus causa sapientē obtorto collo in Panticapæum rapit, ac Scytharum solitudinē. Nā lucri causa hoc Chrysippus instituere se ipse profitetur, tres rem faciendi modos ponēs sapiēti maximè cōgruētes: è regno, ex amicis, ex arte sophistica. At. n. passim ad odium vsque inculcat:

Sapiens an quęstum captet.

Nam præter hæc duo quæ tandem mortalibus
Re sit opus?

Cæterū in ijs quæ de natura scripsit, sapientem ait si amplissimas opes amittat, reputaturū se vnicam amisisse drachmam. Cum autē illum ibi ita inflasset & extulisset, hęc eum ad mercenarias operas & sophisticam relegat. Quin & exacturum mercedē, & ante tēpus accepturū ait: quādam partē statim vbi discipulus se ei dederit, aliud tempore exacto. quorū hoc ait esse humanius, illud tutius, quia fraus possit accidere. Loquitur aūt sic. Mercedē exigūt non omnes qui sapiunt eodē modo, sed alius multitudinē, prout tempus dederit, non promittentiū se discipulos bonos facturos, idq; annuo spacio: sed se id certo cōstituto tempore præstituros. Ac deinde. Tempus autem sciet, an statim primo congressu mercedē debeat exigere, sicut fecere complures: aut tempus constituere. qui modus vt videtur humanior, ita opportunior est iniurijs. Sed quonam modo sapiens vel pecunię erit contemptor, qui accepta syngrapha pro argento virtutem tradat, & vt non tradiderit, tamen mercedulam exigat? vel cui damnum inferri nequeat, qui cautione vtatur ne mercedula defraudetur. Nam fraus nemini fit citra iniuriam. Itaque cum alibi pronunciasset sapienti non fieri iniuriā: hoc loco ait rem eius esse iniuriæ obnoxiam. Idem cum in opere De republica dixisset, ciues nihil voluptatis causa acturos aut paraturos: laudauissetq; Euripideum hoc:

Nam pręter hæc duo quæ tandem mortalibus
Re sit opus? almæ cùm telluris frugibus,
Tum quę sitim salubris lymphæ subleuet.

De voluptate.

paulolum progressus, Diogenem laudat, qui in publico masturbasset, dixissetq; adstātibus: Vtinam liceret sic etiā famem attrito vētre pellere. Quā autem rationē hoc habet, simul & eum laudare qui voluptatē eiecisset, & qui voluptatis causa isthæc ageret, ac eo turpitudinis prorumperet? Idem cum in opere De natura scripsisset, naturam multa animalia pulcritudinis causa protulisse, gaudētem nimirum pulcritudine & varietate: adiecissetque alienissimum à ratione dictum, pauonem ob caudā eiusque pulcritudinem esse creatum: rursum in libro De republica, audacter insectatur eos qui pauones alunt & luscinias. tanquā contrarias legibus à cōditore legū vniuersi positis leges statuens, ac naturam subsannans, quę studiosè tam elegantia edidisset animalia, quibus sapiens in vrbe locum non concederet. Qui enim non sit absurdū culpari eos qui ista alunt ab hoc, qui procreantem ista laudat naturā? In quinto De natura vbi dixit, vtiliter nos à cimicibus è somno excitari, & à muribus admoneri vt in rebus locandis curam adhibeamus: naturamq; gaudere pulcritudine & varietate: addit hæc verba. Id maximè intelligi potest è cauda pauonis. Ibi innuit pauonem esse factum propter caudam, non vicissim. an sic factum marem femina fuisset secuta? In libro De rep. tum dixisset parum abesse quin etiā sterquilinia pingamus, haud multo post ait quosdam sua rura exornare vitibus arbores ambiētibus, & myrtis, ac pauones alere, & columbas, perdices vt ipsis caccabent, & luscinias. Quam vellem ex ipso audire, quid de apibus & melle sentiret. scilicet enim consequens erat vt si cimices vtiliter, apes inutiliter datas esse diceret. quòd si his locum in vrbe concedit, cur auditu iucundis & oblectationem habentibus à rebus arcet ciues? In vniuersum autem sicut ineptus sit, qui conuiuas culpans quòd vtantur bellarijs, vino, opsonijs: interim laudet eum qui ad ista abs se instructa eos inuitauerit: sic qui Prouidentiā laudat, quæ pisces, aues, mel, vinumque præbuerit, vituperans interim eos qui ista non repudiant, neque contenti sunt.

Telluris almæ frugibus, potuq; aquæ,

cum adsint hæc, & nos alere possint: eum apparet nō curare an sibi ipsi contradicat. Idem in exhortatorijs, rē cū matre, filia, aut sorore habere, vesci cibis interdictis, à lecto aut cadauere ad rem sacram accedere, talia esse pronuncians quæ nulla ratione vituperentur: respicere nos iubet in bestias: nam ex ijs posse argumenta sumi, nihil istorum vel absurdum esse, vel naturæ repugnans. atque adeò tempestiuè huc aliorum animalium exempla adduci, quæ neq; coitu, neq; ortu, neq; interitu suo templum, in quo accidāt ista, polluant. Rursum in quinto libro De natura ait, Rectè Hesiodum interdicere ne in fontes aut flumina vrinam reddamus. & multo magis cauēdū esse, ne ad aram aut simulacrum aliquod deorum meiamus. neq; admittendā esse hanc rationem, fieri hoc ipsum à canibus, asinis, infantibus, sine vlla obseruatione aut cura harum rerum. Ergo absurdum est alias brutorum animalium feritatem repræhendere: alias ea ad turpitudinem defendendam abuti. Sunt quidam philosophi, qui in facultate animi principe, quandam extrinsecus superuenientem motionem ponunt: quæ maximè elucescat in rebus inter se comparatis. nam cum duæ res obijciuntur similes inter se, eiusdemq; momenti, quarū altera sit deligenda, vtcunq; nulla causa extet quæ in alteram partem impellat, eò quòd nullū sit inter eas discrimen: tum illā superuenientem facultatem, inclinādo animum, dubitationem illam tollere. Contra hos dicens Chrysippus, vt qui vim naturę inferrent re contraria, crebrò adducit talum & libram, multaq; alia quę non possint aliter cadere aut alia facere momenta, absq; causa aliqua & discrimine quæ aut rebus ipsis, aut earum incidant circumstantijs. Nam quod causa careat, prorsus non esse: itemq; nullū esse fortuitum. in illis autem, quas nonnulli fingunt, superuentionibus, incurrere causas obscuras, quę nobis nō animaduertentibus voluntatem in alteram partem vt inclinet percellant. Atq; hoc quidem ex eorum est numero, quę ab eo aliquoties dicta fuisse notissimum est, quæ autem his aduersa dixit, cum non ęquè sint in medio posita,

An bruta nobis imitanda.

Oper. 735.

Vis extrinsecus aio accidens. Opuo.

ta,

ta ipsius adeo verbis ergo proponam. In libro De disceptandis controuersijs, ponens hoc, duos cursores simul metam attingere: disquirit quid arbitro certaminis faciũdum sit. Vtrum, inquit, arbitro licet palmam dare vtri voluerit, etiam si eum familiari consuetudine magis attingant: vt magis videatur iam de suo aliquid dare, quanquam palma vtriusq; sit communis. perinde atq; in sortione ęquali, cum datur res sorte capienda, pro præsidis arbitrio. Inclinationẽ autem voco fortuitam. vt si duabus propositis drachmis æqualibus, tamen ad aliam magis quàm ad aliam accipiendam animus inclinat. In sexto eorum quos De officijs scripsit libro, vbi dixit quasdam res non magno dignas esse studio aut attẽtione, existimat ijs ad sortem relegatis debere nos optionem fortuitæ animi inclinationi cõmittere. velut (inquit) cũ duę drachmæ eodem precio æstimantur: quarum hic hanc, alter alteram putet sibi accipiendam. neutram tamen cur accipiant exsistente causa, alteram earum accipiat, omissa quęstione, vtra pluris sit: re sorti permissa, quæ efficere potest, vt deteriorem sumat. Quibus ille verbis sortitionem quandam, & fortuitam animi inclinationem introducit, quæ discrimina rerum absque vlla causa cõstituat.

Dialectica.

In tertio De dialectica libro cùm dixisset, Platonem, Aristotelem, & alios qui hos subsecuti essent vsq; ad Polemonem & Stratonem, dialecticæ operã dedisse: maximè autem Socratem, idq; acclamasset, Velle se etiam errare cum talibus tantisq; viris hęc verba subiungit. Nam si obiter & extra propositum hunc locum tractauissent, poterat aliquis fortasse eos traducere. cùm autẽ ita accurate istam rem egerint, vt qui eam inter facultates potissimas maximeq; necessarias haberent: non est probabile eos tantum à vero aberrasse, quantum suspicamur. Diceret verò aliquis, Cur tu nullum facis, Chrysippe, finẽ, talibus tantisq; viris aduersandi, eosque repræhendendi, dum eos putas in summis ac totam rem cõtinentibus rebus errasse? Non enim arbitro eos de dialectica studio operaq; adhibitis scripsisse: de principio, fine, dijs, & iusticia, dicis duntaxat gratia, atq; ioci. in quibus tu eorum rationem cæcam, & sibi ipsi repugnantem, multisq; alijs erroribus contaminatam asseris esse.

Epichęre cacia.

Gaudium, quod de malis alienis percipiatur, quodam loco dicit nusquam exstare. neminem enim omnino hominum elegantium vnquam gauisurum propter aliena mala. Sed in secundo libro De bono, cùm exposuisset inuidiam esse dolorem conceptum de alijs rebus secundis: scilicet quòd inuidi cuperent proximum deprimere, vt ipsi excellerent: annectit illam de malis aliorum conceptam læticiam: ita inquiens. Huic continuo adhęret læticia ex aliorum malis petita, in eorum animis, qui proximum volunt deiectum. similibus verò è causis, alijs tamen naturalibus motibus animo agitato, nascitur misericordia. Certè hinc liquet, eum vt inuidiam & misericordiam, ita etiam gaudium illud de alienis malis putasse exstare: quod alio loco negauerat, vt etiam de malorum odio, & turpis lucri cupiditate.

Momentanea felicitas.

Temporis incremento cùm multis in locis dixisset non augeri felicitatem: sed perinde felices esse qui momenti temporis, & qui longo tẽpore fuissent beati: rursum sæpenumero hoc asseruit, ob momentaneam sapientiam ne digitum quidem esse exserendũ, quæ fulguris in morem transuolaret. Satis erit hic ea ponere ipsius verba, quibus vsus est in sexto Moralium quæstionum. Cùm enim scripsisset, Neq; omnia bona ex æquo in læticiam incidere, neq; omnibus perinde perfectis officijs gloriationem comitari: isthęc infert. Nam si tantũ puncto temporis, aut sub finem vitæ erat habiturus sapientiam: equidem ne digitus quidem extẽdendus fuerit ob sic fruendam sapientiam. vtcunq; longius tempus nihil addat felicitati, neque beatitudo sempiterna magis sit expetenda, quàm quæ punctum temporis duret. Sanè si sapientiam censuit esse tale bonum, quod vim efficiẽdæ felicitatis haberet, sicut visum fuit Epicuro: tantùm repræhendenda fuit absurditas & à communi opinione discrepantia huius placiti. Sed quoniam prudentia per se nihil differt à felicitate, estq; ipsa adeò felicitas: quomodo non pugnant hæc: felicitatem vnius scrupuli æqualẽ esse sempiternę, & momentaneã felicitatem nullius esse momenti?

Virtutum cohęsio.

Virtutes sese inuicem consequi Chrysippus docet nõ modo vt vna præditus habeat oẽs: sed quòd secundũ oẽs vnã agens secundũ oẽs agat. & neq; virũ ait perfectũ eum, in quo non sint oẽs virtutes: neq; actionẽ perfectã, in quam non omnes concurrant virtutes. At verò in sexto Moraliũ quæstionum ait scitum hominem nõ semper agere fortiter, neque vitiosum semper timidè. vsu venire.n. vt quibusdã visis oblatis alter persistat in iudicio, alter nõ persistat. atq; etiam hoc probabile esse, vitiosum nõ semper indulgere libidini. Siquidẽ ergo fortiter agere est tale, quale vti fortitudine, & timide agere tale, quale metui obsequi: pugnãtia dicunt, simul dicentes secundũ oẽs virtutes, omniaue vitia præditum alterutro horũ agere, & tamen fortem non semper fortiter, timidum non semper timidè agere.

Rhetorica.

Rhetoricã definit artem in ornatu & ordine orationis versantem. Rursum in primo libro hæc scripsit. Non solùm autem liberalis & simplicis cultus ornatusque orationis cura est habenda: sed etiã actionis congruentis, decẽtisque pro statu causę conformationis vocis, gestus, vultus, ac manuum. Ille idem, qui hæc ita accuratus & subtilis esse voluit in eodem libro De conflictu vocalium locutus: non hunc modò negligendum ait, ac potioribus inhęrẽdum, sed & obscuritates aliquas admittendas esse, & defectus orationis, atque adeò solœcismos, quos alij sibi turpes esse putarent. Certè modò vsque ad manuum & oris conformationem decorum obseruandum in ornatè dicendo præcipere: modò neque obscuritatis, neque defectuum habendam rationem, neque dedecori solœcismos habendum: eius est hominis, qui dicat quidquid in buccam venit.

Pulmo.

Porrò in naturalibus propositionibus mandans quiescere de rebus peritiam aut historiã requirentibus, ait. Neque eodem quo Plato censuit modo putemus humidum alimentum in pulmonem ferri, siccum in ventrem: neque alios similes errores probemus. Ita sentio, summam sibi repugnandi rationem, fœdissimumque errorẽ hunc esse, cũ quis illud ipsum in se admittit, quod in alijs culpauit.

Connexorum numerus.

Atqui ipse ait connexiones quæ à decem enunciatis proficiscuntur, multitudine excedere numerum CCCCIↃↃↃↃ: cùm neq; ipse id accuratè indagauisset, neq; è perito aliquo veritatem percepisset. Enimuerò nobilissimi medicorum testimonium Platoni perhibent, Hippocrates, Philistio, Dioxippus Hippocraticus: & de poetis Euripides, Alcæus, Eupolis, Erathostenes: qui omnes dicunt potum per pulmones transire. at Chrysippũ omnes refellunt arithmetici, interq; eos Hipparchus demonstrat errorem istius in ratiocinatione esse ingentẽ: siquidẽ affirmatio facit connexas enunciationes CCCIↃↃↃ CIↃCIↃCIↃ IL: negatio CCCXCIC IↃCCCCLIS.

De proegmenis seu pręcipuis bonis.

Vetustiorum quidam id quod euenit ei qui acidũ vinum habuit; (nempe vt neque pro aceto id vendere, neq; vt vinum posset) Zenoni dixerunt accidisse. cùm præpositũ seu pręcipuum, quod appellabat, neq; boni neq; contrarij bono vim de ipsius sententia haberet. Sed Chrysippus rem adhuc magis inexplicabilem redegit. Aliquãdo enim insanire eos dicit, qui diuitias, sanitatem, indolentiam incolumitatem corporis pro nihilo ducant, neque ijs parandis sint intenti. cumque adduxisset Hesiodeum illud.

Fac opus o Persa, diuum genus.—

furiosum ait esse, si quis accinat,

—dijs prognate omnem fuge Persa laborem.

Idem in libris, quos inscripsit De vitis, rei faciendæ tradit sapientem cum regibus victurũ, sophisticam docturum mercedis gratia, ita vt ab alijs discipulis eam præcidiat,

piat, ab alijs ex pacto accipiat. In septimo De officijs, libro, etiam ter saltaturum capite ad terram dato sapientem ait, talento mercedis loco proposito. In primo De bonis libro, quodammodo concedit hoc & largitur volentibus, vt præcipua ista boni, contraria mali vocabulo * afficiant. Pono ipsius verba. Si quis hac vocum permutatione vti volet, & aliud sibi bonum dicere, aliud malum: malum autem in omnes res inserat, & non aliò eua getur: eum quod ad significationes vocabulorum attineat, ab ipso non dissentire, sed tantùm sectari communem appellationum vsurpationem. Hoc pacto cùm admodum propinquum bono constituisset præpositum, ac cum eo quasi miscuisset: alio rursum loco dicit nihil eorum ad nos attinere, iubetque rationem ab his omnibus auertere. hæc enim in primo De exhortatione libro scribit. In tertio De natura libro, beatos prædicari ait quosdam reges aut opulentos, non alia ratione, quàm si eorum fortunas laudares, quòd lasanis vterêtur & fimbrijs aureis. item, viro bono perinde esse, si sua omnia amittat bona, ac si drachmam perdidisset: si ægrotaret, ac si pedem alicubi impegisset. Atque idcirco huiusmodi repugnantijs non virtutem modò, sed etiam prouidentiam oppleuit. Virtus enim extremè sordida videbitur & indignis quæstibus dedita simul, atque stolida, quæ in hisce rebus sese occupet, earumq; causa imperet sapienti vt in Bosphorum nauiget, aut in caput præceps saltet. Ridiculus verò Iupiter, qui se à largitione Ctesium, Epicarpium, & Charidotam velit cognominari: scilicet quia aureas matellas & aureas fimbrias vitiosis dono det: bonis autem ea, quæ vno sint æstimanda denario, vbi Iouis prouidentia ditati fuerint. Magis etiam ridiculus Apollo, qui desiderat oracula edens de aureis matulis & fimbrijs, & de offensi pedis restitutione. Repugnantiã porrò demonstratione sua magis detegunt. Nam quo quis vel bene vel malè vti posit, id aiunt neque bonum esse neque malũ. diuitijs, sanitate, robore corporis male vti fatuos. horum ergo nihil esse bonum. Ergo si deus virtutem non det hominibus, sed bonum vltrò expeti ab eo posit: diuitias autem & bonam valetudinem sine virtute det: non bene vsuris dabit vtique, sed malè: hoc est dãnose, turpiter, perniciosè. Sed enim, si dij possunt virtutem largiri, neque hoc faciũt: boni aut benigni non sunt, si id non faciunt. si bonos facere non possuot, ne prodesse quidem queunt: cùm extra virtutem nihil bonum sit, nihil vtile. Nam hoc quidem nihil est, eos qui aliàs boni facti sunt, iudicare secundum virtutem & vires. cùm malos etiam boni eodem modo iudicent: vt non magis cõmodent dij hominibus, quàm ab his com modum percipiant. Iam neque seipsum Chrysippus. neque vllum suorum vel discipulorum vel magistrorũ profitetur probum ac virtute præditum esse. Quid ergo putas eos de alijs sentire, nisi id quod dicunt. Insanire ommes, furere, impios esse flagitiosos, extremè infelices atque miseros. Cùm his compara. quòd res nostras diuina gubernari prouidẽtia aiunt. Neq; interim ignorant nos in ijs esse malis, vt ipsi dij si mutata sentẽtia vellent nobis malefacere, ac peruertere, adeoque pessundare nos statuissent: nihil possent nostris adijcere miserijs, cùm nihil malis & miseriæ nostræ vitæ posse adijci dicat Chrysippus. quæ vita, si vsus ei vocis concederetur, pronunciatura haud dubie esset illud Herculeum:

An aliquis sit probus. Prouidentia.

Plenus malorum sum iam, nec superest locus
Alijs nouis recipiundis.

Cedò, quid magis inuicem repugnans potest excogitari, quàm hæc duo Chrysippi effata? quorum vnum de dijs affirmat eos hominibus quàm fieri potest optimè prospicere: alterum homines quàm miserrimam vitam degere. Pythagoricorum nonnulli eum accusant, vt qui in commentarijs De iusticia scripsisset de gallis gallinaceis, vtiliter eos esse editos, quòd & è somno nos excitent, & scorpios conquirant, & in pugna nobis studi ũ mutationem quæ fortitudinis quandam ingenerent: tamen eos assereret comedendos esse, ne pullorum multitudine vltrà quàm expediret excrescerent. At Chrysippus ita has repræhensiones deridet, vt etiam de Ioue Seruatore, Genitore, & patre iusticiæ, æquitatis, atque pacis in hanc sententiam scripserit, libro De dijs tertio. Sicut autem vrbes ciuium multitudine abundante colonias alibi mittunt, ita deus exitij occasiones suggerit. citatq; Euripidem & alios testes, qui dixerunt bellum Troianũ à dijs fuisse cõmissum, exhauriẽdę gratia multitudinis hoiũm. Horũ omitte alias absurditates. non.n. instituimus hoc loco inquirere an falso aliquid, sed dnntaxat quæ sibi repugnãtia dixerint. Illud cõsidera, eũ deo semper pulcras & ad humanitatẽ pertinentes tribuere appellationes: facta autem simul sæua, barbarica, Galatica. Non.n. coloniarũ similes videntur istæ hominum clades atq; internecions tantæ, quantas Troianũ bellum intulit, ac Medicum & Peloponnesiacum. nisi fortè aliquas infra terram & apud inferos conditas ipsi norunt vrbes. Sed Deiotaro Galatæ similem deum Chrysippus facit. qui cùm haberet complures filios, cùm vellet vni regnum domumque relinquere, cæteros omnes necauit: tanquam vitis palmites si præcideret, vt vnus aliquis superstes, validus magnusque fieret. At verò vinitor hoc facit, recẽtibus adhuc & exilibus germinibus. & nos cani parcentes, catulos ei aliquot recens natos, atque etiamnum cæcos subtrahimus. Iupiter autem non tantùm adolescere passus homines, sed etiam ipse procreans augensque, deinde exquisitis calamitatum & exitij occasionibus pessundat: cùm debuerit potiùs nullũ nascendi initiũ, causam nullam prębere. Leuius est quod dixi. maius, quod dicam. Nullum hominibus bellum oritur absque vitio. nam aut voluptatis studiũ, aut auaricia, aut ambitio, aut regnandi cupiditas bellum conflat. Ergo si bellorum, etiam peccatorum auctor est deus, iritans & peruertens homines. Atqui ipse in commentario De disceptando, & secundo De dijs libro dicit Chrysippus, Nulla ratione dici posse, deum turpitudinis vlla ex parte causam esse sicut enim lex delinquendi, deus impietatis causa nullo modo dici consentaneè posit: ita rationi conuenire, deos etiam nulla ex parte causam esse turpitudinis. Potest verò turpius aliquid esse hominibus, quàm si se mutuò exscindant? & tamen eius rei ille deum initia suppeditare ait. Sed dicet me hercle aliquis, alibi ab eo laudari hæc Euripidea.

De cladibus hominum.

Malorum auctor deus.

Si turpe quid faciant dij, non sunt dij. &,
Quod facilium dictu est, ais, incusans deos.

quasi verò in præsentia aliud nos agamus, quã vt repugnantes inuicem voces sententiasque eius apponamus. Et tamen illud ipsum laudatum iam dictum, nõ bis terue, sed sexcenties obijci Chrysippo potest:

Quod facilimum dictu est, ait, incusans deos.

Primũ enim libro De natura, cùm causam motus comparasset potioni è varia confusæ materia, alter alia vertenti atque conturbanti, hæc infert. Cùm autem hoc " * modo omnium rerum procedat administratio: necesse " est nos, vtut habeamus, secundum eam esse affectos: si- " ue contra nostram naturam morbis corripiamur, siue " mutilemur, siue grammatici simus aut musici. Et rur- " sum paulo pòst. Secundum hanc rationem similiter di- " cemus de virtute nostra & vitio, atque omnino artibus " vel inscitia, sicut diximus. Ac mox omnem tollens am- " biguitatem: Nihil, inquit, singularũ rerum, ne minimum " quidem, fieri potest aliter, quàm secundum cõmunem " naturam & eius rationem. Cæterum communem na- " turam, eiusque rationem esse ipsi fatum, prouidentiam, " Iouem, ne antipodes quidem nesciũt. hæc enim vbique

ab illis

210

ab illis iactantur: & Homerum ait Chrysippus isthuc, *Iouis est confecta voluntas*, recte dixisse, ad fatum respicientem, vniuersique naturam qua omnia administrantur. Quomodo ergo hec cohæret? deum nullius turpis rei quouis modo causã esse: & nihil vel minimum secus fieri posse, quàm secundum communem naturam, eiúsque rationem? nam cũ omnia di js adscribuntur quæ fiunt, vtique etiam turpia in ijs sunt. Enimuerò Epicurus, vtcunque torquet se, & argutias mediatur, à sempiterna motione machinatus liberare & absoluere voluntatem, ne ioculpabilem relinqueret malitiam: Chrysippus solutissimam libertatem huic concedit, vt non modò necessario & fataliter, sed etiam * secundum rationem dei & naturã vitia fiant optimam. Verba eius hæc leguntur. Communi enim natura in omnia penetrante necesse erit omne quod fit in ratione, & quacunque eius parte, secundum eam fieri, eiusque rationem, ac deinceps procedere sine vllo impediméto. cùm nihil foris sit, quod impedire posit administrationẽ: neque pars vlla moueri aliter queat, quàm secundum communem naturã. Quæ ergo sunt illę partium affectiones & motiones? Affectiones hquet esse vitia & morbos, auaricias, luxurias, ambitiones, timiditates, iniusticias. motiones autẽ, adulteria, furta, proditiones, homicidia, paricidia. Horum censet Chrysippus nihil neque magnum neque paruum fieri pręter Iouis rationem, legem, iusticiam, prouidentiam: vt iam non præter legem fiant delicta, non contra iusticiam iniuriæ, non contra prouidentiam flagitia. At enim deum ait punire scelera, & multa facere puniendorum malorum gratia. vt in secundo De dijs inquiens aduersas res aliquando euenire bonis, non vt malis pœnæ causa, sed secundum aliam dispensationem, sicut in ciuitatibus. & rursum. Primùm autem de malis intelligendum est eodem modo, quo iam dictum est. deinde, tribui ea secundum Iouis rationem, siue supplicij causa, siue alia ad vniuersum respiciente administratione. Est verò indigna res, & fieri & puniri peccata secundum Iouis rationem. Sed hanc repugnãtiam ipse grauiorem facit, in secundo De natura libro hæc scribens. Vitiositas ad atroces calamitates quandam habet rationem peculiarem. fit enim ipsa quodammodo secundum rationem naturę, atque (vt sic dicam) non inutiliter respectu vniuersi. neque enim bona essent. Atque ita deinde obiurgatis ijs, qui æqualiter in contrarias partes disputant, vt qui omnino peculiare aliquid & subtile dicere vellet: ait non inutiliter marsupia amputare homines, calumniari, insanire, inutiles esse, damnosos, infelices. Qualis ergo est Iupiter (de Chrysippeo loquor) rem puniens neq; vltro neq; inutiliter factã? nam Chrysippi ratio efficit vitia omnino culpanda non esse, sed Iouem: siue is fecit vitia, quę nihil prodessent: siue punit, cum fecisset non inutilia. Rursum in primo De iusticia libro, cum dixisset deum quorundam flagitijs resistere: vitia autem, inquit, in vniuersum tolli neque fas est, neque expedire tolli. Non hæc disputo, an non præstaret nullam esse legum violationem, nullam iniusticiam, nullam stulticiam. Ipse quidem vitia pro viribus philosophando exscindens, quæ exscindi non expedit, facit aliquid repugnans rationi ac deo. Ad hæc, cùm dixisset qui busdam iniustis factis resistere deum, vtique flagitiorum innuit impietatem. Porrò cùm nihil culpandum, nihil vituperandum, ordine omnibus secundum optimam naturam progredientibus, sæpenumero docuisset: alicubi rursum quasdam rerum non paruarum, neque vilium neglectiones reprehendendas relinquit. In tertio quidem De substantia cum memorasset etiam bonis quædam talia euenire: vtrum (inquit) ob incuriam quandam neglectis aliquibus, sicut in magnis familijs furfures & grana aliquot frumenti excidunt, reliquis interim rectè administratis? aut quia his rebus præsint mali quidam genij, vbi re vera admittuntur

An culpanda sint vitia.

culpandæ neglectiones? ait etiam multum esse admixtum necessitatis. Iam huiusmodi præclarorum virorum calamitates, qualis fuit condemnatio Socratis, quòd Pythagoræ viuo à Cyloneis est illatum incendium, quòd Zeno à Demylo tyranno, Antiphon à Dionysio excruciati perierunt: conferre cum furfuribus excidentibus quantę sit leuitatis, mitto dicere. Malos autem genios à prouidentia his præfici muneribus, qui non sit vitio vertendum deo, qui tanquam rex malis & væcordibus satrapis ac præfectis prouincias mandauerit, patiaturque ab his despici & contumeliosè tractari optimos? Et quidem, si multum necessitatis admixtum rebus est: neque omnia deus habebit in sua potestate, neque omnia secundum eius rationem gubernabuntur. Contra Epicurum maximè pugnat, eosque qui prouidentiam negant, argumento petito à nostra erga deos vt beneficos & humanos beneuolentia. neque attinet verba eius apponere, cùm hoc multis locis ij scribant. Atqui benignos esse deos non omnes arbitrantur. Considera enim quid de ijs sentiant Iudæi, quid Syri: quàm plena superstitionis sint quæ poetæ de ijs habent. Interitui autem obnoxium & natum nemo fere cogitauit esse deum. De quibus, vt reliquos prætercam, Antipater Tarsensis in libro De dijs hæc ad verbum scripsit. Breuiter autem nostram de dijs sententiam repetemus perspicuitatis gratia. Deum igitur intelligimus animal beatum, interitus expers, & erga homines beneficum. deinde singulos recensens, ait: & verò vniuersi arbitrantur eos interitu vacare. Nullus est igitur ex omnibus Antipatro Chrysippus. Hic enim excepto igni nullum deum putat interitu carere: sed cęteros omnes æquè & natos & obituros. atque hoc ferè passim ab eo dicitur. verba tamen eius è tertio De dijs libro adscribam. Alia porro, inquit, ratio est deorum. Alij enim nati sunt, & interituri: alij non nati sunt. Estque naturæ tractationi conuenientius, vt hoc ab initio demonstretur. Sol, Luna, & reliqui dij quorum similis est ratio, nati sunt: Iupiter æternus est. Ac progressus deinde longius. Idem dicetur de sapientia & origine cùm reliquorum deorum, tum Iouis. alij enim interitui sunt obnoxij, aliorum partes perennes. His comparabo adhuc pauca quędam ab Antipatro dicta. Qui verò, inquit, beneficentiam dijs adimunt, ij ea ratione ex parte quadam horum accedunt opinioni, qui ortum quoque & interitum in eos cadere existimant. Quòd si ergo perinde absurdus est qui deos interitui obnoxios dicit, atque is qui prouidentiam & humanitatem ijs aufert: non minus à vero Chrysippus abest, quàm Epicurus: cùm alter æternitatem, alter beneficentiam deorum inficietur. Quin etiam in tertio De dijs libro Chrysippus de eo, quòd reliqui dij alantur, ita scribit. Alimento que reliqui dij vtuntur ęqualiter, eoque sustentantur. Iupiter tanquam & mundus * alio modo consumptis & ex igne natis. Hæc quidem pronunciat reliquos deos nutriri, exceptis mundo & Ioue. In primo autem De prouidentia, Iouem alit ait, tantisper dum omnia in seipsum consumat. Nam cùm mors sit animæ à corpore separatio, mundi autem anima ab eo non segregetur, continenter quidem augescat, donec materiam in seipsam consumat: non dicendum esse, mori mundum. Quis videri queat magis sibi inuicem repugnantia dixisse eo, qui eundem deum * * Neque necesse est id ratiocinando colligere. diserte enim id ibidem dixit. Solus autem sibi ipsi sufficere dicitur mundus, quòd solus in se omnia habet quibus ei est opus, aliturque ex se ipso & augetur, cęteris partibus alijs alias consumentibus. Non solùm igitur ibi docens reliquos deos nutriri, exceptis Ioue & mundo, hic autem mundum quoq; ali, secum pugnat: sed multo etiam magis, quòd crescere mundum dicit, dum ex seipso alatur. nam contrà consentaneum erat hunc solum non augeri

De dijs.

Qui dij alantur.

geri, qui sui ipsius consumptionem pro alimento haberet: reliquis dijs qui extrinsecus alerentur, incrementū accidere. ipsumque adeò in eo absumi mundum, cum is ex seipso, hi subinde ex illo alimentum accipiant. Secunda dei noticia, felicitatem continet, & in seipso omnia habentis recondita perfectionem. ideò laudāt etiam hoc Euripidis dictum.

Etenim deus, siquidem sit re vera deus,
Nihil indiget talis rebus.

At Chrysippus in his quæ adduxi, solum mundum ex sese totum aptum, sibiq; sufficientem affirmat: quia solus omnia in se habeat, quibus ei sit opus. Quid inde sequitur? neque solem sibimet, neque Lunam, neq; vllum alium deum sufficere. ergo ne felices quidē beati ve erūt.

De animatione fetus, & animę origine.

Fetum hominis in vtero ait à natura ali, tanquam plantam. partu autē editum ab aere refrigerare ac durari, & mutato spiritu fieri animal itaque animam non abs re psychen à refrigeratione dici. Idem rursus animam tenuiorem & subtilioribus partibus constātem spiritum naturæ esse dicit, secum pugnans. Qui enim tenuium partium & rarum è crasso fieri potuit refrigeratione & densatione? Et, quod maius est, quomodo refrigeratione animatum effici pronunciat, qui solem animatum putat, igneum corpus, & natum ex vapore in ignē mutato? Dicit enim in tertio De natura. Ignis mutatio est talis. per aerem in aquam mutatur. ex ea terra subsistente, aer exhalat. aere extenuato, æther in orbem continetur, stellæ autem cum sole è mari accenduntur. Quid autem magis est contrarium incendio, quàm refrigeratio? aut diffusioni, quàm densatio? quorum hæc aquam & terram ex igne & aere faciunt, illa in ignem & aerem vertunt humidam & terrestrem materiam. Ille tamen aliquando incendium, aliquādo refrigerationem animationis causam statuit. Quinetiam id quod penitus ignitum fuerit, viuere, & animal esse affirmat: exstinctū autem rursus ac densatum, in terrā, aquam, corporeamq; naturam redigi. Dicit autem primo libro De prouidentia. Mūdus enim omnino ignitus, statim etiam animam suam & principem vim habet. Cùm verò mutatur in humidum, & animam intus contentam, quodammodo in corpus & animam transit, vt ex ijs cōstans aliam habeat rationem. Nimirum hīc palam incendio etiam animę expertes mundi partes ait in animatam conuerti naturā: restinctione autem rursum animam debilitari & humectari, mutatam in quippiam corporis simile. Absurdè ergo aliàs refrigeratione è carētibus sensu efficit animalia: alias maximam animæ mūdi partem in sensus & animæ expertia redigit. Absque etiam hæc essent, ratio eius de anima nititur demōstratione ipsi opinioni repugnante. Fieri enim inquit animam, quando infans nascitur, spiritu refrigeratione tanquam duratione quadam mutato. Natam autem esse animam, & posteriorem esse ortu quàm est corpus sic probat: quia & forma & moribus proles parentum fiat similis. Atque hæc quidē repugnantia est euidens. Fieri enim non potest vt ante partum moribus conformetur anima, quę post partum demum nascitur. alioquin efficietur animam, priusquā exsistat, similem esse animæ. hoc est, & esse similitudine: & non esse: cùm nondum sit nata. Sin dicat, quòd ob temperiem corporum insita similitudine, animæ tamen natæ mutentur: corrumpes argumentum de origine animę. nam fieri potest hoc pacto, vt etiam non orta, tamen in corpus ingressa mutetur ob temperiem similitudinis.

De aere.

Aerem aliquando ait leuem esse, & qui sursum se efferat. aliquando neque grauem neq; leuem. Nam in secundo De motu libro, ignem ait carere grauitate, sursum tamen efferri: eodemq; modo aerem: quòd aqua terræ magis attribuatur, aer igni. At in Physicis præceptis in alteram inclinat partem: ni utrum neq; grauitatem ex sese, neq; leuitatē habere aerē. Aerem suapte naturā ait caliginosum esse, eoq; argumento vult ostendere etiam frigidū primo esse. Eius enim tenebras spēldori, frigiditatē calori ignis opponi. Hæc cùm in primo De quęstionibus naturalibus mouisset: alibi, puta in libro De habitibus, nihil aliud esse ait habitus, quàm aeres. nam ab ijs continentur corpora, & vt quoduis eorum quę continentur certa sit præditū qualitate, causam esse quo ea continentur aerem. vnde in ferro duricies, in lapide soliditas, in argēto albedo appelletur. Atqui multum inest absurdi, multū repugnantiæ huic opinioni. Nam si aer manet talis, qualis est suapte natura, quomodo nigrum in non albo fiet albedo, molle in non duro duricies, rarum in non denso densitas? Sin verò his permixtus assimilatur, suamq; naturā amittit. quomodo habitus erit, aut facultas, aut causa horū, à quibus superatur? Patientis enim est, & nō agētis aut continentis, sed vires suas amittentis istbæc mutatio, qua suas res qualitates perdit. Atqui vbiq; hoc affirmant, materiā suapte natura ociosam & immobilē subijci qualitatibus. qualitates autē esse spiritus aut contentiones (id tonos ipsi dicunt) aereas: quę in quibus materiæ partibus inhærescant, eas informent. Hæc dicere ipsis non licet, aerem natura talem ponentibus. Si enim habitus sit & contentio aer, sibi vnumquodq; corporū reddet simile, vt admodū fiat molle. Sin contemperatione cum istis contrarias suæ naturæ formas accipit: materia quodammodo materiei erit, non causa & facultas.

Inane. Locus mundi, & perpetuitas.

Sæpenumerò Chrysippus hoc dicit, extra mūdū esse quoddam inane infinitū: infinitū autem principio, medio, extremoq; carere. eoq; Stoici maximè vtuntur ad refellendam eam, quā Epicurus vsurpauit atomi sua sponte deorsum motionē: q̄ nō sit in infinito discrimen, secundum quod alia suprà, alia infrà esse dicatur. Verùm idē in quarto De possibilibus libro, mediū quendā locū, mediamq; statuit regionem, vbi positus sit mundus. Verba sunt hæc. Itaque etiam de mūdo dicendū est, eum interitui esse obnoxium. nam etsi argumentis opus est, mihi tamen res sic videtur habere. Eum ab interitu videtur admodum vindicare loci occupatio: népe quòd in medio est. Nam si eū alibi esse cogitetur, omnino ei accidet interitus. Rursumq; paulo post. Sic enim quodammodo naturæ eius contigit, vt medium nactus locū, sempiternus sit, statimq; talis extiterit. vt cùm alijs de causis, tū quia bono quodam casu ita eueneri vt interitum non admittat, ob id sempiternus sit. Hęc vnam habent manifestam, & in oculos incurrentem contradictionem: qua medius in infinito locus statuitur. Alia vt obscurior est, ita plus habet absurdi. Dū enim opinatur ab interitu nō potuisset tutū seruari mūdū, si ei locus in alia infiniti parte obtigisset, satis apparet eum metuisse, ne partibus naturæ eius ad medium vergentibus, dissipato ac interitus eueniret. Sed id nō metuisset, existimās nō natura corpora vndiquaque ad mediū ferri, nō substātiæ, sed cōtinētis causa in regionis. de quo etiā sæpe dixit, q̄ impossibile sit & naturę cōtrariū. n. esse in vacuo discrimē, cur corpora huc magis q̄ illuc vergerent. sed mūdi constitutionē causam esse q̄ ad centrū eius corpora vndiquaque inclinent ac ferantur. Satis est huc afferre verba eius è secūdo De motu libro. Cùm. n. dixisset, mūdi corpus perfectū esse, partes mūdi non perfectas, quia ad totū certo modo affectę, nō per se essent: locutus deinceps de motu mūdi, cuius ea esset natura, vt oēs partes ad cōpagē & cohęsionē sui, nō ad dissolutionē & cōtritionē ferrētur, hęc infert. Sic aūt toto intētēdēte & moto, partibusq; hunc motū habētibus è natura corporis: probabile est oībus corporibus primū esse motū naturalē ad mundi mediū, mūdo, vt qui sic versus sese moueatur, partibus vt partibus. Hęc aliquis diceret: qd ergo tibi, mi homo, accidit, vt hoc rū oblitus pronūciares, mundū, nisi fortuitò mediū occupasset locū, interiturū fuisse. Si. n. ea ipsius natura est, vt semper ad mediū inclinet, ad idq; partes vndiquaq; contendāt: sanè quocunq; tādē infiniti loco ponatur sic sese

continens

continens anq; cōplectens,integer manebit. Quæ enim franguntur ac dissipantur, ijs id accidit singularum partium ad suum propriū locum cōcessione ab eo quē præter naturam occupauerant. Tu autē putans mundum, si alio inanis loco ponatur, oīno interiturū, idq; affirmans, atq; iccirco mediū rei nullum admittenti medium assignans: contentiones illas, cōplexus, & momenta, vt nullam vim salutis prestandæ habētia omisisti: occupationi loci totā permansionis causam adscripsisti. Et equidē prædictis hæc annectis, tanquā studio habens teipsum refellere. Quo aūt modo quæuis pars mouetur, annata reliquis, rationi consentaneū est eodē etiam pro se moueri. Et si, verbi gratia, imaginemur eam in aliquo huius mundi vacuo: sicut vndiquaq; contenta ad medium ferretur, in eodem manet motu, etiamsi verbi gratia subitò circum eam inane extitisset. Ergo quæuis pars à vacuo circumuenta, non amittit momentū quo ad mediū fertur suum: ipse mundus nisi mediū ei locum casus paret, vim continentē amittet alijs eius substātiæ partibus aliò sese incitātibus? Atq; hæc multa habēt valdè repugnantia rōnibus naturalibus. Hoc verò iā deo ēt & prouidentiæ aduersatur, q bis minimas ac leuissimas causas adscribit, præcipuis & summis adēptis. Quid.n. magis continet mundi perpetuitatem, quàm q substantia eius suis partibus vnita à sese continetur? atqui hoc fortuito factum casu Chrysippus asserit. Nā si loci occupatio, causa est perpetuitatis, & locus casu occupatus fuit: haud dubiè fortuiti euentus est cōseruatio vniuersi, non fati aut prouidentiæ opus. Ratio autem est possibilibus (hoc .n. appellemus dynata) quomodo non repugnet doctrinæ de fato? Si.n. possibile id nō est, quod aut est aut erit verum, vt sentit Diodorus: sed oē cui contingere queat vt fiat, etiam si futurū non sit, possibile est: multa erunt possibilia eorū, quæ non fiunt fato insuperabili atq; immobili, & oīa vincente. & sic fati ratio euertitur. Sin est fatum, vt vult Chrysippus, facultas contingendi vt aliquid fiat, sæpe in impossibile incidet. & omne quidem verum necessarium erit, comprænhensum ea quę in omnia ius habet necessitate: omne aūt falsum, maxima causarum obsistente ne fiat verum. Cui.n. fatale est in mari perire, quomodo fieri potest vt ei contingat mors in terra? & quomodo Megaris Athenis venire queat, qui à fato impeditur? Quinetiā quæ audacter de visis pronunciat, fati rationi reclamant. Vt.n. ostenderet visum non esse ex se perfectam assensionis causam, ait damnosos fore sapientes, qui visa falsa in animis excitent, si quidē visa assensionem absolutè perficiant. sæpe.n. sapientes aduersum vitiosos vtuntur mēdacio, & probabile visum obijciunt, non tamen assensionem: quæ causa esset futura falsæ opinionis & erroris. Hæc verò à sapiente aliquis in fatum transferens, dixerit assensiones non fieri propter fatum. nam sic fatū etiam falsis opinionibus, erroribus, damnis causam præbebit. Sic ratio quæ sapientem facit nemini nocere, vnà ostenderet fatum non esse omnium causam. Nam si non opinantur homines vi fati, neq; læduntur: ne agendi quidem rectè, sapiendi, constanter aliquid sentiendi, aut vtilitatem percipiendi causa erit fatū: actumq; est de eo pronunciato, quo fatum oīum rerum causa ponitur. Qui aūt rñdeat, Chrysippū non perfectā rerū causam, sed antegressam dūtaxat causam fatū statuere: rursum ostenderet eum secū pugnare. Aliqñ.n. Homerum summis vehit laudibus, qui hæc de Ioue dixerit:

Ilia.ω,109.

Ergo quod vnicuique bonum dabit ille, malumve,
Accipite.— & hæc Euripidis.
Quid, ò Tonans, sententia mortalibus
Dicam esse? nanque a te nos suspensi sumus,
Agimusq;, sicut stat tibi sententia.

Supplicibus. Eurip.

& cum his consentientia multa scripsisset, tādem ait nihil ne minimum quidem vel quiescere vel moueri absque Iouis sententia, quæ idem cum fato sit. At enim causa antecedens, infirmior est quàm quæ vim in se habet perfectam, alijsq; resistentibus non peruenit eò quò intenderat. Fatum Chrysippus causam insuperabilē, quęq; impediri aut mutari nullo modo possit pronuncians, ipse Atropon (quasi immutabilem) & Adrasteam & Necessitatem & vt finem omnibus imponētem Pepromenen appellat. Vtrum ergo dicemus, in nostra potestate neq; assensionem esse, neq; virtutes, neq; vitia, neq; officia, neq; peccata: aut fatum ad finem propositum non pertingere, & Iouis volūtatem non confieri. istorum.n. hoc sequitur si fatum causam ponas ex se perfectam, illud, si tantum antepositam. Nam si causa est perfecta, nostra in potestate nihil, nihil voluntati nostræ relinquit. si antegrediens, impediri iam poterit, neq; vim habebit ad finem sine obstaculo perueniēdi. Non.n. semel atq; iterū, sed vbiq; in omnibus Physicis scripsit Chrysippus, particularibus naturis ac motibus multa occurrere impedimenta: Vniuersi nullum. Et quomodo vniuersi motus ad partium motus cum pertineant, his impeditis ipsi non impedientur? non.n. hominis naturam nihil impediet, si manus aut pedis actioni est quod obstet. neq; nauis sine vllo impedimento mouebitur, si velum aut remigiū impediri possit. Adhæc, si visa non sunt fatalia: assensionem * aut si fatalia visa ducere ad assensionē statuit: quomodo non secum pugnat fatum, de maximis rebus visa nobis obijciens contraria, quæ animum diuersè trahant: cum quidē dicant, eos qui alteri assentiatur parti, & non cohibeat assensionem, peccare: quod si obscursis imaginationibus concedant, probabilia duntaxat sectentur: si falsis, falsum amplectantur: si communibus, opinionem quæ comprænhensione careat. Profectò autē horum vnū necesse est vt aut non omne visum sit opus fati: aut omnis approbatio cuiuscūq; visi, delicto careat: aut ne ipsum quidem fatum reprænhensione vacare possit. Cur.n. non culpetur fatum, quod talia visa offerat nobis, quibus non repugnare aut obuiam ire, sed concedere & obsequi, vituperationē mereatur? Deniq; in concertationibus aduersus Academicos maximè in hoc laborant & Chrysippus & Antipater vt ostendant nihil sine assensione agendū aut suscipiendū esse: figmenta eos, & inanes positiones tueri, qui volunt intestino oblato viso statim nos debere ad rē agendā incitari, non concedere interim aut assentiri. Rursum Chrysippus ait deum fallacia visa submittere, itemq; sapientē: non vt requirant à nobis cōcessionē aut assensum, sed tm̄ vt ad agendū nos conferamus. nos aūt quia vitiosi sumus, ob imbecillitatē adsentiri hmōi visis. Non est difficile depræhēsu, quàm hæc ab ijs perturbatè, q̄ aduersus ipsos repugnanter dicantur. Qui.n. non opus habet adsentientibus, sed duntaxat agentibus ea, quorū visa submittit eis, nimirum siue deus hic est, siue sapiens, nouit ad agendū sufficere visa, ijsq; abripi cōsensū. Proinde si nouit incitationē ad agēdum absq; assensione nō effici à viso, & tm̄ fallentia veritatis specie visa offert: vltrò in causa est, vt impingamus & assentiendo ijs quę cōpręhendi nō possint, erremus.

PLVTARCHI

Commentarius, Terrestrane an aquatilia animalia sint callidiora.

AVTOBVLVS. Leonidas interrogatus quid de Tyrtęo sentiret, respōdit se eum existimare poëtam esse bonum ad demulcendos adolescentum animos. quòd suis carminibus in his excitaret studium quoddam laudis cum excandescentia coniunctum, & mortis contemtu. Vereor itaq;, amici, ne recitata heri venationis laudatio, vltra modum excitet venandi studiosos de nostris

adolescentes:ita vt reliqua omnia obiter tâtum & tanquam nullius momenti agenda putent pasthac, & huic vni studio se penitus addicant. quâdo ipse etiam denuò, idq; præter ætatem, animo ad eam rem factus commotior mihi videor, & cupere cum Phædra Euripidea

Canibus acclamare,

Diversicolores insectans ceruas.

ita me exacuit oratio tam crebris & probabilibus vsa argumentationibus. SOCLARVS. Vera dicis ô Autobule. videtur enim ille mihi artem dicendi longo pôst tempore resuscitasse in gratiâ adolescentum, ac cum ijs quasi vernæ delectationi indulsisse. Maximè autem me affecit allegatio gladiatorum: cum ostenderet haud exiguâ laudem deberi venationi, quæ vim animi nostri eâ quæ pugnis & ferro inter se commissis hominum certaminibus gaudet (siue natura eam siue disciplina indidit) maiori ex parte ad se trahens, purum præbet spectaculû artis audaciæq; cû prudêtia coniunctæ, quæ robori mentis experti opponatur: collaudetq; illud Euripideum.

Vires exiguæ sunt mortalium.
Sed calliditate multiplici
Belluas maris, & terrestria,
Et sub cœlo volitantia
Omnia homo domat.

Homicidiorum origo. AVT. Enimuerò, mi Soclare, inde ferunt inhumanitatem & sæuiciam ad homines venisse, cum ij se adsuefecissent semel gustu cædium precepto in venationibus ad sanguinem & vulnera animantium æquo animo ferenda, gaudendumq; ijs trucidandis. Deinde, sicut Athenis primum aliquis sycophanta à triginta tyrannis necatus, dignus supplicio fuit existimatus, itemq; secûdus ac tertius: paulatim deinde iâ progressi, etiam probos arripuerunt, & ad extremum ne ab optimis quidem ciuibus abstinuerunt iniuriam. ita qui primus interfecit vrsum aut lupum, laudem inuenit. deinde bos aut sus, quòd propositâ sibi sacra gustasset, causam suæ necis præbuit. hinc iam cerui, lepores, capreæ esui haberi ceperunt, seceruntque vt oues etiam, & canes adeò alicubi, equique comederentur. deniq; cicurem anserem, & columbam contubernalem, non alimenti causa & famis sedãdæ sicut feles aut æluri, sed voluptati obsonantes cû dilaniarent. quidquid in natura est truculentum & efferum, roborauerunt, & rigidum atq; ad misericordiam nô flexile reddiderunt: humanitatem autem mixta è parte hebetauerunt. Contrà Pythagorei, vt homines ad miserationem & humanitatem condocefacerent, mansuetudinem erga bestias meditandam præceperunt. Magnam enim vim consuetudo habet, leuibus affectiunibus hominem paulatim occupatum longè producendi. Verum: nescio quo modo ita ceperimus colloqui, vt neque heri actorum, neq; hodie fortassis agendorû meminerimus. Cum enim heri dixissemus, vt nostri, omnia quodammodo rationis participia esse animalia: venandi studiosis iuuenibus nô insciti neq; inuenusti certaminis materiâ præbuimus de calliditate marinorum & terrestriû animalium: quod hodie (puto) nobis erit dijudicandum, si quidem pactis stare volent Aristotimus & Phædimus. quorum alter terram solertiora proferre animalia se demonstraturum socijs promisit, alter eam laudem se mari adserturum. SOC. Illi verò persistunt, ô Autobule, in eo quod in se receperunt, ac statim aderunt: prima.n.luce vidi eos se parare. Sed si placet, ante illud certamen, ea quæ heri tempestiuè dicere non potuerunt, vel inter pocula minus seriò tractata sunt aduersus illos, repetamus. Videbatur enim quidpiam è Stoa quasi resonare & occlamari efficaciter, mortali vt opponitur immortale, & interitus capaci interitus expers, corpori in corporeum: ita eum, sit ratione præditum aliquid, debere etiam opponi brutum aliquid: ne de tot sensibus contrariorû inter se comparatorum hæc sola imperfecta maneat atque mutila.

AVT. Quis verò, mi Soclare, hoc postulauit, vt cum sit ratione prædituum in rebus, negetur esse aliquid ratione carens? brutarum enim rerum abundè est in omnibus animæ expertibus, neque alia indigemus re, quam opponamus ratione prædite: cum omne quod anima caret ac mente, aduersum ei collocare liceat, quod cum anima rationem est nactum. Quod si quis postulet, ne natura sit manca, debere animatorum alia rationem habere, alia esse bruta: inueniet ur qui eodem iure flagitet, animalium alia debere esse vi imaginandi prædita, alia ea carere: alia sensum habere, alia non habere: scilicet vt oppositas habitibus istis priuationes æqualibus velut momentis natura habeat. Quod si hæc postulare absurdum est, cum quoduis animal simul & sentiendi & imaginandi vim nanciscatur: ne hoc quidem rectè postulabitur, esse animalium alia ratione prædita, alia bruta: idque ab ijs hominibus qui nihil sentire putent, quod non etiam intelligat: neque animal censeant, cui non vt sensus & appetentia, ita etiam opinandi & ratiocinandi vis insit. Nullū animal esse brutum. Etenim natura, quam istis finis certi gratia omnia facere probè dicunt, non eò animal sentiens creauit, vt duntaxat afficeretur sentiendo. Sed cum multa sint naturæ eius conuenientia, multa aduersa: non poterat vel momêtum temporis incolumitatem suam tueri, nisi quædam fugere, alia consectari nosset. Vtrorumque porrò cognitionem sensus vnicuique animalium perinde præbet. quæ verò sequuntur sensum appetitiones & appræhensiones vtilium, perniciosorumque & molestorum auersationes, nullo pacto cadere in ea queunt, quę ratiocinari, iudicare, meminisse, & animaduertere non possunt. Immò quibus expectationem, memoriam, propositum, apparationem, spem, metum, cupiditatem, molestiê ferè ademeris: ijs nullo vsui erunt oculi, aures, omnes sensus, omnis imaginatio, cum non habeant qui vtantur ijs: præstatque ijs carere, quàm doloribus & molestia affici, cum non sit declicandi instrumentum. Stratonis etiam Physici exstat oratio, qua sine intelligentia sentiri omnino nihil posse demôstrat. nam sæpenumerò scripturam aliquâ oculis percurrimus, aut verba nobis ad aures accidunt, ita vt nihil eorum obseruemus, sed fallant ac effugiât animo nostro in aliud intento: deinde reuocentur in animum eadem ac recolantur, quæ antè erant prætermissa. vnde etiam dictum est, Mentem videre, mentem audire, reliqua omnia cęca esse & surda: scilicet quia affectio aurium aut oculorum sensum nullum indat, intelligentia absente. Itaque Cleomenes rex cum in conuiuio laudaretur quoddã carmen, interrogatus an sibi videretur esse præclarum: Vos, aiebat, videritis ist hoc: mihi animus erat in Peloponneso. Proinde si natura ita est comparatum, vt intelligendo sentiamus, necesse est omnia quæ sentiunt, intelligere. Atque etiam vt demus hoc, sensum ad suû munus perficiendum intelligentia opus non habere: vbi sensus discrimine ad naturam suam accômodati & fugiendi indito animal destitutû fuerit, quod porrò est quod memoria id retineat, quod metuat ei à nociturís, desideret profutura, consectetur q; ea, si quidem absint, ijsq; paret receptacula, suffugia, tum eorû quæ capi possint indagines moliatur, & declinationes insidiarû? Atqui in introductionibus quas vocant suis illud odium vsq; inculcant: Contra Stoicos. sobinde, propositû esse indicationem perfectionis definientes, aggressionem incitationem alia priorem, apparatum actionem quæ actioni antecedat, memoriam com præhensionem prætertii alicuius pronunciati, quod præsens sensu fuerit conceptum. Hæc verò omnia cû intelligentia sunt coniuncta, omniaq; omnibus conueniunt animalibus: sicut nimirum etiam notiones, quas intus repositæ dum sunt, noticias, vbi in motu sunt, intellectiones vocant. Iam cum vno ore omnes fateantur: animi (sic enim ipsi nominant) perturbationes esse falsis opiniones & praua iudicia: mirari subit, quòd ab ijs prætereuntur

tereuntur animalium acta & motus, iræ, metus, inuidiæ, adeoq; odia etiam atq; obtrectationes. quid, quòd canes ipsi equosq́ue peccantes plectunt? non equidem frustra, sed castigandi gratia, dolore ijs ægritudinem inferentes, quam pœnitentiam vocãt. Porrò voluptas quæ auribus percipitur, delectatio est seu pellacia: quæ oculis, præstigiæ. vtroq; interim genere aduersum animalia vtuntur. Illiciuntur.n. ac deliniuntur cerui & equi fistulis atq; tibijs: & paguros vi è saxorum cauernis eliciunt lotinæ fistulæ cantu: ac thrissam (siue hæc alosa est) cantando plaudendoque protrahi aiunt. Rursum præstigijs otus capitur, videns saltantes corãm homines in numerum, & ipse gestiens suas scapulas bellè iactare. Cæterũ qui etiam stolidius his de rebus loquẽtes, neq; delectari neq; irasci, neq; metuere animalia aiunt: neque parare se lusciniam, neque recordari apem, sed quasi parare se hirundinem, ac veluti irasci leonem, & tanquam metuere sibi ceruum: nescio quid responsuri sint ijs, qui animalia etiam non videre, non audire, non vocem emittere, sed quasi videre, quasi audire, quasi vocem edere, denique omnino non viuere, sed duntaxat quasi viuere dicerent. nam vt ego sentio, hæc non magis euidentiæ quàm ista repugnant. Me itaque, Autobule, hæc ita sentientem pone. At humanis moribus, vitis, studijs, ac rationibus degendæ vitæ comparare brutorum quæ vocantur res, cum alias mihi videtur totum esse plenum absurdi, tum nulla coniectura ad virtutis (de qua instituitur disputatio) cognitionem ducere. & si ponamus nihil ista ad virtutem procedere, non video qui natura principiũ eis dederit, cũ ad finem ea peruenire sit nefas. AVTOB. Enimuerò, mi Soclare, hoc illi pro absurdo non habent. Nam cum id statuant, dilectionem prolis nostram principium societatis humanæ ac iustitiæ esse: reliquis animalibus, in quibus esse vehementem eam adfectionem vident, nihilominus pernegant iustitiæ quicquam inesse. & mulis nulla ad procreationẽ facientia desunt membra, cum genitalia vterosq́ue habeant, & in coitù voluptatem etiam persentiant: neque tamen illi genus suum propagant. Sed & hoc consideres velim, an non ridiculi sint, qui Socratem & Platonem non in minore esse vitio pronuncianies quàm quoduis mancipium ac tantundem stultos, intemperantes, iniustos: porrò animalium culpant naturam vt non satis puram, neque absolutè ad virtutes elaboratam. quasi verò prauitas & imbecillitas rationis ab ijs non ponatur inter vitia rationis, quibus plena sunt omnia animalia, quorum timiditas, intemperantia, iniustitia, & malicia in sensus nostros plerunque incurrunt. Qui verò postulat vt rectitudinem rationis in se suscipiat, quod natura ad eam factum nõ est: is primum perinde facit, ac si simiæ turpitudinem, testudini tarditatem neget à natura ingenitam, quia pulchritudinis illa, hæc celeritatis non est capax. Deinde discrimen in promptu situm non animaduertit: nam ratio natura inest: perfecta ratio & virtute prædita industriæ ac disciplinæ debetur. Quo fit, vt quoduis animal rationis sit particeps: quam autem isti requirunt eius rectitudinem ac sapientiam, nullus est homo in quo eam esse queant dicere. Verum vt visus visui, volatus volatui præstat: (non enim accipiter & cicada æquè vident, neque ita aquilæ volant, vt perdices) ita etiam non omne rationis particeps perinde summam calliditatem atque celeritatem intelligendi nanciscitur. Alioqui documenta in animalibus exstant multa societatis, fortitudinis, & in parandis rebus necessarijs ac tuanda familia versutię: sicut & contrà iniustitiæ, timiditatis, fatuitatis. Atque hoc testatur causa, quæ nostris adolescentibus fui certaminis extitit: quòd scilicet extante discrimine aliquo, alter terrena, alter aquatilia animalia contenderet à natura plus ad virtutem adiumenti accepisse. Quod sanè liquet, si cum ciconijs compares fluuiales equos. illæ enim patres suos alũt, hi, vt cum matribus coire possint eos necant. item columbas cum perdicibus. nam alterius generis mares oua perdunt, femellasque corrumpunt, non admittentes marẽ dum incubant. alteri partem curæ in se recipiunt fouendis ouis, primique pullos cibant, & femellam si diutius euagetur mas rostro tundens ad oua & pullos compellit. Antipater verò ouibus & asinis neglectionem mundiciæ exprobrans, nescio cur lynces præterierit & hirundines. nam lynces lyncurium suum planè è medio remouent, occultantq́ue: hirundines pullos suos docent foràs auersos excernere. Et verò quid causæ est, cur arborem arbore non dicamus minus docilem, vt ouem cane? aut olus olere timidius, vt ceruũ leone? nimirum, quòd sicut de immobilibus aliud alio tardius, aut de mutis aliud alio minus vocale non habetur: ita timidius, segnius, intemperantius aliud alio non reputatur, vbi intelligendi vim natura nõ est largita. ea in alijs aliter, ac vel magis vel minus insita, discrimina fecit ea quæ cernimus. Sed, dices, mirum dictu est quantum homo prudentia, solertia, iustitia & societatis procuratione reliquis præstet animalibus. Quia enim amice, etiam hæc magnitudine, pedum celeritate, acumine visus, auditus subtilitate, alijs alia homines vniuersos longè superant. Neque tamen propterea cæcus, viribus, auribus carens homo est: neque manuum & oculorum vi ac quantitate nos natura priuauit, etsi nihil hæc sumus cum elephanto aut camelo comparati. Proinde etiã animalia cætera, quia tardius intelligunt, minusq; rectè ratiocinantur quàm homo, non dicemus omni ratione atq; intelligentia carere: sed eam possidere imbecillam atq; turbidam, sicut oculum lusciosum & distortum. Ac nisi adolescentes nostros iam nunc sperarem, qua sunt eruditione & in humanioribus studijs diligentia, plurima terrestrium vnum, alterum marinorum exempla conducta in medium prolaturos: non abstinuissem sexcentis docilitatis, sexcentis naturæ bonitatis speciminibus recensendis: quorum nobis copiam è theatris imperarijs affatim hauriẽdam pulchra Roma præbuit. sed hæc nos illis integra atq; intacta relinquamus, quibus suam exornent disputationem. Interim tecum quidpiam volo per ociũ considerare. Arbitror ego peculiarem cuiq; parti aut facultati suam esse mutilationem, suam deprauationẽ, suũ morbum, quæ in aliud nihil cadant. quomodo visui cæcitas, pedi claudicatio, linguæ balbucies soli accidit. non .n. cæcum dicitur id quod natura ad videndum non fuerat comparatum: aut claudum, cui eadem gradiendi omnem negauerat facultatem: neq; balbum aut blæsum habetur quod suapte natura linguæ est vocisq; expers. Ergo delirare etiam, desipere aut insanire non censebimus id, cuius naturæ sapere, intelligere, ratiocinari non est accommodatum. Affici quippe non potest, quod nulla est facultate præditum, cui affectio aliqua, aut priuatio, aut mutilatio, aut læsio accidere queat. Nimirum verò rabidos vidisti canes aliquando. ipse etiã equos vidi rabidos: & sunt qui boues quoq; furere, & vulpes dicant. Sed nobis sufficit canum exemplum controuersia carẽs: quod testatur animal loco ratione non contemnenda prædituũ esse: quæ conturbata furore isto, qui dicitur rabies, adficitur. nam neq; visui eorum, neq; auditui quidquam accidere mutationis tum cernimus. Enimuerò sicut ineptus sit, qui hominis melancholia laborantis & insaniẽtis neget abalienatã corruptamq; esse vim ratiocinandi ac memoriæ: (cum quidem ita receptum sit consuetudine, vt sic affectũ non esse apud se ac mente excidisse dicamus) ita qui rabido cani aliud accidisse aliquid putet, quàm quòd vi intelligendi, ratiocinandi, ac memorandi perturbata decipiens ignoret carissimas personas, fugiatq; consuetã à prima ætate vitæ rationem, neque agnoscat quæ cernit, videtur mihi ignoratione causæ ductus contentiosè veritatem impugnare. SOC. Rectè mea sententia iudicas. Equidem Stoici & Peripatetici contrarium hac maxime probant ratione, quod iustitiæ esse nullam ori-

An iustitia esse possit brutis ratione praeditis.

ginem posse dicunt, nullamq; omnino fore iustitiam, si omnia animalia ratione sint prędita. Effici enim, vt aut iniustè faciamus ijs vescendis vtendisq; , aut vsu eorum omisso vel viuere omnino nequeamus, vel vita inops futura sit, & quodammodo bellulina. Neque dicam de Nomadum & Troglodytarum innumeris millibus, qui pręter carnes cibum alium nullum norunt. Nobis quidem, qui mãsuetè videmur & humaniter viuere, si discamus bruta omnia pro ratione prӕditis nobisq; cognatis habere, ac proinde sine vllo eorum damno ac cum cautione ijs vti, non video quod opus in terra, in mari, in montibus, quӕ ars, quę vitӕ ornatus sit futurus reliquus. Nullum proinde remedium adhiberi huic difficultati potest, quӕ aut vitam aut iustitiam abolet: quàm vt sequamur veterem terminum ac legem, quę (vt est apud Hesiodum) naturas distinguens, ac genera seorsim vnumquodque ponens,

Operibus 275.

Pisces, atque feras iubet, aereasq; volucres,
Isthӕc iusticiӕ nulla cum lege ligentur,
Alterum in alterius prӕdam demittier aluum.
Humano generi sed mutua iura dicauit.

scilicet vt cum bruta nobiscum iustè agere non queant, nos quoq; iniustè in ipsa agere non possimus. quam rationem qui diminuunt, neq; vllam vtilitatem vitӕ, neq; vllum iustitiӕ aditum relinquunt. AVT. Hӕc quidè tu, amice, planè è sententia illorum dixisti. Verum non conuenit philosophis, tanquam difficulter fetum enitentibus mulieribus, appendere medicamentum partum accelerans, vt facilè & absq; ӕrumna iusticiam nobis pariant. Nam ipsi quoq; non concedunt Epicuro maximarum rerum causa sugienti exilem adeò atq; nullius precij rẽ: inclinationem.s.atomi leuissimam, qua is astra, animalia, & fortunam volebat introducere, & libertatẽ voluntatis nostrӕ tueri. * ostendere aliquid incertum, aut sumere aliquid manifestum, & conuenit id quod de animalibus dicitur, ponere in disputatione de iustitia: si neque in confesso ponitur, neq; aliàs demonstrant. Etenim alia via ad stabiliendam iustitiam perueniri potest, non ita lubrica & per prӕcipitia ducente, & euidentia euertente: sed quam Platone autore meus, Sociare, filius, tuus focius monstrat non contendendi cupidis, verum sequi & discere volentibus. Sanè non absq; omni iniustitia fieri, φ homo sic agit cum brutis, id tanquam verum sumpserunt Empedocles & Heraclitus, sӕpenumerò deplorantes, atq; incusantes natura, vt quӕ necessitas sit ac bellũ, nihil sincerum habeat, multisq; iniustis affectionibus ad finem suum perueniat: quãdo ipse etiam ortus hominis ab iniusticia sit, immortali re cum mortali coeunte: delectetur, id quod nascitur partibus contra naturam à toto auulsis. Verum hӕc nimis acerba videtur esse & liberа inse͡ctatio. Alia autem est concinna excusatio, quę neque eripit animalibus rationem, & conuenienter vtentibus hominibus iustitiam conseruat. quam à veteribus & sapientibus introductam, gulӕ ac voluptatum studiũ coitione facta exturbauit: Pythagoras autem reuocauit, docens quomodo citra iniustitiam vtilitatem percipere possemus. Non enim agunt iniustè, qui animalia quę cicurari prorsus non possunt, vel damnosa omnino sunt, plectunt atque interficiunt. mansueta autem humanaq; cicurando ad eas operas condocefaciant, quӕ vniuscuiusque naturӕ conueniunt.

Fetus equorum, asinorumq;, & boum genus,
vt ait Aeschili Prometheus, dat deus,
Munera rependens, quӕ nostris laboribus
Subeant.—

sic canũ custodia capras & oues defendit, dum mulgentur, tondentur, pascuntur. Non.n. vita hominibus eripitur, si non apponantur patinӕ piscиũ plenę, aut iocinora anserum, neq; boues aut hœdos in conuiuia mactẽt neq; fallendi temporis causa, aut animi gratia in theatris ac venationibus alias bestias inuitas cogãt resistere & pugnare, alias quas natura non armauit, interficiant. Qui.n. ludit, & se oblectat, qui vnà ludant atq; gaudeant socios ludi habere debent: non (quemadmodum de pueris dicebat Bio, eos per ludum ranas saxis petere, ranas autem non ioco sed seriò mori) ita venari & piscari, vt voluptatem capiat bestiarũ cruciatibus & mortibus, aut ijs miserabiliter à pullis catulisve abreptis gaudeat. Non enim iniustè faciunt qui vtuntur animalibus: sed ij, qui hoc faciunt damnosè, cõtemptim, & cum crudelitate. SOCL. Inhibe, & summoue hӕc crimina. Propè enim adsunt huc accedentes multi, omnes venãdi studio dediti. quos neq; facile sit ab instituto suo deducere, & nihil attinet offendere. AVT. Probè mones. Sed Eubiotum quidẽ satis scio, & consobrinum meum Aristonem, tum Dionysij Delphici filios Aeacidem & Aristotimũ huncce, nec nõ Nicadrũ Euthydami F. gnaros esse terrestris venationis, ideoq; à partibus Aristotimi futuros. sicut ab altera parte Phӕdimus adducit insulares istos & marinos, Heracleonẽ Megareasem, Philostratumq; Euboënsem,

Cura marinorum quibus est operum.—

Huncautem nostrum ӕqualem Optatum

Vtris annumeres, non est d gnoscere promptum : Iliad.ι.85.

qui agrestem simul & marinã deam Dictynnã vtriusq; generis prӕdӕ primitijs sӕpe veneratus, ita accedit, vt neutris videatur se adiuncturus. num nam malè conijcimus mi Optate, communem te fore, & qui mediũ ferat adolescentum arbitrum. OPT. Rectissimè conijcis Autobule. iamdudum.n. Solonis lex obsoleuit, quӕ puniri iubet qui in seditione neutri se parti adiunxisset. AVT. Huc ergo adside, vt si quid incidet teste indigens, non Aristotelis libros excutiendi sint, sed tibi ob peritiã verum dicenti suffragemur. SOCL. Agedũ iuuenes, conuenit ne inter vos de ordine. ARIST. Actum est de eo inter nos magna contentione: tandem, vt ait Euripides,

Fortunӕ proles sors tulit sententiam,

cum eò esset prouocatum, iussitque terrestrium causam prius quam marinorũ dici. SOCL. Tempus ergo est Aristotime, vt tu iam nunc dicas, nos audiamus ARIST. Forum controuertentibus apertum est * alij fetum perimunt, in ipso partus tempore insilientes femellis. Genus est mugilum, quos pardias appellant: ij è suo viuunt muco. Polypus seipsum depascens per hyemem desidet *
*

Piscium & piscatoris vituperatio.

Igne carente domo, prauo contentus in antro.

Hesiod. op 531.

adeò vel ignauus est, vel gulӕ deditus, vel stupidus, vel omnibus ijs culpis obligatus. Itaque rursum Plato in Legibus prohibuit, aut potius voto hoc petijt, ne mannam adolescentes venationem vnquam amarẽt. Nulla enim roboris exercitatio, nulla sapientiӕ meditatio, neq; quicquam ad vires, celeritatem ve conducẽs agilitatemq; inest in certaminibus, quӕ aduersus labraces, congros, aut scaros suscipiuntur. At in terrestri venatione, ferocia animalia congredientium exercens audaciam & fortitudinem: versuta, insidiantium calliditatẽ: velocia robur & laborum tolerantiã apud insequentes. Atq; hӕc bona venationi accepta feruntur: piscatio nulla re est nobilis. Neque sanè deorum quisquã, mi amice, dignum se congricidӕ putauit titulo, cũ Lycoctonos voluerit dici Apollo: aut mulli: ida, cũ sit Elaphebolos Diana: ille à lupis, hӕc à ceruis occidendis. Quid verò miri hoc? cum etiã homini aprum duntaxat, ceruum, capream, leporem capere honestius sit, quàm emere: thynnum, carabũ amiã obsonari quàm capere magis decorum? Omnino.n. piscatio propterea turpis, nullo studio digna, illiberalis credita est, φ nihil habet ingeniosum, nullas machinas, nullam versutiam vtursper. In vniuersum verò, quando quibus demonstrant philosophi animalia ratione esse prӕdita, hӕc sunt: proposita, apparatus, memoriӕ, animorum motus, pro sobole procuratio, gratiarum actio pro acceptis beneficijs, meditatio vlционis in eos qui lęserunt,

Sept. legũ extrema.

innentiones

inuẽtiones rerũ necessariarũ, indiciũ virtutis alicuius, vt fortitudinis, societatis, continentiæ, magnanimitatis: consideremus nihil ne horũ marina, aut obscurã eorũ notationem modò inuolutã ita, vt vix cõiecturis solertibus possit percipi, habeãt: in pedestribus aũt & terrenis documenta istorũ oĩum existent splẽdida, euidẽtia, stabilia. Ac

Tauri, apri, elephãtis solertia.

initio mihi contẽplare proposita & apparatus taurorum ad pugnã se puluere conspergentiũ: atq; aprorum dẽtes acuentiũ. Elephanti, quia materia quã alimenti sui causa effodiunt aut excidunt, dentẽ hebetat deterendo, altero tñ ad hanc rẽ vtuntur, alterũ semper acutũ ac recentem sui defendẽdi gratia seruãtes. Leo semper ambulat pedibus introrsum reductis, itaque vngues occulit, ne attriti aciẽ amittant, aut inuestigantibus occasionẽ inueniendi exhibeãt. non. n. facilè inuenitur vestigiũ vnguis leonini: sed in cæca & exigua incidẽtes signa, aberrant venatores.

Leo.

Ichneumon aũt, quod auditũ vobis puto, parũ differt ab induto thoracẽ ad prœliũ milite: tñ sibi cœni circundat, tamq; densam sibi circũ figit tunicã, aggressurus crocodilũ. Hirundo, antequã fetũ excludat suũ, videmus quo modo nidum adornet. q̃ bellè fundamenti loco festucas subijciat solidiores, ijsque adfigat deinde tenuiores. & si glutinis loco cœnũ desideret nidus, quo pacto super lacũ aut mare ita volitet, vt superficiem eius tangens alis, eas vdas, non tñ grauiores faciat: ijsq; deinde puluerẽ appræhendens, eo illinat atq; cõstringat laxas dilapsurasq; partes. opus ipsum figura est angulis & multitudine laterũ carente, æquabile & (quantũ pôt fieri) rotundũ in globi morẽ. sic. n. & stabile atq; capax fit, & non temere ansam præbet foris insidiantibus bestijs.

Ichneumon. Hirundo.

Araneæ textum, cõẽ exẽplar telæ mulierũ, & retibus, non vna de cã admirationem sui præbet. Nã & fili subtilitas, & textura nõ deiuncta aut staminis in morẽ diuulsa, sed continens tenuis in morẽ membranæ, & quodã glutinoso humore obscurè admixto cõferta, tũ color aëream & caliginosam reddens superficiẽ fallendi causa, atq; ipsa, adeò maximè totius machinæ gubernatio, q̃ callidi instar venatoris, si quid reti suo implicuit, illico sentiens casses suos contrahit, prædamq; constringit: hęc inquã oĩa eiusmodi sunt, vt nisi quotidie se conspectui nostro offerentia fidẽ facerent, non minus fabulæ putarentur, q̃ coruorũ in Africa solertiã. qui potũ indigentes, lapidibus iniectis in aquã, eò vsq; eã impleto cauo continẽte eleuãt, dũ rostro attingere liceat. Porrò aũt cũ vidissem canẽ in naui nautis absentibus lapillos in amphoram oleo non repletã inijcere: miratus sum q̃uo intelligeret à grauioribus immissis leuiora sursum elidi. Similes sunt Cretensium apum, & anserũ in Cilicia artes. Illæ. n. ventosum aliquod circumuolaturæ promontoriũ, ne disijciantur, seipsas exiguis lapillis in os sumptis quasi saburrant. hi qñ Taurum traijciũt, aĩalia alioqui vocalia & obstrepera, tũ metu aquilarũ in os iustæ magnitudinis lapide sumpto taciturnitatẽ sibi imperant, vt fallere in transitu eas possint. Gruũ etiam in volando nobilis est cautio. Nam cũ spiritus est largus, & aẽr asperior, non vt in tranquillitate volãt sinu in fronte curuato in Lunæ morẽ: sed statim in triquetrã formam conducto agmine, cuspide eius figuræ scindũt circumfluũ aẽrem, ne ordines rumpi ab eo possint. Vbi se in terrã demiserunt, eæ quę noctu excubias agũt, corpus vni insistentes cruri librant. altero pede lapidẽ perpetuò inter vigilandum retinent longo tempore: obrepente somno dimissus lapis illicò excitat. Vt iam eò minus mirer Herculem, si arcum axillæ subijciens, & complexus valido brachio;

Aranea. Coruus. Canis. Apes. Anseres. Grues.

Ducit soporem, dextera lignum premens.

neq; eum etiam qui primus apertionẽ ostrei quod contineret exspectandam deprælendit: cum obseruauerim Erodij technam. Is. n. cum à concha quã deglutijt conniuentem vexatur, tantisper tolerat, dum eam à calore laxatã emolliendo apertamq; sensit: tumq; euomens hiantem & diductam, id quod esui est eximit. Cæterum formicarum apparatus & dispositiones exactè enarrare nefas pœnè est: omnes autem præterire, nimiæ socordiæ. Nullum enim ita exiguum habet natura magnarum & pulcrarum rerum speculum. sed tãquam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum.

Erodius.

Intus amicitiæ simulacrum est, — Ilia. ξ. 216.

nempe cultura societatis. inest etiam fortitudinis imago, laborũ tolerantia. insunt multa continentiæ semina, multa prudentiæ & iustitię. Cleanthes, tametsi negabat animalia ratione prædita esse, nihilominus in talo se narrat incidisse spectaculũ. Venisse formicas de suo cauo aliud formicarum examen, formicam portãtes mortuam. Ex hoc adscendisse alias formicas tanquam ad colloquium, rursumq; descendisse. id bis terve factum. tandẽ has sursum extulisse vermem, tanquam redemptionis preciũ pro mortua. hoc illas accepto, & reddito formicæ cadauere discessisse. Sed inter ea quę manifesta sũt oĩbus, est in occurrendo ęquitatis studiũ, cũ nihil gestantes gestantibus aliquid de via decedunt: & rerum portatu difficiliũ corrosiones, atque partitiones, vt à pluribus possint ferri in particula diuulsæ. Quòd autem minutas suas res aliquando foras efferunt formicæ & frigori exponunt, hoc Aratus pluuiam præmonstrari asserit:

Sæpius & tectis penetralibus extulit oua
Angustum formica terens iter. —

Aratus. 956. Vergil. 1. Geor.

Quidam non oua interpretantur: sed versum itã legunt, vt intelligant eas fructus quos reconditos habent, metũ rubiginis ac putredinis quam præsentiant imminentem exitiosq; futuram, foràs efferre. Omnem earum calliditatem superat præsensio tritici germinationis. non. n. manet aridum, aut putredinis exsors, sed humectatur, & lactescit, cum iam eò tendit vt in herbam mutetur. ne igitur seminis vim seruans, inutile esui fiat: exedunt illud principium seu acumen grani, è quo germen emitti à tritico solet. Non probo eos, qui quasi corporis dissectionem æmulantes, earum cauernas rei perspiciendæ causa lustrant. Ij quidem dicunt, à foramine non esse rectũ in eam descensum, aut quam alia bestia facilè posset perrepere: sed anfractibus atq; flexibus cuniculisq; variè interceptum in tres desinere cauitates: quarum vna cões sit omnium domicilium, secunda penu rerum ad victũ pertinentium, in tertiam mortuæ reponantur. Puto autẽ non importunum vobis visum iri, si post formicas elephantum producam; vt mentis vim & in minimis & in maximis corporibus contempletur, neq; illis non sufficientem, neq; his quicquam auferentẽ. Alij in elephante hæc admirantur, quę discens & cõdocefactus in theatris ostentat: figurarum formas inquam & immutationes: tanta varietate & subtilitate, non facilè vt humana meditatione, retẽtione, ac memoria possint æquari. Ego autem magis ex his, quos à sua natura & nulla à disciplina habet hoc animal motibus cum animi tum corporis, tanquam sinceris & meris, intellectum ei inesse animaduerto. Romæ non ita pridem, cũ multi docerentur institiones admirabiles, gyrosque explicatu difficiles: quidam reliquis omnibus minus docilis, ob idq; crebro increpatus & castigatus, depræhensus est noctu sua sponte ad Lunã se exercens, atq; discens. In Syria scribit Agno quondam in domo quadam elephantum fuisse nutritũ: quem cum magister hordei demenso quotidie dimidio defraudaret, & aliquando idem domino inspiciente totum demensum affunderet: elephantum hoc viso, proboscide porrecta semissem separasse, itaq; ingeniosissimè fraudem præfecti sui prodidisse. Alium, cum in mensuram alimenti terram & lapides ingereret magister, & carnes iuxta elixarentur, cineres arreptos in ollã coniecisse. Alius Romę à pueris vexatus, proboscidẽ eius stylis qui pungebant, vnũ ex ijs cõpræhensum sublimẽ extulit, videbaturq; enecaturus. Sed oborto adstantiũ clamore, paulatim ad terram demisit ac discessit: metũ tali

Elephas.

hominis ſatis eſſe pœnæ arbitratus. De feris aũt & ſeorſim paſcẽtibus, cũ alia multa mirabilia narrant, tum quo modo flumina tranare ſoleãt. Primus ſe cõmittit fluuio qui ætate & quantitate eſt reliquis minor oĩbus. illi aũt ſtantes in ripa ſpectant:q, ſi ille ſuo corpore ſupra aquã extet, iam fiduciam traijciendi indubitatã ſibi ſciant eſſe concipiendã. Huc vſq; prouectus oratione, videor mihi propter ſimilitudinẽ non debere prẹterire vulpis aſtutiam. Sanè qui fabulas narrant, ij columbã aiunt ex arca

Vulpes. emiſſam Deucalioni certum indiciũ detuliſſe tempeſtatis, cum rurſus ingrederetur: ſerenitatis, cũ auolaſſet. Sed Thraces in hunc vſq; diem qñ cõcretum gelu fluuium volunt tranſire, vulpe vtuntur ad ſoliditatem glaciei explorãdam. ſenſim.n. accedens, aurem admouet. & ſiquidem ſtrepitu oblato ſentiat aquam propè ſubterlabi: ratiocinatur non in profundũ cõgelaſſe aquã, ideoq; ſubſiſtit, &, niſi prohibeat aliquis, retrò abit. ſi nullũ ſonitum percipiat, iam audacter tranſit. Neq; eſt q hoc dicamus ſenſus brutam eſſe ſubtilitatẽ, ſed ratiocinationẽ, cui ſenſus præbuerit principium. ea aũt eſt talis. quod ſonitum edit, mouetur: quod mouetur, non congelauit: quod gelu non cõcreuit, humidum eſt: quod humidum, id ſubſidere ſolet.

Canis. Dialectici aiunt canẽ in triuijs ea vti argumentatione, quæ è pluribus diſiunctis enunciatis conficitur. ſic.n. ſecũ colligere. Fera aut hac, aut illa inſtitit via: ſed neutra: ergo hac, quæ ſupereſt. ſenſu niſi prænotionem nihil ſuppeditante: ratione aſſumptiones, ijsq; concluſionem inferente. Neq; verò canis hoc indiget teſtimonio: falſum cũ ſit & adulterinũ. nam ipſe ſenſus canis veſtigijs & curſus flexibus perſequendis feræ quò fugerit ea demonſtrat: valere iuſsit iſtis deiunctis aut copulatis effatis. Alioqui verò è multis factis, affectionibus, & officijs canis, quæ neque olfactui neque viſui obuia, ſola intelligentia agi ac conſiderari queunt, natura eius perſpici põt. Ridiculus ſim, huius animalis in venatione continentiã, obedientiã, atq; ſolertiã vobis narrans, quotidie iſta videntibus & tractantibus. Romano cuidam in bellis ciuilibus iugulato caput amputare nemo potuit, niſi prius canẽ qui dñum cuſtodiebat, ac pro eo propugnabat circumfuſi confodiſſent. Pyrrhus rex iter faciẽs incidit in canẽ qui interfecti hoĩs corpus adſeruabat: cognitoq; eũ tertium iam diẽ cibi expertem aſsidere, neq; cadauer deſerere tñ: illud quidem humari, canem aũt attentè ſecum duci iuſsit. Paucis pòſt diebus militũ habita fuit luſtratio, ita vt ſinguli rege ſedente tranſirent. Ibi canis, qui aderat, atq; adhuc quietus fuerat, vt vidit dñi ſui percuſſores tranſire, fremens procurrit, eosq; allatrauit, ſubinde ſe ad Pyrrũ obuertens: ita quidẽ vt non rex modò, ſed qui aderant oẽs ſuſpicionẽ de ijs conciperent. ergo cõpræhenſi & examinati, leuibus quibuſdam ſignis aliunde accedẽtibus, falſi homicidiũ pœnas dederũt. Idẽ feciſſe aiunt Heſiodi illius ſapientis canẽ, qui Ganyctoris Naupactij filios prodiderit, à quibus Heſiodus interfectus fuerat. Quod aũt parentes noſtri Athenis, cũ ibi bonis litteris vacarent, cõperere, id dictis euidentius eſt. Quidã eum in templũ Aeſculapij occultè intraſſet, argenteorum & aureorũ donariorũ quæ mediocris eſſent ponderis arripuit, cumq; ijs abijt, feſelliſſe ſe putans. Sed cuſtos canis, noĩe Capparus, cũ nemo æditorũ latrantẽ exaudiret, fugiẽtẽ ſacrilegũ inſecutus eſt. & initio quidẽ ſaxis petitus, non abſtitit: luce aũt facta eminus eum eſt ſecutus, tanto ſpacio vt videre hoĩem ſemper poſſet eũ obſeruans: cibũ ab eo proiectũ reſpuit, iuxta dormientẽ excubauit, rurſum ſurgentẽ ſubſecutus eſt, obuijs viatoribus adblandiens, illum allatrauit atq; vi ſit. Hęc eum ij qui ſacrilegũ perſequebantur, ex occurrentibus audiuiſſent, ſimul colorẽ & magnitudinẽ canis exponentibus: alacrius perrexerunt, depræhenſumq; ſacrilegũ à Cromyone reduxerunt: cane in reuertendo præeunte, lætitiaq; exultante, vt qui ſibi capti ſacrilegi laudẽ vindicaret. Athenienſes decreuerunt, vt cibus ei publicè demẽſus daretur, & ſacerdotibus ea cura ſemper demandaret. Qua in re imitati ſunt priſcorũ Athenienſium humanitatem erga mulũ. Cum.n. Pericles hecatompedum templũ in arce ædificaret, atq; (vt fieri adſolet) quotidie lapides multis ſarracis eò ſubueherentur: mulorũ vnus qui alacriter quidẽ opus adiuuerat, ſed iam ob ætatẽ vacatione donatus fuerat, in Ceramicũ deſcendẽs, ac lapides vectantibus plauſtris occurrens, perpetuò vnà verſabatur atq; curſitabat, veluti exhortãs alios & incitans. itaq; populus eius ſtudiũ miratus, tanquã athletæ ob ſenectutẽ rude donato publicè alimenta decreuit. Dicendũ eſt ergo eos qui negant quicquã nobis aduerſus aĩalia iuris eſſe, hactenus rectè loqui, ſi hoc de marinis & in profundo degentibus accipi velint: quæ nullo nobis commercio, nulla gratia, nullo amore coniuncta, omnis expertia ſunt iucunditatis. & rectè dicitur apud Homerum,

—ſed te genuit mare glaucum: Iliad.π.34

in hominem immnẽ & inſociabilem. q nimirum mare nihil beneuolum, nihil manſuetum proferat. Qui verò hoc etiam de terreſtribus affirmat, immanis eſt & ferus. Niſi fortè nihil iuris fuiſſe Lyſimacho aſſeramus aduerſus Hyrcanũ canẽ, qui & cadaueri ſolus adſedit, & cum id cremaretur, adcurrens in ignẽ ſeſe coniecit. Idem etiã Aſtũ feciſſe ferunt canẽ à Pyrrho (non rege illo, ſed alio quodam priuato) enutritum. nam & circa cadauer mortui morã traxit, & cũ efferretur, lecticæ adſultauit, & in rogũ deniq; inſiluit, eſtq; vnà cõbuſtus. Porro in pugna contra Alexandrũ vulneribus confecto, elephantus ſenſim & leniter multa ſpicula promuſcide extraxit. & ipſe iam malè affectus, non prius tñ procubuit, quàm ſenſit regem ex ſanguẽ delabitum demum, ne corrueret, paulatim ſeſe demiſit, vt rex commodius ad ſolũ ſe inclinare poſſet. Bucephalus nudus conſcendendũ ſe equiſoni ſuo præbebat, ornatus aũt regijs phaleris & bullis, neminem excepto Alexandro admittebat: cæterorũ ſi quis accederet tentandi gratia, aduerſus occurrens magno cũ hinnitu inſiliebat ac cõculcabat, niſi quis fuga ſaluti conſuluiſſet. Neq; neſcio quoduis exemplũ vobis viſum iri varietate aliqua conſtare. Non poteſt autem facilè ingenioſi animalis factũ aliquod inueniri, in quo vnius duntaxat virtutis inſit indicium. ſed eluceſcit in amore eorũ erga prolem ſimul ſtudium laudis & alacritas, in fortitudine ſapientia irę moderans, & prudentia atq; aſtutia nõ eſt abſq; audacia. Si tamen libeat diuidere, & diſtinguere ſingula, mãſueti ſimul & excelſi animi imaginẽ proponunt canes, qui auertuntur à ſubſidentibus in terram. quò hæc pertinent.

Cum clangore canes tunc irruere. hic ſed Vliſſes Odyſſ.ξ.30
Aſtu ſubſedit, baculumq; abiecit.—

non enim porrò impetunt canes eos qui ſe demiſerunt, humiliumq; animo ſimiles ſunt facti. Ferunt etiam præcipuum de Indicis canibus qui in Alexandrum pugnauit, emiſsis ceruo, apro, & vrſo quietum iacuiſſe, eosque ſpreuiſſe, viſo autem leone ſtatim ſurrexiſſe, & ad certamen ſe paraſſe: palàm oſtendentẽ hũc ſe ſibi aduerſariũ contẽptis reliquis omnibus deligere. Canes verò qui lepores venantur, ſi ipſi eos interficiant, gaudent ijs dilacerandis ac ſanguine eorum potando. ſi verò lepus deſperata ſalute (vt ſæpe fit) quidquid habet reliquum ſpiritus in extremum inſtamens curſum cõcidat: mortuum nactus canis non tangit omnino, ſed adſtat caudam mouens: ſignificans nimirũ ſe non carnis ſed victoriæ cauſa certaſſe. Verſutiæ autem cum ſint multa exempla, omiſsis vulpium, luporum, gruum, graculorumque commentis callidis, (ſunt enim nota) teſtem laudabo Thaletem antiquiſsimum philoſophorum: quem ferunt non minimam laudem eo inueniſſe, quòd artem arte dextrè ſuperaſſet. Salem portãtium mulorum quidam fluuium ingreſſus, fortuitò concidit, ac ſale in aqua colliquato cum Aſinus. ſurgens onere ſe animaduerteret leuatum, cauſam ſenſit ac

fit ac memoriæ mandauit. & quoties per amnem transiret, dedita porrò opera se demisit, & in vtranq; partē versauit vt vasa in aquā demergerentur. Quod vbi Thales audiuit, iussit loco salis lana & spongijs vasa impleri, ijsq; oneratum agi mulum, qui cum pro more suo egisset, & aqua onus suum impleuisset: sentiens suos sibi argutias malè cessisse, post hac ita cautè fluuium transijt, vt ne inuito quidem ipso vasa aqua tangerentur. Alium astum cum fetus amore coniunctum perdices vsurpāt.

Perdices. Adsuefaciunt.n. pullos suos, qui nondū volare possunt, vrgente aucupe supinos iacere, & glebam aliquam aut quisqualias corpori mijcere ac prætendere, tanquā vmbraculum aut tegumentum quoddam. ipsæ persequentem aliorsum abducunt atq; circumagunt hinc inde volitantes, paulatimq; loco cedentes, donec lactatum spe capiendi longè à pullis auellant.

Lepores. Lepores in cubiculum suum redeuntes, catulorum alium aliò ponunt, sæpe iugeri interuallo vnum ab alio locantes: ne si homo aut canis superuenisset, omnes simul periclitentur. ipsi cum hac illac discurrentes varia vestigia reliquerint, ad extremū saltu magno longè à vestigijs se subducentes, ita dormiunt.

Vrsa. Vrsa qn̄ grauedine, quam pholian appellant, corripitur, priusquam omnino torpeat, grauisq; & immobilis fiat, locum receptui destinatum expurgat: eumq; subitura incedit quàm potest maximè suspensis gressibus, summis insistens vestigijs: tandem corpore in tergum coniecto in antrum suum sese infert.

Cerui. Ceruæ potissimum iuxta vias pariunt, quò carniuora animalia non accedunt. Cerui qn̄ se graues ob pinguedinem & carniū abundantiā sentiunt, subducunt se aliò: vt quod fugiendo consequi non possunt, latendo impetrēt. Terrestriū echinorum (quos erinaceos etiam & ericios appellant) sui defensio & custodia etiam prouerbium genuit.

Echinus.

Scit multa vulpes, magnum echinus vnum habet.

nam accedente, vt aiunt, vulpe, ipse

Corpus conuoluens pineę in morem nucis
Spinis riget horrens, ne vel morderi queat,
Vel tangier.—

Elegantior tn̄ est eius pro catulis procuratio. Autumni enim tempore sub vites obrepens vuarum baccas pedibus decutit in terram, easq; circumuolutās se spinis suis excipit: ac nobis aliquando omnibus hoc spectantibus speciē exhibuit ambulantis vuæ. deinde in cauernā suā descendens, catulis eas à se decerpendas præbet. Cubile eius duo habet foramina: vnū versus meridiem, alterum versus septentriones. Cum ergo præsentit mutationem aëris, instar gubernatoris vela mutantis obthurat id qd̄ vento est oppositum, alterum aperit, quod cum Cyziceni quidā obseruasset, creditus est à se prædicere posse ventum qui esset spiraturus. Societatis tuendæ ac prudentię exempla Iuba scribit ab elephantis exhiberi.

Elephas. Venatores .n. fossas quas ad ipsos capiendos faciunt, leuibus sarmentis & terra vili iniecta obtegunt. Cum ergo elephantorum vnus (nam multi simul ambulāt) in fossam incidit, reliqui materiā congerunt, & lapides ingerūt, vt illapsus facilè exire possit. Scribit etiā elephantos dijs vota facere, cum se neminē docente mari lustrent, solemq; orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs est carissimū, ut Ptolemæus Philopator testatum fecit. Cum.n. victo Antiocho vellet dijs honorem splendidè habere, preter alia ob partā prœlio victoriam sacrificia, quatuor etiā elephantes immolauit. nocturnis aūt territus insomnijs, q̄ numen ei ob sacrificium illud inusitatum cōminaretur, cum multis vsus est piaculis, tum quatuor æreos elephantos pro occisis posuit. Neque minus societatem colunt leones. Nam à iunioribus in venationē educuntur ætate grauiores & tardiores. hi vbi defatigati sunt, sedent & iuniores opperiuntur. qui prædam nacti, mugitu (qui similis est boatui vituli) seniores vocant: hi id statim sentiunt, accedunt, communiq; præda vescuntur.

Amores brutorum. Amores porrò multorum extitere animaliū, alij sęui & furiosi, alij habentes non inhumanam elegantiā, neq; inuenustā consuetudinem. Qualis fuit Alexandreæ amor elephanti, riualē se Aristophani grammatico exhibentis. amabant .n. ambo puellam corollis vendentē, & non minus euidenter elephas: nam per forum pomariū transiens, semper ei poma adferebat, diuq; adstabat proboscideq; manus instar intra vestem inserta pectus sensim contrectabat. Draco aūt qui Aetolicam seminam amauit, noctu ad eam cōmeabat, & ad cutē vsq; subiens amplexansq; neq; volens neq; imprudens lædebat: placideq; semper sub autoram abijt. quod cum adsiduo faceret, necessarij longius remouerunt feminam. Draco post id, triduum aut quatriduū non venit, quærēs (vt apparet) eam, & vagans. tandem ægrè cum reperisset, non pro more placidus, sed asperior accessit, & cum manus eius reliquis voluminibus corpori alligasset, suras extrema cauda flagellauit: lenem quandam & amatoriā iram ostendens, quæ plus indulgentiæ haberet quàm pœnæ. Omitto anserē, qui in Aegypto puerū adamauit, & Glauces citharœdæ amore captum arietem. sunt.n. in ore omnium, & vobis multarum narrationum satietatem obortam puto.

Voces auium. Iam sturni, corui, psittaci; quando loqui discunt, vocisq; spiritum ita facilē fictu doctoribus præbent: videntur mihi inter discendum patrocinari alijs animalibus, ac nos quodāmodo docere, etiam eius quę viua voce exprimitur & articulatæ orationis partem ipsis esse. Quo fit vt valdè ridiculi sint, qui cū istis animalibus sibi comparandos sumunt pisces, qui neq; ad vlulatum quidem aut ad gemitum satis habent vocis. cum auium à natura profectis, & nulla disciplina formatis cantilenis quantū venustatis & gratię insit, eruditissimi & musices peritissimi hoīes testimonium ferant: suauissima poëmata & carmina, olorum & luscinïarum comparantes cantibus. Quoniam aūt in docēdo quàm discendo plus inest rationis: fides iam habeatur Aristoteli, qui docere etiam animalia ait. visam.n. esse luscinïam, quę suo pullo canendi modum traderet: atq; testimonium ei fert hec res, q̄ ex philomelæ deterius canunt, quæ paruæ captæ & conuictu matrum crepiæ aluntur. quæ.n. à matribus educantur, simul discunt: non mercedis aut glorię gratia cantillantes, sed quia delectantur, & vocis pulchritudinem magis q̄ vtilitatem diligunt.

4 9. hist. anim.

Pica mirabilis. Est quod vobis narrem, auditum ex ore multorum Romanorum & Gręcorū, qui rem coram spectauerunt. Tonsor quidam tonstrinam habebat ante templum, quod Forum Gręcorum appellāt. Is mirificē vocalem & garrulam alebat picam, quæ & hominum verba, & voces boum redderet, instrumētorumq; sonos: non cogente quoquam; sed q̄ ipsa impensè studeret omnes voces prodere, nihil non sonorum exprimere imitando. Fortè euenit, vt in ea vicinia diues quidam efferretur multis tubis accinētibus. cumq; pro more ibi locorū fieret institio, tubicines quia placebant, iussi cantum diutius protraxere. Ab illa die pica ita muta, ita vocē omni destituta fuit, vt ne eam quidem ederet, qua necessaria sibi solebat indicare. Quibus ergo antè vox eius, ijs tunc silentium admirationi fuit: etiā eò maiori, q̄ auditorium solitorum ea pergere ita cōticuisset. Non deerant, qui veneficio eandem artem tractantium hoc effectum suspicarentur. plerïq; sono tubarum auditum aūt perculsum putabant & attonitum, vnaq; cum eo extinctam vocē. Verū nihil erat tale in causa: sed exercitatio, vt apparuit, vī imitandi in sese conuersa, & vocē tanquā instrumentum concinnante atque apparante. Subitò n. rursum emicuit, nihil vsitatarum illarum & veterū imitationum, sed cantus tubarum ipsis conuersionibus modulans, omnesq; mutationes & pulsationum numeros exprimēs. vt, quomòdo dixi, in animalibus intelligi possit facultatem à se ipso discendi rationis maiorem habere vim, quàm docilitatem magistro aptam. Vnam tamē

canis disciplinā non videor mihi debere silentio premere, cuius spectator Romæ fui. Erat mimo cuidā, qui tum fabulam perplexā, multarumq; actione personarū constantem docebat. is canis cū alios gestus referebat, rebus & motibus animorū propositis respōdentes: tum facto periculo in ipso de veneno, quod soporē afferret, sed lethale videri ex argumento fabulæ debebat, panē in quo id exhibebatur accepit, & postquā edisset, paulo pòst similem se tremebundo, labascenti, ac caput ob grauitatē sustentare nequeunti præbuit: deniq; se tanquā exstinctum protendit, trahendumq; & transferendū præbuit: sicut fabulæ rationes postulabant. Deinde articulo temporis ex his quæ dicebantur agebanturq; cognito, sensim principio sese commouit, tanquā si ex alto somno expergisceretur, ac sublato capite circunspexit. pòst admirantibus oībus, ad eum accessit ad quem debuit, lætitiam simulans atq; comitatem. ea res cōmouit animos * oīum hominum, ipsiusq; etiam Vespasiani senis Imperatoris, qui vnà tum in theatro Marcelli aderat. Sed ridiculi fortasse sumus, qui eo nomine laudamus animalia, ꝙ discant: cū Democritus affirmet nos eorū in maximis rebus fuisse discipulos. araneę in texendi arte atq; reficiendi, hirundinis in ædificandi, oloris & lusciniæ, in suauiter canendi & imitandi. Medicinæ porrò triū partium exempla illustria in ijs videmus. Non.n. medicante duntaxat eius vtuntur species, cuius quidem subijciā exempla. Testudines origanum, mustelæ rutā mandunt, vbi aliquid de serpente comederunt. Canes certa quadā herba se bili vexante expurgant. Draco oculum obtusè videntem feniculo compunctum acuit. Vrsa cum primum ex antro suo prodit, aro vescitur agresti, cuius acrimonia aperit intestinū ipsius concretū. Alioqui nausea cū tentatur, ad formicarū cauernā se confert, linguamq; suam pinguē & dulci succo mollitā exerens eis proponit, dum hæc formicarū fiat plena. quibus deglutitis iuuatur. Sed & ibis proluitionē alui, per intestinorum vltimam extremitatē ingesta marina aqua se purgantis, animaduertisse & imitati dicuntur Aegyptij. & sacerdotes eorum, cū se conspergendo lustrant, aqua ad hoc vtuntur, è qua ibis biberit: ꝙ infectam aut insalubrē nullam hæc aquam tangat auis. Sed & cibi abstinentia curantur quædā. vt lupi & leones, qui cum fastidiū carniū esu nimio contraxerunt aliquantū iacentes & se calefacientes quiescunt. Tigrin ferunt, si ei hœdus porrigatur, abstinere cibo per biduū: tertia die esurientē, aliud poscere, & ni mox detur, caueā conuellere in qua inclusa tenetur, interim hœdo vt conuictori iā & contubernali facto parcere. Sed & medicinā quæ manibus administratur exerceri ab elephātis aiunt: qui vulneratis adstantes, contos, lanceas, & sagittas facilè & absq; damno aut laniatione euellāt. Capellæ Cretenses ꝙ dictamno esa facilè eijciūt infixa ipsis spicula, (statim.n. sauciatæ ea herbam, nihil aliud, sectantur) grauidis mulieribus occasionē dederunt obseruandi, eam vim eijciendi fetus habere. Hæc, quanquam admirabilia, minus tamen admirationis merentur, quàm ꝙ bestiæ sunt quę muneri vim intelligunt, & numerare possunt. Susis boues sunt, quæ regium ibi hortum rigant portatilibus haustris, quorū numerus est definitus, vt quæuis bos quotidie centū id genus vasa aquę plena eò portet. plura vt portet, nulla ratione, ne vi quidem vlla efficies. nam sæpe quidem tētatum est: sed bos vbi constitutum numerum absoluit, subsistit, neq; amplius progreditur. ita accuratè summam concipit, & in memoria conseruat. Autor Ctesias Cnidius. Afri Aegyptios derident, qui de oryge fabulentur, eū ea die & hora vocem emittere, qua sidus oritur, quod Sirium & Caniculam nos appellamus, ipsi Sothen. suas enim vniuersè capras quando illud astrum cū Sole oritur, certò conuersas ad ortum intueri: esseq; id firmissimū documentum annuæ circuitionis, maximeq; cum astronomicis cōsentiens tabulis. Vt autem oratio nostra colophonē

Homines quę à brutis didicerint.

Medicina.

Boues.

Canicula ortus.

ipsa sibi imponēs desinat, agedum moneamus (quod dicitur) à sacra littera scrupulum, & exigua quædam de diuinitate diuinationeq; nostrorum dicamus animalium. Non enim exigua, aut ignobilis, sed cū maga, tum peruetusta pars diuinationis est auspicium. Celeritatē quippe suam aues, vim intelligendi ob agilitatē omnibus visis percipiendis aptam, deo accommodant vtendam: vt is eam cōuertat & ad motus, & ad voces, & ad garritus, & ad figuras: quæ omnia alias insistant, aliàs venti in morem citentur: aliasq; actiones impediant, alias dirigant & suis impulsibus ad finem perducant. Ideò in genere Euripides aues deorum præcones appellauit. in specie autē Socrates olorum conseruum se facit. Sicut etiam de regibus Pyrrhus aquilæ cognomento, accipitris Antiochus delectatus fuit. piscium appellationem inscitis hominibus duntaxat vel probi vel falsè mordendi gratia tribuimus. Verum enimuerò cum sexcenties sexcenta possint enumerari, quæ à terrestribus & aëreis animalibus nobis voluntate deorum præmonstrantur atque præsignificantur: piscium patronus ne vnum quidem tale proferre potest. muta enim aquatilia omnia, & nihil prouidentiæ diuinę cernentia, in Titanicum mare impiumq; abiecta sunt, veluti in sceleratorum regionem, vbi ratio & mens animi exstinguuntur: vt extrema animi parte qua sentitur, confusè & diluiè prædita ista, magis palpitantium quàm animalium sint similia. HERACLEO. Contrahe supercilia, mi Phędime, teq; excita ad causam marinorum nostram insulanorumq; defendēdam. Non enim iocosè dixit Aristotimus, sed valido vsus est agone, ac dicendi arte, cui ad forensem rationem nihil præter cancellos & tribunal defuit. PHAEDIMVS. Insidię verò, mi Heracleo, dolusq; manifestus nobis intentantur. Nos enim hesterna adhuc crapula obrutos sobribus, vt vides, pręclarus iste pręmeditatè adortus est, Recusare tamen certamen non licet. Nolo enim de me, si Pindarum æmuler, dicit hæc.

Proposito certamine, præscriptio
Virtutem in altas coniecerit tenebras.

Multum enim ocij nobis est, cessantibus nō choris, sed equis, canibus, retibus, & verriculis: cum ob disputationem hanc induciæ hodie omnibus in terra mariq; versantibus animalibus contigerint. Non tamen est quod metuatis. Vtar enim eo modicè: neque philosophorum opiniones, neq; fabulas Aegyptiorum, aut Indorum teste carentes, Afrorumve narrationes adducens: sed pauca eorum proferens, quæ vbique testes habent eos qui mare exercent, visuq; fidem sui faciunt. Quanquam terrestrium quidem exemplorum nullum in occulto est, sed apertè sensui cognitionem sui præbent. Mare autem pauca & exilia præbet, & suorum animaliū plerorumq; abscondit ortus, nutritiones, insidias quas inuicē struunt, & cauent: in quibus non pauca prouidentiæ, memoriæ, & iustitiæ opera ignorata, obsunt nostræ causæ. Deinde terrestria animalia ob generis communitatem & vitæ consuetudinem vtcunq; cum hominum moribus commixta, educationem, doctrinam, imitationemq; consequuntur: quibus acerbitates omnes & morositates, tanquam dulci aqua admixta marinæ salsugo, delinitur atq; conditur, incomposita & inertia omnia excitantur motuum humanorum commercio. At marinorum vita, magnis limitibus ab hominum consuetudine distincta, nihilq; adsciticium habens, nihil vsu partum, sua est tota & genuina, & nullis permixta alienis moribus: non ob naturam hoc, sed propter locum. Natura enim quantum ex se disciplinæ consequi potest, inq; se continet, etiam piscibus largitur. Itaque multas anguillas hominibus præbet cicures, quæ sacræ vocantur: quales sunt in Arethusa. sæpe etiam pisces, qui nominatim vocati exaudiant: qualem ferunt Crasso fuisse murænam, qua mortua fleuit. cum quidem Domitio obijcienti hoc, respondit:

Augariā.

Pisces cicures.

Nonne tu sine lachrymis tres vxores sepeliuisti? Crocodili sacerdotum non modò vocem agnoscunt vocantium, seq; contrectari sinunt: sed etiã rictu diducto dentes manibus purgandos, & linteo tergendos præbẽt. Nuper optimus Philinus cum in Aegypto vagatus ad nos redijsset, narrauit, se in vrbe quæ ab Antæo nomẽ habet vidisse vetulam cum crocodilo dormientem, iuxta eam in grabbato mollissimo decorè porrectum. Sacrum verò crocodilum antiquitus narrant Ptolemæo regi, cum ab eo vocatus non compareret, frustra etiam sacerdotibus hortantibus atq; precantibus, finem vitæ, qui non multo pòst secutus est, præmonstrasse. Vt iam neq; pretiosæ illius diuinationis exsors sit aquatile animaliũ genus, neq; suo honore careat. quando etiã apud Surã (pagus is est Lyciæ inter Phellos & Myra) audio homines piscibus adsidere, ex ijsq; arte quadam tanquam ex auibus præsagia futurorum captare. Verum hæc sufficiant exempla ad ostendendum, pisces non omnino à nostro genere alienos esse, aut qui nulla nobiscũ affectione conspirent. Sincerę autem & naturalis perspicientiæ, magnũ est hoc & commune argumentum: q nullum aquatile, demptis his quę ad saxa adhærescunt vel iis adnata sunt, ita facilè & absq; negocio ab homine capi potest: vt alini à lupis, apes à meropibus, cicadæ ab hirundinibus, angues à ceruis. (quibus quidem non à cursu, sed serpenses attrahendi facilitate elaphi nomẽ apud Græcos est.) Sed & ouis pede lupum ad se vocat, & ad pantherã pleraque aiunt accedere suauitate odoris illecta, maximè simias. Marina autem ferè omnia cum præsentiant, suspicienturq; & caueant insidias calliditate sua, fecerunt vt piscatio non simplex aut expedita esset, sed varia instrumẽta, omnisq; generis artes ac fallacias requireret. Idq; liquet etiam ex ijs quæ maximè sunt in promptu. Nam calamum piscatorium non volunt crassum esse, quãquã eo robusto opus sit ob captorum piscium violentas reuulsiones: sed tenuem potius eligunt, ne latã faciens vmbram, terreat animal natura suspiciosum. Quin & funiculum hami paucis nodis nectunt, læuemq; faciũt: quòd alias dolum sensuros pisces putant. & setæ partes quibus vncus alligatur, quàm maximè albas faciunt, vt eo facilius lateant, in mari ob similitudinem coloris. Versus autem Homeri,

Prisciũ diuinatio.

*

De hamis

Iliad.ω.80

Illa cito, plumbi similis, petit impete fundum:
Quod bouis agrestis cornu ducente sub vndas
Crudeuoris missum mortem fert piscibus atram:

quidam sic accipiunt, vt putent veteres boum crinibus ad hamorum funiculos conficiendos fuisse vsos. Keras enim quod aliàs cornu significat, hic esse crinem: vnde Kerasthæ tonderi, & Kurà tonsura, & Keroplastes ille apud Archilochum, studiosus comæ ornandę. Sed errãt hi. Nam setis equinis vtebantur masculis: cum equarum caudæ vrina madefactæ setas habeant inualidas. Aristoteles in his nihil ait sapienter aut subtiliter dictum esse: se re vera funiculo ante hamum apponi corniculum, q pisces peruorent, si quid aliud attingant. Hamis porrò vtuntur rotundis aduersus mugiles & amias, quia ijs os est paruum. à recto.n. sibi timent. aliqnando etiã teretẽ suspectum habens mugil, in orbẽ circumnatat, escã cauda verberans, & quod decussit, ad os reflectens. quod si nequit, ore contracto summis labris escã attingit, aliquid inde carpens. Labrax elephanto fortiorẽ se gerit. non.n. alium, sed ipse seipsum, qñ hamũ momordit, capite hinc inde agitato vt vulnus dilatet, doloremq; istius tolerans laniationis, vnco liberat. Vulpes raro ad hamũ accedit, sed dolum fugit: capta statim extrà vertit corporis interiora, (quod ei ob robur & flexibilitatem datũ est) itaq; hamum eijcit. Hæc quidem intelligentiã demonstrant, vsumq; eius tẽpestiuum, atq; eum artificiosum & subtilem. Alia sunt, quibus cum prudentia coniunctus mutuus amor, societatisq; studium declarantur. Scarus vbi hamum vorauit, reliqui scari adsiliunt, & funiculũ morsibus rumpunt. ijdem suis in rete illapsis caudas tradunt, mordicusq; tenentes alacriter extrahunt. Anthię in gentilibus suis liberandis maiorem adhibent audaciam. funiculum.n. in dorsum recipiunt, spinisq; erectis conantur earum asperitate tanquam serra disserare. Atqui nullum nouimus anima', quod alij, sui generis audeat opem ferre: non vrsum, non aprum, non leænam, non pantheram. sed conueniunt quidem in theatris quæ euidẽ sunt naturę, inq; orbem circumeunt: alteri verò alterum subuenire neque nouit neq; curat, sed ab eo vulnerato aut moriente quàm longissimè fugit atq; desilit. Narratio autem, amice, de elephantis qui in fossam delapsum congesta materia educãt, nimis quàm absurda est, & aliena: tanquam è regio edicto iubens nos libris lubè credere. quòd si vera est, ostendit multa marina animalia societatis studio, prudentiaq; nihil concedere terrestrium sapientissimo. Sed mox de societate eorum peculiaris erit sermo. Cæterum piscatores cum vident plerosq; pisciũ ex hamis eluctari, ad vim se conuertunt, Persarum more sagenis eos circumuenientes, quibus cõpræhensi nulla calliditate effugere possint. Nam verriculis & nassis mugiles iulidesq; capiuntur, tum mormyri, sargi, gobij, labraces. quæ autem iaciuntur in altum retia, mulli, chrysopum, scorpium trahunt. quin etiam gripis & sagenis pisces inclusos rapiunt: quod tertium genus panagrã Homerus rectè appellauit, quòd omnia eo capiantur. Sunt tamen aduersus hæc machinæ mustelis & labracibus. Labrax enim cum sentit panagram trahi, vi solum tundit, in eoq; cauitatem efficit, in qua se continet dum rete transeat. Delphin depræhensus, vbi se in vlnis sagenæ teneri sentit, nihil perturbatus, sed lętus intus manet, epulaturq; absq; negocio, tanta piscium copia præsente. vbi rete prope ad terram adducitur, eo eroso abit. Quòd si non effugiat, primum nihil aliud patitur, quàm quòd piscatores mariscis ei circa cristam insutis ita signatum dimittunt. rursus capto verbera ingerunt, agnito è futura. Sed hoc raro euenit. pleriq; enim primum veniam consecuti, posthac à maleficio abstinent. Cum autem multa præterea sint prudẽtiæ in prçcauendis & effugiendis insidijs exempla, sepiæ artem præterire non conuenit. Vesicam enim iuxta collum habens plenam atro humore, (tholus is vocatur) vbi depræhenditur, hunc effundit foràs, tenebrasq; circa se efficit mari infecto, vt piscatoris conspectum subterfugere possit. imitatus deos Homericos, qui quos saluos volunt, cærulea sæpenumerò nube obiecta eripiunt atque suffurantur. Sed de his satis. Insidiaodi autem & prædandi eorum calliditas in multis conspicitur. Aster cum sciat omnia quę tetigerit dissolui ac colliquari, corpus suum tangi sinit ab appropinquantibus. Torpedinis vim nostis, quæ non modò tangentibus stuporem infert, sed etiam per sagenam torporem manibus captantium immittit. quidam, qui eius naturã magis compererunt, aiũt si viua in terram excidat, aquã ei superfundentes, torporem sentire per affectam qualitate piscis aquam ad manum allatum. Huius ergò rei cum habeat innatum sensum, cum nullo cominus pugnat pisce, neque periculum vllum adit: tantum in orbẽ circumnans, quasi tela spargit vim à se defluentem, inficitq; primò aquam, deinde animal per aquam, cum id neque defendere se queat, neque effugere, sed quasi vinculis irretitum teneatur atque congelet. Notus est etiam multis piscator, cui à capiendis piscibus nomen est factum: cuius arte etiã sepiã vti Aristoteles scribit. A collo suo demittit acetabulum instar funiculi quo hamus dependet, quod & laxatum longè emittit, & facilimè retrahi in se potest. id pisciculis, quos prope se videt, mordendũ exhibet, paulatimq; in se retrahens fraude ad se prædam adducit, dum ore contingere possit. Polypus vt colorem suum mutet, Pindarus notum fecit ac celebre, sic canens.

Mutua piscium auxilia.

*

Ilia ι.487.

Astus piscium.

Marinæ

Marina bestiæ colori
Aduerte mentem, & sic vafer omnibus
Versare in vibibus:

& Theognis.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris,
Cui subiit is, semper fit similis lapidi.

Sanè etiã chamæleon mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occultat: sed ob metum ita vertitur, natura meticulosus: & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, spiritus multitudinem. parum.n. abest quin totum eius corpus pulmone impleat, quo indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At polypi mutatio non est animæ affectio, sed actio quædam. Mutat.n. se dedita opera, hac arte fugiens quæ timet, & apprahendens quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans præteruehentia. Nam ipsum sua comedere acetabula, falsum: à murena sibi & congruo metuere, verum est. ab his enim malè tractatur, neq; lædere vicissim, potest ob lubricitatem elabentes, sicut rursum carabus illis in complexum venientibus vincit. nam: equites nō est aduersus asperitatem auxilio: polypo autē acetabula intrudente perit. Atq; hunc orbem & vicissitudinem mutuò sese insequendi & fugiendi natura ipsis vt exercitationem ac meditationem certaminis de calliditate & prudentia ingenerauit. Enimuero echinum terrestrem tetulit Aristotimus, qui præsensisset ventos, laudatq; que gruum volatum trianguli forma. Ego aūt echinum quidem Cyzicenum aut Bizantium, sed oēs in vniuersum marinos echinos profero, qui vbi tempestatē fluctusq; prænoscunt, lapillis sese saburrant: ne ob leuitatē euertantur aut vndis obortis auellantur, sed lapillis prægrauanti bus maneant. Volatus gruum ad venti rationes accōmodatus, non est vnius generis. Sed hoc oībus communiter notum est piscibus, semperq; aduersum vndas & fluctū natant, cauentq; ne vento secundum caudam incidente squamæ nudatæ corpus nudum exhibeant, idq; dolore afficiantur. Itaq; proram suorum corporum semper aduersam vndis statuunt. sic.n. scissum à fronte mare branchias constringit, læuiterq; per summam superficiē defluens squamas deprimit, neq; cum horrore erigit. Hoc, inquam, omnium cōe est piscium, excepto ellope: is fuapte natura secundo vento & fluxu nat, neq; metuit sibi à squamarum erectione, cum earum commissuræ nō sint versus caudam consertæ. Iam thynnus ita exactè æquinoctia & solstitia sentit, vt eiā hoīem doceat, nihil huc tabulis opus habentē astrologicis. vbi.n. eum bruma deprehendit, ibi quiescit, eodemq; se loco continet vsq; ad æquinoctium. Callidum verò est illud gruis, q; lapidem tenet, vt eo excidente euigilet. Quanto, amice, maior est delphini solertia? Huic cum nefas sit stare, & motu vacare, in quo natura eius semper est, neq; ante mouendi quàm viuendi finem facit: qū somnū capiat, corpus sursum ad superficie maris euehit, supinumq; rursum per profundum demittit, fluctu quodam vectationis agitatus, donec ad terram perueniat: tū excitatus è somno, sursum cum impetu ad maris superficiem effertur, iterumq; post se demittit, itaq; sibi in motu quietem quondā machinatur. Idem eadem de causa facere thynnos aiunt. Quorum quoniā paulo antè mathematicam prædictionem conuersionum Solis retuli, cui etiā Aristoteles testimonium perhibet: audi nunc etiam arithmeticam eorū scientiam, immò opticam me hercle prius dicā, quam videtur non ignorasse Aeschylus. sunt.n. hæc eius verba,

Delphinus.

Thinnus.

In morem thunni obliquos oculos ingerens.

videntur enim altero oculo cæcutire thynni. itaque in mare ita ingrediuntur, vt à dextra habeant terrā, & egrediuntur, vt à sinistra: planè prudenter atq; attente custodiam corporis meliori oculo cōmittentes. Arithmetica autem ob societatis tutelam, vt apparet, & mutuam dilectionem cum haberent opus, ita ad summū eius scientiæ peruenerunt, vt eum gaudeant conuictu & congregatione, multitudinem semper in cubi modum stipent, vniuersis in sex planas superficies distributis. deinde ita natant, vt ordinem sic conseruent, figura sem per in quam libeat partem versa sit. Itaque is qui eos obseruat speculator, si vnum latus superficiei exstantis rectè dinumerauerit, statim de toto numero ipsorum pōt pronunciare, sciens longitudinem, latitudinem, & crassiciem figuræ inter se esse æqualis. Amiæ etiam nomen inde habent, q; simul eæ pastū etiam pelamydes. Reliquorum generum, quæ conspiciuntur & viuunt societate deuincta, numerus exprimi non potest. Itaq; potius accedamus ad eas societates recensendas, quæ priuatim piscibus intercedant. de quibus est is, qui plurimum atramenti Chrysippo consumpsit, primo in oībus physicis, omnibus ethicis libris loco positus pinnotheras. Spongotheram.n. Chrysippus nō nouerat, alioquin haud prætermisurus. Pinnotheras, cui ab obseruanda pinna nomen factum, animal est cancri ad formam accedēs, (sic enim traditur) & cum pinna degit, eiusq; conchæ apertionem obseruat, foris adsidens apertæ & hianti, donec aliquis pisciculus accidat, qui ab ipsis capi possit. tunc carnē pinnæ mordens, eam de captura monet, vnaq; in testudinē intrat: ea concham claudit: sic prēda intra suam munitionem recepta simul vescuntur. Spongotheres gubernatur ab animalculo, quod nō cancri, sed araneæ simile est. Non.n. anima & sanguine caret spongia: sed saxis adnata, vt multa etiam alia, motum habet peculiarē à se ipsa & in seipsam, qui monitore tamen & veluti pædagogo habet opus. nam alioqui rara, & multis hiatibus aperta spongia, ob ignauiam & hebetudinem, si quid eorū que sunt alui intrauerit in caua ipsius spongothera indicante se commouet, atq; id cōsumit. multoq; magis homine accedente aut tangente, monita & puncta ab suo custode spongia, quasi inhorret, clausoq; ore ita se stipat, vt difficulter possit à venantibus abscindi. Purpuræ gregatim consuescentes, fauum quidem cōiter, apium instar, conficiunt: in quo dicūtur generare. musci & algæ quidquid est alui ita 10 suas testas recipiūt, vt ijs in orbem exsertis quasi circularem continuationem præbeant, vna alterius alimentum depascente. Et verò quis in hisce admiretur cōnatem? quando etiam crocodili, quo nullum animal perinde efferum & à societate alienū mare, flumina, paludes, gignunt, tamen in suis cum trochilo cōmercijs mirificam dēmonstrat coniunctionem atq; elegantiā. Trochilus auis est ex earū genere, quæ circa lacus & fluuios versantur. ea crocodilum custodit, nō proprio victu, sed eius reliquijs enutrita. cum enim senut ichneumonē luto (sicut athletæ puluere solent) oppletū crocodilo dormienti insidiari, vociferans & tundens rostro hunc excitat. Crocodilus vicissim ita se huic cicurem præbet, vt cum aperto ore intromittat, gaudentq; eo tenues carniū particulas quæ dentibus inhæserant suis rostro sensim legente & deradente. & vbi iam contentus, os claudere vult, leniter mandibulam inclinans id significet, neq; eā prius demittat, quàm trochilum euolasse senserit. Piscis aūt, qui Græcis Hegemon, quod est dux siue ductor, appellatur, exiguus est, gobio non absimilis quantitate & forma, semperq; adest magno alicui ceto, prænatansq; eius cursum dirigit, ne in vadum is, aut in limum, vel fretum aliquod incidat, vnde exitus difficulter detur. sequitur cetus, veluti clauū nauis, cursum eius tenens, & quidquid aliarum est rerum, siue animal, siue nauis, siue lapis, quod ad ceti rictum accidit; id statim demersum in eius ventrē perijt. ductorem aūt suum agnoscens veluti anchoram intrò recipit. intus.n. dormit ductor, & cetus eo quiescente subsistit ac statione agit. rursumq; eo progrediēte sectatur, neq; noctu diéve abscedit. si enim abscedat, vagatur iam erratq; cetus. & multi ceti quasi gubernatore destituti pereunt ad terram elati. idq; nos vidimus apud Anticyram. & memorant antè ceto haud procul

Pinnotheres.

Spongia.

Crocodilus. Trochilus

Hegemon Cetus.

procul Bunis ita in litus egresso atq; putrefacto, pestem ortam fuisse. Dignum verò est his societatibus & consensui ac consuetudinis eas amicitias componere, quas Aristoteles narrat vulpium & serpentum, quia commu nem inimicum habeant aquilam? aut otidibus cū equis, quibus appropinquare, & fimum disijcere gaudēt? Ego ne in apibus quidem ipsis, aut formicis tantū animaduer to mutuę procurationis. nam vt commune opus omnes augent: ita alteri nulla est alterius cura, nulla considera- tio. Hoc discrimen magis etiam elucescet, si sermonem conuertamus ad ea quæ societatis antiquissima sunt & potissima opera, nempe ad fetus procreationem. Primū enim pisces, qui paludibus contiguum, aut amnes exci- piens mare inhabitant, instante partu sursum euadūt, po tabilium aquarum mitissimam ac placidissima queren- tes. Nam & partui trāquillitas est commoda, & à bellus immunes sunt fluuij, sunt paludes: vt fetus saluti iā con-

Pontus.

sulant. Quæ causa est, q̄ piscium maxima vis apud Euxi num procreatur pontū. non enim cete ibi sunt, sed dun- taxat exilem phocam, & paruum delphinem habet. tum fluuiorum plurimorum atq; maximorū in eum se effun dentium admixtio, temperiem partibus commodā effi- cit. Maximè admirabilis est anthias piscis, quem sacrum

Ilia. π, 407 Anthias, sacer piscis.

Homerus appellat. etsi pro magno piscem sacrum qui- dam interpretantur, quo modo os magnum sacri appel lationem habet, & morbus comitialis cum sit magnus, sacer dicitur, alij sacrum eum intelligunt, qui dimitten- dus sit, vtpote alicuius numinis tutelæ consecratus. Era- tosthenes videtur interpretari chrysophryo, sic ab au- reis cilijs dictum.

Aureus huic sacro sua cilia circulus ambit.

ellopem putant multi. est. n. rarus, & non facilis captu. apud Pamphyliam sæpenumerò visitur: & cum eum ca piunt, tum & ipsi piscatores coronātur, & lembos suos sertis rediminunt, ac cum strepitu plausuq; aduecti, exci- piunt & venerantur. Pleriq; tñ anthiam putāt esse sacrū piscem: itaq; dici, q̄ vbi anthias apparet, nulla est bellua, sed audacter spongiarū captatores vrinant, audacter pi- sces fetificant, tanquam obsidē securitatis à prædātibus nacti. Causa colligi non facilè potest. fugiant ne belluæ anthiam, vt suem elephanti, gallum leones: an signū eius præsentia sit locorū belluis carentium, quæ agnoscat ille & obseruet, vt calliditate & memoria præditus. Porrò autem pisciū fetus procuratio vtriq; est sexui cōis: tan- tumq; abest vt mas fetum deuoret, vt etiā adsideat ouis, eaq; custodiat. testis Aristoteles. etsi qui femellas sectan- tur, exiguum aliquid seminis insundunt: q̄ aliàs fetus ad iustam magnitudinem non excrescat. Peculiariter phy- cides ex alga veluti nidum quendam construentes, eo suum fetū ab vndis defendunt. Mustelæ amor erga pro

Mustela piscis.

lem ac dilectio tantum habet suauitatis, quantum nulla etiam cicuratissima superare possint animalia. Ouum pa rit, & vbi exclusus est fetus, non foris, sed intrò receptū eum ita alit & educat, tanquā denuò paritura. & cū ali- quantū adoleuit, emittitur, doceturq; iuxtà natare: dein de rursum per os in se recipit, receptaculūm iuxtà ei, & alimentū præbens ac locū tutum, dum eò viriū perue-

Testudo.

niat. vt ipse tutari se possit. Testudinis quoq; in parien- do, & fetu tuendo mirabilis est accuratio. Parit è mari egressa in vicinia. deinde q̄a incubare, diutius in terra mo- rari non pōt, oua in sabulo ponit, læuissimū & mollissi- mū ei ingerens. vbi texit, satisq; tutò obruit, sunt qui di- cant eam pedibus locū notis impressis notare, itaq; face re vt facilè ab ipsa agnosci possit. alij femellā à mare nu- tritam, sigilla propria & formulas ibi relinquere ferunt. Id magis mirabile est, q̄ diebus XL. obseruatis (tot enim diebus excoquuntur & rumpuntur oua) sub earū finem accedunt, & vna quæuis suum thesaurum, ita vt non me lius hoīes cistam cum auro depositā agnoscentes, ape-

Crocodi-

riunt cum gaudio & alacritate. Crocodili his cætera ha- bent similia. sed coniectatio loci non dat homini occa- sionē causæ ratiocinando explorandę: vnde est, quod nō rationi, sed diuinationi imputetur huius animalis præno tio. Nam neq; intra, neq; vltra illud spaciū, ad quod Ni- lus sua annua eluuie peruenturus est, progressus oua po nit. vt quicunq; agricola in ea incidat, cum ipse intellige re, tum alijs queat narrare, quo vsq; effluxurus sit amnis adeò scitè dimensus est, ne humidus ipse humido incu- bet. Exclusis catulis, qui primū in lucem progressus non statum ore arripit obuium aliquid muscā putà, culicem, vermem, aut festucā vel herbam, eum mater morsibus dilaniat atq; enecat. feroces aūt & strenuos amat & fo- uet, iudicio (id quod sapientissimi hoīum postulant) non affectui amorem tribuēs. Phocæ etiam pariunt in sicco.

Vituli marini.

paulatim aūt catulos producunt, & mare ijs gustandum præbent, moxq; rursum educunt: idq; sæpe & singula- tim faciunt, dum sic adsuescant, audacterq; marinā vitā

Ranæ.

sustineant. Ranæ in coitu euocationibus vtuntur, vocē edentes, quæ ololygon dr̄, ad amorem & cōiugium ap- tam. vbi aūt mas femellam sic allexit, vnà noctem istam cōmorantur. misceri. n. in humido nō possunt, & inter- diu id in terra verētur facere, obortis tenebris absq; me- tu congrediuntur. Aliàs aūt vocem edunt clariorē plu- uia imminente: idq; signū est vnum de firmissimis. Sed quam, ò care Neptune, pœnè in rem incidi absurdā atq; ridiculam? si me circa phocas & ranas oratione moras nectentem, sapientissimū dijq; acceptissimum omniū marinorū animal subterfugisset. Quæ. n. musica luscinia rum, quæ hirundinū industria, quæ columbarū humani- tas, quod apum artificium cum alcyonis virtutibus com parari meretur? cuiusnā aīalis ortus & partus deus tan- to honore affecit? Latonæ partum ferunt ab vna insula eius amore capta fuisse exceptū. Alcyoni aūt circa bru-

Alcyones.

mam parienti totū mare deus fluctuum & pluuiarū va- cuum præbet: vt iam animal aliud sit nullū, quod hoīes ita meritò ament. huic. n. acceptum referre debēt, quòd media hyeme septem diebus totidemq; noctibus absq; vllo periculo nauigāt, iterq; marinū tum terrestri tutius habent. Quòd si de singulis eius virtutibus pauca sint dicenda: primū ita maritum diligit alcyon, vt non vno aliquo stato tp̄e, sed per totum annū consuetudine eius vtatur: non ob lasciuiam, (neq;. n. vnquā alium admit- tit) sed ob beneuolentiam & amicitiā, qualis vxori ad- uersus suum est virum. Vbi aūt senectus marem imbe- cillum, & ad sectandum tardū reddidit, ipsa eum suspi- ciens gestat atq; nutrit, nunquā destituens, nunquam so- lum relinquēs: sed in humeros sublatū vsquequaq; por- tat atq; fouet, eiq; ad mortem vsq; adest. Ad amorē pro lis, & pro eius salute procurationē quod attinet, vbi pri- mum se concepisse intelligit, statim ad nidum cōficien- dum se confert. Hæc non lutum subigit, non parietibus aut culminibus innititur, vt hirundines, neq; multis par tibus corporis operantibus vtitur, vt apes quæ cellulas suas mellis faciundi causa subeuntes toto corpore om- nibusq; membris laborant. sed alcyoni vnū simplex in- strumentū est, os videlicet. Ac nullū aliud adiumentum eū habeat sui studij, tñ quale opus quamq; artificiosum conficiat, vix vt credant adduci possunt qui non vide- runt: adeò quod illa effingit, aut potius nauis in morem compingit, eam habet figuram, quæ sola euerti mergiq; non potest. Collectas. n. spinas acus marinæ consert in- ter se atq; contexit, perinde ac si telæ subtegmen inge- reret, ita alias obliquas, alias rectas cōmittens inter se fle ctendo cōplicandoq;. atq; sic absoluit teretē nidum, si- milē nauiculæ vno remo agitatæ, figura prominentem habente cuspidē, qualis ferè est piscatorio vasi quod cur tum vocant. Ita perfectū deponit in fluxū vndarū, vbi mare leniter accidens non satis concinnata, suoq; allisu laxata monet reficere ac stipare, rectè aūt compacta sti- pat itaq; consolidat, vt etiā lapide aut ferro vix rūpi dis- soluiq; possit. Proportio maximam meretur admiratio nem, & cauitatis forma. ita. n. adornatur, vt solā alcyonē

recipiat,

recipiat, omnibus alijs aditus sit ignotus, ac ne mare quidem admittatur. Existimo sanè omnibus vobis visum fuisse talem nidum. Mihi verò sæpius videnti atq; contrectanti, subijt dicere:

Odyss. 162, *Tale quid in Delo, & Phœbi me cernere templo*

memioi: nempe aram ceratinam siue cornutam, quę inter septem mundi miracula celebratur: q neq; glutine vllo neq; alijs vinculis cohærens, è solis dextris cornibus cōpacta est. Propicium autem mihi precor deū, qui homo insularis aliquid de musica Sirene.

* * *

& interrogationē illam deridere, cur Apollo non vocet Triglobolus. an.n. non agnoscunt Venerē Trigloborō, q nulli ei consecrantur, eiq; in mari tēpla conduntur * aliaq; similia: q oe interfecto quidē eo gaudet? Lepti autem sacerdotes nullo marino vescuntur. Mystæ Eleusinij mullū venerātur, quod scitis: eodemq; Iunonis Argiuæ antistita honoris gratia abstinet. nā leporē marinū, qui homini est lethalis, maximè interficiūt & cōsumunt mulli. ideóq; vt humanis & salutaribus aīalibus parcitur. Iā Dianæ Dictynnæ à retibus dictæ, & Apollinis Delphinij tēpla & aræ passim sunt apud Græcos: & locum quē Apollo sibi eximiū delegit, coloniā putāt esse Cretū delphino duce vsorum. non.n. deus ante classem mutata forma natauit, vt fabularū scriptores tradūt: sed delphino misso qui cursum hoīum dirigeret, eos Cirrā deduxit. Ferūt eriā Sinopeo missos à Ptolemæo Sotere ad Sarapidē auehendū & Bacchū, violento vēto eiectos supra Maleā nauigasse inuitos, ita vt Pelopōnesum ad dextrā haberent. hīcijs vagantibus & oberrātibus delphinum ante prorā apparuisse, qui quasi inuitās in cōmodas subinde stationes deduxerit, tantisper, dum nauim ad Cirrhā constitueret. Ibi cū sacrū ab exscēsione è naui fecissent, quod anabateriū dr̄, cognouerunt de duobus simu lacris, vnum quod erat Plutonis debere se auferre secū, alterius, quod Proserpinæ, excipere formam, ipsumque relinquere. Verisimile quidem est deum probare studiū musices in delphino, cui etiam Pindarus se comparans, incitari se ait delphini in morem;

Mullus.

Delphin.

Quem placido è mari
Suauis excitat tibiæ sonus.

magis tamē humanitatē eius deo puto carā esse. Solus.n. hoīem, vt homo est, amat. terrestrium animaliū alia nullum hominem: mansuetissima tantum vtilitatis gratia eos à quibus aluntur, & cum quibus consueuerunt, vt canis, equus, elephas, Hirundines quantum ipsis opus est domos hominum subeunt, vmbram securitatemq; quęrentes. ipsum hoīem interim fugiunt tanquam ferā. Delphino præter omnia aīalia & soli id natura dedit, quod optimi requirunt philosophi, nempe vt amet gratis. Nullam.n. ad rem homine opus habens, omnibus benignus est, omnes amat, multis auxilium tulit. Atq; Arionis quidem historiam omnium ore celebratam nemo ignorat. Hesiodi tu, amice, tempestiuè nos admonuisti.

Iliad. 55. *—sed non oratio fine*
Est abs te conclusa suo.—

Qui enim canem laudasses, non debuisti delphinum reticere. Cæcum.n. fuit iudicium canis, latrantis & cū clamore percussores inuadentis. * apud Nemeum cadauer Hesiodi mari iactatum sustulerunt, alijsq; ab alijs studiosè excipientes ad Rium exposuerunt, occisumq; hominem demonstrarunt. Myrsilus Lesbius scribit, Enalū Aeolensem, cum amaret Phinei filiā, quæ oraculo Amphitritæ iubente de Penthidibus saxis deiecta fuerat, ipsum quoq; in mare insiluisse, saluumq; à delphino fuisse ad Lesbum delatū. Beneuolentia aūt delphinis erga Iassensem puerū, ob excellentiā amor visa est. Cum eo.n. quotidie ludebat, iuxtaq; nabat, & tāgendū se præbebat, patiebaturq; ab eo conscendi, & quocunq; flecteret vehiebat, ab mare spectaculi gr̄a subinde hoībus Iassensibus concurrentibus. aliqn̄ aūt ingenti imbre grandineq; ingruentibus, puer à delphino defluens perijt: delphin vnà cū excepto cadauere in terrā sese eiecit, neq; antè ab illo destitit, q̄ moreretur. iustum ratus vnà cū eo perire, cui causam exitij contulisset. & Iassensibus monimentū huius casus est monetæ nota, puer delphino inuehens. Hæc res etiā fabulosæ de Cœrano historiæ fidē conciliauit. Is Parius natus, quodam t pe Byzantij delphinos, qui sagena iacta capti extractiq; in terrā, ac iamiam mactādi erant, emptos vniuersos dimisit. Paulo pòst quinquaginta remis acta naui vectus, in qua fuisse prædones aiūt, naui in freto quod inter Naxū est & Parum subuersa, reliquis submersis, ipse à succurrente delphino sublatus & in Cythnum est delatus ad speluncam, quæ Cœraneū dicitur, atque etiamnum visitur. atq; de hoc Archilochum aiunt scripsisse:

De quinquaginta Neptunus Cœranon vnum
Propicius seruat mortalibus.—

Cum autem postmodò defuncti corpus necessarij prope mare cremarent, multi delphini apud litus apparuerunt, veluti ostentantes se ad periculum iusta venire, & dum id conficeretur adfuerunt. Vlissis porrò scutum insigne habuisse delphinum, etiam Stesichorus scripsit: Zacynthij narrāt causam, vt Critheos testatur. nam Telemachum puerum in mare profundum de litore prolapsum, delphini seruauerunt, subeuntesq; natando extulerunt. & pater vt animali gratiā referret, annulo ac scuto delphinum insculpsit. Sed quando præfatus nihil fabulosi me dicturum, nescio tamē quomodo in narratione de delphinis vltra verisimilitudinem prouectus sum ad Vlissem & Cœranum: Id mihi ipse pœnæ impono, vt finem dicendi iam nunc faciam. Dixi. Vestrum est, iudices, ferre sentētias. Soc. Atqui nobis iamdudum ea stat sententia, quam sic extulit Sophocles:

Orationum quæuis discrepantia,
Vtrinq; si peritè prolata fiet,
Cohæret, in mediumq; dicta congruunt.

Nam hoc modò vos etiam in ijs quæ alter aduersus alterum dixit, pulchro defuncti certamine, optimè ea contulistis, quibus refelluntur, qui animalibus rationem & intelligentiam adimunt.

PLVTARCHI,

Commentarius De animæ procreatione, quæ in Timæo Platonis describitur.

Pater filijs Autobulo & Plutarcho S.

QVANDOQVIDEM censuistis colligenda, & peculiari cōprahendenda commentario ea, quæ sparsè vel disseruimus vel scripsimus aliàs alia quibus Platonis de anima sniam interpretati sumus ita, vt nobis sensisse is visus fuit: cū ea disputatio alioqui tractatu difficilis, etiā excusatione opus habeat quia plerisq; Platonicorū nonnihil aduersatur, Ipsa ego verba de Timæo Platonis proponam: "Ea ex natura, quę indiuidua est, semperq; eodē modo habet: tum ex ea quæ circū corpora diuisioni est obnoxia: "tertiū quoddā genus intermediū contemperauit, quod "etiā inter Eiusdē & Diuersi naturā medio loco intercederet. ac proinde id cōstituit in medio indiuiduę naturę, "& eius quæ circa corpus esset diuidua. Hæc deinde tria "sumpsit, & in vnam oīa ideam siue speciē cōtemperauit, "Diuersi naturā, quæ difficulter miscetur, in Idē vi cōcinnās. Miscens aūt cū natura, vbi ex tribus vnum fecisset:

totum

totum hoc in partes, quot esse conueniebat, diuisit: quarum quæuis conflata esset ex Eodẽ, Diuerso, & substantia. Sic autem cepit diuidere. Iam primum narrare, hæc quantam interpretibus materiam dissentiendi præbuerit, in præsentia immeosi esset operis: superuacanei etiam apud vos, qui plerasq; sententias legistis. Sed quũ præstantissimorum virorum quosdam Xenocrates ad se pertraxit, aĩam dicens numerũ esse qui à seipso moueatur: alij Crantorem Solensem amplexi sunt, qui animam misceri dixit è duabus naturis, quarum altera mente cernatur, alia opinabilis sit & sensilibus inhæreat: nisi fallor, horum, vbi explicata fuerint perspicuitas, quoddã nobis exordium suggeret. Est aũt de vtroq; breuis disputatio.

Anima an numerus. Nam priores animã nihil putant intelligi debere, quàm exortum numeri, indiuiduæ & diuiduæ naturæ mixtione geniti. vnitatem nimirum esse indiuiduam, diuidnam multitudinem: hinc nasci numerum, vnitate multitudinem definiente, terminumq́; infinitati imponẽte, quam binarium infinitum appellant. Zaratas quoq; Pythagoræ discipulus, Binarium vocauit numeri matrem, vnitatem patrem: ideoq́; meliores numeros eos esse dixit, qui adsimiles essent vnitati. Hunc tamen numerum nondum esse animam. ei.n. deest adhuc vim qua moueat & moueatur. Eodem aũt & Diuerso mixtus, (quorum alterum motus est & mutationis initium, alterum quietis) animã extitisse, vim.s. non minus sistẽdi & insistẽdi, quàm mouendi & motus percipiendi.

Cantoris opinio. Crantor, vt qui id maximè proprium animæ officiũ putaret, iudicare sensilia & sub intellectum cadentia, eorumq́; & inter se in suo & inuicem in diuerso genere discrimina atq; similitudines: animam, vt omnia possit cognoscere, ex omnibus ait esse coneretam. Esse autem hæc quatuor. naturam quæ mente duntaxat cernitur, semperq́; eodem habet modo: itum eam quæ corporibus adest mutabilem atq; perpessionibus obnoxiam: ad hæc Eiusdem & Diuersi, ꝙ etiam istarum vtraq; particeps sit eiusdem & Diuersi proprietatũ. Isti omnes æquè ita sentiunt, animam tempore non esse ortam, neque originem competere in eam: sed pluribus esse præditam facultatibus, in quas eam Plato contemplationis gratia dissoluens, ponat natam esse & cõmixtam. Eademq́; illum de mundo etiam sensisse: quem cũ sciret esse æternum & nunquam ortum, videret aũt difficulter considerari posse quo modo compositus esset & gubernaretur, nisi quis ortum eius & causarũ ipsum conficientium congressionem ab initio posuisset: isti viæ ac rationi institisse. His ita vniuersè dictis, Eudorus neutrũ putat non habere pro se aliquid probabile. Mihi, si probabilitas pro regula indicandi sit habenda, vtriq; videntur à Platonis opinione aberrasse: si non propria placita concinnare, sed consentientia Platonis sententiæ dicere sit propositum.

Refutatio Quippe illa è mente compræhensibili & è sensili natura mixtione quam dicunt, non declaratur qui animæ magis, quàm aliarum quarumuis rerum sit procreatio. Nam cum ipse mundus, tum quælibet eius pars ex istis duabus constat naturis: quarum hæc materiam & subiectum, illa formam & speciem rei nascenti præbuit. & quidquid materiæ informatum est, participatione atq; adsimilatione intelligibilis (sic.n. liceat vocare eam, quæ sola mente percipitur) naturæ statim hoc consequitur, vt tangi veriq; possit. Anima autem omnem sensum subterfugit. Plato quidem animã nusquam dixit esse numerum: sed motum qui seipsum semper cieat, fonsq; sit & principium motus. naturam verò eius numero & harmonia exornarit, subiectam his, formamq́; in se pulcerrimam recipientem. Puto autem nõ idem esse, secundum numerum animam esse constitutã, & naturam animæ esse numerum. nam secundum contentionem (sic harmoniam dico) constituta, harmonia non est anima, vt ipse in Phædone demonstrauit. Liquet aũt hos vim Eiusdem & Diuersi ignorauisse, dum alterum quietis, alterum motus causam faciunt: cũ Plato in Sophista Ens, Idem, Diuersum, Motum, Statũ, vt quinque numero, & oĩa à se inuicẽ differẽtia posuerit. Quod autem cõiter hi, & pleriq; Platonis sectatorum timentet atq; ægrè ferentes, oĩa moliuntur, viq; peruertunt, putantq; tanquã flagitiosam & infandã sñiam debere occultari & negari, quæ mundum eiusq́; aĩam non ex sempiternis constituit principiis, neq; infinito tpe talem fuisse affirmat: id peculiari disputatione explicatum est. & nũc tantum satis est dicere, istos concertationem, qua Plato fatetur summa contentione & præter ætatem se vsum aduersus eos qui deum esse negant, confundere, aut potius totam tollere. Si.n. origine caret mundus, actum est de Platonis sñia, qui animã corpore priorem ætate, initium ait motui ac quieti præbuisse intus habentem, eorumq́; ducem & primã effectricem causam fuisse. Quæ aũt anima, & quo corpore, cuius anima sit, antiquior fuerit, in progressu orationis aperietur. Hoc.n. ignoratum, videtur plurimũ inuenisse dubitationis, & de fide veræ sñiæ tantundem derogasse. Principio meam de re sententiam explicabo, eiq́; fidem quantã possum faciam probabilitate inducenda, qua id quod alienũ plerisq; & contrariũ receptis videbitur opinionibus excusem. Postea ipsis verbis cum interpretationẽ tum demonstrationẽ accommodabo. Sic.n. res habet, vt mea quidẽ fert sñia.

De ortu mundi. Mundum hunc, Heracletus ait, neq; deorũ quisquã, neq; hominum fecit: metuẽs.s. ne postquam de dijs desperauissemus, hominem aliquem mundi opificẽ fuisse suspicaremur. Præstat itaq; Platonis sententiã sequi, atq; hoc & dicere & canere, mundum à deo esse factum. nam & mundus omnium operum est pulcerrimum, & deus omnium causarum præstantissima. Substantiam antẽ & materiam ex qua factus est mundus, non natam, sed semper subiectam opifici disponendam se & ordinandam, adq́; ipsius similitudinem quantum eius fieri potest effingendam præbuisse. Non.n. ex eo quod nihil esset extitit mundus, sed ex eo quod non pulchrè, non rectè aut perfectè esset. quo modo fiunt domus, vestis, statua. Fuit nimirum antequam mundus nasceretur materies, non corporis eò, non motus, non aĩæ expers: sed corpore informi atq; incomposito, temerario & bruto motu præditum. erat aũt hoc ipsum inconcinnitas animæ proportione carentis. Etenim deus neq; corpus de incorporeo, neq; animam de inanimo redegit. Sed quo modo virũ modorum numerorumq́; musicorum peritum non vocem aut motum, sed concinnam vocem, numerosumq́; motum efficere volumus: ita deus neq; corpori vt tangi & resistere, neq; animæ vt imaginari & mouere posset indidit: sed vtrunq; sumans principium, alterum obscurum & tenebricosum, alterũ turbulentum & amens, ambo imperfecta atq; indefinita, ijs ordinandis, digerendis atq; concinnandis pulcerrimum & perfectissimũ confecit animal. Ergo corporis natura alia nõ est, quàm quæ ab eo omnium receptaculum, sedes, nutrixq́; dicitur rerum ortarum. Animæ aũt naturam in Philebo appellat infinitatem, vtpote numeri & rationis priuationem, & in qua defectus, abundantiæ, differentiæ dissimilitudinis nullus terminus insit, nulla mensura. In Timæo autem cum dicitur indiuiduæ commixta naturæ, & quæ circa corpora versans diuidua appelletur: neq; multitudo vnitatum aut punctorum intelligi debet, neq; longitudines aut latitudines: quæ corporibus conueniunt, & corporũ magis sunt quàm animæ. sed incompositum, infinitum, seipsum mouens & præditum mouendi facultate principium illud, quod sæpe necessitatem, in Legibus autem palàm aĩam inordinatam dixit & maleficam. Ipsa.n. ex sese natura talis erat: mentem autem & rationẽ harmoniamq́; solertem nacta est, vt fieret mundi anima. Nam oĩum capax illa materies magnitudinem, interuallũ, spaciumq́; habebat: pulchritudine, specie, formarumq; mediocritate indigebat. adepta aũt ea est, dum ita exornata fuit, vt terræ, maris, cœli, stellarũ, plãtarum, animaliumq́;

omnis

omnis generis corpora & instrumenta exsisterent. At qui necessitatem quæ in Timæo dicitur, in Philebo infinitas atq; mensuræ vacuitas ob exsuperantiam & defectum, materiæ non animæ adscribunt: quo pacto id defendent, ꝙ materiam idem semper informem, oĩs qualitatis & facultatis propriæ vacuam asserit, similemq; ait esse olei sodoris expertis quo ad tingendum vtantur vnguentarij. Fieri.n.nequit, vt quod suapte natura qualitatis exsors, ociosum, & informe est, id Plato causam mali principiumq; ponat, vocetq; infinitatem turpem ac maleficam, rursusq; necessitatem frequenter deo repugnantem & frenos excutientem. Illa.n.quę (vt in Politico ait) cœlum in contrariam torquet partem necessitas & innata cupiditas, & illius priscæ naturę vnà quasi educata cõfusio, antequam in hunc mundum veniret, vndenam in res innecta est: si subiectum qualitate carebat, materias nullam vim causæ habens, opifex aũt bonus ipse, omnia sibi quantum res ferret similia voluit facere? nihil.n.est tertium. Nam hæc in Stoicorum delabemur angustias, qui malum ex non ente absq; causa & procreatione introducunt: quando de his quæ sunt, neq; bonum neque qualitatis vacuum probabile est substantiam & originẽ malo præbuisse. Cæterum Platoni non accidit idẽ quod posterioribus, neq; neglecta (quod his vsu venit) tertia facultate & principio quod inter materiam & deum est medio loco, admisit absurdissimum illud commentum, quod, nescio quomodo malorum naturam aliunde irrepsisse per accidens & casu fingit. Sanè Epicuro ne momentaneam quidem atomi inclinationem cõcedunt, ꝙ eum dicant motum absq; causa ex non ente introducere. ipsi maliciã, tãtumq; miseriarum, aliasq; circa corpus infinitas incommoditates & difficultates, quarum nulla in principijs causa sit, ex consecutione quadam aiunt extitisse. Non ita Plato. sed cum materiam omni discrimine liberasset, deumq; à malorum causa quàm longissimè collocasset, hæc in Politico scripsit de mundo. Is.n. ab eo qui ipsum composuit, omnia est adeptus bona. quę autem molesta & iniusta fiunt in cœlo, cum ipsum ab externo habitu habet, tum in animalibus etiam efficit. ac paulo pòst. Progressu autem temporis, obliuione ei obrepente, magis adhuc obtinuit priscæ inconcinnitatis morbus, periculumq; est, ne dissolutus rursum subeat infinitũ dissimilitudinis locum. Dissimilitudo autẽ non in est materia, quæ caret qualitate & differentijs. Quod cũ alijs multis ignorans Eudemus, Platonẽ subsannat, quasi hic dum sæpenumerò matrem & nutricem rerum vocat materiam, etiam malorum causam, radicem, principium dixerit. Plato enim matris nutricisq; nomine materiam afficit: causam autem malorum eam vim, quæ materiam mouet, & circa corpora est partilis, inordinata, bruta, non tamen animæ exsors motio, facit. quam in Legibus, vt dixi, animam vocat contrariam & aduersantem beneficæ. Anima.n.causa est & principium motus: mens, ordinis & consonantiæ in motu. Neq; deus materiam ociosam constituit: sed stabiliuit à bruta turbatam causa. neq; principia mutationis & affectionum indidit naturæ: sed cum ea omnis generis motibus atq; affectionibus inordinatis exagitaretur, magnam illam infinitatẽ prauitatemq; exemit, instrumentis vsus harmonia, proportione, & numero: quorum opus est, non mutatione & motu diuersitates & discrimina in rebus efficere: sed ea potius stabilia, certa, & eorum quæ eodẽ semper sunt modo similia reddere. Atq; hæc est, mea quidem opinio vt fert, Platonis sententia. Demonstratio autẽ prima erit, si ea, in quibus ipse sibi dicitur ac putatur contraria dixisse, expediamus. Nam ne sophistæ quidem ebrio, ne dum Platoni tanta imputanda sit perturbatio & inconstantia, ea in disputatione quam summo studio tractauerit: vt eandem naturam simul & nunquam natam, & ortam dicat. quorum hoc in Timæo, illud in Phœdro aiũt extare. Verba quidem de Phœdro, omnibus ferè in ore sunt, vbi ꝙ anima non sit genita, ex eo probatur quia se ipsam mouet: & ꝙ non interitura, ex eo quia non sit genita. In Timæo, Animam verò, inquit, non vt nunc posteriorem conamur dicere, ita etiam deus machinatus est corpore iuniorem. non.n.sinisset maius natum cum natu minore copulatum ei parere. sed nos, quibus multũ temeritatis ac fortuiti adest, sic etiam loquimur. ille autẽ & ortu & virtute priorem animam corpore, tanquã dominam & obtemperanti imperaturam condidit. Et rursus, cum dixisset, ipsam in seipsa conuersantem vitę perennis & sapientis initium diuinũ fecisse. Corpus inquit, cœli factum est adspectabile, anima autem quæ videri nequeat, sed rationis sit & harmonię particeps, à prę̃stantissimo intelligibilium semperq; manẽtium ipsa rerum natarum præstantissima facta. Hic deum rerum sempiternarum præstantissimum, animam rerum factarum optimam dicens, manifestissimo discrimine & oppositione vsus, æternam & non ortam naturam animæ ademit. Quomodo ergo hæc melius explicabimur, quàm ea ratione, quam accipere volentibus ipse tradit. Ortus enim expertem ait eam animam, quæ ante mundi ortũ omnia vitiosè & confusè mouit. rursum ortam & natã eam, quã deus ex hac & stabili optimaq; illa natura prudentem ordinatamq; confecit, & tanquam formam sensili intelligibilem, mouenti ordinatam præbens, ducem Vniuersi constituit. Hoc enim modo etiã corpus mundi alicubi generatum, alicubi non genitum ponit. Cum enim dicit omne quod sub adspectum cadit non quieuisse, sed cum inordinatis cieretur motibus, deũ id sumpsisse & concinnasse: item quatuor hæc genera, ignem, aquam, terram, & aërem, antequam Vniuersum ijs dispositis conficeretur, motum intulisse materiæ, ab eaque ob inæqualitatem fuisse concussa: equidem corpora facit quę alicui fuerint ac subsisterint ante mundi originem. Rursum corpus anima posterius dicens, & mundum esse factum, quia videri & tangi possit, quia corpus habeat, talia aũt ostensum sit orta & nata esse: nemo nõ videt eum corporis naturæ ortum adscribere. Verum perlongè ab eo abest Plato, vt secum ipse palàm dissentiat, ac pugnantia dicat de rebus maximis. Non.n.eodẽ modo, neq; idem corpus à deo factum ait, & fuisse antequam nasceretur. hoc.n.palàm esset præstigijs vti. Sed quid intelligendum sit vocabulo ortus, ipse docet. Ante hac, inquit, omnia ratione & ordine carebãt. verum vbi deus aggressus est digerere vniuersum, ignem primum, aquam, terram & aërem: (quæ vestigia quidem suarum formarum aliqua habebant, ita tamen affecta erant, vt par est vniuersum esse à quo deus abest) hæc ergo primũ conformauit specie & numero quodq; suo. Etiam antè cum dixisset, non vnius, sed duarum proportionũ opus fuisse molem Vniuersi solidam ac crassicie præditã constringere, explicauissetq; igne, terra, aqua, & aëre in medio positis deum cœlum constrinxisse atq; constituisse: ex his, inquit, talibus & numero quaternario contentis, corpus mundi natum est, proportione consentiens: atq; hinc amicitia ea præditum, vt ipsum in sese conueniẽs, dissolui ab alijs rebus, eo excepto q colligauit, nequeat. quibus verbis manifestissimè docet, non corporis simpliciter, non molis, nõ materiæ, sed concinnitatis in corpore, pulchritudinis, similitudinisq; deum fuisse patrem & opificem. Hæc cogitanda sunt etiam de anima. nimirum aliam neq; à deo esse procreatam, neq; animam esse mundi, sed facultatem imaginatricis & opiniosæ, brutæ interim incompositęq; motionis & incitationis, quę seipsam, idq; semper, moueat. aliam esse, quam deus conuenientibus numeris rationibusq; conditam ac genitã, principem nato mundo indiderit atq; præfecerit. Hæc illum sensisse, & non dicis causa commentum cũ ipsius mundi, tum animę constitutionem quandam ortumq;, præter multa alia hoc etiam arguitur, ꝙ animam aliàs non genitam, aliàs genitam, vti docuimus: mundum semper

ortum

Causa mali.

Platonis dicta conciliantur.

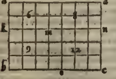
ortum & natum, nunquam non natum, nunquam sempiternum dixit. Quæ in Timæo disputat, quid attinet huc afferre? cum is liber totus à capite ad calcē de mundi ortu sit. Alias in Athlantico Timæus vota faciens, nominat eum deum qui olim opere, nunc ratione exstet. in Politico Parmenideus hospes mundum à deo compositum multa ait bona esse adeptū, si quid habet vitiosum aut incommodum, id ex admixto priore habitu inconcinno & bruto habere. In Repub. de numero disserere orsus Socrates, quem nōnulli Coniugium vocāt: Est autem diuinæ, inquit, naturę progenitę sua conuersio, quę numero perfecto comprehenditur. hæc quidem diuinā naturam progenitā nihil vocans aliud, quàm mundū. *

* * *

ternarij & quaternarij: tertia quinarij & senarij (quarū nulla vel per se, vel cum reliquis coniuncta quadratū numerum facit): quarta est septennarij & octonarij. quæ reliquis adiecta, XXXVI conficit, quadratum numerū. Illa autem tetractys (si quaternionē dicere libet, liceat) numerorum à Platone expositorum, perfectiorem habet procreationem, vbi pares paribus, impares imparibus interuallis multiplicantur. Continet autem vnitatē, commune principium parium & imparium. deinde duo & tria, qui primi sunt eorum quos planos seu superficiem referentes dicunt. tum quatuor & nouem, primus quadratos. denique octo & vigintiseptem, qui primi in numeris (vnitate posthabita) sunt cubi. vnde etiā liquet eum numeros istos non voluisse in vna recta linea disponi, sed duobus ordinibus, quorum vnus pares, alter impares cōtineret. sicuti subscripsimus.

	3	9	27
1			
	2	4	8
	5	15	35

Ita copulabuntur scilicet similes cum similibus, productiq; numeros planos & cōpositi inter se, & multiplicati. Cōpositione sic. II. & III, sunt V, IX & SV, sunt XIII, IIX, & XXVII, sunt XXXV. De his enim Pythagorici quinariū trophon, id est sonū appellauerunt, rati de tonorum interuallis quintum primum esse, quod sonari possit. XIII autem lemma ijs dicitur, quasi defectus: q. de partitione toni in æquales partes desperauissent. XXXV autem harmoniā (siue ea concinnitas, siue est contentio) vocant, quia conflatur è duobus cubis primis paris & imparis numeri: itemq; è quatuor his numeris, VI, IIX, IX, XII, quibus & arithmetica & harmonica includitur proportio, quam progressionem cum vulgo appellamus. Horum vis magis erit conspicua, si descriptionem proponamus. Esto parallelogrammum rectāgulum A . D, cui latus AB quinque, latus AD septem sit punctorū. Seceturq; AB in duo & tria puncta, vbi est punctū K: latus AD in tria & quatuor, pūcto L. ducantur porrò à punctis sectionum lineæ paralleli lateribus, vt KMN, & LMO, quę se in puncto M inuicem secant. Ita figura KMBO continebit areolas nouem, LMND octo, MOCN duodecim, ALMK sex: Totum autem parallelogrammum XXXV, numeris areolarum quas continet, primarum consonantiarū rationis proponit. Nam VI & IIX sesquitertiam habens rationem, quæ est in consonantia diatessaron siue Quarta. VS & IX sesquialteram rationem constituunt, quę est consonantiæ diapēte seu Quintæ propria. VI & XSI du

plam rationem conficiunt, quæ est consonantiæ diapason seu Octauæ. quin & toni proportio inest, sesquioctaua nimirum, vt IX ad VIII. Ideo numerum qui hos omnes continet, harmoniam appellauerunt. Idē XXXV numerus sexies acceptus, CCX efficit: quot diebus septimestres fetus absolui traditur. Rursum nouo sumpto initio, multiplicando binarius in ternarium, producit senarium. quater nouem sunt XXXVI. octies vigintiseptem, fiunt CCXVI. De his numeris, sex perfectus est, ęquatq; omnes suas partes: dicitur etiam Coniugium, ob paris cum impare mixtionem. ad hæc, constat è principio numerorū. primo pari, & primo impari. XXXVI primus est qui simul & quadratus sit & triangulus: quadratus senarij, triangulus ab octonario. idem nascitur è duorum quadratorum vnius in alterū multiplicatione, IV in IX. itēq; triū cuborū summa est, vnitatis, IIX, & XXVII. præterea facit parallelogrammum alteram dimēsionem longiorem habens, ter duodecim, aut quatuor nouies sumptis. Proinde expositis numeris laterum, quadrati senario, trianguli octonario, & parallelogrammorum altero IX, altero XII, conficientur rationes consonantiarū. Nā XII ad IX ratio, diatessarō exprimit, vt est chorda ima seu nete ad mesen siue mediā. XSI ad IIX, diapēte, vt media ad summam seu hypatam. XII ad sex, diapason, vt imæ ad summam. CCXVI cubus est senarij, suo ambitui æqualis. Iam cum hæ sint proprietates dictorum numerorum: id peculiare habet XXVII, qui vltimus est, quòd præcedentium omnium summam continet. Idem dierum quibus Luna suam conuersionē absoluit numerus est. Pythagorici de interuallis ad concentum pertinentibus tonum eo notauerunt. ideoq; XIII vocant defectum, quod vnitate à dimidio abest. Neque verò obscurum est, quin in hisce numeris etiam consonantiarum rationes insint. Nam duo ad vnitatem duplā habent rationem, qua refertur diapason. sesquialtera ternarij ad binariam, qua diapente. quaternarij ad ternariū sequitertia, qua diatessaron. IX ad III triplam habens proportionem, qua diapason cum diapente, seu Duodecima quam vocant. IIX ad II quadruplam, qua disdiapason seu Decimaquinta. IX ad IIX sesquioctauum, qua tonus. Iam si vnitas promiscuè & paribus adnumeratur, & imparibus: vniuersus numerus denarij suppeditabit multitudinem. Nam ab vnitate collecti quatuor primi numeri, decem conficiūt. rursum hi pares numeri, I. II. IIII. VIII. quindecim componunt, trigonorum in ordine quintum. & quod ad imparium seriem attinet, numerus XL ex ijs cōfit, additis XIII ad XXVII. his enim duobus mathematici concinnè metiuntur interualla ad cantum apta: dum diesin illo, hoc tonū describunt. Idē numerus XL multiplicando fit, ex vi illius quam diximus tetractyos. Nam si primos quatuor numeros, vnūquenque sumas quater, prouenient IV, IIX, XII, XVS. quorū summa est XL, in qua continentur oēs consonātiarū proportiones. quippe XVI sesquitertia sunt ad XII, rōne, dupla ad VIII, quadrupla ad IV: XIS ad VSII, sesquialterā proportiōnē tenens, ad IV triplā. His aūt rōnibus interualla diatessaron, diapente diapason, diapason cum diapente & disdiapason continentur. Idem numerus XL conficitur duobus primis quadratis, I & IV, ad duos primos cubos SIX & XXVII additis. quo efficitur, Platonicā tetractyn multò esse Pythagorica & perfectiorem & locupletiorem. Sed cum hi quos posuimus numeri spaciū non dent medietatibus quas vocant, quę in rem propositam introducuntur: necesse fuit maiores terminos ijsdem in proportionibus sumere. qui verò ij sint, dicendum est. Prius autem dicemus de ipsis medietatibus. Harum vna est, in qua positis tribus terminis numerorum, medius æquali quantitate alterum extremorum superat, ab altero superatur: arithmeticam vocant, cui sub contraria est, in qua totidem terminis positis, interuallorum eadem est proportio ad extrema. Termini arithmeticæ

1
2 3
4
8 9
27

Hæc sensum, non verba sequi cogebar.

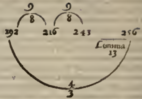
De medietatibus siue progressionibus.

arithmeticæ ſunt v1.1x.x11.nam 1x eadem quãtitate excedunt ſenarium,& deficiunt à duodenario.Sub contrariæ termini ſunt v1.11x.x11.Octonarius ſenarium binario ſuperat, quaternario ſuperatur à duodecim. ſed & binarius ſenarij, & quaternarius duodenarij eſt triẽs. Ergo in arithmetica medius terminus excedit exceditur que æquali quantitate. in ſubcontraria autem eadem parte extremorum, alterum ſuperat, ab altero abeſt.illic enim tertio medij eſt triẽs:hæc duo & quatuor ſunt extremorum trientes. vnde nomen ſubcontrariæ inuenit. Eadem harmonica dicitur,quòd primas conſonantias ſuis terminis exprimat: maximo ad minimum,diapaſon: maximo ad medium,diapente: medio ad minimum, diateſſaron. vt ſi maximum terminum ad netam colloces, medius meſæ obtingat: & hæc cum maximo diapente, cum minimo diateſſaron ſonet. itaque v111 ad meſen, v1 ad hypaten, x11 ad hypaten pertinebunt. Modum porrò huiuſmodi medietates inueniendi ſimpliciter & perſpicuè Eudorus tradidit. Idque prius in arithmetica conſideremus.Si exponas extremos,& horum ſemiſſes coniungas, quod conſit, medius erit, ſiue dupla ſit ſiue tripla extremorum ratio. Iam in ſubcontraria, ſi extremorum dupla ſit ratio, triente minoris cũ ſemiſſe maioris compoſito medium inuenies. in tripla contrà minoris ſemiſsis cum maioris triente mediũ conficient. Sint enim termini proportionis triplæ extremi v1 & x111x: ergo minimi ſemiſsis 111,maximi triens v1 coniungantur,exſiſtet 1x, medius, qui eadem parte extremorum & excedit & exceditur. Hoc ergo modo medietates inueniuntur.Oportebat porrò eas inſeri ſuprà expoſitis numeris,& duplorum ac triplorum interualla ijs expleri. Atqui eorum numerorum quidam nullam omnino habent intercapedinem, quidam non ſatis amplam. Igitur multiplicant eos ita, vt ſpacia medietatibus recipiendis habeant ſufficientia quas diximus. Primum loco vnitatis minimum ponunt ſenarium, quòd is ſemiſſem trientemque habet primus: ac proinde reliquos omnes qui ſequuntur, ſeſcuplos ponunt. ſicut ex deſcriptione appoſita apparet: vtraſque enim medietates duplicibus interuallis recipiunt. Cùm autem di-

» xiſſet Plato.iam cũ
» iterualla ſeſquipla,
» ſeſquitertia, & ſeſ-
» quiocτaua extitiſ-
» ſent,ex his compa
» gibus in prioribus
» interuallis oĩa ſeſ-
» quitertia ſeſquioctauis compleuit, vnicuique particu-
» lam relinquens, cuius particulæ interſtitium adſumptũ
» facit rationem quæ eſt numeri ad numerum, vt termini ſint CCLV1 & CCLX111. ob hæc ergo Platonis verba coacti ſunt numeros denuò augere. Oportebat enim continenter deinceps poſt ſenarium poni duos ſeſquioctauos. at neq; octauam partem habet ſenarius,& ſi in ſcrupulos vnitatum comminuere velis rationem, perplexiſsima futura ſit contemplatio. Hæc ergo ipſa res multiplicandi adhibendum auxilium dictauit: vt tanquam in harmonica mutatione ſecundum primi numeri incrementum tota augeretur deſcriptio. Eudorus itaque Crantorem ſecutus, primum numerum poſuit CCCXXC1V: qui fit v1 in LX1V multiplicatis.huc eos induxit, quod numerus LX1V habet ſeſquioctauum LXX11,itẽ; rurſus hunc XXC1. Ijs verò quæ à Platone dicuntur magis concinit, vt dimidium ponamus.

			6				
			1				
		12	2	3	18		
	24		4	9		54	
48	8			27			162

Nam ſi CXC11 primo loco ponamus, lemma ſeu defectus poſt ſeſquioctauos erit inter numeros ab eo poſitos CCLV1 & CCXL111. ſi verò illius duplus CCCXXC1V primo loco ponatur, lemma eadem ratione quidem, ſed duplum tamen numero efficietur. Alioqui vt 1ↃX11 ad CCCXXC1V, ita etiam CCLV1 ad CXC11, proportionem ſeruant ſeſquitertiam.

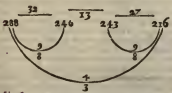

Neq; abſurda eſt ad hunc numerum reductio: atq; adeò etiã Crantoris ſentẽtiæ rationem adferi. Nam LX1V cũ cubus eſt primi quadrati, tum quadratus primi cubi.isq; multiplicans ternarium, qui inter impares, inter triangulos, inter ſeſquiplos ac perfectos eſt primus, CXC11 gignit, numerum qui ſeſquioctauum ſui reſpectu alium habet, vt oſtendemus. Prius autem lemma quid ſit, & ſententiam Platonis magis perſpicietis, ſi ea paucis in memoriam vobis redigantur, quæ in Pythagoricis ſcholis aſſolent diſſeri. De toni diuiſione In cantu interuallum vocatur, quidquid continetur ſub duobus ſonis inæquali tenore differentibus. Horum vnum eſt is qui tonus dicitur, quo Quinta Quartam ſuperat. Hunc tonum harmonici in partes diuidi æquales putant poſſe,quarum vtranque ſemitonium appellant. Pythagorei deſperata in æquales partes ſectione, minus ſegmentorum eius lemma vocant,quòd dimidium toni non impleat. Itaque illi diateſſaron duorum tonorũ & ſemitonij ſumma definiũt: hi totidem tonorum & lemmatis. Teſtimonium ferre videtur harmonicis ſenſus,mathematicis demonſtratio. Res ita habet. Sumptum hoc eſt,& in inſtrumentis obſeruatum,diapaſon dupla conſtare proportione,diapente ſeſquialtera,diateſſaron ſeſquitertia,tonũ ſeſquioctaua. Idque explorare etiamnum licet,ſi aut duo pondera proportione dupla de neruis ſuſpendantur duobus, aut de duabus æquali cauitate tibijs alterã dupla alterius longitudine facias. maior enim tibia grauiorem ſonũ edet, qualis hypatæ ad netam:de fidibus quæ duplo intenditur pondere,acutiùs quàm altera ſonabit, vt nete ad hypatam.id autem eſt diapaſon. Eodẽ modo ſi tria ad duo ſumantur pondera,quæ eſt ſeſquipla ratio, diapẽte reddent: & ſi quatuor ad tria, quæ eſt ſeſquitertia,diateſſaron.q; ſi ea inæqualitas longitudinum aut ponderũ fuerit,quæ eſt nouem ad octo,interuallũ toni fiet,non conſonantibus ſonis, ſed nonnihil tamen habens modulationis, quatenus ſoni ſeorſim editi ſuaue & iucundũ ſonant,ſimul autem,aſperè & moleſtè.in conſonantijs ſiue alternis,ſiue ſimul nerui pulſentur,ſuauiter ſenſui accidit ſonorum concentus.Quin etiã rationibus hoc demonſtrant. Nam vt in harmonia è diapente & diateſſaron conflatur diapaſon,ita in numeris dupla ratio ex ſeſquialtera & ſeſquitertia. quippe x11 ad 1x ſeſquitertiã, ad 11x ſeſquiplam rationem obtinent, ad v1 duplam. Compoſita ergo eſt dupla ratio è ſeſquialtera & ſeſquitertia, ſicut diapaſon è diapente & diateſſaron. Sed vt hic diapente tono amplius habet quàm diapente: ita ibi ſeſquialtera ſeſquioctauo ſeſquitertiam excedit. Apparet ergo diapaſon dupla,diapente ſeſquialtera, diateſſarõ ſeſquitertia, tonum ſeſquioctaua ratione intelligi. Hoc ita demonſtrato, videamus an ſeſquioctaua ratio diuidi in æquales poſsit partes:nam ſi nequeat,tonus etiam nequibit. Primum numeri qui ſeſquioctauam rationem continent 11x & 1x,nullum in medio admittunt interſtitium. Quòd ſi vterque dupletur,duo interualla efficit is qui inter duplos interuenit.is eſt xv11, dupli xv1 & x111x. liquet autem ſi æqualia ſint interualla, inæqualia diuiduam fore ſeſquioctauam rationem.at inæqualia fiunt,alterum ſeſquiſedecimum, alterum ſeſquiſeptendecimũ.Ergo inæqualiter ſecatur ſeſquioctaua,ac proinde

etiam

etiam tonus. neutra ergo diuisi toni portio semitonium fit, & mathematici rectè lemma appellauerunt. Atque hoc est quod Plato dicit, deũ sesquitertia sesquioctanis explentem, lemma reliquisse, cuius ratio sit in numeris CCLVI & CCXLIII. Sumatur.n.diatessaron in duobus numeris, quorũ alterum eiusq; trientẽ alter contineat, vt sunt CCLVI & CXCII. quorũ minor grauissimæ voci quatrichordij adscribatur, maior acutissimę. demõstrabimus duobus interiectis sesquioctis, relinqui tale lemma seu interuallum, quale in numeris est inter CCLVI & CCXLIII. Grauiore.n.voce vno tono contentiore facta, fiẽt CCXVI. rursum tono sursũ eleuata, CCXLVIII. Hæc XXVII numero excedunt numerũ CCXVI. atq; hic XXIV amplius est q̃ CXCII. sunt aũt XXVII octaua pars de CCXVI, itẽq; XXIV de CXCII. itaq; de his tribus numeris maximus ad mediũ, medius ad minimũ sesquioctauus est: & interuallum à minimo ad maximũ duobus tonis conficitur, quos absoluũt duæ octauæ partes, vna post alteram additæ. His remotis, totius sesquitertiæ inter extremos rationis nihil aliud superest, q̃ interuallum inter CCXLIII & CCLVI. nimirum XIII. ideoq; hunc numerũ lemma, quasi defectum dixerunt. Atque ego quidem his numeris sniam Platonis euidentissimè expositam arbitror. Alij terminos consonan

lemma

tiæ asignãtes, acutum numero CCXXCIIX, grauẽ numero CCXVI, reliqua eodẽ modo conficiunt nisi quod lemma medio inter duos tonos loco concipiũt. Grauiore.n.voce vno tono ad acutiorẽ cõtenta, fiũt CCXLIII. Acutiore autem ad vnum tonum remissa seu depressa, CCLVI. porrò CCXLIII ad CCXVI rationem habent sesquioctauã, eandẽq; CCLXXXVIII ad CCLVI: vt vtrobiq; toni sit interuallũ. & relinquitur id, quod interest inter CCLVI & CCXLIII, non iam semitonium, sed eo minus aliquid. CCLXXXVIII.n.numero XXXII amplius sunt q̃ CCLVI. & CCXLIII numero XXVII excedunt numerũ CCXVI. at CCLVI maior est quàm CCXLIII, quo XIII plus habet. Atqui vtroque excessuum, qui erant XXXII, & XXVII, minor est numerus XIII. Itaq; diatessaron constare depræhensum est non duobus tonis & semisse toni, sed duobus tonis & lemmate. Atq; horum quidẽ hæc est demonstratio. Id autẽ ex prædictis intelligi facilè potest, cur Plato, cũ dixisset sesquialtera, sesquitertia, & sesquioctaua fieri interualla, dum sesquitertij sesquioctauis interiectis explentur: nullam sesquialterorum fecerit mentionẽ, sed ea omiserit. nam sesquitertia proportione a sesquioctauã addita, conficitur sesquialtera. His ita Demonstratis, quomodo impleantur interualla & inferantur medietates, etiãsi nemo iam antè commostrasset tamen vobis exercitationem hanc reliquissem. nunc cũ multi ijq; præclari viri id absoluerint, Crantor maximè, Clearchus, & Theodorus Solenses: pauca de eorum dissidio dicere non abs re fuerit. Theodorus.n.non, vt illi, duas series instituens, sed in vna linea deinceps duplos triplosq; exponens, primũ nititur naturæ illa quã vocant fissura, duas faciente ex vna, non quatuor ex duabus partes. Deinde, inquit, medietatum insertiones ita conuenit spacium nancisci: aliàs perturbatum confusumq; rem iri, ac traiectiones exstituras

* in primum statum triplum ex primo duplo qui impleãt

vtrunq; * Crantorem tuentur collocationes numerorum, planos planis, quadrata quadratis, cubos cubis aduersos collocantes atq; coniugantes: vtq; non ordine sumantur, sed alternis pares & plani * *

* * *

semper eodẽ modu habens, vt forma & species. alterum quod circa corpora diuiduum, tanquam receptaculũ & materiam. mixturam aũt ex omnibus cõem cõfectam. Substantiã proinde quæ diuidi non potest, & semper eodem modo se habet, nõ intelligendũ est paruitate (quod fit minimis corporibus) diuisiunẽ subterfugere. Simplicitas.n.eius, affectionum vacuitas, puritas, & formæ vnitas, indiuidua dicitur & impartilis: quibus illa etiã composita, diuidua, & varia quodammodo attingens, multitudinem eorum tollit, habitumq; vnũ quendam ijs ob similitudinem insert. Quæ verò circa corpora versans diuisionem admittit, eam si quis materiã nominare velit, vt naturam priori subiectam, eiusq; participẽ: is vocis ambiguæ vsu, nihil interim nostræ disputationi officiet. Qui verò materiã corpoream misceri cũ indiuidua volunt: errant. Primum in eo, q̃ nullo corporeæ materiæ nomine hîc vtitur Plato, quam aliàs receptaculum, oĩum rerum capacem & nutricem solet dicere, non circa corpora diuiduam, sed ipsam corpus quod in singularia diuidatur. Deinde, quid interesset inter mundi & aĩæ procreationem, si vtrunq; ex materia & intelligibilibus est constitutum? Ipse quidẽ Plato quasi abominans animæ ex corpore ortũ, ait intus in ipsa corporeũ fuisse à deo collocatum, forisq; ab illa occultatum. cumq; totam aĩam ratione absoluisset, deinde argumentũ de materia proponit, qua antè, cum aĩam crearet, nihil opus habuerat, vtpote sine materia natam. Similia horum in Posidonium dici possunt. Nã is quoq; non longè à materia animam remouit: sed Platonis verba sic accipiens, substantiam terminorum seu extremitatũ circa corpora esse diuiduam, eamq; cũ intelligibili miscens, aĩam pronunciauit esse ideam eius quod vsquequaq; dimẽsiones habet, ratione numeri constitutam, qui harmoniã contineat. Nam mathematica in medio primorũ intelligibiliũ & sensilium esse collocata: & cum anima perpetuitatem intelligibilium, ac sensilium facultatem ad percipiendas habeat in se: par esse, vt eius natura in medio sit. Nimirum & hũc latauit, deum corporum extremitatibus postmodò demũ, iam aĩa absoluta vsum ad conformandam materiam, cũ dissipationi obnoxiam & vinculis carentem molẽ definiret ac includeret superficiebus, quæ è triangulis erant concinnatæ. Absurdius etiam hoc, q̃ animam ideã facit. cũ idea sit immobilis, mobilis admodum aĩa. & illa cum sensili nihil habeat cõmercij: hęc in corpora inclusa sit. ad hæc deus ideã vt exemplar fuerit imitatus, aĩam vt opus opifex confecerit. Quòd autem Plato aĩam non ponat numerum esse, sed ordinatam ratione numeri, iam antè dictũ est. Aduersus vtrosq; illud cõe est argumentum, q̃ neq; extremitatibus neq; numeris vllum inest vestigium illius facultatis, qua res sensiles anima iudicat suapte natura. Mentem quidẽ ei, & mente sola cernendarũ rerũ notiones cõicatio principij intelligentia sola percipiẽdi inseruit. opiniones aũt, & persuasiones, imaginationes, & affectiones à qualitatibus corpori inhærẽtibus profectas, ne cogitari quidẽ põt ex vnitatibus, lineis, aut superficiebus simpliciter esse innatas. Et verò non modò mortaliũ aĩæ vim cognoscendi per sensus habẽt. sed ipsam quoq; mundi aĩam ait ipsam in se reuolutam, vbi aliquid attigit substãtia prędítũ dissipabili, aut etiã indiuidua, hoc ipsam per se ipsam totam. sese cõmouendo narrare, quatenus idẽ sit istbuc, quatenus diuersum, & cuius respectu maximè, qua, & quomodo sit affectum substantiæ aut motus ratione. In his cum decem prædicamentorũ aliquẽ possuisset notationem: magis adhuc idem declarat in his quæ sequuntur.

Materia.

Anima neque termĩnus, neq; numerus.

Ratio, inquit, vera vbi de ſenſili concepta eſt, & circulus Diuerſi recta proficiſcens in totam aĩam de eo nuncium affert: opiniones naſcuntur & perſuaſiones veræ atq; conſtantes. Cum autem in ijs vertitur, quæ intelligentiæ ſunt, & Eiuſdem circulus valde agilis iſta ſignificauerit, neceſſariò ſciẽtia abſoluitur. Hęc autem duo in qua re ingenerantur, ſi quis eam aliud quicquam dixerit quàm animam, quiduis potiùs quàm verum dixerit. Vnde autem hic ſenſilia apprehendendi, & opinandi motus diuerſus ab intelligente illa, & in ſcientiam deſinente animæ motione obtigerit, dici nõ poteſt: niſi hoc firmiter conſtituamus, nunc Platonem non vniuersè animam, ſed mundi animam componere è ſubiectis, nimirum à natura præſtantiore & indiuidua, atq; è deteriore, quam ipſam circa corpora diuiduam appellauit, non diuerſam à motione opinioſa, imaginatrice, & quam ſenſilia afficiant: & quæ non ſit nata, ſed perpetuò ſubſtiterit, vt etiam altera. Natura enim quæ intelligendi habuit vim habuit etiam opinandi. Verum illa quidem motui non obnoxia, non aſſectioni, innixa fuit rebus ſemper eodem modo manentibus. hæc autem diuidua & vaga fuit, vt quæ in motu verſantem, diſsipabilemq; incidiſſet in materiam. nam neque ſenſili naturæ obtigerat ordo, ſed informis erat atq; indefinita: & facultas ei addicta neque opiniones probè diſtinctas, neque motiones omnes ordinatas percipiebat: ſed pleraſque ſomniorum ſimiles, temerarias, & quæ tumultum corporeæ facultati adſerrent, niſi fortuitò in idem cum ratione incidiſſent. erat enim in medio amborum, naturamq; habebat cum vtriſq; cognatam atq; conſentientem, vt ſentiendi materiam apprehendens, iudicio vim intelligentem. Atque hoc ipſe pœnè diſertis verbis declarat. Mea, inquiẽs, hæc eſt, vt verbo dicam, ſententia, fuiſſe ante originem cœli tria hæc ſeorſim, Ens, Spacium, Ortum ſeu procreationem. Spacij enim vocabulo adficit materiam, vt & ſedis, atq; aliàs receptaculi. Ens aũt vocat, id quod ſola mẽte percipitur, ſeu intelligibile: Ortum mundi nondũ nati ſubſtantiam, nulla ſitam alia in re, quàm in mutationibus & motibus, inter informans atq; informatum medio loco ordinatam, atque effigies eorum quæ ibi ſunt huc tranſmittentem. Ergo cum ob hæc animã hanc diuinam dicit, tum ꝙ ſenſili ſentiens, & imaginabili imaginans vis neceſſe eſt comitetur, eiq; adhæreat. Nam vis ſentiendi animæ propria, mouetur ſecundũ id quod foris ſentitur. Mẽs ipſa per ſe ſtabilis erat & motus expers inſita animæ, in eamq; nacta imperium, in ſeipſam conuertitur, circularemq; conficit motũ, ea quæ ita ſunt vt ſemper ſui maneant ſimilia potiſsimum attingens. Itaq; etiam temperatu difficilis fuit eorum cõio, quæ indiuiduo diuiduum, nuſquam mobili vſquequaq; mobile miſceret, ac Diuerſa in Idem cõgredi cogeret. Non erat.n. ipſe Motus Diuerſum, (vt ne Idem quidem erat quies) ſed initium diſcriminis & inæqualitatis. Vtrunque.n. ab altero principiorium oritur: Idem ab vnitate, Diuerſum à binario. Atq; hęc primum in anima fuerunt commixta, numeris & proportionibus colligata & medietatibus harmonicis. Efficitq; Diuerſum Eidem inſertum differentiam, Idem in Diuerſo ordinem: quod manifeſtũ eſt in primis animę facultatibus, indicandi.ſ.& mouẽdi. Motus ſtatim in cœlo demonſtrat Diuerſitatem in Identitate, reuolutione inerrantium ſtellarum: & in diuerſitate identitatem ordine earundem. In his.n. præualet Idem. Contrà in ijs quæ ponè terram ſunt. Motus aũt principia habet duo mentem ab Eodem ad Vniuerſalia, & ſenſum à Diuerſo ad ſingularia. Ratio ex vtriſq; mixta eſt, quæ fit intelligẽtia in intellectui ſubiectis, opinio in ſenſilibus: vtiturq; inſtrumentis interim & viſis ac memorijs, quorum alia in Eodem Diuerſum, alia Idem in Diuerſo efficiunt. Eſt.n. intelligentia motio facultatis intelligentis circa id quod permanet: opinio autẽ permanſio eius quod ſentitur circa id quod in motu eſt. Viſum aũt (hoc phantaſiam dico) cõplexum opinionis cum ſenſu, conſtituit in memoria Idem. Diuerſum verò id rurſus mouet in diſcrimine præteriti ad pręſentis, ſimul diuerſitatem & identitatem attingens. Cæterum oportet eã contemperationem, qua corpus mundi conflatum eſt, adſciſcere ad exemplum proportionis, ſecundum quam fuit aĩa concinnata. Ibi.n. erat purus ignis, & terra, quæ inter ſe contemperari difficulter poſſent ſuapte natura, immò mixturã oĩno & compoſitionẽ refugerent. itaq; inter ea medio loco ponens aërem igni, aquã terræ propiorem, iſthæc primum commiſcuit, deinde horũ opera etiam illa cum his & inter ſe contemperauit concinnauitq; deus. Ita hæc etiã Idem & Diuerſum, facultates contrarias & extremitates inuicem aduerſantes conduxit, non ipſas per ſe: ſed duas alias ſubſtantias, indiuiduã iuxta Idem, diuiduam iuxta Diuerſum conſtituens, ſuo ordine deuinxit: tum illis mixtis has contemperans, ita totam animæ formam contexuit quantũ fieri potuit ex differentibus ſimilem, ex multis vnã fabricatus. Sunt qui dicant à Platone non rectè pronunciatũ Diuerſi naturã mixtu difficilem eſſe. cum ea non modò nõ reſpuat, ſed etiam amet mutationem: Eiuſdem potiùs naturam, ſtabilem & à mutatione abhorrentem, non facilè admiſiſſe mixtionem, ſed auerſatã fuiſſe ac fugiſſe, vt ſimplex, ſincera, & alterationis vacua permaneret. Hæc qui vitio dant Platoni, ignorant. Idem eorũ quę ſemper ſunt eiuſdem modi eſſe ideam, Diuerſum eorum quę aliàs aliter afficiuntur, atq; huius eſſe partes quęcunq; tangat, ea diuidere & alterare ac multa redigere in illius contrahere & compingere, vt multa ob ſimilitudinẽ vnam nanciſcantur formam atq; facultatem. Atq; hæ ſunt vires animæ Vniuerſi. Quæ vbi intrauerunt in mortalia & affectionum capacia corporũ inſtrumenta, ibi vis binariæ & indefinitæ partis magis ſeſe exerit, forma ſimplicis & vnitati affinis facultatis obſcurius ſubeunte. Neq; tamen facilè affectum hominis prorſus à ratione ſeparatum deprehenderis, neq; motum intellectur, cui nihil cupiditatis, ſtudij, gaudij, aut moleſtiæ adſit. Itaq; philoſophorum alij ipſos animi ſubitos affectus, rationes vocant: ꝙ omnis concupiſcentia, dolor, ira, ſint iudicia quædã alij virtutes pronuncient ab ijs pendere affectionibus. nam & fortitudinẽ rem aduerſus metum, & temperantiæ aduerſus libidinem, & iuſtitiæ aduerſus lucri appetitionẽ eſſe. Iam cũ anima & contemplãdi vim habeat, & agendi: cõſideret autem cum vniuerſalia tum ſingulas res, de quibus has ſentire, illa intelligere dicitur: communis ratio ſemper circa Idem Diuerſo, circa Diuerſum Eidem occurrens, conatur quidem definiendo ac diuidendo ſeparare vnum à multis, indiuiduum à diuiduo: non poteſt autem ſincerè in alterutro eorũ eſſe; ideò ꝙ principia viciſsim inter ſe complicata ſunt atq; commixta. Atq; idcirco receptaculum ſubſtantiæ ex indiuidua & diuidua deus Eodem & Diuerſo conſtituit, vt in differentia eſſet ordo. Hoc.n. erat naſci. Nam abſq; his Idem nõ habuiſſet differentiam, ac proinde neq; motum, neq; procreationem: Diuerſum autem ordine caruiſſet, ac porrò & ortu & conſtitutione. Quippe ſi Eidem accidiſſet, vt diuerſum à Diuerſo eſſet, & Diuerſo, vt Idem ſecum: nihil tamen hæc participatio genitabile effeciſſet. ſed tertio opus erat, quod tanquam materia vtrunq; in ſe reciperet, ab eoq; afficeretur. Hæc eſt materia, quã primam deus conſtituit ſtabilitate rerũ mente ſola percipiendarum infinitatẽ mobilitatis corporibus inhærentis cũ determinaret. Quemadmodum aũt vox quędam bruta eſt & nihil ſignificat: oratio aũt, dictio in voce ſenſum animi exprimens: harmonia porrò è ſonis & interuallis cõponitur: ac ſonus vnum eſt & idẽ, interuallum ſonorum eſt differentia & diuerſitas: hiſque commixtis cantilena conficitur. ſic pars animæ affectionibus obnoxia, indefinita erat & incertis impellebatur momentis: poſt definita fuit, cum in diuiduam motus varietatem & omnigenam

Eiuſdẽ & Diuerſi cõgreſſus.

Animę viſium contentus.

genã terminus ac forma intrasset. quæ complexa Idẽ & Diuersum, similitudinibus dissimilitudinibusq; numerorum è discrepantia consensum efficientium, viua est Vniuersi anima, intelligens, harmoniaq; & ratio, ducens necessitatem cum vi persuadendi commixtam. Quam necessitatẽ Fati nomine pleriq; adficiunt: Empedocles Amicitiam & Dissidium, Heracletus versatilem mundi harmoniam, instar contentionis quæ in lyra est aut arcu, Parmenides lucem & tenebras, Anaxagoras mẽtem & infinitatem, Zoroastres deum & genium nominant, illum Oromasdem, hunc genium. Euripides non rectè disiunctiuam particulam copulatiuæ loco vsurpauit:

Iupiter, necessitas siue hoc rerum fiet,
Mortalium seu mens.—

nam & necessitas est, & mens vis ea, quę per omnia penetrat. Aegyptij quidem fabularum inuolucro rem tegentes aiunt Ori, cum is esset in iudicio damnatus, spiritum & sanguinem patri, carnem & adipem matri fuisse adiudicata. Animæ nulla pars sincera est, nulla mixturæ expers, aut ab alijs secreta. Harmonia.n. occulta melior est euidente secundum Heracletum, in qua deus discrimina & diuersitates commiscens occultauit. Apparet tamen in bruta parte turbulenta natura, in ratione habente ordinata, in sensibus necessitas, in mente sui ipsius potestas. Vis autem definiendi vniuersalia & quæ in partes non secentur amplectitur, ob cognationem. atq; contrà facultas diuidendi partilia, ad indiuidua fertur. totum autem gaudet Eiusdẽ in Diuersum mutatione, vbi ea opus est. Neq; seciùs diuersi motus ad honestum & turpe, ad iucundum & molestum, tum amantium furores, trepidationesq;, & lucta honestatis studij contra libidinem, animam demonstrant mixtã esse è diuina perpessionumq; exsorte parte, & mortali alia atque affectionibus obnoxia. quarum ipse alteram appellat cupiditatem voluptatum innatam, alteram opinionem adsciticiam quæ optimum expetat. nam affectionibus agitabilem facultatem anima ex se ipsa producit: mentis autem facta est particeps, à meliore principio insertæ. Atque huius duplicis communionis ne cœlestis quidem expers est natura. sed in vtranque partem faciens momenta, aliquando cernitur Eiusdem circuitione vim habere suam, & gubernare mundũ. erit autem temporis portio, & iam sæpe fuit, in qua intelligentia hebetetur, & obdormiat obliuione obrepente & opplente eius quod ad naturam ipsius est accommodatum: id autem quod ab initio consueuit cũ corpore, ab eoq; afficitur, trahat prægrauetque, & cursum Vniuersi qui in dextra parte est replicet. non tamẽ planè eum poterit interrumpere, sed rursum sese emergent meliora, & respicient ad exemplar dei vnà conuertentis & dirigentis. Ita vndiq; nobis ostenditur non totam animam opus esse dei: sed cum sibi innatam haberet mali portionem, à deo fuisse digestam & adornatam, qui vnitate infinitatem definiret, vt substantia fieret termini particeps: Eiusdem autem vi & diuersi ordinẽ, mutationem & similitudinẽ admisceret: hisq; oĩbus quantum fieri res sinebat communionem inuicem & amicitiam numeris & harmonia cõciliaret. De quibus etsi audiuistis sæpenumerò, multasq; disputationes, multa scripta cognouistis, tamen me quoq; aliquid breuiter disserere in rem est, prius tamen Platonis verba proferentẽ.

„ Vnam, inquit, principio ab vniuerso portionem: post
„ hanc, duplam eius abstulit: tertiam huius sesquiplam, pri-
„ mæ duplam: quartam secundæ duplam: quintam tertiæ
„ triplam: sextam octuplam primæ: septimam viginti se-
„ ptemcuplam primæ. Secundum hæc impleuit dupla &
„ tripla interualla, portiones adhuc inde abscindens, & in-
„ ter ista collocans: ita vt in vno quouis interuallo duæ es-
„ sent medietates: quarum vna eadem parte extremorum
„ excederet & excederetur, altera eodem numero altero
„ extremorum minor, altero maior esset. Cum autem ses-
quialtera, sesquitertia, & sesquioctaua fierent interstitia: "
ex his cõpagibus in prioribus interuallis omnia sesqui- "
tertia sesquioctauis compleuit, vnicuiq; particulam re- "
linquens. cuius particulæ interstitium adsumptum facit "
rationem quæ est numeri ad numerum, vt termini sint "
CCLVI & CCXLIII. Hæc primum quæritur de numerorum quantitate, deinde de ordine, tertio de vi. de quantitate, qui sint quos in duplis sumit interuallis. de ordine, vno ne omnes in versu sint exponendi vt Theodorus vult, aut vt Crantor in Λ figura, primo in cuspide posito, deinde duplici serie, vna duplis, altera triplis subiectis. de vi & vsu, quid nam efficiant adsciti ad animæ generationem. De prima quæstione vt dicamus, principiò eos repudiamus, qui dicunt satis esse, si in ipsis rationibus vim interuallorum & medietatum quibus ea complentur consideremus: quòd doctrina perinde absoluatur, quoscunque tandem aliquis numeros adsumat, qui spacia habeant dictis proportionibus recipiẽdis idonea. Nam vt verum sit ij quod dicunt, tamen sine exemplis doctrina fit obscura, arcemurque à consideratione cui nonnihil venustatis philosophicæ adest. Etenim si ab vnitate orsi duplos seorsim, seorsim triplos exponamus, vt ipse præcipit, fient ordine II. IV. IIX, & III. IX. XXVII: qui adsumpta vnitate communi principio, & multiplicatione ad quatuor terminos porrecta, vniuersi sunt septem. Non enim hæc modò, sed sæpe aliàs quaternarij cum septenario consensus elucescit. Equidem tetractys illa seu Quaternio à Pythagoricis tantopere prædicata, nempe numerus XXXVI, id habet mirum, quòd componitur ex primis quatuor paribus, & primis quatuor imparibus numeris. * Fit autem quartũ coniugium expositorum ordine. primò enim coniũguntur *
I & II. Secundum est parium. * nam vnitatem primo loco ponit, vt communem, accipitque VIII, ac deinceps XXVII. tantum non demonstrans quod in vtroque genere spacium velit relinqui. Verum hæc alibi accuratius subtiliusque explicari conuenit. Reliquum autem institutæ nostræ tractationis est proprium. Non enim Plato mathematicæ contemplationis ostentandæ gratia, in physicum argumentum nulla tali re opus habens medietates arithmeticas & harmonicas introduxit: sed quòd hæc ratio maximè conueniret animæ cõpositioni. Et verò nonnulli in celeritatibus errantium globorum, alij in interuallis potius, quidam in magnitudinibus stellarum, aliqui subtilissimam sibi rationem secuti qui videntur in epicyclorum diametris proportiones istas quærunt: quòd videlicet harum gratia opifex animam cœlestibus indiderit corporibus in quatuor tributam partes. Multi etiam Pythagorica huc traducunt, à medio corporum interualla triplicantes. Hoc ita fit, si igni I adscribatur, antichthoni (seu terræ quæ nostræ opposita est terræ) III, terrę IX, Lunæ XXVII, Mercurio LXXXI, Lucifero CCXLIII, Soli IↃCCXXIX. qui numerus & quadratus est, & simul cubus: itaque etiam Solem aliàs quadratum, aliàs cubum nominant. sic etiam reliqua triplicando sub rationem reducunt. Qui sanè procul vero aberrant, si quis geometricarum est vsus demonstationum: ostenduntque multo probabilius ipsis dixisse qui hinc orsi sunt, quanquam ij contenti quàm proximè pronunciasse verò, exactas rationes non sunt consectati. Hi sic statuunt, Solis diametrum proportione esse duodecupla: terræ ad Lunæ, tripla: inerrantium stellarum quæ minima videatur, eius diametrum non esse minorem triente diametri terræ. toti globo terræ ad totum globum Lunæ proportionẽ esse vigintiseptem culpam. Luciferi & terræ diametros in dupla, globos in octupla esse proportione: interuallũ eclipticæ & vmbræ ad diametrum Lunæ, tripla latitudinem, qua Luna à diametro Signorũ in vtranq; partẽ euagatur, vncialẽ. Tum Lunę ad Solem respectus trientum & quadrantum interualla, eam dimidiã, & vtrinq;

Proportio cœlestium corporum

gibbosam reddunt. vbi aût sex Signa peragrauit, plenilunium tanquã diapason cósooantiam in sex tonis efficit. Sole autẽ circa solstitia motus & minimos & maximos respectu æquinoctiorum conficiente, quibus diei quantitatem aoget, noctis minuit, aut contrà: ea ratio in diebus est primis x x x. Nam à bruma diei, adijcit sextantem eius excessus, quo nox maxima diem breuissimum superabat. sequentibus x x x diebus, trientem: semissem reliquis vsque ad ęquinoctium: atque ita sescuplis & triplis interuallis inæqualitatem tempus ad æqualitatem reducit. Chaldæi porrò veris aiunt ad autumnum rationẽ esse diatessaron, ad hyemem diapente, ad æstatem diapasou. sic rectè Euripides definiuerit, quatuor æstatia menses dicens, totidemque byemis, binos hyemis, totidemque veris: tempestatibus anni se ratione diapason conuertentibus. Nonoulli terræ locum eum tribuunt, qui est nerui proslambanomeni, id est adsciti in;tichara, Lnnæ hypatam, Snlbonem (siue is est Mercurius) & Luciferum in diatonis ac lichanis mouent, Solemq; ipsum in medio mesæ loco aiunt continere diapason: à terra spacio distantem diapente, ab inerrantibus & diatessaron. Sed neque horum scita atque elegans ratio veritatem attingit, neque illi omnino exactam rationem sequuntur. Quibus igitur hæc non videntur à Platonis dependere sententia, ista videbuntur admodum ad musicas quadrare rationes. Nam cum sint quiuque quatrichorda: hypatarum fidium seu summarum, mediarum, coniunctarum seu syuemmenon, diazeugmeuon, id est deiunctarum, & byperbolæon seu excellentinm: ainnt planetas dispolitos esse in quinque interuallis. quorum primum sit à Luna ad Solem & eos qui cursum Solis comitantur Stilbonem atq; Luciferum. aliud inde ad Martis stellam, quæ Pyrons (quasi ignita) dicitur. tertiũ binc vsque ad Phaëthontem, qui est lupiter. quartum ab eo ad Phęuona siue Saturnum. qoinrũ iam hiuc vsq; ad globum stellarum fixarum. ita vt soni qui definiunt quatrichordia, rationem habeant errantium stellarum. Iam hoc quoque nouimus, veteres duas fides hypatas, tres netas, vnam mesam, & vnam paramesam seu mesæ appositam statnisse: vt soni stantes numerum errantium stellarum referrent. Recentiores proslambanomenon tono quàm est hypate grauiorem addentes, effecerunt vt totum systema disdiapasou contineret: ordinẽ ioterim consonautiarum naturæ consentaneum confuderunt. Sic enim diapente prius fit quàm diatessaron, si tonus grauis vocis ad hypaten adsciscatur. Platonem verò constat acutis sonis aliquem adsciscere. Nam iu Republica hoc dicit, Octo sphæras singulas conuerti, & vnicuique
lib.X, extremo. Sirenem insistere, quæ omnes cauant, voce edita cum cæteris consonantiam quandã conficiente. & ex ijs omnibus contemperari quendam concenrum: atque adeò ipsas diuinas res canere de progressu & chorea * octo neruorum concinnitate. Nam octo erant etiam primi termini duplarum & triplarum proportionum, vtrobique adnumerata vnitate. Sed & Musas prisci nouem nobis perhibuerunt: quarum octo circa res cœlestes versentur, nona terrestres demulceat res, ex turbulento errore & iuæqualitate eas reuocans. Cogitate autem cum animis vestris, an non cœlum & res cœlestes sua concinnitate atque suis motibus agat anima, quæ prudentissima sit facta, & iustissima. huiusmodi verò illam reddiderint harmonicæ rationes. quarum imagines exstent in conspicuis mundi corporibus atque partibus: prima autem atque præstãtissima vis visibiliter contemperata sit animæ, eamque exhibeat sibi ipsi conlouantem atque morigeram, lemper optimæ ac diuinissimæ parti reliquis omnibus consentientibus. Opifex enim cum adsumpsisset animam incompositam, & inordinatis motibus, brutisque, & discrepantibus inter se vitiosisq; exagitatam: quædam definiuit ac constituit, alia conduxit, atque iuter se concinuauit, harmonijs vsus atque uumeris. quibus equidem vilissima quoque corpora, lapides, ligna, cortices stirpium, bestiarum coagula, dum inter se coaptantur, atque componuntur pulcerrima spectacula, pulcerrimam remediorum & instrumentorum præbẽt materiam. Vnde factum est, vt Zeno etiam Citieus hortaretur adolescentes ad spectandum tibicines: vt inde discereot, quid cornua, ligna, calamique possent ratione ad concentum edendum ea promouente. Nam omuia esse nomerorũ similia quod dicunt Pythagorici, id probationem requirit. quòd autem omoibus rebus è tanta inæqualitate & dissimilitudine communio inter se societasque & conceutus obtigit: eius causam esse mediocritatem & ordiuem numero atque harmonia constantem, ne poetę qoidem ignorauerunt. Hi eoim arthmia, quasi articulata aut concinna si diceres, vocauerunt quæ amica nobis & cara essent: anarsios aût, quasi inconcinnos, inimicos. nimirũ ꝙ inimicitia esset quædã incõcinnitas. & qui in Pindari mortem scripsit funebre carme,

Hospitibus fuit aptus, carbus ciuius ille:

satis ostendit se coucinnitatem & comitatem pro virtute reputasse. sicut & ipse alicubi Pindarus ait, deo exaudiente virtutem * Cadmum significans. Prisci porrò theologi, philosophorum vetustissimi, musica instrumenta in manus deorum imaginibus posuerunt: non sanè, quòd eos lyra aut cithara ludere putarent: sed quòd nullum deo opus conuenientius esse iudicarent, quàm consonantiam & harmoniam. Sicut igitur qui proportiones sesquitertias, sesquiplas, atque duplas quærat in iugo lyræ, testudiue, & clauis, ridiculus sit: (nam quin & hæc debeant inter se longitudinem & crassiciem habere proportione aptam, dubium non est: cũ interim harmonia in fidium sit considerãdo sonis) ita probabile est etiam corpora stellarum, interualla circulorum, conuersionum celeritates, tanquam instrumenta recto ordine disposita, suam habere cum inter se, tum ad totam compagem Vniuersi proportiouem: etiamsi si uos quantitas & mensura lateaut. Tamen proportiouibus istis, quibus vsus est opifex, numerisque adscribi par est animæ inter suas partes concinnitatem, quibus illa prædita cum cœlum ipsum inuumeris bonis impleuit: tum quæ ad terram pertinent, tempestatum mutationumque dimensis vicissitudinibus, optimè pulcerrimeq; ad procreationẽ & conseruationem eorum quæ nascereutur, adornauit,

Excerpta quædam è Plutarchi commentario

De animæ procreatione apud Platonem in Timæo, quæ cuiuis potius, quàm Plutarcho adscribi debent.

COMMENTARIVS, qui inscribitur de animę procreatione in Timæo, refert quæ Plato & Platonici magno studio disputauerint. Introducit etiã geometricas quasdã proportiones & similitudines, ad aoimæ contemplationem (vt censet) ei conducentes: nec uon musicas quasdam & aritbmeticas perceptiones. Materiam ait informari ob anima. tribuitque vniuerso animam, & tribuit vnicuique animali quæ id temperet. animam quodam modo ortus expertem facit, quodam modo obnoxiam ortui. Materiam æternam, & quam deus animæ opera interformauerit. Prauitatem esse germen materiæ, ne (inquit) deus malorum causa putetur. Posidonius (ait) nou longè à materia animam remouit.

Reliqua omisi. sunt enim in ipso libro ijsdem verbis contenta.

PLVTARCHI

Amatoriæ narrationes.

Aristoclea. Strato. Callisthenes.

ALIARTI, quę vrbs est Bœotię, puella fuit pulchritudine eximia, nomine Aristoclea, filia Theophanis. Hanc ambiuerũt Strato Orchomenius, & Callisthenes Aliartius. de his Strato cũ opulentior erat, tum magis amore virginis victus. viderat.n.eam lauantem apud Lebadeã in fonte Hercyne, canistrũ in sacrificio gestaturã Iouis regis. Callisthenes tñ præferebatur: ꝙ etiã generis propinquitate puellã attingeret. Theophanes in hac re animi dubius, vt qui Stratonẽ metueret opibus ac nobilitate oẽs pœnè Bœotos superantẽ, rem voluit Trophonio dijudicandã permittere. Strato, cui virginis famuli persuasissent, eam magis ad ipsum inclinare, ipsam puellã voluit optione soluta deligere vtrum vellet. Filia in oĩum conspectu interrogata, Callisthenẽ prætulit. Statim præ se tulit Strato, iniquo se aĩo hunc contemptum ferre. tñ duabus interpositis diebus conuenit Theophanẽ atq; Callisthenem, petijtq; vt, qñ nuptias ipsi numen aliquod vidisset, tñ sibi cum ipsis amicitiam paterentur esse integrã. Hi non tm̃ approbauerunt ipsius verba, sed etiã ad festiuitatẽ nuptiarum inuitauerunt hoĩem. Strato sociorũ caterua subornata, multisq; famulorũ suorũ submissis qui sparsim apud istos abderentur, in insidijs latuit: dum virgo ad fontem Cissoëssam (ederaceũ diceres) maiorũ more descendens protelia (quasi initiatiua nuptiarũ sacra) faceret. Ibi concursu ex insidijs facto eam corripuerunt, ipso virginẽ tenente Stratone. Ab altera parte Callisthenes cũ suis manum iniecit (quod cogitatu facile est:) puella inter eam concertationem non obseruantibus qui hac illac raptabant perijt. Callisthenes subito amissus fuit, neq; dicere quisquã potuit quid ei accidisset: siue mortẽ sibi ipse consciuit, siue exsulij causa Bœotiam deseruit. Strato palã super virgine seipsum iugulauit.

II. Phido. Melissus, Actęon. Archias.

PHIDO quidam Argiuus, cũ hoc moliretur, qui patria ipsius in alias oẽs Peloponesi ciuitates imperiũ obtineret: primũ insidias tetẽdit Corinthijs. Itaq; misit, qui ab ijs peterent adolescẽtes CIↃ, vigore & fortitudine pręstantes: ijsq; hos miserunt, duce Dexandro. In aĩo habebat Phido istos per fraudẽ opprimere, vt Corinthum viribus deminutã eò facilius occuparet, opportunissimã eam munitionẽ totius Peloponesi futurã: & rem cum quibusdã socijs suis cõicauit, inter quos erat Abro. Hic Dexandro, hospitio ipsius vtenti, rẽ aperuit. Sic Phliasij isti ante tp̃s opprimendis ipsis constitutũ, Corinthũ euaserunt. Phido aũt magno studio inquirebat quis consiliũ hoc ipsius prodidisset. Ideò sibi metuẽs Abro, Corinthũ profugit, assumpta vxore & seruis, inq; pago quodã Corinthiaco cõsedit, cui nomẽ erat Melissus. Ibi sibi filiũ natũ, à loco Melissum dixit. Huius ergo Melissi F. Actęon formæ venustate & pudicitia omnes suos ęquales superauit: amatusq; est à plurimis, maximè Archia, qui genus ab Heraclidis ducẽs, opibus & potẽtia reliquis anteibat Corinthijs. Is cũ Actæoni non persuaderet vt sibi se daret, vi rapere puerũ aggressus, comesatum venit ad Melissi domũ, amicorũ & seruorũ turba stipatus. reluctãtibus aũt patre & amicis, ac vicinis quoq; accurrentibus, & eripere puerũ nitentibus: Actæon dum vtraq; pars ad se eum trahit, interit. Archias cum suis abeunt. Melissus cadauer filij in Corinthiorum forum cum attulisset, atque ostẽtasset & à flagitij autoribus vt pœnæ exigerentur petijsset: à magistratu nihil aliud q̃ quod est ejus miseritum abstulit. Re ergo infecta digressus, Isthmicũ eõ conuentum exspectauit. ibi conscensa Neptuniara, Bacchiadas insectatus verbis, patrisq; sui Abronis beneficio cõmemorato, deos cũprecatus de saxis sese proiecit. Paulo pòst Corinthios siccitas & pestis inuaserunt. cumque cõsuluissent de liberatione mali oraculũ, misso ad eã rem ipso Archia: rñdit deus, irã esse Neptuni, nõ cessaturã, donec Actæonis mortẽ vlciscerentur. Hoc vbi audiuit Archias, vltrò sibi exsulium à Corinthio indixit, & in Siciliam nauigauit, ac Syracusas condidit. ibi cũ duas filias genuisset, Ortygiam & Syracusam, per fraudẽ à Telepho necatus est. quo abusus ad fœdã fuerat libidinem, & qui naui præfectus vnà in Siciliam nauigauerat.

III. Scedasus Aristodemus. Leuctrica calamitas Spartanorum.

PAVPER quidam homo, noĩe Scedasus, Leuctris habitauit: qui est Thespiensis regionis exiguus vicus. Filiæ huic fuerũt duæ, Hippo & Miletia: ab alijs Theano & Euxippa nominantur. Ipse Scedasus vir erat bonus, & hospitalis: quanquã tenui fortuna. Ergo ad se venientes duos Spartanos iuuenes, comiter hospitio excepit. qui amore puellarũ correpti, audere tñ aliquid bonitate Scedasi fuerunt prohibiti. Postridie ad Pythium oraculum, quò iter instituerant, profecti sunt. cumq; deum de ijs quæ statuerant cõsuluissent, rursum per Bœotiam itinere facto in Scedasi domo diuerterũt. Aberat tũ Leuctris Scedasus. eius filiæ, sicut consueuerãt, hospites exceperũt. ij solas nacti puellas, per vim vitiauerunt. cumq; eas viderent hanc contumeliã iniquissimè ferre, interfectas in puteum quendã abiecerunt, itaq; discesserunt. Domum reuersus Scedasus, filias nusquã videns, oĩa alia quæ reliquerat salua inueniens, expedire se ex hac re nequibat. tandẽ cane mussitante & subinde ad ipsum adcurrente, atq; ab ipso ad puteum redeunte, id quod res erat suspicatus, inuẽta ibi filiarũ cadauera exhausit. cumq; è vicinis cognouisset, visos pridie fuisse in domũ ipsius intrantes Lacedęmonios eos, quibus etiã pridem hospitiũ dedisset: coniecit hoc ipsorũ esse facinus. ꝙ tunc etiã perpetuò puellas laudassent, beatosq; prædicassent, quibus eæ nupturæ essent. Ergo Spartã contendit, Ephoris rem significaturus. Cum in Argolicã peruenisset, nocte ingruente in cauponã quandã diuertit. Eodem tum venit etiam quidam senex, Orei Hestiæatidis in Euboea ciuis. cũ ingemuisset, diraq; Lacedęmonijs esset imprecatus: Scedasus hoc audiẽs, quæsiuit quinã mali à Spartanis accepisset. Tũ senex ita sẽ narrauit. Sum, inquit, Spartanorũ subditus. sed missus ab eis Aristodemus qui Oreũ gubernaret (harmostã illi vocant) crudeliter admodũ ac nefariè egit. Nã amore filij mei captus cũ ei persuadere vitiũ nequiret, vim inferre aggressus est, eumq; è palæstra abripere. resistente aũt pædotriba, & multis adolescentibus ad opẽ filio ferendã accurrentibus: tunc quidẽ discessit. postridie aũt triremi instructa filiũ illum meũ arreptum in vlteriorẽ continentẽ traiecit: ibiq; libidini ipsius reluctantẽ cũ iugulasset, Oreũ reuersus conuiuiũ celebrauit. Ego, qui mature quid actũ esset resciuissem, corpus filij humaui: Spartamq; profectus, rẽ ad Ephoros retuli. sed illi facinoris eius nullã habuerunt rõnẽ. Hęc narratio Scedasi aĩo mœsticiã attulit, suspicanti suam quoq; causam Spartanis curæ non futurã. suam interim calamitatem seorsim hospiti narrauit. is ei hoc cõsilij dedit, vt neutiquã appellaret Ephoros: sed in Bęotiã reuersus, filiabus sepulcrũ cõderet. Scedasus non obtemperauit: sed Spartã profectus rem ad Ephoros detulit. ijsq; aĩum nõ aduertẽtibus, ad reges accessit: atq; ab his digressus quẽuis populariũ accedens, suã miseriã deplorauit. Tandem cum nihil ageret, per mediã discurrit vrbẽ, manusq; ad Solem intendẽs, ac rursum terrã ijs feriens, euocauit Furias, ac sibi deniq; mortẽ consciuit. Verũ enimuerò posteà pœnas luerunt Lacedæmonij. Cum.n.in oẽs Græcos imperium occupauissent, & vrbibus præsidia imposuissent: primum apud suos collocatũ prçsidium Epaminondas Thebanus interfecit. deinde cũ ea de causa Lacedæmonij bellũ intulissent: occurrerunt ad Leuctra Thebani, moti omine loci. nam & antè ibi fuerunt liberati quo tp̃e Amphictyõ extorris à Sthenelo fact' Thebas venit: eosq; inueniẽs Chalcidensibus stipendiarios, inter-

Scelerum impunitas

fecto rege Euboenſiũ Chalcodonte,à tributo abſoluit.
Euenit aũt, vt omnino ſuccumberent in prœlio Lace-
dæmonij apud ipſum filiarũ Scedaſi monumentũ. Tra-
ditum eſt ante illũ conflictum. Pelopidæ vni de ducto-
ribus Thebani exercitus, ob quædã oſtenta quæ ipſi nõ
admodũ viderentur proſpera, de auſpicũ ſententijs per-
turbato: in ſomnis adſtitiſſe Scedaſum, hortantẽ vt bo-
no eſſet aĩo. nam Lacedæmonios eo ad Leuctra venire,
vt Scedaſo eiusq; filiabus pęnas pendant. ac iuſsiſſe, vt ea
die quę pugnã eſſet antegreſſura, pullũ equinum album
ad virginum ſepulcrũ immolaret. Pelopidã, adhuc Lace
dæmonijs apud Tegeam caſtra habentibus, miſiſſe qui
de eo ſepulcro explorarẽt. cumq; rem ita habere ex eius
loci incolis accepiſſet, confirmato animo exercitum in
aciem produxiſſe, victoriaq; eſſe potitum.

IV. Phocus. Callirhoe Hippotę. Phocvs Bœotius erat, Gliſſante vrbe natus. Habuit
is filiã Callirhoen pulchritudine, iuxtaq; pudicicia præ-
ſtantẽ. Huius coniugiũ expetebant xxx iuuenes è tota
Bœotica iuuentute nobiliſsimi. Phocus cũ alias ex alijs
dilationes nuptiarũ feciſſet, à vi ſibi metuens: tandẽ illis
vrgentibus, poſtulauit vt Apollini Pythio iudiciũ ſpõſi
filiæ deligendi permitterent. Illi indignè ferẽtes hãc eius
orationẽ, facto impetu hoĩem interfecerũt. Virgo in eo
tumultu effugit, ac per regionẽ iſtam ſe proripuit, inſe-
quentibus ipſam iuuenibus. cum aũt incidiſſet in ruſti-
cos frumentũ in horreo componentes, ab ijs ſeruata eſt.
occultauerunt.n.eam in frumẽto: itaq; ij qui inſequeban
tur tranſuecti ſunt curſu. Sic ſeruata, præſtolata eſt tem-
pus ſolennis oĩum Bœotorũ conuentus, quæ Pambœo-
tia vocãtur. quod vbi appulit, Coroneã profecta ſupplex
conſedit in ara Itoniæ Mineruæ, ac de ſcelere procorũ
conqueſta eſt, noĩe & patria ſingulorũ indicatis. Miſera-
ti puellã Bœoti, ſuccẽſuerunt procis. Hi eo cõperto, Or-
chomenũ confugerunt: excluſiq; ab oppidanis, Hippo
tas cõtenderunt, qđ eſt oppidulũ ad Heliconẽ inter The
bas & Coroneã ſitum. ibi ergo fuerunt recepti. Miſerũt
deinde Thebani, qui dedi percuſſores Phoci iuberent.
cumq; nõ dederentur, expeditionẽ in Hippotas vnà cũ
alijs Bœotis fecerunt, duce Phœdo tũ Thebanorũ præ-
tore obſeſſoq; oppidulo, qđ munitum erat, ſiti hoſtes in
ptãtem redegerũt. Proinde cõpræhenſos homicidas la-
pidibus obruerũt: reliquos Hippotẽſes in ſeruitutẽ abdu
xerũt, murisq; & domibus deſtructis, agrũ inter Theba
nos & Coronẽſes diuiſerũt. Ea nocte, quæ Hippotarum
excidiũ ptęceſsit, vocẽ ex Helicone crebrò auditam tra-
dunt dicentis, Adſum: & procos xxx intellexiſſe eam
Phoci eſſe vocẽ. Qua aũt die lapidibus ſunt obruti, mo-
numentum ſenis Phoci Gliſſante poſitũ, crocũ ſtillaſſe.

X. Phœdo etiã à pugna reuerſo nuncium allatũ de nata ipſi
Alcippus. Damocrita. filiola: cui hominis gratia Nicoſtrate nomen fecerit.

Alcippvs Lacedæmonius ex vxore Damocrita
duas filias ſuſcepit. Is cũ optimè cõſuleret reip. remq; ex
eius vſu gereret, ab aduerſæ factionis hoĩbus per inuidiã
apud Ephoros delatus fuit, ijsq; perſuaſum mẽdaci ora-
tione, Alcippũ leges conuellere inſtituiſſe. Iuſſus itaq; ſo-
lum vertere, Sparta abijt. Vxorẽ aũt cum filiabus ſequi
maritum volentẽ magiſtratus retinuit: publicatis inſu-
per Alcippi bonis, ne dos eſſet filiabus. Cũ verò nihilo-
minus eſſent qui eas ob patris virtutẽ ambirent: inimici
edictum de non ambiendis eis impetrauerunt. hoc cau-
ſæ prætendentes, Damocritam ſæpenumerò optauiſſe
vt quã primum filiæ ipſius filios parerent, vltores pater-
næ iniuriæ futuros. Ita vndequaq; circumſcripta Damo
crita, publicam expectauit ſolennitatẽ, qua de more mu
lieres vna cum virginibus, domeſticis, & infantibus con
ueniebant, matronæ aũt procerum ſeorſim in androne
ſen conclaui quodã noctẽ feſtiuam ducebant. Tum gla-
dio ſuccincta, vna cum filiabus in templum ſe contulit,
obſeruauitq; id tẽpus, quo vniuerſæ in androne myſte-
ria peragebant. Ibi aditibus occluſis, multa ad fores ligna
congeſsit, quæ fuerãt ad eius feſtiuitatis ſacrificiũ com-
parata: ignemq; immiſit. Viris aũt ad reſtinguendũ incẽ-
dium accurrentibus, Damocrita filias, ſeq; ſuper eas iu-
gulauit. Lacædemonij cum non haberent in quem deſæ
uirent, cadauera Damocritæ & filiarũ extra fines proie
cerunt. Ob quod facinus irato deo, magnũ illum terræ
motum Lacedæmonijs immiſſum fuiſſe, narrant.

PLVTARCHI,
Quæſtiones naturales.

QVID cauſę eſt, q̄ arbores aqua ma
rina nõ alũtur? An eadẽ eſt, ob quã
terreſtria aĩalia nõ alit marina aqua?
nã Plato, Anaxagoras, & Democri- Aqua marina.
tus putant, plantas aĩalia eſſe terre-
ſtria. Non.n. quia aqua marina ali-
mento eſt vt piſcibus, ita etiã ſtirpi-
bus marinis. ſic etiã terreſtres plan-
tas aĩaliaq; nutriet. cũ neq; penetrare poſsit ob craſsiciẽ
ſuam radices, neq; ſurſum efferri ob ſui grauitatẽ. Grauẽ
eſſe aquã marinã, ac terreſtrẽ, & alia multa demonſtrãt,
& q̄ facilius ſuſtinet naues, & natatores. Aut quia ſic-
citas maximè officit arboribus? vim aũt ſiccandi habet
aqua marina. quę cã eſt q̄ aduerſus putredinẽ ſales valẽt:
& eorũ qui in mari lauãt corpora ſtatim ſiccã habẽt aſpe
ramq; ſuperficiẽ? Vel q̄ pinguedo ijs quorũ ſtirpes ter
ra cõtinentur eſt inimica, & inuncta perdit. Multũ autẽ
pinguedinis adeſt marinæ aquæ: adeò vt etiã vnà exar-
deſcat, ſaleamusq; hortari, ne in flammam ea inijciãtur?
Aut q̄ aqua marina potui inepta & amara eſt facta, vt Sect. probl. 23.
Ariſtoteles ait, admixtione terræ aduſtæ. nã & lixiuiũ fit
dulci aqua in cinerẽ incidente. diſſolutio aũt eijcit, cor-
rumpitq; id quod bonũ erat & potabile, ſicut in nobis
febres humorẽ in bilem conuertunt? Quæ aũt in rubro
mari nartant ſylueſtria & plantas germinare, ea fructũ
nullum ferunt, aluntur aũt à fluuijs multum cœni inge-
rentibus. itaq; ẽt non procul à terra, ſed ponè eã naſcunt. II.

Cvr à pluuijs aquis potius q̃ affluẽtibus arbores & ſe Aqua pluuia.
mina adſolent nutriri? An quia, vt Laito viſum, imbres
terrã ſuo ictu diuellentes, meatus efficiũt, per quos aqua
facilius ad radicẽ penetret? An hoc verũ nõ eſt, ſed igno
rauit Laitus q̄ ẽt paluſtres ſtirpes, vt ſunt tipha, phleõ, &
vlua, neq; germinant neq; augeſcunt vbi imbres ſuo tpe
non decidunt? Verũ aũt eſt quod Ariſtoteles dixit, no-
uã & recentẽ eſſe aquã pluuiã, veterẽ & exoletã lacuũ?
Quid ſi hoc quoq; probabile magis eſt, q̃ verũ? nam &
fontiũ & fluminũ aquæ ſemper ſunt recentes, ſubinde
nouis adfluentibus. ideoq; ait Heracletus bis in eundem
fluuium neminẽ poſſe deſcendere. Et tñ hæ ipſæ dete-
rius alunt, q̃ pluuiæ aquæ. Ergo aqua cœleſtis leuis eſt at
que aërea, ſpirituq; mixta, celerius ob tenuitatẽ deducit
atq; eleuatur in plantam? An id maximè alit, quod à re
alenda ſubigitur? id.n. eſt concoctio. cõtrà defectus con
coctionis, qñ alimentum validius eſt, q̃ vt ab alendo aſ-
fici poſsit. Iam tenuia, ſimplicia, & inſipida facilius mu-
tantur. quorũ de cenſu etiã eſt aqua pluuia: quæ in aëre
nata & vento, pura ac ſincera decidit. Fontana aũt & ter
ræ & locis adſimilata per quæ emanat, multis impletur
qualitatibus, ob quas ad alendũ minus ſit commoda, cũ
tardius mutandã ſe corpori nutriendo exhibeat. Imbriũ
porrò aquas facilè mutari, argumento id eſt, quòd citius
quàm fontanæ aut fluuiales putreſcunt. concoctio antẽ
videtur eſſe putrefactio, ſicut Empedocles teſtatur.

In ligno putrefacta aqua fit ſub cortice vinum.

Quid ſi nulla promptius adſerri poteſt cauſa, quàm q̄
dulcis eſt imbris aqua & mitis, vbi ſtatim à vento emit-
titur? itaq; & pecus eam bibit libentius, & ranæ imbrẽ
exſpectantes vocem præ gaudio clariorem faciunt, tan-
quam lacuſtris aquæ condimentum pluuiam præſtolan
tes, & ſemen dulcedinis quæ aquæ in ſtagno inſit. Nam
& hoc ſignum pluuiæ imminentis Aratus poſuit.

Aut

Aut cum gens misera, atque hydris immanibus esca
In limo veterem ranæ cecinere querelam.

III. Sal. CVR pecori pastores salem proponunt? An, vt plerique putant, vt eo amplius alantur atque crassescant? nam & appetitum cibi acuit salis acrimonia, & meatus reserando cibum facilius deducit ad digestionem. Itaque etiam graciles & qui parum nutrirentur, Herophili discipulus Apollonius dulcibus vesci & alica nolebat, sed salsamentis & salsuginem habentibus pro cibo vti iubebat: quorum tenuitas tanquam infricationis locum succedens, alimentum per meatus corpori apponeret. Aut valetudinis potius gratia, & vt abundantia incideretur nutrimenti, ad lingendum saltem oues adsuefaciunt? Aegrotant enim pinguedine nimia contracta. eam verò sales colliquant ac diffundunt. Idque adeò obseruant, vt facilius possint eas cute exuere. quæ enim agglutinat & constringit cutem pinguedo, tenuis infirmaque redditur ab acrimonia. Tenuatur etiam sanguis salem lingentium; neque coëunt quæ intus sunt, salibus admixtis. Quin & hoc considera, num magis fecundum fiat inde pecus, & ad coitum pronius. nam canes quoque salsamento eso celerius concipiunt. & naues quibus sal vehitur plures alunt mures ob frequentiorem coitum.

IV. Imber cum tonitru. CVR aquæ imbrium qui inter tonitrua & fulgura decidunt, ad semina riganda sunt aptiores? nam Astrapæ inde, id est fulgurales, eæ dicuntur. An quia multum spiritus continent, ob conturbationem & admixtionem aëris? Spiritus autem humorem mouens, magis eum sursum emittit? An quia tonitrua & fulgura efficit calor in aere contra frigus pugnans: vnde fit vt hyeme minimum tonet, vere plurimum & autumno ob inæqualitatem temperici. calor autem humorem coquens germinibus eum amicum commodumque reddit? An quòd vere plurima tonitrua & fulgura fiunt ob causam dictam? vernis autem aquis admodum opus habent semina ante æstatem. itaque regio quæ vere plurima pluuia rigatur, vt Sicilia, multum bonumque fructum producit.

V. Sapor salsus. Qui fit, quòd cum sint octo species saporum, solum salsum videmus in nullo fructu nasci? Sanè amarum olea primum fert, & acidum vua: qui deinde in pinguem alter, alter in vinosum mutantur. sed & acerbus in glandibus palmæ abit, & austerus in malis punicis in dulcem. quædam cum punica tum alia mala acidum saporem simpliciter obtinent. acris in radicibus & seminibus frequens habetur. An quia salsus sapor non nascitur, sed existit reliquis corruptis? itaque etiam stirpibus & seminibus quæ nutriuntur, à salso nihil alimenti apponitur. tantum nonnullis condimenti loco est, dum abundantiam aufert. An sicut mari elixando salsuginem & mordacitatem adimunt, ita in callidis à calore salsugo aboletur? An sapor quidem est, vt Plato ait, aqua per plantam colata. & aqua etiam marina dum colatur, salsuginem amittit. terrestre n. est & crassarum partium. Itaque iuxta mare fodientes, incidunt in latices potui aptos. multi etiam cereis vasis aquam marinam haurientes, excipiunt dulcem ac potabilem, percolato quod salsum erat & terrestre. nam & quies, & longior procursus omnino percolatam marinam aquam potabilem facit * cum in se contineat, & non dimittat terrestres partes. Hęc cum ita sint, probabile est stirpes neque extrinsecus salsuginem admittere, neque si recipiant, in fructum excernere. meatus enim ob tenuitatem terrestria & crassis partibus constantia non percolant. Aut amatoris species censenda est salsugo? sic enim Homerus

Odyss. 422.
—euomit ore suo salsuginem amaram
Quæ madido capitis de vertice larga fluebat.

Plato etiam ait vtrunque saporem abstergendi vim habere & colliquandi: sed salsum id minus facere, neque esse asperum. Videbitur autem amarum à salso abundantia caloris differre: quandoquidem salsum quoque vim exsiccandi habet.

QVA de causa fit, vt si quis crebrò per roscidas arbores transeat, membra materiam tangentia lepra corripiantur? An, sicut Laitus dicebat, roris humor ob tenuitatem de cute aliquid stringit? Aut sicut rubigo humectatis seminibus incidit, ita à rore viridibus ac tenuibus quæ in superficie sunt mortis & colliquatis, aspergo quædam noxia defertur, & affusa corporis partibus quæ maximè sunt exsangues, earum superficiem mordet atque lancinat? Nam rori natura inesse quandam rodendi vim, satis ex eo liquet, quod potus graciliores facit: & pingues mulieres tenuibus vestimentis aut lanis rorem excipientes, videntur eo nimias carnes consumere.

QVAMOBREM hyeme nauigia in fluuijs tardiùs incedunt, in mari non item? An aer fluuialibus semper alioqui grauis & lentus, hyeme ob frigus circunstans magis etiam densatus, nauigantibus obstat? an fluuijs potius hoc quàm aeri accidit? Aquam enim impellens frigus, grauem facit & crassam. quod in clepsydris licet obseruare. tardius enim trahunt hyeme quàm æstate. In Thracia apud Pangæum narrat Theophrastus fontem esse, cuius aqua idem vas impletum, hyeme bis tantum appendat atque æstate. Porrò crassiciem aquæ in causa esse vt tardius eant naues, ex eo liquet, quòd naues fluuiales hyeme maiora portant onera. aqua enim densior grauiorque facta magis renititur. Mare autem ne densetur, calor prohibet. Videtur enim densatio esse quædam emollitio. VII. Aqua. *

CVR, cum alij humores dum commonentur & versantur, tiant frigidiores, mare videmus dum fluctibus exagitatur, incalescere? An quod aliorum humorum calorem, vtpote adscititiam rem, motus expellit atque differt: maris calorem natiuum exsuscitant potius venti atque augent. Caloris argumentum est pelluciditas, & quod non densatur, quanquam terrestris sit & grauis. IIV. Marina aqua.

CVR per hyemem minus amarum est gustanti mare? hoc enim etiam Dionysium aiunt referre aquatorem, amarorem maris non planè esse expertem dulcedinis, vt quod tot fluuios recipiat. Sol autem cum dulcem ac potabilem eius aquam ob leuitatem in superficie versantem conficiat, idque æstate magis quàm hyeme, quando mollius eam tangit ob caloris imbecillitatem: relinquitur tum portio multæ dulcedinis, quæ nimiam & virosam temperet atque mitiget amaritudinem. Idque nonnihil etiam aquis potabilibus contingit. Aestate enim sunt deteriores, sole quod leuissimum est & dulcissimum dissipante. hyeme autem recens nascitur dulcedo: cuius necesse est mare etiam fieri particeps dum exagitatur, & in ipsum fluuij se euoluunt.

CVR vino aquam marinam affundunt? & ferunt piscatoribus oraculum datum, quo iuberentur Bacchum mari immergere. qui procul à mari absunt, gypsum Lacynthianum tostam inijciunt. Verum calor remedio est aduersus refrigerationem? aut potius magis eum elidit, restinguendo vino, & vi eius corrumpenda? An verò quod in vino est aqueum & aereum, ideoque ad mutationem admodum procliue sit, sistitur terrenis iniectis, quorum natura est stipare & densare. Sales porrò cum aqua marina attenuantes ac colliquantes quod alienum est & superuacaneum, non sinunt fœtorem aut putredinem ingenerari. At hæc, crassa & terrestria grauioribus implicata vnaque deorsum tracta sedimentum seu fęcem faciunt, vinumque ita purum reddunt. X. *

CVR magis nauseant qui in mari nauigant, quàm qui in fluuijs, etiam cœlo tranquillo? Sensuum maximè olfactus nauseam mouet, & animi de motibus metus. nam & tremunt, & horrent, & alui humectantur ijs, qui imaginando periculum concipiunt. Horum neutrum molestum est nauigantibus in flumine. Nam odor omni dulci ac potabili aquæ familiaris est, nauigatio sine periculo. In mari & odor insolens molestiam affert, & metuunt sibi, præsenti de futuro fidem non habentes. Itaque tranquillitas foris nihil prodest, dum animus æstuans ac perturbatus, corpus quoque tumultu opplet. XI. Nausea.

XII. Oleum. aqua marina. CVR mare oleo conspersum, pellucidũ fit & tranquillum? An, vt Aristoteles inquit, spiritus à læuitate delabens, ictum nullũ infert, neq; fluctũ ciet? Aut hoc probabiliter dictũ est respectu externorũ. Vrinatores quidem dicuntur oleũ in os sumere, eoq; efflato lucẽ in fundo habere, ac pellucidã reddere aquam. vel lapsum spiritus pro causa adducere non est integrũ. Cogitandũ ergo num mare, quod terrenũ est atq; inæquale, oleũ sua densitate cogat atq; cõplanet: atq; mare in se coactũ relinquat meatus & pelluciditatẽ visui penetrabilẽ. Aut quia natura aër mari permixtus lucidus est, cõturbandoq; inæqualis fit & vmbrosus: oleo inæqualitatẽ sua dẽsitate læuigante, æquabilitatem pelluciditatemq; recuperat?

XIII. QVAMOBREM hyeme magis q̃ æstate piscatorum retia putrescunt? cum alijs rebus hoc æstate magis eueniat. An ea est cã, quam Theophrastus adfert? Calorẽ nimirũ frigori cedere, & ab eo circũcircà constringi. hinc calidiores in profundo maris fieri aquas: vt & in terra. Itaq; & fontanæ aquæ tepidiores sunt per hyemẽ, magisq; vaporãt lacus & flumina. nã calor in imũ concludit à præualẽte frigore. Aut putredo nulla retibus accidit tũ tẽporis? Etenim frigore concreta & exsiccata, cũ ab vndis eo facilius rumpuntur, aliquid patiuntur simile putrefactionis & ob vditatem corruptionis. magis.n. laborant in gelu: (sicut & nerui intenti lacerantur) quia tunc frequentius mare tempestatibus exagitatur. Ideò retia piscatores stipant tincturis atq; densant, metuentes dissolutionem. Nam alioqui nulla re tinctũ rete aut inunctum facilius falleret pisces: cum lini color sit aëreus, & in mari facilè lateat.

XIV. QVARE Doriensibus est mala feni congestio? An malè connehitur fenum cõplutum: secatur.n. non arida * herba, sed viridis: vnde mox putrescit aqua pluuia rigata. Cum autem compluitur ante messem frumentũ, id ei auxilio est aduersus calidos & austrinos ventos: qui aliàs non sinerent densari in spica fructum, sed sua caliditate impedirent coalitionem ac dissiparent, nisi terra rigata humor adesset spicã refrigeraret atq; humectaret.

XV. Triticum, hordeum. QVAPROPTER pinguis & profunda terra tritici est ferax, hordei ea potius quæ tenuior est? An quia seminũ validiora ampliore indigent alimento: infirmiora leui & tenui? Est autem hordeum tritico imbecillius & laxius. itaq; etiam non admodum largè nutrit. Testimonium huic rationi inde suggeritur, quòd triticum illud, cui à prouentu trimestri nomen est, in aliquantum siccis agris facilius prouenit: cum sit exsuccum & minori indigeat nutrimento, ideoq; facilius absoluatur.

CVR dicunt,

XVI. *Triticum in cœno serite, hordeumq; in puluere?*

An quia, vt diximus, triticũ conficere plus alimenti põt: hordeum non fert eius copiã, sed ea obruitur? Aut triticum, cũ sit densum & lignosum, melius prouenit in humido emollitũ & laxatum solo: hordeo aũt ob raritatẽ ab initio commodũ est siccius? Aut quia ob calorẽ congruit temperies & innoxia est: frigidius aũt est hordeũ. Aut verentur in sicco triticum serere, formicarum causa, quæ statim ei insidiantur. hordeum autem non ita facilè exportare ac differre possunt, cũ sit grandiusculũ.

XVII. Setæ. CVR equorum potius quàm equarum setis vtuntur ad funiculũ vnde hamus suspenditur? An vt alijs in partibus, ita hæc quoque robustiora sunt mascula femineis? Aut quia equarum setæ lotio subindè madefactæ sunt deteriores.

XIIV. Malacia, piscium genus. QVARE teuthis conspecta, signum est magnæ tempestatis? An quia omnes pisces, qui de mollium sunt genere, (Græci malacia vocant) frigus difficulter ferunt, ob carnis nuditatem & tenuitatem? nam neq; testa, neque cute, neq; squama integuntur, intusq; duras habent ossesq; partes: vnde & nomen ijs factum. Ergo facilè sentiunt tempestatem futuram, cum tam citò à frigore afficiantur. Itaq; polypus in terram excurrens, & saxa amplectens, indiciũ est venti iã iam prorupturi. teuthis autem exsilit fugiens frigus, ac tumultum qui in profundo maris est. nam præ cæteris malacijs ille piscis tenerã habet carnem, & attritu facilem.

CVR colorẽ mutat polypus? An, vt Theophrastus scribit, quia natura timidũ est aĩal, ideò perturbatus vnà cũ spiritu eũ colorem mutat? ideò quoq; dictum est: XIX. Polypus.

Semper degeneris mutatur enim color.— Iliad. 13.

Quid si hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam, q̃ omnes colores refert? Sic enim colorem mutat polypus, vt eum similem faciat cuiusuis saxi colori ad quod accedit. Hinc illud Pindari:

Marinæ bestiæ colori
Aduerte mentem, & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus.

& Theognidis:

Polypodis fac morem imiteris versicoloris:
Cui subit is, semper fit similis lapidi.

atque hoc versutia & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia quibus cum agunt, semper polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti, ita facilè eam vbi vult induendo atq; exuẽdo. Quid si polypus huic affectioni principium metu suo suppeditat, causæ propriæ in alijs sunt. Cogita enim quod Empedocles dixit:

Hoc moris, rebus defluxus omnibus esse.

nõ enim animalia modò & stirpes, & terra, & mare, sed etiam lapides à se continenter dimittunt multos defluxus, & æs etiam atq; ferrum. Nam corrumpuntur oĩa, & olent: quia semper aliquid defluit. & tractiones aut insultationes faciunt defluxibus, alij cõplexus eorũ, alij ictus, alij impulsiones quosdam & circuitiones supponentes. maximè autem saxorum marinorum, qñ mari ea adspergun tur & refrigerantur, aiunt adsiduò quædam abradi multa ac tennia ramenta. quæ non accidant ad alia corpora, sed vel dilabantur ob meatuum densitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod adspectus ipse possit iudicare, est cauernosa meatuum plena, defluxuumq; capax. Is ergo quando sibi timet, mutato spiritu sese mutans, tanquam constringit corpus, cõtrahitq; exceptos vicinos defluxus. Quippe asperitas vnà cum mollicie flagella exhibens particulis quæ offeruntur & non dissipantur, sed congregantur, cum * * *

Argumentum causæ per magnum est, quòd neque polypus quatumuis imitatur rerũ colorem quibus appropinquat, neque chamæleon albarum: sed vterque ijs tantum adsimilatum, quarum defluxibus meatus proportione habet respondentes.

XX. Apri lacryma. QVID est causæ, quòd lacryma syluestrium suis dulcis est, cerui salsa, & vitiosa? Videtur in causa esse horũ animalium calor & frigus. Nam frigidus est ceruus, aper admodum calidus & igneus. itaq; ille fugit, hic se defendit aduersus insectantes: cum quidem maximè excandescentia ei lacrymas exprimit. multo enim accidente ad oculos calore (sicut dixit Homerus:

Igne oculos ardens, setisq; horrentibus asper.) Odyss. 445.

id quod eliquatur, dulce redditur. Quidam in sententiã Empedoclis concedunt, qui à sanguine conturbato excerni lacrumam putauit, quo modo serum à lacte agitato. Cum itaq; aprorum sanguis ob calorem asper sit & niger: tenuis & aquosus ceruorum: consentaneum est tale esse quod ira concitatum alterum, timore consternatum alterum animalium excernit.

XXI. Sues apri. QVA de causa sues domesticæ sæpe pariunt, aliæque alio tempore: syluestres semel, & ferè sub idem omnes tempus: nimirum diebus ineũtis æstatis. vnde illud quoque dictum est:

Non tam nocte pluet, qua sæus vxor parit apri?

An quia ob alimenti multitudinẽ coitus domesticorum est vberior? alimenti.n. abundantiã excrementũ secun-

dum

dum & stirpibus & animalibus pari. Iam porcæ syluestres suapte opera, idq; cum metu, quærunt pastum. domesticis semper suppeditant alia natiua, alia comparata alimẽta. An potius ocio & exercitationi illud adscribendum sit? Etenim domesticæ quiescunt, neq; procul euagari volunt à subulcis. agrestes in montes sese cõferunt, ac circumcursitant: qua ratione etiam nutrimẽtum disferunt, inq; totũ corpus insumunt. Proinde siue ob perpetuam consuetudinem, siue ob excrementi abundantiam, siue quia vnà pascuntur gregatim feminę cũ maribus, domesticæ sues mentionem coitus adferunt, libidinemq; cõcitãt. quod de hoĩbus scripsit Empedocles. * Agrestium autem, qui seorsim pascuntur, concupiscentia hebetatur atque exstinguitur amoris & consuetudinis vacuitate. An & id verum est quod Aristoteles dicit,
Histor. animal. 6. 28. aprum ab Homero chlunem dictum, quòd vnicum haberet testem. plerorumque enim aprorum, dum truncis
Ilia 1, 535. sese adfricant, elidi testes.

XXII. Vrsę pedes priores. CVR vrsæ manus est suauißima, & esu iucundissima? Quia quæ partes corporis maximè concoquunt alimentum, earum dulcissima fit caro. Optimè aũt concoquit, quod transpirat, dũ maximè mouetur & exercetur. Vrsa autem creberrimè mouet anteriores pedes inter eundum & currendum, & res quasi manibus contrectandũ.

XXIII. Vestigia ferarum. QVARE verno tempore vestigia ferarum difficulter indagantur? An quia canes, vt ait Empedocles,

Naribus indagant vestigia certa ferarum,

defluxus ijs haurientes, quos feræ in solo relinquũt? eos aũt obscurat vere ac confundunt pleriq; odores plantarum & germinũ vestigijs sese supersternentiũ, faciuntq; vt ab odorandis ijs canes aberrent. Itaq; apud Aetnam in Sicilia nemo canes ad venandũ educit, ꝙ ibi multum floreat ac toto anno pullulet origanum, lociq; adsiduus odor bonus abripiat ferarum vestigia. Fabula etiam fertur, Proserpinam ibi cum flores legeret raptam à Plutone fuisse: ideoq; illum locum venerantes tanquam asylũ non insidiari pascentibus ibi animalibus.

XXIV. Ros. CVR circa plenilunia minimè indagantur è vestigijs feræ? An ob dictam modò causam? Nam plenilunia rorem spargunt. itaque Alcman rorem Iouis & Lunæ filiã in carmine dixit:

Ros Iouis proles alit, atque Lunæ diuæ.

Est enim ros pluuia imbecillis ac languida, vt & calor Lunæ parum est validus. itaq; trahit è terra vt Sol: sed in altum cuehere & pertrahere cum non possit, dimittit.

XXV. CVR indagationem difficilem reddit pruina? An ꝙ feræ procul è lustris suis prodire ob frigus cessantes, non
* multa edunt signa? ideò etiam aiunt ea vicinis parcere, ne affligantur longè vagantia per hyemem, sed semper in vicinia possint pascere. Aut quia locum indagini aptũ oportet non vestigia tantum, sed etiam odorem exhibere? mouent autem olfactũ quæ à calore soluuntur molliter atque laxantur. at nimium frigus obiectum odores constringit, neque fluere & ad sensum accidere sinit. Itaq; etiam vnguenta ac vinum minùs olere hyeme & in frigore aiunt: aër enim tũc concretus in se odores continet, neque patitur differri.

XXVI. Animaliũ remedia. QVID rei est, ꝙ bruta animalia suis morbis remedia quærunt atq; sectantur, & eorum vsu plerunq; adiuuantur? Canes.n. herbam edunt euomendæ bilis causa. sues cancros fluuiales petunt, quorum esu capitis dolori medentur. testudo vbi carnem viperæ edit, origano deinde vescitur. vrsam aiunt quando fastidio & nausea incipit repleri, lingua formicas excipere, ijsq; deuoratis sanari. Hæc quidem neq; experientia istis, neque fortuito vsu sunt cognita. Num igitur, sicut apem cera odora suo, & vulturem cadauera mouent, eminusq; alliciunt: ita suẽ cancri, origanum testudinem, formicæ vrsam odoribus ac defluxibus ad eorum naturam accommodatis trahũt, non sensus vtilitatis ratione habita agit? An potius temperamenta corporum animalibus adferunt appetitiones? quæ in morbis ingenerant diuersas acrimonias, dulcedines, & alias qualitates insolentes atque absurdas, mutatis humoribus. quod liquet in grauidis mulieribus, quæ lapides & terram edunt. Itaque etiam medici periti ex appetitionibus ægrotantium de eorum vel salute vel interitu præsagiunt. & narrat Mnasitheus medicus initio morbi pulmonum eum qui cæpas appetat, seruari, qui ficus perire: quòd temperamentum affectui, affectui appetitus sit consequens. Probabile igitur est etiam bestias, quæ non planè in lethales incidunt morbos, ita affici ac temperari, vt temperiem sequendo ferantur ad sua quodque remedia.

QVAMOBREM mustũ, si vas à frigore ambiatur, dulce permanet longo tempore? An quia coctio est musti XXVII. Mustum.
in vinum mutatio? coctioni autem obstat frigus, quia à calore ea fit. Aut contrà proprius est vuæ sapor dulcis, ideoq; maturuisse dicitur quando dulcedo est æqualiter per eam diffusa? Frigus autem non sinens exhalare calorem vuæ, sed continens intus, conseruat dulcedinẽ musti. Atque eadem est causa quòd vbi pluuia est vindemia, mustum minus feruet. nam efferuescentia à calore est, quem inhibet frigus.

CVR de feris omnium minimè vrsus retia corrodit? XXIIX. Vrsus.
An quia dentes intimè in rictu habens lina ijs non attingit, labijs antè ob crassiciem & magnitudinem coeuntibus? Aut potius robore fretus ea manibus rumpit, laqueosq; diuellit? Aut simul & manibus vtitur & ore, illis casses diripiens, hoc se defendens aduersus venatores. Maximum ei præsidium est in volutatione. ideòq; potius ꝙ moliatur lina diuellere, sæpe se euoluit, itaq; salutem consequitur, nihil dentium auxilio opus habens.

QVAENAM est cã, ꝙ frigidas aquas non admiramur, XXI. Frigus.
admiramur calidas? cũ cõstet vt harum causa est calor, ita illarum esse frigus. Non.n. probanda est quorundam opinio, qui calorem esse vim, frigus non nisi eius priuationem censent: vt ens magis causa sit, quàm nõ ens. Sed videtur natura admirationem rebus raris attribuisse, vt quæratur quo pacto fiat quod rarò fit.

Vides sublime hunc fusum immoderatum æthera, ex Euripide Cic. II. Nat. D.
Qui tenero terram circumuectu amplectitur?

quàm is multa noctu spectacula exhibet, quantam interdiu pulchritudinẽ? pleriq; horum naturam * arcus autem cœlestes, & picturæ nubiũ iucundę, & fulgores bullarum in modũ erumpentes, quibus exornatum est *

CVR vites steriles * * * XXX.
caprorum nimis pingues minùs sunt ad procreandum apti, & præ adipe vix coeunt. Semen enim abundantia est alimenti quod corpori exhibetur. Cum itaq; vel animal vel planta corporis constitutionem validam adipiscitur, & crassescit: id indicio est, intus nutrimentũ omne consumi, & excrementum vel nullum, vel exiguum & sterile relinqui.

CVR vitis vino, maximè quod ex ipsa natum sit, madefacta perit? An sicut caluicies accidit multum vini po XXXI. Vitis.
tantibus, calore vini humorem euaporantem? aut *
* vinosum est, sicut ait Empedocles:

In ligno putrefacta aqua fit sub cortice lignum.

Cum ergo extrinsecus vino vitis rigatur, id quasi ignis viti fit, vimque nutrientem abolet. Aut, quia mero vis est stipandi, radicibus subit, meatusque constringit, non permittit humori transitum in plantam, quo alatur & vigeat? An id magis etiam contra naturam videtur, vt in vitem redeat quod ex ea abijt? floruit enim humore qui in plantis est. & neque alere, neque apponere, neque pars esse * * *

Desunt multa. Gilbertus Longolius è Mediolanensi codice adhuc octo quæstiones se adiecisse scripsit. eius videndi nunquam mihi copia contigit. G. X.

PLVTARCHI,

Sympoſiacon, id eſt, Conuiualium diſputationum liber primus.

QVAESTIO PRIMA.

An philoſophandum ſit inter pocula.

Confer hic Macrobij Saturnal. 7.

PROVERBIVM illud, Soſsi Senecio, Odi memorem compotorem, ſunt qui in epiſtatbmos, boc eſt bibendi magiſtros ſiue arbitros in conuiuijs referendum putent, qui plerunq; ea in re importuni ſunt & immoderati. etenim Doriẽſes in Sicilia qui degunt, magiſtrum bibendi in cõuiuio Mnamona (id eſt memorẽ) appellaſſe exiſtimantur. Alij adagium illud imperare cenſent obliuionem eorum quę inter pocula dicuntur atq; aguntur. ideoq; maiorum noſtrorum ritu Obliuio & ferula vnà cum Baccho dedicantur: quo indicatur aut nihil eorum in memoria habendum quæ per vinum peccantur, aut leui omnino ac puerili pœna corrigendum eſſe. Quando autem tibi quoque videtur obliuio malorum re vera eſſe bona, quod idem Euripides pronunciauit: prorſus autem obliuione conterere quæ inter pocula fiunt, non modò aduerſari menſæ officio, quod ei tribuitur amicitiarũ conciliandarum: ſed haberi etiam qui contrariũ teſtentur præſtantiſsimi viri Plato, Xenophon, Ariſtoteles, Speuſippus, Epicurus, Hieronymus, Dio Academicus, qui operæprecium cenſuerunt colloquia conſcribere in conuiuio habita; exiſtimaueruntq; debere nos colligere quidquid de rebus ad humanitatem pertinẽtibus memoria dignũ ſparſim vel apud exteros vel in Gręcia in menſa & inter pocula diſputatum ſit: ego id opus aggreſſus, tres iam ad te miſi libros, quorum vnuſquiſq; decem complecteretur quæſtiones: miſſurus etiam breui reliquos, ſi tibi hęc videbuntur non planè à Muſarum & Bacchi venuſtate aliena. Primum locum huic quæſtioni tribuimus, Sitne inter pocula philoſophandum. Meminiſti enim aliquando Athenis quæſtione poſt cœnam oborta an in vino, & quatenus vtendum eſſet philoſophicis diſputationibus, Ariſtonem, qui tum vnà aderat, dixiſſe: Sunt ne igitur, dij boni, qui in conuiuio philoſophiæ locum denegent? Tunc ego: Equidem ſunt, aiebam, amice. & verò admodum grauem ſimulantes ſeueritatẽ, philoſophiam dicunt tanquam matremfamilias non debere loqui inter pocula: Perſasq; laudant, qui non cum vxoribus ſed pellicibus ſuis inebrientur atq; ſaltent. eodemq; modo à nobis volunt muſicum & hiſtriones introduci, philoſophiam omitti: ꝙ neq; nos tum ſerijs vacare rebus poſsimus, neq; illa ad colludẽdum ſit idonea. nam Iſocratem quoque rhetorem in conuiuio vt oraret rogatum, nihil aliud dignatum dicere, ꝙ hoc vnũ: Quæ ipſe noſſet, ea in præſentia non eſſe tempeſtiua: quæ verò præſens tẽpus requireret, eorum ſe eſſe ignarum. Ibi tum Crato exclamans, Probè (inquit) per Bacchum, eierauit orationem, ſiquidẽ erat tales conſerturus verborũ comprahenſiones, quæ Gratias fecerant è conuiuio exturbaturæ. Sed non ſimilia ſunt, opinor hæc, orationem rhetoricam, & philoſophicam conuiuio excludere. Alia enim eſt philoſophiæ cauſa, quam, vtpote artẽ vitæ magiſtram, par eſt nullo etiam à ioco, ludo, aut oblectatione abeſſe, abeſſe oĩbus, modumq; & morem imponere. niſi fortè temperantiam etiam & iuſtitiã velimus à conuiuijs arcere, ſeueritatem earum præſcribendo. Quòd ſi tanquã Oreſtẽ qui accipiebant conuiuio, legibus imperato ſilentio adhibito edendũ nobis bibendumq; eſſet: nõ infelix hoc noſtræ inſcitiæ nobis eſſet remediũ. Si autẽ

Oreſta.

Vide Euripid. Iphig. Tau.

Bacchus verè eſt Lyſius & Liber, ac maximè ſoluit linguam frenis libertatemq; voci plurimam concedit: ſtultum ego arbitror eſſe, intempeſtiuũ velle orationis abundantiam optimis exuere ſermonibus: & cum in ſcholis diſputetur de officio conuiuarum, ac quæ ſit virtus compotoris, quomodo vtendum vino: ex ipſis conuiuijs tollere philoſophiam, tanquam re comprobare quod verbis docet non valentem. Hæc cum tu diceres, Non eſſe æquum vt hac de re aduerſus Cratonem diſputaremus: finem tamen & notam eorũ de quibus inter pocula philoſopharemur quærere iuberes, vt effugeretur id, quod non ineleganti ioco torquetur in contentioſos & ſophiſtico morbo laborantes,

Nunc ite ad cœnam, vt pugnandi copia detur. Iliad. β, 381.

noſq; ad id diſquirendum exhortarere: ego, Id primum, inquam, conſiderandum cenſeo, quales ſint qui vnà adſunt. Si enim in conuiuio ſint plures litterati, vt in Agathonis Socrates, Phædri, Pauſaniæ, Eryximachi, & in Calliæ Charmidas, Antiſthenes, Hermogenes, alijque horum ſimiles: concedemus ijs vſum ſermonum philoſophicorum, vt non minùs Muſis, quàm Nymphis Bacchum diluant. quem hæ corporibus mitem, illæ animis re vera Melichium & Charidotam, hoc eſt benignũ & beneficum, præſtabunt. Etenim ſi pauci quidam interſint rudes, tanquàm mutæ litteræ in medio vocaliũ contenti inter frequentes eruditos, ſoni cuiuſdam non omnino inconcinni, & intelligentiæ fient participes. Vbi autem multitudo erit talium hominũ, qui cuiuſcunq; auis, nerui, aut ligni malunt, quàm philoſophi vocem audire: vtile eſt Piſiſtratum æmulari. Is cum ei quædam cũ filijs diſcordia incidiſſet, ſentiretq; hoc inimicis gaudio eſſe, aduocata cõcione dixit: Voluiſſe ipſum liberis ſuis perſuadere ſuam ſententiam: quia autem obſtinatè diſſentirent, ſe ipſis obſecuturum. Sic etiam philoſophus inter conuiuas non admittentes ipſius orationem, mutato inſtituto ijs morem geret, eorumq; rationẽ probabit, quatenus decoro ſuo non repugnat: ſcietq;, homines oratione vti inſtrumento rhetorices, philoſophari poſſe etiam tacentes, iocantes, atq; adeò etiam dicterijs impetitos & impetentes. Non enim modò extrema eſt iniuſtitia, vt ait Plato, iuſtum videri cum non ſis: ſed etiam ſummæ ſcientiæ philoſophari ita vt hoc non videaris agere, & ludentem res ſerias conficere. Atque vt Bacchæ inermes apud Euripidem, & ferro carentes, thyrſulis ſuis feriunt & ſauciant eos quos adoriuntur: ita verorũ philoſophorum & ſales, & riſus eos qui non planè ſunt ſtupidi mouent aliquo modo, & circumagunt. Exiſtimo etiã quoddam conuiuijs accommodatum eſſe narrationũ genus: quarum alias hiſtoria ſuggerit, alias ſumere è rebus occurrentibus licet, multa philoſophicæ doctrinæ exempla, multa pietatis habentes, ſtudiumq; æmulandi facta fortiter, magnanimè, benignè, humaniter, ingenerãtia. quibus ſi quis apud nec opinantes quicquam tale vtantur, is bibentes tanquam pædagogus moderans, non minima ebrietatis mala intercluſerit. Sunt qui bugloſſa vino admiſcens, aut ſolum rigant verbenarum adiantorumque ſuccis imbuta aqua, ꝙ hæc conuiuijs hilaritatem aliquã & comitatem parare opinantur: imitantes Homericam Helenam, quæ vino medicamentum iniecerit. neq; intelligunt fabulam illam longo itinere ex Aegypto vſq; deductam, tãdem in ſermones decoros & elegantes deſinere, Bibentibus enim narrat Helena de Vliſſe, Odyſſ. δ, 220.

Infrecta quantum tolerarit mente laborem, Ibid. 141.
Cum ſe verberibus fœdè multaſſet acerbis. &c.

hoc enim fuit opinor illud mœrorem abolens nepẽthes medicamentum, omnemq; amoliens dolorẽ, oratio præſenti rei & euentibus accommodata. Porrò autem elegantiore doctrina præditi homines, etiam ſi ita philoſophentur, vt id præ ſe haud obſcurè ferant: tamen oratione probabili atque perſuadendum apta magis vtuntur,

quàm

quàm violentia demonſtrationum. Vides enim vt Plato
in Conuiuio de Fine diſſerens, & primario bono, om-
ninoq́; theologica tractans, tū non contendat demōſtra
tionē, neq; more ſubluctatorē referat, qui validis & in-
euitabilibus aduerſariū conſtringat nexibus: ſed mollio-
ribus ſumptionibus, exēplis, ac fabulis fidē conuiuis fa-
ciat. Cæterum ipſæ etiā q̄ōnes eſſe debēt magis familia-
res atq; notæ, & interrogationes moderatæ, neq; nimis
ſubtiles: ne ijs rudiores opprimantur aut à colloquio fu-
gentur. Sicut.n. cōpotores ita ſolēt à conuiuio diſcedere,
vt ad ſaltationē ſe aut choras conſerant: ſi verò ad depu-
gnandum armis, aut diſcum iactandū eos cogas, non mo
dò iniucundū, ſed & damnoſum fuerit conuiuiū. ſic ani
mos q̄ōnes faciles concinnè & vtiliter mouent: à cōten
tioſis aūt, vt ait Democritus, & perplexis vitilitigationi
bus abſtinendū: quæ & proponentē eas in rebus tenui-
bus & intellectu difficilibus moleſtè occupāt, & pręſen-
tibus ſunt odioſæ. Nam vt vini, ita orationis quoque ad
oēs conuiuas pertinens eſſe debet cōitas. Qui verò quę-
ſtiones proponunt abſtruſas, ij ab hac nō minus abſunt,
q̄ grus & vulpes Aeſopi. de his vulpes ad cœnā inuitatæ
grui pultē tenuē in tabula propoſuit, quā ob liquorē hæc
diffluentē edere nequiret aut roſtro præbendere, itaque
ridicula eſſet. viciſsim grus vulpi ad conuiuiū vocatę ci-
bum in laguncula propoſuit, quæ tenue haberet & lon-
gum collū, vt ipſa vulpe interim eſuriente per id roſtro
inſerto cibū nullo capere poſſet negocio. Ita etiā q̄ñ phi
loſophi inter pocula ſubtiles & dialecticas q̄ōnes ſuſci-
pientes reliquis nihil earū intelligentibus moleſtiā exhi
bēt: hi contrà incantationes, narrationes nugarū plenas,
ſermones illiberales, atq; forenſes proferunt: actū eſt de
conuiualis ſocietatis fine, & contumelia Bacchus afficit.
Sicut itaq;, cum Phrynichi & Aeſchili tragœdiæ in res
ludicras & fabuloſas detorquerentur, dictum fuit, Quid
hæc ad Bacchum? ita mihi ſępe incidit dicere ad eos qui
in conuiuia argutias ſophiſtarū traherēt: Mi homo, quid
Scolium hæc ad Bacchū? Cantat.n. fortaſſe aliquis Scolion quod
carmen. vocatur carmen, quaſi obliquū ſi diceres, cratere in me-
dium propoſito, & corollis diſtributis, quas deus liberta
tem donans nobis imponit. non honeſtū aūt, neq; con-
* uiuio aptū, Quandoquidē ſcolia etiā dicunt non eſſe ge-
nus cantilenæ obſcurè conditæ: ſed quia primū ſolerent
cantareq́; pæanē deo vna oēs voce, laudes ipſius celebran-
do: deinde vnuſquiſq; propriam cantilenā, acceptā myr
to, quam ex eo aſaron appellabant, q̄ cantaret is cui tra-
dita ea eſſet. Et quia deinde lyra circūlata, eruditus illud
carmen concinnè modulabatur, recuſabant rudes muſi-
cæ: ſcolion fuit nominatū, q̄ neq; facile eſſet, neq; oībus
cōe carmen. Alij myrtū non ordine traditā fuiſſe aiunt,
ſed à lectulo in lectulū tranſmiſſam: ita vt qui primus ce
ciniſſet, primo in ſecūda menſa eā mitteret, is primo ter-
tiæ: eodemq́; modo ſecundi ſecundis. itaq; ob varietatē
& fluxuū multitudinē in circuitione ſcolion fuiſſe dictū.

QVAESTIO SECVNDA.

*An conuiuas is, qui conuiuio excipit, ipſe debeat col-
locare: an verò collocationem conuiuarum
arbitrio permittere.*

TIMO frater meus cum excepiſſet conuiuio com
plures, vnumquenq; eo quo liberet loco iuſsit ac
cumbere: ideò q̄ & hoſpites, & ciues, & familia-
res, & domeſtici, deniq; variorum generum hoīes erant
quos inuitauerat. Cum iam adeſſent multi, quidā veluti
è comœdia bellè prætextatus, veſtitu nimio & comita-
tu puerorū aliquantū inſolentior, vſq; ad fores peruenit
cœnaculi: cumq́; oculis peruagatus eſſet perſonas accum
bentium, ingredi noluit, ſed proripuit ſeſe, multiſq́; qui
retraherent hoīem accurrentibus, negauit locū ſibi ipſo
dignum eſſe relictū. Hunc ergo qui accūbebant effusè
ridentes, iuſſere cū gaudio & fauſtis hominibus domo
emitti. multi.n. iam mediocriter adhiberant. Finita cœ-
na, pater me, qui longius ab illo diſcumbebā, alloquens:
Timon, inquit, & ego te iudicem noſtræ controuerſiæ
ſtatuimus. iamdudum enim abs me obiurgatur hoſpitis
iſtius gratia. Nam ſi ab initio vti iuſſeram locum cuique
ſuum adſignaſſet, non impegiſſet nobis ordinis confuſi
crimen homo ille, gnarus

Ordine quemq́; ſuo peditemue equitemue locare. Iliad. β, 554.

Sanè Paulum quoq; Aemilium imperatorem aiunt, cū
debellato Perſeo in Macedonia conuiuia agitaret, vſum
admirabili ordine atque apparatu omniū rerum dixiſſe,
Eiuſdem viri eſſe & armatā aciem q̄ maximè terribilē,
& conuiuium q̄ iucundiſsimum inſtruere. in vtroque.n.
artem ordinis rectè inſtituēdi requiri. Et Homerus præ Iliad. α, 16 alibi.
ſtantiſsimos viros regnandiq́; gnariſsimos ſolet Koſme
toras, id eſt ordinatores populorū appellare. Vos quo-
que magnum illum deum alicubi pronunciatis ordine
confuſionem dum tolleret, mundum conſtituiſſe, nul-
la re vel addita vel detracta: ſed eo naturæ de fœdiſsima
pulcerrima formam redegiſſe, quòd ſuis quæque in lo-
cis conſtitueret. Verùm hæc nos grauiora atque maio-
ra à vobis diſcimus. Ipſi autem cernimus ſumptum qui
in conuiuia fit, ordo ſi abſit nihil iucundum habere, ni-
hil liberale. Proinde ridiculum eſt coquis & menſæ mi-
niſtris curæ eſſe quid primo, quid ſecundo, medio vlti-
moue loco apponent: atq; adeò etiā vnguentis, ſertis, fi-
dicinæ (ſi adhibeatur) ſuū eſſe ordinem atq; locū: iſtos,
qui ad hęc vocantur temere & fortuitò iuberi diſcūbe-
re. neq; ætatis, magiſtratus, aliarum ve id genus rerū vllā
haberi rationem. cū quidem conueniente inſtituto ordi
ne, & honore afficiatur præſtantior, & qui eo minor eſt,
adſueſcat locū cedere digniori: præterea is qui collocat
exerceatur in iudicio & coniectura de decoro facien-
da. Neq;.n. ſuus in conſenſu, ſuus in adſtādo locus eſt po
tiori, nullus eſt in diſcumbendo: neq; præbitor, qui alij
prius quàm alijs præbibit, in locis menſarū diſtribuēdis
diſcrimina perſonarū negliget, & principiò ſtatim totū
conuiuiū faciet vnam (quod aiunt) Myconum. Hoc fe-
rè modo pater ſuam cauſam egit. Frater autē. Non ego
ſum (aiebat) Biante ſapiētior: vt cū ille arbiter inter duos
amicos eſſe recuſauerit, ego vnà de tot neceſſarijs, tot
alijs iudicium faciam, laturus non de pecuniaria re, ſed
de dignitate atq; pręſtantia ſnīam: quaſi verò non ad tra
ctandum comiter amicos, ſed ad ægrè ijs faciendū inui
taſſem. Equidem ineptus fuit Menelaus, & prouerbio
locum dedit, qui ad conſilium dandū acceſsiſſet non vo Iliap. β, 408.
catus. Abſurdior fuerit, qui ſe pro conuiuatore iudicem
conſtituat, ac diſceptare velit nemine ei iudiciū deferen
te, aut cauſam dicente, quis quo ſit melior aut deterior.
cū quidem ij non ad certamen, ſed ad cœnam venerint.
Tum dijudicatio ipſa non eſt facilis, alijs ætate, alijs fa-
miliaritate pręſtantibus. oportebatq́; tanquam declama-
tionem qui meditaretur in comparandis inter ſe aliqui-
bus verſaturam, in promptu habere locos Ariſtotelis,
aut Thraſymachi hyperballontas, quibus de excellen-
tia continentur argumenta. & tamen ſic nihil vtile con-
ficias, inanem duntaxat gloriam à foro & theatro in con
uiuia traduxeris. cumq́; alias animi perturbationes cone
mur partim cōſuetudine conuiuali, illam fortunæ pare-
mus * quæ multo magis oportet ex animo eluere, q̄
cœnum à pedibus detergere, vt in conuiuio poſsimus fa
cilè & comiter cum alijs verſari. Nunc, cum itas & ini-
micitias vocatorum tentemus cōuiuio abolere, rurſum
eas ambitione iniecta exſuſcitamus atq; incendimus, dū
alios deprimimus, alios extollimus. Iam ſi quidem accu-
bitui comitabuntur frequentiores propinationes, miſ-
ſus, colloquia, compellationes: oīno pro amico & fami-
liari ſatrapicum habebimus conuiuium. Sin erit vt ęqua
litatem inter conuiuas velimus alijs in rebus ſeruare: cur
non hoc ſumpto exordio adſuefacimus eos ſimpliciter
& abſq; faſtu inter ſe diſcumbere? cum ſtatim ab ipſa ia
nua poſsint cernere, Democritum ad conuiuium, nō *
eximium

eximium vt * vrbem, in quo diues accumbens cū tenuissimis * Cum hæc quoq; essent dicta, & sententiam postularet: Ego, inquam, non vt iudex adscitus pronunciabo, sed tanquam honorarius arbiter medium feriam. Nam si quis adolescentes, ciues, aut familiares conuiuio excipiat, condocefaciendi sunt, vt aiebat Timon, absq; delectu & fastu quemuis locum accumbendi boni consulere, & viaticum ad amicitiam præclarum vsurpare facilitatem. Sed de hospitibus, magistratum gerentibus, aut natu grandioribus hoc modo philosophari si intendamus, verendum puto ne videamur fastum ostio atriensi excludentes per posticum admittere, dum nimiam indifferentiam atq; æqualitatem introducimus. Hæc.n.& consuetudini aliquid dandum est, & legibus concedendum. nisi propinationes etiam volumus & compellationes abolere, quibus aduersum eos quibus cum nobis res est, non promiscuè vtimur, sed quantum omnino fieri potest honoramus

Ilia.μ.311 *Assessu, carnis missu, plenisq; culullis:*

vt ille Lyciorum rex inquit, ordini honoris primas partes tribuens. Alcinoum quoq; laudamus, qui hospitem iuxta se collocaret,

Odyss.η.170. *Gnatum iussisset cum surgere Laodamanta,*
Carus præ reliquis ipsum qui ponè sedebat.

admodum enim humanū fuit & scitum factum, quòd supplicem in locum dilecti recepit. Sed & apud deos est iudicium & discrimen huius rei. Neptunus enim quanquam vltimus venisset in concionem, nihilominus

Iliad.υ.15 *In medio consedit:—*

nimirum hoc loco ei conueniente. Minerua autē videtur eximium hunc locum habuisse, vt semper Ioui proxime adsideret. idq; poeta innuit, de Thetide dicens:

Ilia.ω.100 *Ass. dit patriq;, locum cedente Minerua.*

& Pindarus disertè dixit:

Spiranti flammas quæ propè fulmini assidet.

Dicit quidē Timo, non debere multis auferri quod vni tribuas. Atqui is magis adimit, quod proprium vnius sit qui multis facit cōe. Proprium aūt vnicuiq; est, quo primas meretur: studiū, virtus, affinitas, magistratus. * Et qui fugere vult ne cōuiuis molestiā exhibeat, in id ipsum incidit. nam ægrè facit alicui, qui eū visitato honore priuat. Cęterum dijudicatio mihi quidē nō admodum vr difficilis. Primum, quia non facilè multi vnà inuitantur dignitate æquales. Deinde cū multa sint loca honorata, satis copiæ est honores distribuendi, modò quis conijcere possit quis primus sit, quis medius. tum alios iuxta amicū, aut familiarē, aut magistrū collocabit, adiungēs singulos ijs quibus in discumbendo honos fuit habitus. reliquis ego munuscula & amicam tractationē potius, q̃ honorem adhibeo. Quòd si honoribus pares sint conuiuæ, interim morosi: vide quā ego machinam admoueā. Honestissimum locū tribuo patri, si adsit, aut auo, socero, patruo, aut alicui cognatorū, ei deniq;, cui apud conuiuatorem peculiaris sit quædam honoris prærogatiua. Idq; adeò commentū vnum est de ijs, quæ ex Homeri pulchrè preceptis desumuntur. Ibi.n. Achilles cum videret Menelaum & Antilochū de equestris victoriæ præmio contendere, metueretq; ne ira & rixa longius procederet, alij illud præmium tribuit. verbis hoc præscri-

Ilia.ψ.538 bens, miseratione se ductum Eumelo hunc honorē deferre, facto aūt causam contentionis illorū tollens. Hæc me locuto, Lamprias, qui more suo in lectulo inferiore sedebat, alta voce ex ijs qui aderant quæsiuit, Paterentúrne à se corrigi delirantē iudicem. Cum oēs iussissent eum libero vti sermone, nihilq; parcere: Quis tandē, inquit, philosopho parcat, qui natalibus, opibus, magistratibus quasi spectandi primarium in theatro locū aliquē in conuiuio tribuat, aut primum ius dicendæ inter Amphictiones sententiæ? scilicet vt ne inter pocula quidem à fastu simus immunes. Non.n.in collocandis ad mēsas conuiuis respiciendū est ad gloriā, aut vnius cuiusuis dignitatem: sed ad iucunditatem. puta, quo modo vnus ad alium sit affectus: quo ipsis inter se cōueniat. quo pacto aliæ etiam res in aliquam recipiūtur cōuatem. Nimirum qui domum ędificat, non lapidē Atticum aut Laconicū ob nobilitatem præponit: neq; pictor colori preciosissimo locum principē attribuit: neq; nauis compingens faber, Isthmicam abietem, aut Creticam cupressum reliquis priorem lignis ponit. Sed vt inter se cōposita atq; concinnata totum sint opus factura validum, pulchrū, vtile, sic ea disponunt. Ipsum adeò deum vides, quē Pindarus noster optimū artificem cognominauit, nō vbiq; suprà ignem, infrà terram posuisse: sed in eo vsum ac necessitatem corporum secutum. Empedoclem audi.

Inspice tergigraues conchas quas doq; marinas:
Buccinus, ea... ploq; obducta che.ys tibi saxo
Esse potest summo vt videas in co. pore terram.

hanc.n.habent hæc constitutionem, quā non naturalis locorum distributio, sed noui operis cōfectio exigebat. Sanè confusio & ordinis disturbatio vbiq; mala est: verum vbi ea incidit hoibus, & quidem potantibus: contumelia, alijsq; infandis malis demonstrat suam prauitatē. quæ præuidere atq; præcauere hoīs est ordinis atq; concinnatis gnarum le esse profitentis. Rectè eum ista dixisse affirmauimus, ac interrogauimus cur nam nobis illas ordinis atq; concinnatis rationes inuideret. Profectò, inquit, non inuideo, si permittitis mihi, vt quo pacto phalangem Epaminondas, ego conuiuij ordinē mutem, meliöremq; redigam. Vniuersi non potestatem ei permisimus hoc agendi. Ille pueris è medio iussis discedere, in singulos intuitus: Audite, inquit, quo modo vos statuerim componere. volo.n. prædicere. Videtur mihi Pammenes Thebanus haud iniuria reprehendisse Homerum, vt amatoriæ rei ignarū: qui tribus tribubus, curias curijs adiungi iuberet. cum oporteret amatori amasium adponi, vt tota phalanx animato deuincta vinculo Ilia.β.363
conspiraret. Pammenē ego secutus, ita conuiuas disponā, non vt diuitē diuiti, iuuenē iuuenem, principem principi, amico amicū adiungam: quæ dispositio ociosa est, neque ad beneuolentiam parandā augendamve quicquam conducit. sed id quod vnicuiq; deest accommodans, homini de rebus ad humanitatem facientibus libenter disserat, studioso discendi apponam, morosō mansuetum, loquaci seni adolescentem audiendi auidum, glorioso subsannatorem, iracundo tacitum. & sic vbi diuitem conspexero munificum, excitabo ex angulo aliquo & ad eum adducam probum pauperem, vt tanquā è pleno poculo in vacuum aliquid ex illo in hunc defluat. Sophistam verò adsidere sophistę, aut poetam poetę nolo:

Vrit enim cantor cantorem, & egenus egenum. Hesiod.ἔργ

quanquam Solicles iste & modestus epos conferentes * fomitum flammam quidē, sed periclitantur pucerrima. Rixosus etiam, dicaces, & iracundos duello in medium interijciens placidum aliquem, tanquam ad emolliendū extremorum rigorem. deditos contrà palæstræ, venationi, aut agriculturæ coniungo. Similia.n.quædam inter se coniuncta pugnam cient, vt galli: alijs conuenit, vt graculis. Potores etiam conduco in vnum, & amatores, non modò quos amor vrit mutuus, vt ait Sophocles: sed etiā qui mulieres & virgines deperereunt. Eodē enim flagrantes igni, magis inuicem coalescent, sicut ferrumina tione glutinatum ferrum. nisi quidem fortè eiusdem amore siue maris siue feminæ ardeant.

QVAESTIO TERTIA.

Cur is locus qui consularis appellatur, in honore habeatur.

SEcundum hæc incidit quæstio de locis. alius enim apud alios locus honoratur. vt Persis medius, quem accūbens rex occupat, videtur honestissimus: apud Græcos primus: apud Romanos mediæ mēsæ vltimus, quemipsi consularem vocant: apud quosdam Græcorū

iuxta

iuxta Pontum habitantiũ, vt Heracleotas, mediæ menſæ primus. Maximè autem de conſulari loco dubitatum à nobis fuit, qui cum apud nos haberetur præcipuus, cau ſa eius rei neq; vt quia primus, neq; vt quia medius eſſet, definiri poterat. tum quę ei accidunt, partim nõ ſunt propria, partim nullius videntur momenti. Tria tamen ex his quæ dicta ſunt, nos mouerunt. Vnum, quòd deiectis regibus conſules, cum ad popularem formam omnia redigerent, ſeipſos è medio & regio loco deorſum ſubduxerunt: ne vel ipſe locus tanquam regij imperij ac poteſtatis reliquiæ quædam moleſtus eſſet ciuibus. Secundum, quòd cum duæ menſæ inuitatis tribuuntur: tertia, eiusq; primus locus maximè conuiuatori congruit. ibi enim tanquam auriga aut gubernator dextrè poteſt intueri in miniſteria, & à proximis locis non ita longè remouetur, quin compellare poſsit & colloqui. locus.n. infra eum, vxoris eſt aut liberorũ. qui ſuprà, is vt par eſt tribuitur conuiuarum honoratiſsimo. Tertiũ fuit, quod huius loci proprium videbatur: opportunitas nimirũ ad actiones obeundas. Non enim conſul Romanorum more Archiæ Thebanorum polemarchi agit, vt litteris inter cœnandum aut ſermone aliquo conſiderationem requirente oblatis, tantum fatus, In craſtinum ſeria, epiſtolam reijciat, ac poculum Thericleum arripiat. ſed in hoc ipſo temporis articulo ſolicitum admodum ac circumſpectum ſe præbet. Quippe non modò

Nox incutit gubernatori, qui ſapit,
Dolorem,—

vt eſt apud Aeſchylum: ſed & in quouis conuiuio, quauis animi recreatione & oblectatione conuenit magiſtratui ac principi curare, vt & audiat, & mandet quæ opus, & ſubſcribat. quod vt facere poſsit, hunc habet locum eximium: vbi ſecunda menſa ad primam applicata angulus flexu ſuo intercapedinem facit, quæ ſpacium accedendi, alloquendi, & audiendi præbeat ſcribæ, lictori, ſtipatori, nuncio ab exercitu venienti: cum interim conſul neq; moleſtiam cuiquam conuiuarum exhibeat, neq; ipſi obturbetur à quoquam, ſed ex dextram & vocem liberam habeat atque expeditam.

Plutar. Pelopida.

QVAESTIO QVARTA.

Qualem oporteat eſſe magiſtrum conuiuij.

CRato adfinis, & Theo ſocius noſter quodã in conuiuio cum iam & ceptũ eſſet largius potari, & deſitum, mentionem intuerunt de magiſtro compotationis, cenſuerunt q; me, vt qui ſertum gererem, non debere negligere conſuetudinem iam ferè omnino exoleſcentem de eo qui præeſſet conuiuio, ſed eam in vſum reuocare. Hæc ſententia ita placuit reliquis, vt vniuerſi cum ſtrepitu me ad id cohortarentur. Ibi ego: Quando, omnibus vobis ita videtur, ego meipſum conuiuij moderatorem conſtituo, iniungoq; reliquis, vt in præſentia bibant ſuo quiſque arbitratu: Cratoni autem ac Theoni autoribus huius decreti, atque legiſlatoribus, vt breuiter atque ſub exemplo explicent, qualis ſit arbiter ille compotationis deligendus, & in quem ſcopũ intentus debeat, ac qua ratione moderari compotationi. Ipſi viderint, quomodo inter ſe vices differendi partiri velint. Cum illi ſimulata tergiuerſatione vſi aliquantulum eſſent, omnes tamen ijs ſuaderent vt principi obtemperarent, & iuſſa exequerentur: prior ita orſus eſt dicere Crato. Quemadmodum Plato præfectum vigilum vult eſſe quàm maximè vigilem, ita inter conuiuas is debet magiſter conſtitui, qui quàm maximè ſit aptus compotando. Talis erit, qui neque obruatur facile ebrietate, & tamen ad bibẽdum ſit alacris. ſitq; Cyri ſimilis, qui ad Lacedæmonios ſcribens, profitebatur ſe cum alijs in rebus fratre ad regnum gerendum aptiorem eſſe, tum facilè etiam multum meri ferre. nam & vinoſus, contumelioſus fuerit & indecorus: & omnino ſobrius, iniucundus, ac mores quàm conuiuium regendo aptior. Equidem Pericles quoties prætor creatus chlamydem primum indueret, ſecum ſolebat colloqui tanquam ſemetipſum commonefaciẽs, Animum aduerte Pericles, liberis hominibus imperas, Græcis imperas, Athenienſibus imperas. Ita noſter conuiuij moderator ſecum reputabit, Amicis ſe præeſſe: vt neque permittat eos turpiter agere, neq; voluptatibus prohibeat. Et oportet eũ cum ſerijs bibentium ſtudijs eſſe accommodatum, tum à iocis eorundem haud alienum, ſed ad vtraque probè temperatum: ita quidem, vt inſtar vini nonnihil ad auſteritatem ingenio ſit propenſiore. id enim vino emollietur, & ad mediocritatem redigetur. Atq; vt Xenophon ait, Clearchum hominem alioqui auſterum & agreſtẽ, in prœlijs ob audaciam iucundum hilaremque fuiſſe viſum: ita qui natura non moroſus, ſed grauis ſit atque auſterus, inter potandum miteſcentes, amicior ſit atque iucundior. Præterea debet peritus quam maximè eſſe, quã vnicuique conuiuarum mutationem vinum adferat, & ad quod affectionis genus procliuior ſit, ac quomodo merum ferat. Non enim vini quidem eſt alius alia ad aquam contemperatio, quam pincernæ regij habentes cognitam, aliàs plus, aliàs minus aquæ ſuffundunt: homo autem ad vinum non habet ſuum temperamentum. ſed & eſt, & magiſtro cõuiuij cognitum eſſe debet, ab eoq; obſeruari: vt muſici in morem aliorum animos potando contentiores, aliorum abſtinendo remiſsiores reddens, è diuerſitate æquabilitatẽ atq; conſonantiam conficiat. ne hemina & acetabulis æqualitas æſtimetur, ſed modo quodam opportunitatis & vi corporum ſua vnicuique vini portio tribuatur. Quòd ſi hoc difficile eſt, iſta quidem omnino tenenda ſunt arbitrio bibendi cõia de naturis & ætatibus. puta, q̃ ſenes facilius inebriantur quàm iuuenes, qui mouẽtur ſubinde q̃ quieſcentes, inſomnijs & curis vexati, quàm qui animo quieto ſunt & hilari * aſſatim & de * abducentes à laſciuientibus. Atque hæc qui cognita habeat, facilius ignaro decorum concordiamq; conuiuio temperando adiiciet. Illud nomo ſanè ignorat, magiſtrum conuiuij omnibus debere amicum eſſe conuiuis atq; acceptum, cum nullo ſimultates aut inimicitias exercere. alioqui neque imperando tolerabilis, neque diſtribuendo æqualitatis obſeruans, neque colludendo inculpabilis erit. Talem ergo (aiebat) tibi ego, mi Theo, conuiuij præfectum verbis tanquam è cera fictum trado. Tum Theo. Equidem, inquit, accipio virum probè & conuiuio conuenienter formatum. neſcio autem, an ſi vbique eo vtar, dedecoraturus ſim opus. * hunc mihi videtur * conuiuium * adducturum nobis: & viſum iri modò concio populi remp. in ſua poteſtate habentis, aliàs ſchola rhetorica fieri, mox ludus talarius, interdum ſcena & pulpitum. niſi fortè nõ videris, inter cœnandum alios de rep. & iudicijs diſputantes, alios declamitantes & ſcripta ſua recitãtes, quoſdam mimis & ſaltatoribus præmia conſtituentes. Alcibiades verò & Theodorus Polytionis conuiuium pro adyto vbi homines ſacris initiarentur vſurpauere, ſacrificationes & myſticas actiones imitando. Quæ omnia ego præfecto conuiuij nequaquam negligenda arbitror. ſed & ſermonibus, & ſpectaculis, & ludicris locum dabit ijs duntaxat, quorum vſus ad ſcopum conuiuij pertingit. is autem eſt amicitiæ vel cõfirmationem vel initium voluptate quadam inter cõuiuas efficere. Eſt enim conuiuium oblectatio inter pocula, ob gratiam in amicitiam deſinẽs. Iam cum in omnibus rebus id quod ſincerum ac nulla alia re permixtum eſt, faſtidioſum ſit & damnoſum, ipſa autem mixtio niſi tempeſtiuè & modo adhibito ſit, oĩa turbet, & cum iucundis vtilitatẽ detrahat, rum vtilia moleſta redigat: nimirum etiam bibentibus arbiter mixtam quandam prouidebit oblectationem. Quod ergo vulgo dici ſolet, iucundiſsimã eſſe nauigationem prope terrã, & deambulationẽ iuxta mare: id huc transfert, itaq; ſeria iocis tẽperabit, vt & iocantes ſerium

3.de repu.

lib.5.de Exped. Cyri,

Conuiuiũ quid.

*

ferium vtcunque aliquid fectentur, & rursum feria agentes animum recipiát, veluti à nausea, dum ad ludum iocumq; propinquum respiciunt. Nam & risus potest ad multa vtilia accommodari, & feriæ res dulcedine aliqua temperari.

Inter echinopodes velut, asperam & inter ononin
Interdum florent mollia leucoia.

Qui verò ludi sine serijs rebus comessatum veniunt in conuiuia, eos iubebit accuratè cauere, ne fallant contumeliam, sicut alter cum vino inferentes, ijs quæ vocátur mandatis, vt dum balbos cantare, caluos se pectere, aut claudos saltare iubet. Sicut Agamestori Academico, cui crurum alterum tabe consumptú & exile erat, insultantes cópotores, iusserunt vnumquenq; vno dextro stantem in pede poculum ebibere, aut multam persoluere. cum aút ius mandandi ad ipsum peruenisset, omnes iussit ita vt ipsum viderent bibere allataq; inani testa, in eá inserto debili pede poculum exhausit: reliqui omnes cú periculo facto præstare se id non posse viderent, multá soluerunt. Scitur profectò Agamestor. atque ita omnino cum facilitate & hilaritate vicissenda sunt talia. Proinde mandatis istis ad suescemus vti ad voluptatem & vtilitatem accommodatè: eaq; imperare, quæ iusso sint familiaria, & præstari ab eo posśint, præstantemq; ornent. vt musicos iubeamus canere, oratoriam artem callentes dicere, philosophos quæstionem aliquam obscuram soluere, poëtas versus recitare. Libenter enim vnusquisque & alacriter ad rem eam ducitur,

In qua seipso cernitur præstantior.

Sanè rex Assyriorum præconis voce præmium ei pollicitus est, qui nouam voluptatem aliquam excogitasset. at conuiuij rex meritò præmium & honorem detulerit ei qui iocum contumeliæ purum, & oblectationem vtilem, risumq; non momi & iniuriarum, sed gratiæ & comitatis socium in conuiuium introduxerit: hanc. n. ad ré pleraq; conuiuia naufragium faciunt, dum non rectè gubernantur. Est autem hominis modesti ac prudétis iram atq; inimicitias vitare: quarum occasiones in foro ex auaricia, in palestra & gymnasijs è contendédi studio, in magistratibus & honorú petitionibus ex ambitione, in cœna atq; inter pocula è iocis captatæ nobis insidiantur.

QVAESTIO QVINTA.

Quomodo dictum sit, Amor docet musicam,

Quomodo dictum sit
—Musicam quidem
Amor docet, licet fueris prius rudis:

quæsitum est apud Sosiium cum carmina quędam Sapphica recitata essent quando etiam Philoxenus Cyclopem camœnis bene sonantibus sanasse amorem scripsit. Dictum ergo fuit, Amorem vim habere ad omnia audendum, & nouas res tentádum impellendi: quamobré Plato eum nihil intentatum relinquere dixit. Nam & de taciturno loquacem, & de verecúdo officiosum reddit, & de negligente industrium, & de socorde impigrum: & quod maximè videatur alicui mirú, tenax homo & sordidus in amorem incidens, tanquam ferrum in ignem, emollitur, mitiorq; fit & facilior. vt iam non planè ridiculum sit illud verbum, vulgo quod fertur, Amantium crumenas folio pori ligatas esse. Hoc quoq; dictú fuit, amorem ebrietati esse simile. Facit. n. calidos & hilares, ac dissolutos: & qui tales sunt redditi, ad cantillandú vocesq; mensura contentas maximè efferuntur. atq; adeò Aeschylum aiunt cum vino incaluisset tragœdias scripsisse. Lamprias quoq; auus noster inter potandum inueniendi ac disputandi facultate sibi ipsi præstabat: ac solebat dicere à vini calore vaporemquendam se, veluti à thure fit, sentire edi, quo oppleretur. Iam cum amasios lubentissimè amatores videant, non minus libenter eos laudant quàm vident: & amor alioqui loquax, in laudando est verbosissimus. nam qui amant, cum sibi ipsis hoc

Herodot.

persuaserunt, tum alijs persuasum volunt esse, pulchros abs se & bonos amari. (quæ res etiam Candaulem illum Lydum eò pertraxit, vt in cubile introduceret seruum, cui spectandam suam vxorem præberet.) Ipsi enim volunt suorum amasiorum pulchritudinis testes esse. itaq; cú laudationes scribunt, eas cantilenis & versibus exornant, tanquam auro statuas, vt & audiantur & memorentur à pluribus. Atq; etiam si equum, gallú, aliud ve quippiam amasio donent, vt elegans sit & impensè decoratú munus laborant. quo magis orationem, quam adulandi gratia adhibent, suauem esse volunt, nitidam, atq; elatá: qualis est poëtarum. His eollaudatis Sosiius: Nó minus commodè, inquit, argumenta aliquis duxerit ex his quæ de musica scripsit Theophrastus: qué librum nuper ego legi. Is enim tria ait musicæ esse principia: dolorem, voluptatem, instinctum diuinum. quorum vnumquodquis vocem à consueto modo auersam ad canédum inclinet. Quippe gemitus dolentium ac eiulationes ad cátilenam sunt procliues: vnde oratores in conclusionibus, & histriones in deplorationibus sensim ad succinendum videmus accedere. Et exsultans animi gaudium eorú, quorum leuiora sunt ingenia, totum corpus exagitat, & ad motum corporis saltationemq; numeris aptam concitat, aut (si saltandi quis ignarus sit) ad plaudendum atque tunc exagitatorum hominú videas (quod est apud Pindarum) furores, & conclamationes cum fremitu & eetuicum iactatione. modestiores vocem dútaxat ad cátandum, grandiusq; dicendum, & ad modos accommodát. Maximè autem diuinus instinctus & corpus & vocé de consueto statu modoq; exturbat atque peruertit: vnde & in orgijs Bacchi numeri seruantur, & oracula per versus à captis furore vatibus eduntur, paucosq; infanientiú videre est qui nó sua deliria carmine & cantu enunciét. His ita habentibus, si explicatum in aperto amorem intueri velis, ac pernoscere, inuenies nullam aliam animi perturbationem vel dolores adferre acriores, vel gaudia vehementiora, vel maiores furores mentisque abalienationes. sed animam hominis amore capti, instar Sophoclex vrbis.

Timeo. Mot.

Totam refertam suffitibus & odoribus,
Pæanibus resonantemq;, & vlulatibus.

inicio Tyranni.

Absurdum itaq; non est aut mirum, si omnia principia musicæ amor in se complexus, dolorem videlicet, voluptatem, instinctum diuinum, com aliàs industrius & garrulus, etiam ad condenda carmina & versus magis vllo animi alio motu præceps fit.

QVAESTIO SEXTA.

De Alexandri bibacitate.

Sermo inciderat de rege Alexandro, quòd is non bibisset multum, sed inter pocula disserendo cú amicis multú extraxisset temporis. Eum vanitatis conuincit Philinus ex diarijs commétarijs regijs, in quibus creberrimè & continenter scriptum est, Hanc diem rex à compotatione dormiuit: aliquando etiam, & posterá. Itaq; ad venerem quoq; fuit segnior, aliàs acer & iracundus, quæ res calorem corporis arguút. ac dicitur corpus eius suauissime oluisse, ita vt tunicule fragrantia replerentur aromatum odorem æmulante. Quod ipsum etiá caliditati videtur debere: siquidem terræ siccissima & calidissima loca thus & casiam proferunt: & fragrantiam Theophrastus nasci tradit coctione quadam humorú, quando quod noxium erat, calore excoctum fuerit atq; dissipatum. Videtur autem etiam Callisthenes * in calumnia * tanquam ægrè fer * cœnare ob * quando etiam magnum calicem, qui Alexandri dicebatur, ad se delatum recusauit, iatus Non velle se epoto Alexandri calice, opus habere Aesculapio. Hæc ergo de bibacitate Alexandri. Mithridarem porrò, qui Romanis bellum fecit, in certaminibus quæ instituit aiunt etiam præmium prupoluisse ei qui plurimum edisset, & ei qui bibisset plurimum

plurimum: ipsum vtriusque rei victoriam consecutum esse. omnino autem plus solitum bibere quàm quisquá ea ætate hominum, indeque eum Dionysi, quod est Bacchi, cognomentum reportasse. Ea quidem, inquam ego, cognométi causa hurum de numero est, quæ frustra creduntur. Nam infantis eius etiamnum cunas fulmen incendit, corpore intacto, vestigio duntaxat ignis in fronte relicto à coma compræhensi * * Cumque iam virilem attigisset ætatem, rursum illo dormiente fulmen in domicilium incidit, ac propter eum suspensam pharetram pertransijt, sagittis incensis. ex eo vates pronunciauerunt maximam ei fore potentiam sagittaria re & leuis armaturæ exercitu. vulgo auté Bacchus appellatus est quòd similia eius fulminibus accidissent. Exinde sermo fuit habitus de ijs qui multum bibissent. In his pugil quoque Heraclides fuit numeratus, qui patrum nostrorum vixit memoria, diminutiuè Heraclus ab Alexandrinis dictus. Is, cum ei assiduus cópotor nullus nullus obtigeret, quosdam ad matutinam potationem, alios ad prandium, ad cœnam rursum aliquos, & tandé alios ad comesationé inuitauit, ita vt primis continuo secundi, itaq; deinceps tertij & quarti succederent: ipse nulla facta intercapeidne omnibus sufficiebat, quatuorq; vnà compotationes peragebat. Inter hos qui cú Druso Ti. Cæsaris F. vixerunt, medicú bibendo alijs omnibus palmam præripientem depræhensum est quinque aut sex amygdalas amaras subinde ante compotationem edere solitum ne inebriaretur. & prohibitú, ac ne id facere posset obseruatum, facilimè à vino fuisse victum. Sunt qui putent amygdalides illas vim quandam mordendæ rodendoq; tergendę carnis habere, ita vt etiam de faciebus maculas tollant ex ardore Solis contractas. eas ergo ante potationem sumptas amaritudine sua meatus vellicare ac mordere, vt sic humorem à capite deuellant, isq; euaporetur. Nobis magis hoc visum est, amarorem vim ex-
Timæo. siccandi humoremq; consumendi habere. Etenim gustata omnium saporum iniucundissimus est amarus, qui venulas linguę (vt Plato ait) molliores ac rariores contra naturam constringit. Sed & vulnera vt coëant efficitur iniectis amaris quæ siccitate sua humorem consumant. quemadmodum Homerus dixit:

Ilia λ, fine *Contritam manibus radicem iniecit amaram.*
Omnes hæc pepulit de corpore quippe dolores,
Substitit & sicco contentus vulnere sanguis.

Nam gustatu amarum quod sit, id rectè dixit vi siccandi præditum. Videntur etiam mulierum quę vocantur diapasmata, quibus sudores coërcent, amara esse natura, & vi adstringendi prædita, vehementiæ stipanti comitáte
* amarore. His aiebam, sic habentibus, non abs re creditur, amaritudinem amygdalarum remedio aduersus vinum esse, cum interiora corporis exsiccans, non patiatur impleri venas, quarú distentione dicunt & conturbatione ebrietatem oriri. Magnum autem huius rei argumentum est id, quod vulpibus vsu venit. quæ si amygdalas amaras edant, neque statim aquam lambant, mori: humore illicò omni consumpto.
*

QVAESTIO SEPTIMA.

Cur senes magis delectentur mero:

QVæsitum fuit de senibus, cur meratiore potu magis gauderent. Ij qui refrigeratam eórum corporis habitudinem & calefactu difficilem causabantur, cui propterea vini meraci temperies commodiùs conueniret: nihil noui, sed in promptu quod esset, neque sufficienter vereq; causam explicaret attulerunt. Idem enim in reliquis sensibus contingit. Difficulter etenim mouentur, difficulter qualitatibus adficiuntur, nisi eæ nimiæ ijs accidant. In causa est laxatio seu remissio temperamenti: quod ob languorem porrò non nisi ictu aliquo perculsum solet affici. Itaque etiam odoratus eodem modo se habet ad odores. mouetur enim à meris suauiùs. & tactus vulnera dis * nam vulnera * accipientes * quæ laborantibus * ssimus fit audiendi sensus. nam musici senescentes, fides acurius intendunt, ac durius, veluti ictum quendam adhibentes sensui contentiorem vocis sonum. Quod enim ferro duratio ad vim roburque confert, id corpori ad sensum præbet spiritus. Spiritu ergo minuente & languescente, ociosum ac terrenum relinquitur sensus instrumentum, requiritq; aliquid, à quo vehementius percellatur. tale aút est merú.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur seniores facilius litteras eminus legant.

HAec nobis de proposita quæstione Ita comminiscentibus argumenta, videndi sensus refragari putabatur. Nam leniores cum procul ab oculis dimouent litteras, legere eas possunt, admotas propiùs nequeunt. Idq; significans Aeschilus, ita inquit.

* *—ipsum, non de propinquo enim*
* *senex sed scriba perspicuus eris.*

Idem hoc Sophocles de senibus magis disertè dixit.

Tardè seni sermones accidunt enim,
Aegreq; perforatas aures permeant:
Videt eminus, cæcutit omnis comminus.

Si ergo sentiendi instrumenta senibus ita sunt comparata, vt contentiore & vehementiore sensili facilius moueantur: cur lecturi propinquam luminis circumfusioné non ferunt, sed librum ab oculis longius abducunt, splendorem infringunt, aere tanquam vinum aqua eum diluentes. Fuerunt, qui ad hoc dicerent non luminis deminuendi gratia senes librum ab oculis remouere, sed vt quasi complecterentur & continerent plus lucis, aëreq; splendido implerent spacium quod oculis est & litteris interiectum. Alij in eorum sententiam concesserunt, qui radios visus concurrere arbitrantur. Nam cum porrigatur ab vtroque oculo turbo siue meta, (conum Græci dicunt) cuius apex in ipso insistat oculo, basis rem visam compræhendat: probabile est aliquo vsque conos seorsim ferri istos, longius progressos concurrere, vnáq; lucem efficere. quo fit vt quidquid videtur vnicum, nó geminum cernatur, tametsi vtroque oculo conspicitur. in causa enim est conorum coitus, è duabus vnam visionem redigens. His ita constitutis, senes vbi litteras propiùs oculis admouerunt, conis nondum in vnum coniunctis, vtroq; seorsim attingentes rem videndam, imbecilliùs appræhendunt. longius autem ab oculis eas intuentes, luce iam amplificata & confusa in vnam, subtilius peruident: tanquam duabus manibus id tenentes, quod vna non possunt. Lamprias autem * Hieronymum * non legit * ingenij præstantiam incidens: q ijs quæ à visilibus accidunt * ad oculum visu percepta, primum quidem feruntur crassa & magna: itaq; senibus ob propinquitatem obturbant, quorum oculi duriores sunt & tardius penetrantur. Cum autem in aerem efferuntur, interuallo iam facto, terrestres partes defringuntur atq; decidunt: tenues ad visum accedunt, & æquabiliter ac sine molestia meatibus applicátur, vt minus turbati, facilius appræhendant. Nam florum etiam odores longius accidentes, suauiores sunt: si nimis propè florem admoueas, non ita pura sincera ve est fragrancia. cuius rei causa est, quòd terrestria ac turbida multa vnà cú odore exhalant, eumq; haustum in propinquo vitiant. si verò remoueas florem aliquantum, terrestria decidunt, quod sincerum est & calidum, id ob suam tenuitatem ad sensus instrumentum perfertur. Nos autem Platonicum secuti principium dicemus spiritum lucis similem ex oculis excidere, & cum luce quæ circa corpus est cómisceri, ac cum ea concrescere, ita vt ex ambobus vnum fiat corpus consentiens. Porrò mixtio ea fit vnius cum altero, ratione proportionis cuiusdam ac certæ quátitatis. nó enim debet alterum ab altero superatum aboleri,

sed,

sed ex ambobus in medium quoddam harmonia & cõmunionoe redactis vna vis confici. Quæ cum sint, prouecta ætate hominibus, siue fluxus appellari debet siue spiritus lucidus, id quod per pupillam fertur, siue lux, cũ sit imbecillius iam & languidius, non temperatur neque commiscetur cum re videnda, sed perit atque consunditurnisi litteras ij longius ab oculis abducentes, nimiũ lucis splendorem languefaciant, vt non nimia & sincera, sed moderata ac proportione conseotiens oculo occurrat. Atque ea causa est etiam, quòd animalia quædam oo ctu vident. Visus enim eorum diurna luce, cum sit imbecillis, obruitur, cum non possit cum magna & valida luce facultas exilis & languida commisceri: cum ob scora autem lute & tenui, qualis est stellarum, fulgorem sufficientem misceri & proportione ei respondentem emittunt: vt hac temperatione visio possit fieri.

QVAESTIO NONA.

Cur aqua potabili magis eluantur vestes, quàm marina.

THEO grammaticus, cũ in conuiuio essemos apud Metrium Florum, è Themistocle Stoico quæsiuit: Quidnam causæ esset, quòd Chrysippus tam copiosa facta eorum quæ absurda ratione adversa videntur mentione, (vt quòd salsamentum si rigetur aqua marina, fit dulcius, quòd lana pexa minus facilè vi diuellitur, quàm sensim dissoluitur: quòd qui ieiunarunt, lentius edunt quàm qui antè aliquid comederunt) nullam vllius horum causam reddidisset. Respondit Themistocles, Chrysippum obiter hæc & vt exempla protulisse: vt corrigeret nos, qui facilè & absque ratione probabilibus saltem capi, ac contrà quidquid speciem veri apertam non habet, auersari solemus. Tibi verò, addebat, mi homo, quæ causa est de his rebus dispiciend? Nam si tantus nobis causarum inquisitor & consideratur ades, non est quod tam longè à tibi proprijs diuertas regionibus. verùm hoc expedi, cur Homerus Nausicaam fecerit in flooio, non in mari lauantem, quod tameo erat in propinquo. cum quidem appareat marinam aquam calidiorem esse & pellucidiorem, ac maiore vi tergendi præditam. Ibi Theo, Atqui hanc, inquit, abs te propositã quæstionem iam pridem Aristoteles explicauit. Etenim mari permistæ sunt partes asperæ atq; terrestres, vnde ei salsugo. Atque ideò mare & facilius fert natantes, & onera sustinet: cum dulcis aqua ob leuitatẽ & imbecillitatẽ ijs cedat. Ideò aqua dulcis, vt quæ sincera sit, & in permixta, facilè in vestes sua tenuitate penetrat, rursumq; perfluens magis quàm marina maculas eluit. Aut est, cur nõ videatur tibi Aristoteles hoc probabiliter dixisse? Probabiliter sanè, inquam ego, at non verè. Video enim cinerem quoque, & lapides, aut ijs deficientibus puluerem aquæ iniici, vt crassior fiat. nimirum quòd terrestria ob asperitatem magis valeant ad eluendas sordes: cum aqua per sese id ob tenuitatem minus efficere possit. Ergo maris crassicies non * * *

Odyss. 6. (margin: Odyſſ. 85)

* propter acrimoniam. ea enim meatibus referandis sordes secum aufert. Omne autem pingue, difficulter elui tor, & næuum facit. Pingue autem est mare, idq; in causa esse puto, quòd aqua eius non bene eluit. Pinguem verò esse aquam marinam, ipse Aristoteles docuit. nam ipso teste & salibus inest piogue quippiam: & lucernæ melius ardẽt sale iniecto: & iniecta in flammã aqua marina vnà exardescit: neque vlla est alia aqua quæ perinde incendatur. vtq; mea fert sententia, idcircò etiam est calidissima. Sed & alia suppeditat ratio. Finis lotionis est exsiccatio, & maximè purum videtur, quod est maximè exsiccatum. oportet autem humorem qui eluat, vnà cũ sordibus abire, sicut veratrum cum vitiosis humoribus quos expurgat. At dulcem aquam, eò quia leuis est, Sol facilè extrahit. salsa in meatibus inhærescens, ob asperitatem difficilius reficcari rem patitur. Nihil dicis, inquit Theo. nam eodem in libro Aristoteles affirmat, qui in mari lauerint, eos celerius siccari si in Sole steterint, quàm qui in dulci aqua. Dicit verò, inquam ego, sed existimabam te Homero potius crediturum, qui contrarium sententiam pronunciat. Nam apud hunc Vlisses à naufragio Nausicaæ occurrens

Macrob. vide 7. Sat 13. Aristo. problem. sect. 23.

Terribilis visu, salsa fœdatus aqua vi, — Odyss. 6. 137. ac 218.

ancillis eius hæc dicit.

Vos hinc auferte ancillæ, mihi dum salis acrem
Abluero de corpore aquam.—

cumq; in fluuium descendisset,

A capite extersit spumam maris.—

Et verò ingeniosissimè poëta sensit quid hac in re eueniat. Qui enim è mari emergunt, ij si in Sole stent, tenuissimum & leuissimũ humoris quod est, à calore dissipatur: quod autem salsum est & asperum, id relictum inhæret corporibus, salsugo quadam concreta: donec potabili ac dulci eluatur aqua.

QVAESTIO DECIMA.

Quare Athenis chorus Aeantidis, (siue Aiacea) tribus nunquam vltimo loco ponatur.

CVm celebraremus Seraphionis victoriã, qui choro Leontidis tribus vicerat, quem ipse instruxisset, exceptis conuiuio nobis, vt qui io ciuitatem tribumq; illam essemus adsciti, accõmodata præsenti ambitioni disputatio incidit. Fuerat. n. certatũ acerrima contentione, splendidè ac magnificè præmia disponẽte Philoppapo, Imperatore aũt oĩbus tribubus ex æquo sumptus præbente. Is Philopappus tum fortè vnà in cõuiuio adfuit, de rebus antiquis quædã narrans, quædam inaudiens, nõ minus humanitatis causã, q̃ ob discendi studiũ. Proposuit aũt tuoc Marcus grammaticus tale quippiam de quo dispiceretur. Neanthem Cyzicenum in ijs quæ perscripsisset de fabulosis vrbium asserere, hunc Aeantidi tribui honorem eximium habitum fuisse, vt nunquã choro ipsius vltimos locus adsignaretur. * igitur discebat * historiæ * Quod si id genuinum non est, proposita si in medium omnibus causæ indagatio. Hæc cum Milo socius dixisset, Quid si mendacium isthuc est? Philopappus: Nihil (inquit) mali est si ob studiũ cognoscendi nobis idem eueniat, quod sapienti illi Democrito. is enim cum fortè ficum ederet, saporque mel referre videretur, quæsiuit è famula, vnde emisset. cumq; ea hortum quendã ominasset, eò iussit se (nam de mensa illicò surrexerat) adduci, sibiq; locum commonstrari. mirante muliercula, & quid sibi vellet interrogante: Oportet, inquit, me causam dulcedinis inuenire, quod fiet loco à me conspecto. tum subridens illa, Adside, ait, mensæ. ipsa enim, imprudentes in vase quod melle imbutum fuerat, ficus posueram. tum philosophus indigna bundus, Enecasti me, inquit. & tamen meditabor, causamq; inquiram, quòd dulcedo sicui à natura est attributa. Nos quoq; iridem Neanthis leuitatem in rebus nonnullis non vsurpabimus pro subterfugiendi disputationem occasione. nam, vt nihil vtile aliud, saltem exercitationis copiam ista præbebit. Ex eo vniuersi ad laudandam illam tribum sese dederũt, conquisitis quæcunque ad gloriam ei parandam viderentur conducere. Venit enim in medium Marathon, pagus seu curia illius tribus: & Harmodius Aeantidibus adscriptus fuit, qui curia scilicet Aphidnæus fuisset. Glaucias autem orator inacie quoque apud Marathonem cornu dextrum huic tribui fuisse datum ex elegijs Aeschyli (quas ille, qui magna cum gloria illud prœlium obiuisset, postea solo verso conscripsit) demonstrabat. quin & Callimachum polemarchum arguebat ex ea fuisse tribu: qui & præclarissimè sese gessit, & post Miltiadem, cui suffragatus erat, maximè autor illius fuit pugnæ. His à Glaucia dictis ego id adieci, Decretum etiam, cuius vi Athenienses in prœlium eduxit Miltiades, factum fuisse prærogatiuam tenerit

Præfigitur Aeschili tragœdijs.

tenente Aeantide tribu: & Plataica pugna maximè nobilem fuiſſe eiuſdem tribus virtutem.itaque etiam eandem tribum ſacrificium Sphragitidibus nymphis oraculo Delphico præceptum pro victoria gratias agendi cauſa,in Cithæronem adduxiſſe, hoſtiam & reliqua præbente ciuitate. Sed vides, aiebam, etiam reliquis tribubus multa eſſe eximia, meæ præcipuè: nam Leontidem me dicere intelligitis, quæ gloria nulli concedit. Proinde conſiderate, an non hoc ſit probabilius, id ad demulcendam deliniendamque Aiacis, à qua Aeantidi tribui nomen eſt, iracundiam eſſe inſtitutum. Non enim facilè patitur Telamonis F. ſe poſteriore loco haberi, ſed ob iram & contendendi ſtudium paratus eſt quiduis in quoſuis conari. Is ergo ne difficilis & implacabilis eſſet, viſum fuit quod ei poſthabito moleſtiſſimum erat futurum præcauere, & ita rem temperare, vt tribus ipſius nunquam vltimo loco poneretur.

PLVTARCHI,

Sympoſiacon, id eſt Conuiualiũ diſputationum liber ſecundus,

QVAESTIO PRIMA.

Quænam ſint quæſtiones, qui ſales conuiuio de ſententia Xenophontis magis minuſue conuenientes.

EORVM quæ ad cœnas & conuiuia apparantur, Soſsi Senecio, quædam neceſſarium habent ordinem, vt vinum, cibi, opſonia, ac ſtragulæ nimirum veſtes & menſæ: alia voluptatis gratia ſunt introducta, vſu nullo, vt auditiones, ſpectacula, ſcurræ: quibus vt præſentibus delectantur conuiuæ, ita abſentibus citra moleſtiam carent, neq; conuiuiũ eo noĩe tanquã minus perfectum culpant. Ita & ſermonũ alij à moderatis hoĩbus ad vſum conuiuiorum adhibentur: alios admittunt conſiderationẽ probabilem habẽtes & loco magis q̃ fiſtula aut barbitũ conuenientes. quorũ exẽpla admixta etiã præcedens liber habet. prioris generis, An philoſophãdum ſit inter pocula, An loca adſignare cõuiuis rex, aut accũbere ſuo vnumquenq; arbitratu ſinere debeat * talia. poſterioris, Cur amatores ad poeticam ſint procliues, De tribu Aeantide. Horum ego illa voco ad conuiuium pertinentia, hæc cõi nomine conuiualia. ſunt autem conſcripta promiſcuè, non diſtinctè, ſed vt memoria ſuggerebat. Neq; debet mirũ videri lectoribus, ſi hæc tibi inſcribentes, quædam prædictorum ex tuis colloquijs conduximus. nam ſi diſciplina recordationem non faciat, tamen hæc ſæpe in idem concurrunt. Cum autem in ſingulos libros quæſtiones ſint decem à nobis collocatæ, hoc in libro ea prima eſt, quam nobis Xenophon Socraticus quodammodo ſuggeſsit. Ait.n. Gobryam à Cyro cœna exceptum cùm alios Perſarum mores fuiſſe admiratum, tum q̃ talia inuicem interrogabant, qualia interrogari quàm non interrogari erat iucundius: & talibus impetebant ſe mutuò ſalsè dictis, quibus impeti quàm nõ impeti erat ſuauius. Nam ſi nonnulli laudando offendunt: cur nõ ſummam admirationẽ mereatur illorũ faceta calliditas, quorum etiã ſales voluptati eſſent ijs in quos depromebantur. Excipiens ergo Patris nos *, Quàm vellem, aiebat audire iſtę interrogationes cujus generis ac modi eſſent. Non.n. exigua mihi pars dexteritatis in cõſueſcendo eſt accurata ſcientia & obſeruatio interrogandi ac iocandi. Magna inquam tũ ego. Sed vide an nõ ipſe Xenophõ id genus in Socratico & Perſicis demonſtrauerit cõuiuijs. Lib.V. dicerp. Cyri.

Si tñ videtur, vt ipſi quoq; conemur eam rationẽ oſtendere, primum arbitror iucundũ eſſe de his interrogari rebus, de quibus in promptu ſit reſponſum: hoc eſt, quarũ peritus ſit qui interrogatur. Nã de ignotis interrogari cũ non habet quod reſpondeat, ægrè ferunt: tanquã id poſtulati quod dare non poſsint. aut demonſtrationes argumentaq; proferentes parum firma, perturbantur & hærent. Quod ſi reſponſio nõ modò facilis ſit, ſed etiã ſubtilis, id reſpondenti iam voluptatẽ adfert. Fit autem, cum de ijs interrogantur quæ ipſis nota plerique ignorant, vt de aſtrologicis aut dialecticis. Nam non agens tantũ, aut dies exigens in re aliqua, ſed etiam diſſerens

Vbi ipſe ſeipſo præſtes arte plurimum,

lætitia perfunditur, gaudetq; ſe interrogari ijs de rebus, quas ſe habere cognitas neſciri non vult. Hinc ſit, vt qui peregrinati, ac multas peruagati ſunt longinquas regiones, moresq; & inſtituta barbarorũ inſpexerunt, & mare nauigauerunt exterum, de ijs rebus ſe interrogari gaudeant, lubenterq; narrent, & depingant ſinus atque loca: exiſtimantes ita ſe laborum ſuorum gratiam quandã & ſolamẽ reportare. Omnino aũt quæ nemine interrogante ipſi vltrò narrare ſolemus, de ijs quæri è nobis gaudemus: quod videmur ijs gratificari, quibus alioqui eramus noſtra narratione obturbaturi. Id genus morbi maximè in ijs exſiſtit, qui complures nauigationes confecerunt. Qui magis ſunt ſciti, interrogari auent de ijs rebus, quas ipſi cum præclarè geſſerint, ediſſerere præſentibus verentur atq; abſtinent. Probè igitur Neſtor, qui cognitã haberet Vliſsis ambitionem, ita hominem compellat.

Inclyte dic age maxima Achiuum gloria Vliſſes,
Qua cepiſti equos ratione hos.— Ilia.a, 544

Moleſti enim ſunt qui ſeipſos laudant, ſuoſq; proſperos ſucceſſus recenſent, niſi quis præſentium * coacti dicant * itaq; interrogantur * de legationibus & adminiſtrata republica * ſi quid magnum ſplendidum confecerint. Ergo minimè de his, vtpote inuidi & maligni interrogant. Sed auerſantur hæc, & locum narrationi nõ concedunt, neq; volunt anſam ſermoni præbere, qui dicentem ornet: neque in gratiam reſponſuri quærere de ijs, quæ eorum inimicos & maleuolos ſentiunt audire nolle. At verò Vliſſes hæc ad Alcinoum.

Induxti mentem noſtros audire dolores. Odyſs, 12
Narrantes, gemitusq; graues angere loquentis

Et ad chorum Oedipus: Colon.

Graue eſt reconditum, hoſpes mi, pridem malum
Reuocare in memoriam,

Sed Euripides contrà.

Suaui eſt laborum præteritorum memoria. Tull. II. Fin.

* non adhuc oberrantibus nouas adferunt. Cauendæ.n. ſunt interrogationes de calamitatibus. Aegro quippe animo narrant damnationes ſui, aut liberum mortes, aut parum felices terra mariq; negociationes. Contrà ſi quæras quomodo ad tribunal cauſa ſteterint, aut à rege compellati fuerint, aut alijs in tempeſtatem prædoneſue illapſis periculum ipſi ſubterfugerint, pergratum feceris ſi id ſæpiuſculè facias: & re ipſa miniſterio ſermonis quodammodo fruentes, expleri ijs narrandis atq; cõmemorandis non poſſunt. Gaudent etiam interrogati de lætis amicorum ſucceſsibus, de filiorũ profectibus in ſtudio litterarum, in agendis cauſis, in amicitijs regum. Lubentius etiam & alacrius narrãt interrogati inimicorum & maleuolorum dedecora, damna, ac damnationes conuictorum ſceleris, & in res aduerſas delapſorũ: quod facere vltrò cauent, ne videãtur alienis malis gaudere. Iucundius etiam eſt venatori, ſi de canibus percunctere, aut certaminum ſtudioſum de gymnicis ludis, vel amatorẽ de formoſis. religioſus & ſacrificandi ſtudioſus narrare ſolet ſomnia, & quas res oraculi, ominis, victimæ adiumento, deorumve propicia voluntate proſperè peregerit. Senes, etiam ſi narratio omnino nihil ad rem factura ſit, tñ.

delectant qui ex ipsis aliquid quęrunt, gratiamq; ineunt eorum dicendi voluntate excitanda.

Dic mihi Nelide verum clarissime Nestor,
Qua perijsse scias ingentem Agamemnona morte?
Tunc Menelaus vbi fuit? Argos Achiacum an illum
Illo non tenuit tum tempore?—

Odyss.γ, 248.

simul de multis rebus interrogat, & occasiones varia disserẽdi suggerit. secus quàm nonnulli, qui necessitate circumscribentes, & in arctum responsa cogentes, suauissima senes oblectatione defrandant. Vniuersè aũt qui voluptatem malunt quàm molestiam offerre, hmôi proponunt quæstiones, quarum responsis non vituperatio, sed laus, non odiũ aut inuidia, sed beneuolentia & gratia auditorum comitetur. Atq; quidẽ de interrogationibus. Salibus aũt qui nequit cautè, artificiosè, ac tempestiuè vti, omnino ijs abstineat censeo. Sicut, n. in lubrico loco etiã

De falsè dictis Macro. 7. Sat. 3.

ij subuertunt, qui tantum in transcursu attingunt: ita in vino quæuis oratio non satis commoda occasionem nobis peccandi præbet. Est, cum salibus magis quàm conuicijs exagitamur. cum hæc ab ira inconsultò proficisci sæpe videamus: illos non à necessitate, sed studio contumeliæ & malignitate. & in vniuersum differere, *. magis quàm nugantibus succensemus.* Quod autẽ omnino * aderit * sales. conuicium autem * esse, & factum dedita opera atq; cum apparatu. Qui. n. salsamentarium te appellet, is palàm conuiciũ facit. qui dicat, Meminimus te cubito nares emungere, falsè pungit. Et Cicero ad Octauiũ, qui ex Africa ortũdus videbatur, orante ipso dicentẽ se non audire, Atqui, aiebat, aurem habes perforatam. Et Melanthius cũ à comico poëta derideretur, dicebat: reddis mihi symbolum non debitũ. Magis aũt sales seu dicteria (Græcum scomma sic explicemus) mordent, q instar hamatorũ telorum diutius inhærent. molestaq; est morsis oblectatio elegantiæ grata audientibus. nam voluptatẽ ex dicto capientes, credere * vituperare diceti * enim est * peccati præ- * scomma est autore Theophrastro. Itaq; auditor à se id quod deerat suspectioni adijcit, tanquã sciens & credens. Qui. n. ridet & delectatur dicto Theocriti ad quendam qui furari vestes videbatur, & ex ipso quærebat iret ne ad cœnam, dicentis iturũ se, sed ibi etiam dormiturum: is confirmanti crimen similis est. Itaq; intempestiua iaciens dicteria etiam præsentes malignitatis quodã contagio inficit, tanquam gaudentes aliorũ contumelijs. Enimuerò præclara illa Lacedæmone inter alias hęc fuit disciplina, falsè dictis alios impetere citra molestiam, & æquo animo dicteria ferre. nam si quis iniquius ferret, alter statim mordendi finem faciebat. Quomodo itaq; non sit difficile dicteriũ inuenire gratum ei qui incessitur: quandò etiam citra molestiam falsè dicto impetere, haud vulgaris est peritiæ & dexteritatis. Verum enimuerò primum ea mihi videntur dicteria, quæ sontibus molestiam adferunt, volnptatẽ aliquã adferre & grata esse ijs qui procul

II. discrip. Cyri.

à culpa & crimine absunt. Vt cũ Xenophon per iocũ introducit turpissimũ hirsutissimũq; filiũ, pro amasio Sãbaulæ vexatũ. Et cũ Quintus noster in morbo diceret, manus sibi esse frigidas, Aufidius Modestus: atqui, in quit, calidas eos è prouincia reportauisti. hoc. n. Quinto sanè risum mouit, & oblectationi fuit: procõsuli aũt furi, opprobriũ fuisset & conuicium. Itaq; etiam Critobulum formosissimũ Socrates ad certamen pulchritudinis prouocans, iocabatur, nõ subsannabat. itemq; Socratem Alcibiades falsè notabat de riualitate propter Agatonẽ. Reges quoq; delectantur ijs quæ in ipsos tanquam pauperes & priuatos dicũtur. vt cũ dicterio impetitus à Philippo mensæ assecla dixit, An non ego te alo? Quippe mala quæ non adsunt obijcientes, interim arguunt bona quæ adsunt. Oportet aũt certò & constãter boni aliquid adesse: alioqui id quod dicitur, ambiguam & controuersam habebit significationem. Nam qui prædiuiti minetur se creditores eius ipsi immissurũ, aut abstemium vel temperantem ebriũ esse ac per vinũ peccare dicat, vel liberali ac magnifico sordidi cuminisectoris nomen imponat, aut in patrocinijs ac gerenda rep. magnũ in foro se reum paracturũ iactet: ridendi materiam atq; hilaritatis præbuerit. Ita Cyrus amicos ad eorũ prouocans certamina rerũ, in quibus inferior erat, comis fuit atq; gratiosus. Ismenias cũ tibijs caneret ad sacrificiũ, neq; litaretur, qui conduxerat tibias ei ademit, atq; ipse ridiculè cecinit: cumq; id corona reprehenderet, Diuinitus, inquit, est canere gratiosè. ibi subridẽs Ismenias, Immò, ait, me canente dij oblectati moram produxerunt: tu aũt vt missos ipsos faceres, properè sacrificium acceperunt. Porrò qui bonas res per iocum nominibus probrosis adficiũt, id si accuratè agant, magis delectãt quàm qui apertè laudant. sicut magis etiam mordent, qui honestis nominibus in conuitiando vtuntur: vt qui improbos Aristidas, timidos Achillis nomine appellant. sic & Oedipus apud Sophoclem:

Huius fidelis amicus ab initio Creon.

Huic simulationi ab altera parte respondet ea quę in laudando versatur. Hac vsus Socrates, Antisthenis in conciliandis hoĩum studijs & amore solertiam, lenocinium & conductionem appellabat. Cratetem aũt philosophum, qui in omnes intrans domos amanter & honorificè excipiebatur, Ostiapertorem vocabant. Elegans dicteriũ etiam fit, cum vituperationi gratiarum actio adijcitur. sic Diogenes de Antisthene dicebat:

Mihi qui caput velauit, & vi perpulit
Mendicus essem vti, atq; extorris ædibus.

Et Laco gymnasij præfecto qui ligna non fumantia prębuerat, id se vitio dare simulans, Horum caussa, inquit, apud vos non licuit lacrymare. Sic ille, qui conuiuium quotidie præbentẽ plagiariũ vocabat & tyrannum, per quem tot annis suã non vidisset mensam. & qui factus è paupere diues à rege, per insidias sibi aiebat ociũ & somnũ esse erepta. Et si quis inuersione vsus incuset Aeschyli Cabeiros, q aceto carituri essent domũ fabricati: quod ipsi erant per iocũ minati. Hæc. n. magis tangunt, acrioremq; habent gratiam, ita vt non offendant, neq; lædant eos qui laudantur. Oportet aũt eum qui cõcinnè vti volet dicterijs, vitij & studij inter se discrimen habere cognitum. aliud. n. sunt auaricia & contendendi cupiditas, aliud musicæ & venationis studiũ. quorũ illa sibi obijci hoĩes indignè ferunt, hæc gaudent. Itaq; non inuenustè Demosthenes Mitylenæus, cũ cantilenis & citharæ dediti cuiusdã fores pulsasset, isq; aperuisset & ingredi iussisset, Faciam, ait, si prius citharã ligaueris. Inuenustè parasitus Lysimachi. qui cũ ei rex scorpiũ ligneũ vesti iniecisset, perterritus prosiluit, cumq; ludum sensisset, Te quoq;, inquit, rex, volo perterrefacere, da mihi talẽtum. Sunt etiam talia discrimina eorũ quæ corporibus accidunt. nam aduncus aut cõpressus nasus si obijciatur, ridere solent. Et Philippus Casandri F. non indignatus est, cũ ei dixisset Theophrastus: miror oculos tuos non canere, fistula nariũ ipsos subeunte. Et Cyrus eũ qui adunco esset naso, iussit * sic. n. quadraturũ. Aegrè aũt ferũt, si oris aut nasi tetrũ foetorem exprobres. Rursum caluiciei non curant notationẽ, oculi defectũ iniquissimè audiunt sibi exprobrari. Antigonus quidẽ ipsius in oculum amissum iocabatur. & aliqñ oblato edicto quod magnis erat perscriptum litteris: Vel cæcus, eiebat, hæc legere possit. Theocritum aũt Chius interfecit. quod cum ei pollicerentur amici, fore oĩa ipsius salua, vbi ante oculos regis peruenisset: responderat, Omnem ergo sibi salutis spem esse ademptã. Leo Byzantius cũ ei Pasiades dixisset, Lippitudinis contagio mihi abs te accidit: Imbecillitatẽ, aiebat, corporis mihi exprobras, non animaduertẽs filium tuum Nemesim (quæ vindictę dicitur dea) in tergo gestantẽ. gibbosum autem filium habebat Pasiedes.

Hoc

Hoc vitium etiam Archippus Atheniensis populi consiliarius iniquo animo passus est sibi à Melantio obijci: qui eum non procurare, sed procuruare pro republica dicebat. Sunt qui ista moderatè & leni animo sustineant. vt amicus Antigoni cum poposcisset talentum, neq; impetrasset: satellites sibi dari petijt, ne per insidias talentum sibi, quod in humeris portare iussus esset, eriperetur. Ita ad externa ista alij aliter adlecti sunt, estque magna animorum inæqualitas. Epaminondas cum collegis reip. principibus conuiuans, acetum postremò bibebat. interrogatusq; an hoc ad valetudinem conduceret, Respondit se hoc ignorare, scire autem facere hoc ad recordationem rationis victus quam domi teneret. Proinde oportet ingenijs eorum quibus cũ agimus & moribus consideratis iocos vsurpare, idq; eniti, vt absq; molestia & cũ grã colloquamur. Amor aũt cũ aliàs, tum maximè in dicterijs summã habet varietatẽ, quæ alijs molestia accidũt, alijs grata. cæterũ hæc obseruãdum est tps & locus. Sicus.n. ignem initio restinguit spiritus, ob illius imbecillitatem: auctum autem nutrit atque roborat. sic nascens adhuc amor & latens, succenset ijs qui ipsum deterunt: vbi eluxit & manifestatus est, aliter scommatibus, ijsque quasi inflatus arridet. Gratissimũ est amantibus, si amasijs præsentibus eis per iocum ipsum amare obijciatur, aliud nihil. Tum si vxores suas diligunt, aut adolescentulos ingenuos, oĩno exultant, eoq; sibi applaudunt, quòd amor eorum ipsis faceté obijcitur. Atq; hac de causa Arcesilaus, cum quidã in schola amori deditus hanc proposuisset quæstionem, Videtur mihi nulla res aliã rem tangere: atqui, inquit, tu hunc tangis, demonstrans formosum quendam ephebum qui ponè adsidebat. Quin & eorum qui intersunt ducenda est ratio. Nam quæ inter familiares & amicos audientes ridemus: ea si nobis dicantur vxore præsente, aut patre, aut præceptore, indignamur. nisi fortè aliquid proferatur, quod ij quoq; gratum habeant. Verbi gratia, si quis aliquẽ philosopho præsente incessat cauillo, q̃ absque calceis incidat, aut noctu scribat: vel patre audiente parsimoniam: vxoris apud aures, q̃ alios non amet, ei soli obnoxius sit atq; seruiat. Sic Tigranes Cyro interroganti, Quid vxor tua aget, cum te inter calones haberi audiet? respondit: non audiet, sed coràm videbit. Ipsa etiam cõicatio eorum quæ obijciuntur, dicteria facit tolerabiliora vtcunq;. vt cũ in paupertatem pauper, in ignobilitatem ignobilis, in amorẽ amator aliquid iacit. non.n. per contumeliam, sed ioco videtur dici, quod à simili dicitur. alioquin irritat & molestiã adfert. Fuit quidam imperatoris libertus recens ditatus. is vnà in conuiuio discumbentibus philosophis aliquanto proteruius & petulãtius insultans, quæsiuit, Quanam de causa è fabis albis nigrisq;, tamen pallida fieret puls: vicissim ex eo quærens Aridices, qui albis & non albis loris tamen puniceæ vibices incuterentur: fecit vt homo graui dolore ictus è conuiuio discederet. Amphias autẽ Tharsensis, qui hortulano patre editus putabatur, cum præfecti amico obijceret, q̃ nullis esset natalibus: statim hæc subiecit: atqui & nos ex ijsdem nati sumus seminibus. fecit eo dicto, vt cooriretur risus. Scitè etiam psaltes quidam Philippi serò perceptam disciplinam curiositatemq; inhibuit. nam cum rex eum reprehẽdere de quibusdam modis & harmonijs vellet: Absit verò, aiebat, ò rex, vt tam malè tecum agatur, ut hæc vt melius me noris. dum.n. videbatur seipsum mordere, regem citra molestiam castigauit. Ideò etiã comicorum nonnulli dum seipsos quoq; insectantur, acerbitatem suã videntur deminuere. vt Aristophanes in caluiciem, & Agatonis lipsin. Cratinus quoq; Pytinam fabulam docuit. Id etiã diligenter est curandum, vt dicterium obiter & subitò ad interrogationẽ iocumve alterius alicuius aptetur, non longè repetitum & adscitum cũ apparatu videatur. Nã sicut iras & pugnas in conuiuijs obortas facilius ferunt: si verò extrinsecus superueniens aliquis turbas det vel conuicia ingerat, eum pro inimico & odio habent. ita venia datur libertati ac dicacitati, si è re præsenti simpliciter & absq; fastidio nascatur. Si verò nihil ad sermooem præsentem faciat, sed alienũ sit, simile est insidijs & contumeliæ scomma. quale illud Timagenis ad maritũ mulieris vomere solentis:

[illegible]

cum poeta dixisset [illegible]. & ad Athenodorum philosophum, an Musica ad amorem prolis faceret. Quod .n. intempestiuum est, & ad institutũ non facit, id maleuolentiæ & contumeliæ speciem gerit. ac tali qui admittunt, ij ob orationem, rem leuissimam (vt ait Plato) grauissimam luunt pœnã. Qui aũt opportunitatẽ norunt & obseruant, ij Platoni testimoniũ ferũt, qui dextrè eruditi atq; instituti opus esse ait, elegãter & gratiosè iocari.

QVAESTIO SECVNDA.

Cur voraciores simus circa finem autumni.

ELeusine secundum mysteria, vigente tum maximè solenni cœtu, conuiuium apud Glauciam rhetorẽ agitabamus. Ibi cum cœnandi finem alij fecissent, frater Xenocles more suo fratrem nostrum, Lampriam scommate ob voracitatem Bœoticã impetiuit. Ego ipsis Epicuri verbis Xenoclem vltus, Non enim, aiebam, mi homo omnes finem voluptatis extremumq; faciunt priuationem oĩs doloris. Lampriæ autem, qui Peripatum & Lyceum horto Epicuri præfert, necesse est Aristoteli testimonium perhibere. Is verò vnumquenq; seipso edaciorem esse circa extremum autumnum asserit: causamq; rei adponit, quam ego non memini. Bene est, inquit Glaucias. ipsi.n. absoluta cœna eam quæremus. Remotis mensis Glaucias & Xenocles diuersas autumno causas imputauerunt. ille, q̃ aluum subducens vacuando corpore subinde nouos creare: appetitus. hic, q̃ maturi pleriq; fructus acrimonia quadã & vi vellicandi præditi, stomachum quouis opsonio atq; condimento magis ad cibi appetitionem prouocarent, quãdo etiam qui inedia laborant, pomo aliquo gustato concupiscentiam cibi recuperant. Lamprias autem dixit, innatum nobis calorẽ, quo alimur, per æstatem dispersum, imbecilliorem esse & rarum. eum autem sub autumni exitum colligi, ac viribus augeri, intus occultatum ob frigus circũdatum & densatiooem corporis. Ego, ne asymbolus interfuisse disputationi viderer, dixi, Aestate nos magis siticulosos esse, plusq; humoris sumere ob æstum, hoc autem tempore naturam in mutatione more suo contrarium quærentem, oos magis famelicos reddere, alimentumq; siccum temperiei corporis reddere. Sed & cibos non planè causam huius rei vacare. nam quæ è nouis & recentibus fiunt fructus, non mazæ modò, legumina, panes, triticũ, sed & carnes animalium ipso hoc anno natorum quæ eduntur, succis à veteribus differre, magisque allicere vescentes soleot.

QVAESTIO TERTIA.

Gallina prius ne fuerit, an ouum.

CVm aliquantum temporis somnijs monitus ouorum esu abstinuissem, amici periculum fecerunt, an ne corde quidem vescerer. quo cum me vesci aliquoties vidissent, in eam venerunt suspicionem, me Orphicis aut Pythagoricis obnoxium statutis, quomodo nonnulli cor & cerebrum vt ortus principia, ita oua eandem ob causam abominari. & Alexander Epicureus risus causa protulit versum,

Siue fabam comedas, caput aut genitoris, idem fit:

quasi oua innuissent Pythagorici illo versu, dũ fabas cyamos à fetu dictas noĩant: & sentirent perinde esse vesci ouis, atq; aĩalibus quæ oua gignũt. Iã causæ defensio erat q̃ ipsa cã futura absurdior, si homini Epicureo somniũ proposuissem. itaq; illam opinionẽ per iocũ ab Alexandro prolatam nõ repudiaui. erat.n. homo elegans, & sic satis litterarum studiosus. Ex illo igitur perplexam is

quæstionem illã, & multũ disputatoribus facessentem negotij in medium protraxit de ouo & gallina, vtrum horum prius exstiterit. Ac Sylla quidẽ sodalis noster, fatus nos parua q̃one tanquã instrumento ingentẽ & grauem de origine mundi quæstionẽ subruere, finẽ fecit dicẽdi. Cũ aũt Alexander quæstionẽ derideret, vt quæ nihil ad rem eã faceret: Firmus adfinis meus, Ergo, inquit, in præsentia mihi atomi vtere. Nam si exilia debent esse magnorũ principia, idq; ponendum est, par est ouũ gallina prius fuisse. est.n. ouum, vt in rebus sensilibus, simplex, magis varia & ex pluribus mixta gallina. Vniuersè aũt principiũ reliquis est prius; semen verò principiũ est, ouum semine amplius, animali minus est. Vt.n. profectus mediũ est inter indolis bonitatẽ & virtutẽ: si ouum, profectus quidã est naturæ à semine ad aĩatum corpus proficiscentis. Ad hæc, sicut in animali aiunt primũ nasci arterias & venas: ita rationi consentaneum est ouum animali prius exstitisse, vt quod contineat in contento. Nã & artes initiò rudia fingunt & informia opera, postmodò singula suis formis concinnantes. quare etiã Polycletus fictor dixit, Opus tunc esse difficilimũ, cũ ad vnguem exigitur lutũ. Itaq; etiã probabile est cum natura initiò sensim moueret materiã, hanc segnius obtemperantem informia indefinitaq; produxisse rudimenta, cuius modi est ouũ: deinde his conformatis & effictis aĩal esse absolutũ. Vt verò primũ nascitur eruca, deinde siccitate concrescens, tandẽ rumpitur, atq; è se aliud alatum aĩal exhibet, quod psyche dr̃, papilnois genus quoddã: ita hic ouum prius exsistit, tanquã materia ortus. Nam in omni mutatione necesse est prius re mutante esse id, è quo mutatur. Cõsidera.n. scnipes & teredines in arboribus & lignis innasci, humoris putrefactione aut cõcoctione. quibus nemo negauerit priorẽ natura esse vim generãdi. Nã materia aduersum ea quę nascunt̃ rõnẽ habet matris, vt ait Plato, & nutricis. materia aũt omne id est, ex quo cõstituit̃ id qđ nascit̃. Supra hęc iã (aiebat ridens)

Cantabo gnaris.— Orphicam & sacram orationem, quę non gallina modo antiquius ouum facit, sed ei oĩum in vniuersum rerũ principem ortũ adscribit. Ac de reliquis quidẽ, quæ plus habent mysterij, fauebo linguæ, vt cum Herodoto loquar. Cum aũt varias aĩalium formas contineat mundus, nullum ferè genus expers est originis ex ouo. sed & volucria gignit, & natantia innumera, & terrestria vt lacertas, & in aqua terraq; degentia vt crocodilos, & bipeda vt gallinam, & pedibus carentia vt serpentes, & multis pedibus prædita vt locustã. Ideò haud abs re ouũ in orgijs Bacchicis consecratum est, vt exemplum oĩa gignentis & in se continentis. Hæc vbi Firmus disseruit, Senecio: Atqui, inquit, eorum quæ tu protulisti exemplorũ vltimum primo loco tibi refragatur, imprudensq; adeò Firme mundũ loco eius quæ in prouerbio est ianuæ cõtra teipsum aperuisti. Mundus.n. primò oĩum exstitit, vtpote perfectissimus. Quippe rationi congruit perfectũ imperfecto prius esse natura, vt mutilato integrũ, parte totum. Nihil.n. rationẽ partis habet, respectu eius quod ortũ non sit. vnde nemo dicit hominẽ seminis esse, aut ouũ gallinã: sed contra ouũ gallinæ, semen hoĩs dicimus, q̃ ista ex his sint, inq; ijs nascantur, ortumq; deinde suũ naturæ tanquã debitũ reddant. deest.n. ijs quod ipsorũ naturæ est proprium: itaq; à natura habent, vt aliquid simile eius vnde excreta sunt efficere velint: & seminis rationẽ definiũt, geniturã ortu indigentẽ. nihil aũt eo indiget, quod non sit neq; exstiterit. Oua autẽ planissime videmus naturã habere cuiusdã in animali concretionis & coitionis, quę talibus instrumentis & vasis indigeat. Hinc est, q̃ nullũ ouum è terra editum memoratur: atq; illud Tyndareũ de cęlo delapsum poetæ fabulantur. Animalia aũt perfecta & integra hodieq; terra parit: mures in Aegypto, passim serpentes & ranas & cicadas, extrinsecus alio principio, alaq; vi accidente. in Sicilia sub seruile bellum, cum sanguinis multum, & insepulta cadauera cõputruissent in terra, copia bruchorum erupit, qui per totã dispersi insulam frumentum corruperunt. Hæc ergo è terra nascuntur & aluntur, eaq; genitabilia facit cibi abundans excrementum: vnde voluptatis gratia vnũ cum altero coit aĩal, ac corpus miscet, indeq; alia oua, alia viuos edunt partu fetus. eoq; maximè liquet aĩalia è tellure orta primum, iam porrò alio modo & inuicẽ coëundo subolẽ propagare. Deniq; tota hæc quæstio talis est, ac si interroges an fuerit matrix ante mulierẽ. Sicut.n. matrix ad ouum, ita se rursus ouũ habet ad pullum, qui in eo conceptus ad partum reseruatur. vt nihil iam differat dispiciens q̃ũo gallinæ ante oua fuerint, ab eo qui inquirat q̃ũo mares & feminę exstiterint priusquã penes exstarent & uuluæ. Et verò pleræq; partium vnà cũ totis subsistunt, facultates partibus inhærent, actiones facultatibus comitantur, effecta actionibus. effectum aũt facultatis progenerandi partium ad hoc destinatarum est semen & ouum. vt oĩno necesse sit, hæc totius ortum t̃pe subsequi. Sed & hoc perpende, an non sicut concoctio alimenti nulla fieri põt nondum nato aĩali: ita ne semen quidẽ possit, aut ouum. etenim hæc concoctionibus quibusdã & mutationibus confici apparet: neq; fieri vllo modo põt, vt alimenti abundantiũ natura nondũ nato aĩali habeat. Cæterùm semen vtcunq; principij naturã sibi vindicat, ouum obtinere principij rõnem non põt. non.o. primum subsistit, neq; totius obtinet naturam, cũ sit imperfectum. Itaq; absq; principio animal nasci non dicimus: sed principiũ viui fetus edẽdi esse, à qua primum materies mutata fuerit vi, temperiẽ quandã & mixtionem indente feutificã. Ouum porrò itidem vt sanguinem & lac, esse ex eorũ numero quæ post nutritionẽ & concoctionem supernascuntur. Nũquam.n. visum est ouum, quod è cœno esset concretum: sed in solo aĩali coit atq; nascitur. At.n. innumera aĩalia in cęno nascũtur. Et quid de alijs dicã? tam multis captis anguillis, nemo vnquã vidit genitale semen aut ouum anguillæ. sed etiam si quis oẽm exhauriat aquam, oẽm limum, nihilominus aqua in locum istum denuò confluente anguillæ nascentur. Necesse verò est id posterius nasci, qđ ad sui ortũ alio indiget: prius id exsistere, quod nasci absque alterius potest adminiculo. De hoc.n. prima est quæstio * nã & nunc nidos conficiũt aues priusquam oua ponant, & mulieres cunabula antequã pariant. non tamẽ auibus nidos, cunas infantibus priores dixeris. Nõ.n. terra, inquit Plato, mulierẽ, sed mulier terrã imitatur, & alia feminei sexus. Proinde probabile est primũ ortũ ex terra temporis perfectione absolutũ fuisse, nihilq; indigentem hmõi instrumentis, receptaculis, & vasis, qualia nũc ob imbecillitatẽ natura parat atq; machinat̃ parientibus.

QVAESTIO QVARTA,

An lucta sit certaminum vetustissimum.

SOsiclem Coronensem, qui Pythia vicerat prælatus reliquis poetis, nos gratulatorio ob victoriã cõuiuio excepimus. Cum aũt instaret certamen hymnicũ, plurimus fuit sermo de luctatoribus: nam multi ac nobiles aduenerãt. Aderat tũ Lysimachus, vnus de Amphictyonũ procuratoribus. Is aiebat nuper se grammaticum audiuisse, qui luctã oĩum certaminum esse antiquissimũ pronunciarat, idq; ipsius vocabuli testimonio confirmaret. solere.n. recentiores plerunq; rebus nominibus illis affici, quæ essent antiquiorum: q̃ue etiã à lyra ad tibiã essent contentionis & pulsationis verba translata. Locũ porrò vbi oẽs athletæ exercerentur, palæstrã appellari, à pale, id est luctata nomen primò adeptũ, quod deinde ẽt recens inuẽtis accommodatũ fuerit. Id sanè, inquã ego, testimoniũ est parum firmum. nam palæstra à pale dicta fuit, non q̃ lucta antiquissimũ de certaminibus esset: sed quòd ex omnibus certaminum formis ea sola luto, puluere, ac ceromate indiget. Nam neque cursum, neque pugillatio oẽm in palæstra elaborant: sed solius luctæ &

pancratij

pancratij sunt volutationes istę.liquer.n.pancratiũ è lucta & pugillatione esse cõpositum. Alioquin etiã rationi qui sit conueniẽs, luctã quæ certaminũ est artificiosissimũ & versutissimũ, simul ẽt veterrimũ haberi? Id nimirũ vsus vitæ necessarij primò proferũt, quod simplicissimum & artis expers, vi magis q̃ artificio cõficiatur. Hæc me locuto, Sosicles: Rectè, inquit, dicis. tuoq; dicto fidẽ conciliabo è nominis significatione. pale.n.mihi vr̃ dicta à verbo paleuem, quod dolo & fraude deijcere notat. Mihi verò, inquit Philinus, à palmo, qui palæsta Gręcis est pale nomen habere vr̃.hac.n.maximè manuũ parte agunt luctantes, vt pugno pugiles: vnde & nominum est diuersitas. Quinetiam cũ poetis sit palynin humidũ aliquid corpori inspergere & applicare, & maximè luctatores videamus hoc facere, inde licebit vocabuli originẽ repetere. Hoc quoq;, aiebat, vide, an non à pelas, qđ propè significat, rectius palen deducamus. nã cursoribus cum hoc sit propositum, q̃ longissimè auelli & distare inuicẽ: pugilibus ne admodum quidẽ cupiẽtibus arbitri certaminũ permittant vt se mutuo cõplectantur: solos luctatores videmus mutuis cõplexibus sese deuincire, & concertationis maiorem partem variè miscendis atq; constringendis inuicem corporibus peragi.

QVAESTIO QVINTA.

Cur inter certamina Homerus semper primo loco pugillationem, proximo luctam, vltimo cursum recenset?

HIs dictis cum Philinum nos laudauissemus, rursum Lysimachus: Quod ergo, inquit certamen dicemus primum fuisse, potius quàm stadium, vt apud Olympiã. Hæc.n.apud nos in singulis concertationibus introducunt post pueros luctatores viros luctaturos, & pugilibus sufficiunt pugiles, itidemq; pancratiastis pancratiastas: ibi aũt vbi decertauerunt pueri, viros vocant. Immò, inquit Timon, ordinem ratione tẽporis potius considera, quẽ Homerus tradidit. Nam de gymnicis certaminibus apud eum semper primò pugillatio, deinde lucta, postremò cursus refertur. Ibi Crates Thessalus hoc admiratus, Dij boni, ait, quanta ignoramus. sed si in promptu habes aliquos in hanc sententiam versus, quæso haud grauatè eos nobis subijcias. Ad hæc Timo. Funebria, inquit, Patrocli certamina fuisse ab Achille eo quem dixit ordine instituta, omnium ferè aures etiamnum personat. Sed ordinem hunc poeta æquabiliter seruans, Achillem fecit sic Nestori dicentem.

Ilia.4.620 *—ego hoc te munere gratis*
Adficio: neque enim pugnis, lucta, iaculo ve
Certabis, cursu ve:—

senem autem inter respondendum senili more garriendo eum confundentem.

ibid.635. *Nam pugil Oenopidem pugilem Clytomedea vici:*
Ancaus lucta Pleoronius est mihi stratus:
Iphiclus cursu victus.—

Rursum Vlisses introducitur, Phæaces prouocans ad concertandum

Pugnis, vel lucta, vel cursu denique.—

Odyss.8, 206. & Alcinous respondet:
Non etenim pugiles sumus hic, lucta ve periti:
ibid 246. *Sed pedibus celeres.—*

vt appareat poetam non forte fortuna aliàs alio ordine vsum pro eo atq; in buccã venisset: sed ea quæ tũ secundum leges agi receptũ erat secutũ fuisse. sic antè agebatur, cum adhuc priscus ordo cõseruaretur. Cum finijsset orationẽ frater, dixi ego, Reliqua sanè mihi vera videri, sed interim causam nõ aperiri. Sed & reliquorũ nonnullis parum probabile visum fuit, de pugillatione & lucta plùs, quàm de cursu fuisse institutũ certamen. & abs me contenderunt, vt rem accuratiùs explicarem. Dixi ergo, vt tum mihi ad a∫um accidebat, Videri mihi hæc omnia imitationes exercitationesq; rerum esse bellicarum. Itaq; postremo semper loco grauis armaturæ introducitur certamen, quod argumento est hunc esse finem exercitationis corporis ac certaminis. & quod triũphantibus permittitur vt partem muri demoliantur, hunc habet sensum, Vrbi murorum non esse magnũ vsum, viris præditæ pugnandi vincendiq; gnaris. Lacedæmone is qui coronarium certamen vicisset eximiũ in acie locum habebat, vt propter regem stans pugnaret. Solus quoq; oĩum animalium equus in partem certaminum & coronarum venit, quia solus natura & exercitatione factus est, vt in prœlio homini adsit. Quæ si non perperam dicuntur, iam hoc, inquã, consideremus: Eorum qui pugnant primum opus esse ferire & ictus euitare. secundũ vbi iam congressi manus conferunt inuicem trudere & subuertere aduersariũ. (qua re maximè aiunt apud Leuctra Spartanos à nostris palæstricæ peritis fuisse oppressos.) ideoq; ẽt quidã apud Aeschilũ bellicosus appellatur

Acer, & in rigidis gnarus luctarier armis.

ac Sophocles alicubi de Troianis ait, eos esse

Equites, sagittas arcu gnaros tendere,
Et tinniente cum scuto luctarier.—

tertium vel fugere si vincãtur, vel insequi victos. Ergo haud abs re pugillatio primum habebat locum, secundũ lucta, tertium cursus. Est enim pugillatio ictus & declinationis imitatio, lucta complexus & pulsationis, cursu discunt fugere & persequi.

QVAESTIO SEXTA.

Cur picea, pinus, earumque similes arbores inoculationem non admittant.

SOclarus conuiuium nobis præbens in hortis quos Cephisus amnis circumfluit, demonstrabat arbores oĩs generis insitionibus, quas vocant inoculationes, variè exornatas. Vidimus.n.è lentisco oleã pullulantem, & è myrto malũ Punicam. erant etiã quercus pira bona ferentes, & platani malorũ surculos, ficus mori germina quæ excepissent, aliæq; stirpes ita inter se permixtæ vt iam fructũ ferrent. Alio ergo Soclarũ iocosè incessebant ꝙ genera & plantas poeticis sphingibus & chimęris monstrosiores aleret. Crato aũt nobis ad disquirendum proposuit, quidnã esset causę, ꝙ eæ solę stirpes quę oleosæ sunt, hanc permixtionẽ non admittunt. non.n. vs dericoniferã pinũ, aut cupressum, aut pinũ, aut piceam, quæ quicquã diuersi generis aleret. Eius verba excipiens Philo, Est, inquit, mi Crato, ratio hac de re apud doctos, quã agricultura confirmat. Aiunt.n. oleũ esse plantis inimicũ, & celerrimè perire stirpẽ quancunq; voles, si inungatur oleo, sicut & apes. Dictæ autem arbores pingues sunt, ac natura ita ad humorẽ coquuntur maturanturq;, vt picẽ quoq; & resinam lacrymẽt, incisoq; libro quasi sanies quędã in vulneribus earũ foràs erumpẽte humore concrescat. quin & tæda earũ liquorem emittit oleosum, & pinguedo eius renitet. Inde est, ꝙ olei in morem cũ diuersi generis rebus permixtionem non recipiunt. Postquã suum sermonẽ absoluit Philo, Crato ostendit etiã corticis naturam (sua quidẽ sententia) ad hoc conferre aliquid: qui ob suã tenuitatẽ atq; siccitatem ijs quę inseruntur sedẽ atq; firmã inolescendi facultatẽ non præbent. verum hoc faciunt corticosa & humido prædita libro, quæ insitã propaginem facilè suo sibi humore agglutinant. Ad hæc Soclarus: porrò, inquit, non malè hoc quoq; cogitatur, id qđ capax alienæ debet esse naturæ, oportere esse mutatu facile: vt superatũ alterius qualitatibus adsimiletur, nutrimentũq; suũ mutare possit ita, vt insiticio adsimiletur. Etenim aliquid consituri, terrã antè diluere solemus atq; emollimus, vt diffissa eo promptius ob facilitatẽ percipiẽdi affectiones amplectatur ea quæ inserimus. cũ dura & rigida mutationi non sit apta, Istæ aũt, de q̃bus sermo est, arbores, cũ lignis leuib⁹ sint

præditæ, temperamentum non admittunt, neque subigi se aut mutari patiũtur. Iam ne hoc quidẽ, aiebat, obscurum est, debere id quod in se recipiat ad id qđ inseratur rõnẽ loci habere: loci aũt, natura seminea vt sit & secunda, requiri. itaq; stirpiũ eas quæ fructus sunt feracissimæ insigunt: tanquã mulieribus lacte abundantibus alios infantes lactandos si subijcerẽt. Piceã aũt, & cupressum, & alias in genus arbores cernimus oĩno parcè ac malignè fructum ferre. Sicut.n. qui mole carnis graues sunt, ij plerunq; prolẽ nõ procreãt, consumpto in ipsum corpus alimento ita, vt nihil genitalis excrementi relinquatur: ita istiusmodi arbores nutrimentum omne in se absumentes, in magnitudinem excrescunt amplam, fructum autem vel nun ferunt, vel exiguum, & qui tardè perficiatur. vt mirum non sit si alienum in eo non nascitur, in quo etiam proprium quod est, ægrè alitur.

QVAESTIO SEPTIMA.

De remora pisce.

CHAEREMONIANVS Trallianus aliquãdo, cum oĩs generis pisciculi fuissent propositi, vnũ ex ijs ostendens nobis acuto capite & prælongum, huic similem dicebat esse piscem, quẽ à detinẽda naue echeneidem Græci, Latini remorã appellant. Aiebatq; cum piscem se vidisse, cum mare Siculum nauigaret, admiratumq; suisse eius vim, cũ nauigationi is haud exiguã tarditatẽ moramq; iniecisset: donec tandẽ à proreta captus fuit, exteriori parieti nauis adhærescens. Non desuerunt qui Chæremonianũ riderent, vt qui fabulosum & incredibile figmentũ pro re vera accepisset. Erant etiã, qui naturales illas rerũ dissensiones (antipathias vocant) iactarent, & multa huius generis cõmemorarent. Nimirũ.n. Elephantẽ furentẽ conspecto ariete insania solui: viperã sisti si fagi termite admoto eã contigeris: taurũ agrestem ficui alligatũ quiescere: succinum oĩa leuia ad se trahere, ocimo dempto, & ijs quę oleo sunt imbuta: magnetẽ allio inunctũ ferrũ non trahere. quorũ oĩum cum manifesta sit experientia, causam tñ si non prorsus nefas, saltẽ difficile est scire. Hoc verò, inquã ego, subtersugere disquisitionẽ est, non causam rei exponere. Id aũt consideremus, multa accidentia esse, quę non rectè, pro causis tñ habentur. perinde ac si quis existimet viticis flore fructũ vitis maturescere, quoniam ita vulgo dicitur,

Florente vitice maturescit vua iam.

aut propter fungos qui in lucernis concrescunt, cõfundi & nubibus cogi aerẽ: aut aduncos vngues causam esse, non accidens vlcere adfecti visceris. Sicut ergo istorum vnumquodq; adfectioni comitatur, ab ijsdẽ ortũ causis: ita vna etiã causa est cur nauis & tardius eat, & remoram adsciscat. Cum.n. sicca sit, & admodũ grauis humore nauis, probabile est sublabentẽ mari ob leuitatẽ subire carinã, & fluctũ * puro ** facilè recedentẽ. Qñ aũt admodum madida algam multã & muscũ concretũ attrahit: tunc & ligni ictus fit obtusior, & fluctus accidẽs ob lentorem suum non facilè delabitur. itaq; etiam parietes nauium detergent, muscum & algam à lignis dimouentes. inter quæ conseutaneum est cum etiam remora adhærescat ob lentorem, causam tarditatis, non consectarium causæ tarditatem efficientis creditam fuisse.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur equos lycospadas dicunt feroces esse.

EQVOS lycospades sunt qui à frenis quæ lupata dicuntur appellatos putent, ob ferociam & contumaciam sic domitos. At pater noster, minime ex tempore loqui solitus cum æqua omnibus potestas esset, & qui semper vsus suisset præstantissimis equis, equos aiebat, quos etiamnum pullos adorti essent lupi, si effugissent, bonos euadere & cursu veloces, ac dici lycospadas, quasi tractos à lupis. Eius rei cum testimonium ipsi complures dedissent, causa cur iste casus ferociores alacrioresq; faceret equos in quæstionem venit. Plerique hanc adserebant rationem, metum illo euentu, non ferociam indi equo: proinde cum essent facti meticulosi & qui facilè quamuis ad rem pauerent, celeriter sese incitare, in morem ferarum aliquando cassibus iactarũ. Ego autem considerandum dixi, num nam contrarium magis sit verum: neque adeò agiliores fiant pulli quòd effugissent vim adorientium bestiarum: sed nunquam eam fuerint euitaturi, nisi celeres essent & feroces. Non enim Vlissem eò factum prudentem, quia Cyclopem effugisset: sed ideò effugisse, quia erat prudens.

QVAESTIO NONA.

Quare ouis à lupo morsæ caro sit suauior, lana autem pediculos gignat.

SEcundum hæc quęstio de morsis à lupo ouibus incidit, quæ dicuntur carnem habere dulcissimam, lanam pediculos gignentem. Non ineptè autem visus est Patrocle adfinis noster de dulcedine ratiocinari, carnem morsu eius feræ colliquari. Esse.n. spiritum lupi adeò feruidum & ignitum, vt ossa etiã durissima in ventre colliquet atq; emolliet. atq; ideò à lupis morsa celerius quàm alia liquescere. De lana antẽ dubitatum fuit, An fortasse ea nõ generet pediculos, sed euocet proprietate quadam asperitatis incidentis aut caloris carnem discernentis. Hanc autem vim conciliari morsu lupi * & spiritum mutantis vsq; ad crines iugulati. Et historia fidem huic rationi fecit. Nouimus.n. venatores & coquos, alteros vno ictu ferã sternere, vt suffocata absq; spiratione iaceat: alteros ægrè multis ictibus occidere. & quod magis mirum sit, alteros eam vim cũ ferro indere vulneri, vt mox putrescat, ac ne vnũ quidẽ diem se à putredine defendant: alteros cum non tardius interficiant quàm ille, tñ nihil tale in carnẽ inferre, sed eam diu manere integram. Quòd aũt iugulatio & mors animali mutationem adferat, quæ ad cutem vsque, capillos vnguesq; pertineat, id Homerus quoque declarare solebat, de cute & loru dicens,

—bouis, qui vi iugulatus.

Quæ.n. animalia non morbo, neq; senectute dissoluuntur, sed iugulantur, eorum pellis valida est & densa. quæ aũt à feris mordentur, eorum & vngues denigrantur, & capilli defluunt, & pelles laxæ fiunt ac ruptu faciles.

QVAESTIO DECIMA.

Veteres ne rectius fecerint qui in conuiuijs suam cuique portionem tribuerunt, an qui nunc in commune prabent.

QVo tempore eum magistratum gessi, qui ꝙ anno dat appellationẽ Eponymus dr̃, domi in sacrificijs pleræq; cœnę ita agitabãtur, vt sua cuiuis portio tribueretur. Id cùm nonnullis impense probaretur, fuerunt qui à communione alienũ dicerent atq; illiberale, putarentq; vbi primum deposita esset corona, debere mensas ad pristinũ morẽ reformari. Non.n. edendi, aiebat Agias, & bibendi grã, sed compotandi, puto, & vnà edẽdi gratia nos inuicẽ vocamus. at ista carnium in portiones diuisio sublata cõione multas facit cęnas, multos cœnãtes, neminem alterius conuiuam: qñ veluti à lanijs mensa pondere acceptã quiuis partẽ sibi proponit. Et quid refert, calicem ne conuiuarum cuiq; proponas peculiarem, sextariumq; vini plenum, & proriam mensam, (quo pacto Demophontidæ Orestem feruntur cœna excepisse, iubẽtes pro se bibere, neq; obseruare alios) quàm id agere quod hodie fit, vt quisque sibi propositis pane & carne tanquã è proprio præsepi vescatur? nisi ꝙ nobis non incumbit necessitas tacendi vt Orestem conuiuio accipientibus. Immò hoc ipsum conuiuas ad communitatem omnium rerum prouocat, ꝙ & communi vtimur inuicem sermone, & cantu psaltriæ oblectantis aut tibicinæ ex æquo fruimur, & crater in medio positus,

Eurip. Iphig. Taurica.

tur, nullis circumſcriptus finibus, fons exſtat amiticiæ largus, modùmque fruendi habet appetitu definitum: non quo modo panis & carnis iniuſtiſsima portio æqualitatis menſura iniuſtiſsimè ſe venditat apud inæquales. Idem enim & ei qui paulo indiget, nimium eſt, & ei qui multo opus habet, non ſufficit. Ergo ſicut, amice, qui multis ægrotantibus æqualia medicamenta menſuris & ponderibus exactis diſtribueret, per eſſet ridiculus: ita etiam habendus eſt præbitor, qui homines neque ſitientes æqualiter neque eſurientes, vniuerſos æquali modo volet curare, menſuram & quod cuique tribuendum ſit arithmetica, non geometrica definiens ratione. In cauponam quidẽ vnus, publica oẽs menſura vna vtentes: ad cęnam aũt quiſq; propriũ apportantes ventrẽ venimus, quẽ non æquale, ſed ſuſtiriens ei quod ſit, impleat. Neq; verò Homericæ illæ cœnę militares atq; caſtrenſes huc ſunt transferendæ: ſed æmulanda potiùs antiquorum humanitas, qui vt omnem venerarentur cõmunionem, nõ victus modò & tecti, ſed chœnicis etiã & cibi ſocietatem honori duxerunt. Valeant ergo Homericę cœnæ à fame & ſiti nõ vſquequaque liberæ, & quibus præſint reges Italicis cauponibus ad rem attentiores, qui in ipſis prœlijs pręcisè commemorent, quantum in cœna apud ipſos quiuis biberit. Pindaricæ nimirum meliores, in quibus heroes venerandam iuxta menſam permiſcẽtur: ea enim vera eſt permixtio, cùm omnia omnibus ſunt communia: ſicut contra diuulſio eſt, quæ crimen diſcordiæ amiciſsimis ingerit, cùm ne opſonium quidem communicare poſſe videntur. His dictis cùm placeret Agias, inſtigauimus vt contrà diceret * Inſolens, inquit, Agiæ quippiam vſu venit, ſi tantum gerens ventrem, iniquè fert ęquam ſe accipere portionẽ, vnus ipſe de heluonibus? Nam communi piſce, nõ in ſunt ſpinæ, dicebat Democritus. Atqui hoc ipſum, inquit, maximè Mœran, id eſt fatũ à danda cuique ſui portione dictum, Neceſsitati præfecit. Aequalitatis enim, quam

ad Ilia. ᵹ, 162, 245. videtur al lucre.

*

Phœniſsis

Socios ſocijs deuincire, vrbes vrbibus

Euripidea anus ait, operam nihil magis requirit, atque communio menſæ: eſtque eius vſus à natura, non inſtituto, neceſſarius, non ab opinione nouatus atque introductus. Plura porrò de communibus edẽti inimicus eſt qui minus accipit, & tanquam celeri fluctu incitatã nauẽ non poteſt adſequi. Non enim ad amiciciam cõducens aut conuiuio conueniens exordium eſt, puto, ſuſpicio, rapinæ, manuum cõcertatio, & pulſatio cubitorum. ſed abſurda hæc ſunt, canina, & quæ pleraque in conuicia & rixas deſinant, non conuiuarum modò inuicem, ſed etiã aduerſus menſarum miniſtros & reges. Quandiu autem Mœra & Lacheſis, cui à ſorte nomen, in cœnarum & conuiuiorum communione ęqualitatem adminiſtrauerunt, nihil videre licuit indecorum, nihil illiberale. ſed & conuiuia dætas, & conuiuij regem dætymonem, & miniſtros menſæ dætros à diſtribuendo & diuidendo dicebant. & Lacedæmonij Kreodætas, id eſt carnium diuiſores habuerunt non vulgares, ſed primarios viros: quando id munus etiam Lyſandro in Aſia rex Ageſilaus mandauit. Tum demum diſtributio è conuiuijs eſt eiecta, cũ luxus ea occupauit. nimirum enim non poterant placentę, candyli, carycæ, aliaq; condimentorum & opſoniorum fercula diuidi: ſed deuicti iſtis delicijs ac gulæ ſtudio, æqualitatem portionum prodiderunt. Argumento eſt, quòd etiamnum ſacrificia & publicas cœnas portionibus diſtributis agitant, ob victus ſimplicitatẽ & munditiem. vt omnino qui diſtributionem in vſum reuocat, ſimul etiam reducat frugalitatem. Sed vbi proprium eſt, ibi commune perit: vbi quidem non eſt æqualitas. Non enim propriæ rei poſſeſsio, ſed alienæ inuolatio & id quod commune eſt ſibi vindicandi libido initium fecit iniuſtitiæ & diſcordiæ: quã termino & modo proprietatis tollentes leges, cognomines factę ſunt in Græco ſermone eius facultatis, quæ commune æqualiter diſtribuit * quando ne coronam quidẽ vult diſtribui vnicuiq; noſtrum à rege, neq; lectulos & loca: ſed etiam ſi amaſiam aliquis aut pſaltriam adducat, communia hæc ſunt amicorum, vt (quæ Anaxagoræ fuit ſententia) oẽs res vnum fiant. Quòd ſi horum proprietas nihil perturbat, neq; impedit communicationem maximarum rerũ & maximè ſeriarum, ſermonum inquam, propinationũ, comitatis: deſinamus Parcis iniuriam facere, & proli Fortunæ Sorti, vt eam appellat Euripides. quæ neq; diuitijs primas, neq; gloriæ tribuens, fortuito aliàs aliò vergens, pauperem & humilem extollit, neque omni libertate priuatum eſſe ſinit. diuitem verò & magnũ citra moleſtiam caſtigat, condocefaciens eum ad ferendam ęquo animo æqualitatem.

*

*

PLVTARCHI,
Sympoſiacon, id eſt Conuiualium diſputationum, liber tertius.

SIMONIDES poëta, Soſsi Senecio, quodam in conuiuio cũ videret hoſpitem accumbere tacitum, & cum nemine verba commutantem, Mi homo, dixit, ſiquidem ſtultus es, ſapiens factum edis: ſin ſapiens, ſtultũ. Etenim inſcitiam præſtat occultare: verum hoc difficile eſt inter pocula,

Nam vinum vel prudentem cantare coegit,
Et tenerum ridere, pedesq; inferre choreis,
Atque tacenda loqui, nec idonea dicere dictu.

Odyſſ. ξ, 465.

Vbi quidem, ſi non fallor, poeta vinolentiæ & ebrietatis conſtituit diſcrimen. Nam cantus, riſus, ſaltatio, ijs qui mediocriter adbibere poſſunt accidere, garrire, & ea dicere, quę reticeri pręſtabat, iam ebrietatis eſt opus. Itaque Plato etiam in vino maximè plerorumq́ue hominum animi affectinnes exiſtimat poſſe perſpici. Et Homerus cum caneret,

I. Legum.

—neque menſa his interuenerat vſus:

Odyſſ. φ, 35.

ſatis oſtendit ita ſe exiſtimare, vini & menſæ cõmunionem plurimum ad noticiam mutuam condueere. Nõ.n. contrahitur noticia inter tacitè edentes ac bibentes: ſed ad loquendũ prouocat vinum: inter loquendum multa aperiuntur atq; deteguntur aliàs occulta, inuicemq́; innoteſcunt cõpotores. vt non ineptè Aeſopũ ille increpauerit: Quid quæris, ridiculum caput, illas feneſtras, per quas in alterius cogitationes alter poteſt inſpicere. vinũ .n. nos aperit ac oſtentat, non ſinens latere: ſed ſpeciem atq; laruam adimit, lege tanquã pædagogo quàm lõgiſſimè ſemoto. Proinde Aeſopo, Platoni, & ſi qui alij examinare quempiam volunt, tormenti loco ſit merum. Qui aũt mutuò in ſe inquirere nihil curant, neq; depræhendere vnus quæ alter occulta habeat ſatagunt, amicè tm̃ vnà conſueſcere expetunt: ij tales tractant quæſtiones ac diſputationes, quibus aduerſitates fortunę obruantur, fiduciam autem recipiat animi pars optima, & liberalibus ſtudijs deditum ingenium in elegantes & eruditas collocutiones tanquam in paſcua & prata ſibi conſueta producatur. Hinc adeò factum eſt, vt nos quoq; hanc tibi tertiam decuriam compotatoriarum quæſtionum confecerimus: è quibus prima eſt de coronis.

*

QVAESTIO PRIMA.
An inter pocula vtendum ſit fertis floreis.

ATHENIS olim de coronis quæſtio incidit in conuiuio, quo Eraton muſicus cõplures exceperat, cum Muſis rem ſacrã feciſſet. Nam vt à cœna omnis generis ſerta fuerũt circumlata, Ammonius falsè quodammodo nos notauit, qui pro laurea roſeam geſtaremus coronam. aiebat aũt omnino floreas coronas eſſe

pueriles, & magis ludentibus virginibus ac mulieribus, quàm philosophorum conuenire musicorumq; hoium congressibus. Mirorq; adeò, aiebat, Eratonem hunc, qui colores in cantilenis abominans, pulchrumque incusans Agathonem, qui cum Mysos fabulam doceret, primus fertur chromaticum genus tragœdiæ immiscuisse: ipse nobis varijs, vt videtis, floridisq; coloribus conuiuium oppleuerit. dumq; per aures accidentem oblectationem excludit, voluptatem oculis & olfactui obuiā quasi per aliud ostium introducit in animā, voluptati sertum destinans, non pietati. Atqui hocce vnguentum fragrantiā edit durabiliorem quàm flores isti, inter manus muliercularum corollas plectentium emarcescentes. Enimuerò in conuiuio philosophorum locus non est vllus voluptati, nulli annexæ vtilitati, neq; principium aliquod naturalis appetitionis comitāti. Sed quemadmodum ij qui ad cœnam ducuntur à vocatis amicis, more sanè humano, ijsdem fruuntur rebus: (qualis Aristodemus à Socrate fuit perductus in Agathonis domum conuiuium exhibentis) qui verò vltrò accedat, ei fores præcludi oportet. ita voluptates quæ cibum potumq; sequuntur, appetitionibus accitæ naturalibus, locum habent: aliæ quę nō inuitatæ nulla ratione, tantum luxuria quadam instigante obrepunt, arcendæ sunt. Sub hæc adolescentes, qui cū Ammonio non consueuerant, perturbati serta paulatim detraxerunt. Ego autem, qui scirem exercitationis gratia & disputationis hæc ab eo in mediū proposita, Tryphonem medicum compellans: Heus tu, inquā, aut vnà nobiscum deponenda est tibi pulchrè ardens rosarū floribus corona, aut dicendum, vt apud nos subinde solebas, quid ad bibendum adiumenti adferant floreæ coronæ. Excipiens verò meum sermonem Eraton, Ita scilicet, inquit, decretum est, nullam admittere voluptatem quæ symbolum nō det, & oblectationem aspernari nisi mercedē nobis præbeat? Aut vnguentum potius & purpurā auersamur ob luxum ijs adhęrentē, tanquā dolosas vestes, dolosos colores, vt barbarus ille dicebat: sponte aūt sua nati colores & odores simplicitate præditi sunt & puritate, nihilq; differunt à frugibus arborū? Nonne enim stultum sit sapores natura præhente colligere, ijsq; frui: odores autem & colores eadē suppeditante, ob elegantiam ac voluptatem in ijs efflorescentem spernere, quòd nullam aliam extrinsecus vtilitatem adferāt? Hæc enim inter se pugnare videntur, Naturam (quod vos dicitis) nihil facere frustra, & ilthæc delectationis causa esse condita, nullam aliam vtilitatem conferentia. Iam hoc considera, ijs quorum stirpes terra continentur, ac quæ germinant, folia data esse ob conseruationem fructus, vtq; foueant plantas, eæq; ita facilius caloris ac frigoris vicissitudines perferant: flores dum permanent in planta, nullam vtilitatem adferre, nisi quòd nobis odoratu aut visu sunt iucundi: cum & odores mirabiles edant, & varietatem coloribus tincturisque inimitabilibus exhibeant. Itaq; folijs auulsis veluti dolent & mordētur plantæ, & vlcerosum ijs quoddam accidit detrimentū, ac denudatio indecora. & nō tantum, vt voluit Empedocles,

Foliorum vsus.

Omnino folijs debemus parcere palmæ:

sed & reliquis omnibus arboribus, neque nos ornare illorum cum dedecore, vi & contra naturā folijs eas spoliando. At enim florum detractio vindemiæ cuidam est similis, tantumque à nocendo abest, vt ij vltrò marcescentes decidant nisi tempestiuè demantur. Quemadmodum ergo barbari pellibus pecoris loco lanæ vestiuntur: ita mihi videntur qui è folijs potius quàm floribus coronas textunt plantis non vti conuenienter rationi. Atque hanc ego sertorum venditricibus stipem confero. Non enim sum grāmaticus, vt memoria referre possim carmina, quibus ostenditur priscos sacrorum certaminum victores floreis redimitos fuisse sertis. Sanè Musis consecratam fuisse roseam coronam, memini me legere in Sapphonis versibus, quibus indoctam quandam mulierem ita alloquitur:

Te simul lethum rapiet, iacebis,
Nec suo quisquam celebrabit ore:
Particeps non es quoniam rosarum
Pieriarum.

Audiamus tamen, an etiam à medicina floribus aliquod testimonium Trypho perhibeat. Pruinde Trypho in partes dicendi succedens: Prisci, inquit, horum nihil inobseruatum reliquerunt, vt qui plurimis plantarum vsi essent remedijs. & exstante etiamnum argumenta rei. Tyrij enim Agenori, Chironis Magnetes primitias offerunt, quòd ij primi medicinam fecisse existimantur. Radices enim plantarum erāt, quibus ægrotos sanauerunt. Bacchus porrò non eo tantum nomine medicus est habitus, q vinum inuenit medicamentum validissimum & suauissimum: sed quòd ederam quoq; facultate sua vino maximè resistentem in honore habendā docuit, eaq; bacchantes coronauit, vt minus à vino læderentur, edera suo frigore ebrietatem restinguente. Sed & nomina quædam manifestant vterum hac in re summā diligentiam. Nam & nucem caryam dixerunt, quòd spiritum grauem ac soporem incutientem profundum exhalans, lædat qui sub ea recumbunt. & narcissum, quia torporem (qui narce Græcis est) neruis incutiat, grauedinemq; torpidam: vnde & Sophocles eum veterē magnorum deorum coronam appellat nimirum Manium. Rutam quoq; peganum ea de causa dictum autumnat, q ob siccitatem calore mixtam semen genitale constringat & coagulet, ideoque prægnantibus planè sit inimica. Qui verò amethystum cum herbam, tum cognominē nomen à prohibenda ebrietate habere putant, ij errant. vtrunq; enim à colore dictum est. neq; enim foliū berbæ liquido est colore, sed violæ & vino temperie diluto simile. Multa alia commemorari possem vocabula stirpium, à facultatibus earum deducta: sed & hæc ipsa sufficiunt ad industriam veterum demonstrandam, ac peritiam. quam etiam aduersus ebrietatem adhibuerūt. Maximè enim merum quando caput ferit, & intendit corpora, perturbat, sensuum principio perculso. At florū exhalationes mirabiliter contra hoc mali præsidio sunt, caputq; veluti arcem muniunt ad ebrietatem pellendā. nam & calidi flores molliter aperiendis meatibus faciūt vt perspirare vinū possit: & quæ leuiter frigida sunt mediocri contactu vapores repellunt. vt violacea & rosacea corona: vtrunq; enim horum adstringit, reprimitq; odore suo ea quibus caput grauatur. Cypri porrò flos, & crocus, & baccaris eos qui adhibentur ad somnū molestiæ vacuum adducunt. exhalant enim mite quidpiā & gratum, quo inæqualitates quæ inebriatorum corpori accidunt asperitatesq; diffunduntur, ita vt trāquillitate oborta retūdatur & digeratur id quod crapulam erat facturum. Quorundam etiam florum odoribus sursum dissipatis ad cerebrum; fit vt & meatus qui sunt instrumento sentiendi expurgentur, & humores incidantur, sensim absq; vehementi ictu aut agitatione discussi, simulq; cerebrum natura frigidum refocilletur. Itaq; serta è floribus texta præcipuè à ceruice suspendentes, hypothymidas appellabant, vnguentisque quibus ea erant delibata, pectus inungebant. Testatur etiam Alcæus, iubens vnguentum sibi affundi super multa passum caput & canum pectus. Sic etiam inde odores à calore eiaculantur in cerebrum, rapiētibus eos naribus. Non enim ideò hypotymides vocauerunt collo appēsas coronas, quòd animum castra sua in corde habere putarent: (est enim thymos animus) sed propter exhalatēm potius fragrantiam, quam ipsi apotymiasin nominant. Mirum verò ne mini debet videri, si exhalationes sertorum vim tantā habent: cum memoriæ proditum sit vmbram similacis interficere homines in ea dormientes, quo tēpore planta

maximè turget & florem parturit ſuum. & ſpiritu à papauere defluentem non cautè obſeruatum ab ijs qui ſuc cum colligũt, ſubuertere homines.herbam autem alyſſum ſi duntaxat in manum ſumatur,immò nonnullos ſi modò intueãtur eam, ſingultu liberare.eadem pecori & caprarũ gregibus conducere dicitur, ſi iuxta caulas plantetur. Roſa autem rhodon Græcis haud dubiè dicitur, quia multum odoris exhalet.quo fit, vt etiam celerrimè marceſcat.naturalem autem habet vim refrigerandi,aſpectu igneum aliquid oſtentans,id non abſque ratione. nam in ſuperficie eius tenuis effloreſcit calor,eò à frigore expulſus.

QVAESTIO SECVNDA.

De natura ederæ,calidá ne ſit an frigida.

HEIC cum nos Tryphonem laudauiſſemus, renidens Ammonius,Indignum verò fuerit,inquit,tã variam & floridam orationem contradicendo tan quam corollam diſcerpere.vnum id me offendit ,quòd in eam intexta fuit edera, & frigore ſuo dicta merum re ſtinguere. Etenim calida eſt edera, eiuſque fructus vino admixtus inflammando vim eius inebriandi & conturbandi auget.& palmitem ederæ auulſum ferunt inſtar li gnorum igni curuatorum intorqueri . vitex etiam , quæ alijs plantis ſæpe per complures dies incumbit , ederam celerrimè fugit , immò autẽ ſtatim perit liqueſcens eius caliditate. Maximum argumentum eſt,quod Theophraſtus narrat . iuſſum ab Alexandro Harpalum hortis qui erant Babylone Græcas inſerere plantas ſolo ijs in locis admodũ feruido,alſioſas & folijs luxuriantes vmbramq; amantes herbas plantis reliquis permiſcuiſſe:ſolam ederam non fuiſſe à ſolo receptam , quanquã magno conatu, magnaq; contentione plantare eam Harpalus eniteretur : ſed exſiccatam periſſe.quippe calida ipſa temperari cum tellure calida non potuit,ſed perijt.Nam exſuperantia facultates perduntur. quæ cauſa eſt , vt contraria appetant,ac calorem amen: frigida, frigus calida.atq; hinc montoſa,ventiſq; & niuibus expoſita loca facibus aptas & picẽ ferentes maximè producunt arbores,vt lariceem & pinum coniferam . Præter hæc, mi Trypho, algidæ & frigidæ ſtirpes facilè folia amittunt ob paucitatem calore & imbecillitatem compulſo, & plantã deferente:oleam,laurum, ac cupreſſum ſemper virentem conſeruat pinguedo & calor,ſicut & ederam . Proinde cariſſimus Bacchus hanc non vt auxiliũ aduerſus ebrietatem adhibuit , aut vino aduerſam : qui merum ab inebriando apertè mety , & ſeſe Methymnæum appellauit . Sed mihi videtur, quemadmodum vinoſi vero deſtituti vino bordeaceo vtuntur potu, & è malis aut palmulis quædam ſibi vina conficiunt . ita qui byeme deſideraret viteam coronam, vbi nudam & folijs vacuam vidit vitem ob ſimilitudinem ederaceam amplexus.Nã & palmitis ambages iſtæ,lubriciq; in progrediendo am bitus atq; lapſus, & foliorum flexilis atque inordinata circumfuſio,& maximè corymbus ipſe vuæ immaturæ denſæ,iamq; colorem ducenti ſimilis, vitis formã imitantur. Quinetiam ſi quid contra ebrietatem facit edera,calore id eam ſuo facere dicemus , aperiente meatus, aut potius concoctionem meri adiuuante.vt ſic quoque medicus abs te factus Bacchus gratiam tibi, ô Trypho, debeat . Ad hæc vocem cohibente Tryphone,& quid reſponderet meditante,Eraton iuniores nos ſingulatim compellãs hortabatur , vt aut Tryphonem pro coronis propugnãtem adiuuaremus,aut coronas deponeremus. Et Ammonius ſecuritatem oſtendebat, pollicẽs nihil ſe dicturum aduerſus ea quæ propoſuiſſemus.Itaque,cum Trypho etiam hortaretur ad dicendum:Demonſtrare, inquam ego, ederam eſſe frigidam non eſt meæ operæ, ſed Tryphonis:is enim ea vt frigus inducente ac ſtipante frequenter vtitur. Cæterum ex his quæ dicta ſunt,inebriare ederam vino admixtam verum non eſt. Quam enim bibentibus adfectionem infert, non ebrietatem re ctè dixeris, ſed perturbationem abalienationemq; men tis:qualem altercum etiam,& multa alia inducunt,inſaniam animum exagitantia.Auulſio autem palmitis illa,ratione vacat. hæc enim quæ contra naturam fiunt, non ſunt naturalibus imputanda facultatibus. ſed & ligna cur uantur, igne humorem educente vi ex ipſis ita contorta.Cognatus autem calor id natura habet vt augeat atq; alat. Atque hoc vide, an non frigiditas aliqua corporis multiplices illos flexus & humilitatem ederæ humi ſerpentis efficiat * nes,crebrò adflictæ : ſicut cum viator ob imbecillitatem crebrius conſidet,deinde rurſum viã init. Itaque etiam amplexus opus habet edera & fulcro, ipſa ſeipſam ſuſtentare & producere non valens ob inopiam caloris,cuius eſt ſurſum efferre. Nix porrò quòd liqueſcit & defluit ab edera,id ob humiditatem folij fit. aqua enim niuem delet, & ob laxitatem ipſius incidit, vtpote congeriem exiguarum ac crebrarum bullarum. Itaque in valde frigidis,ſed humectis locis,nix non minus quàm in apricis fluit . Iam ille perpetuus viror , & (vt vocat Empedocles)

—folij conſtantia firma,

non eſt à calore : vt neque foliorum delapſus à frigore. nam myrtus, & adiantum, non calida hæc , ſed frigida, ſemper virent. Sunt qui æquabilitatem temperamenti pro cauſa adſignant.Empedocles prætereа proportionẽ quandam congruam meatuum ponit, qui ordine & æquabiliter alimentum tranſmittant, ita vt ſufficienter id affluat.At quorum folia defluunt,ijs non ſuppeditat alimentum,ob raritatem ſuperiorum, & inferiorum angu ſtias meatuum:cum neque hi ſubmittant,neque illi con ſeruent alimentum, ſed quod exiguum acceperunt, con fertim profundant.vt quæ hauſtris rigantur inæqualiter perforatis. Quibus autem aqua ſufficit , ea ſemper alimentum quod ſatis ſit & proportione conueniat , retinent,perpetuoq; virent, conſeneſcunt nunquam.Quid quòd Babylone ſata edera prouenire & durare noluit ? Laudo equidem generoſam plantam , quæ Bœotij dei cliens menſeq; aſſecla noluerit ad barbaros migrare, neque imitari voluit Alexandrum iſtis gentibus ſimilem factum,ſed ſubterfugit inquilini,repulit q; conditionem. Cauſa verò non fuit calor , ſed frigus contrariæ tem periei impatiens.Quod enim accommodatum eſt alicuius naturæ , ab eo id non perditur , ſed fouetur atque alitur. ſicut thymum fert terra ſicca , quanquam calidum . At Babylone ita æſtuoſum & profocãdo moleſtum aerem eſſe aiunt, vt multi diuitum vtribus aqua impletis frigo ris corpori conciliandi cauſa indormiant.

QVAESTIO TERTIA.

Cur mulieres minimè, facilimè ſenes inebrientur.

MIRVM verò videbatur Floro , quòd Ariſtoteles in libro de ebrietate cum ſcripſiſſet, maximè ſenes, minimè mulieres ebrietate capi , cauſam nõ explicauiſſet:alioqui nihil tale ſolitus omittere.eam verò in quodam familiarium conuiuio inquirendam in medium propoſuit. Tum Sylla:Alterum,inquit cogno ſci ex altero põt : & ſi de mulieribus cauſam reperiremus veram , nõ multum diſputare opus erit de ſenibus. naturæ enim maximè ſunt inter ſe contrariæ , humiditate , ſiccitate , læuitate , aſperitate , mollicie, duricie. Quod ad mulieres attinet , primum in cauſa eſſe arbitror corporis humidam temperiem, quæ & carnis tene britatem efficit, & nitorem in læuitate, & purgationes. Cum ergo vinum in multum incidit humorem , vincitur aciemque ſuam amittit, fitque omnino languidum & aquoſum. Quin etiam ex ipſo ſumi aliquid poteſt Ariſtotele . Nam eos, qui vno hauſtu & citra reſpirationem magna ſiccant pocula,quod amyſtizare dictum ſuit , à veteribus ait perhibitum non facilè inebriari.nimirum

lib. 4. hiſt. ſtirp.

nant, ab initio tegmine iniecto & decubitu ſouentes: tũ poſtridie lauacro, vnguento, cibiſque ijs qui molem corporis non exagitantes ſenſim reuocent calorem à vino diſsipatũm & è corpore fugatum. Tamen, aiebam, in his quæ cernuntur, etiam obſcuras veſtigamus ſimilitudines atque facultates. At de ebrietate qualis ſit, nihil attinet anxiè inquirere. Nam vt apparet, & maximè, vti diximus, ſimiles ſunt ſenibus ebrij: ideoq́ue vinoſi maturè admodum ſeneſcunt, mutuoſq́ue eorum ante tempus caluicies & cani occupant. Præterea acetum vini quædam natura eſt & vis. de omnibus autem reſtinguentibus nihil eſt quod igni magis aduerſetur: omnium maximè id flammam vincit & comprimit ob exſuperantem frigiditatem. Sed & fructuum qui ſunt vini ſapore æmuli, videmus à medicis ad refrigerandum adhiberi, vt malis acidis ac punicis. Ipſum mel nonne aqua pluuia vel niue temperantes in vinum vertunt, frigore dulcedinem ob cognationem ſi exſuperet in auſteritatem mutante? Antiqui nonne ea de cauſa repentibus draconem, & ederam de ſtirpibus Baccho conſecrauerunt, quia frigida & gelida ſunt natura? Si verò putant, eo ſigno vini calorem monſtrari, quòd poſt hauſtam potum cicutam veneni vim retundit: nos id inuertentes dicemus vinum cum cicuta temperatum, immedicabile eſſe venenum, bibentemq́ue omnino interficere: vt non magis reſiſtendo calidum, quàm adiuuando frigidum ſit vinum. nam cicuta quidem nulla alia quàm frigus inducendi facultate vim habet necandi.

QVAESTIO SEXTA.

De tempore coitus.

Adoleſcentuli quidam, qui non ita pridem antiquorum ad doctrinam ſeſe contulerant, Epicurum inſectabantur acriter, quòd in conuiuiũ ſermonem neque honeſtum neque neceſſarium de coitus opportuno tempore intuliſſet. eſſe enim aiebant extremæ intemperantiæ, hominem prouectæ ætatis in cœna adoleſcentibus præſentibus mentionem facere venereę rei, ac diſputare ante cœnam ne, an à cœna ea ſit vtendũ. Ad hæc Xenophontem quidem produxerunt, qui conuiuas à cœna abduceres non * in equis ad concumbendum cum vxoribus. Zophyrus autem medicus, probè in Epicuri verſatus philoſophia, aiebat eos non ſatis attentè legiſſe Conuiuium Epicuri. Non enim eum ab initio ea quæſtione propoſita, eam deinde diſſerendo tractauiſſe: ſed cum à cœna ad deambulandum excitauiſſet adoleſcentes, de temperantia feciſſe verba, & eos à laſcinia deterruiſſe. quòd nimirum res venerea cum aliàs facilè noceret, tum maximè ſi quis eam à conuiuio exerceret. Sin verò præcipuè de hoc fuiſſet quæſtio, vtrum * præſtabat philoſophum omnino nihil diſputare de coitus tempeſtiuo vſu: aut cum tempeſtiuè eo & cum ratione vtendum ſit, non abſurdum erat alibi de commodo eius tẽpore colloqui, in conuiuio verò & menſa turpe? Mihi quidem contrà videtur philoſophus fuiſſe culpandus, qui interdiu in præſentia variorum hominum de eo in ſchola quæreret. nam calice propoſito inter familiares & amicos, vbi etiam vices dicendi aliquid de* ſunt orationi, atque inter pocula, quomodo turpe ſit dicere audireve eorum aliquid, quæ vtiliter de vſu rei venereæ dicuntur? Ego quidem per canem adiuro, optare me, ſuos diameriſmos illos obſcœnos Zenonem in conuiuio aliquo aut ioco, quàm in tam ſerio de republica opere poſuiſſe. His verbis percuſsi adoleſcentes ſilentium tenuerunt. Cum autem alij à Zopyro peterent vt Epicuri hoc de argumento rationes exponeret: Equidem ſingula, inquit, non ſatis exactè memoria teneo: puto autem eum ictus venereos maximè auerſatũ, vbi corpus concuſsione perturbatur atque contremiſcit. Omnino enim merum corpus de ſuo ſtato eijcit, tumultuſq; ciet. quòd ſi ita affectum molem corporis non tranquillitas aut ſomnus excipiat, ſed aliæ à re venerea exagitationes, eliſis & quaſi molitione quadam ſubrutis ijs, quæ maximè compingere atque continere illam debebant, periculũ eſt ne tota funditus ſubuertatur compages. Non enim tunc genitura promptè effluit, repletione eius exitum obthurante, ſed vi & confuſa auellitur. Itaque cenſet Epicurus quando quies corpori accidit, ac nutrimenti per corpus penetrantis digeſtio finem habet, tum venerea vtendum re, corpore iam aliud alimentum requirente. Adſtipulatur autem Epicuro à maioribus ad nos propagata ratio. Diurnum enim tempus, quando iam concoctio ſuas obit partes, imbecilliores ad coitum facit. A cœna autem ad eum ferri, non ca- * ret periculo. nam incertum eſt, an nondum ſubacto ob imbecillitatem concoquentis facultatis nutrimento, ſuperueniens huic exagitatio, duplex incommodum faciat. Subiecit tum Olympicus. Mihi Cliniæ Pythagorici dictum admodum probatur. qui interrogatus quando res cum vxore eſſet habenda, reſpondit, Cum maximè lædi voles. Nam & quod Zopyrus dixit, rationem habet: & alijs temporibus alia incommoda ſequi rem hác & difficultates video. Itaque ſicut Thales vt coniugium euitaret, matri ad hoc contrahendum adhortanti initiò Nondum appetijſſe, poſtea iam præterijſſe tempus vxorem ducendi dixit. ita etiam ad rem veneream expedit vnumquenque affectum eſſe, vt decumbens * Nondum tempeſtiuum, ſurgens Non iam amplius tempeſtiuum eius vſum dicat. Athletica, aiebat ibi Soclarus, nimis ſunt quæ dicis, & cottabum eorum ac carniũ voracitatem redolentia, adeoq́ue intempeſtiua. Adſunt enim iuuenes mariti, quos oportet vxoribus dare operam: neque nos omnino fugit Venus, ſed accedimus nimirum ad eam, cum in deorum hymnis dicimus, Produc moram ſenectuti pulchra Venus. Itaque, ſi placet, conſideremus an ſcitè & conuenienter Epicurus præter omne ius veneri noctem adimat: cum Menander, homo amatorijs deditus voluptatibus, nocti deorũ præſtantiſsimum numen attribuat. Exiſtimo enim rectè voluptati coitus velaminis loco tenebras prætendi: ne ſi luce coëamus, verecundiam ab oculis profligemus, libidineq́ue audaciam paremus, ac memoriam euidentem, quæ inhærens exſuſcitet iterũ cupiditates. Viſus enim omnium quas corpore percipimus affectionum eſt acerrima, ſi Platoni credimus, & quæ propinquis viſis animum vehementer excitet, adq́ue nouarum voluptatum & recentium imaginationem inſtiget. Nox autem furioſam operi libidinem detrahens, naturam ſubducit atque ſedat, neque patitur viſu ad laſciuiam ferri. Abſque etiã hæc eſſent, quæ ratio hoc efficit, vt à cœna venientes lauti, ac fortaſſe etiam ſerto redimiti & vnguento delibuti, vxorem auerſantes dormiamus: interdiu autem inter medias actiones è gynæceo vxorem concubitus gratia accerſamus, aut galli in morem ſub auroram congrediamur: Veſperam enim, mi ſodalis, laborum requiem, diluculum laborum initium nouimus. illamq́ue à ſoluendo dictus Lyſius Bacchus regit cũ Terpſichora & Thalia: hoc nos ad Opificem Mineruam, & Forenſem Mercurium excitat. Itaque veſperam cantus occupant, choreæ, hymenæi,

Comiq; & cœnæ, & reſonanti fiſtula cantu.

Manè audias malleorum ſonitus, & ſtridores ſerrarum, & publicanorum amelucanas vociferationes, ac præconum clamores in iudicium vocantium, aut ad nauandam regi vel principi operam. quo tempore nullus voluptati eſt locus,

Ceſſatq; Cypris, & adoleſcentum vigor,

neque Bacchi iam thyrſus aut coronæ vſurpantur, curis ſeſe intendentibus. Porrò autẽ Homerus neminem heroum vel cum vxore vel cum pellice concumbentem fecit: Paridem dũtaxat e pugna profugum in gremium Ilia. γ, 445
ſe abducere

se abducere Helenæ scribit: non mariti, sed adulteri rabiosi diurnum coitum ostendens esse. Et verò ne corpus quidem potissimum post cœnam à coitu lęditur, vt visum Epicuro: nisi quis rem tentet ebrius planè, aut distentus. sic enim dubium non est, quin damnosa sit res & periculosa. Si quis autem mediocriter vino ciboque vsus corpore emollito, animoque sereno tempestiuè coeat: neque ob molem magna corpori accidet conturbatio * refrigeratio, aut è suis sedibus traiectio atomorum, vt ait Epicurus * reddens seipsum verò quodammodo * implebit nouo affluxu post factam euacuationem. Id magis cautionem requirit ita vt re venerea vtamur, vt ne corpus sublime & conturbatum curę animi, & occupationes rerum necessariarũ laboresq́ue excipientes statim exasperent, natura non satis ad quiescẽdum intercapedinis nacta. Non enim omnes, amice, Epicuri ocium & animi tranquillitatem philosophia partam abundè in promptu habent: multæ quemuis quotidie exercent ærumnę: quibus neq; commodum, neque conueniens est ita affectum corpus tradere rabioso coitui * numen verò beatum & interitus expers maneat ita, vt nullam nostri curam suscipiat. Nobis autem, si leges ciuitatis rectè colimus, cauendum est ne ad templa & sacrificia accedamus paulo antè venerea re vsi. Itaque expedit nocte & somno interiecto, iustoque interuallo adhibito, mundos rursum quasi deintegro, & ad nouum diem noua cogitantes, vt ait Democritus, surgere.

QVAESTIO SEPTIMA.

Cur mustum minimè inebriet.

ATHENIS vndecima die mensis Anthesterionis primitias noui vini delibant, diemq; illum à dolijs reserandis Pithœgiam vocant. vtque apparet, antiquitus de vino antequam gustarent libantes, vota faciebãt, vt sibi vsus eius medicamẽti salutaris innoxiusq; foret. Apud nos mensis Prostaterius dicitur, quasi Patronalis: sextoque eius die statutum est sacris Bono Genio factis gustare vinum post flatum Fauonij. is enim vetus omniũ maximè vinum mouet ac mutat: & quod vinum hunc subterfugit, id iam videtur perduraturum. Cum de more pater sacrificasset, vinumque à cœna laudaretur, adolescentibus qui vnà nobiscum philosophiæ operam nauabant: quæstionem proponebat pater, cur mustum minimè inebriaret. Id plerisque videbatur incredibile & rationi aduersum. Hagias autem dicebat, Dulcia vbiquaque offendere & satietatem inducere. itaque neminem facilè tantum musti poturum, quantum ad ebrietatem sufficeret. siti nimirum sedata appetitionem ob insuauitatem cessare. A dulci autem diuersum esse suauem saporem, etiam Homero notum fuisse, qui dixerit,

Odyss. 9. 69. *Caseum, & mel dulce, suauis stillaq; vini.*

Vinum enim cum ab initio sit dulce, suaue temporis successu fieri, quando concoctione sapor eius in austerum mutatur, ipsumque veterascit. Aristænetus verò Nicęus in quibusdam se libris legisse ait, idque memoria recolere, dulcia vino admixta reprimere ebrietatem. & medicorum nonnullos præcipere ebrijs, vt dormituri panem melli intinctum edant. Si quid ergo dulcis sapor facit ad retundendam meri vim, par est mustum nondum mutata dulcedine non inebriare. Hoc nos valdè sumus adolescentulorum admirati in argumentorum inuentionne acumen, quòd obuia non arripientes, de suo quæ promerent habuere. Nam quæ omnibus sunt exposita, & facilè appræhenduntur, aut grauitas est musti, vt ait Aristoteles, penetrans ventrem: aut quia in musto reliquum est multum aërei, multum aquosi. quorum illud statim vi facto exitu abit, hoc meraciores partes facit languidiores * inueteratio * excreto aquoso. sitq; vinum sic minus ad mensuram, vi autem validius.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur acrothoraces, id est semiebrij, magis motibus citantur absurdis, quàm admodum ebrij.

ERgo, inquit pater, quandoquidem Aristotelem semel dimouimus, peculiare etiam aliquid quæramus de semiebrijs, qui acrothoraces Græcè dicuntur. nam quantumuis in hoc genere questionum acutissimus, causam tamen mihi videtur non satis subtiliter & exactè reddidisse. Dicitur enim, vt puto, sobrij ratio- (Problem. 28. sect. 3.) nem sibi constare, valdè inebriati etiam sensum esse brutum. at semiebriorum adhuc valere vim imaginatricẽ, iam conturbata ratione. atq; & eos & iudicare, & quid visis pareant, malè iudicare. Sed quid vobis videtur. Mihi quidem, aiebam, seorsim consideranti hæc ratio sufficere poterat ad causam intelligendam. Si verò propriũ aliquid iubes proferre, videamus an non id discrimẽ corpori sit imputandum. Nam semiebriorum animus duntaxat est conturbatus, corpus eius impetibus adhuc inseruire potest: nondum obrutum. vbi autem oppressum vini vi fuerit, destituit animi proditq; incitationes. itaque ebrij vsque ad facta non progrediuntur, illi corpus peccata animi adiuuans habentes, non quòd magis insaniant, sed quia plus ad delinquendum virium habent, vehementius exagitari depræhendũtur. Quòd si ab alio orsi principio rem consideremus, vim vini, nihil obstat quin varia ea sit & pro quantitate mutetur. sicut ignis lutũ moderatus indurat, nimius colliquat, ac facit vt fluat. & contrà ver febres excitat incẽditque, anni calore crescente sistuntur atque desinunt. Quid ergo impedit etiam animum à vino naturaliter commotum, vbi conturbatus & irritatus fuerit, rursum remitti & sedari vino augescente. Veratrum quidem purgandi hoc habet initium, quòd molem corporis perturbat: sed si iusto minus exhibeatur, turbatur, non purgatur corpus. Soporifera quoque nonnulli intra modum sumentes, turbulentiores fiunt: nonnulli amplius sumentes, dormiũt. Probabile etiam quodammodo est, conturbationẽ quæ semiebrijs accidit, vbi maximè viguit, deinde concidere: & ad eam rem vinum esse adiumento. Multum enim haustum, vnà corpus inflammat, furoremque animi consumit. sicut lugubres cantilenæ & fistula funebris initiò animum commouet, lacrymasque extrudit: animo autem ad miserationem inducto, paulatim deinde abolet dolorem. Similiter & vinum videas vbi vehementer conturbault & irritauit vigentem efferuescereq; solitam animi partem, rursum sedate obrepens, animumq; ebrietate progrediente placare.

QVAESTIO NONA.

Cur aut quinq; bibantur, aut tria, aut non quatuor.

HAEC ego cum dixissem, Aristo (qui ei mos erat) exclamans, Decretus est, inquit, reditus mediocritatum iustissimæ & quàm maximè Democraticę, quæ ab intempestiua quadam sobrietate, tanquam à tyranno quodam extorris acta diu exsulauerat. Sicut enim Lyricorum canonum gnari, proportionum sesquialtera Diapente concentum, dupla Diapason, sesquitertia Diatessaron languidissimum constitui aiunt: ita Bacchicarũ harmoniarũ gnari, tres discreuerunt vini cũ aqua concentus, diapente, diatrion diatessaron. sic. n. dicunt & cãtant, Quinque bibenda esse, aut tria, aut non quatuor. Quinque enim sesquialteram rationem habent, tribus aquæ cyathis in duos vini admixtis. Tria duplam, duobus ad vnum. quatuor sesquitertiam, tribus aquæ cyathis vni vini affusis. qui est sanè principum in curia mentem habentium, aut dialecticorum supercilia attrahentium, quando

quando mutationes orationum contemplantur ſobrius & inualidus potus. De cæteris duorum ad vnum mixtio vim illam parat, qua ſemiebrij redduntur,

Non antè motas concitans animi fides:

nam neque ſobrium finit eſſe, neq; omnino væcordiam à mero induci. Duorum autem ad tria contemperatio, ſcitiſsima eſt, ſomnum concilians, curarum obliuionem ingenerans, & ſecundum Heſiodeum illud nouale,

Operibus 461. *Quod natos mulcet blande, damnuq; medetur,*

motus animi feroces in nobis incompoſitosq; ſedat, altamque ei tranquillitatem parat. Aduerſus hæc Ariſtonis dicta nemo dixit, cum ſatis appareret eum iocari. Ego autem inſsi eum ſumpto poculo tanquam pro lyra contendere laudatam illam temperiem: ſimulq; puer acceſsit merum infundens. Ille verò recuſauit cum riſu dicens, muſicam illam ratione non inſtrumentis tractari. Pater autem hæc ſuperioribus adiecit, videri ſibi priſcos Iooi duas nutrices appoſuiſſe, Idam & Adraſteam, Iunoni vnicam Eubœam, Apollini quoque duas, Veritatem & Corythaleam: Baccho autē plures, quòd oporteret deum iſtum pluribus Nympharum menſuris cicuratum atque caſtigatum, manſuetiorem prudentioremque reddere.

QVAESTIO DECIMA.

Cur carnes magis ſub Lunam putreſcant, quàm ſub Solem.

CONVIVIO nos accipiens Enthydemus Sunienſis, aprum iuſtę magnitudinis appoſuit. quem cum mirarentur præſentes, Alium dixit multo maiorem dum afferretur à Luna corruptum eſſe, & ſe de cauſa valdè dubitare. nō enim veriſimile videri, Lunam maiorem carnes putrefaciendi vim habere, quàm Solem, qui ea vtique ſit calidior. Tum Satyrus: Non hoc, inquit, maximè mirum eſt ſed multo magis id quod venatores vſurpant. Cum enim aprum aut ceruum confectum è longinquo in vrbem aduehūt, æreum ei clauum tanquam putredinis amuletum infigunt. Finita cœna Euthydemus cum quæſtionem in medium reuocaſſet, Moſchio medicus dixit, Putrefactionem eſſe colliquationem & fluxum quendam carnis corruptæ idque humorem mutare, omninoque humectari quæ putreſcunt. Calefactionem porrò omnem ſi ſit mollis & languida, commouere humorem, & humida reſoluere. ſi igneus ſit calor, contrà carnes exſiccare. Hinc manifeſtum fieri quod in quęſtione verſaretur. Lunam quippe lenſim tepefaciendo, humectare corpora: Solem igneo ſuo feruore potius eripere humorem è corporibus. Eoque reſpicientem Archilochum, naturæ conuenienter dixiſſe:

Vt ſpero, multos Sirius haurit,
Reddetq; ſiccos igneus incidens.

Apertius etiā Homerum de Hectore, cuius capiti Apollo nebulam quandam obducit vmbroſam,

—ne neruos membraq; Solis
Ilia. 4.190 *Torrerem vadij.—*

Lunam verò imbecillius emittere lumen:

Nam nigra non excoquitur vna illo ſatis,

vt ait Ion. His dictis ego: Placent mihi, inquam cætera. Id vnum non probatur, quòd quantitati potius caloris, quàm proprietati totam rem adſcribi video. Nōne enim videmus Solem hyeme minus calefacere corpora, magis per æſtatem putredinem ijs inducere? Atqui contrarium fieri oportuit, ſi ob caloris languorem putredo eueniret: nunc cum magis intenditur æſtus, celerius corrumpuntur carnes. Enimuerò Luna non ob caloris inopiam & imbecillitatem cadaueribus putredinem inducit: ſed hæc cauſa potius eſt imputanda peculiari vi defluentis ab ea facultatis. In promptu enim eſt, quoduis calidum non habere vnicam tantum qualitatem, quæ magis minuſque calendo differat à ſeſe ipſa: ſed multæ ſunt ignis facultates, nulla inter ſe conuenientes ſimilitudine. Nam qui aurum fundunt, flamma de paleis ſuccenſa aurum domant. medici è palmitibus igne facto medicamenta concoquenda leni igne calefaciunt. flammam è myrica ad emolliendum & formandum vitrum aiunt eſſe commodiſsimam. lignum oleaginum vſtione ſua corporibus commodè calefaciendis inſeruit: balneis aduerſum eſt, eorumque contignationi & fundamentis nocet crematum. Hinc eſt quod ædiles ſciti non ſinunt conductores oleaginis lignis vti. quemadmodum etiam non patiuntur loliginis ſemen inijci ſuffitibus. exhalatus enim iſthæc, dolores capiti, & caliginem oculis obducunt lauantium. Quapropter mirum non eſt Lunam à Sole differre, hoc ſiccantes, illa relaxantes corporibus mortuis immittente defluxus. Quæ etiam eſt cauſa, quòd nutrices infantulos admodum cauent Lunæ oſtentare. nam pleni humore, viridium inſtar lignorum, conuelluntur & peruertuntur. & videmus eos qui in lumine Lunæ decubuerunt, ægrè ſurgete, quaſi attonitos, & ſenſuum quodam torpore correptos. humor enim à Luna diffuſus aggrauat corpora. Dicitur etiam ad expediendum partum Luna conducere, cum orbe ſulget dimidio: quòd laxandis humoribus dolores mitiget. Hinc arbitror etiam Dianæ vocabula Locheæ, quod eſt partui præfectæ, & Elythiæ ſiue Lucinæ fuiſſe facta: cum eadem ſit Diana quæ Luna. & Timotheus disertè dixit:

Per cæruleos ſiderum polos,
Celeremq; partu ſoluere Lunam.

Cæterum etiam in rebus anima expertibus manifeſta eſt vis Lunæ. ligna enim in plenilunio cæſa fabri abijciunt, vtpote tenera, & facilè flacceſcentia propter humorem. & triticum coloni properant menſe deficiente in area conuertere, vt ſiccatum ſit terendo aptius. grana verò quę vigente Luna in aream ponuntur, inter terendum rumpuntur maximè, emollita ob humiditatem. Fe runt etiam plenilunio farinam ſubigi melius. nam fermentatio etiam ſi intra modum fiat, tamen totam maſſam corrumpit fluidamque reddit. Carnibus autem putreſcentibus nihil aliud accidit, quàm quòd continente ſpiritu in humorem mutato rareſcunt atque diffluunt. Idem vſu venire aëri eſt cernere. Maximè enim plenilunio rorem iacit colliquatus. quod Alcman etiam lyricus obſcurè innuens, rorē & aeris & Lunæ appellat prolem: ſtirpes ea nutriri inquiens. Sic vndiquaq; teſtimonium humiditati Lunæ fertur * & mollientem vim.

Clauus proinde æreus ſiquidem transfixus à putredine, quod aiunt, carnes tuetur: videbitur hoc fieri ob inſitam æri facultatem adſtringendi. Nam ærugine ad tales caſus vtuntur medici loco medicamenti: & eos qui commorantur in fecturis ærarijs, aiunt lippitudine ſolui, ac ſi cilia amiſerint, ea denuò iji enaſci. Nam quæ à chalcitide abit ſauilla, & in palpebras occultè incidit: ea fluxus reprimit, ſtipandoq; reſtinguit lacrymā. Ideoq; ab Homero æs aiunt titulis euenoris & noropis adſectum. ſcilicet quia viſu adiuuando hominibus proſit. Ariſtoteles autor eſt, quæ æreis cuſpidibus & gladijs infliguntur vulnera, corpori minorem inferre dolorē, & facilius ſanari, quàm quæ à ferreis. quia ſcilicet æs in ſe quidpiā medicamenti habeat, idque in vulnere ſtatim relinquat. Iam putrefacienti adſtringens, ſanans corrumpenti eſſe aduerſum, obſcurum non eſt. Niſi quis fortè traiectu clauum dicat humorem ad ſe trahere, ſubinde adfluentem ad id quod læſum eſt. Itaq; circa eum ipſum locum vbi infixus ſuit clauus, aiunt vibicem quandam aut næuum cerni: & nō eſſe alienum à ratione, reliquam carnem manere integram, cutruptelà eò afluente.

PLVTARCHI

Symposiacon, seu Conuiualium disputationum, liber quartus.

POLYBIVM Africano præcepisse nouimus, Sosii Senecio, ne è foro vnquam digrederetur inter negocia versans ciuium, nisi prius aliquê sibi amicum fecisset. Amicum autê hîc existimamus non presè aut sophisticè eum intelligendum, qui perpetuus sit & immutabilis: sed communiter beneuolum. quomodo Dicæarchus vnumquenq; censebat dare operam debere, vt omnium beneuolentiã sibi conciliaret, amicitiam autem cum bonis iniret. Etenim amicitia multo tempore & per virtutem paratur: beneuolentiam vsus, colloquium, & ioci ciuilium virorum alliciunt, oportunitate affectionis animi ab humanitate profecti & gratia adiuuante. Sed vide, an non id præceptum præterquam quod foro accommodatũ est, etiam ad conuiuia pertineat: vt non antè sit inde discedendum, quàm vnà accumbentium alicuius beneuolentiam & amicitiam fuerimus nacti. Nam in forum quidem nos ob negocia nostra aliosque vsus conferimus: qui sapiunt, in conuiuium veniunt non minus amicorum parandorum, quàm præsentes delectãdi causa. ideò operam dare aliquid inde vt asportes, illiberale profectò est & importuni hominis: amico auctum abire, iucundum est & honestum. contraq; is qui id facere negligit, ingratam sibi & inutilem facit consuetudinem, itaq; discedit, vt qui ventre non animo conuiua fuerit. Quippe conuiua non obsonij modo, vini, & bellariorum, sed & sermonum, ioci, comitatis in beneuolentiam desinentis particeps futurus venit. Et luctantium quidem complexus atque tractiones puluerem desiderant: amicis appræhensionibus vinum sermone temperatum ansas præbet. vino enim oratio humanitatem & comitatem adijcit, & à corpore in animum quasi per canales deriuat: quod nisi fit, oberrans in corpore vinum, nihil melius repletione efficit. Ita quemadmodum marmor igne candentis ferri nimiam molliciem & fluctum refrigerando sistens, validum & formabile reddit: sic conuiualis sermo non diffluere omnino patitur vino bibentes: sed inhibet eos, ac dissolutioni humanitatem venustatemque admiscet: si quis bibentes tempestiuè oratione attingat, cum eos vinum quasi sigillo amicitiæ formandos quàm tenerrimos & mollissimos redegit.

QVAESTIO PRIMA.

Multiplex ne cibus, an verò simplex concoctu sit facilior.

PRoinde quartæ conuiualium quæstionum decuriæ principium nobis erit quæstio de multiplici cibo. Nam cum ad Elapheboliorum festiuitatẽ Hyampolin venissemus, Philo medicus conuiuio nos accepit, sane quàm operoso apparatu. Ibi cum vidisset Philinum cum adolescente pane solo vesci, aliud requirere nihil:
* Hercules, inquit, nimirum hoc illud erat quod in prouerbio dicitur,

Pugna erat in saxis, neq; saxum tollere quibant.

simulq́ue prosiluit, vt aliquid vtilis cibi ijs adferret: ac multo pòst rediјt, caricas eis & caseum apportans. Tum ego dixissem vsu venire hoc ijs qui superuacanea & preciosa apparant, vt negligerent necessaria atque vtilia, ijsq; carerent: Non enim, inquit Philo, memineram Philinum Sostrati nobis exemplum æmulari, quem nullo alio cibo potuve quàm lacte vsum ferunt totam vitam exegisse. Verum huic quidem à mutatione quadam initium huius victus rationis oblatum fuisse credibile est. Nostrum autem, quo pacto Achillem Chiron, nutriês iste, statim à natalibus sanguine carentibus * vt ostendere videatur, se aere & rore ali, quod de cicadis fertur. Nos verò, aiebat Philinus, nesciebamus, vt Hecatomphonia qui cœnauissemus (à cæde centum victimarum dicta) nunc tali vtendum prandio? nam apud nos prandia obsonij expertia, tenuia ac salubria, tanquam medicamentum sunt, quibus ad tam splendidas & copia distentas cœnas vtimur. idq́ue eò, quòd sæpe inaudiuimus multiplici victu simplicem non modò paratu faciliorem esse, sed etiam concoctu. Ad hæc Marcio: Corrumpet, inquit, tuum tibi Philinus apparatum, dehortans & deterrens à vescendo conuiuas. Sed si meam operam implores, sponsor ijs pro te fideiubebo, multiplicem cibum simplici facilius concoqui: vt audacter fruantur appositis. Petijt ergo Philo à Marcione, hoc vt faceret. At Philinus cœna finita à nobis prouocatus, vt multiplicis cibi aggrederetur accusationem: Non meus, inquiebat, hic est sermo, sed ipsius Philonis. Identidem enim hic dicit nobis, primũ bruta animalia, quia cibis vtuntur vnius generis, & simplicibus, saniora esse hominibus: quæ verò inclusa aluntur, procliuia ad morbum esse, obnoxiaque cruditati, quòd mixto & condito vtantur alimento. Deinde nemo fuit medicorum ita temerarius, aut ad res nouandas audax, vt offerret febricitanti cibum varium: simplicem & nidoris expertem, vt concoctionis facilè patientem exhibent. Affici enim oportet alimentum, mutariq; subactum ab ijs quę insunt nobis facultatibus. Sed & tinctura simplicium colorum facilius inhæret: & fragrantissimum oleum maximè seplasiarij medicamentis mutatur: & alimentum simplex vniusque generis facilimè à concoctione adficitur. Multæ autem & variæ qualitates inuicem nonnihil contrariæ, repugnando sese mutuò abolent (instar multitudinis conuenarum ac promiscuæ turbæ in ciuitate) neque consentientem admittunt constitutionem, dum vna quæuis suapte natura alienis reluctans coitionem respuit. Vinum nobis euidens huius rei indicium suppeditat. celerrimè enim inebriat diuersorum vinorum vsus, quas allœnias Græci dicunt. similis autem est ebrietas cruditati à vino non cocto profectæ. ideoq́ue vitant mixtum vinum potores: & qui miscent, clàm id faciunt, vt qui insidias struant. Mutatio enim & inæqualitas animum de statu suo exturbant. quam ob rem musici quoque magnam adhibent cautionem in multitudine neruorum agitanda: quibus nihil præter mixtionem & varietatem mali adest. Ipse hoc ausim affirmare facilius contrariis sermonibus fidem ac assensionem parari posse, quàm concoctionem diuersis qualitatibus. Sed ne ludere videar, his omissis ad Philonis dicta reuertor. Eum quippe sæpenumerò dicentem audimus difficultatem concoctionis alimento accidere à qualitate, dum varia mixtura damnosa est, & alienas generat qualitates: itaque oportere vnumquenque id nutrimentum sumere, eoque contentum esse, quod suæ congruere naturæ compertum habeat. Quòd si suapte natura nihil est concoctu difficile, sed multitudo est quæ turbat & corrumpit: tanto adhuc magis fugienda puto omnigena ista atque varia esse, quibus recens nos Philonis coquus, tanquam domino cõtrariam artem faciens, infecit, nouitate & mutatione appetitum peruertens non renuentem, sed ad alia ductum, obq́; varietatem vltra id quod satis est se proferentem. * aliam ex alia venans capturã, si oblectatæ animæ * non bibens, & non exsaturatus, plurimus in pratis efflorescit. Hęc Socratis etiã meminisse expedit, qui iubebat cauere à cibis qui non esurientes ad edendum allicerent: nihil aliud nimirum quàm ciborum multiplicem varietatem vitare mandans. Varietas enim est, quæ vltrà quàm vsus sit frui nos facit spectaculis, auditionibus, re venerea,

rea,ludis iocisque,ſupernacaneis rebus multa initia cupiditati fruendi ſuggerentibus. At in ijs voluptatibus,quę ſimplices ſunt & vnius modi,naturæ modum oblectatio non excedit. Denique facilius mihi videtur ferri poſſe muſicus qui multitudinem neruorum, & alipta qui vnguentorum compoſitorum vſum laudet, quàm medicus qui ciborum varietatem commendet: vbi mutationes & diuerticula de recta ad ſanitatem via detrudũt. Hæc poſtquã diſſeruit Philinus, Mihi verò, inquit Marcio, Socratis execrationi obnoxius videtur non modò qui vtile ab honeſto ſegregauit, ſed & qui voluptatem à ſanitate ſeparat, tanquam huic aduerſantem & inimicã, ac non potius adiutricem. Etenim dolore, vt inſtrumento violentiſsimo, rarò admodum idque inuiti vtimur. de reliquis voluptatem nemo, ne ſi velit quidem, repudiauerit. Hæc & in nutrimento, & in ſomno, & in lauacro, & vnctione, & diſcubitu ſemper adeſt, laboresque excipit, & ęgrum fouet, aliena multis conuenientibus naturæ delentem. Nam quis dolor, quis defectus, quod venenum ita facilè & ſimpliciter morbo ſoluit, vt lauacrum tempeſtiuè vſurpatum, aut vinum indigenti datum, vel cibus? hæc cum voluptate adhibita ſtatim moleſtiam omnem abolent, naturamque in ſuum priſtinũ ſtatum reponunt, veluti ſerenitate & tranquillitate inducta. Contrà cum dolore coniuncta remedia, ægrè & paulatim aliquid efficiunt, naturam cum difficultate & violentia quadam molitionis exagitantia. Non ergo eſt, quod nobis vitio vertat Philinus, ſi non ambabus (quod aiunt) vela manibus attollentes voluptatem fugimus: ſed conamur voluptatem cum ſanitate cõcinnius, quàm philoſophorum nonnulli cũ honeſtate coniungere. Iam in primo tuo, Philine, argumẽto falſus mihi videre, bruta animalia ſimpliciore quàm hoĩes alimento, & ſanitate meliore frui ponens: quorum neutrum eſt verum. Alterum refellunt Eupolidis capræ, alimentum ſuum prædicantes & à varietate omniſq; generis materia laudantes. ſic enim loquentes facit.

Omnigena nos materies paſcit. abietis
Teneros, & ilicis, arbutiq; ſurculos.
Decerpimus. tum præter hæc cytiſus, boni
Phaſcusq; odoris, & ſmilax folio vbere.
Oleaſter, & lentiſcus, atque fraxinus,
Quercus, edera, erica, myrica, rhamnus, pallidus
Verbaſcum, & aſpodelus, ciſtusq;, & æſculus,
Thyma, tymbra, nos opibus alunt largè ſuis.

quæ enim hęc recenſentur, innumeras profectò ſaporũ habent & odorum differentias, atque virium: cum quidem maior pars ſit omiſſa. Alterum Homerus refutat, qui peritius pronunciat peſtem bruta primum inua-
Iliad.a,50 dere. Sed & breuitas vitæ brutorum oſtendit quàm ſint morbis obnoxia mortique vicina. Nullum enim omnino longęuum eſt: niſi fortaſſe coruum dicas & cornicem, quæ videmus omnis generis cibis veſci. Porrò ſcitè nimirum è victus ratione eorum qui ægrotant iudicium de facilibus aut difficilibus concoctu petitur: eũ labor & exercitationes corporis & cibum incidentia ad concoquendum faciant, nequaquam autem conueniant febricitantibus. Ratione verò caret, quod diſcordiam & pugnam variorum ciborum metuiſti. Nam ſiue natura id quod ipſi accommodatum eſt è ſimilibus ſumit: in ipſam molem corporis varium nutrimentum multas à ſe ſtatim dimittit qualitates, vt cuique parti accidat id quod ei eſt conducibile: fiatque illud, quod Empedocles docuit.

Dulcia continuò ſe dulcibus applicuerunt,
Acribus acria ſe iunxerunt, triſtitia amaris,
Et rectè calidas petierunt feruida partes.

Siue res ſecus habet, tamen calor ſpiritus mixturam diſſoluit per eam ſeſe didens, & cognata cognatis applicantur partibus. Corpus enim, quale noſtrum eſt, ita multipliciter mixtum & tam varijs coaceruatum è partibus conſentaneum eſt è varia potius materia quàm ſimplici conquirere ſuum nutrimentum. Sin aliter eſt, & tamen concoctionis ea eſt natura, vel alteret muteturque alimentum: in vario id celerius meliusque efficietur. A ſimili enim nihil afficitur. ipſa pugna & diſsidium mixtione contrarij magis mutat elangueſcentes qualitates. Tum ſi omnino mixta, Philine, & varia repudiat: non modò cœnam præbenti & cibos adornanti maledicito Philoni: ſed multo magis cum regia iſta & auxiliaria miſcet medicamenta, quas deorum manus appellauit. Eraſiſtratus quidem ſtulticiam & ſuperuacaneam eorum damnat diligentiam, qui foſsilia, herbas, à feris, è terra & mari deprompta confundant remedia: cenſetque expedire vt iſtis omiſsis, in ptiſana, cucurbita, & oleo aqua temperato medicina relinquatur. Atqui (inquit) varietas excitat & allicit quaſi præſtigijs captam appetentiã, ſui ipſius non compotem: nimirum, lepidum caput, mundicies, & ſtomacho ſuccus congruens, odor bonus, atq; omnino ſuauitas facit vt plus edamus & bibamus. Quare igitur nõ craſſam nos farinam loco pultis ſubigimus? cur nõ pro aſparagis githia & ſcolimos apparamus? quapropter non vice fragrantis huius & mitis vini è dolio bibimus agreſtius, quod culicum circumſonent chori? Quia, diceres, ſalubris ratio victus non eſt fuga voluptatis: ſed mediocritas & ordo voluptatibus adhibitus, quæ appetitum vtilitati morigerum præbeant. Sicut autem vehementiorem ventum gubernatores multis fugiunt artibus: eundem vbi poſuit & elanguit excitare de integro nemo poteſt. ita non magni eſt laboris, appetentiæ reluctari, & nimiam reprimere coërcendo: præproperè autem deficientem, & langueſcentem, officiumque deſerentem ſuum roborare & reſuſcitare, pergraue eſt, amice, & difficilis res operæ. Ergo præſtat multiplex nutrimentum ſimplici, & quod ob vnicam formam ſatietatẽ in propinquo habeat: quanto facilius eſt naturam incitatam inhibere, quàm incitare detrectantem. At verò quod non nulli dicunt repletionẽ defectu magis fugiendam eſſe, verum non eſt, immò contrà abundantia tum demum nocet cum in corruptelam aliquam & morbũ deſinit: indigentia vt maximè nihil inferat mali, ipſa tamen per ſe eſt naturæ aduerſa. Atque hæc quidem ſunto tanquam neruis contrarijs cantata aduerſus ea quæ tum commentatus fuiſti. Id autem quodammodo vos feſellit, de his qui dicuntur circa ſalem & cuminũ, quod aliud quidem varium eſt, aliud ſuauius * ſi nimirum auferas. adhæreſcit enim appetenti & accipienti corpori, viſu viam ſternente. Vacuitatem autem appetentiæ * & vagum, aut omnino eijcit natura, aut ægrè ob penuriam tolerauit. Id vnum modò memineris, varietatem non in abyrtacis & candylis & caryccis eſſe: ſed curioſa iſta & ſuperuacanea ſunt ac inania. Varietatem verò etiã Plato conceſsit, præclaris ſuis illis ciuibus bulbos apponẽs, oleas, olea, caſeum, oblonia omnis generis, atq; ideò ne bellarijs quidem eorum defraudans cœnas.

QVAESTIO SECVNDA.

Cur tubera videntur à tonitru creſcere: & cur creditũ eſt dormientes fulmine non feriri.

Cosnantibvs nobis Elide Agemachus tubera eximiæ magnitudinis appoſuit. Ibi mirantibus hoc cæteris, quidam ſubridens, Nimirum, inquit, digna ſunt tonitrubus nuper auditis: vt qui rideret eos qui è tonitrubus oriri tubera putarent. Erant qui dicerent à tonitru terram rumpi, quod aere tanquam clauo vteretur: tũ eos qui tubera quærunt, è rupturis coniecturam vbi ſint facere: indeque opinionem apud multos inſinuaſſe, non monſtrari, ſed generari tubera à tonitru:

nitru: perinde ac ſiquis cochleas putet facere imbrem, non præcedere & indicium eius eſſe. Agemachus autem rem veram eſſe contendebat, poſtulabatq; ne quod mirabile eſſet, ideò fides ei derogaretur. Habent enim, aiebat, multa etiam alia fulmen & tonitru, eorumque præmonſtrationes miracula, quorum aut omnino nequeunt cognoſci, aut difficulter intelliguntur cauſæ. Etenim quid rideri ſolet, prouerbioque materiam dedit bulbus iſte, non paruitate ſua fulmen effugit, ſed quòd vim habet ei aduerſantem: ſicur ficus etiam, & vituli marini pellis, vt fertur, atque hyænæ, quibus extrema velorum inducunt nauicularij. Aquas etiam quæ inter fulgura decidunt, agricolæ & putant eſſe & nominant Incrementis idoneas. Atque omnino ſtultum eſt iſta mirari, cum in iſtis rebus ea videamus euenire, quę omnium minimè ſunt credibilia: ſcilicet ex humido flammam emicare, è mollibus nubibus aſperos ſonitus edi. Hæc ego, aiebat, nugor, vos ad cauſæ indagationem exhortans, ne videar moroſus, dum pro tuberibus ſymbolaexigo. Tum ego ita ſum locutus. Videtur mihi Agemachus ipſe dextrâ porrexiſſe diſputationi. Nihil enim in præſentia videtur probabilius, quàm inter tonandum multum aquæ genitabilis decidere. Cauſa eſt admixtio caloris. Nam ignis quod eſt acutum & purum, id in fulgur abit. pars verò grauior & ſpiritu prædita inuoluta in nube, eam mutat, ac frigore ea pulſo humorem tepefacit: vnde aqua admodum lenis incidit in ſtirpes, & mox craſſeſcendi cauſa eſt. Sed & peculiarem temperiem, ſaporemque peculiarem iſta compluus aqua infert. quo pacto & ros ſuauius pecoris pabulum redigit, & arcus cœleſtis in qua nube elucet, ea ſoluta lignis fragrãtię plurimum inferit. eoq; indicio ſili noſtri ſacerdotes iſta cremant, in quæ nubem iridis putant defluxiſſe. Multo autem magis probabile eſt fulguralibus & fulminalibus aquis, ſpiritibus, & caloribus altè penetrantibus terram conuerti, itaque laxari & hiare, quomodo calores quidam & humores ſanguinei in corpore tubercula glandoſa & ſtrumas efficiunt. Non enim videtur * quia tuber neq; ſine aqua generatur, ſed radicibus caret, & * adhuc & ſolutum ex ſeſe ſubſiſtit, terra aliquomodo affecta & mutata. Quòd ſi vobis hæc ratio videtur exilis: talia tamen ſunt pleraque tonitrubus & fulminibus comitantia: itaq; hiſce affectionibus maximè opinio quædam diuinitatis adeſt. Aderat tum vnà rhetor Dorotheus. Is, rectè, inquit, dicis. Nun enim duntaxat vulgo & indoctis ea eſt, ſed etiam quibuſdam philoſophis opinio. Ipſe memini apud nos fulmen incidiſſe in domum, & multa mirabilia feciſſe. nam & vinum è dolijs illæſis cõſumpſit: & hominem dormientem tranſuolauit, neque ipſum lædens, neque veſtem tangens: & cinguli æs, quo obductum erat, colliquauit. *

* * *

omne & cõfudit. Philoſophum autem Pythagoricum, qui tum ibi peregrinabatur, accedens cauſam quæſiuit. is autem abominatus rem, ipſum pro ſe iuſſit diſpicere, & dijs vota facere. Audio etiam fulmen prope militem, qui templum Romę cuſtodiebat, decidiſſe, calceorumq; adultis loris, nullum aliud maleficium intuliſſe. & cum argentei caliculi in ligneis repoſiti eſſent operculis, ligno incolumi argentum colliquatum fuiſſe inuentum. Hæc vel credas licet, vel non credas. Id omnium maximè mirum eſt, quod omnes ferè compertum habemus, corpora de cœlo tactorum putredinis expertia perdurare. multi enim ea neque cremant, neq; defodiunt, ſed ſæpimento circundata relinquunt: vt videantur perpetuò putredinis vacua, & Euripideam Clymenen refellant, quæ de Phaëthonte dicit,

carus ille nunc mihi
Aliqua in conualle computreſcit mortuus.

Sulfur quoque thꝛon inde puto nominatum, ob ſimilitudinem odoris ignei & acris, quem edunt icta fulmine corpora: ob quem puto canes etiam aueſq; abſtinere cadaueribus fulmine percuſſorum. Huc vſq; enim cauſam * vt etiam lauri, dixero. Reliqua hunc iubeo dicere, qui in tuberibus probè eſt verſatus: ne idem nobis accidat atque Androcydi, cuius inter omnia opera laudē obtinuerunt piſces circa Scyllam picti. creditusq; eſt, vt qui impensè piſcibus delectaret, magis hac animi adfectione, quàm arte ibi fuiſſe vſus. ne inquam nos quoque aliquis dicat voluptate inductos de tuberibus diſputare, quorum (vt vides) controuerſia eſt generatio. In his, cum probabilitatis videretur ſatis ineſſe dictis, & cauſa non in obſcuro latere: egoq; monerem tempeſtiuum non eſſe, vt quemadmodum in comœdia ſuo tempore machina tollitur, * & tonitrua eduntur, ita hęc etiam in conuiuium nos de fulminibus diſputationem introduceremus: in id conſenſere, vt reliqua omitterentur: de cauſa tamen, ob quã dormientes fulmine non ferirẽtur, audire ſe aliquid percupere oſtenderunt. Ego tametſi nihil proficerem cauſa attingenda, cuius communis eſt ratio, tamen ita ferè dixi. Fulminis ignis mirabili eſt ſubtilitate atque tenuitate, quam ſtatim à prima origine habet ex pura & ſincera ſubſtantia: & quidquid et humidum aut terreſtre admiſcetur, id ſui motus celeritate excutit atque expurgat. * Nihil quidem de cœlo tactum, vt ait Democritus * *, ferre ſub puro æthere * iubar. Proinde corpora denſa, vt æs, vt argentum, & horum ſimilia, fulmen excipiunt, corrumpunturque & liqueſcunt eò quòd repugnant atque reſiſtunt. Atque per rara, multis hiantiaque meatibus ob laxitatem eorum ſine tactu diſcurrit fulmen, vt per veſtes & arida ligna. idem viridia vrit, arreptum ab humore, eoque incenſo. Ergo ſi verum, dormientes fulmine haud necari, hęc quærenda eſt cauſa; non alibi. Magis enim firma ſunt, & ſolida, atque reſiſtunt corpora vigilantium, vtpote omnibus partibus ſpiritu oppletis: quo etiam ſenſus intendente tanquam in inſtrumento & conſtringente, validum fit & ſecum continens denſumque animal. Idem corpus in ſomnis laxatur, rarum fit & inæquale, imbecillum, ac diffuſum, multisquę referatur meatibus, ſpiritu remittente ac deferente: vnde etiam voces odoresque excurrunt nullo ſui ſenſu præbito. Quod enim renititur, renitendoq; patitur, non occurrit ijs quę offeruntur: minimè autem ijs, quæ ob tenuitatem & celeritatem talem, qualis eſt fulminis, diſſipantur. Nam quæ minus ſunt valida, ea munit natura duriciæ aliqua aut denſitate: vt non facilè patiātur. quarum verò inexpugnabilis eſt vis, ab his minus læduntur quæ cædunt, quàm quæ reſiſtunt. Huc accedit etiam conſternatio, quæ fulminibus ingruentibus inceſsit, ac metus & pauor: ob quę multi nihil aliud paſsi, mortem metuendo ſunt mortui. Itaque tonitru oborto paſtores condoceſaciunt pecus, vt in vnum concurrant, ſeque inuicem applicent. nam quæ palàt à reliquis auulſę oues, abortum faciunt. Et innumeros videre eſt mortuos tonitru, in quibus nullum ictus aut adustionis appareret veſtigium: quòd nimirum præ metu anima eorum è corpore auis inſtar euolaſſet. multos enim examinauit ventus tonitrui, vt ait Euripides. Nam alias quoque de omnibus ſenſibus auditus facilimè afficitur, perturbationesque & metus à ſtrepitu orti, quammaximè animum exagitant: contra quos dormienti ſtupor præſidio eſt. Vigilantes cum præſenſione examinantur, tum metu corpus re vera conſtringente & denſante, ictum reſiſtendo faciunt validiorem.

QVAESTIO TERTIA.

Cur in nuptijs plurimi ad cœnam vocantur.

IN nuptijs Autobuli filij aderat vnà in feſtiuitate Soſſius Senecio, Chæronea ad nos profectus, vnà cum multis alijs, qui eam ſua exornabant præſentia * anſas, etiam de * cur plures quàm aliàs fit ad cœnam inuitarentur

inuitarentur nuptialem, diſquirẽdum propoſuit. etenim legumlatores eos, qui omni conatu luxum impugnarent, maximè numerum definiuiſſe eorum qui ad nuptias vocarentur. Hecatæus quidem, aiebat, Abderita, vnus de antiquis philoſophis, meo iudicio nihil probabile dixit. ſcilicet ſponſum ad nuptias multos vocare, vt multos habeant conſcios atque teſtes liberum ſe liberam, ingenuum ingenuam duxiſſe. Contrà enim Comici eos qui ſplendidè & ſumptuoſas faciunt nuptias, parum eas firmas & fidas introducunt facientes. vt Menander ad eum, qui iubebat ollis circumuallare * non facinus ſponſæ refers. Sed tamen ne * alios repræhendere videamur, ipſi nihil interim pronunciantes. Hæc primus ego: Nullius, inquam, conuiuij cauſa ita manifeſta, ita celebris eſt, vt nuptiarum. Nam & rem ſacram dijs facere, & amicum diſceſſurũ excipere conuiuio, aut peregrè venientem licet, ignorantibus hoc neceſſariorum multis. Nuptialis autem menſa indicem habet hymenæum alta voce inclamantem, & facem, ac tibiam, quæ Homerus ait mulieribus ad fores ſtantibus eſſe admirationi. itaque cùm nemo ignoret conuiuium agitari, verecundia ducti omnes neceſſarios, familiares, & quocunque tandem pacto ibi coniunctos inuitant. Probantibus id reliquis, Theo ſermonis in partem ſuccedens: Eſto, inquit, hæc: non enim abludunt à vero. Sed, ſi placet, id adde, huiuſmodi conuiuia non amicorum tantùm eſſe, ſed & ad cognatos pertinere, adfinitate alterius familiæ in gentem adſcita. Ac quod plus habet momenti, duabus in vnam coeuntibus familiam, cũ accipiens dantis familiares & amicos, tum dans accipientis exiſtimans ſibi comiter demerendos, duplicem conuiuarum faciunt numerum. Deniq; cùm multa, adeoq; pleraque in nuptijs mulieres peragant: vbi adſunt mulieres, neceſſe eſt etiam viros adhiberi.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum mare an terra obſonio præbendo præſtet.

GALEPSVS Eubœæ, vbi thermæ ſunt, locus eſt natura ita factus, vt multa habeat ad voluptates liberales conducentia. itaque eſt cœnaculis & conclauibus exædificatus, vt quaſi pro communi totius Græciæ refectorio vſurpetur. Ibi cùm & terreſtria multa capiantur animalia, & volucria, non minùs mare annonã menſæ commodam ſuppeditat, in locis puris mariq; ponè litus profundo multos bonosque alens piſces. Maximè autem is locus frequentatur vere vigente. Multi enim tunc eò conueniunt, mutuaque vtuntur in omnium copia rerum conſuetudine, & per ocium plurima de rebus ad humanitatem pertinentibus agitant colloquia. Cùm autem ibi degeret ſophiſta Calliſthenes, difficile erat alibi cœnare. Erat enim comitas eius tãta, vt denegare inuitanti nemo poſſet: & id iucundiſſimũ, quòd omnes elegantes ſolebat in vnum locum cõgregare. Sæpenumerò quidem imitabatur Cimonem de antiquis, multos omniſq; generis conuiuas amicè ad cœnam vocans. pleruunq; tamen Celeum, quem primum narrant nobilium ac bonorum virorum inſtituiſſe quotidianum conuentum, idq; Prytaneum appellaſſe. Identidem autem huiuſmodi conuenientes cœtibus ſermones ſunt habiti. Euenit aliquando, vt maiorem in modum varij appoſiti cibi, occaſionem præberent quærẽdi de obſonijs, terráne an mare ea ſuppeditaret commodiora. Ibi cùm reliqui ferè omnes terreſtria laudarent, multa, omnigena, & innumera generum ac diſcriminũ varietate abundantia: Symmachum Polycrates compellans, Tu verò, inquit, animal bimare, toiq; innutrite maribus, quæ ſacram apud vos ambiunt Nicopolin, non defendis Neptunum? Equidem volo, reſpondit Symmachus, teque mihi adiutorem aduoco, qui iucundiſſima Achaici maris parte frueris. Enimuerò, inquit Polycrates, à conſuetudine ordinemur. Sicut enim de multis poetis vnum qui reliquis præſtat eximio nomine poetæ afficimus: ita cũ multa ſint obſonia, piſcis tamẽ obtinuit, vt vel ſolus vel præcipuè piſcis obſonium appellaretur, quia virtute reliquis omnibus multò antecellat. Nam obſoniuoros & obſoniorum cupidos vocamus, nõ qui bubulis carnibus delectantur, vt Hercules, qui poſt carnem virides ficus edit: non qui ficubus, vt Plato: non qui vuis, vt Arceſilaus: ſed qui ſubinde in foro piſcario verſantur, & tintinnabulum celeriter exaudiunt. Et Philocratem Demoſthenes auru proditione parto ſcorta & piſces emere dicens, gulæ ſtudium ac libidinẽ homini exprobrauit. Ac non ineptè Cteſiphon quoddã obſoniuoro in ſenatu vociferante, Crepabo medius: Nequaquam, inquit, nos piſcium eſcam facias. Iam qui verſiculum huncce fecit,

Ad capparim viuis, cum liceat ad anthiam,

quid ſibi voluit? Quid, bone Iupiter, volunt ſibi, qui ad oblectationem ſe mutuò inuitantes dicũt, hodie in acta cœnabimus? nónne quod in litore cœnam, vt eſt, ſuauiſsimam eſſe ſentiunt? non quidem propter fluctus aut lapillos (quis enim in litore lecythum & capparin menſæ adhibeat?) ſed quòd copioſis ac recentes piſces menſam ſint inſtructuri. Adde quòd omnium aliorum obſoniorum precium exceditur à marino. Cato ſanè non vltra modum, ſed verè dicẽdo inuehens in luxum vrbis dixit, Pluris vendi piſcem quàm bouem. Teſtam enim piſcium plenam tanti vendunt, quantum vix redimatur centum ouibus & vno boue capitis loco præcedente (quod fuit ſacrificij ſolennis genus) mactatis. Porrò vt de medicamentis medicus optimè, de cantu muſicus iudicat, ſic etiam de obſoniorum præſtantia is, qui impendio ijs ſtudet. Non enim Pythagora hæc arbitro vtemur aut Xenocrate; ſed Antagora poeta, & Philoxeno Eryxidis F. & Androcyde pictore: quem aiunt cùm Scyllã pingeret, piſces circa eam ad viuum vſque ſtudioſiſsimè expinxiſſe, quòd obſonijs eſſet deditus. Antagoræ autem poetæ in caſtris congros elixanti atq; accincto ſuperueniens Antigonus rex, putáſne (inquit) Homerũ congros coquentem Agamemnonis res geſtas deſcripſiſſe? & ille non ineptè reſpondit: Tu verò putas Agamemnonem res iſtas geſsiſſe, curioſè inquirendo quis in caſtris congros elixaret? Hæc, inquit Polycrates, ego pro piſcium patrocinio attuli, fretus & teſtimonio piſces vendentiũ, & conſuetudine. Ego verò, ait Symmachus, ſeriò rem, ac magis dialecticè aggrediar. Nam ſi id eſt obſonium, quod cibum reddit ſuauiorem: vtique optimum id fuerit obſonium, quod maximè detinere appetitum in cibo valet. Ergo ſicut philoſophi, qui à ſpe quam vnicè prædicabant Elpiſtici dicti ſunt, nihil eſſe pronunciauerunt quod vitam magis contineat atq; ſpes, qua non condiente eã vita ſit intolerabilis: ita etiam ad alimentũ id ponemus appetitum continere, ſine quo id planè ingratum & incommodum ſit futurum. At eorum quæ terra ſuggerit, nihil tale inuenies. mare verò ſalem ſuppeditat. Primùm abſq; ſale nihil omnino eſt eſui, qui admixtus ipſum etiam panem condit. Itaque eodem in fano Neptunus & Ceres habentur. Deinde reliquis obſonijs ſales dulcius ſunt obſonium. Nam heroes tenui & frugali vſi & exercitatione adſueti victui, omnemq; adſciticiã & ocioſam voluptatem à menſis arcentes ſuis, ita quidẽ vt caſtris ad Helleſpontum poſitis, tamen piſcibus abſtinerent: carnes nihilominus abſque ſale edere non ſuſtinuerunt: teſtantes id ſolum obſonium repudiari nõ poſſe. Vt enim colores lumine, ita ſapores ſale opus habent vt ſenſum adficiant *. niſi graues ijs & moleſti accidant. Cadauera enim magis ſunt eijcienda quàm fimus, aiebat Heraclitus. Omnis verò caro mortua eſt, & cadaueris pars: ſalis autem vis tanquam anima ſuperueniens, gratiam ei ac voluptatem conciliat. Itaque etiam acria & ſalſa ante cibum ſumunt, & omnino quibus plurimum

salis adest. hæc enim alliciunt appetitum ad alia obsonia, hisq; ille delinitus ad reliqua alacris recensq; se confert. si verò ab alijs incipiat, mox elanguescit. Non ad cibum proinde duntaxat, sed ad potum quoq; condimenti vim

Ilia.λ,629 sales habent. Homerica enim illa cepa potus condimentum, nautis potiùs & remigibus quàm regibus conueniebat. Qui verò cibi mediocrem salsuginem, ob consensum cum ore ventriculi, vini omne genus gustu suaue & mite reddunt, omnem aquam gratam potu. Tum earum quas cepa adfert molestiarū nihil adest sali. quin & digerit reliquos cibos, mollioresq; & obsequentiores concoctioni reddit: vt & condimenti gratiā, & vim medicamēti sales corpori conferant. Cæterùm marina obsonia reliqua præterquam quòd sunt suauissima, maximè etiam sunt innoxia. nam & carnosa sunt, & non perinde vt carnes grauant, sed facilè concoquuntur & digeruntur. Testimonium mihi perhibebunt Zeno hic, atq; etiam me hercle Crato, qui ęgrotantes ante omnes alios cibos ad piscem ablegant, vt leuissimum. Nec caret ratione mare saluberrima & elaborata corporibus alimenta gignere: quando etiam nobis aërem tenuitate & puritate commodum edit. Rectè ais, inquit Lamprias: sed aliquid præterea de hac re commentemur. Solebat auus meus idētidem dicere Iudæos subsannans, Eos à iustissima carne abstinere. Nos autem dicemus iustissimum esse obsonium quod è mari petitur. Nam vt cum terrestribus nullum aliud ius nobis intercedat, saltem ijsdem aluntur rebus, aeremq;, lauacra, potum indidem vnde nos hauriunt, & pudorem iugulata incutiunt miserabili voce: cum pleraque nobis familiaria conuictu facimus. Marinum verò oīno à nobis alienum est genus, & quasi in alio mundo natum educatumq; viuit: neque vox vlla aut adspectus, aut ministerium ab eorum cæde nos reuocat. nullus enim nobis vsus est eius animalis, quod ne viuit quidem apud nos: neque vllo nobis amore erga illud opus est. Sed quem nos incolimus locū, ipsis est tāquam orcus. nam in eum simulatq; peruenere, moriuntur.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum suem venerantes Iudæi, aut potius auersantes, carne eius abstineant.

HAEC cum essent dicta, & quidā in diuersam partem disputare intendissent: Calistratus eorum sermonem profligans, Quomodo, inquit, vobis dictum videtur in Iudæos, Iustissima eos carne abstinere. Præclarè admodum, aiebat Polycrates. Ego quidem vehementer dubito, vtrùm Iudęi in honorem porci, aut quod animal illud abominētur, esu carnium suillarum sese abstineant. Nam quæ apud ipsos dicuntur, fabularum sunt similia. nisi fortasse habent serias quasdam rationes, quas non efferunt. Ego itaque, aiebat Callistratus, arbitror id animal in aliquo apud istam gentem esse honore. Porcus deformis est. quid tum postea? est etiam fœdus. tamen cantharo, gryphe, crocodilo, fele turpior nō est, aut natura ineptior: quorum alia ab alijs Aegyptiorū sacerdotum sanctissimis coluntur. Quòd autem sui parcitur, isq; in honore habetur, non caret ratione. Prima.n. suis (vt aiunt) rostro terram findens, vestigium arationis impressit, ac vomeris opus submonstrauit: quē hynin inde dictum sunt qui putent. Iam Aegyptij qui cauā & mollem incolunt regionem, oīno etiam aratri vsum non admittunt: sed postquam Nilus eluuie sua solū rigauit, eum subsequentes, sues in agros depellunt. eæ verò calcāda ac fodienda tellure celeriter eam altè subuertunt, semenq; occulunt. Neq; rapi in admirationem hoc debet, si sunt qui hac de causa suum esu abstinent: cum apud barbaros alia animalia in maiore sint honore ob causas viliores, aut etiam planè ridiculas. Nam murem araneum (si quidem is mygale est) diuinos repetisse honores aiunt apud Aegyptiores propter cęcitatem: quòd tenebras luce antiquiores ij arbitrentur: eamque è muribus nasci quinta ætate, in nouilunio: atque iecur eius deminui lumine Lunæ deficiente. Leonem verò Soli dedicant, quòd de curuiunguibus quadrupedibus sola leæna vidērem edat fetum quòd momento temporis dormiat, oculique dormientis suffulgeant. & quod Leontini fontes & hiatus suos noua aqua repletos inueniunt, Nilo exūdante quando Sol per Leonem transit. Ibi ferunt receos ex ouo exclusam duas appendere drachmas: quantum etiam recēs nati infantis cor appendit. Ibis quoque pedum diductione, eorū inter se & cum rostro comparatione, triangulum repræsentat æquilaterum. Et quis tandem has culpet Aegyptiorum inepias: cum memoria proditum sit Pythagoricos quoque album venerari gallum: & de marinis mullo maximè, vrticaque abstinere. magos autem, qui à Zoroastre descendunt, terrestrem echinum quàm maximè venerari, mures aquatiles odisse, dijsque carum & beatum iudicare eum qui plurimos interfecerit. Existimo autem Iudæos, si abominarentur porcum, interfectnros eum fuisse, sicut mures necant magi. Nunc tam interficere, quàm edere suem ijs est religio. Et fortalsis rationi hoc consentit, sicut asino inus est apud eos honor, qui fontem aquæ eis demonstrauit: ita suem eos revereri, vt sationis & arationis magistram. Nisi fortè etiam leporum esu abstinere Iudæos dicendum putemus, quòd vt pollutos & impuros auersentur. neque * sermonem excipiens Lamprias: sed leporis quidem * propter * * bestia similima. Videtur enim lepus magnitudine & celeritate sentiendi instrumentorum pollere. nam & color, & aures, & nitor oculorum, & salsum mirabiliter conuenit: vt nihil omnino tam paruum tam magno sit, ad formam quod attinet, simile. Nisi me hercle etiam ob similitudines æmulatione Aegyptiorum ducti, velocitatem animalis diuinam reputant, itemque sensus instrumentotum subtilitatem. Nam leporum oculi adeò sunt indefessi, vt etiam apertis ijs dormiant. Celeritate autem exaudiendi videtur alijs anteire. cuius admiratione ducti Aegyptij in suis sacris literis picto lepore auditum significant. Suillam autem carnem Iudæi abominati * quòd maximè barbari abhorrent à vitiliginibus & lepra, quas putant esu harum carnium adsciscit. Etenim videmus suem sub ventre plenum esse lepra & scabiosis malignè pustulis: quæ sanè existimatur à praua corporis affectione & corruptela eorū quæ intus sunt in superficiem erumpere. Porrò autem suis victus ita turbidus & immundus non caret vitio. nullum enim animal videmus ita gaudere cœno ac sordidis impurisque locis. etiam si non ineamus rationem ortus & naturæ quam in sese habent. Oculi etiam porcorum ita dicūtur confracti, & humi defixi, vt nihil eorum vnquam cernant, quæ supernè sunt, neque in cœlum intueantur: nisi supini contra naturam facti pupillas sursum obuertant. ideoque animal hoc, aliàs clamosissimū, vbi supinatum fuerit, tacere attonitum insolenti conspectu cœli, maiorique metu vociferationem eius reprimi putant. Si verò fabulosa etiam licet huc adferre: fertur Adonis à sue interfectus. Adonis autem idem cum Baccho esse creditur: & multa peraguntur in vtriusque sacrificijs, quæ fidem faciant huic sententiæ. Alij Adonidem fuisse amasium Bacchi autumant. & versus est in hunc sensum Phanoclis, amori dediti hominis,

Per montes errans diuum cum nosset Adonin,
Cyprida consectans egregiam, rapuit.

Hæc Symmachus admiratus admodum ea quę erant dicta, An tu, inquit, gentilem nostrum deum ò Lampria, Euium & excitatorem mulierum dictū, & cuius gloria insanientium floreat honoribus, Hebręorum mysterijs transcribis atque adoptas? aut re vera est ratio quędam, quæ Adonidem cum Baccho eundem esse demonstret? Mœragenes autem succurrens: Fac, ait, hunc missum.

Ego,

Egò, qui Athenienſis ſum, reſpondeo tibi ac dico, diuerſus neutiquam eſſe. Et quidem pleraq; huc pertinentia argumenta, ijs duntaxat nota ſunt & dici fas eſt, qui Trietericam (ſeu triennalem) apud nos Panteldan (perfectum nimirum numinis cultum) initiati tenent. Quæ verò ediſſerere inter amicos nulla religio prohibet, maximè apud vinum & dona Bacchi, ea, ſi iſti iubent, paratus ſum proferre. Cùm iuberent & flagitarent omnes: Primùm, inquit, maximè & perfectiſsimæ Iudæorum ſolennitatis & tempus & modus cum Bacchi ſacris congruit. Quod enim ipſi vocant Ieiunium, id ſic celebrãt, vt maximè feruente vindemia proponant mẽſas in quibus expoſitæ ſint omnis generis fruges. & ſub tabernaculis deſidens, potiſsimùm è palmitibus & edera quæ contexuntur: & diem quæ feſtum antecedit, Tabernaculariam nominant. Paucis verò pòſt diebus aliam feſtiuitatem nõ obſcurè, ſed omnino apertè Baccho nuncupatam celebrant: Eſt etiam ſolenne apud eos feſtum cradephoria à palmitibus geſtandis, & thyrſophoria, vbi thyrſos geſtantes in templum intrant. quid intus faciant, ignoro: credibile eſt Bacchi ab ijs ſacra peragi. nã & tubis exiguis, ſicut Argiui Bacchanalibus, vtuntur ad euocationem numinis: & alij progrediuntur citharis ludentes, quos ipſi Leuitas appellant, ſiue à Lyſio, ſiue ab Euio (vtraque vox Baccho congruit) ita dictos. Opinor etiam ſabbatorum ferias non planè à Baccho eſſe alienas. Quod enim Sabbos etiamnum multi Bacchos appellent, eamq́ue edant vocem dum orgia Bacchi celebrant * licet & è Demoſthene oſtendere, & è Menandro, & non de * aliquis fortè dixerit, factum eſſe ob aſebeſim, id eſt impietatem, qua tenentur bacchantes. Ipſi autem huic ſermoni teſtimonium dicunt. ſabbatum enim colentes, maximè ad bibendum & ebrietatem Inuicem ſeſe inuitant: aut ſi qua grauior res obſtet, omnino quidem guſtare merum in more habent. Has fortaſſe aliquis eſſe coniecturas aſſerat. Sed alia ſunt argumenta, quæ planè noſtram demonſtrent ſententiam. * Primùm enim arguit hoc pontifex maximus, qui feſtis diebus mitratus ingreditur, hinnuli pellem auro contectam indutus, tunicamq́ue ad talos pertinentem geſtãs, & cothurnos. multa autem tintinnabula dependent de veſte, quæ inter ambulandum ſtrepitum edunt, vt & * apud nos. Sonitibus autem nunc vtuntur in ſacrificijs, & æratas dei nutrices appellant, monſtraturq́ue in aduerſis ſublimi thyrſus expreſſus, & tympana. quæ ſanè non alij deo, quàm Baccho conueniunt. Porrò autem mel ſacrificijs non adhibent: quòd eius admixtione vinum corrumpi videatur, eoq́ue libabatur & ebrietas parabatur antequam vitis extitiſſet. & hodieq; barbari qui vino carent, mulſum bibunt, dulcedinem radicibus auſteris & vini saporẽ æmulantibus medicantes. ac Græci Nephalia, id eſt ſobria, hæc & libationes melleas dijs offerunt: quòd vino maximè aduerſam naturam mel habeat. Bacchum verò à Iudæis coli, id quoque argumento non leui eſt, quòd inter multas pœnarum formas vna maximè odioſa eſt, qua vino interdicitur damnatis ad certum tempus, quod à iudice præſcribitur. qui autem ſic puni- *

Deſunt reliqua huius libri. Exſtant autem capitum indices, quos ſubiungo.

QVAESTIO SEXTA.

Quis apud Iudaeos deus.

QVAESTIO SEPTIMA.

Cur dies planetis cognomines, non ſecundum illorum ordinem, ſed inuerſè numerant. in qua etiam de ordine clauorum.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur annulos potiſſimum in digito geſtant, qui medio proximus eſt.

QVAESTIO NONA.

In ſigillis deorumne, an ſapientum virorum gerendæ imagines.

QVAESTIO DECIMA.

Cur medium lactucæ à mulieribus non comedatur.

PLVTARCHI,

Sympoſiacon, ſeu Conuiualium diſputationum, Liber quintus.

QVIS hoc tempore tuus, Soſsi Senecio, ſit de voluptatibus animi & corporis ſenſus, mihi quidem ignotum eſt,

—multi dirimunt quoniã nos Ilia.α,156
Vmbroſi montes, atq; obſtreperi
maris vndæ:

Olim ſanè mihi videbare non admodum amplecti, aut probare eorum ſententiam, qui animo nullam peculiarem delectationem, nullum proprium gaudium, nihil quod pro ſe ipſe expeteret concedebant: ſed eum ſimpliciter vitam corporis comitari, eiusq; affectionibus vnà vel gaudere vel mœrere cenſebant, vtpote qui inſtar materiæ formas in ſe admittentis rerum, aut in morem ſpeculi ſimulacra eorum quæ carnis ſenſibus accidunt recipientis adſectus eſſet. Cuius illiberalis opinionis falſitas cum multis alijs detegitur argumentis: tum in conuiuijs vrbani atque belli homines ſtatim à cœna ad colloquium veluti ſecundas menſas ſe conferentes, ijsq́ue inuicem oblectantes, vnde ne tantillum quidem voluptatis in corpus redit, teſtantur ſuum eſſe peculiarem penum voluptatibus animi, propriasq́; ei voluptates, alienas reliquas quæ corporis contagio percipiuntur. Sicut igitur nutrices, quæ cibum infantibus præbent, parum percipiunt voluptatis: ſaturatis autem ijs & fletu miſſo dormire orſis, ipſę tum pro ſe commodo cibo potuq́ue fruuntur. ita animus in partem venit voluptatum quæ edendo bibendoq́ue percipiuntur, corporis appetitionibus in morem nutricis interuiens, eiusq́ue deſiderijs ſe accommodans, concupiſcentiamq́; demulcens: vbi verò illud mediocriter affectũ conquieuit, ibi tũ defunctus ſuo miniſterio & negocijs vacuus exinde ſuas ad voluptates conuertitur, diſputationibus ſe recreans & diſciplinis, hiſtorijsq́ue & ſubtilium rerum quæſtionibus. Et quid de his dicam? cùm videamus importunos homines, & à litteris humanioribus alienos à cœna animum ad alias voluptates quàm longiſsimè à corpore abducere, ænigmata, griphos, & nomina certo numerorum ſymbolo tecta proponendo. atque hinc mimis, ethologis, Menandroq́ue & eius fabulas agentibus locum conuiuia ceſſerunt. non quòd dolorem aliquem corpori demerent hi, aut lenem carni blandumq; motum adferrent: ſed quòd naturalis in animo vniuſcuiuſque contemplandi & philoſophandi cupiditas ſuam quandam delectationem requirit, poſtquã occupationibus & miniſterijs quæ corpori impedimus, liberati ſumus.

QVAESTIO PRIMA.

Cur cũ voluptate quadam audiamus eos, qui iratorum vel mœrentium geſtus repræſentant: iratos aut dolentes verè, moleſtè feramus.

TALES diſputationes habitæ ſunt etiam te præſente. Cùm enim Athenis Strato comœdiam docendo magnam reportaſſet laudem, ac frequentes de ipſo ſermones, Boethus Epicureus nos conuiuio

excepit, multis qui ab eadem erant secta ad cœnam adhibitis. Deinde quod fieri inter doctos adsolat, comœdiæ mentio sermonem eò deduxit, vt quæreretur, Qua de causa iratorum, dolentium, aut metuentiū sibi voces non sine molestiâ audimus: qui verò istos animi motus imitando exprimunt, vocesque & gestus referunt eo-
* rum, nos delectant. Isti omnes vno ferè ore hanc adferebant rationem: Præstare imitatorem verè sic adfecto, eò quòd ipse sic adfectus non sit: idque nos sentientes delectari & gaudere. Ego autem, tametsi pedem in alieno, quod aiunt, choro ponerem, tamen hæc dixi. Cum natura simus ratione præditi, artiumque amantes, ijs quæ scitè & artificiosè aguntur, idque feliciter, familiariter afficitur, eaque admiramur. Nam veluti apis ob studium dulcedinis suum omnem materiam, cui melleum aliquid insit, consectatur: ita homo natura artium studiosus & pulchritudinis, omne opus, omnem actionem mente ac ratione constantia amplectitur & diligit. Itaque si puerulo proponas iuxtà paruum panem, & catellum vel buculam è farinis effictam, ad hoc illum, non ad panem ferri cernes. itemque si rude argentum, & simul argenteum animalculum aut poculum præbeas, id potiùs deliget, cui videt aliquid rationis & artis esse admixtum. Itaque istiusmodi homines etiam magis delectantur ænigmatibus, & iocis aliquid inuolucri ac difficultatis habentibus. nam elegantia & subtilitas naturam, vtpote ei accommodata & vernacula, nemine docenre ad se trahit. Quoniam ergo is qui verè irascitur aut dolet, in quibusdam communibus adfectionibus & exemplis cernitur, in imitatione autem calliditas & probabilitas visitur, si quidem ea successu non careat: his delectari solemus, offendi istis. Etenim eodem nos modo adficiunt spectacula. Homines enim morientes aut morbo conflictatos sine molestia non videmus. Philoctetam pictum, & effictam Iocastam (in cuius faciem aliquid argenti admiscuisse ferunt artificem, vt æs hominis exanimati & contabescentis speciem in superficie referret) cum voluptate spectamus & admiramur. Atque hoc, aiebam, contra vos Epicureos Cyrenaicis non leue est argumentum, non circa visum aut auditum, sed in animo esse oblectationem quæ è spectaculis & auditionibus percipitur. Quippe gallina continenter vociferans, & cornix, molestum est ingratumque auditu. qui autem gallinæ cantum imitatur aut cornicis, is voluptatem adfert. Et tabe correptos non adspicimus absque molestia: eorundem simulacra spectare nobis est voluptati. quia nimirum animus imitatione trahitur: quod quidem eius naturæ conuenit. Alioquin enim quid passi, aut qua extrinsecus adfectione accidente Parmenonis suem ita admirati sunt homines, vt in prouerbium abiret? Et quidem ferunt Parmenone ob hanc rem celebri, quosdam idem æmulando certasse. cumque homines præiudicio occupati dicerent, Bene hoc, sed nihil ad Parmenonis suem, quendam cum porcello sub axilla gestato prodijsse: & cùm vero suis grunnitu homines tamen dicerent, Et quid hoc ad Parmenonis suem: eum emisso in medium porcello arguisse, non veritatem eos in iudicando, sed opinionem sequi. Quo maximè fit manifestum, eandem sensus adlectionem non eodem modo animum adficere, nisi accedat persuasio, id quod fit studiosè ac cum ratione confici.

QVAESTIO SECVNDA.

Poeticam concertationem antiquam fuisse.

CVM Pythia celebrarētur, disputatum fuit de abolendis adsciticijs certaminibus. Nam cùm vltra ea, quæ tria erant antiquitus instituta certamina, tibicinis Pythici, citharistæ, ac citharœdi, admissus esset tragœdus: quasi porta aperta iam non resisti potuit confertim irrumpentibus omnis generis auditionibus, atque inde varietas quidem certamini non iniucunda & festiuitas parta est: seueritas tamen & elegantia deminuta: & cum iudicibus multum molestiæ factum est, tum multæ (vt solet) multis victis inimicitiæ. Non postremo loco censebant fabularum scriptores & poetarum gentem inde amoliendam. neque hoc odio literaturæ impulsi, sed quòd ij longè omnium certantium nobilissimi pudorem incuterent, molestiamque adferrent, cùm omnes scitè elegantesque haberentur, neque tamen vincere vniuersi possent. Nos autem in concilio dehortati sumus eos, qui mouere res constitutas ac nouare cuperent, certaminique tanquam musico instrumento neruorum & vocum multitudinem vitio darent. Atque in cœna, quam Petræus præmijs tribuendis præfectus præbebat, cùm de eadem re sermo incidisset, musicæ sumus patrocinati: pronunciauimusque poeticam non serò aut nuper ad sacra certamina venisse, verū antiquitus coronas pro victoria reportasse. Non deerant, qui putarent me obsoletas res in medium adducturum, puta Oeolyci Thesali sepulturam, & Amphidamantis Chalcidensis: in qua ferunt Homerum & Hesiodum carminibus certasse. Ego his, quòd grammaticorum sermonibus omnia essent trita, vt & eos qui in funebribus Patrocli ludis non hastam iaciendo, sed dicendo præmium meruissent, Achille huic etiam rei munera largiente: his, inquam omissis, id dixi, quòd Acastus Peliam patrem funerans poematum certamen instituit, idque Sibylla vicit. Hæc cum multi me repræhenderent, & narrationis tanquam absurdæ testem aliquem poscerent: commodùm recordatus asserui Acesandrū in opere de Africa autorem eius esse. Sed huius, aiebam, lectio non est omnibus in promptu. Scriptum autem Polemonis de thesauris Delphicis existimo plerisque vestrum curæ fuisse vt legerent: itaque oportet, hominis variè docti, & non oscitanter in rebus Græcis versati. Ibi ergo legetis in Sicyonio thesauro repositum libellum aureum, dedicatum ab Aristomacha Ery . . . . . poetria, cùm Isthmia vicisset. Neque est quod attoniti spectemus Olympia, tanquam Fati in morem certamina immutabilia cui sint. Nam Pythia musicorum tres aut quatuor concertationes exordij loco habebant. Gymnicum certamen initio ferè ita fuit institutum. Olympijs omnia, cursu excepto, additamentorum loco accesserunt. Multa etiam quæ posuissent, deinde rursum sustulerunt, vt certamen quod mulo tergo equitem gestāte, & alterum quod curru iniunctis mulis obibatur. (hoc apenam, illud calpen vocabant.) Sublata est etiam corona quæ pueris quinquertio certantibus fuerat proposita: omninoque multa in festiuitate ea nouè sunt instituta. Iam hoc quoque notum est, olím singulare certamen apud Pisam fuisse celebratum, vbi quidem etiam necaretur victus aut se dedens. ne denuò autorem historiæ *
requiratis, cuius si mihi inter pocula nomen memoria non suggerat, ridiculus fiam.

Ilia.ψ.886 620 795.

QVAESTIO TERTIA.

Quid causa sit, quòd pinus Neptuno & Baccho sacra habetur: & quòd initio è pinu corona victoribus Isthmico certamine data est, deinde ex apio, nunc rursum pinea.

CORINTHI in cœna, cùm nos Lucanius pontifex maximus excepisset conuiuio, quo tempore Isthmia agebantur, quæstio incidit, qua de causa è pinu corona eo certamine victori daretur. Ac Praxiteles quidem enarrator fabulosam rationem attulit, dicens ita ferri: Melicertæ corpus inuentum fuisse à mari ad pinum allisum. Etenim non procul Megaris locum esse, qui Pulcræ cursus appelletur: quòd Megarenses ferant hac Inò cum infante quem gestabat ad mare cucurrisse.

Vulgatam

Vulgatam porrò aiebat eſſe opinionem, peculiare Neptuno eſſe pineum ſertum. Hæc cum addidiſſet Lucanius, arborem etiam Baccho conſecratam haud abs re Melicertæ honoribus fuiſſe deſtinatam: hoc ipſum in quæſtionem venit, ecqua tandem ratione veteres pinũ Neptuno Bacchoque conſecrauiſſent. Ego oſtendi mihi nihil ea in re ineſſe abſurdi videri. Vterque enim, aiebam, deorum humido & genitali principio præeſſe cenſetur: & Neptuno à ſecundandis ſtirpibus, Baccho Dendritæ, id eſt arborum tutori, omnes propè Græci ſacrificant. Verumtamen dicere aliquis poſsit, peculiariter Neptuno pinum conuenire: non, quod Apollodorus putauit, quia mari finitima ſtirps ſit, aut quia itidem vt mare ventos delectet (nam & hoc ſunt qui dicant): ſed ob nauium potiſsimum conſtructiones. Pinus enim, & cognatæ ei arbores picea ac larix, cum ligna nauigijs aptiſſima ſuppeditant, tum piſcis ac reſinæ vnguentum, ſine quibus compactorum lignorum nullus erat futurus in mari vſus. Pinum porrò conſecrauere Baccho, quia vino ſuauitatem conciliet. Nam quæ loca pinubus abundant, in ijs vinum ſuaue vites generant. Theophraſtus id calori terræ imputat. vniuerſè enim pinum in argilloſis naſci locis: & argillam, calida cum ſit, excoctioni vuarum ſubſeruire: ſicut eadem aquam etiam leuiſsimam & ſuauiſsimã edit. præterea admixta ſumento, additamentum largum eo ſua caliditate roborando augendoq; adfert. Enimuerò probabile eſt è pinu ipſa vitem accipere ſua emolumenta, cum ad conſeruandum vinum multis modis ea conducat. Nam & pice vniuerſi vaſa oblinũt, & reſinam multi vino admiſcent, vt de Græcis Euboenſes, & in Italia qui ad Padum accolunt. & è Gallia Viennæ vicina vinum picatum adſertur, quod in ſummo eſt apud Romanos precio. Hæc enim non tantum bonum quendam odorem indunt, ſed vinum quoque commodum redignnt, calore ſuo muſteas & aquoſas partes celeriter conficientia. Ea poſtquam dicere fuerunt, de rhetoribus is qui maximè libros ad humanitatem facientes euoluiſſe videbatur, dij boni, inquit: quaſi verò non nuper admodum à pinu ceperit corona Iſthmiorum peti, cum antè apio redimerentur? Sanè in comœdia audire eſt auatum quendam iſta dicentem

Libenter iſthmia precio hoc vendam tibi,
Apij corona quanto pro ſus venditur.

Narrat etiam Timæus hiſtoriæ ſcriptor, Corinthijs cũ de Sicilia cum Carthaginenſibus dimicaturi ad pugnam irent, occurriſſe quoſdam qui apium ferrent. quod cum plerique aduerſum oblatum eſſe putarent omen, quia apium videtur inauſpicatum eſſe, & qui periculosè ægrotant, eos apio opus habere dicimus: Timoleon animos ſuorum dictis erexit, Iſthmiorumque admonuit, quibus Corinthij victores apio coronarent. Ad hæc prætoria Antigoni nauis, cum è puppi eius ſponte enatum eſſet apium, Iſthmia fuit cognominata. Iam ſcolium hoc carmen manifeſtum teſtam in more fuiſſe ait apio tectã. * ſic autem eſt compoſitum.

Minerua tellus vſta validis ignibus
Bacchi nigrum gremio occulit acris ſanguinem,
Orc Iſthmicos ſuo tenero; ſurculos.

Aut hæc, aiebat, non lect * pinum, vt non adſeiticiam aut nouam, ſed maiorum more vſurpatam, & antiquitus in coronis Iſtmicis cui locus fuerit, prædicantes. Commouit nonnihil adoleſcentes quidem ſermo. hic, à viro variæ doctrinæ multiplicisque litteraturæ habitus. Lucanius verò me intuens, ſimulque renidens, Proh Neptune, inquit, quanta litterarum copia. Alij autem, vt apparet, ignoratione & imperitia noſtra abuſi contrà nobis perſuaſerunt, pineam fuiſſe apud maiores noſtros Iſthmiorum coronam: apium autem è Nemea imitatione quadam, alienum cum eſſet, huc obrepſiſſe Herculis gratia, pinumque ſuo loco expulſam, habito apio pro re his ſacris idonea. aliquanto pòſt tempore pinum recupetaſſe priſtinam dignitatem, & nunc eſſe in ſummo flure atque honore. Mihi quidem fides facta eſt, animumque aduerti: atque adeò multa teſtimonia huius rei edidici ac commemini. Nimirum Euphorio ſic de Melicerta ſcripſit.

Plorantes puerum tunc frondibus impoſuerunt
De pinu ſumptis: vnde & mos ferre coronam
Iſthmia vincenti. neque enim illo tempore Mnemes:
Natus ad Aſopi partu prorepſerat vnd.as
Ille Charon, apu primus qui tempora denſis
Implicuit ſertis: inuentor moris, & auctor.

Et Callimachus apertius etiam aliquanto rem explicat, apud quem Hercules ſic dicit de apio.

Hoc, vbi Neptuno peragent certamina ſacra,
Victori ſignum congruet Iſthmiaco.
Atque Corinthiacis pinus victoribus olim
Gloria nunc Nemeæ ritibus obſoleat.

Præterea, niſi fallor, incidit in Proclis ſcriptum, qui narrat primò certatum fuiſſe de pinea corona: deinde cum inter ſacra haberi hoc certamen cepiſſet, eò è Nemea ſtiuitate traductam fuiſſe coronam ex apio. Fuit autem Procles iſte vnus ex ijs, qui in Academia Xenocrati operam dederunt.

QVAESTIO QVARTA.

De eo quod eſt apud Homerum, ζωρότερον δὲ κέραιε. —

Ilia. 9.203.

VIDEBATVR nonnullis qui in cena nobiſcum aderant ridiculus Achilles, qui iubetet meracius (id enim eſt quorundam opinione ζωρότερον) infundere Patroclum, & hanc ſubiungeret mandato cauſam, vt diceret velle ſe hoc ideò fieri, quia cariſſimos viros ſuo excepiſſet contubernio. Niceratus ibi Macedo, ſodalis noſter, contendebat non merum, ſed calidum appellari eo loco Zoron, à ſeruendo & vita vocabulo declinato. neque id ratiòne carere, vbi amici homines aduenissent, nouum denuò temperari craterem: cum nos quinque dijs libaturi, de integro vinum miſceamus. Soſicles autem poëta recordatus Empedoclis, qui dixerat in vniuerſali mutatione Zorotera fieri quæ prius fuiſſent permixtionis expertia: ab Achille vinum probè temperatum aiebat Zoron dici: neq; eſſe quod obſtet, quo minus Achilles Patroclo imperet, vt vinum ad potum benè temperet. neque nouum aut inſolens eſſe, quòd comparatiua loco poſitiuorum vſurpantur. Antipater verò ſocius noſter aiebat, priſca Græcorum lingua annos fuiſſe horos dictos: Za aut ſolere magnitudinem notare: itaque ab Achille precioſum & vetuſtum vinum Zoron, quaſi Zaoron nominatum. Ad hæc ego in memoriam eos reuocare iuſsi, quòd cum dicerent Zoroteron pro calido accipi à nonnullis, ſimul intelligerent calore celeritatem innui. vt cũ nos famulos iubemus calidiùs, id eſt velociùs miniſteria obire. Sed tamen, inquam, puerilis eſt veſtra contẽtio, qui veremini ne abſurdo alicui obnoxium Achillem faciatis, ſi fateamini eum præcepiſſe vt meracius vinum infunderetur. quod ſuſpicatus fuit Zoilus Amphipolita. Qui ſanè primum id ignorauit, quòd Achilles Phœnicem & Vliſſem ſciens eſſe ſenes, & diluto nõ delectari, ſed mero, reliquorum ſenum more, iuſsit validiorem potum apparari. Deinde cum eſſet Chironi diſcipulus, & non imperitus victu curandi corporis rationum, ratiocinatus nimirum eſt corporibus in ocio præter conſuetudinem degentibus temperamentum conuenire remiſsius & languidius: nam equis quoque inter alia pabula apium præbet, non abſque ratione: ſed quia equi præter morem ocioſi læ-

duntur pedes, aduersus quod damnum remedio est vt quod maximè apium. itaque in Iliade non inuenies aliàs equo apium exhibitum, aut aliquid similis saporis. Sed Achilles, vtpote medicus, cum equos solerter curatuit: & corpori suo desidens in ocio facilimam rationem victus vt saluberrimam procurauit. viros autem qui in pugna diem exegissent, existimans nõ eo victu quo desides esse tractandos, vinum præberi iussit meracius. Aliàs quoq; Achilles natura non videtur fuisse vinosus, sed immiti ingenio: vt quidam de eo dixerit,

Ilia.υ.467 *Non etenim miti est animo, aut placabilis hic vir, Sed valdè rigidus.—*

Ilia.ι.325: Ilia.ι.225 Atq; ipse quodam loco liberè collaudans seipsum, multas se insomnes noctes ait exegisse. cum sanè breuis somnus merum bibenti non sufficiat. Et Agamemnoni con uicium faciens, temulentum appellat, primo hoc vitium loco exprobrans, quod odisset maximè. vt iam omnino rationi conuenientissimum sit, eum istis viris ad se venientibus operam dedisse, ne vini mixtio, qua ipse solerет vti, illis ob vini imbecillitatem non satis esse accommodata.

QVAESTIO QVINTA.

De his qui multos ad cœnam vocant.

CVM Alexandreа rediremus, & nemo non amicorum nos conuiuio exciperet, factum est vt de discumbendo multi orirentur sermones, cum res ea multis inconuenientibus videretur difficultatibus patere: eò quòd singuli multos, & vtcunque eò pertinere creditos ad cœnam vocabant: itaque & in conuiuijs turbulenta fiebat conuersatio, & mox eadem dissoluebantur. Cum autem Onesicrates medicus non multos, sed admodum necessarios & intimos cœnæ adhibuisset, venit mihi in mentem eius quod Plato dixerat, de augmento vrbium, posse ad conuiuia accommodari. Magnitudo enim conuiuij iusta est, quandiu conuiuium manere potest. vbi ob conuiuarum multitudinem modum excedit, vt iam compellationes, mutua comitas & noticia excludantur, ne conuiuium quidem est. Oportet enim non vt in exercitu internuncijs, aut in triremi iussa gubernatoris renuntiantibus vti: sed vnumquenque pro se cum alijs colloqui: cum conuiuij chori in morem personam imam ita collocare debeat, vt summam exaudire possit. Hæc ego cum dicerem, auus noster Lamprias in mediũ iam proloquens: Ergo, inquit, non in cœnando dũtaxat, sed & in vocando ad conuiuium, opus habemus moderatione. Est enim, puto, etiam quædam humanitatis incontinentia, neminem compotorũ præteriens, sed omnes tanquam ad spectaculum aut ad auditionem trahẽs. Mihi quidem non ita ridiculum facturus videtur conuiuij præbitorem panis vel vini defectus, vt spacij & loci inopia: cuius oportebat semper copiam paratam esse nõ tantum inuitatis, sed vltrò etiam superuenientibus hospitibus atq; peregrinis. Iam panis aut vinum si non sufficiat, culpam licet in seruos tanquam furto rem ij minuerint conferre: loci inopia, in multitudinem insumpti, socordiæ est: inuitantis imputanda. Mirabiliter etiam probatur Hesiodus, quòd cecinit:

Theog. 116. *Vastum principiò chaos exstitit.—*

oportuit enim spacium & locum initò poni, vbi reciperentur res natæ. quod non obseruans meus filius, conuiuium heri tale instituit, in quo iuxta Anaxagoræ dictum omnes res simul essent. Enimuerò etsi loci apparatusq; sit satis, tamen vitanda est conuiuarum multitudo, quæ communionem sermonis & compellationum è conuiuio tollit: cum tolerabilius sit vini, quàm loquendi com munionem à cœna abesse. Itaque Theophrastus iocans tonstrinas appellauit conuiuia vini expertia, ob loquacitatem ibi desidentium. Sermonis autem societatem abolent, qui multos in vnam cœnam ingerunt: immò id efficiunt, vt perpauci inter se colloquantur. duo enim aut tres proximi inter se confabulari possunt, longius remotos neq; norunt, neque adspiciunt, equi cursum distantes

Hac vbi tendebat alij Telamonius Aiax,
Hac vbi Pelides alij.—

Proinde non rectè diuites luxuriant, domos ædificantes, triginta lectorum atque amplius capaces. is enim apparatus est conuiuiorum ab amicitiæ mutuo vsu alienorum, & solennis pompæ præ fidem porius quàm conuiuij rectorem requirentium. Verum illis cum venia hoc licet. inopes enim & verè cæcas putant fore diuitias & inclusas, si non tanquam in tragœdia testes habeant spectatores. Nobis ne multos simul inuitemus hoc erit remedij, vt sæpenumerò paucos vocemus. Nam qui rarò admodum, & (quod aiunt) per harma conuiuia instruũt, ijs necessitas incumbit vnumquenq; familiariom & notorum in numerum conuiuarum cooptandi. Qui frequentius, ternos aut quaternos vocando conuiuia nauiũ instar quibus amnes traijciuntur laxa & leuia reddunt. Cæterum discrimen aliquod multitudinis amicorum facit causæ adsidua ratiocinatio. Vt enim ad vsus nostros non vniuersas eorum copias, sed singulos ad eos aduocamus, ad quos apti sunt: ad deliberationem prudentes, ad causam dicendam disertos, ad peregrinationem quibus victus est expeditus & ocium: ita ad conuiuia quoq; subinde idonei sunt adhibendi. Idoneos voco, principi conniuium prębenti eos qui magistratum gerunt, si quidem amici sint, & proceres ciuitatis: in nuptijs autem & natalicijs, qui genere attingunt, & Iouis Homognij sunt participes. Atque in talibus conuiuijs & festiuitatibus maximè illi conuocandi sunt, qui inuicem in bona sunt gratia. Neque enim cum deo alicui sacrificamus, omnibus simul etiam vota facimus, quantumuis eodẽ in templo, eodem altari colantur: sed cum tres misceantur crateres, alijs è primo, è secundo alijs, sunt quibus è tertio libamus. Inuidia nãque extra deorum stat chorum. Diuinus autem nimirum etiam amicorum est chorus beneuolè distributus in conuiuijs.

QVAESTIO SEXTA.

Quid causæ sit, quòd initio cœnæ anguste, postmodò laxe sedetur.

HIs dictis, illicò quæsitum fuit de angustia accumbentium initiò, ac deinde laxatione: cũ videatur contrarium debuisse fieri, corporibus in cœna distentis. Fuerunt qui formam discumbendi causarẽt. omnino enim in latum discumbere nos, vt qui dextras in mensam protendamus: cœnati autem magis in latus nos obuertamus, corporisq; figuram acutam reddamus: neque iam secundum superficiem ferè, sed ad lineam spacium occupemus. Sicut ergo tali minus loci occupant si recti, quàm si proni cadant: ita vnumquenque nostrum principiò in faciem proclinari dum in mensam intuemur. deinde transformare accubitum in altitudinem ex latitudine. Pleriq; stragulo causam adscribebant. id enim dum accumbitur dilatari & laxius fieri: quomodo calcei attritu paulatim diducuntur & pedi spacium concedũt. Senex autem iocans, Duos, inquit, conuiuium habet dissimiles præfectos ac duces. initiò famem, quæ planè expers est artis instruendorum ordinum. deinceps Liberum patrem, quem ducendi exercitus peritissimum fuisse apud omnes in confesso est. Sicut ergo Epaminondas exercitum inscitia ductorum in angustias coniectum & se inuicem conturbantem ac atterentem, ipse in ducis partes succedens euoluit, inque ordinem reduxit: ita nos ab initio à fame confusè in vnum conductos & permistos nactus Bacchus, qui Lyæus & Chorius à soluendo & choris instituendis dicitur, in ordinem venustum atque humanum componit.

QVAESTIO SEPTIMA.

De his qui fascinare dicuntur.

CVm in cœna sermo incidisset de ijs qui fascinare dicuntur, & oculum habere fascinatorem: fuerunt qui totam rem nugas esse dicerent atque deriderent. At Metrius Florus, qui nos conuiuio exceperat: Famam, inquit, mirabiliter adserunt ea quæ eueniunt: sed ignoratio causæ fidẽ historiæ derogat: iniuria id quidem. Etenim innumera sunt, quorum cum substantia in aperto sit, causæ tamen nos latent. Omnino autem qui in singulis probabilitatem requirit, is quod mirabile est, ex omnibus rebus tullit. atqui vbi causæ ratio deficit, ibi dubitare & inquirere, hoc est philosophari, incipimus. vt philosophiam quodam modo perimat, qui admirabilibus fidem detrahunt. Oportet verò cur vnumquodque fiat causam ratione inuestigare: an fiat, ex historijs est percipiendum. Narrantur autem multa talia. Nouimus enim homines, qui intuendo Infantibus potissimũ noceant, qui ob humiditatem habitus sui imbecillitatemque ab istis adficiuntur atque in deterius mutantur: cum solidis & compactis iam corporibus hoc minus accidat. Phylarchus sanè refert Thibios qui olim circa Pontum habitauerunt, non infantibus tantùm, sed adultis etiam exitium attulisse: obtutu enim eorum, spiritu ac sermone adfectos, tabuisse & ægrotasse. idque senserunt vt apparet conuenæ, seruos inde emptos educentes. Sed de his hoc quidem fortasse minus est mirum. Contrectatio enim & contagium habet quoddam apparens adfectionis principium. Et quemadmodum reliquarum auium pennæ si cum aquilæ componantur pennis, pereunt defluentibus ob putredinem plumis: ita nihil impedit, quò minus hominis contractus alius vtilis sit, alius damnosus. Quòd autem damno aliquis afficitur tantum inspiciente altero, id euenit quidem sicut dixi: non creditur autem, quia causam habet indagatu difficilem. At verò, inquam ego, quodammodo tute causæ vestigium quoddam callemque venandæ attigisti, ad defluxus corporum perueniendo. Odor enim, vox, & fluxus halitus sunt quidam defluxus à corporibus animalium celati, & quasi partes eorum: ac sensui accidentes adficiunt eos. Ac multo magis probabile est talia à corporibus animalium deferri, ob calorem & motum spiritui quasi palpitatione quadam & conturbatione ingeneratum: qua corpus adsiduè pulsatum quosdam emittit defluxus. Maximè autem id fieri ab oculis, cõsentaneum est. Visus enim cum multis cieatur motibus, cum spiritu quem emittit, simul mirabilem quandam igneam vim dissiminat: cuius opera multa homo cum patitur tum agit. Voluptatibus quippe moderatis, & item molestijs adficitur homo à visilibus rebus quæ offeruntur: & amores quibus nullus vehementior animis motus accidit, ab adspectu principiũ ducunt: adeò vt fluat & quasi liquescat amans, cum intuetur in id quod amat, inque id veluti transit. Itaque maximè puto miretur aliquis eos, qui lædi videndo hominem: cum sentiant, agere & lædere itidem, id verò negant. Mutui enim formosorũ obtutus, & quod per oculos excidit, siue id lumen est, siue fluxus quidam, amatores colliquat atque perdit dolore voluptati permixto, quem ipsi Glycypicron, id est dulcamarum nominant. Nam neque tangentes, neq; audientes ita vulnerantur & adficiuntur, vt cum inspiciunt & inspiciuntur: adeò enim diditur incendiũ ab oculis, vt necesse sit planè ignarus esse amoris, qui Medicam naphtham miratur ignem ex interuallo ad se rapere: cum formosorum corporum adspectus etiam è longinquo respicientium ignem in animis amore captorum accendat. Præterea regio qui laborant morbo, eos sæpenumerò cognouimus sanari si in auem charadrium (siue ea sit rupex) inspiciãt. tali natura, vt apparet, prædito aĩali, vt morbũ è corpore adfecti elabẽtem ad se trahat, atq; recipiat oculis tanquã defluentem quẽdam humorem. itaq; charadrius arquatum non intuetur, neq; sustinet, sed clausis oculis se auertit: non inuidens (vt putant nonnulli) remedium quod ab ipso petitur, sed quia quasi ictu quodam sauciatur. De reliquis morbis cum maximè tum facilimè lippitudinis contagium ad vnà degentes peruenit: tam acrem habet vim visus adficiendi alterum. Admodum rectè dicis, inquit Patrocles, de corporis quidem affectibus. sed quę in animo sunt, vt est etiam inuidia, quo nam pacto vel modo per oculos damnum conspectis inferunt? Nescis verò, aiebam, adfectum animum corpus afficere? Equidẽ & cogitatione actus venerei pudenda eriguntur, & excandescentiæ canum in certaminibus aduersus feras sæpe lumina extinguunt atque excæcant. tum animi ægritudo, auaricia, riualitas colorem mutant, habitumq; corporis adfligunt. nullo autem horum minus inuidẽtia vbi animum subijt, corpus quoq; prauitate occupat: quam pictores probè conantur pingendo liuoris vultu exprimere. Sic ergo inuidia adfecti cum intendunt oculus in aliquem, radios tanquã veneno imbuta iacula excipientibus partibus animo proximis, nihil (puto) absurdi fit si læditur in quem illi sunt intuiti. Nam & morsus canum grauiores sunt si irati mordeant: & semina hominũ efficaciora, si amantes coeant: & vniuersè animi adfectionibus facultates corporis roborantur atq; intenduntur. Itaque eorum quæ aduersus fascinum amuleta dicuntur prodesse vsum putant contra liuorem, auertentia visum vt minus penetret in eos qui inspiciũtur. Hoc ego, inquam, tibi cõuiuij causa symbolum persoluero. Tum Soclaros: si quidem inquit, nos prius id probemus. est enim aliquid in tua oratione, quod adulterinum videtur. Nam si pro veris habemus ea, quæ vulgò de fascinantibus dicuntur: non ignoras scilicet, quòd amicos & domesticos, quidam verò etiam patres oculum habere fascinantem putant, ideoq; vxores ipsis prolem non ostendunt, neque ab hisce diu conspici sinunt. Quomodo ergo inuidiæ fascinus imputabitur? Quid obsecro dices de his qui fascinare semetipsos feruntur? Vtique enim auditum tibi hoc est: aut saltem illud legisti.

Quondam pulcer erat crinibus Eutelidas.
Sed sese ipse videns placidis in fluminis vndis,
Liuore infamus perdidit inuidia.
Fascinus attraxit morbum, formamq; peremit.

Ferunt enim hunc Eutelidam sibi ipsi visum forma insigni, eoq; adspectũ adfectum, hinc in morbum incidisse, valetudinemque cum forma amisisse. Sed vide quid comminisci possis, quo ista hæc absurda amoliare. Aliàs, inquam, admodũ hoc fecero commodè. Nunc autẽ, qui è tãto, vt vides, calice bibam, intrepidè causam esse hanc pronuncio. Quòd omnes animi adfectiones si diu inhæreant, prauos ingenerant habitus: qui vbi vim naturæ adepti sunt, quauis occasione concitati sæpenumerò etiam muitos ad familiares impellũt adfectiones. id ideò animaduertere possis, in timidis, qui salutaria etiam metuunt: in iracundis, qui carissimis etiam sunt difficiles: in amatoribus & libidinosis, qui ad extremum ne sanctissimis quidem abstinent corporibus. Magna enim vis est consuetudinis habitum ad familiam adfectionem deducendi: & qui ad lapsum sunt proclines, eos necesse est ad obuia quæque offendere. Quare admiratione non est dignum, eos qui inuidendi & fascinandi habitum sibi parauerunt, ea adfectione etiam aduersus suos commoueri: quod vbi fit, nõ quod volunt, sed quod naturæ ipsorum congruit faciunt. Sicut enim globus globi in morẽ, cylindrus cylindri modo voluitur, ob diuersitatem figuræ: ita inuidum inuidiosè aduersum omnia ciet inuidia. Et verò consentaneum est à talibus maximè sua & quæ cara habent lædi. Præclarus autem ille Eutelidas, & qui alij sese dicuntur fascinasse, non absque causa id videntur passi. Lubrica enim res est, vt ait Hippocrates, admo- 1. Aphoris. 2.

dum valida corporis constitutio: & corpora vbi ad summum prouecta sunt vigorem non consistunt, sed momento in contrarium impelluntur. Cum ergo confertim auctis corporibus, se ipsos melius quàm expectauissent adfectos vident, ita vt sese contemplentur atq; admirentur: tum corpora mutationi propinqua sunt, & in deterius porrò habitu vergente, se ipsos fascinare putantur. * Idque magis fit ab aqua, quàm ab alijs speculis, * quando vndæ subsistunt. respirare enim in ipsos intuen- * tes: vt quibus alijs nocuerunt, ipsi se lædant. Atque hoc fortassis etiam puerulis accidens, sæpe facit vt falsò caussa in intuentes conferatur. Vt finem dicendi feci, Caius Flori gener: Democritea verò, inquit, visa vobis in nullo sunt nulla eorum (veluti de Aeginetis prouerbio dicitur) ratio habetur? quæ is ab inuidis emitti ait, neque sensus planè expertia, neque impetus, plena maliciæ & liuoris emittentium, quibus stipata & inhærescentia ijs qui fascinantur, hos turbent, corpusque & animum eorum lædant. Sic enim puto sentire hominem, hancque sententiam diuinis & magnificis extulisse verbis. Omnino verò, inquam. Sed miror qui non obseruaueritis, me defluxibus istis nihil aliud quàm animam & propositum voluntatis ademisse: ne putetis me adulta iam nocte visa vobis & animata ac intelligentia spectra offerentem, latuis vos terrere ac perturbare voluisse. Manè ergo, si videbitur, de his dispiciemus.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur malum Homerus aglaocarpum, id est insignem fructu, Empedocles mala hyperphlœa, dixerit.

CHAERONEAE quodam in conuiuio, cũ omnis generis apposita essent poma, cuidam vnà accumbentium subijt versum Homeri pronũciare:

Odyss. η, 115. *Egregio mali fructu, ficusq; suauis.*

Hæc quæsitum fuit, cur malum poeta peculiariter dignatus esset hoc nomine, vt præstantem fructu diceret. Id Trypho medicus aiebat factum comparatione fructus cum arbore, quem parua admodum, & vilis adspectu fert pulchrum atque magnum. Alius quidam dicebat in solo hoc arboreo fructu pulchritudinem ex omnibus compositam formis conspici. nam & contactu est instar violæ, vt non inquinet, sed fragrantia oppleat tangentem: & saporem habet suauem, estq; olfactu & visu iucundissimum malum: vt meritò laudetur, quod omnes vnà sensus alliciat. Hæc nos mediocriter nobis probari diximus. Sed cum Empedocles scripserit, aiebam

Οὕνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι, καὶ ὑπέρφλοια μῆλα.

Punicorum pomorum appellationem intelligo, quia scilicet sub autumni exitum & calore eneruato ista arbor fructum suum excoquit. imbecillum enim eorum & tenuem humorem sol non sinit coire, nisi aër incipiat frigidior fieri. itaque Theophrastus hanc solam arborem ait in vmbra rectius & celerius fructum suum maturare. Quo autem sensu sapiens mala dixerit hyperphlœa, dubito. maximè cum non elegantiæ carmini parandæ gratia nitidissimis adiectiuis tanquam floridis coloribus exornare suas res Empedocles soleat: sed singulis naturam aliquam aut vim exprimat, vt cum corpus animę circundatum vocat tellurem amphibroten, quasi vndiquaque mortalem: & aerem nephelegeretam, tanquam nubes colligentem: & polyæmaton iecur, id est, multo præditum sanguine. Hæc ego cum dixissem, grammatici quidam dixerant mala dici hyperphlœa ob vigorem. Nam à poetis plœin sumi pro eo quod est maiorem in modum vigere & germinare. & Antimachum hoc sensu dixisse, Cadmeorum vrbem frugibus vegetam. itemque Aratum de Sirio:

Καί τὰ μὲν ἔρρωσε, τῶν δὲ φλόον ὤλεσε πάντα,

viriditatem & florem fructuum phloi voce adfecisse. esse etiam quosdam de Græcis, qui Phloo Baccho sacrificent. quoniam itaque de omnibus fructibus in malo maximè vigor & viror permanent, hyperphlœum fuisse à philosopho nominatum. Lamprias autem auus noster aiebat vocem hyper, non modò nimij & vehementis habere notationem, sed etiam eius quod extrà est aut suprà. Sic enim à nobis hyperthyron dici superiorem ianuæ postem, & hyperoum sublimius cœnaculum. & Homerum carnes victimæ exteriores vocasse hyper- Odyss. ρ, tera, vt interiores enkata. Videamus an non huc præci- 65, & alibi puè Empedocles respexerit, quòd cum alij fructus foris cortice (is enim phlœos est) ambiantur, ijque putamina quæ vocant, inuolucra, membranas, tegmina, in superficie habeant: solus mali cortex intus est glutinosa & pinguis tunica, qua semen continetur: id verò quod esui est foris circa eam circumpositum, hyperphlœon (quasi situm extra corticem) rectè appelletur.

QVAESTIO NONA.

Quid sit caussæ, quod ficus amarissimi saporis arbor, dulcissimum producit fructum.

QVAESITVM posthæc est de ficu, quæ nam de caussa ita pinguis & dulcis fructus ex amarissima nasceretur arbore. Nam & ficus folium ob asperitatem thrion nominatur: & lignum succi plenum, edit crematum fumum acerrimum, & cinis ob acrimoniam summa est ad tergendum vi præditus. &, quod maximè mirum est, cum floreant omnia quæ germinant fructumq; edunt, sola ficus flore caret. ac si verum sit quod fertur ficum fulmine nunquam tangi, id ipsum quoque adscribendum videri potest amarori & prauæ qualitati stipitis. talia enim de cœlo non tangi videntur: sicut etiã phocæ pellis, & hyęnæ. Excipiens hunc sermonem senex dicebat, dulcedine stirpis istius compressa elisaque in vnum fructum, non iniuria reliquum succum acrem & incommodum relinquere. Sicut enim iecur bile in vnũ locum secreta fit dulcissimum: ita ficum, dum in fructum suum dulcedinem & pinguedinem omnem dimittit, ipsa expers fit dulcedinis. Nam quodam bono succo arborem istam esse præditam, ex hoc signo colligerem, quòd rutam aiunt sub ficu aut propè nascẽtem, suauiorem fieri, & sapore mitiore: quòd quasi participet quandam eius dulcedinem, qua restinguatur nimis virosa qualitas. nisi me hercle contrà ficus alimentum ad se rapiens acrimoniam rutæ subtrahit.

QVAESTIO DECIMA.

Quinam sint, qui circa salem & cuminum dicuntur. ibidemque cur salem Homerus diuinum dixerit.

FLorus cum nos excepisset conuiuio, quærebat quinam essent qui in prouerbio dicuntur ad salem & cuminum esse amici. Atque hoc quidem promptè soluit Apollophanes grammaticus dicens eo adagio notari qui ita sunt inter se familiares, vt etiam sale & cumino solis propositis vnà cœnent. Interim quæstio incidit de salis honore, cum & Homerus disertè dicat,

Diuino sale conspersit —

& Plato lege hominum salis corpus dicat dijs esse caris- Iliad. ι, 214 simum. auxitq; difficultatem quæstionis hoc, quòd Ae- Timæo. gyptiorum sacerdotes castissimi cum sint, sale in vniuersum abstinent, adeò vt pane quoq; insulso vescantur. qui enim salem sunt abominati, si diuinus est, & dijs gratus? Ac Florus quidẽ missos facere iubebat Aegyptios, & Græcanico more aliquid de re proposita dicere. Ego autem non aduersari hoc loco Græcis Aegyptios dixi. Nam castimoniæ professio etiam liberis operam dare, (aiebam,) ridere, vinum bibere, multaq; alias studio digna prohibet. Fortasse salibus etiam abstinent qui castitati

stitati se destinauerunt, quòd ij ob calorem ad rem incitent veneream, vt quidam autumnat. Probabile est etiã eo ab ijs salem nomine repudiati, quòd sit condimentorum iucundissimum. quid enim impedit, quin salem reliquorum condimentorum condimentum esse, ijsque suauitatem conciliare dicamus. quo factum est vt Gratiarum nomen salibus imponeretur à quibusdam: videlicet sale necessitatem cibi in suauitatem cõuertẽte. Ergo ne, infit Florus, idcirco credemus salem diuinum appellari? Equidem, inquam, causa hæc non est vilissima. Etenim ab hominibus ea, quæ vulgata sunt, suisque per totum humanum genus peruadunt vsibus, quàm maximè diuinitatis titulo dignantur: vt aquam, vt lucem, vt anni tempestates. nam terram quidem non diuinã modò, sed etiam deum arbitrantur esse. Et tamen quod ad vtilitatem attineat, nulli horum cedit sal, qui alimento in corpus recipiendo præsidium est, efficitque vt cum appetitu sit nutrimenti concinnitas. Verum enimuerò id quoque considera, an non sali id etiam diuinum contigerit, quòd cadauera putredinis secura & durabilia adseruans, aliquanto tempore morti resistit: neq; id quod mortuum est, penitus aboleri. sed quemadmodum anima, nostrarum rerũ diuinissima, diffluere non sinit molem animalis, sed eam continet: ita salis natura imitatur animæ opus, dum cadauera arripiens, id quod ad interitum vergebat constringit atq; cohibet, partibus quandam inter se concinnitatem atq; amicitiam indens. Itaque Stoicorum etiam nonnulli carnem tum demum veram aiunt esse carnem, quando anima salis instar per eã diffusa facit vt consistat & permaneat. Neq; nescis ignẽ fulminis quoque sacrum dici & diuinum: quòd corpora de cœlo tactorum per multum temporis putrefactioni resistere videmus. Quid ergo miri est, si & salem prisci diuinum suspicati sunt esse, quando eiusdem est cum diuino igne naturæ? Vt conticui, Philinus: An, inquit, genitabile quod sit, tibi non videtur diuinum? cum quidem deus principium sit rerum omniũ. Annui. Atqui, inquit, ad generandum haud parum facere sales creditur. quo pertinet etiam facta abs te Aegyptiorum mentio. Equidem qui canibus alendis operam dant, cum eos segniores ad coitum vident, salsis cibis salsamentisq; carnium excitant languentem eorum libidinem. Naues quoque salem vehentes, incredibilem murium producunt copiã. hoc fieri dicunt nonnullis femellis citra maris coitum salem duntaxat lingentibus. est autem probabilius salsugine ad coitum mures vtrinq; stimulari. Atque hac fortasse de causa pulchritudinem mulieris non ociosam aut inuenustam, sed gratiosam & ad permouendum aptam, salsam vocant atque acrem. Puto etiam Venerem à poetis è mari ortam fingi, fabulamque de ipsa editam fuisse tanquam è salo natæ, vt sub hoc inuolucro salis vim genitabilem proponerent. Omnino autẽ marinos deos fecũdos, & multorum liberorum parentes faciunt. Denique de terrestribus & volucribus nullum planè inuenies animalibus, quod fecũditatis gratia vel cum quouis marinorum comparare liceat. Atque huc pertinet Empedoclis versus:

Fecundos pisces inscitam ducere gentem.

PLVTARCHI,

Symposiacon, seu Conuiualium disputationum, Liber sextus.

TIMOTHEVS Canonis F. Sossi Senecio, cum eum à sumptuosis abductum & militibus cœnis Plato in Academia scite atque simplici, & (vt Ion dicebat) non inflammatione turgenti adhibuisset mensæ, qualem somnus sincerus & visa somnijs breuibus occasionem prebentia sequuntur, corpore trãquillitate perfuso: postridie discrimine animaduerso dixit, Eos qui apud Platonem cœnassent, insequentẽ etiam die bene habere. Magnum enim profectò ad diẽ suauiter agendum est adiumentum bona corporis tẽperies non obtuti, sed expediti, & ad omnes actiones absque offensa promptè se dantis. Sed aliud non minus bonum obtigit ijs qui apud Platonem cœnauissent: nimirum consideratio eorum quæ inter pocula fuerant disputata. Etenim voluptatum quæ è cibo ac potu percipiuntur illiberalis est recordatio, & euanida prorsus, odoris puta aut nidoris pridiani reliquiæ. Argumenta aũt quæstionũ & orationũ philosophicarũ semper recenti memoria obuersantia, etiã eos qui nõ interfuerunt communicata non minus delectant quàm qui coràm audiuerunt. quando hodieq; eruditi homines Socraticis fruuntur conuiuijs, perinde atque ij qui tum in cœna adfuerunt. Atqui si voluptatem ea præbuissent quæ ad corpus pertinent, oportuit Xenophontem & Platonem non dictorum, sed in Calliæ & Agathonis ædibus appositorum obsoniorum, placentarum, bellariorum descriptionem relinquere. Nunc hæc illi nulla dignati sunt mentione, quanquam cum sumptu fuisse apparata credendũ est: quæ autem commentati doctè inter se sunt conuiuæ, ea literis mandauerunt: nobisque exempla tradiderunt non modò colloquendi inter pocula, sed etiam memorandi diputata.

QVAESTIO PRIMA.

Cur ieiuni magis sitiunt quàm esuriunt.

SExtum ergo hunc symposiacon tibi mitto librum. In eo primum agitur de causa, ob quam ieiuni magis sitiant quàm esuriant. Hoc enim præter rationem fieri videbatur, cum defectus sicci nutrimenti à ieiunio suam videretur naturalem expletionẽ potius desiderare. Dixi tum ego, Eorum quæ in nobis sunt aut solum, aut maximè calorem nutrimento indigere. idque adeò nos in eo cernere, quòd neque aër, neque aqua, neque terra nutrimentum requirunt, neque consumunt quod eis appropinquat: solus id ignis facit. Hinc etiam adolescentes senibus voraciores sunt ob calorem: & contrà senes ieiunium facillimè ferunt, quòd obtusus eorũ iam & exilis est calor: sicut & exsanguium animalium, quæ ob inopiam caloris minimo indigent alimento. Quin & vnumquenque exercitationes corporis, vociferationes, & quæ alia motu calorem augent, suauius alacriusque edere cogunt. Cæterum caloris nutrimentum, quod naturæ eius primò conueniat, arbitror esse humorem. quod & auctæ oleo flammæ arguunt, & cinis omnium rerum siccissima, quòd combusto humore terrestres partes exsuccæ relinquuntur. Ad hæc ignis diuellit ac dissipat corpora, eximendo ijs humore quo glutinabantur & cohærebant. Ergo cum ieiunamus, primum è reliquijs nutrimenti in corpore calor vi humorem eripit: deinde ipsum aggreditur natiuum carnis humorem inflammatio, succum persequens. hinc siccitate tanquã in luto oborta, potum magis quàm cibum corpus desiderat: donec bibendo refectus calor & confirmatus solidi nutrimenti appetitionem excitet.

QVAESTIO SECVNDA.

Indigentia ne famem & sitim efficiat, an verò meatuum figura mutatio.

HIs dictis, Philo medicus primam propositionem impugnauit, non ab indigentia sitim, sed mutatione meatuum figuræ effici adserens. Ostendunt hoc, aiebat, qui noctu sitiunt: qui si obdormiant, absque potu siti liberantur. & febricitantes inclinante morbo aut prorsus decedente, simul etiam sitire desinunt. multis vbi lauerunt, aut adeo vbi vomuerunt, sitis abijt. Atqui humor nulla harum rerum augetur: sed pori seu

meatus duntaxat mutata figura ordinem alium affectionemque nouam præbuerunt. Manifestius hoc in fame apparet. Multi enim ęgroti simul & indigi fiunt alimenti, & appetitione carent. nonnullorum cum impleti sunt nihil remittunt appetitus, sed perseuerant atque intenduntur. Iam multi eorum qui inediam tolerauerunt, oliua salsa aut cappari gustata statim refecti sunt, appetitusq; eorum instauratus. Quod quidem maximè ostendit famem nobis quadam meatuum affectione, non indigentia accidere. cum ista non famem excitent deminuendo nutrimento, quando ipsa quoque nutriunt: sed salsorum ciborum cum ore ventriculi consensio in causa est, dum acrimonia sua id cogentes & stringentes, rursumue aperientes & laxantes, cibi appetionem efficiunt. Hæc argumenta mihi probabiliter quidem excogitata videbantur: sed aduersari potissimo naturæ fini, ad quē ab appetitu vnumquodque ducitur animal, expletionē eius quod defecit desiderante, semperque id quod naturæ accommodatum est persequente. Enimuerò id quo maximè animal à rebus inanimatis differt, id negare ad salutem eius ac durabilitatem conducere: (quomodo ad nostri conseruationem nobis oculi cæterique sensus dati sunt) sed existimare affectionem hanc esse meatuū magnitudine ac paruitate euenientem: hominis est nullam naturæ rationem habentis. Deinde corpus deficiente natiuo calore horrere, non item sitire aut esurire humoris & nutrimenti naturalis inopia, est à ratione alienum. Alienius etiam istud, si vacuationem natura appetit ob abundantiam, eam impletionem requirere nō indigentia impulsam, sed alia quadam affectione. Porrò autem animalium istæ indigentiæ & repletiones, nihil ab ijs quæ agricolæ faciunt habent diuersi: sed similes multæ vtrinque sunt affectiones, similia auxilia. Nam aduersus siccitatē irrigatione vtimur, & aduersus æstum mediocri refrigeratione, & quæ nimis algent, fouere conamur tegendo, & multa circumponendo: & quæ in nobis sita non sunt, à dijs petimus, vt dent rores molles, & apricationes cum vento moderato. quia scilicet semper eius quod deficit impletione temperiem natura conseruat. Atque sic etiam nutrimentum τροφὴ videtur dictum, τὸ τηροῦν τὴν φύσιν, quòd naturam conseruet. Conseruatur autem, plantis quidem absque sensu ex ambiente aëre, vt ait Empedocles, aquando commodum sibi alimentum haurientibus. Nos autem appetitus quærere docet & sectari quod deest nostro temperamento. Sed eorum quæ allata fuerunt singulorum falsitatē consideremus. Nam quæ aperiendi vim habent & acrimoniam, ea fortasse non appetitum, sed morsum recepturis nutrimentum partibus inferunt, sicut pruritus quosdam tangendo lancinatarum. Atque vt eam affectionem demus appetitiuam esse: probabile est eius modicis attenuata ea quæ par est excerni, fierique indigentiam non mutatione meatuum situs, sed ijs vacuatis ac repurgatis. Acuta enim, acria, & salsa materiam comminuunt atque differendo dissipant: vt recens extritis succedat alimenti appetitio. Neque in lauacro ob mutationem figuræ meatuum sitis cessat, sed carne humorem recipiente vapore ij humido implentur. Vomitus autem quod à natura alienum est eijciens, ei fruendi accommodatis sibi facultatem conficit. Non enim abundantem, sed naturæ conuenientem humorem sitis appetit. itaque etiam si copia alieni adsit, tamen indiget homo. nam naturæ congruenti humori impedimento est peregrinus, neque eum permisceri sinit, donec alieno eiecto, suum meatus humorem recipiant. Porrò febris humorem in profundum repellunt: medijsque inflammatis partibus omnis eò concedit, oppressusque tenetur. itaque vsu venit multis, vt & vomant, interioribus partibus ob densitatem humida foràs elidentibus: & sitiant ob indigentiam ac siccitatem reliqui corporis. Cum ergo remisit febris, & calor è medio decessit: humor rursum dispersus redit, & pro sua natura in omnes diditus partes simul & interiora alleuat, & carnē de aspera & sicca mollem teneramque redegit: sæpe etiam sudores ciet. itaque sitim faciens inopia desinit, humore à grauata & cum ægritudine ipsum reijciente parte in suū à quo desiderabatur locum, remigrante. Sicut enim in horto, in quo puteus aquæ ditissimus sit, tamen nemine eam hauriente & rigante, plantas sitire & alimento destitui necesse est: ita in corpore si humor omnis in vnū contrahatur locum, mirum non est indigere cætera & arere: donec is rursum diffundatur. Id quod accidit & febricitantibus morbo remittente, & ijs qui sitientes obdormiunt. nam etiam his somnus humorem è medio reductum æquabiliter in omnes partes digerit, eoq; implet. At illa meatuum figuræ mutatio, quæ famem & sitim inducat, qualis tandem est? Ego enim non inuenio meatuum alias differentias, quàm secundum multitudinem, & quòd vel clauduntur vel aperiuntur. Et conniuentes quidem, neque cibum possunt neque potum admittere: aperti vacuum & spacium parat, quæ est indigentia eius quod naturæ sit familiare. Etenim, lepidum caput, stipationes eorum quæ tinguntur locum habent, cum acribus rebus & vim detergendi habentibus superuacanea excreta & eliquata, meatibus tincturam reddunt receptu faciliorem atque retentu, vacuum indigentia excipiente.

QVAESTIO TERTIA.

Cur fames potu sedatur, sitis cibo sumpto fit vehementior.

His dictis, qui nos inuitauerat: Mediocriter, inquit, hæc disputata sunt: sed ad aliam veniamus quæstionem, omissis in præsentia meatuum vacuationibus & repletionibus. Cur fames potu compescitur: cum sitientes contrà si quid ederint, acrius siti vrgeantur? Qui meatuum ratione causas reddunt, ij mihi videntur facilimè & summa cum probabilitate, vt non verissimè etiam, hæc explicare. Cum enim meatuum, qui omnibus insunt corporibus, alij aliam habeāt proportionem: latiores tam siccum quàm humidum recipiunt nutrimentum: graciliores potum admittunt, cibum non item. horum porrò euacuatio sitim, illorum famem gignit. Hinc ergo est quòd sitientes si edant, nihil inueniunt auxilij, meatibus ob tenuitatem non capientibus siccum alimentum, & adhuc manente in ijs familiaris nutrimenti indigentia. Atqui esurientes si bibant, humor per maiores penetrans meatus, & eorum vacua implens, nimiam famis placat vehementiam. Mihi verò verum videbatur esse id quod vsu venire dicebant: causam autem quæ adsignabatur. non probabam. Etenim, aiebam, si quis meatibus istis, quibus nonnulli inhærent, multumque ijs tribuunt, carnem perforatam contendat: is eam admodum flaccidam, tremulam, fluxamque statuat necesse est. Non ab ijsdem autem corporis partibus potum cibumque recipi, sed illum quasi percolari & diffluendo secerni alio, nimis quàm est fabulosum & à re alienum. Ipsa enim cum humore permixtio comminuens cibos, & auxilio vtens calido innato, atque spiritu, subtilius quàm vllum possit instrumentum secando diuidendoque nutrimentum attenuat vt omnis eius pars omni parti corporis conueniens accommodataque redigatur non foraminibus quibusdam aut meatibus applicata, sed vnita cum re nutrienda, eiq; adnascens. Verum absque etiam hæc essent, ne solutus est quidem quæstionis difficilimus nodus. Sitiens enim si edat, non etiam bibat, non modò non restinguit sitim, sed multo quàm erat acriorem reddit. De hoc nihil dictum est. Considera autem, aiebam, an nos probatas ex ijs quæ apparent positiones sumamus. Primum hoc, humorem à sicco consumi & aboleri: siccum humore imbutum & emollitum, diffundi atque exhalare.

Deinde,

Deinde, non exiſtimandum vel famem ſicci, vel ſitim humidi nutrimenti talem eſſe eliſionem, qua ipſum planiſsimè tollatur: ſed eſſe indigentium mediocris & ſufficientis. nam qui omnino horum alterutro deſtituuntur, ij neque eſuriunt, neque ſitiunt, ſed mortem obeunt ſtatim. His ita poſitis, iam non difficile eſt cauſam inuenire. Etenim ſitis edendo intenditur, cibo ſua ſiccitate humorem qui ſparſim imbecillis in corpore eſt reliquus contrahente & omnem liquorem abſumēte. ſicuti videmus terram & puluerem, & multo magis mixta humorem omnem in ſe recipere atque abolere. Contrà famem neceſſariò mitigat potus. Humor enim ciborum reliquias aridas & exiles rigans ac diffundens, ſucco ingenerato & exhalationibus, eas effert in corpus, indigentibuſque applicat partibus. Itaque non malè Eraſiſtratus humorem cibi vehiculum dixit. nam quę ob ſiccitatem aut aliam affectionē ignaua ſunt & grauia, admixtus attollit ſurſumque euehit. Multi autem etiam cum non bibiſſent, ſed tantum lauiſſent, continente fame acrique liberati ſunt. Quippe humor extrinſecus ſubiens, ſucculentiora facit adq; nutriendum aptiora quæ ſunt intus: ita vt vehementia & ſæuicia famis remittat & mitigetur. Ideò eorum quoque, qui inedia vitam finire volunt, multi diu durant ſola aqua pota: quantiſper ſcilicet non omne id ſiccitas abſumpſit, quod apponi corpori, idque alere poteſt.

QVAESTIO QVARTA.

Quæ ſit cauſa, quòd è puteo hauſta aqua, ſi in ipſo putei aere pernoctet, frigidior redditur.

HOſpiti frigidam bibere ſolenti, ac luxurianti ea in re, famuli aquam frigidiorem hoc modo redigebant: vas, quo hauſta erat aqua, in puteo ſuſpenderunt, ita vt ſuperficiem aquæ non contingeret, itaq; per noctem reliquerunt. poſtridiè ad cœnam allata, recenti erat frigidior. Erat autem is hoſpes mediocriter litteratus, aiebatque, hoc ſe deſumpſiſſe ex Ariſtoteleis ijs, quæ addita ratione ille ſcripſit. Rationem autem eſſe talem.
Plin 31.3. Omnis aqua prius calefacta, magis refrigeratur. vt ea quæ Imperatoribus paratur, igni admota dum ferueat, vaſe dehinc multa niue accumulata circūdato frigidior redditur. Sicut etiam noſtra vtique corpora vbi lauerimus, facilius frigeſcunt: quia laxatio à calore accidens corpus multis meatibus patens rarius fecit, ac rarum redegit: vt iam externum aerem confertim recipiens, vehementius mutetur. Ergo aqua dum è puteo hauritur icta, eaq; agitatione pręcalefacta, in aere celerius refrigeratur. Laudauimus ergo hoſpitem, qui fortiter memoriterq; ſuam dixiſſet cauſam. Ipſam verò rationem in dubium vocauimus, Aer enim in quo vas pendet, ſi frigidus eſt, quomodo aquam calefacit? ſi calidus, qui denuò refrigerat? abſurdum enim eſt idem ab eodem affici contrarijs modis, nullo interueniente diſcrimine. Tacente illo & hæſitante, Nihil eſt, inquam ego, quod de aere dubitemus: cum ſenſus eum frigidum eſſe doceat, maximè in profundo putei: vt nullo modo poſsit aquam calefacere. Sed potius aer iſte frigidus, cum totam putei aquā præ multitudine eius refrigerare non poſsit, partem eius ademptam facilius ſubigere & ſua qualitate adficere valet.

QVAESTIO QVINTA.

Quare lapilli & plumbeæ laminæ in aquam iniectæ, frigidiorem eam faciunt.

EΝimuerò de lapillis & incudibus quod dixit Ariſtoteles, ijs iniectis aquam refrigerari & durari, puto te memoria tenere ita in problematis ab eo eſſe poſitum, vt rem tantum narret. nos autem cauſam indagemus: eſt enim difficilis inuentu. Omnino, inquam: & mirar, ſi nos non ſubterfugiet. Conſiderate enim. Primum omnino non videtur tibi ab aere aqua frigore præoccupari, dum is erumpit foràs. Aer autem plus habet virium, lapidibus & incudibus renitens. non enim ſinūt eum vt ærea & fictilia vaſa elabi: ſed ſua denſitate cohibentes à ſe in aquam repellunt: vt integra fiat & valida refrigeratio. Itaque etiam hyeme fluuij frigidiores mari ſunt. vim enim in eos exercet aer repreſſus, qui in mari ob profunditatem diſsipatur, nulla re ei renitente. Alio autem pacto probabile eſt tenuiores aquas magis à frigido refrigerari: vincuntur enim præ imbecillitate. Cotes verò & lapilli aquam faciunt tenuiorem, ad ſe trahentes quidquid ei admixtū eſt turbidi & terreſtris: vt tenuior & imbecillior facta aqua facilius à frigore ſubigatur. Sed & plumbum de natura frigidis eſt: vt quòd cum aceto tritum ceruſſam lethalium venenorum frigidiſsimum edat. & lapilli ob denſitatem frigus in profundum perferunt. Etenim omnis lapis nihil eſt quàm è frigefactæ & gelu adſtrictæ terræ concretum quippiā: tanto quiſque magis, quanto eſt denſior. itaq; abſurdum non eſt, ſi frigiditatem aquæ renitendo auget & lapis & plumbū.

QVAESTIO SEXTA.

Quamobrem niuem paleis & veſtibus intectam conſeruant.

TVm hoſpes paululum moratus: Qui amant, inquit, maximè cum amaſijs ſuis, vbi hoc non datur, de ijs loqui cupiunt. Itaque ego ſum erga niuem affectus. quæ quoniam in promptu non eſt, eaque caremus, ſcire deſiderio quid cauſæ ſit quod à calidiſsimis rebus adſeruatur. etenim paleis eam inuoluētes & rudibus pannis per multum temporis integram retinent. mirum verò ſi calidiſsima frigidiſsimorum tutantur atque continent naturam. Omnino, inquam mira res eſt, ſiquidem vera ſit. Sed non eſt ita: verum noſmetipſi decipimus malè ratiocinando ſtatim calidum eſſe ſi quid facultatem habet calefaciendi. cum tamen videamus eandem veſtem hyeme calorem, æſtu frigus parare. quomodo nutrix illa tragica Niobes liberos

Calefacit & refrigerat centonibus
Leuidenſis veſtium.—

Et Germani quidem veſtibus tantum cōtra frigus, Aethiophes aduerſus ſolum æſtum ſe muniunt: nobis ad vtrunque vſus eſt. Cur ergo veſtem potius à calefaciendo calidam dicamus, quàm à refrigerando frigidā? Immò ſi ſenſus iudicium ſit faciendum, magis frigida quàm calida videbitur. Nam tunica nobis primum induentibus frigida accidit, & lectus decumbentibus. poſtmodò quidem contepefaciunt noſtro calore impleta iſthæc: quòd ſimul calorem cohibent, ac frigus externumque aerem à corpore arcent. Febricitantes ſanè & æſtu adflicti, continenter veſtes mutant, quòd frigidū eſſe ſentiunt quo amiciuntur. iniectum autem id, ſtatim calefit à corpore. Proinde ſicut veſtis nos calefacta calefacit, ita niuem frigefacta frigefacit. frigeſcit autem à tenui ſpiritu quem nix emittit. is enim inſitus eam continet ſolidā: & ſpiritu dilapſo nix aqua iam fit ac liquata diffluit: emarceſcitq; albedo niuis, quam ſpiritus cum humore ſpumoſa permixtio indiderat. Simul itaque & frigus veſte ambiente intus cohibetur: & aer externus arcetur, ne concretum niuis corpus diffindat aut laxet. Vtuntur autem fullonem nondum expertis pannis, quia filum ob aſperitatem & ſiccitatem non patitur centonem grauiter niui incidere, eiúſue collidere raritatem. ſicut & paleæ ob leuitatem molliter incumbentes non cōminuunt compagem niuis: alioqui autem denſæ & probè tegentes, excludunt calorem aeris, & frigiditatem niuis decedere non ſinunt paleæ. Cæterum ſecretione ſpiritus niuem liquari, ſenſu conſtat. nam cum nix liqueſcit, ſpiritum gignit.

QVAESTIO SEPTIMA.

Percolandum ne sit vinum.

* NIGER ciuis noster à schola venerat, cum philosopho nobili non multum versatus temporis, sed tantum, vt ex eo non obseruante disceret quod maximè is molestum alijs vsurpabat: nempe vt studium eius omnia repræhendendi, & quauis de re eos qui vnà aderant suggillandi imitaretur. Itaq; cùm Aristio nobis cœnam præberet, non contentus apparatum conuiuij reliquum vt sumptuosum & superuacaneum taxare, vinum quoque aiebat non debere inferri colatum, sed præcepto Hesiodi obtemperãtes è dolio id bibere viribus adhuc innatis præditum. hanc verò colandi purgationem primùm ei neruos præcidere, & calorem restinguere, qui exhalet elãguescat vino sæpius diffuso. deinde in hac re apparere curiositatem quandam & luxuriam, quæ id quod vtile est in suauitatem impendat. Sicut enim gallinaceos gallos & porcos castrare, vt caro eorum contra naturam fiat tenella & feminea, non sit sanorum hominum sed gulç studio perditorũ: ita (si licet honesta translatione vti) merum vnguibus despoliant (aiebat) & effeminant qui id diffundunt per colum. cum neq; ferre merum ob imbecillitatem possint, neque eos intemperantia moderatè bibere sinat. Itaque hoc commento vtuntur, quo largiùs potandi studium excusent. Ergo adimũt vino vim suam, ipsum tamen relinquentes: quomodo ijs qui ad frigidam bibendam temperamento sunt parũ commodo, exhibere decoctam solemus. Etenim aciem vini robutque, in percolando tollunt atque excernunt. Magnum verò argumentum est vinum corrumpi, neq; vigorem eius durare, sed emarcescere, quòd veluti à radice sua à fæce abscinditur.

Hom. in Apoll.

At enim veteres vinum disertè fæcis vocabulo adfecerunt: quomodo homninem solemus capitis aut animæ nomine adficere, à principe parte deminuto vsi vocabulo: & trygan, hoc est fæcare dicimus vindemitores, ac vinum diatrygium, quasi perfæcatum, dixit alicubi Homerus.

Odyss. ω, 341.

Soletque vinum passim æthopa & rubrum dicere: non pallidum & luteum, quale nobis Aristio à multa purgatione præbet. Tum ridẽs Aristio: Non, inquit, pallens mi homo, neque exsangue: sed quod primo statim adspectu mite se & mansuetum esse profiteatur. Tu verò malles Baccho repleri nocturno, & nigros turbines concitante: vituperasq; purgatio-

* nem. Atqui hæc tanquam bile vomitu egesta quod mero inest graue, ebrietatem, ac morbos generans aufert, facitque vt à nobis facile placidumq; vsurpetur.

Ilia. α, 461
Iliad. λ. 16
Odyss. δ, 622.

Ac tale vinum Homerus æthops vocat, atq; potum heroibus fuisse: non vtique caliginosum, sed splendidum ac pellucidum. neque enim euenor (id est viris conducens) & æthops, quod est clarum, quæ de vino dixit, etiam æri adiecisset nomina, quod aliàs norops, quasi præfulgidũ, appellat. Sicut ergo Anacharsis ille sapiens alia Græcorum instituta repræhendens prunas laudauit, quòd fumo excluso domi ignem portarent: ita nos à sapientibus vobis aliàs fortasse accusare poterimus: in hoc autẽ quid tandem delinquimus, quòd meri facultatem turbulentam eijcientes atque dissipantes, ipsum interim hilaritate quadam, non fucato ornatu gratius reddentes, neque aciem tanquam ferri eius & vim retundentes, sed quasi sordes quasdam & rubiginem expurgantes, adhibemus mensis? Atqui, inquies, non colatum merum plus habet virium. Nimirum, mi homo, etiam furiosus & insaniens homo plus roboris habet. verùm is vbi elleboro aut victus commoda vsus ratione ad se redijt, tunc vehementia illa & virium contentio discedit atque euanescit: verus autem vigor cum sanitate mentis coniunctorũ corpori redit. quo videlicet pacto etiam vini purgatio dempta ea vi qua animum percellit & ad insaniam impellit, habitum ei mitem & salubrem conciliat. Existimo autẽ permultum interesse inter superuacaneum cultum & mundiciem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, purpuraque dum vtuntur, curiosè & impensiùs quàm par est ornatui indulgere videntur. lauacro eas vti, oleo inungi, comam componere, nemo prohibet. Venustè discrimen hoc Homerus expressit, vbi Iunonem se ornantem facit.

Principio ambrosia sordes de corpore diuo Ilia. ξ, 170.
Eluit, & liquido mundum perfudit oliuo.

hactenus industria & mundicies est. cum autem aureas fibulas sumit, & arte elaboratas inaures, tandemq; ad cesti præstigias se confert: hoc iam ociosa & superuacanea est curiositas, matronamq; dedecens procacitas. Proinde etiam qui vinum aloë aut cinnamomo vel croco inficiunt, ij quasi mulierem comptam curiosè in conuiuia adducunt & prostituunt. qui autem quod vino inest sordidum & inutile adimunt, ij purgant illud atque sua opera commodius reddunt. Alioqui curiositati ociosæ omnia imputabis, orsus ab ipsa domo. Cur, inquies, ita est incrustata? cur aduersus aerẽ purũ maximè aperta? cur patet lumini versus occasum solis aditus? cur poculorũ vnum quodque detritum tersumq; fulget atq; splendet? An verò, inquam, poculum sordidum esse, vel prauum edere odorem non debet: quod ex eo bibitur, sordibus debet & immundicie plenum esse? Et quorsum attinet reliqua referre? Ipsa tritici elaboratio dum panis ex eo conficiatur, quæ nihil aliud quàm purgatio est, vides quantum requirat negocij. non enim modò aluei, cola, concussiones, secretiones ad pinsendum adhibentur frumentum & farinas: sed & contritio quæ è pasta asperitatem elidat, expurgatamq; materiam ita cogat, vt esui cocta esse possit. Quid ergo absurdi habet res, quòd vini etiam fœculentas partes, aceris aut furfuris in morem, colando expurgamus? præsertim cùm sine sumptu id fiat, sine labore.

QVAESTIO OCTAVA.

Quæ sit causa bulimi.

A MAIORIBVS nostris ad nos propagatum est quoddam sacrificium, quod archon (qui magistratum præcipuum gerit) in publico, reliquorum quiuis domi suæ peragit. vocatur autem bulimi expulsio: & seruorum aliquem viticeis verberantes ferulis per fores eijciunt, additis his verbis: Foràs bulimum, intrò diuitias & sanitatem. Me archonte complures sacrificio se adiunxerunt. Ritè omnibus peractis cum rursus decubuissemus, quæri ceptum est primum de ipso bulimi vocabulo, deinde quid verba sibi vellent quæ recitantur dũ seruus exturbatur, maximè autem de ipsa affectione & eius circunstantijs. Videbatur ergo bulimus famem (is est limos Græcis) ingentem aut publicam notare: maximè apud nos, qui Aeolica dialecto P. pro B vsurpamus. non enim bulimum antiquitus, sed pulimum quasi polylimum, id est famem multam, appellamus. Sentie- Ilia. ω, 53
bamus autem à bubrosti diuersum esse: argumento repetito ex Ionicis Metrodori. Narrat enim is Smyrnæos antiquitus Aeolẽses sacrificare Bubrosti taurum nigrũ, concisumq; in frusta vnà cum ipsa pelle igni totum cremare. Iam cum omnis fames morbo similis sit, maximè autem bulimus accidat adfecto contra naturam corpore, rectè opponi ei vt indigentiæ diuitias, vt morbo sanitatem. Sicut verò nauseare dicti sunt primum quibus in naui ac inter nauigandum stomachus langueret: deinde consuetudo obtinuit, vt vxor ea quocunque modo sic affectus tribueretur. ita bulimus quoque inde ortus, in reliqua peruasit. Atque hæc quidem ex omniũ sermonibus tanquam symbola collecta fuerunt. Vt verò attigimus quæstionem de causa bulimi: id primum dubios nos tenuit, cur maximè bulimus incesseret per altam niuem ambulantes. Brutus quidem in discrimen Brutica-
vitæ adductus bulimo fuit, cum Dyrrachio Apolloniã sus.

proficisceretur

proficiſceretur per niuem copioſam, & eorum qui cibos geſtabant nemo ipſum conſequeretur. ibi cùm iam animo deficeret ac conſideret, coacti ſunt milites ad muros accurrere, & ab hoſtibus excubitoribus panẽ flagitare: quo ſtatim accepto, Brutum recreauerunt. isq; vrbe potitus, humaniſsimè vniuerſos tractauit. Accidit bulimus equis etiam atque aſinis, maximè cùm caricas aut mala geſtant. & quod maximè mirum eſt, de omnibus quæ eſui ſunt, apprimè panis reficit nõ homines modò, ſed iumenta quoque: vt vel minimo panis fruſtulo veſcendo confirmentur atque progrediantur. Facto ſilentio, ego (qui animaduerterem antiquiorum argumentis propoſitis ignauos & ingenio minùs acri præditos exſaturari & acquieſcere: alacrioribus autem & ſolertibus principium offerri commodum audiendi aliquid pro ſe ſe in quærenda & inueſtiganda veritate.) Ariſtotelis ſententiam commemorari: qui docet foris magno circunfuſo & efficaci frigore corpori interna vehementer incaleſcere, magnamq́ue ita colliquationem effici. quæ ſi ad crura defluat, laſsitudines gignat ac grauitates: ſin ad principia motus & reſpirationis, exanimationes & imbellicitatem. Hæc ego cùm dixiſſem, alijq́ue impugnarent rationem hanc, alij defenderent: Soclarus, Initium (inquit) huius argumenti optimè habet. Nam per niuem ambulantium corpora admodum circum refrigerari & denſari, verum eſt. A calore autem fieri colliquationem quæ principium reſpirationis inuadat, non arbitror. Mihi potiùs videtur calor intrò compulſus & abundans intus conſumere nutrimentum, eoq; deficiente ipſo quoque ignis inſtar exſtingui. Itaque bulimo correpti cùm vehementer eſuriunt, tum admodum exiguo cibo ſumpto reficiuntur: quòd cibus ingeſtus quaſi fomes eſt iterum exſuſcitando calori. Cleomenes verò medicus in vocabulum bulimi limon, quod fames ſignificatur abs re inſertum fuiſſe aiebat: vt pinæn bibere in Katapinæn quod eſt deglutire, & in anakyptæn ſurſum reſpicere, Kyptæn quod deorſum intueri eſt. Neque enim eſt aiebat, vt putatur, bulimia famis ſpecies, ſed adſectio ſtomachi ob concurſum * deliquium animi faciens. Sicut itaque odorata remedio ſunt exanimationibus, ita panis reficit bulimia tentatos. non quòd cibo indigeant, (nam minimo eo ſumpto recreantur) ſed quòd panis ſpiritum vimq́ue languentem reuocat. Eſſe autem non famem ſed exanimationem bulimum iumẽta docent, quæ odore caricarum & malorum ſic adficiuntur. non enim indigentiam odor, ſed morſum quendam in ore ventriculi exagitationemq́ue eius efficit. Nos vt hæc tolerari, ita ſentiebamus probabiliter à contrario principio aliquas poſſe ratiocinari, non denſari in bulimo, ſed rareſcere ſtomachum ponentes. Etenim ſpiritus qui à niue defertur, eſt quaſi æther iſtius concretæ ſubſtantiæ & ramentum tenuiſsimarum partium, & vi præditum ſecandi diuidendique non carnem modò, ſed argentea etiam atque ærea vaſa. videmus enim hæc niuem non continere: quippe exſpirando ea conſumitur, exterioremq́; vaſis ſuperficiẽ humore opplet tenui ac glaciei ſimili, quẽ ſpiritus relinquit per meatus occultè exiens. Is ergo niueus ſpiritus per niuem ambulãtibus acutus & flammæ in morem incidens, extrema vrere videtur ſecando, & penetrare carnem ignis inſtar. Inde corpus maiorem in modum rareſcit, calorque foras fluens à frigore ſpiritus ſuperficiem ambientis reſtinguitur. itaque roridum ſudorem corpus euaporat ac tenuem, liquaturq́ue, & ſimul vires conſumuntur. Quòd ſi quis tum quieſcat, non multum caloris è corpore dilabitur. Cum verò motus corporis nutrimentum celeriter calefacit, & calor foras ſe proripit, carne laxata: neceſſe eſt magnum virium fieri defectum. Cæterùm frigus non denſandi modò, ſed etiam liquandi corpora vim habere, conſtat. Acribus enim hyemibus cotes plumbeæ liquantur * eſt cum deſudatione * Et quòd multis non eſurientibus accidit bulimia, oſtendit fluxum magis quàm denſationẽ corporis. Rareſcunt autem hyeme, ob quam diximus tenuitatem: alioqui etiam laſsitudine & motu calorem in corpore ſitum acuente: qui attenuatus & fatigatus copioſè fluit & diſſeminatur per corpus. * Mala denique & caricas probabile eſt tale aliquid exhalare, quo iumentorum attenuetur calor & in partes minimas diſsipetur. alia.n. alijs vt reficiuntur naturali rõne, ita etiã læduntur.

QVAESTIO NONA.

Cur poeta reliquis liquoribus peculiares adijciens appellationes, oleum duntaxat humidum dixerit.

DISPVTATVM aliquando fuit, cur cum multi ſint liquores, & poëta ſolitus ſit ſingulos ſuis ornare epithetis, lac album, mel flauum, vinum rubrum nominans: oleo tamen ab eo tantùm, quod ei cum omnibus liquoribus eſt commune, humidi appellationem adiunxerit. Odyſſ.19 Ad hoc dictum fuit, Sicut dulciſsimum eſt quod penitus & omnibus ſuis partibus dulce eſt, albiſſimum, quod penitus album: (penitus ſic intelligo, vt nihil ei contrariæ naturæ ſit admixtum) ita id quoq; maximè humidum dici debere, cuius nulla pars ſicca ſit. Hoc autem oleo congruit. Primùm enim læuitas eius æquabilitatem partiũ demonſtrat: cùm contractu omnes eodem modo affectæ depræhendantur. Deinde tanquam ſpeculum intuentis faciem optimè repræſentat. nihil enim ei aſperum ineſt, quo reſplendeſcentia diuelli poſſet: ſed ab omni parte ob humiditatem etiam minimum quodque lumen ad oculos reflectitur. ſicut contrà lac ſolum ex omnibus liquoribus ſpeculi munere nũ fungitur, quòd ei multum terrei eſt admixtum. Porrò oleum in motu minus quàm vllus alius liquor ſtrepitũ edit. eſt enim penitus humidum. reliquorum humorum dum fluunt & mouentur duræ & terrenæ partes impingunt atque reliduntur, eoq́ue ſtrepitum edunt ob aſperitatem. Quin etiam ſolum oleum nõ permiſcetur alijs. Eſt.n. denſiſsimum, neq; habet inter ſiccas & terreſtres in ſeipſo partes ſpacia aut meatus quibus recipiat id qđ incidat, ſimul etiã ob partium ſimilitudinem inconcinnum alijs, & continuũ ipſum eſt. Et cùm ſpumat oleũ, ſpiritum non admittit ob continuitatem & tenuitatem. Hæc etiam cauſa eſt cur ignis oleo alatur. Nulla.n. quàm humida re ignis nutritur, idq́; ſolum ardet, quod humidum eſt. Nam igni incenſo aër in fumum abit, terrẽna in cinerem verſa relinquũtur: ſolũ humorem ignis depaſcitur, eoq́; ſecundum ſui naturam alitur. Aqua ſanè, vinum, alijq́; liquores multũ turbidi admixtũ terrei habentes, flammam illapſu ſuo diuellunt, aſperitateq́; ſua & pondere opprimunt atq; reſtinguũt. oleum, quia ſincerè humidum eſt, ob tenuitatẽ mutatur, & ab igni ſuperatum ardet. Maximum humiditatis argumentũ eſt, ꝙ minima quantitate latiſsimè diffunditur. non.n. mellis, non aquę, non alius vllius liquoris tam exigua gutta tam latè ſe profert: ſed plerunq; ob ſiccitatem maturè abſumitur. Oleũ, quia vſquequaq; duci põt, ac molle eſt, corpori vngẽdo obducitur, & ꝙ longiſsimè defluit, membraq́; ſua humiditate imitatur, iisq́; ita adhęreſcit vt nõ facilè euaneſcat. Veſtẽ aqua madefactã videmus mox reſiccari. olei aũt maculas eluere nõ eſt vulgaris laboris. maximè.n. penetrat, quia tenuiſsimũ eſt & humidiſsimum. qñ vinum quoq; dilutum Ariſtoteles ait difficiliùs elui è veſtibus: ꝙ magis tenue factũ, facilius in meatus ſubeat.

QVAESTIO DECIMA.

Quæ cauſa ſit, quòd mactatæ carnes ſi de ficu ſuſpendantur, mox tenereſcunt:

INTER cœnandum laudabatur Ariſtionis cocus, ꝙ cùm alia obſonia eleganter parauiſſet, tum recens iugulatum Herculi gallum appoſuiſſet ita tenerum, cùm

cùm tamen recens adhuc esset & pridie vixisset. Hæc cùm Aristio dixisset, celeriter hoc effici, si mactatum animal illicò de ficu suspēderetur: causam huius rei quærebamus. Equidem spiritum validum & vehementem à ficu exhalare, cùm visus planè testatur, tum id quod de tauris fertur: scilicet ficui alligatum taurum etiam ferocissimum, quiescere, tactumque admittere, & omnino ferociam quasi elanguescentem deponere. In acrimoniam tamen arboris maior pars causæ collata est. Est enim arbor hæc omnium plantarum succi plenissima, quo & ficus ipsa, & lignum, & cortex plenus est. Itaque ficulnum lignum crematum fumo maximè mordet: & combusti cinis lixiuium præbet summa tergendi vi præditum. Hæc verò omnia sunt caloris. Iam quòd succus eius lac coagulat iniectus, sunt qui dicant non fieri inæqualitate figurarum lactis quæ ab eo appræhendantur & conglutinentur elisis in superficiem læuibus ac rotundis: sed quòd ob calorem eliquet humoris instabiles & aquosas partes. Argumento etiam est id, quòd inutilis succi dulcedo sit, quia potum facit pessimū. Non enim læue ab inæqualibus, sed frigidum & crudum à calore sistitur. & ad hoc sales faciunt, vtpote calidi: repugnant autem isti appræhensioni & glutinationi, cùm maximè natura ijs vim dissoluendi dederit. Spiritum igitur calidum, acrem, incidendique vi præditum ficus emittit: isque incidit & concoquit carnem auis. Idem fit si frumenti aceruo imponatur, aut iuxta nitrum: calore id efficiente. Esse aūt triticum calidum colligunt ex amphoris, quibus in tritico positus vinū celeriter consumitur.

PLVTARCHI

Sympofiacorum, seu Conuiualiū disputationum, Liber septimus.

Q*VOD* hominis atque humani dictum, Sossi Senecio, in ore habent Romani, quisquis ille fuit: qui cùm aliquando solus cœnasset, Se edisse istodie, non cœnauisse pronunciauit. nimirum cœnam semper indigere communitate quadam & amicicia quæ ei suauitatem pararet sentiens. Euenus quidem ignem condimentorum suauis-
Ilia.1,214. simum dixit. salem Homerus diuinum, plerique Gratias appellant, quòd plurimis rebus admixtus gustui eas commodas, gratiosasque & iucundas reddat. Cœnæ autem & mensæ condimentum reuera diuinissimum est amicus præsens, familiarisue aut notus homo. non quòd vnà edit & bibit, sed propter communicationem colloquij: modò aliquod sit in vltrò citroq; dictis operæpreciumn, multis enim inanis inter pocula loquacitas prauos animi motus inijcit atque peruertit. Itaque in rem est non minus sermones quàm amicos probare, quos ad cœnam adhibeas. Estque hæc aliter sentiendum ac pronunciandum, quàm Lacedæmonis placuit. Ij enim si adolescentem aut hospitem in Phiditia accepissent, foribus commonstratis, Hac, aiebant, nullus egreditur sermo. Nos si nosmet condocefecerimus ad rectè loquendum, licebit nostros sermones omnes apud quosuis homines efferre: quòd eorum argumenta nihil habent impudicum, nihil maledicum nihil malignum, nihil illiberale. Idque iudicari potest ex hisce exemplis, quorum hic liber decuriam septimam continet.

QVAESTIO PRIMA.

Timæo. *Ad eos, qui Platonem repræhendunt, quòd potum deferri per pulmonem dixerit.*

AESTIVO tempore quidam vnà bibentiū versiculum illum qui omnibus in ore est fortè protulit:

Pulmones madefac, astrum etenim nunc oritur, mero.

Tum Nicias Nicopolita medicus: Mirum non est, inquit, ab Alcæo homine poeticæ dedito ignoratum fuisse, quod etiam Platonem fefellerit. Quanquam Alcæus quidem defendi vtcunque potest. nam probabile est pulmonem stomacho vicinum liquore etiam frui, eoque rigari. Plato autem ita disertè scribens potum per pulmonem transire, etiam ijs qui ad defendendum ipsum animo sunt promptissimo, nullam verisimilis rationis occasionem reliquit. Error enim magnus est. Primùm quia necesse est humidum nutrimētum cum sicco permisceri, probabile est ambobus commune vas subijci stomachum, qui cibum mollem & madefactum in ventrem didat inferiorem. Deinde cùm pulmo vndiquaque læuis sit & densus, quomodo farina cum potione hausta exibit, & non in eo retinebitur? nam & hoc vnum est de ijs, quæ aduersus Platonem Erasistratus rectè obiecit. Iam cùm in plerisque partibus corporis finis & vsus consideretur à philosopho, ad quem à natura sit factum vnumquodque: etiam lingulæ, quæ epiglottis dicitur, perpendenda fuit vtilitas. Non enim superuacanea est: sed eò collocata, vt interim dum deglutitur alimentum, asperam arteriam constringens obstet, ne quid omnino in pulmonem incidat. nam si quid illabatur, id tussi vehementem facit asperitatem & lancinationem. Proinde epiglottis ianuæ instar intergerinæ in vtranque partem inclinari se sinens, loquentibus nobis stomacho incidit, edentibus aut bibentibus arteriæ, mundum spiritui cursum respirationemque seruans. Porrò qui sensim bibunt, eorū scimus humidiores esse ventres quàm qui confertim humorē hauriunt. his.n. potus rectà in vesicā impetu transit: apud illos diutius inheret cibus, eosque emollit, vt permisceat & maneat. quod neutiquā eueniret, si humor statim inter hauriendum secerneretur. Sed nos complectimur, simulque cum cibo eum in ventrē demittimus: &, vt Erasistratus dixit, liquore tanquam vehiculo sicci nutrimenti vtimur. Hæc Nicia locuto, Protogenes grammaticus: omnium, ait primus Homerus animaduertit cibi vas esse stomachum, potus autem asperam arteriam, quæ bronchus, & antiquis asparagus dicitur, vnde & vocalibus hominibus erisparagorum appellatio obtigit. Nam cùm dixisset quomodo Hectoris Achilles hasta petierit

Fauces, accelerant vbi valdè vulnera mortem: Ilia.x,...

addit,

Non tamen asparagum simul abscidit,—

canalem nimirum spiritus *

Sub hæc orto silentio Florus: itáne, inquit, Platoné deserto vadimonio reum peragi sinemus? Nequaquam verò, inquam ego: ne damnari vnà cum Platone sinamus Homerum. Hic enim tantum abest vt humorem ab arteria auertat, vt cibum quoque etiam vnà inijciat.

Ille eructauit per fauces frusta cruento

Mixta mero,— Odyss. 373.

nisi vel hoc dicere quis sustineat, Cyclopi vt oculum, ita etiam meatum nutrimenti fuisse vnicum: aut faucium vocabulum, quæ est pharynx Homeri, omnibus & priscis & recentioribus pro arteria accipientibus, nos ad stomachum detorquebimus. Atque hæc non inopia testiū, sed veritatis studio adduxi impulsus. Etenim testes Platō cū multos, tum præclaros habet. Omitte enim si lubet Eupolin, qui in Colacibus seu Parasitis ita dixit:

Potare iussit Protagoras, vt Syrij

Pulmonem habeat sub ortum ardentis humidum.

omitte etiam elegantem Eratosthenem, qui scripsit,

Dulci pulmones irriguosq; mero.

Euripides quidem liquidò ostendit se acutiùs nonnihil Erasistrato vidisse, his verbis,

Vinum canales per pulmonis transiens.

Vidit

Vidit nimirum pulmonem cauernas habere, & pertuſum eſſe meatibus, per quos humor permeet. Non enim ſpiritus opus habuit meatibus quibus educeretur: ſed propter humorem & quæ vnà cum eo illabuntur, coli inſtar foraminibus multis eſt apertus pulmo. Neque minùs, mi homo, pulmoni conuenit quàm ſtomacho, vnà eijcere polentam aut farinam. Non enim ſtomachus noſter eſt, vt quidam opinantur, læuis & lubricus: ſed aſperitates habet, quibus probabile eſt cùm incidunt tenuia & exilia, adhæreſcere ea, & non deglutiri. Sed neque hoc dici, neque illud commodè poteſt. Nullis enim verbis exprimi poteſt naturæ in obeundis actionibus ſuis induſtria. neque dicendo dignè explicari poteſt eius inſtrumenrorum ſolertia, ſpiritus inquam & caloris. Porrò autem teſtem Platoni cito Philiſtionem Locrenſem, peruetuſtum hominem, qui veſtra arte magnam ſibi gloriam parauit: atque Dioxippum. ij enim non aliam viam ab ore enarrant, quàm quę eſt à Platone indicata. Neque verò illam tanto honore dignatam epiglottidem ignorauit Dioxippus. ſed ad eam ait, humorem in deglutiendo ſecerni, in arteriamque delabi, deuoluente ſe in ſtomachum cibi. & in arteriam ſanè eſculentorum nihil incidere: ſtomachum vnà cum ſicco nutrimento etiam aliquam humidi partem admixtam excipere. Eſt verò hoc probabile. Nam epiglottidem ait arteriæ præpoſitam eſſe veluti ſepimentum & penu, vt ſenſim paulatimque potum percolet, ne ſubitò confertímve infuſus ſpiritum opprimat aut turbet. Itaque etiam aues carent epiglottide. non enim hauriunt aut lambunt potum, ſed roſtris immerſis paulatim eum in arteriam dimittunt atque ſic eam rigant. Enimuerò teſtium ſatis eſt. Platonis dicto primum ipſe fidem conciliat ſenſus. nam arteria vulnerata non deglutitur humor, ſed veluti canali rupto foràs erumpere, & tanquam per fiſtulam proſilire cernitur: quantumuis integro interim illæſóque ſtomacho. Id quoque omnes nouimus, affectionibus circa pulmonem comitari ardentiſsimam ſitim, ob ſiccitatem aut calorem aliámve cauſam vnà cum inflammatione appetitum ingenerantem. Euidentius etiam hoc eſt indicium, quòd animalia vel nullum vel admodum paruum habentia pulmonem, omnino potu non indigent, neque eum experunt. eo quòd certis partibus innata eſt humiditatis appetentia, quæ verò partibus iјs carent, neque vſus eius eſt, neque cupido. Denique videbitur veſica fruſtra eſſe data. Nam ſi ſtomachus vnà cum cibo potum excipit, inque ventrem demittit: nullo peculiari opus erit meatu alimento ſicco, ſufficietque vnus communis ambobus per idem foramen eàdem in ſentinam conuectis. Nunc ſeorſim veſica eſt, ſeorſim inteſtina: quòd nutrimentorum alterum à pulmone, alterum à ſtomacho pergit, ipſa in deglutitione ſeiunctorum. Inde eſt, quod in excremento humido nihil viſitur ſicci ſimile vel colore vel odore. atqui natura ſerebat, vt ſi in ventre cum eo commiſceretur, qualitatibus etiam eius imbueretur, neque purum & incontaminatum ſecerneretur. Sed nec lapis quidem vnquam in ventriculo concreuit at verò rationi erat conſentaneum, non minus ibi quàm in veſica humorem cogi ac concreſcere, ſi omnis potus per ſtomachum eò ferretur. Enimuerò apparet ſtomachum de humore per arteriam præterlabente ſtatim attrahere, quantum ſufficit ad mediocriter emolliendum, inque ſuccum conuertendum nutrimentum. itaq; nullum humidum is recrementum facit. pulmones autem, quando è potu ſpiritum & humorē quibus debuit partibus diſtribuerunt, reliquum in veſicam excernere. Hæc certè multo ſunt illis probabiliora. Veritas ipſa in talibus rebus fortaſsis comprǽhendi non poteſt. neque decuit tam contumaciter impetere philoſophorum gloria & facultate principem, Platonicorum in ſcriptorum relectione, ob rem obſcuram, totque diſputationibus expoſitam.

QVAESTIO SECVNDA.

Quid ſit apud Platonem Kerasbolos, & cur ſemina quæ in boum incidere cornua, incoctibilia & dura fiant.

SEMPER quærendi materiam præbuerunt Keraſbolus & Ateramon. non quid ſignificarent, (liquet enim ea ſemina quæ in boum cornua inciderunt, fructum edere durum & incoctum creditum fuiſſe: atque inde vocabulo tranſlato hominem præfractum atque contumacem ateramona & Kerasbolon dictum.) ſed de ipſa cauſa dubitatum fuit, cur hoc ſeminibus in boum cornua incidentibus accideret. Ego ſæpe denegaui amicis cauſæ inuentionem: maximè quòd eam inueniri non poſſe Theophraſtus innuiſſet, cum multis collectis, quorum nos cauſæ fugerent, inuenirique non poſſent, (quod genus ſunt quòd gallina poſtquam ouum edidit, feſtuca adhibita ſeſe luſtrat: quòd vitulus marinus coagulum ſuum deglutit: ceruus cornu ſuum defodit: eryngium, ſi vna caprarum id in os ſumat, vniuerſum gregem ſiſtit.) etiam illam de Kerasbolo adiunxiſſet quæſtionem: vbi res quidem creditur, ſed cauſa aut neutiquam poteſt, aut difficilimè inueniri. At enim Delphis in cœna ſodalium quidam me compellarunt: dicentes non modò

Conſilium melius iam repleta incidere aluo,

ſed etiam ad reſpondendum de propoſitis quæſtionibus à vino nos reddi multo quàm aliàs alacriores & audaciores: ideoque poſcentes vt de propoſita re aliquid pronunciarem. Ego cùm id denegarem, adſtipulatores habui non viles, Euthydemum ſacerdotijs collegam mihi, & Patroclem affinem: qui non pauca id genus ex agricultura & venatione proferebant. quale eſt quòd grando ab ijs qui ei obſeruandæ ſunt præfecti ſanguine talpæ, vel centonibus muliebribus auertitur. quòd fructus caprifici ſylueſtris alligatus hortenſi ficui, non ſinit fructum huius defluere, ſed continet atque vnà maturat. quòd ceruas, vbi capiuntur, ſalſam lacrymam, apros dulcem emittere eſt deprǽhenſum. De quibus ſi inquiſitionem ſuſcipias, illicò Euthydemus abs te poſtulabit rationem de apio & cumino. quorum illud inter germinandum ſi calcetur & conteratur, aiunt melius augeſcere: hoc ſi ferant diris imprecationibus & conuicijs adhibitis. Hæc cùm Florus riſum iocumque putaret, de iſtis autem non debere cauſæ tanquam incomprǽhenſibilis inueſtigationem omitti: reperi, inquam, medicamentum, quo vſus hunc adducas vt aduerſus nos dicat: vt tu quoque ſoluas quædam propoſitorum. Videtur mihi frigus iſtam indomitam rigiditatem (quod eſt ateramon) tritico & leguminibus ingenerare, comprimens & cogens habitum vſque ad duriciem. calor autem diſſolubiles res, molleſque redigit. Itaque non rectè contra Homerum hoc à quibuſdam dicitur,

—non tellus fruges, ſed ſuggerit annus.

Nam quæ loca calorem habent natura inſitum, temperiem aere mitem præbente, molliores efficrunt fruges. Ergo quæ à manu ſtatim in terram perueniunt ſemina, ea penetrantia fouentur, ac magis dum occultantur, calore ac humore terræ fruuntur. Quæ verò in boum impingunt cornua, ea non potiuntur illa, quam Heſiodus optimam vocat, poſitus commoditate: ſed delabentia & loco ſuo aberrantia, iactata magis quàm ſata videntur. proinde aut frigoribus planè corrumpuntur, aut his eorum in nudas incidentibus tunicas rigida, exſucca, & lignoſa redduntur. Vides nimirum lapidum quoque & lignorum partes terra contentas atq; ſtirpes mol Oper. 469.

liores

liores ijs conseruari à tepiditate soli, quàm sint quæ emi
nent. itaque etiam fabri lapides operi habiles desodiunt
sub terram, tanquam maturandos & coquendos à calo-
re: qui sub dio nudique iacent, frigore rigidi & intra-
ctabiles rediguntur, operisque resistunt. Fructus quo-
que etiam si in area maneant diutius sub dio & nudi,
magis ferunt dirigescere, quàm qui statim conduntur.
sæpenumerò etiam ventus ventilantibus superueniens,
frigore suo fruges præduras efficit. quod Philippis Ma-
cedonica vrbe aiunt euenisse. reconditis palea opitula-
tur. Mirari autem non debemus, si audiamus agricolas
narrare, de duobus cõtiguis sulcis alterum incoctibilem
fructum ferre. & quod maximum est fabarum alias aliũ
gignere satu suo fetum. nimirum quod alijs plus, alijs mi
nus spiritus frigidi vel aquæ incidit.

QVAESTIO TERTIA.

Cur vini medium, olei summum, mellis imum sit optimum.

Opet.365 DERIDEBAT socer noster Alexion Hesio-
dum, qui è summo & imo dolio iuberet vinum
bibere, medio parcere, quòd ibi vinum esset op-
timum. Quis enim ignorat, aiebat, vini medium, olei
summum, mellis infimum esse optimum? at Hesiodus
nos vult omisso quod in dolij medio est vino expecta-
re donec dolio deficiente vinum deterius fiat. His di-
ctis valere iusso Hesiodo se contulerunt ad causam di-
Mel. uersitatis inquirendam. Ac de melle quidem ratio non
multum nobis exhibuit negocij: cùm nemo ferè ne-
sciat id quod leuissimum est, ob raritatem esse leuissi-
mum, densa ob grauitatem subsidere. atque etiam si vas
subuertas, tamen rursum exiguo tempore vtrunq; suum
locum occupauerit, graui se demergente, leui ad super-
Vinum. ficiem efferente. Ne de vino quidem probabilia de-
fuerunt argumenta. Primùm vis eius calor cùm sit,
consentaneum est eum maximè in medium conduci,
idque ibi optimum conseruare. deinde quod in fundo
est, fæce vitiari: quod in summo, ab aere vicino cor-
rumpi. Nam nouimus ab aere vinum lædi: ideoque
dolia desodere aut integere solemus, vt quàm minimum
aeris ea tangat. & quod maximum habet momentum,
aer non ita facilè nocet pleno vase vino, vt aliquantum
vacuato. nam in exhausti locum aer confertim subiens,
maiorem infert mutationem. in plenis dolijs vinum ip-
sum sese sustentat, non multum extrinsecus admittens,
Oleum. vnde vitiari possit. De oleo non vilis incidit disputa-
tio. Quidam imum olei dicebat esse deterrimum, quia
id amurca conturbetur: neque ideò summum esse op-
timum, verum ideò videri, quia ab eo quod ei officit
longissimè absit. Alius densitatem causabatur, ob quam
nulla cum re permiscetur, neque vllum alium humo-
rem in se admittit, nisi violentia & ictu diffindatur. vn-
de fit, vt aerem quoque non recipiat, sed eum tenuitate
atque continentia suarum partium à se repellat, neque
ab eo, vtpote non præualente, corrumpatur. Huic ra-
tioni Aristoteles videbatur repugnare, qui (vt ait) ob-
seruauisse oleum quod in reconditis est vasis, odoratius
fieri, & omnino melius. deinde aeri causam, quòd red-
* datur melius, adscribit. est enim largior, magisque præ-
ualet, si subeat in vas non repletum. Quid verò, in-
quam ego, si aer eadem vi & prodest oleo, & obest vi-
no. Etenim vetustas vino conducit, oleo nocet. aer
vtrique accidens, aufert. Nam humorem refrigera-
tum digerit. oleum autem ob continuitatem exspiratio-
ne carens, facilè veterascit. * dictum probabiliter.
quia in superficie accidens aer, recentia facit. itaque vini
summum est vilissimum, olei optimum. nam ætas oleũ
pessimè, vinum optimè adficit.

QVAESTIO QVARTA.

Cur veteribus Romanis mos fuerit, nunquam omnino inanem mensam tollendo facere, neque lucernam vnquam exstingui sinere.

FLORVS Philarchus nunquã ita sinebat planè men-
sam tolli, vt non aliquid cibi in ea relinqueretur. aie-
batq; sibi probè compertum, non hoc modò patrẽ
auumq; ipsius studiosè curasse, sed ne lucernam quidem
passos à cœna extingui, alioqui cauere solitos ne oleum
frustra insumeretur. Aderat vnà Eustrophus Athenien-
sis. Is, Quid proderat hoc, aiebat, ijs, nisi astum Poly-
charmi nostri didicerunt? qui se multo tempore medi-
tatum dicit, vix tandem inuenisse quomodo caueret ne
oleum pueri suffurarentur. statim enim se exstinctas lu-
cernas oleo implere, & postridie visere an etiamnum
plenæ sint. Tum Florus ridens, Quando, inquit, hæc
quæstio soluta est, agedum causam dispiciamus, qua in-
ductos priscos probabile sit istam lucernis mensisq; ad-
hibuisse cautionem. De lucernis prius quæsitum fuit.
Ac sententia Cæsernij, quem is generum habebat, hæc
fuit, Antiquos ob cognationem cum sacro & perenni
igne omnis ignis interitum abominatos fuisse. cum au-
tem, vt hominem quoque, interire vel vi extinctum, vel
naturæ suæ ductu elanguescentem. ac sacro quidem igni
aduersus vtrunque opem ferri semper alendo & custo-
diendo: alterum passos fuisse vltrò extingui, si ipsi vim
non fecissent, neque tamen ei vitam inuidisse tanquam
pecudi quæ frustra aleretur. Sub hæc Lucius Flori F. di-
xit, reliqua sibi probari: cæterùm sacrum ignem non
ideò fuisse cultum, quod eum alio igne putarent melio-
rem digniorémve esse. sed quemadmodum Aegyptio-
rum alij totum genus canum venerantur atque hono-
rant, alij luporum, alij crocodilorum, vnicum tamen vel
canem, vel lupum, vel crocodilum alunt, quia vniuersos
non possunt: sic priscorum cultum & custodiam sacri
istius ignis, tesseram fuisse obseruantiæ aduersus omnes
ignes. Nihil enim animato similius esse quàm est ignis:
qui per se mouetur & nutritur, suoque splendore animæ
in morem res manifestat omnes: & maximè vim non
expertam vitalis principij ostendit dum extinguitur
ac perit: inter pereundum vocem edens, ac reluctans
interitui, animalis instar quod vi necatur. Nisi tu, aiebat
in me respiciens, melius habes aliquid. Ego verò, in-
quam tum, nihil eorum quæ dicta sunt reprehendo.
Adderem autem, hunc morem condocefactioni ad hu-
manitatem inseruiuisse. Nam neque fas nobis est nutri-
mentum perdere vbi affatim nos saturati sumus, neque
fontem obthurare aut occultare quando aquæ satis bibi
mus, neque signa nauigationis itinerisve abolere post-
quam vsi sumus ijs. Sed relinquenda ista sunt, vt alijs
etiam post nos vsui esse possint. Proinde indecorum
etiam est ob auariciã lumen lucernæ, quando eius vsum
porrò nos non desideramus, exstinguere. sed conseruan
dũ relinquẽdumq; est, si quis fortè veniat cui eo etiam-
num ardente & splendente sit opus. Quippe, si fieri qui-
ret, etiam visum atq; auditum, immò prudentiam quo-
que & fortitudinem alijs vtendam dare debebamus ipsi
dormituri aut quieturi. Hoc verò considera, an non
gratitudinis meditandæ causa antiqui neutiquam absur-
dè nimij in hoc fuerint genere: cùm & quercus venera-
rentur frugiferas, & ficum quandam Athenieſes sacram
appellarent, & morum exscindi prohiberent. Non enim
hæc ad superstitionem faciunt propensos, quod non-
nulli dicunt: sed in rebus sensu animaque carentibus ad
studium referendæ mutuò gratiæ præstandæque operæ
nos adsuefaciunt. Itaque rectè Hesiodus vetat cibum Oper.747
apponere ex ollis, nondum libato: sed igni vult suas pri-
mitias suumque ob ministerium offerri honorem. &
rectè Romani quod alimẽtum lucernæ dedissent, ijs vti
reliquerunt,

sunt, passiq; sunt viuere & fulgere. Hęc ego cùm dixissem, Eustrophus: Ista, inquit, etiã ad rationem de mensa quæsiti aditum præbent. Nimirum semper aliquid censuerunt à cœna relinquẽdum seruis & vernulis. gaudent enim communicatione hac magis, quàm alioquin accipiendo. Iccirco Persarum reges, vt fertur, non amicis modò & proceribus ac stipatoribus solebant de cœna portiones mittere: sed semper seruorum quoq; & canum cœna in ipsorum mensa proponebatur. cùm, quantum omnino fieri poterat, omnes quorum vtebant opera, suæ mensæ facerent participes. nam cibi communicatione etiam ferissima cicurãtur animalia. Hæc ego ridens, Piscẽ verò repositũ, aiebã, non trahimus in mediũ qui prouerbio est nobilitatus? & Pythagoræ chœnicẽ, cui prohibuit insideri, docẽs nos semper aliquid de pręsenti in futurũ relinquere, & crastinæ diei hodie meminisse? Nobis quidem Bœotis in ore est semper, Relinque aliquid etiã Medis: ab eo tempore quo Medi Phocidem & extrema Bœotię, incursando populandoq; vexauerunt. Perpetuò autem & vbiq; id in promptu debet esse, Relinque aliquid etiam superuenturis hospitibus. Quamobrem ego etiam Achillis inanem semper & famelicam improbo mensam. nam & Aiace ac Vlisse legatis ad ipsum venientibus, nihil parati habens de integro cogitur coquere & obsonio mensam instruere: & rursus Priamum volens comiter tractare,

Iliad. ι, 206.

Proripuit sese, & candentem protinus agnum
Mactauit: —

Iliad. ω, 621.

quo diuidendo assandoq; maiorem noctis partem consumpsit. Sed Eumæo, sapientis videlicet viri sapiens alumnus, nihil negocij exhibet Telemachi aduentus. statim enim ei ad mensam collocato cœnam præbuit, lances apponens plenas

Odyss. π, 50.

Assata carnis, cœnæ de nocte priori
Reliquias. —

Quòd si hoc vile videbitur, illud certè exiguum nõ est, appetitum posse inhibere dum adhuc fruendi adest copia. minùs enim absentia concupiscunt, qui adsueuerunt abstinere pręsentibus. Sub hęc Lucius, Audiuisse me ex auia memini, mensam esse sacram: porrò autem sacrarũ rerum nullam debere esse inanem. Mihi verò, inquit, mensa etiam terræ videtur esse simulachrum. nã præterquàm ꝙ nos alit, rotunda etiam est, & stabilis, & rectè Vesta à quibusdã appellatur. Sicut ergo terram volumus semper aliquid nobis vtile producere & efferre: ita censemus mensam quoq; nunquam debere vacuã, & omni destitutam apparatu relinqui.

QVAESTIO QVINTA.

Maximè cauendum esse à voluptatibus, quas deprauata præbet musica: & quomodo sit cauendum.

PYTHIS Callistratus Amphictyonum procurator, tibicinem quendam ciuem amicumq;, cùm is ad nomen dandum pręstò in tempore nõ venisset, certamine secundũ leges arcuit. nobis autẽ conuiuiũ præbens, eum adduxit, veste & sertis tanq̃ in certamine vnà cũ choro elegãter ornatũ. Et erat me hercle initiò scitus eius cãtus. Sed deinde cùm facto de cõuiuis periculo sensisset plerosq; eò inclinare, vt voluptatis gratia cuin quiduis sinerent facere, lasciuosq; cantus tibiæ admitterent: iam sese aperiens, ostendit musicã quouis magis vino dementare eos, qui promiscuè & effusiùs ea sese oblectant. nam accumbentibus non iam sufficiebat clamare & plaudere: sed pleriq; tãdem etiam prosiluerunt, & vnà motus illiberales ediderunt, istis numeris & carminibus conuenientes. Postquam finem fecere, & conuiuiũ quasi è furore quodam ad se rediit, voluit quidem Lamprias dicere aliquid, & adolescentes liberè obiurgare: tamẽ verenti ne nimis morosus molestusq; videretur, ansam quasi præbuit hac sua oratione Callistratus. Intemperantiæ, aiebat, crimine ego soluo studiosos audiendi & spectandi. non tamen prorsus adsentior Aristoxeno, qui hisce solis voluptatibus ait accini, Pulchrè. Nam & obsonia & vnguenta pulchra vocantur, & pulchrè se vixisse aiunt qui suauiter ac sumptuosè cœnauerunt. Videntur autem Aristoteles etiam non iustam adferre causam, cur solæ delectationes spectaculorum & auditionũ intemperantiæ culpa vacent: quia scilicet hominis eæ sint propriæ, reliquæ etiam à brutis percipiantur. Video enim multa horum quoq; musica demulceri: vt seruos fistulis. & equabus cùm ineuntur, hippothorum accinunt modum. Et Pindarus cantilena se ait motum fuisse in morem marini delphinis, — Voluptatũ discrimen.

In pelago quem dulce melos quieto
Excitat: *

saltantes autem capita attollunt, adspectu gaudentes, & histrionum imitatione hac illac humeros iactant. Non ergo video quid proprij hæ voluptates habeãt, quia solæ sint animi, reliquæ corporis, & in corpore delinẽtes. cantus autem, rythmus, saltatio, cantilena, sensum prætervolantes in ea animi parte quæ gaudio adfici potest suam delectationem infigunt atq; pruritũ. Itaq; harum voluptatũ nulla est occulta, neq; tenebris & parietũ (vt mulieres aiunt) ambitu opus habent: sed stadia his & theatra sunt parata, & cum multis spectare aliquid aut audire est iucundius atq; honestius: nimirum nobis nõ intemperantiæ & luxuriæ, sed liberalis elegantisq; oblectationis testes adsciscentibus quãplurimos. Hæc cùm disseruisset Callias, Lamprias videns istos auditionum choragos etiam magis efferri animis: Non hæc, inquit, causa est fili Leonis. Sed mihi videntur prisci Bacchum non rectè filium Obliuionis fecisse, cùm patrẽ debuerint. Hoc enim tu quoq;, puto, inductus non reminisceris ꝙ eorum quæ circa voluptates cõmittuntur peccata, alia intemperantiã, alia ignorationem & errorem habent causam. Nam vbi damnum conspicuum est quod dabitur, ibi intemperantia homines rationem vincente delinquunt. vbi non statim aut palàm merces incontinentiæ tribuitur, hæc ignoratione rei damnosæ peccãt. Itaq; eos, qui in cibo, potu, re venerea modũ excedunt, vnde morbi multi, pecuniæ perditio, & mala fama sequuntur, incontinentes dicuntur. qualis Theodectes ille ex oculis laborans amica superueniente dicens, Vale carum lumen. & Abderita Anaxarchus.

Is namque, vt perhibent, miserè prudensq;, sciensq;
Vixit. quippe voluptates amplexa stupensq;
Natura (haud paucis ea formidata Sophistis)
Retrorsum ad vitium recto de tramite agebat.

Quos autem ventris, pudẽdorum, gustus, olfactusq; voluptatibus repugnantes iis ne capiantur & sibi cauẽtes, aliæ circumueniũt, insidioseq; per oculos aut aures subeunt: ij etsi non minùs laborant quàm illi, atque afficiuntur, non perinde tamen intemperantes incontinentesq; vocamus, non enim scientes, sed ob imperitiam labuntur: & putant se voluptatum victores esse si in theatro totum diem sine cibo & potu exigant. perinde ac si olla eo se iactet, ꝙ ventre aut fundo appræhenso non moueatur loco, cùm auribus arrepta facilè transferri possit. Itaq; Arcesilaus aiebat nihil interesse, posteriorìne corporis an priore parte quis cinædus esset. Est autem timenda etiam mollicies ea & voluptatis studium, quo aures & oculi titillantur. Nam neq; vrbẽ censendũ est capi non posse, si cùm reliquas portas obicibus, vectibus, cataractis munitas habeat, vna tamẽ sit quæ hostes intromittat: neq; inuictus à voluptate est, quem si non venus, at musæum aut theatrum ceperunt. nihilo enim minus à via recta declinauit, animamque voluptatibus agendam ferendamque prodidit. eæ verò

vehementiora quàm vllus coquus aut vnguentarius medicamenta, magisque varia cantilenarum & rythmorum ingerentes, his nos capiunt, ac corrumpunt, nostro ipsorum damnatos quodammodo testimonio. Etenim obsonia quidem repræhensionem merentur nullam, neq; si quis permutet (vt est apud Pindarũ) in mensis quæcunque tellus ac maria suggerunt appositis iuxtà panibus. Sed neq; obsonium vllum, neq; cibus, neq; optimum hoc potum vinũ ita voluptate perculerint: vt modò cantus tibiæ & moduli domum, si nõ etiam vrbem, impleuerunt tumultibus, plausibus, conclamationibus. Quare maximè ab huiusmodi cauendum est voluptatibus. sunt enim validissimæ: vt quæ nõ circa gustum, tactum, olfactum, in partem animi brutã desinant: sed ipsam intelligendi ratiocinandiq; facultatem attingãt. Ad hæc à reliquis voluptatibus, etiã vbi ratio non repugnat satis validè, tamen aliæ sæpenumerò affectiones nos abstrahunt. nam & in foro piscario sordes annulum obsoniorum cupido auferunt, & à sumptuoso scotto parsimonia absterret, aut riualitas. sicut apud Menandrum scilicet apud lenonem compotorum vnusquisq;, eo per insidias proteruam producente puellam cuiuis,

Edebat, in sese intuens, bellaria.

est enim grauis pœna intemperantiæ pecuniam fenore accipere: & non vsq; adeò facilè est crumenam soluere. At hæ voluptates, quæ liberales dicuntur, quasq; insano tibiarũ & musices amore capti sectantur, & aures oculosq; ijs habẽt deditos, vndiq; percipi possunt, in certaminibus, in theatris, in conuiuijs, alijs sumptũ præbentibus. Propterea facilè ab ijs corrumpuntur, qui non habent rationem pædagogi loco tutantem & regenté. Facto silentio, Quid inquam, faciet ergo ratio, quid dicet vt nos seruet? neq; enim opinor aurium illa Xenocratea opercula circumponet, neq; è media cœna abiget, cùm audiemus lyram componi, vel tibiam moueri. Tũ Lamprias, Nequaquam, inquit. Sed quoties istæ nobis offerentur delectationes, Musæ sunt accersendæ, confugiendumq; in priscorum Heliconem. Qui enim sumptuosam amat, ei non possumus Penelopen adducere, aut Pantheam nuptum tradere. At qui mimis gaudet, cantilenis, ac carminibus mala arte prauaq; imitatione conditis: hunc possumus ad Euripidem, Pindarũ, Me-
Phędro. nandrum traducere, falsumq; auditum (vt Plato ait) potabili oratione proluere. Nam sicut magi à malis genijs occupatos iubent secum legere & recitare Ephesia nomina: sic nos in istis præludijs, & saltationibus, vbi furores sunt & conclamationes bellicæ cũ tumultu & ceruicum iactatione: sacrarum & venerandarum istarũ me-
* mores litterarum, & ijs comparantes cantilenas, poëmata, inanesq; orationes, non percellemur istis, neque nos obliquos quasi rapido amne ferendos dabimus.

QVAESTIO SEXTA.

De vmbris, quas vocant: & an ab alio vocatus ad alios ad cęnam, ire debeat, ac quando, & ad quos.

QVAESSTVM fuit quando mos ceperit vt ad cœnã venirent vocati non ab eo qui præbet conuiuiũ, sed ab aliquo eorũ qui inuitati sunt: vmbras vocant, qui hoc pacto veniunt. Videbatur aũt Socrates auctor, qui Aristodemo persuasit vt non inuitatus secũ iret ad Agathonis conuiuium. & quidem ridiculè euenit Aristodemo vt Socrate in via subsistente ipse prior ingrederetur, nimirum vmbra corpus præcurrens quod à tergo lumẽ habet. Posterioribus autem temporibus in excipiendis conuiuio hospitibus, maximè principibus viris, necesse fuit, cùm ignoraretur quinã eos sequerentur, quósue ij magni facerent, conuiuatori facultatem inuitandi integram relinquere, numero quidẽ certo constituto conuiuarũ: ne id ei vsuueniret, quod aliquando Philippum regem ruri inuitanti accidit. venit. n. rex ad cœnam multis comitantibus, nõ multis apparatam hominibus. ibi cùm videret hospitem esse anxium, circummisit qui amicos clàm moneret, vt locũ placentæ relinquerẽt, cuius exspectatione cùm illi parciùs vescerentur appositis, cœna omnibus suffecit. Hæc ego cũ ad præsentes veluti nugans dixissem, placuit Floro vt seriò de vmbris istis disquireretur, decerétne eum qui sic inuitaretur obsequi, & ad conuiuium accedere. Ac gener quidem eius Cæsernius totam rẽ improbabat. Ma-
ximè, aiebat, Hesiodo est obtemperandum, & amici ad Oper. 348.
cœnam vocandi: proximum est, vt notos & necessarios inuitemus ad communicationem libationum, mensæq; & sermonum qui in vino habẽtur, atq; iocorum. Nunc quemadmodum qui nauigia locant, impedimẽta etiam sua eos quos vehunt inijcere sinunt: ita nostra nos conuiuia aliorum potestatis facimus, sinimusq; ea quibusuis hominibus impleri, siue apti ij, siue inepti sint. Mirer verò si quis scitus homo ad conuiuium veniat à conuiua inuitatus, quod idem est atq; non inuitatus, quem conuiuij auctor plerunq; etiam non nouerit. & si notus ei, vsuq; aliquo coniunctus tamen vocatus non sit: maius iam dedecus fuerit ad eum ire, ac conuiuij eius inuiti quasi exprobantem velle, tamen vi quodammodo fieri participem. Priorem porrò vel tardiorem eo qui inuitauit ad aliũ venirè, habet aliquid pudorem incutiens: neq; ciuile est tot testibus apud conuiuas opus habere, quibus doceas te non inuitatũ sed vmbram venire. rursum sectari & obseruare aliquem dum is lauet & vngat se, aut ire velit, cunctantem vel properanté, illiberale sic satis est & gnathonicũ: siquidem Gnato fuit homo, aliena edendi callentissimus. Iam cùm nullibi magis locum habeat, Effare lingua si quid iactare mediocre cupis, q̃ inter pocula, vbi plurimũ libertatis & facetiarum adest ijs quæ dicuntur & aguntur: quomodo hæc sese gerere debeat, qui non genuinus neq; vocatus conuiua sit, sed spurius quodammodo in censum conuiuarũ irrepserit? nam & vti, & non vti libertate aduersus præsentes, obnoxium est calũniæ. Neq; parũ inest mali in ipsa nominũ leuitate & scurrilitate, cùm quis nomen vmbræ non fert iniquè, sed ita appellatus fert atq; respondet. nã turpibus nominibus vtendo homines etiã ad rerum turpitudinem adsuescunt. Itaque ego alios inuitans, vmbras quoq; ijs concessi: (est enim valida vrbis consuetudo) ipse vmbræ loco vocatus adhuc resisto, neq; venio. Sub hæc verba cùm esset quietum, Florus: Hoc, inquit, posterius plus habet perplexitatis. Nam sic inuitare necesse est cùm hospitibus conuiuium paramus, sicut antè dictum fuit. quia neq; absque amicis eos excipere par est, neque facilè scitu quibus cum amicis hospes aduenerit. Tum ego ad ipsum, Vide ergo, inquã, an qui sic inuitandi facultatẽ dederunt, etiã inuitatis dederint obtẽperandi & ad conuiuiũ adeundi. non. n. conuenit dare aut petere, quod dare honestũ non sit: neq; hortari ea ad quæ non decẽt, neq; assentiri & agere ea pulchrũ. Sanè quod ad principes & peregrinos attinet, locus inuitationi & delectui non est, sed qui cũ ijs venerunt accipiẽdi sunt. Aliàs aũt qui conuiuiũ præbet, amiciùs agit si amicum vocet, cùm non ignoret suos notos, familiaresq; & necessarios. maior enim honor tribuitur, maior initur gratia, cùm non occultè ferat se tales maximè amplecti, cũ ijs lubẽtissimẽ degere, ijsq; gaudere honoratis æquè & vocatis. Est tamen vbi id amici volũtati liberum debet relinqui. Et quemadmodũ deo sacrificantes, quibus idẽ templũ, eadẽ est ara, ijs communiter vota faciunt, neq; seorsim eos nominant * * Non enim obsoniũ, nõ vinum, non vnguentũ tantam voluptatem adfert, quantam vnà accumbens amicus gratusq; conuiua. Enimuerò quærere atque percunctari, quibus obsonijs, quibus bellarijs, quo vini genere, quali vnguento maximè delectetur is qui cõuiuio est excipiendus: nimis est importunum atq; insolens. non absurdum neq; iniucundũ tamẽ, ei qui multos habet familiares, amicos, necessarios,

mandare

mandare vt ipſe ſecum ad conuiuium adducat, quorum præſentia maximè ei ſit ſuauis atq; accepta. Nam neque nauigare, neq; habitare, neq; in foro verſari quibus cum nolis, ita moleſtum eſt, vt vnà cum quibus nolis, in conuiuio adeſſe: contrariũ verò iucundiſsimum. Eſt enim conuiuiũ communio ſeriorũ, iocorum, actionũ, & ſermonũ. itaq; non quiuis id frequentare debent, ſed amicitia inter ſe deuincti & familiares, vt ſuauiter hoc fiat. Quippe cibos quidem coqui diuerſorum ſaporũ apparant, auſteros, pingues, dulces, acresq; inter ſe permiſcentes. conuiuium autẽ bonum eſſe nequit & gratioſum, in quod homines diuerſarũ gentium & affectionum coniecti ſunt. Cæterùm quemadmodum Peripatetici aiunt eſſe quoddam primum mouens, quod ipſum non moueatur: & extremum quod moueatur, neq; vim ipſum mouendi habeat: inter hæc quod & motũ adferat alijs, & ab alijs ipſum quoque moueatur. ita ratio docet tres eſſe in conuiuali re, vnum qui inuitet duntaxat, alterum qui duntaxat inuitetur, tertium deniq;, qui & inuitetur & inuitet. De primo dictũ eſt: neq; abs re fecero, ſi de reliquis etiã quid mihi videatur expoſuero. Is ergo qui ab alio ad conuiuium vocatus alios eodem inuitat, primùm, ni fallor, multitudine debet abſtinere, neque tanquã ex hoſtico commeatum petens omnes ſuos ſecũ ad cœnam rapere: neq; inſtar eorũ qui oppida capiunt multitudine nimia ſuorum amicorum amicos regis exturbare & elidere: quo fieret, vt qui conuiuiũ præbet eadem fortuna vteretur, qua ij qui Hecatæ & auerruncatoribus genijs cœnas exponunt, de quibus nihil ipſi aut familia guſtant, fumo interim & moleſtijs vexati. Aliàs in nos ludunt, qui dicunt,

Delphis ſacra re facta, nunc carnes emit.

ſed id verè accidit ijs, qui hoſpites importunos, aut amicos exceperunt multis vmbris ſtipatos: qui harpyarũ in morem cibos differunt atque depopulãtur. Secundũ eſt, vt non quibuſuis ſibi adiunctis ad alios cœnatũ eat, ſed præcipuè inuitet cõuiuatoris amicos & familiares, quaſi cum illo certamine inito anteuertens vocationem. Si id non datur, ſecum ducat de ſuis amicis, quos ipſe rex vellet à ſe vocatos: humano adducat nimirũ humanos, erudito eruditos: & quos cõuiuij præbitor voluiſſet quoq; modo alloqui, cumq; ijs vſum aliquẽ familiaritatis contrahere. Eſt enim haud dubiè arguiũ & vrbanũ, hoc modo affecto regi occaſionẽ notitiæ & comis conſuetudinis parare. Qui verò diuerſæ factionis, & inconcinnos ſecum trahit, (puta ſi ad ſobrium bibaces, frugali ſumptuoſos, iuueni potori ſenes auſteros, graue loquentes, & barba ſapientiæ profeſsionem oſtẽtantes adferat) intempeſtiuus eſt, quod amici congreſſus loco inſuauitatem quandam introducat. Etenim oportet vocatum nõ minus conuiuium præbenti, quàm hunc vocato iucũdum eſſe. quod fiet, ſi non ſe modò, ſed & quos ſecum adducit, cõmodos comesq; præſtet. Qui ſupereſt tertius, ab alio ad alium inuitatus, is ſi nomen vmbræ repudiat atq; ægrè fert, omnino videbitur vmbram metuere. Ipſa tamen res maximam requirit cautionem. Nam neq; eſt honeſtum promptè quemuis ſic vocantem comitari, neque temere. Principiò conſiderandum, à quo voceris. Si non admodum familiaris ſit, ſed diuitum aliquis & ſatrapicorum, qui veluti in ſcena opus habeat ſatellitio ſplẽdido, aut putet ſe admodum magno honore adficere & præclarè demereri eum quem ſecum ducere vult: ſtatim recuſandum eſt. Si amicus inuitet & familiaris, non facilè adſentiendũ eſt. ſed tum demum cùm videbitur opus habere colloquio aliquo & communicatione aliam opportunitatem non inueniente: aut longo pòſt reuerſus tempore, vel diſceſſurus oſtendat ſe beneuolentia ductum cupere ſocium te cœnæ ſibi haberei & neq; multos, neq; alienos, ſed vel ſolum te, vel cũ paucis amicis adducat: aut præter hæc omnia id agat, vt vocato cum conuiuatore probo homine & amicitia digno aliquod

Vmbrarũ conuiualium decorum.

conſuetudinis & amicitiæ conciliet principiũ. Nam mali quidem, quanto magis nos appræhẽdere ſtudent, tanto magis ſentium inſtar amoliendi & tranſiliendi ſunt. & ſi probi ad non probos ducant, nequaquam eſt obſequendum, neq; admittẽdum, vt tanquã per mel ſumas venenum, amicum parando prauum. Abſurdũ etiã eſt, ad omnino ignotum & cum quo nihil tibi vnquam familiaritatis fuerit ire: niſi quis ſit (vt dixi) virtute præſtans, qui amoris & amicitiæ hoc ſtatuat exordium, ſi facilè & candidè eum alio ducente accedas. Atque adeò ad familiares quoque potiſsimum eos eundum eſt vmbræ conditione, quibus permiſſum eſt ad nos quoq; adductis vmbris venire. Philippo quidem ioculari ſcurræ videbatur magis mouere riſum qui inuocatus, quã qui vocatus ad cœnam veniret. Bonis autem viris & amicis ad bonos & amicos honeſtius eſt ac ſuauius, ſi ad nõ vocantes inexſpectati accedant cũ alijs amicis. ita enim ſimul & conuiuium præbenti lætitiã, & honorem ducentibus parant. Minimè omnium ad duces, aut diuites, aut potentes ire decet non inuitatos ab ipſis ſed ab alijs. cauenda enim eſt non planè carens ratione impudentia, ruditatis, & ambitionis opinio.

* * *

Menelaum Homerus fingit vltrò venire ad Agamemnonẽ, cũ is cõuiuio excepiſſet præſtantiſsimos Græcorũ:

Solicita agnoſcens valdè anxia pectora fratris. Iliad. β, 408.

ideò errorẽ eius noluit detegere & arguere non veniendo. quod moroſi faciunt, & repræhendendi cupientes: qui huiuſmodi erroribus amicorum inſidiantur, magisq; gaudent negligi quàm honorari, vt conquerendi habeant occaſionem.

QVAESTIO SEPTIMA.

An tibicinæ ſint adhibendæ conuiuio.

CHAERONEAE in conuiuio præſente Diogeniano Pergameno diſputatum fuit de acroamatis ſiue auditionibus. Ibi negociũ nobis exhibuit Sophiſta quidam prolixam gerens barbã, Stoicæ ſectæ homo, Platonem allegans qui culparet tibicinam inter pocula adducentes, cùm ipſi colloquio inuicem ſe oblectare nequirent. Philippus verò Pruſienſis ab eadem ſecta, qui tum vnà aderat, miſſos facere iubebat illos Agathonis conuiuas, qui quauis tibia, quouis muſico inſtrumento ſuauius ſonarent. nõ enim id mirũ fuiſſe ſi ipſis præſentibus nullus tibicinæ locus relinqueretur: ſed hoc, ſi non cibi etiam potusq; obliuio præ voluptate & delectatione conuiuas cepiſſet. At verò Xenophon (aiebat) puduri non duxit ſibi, cùm Socrate, Antiſthene, alijsq; horum ſimilibus præſentibus Philippum ſcurram adducere, eumq;, ſicut Homerus cepam, condimentum vini conuiuis oſtenderent. Plato quoque cùm Ariſtophanis de amore ſermonem veluti comœdiam ſuo conuiuio inſeruit. tum ad extremũ foribus, quod aiunt, apertis introduxit drama quàm maximè de varijs vnũ, Alcibiadem ebriũ, & comeſantem eumq; coronatum. Iam iocoſa illa cum Socrate de Agathone concertatio, & Socratis laudatio, láſne eſt, bonæ Gratiæ, quod Apollinẽ cum concinnata lyra in conuiuiũ venientem, conuiuæ obſecrauerunt vt tantiſper ſileret, dum oratio illhæc abſolueret? Ergo cũ iſti viri, tanta in diſſerẽdo venuſtate præditi, nihilominus vſi ſunt adſcititijs rebus, ac iocis huiuſmodi varietatẽ ſuis cõciliauere cõuiuijs: nos qui ciuilibus & forenſibus, atq; adeò ſi ita vſu veniat rudibus & agreſtibus nõnihil hominibus permiſcemur, hãc è cõuiuijs exturbabimus elegantiã atq; oblectationẽ, aut inde nos proripiemus, tanquã Sirenes aduentãtes ſi fugeremus? Equidẽ admirationẽ ſui excitauit Clitomachus athleta, ſurgens & diſcedẽs, cùm amatorius ſermo inferret. Philoſophus verò tibiã è cõuiuio fugiẽs, aut pſaltriã metuẽs fides cõcinnantẽ, facigerumq; iubens cũ clamore celeriter lumen accendere, ridiculus non ſit, innoxias

In Sympoſio.

Iliad. λ, 629.

omnino voluptatis, sicut canthari vnguenta, abomināś. Nam sicubi aliàs, maximè inter pocula alludendū hisce rebus est, animusq; deo dedeudus. Mihi quidē alioqui carus Euripides, suam legē neutiquā persuasit, musicā

Medea, chori verba.

ad luctus & mœstitias transferendam statuens. ibi enim medici loco adsistere ægrotantibus debet sobria & industria ratio: huiusmodi vero Baccho admiscere voluptates, & ludū iocumq; deputare cōuenit. Est verò scitum illud Lacouis, qui, cùm Athenis noui certarent tragœdi, spectans apparatū choragorū, studia docentiū, & conatus, dixit: Non sapere ciuitatē, quæ tantū in res ludicras impenderet studiū. Omnino euim ludendo ludendum est, & neq; magno sumptu, neq; neglectione occasionum ad alias res vtilium redimenda animi relaxatio: sed inter pocula & per ocium degustandæ hæ oblectationes, interimq; dispiciēdum si quid ex ijs percipi possit vtilitatis.

QVAESTIO OCTAVA.

Quænam potissimùm acroamata cœnæ sint adhibenda.

HIs dictis sophistam rursus volentem repugnare ego inhibeus, Id potiùs, inquam, considerandum est Diogeniane, quodnam de multis acroamatū genus conuiuio sit accommodatū, hortemurq; sapientem hunc vt dijudicet. cùm enim nullo afficiatur, nullo demulceatur, nihil periculi est ne per errorem suauius meliori præferat. Tum ille, Diogeniano & nobis hortantibus, nulla interposita mora: Cætera, inquit, in orchestram & scenā reijcio: id verò introduco, quod nuper Romæ irrepsit in conuiuia, neq; adhuc apud mul-

Platonis dialogi in cœna acti.

tos cernitur. Nostis nimirum Platonis dialogos partim narratione, partim actione quadā constare, qui idcò dramatici dicuntur. De his facilimos pueri edocētur, ita vt memoriter recitent. adiunguntur autem gestus conuenientes personarū moribus, & vocis effictio atque forma, & affectiones dictis congruæ. Hæc austeri quidem & eruditi maximo opere probauerunt. effeminati, & quorū aures inscitia atq; bonarum imperitia rerum corruptæ essent, quos Aristoxenus bilem aiebat vomere si enharmonium cantū audirent, expulerunt. Neq; mirer * expulisse, mollicie omnino obtinente. Hæc Philippus nonnullos videns iniquiùs hæc ferētes: Desine, inquit, mi homo nobis conuiciū facere. Nos enim sumus, qui primi rem istam, cùm Romæ introduceretur, ægrè tulimus, reprehendimusq; eos, qui putarent Platonē debere in vino animi causa & ludi audiri, contenderentque eius dialogos ad vnguenta & bellaria audiendos esse. quando etiam Sapphùs & Anacreontis carmina si recitarentur, verecundia ductum me debere poculū depo- * nere arbitrarer. Multa verò mihi in mentem veniunt, quæ si proferam, metuo ne seriò aduersus te disseruisse videar. itaque, vt vides, vnà cum poculo id sodali tribuo, vt dulci sermone salsum auditum demulceat. Excipiens * tunc eum Diogenianus: Atqui & hos, inquit, audio sobrios sermones, ita vt vinum nobis non videatur impe- * rare. metuo ne ipse crimē subeam. Et sanè multa acro-

Tragœdia.

amata sunt amputanda. Primùm tragœdia, non admodum ea cōuiuio apta, vt quæ grauiùs souet, moliaturq; imitationem rerum animo ingentes motus inferentiū,

Saltatio.

& miserationem excitantium. A saltatione porrò Pyladeam remoueo, tumidam scilicet, & adfectuum plenam, multasq; requirentem personas. Quòd si tamen locus est Socraticis istis saltationis laudibus, Bathylleam admitto, pedestrem, & cordaci affinem, Echoni, aut Pa- * ni alicui aut Satyro cū Amore comesanti, saltando re-

Comœdia.

spondentem. De comœdijs, vetus ob inæquabilitatem non est bibentibus accommodata. Nam & quæ in auditorum compellationibus, quas parabases appellāt, libertas dicendi seria vsurpatur, nimis intemperans est atque vehemens: & leuitas conuiciandi ac scurrilitas admodum fastidiosa atq; aperta, & repleta indecoris verbis, lasciuisq; nominibus. præterea sicut in principium conuiuijs vnicuiq; accumbentiū adstat pincerna: ita oportebit vnicuiq; conuiuarum adesse grammaticū, qui singula enarraret, quis sit apud Eupolidē Læsmodias, apud Platonem Ciuesias, Lampo apud Cratinum, ac alij qui in comœdijs exagitantur. vt iam vel schola grammatica fiat conuiuium, vel surda & ignota dicteria differantur. Quid dicam de noua comœdia, quæ ita conuiuijs immixta est, vt faciliùs ea sine vino, q̄ sine Menandro peragantur? Nimirū enim & dictio iucūda ac pedestris rebus inspersa est, vt neque à sobrijs contemnatur, neque

Menandri laus.

ebrijs sit molesta: & vtiles sententiæ atq; simplices vnà fluentes, etiam durissima ingenia per vinum veluti ignē molliunt & ad mansuetudinem flectunt: tum seriorum cum iocis contemperatio nullam aliam ad rem facta videri potest, q̄ vt eos qui bibere & animos relaxarūt simul & oblectet & iuuet. amatoria quoq; eius locum habent apud eos qui biberunt, & paulo pòst dormitum ad suas vxores abeunt. nam neq; puerorum amor in Menandri est comœdijs: & vitia virginibus oblata, commodè in nuptias vertuntur, meretrices si introducunt procaces & feroces, castigationibus aut pœnitentia adolescentum amores earum diffunduntur, si probæ, & vicissim amantes: aut pater alicuius inuenitur verus, aut tempus amori præscribitur consuetudinem verecundā humanamq; habenti. Hæc vt hominibus alia in re occupatis videantur nullum habere operæ precium: ita inter bibendum non miror si iucunditas eorum & elegantia nonnihil facit ad effingendum componendumq; animos, moresq; ad humanitatem conformādos. Sub hæc verba Diogenianus siue fine siue interuallo facto tacuit. Cùm autē sophista rursus eū adoriretur, & quædā Aristophanis assereret carmina recitanda: Philippus me compellans, Hic quidem, inquit, suæ satisfecit cupiditati, suauissimum sibi Menandrum laudando: videturque reliquorum porrò nullam habere curam. Sunt autem multa adhuc acroamata, de quibus nihil nobis disputatum est, & ego ex te aliquid audire peruelim. nā de certamine eorum qui animalcula sculpunt, cras agemus, si * hospiti & Diogeniano ita videtur. Sunt ergo, dicebam,

Mimi.

mimi, quorum alij argumenta, alij ludicra appellantur: neutrū, vt ego arbitror, genus conuiuio conueniens. argumenta ob longitudinem actionum, & sumptuū difficultatem: ludicra, q̄ ita scatent scurrilitate & inanitate verborum, vt ne à puerulis quidem, qui dominis modestis calceos portant, spectari ea deceat. quanquam multi etiam vxoribus iuxtà accumbentibus & impuberibus filijs imitationes ostentant rerum & verborū, quæ magis quáuis ebrietate animos perturbant. Enimuerò cithara antiquitus, & iam inde ab Homeri temporibus eo nomine nota fuit, q̄ socia conuiuij esset: ac tam diuturnam amicitiam atq; sodalicium non conuenit diuellere: id modò à citharœdis petamus, vt nimios luctus & gemitus è carminibus eximētes, boni hominis modos & genio indulgentibus accommodatos sonent. Tibiā,

Tibia.

ne si velimus quidem, à mensa arcere licet. nam libationes eam exigunt vnà cū corona, & vbi pæani accinens diuinum cultum absoluit, suaui cantu desinens per aures transit, iucunda eas perfundens voces, quæ tranquillitatem ad animum penetrantem efficit: vt si quid tristitiæ & curarum mero non sit discussum, id venustate & mansuetudine cantilenæ circumuentum conquiescat. si quidem modum tibia non excedat, neq; nimios animo adferat motus, eúmue exagitet atq; extra se rapiat multitudine sonorum atque modulorum emollitum, & ad errandum procliuem redditum. Nam sicut pecora orationē hominis nō intelligūt, sibilis aūt & palpationibus accuratis, & fistulis aut conchis excitantur ac sopiunt à pastoribus: ita quod aīa habet pecoris & gregis naturam resipiens, rationisq; nō capax, neq; eius dicto obtemperans, cantilenis & rythmis incantantes cōponere solent

ac pa-

he pacare. Verùm ſi mihi dicendũ ſit quod ſentio, nunq̃ vel tibiæ vel lyræ cãtus abſq; ſermone & oda delectaturus conuiuium videtur. Sic enim adſueſcendum eſt ſtudioſè, vt ludos quoq; & ioca non ſine liberali ſermone obeamus: cantilenam, rythmumq́; tanquam cõdimentum colloquio adhibeamus, nõ ſeorſim vſurpemus, aut delicatulè in ijs luxuriemus. Quemadmodũ enim voluptatem in vino & cibo vnà cũ nutrimenti vtilitate ſubeuntem nemo aſpernatur: vnguentariã autem, vtpote ocioſam & ſuperuacaneam Socrates veluti alapa inflicta eiecit. ita pſalterij vocem aut tibiæ aures ferientem non audiamus: tum demum admittamus quando cum docto carmine coniuncta nos inuitat & oblectat. Exiſtimo etiam Marſiam illum à deo fuiſſe ſupplicio adfectum, q capiſtro & tibijs cùm ſibi os obthuraſſet, auſus fuit nudo cantu decertare aduerſus odam citharæ coniunctam. Id vnum caueamus, ne conuiuis qui litterato colloquio oblectare ſe inuicem poſſunt, aliquid tale ad aures admoueamus, quod impedimẽtum potiùs ſit delectationis, quàm delectatio. Non enim ij dũtaxat ſtulti ſunt, qui domi & à ſe habentes ſalutem,

Aliunde aliam ſibi volunt adſciſcere.

vt ait Euripides: ſed & hi, qui cùm in ſe ipſis multa lætitiæ habent repoſita inſtrumenta, id magno ſtudio agunt, vt delectantia extrinſecus accerſant. Admodum certè inepta & ruſtica habetur regis Perſarum aduerſus Antalcidam Spartanum magnificentia, quando coronam è roſa & croco conſertam in vnguentum intingens ei miſit, natiua pulchritudine extincta, factaq; floribus iniuriè contumelia. Simile tamen eſt conuiuis, qui in ſeſe venuſtatem & muſicam habent, obturbare tibijs ac pſalterijs, & alienam extrinſecus allegando propriam atque domeſticam perdere delectandi rationem. Maximè acroamatibus locus fore videtur in conuiuio fluctuante & ad litem contentionémue aliquam ſe accingente. vt vel conuicia aliqua aboleantur: vel quæſtio propoſita quæ ad ingratum certamen & contentionem ſophiſticam efferat, tollatur: vel rixa concionalis aut forenſis inhibeatur. donec de integro placidum ac tranquillum fiat conuiuium.

QVAESTIO NONA.

Inter vinum deliberare, non minus Græcum fuiſſe quàm Perſicum.

IN cœna quam nobis Nicoſtratus præbebat diſputabamus de argumento, quod Athenienſes erant in concione tractaturi. Et cùm quidã diceret nos Perſicum ſequi morem, qui cõſultaremus inter pocula: excipiens verba eius Glaucias, Qui magis, inquit, Perſicũ, quàm Græcum. fuit verò Græcus qui dixit,

Conſilium meliùs capietur ventre repleto.

Græcis quoque cum Agamemnone Ilium obſidentibus, dum ederent ac biberent, cepit

Conſilium ſapiens primus tum texere Neſtor:

cùm quidẽ hac ipſa de cauſa auctor regi fuiſſet, vt præſtantiſsimos ad conuiuium inuitaret.

Iliad. 4. 70. *Tu cœnam ſenibus præbe. —*

Collectis multis, qui conſulet optima pare.

Itaque etiam Græcia, quæ plurimis vſa eſt bonorũ inſtitutorum generibus, & maximè à priſca gente vſurpatis, in vino eorum collocauit primordia. Nam quę apud Cretenſes Andrıa, quaſi virilia, apud Spartanos Phiditia, quaſi Frugalia, quondam erant, loco arcanorũ conciliorum & conſeſſus optimatum fuerunt. ſicut, puto, etiam quod hic eſt Prytaneum, & Theſmotheſion. neque procul hinc abeſt nocturnus apud Platonem conuentus præcipuorum ac reip. gerendæ gnariſsimorum virorum, in quem res maximæ & deliberationem requirentes arduam reijciuntur. Qui autem vltimo

Mercurio libant; cùm iam dare corpora ſomno Odyſſ. 138.

Eſt animus, —

nónne coniungunt cum vino rationem: quãdo vt præſenti & vnà diſpicienti prudentiſsimo deo vota faciũt iam diſceſſuri. Antiquiſsimi verò ipſum Bacchum, tanquam nihil Mercurij egentem, Eubulen (hoc eſt bonum conſiliarium) & eius gratia noctem Euphronen quaſi prudentiæ aptam appellauerunt.

QVAESTIO DECIMA.

Rectè ne fecerint, qui inter pocula deliberauerunt.

HAec cùm Glaucias diſſeruiſſet, cẽſuimus turbulentas iſtas diſputationes ſatis commodè ſedatas eſſe: quæ vt eo magis obliuione contererentur, Nicoſtratus quæſtionem in mediũ proponens ita locutus eſt. Antehac inſtitutum iſtud mihi non magnæ fuit curæ, vt qui id pro Perſico haberem. nunc quia depræhenſum eſt Græcum eſſe, ratione videtur opus habere, qua defendatur ab euidente abſurditate. Etenim ratio tanquam oculus in humido quod fluctuet, agitare ſeſe commodè nequit, eſtq; inefficax. tum quidquid moleſtum nobis eſt, id quaſi reptilia à ſole, exagitatũ vndiq; & ſeſe proferens, iudicium animi facit lubricũ & inconſtans. Itaq; ſicut lectus bibentibus quàm ſella eſt commodior, quia corpus continet ille, & omnis motionis vacuum præſtat: ita maximè conducit animam in quiete ſeruare: aut ſi id fieri nequit, ſicut pueris vbi quieſcere non poſſunt, neq; haſtam neq; gladium porrigemus, ſed crepitaculum vel pilam. quomodo etiam Bacchus ferulam ebrijs tradidit, leuiſsimum telum, & molliſsimum defenſionis inſtrumentum, vt cùm celerrimè feriant, quamminimum lædant. Ridiculi enim errores ebrijs ſunt parandi, non miſerandi aut tragici, magnáſue trahentes ſecum calamitates. Porrò autẽ quod ſummũ eſt, vt in conſultatione de maximis rebus imprudẽs atq; rerum imperitus prudentes ſequatur, & peritis aſſentiat: hoc vinum ebrijs adimit. ideoq; Plato etiã vino nomen ait factum οἶνος, quia efficit vt qui bibunt ſapere ſe putent, οἴεσθαι νοῦν ἔχειν. Nam neque nobilis, neq; pulcher, neq; diues quiſquã bibentiũ ſibi ita videtur, etiãſi videatur, vt prudentem ſeſe opinatur. Atque hinc eſt q vinum loquaces facit, intempeſtiuaq; garrulitate & animi elatione præire auctoritate omnibus volẽtes implet: quaſi verò noſtrum iam ſit nõ audire, ſed audiri potiùs: non ſequi, ſed ducere. Verùm hæc quidem facilè quis collegerit, cùm ſint manifeſta. Audiamus tamen ſi quis contrariam tueri ſententiam velit ſiue iuniorum ſiue ſeniorum. Tum inſidioſè omnino & ſophiſticè frater noſter: An, inquit, exiſtimas quenquã in hoc articulo temporis reperire poſſe rationes ad hanc quæſtionẽ probabiles. Et cùm Nicoſtratus diceret, omnino ſe arbitrari in præſentia tot hominum qui & litteras humaniores & vinum amarent fieri poſſe: renidens frater: Tu verò, ait, cenſes tandem te ſatis ad nos hac de re diſſeruiſſe, ad ciuilem autẽ actionem deliberandam ineptũ à vino eſſe redditũ, an hoc non magis perinde eſt, ac ſi quis putet bibentẽ oculis bene cernere, interim compellantes non exaudire, auribus percipere tamẽ exactè ſonos cantorũ ac tibicinũ? Nã ſicut veriſimile eſt ſenſum ad vtilia potiùs q̃ ad elegantia cõuerti: ita etiam cogitationes. Neq; ducar ego admiratione, ſi vino occupatũ aliquid rerum philoſophicarũ ſubterfugiat animum. ſed eundẽ ad conſiderationes rerum agendarum auocatũ colligere ſe, & prudentia augeri probabile eſt. Ita Philippus cùm Chæroneæ per ebrietatẽ multa nugaretur, eſſetq; ridiculus: ſimul atq; de pace & fœdere ei oblata eſt mẽtio, vultum cõpoſuit, ſupercilia cõtraxit, eiectiſq; animo vagis & laſciuis motibus, admodũ bene deliberatũ ac ſobriũ Athenienſibus reſponſum dedit. Sanè aliud eſt bibere, aliud inebriari: & qui ita abbibunt, vt iã delirẽt, eos cenſemus

debere dormitum se conferre. Viri autem cordati non est quod metuamus ne, si largiùs sese potu inuitent, ac conuiuium protrahãt, rationis aut peritię suæ detrimentum patiantur, cùm histriones aut citharistæ superueniunt. nihilo enim deteriùs in conuiuijs, quàm in theatris se gerent. quippe peritia insita, corpus quoq; suis actionibus integrũ, ac motus animi rectè comitans præstat. Multis quoq; proteruitatem, qua audacia adiuuari solet merum inserit, nõ impudentem eam neq; immodicam, sed gratiosam & probabilẽ. Sic etiam Aeschylus fertur potus suas scripsisse tragœdias, omnesq́; eas Bacchi fuisse: secus q̃ Gorgias, qui vnum de Aeschyli dramatibus maximum, (quod inscribitur Septem ad Thebas) Martis fetũ dixit. Nã cùm, vt Plato ait, vinũ vnà cũ animo corpus calefaciat, agile reddit hoc, meatusq́; perrumpit, visis cũ audacia iunctis, sermonemq́; proripientibus. Nonnulli enim ingenio ad inueniendũ apto, sed dum sobrij sunt minus audaci & quasi concreto, quando ad pocula ventum est, thuris in morem à calore correpti exhalant. Enimuerò metum, quo nulla alia res magis impedimento est consultantibus, vinum profligat: multas etiam alias adfectiones illiberales & degeneres exstinguit: & malignitatem ac simultates tanquã duplices animi (vt ille ait) plicas explicat: ac verbis omnes vtriusq; generis in animo adfectus detegit. Ad hæc libertatis dicendi, ac per eam veritatis fecundissimũ est vinũ, quibus absentibus nihil peritia, nihil iudicij solertia prodest. Sed multi vino obsequentes potiùs præclarè consulunt, q̃ suam sententiam insidiosè & vafrè occultent. Nulla ergo causa est, cur vinum formidemus, quia motus animi concitet. neq; enim deterrimos excitat, nisi in pessimis, quorum nunquam est sobria cõsultatrix animi facultas. sed sicut Theophrastus solebat tõstrinas appellare, ebrietas vini expers & tristis inhabitat in animis ineruditorũ, perturbata ab ira aliqua, aut maleuolentia, aut contendendi libidine, aut illiberalitate. quorum vitiorũ pleraq; retundens magis q̃ acuens vini vsus, non stultos aut futiles redigit, sed callidos, non vtilium negligentes, sed honesto intentos. Qui verò versutiam pro calliditate, & vanitatẽ illiberalitatemq́; pro prudentia vsurpant, par est vt pro fatuis etiam censeant eos qui in vino simpliciter ac absq; dolo suam exponũt sententiam. Contrà antiqui Bacchum Liberi & Lysij seu Solutoris nominibus adfecerunt, & ei vaticinãdi magnam adscripserunt facultatẽ. non, quod Euripides dixit, ob debacchationes & furores: sed quod seruilem metũ & infidelitatem eximens, eaq́; animum liberans, homines inter se veritatę dicendiq́; libertate vti doceat.

PLVTARCHI,

Symposiacon, siue Conuiualium disputationum

LIBER OCTAVVS.

QVAESTIO PRIMA.

De diebus illustrium quorundam virorum natalibus: simulq́; de his, quos dij genuisse dicuntur.

Vt philosophiam è conuiuijs eijciunt, Sosi Senecio, non idem, sed peius agunt q̃ qui lumen inde tollunt. Nam lucerna sublata, modesti ac pudici homines nihilo fient deteriores: quippe qui pluris faciãt mutuò se rereri, q̃ inuicem videre. At vbi inscitia & bonarum artium imperitia ad vinũ accedunt, iam ne aurea quidem illa Mineruæ lucerna modestum gratiosumq́; effecerit conuiuium. Vt enim homines qui cõuenerunt silentes cibo impleant, nimis q̃ est porcorum mori affine, atque haud scio an etiam fieri nequeat. Qui verò sermonẽ in conuiuio relinquit, ordinem & vtilitatem colloquij inde excludens: multò est inepcior, q̃ si quis velit conuiuas semper edere & bibere, vinum autẽ ijs merum infundat, cibumq́; inconditum & immundum apponat. Nullus quippe cibus, nullus potus non quo cõuenit modo apparatus, ita insuauis, ita noxius est, vt sermo intempestiuè & stultè in conuiuio circumuagatus. Equidem philosophi ebrietatẽ vituperantes, delirationem è vino obortam appellant. quid autem est delirare, q̃ inani & nugaci oratione vti? & cùm garrulitas incõposita ac nugæ vino accedunt, finis inscitissimus ingratissimusq́; sequitur contumeliæ & bacchatio. Non itaq; ineptè apud nos Agrionijs festo mulieres Bacchum requirunt tanquam fugitiuum, deinde finẽ quærendi faciunt, dicũtq́; eum ad Musas confugisse, atq; apud eas latére occultatum: paulo pòst cœna finita ænigmata & griphos inuicem proponunt. docente id mysterio, inter pocula sermone vtendum esse qui aliquid commentationis atque eruditionis habeat: quæ si ebrietati adsit, ferocia & insania vini celatur à Musis benignè detenta. Proinde quæ pridem in Platonis natalicijs nobis audire dicere contigit, primo loco hic liber complectitur, qui est conuiualium disputationum octauus.

SEXTA die mensis Thargelionis cùm natalẽ Socratis diem celebrauissemus, postridie eius diei Platonis natalicia egimus, eaq́; occasio primũ nobis oblata disserendi fuit ea, quæ ad præsens tẽpus quadraret. Princeps colloquij Diogenianus Pergamenus fuit, ita ferè locutus. Non malè Ion de Fortuna pronunciauit, eam cùm à sapientia differat plurimum, permulta huius operũ similia facere. Hoc quidem illam scitè fortuito lusu effecisse, vt horum philosophorum natales dies non modò ita contigui essent, sed prior etiã eius qui gloria & ætate anteiuisset, doctorq́; alterius fuisset. Mihi verò multa occurrerunt quæ dicerẽ de ijs, quæ in idẽ tẽpus inciderunt. Quale est de Euripide. Is natus ea die, qua ad Salaminã Græci cũ Medis nauali prœlio decertauerũt, mortuus est die natali Dionysij senioris, Siciliæ tyranni. cũ quidẽ, vt Timæus ait, Fortuna simul & imitatorẽ tragi carũ calamitatum subduxit, & actorẽ earũ auctoremq́; introduxit. Mentio etiam facta est huius rei, quod Alexander Magnus & Diogenes Cynicus ille vna eademque die è viuis excesserunt. Conuenit quoq; regem Attalũ suis in natalicijs diem suum obijsse. Pompeium Magnũ alij suo natali, alij pridie eius perijsse apud Aegyptum aiebant. In mentem venit porrò & Pindarus, qui Pythijs natus, multos pulchrosq́; hymnos Apollini suppeditauit. Florus autem Carneadem quoque nolebat præteriri in Platonis natalicijs, Academiæ nobilissimum antistitẽ. ambos enim natos festo Apollinis die: Platonem Athenis cùm Thargelia agerentur, Carneadem Cyrenæ, cùm ibi Carnia celebrarentur. Vtrunque sacrificium in septimum diem incidit: & vos vates atque sacerdotes Apollinem vt ea die natum Hebdomagenam, quasi Septimanatum, appellatis. Itaque eos qui Apollinis filium faciunt Platonem, non puto aliquam deo ei contumeliam facere, qui nobis hunc maiorum vitiorum & morborum medicum Socratis, tanquam alterius Chironis opera parauit. simul etiam commemorauit somnium Aristonis & vocem vnà oblatam, quæ eum per decem menses concubitu & contactu vxoris abstinere iuberet. Sub hæc Tyndares Lacedæmonius: De Platone quidem, inquit, dignum est canere & dicere:

Non hic creditus est mortali de patre natus Iliad. ω 258.
Esse: Deo genitore satus sed ducere vitam.

Equidem nonnihil vereor, ne gignere non minùs repugnet diuinæ naturę perpetuitati, quàm natum esse. nam

gignere

gignere etiam mutatio eſt quædam & adfectio. idq; ſignificauit Alexander, cùm diceret ſe morti & interitui eſſe obnoxium ſeſe tum maximè ſentire, quando rē haberet cum muliere, & cùm dormiret. nempe quòd ſomnus remiſsio quædam eſſet ab imbecillitate proficiſcēs: generatio autem cuiuis ſui portiunculæ in alium tranſitus & perditio. Recipio tamen animum, audiens ab ipſo Platone deum non natum & æternum nominari patrem opificemq; mundi & aliarum rerum natarum: non ſanè quòd ſemine emittendo iſta genuiſſet: ſed alia quadam vi materiæ principium genitabile, quod affecerit & mutauerit eam, inſeruiſſet.

Quando volucrem feminam venti quoque
Fetu replet meatus. in partu tamen —

Neque exiſtimo abſurdum eſſe, deū non humano more coëuntem, ſed alijs quibuſdam anſis per alias res contactibusq; mulierem mortalem diuino implere ſemine. Et quidem mea non eſt hæc ratio, ſed Aegyptiorū, qui Apin ſic concipi aiunt Lunæ contactu, omninoq; mari deo cum mortali femina concedunt conſuetudinem: viciſsim verò non exiſtimant marem hominem feminæ deæ partus fetúſue principium poſſe præbere: quia ſacrificia deorum in aere, ventis, caloribus, humoribusq; certis ponuntur.

QVAESTIO SECVNDA.

Qua ratione dixerit Plato, deum ſemper geometriam tractare.

SECVNDVM hæc facto ſilentio, Diogenianus denuò ſic eſt orſus. Quandoquidem de dijs facta eſt mētio, lubétne ipſum in ſuis natalicijs Platonem conſortem adhibere, & conſiderare quonam conſilio pronunciauerit deum ſemper geometriam exercere? ſi quidem hoc dictū eſt Platonis. Ego cùm ſubiecissem, non eſſe hoc expreſsè in vllo ipſius libro ſcriptum, tamen ſatis habere fidei, & Platonicæ eſſe formæ: ſtatim excipiens ſermonem Tyndares, Exiſtimáſne, inquit, Diogeniane ſubtile obſcurumq́ue aliquid per ambages hac oratione innui? non idipſum, quod tam ſæpe idem dixit ſcripſitq́ue laudans geometriam, ea nos à ſenſibus quibus attenti ſumus auelli, & auerti ad naturæ ſola mēte percipiendæ atque ſempiternæ contemplationē, quæ contemplatio finis eſt philoſophiæ, nō ſecus quàm inſpectio arcanorum ſacrorum finis eſt initiationis. Nam voluptatis & doloris ille clauus, quo animus corpori adfigitur, id videtur maximum habere malum, quòd ſenſilia facit intelligibilibus euidentiora, vimq; facit intellectui, vt adſectionem magis quàm rationem in iudicando ſequatur. Adſueſcens enim ob vehementiam dolorum & voluptatum intentus eſſe vagis & mutabilibus corporis accidentibus tanquam ei quod ſit, excæcatur, vt cernere id quod re vera eſt non poſsit, inſtrumentumq́ue animi & lumen innumeris præſtantius oculis amittit, quo ſolo diuina natura conſpicitur. Iam cùm in omnibus mathematis, tāquam planis & læuibus ſpeculis, intelligibilium veritatis veſtigia & imagines appareant: maximè Geometria, quam Philo reliquorum principē & metropolin vocat, excitat & conuertit intellectū veluti repurgatum, & paulatim à ſenſu liberatum. Quamobrem Plato ipſe reprehendit Eudoxū, Archytam, & Menæchmum, qui cubi duplicationem aggrederentur in inſtrumenta & mechanica opera conijcere, tentarentq; hoc modo duas lineas medio loco datis duabus proportionales inuenire * hoc enim pacto aiebat corrumpi & perdi geometriæ bonū, rurſum ad ſenſilia refugientis, neque ſurſum ſe efferentis, neq; apprehendentis æternas & corporis expertes imagines: quibus deditus deus, ſemper deus eſt. Poſt Tyndarem Florus ſocius eius, & qui ſemper per iocum ſimularet diceretq́ue amatorē ſe eius eſſe, Bene abs te factum eſt, inquit, qui orationem non tuam feceris, ſed in medium propoſueris. voluiſti nimirum oſtendere, Platonem demonſtrare nō dijs, ſed nobis neceſſarium eſſe geometriæ vſum. Non enim profectò etiam deo opus eſt mathemate, tanquā inſtrumento, quod à rebus natis ad æternas eius traducat intellectum: cùm ea in ipſo, cum ipſo, & circa ipſum ſint. Verùm hoc vide, an non te feſellerit Platonē aliquid conueniens & domeſticū hoc inuolucro ſignificare voluiſſe: quippe Socrati non minùs Lycurgum quàm (quod putauit Dicæarchus) Pythagoram adiungens. Nam Lycurgus, quod noſti, arithmeticam proportionem, vt popularem & turbæ aptam, Lacedæmone eiecit: geometricam vt quæ paucorum modeſto imperio & legitimo regno conueniret, introduxit. Quippe illa numero æquale omnibus tribuit, hæc ratione cuiq; id, quod meretur: neq; omnia confundit, ſed habet notabile bonorum & malorum diſcrimen, nō qui ſorte aut libra, ſed diſcrimine virtutis & vitij ſuum quiſque adipiſcerentur. Hanc deus proportionē rebus immittit, quæ, ô Tyndara, Iuſtitia & Nemeſis appellatur, ac nos docet quod iuſtum eſt pro æquali, nō quod æquale eſt pro iuſto ducere. Quam enim pleriq; ſectantur æqualitatē, omnium iniuſtitiarum maximam, eam deus tollens, quantum omnino fieri poteſt ſuum cuiq; pro eo atque dignus eſt conſeruat, geometricè id ratione ac lege definiens. Cùm nos hæc laudauiſſemus, Tyndares inuidere ſe dixit, Autobulumq; hortatus eſt vt Florum refelleret. Id hic renuit, ſed peculiarem quandam protulit ſententiam. Neque geometria, aiebat, vllam rem aliam, quàm extremitatum accidentia conſiderat: neq; deus alio modo condit mundum, quàm dum materiam definit, ex ſe infinitam. non hoc ob magnitudinem aut multitudinem: ſed quia incompoſita & imperfecta eſt, antiqui ſolebant eam infinitam & extremis carentem nominare. Etenim forma & figura, omnis rei formatæ & figuratę finis ſunt ſiue terminus: quorū priuatione materia ſuapte natura informis erat & infigurata: numeris & proportionibus in eam inſertis tanquam deuincta & circumſtricta lineis, & per lineas ſuperficiebus ac craſsiciebus, primas formas & diſcrimina corporum tanquam fundamentorum exhibuit, ad gignenda aerem, terram, aquam, & ignem. Octo enim baſes, itemq; viginti habentium corporum, tum cuborum & metarum æqualitates in lateribus, ſimilitudines in angulis, atq; concinnitates edi ex materia incompoſita atque vaga abſq; eo qui determinaret atque diſponeret geometricè, nullo modo potuerunt. Itaq; cùm infinito terminus eſſet impoſitus, Vniuerſum concinnatū ac contemperatū optimè atq; definitū factū eſt, & omnia fiūt: materia ſemper vi ad infinitatē tendente & geometricā ſubterfugiente ſui tractationē. Ratione aūt eam cōprehendente ac circumſcribente, & diſtribuente in formas & diſcrimina, vnde oīa quæ naſcuntur ortū ſtatumq; ſuū habent. His dictis petebat, vt ipſe quoq; aliquid in mediū cōferrem. Ego autem collaudans eorū ſententijs vt genuinis, & ſatis probabiliter propoſitis, Tamen, inquam, ne earum vos peniteat, neq; omnino aliò reſpiciatis, audite rationē quæ hac de re apud doctores noſtros maximè probata eſt. Inter maximè geometrica theoremata, aut potiùs problemata eſt, Datis duabus figuris tertiā adiungere, alteri earū æqualē, alteri ſimilem. quo inuento ferunt Pythagorā ſacrificaſſe. eſt enim haud dubiè hoc multo ſplendidius & ſcitius illo, quo oſtenditur anguli recti in triangulo ſubtenſam quadratum æquale quadratis eum continentiū laterum poſſe. Rectè, inquit, Diogenianus: ſed quid hoc ad propoſitū? Facilè, reſpondi, intelligetis, in memoriam reuocata diuiſione, quæ in Timæo eſt, vbi prima è quibus mūdi origo eſt in tria diuidit, quorum vnū iuſtiſsimo nomine deū, alterū materiā, tertiū formā appellamus. Materia proinde ſubiectorū vt quæ

Margin notes: è Phędone Platonis. — Geometria. — Euclid. 6. 25.

maximè inordinatum & incompositum est: idea exemplorum pulcherrimum: deus causarũ præstantissima. Is ergo nihil voluit infinitum relinquere, quantũ omnino res tulit: sed oĩa ornare ac digerere ratione & mensura numeroq; secundum naturam. fecitq; ex omnibus subiectis vnam rẽ, magnitudine materiæ parẽ, forma ideæ similẽ. Itaq; istud problema sequẽs, cùm duo essent, tertium fecit, facit, conseruatq; perpetuò mundũ materiæ æqualem, ideæ similẽ. Et cùm hic ob annatam corporis necessitatem nunquam non ortibus, mutationibus, omnibusq; generis affectionibus sit obnoxius: à patre & opifice ei succurritur, qui proportione ad exemplar substantiam definit, aut etiam pulchrius quàm quod mensura respondet ambitus rerum.

QVAESTIO TERTIA.

Cur nox sonos faciliùs reddat quàm dies.

ATHENIS cum Ammonio, qui tum ibi tertiùm erat prætor, nobis cœnantibus, tumultus domũ circumsonauit foris prætorem inclamantiũ. Qui cùm suorum ministrorũ quibusdam missis turbã compescuisset, hominesq; sedasset: quæsiuimus quidnã causæ esset, q̃ qui intus sunt, eorum qui foris sunt vocẽ exaudiunt, non item verò hi illorum. Ammonius hoc ab

Problem. 37. sect. 11.

Aristotele explicatũ aiebat. vocẽ.n. eorũ qui intus sunt foràs in aërẽ copiosum atq; apertũ elatã statim dissipari & euanescere: eorũ q̃ foris sunt intrò accidentẽ nihil tale pati, sed contineri atq; permanere notabilẽ. Id verò (aiebat) magis rõnẽ exigit, cur noctu voces magis sint sonoræ, & simul cũ magnitudine claritatẽ purè cõseruẽt. Mihi quidẽ videt̃ Prouidẽtia nõ ineptè hoc machinata vt tũ auditus clarè sonos percipiat, quãdo visus aut nullũ aut perexiguũ vsum habet. Cùm.n. aer sit tenebrosus

Deserta noctis, cæcaq;, —

vt ait Empedocles: quantũ videndi sensus amittit, tantũ auditui redditur. Sed quoniam etiam eorum quæ naturæ necessitate eueniunt causæ inquirendæ sunt, & materialiũ instrumentaliumq; causarũ tractatio propria physici est: quísnam vestrũ probabilem primus rationẽ inuenerit? Facto silẽtio, Boëthus: Cùm essem, inqt, etiãnum adolescẽs & sophisticæ deditus, postulatis vtebar è geometria desumptis, & ea ponebã, quæ demõstratione carerent: nunc vtar quibusdam, iam antè ab Epicuro demonstratis. Quæ sunt, in eo ferunt̃ quod nõ est. multum enim inane sparsum est & immixtũ aëris atomis. Is ergo vbi diffunditur in latitudinẽ, ac circumcursitationem nanciscit̃: tum ob raritatẽ exigua ista & tenuia quę particulas interiacent, inania fiunt, multumq; spacij insertũ præbent. quando aũt cõprimuntur & in angustias densant̃, viq; inter se coguntur: foris ingens latũq; relinquunt spaciũ, magnasq; diuulsiones. Atq; hoc nocte frigus efficit. nã calor laxat, diuellit, soluitq; densata. ideoq; corpora quæ feruent, molliuntur, liquantúrue, ampliorẽ occupant locum: cõtrà verò quæ densant̃ aut refrigerantur, ea in sese redeunt atq; contrahuntur, vacuumq; relinquunt in vasis quibus continent̃, & locis quæ deseruerunt. Iam vox si offeratur & occurrat corporibus multis atq; frequẽtibus, aut oĩno obtundit̃, aut diuulsiones patit̃ magnas, multasq; relisiones & moras. At in inani & corporũ vacuo interuallo, læui continuo expeditoq; cursu ad auditũ peruenit, ob celeritatem simul cũ forma claritatẽ retinens. Vides enim vasa quoque inania si pulsentur, faciliùs sonũ reddere, ac longè resonare, sæpe etiã in orbẽ sonitũ didere magnũ. vas antẽ quod impletũ est siue humido corpore mutum omnino est, voce spaciũ non habente & viam qua exeat. De ipsis verò corporibus aurũ & lapis ob dẽsitatem exiles sonos obscurosq; edunt, vocesq; in ijs celeriter exstinguuntur. æs vocale est & sonorũ, quia multum habet vacui, & mole est leui atq; tenui, non ex multis & continentibus compactũ corporibus, sed abundè habens admixtum substantiæ cedentis & non cum aliis confertę, quæ cùm aliorũ motuum copiam facit, tũ vocem facilè excipiens transmittit, donec aliquid veluti in via occurrens inani obstructo eã hebetet: vbi iam subsistens desinat porrò ire propter obturationem. Hęc mihi videntur noctem resonabilẽ facere: diẽ eò minus hoc habere puto, q̃ calore & dissolutione aëris longa interualla atomorũ reddit. modò ne quis primò à nobis posita impugnet. Tum ego iubente Ammonio aliquid cõtradicere. Tuæ quidem, inquam, primæ suppositiones circa multum inane versantes maneant. Enimuerò hoc non rectè ponitur, inane ad vocem cõseruandã & promouendam facere. Quod enim tangi, affici, & ici nõ potest, silentio est quietiq; accommodatum. At vox ictus est corporis personantis: sonum transmittit ac personat id quod cognatum ei est & ab eo adficitur, motu facile, & leue atq; æquabile, obsequensq; ei quod validè & continẽter fertur: qualis est noster aër. Etenim aqua, terra, ignis, muta suapte natura, omnia tamen sonum edunt & fragorem ac strepitum spiritu illapso. Aes inane nihil in se habet: sed æquabili læuiq; temperatũ spiritu facilè pulsatur ac resonat. Quòd si visu ratiocinandum est, ferrum potiùs videtur aliquid habere fungosum, & inanitate multa patens, atq; instar fauorum capsulæ excauatum tamen admodum malè sonat, omniumq; metallorum est mutissimum. Nihil ergo attinebat nocti molestiam exhibere, constringendo cogendoq; eius aëre, alibi autẽ spacia & inanitates relinquendo: quasi verò aër voci impedimento esset eiusq; naturam vitiaret, cuius ipse substantia, forma, & vis est. Præter hæc, oportebat sanè noctes intẽperatas, quales sunt caliginosæ & hybernæ, resonantiores esse serenis & bene temperatis: (q̃ huc compellantur atomi, ibi autem vbi discedunt locum corporum inanem relinquant) & quod promptissimum est, frigidam diem nocte tepida & æstiua. quorum neutrum est verum. Itaque hac ratione omissa, Anaxagoram produco, qui aërem à Sole ait motu tremulo & trepidante cieri: quod manifestũ est è minutis istis ramentis quæ perpetuò per lumẽ dissultant, frustulisq;, quas Græci quidam tilas, quasi flocculos, vocant. hæc ille ait ob calorẽ sibilantia & strepentia facere sonitu suo, vt interdiu voces difficiliùs exaudiantur: noctu eorum agitationem & sonum tolli. Hęc me fato Ammonius, Ridiculi, inquit, fortasse videbimur, cùm & refellere Democritum, & corrigere Anaxagoram aggrediemur. Enimuerò Anaxagoricis illis corpusculis adimendus est sibilus, neque verisimilis ille, neq; necessarius: cùm sufficiat tremor & motus eorum in lumine exagitatorum sæpenumerò ad diuellendas & disijciendas voces. Nam aër, corpus (vt dictum fuit) vocis & substantiam sese præbens, siquidem tranquillus sit, rectà proficiscentes, læues, & continentes sonorũ portiunculas longè prouehit. Tranquillitas quippe aëris sonora est: & cõtrà. ac sic etiã dixit Simonides:

Nam neq; tunc flatus ventorum increbuit vllus,
Qui folia concutit arborum:
Qui ne mortales mea vox penetraret ad aures,
Suaue disiiceret melos.

Sæpenumerò quidem neque speciem vllam vocis aer conturbatus articulatam sinit efformatamque ad aures peruenire: quanquã de multitudine semper aliquid & magnitudine perferat. Cæterùm ipsa per se nox nihil habet quod aerem commoueat: dies magnum aliquid, Solem nimirum, sicut ipse dixit Anaxagoras. Hæc in dicẽdi partes se sufficiẽs Thrasyllus Ammonij F., Quidnam, inquit, per deos nobis accidit, vt putemus causam conferendam in occultas & cõsiderando duntaxat perceptibiles aeris motiones, interim manifestã eius exagitationẽ & diuulsionẽ negligẽtes? Nã magnus ille in cęlo dux Iupiter, non latenter, neq; sensim minimas aeris

particulas

particulas concitans, ſed paſſim ſeſe in conſpectum proferens excitat & commouet omnes res

Dans dextræ ſignum, populoſq; ad nota laborum Euocat exorieni ſua munia.— ijq; ſequuntur, & tanquam denuò renati noua die noua conſilia ſuſcipiunt, (vt ait Democritus) nō motis aut inefficacibus actionibus. Quo ſenſu etiam Ibycus diluculum clyton haud malè appellauit, à klyon quod audire eſt: tunc.n. audire & loqui homines incipiunt. Nocturnus autē aër tranquillus plerunq; & ſilens, omnibus quieſcentibus, vocem integram & ſinceram haud abs re ad nos mittit. Aderat ibi Ariſtodemus Cyprius. Is, vide, inquit, Thraſylle, ne hoc nocturnæ pugnæ & profectiones magnorum exercituum refellant, nihilominus reſonātibus vocibus tunc quantūvis turbato exagitatoq; aere. Sed & penes nos aliquid eſt cauſæ. Quæ.n. noctu loquimur, pleraq; turbulentè & cum aliqua animi commotione iubentes alios, aut interrogantes aliquid, contentiùs vociferamur. Nam quòd eo tempore, quo maximè ſolemus quieſcere, ſurgimus ad agendum aut loquendum, id non exiguum aut placidum eſt, ſed magnum, & vrgente graui aliqua neceſsitate: vnde etiam voces feruntur vehementiores.

QVAESTIO QVARTA.

Cur ſacrorum certaminum aliud aliam habet coronam: palma omnibus eſt communis? ibi etiam cur magnas palmę glandes appellent nicolaos.

Isthmica feſtiuitate cùm Soſpis iterum certamini præeſſet, cætera quidem cōuiuia ſubterfugimus, cùm is multos ſimul hoſpites, & ſæpe vniuerſos ciues inuitaſſet: ſemel, vbi domi ſuæ conuiuium maximè amicis & litteratis præbuit, ipſi quoq; interfuimus. Sublatis iam primis menſis, venit quidam ad Herodē rhetorem miſſam ei à diſcipulo palmam & coronam de conſertarum genere adferens, quæ diſcipulus ille laudationis cōcertatione victor meruerat. Ea Herodes amplexus remiſit dubitare autem ſe dixit, quanā de cauſa alia certamina alias habeant coronas, palmā communiter omnia. Neq; enim, aiebat, ſibem mihi faciunt, qui foliorum æqualitatem cauſantur, ea dicentes quaſi inſurgere inuicem atq; concurrere, & ſic quodammodo certamen luctamq; referre, tum victoriā nicen dici à non concedendo, μὴ εἴκειν. Nam permulta alia tantùm nō mēſura & pondere exactè oppoſitis inter ſe folijs alimentum diſtribuentia, admirabilē ęqualitatē & ordinē oſtētant. Probabiliùs hi, qui opinantur antiquos palmam ob pulcritudinē & germinandi venuſtatē dilexiſſe, quā ratione etiā Homerus Nauſicaam germini palmæ cōtulerit. Neq; ignoratis quodā honoris gratia roſis, lychnis, malis, atq; etiam punicis ijs victores petiſſe. At enim palma nihil adeò euidēter pulcrius reliquis habet, cùm in Græcia fructū quoque non ferat qui eſui ſit, ſed imperfectum & immaturū. nam ſi, vt in Syria & Aegypto, glandem daret adſpectu & ſuauitate oīa ſpectacula & bellaria ſuperantē, non erat ſanè quod cū ea compararetur. Imperator quidē, vt narratur, Nicolaū philoſophum peripateticū ſingulari proſequens amore, ſuauibus moribus hoīem, gracili & procero corpore, faciem plenū emicantis punicei ruboris: maximas & pulcerrimas palmulas nicolaos nominauit: ſicq; etiamnū dicūtur. Hæc cū dixiſſet Herodes, quæſtione ipſa non iniucundiorem viſus eſt de nicolao mentionem inieciſſe.

Odyſſ.ζ. 162.

Proinde, inquit Soſpis, maiore ſtudio quiuis ſuā de quęſtione in medium conferat ſententiam. Primus ego hoc adfero, oportere victoris gloriam quantum omnino fieri poteſt ab interitu & ſenio eſſe immunem. Palma autem inter maximè longęuas plantas vel præcipua eſt, quod etiam Orphica hæc teſtantur:

Vitam agebant germinibus ſimilem palmarum altè comantium.

Soli autem ferè huic verè id adeſt plantæ, quod iſquam verum de multis dicitur: nempe folia firma & ſemper durantia habere. Nam neq; laurum, neq; oleam, neque myrtū, neq; aliā vllam earum ſtirpiū quæ folijs negantur ſpoliari, videmus ita ſemper eadē folia ſeruare. Sed prioribus defluentibus, & alijs ſuppullulantibus * ſicut vrbes * quoduis animal perdurat, & implacabile * Palma nullum abijciens è ſe natum folium, conſtanter folijs ſuis ſemper ornatur. quam eius vim victoriæ robori potiſſimū accommodant. Vt finem dicendi Soſpis fecit, Protogenes grammaticus nominatim compellās Praxitelem enarratorem. Siccine, inquit, patiemur oratores à ſignis & coniecturis argumenta dicētes propoſitum conficere? nos nihil ex hiſtorijs habemus, quod conferamus ad hanc quæſtionē? Sanè mihi videor mememiniſſe nuper me in Atticis legere, quod Theſeus primus in Delo certamen inſtituens auulſit frondem de ſacra palma, inde etiam ſpadicem dictā. Tum Praxiteles, Sūt iſta, inquit: ſed hoc ipſum quæri poteſt, qua de cauſa nō lauri vel oleæ, ſed palmæ fronde auulſerit, cùm victoriæ præmium ſtatueret. Vide ergo an hoc præmiū ſit Pythicum, & Amphictyones Pythijs primùm victores in honorem Apollinis lauro ac palma coronauerit: vt qui deo non lauros, non oleas, ſed palmas cōſecrarent. ſicut in Delo Nicias cùm pro Athenienſibus ſumptum in ludos faceret, & Athenienſes apud Delphos, & Cypſelus antè Corinthius. Alioquin enim iſte deus ſtudioſus eſt certaminum, de citharam pulſando, de cantu, de diſci iactu, & (vt nonnulli putant) etiam pugillatione. Idē hominibus certātibus opem fert, quod Homerus teſtatur, nam Achillis hæc verba ponit:

Nunc prodire duos iubeo, certare paratos Iliad.ψ. 659.
Ictibus infeſtis pugnorum. vtrius Apollo
Victricem manibus fortem conceſſerit.—

& de ſagittarijs eum qui vota Apollini feciſſet victorē facit, iactatorem & qui vouere neglexiſſet, à ſcopo aberrare. Ibid. 863. 872. Equidem Athenienſes quoq; apparet non temere aut ſine ratione Apollini gymnaſium dedicaſſe. nimirū enim à quo ſanitas nobis eſt deo, eum firmam quoque corporis largiri conſtitutionem, & robur in certamina cenſebant. Porrò cùm & leuia & grauia ſint certamina, Apollini pugili Delphos, curſori Cretenſes aiunt ſacrificare & Lacedæmonios. Spoliorum verò & manubiarum trophæorumq; dedicationes Delphis nónne teſtātur, vim huic deo maximā eſſe ad concedendum victoriam? Eo adhuc loquente interrumpens ſermonē Caphiſus Theonis F. Hæc quidem, inquit, non redolēt hiſtoricos aut enarratorios libros, ſed è medijs depromta Peripateticis locis probabiliter ſunt argumenta: ac præterea tragœdorū more ſublata machina deū eratis prolaturi, quo terreris qui vobis cōtradiceret. Ac deus quidē, vt par eſt, oībus æquè benignū ſe præbet. Nos autē ſecuti Soſpidē, benè.n. præiuit, rurſum de palma loquamur, amplas ſermoni occaſiones præbēte. Babylonij eā celebrāt atq; decātant arborē, quod ipſis CCCLX vtilitatū genera præbeat. Nobis autē Græcis minimè eſt vtilis: ſed ad athleticā philoſophiam fortaſſe id etiam fecerit quod ſterile eſt. Nam cùm palma pulcherrima ſit & maxima, ob intemperiem apud nos non fert fructū: ſed alimento in corpus ideò inſumpto, parum ei, idq; vitioſum ſupereſt ad ſemen creandum. Peculiare aūt præter hæc omnia eſt quod dicam, & cum nulla alia planta cōmune. Palmæ lignum, ſi ſupernè onere impoſito premas, non deorſum adfligitur aut cōcedit, ſed contrà incuruatur, quaſi vi renitens prementi. Eodē modo res habet in athleticis certaminibus. Qui.n. ob imbecillitatē & molliciē concedunt, ij flectuntur atq; deprimuntur: qui exercitationem fortiter ſuſtinent, eorum non corpora modò, ſed animi quoq; eriguntur & augentur.

Quęſtio

simi. Nam quod vnicum nonnulli veterum attulerunt ad soluendum symbolum, innui vitādam calumniatorum & susurronum consuetudinem: id ne ipse quidem Lucius probabat. minimum.n. susurri habet hirundo; garrula & vocalis non magis est q̄ pica, perdix, gallina. Numnam ergo, aiebat Sylla, ob priscis necē fabulis vulgatam abominantur hirundines, vt nos eminus à tali flagitio deterreant? q̄n Tereum & mulieres impia ista & Oui.6. Metam. nefaria perpetrasse aiunt, & aues etiamnum Daulides appellant. & Gorgias sophista cùm hirundo stercus in ipsum eiecisset, respiciens ad eam dixit, Non probè hoc ò philomela. An hoc quoq; commune est? nam lusciniam, quæ culpam eandem sustinet tragœdiarum, non arcent, non exigunt. Fortassis, inquam tum ego, hæc aliquam habent rationem. Verùm hoc cōsidera primùm, an quę causa est cuiuscunque, eadem etiam sit hirundines domo excludendi. Carniuora enim est hirundo, & maximè cicadas Musis sacras & canoras interficit, ijsq; vescitur: ac propter terram volitat, exigua venans animalcula, vt ait Aristoteles. Deinde sola cōtubernalium immunis nulloq; dato symbolo inhabitat. Enimuerò ciconia, quanquam à nobis neq; tegitur, neq; fouetur, neq; tutelam aut auxilium vllum accipit: persoluit tamen mercedē loci quem occupauit, dum infesta hominibus animalia rubetas & angues circumiens interficit. Hirundo his omnibus potita, exclusis & educatis pullis suis abit, turpiter ingrata. Porrò quod est grauissimū, de his quæ nobiscum habitant sola hirundo & musca non cicurantur homini, neq; tangi se patiuntur, neq; cōsuetudinem aut societatem vllius operis ludíve admittunt. quod musca facit metu incommodi, & quia subinde abigitur. hirūdo autem, quia natura odit homines, & ob infidelitatē semper suspiciosa manet & cicurationis fugax. Ergo si hæc non rectà, sed reflexè vt imagines aliorum in alijs sunt consideranda, Pythagoras hirundinem exemplar inconstantiæ & ingratitudinis ponens, non vult vt eos qui temporis sui gratia ad nos se applicant, seq; insinuāt, admodum familiares nobis faciamus, cumq; ijs larem, domum, & sacra intima communicemus. Hæc ego fatus arbitror me dicēdi licentiæ fenestram aperuisse. audacter enim iam reliquis symbolis morales accommodauerunt cæteri explicationes. Ollæ formā aiebat Philinus Pythagoricos dum abolere mandant, docere nullum debere euidēs relinqui iræ vestigium: sed vbi ea deferbuit, animusq; consedit, omnem esse memoriā offensarum obliuione conterendam. Lecti conturbatio quibusdam videbatur nihil habere occultum: sed statim apparere, indecorum esse vbi vir cum vxore cōcubuit, locum & quasi expressam imaginem relinqui. At Sylla putabat hoc magis pertinere ad dehortandū à diurno somno, notariq; manè ideò apparatus ad somnum sublationem, vt intelligamus noctu dormiendum, interdiu agēdum, & ne vestigiū quidem corporis in lecto relinquendum. nullus enim vsus est viri dormientis, vt neq; mortui. Huic opinioni suffragari videtur id, quod Pythagorici socijs præcipiunt ne quem onere leuent, sed in tollendo & subeundo iubent: scilicet omne ocium, omnē segniciam eo prohibentes.

QVAESTIO OCTAVA.

Quare Pythagorici de animalibus maximè pisces pro cibo sint auersati.

Vt hæc dicta Lucius neq; reprehendens neque laudans quietè tacitusq; secum meditans audiuit: Syllam nominatim vocans Empedocles: Si Lucius, inquit, socius noster ægrè fert quæ dicta sunt, tempus est vt nos quoq; finem faciamus. si verò ad silētium legitimum hoc spectat, id saltem arbitror non esse dictu nefas, aut vetitum alijs explicari, cur piscibus maximè abstineant Pythagorici. hoc enim & de antiquis narratur: & in discipulos incidi Alexicratis qui nostro tēpore vixit, reliquis mediocriter vescentes, atq; etiam mactātes, piscem autem gustare omnino recusantes. Quā autē Tyndares Lacedæmonij causam * dicebat hoc silentij præmium: habere * pisces vocari ellopes, q̄ vocem habent deuinctam & conclusam * & cognominē mihi qui cesseaul Pythagorici ratiocinari * mentem reti- * nentes * sed tanquam minorem. & omnino silentium eos pro deo habere: quippe cùm dij quoq; sua opera & facta intelligentibus vbi volunt sine voce ostēdant. Ad hęc cum Lucius placidè & simpliciter dixisset, verā rōnem fortassis etiamnum reconditam esse & infandam: probabilia autem fas esse consectari: primus Theo grāmaticus, Magnum, inquit, puto & non facilè esse, euincere Pythagoram Etruscum esse: in confesso est, diu eū cum sapientibus Aegyptiorum fuisse versatum: æmulatumq; multa & probasse, maximè de sanctimonijs sacrificiorum. quale est etiam de fabis. nā Herodotus scribit neq; serere fabam, neq; edere Aegyptios, atq; etiam Euterpa: à conspectu eius abhorrere. scimus autem hodieq; sacerdotes ea abstinere: qui cū sanctimoniæ singulari student, etiam salem vitant, ne vel cibum vel cōdimentum mari affine vsurpent. Huius rei alias alij adferunt causas. Vera autem hęc est, q̄ mare oderunt vt alienū à nobis elementum, omninoq; inimicum humanæ naturæ. Mare. Neq; enim deos, vt Stoici stellas, ex eo nutriri putāt: sed cōtrà in id perijsse patrem ac seruatorem regionis, quē Osiridis defluxum nominant, eumq; deplorantes in læua ortum regione, in dextra interemptum, Nili obscurè innuunt in mare exeuntis interitum. Itaq; neq; aquā eius bibendo aptam, neq; quidquam eorum quæ gignit & educat purum & accommodatum sibi putant: cum neq; communi spiritu alātur, neq; cognati cum nostro alimenti partem capiāt: sed qui reliqua omnia seruat nutritque aër, ijs perniciosus sit, vtpote præter naturam vsumq; & ortis & viuētibus. Neq; mirum videri debet, si marina animalia aliena censent, & non idonea quę suo sanguini spirituiq; admisceant: quādo gubernatores nauium ne alloquio quidem dignantur obuiam facti, q̄ victum hi è mari quæritent. His collaudatis Sylla addidit de Pythagoricis, eos maximè sacrificia gustasse, deoque libasse. Piscium verò nullum immolari, nullo rem sacrā fieri. Ego, cùm illi dicendi fecissent finem, Pro mari, inquam, aduersus Aegyptios propugnant multi & philosophi & indocti, reputantes quot commoditatibus vitam nostram faciliorem suauioremq; redegerit. Pythagoricos verò à piscibus ideò abstinere quia sint alienæ gentis, ridiculum est & absurdum: immò inhumanum & Cyclopicum pręmium cognationis ij præbuerint reliquis atq; adfinitatis, coquentes ea & absumentes. Et quidem fertur capturam piscium emisse aliquando Pythagoras, ac captos dimitti iussisse: non qui tanquā alienigenas & inimicos negligeret eos, sed vt pro amicis & familiaribus captiuis precium liberationis persolueret. Itaq; contrarium iubet istorum hominum nos suspicari mansuetudo & humanitas: nimirum iustitiæ meditādæ gratia, & vsu discendæ, eos à marinis potissimū abstinuisse. q̄ reliqua animalia vtcunq; maleficio causam necis hominibus præbent, pisces neq; iniuria nos adficiunt, neq; adficere possunt quantumuis ad hoc à natura videātur instructi. In promptu est cùm è sermonibus, tum è sacrificijs veterum ostēdere, nō esum modò, sed & cædem animalis innoxij eos pro facinore impio & nefario duxisse. multitudine tamen superfula oppressi, simulq; oraculo Delphico (vt aiunt) iubente opitulari frugibus quæ perderentur, mactare aggressi sunt: interim tamen animis turbatis & meticulosis, facere hoc & Facere. operari nominauerunt, vt qui animam interficiēdo magnum aliquod facinus committere se arbitrarentur. & in hunc vsq; tamen diem id maximo opere obseruant, ne iugulent victimam nisi immolata annuat. adeò sibi ab omni

ab omni cauerunt iniustitia. At enim, ne reliqua commemorem, si à solis cuniculis aut gallinis omnes abstinuissent homines: eorum animalium breui tẽpore multitudo tanta fuerat exstitura, vt nulla vrbs habitari, nullus fructus percipi potuisset. Itaq; carnium esum, quem initiò necessitas introduxit, nũc ob voluptatis studium tollere difficile est. Sed marina animalia, neq; aërem nobiscum, neq; aquam communem absumentia, neq; ad fruges terræ accedentia, sed veluti peculiari cõtenta mũdo, suisq; circumscripta terminis, quorum ijs transgressio morte est sancita: neq; paruam neq; magnam ventri aduersus ipsa occasionem præbent: quæuis autẽ piscatio euidenter à gula & cupiditate obsonij proficiscitur, nullo iure maria conturbante & profundum subeunte. Neq; enim licet mullum frugiperdam, aut scarum viuorũ, aut mugiles labracésve seminilegos appellare: quę nomina terrestribus imponimus, malefìcia eorum accusantes. immò quæ minima etiam consectantes de musca aut fele conquerimur, horum de nullo accusare possis vel maximum piscem. Idcirco Pythagorei non lege tantùm ab omnibus hominibus, sed natura etiã ab omni innoxio iniuriam abstinentes, minimè, aut omninò nequaquam vsi sunt piscibus pro cibo, cùm præter iniustitiam piscatio videatur intemperantiam quandam & gulæ incontinentiam secũ trahere, sumptuosa & curiosa. Quamobrem Homerus non tãtùm Gręcos facit piscium esum vitantes, cùm quidem ad Hellespontem castra haberent: sed neq; delicatis etiam Phæacibus, aut luxuriosis procis, vtrisq; insulanis, cibum è mari petitum proposuit. Vlissis verò socij cùm tantum maris nauigassent, nunquam hamum demiserunt, nunquam fundam aut rete, quandiu farina adfuit:

Odyss. μ. 329. *Sed cibus è naui consumptus vbi fuit omnis,*

paulo antequàm Solis boues adorirentur, pisces non cibi delicatioris, sed nutrimẽti necessarij gratia venati sũt

Incuruis hamis, ventres vrgente famis vi.

eadem necessitate & ad piscandum, & ad cædendũ Solis boues adigente. Itaq; non apud Aegyptios duntaxat & Syros, sed apud Græcos etiam sanctimoniæ pars est abstinere à piscibus: ritu non iustitiam modò tuẽte, sed curiositatẽ quoq; cibi auersante. Sub hæc Nestor: meos verò, inquit, ciues, Megarensium instar nullo in numero censetis? Atqui sæpe ex me audiuisti, sacerdotes, qui nobis hieromnemones vsurpantur, nullum edere piscẽ. Neptunus enim phytalmius dicitur, quasi genitabilis in mari. & qui ab Hellene prisco genus suum ducunt, Prigenio sacrificant Neptuno, ꝙ hominem ex humida ortum natura censent, vt etiam Syri: itaq; piscem venerãtur vt cognatum & vnà educatum, rectiùs Anaximandro philosophãtes. Is non in ijsdem pisces & homines, sed homines in piscibus innatos principiò adseruit, cũq; nutriti essent (vt veteres putant) & iam ad sese tuẽdum satis haberent virium, eiectos terram occupasse. Ergo sicut ignis materiam in qua accensus fuit matrem patrẽq; suũ deuorauit, vt ait is qui Hesiodi operibus carmen de Ceycis nuptijs inseruit: ita Anaximãder hominum patrem matremq́ue communiter pronuncians piscem, ab eius esu dehortatus est.

QVAESTIO NONA.

Fierine possit, vt propter cibos noui exsistant morbi.

CONSTANTER adserebat Philo medicus morbum qui elephantiasis dicitur non ante multum adeò temporis ortum esse. nullum enim veterum medicorum de eo mentionem facere, cùm quidem in res minutas, viles, & obscuras disputationem insumere non posthabuissent. Ego autem testem ei citaui è philosophia Athenodorum, qui in priore de morbis popularibus libro narrat, primũ Asclepiadis ætate non elephantiasin modò, sed & hydrophobam (qui est aquę timor) innotuisse. Hæc cùm qui vnà aderant mirum putarent; si nouæ adfectiones tunc demum in natura exstitissent: non minorem admirationem mereri hoc visum est, si tam longo tempore tanta accidentia potuissent latere. & tamen ad hoc pleriq; inclinabãt, humaniorem rati eam esse sententiam, quæ naturam in talibus sanè rebus minimè studiosam nouandi poneret, neque eam faceret in corpore humano tanquam vrbe res nouas molientem. Diogenianus autem aiebat etiam animæ morbos adfectionesq; communi quadam & auita progredi via. Et quidem multiplex, aiebat, est vitiositas, variaque audens anima in sua ipsius est potestate, vt si velit, ab ea mutari & verti facilè queat. nihilominus incõpositi motus eius ordine quodam & mensura continentur, sicut maris effusiones: nullumq; nouum aut veteribus non commemorarum vitij genus erupit. Sanè multas cupiditatum differentias, innumeros timoris motus, sexcentas doloris species atque voluptatis formas enarrando quis non defatigetur?

Sed non heri sunt ista, vel nunc edita: Sophoc. Antig.

Semper fuere, quando exstiterint nemo scit.

Nedum corpori nouus morbus, aut serò orta adfectio potuerit accidere, quod non habet sicut animam proprium atq; à se mouendi sui principium, sed cum natura communibus deuinctum causis est, eiq; temperatũ temperie, cuius etiã infinitas intra terminos vagetur certos, veluti nauis quæ in anchoris stãs hac illac fluctuat. Morbus quidem gigni absq; causa nullus potest, neq; est vis vlla quæ ex nihilo aliquid cõtra leges naturę possit producere. difficulter autem noua inuenietur causa, nisi nouum aerem, peregrinamq; aquã & ignotos cibos prioribus ex alijs quibusdam mundis aut intermundijs pronunciemus nunc demum in nostrum hunc confluxisse. Etenim ex ijs morbi nobis contingunt, è quibus viuimus: neq; sunt peculiaria morborum semina, sed istorũ vitia respectu nostri, nostrúq; in ijs delicta naturã perturbant, perturbationes autem discrimina habent sempiterna, quæ nouis sæpenumerò adficiũtur nominibus. nam nomina sunt cõsuetudinis, adfectiones naturę: vnde cùm hæc determinata sint, illa varientur, error est ortus. Sicut autem in partibus orationis, earumq; inuicem constructionibus nouus subitò barbarismus aut soloecismus non potest exsistere: ita corporis temperamenta definitos habẽt lapsus & errores: in natura quodammodo ijs quæ contra naturam sunt comprehensis. Scitè fabularũ scriptores fingunt prorsus insolẽtia & mõstrosa animalium nata esse in pugna gigantum, cũ Luna euersa non solito more & loco oriretur. Qui verò naturam autumant morbos tanquam monstra gignere, neq; vero neq; falso similem causam fingentes, eo errant mi Philo, ꝙ nimis & magis in morbis pro nouitate & differentia accipiunt. Enimuerò incremẽtum & contentio magnitudinem potest & multitudinem apponere: sed subiectum de suo genere non emouet. quo pacto elephantiasin scabiei vehementiam censeo esse, & timorẽ aquæ de affectionibus stomachicis aut melancholicis. Mirum verò non est obseruasse nos etiã Homero morbum hunc fuisse notum. canẽ enim rabiosum inde nominat, vnde etiam homines rabidi appellantur. Iliad. θ. 299 Hæc Diogeniano locuto, mediocriter contrà disputauit Philo: meq́ue hortatus est, vt veterum medicorum causam defenderem, qui negligentię aut ignorationis maximarum rerum rei peragerentur, nisi isti morbi eorum ætate recentiores existimentur. Primùm, inquam, non rectè mihi videtur hoc sumere Diogenianus, contentiones & remissiones non facere differentiam, neq; genus mutare. Hac enim lege etiam dicemus acetũ ab acescente vino non esse diuersum: neq; amarorem ab acerbitate, neq; loliginem à tritico, neq; menrham à mentastro differre. atqui in his euidẽtes sunt qualitatum mutationes, quę deminuendo elanguescunt, contentione vehe-

mentiores fiunt. aut neq; flammam aliud quàm ſpiritũ, album, ſplẽdorem quàm flammam pruinam q̃ rorem grandinem q̃ imbrem eſſe affirmabimus: tãtùm vehementia & remisſione ea definiemus. iamq; tempus erit vt cæcitatem nihil à viſus imbecillitate, nauſeam à cholera, niſi ꝙ magis minúſve ſint, diſtare pronunciemus. Atqui hæc rationi non congruunt. Nam ẽtiamſi admittamus contentionem iſtam & remisſionem nunc acci- diſſe, nouitatem in quantitate non qualitate retinentes, eodem laborabimus abſurdo. Iã cùm Sophocles de his quæ eſſe non creduntur quia antè nõ fuerint haudquaquam ineptè dixerit, Vnumquodq; genus rerũ ſemel aliquando ortum fuiſſe: videtur id quoq; probabile, non tanquã è carceribus emiſſos morbos ſimul omnes procurriſſe: ſed vno poſt alterum temporis nonnullo interuallo primùm fuiſſe natum. Et ſuſpicari licet eos principiò in corporibus morbos exſtitiſſe, qui à penuria, calore, vel frigore generantur. poſtmodo repletiones, delicatum victum, & voluptates ſuperueniſſe, quæ cum ocio & deſidia ob abundantiam rerum neceſſariarum multum prauumq́; gignerent nutrimẽtum: vnde varij ſint exorti morbi, qui omnimodè inter ſe implicati & permixti ſemper aliquid noui faciant. Etenim quæ ſecundum naturam ſunt eadem ordinata ſunt ac definita: cũ natura aut ordo ſit, aut ordinis opus. quod ordine caret, Pindaricæ inſtar arenæ numerum ſubterſugit: ideoque ſtatim quod præter naturam eſt, id fine terminoq́; deſtituitur. Res enim ſert vt vno modo verum, infinitis falſum quidq́; dicatur. & rhythmi atq; harmoniæ certa conſtant ratione: errata hominum in voce fidibúſve & ſaltatione enumerari nequeũt. Sanè Phrynicus tragœdiæ ſcriptor de ſeipſo ſic loquitur:

Tot mihi ſubiecit gratas ſaltatio formas
Hyberna fluctus quot mare nocte daret.

Et Chryſippus complexiones quæ è decem fiunt enũciatis, multitudine ait CCCCIↃↃↃↃ excedere. verùm hoc refutauit Hipparchus, demonſtrans affirmatiuam cõtinere complexarum CCCIↃↃↃ, & præterea CIↃXLIX: negantẽ millia CCCX, vlteriusq́; IↃCCCCLII. Xenocrates ſyllabarum numerum, quas inter ſe compoſitæ litteræ faciunt, ſtatuit centieſmillenum, ac porrò ducentorum millium. Quid ergo mirum eſt, ſi cùm corpus in ſeipſo tot facultates habeat, totq́; ſubinde cibo ac potu introducantur qualitates, vtatur autem motibus & mutationibus neq; tempore neq; ordine eodẽ conſtantibus: horum inter ſe complexiones nõnunquã
Lib.II. nouas & inſolẽtes adfectiones gignere? Qualẽ Thucydides ſcribit Athenis peſtẽ exſtitiſſe. ex eo maximè colligens nouam fuiſſe, ꝙ carniuora animalia abſtinerent eſu cadauerum. Circa rubrum verò mare morbo correpti (vt Agatharchides narrat) cùm alijs inauditis accidẽtibus ſunt vexati, tum angues exigui qui nati ſunt exertis capitibus ſuras & brachia perederent, & tacti rurſum carnem ſubirent, ac per muſculoſa ſerpentes inflammationum vim intolerabilem excitarẽt. idq; morbi genus priùs aut poſteriùs vllis alijs obtigiſſe nemo comperit. vt & multa alia. Quidam cùm diu laboraſſet vrinæ diffi cultate, tandem culmum hordeaceum geniculatum excreuit. & hoſpitem noſtrum nouimus Athenis Ephebum cum multo ſemine eieciſſe beſtiolam aſperã, multis pedibus celeriter ambulãtem. Timonis in Cicilia nutricem Ariſtoteles refert quouis anno per duos menſes in fouea quadam ſe continuiſſe, ſola reſpiratione oſtendẽtem ſe viuere. & in Meloneis ſcriptum eſt morbi iocinoris hoc eſſe indicium, ꝙ eo laborans mures domeſticos accurratè obſeruet & conſectetur. id verò nunc fieri nuſquã videmus. Ideò non mirari debemus, ſi quędam exſiſtant quæ olim non fuere, aut interciderũt nũc quæ antiqui habuerunt. In cauſa eſt natura corporis quę identidem aliam atq; aliam ſortitur temperiem. Cæterùm aërem nouum, aut alienigenam aquam introducere mittamus, quando ita videtur Diogeniano. quanquã eos qui à ſecta Democriti ſunt nouimus hoc dicere ac ſcribere, mundis qui foris ſunt pereũtibus, corporibusq; alienigenis inde huc defluxu quodam perlatis, ſimul incidere principia ſæpe peſtilentiæ & morborum ignotorum. Mittamus etiã ſingulares corruptelas quæ apud nos ob terræ motus, ſiccitates, imbréſve eueniunt: quibus & ſpiritus & aquæ, cùm terrigenam habeant naturam, neceſſe eſt vnà corrumpantur & mutentur. Mutationem autem ciborum & obſoniorum ac victus rationis, quanta ea facta eſt, non prætereamus. Quippe multa eorum quę guſtati olim & comedi non ſolebant, nũc pro ſuauiſsimis haberi videmus: qualia ſunt mulſum vino mel, & vua. quin & cerebrum antiquitus abominabantur & proijciebant: vnde factum vt Achilles ei Aga- Iliad.,375.
memnonem compararet. Nouimus etiam adhuc multos antiquorum guſtare cucumerem, peponem, malum Medicum, & piper nõ ſuſtinuiſſe. Proinde cùm ob hęc probabile eſt corpora inſolito modo adfecta eſſe, & mutata temperie paulatim alterare qualitatem, excrementumq́; peculiare conficere: tum ordo etiam ciborũ immutatus non leue diſcrimen intulit. Quas enim vocant *
frigidas menſas, ante oſtrea crudam lactucam vt cõcoctu facilem exhibebãt. nunc à Platone à cauda ad caput traductæ prima pro vltimis apponunt. Magnum etiam illud de præhibitionibus, quas vocant propomata. Nã antiqui ne aquam quidem biberũt ante quàm ediſſent. nunc ante cibum captũ vino oppleti, humectato & feruente corpore cibum aggrediũtur, tenuia & acuta viq́; incidendi prædita ad appetitum excitandum ingerẽtes, ac deinde alijs veſcentes. Verùm nulli ad mutandũ corpora nouosq; morbos creãdum facultati cedit lauacro- Balnea.
rum varietas, quibus corpus multis modis adſectũ, ferri inſtar emollitur ac fluit, & à frigore deinde duratur. Qui paululum nos ætate anteceſſere, ij ſi balneũ noſtrũ foribus apertis introſpexiſſent, dicturi erant puto.

Stagna Pyriphlegethon ſubit hæc Acherontia feruẽs. Odyſſ.,513.

Maiores enim noſtri ita lenibus atq; tepidis vſi ſunt balneis, vt Alexander Magnus in balneo febricitans dormiuerit. Galatarum autem mulieres pultem cum ſuis pueris inter lauandum ederint. Nunc rabioſis videntur ſimilia balnea, & latrantibus, atq; conuellentibus laniantibusq́;. aer autem qui in ijs hauritur, mixtum ex humore & igne quidpiam, nullã corporis partem ſinit quieſcere, ſed omnem etiam indiuiduam particulam conturbat ſuoq́; è ſtatu dimouet: donec inflammatos nos & feruẽtes ipſi reſtringuamus. Nihil ergo, Diogeniane, opus eſt huic diſputationi extrinſecus adſcitis medijs, aut intermundijs: ſed recta mutata victus ratio ſatis virium habet ad alios gignendum, alios abolendum, morbos.

QVAESTIO DECIMA.

Cur autumnalibus ſomnijs minimum fidei adhibendum ſit.

FLORVS cùm incidiſſet in lectionem quæſtionum Ariſtotelis phyſicarum, ad ipſum Thermopylas allatarũ, cùm ipſe multas animo dubitationes concepit (vt ſolent ingenia doctrinæ ſtudioſa) tum alios ijs impertiuit. teſtimonium ferens Ariſtoteli, qui dixit multam ſciendi cupiditatem multa facere principia. Et ſanæ reliquæ in ambulationib. diurnis quæſtiones non inſuauiter nos oblectauerunt. Quod autem de inſomnijs fuit dictum, ea maximè ijs menſibus quibus defluunt folia, eſſe incerta & mendacia, neſcio quomodo ſe rurſum protulit, cùm Fauorinus à cœna res tractaret alias. Tuis quidem ſocijs, meis filijs videbatur ſoluiſſe nodum Ariſtoteles, neq; aliud quærendum putabãt, ſed cum eo cauſam in fructus conferendam: qui recen-

tes & humore turgidi multum turbulentumq́; in corpore spiritum generent. Non enim vinum duntaxat & oleum recens expressum in lucernis probabile est obstrepere, calore flatum quasi fluctum quendam edente: sed & frumentum nouum, & poma videmus tumere atq; distẽdi, donec flatus & cruditas eorum discutiatur. Cibos porrò quosdam esse qui difficiles somnos faciãt, & animam perturbẽt, testatum fieri fabarum exemplo, & polypodis capite, quibus abstinere iuberentur qui diuinare per somnum cuperent. Fauorinus ibi, quanquam Aristotelis esset impensissimè studiosus, & Peripateticæ philosophiæ maximam verisimilitudinis tribueret laudem: tamen tunc sententiam quandam Democriti tanquam de fumo squalidam detrahens expurgare ac perpolire cepit. Id primò ponebat peruulgatum, vt aiebat

Democriti de visis opinio.

Democritus, visa per meatus in corpora subire ac altè penetrare, ac dum sursum efferũtur, facere vt in somno appareant simulacra. visa autem ista vndiquaq; ferri, delapsa à supellectile, vestimentis, plantis: maxime autem ab animalibus, ob iactationem multam & calorẽ. eaque visa non modò habere expressas & formam referentes corporũ similitudines: (vt Epicurus sentit, eatenus Democritum sequẽs, atq; exinde ab eius desciscens doctrina) sed & motuum animi, consiliorum, adfectionũ tam lenium q̃ vehementium imagines secum trahentia, ita accidere ad animũ veluti animata, & significare ea opiniones eorum à quibus sunt emissa, cogitationes, conatus: siquidem articulatas adferentia & inconfusas imagines occurrant. Id autem maximè fieri, quando per aerẽ læuem motu feruntur expedito & celeri. Autumnalis verò aer, quando folia defluunt, admodum est inęqualis & asper, ideoq́; visa variè disijcit, & eorum euidentiam tarditate lationis hebetatam, facit euanidam & imbecillam. sicut contrà ab turgentibus & calidis excurrentia multa & velocia, notitias recentes & significantes exhibent. Tum Autobulum leniter renidente ore intuens, Video, inquit, te iam velut in vmbra pugnam cõtra isthæc visa meditari: & contra opinionem, tãquam picturam veterem, aliquid conari repræhensionis. Tu verò, aiebat Autobulus, desine simulare aduersus nos. non.n. nescimus te, quia sententiam Aristotelis probari cupis, tanquam vmbram ei opinionem Democriti cõparauisse. Hanc ergo missam faciamus, & Aristoteleã impugnemus, quæ nouas fruges & cara poma immeritò incusat: quibus ver & æstas patrocinatur, quando maximè vegetæ fruges & succo plenæ (si quidem Antimacho credimus) & recentes in cibum vsurpatæ, minùs fallacia & vana nobis somnia cõciliant. Menses verò ij, quibus folia decidunt, iã hyemi propinqui, dum concoquunt frumentum & quod pomorum superest, gracilia ea reddũt ac rugosa, & quæ ad furorem diuinum incitandi omnẽ iam amiserint aculeum. Iam vinum quoq; qui bibũt citissimè, Anthesterione hoc faciũt mense, qui hyemem subsequitur: diemq́; illum quo gustatur nouum vinũ, nos boni dæmonis, Athenienses Pithœgiã à dolijs aperiundis appellant. videmus autem de musto feruente adhuc ne operarios quidem haurire. Itaq; dona deorum desinamus calumniari, & alia via disquisitionem causæ ingrediamur: ad quam nos ducit tẽporis nomen, & ventosorum inaniumq́; somniorum. Autumni enim extremo nomen tribuitur hoc, vt folia deijcere dicatur, quæ tum ob frigus & siccitatem plantarum defluunt: nisi quæ calidæ sunt & pingues, vt oleæ, lauri, palmæ: aut humectæ, vt myrtus & edera. his enim tẽperies opitulatur: reliquis non item. non enim gluten quo folia cõtinentur permanet, sed vel frigore humoris cõgelat, vel ob inopiam & imbecillitatem exsiccatur. Equidem q̃ vigent adolescuntq́; plantæ, id habent ab humore aut calore: contràq́; ijs frigus & siccitas perniciem adferunt.

Odyss. ζ. 201. Itaq; eleganter solet Homerus homines *ὑγρὸς*, id est humidos siue succulentos appellare: & gaudium *ἰαίνεσθαι*, quod est concalescere: contrà *ῥιγεδανὸν & κρυερὸν*, quasi rigoris efficax & frigoris, quod triste sit aut formidãdum. Iliad. ψ. 600.

ἀλίβας autem & *σκελετοὺς* de mortuis dicuntur, quòd ve Iliad. τ. 325.

exsuccos eos & aridos traducant. Porrò sanguis qui in passim.

nobis principem vim obtinet, simul humidus est & calidus: senectutem vtraq; deficit qualitas. videtur autem anni circumeuntis quasi senium esse finis autumni. nõdum enim humor appetijt, & tamen caloris vis abijt. Indicium rei est nõ obscurum, quòd eo tempore ob frigus simul & siccitatem corpora sunt ad morbos procliuia. Est verò necesse simul cum corporibus adfici animos, & maximè densato spiritu diuinãdi facultatem retundi, qui quasi speculum caligine oppleatur. nihil ergo euidens, nihil artus habens, nihil apertum visis offert is, quandiu crassus, tenebricosus, & compressus manet.

PLVTARCHI,

Symposiacon, id est, Conuiualium disputationum

LIBER NONVS.

NONVS Symposiacon liber, Sossi Senecio, continet sermones Athenis habitos in Museis: quia nouenarius numerus maximè Musis conuenit. Qui liber quòd plures denario hactenus vsurpato quæstiones cõtinet, mirum videri nõ debet. omnia enim Musis reddẽda erãt quæ ad ipsas pertinent, nihil ex ijs tanquã sacrificijs auferẽdum, quibus plura & pulcrioriora debemus.

AMMONIVS præturam Athenis gerens, cùm Diogenio sorte comparata pueros tenebatur producere concertatum ephebos, qui literas, geometriam, rhetoricen, musicamq́; discebant. Itaq; nobiles magistros ad cœnam vocauit. aderant autem frequentes alij litterati, & familiares ferè omnes. Sanè Achilles de ijs qui Iliad. ψ.

certarent solis ijs qui singulari pugna congressuri erant 810.

cœnam promisit: volẽs (vt aiunt) si qua in armis ira inuicem aut simultas concepta esset, hanc ab ijs deponi in cõuiuio mensæq́; communicatione. Ammonio autem contrarium euenit. nam magistrorum contentio inter pocula est facta multò vehementior: iamq́; etiam propositiones & quæstiones confusæ & incompositæ fiebant. Itaque Ammonius primùm Eratonem canere ad lyram iussit. Qui cùm Hesiodi operum exordium caneret,

Vnica non tantùm est contentio:—

laudaui quòd attemperatè id carmen cecinisset. Deinde de versuum opportuna vsurpatione intulit mẽtionem, quæ non gratiam modò, sed interdum vtilitatem quoque habet magnam. Statimq́; in ore omnium fuit rhapsodus ille, qui in nuptijs Ptolemæi sororem ducentis vxorem, quod facinus videbatur insolens & nefarium, ab his esset orsus versibus:

Iupiter vxorem post hæc vocat, atq; sororem.

Et alius, qui apud Demetrium regem à cœna, cùm ei filium Philippũ adhuc puerulũ misisset, prõptè cecinit:

Hunc filium mihi tu, ceu dignum est Hercule

Nobisq́;, cura educere.—

Et Anaxarchus in cœna malis petitus ab Alexãdro surgens, dicensq́;,

Aliquis manu ferietur mortali deus. Eurip.

Omnium optimè Corinthius puer captiuus, qui cùm Orest.

patria eius capta Mummius de ingenuis pueris produceret qui literas scirent, & scripturam eorum inspiceret, hunc ipse exarauit versum;

Terq; quaterq; illos, qui tum per:ere, beatos.

Odyſſ. λ 306. commotum enim ferunt nonnihil Mummium illacrumaſſet, liberosq; demiſiſſe omnes pueri huius adfines. Mentio etiam facta eſt vxoris Theodori tragœdi, quæ eum imminente certamine ſecum concũbere non eſt paſſa: ſed poſtquam intrauit ad eam victoria potius, amplexa, ſicq; allocuta eſt:

Agamemnonia proles, nunc iſta tibi licent,

Exinde multa etiam intempeſtiuè dicta à nõnullis ſunt recitata, quòd ſcire ea & cauere non eſſet inutile. Quale eſt, quod narratur Pompeio Magno è difficili bello reuerſo, magiſtrum filiæ, vt ſpecimen ederet eruditionis, libro allato eam hinc iuſſiſſe ordiri:

Iliad γ. 428. *E bello redyſti, vtinamq; in eo periſſes.*

Caſſio Longino cùm allatus incerto autore rumor eſſet filij, qui peregrè erat, morte, neq; verum comperire, dubitationemq; amoliri poſſet: ſenator iã grandior natum eum adijt, &: Cur, inquit, Longine non contemnis rumorem malignum & fide indignum? cùm noris & legeris illud:

Heſiod. fine Operum. *Fama quidem non tota perit vel decepit vlla.*

Qui verò Rhodi grammatico verſum exigenti cum in theatro is documentum ſuæ artis ederet, hunc protulit,

Odyſſ. ι. 72. *Mox ex inſula abi, neq; enim te turpior alter:*

obſcurum eſt contumelioſéne voluerit iocari, an imprudens errorem commiſerit. Hæc quidem tumultum vrbane ſedauerunt:

QVAESTIO SECVNDA.

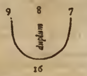
Cur A principem inter litteras locum obtineat. ☙

QVAESTIO TERTIA.

Qua proportione numeri vocalium & ſemiuocalium comparentur.

CASTERVM cũ moris eſſet in Muſeis, vt ſortes circumferrentur, & qui ea inter ſe componertur, alter alteri eruditas proponeret quæſtiones: metuens Ammonius ne inter ſe committerentur qui eandem profiterentur artem, præcipit vt citra ſortitionem geometra grãmatico, rhetor muſico proponeret, idque viciſſim. Proinde princeps Hermæas geometra propoſuit grammatico Protogeni hanc quæſtionem, cur Alpha primum inter litteras haberet locum. Is cauſam attulit, quæ tradi in ſcholis ſolet. vocales optimo iure mutis & ſemiuocalib. anteire. vocaliũ alias longas, alias breues haberi, alias ancipites: de quibus ancipites haud dubiè prærogatiuam habeant. rurſum de ancipitibus ordine eã reliquis facilè priorem, quæ vtriq; præponi, neutri poſtponi ſoleat. tale autem eſſe alpha. id enim neq; poſt iota, neq; poſt ypſilon collocatum in vnã cum ijs coire vult ſyllabam, ſed veluti indignas reſilir, ſuumq; quęrit primordium. iſtorum vtri alpha præpoſueris, conſonabunt, vnamq; ſuo obſequio facient ſyllabam, vt in auſter, aura, Maia, Aiax, ac innumeris alijs. Itaq; tribus his tanquam quinquertio vincit, pleraſq; alias litteras eo ꝙ vocalis eſt: vocales, quòd anceps: ancipites, quòd ſemper eas præcedit, nũquam ſubſequitur. Deſinente Protogene, me appellans Ammonius: Tu verò, inquit, homo Bœotus non opitularis Cadmo? quem ferunt ideò alpha primum litterarum poſuiſſe, quòd bos ita Phœnicum lingua dicitur, quem non ſecundum, aut (vt Heſiodus) tertium, ſed primum inter res neceſſarias ij exiſtimant. Nihil verò, inquam: ſi quid enim poſſum, meo potiùs quàm Bacchi auo me patrocinari æquum eſt. Lamprias enim auus meus aiebat, primam natura vocem articulatam facultate litteræ A efferri. nam ſpiritũ qui in ore eſt, maximè labiorum motibus fingi, quibus ſurſum verſũ diductis primo exeat ſonus iſte, ſimplex admodum, & nullum exhibens negocium, neq; linguæ operam flagitans vel expectans, ſed ea ſuo ſe loco continente emiſſus. itaque etiam infantes hanc primũ edere vocem. dictum autem eſſe ᾄδειν, quia vox ſentiatur: & multa alia, vt ᾄδειν, αὐλεῖν, ἀλαλάζειν, tũ αἴρειν & αὐδᾷν haud abs re ſic dicta, quòd tum hæc vox ore excidit. quin & mutarum nomina litterarum, hac tanquam illuſtratione ſuæ vti cæcitatis, vt Beta, Gamma, reliqua: ſolum Pi carere hac facultate, cùm phi & chi non ſint niſi Pi & Kappa aſpiratũ. Cùm ad hæc Hermæas diceret, vtranq; ſibi rationem probari: Cur ergo, aiebam, non tu nobis explicas ſi qua ſit ratio numeri litterarũ. Mihi quidem eſſe videtur, idq; colligo inde, quòd non fortuitò mutæ & ſemiuocales inter ſe & cum vocalibus comparatæ ſuam habent multitudinem, ſed ſecundum primã proportionem, quam vos arithmeticã vocatis. Cùm enim ſint nouem & octo, & ſeptem, ſit vt medius numerus æquali interuallo & ſuperet & ſuperetur. Extremorum autem maximi ad minimũ proportio eſt, quæ eſt Muſarum ad Apollinem: cùm ſcilicet ſeptenarius huic, illis nouenarius forte ſit deſtinatus. & compoſiti extremi, duplum medij haud abs re faciũt: cum ſemiuocales vtrarũq; quodam pacto vim participẽt atque ſonum. Mercurius, aiebat, primus deorum in Aegypto traditur inueniſſe litteras. itaq; ibin Aegyptij ſignum primæ faciunt litteræ: nõ rectè, meo quidem iudicio, muto vociſq; experti animali primum locum in litteris deferentes. Mercurio autem quaternio omnium maximè eſt conſecratus, & multi ſunt, qui eum quarta menſis die natum ferant. Primùm autem inuẽtas XVI litteras, quæ Punicæ propter Cadmum dicuntur, quaternio quater ſumptus exhibet. & de his quæ poſtmodo additę ſunt, quatuor Palamedes, quatuor alias Simonides reperit. Iam omnium numerorum primus eſt perfectus ternarius, principio, medio & fine conſtans: ſenarius, quia omnibus ſui partibus æquatur. de his igitur ſenarius, à quaternario multiplicatus, primus perfectus à primo quadrato, multitudinem XXSV procreauit. Adhuc eo loquente Zopyrio grammaticus haud obſcurè deridebat ac ſubmurmurabat. ceſſante autem, ſe nõ continuit quin magnas iſthæc eſſe nugas diceret. non enim ratione aliqua, ſed fortuito caſu numerum & ordinem litterarum qualis eſt exſtitiſſe, ſicut hoc quoque temere euenerit, vt primus Iliadis verſus totidem conſtet quot primus Vliſſeæ ſyllabis: quod ipſum extremis quoque eorum operum verſibus contigerit,

Mutę. Semiuocales. Vocales.

QVAESTIO QVARTA.

Vtram Veneris manum ſauciarit Diomedes.

SECVNDVM hæc Hermæam aliquid proponere volentem Zopyrioni, nos prohibuimus. Rhetor autem Maximus longè petita occaſione eum interroganit, vtram Veneris manum Diomedes vulnerauerit. Confeſtim verò viciſſim interrogãte Zopyrione, vtro pede claudicauerit Philippus: alia res eſt, inquit Maximus. nam de hoc quidem nullum argumẽtum præbuit Demoſthenes: tu ſi te ignorare fatearis, alij oſtendent quo loco manum vulneratam indicet acutis Homerus. Viſus eſt nobis Zopyrio hærere: eoq; tacente Maximũ orauimus vt oſtenderet. Is ergo, Primùm (inquit) cùm verſus hanc habeant ſententiam:

Atque hæc magnanimus Tydides dirigit haſtam, Iliad ε 335.

Tranſiliensq;, manum ſummam ære recludit acuto:

facilè apperet ſi voluiſſet læuam ſauciare, nihil ei opus fuiſſe tranſilire, cùm dextræ ſuæ læuam Veneris haberet oppoſitam. Tum probabile eſt voluiſſe eum validiorem manum & qua magis teneret Aeneam quem

ferebat

ſuiſſe dictum: fieri poteſt, vt etiam in alios vſurpatum fuerit tu verò cur hoc quæris? Quia, inquit Soſpis, pueros me hercle video talos, Academicos argumenta rapere. nihil enim huiuſmodi ſtomachi differunt ab his qui interrogant, párne ſit an impar quod manu continent. Ibi ſurgens Protogenes, meque nominatim inuocans: Quid accidit oobis, inquit, qui patimur rhetores iſtos alijs irridendis luxuriare? nihil ipſi diſputamus, neq; ſtipem huc conferimus? niſi fortaſſe dicent ſe cõmuniunis inter pocula exſortes eſſe, Demoſthenis laudatores atque imitatores, qui tota vita nunquam bibit vinum. Non hæc, inquam ego, horum eſt cauſa: ſed nos nihil ex ipſis quæſiuimus. Et niſi habes aliquid potius, videor mihi ipſis propoſiturus vnam de Homericis quæſtionibus legum contrarietate conſtantem.

QVAESTIO SVPRA DECIMA TERTIA.

De legum contrarietate, ex Iliadis libro tertio.

QVAM, inquit ille? Dicam tibi, aiebam, illisque ſimul proponam: proinde animos attendant. Nimirum expreſsis conditionibus Alexander cum Menelao ſingulari certamine ſe congreſſurum proteſtatur.

Iliad.γ,69. *Me nunc in medium committite cum Menelao,*
De cunctis opibus decertatum, & Ioue nata.
Vtrius noſtrum fuerit victoria, coniux
Hunc Helena, atq; omnis mox gaza ſequatur ad ædes.

Rurſumque Hector hanc eius proteſtationem publicè omnibus exponens tantùm non iiſdem vtitur vocibus.

Ibid. 88 *Arma iubet Teucros reliquos, cunctosq; Pelaſgos*
Ponere humi Paris: & ſe ſolum cum Menelao
Committi in medio, ferro vt decernere poſſint.
Victori coniux Helena, omnis gazaq; cedat.

Conditionem accipiente Menelao, iureiurando pactum ſancitur: ſic incipiente Agamemnone:

Ibid. 283. *Si Paridi dabitur Menelaum ſternere letho;*
Tum gazam teneat, ſitq; illi Tyndaris vxor.
Fuluus Alexandrum ſi verò necat Menelaus,
Dardanidæ gazam reddant, Helenamq; marito.

Iam cùm vicerit quidem, non tamen interfecerit Alexandrum Menelaus, vtriq; habent quo ſe tueantur: cum alteri repoſcant, vtpote victo Paride, alteri reddituros negent, quia occiſus non ſit. Hæc controuerſia quomodo rectiſsimè poſſit diudicari, & legum repugnantia tolli, non philoſophorum eſt, non grammaticorum videre, ſed rhetorum literatorum, quales vos eſtis, & orationes tractantium. Ad hæc Soſpis: Potior, inquit, & maioris autoritatis eſt oratio eius qui conditionem obtulit, legisq; vim habet: qui verò oblatam accipiunt, ij ius addendi aliquid non habent. Conditio autem non de cæde & morte fuit, ſed de victoria. idque admodum iuſtè. Debuit enim vxor eſſe Helena præſtantioris: is autem eſt, qui vincit. Alias ſæpe melior à deteriore interficitur, vt poſtea Achilles perijt ſagitta ab Alexandro ictus. quem nemo (arbitror) victum à Paride propter mortem dixerit, neque victoriam Paridis ſed iniuſtam fortunæ ſortem. Hector autem ab Achille victus eſt etiam priuſquam occideretur, cùm eum non ſuſtineret, ſed fugeret præ metu. qui enim non ſubſtit, ſed fugit, is palàm & abſque excuſatione victus eſt, fateturq; aduerſarium ſibi virtute preſtare. Ideò primùm Iris tem Helenæ nuncians inquit:

Ibid. 137. *De te proceris nunc decertabitur haſtis:*
Illius vxor eris, qui vincet Marte ſecundo.

Deinde Iupiter Menelao victoriam prœlij tribuit:

Sanè nunc pugna fortis vicit Menelaus. Iliad.δ, 13.

Ridiculum enim fuerit, victorem dici qui aliquē ſagitta eminus nihil metuentem, neque ſibi cauentem in pede vulnerauerit: Menelaus non mereatur victoriæ de Paride partæ præmium reportare, cùm hic deſperata pugna profugerit, & in gremium mulieris ſubiuerit: & ex ipſa conditione qui tulerat Paris melior eo victorque probetur. Tum Glaucias hæc ſubiecit. Primùm in decretis, legibus, fœderibus, pactis ſemper poſteriora prioribus plus valere maioremque habere autoritatem cenſentur. Poſterior autem fuit conditio ab Agamemnone perhibita, mortem victi exprimens. Deinde prior tantùm verbis, hæc iureiurando adhibito propoſita fuit, & exſecratione adiecta violatoris, non vno viro, ſed vniuerſis approbantibus: vt hoc verum & firmum fuerit pactum, illud tantùm prouocatio. Teſtatur etiam Priamus, cùm ſacramento dicto diſcedens à certamine ait:

Nouit Iupiter hoc, & cætera numina cæli, Iliad.γ,308
Vtrum Parcarum triſtis vis deſtinet orco.

norat enim hac lege fœdus ictum. Ideoq; Hector paulo pòſt inquit:

Fœdera noſtra quidem Saturnius irrita fecit. Iliad.η,69.

nam imperfectum manebat certamen, neutro mortuo. Itaq; repugnantia quidem mihi videtur pactorum eſſe nulla, cùm prius in poſteriore compræhendatur. qui.n. interfecit, vicit: non ſtatim interfecit qui vicit. Et vt in ſumma dicam; Agamemnon conditionem ab Hectore propoſitam non aboleuit, ſed explicauit: neq; mutauit, ſed adiecit quod erat potiſsimum, in necando victoriā ponens. hæc enim eſt perfecta victoria, reliquæ excuſationes & controuerſias habent: vt hæc Menelai, qui aduerſarium neq; vulnerauit neq; occidit. Vt ergo in veris legum repugnātijs iudices id amplectuntur quod nihil habet controuerſiæ obſcuriore repudiato: ita hoc id pactum cenſeamus potius eſſe & plus valere, quod finem certaminis exprimit notum, & nulli obnoxium præſcriptioni. Et, quod maximum eſt argumētum, ille ipſe qui videtur viciſſe, non deſinens fuga elapſum quærere, ſed vſquequaq; per exercitum obambulans,

Sicubi Alexandrum formoſum cernere poſſet: Iliad γ.450

teſtatum fecit victoriam imperfectam eſſe, & non valere. nam cùm effugiſſet Paris, recordabatur Menelaus ſe dixiſſe:

De nobis vtrum morti ſors deſtinat atra, Ibid.102.
Is pereat; reliqui bellum mox ſoluite pace.

Itaque neceſſe habuit Alexandrum quærere, vt eo interfecto certamen abſolueret ſuo fine: quem cùm non necaſſet, non cepiſſet, nullo iure præmium victoriæ poſtulabat. Et quidem non vicit: quod colligere ex verbis eius poteſt, Iouem incuſantis, & irritos ſuos conatos deplorantis,

Non eſt te ſuperùm, genitor, crudelior vllus. Ibid.365.
Vlciſci iam poſſe Parim; data damnaq; rebar:
Diſſilit in manibus gladius mihi: miſſaq; fruſtra
Exijt hoſtilis ſine vulnere corporis haſta.

ipſe enim fatetur nihil eſſe ſcutum pertūdere, & galeam delapſam hoſti accipere, ſi eum non feriat & interficiat.

QVAESTIO DECIMA QVARTA.

Quædam de numero Muſarum haud vulgariter diſputata.

POST hæc Muſis libauimus, eumq; Apollini earum duci Pæanem ceciniſſemus, accinere libuit Eratoni lyram pulſanti Heſiodea de Muſarum ortu carmina. Finito cantu Herodes rhetor, Audite, inquit. Qui à nobis auellunt Calliopam, cum regibus eam verſari aiunt: non (puto) ſyllogiſmos diſſoluentibus, aut declamantibus vel diſputantibus, ſed iſta agentibus, quæ oratorum & ciuilium ſunt viro-

rum opera. De cæteris autem Musis Clio exornationis genus introducit: nam Klea sunt laudes, & Polymneia historia: est enim mnea, id est memoria multarum rerum. aliquando etiam omnes tanquam in * Musas mneias vocari dicunt. Ego mihi Enterpæ etiã partem aliquam vindico: siquidem verum est quod dicit Chrysippus, ei sorte obtigisse gratiam & oblectatio nem colloquij. non enim minus colloquia, quàm causas forenses & deliberationes tractat orator: cùm nostra ars habeat rationes beneuolentiam captandi, patrocinandi, defendendi. maximè autem laudationibus vtimur & vituperationibus: quas si artificiosè vsurpamus, non vilia neque parua consequimur: sin imperitè & sine arte, excidimus. Nam illud,

Odyss. 8. *Prob Iupiter, cunctis quàm carus honoratusq;*
Hic mortalibus est.—

autem magis, vt qui in colloquijs concinnitatem habeant, persuadendi facultatem & venustatem arbitror conuenire. Tum Ammonius: Iniquum sit Herodes, inquit, tibi succensere, & * * manu Nusas apprahendentibus. Amicorum enim res communes sunt. Ideò multas Musas genuit Iupiter, vt affatim omnibus bona haurire liceret. Neque enim venatu, militia, nauigatione, aut manuarijs artibus omnes indigemus: eruditione & sermone opus habemus omnes,

Quicunq; terræ munere vescimur.

Itaque vnam Mineruam, vnam Dianam, vnam Vulcanum, Musas fecit multas. Cur verò nouem, neq; plures aut pauciores fecerit, ecquid nobis edisseres? nam id arbitror tibi esse meditatum, ita studiolo Musarum, & multo in ijs colendis. Quid autem, inquit Herodes, in hac re est reconditi? In ore omnes habent nouenarium numerum, & nemo non eum decantant, vt qui primum sit primi imparis quadratum, & impariter impar, scilicet quia in tres equales dioidatur impares. Et Ammonius in lenem solutus risum: Viriliter, inquit, hęc memoria repetijsti. atque his id quoque adde, numerum hunc è primis conflatum esse cubis vnitate & octonario: rursumque alio modo è duobus triangulis ternario & senario, quorum vterque etiam perfectus est. Sed quid hoc ad Musas magis quàm ad reliquos pertinet deos: vt Musas habeamus nouem, Cereres, Mineruas, Dianas non item? Non enim existimo id quoque tibi persuasum esse, Musas tot esse, quia matris earum nomẽ totidem constet syllabis. Cùm risisset Herodes, & silẽtium factum esset, Ammonius nos hortatus est vt causam quæreremus. Itaq; frater meus isthæc dixit. Antiqui tres agnoscebant Musas: huiusque adferre demonstrationem apud tot tantosque viros, indocti est & inurbani. Causa fuit, non quam nonnulli adferunt, quod cantus genera tria sint, diatonon nempe, chromaticum, & enharmonium. neq; termini interualla continentes, ima nimirũ, media, & summa chorda. Sanè Delphi Musas sic appellauerunt, nõ rectè vni scientiæ, sed portioni potiùs scientiæ, musicæ inquã harmonicę, id nomen accõmodãtes. Enimuerò prisci, vt mea fert opinio obseruassent, cũ oẽs sciẽtias & artes quæ rõne & sermone absoluũtur, in tribus versari generibus, philosophico, oratorio & mathematico: dona hæc fecerunt triũ deorum, quas Musas dixerunt. Pòst, & sub ætatem Hesiodi, cùm iam facultates istæ latiùs se proferrent: in partes seu formas cùm diuiderent, animaduerterunt vnamquanq; tria in se continere discrimina: scilicet inesse in mathematica musicam, arithmeticam, geometriam: in philosophia disserendi vim, morum & vitæ rationem, naturæ cõsiderationem: in oratoria primùm exornationis exstitisse, deinde consultationis, vltimò iudicialem facultatem. quorum omnium cùm censerent nihil deo, Musa, meliorique principio & præside carere, bona ratione totidem Musas non fecerunt, sed agnouerunt, Sicut ergo nouenarius in tres diuiditur terniones, quorũ quiuis denuò, in tres vanitates secatur: ita vnicum & commune est, orationis circa veritatem rectitudo: diuiditur autem in tria genera, quorum vnumquodque in tria singularia didncitur: quorum vnicuique sua obtigit Musa, eius fouens ornansque facultatem. Non enim puto à poetis me & astrologis repræhensum iri, quòd earũ artes omiserim: cùm nobiscum hoc sciant astrologiam geometriæ, poeticam musicæ esse adiunctam. His dictis, Thrypho medicus: Qui, ait, factum est, vt nostrę arti Musæum occluderes? subiecit Dionysius Melitensis: multos tu excitas ad culpandum Lampriam. nam & nos agricolæ Thaleam nobis vindicamus, plantarum & seminum bene germinantium (hoc est thallon) curam ei conseruationemque inscribentes. Atqui, inquam tum ego, non rectè hoc facitis. Vobis quippe est Ceres Anesidorà, & Bacchus qui arborum curam * gerens, castum auget frugum splendorem, vt ait Pindarus. Medicos etiam habere Aesculapium præsidem scimus, & Apolline Pæane vti vbique, nusquam Musarum principe. Etenim verum est quod Homerus ait, omnes homines deorum indigere ope: at non omnès omnium. Verùm hoc miror quomodo sefellerit Lampriam, quod Delphi dicunt. nimirum Musas apud ipsos non neruorum, non sonorum cognomines haberi: sed cùm trifariàm diuisus sit mundus, primam esse portionem stellarum inerrantium, secundam errantium, tertiam eorum quæ infra Lunam sunt. has omnes inter se esse consertas ac compositas harmonicis rationibus, & cuiuis Musam custodiæ causa præpositam, primę hypatam seu summam, imę neten siue infimam, mediæ mesen, quæ ijs interiecta continet, vnaque circumducit (quantum fieri potest) mortalia cum dijs, & * terrena cum cœlestibus. Idque etiam Plato innoluto sensu innuit per nomina Parcarum, alteram Atropon, alteram Lachesin dicens. nam octo sphærarum conuersionibus, totidem non Musas, sed Sirenes præfecit. Ibi excipiens sermonem Menephilus Peripateticus: Delphorum, inquit ratio vtcunque probabilis est. Plato autem absurde, qui sempiternis & diuinis circuitibus loco Musarum Sirenes infixerit, genios non valdè humanos aut benignos: Musas verò aut planè omiserit, aut Parcarum affecerit nominibus, filiasq; Necessitatis appellauerit. Aliena enim est à Musis Necessitas, amica ijs Suada, quæ multo magis, puto, quàm gratia Empedoclis intolerabilem odit Necessitatem. Omnino, aiebat Ammonius, quæ causa nos inuitos & contra consilium animi cogit facere aliquid. At Necessitas apud deos non est intolerabilis, non refractaria, non violenta, nisi malis. sed sicut lex in rep. optima optimum est: ita dijs Necessitas immutabilis est & ineluctabilis, partim quia mutatio ei non potest accidere, partim quia mutatam dij nolunt. Cæterùm Homericarum Sirenum fabula præter rationẽ nos terret. nam poeta quoq; rectè per ambages significauit Musicés earum vim non inhumanam neq; perniciosam illam: sed quæ hinc isthæc abeuntibus animis, vt apparet, & post mortem vagantibus ingeneret amorem cœlestium ac diuinorum, obliuionem verò mortalium, detineatq; & incãtet oblectando, pr. gaudio sequentes & vna circumuolantes. nam huc ad nos obscura quædam veluti echo Musicæ illius perueniens, rationibus excitat & admouet animas eorum quæ isthic sunt: circumuentas & stipatas carneis sepimentis & affectionibus *. Anima autẽ ob indolis bonitatẽ sentit & meminit, itaq; adficitur, vt ab insanissimo amore nihil differat eius desiderium, cupientis neque tamen valentis sese corpore exsoluere. Neque tamen ego ista planè amplector. Sed videtur mihi Plato, sicut axibus nomen fusi & coli, vertebræ stellis, ita Sirenum quoque hoc vocabulum Musis insolenter imposuisse, quasi diuina Manibus annunciantes. quemad-

Nouem qualis numerus.

x, de rep.

Necessitas.

Sirenes Odyss. μ 167.

Philosophię diuisio.

quemadmodum Sophoclis Vliſſes ait aduenisse

Phorci puellas Manibus qui iura dat.

* Muſæ autem ſunt octo globis, vna locum ponè terrā eſt ſortita. Quæ octo Sphæræ rū reuolutionibus præſunt, eæ errantium ſtellarum aduerſus inerrantes & ipſarum inuicem conſeruant harmoniam. Vna quæ locum Lunæ & terræ interiectum cuſtodit, atq; obit, ea mortalibus gratiæ, rhythmi & harmoniæ (quantū horum eius ipſos recipere natura ſinit) indit facultatem ac rationē, & ciuilē perſuadendi, qua ſocietas humani generis adiuuetur: demulcetq; & ſedat animorum tumultus, vagantesq; veluti ex auijs reuocat placidè & componit.

Pyth. 1.

Sed quæ cara Ioui non ſunt,
Conſternantur, vbi audiunt
Pieridum vocem.

vt ait Pindarus. His cū ac acclamaſſet Ammonius more ſuo verſum Xenophanis,

Iſta probabiliter ſunt dicta, propinquaq; veris,

iuſſiſſetq; vnumquenque ſuam dicere ſententiam: ego paululum moratus, ſicut, inquam, Plato nominibus tanquam veſtigijs deorum ſe facultates putat inuenire: ita nos quoque ſimiliter imponamus cœlo rebus cœleſtib. Vraniā Muſam quę à cœlo nomen habet. Et probabile eſt res cœleſtes non multa aut varia opus habere gubernatione: quandoquidem ijs vnica & ſimplex cauſa eſt natura. Vbi verò multi errores, multa contra menſuram euenientia, multa delicta: eò iam octo Muſæ ſunt trasferendæ, quarum alia alij vitio medicetur. Porrò cùm vitæ noſtræ pars alia ferijs, alia iocoſis rebus trāſigatur, & vtrique opus ſit vt hoc concinnè fiat atque moderatè: feria videntur Calliope, Clio', & Thalia, quæ nos ad notitiam deorum introducit, procurare, & ad bene gerendam rem auxilio eſſe. reliquæ autem id quod ob imbecillitatem noſtram ad immoderatum & ferum aliquid iam inclinat, non negligere, ſed ſaltationem, cantilena, & chorea modus habente ſuos, harmoniaque & ratione temperatum modeſtè excipere, atque compoſita oblectatione proſequi. Ego autem, cùm Plato ſingularum actionum duo ſtatuat principia, inſitam voluptatum appetentiam, & adſciticiam extrinſecus opinionem quæ bonum concupiſcat: alterumque interdum affectum, alterum rationem appellet: quorum vtrunque varias rurſus habeat differentias: ambo iſta video magna & diuina prorſus moderatione opus habere. Nam rationis ſtatim alia facultas eſt ciuilis & regia, cui Heſiodus Calliopam præficit. ſtudium honorum Clio maximè ſolet collaudare & ambitioni alacritatem addere. Polymnia diſcendi memorandique facultati animæ præeſt. itaque Sicyonij etiam vnam de tribus Muſis Polymathiam dixere à multijugo diſcendi ſtudio. Euterpæ nemo non conſiderationem veritatis de rebus naturalibus adſcripſerit: cùm nullas vel puriores vel pulcriores vlli alij generi reliquerit voluptates & oblectationes. Quod ad cupiditates attinet, Thalia hominem de fero ſociabilem facit in conuiuijs. ideò qui amicè & hilariter compotant, eos thaliazein dicimus, non qui per vinum culpam committant. Libationibus autem quæ fiunt concubitui Erato intereſt, vt cum ratione & tempeſtiuè is fiat perſuadens, tollitque inde voluptatis molliciem & nimios ſtimulos, facitque vt in amicitiam & fidelitatem, non in contumeliam & & laſciuiam res exeat. Deniq; aurium & oculorum oblectatio, ſiue rationi magis, ſiue affectioni ſubitæ congruat: ſiue communis amborum eſt: eam reliquæ duæ Melpomene & Terpſichore ita componunt, vt altera non ſit incantatio quædam, ſed lætitia: altera non præſtigiæ ſed delectatio.

Muſę quibus rebus pręſectę.

QVAESTIO SVPRA DECIMA QVINTA.

Tres eſſe ſaltationis partes, Lationem, ſpeciem, oſtentationem. tum quid ſit vnumquodque horum: & quid poetice cum ſaltatione ſit commune.

DEINDE placenta, quæ pyramus dicitur * * omnibus ſaltando vincentibus præmium. Arbiter autem cum Meniſco pædotriba decernebatur Lamprias frater. Nam pyrrichen ille commodè ſaltabat: & manibus geſticulans in palæſtra videbatur reliquos ſuperare pueros. Cùm autem ſaltarent multi alacriùs quàm artificio muſico conuenientiùs: duos qui probabantur, & concinnitatem ſtuderent ſeſeruare quidam rogauerunt, vt lationem vnam ex altera ſaltarent. Quæſiuit ergo Thraſybulus ex Ammonio, quidnam ſibi vellet nomen lationis: occaſionemq; præbuit plura ei de partibus ſaltationis diſſerendi. Dicebat verò Ammonius ſaltationis tres partes haberi, phoran, ſchema, deixin (quæ fortaſſis Latinè lationem, ſpeciem, oſtentationem dixeris). Saltationem enim è motibus & habitibus (ſcheſes ipſi vocant) certis conſtare, vt cantilenam è ſonis & interuallis. Hæc autem quies ſiue manſio finis eſt ſaltationis. Motibus ergo nomen lationum tribuitur: habitus ſiue diſpoſitiones, ſpecies appellant, in quas motus iſti deſinunt, quando Apollinis, aut Panis, aut Bacchæ alicuius exprimentes formam corpore & eius diſpoſitione (quod artis eſt) ſic cōquieſcunt. Tertium, ſiue demonſtratio id eſt, ſiue oſtentatio (deixin puta) non imitatio eſt, ſed re vera interpretatio argumenti. Equidem poëtæ proprijs nominibus demonſtratiuè vtuntur, quando Achillem, Vliſſem, cœlum, terram nominant, ſicuti ea vulgò appellantur. vt autem maiorem vim verbis concilient, & imitationem aliquam exprimunt: nouandis vocabulis & tranſlationibus indulgent: quando aquas infractas ſcribunt κελαρύζειν & καχλάζειν & tela ferri λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι, & de pugna vbi in neutram partem inclinat victoria,

ἴσας ὑσμίνη κεφαλὰς ἔχεν.——

multa etiam compoſitiones nominum carmini aptant imitatione aliqua cōſtructorum, vt apud Euripidē Gorgonicida volans ſub Iouis diuum ætherem. & de equo Pindarus: Quando ad Alpheum corpus ἀκέντητον (ſtimulo non compunctum præbuit. & de curruum concertatione Homerus:

Ἅρματα δ' αὖ χαλκῷ πεπυκασμένα κασσιτέρῳ τε
ἵπποις ὠκυπόδεσσιν ἐπέτρεχον.——

Eodem modo in ſaltatione ſchema formam imitatur & exemplar: latio autem ſignificat aliquem animi motum, actionémve, aut facultatem: deixes adhibēt ad res ipſas manifeſtandas, cœlum, terram, propinquos. quod cùm fit ordine quodam & numero, affinitatem habet * cum vocabulis poëticis, quæ ornatè & politè efferuntur. qualia ſunt.

Καὶ Θέμιν αἰδοίην, ἑλικοβλέφαρόν τ' Ἀφροδίτην, *
Ἥβην τε χρυσοστέφανον, καλήν τε Διώνην.
Ἕλληνος δ' ἐγένοντο θεμιστοπόλοι βασιλῆες,
Δῶρός τε, Ξοῦθός τε, καὶ Αἴολος ἱππιοχάρμης.

Niſi enim ſic habeant carmina, nimis pedeſtria videbūtur & malè dimenſa, qualia ſunt:

Ἐγίνοντο τοῦ μὲν Ἡρακλέος, τοῦ δ' Ἴφιτος.
Τοῦ δὲ πατὴρ, καὶ ἀνὴρ, καὶ παῖς βασιλεῖς, οἱ δ' ἀδελφοί,
Καὶ πρόγονοι, κλεινῆς δ' Ἑλλάδος Ὀλυμπιάδες.

Huiuſmodi enim errores etiam in oſtentationibus cōmittuntur, ſi non probabilitatem & venuſtatem decoro ſimplicitatiq; adiūctam habeant. Deniq; Simonidis * huc poteſt transferri dictum, vt poëſis loquens ſaltatio, hæc tacita nominetur poeſis. quod ille in picturæ cum poeſi vſurpauit comparatione. Quāquā profectò neque * pictura poſsis vtitur opera, neq; poeſis picturę: ſaltatio-

riæ arti & poëticæ maxima coniunctio & communicatio est. præcipuè in carminibus quæ saltantibus accinuntur ambæ efficacem figurarum & nominum imitationem conficiunt. Videri autem potest, sicut in pictura, poemata similia esse lineamentorum quibus circumscribuntur formæ * ostendit auté istis hyporchematis maximè laudem sibi parauisse, & seipso superior suisse
* in animis ducendis, quia altera alterius opem requirit. Nam illud,

Ἀπέλαστον ἵππον, ἢ κύνα Ἀμυκλαίαν ἀγωνίῳ
Ἐλελιζόμενος ποδὶ μίμεο καμπύλον μέλος διώκων.

aut illud:

* Οἷος κατὰ Δώτιον ἀνθεμόεν πεδίον πέταται
Θάνατον κεροέσσᾳ εὑρέμεν ματεύων ἐλάφῳ.
Τὰν δ' ἐπ' αὐχένι στρέφοισαν ἕτερον κάρα πάντ' ἐπ' οἶμον,

& quæ sequuntur. tantum nō enim videntur hæc poëmata dispositionem saltationis prouocare, & pedes manusq; atq; adeò totum corpus quasi funiculis quibusdā cantu suo trahere & intendere, quod his cantatis quiescere & continere se non possit. Ipse quidem non veretur haud leuiore instinctu ad saltationē quàm ad poësin ferri. & cum senuerit,

Nunc facilem saltum noui pedum admiscere inquit.

* Cretensem vocāt modum. Enimuerò nulla maior deprauatio musicæ vllam partem occupauit nostra ætate, q̄ saltationem ideoq; ei id accidit, quod metuēs Ibycus dixit: Metuo ne aliquo aduersus homines delicto honorem ab hominibus redimā. Etenim saltatio adscita ad sodalicium vulgari quædam poetica, societate cœlestis illius poeseos amissa, in stultis & attonitis theatris obtinet tanquam tyrannus, subiugata sibi quadam exili musica: omnem auté apud prudentes & diuinos viros perdidit reuera honorem. Hæc ferrè, Sossi Senecio, sunt vltima eorum, quæ tunc in Museijs apud bonum Ammonium fuere disputata.

PLVTARCHI, Eroticus, hoc est Amatorius liber.

LAVIANVS. In Helicone ais Autobule sermones de amore fuisse habitos, quos vel conscriptos abs te vel memoria comprehensos, q̄ de ijs subinde è patre quæsiuisti, nunc nobis rogatu nostro es enūciaturus. AVTOBVLVS. In Helicone apud Musas, Flauiane, Amatoria agentibus Thespiensibus. nam certamē quinquennale celebrant vt Musis, ita etiam Amori, magnificè admodum & splendidè. FLAV. Scisne quid petituri abs te simus: quotquot ad audiendum confluximus? AVT. Non, ledn ouero vbi dixeritis. FLAV. In præsentia noli sermoni inserere prata & vmbras, ederęq; & aquę discursus, aliaq; id genus, quę nōnulli in locorū descriptionem trabentes satagunt Platonis Ilissum & viticem illum leniterq; sursum emissum herbam studiosiùs quàm rectiùs transcribere. AVT. Neq; verò, mi Flauiane, narratio his opus habet exordijs. ipsa statim occasio, vnde cepta fuit disputatio, chorum flagitat, scenaq; indiget, & reliqua nihil à dramate absunt. precemur modò matrē Musarum, vt propicia sit, nosq; in sermone commemorando adiuuet. Pater, cum iamdudum, ante nos natos, matre recens ducta ob dissidium quoddam & rixā quę parentibus eorum inciderat veniret Amori sacrificatū, matrē vnà ad festiuitatē adduxit: huius n. erat votum & sacrificium. Domo secū comites habuit familiares. Thespijs auté inuenit Daphnæum Archidami F., qui Lysandrā Simonis filiā amabat, omniumq; procorum gratia primus erat: Sociarum quoq; Aristionis F. Tithora ve-

Phędro.

nientem. aderant etiam hospites, Protogenes Tarsensis, & Zeuxippus Lacedæmonius. De Bœotis notorum plurimos aiebat pater ibidem fuisse. Biduū itaq; aut triduum ea in vrbe placidè philosophando in palæstris & theatris vnà exegerunt. deinde fugientes molestum citharœdorum certamen pensationibus & studijs præoccupatum, plerique; tanquam ex hostico castra mouentes in Heliconem se abduxerūt, & apud Musas diuerterūt. Prima luce venerunt ad eos Anthemion & Pisias, viri celebres, & vterq; Bacchonis, qui formosus vlurpabatur, necessarius, ac quodāmodo ob beneuolentiam eius discordes. Res ita habet. Erat Thespijs mulier genere & opibus pollens Ismenodora, & quæ reliquo tempore pudicè vixisset: nam haud satis diu vidua absq; crimine manserat, quanquam ætate integra & forma nō pœnitenda. Cæterùm euenit, vt cuiusdam Bacchonis amicæ & familiaris mulieris filio Ismenodora vxorem ambiret puellam quandam Bacchoni cognatam. ergo quia sæpe cum eo colloquebatur & vnà erat, adfecta nonnihil est amore aduersum adolescentem: cumq; & audiret de eo dici in bonam partem, & ipsa humaniter loqueretur, videretq; multitudinem generosorum amatorū, amare eum cepit. nihil verò indignū fe ipsa facere cogitauit, sed contracto matrimonio vitam cum Bacchone degere. Quæ res cùm per se videretur insolens, tū mater quoq; adolescentis suspectam habuit domus maiestatem filio grauiorē: quidā etiam æqualiū & venationis sociorum eo q̄ ætas Ismenodoræ non cū ipsius adolescentia cōgrueret Bacchonē terrentes, & dicterijs incessentes, difficiliores matrimonij oppugnatores ijs ipsis fuere qui seriò id dissuadebant. Tamen Baccho alijs omissis, Pisiæ & Anthemioni quid ex re foret deliberādum dedit: quorum hic iam senior, auunculus eius, Pisias amatorum acerrimus erat, ideoq; nuptias pro virili impediebat, & Anthemionem culpabat qui Ismenodoræ adolescentem proderet. Contrà Anthemio cū malè aiebat facere, & cæteroqui probum hūc æmulari vitiosos amatores, dum domo, matrimonio, rebusq; magnis amicum priuaret, vt his horum rudis & adolescens diutissimā in palęstris se nudaret. Ergo ne se inuicem irritātes paulatim excandescerent, aduenerunt arbitrium patri & qui cum eo erant deferentes. De reliquis amicis tā quam de composito Pisiæ Daphnæus patrocinabatur, Anthemioni Protogenes. Qui cùm effusè insectaretur Ismenodoram: ô Hercules, inquit Daphnęus, quid non exspectemus, quando etiam Protogenes adest bellum amori facturus? cui seria & ioca omnia circum amurē & propter amorem fūnt: cuius causa oblitus litterarum, oblitus patriæ est. à qua nō quinq; dūtaxat dierū spacio abest Laij exemplo: qui tardus fuit & terrestris amor. Tuus verò, Protogenes, amor è Cicilia vsq; Athenas

— alas præpetes votans trans mare adnolauit, vt formosos viseret, cumque ijs oberraret. Videtur autem principiò talis quædā causa Protogeni suæ fuisse peregrinationis. Oborto risu, Protogenes: Ego verò, inquit, tibi video nunc amorem impugnare, non pro amore propugnare aduersus intemperantiā & libidinem, quæ turpissimis factis atq; affectibus in honestissima se nomina intrudit? Turpissimum verò vocas, aiebat Daphnæus, nuptias, & viri cum muliere cōsuetudinē? quā nulla est aut fuit vnquam sanctior coniunctio. Hæc quidē, respondebat Protogenes, ad generationem necessaria non malè laudibus vehunt legum latores, & apud multitudinem prædicant. Veri amoris ne minima quidem particula in gynæceo exstat: nęgoq; ego nos dum aduersus mulieres aut virgines afficimur, amare. Nam neque musca lac, neque fauos apis amat: neq; saginatores & coqui beneuolentiæ causa vitulos & aues in tenebris saginant. sed quemadmodum ad cibum natura moderato & sufficiente ducit, appetitu: nimius iam vitium ingenerat, quod gulositas

Ismenodora.
Bacchο.
Impiè, in coniugiū.

gulositas & helluatio dicatur sanè. ita comparatum est natura, vt vir & mulier mutuò à se voluptatem expetát: quæ verò ad hoc mouet concupiscentia, vehemétior facta & effrænis, non conuenienter amor vocetur. Amor enim vbi generosam adolescentis attigit indolem, in virtutem per amicitiam desinit: his auté cupiditatibus, quibus mulier & vir se inuicem auent, si res optimè cadat, licet corporis voluptate potiri, & formæ ætatisq; fructum percipere. sicut Aristippus testatum fecit, qui Laidem apud se vituperanti quòd non amaret, respondit. A vino quoq; & pisce non puto amari me, tamen vtroque libenter vescor. Nam finis concupiscentiæ voluptas est & fruitio: amor exspectatione amicitiæ amissa, nó vult permanere, neq; colere formæ gratia id quod molestum est, neq; id quod floret, si non fructum ingenij ad amicitiam & virtutem cómodum efferat. Audis tragicum quendam maritum hæc vxori dicentem:

Odisti? ego me inuisum facilè patiar tibi,
Lucro meamq; ducam contumeliam.

Nihilo magis hoc amator est, qui non ob lucrum, sed rei venereæ causa perfert vxorem prauam & inhumanam. sicut Philippides comicus Stratoclem oratorem deridens fecit,

Auersa retrò verticem quàm vix amas?

Si tamen hic quoq; adfectus sit amor nominandus, effeminatus & spurius, & in gynæceum táquam ad Cynosarges pertinens: (immò sicuti aquilam quandam dicút genuinam & montanam, quam Homerus nigrā & venatricem vocauit,: alia auté sunt spuriarum genera, quæ circum paludes captant pisces & aues ignauas, & sæpe cibi egentes lugubrem edunt præ fame sonum) genuinus amor est puerorum: non fulgens desiderio, vt de virgineo Anacreon ait, neq; vnguentis delibutus: sed nudum eum & absq; mollicie videbis in scholis philosophorū aut circa palæstras & gymnasia, ac venationes adolescētum, acuta & generosa admodum voce ad virtutē eos exhortátem qui digni sunt accuratione. mollem autem istum & domo affixum inuenies in mulierum gremijs & spondis versantem, semper mollia consectantem, & voluptatibus indulgentem à fortitudine, amicitia, instinctu animi diuino alienis, dignum qui damnetur. Dánauit quidem Soló, qui puerorum amore & sicca vnctione seruis interdixit, concubitu mulierum non item. Est amicitia de rebus pulcris & scitis: voluptas vulgare quippiam & illiberale. ita liberale non est à seruo amari puerum. non enim hic amor nocet, vt mulierum. Plura dicere cupientem Protogenem repressit Daphnæus, inquiens: Rectè per Iouem Solonis est à te facta mentio: eoq; vtemur iudice amatoris:

Aquilæ.

Ad Thebas pueros in floribus expete amœnis,
Et femora, & dulcis corporis.—

Adiunge etiam Soloni Aeschylum:

Femoris honorem non reueritus es tamen
Ingratus pro tot frequentibus osculis.

Alij enim derident eos, si velut sacrificuli & arioli amatores iubent in femora & coxam inspicere. Ego autem hoc permagnum pro mulieribus argumentum censeo. Si enim consuetudo naturæ aduersa cum viris nihil adimit amatoriæ beneuolentiæ, neq; eam lædit: multo magis probabile est mulierum & virorum amorem naturę opera vtété per amicitiam ad gratiam peruenire. Quod enim, Protogenes, mulier viro obsequium præstat, gratia fuit ab antiquis dictum. quo sensu Pindarus dixit Vulcanum è Iunone sine gratijs natum: & quę nondū tempestiua nuptijs esset, eam sic compellat Sapphu:

Pro coniugio, honestè.

Videre mihi parua esse puella, & gratiarum expers.

Et ex Hercule quidam quærit,

An vi puellam cognouisti, an gratia?

Masculorum autem concubitus, si cú inuito fiat, violentus est: si cum volente, coniunctus mollicici & insaniæ secundum Platonem & belluinus ac naturæ repugnans, omninoque ingratus, fœdus, & nihil habens venustatis. Itaq; arbitror Solonem ista scripsisse iuuenem adhuc, & semine turgentem. prouecta autem ætate isthuc:

Grata mihi Veneris nunc sunt, & dona Lyæi,
Musarumq; viris dant ea lætitiam.

cùm iam veluti ex æstu & tempestate puerilium amorū vitam in tranquillitate matrimonij & philosophię collocasset. Enimuerò si verū quærimus Protogenes, vna & eadem est amoris erga mulieres & pueros adfectio. Si autem contēdendi ductus studio diuellere vis: grauis culpæ damnabitur puerilis amor qui cùm tardè in vita, & intempestiuè, quasi spurius & occultus exstitisset, genuinum amorem expellat. Heri enim, amice, aut nudiustertius post denudationes corporum adolescentum in gymnasia obrepens, taciteq; illiciens & prouocans, paulatim deinde in palæstris pennas adeptus, non compesci porrò potest: sed contumeliosè circumscribit amorē illū coniugalē, qui generi humano immortalitatē parat, naturam nostram pessum euntem illicò resuscitans generando. Is verò masculorum amorē voluptatē inficiatur, pudore & metu compulsus. cumq; oons ei sit aliqua præscriptione honesta dū formosos cósectatur: culpam amicitiæ ac virtutis prætextu velat. Itaq; in puluere versatur, frigida lauit, superciliū attolit, philosophari se ait & pudicitiā seruare foris, legis scilicet metu. at noctu & per ocium

Pomum remoto dulce custode eripit.

Si verò, vt Protogenes ait, non est puerilis amoris communicatio rei venereæ: quomodo amor est Venere absente, cui deæ forte hoc obtigit vt amorē foueat, qui honorem & vim tantam omnino nanciscitur, quantam illa tribuit. Sin est amor absq; venere, táquam ebrietas sine vino è ficulneo aut hordeaceo potu, is absq; fructu & sine turbabit, fastidiosusq; erit. Hæc cùm essent dicta, prę se tulit haud obscurè Pisias, succēsere se Daphnæo, & eius sermonem iniquius ferre. Cumq; is paululum cóticuisset, Proh Hercules, inquit Pisias, leuitatem & audaciam. hominésne è professo marem cum femina pudendis canū more deuincere? & Amorem è gymnasijs, ambulationibus, & sub dio pura atq; aperta conuersatione traducere atq; includere in macella, cultellos, medicamēta, & veneficia lasciuarum mulierum. Nam pudicę quidem neq; amare conuenit, neq; amari. Hoc loco pater aiebat se Protogene appræhenso dixisse:

Hæc verba Achiuum populum ad arma iam vocant.

Etenim per Iouem Pisias facit vt Daphnæi causæ me adiungam, modum ille excedēs, & nuptialis amoris diuinitusq; insitæ amicitię societatē è matrimonio tollēs: quæ si amatoria suadela & gratia priuetur, quantū videmus iugis & frænis à pudore & metu ægrè cótinebitur. Nō magnæ mihi curæ est, aiebat Pisias, hæc ratio. Daphnæū quidem video perinde atq; æs affici. nā & æs nó ita facile ab igni, vt à fluente & ignito ære, si quis affundat, colliquatur emollitumq; fluit: & hunc non perturbat Lysandræ pulcritudo: sed ad ignem accedens quem illa plurimum occultè habet iamdudum, eius contagio adficitur: neq; obscurum est, nisi celeriter ad nos confugiat, colliquatum hominem iri. Interim video id fore, quod maximo opere effectum vellet Anthemio, vt offendam arbitros & meipsum. itaq; desino. Sanè hoc ad rem conducit, aiebat Anthemio. nam ab initio statim aliquid de proposito argumento dicendum fuerat. Hic Pisias: Hoc, inquit, protestatus, omnibus mulieribus quod ad me attinet suos permitti amatores, Bacchoni aio cauēdum esse ab Ismenodoræ diuitijs: ne dum eum in tantum fastum molemq; admiscemus, imprudentes tanquam in ære stannum aboleamus. Magnum enim est si adolescente cum muliere tenui & humili coniuncto, masculus sexus (vt vinū aqua dilutū) antecellit. At-

Redit disputatio ad Bacchonis & Ismenodorę causam.

qui hæc imperatura & superior est futura, quantum apparet. non enim aliàs proiecta gloria tanta, & nobilitate generis, atq; opibus, ambiuisset adolescentulũ chlamyde etiamnum indutum, & cui adhuc pædagogus sit opus. Itaq; ij qui sapiũt, ipsi tanquam alas mulierũ precidũt luxum ab opibus profectum, qui eas ita inanes facit & leues, vt sæpe auolent. Alioqui præstat aureis compedibus ligatum manere (quod fit in Aethiopia,) quàm diuitijs vxorijs. Hoc verò non dicis, aiebat Protogenes, quòd inepte & ridiculè Hesiodi præceptum nos inuertimus? siquidem is dixit:

Oper. 694.

Tum tibi coniugij maturè fœdus initur.
Cum triginta annos, vel paulo plusue minusue
Impleris vitæ. quatuor quater, aut super vnum
Nata annos nubat.—

nos totidem ferè maiori natu mulieri tanquam palmulas & ficus * & immaturũ virũ applicabimus. Amat, dices, eum, & vritur. Quid verò prohibet, quin comessatum ad fores eius ipsa eat, cantet carmen quod à fletu ad ianuam vocatur paraklausithyrum, imagunculas sertis ornet, omni conatu cum riualibus decertet. hæc enim amatoria sunt. tum supercilium demittatur, luxu abstineat, & formam induat huic morbo conuenientẽ. si verò pudet, & casta est: domi desideat modestè, exspectetq́; procos & studia ambientium eius nuptias. Mulierem quidem amare profitentem quis non fugiat & abominetur, metuens ne impudicitiã hanc faciat sui matrimonij principium? Postquam loqui desijt Protogenes, Vidésne, inquit Daphnæus mi Anthemio, rursum eos è causa propositum facere * necesse nobis qui nõ negamus, neque fugere, qui coniugialis amoris in choro sumus. Et profectò per Iouẽ, inquit Anthemio defendit pluribus eos amare. sed aduersus abiectionem de diuitijs est agẽdum, maximè terret Pisias. Tum pater meus ista dixit. Quid tandem nõ dabitur mulieri vitio, si propter amorem & diuitias Ismenodorã reijciamus? Esto enim imperiosa & diues. quid formosæ & iuuenculę faciemus? quid nobilitate sua superbienti & illustri? Pudicæ verò nihil austerum, molestum

Diuitias per se non facere imperiosas mulieres.

* * *

& intolerabile habent. Ideò eas Pœnas siue supplicia vocant, viris iratas quando temperãtes sunt. Nonne igitur optimum est è foro nuptum ducere Abrotonum aliquã Thracicam, aut Bacchidẽ Milesiam, quæ eo ipso quòd * emitur, spondeat se obedientem viro fore? Sed tamẽ & harum nonnullis nouimus viros turpissimè seruiuisse: quando etiam tibicinæ Samię & saltatrices, Aristonica, & tympanum gerens Oenanthe atq; Agathoclea regijs diadematibus insultauerũt. Semiramis Syra ancilla fuit famuli regij, regisq́; pellex. quã cùm Ninus rex ille magnus congressus dilexisset: adeò subegit eum atq; contempsit mulier, vt postulauerit etiã ab eo concedi sibi, vti per vnum diem ipsa in solio regio sederet, daretque mandata. quod vbi rex dedit, imperauitque vniuersis vt Semiramidi perinde atq; sibi obtemperarent & iussa capesserent: principiò ea stipatorũ pertentans animos moderatè quædam iussit: at postquam vidit eos nihil refragari, alacriterq́; obire mandata, capere eos Ninum mox vincere, tandem necare iussit. quibus factis, ipsa regnũ Asiæ splẽdidè per multos annos gessit. Belestia verò, dij boni, nonne barbara & empta mulier fuit? cuius templa & fana Alexandrini habent, Veneris Belestiæ nomine, ob amorem rege id permittẽte. Quę verò hæc Delphis communi cum Cupidine templo & sacris fruitur, aureaq; stat iuxta reges & reginas Phryne, quánam dote suos subegit amatores? Verùm sicut isti ob suam imbecillitatẽ & molliciẽ, imprudẽtes mulierũ pręda sunt facti: ita rursum alij ignobiles atq; pauperes ductis diuitibus splendidisq́; vxoribus corrupti non sunt, neque de animi magnitudine quicquam dimiserunt, sed honorati & imperantes ipsi amicè cũ ijs vixere. Qui verò vxorem in arctum cogit & comprimit veluti annulum digito ob gracilitatem aliàs delapsurum: similis est eorum qui equas tondent, & deinde ad fluuium vel lacum adducunt. nam suam formam conspicientes fœdatam, ferociam dicuntur amittere, ac pati porrò ab asinis se conscendi. Equidem illiberale est diuitias vxoris virtute aut genere antiquiores ducere: iũctas autem his rebus auersari, stultum. Antigonus præfecto muniẽdæ Munychię scribens, iubebat non modò millum facere validum, sed & ipsum canem macerare: nimirum vt Atheniensium opes attereret. At marito diuitis vel formosæ mulieris non conuenit vt eam deformem pauperémve redigat: sed vt seipsum continentia ac prudentia, nihilq́; eorum quæ vxor habet stupendo æqualẽ ei, suiq́; iuris præstet, moribusq́; suis veluti in trutina pondus momentumq́; sibi pareti, quo vxorem deprimat & sibi obtemperantẽ habeat. & vt simul vtiliter * Quinetiam ætate Ismenodora ad nuptias idonea est, vt quæ parere possit. audio enim in ipso eam nunc ætatis vigore esse. simulq́; ad Pisiam arridens, Nullo enim, aiebat, riualium grandior natu est, neq; canos habet, vt nonnulli eorum qui Bacchonem adsectantur: quorum si tempestiua habetur cõsuetudo, quid impedit quin ipsa quoq; adolescentẽ tractare possit melius, quàm quæuis iuuencula? Difficulter enim commiscentur iuuenes, & vix longo temporis decursu ferociam libidinemq́; exuunt: initio æstuãt & iugum detrectant, maximè autẽ si quis amor exsistat, is, sicut ventus gubernatore absente nauim, facilè matrimonium conturbat atq; confundit, cùm iuuenes inuicem regere & parére non possint. Iam si nutrix infantem, puerum magister, ephebum gymnasij præfectus, amator amasium, adultum lex & prætor regit, ac nemo sui prorsus iuris & omnis imperij immunis est: quid mali habet res, si cordata mulier ętate minoris mariti iuuenis gubernet vitam: vtilis quia prudentia eum superat, suauis autem & grata amando futura? In summa verò venerari nos, qui Bœoti sumus, Herculem decet, & matrimonio ætate inęqualium non esse iniquos: cum sciamus hũc Megeram vxorem suam annos natam XXXIII Iolao nuptum dedisse, annum tunc agenti sextum supra decimum. Dum hæc illi inter se colloquũtur, Pisiæ socius (sic enim narrabat pater) equo citato ex vrbe venit, mirum renuncians, audaxq́; facinus. Etenim Ismenodora existimãs, vt erat probabile, ipsum Bacchonem neutiquam à nuptijs abhorrere, tantùm eos vereri qui dehortabantur: statuerat adolescentem non dimittere. Itaq; accitis qui amicorum maximè erant audaces, eiusq́; amori fauebant, & mulieribus familiaribus, re cũ ijs composita, horã exspectauit, qua Baccho erat in palæstram præter domum ipsius iturus. Qui vt eò venit vnctus, duobus aut tribus comitantibus, ipsa sub fores ei occurrit Ismenodora, ac chlamydem modò eius attigit: amici autem formosum istum pulcrè in chlamyde ipsa & lęna arreptum frequentes intra domum pertulerunt, statimq́; fores occluserũt. Simul & mulieres intus Bacchoni chlamydem deripuerunt, & nuptialem iniecerunt vestem. serui autem circumcursitantes olea lauroq́; fores nõ Ismenodoræ modò, sed Bacchonis etiam redimiuerũt, & tibicina canens per vicũ transiuit Thespiẽsium verò & hospitum alij risere, alij indignati sunt, ac gymnasio præfectos instigauerunt, quorum est validum in ephebos imperium, & valdè diligenter attendunt eorum facta. sed qui certabant, nihil istos morati, theatro relicto ad fores Ismenodoræ accurrerũt, ibique inter se collocuti & altercati sunt. Postquam ergo Pisię amicus tanquam in bello aduenit concitati equi cursu, idque ipsum perturbatè renunciauit, raptum esse ab Ismenodora Bacchonem: Zeuxippum aiebat pater risisse, vtque erat Euripides studiosus, versum hũc pronunciasse.

De ętate inęqualium matrimonio.

Bacchon ab Ismenodora rapitur.

Luxurians opibus more hominum mulier agit.

Pisiam verò exsilientem clamasse: Proh deum fidem, quis finis erit euertentis ciuitatem nostram licentiæ? iā enim libertas nostra in violatione legum excidit. quanquam ridiculum fortasse est ob leges & ius indignari, cū ipsi naturæ vis fiat, iniustè sub mulierum redactę imperium. Quid Lemnus tale habuit? Eamus nos, eamus, vt gymnasium quoq; & curiā mulieribus tradamus, si omnino eneruata est ciuitas. Ergo præeuntem Pisiam Protogenes comitatus est, partim socius indignationis, partim eum demitigans. Anthemion autem: Audax profectò, inquit, facinus hoc est, & reuera Lemniū. ipsi enim nouimus vehementem mulieris amorem. Tum renidens Soclarus: Putas verò, inquit, raptionem vimq; factam esse, non defensionem & callidum artificium astuti adolescentis, qui ex vlnis amatorum profugerit in manus pulcræ & formosæ vxoris. Noli hæc, aiebat Anthemion dicere, aut suspicari de Bacchone. qui etiamsi non fuisset natura simplex & candidus, tamen me hoc non celasset: cui & alia sua arcana credebat omnia, & sciebat me hac in re promptissimum esse Ismenodoræ adiutorem. Amori autem (non iræ, vt aiebat Heracletus) repugnare difficile est: qui quod cupit, vel vita vel pecunia vel fama redimit. Nam quid modestius Ismenodora in vrbe fuit? quando aut turpis de ea sermo, aut suspicio facti inhonesti de eius domo incidit? Sed videtur profectò diuino aliquo instinctu, qui humanam excedat rōnem, impulsa fuisse. Ibi Pemptides arridens: Nimirum, aiebat, corporis quidam est morbus, qui sacer dicitur. vt absurdum non sit morbum animi furiosissimum & maximum à quibusdam sacrum & diuinum appellari. Cæterum sicut in Aegypto aliquando vidi vicinos duos litigantes, cùm serpens arrepsisset, ambos eum bonū genium vocare, ita quidem, vt sibi eum vterq; vindicaret: ita non sum miratus amorem, ingens ac diuinum bonū à vestrum alijs in virorum conclauia, ab alijs in gynæceum trahi: quando tanta vis, tantus honor est amori, vt à quibus omnino expelli debebat & opprimi, ij eū amplificent atq; prædicent. Et adhuc quidem me continui, quòd de re propria magis quàm communi videbam esse disceptationem. Nunc autem Pisia digresso, libenter è vobis audiuero, quónam respexerint ij, qui primi nomen dei Amori fecerunt. Postquam conticuit Pemptides, & pater cepit aliquid de hac de re dicere, alius ex vrbe venit, qui verbis Ismenodoræ Anthemionem accerseret. Nam tumultus crescebat, & gymnasij præfectis inter se non conueniebat, cùm alter reposcendum Bacchonem censeret, alter negocio non necessario supersedēdum duceret. Proinde surrexit Anthemion, & abijt. Pater autem Pemptidem nominatim alloquens, Videre, inquit, rem mihi tentare magnam, audaxque facinus, atq; adeò immobilia, quod dicitur, mouere, causam postulans reddi ac demonstrari nostrarum de dijs opinionum. Sufficit enim antiqua & à maioribus ad nos propagata persuasio, qua nullum euidentius inueniri potest argumentum.

Amor an sit deus.

* *Neq; enim scientiam hanc mens callida repperit:*

sed fundamentum quoddam & basis pietati communis est posita: cuius si vno in loco labefactetur stabilitas & certitudo, reliquam omnia ruinam minabuntur. Audiuisti haud dubie quo tumultu exceptus fuerit Euripides, cùm hoc fecisset Melanippæ principium:

* *Iupiter, sed haud noui, nunc mutatus mihi*
Inimicus est.—

& quidem fidebat autor tragœdiæ, diligentissimè & ad publicos conuentus accommodatè scriptæ. mutauit tamen versum, isq; nunc sic legitur,

Qui dictus est à veritate Iuppiter.

Neq; verò refert, vtrum de Ioue vel Mineruа, an verò de Amore quæ perhibentur, in dubium voces. Non.n. nunc primum aram & hostiam Cupido exigit, neq; ab aliqua barbarica superstitione aduena est, sicut Attæ quidam & Adonæi qui dicuntur, ab semimaribus & mulieribus introductus, vt libidine quadā inconuenienti fruatur, & meritò tanquam spurius inter deos ad causam dicendā citetur. Etenim verò Empedoclea ista legēs amice, *

Est in eis & Amor, planè quàm cætera longus,
Quamq; eadem latus: sed eum tu conspice mente,
Nec stupidus frustra hunc oculorum lumine quære:

intelligendum est hæc de Amore dici. Neq; enim visu deus, sed intelligentia à nobis cernitur iste, vnus de antiquissimis. de quorum singulis si certum indiciū queras, omnia templa peruagās, & quamuis aram sophisticum sub examen vocans, nihil calumniæ & inquisitionis relinques immune. Ne procul abeam.

A. Non ego satis video qualis dea sit Venus.
B. Hæc est, quæ hominibus inserit Cupidinem,
Cuius, quicunq; terras incolimus, proles sumus.

Venerem sanè Zidoron, id est vitæ largitricem Empedocles, Frugiferam Sophocles scitè & conuenienter appellauerunt. Tamen magnum illud & admirandū opus est Veneris, sed quod Amor adiuuet præsens. quo absente res venerea neq; expetēdum aliquid est, & omni honore ac amicitia vacat. Coitus enim absq; amore, sicut fames & sitis, implenda finitus cupiditate in nihil pulcrum desinit. sed Venus Amore fastidium abolens, amicitiam ingenerat & animos contemperat. Itaq; Parmenides Amorem ostendit Veneris operum esse antiquissimum, in libro de ortu mundi sic scribens:

Ante omnes alios superos generauit Amorem.

Hesiodus autē naturæ cōgruentiùs mihi videtur Amorem facere omnium antiquissimum: vt per eum omnia nascantur. Ergo si Amorem decretis ei honoribus spoliamus, ne Veneris quidem cultus suo loco manebit. nō enim hoc dici potest quosdam Amorem cōnicijs exagitare, abstinere ea à Venere. sed ex eadem scena audiuntur hæc,

Amor ociosus est, & occupat pigros.

& rursum:

O liberi, non Cypris est tantum Cypris,
Sed plurimis respondet nominibus suis.
Est Orcus illa, vis est indomabilis,
Et Rabies est insana.—

Sicut & reliquorum ferè deorum nullus effugit maledicta inscitiæ ad conuiciandum facilis. Considera enim Martem veluti in ęrea tabula Amori è regione & ad lineam oppositum, quantos ei honores detulerint homines, & qualibus vicissim impetant conuicijs.

Cæcus, mulieres, est Mauors, nihil videns
Similis apro quæcunq; conturbas mala.

& Homerus eum homicidijs pollutum vocat atque Alloprosallon, q subinde ab vna parte ad alteram desciscat. Chrysippus nomen Martis ἄρης interpretans obtrectat & calūniatur, ita exponens vt ansam dederit ijs qui rōni repugnantem partem, in qua irarum ardores existunt, putent Martis voce innui. Sic alij dicēt Venerem esse concupiscentiam, & Mercurium sermonē, & artes Musas, & Mineruā sapientiam. Vides quantum nos maneat impietatis profundū, si singulos deos in affectiones, facultates, & virtutes transcribamus? Video, aiebat Pēptides. neq; deos mutari in adfectiones animi fas est, neq; has pro dijs putare. Quid ergo, inquit pater, Mars an videtur tibi deus? Respondit Pemptides Martē sibi deum videri eum, qui partem animi irascentem & virilē componat. Tū exclamās pater, Ergóne, inquit, quod nos perturbat, Pēptida, quod pugnax est & aduersariū, deum habet? quod amoris, societatis, & congressus est efficax, eo caret. est verò deus qui homicidia, arma, iacula, murorum oppugnationes, prædationesq; inspicias

Iliad. 5. sæpe & alias.

& gubernet Enyalius & Stratius inde dictus: adfectio animi & amicitia in nuptias & communitatem desinens nullum deorum testem, inspectorem, ducem, adiutoremq; habet? Sed capreas quidem qui venantur, & lepores, syluestre quoddam numen est quod præsens exhortetur & adiuuet: & Aristæo vota faciunt foueis actis laqueis positis qui lupis aut vrsis insidiantur,

Ille feris primus pedicas quia tendere cœpit:

& Hercules cùm esset sagittam aui intentaturus, alterius dei auxilium implorat, vt est apud Aeschylum,

Venatur Apollo sagittam rectà dirigat:

Odyss. 163. viri autem pulcherrimam amicitiæ venationem moliētis, neq; deus neq; genius vllus conatū adiuuat? Ego quidē neq; quercus, neq; mori, neq; labruscæ, quā Homerus prædicans ἡμερίδα ob teneritatē vocat, germine deformius aut deterius germen hominem censeo, mi Daphnæe: cum eius pullulatio progressum habeat pulcritudine cùm corporis tum animi splendentem. Estne, inquit Daphnæus, per deos, qui secus sentiat? Ii, aiebat pater, me hercle, qui opinantur arationis, sationis, plantationis curam dijs conuenire. Non. n. Nymphæ quædam illis sunt Dryades, eundem cum arbore finem æui sortitæ: & Bacchus (vt apud Pindarum est) arborum fructus autumnūq; splendidū efficit: adolescentum & puerorum in flore ætatis formandorū componendorumq; nutritio atq; incrementa nulli deorum aut geniorū curæ erūt. neq; est qui procuret vt natus homo ad virtutem rectà feratur, neq; ī doles eius generosa auertatur & frāgatur destituta doctore, aut ob prauitatem eorum cum quibus viuit? Mihi quidem hoc turpe dictu videtur, ingratiq; puto est, hoc loco humanitatem deo detrahere, quę vsquequaq; dispersa, nulli vsui nostro deest, etiā eorum quorum finis necessarius magis est q̄ pulcer. Ita statim partus noster, fanè nō speciosus, vt qui doloribus & sanguine cōficiatur, tū habet diuinam inspectricem & obstetricem Lucinam. Nimirum autem præstabat non nasci, q̄ fieri malum inopia curatoris & custodis. Iam ne ægrotātem quidem hominem deus deserit, qui istis est præfectus vsibus, neq; morientem. Sed est quidam qui animas hinc abducat auxiliarius, qui somnum conciliet, & animam ad manes deducat, sicut ille ait.

Non nox enim genuit me principem lyræ,
Vatemue, vel medicum: sed qui mortalium
Animas suis ductor reponam sedibus.

Et quidem hęc multas habent difficultates. Nullū verò sanctius dici potest studiū, neq; certamen, vllámve cōtentionem arbitrio suo gubernare magis conuenit deo, q̄ pulcrorum & formosorum. nihil enim habet turpe, nihil coactum: persuadendo & gratia labor verè dulcis factus ducit ad virtutem & amicitiam: quæ neq; fine deo potest ad debitum finē peruenire: neq; alium habet ducem & pręsidē de dijs, q̄ Amorem Musarum, Gratiarū, & Veneris sodalem. Desiderij. n. suauem segetem seminans tacitē in viri præcordijs, vt ait Melanippides, suauissima pulcherrimis permiscet. Aut quomodo aliter dicemus Zeuxippe? Omnino sic potissimùm, ait hic: contrarium, n. apertè absurdum est. Tum pater: Nōne, inquit, absurdum & hoc sit, cùm amicitiæ quatuor sint genera, sicut antiqui distinxerunt, primum naturale, secundum cognationis, tertium societatis, quartum amoris, & quoduis reliquorum habeat deum aliquē sibi pręfectum, siue Amicitiæ patronū, siue Hospitalē, siue Gētilem aut Paternum: solum quartum quasi impiū absq; procuratore relinquatur? cùm quidem plurimum curę & gubernationis desideret. Id quoq;, aiebat ille, à rōne est alienum. Enimuerò, intulit pater, Platoni quoq; hęc aliquis manū iniecerit, cuius sententia * & egredientia. Furor. n. à corpore in animā deditus intemperie aliqua, aut commixtione, aut noxij spiritus illapsu, morbus est asper ac difficilis. Alius autem est non expers diuini instinctus, neq; indigena, sed aduena afflatus & conturbatio rationis, eiusq; principiū & motus à meliore est facultate. eius communis adfectio vocatur entusiasmus, qui est furor diuinitus immissus. Sicut. n. ἔμπνουν vocatur quod spiritu est repletum, & ἔμφρον quod prudentia: ita huiusmodi exagitatio & fluctuatio animæ enthusiasmus dicitur, ob cōcitationem diuinioris facultatis. Enthusiasmorum porrò genus diuinationi cōiunctum sit Apolline inspirante: cū bacchatione, à Libero est patre:

Amicitię genera quatuor.

Furorum genera.

— & cum Corybantibus saltabitis,

inquit Sophocles. nam Magnæ matris & Panici furores Bacchi cum orgijs cōueniunt. Tertium genus à Musis est, quod excitatum in tenera anima atq; placida, poëticam & musicam vim exsuscitat. Arimanius autem ille & bellicosus entusiasmus satis notū est quòd debeatur Marti: cui eo conciti bacchantur sine Gratijs & cithara * * * populum armans. Restat autem furor is quo ratio in homine conturbatur non obscurum aut tranquillum, Daphnęe, genus: de quo è Pemptida hoc quęram * * fructum, thyrsum quassat: diuinorum furorū eum qui circa pueros pręclaros & pudicas feminas cernitur, longè acerrimum esse & calidissimum. Nónne. n. vides bellatorem armis positis liberari bellico furore?

Illius ex humeris læti mox arma ministri
Detraxere. — spectatq; deinde reliquos ipse bello defunctus. Bacchicas quoq; & Corybanticas saltationes modulatione è trochæo, & cantu è Phrygio modo emoto sedant. Eodemq; modo Pythia à tripode & spiritu digressa conquiescit. Furorem autem amatorium, vbi is hominē rectè inuasit atq; inflammauit, non Musa aliqua, non demulcens incantatio, non loci mutatio compescit. Sed & præsentes amant, & absentes desiderant, & interdiu sectātur, & noctu ad fores excubāt, & sobrij vocant pulcros, & bibentes canunt. Et non, vt quidam dixit, visa poëtarū ob efficacitatem somnia sunt vigilantium: sed de visis amantium est verum. loquuntur tanquam ad præsentes, salutant, incusant. Etenim visus videtur alia simulacra in humido depingere, facilè euanescentia & intellectum destituentia. at visa amantiū quasi vt ignis inscripta in encausto, imagines in memoria relinquūt, motu, vita, sermone prædita, semperq; permanentia. Cato Romanus dicebat amantis animam degere in amasiæ * * * & species, & mores, & vita, & actiones quibus ductus celeriter conficit magnum iter, vt Cynici aiunt: compendiosam inueniēs viam ad virtutem. etenim amicitiam * veluti fluctu, adfectione simul cum deo inuehens. Dico autem summam rei: enthusiasmum amatiū neq; diuino afflatu carere, neq; alium habere deum præsidē & aurigam q̄ eum cui nunc rem sacram facimus, diemq; festum agimus. Enimuerò cum dij maximè à potentia & vtilitate laudētur, (quomodo de bonis etiam humanis duo hæc, regnum & virtutem, diuinissima, censemus atq; appellamus) tempus est vt consideremus an vlli deorum Amor potentia cedat. Sanè magnam vim victoriæ effert Venus, Sophocles ait: magna vis Martis. & quodammodo reliquorū deorum facultatem in hæc duo videmus diuidi, ad bonum aliquod adipiscendum, & ad resistēdum malo. ab initio innatę fuit animis vt Plato ait * formas. Hóc igitur initio perpendamus, q. res venerea denario prostat: neq; eius gratia quisquam non amans vel laborem pertulit, vel periculum adijt vllum. Ac ne hęc Phrynas nominemus, amice, aut Laidas, Gnathænium

Amoris & ue Cupidinis.

Sub vesperam lucernæ succendens iubar

sæpenumero exspectans & vocans præteritur.

At subitò exoriens ventus — magni amoris ac desiderij, concubitum cum femina reddidit precio Tātali talentis comparabilem. Adeò imbecillis & fastidiosa est Veneris gratia, Amore non adspirante. Idque hoc argumento magis etiam cognosces. Multi

concubitus socios passi sunt esse alios, non cum scortis modò, sed etiam vxores ijs suas prostituentes. vt Cabbas ille Romanus, qui cùm Mœcenatem excepisset, & eum nutibus videret ad suam vxorem alludere, sensim capite inclinato somnum simulauit. cùm autẽ interim seruorum quidam ad mensam accessisset extrinsecus, ac vinum suffuraretur, apertis oculis, Perdite, inquit, an ne scis me soli dormire Męcenati. Hoc quidem indignum est facinus fortasse: & erat quoque Cabbas sannio. Argis contentio erat Nicostrato & Phayllo de republica. Eò cùm venisset Philippus rex, apparebat hunc si vxorem quæ erat insigni forma, regi abutendam præberet, magistratum aliquem sibi & principatum impetraturũ. cumq́ue sentiret hoc Nicostratus, & circa fores domus obambularet, Phayllus vxori crepidas subligauit, chlamydeq́; & causia Macedonica ornatam, tanquam vnũ de pueris regijs, ignotam alijs regi submisit. An verò cùm tot fuerint sintq́; amatores, vllum nosti qui vel Iouis honorandi gratia amasium prostituisset? Non quidem puto: vnde enim? quando etiam tyrãnorum qui se dictis aut factis in rep. opponat, nemo est: multi autẽ qui de amore formosorum & bonorũ aduersus eos certamina susceperint. Perhibitum est enim Aristogitonem Atheniensem & Menalippum Agrigentinum nõ contendisse cum tyrannis, etsi eos viderent omnia vastare, & violentæ indulgere libidini. postquam autẽ tyranni eorum tentarunt amasios, tãquam asyla & sacrosancta defensuri cum capitis periculo illis restiterunt. Fertur etiam Alexãdrum Theodoto Proteę fratri scripsisse, Mitte mihi musicam tuã, & pro ea talenta x accipe, nisi ipsam amas: & rursus cùm vnus de socijs Antipatridas ad ipsum cum psaltria comessatum venisset, & ea perplacuisset, quæsiuisse ex Antipatrida, numnã amaret psaltriam: cumq́; is admodum à se eam diligi respondisset: statim, Malè ergo pereas malus: abstinuisse etiam contactu mulieris. Porrò autem considera, quantum amoris adsit operibus Martijs, non ignaui (vt Euripides vocat) non mollis,

Non mollibus puellarum infixi genis.

Vir enim Amoris instinctu repletus, nihil indiget Marte pugnaturus in hostẽ: sed sui dei fretus præsentia, per

Ignem, marisq́; fluctus, atque turbines
Venti paratus est transire, —

amici gratia, prout is iusserit. Etenim de Niobæ filijs apud Sophoclem, cùm ij sagittis necarentur, vnus nullũ alium auxiliarium inclamat, quàm amasium:

*O * circum me componere.*

Scitis verò Cleomachus Pharsalius qua de causa in pugna perierit? Mihi sanè, inquit Emptidas, ignotum est, sed audire velim. Et profectò cognitione digna res est, aiebat pater. Flagrante inter Chalcidenses & Eretrienses bello, Chalcidensibus auxilio venerat Cleomachus. Cleomachus. Videbantur autẽ hi peditatu satis valere, sed equites hostium pellere magni erat arduiq; res laboris. itaq; Cleomachum socij hortabantur, magno virũ animo, vt primus equitatum hostilẽ inuaderet. Is ex amasio qui vnà aderat quæsiuit, spectatórne esse certaminis vellet: cũque is affirmasset, blandeq́ue exosculatus galeam ei imposuisset, animo elatiore iam Cleomachus Thessalorũ optimis ad se collectis, alacriter in hostem irruit, ita vt equitatum eorum conturbauerit atque disiecerit. fugaque exinde etiam grauis armaturæ militũ facta, vi Chalcidenses victoriam obtinuerunt, Cleomacho in pugna interfecto. Eius sepulchrum in foro monstrant Chalcidenses, cui etiamnum magna insistit columna. cumq; antè masculum amorem vituperassent, tum altero magis amplexi sunt atq; honorauerunt. Aristoteles Cleomachum quidẽ scribit mortuũ, cũ pugna vicisset Eretrienses. eũ verò, cui osculũ amasius dedit, fuisse de Chalcidẽsibus è Thracia, missum auxilio Chalcidẽsibus Euboensibus. itaque cani apud Chalcidenses: O pueri, Impiè. quibus bonæ gratiæ boniq́; parentes obtigerunt, nõ inuidete bonis formæ & ætatis fructum. cum fortitudine enim etiam membra soluens amor in Chalcidensiũ floret vrbibus. Dionysius poëta in quæstionibus Antonẽ amatoris, amasij nomen Philistum prodit. Apud nos, * Pemptida, Thebanos nónne amator amasium armatura donat, inscripto nomine ardetæ? Mutauit autẽ apud nos ordinem grauis armaturæ Pammenes, amatorius homo. & Homerum culpauit vt amoris ignarũ, qui secundum tribus & curias institueret manipulos Achęorum, neque amatorem iuxta amasium collocasset, vt sic illud fieret, quod ipse dixit:

Aspida tunc scutum, galeam galea, atque virum vir Iliad β', 362.
Fulciebat. —

quæ sola est inuicta acies. Nam tribules profectò, familiares, adeoq́; parentes etiam & liberos sunt qui deserant. per medios amatorem & amasium nullus vnquã penetrauit hostis. qui etiam nulla cogente necessitate ostentant audaciam suam & vitæ contemptũ. Sic Thero Thessalus sinistram parieti applicauit, & ense dextra stricto pollicem amputauit, prouocans ad hoc ęmulandum riualem. alius quidam cùm in pugna cecidisset in faciem, ab hoste iam icturo petijt vt exspectaret tantisper dum se in tergum conuerteret, ne amasius eum videret in tergo vulneratum. Non modò itaque bellicosissimæ gentes amori sunt deditissimæ, Bœoti, Lacedæmonij, Cretenses: sed & de veteribus Meleager, Achilles, Aristomenes, Cimon, Epaminondas. nam & hic amasios habuit Asopicum & Caphisodorum, qui cum eo apud Mantineam occubuit, ac iuxta sepultus est. & Mo * terribiliorem hostibus factum q; primus substitisset & ferijsset Eucnamus Amphissensis, heroicis honoribus est à Phocensibus ornatus. Herculis verò amores enumerare est ob multitudinem molestum. Iolaum certè existimantes fuisse amasium eius, etiamnum venerantur, amoremq́; amantibus amasij iureiurando apud sepulchrum eius firmare solẽt. fertur etiam rei medicæ peritus cùm esset, Alcestidem iam desperatam Admeto restituisse coniugis amatori, suo amasio. Quin & Apollinem Admeti fuisse amatorem fabulæ aiunt, ideoq́; ei per magnum annum seruiuisse. Commodùm autem nobis incidit Alcestidis mentio. Nam cum Marte quidem non multum est mulieribus rei. furor autem amatorius ad audẽdum aliquid, atque etiam moriendum impellit. Quod si quid ad veritatem fabulæ conducunt, Alcestis, Protesilaus, & Orphei Eurydice ostendunt, soli Amori Plutonem esse dicto audientem. quanquam hic aduersus alios omnes, vt est apud Sophoclem, neque æquitatem curat, neque gratiam,

Soloq́; iure simpliciter stricto vtitur:

tamen amantes reueretur, ijsq́; solis non est implacabilis neque indomitus. Proinde bonum quidem est, amice, sacris initiatum esse Eleusinijs. ego autem Amoris orgia agentibus eiusq́; mystis video meliorem esse apud manes conditionem: neq; fidem fabulis adhibens, neque omnem tamen derogans. Bene enim dicunt, & diuina quadam fortuna veritatem attingunt, dicentes Amori deditis reditum ab inferis cõcedi: quorsum autem & quomodo ignorant, veluti à semita aberrantes, quam primus hominũ Plato philosophiæ auxilio perspexit. Sunt quidem etiam in Aegyptiorum fabulis exilia quædam veritatis vestigia: sed indagatorem desiderant acutum, & qui magna è paruis venari queat. itaque ea missa faciemus. Cæterùm post vim Amoris tantam, iam nunc consideremus eius erga homines benignitatem & gratiam. non an multa ipso vtentibus bona pariat: cùm hæc omnibus sint manifesta: sed an pluribus ac maioribus commoditatibus amantes afficiat. Nam

Euripides

Euripides quidem, quanquam amatorius, minimû hoc admiratus prædicauit,

—musicam

Amor docet, quamlibet eius rudem priùs.

Ille verò & socordem antè, prudentem facit, & fortem qui priùs inaudax erat: (quomodo adurendo ligna de mollibus dura redigût) munificus autem & liberalis fit omnis amans, quáquam adhuc fuerit tenax, auaritia ista & pusillanimitate quasi ferro igne emollita: ita vt magis iá gaudeat dans amasio, quàm ab alio accipiens. Nostis enim, quomodo ad Anytum Anthemionis F., cùm splendido conuiuio hospites excepisset, comesatum venerit Alcibiades amasius eius, & dimidio ferè poculorû ablato discesserit. hospitibusque molestè ferentibus, & contumeliosè Anytum ab Alcibiade tractatum esse dicentibus ac superbè, responderit Anytus: immò humaniter sanè, qui, cùm licuerit ei omnia auferre, tam multa mihi reliquerit. His delectatus Zeuxippus: dij boni, inquit, quàm parum abest quin à maioribus ad nos propagatum Anyti propter Socratem & philosophiam odiû aboleretis: si quidem ita placidus in amore & generosus fuit. Esto, inquit pater. Præterea autem è morosis & tristibus in conuictu humaniores redigit atque suauiores, nam sicut

Fit domus accensi flammis illustrior ignis:

ita hominem quoque calor amoris facit lucule̅tiorem. Multi tamen sunt, quibus aliquid planè rationi aduersum áccidit. qui si in ædibus noctu fulgorem videát, diuinum hoc deputant, atque admirantur: cùm verò animum abiectum & humilem subitò impleri vident elatione, libertate, magnificentiæ studio, venustate, largitate, non subit ijs re coactis Telemachi illud dicere:

Omnino est aliquis intus deus.—

Odyss. π, 183. Illud verò, aiebat Daphnæus, nónne diuinum est, quòd amator reliqua omnia contemnens ferè, nô socios modò & familiares, sed leges etiam, magistratus, reges, nihilq; metuens aut demerens, atq; etiam bellicosum fulmen audens subsistere: simul atq; formosum vidit,

Vt gallus alas trepidus dimittens panet,

omnisq; eius audacia & ferocia animi penitus côncidit. Est verò apud Musas non indigna quæ commemoretur Sappho. Nam Romani quidem Cacum Vulcani F. aiunt ignem & flammas ex ore euomuisse. ipsa auté verè igni mixta loquitur, & per carmina caloré corde conceptum emittit, suaue sonantibus musis amori medicás * suo, vt ait Philoxenus. Sed nisi ob Lysandræ amorem oblitus es, Daphnæe veterum oblectame̅torum, in memoriam reduc nobis elegantes illos Sapphus versus, vbi ait repentè visa sibi amasia vocem inhibitam, arsisse corpus, seq; pallore, tremore, & vertigine correptam. Cùm id carmen recitasset Daphnæus, vt * excipiens sermonem pater, An non, inquit, hæc apertè ostendunt à deo occupatum animum? non hic animi æstus diuinus? quid tale aut tantum áccidit Pythiæ cùm tripodem attigit? quémnam orgia agentiû tibia, & Magnæ matris carmina atque tympanum sic animo abalie* nauerunt? Idem corpus, eandem pulchritudinem multis cernentibus, solus amatorius homo capitur. idq; certa de causa. non enim intelligimus Menandrica ista,

—est morbus opportunitas

Animæ, quòd ictus vulnus accipit graue,

sed in causa est deus, alium tangens, alium præteriens. Quod autem initio tempestiuum dicere fuit, id ne núc * quidem ad animam áccidens, & in buccam veniens, vt optimus ait Aeschylus, puto omitte̅dum: est enim valdè magnum. Fortasis enim, amice, reliqua etiam omnia, quæ sensu nullo percipiuntur, alia per fabulas, alia legibus, alia denique ratione fidem principiò inuenerunt. certè vt de dijs hanc conciperemus, quæ obtinet, opinionem, omnino auctores nobis ducesq; fuerunt poëtæ & legum latores: adde his tertio loco philosophos. Omnes hoc vno dicunt ore, esse deos. de numero eorum, ordine, natura, & potestate maximæ sunt inter ipsos dissensiones. Quos enim philosophi deos agnoscunt, ij morborum, senij, laborumq; expertes perhibentur, qui (vt ille ait) latè sonantem Acherontis effugere traiectum. Itaque etiam philosophi poëtarum istas Eridas, Litas non admittunt, neque Terrorem & Metum volunt deos, aut Martis esse filios. in multis rebus etiam legum conditoribus repugnant. vt Xenophanes, qui Aegyptijs præcipiebat, si Osirin mortalem crederent, ne eum colerent, si deum, ne deplorarent. Rursum poëtæ & legumlatores neque audire philosophos, neq; intelligere possunt, quando hi ideas quasdam, & numeros, & vnitates, & spiritus pro dijs ponunt. deniq; maxima est sententiarum diuersitas & repugnantia. Ergo sicut olim fuerunt Athenis tres factiones, Paralorû, Epacriotum, Pediæorum, inter se discordes & animis abalienatis: quæ tamen in vnum coëuntes, cômunibus suffragijs Solonem compositorem, arbitrum, & legumlatorem delegerunt, qui citra controuersiá omnibus alijs virtute videbatur anteire. sic tres illæ sectæ de dijs dissentientes, aliæq; suis suffragijs aliò tendentes, neq; facilè vna alterius sententiæ subscribentes, de vno Amore consentiunt, eumq; vnanimes in deorum numero ponunt poëtarum, philosophorum, legislatorumq; maximi, confertim collaudantes, & prolixè. Pittacum quidé Alcæus negat à Mitylenæis consensu creatum tyrannum. Nobis autem rex, princeps, & moderator ab Hesiodo, Platone, & Solone in Academiam ex Helicone deducitur, coronatusq; & ornatus inuehitur cum multis amicitiæ societatisq; bigis. non quales ait Euripides

Sine ære facta contineri compede:

frigidam ille & molestá vsus causa præ turpitudine prætexens amori necessitatem. Sed quæ alis ferantur, ad res pulcherrimas & diuiniores, de quibus alij meliùs dixerunt. Hæc locuto patre, Soclarus: vides, inquit, iterum te eandem incurrere culpam? qui nescio quomodo vi te subducis, iniusteq; (liceat enim dicere quod sentio) debita nos defraudas sacri sermonis explicatione. nam & nuper Platonis Aegyptiorumq; quasi inuitus mentionem cùm fecisses, deinde eos præteristi, & nunc idé facis. Sanè quæ Plato, aut potiùs opera ipsius deæ istæ elocutæ sunt disertè, ne iubentibus quidem nobis te relaturum arbitror. quod verò obscurè innuisti Aegyptiorû fabulam de amore cum Platonis sententijs eódem redire, id omnino tibi explicandum & apud nos edisserendum est. erimus autem côtenti, etiam si pauca de rebus magnis audiamus. Rogantibus simul etiam alijs, pater sic disseruit. Aegyptij eodem quo Græci modo duos faciunt Cupidines, vulgarem vnum, (qui Pandemos est) alterum cœlestem, tertium autem censent esse Solem, * Venerem valdè venerantur. Nos autem videmus magnam esse Cupidinis cum Sole similitudinem. Ignis enim neutrum est, quod putauerunt quidam. * autem calor dulcis & genitabilis qui ab eo defertur, corpori præbet nutrimentum, lumen, & dimisionem * ea verò inde animis. Vt autem Sol per nubes & caliginem calidiores radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio suauior fit, & acrior. Et sicut Solé accendi exstinguiq; putant nônulli: sic etiam de amore tanquam mortali & instabili cogitant. Iam neque corporis constitutio non exercitati Solé, neq; amorem ferre potest animus non eruditus liberaliter. vtrunque eodem pacto statu suo mouetur, morboq; corripitur, dei vim, non suam culpans imbecillitatem. Hoc tamen interest, quod Sol pulchra & turpia ostendit in terra intuentibus: Amor tantùm curat pulchrorum splendorem, & in hæc sola inspicere atque intentos esse sinit, reliqua omnia iubet contemnere. Terram autem dû Veneris

Solis & amoris comparatio.

neris afficiunt vocabulo, similitudinem quandam assequuntur. etenim admisceri aliquid ei diuinũ ac cœleste potest: per se sola inefficax est ac tenebrosa Sole non affulgente, sicut Venus absente Amore. Probabile itaque est Lunam Veneri, Solem Cupidini adsimilem esse, potiùs quàm vllis alijs è numero deorum: non esse tamen prorsus eosdem. non enim idem cum anima est corpus, sed ab eo diuersum: sicut Sol etiã oculis, Amor sola mente cernitur. Quòd si nõ videatur dictum hoc acerbiùs, contrario pronunciauero esse Solis & Amoris effecta. Auertit enim Amor animum ab intelligibilibus ad sensilia, venustate & splendore adspectus illiciens, persuadensq; vt semper in se & circa se * reliqua & veritatem alij cui * autem nihil. Infelices autem in amore videmur euntes secundum terram, vt ait Euripides, quia alterius vitæ somus imperiti, aut potiùs eorũ obliuione, quorum Amor est recordatio. Sicut enim cùm à sopore excitati in copiosam & splẽdidam lucem prodimus, omnia quę animo per somnium oblata fuere euanescunt: ita eorum quæ hæc fiunt & mutantur memoriam percellere Sol, & inficere solet intelligẽtiam, cùm ob voluptatem & admirationem istorũ obliuiscimur. Et quidem res ipsa verè ibi & circum ista animis obtingit. hæc autem * somniorum amplectitur, stupetq; rem pulcherrimam & diuinissimam.

Somnia fuderunt fallacia dulcia circum:

cùm persuasum habet hic omnia esse honesta & preciosa, nisi obtingat diuinus & modestus amor qui medeatur & seruet * per corpora veniens bonus ad veritatem ex inferis, & campũ veritatis: cuius copia, mundicies, & falsi vacuitas fundata est, pulchritudinem amplecti, & congredi aliquanto pòst tempore desiderant: efferens sursumq; emittens benignè adstat sicut mysteriorum in sacris præmonstrator: huc rursum missis, ipsa quidem per se anima non congreditur, sed per corpus. Sicut autem geometræ pueris, qui nondum initiari per se possunt formarum corporis & passionis expertium contemplationi, tactilia & visilia effingentes exempla sphærarum, cuborum, dodecaëdrorum proponunt: sic nobis cœlestis Amor pulchrorũ pulchra specula, mortalia & motibus obnoxia diuinorum & sola mente cernendorum machinatus, in figuris coloribus formisq; adolescentium rutilãtia ea nobis exhibet, memoriamq; his initiò inflammatam sensim excitat. vnde ob prauitatem nonnulli amicorum & familiariũ exstinguere conantes vi & absq; ratione animi istam affectionem, nullum eius fructum perceperunt vtilem, sed fumo sese & tumultu oppleuerunt, aut ad voluptates tenebrosas & illegitimas effusè ruentes contabuerunt. Qui autem sana ratione verecundè tanquam furorem ei igni ademerunt, & in animo reliquerũt lumen atq; fulgorem cum calore: (non concussionem, vt quidam dixit, mouentis se ad semen, & lapsum atomorum ob tenuitatem & titillationem elisarum: sed diffusionem mirabilem & fecundam tanquam in planta germinante & augescente, meatusq; aperientem obsequij & beneuolentiæ) ij paruo temporis spacio corpus amasiorum prętereuntes intus feruntur, indolemq; attingunt eorũ, & auocato visu, inuicem sese in actionibus & sermonibus iam contuentur, si qua honesti species & simulacrum in animis insit. sin verò, ijs valere iussis, aliò se conferunt: apis in morem, quæ multa viridia & florentia præterit, quia ijs nihil mellis inest. vbi verò vestigium aliquod diuinitatis, defluxumq; & similitudinem abblandientem nacti sunt: iam præ voluptate & admiratione extra se rapti eã adsectantur, suntq; amicissimè affecti aduersus illud verè omnibus amabile, beatum, diligẽdumq;. Poëtæ quidem pleraq; ita de Amore scribunt, vt ad eum alludere & inter comesandum ista canere videantur: pauca de eo seriò dicunt, siue prudẽtes hoc & dedita opera, siue deo ad veritatem ducente. De his est etiam, quod de natalibus eius dicunt: Acerrimum deorum peperit pulchrè calceata Iris, auricomo mixta Fauonio. nisi fortè grammatici fidem vobis fecerunt, qui hanc comparationem ob adfectus huius varietatem aiunt institutam. Quorsum enim aliò? aiebat Daphnæus. Audite, inquit pater. sic enim cogit nos loqui id quod videtur. Iris quidẽ affectio est visus, eiusq; refractio quædam, quando sensim roridæ, læui autem & mediocriter illuminatæ nubi is incidens, solem refractis radijs eiusq; lumen intuetur, opinionemq; nobis hanc facit, quasi verò id quod videmus in ipsa insit nube. Sic & Amoris callidum commentum in generosis pulchriq; amantibus quãdam efficit refractionẽ memoriæ ab ijs quæ foris apparent & dicuntur pulchra, ad diuinum illud, amabile, vereq; beatum & admirandum pulchrum. Verùm pleriq; in pueris & mulieribus tanquam speculis expressam eius imaginem consectantes & appræhendentes, nihil stabilius voluptate dolori permixtæ possunt adipisci: videturq; ea vertigo, is error eos peruertere, vt in nubibus tanquã vmbris inane captent desiderium: puerorũ in morem, qui arcum cœlestẽ manibus volũt arripere, id quod apparet ipsis captantes. Alio modo se ingenuus & modestus gerit amator. Ibi enim refrangitur ad diuinam & sola mente contuendam pulchritudinẽ: & pulchritudine oblata visibilis corporis, eo vti tanquam memoriæ instrumento satis habet, & in eius consuetudine lætitiaq; inde percepta magis etiã intellectus ipsis inflammatur. itaq; neq; hæc cum corpore degens lucem illam desiderantes & admirantes desidẽt: neq; post mortem eò delari, huc rursum profugientes ad fores & domicilia recẽns maritatorum corporum obuersantur, imagunculæ difficilia exhibentes somnia virorum & mulierũ voluptati & corpori deditorum, & quibus nullo iure amantium nomen tribuatur. Qui enim verè est amatorius, eò profectus, & quantum fas est pulchrorum visus consuetudine, alatus est, & orgijs initiatus semp circa Themidem versatur sursum choreas ducens atque vnà circumuehens: donec rursus in Lunæ & Veneris prata veniens & obdormiens, nouũ ortum auspicetur. Sed hæc maioris sunt proposito argumenti. Cæterùm Amori id quoque adest, quod reliquis dijs adesse Euripides dixit:

Amor Fauonij & Iridis filius.

Ab hominibus se gaudet honoribus adfici: Hippolyto.

& contrà. Est enim benignissimus ijs, qui scitè eum suscipiunt: grauis contumaciter eum auersantibus. & neq; hospitum supplicumq; iniurias tã celeriter Iupiter Hospitalis, neq; parentũ imprecationem Genitalis persequitur atq; vlciscitur: quàm mox amatores circumscriptos Cupido exaudit, rudium & superborum hominũ vindex. Quid enim referam Euxynthetũ & Leucomantidem, quæ in Cypro parakyptusa, id est prospiciens, etiamnum appellatur. Vos autem fortasse non audiuistis pœnam Gorgus Cretensis, cui idem ferẽ vsu venit, quod parakyptusæ. nisi quod hæc quidem caput exserens vt amatorem suum efferri videret, in lapidem est conuersa. Gorgonẽ adamauit Asander, iuuenis probus, & qui illustri natus genere è re lauta ad tenuẽ redactus fortunã, tñ nusquã de seipso desperaret: sed Gorgonem, quæ ob diuitias (vti apparebat) à multis certatim petebatur, vxorẽ sibi dari postulauit: cognatus ipse quidem, & qui suam causam omnibus puellæ tutoribus ac necessarijs probasset, multos tamen & egregios haberet riuales.

(Desunt valdè multa.)

Porrò quas dicunt causas & generationes amoris, neutrius sunt sexus propriæ, sed communes vtriusq;. Nam imagines profectò quæ ad amorẽ propensos subeunt ac discurrunt, mouentq; & titillant corpus ad semen prolabens alijs figurationibus non possunt à pueris, nequeunt à feminis. & pulchras has sacrasq; recordationes vocamus nos ad diuinam, veram, ac cœlestem illam pulchritudinem, quibus quasi alis animus subleuatur. Quid ergo impedit, quo minus proficiscantur vt à pueris &

ris & adolescentulis. ita & à mulieribus, quando indoles casta & modesta in ætate florente & venustate formæ elucescit? quomodo rectum calceum pedis pulchritudinem mõstrare dixit Aristo. cùm in forma honesta & corpore puro vestigia animæ erecta conspiciuntij, qui isthæc animaduertere callent. Non enim voluptatum quidem studiosus interrogatus vtrum

Ad mulieres inclinet, aut potiùs mares,

cum responderet,

In partem vtranque pulchritudo me mouet,

videbitur conuenienter suæ cupiditati respõdisse: amator autẽ formæ & generosus membrorũ discrimine nõ pulchritudine & indole suos amores moderabitur. sanè equorũ studiosus non minus amplectetur Podargi celeritatem, q̃ Aetham Agamemnoneã: venationiq; deditus non masculis tantùm canibus gaudet, sed etiã Cretenses Spartanasq; caniculas alit: pulchritudinis verò & humanitatis amans non erit idẽ aduersus eundem sexũ, sed tanquam vestiũ discrimen statuet inter eos? Atqui formam virtutis esse florem dicunt. absurdum verò dictu est, mulieres non florere, neque indolem ad virtutẽ aptam ostendere. Rectè quidem Aeschylus scripsit,

Iliad. 4. 295.

Pro feminis.

Flagrans mulieris oculus adolescentulæ

Me neutiquam latebit, experta virum.

Ergo in forma mulieris ingenij procacis, impudici, & corrupti indicia extant, modesti & pudici nullũ lumen effulgebit? aut multa quidẽ ineunt & apparebunt, nullum tamen mouebit & amorem alliciet? neutrũ profectò horum veritati & rationi congruit, sed communiter, sicut demonstratum est ijs in vtroq; inhærentibus sexu, veluti inani extãte * O Daphnæe, illas impugnemus rationes, quas modò retulit Zeuxippus, amorem idem faciẽs cũ incomposita cupiditate, & quæ animum ad lasciuiã impellat. non q̃ ita sentiret ipse, sed sæpenumerò audisset morosos & amoris rudes viros, quorum alij miseras mulierculas cum dote attractas cùm in rei familiaris administrationem & ratiocinationes illiberales coniecerunt, quotidie cũ ijs delitigant: alij pueros potiùs q̃ mulieres sectãtes, quomodo cicadæ in scillam aut aliud tale suum semen dimittunt, ita celeriter libidine exsaturata in quouis corpore aut valedicunt matrimonio, aut id curæ non habent, neq; operam dant vt ament & amentur. Stergesthæ autẽ & stergein, quod est diligi & diligere, vnica littera à stegein, quod est perferre, differunt, primaq; fronte ostendere vidẽtur beneuolentiam tempore & consuetudine necessitati permixtam. Cui verò coniugio Amor adspirauerit, primùm tanq̃ è Platonica ciuitate eijcit voces Meum, Tuũ. non enim simpliciter communia amicorũ * sed corporibus tantùm definientes animas vi conducunt & colliquant, cùm neque velint duo esse, neq; duo se esse censeant. Deinde mutua reuerentia, qua maximè opus habet coniugium. Nam externa illa, legum necessitate magis quàm voluntate cõstricta, ob pudorem & metum,

Amoris & libidinis discrimen.

Permulta fræna, multaq; gubernacula

desiderat. Amori tantum adest continentiæ, modestiæ, fidelitatis, vt etiam si libidinosam attigerit animam, eã ab alijs amoribus auertat, ferociaq; & proteruitate excisis, verecundiã, taciturnitatam, tranquillitatẽ, modestiamq; concilier, vniq; amatori faciat morigeram. Inaudiuitis haud dubiè quid Laidi obigerit. Nobilis illa, & tam multis amata viris, quæ sui desiderio Græciã inflãmauit, atq; adeò de qua duo maria certauerunt: postquam eam Hippolochi Thessali amor inuasit, Acrocorintho, qui viridi (vt ille ait) vnda alluitur, deserto, magnum aliorum amatorum clàm subterfugiẽs exercitũ, modestè ad eum concessit. ibi verò eã mulieres inuidia pulchritudinis & æmulatione impulsæ in templũ Veneris adductã lapidibus obruerunt: vnde, vt probabile est, hodieq; Veneris homicidæ templũ dicitur. Nouimus etiã ancillulas, quæ herorũ cõcubitum fugerint, & priuatos qui reginas spreuerint, cũ cor eorũ dominio suo Amor occupasset. Sicut.n. Romæ dictatore creato reliqui magistratus abdicantur omnes: sic quos Amor dominus inuasit, illi à reliquis omnibus dominis liberi & manumissi tanq̃ sacris addicti serui postmodo degunt. Mulier autẽ ingenua, vi amoris cũ suo contẽperata marito, amplexus vrsarum & draconũ potiùs sustinebit, q̃ contrectationẽ & concubitũ alieni viri. Cuius rei cum abundè exemplorũ sit, apud vos Cupidinis populares atq; cultores, tñ par est Cammæ Galaticæ mulieris facinus referre. Hęc cùm esset forma venustissima, vxor Sinati Galatiæ reguli, adamata fuit à Synorige Galatarũ potentissimo. qui cùm marito viuente neq; persuasurũ se mulieri adulterium, neq; vim inferre posse videret, Sinatum interfecit. Erat Cammæ refugiũ & solamen calamitatis, sacerdotium Dianæ auitum, in cuius ęde plerumq; commorabatur neminẽ admittens, quanq̃ multi ipsam & potentes ambirent. Cùm autẽ Synorix ausus esset eam de nuptijs appellare, non subterfugit, neq; facinus eius culpauit, ad quòd scilicet non alia prauitas, sed amor ipsius & desiderium impulisset. Ergo Synorix fidens Cammę, venit eam in matrimoniũ petitum. Occurrit mulier, dataq; dextra ad ãram Dianæ hominem adduxit. Ibi cùm de mulso, quod veneno infecerat, è patera libauisset, dimidium ipsa ebibit, reliquumq; Synorigi ebibendum propinauit: postquam ebibisse vidit, altè sublato eiulatu, nominẽ maritũ inuocans, Hanc ego, inquit, diem præstolans adhuc sinè te Sinate carissime vitam acerbam toleraui. nunc verò lætus me accipe, vltam tui gratia scelestissimum virum vtq; tibi vitę, ita huic mortis sociã perlibẽter factã. Ac Synorix quidem lectica vectus, paulo pòst viuendi finẽ fecit: Cammam ferunt diem illam noctemq; superuixisse, valdeq; alacrem & hilarem decessisse. Talia multa cùm sint facta & apud nos, & apud barbaros, quis eos ferat qui Venerem maledictis incessunt, negantq; eam amori adiunctam posse amicitiæ auctorem fieri. Maris quidem cũ mare consuetudinem, potiùs verò intemperantiam & lasciuiam aliquis considerans, dicere possit:

Amoris erga maritũ historia.

Probè.

Non Veneris hæc sunt opera, sed libidinis.

itaq; qui corpus suũ libẽter prostituũt, eos oĩum deterrimos cẽsemus, nullamq; ijs fidẽ, nullã reuerentiã, nullũ amicitiæ vsũ tribuimus: sed verè, vt est apud Sophoclẽ:

Tales amicos quisquis amittit, solet

Gaudere: quiq; habent, cupiunt amittere.

qui verò non mala indole præditi decepti aut vim passĩ sunt, neminem hominũ magis oderũt q̃ auctores sceleris, eosq; semper suspectos & inuisos habent, ac oblata occasione iniuriam grauiter vlciscuntur. Nam Archelaum Crateuas, quẽ is amasium habuerat, interfecit, & Alexandrũ Pheræum Pytholaus. & amasius Periandrũ Ambraciotarũ tyrannũ necauit, ægrè ferẽs se ab eo interrogatũ ecquid vterũ ferret. * * simul cum vxoribus, initia hæc sunt amicitiæ, tanq̃ magnorũ sacrorum communicatio. Et voluptatis quidẽ exigua est portio: sed qui hinc quotidie pullulat honor, gratia, amor mutuus, atq; fides, ostendit Delphos nequaq̃ delirasse, qui Venerẽ harma quasi currũ à coniunctione nominauerunt: neq; Homerũ, qui coniugũ cõcubitum amicitiæ voce ornauit. tum Solonem peritissimũ fuisse coniugialium legũ conditorẽ, qui ter minimùm quouis mẽse maritũ cũ vxore coire iussit, non sanè voluptatis causa: sed sicut ciuitates inter se fœdera tẽporis aliquo interuallo renouant: ita volens amicitiã matrimonij subinde hac ratione instaurari. Atq; multa, inquies, malè & furiosè agunt mulieres amantes. nónne verò plura masculus amor habet fœda? * * mori, & inscriptionẽ sepulchri nancisci. Sed quemadmodũ ea affectio furor aduersum pueros, ita neutrũ amor est. Cæterùm omnẽ mulieribus detrahere virtutẽ, rationi repugnat. & cùm earum *

Pro matrimonio.

Lais.

pudicitia,

pudicitia, prudentia, fides, iustitia, quin & fortitudo, audacia, magnanimitas in multis elucescat insignis, planè
* ineptú est, naturam earú ad alia omnia officia idoneam, vituperádi gratia dici ad solam amicitiam nihil habere concinnitatis. Nam & virorú suorú & liberorú suorum amantes sunt natura mulieres, & naturales illas diligendi adfectiones tanquá vber aliquis ager in se habent, facileq́; recipiunt amorem, neq; à Gratijs neq; à Suadela alienæ. Quo aút modo poësis sermoni condiméta quędam modulorú, mensurarú, rhythmorú accommodás, cùm ea quæ ad docédum faciunt efficaciora, tú ea quæ nocét cautu minùs facilia redegit: sic natura mulieri accommodans venustaté adspectus, & illecebrá vocis formæq́; impudicæ ad luxuriá & dolos, honestæ ad beneuolentiá viri parandá multú contulit adiumenti. Equidé Plato Xenocraté, aliàs generosum & magnanimum, sed interim moribus austerissimis, hortatus est vt Gratijs ré sacrá faceret. Probá aút & pudicá mulieré aliquis iuberet nó ineptè Amori immolare, vt propicius & iucundus matrimonio adsit. * muliebribus. neque vir ad aliá se cóferés, cogaт dicere isthæc comœdiæ verba:

Qualem miser mulierem afficio iniuria,

Etenim in coniugio amare q̃ amari maius est bonú: vtpote abolens multa, immò omnia delicta quæ matrimonium corrumpunt atq; dissipant. Iam vehementes illæ animi commotiones & morsus, mi Zeuxippe, qui initio connubij interueniunt, non est vt vereare tanquam vlcus aut laniationé. quanq̃ ne hoc quidem sit reformidandum, cú proba muliere etiam accepto vulnere connasci: quomodo etiá arbores inter se coalescunt. est auté exulceratio fetus producendi initiú. non enim permiscentur, quæ se inuicé non adfecerunt. Perturbát etiam mathemata pueros, cùm ad ea se primùm conferunt, & philosophia adolescentes. at neq; his semper adhærescit illa acerbitas, neq; morsus amantibus. sed quemadmodú fit liquoribus in vnú confusis, principio efferuescétiam quandá & conturbationé Amor efficere videtur, paulo pòst tépore subsidens & repurgatus stabilissimam adfectionem gignit. Hæc enim est re vera totorú per tota mixtio, quádo amantes vicissim vnà viuunt * Epicureis contactibus istis & complexionibus videtur collisiones percipere & resultus, vnitioné autem tantá non efficere, quantam amor præstat ad societatem coniugú sese applicans. Nam neque maiorem alter alteri voluptatem præbere potest, neque magis perpetuas vtilitates, neque alijs in coniunctionibus moris honestas & omnibus expetenda commoditas perinde eminet,

Odyss. ζ, 183. *Vnanimes quàm cùm didicere maritus & vxor*
Incoluisse domum. —

cùm & lex eis adstipuletur: & ipsos deos ad communis prolis procreationem indigere Amoris opera, ostendat natura. Sic enim poëtæ aiunt cœlum terræ amore, physici Solem Lunæ amore teneri, & coire, ac fetu implere. & terrá hominú matrem & animalium atq; stirpiú,
* necesse est aliquando planè perire, vbi acris Amor materiem deseret qui pars est dei, cessabitq́; ipsa desiderare & persequi motú principiumq́; diuinum. Sed ne longè videamur euagari, aut oíno nugari, nosti amores puerorum instabilissimos vulgò dici, & falsè de ͗is hoc iactari, istam amicitiá oui instar trifariàm diuidi: & amatores Nomadú instar cùm in floridis & virentibus ver consumpserint, statim tanq̃ ex hostico castra mouere. Et quando Bio sophista importuniùs nonnihil formosorum crines Harmodios vocauit atq; Aristogitones, ꝙ ijs enatis pulchra tyrannide amatores sese abdicare cogantur: hæc non rectè intentátur crimina germanis amatoribus: scita sunt autem quæ de Euripide dicuntur. is enim Agathonem formosum, cui iam lanugo genas vestire inciperet, amplectens & deosculás dixit, Pulchrorum etiam finem autumni pulchrum.

* * *

excipit solum * * in ipsis quoq; canis viget & rugis, & vsq; ad sepulturá monumentumq́; perdurat. Ac puerilium amorú paria pauca possunt, vxoriorum amorú multa enumerari millia, quæ firmiter omné cómunionis & fidelitatis societaté ad finé vsq; vitæ conseruauerint. Vnú ego referam, quod mea ætate, imperante Vespasiano, áccidit. Iulius, qui in Gallia defectionis auctor fuit, cùm alios multos habuit, vt fieri solet, sui conatus socios, tum Sabinú quoq;, hominé non degenerem, & qui diuitijs gloriaq; omnes alios facilè vinceret. Hi rebus arduis tentatis, successu caruerunt: cumq́; supplicia se daturos præsentirent, partim seipsos è vita eduxerút, partim in fuga capti sunt. Sabino auté cætero qui facilè licebat fuga ad barbaros facta saluti suæ consulere. Sed vxoré duxerat optimam, nomine Emponam (Græcè Heroidem diceres) Hanc cùm neque ducere secú posset, neq; deserere sustineret: & ruri haberet sub terra effossas cameras, in quas reponi res vtiles possent, duobus tantùm notas libertis: reliquos famulos omnes dimisit, se veneno sibi mortem conscuturú simulans. duos quos fideles norat, adsumpsit, & in specus istas subterraneas descendit: misso ad vxoré liberto Martiali, qui patronú veneno exstinctú, & casam villæ cú eo concrematam esse renúciaret. Volebat enim luctu vxoris fidem facere sui, quem fingebat, interitus. Idq́; etiam euenit. Nam ea vt erat, accepto nuncio, lamentans & eiulans in terram proiecit sese, tresq́; dies, ac totidem noctes sine cibo ita exegit. Quod vbi resciuit Sabinus, metuens ne se prorsus vita exsolueret: occultè Martialé ei significare iussit, viuere se etiamnú, & occultari: rogare autem vt adhuc aliquantulum in lugendo perseueret, accurateq́; mariti interitú simulet. Tragœdiá huius calamitatis vxor admodum artificiosè egit: tamen noctu desiderio visendi ad maritú ventitauit, nemine obseruante, & tantùm nó apud inferos cú eo consueuit. Exactis septem mésibus, facta spe impetrandæ venię, veste, tonsura, & capitis redimiculo ignotum redditú obuijs Romam perduxit. Sed re infecta, in suá is specum redijt: ipsaq; cum eo maiorem temporis partem sub terra exigens, interdú Romam iuit, amicis & necessarijs mulieribus se visendam præbens. Et, quod creditu difficilimum est, cú ijs lauans fefellit, vterú gerens. Nam medicamentú, quo mulieres comá inunguentes faciunt auri in moré rutilá & fuluá, pinguediné habet, qua caro siue fit grádior siue rarescit, itaq; diffunditur quasi, & maior fit eius moles, hoc illa in cæteris membris vsa affatim, attollens se & turgidú celauit ventris onus. Partus verò dolores sola ipsa pertulit leænæ in morem, ad maritú in foueam sese abdés: natosq́; duos, vt sic loquar, catulos educauit. peperit enim filios duos, quorú alter in Aegypto occubuit, alter nuper admodú Delphis nobiscú fuit, nomine Sabinus. Ipsam Cæsar interfecit: sed cædis pęnas dedit, exiguo tépo ris spacio tota stirpe ipsius funditus interépta. Nullá.n.ré hoc facto tristioré istud tulit imperiú: neq; fuit, cur vllius rei adspectú magis & dij & genij auersarent. Miserationem quidé spectantibus ipsa exemit magnanimitate sua & grandiloquétia, quibus maximè irritauit Vespasianú. desperata.n.salute, morté suam cómutationé vocauit: dixitq́; suauius sibi fuisse in tenebris & sub terra viuere, q̃ ipsum videre imperio potiri. Hæc aiebat pater finé disputationi de Amore fuisse impositú in vicinia Thespiensiú. Visum.n.fuisse quendá de Fesiæ socijs Diogené, qui concitato gressu accederet. Tú Soclarum dixisse adhuc eminus venienti. Non sanè puto, Diogenes, bellú nunciaturus ades. Illú verò respondisse: Bona verba. quin vos nuptijs iam conceptis pergitis celeriùs, sacrificiú absentia vestra morátes? Ibi omnes exhilaratos fuisse, dempto Zeuxippo, quis ægritudiné animi nó dissimularet. Is tamen iam, vt apparet cócessit Ismenodoræ: nuncq́; vltrò coronatus & alba veste indutus, eiad *

Coniugialis amoris exemplum.

deum

deum accedenti ductor est. Eamus ergo. Nimirum verò, aiebat pater eamus, vt rideamus hominem, & deo supplicemus. non enim obscurum est, quin præsens lætusq; adsit ijs quæ aguntur.

PLVTARCHI, De facie quæ in orbe Lunæ apparet, Commentarius.

* * *Initium deest.*

Hæc Sylla dixit. Meæ enim fabulæ cõuenit, indeq; desumptũ est. Sed quorsum attineat contra illas in promptu sitas & omniũ ore celebratas opiniones de facie Lunæ exordiũ dicendi facere, principio libenter interrogauerim. Cur verò, inquam ego, nihil attineret? cùm alienius quæstionis difficultates nos ad hanc cõpulerint. Sicut enim diuturnis vexati morbis, quãdo de vsitatis remedijs & consueta victus ratione desperauerunt, ad lustrationes, amuleta, & somnia se conuertunt: ita necesse est in quæstionibus difficiles explicatus habẽtibus, quãdo communes, probabiles, & receptæ rationes non faciunt fidem, alienas tentare, neq; eas cõtemnere, sed veterum commenta palàm in medium producere, veritatemq; ex omnibus inquirere. Vides nimirum statim, q̃ absurdè quidam dixerit formam quæ in Luna cernitur, affectionem esse visus, præ imbecillitate splendori cedentis, quod cæcutire dicimus. * Non enim animaduertit ille, id potiùs debuisse accidere in Solem intuentibus, qui acris & vehemens nobis offertur. sicut etiam Empedocles non inuenustè discrimen indicauit:

Faciem in Luna, non esse visus refractionem.

Sol radijs acer, lumen Lunaq; benignum.

nam Hilaram Lunam dicit, quod lumen eius blandè alliciat ac citra molestiam conspiciatur: deinde rationẽ reddens, cur hebetes & imbecilles oculi nullam differentiã formæ in Luna videant, sed leuis & plenus ijs eius orbis refulgeat: qui verò acutè vident, magis subtiliter discernant faciei formas, & discrimen liquidiùs notent. Oportebat enim contrà, nisi fallor, siquidem victo * * oculi imaginationem faciebat. vbi id quod afficitur est imbecillius, id quod apparet. * Inæqualitas verò planè eam redarguit rationem. non enim in continua vmbra & confusa nititur visus. Et Agesianax non ineptè hoc significauit scribens,

Hanc circum rutili totam lux funditur ignis:
In medio quædam species sed glauca puella
Conspicitur, cyano mage cærula, cuius ocelli,
Et frons ostendunt suffusum pulchra ruborem.

Omnino enim abduntur vmbrosa circumfusa lucidis, vicissimq; ea premunt abscissa, prorsusq; inter se implicantur. * pictoriam quæ per * esse figuræ * & aduersus Clearchum Aristoteles videtur vestrum non inconueniẽter vero dixisse. vester enim est Aristoteles, antiqui familiaris, quanq̃ multa Peripateticæ philosophiæ decreta peruerit. Cùm Apolloniades orationẽ interrumpẽs quæreret, quænam Clearchi fuisset opinio: Nemo, inquam ego, omniũ est, quem minùs ignorare deceat, atque te, eius sententiã, quasi è penatibus accitã à geometria. Dicit enim eam quæ vocat̃ facies, simulacra esse specularia & imagines magni maris in Luna apparẽtes. Nã & orbita reflectitur sæpe attingere solet ea quæ nõ rectà videntur: & plena Luna omniũ speculorũ æquabilitate & splendore purissimum est. Itaq; sicut arcum cœlestem voluptatis visu ad Solem refracto in nube cõspici, cui humida sensim læuitas & colliquatio inest: ita ille existimauit mare exterum in Luna conspici, non eo, quo est situm loco, sed quo visus radij refracti eius resplendentiam attingũt. sicut rursum Agesianax scripsit:

Faciem in Luna non esse imaginem Oceani.

Aut maris immensi opposita sub parte frementis
In speculo ardenti repræsentatur imago.

His delectatus Apollonides: peculiare (inquit) profectò & nouũ hoc opinionis cõmentũ est, hominis neq; insciti, & audacis. sed quínam refellebat? Primùm, inquã, si mare exterũ vnius est naturæ, continuum scilicet & in se confluens: atræ autẽ in Luna apparentes maculæ quasi isthmis quibusdam à splendore vmbrosa diuidente ita distinguuntur, vt auulsa à se & suis finibus circumscripta sint, & lucidorũ in vmbrosa penetratio texturæ cuiusdam figuram efficiat, vnde oculorũ & labiorum forma similitudine summa exprimitur: oportet aut plura maria opinari esse, quæ isthmis & continentibus dirimãtur, (quod & falsum est, & absurdum) aut si vnicum sit, non sanè respondentem eius imaginẽ ita diuulsam in Luna apparere. nam hoc quidẽ tutius est interrogare q̃ pronunciare de eo te præsente, an orbis terrarũ tam longus latusq; cùm sit, possit vniuersis eodẽ modo visus à Luna refractus mare contingere, & eos qui in Oceano nauigant atq; etiam habitant, vt Britanni: * præsertim cùm dicatis terram cũ Lunæ globo comparatã ne centri quidem æquare rationẽ. Atq; hoc quidẽ, aiebam, considerare tui est muneris. Refractio verò visus ad Lunã, non iam tuum est aut Hipparchi. quanquã mi * sed multis nõ probat se de natura visus disputans, quẽ statuit * ipsum habere simili modo affectam temperiẽ ac concretionẽ probabilius est, q̃ ictus quosdam & resultationes habere, quales atomis Epicurus adfinxit. Nõ volet autem, puto, Lunæ corpus nobis perhibere Clear * chus mole præditũ ac solidum: sed astrum æthereum & luciferũ; cui vos negatis huiusmodi infractionem visus conuenire: itaq; actum erit de refractione. Si tamen eã admittimus, quæremus cur in sola Luna maris imago faciei specie appareat vt in speculo, in nullo alio astro. Atqui ratio hoc exigebat, vt visus sic vel ab omnibus, vel à nullo afficeretur. Sed * ad Lucium respiciens dicebam: reminiscere eorũ quæ primo sunt à nobis dicta loco. Et Lucius: Verùm, inquit, ne nimis videamur contumeliosi in Pharnacen, Stoicorũ opinionem nulla adhibita refutatione, prętereuntes, dic aliquid aduersus eũ, qui vniuersi aëris & mollis ignis mixturã ponit esse Lunam: deinde veluti in tranquillitate oborto horrore dicit aëre nigredine perfuso fieri visum formæ simile * Probè, inquã ego, Luci, honestis verbis res absurdas velas. Non aũt sic socius noster, sed quod verum est dixit, suggillare illos Lunã, quam næuis & nigris maculis opplent, modò Dianam & Mineruam appellantes, modò mixturam & confusionẽ aëris caliginosi & ignis (vt sic dicam) carbonosi: & quæ non ex se accendatur, propriámue habeat lucem, sed obscurũ quoddã sit corpus, semper fumigans & igne vstũ: qualia sunt fulmina quæ splendoris expertia & fuliginosa poëtæ dicunt. Iam quod ignis carbonarius, qualẽ illi adscribunt Lunæ, neq; constare neq; perdurare vllo modo possit, nisi materiã solidã, ipsumq; sustinentẽ simul & nutrientẽ corripiat: arbitror rectiùs, q̃ à nonnullis est factũ philosophis, eos animaduertisse, qui iocantes Mulciberũ dicunt claudũ ideò cognominatũ fuisse, quod ignis sine ligno non magis progreditur, q̃ claudus sine scipione. Porrò si Luna ignis est, vnde ei tantum aëris subijt? Nam supremus quidẽ hic, & in orbẽ adsiduo agitatus motu locus, nõ aëris, est, sed præstantioris alicuius naturę, quę omnia tenuia redigere, & accendere vi sua soleat. aut si natus ibi aër est, quomodo non mutatur ab igne in ætherẽ pristina exutus forma, sed tanto tẽpore cum igni manet incolumis, claui instar eodẽ in loco infixi? cùm enim rarus sit, & confusus, non permansio ei, sed mutatio cõgruit. Neq; verò cõcretus dici aër iste potest, igni admixtus, & humoris omnis terræq; expers, cũ quibus solis cõcrescere aërem sua sinit natura. Tũ motus suo impetu & in lapidis & in plumbo qui inest aërẽ accendit: nedũ eum, qui in igni tãta cũ celeritate circumagitatur. Empedoclem sanè reprehendunt, qui Lunam aërẽ concreti in morẽ grandinis

Luna an terrea, an ignea, an in se aerem contineat.

grandinis massam facit, quæ à globo ignis contineatur. At ipsi Lunam, quæ globus igneus sit, aërem in se multum hinc inda dispersum aiunt continere: cùm quidem non habeat ea in se rupturas, aut profunda, aut cauitates: (quæ ei tribuũt, qui terrestrẽ statuũt) sed aër nimirũ superficiei curuitatis eius incumbat. Id verò & à permansionis ratione est alienum: & fieri non posse, plenluniorum contemplatio docet. non enim debuerunt nigra ista & vmbrosa distinctè cerni, sed aut deminui & occultari, aut vnà effulgere Sole Lunam occupante. Etenim apud nos aër qui in profundo & cauis terræ est qua Luna non penetrat, obscurus & liminis egẽs manet: qui foris terræ circunfunditur, colore quodam & luce illustratur. Nam aer cùm ob raritatẽ suam facilè quasuis recipiat qualitates, maximè luce, vt vos dicitis, tantùm etiam attingẽte, totus mutatus illuminatur. Hęc ergo vt ijs qui in cauernas quasdam & profunda Lunæ aerem compellunt, videntur probè opitulari: ita vos redarguunt, qui ex aere & igne nescio quomodo eius compingitis globum. Fieri enim non potest, vt vmbra in superficie relinquatur Lunæ, quãdo Sol omnem eius eam partẽ illustrat, quam nos nostro visu stringimus. Me adhuc loquente Pharnaces: Hoc, inquit, illud nobis vsu venit ex Academia deductm, vt cùm aduersus alios dicimus, subinde ipsi eorum quæ affirmamus, non adferamus demõstrationem, & qui nobiscum disputare velit ei defendẽda sua, nõ nostra sint impugnãda. Me tamen hodie nunquam eò adducetis, vt ea defendam, quę vos Stoicis crimina intẽtatis: nisi priùs à vobis mihi satisfiat hac de commissa culpa, quòd imas mũdi partes supremo collocatis loco. Tũ Lucius ridens duntaxat, Heus tu, inquis, noli nos impietatis reos facere, eo pacto quo Aristarchus putauit Cleanthem Samiũ violatæ religionis à Græcis debuisse postulari, tãquã Vniuersi lares Vestãque si loco mouisset quòd is homo conatus ea quę in cœlo apparẽt tutari certis ratiocinationibus, posuisset cœlum quiescere, terram per obliquum euolui circulum, & circa suum versari interim axem. Ipsi autem de nobis dicamus. Qui verò terram ponunt esse Lunam, quinam ij, mi homo, magis inferiora superiora faciunt quàm vos? qui terram hæc sub limen in aere suspenditis, longè maiorem Luna: sicut in defectibus & mora Lunæ in vmbra quantitatẽ eius metiuntur mathematici. Nam vmbra terra minor à maiore illuminante corpore projcitur: cuius vmbræ in summo & exilitas ne Homerũ quidẽ (vt aiunt) fefellit, qui à mucrone eius noctẽ id est acutam θοὴν, denominauit. & tamen ab hoc mucrone Luna defectu occupata, triplum suæ quãtitatis spacium ad emergendũ desiderat. Cogita ergo, quot Lunis terra æqualis sit, si eius vmbra, qua est minima, tres Lunas æquat. Et tamen de Luna vos solliciti estis ne cadat: de terra fortasse Aeschylus vobis persuasit de Atlante sic scribens:

Iliad. nu. 194.

Lunę cum terra comparatio.

Terram polumque stat ille columna fulciens,
Humerisque pondus ingens sustinet suis.

Ergo Lunã tenuis aër suffusus gestat, solidũ onus portare nõ sufficiens: terrã adamante subnixæ columnę fulciunt, vt est apud Pindarum. atq; ideò ne terra cadat nõ metuit Pharnaces, miseratur autem Lunæ conuersioni suppositos Aethiopes aut Taprobanos, ne in eos tanta moles decidat solicitus. Atqui Lunæ auxilio est ne . motus & eius impetus: quomodo quæ fundis imposita in orbẽ rotata delabi non sinuntur. Nam motus naturæ conueniens vnamquanque rem agit, si non ab alia aliqua re aliò auertatur. Itaque Lunã grauitas non mouet, cùm à conuersione circulari eius motus profligetur: magisque rationi erat consentaneum, mirari si illa eodem semper maneret loco, sicut manet terra. Nunc verò quod Luna huc non fertur, id magnam habet causam: terram, quæ omnia alio caret motu, probabile est solo suo pondere cieri. Est nanque terra quàm Luna grauior, non modò quia maior, sed quòd præterea Luna ob calorem & inflammationem leuior est reddita. Omnino autem apparet ex ijs quæ dixisti, Lunam, si quidem ignis est, magis indigere terra & materie cui insistat & inhæreat, & qua contineatur ac tanquam fomite alatur vis ipsius. non potest enim cogitari ignis, qui sine materia conseruetur. Terram autẽ vos dicitis sine fundamento & radice perdurare. Planè, inquit Pharnaces, cùm suum à natura sibi destinatum obtineat locum, nempe medium Vniuersi: is enim est quò omnia grauia vndique vergentia, ibi subsistũt. Superior autem regio omnis etiam si suscipiat terrenum aliquid violento motu sursum elatum, statim id elidit deorsum, aut dimittit potiùs naturali momento hac declinans. Ad hoc ego, vt qui vellem Lucio tempus reminiscendi dari, Theonem vocans: quis, inquam, tragicorum dixit medicos

Eluere amaro amaram bilem remedio?

Cùm respondisset Theo, Sophoclis hoc esse: Necessitas, inquam, cogit, hoc illis vt concedatur. Verùm philosophi audiendi non sunt, quando absurda absurdis volunt euertere, impugnantque admirabiles sententias, vtentes ad hoc alijs à ratione magis etiam alienis. quemadmodum hi nunc lationem ad mediũ introducunt. Cui quid non inest absurdi? nónne sequitur terram esse globum, quæ tot altitudines, profunda, inæqualitates habet? nónne habitari eam ab antipodibus, qui instar teredinum aut stellionum imis corporum partibus sursum obuersis terræ adhærescant? nónne nos ipsos non ad lineam & angulos rectos ei insistere, sed obliquos & inclinatos ebriorum instar? nónne massas quæ CIↃ talenta appendant per profundum terræ delatas, vbi ad medium peruenerint, nulla re occurrente aut sustinente tamen, subsistere: aut si motus vehementia medium fuerint præteruectæ, vltrò ad id reuerti? nónne segmenta trabium ab vtraque terræ parte abscissa non semper deorsum ferri, sed foris ad terram accidentia pertrudi intrò ad medium, ibique collidi? nónne rapidus aquæ fluxus delapsus, vbi ad medium peruenerit, quod est ipsorũ sententia punctũ corporis expers, subsistet, & circa polũ illũ circunfundetur, illicque perpetuò librabitur ac pendebit? quorũ quædam talia sunt, vt ne falsa quidẽ imaginatione in animũ quisquam ea posit inducere. Hoc verò est inferiora facere superiora, & omnia inuertere, & quæ sunt vsque ad centrũ deorsum, quæ infra illud, sursum ponere. Ergo si quis terræ consensu in medio eius staret vmbilico ad cẽtrum locato, fieret vt simul & caput sursum, & pedes sursum haberet. & si locus in oppositam partẽ effoderetur, prospiciens iste * deorsum sursum trahi qui effoderetur & si alius contrarijs vestigijs stare intelligeretur, vtriusq; pedes sursum tendere dicerentur. Proinde huiusmodi tamq; alienis à ratione opinionibus onusti (quas non experiẽtia, sed præstigiatoris alicuius circulatorisue apparatus, & triuialis nugæ suggerunt) easque in res philosophicas attrahentes: eos dicunt inferiora superioribus adiungere, qui Lunam, quæ terra sit, non in medio sed in sublimi collocãt. At enim si omne corpus graue eodem fertur, & ad centrum suum omnibus partibus vergit: terra non vt centrum Vniuersi potius, quàm totũ, sibi omnia grauia vt suas partes vindicabit. Argumento est * erit vergentium. quibus non medium mundi causa est suorum momentorum, sed cognatio cum terra, à qua vi repulsa, rursum ad eam se conferunt. Sicut enim Sol omnes partes, ex quibus constat, ad se conuertit: & lapidem terra vt sibi conuenientem accipit * & fert ad eum. Itaque horum vnumquodque temporis progressu vnitur cum ea & coalescit. Quod si quod est corpus ab initio terræ non attributum, neque ab ea auulsum, sed peculiari natura pro sese constat: (qualem isti Lunam faciũt) quid obstat quin seorsim id subsistat suis compactũ proprijs ac constrictum partibus? nam neque demonstratur terram esse medium mũdi: & eorum quæ hic sunt comparatio & constitutio respectu terræ, ducit nos ad intelligentiam

Contra cẽtrum mundi & terrę disputatio.

ligentiam modi, quo ea quæ ad Lunam iſthic accidunt permanere ſit probabile. Qui autem omnia terrena & grauia in vnum compellit locum, facitque omnia partes vnius corporis, non video cur nõ eadem neceſsitate leuia deuinciat: ſed ſinat tot ignes ſeorſim conſiſtere, neque cenſet debere vniuerſas in vnum cogi corpus ſtellas, quod commune ſit leuium & igneorum omniũ. Sed Solem quidẽ vos mi Apollinida, innumeris ſtadiorum millibus abeſſe à ſummo cœlo dicitis, ac Luciferum ſupra eũ, & Mercuriũ aliosque planetas, inferiores ſtellis inerrantibus, & qui magnis inter ſe ſpacijs diuiſi motus ſuos conficiant: ponderibus verò & terrenis corporibus nullam putatis in mundo inter ſe diſtantiam, nullum ſpacium tribui. Videtis ridiculum eſſe, negare Lunam eſſe terram, quia diſtat ab inferiori regione: & dicere ſtellam eam eſſe, cùm tot ſtadiorum millibus à ſuperiore cœlo depreſſa, & quaſi in fundum quendam demerſa ſit? tãto quidem inferior aſtris eſt, vt menſura interualli nõ poſſit exprimi, & vos mathematici in ea ratiocinãda numeri deficiant. terram quodam modo attingit, ac ponè eam circumuecta, vel vti orbitam currus quandam replicat. vt ait Empedocles:

Quæ circum ſummam *

Non enim vmbram eius ſuperat ſæpenumerò, paulatim emergens ob Solis illuminantis magnitudinem. ſed ita videtur proximè, & ferè in vlnis terræ circumagi, vt terra lumen Solis ei obſtruat, quando non attollit ſeſe ſupra vmbroſam hanc, terreſtrem & nocturnam regionem, quæ eſt terræ ſorte conceſſa. Itaque arbitror nobis audacter dicẽdum in terræ terminis eſſe Lunam, ideoque ab huius extremis, lumini Lunæ offici. Conſidera porrò omiſsis alijs inerrantibus & vagis, quæ demonſtrat Ariſtarchus libro De magnitudinibus & interuallis. Solis ſcilicet à Luna diſtantiæ ad interuallum quo à nobis ea abeſt maiorem eſſe rationem octodecupla, minorem vigecupla. & tamẽ qui Lunæ minimã altitudinem tribuunt, eam faciunt tantam, vt Lunæ à nobis diſtantia terræ ſemidiametrum quinquagies ſexies cõtineat. eſt aũt linea à centro ad ſuperficiem terræ XL millium, ſi eos ſequimur, qui medium tenuerunt in adſignandis mẽſuris. vnde ratiocinari licet, Solem à Luna ampliùs quã quadragies millena ſtadia, & trecenta millia abeſſe ſtadiorum. tam longè eſt à Sole remota Luna ob grauitatẽ, & tam propè ad terram collocata. Quare ſi locis diuidẽdæ ſunt naturæ, profectò terræ portio & regio Lunam ſibi vindicat, hancque ea ſibi & res terrenæ iure cognationis & vicinitatis petunt propriam. Neque verò arbitror nos peccare quicquam, ſi ijs quæ ſuperiora vocantur corporibus tantum interuallum tribuẽtes, inferioribus quoq; ſpacium aliquod ſuæ conueſsionis cõcedimus, quod eſt à terra ad Lunam vſque. Nam & is modum egreditur, qui ſolam cœli ſuperficiem extremam ſuprà, reliqua omnia infrà eſſe dicit: neque tolerari poteſt, qui terra, atque adeò centro eius inferiorem locum circumſcribit. Sed & mobili * hic interuallum debitum concedente ob magnitudinem mundo. qui verò poſtulat vt omne ſurſum eſſe dicatur & ſublime quod eſt ſupra terrã: ei alius occinet ſtatim hac lege deorſũ debere haberi quidquid eſt infra ſtellarum fixarum globum. Deinque quo pacto dicitur terram in medio iacere, cuius tandem rei? Nam Vniuerſum quidem infinitum eſt: infinito, neque principium neque finem cum habeat, non conuenit habere medium. nam ipſum quoque centrum extremitas quædam ſiue terminus eſt: infinitas priuatio eſt terminorũ. Qui autem non Vniuerſis ſed mundi medium putat terram, facetus eſt, ſi non cenſet mundum eadem teneri infinitate. nam ne huic quidem medium eſt ab Vniuerſo relictum: cùm lare & fundamento carens in infinito feratur inani ad nihil quod naturæ ipſius ſit accommodatum: aut ſi ſubſiſtat, aliã manẽdi cauſam inuenerit quàm loci naturam. Eadẽ licet de Luna conijcere, alia eam animo potiùs & natura * differentiæ altera hæc quieſcente, altera in motu verſante. Præter hęc verò conſidera, an non magna res ipſos fugerit. Si enim quidquid quocunque modo extra centrum terræ eſt, dici oportet ſuprà eſſe, nulla pars mũdi infrà erit: ſed ſuprà fuerit & terra & omnia quæ incumbunt, & ſimpliciter quoduis corpus centro circumpoſitum: infrà autem vnicũ illud corporis expers punctũ, atque hoc neceſſe erit omni mundi naturæ opponi: quando ſuperum & inferũ naturæ ratione inuicem opponũtur. Neque hoc dũtaxat eſt in hac re abſurdũ: ſed cauſam quoque grauia perdunt, ob quam deorſum vergant atque ferantur, cùm nullum ſit infrà corpus ad quod moueantur. nam quod corporeum non eſt id neque probabile eſt, neque ipſi volũt tanta eſſe vi prӕditum, vt omnia ad ſe trahat & circa ſe contineat. Interim ergo rationi hoc & ipſis rebus repugnans manebit, totum mundum ſuprà eſſe, infrà nihil, excepto corporis & diuiſionis expertæ, termino. Illud verò cõſentaneum eſt, quod nos dicimus, ſuperis & inferis regionibus ſatis ampla eſſe ſpacia tributa. Sed tamen, ſi ita vis, ponamus contra naturam in cœlo terreſtribus motũ adſcribi: ſenſim iam, non commotis (vt fit in tragedia) animis agedum hoc conſideremus, hinc non demonſtrari Lunam non eſſe terram, ſed terrã alieno à ſua natura loco ſitam. quando quidem ignis etiam Aetneus cõtra naturam infra terram eſt, ignis tamen eſt: & vtribus cõtentus aer natura leuis eſt, ſurſumque effertur, neceſſariò tamen eò cogitur, quò vltrò non ferretur. Ipſa autem, dij boni, anima an non cõtra ſuam naturam incluſa tenetur corpori tardo & frigido, ignea ipſa vobis auctoribus, & ſenſu nullo vidẽda. neque tamẽ idcirco dicimus animam corpore aboleri, aut eſſe nihil, non rem diuinam, ob corporis grauitatem & molem: ſed quę toto cœlo, omni terra marique peruagatis in carnes, oſſa, medullasq; ſubeat, & cũ humore infinitis perpeſsionibus fiat obnoxia. Iam ille veſter Iupiter nónne ſua natura ineſt magnus & cõtinuus ignis? & tamẽ nunc ſe demiſit, atq; inflexit omniumque colorum formam accipit in ſe per omnigenas mutationes. Proinde vide tu, homo belle, ne transferens & abducens vnumquodque eò, vbi natura illi locũ videtur adſignaſſe, quandam diſſolutionem mũdi commenteris, & Litem Empedocleã rebus immittas: aut potiùs priſcos illos excites contra naturam Titanes & Gigantes, fabuloſamq; illã & terribilem confuſionẽ atq; errores introducas ſeorſum omne graue, omne leue ponẽs.*

Non hæc iam Solis ſpecies formoſa timetur,

Non terra hirſutum genus, aut ſalſi maris vnda:

non terra caloris erat particeps, non aqua ſpiritus: nihil grauium ſurſum, leuium deorſum mouebitur. Sed mixtionem fugiente, & ab omni coniunctione abhorrentes res, ſolitariæq; eæ, quæ principia rerum cẽſentur, non admittentes vllam contemperationem altera alterius, omnem communicationem auerſantes, ſuisq; peculiaribus & cõtumacibus contentæ motibus, eo modo habebant, quo Vniuerſum à quo Deus abeſt, vt Plato dixit: hoc eſt, ſicut ſe habent corpora animis deſtituta & mente. donec deſiderabilis facultas Prouidentiæ venit in naturam, amicitiamq; ijs, Venerem, & amorem indidit: vt Empedocles, Parmenides, Heſiodus cecinerunt. vt locum mutantes res, & vna alterius facultate impertita, aliæq; manſionis, alię neceſsitatibus illigatæ, & ad meliorem ſtatum neceſsitate quadam adactæ, pro eo atque natura ferebat vt concederent atque mutarentur, concentũ quendam ſocietatemque cõficerent. Et enim ſi nulla mundi pars præter naturã fuit adfecta, ſed vnumquodque ita iacet vt natum eſt, nulla tranſlatione, nulla mutatione indigens, quibus ne initiò quidẽ opus habuerit: miror quodnam ſit munus Prouidentiæ, aut quid fecerit pater ille & artificioſiſsimus opifex Iupiter. Non enim in exercitu opus eſt ſcientia ordines inſtruendi, ſi ſua ſponte quiuis militum nouerit ſuum locũ, ordinem & ſtationem.

Diſtãtie Solis, Lunę, terrę, centri.

Vniuerſi & mũdi nullũ eſſe centrũ.

Loco naturam ſi non mutari.

& stationem, quam accipere debeat & tueri. neque vsus erit hortulanis aut qui domos ędificent: si ibi aqua vltrò adfluat plantis rigatione indigentibus: hæc lateres, ligna, & lapides naturalibus motionibus pro se in locum concinnitatemque desideratam coëunt. Sin est, vt hæc ratio palam tollat Prouidentiam, Deoque rerum, dispositio & diuisio connenit: quid mirum sic ordinatam esse & concinnatam naturam, vt hæc ignis, ibi astra, rursumque hæc terra, superiùs Luna sit collocata, arctiore rationis quàm naturæ vincula constricta? Alioqui, si omnia naturalibus debeant ferri momentis, neque Sol iam in orbem reuoluatur, neque Lucifer, neque aliorum vllum astrorum. sursum enim, nó secundum circulum ferri leuia & ignea naturæ instinctus iubet. Si verò hanc natura admitot varietatem in locorum mutatione, vt hæc ignis suo motu semper sursum tendat, quando autem cœlum attigit, cum eius rotatione circumagitetur: quid mirum, si etiam grauia & terrena ita superantur à continente corpore, vt aliud motus genus suscipiant. Non enim profectò id fert natura cœli, vt leuia sursum ferri prohibeat, grauia & deorsùm inclinantia compescere nequeat. Sed vtrorumque naturæ ita vtitur vt eam in melius conuertat. Verùm enimuerò si quod videtur nobis impauidè est dicendum, omissis ijs opinionibus quorum habitus serua nostra fecit iudicia: apparet nullam Vniuersi partem ipsam à se ordinem, situm, motumúe habere propria, quę absque vlla conditione naturalia possint dici. Sed quando vnumquodque, si cuius rei gratia ortum factumue est, ei se vtiliter mouendum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum & adficiédum ita se præbeat, vt eius saluti, pulcritudini & facultati congruit: tunc videbitur naturæ conuenienter collocari, moueri, affici. Etenim homo, quo nó vlla alia res magis iuxta naturam est facta, in sublimi habet maximè grauia & terrestria, circa caput: in medijs calida & ignita: dentium supernè alij, alij, infernè sunt nati, neutri contra naturam. neque ignis qui supra ex oculis emicat, secundum naturam est, contra naturam is qui in corde & ventriculo: sed quoduis horum congruè est vtiliterque ordinatum. Quin omnium ostreorum considera naturam, atque (vt vtar verbis Empedoclis.)

Inspice tergigraues conchas quandoque marinas:
Buccinaue, exemploque obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

neque lapidea opprimunt aut affligunt humorem cui incumbunt, neque contra calor leuitate sua sursum euolans perit: sed omnia sunt commixta, interseque composita pro rei cuiusuis natura. Quamobrem probabile est mundum etiam, si quidem animal est, multis in partibus terram habere, in multis aquam, ignem, aërem: non necessitate aliqua elisa hæc eò, sed ratione ita disponente. nam neque oculus illhac in parte corporis est, leuitate eò compulsus sua: neque cor sua grauitate in pectus delapsum est: sed vtrunque ita collocatam, quia hoc modo erat conducibilius. Non ergo putemus de mundi partibus terram huc pondere suo prolapsam: Solem vtris in morem sursum leuitate sua elisum: aut reliquas stellas veluti in bilance momento facto ea in quibus sunt loca occupauisse. Etenim ratione perualente, stellæ tanquam luciferi in facie Vniuersi insertæ circumferuntur. Sol autem qui cordis habet vim, ex sese calores & lumen tanquam sanguinem diffundit. terra & mari natura vtitur, sicut animal ventriculo & vesica. Luna Soli & terræ interposita, sicut iecur inter cor & ventriculum, aut aliud molle viscus insitum: calorem hac demittit, & hac quæ hinc exhalante coquendo purgandoque ad se extollit. quòd si eius terreæ artes & soliditas etiam ad alia habent accommodatam

Analogia mundi & corporis principium partium.

rationem: certè vbique hæc sententia potior est, quàm quæ necessitate materiæ isthæc definit. Quid enim ex illorum dictis probabile elicimus? Dicunt ætheris partes lucidas & tenues ob raritatem esse cœlum factas: densatas & coactas, astra, quorum ignauissimum & turbidissimum sit Luna. Et tamen videre licet, Lunam non esse ex aëre secretam: sed etiamnum in multo qui circa ipsam est moueri, magnamque habere infra se ventorum * volni & cometas. Adeò non momentis grauitatis aut leuitatis vnumquodque corpus appenditur sed alia ratione disposita atque ordinata sunt. Hæc cum essent dicta, & Lucius mihi successionem differendi mandasset, iam ad demonstrationes tendente sententia Aristoteles subridens, Testor, inquit, totum tuam disputationem fuisse contra eos, qui Lunam semigneam facientes, vniuerse corpora alia sursum, alia deorsum vergere suapte ponunt. Id autem ne fortuitò quidem nobis venit in memoriam, esse qui dicat astra cùm in orbem natura sua reuolui, tum diuersæ à quatuor elementis esse naturæ. vt & mihi supersedere labore liceat & * Lucius * Mi homo. inquit, alia fortassis astra & totum cœlum nobis ponétibus natura esse dura & sincera, omnisque mutationis & affectionis vacua, ac motu circulari prædita, ideoque & nunquam desinéte conuersione, nemo præsentia contrà certauerit: quanquam innumeræ sunt difficultates. Quando autem ista ratio deorsum traducta Lunam attigerit: non iam immunitatem perpessionum in ea tueri, eiusque corporis pulcritudinem potest: sed vt reliquas inæqualitates & discrimina omittamus: ipsa illa in Luna apparens facies, affectione quadam substantiæ, aut admixtione qualicunque alterius naturæ accidit. Patitur autem aliquid omne quod miscetur, dum suam amittit sinceritatem, ac vi à deteriore natura occupatur. Ipsius porrò Luna tarditatem, & celeritatis retusionem, tum caloris inefficacitatem & obscuritatem, quo (vt Ion ait) nigra non maturatur vua, quid aliud quàm imbecillitatem dicemus? Tum Aristoteles: Ergóne affectio corpori sempiterno & cœlesti accidit? Omnino verò, inquit ille, mi Aristoteles, terra quatenus est, res pulcerrima, admiranda, & probè ornata videtur esse Luna. sin vt astrum eam, lumenque, aut corpus diuinum ac cœleste consideras, metuo ne deformis, atque turpis sit, & pulcram appellationem dedecoret. Siquidem in cœlo tam multis astris hærentibus, sola ipsa alieno indiget lumine, vt ait Parmenides,

Et semper Solis radios aduersa tuetur.

Equidem socius noster in disputatione circulari cùm illud Anaxagoreum demonstrasset, Solem Lunæ suum splendorem impartiri, laudatus est. Ego autem hæc non dicam, quæ à vobis, aut vnà vobiscum didici: sed dedita opera ad id quod reliquum est me conferam. Probabile est ergo Lunam non vitri aut crystalli in morem illuminari, Sole eam suo perlucente & illustrante lumine: neque rursus quadam fulgoris & luminis coitione, vt cum faces lumine augentur. Sic enim minus in nouilunio quàm cùm dimidius orbis nobis illustratus apparet, toto orbe refulgens nobis videretur: non cohibens neque obstruens Solis radijs transitum, sed ob raritatem transmittens. Neque verò Sol lumen Lunæ ei contemperato suo accendit. non enim vt cùm diuiduo, aut vtrinq; gibbo orbe Luna cernitur, declinationes eius & auersiones pro causa possunt poni, ita hoc etiam in nouilunio facere licebat. cùm tunc ad amussim, vt ait Democritus, subiecta illustranti, excipiat Solis lumen. itaque tum & fulgere ipsa debebat, & Sol per eam pellucere. quod tantum abest ne fiat, vt cùm ipsa in coitu obscura sit, tum sæpenumerò Solem quoque abscondat:

De Lunę illuminatione.

Dissipat in terram radios cum desuper eius,
Et terræ spacium tam latum lumine priuat.
Quàm latum glauca Luna complectitur orbis,

vt ait Empedocles: perinde ac si in noctem & tenebras, non in aliud astrum lumen Solis incidisset. Quod autem dicit Posidonius Lunæ profunditatem in causa esse, cur per eam Solis lumen non penetret: id euidenter refellitur. Aër enim quantumuis immensus, & qui multis modis quàm Luna est profundior, totus tamen solaribus radijs illustratur. Relinquitur ergo Empedoclis sententiam esse veram: nempe reflexione luminis Solaris ad Lunam hic ab illa res illuminari. vnde fit, vt neque calidum neque splendidum ad nos lumen perueniat: quod futurum videbatur, si inflammatio & permixtio luminis fieret. Sed quemadmodum recussæ voces obscuriorem soni Echo faciunt: & ictus, à resultantibus telis languidiores accidunt:

Sic Luna feriens fulgos Titanius orbem,

imbecillum hebetemque defluxum ad nos dimittit, ob infractionem vi debilitata. Sub hæc Sylla: fanè, inquit, aliquam hæc verisimilitudinem habent. quod verò validissimum est eorum quæ contra obijciuntur, an iam est aliquo pacto explicatum, an vero fefellit nostrum? Quid, inquit Lucius, aliud dicis, quam quod de Luna dimidium orbis illustratum exhibente quæritur? Hoc ipsum aiebat Sylla. Habet enim rationem, quòd cùm omnis reflexio fiat ad æqualem angulum, cùm Luna dimidiata medium cœli tenet, lumen ab ea non fertur in terram, sed ad latus eius delabitur. Sol enim in horizõte constitutus, radijs suis Lunã tangit. itaque is fractus ad equales angulos in alterum resiliet extremum, neque hunc splendorem dimittit. alioqui oportet magnam diuersitatem anguli fieri, quod est nefas. At me hercle, inquit Lucius, hoc tamen dictum est fieri etsi te præsente, (Menelaum mathematicum inter dicendum intuens compellabat) vereor thesin mathematicam istam euertere, quæ fundamenti instar catoptricæ subiacet de speculorũ caussis & rationibus doctrinæ. Omnem ergo reflexionem tendere ad æquales angulos, neque sensui apparet necesse esse, neque in confesso est. Sed primum in curuis speculis hæc positio improbatur, cùm res maiores quã sunt videntur, reflexione facta ad vnum visus punctum. Fallit deinde etiam in duplicibus speculis, cùm duobus inter se coniunctis ad angulum, vtraque superficies duplæ speciem reddit: fiuntque quatuor imagines ab vna facie, duæ exterioribus aduersæ, obscurè dextras partes in profundo speculorum sinistrorsum repræsentãtes, Culpatur etiam * quæ cur fiant, Plato causam reddidit. Dixit enim, speculo hinc inde eleuato visus reflexionem variare, ab vna in alteram parte recidentem. Si ergò visis statim ad nos * recurrunt: quæ verò in alteram speculi partem delabuntur, rursum inde ad nos ferũtur: fieri non potest vt omnes reflexiones ad æquos accidãt angulos: quanquam illi sententiam nostram impugnantes contendunt defluxibus qui à Luna in terram feruntur æqualitatem angulorem tolli, hoc illo censentes multo esse probabilius. Enimuerò vt hoc demus & gratificemur percaræ nobis geometriæ: primum fieri id par est speculis ad vnguem læuigatis. at Luna multas habet inæqualitates, asperitates multas: vt fulgores qui à magno corpore accidunt altitudinibus non exiguis inuicem resplendere possint, ac omnimodè reflecti, implicari, resplendentiamque inter se continuare, quasi à multis ea ad nos ferretur speculis. fieri potest vt radij per tantum spacium delati frangantur & delabantur, vt lumen componatur & splendeat. Sunt qui etiam ostendãt descriptione quadam, multa lumina in terram dimitti ad lineam sub inclinata subtensam. Inter dicendum autem delineationem moliri, idque apud multos, non licebat.

Reflexio lex & de speculis.

Omnino autem, dicebat, miror cur contra nos allegent dimidiatum orbem Lunę, cùm eius eadem sit cũ vtrinque gibbosa, & cum falcata ratio. Nam si ætherẽã molem aut igneam Lunæ (siquidem talis esset,) Sol illuminaret, nunquam profectò relinquere semper apparens sensui vmbrosum & luminis expers hemisphæriũ eius. Sed si vel paululum attigisset superficiem, impleri eam lumine totamque mutari. vsquequaque ob agilitatẽ prodeunte conueniebat. Si enim vinum aquæ extremitatem attingens, aut gutta sanguinis in humorẽ incidens, totum inficit aut rubore tingit: ipsum verò aërem aiunt non defluxionibus quibusdam radijsue permixtis, sed totũ ictu luminis mutari & alterari: quonam pacto stella stellam, & lux lucem si attingat, arbitrantur nullã confusionem, nullam per tota mixtionem fieri aut mutationem, sed ea duntaxat à Sole illustrari, quorum attingit superficiem. Quippe is circulus, quem suo circuitu Sol in Luna describit, qui modò incidat in lineam qua Lunæ visibilis pars ab inuisibili distinguitur, aliàs ad rectos insistat angulos & diuidat mediam, mox alijs atque alijs inclinationibus proportiones varias splendidæ partis ad vmbrosam efficiat, Lunæq; formas vtrinque curuas, aut falcatas exhibeat: planissimè omnium demõstrat eam quæ dicitur Lunæ illuminationem, non contemperationem sed contactum, neque luminis confluxum, sed circumfulsionem esse. Quando autem non illuminatur tantùm ipsa, sed huc etiam luminis simulacrum mittit: fit etiam acrius vt contendamus de ratione quæ de eius substantia fuit allata. Reflexiones enim fiunt non ad vllam rem raram & tenuibus partibus constantem: neque facilè imagineris ignem ab igne resilientem, aut lumen à lumine. Sed oportet solidum densumque esse id, à quo repelli & reflecti aliud debeat: vt in id ictus incumbat, indeque referatur. Ipsum adeò Solem aër transmittit, non impediens aut resiliens radios eius: à lignis, lapidibus, & vestibus in Sole positis multæ resplendentiæ & circumfulgentiæ exsiliunt. Sic & terram videmus ab eo illuminari. non enim in profundum, vt aqua, nec per totam vt aër dimittit radios, sed sicut circulus Lunam ambit, partemq; eius illuminandam describit: ita alius terram circuit, partemque eius definit, quam Sol subinde illustret, reliquo luminis experte, videtur enim aliquanto maior vtriusq; portio quæ illuminatur, quàm est semissis globi. Concedite verò mihi vt hoc geometrice loquar è proportionũ collatione. Si tria sunt quibus à Sole lumen accidit, terra, Luna, aër: videmus tamẽ Lunam * non magis quàm aërem aut terram illuminari. necesse autem est similibus esse naturæ, quæ ab eadem re affici eodem modo solẽt. Hæc omnibus laudãtibus Lucium, Preclarè, inquam ego, qui pulcræ rationi pulcrã adiecisti proportionem. non enim tuis defraudandus. Tum subridens Lucius: Proinde, ait, denuo proportione vtamur, demonstrabimusque Lunam terræ esse cognatam non eo tantùm quia eadem à re eodem afficiuntur modo, sed & quia idem agunt. Etenim nihil eorum quę circa Solem fiunt ita simile esse eius occasui atque est defectus ipsius, conceditis (puto) mihi memores eius coitus Solis cũ Luna, qui nuper fuit, quo statim sub meridiem incipiente, stellæ in multis passim cœli partibus effulserunt, ae[illegible] e ea fuit temperies, qualis est incerta luce in crepusculo. si non concedetis, Theon hic noster allegabit, & Cydiam, & Archilochum, & præter hoc Stesichorum ac Pindarũ, qui deplorant in defectibus splendidissimũ sibi eripi Solem, & quasi in media nocte se esse, radiosque Solis tenebroso ferri tramite. super omnes Homerum, qui facies hominum nocte & caligine occupari ait, Solemque & Lunam de cœlo perijsse: idque fieri alio mense desinente, alio incipiẽte. Reliqua puto mathematicis subtilitatibus in * eductum esse. Id verò constat, noctem terræ esse vmbram & defectus Solis Lunæ vmbram esse, quando visus noster in eam incidit.

Eclipsis Solis, & Lunę.

Odyss. υ 352. & Odyss. ξ 163.

eſt. Nam Solē, poſtquam occidit, videre non poſsimus, terra interpoſita luminibus noſtris officit, cùm deficit Luna noſtro viſui aditum obſtruit. Horum vtrunque obſcuratio eſt, ſed occiduum, terra, defectum Luna facit viſum interuertendo. Ex his autem quid conſequatur facilè poteſt intelligi. Si enim ſimilia ſunt effecta, ſimiles etiam ſunt cauſæ ea efficiētes. eidem enim eadem accidere ab iiſdem, neceſſarium eſt. Quod autem tenebrę in defectibus non ſunt ita profundæ, neque aër perinde atque noctu occupatur iis, non eſt quod miremur. Eſt enim eadem ſubſtantia eius quod noctem, & eius quod defectum efficit corporis: magnitudine differunt. Nam Aegyptij, niſi fallor, ſeptuagies bis contineri in terræ quantitate Lunæ quantitatem cenſent: Anaxagoras tantam pronunciauit Lunam eſſe, quanta eſt Peloponneſus: Ariſtarchus proportionem diametri facit minorem quàm ſint L X ad X I I X, maiorem aliquanto quàm ſit C V I I I ad X L I I I. Vnde fit vt terra prorſus Solem conſpectui noſtro ſubtrahat ob magnitudinem: magna eſt enim obſtructio, & nocturno tempore durat. Luna autem etiam ſi totum aliquando occenltet Solem, tamen is defectus latitudine & tempore caret: ſed quidam elucet ſplendor circa orbitam, non ſinens altam nimiamq; fieri vmbram. Ariſtoteles verò antiquus ille cur Luna ſæpius quàm Sol deficere videatur, cauſam inter alias etiam hāc ponit: quod Sol Lunæ interiectu obſcuretur Luna terræ. Poſidonius autem ſic definiens: Hæc affectus eſt Solis, coitus vmbræ Lunæ, cuius defectum * His.n. ſolis defectus eſt quorum inter viſum & Solē vmbra Lunæ interijcitur, Fatens autem vmbram Lunæ ad nos ferri, neſcio quid ſibi ad dicendum reliqui fecerit. Impoſsibile quippe eſt aſtri vmbram exſiſtere: cùm vmbra dicatur id quod lumine caret. at lumen vmbrā non facit, ſed abolet ſuapte natura. Sed quod nam poſt hæc fuit argumentum allatum? Et ego, Eundem, inquam, Luna defectum paſſa eſt. Rectè, aiebat, admonniſti. Sed verū quaſi nos poſuiſſemus Lunam deficere ab vmbra captam, iam ad eam ſe conuertūs rationem. aut vultis vt quaſi exercitatione dicendi inſtituta ſingulis recēſendis argumentis demonſtrationes proferam. Omnino, dicebat Theo, de his declamato. Mihi enim opus aliquo eſt qui perſuadeat icū id duntaxat inaudiuerim, quod cum in vna linea ſint tria corpora, terra, Sol, & Luna: defectus contingant. tum enim aut terrā Lunæ, aut Lunam terræ Solem adimere: hunc Luna, eam terra in medio trium conſtituta deficere: illud in coitu luminariū, hoc in oppoſitione fieri. Tum Lucius: Ferè, inquit, hæc de dictis ſunt potiſsima. Verū ſi lubet, primo loco rationem ex vmbræ figura ductam accipe. Eſt enim conus ſiue turbo: quippe cùm magnus ignis lumēnne Sphæræ formam habens, minorem, ſed ipſam quoque globoſum, amplectitur molem. Itaque in defectibus Lunæ circumſcriptiones eorum quę obſcurātur, quibus à lucidis diſtinguuntur, circulares ſunt. nam terris ad. * aut accipiet ſectiones quæ præbet vſquequaque progredientes, ob ſimilitudinem fiunt circulares. Secūdo loco id te arbitror intelligere, quod Lunæ partes eæ primum lumine deſtituuntur, quæ ad ſubſolanum ſpectant: Solis eæ, quæ ad occaſum. mouetur autē vmbra terræ ab ortu verſus occaſum, Sol & Luna contrà verſus ortum. Hæc & ſenſus depræhendere poteſt in iis quæ apparent, & rationibus haud prolixis queunt perdiſci. Ex his autem cauſa defectuum confirmatur. Quoniam enim Sol deficit depræhenſus, Luna autē occurrens ei quod ipſam lumine priuat: conuenienter, immò autē neceſſario ille à poſteriore parte primum inuaditur, hæc à priore. hinc enim incipit obſtructio, vnde primum ingruit id quod obſtruit lumini. Ingruit autem Soli Luna ab occaſu contra eū contendens: Lunę vmbra ab ortu, vt in oppoſitam tendenti partem. Tertium eſt tēporis & magnitudinis defectuū ratio. Etenim Luna quando ſublimis & à terra longiùs

Vmbra terræ.

diſtans deficit, non diu hæret in tenebris: cùm verò humilis & terræ vicina in vmbram incipit, admodum premitur, & tardè ex ea emergit. Et quidem humilis celerius, ſublimis tardiùs mouetur. Sed cauſa diſcriminis in vmbra eſt: quæ latiſsima circa baſin ſeu fundum, quippe conus, paulatimque ſe in verticem acuens, in exilem definit apicem. Itaque Luna humilis in eam incidens, maximis eius circulis capitur profundamque & caliginoſiſsimam partem pertanſit. ſupernè autem velut in vado ob tenuitatē vmbræ ſtricta, celeriter diſcedit. Omitto autem quæ ſeorſim, proprias. * Videmus enim ignē ex vmbroſo loco magis effulgere ac lucere ob craſsiciē aëris caliginoſi, qui ſplendorem diffluere & diſsipari nō ſinit, ſed eius ſubſtantiam continet atque cohibet. ſiue ea ſenſus eſt affectio, quo modo calida frigidis adpoſita calidiora, & voluptates iuxta dolores fiunt vehementiores, ita ſplēdida ponè tenebroſa magis fulgeant, ob diuerſas adfectiones in contrarias partes intenta imaginatio. Videtur autē prius illud eſſe probabilius. In ſole enim omnis natura ignis, non modò fulgorem ſuum amittit, ſed concedēdo etiā languidior & obtuſior fit, diſsipat enim calor ac diffundit eius vim. Si ergo Luna ignē ſortita eſt imbecillū & ineſſicacem, ſtella (vt ipſi aiunt) turbidior, nihil eorum, quæ ei accidere videmus, ſed contraria omnia euenire par fuit. nimirnm vt videretur quando nunc occultatur, occultaretur quādo apparet. hoc eſt, reliquo tempore occultari debebat, ab æthere continente obſcurata, effulgere autē & ſplendere: per ſex mēſes, rurſumq; alios quinque, quando ſub vmbram terræ ſubit. Nam illi C C C C L X V circuitus eclipticorū pleniluniorum, X L I V habent ſex menſibus ſingulos, reliquos quinque menſibus conſtantes. Tanto itaque tempore oportebat Lunam apparere in vmbra ſplendentem. At ea in vmbra quidem lumen ſuum amittit, recuperat autem illud, poſtquam vmbram effugit. De ſanè interdiu ſæpenumero apparet, vt quiduis potiùs quàm igneum & ſidereum corpus exiſtimari debeat. Hoc vbi dixit Lucius prouolauerunt ſimul quodāmodo ad impugnāda iſthæc Pharnaces & Apollonides. Et concedente dicendi partes Apollonide, hoc ipſum, inquit, maximè oſtēdit Lunam aſtrum eſſe, aut ignem. Non enim prorſus latet in defectibus, ſed effulget colore quodam prunam referente & terribili, qui eius eſt proprius Apollonides autē inſtabat aduerſus vmbram, inquiens ſic ſemper à mathematicis dici locū qui nulla illuſtratur luce, tū vmbram à cœlo non admitti. Hoc verò, aiebam, eſt contra nomen potiùs ſophiſticè, quàm in rē phyſicè aut mathematicè putare. Eum enim infra terram locum, ad quem aditus lumini eſt obſtructus, ſi vmbram quis dicere nolit, ſed luminis vacuam regionem, tamen neceſſe eſt Lunam quando eò peruenit * Atque omnino, dicebā, fatuum eſt negare vmbram terræ eò pertingere * vmbra Lunæ incidens viſui, & * ad terram, defectū Solis facere. Nunc me ad te, Pharnaca, conuertam. Color enim ille prunæ ſimilis & ardens Lunæ, quem eius proprium eſſe inquis, corporis eſt denſitate & profunditate præditi. nullæ enim reliquiæ, nullum veſtigium flammæ in raris permanet corporibus neque prunæ fiunt, vbi non aliquod ſolidum corpus ſubijcitur, quod vim ignis altè admiſſam ſeruet. ſicut & Homerus alicubi ait,

Luna an ignis an aſtrum.

Lunæ color.

Extincto poſtquam ſed flamma euanuit igne,
Subſtrauit prunas.

Iliad.4.213.

non enim ignis, ſed corpus ignitum videtur pruna, ab igni affecta res qui in corpore ſolido & radicem habente permaneat ac duret. flammæ autem, rari nutrimenti & materiæ celeriter ob infirmitatem cōſumptæ incendium ac fluxus ſunt. Itaque Lunam terrenā eſſe & denſam vix vllo alio æquè euidenti argumento oſtendi poterat, ſiquidē pruneus ille color eius eſſet proprius. Sed non eſt, mi Pharnaca. & videmus Lunā deficientē alias

alium colorem ſumere: quos mathematici temporis ratione ſic diſcernunt. Si ſub veſperam Luna deficit, horribiliter nigra apparet vſque ad horam tertiam & ſupra ſe horá tertiam & ſupra ſe miſſem horæ. Si media nocte, tunc iſtum puniceum & igneum colorem edit: à ſeptima bora & ſemiſſe rubor oſtenditur: verſus aurorá iam cœruleum trucemque vultum ſumit, à quo eam potiſſimùm poëtæ & Empedocles glaucopin, id eſt cæſiam appellant. Proinde cùm videamus Lunam in vmbra tot colores adſciſcere, nō rectè illi arripiunt pruneū: quem potiſſimum aliquis alienum ab ea eſſe dixerit, ac mixturam priùs luminit deficientis, & per vmbram enitentis. propriū verò, nigrum & terreſtrem. Iam cùm hæc Solis radios excipientibus purpureis aut punicis veſtibus, paludibus item & fluuijs, vmbroſa viciniæ loca colorem iſtorum æmulentur, & ob omnigenas reflexiones multiplicibus illuſtrentur ſplendoribus: quid mirum res habet, ſi copioſus vmbræ fluxus veluti in pelagus cœleſte incidens non ſtabilis aut quieſcentis luminis, ſed ab innumeris exagitati aſtris, variaſque mixtiones & mutationes in ſe admittentis, alium aliàs colorem à Luna expreſſum huc refert? Stella enim, aut ignis in vmbra nunquam videbitur nigro, glauco, aut cœruleo colore. Montibus verò, & campis ac maribus multæ à Sole colorum formæ inſerūtur, vmbriſq; & nebulis tāquam pigmentis permixtus ea ſplendor inducit. Et maris quidē colores conatus eſt Homerus vtcunque ominibus exponere, mare violę, viniq; rubri forma præditum dicens, &

Iliad.γ,288 alibi glaucum, vndam purpuream, tranquillitatē albam.
α,350. quæ verò terrę accidunt diuerſitates colorum, aliàs ali-
α,34. ter accidentium, omiſit: quia nimirū immenſus eorum
Odyſſ.λ,43. eſſet numerus. Cæterum Lunam probabile non eſt ean-
λ,34. * dem cum mari habere ſuperficiem: ſed natura terræ cognatiſsimum eſſe ei, quam priſcus iſte Socrates fabuloſe protulit. ſiue per ambages Lunam innuens, ſiue de alia * quadam mentionem faciens. Nihil enim vel incredibile eſt, vel mirabile, ſi Luna cum nihil in ſe corruptum, nihil cænoſum habeat, & è cœlo luminis puri, caloremque non immodicum aut ſæuum percipiat, ſed humectum & innoxium: in ſe pulcritudines locorum admirabiles, montes flammantes, ac cingula habet purpurea, aurumque & argentum non in profundo diſperſum, ſed quæ in planiciebus copioſè efflorefcant, aut in collibus læuibus circumferantur. quorū deinde ſimulacra ad nos per vmbram aliàs alia cōtinentis aëris mutatione diuerſe efferātur. Neque verò diuinitatis opinionem & venerationem hoc pacto Luna amittit, quæ. * ſacra ab hominibus iudicatur: quàm ſi eam fœculentum de ſententia Stoicorum ignem & turbidū ſtatuas. Ignis quidem apud Medos & Aſſyrios barbaricis colitur bonoribus: qui damnoſa præ metu venerantur, neque tam bonore afficiunt quàm abominantur. At verò terræ nomen nemini non Græcorum habetur carum, venerabile: & suiium nobis eſt ei, vt alijs quoque dijs, diuinos bonores deferre. Longè verò ab eo abſumus, nimirum homines vt Lunam quę cœleſtis eſt terra, exiſtimemus animæ mentiſque & eorum exſortem, propter quæ dijs primitias conuenit offerri: ſed legitimam ei beneficiorum gratiam rependimus, & pro iure naturæ veneramur id quod virtute, potentia, ac dignitate bumanam excedit conditionem. Quare nihil nos peccare arbitramur, dum eam terream ſtatuimus.

Quod ad faciē attinet in Luna apparentem: ſicut no-
De facie in ore Lunę apparente. ſtra terra ſinus habet quoſdam magnos: ita cēſemus Lunam quoque profunditatibus & rupturis magnis eſſe apertam, aquam aut aërem caliginoſum continentibus: in quas Sol ſuo lumine nō penetret, ſed eas deſerens reflexionem diſsipatam faciat. Excipiens hæc ſermonem Apollonides: Ergóne, inquit, ipſam obteſtans Luná, fieri hoc vobis videtur poſſe vt rupturarum quarundá aut conuallium vmbræ ſint, quæ huc & vſque ad noſtrum viſum pertingant? aut non ratiocinamini quid inde ſequatur? Tum ego: Hoc, inquam, quam vis non ignorantes, tamen audiatis *

* Lunæ diameter, x i i digitorum magnitudine apparet in medijs diſtantijs. nigrarum autem & vmbroſarum macularum vnaquælibet ſemiſſe digiti maior videtur, ita vt amplius ſit quam ſemuncia diametri. Iam ſi diametrum ponamus Lunæ duntaxat tringinta millia ſtadiorum, ex propoſito in ea vnumquodque vmbroſorum diametrū habebit i ɔ ſtadijs ampliorem * quingentis ſtadijs. Primū ergo vide an in Luna poſsint tanti hiatus, tantæ aſperitates eſſe, vt tantam vmbram faciant deinde tantæ cùm ſint, cur à nobis non cernantur. Ego hæc renidens: Bene tu, inquam, Apollonida, qui talem nobis inueneris demonſtrationem, qua & me & te euincas maiores Aloidis eſſe iſtis: non quidē quouis diei tempore; ſed mane potiſsimum ac veſperi. Putáſne cū Sol vmbras noſtras facit immenſas, hanc præclaram ſubijci noſtro ſenſui ratiocinationem: ſi magnum eſt quòd vmbram da ſe procijcit, ingens eſt quòd vmbram creat? In Lemno neutrum noſtrum fuiſſe, liquido noui. tamē ambo peruulgatum hoc Iambicum ſæpe audiuimus,

Athos obumbrat terga Lemniæ bouis.

incidat enim, vt conſentaneum eſt montis vmbra buculæ æneæ, per mare in longum porrecta haud paucioribus i ɔ cc ſtadijs. * obumbrandi altitudinem eſſe in cauſa, quòd multipliciter excedentia quantitatem corporum interualla vmbram faciāt. Id ergo hæc etiam in Luna contemplare, quando in plenilunio maxime expreſſam faciei imaginem exhibet, ob profunditatē vmbræ, longiſsimè tunc à Sole diſsita. nam diſtātia luminis ipſa vmbram magnam, non magnitudines inæqualitatum quæ ſunt infra Lunam effecit. Quin etiá montium eminentias Solis radij nō ſinunt interdiu conſpici, cùm cernantur valles & quæ in profundo ſunt atq; vmbroſa, idq; eminus. Nō eſt ergo abſurdum, ſi Luna quoque vt illuminetur, radioſq; Solis in ſe recipiat, videre nequimus ita exactè. Quando autem vmbroſa iuxta ſplendida ponuntur, horum diſcrimen viſum nō fallit. Verum id, dicebá, magis refellere videtur eam quæ perhibetur à Luna reflexionem: quòd qui in reflexis ſtant radijs, ijs
non tantum id quod illuminatur contingit videre, ſed Rurſum de
etiam id quod illuminat. Quando enim ſplendore ab reflexione.
aqua in parietem reculſo viſus in ipſo fuerit loco, vbi fit reflexio: tunc tria iſta cernit, reflexum ſplēdorē, aquam in qua radij recelluntur, ipſumque Solem, à quo lumen in quam incidens reflectitur. His & in confeſſo poſitis & ſenſu perceptis, poſtulant ab ijs qui reflexione radiorum illuſtrari a Luna terram adſerunt, vt oſtendant noctu apparentem in Luna Solem: ſicut interdiu in aqua cernitur, quando hæc eius radios reflectit. quod cū non appareat, aliter eam quàm reflexione illuminari cēſent: ac proinde Luná quoq; terram non eſſe. Quid ergo aduerſum eos dicēdū eſt, aiebat Apollonides? Nam iſthæc de reflexione ratio etiam ad nos pertinet. Sanè, inquam ego, quodam modo communis ea eſt ratio. quodá modo non cōmunis. Primùm autem vide quale ſit id quod de imagine dicitur, quàm ſit peruerſum, & (quod aiūt) ſurſum verſum flumina. Aqua enim in terra eſt & infra, ſupra terram Luna & in ſublimi. itaque etiá anguli reflexionum diuerſè fiunt, cùm alia ſurſum ad Lunam, alia deorſum ad terram vertice ſuo tendat. Non ergo poſtulent quamuis ſpeciem eſſe ſpeculū, & quouis interuallo æqualem fieri reflexionē. nam euidentiæ hoc repugnat. Qui vero dicunt Luná nō eſſe corpus tenue & læue, vt eſt aqua, ſed ſolidū & terrenum: neſcio quomodo Solis in ea imaginem à viſu volūt cerni. Ná neq; lac huiuſmodi ſpeculares reddit imagines, neque viſum reflectit: ob inæqualitatem & aſperitatem partium. nedum Luna poſsit emittere à ſe viſa talia, ſicut ſpecula læuiora faciunt. Sed & in his ſi qua rima aut ſordes, aut turbatio

incidat

incidat, punctum à qua solet visus reflexum efformatur; atque ita videntur quidem, sed resplendentiã nõ exhibent. Qui autem cõtendit * aut etiam visum nostrum ad Solem contendens esse: lumen autem visum, cœlum hominem. Est enim verisimile Solis ob vehemẽtiam & splẽdorem cũ ictu factam reflexionem ad nos ferri. At visus imbecillis cũ sit & minima particula, quid mirum si neque ictum repellentem infert, neque resiliens continuitatem seruat, sed frangitur ac deficit, cùm tanta ei non sit copia luminis, vt non diuellatur inæqualitatibus & asperitatibus occurrens. Non est enim imposibile ab aqua & alijs speculis reflexionem, cuius in propinquo adhuc tenetur principium, validam resilire. Sed à Luna etiam si aliquæ delabantur, infirmę erunt ac lãguidæ, & quæ ob interualli magnitudinem prius deficiant quàm ad nos perueniant. Alioquin etiam caua speculorum validius reflectunt Solis radios, ita quidẽ vt flammas quoque sæpenumerò edant. curua & globosa, quia vndique renituntur, imbecillem & obscuram * videtur scilicet, quando quæ irides apparent, nubem nube continente, eius colores esse obscuros & incertos quæ est in continente. nam exterior nubes lõgius à visu distans reflexionem reddit inualidã. Et quid attinet plura dicere? Quando enim Solis lumen à Luna reflexum omnem amittit calorem, & splendoris eius ægrè ad nos perferuntur tenues atque languidæ reliquiæ: poteritne visus noster eodem tam longo permeato spacio Solaris qualemcunque portiũculam imaginis de Luna reportare? Ego quidem non puto. Considerate verò, aiebam, etiam vos, an idem accidat visui nostro à Luna & ab aqua: an terrę plantarum, & hominum siderumque imagines Luna plena repræsentet, sicut faciunt alia specula. quod si visus acies ad hæc non reflectitur tum ob imbecillitatem ipsius Lunæ: ne aduersus Solem hoc requiramus. Ac nos quidem, dicebam, quæ ibi dicta sunt, nisi si quid memoriam fefellit, retulimus. Tempus autem est vt Syllam quoque exhortemur, adeoque poscamus ob narrationẽ, vt qui certa conditione auditor interfuerit. Proinde, si ita videtur, ambulandi finem faciemus, & considentes in sedilibus, fixum ei præbebimus auditorium. Placuit hoc. & cum consedissemus, Theo: Ipse quidem, inquit, non minore quàm vllus vestrùm audiendi quæ dicẽtur desiderio teneor. antè tamen, Lampria, de ijs qui Lunam dicũtur inhabitare, peruellem aliquid audire: non vtrùm habitent aliqui, sed an habitari posit. hoc enim si nequit, à ratione alienum erit eam esse terram. nam videbitur ad nullum vsum & frustra exstitisse, cùm neq; hominibus quibusdam sedem, ortum, & vitæ degendę locum prębeat: quarum rerum causa hanc nostram terram exstitisse de Platonis sententia dicimus, nutricem nostram, dieiq; & noctis fidelem custodem atque opificem. Vides autem de hoc argumento multa & seriò & iocò disputari. Lunam enim aiunt eorum qui infrà degunt tãquam Tantalorum imminere capitibus. rursumque eos qui ipsam incolunt, Ixionum instar illigatos tãto impetu volui ac reuolui. Et quidem non vnico motu Luna versatur, sed est, vt solent appellare, triuia: in Zodiaco simul in lõgum & latum, & profundum circumeãs. primum motũ circuitionem, secũdum volutationem, tertium nescio qui inæqualitatem vocant Mathematici: cùm nullam earum motionum cõstitutis certisque finibus includi videamus. * Mirum non est, si impetu agitationis leo in Peloponnesum decidit. sed tamen nónne innumeros quotidie videmus hominum casus, & vitas quasi calcitrando proiectas, isthinc in caput hac deuolutorum. Et enim ridiculum est dubitare an ibi mansio sit, si ortui locus nullus datur. Nam cùm Aegyptij & Troglodytæ, quorum vno die quotannis Sol per momentum temporis in solstitio capitibus imminet, mox discedens, tantùm non comburantur ob aëris siccitatem: an credibile est eos qui in Luna sunt quotannis duodecim perferre posse solstitia, singulis mẽsibus Sole in plenilunio supra capita eorum insistente. Iam flatus, nubes, imbresq; (sine quibus neque nasci, neque natæ durare possunt plantæ) ibi coire, ne cogitari quidem potest, in tanto calore, * tanta tenuitate ambiẽtis. quando ne apud nos quidem altorum montium vertices feris istis aduerisque tanguntur tempestatibus: sed aër ibi iam tenuis, motuq; ob leuitatem suo præditus, coitionem istam & densationem effugit. Nisi me hercle dicere velimus, quo modo Achillem Minerua nutrimentum respuentem nectare & ambrosia instillatis aluit: ita Lunã quoque, vt quæ Minerua dicitur atque est, quotidie ambrosiam exhibendo istos homines nutrire: quemadmodum ipsos deos Pherecydes ille priscus pasci putauit. Nã Indica illa radix, quam ait Megasthenes eos qui nihil bibãt edãtq;, sed ore prorsus careant, suffire, itaq; odore vitam tueri suam, vnde nata illic sumatur, cùm nulla Lunam riget pluuia? Cùm hæc Theo dixisset * dicebam, & optimè ioco sermonis supercilia * vnde & audacia nos subit ad respondendum animans, cùm non admodũ acerbum austerúmue exspectemus iudicium. Profectò enim in eadem sunt culpa cùm ijs qui nimiam huiusmodi rebus fidem adhibent illi, qui nimis offenduntur ijs, omnemq; fidẽ derogant, neq; animo volunt quid fieri posit, quid contingat dispicere. Initiò itaq; primum illud non est necessarium, si homines Lunam non inhabitent, frustra eam & nullius rei gratia factam. Nam hãc ipsam nostrã quoque terram videmus non totam feracem & habitatam esse, cuius exigua quædam pars quasi promontorijs & peninsulis è profundo extãtibus animalia gignit ac plantas: cætera aut ob hyemes & siccitatem deserta ac sterilia sunt, aut (quæ multo maxima est terrę portio) sub magnũ demersa mare. Sed tu, qui Aristarchũ semper diligis atque admiraris, nõ audis Craterẽ, quãdo is sic legit.

Prębuit Oceanus cunctis primordia diuis, — Iliad. ξ. 146.
Atque hominum generi, & terram tegit vndique latè.

Longè verò abest vt hæc frustra dicantur exstitisse. Etenim mare exhalationes molles edit & iucundissimos flatus vere adulto: quãdo ex inculta & gelida terra niues paulatim liquatæ diffluunt. dieiq; & noctis stat fidelis in medio custos atq; opifex, vt ait Plato. Nihil ergo obstat, quin Luna etiam animantiũ vacua præbeat reflexiones lumini circa ipsam diffuso, & confluxum radijs astrorum ac contemperationem, quo adiuta concoquat exhalationes à terra elatas, simulque solis nimium feruorem mitiget. Tum multum antiquæ tribuentes famæ, Dianam eam dictam statuemus, vtpote virginem & infecundam, alias auxiliarem & vtilem. Nam eorũ, quæ abes te, mi Theon, allata sunt, nihil est quod ostẽdat fieri non posse vt in Luna habitet. Quippe circumagitatio ista multã habens lenitatem & tranquillitatẽ, aërem demulcet atq; componit: vt nullus sit metus excidendi ac præcipitationis ijs qui ibi degunt. Tum ipsa motus varietas vagæq; conuersiones non ab inæqualitate sunt aut conturbatione: sed admirabilem astrologi demonstrant in his ordinem, circulis eam accommodantes circa alios circulos sese euoluẽtibus, alij quiescentẽ ipsam, alij placidè & æqualiter eadem semper celeritate sese mouẽtem. hæ.n. circulorũ adscensiones, & circunductiones, atq; inter se & ad nos respectus, eas quæ in motu Lunæ animaduertuntur altitudines, profunditates, & latitudinum diuersitates simul cum conuersione secundum longitudinem exactissimè conficiunt. Magnum autem illum & continẽtem æstum solis metuere desines, primum si duodecim istis æstiuis coitibus totidẽ plenilunia opponas: deinde continuitatem mutationis, quæ exuperantiæ caloris non multum permittit temporis, itaq; commodam vtrinque temperiem efficiens, mediocritatem (vt paret) vernæ similimã redigit. Præterea solis lumen ad nos defertur per aërem turbidum, atq; in nos infli-

An Luna habitetur.

Timæo.

git calorem exhalationibus nutritum. isthic autē tenuis est aër & pellucidus, diffunditque & dissipat splendorem nullo, fomite, nullo corpore sustentatū. Materiam porrò & fruges hisce in locis alunt pluuiæ. alibi autē, vt apud nos in superiore Aegypto ad Thebas & Syenā, nō pluuia aqua, sed è terra nata eædem nascūtur. qua rigatę, & ventis ac rore vegetatę, virtutē & temperiem soli tātam ostendunt, vt comparari se cum terra plurimis irrigua pluijs vbertatis causa id nō patiatur. Iam eiusdem generis stirpes apud nos, si vehementer adfligatur hybernis tempestatibus, pulcrum & multum fructum producūt: * in Africa, & apud vos in Aegypto, admodum sunt frigoris & hyemis impatientes. Gedrosiæ etiā & Trogloditicæ regionis ea pars quæ ad Oceanum pertingit, sterilis omnino est ob siccitatem, & arboribus caret: at in mari vicino quo alluitur, inusitatæ magnitudinis plantæ nascuntur. & ex profundo pullulant, quarū alias oleas, alias lauros, alias crines Isidis nominant. & qui vocantur anacampserotes, quasi amorē postliminio reducētes dicas, è terra euulsi, nō modo viuunt supensi quanto quis velit tempore, sed etiā germinant * seminatur autem. Et alia quidem, vt Centauriū, si ferantr in bonā & pinguem terrā, ac rigetur, vim qualitatemq; suā naturalem amittit: siccitate gaudet, inq; ea suam naturā seruat. alia, vt aiunt, ne rorem quidem tolerant, vt pleraq; Arabicorum, quæ simul atq; humectata sunt, pereunt. Quid verò miri est, si in Luna radices, semina, plātæq; nascūtur nihil pluuiarū ope indigētes aut hyemis: sed æstiuo & tenero aëre, ad naturā ipsorū accōmodato, contentę? Qui autē non sit probabile emitti spiritus qui à Luna calore afficiantur? & conuersionis eius agitationi comitari sensim auras, leuesque rores & humores, qui circunfusi alimentū plantis sufficiant. cùm quidē ipsius Lunæ temperies non sit ignea, nō squalida, sed mollis & aquosa. Nam ad nos à Luna nulla peruenit siccitatis effectio, multæ humiditatis, & femineæ (loquar) vbertatis. vt sunt plantarum incremēta, cōcoctiones carnium, mutationes & ad vappā inclinationes vini, lignorū putredo, fertilitas mulierū. Vereor autē quiescētē Pharnacē rursum irritare & commouere, si Oceani æstū, (vt ipsi dicūt) fretorumque incremēta adducā, humorē à Luna submissum sequentia. Itaque ad te priùs me conuertam, mi Theo. Tu enim nobis Alcmanica ista exponens,

Opetib.41. *Qualia Iouis & Lunæ proles ros educit:*

Iouis nomine aërem dicis intelligi, qui à Luna humectatus in rorē vertatur. Eò enim, amice, reditura res videtur, vt Luna aduersam planè Soli naturā habere censeatur: siquidē nō modò quæ densare ille & siccare solet, ipsa relaxat atque humectat: sed calorē quoque ab eo profectū in ipsam humore & frigore mutare posit. Enim uerò & hi errāt, qui Lunam igniū corpus esse atque ardere putant: neq; ij, qui eadem animalibus in Luna ad ortum & victū necessaria putant, quæ nostratia requirūt, videntur vnquam considerasse diuersitatē naturæ: quæ quidem maior est ac numerosior inter ipsa animalia, q̄ sunt discrimina animaliū & vitæ expertiū. Ac demus sanè non esse homines qui concreto ore, Solis viuunt odoribus: nisi * ne videantur, & Ammonis nobis ipse vim enarrauit. obscure etiā significauit Hesiodus his verbis:

Nec quanta asphodeli, aut quæ sint cōpendia maluæ.

Re ipsa autē id planū fecit Epimenides, docens exiguo admodū fomento naturā sustentare animal, si nutrimentum vel oliuæ quātitate sumat, nullo præterea indigens. Qui verò Lunā inhabitant, (si quidem sunt) graciles & quouis alimento fouendos apparet esse. quando ipsam etiam Lunam, vt & Solem, corpus igneū, & multis modis quā terra maiorē, ab humoribus terrestribus ali aiūt, ac reliquas etiam stellas, numero immensas. ita facilia, ac tenuia & minimo indigētia corpora superiori adscribūt regioni. Sed neq; ista, neq; hoc saltē obseruamus, regionem, naturā, temperiemq; aliam Lunaribus istis hominibus esse accommodatā. Ergo sicut si non possemus ad mare accedere, neque id attingere, sed tantùm eminus adspiceremus, nobisque diceretur aquā eius amarā, salsam, potuique incommodam esse magna autē & multa animalia in profundo alere, & belluarum est plenum ita aqua, vt nos aëre fruentium: fabulas & monstrorū similia dici arbitraremur. ita videmur hic quoque adfecti, dum non credimus esse qui in Luna degāt. Ego autem istos qui in Luna incolunt multo magis mirari existimo cùm terram intuentur tanquā fæcem & cœnū Vniuersi per tot humores nubes, nebulasque apparentē, locum obscurum, humilem immobilem: posse eā animali producere & nutrire, motu, respiratione, & calore prædita. Et sic vbi illis contingat audire Homerica isthæc.

Terra situque oppleta, dijs horrenda vel ipsis. item, Iliad.υ.64.
— tum Tartarus ipse,
Bis patet in præceps tantum, tenditque sub vmbras,
Quantus ad ęthereum cœli suspectus Olympum: Iliad.θ.16.

haud dubiè censebāt de terra hæc dici, & hanc tartarum solam Lunā esse terrā, æquali spacio à superioribus istis & his inferioribus dissitam. Nondum planè finierā sermonem, cùm Sylla interpellans, Desine, inquit, Lāpria, & sermoni fores obde: ne imprudens fabulam tanquam nauim in terrā expellas, & drama confundas, quod iam alium habitum, aliam scenam habet. Ego autē qui actoris partes sustineo, principio autorem fabulæ vobis nominabo, Homericè (nisi quid obstat) ordiens.

Ogygia huic longè vasto iacet insula ponto,

quinque dierum nauigatione distans à Britannia versus occasum: tres autē aliæ eodem spacio & inter se dissitæ ante eā iacent, maximè versus occasum solis æstiuū. in harū vna barbari Saturnū fabulātur fuisse à Ioue inclusum: hunc, vt filium, custodiè egisse insularū istarum & maris quod Cronium siue Saturnium dicitur, atq; inferius paulo sedes habuisse. Magnā verò continentē à qua magnum mare in orbē cingitur, à reliquis minus distare, ab Ogygia autē ad stadia ɪ ↄ ↄ, cū quidem remigio aptis nauib. eò sit eundū. Esse. n. lentū traiectum maris * & cœnosum ob fluminū multitudinem, quæ per magnam terrā effluāt, terramq; agerēt, ac mare crassum & terrenū efficiant: vnde etiā opinio insinuauerit, esse ipsum concretū. Continētis porrò partes ad mare habitari à Græcis circa sinū Męotico haud minorē, cuius faucea ori Caspij maris eregionè maximè iaceāt, & ad rectam lineā. Hos in ea esse opinione, ipsos cōtinentē incolere, hanc autē nostrā terrā esse insulā, vt quæ in orbē à mari circū alluatur. Existimate aūt eos, Saturnio populo posterioribus temporib. Herculis comites se admiscuisse, ibique relictos, iam exstinctū fermè & lingua, legibus victuq; barbaricis oppressum Gręcū morem quasi resuscitasse, atq; auxisse. ideò etiā primos honores Herculi apud eos, proximos Saturno haberi. & cū Saturni stella, quam Græci Phænōtem quasi lucidam, ipsi Nycturum (vt aiebat) ceu noctis custodē appellant, in taurū ingreditur, quod trigesimo quoque fit anno tum eos iamdudū à multo tempore ad hoc paratos, sacrā rem facere, & nauib. auehi * emittere. n. sorte ad hoc lectos, qui tantum pela[illegible]remigio conficiāt, ac lōgū tempus peregrè degāt. Auectos porrò non eadē omnes vti fortuna. qui verò incolumes mare superauerūt, primū ad præpositas * appellere insulas, quas Gręci inhabitant: ac videre Solem per triginta dies vnica tantùm hora occidere: noctemq; hāc tenebras habere tenues, & lucē crepusculinā ab ortu. Ibi cū fuerint cōmorati dies xc, honorificè comiterq; tractati, & sacri crediti atq; appellati: porrò à vētis traijci eos deinceps. Cæterū neminē istas incolere insulas, nisi ipsos, & quos in coloniā mittant. Licere. n. nauigio inde auehi, postquā deo decimumtertiū ritè sacra fecerit. Plerosq; tn̄ malle ibi manere: quosdā, quia adsueuerint: alios

Ogygia insula Saturni.

quia

quia citra laborẽ & occupationẽ vllam omnia abundè suppeditãtur ad sacrificia & chororum instructionẽ: & philosophari perpetuò conceditur. Mirabilem esse.n.insulæ naturam, & lenitatem aeris ambientis. Quibusdam etiam, cùm auehi in animum induxissent, genium loci impedimento esse: ostendẽtem eis se tãquam familiaribus & amicis, non per somnia modò aut tesseras, sed palam visui audituue se exhibentem. Ipsum.n. Saturnum * in profundo antro dormire, ibique contineri inter saxa auri formam referentia. nam somnũ ei loco cõpedum esse à Ioue destinatum: & in vertice saxi esse aues, quæ aduolãtes ei ambrosiã adeferunt. totam insulã suaui fragrãtia oppleri, quæ è saxo illo tanquam fonte diffundatur. Genios autẽ illos Saturni famulos esse atq; administros, qui circa ipsum versentur assiduò: & tunc eius fuerint socij, cùm in homines ac deos regnum gessit. Eos, vtpote suapte natura diuinos, multa vaticinari: maxima autẽ, & de summis rebus prædicere, dũ somnia Saturni renunciant: huic.n. somnis obuersari, quicquid Iupiter meditetur. Tũ illa Titanica, esse assurrectionẽ & motus animæ in ipso. omnino somnus * & regia illa ac diuina facultas ipsa seorsum pura atq; incontaminata exsistat. Huc ergo delatus, vt ipse narrabat, hospes, deumq; per ocium demeritus, astrologiæ tantã parauerat sibi peritiam, quantã geometria fretus aliquis & lõgissimæ procedens adipisceretur: de reliquis partib. philosophiæ naturalem amplexus, cupiditate quadam & desiderio captus fuit spectandæ magnæ insulæ istius, sic.n. nostram illi continentẽ nominant. Ergo circumactis xxx. annis cũ successores venissent domo, salutatis amicis auectus est, modico alioquin, sed qui ingens viaticum in aureis poculis secũ portaret. Quæ ei euenerint, per quos homines iter fecerit, vt sacras in literas inciderit, vt omnis generis sacris initiatus fuerit, recensere non est vnius diei opera: quomodo ille nobis retulit, singula accuratè commemorans. Quæ verò ad præsentem pertinent disputationem, audite. Cùm Carthagine permultũ tẽporis extraxisset, quòd ea vrbs apud nos post deletam veterem in magno est honore: inuenit mẽbranas quasdã sacras humi abditas, dudum ætatẽ clàm exportatas & latentes. Ac dixit de ijs qui in deorũ habentur numero, præcipuam venerationẽ Lunæ deberi, vt quæ plurimũ iuris in vitam nostram haberet: meq; vt ęam studiosius quàm alia numina colerẽ, hortatus est. * Hæc ego cùm mirarer, & planiùs mihi explicari cuperem: Multa, inquit ò Sylla de dijs apud Græcos, nõ omnia tamẽ rectè dicuntur. Quale initiò statim hoc occurrit, q Cererẽ & Pro- * serpinam rectè nominantes, nõ rectè simul, & circa eundem locum versari ambas cẽsent. Ceres.n. in terra est, & terrestriũ effectorũ prædita, Proserpina in Luna est, & rebus præest lunaribus: Persephones verò nomen & Cores, quod est puellæ, apud eos qui in Luna sunt gerit Proserpina: illud quia lucifera sit; hoc, quòd etiam pupilla oculi ita Græcis appellatur, quia visa res in ea cõspiciatur haud secus q̃ Sol in Luna. Atq; ijs quoq; de erroribus Proserpinæ, vtq; fuerit à Cerere quæsita fabulis, veri aliquid inest. nam sese inuicem desiderant disiunctæ: & in vmbra se mutuò sæpe complectuntur. Et quod Proserpina modo in cœlo & lumine, modo in tenebris & nocte dicitur esse: id mendacium non est: neq; tempus errori ansam suo præbuit numero. Non.n. sex mẽses, sed ferè sex menses videmus eam à terra tanquã matre sub vmbra deuineri. idq; rarò, cùm quinto pòst mense adueniat. Nã impossibile est vt Plutonẽ relinquat, cuius est. q & Homerus occultè quidẽ, sed nõ ineptè significauit.

Odiss. δ. 563.

Elysium in campum, qua terra terminus exstat,
Te ducent superi.

vbi.n. vmbra desinit ingruere, eum terminũ & finẽ terræ posuit. In illũ verò cãpũ nemo improbus aut impurus venit: boni post mortẽ eò delati, facilimã quidẽ nõ tamen beatã aut diuinã vitã agunt vsq; ad secundũ mortẽ. Quę verò ò Sylla hæc est? aiebã. Tum ille, Noli, inquit, de his quærere: sum.n. ipse narraturus. Hominẽ pleriq; cõpositũ sentiũt, rectè hoc, non rectè, quòd duab. tãtum cõstare putãt: scilicet mẽtem partẽ quodãmodo animæ esse opinantes. Etenim mens tãto est præstãtior quã anima diuinior, quãto anima præstat corpori. Facit autem coitus animæ rationẽ eorũ, quorũ alterũ voluptatis & doloris est principiũ, alterum virtutis & vitij. His trib. compactis, terra corpus, animã Luna, mẽtẽ Sol creãdo homini præbuit. * sicut igitur Lunę splẽdorẽ. Mors autẽ, quã obimus, alia ex trib. duo facit hominẽ, alia vnũ è duobus. & alter est in Cereris * in ipsa cõficere. & mortuos Athenienses demetreos, hoc est Cereales, dixerũt. antiquitus antẽ in Luna * Proserpinę. * & huius quidẽ cõcubernalis est Mercurius terrestris, illius cœlestis. Soluit autẽ ipse celeriter ac vi animã è corpore: mẽtẽ ab anima leniter & lõgo temporis decursu Proserpina. ideoq; vnigenita appellatur, vnica.n. fit hominis melior pars, ab ea secreta. Euenit autẽ sic secũdũ naturã vtrũq;. Omnis anima, siue prædita siue carens mẽte, vbi primum è corpore exijt, fati lege ad tempus vagatur ea in regione quæ terrã & Lunã interiacet. Verũ non idẽ est omnib. tempus præscriptum. Impię.n. & intẽperãtes pœnas flagitiorũ luunt, præ certũ tempus, quãtũ ad lustrandũ, & corporis vtpote malæ causæ pollutiones abolendũ sufficit, in aeris purissima parte degunt, quã prata Ditis appellant. deinde veluti ab exsulio in patriã reductæ, gaudiũ degustant, quale maximè percipiũt qui sacris initiantur, trepidatione ac suaui spe permixtũ. Multas.n. extrudit, æstuãdoq; proijcit, iam iam Lunã subire affectantes. nonnullas etiã quæ iam eò peruenerint, subuersas vidẽt tãquã in profundũ deuolui. Quæ autẽ sursum euaserũt, ac firmiter sunt collocatæ, primũ, vt solenni certamine victores, coronãtur pẽnis, quæ constantiæ dicũtur, quia animę vim brutam & motibus. vagis obnoxiã in vita rationi obsequentẽ cõpositamq; habuerint. Deinde visus eorũ radijs est similis. Circa animã aũt sursum subleuatã sicut hæc q circa Lunã est æthere, & ab eo vim quãdam roburq; vt ferrũ candens aquæ immersum. quod.n. rarũ adhuc est & diffusũ, roboratur, fitq; stabile & pellucidũ, ita vt à quauis exhalatione nutriatur. Et præclare dixit Heracletus, Animas in Orco odorari. Cõspiciũt autem primũ ipsius Lunę magnitudinẽ & pulcritudinẽ ac naturã, nõ simplicẽ aut sincerã eã, sed aliquid è terra & stella contemperatũ. Sicut.n. terra spiritu mixta & humore mollis est facta, & sanguis carni admixtus sensũ prebet, ita ętheri aũt Lunã profunde permixtam, simul, & animatam esse ac secundã, & grauitatis leuitatisq; ęqualia momenta habere. Nam ipsum quoq; mũdũ ex ijs, quæ sursum, & ijs quæ deorsum ferũtur natura contemperatũ, ab omni mutatione loci esse liberũ. Hæc etiã Xenocrates diuina quadã ratiocinatione videtur deprehendisse, à Platone sumpto principio. Plato.n. est, qui stellarum quoq; vnam quãlibet ex terra & igni concinnatam pronunciauit per intermedias naturas proportione datas. nihil.n. sentiri, cui nihil terræ & luminis sit admixtũ Xenocrates autem stellas & Solem ex igne ait & primo denso compositas: Lunã autem ex secũdo denso & peculiari: terrã ex aqua, igni, & tertio dẽso. omnino autem neq; dẽsum per se, neq; rarũ esse capax animę. Atq; hęc quidẽ de substãtia Lunæ. Latitudinẽ autẽ eius & magnitudinẽ nõ quãtã geometræ dicũt, sed multis modis maiorẽ. dimetitur autẽ vmbrã paululũ suis magnitudinibus, nõ ob paruitatẽ, sed calidissimè motũ cõcitat, vt celeriter perambulet vmbrosum locũ, simul efferens animas bonorũ festinantes & vociferãtes. nam cùm in vmbra sunt, exaudire desinũt harmoniã cœli. simul etiã animæ quæ infrà sunt supplicia luentiũ tunc per vmbrã lamentãtes & conclamãtes adferũtur. Ideò in defectibus pleriq; solent æra pulsare, ac sonitũ fragoremq; aduersus animas edere. Terret eas etiã ea quæ dicitur facies, quando

Animarum post mortem status.

Lunę substantia.

propius accedũt horrẽda eis & terribilis apparẽs. Nõ eſt aũt talis. Sed ſicut noſtra terra ſinus habet profundos ac magnos, quorũ vnus per columnas. Herculis hac ad nos infundit, alter foris eſt maris Caſpij ac rubri: ſic in Luna etiã cauernæ ſunt & profunda. Cauernarũ eius maximã penetralia Hecates vocant, vbi aĩæ eorum quę iam natæ egerũt aut paſſę ſunt, rationem reddũt ac pœnas dant ſumuntq;. duę aliæ longæ dicuntur, quia per eas transmittuntur animę, alias à Luna verſus cœlum, alias verſus terram. appellantur autẽ partes Lunæ cœlo obuerſæ Elyſius cãpus: huc pertinẽtes, Proſerpinæ & Antichthonis, id eſt terræ oppoſitę. Nõ ſemper autẽ in Luna morãtur genij, ſed huc deſcendunt vt oracula procurent, & ſupremis adſunt orgijs atque ſacrificijs, puniunt flagitia, ſalutareſq; in bellis & mari adſulgent. Quod ſi quod horũ non rectè gerant, ſed pro libidine, aut iniuſta gratia vel odio: pœnas pendunt, detruduntur.n. rurſus in terram, & cum corporibus humanis conflictantur. E meliorum geniorum cenſu Saturnus ac qui cum eo fuere ſe dixerunt eſſe & antiquitates in Creta Idæi dactyli, in Phrygia Corybantes, & apud Lebadiam Boeotiæ Trophoniadæ, atque innumeri alij paſsim per orbem terrarũ: quorum ſacra, honores, & nomina etiamnũ manẽt: facultates quorundam optimam nactæ mutationẽ aliò tranſiuerunt. Naniſcuntur autem alij priùs, alij poſteriùs, mente ab animo ſecreta. ſecernitur verò amore ſolaris imaginis, per quã eſfulget id quod expetendum, pulcrum, diuinũ, beatumque eſt bonum, quod omnis natura, ſed alia alio modo, appetit. Nam ipſam quoque Lunã amore Solis adſiduò reuolui & cũ eo coire, ac fecunditatẽ ab eo captare. Animæ porrò natura ad Lunam deficit, veluti veſtigia quædam vitæ & ſomnia reſeruans. ac de hac rectè iſtud dictum exiſtimato.

Aſt anima, vt ſomnus, pernicibus auolat alis.

nõ.n. ſtatim atque à corpore ſoluta eſt hoc facit, ſed poſt modo, quando deſerta & ſola eſt, mente ſeparata. Et Homerus de omnibus, quæ dixit, maximè ſecũdum Deum videtur hæc pronunciaſſe

* *Poſt hos Alcidæ mihi ſeſe obiecit imago.*

Ipſe inter ſuperos etenim lætum exigit æuum.

Nam vnuſquiſque noſtrum ipſe bono eſt animo: neque cupiditas, vt neq; caro, neq; humores, ſed quod cogitamus intelligimus: & anima à mente effingitur, formatq; corpus & vndiquaq; amplectitur, & ab eo formã ipſius ſibi imprimit: vt etiam diu ab vtroque ſeparata, ſimilitudinem tamen eius effigiemque retineat, & imago rectè dicatur. Horum autem, ſicut diximus, elementũ eſt Luna, in quam animæ reſoluuntur, ſicut cadauera in terram celeriter quidem caſtæ quæ ocium & philoſophicã fuerunt amplexæ vitam. quæ dimiſſæ à mente, & motib. ad nihil porrò vtentes euaneſcunt. at verò animæ ambitioſorum, rebus gerendis, & amori corporum deditorum, itemque iracundorum aliæ veluti in ſomno recordatione rerum in vita geſtarum reminiſcentia tanquam ſomnijs vtuntur, vt Endymionis anima. poſtquam autẽ eas inconſtantia & mobilitas exturbat, trahitque à Luna ad alium ortum, non finit * ſed reuocat & demulcet. Exiguum.n. aut placidum aut conſtans nullũ eſt opus, quando abſque mẽte vis quæ varijs exagitatur motib. corpus arripit. Tityi quidem, Typhones, & is Typho qui Delphis occupatis oraculum vi & libidine ſua conturbauit, è numero iſtarum erant animarum, mentis expertes, ac tantùm vagis incitati cupiditatibus. Aliquanto pòſt tempore eas quoq; animas in ſe recepit Luna, atque cõpoſuit. Deinde mentẽ rurſus adſeminãte Sole, vitali eam vi excipiens, nouas facit animas: tertio loco terra corpus ſuppeditat. nihil.n. hæc poſt mortem dat, quæ ad generationem accipit. Sol autem accipit quidem nihil, recipit autem mentem quam dat. Luna & accipit, & dat, & componit, & diuidit, alia atque alia facultate. Lucina, cũ componit: Diana cũ diuidit dicta. Et de tribus Parcis Atropos circa Solem collocata, initium ortus præbet: Clotho circa Lunam vecta colligat & miſcet: vltima Lacheſis terrã contingit, eique plurimum fortunæ eſt admixtum. Quod.n. animę eſt expers, id ſui iuris non eſt ſed alteri ſe afficiendum præbet: mens imperium obtinet, neq; aliunde afficitur: mixtũ quippiã & medium anima. ſicut Luna etiam ex ſuperis & inferis mixta à Deo eſt, hanc ad Solem habens rationẽ, quam terra ad Lunã. Hęc, aiebat Sylla, ego audiui narrante hoſpite. ei autem expoſuerunt Saturni famuli atque cubicularij, vt quidem ipſe referebat. Vos, Lampria, veſtro arbitratu ſermonem hunc in quam lubebit partem accipietis.

PLVTARCHI

Commentarius, cur nunc Pythia non reddat oracula carmine.

BASILOCLES. Hoſpitũ, Philine, per donaria deducendo rem in profundã ꝑtraxiſtis veſperã. Ego quidẽ vos exſpectãdo defatigatus ſum. PHILINVS. Etenim, Baſilocles, tardè inceſsimus, interim ſeminantes ac metentes ſermones, qui Spartorum illorũ in morẽ bellicoſi & inſenſi ſubinde nobis ambulãtibus ſuppullulabant. BAS. Ergo aliquis alius eorum qui interfuere nobis compellandus eſt. aut vt nobis gratificaberis iſthæc narrãdo, quinam fuerint, & quorum ſermones? PHIL. Mea eſt hæc, ò Baſilocles, opera. nam reliquorũ in nullum facilè incides in vrbe. vidi.n. pleroſque rurſus in Corycium cum hoſpite & Lycuriam vnà ire. * adeò ſpectãdi, & nimis quàm amicitiæ ſtudioſus eſt hoſpes, magis etiam diſcendi litterarumque cupidus. Neque tamen hac maximè admirationem merentur: ſed manſuetudo peruenuſta, & in dubitando, ac repugnãdo acumen, adque reſpondendum facilitas ab omni remota contumacia. vt etiam primo congreſſu diceres, Proles boni parentis. * Noſti.n. Diogenianum optimũ virum? BAS. Ipſe quidem, Philine, eum non vidi. multi autem diuerſo de adoleſcente narrant. Sed quod nam aliud initium habuerunt ſermones, qua occaſione orti? PHIL. More ſuo, interpretes ſacrorũ agebant, nulla noſtrũ habita ratione, qui orabamus vt in pauca contraherẽt enarrationẽ, & pleraſq; inſcriptionum prętcrirẽt. Hoſpitem verò forma & artificũ ſtatuarũ mediocriter mouebant, qui (ut apparebat) multa præclara opera ſpectauiſſet. Aeris color.
Miratus autem fuit æris floridũ colorem, non ſitui aut ærugini ſimilem, ſed cyani tinctura rutilantẽ, ita vt etiã aliquid ad nauium rectores ſplẽdoris emitteret, ab his.n. ſpectare orſus eſt, cũ fortè marinæ eorũ ſtatuæ colore ac profundum relucẽte eſſent poſitæ. Numnam, aiebat, tẽperatione quadam & medicatione ęris priſci opifices vſi ſunt? nam Corinthiũ quidem æs non ars, ſed caſus tam elegante donauit colore, igne domum hauriente in qua aliquid auri & argẽti plurimũ verò æris repoſitum erat: quib. confuſis & in vnam cõflatis maſſam, à maiore copia æris nomen impoſitum eſt. Tum Theo ſubijciens: Nos, inquit, aliam rationẽ callidiorẽ inaudiuimus. Fabrum quendã ærarium Corinthi incidiſſe in capſam multo auro repletã, & cùm metueret ne palã fieret, hoc paulatim aurũ abſcidiſſe & æri ſenſim permiſcuiſſe, idque mirabili contemperatũ modo colorem pulcrũ fuiſſe adeptũ, magnoq; iccirco venditũ precio. Verùm & hoc, & illud, fabulæ ſunt. Apparet autem fuiſſe quandam mixturam & apparatũ: ſicut & nunc argento aurum admiſcentes, peculiarem quendã & artificioſum, vt verò mihi videtur, vitioſum & minimè pulcrũ pallorẽ faciunt. Quam ergo, aiebat Diogenianus, cauſam

putas

putas colori huic ęris fuisse? Et Theo, Quando, inquit, de ijs reb. quæ natura primæ erunt atq; sunt, ignem puta, aerem, terram, & aquam, nihil aliud æri accidit quàm solus aer, ab hoc illud affici liquet, atq; ob eius adsiduam præsentiam illud coloris discrimen consequi. Aut hoc quidem * antequã nasceretur Theogonis, vt est apud comicum. Sed quánam aer natura prędirus, qua facultate vtens contactu colorem hunc ęri induxerit cupis scire? Aiente Diogeniano, & quidem, inquit, ego quoque mi puer. Ergo communicata opera inquiramus. Idque primùm dispiciamus, cur de omnib. humorib. oleũ maximè ærugine oppleat. Non.n. videtur ipsum æri eam inducere, cùm purum & impollutum ei aptetur. Nequa quam, aiebat adolescens: sed alia videtur esse causa. ærugo enim oleo, quod tenue est & purum ac pellucidum, accedente maximè elucescit, cùm eam alij humores tegant. Tum Theo: Præclarè, inquit, mi puer: & * Considera autem sodes etiam eam quæ ab Aristotele adfertur causam. Volo, inquit. Is ergo tradit æruginẽ reliquis humoribus incidentibus obscurè elucere & dissipari, quod ij sint inæquales, neq; partes vna maneant: olei autem densitate eam cobiberi atq; colligi. Proinde si nos quoq; tale aliquid ponere possumus nõ planè nobis deerit huiusce difficultatis explicatus. Vt ergo iussimus, veniamq; dedimus, ita ferè is est locutus. Aer Delphicus crassus est, continuus, & ob reflexionem ac renisum à montibus vehemens, itemq; mordax: quod testatur nutrimenti cõcoctio. Subiens itaq; sua tenuitate, æs penetrat, atq; ex eo multam terrestremq́ue ęruginem eruit: eamq; rursum sua densitate comprimit, * quę non sinit, vt subsidens præ multitudine efflorescat, & in superficie splendorem atq; nitorem adipiscatur. Hæc nobis probantibus, hospes aiebat ad reddẽdam rationem sufficere alteram positionem. Nam tenuitas, dicebat, videbitur etiam ei quæ commemorata est aeris densitati aduersari. neq; adsciscitur necessariò. Ipsum.n. à seipso inueteratum æs exspirat æruginem, quam densitas continens atq; constringens, ob multitudinem adspectui exhibet. Sub hæc Theo: Quid verò, inquit, obstat ô hospes, quin idem sit & tenue & densum. sicut sunt serica & byssina texta, de quib. etiam Homerus dixit:

Odyss. r. 207

Lintea pexa, oleæ quis lentus defluit humor.

ostendens accuratam texturæ subtilitatem, quæ oleum non trãsmitteret, sed id ob densationẽ deflueret. Enimuerò non tantum ad æruginem foràs eruendam vti aliquis possit argumento à tenuitate aeria petito: sed & colorem ea videtur facere posse iucundiorem, quãdo cœruleo admiscetur. Secundum hæc silentio facto, rursum enarratores sacrorum oracula deprompserunt. Ibi cùm oraculum quoddam carmine editum recitaretur, de regno (nisi fallor) Aegonis Argiui: Diogenianus aiebat sæpenumero se admiratum fuisse versuum, quibus oracula

Carmina Pythię qualia.

exprimerentur, vtilitatem atq; vitia. Atqui Apollinẽ mosarum ducẽ esse, & ad quẽ non minus eloquentię, quàm cantilenæ & vocis elegantia pertineret, & qui Homerũ Hesiodumq; longè antecelleret facundia. tamen pleraq; oracula & contra metri leges, & vocabulorum prauitate peccare. Aderat vnà Serapio poeta, qui Athenis eò venerat. Is, putatis ergo, inquit, versus istos Apollinis esse? Sinamus verò eos, vti dicitis, Homericis & Hesiodeis pulcritudine longè inferiores esse. an non vtemur ijs vt optimè & pulcerrimè compositis, corrigentes iudicium quod de ijs praua consuetudine præoccupante fertur? Sub hæc Boëthus geometra, quẽ nolti iam in castra Epicuri trãsitũ parare, Audistine, ĩquit Pausoni pictori quid * contigerit? Non sanè, aiebat Serapio. Atqui dignum est auditu, inquit Boethus. Conduxerat is pingẽdum equũ qui sese volutaret: pinxit currentem. & locatore iniquè id ferente, ridẽs tabulam inuertit, vt inferis sursum elatis partibus equus iam non currens sed volutans sese videretur. Hoc ait Bio quibusdam etiam orationib. accidere quando inuertuntur. Itaq; & oracula aliqui non dicẽt bene habere, quia Deus eorũ sit autor: sed Dei non esse, quia sint vitiosa. Illud.n. incertum est: non elaborata esse oracula, vel te, Serapio, iudice liquet. pangis.n. carmina de reb. philosophicis & serijs, facultate autem, elegãtia, & apparatu dictionis magis ad Homerica atq; Hesiodea accedentia, q̃ aduersus Pythia editos. Tum Serapio, laboramus, inquit, aurium oculorumq; morbo, adsueti ob luxum & molliciem suauiora quę sunt, pulcra appellare. Fortasse autem Pythiã quoq; culpabimus, ꝙ non canit iucundiùs q̃ Glauce fidicina, neq; vnguentis oblinitur, neq; purpurã gestat: ab alijs repræhendentes quibusdam, ꝙ nõ casiam, ladanũ, thus, sed laurũ & hordeaceam suffit farinam. Non vides, aiebat, quanta sit venustas Sapphicorum carminum demulcentium auditores? at Sibylla furente ore, vt ait Heracletus, risus, ornatus, & fuci expertia sonans, Dei beneficio vocem ad c1ↄ annos continuat. Cadmum quoq; Pindarus inquit è Deo audiuisse non rectam musicã, neq; suauem, neq; delicatam, neq; cantu infracto. Voluptatẽ.n. nõ admittit quod integrũ est & castum: sed hic vnà cum voce proijcitur maxima eius pars, & (vt apparet) in aures hominũ confluxit. Hæc locuto Serapione Theo subridens, Serapio quidem, inquit, morẽ suum seruauit, vsusq: est occasione oblata contra voluptatem dicendi. Nos autem, Boethe, ꝙ Pythici versus Homericis sunt deteriores, nõ cẽseamus Apollinis esse: sed hoc initium motus subijciente, suo quanq; antistitarũ modo concitari. Etenim si scribenda fuissent, non enuncianda oracula, nõ puto nos litteras Deo imputaturos fuisse ac repręhẽsuros, ꝙ elegãtia regias non æquarent. Non.n. Dei est vox, non sonus, non dictio, non metrum, sed feminæ: ille duntaxat visa suggerit, lumenq; in animo excitat ad vidẽdum futura. talis est.n. instinctus furórve diuinus. Vniuersè autẽ vt dicã, vos Epicurei vates (de quib. te quoq; esse apparet) effugere non licet. Sed vitio datis priscis antistitis, ꝙ malis vsæ sunt versibus: itẽq; eas quæ hodie prorsa oratione & quibusuis vocabulis responsa dant, ne cogantur apud vos causam dicere propter mutilos elumbésve versus. *

Hæc Diogenianus, Noli, inquit, ludere obsecro, sed hanc nobis difficultatem explica, cõem omniũ. nemo enim aliorum etiam est, qui non causam quęrat, cur oraculum desierit versibus vti, At verò, subijciebat Theo, rursum mi adolescens videbimur malicia quadã enarratores suo munere defrandare. eos ergo sine priùs sua agere, postea per ocium disquires de ijs quę voles. Iam progressi perueneramus ad Hieronis tyranni statuã. Et hospes quanquam reliqua oĩa nosset, tñ pro sua facilitate auditorem se præbebat. verùm audiẽs suprà stetisse æreã Hieronis colũnam, quæ sponte sua cecidisset ea die, qua Hiero Syracusis mortẽ obijt, admirabatur. Ego similium memoriam casuũ renouaui. qualis est, quod oculi è statua Hie-

Prodigia.

ronis Spartani exciderunt antè q̃ ille ad Leuctra occubuit, ꝙ tũ stellæ perierunt, quas de nauali pugna ad Aegospotamos dedicauerat Lysander. ꝙ ex ipsius statua Lysandri lapidea, tantùm pullulauit syluestris herbæ, vt faciem eius tegeret. ꝙ sub Siciliensem Atheniensiũ calamitatem aureæ glandes de palma defluxerunt, & Palladij scutũ corui rostris tutuderunt. ꝙ Cnidiorum corona qoam Pharsaliæ saltatrici Philomelus Phocęorũ tyrannus dono dedit, eã è Græcia in Italiã profectã Metaponti perdidit, ludentem apud fanũ Apollinis. nam ad coronam impetu facto adolesceotes dũ de auro inter se pugnant, mulierẽ discerpserũt. Arilto eles quidẽ, solum Homerũ ait mouẽtia facere nomina, ob efficacitatem. Ego aoiẽ dicere ausim, quotquot hæc sunt donaria, maximè vnà eò diuina prouidentia ea moueri, eiusq; significationẽ præbere: nullamq; eorũ partẽ inanẽ aut sensus vacuã esse, sed repleta oĩa diuinitate. Nimirũ verò, aiebat Boethus. Non.n. satis est deum quouis mense in corpus includere mortale: nisi eum etiã cum omni lapide &

eos audiuimus dicere, tyrannide euersa voluisse Corinthios & aureã Pisæ statuã, & eum qui hæc est thesaurum vrbi suæ transcribere. Atq; id Delphos, vt iustũ, concessisse. Eleos, quòd inuidissent eã ipsis gloriã, decreto Corinthiorũ fuisse Istmia festiuitate prohibitos: quare postmodo nullus Eleorũ Isthmia certauit. Quod aũt Molionidę ab Hercule apud Cleonas sunt occisi, id nihil fecit ad excludendũ Eleos, quod nonnulli opinantur. contrà.n. ipsis conueniebat arcere, si ea de causa Corinthios offendissent. Hæc ego tum dixi. Cum autẽ Acanthiorũ & Brasidæ thesaurũ nobis trãseuntibus nobis interpres locũ monstraret, in quo ferrei obelisci Rhodopidis meretricis quondam fuerant siti: succensens Diogenianus, Fuit omnino, aiebat, eiusdẽ ciuitatis Rhodopidi locum præberet, quò decimas suarũ mercedum deponeret, & Aesopũ eius cõseruũ interficere. Et Serapio: Cur, inquit, isthæc tu indignè fers? quin oculos attollis, & aureã inter imperatores ac reges stantẽ Mnesaretam contẽplaris, quã Crates aiebat trophæum de intẽperantia Græcorũ esse statutam. Quã cùm vidisset adolescẽs, Atqui, dicebat, de Phryna hoc Crates pronunciauerat. Næ respondebat Serapio. Mnesarete.n. nomen fuit, sed Phrynes cognomentũ tulit ob pallorem. Multa autẽ nomina vidimus ab cognominib. occultari. Alexandri quidẽ matrẽ Polyxenã, porrò Myrtalem, Olympiadẽ, & Stratonicã dictam perhibent. Eumetin quoq; Corinthiã pleriq; à patre Cleobulo Cleobulinã vocant. Herophilam Erythream fatidica quòd esset, Sibyllã appellauerunt. Grãmaticos quoq; audies Ledã Nemesis, Orestẽ Achęi nomine adficientes. sed quomodo tu cẽses, (Thonem adspiciens hæc dicebat) hoc de Phryna crimẽ posse dilui? Ad hæc subridens Theo: Ita sanè, inquit, vt præterea & te culpem, qui leuissima Græcorum peccata insecteris. Sicut.n. Socrates in Callia id repræhendit, quòd vnguento tantùm inimicus, saltationes puerorũ, in caput prouolutiones, oscula, sanniones videret æquo aĩo: ita tu planè mihi videris à templo arcere mulierculã non liberaliter forma & ætate sua vsam: cùm autem videas cædiũ, bellorum deprædationumq́; primitijs ac decimis in orbem cingi deũ, non indignari, non miserari Græcos, pulcherrimorum donariorum turpissimas legens inscriptiones hasce: Brasidas & Acanthij de Atheniensibus, Atheniẽses de Corinthijs, Phocenses de Thessalis, Orneatæ de Sicyonijs, Amphictyones de Phocensibus. Nimirũ aũt soli Praxiteli Crates succensuit, qui hoc suæ amasiæ donum dedisset. cùm laudare eũ debuerit quòd aureis istis regib. apposuit aureã meretricẽ, diuitijs hoc exprobrans, quod nihil venerabile eis inest, nihil admirabile. Iustitiæ enim donaria, tẽperantię, magnanimitatis dedicare dijs reges & principes conueniebat: non aureæ & luxuriosæ abundantiæ, quæ obtingit interdũ etiam turpissimè viuentibus. Id verò nõ cõmemoras, aiebat alter interpretũ, quòd Crœsus hæc etiã ancillæ suæ panẽ pinsentis auream statuã posuit? non quidẽ ille per luxuriam insultans tẽplo, sed causam nactus iustã atq; honestã. Traditũ est.n. Alyatten Crœsi patrem inducta filio nouerca alios sustulisse liberos: nouercam Crœso insidiãtem, venenum pistrici dedisse, ac iussisse vt panẽ ex eo effictum Crœso daret. ea re clanculũ Crœso indicata, panẽ nouercę pueris istũ apposuisse. itaq; Crœsum regno potitum, veluti teste Deo gratiã bonam mulieri retulisse, laudabili sanè instituto. Itaq; dignũ est etiã vrbium si qua sunt talia donaria, ea venerari: quale in primis est Opuntiorũ. Cùm enim Phocensium tyranni multa aureorũ & argenteorũ donariorũ conflauissent, & ex ea massa cusam monetam per vrbes dispersissent, Opuntij tantum collegere, vt hydriã ex eo argenteã conficerẽt, eamq́; hæc dedicauerunt. Ego autẽ Myrinęos quoq; & Apolloniatas laudo, qui aureas messes huc miserunt. magis & Eretrienses ac Magnetas qui hominum primitijs Deũ donauerunt, vt frugum datorẽ, paternũ, genitalẽ, ac humanũ. Megarenses autẽ culpo, quòd soli ferè Deũ hæc hastatũ posuerunt de pugna, qua post bellũ Persicũ Athenienses, qui vrbem ipsorũ obtinebant, victos eiecerunt. Postea quidem temporis aureum Deo plectrum dedicauerũt: obtẽperãtes, vt apparet Scythino, qui sic de lyra scripsit: *

Concinnat hanc Apollo filius Iouis
Formosus, initia, finesq́; omnes continens,
Plectrumq́; splendidum Solis radios habens.

Hæc cùm Serapio aggrederetur aliquid de istis dicere, hospes: Iucundum quidem, inquit, est huiusmodi audire sermones. me autẽ necessitas cogit primũ propositũ reposcere de causa, cur Pythia desierit heroico alijsque carminibus oracula edere. Itaq;, si vobis est volentibus, reliquũ spectaculi in aliud reijcientes tempus, huc adsideamus, eaq́; de re cõmentemur. Nam hæc potissimũ ratio est, quæ oraculo fidem derogat: quòd alterutrum horum videtur esse, aut Pythiã nõ accedere ad locũ in quo numen est, aut spiritũ prorsus exstinctũ esse, & vim defecisse. Circumeuntes ergo cõsedimus in meridianis sedilibus templi, ponè fanum Telluris: in aquã cõtuentes, vt statim dixerit Boethus, ipsum locum hospitis dubitationi patrocinari. Erat enim ibi ad laticum exspirationẽ delubrum Musarum. vnde & ad libationes aquam sumebant, vt ait Simonides.

Vnde pollubris manuum latex pulcricomarum.
Musarum sursum hauritur.

rursusq́; idem paululum exquisitius, Clionem vocans castam procuratricem, ait

Mallutorum optabilis, rara, & veste carens aurea *
Odorata ex ambrosiis aqua penetralibus.

Non rectè ergo Eudoxus credidit ijs, qui hanc aquam Stygis vocari dixerunt. Musas verò vaticinio collocauerunt adsidentes, eiusq́; custodes ibi ad aquam & Telluris templum, cuius dicitur ipsum fuisse oraculum * numeris & carmine contentam diuinationem. Quidã etiã primum heroicum versum ibi aiunt auditum:

Congerite huc pennam volucres, & apes sua mella.

* quã obnoxia Deo facta amisit maiestatem. Tum Serapio: æquiora, inquit, hæc Boethe, & musis magis congruentia. Non.n. repugnandũ est Deo, neq; simul cum vaticinio prouidentia & numen tolli debent: sed quęrẽdæ sunt eorũ quę aduersari videntur solutiones, interim pia & à maioribus ad nos propagata persuasio non est prodenda. Rectè dicis, inquã ego, optime Serapio. Nam philosophiam quoq; non ideo pro deplorata habemus prorsus aut corrupta, quia antiquitus carmine suas sententias philosophi proferebãt, vt Orpheus, Hesiodus, Parmenides, Xenophanes, Empedocles, Thales: postea verò desierunt versibus vti, te dempto: cuius opera rursum in philosophiã poetica se ingerit, adolescentibus classicũ ingenuè canens. Neq; astrologiã contẽptiorem reddiderũt Aristarchus, Timocharis, Aristyllus, Hipparchus soluta oratione eam describentes: cùm de ea ante carmine scripsissent Eudoxus, Hesiodus, Thales, si quidẽ is autor verè est eius quæ ipsi inscribitur astrologiæ. Pindarus quoq; de modo cantilenæ neglecto sua ætate dubitare se fatetur, & mirari quòd * Nõ.n. iniquũ est aut absurdũ, causas quærere huiusmodi mutationũ: iniustũ verò est artes ipsas & facultates abolere, si quid in ijs mutatũ sit. Sub hæc Theo. Atqui isthæc, inquit, magnas re vera mutationes & innouationes passa sunt: oracula multa & dudũ prorsa oratione sunt edita, ac de rebus ea haud leuibus. Lacedæmonijs, vt scribit Thucydides, de bello cõtra Atheniẽses oraculũ scitãtibus Deus victoriã pollicitus est, seq́; vocatũ & nõ vocatũ auxilio futurũ. Et Pausaniã si non reducerẽt argentea * collectũ ire. Atheniẽsibus de expeditiõe in Siciliã cõsulẽtibus mãdauit, vt antistitã Mineruæ quæ Erythris erat, ducerẽt. Ei nomen erat Hesychia, quod significat quietem: & cessare ipsos ac quiescere Deus volebat. Dinomeni, Siculo de filijs

ora-

Meretricũ honores.

Varia eiusdem hominis nomina.

Crœsus ab ancilla seruatus.

Lib. I.
Oracula soluta oratione edita.

oraculū petenti, respōdit tres tyrannidē gesturos: cūq;
subiecisset Deinomenes, Quæ res nimirum Apollo do-
mine ijs vertet malè, Respōdit Deus, id quoq; se ei da-
re ac promittere. scitis autē Gelonē aqua intercute, Hie
ronē calculo renū diuexatos tyrānidem gessisse. tertius
Thrasybulus bellis seditionibusq; conflictatus imperio
quod non diu tenuit, eiectus fuit. Procles Epidauri tyrā-
nus cùm alios multos crudeliter nefarieq; necauit: tum
Timarchum, quē Athenis venientē cum pecunia hospi
tio comiter exceperat, interfecit, cadauerque eius storea
inuolutum in mare abiecit, vsus ad hæc Cleandri Aegi-
netæ opera, alijs ignorātibus. Postea rebus ipsius cōtur-
batis huc misit Cleontinū fratrē arcanè cōsulturum de
exsulio & migratione. Huic respondit Deus, Fugā se eo
& migrationē Procli concedere, quò is storeā deponi ab
Aegineta hospite iussisset, aut quò ceruus cornu abijcit.
Intelligens itaq; tyrannus, sibi à Deo imperari vt vel in
mare demergeret seipsum vel desoderet, (nā cerui cor-
nua delapsa in terrā desodiēdo tollūt è medio) paululum
expectauit: deinde rebus planè pessum euntibus profu-
git. nacti autē eū amici Timarchi interfecerūt, cadauerq;
in mare proiecerūt. Quod verò maximū est, rhetræ illę,
secundū quas Lacedæmoniorū remp. Lycurgus cōpo-
suit, soluta oratione ei datę sunt. Iā cū Alyrius, Herodo-
tus, Philochorus, & Ister, qui maximè in id incubuerūt
vt carmine dicta oracula cōscriberent, oracula ēt prorsa
oratione edita retulerint: Theopōpus, quo nemo homi-
nū diligētius oraculi huius res scrutatus est, vehementer
eos repręhēdit, qui putarēt illis tēporibus Pythiā carmi
ne non respondisse: & cū demonstrare vellet suā deinde
sn̄iam, admodū pauca oracula potuit proferre: quia nimi
rū reliqua iā tū soluto sermone ederētur. Nonnulla tamē
hodieq; carmine redduntur: quorū causa ēt rem celebrē
fecit. Est in Phocide tēplū Herculis mulierum osoris, &
statutum vt sacerdos toto anno mulieribus se abstineat.
itaq; ferè senibus id sacerdotium cōmittitur. Tn̄ paulo
antè tēpore adolescēs non malus, & liberali ingenio, id
munus occepit, puellā quandā tum amans. Is cū ab ini-
tio continens fuisq; potens amasiā fugeret, quodā tem-
pore eā, cùm ad ipsum quieti post conuiuiū & choreas
deditū irrueret consecit. Metuens ergo sibi & turbatus,
ad oraculū confugit, quæsiuitq; an aliqua sui peccati es-
set expiatio: hocq; illi datū est oraculū: Oīa necessaria cō
cedit Deus. Enimuerò dans hoc aliquis, nihil sine nume
ris hodie responderi, magis adhuc dubitauerit de priscis
temporibus, cū aliqn̄ soluta, interdū numeris adstricta
oratione fata Deus cecinerit. Sed neutrū, mi adolescens,
à rōne est alienū, modò rectas & puras de Deo habea-
mus opiniones: neq; putemus ipsum esse qui olim carmi
na cōposuerit, & nunc Pythiæ oracula subijciat, tanquā
per laruas ipse loquēs. Sed rursum par est de his aliquid
prolixius disserere ac percūctari. In pręsentia paucis hęc
in memoriā reuocemus, q̄ corpus īstrumētis vtitur mul
tis, corpore & eius membris aīus, qui est instrumentum
Dei. Est autē virtus instrumenti vt q̄ maximè qua fert
natura eius facultate imitetur vtentē ipso, opusq; edat *
notionis in ipso potens: ostēdere aūt nequit opifici purū,
& motus erroris q; vacuum, sed mixtū * Per se.n. nobis
ignotū est. aliud aūt & in alio apparens impletur eius na-
tura. Ac cerā quidē mitto, aurū, argentū, æs, & quæ alia
fingi possunt, excipiētia vnā formā impressę similitudi-
nis: aliud autē aliā differentiā imitando apponit. Et in spe
culis planis ac cauis & circū splendentibus simulacrorū
ab vna forma īnumeras effigies. sunt.n. * nihil neq; spe-
ciē magis, neq; vt instrumentū vsurpari natura obsequē
tius potest, q̄ Luna. Hæc splendorē à Sole accipiens &
igneū lumen, nō simile ad nos demittit, sed cū ipsa mix-
tū, colorē vimq; diuersam nāciscitur. calor etiā prorsus
discedit, & præ imbecillitate lumen deserit. Puto autem
intelligi id quod ab Heracleto est dictū, Regē cuius ora
culum Delphicū est neq; dicere neq; occultare, sed signi
ficare. His rectè dictis adiūge illud & considera, deū hac
Pythia vti ad visum, ad auditum sicut Sol vtitur Luna.
demonstrat per corpus mortale & aīam * quietem du-
cere, non potest autem mouēti immobilem se præbere
& sibi constantem: sed tanquā æstu & fluctibus exagita-
tur ac conturbatur motibus qui in ipsa sunt. Sicut enim
vertigo corporum quę circulo rotātur deorsum, nō cō-
stanter obtinet, sed circulo delata violēter, & natura de-
orsum vergentia turbidā quandā & incertā faciunt vo-
lutionē. ita qui enthusiasmus vocatur diuinus instinctus Enthusiasmi qualis
videtur mixtio quędā esse duarum motionum, quarum motus.
altera secundum adfectionē, altera secundum naturā fit
animi. Qn̄.n. animę expertibus corporibus & suo in sta-
tu permanentibus contra eorū naturā vim hanc inferre
non licet, vt si Kylindrum moueas Sphæræ aut cubi in
morē aut lyra pro tibia, buccina pro cithara vtaris: neq;
aliter ars vna quauis re vti potest q̄ eius fert natura. mul-
to minùs aīum motu suo sese cientē, ac impetu & rōne
præditum aliter q̄ insita ei vis aut habitus ferat, vsurpa-
re possis: neq; vllo pacto mēs musicæ exsors musicè, lit-
terarum rudis litteratè, indocta & inexercitata doctè
monebitur. Testem habeo etiā hac Homerum, qui cū
nihil ferè effici sine deo scribat, tn̄ non facit deum om-
nibus ad oīa vtentē, sed quolibet ad id, quod eius arti aut
facultati congrueret. An non.n. vides mi Diogeniane,
aiebat, Mineruā cū persuadere aliquid Achęis vult, Vlis-
sem ad hoc excitare? cùm fœdus cōfundere, Pandarum
quærere? cùm Troas in fugam vertere, ad Diomedem
se conferre? quia nimirum Diodemes robustus erat & Iliad.ε.
pugnax, Pandarus sagittādi peritus & fatuus, Vlisses pru 169.
dens & facundus. Non.n. idē sensit Homerus cum Pan- Iliad.δ.88.
daro: si tamen Pandarus autor huius est versiculi, Iliad.ε.181.

Deo volente, saligno in vimine naviges.

sed intellexit aliarum naturarum esse facultates ad alias
res: & suo quacunq; moueri modo, quātumuis vnicum
sit quod oēs mouet. Proinde sicut rem gradiendo desti-
natam mouens non incitat ad volatum, neq; blæsum ad
liquidè loquendum, neq; tenui voce hominem ad sono
rum sermonem: sed Battium etiam propterea puto cū
hæc oraculum consuluisset, in Africam fuisse missum vt
Cyrenā conderet, quia balbus homo & exili voce, inge-
nio ad regnum gerendum apto erat & ciuilis ac prudēs.
sic Pytia hac differendi vt quisquā hominum indiserta,
alioquin ingenua & vitæ honestè actæ, educata in do-
mo pauperum rusticorum, nihil ab arte aut alia experiē-
tia vel facultate secum ferrens, in oraculum descendit.
Sed sicut Xenophon censet sponsam ita debere in mari-
ti domum venire vt q̄ minimum viderit, q̄ minimū au-
diuerit: ita hæc imperita & ignara tantùm non oīum, &
verè quod ad mentem attinet virgo, ad Deum accedit.
Sed nos deū credimus erodijs, trochilis, & coruis vti, vt
earū auiū voce aliquid significet: neq; hoc postulamus,
vt quia deorum nuncij & præcones sunt, diserto oīa ser
mone enarrent: Pythię vocem & loquelam tanquam è
scena volumus non inconditā, non simplicem, sed cum
numero, fastu, figmentis nominum translationibus, &
tibiæ cantu nobis offerri. Quid ergo de antiquis dice-
mus? Non vnum, puto, sed multa. Primū.n. sicut dixi-
mus, pleraq; illæ ēt soluta oratione pronūciauerūt. De-
inde corporum quoq; temperies & naturas illud tem-
pus tulit ad poesin procliuiores: quibus statim studium
quoddam accidit & alacritas apparatusq; animi, & prō-
ptitudo gignitur, quæ leui extrinsecus principio & ex-
hortatione facultatis imaginantis opus habeat, qua sta-
tim trahantur ad crimen pangendū: non modò, vt Phi-
linus inquit, astrologi & philosophi, sed ēt in vino co-
piosiore, aut animi adfectionib. grauioribus, miseratio-
ne aliqua aut gaudio oborto dilabuntur ad suaue sonan-
tem vocem, amatorijsq; carminibus & cātilenis libri &
conuiuia sunt repleta. Et quod Euripides ait, quum qui an

tè à

tè à Musis sit alienus musicam ab Amore doceri, non hoc vult, facultatem poetices ac musicæ ab Amore ingenerari: sed insitã ac ociosè latentem excitari atq; calefieri. Alioqutn hospes, dicendum est neminem hodie amare, sed Cupidinẽ euanuisse: quia nemo verlibus & cantilenis iocosis, vt ait Pindarus, iaculatur dulcisonos hymnos. Atqui absurdũ hoc est. Nam multi amores hominum insiti ais ad musicam segnibus & malè compositis, vt tibia & lyra carent, loquaces tñ & seruidi haud minus sunt q̃ antiqui illi. Et nefas turpeq; sit dictu, amoris exsortem fuisse Academiam, ac Socratis & Platonis chorũ: quorum sermones licet legere amatorios, cũ carmina nulla reliquerint. Quid verò interest vtrum dicas solam de mulieribus Sapphonem amori deditam fuisse, aut solam Sibyllam, & Aristonicam, alias que carmine sortes quæ dixerunt, diuinas? Vinum quidem, vt aiebat Chæremon,

Bibentium contemperatur moribus:

at diuinãdi furor, vt & amoris, vtitur subiecta sibi facultate, & eo correptorũ vnumquenque pro ipsius mouet ingenio. Enimuerò Deum quoq; & Prouidentiam cõsiderantes, videbimus mutationem in melius esse factã. Visus.n. sermonis, similis videtur esse mutationi nomismatis: quorum vtrumq; aliud alio tẽpore valens, tũ probatur cùm notum est & vsitatum. Ac fuit sanè tempus, cùm pro nomismate sermonis homines vterentur metris, carminibus, cantilenis, oẽm historiam, oẽm philosophiam, oẽs deniq; euentus & res grauiorẽ requirentes orationem, ad poeticam & musicam applicantes. Nõ.n. nunc tantùm vix pauci intelligunt quæ tunc oẽs percipiebant, gaudebantq; ea cùm cantarentur opiliones, aratores, & aucupes, vt Pindarus ait: sed ob illius ætatis ad poesin facilitatẽ plerìq; lyra & carmine castigabãt aliorum mores, liberè loquebantur, hortabantur, fabulis & prouerbijs vtebãtur: quin & laudes deorum, vota, pæanes versibus & carmini includebãt. alij ob vim ingenij, alij propter cõsuetudinem. Itaq; vaticinationi etiã Deus elegantiam & ornatũ non inuidit, neq; Musas in honore alibi habitas hinc à suo tripode abegit: sed adduxit potiùs, poeticas amplexus indoles, atq; visa ipse subijciens, & excitans alacrem facundiam, vt concinnam, & quę in admiratione esset. Sed postquam vitæ vnà cum euẽtis & ingenijs facta mutatione, vsus superuacaneis rejectis aureis sese cincinnis exuit, & mollibus xystidibus, comam quoq; luxuriantem detondit, ac cothurnum deposuit, iamque homines frugalitate aduersus luxũ certare haud ineptè adsueuerũt, plusq; ornatus in simplici cultu ac tenui, q̃ superuacaneo & proteruo ponere: ibi tum orationis et simul mutato habitu, historia à carmine tanquam vehiculo descendit, & maximè pedestri sermone verum à fabulis secreuit. philosophia quoq; perspicuitatem & docendi vim ijs quæ terrerẽt animos antiquiora ducens, soluto sermone disputationes suas instituit. & Pythiam Apollo desinere iussit morẽ suum, cines Delphicos igni cremorum, Spartanos anguiuororum, oreanorũ viros, orempetarum fluuios nomine notantem. oraculisq; detrahens carmina, obscuras voces, ambages, perplexitatẽ, ita eam iussit consulentibus responsa dare, vt leges cum ciuitatibus, reges cũ populis, magistri cum discipulis loquuntur, ad euidentiam & probabilitatẽ ea accõmodãs. Probè enim tenendum est, Deum (vt ait Sophocles.)

Sapientibus per ambages fata eloqui,
Fatuis magistrum prorsus esse inutilem.

Illata oraculis perspicuitate, fides etiam sic mutauit cũ alijs rebus: vt cùm antiquitus quod insolens rarumq; esset, planeq; obscuritate & circuitionibus obductũ, plerìq; sub opinione diuinitatis alicuius pauidi venerarentur: postea apertè omnia & facilè, ac sine fastu & figmẽtis discere cupientes, poesin quæ oracula velabat incusauerint, non tantùm quia aduersaretur intelligentiæ in vero percipiendo, obscuritatem & vmbram dictis admiscens: sed quod iam trãslationes & ænigmata atq; ambiguitates, diuinationis quasi quosdam fucos, & effugium quibus ea se tueretur si quid secùs euenisset, suspecta haberẽt. Multos quoq; audiuisses, qui dicerẽt poetas quosdam etiamnũ apud oraculum desidere, qui voces exciperent, ijsq; subitò versus & numeros tanquã vasa quędam circumplicarent. Taceo quantum criminis oraculis attulerint Onomacriti illi, Prodotæ, & Kinesones, vt qui tragœdiam ijs fastumq; superuacaneũ apposuissent. * neq; adesse mutationes. Maximam poesi infamiã parauerunt circũforanei isti & circulatores, & scurræ magnæ Matris deorum ac Serapidis vagi: quorum alij ex tempore, alij sorte quadam ex quibusdam libellis oracula dabant, seruis & mulierculis, quas maximè numeri & nomina poetica monerent. Quę non minima fuit causa cur poetica tanquàm cõem se quæ videretur præbere impostoribus & præstigiatoribus ac fallis vatibus, tripode & veritate arceretur. Non itaq; miror, si veteribus interdum opus fuit ambiguitate, circuitione, & obscuritate quadam. Neq;.n. priuatus aliquis profectò de emẽdo mancipio oraculum consulebat, aut de conducendo opere: sed ciuitates admodum potentes, regesq; & tyranni nihil moderatum cogitantes Deum interrogabãt de rebus: quos iritare multa respondendo eorum voluntatibus aduersa, non erat ex vsu eorũ qui oraculum procurabant. Nam non obtemperat Euripidi deus legem hanc ferenti, Apollinem solùm canere fata hominibus debere. Ergo cùm vtatur administris & vatibus mortalibus, quorum eum par est curam gerere & custodire eos, ne deo sacri à malis interficiantur hominibus: non vult veritatem opprimere, sed eius explicationem poesi peruertens velut splendorẽ variè reflexũ & in multas diffissum partes, duriciemq; eius hoc pacto & rigorẽ aufert. Poterant etiam tyranni ignorari, & bella non præsentiri his igitur circumdabat suspiciosa verba & ambigua: quorum sentẽtia alijs ignota, consulentes non falleret, si animum aduerterent. Stultissimus itaq; est, qui calumniatur & culpat q̃ rebus ita mutatis deus non quo antè, sed alio nobis modo vult prodesse. Porrò autem nulla maior orationi à poetica vtilitas cõciliatur, q̃ quod numeris illigata & compræhensa faciliùs memoria tenentur ac seruantur. Antiquis verò multa opus fuit memoria, quibus multæ locorum notæ, tempora agendi, sacra deorũ trãsmarinorum, heroum reliquiæ occultæ, difficilesq; inuẽtu, & longè à Græcia dissitæ indicabãtur. Nam in Chiũ & Cretinum & * Nesichum & Phalãthum, multosq; alios expeditionum duces, qui coacti sunt signis quibusdam vti in inueniendo loco sedis & coloniæ concesso. Quidam etiam aberrauerunt, vt Battus. Huic enim dictum fuit, eiectum iri, si nõ eum occupasset locũ in quẽ mittebatur. deinde redijt quiritans. & deus sic respondẽs

Vrbi pecoris diues Libię mea non veniens
Notior est tibi, quàm qui venit. per mihi multum
Admiranda tua est certè sapientia visa:

sic eum denuò emisit. Lysander verò prorsus ignorans tumultum Orchalidem, qui & vulpium dicitur, & Hopolitam fluuium,

Terrigenamq; draconem à tergo qui subit astu:

prœlio victus in illis locis interfectus est ab Inachione Haliartio, qui in scuto insigne ferebat serpentem. Neq; necesse est apud vos horum probè gnaros plura id genus retentu & memoratu difficilia oracula antiquis data recitare. Res verò nostræ ætatis de quibus cõsulatur deus, ego quidem boni consulo & probo. Altum enim ocium est, & firma pax, finis bellorum & errorũ, nullæ seditiones, tyrannides nullæ, neq; alij morbi aut mala Græcię, quæ veluti multiplicibus medicamentis exquisitisq; indigeant. Vbi autem nihil est varium, arcanum, arduum, sed rebus vilibus & vulgaribus quæstiones tanquam in

schola

Oratio monetę similis.

I. Lib. mior.

Antiqua oracula cur versibus dicta.

ſchola proponuntur, An contrahendū matrimoniū, an nauigandum, an ſenerandum: & vbi maximę ciuitatum interrogationes de frugū & pabuli prouentu, de valetudine: ibi carmina circumponere, & fingere verborū ambages & notas quæſtionibus ſimplici & breui reſponſo opus habētibus, ambitioſi fuerit ſophiſtæ, qui oraculum gloriæ captandæ cauſa fucet. Pythia autē cùm ipſa indole eſt generoſa: tum ſi deſcēdit ad cortinam, & cum deo eſt, amplius * q̃ ipſa curet gloriam, & hominū vel laudes vel vituperationes. Ac fortaſſe nos quoq; ſic debebamus eſſe affecti. Nunc veluti ſoliciti ne decus ter milleannorum locus amittat, & oraculum quaſi ſophiſtę alicuius ſcholam deſerant nonnulli contemnentes, defendimus & cauſas rationesq́, fingimus de ij rebus quas neque ſcimus, neque ſcire nos conuenit: incuſantesque dictis conamur in aliam pertrahere ſententiam, quos miſſos facere potiùs debebamus. Etenim

Ante alios erit huic multo certe ægriùr ipſi, Odyſs. 296

qui ſic de dijs ſentit, vt hæc in aditu ſcripta ſapientū dicta Noris te ipſum, Ne quid nimis, probet, admireturq́; haud minimè ob breuitatem, ꝙ ſolidam & compactam in exigua mole habent ſnīam: oracula autem culpet, quia breuiter, ſimpliciter, ac recta pleraq; indicant. Ac talibus quidē ſapientū dictis idē vſu venit, quod in anguſtias cōtruſis fluminibus. non .n. perſpici quit ſenſus, neq; * Sed ſi conſideres quid ſcriptū ſit & dictū de eis ab his qui ſingulorum ſcrutati ſunt ſententiam, non facilè vllas prolixiores inuenies diſputationes. Enimuerò vt lineam rectam mathematici vocant breuiſſimū ab vno ad alterum termino ductum: ſic Pythię ſermo abſq; vllo flexu, circuitu, ambiguitate, fraude, rectà ad veritatem proficiſcēs quanquàm de ſua fide cauſæ dictionē non poſsit detrectare, tamen falſi à nemine in hunc vſq; diem conuicta eſt: ſed donarijs barbaricis Græcanicijq́; oraculum oppleuit. ędificiorum autem & Amphictyonicorum apparatuum elegantia: videtis nimirum ipſi pleraq; ijs adiecta, quæ antehac non erant, multa eorum quæ iam ruinam traherent & peſſum irent refecta. Sicut verò arboribus fecundis aliæ ſuppullulāt: ita etiam iuxta Delphos pubeſcit & adoleſcit Pylæa ob copiam eorum quæ hęc ſunt, figuram adepta formamq́; & ornatum templorum curiarum, aquarumq́; luſtraliū, quāta mille ab annis pręcedētibus nō habuit. Equidē ad Galaxiū Bœotiæ qui habitant, abundantia lactis ſenſerunt præſentiam dei:

Cum lac, ceu latices de fontibus, emanaret:
Doliaq́; implerent auidè: tunc amphora & vtres,
Seria tunc albo turgeret cuncta liquore,
Mulctraq́;, & e ligno diſtentas rumperet vrnas
Humor, ne vacuas ſuperarent vaſa per ædes.

Nobis autem Apollo ſplendidiora, meliora, & apertiora his ſigna præbuit, ex tanto qui pręceſſit ſqualore, ſolitudine, & pauperie ad tantas copias, ſplendorem, honorēq; nos euehens. Ego ſanè amo me ipſum eo nomine, ꝙ ad has res factus ſum alacer & vtilis cum Polycrate & Petræo. amo autem eum qui nobis huius cōditionis autor duxq́; fuit, & pleraq; horū excogitauit atq; adornauit * Sed fieri non potuit, vt tam ingens mutatio tantillo temporis ſpacio accideret hominū induſtria, deo non præſente, & diuinitatem oraculo largiēte. Verùm ſicut olim fuere, qui perplexitatem oraculorū obſcuritatemq́; vituperarent: ita hodie etiam ſunt, qui nimiam calumniētur ſimplicitatem. admodum ipſi & iniuſtè & fatuè adfecto animo. Nam pueri quando arcus cœleſtes, areas circa Solem aut Lunam, cometáſve vident: magis delectātur quàm Sole aut Luna conſpectis. Eodem modo hi ænigmata & allegorias mutatæ vaticinationis, quæ reflexionibus numinis ad mortalem & imaginātem vim animi conflat, deſiderant: cuius quando cauſam non ſatis audiunt, abeunt deo culpam imputantes, non nobis neq; ſibi ipſis: vt qui virium tantum non habeamus, vti noſtra ratione aſſequi dei cogitationem poſſimus.

PLVTARCHI,

Aduerſus Colotem, Liber.

COLOTES, quem Epicurus ſolebat Colotaram & Colotariū blandiēdi cauſa diminuta voce appellare, librū edidit hac inſcriptione, Secūdum aliorum philoſophorū decreta ne viui quidem poſſe: eumq́; regi Ptolemæo dedicauit. Quę verò nobis aduerſus Colotem diſputare ſubijt, exiſtimo te, Saturnine, cum voluptate lecturū ſi perſcripſero: vt qui honeſtis rebus antiquitatisq́; ſtudio tenearis, hanc maximè regiam delectationem eſſe cenſeas memoria complecti & in promptu habere quātum eius fieri poteſt, veterem doctrinam. Nuper, cùm is liber recitaretur, vnus de ſocijs noſtris Ariſtodemus Aegienſis, quem noſti, ſecta Academicus, & non ferulā geſtans quod aiunt, ſed ardentiſſimo inſtinctu Platonis orgia celebrans, neſcio quomodo præter morem ſuum ſilentium cùm tenuiſſet, & ad finem vſq; modeſtè auditorem ſe præbuiſſet: abſoluta lectione, Agedum, inquit, quémnam huic opponemus pro philoſophis propugnaturum? Non enim admodum probo Neſtorem, qui de IX heroibus cùm deberet præſtantiſſimum deligere, fortunę & forti rem commiſit. Atqui vides, aiebam, ipſum de ſortitioni præfeciſſe, vt prudentiſſimo homine eam moderante conficeretur. itaq;

Exijt è galea ſors exoptata Pelaſgis, Iliad.7.171
Aiacem pugna dedens Telamone creatum:
Sed tamen quando tu deligere iubes,
Quonam diuini pacto obliuiſcar Vliſſis? Iliad.2.143

Vide ergo ac meditare, qua ratione hominem vlciſcaris. Atqui, aiebat Ariſtodemus, meminiſti Platonē, cū puero iraſceretur, nō ipſum verbera ingeſiſſe, ſed hoc Speuſippo mādauiſſe, ꝙ ſe animo commoto eſſe diceret. Ita tu quoq; nunc meo loco hominem tracta vt libet: ipſe enim iratus ſum. In eandem ſententiam alij etiam exhortantibus: Dicēdum ergo eſt, inquam. Vereor autem ne videar ipſe quoq; maiore q̃ par ē ſtudio aduerſus hūc librum contendere. Propterea quod quidam ruſticitate & ſcurrilitate atq; petulantia nimia elatus, fenum Socrati edendum obtulit, loco panis, cùm nihil hic ſe certò ſcire pronunciaret: interrogauitq́; cur cibum nō in aurem, ſed in os imponeret. Sed fortaſſis hæc riſum alicui concitent, manſuetudinē & comitatē Socratis conſiderāti.

Sed integro iam pro Graiorum exercitu,

id eſt reliquis philoſophis, de quorū numero ſunt Democritus, Plato, Empedocles, Parmenides, Meliſſus, ita traductis tacere turpe eſt: ac præterea nefas etiā aliquid de ſumma pro illis dicendi libertate remittere, qui tantā philoſophię gloriam parauerint. Etenim vitam quidem nobis parētes deorum auxilio largiti ſunt. à philoſophis autē iuris & legū adiutricē doctrinā, & quæ cupiditates coërceat accipiētes, bene nos viuere putamus. eſt autem bene viuere, amicè & ſocietati hominum conueniēter, temperanterq́, & iuſtè viuere. Atqui horum nihil nobis relinquūt, qui ſummū bonū circa ventrem eſſe clamāt, & voluptate vndiq; reiecta vniuerſas virtutes ne pertuſo quidē ære emerent. Vitioſa eſt etiam eorū de dijs & aīo rō: hunc .n. perire diſſolutum, illos nullam rerum humanarū curā gerere aiunt. Alios philoſophos hi repræhēdunt ſapientiæ nomine, ꝙ vitam è medio tollant: illi eos, ꝙ turpiter & belluino more viuere nos doceāt. Atque hæc quidē ſparſa ſunt per Epicuri diſputationes, & philoſophiā eius. Colotē autē voces quaſdā rerum inanes auellēdo, & partes ſermonū ac fruſtra affirmationis & intelligentiā fidemq́; conciliantis rōnis expertia cōtrahendo librū compoſuiſſe, quaſi forum quoddam aut

tabulam

tabulam monstrorũ, oĩum optimè vos nostis, qui in manibus habetis scripta antiquorũ. Mihi verò videtur sicut Lydus ille aperire aduersus seipsum, non vnicam ianuam, sed plurimis difficultatibus & maximis inuoluere Epicurum. Initium.n.facis à Democrito, cui quidem præclaram & dignam persoluit mercedẽ. Et sanè longo tempore Epicurus se Democriteum professus est. quod & alij dicunt, & Leonteus vnus de summis Epicuri discipulis ad Lycophronam scribit, honorem haberi Democrito ab Epicuro, quia is primus rectam cognitionẽ attigerit, ac primus in principia naturæ inciderit, vnde vniuersa tractatio Democritia appelletur. Metrodorus verò apertè de philosophia dixit, Nisi præiuisset Democritus, Epicurum nunq̃ fuisse ad sapientiam peruenturũ. At verò si secundum Democriti decreta viui non potest, ridiculus Epicurus, qui ad non viuendum ducẽtem sequatur. Huic primum id vitio dat, q̃ vnamquãq; rem adferens non magis talem q̃ talem esse, vitam confuderit. Atqui tantum abest hoc vt senserit Democritus, vt etiam Protagoram sophistam hoc adfirmantem impugnauerit, ac multa & probabilia contra eum scripserit. Quæ cùm ne per somnum quidem vidisset Colotes, lesus est in verbis eius, quibus definit non magis den esse q̃ meden: den nominans corpus, meden inane, quasi hoc quoq; suam quandam naturam & substantiam haberet. Enimuerò qui sentiret nihil magis tale esse q̃ tale Epicureum sequeretur decretum, quo omnia sensus visa vera statuuntur esse. Nam si duobus dicentibus altero austerum esse vinum, altero dulce, neutrius sensus fallit: qui magis austerum erit vinum q̃ dulce? quin & eodem lauacro vides vnum vt calido, alterum vt frigido vti: cùm hic calidam, ille frigidam affundi iubeat. & ferunt Spartanam quandam mulierem accessisse ad Berenicẽ Deiotari vxorem, cumq; inuicem appropinquassent, auersas fuisse, q̃ vnguentum altera, altera butyrum olfaciens auersaretur. Si ergo vna sensio non est verior quàm altera, consentaneum est aquam non magis frigidam esse q̃ calidam, & vnguentum butyro non meliùs olere, non deterius. nã qui aliud alij videri ait, is imprudens vtrũq; affirmat esse. Illæ autem multorum sermone tritæ concinnitates & proportiones meatuum in sentiẽdi instrumentis, & multiplices seminum permixtiones, quę omnibus saporibus, odoribus, coloribusq; inspersa aiũt sensum mouere ad alias aliorum qualitates percipiendũ: an non recta eos adigunt ad dicendum, aliud alio nõ magis esse tale? Etenim quando refellere hos volunt, qui sensus fallere ideò aiunt, quòd vident diuerse ab eadem re nos affici: docẽt confusis atq; permixtis simul omnibus cùm natura sit comparatũ vt aliud alij quadret, non esse contactum aut appræhensionẽ eiusdem qualitatis, neq; à re subiecta omnes omnibus partibus eodẽ modo adfici: sed eas tantùm vnicuiq; occurrere, ad quas sensum habet mensura respondente concinnatum. itaq; non rectè nos de eo certare, rem esse albam aut non albam: dũ nostrum sensum volumus defendere, alienum impugnare. nulli enim sensioni repugnandũ esse, cùm quæuis aliquid appræhendat ex illa multiplici mixtura: quęuis id, quod ei est accommodatum & conueniens. neq; de toto pronunciandum esse, cùm partes duntaxat attingantur: neq; putandum omnes debere eodem modo à re eadem affici, cùm alius alia eius vi & facultate afficiatur. Quærendúmne iam est, quínam homines nõ magis hoc quàm illud esse rebus inferant? certè hi, qui omnis generis qualitatum sensilium mixturam statuunt, * confusionem qualis est musti * * fatenturq; suos canones perire ipsis, & omnino aboleri facultatem iudicandi, si vllum sensile sincerum relinquerent, non vnumquodq; multa facerẽt. Vide iam, quæ de vini calore secum disputantem Polyænum in conuiuio Epicurus facit. Dicente enim Polyæno, Negásne Epicure vinum calefacere? subiecit quidam, Non vniuersè de vino pronunciari esse ei vim calefaciendi. & paulo pòst. videtur enim vniuersè non habere facultatem calefaciẽdi vinum: tantillum autem huncce calefacere posse dicemus. Rursumq; rationem reddens, collisiones & disseminationes atomorum, aliorumq; admixtiones & adiũctiones causatus in vini cum corpore cõmixtiones, hæc addit. Itaq; vniuersè dicendum non est vinum esse vi calefaciendi præditum: sed tantùm vini huiusmodi itaque adfectam naturam calefacere posse, aut refrigerare. Insunt enim in tali congerie etiã tales naturæ, è quibus frigus confici possit, si ita vsus ferat, vt alijs adiunctę naturam frigefactionis præstent. Vnde per errorem alij vinũ vniuersè frigefaciens dixerunt, alij calefaciens. Sanè qui plerosq; errauisse ait, q̃ calefaciens id quod calefacit, frigefaciens id quod frigefacit censuerunt: ipse decipitur, si non sentit ex suis verbis hoc consequi, nisi magis esse tale quàm tale. Addit porrò, sæpe vinum in corpus ita venire, vt neq; calorem neq; frigus inferẽtem vim secum adferat: sed commota mole & facta corporum mutatione atomi quæ calorem inducunt aliquando (inquit) coëuntes sua multitudine calorem & inflammationẽ corpori præbent: aliquando elapsæ frigus gignunt. Porrò autẽ his licet adijcere ea quæ habentur & dicuntur amara, dulcia, purgantia, soporifera, lucida quorum nullũ perfectam in sese haberet qualitatem & vim agendi potiùs quàm patiendi vbi in corpora incidunt, sed aliam in alijs nancisci differentiam ac temperiem, haudo obscurè Colotes sentit. Ipse quidem Epicurus in secundo aduersus Theophrastum libro negãs corporibus innasci colores, sed generari secundum quasdam ordinationes & positus respectu visus, hac ratione inquit corpus non magis effici coloris expers quàm coloratum. Suprà autem in hanc sententiam scripserat. Cæterum etiã absq; hac parte, nescio quo pacto oporteat ista, quæ in tenebris sunt, colorata dicere. Atqui sæpenumerò aere tenebroso circumfuso, alij sentiunt discrimen colorum, alij non sentiunt ob visus hebetudinem. deinde ingressi in domum tenebricosam, initiò nullũ colorem videmus parua mora ibi facta, videmus. Ergo vnũquodq; corpus dicemus non magis habere q̃ non habere colorem. Si autem color ex eorum est censu quæ aliò referũtur, albedo quoq; respectu alterius albedo erit, & cœruleum. & si hæc, etiã amarum & dulce: fietque, vt de nulla non qualitate verè dicatur, eã nõ magis esse quàm esse. talis enim erit quæuis, qualis est sentientis affectio. Proinde cœno, in quo iacere ait eos qui res non magis hoc quam illud esse pronunciant, sese & magistrum suum perfundit Colotes. An verò hic tantum egregrius ille

Alijs mederi vult, ipse vlceribus scatens?

Non profectò. Sed magis etiã in secunda repræhensione imprudens cum Democrito Epicurum è vita exturbat. Quod enim ille dixit instituto hominum esse colorem, itemq; dulcedinem, & concretionem * atomos ait dici à Democrito sensibus. & qui perseueret in hac sententia, eamq; sequatur, non posse intelligere viuátne ipse an sit mortuus. Nihil habeo, quod contra hæc dicã. hoc autem possum affirmare, tam non posse à decretis Epicuri ea separari, q̃ ipsi figuram & grauitatem ab atomo negãt disiungi. Quid enim dicit Democritus? substantias multitudine infinita, diuisionis & differentiæ, qualitatis quoq; & affectionis experses in vacuo ferri dispersas. quæ si inuicem appropinquent, aut incidant, aut sese complectantur, congeriem videri aliam ignem, aliã aquam, aliã plantam, aliam hominem. esse autem omnes atomos, quas ideas seu formas ipse appellet, aliud nihil. Nam ex eo quod non est, nihil fieri. ex ijs quę sunt, nihil nasci, cùm ob soliditatẽ neq; adfici possint atomi, neq; mutari. vnde neq; color ex carentibus colore, neq; natura aut anima è qualitate nulla præditis omnemque affectionem subterfugientibus exsistat. Reprahendendus ergo Democritus, non quod sit ea confessus quæ principijs

Democritus defenditur.

Epicuri de sensibus opinio refellitur.

Vinum an calidum.

De coloribus.

Democriti ortũ rerum negantis sententia.

cipijs eueniunt:sed ꝙ principia posuit, quibus isthęc accidunt. Nó enim debuit immutabilia ponere principia: * aut positis non sentire tolli omnis generationem quali- * tatis:& negare hoc absurdo conspecto. Imprudentissi- * mè autem Epicurus ait, eum ponere principia eadem, & negare instituto homioum colorem, saporé, reliquasq; qualitates esse. Iam si negare hoc est, nónne fatetur eum facere tale aliquid, quale ipse solet Epicurus? Etenim hic prouidentiam tollens, profitetur tamen pietatem se relinquere:& cùm vuluptatis gratia amicitiam expetat, ob amicos tolerare grauissimos dolores: ponensq; infi- * nitum esse Vniuersum, superiorem inferioremq; locum non negare. Equidem poculo accepto licet bibere quátum velis, reliquum omittere. At in disputatione maximè tenendum memoria est sapiens illud dictum, Quorum principia non sunt necessaria, eorum fines necessarios esse. Quapropter hæc necessitas Epicuro incúbit, vt cùm posuerit, aut potiùs hoc postulatum Democrito suffuratus sit, atomos esse oīnm principia rerum, idq; decretum primis eius probabilibus exornauerit rationibus: ebibat etiam illud molestum, aut demonstret quomodo qualitatis omnis expertia solo coitu omnigenas qualitates produxerint. Verbi gratia calor quem nos vocamus, vnde venit, vnde incidit atomis, si neq; conuenerunt calore præditæ, neq; cógressas aliquid calidas fecit. illud enim est qualitatem habentis, hoc ad recipiendum natura idonei: quorum vos neutrum atomis conuenire dicitis, propterea quia interitus sint expertes. Quid ergo? an non Plato, inquies, etiam, atq; Aristoteles & Xenocrates aurum ex non auro, lapidem ex non lapide, & reliqua omnia è quatuor primis & simplicibus nasci dicunt corporibus? Omnino. Verum his statim ad quanuis rem procreandam coëunt principia, magnamq; veluti stipem conferunt suas quodq; qualitates: & vbi congressa sunt cum siccis humida, cum frigidis calida, cum duris mollia, mouentia cùm his quæ inuicé adficiuntur: facta mutatione per tota, diuersam diuersa cótemperatione producút formá. Atomus cú ipsa ex sese vacua est omnis genitalis facultatis, tum in aliam incidens, fragorem ob duriciem & rigiditatem, aliud nihil efficit. sed feriunt & feriuntur mutuò per omne tempus:& non modò nullum animal, nullam animam aut rem naturalem, sed ne aceruum quidem aut numerum cóficere possunt, assiduò exagitatæ & diuulsæ. At Colotes tanquàm cum indocto rege colloquens, rursum Empedoclem insectatur, quòd is ita scripsisset.

Empedoclis de natura sententia defenditur.

Nunc aliud dicam tibi. non mortalibus vllis
Natura est: neq; res crudeli morte abolentur.
Mixtio sed tantùm, & rebus secretio mixtis
Accidit: hoc homines naturam nomine dicunt.

Hæc ego non video repugnent vitæ, si qui opinátur neque oriri id quod nó est, neq; interire quod est: sed eorú quæ sunt coitioni generationis, dissipationi interitus nomen inditum. Nam id quidem apertè Empedocles ostédit naturam se pro ortu posuisse, cùm mortem ei opponit. Qui verò mixtioni ortus, interitus dissolutioni tribuunt, ij si nó viuunt, neq; possunt viuere: quid hi aliud faciunt? Sanè Empedocles elementa glutinans & concinnás caloribus, molliciebus, humiditatibusq;, mixtionem ijs & concretionem in vnum vtcunq; tribuit. At qui immutabiles & omnis consensus vacuas atomos in vnum cogunt, ij nihil ex ipsis, sed ipsarum crebros & cótinentes ictus faciút. Etenim complexio dissolutionem prohibens, magis intendit collisionem: vt neq; mixtio fiat, neq; glutinatio, sed tumultus & pugna, quam illi generationem ducunt. Quæ verò momento téporis núc quidem abeunt ob relisionem, nunc progrediuntur ictu languente, duplo amplius tempore à se absunt inuicem, vt nó contingant se neq; mutuò appropinquent: vt ne animæ expers quidem possit ab ijs effici quicquam. At verò sensus, anima, mens, intelligentia quomodo in inani exsistant & atomis: cùm hęc neq; pro se qualitaté habeant, neq; coitu sese adficiant muténtue inuicem: neq; earum congressus contemperationem, mixturá aut coalitionem efficiat, sed ictus & repulsas. Itaq; his decretis vita tollitur, & animal esse negatur, inania, nulli affectioni obnoxia, qualitate carentia, mixtionisq; non capacia ponentium principia.

Aduersus atomos.

Quo modo ergo relinquunt Epicurei naturam, animam, animal? Eo, quo iusiurandum, preces, sacrificia, venerationem deorum: verbo scilicet, & simulando ac nominádo ea, quę suis principijs & decretis tollunt. Sic quidem id quod natum est naturam, & quod ortum est generationé vocant, vt qui translato vocabulo ligna rogum, & consonantia corpora consonantiam dicunt. Iam vnde venit Colotæ in mentem, vt huiusmodi voces Empeducli obijceret: Quid defatigamus « nos ipsos nostri causa, & res alias appetimus, alias decli- « namus? quando neq; ipsi sumus, neq; cum alijs viuen- « tibus agimus? Enimuerò, diceret aliquis, bono es animo « mi Colotarium, nemo vetat te pro teipso esse industriú, docens Colotis naturam nihil esse aliud ꝗ ipsum Colotem: neq; te res gerere prohibet (res auté vobis sunt voluptates) ostendens non esse naturam placentarú, odorú, rei venereæ, esse autem placentas, vnguenta, mulieres. Nam neq; grammaticus dicés vim Herculeam esse ip- Odyss. sum Herculem * neq; qui consonantias ac trabiú pro- 600. iecturas dicunt, sonos esse & trabes negant. quando etiá animá quidam & intelligétiam tollentes, neq; ipsum viuere, neq; intelligere videntur negare. Cæterum quádo Epicurus dicit, Eorú quę sunt, natura est corpora & inane, sic ne accipiemus, vt naturá intelligamus aliquid esse præter ea quæ sunt? aut vt ea quæ sunt innuerit esse, nihil præterea? sicut. s. inanis. naturam ipsum inane, atque adeò vniuersa Vniuersi naturá solet appellare. Ac si quis * quærat, Quid ais Epicure, hoc inane esse, illud inanis naturam? Oino, dicet. & instituto hominum atq; vsu recepta est hæc nominum communicatio. Adsentior. Quid * ergo aliud fecit Empedocles, docens naturam nihil esse ab eo quod nascitur diuersú, neq; morté à moriéte. Sed sicut poetæ sæpenumerò simulacra effingentes dicunt,

Intus erant Lis, atq; Tumultus, Perniciesq;.

sic ortum quendam & interitú vulgò tribuunt ijs quæ nascuntur aut dissoluuntur. Tantum absuit vt moueret res loco, & ijs quæ sensui apparent repugnaret, vt ne vocé quidé vsitata significatióe expulerit. sed quátú illa erroris dánosi rebus inferre poterat, id amoliés, rursus cósuetum vocabulis vsum reddidit in his versibus.

Ergo vir mixtis apparet quando elementis,
Brutorum vel agreste genus, fruticesue videntur,
Aut volucres: nasci tunc hæc dicunt, & oriri:
Cum secernuntur, mortem miseram interitumq;
Appellant.—

Hos versus quanquam adduxit Colotes ipse, non tamé intellexit hoés, feras frutices, aues ab Empedocle nó tolli, cùm ea dicat mixtione elementorum absolui. Neque verò dum ostendit vbi qui his concretionibus & secretionibus ortum quendam, & miserum interitum mortemq; imputant, à vero aberrent: ideò vetuit de re ipsa nos vocibus vsitatis loqui. Mihi profectò non hanc verborum translationem Empedocles voluisse videtur mutare, sed (vt dictum est) de re ipsa ei controuersiam fuisse cum ijs, qui ortum ex eo quod non esset naturę vocabulo notabant. Idq; hi maximè indicant versus.

Stulta, & prolixas non admittentia curas
Pectora: qui sperant exsistere posse, quod antè
Non fuit, aut vllam rem pessum protinus ire.

Hi quidem versus, eius sunt qui alta voce inclamet auritis hominibus, non se ortum, sed ex eo quod non sit ortum negare: neq; interitum, sed eum interitum quo res in nihilum redigatur. Nam si quis non ita inhumaniter, non etiam ita fatuè calumniari vellet: id quod sequitur

diuersam

diuersam in partẽ vituperare posset. dicẽte Empedocle.

Non animo prudens homo quod præsentiat vllus.
Dum viuunt (namq; hoc vitai nomine signant.)
Sunt, & fortuna tum conflictantur vtraq;.
* *Ante ortum nihil est homo, nec post funera quicquam.*

Hæc enim non sunt negantis esse eos qui nati sunt & viuũt: sed eius, qui censeat esse & eos qui nati nondũ sunt, & qui iam mortem obiuerũt. Sed Colotes omnino hoc non obiecit. Dicit autem de sententia Empedoclis nũquam nos ægrotaturos, nunquam saucios fore. At quomodo is, qui ante ac post vitam ait cuiuis bona & mala adesse, non hoc relinquit vt is afficiatur. Quorum tandẽ, Colota, est non vulnerari, non in morbos incidere? Vestrum, qui ex atomis & inani estis compacti, quorũ neutri sensus inest. Neq; hoc adeò est atrox. Sed id, quod voluptatem quoq; vobis quod afferat nõ habetis: atomo vim efficientium non recipiente, inani ab his non patiente se affici. Sed quando Colotes deinceps vnà cum Democrito voluit defodere Parmenidem: ego autem huius causa præterita Empedocleam adduxi, vt magis conuenientia prioribus criminationibus: redeamus nunc ad Parmenidẽ. Dicit Colotes eum turpia protulisse sophismata. Atqui his Parmenides neq; amicitiæ infamiam, neque studio voluptatum ferociam adiecit, neq; honesto suam dignitatem qua per se ad sui appetitum traheret ademit, neq; de dijs receptas sententias conturbauit. Neq; videò cur viuere nos prohibuerit eò, quia Vniuersum vnũ dixit esse. Etenim Epicurus quando Vniuersum dicit esse infinitum, ortus occasusq; expers, itemq; incrementi & decrementi: tanquam de vno differit Vniuerso. Ab initio autem tractationis cùm dixisset naturam rerũ corpora esse & inane: veluti vnicam in duas diuisit partes: quarum altera cùm re vera sit nihil, à vobis autem appellatur intactile, vacuũ, corporis expers: etiam vobis Vniuersum est vnũ, nisi inanibus vti vocibus velitis de inani aduersus antiquos vmbratilem committentes pugnã. Sed infinita me hercle numero corpora sunt de Epicuri sententia, & fit vnumquodq; eorum quæ apparẽt ex ijs. Videte quas ortui rerum causas adsignetis; infinitatẽ & inane: quorum hoc agendi & patiendi exsors, corpore ẽt carens: illa ordinis rationisq; expers compræhẽdi nequit, ipsa sese conturbans ac perimens, quia ob multitudinem definiri non potest. At verò Parmenides neq; ignem sustulit, neq; aquam, neque præcipitium, neq; vrbes, vt ait Colotes, in Europa & Asia habitatas. qui etiam propter * mundum fecit: miscens q; principia splendidum & tenebrosum, ex his & per hæc omnia quæ videntur conficit. Nam & de terra multa dixit, & de cœlo Sole, Lu- * na, ac sideribus, ac hominum procreatione: nihil eorum quæ præcipua sunt non distinctè descripsit, vtpote homo antiquus in physiologia, & qui propriam non alienam conscriberet philosophiam. Quoniam autem omnibus alijs, ipso etiam Socrate prior sensit naturam habere opinione aliquid, aliquid mente compræhendẽdũ: est autẽ opinabile istud inconstans & varijs motionibus ac mutationibus obnoxium, & quod ob incremẽta ac decrementa alium ad alia respectum habens non semper eodem modo sensum afficiat: intelligibile verò alia species, quod est, vt ipse cecinit,

Aeternum, integrum semper, semperq; quiescens,

suiq; simile & constanter suam naturam conseruans. hæc vocabulis calumniã struens Colotes, ac de rebus ad verba trahens disputationem, simpliciter ait Parmenidem quia vnum ens ponat, omnes res abolere. Ille verò neutram abolet naturam, sed vtriq; id quod ei conuenit tribuens, in forma vnius & Entis ponit intelligibilem. Ens quidem vt æternũ & interitus securum. Vnum autem ob similitudinem sui plius, & quia nullam admittit differentiam appellãs. In forma porrò inordinata & in motu versante sensilem naturam collocat. Atq; etiam videre licet quomodo ea sentiat iudicari.

Aut verum certa poteris cognoscere mente,

nimirum intelligibilem & semper eodem modo habẽtem naturam attingente:

Siue hominum sensus, quibus haud iam certa fides est:

quòd scilicet opiniones hominũ versantur ijs in rebus, quæ omnis generis mutationes, motus, inæqualitatesq; admittũt. Et verò qui reliquisset opinionem & sensum Parmenides, sublato opinabili & sensili, dici nõ potest. Sed quia ei, quod verè est, conuenit permanere in sua natura, ista autẽ alia modò sunt, modò nõ sunt, semperque mutant suã naturã: statuit hæc aliã q̃ quæ semper sunt appellationẽ requirere. Ergo hæc oratio, qua Ens vnũ esse pronunciatur, non negat multa ista & sensilia, sed ostendit quid ab intelligibili natura differant. Quod discrimẽ plenius etiam in idearum tractatione monstrans, Colotæ ansam reprehendendi dedit. itaq; deinceps etiã quid contra eum dixerit, videamus. Ac primùm diligentiam & multiplicẽ scientiã consideremus huius. s. philosophi: qui Platonis sniam secutos esse ait Aristotelẽ, Xenocratẽ, Theophrastũ, omnesq; Peripateticos. Qua. n. in parte terræ non habitabilis scripsit librũ suũ, vt hac accusatione recepta nõ liceat tibi istorũ libros in manus sumere, & legere Aristotelis De cœlo & aĩa, Theophrasti aduersus physicos scripta, Heracleti Zoroastrẽ, de ijs quæ sunt apud inferos, de difficilibus naturæ quæstionibus, Dicæarchi de anima? quibus in libris hi de præcipuis & maximis philosophiæ naturalis capitibus Platonẽ continenter impugnant atq; subruunt. Et quidẽ Peripateticorum reliquorũ summus Strato neq; cũ Aristotele sentit multis de rebus, & de motu, mente, aĩa, ortu, cõtraria Platonicis defendit. deniq; mũdũ ipsum aĩal esse negat, & naturalia cõmutari fortunę, casu initiũ motus naturæ præbẽte, itaq; hos porrò absolui. Ideas aĩt Platonicas Aristoteles vbiq; incessens dictis, in moralibus, in naturalib. cõmẽtarijs, in ijs quę exotericæ seu extraneæ vocantur disputationibus, visus est quibusdã maiore contendẽdi q̃ sapientiæ studio id fecisse: vt qui sibi proposuisset philosophiam Platonis contemnere. tãtum abest vt eũ fuerit secutus. Cuius ergo leuitatis est, cùm sententias istorum hominũ non addidiceris, falsò te ijs adscribere quæ non probauerunt? cumq; in animum induxeris alios refellere, tua te manu contra te inscitiæ & temeritatis publicare indubitabile argumentum? cõsentire dicentem cum Platone qui dissident, & subsequi eũ qui reclamãt. Nimirũ autem Plato, inquis, temerè dixit equos sub nobis equos esse, & homines. Quo tandẽ in commentario Platonis inuenit hoc Colotes? Nam nos quidem in oĩbus legimus hominẽ hominem, equum equum, ignem ignem ipsius opinione statui. vnde etiã opinabile vnũquodq; horum appellat. Sed Colotes, vt in quo ne mica quidem philosophię esset, pro vno & eodẽ accepit Non esse hominem, & Hominem esse non Ens. At Platoni mirum in modum visum est differre Non esse, & Non Ens esse. nẽpe illo penitus omnẽ tolli substantiã: hoc innui diuersitatem participantis & participati. Hãc posteriores in generis & formæ, ac cõium quorũdam & propriarum quæ dicuntur qualitatum differentiã duntaxat reiecerunt, neq; progressi sunt altiùs, cùm in magis Logicas incidissent difficultates. Est autem participatiã d participans ratio ea, quæ intercedit inter causam & materiam, exemplar & imaginem, facultatem & effectũ. quo pacto maximè differũt id quod per se est semperq; eodem modo habet, & id quod ab alio pendens sibi nũquam cõstat: cùm illud neq; fuerit vnquã nõ Ens, neq; futurum sit, ideoq; oĩno & reipsa Ens sit: hoc neq; illud ipsum quidẽ Esse, quo ei contingit ab alio impertiri, firmũ habeat: sed eo ob ĩbecillitatẽ excidat. quippe materia circa formã labẽte, & multas affectiões mutatiões in

Parmenidis defensio.

Peripateticorum à Platone dissensio

Platonis Ens & non Ens. Theæteto, Sophista, & alibi.

substantiæ imaginem, ita vt moueatur ac fluctuet, recipiente. Sicut ergo qui dicit Platonem nõ esse simulacrũ Platonis, nõ negat ipsius sensum & essentiam simulacri: sed ostendit discrimen eius quod per se aliquid est, ab eo quod eius respectu exstitit. sic neq; naturam, neq; vsum neq; sensum hominum tollũt, qui communis cuiusdam substantiæ participatione vnumquenq; nostrum seorsim factum esse imaginem eius quod similitudinẽ præbuit ortui pronunciant. Neq;.n. qui ignem ait non esse candens ferrũ, aut Lunã Solẽ, sed (vt canit Parmenides)

Nocte vagantem circa terram lucem alienam:

ideò ferri vsum, aut Lunę naturam inficiatur. Sed si corpus esse, aut illuminatum neget: iam sensui repugnauerit, vt qui corpus, animal, ortum, sensumq; nõ relinquat. Qui verò participatione ista habere suam essentiã intelligit, ac quantum absint ab his quæ semper sunt, ipsisq; essentiam largiuntur: non is sensilia repudiat, sed quid sit intelligibile demonstrat. neq; tollit eas affectiones, quæ nobis accidunt & sensu percipiũtur: sed his firmiora & constantioris esse alia ostendit naturæ, eo q; neq; oriantur neq; intereant, neq; perpetiantur quicquã: ac discrimẽ illud subtilius verbis exprimere docet, vt alia Entia, alia Fientia appellent. Idq; recentioribus etiam vsu venit. Multas.n. & magnas res Entis nomine dedignantur: vacuum, tempus, locũ, simpliciter genus dictorũ, in quo & vera oĩa insunt. hæc.n. non esse Entia, sed aliquid esse dicunt: ijsq; vt exstantibus & subsistẽtibus in vita ac philosophia perpetuò vtuntur. Cæterũ libenter ego ex isto repræhensore quærerẽ, An non in suis ipsi hoc discrimẽ rebus conspiciant, vt aliorum substãtiæ stabiles sint atq; immutabiles: sicut ipsi aiũt atomos ob vacuitatẽ perpessionũ atq; soliditatẽ semper eodem in statu perdurare: cõcreta autem omnia fluxa esse & mutabilia, oririq; interire, subinde innumeris defluentibus simulacris, alijsq; (vt par est) ex ambiente influentibus & congeriẽ explẽtibus, variatam his mutationibus & alia adsectam tẽperie. cùm quidem etiam quæ in profundo concreti sunt atomi, nunquã desinant moueri & tremula concitatione ad se inuicem ferri, vt affirmãt ipsi. Est ergo in rebus quidem huiusmodi diuersitas substantiæ: sed Epicurus Platone sapientior omnia similiter Entia nominat: inane puta illud tactum fugiens, corpus renitens, principia, res concretas. Eandem.s. essentiam tribuens sempiternis ac caducis, & confundens cum nascente id quod interitu vacat, cum pereunte id quod perpetuum & immutabile est: cum ijs quorum natura aliter nunq̃ habere põt, ea quorũ Esse in motu & mutatione consistit, & nunq̃ sui similia manẽt. Iã vt optimo iure in his dicatur Plato deliquisse: de confusione vocabulorum, mi homo, accusandus erat ab hisce puriùs Gręcè.s. loquentibus, & accuratiùs differentibus: nõ vt qui res perimeret, & vita nos expelleret, quando Entia & Fientia non eodem modo quo ipsi appellat. Sed iam ad Socratem nobis est sermo

Socrates defenditur.

conuertendus. Hic ergo Colotes statim à sacra, quod dicitur, linea mouit, cumq; narrasset Chęrephontem Delphis oraculum attulisse de Socrate, oĩbus nobis notum, sic loquitur. Ac Chærephontis quidẽ narrationẽ, vt planè sophisticã & præ fastu odiosam omitto. Odiosus ergo Plato, ne de alijs dicam, qui id oraculum in litteras retulerit. Odiosiores etiam Spartani, qui oraculum de Lycurgo in antiquissimis aduersarijs scriptum seruant. Sophistica verò fuit Themistoclis narratio, qua Athenis cùm persuasisset vt vrbe excederent, nauali prælio deuicit barbaros. Importuni Græcarum legũ cõditores, qui pleraq; sacrificia Pythicum secuti oraculum instituerũt. Si ergo de Socrate viro ad virtutẽ diuino instinctu incitato allatũ responsum odiosum ob arrogantiã fuit & captiosum: quibus quæso dignis vocabulis notabimus vestros fremitus, vlulatus, plausus tumultuosus, cultus, ac diuinas acclamationes, quibus celebratis ac prædicatis vestrum principem, ad voluptates crebras & continuas exhortantẽ? Sic.n. is in epistola ad Anaxarchũ scripsit. Ego autem ad voluptates continentes cohortor, nõ ad virtutes inanes, quarũ de fructibus spes sunt vanæ & turbulentæ. Et tamen Metrodorus Timarchũ exhortans, ait: Pulcrum aliud ex alio faciamus, adfectuum similitudine tantum, nõ relicta vita terrestri in verè diuina Epicuri orgia nos demergentes. Ipse verò Colotes cùm audiret Epicurum de natura rerum verba facientẽ, subitò ad genua eius accidit. hoc ipse Epicurus scribẽdo iactat.

Colotis & Epicuri mutua veneratio.

Tibi.n. tanq̃ veneranti ea quæ tum à nobis dicebantur, incidit cupiditas nullam causam habens naturalẽ, vt genua nostra tangeres, nosq; amplecterere, omnemq; solitum ritum venerandi, honorandi, comprecandi perageres. Quo effecisti, vt nos quoq; te vicissim sacrum deputaremus ac veneraremur. Ignoscẽdum me hercle est dicentibus, quãtouis dato precio se picturã istius actionis spectaturos: Colotis ad genua Epicuri accidentis & eum amplectentis, Epicuri eum vicissim adorantis. Et tamen hoc demerendi officium, quãquam scite obitum, Coloti fructum dignũ non tulit. Non.n. sapiens est pronunciatus, sed hoc tantùm ei dictum: Interitus expers mihi ambula, nosq; eadem conditione esse intellige. Huiusmodi verborum, motuũ, affectuũq; illi sibi conscij, tamen alios arroganter odiosos dicunt. Quin etiam Colotes cùm arguta ista & pulcra de sensibus subiecisset, Cibis nos vesci, nõ feno, Magnos fluuios nauibus, vadosos pedibus transire, exclamat: Enimuerò Socrates, arrogãtibus ac gloriosis sermonibus studuisti: aliaq; apud auditores disseruisti, alia egisti. Quid ni.n. sint arrogãtes Socratis sermones, nihil se scire, sed semper discere & quęrere veritatẽ profitentis? Quod si in huiusmodi voces incidisses, quales Epicurus ad Idomeneũ scripsit: Mitte itaq; nobis primitias ad sacri corporis cultũ pro se & liberis, sic.n. mihi dicere subit: quibusnã verbis vti potuisses magis importunis? Sed Socratem aliter locutũ, aliter vixisse, mirum in modum tibi testimoniũ perhibent res gestæ ad Delium, ad Potidream, apud triginta uiros, ad Archelaum, ad populũ, paupertas, mors.s. enim hęc eius sermonibus indigna sunt. Hoc, inepte, Socratẽ aliter locutũ aliter egisse poterat conuincere, si fine vitæ posito voluptate vitã, qualẽ egit, egisset. Hæc ad calumnias responsa sint. Quod aũt ad euidentiam attinet, non sensit

De sensib.

Colotes eorum se culpã sustinere, de quibus accusat Socratem. Est.n. vnum de Epicuri decretis: nihil cuiquam ita certò persuasum esse, vt de sententia deduci nõ possit, excepto sapiente. Quando itaq; Colotes sapiens non fuit, etiam post illas venerationes, primùm hæc interroget è suo familiari, Quomodo cibo vescatur non feno, Vestem corpori, non columnæ circumdet, cùm neque vestem vestẽ esse, neq; cibum cibum ita persuasum habeat, vt mutare sententiam nequeat? Sin & ista agit, & omnes aquis auctos pedes non transit, & serpentes fugit atq; lupos, nihil horum irreuocabili certitudine habens cognitum, sed in singulis id sequens quod videtur: equidẽ Socrati quoq; nihil obstabat sua de sensibus opinio, quin eodem modo vteretur ijs quæ videbantur. Neq;.n. Colotæ panis panis videtur, & fenum fenum, quia cœlo delapsos istos legerat canones: Socrati autem præ arrogantia panis fenum, hoc panis visum fuit. Nam sapientes isti decretis rationibus vtuntur quàm nos melioribus: sentire, & visa imaginari communis est affectio, quæ causis conficitur rationis expertibus. Et illa disputatio quæ sensus ostendit non esse perfectos, non certissimæ fidei, interim haud negat videri nobis vnamquanq; rem: sed cùm sensibus secundum ea quæ videntur vtamur ad agendum, monet nos non debere ijs tanquam omnino veracibus & nusquam fallentibus fidere. Sufficit enim nobis necessarius sensuum vsus & quas inde percipimus commoditates, quia aliud melius nihil suppetit: scientia verò, quàm sapientiæ

studiosa

studiosa anima de singulis expetit ac cognitio, sensibus non adest. Ac de his quidem denuò occasionem dicendi præbebit Colotes, multosq hoc nomine reprehendens. Vbi autem effusè deridet atque contemnit Socratem, quærentem homo quid sit, & iuuenili ostentatione dicentē se ignorare hoc: apparet ipsum nunquā eā cogitationē suscepisse. Heracletus quidē tāquā re magna & præclara gesta, Quæsiui, inquit, meipsum. Nā inter ea quę Delphis scripta sunt, maximè diuinū illud creditum est, Nosce teipsum. idq; huius dubitationis & inquisitionis Socrati ansam dedit, vt ait in Platonicis Aristoteles. At Colotę res videtur ridicula. Cur ergo nō deridet etiā præceptorē suū, idem hoc agentē, quoties scribit aut disserit de natura aīæ & primitijs repentinis. Si.n. ex ambobus, vt ipsi volūt, corpore & aīa constat homo qui naturam aīæ quærit, hoīs naturam is indagat à potiore orsus principio. Aīam aūt rōne difficulter perspici, sensu nullo cōprehendi, non Socrati glorioso sophistæ, sed sapientibus istis credamus: qui vsq; ad facultates aīæ circa carnē occupatas, quibus calorē ea, molliciem, & robur corpori præbet, progressi, naturamq; eius è calore quodā, spiritu, & aëre cōpingētes, ad principē vsq; vim non perueniūt sed animis concidunt. Aiunt.n. id, quo aīa iudicat, meminit, amat, odit, deniq; intelligit ac rōcinatur, superuenire à quadā innominata qualitate. Pudendæ verò esse ignorationis hanc innominati istius confessionē, dum se nominare non posse dicont quod cōprehendere nequeūt, nouimus. Sed & hoc, vt aiunt, condonetur. Videtur.n. nō vile aut facile, nec cuiusuis esse hoc perspicere, cùm in loco aliquē obscurū se abdiderit, admodumq; occultatum sit: ac ne nomine quidē inter tam multa proprio significari posit. Non igitur Socrates stultus, seipsum quærēs: sed oēs qui ante hoc aliud aliquid quærendū suscipiunt: cùm hoc cognitu necessariū, tam difficile sit inuentu. nō est.n. quod speres aliarum rerū scientiam te adepturum, si te fugit eius quod tuorum est potissimum cognitio.

Sui cognitio.

Sed demus hoc Colotę, nihil perinde inutile ac odiosum esse, atq; est quærere seipsum: interrogemus autē. Quęnam in hoc sit vitæ confusio, aut quare in vita perseuerare non posit vir aliquando secum ratiocinans, Agedum quisnam ego sum? An aliquid confusum mixtumque è corpore atq; anima? an potiùs anima corpore vtens, vt equo eques, non cōpositum aliquid ex vtroq;? an princeps animæ vis qua intelligimus, rōcinamur, & agimus, id vnusquisq; nostrum est, reliquæ & animæ & corporis partes huius sunt instrumenta? aut oīno animæ nulla est substantia, sed ipsum sua tēperie corpus facultatē intelligendi & viuendi nactum est? Verùm his quidem quæstionibus Socrates vitā non euertit, cùm ab oībus tractētur eæ Physicis. Fortasse autē quæ in Phædro leguntur, atrocia sunt & res cōturbant: qn iubet quemuis seipsum debere excutere, sitne animal ipse Typhone multiplicius & furiosius, aut diuinæ & fastus vacuę portionis natura particeps. Atqui his ipsis ille rōcinationibus nō vitā sustulit, sed stuporem fastumq; inde expulit, molestasq; illas & nimias hominū de se ipsis opiniones atq; iactantias. Hæc enim sunt Typhon ille: quorum multa vobis magister inseruit, dijs diuinisq; hominibus bellū faciēs.

Stilponem defendit.

Post Socratem & Platonem Stilpo oppugnatur. Huius quidem vera decreta, & sermones, quibus seipsum, patriam, amicos, regesq; ipsi operam nauantes exornauit, tum animi elationem mansuetudini & affectūū mediocritati coniunctam, Colotes non retulit. Quas verò iocans ille sophistis ridensque obiecit sententiolas, harum vnā allegans, cùm neq; refellisset neq; soluisset ipse probabilitatē, tragœdiam aduersus Stilponem excitat, aitq; ab eo vitam tolli, qp dixisset, Alterum de altero non prędicari. Quomodo enim, inquit, viuemus, si nō dicamus hoīem bonum, hoīem imperatorē, sed hominem hominem seorsum, bonum bonū, ducē ducē, neq; mille equites vrbem munitam, sed equites equites, mille mille, & alia similiter? Quis verò ꝓpter hæc vixit deteriùs? quis istam Stilponis vocem audiens non intellexit esse venustè iocātis, & hoc exercitationis dialecticæ causa proponentis? Non hoc, Colota, atrox est, hominē non dicere bonum, aut mille equites: sed, quod vos facitis, Deū non dicere Deum, non censere Iouē esse genitalem, non Cererem legū autorem, non Neptunum fecundantem fateri velle. Hæc vestra nominum separatio mala est, vitāq; implet impio deorum contemptu ac ferocia: qn adiuncta dijs cognomenta auellentes, vnà aboletis sacrificia, mysteria, pompas, festos dies. Cui.n. sacrificabimus ob arationis futuræ felicem euentum, ob partam salutem? quomodo Luciferia, Bacchica, auspicia nuptiarum obibimus, sublatis luciferis, Bacchātibus, præaratoribus, seruatoribus. Hæc.n. sunt quæ summas & præcipuas res attingunt, erroremq; ipsis in rebus, nō circa vocabula, aut dictionis constructionē, vel consuetudinem nominum gignunt. Proinde si hæc subuertunt viuendi rōnem, ecquis magis in sermone peccat q̄ vos? qui cùm genus effatorum substantiam sermoni substernatis, funditus tollitis voces, & obuia tantùm relinquentes vocabula, interim significationes eorum per quæ discimus, (puta doctrinam, notiones anticipatas, notitias, animi impetus, adsensiones) prorsus nihil esse dicitis. Enimuerò Stilponis argumentum tale est: si de equo prædicetur currere non idem esse cum subiecto prædicatum. Sed aliam esse definitionem hominis, aliam boni: rursumq; aliud esse equum, aliud currere. nam vtriusq; definitionem postulati, non eandem vtriusq; reddimus: ideoq; errare qui alterum de altero prædicant. Nam si idem sunt homo & bonum, & equus ac currere: quo pacto bonum etiam de cibo & medicamēto dicetur, rursusq; currere de leone & cane. Ergo non rectè dicemus bonū de homine prædicari bonū, de equo currere, cùm diuersa sint. Hoc loco vt maximè lancines Stilponem, qui eorum quæ sunt in subiecto, vel de subiecto dicuntur nullam admittat complexionem cum subiecto: sed vtrunq; eorum nisi prorsus idem sit cum eo cui accidit, ne vt accidens quidē de eo dici putauerit: tamē eum vocibus duntaxat quibusdā ostendi, ac consuetudini dicendi se opponere, nō vitam tollere, aut res abolere manifestò cōstabit. Porrò autem Colotes reprehensione veterum defectus, ad suæ ętatis philosophos se confert, neminem tñ nominans. cùm aut hos etiam debuerit nominatim perstringere, aut ne veteres quidem. Verùm qui Socratem, Platonem, Parmenidem toties stylo suo pupugisset, metu, quod manifestum est, viuentium nominibus percepit, non verecundiæ causa moderatus sibi, qui præstantiores non fuisset reueritus. Vult autē, vt suspicor, priore loco Cyrenaicos redarguere, posteriore Arcesilaū & Academicos. quorū hi de oībus rebus adsensionem cohibent: illi affectiones & visa in homine ponentes, nolunt fidem ab his factam sufficere ad affirmandū aliquid de rebus: & veluti in obsidione desertis externis in affectiones sese concludētes, de his pronunciant eas percipi: extrinsecus autem nihil. Ideoq; eos Colotes viuere posse, aut rebus vti negat. Comœdiā deinde instituens, Hi, inquit, negant hominem esse, equum, parietem: ipsos autem parietari, equari, hominari. Primùm ipsis, vt solent calumniatores, vocabulis vtitur fraudulenter. Nā tametsi hæc sequuntur è Cyrenaicorum dictis, tamē oportebat rem ita declarare vt ipsi docent. Dicunt enim se à dulcedine, amarore, lumine, tenebris affici, cùm harum affectionum quęuis propriam efficacitatē in se & adsiduam habeat. si verò mel sit dulce, frondes oleastri amaræ, frigida glacies, merum calidum, nocturnus aer tenebrosus sit: multa contrà testimonia ferri ab animalibus, rebus, hoībus: cùm multi mel auersentur, quædam animalia germen oleaginū pro cibo vsurpent, à glacie vrantur, à vino refrigerentur, in Sole cæcutiant, noctu videāt. Itaq; intra adfectiones sese continens opinio, ab errore tuta manet: efferēs autem

Cyrenaicorū philosophia de sensibus explicata.

se inde, & curiosiùs iudicare ac pronũciare de rebus externis conans, cùm seipsam sæpenumerò cõturbat tum alijs repugnat, qui ab ijsdem rebus contrarias adfectiones & diuersa visa percipiunt. Mihi verò videtur id vsuuenire Coloti, quod pueris etiamnum litteras discentibus: qui cùm eas per notas agnoscant in suis tabellis, foris & alibi scriptas videntes dubitant ac trepidant. Nam Colotes etiam quas in Epicuri scriptis amplectitur sententias, non intelligit neque agnoscit si ab alijs dicantur. Quippe si imagine nobis oblata rotunda aut fracta, dicunt Epicuri sensum verè informari, nõ sinunt tñ dicere nos turrim esse rotundam, aut ramum infractum reuera: equidem affectionũ visa cõfirmant, externa ita habere vt visa nobis sunt, non fatentur. Sed vt Cyrenaici equari se & parietari dicunt de equo & pariete nihil affirmãtes: sic etiam dicendũ est rotundari aut obliquari visum Epicureis nõ interim necesse turrim esse rotundã, aut remum fractum ipsum dicere. quippe simulacrum quod visum adficit, fractũ est: remus à quo id fertur nequaquam. Ergo cùm differentia sit inter affectionem & subiectum externum: necesse est aut fidem subsistere in affectione cui adhibetur, aut si præter quam ꝙ videri, etiam esse rem id quod videtur pronuncies, te refelli. Vociferari autem & indignari propter sensum, quod Cyrenaici id quod extrà est non dicunt esse calidum, sed in ipso sensu aiunt calidam exstitisse affectionem: nónne idem est cùm eo quod de gustatu dicitur, quando rẽ externam non affirmant esse dulcem, gustatum autem dulcedine affectum fuisse fatentur? Et qui dicit imaginem se hominis percepisse, an externum illud homo sit se nõ sentire: vnde ansam nectus est? nónne hi præbuerũt, qui dicũt curuum aut teres sibi visum esse oblatum, sensum autem non hoc etiam pronunciare, rem conspecta quæ fuit esse curuã aut teretem, sed effigiem quandam eius talem exstitisse. Atqui, dixerit me hercle aliquis, aggressus ego ad turrim, aut remũ tangens, pronunciabo hunc rectum, illam multangulam esse. ille etiam si proximè adstet, videri sibi ita & apparere duntaxat, nihil ampliùs fatebitur? Omnino quidem mi homo, quia melius videt & seruat id quod est consequens, omne visum pro se similiter fidem mereri, nullum pro alio, sed in vtranque partem perinde esse. Tibi verò perit iam hoc decretum omnes sensus esse veros, nulli fidem derogandam, nullũ falsum esse: siquidem huic sensioni putas etiam pronunciãdum de re externa, illi nihil præter affectionem fidei habuisti: Nam si eadem fides sensibus debetur comminus & eminus, aut oĩbus, aut ne his quidẽ tribuemus & iudiciũ pronunciationem de re externa. & si affectionis differentia accidit quando longiùs absumus, & propriùs à re quam sentimus: falsum iam est neq; sensum sensui, neq; visum viso euidentia præstare. Illæ autem quas attestationes dicunt Epicurei, nihil ad sensum faciunt, sed ad opinionem. itaq; volunt vt eas secuti de externis pronunciemus, opinionis iudicium esse, sensus affectionem videri facientes citaq; ab eo quod planè verum sit ad id quod sæpe fallit transferunt iudicium. Verùm hæc quãta turba & quot contradictionibus referta sint, quid attinet in præsentia dicere? Arcesilai autem gloria videtur Epicuro haud mediocrem attulisse ęgritudinẽ, qui inter eius temporis philosophos maximi fiebat. Dicit eũ Epicurus nihil propriũ proferẽtem, suspicionem de se apud illiteratos & gloriam parasse. scilicet quòd ipse esset litteratus admodum & doctus. Sanè Arcesilaus tantũ abfuit ab omni nouandi, aut vetera sibi arrogãdi studio: vt etiam vitio ei sophistæ eius ætatis dederint, quòd sentẽtias de cohibenda assensione, & comprehensionis negatione, Socrati, Platoni, Parmenidi, Heracleto acceptas ferret: nulla quidem necessitate, sed tantùm eas viris nobilibus inscribendo confirmans ac commendas. Gratias ergo agamus hoc nomine Colotę, & omnibus qui Academicam rationem ab antiquis ad Arcesilaum promanuisse aiũt. Illam verò assensionis de omnibus rebus retentionem, ne hi quidem qui in hoc negocio valdè occupati fuerũt, ac voluminibus scriptis disputationibusq; contenderunt, euertere potuere: sed ad extremum ex ipsa Stoa vitam ociosam proferentes, qua tanquam Gorgone obiecta terrerent, fessi desierunt. Quippe omnia tentando, & omnia mouendo, tamen ab incitatione ea qua ad agendum fertur appetitus, impetrare non potuerunt vt se assensionem dici pateretur, aut pro principio sui momenti sensum agnosceret: sed apparuit eam sponte sua ad agendum ferri, nihilq; ad hoc assensu indigere. Et quidem aduersus alios legitima sunt certamina: ac

De Arcesilai philosophia.

Qualia dixisti, reddentur talia verba: Iliad. v. 250.

Colotem autem puto quæ de appetitione & adsensione disputantur ita audire, vt asinus lyram. Iis verò qui adsequũtur & audiunt ista dicitur, cùm tria sint animi motuum genera, imaginans, appetens, adsentiens: primùm illud ne si conemur quidem, aboleri posse. nam necesse est cùm res nobis offeruntur, earum visa nos concipere & adfici. Appetens autem ab imaginante excitatum ad naturę suæ accommodata hominem efficaciter mouet, quasi momento & nutu in principe parte facto. Ne hoc quidem tollũt, qui de omnibus adsensum cohibent, sed appetitione vtuntur naturaliter ducente ad id quod videtur conueniens. Quid fugiunt igitur vnum? id, cui soli error & falsitas inhæret, opinionem: quando adsensus præ imbecillitate ei quod videtur concedit, eiq; se applicat, nihil vtile habens. Actio enim duabus opus habet rebus, viso eius quod naturæ congruit, & ad hoc incitatione: quorum neutrum retentioni adsensus repugnat. Nam hæc rationem ab opinione, non ab appetitione & visis abstrahit. Cum ergo oblatum est visum rei ad naturam accommodatæ, nihil opus opinione est ad motum quo ad eam feratur: sed statim se exserit appetitio, qui motus est & latio animæ. Et verò horum ipsorum quod debeat sensus haberi, & carneus esse, & videbitur voluptas bonum. * Ergo etiam retinenti adsensum videbitur bonũ. etenim sensus habet, carneus est, visoq; boni oblato appetit hoc, & ĩcitatur, omniaq; agit ne ipsum hoc effugiat: sed quantum fieri potest semper deget cum eo quod naturę ipsius est accommodatum, tractus naturalibus, non geometricis necessitatibus. Ipsæ enim hę pulcræ absq; doctore inuitant lenesq; & blandæ motiones carnis, vt ipsi Epicurei dicunt: adeò vt his omnino non adfirmans neq; cõfitens flectatur tamen & emolliatur. Sed quomodo, inquis, non in montem abit currens, verùm in balneum? & in forum progressurus non ad parietem, sed ad ianuam accedit? Tene hoc interrogare, qui summam certitudinẽ, veritatemq; visis tribuis? quia enim non mons, sed balneum ei balneum videtur, & nõ paries ianua, sed ostium, itemq; eodem pacto res singulæ. Nam retentionis istius ratio non peruertit sensum; neq; brutis eius affectionibus & motibus alterationem infert quæ imaginantem vim cõturbet. tantùm opiniones reijcit, reliquis vtitur vt natura fert eorum. At, dices nefas est non adsentiri euidẽtibus: nam negare quorum fides est indubitata, absurdius est q̃ neq; adfirmare neq; negare. Quis ergo cõuellit ea quæ credita sunt, quis euidẽtia impugnat? Qui diuinationẽ tollũt, qui prouidentiã deorũ negãt, qui Solẽ & Lunã animis præditos inficiantur, cùm oẽs hoĩes sacra ijs & vota faciant ac colant. Nónne verò quod in confesso est apud alios, fetum parẽtũ natura cõtineri, vos diffitemini? Nonne contra oẽm sensum dicitis inter dolorẽ & voluptatẽ nihil esse medium, & in voluptate esse quod vacat dolore, in dolore quod voluptate caret? Sed vt reliqua missa faciam, quid tandem ita euidens est, itaque pro certo habetur, atque hoc, eorum qui animo sunt abalienati, aut melãcholicis conturbationibus laborant, falli visum atque auditum: cùm talia dicuntur

De appetitu & adsensionis retentione.

Absurda Epicureorum.

Hæ mihi nunt oculos inflammant, vestibus atris
Induta, manibusq; faces ignemq; gerentes. & *
— ipsa matrem in vlnis habens meam.

Hæc & huiusmodi multa, hisq; atrociora, ac Empedoclis monstrorum similia (quæ derident illi, boum genus errabundis vestigijs ambulans, vastumgulum, humano capite) deniq; è somnijs & furoribus omnis generis visa insolentia colligentes: horum nullum aiunt errare, nullũ mendacium esse, nihil quod non cohæreat: sed omnia visa illa vera esse, & corpora ac formas ambiente aëre venientes. Quid tãdem impossibile censeamus, si ista credi possunt? Nam quas nullus opifex aut mirabilium fictor, aut temerarius pictor auderet inter se cõponere formas, vt spectaculũ earum ludicrum redderet: ea ipsi seriò affirmantes esse, immò autem si hæc non sint, actũ esse de fide, constantia, & indicio veritatis dicentes, omnes res in obscuritatẽ conijciunt, indicijsq; metus, & actionibus suspiciones inducunt: si quidem quæ nos agimus, statuimus, vsurpamus, præ manibus habemus, eidẽ imaginationi ac fidei innituntur, cui furiosa ista, absurda, & scelerata visa. Aequalitas enim quam ipsi ponunt, magis derogat fidem ijs quæ pro certis habentur, quàm conciliat istis rationi ita aduersis. Itaq; nouimus philosophorum haud paucos malle hoc ponere, nullum esse visum verum, quàm omnia esse vera. magisq; diffidentes omnibus in quos incidãt hominibus, rebus, ac sermonibus, quàm vnum vt verum putent visum de his, quæ rabiosis, Corybanteo furore exagitatis, aut somniantibus accidunt. Ergo cùm alia repudiare visa, alia non licet: hæc saltem, si nulla esset, causa sufficit, vt rebus tam suspectis ob tãtam visorum dissonantiam, cohibeamus adsensionem. nihil alioqui (vt dicitur) sani, obscuritatem autem conturbationemq; habituri. Nam illæ quidem mundorum quas Epicurus tradit infinitates, atomorum naturę, indiuiduorum & declinationum diuersitates, quãquam multos perturbant: tamen id consolari nos potest, quod non in proximo ea sunt, sed vnumquodq; istorum de quibus disputãt, longè est in alteram partem à sensu remotum. Illa verò ob oculos versans & aures manusque incredulitas, cõturbatio, & ignoratio de sensilibus & visis, vtrùm vera hæc an falsa sint: quam non labefactant opinionem, quam non sus deq; fert adsensionem & iudicium? Si enim non crapula obruti, aut medicamentorum vi concussi & delirantes, sed sobrij, sani, & qui scribant de veritate, normisq; & iudicio veritatis, in euidẽtissimis sensuũ affectionibus atq; motibus, aut id quod non exstat verum, aut quod verum est, falsum & nõ exstans ponunt: digna res est admiratione neq; incredibile quòd nullum, sed quòd contraria inuicem de ijs quę apparent ferunt iudicia. Minus quippe mirum est, in neutram aliquos partem pronunciare, sed retinere assensionem in ijs quæ sunt contraria, quàm esse qui pugnantia secum pronunciẽt. Qui enim neq; ait neq; negat, sed cohibet sese, & is & affirmanti minùs quàm negans, & neganti minùs quàm aienti aduersatur. Iam si de his potest adsensio retineri, de alijs quoque non erit hoc impossibile: de vestra quidem sentẽtia, qui sensum sensu & visum viso neutiquam præstare dicitis. Non ergo fabula est, aut petulantium & temerariorum iuuentum adolescẽtiũ de cohibenda adsensione doctrina, vt putat Colotes: sed habitus virorum, & affectio custodiens ab errore, neq; permittẽs ita suspectis & inconstantibus sensibus iudicium: neq; decipi sinens vnà cum his, qui visis quæ de obscuris concipiuntur rebus fidem aiunt habendam, cùm in obuijs tantum videant inesse incertudinis, atq; obscuritatis. Enimuerò fabula est infinitas Epicureorum & imagines, temeritatem & petulantiam indit adolescẽtibus is, qui de Pythocle nondum annos nato XVIII scribit, Non esse indolem in tota Græcia meliorem, ac monstrosè eum prædicat, & muliebria pati, vt hæc exsuperãtia adolescentis bona propria sint & ab invidia ac Nemesi tuta comprecans. sophistę verò sunt, & arrogantes, qui aduersus laudatos viros tam lasciuè & superbè scribunt. Sanè Plato, Aristoteles, Theophrastus, Democritus, ijs qui ante ipsos fuere contradixerunt: librum autem tali inscriptione, omnes eo vnà impugnari nemo alius præter Colotam est ausus edere. Vnde factũ est, vt sicut qui numen aliquod offenderunt, ipse suum prodẽs flagitium in hæc verba scripserit sub finem iam libri. Qui vitam, qui leges composuerunt, atq; iura, vtq; regerentur vrbes & imperio magistratuum parẽrẽt instituerunt, ij in tranquillo admodum nos ac tuto collocauerunt, tumultibusq; liberauerũt. ista si quis aboleret, ferarum porrò vitam victuri essemus, & quisq; obuium quenq; tantùm non deuoraturus. Hæc neq; iustè, neque verè dicuntur. Nam si quis legib. sublatis, Parmenidea, Socratica, Platonica, Heraclitea relinquat nobis decreta, longè profectò aberit res nostra à belluina vita & mutuis deuorationibus. Metuemus.n. turpia, & honesti gratia venerabimur iustitiã, deos, bonos magistratus: cùm genios vitæ nostræ custodes nos habere sentientes, tum omne aurum quod supra infraq; terram est, preciũ virtutis non æquare censentes: facientesq; vltrò monitu rationis, vt ait Xenocrates, quæ nunc inuiti metu legũ facimus. Quando ergo vita nostra erit belluina, fera, insociabilis? Cũ sublatis legibus manebit ad voluptates exhortans doctrina, prouidentia deorũ negabitur, sapiẽtes putabũtur qui inhonestũ despuent cui nõ adhæreat voluptas. cùm ridebuntur isthæc & subsanabuntur.

Laus philosophiæ.

Epicuri decreta damnosa.

Est oculus omnia cernens Iustitia tamen: &:
Stans in propinquo comminus videt Deus. &:

Plato. IV. rep.

Deus quidẽ, vt & antiquitus traditũ est, principium, medium, finemq; tenens omnium rerum, rectam lineã cõficit secundum naturam incedens. Hunc sequitur Iustitia. vindex eorũ qui à diuina desciscunt lege. Hæc.n. qui tanquam fabulas contemnunt, & circa ventrẽ felicitati locum statuunt reliquisq; voluptati parandæ seruientibus laborib. ijs lege opus est, metu, verbere, ac rege vel principe ius in manib. habente, ne proximum quisque quenq; deuoret prę gulæ studio impietate efferato. Talis quippe brutorũ est vita, quæ nihil voluptate pulcrius norunt, neq; iustitiã deorum agnoscunt, neq; pulcritudinem virtutis venerãtur: sed si quid ijs à natura calliditatis, audaciæ, virium inest, eo ad carnis voluptatẽ & satisfaciendum concupiscentiæ vtuntur. Itaq; sapiens Epicurus, qui dicat, Omnia pulcra, sapientia, & subtilia animi inuenta propter voluptatẽ carnis spesq; eò pertinentes esse constituta: & oẽ opus inane esse, quod non eodẽ tẽdat: Vbi his ratiocinationibus, ac philosophia tali sublatæ fuerint leges: tãtùm vngues leonum ad vitã ferinã, & dentes luporum, boum ventres, & colla camelorum desunt. Atq; hos quidem animi sensus, hęc decreta, bruta ob sermonis & litterarũ inopiã mugitib. hinnitibusq; exprimunt, omnisq; eorũ vox ventri voluptatiq; seruit, quam vel præsentẽ vel adfuturã amplectuntur & adulãtur. nisi id quod animal natura laboris studiosum est aut garrulum. Omni itaq; laude maiores digni sunt, qui aduersus ferinas istas cupiditates legũ, reip. magistratuũq; constitutiones inuenerunt. Qui verò sunt qui hæc cõfundunt, funditusq; tollunt? Nonne hi, qui coronã vacuitatis perturbationum potiorẽ magnis imperijs aiũt? qui regnum gerere, peccatum esse & errorem pronunciant, scribuntq; his verbis. Hoc dicendum est, quo quis modo quã optimè naturæ finẽ conseruet: & quo pacto sponte sua iã ab initio caueat sibi à suscipiendo in multitudinem imperio. Quin & hæc ad illos scribit. Nõ itaq; necesse porrò est Græcos seruare, aut coronã ab ijs ob sapientiã reportare: sed edendũ est & bibendũ ò Timocrates, quantum carni gratũ & innoxiũ est. Atqui in legum cõstitutione, quam Colotes laudat, primum est & maximũ, de dijs opinio. quamobrem & Lycurgus La-

Religio.

cedæmonios, & Numa Romanos, & Iô antiquus Athenienses, & Deucalio Græcos ferè vniuersos dijs consecrauerunt, votis, sacramentis, vaticinijs, hominibusque eos ob spem ac metú dijs deditos obnoxiosq; reddêtes. Et si terras obeas, inuenire posis vrbes muris, litteris, regibus, domibus, opibus, nomismate carêtes, gymnasiorum & theatrorum nescias: vrbê templis dijsq; carentê, quæ precibus, iureiurando, oraculo non vtatur, non bonorú causa sacrificet, nô mala sacris auertere nitatur, nemo vnquá vidit. Sed faciliùs vrbê condi sine solo posse puto, q̃ opinione de dijs penitus sublata ciuitatem coire aut constare. Cæterùm id quod omnem continet societatem, oĩum legum fundamentum est, illi nô per ambages aut obscurè & perplexa ratione, sed palá subuertunt prima suarum maxime ratarum sententia prolata. Deinde quasi diuina vindicta exagitati, fatêtur atrox se cômittere flagitium, qui iura confunderent, legumq; constitutiones abolerent: vt veniam quoq; impetrare non debeant. Nam opininnis aliquo errore decipi, vt sapientis non sit, saltem hominis est. Eam autem culpá, quam ipse committis, in alios conferre, quale sit nisi ijs quę res meretur nominibus dici nequit. Cùm.n. aduersus Antidorum aut Bionem sophistam scribens, legum ordinis, & reip. facit mentionem: nónne poterat rectè horum aliquis dicere,

Eurip. Orest. *Mane tuo quietus in lecto, miser,*

tuum curás corpusculum: me hoc nomine accusent, qui ciuilitet & re familisri rectè iostituta vixerunt? Hi verò sunt omnes ij, quos maledictis impetijt Colotes. Et Democritus iubet artem bellicam discere, vtpote maximam: ac labores sectari, quibus res magnæ & splendor hominibus parantur. Parmenides suam patriá optimis exornauit legibus, eiusq; adeò institutis ciues staturos se quotannis iurare magistratus cogunt. Empedocles principes ciuium peculatus & contumeliosarú iniuriarú côuicit: ac regionê sterilitate & pestilentia liberauit, obstructis montis faucibus per quas Auster in campos incidebat. Socrates damnatus, cùm ei effugiendi opportunitatem amici parassent, legum confirmádarú causa nô est ea vsus: maluitque iniustè mori, quàm contra leges euadere. Melissus patriæ prætor, Athenienses nauali vicit prœlio. Plato in suis scriptis præclarum de legibus & rep. doctrinam reliquit, multo autem meliora socios docuit: quibus vsus Dio Siciliam liberauit, Pytho & Heraclides Coty interfecto Thraciam. Chabriasq; quoq; & Phocion Imperatores Atheniensiú ex Academia progresi sunt. Sanè Epicurus in Asiam misit qui Timocrati conuicium facerent, & eum ex aula regis eximerent, ꝙ offendissent fratrem Metrodorú. atq; hęc in ipsorum sunt scripta libris. Plato autê de socijs misit Arcadibus Aristonymum reip. constituêdæ causa, Eleis Phormionem, Pyrrheis Menedemum. Eudoxus Cnidijs, Aristoteles Stagiritis leges posuerût, familiaris vterq; Platonis. A Xenocrate præcepta de regno petijt Alexander. Qui ad Alexandrú ab Asiam incolêtibus Græcis missus fuit, maximoq; eum ad bellum in Barbaros suscipiendú inflammauit, Delius fuit Ephesius, Platonis socius. Zeno Parmenidis discipulus Demylo tyranno insidiatus, re infeliciter gesta doctrinam Parmenidis velut aurum in igne illæsam ac probam facto ostendit.s. turpitudinê magno viro metnendam esse: dolorem à pueris, & mulierculis, ac viris animú muliebrem gerentibus timeri. Linguam.n. suam dentibus amputatam in tyránum exspuit. Ex Epicuri autem decretis non dicam quis tyránicida, quis eximiam rebus agêdis laudê meritus, quis legumlator, quis princeps, quis regis côsiliarius, quis populi tutor exstitit, quis ꝓ iustitia tortus, quia mortua est? Sed, quisnam sapiêtum istorum propter patriam nauigauit, legationem obijt, sumptus fecit? vbi ciuilis vlla vestrú alicuius actio scripta exstat? Metrodorus x L stadia in Piræeum descendit, Mithrę cuidam Syro vno de regijs capto opitulaturus. De hoc facinore.s. in omnibus ad omnes epistolis magnificè scripsit Epicurus. Quid facturos putas fuisse, si quid tale egissent, quale est quod Aristoteles côfecit, vt patria ipsius à Philippo euersa instauraretur, quod Theophrastus suam bis à tyránis occupatam liberauit? nonne oportebat priùs Nilú biblos ferre desinere, q̃ illos de se scribendo defatigari? Neque id maximè indignum est, ꝙ de tot philosophis soli hi sere asymboli in partem bonorum quę sunt in ciuitatibus perueniunt. sed ꝙ Tragicis & comicis poeris semper conantibus aliquid stipis conferre & dicere pro legibus & republica: hi etiam si scribant, de repub. scribunt ne eam geramus, de rhetorica, ne ea vtamur, de regno, vt fugiamus conuictum regum præcipientes. Ciuiles autem viros deridentes, gloriamq; eorum obruentes, solis verbis Epaminôdam aliquid aiunt habuisse, idq; per exiguum. ipsum verò ferreum viscus appellantes, quærût quid acciderit, vt per mediam iter faceret Peloponnesum, non pileolo sumpti domi desideret, nimirum totus ventri curando intêtus. Quæ autê Metrodorus in opere De philosophia digressus ad remp. traducendam scripsit, nô putauit reticenda. Sapientum quidam ait fastus abúdantia ita pulcrè perspexerunt opus eius, vt proruerint ad affectandas res Lycurgi & Solonis factis æmulas, secúdum rônes vitæ & virtutis. Siccine fastus hoc erat, & abúdátia fastus, liberas esse Athenas, Spartam bonis regi legibus, adolescentes non ferocire, non tollere prolê è scortis, neq; diuitias, luxú, & libidinê rerú potiri in vrbibus, sed legê & iustitiá? Hæc.n. sunt quæ expetebat Solon. Et conuiciú Metrodorus his addit. Ideò æquú est vt rideat effusè liber homo cùm alios, tú Lycurgos istos & Salones. Atqui, Metrodore, hic liber non est, sed illiberalis & côtumax, & ne liberali quidem dignus flagello, sed nodoso illo, quo gallos in magnæ matris sacris delinquentes puniunt. Non legumlatores autem, sed ipsas leges fuisse ab his impugnatas, ex Epicuro audire licet. Ná seipsum in dubitationibus interrogat, facturúsne sit sapiens q̃ leges prohibent, si id clàm sit futurum. & respôdet, non expeditum est simplex attributum. hoc est, Faciam, sed diffitebor. Rursum, puto ad Idomeneum scribens, seriò iubet eú viuere non seruitutem legib. & decretis, nisi quatenus ob vicinum ictum perturbationem adferût. Ergo si vitá humaná perimût, qui leges & reip. rônes tollunt: id aût faciút Epicurus & Metrodorus, familiares à rep. gerêda dehortâtes, gerêtibus infensi, principes & sapientissimos legú conditores maledictis proscindentes, leges contemnere iubentes, vbi metus plagę & pœnæ abest. non, puto, tantum falso Colotes alijs intentauerit crimen, quantum verè doctrinæ & decretis Epicuri intulit.

PLVTARCHI,

De communibus noticijs aduersus Stoicos, liber.

AMPRIAS. Te quidê, Diadumene, apparet non admodú curare, si quis vos philosophari contra côes noticias dicat: cú fatearis te sensus etiam côtemnere, à quib. ferè pleræq; noticiæ oriuntur, fundamentumq; eorum quę videntur fidem habent, cui innitantur. Me autem magnæ (vt mihi videor) & absurdæ plenú perturbationis ad te venientem, quamprimùm velim sanes: siue id rationib. quibusdá, siue incantationibus, siue alio aliquo modo alloquij potes. adeò sum exagitatus, & animi incertus factus à Stoicis quibusdá, viris aliàs optimis, atq; etiam familiaribus, sed qui nimis acerbè atq; hostiliter Academiam insectarentur. Nam pauca quædam à me

Stoici sensibus fidê derogant.

Verorum philosophorum cú Epicuro côparatio.

Verecūdè & grauiter(nō.n.mentiar)dicta, haud placidè reprēhēderut: veteres aūt illos iracūdè sophistas, & corruptelas euersoresq; philosophiæ decretorumq; ordine procedētium appellauerunt: multaq; his ineptiora cùm pronunciassent, tandem ad notitias prolapsi sunt, quib. confusionem direptionemq; aiebant quandam ab Academicis inferri. Fuit deinde qui diceret, nō fortuito, sed diuina prouidentia factum esse, vt Chrysippus post Arcesilaum & ante Carneadem nasceretur. quorū ille contumeliarum & iniuriarum in receptam consuetudinem autor fuisset: hic maximè oīum floruisse Academicorū. Chrysippum itaq; in medio horum situm, suis aduersus Arcesilaum scriptionib. Carneadis quoq; facundiæ aditū obstruxisse, multa quidem sensib. veluti ad tolerādam obsidionem relinquentem præsidia: turbam autem de prænotionib. & noticijs planè sedantem & singulas ita dirigentem suoq; loco ponentem, vt qui rursum turbare velint res, ac vim facere, nihil efficiant, sed maleficij ac sophisticæ temeritatis arguantur. His ego manè sermonib. incensus, restinguentib. opus habeo, quæ animi dubitationem veluti inflammationem adimāt * idem fortassis cum vulgo passus. *

Chrysippus.

Si verò tibi poetæ fidem faciunt, qui priscam Sipylum aiunt deorum prouidentia subuersam Tantalum puniētium: crede etiam socijs à Stoa, Chrysippum non fortuitò, sed prouidentiæ ductu à natura editum, ima summis mutare & retrò auertere vitæ rationes volente, ad quam rem nemo hominū fuit magis Chrysippo idoneus. Sed sicut Cato aiebat neminem alium præter Cæsarem sobrium & prudentem ad remp. turbandarum rerum causa accessisse: ita videtur hic homo summa cū accuratione & vi subuertere & demoliri consuetudinem, quātum quidem potuit. idq; testantur qui eum prędicant, quando de pseudomeno seu mentiente(est id dialecticarum argutiarum de numero) contra eum disputant. Etenim, * amice, connexum ꝙ fit ex oppositis. dicere non promptè falsum esse: rursumq; affirmare quasdam ratiocinationes quarum adsumpta vera sint, & ductus veri, etiam porrò contrarias cōclusiones habere veras: quámne demonstrationis notionem, aut quam fidei non inuertit præsumptionem. Polypum aiunt hyeme sua vorare acetabula. Chrysippi autem dialectica, potissimas partes ac principia sua tollens atq; amputans, quam tandem aliam notitiam non fecit falsitatis suspectam? Non.n. possunt quæ superstruuntur constare, fundamentis iam pridem non subsistētibus. sicut hic prima tot dubitationib. & tumultib. exagitantur. Sed quemadmodum qui lutum aut puluerem in corporis superficie habent, tāgentem ipsos & corpus conferentem non mouere, sed adijcere id ꝙ exasperet videntur. sic nonnulli Academicos culpāt, putantq; eos causas præbere, quibus seipsos ostendunt oppletos. Nam vtri tandem cōmunes notiones magis peruertunt? Si verò placet, omissa illorū accusatione ea defendemus, quæ nobis vitio vertunt. LAM. Ego mihi videor, Diadumene, hodie varius quidam & versatilis homo factus. Modò defensione à me postulata, animo demisso & trepidè prouinciam accepi. nunc ad accusationem alius accedo, voloq; eandem rem istis obijciens vltione perfrui. cernens philosophiæ quæ contra notiones communes instituitur, vndè maximè sectæ, sicut in ana * putant, & solam cōsentire naturæ aiunt. An ergo primùm communia illa & celebrata aggredi libet, quæ ipsi absurditati leuius nomen imponentes paradoxa, hoc est admirabilia, & contra opinionem, appellant? eos inquā, qui ijs soli reges, soli diuites, pulcri, ciues, & iudices sunt. aut in forum obsoletorū & frigidorum dimissis, in maximè quantum fieri potest serijs, & cum industria ab ijs disputatis doctrinam eorum examinabimus. DIAD. Ipse quidem hoc malo. Quis.n. non iā plenus est argumentorum quibus illa refelluntur? LAM. Id ergo primùm perpende, an secundum communes notitias cum natura consentire possint ij, qui secundum naturā censent tres quasdā indifferentes: (adiaphora ipsi vocant) & neq; sanitatem, neq; firmam corporis constitutionē, neq; pulcritudinem, neq; robur putant expetenda, cōmoda, vtilia, & ad complendam quæ naturæ conuenit perfectionē, facientia esse: neq; rursum fugienda & damnosa esse mutilationes, dolores, deformitates, morbos, à quibus ipsi aiunt naturam nos partim alienos reddere, partim ad ea accōmodatos. Quod ipsum nō mediocriter communibus repugnat noticijs. s. à natura nos accommodari ad ea quæ neq; bona sunt neque vtilia, & abalienari ab his quæ neq; mala sunt, neque dānosa. & quod maius est, in vtranq; partē ita agere hoc, vt qui illa non adipiscantur, aut in hoc incidant, bona cū rōne vitā detestentur, ac ea sese educant. Etiam hoc arbitror contra cōes notitias ab ijs dictum, ipsam naturā esse indifferētē, summū autem bonum esse cū natura cōsentire. Nam neq; legi obtemperare, neq; fidem orationi adhibere officiū iubet, nisi vtrunq; probum sit & scitum. Atq; hoc quidem leuius est. Si verò, vt Chrysippus in primo de exhortatiōe scripsit, secundum solam virtutem licet feliciter viuere, reliquis(vt ipse ait) nihil ad nos pertinentibus, neq; adiumētum ad felicitatem adferentibus: non modo indifferens iam erit natura, sed fatua etiam & stupida, quæ nos rebus ad nos nihil pertinentibus accommodet. stulti etiā nos, qui felicitatem definiamus consensum cum natura, ducente nos ad ea, quæ nihil ad beatitatem conducunt. Enimuerò quid magis potest cōgruere cōibus noticijs, q̈ vt expetendis rebus ad vtiliter viuēdum ducimur: sic quæ naturę sunt conuenientia, ab his nos ad viuendū secundum naturam duci. Stoici autem non sic loquuntur: sed cum pro fine posuerint viuere secundum naturā, ea quæ sunt secundum naturam, indifferentia esse statuūt. Non minùs repugnat communib. hoc noticijs, sanę mētis hominem erga bona ęqualia non æqualiter esse adfectum: sed alia nullius precij iudicare, aliorū gratia quiduis toleraturum, quantūuis inter ipsa bona nihil magnitudinis paruitatisue causa intersit. Aiunt enim idem esse * à vetula sese abstinere iam moribunda, & ab ea quæ sit ætate integra muliere: vtrobiq;.n. officium temperātiæ præstari: sed propter hoc vt splendidum & magnū vel mortem esse oppetendā: de illo iactare se, turpe esse & ridiculum. Scribit etiam Chrysippus in cōmentario de Ioue, & libro de dijs tertio, frigidū esse, absurdum, & insolens huiusmodi virtutis effecta laudare, ꝙ muscæ morsum fortiter pertulerit, ꝙ castè se abstinuerit à moribūda vetula. Nónne ergo contra cōem philosophantur noticiā, dum nihil pulcrius fatētur esse his actionibus, quas laudare ipsos pudet? Qui.n. expetendum, qui admittēdum sit, quod neq; laude neq; admiratione dignum est, qui laudet vel admiretē, pro inepto & frigido habeatur. Amplius verò, ni fallor, tibi contra communem hoc videbitur sensum, si prudenti audias neq; præsentiam neq; absentiam maximorum bonorū curæ esse: sed qualis est in rebus indifferentibus, earumq; tractatione & dispensatione, talem etiam hæc esse. Nimirum enim omnes

Quicunq; terræ munere vescimur,

cuius præsentis vsus est, & absentis indigentia atq; desideriū, id expetendum, bonū, atq; vtile iudicamus. cuius rei aūt gratia nemo vel ioci aut delectationis causa quicquā agat, id indifferēs. Nā haud alia rōne laborū studiosum ab eo qui manibus rebus industriam impendit distinguimus, ipso quoq; plerunq; rebus agēdis occupato, q̈ quòd hic inutilibus elaborat & indifferenter, hic propter aliquod cōmodum & vtilitatem. Stoici contrà. Sapiens enim ipsis & prudens in multis memorijs & compræhensionibus versans, paucas ad se spectare sentit, cęteras non curat: neq; amplius minúsve ad se redire putat si recordetur nuper se aliquid comprębendissa, quàm si memoria reuoluat sternutasse Dionem, aut Theonem pila lusisse. Atqui omnis perceptio in sapiente

Paradoxa Stoicorum.

De Adiaphoris.

& memoria iactis radicibus confirmata, statim sciẽtia, bonumq́; magnum & maximum est. Ergóne itidem sanitate deficiente, sensus instrumento aliquo laborante, re amissa absq; cura erit, nihilq́; horum ad se pertinere putabit sapiens? Aut potiùs ægrotans medicis mercedem persoluet, pecuniæ comparandæ causa ad Leuconem ibit Bosporanorum regulum, & ad Indathyrsum Scythã peregrinabitur, vt ait Chrysippus: quibusdã verò sensibus amissis, ne viuere quidẽ sustinebit? Qui ergo inficias ire possunt, se cõtra communes noticias philosophari, tantum occupationis & studij in res indifferentes cùm cõferant, bonis magnis vel præsentibus vel absentibus eodem in vtranq; partem modò indifferenter sint adfecti, Enimuerò hoc etiam communibus repugnat notionibus, homo qui sit, eum non gaudere si è maximis malis in summa bona perueniat. Atqui hoc accidit Stoico sapienti. Nam è summa vitiositate in summã mutatus virtutem, simulq́; & miserrima liberatus vita, & beatissimã adeptus, nullum præ se fert gaudiũ, neq; animum eius erigit aut mouet tanta mutatio, omni infelicitate & vitio solutum, inq́; certo & tuto oĩum bonorum cumulo constitutum, eoq́; perfectissimo. Nimirum hoc communi repugnat noticiæ, bonorum oĩum esse maximum certitudinem erroris securam in iudicãdo & adfirmãdo: ea verò nihil opus esse huic, qui ad summum profecerit, neq; curare eum si ipsa potiatur, ac sæpè ne digitum quidẽ porrigere huius securitatis & constantiæ causa, quam bonum interim perfectum & magnum ipsi cẽsent. Neq; hæc solùm Stoici dicunt, sed hoc prætereà, temporis accessione bonum non augeri: nam si quis momento horæ sapiens fuerit, quod ad felicitatẽ attinet nihilo deteriore conditione futurum q̃ eum, qui per omnem ætatem virtutem coluerit, inq́; ea beatè vitam exegerit. Hæc illi ita audacter adseuerantes, ab altera parte aiunt nihil prodesse virtutem paruo contentam tẽpore. quid enim, si statim naufragio periturus aut præcipitio prudẽtiam nanciscatur? quid si Lichas ab Hercule tanquam è funda in mare proiectus de vitio in virtutem trãsijsset? Hæc iam non tantum contra cões sententias philosophantium sunt, sed suas etiam cõfundentiũ: cùm per exiguum tempus virtute præditum esse simul summam æquare felicitatem censeant, & rem nullo dignam precio. Neq; hoc maximum eorũ est quę in Stoicorum doctrina possint mira videri: sed q̃ virtutem & beatitatem præsentem sæpe ab eo cui adsunt non sentiri opinãtur: neq; animaduertere eum, q̃ paulo antè miserrimus & stultissimus qui fuisset, nunc subitò sapiens beatusq; factus est. Non enim id duntaxat ludicrum est dicere, eum qui sapientia sit præditus, non intelligere se sapere, & emersisse ex insipiẽtia: sed, vt vniuersè dicam, bonum illi faciunt momẽti & virium expers, cùm homini accidens nullum sui sensum præbeat. Nam de ipsorum sententia bonum suapte natura sensum non subterfugit: cũ in disputatione de Fine disertis verbis Chrysippus dicat, bonum sensile esse, idq́; etiam abs se demõstrari putet. Reliquum est igitur imbecillitate & exiguitate sui subterfugere id sensum, quando præsens latet, & possidentes fallit. Porrò autem absurdum est visum, qui leuiter aut mediocriter alba sentiat, nõ assequi quæ extremè alba sunt: aut tactum, quo molliter & remissè calida sentiuntur, stupere ad sensum valdè calidorum. absurdius autem si quis id quod communiter secundũ naturam est percipiens, vt sunt sanitas & bona corporis habitus: ignoret præsentem virtutem, quam illi summè & maximè aiunt esse secundum naturam. Quo enim modo non sit contra naturam sanitatis & morbi discrimen percipi, itemq́; sapientiæ & stulticiæ: interim tamen te hanc sublatam putare adesse adhuc, illam verò nactũ id ignorare? Quoniam verò è summo profectu in felicitatem & virtutem sit mutatio, alterum horum sit oportet: vt vel profectus iste vitium & infelicitas non sit, aut non multum distet à vitio virtus, à miseria beatitas, sed planè exiguum & sensum effugiens sit bonorum à malis discrimen. qui enim ipsos falleret, esse ipsos bonorum loco illa adeptos? Quãdo itaq; nihil de his pro quibus propugnant concedere volunt, sed oĩa in confesso ponunt. Eos qui ad virtutem proficiunt esse stultos, ac vitiosos, Qui boni & sapientes fiant, hanc mutationem non animaduertere, Magnum discrimen esse inter stultitiam & sapientiã: nónne tibi videntur mirificè consensum suorum tueri decretorum? Multo magis eorum inconstãtiam ipsis in rebus obserues, quando omnes æqualiter malos, iniustos, infideles, stultos pronunciantes, qui non sint sapiẽtes: rursum alios horum auersantur & pro impuris habent, quosdam etiam facti obuiam non dignantur compellare: alijs pecuniam credunt, magistratus cõmittunt, filias elocant. Quæ si iocò isti faciunt, deponãt supercilium: si seriò & vt philosophantes, iam hoc communibus repugnat notitijs, Omnes homines eodem pacto vituperare, alijs autem vt mediocribus vti, alijs tanquam pessimis: & Chrysippum nimio cum stupore admirari, Alexinum deridere, nihilominus vnũ altero insaniorem non censentes. At verò, inquiunt, res ita planè habet. Nam sicut is qui cubitum à maris superficie distãs non minus suffocatur, quàm qui ad vlnas 10 demersus est: ita qui ad virtutem accedunt, non minùs sunt in vitio, q̃ qui absunt ab ea procul, & sicut cæci sunt, etiamsi paulo post essent visum recuperaturi: ita qui progressus faciunt ad virtutem, antequam ea potiantur, stulti & vitiosi permanent. At, n. proficientes ad virtutem non esse cæcorum, sed obtusius videntium similes, neq; suffocatorum sed natantium, idq́; prope portum, ipsi suis factis testatum reddiderunt. Neq; enim vsui fuissent consiliarijs, imperatoribus, legumlatoribus, tanquam cæci ductoribus, neq; imitati fuissent facta, actiones, orationes, vitas quorundã: si omnes eodem modo suffocatos à stultitia & vitiositate vidissent. Sed hoc omisso, mecum mirare istos homines hac in re, q̃ ne suis quidem ipsorum exemplis docẽtur, missos facere istos qui sapiẽtes de stultis fiant: neq; hoc sentiant, aut animaduertant se suffocari desinere, & lucem videre, ac supra dementiã emersos respirare. Sed & hoc contra communem sensum est, hominem cui omnia adsunt bona, nihilq́; ad felicitatem & beatitatem deest, ei conuenire vt vitã proijciat. Multo magis id, Cui nihil est boni aut erit, aduersa omnia & difficilia ac mala, & perpetuò adfutura: huic non conuenire vt vitam repudiet, nisi quid ei ab indifferentibus accidat. Hæ leges in Stoa feruntur, multosq́; sapientes ad necem sibi ipsis inferendam impellunt, scilicet meliùs à morte vsuros sua felicitate. Atqui sapiẽs ille rum fortunatus est, beatus, felicissimus, tutus, extra pericula constitutus: vitiosus ille & stultus, plenus, vt sic dicam, flagitiorum, & quem quo ponas non sit locus. & tamen his permansionem in vita, illis discessionem putãt conuenire. Probabiliter autem dixit Chrysippus. Non enim bonis & malis, sed ijs quæ secundum naturã sunt, metiri debemus vitam. Hoc illi modo tuẽtur Consuetudinem, & aduersus communes philosophãtur notiones. Quid ais tandem? Non debet considerare,

Aedibus in proprijs bona quæ sint, quidue mali sit,

qui de vita vel morte deliberationẽ iniuit? neq; tanquã in trutina examinare in vtram partẽ res ipsius plura habeant momẽta? Sed ex his quę neq; vtilia sunt neq; dãnosa, rõcinari viuẽdùmne sit an moriendũ? ac sequi huiusmodi principia & sententias, quæ vitã oĩum rerũ fugiendarum plenã diligendam, fugiendam quæ nullo bonorum caret iubeant? Enimuero, amice, à ratione alienum est fugere vitã cui nihil adest mali: alienius dimittere bonum, si quis non potiatur indifferentibus. quod isti faciunt præsentem felicitatem virtutemq́; prodentes, propterea quòd sanitate aut incolumitate careant.

Hæc

Stoicorum sapiẽs non gaudet de malo optimus factus.

Tẽpus bona non auget Stoicis.

Boni sensus aliquis.

De æqualitate vitiorum & profectu.

De morte sibi consciscenda.

Odyss. 392.

Hæc mentem Glauco Saturnius abstulit omnem,

cùm esset in permutatione daturus arma pro æreis aurea, & decuplo atque ampliùs meliora. Et tamen ætea arma non minùs quàm aurea de pugnæ vsus apta erant: pulcritudo, & sanitas Stoicis nullum vsum, nullum ad felicitatem conferunt emolumentũ: & tamen illi sanitatem sapientia redimunt. Aiunt enim Heracleto & Pe-

Bonorum commutatio Stoica.

recydi conuenturum fuisse, si res tulisset, vt virtute ac sapientia dimissis finem aquæ intercutis & morbi pedicularis mercarentur. Cùmque Circe duo vsurpet venena, quorum vnum stultos de prudentibus, alterum prudentes de stultis redigi * Vlissem bibere stulticiæ potiùs poculum, quàm transire in bestiæ formam, præditum sapientia, & nimirum simul etiam felicitate. Atque

Odyss. κ. 235. & 391.

hæc aiunt ipsam dictare & hortari sapientiam: Missam me fac, nec rationem habe pereuntis, & in asini faciem discedentis. Nimirum, dicere non nemo, asini est quæ hoc suadet sapientia. quando sapere & felicitate frui bonum est, asini circumferre faciem, indifferens. Gentem aiunt esse Aethiopum, vbi canis regnet, rexque appellitur, & sacris ac honoribus colatur regijs: viri autem obeant principium & magistratuũ munia. Nõne res etiam apud Stoicos similiter habet? Certè nomen boni & species virtuti adest, solamque eam expetendam, vtilẽ, conducibilem appellant: interim ea agunt, cõmentanturq; ita viunnt & moriuntur, sicut præcipitur à rebus indifferentibus. Et quidem canem illum nemo Aethiopum interficit, sed dignitate ornatus, & veneratione cultus sedet. isti virtutem suam perdunt atq; corrumpunt, sanitatem aut opes vt consequantur. Ne de his plura dicam, videtur ipsa nos coronis hortari, quã Chrysippus suis decretis imposuit. Nam cũ in natura sint bona, mala, & neutra siue indifferentia: nemo hominum est, qui non malit bonum habere, quàm indifferens aut malum. Sed & deos in testimonium vocamus, votis ab ijs petentes priore quidem loco boni nolentes habere, loco mali

Ordo rerũ an Chrysippo mutatus.

volentis. At ille ordinem inuertens, ipsamque mutãs naturam, ex vltimo loco medium in extremũ collocat, extremo; in medium traducto: sicut tyranni solent priorem in consessu locum malis tribuere. ac lege lata iubet primò sectari bona, deinde mala, postremò id determinum iudicare, quòd neque bonum sit neque malũ. Perinde faciens, ac si quis proximè post cœlestia inferos ponat, terra terrestribus in tartarum reiectis:

Iliad. θ. 14.

Qua procul hinc ima stat sub tellure barathrum.

Ergo cùm dixisset in tertio de natura, Expedire stulto vitam, etsi nunquam esset consecuturus intelligentiam; hæc verba subiungit. Talia enim bona sunt hominibus, vt quodammodo etiam mala cæteris medio loco antecedant. Non autem hæc præcedunt, sed ratio quæ efficit viuendum esse potiùs, etiam si simus stulti: ergo etiam si iniusti, flagitiosi, dijs inuisi, infelices: nihil enim horum abest à stulte viuentibus. Ergo conuenit miserè potiùs viuere, quàm non viuere miserè, & præstat lædi quàm non lædi, iniustum esse quàm non esse iniustum, leges violare quàm non violare? hoc est, conuenit non conuenientia facere, & officij est viuere etiam contra officium? Sanè est enim peius ratione & sensu carere, quàm stultum esse. Quid ergo in mentem eis venit, vt malum esse non fateantur, quod malo est peius? cur solam aiunt fugiendam esse stulticiam, si non minùs, sed magis etiam conueniens est fugere eam affectionem, quæ stulticiæ nõ est capax. Sed quis de hoc queratur, memor eorum quæ in secundo de natura ille scripsit, pronuncians haud inutiliter rebus vniuersis malum exstitisse.

Mali natura.

Et meretur hoc res, vt decretum illud ipsius verbis proponam quo intelligas qui Xenocratem & Speusippum incusant, quia sanitatem negauerint esse è censu indifferentium, neque diuitias de inutilium numero, ipsi quo loco vitiositatem ponant, & quid de ea loquantur. Malum, inquit, suo termino à reliquis distinguitur accidentibus. Exsistit enim ipsum quodammodo secundum naturæ rationem, & (vt sic dicam) non inutiliter respectu vniuersarum rerũ. alioqui enim ne bonum quidẽ poterat subsistere. Ergo dijs boni nihil est, quando nihil mali? & cùm Iupiter totam in seipsum retexens materiam vnicus fiet abolitis reliquis differẽtijs, bonum tunc nullum erit, quia nihil aderit mali? Enimuerò chorus concinere potest, nemine vitiosè canente: & corpus sanum est, nullo membro ægrotante: virtus autem absque vitio exsistere nequit? sed nimirum sicut quorundam medicamentorum facultatibus virus serpẽtis aut fel hyænæ admiscere oportet: illa ad Socratis iusticiam requirebatur necessariò alicuius mali adiunctio, vtpote malicia Meliti, & Cleonis petulantia ad Periclis probitatem? & quomodo Iupiter potuisset gignere Herculem ac Lycurgum, si non Sardanapalum quoque & Phalaridẽ nobis creasset? Tempus iam est, vt dicant tabem quoque hominum ad firmam corporis affectionem conducere, & podagram ad velocitatem. Quid enim differunt à talia nugantibus, qui dicunt non inutiliter ad continentiam exstitisse intẽperantiam, & iniusticiã ad iusticiam? scilicet deos comprecemur, vt semper sint peruersitas,

Fallaces mores, blanda & mendacia verba:

Hesiod operibus. 78.

siquidem his sublatis, vnà euanescet & interibit virtus. Maui/ſoe pernoscere suauissimam eius facundiam, politamque persuadendi vim. Sicut enim, inquit, comœdiæ inscriptiones ferunt ridiculas, quæ pro se nullius precij, toti poëmati tamen aliquid venustatis addunt. ita ipsum quidem pro se vitium vituperaueris: ad alias res inutile non est. primùm vitium Dei prouidentia exstitisse, sicut voluntate poëtæ malum epigramma factum est, tantùm absurdi habet, vt absurdius cogitari possit nihil. Nam hoc dato, qui magis bonorum, quàm malorum datores erunt dij? quomodo inuisum erit dijs flagitium? quid habebimus quòd malè ominatis hisce dictis opponamus:

Caussam mortalibus creat aliquam Deus,
Cum familiam vult quandam adfligere funditus.
In litem superum quis tandem compulit istos?

Iliad. α. 8.

Deinde malum epigramma comœdiam ornat, & ad finem consequendum adiuuat, poëta spectatoribus risum mouere vel lepidum proponere aliquid cupiente. At patrius ille, & supremus ac iusticiæ præses Iupiter, optimusque (vt eum Pindarus nominat) artifex, non scilicet drama aliquod magnum & varium multiplicisue cognitioni seruiens mundum fabricans, sed vrbem dijs hominibusque communem in quo vnà vitam exigerent iusticia & virtute ducibus concorditer ac feliciter: quorsum ad pulcerrimum hunc finem opus habuit latronibus, homicidis, paricidis, tyrannis? Non enim iucundum Deo exordium aut elegans fuit vitiositas, quæ rebus humanis non facetias aut risum, sed scurrilitatem iniusticiamque intulit, propter quæ ne somnium quidem decantatæ illius cum natura consensionis videre licet. Præterea ineptum illud epigramma perexigua est comœdiæ particula, inque ea minimum planè locum occupat: ac neque abundant talia, neque eorum quæ rectè facta videntur cuiquam officiunt, aut venustatem eius corrumpunt. At vitijs repleta sunt omnia, totaque vita statim à primordio, fabulæ vsque ad coronidem decorum non seruas, aberrans à recto cursu, conturbata nullam partem habens puram, aut reprehensionis immunẽ. vt ipsi dicũt, omnium est dramatum turpissimum. Quare libenter ex ipso quæsiuerim, ad quã tandem rem vitiositas vniuersis rebus sit vtilis, Non quidem ad cœlestia, & quæ sunt diuinæ naturæ ridiculum enim sit, si vitijs inter homines non obortis neque exstantibus (auariciam putà mendacia, rapinas, calumnias, cædes) non fuisse Solem dicamus suum confecturum cursum, mundumque sta-

tis tempus

tis tempus & tempeſtatum circuitibus vſurum, terram in medio mundi ſitam ventorum & pluuiarum materiem emiſſuram. Reſtat nobis & rebus noſtris vtiliter vitia exſtitiſſe: atque id fortaſſe intelligi Stoici volunt. Sanioresne ergo ſumus, ſi vitioſi ſumus? aut maiorem copiam rerum neceſſariarum adipiſcimur? aut ad pulcritudinem robúrue nobis conducunt vitia? Negant.* Si autem telluris nomen dűtaxat eſt, & opinio ſomnio concepta per noctantium ſophiſtarum, non ſicut vitium omnibus ſuperiacet, & omnibus conſpicua, nullius partem capere, minimè autem virtutis, dij boni, ob quam nati ſumus. Proinde non indignum hoc ſit, agricolæ & gubernatori & autigæ quæ vtilia ſunt, conducere ad finem ei propoſitum: id autem quod à Deo ad virtutem eſt factum, amiſiſſe & perdidiſſe ſuam virtutem? Sed fortaſſe tempus eſt nunc omiſſo hoc, ad alia nos conuertere. DIAD. Nequaquam, amice, mei gratia, cupio enim audire, quo modo Stoici mala bonis, & vitia virtutibus priùs introducant. LAM. Nimirum, mi ſodalis, res enim cognitu digna eſt. Multa quidem balbutiunt: tandem verò prudentiam quæ ſit bonorű & malorum ſcientia * & omnino tolli dicunt. Vt autem vera ſunt, fieri non poſſe quin & falſa quædam eodem ſint modo: ſicut par eſt cùm bona ſint, eſſe etiam mala. Verùm hoc quidem nő ineptè dictum eſt. alterum etiam puto mihi quoque non eſſe ignotum. Video enim diſcrimen, cur quod non verum eſt, ſtatim falſum ſit: non illicò etiam malum, quòd bonum non eſt. Vnde ſit, vt inter vera & falſa nihil ſit medium: inter bona & mala interuenit indifferens, neque neceſſe eſt hæc cum illis eodem modo habere. nam poteſt bonum tribui naturę etiam ſi nullum malum ponatur, ſed id modo, quod neque bonum ſit, neque malum. DIAD. Ad priorem rationem ſi quid à vobis dicitur, audiendum eſt. LAMP. Multa quidem dicuntur: ſed in præſentia tantùm neceſſarijs vtemur. Initiò igitur ſtultum eſt opinari prudentiæ cauſa bona & mala exſiſtere. Exſtantibus enim iam bonis & malis, ſuperuenit prudentia: ſicut medicina, ſalubribus ſubiectis. Nam bona & mala nő propterea exſtant, vt fiat prudentia: ſed quatenus mala & bona iam ſubſiſtentia dijudicamus, vocatur prudentia. ſicut viſus eſt alborum & nigrorum ſenſio, non in hoc factorum vt nos viſum habeamus: ſed nobis contrà ad hæc iudicandam viſu indigentibus. Deinde quando mundus de ſententia ipſorum conflagrauerit, malum quidem nullum protſus ſupererit, & Vniuerſum prudens tamen erit atque ſapiens. Eſt ergo prudētia etiam ſi malű non ſit: atque neceſſe eſt vt ſi prudentia ſit malum etiam exſtet. Iam ſi omnino oportet prudentiam eſſe bonorum malorumque ſcientiam: quid incommodi eſt, ſi malis ſublatis nulla relinquatur prudentia? locoque eius aliam acquiramus virtutem, quæ non bonorum & malorum, ſed duntaxat bonorum ſit ſciētia. quemadmodum ſi de coloribus niger omnino interiret, & contenderet iam aliquis viſum quoque perijſſe, vtpote qui non ſit alborum & nigrorum ſenſus: quid obſtaret quin ei reſponderemus: Nihil mali eſt, ſi quem tu dicis viſum non habemus, alio inſtructi ſenſu & vi, qua alba & non alba appræhendimus? Ego enim neque guſtatum inanē puto fore amaris deficientibus, neque tactum dolore ſublato, neque prudentiam malo non exſtante: ſed & iſtos manſuros ſenſus dulcia & non dulcia, grata & aduerſa, percipientes, & prudentiam bonorum ac non bonorum ſcientiam nihilominus futuram. Quibus videtur ſecus, ij nomen tollant licet, rem nobis relinquant. Præterea quid impedit quo minus malum intelligentia percipi poſſit, bona etiam ſubſiſtant? Sicut, puto, dijs adeſt ſanitas, quid febris ſit aut pleuritis intelligunt, quando nos etiam quibus omnium malorum copia obtigit, bonum nullum, vt ipſi aiunt: tamen non deſtitimur cognitione horum, ſed ſentimus quid prudētia, quid bonum

Malum propter prudētiā non eſſe ponēdum.

ſit, quid felicitas. Atque adeò mirum eſt, virtutis abſentis eſſe tamen qui nos comprehenſione aliqua inſtruāt qualis ea ſit: malum niſi exſtiterit, quale ſit intelligi nequire. Vides enim quid perſuadere nobis velint qui contra communes notiones philoſophantur: ſtulticia nos prudentiam comprehendere à prudentia ſine ſtulticia ne ipſam quidem ſtulticiam percipi poſſe. Quod ſi omnino ortu mali opus fuit naturæ: vnum aliquod vitij exemplum atq; alterum ſufficere poterat, immò ſi vis, decem, mille, vel CCIƆƆ vitioſos finge debuiſſe naſci: non vtique tantam vitiorum exſiſtere multitudine quæ arenæ, pulueris, & pennarum quibus variæ volucres diſtinguuntur numerum ſuperaret: nullum interim virtutis vel ſomnium. Qui Spartæ Phiditijs præerant, vnum aut tres helotas meri plenos & producebant, vt adoleſcentibus demonſtrato quid rei eſſet ebrietas, ad temperantiam ſeruandam eos condocefacerent: In vita autem plurima ſunt huius vitij exempla. nemo enim ad virtutem ſobriè ſe confert: ſed vagamur omnes turpiter agentes & miſerè viuentes. ita ratio nos inebriat, adeoque conturbat & dementat. ſimilesque ſumus canum Aeſopi, quæ cùm in mari natare quaſdam viderent pelles, conatæ ſunt illud ebibere, priusque crepuerunt quàm pelles appræhēderent. Etenim nos quoque doctrina, ſperātes opera eius ad virtutem & felicitatem peruenturos priuſquam eò accedamus peſſundat, multo mero amaræ vitioſitates antè oppletos. Si quidem etiam ijs qui ad ſummum profecerunt, nulla eſt (vt ipſi dicunt) alleuatio, nulla remiſſio, nulla reſpiratio à ſtulticia & infelicitate. Cęterùm qui vitioſitatem non inutiliter ait exſtitiſſe, videamus deinceps qualem eam rem, & cui vſui oſtendat eſſe ea prædito: cùm in commentario de perfectis officijs ſcribat, Vitioſum hominem nulla re opua habere. nulla indigere, nullam ei eſſe vſui, nihil proprium, nihil accommodatum aut aptum. Quomodo ergo vtilis eſt vitioſitas, cùm qua neque bona valetudo prodeſt, neque diuitiæ, neque profectus? Non indiget autem aliquis eorum, quorum alia ſunt præpoſita & parabilia, atque adeò perutilia, alia ſecűdum naturam vt ipſi appellant? Ergóne his nemo opus habet niſi ſapiens? ita ne ſapiens quidem vt fiat opus habet vitioſus. Hac ratione nő ſitient aut eſurient homines antè quàm ſapientes fiant: ſitientes autem aqua opus non habebűt, non pane eſurientes, hoſpitibusque erunt ſimiles, qui tantùm ignem & tectum requirerent. ita hoſpitio & chlæna non habebat opus is qui dixit,

Chlamydem cedò Hipponacti, nam valdè algeo.

ſed vis admirabile aliquid, ſubtile, ac peculiare aliquid dicere? Dic ſapientem nulla re opua habere, nullius indigere. ille fortunatus eſt, ille nullius rei indigus, ſibi ſufficiēs, beatus, perfectus. Quæ verò iſta vertigo, eum cui nihil deeſt, opus habere ſuis bonis: vitioſum autē carere quidem multis, indigere nulla re. hoc enim dicit Chryſippus, non indigere ſed carere vitioſos: teſſerarum in morem hac illac communes notiones iactans. Etenim omnes homines egere prius eſſe quàm non egere ſentiunt: exiſtimantes eum qui eget rebus non in promptu ſitis aut paratu facilibus, indigere. Cornibus quidem & alis nemo hominum caret, quia ne indiget quidem ijs. armis carere eos, & pecunia & veſte dicimus, qui his, cum vſus erat, deſtituuntur. Sed Stoici adeò cupiunt ſemper aliquid contra communes noticias dixiſſe videri, vt nouitatis cauſa ſępe à ſeipſis deſciſcant. velut hæc. Conſidera verò illud paulo attentiùs, quod ipſum quoque vnum eſt de ennunciatis cōtra noticias, Neminem vitioſum percipere quicquā vtilitatis. Atqui multi inſtitutione proficiűt, multi ſeruientes liberātur, obſeſſi eximuntur, muti lati manu ducuntur, ægrotātes ſanantur. At nihil ad eos inde redit vtilitates, inquiunt, neq; beneficijs adficiuntur, neq; habēt benefactores, neq; eos negligunt vitioſi. Ergo vitioſi non ſunt ingrati. At neq; ſapientes ingrati ſunt.

Sapiēs Stoicorum.

An vitioſus beneficium accipiat.

ſunt. Nulla itaque eſt ingratitudo, cũ neq; deſraudẽt gra
tia boni debita, neq; de vitioſis bene mereri liceat. Ad
hæc vide quid reſpõdeant. Gratiã aiũt in medias res ten
dere: & prodeſſe ac vtilitatẽ percipere, ſapientũ eſſe, gra
tiã etiã ad vitioſos pertingere. Ergo qui gratiæ ſunt par-
ticipes, ab vſu excludũtur? quò gratia pertingit, ibi nihil
vtile eſt, nihil adaptatum? quid verò aliud facit officio vt
in eatur gratia quam ꝙ qui præſtitit opus habẽti, in ali-
qua reproſuit? Verũ hæc mittamus. Veneranda autẽ illa
Stoicorum Vtilitas quid tandẽ rei eſt, quã, vt magnum
aliquid, ſapientibus eximiam ſeruantes, ne nomen qui-
dem eius vitioſis permittunt? Si, aiunt, vnus ſapiens di-
Vtilius Stoica.
gitum prudenter quoquo modo porrigat, omnes toto
orbe terrarum ſapientes emolumentũ inde capiũt. Hoc
opus eſt vtilitatis Stoicæ, huc communicatis commodi
virtutes ſapientũ deſinunt. Delirauerunt ergo Ariſtote
les, & Xenocrates, commodari nobis à dijs, à parenti-
bus, à præceptoribus ſati, ignari mirabilis huius vtilita-
tis, quã ſapientes inuicem ſecundũ virtutem moti perci-
piunt, etiã ſi non intelligant, neq; agnoſcant. Enimuerò
vniuerſi mortales delectus, adſeruationes, diſpenſatio-
nes tum demum vtiles cenſent, cùm vſum aliquem &
commodum ea præbent. claues emit, penu cuſtodit ho
mo rei faciundæ intentus,

Odyſſ. δ. 448.

Reſerans opum thalamum ſuauiſſimum manu.

deligere autẽ quæ nulli ſint vſui, & ſeruare anxiè ea ac la
borioſe, nõ pulcrũ aut præclarũ, ſed ridiculum eſt. Vliſ-
ſes quidem ſi nodo, quẽ Circe eũ docuerat, muniuiſſet
nõ dona apud Alcinoũ accepta, tripodes, lebetes, veſtes,
aurum: ſed quiſquilias, lapides aliaq; id genus vilia con-
gerẽs, occupari ſe circa ea, & poſsidere ac cuſtodire, bea
tum putaſſet: ecquis ſtultam hanc prouidẽtiã, & inanem
operam putaſſet laudandam? At enim hoc illud Stoicæ
conſenſionis pulcrum eſt, & præclarũ, & beatum, aliud
nihil, quã delectus & cuſtodia inutiliũ rerum & indiffe
rentium. ſiquidem fimbrijs & matulis aureis, atq; adeò
ſi ita eueniat lecythis comparant maximas opes. Pòſt,
vt qui deorum aut geniorum quorundã ſacris videntur
ſuperbè contumeliam intuliſſe & maledixiſſe, mox mu
tata ſententia demittunt ſeſe, humilesq; adſident, magni
ficis præconijs numen collaudantes: ſic Stoici iactãtiam
eorum & futilitatem Nemeſi quadã vlciſcente rurſum
in his ſeſe exercent indifferentibus, & quæ nihil ad ipſos
faciant: alta voce proteſtãtes vnum eſſe bonũ, pulcrum,
& præclarum delectum horũ & cõmunicationem: qui
* bus qui non potiantur, non debere viuere, ſed mortẽ ſi-
bi cõſciſcere, aut inedia vitam finire, longo vale virtu-
ti dicto. Theognidem ſanè ipſi prorſus abiecti animi
fuiſſe aiunt, nimiſque timidum, qui dixerit:

Verſ. 175.

Vt paupertatem fugias, vel te in mare vaſtum
Proijcias, celſis Cyrne vel à ſcopulis.

ipſi ſoluta oratione hortantur, iubentq; effugiendi mor-
bi magni cauſa, aut continentis doloris, ſi non ſit ad ma
num gladius vel cicuta, in mare ſeſe abijcere, aut de ſco-
pulo præcipitare: quorum neutrum ſit damnoſum, aut
malum, aut incommodum, neq; miſeros faciat eos qui
bus huc res redijt. Vnde ergo, inquit, ordiar, & quod ſu
mam officij principium, ac materiã virtutis, omiſſa na-
tura, & ijs quæ contra naturam ſunt? Vnde verò, mi ho-
Conſtãtia verorũ philoſophorũ Stoicorum inconſtantia.
mo, Ariſtoteles & Theophraſtus orſi ſunt, quibus Xe-
nocrates & Polemõ vſi virtutis principijs? nonne etiam
Zeno hos ſecutus eſt, qui elementa ponerent felicitatis
naturam, & id quod eſt ſecundum naturam. Verùm hi
quidem his inſtiterunt, vt optabilibus, bonis vtilibus:
virtutemq; ijs adiungentes efficacẽ, dũ vno quoq; aptè
vtitur, inde vitã cenſuerunt perfectã omnibusq; integrã
partibus abſolui & cõfici: & verè naturæ cõſentaneam
ac concinentem. Non enim eos imitati ſunt, qui à terra
exſilientes, rurſum in eam deferuntur: nõ inquã ita con-
turbatè egerunt, vt eaſdem res parabiles, non tamen ex
petendas: accommodatas ad naturã, non tamen bonas:
inutiles, & tamen vſui bene aptas: nihil ad nos pertinen
tes, & tamen officiorum principia appellarent. Sed qua
lis oratio talis etiã vita fuit iſtorũ virorũ: actiones ſuas di
ctis ſuis congruentes & concinnentes exhibentium. At
qui à Stoicorũ ſunt ſecta, inſtar mulieris illius apud Ar-
chilochũ altera manu aquam doloſe, altera ignem geren
tis, alijs decretis naturã ſibi conciliant, alijs repellunt. im
mò factis & reipſa ea quæ ſecundum naturã ſunt vt ex-
petenda & bona amplectuntur: verbis ac nominibus,
dum indifferentia & inutilia ea virtuti ad felicitatem di-
cunt, repudiantes & contumelia afficientes. Quoniam
autem ſummum bonum omnes homines ſentiunt eſſe
lætabile, optabile, fauſtũ, ſummæ dignitatis, ſibi ipſi ſuf-
ficiẽs, nullius rei indignum: compara ipſorũ cum his bo
num. An verò læticiã adferat prudens digiti porrectio? Summum bonum.
an exoptandum eſt vt prudẽter torquearis? an fortuna-
tus eſt, qui ſe cum ratione præcipitem dat? an ſumma in
eo conſiſtit dignitas, non boni cauſa id dimittere, quod
ratio frequenter maximi facit? an perfectum, totumq;
ex ſe aptum eſt, quo præſente niſi indifferẽtibus potian-
tur, non tolerant neq; volunt viuere? Eſt & alia Stoico-
rum ratio, quæ maiorem conſuetudini facit iniuriã, ge-
nuinas eius notiones tanquam liberos ſubtrahens atque
auellens, ſpurias autem alias & belluinas abſurdasq; ſub-
mittẽs, hasq; iſtarum loco enutriri & diligi cogens. At-
que hoc quidem in ijs, quæ dicuntur de bonis & malis,
expetẽdis ac fugiẽdis, accõmodatis ad naturã & alienis:
quorum vim oportebat notiorẽ eſſe quàm calidorũ &
frigidorũ, alborum & nigrorum. quod horũ imagines
extrinſecus viſui obijciuntur: hæc ex bonis quæ nobis
inſunt cognatam habent originem. Illi verò in locũ de
felicitate tanquã in ſophiſtarũ aliqua cauilla ſua cũ diale
ctica irruentes, nullam quidẽ ſuſtulerunt, permultas aũt
intulerunt ambiguitates. Equidẽ de duobus bonis, quo-
rum alterum finis ſit, alterũ ad finem pertineat, finẽ eſſe
potius & perfectius bonum, nemo ignorat. Agnoſcit
etiam Chryſippus hoc diſcrimen, vt liquet ex tertio de
bonis libero. Aſſentitur enim ijs qui ſcientiã finẽ faciũt,
& ponit hoc in opere de iuſticia ac ſi quis voluptatem Bonorũ inter ſe comparatio.
finẽ ſtatuat, negat iuſticiã ſeruari: cõcedit, ſi nõ finis, ſed
ſimpliciter bonũ voluptas dicatur. Neq; puto opus eſſe
vt nunc verba tibi eius recenſeã: cùm tertius de iuſticia
liber vbiq; exſtet. Quando ergo vice verſa, amice, nul-
lum bonũ alio bono maius aut minus, & non finem fini
æqualem aiunt. non cõmunibus iam tãtùm noticijs, ſed
ſuis ipſorũ verbis repugnãt: rurſumq;, ſi de duobus ma-
lis alterũ nos, ſi adſit, peiores facit: alterũ nocet quidem,
nõ facit tamen deteriores, neq; peius infert damnũ, vn-
de peiores reddamur. Sed fatetur Chryſippus, eſſe quoſ-
dam metus & dolores errores, quibus lædamur, nõ au-
tem deteriores etiã redigamur. Lege verò primũ aduer-
ſus Platonẽ librũ eius de iuſticia. nam cùm alia, tũ maxi-
mè hominis cõmenta cognitu digna ſunt, de omnibus
rebus ac ſententijs tum ſuis alienis contra noticias com-
munes loquẽtis. Vt cùm dicit duos fines ac ſcopos vitæ *
propoſitos eſſe, neq; omnia quæ agimus ad vnũ aliquid
referri. Id verò magis etiã noticiæ aduerſatur, aliũ eſſe fi
nem, & aliò ſingulas noſtras referri actiones. quorum ta-
men alterũ eos neceſſe eſt in ſe recipere. Si enim ipſa pri
ma ſecundũ naturã * quatenus nõ eſt. delectus autem
rationi cõſentaneus & ſumptio eorum, & ꝙ omnia ſua
quiſq; ideò agit, vt cõſequatur ea quæ prima ſunt ſecun
dum naturã, eoque omnia quæ aguntur referãtur, vt pri
ma ſecundum naturam parentur. Si enim putãt nõ cõie- *
ctantes, neq; cupiẽtes aſſequi illa finẽ habere, aliud erit
cuius gratia delectus ſit alio referẽdus, nõ illa. Finis quip
pe eſt deligere, & prudẽter accipere illa. ipſa autẽ, & eo-
rũ poſſeſsio, finis nõ eſt, ſed tanquã materia ſubijcitur, de
ligẽdo debitã habens æſtimationẽ. hoc enim puto & no
mine ipſo ſignificari, & ipſos ſcribere, diſcrimen oſten-
dentes,

dentes. L. Strenuè quidem & quid & quo modo dicāt * commemorauisti. Id autem considera, idem is accidere, quod vmbram suā transsilire conantibus. nō enim post relinquunt, sed vnà cum oratione trabunt absurditatem longissimè à communibus distātē noticijs. Sicut enim qui sagittantem diceret non omnia sua facere scopi attingendi gratia, sed vt omnia sua faceret: is ænigmatum similia & munstrosa videretur adstruere. ita plusquam deliristi contendentes, non esse finē expetendi quæ sunt naturæ conuenientia ijs potiri, sed finē esse accipere & deligere, neq; sanitatis appetentiam & consectationem vnicuique nostrū sanitate finiri, sed contrà sanitatē referri ad eius appetitionē & procurationē, ac fines esse ambulationes nescio quas, & vocis contentiones, atq; adeò sectiones, & ratione institutas medicationes, nō horum finē ipsam sanitatem. Similiter nugātur, ac si quis dicat, Cœnemus vt mactemur, vt lauemus. Illa verò recepti in hac re ordinis inuersio, omnes res cōturbat atq; confundit. non ambulabimur tempestiuè cibi concoquendi gratia: sed ambulandi gratia cibū concoquemus? mirum ni sanitatē quoq; veratri causa fecerit natura, non veratrum propter sanitatē. Quid enim aliud restat ijs ad summam absurditatē, quā talia dicere? Quid interest vtrùm dicas medicamentorū causa sanitatē natam, non medicamenta ob sanitatē exstitisse: an verò delectum medicamentorumq; compositionis & vsus magis expetendum ipsa esse sanitate? immò sanitatē ne in expetēdis quidem censeas, in delectu et occupatione finē colloces appetitionemq; appræhensionis, non hāc illius finē facias? At inquiunt, cū ratione & prudenter fieri, appetitioni accidit, Planissimè, si ea ad finē respicit quem affectat, nempe consecutionē & possessionem. alioqui rationē ei ademeris, si omnia faciat eius adipiscendi gratia, quod adisci non sit præclarū, non beatum. * hunc in sermonē deuenimus, quiduis potiùs dixeris cum notionibus consentire, quā appetere bonum & consectari, cuius nullam noticiā acceperis aut habeas. Vides enim vt Chrysippus in hanc compellat Aristonem difficultatem, Rerū indifferentiam qua neque ad bonum, neque ad malum inclinant intelligit, non antè intellectis bono malo. ita enim appariturū eius indifferentiam antè subsistentem, si intelligentia eius percipi non possit, non antè cognito bono: * ipsum autem bonum est nihil aliud. Iam mihi considera Stoicorum illam quam ipsi vocāt Consensionem, indifferentiam autem esse negant: vnde nam & quo pacto ea ipsum bonū cognoscendū præbeat. Nam si absq; bono intelligi nō potest indifferentia respectu nō boni: multo minus prudentia bonorū intelligendā se offeret, nō antè intellecto bono. Sed sicut salubriū & insalubriū artis intelligentia nō paratur, nisi salubri priùs & insalubri cognito: ita bonorum & malorū scientia cognosci non poterit, nō potiùs percepta boni & mali cognitione. Quid est ergo bonum? nihil nisi prudentia. Quid est prudentia? nihil aliud quā bonorum scientia. Hæc verò adfatim in eorū orationem Iouit ille Corinthius admittitur. mitte enim prouerbialē istam pistilli circumagitationē, ne salsiùs notare homines videaris: quanquā ipsorum rationi idem quod huic accidit. Nam in definitione boni prudentia, in prudentiæ bonum quid sit requiritur, & alterū semper alterius opera consectandum est: & vtrinque ad vnū intelligendū id prænosse oportet, quod sine alterius prænotione intelligi nō potuit. Est & alius modus nō iam peruersionē sed euersionem rationis eorum planè in nihilum abducentis depræhendendi. Substantiā boni ponunt delectū eorū quæ naturæ cōgruūt ratiocinatione bona constātē. atqui delectus talis nullus est, qui ad finē aliquē refertur: sicut diximus. Quis ergo est finis? nihil aiūt aliud, quā probè ratiocinari in delectu eorū quæ naturæ cōgruant. Primū itaque perijt & aufugit boni noticia. Nam probè ratiocinari in delectibus, accidens scilicet est prouenient ab habitu probè ratiocinandi. itaque hunc è fine, finē autem nō sine hoc coacti intelligere, vtriusque destituimur intelligentia. Deinde, quod maius est, iustitissima ratione delectus ille proba constans ratiocinatione bonarū debebat esse, vtilium, & ad finē adiumenta adferentium rerum delectus. nam neque vtilia, neque honorata, neque omnino expetenda deligere qui si bonæ ratiocinationis? Esto enim, vt ipsi volunt, proba cum ratiocinatione delectus eorū quæ dignitatē habentia ad felicitatē faciunt. ac vide ad quàm perpulcrum eos ratio & suspiciendum capitulum perducat. Nimirum finis ipsorum de sententia erit probè ratiocinari in delectu eorū quæ dignitatem habent ad probè ratiocinandum. Verùm hæ voces tibi, amice, audienti insolentes admodū videntur. D. Et sanè discere cupio, qui hoc eueniat. L. Magis itaque aduerte animum. non enim cuiusuis est ænigma hoc intelligere. proinde audi & responde. Nónne Stoicis finis est probè ratiocinari in delectu rerum naturæ congruentium? D. Sic ipsi dicunt. L. Illa naturæ congrua, verū vt bona deliguntur, aut quia dignitate quasdam habeant & productionem, idque vel ad finem, vel ad aliam quampiam rem? D. Non puto, sed ad finē. L. Iam ergo rem detegens inspice quid illis eueniat: nempe probas ratiocinationes finem esse, & felicitatem neque habere se ij, neque intelligere dicūt aliam, * quā preciosam illam in delectu rerum dignitate præditarū ratiocinationē. Verū hæc quidem sunt qui putent aduersus Antipatrū dicta, nō aduersus Academicos. hūc enim à Carneade pressum, in ista commēta se abdidisse.

De amore.

Quæ porrò de amore in Stoa differuntur, & communibus aduersa sunt noticijs, & passim absurda. Deformes aiunt esse adolescētes, qui vitiosi sint & stulti: formosos, qui sapiant. atq; horū nullum neq; amatū esse, neq; amari dignum. Neque hoc grauissimum est. addunt, eos qui turpes amauerit, finē amādi facere vbi hi pulcri sint facti. Quis verò talem amorem cognouit, qui cū deformitate corporis animi prauitatē cernens constet, pulcritudine vnà prudētia, iusticia, & temperātia innatis exstinguatur & cōtabescat? Tales ego culicum similes iudico, qui spuma vini & aceto gaudent, bonū & potui aptum vinū auolantes fugiunt. Quā verò dicunt ac nominant pulcritudinis apparentem speciē quæ alliciat, de ea primū nū loquuntur probabiliter. Nā in turpissimis nulla potest pulcritudinis apparere species: * cū ipsi dicāt ob ingenij prauitatē deformitate faciē oppleri. Et quale tandem hoc sit quod nōnulli dicūt amore dignum esse deformem, qui sit aliquādo futurus pulcer, expectetq; formæ venustatē: si eam cōsecutus, ac pulcer factus & probus, à nemine debeat amari? Est enim amor venatio, vt aiunt, quædam imperfecti quidē, sed tamē ad virtutem bona indole adolescentis. Iā verò nos, optimè, aliud agimus, quā quòd sectam eorū demonstramus neque probabilibus rebus, neq; receptis nominibus communes nobis peruertere uoticias? Nemo enim prohibebat, studium sapientum erga adolescentes, si affectio ei & omnes sentiunt ac nominant * *

Cunctos concubitus desideriumque subiuit.
Nam neque Medea, nec mortali femine creta
Femina, tam rapido priùs inflammauit amore. — Odiss. e. 252. Iliad. ξ. 315.

In huiusmodi res ille mora'em orationē conijciētes, &

Perplexa, nilque sani, ambages omnia — Eurip. Androm.

dicentes, vilē eam reddunt: quantumuis alios subsannantes, & se solo naturam consuetudinemque tutari iactantes. * vbi oportet, & constituunt orationē: sed auertit atque abducit appetitionibus, cōsectationibus, & incitationibus ad suum quodque. Consuetudo autē dialecticę siquidem sit tranquilla & serena, nihil boni aut sani percipit fructus: sed auditus morbosus vanis sonis oppleta, ægrè audit atque obscurè. De qua si videbitur alias nouo facto initio loquemur. Nūc Physicā eorum doctrinam, non minus quàm quę de finibus est, cōmunes no-

tiones

tiones turbantem, per prima & præcipua capita decurrentes examinabimus. In vniuersum quidem absurdum est & contrarium noticijs, esse aliquod quod non sit, & esse res quæ non sint res. Sed omnium absurdissimũ est

Stoicorum Physica de mundo. quod de Vniuerso dicunt. Inane enim infinitum foris mundo circumponentes, neque corpus Vniuersum, neque corporis expers dicunt. Sequitur ergo id non Ens esse: cũ Ens id solũ ipsis sit quod est corpus. Cũ verò Entis sit agere & affici, Vniuersum non Ens sit: sequitur ipsum nihil acturum, nihil passurum. Quin & in loco non erit. Nã corpus est quod locũ occupat: Vniuersum corpus non est. Et quia solum id manet, quod locum occupat: non manebit Vniuersum, quia locum non occupat. Immò neq; primò mouebitur: nã quod mouetur, loco ad hoc opus habet, & spacio subiecto. Porrò quod mouetur, aut se ipsũ mouet, aut ab alio adficitur. Quod ipsum à se cietur, momẽta quædã habet ratione grauitatis aut leuitatis. at grauitas & leuitas aut respectus sunt aut facultates aut omnino differentiæ corporis. Vniuersum non est corpus: ergo necesse est ipsum neq; graue esse, neq; leue, neq; ex se principium motus habere. Atqui ne ab alio quidem mouebitur. nihil est enim aliud. Itaque necessitas eò adigit eos vt dicãt neq; manere Vniuersum, neq; moueri. Deniq; cũ ipsorũ de sentẽtia Vniuersum non sit corpus, cœlũ aũt, terra, animalia, plantæ, lapides sint corpora: eius quod nõ est corpus partes erũt corpora, & non Entis partis Entia: & quod graue nõ est terminis vtetur grauibus, leuibus quod non leue. cũ ne somnia quidẽ fingi possint magis communibus aduersantia noticijs. Porro nihil tam euidẽs, tamq; cũ cõmunibus coniunctũ est noticijs, quã quod animatum non est, inanimũ, & quod inanimũ nõ est, animatũ esse. Tamen hãc quoq; euertunt ipsi euidẽtiã, Vniuersum fatentes neq; animatũ esse neq; inanimum. Præter hæc, imperfectum nemo censet vniuersum esse, cui nulla pars desit. Illi Vniuersum negant esse perfectum. quod enim perfectum sit, id definitum esse: Vniuersum ob infinitatem non definiri. est ergo ipsis auctnribus aliquid neque perfectum neq; imperfectum. Quin etiam neque pars erit Vniuersum, cùm nihil sit eo maius: neq; totum. hoc enim prædicari aiunt de ordinato: Vniuersum ob infinitatẽ neq; definiri & inordinatũ esse. Proinde neq; Vniuersi causa aliqua est cũ nihil extra Vniuersum sit: & neque aliorum, neq; sui ipsius causa nominari Vniuersum potest. quippe vt agat, natura eius non fert: agendo aũt causa intelligitur. Agè nũc, si interrogẽt cuncti homines quidnam sit Nihilum, & quomodo eius notionem

Nihil. percipiant: nónne respõdebunt hoc Nihil esse, quod neque causa est, neq; causam habet, neq; totum est, neque pars, neq; perfectum neq; imperfectũ neq; animatum neq; nõ animatum, neq; corporeũ neq; incorporeum? hoc, & nõ aliud quippiam definient esse Nihil. Quãdo itaq; ea quæ reliqui omnes Nihilo, soli Stoici Vniuerso tribuũt: nimirũ apparet eos idẽ facere Vniuersum cum Nihilo ergo iam oportet appellare tempus, prædicatum effatum, connexũ complexum: quibus ij maximè omnium philosophorum vtuntur, Entia autem esse negãt. At enim id quod verũ sit, nõ esse aut exstare, sed percipi & esse compræhensibile, ac fide dignũ quod substantiam Entis non participat, quomodo nõ est quouis absurdo absurdius? Sed ne hæc videãtur ad disquisitionem potiùs logicam pertinere, veniamus ad ea, quæ magis sunt philosophiæ naturalis. Quoniam ergo

Principium Iupiter, mediumq́; est, cunctaq́; ab ipso,

De dijs. sicut ipsi tradunt: maximè oportebat eos notionibus de dijs, si quid turbulentum aut vagum in ijs inesset, remedium adhibere, & in melius dirigere atque emẽdare, aut si hoc nequirent, in medio relinquere, ita vt quisque legibus astrictus de ijs sentiebat, aut consuetudinem sequebatur, sentire concedentes.

Non nunc enim, neque heri sunt ista prodita: *Sophocl. Antig.*
Semper valuere, nec quando inierint liquet.

Illi verò tanquã ipsis à Laribus orsi mouere quietas res, & à maioribus traditas opiniones conuellere, nullã fermè notionẽ integram & incorruptã reliquerunt. Quis enim, ijs demptis, homo est natus aut viuit, qui nõ interitus expertem ac sempiternum existimet deum? quid in communibus notionibus de dijs vna voce magis decantantur quàm istbæc:

Illic felices capiunt sua gaudia diui
Aeternùm,— item, *Odyss. ζ. 44.*
Terrestresque homines, & diui morte carentes. &
Illi morborum vacui, tristisque senectæ,
Rudes laborum, freta Acherontis sonora euitauerunt.

Ac fieri sanè potest, vt incidat aliquis in homines barbatos & feros, qui Deum esse nullũ putent: deum esse qui existimet, sed eundem non securum interitus, non æternum, inuentus est ne vnus quidẽ homo. Certè qui athei appellãtur quòd negarent esse deos Theodorus, Diagoras, Hippo: non ausi sunt dicere deum esse interitui obnoxiũ, sed nõ crediderunt aliquid esse ab interitu immune: ac talẽ naturam aliquam esse posse negantes, noticiam de deo reliquerunt in medio. Chrysippus verò & Cleanthes, cũ impleuissent (vt sic dicam) suis dictis cœlum, terras, aërem, mare dijs: nullum horum ab interitu liberi aut sempiternũ statuerunt. solo Ioue excepto, in quem reliquos omnes consumi putant: vt iam is perdat, quod nihilo est quàm perire melius. est enim imbecillitas vt pereundo in alium transire, ita interitu aliorum in se transeuntium nutriri atque seruari. Hæc verò non, vt alia ipsorum absurda, ex sententijs & decretis eorum sequuntur aut ratincinãdo colligẽtur: sed ipsi magna cum vociferatione in libris de dijs, prouidẽtia, fato, ac natura expressè omnes deos natos & esse & interituros vi ignis autumãt: cõflatiles opinione ipsorũ, ac si cerei essent vel stannei. Enimuerò tam est cõtra communes notiones, deum esse mortalem, quã hominem immortalem. immò nõ video quòd sit futurũ dei & hominis discrimen, si deus quoque animal ratione præditum & interitui obnoxium est. Si enim argutum illud scitumque obijciãt, mortalem esse hominẽ, deum nõ mortalem sed interitui destinatum: vide quid impetrent. aut immorralẽ simul & interitui obnoxium dicẽt deum, aut neque mortalem, quibus absurdiora & magis à communibus notionibus aliena fingere nemo alius etiam dedita in hoc opera posset. Alius inquã: nam illi indictũ intentatumq́; eorum quæ absurdissima sunt nihil reliquerunt. Ad hęc *Stellæ.* Cleanthes pro conflagratione mundi propugnans tradit, quòd Sol Lunã & reliquas stellas omnes ipsi similes sit redacturus, & in se transmutaturus. Equidem si stellæ, cùm dij sint, opis aliquid ad conflagrationẽ conferũt Soli itaque suum ipsarum ad interitum: perridiculũ fuerit nos eis pro salute nostra vota facere, & seruatores hominum putare, quibus à natura hoc insit vt suum interitum ipsæ accelerent. At enim impensissimè aduersus Epicurum ipsi cõtẽdunt, Iò Iò, Proh vociferãtes: quòd is præsumptionẽ de deo labefactet prouidentia tollẽda. non enim immortalẽ modò, & beatũ, sed & hominum studiosum, curamque eorum gerentẽ & commodãtem præsumi intelligique deũ. quod quidem est verũ si præsumptionẽ de dijs tollũt, qui prouidentiã nõ relinquũt: qui agunt, quid deos quidẽ prouidere pro nobis dicunt, negãt autem commodare nobis. neq; largitores bonorum eos, sed indifferentium faciunt? scilicet virtutẽ non dantes, sed opes, sanitatẽ prolem, aliaque id genus: quorum nihil vtile, commodum, optabile, aut conducibile sit. At potiùs nõ illi notionẽ de dijs anticipatam tollũt: sed hi deos contumeliosè subsannãt, frugum, matrimonij, medicinæ, diuinationis aliquos procuratores deos dum fingunt, cùm sanitas, proles, vbertas, bona nõ sint,

sed

sed ita differentia, & inutilia adipiscentibus. Tertio loco id de dijs dictant notiones cõmunes, Nulla eos alia re magis ab hominibus differre, quàm beatitate & virtute. At si Chrysippum sequimur, ne hocquidem ijs restabit. Ait enim virtute Iouem Dioni non præstare, & æqualiter commodatum Ioui ac Dioni fuisse alteri ab altero, cũ sapientes essent, & alter in alterius motum incidisset. hoc enim esse bonum illud, quod & à dijs ac hominibns sapientibus ad deos peruenit, nullum aliud. Porrò virtute dijs non inferiorem hominem, felicitate quoque non cedere ijs: neque minùs beatum esse Ioue Seruatore eum, qui ob morbos & cruciatus corporis infortunatus, alioqui sapiẽs, seipsum interficiat. Atqui is nusquam gẽtium est, neque erit: innumera autẽ hominum millia extremam infelicitatem tolerantiũ in Iouis sunt imperio & ciuitate, quam optimè administrari par est. Quid autem magis potest communi sensui contrarium cogitari, quã Ioue optime gubernante, quantum res ipsæ ferunt, non quantum omnino fieri potest esse miserrimos. Sin, quod nefas dictu est, Iupiter nolit seruator esse & auerruncator atque in malis opitulator, nihilque eorum facere quæ pulcræ ipsius appellationes pollicentur: nihil potest ijs quæ sunt adijci malis neq; ad numerum neqne ad molem. quãdo ipsi dicunt omnes homines in summa viuere miseria, neque initio incrementum, neque in felicitate augmentum admittente. Neque tamen hoc est grauissimum. Sed cùm Menander pro theatro dixerit,

* *Summum nõ hoc malornm bumanorũ est primordium:* nimis bnna illi ægrè ferunt: qnòd hoc sit contra communem sententiam. Ipsi Deus qui bonus est, malorum causam statuunt. Non enim (aiunt) malum ex se potuit edere materia omnis expers qualitatis, & quidquid habet differentiarum, à mouẽte eam & informante in se recipiens. vt necesse sit malum, siquidem nullam habeat causam, à nõ Ente proficisci: sin à mouente est principio ortum, à deo prodnctum esse. Verùm Stoici, si arbitrantur Iouẽ nõ imperare suis partibns, neqne secũdum rationem vti quauis earum: cõtra noticias communes loquuntur, & fingunt animal cuius multa membra voluntatis imperium subterfugiant, peculiaribus vtẽtia efficacitatibus & actionibus, ad quas à toto nõ incitẽtur, neq; motus principiũ ab eo habeant. Equidem nullum animal ita malè est compactum, vt ipso nolẽte gradiantur pedes, loquatur lingua, feriant cornua. quorum pati pleraq; necesse est Deum, si partes ipsius cùm sint vitiosi homines, iniussu eius mẽtiuntur, imposturas exercẽt, furãtur, cędes perpetrãt. Sin, quod Chrysippo placet, ne minima quidem particula secus habet quam iuxta Iouis voluntatem: sed animarum quoduis ea natura est, vt sic habeat & moueatur, vt Iupiter mouet, impellitque:

Deus an malorum causa.

Hæc iam priore vox est flagitiosior.

Tolerabilius enim erat infinitas partes dicere Iouí ob eius imbecillitatem vi facta agere multa improbè cõtra ipsius naturam & voluntatem: qnã nullã esse libidinem, nullum scelus, quod nõ Ioui autori imputandum esset. Iam mnndum, ciuitatem, ciues stellas, atque si vis etiam tribules & magistratus, nimirum etiã Solem consulem, Luciferum prætorem aut præfectũ esse ciuitatis, haud scio an aliquis ab ijs ineptè dici demonstrans possit alia * etiam absurdiora proferre de natura ab ijs dicta. Nónne contra cõmunem noticiam est, semen maius & grãdius esse eo, quod ex ipso nascitur? Naturam qnidẽ videmus omnibus animalibus, plantis, ac syluestribus stirpibus exigua, parca, & vix conspectui obuia ortus magnorum initia tribuisse. an non enim è grano tritici spicã, ex acino solo vitem, è nucleo aut glande quæ auim subterfugerit, tanquam è scintilla exigua incedens procreationem, germen rubi, quercus, palmæ, aut piceæ procerissimum edere solet? Vnde etiam dicunt semen è magna * mole paulatim in paruam dispersum quia sit nominari

De semine.

naturam, quòd quasi inflatio sit quædam diffusioque ab ea apertarum & dissolutarum rationũ ac numerorum. Sed Stoici rursus ignem aiunt semen mũdi esse, & post conflagrationem vbi semen mutauerit mundum è minore corpore & mole naturam habentem copiosam, & inanis spacium appræhendentem incremento suo immensum: rursumque mundo nato magnitudinem recedere, & collabi, subsidente in ortu inque se contracta ma- * teria. Audire licet ipsos, & multa scripta eorum legere, cùm Academicis altercãtium ac vociferantium, ab his omnes res confundi indiscreta ista similitudine, duabus substantijs vnam qualitatẽ inesse contendentibus. Equidem nemo est hominum qui hnc non intelligat, cõtraque existimet mirum esse & ratione alienum, si neque palnmbes palnmbi, neque apis api, neq; tritico triticum, neque ficui formę ficus vniuerso in tempore ita similis fieri potuerit, vt discerni nequeat. Hæc verò planè con- * tra sensum communem sunt, quæ Stoici dicunt & fingunt, in vna substantia duas seorsim qualitates exsistere, * eandemque snbstãtiam, quæ vnam habeat peculiariter, superueniente altera recipere & seruare æquè ambas. nam si duo aut tres etiam, quatuor & quinque erunt, & quotquot tribuere voles vni substãtiæ, dico autẽ non in diuersis partibus, sed omnes æqualiter in tota substãtia infinitæ erũt. Dicit ergo Chrysippus Iouem homini si- * milem esse & mundum, animæ prouidentiã. Ergo cùm conflagrabit mundus, Iouem (solum qnippe de omnibus dijs expertem interitus) recessurũ ad Prouidẽtiam, ibique ambos in ætheris substãtia perpetuò futuros. Sed nos iam dijs dimissis, comprecati hos vt communẽ Stoicis sensum, mentemq; cùm alijs consentientem largiantur: videamus de elementis quæ sit eorum sentẽtia. Contra noticias communes est, corpus corporis esse locum; & corpus per corpus penetrare, vbi neutrum in se inane cõtineat, sed plenum in plenum subeat, recipiaturq; ab eo quod intercapedinem in se aut spacium recipiẽdi ob continuitatem habeat nullum. Illi verò nõ vnũ in vnum aut dno, tria, vel decem contrudentes, sed omnia mundi in minimas dissecti frustula in vnum quodcunque fors obtulerit conijcientes particulas, minimoque à sensibus aientes quoduis etiam maximum obuiam factum receptum iri, audacter nouum decretum condunt, idque (vt aliàs solent crebro) probãt sumptis ijs, quæ aduersus cõmunes pugnãt notiones. Satim verò necesse habẽt monstrosa multa & insolentia suæ disputationi adsciscere, dum corpora tota totis cõmisceri aiũt. de quibus etiam hoc est, tria esse quatuor: quod alij ponunt exemplũ eorum quæ ne cogitando quidem concipi possit. At Stoicis vsu venit, vt cũ vnus cyathus duobus aquæ cyathis permiscetur, si non deficiet sed exæquabit, (vt volunt) extendatur, & vnus duo fiat exæquatione commixtio- * nis. Quãdo enim vnus manet, & duobus pariter extenditur, duplumq; æquat vt in temperatione ac diffusione duorũ mensuram impleat: fit vt, eadem sit trium ac quatuor mẽsura. trium, quia duobus vnus admixtus est: quatuor, quia duobus permixtus vnus, duorum quantitatem æquat. Hoc tam scitũ accidit ijs, dum corpora corporibus immittunt, & comprehensionem eorũ faciunt qualis intelligi non potest. Necesse est enim dũ miscen- * do inuicem subeunt, non continere alterum, alterũ contineri, neque alterum recipere, alterum inesse: sic enim non contemperatio, sed contactus superficierum erit, altera intrò subeunte, altera foris ambiẽte: reliquis partibus sinceris & mixtionis expertibus. vnnm autem dila- * tis, sed necessitate exsistẽte. Sicut postulant in permixtionibus inuicem misceri quæ miscentur: idemque simul quia insit, contineri, & quia recipiat, continere alterum, & vtrunq; per alterum mixtione ista transire, neutrum posse esse sincerum: nullamq; partem alterutrius manere integrã, sed omnes natura alterius impleri contendunt. Huc iam illud in scholis tritum Arcesilai crus

Corporum penetrato.

Mixtio.

aduenit,

aduenit, cum risu absurdis Stoicorum insultans. Nam si tota totis permiscentur, quid obstat quin crure amputato, putrefacto, & in mare abiecto cumque eo diffusione permixto, non Antigoni modò classis, vt aiebat Arcesilaus, per crus nauiget, sed etiam Xerxis CIↃ CC naues, cum Græcis CCC triremibus in crure naualem pugnam obeant. Non enim deficiet progressus, neque desinet in maiori vsquam minus diffundi: aliàs finem habebit mixtio, extremumque cruris mare cõtingens desperata mixtione non transibit in totum. Si verò totũ crus toti mari permiscetur, nónne mehercle crus locum naualis prœlij Græcis præbebit? Verùm huic putredine opus est & mutatione. Si autem cyathus vnus, vel gutta vnica hinc in Aegæum inciderit aut Creticum mare, per totum miscebitur Oceanum ac Atlanticum mare: non summam attingens superficiem, sed vsquequaque per profundum in longum latumque diffusa? Atq; hæc Chrysippus admittit, statim in primo physicarũ quæstionum libro nihil inquiens impedire, quo minus vna vini stilla cum toto permisceatur mari. Ac ne id miremur, permixtione eam in totum ait penteturam mundum. quibus quid absurdius possit videri, nescio. Iam hoc quoque contra communem est sensum, neque extremum in natura esse corpus, neque primum, neque vltimum vllum in quod desinat magnitudo corporis: sed semper sumpto corpore vltra aliud dari, remq; sic in immensum & infinitum protrahi. Nam neque maiorem neque minorem licebit aliam alia quantitatem cogitare, si partibus in infinitum progredi vtrinque contingit: atque sic inæqualitatis tollitur natura. nam vbi hæc consideratur, alterum extremis partibus deficit, alterum excedit. Sublata inæqualitate, sequitur inæquabilitatẽ quoque & asperitatem corporum nullam esse. Est enim inæquabilitas vnius superficiei aduersus seipsam inæqualitas, asperitas inequabilitati adiunctam habet duriciem quorum nihil relinquunt, qui nullum corpus extremo finiunt, sed omnia multitudine partium in infinitũ producunt. At enim qui non est euidens hominem è pluribus quàm digitum, mundum quàm hominem constare partibus. hoc quidem sciunt & intelligunt omnes, nisi si Stoici fiant: Stoici facti, contrà dicunt atq; sentiũt non esse plures hominis quam digiti, mundi quam hominis partes. Nam ad infinitum sectio eorum redigit corpora. infinitorum autem nullum plus est aut minus altero, neque se multitudine inuicem excedunt, aut desinẽt partes residui secari & ex se multitudinẽ præbere. Quomodo se ex his euoluunt perplexitatibus? artificiose admodum & strennuè. Dicit enim Chrysippus, interrogatos nos an ex partibus cõstemus, & quot illæ sint, quibus & quot è partibus constatę, distinctione vsuros: vt ponamus grandiores, è capite s. thorace, & cruribus nos dicentes cõstare. hoc enim esse omne id de quo tam solicitè quæritur. Si verò interrogationes ad extremas vsque partes deducantur, nihil (inquit) tale est opinandum sed dicẽdum neque è quibusdam, neque ex tot vel tot, neque è finitis, neque ex infinitis eas cõpactas portionibus. Ac videor mihi ipsius hæc verbis exposuisse: vt perspicias quomodo communes defenderit noticias: iubẽs nos intelligere corporum vnumquodq; neque ex quibus, neque ex quotquot, neq; ex Infinitis, neque è finitis cõstare partibus. Nam si vt inter bonum & malum medio loco est indifferens, ita etiã finito infinitoq; aliquid interuenit: hoc quale esset docẽdo soluẽda erat quæstio. Sin vt nõ æquale statim inæquale & nõ interitui interitus expers, ita nõ finitum etiã illico infinitum esse intelligimus: perinde est, ni fallor, corpus dicere cõpositum neq; ex finitis neq; ex infinitis, atq; ratiocinationẽ affirmare cõstructũ esse neq; è veris neq; è falsis sumptionibus: neq; * His iuuenili quadam temeritate hæc adijcit Pyramide è trangulis cõstante, latera iuxta commissurã inclinantia inæqualia non excedere tamen, quatenus

Infinitum.

vnum alio maius sit. Sic ille noticias tenetur. Si enim est aliquid maius & nõ superat, erit & minus quod nõ deficiat. erit ergo inæquale quod neq; superet neq; excedatur: hoc est, erit æquale, maius nõ maius, minus nõ minus. Porrò autem vide quomodo occurrerit Democrito, physicè & prudenter quærenti, si conus ad basin plano secetur, quid iudicandum sit segmentorũ superficiebus, æqualésne fiant an inæquales? si enim sint inæquales, conum reddent inæquabilem multas nactum graduũ in morem incisuras & asperitates. sin æquales, erũt segmenta æqualia, videbiturque cono euenire quod est cylindri, nempe ex æqualibus non inæqualibus constitui circulis, quod est absurdissimũ. Hæc vt argueret Democritum ignorationes, superficies ait atq; æquales fieri neque inæquales, sed corpora inęqualia, quia superficies eorum neque æquales sint, neque inæquales. Equidem legem hanc ponere, superficies si nõ sint æquales, corpora quoq; esse inæqualia, hominis est mirãdum sibi scribendi quidquid in mentem venerit sumentis licentiam. Contrà enim ratio & euidẽtia docẽt, inæqualium corporũ inæquales esse superficies, maioremq; maioris: nisi debeat excessum quo minorem superat carentẽ superficie habere. Nam si non exceduntur minorũ superficies à maioribus, sed hęc priùs deficiunt: erit corporis termino finiti pars absque termino & infinita. Si enim dicat quod coactus sic * Quas enim metuit coni incisuras, ea scilicet nõ superficierum sed corporũ efficiet inæqualitas. Ridiculũ itaq; superficiebus adẽptã inæquabilitatem relinquere, in ipsis corporibus monstratã. Sed si in eo quod positum fuit maneamus, quid magis repugnat communibus notionibus, quã talia fingere? Quippe si ponamus superficiem superficici neq; ęqualem esse neq; inæqualẽ: magnitudinem quoq; magnitudini, numero numerum dicemus neq; æqualẽ esse neq; inæqualem. cùm quidem quod neutrum & inter hæc medium sit dicere aut cogitare non possimus. Ad hæc si superficies sunt neq; æquales neq; inæquales, quid obstat quin circulos quoq; neq; æquales neq; inæquales statuamus: ac proinde etiam eorum diametros, tum angulos, parallelogramma, parallelepipeda corpora? Nam si longitudines sunt inuicem neq; æquales neq; inæquales: erunt etiam pondera, ictus corpora. Qui ergo audẽt inuehi in eos, qui Communitates introducunt, & quædã indiuidua & pugnantia, quæ neq; moueantur neq; quiescant ponunt? cũ ipsi huiusmodi pronunciata falsa esse dicant, Quæ non sunt æqualia inter se, sunt inæqualia: &, Hæc nõ sunt æqualia inter se, sunt ergo inæqualia. Quoniam verò dicit Chrysippus esse quippiã maius quod tamen non excedat minorem quantitatem, quæri haud iniuria potest, an inuicem applicata ea quadrẽt. nã si quadrant, quomodo alterum altero erit maius? si nõ quadrent, qui nõ oportebit alterũ excedere alterũ superari? quia neutrum. Necesse enim est in tales difficultates deuolui eos qui cõmunibus nõ stant notionibus. Iam his aduersatur illud, Nihil à quoquã tangi: neq; minùs hoc, Corpora se inuicem, sed nihilo tangere. Id autẽ necesse habent admittere ij, qui non relinquunt minimas corporis partes: sed si quid eius quod videtur tangere priùs sumunt; & nunquam illud vlteriùs producendo finem fieri. Quod ergo maximè ij indiuiduorũ corporũ patronis obijciũt, hoc est: quod neq; totorum contactum sed permixtionem facit. illud autem fieri non potest, cũ indiuidua nullas habeant partes. At quomodo non ipsi in hoc ipsum incidunt, nullam extremam aut primam partem relinquens, dum tangi tota corpora à totis extremitate aliqua non parte aiunt? Extremitas verò corpus non est. Ergo corpus incorporeo tanget corpus: rursumque non tanget interueniente inter ipsa incorporeo. Si tanget, aget quoque aliquid, & patietur incorporeo corpus. est enim ea corporum natura, vt contactu inuicem agant ac patiantur. Quod si tactum corpus in corporeo habet, contactum

Inter ęquale et inęquale an medium.

De contactu.

tactum

tactum quoque habebit, & commixtionem, & coalitionem. Rursus enim in coalitionibus & commixtionibus aut manebunt aut non manebunt extremitates corporum, sed peribunt: quorum vtrunq; contra notioné est. Interitus nimirum & ortus incorporeorum ne ipsi quidem concedunt. Commixtio & coalitio corporum suis contentorũ extremitatibus fieri nequit. i. á terminus definit & constituit corporis naturam: cõmixtio nisi partium iuxta partes appositioné eo nomine intelligas, tota cõfundit ea quæ miscentur. sicut hi dicunt, interitus extremitatum in mixtione ponẽdi sunt, in dissidio ortus. Hæc verò nemo facilè animo cõceperit. Enimuerò quo corpora inuicem tanguntur, eodem etiã premuntur, colliduntur, conteruntur inuicem. Hoc auté ab incorporeo fieri non potest, neq; cogitandũ est. Sed hoc est, quo nos cogunt sit intelligere. Si globus planũ in puncto tangit, vtiq; puncto etiam voluetur per planũ. & si minio inducta sit superficies, miniatã in superficie plana imprimet lineã: si candens, vt planũ. ceterùm incorporeo colorari aut vri corpus, est contra communem sensum. Quod si crystallinam aut figlinam sphęram imaginemus ab alto in planum lapideum & ferri, absurdum dictu est eã non confractum iri, ictu in solidum & durũ impactã: absurdius auté, confringi eam extremitate & puncto incorporeo incidentem. Igitur vndiq; eorum de incorporeis & corporibus præsumptiones turbantur, aut potiùs tolluntur, cum multa ijs annectant impossibilia. Contrarium est communi noticiæ, Tempus esse futurũ, & præteritum, præsens tempus nõ esse: sed quod modò & nuper fuit, id subsistere, quod nunc est, prorsus nihil esse. Atqui Stoicis accidit vt sic statuant, dum minimũ tempus negant, neque Nunc indiuiduum esse concedũt: sed quidquid vt præsens sumere aliquis putet se & intelligere, eius partem præteritam, partem futuram esse dicunt: nullam neque subsistere aut manere particulam præsentis, quãdo cùm adesse dicitur, altera pars eius in præteritum, altera in futurum distribuitur. Ergo de duobus alterum fit: vt aut posito tempus fuisse & tempus fore, negemus esse tempus: aut tempus præsens sit, cuius pars iam institerit, pars instatura sit. dicamusque eius quod iam est aliud fore, aliud iam elapsum esse. & Nunc, diuidi in prius ac posterius: vt Nunc sit quod nondum est, & quod non adhuc est. non enim est nunc id quod præterijt, & nondum est nunc id, quod futurum sit. * diuidentibus dicere ipsis, quòd & * & luminis altera pars præterito anno, altero appetente. & eorum quæ simul sunt, alterum prius, alterum posterius. Nihilo enim tolerabiliores sunt eorum labores, confundentium isthæc, Nondum, iam nunc, nõ amplius, nunc, non nunc. Reliqui omnes homines Modò & Paulo pòst, vt diuersas à Nunc temporis partes, quarum alteram Nunc sequatur, alteram præcedat, statuunt, atq; intelligũt. Archedemus verò principium quoddam & symbolam elapsi imminentisq; esse Nunc illud statuens: imprudẽs, vt apparet, vniuersum tempus sustulit. Quippe si Nunc nõ est tempus, sed terminus temporis: omnis autem portio temporis talis est, quale ipsum Nunc: videtur vniuersum tempus nullam habiturũ partem, sed omnino in terminos, symbolas, ac momenta dissolutum iri. At Chrysippus artificiosiorem cupiens diuisionem instituere, in libro de Inani, & alijs quibusdam, præteritum & futurum tempus non subsistisse, sed subsistere ait, solum præsens subsistere: in tertio, quarto, & quinto de partibus idem præsentis temporis ait alteram partem præteritã esse, aliam futuram. Ita fit, vt tempus subsistens diuidat in non subsistentes partes: nihilque ei quod subsistit, atq; adeò tempori, relinquat subsistens. si quidem præsentis nulla est pars nisi futurum & præteritum. Ergo tempus ita considerant ij, vt qui aquam amplecti volunt, quanto magis premunt, tanto magis subterlabentẽ. Quæ autẽ ad actiones & motus pertinẽt, talia sunt, vt omnibus modis cui dentiã confundant. Nam necesse est, si Nunc in præteritum, & futurum diuiditur id quod mouetur nunc, partim motũ esse, partim motum iri: terminũ verò & principium motus sublatam esse, nihilq; primò, nihil vltimò factũ dici posse, ac proinde tempore sic in actiones distributo, nihil in his fore primũ aut vltimũ. Etenim sicut præsentis tẽporis partem præteritam, partem futuram dicunt: sic eius quod agitur partem actam esse, partem actũ iri dicetur. Quãdo ergo ceperũt, quando finientur hæc. Prãdere, scribere, ambulare: si quicũq; prãdet, pransus iam partim est, partim prandebit: & omnis ambulãs partim ambulauit, partim ambulabit? Illud omniũ quę dici possunt est grauissimum, quod si is qui viuit, vixit etiã & viuet, vita neq; initium habet neq; finẽ. Sed quilibet nostrũ, vt apparet & natus est nullo viuendi facto initio, & morietur viuere non desinens. Nam si nulla est pars vltima, sed viuenti semper aliquid in futurũ restat: nunquam falsum hoc erit, Viuet Socrates, quandiu verum erit, Viuit Socrates. Falsum itaque semper erit hoc, Mortuus est Socrates. Proinde si hoc, Viuet Socrates, verum erit per infinitas temporis partes: in nulla temporis parte verũ erit hoc, Mortuus est Socrates. At enim quis erit actionum finis? quando desinet agi aliquid, si quoties verè dicitur aliquid agi, toties etiã verũ est actũ iri? Mentietur nimirum qui dicet Platonem scribendi & differendi finẽ facturum: si de differente nunquam fallò dicitur fore vt differat, & scripturum esse de scribente. Præterea autẽ eius quod fit nulla pars erit, quæ non iam aut fuerit aut futura sit, hoc est aut præterita aut ventura. Cæterũ præteritorũ & futurorum nulla est sensio. proinde nihil omnino sentietur. Quod enim præterijt aut futurum est, neq; videtur, neq; alio vllo percipiunt sensu. quod præsens est, itidem videri nõ potest, cũ sit diuisum in præteritũ & futurum. Equidem ipsi grauiter accusant Epicurũ, violariq; ab eo communes aiunt noticias, quòd æqualem corporibus motum tribuat, nullumq́ue altero celerius haberi sinat. Atqui multo hoc est peius, longiusq́ue à communibus recedit noticijs, nullam rem alterius motum posse assequi:

Non si tarda celer testudinis impete summo
Adrasti sectetur equus vestigia —

vt est in prouerbio. Est autẽ necesse hoc fieri, cũ res promoueantur. interualla aũt, per quæ mouentur, in infinitum secari de Stoicorum opinione possint. Nam si solo iugero testudo equum antecedat: qui hoc in infinita secant, ambo autem animalia ratione prioris & posterioris mouent, nunquã celerrimũ ad tardissimũ perducent: semper tardiore, aliquod addente suo progressui interuallo, cùm spacia sint in infinitũ diuisa. Iam patera aliqua aut calice si effundatur aqua nunquã omnem effusum iri, quomodo nõ aduersatur cõmuni sensui, aut qui non est consequens eorũ quæ ipsi dicũt? Nam motũ in priora eorũ quæ in infinitũ secantur, nemo intelligere potest cõsumari: sed semper aliqua restabit pars, vt omnis effusio, omnis lapsus, & fluxus humoris, motus solidi, casus grauis maneat imperfectus. Multa alia eorum absurda prætermitto: ea tantũ attingens, quæ sunt contra cõmunes noticias. Disputatio de incremento antiqua est, quam etiã ab Epicharmo tractatã Chrysippus ait. Cũ autem Academici putent obscuritatum explicatus nõ admodum faciles aut in promptu esse sitas: multis eos incusat, vt qui cõmunes noticias perimãt * non modò cõtra notiones tuẽtur, sed porrò etiã sensum perdont. Oratio enim simplex est, & assumptiones cõcedunt ipsi, Substantias omnes singulares fluere & ferri, vel quod ex ipsius aliquid emittant, vel alicunde aduentãtia recipiãt. quibus verò fit accessio & decessio numeris aut multitudinibus, eadẽ nõ manere, sed alia fieri accessionibus dictis substantia mutante. Neq; iure, sed vi hoc cõsuetudinem obtinuisse, vt mutationes illę incrementa,

De tẽpore.

Infinitum.

De incremento.

menta & decrementa dicerentur, cum debuerint potius ortus & interitus appellari, quia de statu in aliam expellunt naturam. augeri & minui, adfectiones corporis esse subsistentis & permanentis. His hunc ferè in modū dictis ac positis, quid postulant patroni euidētiæ isti, & normæ cōmunium sententiarum? Vnumquemq; nostrum duplicem esse, & geminum. non quo pacto poetæ Molionidas finxerunt quibusdā partibus concretos, quibusdam diuulsos. Sed duo habere quemuis corpora, non colore, non figura, non pondere aut loco differentia. quę cum nemo hominum antè conspexerit, illi primi hanc compositionem, duplicitatem, & ambiguitatem perspexerunt. Scilicet vnumquenq; nostrum duo esse subiecta, quorum alterum sit substātia, alterum * alterumq; in perpetuo sit fluxu & motu, incrementi decrementiq; expers, & omnino nunquam sui simile manens, alterum maneat, augeatur, decrescat, omniaq; contraria priori patiatur, cognatum, concinnatum, & confusum, neque discrimen illud vllo sensu posse percipi. Sanè Lynceus ille dicitur visu per saxum & quercū penetrasse. & quidam in specula Siciliæ sedens numerauit Carthaginiensium naues è portu enauigantes, diei noctisq; cursu inde distātes. Callicrates & Myrmecides fabricati dicūtur esse currus, qui ala muscę tegerentur, & in sesamo insculpsisse versus Homericos. Hanc autem in nobis diuersitatē, & discrimē hoc nemo aperuit: neq; sensimus nos duplices esse, vna parte semper fluentes, altera iidem ab ortu ad mortem vsq; manentes. Simplicius ego loquor, cū ipsi quatuor faciant subiecta singulorum, aut potius vnumquemque nostrum quatuor statuant esse. Sufficiunt duo ad absurditatem mōstrandam. Quando.n. Pentheū audientes in tragœdia dicentem,

Homo duplici corpore.

Ego me duos videre iam Soles puto,
Duplicesq; Thebas,—

Eurip. Bacch.

non videre, sed visu aberrare dicimus eum emota mēte, cur non vale dicamus istis, qui non vrbem aliquam, sed omnes homines, animalia, arbores, vasa, instrumenta duplicant atq; gemina ponunt? vt qui non intelligere nos, sed delirare cogant. Atq; hoc quidem loco fortasse venia dari eis potest, diuersas subiectorum naturas fingētibus, cum nulla alia appareat machina, qua (id quod vnicè cōtendunt) seruare & tueri possint incrementa. Qua verò causa moti, aut quas alias à se positas sententias exornantes, in anima fabricentur corporum differentias atque ideas tantum non innumeras, non facilè quisquam dixerit, nisi hoc res est, quòd communes & receptas sententias migrare iubentes, aut potius planè abolentes & perdentes, alias introducunt peregrinas & alienas. Per enim absurdum est, quòd virtutes, vitia, artes, memorias omnes, visa, affectiones, incitationes, & assensiones cum faciant corpora, nullibi locum iis statuentes, in corde vnicum iis relinquunt meatum puncti magnitudine, eoque contundunt animi principem partem, à tot circumuentā corporibus, quorum magnus numerus eos etiam subterfugit, qui exactè vnum ab altero se discernere posse putauerunt. Non modò autem corpora his adscribere, sed facere etiam animalia ratione prædita, tantumq; examen animalium non amicum, neque mansuetum, sed turbam sua malicia actionibus reluctantem & consuetudini * Illi verò non virtutes modò & vitia aiunt esse animalia, neq; motus animi tantū, puta iram, inuidentiam, ęgritudinem, gaudium quod de aliorū percipitur miseria comprehensiones, imaginationes, ignorationes, neque etiam artes duntaxat, vt cerdonum, & fabrorum ærariorū, sed vltra hæc, etiam ipsas actiones corpora & animalia faciunt. ambulationem puta, saltationē, suppositionē, compellationem, conuicium. Horum consequens est, risum quoq; animal esse, & fletum, ac proinde tussim etiā sternutationem, gemitum, sputa & muci narium eiectionem, & alia id genus satis nota. Neq; est quod ratiocinatione paulatim progrediente perexigua huc adduci se indignè ferant. cū meminisse debeant Chrysippum in primo naturalium quæstionū hac vsum inductione. Nōne nox corpus est? vespera autē, diluculum, & medium noctis corpora non sunt? Dies autē corpus est, ergo & Kalendæ corpus sunt, & Nonæ, & Idus, & Prid. Kalend. & corpus est etiā mensis, & æstas, & autumnus, & annus? Cæterū ista quidē illi contra cōmunes contendunt præceptiones. Hęc verò iam præter suas ipsorum sententias, q calidissimum frigore circūfuso, & tenuissimarū quod sit partium condensatione gigni affirmant. Nimirum.n. anima calidissima est, & tenuissimarū partiū. Hāc tamen illi circumfuso frigore, & densatione corporis, spiritum veluti quadā ferri induratione coactā aiunt de naturali animalē fieri. Quin & Solē aiunt factū esse animatū, cū humor eius in ignē intellectu prędirū mutaretur. Tēpestiuum verò est Solē cogitare circumdata refrigeratione natum Xenophanes quidem narrante quodam vidisse se anguillas quæ in calida viuerent aqua, ergo, respondit, eas in frigida elixabimus. Stoicis verò hoc consequēs est: Si circumfuso frigore calorē generant, & condensatione * leuitatem, vt vicissim frigida calore, & grauitatē laxatio- ne efficiant Siquidē proportionis aliquam volent haberi rationē * notiones, substantiam & ortū nonne communibus cōtrarium notionibus ponunt? Noticia enim, quædam est imaginatio. Imaginatio impressio formę in anima, animæ natura, exhalatio, quam in formam redigi & effingi operosum est ob raritatem, vt autem receptā conseruet informationem, fieri nequit. Nam ortus & nutrimentum eius cum sit ex humido, subuectionem habet & consumptionem continentem. & exhalationis cū aere commercium, semper nouam facit exhalationem, quæ suo de statu decedat & mutetur à canale per quem materia extrinsecus subit, rursumq; exit. Facilius.n. aliquis imaginetur fluxum labentis aquę figuras, formas & species conseruantis, ac perferētis, quàm spiritū qui per exhalationes & humores elatus, alio continenter extrinsecus, eoq; alieno spiritu contemperetur: Verum Stoici adeò sese ipsi nō audiunt, vt cū noticias definiant esse aliquas reconditas intelligentias, memorias autē cōnstātea quasdam & habitus similes impressiones, sciētias etiam penitus defigant, vt omnis erroris & mutationis securas hasce pro fundamento deinde & sede substernant lubricam, dissipabilem, semperq; in motu versantem & fluētem naturā. Iam elemēti & principii notio apud omnes ferè homines hæc est insita, simplex id esse, sincerū, compositionis expers. Non enim id principiū est aut elementū, quod mixtum est, sed ea, ex quibus mixtum constat. At verò illi deum, quem principiū statuunt, corpus aiunt esse mente præditum, mentemq; in materia versantem, non simplicem eum, neq; purum, sed ex alio & per aliud esse pronunciantes. Materia quidem ipsa per se rationis expers & qualitatis, simplicitatem habet, & principio cōgruentem naturam. Deus autem, siquidem non caret corpore & materia, huius tanquam principii est particeps. Nam si materia & ratio idem sunt, haud rectè materiam rationis vacuam dixerunt. si diuersa sunt, vtrorumque iam deus quasi dispensator erit, & non simplex res, sed composita, vt qui ad intelligentiam corpus è materia ad sciuerit. Quatuor autem illa corpora, terram, aquam, aerē & ignem prima nominantes elementa, nescio quomodo partim pura & simplicia, partim composita & mixta faciunt. Terram enim norunt & aquam neque sese neque alia continere, sed communicatione aereæ & igneæ facultatis vnitatem conseruare. aerem verò & ignem cum sese ob robur suum continere, tum reliquis etiam permixta, vim eis, permansionem, & subsistentiam conferre. Quomodo igitur terra aut aqua elemētū sit, si neq; simplex, neq; primum, neq; seipso fretū aliquid est, sed semper aliquo indiget externo à quo substantia eius contineatur atq; conseruetur. Nam ne substantię quidē nobis reli-

De anima.

Deus Stoicorum.

Elementa.

Habitus Stoicis animalia.

reliquerunt, sed multum habet turbarum & obscuritatis id quod de terra tradũt * alicuius ipsa per se. At quomodo aere opus habet ipsam cõpingente, & cõtinẽte, si per se est? Non iam terra per se erit aut aqua. sed aer materiã hoc modo cogens & densans terram efficir, alio modo dissoluens & emolliens aquam. Neutrũ itaq; horum est elementum, cũ sit aliud, quod ambobus substantiam & ortum prębuit. Porrò autem substantiã aiũt & materiã qualitatibus subsistere, atq; sic ferè definiũt, rursum qualitates ita etiam corpora facinnt. Hæc vero valdè snnt conturbata. Nam si peculiarem substantiam habent qualitates, ob quã corpora dicuntur & sunt, non indigent alia substantia, cũ habeant suam. Si verò hoc illis tantum subsistit commune, quod substantiam ipsi & materiam appellant, liquet corporũ eas fieri participes, nõ esse corpora. quod autẽ subsistit & in se recipit, necesse est differre ab ijs quæ recipit & qnæ subsistit. Illi verò dimidium vident. Materiam enim qualitatis expertem dicunt, qualitates pnrro materiæ expertes dicere nolũt. At qui potest corpus absq; qualitate facere, qui qualitates sine corporibus non intelligit. Quę.n.ratio corpus cum omni qualitate connectit non patitur intellectum corpus vllum sine qualitate attingere. Aut igitnr qualitatem incorpoream negans etiam materiam qualitatis expertẽ esse inficiari videtur, aut alterũ ab altero secernẽs, vtraq; inuicem separat. Quam verò nonnulli eorũ prætexunt rationẽ, materiam qualitatis vacuam dici. nõ q omni sit spoliata qualitate, sed qnia omnibus prędita qualitatibus, maximè cõmuni sensui repugnat. Nemo quippe id qualitatis exsors intelligit, quod nullius qualitatis non sit particeps, neq; ab affectione immnne id, quod ea est natura vt omnia pati posset, neque immobile, quod omnibus modis mouetur. Illud autem solutum non est, etiam si semper cum qualitate intelligatur materia, aliã eam intelligi, & differentem à qualitate.

* * *

PLVTARCHI, De genio Socratis, Liber.

ARCHIDAMVS. Pictoris cuiusdã, Caphisia, verba recordor, quæ is de spectantibus pictas tabulas pronũciauit neq; ineptè, & cum quadam similitudine. Aiebat.n.rudes & artis ignaros spectatores similes esse eorum, qui magnam simul turbã salutant, scitos autem & artificii studiosos eorum, qui singulatim obuios compellarent. illos nimirum non exactè in artificum opera inspicere, sed informatam quandam eorum concipere imaginẽ, hos iudicio partes operis perlustrãtes, nihil inspectatum, nibil non obseruatum relinquere eorũ quæ vel bene vel malè facta sunt. Existimo autem de seriis etiam actionibus ignauia sufficere eam cognitinnem, si summam rei exitnmq; audiant. qui verò liberali & rerum pulcrarum studioso animo ad virtutem tanquam magnam artem spectandam factus est, eum magis delectari singulis examinandis, quòd sentiat in euentis multa Fortunæ esse cum virtute commnnia, causas autem eorum, virtutisq; per singulas rei gerende partes certamina, prudentemque in periculis audaciam libenter animaduertat. De horũ spectatorum numero nos quoque esse existimans, rogo totam ab initio rem vt gesta, qui sermones habiti * fieri * pręsente. nam huius auditionis gratia ne Thebas

Historię cognitio.

* quidem proficisci grauarer, nisi iam nunc Atheniensibus viderer iusto amplius Bœotis studere. CAPHISIAS. Oportebat sanè, Archidame, in tuam gratiam, qui rem gestam tãto studio cupis cognoscere me etiam posthabito (vt ait Pindarus) negocio huc ad narrandum venire. nunc cum legationis causa adsim, ociumq; suppeditet dũ responsum à populo accipimus, si reluctèr, inciuiliterq; me geram aduersus tam ęquanimum & amicũ auditorem, videar mihi antiquum illud & iam elanguescens crimen, quo Bœotis exprobratur quod ad colloquendum difficiles se præbeant, renouare * apud Socratem vestrum. nos autem cum dnobus sacris properantes sic apparuimus. Sed vide an iis qui vna adsunt, audire tantas res orationesq; sit tempestiuum. non enim breuis erit narratio, cum tu orationes quoq; habitas ei velis inseri. ARCH. Ignoras ò Caphisia istos. & quidem digni sunt noticia, bonis nati parentibus, & nobis familiaritate iunctis. Hic est Lysithides Thrasybuli sobrinus. iste Timotheus Cononis F. hi Archini filii, cæteri omnes de nostro sunt sodalicio, vt scias theatrum tibi beneuolum & auditioni aptum esse paratum. CAPH. Bene narras. Sed quodnam narrandi istas res opportunum sumemus initiũ? ARCH. Nos Caphisia, ferè nouimus, quis Thebarum fuerit status ante exsulum reditum. Nam quomodo Archias & Leontides Phœbidæ Spartano cũ persuasissent vt Cadmiam (arx ea Thebarum est.) Pacis tempore & fœderis occuparet, alios ciuium eiecerint, alios metu repressèrint, ipsi summam rerum per vim & iniustè gerentes, nouimus, vt qui hnc Melonem & Pelopidam priuato exceperimus hospitio, & quandiu hi exsulauerunt adsiduè vna versati simus, porrò vt Lacedęmonii Phœbidam mulßauerint propter occupatam Cadmiam & à ducẽdo ad Olynthum exercitu abstinuerint, Lysanoridaq; in eius locum cum duobus aliis misso arcẽ maiori tenuerint præsidio, audiuimus. Resciuimus etiam Ismeniam statim post factũ de ipso iudiciũ morte nõ optima sublatũ. Gorgida hæc exsulibus huc omnia per litteras nunciante. Itaq; tibi restat narratio de reditu amicorũ, vtq; tyrannos oppresserint. CAPH. Enimverò iis ipsis diebus, Archidame, omnes conspirationis socij solebamus in domo Simmiæ cõuenire, qui è vulnere quodam in crus accepto cõualescebat, ac de rebus necessariis colloqui, palàm autem disputationibus & philosophando tẽpus terere, sępenumero, vt suspicione res vacaret, vna perducẽtes Archiã & Leontidam, non admodũ alienos ab huiusmodi exercitatione. Nam Simmias longum tẽpus peregrinatus & apud exteros vagatus paulò antè redierat Thebas, plenus omnis generis fabularũ & narrationum barbaricarum. Itaq; Archias, vbi erat ociosus, libenter eum audiebat, inter adolescentes adsidens, malebatq; nos litteras tractare, quam obseruare ipsius actiones. Ea verò die, qua constitutũ erat vt tenebris ingruentibus exsules clàm ad mœnia adessent, quidam huc venit missus à Pherenico, nemini inter nos (dẽpto Charone) notus. is nunciat, exsulum XII ætate reliquis minores cũ canibus apud Citheronem venari, sub vesperam huc venturos, seq; missum vt hoc prædiceret, ac quis domũ præbiturus esset venientibus cognosceret, in qua occultarentur, vt ea indicata statim eò se possent recipere ipsi. Hæsitantibus nobis, & deliberantibus, ipse Charon domum se præbiturũ promisit. Atq; is quidẽ nuncius statim ad exsules redire properabat. Meã autẽ manũ Theocritus vates vehementius premens, & Charonẽ intuens prętereuntẽ. Hic, aiebat, philosophus non est Caphisia, neq; institutus singulariter & accuratè vt frater tuus Epaminondas autẽ, qui se omnibus Bœotis ad virtutem rectius instructũ putat, segnis est, animiq; remissi * tantũ quę meliorẽ ei occasionem ad hoc nato & parato, rectè sic vsurus. Tum ego, Alacerrimè, inquã, Theocrite, nos quod decreuimns, agamus. Epaminondas vides tamẽ vt natnra per leges ad honestatem ducente, vltro maximũ pro patria subiit periculum. Epaminondas autẽ non persuadens nobis præstare hanc actionem omittere, quę ipsius est sententia, haud iniuria refragatur, ad societatẽ eorũ ad quę factus nõ est, neq; ea probat, vocatus. Nã neq; medicũ sine ferro & igne promittẽtẽ se morbo medicaturum

*

Thebanarũ rerũ status Pelopidę ętate.

Epaminondę sententia de patria beanda.

turum

turũ modestè feceris si ad secandũ & vrendum adigas, *
igitur & is * nimirum, neq; per ciues * incertum, sed
& ciuili sanguine ac cędibus vrbẽ liberare volentibus, so
ciũ se facinoris prębere Epaminondas recusat. & quoniã
plerosq; nõ pertrahit in suã sententiã, nosq; hãc viam in
gressi sumus, vult vt ipsum cædis purũ atq; innocẽtẽ sina
mus suit intẽtũ esse occasionibus, cũ iusticia vtilitatẽ con
sectaturũ. Non.n.rẽ suis se cõtenturã finibus Pherenicũ
quidẽ fortassis & Pelopidã in sontes maximè & malos
impetum facturos, Eumolpidam autem & Samiadẽ, ho
mines ardentissimæ irę, & audaces, nocturnã adeptos li-
centiã, gladios non antè deposituros, quàm totam vrbẽ
cædibus impleuerint, & multos præcipuos viros interfe
cerint. Hęc me cũ Theocrito colloquente inaudiẽs Ana
xidorus, pone.n. * & Lysanoridã Spartanũ à Cadmia,
veluti eodẽ pergentes, quo nos cõtendebamus. Itaque
gressum inhibuimus, Archias autẽ Theocritũ ad se vo-
cans, & ad Lysanoridã seorsim adducẽs, diu collocutus
est, paululũ à via cũ declinassent iuxta Amphiũ, ita vt an
xiè nos vereremur, ne ad eos suspicio aliqua aut indiciũ
esset delatũ, de quo Theocritũ percunctarẽtur. Interim
Phyllidas, quẽ nosti, Archidame, polemarchi magistratũ
tũ gerenti Archiæ scribã fuisse, qui exsules venturos no
rat, & cõspirationis erat socius, me manu more suo ap-
præhensum, cũ palam gymnasia & vrbẽ dicteriis impe-
tiuisset, procul ab aliis abductũ interrogat de exsulibus,
an ad diẽ dictũ præstò essent futuri. cumq; ego ita esse re
spondissem, Rectè ergo, inquit, ego cõuiuiũ institui ho-
die, Archiã inuitaturus, & inter pocula facilẽ captu ijs ex
hibiturus. Optimè, inquã ego, mi Phyllida, & operã da,
vt vel omnes, vel plerosq; hostiũ in vnum cogas. Id ve-
rò, aiebat, ille, non facilè, adeoq; impossibile factu est. nã
Archias sperans tunc quandã nobilem matronam ad ip-
sum venturã, non vult Leontidam interesse, itaq; bifariã
nobis secundũ domos sunt nostri diuidendi. Archia.n.si
mul & Leontida oppressis, puto reliquos aut fuga se sub
ducturos, aut domi quietè contenturos, ac bene secũ agi
existimaturos, si securis esse concedatur. Ita, inquam ego
agemus. Sed quid hoc rei est, de quo cũ Theocrito collo
quuntur? Non planè noui, ait. audiui autẽ signa & vatici
nia sinistra Spartæ obtigisse * Phidolaus Haliartius oc
curẽs, paululũ, inquit, exspectare vos hæc iubet Simmias
intercedit.n. opera Leontidæ pro Amphithæo, vt mor-
tis suppliciũ ei decretum in exsulium mutetur petẽs. Tũ
Theocritus, Tẽpestiue, inquit, & veluti dedita opera, vo
lebam.n. scire quænã inuẽta, & omnino quæ facies Alc-
menę sepulcri apud vos aperti esset, siquidẽ tu quoq; in-
terfuisti, cũ Agesilaus eo misit, qui reliquias Spartã trãs-
ferren. Interfui verò, inquit ille, & valdè indignãs ac que
ritans aduersus ciues, ab iis intus relictus sum, Inuẽta est
igitur corporis armilla ęrea nõ magna, & duę amphoræ
figlinę, terram continentes intus iam præ vetustate in sa
xum concretam * monumenti * tabula ærea, litteras
continens permultas, & admirandas, vtpote vetustissi-
mas: agnosci.n. non potuerunt, quanquã abluto ęre ex-
starent, sed forma peculiaris suæ & barbarica, Aegyptiis
maximè similis. itaq; etiam Agesilaus exempla earũ re-
gi Aegyptio misit, rogans vt sacerdotibus exhiberet, si
fortè ii possent intelligere. Verũ de his forte Simmias ali
quid nobis potest indicare, qui ob philosophiã frequen-
ter isto tempore sacerdotes conuenit. Haliartii verò ma
gnam illam sterilitatem & paludis exundationẽ non for
tuitò putant accidisse, sed ira numinis aduersum ipsos, q
effodi sepulcrum passi essent. Et Theocritus paululum
moratus, Videtur, inquit, ipsis quoq; Lacedæmoniis suc
censuisse genius, quod ostenta monstrant, de quibus mo
dò nobiscum sermones contulit Lysanoridas, & is nunc
proficiscitur Haliartum, rursum terra ingesta sepulcrum
obruturus, ac parentaturus Alcmenæ & Aleo, iussu ora-
culi cuiusdam, cum quidem nesciat quis ille sit Aleus. re-
uersus autem quæret Dirces sepulcrum, Thebanis igno

Alcmenę sepulcrum.

tum, exceptis qui magisterium equitum gesserunt: nam
magistratu eo decedens successorem solus eo noctu ad-
ducens id ostendit, ibiq; sacrificij quibusdam sine igne
factis, quorum vestigia confundunt & abolent, per tene
bras discedunt atque à se inuicem separantur. Ego autẽ
* quidem o Phidolae * probe eos inuenturos existi-
mans. Exsulant enim plerique eorum qui magistri equi
tum fuerunt, secundum leges, immò omnes, Gorgida
dempto & Platone, quos non conabuntur interrogare,
metu ipsorum. Qui verò nunc pręfecti sunt in Cadmia
hastam & sigillum ad se recipiunt, nascientes vel vnde *
Hęc cum dixisset Theocritus, Leontidas cum amicis
exijt. Nos aũt ingressi Simmiam conuenimus, ob infe-
ctam (vt videbatur) rem solicitum admodũ ac mœstum
in lecto sedentem. Oculos enim coniiciens in omnes
nos, Dii boni, aiebat, quã feri & barbari sunt mores isti?
Ergo non præclarissimè Thales illi priscus, cum longo
pòst tempore à peregrinatione domum redisset, amicis
interrogantibus quid maximè rarum vidisset, respondit.
Senem tyrannum? Nam etiam is, ad quem nulla priua-
tim iniuria peruenit, ipsam importunitatem & asperita-
tem tyrannidis ægre ferens, inimicus fit iniustarũ & nul
li iuri se sistentium dominationum, Sed hæc fortasse diis
curę erunt, Hospes verò, Caphisia, qui ad vos venit, no-
stisne quis sit? Nescio, aiebam, de quo loquare. Tum ille,
Leontidas, inquit, visum dicit apud Lysidis monumen-
tum à nocte surgentem hominem, comitatus multitu-
dine & apparatu splendidum, qui in thoro ibi pernoctas
set, nam inuentos fuisse humi stratos lectos è vitice &
myrica factos, igneorum quoque sacrificiorũ reliquias,
& liba lactis. eumq; mane ex obuiis quęsiuisse, an Poly-
mnis filios domi esset inuenturus, Quis verò, dicebam,
ille hospes fuerit? nam ex iis quę tu refers, non vulgarẽ
aliquem, sed eximiũ fuisse apparet. Nõ ita est, inquit Phi-
dolaus. Sed istum nos vbi venerit excipiemus. Nunc au-
tem ò Simmia, de quibus recens dubitatio nobis incidit,
si quid habes non vulgare, id nobis aperi. traditum est.n.
Aegyptios sacerdotes litteras intellexisse tabulæ eius,
quam nobis abstulit Agesilaus, cum sepulcrũ Alcmenę
diruisset. Hæc Simmias statim re in memoriã reuocata,
Tabulam, inquit, istam non noui. Sed Agetoridas Spar-
tanus multis cum litteris Memphin venit ad Chonu-
phin prophetam, cum ibi tunc vna philosopharemur
ego, Plato, & Ellopio Peparethius. miserat autẽ Agetori
dam Agesilaus, petens à Chonuphi vt si quid scriptorũ
intelligeret, statim hoc interpretatum ad se remitteret.
Ergo Chonuphis cum per triduum seorsim de antiquis
libris omnis generis litterarum formas collegisset, re-
scripsit ad regẽ, nobisq; indicauit, his litteris significari,
Musis Græcos debere certamen edere. esse autem litte
rarum formas eius grammaticę, quam Proteo regnante
Hercules Amphitruonis F. didicerit. & moneri Gręcos
his litteris à deo, ac ijs præcipi, vt armis positis pacatam
quietemq; vitam ducant, & philosophicè concertantes
de iure, eruditè & cum ratione inter se lites transigant.
Nos & tum Chonuphis sententiam probauimus, & ma
gis etiam cum nobis ex Aegypto auectus, & circa Cariã
nauigantibus occurrerunt Delij quidã, qui à Platone, vt-
pote rerũ geometricarum perito, flagitarent oraculi ex-
plicationem, quod insolens ipsis deus edidisset. Erat au-
tem oraculi hæc sententia, Deliis & aliis Græcis calami-
tatũ finẽ fore præsentiũ, si arã quæ in Delo erat cubica,
duplicarẽt. Cuius cũ sentẽtiã assequi nõ possent & in alta
ris structura ridiculè eis hoc euenisset vt pro dupla ara,
ignoratione proportionis quadruplã excitarẽt, Platonis
opẽ in hac difficultate explicãda implorauerũt. Ille verò
Aegyptii istius recordatus, Ludi à deo Gręcos dixit, qui
eruditionẽ negligerẽt, eorũq; insultari inscitiæ, mãdari-
que vt seriò geometriæ operã darent. nõ.n. leuiter aut se
gniter in tractãdis lineis perspicacis ingenii opus esse, da
tis duabus lineis, alias duas quæ cũtinẽte proportione in-

Tyrannis.

Philosophię laus.

Duplatio cubi.

ter has intercedant inuenire, quæ quidem vnica sit cubi duplicandi ratio, ex æquo omnibus eius auctis dimẽsionibus, rem ijs ab Eudoxo Cnidio, aut Helicone Cyziceno confectum iri. Neq; verò deum hanc aræ duplicationẽ requirere aut desiderare, sed vniuersis præcipere Grecis vt bellis & miserijs ea comitantibus vitatis, Musis sese dedãt, ac litterarum & doctrinæ vsu sedatis animi turbulentis motibus, innoxiè & vtiliter inter se conuersentur. Adhuc loquente Simmia, pater noster Polymnis ingreditur, & iuxta eum adsidens, Epaminondas, inquit, te & hos omnes rogat, vt nisi grauius aliquid vrgeat negocium, hic ipsum expectetis, vult. n. vobis hospitẽ ostendere, virũ præclarum, & præclaro honestoq; proposito huc profectũ. Is est vnus de Italicis Pythagoreis, venitq; vt Lysidi seni ad sepulcrũ parentet, quibusdã somnijs, vt ait, ac spectris motus manifestis. adfert autẽ secũ magnã vim auri, paratissimusq; est nobis quantumuis recusantibus persoluere nutrimenta à nobis seni præbita, & paupertatẽ nostrã, minimè id nobis petentibus subleuare. Mirũ aiebat Simmias, hominem narras, dignumq; philosophia. sed quid causæ est, q̃ non rectà ad nos accedit? Eum, inquit pater, quia ad sepulcrũ Lysidis noctẽ exegit (vt puto) Epaminondas ad Ismenũ duxit, ibi se ablutũ, postea ad vos veniet. Antequã verò vos conueniret, ad sepulcrũ pernoctauit. statuit. n. reliquias corporis secũ in Italiã asportare, nisi noctu genius aliqua aduersaretur. His dictis pater cũ conticuisset, Galaxidorus, Dii boni, inquit, quã difficile est hominẽ inuenire fastus vacuũ & superstitionis.

Superstitio & fastus.

Alii. n. inuiti ob imperitiã aut imbecillitatẽ hisce affectibus capiũtur, alij vt dijs cari & singulares videãtur, diuinitatẽ quandã suis actionibus affingunt, somnia, spectra, aliaq; id genus ab ipsis excogitata amplificãdi gratia adponẽtes. Quod quidẽ ciuilibus viris & quibus necesse est vitã suã aduersus contumacẽ & dissolutã turbã instituere, fortasse nõ est inutile, vt superstitione quasi fræno multitudinẽ cõpescant, & ad vtilia torqueant. Philosophiã autem non modò dedecet hic prætextus, sed & professioni ipsius repugnat. quæ pollicita se ostẽsurã rationibus omnis bonæ & vtilis actionis principia ad deũ referri, veluti spernẽs rationes suas, & demõstrationẽ qua excellit cõtumelia afficiens, ad oracula se conferat, ac somnia, quæ sæpenumerò deterrimo cuiq; nõ viliora offerũtur, quã præstantissimis. Itaq; Socrates vester, Simmia, videtur mihi philosophiæ cõuenientiorẽ doctrinæ habitũ indutus fuisse, simplex & figmẽtorum expers disputãdi genus vt liberale & maximè amicũ veritati amplexus, fastũq; veluti fumũ quendã à philosophia in sophistas dissipãs. Hic Theocritus interpellans, Quid, inquit, Galaxidore? an tibi quoq; fidẽ fecit Melitus, Socratẽ diuina cõtẽpsisse? hoc. n. crimẽ ei apud Athenienses impegit; Nequaquã, aiebat Galaxidorus, diuina. Sed cũ accepisset, philosophiã spectris, fabulis, & superstitione obsitã à Pythagora & Empedocle, & admodũ bacchãtẽ, sobriã redegit veritatẽ, sobriaq; ratione in rebus eã intelligere docuit. Sint isthæc, inquit Theocritus. Genium verò Socratis, mi homo, an pro fabula habebimus?

Ody. v. 300.

Mihi quidẽ, sicut Homerus Vlissi Mineruã in omnibus ærũnis facit præsentẽ auxilio esse, ita videtur genius Socrati visum quoddã vitæ q̃ anteiret ab initio statim adiũxisse, quod visum præcedẽs Socratẽ, lucẽ rebus obscuris inferret & humana ratione nõ penetrabilibus, sicut, & sæpe genius ipsum allocutus est, diuino quodã instinctu, proposita animi eius dirigens. Horũ pleraque & præcipua è Simmia licet, alijsq; Socratis socijs cognoscere. Me autẽ præsente, cũ ad Euthyphronẽ vatẽ irẽ, iam Socrates, vt meministi Simmia, supernè apud Symbolũ & Andocidis domũ ambulabat, simul & interrogans, & per iocũ exagitans Euthyphronẽ. subitò autẽ subsistẽs, reliquisq; etiã vt starent persuadens, diu sanè cõmoratus deinde cõuersus per vicũ arcas fabricãtiũ abijt, & socios qui præcesserant reuocauit, indicans se à genio monitũ

Genius Socratis.

vt hac diuerteret. Ac pleriq; quidẽ vna cũ ipso conuerterunt se, inter quos & ipse sui Euthyphroni adhærẽs. Quidã autẽ adolescentuli recta procedentes, nimirũ, vt Socratis genium redarguerent, Charillũ tibicinẽ sibi adiunxerunt, qui & ipse mecũ Athenas Ad Cebetẽ venerat. Cum autẽ ambularent per vicũ sculptorũ iuxta curias iudiciarias, turba iis suũ occurrit cœno oppletarum, quæ ob multitudinẽ sese trudentes, cũ decedendi spaciũ hominibus non esset, alios impetu suo prostrauerunt, alios cõmaculauerunt. Venit etiam Charillus domũ crura & vestes luto plenus. vt cũ risu genii Socratis mentionẽ facere libuerit, nusquã hominẽ relinquentis, nusquam negligentis. Et Galaxidorus, Putas verò, aiebat, Theocrite, Socratis geniũ peculiarẽ aliquã & eximiã habuisse vim, non particulam aliquã cõmunis Necessitatis eum experientia exploratam habuisse, vnde in rebus obscuris & coniectu grauibus rationis momenta fecerit. Vt. n. vnica drachma pro se lãcem trutinæ non cõmouet, adiecta autẽ æquali ponderi ad se totum inclinat. ita omẽ, aliudve id genus signum leuiusculum non percellit animum grauem aut ad agendũ incitat, se cũ animus cogitationibus diuersè trahitur, alteri parti accedens æqualitate sublata dubitationẽ dirimit, mouetq; & impellit. Sub hæc pater, Enimuerò, inquit, Galaxidore ipse Terpsionem audiui Megaricũ dicentẽ, geniũ Socratis fuisse sternutationẽ cũ ipsius, tum, aliorum. alio quidẽ sternutante à dextra siue ante siue post ipsum, solitum se fuisse ad agendum cõferre, sin à sinistra fieret, cessasse, de ipsius sternutationibus quæ fieret acturo aliquid, confirmasse eius propositum, quæ inter agendum, inhibuisse.

Sternutatio.

Sed hoc mihi mirum videtur, si sternutatione vtens, non ab hac, sed à genio se iuberi aut prohiberi socijs dixit. Fastus enim, amice inanis hoc & arrogantiæ fuerit, non veritatis & simplicitatis, quibus verè magnũ hunc virũ & multis præstãtiorẽ fuisse arbitramur, à voce externa aut sternutatione fortuita turbatũ actiones deserere, & institutũ omittere.

Socratis grauitas.

Socratis autẽ videntur in omni re incitationes ad agendũ fuisse graues ac vehemẽtes, vtpote à recto & solido iudicio profectæ. Nã sponte sua in paupertate totam vitã exigere, cum essent qui optima cum gratia & voluptate dare opes cuperent, deinde à philosophando non desistere, tot obiectus impedimentis, deniq; salute ipsi & fuga opera amicorũ commodè parta, nullis precibus flecti, neq; morti concedere, sed ad eam obeundam hilari constantiq; ratione pergere, hæc non sunt hominis qui ominibus aut sternutationibus de sententia sua dimoueretur, sed qui à maiore quodam præsidio & principio ad virtutẽ duceretur. Audio etiã Sicilienſem Atheniensium cladẽ eũ quibusdã amicorũ prædixisse. Erat ante ista Pyrilampes Antiphontis F. in fuga apud Delium à nobis captus, pilo vulneratus, cum ex iis qui fœderis feriundi gratia Athenis venerant audiuisset Socratem cũ Alcibiade & Pachete per Retistam descendisse ac domum euasisse, multis seipsum incusauit, multis amicos suos quosdam & manipulares qui cum ipso præter Parnetem fugientes à nostris equitibus occisi erant, quòd Socratis genio non obtemperantes alia quàm ipse ducebat via à prælio profecti essent. Hæc Simmiam quoq; audiuisse puto. Sæpe, inquit Simmias, audiui, ac è multis. nam ex illa re Socratis genij fama non leuiter Athenis increbruit. Cur ego, aiebat Phidolaus, ò Simmia Galaxidorum sinamus iocosè tantum diuinationis opus in sternutationes & omina deijcere, quibus vulgo etiam in rebus leuibus ludẽtes vtuntur? nã vbi pericula grauiora & maiores incidunt actiones, tum Euripideũ illud fit,

Non inter arma quisquam hæc nugari volet.

Ego quidem, inquit Galaxidorus, Simmiã Phidolae, si quid is ex ipso auditum Socrate hac de re narrare vult, vobiscũ audire paratus sum. quæ verò sunt abs te & Polymni dicta, nullo negocio refelluntur. Vt. n. in medicina pulsus, aut pustula paruæ res, non paruæ rei signa sunt,

& gubernatori sonitus maritimæ auis, aut discursus raræ nubeculæ ventum præmonstrant & maris asperiorem exagitationẽ, sic animę diuinatrici sternutatio aut omen res per se non magna * accidentis. Nam nulli arti hoc neglectui est, è paruis magna, & paucis multa pręnoscere. Sanè si quis litterarum ignarus videret numero paucas & forma ineleganti litteras, neque crederet hominem grammaticum ex his relegere posse magna priscorum bella, vrbium primordia, acta & euenta regum, iuraretq; potius istã memoriter hæc recitare quàm istis contenta litteris enunciare, suauiter, amice, tibi imperitiam hominis ridere vtique subiret. At vide sis, ne eodem modo nos singulorum quę ad diuinandum faciunt vim ignorantes qua ad futurum ea pręsciendum conducunt, stulte succẽseamus si cordatus homo ex his aliquid de re abdita pronunciet, idque adeò dicens non sternutationem aut vocem, sed genium sibi esse agendi ducem.
Iam enim ad te, Polymni, me conuerto, mirantem cur Socrates, qui vnus vacuitate fastus & simplicitate maximè comem reddidit philosophiam, signum id non sternutationis aut ominis, sed tragicè admodum genii nomine affecerit. Ego autem mirarer cõtra si Socratis, homo differendi & verba rectè vsurpandi callidissimus non à genio, sed à sternutatione se moneri dixisset, perinde ac si quis à iaculo se vulneratum dicat, non iaculo ab eo qui id coniecit, aut pondus à libra exploratum dicat, non ab appendente per libram. Nõ enim instrumento opus imputari debet, sed ei cuius est instrumentum, ac qui eo vtitur. Signum verò est ex instrumentorum numero. eoq; is vtitur qui aliquid significat. Sed, vt dixi, audiamus si quid habet Simmias. rem enim is nouit absolutius. Et Theocritus, Prius, inquit, videamus qui sint qui intrant, atque adeo videtur hospitem illum Epaminondas adducere. Ergo ad ianuam respicientes, præcedere vidimus Epaminondam, cumque eo amicos Ismenedorum, Bacchylidam, Melissum tibicinem, sequi hospitem, specie neutiquam illiberali, sed qui vultu mansuetudinem ingenũ comitatemq; præ se ferret, honesto vestitu. Is cum iuxta Simmiam, frater ponè me, reliqui vt cuique locus obueniret consedissent, facto silentio fratrem meũ Simmias compellans, Agedum Epaminonda, inquit, quem, quomodo, & cuium debemus hospitem hunc salutare? is enim receptus compellationis & noticiæ contrahendę mos est. Tum sic respondit Epaminondas. Theanor, ô Simmia, hic vocatur, genere Crotoniata, vnus de ibi philosophantibus, magnam Pythagoræ gloriã haud dedecorans. nam & nunc longum iter huc profectus est ex Italia, vt pulcris factis pulcras sententias confirmaret. Ibi hospes sermonem excipiens: Ergo tu, inquit, Epaminonda pulcerrimum factum impedis. Nam si pulcrũ est amicis benefacere, non est turpe ab amicis beneficium accipere. Gratia enim non minus accipiente quam dãte opus habet, ab vtrisq; perficitur ad pulcritudinem. Qui verò non accipit, tanquam pilam rectè obiectam dedecorat, decidentem frustra. Quis autem scopus est, quem tangere sit iucundius, aut aberrare molestius, quã si quis virum beneficio dignum demereri cupit? sed hoc interest, quòd qui à scopo aberrat, ipse culpam sustinet, hic qui recusat beneficium, iniuriam facit gratiæ eò quò tẽdit peruenire nequeuntis. Tibi quidem causas exposui, propter quas huc nauigaui. volo autem etiam his eas narrare, itsque aduersum te vti indicibus. Postquam sodalicia Pythagoricorum, per seditiones ex vrbibus eiecta fuerunt, & superstitibus Metaponti consessum agentibus quadam in domo, ignem Cyclonii circumposuerũt omnesque ibi interfecerunt, Philolao & Lyside demptis, qui iuuenes robore & agilitate freti flammas euaserunt, Philolaus quidem in Lucanos aufugit, eoque incolumis peruenit, & aliis sese adiunxit amicis, qui iam rursum coibant, Cycloniosque viribus superabant. Lysis autem quorsum abiisset longo tempore ignoratum fuit,

Pythagorei Lysis.

donec Gorgias Leontinus è Græcia in Italiam nauigio reuertens, Arceso nunciauit constanter, in Lysidem se incidisse Thebis commorantem. Arcesus hominis desiderio impulsus, rectà se ad nauigandum contulit. sed cum ob senectutem & imbecillitatem planè conficere propositum nequiret, amicis negocium dedit, vt, si omnino id fieri posset viuum Lysidem; sin verò, eius reliquias in Italiam reportarent. Interea temporis quæ inciderunt bella, seditiones, tyrannides, in causa fuerunt ne viuo ipso amici rem effectam darent. Cum autem nobis Lysidis vita iam defuncti genius euidenter mortem eius significauisset, & vestra, Polymni, in eum officia, vitamque eius apud vos actam narrassent, quibus probè ista erant comperta, & quomodo in paupere domo curationem senectutis liberalissimam adeptus, filiisque adscriptus, beatissimè diem suum obiuisset, iuuenis ego missus sum & vnus à multis & natu grandioribus, qui loco beneficii magni accepti amicis indigentibus pecuniam de suis copiis largirentur. Lysis verò à vobis conditus est rectè, honestoque seplucro donatus. pro quibus vobis gratiã omnino ab amicis & familiaribus eius persolui par est. Hęc locuto hospite, pater memoriæ Lysidis aliquandiu illacrumauit. Frater autem more suo subridens ad me, Quid facimus Caphisia, inquit? tacitine paupertatem diuitiis prodimus? Minimè, inquã ego, caram istam & probam puerorum educatricem. Proinde tu ei patrocinare, tuum enim est dicẽdi munus. At enim, dicebat pater, hoc vnũ erat, quod metuebam ne diuitię domum nostram carrerent, Caphisiæ corpus nam & vestitu opus habet pulcro, vt tot tantisq; amatoribus cum fastu se ostentare possit, & copioso nutrimento, vt gymnasia & palęstricos labores perferre queat. Quando autem is quoque paupertatem non prodit, sed velut ferri tincturam patriam retinet, ac quãtumuis adolescens frugalitate se exornat & contentus est præsentibus, ecquis erit pecuniæ vsus, quę dispositio? Nimirum, aiebat Caphisias, arma auro obducemus, & scutum permixto purpurę auro, vt Nicias Atheniensis distinguemus? tibi autem pater, Milesiam chlamydem, matri prętextam purpura tunicam ememus? non enim puto in ventrem insumemus donum, splendidius conuiuantes, vt qui hospitem aliquem exceperimus grauiorem nobis diuitias. Apage hoc, dicebat pater. absit, fili, vt istam ego vnquam vitæ nostrę mutationem videam Atqui, inquã ociosi quoque sedere nolemus, domi pecuniam custodientes. Sic enim & ingrata fuerit gratia, & infamis possessio. Quorsum ergo tandem nobis pecunia? subijciebat pater. Hæc Epaminondas. Sanè, inquit, inurbanior visus sum nuper, cum Iasoni Thessalorum duci huc ad nos multum auri mittenti vtque acciperemus roganti, respondi iniuriam mihi ab ipso oriri, quũ vnius in repub. dominationi studens, mei hominis popularis & liberæ ciuis ciuitatis pecunia solicitaret animum. Tuam verò, hospes, promptitudinem, honestam eam & philosophicam, probo, maioremq; in modum amplector. venis autem medicamenta amicis nõ ęgrotantibus apportans. Ergo quemadmodum si rumore allato nos bello peti nauigasses arma nobis & tela præsidio adferens, & huc delatus pacata omnia inuenisses, non equidem putares danda nobis & relinquenda arma esse nihil eorum indigentibus, ita auxilio quidem nobis venire voluisti aduersus paupertatem, quòd ab ea nos infestari putabas. Illam verò nos ferimus facilimè, & cara nobis est contubernalis, vt nihil opus sit pecunia aut armis contra eam, nihil molestiæ nobis adferentem. Proinde amicis tuis isthic renunciato, ipsos diuitiis optimè vti, hæc amicos ipsis esse qui paupertate rectè vtãtur. Lysidis autem alimenta & funerationem ipse pro se Lysis persoluit, cum alia, tum paupertatẽ docens ęquo animo ferre. Sub hæc Theanor: Ergo, inquit, paupertatẽ grauiter fer

Contẽptus opum.

cidamus, occidamur, vitę nostrę non parcamus. Si verò hęc quidem factu & perpessu nō sunt difficilia, Thebas autem liberare tot munitas hostilibus armis, & prędidiū Spartanorū profligare duobus aut tribus hominibus interfectis non est in procliui: (non.n.tantum meri in cōuiuium parauit Phyllidas, vt vniuersi c ı ɔ ı ɔ Arthię stipatores eo se sint inebriaturi, & vt hunc interficiamus tamen sobrij per noctem excubias agent Hermippidas & Arcissus) quorsum festinamus amicos & familiares in certissimam adducere perniciem? præsertim cū hostes non planè reditus eorum sint ignari. Cur.n. Thespiēsibus tertium iam hunc diem mandatum est, vt sint in armis, expectentq́; Spartanorum ducum iussa? Et Amphitheū audio hodie, vbi reuersus fuerit domū Archias, interemptum iri, quęstione prius habita. Non videntur hæc vobis magna signa esse detectæ aliqua actionis nostræ? nō præstat aliquantulam rei moram producere, dum numi-

Ostenta.

na placantur? Etenim aruspices cum Cereri bouem immolassent, exta portendere magnum tumultum ac periculum publicum pronunciauerunt. Et (quod tibi, Charon, maximè animaduertendum est,) heri Hypatodorus Erianthis F. è rure mihi factus comes, bonus alioqui vir & necessarius, sed nostri instituti omnino ignarus, Est tibi, aiebat, ò Hippolthenida amicus Charon, mihi nō admodum familiaris, si tibi ita videtur, mone eum vt à periculo sibi caueat, propter somniū meum valdè minax & absurdum. præterita enim nocte per quietem sum imaginatus ipsius domum parturire, vt grauidæ solent, ipsum & amicos vna anxios in orbem circum adsistere & vota facere. domum verò mugire & incompositas quasdam voces edere, tandem ignem copiosum & terribilē emicuisse è penetralibus eius, quo maior pars vrbis accēsa fuerit, Cadmia solo fumo circumuenta, igni ad fastigij superficiem se non efferente. Hoc quidem, Charon, ille sic mihi narrauit somnium. Ego & tum statim perterritus sum, & multo magis cum hodie audirem exsules in tuā domum diuersuros, anxiè metuere cepi ne nobis ipsis magnum malum simus consecturi, nullum hostibus memorabile, nisi quod eos cōturbabimus. vrbem enim nobis attribuo, Cadmiam, vt est, illis. Hæc Theocritus inhibito Charone dicere aliquid aduersus Hipposthenidā molientem interfatus, Mihi verò, inquit nulla res maiorem, Hipposthenida, agendi fiduciam parauit (quāquam semper pro exsulibus sacrificia addixerim) atque hoc ipsum somnium. siquidem in vrbe lumen copiosum & splendidū ex amica domo eis erupisse, fumo autē obfuscatū fuisse hostiū receptaculū, qui nihil vnquā melius quā lacrymas & trepidationē secū trahit. voces autem à nobis exiuisse obscuras, vt etiā si quis aliqua, de voce nos accusare velit, incerta duntaxat suspicio simul & oriatur & dissipetur. iā illud non perlitare, ad rerū potieutes pertinet, non ad rē publicā. Nondū finerat sermonē Theocritus, cū ego ad Hipposthenidā, Quos, inquā, homines ad exsules ablegasti. si.n. nō dudū hoc factū est, cōsequar eos. Et Hipposthenidas, Haud scio, ait, an assecuturus hominē sis (verū.n. vobis dicere opus habeo) equo vehentē qui Thebis sunt equorū optimo. notus uobis is est, Melonis aurigarū præfectus, & per Melonē totius conscius ab initio inde rei. Ego autē, qui iā hominē cōspexissem, Nonne, inquā, Chlidonē dicis Hipposthenida, qui superiore anno Iunonia solo equo vicit? Hūc ipsum aiebat. Quis ergo, subieci, is est quem iam pridē ad atrij adstare ostiū, & in nos respicere video. Cōuersus Hipposthenidas, Mehercle is est ille ipse Chlido, aiebat. Vah, ne quid

Casus exemplum.

grauius acciderit. Chlido autē vbi sēsit se à nobis animaduerti, paulatim ab ostio cepit progredi. annuente verò Hipposthenida, & corā omnibus rē exponere iubente, Noui, inquit, probissimè hos viros Hipposthenida, & cū te neq; domi, neq; in foro offendissem, huc recta contendi, quod hīc te esse conijcerē, ne quid vos eorū quę acta sunt lateret. Nā cū tu mihi mandasses, vt quanta omnino possem celeritate apud montē exsulibus occurrerē, domū me contuli, vt equū sumerē. petēti autem mihi frænū vxor non habuit quod daret, diuq; in cella cōmorata est quærens, & omnē sus deq; vertens suppellectilē. deniq; vbi satis diu mihi illusum fuit, fassa est se frænū vicino commodato dedisse, vesperi ab eius rogatam vxore. cumq; ego indignarer, & maledicta ingererem cōuersa ad diras imprecationes, malā itionem, malam reditionē mihi optauit, quæ omina Dij, precor in ipsam cōuertāt. tandē cum iratus vsq; ad portas peruenissem, turba vicinorū & mulierū concurrente, turpissimè re gesta ad vos ægrè perueni, quò alium ad illos emittendū sciretis. ego enim in pręsentia planè mihi nō consto, & pessimè sum affectus. Nos verò subita inuasit mutatio, Paulo.n. antè indignè ferentes impedimentum actioni iniectum, tūc rursum ob articulum temporis tam celeriter appetentē & dilationis impatientem in anxietatem & metum fuimus coniecti. Ego tamen Hipposthenidam comiter amplexus, bono esse animo iussi, quippe dijs ipsis nos ad rē gerendam exhortantibus. Secūdum hæc Phyllidas abijt vt cōuiuium appararet. itaq; id Archiam statim inijceret; Charon, vt domum adornaret. Ego autem & Theocritus ad Simmiam redijmus, vt Epaminondam per occasionem alloqueremur. Illi verò iam processerant lōgè in tractanda quæstione non ignobili, sed quam paulò antè Galaxidorus & Phidolaus attigerant, disquirētes cuiusnam substātiæ aut facultatis fuisset genius ille qui Socratis dicitur. Quę ad Galaxidori argumentū responderit Simmias, nō audiuimus. Aiebat autem Simmias aliquādo hac de re ipsum Socratem fuisse abs se interrogatum, sed nullum dedisse responsum, ideoq́; post hac nūquam quæsiuisse. Sæpe autē se interfuisse, cum Socrates eos qui

Rursum de Socratis genio.

visum quoddam diuinum sibi oblatum dicerent, arrogātes iudicaret, ijs verò animum aduerteret, qui vocem aliquam sa dicerent audiuisse, & de ea seriò percunctaretur. Itaq; nobis, cum seorsim inter nos ista consideraremus subiit suspicari, Socrates geniū non visum aliquod, sed vocis cuiusdam brutæ obseruationem esse, ad ipsum mira quadam ratione delatę, sicut in somnis quoq; vox non est, sed orationū quarundam opiniones concipientes putant se loquentes audire. Verum his quidem reuera ista perceptio somnium fit ob quietem & tranquillitatē corporis dum dormiunt, & animū ægrè habent meliori principio obtemperantē. ac defatigati tumultu perturbationū & occupatione, multiplici rerū necessariarū, exaudire id quod significatur ijsq́; mentē aduertere nequeunt. Socratis autē mens pura & perturbationum vacua, paulumq́; habens cū corpore cōmercii necessitatis gratia, facilè tangebatur, & ab eo quod acciderer sic vt par erat mutabatur. Quod autē accidit, id non sonū, sed vocem genii sine sono fuisse probabile est, quæ ipsum intellectum eo quod significabat attingeret. Vox quidē ictui animi similis est, nobis per aures orationem vi penetrantem recipientibus dum colloquimur. Pręstantioris vero naturæ mens animum idoneum ducit attingens eo quod intelligitur, neque ad hoc ictu opus habet. animus concedit ei intendenti aut laxanti appetitiones, non vi ob perturbationes animi reluctantes, sed quę facilè tanquam habena circumagantur. Neque mirum hoc haberi debet, cum videamus magnas onerarias naues exiguis clauis circumduci, & rotam figuli summa manu leuiter tactam pulcrè in gyrum volui. quæ quanquā anima careant, tamen ad cursum aptè facta, ob leuitatem mouenti concedunt impulsione facta. Animus autē hominis innumeris appetitionibus quasi rudentibus constrictus, longè est quàm vllum aliud instrumentum versatilior, faciliq; momento ab eo quod intellexit impellitur si quis ratione tangat. Hinc enim in mentem principia affectionum & appetitionum proficiscuntur, eaq́; exagitata, trahunt intenduntq́; hominem. Quo loco maximè perspici potest, quantam vim conceptus intel-

lectus habeat. Ossa quippe sensus expertia, & nerui ac carnes humorum plenæ, grauisq; moles corporis ex his compacta quiescens ac iacens, simul atq; animus sobriè ictus appetitiones in sese ciet, tota surgens contentis viribus, omnibusque membris veluti alata fertur ad agendum. Neque non, aut adeò difficulter potest cerni modus motionis istius atque intẽtionis & excitationis, quo animus intelligens aliquid, appetitionibus suis corpus secum trahit. * Sed quando admodum sine voce ratio mẽte concepta nullo negocio mouet, sic puto non difficulter à mente præstantiori foris attingente intellectũ nostrum cieri, quatenus rationi cum ratione contactus est, vt lumini cum resplendentia. Reuera enim animorum nostrorum sensa inuicem per voces tanquam in tenebris palpantes cognoscimus. Geniorum cogitationes lucem habent, affulgentque idoneis, nihil opus habentes verbis aut vocabulis, quibus inuicem vtuntur homines vt tesseris & imaginibus animo conceptorum, ipsa hæc non percipiunt, nisi quibus peculiaris quidam adest & diuinus, vt dixi, splendor. Iam quod in voce fit, est quatenus fidem derogantibus persuaderi possit.

* Aer nimirum sonis articulatis informatus, totusque in vocem mutatus, notionem mentis ad animum audientis perfert. vt mirari dignum sit, si hac ratione etiam præstantioris mentis conceptu aer ob facilitatem patiendi conuersus, diuinis & singularibus viris orationẽ mentis intrò annunciet. Sicut enim contorum ictus scutis æreis impacti exaudiuntur ob resonantiam, cum è profundo elati accidunt, reliqui ictus obscurè transeunt & fallunt: sic geniorum orationes feruntur per omnia, in solis tamen resonant tranquillis & perturbationum vacuis animis, quos homines iam sacros & diuinus nuncupamus. Cæterum plerique putant genium dormienti homini diuinum aliquid inspirare, mirum & incredibile eis videtur, vigilantibus etiam ac mente sibi constantibus tales motus contingere. quod perinde est, ac si quis musicum putet lyra remissos habenti neruos, vtẽtem, si ea concinnetur atque suis tonis componatur, non vsurum. Causam scilicet hi non perspiciunt, animi sui tumultus & inconcinnitatem. quorum vacuus fuit socius noster Socrates, quod patri de puero eo etiamnum datũ

Oraculum de Socrate.

oraculum prędixit. mandabat enim patri, vt sineret eum agere quidquid in mentem venisset, & neq; vim faceret, neq; alio abduceret, sed liberã pueri appetitionem ferri pateretur, ac pro eo vota faceret Ioui Forensi & Musis, de cætero in Socratem nihil curiose inquireret. nimirũ qui in se ducem vitę haberet sexcentis magistris & pedagogis pręstantem. Atq; hic quidẽ meus, Phidelae viuo ac mortuo Socrate de genio eius fuit sensus, spretis omnibus, sternutationibus, alijs talibus rebus. Quę autem Timarchum Chæronensem audiuimus hac de re disserere, haud scio an pro fabulis habituri sitis, præsterq; ea reticere. Nequaquam, inquit Theocritus, sed narra ista hæc. nam vt non planissimè, alicubi tamen etiam fabulę veritatem attingunt. Prius tamen quis ille fuerit Timarchus expedi, non. n. noui hominem. Consentaneum est, aiebat Simmias, mi Theocrite. Admodum enim adolescens à Socrate petijt vt sepeliretur iuxta Lamproclẽ Socratis F. paucis antè diebus mortuum. amicum & æqualẽ suum. Is ergo cupiẽs Socratis genius quam vim haberet cognoscere, vtpote iuuenis generosa indole, & qui recẽs philosophiam gustauisset, re mecum & cum Cebete tantum communicata, in oraculum Trophonij descendit,

Narratio fabulę Timarchi.

ritè peractis omnibus. cumq; duas noctes & vnum diẽ ibi exegisset, iam plerisque actum de eo esse putantibus, & familiaribus eum deplorantibus, manè admodum hilaris rediit. deumq; comprecatus, vt primum turbã euasit, nobis mira multa narrauit visa sibi & audita. Aiebat se, cum descendisset in oraculum, initio in magnas incidisse tenebras, votis deinde factis diu iacuisse, non satis sentientem vigilarétne an somniaret. visum autem sibi caput strepitu vna accidente percussum fuisse, & suturis inuicem discedentibus animum exiuisse. Qui (verba ipsius refero) simul atq; recedens, aeri pellucido & puro permixtus fuit, idq; lubens, tunc primum longo post tẽpore sibi respirare est visus, hactenus oppressus, maiorq; pristino factus fuit, instar veli à vẽto inflati. Audiui deinde obscurè quendam strepitum supra caput circumagitatum, & suauem emittentem vocem. Suspiciens autem, terram nusquam vidi, sed insulas splendentes molli igni, mutantes alium ex alio colorem, vnde variè quasi tingeretur lumen illis mutationibus. Visæ sunt mihi insulę numero infinitæ, magnitudine immodica, non æquales omnes inter se, sed similiter rotundas. His putabam in orbem circumuectis, substrepere ætherem. nam leuitati motus respondebat vocis illius lenitas, ex omnibus concinnatæ. Per medias insulas mare aut paludis diffundebatur, coloribus glauco admixtis refulgens. Insularum paucæ per fretum enabant, & trans paludem efferebantur, alię multæ * attrahebantur *: ferè subsidentibus. * Maris profunditas quibusdam in locis versus Austrum magna, alibi stagna & breuia erant. passim etiam effundebatur & recedebat non magnis æstibus. color alibi sincerus, & marinus, alibi confusus & palustris. Insulæ simul etiam traijcientes impetu fluctuum reuertebantur, neque motus earum finis ad principium redibat, neque circulum conficiebant, sed conuersione sua paulatim loco excedentes gyrum in se non redeuntem trahebant. Harum ad medium maximè ambientis inclinatum erat mare, paulo minus octaua Vniuersi parte, vt mihi (aiebat) videbatur. Habet autem duos apertos meatus, quibus aduersi fluuij ignis irrumpentis excipiuntur, quo igni magna pars glauci caloris in albedinem vitiatur. Hoc mihi spectaculum fuit iucundum. Deorsum autem intuenti, apparuit hiatus ingens teres, veluti exciso globo, terribilis valde & profundus, & plenus tenebrarum non quiescentium, sed subinde conturbatum & exæstuantium. Hinc exaudiebantur infiniti rugitus & gemitus animalium, vagitus infantium, mixti virorum & mulierum eiulatus, omnis generis soni & tumultus eminus è profundo sursum obtusè elati, quibus haud mediocriter sui perterritus. Procedente tẽpore quidã à me non conspectus dixit mihi, O Timarche, quid cupis cognoscere? Omnia inquam ego, quid. n. nõ est admirabile. Tum ille, Ad nos quidem, inquit, superiorum istorum pars exigua pertinet, sunt enim aliorum deorum. Proserpinę autem portionem, quam nos administramus, vnam de quatuor, vt Styx eas discernit, licet tibi si vis contemplari. Cumq; interrogassem quidnam Styx esset, Respondit viã esse ad Inferos, quæ progreditur in contrarium, vertice lucem scindens, & (vt vides) ex Orco sursum tendens, qua lumen attingens, vltimam portionem vniuersarum rerum determinat. Sunt autem, dicebat, quatuor partes. prima vitæ, motus secunda, tertia ortus, interitus quarta. Colligat autem primam cum secunda, Vnitas, secundum id quod visum fugit, secundam cum tertia Mens secũdum Solem, tertiam cum quarta, Natura secundum Lunam. Singulis harum compagum assidet Parca Necessitatis filia, clauem tenens, primæ Atropos, secundæ Clotho, tertię Lachesis, circa quam flexus est originis rerum. Nam reliquæ sanè insulæ deos habent, Luna, quæ est geniorum in terra degentium, Stygem effugit paululum sublimius elata, semel ab ea occupatur in secundis mensuris CLXXVII. Itaque Styge appetente ad Lunam, animę vociferantur prę metu. Multas enim Pluto rapit delabentes, alias Luna adnotantes sursum euehit, quibus in tempus nascendi interitus incidit. Exceptis quæ sceleribus sunt pollutæ. has. n. fulminans & mugiens horrendum, non sinit appropinquare, sed suam lamentantes exitium, inde prolapsæ deorsum feruntur rursum ad alium ortum, vt vides. Atqui nihil video, aiebam, quàm

multas

multas stellas circa hiatum agitari, aliasque in eum demergentes, alias sursum tendentes. Ipsos ergo, inquit ille, genios videns ignoras. res enim ita habet. Omnis anima mentis est particeps. neque rationis expers in homine aliquid est, nisi quantum carni permixta anima & perturbationibus mutata voluptatibus & doloribus ad brutam desciscit naturam. Non omnis autem anima eodem modo miscetur. Nam aliç totæ in corpora se demergunt, prorsumq; in vita perturbationibus corrumpuntur. Aliæ verò interdum se emergunt, & foras relinquunt purissimam partem, non planè subsidentem in corpus, sed veluti in superficie nauigans, capite hominem quæ tangat, eique veluti in profundo demerso supra verticem suspensa & recta manet anima, quatenus menti parens non vincitur à corporis affectibus. Ergo id quod quasi demersum in homine fertur, anima dicitur. Quod autem ab interitu immune est, pleriq; mentem vocantes intra ipsos esse opinantur, quasi in speculis sint ea, quæ in ijs resplendent. qui rectè intelligunt, ij foris esse sentiunt, geniumq; appellant. Proinde cum cernis stellas quæ exstingui videntur, animas intellige quæ totæ in corpora se abdunt. rursum verò emicantes effulgentesq; sursum, caliginem quandam & tenebras veluti cœnum excutientes, eas scito, quæ à morte è corporibus huc redeunt. quç supernè differuntur, genij sunt hominum, quos sapientes dicunt. Conare autem vnius cuiuslibet vinculum quo cum anima cõstringitur, perspicere. His ego auditis, accuratius spectaui stellas alias magis, minus alias fluctuantes, quo modo in mari videmus differri hinc inde suberis taleas quibus retia indicantur. alias fusis conglomerati similes motu agitari inæquabili & conturbato, neque posse eum in recta constituere linea. Tum vox ista dixit. Quæ recto & ordinato motu feruntur stellæ, eas ob bonam educationem & conueniens alimẽtum corporum, animis vtè obsequentibus, & quorum bruta facultas non sit planè terrestris & cœnosa. Quæ verò sus deque crebrò inæqualiter & conturbatè vergunt, velut ruptis vinculis palpitantes, eas conflictari cum refractarijs & indomitis ob prauam institutionem ingenijs. & aliquando vincere, & ad dextrũ redigere ea latus, interdum flecti perturbationibus, & ad peccandi societatem pertrahi, rursum deinde eniti. nam copulam, veluti frænum brutæ parti animæ iniectum, quando retrahit, pœnitentiam peccatis inducere & voluptatibus iniustis atque intemperantibus. hanc esse dolorem ictumq; animæ à principe parte illatum refrçnante animam, donec ita castigata obtemperare discat, & cicurata pecudis instar absq; ictu & dolore sentiat se tesseris argutis signisq; à genio duci. Atque hç quidem, aiebat vox illa, serò & tardè ducũtur, constituunturq; in statu ipsas decente. Ex obsequẽtibus autem istis & mẽti vltro parentibus ab ortu & initio genij sui, sunt diuinæ illæ & cum numinibus colloquentes animæ. Qualis fuit * Hermodori, Clazomenij anima, (Hermodi mus est alijs.) quam audiuisti nimirũ corpore omnino deserto noctes diesq; multa peruagatã loca, rursum in corpus rediisse, cũ præsens multis in longinquo dictis ac factis interuenisset, donec inimici corpus animæ vacuũ prodẽte vxore nacti domi combusserunt. Hoc quidem verũ nõ est. non enim egressa est è corpore anima, sed identidẽ concedens & laxans genio compagem, circumcursitationẽ admisit, vt is multa foris audita ac visa intrò annũciaret. Qui verò dormientis corpus cremauerunt, etiamnum in tartaro supplicium pendunt. Verũ hæc tu, adolescens, tertio post mense plenius scies. nunc abi. Ego autem voce finiente, aiebat Timarchus, cõuertens me videre volui quis loqueretur. sed denuò graui capitis dolore correptus tanquam vi compressi, nihil sentire, nihil intelligere eorum quç circa me erant, potui. deinde paulatim ad me rediens, vidi me in antro Trophonij apud introitum, vbi initiò procubueram, iacere. Atque hçc, est Timarchi fabula. Qui cum Athenas venisset, & tertio mense post auditam vocem mortuus esset, Socrates, cum admiratione ducti rem ei narraremus, increpauit nos, quòd non viuo Timarcho hoc fecissemus per enim libenter se auditurum ista, & diligentius examinaturum fuisse. Habes Theocrite expositam fabulam. Sed vide, an non hospes quoque nobis exhortandus sit ad hanc quæstionem tractandam. est enim omnino diuinis conueniens viris. Quid, aiebat Theanor? Epaminondas suam sententiam non profert, eadem institutus disciplina? Tum pater renidens: Tale, inquit, (Epaminondæ laus.) est eius ingenium, taciturnum, & cautè ad loquendum se dans, audiendo & discendo inexsaturabile: itaque etiam Spintharus Tarẽtinus, cum eo hic non exiguum versatus tempus frequenter dicebat. In neminem se hominem suæ ætatis incidisse qui & plura nosset, & panciora loqueretur. Itaque tu quæ sentis hac de re edissere. Ibi Theanor ita dixit. Timarcheam quidem narrationem, tanquam sacram & inuiolabilem, aio dedicandam esse numini. Miror autem si futuri sint qui à Simmia dictis fidem denegent, & cum olores, dracones, canes, equos sacros nominent, homines diuinos esse ac diis caros inficientur. cum quidem deum non auium, sed hominum amatorem censeant. Enimverò sicut vir equorum studiosus, nõ omnibus eandem equis curam impendiç, sed aliquem semper optimum eximium habens seorsim exercet atque alit, & maiore quã cæteros amore prosequitur. sic dij de nobis optimos veluti è grege notatos aliquos, peculiari dignantur institutione, non frænis aut habenis, sed doctrina & tesseris dirigentes, quarum vulgus & gregarij prorsus imperiti sint. Nam neque canum plerique, indicia vestigiorum, neque equorum, artis equestris signa intelligunt, sed qui didicerunt, quouis sibilo aut plausu percipiunt quid iubeantur, ac facilè officium peragunt. Videtur autem mihi Homerus quoque hanc nostri generis differentiam, quam dico, habuisse cognitam. Nam vatum alios augures, alios sacerdotes nominans, quosdam facit qui ipsorum deorum colloquia intelligant, itaq; futura prædicant.

Istuc consilium Phœbo glaucaq; Mineruç
Arridens, Helenus persensit mente sagaci. (Iliad.xv,44)

Et

Namque meas talis superum vox venit ad aures. (Ibid.53.)

Sicut.n. regum & imperatorum sententiam exteri percipiunt è facibus quibusdam ardẽtibus, præconibus, tubis, quam fidis & familiaribus ij coràm exponunt: sic numẽ paucos per se, idq; rarò, compellat, plerisque signa suggerit, è quibus signis diuinatio est confecta. Nam dij paucorum hominum vitam exornant, quos summè beatos & verè diuinos reddere volunt. Animi autem ortu liberati, & vacantes postmodo à corpore, vt liberi prorsus emissi, genij sunt, curam hominum gerentes, vt ait Hesiodus. Et sicut athletæ senectute eis vacationem artis largita non omne tamen protinus abijciunt studium & curam corporis, sed delectantur cum alios exerceri vident, exhortantur, iisq; prælto adsunt. ita confectis vitæ ærumnis animi ob præstantiam in genios versi, non planè despiciunt res humanas, hominumque rationes & studia, sed propicij ijs qui eũdem finem affectãt, adiuuant eorum conatus, incitantes & prouehentes, cũ eos vident propinqua spe contendere ad finem, eumq; iam attingere. Non enim quosuis genius arripit. Sed sicut de iis qui natant in mari, eos qui in alto adhuc feruntur & procul à terra absunt, in terra stantes duntaxant spectãt, litori autem appropinquantibus iam accurrentes & in aquam descendentes manu simul & voce succurrunt, eosq; eripiunt. ita, amicè genius solet nos iam obitutos à rebus, & multa corpora tanquam vehicula mutantes, ipsos eluctari, & tolerare, propria expertos virtute seruare

& ad portum peruenire. Quę verò per innumeros ortus ærumnis exactis grauibus anima, iam bene & alacriter circuitione absoluta, ad ipsum exitum laborat & periclitatur multo cũ sudore enisens sursum, huc quin familiaris eius genius opituletur, non inuidet deus, sed volentem finit. studet autem alius aliam seruare exhortando, & audit illa ob propinquitatem, ac seruatur, non obtemperans autem, discedente genio, miserè agit. His ita dictis Epaminondas in me intuens, Tibi quidem, inquit, Caphisia tempus adest iam in gymnasium eundi, neque destituendi familiares. nos Theanorem curabimus, & vbi visum fuerit concilium dimittemus. Tum ego, agentur, inquam, ista. sed, parum per me pręsẽte & Galaxidore tecũ colloqui cupit hic noster Theocritus. Colloquantur, inquit, bona fortuna. simulque surgens ad anfractum porticus præcesiit. nosque circumfusi cepimus eum ad societatem facinoris exhortari. Ille autem & probè sibi notum diem reditui exsulum destinatum aiebat, & cum Gorgida amicis esse ad opportunitatem vsurpandam omnia composita. se autem nolle quenquam ciuium indicta causa occidere, nõ graui vrgente necessitate, prætereà etiam ad multitudinem Thebanorum esse hoc vtile, inueniri quosdam facinoris innocentes, qui eò facilius citra suspicionem persuadere optima deinde possint. Hac sententia probata, frates ad Simmiam se recepit. Nos in gymnasium degressi amicos conuenimus * atque cum vno post alterum coucertans, alia quęsiuit; alia composuit ad rem gerendam pertinentia. Vidimus etiam Archiam & Philippum vnctos ad cœnam abire. Metuens enim Phyllidas ne ante cœnam Amphitheum tyranni interficerent, statim atque deducto Lysanorida tedijt, Archiam salutans, & de muliere quam is concupiscebat spem inijciens, eam isthuc venturam, persuasit vt cum suarum libidinum sociis animo ocioso obsequeretur. Sub vesperam iam frigus se intendit vento oborto. ideoque plerisque maturius domum se conferentibus, nos Damoclidam, Pelopidam, & Theopompũ obuij facti ad nos recepimus, alij alios. nam statim traiecto Cithærone diuulserant sese, & tempestas hoc eis conferebat, vt facie quisque velata citra metum per vrbem incederet. quibusdam etiam per portas intrantibus fulgur à dextra sine tonitru affulsit, quod videbatur securitatẽ portendere, ac gloriam & splendorem facinus illustre sine periculo consecuturis. Cum omnes iam in domo Charonis essemus, numero duodequinquaginta, iam Theocrito in quodam conclaui seorsim hostiam mactante, fores vehementius concrepuerunt. venitq; mox quidam nuncians duos Archiæ apparitores pulsare ostium, festinanter ad Charonem missos, qui aperiri iuberent, indignarenturq; id non esse actutum factum. Turbatus hæc Charon, aperiri illis statim iussit, ipse coronatus eis occurrens, tanquam qui sacrificasset & potaret, quæsiuit ex apparitoribus, quid vellent. alter eorũ respondit, Missos se ab Archia & Philippo, ipsum quam celerrimè ad se venire iubentibus. cumque interrogaret, cur ita serio ipsum hoc tempore accerserent, Nihil, inquit apparitor, nobis præterea notum est. Sed qui renunciabimus eis? Nimirũ, aiebat Charon, me posita corona & veste sumpta vos subsecuturum. nam si nunc vobiscum eam quosdam turbabo, qui me captum duci putabunt. Sic ergo, dicebant; facito. nam & nos oportet custodibus vrbis mandatum aliquot magistratus adserre. Cum hi abiissent. & ad nos Charon esset ingressus, hęcq; significasset perterriti omnes sunt, indicium rei delatum esse putantes. & plerisq; suspectus erat Hipposthenidas, quasi qui conatus reditum exsulum opera Chlidonis impedire, infecta hac re & periculi iam tempore imminente indiciũ conspirationis detulisset præ metu. atq; hoc fiebat probabile, cum in Charonis domum se cum alijs non contulisset, totusq; videretur improbus & desertor. Nos tamen vniuersi Charonem cẽsuimus ire debere, & vocantibus magistratibus obtemperare. Charon autem filium accersens, pulcerrimum ò Archedame Thebanorum, & in gymnasijs laborum studiosissimum, annos natum fere quindecim, sed æqualibus robore & magnitudine multo anteeuntẽ: Hic, inquit, amici vnicus meus est filius, & , quod nostis carus. hunc ego vobis trado, vosque per deos omnes, omnes genios obtestor, siquid mala fide vobiscum agere me sentietis, vt eum nulla habita nostrum ratione interficiatis. vos autem porrò aduersus euentum vosmet parate viri, neque committite, vt à pessimis hominibus corpora vestra interficiantur re parum viriliter & sine decore gesta, sed vlciscimini hostes, inuictosq; animos patriæ seruate. Ista locuto Charone, magnitudinem quidem animi & probitatem hominis admirati sumus, sed quòd suspectum se nobis putabat, iniquè tulimus, atq; abducere filium iussimus. omnino autem, dicebat Pelopidas, non bono vsus consilio videre nobis Charon, qui non aliam in domum transtuleris filium. quid enim attinet eum hæc vnà nobiscum deprahensum periclitari? atque adeò etiamnum ablegandus est, vt si quid nobis aduersi contingat, generosus vindex in tyrannos clàm educetur. Minimè gentium, aiebat Charon. sed hic manebit, & vnà vobiscum in discrimine versabitur. nam ne hunc quidem expedit in potestatem hostium peruenire. Tu verò, fili etiam ante ætatem degusta certamina necessaria, & cum multis bonisq; ciuibus pro libertate & virtute periculum adi. Multum quidem adhuc spei superest, ac fortasse aliquis nos deus respicit decertantes pro iusticia. Hæc Archedame, verba hominis lacrymas multis excuserunt. Ipse nihil lacrymans, nihil emollitus, tradito in manus Pelopidæ filio, per fores exibat, dextram vnicuiq; nostrũ inijciens, & cohortãs ad fiduciam. Magis etiam pueri ipsius admiratus fuisses alacritatem & confidentiam aduersus periculum, Neoptolemi æmulam. non enim expalluit, non pauit, sed gladium Pelopidæ extraxit atque contemplatus est. Interim ad nos venit Diotonus Cephisodori amicus gladium gestans, & loricam ferream indutus. qui cùm audiret Charonem ad Archiam esse vocatum, culpabat nostram cunctationẽ, instigabatq; vt ad ædes iremus. fore enim, vt anteuerteremus eos subitò irruentes, aut si res secus caderet, præstare sub dio congredi cũ hostibus incompositis & palantibus, quàm in domuncula inclusos manere, donec apum examinis instar ab hostibus eximeremur. Sed & Theocritus vates instabat, quod ei sacra salutaria, pulcra, & securitatem spondentia euenissent. Cum iam nos armaremus & componeremus, redit Charon hilari vultu, ac renidens, & in nos intuẽs. Bono, inquit, este animo, res periculo caret, & succedit probè. Archias enim & Philippus vt audiuerunt me vocatum adesse, iam vino graues, & animis iuxta ac corporibus dissolutis, ægrè surgentes foras ad ostium processerunt. Hæc cum dixisset Archias, Audimus ò Charon exsules in vrbem subrepsisse, inq; ea occultari, Ego non leuiter perturbatus, Vbinam, inquam, esse, & qui dicuntur? tum Archias, Ignoramus, ait, ideoque te venire iussimus, si quid tu fortasse certius inaudiuisses. Ego parumper veluti consternatus animum recolligens, rumorem ratiocinatus sum esse hoc indicium, nihil certi, neq; rem ab vllo consciorum elatam, non enim domum eos ignoraturos fuisse, si quis rem compertam detulisset sed alias suspicionem aut obscurum rumorem vrbem peruagatum ad eos peruenisse. Dixi ergo Archiæ. Viuente quidem Androclida sępenumerò memini tales rumores inanes & falsos sermones nobis obturbasse. nunc autẽ nihil tale audiui Archia. tamen, si iubes, inquirã, ac si quid dignũ cura comperero, non patiar id à vobis ignorari. Planè, aiebat Phillidas, nihil ò Charó hac de re non vestigatũ & inquisitum relinque. quid enim obstat, quin nihil contemnamus, sed omnia caueamus & obserue

Historia cæsorum Thebis tyrannorum.

Fortis in patriam amorr.

obſeruemus? expeditis prudenter eſſe & tutos. ſimulq; Archiã appræhenſum in conclaue vbi potabant reduxit. Proinde viri ne ceſſemus, ſed deos comprecati exeamus. Hæc locuto Charone, dijs vota fecimus, & inuicem nos cohortati ſumus. Hora erat ea qua maximè homines cœnæ vacant: & ventus leſe intendẽs niuẽ tenuis pluuię guttulis permixtã edebat: itaque magna ſolitudo paſſim erat nobis per vicos euntibus. Qui in Leontidã & Hypatem (horũ enim ædes erant vicinę) mittebãtur, tunicati ibant, nihil armorum præter gladios ſecũ gerentes. erant in his Damoclidas, Pelopidas, & Cephiſodorus. Charon aũt, Melon, & qui cũ ijs adorturi Archiam erant, ſemithoraces induti, coronas geſtabãt denſas abiegnas alij, alij piceas: quidã & muliebribus induti amiculis, & ębrios ſimulantes qui cum mulieribus comeſatum irẽt. Atenim Fortuna maligna, Archedame, hoſtium molliciẽ & ignorantiam noſtræ exęquans andaciæ atque induſtriæ, actionemq; noſtram ludi in morem ſceni iam inde ab initio periculoſis varians accidentibus, in ipſum rei gerendæ articulum præcipitem &, ſummo cum diſcrimine coniunctũ noſtro caſum intulit. Cùm enim Charon ab Archia & Philippo domum reuerſus nos ad facinus inſtrueret: ecce tibi venit Athenis epiſtola ab Archia ſacerdote ad Archiam tyrannum amicum (vt apparet) hoſpitemq́ue eius, reditum exſulũ, & inſidias, & domũ quã ſubijſſent, & nomina adiutorũ nuncians. Sed Archias iam vino fractus, & mulierũ expectatione dementatus, acceptã epiſtolam, cũ tabellarius de rebus ſerijs ſcriptam diceret, In craſtinum ergo ſeria inquiens, puluinari ſubiecit, poculũque popoſcit, & infundere iuſſit: crebrò interim phyllidam ad fores mittens ſpeculatum an mulieres accederẽt. Hac ſpe conuiuium producẽte, ſuperuenimus nos, & rectà per famulos perrũpentes ad virorum conclaue acceſſimus, paululumq; ad fores ſubſtitimus, ſingulos accumbentium contẽplantes. Cęterùm coronarum & veſtium conſpectus decipiens aduerſarios, ſilentium fecit. Vt verò primus Melon per mediũ ſeſe intulit manu capulo enſis admota: Cabirichus fabarum ſorte archon (magiſtratus id genus) creatus, prętereũtem brachio appræhendit, & exclamauit, Nonne hic eſt Melon, Phyllida? Huius itaq; Melo excuſſit manũ, ſtrictoq; gladio in Archiam ægrè aſſurgentem irruens, non ante finem feriendi fecit quàm necauit. Philippum Charon in collũ vulnerauit: & poculis adiacentibus ſe defendere aggreſſum, Lyſitheus à lecto in terram deturbãs interfecit. Nos aũt Cabirichũ demitigabamus, orantes ne tyrannis vellet opitulari, ſed patrię liberandæ adiumento eſſe, homo ſacer, & dijs propter eam conſecratus. cùm autem ob merum non facilè in mentem ei veniret quid vtile eſſet, & dubius animi ſurgeret perturbatusq;, atq; haſtę (quam pro more gerũt ſemper apud nos archontes) cuſpidem obijceret: ego mediam arripui & ſupra caput eleuaui, clamans vt dimitteret ſuæq; ſaluti conſuleret, alias percuſſum iri. Theopompus aũt à dextra adſtans, gladio eum ferijt. & Hæc, inquit iace cũ ijs, quibus adulatus es. non enim tu liberatis Thebis coronam geres, neq; porrò dijs ſacrificabis, à quibus patriæ ſępenumerò mala es imprecatus pro hoſtibus vota faciens. Occiſo Cabiricho Theocritus, qui vna nobiſcum aderat, ſacram haſtam ſtatim è cæde rapuit. famulorum paucos reſiſtere aggreſſos nos interficimus: eos qui ſe continebant, in conclaue incluſimus, quod nollemus eos dilapſos rem actam enunciare antequam ſciremus an reliquis etiã ſocijs res ſucceſſiſſet. Ij verò ſic egerunt. Pulſauere qui erant cum Pelopida ianuam Leontidæ, ad quam tacitè acceſſerant: & famulo qui exaudiuerat eos dixerunt, venire ſe Athenis, Leontidę litteras à Calliſtrato adferentes. is vbi renũciauit, iuſſusq; aperire amouit repagulum, paululumq; fores aperuit, confertim irruerunt, ſubuerſoq; homine per aulã ad cubile accurrerunt. Leótidas verò confeſtim id quod res erat ſuſpicatus, ſtricto pugione erupit ad vim profligandam: vir ſanè iniuſtus & tyrannicus, ſed animi corporisq; robore prędictus. Nõ tamen ſenſit ſibi lucernam eſſe ſubuertendã, & per tenebras eum irruentibus depugnandum. itaq; in luce à nobis conſpectus, ſimul atq; fores aperuit, Cephiſodorum in ilia ferit, moxq; cum Pelopida congreſſus ſeruos magno clamore inuocat. Hos aũt Samidas & qui cum ipſo erant repreſſerunt, non auſos manum conſerere cũ nobiliſſimis & fortiſſimis ciuium. Digladiabatur in ianua cubilis cum Leontida Pelopidas acriter, quæ arcta erat, & iacebat in medio Cephiſodorus animã agens, ita vt reliqui opem ferre Pelopidæ non poſſent. tandem noſter in caput accepto non magno vulnere, multis illatis deiecit Leontidam, ſupraq; calentẽ etiamnũ Cephiſodorum iugulanit. vidit enim cadere hoſtem Cephiſodorus, & Pelopidæ dextram iniecit; reliquisq; conſalutatis placidè ſimul expirauit. Hoc confecto ad Hypaten contendunt, foribusq; eodem ipſis pacto apertis, Hypaten per tectũ quoddam ad vicinos fugientẽ obtruncant. Inde ad nos properant, forisq; apud Polyſtylum conueniunt. Hæc mutuò dicta ſalute de rebus collocuti, ad carcerem contendimus. Tũ Phyllidas carceris prę fectum euocans, Archias, inquit, & Philippus iubent te continuò Amphiteum ad ipſos ducere. Ille verò & temporis abſurditatẽ conſiderans, & Phyllidã parum cõpoſite loqui animaduertens, vtpote adhuc calentem à certamine & æſtuantem, ſuſpicatus fraudem: Quando, inquit, o Phyllida polemarchi hoc temporis ad ſe captiuũ vocauerunt? quando per te? quam adfers teſſeram? Loquentis adhuc latus Phyllidas conto equeſtri, quem gerebat, traiecit, improbumq; hominem proſtrauit: quem etiam interdiu calcauerunt & conſpuerunt haud paucæ mulieres. Nos foribus carceris diffiſſis nominatim euocauimus, primùm Amphiteũ, deinde reliquos, vt quiſq; cuiq; notus aut neceſſarius erat, captiuos. qui voce agnita læti è ſtratis in quibus humi procumbebant ſe proripuere, catenas ſecũ trahentes. quibus verò pedes in ligno erant incluſi, ij manus intendentens obſecrabant ne relinqueretur. His ſolutis, iam multi in vicinia habitãntium accurrebant, ſentiẽtes quid actum eſſet, & gaudẽtes. Mulieres quoq;, vt quęque è ſuis audiuit, non ſeruato Boetico more vnà ad aliam excurrerunt, & quid rei eſſet ex obuijs quæſiuerunt: aliæ patres aut maritos ſuos reperiẽtes, ſecutæ ſunt. Neque prohibebat quiſquam. magnũ enim apud obuios momentum faciebat earum miſericordia, lacrymę, & obſecrationes caſtarũ mulierum. Hoc modo rebus habentibus, ego audiens Epaminondam & Gorgidã iam cum amicis congregari ad Mineruæ, ad eos me cõtuli. Veniebant autem multi cõfertim & boni ciues, ac ſubinde plures confluebant. Itaque cùm illis ordine ſingula vti geſta erant narraui hortatusque ſum vt in forum progreſſi patriæ opitularentur: ſimul omnes ciues ad libertatem publico præconio vocauimus. Turbæ coeunti arma ſuppeditabãt cùm ædes omnis generis ſpoliorum plenæ, tum tabernæ fabrorum gladiariorum vicinæ. Venit etiam Hippoſthenidas cum amicis & ſeruis, adſcitis qui tum fortè ad Herculis feſtum aduenerant Thebas tubicinibus. Statim verò alij è foro ſignum cecinerunt, alij aliunde, vndique aduerſarijs terrorem obijcientes. ita vt omnibus deſiſtentibus, alij etiam fumum edentes * ad Cadmiam fugerunt, ſecum trahentes etiam eos qui meliores dicuntur, ſolitos circa arcem & * pernoctare. Qui arcem tenebant, his incompoſitè & trepidè accurrentibus, cùm nos in foro viderent nullibi quieſcere, vndique tumultus & ſtrepitus edi: de deſcendendo nullum iniuerunt conſilium, quanquam erant numero ad 500. ſed metu periculi ſe continentes, Lyſanoridam prætexebant. Manere enim * illius dies. Itaque hunc Spartani poſtea: vt rem compererunt, pecunia multarunt. Corinthi adepti ſtatim interfecerunt. Cadmiam autem nobis certo pacto inito reddiderũt, & pręſidium abduxerent,

Vide Pelopidam Plutarchi.

PLVTARCHI,
De Herodoti malignitate commentarius.

HERODOTI multos, Alexander, & dictio vt simplex, & nullo laboee ac facile rebus sese applicans decepti: plures etiam ingenium eius cādidum falsò suspicati sunt fuisse. Non enim modò extremæ est, vt Plato ait, iniusticiæ, videri iustum cùm non sis: sed summæ est malignitatis simulando facilitatem & simplicitatem, iniquissimum se præbere. * maximè aduersus Bœotos & Corinthios vsus est, ne alijs quidem parcens: existimo debere me & maiores nostros & ipsam veritatem tueri, in hac ipsa operis parte. nam qui alia eius mendacia & figmenta velit recensere, multis opus habuerit libris. Sed, quod ait Sophoclea,

Persuasionis vultus eualet—

maximè in gratiosa oratione & tantam vim habente, cū alia absurda, tū indolē scriptoris occultare. Philippus quidem Græcis ab ipso ad T. Quinctium deficientibus dicebat eos leuiori sanè, sed longiori iugo colla submisisse. At Herodoti malignitas est sanè læuior & mollior quàm Theopompi magis autem attingit & lædit. Sicut venti per angustias occultè spirantes, molestiores sunt apertis. Videtur autem commodum fore, vt rudi Minerua delineemus, quę communiter non puræ beneuolæ, sed malignæ narrationis quasi vestigia & notæ sint: deinde singula eorū quæ examinabimus eò collocaturi quò pertinent. Primùm si quis in te narranda aliqua odiosissimis nominibus vtitur, cùm in promptu sint molliora: (vt si quis Niciam diuino furore percitum dicat, cùm nimis deditum diuinationi dicere liceat: aut Cleonis ferociam & insaniam, cum possit futilitatem.) is non equus est, sed fruitur iam suo modo loquēdi. Deinde siquid vitij inest alias, quod ad historiam nihil facit: id scriptor arripiens, & in res nullo vsu admiscens narrationem extendit & per ambages circumducit, vt calamitatem alicuius aut flagitium vel actionē illaudabilem inserat: satis ostēdit se maledicēdo oblectari. Itaq; Thucidides ne Cleonis quidē peccata, quę plurima erant, perspicue recensuit. & Hyperbolum popularem oratorem vno verbo attingens, hominemq; malum appellans, missum fecit. Philistus etiam Dionysij in barbaros iniurias, quæ cum Gręcis rebus connexæ non essent, vniuersas præterijt. Digressiones enim è narratione fabulis maximè permittūtur & antiquitatis explicatione: fieriq; ad laudandum debent. qui verò additamentum sermoni facit maledicta & vituperationes, videtur in tragicā incidere execrationē,

Indicia orationis malignæ

Lib. IIV.

Pereas qui calamitates hominum colligis.

Iam quod ab altera parte huic respondet, nemo non videt. bonum scilicet aliquod videri impunè posse omitti. Sed tamen maliciosè hoc fit. quando qđ omittitur in locum incidit qui ad historiam pertinet. Illibenter enim laudare non est quam libenter vituperare honestius, fortasse etiam turpius. Quarum ergo signum pono ingenij in historia scribenda parū æqui, cùm duo aut plures vna de re sermones feruntur, deteriorem amplecti. Sophistis quidem concessum est lucri aut gloriæ causa sententiam peiorem sumere defendendam. non enim fidem validā faciunt de rebus, & plerunq; non negant gaudere se absurdis & incredibilibus probabilitatem cōciliando. Qui verò historiam scribit, debet quę vera sit scribere. de incertis meliora videntur rectius quàm peiora prodi: & hęc sunt qui omnino prætermittant. Verbi gratia de Themistocle Ephorus scribit, Eum Pausaniæ proditionem & quæ cum regijs ducibus tractaret legisse, non tamen passum sibi hoc persuaderi, neque admisisse Pausaniā, à quo ad spei societatē vocabatur. Thucydides id, vt planè damnatū falsi, omisit. Porrò de rebus quas gestas cōstat, causa autem & institutum actioni in obscuro est malignus est & iniquus qui in deteriorem partem coniecturas facit. vt Comici bellum à pericle propter Aspasiā vel Phidiam incensum fuisse dicentes: non animi magnitudine & studio contendendi, retundere fastum Peloponnesiorum, & nulla in re cōcedere Lacedæmonijs volente. Præclaris enim & laudatis factis atque rebus maligni causam qui subijciunt vitiosam, calumniandoq; in sinistras abducunt suspiciones de latente eius qui rem gessit consilio, quando ipsum factum palam vituperare non possunt: (vt qui cędem Alexandri tyranni à Theba perpetratam non magnanimitati & odio malorum, sed obtrectationi cuidam muliebri imputant: Catonemque aiunt mortem sibi consciuisse, quòd metueret ne Cæsar ipsum turpi morte afficeret,) hos liquet ad summam inuidentiam & nequiciam nihil sibi fecisse reliquum. Etiā in modo agendi narratio historica malignitatem admittit: vt si pecunia quis, non virtute rem cōfecisse dicatur, quod de Philippo nonnulli perhibent: si nullo labore, & facilè, vt de Alexandro: non prudentia, sed felicitate, vt Timotheum inimici pingebant dormientem, & vrbes vltrò in retia eius ingredientes. Nam haud dubiè magnitudinem & pulcritudinem actionum deminuunt, qui generosè, laboriosè, per virtutem & sua ipsorum opera autores earum egisse inficiantur. Porrò qui aperte malè dicere volunt * morositatem exprobare, ferociam, insaniā, nisi modum seruent. Hi verò oblique & quasi ex abdito calumnijs tanquam sagittis impetētes, deinde pedem referentes, eoq; se velantes quòd, non credere dicunt quæ omnino credi volunt: dum malignitatem negant, vlterius etiam illiberalitatis sese obligant. Quibus affines sunt, qui vituperationibus laudationes aliquas apponunt. vt Aristoxenus, qui cùm Socratem ineruditum, inscium, & libidinosum dixisset, addidit, Iniusticia tamen aberat. Sicut enim qui ex arte & callidè adulantur, aliquando multis & longis laudationibus vituperationes admiscent leuiculas, veluti condimentum adulationi libertatem immittentes: ita malignitas vt fidem criminibus faciat, laudem simul ponit. Licebat autem plures etiam notas enumerare, sed hæ sufficiunt ad ingeniū moresq; Herodoti qualia fuerint declarādum. Primùm itaque à Vesta, quòd aiunt orsus, Iò Inachi filiam, quam omnes Græci à barbaris cultam diuinis honoribus, reliquisse multis maribus, & fretis maximis nomen à se ob gloriam censent, fontemque & principium nobilissimarum ac regiarum prosapiarū præbuisse: preclarus iste negociatoribus Phœnicibus se dedidisse ait, vitiatam à nauclero non inuitam, & metuentem ne depræhenderetur à suis grauida. Mentiurq; Phœnices hæc de ea tradidisse: & Persarum narrationes ait testari, esse illam à Phœnicibus vna cum alijs raptam mulieribus. Mox sententiā fert de pulcerrimo & maximo Gręciæ facinore, stultè inquiens bellum Troianum fuisse susceptum propter malā mulierem. Manifestum enim est, inquit, nisi voluissent, futurum non fuisse vt raperetur. Proinde dicamus eos etiam stultę fecisse, qui Spartanos ob violatas Leuctris Scedasi filias puniuerunt: & Aiacem ob vim Casandrę factam. Manifestam enim est, si Herodoto credimus, nisi ipsæ voluissent, non fuisse futurum vt violarentur. Atqui ipse ait Aristomenem viuum fuisse à Spartanis correptū, idemque postmodo Philopoemeni accidit Achæorum prætori, & Regulum Romanorum consulem ceperunt Carthaginienses: quibus non facilè inueneris viros pugnaciores & bellicosiores. neque mirū hoc, quando panthere etiā viuæ & tigres abripiuntur ab hominibus. Herodotus verò vim passas mulieres accusat, & raptoribus patrocinatur. Ita aūt fauet barbaris, vt Busiridem sacrificijs

Ius raptionis initio Clem.

cijs

eijs,istis, quæ feruntur, humanis, & hospitum nece absoluens, omnibusq; Aegyptijs multum diuinitatis & iusticiæ suo quidem testimonio delererit, abominandum illud atque scelesta parricidia in Græcos conetur auertere. Nam in secundo libro Menelaum ait cùm à Proteo recepisset Helenā, magnisq; esset affectus muneribus, iniusticia oēs superasse homines, & improbitate. Cū enim

Homicidia pro sacrificijs.

nauigandi facultate destitueretur, cum mentū esse rē impiam, arreptisq; duobus puerulis incolarum, exta eorū inspexisse. ob hoc cùm laboraret inuidia, & essent qui persequerentur, profugum nauibus rectà in Africam fuisse auectum. Hæc narratio cuiusnam sit Aegyptiorum, equidem haud noui. Nam contra apud Aegyptios multæ Helenę, multi Menelao honores etiamnum apud eos habentur. Idē Herodotus vt sibi similis maneret, Persas sit à Græcis violationē masculi sexus didicisse. At qui Græcis Persæ huius impuritatis mineruaI debent, apud quos ferè oēs alij scriptores consentiunt mares fuisse exsectos antequā Græcum illi attigissent mare. Græcos aūt didicisse ab Aegyptijs pompas, solennes festiuitates, & cultum horum XII deorum. Dionysi quoque nomen, (is est Bacchus) Melápodē ab Aegyptijs didicisse, & alios Græcos docuisse. mysteria quoque, & Cereris sacrorum

De dijs.

initiationes ex Aegypto à Danais filiabus allatas. & verberari quidem Aegyptios ac lugere, sed nomina eorum nolle edere ac de ouminibus os compescere. Herculem aūt & Bacchū, quos Aegyptij deos appellant, Græci homines qui cōsenuerint: nullibi istā adhibuit cautionem. quanquā Herculē quoque Aegyptiū in dijs secūdis ponit, Bacchū in tertijs: vt qui aliquod ortus sui principium habuerint. neq; æterni fuerint. Sed tamen illos deos esse pronunciat, his vt caducis & heroibus parentandum putat, non sacrificandum vt dijs. Eadē de Pane etiam dixit. Aegyptiorum superbis nugis & fabulis sacra Græcorū

Libro sexto.

maximè veneranda & casta subuertens. Neque hoc satis atrox. Quin & Herculis genus in Perseum referens, Perseū, inquit, Assyriū fuisse Persæ aiunt: Doriensium aūt duces videri possunt rectà vt genuini ab Aegyptijs descendere, recensentes in maioribus suis Danaes & Acrisij maiores. Nam Epaphum, Iò, Argū, Iasum aliosq; omnino omitit, hoc sibi studio ducens non modo vt alios Hercules Aegyptios & Phœnices faceret: sed vt etiam tertium hunc è Gręcia patria eiectū in barbaros deportaret. At enim de priscis & doctis hominibus, neq; Homerus, neq; Hesiodus, neq; Archilochus, neq; Pisander, neq; Stesichorus, neq; Alcmam, neq; Pindarus vllam habent mentionem Aegyptij aut Phœnicis Herculis: sed vnum illum norunt Herculē nostrum Bœotum & Ar-

Solon. li. 1.

giuū. Iā de septē sapientibus, quos ille sophistas nominat Thaletē à Pœnis oriundum ac barbarum genere pronūciat. Dijs autem malediceos sub persona Solonis: Me, inquit, gnarum omne numen inuidum esse ac tumultuosum, de rebus humanis interrogas. suam enim de dijs Soloni tribuens sententiam, malignitatem impio sermoni

Pittacus. ibid.

adiūxit. Pittaco idē in paucis & memoratu indignus visus quod maximū ille vir edidit factum ac pulcerrimum, id omisit. Atheniensibus enim & Mityleneis de Sigeo bellum gerentibus, Phrynoni Atheniensium duci ad singulare certamen prouocandi si quis congredi vellet, occurrit, restiq; circumiecto homine, robustum ac magnum interfecit. ac Mitylæneis magna ei dona offerentibus, cōiecta hasta id duntaxat agri petijt, quo cuspis pertegisset:

Lib. V.

locusq; is etiamnum Pittacium dicitur. Quid hæc Herodotus? Cùm eo loci peruenisset, pro re à Pittaco bene gesta fugam Alcæi ponit, arma in prœlio abijcientis. bene facta non scribendo turpiter acta non prætermittendo testimonium perhibens, qui ex eadem malicia nasci inuidiam & maleuolentia alienis gaudentem incōmodis

Alcmęonidę. Lib. 1.

aiunt. Secundum hæc Alcmæonidas, qui viros se præstiterunt, patriamq; tyrannide liberauerunt, proditionis io simulans ait recepisse ab exulio Pisistratum, & reduxisse in patriam pactis filiæ Megaclis nuptijs. puellam autem matri narrasse, à Pisistrato se non vt fas est cognosci. hoc scelus Alcmæonidas indigne tulisse, ac tyrannum eiecisse. Ne autem malignitas eius minus in Spartanos quàm

Othryades. ibi.

in Lacedæmonios redundaret, vide vt Othryadam, in summa apud illos admiratione & honore habitum, fœdet. Vnum autem, inquit, de CCC superstitem Othryadem ferūt turpe ratum Spartam redire socijs amissis, ibi ad Thyreas sibi ipsi manum intulisse. Supra enim cùm incertam fuisse vtrinque diceret victoriam, hoc pudore Othryadis victos fuisse Lacedæmonios arguit. turpe. n. fuit ei viuere victo: at victori, superuiuere pulcerrimum.

Crœsus.

Mitto nūc, quòd Crœsum hominem indoctum, gloriosum, & ridiculū in omnibus faciens: ab eo capto Cyrum qui prudentia & virtute ac magnanimitate facilè omnes reges excelluisse creditur, institutum atq; officij admonitum scribit. Cumque de Crœso nihil aliud laudabile testetur, quàm multis eum ac magnis donarijs deos esse veneratum: hoc ipsum facinus impijssimū fuisse monstrat. Viuo enim patre Pantaleontē fratrē cū Crœso de regno contendisse. eo potitum Crœsum, vnum de socijs & familiaribus fratris in officina fullonis eoecasse, donariaq; ex eius pecunia facta dijs misisse. Deiocem quoque, qui

Deioces.

virtute & iusticia regnum in Medos sibi parauit, simulatione iusticię id ait esse consecutum. Sed mitto barbara, quando magnam exemplorum copiam res Græcæ sufficiunt. Athenienses, & plerosque alios Iones ait nolle se Ionū nomine dehonestari, sed id fugere. qui verò se no-

Iones.

bilissimos putarent, & ex ipso Prytaneo Athenis profectos, eos prolem è barbaris procreasse vxoribus, quarū parentes & liberos interfecissent, ideoq; has legem tulisse, & filiabus quoque suis seruandam iniūxisse, ne vnquā cum marito cibum sumerent, aut eum nominatim compellarent: & qui nunc sint Milesij, eos ex illis ortos mulieribus. Postea subijciens Iones puros esse eos qui Apaturia celebrant: agunt, ait, omnes, Ephesijs demptis & Colophonijs. hos ergo sic nobilitate spoliat sua. Porrò Pactyam, qui Lydos vt deficerent à Cyro induxerat, vt dederent ait Cumæos & Mitylenæos precium pactos egisse: quantum, se ignorare. Scilicet præclarum est cùm fatearis te precium ignorare, interim quasi probè cōperta re tantam vrbi Græcæ infamiam impingere. Chios ait Pactyam ad se delatum ex Mineruæ poliuchi fano anulsum tradidisse, Atarneumq; mercedis loco accepisse. At Charo Lampsacenus ętate prior, vbi de Pactya ei sermo est, nullum tale neq; Mitylenæis neq; Chijs flagitiū imputat. Hæc autem sunt eius verba. Pactyes audito exercitum Persicum appropinquare, profugit primò Mitylenam, deinde in Chium: eumq; cepit Cyrus. In tertio deinde libro Herodotus narrans Lacedæmoniorum aduersus Polycratem tyrannum expeditionē, scribit Samios

Spartani.

existimare & dicere, Spartanos ipsis gratiam rependere pro auxilio quondam ijs aduersus Messenios lato, ideoque & exsules reducere Samios, & in tyrannum bellum mouere. Lacedæmonios aūt id negare, ac dicere se non opitulandi, aut liberandi, sed vlciscendi Samios causa eā suscepisse expeditionem, qui missam ipsis à Crœso crateram, rursumq; ab Amaside thoracē surripuissent. Atqui nullam ea tempestate vrbē ita & magnificam & tyrannis infensam nouimus, vt fuit Sparta. Cuius enim thoracis causa aut crateris Cypselidas eiecerunt Corintho & Ambracia, Lygdamin Naxo, Pisistrati filios Athenis, Sicyone Aeschinē, Thaso Symmachū, Phocæ Aulin, Mileto Aristogēnem, dominationē in Thessalis euerterunt, Aristomede & Angelo opera Leotychidæ regis deiectis? de quibus alibi copiosius scriptum est. Si autē Herodoto credimus, nihil sibi malicię, nihil stulticiæ fecerunt reliquum, qui pulcerrimam & iustissimam expeditionis causam abnegantes, fassi sunt se ob acceptæ iniurię memoriam, reiq; vilis magnam æstimationem miseros homines afflictosq; adoriri. Enimuerò Lacedęmo-

nios

nios vtcunque tum sub stylum suum venientes ibi pu-
Corintij. Samij. pugit. Corinthum autem, quæ hæc quidem extra cur-
sum narrationis erat, tamen obiter quoque arripiens tur
pissimo crimine & calumnia pessima conspersit. Hæc,
,, inquit, expeditio vt fieret, studiosè Corinthij adiuuerũt,
,, quibus ipsi quoque contumelia erat olim à Samijs facta.
,, res ita habet. Corcyræorum pueros CCC primarios Pe-
riander Corinthi tyrannus ad Alyattem misit castran-
dos. hos cum in ipsorum insulam excẽsionem fecissent,
docuerũt Samij in fano Dianæ supplices reddere, ac pla-
centas è sesamo & melle ad edendum proponentes con
seruauerunt. Hoc contumeliam Samiorũ in Corinthios
appellat scriptor, ideoque hos stimulos Lacedæmonijs
addidisse: nimirum quod Samij filios Græcorum mares
relinqui obtinuissent. quod scelus Corinthijs ille tribu-
ens vrbem ipso tyranno flagitiosiorem facit. Is quidem
vltus fuit Corcyræos, qui filium eius interfecerãt. Quid
autem euenit Corinthijs, vt à Samijs pœnas expeterent,
quòd ij crudelitati & improbitati tantæ impedimento
fuerunt? ideoque post tres ætates, vt memoriam accep-
tæ iniuriæ renouarent in eius gratiam tyrannidis, cuius,
vt quæ grauissima ipsis fuisset, extinctæ omnia monu-
menta & vestigia abolendi finem nullum faciebant? Ta
lis ergo fuit Samiorum in Corinthios iniuria. Qualis ve
ro pœna Corinthiorum de Samijs expetitur? Equidem
si verè irascebantur Samijs, non instigare, sed dehortari
potius Lacedæmonios ab expeditione in Polycratem
debuerunt: ne tyranno deiecto Samij vnquam libertatẽ
recipere possent. Quod autem maximum est, cur tan-
dem Corinthij Samijs irascebantur qui voluerunt, non
potuerunt etiam seruare Corcyræorum pueros: Cnidios,
qui seruauerunt eos & reddiderunt, non culpant? Et
quidem hac de re Corcyræi non magnam habẽt Samio
rum rationem, Cnidiorum meminerunt, hisq; sunt apud
ipsos honores, immunitates, & decreta. nam hi nauib. ad
uecti custodes Periandri è templo expulerunt, puerosq;
ad se receptos Corcyram peruexerunt. vt Antenor Cre
tensis perhibet, ac Dionysius Chalcidensis libro de ori-
gine vrbium. Non autem vlciscendi Samios, sed à tyran
no liberandi causa Spartanos expeditionem suscepisset,
ipsis Samijs testibus potest doceri. Tradunt enim Ar-
chiæ Spartano, cum is fortissimè tum pugnans cecidisse,
sepulcrum in Samo publicè factum, idque à se honori-
bus affici. ideoque posteros etiam eius semper cũ Samijs
familiariter atque humaniter agere. quod ipsum Hero-
dotus quoq; testatus est. Idem libro quinto de præstan-
tissimis Atheniensium ac principibus viris Clisthenem
Clisthenes ait Pithiæ persuasisse, vt Spartanis semper falsa oracula
redderet, quibus iuberentur Athenienses à tyrannis libe
rare. facto pulcerrimo & iustissimo tãtam sceleris ac im-
posturæ annectens calumniam: deoque adimens vatici-
nium bonum atque verum, & dignum Themide quę ei
adsidere dicitur. Ait præterea coniugis suę abusum per-
misisse Isagoram Cleomeni ad eam ventitanti. & more
Isagoras. suo fidei parandæ gratia admiscens vituperationibus lau
des, aliquas: Isagoras, inquit, Tisandri F. familia fuit natus
,, nobili, sed originem eius non habeo dicere. cognati qui
,, dem eius Ioui Cario sacrificant. o hominem versuto &
,, ciuili naso, qui ad Cares tanquam coruos Isagoram abo
,, minando reijciat. Aristogitonem vero nõ oblique iam,
sed recta portus eiectum in Phœniciam proturbat, à Ge
phyræis originem eum trahere inquiens. esse autem Ge
phyræos non ex Eubœa aut Eretrienses, sed Phœnices:
vt quidem ipse auditu acceperit. Sed cùm Atheniensium
à tyrannis liberationem adimere Lacedæmonijs nõ pos
set: audet turpissimo affectu pulcerrimum facinus con-
spurcare. Mox enim ait Spartanos correptos fuisse pœ-
nitentia, quòd adulterinis moti oraculis viros hospitio si
bi iunctos, promittentesq; ipsis Athenas in potestatem
tradituros, è patria expulissent tyrannos. ingratoq; popu
lo vrbem restituissent. Voluisse deinde eos Hippiam à
Sigeo reuocatum Athenis perducere: sed Corinthios eis
obstitisse, Sosicle narrãte qualia egissent Cypselus & Pe
riander Corinthi tyrannidem gerentes. cùm quidem ip
se nullum atrocius aut crudelius facinus retulerit, atque
istam trecentorum emissionem: quos quia eripuissent
Samij, ac ne castrarentur prohibuissent, ideò, ijs vs con-
tumelia affectos iratos fuisse Corinthios dixerat. Tanto
tumultu ac dissensione malignitas eius plena est, in nar-
rationes quacunque passim se insinuans occasione. In se
quentibus Sardibus gesta narrans, quantum potuit rem
luxauit atque corrupit: naues, quas Athenienses Ionibus
qui à rege defecerant tuandis miserunt, ausus malorum
Eretrienses. vocare initium, quòd tot tantasque Græcas vrbes à bar-
baris liberare conarentur: Eretriensium autem obiter ad
modum faciens mentionem magnumq; eorum & præ
clarum facinus reticens, ac memorabile. Iam enim vt *
circa Ioniam, confusam, classe regia adnauigante, foras
obuiam euntes Cyprios in mari Pamphilio pugna naua-
li deuicerunt. Post hæc retrò conuersi, nauibus apud
Ephesum relictis Sardes adorti sunt, & Artapherně (qui
in arcem confugerat) obsederunt, vt Miletum obsidio-
ne liberarent. quod & consecuti sunt: hostesq; mirabili
terrore perculsos inde amouerũt. ipsi multitudine obru-
tum se iri videntes recesserunt. Hæc cum alij, tum Ly-
sanias Mallotes in Opere de Eretria scripserunt, & con-
ueniebat, si nulla alia de causa, saltem excidio vrbis eius
& interitui accinere memorandum isthuc & præclarum
facinus. Herodotus vero etiam victos à barbaris eos in
naues ait confugisse insequente hoste. cùm nihil tale Lã-
psacenus prodiderit Charo, cuius sunt verba. Athenien- ,,
ses autem XX triremibus nauigarunt, vt auxilium ferrẽt ,,
Ionibus. & ad Sardes expeditione facta, omnia circa eã ,,
vrbem ceperunt, excepta munitione regia. his actis Mi- ,,
letum reuerterunt. Porro in sexto libro Herodotus nar- ,,
rans quomodo Platęenses Spartanis sese dediderint, illi Platęẽses.
verò eos ad Athenienses ablegauerint, vtpote finitimos,
& defensores non malos: addit non quasi suspicionem
aut opinionem, sed tanquam rem sibi compertam, Lace
dæmonios non ita istud consilium beneuolẽtia erga Pla
tæenses, vt studio laborem Atheniensibus incutiendi rẽ
cum Bœotis habituris dedisse. Proinde, nisi malignus est
Herodotus, insidiatores fuerunt & maligni Spartani: stul
ti autem Athenienses, ita sibi imponi qui sinerent. Pla-
tæenses verò nõ honoris aut beneuolentiæ causa, sed vt
belli futura ansa in medium proiecti sunt. Sane plenilu-
nium prætendisse, quod expectantes ad Marathonem Marathonia pugna
non venirent Atheniensibus suppetias latum Lacedæ-
monijs, dum pro re certa tradit, mendacio eos suo gra-
uat. Non enim modo sexcenties alias illi exercitum edu
xerunt & signa contulerunt initio mensis, non præstola
ti plenilunium: & parum abfuit quin ad hanc pugnam,
sexta Boedrionis die commissam, venirent: adeò, vt ca-
dauera etiam spectauerint ad locum prœlij iam præsen-
tes. Et tamen Herodotus de plenilunio ista scripsit. Nõ
poterant verò isto hæc tempore facere, quia violare le-
gem nolebant. erat enim nona mensis dies. qua die exire
sibi licere negabant, orbe Lunę non pleno. itaque pleni-
lunium operiebantur. Tu quidem, Herodote, pleniluniũ
transfers in principium mensis, quando Luna dimidio
orbe fulget: vnoq; conatu cœlum, tempora, & res om-
nes conturbas. professusq; te res Græcas scribere, maxi-
mè autem Atticis operam impendere, ne pompam qui-
dem cognouisti, quam solennem etiamnum Athenien-
ses ad Agram mittunt, gratias Hecatę pro victoria agen
tes. Verùm hoc facit pro Herodoto aduersus crimen quod
ei obijcitur, magnam eum ab Atheniensibus propter
adulationem accepisse pecuniam. Si enim his ista recitas
set, non omisissent aut neglexissent scelerosum istũ Phi-
dippidam, qui ę pugna veniens Lacedæmonios ad eam
vocaret, biduo quidem (vt ipse ait) Athenis Spartam pro
fectum. nisi forte Athenienses deuictis hostibus ad pu-

gnam demum socios vocauerunt. Sanè x talenta Athenis dono venisse ipsi, Anyto rogationis autore Diyllus scripsit Atheniensis, homo in historia non contemnendus. Narranda porrò Marathoniam pugna Herodotum plerióq; aiunt ipso occisorum numero rei fidem derogasse. Scribit enim Athenienses Dianæ Agroterę seu Agresti vouisset tot hœdorum victimam, quot barbarorum corpora strauissent. post pugnam autem, cùm immensus videretur occisorum numerus, decreto hoc deam placasse, vt quotannis 1 D se immolaturos promitterent. Verùm his omissis, videamus acta post pugnam. Reliquis, inquit nauibus retrò actis barbaris, receptis ex insula vbi reliquerant mancipijs Eretriensibus, Sunium flexerunt, cupientes Athenienses suo in astu aduentu anteuertere. Suspicabantur Athenienses id fieri Alcmæonidarum machinatione, qui de composito scutum Persis ostêdissent, cùm iam essent in nauibus. Hi ergo flectebant Sunium. & Hoc loco id dissimulemus, quòd Eretrienses mancipia nominat, quib. nemo Græcorum maiore audacia ac studio rem gessit, indigna passos sua virtute. Neq; adeò magnam habeamus rationem calumniæ Alcmæonidis intentatæ, è quibus & familiæ maximæ constabant, & nobilissimi viri celebrabantur. Ipsius certè victoriæ de magnitudine actum est, finisq; tam decātati facinoris ad nihilum redit, neque videtur certamē fuisse aut magnū aliquod opus: sed barbaris (quod inuidi aiunt, rem illam traducentes (leuis quędam accidisse offensio & exiguum incommodum. si quidem à pugna non fuerunt præcisis retinaculis, vento se quàm longissimè ab Attica prouehenti dantes. sed sublato scuto proditionis tessera, Athenas classe petunt spe capiendi, & per ocium Sunio circū nauigato, supra Phalerum in alto naues detinent. Primi autem & illustrissimi viri vrbe disperata * nam paulo pòst crimine soluit, aliosq́ue proditionis reos facit. Esto scutum fuisse ostentatum. equidem ipso dempto hoc qui viderit nemo potuit esse. Fieri antem potuit nullo modo, cùm Athenienses solidam obtinuissent victoriam. & si factum fuisset, conspici à barbaris non potuit, fuga magnoq; labore inter vulnera & tela in naues se proripientibus, & locum quanta quisq; celeritate poterat deserentibus. Sed vbi rursum Alcmęonidas à se excusari simulac ijs de criminibus, quæ primus ipse hominum ipsis obiecis, sic loquitur. Ego autem hunc sermonem non admitto, Alcmęonidas de composito clypeum extulisse, ac voluisse Athenienses in barbarorum & Hippiæ potestatē dedere * cuiusdam incisi recordur, appræhenderéne an appræhensum dimittere velis. Ita enim accusas, mox patrocinaris. calumniasq; de viris illustribus perscribis quas rursum diluas. Cui verò fidem derogas, nisi tibi? Nam ex teipso audiueras Almæonidas victis & fugientibus barbaris clypeum ostendisse. Quinetiam in his ipsis quę pro Alcmæonidis abs te dicuntur, sycophantam te esse ostendis. Quippe si tibi aut magis, aut non minus infensi tyrannis videntur Alcmæonidæ quàm fuerit Callias Phænippi F. Hipponici pater: quo loco pones coniurationem eorum, de qua in primis scripseras, auxilio eos Pisistrato fuisse, eumque eb exsilio ad tyrannidem reduxisse, neque ante exturbasse, quàm is cum vxore non vt fas est rem habere culpatus fuit? Hęc ergo huiusmodi habent tumultus & inter crimina Alcmæonidis intentata atque suspiciones Calliam Phænippi F. laudans, eiq; filium Hipponicum adiungens, qui ipso teste fuit vnus de ditissimis Atheniensium: fassus est se non re quicquā isthuc exigente, sed Hipponici demerendi gratia Calliā narrationi ingessisse. Cùm autem nemo nesciat Argiuos societatem & auxilia Græcis nequaquā denegasse, quando petiuerint ne semper Lacedęmoniorum, quos habebant sibi infestissimos hostes, cogerentur dicto esse audientes si sequerentur: causam Herodotus malignissimè excogitatam subijcit, sic scribens. Postquam verò se in societatem adsciscì videtunt à Gręcis Argiui tū recusauerunt, vt quiescendi prætextum haberent: cùm satis, scirēt à Spartanis se in partem imperij admissum non iri. Et ait Artoxerxem postea temporis ab Argiuorum legatis cum ad eum Susa venissent, hac de re fuisse admonitum eumq; dixisse, nullam se vrbem magis sibi amicam censere, quàm Argos. Postea subijciens more suo aliquā tergiuersationem, Ait nihil se certi hac de re scire. hoc scire, neminem sine crimine viuere, neq; Argiuos esse omniū deterrimos. Ego autem dicere hoc, inquit, debeò, isq́ue sermo valeat in quauis re. Nam & hoc dicitur, ab Argiuis, cùm aduersus Lacedæmonios bellum malè sustinerent, accersitum in Gręciam fuisse Persam, quidquid potius tolerandum ratos quàm præsentem molestiam. Nōne autem sicut ipse Aethiopem ait de vnguento & purpura dixisse, dolosas formas, dolosas vestes esse Persarum: ita aliquis de ipso pronunciauerit, dolosas esse dictiones, dolosas dictionis Herodotæ figuras.

Post pugnã secuta.

Perplexa, nilq; sani, ambages omnia.

qui sicut pictores vmbris adiectis splendidiora faciunt quæ apparere debent: ita negando ipsas intendit calumnias, ambigendoq; efficit vt suspiciones altius insideant. Argiui quidem si ob contentionem cum Lacedæmonijs de principatu & virtute Gręcis se non adiunxerunt: non potest negari quin indignos se Hercule gesserint & sua nobilitate. Præstabat enim Siphnijs & Cythnijs vt Gręciam ij liberarent, quàm vt cum Spartanis contendentes de imperio, tot tantaq; certamina subterfugerēt. Sin autem ij sunt, qui Persam contra Græcos acciuerunt quòd bellum ipsis contra Lacedæmonios non satis commodè succederet: qui factum est quòd Xerxe veniente non palàm Medis se adiunxerunt: aut si in regis castra se noluerunt conferre, cur non Laconicam incursionibus vexarunt, ipsi domi suæ relicti, aut Thyreas denuo tentauerūt, aut quouis alio modo Lacedęmonios adorti sunt, & conturbauerunt. cùm sanè magnum Græciæ damnū inferre potuissent, his impeditis ne cum tanto grauis armaturæ exercitu ad Platęas irent. Sed Athenienses quidem hoc loco verbis Herodotus effers, seruatoresq́ue Gręciæ appellat. rectè hoc, & meritò: nisi eorum laudibus multa maledicta admiscuisset. Nunc cùm proditos ab alijs Gręcis dicat Athenienses, solos autem relictos, maluisse magnum in se facinus recipere & mortem oppetere, quàm videre Gręcos ad Persam deficere reliquos & cum Xerxe fœdus ferire: ostendit se non hæc laudandorum Atheniensium gratia dicere, sed Athenieſes ideo laudare, vt reliquis omnibus Gręcis male diceret. Quid verò attinet indignari, vbi acerbè, idq; ad nauseam vsque Thebanos & Phocenses subinde exagitat? quando etiā ijs, qui pro Græcia periculum primi adiuerunt, proditionem vel ipso teste non probabilem aut euentum habituram exprobat. & de Lacedęmonijs pro incerto ponit, cecideri ntne in pugna aduersus hostes, an verò hosti se dediderint, exiguis, mehercle indicijs ipsos ab ijs qui ad Thermopylas ceciderunt separans. Secundum hæc cùm naufragium narraret, quod accidit classi regiæ, vtque Amnocles Cratinæ F. Magnes magnū ex ea calamitate emolumentum perceperit, auri & Pecuniæ immensam vim nactus: ne hoc quidem à morsu suo immune prætermisit. Verùm, inquit, iste quidem alias parum fortunatus, repertis opibus maiorem in modum locupletatus est. nam quod proli necem intulisset, id eum malum haud leuiter animi angebat. Quis non videat cum aureas istas inuētas opes, eiectasq; ad litus à mari diuitias propterea in historiam introduxisse, vt locum faceret in quo Amnoclis cædem in prolem collocaret? Cùm autem Aristophanes Bœotus scripserit quòd pecuniam petens ab Atheniensibus nihil impetrauerit: aggressa autem cum pueris disserere & scholem instituere è magistratibus fuisse interdictum ob rusticitatem eorum & odium litterarum: aliud quidem certum rei nullum extat argumentū. Sed Aristophani Herodotus testimonium tulit, dum alia fal-

Argiui libro.

su, alia

liosè habuit, illos viuos compunxit: Sed enim qui è crudelitare in Leonidam demonstrant maximè omnium hominum Leonidæ viuenti iratum fuisse Xerxem: Thebanos aũt Medorum rebus studentes & apud Thermopylas fuisse notis compunctos, & tamẽ postea apud Platæas Medis alacriter fauisse: videtur mihi in morem Hippoclidis istius pedibus in mensa gesticulantis veritate ob ineptam saltationem amissa dicturos, Non curat hoc Hippoclides.

Themistoclis factum

Libro octauo ait Græcos metu capto fugam ab Artemisio in Græciam meditatos, Euboensium orantium vt exiguum temporis spacium manerent, dum familiam exponerent, nullam habuisse rationem: donec Themistocles accepta ab Euboésibus pecunia Eurybiadem & Adimantum Corinthiorum ducem impertijt. hac ratione factum vt manerent, & cum barbaris nauali pugna decertarent. Pindarus quidem, non sociæ vrbis sed Medis fauere suspectæ ciuis, tamẽ Artemisij facta mẽtione exclamat:

Vbi filij Atheniensium
Splendidum iecere libertatis fundamentum.

Herodotus autem, à quo nonnulli exornatam volũt Græciam, victoriam illam captorum munerum & furti opus facit deceptos à ducibus argento corruptis Græcos contra animi sententiam pugnasse dicens. Neq; hæc malignitati finem statuit. Fatentur oẽs homines ferè, Græcos etsi naualibus prœlijs victoriam obtinerent, tamen Artemisio barbaris cessisse audita clade ad Thermopylas accepta, neque enim expediebat ibi morari & mare custodiri, cũ hostis iã intra Pylas peruenisset, & Xerxe aditus tenẽtẽ. Herodotus tamen Græcos facit nundum audita Leonidæ mortem fugam molientes: his adeo verbis. Malè autem accepti, & haud minimè Athenienses quorum nauiũ dimidium erat confractum, fugam in Græciam meditabãtur. Liceat sanè ei discessionem ante cõflictum sic appellare, aut potius hoc probro adficere. ita quidẽ odiosè huic vocabulo inhæret, vt & ante, & nunc, & mox rursum fugam nominet. Ad barbaros, inquit, statim secũdum hæc naui venit vir Hestiænsis fugam Græcorum ab Artemisio factam nuncians. Illi, quòd incredibilis res videbatur, nuncio in custodiam dato, naues celeres speculatum miserunt. Quid ais tãdem? Fugere tanquã victos dicis, quos post pugnã hostis non credit fugere, sciẽs superiores multo fuisse? Iã par est homini huic credi de viro aliquo aut vrbe scribẽnti, qui vno verbo victoriam Græcis adimit trophæumq; deijcit, & inscriptiones quas illi posuerunt apud Mineruã Orientalem, falsũ pronunciat esse inanẽque iactantiam? epigrammatis hæc est sententia.

Cecropia hoc quondam in pelago cum classe iuuentus
Deuicit populos omnigenos Asiæ,
Medorum peritq; exercitus: ista trophæa
Proşinus erexit virgo Diana tibi.

Porrò in prœlijs non indicans ordinem Græcorũ, & quẽ quæq; ciuitas in pugna nauali tenuisset locum: in discessu (quem ipse fugam appellat) primos ait nauigasse Corinthios, vltimos Athenienses. Oportebat profectò non nimis insultare Græcis Medorum partes amplexis hominẽ qui ab alijs Thuryus habitus ipse se inter Halicarnassenses refert, qui cùm essent Dorienses, vnà cum gynæceo in bellum contra Græcos sunt profecti. Ille verò tantum abest vt necessitates prius recenseat eorum qui ad Græcos defecerunt: vt de Thessalis quoq; narrans, misisse eos ad Phocenses, quibus cum illis inimicitiæ & bella intercedebant, policitosque regionem ipsorum ab omni damno immunem præstituros, mercede L. talẽtorum acceptæ, hæc de Phocensibus scripserit.

De Phocensibus & Thessalis.

Soli enim Phocenses illis in locis non inclinabant ad Medos: nulla alia de causa (quantum ipse coniectura assequor) quàm quia oderant, Thessalos. qui si Græcorum rebus studuissent, arbitror Phocenses Medis se adiuncturos fuisse. Atqui paulo post ipse dicit, XII. Phocicas vrbes à barbaro fuisse combustas, euastatum agrum, incensum quod Abis erat templum, viros & mulieres interfectos, nisi qui fuga in Parnassum euasissent. Et tamen eos qui sustinuerunt extrema ne proderent honestatem, eodem ponit loco cum ijs, qui promptissimè Medum secuti sunt. At cũm Phocensium facta nõ posset culpare, causas malas & suspiciones stylo fingens aduersus illos ledit premensq; non ijs quæ egerunt: si non visum fuit iudicium de animo eorũ Thessalis permittendum, qui inhiabant eorum ditioni, ab alijs omnibus proditiones insontes iudicatos. Iam si quis Thessalorum ad Medos defectionem aggressus, excusare, diceret non sua voluntate eos ita egisse: sed odio Phocensium, quos viderent Græcis se adiungere, ipsos præter animi sententiam Medi partes fuisset secutos: non ne turpissimè is adulari videretur, & in aliorum gratiam malis factis bonas causas affingendo veritatem peruertere? equidem puto. Qui ergo non aperte calumniari putetur, qui non ob virtutem Phocenses optima delegisse ait, sed quia contrarium sentire Thessalos viderent? neq; enim ad alios hoc commentum, vt alias solet autores refert, sed ipsum se hoc ait conijciendo inuenisse. Oportebat ergo certa argumenta proferre, quibus ei persuasum fuisset eos, qui similia optimorum factis edunt, eadem rum pessimis sequi consilia. Nam quod de inimicitijs ad fert, ridiculum est. Neque enim Aeginetas cum Atheniẽsibus, neque Chalcidenses cum Eretriensibus, neq; Corinthios cum Megarensibus discordia à societate Græcorum abstinuit, neq; rursum Thessalos punientes infestissimi Macedones ab amicicia cum barbaro auerterunt. nã priuatas inimicitias commune obruebat periculum, vt reliquis animi affectionibus excussis aut honestati virtutis studio, aut vtili necessitatis impulsu quisq; animum adiũgeret. Enimuerò post necessitatem illam, quæ ipsos coegerat Medis parere, rursum ad Græcos se cõtulere Phocenses. Idq; de ijs Laocrates Spartanus palàm testatus est: atq; ipse Herodotus veluti vi adactus in Plataica re fatetur Phocenses etiam Græcis adfuisse. Neq; mirum videri debet, eum acerbè insectari eos qui aduersam pertulerunt fortunam: quando etiam hos qui interfuerunt rei gerendæ, vnaq; cum Græcis salutẽ suam periclitati sunt, inter hostes & proditores numerat.

Naxij.

Naxios ait tres naues barbaris auxilio misisse, vnũ aũt de triremium præfectis Democritum persuasisse ciuibus vt reliqui Græcorũ causam amplectarentur. Adeò laudare sine vituperio nõ potest Herodotus, vt si vnum hominem laudet, malè audire totam ciuitatem aut populum oporteat. Testimonium contra eum dicunt de vetustioribut Hellanicus, de recentioribus Ephorus, alter sex alter quinq; nauibus ipsos Naxios auxilio venisse Græcis scribentes. Et ipse Herodotus planissimè arguit hæc à se fingi. Nam Naxiorũ annaliũ scriptores aiũt antè quoq; Megabatẽ fuisse ab ijs repulsum, cũ ad insulã cũ CC nauibus accederet: & Datin post ducẽ profligatũ ab ijs, cũ incendio ipsis malefecisset.

Lib. V.

Quod si, vt alibi Herodotus dixit, vrbem ipsorum barbari combusserunt, hominibus fuga in mõte salutem consecutis: nimirũ iustã causam habuerunt Naxij auxiliũ mittendi ijs qui patriã ipsorũ perdidissent: nõ potius adiuuandi eos qui publicam libertatẽ protegebant. Non laudandi aũt Democriti, sed Naxijs infamiam parãdi causa hoc mendacium eum composuisse inde apparet, quòd Democriti præclarũ facinus remq; pulcerrimè gestã ita præterijt, vt ne verbo quidẽ vno attingeret. quam Simonides huc epigrammate illustrauit.

Tempore quo Graium robur Salamina sub amplam,
Cum Medis pugnam substitit in pelago:
Tertius ante alios ductor Democritus iuit,
Barbaricas victor quinq; ratesq; tulit.
Ceperat & sextam: sed barbarus impete grandi
Victoria trepidam de manibus rapuit.

Themistocles.

sed quis pro Naxijs indignetur? Equidem si sunt, quod nonnulli aiunt, antipodes inferiorem terræ partem versis

aduersus

aduersus nostra vestigijs incolentes, ne illis quidem puto inauditum esse Themistoclem, & consilium Themistoclis, q cùm Græcis persuasisset vti ante Salaminam nauali prœlio decernerent, victo barbaro in Melita téplũ consulẽtis Dianç dedicauit. Hoc Themistocli scitus iste scriptor quantum in ipso fuit adimens, gloriamq; in aliũ trãsferens, in hæc verba scribit. Hæc Themistoclẽ cum in nauim venisset, interrogauit Mnesiphilus vir Atheniensis, quidnam constituissent. cumq; audiret decretum esse vt naues ad isthmum reducerentur, ac nauale prœlium ante Peloponnesum committeretur: dixit. Non ergo tu, Themistocles, si illi naues à Salamina abducent, vnquam pro patria propugnabis. quiuis. n. suam vrbẽ petent. Et paulo pòst. Sed si quid restat consilij, ito, & quæ decreta sunt cõfundere conare: si qua ratione Eurybiadi possis persuadere vt manet mutato instituto. Deinde subijciens, Themistocli perplacuisse hanc admonitionẽ, nulloq; eũ dato responso, ad Eurybiadem illicò abiuisse, his ipsis verbis sic loquitur. Proinde adsidens ei Themistocles exponit quç è Mnesiphilo audiuerat, sua esse ea fingens, & alia addẽs. Vides vt Themistoclem improbitatis notet, sibi eum arrogare dicens quod esset Mnesiphili. Amplius etiam deridens Græcos, Themistoclẽ ait non potuisse perspicere quid in rem esset, sed in eo cæcutijsse. cũ quidẽ ob prudentiam ei nomen Vlissis factum fuerit. Artemisiam aũt, Herodoti ciuẽ, nemine docente ipsam sua sponte re excogitata sic Xerxẽ monuisse. Non diu poterunt tibi Græci resistere, sed dissipabis eos, diffugiẽt.q; per oppida. neq; verisimile est, eos te terrestres copias in Peloponnesum adducente quieturos, aut in earũ curã incubituros, vt pro Atheniensibus nauale prœlium obeant. si verò cõfestim properes nauale prœliũ committere, metuo ne classiarij tui detrimentum passi, etiam terrestribus grauiter incommodent. Nihil præter versuũ mensurã defuit Herodoto, quin ex Artemisia Sibyllã faceret, ita exactè vaticinantẽ futura. Itaq; Xerxes etiam liberos suos ei Ephesum deducendos tradidit: oblitus, quantũ apparet, Susis mulieres secum abducere, siquidẽ muliebri comitatu ij indigebant. Verùm de Herodoti mendacijs nõ est nobis rationes ineundi propositum. in ea duntaxat inquirimus, quæ mentitus eò est, vt alienç gloriæ detraheret. Ab Atheniẽsibus ait narrari, Adimantũ Corinthiorum ducem iam cũ hoste manus conserturũ tanto fuisse metu perculsum, vt nõ puppi obuersa antrorsum, aut paulatim per pugnantes se subducens, sed apertè sublatis velis profugerit, auersis secum omnibus suis nauibus. huic iã sub finem oræ Salaminiæ occurisse nauim vniremẽ, & quẽdam ex ea sic locutũ fuisse. Tu quidẽ, Adimante fugis proditis Grçcis: illi tamẽ vincunt, & ex voto hostibus sunt superiores. Haud dubiè nauicula illa de cœlo fuit delata. quid enim impediebat quin tragicam machinã attolleret, qui omnibus alijs in rebus tragicos sua iactantia superaret? Ergo fidem habens Adimantus, ad classem redijt, cùm iã res confecta esset. Hic, inquit, rumor ab Atheniensibus est diditus. Corinthij negant, seq; in nauali pugna inter primos ponunt, testimonio illos iuuãte reliqua Grçcia. Talis est multis etiã alijs in rebus Herodotus, diuersa de diuersis crimina spargens, vt ne quem planè videretur damnasse. Ita hæc quidẽ id sibi reseruauit, vt calumnia credita Corinthij, repudiata Athenienses malè audirent: cùm interim de vtrisque mentiatur. Certè Thucydides Spartç faciens Atheniensem legatum Corinthio respondentem, & multa de Medico bello splendidè iactantem ac Salaminio nauali prœlio, nullum proditionis aut deserti ordinis crimen Corinthij infert. Neq; enim probabile erat hæc Athenas Corintho obijcere flagitia, cũ secum eam & eum Sparta tertio loco viderent insculptam donarijs quæ erant de barbaris dedicatã: & in Salamina cõcessissent Athenienses, vt Corinthij prope vrbem suorũ cadauera humarent, tãquam hominum qui se præclarè gessissent: inscriptione etiam hac posita

Artemisia.

Adimãtus, & corinthij.

Lib. 1.

Hospes, aquosa olim nobis est culta Corinthus:
Insula nunc condit paupera aquæ Salamin.
Hic Pœnum naues, persas Medosq; prementes
Tutati benè te, Grçcia diua, sumus

Et honorarium in isthmo sepulcrum sic est inscriptum.

Nos sitam in extremo discriminis Hellada cunctam
Tutati nostris condimur hoc animis.

quin & Diodori Corinthiorum de trierarchis vnius in fano Latonæ repositis donarijs hoc est inscriptum:

Arma hæc Latonæ, pugnæ monumenta marinæ
Dedicat, à Medis hæc Diodorus habet.

Ipse quidem Adimantus, quem Herodotus crebrò insectatur, solumq; omnium imperatorum ait fugiendi causa ab Artemisio auectum, neque hostes subsistere tolerasse, vide in quanta sit gloria,

Cuius sese opera redimiuit Grçcia serto
Libero, Adimantus conditur hoc tumulo.

Nam neque mortuo probabile est homini timido & proditori tantum honoris habiturum quenquam fuisse: neq; filiabus suis ausus fuisset omnia ponere Nausinicã, Acrothinium, Alexibiam: filio Aristeã: nisi quid ipse in ea pugna illustre & memorabile egisset. Iam solas Corinthiorum mulieres præclarum illud & diuinum fecisse votum Veneri, quo petierunt vt de ea maritis ipsorum amorem pugnæ aduersus barbaros immitteret: non tantum non est probabile Herodoti ætate fuisse ignotum, sed ne postremis quidẽ temporibus obscurum fuit. Peruulgata enim res mansit. & Simonides inscriptionem fecit, çneis imaginibus positis in fano Veneris, quod Medea condidisse perhibetur: ab alijs, petens vt mariti amore Iasonis ipsam Venus solueret, ab alijs, vt is amore Thetidis deæ liberaretur. Inscriptio hæc est.

Has Veneri matres statuas posuere Ephyreæ
Pro Græcis, forti proq; suo populo.
Nam non arciferis Medis Venus Hellados arcem
Prodere, sic votis rite vocata, volet.

Hæc potius scribere oportebat & commemorare, quàm Aminoclis cædem proli suæ illatam inculcare. Postquam abunde criminibus Themistocli intentatis satiatus vtcunque fuit, dum illum clam alijs ducibus ait nullum fecisse furandi & compillandi insulas finem tandem coronã victoriç ipsis palam abstrahens Atheniensibus, Aeginetis imponit, ita scribens. Grçci cùm ad Delphos mitterent manubiarum primitias, communiter è deo quæsiuerunt, an eas plenas & placentes accepisset. ille respondit, se habere à reliquis Grçcis, sed nõ item ab Aeginetis. ab ijs. n. se donarium expectare, vt qui rem Salaminio prœlio omnium gessissent optimè. Ecce aũt, non iã Scythis, aut Persis aut Aegyptijs sua figmẽta inscribit, sicut Aesopus solet coruis & simijs: sed laruam Apollinis Pythij induẽs, Athenas à præcipua rei ad Salaminam gestç laude detrudit. Idem cum Themistocli secundus inter optimè re gesta laudandos deferretur ab omnibus alijs ducibus locus, quòd horum quiuis sibi primas, Themistocli secũdas adsignaret partes, & iudicium absolui non posset: cùm deberet ambitionem imperatorum repræhendere, omnes ait Græcos inde soluisse, quòd ob inuidiam nollent Themistocli primas deferre. Restat nonus, isq; vltimus liber, in quo omne suum reliquũ virus in Lacedęmonios, & nobilissimam illam ad Platæas pugna partam gloriam effudit. Scribit. n. initiò Spartanos metuisse, ne Mardonium sibi hoc sinerent persuadere Athenienses vt ipsos desererent, Isthmo aũt munito, eos iam omnia Peloponnesi in tuto esse ratos, reliquos etiam facile contempsisse, domique dies agitasse festos, & Atheniensiũ legatis illusisse ac per iocũ detinuisse. Quomodo ergo factum est, vt Sparta ad Platæas proficiscerentur viri ɪↄↄ, quorum quisq; secum helotas septem duceret? aut quomodo tam grandi periculo se obijcientes, vicerunt, deieceruntq; tot h-

De æginetis.

De platæica pugna.

minum

minũ millia? Audi verò causas probabiles. Fortè, inquit, Spartę tum peregrinabatur Tegeates quidam, nomine Chileus, cui amicicia & ius hospitij cum Ephoris quibusdam intercedebat. is ergo Spartanis persuasit vt exercitũ emitterent. monens istam isthmi munitionē, qua Pelopõnesum intercepissent, nullius fore mom̃ēti, si Mardonio se Athenienses adiunxissent. Hoc ergo consilium Pausaniã cũ exercitu ad Platæas eduxit. Quod si Chileũ istum Tegeæ aliquod priuatum negocium occupasset: actũ scilicet erat de Græcia. [Atheniēses] Rursus quia nesciebat quo modo ageret cum Atheniensibus: sursum deorsumq; eã iactat ciuitatem, Ait eos de secundo loco cum Tegeatis in cõtentionem ingressos, mentionem Heraclidarum fecisse, & acta aduersus Amazones protulisse, vtq; sepeliuerint Peloponnesios qui sub Cadmia occubuissent: deniq; etiã ad Marathonem vsq; sermone descendisse: cum ambitiose ista proferentes, tamen contentos se fore ostenderent sinistri cornus pręfectura. paulò post ait Pausaniam ijs & Spartanos de principatu concessisse, hortatosq; fuisse vt in dextro cornu contra Persas pugnarent, sinistrumq; ipsis darēt, qui se imperitos pugnæ aduersus barbaros excusarent. Est verò ridiculum non velle pugnare in hostem, nisi cũ eo pugnare consueueris. Cæterùm reliquos Græcos in alia à ducibus translatos castra, cũ essent victi: equitatum ait non sine læticia fugisse ad Platæensium vrbem, itaq; ad Heræum peruenisse. Quo quidem loco & contumaciam, & ordinum desertionem, & proditionem vniuersis fere obijcit. Ad extremum inquit solos Lacedemonios & Tegeatas cum barbaris, Athenienses cum Thebanis congressos depugnasse: reliquas ciuitates ex æquo omnes laude victoriæ defraudans, dum pronunciat neminē certamini socium se adhibuisse, sed armatas desedisse omnes, proditis & desertis qui pro ipsis depugnabant. Serò quidem Philiasios & Megarenses audito Pausaniam vincere, accurrisse, cumq; in equitatem incidissent, Thebanũ temere perijsse. Corinthios pugnę non interfuisse. perẽcta victoria dum per colles properant, euitasse Thebanorũ equites. Nam Thebani fusis barbaris equitatu suo præcedentes, promptè fugientibus opem ferebant. nimirum vt pro impressis apud Thermopylas notis gratiam ijs referrent. Cæterùm Corinthij in Plataica aduersua barbaros pugna quales, quo loco fuerint, quem finem cõsecuti audire licet Simonidem sic canentem.

In medioq; Ephyre quos misit diues aquarum
Fontibus & belli munera gnara manus:
Quiq; vrbem Glauci pulcram tenuere Corinthum,
Indicium antlati grande laboris habent
Auri quod miramur in æthereis decus ipsis
Et fama augetur nominis, & generi.

Hæc enim non Corinthi vt qui arcem demonstraret, aut carmen in vrbis laudem conderet, sed vt qui propter facinora ista elegias scriberet, composuit. Sed Herodotus, dum anteuertere vult hanc obiectionem, qua aliusuis interrogando vtens mendaciũ eius euin[cer]et, quærens vnde tot Polyandria, arcę, & monimenta mortuorum, vbi etiamnum Platæenses in præsentia Græcorum parētant * turpius, nisi fallor quàm proditionis crimen gentibus eo modo impegit. Sic enim loquitur. Reliqorum quæ visuntur apud Platęas sepulcra, audiui ego turpitudine motos quòd è pugna profugissent, vnumquenq; inanem condidisse tumultum, posteritatis causa. Han[c] proditionem & desertionem pugnæ solus hominum omnium inaudi[Grȩci.] * uit Herodotus. Pausaniam enim, & Aristidam, & Athenienses & Lacedæmonios fefellerunt Græci qui se subduxissent è periculo. ac neq; Aeginetas ipsis aduersarios inscriptione excluserunt Athenienses: neq; Corinthios arguerunt quòd ante partam victoriam à Salamine fugissent. contra testimonium Græcia perferente. Equidem Cleadas Platæensis, decem post Medicum bellum annis gratificans (vt ait Herodotus) Aeginetis, Polyandrium aggerauit ab ijs nomen habens. At verò qui factum est, vt de trophæi erectione statim à bello cõfecto Atheniēses & Spartani pœne etiam manibus consertis litem transegerint? & tamen Græcos fuga à prœlio deterritos nõ arcuerint ab honore eorũ qui rē optimè gessissent? sed in trophæa ac colossos eos inscripserint, & de spolijs partē cõcesserint? Deniq; arę hanc insculpsere inscriptionē.

Hanc quandam Græci superatis hostibus aram,
Libertas patriæ cùm sua tuta stetit,
Et profligatis seruata est Græcia Persis,
Munus Eleutherio constituere Ioui.

Num hoc quoque Cleadas, Herodote, aut alius aliquis adulando vrbes demerēs scripsit? Quid ergo necesse habuerunt terram fodiendo inanem laborem impendere, tumulos conficere, & monumenta posteritatis causa statuere? cùm viderent gloriã suam in illustrissimis & maximis donarijs consecratam. Pausanias quidem, cùm iam ad tyrannidem adspiraret, Delphis hoc inscripsit.

Illhuc Pausanias Phœbo posuit monumentum,
Medos Græcorum dux quia perdiderat.

vtcunque Græcis gloriã deferens, quorum se ducē profiteretur. Cũ autem id Gręci non ferrent, sed vitio verterent Spartanis: hi Delphos miserunt, qui exscinderent illud epigramma, & vrbium nomina, vti iustũ erat, insculpserunt. At enim quomodo probabile est, aut Græcos indigne tulisse in inscriptione sui non fieri mentionem, siquidem sibi conscij erant desertionis? aut Lacedæmonios ducis sui nomine eraso desertores inscripsisse, & eos qui se periculo communi subduxissent? Enimuerò indignissimum fuerit, Sochare, Deipnistum, & alios omnes, qui se eo in prœlio præclarissimè gesserunt, ęquo animo ferre vt Cythnij etiam & Melij inscriberentur trophęis: Herodotum tribus duntaxat vrbibus certamen illud adscribentem, reliquas omnes è trophæis & sacris donarijs eradere. Quippe cum quater sit tunc aduersus barbaros pugnatum: ab Artemisio profugisse Græcos ait: ad Thermopylas Lacedęmonios rege ipsorum discrimen mortis adeunte, domi securos desedisse, Olympia & Carnea celebrante. rem verò ad Salaminem gestam narrans, plura de Artemisia verba fecit, quàm de toto prœlio. Denique apud Platæas Græcos desedisse ociosos, & ad finem vsq; ignorasse pugnam, veluti ranarum quodam & murium duello facto. vt Pigres Artemisiæ frater in suo carmine iocans & nugans ait Spartanos de composito tacitè pugnasse, ne alij exaudirent. * Ipsos autē Lacedæmonios fortitudine nihil præstitisse barbaris, sed vicisse, quia in nudos & inermes pugnarent. Nimirum Xerxe ipso præsente ęgrè à tergo flagellis impulsi cum Græcis congressi sunt barbari: ad Platęas alijs animis sumptis audacia quidē (inquit Herodotus) & robore inferiores non erant: sed vestis armorum expers ipsis nocuit, cum nudi aduersus grauis armaturæ hostem pugnarēt. Quid ergo relinquitur magnum aut memorabile Græcis ex istis certaminibus? quando Lacedęmonij cum inermibus pugnauerũt, reliquos præsente prœliũ fefellit, inania polyandria vbique coluntur, mendacium inscriptionem pleni tripodes, plenæ aræ stant coram dijs: deniq; solus Herodotus veritatem habet cognitam: reliquos omnes homines, quicũque aliquam Græcorum rationem habent, decepit fama istorum facinorum, vt pręclaras & admirandas res gestas putarent. Quid ni? Homo est scribendi gnarus, oratio iucunda, venustate & vi quadam prędita, & narrationibus inest elegantia, ac

Sermonem, veluti cantor—

non quidem scitè, sed tamen suauiter proposuit. Verùm sicut in rosa cantharides, ita hæc cauendæ sunt calumniæ eius & inuidentia, sub læuibus & teneris latentes figuris verborum: ne per imprudentiã absurdas & falsas de præstantissimis atque maximis Græciæ vrbibus, & viris opiniones concipiamus.

F I N I S.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG HH,
Omnes sunt Quaterniones præter H H Quinternionem.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXXII.

~~21. 11. 16.~~